

MONUMENTA
GERMANIAE

HISTORICA

INDE AB ANNO CHRISTI QVINGENTESIMO
VSQVE AD ANNUM MILLESIMVM
ET QVINGENTESIMVM

A V S P I C I I S

SOCIETATIS APERIENDIS FONTIBVS
RERVM GERMANICARVM MEDII Aevi

E D I D I T

GEORGIVS HEINRICVS PERTZ

SERENISSIMO BORVSSIAE REGI A CONSIL. REGIM. INT. BIBLIOTHECAE REGIAE PRAEFECTVS.

S C R I P T O R V M

T O M V S XVIII.

HANNOVERAE

IMPENSIS BIBLIOPOLII AVLICI HAHNIANI
MDCCCLXVI.

UNVERANDERTER NEUDRUCK 1925

VERLAG KARL W. HIERSEMANN / LEIPZIG

RECEIVED

4 OKT. 1949

NO. 1111

TOMO SCRIPTORUM UNDEVICESIMO CONTINENTUR:

	Pagg.
Indices librorum qui tomis scriptorum sedecim I—XII, XVI—XVIII, habentur	VI—XXXIV
Praetatio	XXXV, XXXVI

ANNALIUM ITALIAE PARS ALTERA.

ITALIA SUPERIOR.

I—III. Annales Veronenses	1—18
I. Annales breves a. 1095—1178.	2—4
II. Annales S. Triontatis a. 1117—1223.	2—6
III. Annales Parisii de Cereta a. 1117—1277.	2—18
IV. Annales Mantuani a. 1183—1299.	19—31
V. Rolandini Patavini Chronica a. 1200—1260, 1262, edente Philippo Jaffé Prof. P.	32—147
VI. Annales Sanctae Iustinae Patavini a. 1207—1270, edente Philippo Jaffé	148—193
VII. Annales Foroiulienses a. 1252—1331, edente Wilhelmo Arndt Ph. D.	194—222
Notae Passerini a. 1343—1364, edente Wilhelmo Arndt Ph. D.	222

TUSCIA.

VIII. Annales Florentini a. 1110—1173.	223—224
IX. Annales Senenses a. 1107—1407, edente b. m. Iohanne Friderico Böhmer	225—235
X. Bernardi Marangonis Annales Pisani a. 1004—1175, edente Karolo Pertz Ph. D.	236—266
Notae Pisanae a. 1128, 1148, 1154, edente Karolo Pertz	266

TERRA ECCLESIAE ROMANAE.

XI. Annales Reatini a. 1054—1377, edent L. C. Bethmann bibliothecario Guelferbytano	267, 268
XII. Annales Urbevetaei a. 1161—1313.	269—273
XIII. Notae Romanae a. 1111, 1123.	273
XIV. Annales Sublacenses a. 1145—1216.	— 274
XV. Annales Ceccanenses —1217.	275—302

REGNUM SICILIAE.

XVI. Annales Casinenses a. 1000—1212.	305—320
I. a. 1000—1167.	305—307
II. a. 1000—1152.	305—311
Continuatio I. a. 1153—1182.	311—313
Continuatio II. a. 1183—1212.	313—320
Notae Casinenses a. 1349, 1362, 1500.	320
XVII. Rycardi de Sancto Germano notarii chronica a. 1189—1243.	321—384
Eiusdem epistola ad patres Casinenses in fine vitae missa	384—386
XVIII. Romoaldi II. archiepiscopi Salernitani Annales a. 893—1178, edente Wilhelmo Arndt	387—461
XIX. De pace Veneta relatio a. 1177, edente Wilhelmo Arndt	461—463
XX. Gli Diurnali di Messer Mattheo di Giovenazzo, edente Hermanno Pabst Ph. D.	464—493
XXI. Annales Siculi 1027—1282.	494—500
Pars I. a. 1027—1252.	494—498
Continuatio a. 1253—1265, 1282.	498—500

MARCA HISPANICA.

XXII. Annales Barcinonenses —1149.	501
------------------------------------	-----

ANGLIA.

XXIII. XXIV. Annales Lindisfarnenses et Dunelmenses	502—508
XXIII. Annales Lindisfarnenses a. 532—993.	502—507
XXIV. Annales Dunelmenses a. 995—1199.	507, 508
XXV. Cnutonis regis Gesta sive Encomium Emmae reginae auctore monacho Sancti Bertini	509—525

ANNALIUM GERMANIAE PARS RELIQUA.

POMERANIA.	
Annales Pomeraniae edente Wilh. Arndt Ph. D.	710—721
XXVI. Annales et Notae Colbazienses a. 17—1560.	710—720
XXVII. Notae Caminenses a. 1495. 1496.	721
PRUSSIA.	
Annales Prussiae edente Wilh. Arndt Ph. D.	690—708
XXVIII. Annales terrae Prussicae a. 1029—1450.	691—693
XXIX. Annales Prussici breves a. 1190—1337.	693—695
XXX. Annales canonici Sambiensis a. 3—1338.	696—708
LIVONIA.	
XXXI. Annales Dunemundenses a. 1313—1348. edente Wilh. Arndt Ph. Dr.	708. 709
SILESIA.	
Annales Silesiae edente Wilhelmo Arndt Ph. Dr.	526—570
XXXII. Annales Wratislavienses antiqui a. 1238—1308.	527—529
XXXIII. Annales magistratus Wratislaviensis a. 1449—1491.	527—531
XXXIV. Annales Wratislavienses maiores a. 1230—1371.	531—533
XXXV. Notae monialium S. Clarae Wratislaviensium a. 1200. 1682.	533—536
XXXVI. Annales Silesiaci compilati a. 967—1249.	536—540
XXXVII. Annales Grissowienses maiores a. 1230—1306.	541. 542
XXXVIII. Annales Grissowienses minores a. 1292—1312.	542
XXXIX. Annales Cisterciensium in Heinrichow, pars I. a. 971—1317.	543—546
Continuatio a. 1315—1326.	546
Notae a. 1386. 1410.	546. 547
XI. Annales Heinrichowenses a. 977—1293.	547. 548
XII. Annales Lubenses a. 1241—1315.	548. 549
XIII. Epitaphia ducum Silesiae a. 1201—1342.	550—552
XLIII. Annales Silesiae superioris a. 1071—1290.	552. 553
XLIV. Chronicon Polono-Silesiacum — 1278.	553—570
POLONIA.	
Annales Poloniae edentibus Ricardo Röpell Prof. Wratisl. et Wilh. Arndt	574—689
XLV. Annales Cracovienses vetusti a. 948—1122. 1136.	577. 578
XLVI. Annales Lubinenses a. 1143—1175.	578—580
XLVII. Annales Kamenzenses a. 965—1165.	580—582
XLVIII. Annales capituli Cracoviensis ab o. c. — 1331.	582—607
XLIX. Annales Cracovienses compilati a. 966—1291.	582—606
L. Catalogus episcoporum Cracoviensium	608
LI—LIV. Annales Polonorum I. II. III. IV.	609—663
LI. Annales Polonorum I. a. 965—1325.	614—656
LII. Annales Polonorum II. a. 899—1330.	612—654
LIII. Annales Polonorum III. a. 899—1325.	613—656
LIV. Annales Polonorum IV. a. 899—1327. 1378.	613—656
Continuatio Annalium Polonorum I. et III. a. 1330—1419.	656—663
LV. Notae Lublinenses a. 1456—1497.	663
LVI. Annales Cracovienses breves a. 965—1135.	663—665
Continuatio annal. Cracov. brevium a. 1142—1283.	665. 666
LVII. Annales Mechovienses a. 947—1434.	666—677
LVIII. Annales Sanctae Crucis Polonici a. 966—1410.	677—687
LIX. Ephemerides et Notae Wladislavienses a. 1296—1366.	687—689
UNGARIA.	
LX. Annales Posenienses a. 997—1203. edente Wilh. Arndt.	571—573
Index auctore Hermanno Pabst	721—769
Glossarium auctore Hermanno Pabst	769—772
Tabula I. ad pag. 35.	
Tabula II. ad pag. 543.	

**INDICES LIBRORUM QUI TOMIS SCRIPTORUM SEDECIM
I—XII. XVI—XVIII. HABENTUR.**

I. INDEX CHRONOLOGICUS.

	Tom.	pag.		Tom.	pag.
Regum Francorum genealogia.			Annalium Tiliatorum pars II. a. 741—807.	I.	219—224
Regum Merovingicorum genealogia.	II.	307	Alfridi vita Liudgeri episcopi Mimigardelordensis.		—809.
Reges Francorum inde a Chlotario II.	II.	307, 308	Ex vita Liudgeri secunda et quarta.	II.	403—419
Domus Carolingense genealogia.	II.	308—312	Annalium S. Amandi pars II. a. 792—810.	I.	14
Origo et exordium gentis Francorum.	II.	312, 313	Chronica de sex aetatibus mundi.		—810.
Tabula genealogica ex codice regio Monacensi.	II.	314	Annales Fuldenses antiqui. Pars I. a. 651—814.	I.	95.
Horigeri gesta episcoporum Tungrensiu, Traiectensiu.				II.	237, III. 116*, 117*
et Leodiensiu, usque ad a. 667.	VII.	167—189	Annales Iuvavenses minores a. 742—814. J. 88. 89. III. 122.		
Annales Lindisfarncenses et Cantuarienses a. 618—690.	IV.	2	Annales Sangall. Baluzii cod. n. 124. Pars II. a. 768—814.		
Computationes saec. XII. de tempore S. Rudberti.	XI.	15—17			
Annalium S. Amandi pars I. a. 687—740.	I.	6, 8	Einhardi vita Karoli imperatoris.	II.	426—463
Annalium Laubacensium pars I. a. 687—740.	I.	7, 9	Monachi Sangallensis de gestis Karoli Magni libri II.		II. 726—763
Annalium Petavianorum pars I. a. 687—740.	I.	7, 9	Fabulae de Karoli M. expeditione Hispanica.	III.	708—710
Annalium Tiliatorum pars I. a. 708—740.	I.	6, 8	Poetae Saxonis annales de gestis Karoli M. a. 771—814.		I. 225—279
Annales Iuvavenses breves a. 721—741.	III.	123	Ex Hugonis Floriacensis Historia ecclesiastica editionis I.		—814.
Vita Bonifatii archiepisc. (obiit a. 755.) auctore Wilbaldo				IX.	349—353
presbytero.	II.	331—353	Vita Symeonis Achiri s. IX.	IV.	445*, 446*
Appendix auct. presbytero Moguntino.	II.	353—357	Annales Sangall. breves cod. n. 732. a. 708—815. I. 64, 65.		
Ex Obilouii vita Bonifacii.	II.	357—359	Annales Lauriss. minores a. 680—817. I. 112—123, 630.		
Vita Hariolfi episc. Lingonensis et fundatoris monasterii				II.	194
Elwangensis auct. Ermenrico.	X.	11—15	Annales Augienses brevissimi a. 541—817. III. 136, 137.		
Ex vita Lebunii auctore Hucbaldo Elnonensi c. a. 760.			Chronicon Moissiacense a saec. IV. — a. 818 et 840.		
	II.	360—364		I.	280—313
Annales Sangallenses Baluzii cod. n. 124. Pars I. a. 691			Ex chronico Moissiacensi a. 787—789. 804—813, 816.		
—764.				II.	257—259
Vita Chrodegangi ep. Mettensis, auct. ut videtur Johanne			Annales S. Petri Coloniensis a. 789—818.	XVI.	730
abbate Gorziensi, —765.	X.	553—572	Sigeberti auctarium Sithiense a. 640—820.	VI.	442
Annalium Laurenhamensium pars I. a. 703—768.	I.	22—30	Annales S. Emmerami Ratispon. maiores a. 748—823.		
Annalium Nazarianorum pars I. a. 708—768.	I.	23—31		I.	92, 93
Annalium Alamannicorum pars I. a. 703—768.	I.	22—30	Ex translatione sanguinis Domini, c. a. 825. IV. 446*—449*		
Annalium Guelferbytanorum pars I. a. 741—768.	I.	23—31	Ex Paschasii Radberti vita Adalhardi abb. Corbeiensis		
Annalium S. Amandi continuatio a. 741—770.	I.	10, 12	usque ad a. 826.	II.	524—532
Annalium Laubacensium continuatio a. 741—770.	I.	10, 12	Ermoldi Nigelli carmina, a. 826.		
Annalium Petavianorum continuatio a. 741—770.	I.	11, 13.	In honorem Hludowici imp. libri IV.	II.	466—516
	III.	170	In laudem Pippini regis elegiae II.	II.	516—523
Vita Galli abbatis a. 560—771.			Erchanberti brevisarium regum Francorum, a saec. V. — 827.		
Gozberti diaconi continuatio libri II de miraculis				II.	327
S. Galli per Walafridum Strabonem emendata.	II.	21—31	Annalium Monasteriensium pars . . . a. 528—828.	III.	152
Prologus vitae metricae S. Galli ex cod. n. 587.	II.	31			—154
Ermenrici Augiensis tentamen vitae S. Galli adornan-			Einhardi continuatio annalium Laurissens. a. 788—829.		
dae in prosa et metro.	II.	31—33		I.	174—218
Ex cantilena de S. Gallo.			Einhardi annales a. 741—829.	I.	135—218
Genealogia S. Galli.	II.	34	Vita et miracula Otmar abb. Sangallensis, —829, auctore		
Egiliae vitae Sturmi abb. Fuldensis (ob. 779.)	II.	365—377	Walafrido Strabone.	II.	41—47
Pauli Warnefridi liber de episcopis Mettensibus, usque			Rythmus de S. Otmaro.	II.	55—58
ad a. 784.	II.	260—268	Gesta abbatum Fontanellensium — 833.	II.	270—300
Annales Weingartenses a. 708—787.	I.	64, 65	Wiberti et Waldberti traditio de Ostabeke a. 834.	II.	217
Annales Laurissenses a. 741—788.	I.	134—174	Annalium Bertinianorum pars I. a. 741—835.	I.	423—429.
Anscharii vita Willehadi episc. Bremensis, —789.	II.	378—390		II.	193
Annalium Alamannicorum continuatio a. 769—789.	I.	40—44	Annales Iuvavenses maiores a. 550—835. 975.	I.	87, 88.
Annalium Guelferbytanorum continuatio a. 769—790.				III.	122
	I.	40—44	Thegani vita Hludowici imperatoris.	II.	565—603
Annalium S. Amandi continuatio II. a. 771—791.	I.	12	Appendix annorum 836, 837.	II.	603, 604
Annalium Laubacensium continuatio II. a. 771—791.	I.	12	Ex Paschasii Radberti vita Walee abb. Corbeiensis — 836.		
Annalium Nazarianorum pars II. a. 769—791.	I.	40—44		II.	533—569
Annales Mosellani a. 704—797.	XVI.	491—499	Translatio S. Liborii a. 836.	IV.	149—157
Annales Alcuini a. 782—797.	IV.	2	Historia translationis S. Viti a. 836.	II.	576—585
Vita et miracula S. Virgilii archiep. Salzburgensis XI. 86—95.			Annales Fuldenses antiqui. Continuationes a. 816—836.		
Annalium Petavianorum pars II. a. 771—800 et 804.	I.	15—18, III. 170		I.	95, II. 237, III. 117*
Annalium Alamann. continuatio Murbacensis a. 790—800.			Annales Fuldenses auct. Einhardo a. 680—838. I. 343—361.		
	I.	47, 48	Sancii Iudoci auctarium Sigeberti a. 795. 840.	VI.	443
Angilberti carmen de Karolo Magno, —800.	II.	391—403	Vita Hludowici imperatoris.	II.	604—648
Annalium Laureham. pars II. a. 768—803.	I.	30—39	Annales Lugdunenses a. 769—841.	I.	110, 630
Annalium Guelferby. pars II. a. 791—805. 817 et 823.			Nithardi historiarum libri IV.	II.	649—672
	I.	45, 46	Annales Auscienses. Pars I. a. 687—844.	III.	171

- Translatio S. Magni c. 845. . . . . IV. 425-427
 Annales Weissenburgenses a. 763-846. . . . . I. 111
 Gesta abbatum Fontanellensium. Appendix a. . . . . II. 300, 301
 Chronica videlicet structura monasterii Burani a. 740-850. . . . . IX. 212-217
 Ex Ufingi Werthinensis vita Idae . . . . . II. 569-576
 Translatio S. Alexandri auct. Rudolfo et Meginharto, a. 851. . . . . II. 673-681
 Aguales Flavinianenses a. 832-853. . . . . III. 150-152
 Annales S. Amandi breves a. 742-855. . . . . II. 184
 Catalogus regum Francorum -855. . . . . III. 19
 Ex Hugonis Floriacensis Historia ecclesiastica editionis II. -855. . . . . IX. 354-364
 Constructio Farfensis. -857. . . . . XI. 523-530
 Annalium Augiensium pars I. a. 709-858. I. 67, 68. . . . . II. 238
 Annalium Alamann. continuatio Augiensis a. 801-859. . . . . I. 49, 50
 Fragmentum chronici Fontanell. a. 841-859. II. 301-304
 S. Willehadi miracula a. 860. . . . . II. 384-390
 Ex translatione S. Pusinnae a. 860. . . . . II. 681-683
 Annalium Bertinianorum pars II. Prudentii Trecentis episcopi annales a. 833-861. . . . . I. 429-454
 Annalium Fuldensium pars II. auct. Rudolfo a. 838-863. . . . . I. 361-375
 Vita Anskarii auct. Rimberto. -865. . . . . II. 683-725
 Chronicon Casinense a. 568-867. . . . . III. 222-230
 Ysonis libri II de miraculis S. Ottoni -867. . . . . II. 47-54
 Ex Adonis archiep. Viennensis chronico -869. II. 315-323
 Francorum regum historia. Pars I. -869. . . . . II. 325
 Annalium Lobensium fragmenta a. 741-870. II. 194, 195
 Annales Colonienses brevissimi a. 814-870. . . . . I. 97
 Annalium Engolismensium. Pars I. a. 815-870. XVI. 485
 Ex vita Liutbirgae a. 870. . . . . IV. 158-164
 De conversione Bagoariorum et Carantanorum libellus a. 696-871. . . . . XI. 4-14
 Chronica de monasterio sanctissimi Benedicti -872 . . . . . III. 198-207
 Annales Xantenses a. 640-874. . . . . II. 217-235
 Agii vita Hathumodae a. 840-874. . . . . IV. 166-175
 Agii dialogus de obitu Hathumodae . . . . . IV. 176-189
 Annalium Alamann. continuatio Sangallensis I. a. 860-876. . . . . I. 50, 51
 Francorum regum historia. Pars II. a. 875-877. . . . . II. 326
 Andreae presbyteri Bergomati chronicon a. 568-877. . . . . III. 232-238
 Adonis Viennensis chronicon. Continuatio I. a. 866-879. et 924. . . . . II. 323, 324
 Fragmentum codicis Monacensis de bello a. 890. III. 569
 Annalium Alamannicorum continuatio Sangallensis II. a. 877-881. . . . . I. 51
 Erchanberti breviarium regum Francorum, continuatum per monachum Augiensem a. 840-881. . . . . II. 328, 329
 Annalium Fuldensium pars III. a. 863-882. I. 375-395
 Annalium Bertinianorum pars III. Hincmari archiepiscopi Remensis annales a. 861-882. . . . . I. 455-515
 Casus S. Galli auct. Ratperto. -883. . . . . II. 59-74
 Annalium Laubacensium pars II. a. 796-885. . . . . I. 15
 Sigebergi auctarium Corbeiense a. 479-885. . . . . VI. 447
 Annalium Fuldensium pars IV. a. 882-887. I. 395-405
 Gesta episcoporum Virdunensium auctore Bertario -887. . . . . IV. 38-45
 Vita Rimberti archiep. Hammaburgensis -888. II. 764-775
 Annales Sangallenses brevissimi cod. n. 250. a. 768-889. . . . . I. 69
 Erchemperti historia Langobardorum a. 774-889. III. 240-264
 Chronicon Brixense a. 749-893. . . . . III. 238-240
 Anonymi Ratishonensis translatio S. Dionysii Areopagitae -895. . . . . XI. 351-371
 Abbonis de bellis Parisiacae urbis libri III. -896. . . . . II. 776-805
 Petri bibliothecarii historia Francorum abbreviata a. 680 -898. . . . . I. 416-418
 Annales Vedastini a. 874-900. . . . . II. 196-209
 Radbodi episc. Traiectensis adnotatio a. 900. . . . . II. 218
 Annalium Fuldensium pars V. a. 882-901. auct. Baioario quodam . . . . . I. 395-415
 Fragmentum de naufragio Arabum a. 902. . . . . III. 548, 549
 Regionis chronicon a. 1-906. . . . . I. 537-612
 Annales ducum Bavariae a. 508-907. . . . . XVII. 395, 366
 Annalium Alamann. continuatio Sangallensis III. a. 882-912. et 926. . . . . I. 52-60
 Hrotsuithae carmen de primordiis conuobii Gandersheimensis -913. . . . . IV. 306-317
 Panegyricus Berengarii imp. a. 888-916. . . . . IV. 189-210
 Annales Sangallenses maiores. Pars I. a. 709-918. I. 73-78
 S. Germani Parisiensis annales minores a. 642-919. IV. 3
 Annalium Laubacensium pars III. a. 887-926. I. 52-55
 Ex Hartmanni vita Wiboradae -926. . . . . IV. 452-457
 Annalium Engolismensium continuatio I. a. 886-930. . . . . XVI. 486
 Ex miraculis S. Marci c. 930. . . . . IV. 449-452
 Gregorii Catioensis catalogus abbatum Farfensium -930. . . . . XI. 586, 587
 Gumpoldi vita Vencezlavi ducis Bohemiae (obit 935.) . . . . . IV. 211-223
 Fragmentum de Arnulfo duce Bavariae -937. XVII. 570
 Annales Weingartenses a. 792-936. . . . . I. 65-67
 Annales Mettenses a. 687-939. . . . . I. 314-336
 Chronicon ducum Beneventi, Salerni, Capuae et Neapolis a. 518-943. . . . . III. 211, 213
 Liudprandi Antapodoseos libri VI a. 887-950. III. 273-339
 Ex miraculis S. Wigberhti c. 950. . . . . IV. 224-228
 Annales Sancti Megiradi a. 918-951. . . . . III. 138
 Wilgeri genealogia Arnulfi com. Flandriae -951. IX. 302-304
 De translatione S. Evergiali episcopi Coloniensis a. 953. . . . . IV. 279, 280
 Annalium Augiensium pars II. a. 860-954. I. 68, 69. . . . . II. 239
 Vita Iohannis abb. Gorziensis auct. Iohanne abbate S. Arnulfi -956. . . . . IV. 335-377
 De translatione S. Patrocli a. 959. . . . . IV. 280, 281
 Ex vita Agritii c. a. 960. . . . . VIII. 211, 212
 Ex miraculis S. Maximini auctore Sigehardo c. 960. . . . . IV. 228-234
 Iohannes Gorziensis abbas de miraculis SS. Glodesindis et Gorgoni c. 960. . . . . IV. 235-247
 Annales Sangallenses breviss. cod. n. 459. a. 814-961. I. 70
 Vita Wichberti auct. Sigehardo (ob. 962.) . . . . . VIII. 507-516
 De Arnulfo comite Flandriae -962. . . . . IX. 304
 Annalium Colonienses breves a. 814-964. . . . . XVI. 731
 Catalogus episcoporum Mettensium -964. . . . . II. 268-270
 Liudprandi historia Ottonis a. 960-964. . . . . III. 340-346
 Translatio S. Hymerti America Cremonam c. 964. III. 266
 Annales Heremi. Pars I. a. 1-965. . . . . III. 138-142
 Vita Brunonis archiepisc. Coloniensis auct. Ruotgero -965. . . . . IV. 252-275
 Vita alia . . . . . IV. 275-279
 Translatio S. Epiphanii a. 964, 965. . . . . IV. 248-251
 Flodoardi annales a. 919-966. . . . . III. 363-407
 Ex Dudonis historia Normannorum -966. . . . . IV. 93-106
 Regionis continuator Trevirensis a. 907-967. I. 613-629
 Hrotsuithae carmen de gestis Oddonis I. imper. -967. . . . . IV. 317-335
 Vita Matildis reginae -968. . . . . IV. 282-302
 Vita Matildis reginae antiquior -973. . . . . X. 575-582
 Liudprandi relatio de legatione Constantinopolitano a. 968, 969. . . . . III. 347-363
 Casum S. Galli continuatio auct. Ekkehardo IV. -972. . . . . II. 74-147
 Benedicti S. Andreae monachi chronicon a. c. 960-973. . . . . III. 695-719
 Widukindi res gestae Saxonicae a. c. 919-973. III. 468-467
 Chronicon Salernitanum a. 747-974. . . . . III. 467-561
 Chronicon Gladbachense a. 973, 974. . . . . IV. 74-77
 Ex Adonis miraculis S. Mansueti c. a. 974. IV. 509-514
 Annales Cavenses a. 569-976. . . . . III. 185-189
 Vita Choutradi episc. Constantiensis auct. Oudalschalco a. 920-976. . . . . IV. 430-436
 Alia auctore anonymo . . . . . IV. 436-445
 Annales S. Nazarii a. 936-978. . . . . XVII. 33
 Flodoardi continuatio a. 966, 976-978. . . . . III. 407, 409
 Fragmentum codicis Parisiensis de bello a. 978. III. 623
 Ex miraculis S. Apri c. a. 978. . . . . IV. 515-520
 Annales Colonienses a. 944, 979. . . . . XVI. 731
 Folcuini gesta abbatum Lobensium a. 637-980. IV. 52-74
 Miracula et translatio S. Idae a. 980. . . . . II. 574-576
 Ex translatione S. Celsi auctore Theoderico, c. 980. . . . . VIII. 204-207
 Miracula S. Celsi . . . . . VIII. 207, 208
 Annalium Lobensium continuatio a. 900-982. II. 209-211
 Vita Oudalrici episc. Augustani auct. Gerharde, -982. . . . . IV. 377-428
 Ex Syri vita Maioli, abb. Cluniacensis, -983. IV. 650-655
 Annalium Weissenburgensium pars I. a. 708-984. III. 33-65
 Vita Deoderici episc. Mettensis auct. Sigehardo, -984. . . . . IV. 461-483
 Rhythmi in honorem Deoderici episcopi . . . . . IV. 483
 Ex vita Kaddrae abbatis . . . . . IV. 483, 484
 Annales Lausonenses a. 850-985. . . . . III. 152-155
 Annales S. Maximini Trevirensis a. 538-987. . . . . IV. 5-7
 Annalium Einsidensium pars I. a. 742-987. . . . . III. 145
 Annalium Engolismensium continuatio II. a. 940-991. . . . . XVI. 486
 Annalium Hildesheimensium pars I. -993. III. 22, 42-76
 Annalium Quodlinburgensium pars I. -993. III. 22-69
 Annales Lindisfarrenses a. 532-993. . . . . XIX. 502-507
 Annales Engolismenses a. 815-993. . . . . IV. 5
 Annales S. Quintini Veromandensis a. 793-994. XVI. 507, 508
 Othloni vita Wolfangi episc. (ob. 994.) . . . . . IV. 521-542

- Widrici vita Gerardi episc. Tullensis, —994. IV. 490—505
 Vita Gebehardi episc. Constantiensis, —995. X. 583—594
 Richeri historiarum libri IV. a. 884—995. III. 561—657
 Richeri annales a. 995—998. III. 657
 Acta concilii Remensis ad S. Basolum auct. Gerberto
 archiepiscopo, a. 991. III. 658—686
 Leonis abbas et legati ad Hugonem et Rothbertum
 reges epistola. III. 686—690
 Acta concilii Mosemensis auctore Gerberto, a. 995.
 III. 690—691
 Acta concilii Causeiensis auctore Gerberto, a. 995.
 III. 691—693
 Gregorii V. litterae de synodo Papiensi. III. 694
 Purchardi carmen de gestis Witigowonis abb. Augiensis—996.
 IV. 621—632
 Aimoinus Floriacensis de regibus Francorum. Excerpta ex
 miraculis S. Benedicti, —996. IX. 374—376
 Hugonis destructio Farfensis 890—997. XI. 532—539
 Annalium Heremi continuatio a. 977—997. III. 143. 144
 Vita Adalberti (obit 997) auctore Iohanne Canapario
 IV. 581—595
 Vita Adalberti secunda auctore Brunone
 archiepiscopo IV. 596—612
 Miracula S. Adalberti martiris . . . . . IV. 613—616
 Excerpta Altahensia a. 514—998. . . . . IV. 35. 36
 Epitaphium Adalbeidae imperatricis (ob. 999) auct. Odilone
 IV. 633—649
 Ex miraculis S. Verenaë a. X. ex. . . . . IV. 457—460
 Chronica de monasterio sanctissimi Benedicti —1000.
 III. 198—207
 Annales S. Benigni Divionensis a. 564—1009. . . . . V. 37—41
 De imperatoria potestate in urbe Roma libellus III. 719—722
 Ex vita Nili abbatis a. 997—1002. . . . . IV. 616—618
 Adalboldi vita Heinrichi II. imp. —1004. . . . . IV. 679—697
 Vita Adalberonis H. Mettensis episcopi, auct. Constantino
 abbate, —1005. . . . . IV. 658—672
 Epitaphium Adalberonis auct. Guonrado . . . . . IV. 672. 673
 Synodus Francofurtensis a. 1007. . . . . IV. 793
 Iohannis diaconi chronicon Venetum et Gradense —1008.
 VII. 1—47
 Wiperti narratio de martyrio Brunonis archiepisc. a. 1009.
 IV. 579. 580
 Ex miraculis S. Alexii c. a. 1010. . . . . IV. 619. 620
 Annales S. Bonifacii brevissimi a. 936—1011. . . . . III. 118
 Catalogus abbatum Fuldensium . . . . . III. 117
 Liber de successoribus S. Hildulfi in Mediano monasterio
 a. 703—1011. . . . . IV. 86—92
 Dedicatio ecclesiae S. Petri Babenbergensis a. 1012. XVII.
 635. 636
 Annales Masciacenses a. 732—1013. . . . . III. 169. 170
 Passio Cholomanni a. 1014. . . . . IV. 674. 677
 Alpari de episcopis Mettensibus libellus a. 978—1017.
 IV. 697—700
 Thietmari chronicon a. 919—1018. . . . . III. 723—871
 Ekkeberti vita S. Haimeradi, —1019. . . . . X. 598—607
 Erineri paraphrasis vitae S. Haimeradi auct. Ekkeberto
 —1019. . . . . X. 608—612
 Vita Balderici episc. Leodiensis a. 1008—1020. IV. 724—738
 Chronicon S. Martini Coloniensis a. 756—1021. II. 214. 215
 Lanberti vita Heriberti archiepiscopi Coloniensis. —1021.
 IV. 739—753
 Ex Petri Damiani vita Romualdi a. 974—1021. IV. 846—854
 Alpari de diversitate tempor. lib. II. —1022. IV. 700—723
 Thangmari vita Bernwardi episc. Hildesheim. ad a. 1022.
 IV. 754—782
 Wolfherii continuatio vitae Berwardi episc. Hildesheim.
 —1022. . . . . XI. 165—167
 Hugo de monast. Farfensis diminutione —1022. XI. 539—543
 Hugonis abb. Farfensis querimonium ad imperat. —1022.
 XI. 543. 544
 Vita et miracula S. Hartwici archiep. Salzburgensis —1023.
 XI. 95—97
 Annales S. Bonifacii a. 716—1024. . . . . III. 117. 118
 Annales Viridunensis a. 822—1024. . . . . IV. 7. 8
 Adalberti vita Heinrichi II. imp. a. 1002—1024. IV. 792—811
 Tabulae Karolorum et Ottonum . . . . . III. 214. 215
 Stemmata Karolorum et Ottonum . . . . . VI. 32
 Annalium Quediinburgensium continuatio a. 994—1025.
 III. 72—90
 Chronicon Aquitanicum a. 830—1025. . . . . II. 252. 253
 Vita Burchardi episc. Wormatiensis, a. 1025. IV. 829—846
 Ex Rodulphi Glabri vita Willelmi Divionensis, —1026.
 IV. 655—658
 Cronica regum Francorum —1027. . . . . III. 214
 Synodus Romana a. 1027. . . . . VIII. 12
 Annales Colonienses a. 776—1028. . . . . I. 97—99
 Ademari Cabanneusii historiarum libri III. —1028. IV.
 106—148
 Wiponis proverbialia . . . . . XI. 245—247
 Catalogus abbatum S. Galli —1030. . . . . II. 3—37
 Ex Eberwini vita Magnerici, a. 915—1030. VIII. 208—209
 Adonis Viennensis chronicon. Continuatio H. ex cod. Ber-
 nensi a. 897—1031. . . . . II. 327—329
 Historia Francorum Senonensis a. 688—1031. IX. 364—369
 Vita Cunegundis imperatricis (ob. 1033.) . . . . . IV. 817—824
 Chronicon S. Michaelis in pago Viridunensi a. 722—1034.
 IV. 78—86
 Ex Eberwini miraculis S. Symonis c. 1035. VIII. 209—211
 Regum Francorum catalogus ex cod. Vindob. —1035.
 X. 139—140
 Vita Meinwerici episc. Patherbrunnensis—1036. XI. 106—161
 Annales Mettenses brevissimi a. 934—1038. . . . . III. 155
 Vita prior Godehardi ep. Hildesheimensis auct. Wolfherio
 —1038. . . . . XI. 167—196
 Vita posterior Godehardi ep. Hildesheim. auct. Wolfherio
 XI. 196—218
 Miracula Godehardi ep. Hildesheimensis . . . . . XI. 218—221
 Versus in laudem S. Godehardi . . . . . XI. 221
 Vita minor Stephani regis Ungariae —1038. XI. 226—229
 Vita maior Stephani regis Ungariae . . . . . XI. 229—242
 Wiponis vita Choonradi imperatoris —1039. XI. 254—275
 Chronicon Luxoviense breve a. 1—1039. . . . . III. 219—221
 Annalium Ottenburanorum pars I. a. 727—1039. V. 1—6
 Annales Einsidlenses continuati a. 988—1039. III. 145. 146
 Annalium Hildesh. continuatio a. 994—1040. III. 90—103
 Ex Arnoldi lib. de S. Emmeranno, c. 1040. IV. 543—574
 Wiponis tetralogus ad Heinrichum III. regem XI. 247—253
 Wiponis versus ad mensam regis . . . . . XI. 253. 254
 Annales Casinates a. 914—1042. . . . . III. 171. 172
 Cnutonis regis gesta sive Encomium Emmae reginae, auct.
 mon. S. Bertini —1042. . . . . XIX. 509—525
 Annales Baresenses a. 605—1043. . . . . V. 51—56
 Ex Rodulphi Glabri historiarum libris V. —1044. VII. 48—72
 Vita Guntheri eremitae —1045. . . . . XI. 276—279
 Ex ordine Farfensi . . . . . XI. 545—548
 Annales S. Emmerammi saec. XI. a. 1036—1046. XVII. 571
 Vita Richardi abbatis S. Vitoni Viridunensis. —1046.
 XI. 280—290
 Gesta episcoporum Viridunensium Continuatio auct. mo-
 nacho S. Vitoni, a. 925—1047. . . . . IV. 45—51
 Anselmi gesta episcoporum Leodiensium a. 661—1048.
 VII. 189—234
 Sigeberti gesta abbatum Gemblacensium, —1048. VIII.
 523—542
 Chronicon Novaliciense —1048. . . . . VII. 73—133
 Fragmenta vitae b. Eldradi . . . . . VII. 128—130
 Ex Necrologio Novaliciensi et S. Andreae Taurinensi
 VII. 130—133
 Everhelmi vita Popponis abbatis Stabulensis, —1048. XI.
 293—316
 Annales Salisburgenses a. 498—1049. . . . . I. 89—90
 Ex miraculis S. Gerardi auctore Widrico c. 1050. IV.
 505—509
 Gesta episcoporum Cameracensium. Liber I. II. III. —1051.
 VII. 402—489
 Vita Bardonis archiep. Moguntini auct. Vuleuldo —1051.
 XI. 318—321
 Vita Bardonis maior . . . . . XI. 322—342
 Ex chronico S. Benigni Divionensis a. 1041—1052.
 VII. 235—238
 Breviarium Gotschalchi a. 740—1052. . . . . IX. 221—224
 Translatio S. Anastasiae auctore Gotschalco a. 1053.
 IX. 224—229
 Ex Haymonis libro de detectione Macharii Arocapagitae
 Dionysii sociorumque eius a. 1053. . . . . XI. 371—375
 Annales Laubienses a. 418—1054. . . . . IV. 9—20
 Annales Leodienses a. 58—1054. . . . . IV. 9—20
 Herimanni Augiensis chronica a. 1—1054. . . . . V. 67—133
 Annalium S. Iacobi Leodiensis pars I. a. 1—1055. XVI.
 635—638
 Annalium Sangallensium maiorum pars II. a. 919—1056.
 I. 78—85
 Liber miraculorum S. Adalbeidae c. 1056. IV. 645—649
 Catalogus regum et imperator. ex cod. Monacensi, —1056.
 X. 136
 Annalium Heremi continuatio II. a. 972—1057. III. 143—145
 Chronicon Wirzburgense a. 1—1057. . . . . VI. 17—32
 Chronicon comitum Capuae a. 815—1058. III. 207—210
 Anonymus Haserensis de episcopis Eichstetensibus a. 741
 —1058. . . . . VII. 253—266
 Annales Floriacenses a. 626—1060. . . . . II. 251. 252
 Annales Lemovicenses a. 838—1060. . . . . II. 251. 252
 Annales S. Germani Parisiensis a. 466—1061. III. 166—168
 Annales Eluonenses minores a. 533—1061. . . . . V. 17—20
 Annales S. Benigni Divionensis continuati a. 1000—1061.
 V. 41. 42
 Annales S. Emmerammi Ratisponensis minores a. 732—1062.
 I. 83. 94
 Annales S. Emmerammi brevissimi a. 792—1062. XVII. 571
 Annales Blandinienses a. 1—1063. . . . . V. 20—26
 Brunwilarensis monasterii fundatio —1063. XI. 396—408
 Notae Buranae —1063. . . . . XVII. 320—322

- Annales Scahusenses a. 1009—1064. . . . . V. 388
 Ex Othlioni libro visionum. . . . . XI. 378—387
 Ex Othlioni libro de temptatione cuiusdam monachi XI. 387—393
 Continuatio chronicae monasterii Benedictoburani — c. 1066. IX. 217—221
 Gisleberti carmen de incendio S. Amaldi Elnonensis a. 1066. XI. 414—432
 Theoderici vita et passio Conradi archiep. Trever. a. 1066. VIII. 213—219
 Catalogus regum Langobard. et imperatorum —1067. V. 64
 Catalogus archiepiscoporum Mediolan. —1071. VIII. 102—104
 Synodus Moguntina a. 1071. . . . . V. 185—189
 Triumphus S. Remaci de Malnundariensi cenobio —1071. XI. 435—461
 Gundehari liber pontificalis Eichstetensis. —1072. VII. 239—253
 M. Adami gesta Hammaburgensis ecclesiae pontificum —1072. VII. 267—389
 Chronicon breve Bremense —1072. . . . . VII. 389—392
 Ordo et nomina Sleswicensium episcoporum . . . . . VII. 392
 Catalogus principum Salerni —1072. . . . . III. 210
 Ex historia martyrum Treverens. a. 1072. VIII. 220—223
 Vita Annonis archiep. Coloniensis —1075. XI. 465—514
 Annalium Weissenburgensium pars II. a. 985—1075. 1087. 1147. . . . . III. 70—72
 Leonis Marsicani chronica monasterii Casinensis, a. 529—1075. 1090. 1094. . . . . VII. 574—727
 Gesta Lieberti episc. Camerac. a. 1051—1076. VII. 489—497
 Lambertus Hersfeldensis annales a. 1077. III. 22—29. 33—69. 90—102. V. 134—263
 Arnulphi gesta archiepiscop. Mediolanensium a. 925—1077. VIII. 6. 31
 Chronici episcoporum Hildesheimensium pars I. —1079. VII. 850—854
 Bertholdi annales a. 1054—1080. . . . . V. 264—326
 Brunonis liber de bello Saxonico a. 1056—1081. V. 327—384
 Meriani Scotti chronicon a. 1—1082. . . . . V. 481—568
 Heinrich IV. pactum cum Romanis a. 1083. VIII. 460
 Fragmenta de obitu Gregorii VII. . . . . V. 563. VIII. 470
 Annales Yburgenses a. 817—841. 1072—1085. XVI. 434—438
 Landolfi historia Mediolanensis —1085. . . . . VIII. 36—109
 Guillelmi Apuliensis gesta Roberti Wiscardi a. 1009—1085. IX. 239—298
 Vita Anselmi ep. Lucensis auct. Bardone —1087. XII. 13—35
 Ex epistola Anselmi ep. Luc. ad Wibertum. . . . . XII. 3—5
 Ex Anselmi ep. Luc. libro contra eos, qui dicunt regali potestate Christi ecclesiam subiacere. . . . . XII. 5—9
 Vita Theoderici abb. Andagunensis. —1087. XII. 36—57
 Vita Gebhardi archiepisc. Salisburgensis auct. monacho Admuntensi. —1088. XI. 25—28
 Vita Benonis II. ep. Osabrugiensis auct. Norberto —1088. XII. 60—84
 Incundi translatio S. Servatii. —1088. XII. 85—126
 Benonis ep. Albini ad Henricum IV. imp. libri VII —1089. XI. 597—681
 Wido ep. Ferrariensis de schismate Hildebrandi XII. 153—179
 Institutio Lambacensis cenobii et vita Adalberonis episc. Wirziburgensis. —1091. XII. 128—136
 Ex vita Wolfhelmi abb. Brunwilarensis auct. Conrado —1091. XII. 180—195
 Vita Benedicti abb. Clusensis auct. Wilhelmo. —1091. XII. 197—208
 Annales S. Eucharii Treverensis a. 1015—1092. . . . . V. 10
 Gesta Gerardi II. episcopi Cameracensis a. 1076—1092. VII. 497—500
 Vita Wernheri ep. Morseburgensis. —1093. XII. 245—248
 Vita I. S. Udalrici prioris Cellensis. —1093. XII. 251—253
 Ex vita H. S. Udalrici prioris Cellensis . . . . . XII. 253—267
 Gesta Manassis et Walcheri episc. Cameracensium excerpta a. 1092—1094. . . . . VII. 500—504
 Rupertus chronicon S. Laurentii Leodiensis a. 959—1095. VIII. 262—279
 Conradi regis gesta a 1095. . . . . VIII. 474
 Annales Gengenbacenses a. 1027—1096. . . . . V. 389. 390
 Series abbatum Flaviniacensium a. 755—1096. VIII. 502. 503
 Ex annalibus S. Albini Andegavensis a. 976—1099. III. 168
 Annales Farfenses a. 661—1099. . . . . XI. 587—589
 Chronicon Affligense a. 1083—1100. . . . . IX. 407—417
 Bernoldi chronicon a. 1—1100. . . . . V. 391—467
 Roberti de Monte auctarium Sigeberti a. 385—1100. VI. 475—479
 Miracula S. Bernwardi c. 1100. . . . . IV. 782—786
 Annales Wirziburgenses a. 687—1101. 1480. II. 238—247
 Gesta Treverorum —1101. . . . . VIII. 130—174
 Passio Thieomonis archiep. Salzburgensis metrica scripta —1101. . . . . XI. 28—33
 Passio Thieomonis archiep. Salzburg. —1101. XI. 52—62
 Annales Lupi protospatharii a. 855—1102. . . . . V. 52—63
 Chronicon Hugonis Flaviniacensis —1102. VIII. 285—502
 Annales Augustani a. 973—1104. . . . . III. 123—136
 Ekkehardi Uraugiensis Hierosolimita. 1104. VI. 265—267
 Chronicon S. Huberti Andagunensis —1106. VIII. 568—630
 Ex miraculis S. Modoaldi auctore Stephano c. 1106. VIII. 223—226
 Ekkehardi Uraugiensis chronicon universale —1106. VI. 33—231
 Vita Heinrich IV. imperatoris. —1106. XII. 270—283
 Stephani abb. S. Jacobi Leodiensis epistola ad Thietmarum abb. Helmwardeshusanum . . . . . XII. 285. 286
 Rodulfi gesta abbatum Trudonensium a. 999—1107. X. 227—272
 Vita Willihelmi abb. Hirsaugiensis auct. Haimone. —1107. XII. 211—225
 Translatio S. Modoaldi. —1107. . . . . XII. 289—310
 Gesta episcoporum Tullensium —1107. VIII. 632—648
 Annalium Hildesheimensium continuatio II. a. 1041—1108. III. 103—112
 Guidonis chronica a. 756—1108. . . . . V. 64. 65
 Chronicon Nemausense a. 768—1108. . . . . III. 219
 Hugonis Floriacensis liber qui modernorum regum Francorum continet actus. —1108. IX. 376—395
 Historia regum Francorum monasterii S. Dionysii —1108. (cum continuatione —1137) IX. 395—406
 Cafari de liberatione civitatum Orientis liber a. 1095—1109. XVIII. 40—48
 Visio Fulgentii abb. Affligemensis a. 1109. . . . . IX. 417
 Scheri primordia Calmosiacensis —1109. XII. 325—347
 Historia elevationis S. Wicherti a. 1110. VIII. 516—518
 Miracula S. Wicherti . . . . . VIII. 518—523
 Annalium Ottenburanorum pars II. a. 1040—1111. V. 6—9
 Sigeberti Gemblacensis chronica a. 381—1111. VI. 300—374
 Genealogia comitum Flandriae Bertiniana c. 1111. IX. 305. 306
 Chronicae Polonorum —1113. . . . . IX. 418—478
 Ekkehardi Uraugiensis chronicon imperatorum ab origine Francorum —1114. VI. 8. 115—248
 Ex translatione S. Auctoris a. 1115. XII. 315. 316
 Donizonis vita Mathildis. —1115. XII. 351—409
 Narratio de libertate ecclesiae Fabariensis —1116. XII. 410—414
 Canonici Leodiensis chronicon rhythmicum —1119. XII. 416—421
 Hessonis scholastici relatio de concilio Remensi a. 1119. XII. 423—428
 Genealogia regum Francorum comitumque Flandriae —1119. IX. 308
 Ex Wilhelmi Malmesburiensis gestis regum Anglorum —1119. X. 452—484
 Lambertus Audomarensis chronica, a. 1—1120. V. 65. 66
 Versus de obitu Wilhelmi filii Heinrich I. a. 1120. VI. 486
 Lambertus, canonici S. Audomari, genealogia comitum Flandriae —1120. IX. 309—312
 Gesta episcoporum Mettensium —1120. X. 534—544
 Miracula b. Egidii auct. Petro Guillelmo —1120. XII. 316—323
 Lodalscalcus de Eginone et Herimanno —1120. XII. 432—447
 Lodalscalci carmen de itinere et obitu Eginonis —1120. XII. 447. 448
 Vita Thegeri abb. S. Georgii et episc. Mettensis. —1120. XII. 450—479
 Annalium Leodiensium continuatio a. 1055—1121. VI. 28—30
 Vita Ermoldi abb. Pruveningensis —1121. XII. 481—500
 Vita Friderici ep. Leodiensis. —1121. XII. 502—508
 Rodulfi abb. Trudonensis epistolae quatuor. —1122. X. 317—332
 Annales Cracovienses vetustis a. 948—1122. 1136. XIX. 577. 578
 Annales Mellicenses a. 1 1123. . . . . IX. 484—501
 Notae Romanae a. 1111. 1123. . . . . XIX. 273
 Vita Chounradi ep. Constantiensis cum translatione a. 1123. IV. 436—445
 Annales S. Benigni Divionensis continuati a. 1063—1124. V. 42—44
 Annales Colon. maximi, recensio I. pars I. a. 576—1125. XVII. 736—754
 Ekkehardi Uraugiensis chronicon universale. Pars II. a. 1106—1125. VI. 231—265
 Regum Italiae et imperatorum catalogi —1125. III. 215—219. 872. 873
 Cosmae chronica Boemorum —1125. IX. 31—132. 843
 Gregorii Catinensis, monachi Farfensis, opera —1125. XI. 548—585
 Catalogus abbatum Farfensium —1125. XI. 585. 586
 Narratio de electione Lotharii in regem Romanorum a. 1125. XII. 510—512
 Rupertus de vita Cunonis episcopi Ratisponensis —1126. XII. 637. 638
 Annales Aucienses. Pars II. a. 1051—1127. . . . . III. 171
 Sigeberti continuatio Atrebatensis a. 1114—1127. VI. 443
 Sigeberti continuatio Tornacensis a. 1114—1127. VI. 443
 Gesta Godefridi archiepiscopi Treverensis a. 1124—1127. VIII. 200—204

- Vita Karoli comitis Flandriae auctore Waltero — 1127. XII. 537—561
 Passio Karoli comitis Flandriae auct. Galberto XII. 561—619
 Passio Karoli comitis Flandriae auct. anonymo XII. 619—623
 Continuatio Lambertinae genealogiae comitum Flandriae — 1128. IX. 312, 313
 Annalium S. Petri Erpeshurdensium pars I. a. 1078—1128. XVI. 16—18
 Rupertus de incendio Tutiensi a. 1128. XII. 629—637
 Ex Herimanni de miraculis S. Mariae Laudunensis libro III. — 1129. XII. 654—660
 Ex Herimanni historiae restorationis abbatis Tornacensis XII. 660—662
 Annales Beneventani a. 788—1130. III. 173—185
 Annales Rosenfeldenses a. 1057—1130. XVI. 99—104
 Ex Pauli Heruriedensis vita S. Herlucae — 1130. IV. 427
 Translatio Godehardi episc. Hildesheimensis — 1131. cum appendice — 1428. XII. 650—652
 Gesta Treverorum. Additamentum et continuatio I. a. 1015—1132. VIII. 175—200
 Chronicon S. Andreae castri Cameracensis a. 1001—1133. VII. 526—550
 Ex Honorii Augustodunensis summa totius a. 726—1133. X. 128—131
 Arnulf archidiaconi in Girardum episcopum Engolismensem inveciva — 1133. XII. 707—720
 Annalium Mellicensium auctarium Claustroeburgense, a. 1072—1134. IX. 628
 Vita Norberti archiep. Magdeburgensis — 1134. cum additamentis fratrum Cappenbergensium. XII. 670—706
 Annales Cracovienses a. 965—1135. XIX. 663—665
 Anselmi Gemblacensis continuatio Sigeberti a. 1111—1135. VI. 375—385
 Gestorum episcoporum Cameracensium versio Gallica a. 1092—1135. VII. 510—525
 Supplementum VII. 938
 Ex chronographia Heimonis, presbyteri S. Michaelis Babenbergensis, a. 1006—1135. X. 2—4
 Chronicon Gozecense a. 1041—1135. X. 141—157
 Annales Formosenses a. 1—1136. V. 34—36
 Gestorum abbatum Gemblacensium continuatio cum panegyrico abbatum, auctore Godeschalco, a. 1048—1136. VIII. 542—563
 Rodulfi gestorum abbatum Trudonensium continuatio I. a. 1107—1136. X. 272—317
 Annalium Hildesheimensium continuatio Paderbornensis a. 1109—1137. III. 112—116
 Annales Erpeshurdenses a. 1125—1137, 1349. VI. 536—541
 Chronica episcoporum ecclesiae Merseburgensis — 1137. X. 163—188
 Ex Wilhelmi Malmesburiensis historia novella a. 1125—1138. X. 484, 485
 Auctarium Ekkehardi Altahense a. 508—1139. XVII. 360—365
 Annalista Saxo a. 741—1139. VI. 542—777
 Petri diaconi chronica monasterii Casinensis a. 1075—1139. VII. 727—844
 Ex Florentii Wigoriensis historia a. 1091—1139. V. 564—568
 Chronica Burenensis monasterii a. 740—1139. cum additamentis — 1493. IX. 229—238
 Annalium Mellicensium auctarium Garstense a. 450—1139. IX. 562—569
 Annales Admuntenses a. 1—1139. IX. 570—579
 Heribordi vita Ottonis episcopi Babenbergensis — 1139. XII. 746—822
 Ebbonis vita Ottonis ep. Babenb. XII. 822—883
 Monachi Prieflingensis vita Ottonis ep. Bab. XII. 883—903
 Excerpta de Ottono ex libris Andreae abbatis S. Michaelis XII. 903—909
 Commendatio pii Ottonis XII. 910, 911
 De fundatione Schefflariensis a. 780—1140. XVII. 345
 Excerpta annalium Angliae e cod. S. Petri Cantuariensis a. 1111—1141. XVI. 480
 Ortlicii de fundatione monasterii Zwiwiltensis libri II, ad a. 1141. X. 70—92
 Bertholdi liber de constructione monasterii Zwiwiltensis — c. 1141. X. 96—124
 Canonici Wissegradensis continuatio Cosmae a. 1126—1142. IX. 132—148, 844, 845
 Annales S. Blasii a. 932—1143. XVII. 276—278
 Laurentii de Leodio gesta episcoporum Virdunensium et abbatum S. Vitoni a. 1047—1144. X. 489—516
 Annal. Gradicensis a. 894—1145. XVII. 644—652
 Gesta Alberonis archiep. Trevir. a. 1132—1145. metrica VIII. 236—243
 Sigeberti auctarium Laudunense, a. 928, 1052—1145. VI. 445—447
 Annalium S. Germani continuatio a. 923—1146. IV. 3—4
 Corbeiensium epistola ad Eugenium papam a. 1146. III. 12
 Excerpta e codice annalium Saxoniorum (Angliae) a. 743—1147. XVI. 480
- Notae S. Iacobi Babenbergensis a. 1072—1147. XVII. 637—639
 Magistri Iseboldi de titulo S. Pauli Halberstad. ad Evingum epistola a. 1147. III. 13
 Annales Corbeiensis a. 658—1148. III. 1—18
 Sigeberti continuatio Gemblacensis a. 1136—1148. VI. 385—390
 Sigeberti auctarium Gemblacense a. 465—1148. VI. 390—392
 Annales Brunwillaresnes a. 1000—1149. I. 99—101. II. 216
 Sigeberti auctarium Hasnoniense a. 610, 1069—1149. VI. 441, 442
 Annales Barcinonenses — 1149. XIX. 501
 Annales Pegavienses et Bosovienses a. 1000 c. — 1149. XVI. 232—257
 Annalium S. Petri Erpeshurdensium et Aquensium pars II. a. 1133—1149. XV. 18—20
 Vita Chunradi I. archiep. Salzburgensis — 1149. XI. 63—77
 Vita Godefridi comitis Capenbergensis — 1149. XII. 514—520
 Annales Remenses et Colonienses a. 961—1150. XVI. 731—733
 Miracula Henrici II. imp. c. 1150. IV. 811—816
 Annalium Casinensium recensio II. a. 1000—1152. XIX. 305—311
 Gesta Alberonis archiep. Treverensis a. 1056—1152. auct. Balderico VIII. 243, 263
 Ex Honorii Augustodunensis imagine mundi — 1152. X. 132, 133
 Annalium S. Vincentii Mettensis pars I. a. 688—1154. III. 156—158
 Sigeberti auctarium Ursicampinum a. 382—1154. VI. 469—473
 Notae Pisanae a. 1128, 1148, 1154. XIX. 266
 Excerpta e codice annalium Angliae a. 1—1155. XVI. 480
 Sigeberti continuatio Praemonstratensis a. 1113—1155. VI. 447—456
 Vita Altmanni episc. Pataviensis — 1156. XII. 228—243
 Annales Rodeuses a. c. 1100—1157. XVI. 724—728
 Annales Ottenburani Isingrini minores a. 1145—1157. XVII. 315
 Annalium Gradicensium continuatio Opatowicensis a. 1146—1158. XVII. 652, 653
 Annales S. Michaelis Babenberg. a. 1066—1160. V. 9, 10
 Annalium Mellicensium auctarium Zwettense a. 1024—1160. IX. 539, 540
 Ottonis Morenae annales Laudenses a. 1153—1161. XVIII. 587—634
 Monachi Szazensis continuatio Cosmae a. 932—1162. IX. 148—163, 844, 845
 Ex miraculis S. Cholomanni auctore ut videtur Erchenfrido (1121—1163.) IV. 677, 678
 Sigeberti auctarium Affligemense a. 597, 1005—1163. VI. 398—405
 Sigeberti auctarium Bellovacense a. 649—1163. VI. 461—463
 Cafari annales Ianuae a. 1099—1163. XVIII. 1—39
 Sigeberti continuatio Valcellensis a. 1114—1163. VI. 458—460
 Annalium S. Petri Erpeshurdensium et Aquensium pars III. a. 1150—1163. XVI. 20—23
 Flandria generosa a. 792—1164. IX. 317—325
 Sigeberti continuatio Burburgensis a. 1114—1164. VI. 456—458
 Vita S. Eberhardi archiep. Salzburg — 1164. XI. 77—84
 Vita et miracula b. Eberhardi archiep. Salzburg. — 1164. XI. 97—103
 Acerbi Morenae annales Laudenses a. 1161—1164. XVIII. 634—643
 Annales Kamenzenses a. 965—1165. XIX. 580—582
 Sigeberti auctarium Aquicinense a. 651—1167. VI. 392—398
 Annales Reicherspergensis a. 921—1167. XVII. 443—476
 Annalium Casinensium recensio I. a. 1000—1167. XIX. 305—307
 Annales Parmenses minores a. 1038—1167. XVIII. 662, 663
 Vincentii Pragensis annales a. 1140—1167. XVII. 658—683
 Primordia Windbergensis — 1167. XVII. 560—565
 S. Rudberti Salisburgensis annales breves a. 991—1168. IX. 757, 758
 Annales Seligenstadenses a. 1067—1168. XVII. 31, 32
 Annalium Mellicensium continuatio Claustroeburgensis I. a. 1075—1168. IX. 608—613
 Annales Ottenburani Isingrini maiores a. 1121, 1168. XVII. 312—315
 Annalium Laudensium continuatio a. 1164—1168. XVIII. 643—659
 Lamberti Waterlos annales Cameracenses a. 1099—1170. XVI. 509—554
 Ex miraculis S. Liudgeri c. a. 1170. H. 424, 425
 Annalium Mellicensium cont. Zwettensis I. a. 1140—1170. IX. 538
 Genealogia comitum Buloniensium — 1171. IX. 300, 301
 Sigeberti continuatio Tornacensis II. a. 1132—1172. VI. 444

- Gestorum episcoporum Cameracensium continuatio Andreas
 a. 1051—1172. . . . . VII. 525
 Catalogus principum Capuae —1172. . . . . III. 210
 Annales Florentini a. 1110—1173. . . . . XIX. 223, 224
 Oberti cancellarii annales Ianuae a. 1164—1173. XVIII.
 56—96
 Annales Besuenses a. 1—1174. . . . . II. 247—250
 Annalium S. Jacobi Leodiensis pars II. a. 1056—1174.
 XVI. 638—642
 Bernardi Morangonis annales Pisani a. 1004—1175. XIX.
 236—266
 Annales Coloniaenses maximi, recensio I, pars II. a. 1126—1175.
 XVII. 754—788
 Annales Lubinenses a. 1143—1175. . . . . XIX. 578—580
 Libellus tristitiae et doloris a. 1154—1177 XVIII. 359—378
 Vita Gebhardi archiep. Salaburgensis et successorum eius
 —1177. . . . . XI. 35—49
 De pace Veneta relatio a. 1177. . . . . XIX. 461—463
 Romoaldi H. archiepiscopi Salernitani annales a. 893—1178.
 XIX. 397—461
 Annales Veronenses breves a. 1095—1178. . . . . XIX. 1—4
 Annales Bruawilarenses a. 1000—1179. . . . . XVI. 724—728
 Annales Babenbergenses a. 1137—1180. . . . . X. 4
 Notae Parmenses a. 1147—1180. . . . . XVIII. 664
 Nomina regum Francorum ex cod. Montispessulano, ad a.
 1180. . . . . X. 138, 139
 Annal. Weingartenses Wolfici a. 1101—1181. XVII. 308—311
 Annalium Pegaviensium et Bosoviensium continuatio I, ad
 a. 1140—1181. . . . . XVI. 258—265
 Annalium Casinensium continuatio I. a. 1153—1182. XIX.
 311—313
 Annalium S. Petri Erpbesfordensium et Aqueusium partis III
 continuatio, e. 1164—1182. . . . . XVI. 23—25
 Rodulphi gestorum abbatum Trudonensium continuatio II,
 a. 1138—1183. . . . . X. 333—361
 Translatio S. Udalrici a. 1183. . . . . IV. 427, 428
 Translatio S. Annonis archiepiscopi Coloniaensis a. 1183.
 XI. 514—518
 Annales S. Petri Babenbergensis a. 1103—1185. XVII.
 636, 637
 Roberti de Monte chronica a. 385—1186. . . . . VI. 475—535
 Annales Romani a. 1044—1187. . . . . V. 468—480
 Brevis regni ierosolymitani hist. auct. Cafaro a. 1099—1188.
 XVIII. 49—55
 Annalium Mellicensium continuatio Zwellensis II. a. 1170
 —1189. . . . . IX. 541—544
 Gestorum episc. Mettensium continuatio I. a. 1120—1189.
 X. 544—547
 Miracula et elevatio S. Ottonis ep. Babenbergensis a. 1189.
 XII. 911—916
 Miracula S. Ottonis auct. monacho S. Michaelis XII 917—919
 Annalium Pegaviensium et Bosoviensium continuatio II. a.
 1182—1190. . . . . XI. 265—267
 Gesta Federici imperatoris auct. Mediolanensi a. 1189, 1190.
 XVIII. 378—381
 Gesta pontificum Cameracensium abbreviata per canonicum
 Cameracensem a. 1012—1191. . . . . VII. 504—510
 Notae Aureavallenses a. 549—1192. . . . . XVI. 681—683
 Lambertus Parvi annales a. 988—1193. . . . . XVI. 645—650
 Excerpta ex annalibus Winchecumbensibus a. 1052—1194.
 XVI. 481
 Annalium Monasteriensium pars II. a. 1085—1194. III.
 154, 155
 Annales Stederburgenses auct. Gerharo a. 1000—1195. XVI.
 197—231
 Canoniarum Pragensem continuationes Cosmae a. 1140
 —1195. . . . . IX. 163—166, 844, 845
 Chronica collecta a Magno presbyt. Reicherspergensium —1195.
 XVII. 476—523
 Annales Aquenses a. 1001—1196. . . . . XVI. 684—687
 Annales S. Petri Catalaunensis a. 1009—1196. XVI. 488
 Annalium Remensium et Coloniensium continuatio a. 1151
 —1196. . . . . XVI. 733
 Flandriae generosae continuatio Bruxellensis a. 1164—1196.
 IX. 325, 326
 Otoboni scribae annales Ianuae a. 1174—1196. XVIII.
 96—114
 Notae Monasterienses a. 1041—1197. . . . . XVI. 439—441
 Annalium Mellicensium auctarium Lambacense a. 1128—1197.
 IX. 555, 556
 Vincentii Pragensis annalium continuatio Gerlari a. 1167
 —1198. . . . . XVII. 683, 710
 Annales Dunelmenses a. 995—1199. . . . . XIX. 507, 508
 Annales S. Disibodi a. 891—1200. . . . . XVII. 4—30
 Casuarum S. Galli continuatio II. a. 972—1200. II. 148—163
 Miracula S. Cunegundis imperat. c. a. 1200. IV. 824—828
 De combustione monasterii Gemblacensis, auct. Guiberto
 c. 1200. . . . . VIII. 563, 564
 De rebus Alsaticis c. 1200. . . . . XVII. 232—237
 Descriptio Alsatiae c. 1200. . . . . XVII. 237, 238
 Descriptio Theutoniarum c. 1200. . . . . XVII. 238—240
 Memoriae Mediolanenses a. 1061—1201. XVIII. 399, 400
 Annales Rotisbonenses —1201. . . . . XVIII. 577—590
 Genealogia brevis comitum Flandriae —1203. . . . . IX. 334
 Nicolai Ambianensis auctarium Sigeberti a. 424—1203.
 VI. 473, 474
 Annales Posenienses a. 997—1203. . . . . XIX. 571—573
 Miracula Adalberonis episc. Wirziburgensis —1204. XII.
 138—147
 Flandriae generosae continuatio Gisleneusis —1206. IX. 326
 Annales Coloniaenses minimi a. 1193—1206. XVII. 848—852
 Annales Argentinenses a. 673—1207. . . . . XVII. 86—90
 Genealogia Ottonis II. ducis Bavariae et Agnetis ducissae
 —1208. . . . . XVII. 376—378
 Annales Ferrarienses a. 1101—1211. . . . . XVIII. 663
 Annalium Casinensium continuatio II. a. 1183—1212. XIX.
 313—320
 Francorum imp. historia brevissima —1212. X. 136—138
 Excerpta ex annalibus Fiscannensibus a. 919—1213. XVI. 482
 Annales S. Benigni Divionensis a. 569—1214. (1243.)
 V. 37—48
 Flandriae generosae continuatio Claromaricensis —1214.
 IX. 326—334
 Annales S. Pauli Virdunensis a. 908—1215. 1249, 1419.
 XVI. 500—502
 Annales Herbiopolenses —1215. . . . . XVI. 1—12
 Annales Sublacenses a. 1145—1216. . . . . XIX. 274
 Annalium Mellicensium continuatio Cremifanensis a. 1122
 —1216. . . . . IX. 544—549
 Annales Cavenses breves a. 902—1217. . . . . III. 188—193
 Annalium Mellicensium auctarium Cremifanense a. 249
 —1217. . . . . IX. 550—554
 Annales Ceccanenses —1217. . . . . XIX. 275—302
 Annales S. Columbae Senonensis a. 708—1218. I. 102—109
 Ogerii Paris annales Ianuae a. 1197—1219. XVIII. 115—142
 Annales Pragenses a. 894—1220. . . . . III. 119—121
 Annales S. Trinitatis Veronenses a. 1117—1223. XIX. 1—6
 Annales Elnonenses maiores a. 542—1224. . . . . V. 11—17
 Annalium Mellicensium continuatio Claustroeburgensis II.
 a. 1142—1224. . . . . IX. 614—624
 Marchisii scribae annales Ianuae a. 1220—1224. XVIII.
 142—156
 Chounradi chronica Schirensis —1225. . . . . XVII. 615—623
 Chounradi Schirensis annales a. 1077—1226. XVII. 629—633
 Ex inventionae et miraculis S. Mathiae, — c. 1226. VIII.
 227—234
 Annalium Pegaviensium et Bosoviensium continuatio III.
 a. 1191—1227. . . . . XVI. 267—270
 Annales Mediolanenses breves a. 397, 1103—1228. XVIII.
 389—391
 Annalium S. Petri Catalaunensis continuatio a. 1202—1228.
 XVI. 490
 Notulae historicae Farfenses —1228. . . . . XI. 589, 590
 Reineri Annales a. 1066—1230. . . . . XVI. 651—680
 Annales Gotwicenses a. 1068—1230. . . . . IX. 601—604
 Annalium Mediolanensium continuatio a. 1201—1230. XVIII.
 391, 392
 Annales Cremonenses a. 1096—1232. . . . . XVIII. 800—807
 De fundatoribus monast. Diessensis —1232. XVII. 328—331
 Casuum S. Galli continuatio III. a. 1200—1233. II. 163—183
 Annalium Mellicensium continuatio Scotorum a. 1225—1233.
 IX. 624—626
 Annalium Mellicensium continuatio Sacrucensis I. a. 1225
 —1233. . . . . IX. 626—628
 Annalium Mellicensium contin. Claustroeburgensis III.
 a. 1142—1233. . . . . IX. 629—637
 Sigeberti auctarium Mortui Maris a. 1054—1234. VI. 463—469
 Excerpta e cod. annalium a nativitate Iohannis —1235.
 XVI. 482
 Annales Placentini Guelfi a. 1012—1235. XVIII. 411—457
 Annales Coloniaenses maximi recensio II. et III. ab o. c.
 —1237. . . . . XVII. 729—847
 Annales Elwangenses a. 1—1237. . . . . X. 17—20
 Annales Mediolanenses brevissimi a. 1111—1237. XVIII.
 391, 392
 Sigeberti contin. Aquinctina a. 1149—1237. VI. 405—436
 Sigeberti contin. Bergens. a. 1201—1237. . . . . VI. 438—441
 Annales Bergomates a. 1167—1241. . . . . XVIII. 809, 810
 Annales Halesbronnenses —1241. . . . . XVI. 13
 De codicibus a Chounrado Schirensi exaratis —1241. XVII.
 623, 624
 Chounradi Schirensis catalogi — c. 1241. XVII. 624—629
 De institutione monast. Alshensis auct. Hermanno a. 741
 —1242. . . . . XVII. 369—373
 Rycardi de Saucto Germano chronica a. 1189—1243.
 XIX. 321—384
 Rycardi de Saucto Germano epistola ad Casinenses c. a.
 1243. . . . . XIX. 384—386
 Catalogus episcoporum Constantiensis eocl. —1243. II. 39
 Catalogus imperatorum ex cod. Paris. —1243. . . . . X. 138
 Catalogi comitum Flandriae —1244. . . . . IX. 336

- Annalium Mellicensium auctarium Saucerense a. 1136—1246. IX. 732
 Annales S. Trudperti —1246. . . . . XVII. 285—294
 Carmina quatuor de morte Friderici ducis Austriae et
 Styriae († 1246). . . . . XI. 50, 51
 Annales Schefflarenses maiores a. 1092—1247. XVII.
 335—343
 Notae S. Petri Colonienensis a. 1247. . . . . XVI. 734, 735
 Annales S. Germani Colonienensis a. 1191—1248. XVI. 733, 734
 Bartholomaei scribae annales Ianuae a. 1225—1248. XVIII.
 156—225
 Carmina triumphalia de Victoria civitate I. II. III. a. 1248.
 XVIII. 790—799
 Annales Silesiaci compilati a. 967—1249. XIX. 536—540
 Weenceslai I. regis Boemiae historia a. 1228—1249. IX.
 167—169, 844, 845
 Laurentii de Leodio gestorum episc. Vindobonensis contin.
 a. 1143—1250. . . . . X. 516—525
 Annalium Sieglorum pars I. a. 1027—1252. XIX. 494—498
 Notae S. Mariae Mediolanenses a. 382—1253. XVIII. 385, 386
 Annales Erphordenses a. 1220—1254. . . . . XVI. 26—40
 Catalogus abbatum monast. Augiensis —1254. . . . . II. 37—39
 Annal. Stadenses auct. Alberto ab o. c. —1256. XVI. 271—379
 Annalium Mellicensium continuatio Garstensis a. 1182—1257.
 IX. 594—600
 Annalium Mellicensium auctar. Mariaecellense a. 978—1259.
 IX. 646, 647
 Epitaphia ducum Silesiae a. 1201—1259. XIX. 550, 551
 Vitae Gebehardi archiep. et successorum eius continuatio
 —1259. . . . . XI. 49, 50
 Gestorum episcop. Mettensium contin. II. a. 1212—1260.
 X. 547—551
 Rolandini Patavini chronica facta a. 1200—1260, 1262.
 XIX. 32—147
 Notae historicae codicibus Sangallens. adiectae a. 806—1262.
 I. 70, 71
 Bellum Waltherianum a. 1260—1263. . . . . XVII. 105—114
 Annales Ianuenses a. 1249—1264. . . . . XVIII. 226—248
 Annales Hamburgenses a. 1—1265. . . . . XVI. 380—385
 Annalium Sicutorum continuatio a. 1253—1265, 1282, XIX.
 498—500
 Lanfranci Pignolli, Guilielmi de Mortedo, Marini Ususmaris
 et Henrici marchionis de Gavia annales Ianuae a. 1264,
 1265. . . . . XVIII. 248—253
 Annalium Mellicensium continuatio Saucerensis II. a.
 1234—1266. . . . . IX. 637—646
 Marinetti de Marino, Guilielmi de Mortedo iuris peritorum,
 Marini Ususmaris et Iohannis Suzoboni laicorum annales
 Ianuae a. 1265, 1286. . . . . XVIII. 254—258
 Gli diurnali di messer Mattheo di Giovenazzo —1268, XIX.
 464—493
 Annalium Mellicensium auctarium Mellicense a. 508—1269.
 IX. 535—537
 Nicolai Guercii et Guilielmi de Mortedo Ictorum, Enrici
 Drogi et Bonivassalli Ususmaris laicorum annales Ianuae
 a. 1267—1269. . . . . XVIII. 259—266
 Annales S. Iustinae Patavini a. 1207—1270, XIX. 148—193
 Fragmenta historiae Fossatensis —1270. . . . . IX. 370—374
 Annales Saxonici ab o. c. —1271. . . . . XVI. 430, 431
 Excerpta ex annalibus Angliae saec. XIII. a. 1066—1271.
 XVI. 482
 Iohannis de Thierode genealogia comitum Flandriae IX. 335
 Annales Schefflarenses minores a. 814—1272, XVII. 343—345
 Annales Spireuses a. 920—1272. . . . . XVII. 80—85
 Annales Brixianenses a. 1014—1273. . . . . XVIII. 811—820
 Notae Pruevingenses a. 1119—1273. . . . . XVII. 610—612
 Hermann Altahensis annales a. 1137—1273, XVII. 381—407
 Hermannus Altahensis de rebus suis gestis a. 1242—1273.
 XVII. 378—381
 De Hermann abb. Altahensis abdicatione a. 1273, XVII.
 407, 408
 Miracula S. Modaldi —1274. . . . . XII. 310—315
 Annalium Mellicensium auctar. Vindobonense a. 893—1275.
 IX. 723, 724
 De Hermann abb. Altahensis morte auct. Henrico Steorone
 a. 1275. . . . . XVII. 408
 Annales Parisii de Cereta a. 1117—1277. . . . . XIX. 1—18
 Annales Basilenses a. 1266—1277. . . . . XVII. 193—202
 Annalium Pragensem pars I. a. 1196—1278, IX. 169—181,
 844, 845
 Annales Benedictoburani a. 1109—1278. . . . . XVII. 319, 320
 Annales Otakariani a. 1254—1278, IX. 181—194, 844, 845
 Chronicon Polono-Silesiacum —1278. . . . . XIX. 553—570
 Annales Aquicinctini a. 1079—1279. . . . . XVI. 503—506
 Annalium Mellicensium continuatio Clastroneoburgensis IV.
 1267—1279. . . . . IX. 647, 648
 Historia anorum 1264—1279. . . . . IX. 649—654
 Oberti Stanconi, Iacobi Aurie, Marchisio de Cassino et
 Bertolini Bonifatii annales Ianuae a. 1270—1279, XVIII.
 267—288
 Continuatio Leidensis et Divionensis genealogiae comitum
 Flandrensiu Bertiniana —1279. . . . . IX. 307, 308
 Annales Mediolanenses minores a. 750—1280, XVIII. 392—399
 Nomina monachorum Altahensium a. 997—1280, XVII.
 368, 369
 Annalium Einsidlensium continuatio a. 1051—1280, (1544,
 1369.) . . . . . III. 146—149
 Annalium S. Vincentii Mettensis pars II. a. 1159—1280.
 III. 158—160
 Continuatio Marchianensis genealogiae comitum Flandren-
 sium Bertiniana —1280. . . . . IX. 306, 307
 Annalium Pragensem pars II. a. 1278—1280, IX. 194—198,
 844, 845
 Annalium Pragensem pars III. a. 1279—1283, IX. 198
 —209, 844, 845
 Annalium Mellicensium continuatio praedicatorum Vindo-
 bonensium a. 1025—1283. . . . . IX. 725—732
 Continuatio annalium Cracoviensium brevium a. 1142—1283.
 XIX. 665, 666
 Annales Placentini Gibellini a. 1154—1284, XVIII. 457—581
 Annales S. Benigni Divionensis continuati, 1125—1285.
 V. 37—50
 Annales S. Rudberti Salisburg. a. 1—1286. IX. 769—810
 Annales Aldersbacenses a. 1273—1286. . . . . XVII. 535, 536
 Annales Kyenses ab o. c. —1288. . . . . XVI. 386—410
 Annales Maurimonsasterienses a. 814—1288, XVII. 181, 182
 Annalium Mellicensium continuatio Clastroneoburgensis VI.
 a. 1267—1288. . . . . IX. 742—746
 Excerpta ex annalibus Halesiensibus a. 780—1290, XVI. 482
 Annales Silesiae superioris a. 1071—1290, XIX. 552, 553
 Continuatio Altahensis a. 1273—1290. . . . . XVII. 408—416
 Miracula S. Mariae Argentinensis —1290, XVII. 114—117
 Annales Cracovienses compilati a. 966—1291, XIX. 582—606
 Series abbat. Lambacensium a. 1056—1291, XII. 136—138
 Annales Blandinienses continuati a. 1064—1292, V. 20—34
 Annales Suevici a. 1273—1292. . . . . XVII. 283, 284
 Annales Heinrichowenses a. 977—1293. . . . . XIX. 547, 548
 Annales Sindelfingenenses a. 1083—1294. . . . . XVII. 299—307
 Brevis regni Ierosolymitani historiae continuatio auct. Iacobo
 Auriae a. 1192—1294. . . . . XVII. 55, 56
 Iacobi Auriae annales Ianuae a. 1280—1294, XVIII. 288—356
 Notae S. Georgii Mediolanensis a. 1061—1295, XVIII.
 386—389
 Annales breves Wormatienses a. 1165—1295, XVII. 74—79
 Mathei Vicecomitis litterae ad Placentinos de obitu Ottonis
 archiepisc. a. 1295. . . . . XVIII. 407
 Annales Neresheimenses a. 1049—1296. . . . . X. 20—25
 Gestorum episc. Mettens. cont. III. a. 1261—1296, X. 551
 Ellenhardi annales a. 1132—1297. . . . . XVII. 101—104
 Notae Hannoveranae a. 1297. . . . . XVI. 432, 433
 Annales Colmarienses minores a. 1211—1298, XVII. 180—193
 Annales Mantuani a. 1163—1299. . . . . XIX. 19—31
 Catalogus episc. Argentinensium —1299. . . . . XVII. 117, 118
 Ellenhardi chronicon —1299. . . . . XVII. 118—141
 Henrici de Heimburg Annales a. 861—1300, XVII. 711—718
 Catalogus abbatum S. Galli continuatus a. 1030—1300.
 II. 35, 36
 Annalium Altahensium continuatio Ratisbonensis a. 1287
 —1301. . . . . XVII. 416—420
 Mutii de Madoetia notae a. 1290—1302. . . . . XVIII. 406
 Chronicon Colmariense a. 1218—1304. . . . . XVII. 240—270
 Annales Merchanenses a. 1—1306. . . . . XVI. 609—617
 Annales Grissowienses maiores a. 1230—1306, XIX. 541, 542
 Annales Bremenses a. 750—1307. . . . . XVII. 854—858
 Weichardi de Polheim continuatio annalium S. Rudberti
 Salisburgensium a. 1280—1307. . . . . IX. 810—818
 Annales S. Georgii in Nigra silva a. 613—1308, XVII.
 295—298
 Annales Wratislavienses antiqui a. 1238—1308, XIX. 527
 —529
 Annales Moguntini a. 1083—1309. . . . . XVII. 1—3
 Annales Gandenses a. 1296—1310. . . . . XVI. 555—597
 Annalium Mellicensium contin. Florianensis a. 1273—1310.
 IX. 748—753
 Annalium Mellicensium continuatio Saucerensis III. a.
 1302—1310. . . . . IX. 732—735
 Annales Grissowienses minores a. 1292—1312, XIX. 542
 Annales Urbevotani a. 1161—1313. . . . . XIX. 269—273
 Necrologium Pruevingense —1314. . . . . XVII. 609
 Annales Egmundani a. 875—1205, 1207—1315, XVI. 442
 —479
 Annales Cavenses continuati a. 1034—1315, III. 189—197
 Annales Lubenses a. 1241—1315. . . . . XIX. 548, 549
 Catalogus praepositorum Diessensium a. 1132—1316, XVII.
 327, 328
 Annales Dervenses a. 1196—1316. . . . . XVI. 490
 Annalium Cisterciensium in Heinrichow pars I. a. 971—1317.
 XIX. 543—546
 Notae archiepiscoporum Mediolanensium a. 1295—1317.
 XVIII. 407

- Chronici Cremonensis fragmentum a. 1310—1317. XVIII. 907, 898
 Chronicae episc. Merseburgensium contin. I. a. 1138—1319. X. 188—195
 Epitaphia ducum Wratislaviensium a. 1266—1322. XIX. 501
 Annales Lubicensis a. 1264—1324. XVI. 411—429
 Annales Polonorum III. a. 899—1325. XIX. 613—656
 Annales Polonorum I. a. 965—1325. XIX. 644—656
 Annalium Cisterciensium in Heinrichow continuatio a. 1315—1326. XIX. 546
 Annalium Mellicensium continuatio Vindobonensis a. 1267—1327. IX. 699—722
 Annalium S. Rudberti Salisburgensium continuatio canonico-
 rum a. 1308—1327. IX. 819—823
 Annales Polonorum IV. a. 899—1327. 1378. XIX. 613—656
 Annalium Mellicensium continuatio Zwettlensis III. a. 1241—1329. IX. 655—669
 Annales Polonorum II. a. 690—1330. XIX. 612—654
 Annales capituli Cracoviensis ab o. c. —1331. XIX. 582—607
 Annales Foroiulienses a. 1252—1331. XIX. 194—222
 Alberti plebani de Waldkirchen auctarium continuationis
 Florianensis a. 1283—1332. IX. 753, 754
 Annals SS. Udalrici et Afrae Augustenses a. 1106—1334. XVII. 428—436
 Sigoberti contin. Tornacensis III. a. 1332—1334. VI. 444
 Annales Pormenses maiores a. 1165—1335. XVIII. 664—790
 Annales breves Prussici a. 1190—1337. XIX. 693—695
 Canonici Sambiensis annales a. 3—1339. XIX. 696—708
 Notae Halesbrunnenses a. 1117, 1133, 1338. XVI. 13
 Continuatio annalium Polonorum I. et III. a. 1330—1340. 1341—1419. XIX. 656—663
 Dediciones Schefflarienses a. 1149—1341. XVII. 345—347
 Chronicae episc. Merseburgensium contin. II. a. 1320—1341. X. 195, 196
 Kalendarium Alberti plebani de Waldkirchen a. 1071—1342. IX. 754, 755
 Epitaphia ducum Glogowiae a. 1273—1342. XIX. 551, 552
 Annales S. Baronis Gandensis, a Iulio Caesare a. 608—1138. 1341—1345, 1349, 1350. H. 185—191
 Honorii Augustodunensis imaginis mundi continuationes VII. —1347. X. 133, 134
 Annales Dunelmenses a. 1068—1348. XIX. 708, 709
 Annalium Mellicensium continuatio Lambacensis a. 1187—1348. IX. 556—561
 Versus Babenbergenses a. 1322—1348. XVII. 639, 640
 Annales Zwettlenses a. 1—1349. IX. 677—684
 Notae Wislavienses a. 1345—1351. XIX. 689
 Catalogi archiep. Mediolanensis continuati a. 1075—1355. VII. 104—110
 Chronicae Magni presbyt. Reicherspergensis continuatio a. 1195—1355. XVII. 523—534
 Notae Weltenburgenses a. 1046—1358. XVII. 571, 572
 Notae Cluniacenses a. 412—1359. XVII. 722
 Notae Colbazenses a. 1307—1360. XIX. 719, 720
 Annalium Mellicensium continuatio Zwettlensis IV. a. 1348—1362. IX. 685—689
 Notae Passerini Foroiulienses a. 1343—1364. XIX. 222
 Rodulfi gestorum abb. Trudonensium continuatio III. a. 628—1366. X. 361—443
 Annales Wormatienses a. 873—1366. XVII. 34—73
 Ephemerides Wladislavienses a. 1296—1366. XIX. 687—689
 Iter Altmanni abb. Althahensis a. 1367. XVII. 420, 421
 Annales Ensorfenses a. 1184—1368. X. 4—8
 Annales Wratislavienses maiores a. 1230—1371. XIX. 531—533
 Annales Marbacenses a. 631—1375. XVII. 142—180
 Annales Heitani a. 1054—1377. XIX. 267, 268
 Notae Daumburgenses a. 1058—1383. XVII. 437, 438
 Annalium Mellicensium continuatio Claustro-neoburgensis VII. a. 1324—1383. IX. 755—757
 Annales Agrippinenses a. 1092—1384. XVI. 736—738
 Annales Fossenses a. 1123—1389. IV. 30—35
 Annales hospitalis Argentinensis a. 1279—1389. XVII. 104, 105
 Annales Palidensis auct. Theodoro monacho ab o. c. —1390. XVI. 48—98
 Annalium S. Jacobi Leodiensis continuationes a. 1164—1393. XVI. 643—645
 Annales Matseenses a. 1305—1395. IX. 833—837
 Annalium Mellicensium continuatio Notivontensis a. 1389—1396. IX. 669—677
 Canonicepium S. Petri Salisburgensium continuatio annalium
 Matseensium a. 1375—1398. IX. 837—843
 Fragmenta de rebus Wirzburgensibus s. XIV. VI. 550, 551
 Annales Bernenses a. 1191—1405. XVII. 271—274
 Annalium Neresheimensium continuatio I. a. 1297—1406. X. 25—27
 Annales Windbergenses a. 1196—1407. XVII. 565, 566
 Annales Senenses a. 1107—1407, 1472, 1479. XIX. 225—235
 Annales Sanctae Crucis Polonici a. 966—1410. XIX. 677—687
 Notae Cisterciensium in Heinrichow a. 1386, 1410. XIX. 546, 547
 Annales Ottenburani minores a. 1145—1416. XVII. 315—318
 Chronici episcoporum Hildeheimensium continuationes a. 1079—1424. VII. 854—873
 Annalium Admuntensium contin. Admuntensis a. 1140—1425. IX. 580—593
 Catalogus praesulum Inuvensium —1429. XI. 19—25
 Chronicae episcoporum Merseburgensium continuatio III. a. 1341—1431. X. 196—204
 Notae Diessenses a. 1122—1432. XVII. 324—327
 Annales Osterhovenses a. 43—1433. XVII. 537—559
 Annales Mechovienses a. 947—1434. XIX. 666—677
 Annales terrae Prussicae a. 1029—1450. XIX. 691—693
 Annales Mosomagensis a. 969—1452. III. 160—166
 Annales Bohemiae brevissimi a. 80—1453. XVII. 719—721
 Annalium Mellicensium continuatio Claustro-neoburgensis V. a. 1307—1455. IX. 735—742
 Annales Augustani minores a. 1137—1457. X. 8—11
 Kalendarium Zwettlense a. 1243—1458. IX. 689—698
 Annales Parchenses a. nativ. Johannis —1316, 1458. XVI. 598—608
 Annales Magdeburgenses a. 1—1188, 1453—1460. XVI. 105—196
 Notae Eberbacenses a. 1186, 1135, 1460. XVI. 14
 Catalogus praepositorum Schefflariensium a. 1140—1463. XVII. 347—350
 Catalogus abbat. S. Galli continuatus a. 1300—1463. II. 36, 37
 Notae S. Emmerami a. 1052—1468. XVII. 572—576
 Notae S. Petri Babenbergenses a. 1024—1472. XVII. 636
 Annales Undersdorfenses a. 1180—1472. XVII. 332
 Annales Colmarienses maiores a. 1277—1472. XVII. 202—232
 Chronici ep. Hildesheim. suppl. a. 1452—1474. VII. 873
 Chronicon Elwacense a. 1—1477. X. 34—51
 Annales S. Vitoni Virdunensis a. 96—1481. X. 525—535
 Annales Floressenses a. 1—1482. XVI. 618—631
 Notae Undersdorfenses a. 1173—1483. XVII. 332, 333
 Annales Veterocellenses a. 801—1484. XVI. 41—47
 Annales magistratus Wratislaviensis a. 1149—1491. XIX. 527—531
 Rodulfi gestorum abbatum Trudonensium additamenta a. 1055—1493. X. 443—448
 Notae Caminenses a. 1495, 1496. XIX. 720
 Notae Lubitenses a. 1456—1497. XIX. 663
 Notae Casinenses a. 1349, 1362, 1500. XIX. 320
 Notae sepulcrales Habenbergenses —1501. XVII. 640—642
 Annales Zwiefaltenses a. 1—1503. X. 53—64
 Annalium Laubiensium contin. a. 1056—1505. IV. 20—26
 Chronicae episcoporum Merseburgensium continuatio IV. a. 1431—1514. X. 204—212
 Annalium Neresheimensium continuatio II. auct. Johanne
 Schweickhofer a. 1411—1540. X. 27—32
 Annales Engelbergenses a. 1147—1546. XVII. 278—282
 Catalogus abbatum Althahensium —1546. XVII. 366—368
 Annales Colbazenses a. 17—1560. XIX. 710—719
 Annalium Mellicensium continuatio Mellicensis a. 1124—1564. IX. 501—535
 Annalium Neresheimensium continuatio III. a. 1545—1572. X. 33, 34
 Notae Althahenses a. 765—1585. XVII. 421—427
 Ottonis et aliorum continuationes libri pontificalis Eich-
 stetenensis a. XII—XVI. VII. 250—253
 Notae monialium S. Clarae Wratislaviensium a. 1200—1682. XIX. 533—536

II. INDEX ALPHABETICUS.

- Abbonis monachi S. Germani de bellis Parisiense urbis libri III. . . . . II. 776-805
 De abdicatione Hermannii abb. Althensis XVII. 407, 408
 Acerbi Morense annal. Laudense a. 1161-1164. XVIII. 634-643
 Acta concilii Causiensis a. 995. auct. Gerberto archiep. III. 691-693
 Acta concilii Mosomensis a. 995. auct. Gerberto archiep. III. 690, 691
 Acta concilii Remensis ad S. Basolum auctore Gerberto a. 991. . . . . III. 658-686
 Adalberonis episc. Augustensis vitæ auctore Oudalisco prefatio IV. 383
 Adalberonis II. Mettensis episc. vita auctore Constantino IV. 658-672
 Adalberonis II. Mettensis episc. epitaphium auct. Cuonrado IV. 672, 673
 Adalberonis ep. Wirziburgensis vita et institutio Lambacensis coenobii -1091 . . . . . XII. 128-136
 Adalberonis ep. Wirziburgensis miracula -1204. XII. 138-147
 Adalberti diaconi Babenbergensis vita Heinrici II. imperat. IV. 792-814
 Ex aliis miraculis S. Heinrici . . . . . IV. 814-816
 Vitæ S. Heinrici additamentum . . . . . IV. 816-820
 S. Adalberti ep. Pragensis vitæ et miracula IV. 574-616
 Ex Adalhardi abbat. Corbeiensis vita auct. Paschasio Radberto . . . . . II. 524-532
 Adalboldi episc. Ultrajectensis vita Heinrici II. imperatoris IV. 679-695
 Adalheidæ imperatricis epitaph. auct. Odilone IV. 633-643
 Adalheidæ imperatricis miracula . . . . . IV. 643-649
 Adami Bremensis gesta Hammaburgensis ecclesiæ pontificum -1072. . . . . VII. 267-389
 Ademari Cabanensis historiarum libri III. IV. 106-148
 Admuntense monasterium dioc. Salzburgensis.
 Annales Admuntenses a. 1-1139. . . . . IX. 570-579
 Continuatio Admuntensis a. 1140-1425. IX. 580-593
 Vita Gebhardi archiep. Salisburgensis auct. monacho Admuntensi -1088. . . . . XI. 25-28
 Vita Gebhardi et successorum eius auctore monacho Admuntensi -1177. . . . . XI. 35-49
 Ex Adonis archiep. Viennensis chronico -869. II. 315-323
 Continuatio I. a. 866-879. et 924. . . . . II. 323, 324
 Francorum regum historia. Pars I. -869. . . . . II. 325
 Francorum regum historia. Pars II. a. 875-877. II. 326
 Continuatio II. ex codice Bernensi annorum 897-1031. II. 327-329
 Ex Adonis abb. Dervensis miraculis S. Basoli . . . . . IV. 517
 Ex Adonis abb. Dervensis miraculis S. Mansueti IV. 509-514
 De advocatis Althensibus . . . . . XVII. 373-376
 Affligemense monasterium d. Cameracensis, *Afflighem*.
 Auct. Sieberti a. 597, 1005-1163. . . . . VI. 398-405
 Chronicon Affligemense a. 1083-1100. IX. 407-417
 Visio Fulgentii abbatis Affligemensis a. 1109. IX. 417
 Agii vita et obitus Hethumodæ 840-874. IV. 165-169
 Agnetis ducissæ et Ottonis II. ducis Bavarie genealogia auct. Hermannio abb. Althensi . . . . . XVII. 376-378
 Ex vita Agritii . . . . . VIII. 211, 212
 Aimoinus Floriacensis de regibus Francorum. Ex miraculis S. Benedicti -996. . . . . IX. 374-376
 Almannci ann. cum continuationibus a. 763-926. I. 22-56
 Ex annalibus S. Albini Andegavensis a. 976-1099. III. 168
 Albensis ep. Benzonis ad Heinricum IV. imp. libri septem . . . . . XI. 597-681
 Alberonis archiep. Trevisensis gesta a. 1132-1145. metrica scripta . . . . . VIII. 236-243
 Alia auctore Baldrico a. 1132-1152. VIII. 243-263
 Alberti mag. anal. Stadenses ab o. c. -1256. XVI. 271-379
 Alberti plebani de Waldkirchen auctarium continuationis Florianensis a. 1283-1332. . . . . IX. 753, 754
 Alberti plebani de Waldkirchen Kalendarium a. 1071-1342. IX. 754, 755
 Alcuini annales a. 782-797. . . . . IV. 2
 Aldersbach coen. dioc. Pataviensis.
 Annales a. 1273-1286 . . . . . XVII. 535, 536
 Alsatia, *der Elsass*.
 De rebus Alsaticis inuentis sæc. XIII. XVII. 232-237
 Descriptio Alsatie . . . . . XVII. 237, 238
 S. Alexandri translatio auct. Ruodolfo et Megaharto H. 673-681
 Ex sancti Alexii miraculis . . . . . IV. 619, 620
 Alperti mon. S. Symphoriani Mettensis de episcopis Mettensibus libellus . . . . . IV. 697-700
 Alperti de diversitate temporum libri II. IV. 700-723
 Altaba inferior dioc. Pataviensis, *Niederaltach*.
 De advocatis Althensibus . . . . . XVII. 373-376
 Annales auct. Hermannio abb. a. 1137-1273. XVII. 381-407
 Continuatio Althensis a. 1273-1290. XVII. 408-416
 Continuatio Ratisbonensis a. 1287-1301. XVII. 416-426
 Annales S. Amandi. Pars I. a. 687-740. . . . . I. 6, 8
 Continuatio a. 741-770. . . . . I. 10, 12
 Continuatio II. a. 771-791. . . . . I. 12
 Pars II. a. 792-810. . . . . I. 14
 Annales S. Amandi breves a. 742-855. . . . . II. 184
 Annalium Angliæ excerpta a. 1-1155. . . . . XVI. 480
 Ex annalibus Angliæ sæc. XIII. a. 1066-1271. XVI. 482
 Continuatio Althensis a. 1273-1290. XVII. 408-416
 Continuatio Ratisbonensis a. 1287-1301. XVII. 416-426
 Annales S. Amandi. Pars I. a. 687-740. . . . . I. 6, 8
 Continuatio a. 741-770. . . . . I. 10, 12
 Continuatio II. a. 771-791. . . . . I. 12
 Pars II. a. 792-810. . . . . I. 14
 Annales S. Amandi breves a. 742-855. . . . . II. 184
 Annalium Angliæ excerpta a. 1-1155. . . . . XVI. 480
 Ex annalibus Angliæ sæc. XIII. a. 1066-1271. XVI. 482
 Continuatio Althensis a. 1273-1290. XVII. 408-416
 Continuatio Ratisbonensis a. 1287-1301. XVII. 416-426
 Annales S. Amandi. Pars I. a. 687-740. . . . . I. 6, 8
 Continuatio a. 741-770. . . . . I. 10, 12
 Continuatio II. a. 771-791. . . . . I. 12
 Pars II. a. 792-810. . . . . I. 14
 Annales S. Amandi breves a. 742-855. . . . . II. 184
 Annalium Angliæ excerpta a. 1-1155. . . . . XVI. 480
 Ex annalibus Angliæ sæc. XIII. a. 1066-1271. XVI. 482
 Continuatio Althensis a. 1273-1290. XVII. 408-416
 Continuatio Ratisbonensis a. 1287-1301. XVII. 416-426
 Annales S. Amandi. Pars I. a. 687-740. . . . . I. 6, 8
 Continuatio a. 741-770. . . . . I. 10, 12
 Continuatio II. a. 771-791. . . . . I. 12
 Pars II. a. 792-810. . . . . I. 14
 Annales S. Amandi breves a. 742-855. . . . . II. 184
 Annalium Angliæ excerpta a. 1-1155. . . . . XVI. 480
 Ex annalibus Angliæ sæc. XIII. a. 1066-1271. XVI. 482

- Annales Aquenses et S. Petri Erphesurdensis v. Annal. S. Petri Erph.
 Annales Aquinctini a. 1079—1279. XVI. 503—506
 Annales Argentinenses a. 673—1207. XVII. 86—90
 Annales Augienses. Pars I. a. 709—858. I. 67. 68
   Pars II. a. 860—954. I. 68. 69
   Eneclatones. II. 238. 239
 Annales Augienses brevissimi a. 541—817. III. 136. 137
 Annales Augustani a. 973—1104. III. 123—136
 Annales Augustani minores a. 1137—1457. X. 8—11
 Annales Ausienses a. 687—1127.
   Pars prior a. 687—844. III. 171
   Pars altera a. 1051—1127. III. 171
 Annales Babenbergenses a. 1137—1180. X. 4
 Annales Barcinonenses — 1149. XIX. 501
 Annales Bareuses a. 605—1043. V. 51—56
 Annales Bareuses Lupi Protospatharii a. 855—1102. V. 52—63
 Annales Basilenses a. 1266—1277. XVII. 193. 202
 Annales S. Bavonis Gandensis, a Iulio Caesare et a. 608—1350. III. 185—191
 Annales Beneventani a. 788—1130. III. 173—185
 Annales S. Benigni Divionensis a. 564—1285. V. 37—50
 Annales Benedictoburani a. 1109—1278. XVII. 319. 320
 Annales Bergomates a. 1167—1241. XVIII. 809. 810
 Annales Bornenses a. 1191—1405. XVII. 271—274
 Annales Bertholdi a. 1054—1080. V. 264—326
 Annales Bertiniani a. 741—882. I. 419—515. II. 193
 Annales Besuenses a. 1—1174. II. 247—250
 Annales Blandinienses a. 1—1292. V. 20—34
 Annales S. Blasii a. 932—1143. XVII. 276—278
 Annales Bohemiae brevissimi a. 80—1453. XVII. 719—721
 Annales S. Bonifacii a. 716—1024. III. 117. 118
 Annales S. Bonifacii brevissimi a. 936—1011. III. 118
 Annales Bosovienses et Pegavienses v. Annales Pegavienses.
 Annales Britienses a. 1014—1273. XVIII. 811—820
 Annales Brunwilerenses a. 1000—1125. I. 99—101
   Supplementum a. 1000—1149. II. 216
 Annales Brunwilerenses a. 1000—1179. XVI. 724—728
 Annales Cameracenses auct. Waterlos a. 1099—1170. XVI. 509—554
 Annales canonici Sambiensis a. 3—1338. XIX. 696—708
 Annales Cantuarienses et Lindisfarnenses a. 618—690. IV. 2
 Annales capituli Cracoviensis ab o. c. — 1331. XIX. 582—607
 Annales Casinates a. 914—1042. III. 171. 172
 Annales Casinenses.
   Recensio I. a. 1000—1167. XIX. 305—307
   Recensio II. a. 1000—1152. XIX. 305—311
   Continuatio I. a. 1153—1182. XIX. 311—313
   Continuatio II. a. 1183—1212. XIX. 313—320
 Annales Catalaunenses a. 1202—1228. XVI. 490
 Annales Cavenses a. 569—1315. III. 185—197
 Annales Ceccanenses — 1217. XIX. 275—302
 Annales Chouaradi Schirensis a. 1077—1226. XVII. 629—633
 Annales Cisterciensium in Heinrichow.
   Pars I. a. 971—1317. XIX. 543—546
   Continuatio a. 1315—1326. XIX. 546
 Annales Colbazenses a. 17—1560. XIX. 710—719
 Annales Colmarienses
   maiores a. 1277—1472. XVII. 202—232
   minores a. 1211—1298. XVII. 189—193
 Annales Colonienses
   ab a. 776—1028. 944. 979. I. 97—99. XVI. 731
   breves a. 814. 964. XVI. 730. 731
   brevissimi a. 814—870. I. 97
   et Remenses pars I. a. 961—1150. XVI. 731—733
   Continuatio a. 1151—1196. XVI. 733
   maximi ab o. c. — 1237.
   Recensio I. a. 576—1125.
   Pars I. a. 576—1125. XVII. 736—754
   Pars II. a. 1126—1175. XVII. 754—789
   Recensio II. et III. ab o. c. — 1237. XVII. 729—847
   minimi a. 1193—1206. XVII. 848—852
 Annales S. Columbae Senonensis a. 708—1218. E. 102—109
 Annales Corbejenses a. 658—1148. III. 1—18
 Annales Cracovienses breves a. 965—1135. XIX. 663—665
   Continuatio a. 1142—1283. XIX. 665. 666
 Annales Cracovienses compilati a. 966—1291. XIX. 582—606
 Annales Cracovienses vetusti a. 948—1122. 1136. XIX. 577. 578
 Annales Cremonenses a. 1096—1232. XVIII. 800—807
 Annales Derrenses a. 1196—1316. XVI. 490
 Annales S. Disibodi a. 891—1200. XVII. 4—30
 Annales ducum Bavariae a. 508—907. XVII. 365. 366
 Annales Dunelmenses a. 995—1199. XIX. 507. 508
 Annales Dunelmenses a. 1099—1348. XIX. 708. 709
 Annales Egmondani a. 875—1205. 1207—1315. XVI. 442—479
 Annales Einhardi a. 731—829. I. 135—218
 Annales Einsidlenses a. 746—1569. III. 145—149
 Annales Ellenhardi a. 1132—1297. XVII. 101—104
 Annales Eberhardi archidiacon. Ratisbonensis a. 1273—1305. XVII. 591—605
 Annales Elnonenses maiores a. 542—1224. V. 11—17
 Annales Elnonenses minores a. 533—1061. V. 17—20
 Annales Elwangenses a. 1—1237. X. 17—20
 Annales S. Emmerami Ratisponensis
   brevissimi a. 792—1062. XVII. 571
   maiores a. 748—823. I. 92. 93
   minores a. 732—1062. I. 93. 94
   saec. XI. a. 1036—1046. XVII. 571
 Annales Engelbergenses a. 1147—1546. XVII. 278—282
 Annales Engolismenses.
   Pars I. a. 815—870. XVI. 485
   Continuatio I. a. 886—930. XVI. 486
   Continuatio II. a. 940—991. XVI. 486
   a. 815—993. IV. 5
 Annales Emsdorffenses a. 1184—1368. X. 4—8
 Annales Erphordenses a. 1220—1254. XVI. 26—40
 Annales Erphesurdenses a. 1125—1137. 1349. VI. 536—541
 Annales S. Eucharii Treverensis a. 1015—1092. V. 10
 Annales Farfenses a. 661—1099. XI. 587—589
 Annales Ferrarienses a. 1101—1211. XVIII. 663
 Annales Fisciannensium excerpta a. 919—1213. XVI. 482
 Annales Flaviniacenses a. 382—853. III. 150—152
 Annales Flodoardi a. 919—966. III. 363—407
   Continuatio a. 966. 976—978. III. 407. 408
 Annales Florentienses a. 1—1482. XVI. 618—631
 Annales Florentini a. 1110—1173. XIX. 223. 224
 Annales Floriacenses a. 626—1060. II. 254. 255
 Annales Formosenses a. 1—1136. V. 34—36
 Annales Foroulienses a. 1252—1331. XIX. 194—222
 Annales Fossenses a. 1123—1389. IV. 30—35
 Annales Fuldenses antiqui.
   Pars I. a. 651—814. I. 95. II. 237. III. 116. 117
   Continuationes a. 816—838. III. 117
 Annales Fuldenses.
   Pars I. auct. Einarlo a. 680—838. I. 343—361
   Pars II. auct. Roodolfo a. 838—863. I. 361—375
   Pars III. auct. incerto a. 863—882. I. 375—395
   Pars IV. auct. anonymo a. 882—887. I. 395—405
   Pars V. auct. quodam Bawaro a. 882—901. I. 395—415
 Annales S. Gallenses Baluzii. cod. n. 124.
   Pars I. a. 691—764. I. 63
   Pars II. a. 768—814. I. 63
 Annales S. Gallenses breves. cod. n. 732. ann. 708—815. I. 64. 65
 Annales S. Gallenses brevissimi. cod. n. 250. a. 768—889. I. 69
 Annales S. Gallenses brevissimi. cod. n. 459. a. 814—961. I. 70
   Notae historicae codicibus Sangallensibus adiectae a. 806—1262. I. 70. 71
 Annales S. Gallenses maiores [Hepidanni].
   Pars I. a. 709—918. I. 73—78
   Pars II. a. 919—1056. I. 78—85
 Annales Gandenses a. 1296—1310. XVI. 555—597
 Annales Gengenbacenses a. 1027—1096. V. 389. 390
 Annales S. Georgii in Nigra silva a. 613—1308. XVII. 295—298
 Annales S. Gereonis Coloniensis a. 1191—1248. XVI. 733. 734
 Annales S. Germani Parisiensis a. 466—1061. III. 166—168
 Annales S. Germani minores a. 642—919. IV. 3
   Continuatio a. 923—1148. IV. 3. 4
 Annales Gotwicenses a. 1068—1230. IX. 601—604
 Annales Gradicensis a. 894—1145. XVII. 644—652
   Continuatio Opatowicensis a. 1146—1158. XVII. 652. 653
 Annales Grissowicenses
   maiores a. 1230—1306. XIX. 541. 542
   minores a. 1292—1312. XIX. 542
 Annales Guelderbytani. Pars I. a. 741—768. I. 23—31
   Continuatio a. 769—790. I. 40—44
   Pars II. a. 791—805. 817. 823. I. 45. 46
 Annales Halesbrunnenses a. 1099—1178. 1241. XVI. 13
 Annalium Halesiensium excerpta a. 780—1290. XVI. 482
 Annales Hamburgenses a. 1—1265. XVI. 380—385
 Annales Heinrichovenses a. 977—1293. XIX. 547. 548
 Annales Heinrici de Heimburg a. 861—1300. XVII. 711—718
 Annales Herbolenses a. 1125—1158. 1202—1204. 1215. XVI. 1—12
 Annales Heremi. Pars I. a. 1—965. III. 139—142
   Continuatio a. 977—997. III. 143. 144
   Continuatio II. a. 972—1057. III. 143—145
 Annales Hildesfeldenses. III. 18—116. V. 1—6
 Annales Hildesheimenses.
   Pars I. ab o. c. — 993. III. 22. 42—70
   Continuatio a. 994—1040. III. 90—103
   Continuatio II. a. 1041—1108. III. 103—112
   Continuatio Paderbonensis a. 1109—1137. III. 112—116
 Annales Hinemari archiep. Remensis a. 861—882. I. 455—515
 Annales hospitalis Argentin. a. 1279—1380. XVII. 104. 105
 Annales S. Iacobi Leodiensis.
   Pars I. a. 1—1055. XVI. 635—638
   Pars II. a. 1056—1174. XVI. 638—642
   Continuatio a. 1164—1393. XVI. 643—645
 Annales Iannae
   Cafari a. 1099—1163. XVIII. 1—93

- Choucradus v. Conradus.**
Cisterciensis v. Heinarichow.
Clarus-marius, monasterium d. Tervanensis, Cloimmaris.
 Claromariensis continuatio Flandriae generosae —1214.
 IX. 326—334
- Claustroeborghense monasterium d. Patav. Klosterneuburg.**
 Annalium Mellicensium continuatio I. a. 1075—1168.
 Continuatio II. a. 1142—1224. . . IX. 609—619
 Auctarium a. 1072—1134. . . IX. 614—624
 Continuatio III. a. 1142—1233. . . IX. 629—637
 Continuatio IV. a. 1267—1279. . . IX. 647—648
 Continuatio V. a. 1307—1455. . . IX. 735—742
 Continuatio VI. a. 1267—1288. . . IX. 742—746
 Continuatio VII. a. 1324—1383. . . IX. 755—757
- Cluniacum, Clugny.**
 Notae Cluniacenses a. 412—1359. . . XVII. 722
 Odilonis abbatis epitaphium Adalbeidae et Ottonis I.
 IV. 633—645
 Ex Syri vita S. Maioli . . . IV. 650—655
- Clusense monasterium dioec. Taurinensis.**
 Vita Benedicti abb. auct. Wilhelmo —1091. XII. 197—208
- Cnutonis regis gesta sive encomium Emmae reginae auct.
 mon. S. Bertini . . . XIX. 509—525**
- De codicibus a Choucrado Schirensi exaratis XVII. 623. 624**
Colbaziense coen. Pomeraniae.
 Annales a. 17—1560. . . XIX. 710—719
 Notae a. 1307—1360. . . XIX. 719. 720
- Colonia, Coeln.**
 Annales Agrippinenses a. 1092—1384. XVI. 736—738
 Annales Coloniaenses
 a. 776—1028. 944. 979. . . I. 97—99. XVI. 731
 breves a. 814—864. . . XVI. 730. 731
 brevisimi a. 814—870. . . I. 97
 et Remensis a. 961—1150. . . XVI. 731—733
 Continuatio a. 1151—1196. . . XVI. 733
 S. Gereonis Col. a. 1191—1248. . . XVI. 733. 734
 maximi ab o. c. —1237.
 Recensio I. a. 576—1175. Pars I. a. 576—1125.
 XVII. 736—754
 Pars II. a. 1126—1175. . . XVII. 754—788
 Recensio II. et III. ab o. c. —1237. XVII. 729—847
 minimi a. 1193—1206. . . XVII. 848—852
 S. Petri Col. a. 798—818. . . XVI. 730
 Brunonis archiepiscopi vitae . . . IV. 252—279
 Chronica S. Martini a. 756—1021. . . II. 214. 215
 Heriberti archiep. vita auct. Lamberto . IV. 739—753
 Heriberti vitae auct. Ruperto fragmenta . IV. 742—753
 Notae S. Petri Colon. a. 1247. . . XVI. 734. 735
 Translatio S. Annonis archiepiscopi a. 1183. XI. 514—518
 De translatione S. Evergisi . . . IV. 279. 280
 De translatione S. Patroci . . . IV. 280. 281
 Vita Annonis archiepiscopi —1075. . . XI. 465—514
- S. Columbae Senonensis annales a. 708—1218. I. 102—109**
- Colombaria dioec. Argentiniensis, Colmar.**
 Annales Colmarenses maiores a. 1277—1472. XVII.
 202—232
 Ann. Colmar. minores a. 1211—1298. XVII. 189—193
 Chronicon Colmariense a. 1248—1304. XVII. 240—270
- De combustione monasterii Gemblacensis auct. Guiberto**
 VIII. 563. 564
- Compendatio pii Ottonis ep. Babenbergensis XII. 919. 911**
Computationes saeculi XII. de tempore S. Rudberti XI. 15—17
De concilio Remensi relatio Hessonis scholastici a. 1119.
 XII. 423—428
- Choucradi archiep. Salzburgensis vita —1149. XI. 63—77**
Conradi archiep. Treverensis vita et passio auct. Theoderico
 VIII. 213—219
- Conradi episcopi Constantiensis vitae . . . IV. 429—445**
Conradi de Fobaria abbatis Zwifaltensis casus S. Galli a.
 1200—1233. . . II. 163—183
- Conradi de Kastel canonici Eichstetensis additiones ad Gun-**
decari librum pontificalem . . . VII. 250—253
Conradi monachi S. Naboris epitaphium Adalberonis II. ep.
Mettensis . . . IV. 672. 673
Conradi vita Wolffhelmi abb. Braunwilarensis —1091. XII.
 180—195
- Choucradi imperat. vita auct. Wipone —1039. XI. 254—275**
Conradi (III.) regis gesta a. 1095. . . VIII. 474
Choucradi Schirensis annales a. 1077—1226. XVII. 629—636
Choucradi Schirensis catalogi . . . XVII. 624—629
Choucradi chronicon Schirensis —1225. . . XVII. 615—623
De codicibus a Choucrado Schirensi exaratis XVII. 623. 624
Constantia, Constant.
 Catalogus episcoporum . . . II. 39
 Vitae S. Choucradi episcopi . . . IV. 429—445
 Vita Gebhardi ep. Constantiensis —995. X. 583—594
 Constantini abbatis S. Symphoriani extra muros Mettenses
 vita Adalberonis II. episc. Mettensis . . . IV. 658—672
- Constantinopolis.**
 Liudprandi relatio de legatione sua . . . III. 347—363
 Constructio Farfensis —857. . . XI. 523—530
- De conversione Bagoariorum et Carantanorum libellus a. 696**
 —871. . . XI. 4—14
- Corbeia dioec. Ambianensis, Corbie.**
 Auctarium Sigeberti a. 479—885. . . VI. 447
- Corbeia dioec. Paderbornensis, Korozi.**
 Annales a. 658—1148. . . III. 1—18
 Corbeiensium epistola ad Eugenium a. 1146. . . III. 12
 Historia translationis S. Viti . . . II. 576—585
 Ex Paschosi Radberti vitis Adalhardi et Walae
 II. 524—569
 Widukindi res gestae Saxonicae . . . III. 408—467
- Cosmae chronicon Boemorum cum continuationibus IX. 31—**
 209. 843—846
- Cracovia, Krakau.**
 Annales capituli ab o. c. —1331. . . XIX. 582—607
 Annales compilati a. 966—1291. . . XIX. 582—606
 Annales vetusti a. 948—1122. 1136. XIX. 577. 578
 Continuatio annalium Cracoviensium brevium a. 1142—
 1283. . . XIX. 665. 666
 Catalogus episc. Cracov. . . XIX. 608
- Kremfianense monasterium dioec. Patav. Kremmünster.**
 Annalium Mellicensium continuatio ann. 1122—1216.
 IX. 544—549
 Auctarium a. 249—1217. . . IX. 550—554
- Cremona, Cremona.**
 Annales a. 1096—1232. . . XVIII. 800—807
 Chronici fragmentum a. 1310—1317. XVIII. 807. 808
 Crem. ep. Liudprandi opera . . . III. 264—263
 Translatio S. Hymerii . . . III. 266
- S. Crucis monasterium dioec. Salzburgensis, Heibgen Kreuz.**
 Annalium Mellicensium continuatio I. a. 1225—1233.
 IX. 626—628
 Continuatio II. a. 1234—1266. . . IX. 637—646
 Auctarium a. 1139—1246. . . IX. 732
 Continuatio III. a. 1302—1310. . . IX. 732—735
- S. Crucis Polonici annales —1410. . . XIX. 677—687**
Cunegundis imperatricis vita et miracula . . . IV. 821—828
De Cunonis ep. Ratisponensis vita auct. Ruperto —1126.
 XII. 637. 638
- Cuonradus v. Conradus.**
 Dadonis ep. Viridunensis historiae fragmentum . IV. 37. 39
 Dedicatio ecclesiae S. Petri Bohenbergensis a. 1012.
 XVII. 635. 636
 Dedicatioes Schefflarienses a. 1148—1341. XVII. 345—347
 Deoderici I. ep. Mettensis vita auct. Sigeberto . IV. 461—483
 Dervum, monast. dioec. Catalaunensis, Moutier en Der.
 Annales a. 1196—1316. . . XVI. 490
 Descriptio Alsatiae c. 1200. . . XVII. 237. 238
 Descriptio Theutoniacae c. 1200. . . XVII. 238—240
 Diessen, coen. dioec. Augustensis.
 Catalogus praeposit. Diess. . . XVII. 327. 328
 De fundatoribus monast. Diess. . . XVII. 328—331
 Notae Diessenses a. 1122—1432. . . XVII. 323—327
- S. Dionysii Aroepagatae translatio auctore anonymo Ratis-**
ponensi —895. . . XI. 351—371
S. Dionysius, St. Denys, monasterium dioec. Parisiensis.
 Historia regum Francorum monasterii S. Dionysii —1108,
 cum cont. —1137. . . IX. 395—406
 Ex Haymonis libro de detectione Macharii Aroepagatae
 Dionysii scortorumque eius a. 1053. . . XI. 371—375
- Gli diurnali di Mattheo di Giovenazzo —1208. XIX. 464—493**
Divio, Dijon.
 Annales S. Benigni a. 564—1285. . . V. 37—50
 Ex chronico S. Benigni a. 1041—1052. VII. 235—238
 Ex Rodulphi vita S. Wilhelmi . . . IV. 655—658
 Divionensis et Leidensis continuatio genealogiae comi-
 tum Flandrensium Bertiniana —1279. IX. 307. 308
- Dontzonia vita Mathildis —1115. . . XII. 315—409**
Ex Dudouis decani Sancti Quintini Viromandensis historia
Normannorum . . . IV. 93—106
Dunelmum.
 Annales a. 995—1199. . . XIX. 507. 508
- Dunelmunde Livoniae.**
 Annales a. 1098—1348. . . XIX. 708. 709
- Dysibodi mons, coen. dioec. Moguntinae, Disibodenberg,**
Disenberg.
 Annales a. 891—1200. . . XVII. 4—30
- Ebbonis vita Ottonis ep. Babenbergensis —1139. XII. 822—883**
Eberbacum, monast. dioec. Moguntinae, Eberbach.
 Notae a. 1186. 1135. 1460. . . XVI. 14
- Eberhardi archidiaec. Ratisbonensis annales a. 1273—1305.**
 XVII. 591—605
- S. Eberhardi archiep. Salzburgensis vita —1164. XI. 77—84**
S. Eberhardi archiep. Salzburg. vita et miracula XI. 97—103
Ex Eberwini abb. S. Martini Treverensis vita S. Magnerici
 VIII. 208. 209
 Ex Eberwini abbatis S. Martini Treverensis miraculis S.
 Syaconis . . . VIII. 209—211

- S. Egidii monasterium dioec. Nemausensis, *St. Gilles*.
Miracula beati Egidii auctore Petro Guillelmo — 1120. XII. 316—323
- De Eginone et Herimano auctore Uodalcalco — 1120. XII. 432—447
- De Eginonis itinere et obitu carmen auct. Uodalcalco — 1120. XII. 447. 448
- Egmunda, monast. dioec. Ultraject., *Egmond*.
Annales a. 875—1205. 1207—1315. XVI. 442—479
- Eichstedt, Gundecari liber pontificalis . . . VII. 239—253
- Ottonis episc. et aliorum continuationes a. XII—XVI. VII. 250—253
- Anonymous Haserensis de episcopis Eichstedt. a. 741—1058. VII. 253—266
- Eigilis abbas Fuldensis vita S. Sturmii . . . II. 365—377
- Einhardi annales a. 741—829. . . I. 135—210
- Einhardi continuatio annal. Laurissensium a. 789—829. I. 174—218
- Einhardi vita Karoli imperatoris . . . II. 426—463
- Einsideln, mon. S. Meginradi in Heremo d. Constantiensis.
Annales Sancti Meginradi a. 918—951. . . III. 138
- Annales Heremi. Pars I. a. 1—965. . . III. 138—142
- Annales Heremi. Continuatio a. 977—997. III. 143. 144
- Annales Heremi. Contin. II. a. 972—1057. III. 143—145
- Annales Einsidenses a. 746—1569. . . III. 145—149
- Ekkeberti monachi Hersfeldensis vita S. Haimeradi — 1019. X. 598—607
- Ekkehardi scholastici Moguntini casus S. Galli a. 883—972. II. 74—147
- Ekkehardi abb. -Uraugiensis chronicon universale — 1106. VI. 33—231
- Ekkehardi abb. Uraugiensis chron. Pars II. a. 1106—1125. VI. 231—265
- Ekkehardi abb. Uraug. chron. auctarium Alahenso a. 508—1139. . . XVII. 360—365
- Ekkehardi Uraug. chronicon imperatorum ab origine Francorum — 1114. . . VI. 8. 115—248
- Ekkehardi Uraug. Hierosolimita . . . VI. 265—267
- Eldradi abb. Novaticiensis vitae fragm. . . VII. 128—130
- De electione Lotharii in regem Rom. a. 1125. XII. 510—512
- Elevatio v. Translatio.
- Ellenhardi Argentiniensis annales et chronica.
E. annales a. 1132—1297. . . XVII. 101—104
- Bellum Waltherianum a. 1260—1263. XVII. 105—114
- Catalogus episc. Argent. . . XVII. 117. 118
- E. chronicon — 1299. . . XVII. 119—141
- Miracula S. Mariae Argent. . . XVII. 114—117
- Elno dioec. Tornacensis, *St. Amand*.
Annales S. Amandi a. 687—810. . . I. 6—14
- Annales S. Amandi breves a. 742—835. . . II. 184
- Annales Elnonenses maiores a. 542—1224. V. 11—17
- Annales Elnonenses minores a. 533—1061. V. 17—20
- Gisleberti carmen de incendio S. Amandi Elnonensis a. 1066. . . XI. 414—432
- Ex Hucbaldi Elnonensis vita S. Lebuiti II. 360—364
- Elwangense monasterium dioec. Augustensis.
Annales Elwangenses a. 1—1237. . . X. 17—20
- Chronicon Elwacense a. 1—1477. . . X. 34—51
- Vita Hariolfi fundatoris monasterii, auct. Ermenrico X. 11—15
- Emmae reginae encomium v. Cnutonis regis gesta.
- S. Emmerammi Ratisponensis annales
brevisissimi a. 792—1062. . . XVII. 571
- maiores a. 748—823. . . I. 92. 93
- minores a. 732—1062. . . I. 93. 94
- saec. XI. a. 1036—1046. . . XVII. 571
- S. Emmerammi notae a. 1052—1486. XVII. 572—576
- De S. Emmerammi libri Arnolphi . . . IV. 543—574
- De S. Emmerammi notae a. 1052—1486. XVII. 572—576
- Encomium Emmae reginae v. Gesta Cautonis regis.
- Eugelbergense coen. dioec. Constantiensis.
Annales a. 1147—1546. . . XVII. 278—282
- Engolismi, *Angoulême*.
Annales a. 815—993. . . IV. 5
- Annales a. 815—870. . . XVI. 485
- Continuatio I. a. 886—930. . . XVI. 486
- Continuatio II. a. 940—991. . . XVI. 486
- Arnulphi archidiaconi in Girardum Engolismensem in-
vectiva — 1133. . . XII. 707—720
- Einhardi annales Fuldenses a. 680—838. . . I. 343—361
- Euvicus v. Heinrichus.
- Endorfense monasterium dioec. Ratisponensis.
Annales Endorfenses a. 1184—1368. . . X. 4—8
- S. Epiphanii translatio . . . IV. 248—251
- Ephemerides Wladislavienses a. 1296—1366. XIX. 687—689
- Ex epistola Anselmi episcopi Lucensis ad Wibertum XII. 3—5
- Epistola Corbiensium ad Eugenium papam . . . III. 12
- Epistola Gregorii V. de synodo Papiensi a. 997. III. 694
- Epistola patriarchae Hierosol. etc. occidentali ecclesiae missa III. 14
- Epistola Hugonis Floriacensis ad Ivonem Carnotensem IX. 341
- Epistola magistri Isenholdi ad Elvingum . . . III. 13
- Epistola Leonis abbatis et legati ad Hugonem et Rothbertum reges . . . III. 486—490
- Epistola Lotharii III. ad abb. Casinensem . . . VII. 819
- Epistolae ad Petrum diaconum missae VII. 564. 565. 569
- Epistolae quatuor Rodulphi abbatis Trudonensis — 1122. X. 317—332
- Epistola Ryccardi d. Sancto Germano ad Casinensem . . . XIX. 384—386
- Epistola Stephani abbatis S. Iacobi Leodiensis ad Thietmarum abbatem Helmwardeshusanum . . . XII. 285. 286
- Epitaphium Adalberonis II. ep. Metensis auctore Guonrado IV. 672. 673
- Epitaphium Adalheidae imperatricis auct. Odilone IV. 633—649
- Epitaphia ducum Glogowiae a. 1273—1342. XIX. 551. 552
- Epitaphia ducum Silesiae a. 1201—1250. XIX. 550. 551
- Epitaphia ducum Wratislaviensium a. 1266—1322. XIX. 551
- Epitaphium Ottonis Magni imperatoris . . . IV. 636. 637
- Erchenberti brevitarium regum Francorum inde a saeculo quinto — 827. . . II. 327. 328
- Monachi Augiensis continuatio a. 840—881. . . II. 329
- Erchemperti monachi Casinensis historia Langobardorum a. 774—889. . . III. 240—264
- Ex Erchenfridi abb. Mellicensis miraculis S. Chotomanni IV. 677. 678
- Erinheri paraphrasis vitae S. Haimeradi auct. Ekkeberto — 1019. . . X. 608—612
- Ermenrici Augiensis tentamen vitae S. Galli adornandae II. 31—33
- Ermenrici, presbyteri Elwangensis, vita Hariolfi ep. Lin-
gonensis . . . X. 11—15
- Ermoldi abb. Pruviniensis vita — 1121. XII. 481—500
- Ermoldi Nigelli carmina.
- In honorem Hludowici caes. augusti libri IV. II. 466—516
- In laudem Pippini regis elegiae II. . . II. 516—523
- Erpshesfurd, *Erfurt*.
Annales a. 1125—1137. 1349. . . VI. 536—541
- Annales a. 1220—1254. . . XVI. 26—40
- Annales S. Petri Erpshesfurdensis a. 1078—1128. XVI. 16—19
- Annales S. Petri Erpshesfurdensis et Aquenses.
Pars I. a. 1133—1149. . . XVI. 18—20
- Pars II. a. 1150—1163. 1169. . . XVI. 20—23
- Continuatio a. 1164—1182. . . XVI. 23—25
- SS. Eucharri et Matthiae monast. Treveris.
Annales a. 1015—1092. . . V. 10
- S. Evergisi ep. Colonienensis translatio . . . IV. 279. 280
- Everhelmi vita Popponis abb. Stabulensis — 1048. XI. 293—316
- Excerpta Alahensis a. 514—998. . . IV. 35. 36
- Excerpta annalium Angliae v. Annales Angliae.
- Excerpta ex miraculis S. Benedicti, auct. Aimoimo Floriacensi IX. 374—376
- Excerpta de Ottone episcopo Babenbergensi ex libris Andree abbatis S. Michaelis . . . XII. 903—909
- Fabariense monasterium dioec. Cariniensis, *Pfaffers*.
Narratio de libertate ecclesiae Fabariensis — 1116. XII. 410—414
- Fara monasterium in Sabinis.
Constructio Farfensis — 857. . . XI. 523—530
- Hugonis abb. destructio Farfensis auctorum 890—997. XI. 532—539
- Hugo de monasterii diminutione — 1022. XI. 539—543
- Hugonis querimonium ad imperat. — 1022. XI. 543. 544
- Ex ordine Farfensi . . . XI. 545—548
- Gregorii Catinensis opera — 1125. . . XI. 548—585
- Catalogus abbatum Farfensium — 1125. XI. 585. 586
- Gregorii Catinensis catalogus abbatum — 930. XI. 586. 587
- Annales Farfenses a. 661—1099. . . XI. 587—589
- Notulae historicae Farfenses a. 1087—1228. XI. 589. 590
- Federicus v. Fridericus.
- Ferrara, *Ferrara*.
Annales a. 1101—1211. . . XVIII. 663
- Ferrariensis ep. Wido de schismate Hildebrandi XII. 153—179
- Fiscannum, monast. in Normannia, *Fécamp*.
Annalium excerpta a. 919—1213. . . XVI. 482
- Flandria. Genealogia comitum Flandriae . . . IX. 302—336
- Wigeri genealogia Arnulphi comitis Flandriae — 951. IX. 302—304
- De Arnulfo comite Flandriae — 962. . . IX. 304
- Genealogia comitum Flandriae Bertiniana — c. 1111. IX. 305. 306
- Continuatio Marchianensis — 1280. . . IX. 306. 307
- Continuatio Leidenensis et Divionensis — 1279. IX. 307. 308
- Genealogia regum Francorum comitumque Flandriae — 1119. . . IX. 308
- Lamberti genealogia comitum Flandriae — 1120. IX. 309—312
- Continuatio — 1128. . . IX. 312. 313
- Flandria generosa a. 792—1164. . . IX. 317—325
- Continuatio Bruxellensis a. 1164—1196. IX. 325. 326

- Continuatio Gialenensis — 1208. . . . IX. 328
 Continuatio Claramontensis — 1214. IX. 326—334
 Genealogia brevis comitum Flandriae — 1202. IX. 334
 Iohannis de Thielrode genealogia comitum Flandriae — 1271. . . . IX. 335
 Catalogi comitum Flandriae — 1244. . . . IX. 336
 Vita Karoli comitis auct. Waltero — 1127. XII. 537—561
 Passio Karoli comitis auct. Galberio . XII. 561—619
 Passio Karoli comitis auct. anonymo . XII. 619—623
 Florianicum dioec. Augustodunensis, *Florigny*.
 Annales a. 362—853. . . . III. 150—152
 Hugonis abb. chronicon — 1102. . . . VIII. 288—502
 Hugonis abb. necrologium . . . . VIII. 285—287
 Series abbatum a. 755—1096. . . . VIII. 502, 503
 Flooardii presbyteri Remensis annales annorum 919—966. III. 363—407
 Continuo a. 966. 976—978. . . . III. 407, 408
 Floreffia, monast. dioec. Leodiensis, *Floreff*.
 Annales a. 1—1482. . . . XVI. 618—631
 Florentia, *Florenz*.
 Annales a. 1110—1173. . . . XIX. 223, 224
 Ex Florenti Wigorniensis historia a. 1091—1139. V. 564—568
 Floriacum, *Floury* dioec. Aurelianensis.
 Annales a. 626—1060. . . . II. 254, 255
 Aimoinus Floriacensis de regibus Francorum. Ex miraculis S. Benedicti — 996. . . . IX. 374—376
 Ex Hugonis Floriacensis historia ecclesiastica, ed. I. — 814, ed. II. — 855. . . . IX. 349—364
 Hugonis liber qui modernorum regum Francorum continet actus — 1103. . . . IX. 376—395
 Hugonis epistola ad Ivonem Carnotensem . IX. 341
 Prologus libri Hugonis de regia potestate et sacerdotali dignitate . IX. 345, 346
 S. Floriani monasterium dioec. Pataviensis.
 Annalium Mellicensium continuatio Florianensis a. 1273—1310. . . . IX. 748—753
 Folcuii abbatis Lobienensis gesta abbatum Lobensium a. 637—980. . . . IV. 52—74
 Fontanellense coenobium dioec. Rotomagensis, *Fontanelle* sive *St. Vandrille*.
 Gesta abbatum — 850. . . . II. 270—301
 Fragmentum chronici a. 841—859. . . . II. 301—304
 Formoselense monasterium prope Ypras, *Vormeseete*.
 Annales a. 1—1136. . . . V. 34—36
 Foroulium, *Friaul*.
 Annales a. 1252—1331. . . . XIX. 194—222
 Notae Passerini a. 1343—1364. . . . XIX. 222
 Fossatense monasterium dioec. Parisiensis, *St. Maur*.
 Fragmenta historiae Fossatensis — 1270. IX. 370—374
 Fossis dioec. Leodiensis, *Fosses*.
 Annales a. 1123—1389. . . . IV. 30—35
 Fragmentum de Arnulfo duce Bavariae . . . . XVII. 570
 Fragmentum cod. Bamberg. de naufragio Arabum a. 902. III. 548, 549
 Fragmentum cod. Monac. de bello a. 880. . . . III. 569
 Fragmentum cod. Paris. de bello a. 978. . . . III. 623
 Fragmentum cod. Harleiani 3014. de Conrado rege a. 1095. VIII. 474
 Fragmentum chronici Cremonensis a. 1310—1317. XVIII. 807, 808
 Fragmenta vita beati Eldradi . . . . VII. 128—130
 Fragmentum chronici Fontanellensis a. 841—859. II. 301—304
 Fragmenta historiae Fossatensis — 1270. IX. 370—374
 Fragmenta de obitu Gregorii VII. ex codd. Cotton. et Casalanicensi . . . . VIII. 470
 Fragmenta de obitu Gregorii VII. ex codd. Laudun. et Udalrici . . . . V. 563
 Fragmentum de Heinrici IV. pacto cum Romanis 1083, ex cod. Arundel. n. 390. . . . VIII. 460
 Fragmenta de rebus Wirzburgensibus a. XIV. VI. 550, 551
 Francofurtensis synodus a. 1007. . . . IV. 795
 Francorum gentis origo et exordium . . . . II. 312, 313
 Francorum imperatorum hist. brevissima — 1212. X. 136—138
 De Francorum regibus. Ex Aimoini Floriacensis miraculis S. Benedicti — 996. . . . IX. 374—376
 Francorum reges a Chlothario II. . . . II. 307, 308
 Francorum regum breviarium auct. Erchanberto II. 327—329
 Francorum regum catalogus — 835. . . . III. 19
 Francorum regum catalogus e cod. Vindobonensi — 1035. X. 139, 140
 Francorum regum chron. ab Arnulfo Mettensi ad Conradum II. III. 214
 Francorum regum genealogiae . . . . II. 304—314
 Francorum reg. comitumque Flandriae geneal. — 1119. IX. 308
 Francorum regum historia — 877. . . . II. 324, 325
 Francorum regum historia monasterii S. Dionysii — 1108, cum contin. — 1137. . . . IX. 395—406
 Francorum regum modernorum actus, auct. Hugone Floriacensi — 1108. . . . IX. 376—395
 Francorum reg. nomina e cod. Montispassul. — 1180. X. 138, 139
 Francorum historia abbreviata a. 680—898. auctore Petro bibliothecario . . . . I. 410—418
 Francorum historia Senonensis a. 680—1031. IX. 304—369
 De Friderici ducis Austriae et Styriae mortis carmina quatuor a. 1246. . . . XI. 50, 51
 Friderici episcopi Leodiensis vita — 1121. XII. 502—503
 Federici imperatoris gesta a. 1189, 1190. XVIII. 378—381
 Continuo a. 1201—1230. . . . XVIII. 381, 382
 Fulda dioec. Wirzburgensis, monasterium S. Bonifacii.
 Annales antiqui. Pars I. a. 651—814. III. 116*, 117*
 Continuationes a. 816—838. . . . III. 117*
 Annales Sancti Bonifacii a. 746—1024. III. 117, 118
 Annales S. Bonifacii brevissimi a. 936—1011. III. 118
 Annales Fuldenses a. 680—901. . . . I. 343—415
 Catalogus abbatum Fuldensium . . . . III. 117
 Egitia vita S. Sturmii . . . . II. 385—377
 Ruodolfi et Meginharti translatio S. Alexandri II. 673—681
 Fulgentii abbatis Affligemensis visio a. 1109. . . . IX. 417
 De fundatione ecclesiae Sindelvingen . . . . XVII. 300, 301
 Fundatio monasterii Brunwilarensis — 1063. XI. 396—406
 De fundatione Schefflariensi . . . . XVII. 345
 De fundatoribus monast. Diessonsis . . . . XVII. 328—371
 Galberti passio Karoli com. Flandriae — 1128. XII. 561—619
 S. Galli abbatibus vita cum contio. et appendice . II. 1—34
 S. Galli monast. dioec. Constantiensis, *St. Gallen*.
 Annales Baluzii cod. n. 124. a. 691—814. . . . I. 63
 Annales breves cod. n. 732. a. 709—815. . . . I. 64, 65
 Annales brevissimi cod. n. 250. a. 768—899. . . . I. 69
 Annales brevissimi cod. n. 459. a. 814—961. . . . I. 70
 Notae historicae rodicibus Sangalli. adiectae a. 806—1262. I. 70, 71
 Annales maiores [Hepidanni]. Pars I. a. 709—918. I. 73—78
 Annales maiores [Hepidanni]. Pars II. a. 919—1056. I. 78—85
 Annalium Alamannicorum Sangallenses continuationes a. 860—926. (1185). . . . I. 50—56
 Casus S. Galli cum continuationibus — 1233. II. 59—183
 Catalogus abbatum Sangallensium . . . . II. 34—37
 Ex Hartmanni vita S. Wiboradae . . . . IV. 452—457
 Monachi Sangalli. de gestis Karoli Magni lib. II. II. 726—763
 Vita et miracula S. Ottonari . . . . II. 40—58
 Gandavum, *Gent*.
 Annales a. 1296—1310. . . . XVI. 555—597
 Annales S. Bavonis a. 608—1350. . . . II. 185—191
 Annales Blandinienses a. 1—1292. . . . V. 20—34
 Gandersheim dioec. Hildesheimensis.
 Agii vitae et obitus Hathumodae . . . . IV. 165—189
 Hrotswithae carmen de primordis coenobii Gandersheimensis . . . . IV. 306—317
 Hrotswithae carmen de gestis Oddonis I. imperatoris . . . . IV. 317—335
 Garstense monasterium dioec. Pataviensis.
 Annalium Mellicensium auct. a. 450—1139. IX. 562—569
 Annalium Mellicensium cont. a. 1140—1425. IX. 580—593
 Gebhardi archiep. Salsburgensis vita — 1088. XI. 25—28
 Gebhardi archiep. Saltab. et successorum eius vita — 1177, cum continuatione — 1259. . . . XI. 35—50
 Gebhardi ep. Augustini in vitam S. Oudalrici prologus IV. 381
 Gebhardi episcopi Constantiensis vita — 995. X. 583—594
 Gemblacense coenobium dioec. Leodiensis, *Gembloirs*.
 Chronica Sigeberti a. 381—1111. . . . VI. 300—374
 Continuo Anselmi a. 1112—1135. . . . VI. 375—385
 Continuo Gemblacens. a. 1136—1148. VI. 385—390
 Auctarium Gemblacense a. 465—1148. VI. 390—392
 Gesta abbatum — 1048, auct. Sigeberto VIII. 523—542
 Godeschalci continuatio a. 1048—1136, cum panegyrico abbatum . . . . VIII. 542—563
 Guibertus abb. de combustione monast. VIII. 563, 564
 Wicherti fundatoris vita auct. Sigeberto VIII. 507—516
 Wicherti fundatoris cleveatio . . . . VIII. 516—518
 Wicherti miracula . . . . VIII. 518—523
 Genealogia Arnulfi comitis Flandriae auct. Wigero — 951. IX. 302—304
 Genealogia comitum Buloniensium — 1171. IX. 300, 301
 Genealogia domus Carolingiae . . . . II. 308—312
 Genealogia comitum Flandriae Bertiniana cum continuationibus . . . . IX. 305—308
 Genealogia comitum Flandriae auct. Lamberto, cum contin. IX. 309—313
 Genealogia comitum Flandriae auct. Johanne de Thielrode — 1271. . . . IX. 335
 Genealogia brevis comitum Flandriae — 1202. . . . IX. 334
 Genealogia sancti Galli . . . . II. 34
 Genealogia Ottonis II. ducis Bavariae et Agnetis ducinae XVII. 376—378
 Genealogia regum Francorum comitumque Flandriae — 1119. IX. 308
 Genealogia regum Merovingorum . . . . II. 307
 Generationes populorum . . . . VIII. 314
 Gengenbach dioec. Strassburgensis.
 Annales a. 1027—1096 . . . . V. 369, 390

- S. Georgii Mediolanensis notae 1061—1295. XVIII. 386—389
 S. Georgii monasterium in Nigra Silva dioec. Constantiensis.
 Annales a. 613—1308. XVII. 295—298
 Vita Theopropii abbatis S. Georgii et ep. Mettensis—1120.
 XII. 450—479
- Gerardi H. ep. Cameracensis gesta a. 1076—1092. VII.
 497—500
 Gerardi ep. Tullensis vita auct. Widrico . . . IV. 490—509
 Gerberti archiepiscopi Remensis acta concilii Remensis ad
 S. Basolum a. 991. . . III. 658—686
 Acta concilii Mosoniensis a. 995. . . III. 690, 691
 Acta concilii Causiensi a. 995. . . III. 691—693
 Gerhardi praepos. annales Stederburgenses a. 1000—1195.
 XVI. 197—231
- Gerhardi praepositi S. Mariae in urbe Augustana vita Oudal-
 rici episcopi Augustani . . . IV. 377—428
 Gerlaci abb. Milovicensis continuatio annalium Vincentii
 Pragensis a. 1167—1198. . . XVII. 683—710
 S. Germani monasterium Parisiis.
 Annales a. 446—1061. . . III. 166—168
 Annales minores a. 642—919. . . IV. 3
 Continuatio a. 923—1146. . . IV. 3, 4
 Gesta abbatum Fontanellensium—833. . . II. 270—300
 Appendix annorum 834—850. . . II. 300, 301
 Gesta abbatum Gemblacensium—1048. auctore Sigeherto
 VIII. 523—542
 Continuatio a. 1048—1136, cum panegyrico abbatum,
 auct. Godeschalco . . . VIII. 542—563
 Gesta abb. Lobiensium auct. Folcuino a. 637—980. IV. 52—74
 Gesta abbatum Trudonensium auct. Rodolfo. —1107, cum
 contin. III—1366 et additamentis—1493. X. 227—448
 Gesta archiep. Mediolanensium a. 925—1077. auct. Arnulfo
 VIII. 6—31
 Gesta Cnutonis regis sive encomium Emmae reginae—1042.
 XIX. 509—525
 Gesta Conradi regis a. 1095. . . VIII. 474
 Gesta episcoporum Cameracensium . . . VII. 393—525
 Liber I. II. III. —1051. . . VII. 402—489
 Continuatio. Gesta Lietberti et Gerardi a. 1051—1092.
 VII. 489—500
 Gesta Manassis et Walcheri excerpta a. 1092—1094.
 VII. 500—504
 Gesta pontificum abbreviata per canonicum Camera-
 censem a. 1012—1191. . . VII. 504—510
 Gestorum versio Gallica a. 1092—1135. VII. 510—525
 Continuatio Andreae a. 1051—1179. . . VII. 525
 Supplementum . . . VII. 938
 Gesta episcoporum Mettensium—1122, cum continuationi-
 bus III—1296 . . . X. 534—551
 Gesta episcoporum Tullensium—1107. . . VIII. 632—648
 Gesta episcoporum Iungrensium Traiectensium Leodiensium
 auctoribus Herigero et Anselmo . . . VII. 134—234
 Gesta episc. Verdunensium auct. Bertario—887. IV. 38—45
 Continuatio auctore monacho S. Vitoni a. 945—1047.
 IV. 45—51
 Gesta episcoporum Verdunensium et abbatum S. Vitoni auct.
 Laurentio de Leodio—1144, cum cont. —1250. X. 489—525
 Gesta Federici imperatoris a. 1189, 1190. XVIII. 378—381
 Continuatio a. 1201—1230. . . XVIII. 381, 382
 Gesta Hammaburgensis ecclesiae pontificum—1072. auctore
 Adamo . . . VIII. 267—389
 De gestis Karoli M. annal. poetae Saxonis . . . I. 225—279
 De gestis Karoli M. libri II. monachi Sangallensis II. 726—763
 Gesta Oddonis I. imp. auct. Hrotsuitha . . . IV. 317—335
 Ex gestis regum Anglorum auct. Wilhelmo Malinesburiensi
 —1119. . . X. 452—484
 Gesta Roberti Wiscardi auct. Guillelmo Apuliensi a. 1009—1085.
 IX. 239—298
- Gesta Treverorum—1101. . . VIII. 130, 174
 Additamentum et continuatio I. annorum 1015—1132.
 VIII. 175—200
 Gesta Godefridi archiep. a. 1124—1127. VIII. 200—204
 Ex translatione S. Celsi auct. Theoderico VIII. 204—207
 Miracula eius . . . VIII. 207, 208
 Ex vita S. Magnerici auct. Eberwino VIII. 208, 209
 Ex miraculis S. Symeonis auct. Eberwino VIII. 209—211
 Ex vita S. Agrii . . . VIII. 211, 212
 Vita et passio Conradi archiepiscopi auct. Theoderico
 VIII. 213—219
 Ex historia martyrum Treverensium . . . VIII. 220—223
 Ex miraculis S. Modesti auct. Stephano VIII. 223—226
 Ex inventione et miraculis S. Mathiae VIII. 227—234
 Gesta Altheronis archiepiscopi a. 1132—1145. metrica
 VIII. 236—243
 Gesta Altheronis auct. Balderico annorum 1056—1152.
 VIII. 243—263
 Gesta Witigowonis abbatis Augiensis auctore Porcharo
 VI. 621—632
 Gisleberti carmen de incendio S. Amandi Elnonensis a. 1066.
 XI. 414—432
- S. Gisleni monasterium dioec. Cameracensis, *St. Ghislain*.
 Gislenensis continuatio Flandriae generosae—1208.
 IX. 326
- Gladbach dioec. Coloniensis.
 Chronicon a. 973, 974. . . IV. 74—77
 S. Glodesindis miracula . . . IV. 235—247
 Glogowia, *Glogau*.
 Epitaphia ducum a. 1273—1342. . . XIX. 551, 552
 Godefridi archiep. Treverensis gesta annorum 1124—1127.
 VIII. 200—204
 Godefridi comitis Capenbergensis vita—1150. XII. 514—530
 Godehardi ep. Hildesheimensis vita I. auct. Wolfherio—1038.
 XI. 167—196
 Godehardi ep. Hildesheimensis vita II. auctore Wolfherio
 XI. 196—218
 Godehardi miracula . . . XI. 218—221
 In Godehardi laudem versus . . . XI. 221
 Godehardi translatio—1131, cum appendice XII. 639—652
 Godeschalci monachi Gemblacensis gesta abbatum Gemblac.
 continuata a. 1048—1136. . . VIII. 542—563
 Gotschalci monachi Benedictoburani breviarium a. 740—1052.
 IX. 221—224
 Gotschalci mon. Benedictoburani transl. S. Anastasiae a. 1053.
 IX. 224—229
 S. Gorgonii miracula . . . IV. 235—247
 Gorzia monasterium dioec. Mettensis, *Gorze*.
 Iohannis abb. S. Arnulfi vita Iohannis abb. IV. 335—377
 Iohannes abbas de miraculis S. Glodesindis et S. Gorgonii
 IV. 235—247
 Iohannis abbas Gorziensis vita Chrodegangi ep. Met-
 tensis—765. . . X. 553—572
 Gotwicum monasterium dioec. Pataviensis, *Gottheim*.
 Annales a. 1068—1230. . . IX. 601—604
 Vita Altmanni ep. Pataviensis auct. monacho Gotwicensi
 —1156. . . XII. 228—243
 Gozberti diaconi contin. lib. II. de miraculis S. Galli II. 21—31
 Gozecense monasterium dioec. Numburgensis, *Goseck*.
 Chronicon a. 1041—1135. . . X. 141—157
 Gradicense coen. dioec. Olomucensis, *Hradisch*.
 Annales a. 894—1145. . . XVII. 644—652
 Gradus, *Grado*. Chronicon Gradense . . . VII. 39—47
 Gregorii V. papae synodus Papiensis a. 997. . . III. 694
 Gregorii VII. obitus, ex codd. Laudun. et Udalr. V. 563
 Gregorii VII. obitus, ex codd. Cotton. et Catalaun. VIII. 470
 De Hildebrandi schismate auctore Widone Ferrariensi
 XII. 153—179
 Gregorii Catinensis, monachi Farfensis, opera—1125.
 XI. 545—548
 Gregorii Catinensis catalogus abbatum Farfensium—930.
 XI. 586, 587
 Grissosiense coen. dioec. Wratislaviensis, *Grassau*.
 Annales maiores a. 1230—1306. . . XIX. 541, 542
 Annales minores a. 1292—1312. . . XIX. 542
 Guelferbytani annales a. 741—823. . . I. 23—46
 Guiberus abbas Gemblacensis de combustione monasterii
 VIII. 563, 564
 Guidonis Casinensis(?) chronica a. 756—1108. V. 64, 65
 Guilielmus v. Wilhelmus.
 Guillelms v. Willermus.
 Gumpoldi Mantuani episcopi vita Vencezlavi ducis Bohemiae
 IV. 211—223
 Gundelari episcopi Eichstetensis liber pontificalis Eich-
 stetensis—1072. . . VII. 239—253
 Guntheri eremitae vita—1045. . . XI. 276—279
 S. Hameradi vita auct. Ekkeberto—1019. . . X. 598—607
 S. Hameradi vitae paraphrasis auct. Erinhero X. 608—612
 Halberstadt. Iseboldi de S. Paulo epistola ad Elvingum III. 13
 Annalista Saxo . . . VI. 542—777
- Hales, monast. Angliae.
 Annalium excerpta a. 780—1290. . . XVI. 482, 483
 Halesbrunna, monast. dioec. Wirziburgensis, *Halesbrunnen*.
 Annal. a. 1099—1176, 1241. . . XVI. 13
 Notae a. 1117, 1133, 1338. . . XVI. 13
 Notae Eberbacenses a. 1186, 1135, 1460. . . XVI. 14
 Hammaburg, *Hamburg*.
 Annales a. 1—1265. . . XVI. 380—385
 Hammaburgensium pontificum gesta auct. Adamo VII.
 267—389
 Anskarii vita S. Willehadi . . . II. 378—380
 Rimberti vita S. Anskarii . . . II. 683—725
 Vita S. Rimberti archiepiscopi . . . II. 764—775
 Hannovera, *Hannover*.
 Notae a. 1297. . . XVI. 432, 433
 Hariulf ep. Lingonensis et fundatoris monasterii Elwangen-
 sis vita auctore Ermenrico . . . X. 11—15
 Ex Hartmanni vita S. Wiboradae—929. . . IV. 452—457
 S. Hartwici archiep. Salzburgensis vita et miracula—1023.
 XI. 95—97
 Haserensis (*Herrieden*) anonymus de episcopis Eichsteten-
 sibus . . . VII. 253—266

- Hannoniensis dioc. Tornacensis, Hasnon.**
 Auctarium Sigeberti a. 610. 1069—1149. VI. 441, 442
- Hathumodae abbatissae Gandersheimensis vita et obitus auct. Agio** . . . . . IV. 165—189
- Heimburg civitas Austriae.**
 Annal. Heinrichi de Heimburg a. 861—1300. XVII. 711—718
- Ex Heimonis, presbyteri S. Michaelis Babenbergensis, chronographia a. 1006—1135.** . . . . . X. 2—4
- Ex Haymonis monachi S. Dionysii Parisiensis libro de detectione Machabii Areopagitae Dionysii sociorumque eius a. 1053.** . . . . . XI. 371—375
- Haimonis vita Willihelmi abbatis Hirsauensis** —1107. XII. 211—225
- Heinrichow, coen. dioc. Wratislaviensis.**
 Annales a. 977—1293. . . . . XIX. 547, 548.
 Annales Cisterciensium, pars I. a. 971—1317. XIX. 543—546
 Continuatio a. 1315—1326. . . . . XIX. 546
 Notae a. 1386. 1410. . . . . XIX. 546, 547
- Heinrici II. regis, I. imp. vita auct. Adalberto IV. 792—814**
 Ex miraculis aliis . . . . . IV. 814—816
 Additamentum . . . . . IV. 816—820
- Heinrici II. regis, I. imp. vita auct. Adalberto IV. 679—695**
 Heinrici IV. regis, III. imp. pactum cum Romanis a. 1083. VIII. 460
- Heinrici IV. imperatoris vita** —1106. . . . . XII. 270—283
- Enrici Drogi etc. annales Ianuae a. 1267—1269.** XVIII. 259—266
- Henrici marchionis de Gavio etc. annales Ianuae a. 1264, 1265.** . . . . . XVIII. 248—253
- Heinrici de Heimburg annal. a. 861—1300.** XVII. 711—718
- Heinricus Steoro, de Hermann abb. Altahensis morte XVII. 408**
- Helmwardeshusense monasterium dioc. Paderbornensis.**
 Translatio S. Modoaldi auct. monacho Helmwardeshusano —1107. . . . . XII. 289—310
 Miracula S. Modoaldi Helmwardeshusani . . . . . XII. 310—315
- Hepidanni annales v. Sangallenses maiores.**
- Herbipolis v. Wirzburg.**
- Herbordi vita Ottonis ep. Babenberg. —1139.** XII. 746—822
- Heremus v. Einsideln.**
- Heriberti archiep. Coloniensis vita auct. Lambertus IV. 739—753**
 Ex vita altera auctore Ruperto . . . . . IV. 742—753
- Herfordia dioc. Paderbornensis, Herford.**
 Ex translatione S. Pusinae . . . . . II. 681—683
- Herigeri abb. Lobienensis gesta episcoporum Tungensium Traiectensium et Leodiensium —667.** . . . . VII. 161—189
- De Hermann abb. Altahensis abdicatione** XVII. 407, 408
- Herm. abb. Alt., de advocatis Altahensibus** XVII. 373—376
- Herm. abb. Alt. annales a. 1137—1273.** XVII. 381—407
- Continuatio Altahensis a. 1273—1290.** XVII. 408—416
- Contin. Ratisbonensis a. 1287—1301.** XVII. 416—420
- Hermann abb. Alt. genealogia Ottonis II. ducis Bavariae et Agnetis ducissae** . . . . . XVII. 376—378
- Hermannus abb. Altahensis, de institutione monasterii Altahensis** . . . . . XVII. 369—373
- De Hermann abb. Altahensis morte auct. Henrico Steorone** XVII. 408
- Hermann abb. Alt., de rebus suis gestis a. 1242—1273.** XVII. 378—381
- Herimanni monachi Augiensis [vulgo Contracti] chronica a. 1—1054.** . . . . . V. 67—133
- Ex Herimanni de miraculis S. Mariae Laudunensis libro tertio** XII. 654—660
- Ex Herimanni historia restorationis abbatiae Tornacensis** XII. 660—662
- Herimanni clerici Wormatiensis elogium Burchardi ep. IV. 829**
 Ex S. Herlucae vita auct. Paulo Bernriedensi . . . . . IV. 427
- Hersfeld, dioc. Moguntinae.**
 Annales . . . . . III. 18—116, V. 1—6
 Lamberti annales ab o. c. —1077. III. 22—29, 33—69, 90—102, V. 134—263
 Fragmenta et Lamberti hist. Hersfeldensi V. 136—141
 Ex miraculis S. Wigberhti . . . . . IV. 224—228
 Ekkeberti mon. Hersfeldensis vita S. Heimeradi —1919 X. 598—607
- Hessonis scholastici relatio de concilio Remensi a. 1119** XII. 423—428
- Hierosolyma, Ierusalem.**
 Hierosolymita Ekkehardi . . . . . VI. 265—267
 Historia brevis regni Ierosolymitani auct. Cafaro a. 1099—1188 . . . . . XVIII. 49—55
 Continuatio auctore Iacobo Auriae a. 1192—1294. XVIII. 55, 56
- Hildebrandus v. Gregorius VII.**
- Hildesheim, Hildesheim.**
 Annales. Pars I. ab o. c. —993. . . . . III. 22, 42—70
 Continuatio a. 994—1040. . . . . III. 90—193
 Continuatio II. a. 1041—1108. . . . . III. 103—112
 Contin. Paderbornensis a. 1109—1137. III. 112—116
- Chronicon episcoporum cum continuationibus VII. 850—873**
 Translatio S. Epiphanii . . . . . IV. 248—251
 Vita Bernwardi ep. auct. Thangmaro . . . . . IV. 754—782
 Miracula eiusdem . . . . . IV. 782—786
 Continuatio vitae Bernwardi episcopi auct. Wolfherio . . . . . XI. 165—167
 Vita I. Godehardi episcopi auctore Wolfherio —1038. XI. 167—169
 Vita II. Godehardi ep. auct. Wolfherio . . . . . XI. 196—218
 Miracula Godehardi . . . . . XI. 218—221
 Versus in laudem S. Godehardi . . . . . XI. 221
 Translatio S. Godehardi —1131, cum appendice —1428. XII. 650—652
- S. Hildulfi successores in Mediano monasterio** IV. 86—92
- Hincmari archiep. Remensis annales a. 861—882.** I. 455—515
- Hirsauense monasterium dioc. Spirensis.**
 Vita Willihelmi abbatis auctore Haimone —1107. XII. 211—225
- De Hispanica expedit. Karoli M. fabulae** . . . . . III. 708—710
- Historia annorum 1264—1279.** . . . . . IX. 649—654
- Historia brevis regni Ierosolymitani auct. Cafaro a. 1099—1188.** XVIII. 49—55
 Continuatio auctore Iacobo Auriae a. 1192—1294. XVIII. 55, 56
- Historia brevissima Francorum imp. —1212.** X. 136—138
- Ex historia ecclesiastica Hugonis Floriacensis, ed. I. —814, ed. II. —855.** . . . . . IX. 349—364
- Historia elevationis S. Wicberti a. 1110.** VIII. 516—518
- Ex historia Florentii Wigorniensis** . . . . . V. 564—568
- Historiae Fossentensis fragmenta —1270.** . . . . . IX. 370—374
- Historia Francorum abbreviata Petri bibliothecarii a. 600—898.** I. 416—418
- Historia Francorum Senonensis a. 688—1031.** IX. 364—369
- Historiae Hersfeldensis auct. Lamberto fragmenta V. 136—141**
- Historia Langobardorum auct. Erchemperto III. 240—264**
- Ex historia martyrum Treverensium** . . . . . VIII. 220—223
- Historia Mediolanensis auct. Landolfo** . . . . . VIII. 36—100
- Ex historia Normannorum auct. Didone** . . . . . IV. 93—106
- Ex historia novella Willihelmi Malmesburiensis a. 1125—1138.** X. 484, 485
- Historia Ottonis a. 960—964, auct. Liudprando III. 340—346**
- Historia regum Francorum —877.** . . . . . II. 324, 325
- Historia regum Francorum monasterii S. Dionysii —1108, cum cont. —1137.** . . . . . IX. 395—406
- Ex historia restorationis abbatiae Tornacensis auct. Hermannano** . . . . . XII. 660—662
- Historia translationis S. Viti** . . . . . II. 576—585
- Historiae Trevericae censura** . . . . . VIII. 117
- Historia Wenceslai I. regis Bohemiae a. 1228—1249.** IX. 167—169, 844, 845
- Hludowici I. imp. laudes auct. Ermoldo Nigello II. 466—516**
 Hludowici I. imp. vita auct. anonymo [vulgo Astronomo] II. 604—648
- Hludowici I. imp. vita auct. Tbegano** . . . . . II. 585—604
- Ex Honorii Augustodunensis summa totius a. 726—1133.** X. 128—131
- Ex Honorii Augustodunensis imagine mundi —1152, cum continuationibus VII —1347.** . . . . . X. 132—134
- Hrotsuithae carmen de primordiis coenobii Gandersheimensis** IV. 306—317
- Hrotsuithae carmen de gestis Odonis I. imp. IV. 317—335**
- S. Huberti coen. Andaginense, St. Hubert in Ardenna.**
 Chronicon —1106. . . . . VIII. 568—630
- Ex Hucbaldi Elmonensis vita S. Leuini** . . . . . II. 360—364
- Hugonis abbatissae destructio Farfens. a. 890—997.** XI. 532—539
- Hugo de monast. Farfensis diminutione —1022.** XI. 539—543
- Hugonis abb. Farfensis querimonium ad imperatorem —1022.** XI. 543, 544
- Ex Hugonis monachi Floriacensis historia ecclesiastica, ed. I. —814, ed. II. —855.** . . . . . IX. 349—364
- Hugonis Floriacensis liber qui modernorum regum continet actus —1108.** . . . . . IX. 376—395
- Hugonis Floriacensis epistola ad Ivonem Carnotensem** IX. 341
- Hugonis Floriacensis prologus libri de regia potentate et sacerdotali dignitate** . . . . . IX. 345, 346
- Hugonis monachi Verdunensis et Divionensis abbatissae Flaviniacensis, chronicon —1102.** . . . . . VIII. 288—502
- Hugonis necrologium** . . . . . VIII. 285—287
- S. Hymerii ep. Ameriensis translatio Cremonam** . . . . . III. 266
- Iacobi Aurie etc. ann. Ianuae a. 1270—1279.** XVIII. 267—288
- Iacobi Aurie ann. Ianuae a. 1280—1294.** XVIII. 288—356
- Iacobi Aurie continuatio Cafari hist. regni Ierosolymitani a. 1192—1294.** . . . . . XVIII. 55, 56
- S. Iacobi Babenbergensis notae a. 1072—1147.** XVII. 637—639
- S. Iacobi Leodiensis annales.**
 Pars I. a. 1—1055. . . . . XVI. 635—638
 Pars II. a. 1056—1174. . . . . XVI. 638—642
 Continuationes a. 1164—1393. . . . . XVI. 643—645
 Lamberti Parsi annales a. 988—1193. XVI. 645—650
 Reineri annales a. 1066—1230. . . . . XVI. 651—680

- Ianna, Genua.**
Annales Iannenses
 Cafiri a. 1099—1163. . . . . XVIII. 1—39
 Oberli cancellarii a. 1164—1173. . . XVIII. 56—96
 Otoboni scribae a. 1174—1196. . . XVIII. 96—114
 Ogeri Panis a. 1197—1219. . . XVIII. 115—142
 Marchisii scribae a. 1220—1224. . XVIII. 142—156
 Bartholomaei scribae a. 1225—1248. XVIII. 156—225
 Annales a. 1249—1264. . . XVIII. 226—248
 Lanfranci Pignolli, Guilielmi de Mortedo, Marini Ususmaris et Henrici marchionis de Gavio a. 1264, 1265, XVIII. 248—253
 Marineti de Marino, Guilielmi de Mortedo iuris peritorum, Marini Ususmaris et Iohannis Suzoboni laicorum a. 1265, 1266. . . XVIII. 254—258
 Nicolai Guerci et Guilielmi de Mortedo Ictorum, Enrici Dregiet et Bonivassalli Ususmaris laicorum a. 1267—1269, XVIII. 259—266
 Oberli Stanconi, Jacobi Aurie, Marchisii de Cassino et Bertolini Bonifati a. 1270—1279. XVIII. 267—288
 Jacobi Auriae a. 1280—1294. . . XVIII. 288—356
 burgense monasterium dioc. Osnabrugensis.
 Annales a. 817—841, 1072—1085. . XVI. 434—438
 Vita Bennonis II. ep. Osnabrugensis auctore Norberto abbate —1088. . . XII. 60—84
 Idae vita auct. Ufingo Werthinensi . . . II. 569—576
 Hierosolyma, Hierosolyma v. Hierosolyma.
 Ignotus Casinensis v. Chronicon Casinense.
 De imperatoria potestate in urbe Roma libellus III. 719—722
 Imperatorum catalogus e cod. Paris. —1243. . . X. 138
 Imperator. Francor. historia brevissima —1212. X. 136—138
 Institutio Lambacensis coenobii et vita Adalberonis episc. Wirzburgensis —1091. . . XII. 128—136
 De institutione monast. Altah. auct. Hermanno XVII. 369—373
 Iocundi translatio S. Servatii —1088. . . XII. 85—126
 Iohannis abb. S. Arnulfi Mettensis vita Iohannis abb. Gorziensis IV. 335—377
 Iohannes abb. Gorziensis de miraculis SS. Glodesindis et Gergeon . . . IV. 235—247
 Iohannis abb. Gorziensis vita auct. Iohanne abbate S. Arnulfi IV. 335—377
 Iohannis abb. Gorziensis vita Chrodegangii ep. Mettensis —765. X. 553—572
 Iohannis Canaparii abb. S. Alexii vita S. Adalberti IV. 581—595
 Iohannis diaconi chronicon Venetum et Gradense —1008. VII. 1—47
 Iohannis Schwickhofer abbatis continuatio II. annuum Neresheimensium a. 1411—1540. . . X. 27—32
 Iohannis Suzoboni etc. annal. Iannae a. 1265, 1266, XVIII. 254—258
 Iohannis de Thielrode, monachi S. Bavonis, genealogia comitum Flandriae —1271. . . IX. 335
 Isemboldi de S. Paulo Halberstad. epistola ad Elvingum III. 13
 Isingrum annales Ottenburani
 maiores a. 1121—1168. . . XVII. 312—315
 minores a. 1145—1157. . . XVII. 315
 Isabae regum et imperatorum catalogi III. 215—219, 872, 873, V. 64
 iter Altamiani abb. Altahensis a. 1367. . XVII. 420, 421
 S. Iudoci coen. dioc. Ambianensis, *St. Josse sur mer.*
 Auctarium Sigeberti a. 795, 840. . . VI. 443
 S. Iustinae annal. Patavini a. 1207—1270. XIX. 148—193
 Iuvavum v. Salzburg.
 Iuvavatum, Giovenazzo.
 Ibi diurnali di Mattheo di Giovenazzo —1268. XIX. 464—493
 Kaddroae abbatis Mettensis vita . . . IV. 483, 484.
 Kalendarium Alberti plebani de Waldkirchen a. 1283—1332. IX. 753—754
 Kalendarium Zwettense a. 1243—1458. . IX. 689—698
 Kamenz, dioc. Wratislaviensis.
 Annales a. 965—1165. . . XIX. 580—582
 Karoli comitis Flandriae passio auct. anonymo XII. 619—623
 Karoli comitis Flandriae passio auct. Galberto XII. 561—619
 Karoli comitis Flandr. vita auct. Waltero —1127. XII. 537—561
 Karoli Magni expeditio Hispanica . . . III. 708—710
 Karoli Magni vita auct. Einhardo . . . II. 426—463
 Angilberti carmen de Karolo M. . . II. 391—403
 Monachi Sangallensis de gestis Karoli Magni lib. II. II. 726—763
 Poetae Saxonis annales de gestis Karoli M. I. 225—279
 Karolingiae domus genealogia . . . II. 308—312
 Karolorum et Ottonum tabula ex cod. Monacensi . II. 314
 Karolorum tabulae genealogicae . . . III. 214, 215. VI. 32
 Lambacum, monasterium dioc. Patav., *Lambach.*
 Annalium Mellicensium auctarium a. 1128—1197. IX. 555, 556
 Annal. Mellic. continuatio a. 1197—1348. IX. 556—561
 Institutio Lambacensis coenobii et vita Adalberonis ep. Wirzburgensis —1091. . . XII. 128—136
 Series abbatum a. 1056—1291. . . XII. 136—138
 Lamberti Audomarensis chronica a. 1—1120. . V. 65, 66
 Lamberti Audomarensis genealogia comit. Flandriae —1120, cum continuatione —1128. . . IX. 309—313
 Lamberti monachi Hersfeldensis [olim Aschaffenburgensis vocati] annales.
 Pars I. —1039. . . III. 22—29, 33—69, 90—102
 Pars II. a. 1040—1077. . . V. 134—263
 Historiae Hersfeldensis fragmenta . . V. 136—141
 Lamberti Parvi annales a. 988—1193. . XVI. 645—650
 Lamberti Waterlos annales Cameracenses a. 1099—1170. XVI. 509—554
 Landulfi clerici Mediolanensis historia Mediolanensis —1085. VIII. 36—100
 Lanfranci Pignolli etc. annales Iannae a. 1264, 1265, XVIII. 248—253
 Langobardorum historia a. 774—889. auctore Erchemperto III. 240—264
 Lanberti mon. Tuitiensis vita Heriberti archiep. IV. 739—753
 Laubacense monasterium dioc. Leodiensis, *Loibes.*
 Annales Laubacenses a. 687—926. . I. 7—15, 52—55
 Annalium Lobienensium fragmenta a. 741—870. II. 194, 195
 Annalium Lobienensium continuatio a. 900—982. II. 209—211
 Annales Laubienses a. 419—1054. . . IV. 9—20
 Continuatio a. 1056—1505. . . IV. 20—28
 Gesta abbatum a. 637—980, auct. Folcuino IV. 52—74
 Herigeri abb. gesta episcoporum Leodiensium VII. 134—189
 Vita Theoderici abb. Andagincensis auctore ut videtur monacho Lobienensi —1087. . . XII. 36—57
 Laude, *Lod.*
 Annales auct. Otone Morena a. 1153—1161. XVIII. 587—634
 Annales auct. Acerbo Morena a. 1161—1164. XVIII. 634—643
 Continuatio a. 1164—1168. . . XVIII. 643—659
 Laudunum, *Lann.*
 Auctarium Sigeberti a. 928—1145. . VI. 445—447
 Ex Herimanni de miraculis S. Mariae Laudunensis libro III. —1129. . . XII. 654—660
 Ex Herimanni historia restorationis abbatiae Tornacensis XII. 660—662
 S. Laurentii Leodiensis chronicon a. 959—1095, auct. Ruperto VIII. 262—279
 Laurentii de Leodio gesta episcoporum Virdunensium et abb. S. Vitoni 1047—1144, cum continuatione a. 1143—1250. X. 489—525
 Laresham S. Nazarii, dioc. Moguntiensis, *Lorsch.*
 Annales Lareshamenses a. 703—803. . I. 22—39
 Annales Nazariani a. 708—791. . I. 23—31, 40—44
 Annales S. Nazarii a. 936—978. . . XVII. 33
 Annales Laurissenses minores a. 680—817. I. 112—123, 636. II. 194
 Annales Laurissenses [olim plebei vel Loiseliani] a. 741—788. . . I. 134—174
 Continuatio a. 788—829, auct. Einhardo I. 174—218
 Lausona, *Lausanne.* Annales a. 850—985. III. 152—155
 Ex S. Lebuini vita auct. Huchaldo Elnonensi II. 360—364
 Leidensis et Divionensis continuatio genealogiae comitum Flandrensium Bertiniana —1279. . IX. 307, 308
 Lemovica, *Lamoiges.* Annales a. 838—1060. II. 251, 252
 Leodium, *Lutich.*
 Annales a. 58—1054. . . IV. 9—20
 Continuatio a. 1055—1121. . . IV. 28—30
 Annales S. Jacobi Leodiensis.
 Pars I. a. 1—1055. . . XVI. 635—638
 Pars II. a. 1056—1174. . . XVI. 638—642
 Continuationes a. 1164—1393. . . XVI. 643—645
 Annales Lamberti Parvi a. 988—1193. XVI. 645—650
 Annales Reineri a. 1066—1230. . . XVI. 651—680
 Chronicon S. Laurentii a. 959—1095, auct. Ruperto VIII. 262—279
 Gesta episcoporum Tungrensium, Traiectensium, Leodiensium —1048. . VII. 134—234
 Vita Balderici ep. auct. monacho S. Jacobi IV. 724—738
 Laurentii de Leodio gesta episcoporum Virdunensium et abb. S. Vitoni a. 1047—1144, cum cont. —1250. X. 489—525
 Stephani abb. S. Jacobi epistola ad Thietmarum abbatem Helmwardeshusanum . . . XII. 285, 286
 Canonici Leodiensis chronicon rhythmicum —1119. XII. 416—421
 Vita Friderici episcopi —1121. . . XII. 502—508
 Leonis abb. et legati ad Hugonem et Rothbertum reges epistola III. 686—690
 Leonis Marsicani episc. Ostiensis chronica monasterii Casinensis a. 529—1075, 1090, 1094. . VII. 574—727
 Libellus tristitiae et doloris auct. Mediolanensi a. 1154—1177. XVIII. 359—378
 Liber de liberatione civitatum Orientis auct. Cafaro a. 1095—1109. . . XVIII. 40—48
 De libertate eccl. Fabariensis narratio —1116. XII. 410—414
 S. Liborii episcopi translatio Paderbornam . IV. 149—157
 Lieberti ep. Cameracensis gesta a. 1051—1076. VII. 489—497

- Lindisfaruensis annales a. 532—993. . . XIX. 502—507
Lindisfaruensis et Cantuariensis annal. a. 618—690. IV. 2
Lingones, *Langres*.
- Vita Harolfi, ep. Lingonensis et fundatoris monasterii
Elwagensis, auct. Ermenrico . . . X. 11—15
- Litterae Mathei Vicecomitis ad Placentinos de obitu Ottonis
archiepiscopi a. 1295. . . XVIII. 407
- Liudgeri ep. Mimigardfordensis vita auct. Alfrido II. 403—419
Ex vita Liudgeri II. . . II. 419—424
Ex vita IV. et miraculis . . . II. 424—425
- Liudprandi episcopi Cremonensis opera . . . III. 264—363
- Liutbirgae virginia vita . . . IV. 158—164
- Lobiense monasterium, v. *Laubacense*.
- De Lotharii electione in regem Romanorum narratio a. 1125. . . XII. 510—512
- Lotharii III. epistola ad abb. Casinensem . . . VII. 819
- Lubense coen. Silesiae, *Lebus*.
Annales a. 1241—1315. . . XIX. 548—549
- Lubica, *Lübeck*.
Annales a. 1264—1324. . . XVI. 411—429
- Lubinense coen. Poloniae.
Annales a. 1143—1175. . . XIX. 578—580
- Luca, *Lucca*.
Vita Anselmi ep. auct. Bardone —1087. XII. 13—35
Ex epistola Anselmi ad Wibertum . . . XII. 3—5
Ex Anselmi libro contra eos, qui dicunt regali potestati
Christi ecclesiam subiacere . . . XII. 5—9
- Ludovicus v. *Hudovicus*.
Lugdunum, *Lyon*. Annales a. 769—841. . . I. 110—630
Lupi Protospatharii annales Barenses a. 855—1102. V. 52—63
Luxovium, *Luxeuil*. Chronicon breve . . . III. 219—221
- Maelovii vitae prologus auct. Sigeberto . . . VIII. 505
- Magdeburgum.
Annales a. 1—1188. 1453—1460. . . XVI. 105—196
Vita Norberti archiep. —1134, cum additionibus fratrum
Cappenbergensium . . . XII. 670—706
- Ex Magnericii vita auct. Eberwino . . . VIII. 208—209
- S. Magni translatio . . . IV. 425—427
- Magni presbyteri annales Reicherspergenses.
Annales Reicherspergenses a. 921—1167. XVII. 443—476
Chronica collecta a M. p. —1195. . . XVII. 476—523
Continuatio a. 1195—1355. . . XVII. 523—534
- Maioli abb. Cluniacensis vita auct. Syro . . . IV. 650—655
- Malmesburiense monasterium dioec. Sarumensis, *Malmesbury*.
Ex Willemi gestis regum Anglorum —1119. X. 452—484
Ex Willemi historia novella a. 1125—1138. X. 484—485
- Malmundariense monasterium dioec. Coloniensis.
Triumphus S. Remacli de Malmundariensi coenobio
—1071. . . XI. 435—461
- Manassis et Walcheri episcoporum Cameracensium a. 1092
—1094. gesta excerpta . . . VII. 500—504
- Ex S. Mansueti miraculis auct. Adsono . . . IV. 509—514
- Mantua. Annales a. 1183—1299. . . XIX. 19—31
- Marbach, coen. Alsaciae, *Marbach*.
Annales a. 631—1375. . . XVII. 142—180
- Marchiana, monasterium dioec. Tornacensis, *Marchienne*.
Annales a. 1—1306. . . XVI. 609—617
Continuatio genealogiae comitum Flandrensium Berti-
niansae —1280. . . IX. 306—307
- Marchisii scribae annales Ianuae a. 1220—1224. . . XVIII. 142—156
- Marchisini de Cassino etc. annales Ianuae a. 1270—1279. . . XVIII. 267—288
- Ex S. Marci apostoli miraculis Augiae . . . IV. 449—452
- S. Mariae Argentinensis miracula . . . XVII. 114—117
- S. Mariae Mediolanensis notae a. 382, 931, 1018—1253. . . XVIII. 385—386
- Mariaecellense monast. in Austria inferiore, *Kleinmarzell*.
Anasium Mellicens. auctar. a. 978—1259. IX. 646—647
- Mariani Scotti monachi S. Martini Coloniensis, deinde Ful-
densis, tum S. Albani Moguntiae chronicon a. 1—1082. . . V. 481—568
- Marineti de Marino etc. annales Ianuae a. 1265, 1266. . . XVIII. 254—258
- Marini Ususmaris etc. annales Ianuae a. 1264, 1265. . . XVIII. 248—253
- Marini Ususmaris etc. annales Ianuae a. 1265, 1266. . . XVIII. 254—258
- S. Martini Coloniensis chronicon a. 756—1021. II. 214—215
- Ex martyrum Treverensium historia . . . VIII. 220—223
- Masciacum, *Massia* dioec. Bituricensis.
Annales a. 732—1013 . . . III. 169—170
- Gli diurnali di Mattheo di Giovenazzo —1268. XIX. 464—493
- Mathei Vicecomitis litterae ad Placentinos a. 1295. XVIII. 407
- S. Mathiae apostoli inventio et miracula . . . VIII. 227—234
- Mahthildis reginae vita antiquior —973. . . X. 575—582
- Mahthildis reginae vita . . . IV. 282—302
- Mahthildis comitissae vita auctore Donizone —1115. XII. 351—409
- Mateense monasterium dioec. Pataviensis, *Mattsee*.
Annales a. 1305—1395. . . IX. 823—837
- Maurimonsasterium, coen. dioec. Argentinensis, *Mauers-
münster, Marmoutier*.
Annales a. 814—1285. . . XVII. 181—182
- Ex S. Maximini miraculis auct. Sigehardo . . . IV. 228—234
- S. Maximini Treverensis annales a. 538—987. . . IV. 5—7
- Medianum monasterium in Vosago, *Moyenmoutier*.
Liber de successoribus S. Hildulfi . . . IV. 66—92
- Mediolanum, *Miland*.
Annales breves a. 397, 1103—1228. XVIII. 389—391
Annales brevissimi a. 1111—1237. XVIII. 391—392
Annales minores a. 750—1280. . . XVIII. 392—399
Catalogus archiepiscoporum —1355. . . VIII. 104—110
Gesta archiepisc. auct. Arnulfo a. 923—1077. VIII. 6—31
Gesta Federici imperatoris auct. Mediolanensi a. 1189.
1190. . . XVIII. 378—381
Continuatio a. 1201—1230. . . XVIII. 381—382
Historia Mediolanensis auct. Landulfo —1085. VIII.
32—100
- Libellus tristitiae et doloris auct. Mediolanensi a. 1154
—1177. . . XVIII. 359—378
- Litterae Mathei Vicecomitis de obitu Ottonis archiepisc.
Mediol. a. 1295. . . XVIII. 407
- Memoriae Mediolanenses a. 1061—1201. XVIII. 399—400
- Notae archiepisc. a. 1295—1317. . . XVIII. 407
- Notae S. Georgii Mediol. a. 1061—1295. XVIII. 386—389
- Notae S. Mariae Mediolan. a. 382, 931, 1018—1253. . . XVIII. 385—386
- Meginharti mon. Fuldensis translatio S. Alexandri II. 673—681
S. Meginradi v. Einsideln.
- Meinwerici ep. Patherbrunnensis vita —1036. XI. 106—161
- Mellicense monasterium dioec. Pataviensis, *Moak*.
Annales a. 1—1123. . . IX. 484—501
Continuatio a. 1124—1564. . . IX. 501—535
Auctarium a. 508—1269. . . IX. 535—537
Passio S. Chlomanii cum miraculis auct. Erchenfrido
abbate . . . IV. 674—678
- Memoriae Mediolanenses a. 1061—1201. XVIII. 399—400
- Merovingicorum regum genealogia . . . II. 307
- Mersburgum, *Merseburg*.
Thietmari episcopi chronicon . . . III. 723—871
Chronica episcoporum —1137, cum continuationibus IV
—1514. . . X. 163—212
Vita Wernheri episcopi —1093. . . XII. 245—248
- Mettis, *Metz*.
Alperti de episcopis Mettensibus libellus IV. 696—700
Annales Mettenses a. 687—930. . . I. 314—336
Annales Mettenses brevissimi a. 934—1038. III. 155
Annales S. Vincentii. Pars I. a. 688—1154. III. 156—158
Pars II. a. 1159—1280. . . III. 158—160
Catalogus episcoporum . . . II. 268—270
Pauli Warnefridi liber de ep. Mettensibus II. 260—268
Sigeberti vita Deoderici I. episcopi . . . IV. 461—483
Sigeberti rhythmus in honorem eiusdem . . . IV. 483
Constantini vita Adalheronis II. . . IV. 461—483
Cuonradi epitaphium eiusdem . . . IV. 483
Iohannis abb. S. Arnulfi vita Iohannis abb. Gorziensis
IV. 335—377
Ex vita Kaddrae abbatis . . . IV. 483—484
Gesta episcoporum —1120, cum continuationibus III
—1296. . . X. 534—551
Vita Chrodegangi episcopi auct. ut videtur Iohanne abb.
Gorziensi —765. . . X. 553—572
Vita Theogeri abbatis S. Georgii et episcopi Mettensis
—1120. . . XII. 450—479
- S. Michael v. Babenberg.
S. Michaelis monast. in pago Virdunensi, *St. Mihel*.
Chronicon a. 722—1034. . . IV. 78—86
- Milovicense coen. Bohemiae, *Mühlhausen*.
Gerlaci abb. Milovicensis continuatio annalium Vincentii
Pragensis a. 1167—1193. . . XVII. 683—710
- Mimigardford, *Münster*. Vita S. Liudgeri . . . II. 403—425
- Miracula Adalberonis ep. Wirzburgensis —1204. XII. 138—147
- Miracula S. Adalberti martiris . . . IV. 613—616
- Miraculorum S. Adalheidae liber . . . IV. 645—649
- Ex miraculis S. Alexii . . . IV. 619—620
- Ex miraculis S. Apri . . . IV. 515—520
- Ex miraculis S. Basoli auct. Adsono . . . IV. 517
- Ex miraculis S. Benedicti auct. Aimoino . . . IX. 374—376
- Miracula S. Bernwardi . . . IV. 782—786
- Miracula S. Celsi . . . VIII. 207—208
- Ex miraculis S. Cholomanni auct. ut videtur Erchenfrido abbate
IV. 677—678
- Miracula S. Conegundis imperatricis . . . IV. 824—828
- Miracula S. Egidii auct. Petro Guillelmo —1120. XII. 316—323
- Miracula S. Galli . . . II. 17—31
- Ex miraculis S. Gerardi auct. Widrico . . . IV. 505—509
- Miracula SS. Glodesindis et Gorgonii auct. Iohanne abbate
Gorziensi . . . IV. 235—247
- Miracula Godehardi ep. Hildesheimensis . . . XI. 218—221
- Ex miraculis Henrici II. imp. . . IV. 814—816
- Ex miraculis S. Liudgeri . . . II. 424—425

- Ex miraculis S. Mansueti auct. Adsonae . . . IV. 509—514
 Ex miraculis S. Marci . . . IV. 449—452
 Miracula S. Mariae Argentinensis . . . XVII. 114—117
 De miraculis S. Mariae Laudunensis auct. Herimanno XII. 654—660
 Ex miraculis S. Mathiae . . . VIII. 227—234
 Ex miraculis S. Maximini auct. Sigeberto . . . IV. 228—234
 Ex miraculis S. Modoldi auct. Stephano . . . VIII. 223—226
 Miracula S. Modoldi Helmwardeshusensia . . . XII. 310—315
 Miracula S. Otuari auct. Yeone . . . II. 47—54
 Miracula et elevatio S. Ottonis ep. Babenbergensis a. 1189. XII. 911—916
 Miracula S. Ottonis ep. Babenb. auct. monacho S. Michaelis XII. 917—919
 Ex miraculis S. Symeonis auct. Eberwino . . . VIII. 209—211
 Ex miraculis S. Veranae . . . IV. 457—460
 Miracula S. Wicberti fundatoris Gemblacensis VIII. 518—523
 Ex miraculis S. Wiggerthii . . . IV. 224—228
 Ex S. Modoldi miraculis auct. Stephano . . . VIII. 223—226
 S. Modoldi translatio . . . XII. 289—310
 S. Modoldi miracula Helmwardeshusensia . . . XII. 310—315
 Modoetia, civitas Lombardiae, Monza. . . XVIII. 406
 Mutii de Modoetia notae a. 1290—1302. XVIII. 406
 Moguntia, Mainz.
 Annales Moguntini a. 1083—1309. . . XVII. 1—3
 Ekkehardi scholastici casus S. Galli . . . II. 74—147
 Mariani Scotti chronicon a. 1—1082. . . V. 481—568
 Synodus a. 1071. . . V. 185—189
 Vita S. Bonifacii cum appendice presbyteri Moguntini II. 331—357
 Ex Othloni vita S. Bonifacii . . . II. 357—359
 Vita Bardonis archiepiscopi auct. Vulculo . . . XI. 318—321
 Vita Bardonis archiepiscopi maior . . . XI. 322—343
 Moissiacense monasterium dioec. Cadurcensis, Moissac. Chronicon a saec. IV. —818 et 840. . . I. 280—313
 Ex chronico a. 787—818. . . II. 257—259
 Monachi Prieflingensis vita Ottonis episcopi Babenbergensis XII. 883—903
 Monachi Sangallensis de gestis Karoli M. libri II. II. 726—763
 Monasterium, Münster; cf. Mönigardford.
 Notae a. 1041—1197. . . XVI. 439—441
 Monasterium S. Gregorii, Münster prope Colanion. Annalium pars I. a. 528—828. . . III. 152—154
 Annalium pars II. a. 1065—1194. . . III. 154, 155
 De morte Hermanni abb. Altabensis auct. Heinrico Steorone XVII. 408
 Mortui marie monasterium dioec. Rotomagensis, Mortemer. Auctarium Sigeberti a. 1054—1234. . . VI. 463—469
 Mosellani annales a. 704—797. . . XVI. 491—499
 Mosomagus, Mousson, dioec. Remensis. Acta concilii Mosomensis a. 995. . . III. 691—693
 Annales a. 969—1452. . . III. 160—166
 Murbach dioec. Basileensis. Continuatio annal. Alamannicorum a. 790—800. I. 47, 48
 Mutii de Modoetia notae a. 1290—1302. . . XVIII. 406
 Narratio de electione Lotharii in regem Romanorum a. 1125. XII. 510—512
 S. Nazarii monasterium v. Lauresham. S. Nazarii annales a. 936—978. . . XVII. 33
 Neapolis etc. ducum chronicon . . . III. 211—213
 Necrologium Bernoldi . . . V. 391—393
 Necrologium Eichstetense . . . VII. 248, 249
 Necrologium Hugonis Flaviniacensis . . . VIII. 285—287
 Ex necrol. Novaliciensi et S. Andreae Taurinensi VII. 130—133
 Necrologium Pruveningense . . . XVII. 609
 Necrologium Ranshofense . . . IV. 791
 Nemausum, Nîmes. Chronicon breve . . . III. 219
 Neresheimense monasterium dioec. Augustensis. Annales a. 1049—1296. . . X. 20—25
 Continuatio I. a. 1297—1406. . . X. 25—27
 Continuatio II. auctore Iohanne Schweickhofer abbate a. 1411—1540. . . X. 27—42
 Continuatio III. a. 1545—1572. . . X. 33, 34
 Nicolai Ambiensis auct. Sigeberti a. 424—1263. VI. 473, 474
 Nicolai Guercii etc. annales Ianuae a. 1267—1269. XVIII. 259—266
 E Nili vita . . . IV. 615—618
 Nithardi historiarum libri IV. . . II. 649—672
 Nomina monachorum Altabensium . . . XVII. 368, 369
 Nomina regum Francorum e cod. Montispeulano —1180. X. 138, 139
 Norberti abb. Iburgensis vita Bennonis II. episcopi Osnabrugensis —1088. . . XII. 60—84
 Norberti archiep. Magdeburgensis vita —1134, cum additamentis fratrum Capenbergensium . . . XII. 670—706
 E Normannorum historia auct. Dudone . . . IV. 93—106
 Notae Altabenses a. 765—1588. . . XVII. 421—427
 Notae archiepisc. Mediolan. a. 1295—1317. . . XVIII. 407
 Notae Aureavallenses a. 549—1192. . . XVI. 681—683
 Notae Baumburgenses a. 1058—1383. . . XVII. 437, 436
 Notae Buruae . . . XVII. 320—322
 Notae Caminenses a. 1495, 1496. . . XIX. 720
 Notae Casinenses a. 1349, 1362, 1500. . . XIX. 320
 Notae Cisterciensium in Heiarichow a. 1386, 1410. XIX. 546, 547
 Notae Cluniacenses a. 412—1359. . . XVII. 722
 Notae Colbarienses a. 1307—1360. . . XIV. 719, 720
 Notae Diessenses a. 1122—1432. . . XVII. 323—327
 Notae Eberbacenses a. 1086, 1135, 1460. . . XVI. 14
 Notae S. Emmerami a. 1052—1468. . . XVII. 572—576
 Notae S. Georgii Mediolan. a. 1061—1295. XVIII. 386—389
 Notae Halesbrunnenses a. 1117, 1133, 1338. . . XVI. 13
 Notae Hannoveranae a. 1297. . . XVI. 432, 433
 Notae S. Jacobi Babenberg. a. 1072—1147. XVII. 637—639
 Notae S. Mariae Mediolanensis a. 382, 931, 1018—1253. XVIII. 385, 386
 Notae Monasterienses a. 1041—1197. . . XVI. 439—441
 Notae monialium S. Clarae Wratislaviensium a. 1257—1682. XVI. 533—536
 Notae Mutii de Modoetia a. 1290—1302. . . XVIII. 406
 Notae Parmenses a. 1147—1180. . . XVIII. 664
 Notae Passerini Foroiulienensis a. 1364—1367. . . XIX. 222
 Notae S. Petri Babenberg. a. 1024—1472. . . XVII. 636
 Notae S. Petri Coloniensis a. 1247. . . XVI. 734, 735
 Notae Pisanae a. 1128, 1148, 1154. . . XIX. 266
 Notae Pruveningenses a. 1119—1273. . . XVII. 610—612
 Notae Romanse a. 1111, 1123. . . XIX. 273
 Notae Schefflarienses —1463. . . XVII. 345—350
 Notae Sindelfingenses a. 1110—1294. . . XVII. 301—307
 Notae Undersdorfenses a. 1173—1483. . . XVII. 332, 333
 Notae Weltenburgenses a. 1046—1358. . . XVII. 571, 572
 Notae Wladislavienses a. 1345—1351. . . XVI. 689
 Notulae historicae Farfenses a. 1087—1228. XI. 589, 590
 Novalicium dioec. Taurinensis, Novalese. Chronicon —1048. . . VII. 73—133
 Novus mons, monasterium in Syria, Neuberg. Annalium Mellicensium cont. a. 1329—1396. IX. 669—677
 Oberli cancellarii annal. Ianuae a. 1164—1173. XVIII. 56—96
 Oberli Stanconi etc. annales Ianuae a. 1270—1279. XVIII. 267—268
 Odilonis abb. Cluniacensis epitaph. Adalheidae IV. 633—645
 Odilonis abb. Cluniacensis epitaphium Ottonis Magni imp. IV. 636, 637
 Ogerii Panis annal. Ianuae a. 1197—1219. XVIII. 115—142
 Opatowicenses coen. dioec. Pragensis. Annalium Gradicensium continuatio Opatowicensis a. 1146—1158. . . XVII. 652, 653
 Ex ordine Farfensi . . . XI. 545—548
 Oriens. De liberatione civitatum Orientis liber auct. Cafaro a. 1095—1109. . . XVIII. 40—48
 Ortliebi de fundatione monasterii Zwivildensis libri II —1141. X. 70—92
 Osnabruga, Osnabrück. Vita Bennonis II. ep. auct. Norberto abbate Iburgensi —1088. . . XII. 60—84
 Osterhoven, coen. dioec. Pataviensis. Annales Osterhovenses a. 43—1433. XVII. 537—548
 Otakariani annales a. 1254—1278. IX. 181—194, 844, 845
 Ex Othloni monachi S. Emmerami vita S. Bonifacii II. 357—359
 Othloni vita S. Wolflangi episcopi . . . IV. 521—542
 Ex Othloni libro visionum . . . XI. 378—387
 Ex Othloni libro de temptatione cuiusdam monachi XI. 387—393
 S. Otuari abb. Sangallensis vita auct. Walafrido Strabone II. 41—47
 Miracula S. Otuari auct. Yeone . . . II. 47—54
 Othoboni scribae san. Ianuae a. 1174—1196. XVIII. 96—114
 Ottenburan dioec. Augustanae, Ottobern. Annales. Pars I. ex ann. Hersfeld. desumpta a. 727—1039. V. 1—6
 Pars II. genuina a. 1040—1111. . . V. 6—9
 Isingrими maiores a. 1121—1168. . . XVII. 312—315
 Isingrими minores a. 1145—1157. . . XVII. 315
 minores a. 1145—1416. . . XVII. 315—318
 De Ottonis archiep. Mediol. obitu litterae Mathei Vicecomitis XVIII. 407
 Ottonis II. ducis Bavariae et Agnetis ducissae genealogia auct. Hermanne abb. Alt. . . XVII. 376—378
 Ottonis ep. Babenberg. commendatio . . . XII. 910, 911
 De Ottone ep. Bab. excerpta ex libris Andreae abb. S. Michaelis XII. 903—909
 S. Ottonis ep. Babenb. miracula et elevatio XII. 911—916
 S. Ottonis miracula auct. monacho S. Michaelis XII. 917—919
 Ottonis ep. Babenberg. vita auct. Ebbone . . . XII. 822—883
 Ottonis ep. Babenbergensis vita auct. Herbordo —1139. XII. 746—822
 Ottonis ep. vita auct. monacho Prieflingensi XII. 883—903

- Oberti cancellarii a. 1164—1173. . . XVIII. 56—96
 Olofoni scribae a. 1174—1196. . . XVIII. 96—114
 Ogerii Paris a. 1197—1219. . . XVIII. 118—142
 Marchisii scribae a. 1220—1224. . . XVIII. 142—156
 Bartholomaei scribae a. 1225—1248. XVIII. 156—225
 Annales a. 1249—1264. . . XVIII. 226—248
 Lanfranci Pignolli, Guillelmi de Murtedo, Marini Usu-
 maris et Henrici marchionis de Gavio a. 1264, 1265.
 XVIII. 248—253
 Marineti de Marino, Guillelmi de Murtedo iuris peri-
 torum, Marini Ususmaris et Iohannis Suzoboni laico-
 rum a. 1265, 1266. . . XVIII. 254—258
 Nicolai Guereii et Guillelmi de Murtedo Ictorum, En-
 ricci Drogi et Bonivassalli Ususmaris laicorum a. 1267
 —1269. . . XVIII. 259—266
 Oberti Stanconi, Jacobi Aurie, Marchisii de Cassino et
 Bertolini Bonifatii a. 1270—1279. XVIII. 267—288
 Jacobi Auriae a. 1280—1294. . . XVIII. 288—356
 Annales S. Iustinae Patavini a. 1207—1270. XIX. 148—193
 Annales Iuvavenses breves a. 721—741. . . III. 123
 Annales Iuvavenses maiores a. 550—835, 975. . I. 87, 88
 Supplementum . . . III. 122
 Annales Iuvavenses minores a. 742—814. . . I. 88, 89
 Supplementum . . . III. 122
 Annales Kamenzensis a. 965—1165. . . XIX. 580—582
 Annales Lamberti mon. Hersfeldensis ab o. c. —1077.
 III. 22—29, 33—69, 90—102, V. 134—263
 Annales Lamberti Parvi a. 988—1193. . . XVI. 645—650
 Annales Laubacensis. Pars I. a. 687—740. . . I. 7, 9
 Continuatio a. 741—770. . . I. 10, 12
 Continuatio II. a. 771—791. . . I. 12
 Pars II. a. 796—885. . . I. 15
 Pars III. a. 887—926. . . I. 52—55
 Annales Laubienses a. 418—1054. . . IV. 9—20
 Continuatio a. 1056—1505. . . IV. 20—28
 Annales Landenses.
 Otto Morena a. 1153—1161. . . XVIII. 587—634
 Acerbus Morena a. 1161—1164. . . XVIII. 634—643
 Continuatio a. 1164—1168. . . XVIII. 643—659
 Annales Laureshamenses. Pars I. a. 703—768. I. 22—30
 Pars II. a. 768—803. . . I. 30—39
 Annales Laurisenses minores a. 680—817, I. 112—123, 630
 Lectioes cod. regii Bruxellensis . . . II. 194
 Annales Laurisenses [olim Loiseliani vel plebeii] a. 741—768.
 I. 134—174
 Continuatio auct. Einhardo a. 788—829. . I. 174—218
 Annales Lausonenses a. 850—985. . . III. 152—155
 Annales Lemovicenses a. 838—1060. . . II. 251, 252
 Annales Leodienses a. 58—1054. . . IV. 9—20
 Continuatio a. 1055—1121. . . IV. 28—30
 Annales Lindisfarrenses a. 532—993. . . XIX. 502—507
 Annales Lindisfarrenses et Cantuarienses a. 618—690, IV. 2
 Annalium Lobisensium fragmentum.
 Fragmenta a. 741—870. . . II. 194, 195
 Continuatio a. 900—982. . . II. 209—211
 Annales Loiseliani v. Laurisenses.
 Annales Lubenses a. 1241—1315. . . XIX. 548, 549
 Annales Lubicensis a. 1264—1324. . . XVI. 411—429
 Annales Lubinenses a. 1143—1175. . . XIX. 578—580
 Annales Lugdunenses a. 769—841. . . I. 110, 630
 Annales Lupi-Protospatharii a. 855—1102. . V. 52—63
 Annales Magdeburgenses a. 1—1188, 1453, 1460. XVI.
 105—196
 Annales magistratus Wratislaviensis a. 1149—1491. XIX.
 527—531
 Annales Mantuani a. 1183—1299. . . XIX. 19—31
 Annales Marchianenses a. 631—1375. . . XVII. 142—180
 Annales Marchianenses ~—1306. . . XVI. 609—617
 Annales Mascienses a. 732—1013. . . III. 169, 170
 Annales Matenses a. 1305—1395. . . IX. 823—837
 Continuatio monachorum S. Petri Salisburgensis a. 1375
 —1398. . . IX. 837—843
 Annales Maurimonsienses a. 814—1288, XVII. 181, 182
 Annales S. Maximini Trevirensis a. 538—987, II. 212, 213,
 melius IV. 5—7
 Annales Mechovienses a. 947—1434. . . XIX. 666—677
 Annales Mediolanenses
 breves a. 397, 1103—1228. . . XVIII. 389—391
 brevissimi a. 1111—1237. . . XVIII. 391, 392
 minores a. 750—1280. . . XVIII. 392—399
 Annales S. Megiradi a. 918—1351. . . III. 138
 Annales Mellitenses a. 1—1123, cum continuat. IX. 484—757
 Annales Mellenses a. 687—930. . . I. 314—336
 Annales Mellenses brevissimi a. 934—1038. . III. 155
 Annales S. Michaelis Babenberg. a. 1066—1160, V. 9, 10
 Annales Moguntini a. 1083—1309. . . XVII. 1—3
 Annales Monasterienses a. 528—1194. . . III. 152—154
 Pars I. a. 528—828. . . III. 154, 155
 Pars II. a. 1065—1194. . . III. 154, 155
 Annales Mosellani a. 704—797. . . XVI. 491—499
 Annales Mosomagenses a. 969—1452. . . III. 160—166
 Annales Nazariani. Pars I. a. 708—765. . . I. 23—31
 Pars II. a. 769—791. . . I. 40—44
 Annales S. Nazarii a. 936—978. . . XVII. 33
 Annales Neresheimenses a. 1049—1296. . . X. 20—25
 Continuatio I. a. 1297—1406. . . X. 25—27
 Continuatio II. auct. Iohanne Schweickhofer a. 1411—
 1540. . . X. 27—32
 Continuatio III. 1545—1572. . . X. 33, 34
 Annales Osterhovenses a. 43—1433. . . XVII. 537—558
 Annales Otakariani a. 1254—1278, IX. 181—194, 844, 845
 Annales Ottenburani.
 Pars I. ex ann. Hersfeldensibus desumpta a. 727—1039.
 V. 1—6
 Pars II. genuina a. 1040—1111. . . V. 6—9
 Annales Ottenburani Isingrimi et minores.
 Ann. Isingrimi maiores a. 1121—1168, XVII. 512—315
 Ann. Isingrimi minores a. 1145—1157. . . XVII. 315
 Ann. Ottenb. minores a. 1145—1416, XVII. 315—318
 Annales Palidenses auct. Theodoro mon. ab o. c. —1182,
 1390. . . XVI. 48—98
 Annales Parchenses a. nativ. Iohannis —1316, 1458, XVI.
 598—608
 Annales Parisii de Cereta a. 1117—1277. . . XIX. 1—18
 Annales Parmenses maiores a. 1165—1335, XVIII. 664—790
 minores a. 1038—1167. . . XVIII. 662, 663
 Annales S. Pauli Virdunensis a. 908—1215, 1249, 1419,
 XVI. 500—502
 Annales Pegavienses et Bosovienses.
 Pars I. a. 1000 c. —1149. . . XVI. 232—257
 Continuatio I. a. 1140—1181. . . XVI. 258—265
 Continuatio II. a. 1182—1190. . . XVI. 265—267
 Continuatio III. a. 1191—1227. . . XVI. 267—270
 Annales Petaviani.
 Pars I. a. 687—740. . . I. 7, 9
 Continuatio a. 741—770. . . I. 11, 13
 Pars II. a. 771—890, 804. . . I. 15—18, III. 170
 Annales S. Petri Babenbergensis a. 1103—1185, XVII. 636, 637
 Annalium ex cod. S. Petri Cantuariensis excerpta a. 1111—
 1141. . . XVI. 480
 Annales S. Petri Catalaunensis a. 1009—1196. XVI. 489
 Annales S. Petri Coloniensis a. 798—818. . . XVI. 730
 Annales S. Petri Erphesfurdensis a. 1078—1123, XVI. 16, 17
 Annales S. Petri Erphesfurdensis et Aquenses.
 Pars I. a. 1123—1132. . . XVI. 17, 18
 Pars II. a. 1133—1149. . . XVI. 18—20
 Pars III. a. 1150—1163. . . XVI. 20—23
 Continuatio a. 1164—1182. . . XVI. 23—25
 Annales Pisani auct. Bernardo Marangonis a. 1004—1175,
 XIX. 236—266
 Annales Placentini
 Gibellini a. 1154—1284. . . XVIII. 457—581
 Guelfi a. 1012—1235. . . XVIII. 411—457
 Annales plebeii v. Laurisenses.
 Annales poetae Saxonis de gestis Caroli Magni a. 771—814.
 I. 225—279
 Annales Polonorum I. a. 965—1325. . . XIX. 614—656
 Annales Polonorum II. a. 899—1330. . . XIX. 612—654
 Annales Polonorum III. a. 899—1325. . . XIX. 613—656
 Annales Polonorum IV. a. 899—1327, 1378, XIX. 613—656
 Annalium Polonorum I. et III. continuatio a. 1330—1340.
 XIX. 656—663
 Annales Posonienses a. 997—1203. . . XIX. 571—573
 Annales Pragenses a. 894—1220. . . III. 119—121
 Annalium Pragensium pars I. a. 1196—1278, IX. 169—181,
 844, 845
 Annalium Pragensium pars II. a. 1278—1280, IX. 194—198,
 844, 845
 Annalium Pragensium pars III. a. 1279—1283, IX. 198—209,
 844, 845
 Annales Prudentii ep. Trecentis a. 835—861. . I. 429—454
 Annales breves Prussici a. 1190—1337. . . XIX. 693—695
 Annales Pruveningenses a. 770—1298. . . XVII. 606—609
 Annales Quedlinburgenses. Pars I. ab o. c. —993, III. 22—69
 Continuatio a. 994—1025. . . III. 72—90
 Annales S. Quintini Veromandensis a. 793—994, XVI. 507, 508
 Annales Ratisbonenses —1201. . . XVII. 577—590
 Annales Reatini a. 1054—1377. . . XIX. 267, 268
 Annales Reicherspergensis a. 921—1167, XVII. 443—476
 Annales Reineri a. 1066—1230. . . XVI. 645—650
 Annales Remenses et Colonienses v. Ann. Colonienses.
 III. 657
 Annales Rodenses a. c. 1100—1157. . . XVI. 658—723
 Annales Romani a. 1044—1187. . . V. 468—480
 Annales Rosenfeldenses a. 1057—1130. . . XVI. 99—104
 Annales breves S. Rudberti Salisburgensis a. 991—1168,
 IX. 757, 758
 Annales S. Rudberti Salisburgensis a. 1—1286, IX. 760—810
 Continuatio Weichardi de Potheim a. 1286—1307,
 IX. 810—818
 Continuatio canonicorum S. Rudberti Salisburgensis a.
 1308—1327. . . IX. 819—823

- Annales Ryenses ab o. c.* —1288. . . . XVI. 386—410
Annales Salernitani auct. Romoaldo archiep. a. 893—1178. . . XIX. 387—461
Annales Salsburgenses a. 499—1049. . . . I. 89. 90
Annales Sanctae Crucis Polonica a. 966—1410. XIX. 677—687
Annales Saxonici ab o. c. —1271. . . . XVI. 430. 431
Annalium Saxonico-rum (Angliae) excerpta a. 743—1147. . . . XVI. 480
Annales Scafrusenses a. 1009—1064. . . . V. 388
Annals Schefflerianses
 maiores a. 1092—1247. . . . XVII. 335—343
 minores a. 814—1272. . . . XVII. 343—345
Annales Schirenses auct. Chounrado a. 1077—1226. XVII. 629—633
Annales Seligenstadenses a. 1067—1168. . . XVII. 31. 32
Annales Senones a. 1107—1407, 1472, 1479. XIX. 225—235
Annales Siculi. Pars I. a. 1027—1252. XIX. 494—498
 Continuatö a. 1253—1265. 1282. . . . XIX. 498—500
Annales Silesiaci compilati a. 987—1249. XIX. 536—540
Annales Silesiaci superioris a. 1071—1290. XIX. 552. 553
Annales Sindelfingenses a. 1083—1294. XVII. 289—307
Annales Spirenses a. 920—1272. . . . XVII. 80—85
Annales Stadenses auct. Alberto ab o. c. —1256. XVI. 271—379
Annales Stederburgenses auct. Gerardo a. 1000—1195. . . XVI. 197—231
Annales Sublacenses a. 1143—1216. . . . XIX. 274
Annales Suevici a. 1273—1292. . . . XVII. 283. 284
Annales terrae Prussicae a. 4029—1450. XIX. 691—693
Annales Tiliari.
 Pars I. a. 708—740. . . . I. 6. 8
 Pars II. a. 741—807. . . . I. 219—224
Annales S. Trinitatis Veronensis a. 1117—1223. XIX. 1—6
Annales S. Trudperti — a. 1246. . . . XVII. 285—294
Annales SS. Udalrici et Aflrae Augustenses a. 1106—1334. . . XVII. 428—436
Annales Undersdorfenses a. 1173—1483. XVII. 332. 333
Annales Urbevetani a. 1161—1313. . . . XIX. 269—273
Annales Vedastini a. 877—900. . . . I. 516—531
 melius a. 874—900. . . . II. 196—209
Annales Veronenses breves a. 1095—1178. . . . XIX. 1—4
Annales Veterocellenses a. 801—1284. . . . XVI. 41—47
Annales S. Vincentii Mettensis. Pars I. a. 688—1154. . . III. 156—158
 Pars II. a. 1159—1280. . . . III. 158—160
Annales Vincentii Pragense a. 1140—1167. XVII. 658—683
 Continuatö abb. Milovicensis a. 1167—1198. . . XVII. 683—710
Annales Virdunenses a. 822—1024. . . . IV. 7. 8
Annales S. Vitoni Virdunensis a. 96—1481. X. 525—530
Annales Weingartenses a. 708—787. et 792—936. I. 64—67
Annales Weingartenses Welficia. 1104—1181. XVII. 308—311
Annales Weissemburgenses a. 763—846. . . . I. 111
Annales Weissemburgenses alii. Pars I. annorum 708—984. . . III. 33—65
 Pars II. a. 985—1075. 1087. 1147. . . III. 70—72
Annalium Winchecumbensium excerpta annor. 1052—1194. . . XVI. 481
Annales Windbergenses a. 1196—1407. . . . XVI. 565. 566
Annales Wirzburgenses a. 687—1101. 1480. II. 238—247
Annales Wormatienses a. 873—1366. . . . XVII. 34—73
 breves a. 1165—1295. . . . XVII. 74—79
Annales Wratislavienses antiqui a. 1238—1308. XIX. 527—529
Annales Wratislavienses maiores a. 1230—1371. XIX. 531—533
Annales Xantenses a. 640—874. . . . II. 217—235
 Appendix a. 815—835. . . . II. 236
Annales Yburgenses a. 817—841. 1072—1085. XVI. 434—438
Annales Zwettlenses a. 1—1349. . . . IX. 677—684
Annales Zwißaltenses a. 1—1503. . . . X. 53—64
Annalista Saxo a. 741—1139. . . . VI. 542—777
Anthonis archiep. Coloniensis vita — 1075. XI. 465—514
S. Anthonis archiep. Coloniensis transl. a. 1183. XI. 514—518
Anonymus Haserensis de ep. Eichstetensibus a. 741—1058. . VII. 253—266
Anonymi Halispontensis translatio S. Dionysii Areopagitaе — 895. . . . XI. 351—371
Anonymi passio Karoli com. Flandriae — 1127. XII. 619—623
Anonymus Salernitanus v. Chronicon Salernitanum.
Anselmi abb. Gemblacensis contin. Sigeberti a. 1112—1135. . . VI. 375—385
Anselmi decani Leodiensis gesta episcoporum Leodiensium a. 661—1048. . . . VII. 189—234
Anselmi ep. Lucensis vita auct. Bardone — 1087. XII. 13—35
 Ex Anselmi ep. Lucensis epistola ad Wibertum XII. 3—5
 Ex Anselmi ep. Lucensis libro contra eos, qui dicunt regali potestate Christi ecclesiam subiacere . . XII. 5—9
Anskarii archiep. vita auct. Rimberto et condiscipulo eius . . II. 683—725
Anskarii archiepiscopi vita S. Willehadi . . . II. 378—390
Antapodosis Lindprandi . . . III. 273—339
Antiochiae descriptio . . . III. 14
E. S. Apri miraculi . . . IV. 515—520
Aquincinetum monasterium dioec. Atrebatensis, Aachen.
Annales a. 1079—1270. . . . XVI. 503—506
Auctarium Sigeberti a. 651—1167. . . . VI. 392—398
 Continuatö Sigeberti a. 1149—1237. . . VI. 405—438
Aquis, Aquisgranum, Aachen.
Annales a. 1001—1190. . . . XVI. 684—687
Annales Aquenses et S. Petri Erphesfurdensis.
 Pars I. a. 1133—1149. . . . XVI. 18—20
 Pars II. a. 1150—1163. 1169. . . . XVI. 20—23
 Continuatö a. 1164—1182. . . . XVI. 23
Aquitanicum chronicon a. 830—1025. . . . II. 252—253
Arabum naufragium a. 902. . . . III. 548. 549
Argentina v. Stratsburg.
Ex Arnoldi praepositi S. Emmerammi libris de S. Emmerammo . . IV. 543—574
Arnoldi archidiaconi in Girardum Engolismensem iunctiva — 1133. . . . XII. 707—720
Arnoldi clerici Mediolanensis gesta archiepiscoporum Mediolanensium a. 925—1077. . . VIII. 6—31
Arnoldi comitis Flandriae genealogia auct. Wigero — 951. . IX. 302—304
De Arnulfo comite Flandriae — 962. . . . IX. 304
De Arnulfo duce Bavariae fragmentum . . . XVII. 570
Astronomus v. Vita Hludowici.
Atrebatensis contin. Sigeberti a. 1114—1127. VI. 443
Auctarium Ekkehardi Altahense a. 508—1139. XVII. 360—365
Ex S. Auctoris translatione a. 1115. . . . XII. 315. 316
Sancti Audomari monasterium in monte Sithiu, St. Omer.
 Lamberti Audomariensis chronica . . . V. 65. 66
 Lamberti Audomariensis genealogia comitum Flandriae — 1120. . . . IX. 309—312
 Sithiense auctarium Sigeberti a. 640—820. . . VI. 442
Augia dioec. Constantiensis, Reichenau.
Annales Augienses a. 709—874. . . . I. 67—69
 Emendationes . . . II. 235. 239
Annales Augienses brevissimi a. 541—817. . . III. 136
Annalium Alamannico-rum contin. a. 891—859. I. 49. 50
Bernonis abbas in vitam S. Odalrici praefatio IV. 381
Bertholdi annales a. 1054—1080. . . . V. 264—326
Catalogus abbatum Augiensium . . . II. 37—39
Ermenrici tentamen vitae S. Galli adornandae II. 31—33
Herimanni Augiensis chronica a. 1—1054. V. 67—133
Ex miraculis S. Marci . . . IV. 449—452
Purchardi carmen de gestis Witigowonis abbas . . . IV. 621—632
 Ex translatione sanguinis Domini . . . IV. 446—449
 Ex vita S. Symonis Achivi . . . IV. 445—446
 Walfridi Strabonis vita S. Ottonis . . . II. 41—47
Augia minor, dioec. Constantiensis, Weissenau.
Moaschi Augiensis contin. Erchanberti a. 841—881. II. 329
Augusta Vindelico-rum, Augsburg.
Annales Augustani a. 973—1104. . . . III. 123—136
Annales Augustani minores a. 1137—1457. X. 8—11
Annales SS. Udalrici et Aflrae Augustenses a. 1106—1334. . . . XVII. 428—436
 Gerardi praepositi S. Mariae vita S. Odalrici episcopi cum prologis Gebhardi et Bernonis . . . IV. 377—428
Oudalscalchi abb. vitae S. Adalberonis praefatio IV. 383
Oudalscalchi vita S. Chounradi . . . IV. 429—436
Oudalscalcus de Eginone et Herimanno — 1120. . . XII. 432—447
 Oudalscalci carmen de itinere et obitu Eginonis — 1120. . XII. 447. 448
 Ex Paoli Bernriedensis vita S. Herlucae . . . IV. 427
 Translatio S. Magni . . . IV. 425—427
 Translatio S. Udalrici . . . IV. 427. 428
Augustodunum, Autun.
 Ex Honorii summa totius a. 726—1133. X. 128—131
 Ex Honorii imagine mundi — 1152, cum continuationibus VII—1347. . . . X. 132—134
Aureavallis, monast. dioec. Leodiensis, Orval.
 Notae a. 549—1192. . . . XVI. 681—683
Auscii, Aachen. Annales a. 687—1127. . . . III. 171
Babenberg, Bamberg.
 Adalberti diaconi vita Heinrici II imp. . . IV. 792—814
Annales Babenberg. v. Ekkehardus Uraugiensis.
Annales Babenberg. a. 1137—1180. . . . X. 4.
Annales S. Michaelis a. 1066—1160. . . . V. 9. 10
Annales S. Petri Babenbergenses annorum 1103—1185. . . XVII. 636. 637
 Ex chronographia Heimonis, presbyteri S. Michaelis Babenbergensis a. 1006—1135. . . . X. 2—4
 Dedicatio ecclesiae S. Petri Babenbergensis a. 1012. . XVII. 635. 636
 Notae S. Iacobi Babenbergenses a. 1072—1147. XVII. 637—639
 Notae S. Petri Babenberg. a. 1024—1472. XVII. 636
 Notae sepulcrales Babenberg. — 1501. XVII. 640—642

- Ottonis pii episc. commendatio . . . XII. 910, 911
 De Ottono excerpta ex libris Andreae abb. S. Michaelis
 XII. 903—909
 S. Ottonis miracula et elevatio a. 1169. XII. 911—916
 S. Ottonis miracula auctore monacho S. Michaelis
 XII. 917—919
 Ottonis vita auct. Ebbone . . . XII. 822—883
 Ottonis vita auct. Herbordo . . . XII. 746—822
 Ottonis vita auct. monacho Prieflingensi XII. 883—903
 Versus Babenbergenses a. 1322—1348. XVII. 639, 640
 De Bogoriorum et Carantanorum conversione libellus a.
 696—871. . . . . XI. 4—14
 Balderici chronicon Cameracense v. Gesta episcoporum
 Cameracensium.
 Balderici episcopi Leodiensis vita . . . IV. 724—738
 Balderici scholastici Trevirensis gesta Alberonis archiepisc.
 VIII. 243—263
 Barcelona, *Barcellona*. Annales —1149. . . . . XIX. 501
 Bardonis archiep. Moguntini vita auct. Vuleldo —1051.
 XI. 318—321
 Bardonis archiep. Mogunt. vita maior . . . XI. 322—342
 Bardonis presb. vita Anselmi ep. Lucensis —1087. XII. 13—35
 Bartholomaei scribae annal. Ianuae a. 1225—1248. XVIII.
 156—225
 Barum, *Bari*. Annales a. 605—1043. . . . . V. 51—56
 Annales Lupi Protospatharii a. 855—1102. V. 52—63
 Basilea, *Basel*.
 Annales Basilienses a. 1266—1277. XVII. 193—202
 E. S. Basoli miraculis auct. Adsoni . . . . . IV. 517
 Baumburg coen. dioec. Salzburgensis.
 Notae a. 1058—1383. . . . . XVII. 437, 438
 Bavaria, *Bayern*.
 Annales ducum Bavariae a. 508—907. XVII. 365, 366
 Fragmentum de Arnulfo duce Bavariae . . . XVII. 570
 Genealogia Ottonis II. ducis Bavariae et Agnetis du-
 cissae . . . . . XVII. 376—378
 Bavari curius. cont. annal. Fuldensium a. 882—901. I. 395—415
 S. Bavonis Gandensis annales a. 608—1350. II. 185—191
 Iohannis de Thielrode, monachi S. Bavonis, genealogia
 comitum Flandriae —1271. . . . . IX. 335
 Bellocus, *Beauvais*.
 Auctarium Sigeberti a. 649—1163. . . . . VI. 461—463
 Bellum Waltherianum a. 1260—1263. . . . . XVII. 105—114
 Benedicti S. Andreae monachi chronicon a. c. 360—973.
 III. 695—719
 Benedicti abbatia Clusensis vita auct. Willelmo —1091.
 XII. 197—208
 S. Benedicti v. Casinum.
 Ex S. Benedicti miraculis auct. Aimoino Floriacensi —996.
 IX. 374—376
 Benedictobura, *Benedictbeuern*.
 Annales a. 1109—1278. . . . . XVII. 319, 320
 Breviarium Gotschalchi a. 740—1052. . . . . IX. 221—224
 Chronica Burensis monasterii a. 740—1139, cum con-
 tinuationibus —1493. . . . . IX. 229—238
 Chronica videlicet structura monasterii Burensis a. 740
 —850. . . . . IX. 212—217
 Continuatio chronicae Burensis — c. 1066. . . . . IX. 221
 Notae Baranae . . . . . XVII. 320—322
 Translatio S. Anastasiae auctore Gotscalco a. 1053.
 IX. 224—229
 Beneventum, *Benevento*.
 Annales a. 788—1130. . . . . III. 185—197
 Chronicon ducum Beneventi etc. . . . . III. 211—213
 S. Benigni Divionensis annales a. 564—1285. . . . . V. 37—50
 Ex chronico S. Benigni a. 1041—1052. VII. 235—238
 Bennonis II. ep. Osnobrugensis vita auct. Norberto —1088.
 XII. 60—84
 Benzonis ep. Albensis ad Henricum IV. imp. libri septem
 XI. 597—681
 Berengarii imperatoris panegyricus . . . . . IV. 189—210
 Berga, *Bergh St. Vinoc* dioec. Tornacensis.
 Continuatio Sigeberti a. 1201—1237 . . . . . VI. 438—441
 Bergomum, *Bergamo*.
 Annales a. 1167—1241. . . . . XVIII. 809, 810
 Bergom. presbyteri Andreae chronicon a. 568—877.
 III. 231—238
 Berna, *Bern*.
 Annales Bernenses a. 1191—1405. . . . . XVII. 271—274
 Bernardi Marangonis annales Pisani —1175. XIX. 236—266
 Bernoldi mon. S. Blasii chronicon a. 1—1100. V. 385—467
 eiusdem necrologium . . . . . V. 391—393
 eiusdem catalogus Romanorum pontificum a. 1—1099.
 V. 395—400
 Bernonis abb. Augiensis in vitam S. Oudalrici praefatio IV. 381
 Bernwardi ep. Hildesheim. vita auct. Thangmaro IV. 754—782
 Bernwardi ep. Hildesheimensis miracula . . . . . IV. 782—786
 Bernwardi ep. Hildesheim. vitae continuatio auct. Woffherio
 XI. 165—167
 Bertarii canonici S. Vitoni gesta episcoporum. Viridunensium—887.
 IV. 38—45
 Bertholdi mon. Augiensis annales a. 1054—1081. V. 264—326
 Bertholdi liber de constructione monasterii Zwivildenas,
 — c. 1141. . . . . X. 96—124
 S. Bertini coenobium iuxta S. Audomarum.
 Annales Bertiniani a. 741—882. I. 419—515. II. 193
 Cautonis regis gesta a. Encomium Emmae reginae auct.
 mon. S. Bertini . . . . . XIX. 569—525
 Flandria generosa a. 792—1164. . . . . IX. 317—323
 Genealogia comitum Flandriae Bertiniana — c. 1111.
 IX. 305, 306
 Bertolini Bonifatii etc. annales Ianuae a. 1270—1279.
 XVIII. 267—288
 Besua dioec. Lingonensis, *Blaise*.
 Annales a. 1—1174. . . . . II. 247—550
 Blandinium, *Blandigny* iuxta Gandavum.
 Annales a. 1—1292. . . . . V. 20—34
 Sancti Blasii monast. in Silva nigra d. Constantiensis.
 Annales S. Blasii a. 932—1143. . . . . XVII. 276—278
 Bernoldi chronicon a. 1—1100. . . . . V. 385—467
 Bohemia, *Böhmen*.
 Bohemiae annal. brevissimi a. 80—1453. XVII. 719—721
 S. Bonifacii v. Fulda.
 S. Bonifatii archiepiscopi Moguntini vita . . . . . II. 331—359
 Bonivassalli Causmaris etc. annal. Ianuae a. 1267—1269.
 XVIII. 259—266
 Bosovia, monast. dioec. Merseburgensis, *Bosau*.
 Annales v. Ann. Pegavicienses.
 Brema, *Bremen*.
 M. Adami gesta pontificum Hammaburgensium . . . VII.
 267—389
 Annales Bremenses a. 750—1307. . . . . XVII. 854—858
 Anskarii vita S. Willehadi ep. Bremensis II. 378—390
 Chronicon breve Bremense —1072. . . . . VII. 389—392
 Rimberti vita S. Anskarii . . . . . II. 683—725
 Vita S. Rimberti archiepisc. Bremensis . . . . . II. 764—775
 Breviarium Gotschalchi monachi Benedictoburani a. 740—1052.
 IX. 221—224
 Brixia, *Brescia*.
 Annales a. 1014—1273. . . . . XVIII. 811—820
 Chronicon a. 749—893. . . . . III. 238—240
 Brunonis archiepisc. Colonienensis vitae . . . . . IV. 252—279
 Brunonis archiepiscopi gentium martirium, narrante Wiperto
 IV. 579, 580
 Brunonis archiepiscopi vita S. Adalberti . . . . . IV. 586—612
 Brunonis clerici Magdeburgensis liber de bello Saxonico
 V. 327—384
 Brunsvicense monasterium S. Egidii.
 Ex translatione S. Auctoris auct. monacho Brunsvicensi
 a. 1115. . . . . XII. 315, 316
 Bruonwile dioec. Colonienensis, *Brauweiler*.
 Annales a. 1000—1149. . . . . I. 99—101. II. 216
 Annales a. 1000—1179. . . . . XVI. 724—728
 Brunwilarensis monasterii fundatio —1063. XI. 396—408
 Ex vita Wolfhelmi abb. Brunwilarensis auct. Conrado
 —1091. . . . . XII. 180—195
 Bruxellensis continuatio Flandriae generosae a. 1164—1196.
 IX. 325, 326
 Buloniensium comitum genealogia —1171. . . . . IX. 300, 301
 Enrburg diocesis Tornacensis.
 Continuatio Sigeberti a. 1114—1164. . . . . VI. 456—458
 Burchardi ep. Wormatiensis vita . . . . . IV. 829—846
 Burchardi ep. Wormat. elogium auct. Heremanno IV. 829
 Burchardi mon. Augiensis carmen de gestis Witigowonis
 IV. 621—632
 Burense monasterium v. Benedictobura.
 Cafari annales Ianuae a. 1099—1163. . . . . XVIII. 1—39
 Cafari de liberatione civitatum Orientis liber a. 1095—1109.
 XVIII. 40—49
 Cafari brevis regni Ierosolymitani historia a. 1099—1189.
 XVIII. 49—55
 Calmosiacense monasterium dioec. Tullensis, *Chammusey*.
 Scheri primordia Calmosiacensia —1109. XII. 325—347
 Cameracum, *Cambray*.
 Annales auct. Lamberto Waterlos a. 1099—1170. XVI.
 509—554
 Gesta episcoporum —1191. . . . . VII. 393—525, 938
 Camianum Pomeraniae.
 Notae a. 1495, 1496. . . . . XIX. 720
 Canonici Leodiensis chron. rhythmicum —1119. XII. 416—421
 Canonici Sambiensis annales a. 3—1338. XIX. 696—708
 Cantuarum, *Canterbury*.
 Annales Cantuarienses . . . . . IV. 2
 Exc. annalium S. Petri Cant. a. 1111—1141. XVI. 480
 Canusinum S. Apollonii monasterium d. Rogiensis, *Canossa*.
 Donizonis presbyteri vita Mathildis —1115. XII. 351—409
 Capenbergense monasterium dioec. Monasteriensis.
 Vita Godefridi comitis Capenbergensis —1150. XII.
 514—530
 Ad vitam Norberti additamenta fratrum Capenbergensium
 XII. 704—706

- Capua. Catalogus principum Capuae spurii . . . III. 210
 Chronicon comitum Capuae spurii . . . III. 207—210
 Chronicon ducum Beneventi, principum Salerni, Capuae
 III. 211—213
- Carmen Gisleberti de incendio S. Amandi Eltonensis a. 1066.
 XI. 414—432
- Carmina quatuor de morte Friderici ducis Austriae et Sty-
 riae a. 1240. . . . . XI. 50. 51
- Carmina triumphalia de Victoria civitate I. H. III. a. 1248.
 XVIII. 790—799
- Carmen Udalscalci de itinere et morte Eginonis —1120.
 XII. 447. 448
- Carolus. Carolus.
 Casinum. Montecasino.
 Annales Casinates a. 914—1042. . . . . III. 172
 Annales Casinenses.
 Recensio I. a. 1000—1167. . . . . XIX. 305—307
 Recensio II. a. 1000—1152. . . . . XIX. 305—311
 Continuatio I. a. 1153—1182. . . . . XIX. 311—313
 Continuatio II. a. 1183—1212. . . . . XIX. 313—320
 Chronica Sancti Benedicti . . . . . III. 197—213
 Chronicon-Casinense a. 568—867. [olim Ignotus Ca-
 sinensis] . . . . . III. 222—230
 Chronica Casinensis auct. Leone Marsicano et Petro
 diacono . . . . . VII. 574—727
 Erchempertii mon. Casin. historia Langobardorum a.
 774—889. . . . . III. 240—264
 Notae Casinenses a. 1349. 1362. 1500. . . . . XIX. 320
 Ex Petri diaconi catalogis regum, pontificum, abb. III. 219
 Eiusdem praefatio Registri Casinensis . . . . . VII. 567
 Rycerardi de Sancto Germano epistola ad Casinenses
 XIX. 384—386
- Castrum Cameracense v. S. Andreae.
 Casus S. Galli auct. Ratperto —883. . . . . II. 59—74
 Continuatio auct. Ekkeharde IV. —972. . . . . II. 74—147
 Continuatio II. —1200. . . . . II. 148—163
 Continuatio III. auct. Conrado de Fabaria —1233.
 II. 163—183
- Catalaunum, Chalons.
 Annales S. Petri Cat. a. 1009—1196. . . . . XVI. 488
 Continuatio a. 1202—1228. . . . . XVI. 490
 Annales Dervenses a. 1196—1316. . . . . XVI. 490
 Catalogus abbatum. Altabensium . . . . . XVII. 366—368
 Catalogus abbatum Augiensis monasterii . . . . . II. 37—39
 Catalogus abbatum Farfensium auctore Gregorio Catinensi
 —930. . . . . XI. 586. 587
 Catalogus abbatum Farfensium —1125. . . . . XI. 585. 586
 Catalogus abb. Flaviniacensis a. 755—1096. VIII. 502. 503
 Catalogus abbatum Fuldensium . . . . . III. 117
 Catalogus abbatum S. Galli . . . . . II. 34—37
 Catalogus archiep. Mediolanensium —1071. VIII. 102—104
 Continuatio a. 1075—1355. . . . . VIII. 104—110
 Catalogi Chouradi Schirensis . . . . . XVII. 624—629
 Catalogi comitum Flandriae —1244. . . . . IX. 336
 Catalogus episc. Argentinensium —1299. XVII. 117. 118
 Catalogus episcoporum Constantiensis ecclesiae . . . . . II. 39
 Catalogus episcoporum Cracoviensium . . . . . XIX. 608
 Catalogus episcoporum Mettensium . . . . . II. 268—270
 Catalogus episcoporum Slewiensium . . . . . VII. 392
 Catalogus imperatorum e cod. Paris. —1243. . . . . X. 138
 Catalogus praepositorum Diessensium . . . . . XVII. 327. 328
 Catalogus praepositorum Schefflariensium a. 1140—1463.
 XVII. 347—350
- Catalogus praesulum Iuvavensium —1429. . . . . XI. 19—25
 Catalogus principum Capuae spurii . . . . . III. 210
 Catalogus principum Salerni spurii . . . . . III. 210. 211
 Catalogus regum Francorum —855 . . . . . III. 19
 Catalogus reg. Franc. e cod. Vindobon. —1035. X. 139. 140
 Catalogi regum Italiae et imperatorum Hamburgensis, Ca-
 vensis, Ambrosiani, Vindobonensis, Vaticanus, Casinas
 III. 215—219. 872. 873
 Catalogus regum et imperator. e cod. Monacensi —1056. X. 136
 Catalogus regum et imperatorum Wratislaviensis . . . . . V. 64
 Catalogus Romanorum pontificum Bernoldi . . . . . V. 395—400
 Catalogus Roman. pont. Mariani Scoti . . . . . V. 487—489
 Causeiensis concilii acta a. 995. . . . . III. 691—693
 Cavea, La Santissima Trinità della Cava, prope Salernum.
 Annales a. 569—1315. . . . . III. 185—197
- Ceccanum, dioec. Parentinatis, Ceccano.
 Annales —1217. . . . . XIX. 275—302
- Cella in Nigra silva dioec. Constantiensis.
 Vita I. S. Udalrici prioris Cellensis —1093. XII. 251—253
 Ex vita II. S. Udalrici prioris Cellensis XII. 253—267
- Cella, coen. dioec. Citizensis, Alsenzelle.
 Annales Veterocollenses a. 801—1484. XVI. 41—47
- E. S. Celsi translatione auct. Theoderico . . . . . VIII. 204—207
- S. Celsi miracula . . . . . VIII. 207. 208
- Censura historiae Trevericae . . . . . VIII. 117
- Cereta, vicus dioec. Veronensis.
 Parisii de Cereta annales a. 1117. 1277. XIX. 1—18
- Cholomanni vita et miracula . . . . . IV. 674—678
- Chounradus v. Conradus.
 Chrodegangi ep. Mettensis vita auct. ut videtur Iohanne
 abbate Gorziensi —765. . . . . X. 553—572
- Chronica. Adonis Viennensis cum continuationibus II. 315—329
 Chronicon Affligemense a. 1083—1100. . . . . IX. 407—417
 Chronicon Andreae presbyteri Bergomatis a. 568—877.
 III. 231—238
- Chronicon S. Andreae Castri Cameracensis a. 1001—1133.
 VII. 526—550
- Chronicon Aquitanicum a. 830—1025. . . . . II. 252. 253
 Chronicon Benedicti mon. S. Andreae . . . . . III. 695—719
 Chronica S. Benedicti . . . . . III. 197—213
 Chronica de monast. sanctissimi Benedicti . . . . . III. 198—207
 Chronicon ducum Beneventi, Salerni, Capuae et Neapolis
 III. 211—213
- Ex chronico S. Benigni Divionensis a. 1041—1052. . . . . VII.
 235—238
- Chronicon breve Bremense —1072. . . . . VII. 389—392
- Chronicon Brixiense a. 749—893. . . . . III. 238—240
- Chronica videlicet structura monasterii Burensis a. 740—850.
 cum continuatione —c. 1066. . . . . IX. 212—221
- Chronica Burensis monasterii a. 740—1139, cum continua-
 tionibus —1493. . . . . IX. 229—238
- Chronicon comitum Capuae a. 813—1058 sp. III. 207—210
 Chronicon Casinense a. 568—867. . . . . III. 222—230
 Chronica monasterii Casinensis auctoribus Leone Marsicano
 et Petro diacono . . . . . VII. 574—727
- Chronicon Chouradi Schirensis —1225. XVII. 615—623
- Chronicon Colmariensis a. 1218—1304. . . . . XVII. 240—270
- Chronica Cosmae cum continuationibus IX. 31—209. 843—846
- Chronici Cremonensis fragmentum a. 1310—1317. XVIII.
 807. 808
- Chronica Ekkehardi Uraugiensis . . . . . VI. 1—267
- Chronicon Ellenhardi —1299. . . . . XVII. 113—141
- Chronicon Elwacense a. 1—1477. . . . . X. 34—51
- Chronici Fontanellensis fragmentum a. 841—859. II. 361—364
- Chronica regum Francorum, ab Arnulfo Mettensi ad Con-
 radum II. . . . . III. 214
- Tabulae Karolorum et Ottonum . . . . . III. 214. 215
- Chronicon Gladbacense a. 973. 974. . . . . IV. 74—77
- Chronicon Gozecense a. 1041—1135. . . . . X. 141—157
- Chronicon Gradense . . . . . VII. 39—47
- Chronica Guidonis (Casinensis?) a. 756—1108. V. 64. 65
- Chronica Herimanni Augiensis a. 1—1054. . . . . V. 67—133
- Chronicon episcoporum Hildesheimensium.
 Pars I. —1079. . . . . VII. 850—854
 Continuatio a. 1079—1424. . . . . VII. 854—873
 Supplementum a. 1452—1472. . . . . VII. 873
- Chronicon S. Huberti Andaginis —1106. VIII. 568—630
- Chronicon Hugonis mon. Virdunensis et Divionensis, abb.
 Flaviniacensis —1102. . . . . VIII. 288—502
- Chronica Lamberti Andomarensis . . . . . V. 65
- Chronicon S. Laurentii Leodiensis a. 959—1095. auct. Ru-
 perto . . . . . VIII. 262—279
- Chronica rhythmic. canonici Leodiensis —1119. XII. 416—421
- Chronicon breve Lobiense v. Annales Lubienses.
 Chronicon Luxoviense breve a. 1—1039. III. 219—221
- Chronica Magni Reicherspergensis —1195. XVII. 476—523
 Continuatio a. 1195—1355. . . . . XVII. 523—534
- Chronicon Mariani Scoti a. 1—1082. . . . . V. 481—568
- Chronicon S. Martini Colonienis a. 756—1021. II. 214. 215
- Chronica episcoporum ecclesiae Merseburgensis —1137, cum
 continuationibus IV. —1514. . . . . X. 163—212
- Chronicon S. Michaelis in pago Virdunensi a. 722—1034.
 IV. 78—86
- Chronicon Moissiacense a saec. IV. —818 et 840. I. 280—313
 Ex chronico Moissiacensi a. 787—789. 804—813. 816.
 II. 257—259
- Chronicon Nemausense a. 768—1108. . . . . III. 219
- Chronicon Novaliciense —1048. . . . . VII. 73—133
- Chronicae Polonorum —1113. . . . . IX. 418—478
- Chronicon Polono-Silesiacum —1278. . . . . XIX. 553—570
- Chronicon Reginonis a. 1—967. . . . . I. 537—629
- Chronica facta Rolandi Patavini a. 1200—1260. 1262.
 XIX. 32—147
- Chronica Rycerardi de Sancto Germano notarii a. 1189—1243.
 XIX. 321—384
- Chronicon Sagornini v. Iohannis Chr. Venetum.
 Chronicon Saleritanum a. 747—974. . . . . III. 467—561
- Chronicon Saxonum Quedlinburgense v. Annales Quedlin-
 burgenses.
 Chronica de sex aetatibus mundi —810. . . . . II. 256
- Chronica Sigeberti Gemblacensis cum continuationibus VI.
 268—474
- Chronicon Thietmari a. 919—1018. . . . . III. 723—871
- Chronica Venetum et Gradense auct. Iohanne diae. VII. 1—47
- Chronicon Wirzburgense ab o. c. —1057. . . . . VI. 17—32
- Ex chronographia Heimonis, presbyteri S. Michaelis Baben-
 bergensis, a. 1006—1135. . . . . X. 2—4

- Otonis ep. Eichstetensis et aliorum continuationes libri pontificali Eichstetensis saec. XII—XVI. VII. 250—253
 Otonis I. imp. epitaphium auct. Odilone. IV. 636, 637
 Otonis I. imp. gesta auct. Hrotsuitha. IV. 317—335
 Otonis I. imp. historia auct. Liudprando. III. 340—346
 Otonis Morenae annales Laudenses a. 1153—1161. XVIII. 587—634
 Oudalrici ep. Augustani vita auct. Gerharδο (cum prologis Gebehardi et Bernonis). IV. 377—428
 Oudalrici episcopi translatio. IV. 427, 428
 S. Udalrici prioris Cellensis vita I. —1093. XII. 251—253
 Ex S. Udalrici prioris Cellensis vita II. XII. 253—267
 Oudalscalchi abb. SS. Oudalrici et Afrae, vitae S. Adalberonis praefatio. IV. 383
 Oudalscalchi vita Chounradi Constantiens. ep. IV. 430—436
 Uodalscalcus de Eginone et Herimanno—1120. XII. 432—447
 Uodalscalci carmen de itinere et obitu Eginonis—1120. XII. 447, 448
 Paderborna.
 Continuatio annalium Hildesheimensium a. 1109—1137. III. 112—116
 Translatio S. Liborii. IV. 149—157
 Vita Meinwerci ep. Patherbrunnensis—1036. XI. 106—161
 Palithi, monast. dioec. Moguntinae, *Polde*.
 Annales auctore Theodoro ab o. c. —1182, 1390. XVI. 48—98
 Panegyricus Berengarii imp. a. 888—916. IV. 189—210
 Papiensis synodus a. 997. III. 694
 Parchum, monast. dioec. Leodiensis, *Parchen*.
 Annales a nativitate Iohannis—1316, 1458. XVI. 598—608
 Parisii, *Paris*.
 Abbonis de bello Parisiaca urbis libri III. II. 776—805
 Annales S. Germani a. 466—1061. III. 166—168
 Annales S. Germai' minores a. 642—919. IV. 3, 4
 Continuatio a. 923—1146. IV. 3, 4
 Parisii de Cereta annales a. 1117—1277. XIX. 1—18
 Parma, *Parma*.
 Annales maiores a. 1165—1335. XVIII. 664—799
 Annales minores a. 1038—1167. XVIII. 662, 663
 Carmina triumphalia de Victoria civitate I. II. III. XVIII. 799—799
 Notae Parmenses a. 1147—1180. XVIII. 664
 Ex Paschasii Radberti vita S. Adalhardi abb. Corbeiensis II. 524—532
 Ex Paschasii Radberti vita S. Walae abbatis Corbeiensis II. 533—559
 Passeriqi notae a. 1343—1364. XIX. 222
 Passio S. Cholomanni. IV. 674—677
 Passio Karoli comitis Flandriae auct. anonymo—1127. XII. 619—623
 Passio Karoli comitis Flandriae auct. Galberdo XII. 561—619
 Passio Thiemonis archiep. Salisburgensis metrica scripta—1101. XI. 28—33
 Passio Thiemonis archiepiscopi. XI. 52—62
 Patavia, *Passau*.
 Vita Altmanni episcopi—1156. XII. 228—243
 Patavium, *Padua*.
 Annales S. Iustinae Patavini a. 1207—1270. XIX. 148—193
 Rolandini Patavini chronica facta a. 1200—1260, 1262. XIX. 32—147
 Patriarchae Hierosolimitani etc. epistola ad ecclesiam occidentalem. III. 14
 S. Patrocli translatio. IV. 280, 281
 Ex Pauli Bernriedensis vita S. Herlucae. IV. 427
 S. Pauli Virdunensis annales a. 908—1215, 1249, 1419. XVI. 500—502
 Pauli Warnefridi liber de ep. Mettensibus II. 260—268
 Pegavia, monast. dioec. Misnensis, *Pegau*.
 Annales Pegav. et Bosovienses a. 1000 c. —1149. XVI. 232—257
 Continuatio a. 1140—1181. XVI. 258—265
 Continuatio II. a. 1182—1190. XVI. 265—267
 Continuatio III. a. 1191—1227. XVI. 267—270
 Petaviani annales a. 687—800, 804, I. 7, 9, 11, 13, 15—18. III. 10
 S. Petri annales Babenbergenses a. 1103—1185. XVII. 636, 637
 S. Petri Babenbergensis ecclesiae dedicatio a. 1012. XVII. 635, 636
 S. Petri Babenbergensis notae a. 1024—1472. XVII. 636
 E. cod. S. Petri Cantuariensis excerpta a. 1111—1141. XVI. 480
 S. Petri Catalaunensis annales a. 1009—1196. XVI. 488
 S. Petri Coloniensis annales a. 798—818. XVI. 730
 S. Petri Coloniensis notae a. 1297. XVI. 734, 735
 S. Petri Erpshesfordensis annales a. 1079—1128. XVI. 16—18
 S. Petri Erpshesfordensis annales et Aqueanae.
 Pars I. a. 1133—1149. XVI. 18—20
 Pars II. a. 1150—1163, 1169. XVI. 20—23
 Continuatio a. 1164—1182. XVI. 23—25
 Petri bibliothecarii hist. Francorum abbreviata a. 680—899. I. 416—418
 Ex Petri Damiani vita S. Romualdi. IV. 846—854
 Petri diaconi chronica monasterii Casioensis a. 1075—1139. VII. 727—844
 Epistolae ad eum directae. VII. 564, 565, 938
 Ex eius catalogo regum etc. III. 219
 Prologus registri Casinensis. VII. 567
 Petri Guillelmi miracula b. Egidii—1120. XII. 316—323
 Pippini regis Aquitaniae in laudem, Ermoldi Nigelli elegiae II. II. 516—523
 Pise, *Pisa*.
 Annales auct. Bernardo Maraugonis—1175. XIX. 236—266
 Notae a. 1128, 1148, 1154. XIX. 266
 Placentia, *Piacenza*.
 Annales Gibellini a. 1154—1284. XVIII. 457—581
 Annales Guelfi a. 1012—1235. XVIII. 411—457
 Litterae Mathei Vicecomitis ad Placentinos a. 1295. XVIII. 407
 Notae Mutii de Modoetia. XVIII. 406
 Poetae Saxoniae annales de gestis Caroli M. imp. a. 771—814. I. 225—279
 Polonia. Annales? cfr. index tomi XIX.
 Polonici Sanctae Crucis annales a. 966—1410. XIX. 677—687
 Polonorum annales I. a. 965—1325. XIX. 614—656
 Polonorum annales II. a. 899—1330. XIX. 612—654
 Polonorum annales III. a. 899—1325. XIX. 613—656
 Polonorum annales IV. a. 899—1327, 1378. XIX. 613—656
 Polonorum annalium contin. a. 1330—1340. XIX. 656—663
 Polonorum chronicae—1113. IX. 418—478
 Polono-Silesiacum chronicon—1278. XIX. 553—570
 Popponis abbas Stabulensis vita auct. Everhelmo—1048. XI. 293—316
 Posonium, *Pressburg*.
 Annales a. 997—1203. XIX. 571—573
 Praemonstratum dioec. Laudunensis, *Fremontre*.
 Continuatio Sigeberti a. 1113—1155. VI. 447—456
 Praga, *Prag*.
 S. Adalberti episcopi vita et miracula. IV. 574—616
 Cosmae chron. Boemorum—1125. IX. 31—132, 843—846
 Canonici Wissegradensis contin. Cosmae a. 1126—1142. IX. 132—148, 844, 845
 Canonicoꝝ Pragensium continuationes a. 1140—1195. IX. 163—166, 844, 845
 Wenceslao I. regis historia a. 1228—1249. IX. 167—169, 844, 845
 Annales Pragenses a. 894—1220. III. 119—121
 Annalium Pragensium pars I. annorum 1196—1278. IX. 169—181, 844, 845
 Annalium Pragensium pars II. annorum 1278—1280. IX. 194—198, 844, 845
 Annalium Pragensium pars III. annorum 1279—1283. IX. 198—209, 844, 845
 Annales Otakariani a. 1254—1278. IX. 181—194, 844, 845
 Annales Vincentii Pragensis a. 1140—1167. XVII. 658—683
 Primordia Calmosiacensia auct. Schero—1109. XII. 325—347
 Primordia Wundbergensia. XVII. 560—565
 Proverbia Wiponis. XI. 245—247
 Prudentii Trecentis annales a. 835—861. I. 429—454
 Prumia monasterium S. Salvatoris in Eillia, *Prum*.
 Regum abbas chronicon a. 1—906. I. 537—612
 Prussia, *Preussen*.
 Prussiae terrae annales a. 1029—1450. XIX. 691—693
 Prussiae breves annales a. 1190—1337. XIX. 693—695
 Pruveningense monasterium dioec. Ratisponensis.
 Annales a. 770—1298. XVII. 606—609
 Necrologium Pruveningense. XVII. 609
 Notae Pruveningenses a. 1119—1273. XVII. 610—612
 Vita Ermoldi abbatis—1121. XII. 481—500
 Vita Otonis ep. Babenbergensis auct. monacho Frieflingensi. XII. 583—903
 Vita Theogeri abbatis S. Georgii et episcopi Mettensis auct. monacho Pruveningensi—1120. XII. 450—479
 Purchardi mon. Augiensis carmen de gestis Witigowonis abbas Augiensis. IV. 621—632
 E. S. Pussinae translatione Herfordiam. II. 681—683
 Quedlinburg dioec. Halberstadensis.
 Annales: Pars I. ab o. c. —993. III. 22—69
 Continuatio a. 994—1025. III. 72—90
 Ex vita S. Liuthigae. IV. 158—164
 S. Quintini Veromandensis ann. a. 793—994. XVI. 507, 508
 Radbodi ep. Traiectensis adnotatio a. 900. II. 218
 Ranshofen dioec. Pataviensis. Necrologium. IV. 791
 Ratherii ep. Veronensis fragm. e cod. Monacensi III. 451, 553
 Ratispona, *Regensburg*.
 Annales Ratisbonenses—1201. XVII. 577—590
 Annales Eberhardi archidac. Ratisbon. a. 1273—1305. XVII. 591—605
 Annales S. Emmerami brevissimi a. 792—1062. XVII. 571
 Annales S. Emmerami maiores a. 748—823. I. 92, 93

- Annalés S. Emmerammi minores a. 732—1062. I. 93. 94
 Annalés S. Emmerammi a. XI. a. 1036—1046. XVII. 571
 Anonymi Ratisponensis translatio S. Dionysii Arcopagiteae — 895. . . . . XI. 351—371
 Ex Arnoldi libris de S. Emmeramo IV. 543—574
 Fragmentum de Arnulfo duce Bavariae . XVII. 570
 Ex Othloni libro de temptatione cuiusdam monachi XI. 357—393
 Ex Othloni libro visionum . XI. 378—387
 Othloni vita S. Wolfkangi episcopi . IV. 521—542
 Notae S. Emmerammi a. 1052—1468. XVII. 572—576
 Rupertus de vita Cunonis episc. Ratisponensis — 1126. XII. 637. 638
 Ratpertis scholastici Sangallensis casus S. Galli — 863. II. 59—74
 Reate. *Rhet.*
 Annales a. 1054—1377. . . . . XIX. 267. 268
 De rebus Alsaticis ineuntis saec. XIII. . XVII. 232—237
 De rebus Hermanni abb. Alshensis auct. ipso XVII. 378—381
 Reginonis abb. Prumiensis chronicon a. 1—906. I. 537—612
 Continuator Trevirensis a. 907—967. . . . . I. 613—629
 Ex regum Anglorum gestis auct. Willelmo Malnesburiensi — 1119. . . . . X. 452—484
 De regibus Francorum. Ex Aimoini miraculis S. Benedicti — 996. . . . . IX. 374—376
 Regum Francorum breviarium auct. Erchauberto II. 327—329
 Regum Francorum catalogus — 855. . . . . III. 19
 Regum Francorum catalogus e cod. Viadobonensi — 1035. X. 139. 140
 Regum Francorum chronica a. S. Arnulfo ad Conradum II. III. 214
 Regum Francorum genealogiae . . . . . II. 304—314
 Regum Merovingiorum genealogia . . . . . II. 307
 Reges Francorum inde a Chlothario II. . . . . II. 307. 308
 Dumus Carolingiae genealogia . . . . . II. 308—312
 Origo et exordium gentis Francorum . . . . . II. 312. 313
 Tabula genealogica Carolorum et Ottonum ex codice regio Monacensi . . . . . II. 314
 Regum Francorum comitumque Flandriae genealogia — 1119. IX. 308
 Regum Francorum historia — 877. . . . . II. 325. 326
 Regum Francorum historia monasterii S. Dionysii — 1108. cum contin. — 1137. . . . . IX. 395—406
 Regum Francorum modernorum actus auct. Hugone Floriacensi — 1108. . . . . IX. 376—395
 Regum Francorum nomina e cod. Montispelessi. — 1180. X. 138. 139
 Regum Italiae et imperator. catalogi III. 215—219. 872. 873. V. 64
 Regum et imperatorum catalogus e cod. Monacensi — 1056. X. 136
 Reicherspergense coen. dioec. Pataviensis.
 Annales a. 921—1167. . . . . XVII. 443—476
 Chronica collecta a Magno presbytero — 1195. XVII. 476—523
 Continuator a. 1195—1355. . . . . XVII. 523—534
 Reimeri annales a. 1066—1230. . . . . XVI. 651—680
 Relatio Hessonis scholastici de concilio Remensi a. 1119. XII. 423—428
 Relatio de legat. Constantinopolitana Liudprandi III. 347—363
 Relatio de pace Veneta a. 1177. . . . . XIX. 461—463
 S. Remachi triumphus de Malmundariensi coenobio — 1071. XI. 435—461
 Remi. *Rheims.*
 Annales Remenses et Colonienses.
 Paris I. a. 961—1150. . . . . XVI. 731—733
 Continuator a. 1151—1196. . . . . XVI. 733
 Ex Atsonis miraculis S. Basoli . . . . . IV. 517
 Floardi annales a. 919—966. . . . . III. 363—407
 Continuator a. 966—976—978. . . . . III. 407. 408
 Hincemari annales a. 861—882. . . . . I. 455—515
 Hessonis relatio de concilio Remensi a. 1119. XII. 423—428
 Richardi abb. S. Vitoni Virdunensis vita — 1046. XI. 280—290
 Richeri monachi S. Remigii Remensis historiarum libri IV. a. 884—995. . . . . III. 561—657
 Richeri annales a. 995—998. . . . . III. 657
 Appendices . . . . . III. 657—694
 Rimberti archiepiscopi Hammburgensis vita . . . . . II. 764—775
 Rimberti archiepiscopi vita S. Anskarii . . . . . II. 683—725
 Roberti de Monte auct. Sigeberti a. 385—1100. VI. 475—479
 Roberti de Monte chronica a. 1100—1186. VI. 480—535
 Roberti Wiscardi gesta auct. Guillermo Apulienso a. 1009—1085. IX. 239—298
 Rodense monast. dioec. Leodiensis. *Klosterrad.*
 Annales a. c. 1100—1157. . . . . XVI. 688—723
 Ex Rodulphi Glabri historiarum libri V — 1044. VII. 48—72
 Ex Rodulphi Glabri vita S. Willelmi Divionensis IV. 655—658
 Rodulphi gesta abbatum Trudonensium — 1107. cum contin. III — 1366. et additamentis — 1493. . . . . X. 227—448
 Rodulphi abb. Trudonensis epist. quatuor — 1122. X. 317—332
 Rolandini Patavini chronica facta a. 1200—1260. 1262. XIX. 32—147
 Roma.
 Annales Romani a. 1044—1187. . . . . V. 468—480
 Henrici IV pactum a. 1083. . . . . VIII. 460
 De imperatoria potestate in urbe Roma libellus III. 719—722
 Ex miraculis S. Alexii . . . . . IV. 619. 620
 Notae Romanae a. 1111. 1123. . . . . XIX. 273
 Synodus a. 1027. . . . . VIII. 12
 Romanorum pontificum catalogus Bernoldi . . . . . V. 395—400
 Romanorum pont. catalogus Mariani Scoti . . . . . V. 487—489
 Romoaldi H. archiepisc. Salernitani annales a. 893—1178. XIX. 387—461
 E. Romualdi fundat. Camaldulensium vita auct. Petro Damiani IV. 846—854
 Rosenfeld. monast. dioec. Bremensis. *Harsefeld.*
 Annales a. 1057—1130. . . . . XVI. 99—104
 De S. Rudberti tempore computationes saeculi duodecimi XI. 15—17
 S. Rudberti Salisburgensis annales breves a. 991—1168. IX. 757. 758
 S. Rudberti annales Salisburgenses a. 1—1286. IX. 760—810
 S. Rudberti Salisburgensis canonicorum continuatio annalium a. 1308—1327. . . . . IX. 819—823
 Rudolfi Fuldensis annales a. 838—863 . . . . . I. 361—375
 Rudolfi Fuld. et Meginharti transl. S. Alexandri II. 673—681
 Ruotgeri clericici Coloniensis vita Brunonis . IV. 252—275
 Ruperti abb. S. Heriberti Tutiensis chron. S. Laurentii Leodiensis a. 959—1095. . . . . VIII. 262—279
 E. Ruperti abb. Tutiensis vita S. Heriberti . IV. 742—753
 Rupertus de incendio Tutiensi a. 1125. . . . . XII. 629—637
 Rupertus abb. Tutiensis de vita Cunonis episcopi Ratisponensis 1126. . . . . XII. 637. 638
 Rus regum. Rye. coen. dioec. Slesvicensis. *Ruhkloster.*
 Annal. ab o. c. — 1288. . . . . XVI. 386—410
 Rycardi de Sancto Germano notarii chronica a. 1189—1243. XIX. 321—384
 Eiusdem epistola ad Casinenses . . . . . XIX. 384—386
 Sagium. *Sees.*
 Arnulfi archid. in Girardum Engolismensem iunctiva 1133. . . . . XII. 707—720
 Saggovini chronicon v. Iohannis diaconi chron.
 Salernum. *Salerno.*
 Annales auct. Romoaldo H. archiepisc. a. 893—1178. XIX. 387—461
 Catalogus principum Salerni . . . . . III. 210. 211
 Chronicon auctum Beneventi. Salerni etc. III. 211—213
 Chronicon Salernitanum a. 747—974. . . . . III. 467—561
 Salzberg. Annales Iuvavenses breves a. 721—741. III. 123
 Annales Iuvavenses maiores a. 550—835. 975. I. 87. 88. III. 122
 Annales Iuv. minores a. 742—814. I. 88. 89. III. 122
 Annales Salisburgenses a. 499—1049. . . . . I. 89. 92
 S. Rudberti annales breves a. 991—1168. IX. 757. 758
 Annales S. Rudberti a. 1—1286. . . . . IX. 760—810
 Weichardi de Polheim cont. a. 1280—1307. IX. 810—818
 Continuator canonicorum S. Rudberti a. 1308—1327. IX. 819—823
 Annalium Matsecensium continuatio monachorum S. Petri a. 1375—1398. . . . . IX. 837—843
 De conversione Bagoariorum et Garantanorum libellus a. 696—871. . . . . XI. 4—14
 Computationes saeculi XII. de tempore S. Rudberti XI. 15—17
 Catalogus praesulum Iuvavensium — 1429. XI. 19—25
 Passio Thiemonis archiepiscopi — 1101. . . . . XI. 52—62
 Passio Thiemonis metricae scripta . . . . . XI. 28—33
 Vita Chunradi I. archiepiscopi — 1149. . . . . XI. 63—77
 Vita S. Eberhardi archiepiscopi — 1164. XI. 77—84
 Vita et miracula b. Eberhardi . . . . . XI. 97—103
 Vita Gebehardi archiepiscopi — 1088. . . . . XI. 25—28
 Vita Gebehardi archiep. et successorum eius — 1177. cum continuatione — 1259. . . . . XI. 35—50
 Vita et miracula S. Hartwici archiep. — 1023. XI. 95—97
 Vita et miracula S. Virgilii episcopi . . . . . XI. 86—95
 Sambiensis terra Prussiae. *Samland.*
 Sambiensis canonici annales a. 3—1338. XIX. 696—708
 Sanctae Crucis coen. Poloniae.
 Annales a. 966—1410. . . . . XIX. 677—687
 Sanctus Germanus iuxta Casinum. *San Germano.*
 Rycardi de S. G. chronica a. 1189—1243. XIX. 321—384
 Eiusdem epistola ad Casinenses . . . . . XIX. 384—386
 Sancti. *Xanten.* dioecesis Coloniensis.
 Annales a. 640—874. . . . . II. 217—235
 Appendix a. 815—835. . . . . II. 236
 E sanguinis Domini translatione . . . . . IV. 446—449
 Saxonia.
 Annalista Saxo a. 741—1139. . . . . VI. 542—777
 Annales ab o. c. — 1271. . . . . XVI. 430. 431

- E. c. annal. Saxoniorum (Angliae) excerpta a. 743—1147. XVI. 480
 Saxonicae res gestae auct. Widukindi III. 408—467
 Saxonieum bellum Brunonis V. 327—384
 Saxoniae poetae annales de gestis Caroli M. a. 771—814. I. 225—279
 Sazava. Monachi Sazavensis cont. Cosmae a. 932—1162. IX. 148—163
 Scaffusa, Schaffhausen dioc. Constantiensis. Annales a. 1009—1064. V. 368
 Schefflaria, coen. dioc. Frisingensis, Schefflarn. Annales maiores a. 1092—1247. XVII. 335—343
 Annales minores a. 814—1272. XVII. 343—345
 Catalogus praepositorum Schefflariensium a. 1140—1463. XVII. 347—350
 Dedicat. Schefflarienses a. 1148—1341. XVII. 345—347
 De fundatione Schefflariensi XVII. 345
 Schirensis coen. dioc. Frisingensis, Scheiern. Chounradi Schir. annal. a. 1077—1226. XVII. 629—633
 Chounradi Schirensis catalogi XVII. 624—629
 Chounradi Schirensis chronicon—1225. XVII. 615—623
 De codicibus a Chounrado Schirensi exaratis XVII. 623, 624
 Seheri primordia Calmösiaensis—1109. XII. 325—347
 Seligenstadum dioc. Moguntinae, Seligenstadt. Annales a. 1067—1168. XVII. 31, 32
 Senao, Siena. Annal. a. 1107—1407, 1472, 1479. XIX. 225—235
 Senones, Sens. Annales S. Columbae a. 708—1218. I. 102—109
 Historia Francor. Senonensis 688—1031. IX. 364—369
 Series abbatum Lambacensium a. 1056—1281. XII. 136—138
 S. Servati translatio auct. Iocundo—1088. XII. 85—126
 De sex aetatibus mundi chronica—810. II. 256
 Sicilia. Annales Siculi a. 1027—1252. XIX. 494—498
 Continuatio a. 1253—1265, 1282. XIX. 498—500
 Sigeburgense monasterium dioc. Coloniensis, Stegburg. Vita Annonis archiep. Coloniensis auct. monacho Sigeburgensi—1075. XI. 465—514
 Sigeberti Gemblacensis chronica cum continuationibus VI. 268—474
 Sigeberti gesta abb. Gemblacensium—1048. VIII. 523—542
 Sigeberti vita Deoderici ep. Mettensis IV. 461—483
 Sigeberti vitae S. Maclovii prologus ad Tietmarum abbatem VIII. 505
 Sigeberti vita Wicberti fundatoris Gemblacensium VIII. 507—516
 E. Sigehardi monachi S. Maximini miraculis S. Maximini IV. 228—234
 Silesia, Schlesien; cfr. index toni XIX. Annales Silesiaci compilati a. 967—1249. XIX. 536—540
 Annales Silesiae superioris a. 1071—1290. XIX. 552, 553
 Chronicon Polono-Silesiacum—1278. XIX. 553—570
 Epitaphia ducum Silesiae a. 1201—1259. XIX. 550, 551
 Sindelvingen, coen. dioc. Constantiensis. Annales a. 1083—1294. XVII. 299—307
 Sithiu v. S. Audomari. Sleswicensium episcoporum ordo et nomina VII. 392
 Spira, Speier. Annales a. 920—1272. XVII. 80—85
 Stabulense monasterium dioc. Leodiensis, Stablo. Vita Popponis abb. auct. Everhelmo—1048. XI. 293—316
 Triumphus S. Remacii de Malmundariensi coenobio auct. monacho Stabulensi—1071. XI. 435—461
 Stadum dioc. Bremensis, Stade. Annales auct. Alberto ab o. c.—1256. XVI. 271—379
 Stederburgum, monast. dioc. Hildesheimensis, Stederburg. Annales auct. Gerharo a. 1000—1195. XVI. 197—231
 Ex Stephani abb. S. Iacobi Leodiensis miraculis S. Modoaldi VIII. 223—226
 Stephani abb. S. Iacobi Leodiensis epistola ad Thietmarum abbatem Helmwardeshusenum XII. 285, 286
 Stephani regis Ungariae vita maior—1038. XI. 229—242
 Stephani regis Ungariae vita minor XI. 226—229
 Strazburg a. Argentinum, Strassburg. Annales Argentinenses a. 673—1207. XVII. 86—90
 Annales Ellenhardi a. 1132—1297. XVII. 101—104
 Annales hospitalis Argentinensis a. 1279—1389. XVII. 104, 105
 Bellum Waltherianum a. 1260—1263. XVII. 105—114
 Catalogus episcoporum Argentin. XVII. 117, 118
 Chronicon Ellenhardi—1299. XVII. 118—141
 Miracula S. Mariae Argentinensis XVII. 114—117
 Sturm abb. Fuldensis vita auct. Eigile II. 365—377
 Sublacum, Subiaco. Annales a. 1145—1216. XIX. 274
 De successoribus S. Hildulfi in Mediano monasterio liber a. 703—1011. IV. 86—92
 Suevia, Schwaben. Annales Suevici a. 1273—1292. XVII. 283, 284
 E Symeonis Achivi vita IV. 445, 446*
 E S. Symeonis miraculis auct. Eberwino VIII. 209—211
 Synodus Causiensis a. 995. III. 691—693
 Synodus Francofurtensis a. 1007. IV. 795
 Synodus Moguntina a. 1071. V. 185—189
 Synodus Mosonensis a. 995. III. 691—693
 Synodus Papiensis a. 997. III. 694
 Synodus Remensis ad S. Basolum a. 991. III. 658—686
 Synodus Romana a. 1027. VIII. 12
 Ex Syri monachi Cluniacensis vita Maioli IV. 650—655
 Tabulae genealogicae Karolorum III. 214, 215, VI. 32
 Tabulae genealogicae Ottonum III. 214, VI. 32
 Taurinum, Turin. Necrologium S. Andreae VII. 131
 Terra sancta. Descriptio Antiochiae III. 14
 Hierosolimita Ekkehardi VI. 265—267
 Magistri Isoboldi epistola ad Elvingum III. 13
 Patriarchae Ierosol. etc. epistola ad ecclesiam occidentalem. „Quoniam ecclesie“ III. 14
 Tervana, Tervanne. Vita Karoli comitis Flandriae auct. Waltero archidiacono Tervanensi—1127. XII. 537—561
 Tetralogus Wiponis XI. 247—253
 Thangmari decani Hildesheimensis vita S. Bernwardi IV. 754—782
 Thegani chorepisc. Treverensis vita Hludowici imp. II. 585—603
 Appendix a. 836, 837. II. 603, 604
 Theoderici abb. Andaginensis vita—1087. XI. 36—37
 E Theoderici mon. S. Mathiae Treverensis translatio S. Celsi VIII. 204—208
 Theoderici mon. Theologiensis vita et passio Conradi archiep. VIII. 212—219
 Theodori monachi annales Palidenses ab o. c.—1182, 1390. XVI. 48—98
 Theogeri abb. S. Georgii et episcopi Mettensis vita—1120. XII. 450—479
 Theutonia. Descriptio Theutoniae XVII. 238—240
 Thiemonis archiep. Salzburgensis passio metrica scripta—1101. XI. 28—33
 Thiemonis archiep. Salzburgensis passio XI. 52—62
 Thietmari episc. Merseburgensis chronicon a. 919—1018. III. 723—871
 Tiliari annales. Pars I. a. 708—740. I. 6, 8
 Pars II. a. 741—807. I. 219—224
 Tiutium v. Tuitium.
 Tornacum, Doornick. Continuatio Sigeberti a. 1114—1534. VI. 443, 444
 Ex Herimanni historia restorationis abbatiae Tornacensis XII. 660—662
 Traiectum Mosae, Maestricht; cf. Leodium. Iocundi translatio S. Servati—1088. XII. 85—126
 Traiectum Rheni, Utrecht. Adalboldi ep. vita Heinrici II. imp. IV. 679—695
 Radbodi episcopi adnotatio a. 900. II. 218
 Translatio S. Alexandri auct. Ruodolfo et Meginhardo II. 673—681
 Translatio S. Anastasiae auct. Gotschalco a. 1053. IX. 224—229
 Translatio S. Annonis archiep. Coloniensis a. 1183. XI. 514—518
 Ex translatione S. Auctoris a. 1115. XII. 315, 316
 Ex translatione S. Celsi VIII. 204—207
 Translatio S. Chounradi ep. Constantiensis IV. 444—445
 Translatio S. Dionysii Areopagitae auct. anonymo Ratisponensi—895. XI. 351—371
 Translatio S. Epiphani a. 964, 965. IV. 248—251
 De translatione S. Evergisi ep. Coloniensis IV. 279, 280
 Translatio Godehardi ep. Hildesheimensis—1131, cum appendice—1428. XII. 639—652
 Translatio S. Hymeri America Cremonam III. 286
 Translatio S. Liborii a. 836. IV. 149—157
 Translatio S. Magni IV. 425—427
 Translatio S. Mathiae apostoli VIII. 227—234
 Translatio S. Modoaldi—1107. XII. 289—310
 De translatione S. Patrocli IV. 280, 281
 Ex translatione S. Posianae II. 681—683
 Ex translatione sanguinis Domini IV. 446—449
 Translatio S. Servatii auct. Iocundo a. 1088. XII. 85—126
 Translatio S. Udalrici IV. 427, 428
 Translatio S. Viti II. 576—585
 Translatio S. Wicberti fundatoris Gemblacensis VIII. 516—518
 Treviri, Trier. Annales S. Eucharii a. 1015—1092. V. 10
 Annales S. Maximini a. 538—987. IV. 5—7
 Continuatio Regionis a. 907—967. I. 613—629
 Gesta Treverorum cum continuationibus et appendice monumentorum Treverensium—1152. VIII. 130—263
 Ex miraculis S. Maximini auct. Sigehardo IV. 228—234

- S. Trinitatis Veronensis annales a. 1117—1223. XIX. 1—6
 Triumphus S. Remaeti de Malmundariensi coenobio —1071. XI. 435—461
- Trudonense monasterium dioec. Leodiensis, *St. Trond*.
 Rodulfi gesta abbatum —1107, cum continuationibus III—1366, et additamentis —1493. . . X. 227—448
 Rodulfi abbatis epistolae quatuor —1122. X. 317—332
- S. Truderti coen. dioec. Constantiensis.
 Annales a. 1246. . . XVII. 285—294
- Tuitium, Tuitium dioec. Coloniensis, *Dents*.
 Lamberti monachi vita S. Heriberti . . . IV. 739—753
 Ex Ruperti abbatis vita eiusdem . . . IV. 742—753
 Ruperti chronicon S. Laurentii Leod. VIII. 262—279
 Rupertus de incendio Tuitiensi a. 1128. XII. 629—637
 Rupertus de vita Cunonis ep. Ratisponensis —1126. XII. 637. 638
- Tullum, *Toul*.
 Episcoporum Tullensium gesta —1107. VIII. 632—648
 Ex miraculis S. Apri . . . IV. 515—520
 Ex miraculis S. Mansueti auct. Adsoni IV. 509—514
 Widrici abbatis vita S. Gerardi ep. IV. 490—509
- Tungrenses episcopi v. Leodium.
- Udalricus v. Oudalricus.
- SS. Udalrici et Afrae annales Augustenses a. 1106—1334. XVII. 428—436
 Ex Uffingi mon. Werthinensis vita S. Idae . . . II. 569—576
- Underadorfense coen. dioec. Frisingensis.
 Annales a. 1180—1472. . . XVII. 332
 Notae a. 1173—1483. . . XVII. 332. 333
- Uodalscalcus v. Oudalscalcus.
- Uraugia dioec. Wirzburgensis, *Aura*.
 Ekkehardi abbatis chronica . . . VI. 33—267
- Urbs vetus, *Orvieta*.
 Annales a. 1161—1313. . . XIX. 269—273
- Ursicampus dioec. Noviomensis, *Orcamp*.
 Auctarium Sigeberti a. 382—1154. . . VI. 469—473
- Valcella dioec. Cameracensis, *Vaucelle*.
 Continuatio Sigeberti a. 1114—1163. . . VI. 458—460
- S. Vedasti monasterium, *St. Vaast d'Arras*.
 Annates Vedasini a. 877—900. . . I. 516—531
 melius a. 874—900. . . II. 196—209
- Vencezlavi ducis Bohemiae vita auct. Gumpoldo IV. 211—223
- Venetia, *Venedig*.
 Chronicon Iohannis diae. [Sagornini] . . . VII. 1—47
 De pacē Venetae relatio a. 1177. . . XIX. 461—463
- E. S. Verenae miracula . . . IV. 457—460
- Vermandis, *Vermandois*.
 Annales S. Quintini Veromandensis a. 793—994. XVI. 507. 508
- Verona.
 Annales breves a. 1095—1178. . . XIX. 1—4
 Annales S. Trinitatis a. 1117—1223. . . XIX. 1—6
 Annales Parisii de Cereta a. 1117—1277. XIX. 1—18
 Versus Babenbergenses a. 1322—1348. . . XVII. 639. 640
 Versus in laudem S. Godehardi ep. Hildesheimensis XI. 221
 Versus de obitu Willermi filii regis Angliae a. 1120. VI. 486
 Versus de S. Otmaro . . . II. 55—58
 Versus Sigeberti in honorem Deoderici episcopi . . . IV. 483
 Versus Wiponis ad mensam regis . . . XI. 253. 254
- Victoria dioec. Parmensis.
 Carmina triumphalia de Victoria civitate I. II. III. XVIII. 790—799
- Vienna, *Vienne*.
 Ex Adonis archiep. chronico —869. . . II. 315—323
 S. Vincentii Mettensis annales a. 688—1280. III. 136—160
 Vincentii Pragensis annales a. 1140—1167. XVII. 658—683
 Continuatio Milovicensis a. 1167—1198. XVII. 683—710
- Vindobona, *Wien*.
 Annalium Mellicensium continuatio Scotorum a. 1225—1233. . . IX. 624—626
 Continuatio Vindobonensis a. 1267—1327. IX. 699—722
 Auctarium a. 893—1273. . . IX. 723. 724
 Continuatio Praedicatorum Vindobonensium a. 1025—1283. IX. 725—732
- Virdunum, *Verdun*.
 Annales a. 822—1024. . . IV. 7. 8
 Annales S. Pauli Virdun. a. 908—1215. 1249. 1419. XVI. 500—503
 Chronicon S. Michaelis in pago Virdunensi a. 722—1034. IV. 78—86
 Fragmentum ex Dadois ep. historia sui temporis IV. 37. 38
 Gesta episcoporum Virdunensium —1047. IV. 38—51
 Hugonis Chronicon S. Flaviniacum.
 Laurentii de Leodio gesta episcoporum Virdunensium et abbatum S. Vitoni —1144, cum continuatione —1250. X. 489—525
- Annales S. Vitoni Virdunensis a. 96—1481. X. 525—530
 Vita Richardi abbatis S. Vitoni Virdunensis —1046. XI. 280—290
- S. Virgilii ep. Salzburgensis vita et miracula . . . XI. 86—95
 Visio Fulgentii abb. Affligemensis a. 1109. . . IX. 417
- Vitae Adalberonis ep. Augustensis auct. Oudalscalco praefatio IV. 383
 Vita Adalberonis II. ep. Mettensis auct. Constantino abbate IV. 658—672
 Vita Adalberonis ep. Wirzburgensis et institutio Lambaccensis coenobii —1091. . . XII. 128—136
 Vita Adalberti auct. Iohanne Canapario . . . IV. 581—595
 Vita Adalberti auct. Brunone . . . IV. 596—612
 Ex vita Adalhardi abb. Corbeiensis auct. Paschasio Radberto II. 524—532
 Vita Adalheidae imperatricis auct. Odilone . . . IV. 633—645
 Ex vita Agritii . . . VIII. 211. 212
 Vita Attmaani ep. Pataviensis —1156. . . XII. 228—243
 Vita Annonis archiep. Coloniensis —1075. . . XI. 465—514
 Vita Anselmi ep. Lucensis auct. Bardone presbytero —1087. XII. 13—35
 Vita Anskarii auct. Rimberto . . . II. 683—725
 Vita Belderici ep. Leodiensis auct. monacho S. Iacobi IV. 724—738
 Vita Bardonis archiep. Moguntini auct. Vulculo —1051. XI. 318—321
 Vita Bardonis archiep. Moguntini maior . . . XI. 322—342
 Vita Benedicti abb. Clusensis auct. Willelmo —1091. XII. 197—208
 Vita Bennonis II. ep. Osnaburgensis auct. Norberto abbate Iburgensi —1088. . . XII. 60—84
 Vita Bernwardi ep. Hildesheimensis auctore Thangmaro IV. 754—783
 Vitae Bernwardi ep. Hildesheimensis contin. auct. Wolfherio XI. 165—167
 Vita Bonifatii archiep. auct. Wilibaldo presbytero II. 331—353
 Appendix auct. presbytero Moguntino . . . II. 353—357
 Ex Othloni vita S. Bonifacii . . . II. 357—359
 Vita Brunonis archiep. Colon. auct. Ruotgero IV. 252—275
 Vita alia . . . IV. 275—279
 Vita Burchardi ep. Wormatiensis . . . IV. 829—846
 Vita Cho manni . . . IV. 674—677
 Vita Chunradi archiep. Salzburgensis —1149. . . XI. 63—77
 Vita Chounradi ep. Constantiensis auctore Oudalscalco IV. 430—436
 Vita eiusdem auct. anonymo, cum translatione IV. 436—445
 Vita et passio Conradi archiep. Treverensis auct. Theoderico VIII. 213—219
 Vita Chuonradi imp. auct. Wipone —1039. XI. 254—275
 Vita Chrodegangi ep. Mettensis auct. ut videtur Iohanne abbate Gorziensi —765. . . X. 553—572
 Vita Cunegundi imperatricis . . . IV. 821—828
 De vita Cunonis ep. Ratisponensis auct. Ruperto —1126. XII. 637. 638
- Vita Deoderici ep. Mettensis auct. Sigeberto Gemblacensi IV. 461—483
 Vita Eberhardi archiep. Salzburgensis —1164. XI. 77—84
 Vita et miracula b. Eberhardi archiep. Salz. XI. 97—103
 Vitae b. Eldradi fragmenta . . . VII. 128—130
 Vita Erminoldi abb. Pruveningensis —1121. XII. 491—500
 Vita Frederici ep. Leodiensis —1121. . . XII. 502—508
 Vita Galli abbatis . . . II. 1—21
 Gozberti diaconi continuatio libri II. de miraculis S. Galli, per Walafridum emendata . . . II. 21—31
 Prologus vitae metricae ineditae ex cod. 587. . . II. 31
 Ermenrici Augiensis tentamen vitae adornandae in prosa et metro . . . II. 31—33
 Ex cantilena de S. Gallo . . . II. 33
 Genealogia S. Galli . . . II. 34
 Vita Gebehardi archiep. Salzburgensis —1088. XI. 25—28
 Vita Gebehardi archiep. Salzburgensis et successorum eius —1177, cum continuatione —1259. . . XI. 35—50
 Vita Gebehardi ep. Constantiensis —995. . . X. 583—594
 Vita Gerardi ep. Tullensis auct. Widrico . . . IV. 490—509
 Vita Godefridi comitis Capenbergensis —1150. XII. 514—530
 Vita I. Godehardi ep. Hildesheimensis auct. Wolfherio —1038. XI. 167—196
 Vita II. Godehardi ep. Hildesheimensis auct. Wolfherio XI. 196—218
 Vita Guntheri eremitae —1045. . . XI. 276—279
 Vita S. Haimeradi auct. Ekkeberto —1019. . . X. 598—607
 Vitae S. Haimeradi paraphrasis auct. Erinhero X. 608—612

- Vita Hariolfi, ep. Lingonensis et fundatoris monasterii Elwangensis, auct. Ermenrico . . . . . X. 11—15
 Vita et miracula S. Hartwici archiep. Salzburgensis —1023, XI. 95—97
 Vita Hathumodae abb. Gandersheimensis auct. Agio IV. 165—189
 Vita Heinrichi II. imp. auct. Adalberto diacono IV. 792—814
 Vita Heinrichi II. auct. Adalberto . . . . . IV. 679—695
 Vita Heinrichi IV. imperatoris —1106. . . . . XII. 270—283
 Vita Heriberti archiep. Coloniensis auct. Lantberto IV. 739—753
 Ex vita eiusdem auct. Ruperto . . . . . IV. 742—753
 Ex vita Herlucae auct. Paulo Bernriedensi . . . . . IV. 427
 Vita Hludowici imp. auct. Theganō . . . . . II. 585—604
 Alia auct. anonymo [ulgo Astronomo] . . . . . II. 604—648
 Ex vita Idae auct. Uffingo . . . . . II. 569—576
 Vita Iohannis abb. Gorziensis auct. Iohanne abbate S. Arnulfi IV. 335—377
 Ex vita Kaddroae abb. S. Felicis et Clementis, Mettis IV. 483, 484
 Vita Karoli comitis Flandriae auct. Waltero archidiacono Tervanensi —1127. . . . . XII. 537—561
 Vita Karoli imp. auct. Einhardo . . . . . II. 426—463
 Ex vita Lebuni auct. Hucbaldo Eltonensi . . . . . II. 360—364
 Vita Liudgeri ep. Mimigardefordensis . . . . . II. 403—425
 Ex vita Liutbirge a. 870. . . . . IV. 158—164
 Vita Maclovii. Prologus Sigeberti . . . . . VIII. 505
 Ex vita Magnerici auct. Eberwino . . . . . VIII. 208, 209
 Vita Mathildis reginae . . . . . IV. 282—302
 Vita Mathildis reginae antiquior —973. . . . . X. 575—582
 Vita Mathildis comitissae auct. Donizone —1115, XII. 351—499
 Ex vita Maioli auct. Syro . . . . . IV. 650—655
 Vita Meinwari ep. Patherbrunnensis —1036, XI. 106—161
 Ex vita Nili abbatis . . . . . IV. 616—618
 Vita Norberti archiep. Magdeburgensis —1134, cum additamentis fratrum Cappenbergensium . . . . . XII. 670—706
 Vita Otmari abb. Saugallensis . . . . . II. 40—58
 Vita auct. Walafrido Strabone . . . . . II. 41—47
 Ysonis de miraculis S. Otmari libri II. . . . . II. 47—54
 Rhythmi de S. Otmario . . . . . II. 55—58
 Vita Ottonis ep. Babenbergensis auct. Herbordo XII. 746—822
 Vita Ottonis ep. Babenb. auct. Ebbone . . . . . XII. 822—883
 Vita Ottonis ep. Babenbergensis auct. monacho Prieflingensi XII. 833—903
 Vita Oudalrici ep. Augustani auct. Gerharo, cum praefationibus Gebhardi et Bernonis . . . . . IV. 377—428
 Vita I. S. Udalrici prioris Cellensis —1093, XII. 251—253
 Ex vita II. S. Udalrici prioris Cellensis . . . . . XII. 253—267
 Vita Popponis abb. Stabulensis auct. Everhelmo —1048, XI. 293—316
 Vita Richardi abb. S. Vitoni Virdunensis —1046, XI. 280—290
 Vita Rimberti archiep. Hammaburgensis . . . . . II. 764—775
 Ex vita Romualdi fundatoris Canaldulensium auct. Petro Damiani . . . . . IV. 846—854
 Vita Stephani regis Ungariae maior —1038, XI. 229—242
 Vita Stephani regis Ungariae minor . . . . . XI. 226—229
 Vita Sturmii abb. Fuldensis auct. Eigile . . . . . II. 365—377
 Ex vita Symonis Achiivi . . . . . IV. 445, 446
 Vita Theoderici abb. Andaginensis —1087. . . . . XI. 36—57
 Vita Theogeri abb. S. Georgii et episcopi Mettensis —1120, XII. 450—479
 Vita Venczlavi ducis auct. Gumpoldo . . . . . IV. 211—223
 Vita et miracula S. Virgiliti ep. Salzburgensis . . . . . XI. 86—95
 Vita Wernheri ep. Merseburgensis —1093, XII. 245—248
 Vita Wicherti fund. Gemblacensis auct. Sigeberto VIII. 507—516
 Vita Willehadi ep. Bremensis auct. Anskario II. 378—390
 Ex vita Willelmi Divionensis auct. Rodulfo Glabro IV. 655—658
 Vita Willelmi abb. Hirsaugiensis auct. Haimone —1107, XII. 211—225
 Ex vita Wolfelmi abb. Brunwilarensis auct. Conrado —1091, XII. 180—195
 Vita Wolfkangi ep. Ratisponensis auct. Othlono IV. 521—542
 S. Viti translatio Corbeiam . . . . . II. 576—585
 S. Vitoni monasterium Virduni.
 Bertarii canonici S. Vitoni gesta episcoporum Virdunensium —881. . . . . IV. 38—45
 Continuatio a. 925—1047. auct. monacho S. Vitoni IV. 45—51
 Laurentii de Leodio gesta episcoporum Virdunensium et abbatum S. Vitoni —1144, cum continuatione —1250. . . . . X. 489—525
 Annales S. Vitoni Virdunensis a. 96—1481, X. 525—530
 Vita Richardi abbatis S. Vitoni Virdunensis —1048, XI. 280—290
 Vulculfi vita Bardonis archiep. Moguntini —1051, XI. 318—321
 Walaie abb. Corbeiensis vita auct. Paschasio Radberto II. 533—569
 Walafridi Strabonis abb. Augiensis vita S. Otmari II. 41—47
 Walcheri et Manassis episcoporum Cameracensium gesta excerpta a. 1092—1094. . . . . VII. 500—504
 Walteri vita Karoli comitis Flandriae —1127, XII. 537—561
 Weichardi de Polheim, archiep. Salzburgensis, continuatio annalium S. Rudberti a. 1280—1307. . . . . IX. 810—818
 Weingartense monasterium dioec. Constantiensis.
 Annales a. 708—936. . . . . I. 64—67
 Annales Weingartensis Wellici a. 1101—1181, XVII. 308—311
 Weissenburg dioec. Spiensis, *Weissenburg*.
 Annales a. 763—846. . . . . I. 111
 Annales alii a. 708—984. . . . . III. 33—65
 Annales alii. Pars II. a. 985—1075, 1087, 1147, III. 70—72
 Weltenburgense coen. dioec. Ratisponensis, *Wellenburg*.
 Notae a. 1046—1358. . . . . XVII. 571, 572
 Wenceslai I. Boemiae regis historia a. 1228—1249, IX. 167—169, 844, 845
 Wernheri ep. Merseburgensis vita —1093, XII. 245—248
 Werthina S. Ludgeri dioec. Coloniensis, *Werden*.
 Vita Idae auct. Uffingo Werthinensi . . . . . II. 569—576
 Wiberti et filii eius Walberti traditio de Ostarbeke a. 834 II. 217, 218
 E. Wiboradae vita auct. Hartmanno . . . . . IV. 452—457
 Wicherti fund. Gemblacensis vita auct. Sigeberto VIII. 507—516
 Wicherti fund. Gemblac. elevatio . . . . . VIII. 516—518
 Wicherti fund. Gemblac. miracula . . . . . VIII. 518—523
 Wido episcopus Ferrariensis de schismate Hildebrandi XII. 153—179
 Widrici abbatis S. Apri vita S. Gerardi ep. Tullensis IV. 490—505
 Widukindi mon. Corbeiensis res gestae Saxonicae III. 408—467
 E. S. Wigberhti miraculis . . . . . IV. 224—228
 Wilibaldi presbyteri vita S. Bonifatii . . . . . II. 331—359
 Willehadi ep. Bremensis vita auct. Anskario II. 378—390
 Guilielmi de Murtedo etc. annales Ianuae a. 1264, 1265, XVIII. 248—253
 Guilielmi de Murtedo etc. annales Ianuae a. 1265, 1266, XVIII. 254—258
 Guilielmi de Murtedo etc. annales Ianuae a. 1267—1269, XVIII. 259—266
 E. Willelmi abb. Divionensis vita auct. Rodulfo Glabro IV. 655—658
 Willelmi abb. Hirsaugiensis vita auct. Haimone —1107, XII. 211—225
 Willelmi vita Benedicti abb. Clusensis —1091, XII. 197—208
 Ex Willelmi Malmesburiensis gestis regum Anglorum —1119, X. 452—484
 Ex Willelmi Malmesburiensis historia novella a. 1125—1138, X. 484, 485
 Guillelmi Apuliensis gesta Roberti Wiscardi a. 1009—1085, IX. 239—298
 Willelmi filii regis Angliae obitus a. 1120. . . . . VI. 486
 Winchecumba Angliae, *Winchelcombe*.
 Annalium excerpta a. 1052—1194. . . . . XVI. 481
 Windberg coen. dioec. Ratisponensis.
 Annales Windbergenses a. 1196—1407, XVII. 565, 566
 Primordia Windbergensia . . . . . XVII. 560—565
 Wiperti narratio de martirio Brunonis archiep. IV. 579, 580
 Wiponis proverbia . . . . . XI. 245—247
 Wiponis tetralogus . . . . . XI. 247—253
 Wiponis versus ad mensam regis . . . . . XI. 253, 254
 Wiponis vita Chuonradi imperatoris 1039, XI. 254—275
 Wirzburg s. Heribipolis, *Wirzburg*.
 Annales a. 687—1101, 1480. . . . . II. 238—247
 Annales Heribipolenses a. 1125—1158, 1202—1204, 1215, XVI. 1—12
 Chronicon ab o. c. ad a. 1057. . . . . VI. 17—32
 Fragmenta historica in cod. Annalista Saxoni VI. 550, 551
 Vita Adalberonis ep. Wirzburgensis —1091, XII. 128—136
 Miracula Adalberonis ep. —1204. . . . . XII. 138—147
 Wissegrad.
 Canonici Wissegradensis continuatio Cosmae a. 1126—1142. . . . . IX. 132, 148, 844, 845
 Witgeri genealogia Arnulfi comitis Flandriae —951. . . . . IX. 302—304
 Witogonensis abb. Angiensis gesta auct. Purrehardo IV. 621—632
 Wladislavia Crayaviae.
 Ephemerides Wladislavienses annorum 1296—1366, XIX. 687—689
 Notae Wladislavienses a. 1345—1351 . . . . . XIX. 689
 Ex Wolfelmi abb. Brunwilarensis vita auct. Conrado —1091, XII. 180—195
 Wollherii canonici Hildesheimensis continuatio vitae Bernardi episcopi . . . . . XI. 165—167
 Wollherii vita I. Godehardi ep. Hildesheimensis —1038, XI. 167—196
 Wollherii vita II. Godehardi ep. Hildesheimensis XI. 196—218
 Wolfkangi ep. Ratisponensis vita auct. Othlono IV. 521—542

Wormatia, Worms.

Annales a. 873—1366. . . . . XVII. 34—73
 Annales breves a. 1165—1295. . . . . XVII. 74—79
 Vita Burchardi episcopi . . . . . IV. 820—846

Wratislavia, Breslau.

Annales antiqui a. 1238—1308. . . . . XIX. 527—529
 Annales magistratus a. 1149—1491. . . . . XIX. 527—531
 Annales maiores a. 1230—1371. . . . . XIX. 531—533
 Epitaphia ducum a. 1266—1322. . . . . XIX. 551
 Notae monialium S. Clarae Wratislaviensium a. 1237—
 1652. . . . . XIX. 533—536

Xanten dioec. Coloniensis v. Sancti.

Vsonis magistri de miraculis S. Ottoni libri II. II. 47—54

Zwettense monasterium dioec. Pataviensis, Zwett.

Annalium Mellicensium cont. I. a. 1140—1170. IX. 538
 Auctarium a. 1024—1160. . . . . IX. 539—540
 Continuatio II. a. 1170—1189. . . . . IX. 541—544
 Continuatio III. a. 1241—1329. . . . . IX. 655—669
 Annales Zwettenses a. 1—1349. . . . . IX. 677—684
 Continuatio IV. a. 1348—1362. . . . . IX. 685—689
 Kalendarium a. 1243—1458. . . . . IX. 689—698

Zwifaltense monasterium dioec. Constantiensis, Zwiefalten.

Annales a. 1—1503. . . . . X. 53—64
 Bertholdi liber de constructione monasterii — c. 1141.
 X. 96—124
 Ortlichi de fundatione monasterii libri II. — 1141.
 X. 70—92

Undevicesimus Scriptorum Tomus primo loco annalium Italiae partem alteram sistit, annales scilicet aevo Suevico et sequente saeculo in Marca Veronensi, Tuscia, terra ecclesiae Romanae et in regno Siciliae conscriptos, quibus annales Barcinonenses et nuper in Scotia a me reperti annales antiquissimi Lindisfarnenses et Dunelmenses atque libri tres gestorum Cnutonis regis celeberrimi accedunt. Quos excipiunt reliqui Germaniae annales, in provinciis eo maxime aevo Germaniae annexis, Pomerania, Prussia, Livonia et Silesia conscripti; et ultimo tandem loco annales Poloniae, quorum ex bibliothecis Silesiae, Prussiae, Galiciae, Poloniae et Russiae conquirendorum curam socio nostro Wilhelmo Arndt Ph. D. ea lege commisi, ut eis edendis quoque una cum viro rerum Polonicarum peritissimo D. Richardo Roepell professore Wratislaviensi opera navaret. Quorum viribus iunctis id effectum est, ut iam et hanc historiarum

partem hucusque multo obscuriorem, luci studiisque communibus redditam iure gaudere possimus.

Vicesimus Scriptorum tomus antiquiora Suevici aevi chronica, imprimis Ottonis Frisingensis libros iam praelo paratos exhibebit.

Dabam Berolini in Bibliotheca Regia a. d. 15. Kalendarum Novembres anni 1865.

ANNALES VERONENSES.

Verona civitas inde ab antiquis Romanorum temporibus usque ad nostros dies situ, armis, aedificiis, festivitibus et ingeniorum cultu celeberrima, pauca tantum historicorum per medium aevum monumenta reliquit. Et quum saeculis duodecimo et decimo tertio praecipuum inter Italiae superioris civitates locum obtineret, annalium parcam tantum messem nobis praebuit. Quos inter aetate aequae ac sterilitate primum locum obtinent

1) Annales breves annorum 1095—1178, ex codice saeculi XV. bibliothecae Sancti Marci Venetae nuper cura V. Cl. Caroli d'Arco in fronte annalium Mantuanorum vulgati¹. Codex inter Italos classis IX. numero 284 signatus et ex antiquiore derivatus, compluribus locis antiquum auctorem vel haud fideliter referre videtur, vel eum errasse testatur, dum anno 1146 Morbium civem Veronensem imperatorem vocat et anno 1176 Fridericum I. imperatorem obuisse scribit; plurimum tamen cum

2) Annalibus Sanctae Trinitatis congruit. Qui quidem leguntur in codice inter Vaticanos Palatino numero 927 signato, membranaceo saeculi XII, quem anno 1181 in monasterio sanctae Trinitatis supra clivum montis Oliveti extra urbem Veronam exaratum primus Biancolini in historia episcoporum Veronae anno 1760 publici iuris fecerat, nos vero a Bethmanno nostro diligentius lustratum et bis exscriptum denique proponimus. Bethmanno teste liber una manu continua exaratus fuit; scriba post excerpta ex Orosio, Iustino, Beda, Eusebio, Eutropio, Cassiodoro, de adventu Gothorum, de forma Attilae, de adventu Odoachari, Pouli historiam Langobardorum cum continuatione, tum annorum numeros 1117—1181 posuit usque eodem atramento adnotationes addidit procul dubio ex alio codice antiquiore Veronensi depromptas. Anni 1182—1199 una cum adnotationibus vario tempore aut idem scriba aut alii complures eius aevi subiecerunt; continuatio annorum 1200—1222 tribus diversis auctoribus debetur. Hinc orsus

3) Parisius de Cereta, vico Veronae vicino², gesta sui praecipue temporis in Verona, Lombardia et Italia ad perpetuam rei memoriam conscripsit. Liber inde ab anno 1206 temporum vicissitudines oculis proponit, stilo simplici, animo ut videtur quantum inter calamitates publicas privatasque fieri poterat a partium studio alieno, licet eum parti ecclesiae addictum fuisse fortasse ex itinere anno 1233 Romam suscepto conicere liceat. Ezelini praecipue et Mastini de la Scala tempora celebrat, et in caede Mastini stilum deponit. Textum Muratorius ope codicis in bibliotheca Mutinensi adservati primus evulgavit, adiecta continuatione annorum 1301—1374, paucis sententiis cum libro Parisii connexa, quam ut a proposito nostro alienam hoc loco omitti placuit. Textus paucis tantum locis medela equit.

¹ pag. 27. 28. tomi primi partis primae Archivi historici Itali novi.   ² prope Voltam in dextra Mincii. SS. T. XIX.

ANNALES BREVES.

In anno 1095. fuit fames valida in universo.

1101. marchio Bonifatius pater comitisse Matilde obiit^a.

1115. comitissa Matilda obiit.

1117. fuit terre motus magnus.

1135. episcopus Bernardus de Verona obiit, et marchio Albertus obiit.

1142. comes Malregulus obiit.

ANNALES SANCTAE TRINITATIS.

Anno ab incarnatione domini nostri Iesu Christi 1117. Indictione decima, 2. Iduum Ianuarii consecratum est hoc templum in honore sanctae trinitatis et beatae Mariae semper virginis et omnium sanctorum. Hoc anno multe turres et innumerabilia edificia propter terre motum per Longobardiam et alias terras corruerunt.

Anno Domini 1118. hobiit Pascalis papa.

Anno 1119. hobiit Gelasius papa.

1125. hobiit Calixtus papa et imperator Henricus quartus, atque in regem et imperatorem elevatus est Lotharius.

1127. Padus fluvius sic congelatus est, ut ab una ripa usque ad aliam milites super glaciem in equis transirent.

1128. Fulco marchio hobiit 18. Kal. Ianuarii.

1131. hobiit Honorius papa.

1132. Lotharius rex cum exercitu in Longobardiam venit. Inde ipse ad Romam ivit, et coronatus est ibi a domno papa Innocentio II. Tunc enim Petri Leonis filius sancti Petri aecclesiam vi optinebat. Eodem vero anno 4. Nonas Augusti sol obscuratus est.

Eodemque scilicet anno 17. Kal. Decembris^b, 1135. hobiit Bernardus Veronensis episcopus.

1136. 8. Kalend. Decembris hobiit Redalda.

1137. 4. Idus Novembris hobiit Vivianus, qui hoc monasterium cepit et ad finem simul cum claustra perduxit.

1139. fluvius aquae Athesis inundavit 3. Kal. Septembris.

1141. arx Garde capta est 8. Kal. Martias.

1142.

ANNALES PARISH DE CERETA.

In Christi nomine Amen.

Liber ad perpetuam rei memoriam retinendam pro futuris temporibus, de multis rebus in praesenti chronica actis, et gestis in Italia in partibus Lombardiae, et praecipue in Verona.

1117. terrae motus factus est magnus in Italia, ita et taliter quod non fuit talis ab initio seculi, et fuit 4. Iunii dicti millesimi.

1132. dominus Luiterus rex Romanorum cum suo exercitu fuit in Lombardia, et anno praedicto ivit Romam.

1142. Marcus Regulus comes Sancti Bonifacii decessit.

^a) ita constanter correxi lectionem editi obiit. ^b) suppletur videtur: consecratum est altare maius ecclesiae nostrae; cf. 55 *Bianchini chiese di Verona VIII, 268.*

ANNALES BREVES.

ANNALES SANCTAE TRINITATIS.

ANNALES PARISH DE CERETA.

- 5
1143. Innocentius papa II. hobiit.
1144. hobiit Celestinus papa II.
1145. hobiit Lucius papa.
- 10 1146. amputati fuerunt nasi Veronensibus a Teutonicis supra lapidem batisterie, ut maior esset memoria. Et in ipso anno interfectus fuit Henricus Morbius imperator.
- 15 1149. combusta fuit porta sancti Zenonis, et captum fuit castrum sancti Petri de Verona.
- 20 1151. hediicatum fuit castrum Hostilie a Veronensibus.
1152. lata fuit sententia dicti castri Hostilie contra Mantuanos.
- 25 1154. imperator Friderichus Rubeus primo intravit Italiam.
- 30 1156. mons Aureus^a fuit combustus.
- 35
- 40
- 45
- 50
- 55 1162. dictus imperator destruxit Mediolanum.
1164. Pilius cum 10 aliis
- a) amicus c.
1143. Innocentius papa II. hobiit.
1144. hobiit Celestinus papa II.
1145. hobiit Lucius papa.
1146. factus est puteus in claustro sanctae Trinitatis. Eodem anno in Kalendis Martii fuit interfectus Henricus Morbius.
1149. . . . . 17. Kalendas Septembris.
- 1150.
- 1151.
- 1152.
1153. hobiit Eugenius papa III.
1154. Federicus rex cum exercitu in Longobardiam venit Hobiit Anastasius papa IV.
- 1155.
- 1156.
1157. Tebaldus Veronensis episcopus hobiit 6. Idus Maias.
1158. iterum Federicus imperator cum exercitu in Longobardiam venit, atque Mediolanum tandiu obsedit, donec acceptis haud paucis obsidibus ab eis recessit. Porro Mediolanenses eum ex Italia recedere putantes, Tricium sibi deditum ceperunt, et sic rebelles extiterunt.
1159. Adrianus papa hobiit. Tunc scisma exortum est de papatu inter Rolandum et Octavianum.
1161. Hic hobiit 4. Idus Iunii meus egregius pater Valerianus. Filius iste fuit magni quondam Guilielmi. Iterum Federicus circa Mediolanum se posuit.
- 1162.
- 1163.
1164. rex Federicus cum
1162. domnus Federicus Romanorum imperator civitatem Mediolani totaliter destruxit.
1164. die 10. Septembris,
- 2) secundo a Verona lapide situs.

ANNALES BREVES.	ANNALES SANCTAE TRINITATIS.	ANNALES PARISH DE CERETA.	
militibus interfectus fuit supra carcerem.	exercitu magno, et Veronenses cum militibus et populo de tota marchia, per quinque dies in campo steterunt. Et hoc fuit circa festivitatem sancti Iohannis baptiste. Et eodem anno 17. Kal. Octubris interfecti sunt iuxta ecclesiam sancti Marci septem capitanei et quattuor vavasores.	Pilius avus Azonis de Niche-xola de Verona cum decem aliis civibus Veronensibus interfecti fuerunt in carceribus 5 Veronae, quia tradere volebant civitatem Veronae dicto Frederico imperatori. Et fuit dictus imperator usque ad Vercaldum cum exercitu suo. 10	
1165. dictus imperator fuit Vocaldie, et Arfrivola fuit capta.	1165. 1166. <i>in die sancti Antonii in nomine Domini Christianus noster decanus concorditer et pacifice electus ab omnibus in abbatem et pastorem est huius monasterii</i> ^a		15
1170. Bonifacius comes filius comitis Malregulati obiit in Antiochia.	1170.		20
1172. combusta fuit civitas Verone a Vicentinis.	1171. 1172. Nonis Iulii de domo cuiusdam ferrarii, qui in clavica habitabat, ignis latenter exhibat, qui totam Veronam fere devoravit.	1172. Combusta fuit tota civitas Veronae per cives Veronenses. Et ipso anno factum fuit fundamentum turris do- 25 minorum Lambertorum, quae hodie dicitur turris a campanis Veronae.	30
	1174. iterum Federicus imperator in Longobardiam venit, et circa Alexandriam in medio mense Octubris se collocavit, et circa illam usque ad diem sancte resurrectionis, que fuit 9. Kalendas Aprilis, cum valida manu stetit, nec capere potuit.		35
	1175. omnes Longobardi contra Federicum perrexerunt, eumque ab Alexandria removerunt, atque cum eo fayente Deo pacem fecerunt 9. Kalendas Aprilis.		40
1176. supradictus imperator fuit de Vicentia expulsus a Lombardis, et abiit ^b .	1176. Federicus imperator cum Longobardis a secunda hora usque ad nonam pugnavit, nec vincere potuit, set ab eis tristis recessit. 4. Kalendas Iunias fuit hoc.	1176. Lombardi quasi omnes ² ex una parte bellaverunt in festo sancti Martini cum imperatore Frederico, et obti- 45 nuerunt cum eo victoriam.	50
1178. papa Alexander fuit Venetijs Ferraria.	1177. Federicus rex apud Venetiam in ecclesia beati Marci cum Alexandro papa inspirante Deo pacem firmissimam fecit 9. Kal. Augusti. Comes Conradinus interficitur 10. Kalendas Aprilis.		55
	1178. Hoc anno synodus magna facta est apud Romam.		

a) haec aia manu coarct.

b) ita correxi; obiit c.

ANNALES SANCTAE TRINITATIS.

1181. Depositi sunt iudices, ut nullus illorum amplius audeat dare sententiam per legem, usque in capite viginti annorum; et hoc fuit 6. Idus Ianuarii^a.

1183.

1184. ^b 11. Kal. Augusti Lucius apostolicus ab omni populo civitatis Veronensis est receptus, et in lectica cum gaudio magno in civitatem portatus.

1185. 11. Kal. Novembris hobiit Omnebonum episcopus Veronensis. *Septima Kalendarum Decembrium hobiit Lucius apostolicus qui et in civitate Verona est tumultatus; ipsoque in die Ubertus Mediolanensis archiepiscopus Deo ordinante est elevatus.*

1187. 13. Kal. Novembris hobiit Urbanus papa; alioque die Deo disponente dominus Albertus cancellarius est ordinatus. Hoc anno a Salahadino capta est Iherusalem et omnes civitates fere et universa loca quae a christianis habitabantur, a paganis occupate sunt.

1188. 9. Kalendas Iulii hobiit Arriprandus episcopus Veronensis. Feria sexta, 4. Idus Iunii. Veronenses cum Ferrariensibus fortiter dimicaverunt, multosque ex eis ceperunt, et castrum quod Frata vocatur dissipaverunt.

1189. imperator Fredericus in inctu Dei permotus, ad recuperandam christianorum terram ultra mare cum valido exercitu in die sancti Georgii iter arripuit. Et in eodem anno interfectus est comes Saurus 3. Idus Maias. Et in ipso anno hobiit

1190. Federicus imperator in terra Arminorum, sicut Deo placuit; in Salephico flumine dum corpus suum ablueret, vitam presentem finivit 4. Idus Iunias. Et in ipso anno 6. Kal. Iulii hobiit Dominus tercius abbas Vallumbrosae.

1191. Clemens apostolicus hobiit 2. Nonas Aprilis. Et in secundo die pascae Enricus rex coronatus est a domno Celestino apostolico, hoc est 17. Kal. Maias.

1194. Henricus imperator in Appuliam intravit, eamque totam sub sua potestate subiugavit.

1195. Guilielmus Oxa^c potestas.

45

1199. die Veneris, qui fuit secundus post festum sancti Iohannis, Veronenses cum Mantuanis non longe a ponte ipsorum fortiter pugnaverunt, et ex eis multos occiderunt atque ceperunt.

5

ANNALES PARISH DE CERETA.

1183. dominus Lucius papa et dominus Fredericus imperator ultimo die Iulii fuerunt Veronam, et hilariter recepti et honorifice pertractati.

Millesimo supradicto intrante mense Ianuario maxima pars alae arenae Veronae cecidit terrae motu magno per prius facto, videlicet ala exterior.

1186. Saladinus cepit sepulcrum domini nostri Iesu Christi in Ierusalem Eodem itaque anno dictus Fredericus imperator cum multis baronibus ivit per terram ultra mare ad dictum sepulcrum, et maior pars ex iis perit.

1189. dominus imperator obiit in aqua quae dicitur Solef.

1193. circa festum omnium sanctorum dominus Henricus imperator ivit in Apuliam, et eam sub sua potestate subiugavit. et dominio subegit. Eodem anno Guilielmus de Oxa de Mediolano fuit potestas Veronae, et fecit fieri palatium communis Veronae.

1197. dictus Henricus imperator in festo sancti Michaelis in Apulia diem suum clausit extremum. Eodem anno Veronenses iverunt contra Paduanos et dominum Icerinum de Romano; et eos viriliter dimicaverunt, et in campo mortui fuerunt, plurimos gladio iugulantes.

1199. die 8. exeunte Ianuario Veronenses iverunt ad aedificandum castrum Hostiliae, quod est situm super flumen Padi. Eodem anno Veronenses pugnaverunt cum Mantuanis in capite pontis molendinorum de Mantua, et de ipsis Mantuanis victoriam habuerunt,

a) haec alia manu coeva.

b) ab hac variae manus.

c) Oxa suppletum ex 3.

CONTINUATIO^a.

1201. 3. Kal. Decembris hobiit domnus Martinus abbas Valumbrosae.

1202.^b 17. Kal. Decembris hobiit Albertus abbas huius monasterii.

1216. Kal. Augusti hobiit Innocentius papa tercius.

1222.^c Hoc anno apparuit stella que dicitur cometis cum facula per dies 15 in mense Septembri. Sequenti quoque mense 11. Kal. Novembris^d, cum esset luna 14, apparuit tota sanguinea et obscura per unam fere horam et mediam^e.

1223. in natali Domini, die dominico, ante horam nonam terre motus magni fuerunt, qui terram totam tremere fecerunt. Maxime vero Brixie urbis turres quam plures, ecclesie domusque hominum non pauci subito ruerunt.

Odoricum et Monticulos cum parte sua expulisset de Verona, domos et turres eorum totaliter diruendo, et ipsi Monticuli fugientes intraverunt in arcem Gardae et in Pischeriam². Qui omnes ibidem fuerunt capti, et in castro Estensi conducti et captivati. Et eodem anno rex Philippus mortuus est.

1208 Azo Estensis marchio fuit potestas Veronae. Et eodem anno Galvagnus de Turisendis et Monticuli habentes Pischeriam, iuraverunt ipsi marchioni et dictam Pischeriam eidem reddiderunt. Qui Galvanus et Monticuli ut supra captivati fuerunt. In cuius exercitu existente circa Pischeriam fuerunt carrocia Veronensium et Mantuanorum.

1209. Guilielmus Rangonus de Mutina fuit potestas Veronae. Et eodem anno Otto rex³⁰ Romanorum descendit in Lombardia, et Monticulos traxit de carceribus, atque liberavit de carceribus castri Estensis. Et illo anno fuit Romae coronatus. Et ordo Praedicatorum atque ordo Minorum oriuntur, et habuerunt principium. Eodem anno dictus comes Bonifacius cum Veronensibus cepit castrum Orsamo et eum destruxit. Quod castrum erat Ribaldi de Turisendis; et similiter Vazagum ceperunt et destruxerunt. Eodem anno Bartholomaeus³⁵ de Palacio potestas Veronae cum Veronensibus ivit contra Vicentinos apud pontem Altum, et ibidem pugnavit cum^f eis Icerino de Romano; et capti fuerunt Ioannes de Palacio, Icerinus de Musto, et alii multi milites de Vincentia, et conducti in captivitatem Veronae.

1213. Aldevrandinus marchio Estensis fuit potestas Veronae; et Domasolus et Palmerius fuerunt potestates Ceretae. Et Monticuli cum parte eorum intraverunt Veronam in festo⁴⁰ sancti Martini. Eodem anno Fredericus imperator secundus intravit Veronam, et fuit in maiori ecclesia Veronae benigne receptus, vadens versus Alemanniam, Othonem imperatorem acriter persequendo.

1215. domnus Innocentius papa tertius⁴⁵ celebravit concilium generale Romae, et in ipso consilio interfuerunt circa quingenti episcopi, mille abbates, et alii clerici infiniti. Eodem anno Veronenses iverunt in auxilium Mantuanorum ad castrum Gonzagae, obsessum per Cremonenses et Reginos, et per succursum Veronensium levaverunt campum ad recuperationem dicti castri, quod est recuperatum per Mantuanos. Deinde Veronam reversi sunt cum honore et victoria.

1223. 25. Decembris in festo nativitatis domini nostri Iesu Christi hora tertiarum fuit⁵⁰ terrae motus in Lombardia undique super terram, et omnes personae quae erant in arena communis Veronae causa tripudii et solatii, fugerunt extra dictam arenam. Et castrum de Marano, et domus illorum de Lazisio cecidit; et maior pars murorum et domorum civitatis Brixiae cecidit.

a) alius numerus. b) alia manu. c) alia manu. d) recte, non 9. Kal. e) in r. f) ita correxi cum ed. 55 g) ita correxi, Quartus ed.

2) Puschiera.

ANNALES PARISH DE CERETA.

et multos Veronam conduxerunt in carceribus communis Veronae 26. Iunii.

1206. Roba omnes fuit potestas Veronae; et eodem anno Bonifacius comes filius Sancii⁵ de Sancto Bonifatio coepit pugnare cum Monticulis die sabbati 14. Maii. Et tunc combusserunt domos illorum de Carcere, stationes mercatorum, et domos illorum Monticulorum et illorum de Lendenaria, et multas alias domos Veronae.

1207. Azo Estensis marchio existens potestas Veronae cum parte sua et communis Bononiae ex una parte, et Bonifacius comes de Sancto Bonifatio et Monticuli ex altera¹⁵ parte pugnaverunt, et fuit expulsus de potestaria idem Azo marchio; et Odoricus Vicecomes factus fuit potestas Veronae 10. Iunii eodem millesimo. Eodem anno cum dictus Azo marchio in festo sancti Michaelis auxilio²⁰ Mantuanorum rediisset in Veronam, et ipsum

25

30

35

40

45

50

1226. 29. Decembris dominus Leo a Carceribus fuit factus capitaneus Veronae, et una cum parte Monticulorum et Quatuorviginti de Verona cum eorum parte pugnauerunt in civitate Veronae contra Rizardum comitem Sancti Bonifacii et eius partem. Et eodem anno eum devicerunt, et totam civitatem Veronae habuerunt et obtinuerunt, capientes dominum Guifredum de Provale de Mediolano qui erat potestas Veronae, eundem carceri mancipantes in vinculis ferreis in domo habitationis domini Guilielmi de Zerlis de Verona. Eodem anno dominus Leo a Carceribus pro medietate anni, et dominus Icerinus de Romano pro altera parte anni fecerunt diruere et destruere muros et domos partis comitis, ipsis dominis Leone et Icerino existentibus potestatibus Veronae. Et eo anno dominus Conradus fuit potestas Ceretae. Eodem anno Cremonenses Mutinenses et Parmenses ex una parte, et Bononienses cum Reginis Imolensibus Faventinis et ceteris quantitibus militem Lombardiae ex altera parte, pugnauerunt inter se apud castrum Bazani districtus Bononiae, succumbentibus Bononiensibus cum parte eorum, altera parte victoriam incumbentem; et ibi fuit magna strages. Eodem anno dominus Icerinus de Romano cum parte Monticulorum Vincentiam acceperunt, et eam suo dominio subigavit.

1230. die dominico 7. Aprilis in die resurrectionis domini nostri Iesu Christi, in campo Marcio de Verona fuit magnus rumor; ex quo fuit mortuus nepos Robaldi Iurigei Mgolae, et multi alii vulnerati: propter quod Raynerius Ruzerius Veronae potestas confinavit Rizardum comitem, Pecorarium, Aleardinum de Lendenaria, Monticulos, et Quatuordeviginti cum eorum parte ad standum Venetias ob causam dicti rumoris. Et in sancto Petro de mense Iulii pars dicti comitis coepit pugnare cum parte Monticulorum et Quatuorviginti qui erant reversi de Venetiis; et tunc ipse comes fuit captus cum parte sua, inter quos fuerunt capti Pecorarius de Mercato novo Veronae cum uno eius filio, Guilielmus de Lendenaria, Graecus de Moratica cum uno eius filio, Guilielmus de Zerlis cum duobus eius filiis, Donatus, Boufacius, et Ioannes de Palatio, Leo de Carcere, Constantius Canonicus, Valerianus de Braganzo, et multi alii tam milites quam pedites de Verona, et domos, et turres eorum proiecerunt in terra, ipsis positus in vinculis ferreis in domibus Cerlorum et Bonacursii de Monzambano; et post paucos dies conducti fuerunt in palatio communis Veronae, et in gabiis³ carcerati. Et eo anno Salinguerra fuit potestas Veronae. Eodem anno die lunae 9. Septembris Azo novellus Estensis marchio et Veronenses extrinseci, Stephanus Badoarius de Venetiis potestas Paduae, Paduani, Vincentini cum eorum carrocis in auxilio praedictorum fuerunt ad castrum Ponti, et obsederunt eum per terram et per aquam. Die 11. post eorum adventum dictum castrum ceperunt, et similiter Lemacum; in quibus terris dominus Salinguerra, Icerinus de Romano, comes de Tiro et ac milites et populus de Verona erant intus; et exierunt versus Veronam fugientes, et dimittentes arma, positi in conficto. Et statim Paduani iverunt circa Bonadicum et Rivalenti castra Tivii et U. . . . . us de Crescentiis, et obtinuerunt eaque intraverunt, et in castris ipsis guardas dimiserunt. Eodem anno Lorengus a Straza de Brixia potestas Mantuae cum carrocio Mantuanorum cepit castrum de Cola, et ipsum destruxit. Deinde Trevenzolum, Mottam Abbatis, Insulam Comitum, quae dicitur Insula de la Scala, et alias multas villas districtus Veronae combusserunt et expoliaverunt: quod totum factum fuit in auxilium comitis Rizardi et eius partis.

1231. Stephanus Badoarius potestas Paduae cum Paduanis et eius carrocio venerunt extra villam Trium Comitatum in curia Sancti Zenonis, alio die ad Rivalenti; et Lorengus de Straza potestas Mantuae cum Mantuanis et eius carrocio fuerunt usque ad caput pontis molendinorum de Mantua versus Veronam in auxilio comitis Rizardi et eius partis, qui erant carcerati Veronae; et ob hanc causam dictus comes, Pecorarius, Ioannes de Palatio, Guilielmus de Lendenaria, Leo de Carcere, Constantius Canonicus et multi alii fuerunt a carcere absoluti et liberati; et per potestatem Brixiae Brixiam conducti fuerunt, deinde Placentiam; et ob hanc causam populus Mantuae et Paduani cum eorum carrocis ad propria redierunt. Eodem anno 15. Iulii dictus comes Rizardus cum eius parte et Monticuli et Quatuorviginti cum eorum parte procuratore Lombardorum et rectorum Marchiae, fuerunt in Villa Francha, et in Sancto Bonifacio die sequenti pacem inter se solemniter contraxerunt. Eodem anno electus fuit Guido de Rode in potestatem Veronae. Et die 8. Novembris dictus potestas cum Veronensibus obsedit castrum Colignolae districtus Veronae, et circa finem mensis praedicti ipsum castrum obtinuerunt, et praedam atque cremari fecerunt.

³ gabiis, carceribus.

1232. 14. Aprilis dominus Icerinus de Romano cum militibus et populo Veronensi ceperunt Guidonem de Rode potestatem Veronae et eius iudices et familiam super palatio communis Veronae. Et eodem die misit per quemdam nuntium imperatoris Frederici de Apulia, qui erat Hostiliae; et cum militibus de Verona conductus fuit Veronam; et post paucos dies comes de Tirole, et Maginardus comes de Olremo, et Henricus comes de Piano cum 150 militibus et 100 balistariis venerunt Veronam nomine imperatoris pro custodienda civitate. Et eo anno Guilielmus a Perseco de Cremona factus fuit potestas Veronae. Et primo Maii captum fuit castrum Porti ab illis de Leniaco, et ibidem mortuus fuit Palmerius de Ruzinentis, et multi alii vulnerati. Et 19. Maii Mantuani aperuerunt aquam Padi inter castrum Hostiliae et turrin Beverariae. Et eo anno reaedificatum fuit castrum Rivalentae, et Mantuani destruxerunt pontem Praedaë id est lapidis Beuzariae de Verona; et statim Veronenses fecerunt eum de ligno. Eodem anno 27. Iulii Azo marchio Estensis, Rizardus comes, Bianchinus et Guezere de Camino in adiutorium illorum de Camino pugnauerunt cum Trivisanis inter confinia Paduae et Tarvisii, et contra ipsos Trivisanos obtinuerunt, et de ipsis ceperunt 48 milites, quos in castro Rodigii districtus Ferrariae in vinculis ferreis tradiderunt; et die 2. Iulii dominus Icerinus de Romano cum centum militibus de Verona cum destreriis³ coopertis et 100 balistariis ivit in adiutorium Trivisanorum ad turrin Bassani, et per Valderaynum. Deinde Veronam reversi sunt idem dominus Icerinus et reliqui omnes.

1233. de mense Octobris Balduinus comes de Casaloldo potestas Mantuae cum civibus Mantuanis et eorum carrocio equitaverunt contra Veronenses, et obtinuerunt et ceperunt castrum de Nogarolis, et combusserunt plures villas districtus Veronae, videlicet Pontem-Posserum, Fragnanum, Insulaltam, Poveranum, Insulam de la Scala, Salezolum, Bodelonum et plures alias; et milites Veronenses ex parte comitis reliquerunt Nogariam, et eam postea combusserunt. Et eo anno Veronenses ex parte Monticularum et Icerini de Romano pugnauerunt cum Guilielmo de Lendenaria, Pecorario de Mercato novo, et cum aliis de parte sua in terra Opeani, et de eis victoriam habuerunt. Ex conflictis captus fuit Clohega de Goelis potestas extrinsecorum de Verona, et multi alii partis eorum; et Ioannes de Hengrana mortuus est. Et eo anno circa finem Octobris Mantuani villam Ceretae totaliter spoliaverunt, domos Amaberii, Gerlorum, Groti, Galisi et plures alias combusserunt; et pacto interveniente mediante pecunia reliquas domos praedictae villae reliquerunt. Et primo Novembris Mantuani ad propria redierunt pro 4 milibus libris Veronensibus parvorum solvendis pro ea terra Ceretae. Et ea vice Tixius et Henricus de Bonadico dederunt castrum eorum Paduanis, et eum totaliter destruxerunt, et cum eorum carrocio ad Rivalentam iverunt, et id obtinuerunt tractatu Uguzonis de Crescentiis; et ea vice totaliter villa Tombae combusta est. Eodem anno Mantuani cum eorum carrocio et cum adiutorio Mediolanensium, Bononiensium, Faentinorum Brixienisiumque equitaverunt contra Veronenses, et combusserunt ac devastaverunt plures villas districtus Veronae, videlicet Villa-Francham, Xonam, Gusolengum, Siccam campaneam, Plovezanum, Palazolum, Insulaltam et plures alias; et ad propria redierunt. Et eo anno Parisius de Cereta, huius chronicae scriptor, ivit Romam. Eodem anno frater Ioannes ordinis Praedicatorum Mantuae existens, et veniens a Sancto Bonifacio versus Veronam, Veronensibus eidem fratri Ioanni obviam euntibus et eum benigne recipientibus, in foro seu mercato Veronae praedicavit; cui fratri Ioanni et in eius manibus dominus Icerinus de Romano, Guizardus de Tealdisco potestas Veronae, et 15 milites de Monticulis cum Quatuorviginti et eorum parte iuraverunt obedire mandatis Romanae ecclesiae et dicti fratris Ioannis, de pace facienda cum comite Rizado et eius parte. Et eodem die dictus comes Rizardus similiter iuravit omnia adimplere. Et ob hanc causam Ferrarienses, Paduani, Trivisani, Vincentini, Mantuani et Brixienenses post paucos dies de mandato ipsius fratris Ioannis dederunt eidem fratri Ioanni carrocium Veronensium, et in eo et super eo carrocio ipse frater Ioannes ascendit in foro Veronae, et de voluntate populi Veronensis ipse frater Ioannes se elegit in ducem et potestatem Veronae, et de voluntate populi Veronensis ipse frater Ioannes populo clamante fuit electus in ducem et rectorem Veronae. 21. Iulii dictus frater Ioannes in tribus diebus fecit comburi et cremari in foro et glara⁴ de Verona 60 ex melioribus inter masculos et foeminas de Verona, quos ipsos condemnavit de haeretica pravitate. Eodem anno festivitas et curia facta et 55

nomen
chroni-
catoris

lat. 21

3) i. e. dextranis. 4) i. q. glarea, arena, amphitheatrum Veronense.

- celebrata fuit Veronae inter Sanctum Iacobum de la Tomba et Sanctum Iohannem Lovototum 1233.
 super ripas Atacis⁵ in pratis quae appellantur Vigomondoni; et facti fuerunt duo pontes
 super flumen Atacis, super quibus gentes ambulabant, nunc inde transeundo. Et ibidem
 interfuerunt Brixenses, Mantuani, Paduani, Trevisini et Vincentini cum eorum carrociis
 5 et carrettis, et maxima multitudo circumstantium civitatum, videlicet de Bononia, Ferraria,
 Mutina, Regio et de Parma; et reputatum fuit ibi fore et fuisse quatuor centum milia per-
 sonarum et ultra. Et etiam ibidem fuerunt omnes episcopi et praelati civitatum omnium
 praedictarum. Super quo belfredo⁶ ipse frater Iohannes ascendit, et pronuntiavit pacem
 inter comitem Rizardum et eius partem, et Icerinum de Romano Monticulos Quatuorviginti
 10 et eorum partem; et inter se dederunt osculum inviolabilis et firmae pacis; pronuntians
 etiam matrimonium inter Rainaldum marchionem Estensem et quamdam filiam domni
 Albrici de Romano eidem traditam in uxorem. Eodem anno 3. Septembris captus fuit Sept. 3.
 dictus frater Iohannes a Paduanis et ab Ugutone de Pilio in civitate Vicentiae; et postea
 eum dimiserunt, et est reversus Veronam. Et eodem tempore Bononienses tenentes castrum
 15 Hostiliae pro ipso fratre Iohanne, accessit idem frater Iohannes Hostiliam, volens ipsum
 castrum in se, quod sibi dare Bononienses penitus recusarunt; et idem reversus est Veronam
 totali sua intentione frustratus. Eodem anno 24. Maii Brixenses et Mantuani cum Mai. 24.
 eorum carrociis et populis venerunt contra Veronenses, et hospitali sunt in Paquata et
 Sancto Iohanne Lovototo, et combusserunt Lebetum, Ronchum, Opeanum, Bovum, Villam
 20 Paludis, Insulam Porchariam, Bodolonum et maiorem partem Ceretae. Et die primo Iunii Jun. 1.
 ad eorum civitates et castra cum victoria sunt reversi. Eodem anno 15. Iunii domnus Icerinus de Romano, rector et anterior partis Monticulorum et Quatuorviginti, cum militibus
 suis et Veronensibus ivit per pontem factum ad Rivalentam, et cepit castrum Albaredi, et
 datum per illos de Crescentiis, salvis omnibus rebus ipsorum; et ibidem posuit ducentos
 25 custodes. Deinde volens ire ad castrum Coloniae, eidem obviavit Azo marchio Estensis;
 qui um eius amicis eidem domno Icerino obviavit, viribus recensitis, et abiit. Eodem anno
 Robertus de filiis Manfredi de Pisis de Mutina fuit potestas Veronae de voluntate domni Icerini,
 partis Monticulorum et Quatuorviginti de Verona, et cum carrocio et militibus de
 Verona ivit et destruxit castrum Albaredi, et similiter destruxit Mottam et turrim Roberti
 30 de Orte. Deinde equitavit circa castrum Ponti, quod tenebatur per Gricos de Verona,
 Leniaci et Toracii, et ipsum castrum expugnauerunt, nec ipsum habere potuerunt. Et eo
 anno comes Rizardus cum Mantuanis cepit castra pontis Posseri Sanctique Michaelis in
 capite Teiorii; et Thomaxinus de Clerexia et Taiabafa fuerunt potestates Veronae et
 Ceretae eo anno.
- 35 1235. die 18. Aprilis domni Nicolaus et Tixius, episcopi Regii et Tervisii, legati domni
 papae Gregorii, fecerunt iurare comitem Rizardum et partem Monticulorum et Quatuor-
 viginti in Sancto Martino et Sancto Michaeli in campanea, et cum osculo pacis pacificati
 sunt cum domno Leonardo Nascinguerra et aliis de parte sua; et praedicti legati fecerunt
 et fuerunt supra portas Braidae et Tofolorum. Et eo anno Rainerius Borgarello de Perusio
 40 electus fuit potestas Veronae per ipsos legatos, et iuravit in curte palatii communis Veronae
 conservare libertatem Romanae ecclesiae, et eiusdem obedire mandatis. Eodem anno
 17. Maii Guidotus de Corrigio episcopus Mantuanus interfectus fuit ab Uguzone de Altafola, Mai. 17.
 et aliis Advocatis de Mantua. Et eo anno Iohannes de Berardo et Ventura Ingloberii et Zeno
 Ubertorum fuerunt potestates Veronae et Ceretae.
- 45 1236. Alcardinus de Lendenaria cum parte Monticulorum et Quatuorviginti expulerunt
 partem comitis Rizardi de Verona, et Rainerius de Burgarello tunc potestas Veronae red-
 didit arcem Gardae et castrum Hostiliae dictae parti Monticulorum et Quatuorviginti; et
 licentiatu fuit ipse potestas de civitate Veronae. Et domnus Icerinus de Romano et Boni-
 facius comes de Panico electi fuerunt rectores Veronae, et Henricus de Gazo potestas
 50 Ceretae. Et statim duo filii Alcardini de Capite Pontis et multi alii tam milites quam pe-
 destres de Verona fuerunt capti, et in vinculis ferreis carceri mancipati. Et eo anno turres
 et domus Vicecomitum filiorum Desiderati, filiorum Bonagnosis, Isnardi de Gozo, filiorum
 Pesseri, Facini Ragosii, Cavalcasellae de Machacharis, Cavazanorum, Petri de Muriolo,
 Zucherii et Peterfixu destructae fuerunt et in terram proiectae. Eodem anno castrum
 55 Casteioni, quod erat in curte Colignolae, datum fuit comiti Rizardo per Philippum filium
 5) i. e. Athesis. 6) supra carrocium dicitur.

1236. Bonadici. Et eo anno 3. Aprilis Benedictus de Casteiono de Gardesana cum aliis amicis ex parte comitis Rizardi acceperunt arcem Gardae occulte de nocte, et interfecerunt Bonetum notarium de Braida, qui tunc erat capitaneus dicti loci. Et ex custodibus, qui dictam arcem custodiebant pro domino Icerino de Romano et eius parte, fuerunt mortui et vulnerati plures.
- Apr. 22. Et eo anno 22. Aprilis filii Delphini de Pischeria et Martius Tortus eorum patruus dederunt castrum Pischeriae domino Icerino de Romano et parti Monticolorum et Quatuorviginti pro tribus milibus librarum Veronensium parvorum. Et 16. Maii Gaboardus nuntius imperatoris Frederici venit Veronam cum quingentis militibus et centum balisteriis ad custodiam civitatis nomine imperatoris. Et eo anno dominus Icerinus de Romano cum parte Monticolorum et Quatuorviginti cepit et devicit turrim et castrum Bagoli, et milites cepit omnes. Eodem anno 16. Augusti dominus Fredericus imperator cum tribus milibus militibus Theonicis venit Veronam, et in monasterio sancti Zenonis benigne receptus est per dictum dominum Icerinum de Romano, partem Monticolorum et Quatuorviginti, qui tunc regebant civitatem Veronae. Sequenti vero die dictus imperator cum eius exercitu ivit Vacaldum, et ibidem per 15 dies stetit. Postmodum transivit ultra Menzum⁷, ad Cremonam vadens. Et statim Paduani, Trivisini, Vicentini, Azo marchio Estensis, Guezere et Bianchinus de Camino cum eorum exercitu iverunt circa castrum Rivalentae Uguzonis de Crescentiis, et ibidem per unum mensem moram fecerunt. Quo scito, statim imperator reversus est in adiutorium Veronensium, et ea vice steterat dominus Icerinus de Romano per 15 dies cum exercitu suo contra Paduanos in villa Tombae; et Paduani cum eorum exercitu ob timorem imperatoris et domni Icerini a dicto castro Rivalentae discesserunt, ipso castro penitus non obtento. Et eo anno et mense dictus Azo marchio Estensis, qui tunc erat potestas Vicentiae, aufugit ex civitate praedicta, et Paduae se recepit. Et tunc imperator et dictus dominus Icerinus cum eorum exercitu et populo de Verona ceperunt dictam civitatem Vicentiam nullo contradicente. Et Theonici imperatoris inhonesto modo spoliaverunt et derubaverunt civitatem et domnas mulieres Vicentinas auro et argento et aliis bonis suis. Et de voluntate dicti imperatoris dominus Icerinus de Romano elegit et constituit Gulielmum Vicecomitem de Mantua potestatem Vicentiae.
1237. 6. exeunte Iulio, Gerardus de Dovaria de Cremona potestas Veronae existens, una cum populo Veronensi et auxilio Paduanorum et Vicentinorum et eorum populis et carrociis iverunt circa castrum Sancti Bonifacii, et eum castrum obsiderunt cum novem manganis et pluribus tortorellis seu manganellis, et ibidem steterunt usque ad diem 5. Octobris, castro penitus non obtento occasione imperatoris, qui cepit ipsum castrum in se. Eodem anno 12. Septembris dominus Fredericus imperator praedictus descendit de Alemannia, et hospitatus est ad Mantum, deinde ivit ad Vacaldum, et misit pro Rizado comite de Sancto Bonifacio, qui venit ad eum pro pace tractanda inter ipsum comitem et Veronenses intrinsecos, et 14. Septembris applicuerunt in districtu Mantuano septem milia Saraceni sagittarii missi de Apulia in adiutorium domni imperatoris. Eodem anno 7. Octobris dictus imperator cum magno exercitu ivit circa castrum Monteclarii districtus Brixiae. In eius adiutorium interfuerunt Cremongenses, Parmenses, Mutinenses, Regini et Icerinus de Romano cum quingentis militibus Paduanis, Trivisinis, Vicentinis, Veronensibus et Mantuanis. Et interfuerunt multi milites de Tridento, et duo milia de Alemannia et illi septem milia sagittarii Saraceni. Quod castrum obtinuit dictus imperator 21. Octobris. Et eo anno uxor dicti imperatoris venit Veronam, et 14. Novembris fuit hospitata in monasterio sancti Zenonis de Verona, et honorifice recepta. Eodem anno 26. Novembris dictus imperator cum praedicto exercitu apud Cremonam magnum bellum commisit cum Mediolanensibus et amicis eorum; et plures milites et pedites de Mediolano tunc mortui et capti fuerunt, imperatore victoriam obtinente. Inter quos captus fuit Petrus comes de Venetiis, qui erat tunc potestas Mediolani, et ipsum potestatem super carrocio Mediolanensium ligatum conduci fecit in Cremonam; deinde misit ipsum in Apuliam, et super ripam maris ad furcas ipse Petrus fuit suspensus. In quo bello mortui ceciderunt Albertus de Arcule, et Riprandus de Zerlis. Et eo anno Iohannes Urso de Iebeto fuit potestas Ceretae.
1238. 12. Maii quaedam nobilis domina filia dicti imperatoris, nomine Salvaza, cum maxima comitiva stetit in ecclesia villae Ceretae per 11 dies ad expensas communium Ceretae et Leniaci, ibidem honorifice pertractata; et 22. Maii ivit Veronam; et in die pentecostes ante

⁷ i. e. Minciam.

ianuam Sancti Zenonis de Verona idem imperator eandem domnam Salvazam eius filiam 1238.
tradidit in uxorem domno Icerino de Romano, quam idem dominus Icerinus quadiavit et
desponsavit, et eam conduxit in Veronam in domo habitationis comitis Bonifacii de Panico
cum solemnitate maxima nuptiarum. Eodem anno imperator praedictus Veronam venit a
5 Cremona, et in monasterio sancti Zenonis²² Maii hospitatus est. In eodem die pentecostes Mai. 23.
in Campo Marcio magnam curiam celebravit, cibo et potu reficiente se et eosdem qui in
solemnitate praedicta aderant, et 28. Iunii idem imperator cum omnibus suis ivit ad hospi- Iun. 28.
tandum in terra Goiti districtus Mantuae. Eodem anno 8. Iulii magnum proelium fuit in Iul. 8.
prato sanctae Iustinae de Padua inter Azonem marchionem Estensem et amicos eiusdem ex
una parte, et Icerinum de Romano et Paduanos ex altera parte; et finaliter Azo praedictus
cum parte sua fugit, et ex ipsis plures mortui et capti fuerunt, inter quos captus fuit Iacobus
de Carraria et quidam eius filius; ob quam captiorem ipse Iacobus de Carraria effectus
amicus intimus dicti domni Icerini. Et eo anno propter aliqua verba suspecta inimicus
effectus est; propter quod Robaldus Franciscus, qui tunc erat potestas Paduae pro dicto
15 domno Icerino, fecit ipsi Iacobo de Carraria caput amputari publice in platea.

1239. 26. Iunii in prato monasterii sancti Zenonis domni Icerinus de Romano et praedictus 1239.
Bonacursius de Palude potestas Veronae et tamquam rectores Veronae, pro se ipsis et populo Iun. 26.
Veronense consentiente iuraverunt obedire mandatis domni imperatoris Frederici et Conradi
eius imperatoris filii in manibus Petri de la Vigna recipienti mandato et nomine dicti impera-
toris de firma pace tenenda cum inimicis usque ad festum sancti Michaelis et ultra, ad vol- Iun. 14.
untatem dicti imperatoris. Et eo anno 14. Ianuarii Bonacursius de Palude Veronae potestas
conduxit obsides Paduanorum usque Valegium, deinde ad imperatorem; et eo tempore fecit
diruere turres illorum de²⁴Lendenaria, Calzabuanorum, de Montagnana, illorum de Piscina,
et Sancto Quirico, et plures turres alias civitatis Veronae. Et eo anno imperator Fredericus
25 Ruzerius a Parma veniens et a Cremona, venit Veronam 16. Ianuarii^a, et eo tempore ivit in Iun. 16.
marchiam Trivisinam, et obtinuit civitates Vincentiae Paduae et Tervisii, quem imperatorem
Paduani cum eorum carrocio honorifice receperunt; et pax ab eo imperatore facta et publi-
cata fuit ibidem. Quo imperatore Paduae existente, dominus Gregorius papa nonus eundem Mart. 20.
excommunicavit pluribus sententiis et processibus publicatis contra eum et sequaces eius.

Eodem anno 13. Iunii idem imperator bannivit et in banno cidari fecit omnes de parte Iun. 13.
comitis Rizardi; et confiscata fuerunt et publicata eorum bona in communi Veronae, nisi
ad octo dies se personaliter comparerent seu praesentarent. Eodem anno idem imperator
expugnavit^b castrum Plumatii districtus Bononiae, et eo anno obtinuit eum. Et eodem anno
Bonacursius de Palude potestas Veronae una cum Veronensibus habuit consilium destruendi
35 castrum Calderii tunc episcopatus Veronensis. Et eo anno 4. Octobris . . .

1239. 26. Iunii flumen Aticis in tantum crevit, quod pontem novum, pontem navium Iun. 26.
et omnes alios pontes civitatis Veronae dirupit et fregit; et ultra quinquaginta molendina
quae erant in Atice in civitate submersit; et pontem Sancti Natalis et murum portae de
Morbio et in pluribus aliis locis muros civitatis Aticis aqua emersit; et plures domos in
40 Insuolo et in civitate implevit aqua et dirupit. Et fere per quatuor dies et plures aqua
Aticis per civitatem fecit transitum cum maximo decursu, et deinde cessavit.

1240. 9. Ianuarii Turrixendus filius olim Robaldi reddidit castrum Orsanici Icerino de 1240.
Romano, recipienti nomine imperatoris, et custodes posuit in eodem; propter quod idem Iun. 9.
Turrixendus rediit et intravit in civitatem Veronae. Et eo anno die 7. Februarii dictus Icer- Febr. 7.
rinus de Romano fecit duci captos Morbium de Ponceto, Bonaventuram eius filium, Bena-
sutum iudicem de Pitadina, et in vinculis ferreis in castro Bassani eos fecit includi. Eodem
anno Iacobus Teupolus dux Venetiarum cum Venetis, Azo Estensis marchio, Rizardus
comes Sancti Bonifacii cum Mantuanis, Albericus de Romano, Bianchinus de Guezere de
Camino, Gregorius de Montelongo delegatus domni papae Gregorii cum ceteris aliis mili-
50 tibus Lombardiae et Romandiolae obsederunt civitatem Ferrariae, et ibi steterunt a festo
sanctae Mariae de Februario usque ad primum diem Iunii, et eam civitatem obtinuerunt Febr. 2
eis traditam per tractatum Bertholopei, Marchexini Parvi, Menabovis et Soxinelli de Lam- Iun. 1.
bertis et aliorum proditorum, pactis factis per dominum Salinguerram dominum Ferrariae,
Paulo Intraversario de Ravenna et aliis dominis nominatis, qui interfuerunt obsidioni civi-
55 tatis praedictae. Et eo anno Robaldus Franciscus potestas Paduae pro imperatore Frederico

^a Ita correxi, Iunii ed. Sed cf. Boeckneri nostri regesta. ^b pugnavit ed.

- portavit prope Castrum Rubeum cum lance marchione ~~habuit~~ et cum ~~castrum~~ de ~~Monte~~ ~~belli~~ ~~et~~ ~~plures~~ ~~capiti~~ ~~herunt~~, inter quos ~~Guarabilla~~ et ~~Rizardus~~ de Lendenaria et Fava de Ludis de Ferrara capti fuerunt et ~~Palatium~~ ~~conditi~~.
- Ma. 16. Eodem anno Ugo de Curte de Parma fuit potestas Veronae, et 16. Maii ipse potestas, Bonifacius de Panigo, comes de Pamigo, et Bonacursus de Palude cum militibus et populo de Verona cum plaustris et navibus iverunt per terram et aquam per flumen Aticis versas abbatiam contra Azonem marchionem Estensem et eius amicos et partem in succursum et adiutorium castrum Gaibi, quod tenebatur per Veronenses; et nihil facere potuerunt. Immo turpiter recesserunt, dimissis eorum navibus et plaustris; et ea vice castra Frattae et Gaibi capta et destructa fuerunt per parte ipsius marchionis. Et eo anno dominus Icerinus de Romano fecit amputari capita Ioannis Bosii et Bonzenoni notarii de Gavardo, in palatio communis Veronae, quia confessi fuerunt voluisse tradere castrum Hostiliae domino Philippo episcopo Ferrariensi. Eodem anno Gerardus Rangonus de Mutina potestas Mantuae cum populo Mantuano venerunt Trevenzolum et ad villas circumstantes districtus Veronae pugnaturi cum Veronensibus; qui equitaverunt ad Trevenzolum, et ibidem cum Mantuanis acriter pugnauerunt; et obtinuerunt Veronenses contra ipsos Mantuanos. In quo bello ipse Gerardus de Rangono potestas Mantuae mortuus est; et Bochadasinus de Mantua capitaneus Mantuae et plures alii Mantuani capti fuerunt, et in vinculis ferreis Veronae conducti et carcerati fuerunt. Et eo anno de mense Augusti dominus Fredericus imperator obsedit civitatem Ravennae, et 22. Augusti ipsam civitatem obtinuit. Et eo anno dominus Henricus de Egna fuit potestas Veronae.
1242. de mense Ianuarii Ugucio de Pilio dedit castrum Monticuli maioris et omnia eius alia castra, et Petrus comes de Montebello dedit castrum Montebelli domino Icerino de Romano. Et eo anno dominus Henricus de Egna tunc existens potestas Veronae fecit magnam curiam militum et domnarum cuiuscumque conditionis in palatio communis Veronae, et in foro seu mercato Veronae milites bagordaverunt, et tunc domnae ballaverunt in ponticellis factis extra palatium communis Veronae. Et eo anno die 25. Martii ignis combussit totum castrum Montagnanae. Et dominus Henricus de Egna potestas Veronae et dominus Icerinus de Romano cum Veronensibus in eam terram Montagnanae intraverunt, et eam mitigaverunt, et unum zironem seu rocham fecerunt in ea. Et eo anno datum et traditum fuit eisdem per proditores circa castrum Archularum, portantibus proditoribus extra dictum castrum omnia eorum bona, exceptis victualibus et balistis. Eodem anno Monsferratus filius Ganzoli dedit eius castra domino Icerino de Romano, videlicet castrum Veterum, Bubulcam et Vestenam. Et eo anno factum fuit forum seu mercatum Veronae, et de quadrellis saecatam, et de lapidibus domni Guilielmi de Zerlis. Et eo anno Advocatus de Clavica Veronae dedit castrum Vilimpentae communi Veronae, et expulsi guardas communis Mantuae, quae erant et tenebant dictum castrum. Et eo anno Mantuani destruxerunt turrin et castrum Moraticae.
1243. 21. Martii Brixienses, Mantuani, Rizardus comes Sancti Bonifatii et dominus Turrixendus ceperunt castrum Gazi et eum munierunt; et in eorum adiutorium venit dominus Icerinus de Romano cum mille et quingentis militibus de Marchia. Et eo anno dominus Henricus de Egna tunc potestas Veronae una cum Veronensibus ivit ad reaedificandam Villafrancam cum magnis fossatis, belivedis et una turre; et fecit fieri unum fossatum a capite Villafrancae usque ad caput summae campanae. Et eo anno fossata campanae Veronae facta fuerunt a domo malsanorum Tombae usque ad insulam comitum, quae dicitur nunc de la Scala, ne comes Rizardus transiret de Mantua ad Sanctum Bonifacium. Et eo anno nono Aprilis castrum Villae pictae traditum fuit Mantuanis a Silvagno servo Advocati de Clavica, custodibus ipsius castri euntibus et recedentibus salvis et liberis cum bonis et personis eorum. Et 14. Aprilis Advocatus praedictus de Clavica aufugit ad alteram partem timore domni Icerini de Romano. Et eo anno Henricus de Gazo, Bonzenelus de Gazo et Cossii domni Leonis de Carcere per tormentum in Negaria mortui sunt per dominum Icerinum propter castrum Gadii, quod tradiderunt domino Turrixendo et Mantuanis. Et eo anno castrum Nogariae fuit reaedificatum, et comes Bonifacius de Panico, Bartholomaeus Abriani, Iacobus et Octo de Frabaldis et multi alii proditores capti fuerunt et in

a) an faleratum, ornatum?

b) i. e. ludos equestres exercebant, a Theutonica voce *buhardiren*.

10
 15
 20
 25
 30
 35
 40
 45
 50
 55

Et in anno castrum et turris de Gazo Bartholomaei de Adriano et domus
 Albertini de Paris, turris Albertini de Castellano et casamenta Albertini Sibgaris fuerunt dirupta.
 Et 6. Iulii^a turres et domus Leonis et Pincinellae a Carceribus, et turris et casamenta Hen-
 ricus de Gazo, quae erant in castello Veronae, fuerunt incisae et proiectae, et Bartholomaeus
 Abriani mortuus est in tormento Veronae. Et 22. Iulii castrum Sancti Michaelis a capite
 Teioni captum fuit a Mantuanis et a comite Rizardo. Eodem anno die primo Augusti
 domnus Turrixendus fecit comburi castrum Gadii. Et eo anno Mantuani, Azo marchio et
 Rizardus comes cum eorum exercitibus et aliis Lombardis cum eis per Ioannem de Scana-
 rola 12. Februarii, et eo anno 25. Martii dominus Icerinus pro communi Veronae, et potestas
 Mantuae pro communi Mantuae, unanimiter convenerunt de relaxando omnes carceratos,
 qui erant in carceribus Veronae et Mantuae; quod factum fuit inter Insulam et Castel-
 larium; et sic relaxati fuerunt omnes 28. Septembris. Et eo anno Mantuani, comes Ri-
 zardus cum Veronensibus extrinsecis, et Azo marchio Estensis cum Ferrariensibus pugna-
 verunt ultra Mentium cum domno Icerino et Veronensibus intrinsecis; et ex utraque parte
 multi capti et mortui fuerunt, et plures equi propter nimium calorem suffocati sunt. Et
 Taiaferus et Octolinus de Riva ea vice capti et in carceribus Veronae mortui sunt 25. Iunii.
 Et eo anno domnus Icerinus emit turrim et casamenta quondam Gioti, quae contra fuere
 Fidentiorum, et totum illud, quod domnus Ioannes de palatio habebat et tenebat in Verona
 et eius districtu tam in vasallis quam in aliis rebus mobilibus et immobilibus pretio 1500
 librarum denariorum Veronensium parvorum. Et eo anno Thomaxinus de Grazana fuit po-
 testas Cretae. Eodem anno domnus Fredericus imperator cum magno exercitu venit de
 Apulia; et Cremonenses cum militibus suis, domnus Icerinus cum militibus Veronae, Pa-
 duae, Vincentiae una cum dicto imperatore iverunt in obsidionem civitatis Parmae, et ibi
 steterunt per medium annum, et eam minime habuerunt, quoniam Gregorius de Monte-
 longo legatus domni Gregorii, praeterea Rizardus comes Sancti Bonifacii, Bernardus Ro-
 landi de Rubeis de Parma, virtute Romanae ecclesiae erant in dicta civitate pro defensione
 eiusdem. Et similiter Albericus de Romano, Bianchinus de Camino, Azo marchio Estensis
 et multi Lombardi et Marchiani cum maxima comitiva erant in terra Breselli districtus
 Parmae a capite pontis Padi; et ab alio capite dicti pontis erat Entius rex filius ipsius
 imperatoris cum Parmensibus extrinsecis, defendentes et evitantes quod victuaria non in-
 trarent in Parma. Et finaliter Lombardi et domini nominati, qui erant in servitium Parmen-
 sium intrinsecorum, violenter ceperunt pontem praedictum, et victuaria miserunt in
 Parma; propter quam causam dictus imperator fecit de novo aedificari aliam novam civi-
 tatem, quam appellavit Victoriam, quae civitas erat sita inter Parmam et Burgum sancti
 Donnini, et post parvo tempore transacto post aedificationem dictae civitatis dictus delegatus
 domni papae et alii intrinseci Parmae dictam civitatem ceperunt, et explanaverunt, magna
 auri et argenti spolia depraedantes, et multi Saraceni, qui intus erant, mortui gladio. Im-
 perator versus Cremonam fugam dare coactus est.

1248. Diatalinus de Cauriastico fuit potestas Veronae. Et Fredericus de la Scala eo
 anno fuit potestas Cretae, et domnus Icerinus de Romano cum populis Veronae, Paduae,
 Vincentiae, Feltri et Belluni ivit ad castellarium districtus Mantuae, et ibidem per villas
 Mantuanas maximum guastum fecit; et cepit Cepatam Mantuae stando in dicto districtu
 Mantuae per unum mensum vel circa de mense Octobris, et plures captivos Veronae in
 captivitate duxerat.

1249. rex Encius filius imperatoris Frederici existens apud Mutinam pugnavit cum
 Bononiensibus, et in dicto bello idem rex subcubuit et captus est, et in vinculis aureis in
 Bononia captivatus est, et cum eo captus est Boxius de Dovia de Cremona cum pluribus
 aliis suis et militibus pluribus de Mutina; et statim Mutinenses dederunt et submiserunt se
 Bononiensibus⁹ propter conflictum receptum ab eis. Eodem anno Arabonus de Montesello
 existens rector Veronae, domnus Icerinus cum populis Veronae Paduae et Vicentiae ivit
 ad terram Estensem, et eam habuit proditorie pecunia mediante per Vitalianum de Arolda
 11. Septembris, et ea die rocham dictae terrae obsederunt, et ibi steterunt per duos menses.

a) Iunii ed. 9) Hoc unquam factum fuisse negat Muratorius.

1249. circa dictam rocham cum 13 manganis grossis, in ipsa rochia die noctuque manganantibus; et ipsam cepérunt, et totam destruxerunt, excepta turre, quae remansit pro eustodia, salvis personis, quae intus erant, libere relaxatis. Et eo anno custodes plures dimisit, et stare fecit die noctaque per unum annum et ultra circa rochas Cerri et Calaoni, ne aliqui de parte marchionis Estensis possent in eas rochas cum victualibus intrare; et fossata fieri fecit 5 a latere inferiori, et sepes magnas super eo fossato. Et finaliter custodes ipsarum rocharum eas voluntarie dederunt salvis personis eorum et rebus, exceptis armis et balistis. Et eo anno Leo de Aleardis fuit potestas Ceretae.
1250. 1250. dominus Icerinus de Romano dominus Veronae et Petrus de Formaniga existens potestas Veronae fecerunt fieri foveam seu fossatum a Sancto Spiritu de Verona usque ad 10 insulam comitum seu de la Scala. Et eo anno dictus dominus Icerinus habuit castrum et villam Montissilicis eidem traditum per dominum Piscem et eius filios et eorum amicos de Montesilice districtus Paduae. Et eo anno dictus dominus Icerinus, prima uxore defuncta, in uxorem accepit quamdam filiam domni Bontraversi.
1251. 1251. Ugo de Sancta Iuliana fuit rector Veronae, et Gilbertus et Zavarisius fuerunt 15 rectores Ceretae. Et dominus Icerinus cum populis Veronensibus et Paduae et Vincentiae atque Tridenti ivit in districtu Mantuae in terra Bruleti, et ibi stetit per 20 dies; deinde ivit ad terram Campitelli districtus Mantuae, et cepit turrin seu campanile dictae terrae, et omnes homines qui erant in dicta turre capti fuerunt, et totam illam terram combussit atque praedatus est. Et eodem anno Mediolanenses cum eorum exercitu ex una parte 20 erant in obsidione civitatis Laudi, volentes eam; et Cremonenses cum eorum exercitu ex una parte erant in obsidione civitatis Laudi et ipsi, et tamen posuerunt se in defensionem ipsius civitatis. Tandem Mediolanenses eam obtinuerunt, eo quod Cremonenses et Papienses terga verterunt Mediolanensibus; et cum ipsis Cremonensibus erant Fredericus de 25 la Scala et Rainerius de Insula, missi pro ambasciatoribus domni Icerini pro defensione ipsius civitatis Laudi. Eodem anno de mense Octobris Conradus rex Apuliae et dominus Icerinus de Romano cum populis Veronae Paduae et Vincentiae cum magno exercitu et multis exercitibus Theutonicorum iverunt ultra Menzum ad castrum Goiti districtus Mantuae, et ibi steterunt per 15 dies ad parlamentum cum Cremonensibus Papiensibus Placentinis et aliis rectoribus civitatum Lombardiae cum complicitibus imperatoris. Et transactis 15 diebus 30 reversi fuerunt Veronam, et de praesenti dictus rex cum eius comitiva per Portum Naonem cum navigio et maximo apparatu transivit in Apulia. Et eo anno Rainaldus marchio Estensis existens carceratus in Apulia, mandato ipsius regis venenatus est et decessit.
1252. 1252. dominus Icerinus de Romano fecit capere Carnarolum de Monticulis, Visum de Beto et eius filium Pecorarium, Mantesi et eius fratres, Petrum de Bonis et eius fratres, 35 Ioannem de Cendamo et eius filios, Florum de Verla et eius fratres, Albertum de Bebege et bastardum eius, et Henrigetum notarium de Panceria, fratres de Cacetis, Andriolum notarium et plures alios de Verona, et cum eis Ugonem de Sancta Iuliana cum multis Paduanis; et de mandato ipsius domni Icerini condemnati fuerunt omnes praedicti per dominum Bonutium iudicem de Cereta, et trainati per civitatem Veronae, deinde decapitati 40 in mercato Veronae de mense . . . . . millesimi praedicti.
1253. 1253. Rizardus comes Sancti Bonifacii obiit in civitate Brixiae in domo fratrum Prae- 5 dicatorum de mense Februarii. Et eo anno Buzacarinus de Padua et Albertus Macognem fuerunt vicarii Veronae, et Gilbertus et Zavarisius de Zavarisiis fuerunt rectores Ceretae. Aug. Et eo anno de mense Augusti ivit dictus comes Nogariam, et cironem ipsius ex toto 45 combussit.
1254. 1254. dominus Icerinus fecit capere Taxium de Castro rupto, Thomasinum de Grezana, Thomasinum de Ocha, Menapacem, Leonem, Aleardinum fratres de Messa, Firmum de Cereta et Fredericum eius filium, Thomasinum Suppicognam et alios multos de Verona, et eos fecit trainari per civitatem Veronae et in mercato Veronae eos fecit interfici et comburi. 50
1255. 1255. de mense Aprilis dominus Icerinus fecit capere Ziramontem de Romano eius Apr. fratrem, et ipsum in vinculis ferreis duci fecit et includi in castro Semontis; deinde conduci fecit in carceribus communis Veronae, et ibidem mortuus est. Et eo anno misit Icerinum de Egna captum in Marchia. Et eo anno quidam miles de Apulia existens potestas Tridenti 55 pro domno Icerino una cum Azone et Aldrigeto de castro Barco, et cum aliis civibus Tridentinis, acceperunt civitatem et castra Tridenti in se contra dominum Icerinum.

1256. Bonifacius de Marostiga et Compagnus de Padua fuerunt rectores Veronae; et 1256
Frassapaya de Ponti fuit potestas Ceretae. Et eo anno dominus Icerinus cum populis
Veronae Paduae Vincentiae Tridenti et Feltri, et cum omnibus eius amicis undique con-
vocatis, cum magno exercitu ivit ultra Menzum paene civitatem Mantuae ante portam
5 ipsius civitatis a latere versus sero; et ibidem stetit per mensem de mense Iunii dando
guasta continua in villis Mantuae de vineis arboribus bladis broilis et domibus eorumdem.
Et ea vice dominus Palavicinus marchio existens potestas Cremonae cum Cremonensibus
venit in eo exercitu in auxilio dicti domni Icerini. Et eo anno quidam delegatus domni
papaee cum copia soldatorum ecclesiae Romanae et maxima turba balisteriorum Venetorum
10 Bononiensium Mantuanorum Marchiae et aliarum partium iverunt Paduam, et eam civitatem
ceperunt et castrum eiusdem civitatis. Et dominus Ansedisius, nepos dicti domni Icerini,
qui erat in civitate Paduae vicarius pro ipso domno Icerino, et Albergerius de Vivario qui
erat cum eo, Vincentiam aufugerunt solummodo cum personis eorum, ipsi delegato domni
papaee civitate Paduana cum omnibus castris suis relicta vel relictis, exceptis Montissilicis
15 et Calanji, quae diu steterunt et se defenderunt. Statim marchio Estensis circa ipsas
rochas custodes in obsidionem misit, ne in dictis rochis victualia mitterentur; et finaliter
dictus marchio dictas rochas obtinuit. Et statim ea vice dictus dominus Icerinus fecit deti-
neri in Verona omnes Paduanos, qui erant in Verona et in exercitu cum eo circa Mantuam,
et in carceribus positi sunt in Sancto Georgio de Verona, et ibidem mortui sunt omnes.
20 Et transactis 15 diebus dictus dominus Icerinus cum magno exercitu et apparatu ivit contra
dictum delegatum Paduae, et in burgis stetit per plures dies credens civitatem recuperare,
quod non fecit. Et reversus est Veronam. Et eodem anno Peronus de Leniaco, Bonini-
contus de Sancto Petro Leniaci, Martinus de Via et multi alii de Leniaco in vigilia omnium
Sanctorum interfecerunt Contaodum Canis, qui erat potestas Leniaci, et cum eorum filiis et
25 uxoribus fugerunt ad aliam partem clamantes alta voce: *Viva il marchese Azo da Este! La
terra è nostra!* et habentes secum in Leniaco insignia ipsius marchionis. Et eo anno
transactis paucis diebus credens civitatem recuperare seu Leniacum, Bonifadus de Colonia
et Aprilis eius filii et plures alii de Colonia cum eis dederunt castrum et villam Coloniae
marchioni Estensi et parti comitis, et timore domni Icerini ad alteram partem fugerunt.
- 30 1257. Thomaxius de Masone, Carus de Vincentia et Zacharia de Ferrara existentes
vicarii Veronae, et Bonaventura de Verme existens potestas Ceretae, dominus Icerinus de
Romano fecit capere Fredericum et Bonifacium fratres de la Scala, Boninsigna de Clavica
socerum dicti Frederici de la Scala, Avancium Mouzevelli, Iacobinum Zovenoni et omnes
de domo sua, Zenarium de Belde-Ponto, Bonaventuram Alberti Trentini et fratres eius,
35 Nicolaum Trentinum Petri Duci et Antonium de la Mele et multos alios Veronenses, tam
nobiles quam cives, quos dixit esse proditores contra ipsum dominum Icerinum, eo quod
volebant tradere civitatem Veronae Mantuanis et Azoni Estensi, et ipsos omnes fecit trainari
per Veronam et per forum Veronae ad sonum campanae; et combusti et mortui fuerunt
in dicto foro de mense Octobris. Eodem anno dominus Albricus de Romano venit ad prae-
40 ceptum domni Icerini eius fratris, et eidem reddidit civitatem et castra Tervisii; et pacem
inter se fecerunt osculo et signo pacis in Castro-Franco districtus Tervisii 8. Mai; et in
signum firmae pacis et concordiae dictus dominus Albricus dedit eidem domno Icerino tres
filios suos in pignus et fidem pacis: quos posuit in castro Sancti Zenonis pro pace per-
petuo conservanda.
- 15 1258. Thomaxius de Maxone et Zacharia de Ferrara existentes vicarii in Verona, et 1258.
Mastinus de la Scala existens potestas Ceretae, dominus Icerinus fecit capere Basuinum et
Bellabranca eius filium, Gabrielem Zanini et eius filium Ioannem Zaninum, Bon-Ioannem
de Calzareriis et eius filios et omnes de domo sua, Zordanum de Capitalibus et fratrem
eius, et multos alios tam cives quam nobiles de Verona, qui omnes in iudicio praemortui
50 sunt primo Februarii mandato dicti domni Icerini. Eodem anno dominus Philippus archi-
episcopus Ravennae, sanctae Romanae ecclesiae legatus, et dominus Cossadoca electus
episcopus Veronae, Simon Domini Bonifacii de Fojano de Regio existens potestas Mantuae,
Bianchinus de Camino, Pancera de Arco, Buratus de Sala, cum populis Brixiae et Mantuae
existentes circa castrum Torrexellae districtus Brixiae, et volentes prohibere ne trecenti
55 milites domni Icerini, qui erant Cremonae, redirent Veronam, dictus dominus Icerinus cum
suis militibus et populo Veronae Vincentiae et Feltri ivit versus exercitum Torrexellae,

- 1258 dimissa in Pischeria certa populi quantitate; et cum eo legato et cum suis acriter pugnavit, et victoriam habuit de praedicto legato; et plures capti et mortui fuerunt, inter quos captus fuit praedictus legatus, episcopus Veronae similiter, potestas Mantuae et Brixiae, Buratus de Sala et plures alii de Brixia et de Mantua, et Veronae conducti in carceribus Zerlorum, et de curte alta in captivitate positi fuerunt die 28. Augusti. Et die sequenti dictus dominus Icerinus cum eius exercitu intravit Brixiam, et eam pacifice obtinuit, et quiete venientibus omnibus ad eius mandata sine ulla contradictione.
- Aug. 28.
1259. 1259. dominus Icerinus de Romano cum maximo apparatu et populis Veronae et Brixiae ivit circa castrum Friolae Vincentini districtus, et ipsum castrum obtinuit cum omnibus qui intus erant, et omnes mala fecit morte interfici. Et statim reversus est in territorio Brixienti circa castrum Urcii, devastando omnia circa ipsum castrum. Deinde ivit Monzam districtus Mediolani, deinde Cassanum ultra flumen Addae, et in transitu dicti fluminis Boxius de Dovaria cum suis ivit contra dictum dominum Icerinum, et eum personaliter cepit, et conduxit eum captum et vulneratum in castrum Sonzini districtus Cremonae, ex quo vulnere idem dominus Icerinus mortuus est 27. Septembris, et in arca marmorea sub scalis palatii castri communis Soncini sepultus est, et regnavit inter hostes viriliter dimicando annis 33.
- Sept. 27.
- Nota quod hic habuit principium dominus Mastinus de la Scala faciendi se dominum civitatis Veronae.
1260. 1260. post mortem domni Icerini de Romano dominus Mastinus primus de la Scala factus fuit potestas Veronae. Et eo anno dominus Albricus de Romano cum uxore et filiis filibusque suis reduxit se in castrum Sancti Zenonis districtus Tervisii, tenens ipsum castrum pro eius tuitione et suorum, occasione mortis domni Icerini eius fratris. Et ea vice Boxius de Dovaria de Cremona et cum eo Azo marchio Estensis, Mantuani cum populis et carrociis Ferrariae Mantuae et Cremonae, nec non populi et communia Veronae Paduae et Vincentiae et Tervisii iverunt ad dictum castrum Sancti Zenonis in obsidionem, et ibi steterunt a primo Maii usque per totum mensem Augusti. Quod castrum Sancti Zenonis captum fuit per eosdem tractatu Messae de Porcillis, qui erat in custodia dicti castri cum aliquibus Teuthonicis dicto tractatu consentientibus; et in eo castro captus fuit dictus dominus Albricus de Romano cum uxore et liberis; et statim fuit ipse dominus Albricus gladio interfectus una cum uxore et liberis. Omnes fuerunt igne cremati et combusti omnes, scilicet mulieres; masculi vero divisi fuerunt inter dictos membratim. Et dicti domini civitatum praedictarum habuerunt unusquisque portionem eis tangentem.
1261. 1261. de mense Septembris anno completo potestariae ipsius domni Mastini de la Scala, et de eius voluntate factus fuit potestas Veronae dominus Andreas Zeno de Venetiis. Et eo anno Azo Estensis marchio cum Ferrariensibus, Loysius comes Sancti Bonifacii cum Veronensibus extrinsecis et illis de Lendenaria iverunt contra civitatem Veronae fere per quinque miliaria, credentes ipsam civitatem violenter intrare; quod minime facere potuerunt. Sed castra vertentes, obtinuerunt castra Coloniae Sabloni Leniaci et gironem castri Ponti; et in eo girone castri Ponti stetit ipse Loysius cum tota familia sua per novem menses et ultra. Et tunc temporis et illi de Leniaco dederunt terras Leniaci et Ponti dicto domino Mastino de la Scala et parti intrinsecae de Verona, et expulerunt dictum Loysium comitem a dictis castris. Et eo anno illi de Lendenaria cum omnibus de domo eorum et aliis extrinsecis de eorum parte de Verona obtinuerunt castrum de Lavaneo, et eum tenuerunt per mensem vel circa; deinde id castrum reddiderunt eidem domino Andreae Zeno potestati Veronae nomine dicti domni Mastini de la Scala, sanis et salvis euntibus et exeuntibus a dicto castro cum personis et rebus eorum.
- Sept.
1262. 1262. dominus Mastinus de la Scala factus fuit et creatus capitaneus totius populi civitatis Veronae de communi voluntate et consilio populi civitatis eiusdem.
1263. 1263. dominus Ludovicus comes Sancti Bonifacii cum omni parte sua et omnibus sequacibus eiusdem expulsus fuit de civitate Veronae 14. mensis Septembris. Et ex postea ipse seu ipsi comites Sancti Bonifacii nunquam in civitate Veronae penitus redierunt. Et ab anno praedicto usque ad annum 1277. regnavit et rexit idem dominus Mastinus de la Scala in civitate Veronae, dominus civitatis praedictae.
- Sept. 14.
1266. 1266. dominus Carolus rex Apuliae, senator Romanus, cum magno exercitu et comitiva Lombardorum et Toscanorum civitatum Tusciae et Lombardiae obtinuit Apuliam.

1267. dominus Conradinus rex et dominus Henricus domni regis Castellae germanus frater existens senator Romanus, una cum Romanis et dicto domno Conradino iverunt et intraverunt Apuliam contra praedictum domnum regem Carolum regem Apuliae, et fecerunt durum praelium contra eum; et finaliter dictus dominus Carolus victoriam habuit contra eos; in quo bello plures diro gladio sunt extincti et capti, inter quos capti fuerunt dominus Conradinus rex regis Conradi filius, dominus Henricus regis Castellae frater, dominus dux Austriae, dominus Conradus de Antiteia¹⁰, dominus comes Galvagnus cum uno eius filio, dominus Thomaxius de Aquino camerarius ipsius domni Conradi, et Mainardus de Castanea et plures alii Tusci et Teuthonici infiniti, ultra mille, decapitati et morti traditi tunc fuerunt. Qui dominus Henricus et comes Galvagnus cum uno eius filio eidem domno Carolo redemptione mortis eorum tradere voluerunt centum milia oncias puri auri, volentes esse perpetuo carceri obligati. Quod fuit 23. Iulii millesimi praedicti.

1269. dominus Turixendus de Turixendis de Verona 20. Octobris fuit interfectus in Verona per quemdam filium Bernardini de Sancto Apostolo et quosdam alios de Verona; et tunc Poncinella a carceribus cum certa quantitate Veronensium aufugit de Verona, et intravit seu invasit castra Leniaci Villae-Franchae Illaxii Suavi Bubulchae et Vestenae et alia multa castra districtus Veronae; et ligam fecerunt cum vinculo iuramenti cum domno Luixio comite Sancti Bonifacii et eius parte extrinseca, faciendi vivam et rectam guerram domno Mastino de la Scala capitaneo populi civitatis Veronae. Quae castra tenuerunt, et cum ipsis guerram fecerunt ipsi domno Mastino et communi^a Veronae per duos annos et ultra. Quae castra finaliter tradita fuerunt ipsi domno Mastino per tractatum habitum cum quibusdam, et ea castra ex postea pro communi Veronae tenuit usque ad ultimum vitae suae. Et eo anno comites de Sancto Bonifacio cum parte ipsorum expulsi fuerunt a civitate et districtu Veronae, qui ex postea nunquam redierunt. Qui hic per ordinem notati sunt: primo dominus Ludovicus comes de Sancto Bonifacio filius eius cum omnibus ab eo descendentes; dominus Crosna de Lendenaria cum filiis fratribus et eorum descendentes omnibus; dominus Isnardus de Capite-Pontis cum fratribus et cum omnibus ab eo descendentes; dominus Bartholomaeus de Palatio cum filiis et cum omnibus ab eo descendentes; dominus Rizardus, Bartholomaeus, Nicolaus, Pegorinus eorum nepos, filii quondam domni Pegorini de Monzambano cum omnibus de domo sua et cum omnibus ab eis omnibus descendentes; dominus Balzanellus de Henrigeto et Micola cum filiis et eius descendentes; dominus Balzanellus de Tresea Novella cum filiis et cum omnibus ab eis descendentes; dominus Conradus de Cavazanis cum filiis fratribus et nepotibus et cum omnibus ab eis descendentes, exceptis Armino et Todesco, qui venit pro pactis Monzambani domni Iacobi de Zerlis; Bonifacius Zerlotus patruus eorum cum filiis eorum et cum omnibus ab eo descendentes; dominus Frizolinus, dominus Blanzardus, Daniel de Arexii, et omnes de Cataneis, de Grexiis et cum omnibus ab eo descendentes; Flous, Morbisus et Bonaventura de Terceto; Recentius quondam Bonini, Ricardus quondam Henverardi de Voceto cum fratribus filiis nepotibus et consanguineis et omnibus ab eis descendentes; dominus Naxellus de Sancto Petro Hengana maiori cum fratre et filiis; dominus Bonaventura de Garda cum filiis et cum omnibus ab eo descendentes; dominus Beronus iudex de Montorio cum fratribus cum consanguineis et nepotibus et omnibus descendentes; dominus Bonacursius iudex de Montorio cum fratribus cum consanguineis et eorum descendentes, Thebaldus eius nepos de Pitania cum consanguineis et omnibus eius descendentes; dominus Marctus de Natu cum filiis et fratribus et eius descendentes; Bonaventura domni Maerii de Sardenellis, Antonius Venturae Sardenae cum filiis fratribus et eius omnibus descendentes; dominus Aldrigetus cum filiis et eius omnibus descendentes; dominus Octus, dominus Odoricus quondam domni Achylicis filius; Alexander de Vicecomitibus et cum omnibus filiis fratribus et eorum omnibus descendentes; heredes quondam domni Iperini de Mosto et cum omnibus ab eis descendentes.

1277. decimo septimo Octobris existens tunc potestas Veronae dominus Iohannus Gamba grossa de Bonacosis de Mantua, interfectus fuit Mastinus de la Scala per tractatum quorundam civium Veronae, ob cuius mortem capti et mortui fuerunt actores sceleris supradicti, et expulsi banniti ac perpetuo relegati, et eorum bona confiscata fuere camerae seu factoriae domnorum de la Scala. Inter quos mortuos et bannitos fuerunt illi de Plancanis de

^{a)} communis *et.*

¹⁰⁾ i. e. Antiochia.

1277. Pigotio et illi de Scaramellis, et plures alii de Verona. Qui dominus Mastinus regnavit in dominio 16 annis vel circa. Isti fuerunt interfectores domni Mastini de la Scala, ut hic describuntur seriatim, et proditores fuerunt. Primo Daniel de Scaramellis filius Isnardi de Scaramellis, Bartholomaeus, Antonius fratres et filii quondam Benedicti; Altiderius de Bustia; Vantus, Iacobus eius frater; Iacobus quondam Mucii nepos praedictorum; Sandrinus 5 de Pigotio; Sardelus de Mizollis; magister Bologninus notarius de Braida, Botinus de Castagneto, Ravonus de Contro, Soxinus Baraterius, Ioannes de Foia; Tarnagellus de Nigrello, Merlius Becarius, Castellanus eius filius, Altegranus de Lazisio; Ioannes Omnebonum fratres et filii Bonazontae de Sancto Paulo Veronae; Parentius eius filius; Laurentius Galvagnus; Delavantius, Antonius, Bertholinus fratres de Pigotio, Gerlus Zenò de Graixio 10 de Sancto Nazario; Ivanus, Lazarius, Marsilius, Antonius de Fratta fratres de Pigotio.*

a) hic Muratorius subiungit notitiam anni 1278, quae tamen non Parisio sed ignoto illi qui anno 1301. scribendi curam iterum suscepit, assignanda est: 1278. post mortem domni Mastini praedicti dominus Albertus de la Scala, frater domni Mastini praedicti, successit in dominio et factus fuit capitaneus et dominus civitatis Veronae, qui dictam civitatem benigne gubernavit et rexit annis 23 in dominio, et is morte naturali decessit. *Scipio Maffei in complura chronicae exempla Veronae haberi 15 Muratorio scripsit, attamen de termino quousque Parisius scripserit se dubitare addidit. *) V. Cl. Iohanne Vetudo momento codex D. Marci haec habet supra a. 1101. Mathelde. 1115. Matelda. 1146. Teonicis super . . Henrichus. 1152. Mantua. 1156. athenus. 1164. super. 1170. Bonifatius. 1178. Ferrarie.

ANNALES MANTUANI.

Extant Venetiis in codice saeculi XV chartaceo in folio bibliothecae D. Marci in Appendice classis IX Itatorum numero 284 signato, unde transcriptos V. Cl. Carolus d'Arco pagg. 28—58 partis II. tomi primi novae seriei Archivii historici Itali anno 1855 edidit; notisque illustravit quarum praecipuas sigla auctoris addita repetimus. Textum tamen trecentis locis emendatum sistere licuit insigni in rem nostram favore virorum clarissimorum reverendissimorum D. Iosephi Valentinellii abbatis Marcianae praefecti et Iohannis Veludi bibliothecarii vices gerentis, qui me petente codicem summa fide et cura cum editis iterum contulit.

10 Notitias ex libris registris et actis publicis saeculo XIII collectas et certe inde ab anno 1268 a scriba coaevo conscriptas fuisse, cuique eas pertractanti persuasum erit. Antiquo tamen codice iam deperdito aut latente, sermonem saepe vitiosum minime miraberis, praecipue dum circa annum 1300 lingua Italica iam eo usque processit, ut mox immortalia Dantis Aligherii carmina populis praebere possit. Quare textum raro tantum et iis praecipue locis ubi littera ommissa additave scribae saeculi XV. tribuenda videbatur emendavi, relictis viliis quae aliquo modo corruptum sermonis vulgaris statum referre possent.

Supra pag. 1 monui, annales nostros in codice et editione excipere annotationes breves ad res Veronenses facientes, quas loco suo inter Veronensia constitui; quorum in fine scriba ad annales Mantuanos his verbis transit:

Supradicta millessima non sunt continuata, et magis pertinent ad Veronenses. Et ista inferiora pertinent ad Mantuanos, et erunt descripta millessima et consules regnantes.

In 9 anno 1183 consul¹ maior civitatis Mantuae dominus Zachonus de Grossolanis. Et 125 eo tempore interfectus fuit dominus Ugoinus de Oldevrandis.

In 1184. in 1185. in 1186. episcopus Grasciuvinus² fuit potestas Mantuae; et in primo anno papa Lucius venit Veronam; et in secunda potestaria idem papa obiit; et in tertia factum fuit concordium Suzarie³, et ibi mortuus et sepultus est.

In 1187. et 1188. et 1189. dominus Atto Pagani de Pergamo fuit potestas Mantuae; et in ipso anno capta fuit Fracta³ a Veronensibus, et multi Ferarienses capti fuerunt et ducti Veronam; et dedicata est ecclesia maior Verone a papa Urbano. Et capta fuit terra de ultramarii a Saladino; et in secundo anno Mantuani inciperunt facere pontem molendinorum; et in tercio anno comes Sotus interfectus fuit, et nobiles de Ripalta inceperunt pontem suprascriptum.

35 1190. consul Malvecii Otebonus cum sociis suis; et eo tempore Friderichus imperator obiit.

1191. consules Mantuae Acerbus Cataneus et Conradus de Bussis; et fuit suo tempore desconfita Cremonensium a Brexiensibus in flumine Lolii, que vocata est Civeda; et fuerunt nundine Mantuae incepte.

⁴⁰ a) cuiuslibet anni notitiae vox in praeposita in codice. b) Luzanie ed.

1) Consules Mantuae inde ab anno 1126. notos adnotat. A. 2) Grassetonius. A. 3) Castello della Fratta. A.

1192. dominus Gnaffus de Padua fuit potestas Mantue.

1193. dominus Lorenzonus Guardetus et Boso Avocatus fuerunt consules Mantue, et fuerunt expulsi de regimine ante tempus completum.

1194. dominus Lantelinus de Landriano de Milano fuit potestas Mantue. Et eo tempore Saladinus rex ultra mari obiit. 5

1195. episcopus Henrichus fuit potestas Mantue.

1196. dominus Chazanimichus de Bononia fuit potestas Mantue.

1197. consules Mantue domni Lorenzonus Gualfredus et Guifredinus comites; et imperator Henrichus obiit.

1198. Iacobus Bernardi de Bonopia fuit potestas Mantue; et ipso tempore fuit prelium in Bregentini, et Ferrarenses devicti fuerunt a Mantuanis, et ducti Mantuam in carceribus.

1199. Stéfanus de Turbiago de Brixia fuit potestas Mantue. Et in suo tempore die sancti Iohannis Baptiste desconfiti fuerunt Mantuani a Veronensibus et sociis in terra Zupate⁴; et rex Henrichus fuit incoronatus Rome.

1200. consules Mantue domni Otto Ugozonis et Ovilianus Vicedominus. 15

1201. comes Guelfus de Sancto Martino fuit potestas Mantue; et in ipso regimine idem potestas interfectus fuit in territorio Nogarolarum iuxta flumen Revengate; et Mutinenses capti fuerunt per Mantuanos et Reginos⁵ apud Sormenzonum⁶.

1202. comes Bonifatius eius⁶ filius; et eo tempore Bruzella de Brixia fuit desconfita et capta. 20

1203. dominus comitus^b Albertus de Casalodo et Azio de Mosio.

1205. consules Albertus de Tribulis et Oldelbertus de Agnelis. Et die pentecoste devastata fuit terra Sancti Bonifacii de Verona⁷.

1206. Poncius Amatus de Cremona fuit potestas Mantue; et suo tempore magnum prelium fuit intra partem comitis et Monticulorum in Verona; et magnus ignis fuit in dicta²⁵ civitate. Et tunc marchio Azzo frater fuit potestas Verone; et tunc Mantuani in servitio partis comitis iverunt cum charotio ad burgum Sancti Zenonis, et ipsum cumbusserunt. Et hoc fuit de Maio.

1207. et 1208. dominus Azo marchio Estensis fuit potestas Mantue. Et in ipso anno incepta fuit guerra Poltronorum et Calurosorum, et expulsa fuit pars Monticulorum de Verona; et captum fuit castrum Verone a parte comitis de mense Septembris. Et in secundo anno rex Filipus interfectus fuit a lantegrado de Diuraga⁸. 30

1209. dominus episcopus Henricus fuit potestas Mantue; et eo tempore rex Octo ivit Romam, ad se incoronari faciendum. Et Bertolatus Calorosus interfecit Balsium de Poltronibus. 35

1210. et 1211. supradictus dominus Azzo marchio fuit potestas Mantue.

1212. et 1213. marchio Oldrevandinus eius filius fuit potestas Mantue. Sed tamen dominus Iacobus de Marosteglia⁹ fecit secundam potestariam pro ipso domno Oldrevandino. Et in prima potestaria Azzo marchio secundus et comes Bonifatius obierunt de mense Novembris; et in secunda potestaria captus fuit carocius Mediolanensium a Cremonensibus⁴⁰ in territorio castro Leonis; et capta fuit turris Pultronorum a Calorosis Mantue.

1214. dominus Geroldus de Salis de Brixia fuit potestas Mantue. Et suo tempore combusta fuit turris Belforti sive Belvesini de Carachato. Et captum fuit castrum Sancti Leii per dominum Carlaxarum de Lethelano, et traditum^c in manu inimicorum.

1215. et 1216. dominus Lambertinus de Bivialdo de Bononia fuit potestas Mantue, et in primo anno factum fuit Burgum fortem⁹, et Padus congelavit. Et in secundo anno papa Innocentius obiit die 16. exeunte Iuho. Et regina Appulie venit in Lombardiam, et intravit Veronam de mense Octubris. Et rex Octo fuit incoronatus.

1217. comes Bonifatius de Sancto Martino fuit potestas Mantue.

1218. Henghiramus^d de Macreta; et illo tempore filii Octatii fuerunt suspensi; et imperator Octo obiit; et combustum fuit palatium Verone, et expulsa potestaria Verone.

1219. Ragazanus de Brixia confalonarius fuit potestas Mantue.

1220. Chazanimichus de Bononia fuit potestas Mantue; et eo tempore imperator Fedricus

a) regiones *cod.* b) comites *ed.* c) traditum *ed.* d) henghinamus *cod.*

4) Cipada. A. 5) prope Formiginem. A. 6) scil. Guelfi filius fuit potestas. A. 7) a Monticulis. A. 55
8) Pfalzgravius de Bawaria. 9) oppidum Vicentinorum. VELUDO. 9') Borgoforte.

secundus fuit incoronatus Rome. Et fuit obsesio facta circha Gonzaga per Cremonenses Parmenses et Reginos. Et captum fuit Bondenum Ardoyny per Mantuanos et Veronenses.

1221. domnus Salinguerra de Ferrara fuit potestas Mantue. Et eo tempore amissit Ferrariam, et ipsam recuperabit.

5 1222. Leo de Carceribus de Verona fuit potestas Mantue. Et suo tempore in fine anni sive sui regiminis, die nativitatis domini Yesu Christi, in quo incipiebat curere

1223. fuit terre motus magnus universaliter per totum mundum, ita quod infinite domus turres et montes ceciderunt. Et Raymundus de Ugonibus de Brixia fuit potestas Mantue; et suo tempore destructum fuit Razolum¹⁰ et stractum¹¹ et omnes capti.

10 1224. Chazanimichus de Bononia fuit potestas Mantue; et suo tempore fuit obsessum castrum Bondenii^a de Burana per Mantuanos et Veronenses, et facta fuit tregua inter Mantuanos et Reginos.

1225. Rizardus comes de Verona¹² potestas Mantue; et tunc fuit dictus comes expulsus de Verona cum sua parte, et factus fuit Leo de Carceribus potestas Verone.

15 1226. in 1228. in 1229. domnus Lauderengus de Martilengo fuit potestas Mantue; et in secundo anno inceptum fuit palatium cum turri, et dominus Ugo Pizonis, Iohanes de Crema et Cerutus de Ripa fuerunt superestes ad faciendum fieri. Et in tercio anno cavatum fuit castrum Castioni Mantuanii¹³.

1229. domnus Guilielmus de Lendenaria fuit potestas Mantue; et suo tempore facta 20 fuerunt fulla et molendina, et cavata sancti Blaxii; et incepta fuit salegatia¹⁴ stratarum et broleti. Et mortuus fuit Reschatus in nondinis Mantue ab Avocatis.

1230. et 1231. secundus Lauderengus fuit potestas Mantue; et in primo anno completus fuit pontem molendinorum et fullorum. Et comes Rizardus de Sancto Bonifacio captus fuit a parte Monticullorum, et detentus^b in carceribus per magnum tempus. Et eodem anno 25 capta fuit Collata per Mantuanos.

1232. comes Balibynus de Casalolto fuit potestas Mantue. Et eo tempore episcopus Guidotus primo venit Mantuam; et cavatum fuit castrum Seravali, et detruncatum fuit dome in broleto.

1233. episcopus Guidotus fuit potestas Mantue. Et in suo tempore facta fuit congregatio 30 Mantuanorum Brixiansium Veronensium Paduanorum Vicentinorum Trivixinorum cum carocis suis, ad Panquaram supra Adexim, per fratrem Iohanem ordinis Predicatorum, ad pacem faciendam inter partem comitis et partem Monticullorum, et inter Mantuanos et Veronenses, et inter omnes qui ibi erant.

1234. Aymericus^c de Arpinello de Bononia fuit potestas Mantue; et in suo tempore 35 fuit exercitus Zevenolte¹⁵, et propalati fuerunt Angeli^d qui congregati erant in Mantua per partem Advocatorum, qui fuerunt bampniti¹⁶ perpetuo et expulsi. Et facta fuit pax inter comites de Casalolto et Caloriosos coram dicte potestate in broleto comunis Mantue.

1235. Iacobus de Melato de Mediolano fuit potestas Mantue. Et suo tempore, de Madio, una die lune quando vadunt tanie¹⁷, mortuus fuit episcopus Guidotus ab Avocatis in monasterio sancti Andree iusta hostium capituli monachorum; et ipsi Advocati expulsi fuerunt, et destructi fuerunt omnino, et monasterium totum expoliatum fuit. Et in festo sancti Galli fuerunt devicti et expulsi Poltroni, Caloriosii et Destuzani vicecomites et vicedomini, et Ravasii, et omnes de parte Advocatorum. Et dictus potestas fuit expulsus de regimine. Et domni Zanerichius de Ripa, Ubaldus de Ripalta, Paganus de Saviola et Guelfus Pizonus 45 fuerunt.

1236. Albertus de Zolzano de Vicentia fuit potestas Mantue. Et suo tempore imperator Fedrichus cum magno exercitu tempore vindimiarum venit obsessum Mantue ad portam Acquadruzii¹⁸, et ibi stetit per tres dies; et in adventu suo rapuit castrum Marcharie¹⁹ a Mantuanis in vigilia nativitatis Domini. Mantuani viriliter insurgerunt, et iverunt 50 Marcharie, et eam per vim ceperunt. Et capti fuerunt trecenti Cremonenses, et imperator cepit Vicentiam et eam combussit.

a) bofdey c. b) dentus c. c) aymenchus c. d) ita comit Cl. Veludo; Agli c.

10) Reggiolo. A. 11) i. e. stratum vel distractum. *facere salesari sive facere aptari vias civitatis.*

12) Sancto Bonifacio. A. 13) in finibus Veronensibus. A. 14) i. e. viae aptatae sunt. Ann. Foroiulienses infra: Anno Domini 1285. die Lunae litaniae. 15) Zenevolta, ubi Mediolanenses Cremonenses fugerunt. A. 16) i. q. banniti. 17) i. q. della Pradella. A. 18) ad Oglum. A. 19) intrante Augusto incept commune Civitatisense

1237. Rizardus comes de Sancto Bonifatio fuit potestas Mantue; et suo tempore factum fuit concordium inter Mantuanos et imperatorem²⁰, et capta Padua cum tota Marchia ab imperatore.

1238. Bernardus Rolandi Rubei fuit potestas Mantue; et suo tempore Calorosi intraverunt Sermidum, et Mantuani obsiderunt eos et ceperunt castrum et homines. Et tunc fuit obsessa Brixia ab imperatore, et Mediolanenses desconfiti et capti cum toto carocio ad Cortonovam ab imperatore Fedricho supradicto.

1239. Guido de Coregia fuit potestas Mantue; et suo tempore fuit eclipsis solis in una die Veneris de mense Iunii circha medium diem.

1240. Ubaldu de Suzaria fuit potestas Mantue; et suo tempore obsessa fuit Feraria¹⁰ per Mantuanos Bononienses et Venetos, et eam ceperunt cum domno Salinguera, qui ductus fuit Venetiis et ibi incarceratus. Et in eodem anno milites Mantuani fuerunt desconfiti, una die sabati tercio intrante Novembre, apud Trevenzolum²¹ a Veronensibus; et ipse potestas et domnus Manganus eius assessor et multi alii mortui fuerunt, et multi milites Mantuani circha 100 fuerunt capti et ducti Veronam; inter quos erat domnus Girardus de Rangono de Mutina, qui debebat esse potestas futurus civitatis Mantue, et ibi fuerunt incarcerati. Et facta fuit porta Fullorum.

1241. et 1242. Guido de Coregia fuit potestas Mantue. Et in primo anno. una die Iovis crasse, adveniente nocte cumbussit palatium cum tota batalia turris; et in refectione ipsius palatium fuit merlatum. Et fuit facta baronia militum Mantuanorum bene 200, qui homines²⁰ habebant arma alba et banderias albas.

1243. et 1244. domnus Sermons Lupus, marchio de Soranea, fuit potestas Mantue. Et in primo anno capta fuerunt plura castra Veronensium a Mantuanis, scilicet Valegium, Gazium, Villimpenta^{a 22} et Triumzolum; et in secunda potestaria papa Inocentius ivit Leonum²² cum cardinalibus suis. Et captum fuit castrum Hostilie die 14. Iannuarii, et homines²⁵ qui erant in dicto castro circha 300 homines, et eos incarceraverunt in carceribus Mantue, et destruxerunt castrum penitus.

1245. Axandrus de Rivolis fuit potestas Mantue; tamen propter iuventutem suam expulsus fuit ante tempus, et domnus Guido de Coregia vocatus fuit potestas Mantue; qui venit et obiit in dicta potestaria, et domnus Matheus eius frater complevit dictum regimen.³⁰ Et eo tempore Rizardus de Ripalta expulsus fuit de Mantua, et tunc papa excommunicavit imperatorem et eum deposuit. Et facta fuit obsesio Mediolani per imperatorem super Lambrum.

1246. Raynerius Zengolus de Tuscia^b fuit potestas Mantue, et expulsus fuit ante tempus; et comes Rizardus²³ complevit potestariam pro eo. Et fuit rex Conradus desconfitus ab Altegrado²⁴ in Alemaea.

1247. domnus Henricus de Rivolis de Pergamo fuit potestas Mantue. et domnus Azzo complevit tempus suum. Et in die Martis sancti factum fuit cambium carceratorum Mantue qui capti fuerunt Trevizoli, cum carceratis Verone qui capti fuerunt in Hostiliam. Et eo tempore factum fuit prelium Levate inter Mantuanos et Ycellinum et Veronenses⁴⁰ apud Gazoldum; et Parma fuit obsessa per imperatorem et Cremonenses.

1248. et 1249. domnus Pax de Bucha de Brixia fuit potestas Mantue. Et in primo anno fuit exercitus in Pado versus Cremonam, et captum fuit Casale maius per Mantuanos, et combusta fuit Zupata a Veronensibus; et capti multi Mantuani in dicta terra. Et in secundo²⁵ anno fuit exercitus secundus Taiate; et capta fuit Victoria a Parmensibus, et captum carocium Cremonensium ab ipsis Parmensibus die Martis exeuntis Febrarii.

1250. domnus Gruamons de Bononia fuit potestas Mantue; et suo tempore rex Henricus captus fuit a Bononienses²⁶ cum multis militibus de Cremona et de Mantua et aliis, qui ducti fuerunt Bononiam et ibi incarcerati²⁷. Et captus fuit pons Tezolarum et castrum Mosii per Mantuanos et Brixenses; in quo castro captus fuit Rizardus de Ripalta²⁸, qui mortuus fuit per Mantuanos cum pluribus aliis. Et imperator Fedrichus obiit in festum sancte Lucie; et factum fuit palatium novum supra broleto.

a) villimpita c. b) Tuscia *cod. saepius*.

20) Kal. Octobris. A. 21) Trevenzolo in territorio subsidium Parmensium. 26) a. 1249. 27) d. 26. Veronensi. A. 22) il Gazzo, Villimpenta. 22*) Lyon, Mai. 1249. *MURATOR*. 28) ex forinsecis Mantuae. A.

1251. domnus Bonifatius de Canossa de Regio fuit potestas Mantue; et suo tempore Ubaldinus de Campitello et comes Princivalus et Ratholus comes cum multis aliis proditoribus et Cremonensibus furtive rapuerunt Marchariam, et capitaneum Cirche occiderunt. Unde Mantuani contra eos viriliter processerunt, capientes dictam terram, Cremonenses occiderunt et Ratholum comitem. Et Campitellum combustum fuit a Veronensibus; et papa Innocentius venit Mantue in die sancti Michaelis.

1252. Tomaxinus de Ponzenicho fuit potestas Mantue; et suo tempore comes Rizardus obiit de Sancto Bonifacio in Brixia, et Lodovicus eius filius datus fuit in manibus potestatis comunis Mantue. Et die anni novi preteriti obiit princeps Raynaldus, filius marchionis Estensis, qui erat detentus in carceribus in Apulia, in fortia imperatoris.

1253. domnus Azzo Estensis marchio fuit potestas Mantue; et suo tempore factus fuit pons Burghifortis supra Padum in columpnis.

1254. et 1255. domnus Gruamons de Bononia fuit potestas Mantue. Et in primo anno papa Singhibaldus Innocentius obiit de mense Decembris; et capti fuerunt Ferarienses extrinseci cum multis Cremonensibus, circa 200, in Burgoforti a Mantuanis, qui ipsum burgum ceperunt malo modo. Et in secundo anno facte fuerunt nocte contra Tezolis. et domnus don Martinus episcopus Mantue confirmatus fuit legatus a papa Alexandro quarto per Lombardiam, Romagnolam, Patriarchatum, Alemaneam, Venetias, ad predicandum crucem contra perfidum Ycellinum et suos sequaces.

1256. domnus Rolandus Lupus fuit potestas Mantue, et ipse obiit in dicta potestaria, et domnus Ugolinus eius nepos complevit potestariam vice sui. Et eo tempore fuit obsessa civitas Mantue per Ycellinum de Romano et Veronenses Paduanos Vicentinos Trivixanos et per marchionem Pelavixinum cum Cremonensibus Placentiis et multis aliis. Et ante quam Ycellinus rediret de exercitu, amisit Paduam per legatum. et ipse Ycellinus incarceravit undecim milia Paduanorum.

1257. domnus Nordius de Ymola fuit potestas Mantue; et suo tempore facta fuit pax inter Mantuanos et Cremonenses, et suo tempore facta fuit moneta parva et etiam grossa ad modum Venetorum.

1258. domnus Simon de Bonifatio fuit potestas Mantue. Et eo tempore militia Mantuanorum et Brixiensium pro comuni fuerunt desconfitti in loco Gambare²⁹ per domnum Ycellinum et Cremonenses, et capti fuerunt multi Mantuani, et ligati et ducti^a Veronam et incarcerati; et illi Mantuani qui capti fuerunt a Cremonensibus, omnes fuerunt dimisi, quia erant secum in pace. Et iterum ipso anno Brixia capta fuit ab ipso Ycellino.

1259. domnus Catelanus de Bononia fuit potestas Mantue. Et eo tempore comes Ludovichus³⁰ rediit cum sua parte in Verona; et ante^b quam rediret factus fuit exercitus supra Adam³¹ per Mantuanos et Cremonenses contra Ycellinum; ita quod die quarto exeunte Septembri dictus Ycellinus desconfitus et captus et percussus fuit super territorium Mediolani in campanea Blaucenade^{c 32} cum multis et infinitis militibus, et ductus fuit Sonzino, et ibi iacet mortuus. Et die dominico penultimo exeunte Novembri iurata fuit pax inter Mantuanos et Veronenses supra palatio novo comunis Mantue, et in pleno consilio.

1260. Simon de Bonifatio fuit potestas Mantue. Et comes Lodovichus eo tempore expulsus fuit de Verona cum parte sua; et facta fuit quedam comunantia in civitate Mantue per illos de parte illorum de Ripa et Saviola. que destruxit privilegia marchionis et comitis quae habebant in Mantua. Et domnus Albricus de Romano fuit captus in castro Sancti Zenonis de episcopatu Trevisii cum tota sua familia et familia a Vicentinis Paduanis et Trivixanis, et mortuus cum uxore et familia. Et seova sive liberatio incepta fuit in civitate Mantue in festo sancti Martini; et sconfitti fuerunt Florentini et capti a comite Zordano³³ et ab aliis de Sena.

1261. Nicolaus Querinus de Venetiis fuit potestas Mantue; et suo tempore magnum prelium fuit inter Gaffaros et illos de Ripa supra pontem Monticellorum.

1262. Tirigellus de Calacisio de Senis fuit potestas Mantue; et eo tempore die dominicho panis ordinatum, pars illorum de Ripa et de Saviola fuit devicta et expulsa a parte Gaffarorum.

1263. Iacopinus Rubeus de Parma fuit potestas Mantue; et eo tempore capta fuit

55 a) et et ducti Veronam iuc. cod. b) ante inserui. c) blaucenade cod.

29) territorii Brixiensis. A. 30) S. Bonifacii. A. 31) Adduan. 32) prope Cassanum. A. 33) i. e. Iordane.

Suzaria per partem illorum de Ripa et Saviola, et eam tenerunt contra Mantuanos, et in vigilia sancti Andree ceperunt eam.

1264. Albertus Chazanimichus de Bononia fuit potestas Mantue. Et eo tempore marchio Azzo Estensis obiit in medio Februario in civitate Ferarie; et combusta fuit circha Suzaria per Mantuanos, et expulsa fuit pars illorum de Gorzanc de Mutina.

1265. dominus Albertus suprascriptus fuit potestas Mantue per unum mensem, et postea comes Lodovichus per septem menses. Postea in Calendis Septembris venit dominus Conradus de Concorezo de Mediolano pro vicario domni Paganellii a Turre, qui fuit electus in potestatem per dominum Raynaldum a Turre episcopum Comarum, qui debebat dare potestatem Mantuanis et Ferrariensibus per quinque annos pro quadam societate facta inter commune Mediolani et commune Mantue et Ferarie. Et eo tempore expulsa fuit pars regii, et illi de Sexoo intraverunt Razolum³⁴. Et in ipso anno rex Karolus et ivit per mare Romam, et fuit electus senator Rome per papam et cardinales; et datum fuit regnum Apulie, Sicilie, Calabrie, si possit conquistare, per papam et suos sequaces, quod regnum tenebatur per regem^a Manfredotum, filium Fedrici imperatoris condam. Unde dictus dominus rex Karolus maximam turbam militum, peditum, balestariorum assoldavit, et venerunt per Lombardiam, non timentes Pelavicinum marchionem, qui dominus erat Cremonae Brixie Placentie et multorum militum de Alemania, qui assoldati erant per ipsum marchesium de avere ipsius regis Manfredoti, qui erant cum carociis suis obviam supradictis militibus. peditibus, balesteriis de Francia Pichardia Provenzia et aliis locis subiectis ipsi regi Karulo et regi suo fratri Francie. Et fuerunt ad castrum Carpoli in episcopatu Brixie, et ipsum ceperunt per vim, et omnes occiderunt, transeuntes per pontem Calepii; et ceperunt Montemclarum. Et in Mantua erat quidam legatus qui predicaverat crucem per Romagnolam et in Bononia, qui habebat secum maximam multitudinem militum et peditum et balesteriorum de partibus illis; et etiam 200 milites erant secum de Gelfis de Florentia, qui venerunt in servitio istorum de Francia. Et cum fuerunt Mantue hospitati, et mortuus fuit per quosdam latrones inter burgum Sancti Georgii et Sanctam Mariam de Credaria quidam nobilissimus miles nomine Iohanes de Bares^b, et iverunt Roman postmodum. Et in ipso tempore dominus Napalio de Turri, qui dominus erat Mediolani Laudi Comarum Pergami et Novarie, cum charociis suis supradictarum civitatum obsessum castrum Palazoli, et ipsum ceperunt per vim; et hoc totum fuit de mense Decembris. Et erant Cremonenses et Placentini cum aliis suis amicis cum carociis in campo obviam ipsi domno Napalioni, et non fuerunt ausi aliquid contra eos.

1266. dominus Paganellus de Turri fuit potestas Mantue per supradictum episcopum Raymundum; et supradictus dominus Conradus de Conconregio stetit pro vicario ipsius domni Paganelli usque quo dominus Carnevalus fuit electus potestas ab ipso domno episcopo Raymundo; et hic fuit per totum mensem Ianuarii. Qui potestas, antequam veniret, interfectus fuit in civitate Verzellarum per partem cartiniorum³⁵ vavatorum et Papiensium. Unde propter mortem ipsius domni Paganelli mortui fuerunt 54 milites de vavatoribus et cataneis qui erant in carceribus in Mediolano in fortia illorum de Turri. Et dominus episcopus cum fratre Tayoni de Bocaciis intravit Brixie cum parte extrinsicha Brixiensium in concordia civibus Brixie; et comes Lodovicus de Ambaxis Mantue fuerunt quando concordium factum fuit de mense Februarii; et tunc Cremonenses destruxerunt castra Brixiensium, Canedum, Pontevigum, Quinzanum, Yorcium, Ostianum³⁶, et multa alia castra supra ripam Oley. Postea dictus episcopus elexit dominum Carnevalum de Turri in potestatem a Februario in antea. Et eo tempore dominus Karolus pugnavit cum rege Manfredo una die Martis in carnis levamine de mense Marzii, et ipsum regem Manfredum deiecit et interfecit cum maiori parte sue^c militie. Et societas Lombardorum fecit exercitum supra Cremonenses cum carociis; in quo exercitu fuerunt cum carociis suis Mediolanum et Mantuanos, Brixiosenses et Pergamaschos, et marchio Estensis cum multa milicia Ferariensium et Paduanorum in Sonzinum; et ibi captus fuit dominus Pinamons de Bonacolsis et deductus ad Sonzinum; et destructum fuit castrum Covi.

1267. dominus Carnevalus de Turri fuit potestas Mantue de mense Februarii. Et eo tempore pars extrinsicha Cremonensium intravit Cremonam per concordiam quam posuerunt duo legati transmissi ab eclesia. Et postea propulsus fuit Boso de Dovaria cum

^a regnum e.   ^b de Francia addit ed. sed deest in codice.   ^c sua e.

34 Reggiolo. A.   35) t. e. capitaneorum.   36) Oret et Ustano. A.

parte sua, et fuit obsessus in rocha sua a Cremonensibus intrinsicis. Et Mantuani ob-³⁷
siderunt castrum Tezolarum³⁷, et ipsum castrum ceperunt cum igne; et multi fuerunt
mortui gladiis, et multi capti et ducti Mantua in carceribus. Et rex Karolus asidiavit
castrum Pozibonici³⁸ de Tuscia. Et Corradinus novellus venit Veronam cum magna militia,
5 et fuit excommunicatus ab archiepiscopo Ravenne, qui tunc erat legatus in Mantua. Et
excommunicavit Veronam Papiam et Pelavizinus et suos sequaces.

1268. dominus Muscha de Turri fuit potestas Mantue, et incepit regimen suum in
Kalendis Marcii. Et suo tempore Coradinus novellus separavit se a Verona, et ivit Papiam,
et a Papia ivit Pisis, et postea ivit Romam; et in ipso itinere preliavit cum mareschalcho
10 regis Karoli, qui erat in Tuscia cum multis militibus, et ipse devicit et interfecit eum
quasi cum omnibus suis militibus. Et cum fuit in civitate Rome, paravit se cum sua mi-
licia, que erat circa octo milia inter Lombardos, Teotonichos, Tuscos et Romanos. Et
domnus don Henricus, frater regis Castele, similiter se paravit cum sua militia, et iverunt
in Apulegia³⁹, et ipsi preliaverunt cum ipso rege Karulo et sua gente de mense Augusti:
15 qui Coradinus et don Henricus cum sua societate fuerunt desconfiti ab ipso rege Karulo.
et quasi omnes mortui preter dictos domnos Coradinum et domnum Henricum^a, cum comite
Girardo de Pisis et comite Galvano, et filius duci Hostericus, qui evasserunt a prelio in
quodam castro Fragepanorum supra mare. Et cum ibi fuerunt, quidam proditores eos
tradierunt in mari in manibus ipsius regis Karuli, et ducti fuerunt Neapullas; et domnus
20 Karolus per sententiam datam per iudices suos fecit amputare capita omnibus supradictis.
preter quam domno don Henrico^a, quem fecit detineri in carceribus. Et in die 10. Augusti
Mantuani fuerunt inter se ad arma, et expulsi fuerunt Roffinus de Zanichalis et Gaffari
cum sua parte de Mantua a comitibus de Casalotto et domno Pinamonte de Bonacolis
cum sua parte; et tunc domnus Muscha potestas separavit se a regimine, dimitens domnum
25 Ardichum eius iudicem pro suo vicario quousque rediret: qui domnus Muscha rediit infra
15 dies ad regimen suum. Et eo tempore in

1269. de mense Februarii marchio⁴⁰ et comes⁴¹ erant in Mantua, et fecerunt venire
Roffinum a Ferraria Mantuam per pontem mulendinorum, ita quod dictus pons fractus fuit,
et non intravit per portam; unde omnes iterum fuerunt ad arma, et detentus fuit domnus
30 Roffinus in palatio, et se percussit cum cultello corpore, et in nocte transmissus fuit Fer-
rariam ad confines: et domnus Muscha penitus se a dicto regimine cum tota sua societate
separavit. Et dicti marchio et comes ascenderunt palatium. et loco potestatis domnus
Matheus de Coregia et Iacopinus Rangonus regebant terram voluntate dictorum domnorum;
et hi fuerunt forte per 15 dies usque ad Kalendas Marcii, ad quas Kalendas dictus domnus
35 Matheus fuit electus capitaneus populi: qui recusavit venire.

1269. dominus Matheus de Coregia fuit electus potestas Mantue, et incepit regimen
suum in Kalendis Marcii. Et in suo tempore in ipso Martio Gaffari sive Zanichalis re-
dierunt in civitate Mantue, amore et rogamine marchionis Mantue, sive de Savira^b et
propter unam parentellam quam fecerunt cum comitibus de Casalotto. Et ipsis stantibus in
40 Mantua, fecerunt comparisonem inter partem intrinsecam, et corumperunt quam plures
magnates de parte illa, videlicet comitem Obizium, Tomasium de Lombardo, Montemagnum
de Stancialibus et fratres, Trimaninum de Vavasore et multos alios, pro avere marchionis
Mantue, volentes facere dictum marchionem dominum sine comite Lodovicho; unde fecerunt
venire marchionem predictum Mantuam quasi furtive cum magna quantitate militum et pe-
45 ditum Ferrariensium, et venit cum oculo ligato. Et tunc comes Lodovichus, qui erat in terra
Liniachi, cum scivit de adventu marchionis, timuit de terra sive civitatis; incontinenti die
et nocte non cessavit equitare, donec fuit in civitate Mantue. Et die una Mercurii 14. Maii
fuerunt omnes de civitate ad arma; quare domnus marchio cum sua parte volebat talia
potentia⁴², que non poterat habere a parte contraria; et fecit pulsare ad suum tintin-
50 nabulum ad martellum, volens congregare suam partem ad se. Et tunc domnus Matheus
potestas fecit pulsari ad suum tintinabulum, et congregata fuit maxima multitudo gentium
in broleto de parte comitum Lodovichum et domni Pinamontis; et marchio non fuit ausus
venire in plateam cum sua gente. Et tunc comites de Casalotto preliaverunt cum Gaffaris

dicto anno
in Mantua
facti sunt.

a) herichum ... hericho c. b) Savia c.

55 37) Tezoli prope Mosium. A. 38) Poggibonzi. 39) i. e. Apulia. 40) Obizo Estensis. A. 41) S. Boni-
facii. A. 42) videtur esse quod nos vocamus *sicheres Geleit*.

et Stancialibus, facientes ponere ignem in domibus Gezorum et turri, ita quod domos et turrim combusserunt, et postea venerunt ad plateam. Potestas vero misit ad Gaffaros ut venirent ad sua precepta; et venerunt. et Tomasius de Lombardo et Montemagnus de Stancialibus et fratres, et plures alii; de quibus circha 12 fuerunt incarcerati, et quosdam dimissi*, sicut fuerunt Gaffari, quos marchio conduxit secum Ferrariam cum sua gente. 5 Die sequente dominus Obizzo comes factus fuit in Francolino propter timorem, et Tomasius de Lombardo dimissus fuit propter parentellam comitum; et dominus Grossena de Lendenaria fuit percussus in fronte, ita quod obiit super guasto illorum de Ripa, cum veniebat cum domino Lodovicho ad broletum. Et tunc Paduani eligerunt supradictum dominum Matheum per suum potestatem ad Kalendas Iulii; qui ivit et dimisit dominum Guidonem suum fratrem 10 loco sui in potestaria Mantue. Et die festi Omnium sanctorum illi de Ripa et de Saviola cum sua parte recepti fuerunt ad precepta comunis Mantue, et intraverunt civitatem. Et dominus don Bonacolsa, abas Sancti Andree, obiit in Mantua, et dominus don Albertus factus fuit abas dicti monasterii.

1270. supradictus dominus Matheus fuit potestas Mantue, et incepit sua potestaria in 15 Kallendis Marci. Et suo tempore civitas Brixie data fuit per cives ipsius terre sub dominio regis Karuli.

1271. dominus Guido fuit potestas Mantue a Kalendis Aprilis et in antea. Comes Ludovichus fuit capitaneus populi.

1272. supradictus dominus Guido fuit potestas Mantue et incepit regimen suum a Kalendis Aprilis in antea; et facta comparatione inter ipsum potestatem, comitem Lodovichum de Verona et comites de Casalotto cum suis amicis ex una parte, et dominos Fedricum 20 comitem de Marcharigia⁴³ et Pinamontem de Bonacolsis cum suis amicis ex alia parte, die Iovis quarto exeunte Iulii expulsus fuit dictus potestas de regimine civitatis Mantue. Et domni comes Fedrichus et Pinamons ascenderunt palatium, facientes regimen civitatis 25 cum quibusdam iudicibus de Mantua; et regerunt terram duobus mensibus et quatuor diebus. Et tunc vocaverunt dominos per potestatem; scilicet dominum Franciscum de Foyano de Regio a Kalendis Octubris usque ad Kalendas Aprilis, et dominum Lugarum de Summo de Cremona a Kalendis Aprilis usque ad Kalendas Octubris; et excomiaverunt dictum comitem Lodovichum, qui ivit Brixie ad standum. Et deguastatum fuit belfredum ubi erat tinti- 30 nabulum populi, quod erat super domo merlata ubi morabatur dictus comes. Et comites de Casalotto exierunt Mantue et iyerunt Gonzagam; et facta fuit pax cum Veronenses Sept. 5. eodem tempore scilicet domnorum comitis Fedricii et Pinamontis. Et tempore regiminis suprascriptorum domnorum redierunt Roffinus de Zanichalis, Gaffari et omnes de parte sua in civitatem Mantue ad precepta et comunis et dictorum domnorum. Et dominus Fran- 35 ciscus predictus venit Mantuam ad regimen faciendum eodem millesimo in Kalendis Octobris, et duravit regimen suum usque ad Kalendas Octobris venturi. Et dominus Lugarus 1273. de Summo de Cremona fuit potestas Mantue, et incepit regimen suum in Kalendis Aprilis; et suo tempore fuit dictus Franciscus factus capitaneus populi, et duravit per medium annum. Et in suo tempore, propter discordiam natam inter dominum Fedrichum comitem 40 de Marcharia et dominum Pinamontem de mense Iulii propter unam parentellam, quam dictus comes cum marchione Obizo Estensis fecerat, et propter unum matrimonium de se quod fecerat dominus Roffinus de Zanichalis, et etiam propter feudum quod susciperat a marchione predicto circa dandi civitatem Mantue cum hominibus sub servitute marchionis predicti, fuerunt ad arma quodam die Martis 14. exeunte Iulii de sero; et tunc expulsi 45 fuerunt predicti domini de civitate Fedrichus Roffinus et Gaffari cum tota sua parte, et intraverunt Marchariam; et Ottonellus de Zanichallis intravit Voltam. Et tunc dominus Franciscus de Foyano, qui erat capitaneus populi, stetit pro rectore usque ad adventum domni Pagani de Terzago de Mediolano. Venit Mantuam ad potestariam faciendam, et rexit usque ad Kalendas Aprilis proximi venturi anni^b 1274; et suo tempore de mense 50 Octubris recuperavit Voltam. Et in illo tempore marchio Obizo Estensis cum Mantuanis extrinsicis et Ferarensibus intravit terram Mantuanorum, et fregit eis pacem capiendo et comburendo episcopatum Mantue supra Padum ab utraque parte; et propter hoc Mantuani non diviserunt se a dicto castro, donec ceperunt. Et iterum suo tempore destructa fuerunt castra insuprascripta a Mantuanis intrinsicis; scilicet castrum Volte Capriane Cerexariis 55 Godii, et muratum fuit castrum Seravali, et turris Scorzaroli fuit discipata, et castrum

a) dimi ed. b) corrente A.

43) i. q. Marcharia. A.

Sancti Leii destructum penitus, excepta una turri supra pontem Zarie. Et eo tempore combusta fuit Melaria a Veronensibus; multi capti, et ducti Veronam in carceribus. Et mortuus fuit Ubaldinus de Fontana, interfectus gladio⁴⁵; et omnes de Fontana fugierunt, 45
preter unum filium dicti Ubaldini et unum fratrem domni Nicolai, qui fuerunt incarcerati a marchione.

1274. dominus Albertinus de Fontana de Feraria fuit potestas Mantue, et incepit regimen suum in Kalendis Aprilis, et tenuit per unum annum: et in illo tempore erat dictus dominus Albertinus expulsus de Feraria a marchione cum domno Guielmo de Fontana; unde concordēs fuerunt cum Mantuanos, et frēgerunt confines, et factus fuit potestas Mantue. Et suo tempore de mense Iulii expulsa fuit pars Lambertatorum de Bononia a Zeremichico, et iverunt Faentiam et Florinum. Et suo tempore de mense Februarii ab introitu usque ad finem ipsius mensis, fuit tam magnum frigidum et tam magne nives venerunt, quod fere omnes vinee vel pro maiori parte fuerunt sice, et etiam ficus quasi omnes. Et in suo tempore, in festo pentecostes, fuit concilium pape cardinalium et omnium prelatorum 15
ecclesie Romane, et etiam Gregorum et Tartarorum, Lugdini; et in ipso concilio electus fuit comes Redulffus de Osburgho de Alemania rex Romanorum ab ipsa ecclesia Romana: et multa alia que non scribuntur hic.

1275. dominus Albertus de la Schala de Verona fuit potestas Mantue, et incipit suum regimen in Kalendis Aprilis. Et suo tempore die sancti Georgii desconfiti fuerunt Bononienses intrinseci a Lambertazis et societate sua in episcopatu Faventie iuxta pontem sancti Proculi; et ibi capti fuerunt circha 800 milites et mortui circha 200. Et postea forte transacto uno mense et dimidio desconfiti fuerunt iterum cavalcatores ipsorum Bononiensium intrinsecorum ab ipsis Lambertacis, qui cavalcatores mittebantur Cesenam: et fuerunt capti circha 200; inter quos erant Parmenses et Mutinenses, et etiam Francigini 25
et Provinciales; qui omnes fuerunt expediti gladius, vel quasi omnes fuerunt. Et iterum, die Iovis 13. Iunii Bononienses et Ymolenses pro comuni et cum taha⁴⁶ militum et balesteriorum Parmensium Reginorum Mutinensium et Ferariensium iverunt iuxta Faventiam, et transierunt flumen quod vocatur Sanium: et ibi Lambertacii et comes Guido de Montefeltro cum sua militia et Faventinus et Forlienses omnes comuniter et viriliter Faventiam exierunt cum armis, et fuerunt preliati cum supradictis; in quo prelio desconfiti fuerunt 30
Bononienses cum sua societate tota, et ibi mortui fuerunt duo milia inter pedites et milites, et capti fuerunt bene circha 5000 inter pedites et milites, et etiam plures secundum quod fertur. Et eodem anno recuperatum fuit castrum Marcharie per Mantuanos intrinsecos a comite Cinello, qui ipsum castrum habebat in fortia et potentia sua, pro libris novem 35
miliū et ducentis parmensium⁴⁷: et hoc fuit die Iovis 5. Septembris. Et suo tempore de mense Marci devastatum fuit supradictum castrum.

1276. dominus Marzagaba de Adelardis de Verona fuit potestas Mantue et incepit regimen suum in Kalendis Aprilis. Et suo tempore in quatuor mensibus mortui sunt tres pape; videlicet papa qui fuit de Placentia, magister Petrus de ordine Predicatorum⁴⁷; et 40
domnus Ottebonus de Flescho de Yanna⁴⁸; et dominus Petrus de Yspania, qui erat cardinalis, factus fuit papa⁴⁹ de mense Septembris. Et suo tempore Mantuanam et Veronenses fecerunt concordiam cum domno Bonifatio archiepiscopo Ravene de mense Ianuarii 1277 contra dominum Obizonem Estensem; et posuit dictus dominus archiepiscopus dominos Albertinum, Guilelmum et Nicolaum de Fontana cum suis amicis in Arzenta ad destructionem dicti marchionis et Ferrariensium intrinsecorum. Item die Iovis 11. exeunte dicto Ianuario et in eodem millesimo, et fuit in festo sancte Agnetis virginis, illi de la Turre fuerunt desconfiti cum Mediolanensibus intrinsecis a domno Ottono de Vicedominis archiepiscopo Mediolani et a Mediolanensibus extrinsecis, scilicet cataneis et vavatoribus et a suis amicis, in terra que vocatur Decem⁵⁰, que est prope Mediolanum per brachia 10, et ibi fuerunt mortui 50
domni Franciscus et Andotus de la Turre; et Pontius de Amatis de Cremona, qui tunc erat potestas Mediolani, fuit interfectus quasi cum tota sua familia; et etiam multi alii, et quasi sine numero, fuerunt interfecti. Et dominus Napalonus, qui erat dominus civitatis Mediolani, cum Muscha eius filio et Carnevale eius fratre, et Ytechio eius consanguineo,

a) p̄m̄ e.

55 45) Ferrariae, dum Obizonem Estensem occidere temptabat. A. 46) i. e. parte. 47) Innocentius V.
48) Adrianus V. 49) Iohannes XXI. 50) Desio, I.

et filio domni Francisci, et filio domni Filippi de la Torre, fuit captus et ductus cum predictis ad civitatem Comarum, et ibi incarcerati fuerunt cum 300 militibus de civitate Mediolani de melioribus amicis illorum de la Torre. Et dictus dominus archiepiscopus cum suprascriptis suis amicis intravit civitatem Mediolani, et ibi fecit duos potestates, videlicet comitem Rizardum de Languscho potestas ipsius civitatis, et dominum Simonem de Locarno potestas populi; et domni Guielmus de la Pusterla et Conradus de Castiono capita partis. Et tunc astrictae fuerunt omnes domus et palatia illorum de la Torre. Et suo tempore de mense Novembris captum fuit Sernionum, sive reditum fuit ecclesie. Et capti fuerunt circa 150 patarini contra fidem inter masculos et feminas; qui omnes ducti fuerunt Veronam, et ibi incarcerati et pro maiori parte combusti.

1277. dominus Albertus de la Schala fuit potestas Mantue, et incepit regimen suum in Kalendis Aprilis. Et suo tempore, die Veneris 11. exeunte Madium, papa Iohannis, qui fuit Spagnolus, mortuus est, quia cecidit ei die una domus super se; et suo tempore de mense Iunii factus fuit dominus Gaietanus⁵⁴ de Roma papa a cardinalibus. Et suo tempore Oct. 26. de mense Octobris, una die Martis 6. exeunte Octobris^b, fuit dominus Mastinus de la Schala de Verona a quatuor rusticis de terra Pigocii, qui erant fratres domni Antonii de Nogariolis, ...^c mortuus fuit ibi cum dicto domno Mastino sub lobia sua. Et altera die sequenti mortui fuerunt in contione Verone domni Ysnardi de Scaramelis et Gubertus de Becharis, qui tractaverunt mortem domni Mastini et domni Antonii, cum multis aliis de Verona, et cum Pusimella et dominus Albertus de Soano abbatte Sancti Zenonis; et tunc erat potestas Verone dominus Zaninus, filius domni Pinamontis de Bonacolsis. Et die dominicho ultimo Octobris Scharamella frater dicti Ysnardi cum tribus aliis fuerunt mortui in contione Verone, ita quod capita eorum fuerunt amputata: et die Martis secundo Novembris dominus castelanus Iohanes Reversi et Bonmaserius de Nigrellis fratres de Planchanis fuerunt mortui in contione Verone occasione mortis domni Mastini. Et die Mercurii 10. Novembris propter prodicionem quam facere voluerunt Arloti et Ugolinus Pinzonis cum fratre et aliis Grossolanis de domno Pinamonte capitaneo populi Mantue, capti fuerunt dicti Arloti, videlicet domni Nicholaus et Compagnonus eius frater et Fedrichus et multi alii; qui Nicholaus confessus fuit se velle facere interficere dominum Pinamontem de Bonacolsis; unde die Iovis sequente, qui erat dies sancti Martini, fuit amputatum capud dicto domno Nicholao in publica contione, et alii fuerunt incarcerati. Et Ugo Pizonis cum fratre et quibusdam aliis fuerunt confinati in alia die Veneris sequenti; et postmodum die dominicho sequenti fuit reversus Mantuam; et postea alia die dominicho fuit amputatum capud similiter in contione, et postea transacto forte per mensem fuit Guelffo eius frater capud detrunchatum in contione Mantue, et multis aliis; et sic etiam cuiusdam qui vocabatur frater Zolus Amadasius^d de Agnello, et Pulcius Arzentus de Penseris.

1278. dominus Obizo de Zachariis de Verona fuit potestas Mantue, et incepit regimen suum in Kalendis Ianuarii. Et suo tempore de mense Madii uno die Iovis 13. exeunte Madio capta fuit Gonzaga a Mantuanis^e intrinsicis, qui tenebant comites de Casalotto contra Mantuanos intrinsicos. Et suo tempore de mense Madii incepta fuit guerra inter Mantuanos Veronenses ex una parte et Brixenses ex altera parte; et suo tempore de mense Novembris incepta fuit guerra inter Veronenses et Paduanos et Vicentinos, qui venerunt ad obsidendum^f Colognam et eam ceperunt.

1279. dominus Guielmus de Pisterla⁵² de Mediolano fuit potestas Mantue, et incepit regimen suum in Kalendis Ianuarii, et duravit regimen suum medium annum solomodo. In eodem millesimo dominus Maurinus Stambechinus de domo Cornali de Venetiis fuit potestas Mantue, et incepit regimen suum in Kalendis Iunii: et in suo tempore de mense Octubrio facta fuit pax inter Brixenses ex una parte, Mantuanos et Veronenses ex altera parte. Et suo tempore papa Nicholaus, qui Iohannes Gayetanus de Roma nuncupabatur, fecit fieri^g concordiam inter partes Lambertatorum et Zarniorum de mense Septembris, ita quod quilibet banitus confinatus potuit Bononie redire. Et etiam quilibet de Romagna similiter ad invicem pacem fecerunt, et positus fuit quidam Bertoldus⁵³ per potestatem

a) forlasse cecidit caminata domus. b) Martius ed.; cf. supra Ann. Veronenses h. a., qui habent diem 17. Octobris, sed 6. exeunte Octobris est dies Martis, 17. dies dominica. c) lacuna. d) Amalthinus c. locus atramento cooperatus. e) Mantuanos c. f) obsidendum ed. g) fer ed.

51) Orsini, Nicholaus III. 52) i. e. Pusterla. 53) Orsini, papae frater. A.

in civitate Bononie cum multis militibus asoldatis. Et suo tempore de mense Dezembris una die Iovis, in qua die fuit festum sancti Tome, supradicte partes Bononienses fuerunt ad arma, et expulsa fuit pars Lambertatorum extra dictam civitatem secunda vice.

1280. dominus Petrus de Carbonensibus de Bononia fuit potestas Mantue, et incepit officium suum in Kalendis Ianuarii. Et suo tempore de mense Augusto Veronenses fecerunt pacem cum Paduanis et Vicentinis Ferarensibus, et dominus marchio Estensis et Girardo de Camino, absque Mantuanis. Et suo tempore de mense Augusti mortuus est papa Nicolaus, qui Iohannes Gayetanus de Roma vero nomine nominabatur; et suo tempore de mense Novembris circha festum sancti Martini fuit diluvium maximum aquarum per totum^a, ita quod quasi medietas civitatis Mantue fuit affundata.

1281. dictus dominus Petrus de Carbonibus fuit potestas Mantue. Et suo tempore die dominico 7. exeunte Madiium illi de la Turre cum Laudensibus et cum domno Raymondo patriarcha Aquileiensi cum magna militia de Aquileia et cum asoldatis de Cremona et cum multis aliis desconfiti fuerunt a Mediolanensibus et ab illis qui erant in sua societate inter Gorgonzollam et Vaurum; ita quod inter captos et mortuos et suffocatos in aqua perierunt circha duo milia; et dominus Caxonus de la Turre fuit mortuus in prelio, et dominus Schurta de la Porta, qui erat potestas civitatis Laudi. Et suo tempore illi de Ripa fuerunt expulsi de civitate Mantue secunda vice; sed quidam ipsorum fuerunt confinati, et quidam carcerati, et quidam banpuiti: et fuit in dominico glotorum^b.

1282. dominus Suzius Choyonus^c de Pergamo fuit potestas Mantue; et incepit regimen suum in Kalendis Ianuarii, et duravit per medium annum. Et suo tempore una die Veneris primo Maii quidam Iohannes de Epa Francigina, qui dicebatur esse comes Romagne a papa, intravit quendam burghum civitatis Forlini, qui vocatur Sclavania, cum maxima turba militum et peditum, et ibi se attendaverat. Unde dominus Guido de Montefeltro videns hoc, fuit ad arma cum omnibus de civitate supra scripta; et cum Bononiensis extrinsecis et cum aliis suis amicis incepit prelium cum supradictis, et dominus Iohannes de Epa fuit devictus cum tota sua societate a supradicto domno Guidone, ita quod circha tria milia inter milites et pedites fuerunt mortui et sepulti in foveis dicte civitatis Forlini, inter quos fuerunt circha mille milites ultramuntani; et habuerunt tentoria, plaustra, boves et equos et omnia que portaverunt ad exercitum; et quasi omnes magnates de parte extrinsecis remanserunt mortui. Et in ipso millesimo supradicto dominus Petrus de Carbonibus pre-nominatus fuit potestas Mantue, et incepit regimen suum in Kalendis Iulii.

1283. dominus Girardus de Castellis fuit potestas Mantue, et incepit suum officium in Kalendis Ianuarii. In eodem millesimo dominus Antonius de Carta fuit potestas Mantue, et incepit officium suum in Kalendis Iulii.

1284. dominus Petrus de Carbonibus fuit potestas Mantue, et incepit officium suum in Kalendis Ianuarii. Et suo tempore princeps Apulie, filius regis Karuli, captus fuit per mare et desconfitus a filio regis Ragonensis^d, et ductus cum militibus magnatibus de Francia, qui erant secum, in Siciliam^e. Et in eodem millesimo dominus Guffredius de Becharia^f de Papia fuit potestas Mantue a Kalendis Augusti usque ad Kalendas Ianuarii sequentis. Et suo tempore illi de la Turre relaxati fuerunt de castro Barachii^g, ubi erant incarcerati; et facta fuit concordia inter ipsos et marchionem de Monferato et comune Comarum^h.

1285. dominus Petrus de Carbonibus fuit potestas Mantue, et incepit regimen suum in Kalendis Ianuarii. Et suo tempore rex Karolus in vigilia ephiphanie domini Yhesu Christi mortuus fuit, secundum quod ferebatur, et sepultus in civitate Fozeⁱ. Et eodem tempore de mense Ianuarii facta fuit concordia inter Mantuanos et Paduanos [et Vicentinos]^b; et eodem tempore mortuus est de Martio circha finem 4. exeunte papa Martinus, et Simon de Turre de Francia vocabatur in civitate Parisiis; sepultus fuit eo die Lune secundo Aprilis. Dominus Iacobus Sabellus^j de Roma factus fuit papa per cardinales. Et eo anno quidam David Iohannes rex Tarsiis et Tartarorum et gentis incluse intravit Hongariam, et eam destruxerunt pro maiori parte. Et eodem millesimo rex Filipus Francie fecit exercitum francie super Petrum regem Ragone, et multas civitates et terras eius destruxit: et in reditu ab exercitu

a) scilicet Padum. b) et Vicentinos deesse videtur in c.

54) dominica ultima ante carnis privium. A. quia ea 58) Manfreddo Beccaria. A. 59) Mombarozzo
55) ultimo ante pascha carnis frui licebat. 55) Col- 58, XVIII, 449. 60) Como. 61) Foggia A.
leoni. A. 56) i. e. Arragonensis. 57) i. e. Siciliam. 62) Honorius IV.

predictus rex Francorum mortuus est; et in processu temporis parvo rex Petrus Ragone mortuus est simili ad suam mortem.

1286. dominus Rolandinus de Veglis de Lucha fuit potestas Mantue, et incepit regimen suum in Kalendis Ianuarii, et duravit per unum annum.

1287. dominus Henricus comes de Cento fuit potestas Mantue, et incepit officium suum in Kalendis Ianuarii, et duravit per unum annum. Et suo tempore die Iovis 3. mensis Aprilis mortuus est supradictus papa dominus Iacobus Sabellus de Roma.

1288. dominus Franciscus de Trinzavellis de Lucha fuit potestas Mantue, et incepit regimen suum in Kalendis Ianuarii, et stetit per unum annum. Et suo tempore de Martio factus fuit quidam frater Minor papa, qui erat cardinalis, qui vocabatur Geronimus de civitate Gobii⁶³.

1289. dominus Petrus de Carbonibus fuit potestas Mantue, et tenuit regimen suum Kalendis Ianuarii usque ad unum annum. Et in ipso tempore de mense Iulii die Martis 12. intrantis facta fuit concordia inter Mantuanos et Veronenses et illos de Scressa cum sua parte ex una parte, et Regiones ex alia parte. Et in ipso tempore factum fuit matrimonium domni marchionis Estensis cum una filia domni Alberti de la Schala, et die Mercurii 13. Iulii fuit desponsata per procuratorem. Et eodem tempore marchio Monferati de mense Iulii vocatus et factus fuit dominus generalis civitatis Papie et episcopatus^a. Et suo tempore de mense Iunii 12. intrante fuit prelium inter regem Ragone ex una parte cum sua gente, et comitem de Artesio ex altera parte cum sua gente in Calabria. Dictus comes fuit desconfitus a dicto rege.

1290. dominus Raul de Cesena fuit potestas Mantue, et duravit per unum annum. Et suo tempore marchio de Monferrato fuit redemptus⁶⁴ ab Alexandrinis et incarceratus.

1291. supradictus dominus Raul de Cesena fuit potestas Mantue, et fuit electus per medium annum, scilicet a Kalendis Ianuarii usque per totum Iunium. Et suo tempore die Iovis 10. Maji fuit preconizata pax universaliter per totam civitatem Mantue inter dominum marchionem Estensem et Pinamontem de Bonacolsis, et inter comune Mantue et comune Ferrarie. Et post regimen ipsius domni Rauli, scilicet in Kalendis Iulii in eodem anno^b, dominus Petrus de Carbonibus electus fuit potestas Mantue usque ad Ianuarium futurum. Et in ipso tempore die sancti Michaelis fuit discordia magna inter domnos Tagninum et 30 Bardelonum cum nepotibus suis, quia dominus Pinamons pater dictorum fratrum iusserat domno Bardelono deberet ire Formigosam⁶⁵ ad standum usque ad suam voluntatem, quia dominus Tagninus debebat ire Veronam contra uxorem Bartolameii de la Schala, que venerat ad maritum. Unde dictus dominus Bardelonus, nolens attendere precepta patris, cepit arma cum suis amicis, et venit in platea broleti, et habuit civitatem totam ad suum domini- 35 nium, et abstulit potestatem de palatio cum tota sua familia, et ascendit palatium faciendo duos rectores, scilicet domnos Guidonem de Turri et Yeelinum de Cremaschis, qui steterunt per aliquos dies; postmodum dominus Botexella factus fuit potestas Mantue, et dominus Tagninus fuit incarceratus super palatio veteri cum Filipino eius filio; et multi ex suis amicis fuerunt confinati et incarcerati in carceribus palatii veteris.

1292. dominus Nicolaus de la Schala fuit potestas Mantue, et incepit regimen suum in Kalendis Ianuarii, et duravit per medium annum. Et in eodem millesimo dominus Ziliolus de Machalustis⁶⁶ de Padua fuit potestas Mantue, et incepit regimen suum in Kalendis Iulii, et duravit per unum annum; et suo tempore in 1293. die sabati 21. Februarii mortuus est dominus Obizo marchio Estensis.

1293. dominus Girardus de Castellis fuit potestas Mantue, et incepit regimen suum in Kalendis Ianuarii. Et suo tempore die Martis 6. intrante Iulio dominus Bardelonus capitaneus et dominus generalis civitatis Mantue fecit 12 ancianos de bonis et de maioribus civibus de populo Mantuano; et fuerunt hi: De quarterio civitatis veteris et Sancti Stefani Paganus Codeniza, Horabonus de Casali, Flordebonus del Panzeria; et de quarterio Sancti Martini dominus Lanzalotus de Cazadraghis, Frugerius de Frugeriis et de la Cona Draperius; de quarterio maiori Petrus Bertus iudex de Bussis, Vivaldus de Monteclaro, Bonagurus de Mazario; de quarterio Sancti Iacobi dominus Vivaldus de Belcalzario, Bertolacius de Archatoribus et Martinus de Usarola. Et predictos constituit et ordinavit in consilio maiori.

a) episcopus *cod.* b) a. fuit *cod.*

63) Nicolaus IV. 64) retentus. 65) in territorio Mantuano. A. 66) Egidiolus de Maccaruffis. A.

Item in eodem mense die Iovis intrante factum fuit unum vexillum vermillum^a, super quo fuit posita statua sancti Petri, et fuit alba; et^b nominatum fuit vexillum iustitie. Et predicti anziani dederunt ipsum vexillum in consilio in manibus domni capitanei, ad hoc ut ipse securiter possit et debeat manutenere quemlibet civem civitatis et episcopatus Mantue in bona iustitia et in bona ratione. Item in suo tempore de mense Octubrio et Novembrio fuit Padus ita magnus, quod toto tempore vite alicuius hominis non fuit ita magnus: quare nullus arzenus⁶⁷ potuit ipsum retinere, quum iret super soleam in omni parte, ita etiam quod bene tertia pars civitatis Mantue fuit affundata. Et eodem tempore 15. Iulii una die Iovis dominus Tagninus cum Filipino eius filio fuit extractus de carceribus, et die sabati adveniente fuit confinatus in Bigarello⁶⁸. Item suo tempore dictus capitaneus cum ancianis fecerunt homines armatos 2000 ad arma supradicta Sancti Petri de populo meliori civitatis Mantue.

1294. dominus . . . ius de Mandello fuit^c potestas Mantue, et incepit regimen in Kalendis Iulii^d, et duravit per medium annum; et suo tempore die Mercurii 7. Octobris dominus Pinamons de Bonacolsis de hoc seculo transmigravit.

1295. dominus Albertus Ruscha de civitate Comarum fuit potestas Mantue, et incepit regimen suum in Kalendis Ianuarii, et duravit per unum annum a die sancti Tomeii. Placuit domno Bardelono capitaneo sua bonitate et misericordia in consilio generali recipere ad mandata sua et comunis Mantue omnes banitos, exceptis de casalibus Arlotorum et Grossolanorum; et multos hiis diebus in publico consilio recepit, et voluit eos venturos cum personis et avere in civitate; et alias confines designavit.

1296. dominus Lappus de Farinatis de Florentia fuit potestas Mantue, et incepit regimen suum in Kalendis Ianuarii.

1297. tempore dicti domni Lapi qui fuit potestas, relevationum fuit castrum Hostilie per Veronenses.

1298. dominus Andrea Zeno de Venetiis fuit potestas Mantue, et incepit regimen suum in Kalendis Ianuarii. Et suo tempore in festo ascensionis inceperunt miracula sanguinis Christi in ecclesia sancti Andree de Mantua, in qua die primo liberatus fuit frater Albertus, qui fuit de Tridento⁶⁹, qui erat ingotatus⁷⁰ et asidrat⁷¹ ita quod ire non poterat sine ferlis, et cum ipsis male ibat. Et postmodum sequentibus diebus multi et multe asiderati, zopi⁷², ceci, muti, gobi⁷³ virtute et gratia preciosi sanguinis Christi liberati fuerunt ab eodem infirmitatibus et langoribus.

1299. dominus Lopus de Ubertis de Florentia fuit potestas Mantue; et suo tempore constitutus fuit dominus Tagninus capitaneus Mantue post decessum domni Bardeloni per ipsum domnum Bardelonum in consilio generali. Et elapsis paucis diebus, videlicet uno die septuagesimo, qui fuit 8. mensis Februarii, hora prima immediate, dominus Albertus de la Schala misit magnam militiam Veronensium in auxilium domnorum Bardeloni et Tagnini, tunc capitanei Mantue; et ipsa hora confinati fuerunt in terris Nogarie et Valegii generaliter omnes de la Turre, excepto domno Gonzelario et filiis eius; et domni de Abatis et multi alii de magnatibus et popularibus civitatis Mantue. Et deinde dicti confinati missi fuerunt ad terram Bassani Vicentini diocesis. Item in dicto millesimo supradictus dominus Albertus de la Schala, tunc dominus civitatis Verone, secreta parentellam contraxit cum domno Botexella quondam domni Iohannis de Bonacolsis, dando unam suam filiam uxorem quondam marchionis Estensis^e; et post mortem ipsius Botesella⁷⁴ Passarinus de Bonacolsis fuit dominus Mantue.

a) vermillum cod. b) et est nominatum fuit c. c) vox deesse videtur in c. d) vocem supplens. e) Mar codex.

67) i. e. agger. 68) in territorio Mantuano. A. 69) episcopus Tridentinus, Karinthiae ducem fugiens. A. 70) arthritide percussus. 71) paralyticus. 72) claudi. 73) gibbosi. 74) obiit a. 1309. A.

ROLANDINI PATAVINI CHRONICA FACTA.

EDIDIT PHILIPPUS JAFFÉ.

1200. *Rolandinus, tabellionis Patavini cuius nomen nescimus filius anno 1200 natus¹,
mature eam, qua praeditus erat, historiae scribendae opportunitatem et disciplina et
exercitatione excolere ingressus est. Bononiam enim, tum florentissimam litterarum
sedem, adolescens studii causa missus, ad Boncompagnum Florentinum inprimis
se adiunxit, non modo grammaticae eloquentiaeque doctorem celebratum sed
etiam rerum gestarum explicatorem laude dignum, cuius de obsidione Anconae
narrationem habemus. Ab hoc „suo dompno et magistro“ quum agens annum
unum et vicesimum ad magistri gradum promotus esset² Pataviumque se recep-
sisset, post paulo eum, ut Marte suo rerum memoriam litteris consignandam
susciperet, pater hortatus est. Qui quidem quum et ipse etiam historiae voluptate
captus, otium a publicis negotiis datum exponendis rebus in marchia Tarvisina
aetate sua gestis suppeditasset³, quae conscripserat, ea longius producenda filio
annos viginti tres nato delegavit⁴. Isque paternae voluntati libenter morem
gerens, memoriis illis ea attulit, quae procedente tempore fiebant quaeque partim
vidit ipse partim fando audivit⁵. At illae tum patris relationes „more bonorum
simplicium antiquorum“⁶ factae, tum filii adiectiones, quibus hic postea in maiore
suo opere condendo usus est⁷, ad nostram memoriam non pervenerunt.*
- Neque vero Rolandinus quae didicerat ad usum publicum etiam aliter trans-
ferre neglexit; licet non sit notum, quo nomine anno 1228 affuerit et concioni
Patavinae⁸, qua bellum cum Ecelino III. susceptum est, nec ita multo post
memorabili illi ad Brentam fluvium conventui, ubi idem Ecelinus necessitate
victus in potestatis Patavini verba iuravit⁹, qualisque anno 1230 accesserit ad

1) V. Praefat.: anno Domini 1200, quo sum natus.
2) V. infra L. X. c. 4: apud — Bononienses in sciencia
litterali nutritus, in anno Domini 1221. illic a Bon-
compagno meo dompno et magistro, natione et elo-
quencia Florentino, licet indignus, recepi officium
magistratus. — In medio relinquo Sartii (De claris
archigymnasii Bononiensis professoribus I, 510) sen-
tentiam hanc, Rolandinum „annis aliquot in scholis
Bononiensibus docuisse“, proterea quod doctoris in-
signia obtinere non potuerit, nisi diu se docendo
exercuisset. 3) V. Praef.: Ne memorie pater meus,
notarie artem exercens in Padua, animum suum appli-
cavit, ut non solum contractus scriberet, set et facta
quedam de marchia Tarvisina more bonorum simpli-
cium antiquorum notaret. 4) V. Praef.: notata
quoque michi dedit in scriptis, quibus me aliqua super-

addere iussit, cum iam annus aetatis mee 23. de-
currebat. 5) V. Praef.: Sic itaque volens ipsi
succedere bone fidei possessori, paternis scriptis ad-
dere attemptavi, quae me partim recolo audivisse et
post eius iussa pro magna parte vidisse me pro-
fiteor et scripsisse. 6) V. supra annotat. 3. 7) Id
Rolandinus declarat praefationis verbis his: Et ventiam
peto, quod audeo nunc officio stili submittere, quae
gesta sunt dum adhuc forem in infancia constitutus.
Pie namque memorie pater meus cet. 8) V. L. II c. 35
c. 9: facta est concio et congregacio fere innume-
rabilis in palacio Paduano, ubi vidi ego nobiles
civitatis cet. 9) V. L. II. c. 11: Et ego eum vidi
in alto destrario ad potestatem Padue et ad eius
consiliarios advenire per undas Brente cet.

*Patavinorum de bello pro expulsis Veronensibus gerendo consilia*¹⁰, et anno 1233 ad mirificum illum Lombardorum prope Veronam concursum¹¹, in quo Iohannes frater ordinis Praedicatorum discordibus Italis repente extorquere arma conatus, communem omnium constituit pacem, quo festinantius susceptam eo citius laboraturam. Anno 1237 autem, quum gravissimi casus Patavio urbi ab Ecelino impenderent, Rolandinum scimus sigilli communis notarium¹² periculo imminente pro sua parte obclatatum esse. Delectis enim Patavii tutandi causa sedecim nobilibus, posteaquam timor perccebruit, ne urbem qui deberent defendere prodituri essent, Ramberti potestatis iussu Rolandinus nocturno tempore suspiciosos illos civitatis patronos iureiurando adegit, sese potestati dicto audientes fore¹³. Sed iam perditae res erant. Nam brevi spatio interiecto Ecelinum vidit die 25. mensis Februarii una cum Gebhardo comite Arnsteinensi, Friderici II. imperatoris nuncio, Patavium ingredientem portaeque applicantem osculum¹⁴, blandum exordium perniciosissimae dominationis inde ultra annos undeviginti saevientis. Horum temporum atrocitate, quam quidem ut communem omnium calamitatem una cum ceteris Ecelini adversariis Rolandinus abhorrebat, quemadmodum propriae res eius attactae sint ignoramus. Rarissimam enim sui mentionem rebus illis

10) V. L. III. c. 3: *Etsi forte plura dixerit dompnus Gerardus, quia fuit vir sapiens et facundus, de his, que presens audivi, summam recollegi predicta.*
11) V. L. III. c. 7: *congregata multitudine gentium, quantum simul nunquam aliquis vidisse dicebat in partibus Lombardie et michi vere sic risum fuit cet.* 12) Rolandinum anno 1237 notarium sigilli

communis Patavini fuisse, tum tradidit ipse (v. infra annot. 13.), tum confirmant tabulae duae (datae 1237 Iun. 10.) apud Verci Storia della marca Trivigiana II, documenti p. 6 et haec quidem: I. *In nomine domini Dei eterni anno eiusdem naticitatis millesimo ducentesimo trigesimo septimo, indictione 10, die 10. intrante Iunio, domnus Ciprianus de Thert. iudex imperialis aule, domni Sy(monis) comitis Theatini, sacri imperii legati, Padue potestatis, vicarius, loco et vice ipsius domni Sy(monis) precepit domno Folcherio potestati Coneglani pro domno imperatore ibi presentis et ambazatoribus illorum de Coneglano, qui secum ibi aderant pro comuni Coneglani in pena centum marcharum argenti, quod bestias illas et bona sive res, que accepte fuerunt per domnum potestatem et homines Coneglani de villa Colfusci et Susigane, restituantur usque ad diem sabati proxime futuram illis, quibus fuerunt accepte; et quod nullam predam vel insultum aut aliquam molestiam vel forsam vel aliquid novi contra dictas terras faciant in dicta pena usque ad aduentum ipsius domni Cipriani vel domni Ecelini Tarvisium vel Coneglanum; salvo iure omnium, et quod non fiat preiudicium comuni Coneglani vel alicui, qui hostendet aliquando, quod aliquid ius habeat in dictis villis, et eo salvo, quod quicumque istarum duarum partium seoui Tarvisium et Coneglanum voluerit, possit ulterius quomodocumque voluerit super predictis villis suam hostendere racionem coram domno Cipriano vel coram domno Sy(mone) potestate predicto. Actum in sala domus potestatis. Testes interfuerunt domnus Ugoinus Pricotus et domnus Ugo de Arena iudices, domnus Federicus de Porcellis et domnus Weceli de Porta et alii. Ego magister Rolandinus, notarius sigilli communis Pa-*

due, iussu domni Cipriani hec scripsi. II. *In nomine domini Dei eterni anno eiusdem naticitatis millesimo ducentesimo trigesimo septimo, indictione 10, die 10. intrante Iunio, domnus Ciprianus de Thert. iudex imperialis aule, domni Sy(monis) comitis Theatini, sacri imperii legati, Padue potestatis, vicarius, loco et vice ipsius domni Sy(monis) precepit domno Alexandro et Federico Fare, ambazatoribus comunis Tarvisini, pro ipso comuni, nomine et vice potestatis et comunis Tarvisini, quod ipse potestas faciat comitem Magenardum vel aliam quamcunque personam, que bestias vel aliquas alias res accepisset de illis Coneglani, reddere hinc ad diem sabati proxime venturam in pena centum marcharum argenti illis, quibus fuerint accepte; et quod nullam predam vel insultum aut aliquam violenciam vel forsam vel aliquid novi faciant contra villas Colfusci et Susigane in dicta pena usque ad adventum ipsius domni Cipriani vel domni Ecelini Tarvisium vel Coneglanum; salvo iure omnium, et quod per hoc non fiat preiudicium comuni Tarvisino vel alicui, qui aliquando hostendet, quod ius aliquod habeat in villis illis, et eo salvo, quod quecunque istarum duarum partium sequi Tarvisium vel Coneglanum voluerit, possit ulterius quomodocumque voluerit, super predictis villis suam hostendere racionem coram domno Cipriano vel coram domno Sy(mone) potestate predicto. Actum in sala domus potestatis. Testes interfuerunt domnus Ugoinus Pricotus et domnus Ugo de Arena iudices, domnus Federicus de Porcellis et domnus Weceli de Porta et alii. Ego magister Rolandinus, notarius sigilli comunis Padue, iussu domni Cipriani hec scripsi.* 13) V. L. III. c. 11: *Et ego iussu potestatis tractavi et dedi sacramentum cuilibet de preceptis potestatis attendendis in rebus et in personis; habebam enim tunc sigilli communis officium.* 14) L. III. c. 16: *Viderant autem multi et ego specialiter vidi, quod cum Ecelinus intrabat per portam civitatis, aperto caprone ferreo proiecto in tergum, de palafredo ad portam se plicuit et obsculum dedit porte.*

intulit¹⁵. Nec vero reticendum putavit, sese in Friderici II. ad Mintium fluvium
 1237. castris versatum esse (1237 Oct. 1.), quum nuncios Mantuanorum deditionem
 Oct. 1. facientes imperator „vultu ylaris“ acciperet¹⁶; deinde fatali illo die 17. m. Iulii
 1245. a. 1245, quo Innocentius IV. papa Lugdunensi in concilio eidem imperatori
 Jul. 17. regnum abrogaverit, se portentoso cuidam coeli signo Patavii astupuisse¹⁷. Post
 1256. mortem imperatoris autem excusso a Patavinis anno 1256 iugo Eceliniano,
 necdum vero omni de tyranni insidiis sublata sollicitudine, quum autumnali
 1257. anni 1257 tempore Alphonsi regis de nunciis mittendis epistola Patavium allata
 esset suspicioque haberetur, eam Veronae ab Ecelino fictam esse, haud scio
 18 an is, qui illas litteras ait se vidisse¹⁸, Rolandinus mandatu civium regi re-
 scripserit¹⁹.

Sed ut post Ecelini eiusque generis interitum animi in calamitatum ex-
 haustarum memoria acq̄ieverunt, Rolandinus quum ad annum sexagesimum
 pervenisset²⁰, flagitantibus quibusdam „personis religiosis“²¹, continentem rerum
 1260. sua aetate in marchia Tarvisina usque ad annum 1260 gestarum historiam
 composuit. Quod quidem opus nostris curis infra renovatum, de cuius ratione
 seorsum post paulo dicam, convocatis in sancti Urbani monasterium academiae
 1262. Patavinae professoribus, baccalariis, discipulis, die 13. m. Aprilis a. 1262 re-
 Apr. 13. citatum est sollemniterque „laudatum, approbatum, autenticatum“²². Atque glo-
 riosum hoc praemium praesenti obvenisse Rolandino, eidemque tum gramma-
 ticae rhetoricaeque professori academico, ex ipsa probatione operi subiecta
 perspicui potest²³. Nec vero est nobis compertum, quando ad regenda studia
 accesserit, licet contra non sit quare dubitemus, quin illo munere functus sit
 1276. usque ad exitum vitae. Qua quidem relicta die 2. m. Februarii a. 1276, sepultus
 Febr. 2. est in Patavina sancti Danielis ecclesia²⁴.

15) ut L. IV. c. 2: Et vidi ego militem quendam de bonis militibus Paduanis, qui cum Ecelino pariter ad castrum (Montagnonis, a. 1237 m. Martio) expugnandum ascenderat, ambobus pedibus horribiliter detruncatum; et L. VI. c. 16: Et fuerat idem dompnus Wilhelms (de Carturio, ab Ecelino in vincula missus), ut vidi ego sepius, pro Ecelino scutum et precipuus defensor ipsius in Padua cet. 16) L. IV. c. 2: Et dum foret castra metatus ibidem, vidi, quod venerunt ambazatores ad eum quidam de maioribus civibus Mantuanis et obtulerunt imperio et corone sercitiu communis Mantue -- quod imperator vultu ylaris acceptavit et eis gratiam suam et bonam voluntatem ostendit. 17) L. V. c. 14: Eadem vero die et hora, qua sententia deposicionis lata est in Fredericum, secundum quod postea est repertum, stella quedam ardens et ignea in vespertis ante occasum solis visa est ab Oriente consurgere cet. Quam ego vidi cum multis, eam aspicientibus et mirantibus cum tremore. 18) L. XI. c. 2: Et vidi ego tunc temporis litteras huius regis in Padua ipsis sigillatas sigillo cet. 19) Hoc enim suspicari licet ex his Rolandini verbis, ut opinio mea fert, subinanibus l. l.: Quibus litteris per commune Paduanum curialiter est responsum sub stilo epistolari per quendam, qui credebatur satis doctus in arte illa. 20) V. Praef.: — cum in hoc mee simplicitatis opusculo denotentur, que facta sunt in

marchia usque diebus illis vel circa, corrente scilicet anno Domini 1200, quo sum natus, ad sexagesimum, in quo scribo. 21) V. Praefat.: inter ceteras causas, quibus infra scripta recolligo, specialiter haec est una, quod ad hoc a personis religiosis appello. 30 inproperantibus michi plurimum, si non scribo, quoniam temporibus istis sui. 22) V. L. XII. c. 19. 23) V. ibidem; et conf. infra annotationem 24. 24) Bernardinus enim Scardeonius (De antiquitate urbis Patavii, Basileae 1560. p. 232, ex quodam Silii Capilistrii codice, librum Rolandini continente, supremum eius titulum proponens, scripsit anno 1559, „huius viri venerabile sepulchrum, illis carminibus insignitum, fuisse olim in arde D. Danielis“. Titulus autem hic est: 40

Grammaticae doctor, simul artis rhetoricorum Rolandinus eram. Nunc rege iubente polorum Vermibus hic escne iaceo, quam tu tibi sortem, Qui legis, expecta; neque fas tibi fallere mortem, Et bene scis, quod tu finem non effugis istum. 45 Ergo roga tibi, postque roga mihi parcere Christum.

Mille ducentenis Christi currentibus annis Tunc ego natus eram; sed ab his post septuaginta Sex simul, alma pia redeunt^a dum festa Mariae 50 In Februi mense, caeli peto fercula mensae. Rex pie, rex caeli, nato miserere fidei. O primum flamen, tuus hic sit^b spiritus. Amen.

a) redeunt — Marino scripsit Muratorius (RR. It. SS. VIII, 155) pro redimit — Maris ed.

b) hic sit scripsit Muratorius l. l. pro sit hic ed.

Monachus Patavinus C. Parisiensis

et tante civitatis potentia exaltatus
excellentis principis Federici amicitia ac
quibus eius factus virtute civitate Nili
marchia subjugavit. ipius ipse malig
in signatoe imperator potentissimus factus

trampnu horrible comulle granda
est uehemeder stat qd aliepts taru
finit q fugerat vabien trampnou eye
lari sillect et nequissimi albici ad
in uadendu truxiu exoratu doli

Rolandini codex Parmensis
H. H. V. 63.

17

Iecum d' anno r'p'ca pepulox d'p'na q fuerit iul' r' p' fauore d' d' d' q' d' d'
q' uolent' m' h' uenit r' accendit ep'p' q' annu' m' d' r' e' a' l' e' m' y' i' d' n' o' p' d' o'
s' o' c' x' x' x' y' . B' e' s' s' i' u' s' i' m' p' a' t' o' r' i' s' a' d' p' a' r' e' s' d' e' m' a' n' i' p' o' s' t' e' a' p' r' a' m' . S' i' c' e' n' a' s' .
I' l' l' o' e' a' d' e' a' n' n' o' e' t' i' m' p' a' r' e' s' m' a' g' i' s' t' r' o' s' d' i' c' i' t' u' r' n' i' c' e' . S' i' m' i' l' i' t' e' r' i' l' l' i' c' . S' e' c' u' l' o' /
r' e' o' m' i' t' e' t' e' b' a' r' d' o' . n' i' l' o' n' b' a' r' d' y' r' e' p' u' l' y' i' l' l' y' q' u' o' l' u' i' t' a' c' h' e' r' o' n' i' a' q' i' g' h' y' p' i' m' u' /
Jaffe scripsit.

Annales Pisani

C. Paris. Arsenal. hist. 80

apli. papa pasqualem   cōsulē. et Ramerū gai
qui ante uocabatur   tanu. et alcheriū q̄a an
Guido cremonensis pi   fossi. legū doctos. lega

Annales Casinenses

C. regius Berolinensis Ms. lat. in 4° 296.

MCCXI.

Obyt papa clemens mense martio. Iaquintus dia
conus card. in papa celestinū consecratur. A quo
supradictus rex hencius apud sancti petrum in

W. Arndt scripsit

unt et montana inhabitant. **R**offredus ab
bas Casinensis prouidus futirox cum uicinis
et comitibus et baronibus confederatur.

MCCXXX.

Rancredus comes hici apud troyam cum quibus
dam alijs iurauerat fidelitate Constantie uxori
henrici regis theutonicox et filie quondam regis rog
gerij panoniu uocatus. a magnatibus curie de
consensu r' p' r' e' a' l' e' c' u' r' i' e' r' o' s' t' r' a' n' s' e' c' o' r' o' n' a' t' u' r' i' n'
regē mēse Ianuary. **R**oggerius andreas et Ricc.

H. Pabst sen.

Romualdus Salernitanus

C. Paris N. 4933. fol. 153

cuncta p' d' e' c' e' s' s' o' r' u' m' s' u' o' r' u' m' p' r' o' u' i' d' u' m' d' e' d' u' c' a

tu apulie inuenerunt. r' a' b' e' o' h' o' g' i' u' h' o

minuū r' u' n' c' i' a' m' e' n' t' u' a' c' c' e' p' t' u' m' a' b' i' p' s' o' c' e' o

Additis ewice:

aromictū ē hanc chonice p' r' o' m' o' u' i' t' u' m

W. Arndt scripsit

Historiae eius autem longe ceteris litterarum monumentis Ecelini tertii aequalibus, quae sunt de unico hoc tyrannorum exemplo, anteunt et rerum copia varietateque et argumenti absolutione et artificioso quodam dicendi narrationisque formandae genere, quamquam eo non nimis fortasse recto proboque.
 5 *Est enim et sermo Rolandini fucosa seculi illius elegantia tinctus et earum, quas saepius intulit, orationum non sunt res quidem semper fictae sed verba tamen solute saltem prolata²⁵. Immo quid absurdius, quam poetarum more²⁵ sermonem etiam ab Ecelino insomnem noctem agente secum solo habitum interponere?²⁶ Sed praeter has similesque maculas, quae quidem illius aetatis hominibus sine dubio esse germana historiae accuratae ornamenta videbantur, relatio non ea est, cui diffidamus, quam praesertim sinceri narratoris testimonio haec praefationis verba sint: Si quibus autem gestis infra notatis per me quicquam fuerit variatum diminutum vel additum, veritatis illud lima cupio lucidari. —*
 15 *Universam rerum materiam Rolandinus distribuit in libros duodecim²⁷, quorum principia ita formata sunt, ut primas omnium syllabas connectens scriptoris operisque nomina haberes²⁸, hoc pacto: Cro-ni-ca-Ro-lan-di-ni fac-ta Pa-du-e. Itaque quum primum quoque librum his verbis inchoaverit: Cronica facta marchie Tarvisine, in praefationeque legantur haec: Cronica autem, quae inferius conscribentur, cronica facta quedam, a cronos Greco dicta, quod latine tempus interpretatur, cum facta quolibet sint suis temporibus attributa²⁹, in nuncupando opere a compositoris voluntate non dari abundum.*

Iam ipsum opus ut ad veram formam redigeretur, me addixi potissimum

A. 1) *codici bibliothecae Parmensis H. H. V. 63 membranaceo saeculi XIII forma quadrata, qui circiter anno 1267 ideoque etiam vivo Rolandino conscriptus est, propterea quod quae manus totum librum exaravit, eadem et in folio 1 recto collocavit seriem episcoporum Patavinorum, ad Iohannem (Forzate) qui ecclesiae Patavinae praefuit spatio annorum 1250—1283 adductam, et in extremo codice tabulam potestatum Patavinorum sic terminatam: 1267 dompnus Bonifacius de Canossa potestas Paduanorum; nam posterioribus manibus nomina episcoporum ad Pilleum de Prata de Forouilio (1359—1370) potestatumque ad annum 1305 producta, et in folio 1 verso episcoporum Atinensium catalogum, qui ad Leonardum Donatum (1362) progreditur, positum esse vidi, Parmae hunc codicem anno 1860 perevolvens. Quod quidem exemplar, omnium quae adire licuit et veterrimum et praestantissimum, satis signi tenet, quam brevi tempore Rolandinianarum historiarum commercium factum sit. In ipso enim ante verendam historicam praefationem iam inest libellus et venditione plenus et ab illius sermone tantopere deflectens, ut eum Rolandino scriptori addicere non nimis callidum esset. Qui libellus hic est:*

40 *Prefacio colecta breviter et summatim de omnibus quae in hoc libro sive cronica continentur.*

Intencio est huius libri breviter et summatim colligere omnia, quae hic notantur ad honorem et utilitatem et documentum tocius comunancie et populi Paduani et aliorum

25) L. H. c. 11: *Surgens itaque dompnus Matheus artificem sct simplicem constructorem, colligat duodecim predictorum librorum principia, id est duodecim sillabas capitales, quibus constructa in unum, sui compus erit propositi.* 26) Facile igitur cognitum est, Rolandinum cronica pro adiectivo, facta pro appellatione dixisse.
 27) V. Praefationem et infra annotationem 28. 28) L. XII. c. 18: *Si quem autem cura consueta commoverit, presentis operis nosse non*

populorum ubique. Primo ergo notantur, que antiqui nostri predecessores honorabiliter et sapienter fecerunt tam in pace quam in guerra in marchia Tarvisinensi et alibi contra omnes, qui contra honorem Padue aliquid presumpserunt. Item super tota continencia libri dantur multe moniciones et castigamenta salubria, quibus Paduana gens, que semper libertatem dilexit et diligit, pro salute sua potest manifeste videre, quia horribilis est crudelitas tyrannorum in civitatibus, quibus presunt. Item quid pessima operentur dominia, quia manus impias extendunt non solum ad seculares, set et loca ecclesiastica dissipant, carcerant religiosos, tures et pallacia dirruunt, devorant divicias, pauperes orphanant et pupillos, viduant mulieres, res omnes destruunt et personas. Hec autem quam iniustissime in Padua facta sint et quando, scripta sunt in libro per ordinem, veritatem dicendo, 10 nullam infamando vel accusando personam de Padua, per quod ullum posset hodie vel iniuicicia generari inter aliquos nobiles aut minus nobiles de Padua vel Paduano districtu; nam proditorie facta sunt per fidei catholice inimicos contra gentem Paduanam catholicam et insontem, que quidem voluit potius se periculo et morti opponere, quam privari solita libertate. Et hec omnia esse debet discretis et sapientibus quasi speculum et lucerna, ut 15 per flagella preterita, que viderunt, precavere sibi cupiant et providere civitati sue prudenter et salubriter de futuris; quoniam scriptum est:

Rumor de veteri facit et ventura timeri

Cras poterunt fieri turpia, sicut heri.

Continetur etiam in libro plenarie victoria nobilis et triumphus, quem Paduani cives ex- 20 pulsi de suis bonis contra Deum et rationem, diebus illis feliciter habuerunt, quando civitas ipsa per eos prudenter et magnifice capta est et liberata de manibus impiorum, de scelleratorum tiranide infernali et quodammodo de manibus antichristi, scilicet Ecelini. Post hec continetur ibidem, qualiter ipsa civitas, postquam est reddita sancte matri ecclesie, prudenter et viriliter se defendit ab inimicorum multitudine numerosa de multis civitatibus 25 congregata in unum, de Lombardia et aliunde, qui civitatem obsederunt, volentes eam submittere servituti, quod absit. Notantur ibi similiter quedam alie victorie omni digne memoria, que post civitatem ecclesie redditam habite sunt de inimicis ecclesie et civitatis Padue in partibus de Longare, in partibus de Roxano, apud portas Baxani, in partibus de Noventa, in campana Montagnane et alibi cum gloria et honore. Notantur ibi eciam, 30 qualiter mortui sunt Ecelinus de Romano et Albricus eius frater cum gente et familia sua tota; et qualiter post sua dominia cecidit altitudo eorum quodammodo in momento, per quod potest aperte videri, quod non altitudo, non divicie, non potencia prevalet contra Deum. Et sciendum, quod in omnibus predictis negociis et in multis aliis, que non possunt hic singulariter dici set continentur seriatim in libro, scriptum est, quo anno Domini singula 35 facta sunt et ubi et quo mense et de pluribus in quo die. Ultimo scripta sunt per ordinem omnia nomina potestatum seu consulum et rectorum, qui rexerunt Paduam et quo anno, ab annis centum hinc retro, vel circa, usque ad presens tempus.

Similes huic codici neque vero ex eo ipso derivati sed eiusdem cum eo originis sunt duo codices, quos 2 et 2a signavi quique sunt ii: 40

2) *Codex Mediolanensis bibliothecae Ambrosianae, P. 125 sup., forma maxima chartaceus, quem Patavii intervallo annorum 1414—1428 conscriptum esse, ostendit eius, a quo omnis codex est, librarii manus, in prima pagina catalogum episcoporum Patavinorum usque ad Petrum Marcellum episcopum adducens. Ibidem inveniuntur haec: Hic codex fuit Vincentii Pinelli V. Cla- 45 riss., a cuius heredibus tota eius bibliotheca Neapoli empta fuit in iussu illustrissimi cardinalis Federici Borromaei, Ambrosianae bibliothecae fundatoris. Antonius Olgiatus scripsit anno 1609. Et ipse Pinellus quidem in Rolandini libro, 30 qui codicis foliis 1—105 continetur³⁰, emaculando intentus fuit novissimaque libri XII capita tria, quae codicem defecerant, supplevit; sed quum saepius 50 illum quae emendare voluerit, sive depravato quodam exemplo sive adversa coniectura usum, corrupisse liqueret, lectionibus eius peperci.*

30) Adhaeret Cronica de notitatibus Padue et Lombardie facta per dominum Guilielmum de Curtusis.

2 a) *Codex Venetus bibliothecae S. Marci CCCCI formae quadratae membranaceus, annorum 1319—1352 spatio exaratus³¹, qui corruptelis et lacunis laborat postremisque capitibus tribus caret.*

3) *Codex etiam bibliothecae seminarii Patavini 75 chartaceus saec. XIV—XV, licet neque habeat aut episcoporum Patavinorum catalogum aut praefationem illam adventiciam, quam supra ex codice 1 proposui, et aliis quoque rebus ab eodem codice aliquid differat, ceteroquin tamen sic est comparatus, ut eum in exemplari antiquo a codice 1 haud multum distante niti minime obscurum sit.*

Quos quidem codices adhuc recensui, in iis omnibus non raro eadem verba modo singula modo plura desiderantur, illius profecto librarii vitio praetermissa, qui perditum illud exemplum, unde hi codices manabant, confecit. Ad eas lacunas explendas non minimum valuit

B. 4) *codex (Estensis) bibliothecae Mutinensis forma maxima chartaceus saec. XVI, a Iohanne de Varisio Mediolanensi conscriptus³². Id enim exemplar, quamquam nec naevis caret neque additamentis posterioribus, tamen magni ob eam rem aestimandum est, quia idem ex alio ac superiores codices A. 1, 2, 2a, 3 archetypo tractum esse, ea, quae compluribus locis praebet vera textus supplementa, dilucide demonstrant; ut tanto tutius ex eo sermonem refecerimus, quanto facilius apparuerit, in duabus his codicum classibus A et B nonnihil diversis sed in universum congruentibus germanam operis speciem inveniri. Alia*

C. 5) *editionum ratio est. Earum prima enim, quae una cum Albertini Mussati historia Augusta, Laurentii Pignorii spicilegio nec non Foelicis Osii et Nicolai Villani castigationibus collationibus et notis illustrata in publicum Venetiis anno 1636 prodit, verbis non rebus maxime inde a libri undecimi capite 11. tantopere abducta est a codicum illorum textu, ut non possit esse dubium, quin illic aliena manus in commutando opere versata sit. Cuius quidem imitationis ansam forsitan ipse Rolandinus librario correctionis avido praebuerit praefationis verbis his: et relinquo sapientibus, quod insufficienter vel minus bene dictum fuerit, corrigendum; immo supplicanter exposco, ut aliquis post me veniens culture suae aratro debeat aequare, quod movi meo crosso fossorio et abrupti. Eandem operis formam repperi in codice Veneto bibliothecae S. Marci membr. saec. XV (Classis X. cod. 69.), qui etiam praefationem illam adventiciam, quam supra ex codice A. 1 dedi, continet amplificatam. Quae quidem quum desit editioni, haec unde desumpta sit non constat, licet nominatim indicati sint codices quatuor: Papifavius, Corradinus (p. 119), Zabarellius³³ (pag. 127), Molinianus (p. 143), ex quibus penderent series episcoporum potestatumque Patavinorum et notae historicae, ab editoribus operi Rolandiniano adiunctae. — Editio altera, Lugduni Batavorum anno 1722 in Graevii Thesauri*

31) Nam episcoporum Patavinorum series, a codice librario operi Rolandiniano praefixa, in Aldebrandino Romano de Comitibus excurrit. 32) Etenim ante Rolandini praefationem posuit ipsius codicis librarius verba haec: *Cronica Ezechii de Romano secundum nativitatem facta et mortem eius per Iohannem de Varisio Mediolanensem*; quibus verbis alius addidit: *transcripta; per Rolandinum vero Patavinum auctorem composita et in Patavino gymnasio edita*. Absoluto autem Rolandini opere leguntur haec:

Multorum lachrymis turis, quae crevit in altum.

50 *Inclinat casumque sui timet illa futurum.*

Nam male quesita diu raro fixa tenentur;

Quod venit ex casu, cursu pertransit eodem.

Nemo diu mansit in culmine, sed cito transit,

Est brevis atque levis in mundo gloria quaevis.

Sennahoy ed oisirau ed onoloidem coh supo taspirex etc. (i. e. Iohannes de Varisio de Mediolano hoc opus scripsit etc.). 33) Is codex videtur saeculi XIV fuisse, propterea quod historicae notae ex eo editae, quas omnes ipsius codicis librarii manus attribuunt editores, in anno 1338. desinunt. Ex eodem haud dubie anno 1619. descriptus est codex Musei Britannici 2601, cuius mentionem in Archiv IX. 492 reperis. Sed neque hoc nec Middlehillensi codice 6450, de quo vide ibidem p. 501. ulli licuit.

antiquitatum et historiarum Italiae T. VI parte I facta, principem tantummodo editionem repeliit, nec Muratorius, cuius industriae tertia in RR. It. SS. T. VIII debetur, ab illa declinandum putavit, nisi quod eius, quam supra (B. 4) attigi, codicis Estensis et duorum bibliothecae Ambrosianae exemplorum (quorum alterum I, quod dicit „pergamenum“ Mediolani frustra requisivi³⁴, alterius II ante³⁵ memini, v. A. 2) varietatem textui subiunxit, praefationemque illam adulerinam, quae supra habetur, ipsi Rolandino perperam adiudicatam, expressit.

Restat ut de Vita Ecelini breviter dicam, Italico sermone narrata, quam Venetiis anno 1560 Faustus de Longiano vulgavit, mentito scriptori eique Ecelini aequali Petro Gerardo Patavino attributam³⁵. Hanc enim omnino ex Rolandini opere arcessitam esse, iam vidit Vincentius Pinellus³⁶

Berolini 5. Idus Novembres 1862.

PROLOGUS^a.

Antiquorum solempnis auctoritas, moribus et doctrinis salubribus imitanda, et ipsi venerandi auctores, sicut in eorum patet operibus, numen Apollinis et aliorum, quos deos¹⁵ esse opinabantur, devocione sedula invocabant. Et ego minimus modernorum^b, deditus cultui christiano, divinam gratiam devocius invocare presumo, ut me, qui parva navicula vectus, lacum tante profunditatis quasi presumptuosus ingredior, faciat in sequentibus periculis transire procellas et ad portum salutis absque naufragio devenire. Rem namque non parvam attempto, et in qua video non plene sufficere vires meas; set meum iacto²⁰ cogitatum in Dominum, qui voluit, quod aliquando irrationale^c animal loqueretur. Et veniam peto, quod audeo nunc officio stili submittere, quae gesta sunt dum adhuc forem in infancia constitutus. Pie namque memorie pater meus notarie artem exercens in Padua, animum suum applicuit, ut non solum contractus scriberet, set et facta quedam de marchia Tarvisina more bonorum simplicium antiquorum notaret, notata quoque^d michi dedit²⁵ in scriptis, quibus me aliqua superaddere iussit, cum iam annus etatis mee 23. decurrebat. Sic itaque, volens ipsi succedere bone fidei possessori, paternis scriptis addere attemptavi, quae me partim recolo audivisse et post eius iussa pro magna parte vidisse me profiteor et scripsisse. Si quibus autem gestis infra notatis per me quicquam fuerit variatum diminutum vel additum, veritatis illud lima cupio lucidari, cum in hoc mee simplicitatis opusculo de-³⁰ notentur, quae facta sunt in marchia usque diebus illis vel circa, currente scilicet anno Domini 1200 quo sum natus, ad sexagesimum in quo scribo. Non est enim humane fragi-^{1200.}^{1260.} litati possibile, omnium habere memoriam vel referre singulariter singula, prout fiunt. Nam et facta quedam foris a marchia hic ponentur^e; nec istud erit mee intencioni contrarium, cum in his eciam studuissem^f, nisi quod alibi sunt notata. Et ego propono pocius³⁵ facta huius marchie memoranda notare, ut sint favente Domino huic mee patrie, cui teneor^g, utilia documenta. Erunt autem, quae inferius conscribentur, cronica facta quedam, a^h cronos Greco dicta, quod latine tempus interpretatur, cum facta quelibet fere sint suis temporibus attributa. In quibus ad breviter laboro, et relinquo sapientibus, quod insufficienter vel minus bene dictum fuerit, corrigendum; immo supplicanter exposco,⁴⁰ ut aliquis post me veniens culture suae aratro debeat adaequare, quod movi meo crosso³⁷ fossorio³⁸ et abrui. Scribo quoque prosayce hac de causa, quia scio, quae dixero, posse dici a me per prosam plenius quam per versus, et cum sit his temporibus dictamen prosaicum intelligibilis quam metricum apud omnes. Sed utinam viveret Virgilius vel Lucanus;

a) Incipit cronica in factis et circa facta marchie Trivixane. Prologus 1. b) omnium 4. c) irrationabile 5. d) nota-⁴⁵ taque 5. e) ponuntur 5. f) studuisse 1. g) tenor 1 h) et 1.

34) Servatur in bibliotheca Ambrosiana praeter eum, de quo supra dixi, codicem A. 2 alter quoque Rolandinians codex, signatus E. 38 super. nec vero est membranaceus sed chartaceus isque manu saec. XVI. negligenter conscriptus, ut facilius etiam eocarerem, quam codice bibliothecae Vaticanae 4941 membranaceo saec. XIV, cuius naturam mendosam

ex specimine in Archiv V, 177 dato satis intellexi. 35) Vita di Ezzelino terzo da Romano, autore Pietro Gerardo Padouano suo contemporaneo. In Venetia 1560. 8. Prorsus fere idem liber est postea expressus hoc titulo: Historia d'Ezzelino terzo da Romano. In Venetia 1622. 8. 36) V. Vassium de historicis Latinis L. III. P. IV. c. 8. 37) crasso. 38) sarculo.

quoniam, imposito michi digne silencio, copiosam haberent materiam, qua suum possent altum ingenium exercere. Denique non possum silencio pertransire, quod inter ceteras causas, quibus infra scripta recolligo, specialiter hec est una, quod ad hoc a personis religiosis appellor, inproperantibus michi plurimum, si non scribo, quoniam temporibus istis fui. Quibus igitur obedire desiderans, ecce scribere potius eligo studiosus, quam degere piger et ociosus. Nam forte non erit inutile vel delectabile minus aliquibus, et precipue litteratis, id quod de modernorum iniuriis et laboribus scriptum per Latinum invenient, quam quod de gestis nobilium antiquorum audiunt per vulgare³⁹, quod dirimatum⁴⁰ vulgo dicimus et Romanum. Ut demum haberi possit scriptorum lucidior intellectus, opus istud sive recollectio chronicorum distinguatur^a in partes; et placeat legentibus, quod in libris 12 est divisum. Hec autem sunt capitula, que in toto volumine continentur^b.

INCIPIT LIBER PRIMUS.

1. [De parentela domorum de Romano et de Campo Sancti Petri, et de dolo quodam facto primitus inter eas^c]. Cronica facta marchie Tarvisine. Si cura diligenter recogito, que partim^d scriptis partim quoque relatione vulgari concipio, inter ceteras claras domos et excellentes nobilium, que fuerunt et sunt hodie in ipsa marchia Tarvisina, quatuor meo tempore fama satis et actibus claruerunt: una Estensis, altera de Camino⁴¹, tertia de Romano⁴², quarta de Campo Sancti Petri⁴³. Set peto, ne hoc dictum mee intentionis vel ordo per ceteros nobiles incusetur, cum dicere sit expediens, qualiter he ultime due domus primitus certaverunt. affines et sibi affinentes ad invicem proxima linea parentele. Nam dompnus Ecelinus primus, qui dictus est Balbus, filius prioris Eceli de Honoria⁴⁴, primo filiam habuit unicam nomine Cunizam, secundo filium habuit similiter nomine Ecelinum, qui dictus fuit Monachus in ultimo sue vite. Soror ergo huius Ecelini secundi tradita est sollempniter in uxorem dompno Tisolino primo de Campo Sancti Petri. et ex ea nati sunt primo Gerardus, secundo Tiso novellus, viri nobiles et potentes. Contingit autem hoc tempore, in partibus Paduanis, nominatim in villa de Abbano⁴⁵ esse nobilem quemdam virum, nomine Manfredum Ricum, qui erat altus et potens, ditissimus pre ceteris marchie in montibus et in plano; hic filiam habuit unicam nomine Ceciliam. Quo defuncto, cum puella quasi solitaria remansisset et ad eam amodo videretur paterna devaluta hereditas cum^e esset in etate annorum circa 14, foretque iam eius mater nupta cuidam nobili, unde postea prodiit proles de Maltraversis in Padua, Spinabellus de Sandrico^f, de familia sive de masnada^g puelle accessit ad dompnum Tisolinum predictum, cuius maior filius Gerardus pulcher iuvenis sine uxore ducebat honorifice vitam suam. Et tractabat idem Spinabellus cum dompno Tisolino, tradere in uxorem puellam ipsam dompnam suam eius filio Gerardo, predicto; volebat tamen ex hoc habere servicio libras quinquaginta. Quod dompno Tisolino placuit, et dixit, se velles super his negociis habere consilium ab amicis. Postquam igitur Spinabellus recessit, dompnus Tisolinus recitavit hoc factum socero suo Ecelino Balbo, quem habebat amicum et dompnum pre ceteris kariorem. Ipse vero, datis verbis congrue responsionis genero quemadmodum subtiliter dare novit, cogitavit ex illa hora, quod tale matrimonium conveniens esset pro suo filio Ecelino secundo, qui quamvis iam duas uxores in sua puericia habuisset — primam scilicet dompnam Agnetem sororem dompni Azonis primi⁴⁷ marchionis Estensis, que parvo tempore post nuptias decessit in partu; secundam autem sororem⁴⁸ dompni Dalesmanini de Padua, a qua nunc solutus erat divorcio celebrato sollempniter — tamen, adhuc valde iuvenis, alicuius alte dompne matrimonium cupiebat. Speravit etiam^h predictus Ecelinus, per talem nurum magnum habere dominium in partibus Paduanis. Protinus itaque misit Ecelinus nuncium et vocavit ad se Spinabellum; cui datis libris 100, in continenti taliter fecit et ordinavit, quod non multis transactis diebus per Spinabellum eundem inter dompnam suam Ceciliam et Ecelinum, filium Ecelini, factum

a) distinguitur 5. b) sequuntur in ceteris cunctorum operis capitulum titulum, quam quidem seriem omnia, quoniam praesterea titulo suo quodque capitulum notatum est. c) et de — Petri desunt 1 d) eos 1. e) diligenti 5. f) in add. 5. g) et materna add. 2. h) cum — 14 desunt 1. 2a. 3. i) Xercorico 2; Sandrico 3; Xendrico 5. k) autem 5.

39) i. e. sermonem Italicum. 40) sparsum, Ital. prope Cittadella, a Bassano inter meridiem et orientem. 41) Camino ab Oderzo ad septentriones. 42) Romano a Bassano ad septentriones. 43) Campo-obiit a. 1212. Cf. infra cap. 11. 44) Sporonellam.

est matrimonium et contractum. Iverunt quoque^a pro puella milites Ecelini^b, et quam cicius esse potit ducta est Baxanum⁴⁹ solempniter^c et omnibus sponsaliciis celebratis honorifice, completum est matrimonium et sumatum. Hanc itaque dompnam magnifice tenuit et tractavit, et de ipsa Ecelinus ipse secundus quasi ultimo tempore, quo eam tenuit, filiam habuit dompnam Agnetem, matrem postmodum dompni Ansedisii de Widotis.

2. [*Causa quedam superaddita, que rixam augmentavit et verram.*] Set meditari potest quilibet, quod nobiles illi de Campo Sancti Petri, quamvis eorum mater soror erat Ecelini secundi, non tamen poterant oblivisci illius illusionis et doli, quem eis de dompna Cecilia primus fecerat Ecelinus, subrepto sibi tanto matrimonio fraudulenter. Contingit autem predictam dompnam Ceciliam velle in partes descendere Paduanas, sive paisandi⁵⁰ causa sive quod per Paduanum districtum magnas masnadas, vasallos multos et amplas possessiones habebat. Itaque de mariti licentia honorabiliter sociata, equitavit ad villas et partes Ultra-brentanas⁵¹ in Paduanum districtum et pervenit ad contratas et partes^d Sancti Andree de Musone⁵². Intendit quoque semper inimicus humani generis et discordie seminator, quod crescant scandala, emergant hodia, litigia oriantur, iurgia^e duplicentur et rixe. Ecce 15 namque dum ipsa dompna descendisset ad partes predictae ville, Gerardus de Campo Sancti Petri, eiusdem dompne nepos, ad amitam accessit indebite et cum ipsa, quam quondam habere debuerat in uxorem, incestum solacium habuit et, quod libencius conticerem, complevit desiderium cordis sui. Ex ha ergo sintilla offensionis flamma crevit et ardens ignis, unde hodie tota marchia, subiecta werre, destructioni subiacet et ruine. 20 Inter fratres et proximos, cives et convicinos seminata est zizania hodia dolositates et rixe, fraudes versucio et rapine, decepciones et similtates, mortes et inimicie capitales, secundum quod inferius ostendetur. Sane dicta dompna, postquam est regressa Baxanum — mirum que fuit causa — quicquid Gerardus fecerat, marito infeliciter propalavit. Et ecce squidem causa werre. Licenciavit ipsam igitur Ecelinus, et eadem spreta ulterius et re- 25 mota, tradidit eam nuptui honorabiliter et magnifice cuidam nobili civi Veneciarum, scilicet Iacobo de Zianis^f, cum quo satis in honore permansit, donec civis altus et potens de Padua dompnus Dalesmaninus, de ea facto solempni divorcio, sapienter eandem accepit et habuit in uxorem per exercitium unius hominis de masnada ipsius dompne, nomine Lingua-in- testa. Ex hoc itaque divitum personarum coniugio tempore procedente nati sunt filii et filie 3 nobiles et potentes.

3. [*Nativitas et origo tercii Ecelini.*] Post licenciata dompna Cecilia et post defunctum Ecelinum Balbum Ecelinus secundus providit in suis factis; et missis nunciis in 33 Tusciam ad terram quandam, que appellatur Mangonum⁵³, contractum est matrimonium inter ipsum et dompnam Aledeitam, rorem comitum de Mangono, qui eciam comites 35 Rabiosi^g nominabantur. Que dompna cum honore magno recepta; factaque solempni curia 15 dierum et ultra, nupciis laudabiliter celebratis, eam tenuit magnifice et decenter. De qua primo genuit dompnam Palmam novellam⁵⁴, que postea fuit uxor dompni Alberti de Baone, Paduani civis, viri clarissimi et potentis. Secundo de ea genuit dompnam Imiam^h, que postea fuit uxor viri nobilis dompni Alberti Comitis⁵⁵ Vicentini. Tercio de 40 ea genuit dompnam Sophyam, que postea fuit uxor dompni Henrici primi de Ygna⁵⁶, et eo mortuo nupsit postea dompno Salinwerre⁵⁷ de Ferrara. Quarto de ea genuit dompnum Ecelinum tercium, qui veroⁱ pertinuit ad progeniem Raibosorum^j et natus est corrente anno Domini 1194. die 6. exeunte Aprili circa meridiem. Quinto genuit Albricum. 45 Apr. 25. 1222. Sexto genuit dompnam Cunizam⁵⁸, vite cuius series talis fuit: Primo namque data est⁵⁹ 45 in uxorem comiti Rizado^m de Sancto Bonifacio. Set tempore procedente mandato Ecelini sui patris Sordellus⁶⁰, de ipsius familia, dompnam ipsam latenter a marito subtraxit.

a) itaque 3. 4. b) primi, qui dictus est Balbus addit 2. c) dicta domina addit 4. d) et partes desunt 5. e) iurgia 1. f) Zanis 4. g) et vita cuiusdam sororis eius addit 3. h) Raibosi 3; Raybosi 4. i) Imiam 2; Ymiam 3; Imiam 5. k) vere 3; vivere 4; postea 5. l) vere add. 5. m) Gerardo 3. 50

49) Bassano. 50) rusticandi. 51) ultra Brentam fluv. 52) *Sant Andrea oltre il Musone* media fere via inter Vicetiam et Tarvisium. 53) Mangona prope S. Quirico, a Prato ad septentriones. 54) i. e. iunioem. Cf. Verci Storia degli Ecelini I, 100. 55) *de' Conti*. 56) Egna s. Neumarkt in sinistra Athesis fluv. ripa, inter Tridentum et Bauzanum. 57) II. 58) De qua v. Dante *La divina commedia*, Parad. IX, 25 sq. 59) anno 1222; v. Verci l. I, 117. 60) Mantuanus, poeta. De quo v. Dante *Purgat. VI*, 58 sq. et VII; et *De vulgari eloquio* I, 13. Cf. Tiraboschi *Storia della letteratura Ital.* IV, 373—390, 55 Diez *Leben u. Werke der Troubadours* p. 465 sq., Bibliothèque de l'école des chartes IV, 93 sq.

Cum qua in patris curia permanente dictum fuit ipsum Sordellum concubuisse. Et ipso expulso ab Ecelino, miles quidam nomine Bonius de Tarvisio dompnam ipsam amavit eandemque a patris curia separavit occulte; et ipsa, nimium amorata in eum, cum ipso mundi partes plurimas circumvit, multa habendo solacia et maximas faciendo expensas.

5 Demum ambo reversi sunt ad Albricum de Romano, fratrem ipsius dompne regentem et dompnantem in Tarvisio, contra voluntatem Ecelini^a, ut apparebat. Ubi^b idem Bonius post 1240. manens^c cum ipsa Cuniza^d, prima eius uxore^e vivente et in Tarvisio commorante^f, occisus est^g gladio quodam sabbato sancto, cum Ecelinus contra fratrem Tarvisium impugnaret^h. Hec autem dompna Cuniza, cum post omnia hec declinasset ad fratrem suum Ecelinum,

10 ipse maritavit eandemⁱ dompno Naimino^j de Braganzio^k viro nobili; cuius parentes quamvis Ecelinus^l destruxisset, idem stans in eius gracia obiit^m. Adhuc iterum ipsa Cuniza post mortem fratris sui Ecelini maritata est in Verona. Supra dicta autem dompna Aledeita cum in magna sibiⁿ vidisset letitia maritum potentem, filias maritatus in alto gradu, filios affluentes divitiis, castrorum dompnos, potentes clientibus et masnadis, terribiles inimicis,

15 foretque docta^o stellarum cursus adeo^p cognoscere, quod filiis profetavit, circa quinquagesimum sue etatis annum decessit.

* eam viro cuidam nobili de Braganzo; sed postea cum guerra exarsit in marchia, Ecelinus ipsum cognatum suum cum ceteris nobilibus de Braganzo et aliunde per marchiam fecit occidi 5.

20 ** — gratia; quem etiam postea dominus Ezelinus non multo tempore elapso fecit occidi 2.

4. [De warnimento facto occasione Campreti^o.] Ante tamen quam decederet dicta dompna Aledeita, illis^p quoque temporibus, quibus Ecelinus maritus eius in honore magno^q summaque leticia permanebat, tamen adhuc non inmemor illate sibi quondam iniurie in dompna Cecilia per Gerardum nepotem suum, cogitavit, qualiter ipse posset suum animum

25 pascere ulcione. Tegens igitur alta mente indignationem et iram, quam animo arroganti conceperat, adiunxit sibi licet per amorem illicitum dompnam Mariam de Campreto^r consanguineam illorum de Campo Sancti Petri, set ex altera parentela; nam et ipsa inter cetera, que sui iuris erant cum ipsis suis consanguineis dividenda, ius habebat in curia^s de Campreto. Hanc dompnam quasi in^t uxorem in quodam suo castro tenebat, ita quod tempore

30 procedente idem dompnus Ecelinus de dicta dompna Maria quandam filiam genuit, scilicet dompnam Aledaxiam. Post hec ipsa dompna Maria, sive expulsa sive sponte propria, recessit a potente^u quasi marito. Et cum remansisset filia apud patrem, insurrexit questio inter Ecelinum et illos de Campo Sancti Petri, utpote quia voluit pater pro filia possidere Campretum. His ergo duabus domibus amicos suos undique congregantibus, facta sunt

35 maxima warnimenta^v hinc inde^w. Et castramentata utraque parte in confiniis et partibus de Campreto, forsitan devenissent ad pugnam; set reverendus vir opere et sermone^x Gerardus Dei gracia episcopus Paduanus^y, adhibito sibi favore communis et populi Paduani, perrexit ad utriusque partis^z exercitum et quasi sacer^{aa} Orpheus, qui dictus est in fabulis poetarum^{ab} mulcere tigres, tumidos mitigasse leones, sanctitatis sue^{ac} dulcibus allo-

40 quis interposuit partes suas. Et appellans primitus dompnum Ecelinum cum suis illis consociis^{ad} et amicis, de quorum consilio procedebat, post locucionem dompni Alexii iudicis potestatis^{ae}, pro communi Padue cum^{af} ipso dompno^{ag} episcopo destinati, hoc modo locutus est inter eos:

5. [Oracio episcopi Gerardi ad Ecelinum et partem eius.] Qui timet Deum, facit bona, Eccli 15, 1

45 et qui continens est iusticie, apprehendit illam. Verba ista verba sapientie nominantur et concordat titulus ipsis verbis. Scimus enim, et legimus in divina pagina et humana, multos

a) Ecelini eius fratris ut dicebatur et apparebat. b) et illic stabat 5 pro ubi. c) deest 5. d) cum dicta dompna Cuniza 5. e) tamen vivente adhuc uxore ipsius Bonii 5. f) permanente 5. g) demum Bonius add. 5. h) cum Ecelinus civitatem Tarvisii de dominio fratris velle videretur eripere 5. i) Naimerio 3; Aymerio vel Rainerio 4.

50 k) postea addunt 3. 4. l) se 2. m) dicta codd. n) adea 1. 2; adeo 3; ad haec 5. o) Campreto 1. 2. p) vel 2. q) magifico 5. r) videlicet add. 2. s) ut 5. t) potestate 2. u) dominus add. 2. 5. v) deest 1. w) sane 2. x) cum dulcedine suae lyrae add. 5. y) ratione 2. z) consociis 2; aliis consociis 4. aa) Paduani 2. 3. 4. ab) pro 2. b) cum add. 2.

61) Breganze a Bassano inter occidentem et meridiem. 62) Lampreto a S. Andrea oltre il Musone con Patavinum ap. Murator. Antiquit. Ital. IV, 1124. (v. supra p. 40 n. 52) inter occidentem et meridiem. 63) exercitus. 64) anno 1204, ut docet Chronicon Patavinum ap. Murator. Antiquit. Ital. IV, 1124. 65) 1165—1215.

1204. *timentes Deum et sapientes operatos fuisse bona, secum habuisse iusticiam, honoratos^a equidem in hac vita, pro meritis acquisisse eternam. E contrario quoque scimus, tyrannos aliquos in Deo nullam reverentiam habuisse, gloriatos in sua malicia, pro posse fecisse mala, sprevisse iusticiam, vixisse plurimum de rapina, in tribulatione finisse vitam; missos utique in gehennam, eterne dampnationi deditos, laceratos flagellis demonum et tormentis. Ubi nunc Pharao vel Golia,⁵ ubi Herodis crudelitas, ubi Nero? Profecto perit memoria eorum cum sonitu, et deleti de libro vivencium cum iniquis deputati sunt miserabiliter, non cum iustis. Quare vos hortamur in Domino et monemus, qualenus habeatis ante oculos dominum^b Iesum Christum nec pugnetis contra nepotes vestros, sororis vestre filios et carnem de carne vestra; ne destruantur ville, victualia devastentur, compellantur vidue pauperes et orphani turpiter mendicare, hospitalia¹⁰ et sacre ecclesie dissipentur. Set baiuletis arma iusticie, sitis milites equitatis, Deo et fidei propugnantes^c; certi, quod in hac vita prosperabuntur utique facta vestra et post nature debitum stabitis refulgentes ante tribunal Christi, gloriosam famam siquidem in hoc seculo possidentes. Nos vero petimus, quod warnimentum vestrum propter Dei reverentiam dividatis, redeuntes ad domos vestras. Et in nobis et commune Padue presentis facti dimittite^d questionem, et nos,¹⁵ quod consentaneum rationi fuerit, cognoscemus, sopiemus hanc litem et decidemus sine debito, dante Deo.*

6. [Oratio episcopi Gerardi ad illos de Campo Sancti Petri.] Hec vel his similia locuturus, conversus est dictus vir prudens sancteque memorie episcopus reverendus ad partem alteram, appellans dompnum Gerardum supra dictum et Tysonem, fratres de Campo Sancti Petri, cum dompno marchione Azone^e, quem sibi nunc primum iunxerant dompnum et amicum, cum aliis suis consociis^f et amicis, de quorum consilio procedebant. Et post locutionem dompni Ugolini, sapientis et probi viri, advocati episcopatus et militis Paduani pro communi Padue similiter cum ipso dompno episcopo destinati, premissis verbo illo psal-
 Ps. 84. 11. *miste: Misericordia et veritas obviaverunt sibi etc.*, auctoritate ad materiam sapientissime^g 25 adaptata, vel ea vel similia, que locutus est alteri parti, melliflua voce profundens; hostendens eis eciam, quod erant quasi matri contrarii, quoniam fratri matris; sedavit hinc inde exercitum^h. Et sic demum Paduam est regressus. Stetitque marchia aliquot annis in bona paceⁱ, non^k obstante nunc causa quadam litigii^l, que paucorum culpa quondam steterat inter Paduanos et Vicentinos. 30

7. [Facta quedam inter Paduanos et Vicentinos propter Montegaldam et propter Ecelinum de Romano secundum.] Contingerat enim olim habitantes quosdam in Montegalda⁶⁶, Vicentini districtus, intrare Paduanum districtum furtive, cuius confines erant, et dampnum maximum inferebant, fugientes postmodum Montegaldam et erant securi. Ex his itaque maleficiis cum commune Vicencie, a communi Padue sepius litteris et ambaxatoribus ap-
 1188. *pellatum, nullam prorsus faceret ulcionem, Paduani iverunt¹ et ceperunt hostiliter Montegaldam in anno Domini 1188. Per quod Vicentini irati sunt plurimum et comoti ita, quod postmodum tempore procedente obstruxerunt aquam⁶⁷ totaliter illic in partibus de Longare⁶⁸ sui districtus. Et desiccaverunt aquas ita, quod Padua et Paduanus districtus tam ad molendina quam ad alia oportuna magnum paciebatur defectum. Quem defectum siquidem cum Paduani perpeti^m non valerent, iverunt armata manu et aquam invitis Vicentinis aperuerunt. Set dum Paduani redirent aperta aqua, unum quarteriumⁿ 69 Paduane militie, quod adhuc erat a latere aque versus Vicenciam, captum est a Vicentinis. Et ducti sunt milites illi Vicenciam et, positi in carceribus, enormiter et gravissime tractabantur, donec Paduanum commune suos redemit milites, data Vicentino communi magna quadam pec-
 45 cunie quantitate.*

Post hec elapsis iam annis pluribus, cum Ecelinus secundus tenere vellet curiam in Baxano, considerans quod inter Paduam et Vicenciam videbatur oriri discordia, amiciciam

a) honoratos 1. 2. 2a; honoratos 3. 5. b) Deum et dominum nostrum 5. c) propugnando 2. d) dimittere 2. e) Estensi add. 4. f) consociis 5. g) sapientis sine 1. h) et utrumque fecit recedere warnimentum add. 5. 50 i) civium eius addit 2. k) pro non — litigii habet 2: quedam litigii causa. l) viriliter add. 2, ubi et deest. m) poti 2. n) quarterium 2.

66) Montegalda in sinistra fluvii Bacchiglione ripa, media fere via inter Patavium et Vicenciam. 67) Bacchiglione fluvii. 68) Longare in dextera fluvii Bacchiglione ripa, a Vicetia inter meridiem et orientem. 69) Quarterium est quedam urbis pars, ut quarterium Paduanae militie significet milites cuiusdam regionis Patavinae. 55

cum Paduanis contraxit et obligavit eis pignori curiam de Honoria — quam olim Ecili^a 1188. avus eius habuerat ab antiquis a rege Conrado, cum quo venerat⁷⁰ de Alemania miles ab uno equo — pactis apposis inter ipsos Paduanos et Ecelinum, quod ex hoc habere debeat a communi Padue librarum 25 milia denariorum Venetorum, et una pars alteram tam in pace quam in guerra et e converso iuvare. debeat modis omnibus in singulis suis factis, preter contra inperium et coronam. Hoc autem cum Vicentini intellexerunt, elapsis forte annis quinque post factum Montegalde, hostiliter iverunt Marosticam^{b, 71} et illic insultaverunt in Ecelinum ex improviso. Set defenderunt se Marosticani viriliter et Vicentinos retrocedere compulerunt, donec adveniente Paduana milicia in auxilium Ecelini, Vicentini subito Vicenciam sunt reversi. Non autem steterunt Vicentini sic negligentes ex toto, set quasi elapso non multo tempore habuerunt totam miliciam Veronensem et populi magnam partem; et ipsi cum viribus suis omnibus, cum exercitu copioso et magno venerunt ad partes Marostice et ad partes Baxani, minantibus expresse, quod a montium summatibus infra cuncta submittent morti destructioni ignibus et ruine. Tunc Ecelinus perterritus concordiam fecit quam potuit cum potentibus inimicis et misit filium suum parvulum Ecelinum pro obside sub tentorio potestatis Verone. Et sic ab his diebus in antea rupte sunt condiciones et pacta Paduanorum cum Ecelino et fuit ipse ulterius quasi unum et idem cum Vicentinis.

8. [Factum inter Paduanos et Vicentinos ad Carmegnanum.] Indignatis igitur Paduanis 1198. de pactis et condicionibus sibi ruptis, et quod maius est, non inmemores adhuc antique extorsionis et ire, quam Vicentini quondam fecerant Paduano communi de militibus captis in partibus de Longare et Vicencie crudeliter carceratis, warnimentum facere voluerunt, ut invaderent Carmegnanum⁷², castrum scilicet Vicentinorum et terram ipsis karissimam et dilectam. Quod ipsi Vicentini presencientes, magnifice et potenter iverunt communiter Carmegnanum in ipsoque^a, copiose munito militum et peditum multitudine et balistis armis et victualibus cunctisque pro securitate loci necessariis, permanebant. Set nichilo minus destitit Paduana communitas, imo illuc omnes moto exercitu cum fulgenti suo carrocio^c magnifice perrexerunt in anno Domini 1198. circa principium temporis autumnalis. Et non multis diebus elapsis, inter ceteros insultus hinc inde factos Vicentini mane quodam 30 in aurora diei, prima scilicet die Septembris, exiverunt in Paduanos, multisque de Paduanis Sept. 1. militibus et peditibus, pugnantibus tamen viriliter contra hostes, detentis, duxerunt eos in ecclesiam Carmegnani et tenuerunt eos ligatos et compeditos. Eadem autem die et quasi eadem hora vir strenuus et insignis Iacobus Strictus, Placentinus civis probus sapiens et preclarus, tunc Paduanorum potestas, et Azo Estensis marchio, forma corporis speciosus 35 set armis speciosior et virtute, Mattheus de Pegoloto Paduanus civis et vesillifer Paduani communis, ceterique magnates nobiles et potentes de Padua, hoc graviter et indigne ferentes, se protinus et Paduanam gentem totaliter exposuerunt omni casui et fortune. Unde assumptis armis insultaverunt omnes animose in portam castris, et prostratis hinc inde multis, tandem contracta est porta viriliter, vallum dirutum circa portam, turres quo- 40 que sive bilfredi fixis defensoribus corruerunt. Stetitque communis Padue victoriosum vexillum, innumerabilia gestans foramina tanquam cribrum, set quasi specula fulgentissima, ultra fossas super hedificiis Carmegnani. Sicque continuo Paduani milites sunt redempti, multi quoque milites et pedites Vicentini nobiles et potentes sunt capti. Et victo loco totaliter habitisque spoliis rerum et personarum, gloriosum triumphum de inimicis 45 Paduani Paduam reportarunt.

9. [Factum Braide de Verona.] Procedente quoque tempore, in anno scilicet 1207. 1207. dompnus Azo Estensis marchio factus est potestas Verone De cuius honore condolens Ecelinus de Romano secundus, memor quod idem marchio quondam ei obvius fuerat in facto Campreti, congregatis amicis suis de Verona Vicencia et undecunque potuit aliunde 50 in castrum Monticli^{f, 73} Vicentini districtus — unde postea dicti sunt Monticli — cum eis

a) Ezilini 2; Ecilii 4; Ecelinus 5. b) Marostigam 2. c) si quam 2. d) ipsorum 2. e) carregio 2. f) Monticuli 2.

70) Ecili anno 1036. cum Conrado II. imperatore in Italiam venisse, probabili argumentatione concludit Verci l. I. I. praef. p. XXXVI. 71) Marosticia a Bassano inter occidentem et meridiem. 72) Car-

mignano a Vicetia inter orientem et septentriones. 73) Montecchio maggiore a Vicetia inter occidentem et meridiem.

1207. taliter ordinavit, quod magnum habuit warnimentum. Et sic factus est quasi ex improviso insultus maximus in Verona contra marchionem et contra omnes faventes ei; et ita demum est marchio de potestaria expulsus. Tunc Salinwerra de Ferraria factus est Ecelini manifeste amicus, qui usque nunc non videbatur alicui parti favere. Recessit ergo marchio de Verona et ivit ad Abathiam⁷⁴. Set non multo tempore post facta magna congregacione de suis amicis de Lombardia, marchia et Romagna et aliunde sapienter et per summam prudentiam, statim sequenti anno 1208.⁷⁵ gentem suam Veronam conduxit in Braidam⁷⁶. Et Sept. 29. pugna illic commissa est inter partes. Milites occurrerunt militibus, pedites cum pedibus manualiter pugnaverunt, certaverunt inimici cum inimicis, demumque post sanguinis effusionem militum et equorum, post consternacionem plurium et post aliquorum mortem 10 stetit marchio victor in Brayda. Turres habuit et domos bellicosas per civitatem. Ipsum quoque Ecelinum tunc captum habuit et detentum⁷⁷; quem curialiter et honeste tractavit, eundemque honoravit et ipse, fecitque illi honorem fieri per dompnas et milites omnes, qui vel que fuerunt honorabiles in Verona. Ultimo Ecelinum ipsum marchionis militibus honorifice sociatum, decenter conduci fecit Baxanum; et ipsi milites, qui conduxerunt eundem, 15 honorem maximum réceperunt a dompnabus et militibus de Baxano. Ha Deus! tunc erant werre, si licitum est dicere, bone werre, dum unus alteri viriliter inimicans, captus tamen aliquando, non morti tradebatur continuo, non in vincula mittebatur, non sententia protinus ferebatur in eum, foré membris horribiliter mutilandum; mittebatur imo laudabiliter et honorifice quo volebat. Set completa est hodie prophetia Ovidii, dum mundus, quem dicit 20 aureum habuisse principium, redarguenda nunc fece infectus, iam ecce devenit ad tantum, quod non solum inimicus ab inimico, set nec hospes tutus ab hospite reperitur, non est fratri frater innocuus^b et vix adhuc filius diligitur a parente, nec sumus equidem bene certi, si hec radix naturalis effectus, que adhuc filo tenui retinetur, durare poterit in futurum. 25

10. [Ludus de Prato Vallis et porta Turrisellarum hoc tempore facta fuit.] Reversi sunt milites marchionis ad ipsum, quem iam tota marchia cum summa reverencia laudans magnis preconis excolebat. Tunc pervenit eciam ipsius fama celebris usque Romam. Itaque ipsa sancta sedes apostolica dignitate nova voluit predotare eundem et ei gratiam est largita, ut scilicet ipse cum omnibus successoribus suis ab hoc tempore in antea 30 Estensis et Anconitanus marchio appelletur.

Stare^c eciam videbantur nunc civitates istinc^d collaterales in marchia^e in statu delectabili et iocundo. Nam in predicto anno Domini 1208, potestate in Padua dompno Viscontino, factus est magnus ludus in Prato Vallis⁷⁸, et omnes contrate⁷⁹ de Padua, singule videlicet ad unum et idem signum vestimentorum, se novis vestibus innovarunt. Et tunc 35 in predicto loco de Prato dompne cum militibus, cum nobilibus populares, senes cum junioribus in magnis solaciis existentes in festo pentecostes, et ante et post per plures dies, cantantes et psallentes tantam ostendebant leticiam, quasi omnes fratres, omnes socii, omnes prorsus essent unanimes et summi amoris vinculo federati. Set statim 40 sequenti anno, cum Vicentini minarentur invadere Ecelinum cum auxilio quarundam civitatum de Lombardia — qui Ecelinus tunc erat amicus cum Padua — motus est Paduanus exercitus et ivit Honoriam in servicium Ecelini. Set parum ibi stetit, quia Vicentini a proposito destiterunt.

1210. Iterum vero sequenti anno scilicet 1210. Iacobus de Andito potestas Padue fieri fecit portam Turrisellarum et muros illi porte collaterales. 45

11. [De Federico electo in Romanorum regem et de morte marchionis Azonis sequenti anno 1212. et quorundam magnatum de parte eius.] Anno Domini 1211. supradictus Azo Estensis et Anconitanus marchio de voluntate Innocencii pape III. Fredericum regem Sicilie, regine Constancie filium, set adhuc quasi puerum, per Lombardiam cum magna multitudine militum usque in Alemaniam sociavit. Et sic Fredericus ipse electus est tunc a principibus 50 in Romanorum regem.

a) nec 2. b) innocivus 2. c) Stare — marchia desunt 1, 2. d) istis 3.

74) Badia in dextera Athesis fluv. ripa, a Vicetia autem (ap. Murator. R. It. SS. VIII, 16.) tradidit, ad meridiem. 75) immo anno 1207, die 29. Sept. „illo die vix evasisse Eccelinum a manibus marchionis“. 76) spatium Patavinum: Prato della valle. 55 77) forum Veronense: piazza Bra. 78) Maurisius 79) viae.

Set anno immediate sequente, scilicet 1212. predictus vir nobilis et potens, apud Deum 1212. et homines graciosus, omni sapiencia plenus, venerande memorie idem Estensis marchio post omnem altitudinem sui status, post multa servicia facta Romane ecclesie, post imperium exaltatum per eum et a manibus quorundam tyrannorum prudenter et sapienter 5 ereptum, de hac vita migravit ad meliorem, sepultus honorabiliter de mense Novembris Nov. apud monasterium Abathie.

In illo quoque eodem anno duo barones eius nobiles et potentes, eundem fideliter pro- secuti, de hac luce similiter ad aliam sunt vocati, scilicet comes Bonifacius Veronensis et Albertus de Baone, civis nobilis Paduanus, qui per summam suam prudentiam et vir- 10 tute nominari fecit marchiam Tarvisinam et Paduam usque in partibus transmarinis.

12. [Factum de Este primum.] Remanserunt post ipsum marchionem Estensem duo filii, scilicet Aldrevandinus⁸⁰ et Azo⁸¹, qui tunc dicebatur Azo novellus. Aldrevandinus igitur, iam providus et ad arma sufficiens, quia maior etate tunc erat, tenuit marchexatum. Hic castrum Estense cohabitans, cum quidam eius subditi per violenciam abstulissent fruges 15 quasdam, que de Montagnana⁸² Paduam ferebantur, ipsis eciam frugibus in castro de Este repositis, fruges illas restitui facere penitus recusavit, quamvis potestas Padue ex parte comunis hoc peteret litteris et nunciis ad marchionem ipsum pluries destinatis; et erat tunc Este et Montagnana totaque Scodesia⁸³ more debito sub iurisdictione Paduani comunis. Et quoniam idem marchio perstitit contumax in hoc facto, motus est exercitus 1213. 20 Paduanus contra eum, et Estensem villam occupans et devastans ac burgum, rocam⁸⁴ obsedit hostiliter, machinis et prederiis pro posse destruens et confringens. In hoc exercitu fuit cum communi Padue dompnus Ecelinus predictus; et cum ipso eius filius Ecelinus⁸⁵, qui licet puer, iam subtilizabat⁸⁶ in tantum, quod puerili more cum aliis pueris iam construebat machinas, quasi ad lapides iaciendos in rocam, ut iam quodammodo 25 moveretur ad amicos marchionis et loca et partem voluntarie destruendum. Gentes autem, que cum ipso patre et filio venerant de Baxano et de partibus Pedemontis⁸⁷, vineas et arbores radicitus evellebant, destruentes avidissime quicquid poterant; veluti pronostica- rent, quod inter geminas illas domos, Estensem scilicet et illorum, qui usque nunc de Honoria dicebantur set postea dicti sunt de Romano, crescebant inimicie capitales. Sunt 30 quoque in ipso exercitu dampna quedam in rebus et in personis hinc inde facta, utpote quia intus in roca circa 15 homines sunt occisi, alii a prederiis alii a balistis; extra vero similiter sunt motui circa 10. Inter quos prece quidam nomine Veglus dictus, quod nocte intrabat in rocam et propalabat Paduanorum consilia marchioni, suspensus est et mortuus iussu potestatis et consilii contra castrensem portam. Et quod gravissimum fuit et dolo- 35 rosum magnis et parvis civibus Paduanis, comes Paduanus, bone memorie Manfredinus, equitando more solito per exercitum, percussus heu! a lapide torterelle⁸⁸ intrinsece, cecidit mortuus; et fuit dies illa tam obsessis quam obsidentibus^b lacrimosa. Hac itaque de causa precipue motus est marchio Aldrevandinus et illius consilarii, ut ad concordiam cum Pa- duanis deveniret; et data treuwa utrique parti, concorditer deventum est ad hunc finem, 40 quod rocha est reddita Paduano communi. Sic de statuto et voluntate Paduanorum murate sunt porte castrensēs, et castrum non habitatum usque ad multos annos. Et Paduanus exercitus reversus est Paduam cum honore. Estenses vero habitatores ad precepta comunis Padue salubriter permanserunt in Este. Fuit autem hoc factum tempore dompni Marini Zeni Padue potestatis. in anno Domini 1213. tempore autumpnali.

45. 13. [De ludo quodam facto apud Tarvisium.] Post hec sequenti tempore, anno scilicet 1214. Domini 1214, Albizus Florensis erat potestas in Padua, qui fuit vir providus et discretus. curialis tractabilis et benignus, cum foret in regimine sapiens, dominabilis et astutus; iocos tamen et solacia diligebat. Tempore cuius potestatis ordinata est quedam curia solacii et leticie in civitate Tarvisii, ad quam invitati sunt quam plures, et milites et pedites 50 Paduani. Iverunt illuc eciam convocate ad illam curiam decorandam dompne circa 12 de nobilioribus et pulcioribus magisque ludis ydoneis, que tunc in Padua sunt reperte. Fuit

a) tortelle 2; tortorelle 5. b) multipliciter add. 5. c) magno add. 5. d) deest 1.

80) I. 81) VII, qui obiit a. 1264. 82) Mon- labant quandam marchie Tarvisinae partem septem-
tagnana ab Este ad occidentem. 83) Scodesia trionalem. Cf. Verci Ecel. II, 140. 88) cuiusdam
55 appellabatur regio illa. 84) arcem (Estensem) machinae bellicae.
85) III. 86) sapiebat. 87) Pedemontem appel-

1214. autem huiuscemodi curia sive ludus: Factum est enim ludicrum quoddam castrum, in quo posite sunt dompne cum virginibus^a sive domicellabus¹ et servitricibus earundem, que sine alicuius viri auxilio castrum prudentissime defenderunt. Fuit etiam castrum talibus municionibus undique premunitum: scilicet variis et griseis² et cendatis³, purpuris, samitis⁴ et ricellis, scarletis⁵ et baldachinis⁶ et armerinis⁷. Quid de coronis aureis, cum grisolitis et iacintis, topaciis et smaragdis, piropis et margaritis, omnisque generis ornamentis, quibus dompnarum capita tuta forent ab impetu pugnatorum? Ipsum quoque castrum debuit expugnari et expugnatum fuit huiuscemodi telis et instrumentis: pomis, datalis et muscatis, tortellis⁸, piris et coctanis⁹, rosis, liliis et violis, similiter ampullis balsami, amphii et aque rosee, ambra, camphora, cardamo, cinamo, gariofolis, melegetis, 10 cunctis immo florum vel specierum generibus, quecunque redolent vel splendescunt. De Veneciis etiam interfuerunt huic ludo viri multi et plures dompne propter honorem curie exhibendum; et habentes ipsi Veneti sancti Marchi preciosum⁴ vexillum, prudenter et delectabiliter pugnaverunt. Oriuntur autem aliquando de bonis principiis multa mala. Dum namque Veneti ludentes certarent cum Paduanis ad casti portam primitus subintranda, hinc inde surrexit discordia et, quod utinam⁶ non fuisset, Venetus quidam non sapiens, tenens sancti Marchi vexillum, vultu torvo et iracundo insultavit in Paduanos. Quod Paduani videntes, quidam manum violentam in sancti Marchi vexillum irato animo iniecerunt et inde partem aliquam lacerarunt; quod Veneti tulerunt valde moleste et indignanter. Divisa est itaque continuo curia sive ludus iussu aliorum rectorum curie et dompni Pauli 20 de Sermedaula viri clarissimi et discreti, Paduani civis, qui tunc rex militum erat in Padua; cui etiam cum aliis rectoribus causa honoris concessum erat in ipsa curia, quod haberent arbitrium et ordinacionem dompnarum et militum et totius curie sive ludi. Fuit autem hic ludus, de quo dici potuit:

Hor. Ep. I.
19, 45 sq.

*Ludus enim genuit trepidum certamen et iram,
Ira truces¹ inimicicias et funebre bellum.*

25

Nam tempore procedente crevit adeo discordia inter Paduanos et Venetos, quod sunt mercimonia interdicta hinc inde; custodita confinia, ne quid de una terra ad alteram portaretur; raubarie¹⁰ et violencie excreverunt⁸, et sic denuo^h discordia crevit terra et inimicicia capitalis.

30

1215. 14. [De exercitu facto ad Baibam contra Venetos.] Et quoniam aliqui de Veneciis latenter intrantes aliquando dampnum faciebant in Paduano districtu, placuit consilio Paduano facere exercitum super terras Venetorum. Et paratis omnibus warnimentis iverunt 11 Paduani hostiliter ad partes Cuglie¹¹ et se cum suis omnibus apparatibus locaverunt in partibus turris Baibe¹², sperantes turrim ipsam capere et de ipsa suam facere voluntatem. 35 Et posset esse forsitan, quod illi de Monte Silice¹³ cepissent eandem, quoniam illico quod¹ venerunt, voluerunt insultare in turrim; set potestas Padue, bono tamen animo, non permisit. Paucis tamen diebus elapsis connote sunt pluvie inaudite, ultra solitum crevit mare; sicque cum exercitus foret in locis palustribus, divino iudicio divisus est exercitus et Paduam est reversus. Cuglienses vero et Veneti, qui iam illic copiose convenerant, 40 videntes remotum exercitum, insecuti sunt Paduanos cum navibus et habuerunt eadem die predam de rebus exercitus et ceperunt etiam aliquos de civibus Padue. Qui videntes se in aquarum periculis, rogabant Cuglienses ipsos, ut eos in navibus elevarent, et fuerunt quidam, qui dederunt precium navigantibus et fecerunt se ad domos occupancium deportare. Fuit autem factum in anno Domini 1215. in autumpno, stante dompno Bonifacio Widonis 45 de Wizaro de Bononia Padue potestate.

15. [De morte Aldrevandini marchionis Estensis.] Ante tamen factum hoc Baibe Aldrevandinus Estensis marchio Paduam venerat, et illic receptus honorabiliter et dilectus a cunctis, magnam⁶ fecerat congregacionem de amicis suis de Padua et aliunde in domo magna sive palacio, quod olim fuit dompni Alberti de Baone superius nominati, quod erat 50

a) suis add. 2. b) sanotis 1. c) cocianis 2; cotanis 5. d) speciosum 5. e) ut 1; ut 2. f) et add. 1. 2. g) raubarias et violentias exercuerunt 5. h) de una 2. i) illi q 1; illico quod 2; illico cum 3. k) magnatibus 2.

1) cubiculariis. 2) variis et griseis, i. e. pellibus centis. 9) malis cydoniis. 10) expilationes. 3) pannis subsericis. 4) pannis holosericis. 11) Chioggia. 12) Bebbia a Chioggia ad meridiem. 5) pannis coccinis. 6) pannis magnifice 13) Monselice a Patavio inter meridiem et occi- 55 pictis. 7) pellibus mustelae erimoniae. 8) pludentem.

apud ecclesiam sancti Urbani. Cum illis quoque amicis suis deliberato consilio, potenter postmodum et magnifice in Anconitanam marchiam hostiliter equitavit, volens dominium et marchexatum habere, de quo pater eius olim fuerat a Romana ecclesia investitus. Set erant ibi comites de Celano¹⁴ viri magnifici et potentes eidem marchioni contrarii, qui usque quondam in tempore Otonis¹⁵ de Saxonia tenentes ipsius Otonis partem, adhuc Frederico puero et eius fautoribus resistebant; utpote Romane ecclesie et marchioni Azoni¹⁶ bone memorie similiter olim restiterant, pro ipso imperio plurimum laboranti. Fuit igitur Aldirvandinus in marchia¹⁷, et de ipsis comitibus et quibusdam ipsorum complicitibus victoriam habuit, multis tamen laboribus acquisitam. Magnates verumtamen quidam alii atque castra multum¹⁸ restiterunt eidem; et remanserunt illic in carcere de melioribus et maioribus marchionis amicis, scilicet dompnus Tiso de Campo Sancti Petri, Paduanus civis, vir nobilis potens magnificus et preclarus, et alii quidam secum. Ipse vero marchio post multa facta et ardua, post multa pericula et labores, in quibus tamen prudenter et sapienter se gesserat, non est armis vel viribus superatus, set ut fama fuit proditorie¹⁹ toxicatus veneno, finivit vitam in anno predicto Domini 1215. in tempore sue floride iuventutis. Predictus autem dompnus Tiso post multos annos redemptus est de carcere inimicorum marchionis et sue partis, per exercitium²⁰ amicorum, operante ipso Azone novello, adhuc in puericia posito et iam quasi novella planta in id etatis fructus uberrimos promittente.

16. [*Hic factum est palacium Paduanum.*] Hic ne videamur clausis oculis pertransire, sciendum est, quod cum post hoc tempus Aldrevandini sequerentur quatuor anni vel circa, sive quatuor potestates, in quibus forte Paduana videretur civitas velud ociosa mansisse, non tamen remansit inutilis; immo nunciis et ambaxatoribus missis Venecias sepius, recuperavit cives suos²¹ post aliquantam temporis tarditatem usque de facto Baibe.

Et in anno Domini 1218. spaciosum, immo speciosum palacium Paduanum inceptum est, potestante dompno Iohanne Rusca de Cumis, viro proba et sapiente, moribus et curialitate¹ plurima insignito.

EXPLICIT LIBER PRIMUS

INCIPIT SECUNDUS.

1. [*Factum Castri-Franchi, et quando incepta est Citadella et Fredericus coronatus.*] Nitebantur Veneti temporibus illis propter verram, quam adhuc occasione Baibe cum Paduanis habebant, parti sue invenire fautores; bladum enim et victualia de Padua penitus non habebant. Unde timentes eciam, ne Tarvisini cum Paduanis unirentur, ipsos Tarvisinos sibi amicitie vinculo imo sacramenti federe adiunxerunt. Set habebant Tarvisini tunc temporis litem quandam cum dompno Bertholdo Dei gracia patriarcha Aquilegensi¹⁷ occasione quarundam terrarum in confinio utriusque districtus. Cum forent igitur Tarvisini amicati cum Venetis, et dompnus patriarcha est amicatus cum Paduanis et factus est Paduanus civis; et in cidadancie² firmitatem et signum fecit de sua camera quedam in Padua hedificari palacia magna et pulcra valde, et voluit et se poni fecit cum aliis civibus³ Paduanis in coltam sive dachyam⁴. Tunc quoque inceptit mittere et adhuc mittit hodie omni anno de suis melioribus militibus 12, qui iurant in principio potestarie cuiuslibet precepta et sequencia potestatis pro dompno patriarcha et suis. Quod videns Feltrensis et Belunensis episcopus²⁰, fecit et ipse similiter, non tamen in quantitate eadem, set quasi pro rata sui episcopatus et prelature. Ergo quoniam Tarvisini terras quasdam dompni patriarche tunc hostiliter invaserunt, Paduanus exercitus ivit ad Castrum-Francum²¹, terram Tarvisinorum. Set Tarvisinis protinus reversis ad propriam civitatem, Paduanus exercitus paucis diebus illic permansit. Et hec siquidem facta sunt existente potestate in Padua

a) marchio victor 5 pro in marchia. b) multa 5. c) ptofie 1. d) exercitum 2; sua add. 2a. e) captos in facto Baybae, quamvis add. 5. f) curialitate 1; curiositate 5. g) cidadancie 2. h) civis 1.

14) Celano prope lacum Fucium (*lago di Celano*) ad Feltrensis et Bellunensis 1209—1225. 21) Castell-50 septemtriones. 15) IV. 16) VI. 17) 1218—1232. franco a Tarvisio ad occidentem.
18) civitatis. 19) tributum. 20) Philippus ep.

1220. dompno Berardo Barone in anno Domini 1220. Eodem anno inceptum est castrum de
 Nov. 22. Citadella²². Eodem anno coronatus est^a Fredericus imperator in Roma ab Honorio
 papa III. in die sancte Lucie²³, die 13. intrante Decembri.

1212. 2. [Prima sedicio Ferrarie et de morte Tisolini.] Cum post mortem marchionis Azonis
 1215. et eius filii Aldrevandini solus in Estensi domo remansisset Azo novellus, adhuc etate 5
 iuvenis set prudentia et probitate maturus, ut plurimum, habitabat Ferrarie. Ubi multos
 amicos multosque vasallos habebat; et erat Salinwerra, vir sapiens et astutus, de numero
 vassallorum ipsius. Qui cum forte potens esset amicis, diviciis et honoribus magnus in
 civitate, et cum ipse cum suis amicis haberet omnes honores quasi et officia civitatis, crevit
 discordia inter amicos marchionis et Salinwerre in tantum, quod marchio cum parte sua de 10
 1222. civitate exivit. Et sic exules facti sunt de propria patria Ferrarienses quidam, suisque bonis
 omnibus et possessionibus sunt privati. In cuius iniurie ulcionem ipse marchio Ferrarienses
 expulsos et omnes amicos suos quoscunque et undecunque potuit, sive de Lombardia sive de
 24. marchia sive de comitatu Rudigii²⁴, congregavit et hostiliter accedens Ferrariam, castramentatus
 est iusta Padum. Timens vero Salinwerra prodicionem, ad hanc devenit concordiam, 15
 quod marchio cum 100 de suis militibus et amicis intrarent^b civitatem ad tractandam concordiam,
 quod Ferrarienses utriusque partis possint pacificare^c ad invicem et concorditer permanere.
 Intravit ergo marchio isto modo. Set postmodum visum est Ferrariensibus intrinsecis,
 quod ii, qui intraverant, victualia malo modo acciperent pro se et suis equis, domos^d
 20. etiam, ut contingit in talibus, enormiter devastarent. Unde factus est magnus
 tumultus et clamor per civitatem: *Ad arma, ad arma! moriantur et pereant inimici.* Insurrexerunt
 partes utrinque, et qui cum marchione intraverant, partim mortui et partim sunt de civitate
 xpulsi. Hic vir nobilis Tisolinus — filius quondam Gerardi de Campo Sancti Petri Paduani
 districtus et comitisse Darie, olim filie viri clarissimi Alberti de Baone — pro parte
 marchionis viriliter pugnans, incidit casualiter in manus hominum de quadam 25
 villa nomine Girzola^e. Qui cum circumdedissent^f eundem, quamvis de ipsis multos mortuos
 prostravisset, appellabant eum, ut eis se redderet; set magnanimus se reddere negavit,
 nisi foret illic aliquis de sanguine militari. Set cum nullus sit ibi repertus talis, post cedem
 boni sui destrarii heu! mortuus est et ipse. Super cuius corpus, delatum ad civitatem Ferrarie,
 omnes milites planctum magnum fecerunt^g, et ipse Salinwerra, tristatus lacrima- 30
 biliter, fecit eum honorabiliter sepeliri. Hoc autem factum est anno Domini 1222. in
 secunda potestaria in Padua dompni Iohannis Rusche de Cumis.

3. [De tempore terre motus.] Non modicus fuit dolor, non quidem parva tristitia per
 totam marchiam de tali et tanto viro. Et fuerunt quidam qui dicerent, quod non solum
 homines sunt propter hoc humani generis dampnum perterriti, set et mundus ipse totaque 35
 Sept. machina^h mundialis horrorem habuit et tremorem. Nam in mense Septembris predicti
 anni apparuit in celo cometa, qui significare dicitur mortem alicuius excellentis persone.
 Ipse Deus etiam ut monstraret apercius, qui timor et tremor sedicionis et werre nunc videbatur
 emergere, nunc instare, suum dedit tremoris signum. In partibus namque Ytalie
 Dec. 25. universis terra tremuit, iuga moncium sunt commota propter vehementiam terre motus, 40
 durantis fere per unam horam, in ipsa die natalis Domini statim post missarum sollempnia
 celebrata, adeo quod multe domus et pallacia corruerunt, homines perierunt per civitates;
 et in Brixia maxime tanta ruina fuit, quod Brixenses timuerunt quodammodo, ne tota
 civitas sit submersa. Et hic terre motus fuit completis annis Domini 1222; et in ipsa die
 natalis 23.²⁵ inchoabat, in potestaria predicta circa medietatem. 45

4. [De secunda obsessione Ferrarie.] Quoniam etiam Tisolinus predictus fuerat de
 karioribus amicis marchionis Estensis et comitis Rizardi de Sancto Bonifacio, voluerunt
 1224. ipsi et omnes de sua parte de tanti amici dampno sumere ulcionem. Parato igitur warni-
 mento magno de amicis suis omnibus de Padua de Mantua de Verona et aliunde, equita-
 verunt et iterum obsederunt Ferrariam. Set Salinwerra, homo ingeniosus et cautus, suis
 nunciis verbis et litteris comitem Rizardum induxit ad tantum sub speⁱ compositionis et

a) deest 1. 5. b) inter 1; intrarent 2. 2a; intret c) pacifice 2. 2a. d) domos — devastarent desunt 1. 2. 2a.
 e) Gizola 1; Gizola 2; Graizola 2a; Gicola 4; Girzola 5. f) circumdedissent 1. 2a. g) deest 1. 2. 2a. h) mar-
 chia 1. 2. 2a. i) specie 2a. 5.

22) Cittadella a Bassano inter meridiem et orientem. 23) immo die S. Caeciliae, 22. m. Novembris. 55
 24) Rovigo. 25) i. e. annus 1223.

pacis, quod ipse comes cum quadam militum quantitate intravit Ferrariam, non credens 1224.
sub agnina pelle vulpem subdolam latitare; ipsum enim comitem cum omnibus illis, qui
secum ierant, Salinwerra detinuit. Et sic deceptus marchio et dubitans de prodicione, re-
cessit cum toto exercitu ab obsessione incepta. Erat autem hoc in anno Domini 1224. Sed
5 nec comes nec qui secum capti fuerant, diu detenti manserunt. Nam rectores Lombardie
hec duo fecerunt sequenti anno, videlicet in 1225: eripuerunt enim comitem et suos de 1225.
carcere Salinwerre, et discordiam quandam, que in Verona tunc erat, reduxerunt ad con-
cordiam, non longo tempore duraturam.

5. [Factum de Frata Ferrariensis districtus.] Steterat illic etiam quedam altera maxima
10 causa werre. Nam in dicto anno Domini 1224. marchio Estensis congregavit amicos et gen- 1224.
tem suam de Padua de Mantua de Verona, illos videlicet de sua parte et Ferrarienses ex-
pulsos, motusque hostiliter equitavit et est positus circa Fratam²⁶, castrum scilicet Ferra-
riense; in quo Sallinwerra suos quosdam dilectos posuerat, et erant cuncti habitatores loci
et castrum ipsum speciales et fidelissimi eius partis. Hic stetit exercitus in castri obses-
15 sione tam diu, donec sunt intrinseci vigiliis et fame devicti. Itaque cum se defendere non
valerent nec nullum^a a Sallinwerra possent habere succursum, expugnati ab inimicis de
facili sunt devicti, et intraverunt marchexani in castrum. Sic ergo viri omnes et mulieres,
magni et parvuli gladio sunt occisi preter quosdam, qui in profundam aquam que castrum
undique muniebat proiecti, aquam biberunt et mortem. Letatus est Iacobus, filius Tisonis
20 de Campo Sancti Petri, super vindicta facta de obitu germani sui clare memorie dompni
Tisolini. Nam et ipse suis manibus in hoc facto fecit de pluribus licet immeritam ulcionem;
quod enim peccat Ticius, non in Sempronio castigatur. Erat autem diebus illis dompnus
Robertus de Concorezo, Mediolanensis, electus Paduanorum potestas.

6. [Littere, quas misit Sallinwerra de Ferrara Ecelino minori, scilicet tercio Ecelino.]
25 Habuerat Sallinwerra uxorem dompnam Sophiam²⁷, Ecelini maioris filiam, sororem^b Ece-
lini minoris. Qui de facto Frate contristatus medullitus, Ecelino cognato suo ipisit litteras
in hunc modum — maior enim Ecelinus vitam iam sibi elegerat penitencie qualis qualis et
se religiose vivere fatebatur —: *Viro nobili et potenti dompno Ecelino de Romano speciali*
suo dompno et amico Sallinwerra de Ferrara, eius intimus et specialis amicus, salutem cum
30 *honoris et glorie incremento. In aliquibus provinciis civitatibus aut castris tocus imperii Romani*
non fuit homo sic lesus enormiter et offensus tam indebite tam inu te. Recolens namque nobili-
tatis et amicicie marchionis Estensis Azonis primi, sperans, eius filium Azonem novellum semen
aliquod retinere de nobilitate parentis, gratulabar ego, quamvis nacione Ferrariensis, cum
ipso quodammodo alieno Ferrarie pacifice conversari; set occultare nequivit ravidam pravi-
35 *tatem. Ecce namque, ut audivistis, in amicos meos cum suis complicitibus insultavit. Et voluit*
primo in honoribus et officiis communis Ferrarie tyrannidem exercere; cui si cum amicis meis
racionabiliter obviavi, nemo de iure potest vel me reprehendere vel mirari. Hostendit enim
Deus ipse in facto illa iustum iudicium; et digne succubuit, qui causam fovebat indignam. Non
verumtamen propter hoc iuvenis ipse marchio destitit ab impia feritate, que in eius animo lati-
40 *tabat. Set secundo congregans gentes illas, que me offendere nullam habebant causam, posuit*
se hostiliter circa Fratam, et castrum illud in iniuriam communis Ferrarie occupans, omnes
de castro morte sanguinolenta peremit, et quod est a seculo inauditum, mares et feminas se
reddentes cum ipsis infantulis impio gladio detruncavit. Non sic Iudeis, non sic quoque fieret
Sarracenis. Hec autem vobis refero, sicut principali meo dompno et amico, ut de amicorum
45 *tanta iniuria mecum dignemini condolere et provideat sapiencia vestra, si^c placet, quid^d super*
his excessibus sit agendum.

7. [Responsio ad predictas litteras.] His ergo receptis litteris, Ecelinus de Romano
scripsit tales litteras Sallinwerre: *Sapientis et probo viro dompno Sallinwerre, suo dompno*
pre cunctis mortalibus reverendo, Ecelinus de Romano, eius subditus et fidelis amicus, salutem
50 *et de inimicis gloriam et triumphum. Duo sunt principaliter in hac vita, ad que tenentur homi-*
nes inter cetera laborare: fidem videlicet observare amicis, et vivere cum honore. Et hee sunt
ille^e cause precipue, quibus me senicio indissolubiler alligatum, ut totaliter intendam et vige-
lem ad vestra negocia, que sunt mea. Sane postquam audiui de facto Frate, nec fui quiete

a) nullum 1. 2. 2a; ullum 5. b) vero add. 2. 2a. c) quid 2. d) deest 2. e) duae add. 3.

55 26) Fratta a Rovigo inter occidentem et meridiem. 27) Cf. supra L. I. c. 3 p. 40.

1224. *mentis nec potui colletari, immo in veritate protestor, quod plenam leticiam non habeo, nisi prius contigerit de dampno et sanguine ibi facto sumere ulcionem. Est autem pusillanimitas in adversis modum excedere in dolendo. Consoletur ergo cor vestrum et ego una vobiscum, quoniam Deo dante non prius anni circulus revolvetur, quam inimicos nostros^a tam acutis calcibus perforare nitemur, quod in suum cadere precipitium compellentur.* 5
1226. 8. [*Hic expulsi sunt amici marchionis de Verona.*] Post hec in anno Domini 1227.²⁸, quamvis Verona communiter regeretur, tamen scisma creverat ibidem in tantum, quod non solum milites set populares et mercatores divisi erant in partes duas. Et alii fovebant partem comitis de Sancto Bonifacio, que erat pars marchionis; alii partem Sallinwerre, que erat et Ecelini, et hi dicebantur Montecli. Inter quas partes dum expressius pro facto Frate 10 crevisset discordie incentivum^b et rixa, cupientes Montecli partem sibi contrariam eicere de Verona, miserunt caute ad Ecelinum comdrantem Baxani, ut Veronam veniret occulte; dicentes, quod pars comitis eos suppeditare volebat. Hic gavisus^c est Ecelinus et statim animo preconcepit, de Frata vindictam capere et sue partis amicos potenter et magnifice confortare. Assumpsit igitur continuo viam suam cum quibuscunque potuit de Baxano et 15 de^d Pedemonte; et facere volens occultum iter per Valcamonicam, viam montanam, scilicet saxeam insuetam asperam frigidam et nivisam, ut posset eciam ad finem propositum devenire, premisit ante se 40 prudentes homines cum singulis ventilabris, qui viam mundificabant a nivis multitudine, in illis montibus collecte per plures annos. His itaque laboribus viriliter superatis, pervenit ex insperato Veronam. Et continuo factus est ibi clamor: 20 *Ad arma, ad arma! za za²⁹ cavaler Ecelin!* Habuit Ecelinus et sua pars, quod iam diucius exoptabant. Nam expulsus est tunc comes Sancti Bonifacii Rizardus et magnates multi de sua parte cum ipso, quibus Mantuam Paduam et Venecias in Lombardiam et alias expulsis, pars Sallinwerre et Ecelini civitatis dominium habuerunt, et factus est ibi dompnus Ece- 25 linus potestas. Et sic inde^e non longo tempore post venit^f Vicentiam et eam occupans violententer, fratrem suum Albricum illuc^g constituit potestatem. Quibus omnibus sic peractis, visa est per totam fere marchiam pars marchionis ad nichilum devenisse. Est enim^h plus quam facti dimidium, ad magnates in discordiis et in werrisⁱ habere communia civitatum.
1228. 9. [*De exercitu facto ad Baxanum.*] Sic^k igitur contribulatis marchionis amicis in marchia Tarvisina, cum haberet Sallinwerre Ferrariam, Ecelinus Veronam, et Albricus 30 de Romano Vicenciam, Tarvisinorum questione cum Paduanis adhuc plenarie non sopita, placuit sapientibus, qui pre manibus habuerunt hoc factum, legere^l et legerunt^m in Paduanorum potestatem dompnum Stephanum Badoarium de Veneciis, virum providum et prudentem, legalitatis et fidei radio decoratum, facundie multa gracia bonis quoqueⁿ moribus insignitum. Quo siquidem potestate, Ecelinus de Romano, finita sua potestaria Verone, 35 die noctuque non dormiens, cepit per insidias castrum Fontis³⁰. Ibi^o erat parvulus Willielmus, filius Iacobi de dompno Tisone maiore de Campo Sancti Petri; instinctu cuius Iacobi pro magna parte inceptum et perpetratum fuerat factum Frate. Hoc audito in Padua, scilicet de capcione de Fonte, audito eciam de capcione parvuli Willielmi, dompnus ipse Tiso, cuius erat castrum, et Willielmus eiusdem nepos conquestus est potestati Padue consilia- 40 riis et communi de tali et tanta iniuria facta communi Padue: cum ipse Tiso eiusque nepos castrum ipsum et omnia, que habebant^p, essent in protectione communis Padue et tutela, utpote quia civis erat Paduanus fuerantque semper ipse et omnes de domo eius. Quare comoti sunt omnes de civitate, facta est concio et congregacio fere innumerabilis in palacio Paduano, ubi vidi ego nobiles civitatis, maiores medios et minores, quam plures eciam 45 dompnas de maioribus civitatis, iudices milites et populares adeo convenire in unum, nemine discrepante, quod ad carrocium in maiori ecclesia positum omnes unanimiter cucurrerunt, et portatum est humeris in plateam ad atria potestatis. Factus est tunc magnus et copiosus exercitus, quo sapienter conducto primo ad Citadellam in anno Domini 1228, illic proviso primitus de omni bellico apparatu, exterminatis eciam circum se^q terris rebellibus, 50

a) vestros 2. b) discordia in centuplum 5. c) gravatus 2. d) deest 1. e) cum Veronensibus add. 3. f) Ecelinus add. 5. g) illic 5. h) multo add. 5. i) miseris 2. l) Hic 1. 5. l) eligero 4. m) elegerunt 4. n) gratis, multis bonisque 5. o) vo 2; po 2a. p) habebat 1. q) pro circum se praebet 2 cunctis, 2a certis.

28) immo 1226, v. Verci Ecel. II, 12. 29) ecce. 30) Fonte a Bassano inter orientem et septemtriones.

scilicet Fontaniva³¹ totaliter preter turrin et aliis locis inimicorum, vir tandem^a providus¹²²⁸ Stephanus Badoarius, egregia Paduanorum potestas, magnifice et potenter cum exercitu suo toto pervenit usque ad munitiones Baxani; et fixit illic feliciter sua castra.

10. [Mittunt Veneti ambaxatores ad prohibendas causas malorum in marchia.] Exiit tunc fama per marchiam Lombardiam et ultra, quod exercitus Paduanus volebat illos de Romano delere in rebus et in personis; et dictum est in Veneciis, quod Paduani non revertentur^b, nisi prius destruant terras de Pedemonte. Placuit igitur consilio Veneciarum mittere et miserunt suos, scilicet dompnium Marchum de progenie Quirinorum et Matheum Bonum, sapientes viros honorifice sociatos; quibus utique per^c consilium est commissum, quod appellent utramque partem de concordia facienda, de extirpandis malorum causis utilis ante^e factum. Commissum est eis etiam, quod protestari debeant coram utraque parte, dompnium ducem³² et consilium Veneciarum paratos esse: interponere partes suas, si eis placet, et questionem si quam habent ad invicem diligenter videre, et utriusque partis rationibus intellectis, questionem ipsam sine debito terminare; et si qua alia viderent^d dicenda pro bono pacis, fideliter exequantur et dicant.

11. [Locuntur ambaxatores in consilio Paduanorum.] Ad petitionem ambaxatorum de Veneciis convocatum est consilium Paduanorum in castris. Surgens itaque dompnus Matheus Bonus de Veneciis, congrua invocacione premissa, verba hec vel similia est locutus: *Sit temporum preteritorum recordor, ivi per Lombardiam, scrutatus sum Francorum terras in magna parte, temptavi Apuliam, Alemaniam circuivi, transivi per Romaniam³³, perveni usque ad introitum barbarorum; et in veritate protestor, quod nullae terre vel civitates reperiuntur citra mare vel ultra, que adequari possint marchie Tarvisine tum in colendo Deum et sanctam matrem ecclesiam, tum in bonitate et aptitudine personarum, tum in prudentia tam animi quam corporis, curialitate et amicitia, divitiis et potencia omnique re desiderabili super terram. Set non est minor virtus, acquisita conservare illesa, quam adinvenire que non habemus. Quare mirandum est plurimum, que sit causa, quod illi, qui dono sapientia perfruuntur, laborent, terras que fructificant et habundant destruere contere et vastare, pauperes et viduas, orphanos et pupillos compellere ferro et fame subici et perire. Quocirca vos, dompni Paduani, quos Deus multa sapientia predotavit, debetis Deum habere pre oculis. Et cum sitis in marchia maior civitas — que marchia certe prevalet omnibus mundi provinciis, proportionata quantitate terrarum — debetis mihi potius ad honorem marchie augmentandum et videre, ne culpa vestri fuit aliquibus iniuria vel offensa; ex hoc enim Deo cognoscitis vos placere, hominibus reddere vos amandos, acquirere in hoc seculo coram gentibus bonam famam. Dompnus noster etiam dux Veneciarum, qui est et semper esse desiderat^e Paduani communis amator, super hoc capitulo nos mittit, amabiliter deprecando, ut cum istis viris nobilibus de Romano, qui etiam attinent maioribus de Padua proxima linea parentele, terras incipere non velitis. Res namque modice per concordiam crescunt, per discordiam maxime dilabuntur. Demum vobis ex parte dompni ducis et communis Veneciarum dicimus et ex iniuncta nobis comissione amabiliter protestamur, quod paratus est ipse dompnus dux et consilium: interponere partes suas, si vobis placet, et questionem, si quam habetis cum istis nobilibus de Romano, diligenter videre, et utriusque partis rationibus intellectis, questionem ipsam sine debito terminare.*

12. [Querit potestas consilium, quid sit ambaxatoribus respondendum.] Ad hec potestas sub brevitate respondens dixit, se velle super his habere consilium et eis postmodum respondebit. Posito igitur in ipsorum ambaxatorum arbitrio si velint in consilio permanere, ambaxatores, prout mos est in talibus, abierunt. Potestas autem, propositis his in consilio, que satis attente notaverat, peccit et districte precepit per sacramentum, quod quilibet consulat ad predicta, quid sit melius pro communi Padue in hoc casu ambaxatoribus respondendum, amore hodie ira et timore sublato. Surrexerunt quidem plures, et diversi diversimode sunt locuti. Demum surrexit dompnus Tiso de Campo Sancti Petri, et convenienti invocacione facta, veneranda voce talia est locutus: *Etsi, quantum ad presens*

a) tamen 2. 2a. b) revertentur 5. c) ambaxatores add. 5. d) Veron add. 2; Ven add. 2a; Veneciarum 5. e) autem 2. 2a. f) annis add. 2. 2a. g) recognoscitis 2. h) est et semper desiderat 1; nōne hoc desiderat et semper fuit 2; non esse hec semper desiderat etiam, semper fuit 2a; est et semper esse desiderat 3; qui semper fuit et est 5.

55 31) Fontaniva prope Cittadellam, a Bassano ad meridiem. 32) Petrum Ziani. 33) i. e. imperium Graecorum.

1228. *tempus, non sit expediens recordari antiqua; forte hic aliqui sunt presentes, quibus est utile, ut cognoscant: si parentes isti mei, dicti de Honaria quondam, qui dicuntur nunc de Romano, causam habent insistere vel operari, que pertineant ad communis Padue detrimentum. Ego enim recordor et vidi, quod commune Bazani et ipsi dompni de Romano communi Vicencie resistebant et offensas multas fecerant Vicentinis, unde non morabantur in Bazano securi, et*
 (1209.) *stabat gens tota Bazani sub ingenti dubio et tremore. Quin immo civitates quam plures de Lombardia^a iuraverant et minabantur, Marosticam et Bazanum et partes illas invadere, subvertere cuncta a moncium summatibus infra, et fratrem matris mee Ecelinum de Honaria cum amicis suis omnibus, fidelibus et vassallis quos habebat, expellere non solum de Bazano set de tota marchia Tarvisina. Dico sicut homo, qui vidit factum, quod commune Padue doluit super*
 10 *virii nobilis exilio imminente. Et taliter factum est precibus Ecelini — et profuit eciam instantia illorum de Campo Sancti Petri cum suis amicis — quod Iacobus de Vialardo^b, qui tunc³⁴ erat potestas in Padua, generalem fecit exercitum in servicio Ecelini. Et fuit totum commune Padue hostiliter apud Honariam magnifice et potenter³⁵, ita quod inimici, qui iam erant in partibus Marostice, suo warnimento diviso, regressi sunt ad proprias civitates; et remansit Marostica*
 15 *et Bazanum indempne et Ecelinus servatus est inoffensus; licet ipse parvo elapso tempore, in sui peritium concordaret cum illis, quos commune Padue pro ipso sibi fecerat inimicos. His tamen adisque multis et magnis serviciis non inspectis, que facta sunt per commune Padue in*
 1228. *servicio Ecelini, presumpsit ecce germanus³⁶ meus, que sunt liberaliter facta patri, conviventibus^c oculis pertransire et manum ponere in visceribus Paduani communis: dum per summam*
 20 *prodicionem et nephas cepit et detinet castrum Fontis, quod non reputo esse meum, immo communi Padue plus subiectum, quam sit minor villa, que iacet in Paduano districtu. Cepit ibidem eciam lactentem nepotem suum et, more crudelis ripere seviens, infantem retinuit donec voluit, vinculis ferreis alligatum, qui adhuc puerili fascia ligabatur. Set si recuperare voluit igitur commune Padue quod est suum, si civem suum voluit innocuum a morte defendere, numquid*
 25 *hec est alicuius iniuria vel offensa? Debet aliquis in hoc facto interponere partes suas? Est ista questio cognoscenda? Profecto regraciandus est dompnus dux de voluntate sua laudabili, quam hostendit; et nos et commune nostrum habemus ea viriliter pertractare, que nostros faciunt inimicos de suis excessibus penitere, ne unquam presumant aliqui sic enormiter sic iniuste commune Padue ledere vel honori eius in aliquo derogare. Hec quoque predicta verba*
 30 *dompnus Stephanus Badoarius ambaxatoribus referens, sapienter dicenda scivit dicere, tacenda novit providus subticere. Ipsi vero ambaxatores, discrete licenciam assumentes, intraverunt Bazanum.*

13. [Locuntur ambaxatores Veneciarum Ecelino et suis.] Stabat illic in Bazani palacio Ecelinus de Romano et habuit fratrem suum Albricum, Wecilum de Prata, Ansedisium de 35 Guidotis et alios multos amicos suos, viros probos et sapientes, quorum consilio procedebat. Coram quibus surgens dompnus Marchus, de predictis ambaxatoribus unus, vir sapiens et astutus, post factam invocacionem decenter hec verba locutus est inter eos: *Inter cetera opera probitatis, que viros nobiles faciunt comendandos^d, hec duo merito locum habent: scilicet quod quilibet potens homo a causis offensionum abstineat in insontes, et si qua*
 40 *causa huiusmodi sit commissa, quam cicius esse potest, eam succidere debeat et providus extirpare. Hec autem propterea vobis dicimus, quod dompnus noster dux Veneciarum noviter intellexit, vos occasionem dedisse, quare Paduani terras vestras et Bazani territorium vastare laborant; quoniam castrum Fontis germani vestri, ut dicitur, dompni Tisonis de Campo Sancti Petri, et per consequens Paduani communis, violenter cepistis et detinetis et in ipso castro cepi-*
 45 *stis Willielmum nepotem dompni Tisonis et vestrum^e. Que facta cum honore vestro, si nobis parcitis, poterant remanere, nisi forte ius haberetis in castro. Nam et providere debet sapiens ante factum, ne contingat, eum facti postmodum penitere. Verum est, quoniam quod factum est pro infecto haberi non potest; verumtamen prudentis opus est, abhorrere malorum causas, et si qua facta sunt minus bene, in melius emendare. Si de facili possunt ergo multa dampni-*
 50 *ficia prohiberi, rogamus vos ex parte dompni nostri ducis, qui certe vos diligit et domus de Romano semper extitit benivolus et amator: ut sicut iam reddidistis infantem, sic et castrum ipsum reddere procuretis in manus communis Padue, cum locum illum, si alterius iuris est,*

a) cum Vicentinis add. 5. b) Malardo 2; Vialardo 4. c) pro conviventibus habet 2 et parentibus, clausis, 2a et parentibus, clausis. d) colaudandos 2; collidandos 2a. e) nostrum 2.

34) anno 1209.

35) Cf. supra L. I. c. 10. p. 44.

36) consanguineus.

non sine iniuria teneatis. Demum vobis ex parte dompni ducis et communis Veneciarum dicimus 1228
et ex iniuncta nobis comissione ab ipso et a Veneciarum consilio protestamur, quod, si vobis
placet et ius aliquod in ipso castro habetis, paratus est ipse dux et consilium, interponere par-
tes suas et super ipso facto videre, et quicquid iuris inventum fuerit, sine debito terminare.

5 14. [De responsione facta ambaxatoribus per Ecelinum.] Surrexit tunc* Ecelinus de Ro-
mano et ambaxatoribus hoc modo respondit: Naturalis intellectus et sensus concessus est
hominibus in hac vita, ut eis liceat diligentes diligere et contempnere contempnentes. Et ego
dompno meo duci quanta possum affectione regracior, quod michi videtur compati super in-
iuriis, que sunt^b michi et amicis et terris meis iniuste, ab his precipue, qui nullam vere possunt
10 habere causam^c. Scio, quod nobiles illi viri de Campo Sancti Petri non negant, se contraxisse
materiam originem de progenie de Romano, quam more debito cognoscere non videntur. Nam
etsi non viderim, tamen scio pro veritate, quod magnates illi quondam patri meo insidias huius-
cemodi posterunt. Erat nempe constituta curia quedam causa solacii Venecis, ubi fuit Azo
15 marchio, pater marchionis istius, et alii de marchia nobiles et potentes; quam curiam pater
meus honorare desiderans, secum habuit 11 milites et ipse extitit duodenus, quorum omnia
similia fuerunt et divina^d vestimenta, in re una solummodo discrepancia, quod scilicet mantu-
tura patris mei fuit de armirinis, set fuit aliorum de preciosis variis Sclavonie. Visi sunt isti
12 socii prima die per platheam Sancti Marchi transire unanimes. Sequenti vero die cum unus
eorum in amicicie signum manturam patris mei deferret, sicut mos est aliquando militum so-
20 ciorum, siccarii quidam, conducti precio a falsis germanis meis, credentes occidere patrem
meum Ecelinum de Romano, occiderunt illum, qui eius attulerat manturam, quandam sci-
licet militem de Tarvisio nomine Bonacursum, virum nobilem et potentem. Reputo ergo digne,
quod tunc occiderint patrem meum, fratrem scilicet matris sue. Dicere non oportet, qualiter
Tisonis filius Iacobus nepos meus in Frata fecerit tantam cedem in amicis et fidelibus partis
25 mee, penitus absque causa, quanta fieri in ipsis bestiis vix deberet. Et ecce quam instanter
michi verras assidue machinantur^e et incendunt gentes, quascunque possunt, in meam et ami-
corum meorum destructionem et mortem. Quid enim haberent versus me Paduani? Ipsi nam-
que olim³⁷ cum Vicentinis, ut fertur, pugnauerunt ad Carmegnanum, ubi pater meus nullum
dedit Vicentinis auxilium, quamvis tunc illis coniunctus esset; set laboravit occulte, donec Pa-
30 duani victoriosam habuerunt de inimicis gloriam et triumphum. Cuius facti quasi in enigmatel
memini, cum ut michi dicitur tunc essem minor annorum 5. Si tempore aliquo fuit⁴ Aldre-
vandinus Estensis marchio Paduanis contrarius, illic pater meus cum omnibus quos movere potuit
Paduanos adiuvit³⁸; et de ipsius auxilio et consilio hoc processit, quod marchio se subiecit Pa-
duanorum voluntatibus et mandatis. Et ego memini me in hoc uarnimento fuisse, licet forem
35 in tempore adolescencie constitutus. Nunc quoque, si Paduani indebite moveantur, audite. In
castro Fontis malefactores plurimi latitabant, qui terras meas et fratris mei aliorumque ami-
corum meorum die noctuque depredabantur; nec proderat conqueri capotaneo eius castri, set
in eius responsionibus videbatur aperte, quasi foret malorum conscius et rapine. Remove-
ergo volui vulpem ab insidiis, ab antro serpentem mortiferum, et lupum expellere de cubili.
40 Precor itaque dompnum meum ducem, quod michi dignetur parcere in hac parte. Set^h videre
volo, quid facere poterunt Paduani, qui nondum ut puto sunt experti, quid domus de Romano
valeat et quid possit. Sive enim fueritⁱ quod non videntur sanum cepisse consilium, sive quod
fovent iniusticiam et obliquum, spero, quod Deus, qui est iustus iudex, eos, antequam rever-
tantur Paduam, iusto iudicio puniet et eos faciet de suis excessibus penitere.

45 15 [Littere, quas misit Ecelinus maior filius, ut cum Paduanis concordarent.] Propositis
verbis per ambaxatores Veneciarum, ut dictum est, et audita responsione utriusque partis,
reversi sunt ipsi ambaxatores Venecias. Set dompnus dux non se ulterius intromisit; do-
luit tamen, quod non potuit componere inter eos.

Set post insultus quosdam factos per aliquot de militibus Paduanis ad portas Baxani
50 non multis transactis diebus, cum Ecelinus maior, qui adhuc in ficta penitencia³⁹ mora-
batur in castro Mede⁴⁰, per nuncios, quos mittebat cottidie, facti seriem in totum haberet

a) dominus add. 5. b) q. f. praebebat unus cod. 4. c) collatis add. 5. d) divisa 2. 2a; divitis 4; et divina de-
sunt 5. e) machinant 1. 2a. f) iuventute 2. 2a. g) fur 2. 2a. h) si 4. i) Sane enim fateor 2. 2a.

37) anno 1198; v. supra L. I. c. 8 p. 43. 38) prope Cogolo, a Bassano ad occidentem. De cuius
55 anno 1213; v. supra L. I. c. 12 p. 45. 39) Cf. loci situ cf. Verci I, 93 sq.
supra c. 6 p. 49. 40) Meda ad Asticum fl.

1228. notam, misit dicendo filiis suis, quod pēnitus cum Paduanis concordarent. Et scripsit eis litteras in hunc modum: *Ecelinus de Romano karissimis suis filiis et dilectis, Ecelino et Albrico, cum paterna benedictione salutem. In arduis negociis meo tempore obversatus, tam in uerra quam in pace hoc vidi, quod nil perdit aliquando sapiens, si partem resecat de sui fimbria^a vestimenti et ab iniquitatis unco^b provide separatur. Quocirca dilectissimi mei filii provide, quod potencia domus nostre nondum est communi Padue comparanda. Nichil tamen prohibet, quin vulgus Paduanorum adhuc, immo tota gens de marchia, Domino faciente, submitti posset unius vestrum dominio vel forsitan utriusque. Hoc enim dixisse michi recolo matrem vestram, que stellarum cursus noverat, notabat celestes domos, sciebat etiam iudicia planetarum. Ait enim:*

En quia fata^c parant lacrimosos pandere casus:

Gentem marchisiam fratres abholere potentes

Viderit Axanum, concludent castra Zenanis.

Itaque dum crescit Baxani potencia, dum Sancti Zenonis⁴¹ castrum et alia vestra^d castra de Pedemonte concludent vestris contumacibus inimicis, volo et iubeo quod caucius incedatis. Et ad presens communi Padue obedite et reddite castrum Fontis, sicut iam reddidistis^e et Williel-¹⁵ num, ne arrogans nepos meus Tiso possit ullam^f causam pretendere, qua Paduani terras vestras invadere debeant vel vastare. Spero enim, quod veniet tempus et hora, qua de vestris et amicorum vestrorum iniuriis animo letabundo videbitis plenariam ulcionem.

16. [*Hic redditur Paduanis castrum Fontis.*] Interposuerunt itaque hinc inde magnates quidam, qui quamvis essent de Padua tamen amici illorum de Romano tunc temporis cre-²⁰ debantur, et persone religiose quedam. Et post multas locuciones utrimque factas multa- que consilia, tamen^g ad hanc concordiam est devenum, quod Ecelinus ipse minor, qui castrum Fontis adhuc tenebat set Willielmum iam ante reddiderat, iurare debeat potestatis Padue mandata. Et ego eum vidi in alto destrario ad potestatem Padue et ad eius consilia- rios advenire per undas Brente. Non tamen permisit potestas, qui eum expectabat in ripa,²⁵ ipsum ad terram attingere; set iuravit sine ullo tenore super destrarium more equitantis sedendo, et stando per 6 passus forsitan infra aquam. Iussus igitur in presenti reddidit castrum Fontis cum rebus omnibus, quas acceperat de bonis ipsius castri; et sic indigna- tus, partim quia videbatur succumbere, partim quia ibi vidit quosdam Tarvisinos, qui vene- rant in auxilium Paduanorum ad preces dompni Tisonis de Campo Sancti Petri et sue partis.³⁰ Audiverunt quidam eundem animo indignato dicentem, postquam fecerat sacramentum, quod non vertetur^h annus, nisi prius luat Tarvisium per commune, quod cives eius fece- rant per divisum. Fuerunt autem omnia facta predicta in ipsoⁱ anno Domini 1228. tempore autumpni, potestante dompno Stephano Badoario supra dicto.

17. [*De exercitu facto ad Trivillem et Godicum et per partes illas.*] Reversi sunt Paduani³⁵ domum cum ingenti gloria et honore. Quibus credentibus permanere in pace, ivit Ecelinus Tarvisium et, iuvantibus sue partis amicis, tunc est in Tarvisinum civem receptus. Et unitus cum communi Tarvisii, verbis suis induxit eos, ut terras Feltrensis et Belunensis episcopi Odonis⁴² nomine invaderent, quas idem Ecelinus dicebat fuisse communis Tarvisii ab antiquis. Sic decipi vidi aliquando piscem hamo, volucres capi calamis, lupum cibo.⁴⁰ Fecerunt enim^k exercitum et una cum ipso^l terras episcopi hostiliter invaserunt. Nolentes Paduani offendere Tarvisinos, si possent cum honore desistere, miserunt primo nuncios Tarvisium deprecando, quod terras episcopi, que erant Paduani communis, desisterent molestare. Set non cessaverunt propterea; instantes immo fervencius, Feltrum et Belu- num ceperunt et tenuerunt. Et Paduanis nunciis, qui illuc iterum et iterum sunt transmissi,⁴⁵ sive per arroganciam sive per alicuius vel aliquorum astuciam respondebant, quod Feltrum et Belunum non redderent, donec muri civitatis Tarvisii permanerent. Quid plura? Misit potestas dompnus Stephanus Badoarius nuncios suos ad dompnum patriarcham Aquile- gensem⁴³; misit etiam ad dompnum marchionem⁴⁴, ut venirent. Et venerunt et factus

1229. est copiosus exercitus ad terras inimicorum exterminandas. Prius tamen quam civitatem⁵⁰ exirent, venerunt quidam de Lombardia, qui dicebantur rectores, instantes cum dompno Iordano priore Sancti Benedicti de Padua, in quo multum civitas Padue confidebat, et

a) fibria 1. 2a. b) initio 2; inimico 2a; vitio 4. c) facta 1. 2. 2a. d) nostra 2. 4. e) reddistis 1; redistis 2a. f) illam 2. 2a. g) tandem 3; tum 5. h) verteretur 2. 5. i) predicto 5. k) Tarvisini add. 5. l) Ecelino add. 5.

41) S. Zenone a Bassano inter orientem et septentriones.

42) 1225—1241.

43) Bertholdum. 55

44) Azonem VII.

cum aliis magnatibus de Padua, quod expedicio sive exercitus remaneret. Prenominatus 1229. autem potestas omnia^a pro nichilo reputans, servare volens plenarie civitatis honorem, carrocium et gentem suam totaliter et magnifice conduxit in terras inimicorum. Primo ad Trivillem⁴⁵, terram scilicet iurisdictionis^b dompnorum de Campo Sancti Petri, set nunc eam Ecelinus et Tarvisini tenebant; cuius culturas et fruges omnes et alia omnia preter turrim, Paduanorum turba vastavit. Exinde processit exercitus Paduanus Godicum⁴⁶, speciale castrum et camera Ecelini. Iterum, dum permanerent ibidem, venerunt alii rectores de Lombardia dicentes, quod potestas cum suo exercitu Paduam remearet; set manifeste respondebatur illis per potestatem, quod non divideret se de campo, nisi Tarvisini prius Feltrum et Belunum dimitterent aut Godicum planaretur. Reversi sunt rectores in Lombardiam, et Godicum est tunc radicitus extirpatum. Ivit tunc Paduanus exercitus ad Axilum⁴⁷, reversus est Maseradam⁴⁸; ivit usque Nervisiam⁴⁹ et usque ad undas Plavis⁵⁰, et reversus ad Lanzinikum⁵¹; appropinquavit ad civitatem Tarvisii, quod viderunt Paduani tunc turres et muros Tarvisii, audiverunt campanas et voces de civitate. Et nullo viso de inimicis, demum sanus et incolomis reversus est exercitus Paduam cum triumpho. Movit autem hic exercitus, quando primo exivit Paduam, in anno Domini 1229. die prima^c Madii, sub potestate predicta.

18. [Qualiter commune Padue recuperavit terras Feltrensis et Belunensis episcopi sui civis.] Constitutis dompnis et rectoribus pro^d Tarvisinis in Feltrō et Beluno, Tarvisini ad propria redierunt. Et cognoscentes dampna sibi facta per Paduanos, nocte quadam venerunt ad offendendas villas quasdam circa confinia Paduani districtus. Potestas autem Padue velox^e et strenuus, subito ad arma prosiliens, suam paravit repente miliciam, ire hostibus in occursum. Aliqui tamen milites Paduani, missi prius, Tarvisinos invenerunt in largum, et est tunc utrimque pugnatum; set Tarvisini quam cicius secesserunt de campo, scientes, potestatem et Paduanos venire. Regressis denuo Paduanis, firmatum est et statutum in Padua, inimicorum terras invadere bis in anno et vastare totaliter eorum possessiones et bona. Set tantum institit frater Walla^{f, 52}, qui de ordine fratrum Predicatorum fuerat et nunc erat episcopus Brixiensis, legatus apostolice sedis ut dicebatur, et rectores missi Paduam de civitatibus Lombardie: quod terre Feltrensis et Belunensis cum his omnibus, que ostensa sunt ad episcopum pertinere, ipsi sunt episcopo et Paduanis integraliter restitute; quamvis Tarvisini dicerent, se gravatos, experti nunc, sibi devenisse ad verum, quod Ecelinus verbo quasi prophético dixerat apud Baxanum aliquando, scilicet: communitatem quandoque luere, quod peccat specialitas aliorum⁵³.

19. [Hic speravit Padua, pacem amodo permansuram in ea.] Nunc circa unius anni spacium civitates de marchia Tarvisina adeo quieverunt in pace, quod quasi circa finem anni Domini 1229. et circa principium subsequentis nulla fuit terrarum predacio, nulla hostium incursio vel insultus preter supra dictum exercitum, set honorum omnium copia; tantum gaudium et leticia inter gentes, ut a pluribus crederetur, quod amodo nulle sediciones esse debeant in marchia, nulle werre. Immo et religiose persone totum quasi populum in laudabili contemplacione manentem divinis predicacionibus recreabant. Nam et in illo tempore inter ceteros viros religiosos et iustos advenit beatus Antonius, sicut dicitur inferius, et in diversis locis per marchiam verba Dei voce melliflua predicavit. Et fuit nunc dompnus Iohannes Dandalus^g Padue potestas et dompnus Rainerius Zeno tunc Verone potestas.

EXPLICIT LIBER SECUNDUS

INCIPIT TERTIUS.

1. [Hic capitur Verone comes Sancti Bonifacii, et potestas expellitur.] Caduca sunt penitus et vix uno momento stabilia, quecunque sunt genita super terram. Nam in sequenti anno 1230. error et scisma crevit in marchia, que paulo ante steterat sic tranquilla. Dum

a) praedicta add. 5. b) iure 1; iure 2. 2a; de iure 4; iurisdictionis 5. c) mensis add. 5. d) q 1; p 2a. 4; decet 5. 50 e) vellei 1; valens 2. 2a. f) Balla 4. g) de Venetiis add. 5.

45) Treville prope Castelfranco, a Tarvisio ad occidentem. 46) Godego a Bassano inter orientem et meridiem. 47) Asolo a Bassano inter orientem et septentriones. 48) Maserada a Tarvisio

inter septentriones et orientem. 49) Nervosa a Tarvisio ad septentriones. 50) Piave fl. 51) Lanzinikum a Tarvisio ad septentriones. 52) Walla ep. Brixiensis 1220—1244. 53) v. supra c. 16, p. 54.

1230. enim Stephanus Badoarius in sua secunda potestaria regimen Paduanum teneret, dompnus Matheus Zustignanus^a, vir nobilis de Veneciis, electus fuit in potestatem Verone. Hic voluit, quod magnates illi de Verona, qui tempore dompni Rainerii Zeni sui predecessoris steterant in Veneciis pro securitate Verone, iterum illuc in eius potestaria pro securitate civitatis redire et permanere deberent ad voluntatem ipsius. Et sic Verone orta est discordia inter partes. Et dum dompnus Rizardus comes Sancti Bonifacii, capud partis, vir precipuus in Verona, cum magnatibus et baronibus sue partis foret in palacio Veronensi, vigilante plurimum altera parte⁵⁴ in his que gerebat in animo, ipse^b cum maioribus sue partis a suis inimicis est in ipso palacio captus⁵⁵, dompnus Matheus de potestaria expulsus; dompnus Sallinwerra de Ferraria tunc factus est potestas Verone. Et sic omnes de parte comitis per marchiam et per Lonbardiam dispersi sunt. Illi vero de parte comitis, qui se ad castrum Sancti Bonifacii⁵⁶ collegerunt, vocaverunt pro suo rectore et potestate ibidem dompnum Gerardum Rangonum^c de Mutina, virum prudentem et strenuum, sapientem providum et astutum. Qui cum ad eos venisset, et iurasset ipsos regere bona fide, illic cum eisdem stetit, sapienter ipsos protegens et confortans; et werram faciens viriliter inimicis; sperans eciam, ipsos et eorum amicos et partem cum consilio dompni Mathei predicti et auxilio civitatum^d affinium in civitatem Veronam reducere cum honore. Illis eisdem diebus ipse dompnus Gerardus et dompnus Matheus predictus venerunt ad dompnum Stephanum Badoarium potestatem Paduanorum. Et fuerunt in consilio Paduano, in quo surrexit ipse dompnus Gerardus in primis, et congrua invocacione premissa secundum quod 20 mos est in marchia, hec verba breviter est locutus:

2. [Loquitur dompnus Gerardus Rangonus in servicio Veronensium expulsorum.] De summa Dei providencia creditur processisse, quod sunt in civitatibus regimina constituta, ut scilicet violencie refrenentur, prohibeantur rapine, iura conserventur illesa, maleficia et superbie retundantur. Quod cum ita sit, tenentur merito civitatum rectores iurare propensius et protegere non solum cives et subditos, set eciam et regentes. Audistis sane, quod dompnus Matheus Zustignanus, vir sapiens potens et nobilis de Veneciis, qui est presens factus potestas et rector communis Verone, sollempniter voluit propter pacem et concordiam in Verona servandam, quod aliqui cives sui magnates de Verona Venecias ire deberent et modicum ibi stare, donec scilicet ipse civitatis facta plenius haberet pre manibus et salubriter ordinasset. Neque enim hoc erat insolitum nec fiebat in iniuriam aliquorum. Quid autem de tam digno proposito et tam iusto contigerit, hoc est plenarie notum per Lonbardiam per marchiam et per Ytaliam universam et adeo cuncti audientes hoc reprobant. Quod utinam ne detrimentum redundet in civitatem; quoniam in eorum capud pro certo redundabit in brevi, qui excessus tanti fuerunt conscii et auctores. A vobis itaque et a communi Padue, qui estis semper amatores iusticie et malorum castigatores, exposcimus nos, qui presentes hic sumus, pro nobis et aliis de propria patria tam iniuste depulsis, quatenus vobis placeat, pacificare commune illud, et illis vestrum auxilium exhibere, qui nullam meruere repulsam. Scimus enim tantam esse potenciam vestram, quod si solum auditum fuerit, vos velle in hoc negocio interponere partes vestras, malorum superbia trepidabit; et civitate Verona divina gratia vestrisque operibus reformata, vobis erit honor et ad fama perpetuo^e et magni premii meritorium apud Deum.

3. [Loquitur dompnus Matheus^g potestas de Verona expulsus.] Etsi forte plura dixerit dompnus Gerardus, quia fuit vir sapiens et facundus, de his, que presens audivi, summam recollegi predicta. Quibus per eum propositis, stans in predicto consilio dompnus Matheus Zustignanus, facta invocacione similiter, breviter hec verba proposuit: Non est mee infencionis ad verba dompni Gerardi superaddere aliqua, que certe non video expedire. Hoc tamen dixerim, quod satis videtur a natura procedere, quod unius civitatis commune, cui Deus thesaurum sapientie donat, potencie munus et graciā boni status, alterius civitatis communi prosit, vacillantem populum adiuvet, in sua iusticia foveat, prolapsum relevet et toto posse in sua libertate conservet. Quare vobis placere debet, exurgere in auxilium nostri, qui secundum quod dompnus Gerardus sapienter proposuit, contra Deum et racionem^h de Verona deiecti sumus. Et comiti Sancti Bonifacii ceterisque nobilibus dare succursum dignemini, qui

a) Iustinianus 2. 2a. b) vero add. 5. c) Rangonem 1. 2. 2a. Cf. cap. 2. d) et add. 2. e) iusta 1. 2; iuxta 2a. f) populo 5. g) Zustignanus add. 5. h) iustitiam 4.

54) Monticulatorum. 55) „circa festum S. Petri.“ Annal. Patav. ad 1230. 56) S. Bonifacio a Verona 55 ad orientem.

cum ipso comite sic indigne tenebris carceribus sunt inclusi. Si enim cum carrocio cum milicia 1230. et cum populo Paduano movebitis vires vestras, scimus indubitanter, quod omnia plana erunt. Nam etsi qui ausu temerario existerent contumaces, plures erunt nobiles et potentes de Lombardia et aliunde multarum terrarum communia ad excessus factos in nostram innocenciam ulciscendos; et in brevi tempore expeditur hoc factum. A vobis igitur petimus, sicut a viris iusticie et magnifice bonitatis, viris utique digne potencie et virtutis, ut de consueta nobilitate vestra nobilibus condolentes, dignemini nobiles liberare de morte sic indebite desolatos, et hoc aggredi tam potenter, quod fama communis Padue per Romanum imperium de multo divulgetur in magis et inimici Paduani communis omni tempore contremiscant.

10 4. [Hic iverunt Paduani hostiliter ad Portum et Leniacum^a et ad Rivalentam.] His quidem verbis in consilio Paduano propositis sunt omnes adeo pietate commoti, quod illic oportunum non exiit, potestatem verbis propositis respondere nec oportuit aliquos arengare⁵⁷ vel insistere suasionibus aut disuasionibus ad predicta; set absque ulla insinuacione vel argumento sic reperti sunt omnes unanimes, ut tam illi de consilio quam et ceteri cives 15 protinus concordarent, exire hostiliter et potenter quocunque oporteat, ut commune civitatis Verone in statum debitum reformetur. Quid plus? Motus est Paduanus exercitus et carrocium Paduanum. Et discursurus absque ullo obstaculo per Veronensem districtum, congregavit primo gentem suam et warnimentum magnifice vir strenuus dompnus Stephanus Badoarius, Paduana potestas egregia, in loco ubi dicitur Tricontai. Exinde glo- 20 riöse procedens in manu potenti et brachio excelso, ivit ad Portum⁵⁸ et Lignagum⁵⁹ mense Septenbris de predicto anno Domini 1230. Dissipate sunt segetes, captus est pons Attatis^{b,60}, gentes cohabitantes ex utraque parte fluminis sunt fugate et destructa sunt hedificia et habitaciones cuncte radicitus extirpate. Unus solus clibanus remansit in villa Porti iussu potestatis, solummodo hac de causa, quoniam dicebatur, illic panem fieri meliorem de 25 Lombardia; inde forsitan inolevit quod dicitur: *Bonus est panis Porti*. Motus est hinc exercitus et ivit Bonadigum⁶¹, ivit eciam ad Rivalentam⁶². Et primo destructa est villa Tonbe⁶³; postmodum, quamvis castrum Rivalte se aliquibus diebus defenderet, ad ultimum est redditum potestati Padue et communi, pacto tamen appposito, quod persone omnes de castro recedant incolumes cum rebus et armis suis et castrum ipsum maneat^c incorruptum.

30 5. [Hic tangitur de facto sancti Antonii quasi ex incidenti.] Reduxit Paduanus potestas ad propria gentem suam sanam et incolumem, Domino faciente. Set nec redemptus est comes Sancti Bonifacii, nec est Matheus Zustignanus receptus in suam potestariam Verone. Amici tamen dompni marchionis Estensis et ipsius comitis, qui sic detinebantur^d iniuste, quod consequi nequiverunt per arma mundi, facere voluerunt cum amicis et militibus Iesu 35 Christi. Miserat enim Deus tunc temporis Paduam de finibus Hesperie^e et de partibus Occidentis, utpote de terris Gallicie, Sibilie et Ulisbone, supra dictum⁶⁴ virum religiosum et sanctum, fratrem Antonium de ordine fratrum Minorum, qui fuit de genere nobilium et potentum, multa honestate perspicuus, multa litteratura fundatus, arca veteris testamenti et forma novi et — si verbis audacia tribuatur — potens opere et sermone. Hic Padue cor- 40 poraliter cum fratribus conversatus, spiritualiter habitabat in celis; et in suis predicacionibus, quas per diversas contratas Padue, immo marchie eciam per civitates et villas se- pissime faciebat, suos habebat oculos et mentem multo magis elevatam ad celum. Sive enim quod speravit hic sanctus homo in Deum, sive quod motus fuit ab amicis comitis Sancti Bonifacii et rogatus, ivit Veronam et fudit preces plurimas rectoribus Lombardie, 45 potestati et dompno Ecelino suisque consiliariis de Verona, ut comitem et amicos eius, quos tenebant captos in Lombardia, de carceribus relaxarent. Set nichil preces, eciam si sint iuste, fructificant, ubi nullus est ramunculus^f karitatis. In nullo namque penitus exauditus, regressus Paduam, in contemplacione, cunctis Christi fidelibus reverenda, in loco quasi deserto voluit ducere vitam suam. Et constructa sibi quadam habitacione pauperula

50 a) Legnanum 5. b) Atacis 5. c) remaneat 5. d) detinebatur 1. e) Hyspanie 2; Yspanie 2a. f) ramel's 1; ramicaluu 2.

57) contionari. 58) Porto Legnago in sinistra diem. 62) Rivalta ibidem, a Bonavigo ad septemtriones. 63) Tomba in dextera Athesis fl. ripa, a Mantua ad orientem. 59) Legnago in dextera Athesis fl. ripa, a Mantua ad orientem. 64) L. II. c. 19 p. 55.

55 tem. 60) Athesis. 61) Bonavigo in sinistra Athesis fl. ripa, a Verona inter orientem et meri-

1230. prope ad villam de Campo Sancti Petri Paduane diocesis, in arbore quadam ramosa, nuce videlicet, die noctuque regirans vetus testamentum et novum, scribere parabat utilia toti populo christiano; scripsitque et vixit ut legitur in legenda ipsius⁶⁵. Set vocatus est beatus iste confessor ad patriam meliorem, et situs in ordine angelorum anno Domini 1231. die 13. intrante Iunio; cuius corpus sanctissimum, translatum honorifice in arcam marmoream Padue de ecclesia que erat Sancta Maria mater Domini, usque in hodiernum diem requiescit in loco suorum fratrum. Canonizatus⁶⁶ autem dignis meritis et expertis per sanctam Romanam ecclesiam, idem beatus Antonius intercedit salubriter pro cunctis fidelibus prodest- que et prosit utinam^a omni tempore populo Paduano, cuius est spes et fiducia, tutor et refugium et patronus.

6. [*Redemptio comitis et factum quoddam, quod fuit ad Anoale.*] Cum electus fuisset Wifredus de Lucino in hoc 1231. anno, adhuc in 32.⁶⁷ potestabatur in Padua; et erat iustus et rectus homo, diligens, quod marchia in tranquillitate maneret. Ivit ergo in Lombardiam, ambaxatoribus de Padua honorifice sociatus, et institit tam fideliter et prudenter cum potestatibus et rectoribus Lombardie, quod renovata sunt sacramenta et Lombardorum societas¹⁰ est firmata. Impetravit eciam et redemit de captivitate^b comitem Sancti Bonifacii et eos, qui cum ipso in carcere tenebantur. Quo peracto reversus est Paduam et rexit civitatem in multa iusticia. Et perstitit optata tranquillitas in toto eius regimine, et in regimine potestatis sequentis, scilicet dompni Berardi de Rivolis, Padue potestatis. Parva tamen vipera et occulta mordet incautum aliquando. Ecce namque in castro sive mota de Anoale⁶⁸, 20 Tarvisini districtus, quidam malefactores preter conscienciam dompnorum de castro die latitabant occulti et noctu veniebant furtive in Paduanum districtum, et collaterales villas dampnificabant in bestiis et aliis rebus suis. Exivit itaque potestas cum exercitu et obsedit diebus aliquibus castrum ipsum. Non diu tamen ibi permansit, quia dompni de castro, Paduano communi noluerunt esse rebelles; allegantes se insontes et sine culpa, quoniam²⁵ malefactores illi, qui offenderant, antequam veniret exercitus, dompnis ignorantibus, fugerunt de castro. Et de iniuria facta civibus Paduanis ipsi dompni de Anoale parati erant potestatis in omnibus servare mandata.

1233. 7. [*Hic tangitur breviter de pace fratris Iohannis*] Anno Domini 1233. electus est in potestatem Padue dompnus Ardizonus de Vercellis. In his temporibus non multum ante, 30 dum^c dompnus Marinus Dandalus de Veneciis esset potestas Tarvisii, equitando die quadam per Arcerem, eundo de Tarvisio ad Mestre⁶⁹, lancea fixus a quodam, cecidit mortuus; propter quam mortem ulciscendam commune Tarvisii postea magnos pertulit labores in rebus et in personis.

In hoc eciam tempore frater Iohannes de ordine fratrum Predicatorum venit in marchiam Tarvisinam de partibus Bononie, homo bone conversacionis et honestatis. Ivit totum commune Padue cum carrocio et summa devocione obviam ei, de partibus Montis Silicis venienti; et positus in carrocio, intravit cum magno gaudio et^d honore in civitatem. Hic habens dotem^e facundie, apud Deum et homines graciosus, multas predicaciones fecit per Paduam, immo eciam per civitates marchie, per villas eciam et per castra; erat enim cum⁴⁰ illo Deus et in cunctis suis negociis^f adherebat Virgini, laudabat crucem, benedicebat magnificenciam Iesu Christi. Habuit autem hic iustus homo pre oculis illam auctoritatem, que dicit: *Beati pedes portantes pacem*, et voluit cum auxilio Dei firmare pacem inter^g omnes et singulas civitates, viros potentes et nobiles Lombardie, marchie et Romagne. Et convocatis primo principibus totius marchie in Pratum Vallis in Padua, facta ibi predica-⁴⁵ cione sollempni constituit et ordinavit, quod in proximo futuro mense Augusti convenirent in campanea Verone iuxta flumen Attatis^h predicti barones omnes rectores ambaxatores et communia civitatum. Quod cum factum fuit, ut ordinavit, congregata multitudine genciumⁱ,^{Aug. 28.} quantam simul nunquam aliquis^k vidisse dicebat in partibus Lombardie, et michi vere sic visum fuit, stetit predictus frater in eminenciori quadam specula, lignaminibus artificiose⁵⁰ constructa; et fuit hoc artificium altitudine quasi per cubitus 60. Locus autem, ubi hoc

a) ul 1; ut 2a; utinam 4; deest 5. b) captione 5. c) dictus dominus Ardizonus electus est in potestatem Padue add. 2. 2a. d) gaudio et deunt 1. 2a. e) dona 5. f) operibus 4. g) eos add. 5. h) Attacis 2; Atacio 5. i) deest 5. k) se add. 3.

65) Cf. Vita S. Antonii, Acta SS. Iun. II, 705 sq. 66) anno 1232. 67) 1232. 68) Noale media 55 fere via inter Patavium et Tarvisium. 69) Mestre a Venetia inter occidentem et septentriones.

factum erat, distat a civitate Verone circa miliaria quatuor, super Attacem, et locus ille 1233.
 Paquara nominatur. Ibi auctoritatem illam proposuit: *Pacem meam do vobis, pacem relin-* 1234, 27
quo vobis; et auctoritatem eloquenter adaptans ad sui animi preconceptum, pacem Lonbar-
 dis omnibus immo cunctis de Ytalia auctoritate dompni apostolici, qua fungebatur specia-
 liter in hoc negotio ut dicebat, auctorizabiliter predicavit. Et iussit addens ad sua dicta,
 quod pacem illam nullus unquam audeat temerare; et posuit multas penas, si quis pacem
 presumeret in aliquo violare, quod absit; et rebellium maledixit fruges vineas arbores et
 bestias et omnia que haberent⁷⁰ Ultimo post omnia sua dicta, quasi obliviosus fuisset, ad-
 didit, quod dompnus Ecelinus de Romano esset civis Paduanus et reciperetur in citadan-
 10 ciam Paduanam. His itaque terminatis, regresse sunt cuncte gentes et communia civita-
 tum cum suis carrociis, que illuc conduxerant, et magnates omnes ad terras suas.

Et erat quasi rumor in populo, dum redirent, et diversi diversimode loquebantur. Alii
 namque dicebant, talem congregacionem fuisse factam, ut una parcium fuisset exhere-
 data, cum multi occulta arma tulissent. Alii firmiter asserebant, hoc factum esse propter
 15 metum adventus imperatoris in Lombardiam; contingit namque sepiissime, propter metum
 cognicionem impediri ad veritatem. Et iam manifestum erat quodammodo, quod Cremona
 cum civitatibus sibi faventibus laborabat, ut imperator in Lombardiam descenderet; set ex
 adverso Mediolanum et civitates de sua parte rectores constituerant, qui imperatoris consi-
 liliis et eius adventui obviarent. Et tractabantur iam multe machinaciones hinc inde; dubi-
 20 tabatur enim, quod eius adventus multis esset gentibus ad periculum et ad dampnum.

8. [*Exercitus factus per terras illorum de Romano et per districtum Tarvisii.*] Sequente 1234.
 anno Domini 1234. fuit hyemps aspera et horribilis, ita quod nivis et frigoris superfluitate
 insolita mortue sunt vinee olive ficus et alie multe arbores fructifere. Et post illam pestem
 eodem anno pestis secuta est avium, et precipue gallinarum, boum et multarum utilium
 25 bestiarum.

Dumque per Lombardiam et marchiam timeretur de adventu imperatoris, de quo multa
 et varia dicebantur, consideraverunt sapientes de Padua, quod de dictis duabus civitatibus
 Lombardie Mediolanum nolebat imperatorem, set Cremona laborabat pro imperatoris ad-
 ventu. Electus est igitur Oto de Mandello Mediolanensis in potestatem Padue, vir sapiens
 30 et in multis regiminibus iam expertus. Ipse namque iam alio tempore, et ante ipsum pater
 eius Albertus de Mandello potestas Padue fuerat. Hic rexit Paduam annis duobus imme-
 diate. In quibus duobus annis, quamvis frater Iohannes in predicto colloquio sive pace
 iussisset treuam inter Tarvisinos et dompnos de Camino inter cetera sua dicta, tamen
 — licet ipsi Caminenses et olim fuissent et nunc de novo facti forent cives et amici Padua-
 35 norum — illi de Romano et Tarvisini eos graviter impugnabant, ipsorum terras graviter
 et cottidie devastantes, cum quidam ipsorum Caminensium inimici niterentur eis imponere
 excessum et homicidium potestatis Tarvisii. Set multi primo nuncii et ambaxatores sunt
 missi, ne talis iniuria fieret Paduanorum amicis. Set cum preces omnes funderentur in
 vanum, videns populus Paduanus, vires aliquando plus valere quam iura, videns eciam,
 40 quod interdum ex humilitate pravitas sumit robur, immo ferro quandoque rescinditur cum
 dolore quod in tumorem permisit crescere pietas medicorum, plurimis vicibus licet invitus
 idem populus terras invasit hostiliter illorum de Romano, discurrens per terras per castra
 et per confinia Pedemontis, utpote ad Baxanum ad Muxolentum⁷¹ ad Sanctum Zenonem⁷¹
 et ad Romanum, ad castrum Fontis, quod Ecelinus nuper acceperat in cambium pro Tri-
 45 villis, ad Aslum⁷² et ad Cornutam⁷³, per vallem Cavasii⁷⁴ ad Belunum⁷⁵ et ad Montellum⁷⁶.
 Et vertens se postmodum per Mistrinam, transiens ad Spinedam⁷⁷ ad Quartum et Casa-
 corbam⁷⁸ ad terras alias collaterales ad flumen Silum⁷⁹, hospitatus est inter alia duo flu-
 mina, scilicet Marzenegum⁸⁰ et Dragoncellum⁸¹. Sicque vastatis culturis villarum eciam
 et castrorum, videlicet Mognegi⁸², Tribasilice⁸³, castri Cigoti et aliorum locorum inde, que

50 a) nunquam aliquis 5 pro nullus unquam. b) praedicatione 5. c) pluribus 5. d) Asilum 5.

70) Cf. fratris Iohannis tabulam ap. Muratori Ant. septemtriones. 77) Spineda a Bassano ad orien-
 Ital. IV, 641. 71) Mussolente a Bassano ad tem. 78) Casacorba a Tarvisio ad occidentem,
 orientem. 72) Asolo v. supra p. 55, n. 47. 79) Silo fl. 80) Marzenego fl. 81) Dragan-
 73) Cornuda a Bassano inter orientem et septem- zolo fl. 82) Moniego a Tarvisio inter occidentem
 55 triones. 74) Cavaso a Feltre ad meridiem. et meridiem. 83) Trebaseleghe a Tarvisio inter
 75) Montebelluna a Tarvisio inter septemtriones et occidentem et meridiem.
 76) Bosco Montello a Tarvisio ad

1234. longum esset enarrare per singula; postquam terras domuit usque ad fluctus Plavis, habuit terram Mestre totaliter preter castrum, quod contiguum est et confine ad undas maris. Adhuc tamen Paduana potencia nolens facere quantum poterat, habito diligenti consilio, misit dompnum Henricum Paradisum, militem Paduanum, honorabiliter sociatum pro rectore et potestate ad castrum de Coneglano⁸⁴ ad postulacionem dompnum de Camino, qui tunc castrum illud tenebant. Et cum Tarvisini essent reversi domum, Paduani eciam Paduam redierunt. Et quietatum est tunc negocium inter Paduanos et Tarvisinos per ambaxatores Veneciarum, per nuncios destinatos hinc inde per fratres et religiosas personas.

9. [De adventu imperatoris in Lombardiam et postea in marchiam.] Post hec, videlicet anno Domini 1235.⁸⁵ dompna Beatrix, olim filia marchionis Aldrevandini, sociata quam pluribus baronibus et nobilibus de marchia Tarvisina et aliunde, episcopo eciam Mantuano⁸⁶, sicut sapienter disposuit dompnus Azo Estensis marchio eius patruus, ivit honorabiliter et magnifice ad regem Ungarie⁸⁷, qui eam vocavit solempniter in suam dompnam et uxorem. In hoc anno dompnus Tiso de Campo Sancti Petri decessit.

Et quoniam ut supra dictum est, quietatum videbatur negocium sive werra in marchia 13 Tarvisina, sperabant omnes ulterius permanere in bona pace; set modica quantitate fermenti corrumpitur tota massa. Cum forent namque innumerabiles per Lombardiam et marchiam, qui nolebant imperatoris adventum, solus Ecelinus de Romano offensas, factas in castris et locis per marchiam ex utriusque partis exercicio et labore, in suam attraxit iniuriam, et securus amodo, postquam decesserat Tiso germanus eius, meditatus est ulcionem. Et in his duobus annis, apparentibus quasi pacis, litteras misit et nuncios; et crediderunt quidam, quod ivit personaliter ad Augustam, civitatem scilicet imperatoris in Alemaniam et semper imperii propriam mansionem. Et taliter pertractavit, quod Fridericus 1236. imperator augustus venit Tridentum in anno Domini 1236. mense Februarii⁸⁸; exinde quoque Veronam per comeatum et consilium Ecelini, tunc habentis Veronam cum sua parte. 25 Aug. De Verona vero ivit, pertransiens flumen Menzum⁸⁹; currensque per partes posteriores, Sept. Theotonicus furor vastavit Gazum⁹⁰ et Marchariam⁹¹ aliasque villas exinde Mantuani districtus; et procedens ultra, Brixiam pertransivit et se cum sua gente locavit et posuit in Oct. Cremona, ubi mansit usque per mensem Octubris sequentis.

Fuit autem eodem anno potestas Paduanorum electus Rambertus de Gisleriis, civis 30 Boñoniensis. Qui timens, ut aliqui asserebant, ne imperator vellet Bononiam hostiliter ire, cum haberet in ea hodie speciale et civitas ipsa multum foret fervens in parte Mediolani, paucis Paduanis volentibus, ipse potestas duxit Paduanum exercitum cum carro o ad Oct. 3. Rivalentam⁹², castrum Ugucionis de Crescenciis, Veronensis civis. Et movit exercitus de Padua tertia die intrante Octubri, et erat Egiptiaca⁹³ dies illa. Dum itaque Paduani diebus 35 aliquibus morarentur ibidem, fuit Ecelinus de Romano cum Veronensibus omnibus in Tomba⁹⁴, ex altera parte Attacis, contra exercitum Paduanum.

Oct. 31. Imperator autem, litteris et nunciis instanter rogatus ab Ecelino, in una die et una nocte equitavit cum tota gente sua usque de Cremona in partes castri de Sancto Bonifacio⁹⁵ Veronensis districtus, ubi dicitur Pratum Aicardi. Et tantum illic mora facta, quantum quis cibare panem potuit festinanter, armatis repente gentibus cunctisque dextrariis Nov. 1. copertis ad pugnam, Vicenciam venit. Quam subito et ipsam predatorie arsit et occupavit. Et hoc fuit in vigilis omnium sanctorum in anno predicto, in nocte.

Erat tunc marchio rector et potestas Vicencie electus per commune civitatis illius et per dompnum Iordanum⁹⁶, priorem Sancti Benedicti de Padua, cuius tunc arbitrio Padua et 45 Vicencia voluntarie subiacebant. Qui marchio, cum fama fuerit in exercitu Paduano, quod imperator partes Sancti Bonifacii attigerat, venit Vicenciam ante quam imperator; nec moram aliquam sibi fecit. Paduani vero Paduam cum toto exercitu et carrocio, salubri reditu sunt reversi.

a) esu 3. b) Forate in marg. 2. add. manus recentior.

50

84) Coneglano inter Tarvisinum et Bellunum. 85) B., a Mantua ad occidentem. 92) v. supra p. 57, immo 1234, v. Katona Hist. critica regum Hungarie V, 659 sq. 86) Guidoto 1231-1235. 87) v. supra p. 57, n. 62. 93) De diebus Aegyptiacis cf. quae afferunt Muratorius, Ber. It. SS. II, 2, 1023 sq. et Mommsen Inscr. Lat. ant. p. 374 et 411. 94) v. 90, an Gazzuolo? ad Ollium B., a Mantua inter supra p. 57, n. 63. 95) v. supra p. 56, n. 56. 55 occidentem et meridiem. 91) Marcaria ad Ollium

Rupta sunt illo tempore sacramenta societatis de Lombardia, in qua longo tempore 1236. steterant due partes. Hee namque civitates erant in parte imperatoris: Cremona et Pergamum, Parma, Regium et Mutina et quedam alie, set non multe. In contraria vero parte, que dicebatur societas Lonbardie marchie et Romagne: Mediolanum et Brixia, Mantua Bononia et Favencia, Padua Vicencia et Tarvisium, marchio Estensis et comes de Sancto Bonifacio cum omnibus amicis et terris suis. Verona vero usque nunc nullam partem fovebat, set ab hac die in antea imperatoris parti se dedit hortatu Ecelini de Romano et quorundam expulsorum de Mantua, qui fuerant incusati, quod favorem dedissent quibusdam¹, qui violentas manus iniecerant et occiderant episcopum Mantuanum², euntem cum letaniis 10 in anno predicto 1236³.

10. [Recessus imperatoris ad partes Alemanie post captam Vicenciam]. In illo eodem Nor. anno cum imperator mansisset paucis diebus Vicencie, dimissis illic Ecelino et comite Geboardo⁴ cum Lonbardis et Apulis illis quos voluit et Theotonicis, in quibus plurimum confidebat, iniungens eis eciam, quod in omnibus se regere debant ad voluntatem dompni 15 Ecelini, exivit Vicenciam. Et ipsemet comeatu accepto et consilio Ecelini hostiliter ivit Carturium⁵, ad terram scilicet Willielmi de Carturio Paduani civis et viri nobilis, qui semper in parte Ecelini permanserat et pro eius parte semper pugnaverat in arengis et consiliis civitatis Padue toto posse. Et devastavit imperatoris exercitus et waldana⁶ terram illam et cultores omnes, hedificia ville igni et ruine submitit. Inde quoque transiens, de- 20 vastando villas et omnia fructifera, ivit Citadellam⁷; et miratus pulcritudinem loci et castrifortitudinem et securam municionem, sicut in loco de plano, pervenit ad Castrum Francum⁸ Tarvisinorum. Et hospitatus ibi per noctem, Tarvisium properavit et sedit diebus aliquibus in loco ubi dicitur Fontanelle⁹, credens, quod sibi redderetur Tarvisium. Set erat tunc Petrus Teopolus de Veneciis potestas ibidem, et de Padua tunc 200 milites sunt 25 illuc subito destinati. Unde imperator spe sua fraudatus, ivit ad Plavium¹⁰, et remisso Ecelino Vicenciam, transiens aquam Plavis impetuosam¹¹ tendensque ad partes Aquilegie, festinanter Alemaniam introivit. Ibi enim sonuerat, quod barones Alemanie contrahe- Dec. bant amicitiam cum Lonbardis, et dictum fuit, quod filius imperatoris Henricus debebat constitui rex Lonbardorum et princeps preter conscienciam patris. Unde a patre detentus, 30 dum captivus mitteretur in Apuliam, dicunt quidam, quod de iugo cuiusdam montis cum toto equo se proiecit in quoddam antrum¹² et in profundam latebram¹³ sive clivum¹⁴ et sic 1242 mortuus pertransivit patris supplicium et aufugit; alii dixerunt, quod obiit in carcere Febr. 12. tenebroso.

11. [De 16 potestatibus factis in Padua uno eodem tempore.] Stabant autem hoc tempore 1236. 35 Vicencie comes Geboardus pro imperatore cum Theotonicis et Apulis, et Ecelinus de Romano cum Lonbardis quam pluribus et cum multis de Pedemonte, et in deliciis et consiliis die noctuque manebant. Potestas autem Padue et dompnus Iordanus cum consiliariis Paduanis, non bene certi quid facerent, multa consilia faciebant. Tandem quoque electi sunt 16 de maioribus civitatis, quibus datum est arbitrium et potestas, quod in hoc trepi- 40 dacionis negocio adhereant consilio saniori. Tunc 200 milites Paduani, qui Tarvisium iverant, revocati sunt Paduam. Missum est pro marchione de Este, qui¹⁵, numerosa concione et plenaria in palatio congregata, vocatus est in palatium et datum est vexillum communis¹⁶ eidem, ut, cum ipse sit maior et nobilior persona in marchia Tarvisina, ipsius mar- chie sit clipeus et tutela. Set tunc verificata est prophecia, quam scripsit Iohannes de Val- 45 de-Taro in porta Turrisellarum de Padua. Ait enim:

*Arboreis¹ frustra petitur sub frondibus umbra,
Interior morbus si viscera torret acutus.*

a) Geboardo 2; Gerardo 2a; Gaboardo 5. b) Plavium 1; Plavium 2. c) in Carniolam 2. 2a pro impetuosam. d) alveum 2. 2a. e) latebrans 2. 2a. f) obscurum 2. 2a pro sive clivum. g) quasi add. 2. h) Paduae add. 5. 50 i) arborea 1. 2a.

1) Advocatis. 2) Vidotum. 3) immo a. 1235 Grafen von Valkenstein am Harz p. 91 sq. 5) (Mai. 14—19. in diebus rogationum sec. Monachum Carturo in dextera Brentae fl. ripa, a Vicetia ad Patavinum), ut docet Gregorii IX ep. (ap. Ughellium orientem. 6) caterva. 7) v. supra p. 48, n. 22. Ital. sacr. II, 864) data Perusii Non. Iunii a. nono 8) v. supra p. 47, n. 21. 9) au Fontane? a 55 i. e. anno 1235. 4) de Arnstein (ad Einam fl., Tarvisio ad septentriones. ab Aschersleben ad meridiem). Cf. Ledebur Die

1236. De predictis namque 16 maioribus civibus Paduanis aliqui scripserunt litteras clandestinas
 c. Dec. 25. et occultas, miserunt etiam secretarios suos nuncios Ecelino, quod parati erant et pote-
 1237. rant civitatem Padue ei dare. Immo cum crederetur, quod aliqui de predictis 16 noctu circa
 Jan. confinia Padue et Vicencie cum Ecelino plura habuissent colloquia^b, potestas ipse dompnus
 Rambertus predictus et dompnus Iordanus, cum marchio iam ivisset ad Este, vocaverunt⁵
 illos 16 nocte quadam. Et ego iussu potestatis tractavi^c et dedi sacramentum cuilibet de
 preceptis potestatis attendendis in rebus et in personis; habebam enim tunc sigilli com-
 munitatis officium. Eis itaque precepit potestas per sacramentum, quod se cras duci¹⁰ Veneci-
 arum presentent, omni occasione sublata. Non fuit autem aliquis de ipsis, qui precepta
 potestatis attenderet preter comitem Schinnellam, qui vir erat sapiens et discretus, habens¹⁰
 iam annos 70, civitati Padue utilis, providus ad futura. Hic ivit Venecias et stetit ad volun-
 tatem communis Padue, donec est postea honorifice revocatus. Alii vero omnes iverunt
 per castra quedam Paduani districtus et hostenderunt se tunc primo Paduano communi re-
 belles, preter dompnum Artusinum, filium olim dompni Dalesmanini, qui de voluntate
 potestatis rem nsit rogatus, ut consuleret inconsulto communi. Nunc quoque publice no-
 tum est, Paduanum commune sine suis maioribus remansisse, cum absque illorum con-
 silio et auxilio in mari quasi fluctuet civitas destituta, ad quos spectabat plurimum utilitas
 civitatis. Felix^d Veneciarum commune! cum cives illi in agendis suis omni bus adeo ad
 communitatem respiciant, ut Veneciarum nomen iam habeant quasi numen^e et iam fere
 iurent per Veneciarum reverenciam et honorem. Quid plus? licenciatus est dictus dompnus²⁰
 Rambertus potestas; et electus est dompnus Marinus Badoarius in potestatem Padue et
 Febr. 13. iuravit die 13. intrante Februario. Missi sunt tunc 200 milites ad Carturam¹¹, quoniam dice-
 batur, quod Ecelinus de Romano cum gente imperatoris volebat ad Montem Silicem ire. Et
 cum voluntate quorundam maiorum de Monte Silice hoc fiebat, cum dicerent illi, qui tracta-
 bant illud negocium, quod Mons Silix est imperii regalia et camera specialis. Custodie-
 25 bant itaque dicti 200 milites contratam illam totam, que dicitur Insula de Causilve^{f, 12} et
 usque Tribanum¹³. De predictis ergo 16 fuerunt aliqui, ut dictum fuit, qui taliter tracta-
 verunt cum comite Geboardo et Ecelino de Romano, Vicencie comorantibus, circa festa
 natalis et mense Ianuarii, quod armatis omnibus quos conducere potuerunt, et revoluto
 Febr. 19. iam anno Domini et corrente 1237. die 10. exeunte Februario exeuntes armata manu Vicen-
 30 ciam, transeuntes per confinia Rovolonis¹⁴ et Montemerli¹⁵ et venientes per partes Montis
 Febr. 20. Rubei¹⁶ et per collateralia Montagnonis¹⁷, devenerunt tandem in matutinalibus horis ad
 vadum fluminis, ubi dicitur vadum de Terradura¹⁸, et undis fluminis de facili superatis,
 instante crepusculo, villa Terredure¹⁹ postposita, pervenerunt Carturam; et militibus illic
 custodientibus expugnatis et victis, nullo habito obstaculo, milites illos duxerunt pro captis³⁵
 et de plano in Monte Silice sunt recepti.

12. [Concio quam fecit Ecelinus in Monte Silice in principio verre.] Dum hi milites Pa-
 duani a comite Geboardo et ab Ecelino ceterisque imperatoris gentibus capti forent, placuit
 Ecelino super hoc gloriari triumpho, in sue partis leticiam et in trenore[m] adverse partis.
 Febr. 20. Omnibus itaque vocatis communiter de parte imperatoris in Monte Silice ad arengam, locu-
 23. tus est ista verba: *Omnipotenti Deo grates referimus copiosas, qui de misericordie sue dono
 intuetur et adiuvat cunctos in se sperantes. Fuit enim hactenus hec marchia ingenti quadam
 inscicia^b gubernata, dum nephas quasi publice prevalebat iusticie, malum bono, virtutibus sce-
 lera, iniquitas equitati. Set est in multis negociis iam expertum, quod quecunque sunt contraria
 rationi, etsi tempore aliquanto permanent, diu tamen nequeunt in sua regnare malicia; set
 45 quanto volaverunt ad alciora, tanto lapsu corruunt graviori, et ruptis visceribus demembran-
 turⁱ et crepant. Set factum est per Dei gratiam in hominibus huius marchie, qui iustum et
 rectum dominium incliti nostri dompni Friderici Dei gracia Romanorum imperatoris augusti
 desiderant, quod eis cedet longe aliter quam credebant; quia reducti erunt more fidelium ad*

a) vicinia 2. b) consilia 5. c) tunc notavi 2. 2a pro tractavi. d) namque add. 5. e) numerum 2. 2a. 50
 f) Consilve 2. g) orans 2; omnes 2a. h) iusticia 2; versutia 4. i) demonstratur 5.

10) Iacobo Theopolo. 11) Cartura a Patavio ad occidentem. 16) Monterosso a Patavio inter occi-
 meridiem. 12) Conselve a Patavio ad meridiem, dentem et meridiem. 17) Montagnone a Patavio
 a Monte Silice ad orientem. 13) Tribano a inter meridiem et occidentem. 18) hodie *canale*
 Patavio ad meridiem. 14) Rovolone a Patavio *della Bataglia*. 19) Terradura media fere via
 ad occidentem. 15) Montemerlo a Patavio ad inter Patavium et Montem Silicem.

iustum rectum pium et utile benignitatis dominium et preditum^b per divinam providenciam^c toti mundo. Nam Alemania, Forum-Iulii, Apulia et Romagna, Grecia et magna pars Lombardie, presens marchia, immo fere omnis provincia citra mare et ultra, nostro dompno subiacet et inclinatur. Cui nostro dompno multum erit gratissimum et acceptum, quod eius nuncii in Monte Silice sic honorifice sunt recepti, utpote in illo loco, quem ipse toto affectu diligit et habet suam cameram specialem, quem etiam procul dubio exaltabit pre cunctis locis marchie Tarvisine. Nec est de Padua dubitandum, se quamvis nondum dederit paucorum culpa imperio et corone. Ecce namque iam habemus in virtute et posse imperatorie maiestatis maiorem partem milicie Paduane. Quicunque autem latitant intra muros, eos obsessos habeo, immo captos; tum quoniam imperio resistere non presumunt, tum quoniam maiores et meliores de Padua imperatoris sunt fideles et servitores. Quorum hic alii nobis fideliter consulunt^e, immo et nos conducunt; alii pro nobis in ipsa civitate laborant et eam sine difficultate in brevi dabunt nuncii imperatoris pro certo. Rogat ergo dompnus comes Geboardus, qui est hic loco dompni nostri invictissimi imperatoris augusti, milites et burgenses ceterosque omnes de Monte Silice fideles et dilectos imperii, rogat etiam magnos viros de Padua et generaliter omnes, qui hic sunt pro honore imperialis culminis augmentando, ut honorem et servicium sibi ad invicem conferant et alternatim recipiant animi puritate. Sint quoque debita fidelitate muniti, armis et equis parati, ut quando-cunque expedire videbitur, equitemus ad nostri dompni gloriam et honorem, ad inimicorum vero exterminium et ruinam.

13. [Hic loquitur et respondet unus de 16 potestatibus.] Surrexit in eodem loco unus de 16 potestatibus, diebus illis in Padua constitutis, et ordinata invocacione premissa, hec verba breviter est locutus: *Benedictus Deus, bonorum omnium principium et largitor, qui freno iusticie regens cuncta, sacrosanctum Romanum imperium in suis videtur negociis prosperare! Memini^a namque, quosdam in Padua fecisse statutum contra voluntatem bonorum hominum et communis, ne quis auderet nominare imperatorem nec quisquam auderet loqui de parte dompni Ecelini. Set iustus Deus iudicat transgressores; et ecce iam parata est via, ut dompnus noster serenissimus imperator de facili possit et debeat suos suppeditare rebelles, exaltare sibi subditos et fideles. Sicut enim de divina gracia^e et dompni nostri imperatoris summa sapientia iam sumus in Monte Silice, terra quidem de karioribus, quas habet dompnus imperator, sic et in Padua erimus dante Deo in brevi cum ingenti gaudio et honore. Placet ergo cunctis imperiale mandatum et erimus parati et sumus, tantum sequi iussa^f nunciorum imperii, quantum velle poterunt et iubere.*

14. [Hic loquitur unus de Monte Silice.] Post hec locutus est dompnus Piscis de Plateneris^g, maior scilicet castellanus de Monte Silice, vir sapiens et astutus et quasi religiosa persona. Factaque invocacione solempni, hec verba proposuit: *Si bene memini et si licitum est ferre, habitus sum ego in omnibus fere tractatibus, que super accrescendo dompni nostri felicitis imperatoris honore facta sunt in marchia Tarvisina. Nec oportet singula per ordinem enarrare, quoniam quomodo sit processum infra breve spacium cognoscetur, et in omni negocio finis operum precedencia protestatur. Hoc tamen dixerim, quod in Monte Silice, terra scilicet dompni nostri imperatoris incliti Romanorum, nullus hodie reperitur maior medius aut minor, qui non pre ceteris suis desideriis exoptasset hunc diem, ut in hac terra imperiali videret nuncios imperatorie maiestatis. Parati sumus itaque in rebus et in personis, quocunque et quando-cunque precipitis, ire redire et stare, ut imperialis magnificentia de bono semper in melius augmentetur et crescat, ad arroganciam infidelium taliter edomandam, quod tam digna victoria tam excellens per cuncta mundi cligmata^h divulgetur.*

15. [Hic presumpsit Ecelinus per vim intrare Paduam, set nequirit.] Cum comes Geboardus ceterique imperatoris nuncii adhuc apud Montem Silicem permanerent, appellatus est marchio Estensis ab eis, et scire voluerunt omnino, si ipse volebat esse amicus imperatoris vel inimicus. Qui consilio habito ab his, in quibus maxime confidebat, imperialibus serviciis liberaliter se spondit, hoc posito, quod tam ipse cum sua gente, ubicunque sit, quam castrum Estense et villa nullis angariis submitatur. Ipso namque marchione a civitate Padue serviciis acⁱ amore sic astute remoto, ipse comes Geboardus et Ecelinus de Romano, asserentes se pugnare pro Romano imperio, fatebantur in consiliis et arengis, se unam de melioribus civitatibus imperii iam habere devictam, scilicet civitatem Padue

a) perfectum 2. 2a. b) gratiam 5. c) consult 1. 2a. d) sacrosanctum — memini in uno cod. 4 leguntur. Pro 55 quibus prebet 1 sani (ut appareat excidisse crosanctum — memi), 2 sane, 2a sene, 5 scivi. e) gratia habet unus cod. 4. f) nostrorum add. 5. g) Plateneris 2. h) cligmata 2; cligmata 4. — i) deest 1. 2a; serviciis ac desunt 2.

1237. — quam sciebant iam procul dubio captam esse — et asserebant, quod omnes in ea habitantes quasi vinculis alligatos habebant. Sicque die quadam, scilicet quinta die Februario exeunte eiusdem anni Domini 1237, mota generaliter tota gente partis imperatoris de Monte Silice, attemptaverunt venire quasi per violenciam ad Paduam occupandam. Dicebatur enim, quosdam iurasse, quamvis secreto, quod darent introitum^a parti^b imperatoris et Ecelino^c, et nominatim quod portam Pontis Molendinorum ipsis venientibus aperirent contra voluntatem populi Paduani et communis. Set memorandum vigorem fecit populus Paduanus eadem die. Nam cum dicta gens hostilis iam usque ad Mandriam²⁰ magnifice et hostiliter devenisset, ipse populus Paduanus cum lanceis, ensibus, walengis²¹ acutis et clipeis et omni armorum genere pro patria defendenda viriliter et multum laudabiliter exiverunt obviam inimicis cursu velocissimo et audaci usque ad locum illum, ubi dicitur ad Stangatum. Et sic hostes in illa die, proposito suo vacui, ad Montem Silicem redierunt. Felix equidem communitas Paduana, si vel in talis vigoris proposito perstitisset in posterum, vel si forsitan inimicus eadem hora fortunam suam pocius commisisset in armis; vix enim illic poterat tantus sanguis effluere strata quamvis utraque parte, quantus postmodum non suffecit ad saciandam ardentem sitim^d cruoris^e insaciabili basilisco usque ad finem mortis.

16. [*De primo introitu nunciorum imperatoris in Paduam.*] Hac die dompnus Marinus Badoarius de Veneciis, qui tunc erat Paduanorum potestas, recessit cum rebus suis et curia et familia sua tota; et ecce dompnus Artusinus de dompno Dalesmanino, vir strenuus et preclarus largus curialis et dapsilis, qui Padue remanserat unus de predictis^f 16 communitatis consultor, die eadem et nocte ad petitionem illorum, quorum amici capti in Monte Silice tenebantur, studiosissime laboravit, pacta quoque et condiciones invenit hinc inde: quod scilicet imperatoris nuncii, qui in Monte Silice erant, milites illos Paduanos reddant incolumes et absque ulla exactione pecunie, quos ceperant in Cartura et inde circum, et in-²⁵ trent ipsi nuncii imperatoris pacifice et de plana voluntate in civitate cum amicis suis et parte^g. Asserebatur eciam, quod non erit opus ulterius exercitus vel expeditiones aliquas ordinare et quod pre ceteris de marchia Tarvisina dompnus Ecelinus de Romano dicit et confitetur, se statum civitatis Padue eiusque honorum et bonum super omnibus suis desiderii exoptare. Sic itaque factum est, quod statim sequenti die, scilicet quarto exeunte³⁰ Februario, comes Geboardus et Ecelinus cum sequacibus suis Paduam pacifice intraverunt. Viderunt autem multi et ego specialiter vidi, quod cum Ecelinus intrabat per portam civitatis aperto^h capirone²² ferreo proiecto in tergum, de palafredo ad portam se plicuit et obscurum dedit porte. Quod tum quidam inspicientes et interpretantes ad bonum dixerunt: *Ecce postquam non est possibile, dompnum Ecelinum pacem facere cum omnibus Paduanis, pro*³⁵ *bono certe presagioⁱ obscurum donat portis^k.* Tunc est data civitas comiti Geboardo, recipienti eam nomine imperatoris et vice eius. Set in consiliis et arengis loquendo postmodum addebat et loquebatur dompnus Ecelinus — nec perpendebat aliquis qua de causa, dicebat enim — verum esse, quod Padua data erat dompno Geboardo pro imperatore et nunciis imperatoris cum ipso; unde si qua fiebant vel tractabantur ulterius in Padua pro communi,⁴⁰ nullius valoris erant, nisi facta forent de consilio et consensu dompni Ecelini.

EXPLICIT LIBER TERTIUS

INCIPIIT QUARTUS.

Febr. 26. 1. [*Hic constituitur in Padua primus potestas pro dompno imperatore, scilicet comes Symon.*] Romani nominis nuncium immo et precursorem Ecelinus de Romano fiducialiter⁴⁵ amodo se professus, quod gerebat mente, sapientissime protegebat. Et vocato comite Geboardo cum quibusdam de suis tam Theotonicis quam Apulis, vocatis quoque magnatibus de Padua et quibusdam de bonis popularibus quos voluit, stans in camera, que dicitur camera potestatis, in palatio et in domo communi, locutus est inter eos. Et transcurrens sermone brevi sacrosancti imperii maiestatem et gratiam, quam Deus concesserat dompno⁵⁰ Friderico Dei gracia Romanorum imperatori augusto, et quod Paduani nullo unquam

a) in totum 2. 2a. b) partem 1. 2. 2a. c) Ecelini 5. d) sitis 1. 2. 2a. e) corporis 5. f) deest 5. g) Aperte 5 pro et parte. h) a Prato 2a. 5 pro aperto. i) pacis add. 4. k) osculum dedit portis et donat 5. 20) Mandria prope Patavium, inter meridiem et occidentem. 21) fustibus. 22) casside.

tempore nisi nunc viderant et ceperant^a viam rectam, proposuit et dedit consilium comiti Geboardo, licet non peteret, ut provideatur ad utilitatem civitatis Padue de rectore et potestate. Cum autem omnes presentes vellent ipsum Ecelinum constituere potestatem, idem quasi irato animo egressus est cameram, dictam potestariam recusans. Set revocatus a cunctis, cuiuslibet habuit solus vota, cunctorum voces et in tali electione consensum. Elegit ergo dompnum Symonem comitem Tiatinum de Apulia illic presentem in Padue potestatem pro anno futuro; et fuit hec electio facta in predicto anno 1237. die 3. exeunte Februario. Hac itaque potestate electa et commisso sibi officio vicarie pro dompno imperatore in marchia Tarvisina, comes Geboardus de consilio Ecelini in Alemaniam rediit et imperatori narravit singula, que in marchia facta erant per nuncios et fideles imperii. Dimisit autem Ecelino circa 100 Theotonicos milites, qui steterunt ad soldum Ecelini, exactum de civitatibus tribus, scilicet de Verona^b Padua et Vicencia. Et non multis diebus elapsis adeo provisum est per utrumque, quod ipse Ecelinus habuit in Padua ad soldum civitatum ipsarum Sarracenos circa 300, quos postmodum per castra et per portas civitatis et alibi disposuit, secundum quod ei melius visum fuerit^c.

2. [De obsessione Montagnonis.] His itaque sic dispositis, Ecelinus vigilans in universis et singulis que proposuerat se facturum, secundum quod postea patuit^d per effectum, paulatim in suis factis procedere cogitavit; considerans, sicut puto, quod quis aliquando facilius peragit quod intendit, si procedit provide et gradatim, quam si cum impetu et violentia molitur. Sic ergo diebus aliquot^e visus est manere in tranquillitate cum Paduanis et domesticis conversari cum eis, recolens familiariter cum eisdem interdum verba fratris Iohannis, qui iusserat ipsum in civem recipi et in cidadanciam Paduanam, ut supra legitur in septimo capitulo terti libri, scilicet Anno Domini. Set timens, ne forte contingeret Paduanorum animos ociosos consilium permutare, statim sequente mense Marcii ordinavit exercitum; et infra breve dierum spacium Montagnonem²³ obsedit, ducens illic et tenens ibidem secum diebus multis cives Paduanos invitos, Theotonicos et Apulos, Sarracenos et quosdam, quos secum habebat de Pedemonte. Set cum idem castrum vinci^f nequaquam posset per machinas vel trabucos, quoniam illic attingere nequeunt, et prudentes viri qui se in castro posuerant sese viriliter tuerentur — asserentes, illic esse commune Padue reductum propter tyrannidem Ecelini — armatis cunctis gentibus, quas habuit Ecelinus, et ad pedestrem pugnam paratis, bis vel ter armatus et ipse insultum fecit in Montagnonem et per vim ascendere attemptavit in castrum. Set raro bene cedere consuevit inferioribus pugnantis contra summos, sicut olim contigit in certamine giganteo, dum pugnantes gigantes ipsi viribus impares contra Iovem. Et ita Ecelinus, fraudatus sua spe temeraria et audaci reversusque ad castra sive tentoria, permansit in ira sua, parum vel nichil curans, quod illic fuerunt aliqui boni Paduani cives in parte pugnancium sagittis fixi, transfossi lanceis, ensibus vulnerati. Et vidi^g ego militem quendam de bonis militibus Paduanis, qui cum Ecelino pariter ad castrum expugnandum ascenderat, ambobus pedibus horribiliter detruncatum. Cum nichil igitur facere posset ibi, iussit destrui campanile de Montigotro²⁴, quod erat proximum huic loco, et unum bilfredum fieri iussit in ponte illic vicino, per quem itur de Montigotro ad Montem; et hoc ideo, ne forte inimici eius vellent campanile incastellare, aut ipsis per pontem illum aliqua victualia deferantur. Circa vero ecclesiam sancti Petri, que est prope balneum, quod dicitur Montagnonis, ubi cum suis mansit tentoriis, castrum quoddam construxit inutile. Et Paduam est reversus.

3. [Prima subiugacio communis Padue sub specie bona.] Demum diebus illis immediate sequentibus idem Ecelinus consuluit potestati et fecit, quod accepti sunt obsides a magnatibus de Padua et etiam a quibusdam burgensibus, quos dubitabat velle manu tenere commune aut favere forsitan marchionis amicis; quos obsides misit ad eius castra. Et post hec statim continue pretendens causas, quod Estensis marchio cum amicis suis spernebat mandata imperii et communis Padue, per quod illi de Montagnone videbantur existere contumaces, elegit illos, quos voluit de maioribus civitatis milites et etiam aliquos populares; et eis ingeniose hostendens, quod quidam ipsos inculpabant de contumacia resistencium potestati, quod ipse penitus non credebat, rogavit eos propter ipsorum exculpacionem

a) colerant 2. b) Cremona 4. c) fuit visum 4. d) potuit 1. 2. 2a. e) aliquibus 4. f) una 2. 2a. g) videre potui 4. h) Montigotro 2; Montigotro 2a; Montignono 4; Montignotto 5.

23) v. supra p. 62, n. 17. 24) Monte Grotto a Montagnone ad meridiem.

1237. et ne cresceret aliqua rixa in Padua — quam dompnus noster imperator optabat in pace
 Mart. tenere pre ceteris suis locis — quod paucis diebus parum longe de civitate secederent,
 Jun. dicens, quod ibi non longo tempore permanebunt. Et ita quosdam misit Carturium, quos-
 dam ad Citadellam, quosdam ad Fontanivam et quosdam ad castrum Fontis; et fuerunt
 isti, preter obsides, primi detenti circa 20 vel ultra. Volens autem paucis diebus elapsis,
 quod eis promiserat observare: quod scilicet illic facerent parvam moram; misit ad eos
 de familiaribus suis milites quosdam bene armatos de Pedemonte et Theotonicos quosdam,
 nemine sciente de Padua, et fecit ipsos accipi de locis singulis ubi erant, et conducì ad
 25 Pratum²⁵, ubi magnam habebat fiduciam propter amicos suos et attinentes sibi proxima
 linea parentele. Postmodum vero de predictis obsidibus et de sic deceptis militibus, immo
 10 captis, quosdam misit in Lombardiam, quosdam in eius castra, quosdam in Apuliam hac de
 causa, quoniam tunc cepit primo eos proditores imperii appellare.

Sic ergo quidam de Padua sapientes diligenti consideracione viderunt, quod facta hec
 tractabantur non per iusticiam set per partem; et volentes personis pocius providere quam
 rebus, quam cicius esse potuit, de civitate exiverunt occulte. Quibus utique requisitis, cum
 15 non venirent, destructe sunt turres^b eorum et domus. Et prima domus, que fuit dirupta in
 hoc facto, fuit illa^c dompni Pacis Iude^d filii olim dompni Sulimani^e — tanquam per hoc
 quasi presagium monstraretur, quod pax in Padua nullum ulterius locum habeat, nullum
 quoque domicilium aut locum — secunda vero dompni Iacobi, qui dicebatur Malicia, non
 quod foret homo maliciosus, immo probus et sapiens, quamvis facta fuerit hec malicia
 20 contra eum. Hec autem domorum destructio inolevit tempore procedente in tantum, quod
 plus quam domorum medietas, turrium et palaciorum in Padua iacet hodie; si quis vidit
 integram, et videt desolatam ad presens.

Jun. Supradicto anno Domini, set mense Iunii circa finem, precepto dompni Ecelini Bona-
 cursus de Fonzac cum quibusdam aliis militibus de Pedemonte et ipsi cum eo iverunt ad
 25 dompnium Zordanum^f priorem Sancti Benedicti de Padua. Et ducto illuc palafredo quodam
 parato ad equitandum, dixerunt, quod in equum ascenderet et veniret cum eis, quia
 dompnus Ecelinus habebat cum eo loqui et quedam secum negocia pertractare. Sedit ita-
 que super equum et ductus est illa die in Pedemonte et in carcere detentus est per castra
 dompni Ecelini; et nunquam^g rediit Paduam vivus, quam hactenus non aliter rexerat,
 30 quam regit paterfamilias domum suam. Illa eadem die dompnus Arnaldus, abbas
 Sancte Iustine de Padua, peccit^h Montem Silicem et aufugitⁱ. Et sic Ecelinus videns,
 quod clerici quidam et laici fugiebant de Padua propter metum, fecit eligi 200 milites de
 Padua, quos credebat plus posse in civitate; et ne ullum ei prestare possent impedimen-
 tum, misit eos cum comite Symone Padue potestate Ravennam, eis pretendens causam,
 35 quod terram illam ad servicium imperii teneant; stabant enim in parte imperatoris, set
 illic quidam eam pervertere nitebantur. Remansit quoque idem Ecelinus in Padua rector
 eandem, et remansit pro potestate vicarius dompnus iudex de Theite^h, et Bartholomeus
 de Malanocte, qui miles erat et sociusⁱ dompni comitis Theatini.

Jul. 4. [Factum castri Sancti Bonifacii et factum de Curte Nova in Lombardia.] Circa prin- 40
 cipium mensis Iulii in eodem anno 1237. dompnus Ecelinus de Romano duxit exercitum
 Paduanorum et Veronensium circa castrum Sancti Bonifacii²⁶ Veronensis districtus et ipsum
 obsedit et multum diruit cum machinis et trabuchis, filio comitis Rizardi Leonisio existente
 in ipso et se cum suis viriliter defendente, quamvis adhuc esset in puericia constitutus,
 Sept. donec dompnus imperator de Alemania descendit in Lombardiam et veniens ad exercitum 45
 fa tum per dompnium Ecelinum, iussit illud warnimentum recedere; et recessit. Exinde
 ivit imperator ad Menzum^{m-27}; quo transacto, potenter et magnifice cum imperiali exercitu
 Oct. 1. se locavit in partibus Godi²⁸. Et dum foret castra metatus ibidem, vidi, quod venerunt
 ambaxatores ad eum quidam de maioribus civibus Mantoanisⁿ et obtulerunt imperio et
 corone servicium communis Mantue et dompni Rizardi comitis Sancti Bonifacii, qui erat^o 50
 in Mantua, et omnium amicorum suorum; quod^p imperator vultu ylari acceptavit et eis

a) deest 1. 5.   b) terre 2. 2a.   c) scilicet add. 5.   d) Iud' 1; inde 2. 2a; iudicis 5.   e) Sulimani 4.   f) Zor-
 danum 2; Zordanum 5.   g) ultra add. 2. 2a. 4   h) perrexit 2. 2a.   i) propter metum add. 2.   l) Tiete 5.
 l) dicti add. 2.   m) Mentium 4.   n) civitatis Mantuae 4.   o) tunc add. 5.   p) quos 4.

25) Prata ab Oderzo inter septentriones et orientem.   26) v. supra p. 56, n. 56.   27) Mincio fluv. 55
 28) Goito ad Mintium fluv., a Mantua inter septentriones et occidentem.

graciam suam et bonam voluntatem ostendit. Et hoc erat iam mense Augusti²⁹ predicti 1237. anni. Hic erant in imperatoris exercitu dompnus Azo Estensis marchio, dompnus Ecelinus, dompnus Iacobus de Carraria et multi alii magnates de marchia Tarvisina et aliunde. In presencia eciam dompni imperatoris ibidem, dum dompnus Iacobus de Carraria verbis⁵ altercaretur cum dompno Ecelino, semievaginato gladio visus est velle percutere Ecelinum, et forsitan percussisset^a, set dompnus imperator se personaliter interposuit et eos absque ulla lesione sedavit.

Conduxit autem hinc^b dompnus imperator predictos omnes principes et magnates totumque suum exercitum, et hostiliter ivit ad Monteclarum³⁰, habens secum Theotonicos³⁰ et aliam suam gentem et 100 milites de Paduano districtu. Quo Monteclaro capto per violenciam et destructo, quocunque^c et quoscunque homines ibi cepit, misit vinculatos Cremonam. Dicebant^d autem, postquam capti fuerant, quod dompnus imperator promiserat, eos absolutos dimittere cum personis et rebus, si redderent ei castrum; set dompnus imperator dicebat, hoc esse condicionaliter verum, si ipsi darent Brixiam imperio et corone. Ergo cum imperator circuiret per partes illas, Brixiam occupare intendens, Mediolanenses in Brixiensium auxilium et favorem extra civitatem propriam cum exercitu exiverunt et iverunt ad Curtem Novam. Quo audito, imperator magnifice et potenter equitavit ad ipsos, in quos utique insultavit et de ipsis partem convertit in fugam, partem victos^e habuit et captivos; expugnavit carrocium, quod habebant, et captum habuit dompnum Petrum Teopolum de Veneciis, potestatem ipsorum, quem detentum in Apuliam misit. Sic exinde ivit dompnus imperator Cremonam, dompnus Ecelinus Paduam est reversus et dompnus Azo marchio cum amicis suis rediit ad Este. Simon comes. potestas Padue, iam redierat iussu imperatoris de Ravenna, et stetit et rexit Paduam anno uno, tribus mensibus, minus diebus tribus³¹.

5. [Factum de Prato Vallis, Aldrevandino Cazaconte potestate in Padua.] Revolutus iam erat annus et currebant anni Domini 1238. Vocavit dompnus imperator ad se comitem Symonem de potestaria Padue, et misit Paduam pro potestate et rectore dompnum Aldrevandinum Cazacontem de Tuscia. Iam fere omnes boni homines de Padua manifeste videbant^f, quod civitas^g non regebatur communiter set per partem. Et fuerunt aliqui de bonis civibus et magnis et de burgensibus civitatis, qui optabant, quod marchio Paduam venire deberet et eam eriperet de manibus inimici. Et promiserunt ei per nuncios aliqui, qui tunc erant de maioribus civitatis, quod scilicet vel dabunt ei portam Turrisellarum vel exhibunt ad ipsum, si ad civitatem venerit invadendam; et fuerunt plurimi qui dixerunt, quod hoc tractabatur de consciencia potestatis. Contigit autem, quod dompnus marchio secum habuit dompnum Iacobum de Carraria, Paduanum civem, sapientem et probum virum, dompnum Ugucionem de Ppio^h de Vicencia, strenuum et astutum, et quosdam alios nobiles de marchia potentes et magnos viros, milites et pedites, qui de Padua exiverant propter metum et non modica quantitate; et habuit de Scodesia quasi communiter omnes, multos eciam de montanis, multos de planicie et de villis, maxime de Turrisellarum quarterio. Et venit cum multa turba et armata manu usque ad Pratum Vallis, quod est in suburbio civitatis, et fuit hoc in 13. Iulii prescripti anni, et erat Egiptiaca dies illa. Tunc clause sunt porte civitatis ex omni parte, et factus est clamor magnus per civitatem. Et cum maior pars civium desideraret marchionis adventum, immo pauci se voluntarie tenerenturⁱ, absque ullo periculo gens marchionis iam aperuerat portam burgi Turrisellarum, que est contra Pratum; et venerat dompnus Iacobus de Carraria usque ad portam Turrisellarum cum pulcra et strenua multitudine pugnatorum. Hanc quidem portam viriliter impugnantes, defensam ab intrinsecis invenerunt et clausam. Fuit autem verum, quod custodes defendentes portam, qui erant superius pro communi in domo Apicacaure, portam aperire promiserant, secundum quod occulte pacti fuerant cum quibusdam. Set si^k quandoque in rebus peioribus quandoque in melioribus fidem frangenti fides frangitur; non est mirum; sane tam expugnati quam expugnantes, quod promiserant, fefellerunt. Tunc magnates quidam et nobiles. scilicet

a) pro verbis — percussisset in 2. 2a leguntur haec. verba haberet cum domino Bonifacio (sic 2; E. 4) posuit manum super eum et forsitan percussisset eum. b) inde add. 5. c) quocunque 1. 2. 2a. d) Dicebatur 4. e) vincetos 5. f) cognocebant 4. g) illa add. 4. h) Pileo 5. i) tuerentur 4. k) deest 5.

29) immo die 1. Oct.; v. Boehmer Reg. 1237. Oct. 1. 30) Montechiari a Brixia inter orientem et meridiem. 31) i. e. a die 26. Febr. 1237. (v. supra c. 1) ad diem 24. Maii 1238.

1238. comes Tiso et Nimerius^a eius frater, qui portam Turrisellarum aperire sperabant marchioni et eius parti cum aliquibus assistentibus sibi, audientes campanam communis, per quam Ecelinus congregatos subito Paduanos armari fecit et in destrariis sedentes et animatos exacuit ad pugnandum, egressi sunt civitatem per posticum in muro civitatis^b iuxta ecclesiam sancti Egidii ibi prope ad portam et abierunt. Qui quamvis ad marchionem⁵ accederent stantem in Prato Vallis, fraudatum utique se videntem, nichilominus tamen idem marchio perstitit in suo proposito firmus, et suis monstrans animum et vigorem, in sua spe perstitit firmus et animosus. Interea Ecelinus paratus intus, a civitate^c cum armata tota militia Paduana cum Theotonicis et cum suis de Pedemonte magnifice et potenter venit ad portam Turrisellarum. Et videns eam clausam et firmatam, vocavit apud 10 se dompnua Ugonem a Vado, et milites^d quosdam et alios de parentela ipsius qui omnes dicebantur de Vado^e, quasi iam videretur^f de his aliquam suspicionem habere; et propter porte securitatem dimissis illic quibusdam, vertit se cum tota militia ad pontem sancti Stephani et exinde ad plateam sancti Antonii equitavit. Ibi querens, unde posset transire ad Pratum Vallis, descendit ab aggere fluminis, et aquam parvam de facili transiens, 15 gentem suam congregatam habuit ultra aquam; et sic per strictum^g callem quendam, qui est apud sancte Marie ecclesiam, pervenit in Pratum, nullo prorsus obstaculo impeditus, et stetit per parvam moram. Iam Iacobus de Carraria regressus erat de portis Turrisellarum ad marchionem cum illis qui secum steterant in pugnando. Ibi erat Ugucio de Pio, predictus comes^h Tiso et eius frater et omnes magnates, qui partem marchionis fovebant. 20 Voluit dompnus Ecelinus, quod Theotonicis primo ferirent in hostes, set ipsi penitus recusarunt. Iussit ergo banderiam sive ipsius dompni Eceliniⁱ vexillum, quod usque nunc involutum steterat, aperiri. Quod cum factum sit, extimplo clamor et rumor magnus insonuit per turbam et populum marchionis; et singuli protinus, procurantes de suo facto, per eandem viam unde venerant, tergo dato, subito sunt reversi. Ecelinus et omnes sui 25 insecuti marchionem velociter; nam et Thersites audax et intrepidus sequeretur, dum cerneret Hectorem fugientem. Ivit marchio per ripam fluminis versus Montis Silicis castrum. 32 Ecelinus per viam aliam, qua ducitur^j Agnam³². Captus est Iacobus de Carraria a militia Theotonicorum in ipsa Agna, et quidam alii cum ipso eadem hora et aliqui sine ipso. Fuerunt multi etiam, qui dimissis equis et armis suis, latitaverunt usque in noctem in 30 domibus vel per campos, donec fugam salubriorem nocte adveniente ceperunt. Hic est marchio sanus et incolumis per bonum destrarium delatus ad Este, multum tamen condolens, multum quoque in suis tam parvis quam magnis dampnificatus amicis. Set fuit tamquam doctrina quedam, que cautum ipsum reddidit, plus providum ulterius et astutum. Interdum namque est utilis iniuria patienti, et hoc in sapientibus maxime 35 locum habet.

6. [Hic exivit pars marchionis de civitate Padue, et factus est exercitus ad Este et ad 1. Montagnanam.] Reversus est Ecelinus cum magna leticia Paduam, fugatis multis magnis et minoribus amicis et fidelibus marchionis, qui cum ipso venerant^k et qui eius desiderabant adventum. Qui autem nunc sunt in civitate et burgis Padue, omnes quasi se asserunt ab hac die in antea dompni Ecelini amicos, et de ipsius parte se dicunt, incipientes nunc ipsum quasi per excellenciam dompnum nominare, nomen eius proprium per summam reverenciam subtinentes³³. Hic cunctis notorium extitit, timorem prevalere amori, dum complet timor aliquando festinanter, quod amor incipere non dignatur. Hoc plene notavit ille, quem omnes de Padua, immo verius fere de tota marchia dompnum appel- 45 labant. Tunc dompnus Iacobus de Carraria, qui captus fuerat et adhuc morabatur detentus, amicos habuit dompnum Advedutum^l Advocatum, Paduanum civem in armis prudentem, virum in morum curialitate laudandum et in consiliis astutum et sapientem, et quosdam alios potentes et magnos viros in curia dompni Ecelini. Qui pactum adinvenerunt, quod ipse dompnus Iacobus ulterius esse debeat dompni Ecelini amicus et castrum suum 50 de Carraria³³ ponat^m in manu potestatis Padue et communis, et ipse dimittatur liber et

a) Nimerius 5. b) in muro in civitate 5. c) intus civitatem 2a. d) et milites — Vado in uno cod. 4. leguntur. e) videret 5. f) strictam — quendam, que 1. 2. g) domianus 4. h) Ecelini in uno cod. 4. legitur. i) que dicitur 1. 2. 2a. k) advenerant 4. l) Advedutum 2a; Avedutum 5. m) et det add. 4.

32) Agna inter Patavium et Adriam. 33) Cf. Sueton. Octav. 53, Tiber. 27, Domitian. 13. 34) Car- 55 rara a Patavio ad meridiem.

absolutus. Quod ipse dompnus Iacobus voluntarie fecit, et stetit amodo in parte dompni 1238.
Ecelini. Jul.

Auditus igitur istis factis et inquisito diligenter per marchionem, quod Ecelinus exercitum ordinabat, ipse marchio cum tota sua familia ivit Rudigium³⁵, dimittens Estenses 35
quasi omnes et singulos lacrimantes, quando inter eos loquendo publice se ipsum licenciaravit de Este.

Quibus omnibus sic peractis, eodem anno 1238. die 10. exeunte Iulio dompnus Ecelinus movit exercitum Paduanum et ivit ad Este. De plano habuit villam totam et bene se
gessit de habitatoribus ville; immo, si qui bona eorum rapere vel usurpare volebant, eos
personaliter puniebat et aliquos punivit in manibus et pedibus amputatis. Habuit rocam
eciam sive castrum; in quo pro ipso tenendo constituit milites omnes de quarterio Pontis
Molendinorum de Padua. Posuit illic eciam pro custodia castri quandam quantitatem Sarra-
cenorum. Et ivit Montagnanam³⁶ hostiliter, quam credidit in continenti habere. Fecitque
illuc Veronenses venire, in quibus Ecelinus pre ceteris marchie confidebat. Homines autem
de Montagnana se defenderunt viriliter; nam et ipsius bilfredum unum die quadam in me-
ridie combuxerunt Ecelino invito, qui tunc sub illic facto quodam operimento et via erat,
set non cognitus vix effugit. Tota igitur gente sua vocata, inter multa que inter eos locutus
est, furens et indignatus asseruit: *Montagnanam oportet destrui et comburi; quod si forte
incombusta remanserit, eveniet tempus, quo vivi mortuis^a invidelunt*. Sic mota est plurimum
sevicies et crudelitas Ecelini, credentis^b, quod propter hortatum aliquorum de exercitu
illi de Montagnana existerent contumaces. Sepe namque subintrat suspicio, unde cessit
fiducia^c sive amor. Itaque convocatis dompno Iacobo de Carraria et dompno Advocato de
Padua, districte precepit eis, quod assumerent viam suam et usque ad tres dies presentare
se debeant capotaneo Montis Belluni³⁷, qui locum illum tenebat hoc tempore pro dompno
Ecelino. Responderunt autem ylari vultu et claro, se velle totaliter in hoc et in aliis ipsius
adimplere mandatum, et sumpta licentia equitaverunt eadem hora. Set diversum fuit
eorum propositum a promissis; quam cicus autem sibi aptitudinem inspexerunt, con-
vertunt iter suum et Anguillariam³⁸ properarunt, que tenebatur pro parte dompni mar-
chionis per dompnum Iacobinum qui dicebatur Papafava, filium condam dompni Albertini
de Carraria, fratris ipsius dompni Iacobi. Divisus est nunc Ecelinus cum toto exercitu
de circuitu Montagnane, et cum Veronensibus ivit Veronam. Frater eius Albricus de Ro-
mano reversus est Paduam cum potestate et cum exercitu Paduano.

Paucis autem diebus elapsis, in mense Augusti marchio est regressus ad Este et villam Aug.
totam tunc habuit et munivit; rocam vero non habuit nec temptavit habere. Dompnus
Fulcus^d de Montagnone cum pluribus de parte marchionis Montem Rubeum³⁹ occupavit,
volens ipsum incastellare in Paduanorum et civitatis contemptum. Ipsi enim dompni
Fulconis et suorum parentum castrum, scilicet Montagnone, comes Geboardus condam
sub pretextu concordie, quasi post paucos dies quibus obsessum fuit⁴⁰, et ipsis castellanis
acceperat et dum fingeret se ipsum castrum dare custodiendum communi Padue, devenerat
in dompnum Ecelinum, qui ipsum nunc tenebat et faciebat custodiri per Sarracenos et per
quosdam suos de Pedemonte. Dicti vero potestas et Albricus de Romano cum toto Paduano
communi ad dictum Montem Rubeum festinanter euntes, montem per vim recuperaverunt
ab ipso dompno Fulcone et suis. Captus est ibi ipse dompnus Fulco et multi alii, qui cum
eo erant, et conducti Paduam in carcere sunt reclusi. Idem vero Mons incastellatus contra
voluntatem maioris partis de consilio Paduano. Et postmodum castrum hoc factum et pre-
munitum pro communi Padue custodiendum datum est et comissum dompno Uberto de Da-
lesmanino de Padua.

7. [Littere, quas Ecelinus stans Padue misit imperatori comoranti Cremone.] Diebus
istis venit Ecelinus Paduam de Verona. Qui videns, partem de maioribus de Padua re-
pugnare — sive quod iam sub umbra alarum imperii secundum sui animi preconceptum
ad ardua negocia intendebat, sive ab aliquibus persuasus — dompno imperatori, cum sua
Doc.

a) mortui l. 2a. b) credentes l. 2a. c) fiducia bis legitur in l. d) Fulco 5.

35) Rovigo. 36) v. supra p. 45 n. 82. 37) v. supra 39) v. supra p. 62 n. 16. 40) 1237. mense Martio,
p. 59 n. 75. 38) Anguillara in sinistra Athesis v. supra c. 2 p. 65.
55 fluv. ripa, a Rovigo inter orientem et septentriones.

1238. curia permanenti Cremona, tales litteras per quosdam suos ambaxatores honorabiles desti-
 Dec. navit: *Invictissimo^a et triumphatori dompno Friderico, Dei gracia Romanorum imperatori et
 semper augusto, Ierusalem et Sicilie regi, suo dompno speciali, Ecelinus de Romano, eius
 humilis serviens^b et subiectus, devocionis promittitudinem cum debito desiderio serviendi. Divine
 pietatis clemencia humano quidem generi providit utiliter et eidem misericorditer dispensavit,⁵
 dum quodammodo necessarium esse prescivit, quod orbis terrarum, diversorum et innumera-
 bilium morum gentibus habitatus, Romano tamen imperio, utpote naturali et unico principio,
 pareat et inclinet. Et ego, cum bone memorie pater meus Ecelinus, dictus vere de Romano, et
 ipse subditus et obediens extitisset imperio et corone, spem vite mee totaliter sub dompnationis
 vestre clipeo posui et tutela. Pugno quoque et pugnabo, dum vixero, quod honor et culmen¹⁰
 imperii de bono semper in melius augmentetur et crescat. Hoc est enim, ut video, singulare
 illud iuste gubernacionis remigium, per quod navis huius seculi, transiens fluctus maris, ad
 portum salutis adducitur; hoc est illud inclite sapientie frenum, cuius loris mundus quasi cur-
 rens sonipes moderatur, ut per imperium castigentur enormitates, iniurii^c retundantur, tumidi
 refrenentur, iusticia conservetur in terris. Ecce nunc per Dei gratiam fere tota Ytalia cum¹⁵
 ceteris mundi provinciis satis est subdita^d magni vestri nominis claritati. Sola famen quo-
 rundam proditorum superbia contumax et effrenis in terris marchionis Estensis nititur contra
 stimulum calcitrare et sibi^e iam presumat attrahere quosdam sibi complices per quedam latibula
 Lonbardie. Sed feriendus est serpens in capite, ut corpus facilius devincatur. Quare maiestatis
 imperatorie moveatur et exurgat potencia, et dissipentur vestre celsitudinis intimici; et venire²⁰
 dignemini, quam cicius esse potest, in partes marchie Turvisine. Scio namque pro certo, quod
 protinus cum illic altitudinis vestre magnalia comparebunt, quicumque nunc videntur velle re-
 sistere, venient^f ad scabellum vestrorum pedum capitibus inclinatis. Et sic in illis partibus
 absque ullo discrimine vel labore omnia plana erunt et sic ibidem habebitis pacatum imperium
 et tranquillum; aut excelsa manus vestre magnificentie rebelles conteret, falsos exterminabit et²⁵
 infideles proditores sacri imperii feliciter edomabit.*

Dec. 21. 8. [Littere, quas dompnus imperator remisit Ecelino.] Ad predictas autem litteras
 dompnus imperator rescripsit et verba huiusmodi Ecelino transmisit: *Fridericus Dei gracia
 Romanorum imperator augustus, Ierusalem et Sicilie rex, dilecto fideli suo Ecelino de Romano
 gratiam suam et bonam voluntatem. Si diligenti cura conspiciamus devocionis tue operam et³⁰
 effectum, appellari debes merito illius fidelitatis legitimus successor et heres, quam olim digne
 recordacionis et memorie pater tuus in tempore suo gessit imperio et corone. Quare fidelitatem
 tuam dignis laudibus commendamus, et curabimus dante Deo de munere nostre graciae tuis
 obsequis respondere. Inspicientes vero tuarum litterarum tenorem, non possumus non^g mirari;
 quoniam recordamur, quod Azo Estensis marchio, de nostris fidelibus unus, pater marchionis³⁵
 presentis, fideliter nobis astitit quondam tam in belli tempore quam in pacis, nec unquam de-
 fuit nostre imperatorie maiestati. Si enim aliquando licet in primis annis in Apulia rebelles
 domuimus, si tempore procedente in partibus Alemanie passi sumus plura discrimina, si civi-
 latum lites et scismata sedavimus in partibus Lonbardie^h, nemoⁱ fuit nostrorum principum vel
 baronum, qui plus lateri nostro assisteret, quam idem marchio, quem nostrum quasi patronum⁴⁰
 habuimus ab ipsis cunabulis et precipuum defensorem. Est itaque satis absonum, si filius tam
 enormiter a paternis actibus deviat et bene gesta parentis reprobabiliter dehonestat. De ceteris
 quoque nobilibus marchie Turvisine, per nos nulla acerbitate gravatis, eciam admiramur, si
 declinant ab imperiali servicio, velut in tuis litteris inuenuerunt. Set ad partes illas expedit nos⁴⁵
 venire; unde noscas indubitanter, nos transacto proximo festo epiphaniae⁴¹, assumpturos favente⁴⁵
 Domino viam nostram, ita quod^l usque ad diem conversionis beati Pauli⁴² vel circa speramus^l
 te et alios nostros fideles de marchia visitare. Et super factis ipsius marchie cum tuo et alio-
 rum nostrorum fidelium consilio, quod utilius fuerit, faciemus. Data Cremona 12. Kal. Ian.
 anno Domini 1238.*

1239. 9. [De introitu dompni imperatoris in Padua et de dompno Tibaldo, qui factus est potestas⁵⁰
 lan. 25. ibidem.] Venerat inperator Vicenciam; et inde motus sequenti anno Domini 1239. die
 septimo^m exeunte Ianuario versus Paduam equitabat, magnifice sociatus. Cum ipso namque
 fuerunt Cremonenses multi, scilicet ambaxatores communis illius et alii Cremonenses

a) inelictissimo 2. 2a. b) et fidelis add. 5. c) iniurie 2. 2a. d) subiecta 4. e) ibi 4. f) veniunt 1.
 g) modicum add. 2. 2a. h) ne passi sumus add. 2. 2a. i) modo 2. 2a. k) itaque 2. l) sperabimus 5. 55
 m) sic unus cod. 3. ceteri praebent sequenti. 41) 1239. Ian. 6. 42) 1239. Ian. 25.

milites pro imperatoris honore, Theotonicus Apuli Sarraceni barbari quidam et eciam quidam
 Greci. Occurrerunt et obviam Ecelinus et Paduani bene per quinque miliaria foras a civitate,
 cum multa leticia exultantes milites et pedites cum cymbalis et citharis et instrumentorum
 diversis generibus, cum carrocio copiosis diviciis et hornatibus decorato. Multe quoque
 dompne prestanti pulcritudine, preciosis vestibus refulgentes, sedentes in faleratis et am-
 bulantibus palafredis. Hic professus est imperator, loquens ad Ecelinum secum pariter
 equitantem, se nunquam vidisse citra vel eciam ultra mare nec in aliqua parte mundi sic
 comuniter gentem egregiam, bonis moribus adeo insignitam, sic utique curialem vel pro-
 vidam usquequaque. Tunc accessit unus de popularibus Padue, nomine Iacobinus Testa
 ad cendatum⁴³, pendens de sublimi antenna carrocii, et capiens ipsum cendatum seu
 vexillum ambabus manibus reverenter dedit in manibus dompni imperatoris et ait: *Hoc tibi,
 dompne potentissime, tuum commune Padue representat, ut per coronam tui capitis Padua in
 iusticia conservetur.* Quod ipse visus est audire et recipere vultu ylari et iocundo. Sic itaque
 cum summo gaudio receptus est inperator in Padua die illa. Et de episcopatu, ad quem
 descendit in prima die, sequenti die ivit et hospitatus est in monasterio sancte Iustine per
 duos menses⁴⁴ vel circa. Hinc ibat aliquando ad venandum, aliquando ad paissandum⁴⁵, ipsum
 namque plurimum hec et similia solacia delectabant. Ibat eciam quandoque Noentam⁴⁶, ubi
 morabatur hoc tempore uxor eius⁴⁷, filia regis⁴⁸ Anglie, que volebat pocius appellari^a regina
 quam imperatrix. Ivit^b eciam dompnus imperator ad Montem Silicem, que est camera
 specialis inperii^c in Paduano districtu, montis cuius securitatem murari iussit. Vidit et
 cognovit, ibidem stando, castra marchionis Estensis, potenciam^d loca ipsius; quo siquidem
 in Montesilicem convocato, habuit secretum colloquium cum eodem. Illic Arnaldus abbas
 Sancte Iustine de Padua, vir nobilis nacione quia de proenie Capitaneorum^e de Limena⁴⁹
 Paduani districtus, se dompno inperatori sicut bene decuit presentavit, per ordinem ei
 dicens, quod Ecelini timore fugerat de monasterio illo, quod nunc est dompni inperatoris
 et eius erit, donec vixerit idem abbas. Sic quoque diebus illis, assumpto ipso abbate,
 secum Paduam rediit^g, et habitavit inperator et ipse abbas in monasterio. Set sequente
 solempnitate de ramis palmarum totus quasi populus Paduanus convenit in Prato Vallis,
 quoniam mos est in tali die, quod Paduana gens illic totaliter congregatur. Ibi dompnus
 imperator, sedens in eminentiori loco in suo throno, se cunctis hostendit hylarem et
 iocundum. Et Petro de Vinea Apulo eius iudice pro ipso dompno sapienter locuto, inter
 dompnum imperatorem et Paduanum populum federavit quodammodo multam benivolen-
 ciam et amorem. Secutum est postmodum festum pasce, et dompnus imperator audita
 sollempnitate missarum in maiori ecclesia, propter honorem diei, dum ad Sanctam Iusti-
 nam rediret, hostendit se cunctis videntibus capite coronato.

Hic autem potuit^f manifeste notari, quod divina potencia ludit in rebus mundi et
 tempus unius hore vix continet certam fidem. Nam ante 7 dies in Padua mu-
 ratum est per populum Paduanum, quod Rome papa Gregorius in die de cena Domini nunc^h trans-
 acta, Fridericum ipsum imperatorem excommunicatum pronunciaverat, cunctis gentibus
 congregatis ibidem propter indulgenciam, quam annuatim facit apostolica sanctitas tali die.

His diebus obiit⁵⁰ dompnus Iacobus, Dei gracia episcopus Paduanus.

10. [De excusacione imperatoris ab excommunicacione in eum facta.] Cum insonuisset
 per Paduam, quod imperator erat excommunicatus per papam, tunc ipse fecit protinus
 convocari magnam concionem in palacio Padue. Et dum illic in sua maiestate sederet,
 surrexit iudex imperialis Petrus de Vinea, fundatus multa litteratura divina et humana et
 poetarum. Proposuit autem illam auctoritatem Ovidii:

Leniter^h, ex merito quicquid paciare, ferendum est;

Que venit indigne pena, dolenda venit;

et aptata sapienter auctoritate intencioni, disputavit et edocuit populum, quod cum dompnus
 imperator foret adeo benignus et iustus princeps et dominus equitatis, sicut unquam fuerit

a) vocabatur potius 3. b) Fuit 5. c) deest 1. d) Cataniorum 5. e) ivit 5. f) potest 5. g) tunc 5.
 h) Leviter 2. 2a.

43) Ital. *sendado*, pannum. 44) a die 6. Februarii ad d. 10. Aprilis, testibus Annal. Patav. ad 1239. nis. 49) Limena in dextera Brentae ripa, a Pa-
 55. 45) ras excurrendum. 46) Noventa a Patavio ad necrologio S. Mariae ad Carceres ap. Mittarelli Annaf. Camald. IV, 347.
 orientem. 47) Elisabetha s. Isabella. 48) Iohan-

1239.
Jan. 25.

Febr. 6
Apr. 10

Febr. 6
Mart. 20.

Mart. 20.

Mart. 27

Mart. 24.

Apr. 3.

Apr. 1-10

Ov. Heroid.
3. 7. 8

^{1239.}
^{Apr. 1-10} aliquis qui a Karlo citra imperium gubernasset, digne poterat de sancte matris ecclesie rectoribus conqueri et dolere. Ipse enim dompnus imperator non dedignabatur coram omni populo protestari, quod si iuste lata foret excommunicacionis sententia contra ipsum, paratus erat se modis omnibus exponere cunctis ecclesie capitulis et mandatis; set quia hec pena indigna venit, non miretur aliquis, si venit utique et dolenda; immo si penam 5 ipsam merito pateretur, leniter^a sustinendum esse decerneret et ferendum; mirabatur^b ergo de ministris apostolice sanctitatis, quod eorum sententia in tantum precipicium corruerat sic incaute, quod illic, ubi nullum peccatum precesserat, pena sic enormiter sit annexa. Hec autem facta sunt anno predicto Domini de mense Aprilis.

11. [*De quibusdam Paduanis missis ad mandata imperatoris et quibusdam redemptis.*] 10
Divisa^c concione predicta, cogitationes Paduanorum diversimode movebantur. Imperator autem volens placere omnibus de marchia toto posse, equitavit Tarvisium, ubi honorabiliter est receptus. Ibi potestatem constituit de voluntate tocuis populi Tarvisini Iacobum de Morra Apulum, fidelem imperii, virum providum et prudentem. Reversus quoque Paduam, vocavit et fiduciam^d dedit marchioni Estensi. Cuius acceptis castris in imperii 15 custodiam, fecit eum venire Paduam et omnes, qui pro ipsius parte civitatem exiverant; et affidati sunt et venerunt praeter illos, quos carceraverat Ecelinus. Qui Ecelinus, animo suo considerans que videbantur occurrere, spiones quosdam posuit in contrata Sancte Crucis de Padua, per quos scire posset, qui obviam irent, quando inde marchio veniebat in civitatem; et eorum habuit nomina pro magna parte in scriptis. Dum itaque imperator 20 ad Sanctam Iustinam staret, et forent in civitate marchio et magnates amici de parte eius de marchia^e, scilicet dompnus Biaquinus et Wecili de Camino et alii, ex altera vero parte dompnus Ecelinus et Albricus de Romano fratres et omnes alii eorum amici, multa et magna tunc fiebant secreta consilia apud monasterium sancte Iustine singulis noctibus et diebus. Tunc accepit imperator principem Rainaldum filium marchionis et eius uxorem, 25 sibi iam antea deputatam set nondum datam, Aledeitam filiam Albrici de Romano; et eos pro obsidibus tenuit et postmodum in Apuliam misit, dicens, quod hoc erat pro bono pacis. Et pretendens causam eciam concordie confirmande, iussit idem dompnus imperator, quod dompnus Iacobus de Carraria et dompnus Advedutus Advocatus de Padua irent Mantuam; dompnus Ubertus Dalesmanini^f, dompnus Henricus olim dompni Forzate de Padua, Iacobus 30 Alberti de Ponte Molendinorum, Gunbertinus de Balegante, Matheus Capellina iudex, Bartholomeus iudex olim^g Vani de Zacho, dompnus Yvanus Iohannis Crosne iudex similiter, Aliotus Waiapa^h et quam plures alii de maioribus civibus Paduanis, qui iverant ut dictum fuit obviam marchioni, Vicenciam irentⁱ. Set dompni Ubertus et Henricus de Forzate mandatum imperiale spreverunt, quod eis^k postea bene cessit. Alii vero cum suo dampno 35 fecerunt quod eis preceptum fuit.

^{post}
^{Mai. 1.} Ivit tunc dompnus imperator Vicenciam, et illic colloquium habuit cum magnatibus omnibus de marchia Tarvisina. Et illuc fecit ad se venire dompnum Iordanum priorem Sancti Benedicti de Padua, quem Ecelinus in Aslo tenuerat iam quasi per duos annos in- 40 carceratum, et quosdam alios nobiles, quos similiter adhuc captivos tenebat in eius castro Sancti Zenonis, in Fonte similiter et in Aslo et Prata^l. Dompnum Iordanum donavit dompno patriarche Aquileiensi^m, hac tamen condicione facta per consilium Ecelini, quod 45 Paduam non veniret. De aliis autemⁿ quosdam absolvit et quosdam carceratos adhuc dimisit. Et stans ibidem Vicencie, fecit sibi Monteclum maiorem⁵¹ dari, castrum scilicet Ugucionis de Pii Vicentini districtus, et positus ibi custodibus Sarracenis, fecit ipsum 45 ulterius per imperium custodiri. Ibi siquidem dictum fuit, scilicet in Vicencia, quod facta erat conspiracio quedam in detrimentum imperatoris, quod postmodum inventum est esse falsum.

Hoc verumtamen^a verum fuit, quod, cum imperator vellet proficisci Veronam et ire in Lombardiam, credens marchiam planam esse, Albricus de Romano et Biaquinus et 50 Wecili de Camino Tarvisium festinanter euntes, civitatem illam quodam mane ceperunt et tenuerunt; et hoc fuit in mense Madii. Uxorem Iacobi de Morra, qui potestas erat, ceperunt

a) leviter 2. 2a. b) miratur 2. c) Dimissa 2. 2a. d) fiduciam 4. e) de parte eiusdem marchionis 5. f) Dalesmaninis 2. 2a.; Dalesmaninus 5. g) domini add. 4. h) Wagnapa 4. i) iverunt 4. k) excisum est sequens codicis 1 folium; ut desit textus abhinc ad capitulum 13 verba haec: quibus caute signum facere potuit. l) Prato 2. 55 m) deest 2. 2a. 5. n) tamen 2. 51) Bertholdo. 52) Montecchio maggiore v. supra p. 43 n. 73.

et eam curialiter posuerunt in custodia de maioribus dompnabus de civitate. Alii vero omnes, qui pro imperatore illic fuerant, capti sunt et detenti preter potestatem, qui per commeatum^a cuiusdam militis Tarvisini, qui iam erat^b multum amicus cum ipso, fugit ad castrum Mestri.

5 12. [*De iis, que facta sunt ab imperatore stante apud Castrum Franchum.*] Hac de causa Paduam rediit imperator. Fecerat autem et in Padua constituerat, ante predictum factum. in Kalendis Madii preteritis, anni scilicet 1239, Tybaldum Franciscum de Apulia potestatem Padue et imperialem vicarium in marchia Tarvisina et^c generaliter a flumine Ollii usque Tridentum. Constituit autem eodem mense generalem exercitum. Et cum corrocio Paduano circa finem eiusdem mensis duxit exercitum ipsum^d ad Castrum Franchum⁵³, locum Tarvisinorum. Et horam mocionis elegit per consilium magistri Theodori^e, sui astrologi, qui stetit cum astrolabio sursum in turri communis expectans, ut dicebatur, quod ascenderet prima facies vel horoscopus^f Leonis, cum diceret, Iovem esse in illo. Set cum per astrolabium hoc videre non posset, tempore nubibus obumbrato, si licitum est dicere, unc fuit in sua electiōe deceptus, quia nec erat Iupiter in Leone nec Leo tunc ascendebat, set Virgo. Et ita, cum Scorpio tunc esset domus^g itineris, quia tertia, innuebat, quod exercitus vel imperator, ad cuius petitionem fiebat, offendi deberet in fine; quasi cauda Scorpionis hoc faceret^h, que dicitur infidelis et venenata. Et hoc esse debebat, antequam imperator longe recederetⁱ a marchia Tarvisina. Ivit ipse tamen in sua persona propria: iverunt secum eciam Estensis marchio, Ecelinus de Romano et multi magnates et milites utriusque amici, pedites, balistarii et quasi omnes de civitate et villis, quia libenter quilibet sequebatur imperatorem. Fixis igitur tentoriis circa predictum locum Tarvisinorum, et illic stante exercitu copioso, dompnus imperator pro se dici fecit et arengari, et dedit terminum Tarvisinis, quod usque ad 8 dies ad ipsius mandata venirent. Quod cum facere contempsissent, termino preterito, privilegium dedit et scribi fecit, quod imperialis maiestas, videns Tarvisinos existere contumaces, Paduanos vero subditos et fideles, confirmans constitutionem illam, usque tempore Cesaris introductam et allegatam:

Arma tenenti

Omnia dat, qui iusta negat,

30 donavit ex imperiali gracia populo Paduano Castrum Franchum et civitatem Tarvisii a flumine Sili citra, scilicet versus Paduam, usque ad mare. Et hoc privilegium aurea bulla imperii roboratum dompno Tybaldo potestati Padue, pro ipsi s civitatis communi recipienti, solempniter ibi dedit.

Ea quoque die, qua fecit istam gratiam Paduanis, contigit marchionem ad exercitum^k de Citadella quasi cum 100 militibus equitare. Et Ecelinus de Romano eadem hora cum militibus 20 vel circa de exercitu equitabat ad Citadellam. His ergo duabus aquilis sibi ad invicem recta linea propinquantibus equitando, fuerunt quidam hinc inde, qui diversas cogitationes fecerunt, donec ipse marchio misit dompnum Iacobum de Sancto Andrea et Aylum^l de Compagno, milites sapientes et insignitos, qui Ecelinum ipsum curialiter rogaverunt, quod sibi de sua liberalitate placeret divertere aliquantulum a dextris vel a sinistris. Quod ipse quidem discrete fecit; et ivit utraque milicia viam suam.

13. [*Qualiter dum staret dictus exercitus, obscuratus est sol, et recessit imperator in Lombardiam.*] Post hec dompnus imperator sequenti die misit primo balisterios et misit waldanam suam; secundo milites et pedites et omnes eciam vastatores, et dampnificare fecit, in quibuscunque potuit, inimicos. Quibus ad vastum^m manentibus, die 3. intrante Iunioⁿ statim post horam nonam in anno Domini supradicto 1239. sol est cunctis videntibus obscuratus, et duravit eclipsis solis fere per duas horas; ita quod gavisus sunt illi de Castro Franchum, dicentes, quod ipse Deus^o hoc miraculum ostendebat, ut peniteret imperatorem et ceteros de iniusta offensione, quam nitebatur facere Tarvisinis. Ipse tamen dompnus imperator, quamvis non ignoraret causam eclipsacionis, ut credo, hac re miraculosa ostendens se tanquam conterritum, recedere disposuit de hoc loco. Et vocatis ad se marchione et Ecelino aliisque maioribus de marchia de ipso exercitu quasi circa quinquaginta, locutus est

a) meatum 3. b) qui fuerat 4. c) deest 5. d) usque add. 4. e) Theodrici 2. f) vel scorpionis vel 2. 2a; vel orosio post 3; vel horoscopus 4; vel horoscoparet 5. g) dominus 2a. h) faciebat 2a. i) decederet 2. k) castrum 4. l) alium 2a. 3. m) vastandum 2a. n) Ianuario 2a. o) ipsi de castro add. 2a.

53) v. supra p. 47 n. 21.

1239. inter eos, et ostendens ipsis, quod oportebat eum ire in Lonbardiam, cuilibet eorum soldum
 lun. 3. de imperiali camera dari fecit. Exercitu vero dimisso^a, arrepto^b itinere equitabat versus
 Lun 10. Lonbardiam cum eis, habens et ducens secum Theotonicos omnes et Apulos, in quibus
 pre ceteris gentibus confidebat. Cum autem hec tota milicia esset in confinio castris Sancti
 Bonifacii⁵⁴ Veronensis districtus, dicitur, quod unus de familiaribus imperatoris, manu
 6 dextera posita ad proprium collum suum, et versus marchionem respiciens, signum fecit
 quasi de capite exsecando^c; diligebat enim marchionem et suam partem. Quod marchio
 protinus et satis utiliter annotavit; et illis amicis suis, quibus caute signum facere potuit^d,
 59 tardatis secum post alios equitantes, intravit⁵⁵ cum eis in Sancti Bonifacii castrum et ibi
 mansit. Quo quidem notificato imperatori, misit Petrum de Vineis pro marchione revocando
 10 et suis, dicens, quod fidanciam dabat ipsi marchioni et comiti cunctisque eorum amicis,
 et addens, quod volebat pacificare^e comitem et omnes de sua parte cum illis adverse partis,
 ipsumque comitem et suos ponere in Verona. Exarserat enim capitalis discordia in Verona
 usque ab illo tempore, quo pars Montecolorum cum Ecelino comitem et amicos eius ceperat
 in palacio Veronensi; unde dirute erant domus et turres amicorum comitis, et ipsius amici
 15 quidam in carceribus finierant miserabiliter vitam suam, quidam fuerunt mortui diversis
 generibus tormentorum. Dum igitur imperator scivit per suos nuncios destinatos ad marchionem,
 quod ipse marchio et comes eorumque amici ad ipsum imperatorem nullatenus
 veniebant, fecit apud Villam Novam⁵⁶, ubi erat, detineri dompnum Nicolaum de Lozo^f,
 Ailum^g de Compagno et alios quos habere potuit marchionis amicos; isti namque, quia
 20 erant longe a marchione, scire non potuerunt marchionis recessum. Esse enim consuevit
 aliquando, quod ovis, que elongatur a grege vel a pastore, aut forte dampnabiliter decidit
 in errorem aut quod est durius cadit in iram lupi. Demum ivit imperator Veronam, et
 amodo fecit studiosius custodiri exitum et introitum de Alemania in Lonbardiam et e con-
 verso. Sunt enim quedam loca in districtu Verone, que vulgus appellat Clusas, per quas
 25 de facili potest negari talis introitus et patere. Nicolaum vero de Luzo et Ailum de Com-
 pagno, principem Rainaldum, filium marchionis et obsidem pro eo, aliosque Paduanos
 cives, quos Ecelinus olim tenuerat in castro Fontis et in Prata et alibi, quoscunque habere
 potuit, misit Cremonam et Parmam et iussit eos ibidem optime custodiri.

14. [De castris marchionis recuperatis per ipsum.] Sic patuit manifeste, quod illi, qui
 30 se monstrabant fideles imperatoris, calcaneum et caudam levaverunt in ipsum, priusquam
 exiret marchiam Tarvisinam. Exercitu quoque reverso a Castro Franco, et locis et castris
 marchionis per imperatorem adhuc detentis, male actum est in civitate Padue de aliquibus
 marchionis amicis, qui ad predictum exercitum iverant sub tutela imperatoris. Nam qui-
 dam redeundo secure nimis, iniuste detenti et in carcere^h sunt reclusi, alii in propriis
 35 domibus capti sunt sine causa, alii sunt occisi, dum sani et incolumes capti forent. Et sic
 cives illi, qui aliquam honestatem habebant, dolere ceperunt et quasi medullitus contri-
 stari, cum viderent tantas et tam horribiles iniquitates in Padua perpetrari sicⁱ publice.
 Nec solummodo cives commorantes in Padua doluerunt; set ipse Estensis marchio voluit
 hostendere se dolere. Nam congregata omni gente quam potuit, spem suam, quam totam
 40 iactavit in Domino, fortunam suam eciam, quam viriliter est secutus, proposuit attemptare.
 Aug. Et cum sit^k Estensis marchio, hostiliter venit ad terram suam. Et hoc in brevi tempore
 patuit, quod in se sperantes Deus nullatenus derelinquit. Estensem villam protinus re-
 57 cuperavit et rocam, Baonem⁵⁷ per arma rapuit, Lucium⁵⁸ propter famem, resistentibus
 Sarracenis usque dum potuerunt quos illic posuerat Ecelinus, Calaonem⁵⁹ habuit propter
 45 trabucorum timorem. Et dum circa Cerrum⁶⁰ maneret in costis montis et parare faceret
 hedificia^l ad capiendum inimicos et locum, ipsi vero qui in Cerro manebant victualia non
 haberent, volens Ecelinus stans Padue dare illis succursum, festinanter paravit exercitum
 Paduanum et intravit cum ipso exercitu inter Baonem et Calaonem, suspicans forsitan,

a) diviso 4. b) accepto 3. c) exicando 2a. d) vide supra p. 72 n. 1. e) marchionem et add. 2. 2a. 50
 f) Loco 2a; Luzio 5. g) alium 2a. h) carcerem 4. i) sic — doluerunt in uno cod. 4. leguntur. k) Et sic 4.
 l) necessaria add. 2. 2a.

54) v. supra p. 56 n. 56. 55) die Veneris 10. Iu- ab Este ad septentriones. 59) Calaone ab Este
 ni Antonius Godius ad 1239. 56) Villanova ad septentriones. 60) Cerro ab Este ad septem-
 prope S. Bonifacio, ad septentriones. 57) Baone triones. 58) Lozzo
 ab Este inter septentriones et orientem.

quod marchio cederet de obsidione Sarracenorum. Set marchio erat in alto montis, Ecelinus ^{1239.}
in plano. Unde deceptus est Ecelinus nec suis expectantibus potuit exhibere succursum, ^{Aug.}
quamvis sepe nudis ensibus et motis banderiis nutum frequenter faceret, quod Lombardi
mactare dicunt. Immo nunquam Ecelinus ipse tantum de aliqua temeritate penituit, quam
5 quod in vanum intraverat fauces illorum moncium et quasi deserta loca. Quo festinante
quam cicius potuit ad regressum, marchio Cerrum habuit et illam incultam gentem; set
eius benignitas custodes illos offendere non permisit. Hec autem predicta facta sunt mense
Augusti prescripti anni.

15. [De conspiratione prima et maleficiis primo factis in Padua.] Indignatus est nimium
10 Ecelinus, quod marchio recuperarat sua castra. Et ecce diebus illis inolevit subsurratio
quedam et dictum est inter Ecelini fautores, quod aliqui conspiraverant contra eum,
volentes civitatem Padue tradere^a marchioni; et quod miles quidam Paduanus manens in
Buvolenta⁶¹, Zufredus^b nomine, litteras miserat dompno Adveduto Advocato de Padua, qui ⁶¹
tunc tenebat castrum Brente⁶² contrarius Ecelino, ut veniret ad Buvolentam accipiendam,
15 et quod eam haberet de facili. Sic itaque Zufredus ipse captus et ductus Paduam, primo
decapitatus est in foro, nec convictus in aliquo scelere nec confessus. Post quem^c recte
per dies 15 in mense Septembris eiusdem anni 1239. et eiusdem conspiracionis causa, ut ^{Sept.}
dictum fuit, decapitatus est in foro miles unus de maioribus de Padua^d, qui dicebatur fuisse
primus, qui iuraverat in principio werre servire suo dompno Ecelino et aperire ei portam
20 Molendinorum, ut civitatem ingrederetur contra tocus communis Padue voluntatem. Et
ista eadem die nobilis quidam clericus^e de maioribus canonicis^f Paduane combustus est in
Prato Vallis^g. Qua die similiter 18 homines de bonis civibus et burgensibus et quibusdam
villarum habitatoribus, quos dictum fuit colloquium habuisse cum dompno Iacobo de Car-
raria, tunc marchionis amico, suspendio traditi, dolorosam mortem et vituperabilem sunt
25 perpersi.

EXPLICIT LIBER QUARTUS

INCIPIT QUINTUS.

1. [De obsessione et captione Ferrarie.] Languores igitur et angustie multiplices adhuc ^{1240.}
angere videbantur marchionis amicos, dum scilicet in Padua in Verona in Ferraria in
30 Vicencia nullus auderet de marchione ipso nec de ipsius amicis facere mencionem. Immo
volentes quidam Ecelino placere, cum vidissent cometam, quandam stellam comatam
scilicet, apparuisse circa finem Ianuarii in partibus occidentis in anno sequente, videlicet ^{Jan. ca.}
1240, dixerunt mutari in anno illo marchexatum Estensem; quia tale signum talia porten-
debat. Set quoniam Deus, dominus et pater iusticie, equitatis adiutor, superbos frangit et
35 conterit, benignis et humilibus subvenit et misericors sepe^b porrigit manum lapsis, cum
iam per Dei gratiam marchio sua loca predicta recuperasset, quamvis Ecelinus predictas
civitates haberet, tamen aliquanta prosperitas quodam modo marchionem ipsum eiusdem-
que amicos movit et animavit ulterius ad maiora. In eodem namque anno Domini 1240.
mense Februarii placuit dompno Iacobo Theopolo duci Venetiarum, comiti de Sancto Boni- ^{Febr.}
40 facio, Albrico de Romano — qui indignatus tunc erat cum fratre suo Ecelino propter suam
filiam acceptam ab imperatore pro obside consilio Ecelini, cum Albricus idem eam haberet
karam plus cunctis suis desideriis et thesauris — placuit eciam Mantuanis communiter
omnibus, obsidere Ferrariam. Et habuerunt predicti omnes amicos suos quoscunque habere
potuerunt et undecunque. Sicque fuerunt omnes cum marchione et ipse cum eis; fuerunt-
45 que ibidem eciam nuncii Romane curie cum legato dompno Gregorio de Montelongo, et
quantitas quedam Bononiensium et Mediolanensium, ita quod illic fuit exercitus copiosus.
Itaque cum esset dux Veneciarum in propria persona ibidem et conducerentur naves multe
et magne de Veneciis per aquas Padi, parate et turrite, ut hinc posset civitas expugnari

a) trahere 1. b) de Gicuis in 2 addidit manus recentior. c) quod 5. d) qui vocabatur Monaldus de Limizanibus
50 sive Linguadevacca add. manus rec. in 2. e) vocatus dominus Pigollus add. manus rec. in 2. f) canonicus Padue 2.
g) cum uxore Benedicti de Araldo, que etiam combusta fuit add. manus rec. in 2. h) suam add. 2.

61) Bovolenta a Patavio inter meridiem et orientem. 62) Brenta dell' Abba a Chioggia ad occidentem.

1240. de facili, Sallinwerra, qui erat intrinsecus, quamvis iam foret annosus^a homo, probus tamen sapiens et astutus, cum ipsis Ferrariensibus dilectis suis civibus subditis et amicis longo tempore viriliter se defendit. Tandem ordinatum est quoddam colloquium, quod ipse Sallinwerra veniret extra; et venit⁶³, ut loqueretur cum magnatibus de exercitu pro facto pacis et concordie pertractando. Sic ipse, cum fuit extra, missus est Venecias curiali modo⁵ et digna reverencia custoditus; ubi post aliquot annos debita nature persolvit⁶⁴ et eidem in eius morte omnes maiores et nobiles de Veneciis magnam fecerunt reverenciam et honorem. Filius eius Iacobus, prenominatus Taurellus^b, ab his, qui regebant exercitum, licenciatus recessit, et stetit postea multo tempore Padue in curia Ecelini. Ingressus est marchio cum legato et dompno duce ac ceteris maioribus in Ferrariam et honorabiliter¹⁰ sunt recepti; civitas et habitantes in ea benigne et indempnes in rebus et in personis et amicabiliter sunt tractati. Dompno quoque Stephano Badoario de Veneciis illic constituto pro potestate, divisus est exercitus et sunt omnes maiores medii et minores cum magna leticia regressi ad domos suas.

2. [De captione illorum a Vado^c.] Adveniente mense Iunii in ipso predicto anno capti¹⁵ sunt nobiles illi de Vado hac de causa. Nam paucis diebus ante, dum defendebatur Ferraria, locutus est Ecelinus inter quosdam magnates de Padua, quos ficticie appellabat amicos, confortans eos, ne de obsidione Ferrarie dubitarent. Et voluit de illorum consensu quasi curialiter detinere nepotem suum Willielmum de Campo Sancti Petri, filium condam viri nobilis dompni Iacobi de dompno Tisone maiore, quem Willielmum ceperat²⁰ iam quondam in castro Fontis adhuc infantem ut supra legitur in secundo libro, nono capitulo, scilicet *Sic igitur* etc. Et asserens, se de ipso non dubitare, dicebat, quod hoc faciebat in sui nepotis honorem. Set attinebant Willielmum proxima linea parentele dompni Ruzerius, Ugo et Ubertinus a Vado pro parte materna, et ipsorum consanguineus multumque amicus erat dompnus Gnanfus iudex; qui omnes quatuor protestati sunt, Willielmum²⁵ esse firmissimum et constantem dompni Ecelini amicum et servitorem. Attamen tempore procedente, protinus cum Ferraria capta fuit, forte timuit Willielmus, quod Padua nollet ulterius Ecelino subesse; itaque cum avo suo materno dompno Gerardo aliisque sibi fidelibus, qui sequi voluerunt eundem, ivit ad suum castrum de Trivillis⁶⁵ et illic se posuit et munivit. Quod cum scitum est ab Ecelino, vocatis predictis quatuor Willielmi amicis,³⁰ acerbe impropere eis tam id, quod Willielmus fecerat, quam id, quod^d ipsi pro eo prius fuerant protestati. Cum igitur Ugo de Vado ivisset de mandato et licencia Ecelini pro Willielmo revocando mandatis, quem prorsus revocare non potuit, reversus est idem Ugo ad dompnum Ecelinum. Sic ergo in continenti detentus est ipse, ceterique tres³⁵ superius nominati cum ipso, et missi sunt in carcerem ad castrum Cornute⁶⁶, bona eorum³⁵ omnia accepta sunt et posita in communi, parentes ac eorum amici conversi sunt in fugam et in recessum^e. Eo autem tempore quo capti fuerunt, incusatus fuit vir quidam prudentissimus, nomine Zagnus, camphio^{f.67} virtuosus et pugil^g qui morabatur ad Sanctam Crucem; quod stans sub porticu Sancte Crucis, lamentando dixit contra quendam eiusdem hore^{h.67}: *Nos currere deberemus ad arma nec permittere, nobiles et magnates nostros de Padua sic crudeliter, immo viliter, carcerari.* Propter hoc verbum captus est ipse Zagnus et ille, qui locutus fuit cum eo, nomine Peregrinus, de contrata eadem; et est uterque decapitatus in foro statim diebus illis. Qui autem missi fuerunt Cornutam in carcere, post quatuor annos vel circa iussu Ecelini, existentis Verone, confixis magnis trabibus ad hostium carceris, 30 diebus conclusi, vociferantes et eiulantesⁱ miserabiliter: *Panem, panem*, vitam⁴⁵ ultimo martirio finierunt. Et sic ibidem postmodum desiccati, tectis nervis et ossibus pelle sola, nigra et horrida, sunt reperti. Heu dolor eximius tremendus, heu timor et anxietas inaudita! Vanitatum vanitas ineffabilis, vita mortifera, mundus fallax! Quibus enim quandoque fuerat bonorum omnium, cunctarum deliciarum affluentia copiosa, tam iacent rigidi et deformes; tam tristis eis et dolorosus immeritus^k et indignus contigit finis vite, ut nec⁵⁰ possit in cor alicuius ascendere nec exprimere sufficiat lingua carnis.

a) animosus 1. 5.   b) Tanrellus 1.   c) de Vado et eorum morte 4.   d) deest 1. 2.   e) causa recessus 2. 2a pro et in recessum.   f) homo add. 2. 2a.   g) pervigil 4.   h) contrate 2; contracte 2a.   i) eiulantes 2. 2a; ululantes 4.   k) inimicus 2; inmitus 2a.

63) die 2. Iunii, Annales Placentini 1240.   64) a. 1245.   65) v. supra p. 55 n. 45.   66) v. supra 55 p. 50 n. 73.   67) pugator.   67) orae.

3. [*De facto Silvazani.*] Sequentē mense Iulii^a die 13. exeunte, dompnus marchio^{1240.} cum quadam militum et peditum quantitate venit Silvazanum^{69.} Dompnus Ecelinus cum militibus duorum quarteriorum de Padua ea die non erat in civitate. Illi vero, qui tunc in Padua sunt reperti, milites et pedites cum dompno Tibaldo Francisco et Theotonicis, qui illic aderant, subito fuerunt ad arma, exeutes ad inimicos. Et iste^b due partes circa confinia Montis Rubei⁶⁹ ad invicem^b fuerunt^c, et captis aliquibus de parte marchionis circa 50⁶⁹ inter milites et pedites, mortuis illic etiam 10 Sarracenis de parte imperatoris, qui de Monte Rubeo descenderant cum arcubus et sagittis, marchio versus Galzeganum⁷⁰ recessit, et transiens per montana, unde via est satis aspera et saxosa, pervenit ad Este. In facto autem predicto aliqui, set non multi, ferierunt hinc inde. Inter quos Wercius de Traversino^d et Iacobus de Marsilio, Paduani cives set expulsi de Padua, nunc^e pro parte marchionis viriliter pugnaverunt. Et licet ipsi capti forent ad ultimum, tamen in primo pugne impetu per magnam moram temporis totam aciem Theotonicorum ipsi soli duo viriliter tenuerunt.
- 15 4. [*De facto Agne et morte dompni Iacobi de Carraria et de morte dompni Advocati.*] Aug. 13. In hoc eodem anno Domini 1240. dompno Tibaldo Francisco potestate in Padua, existente Ecelino Verone, die 13.^f intrante Augusto, idem dompnus Tibaldus cum tota milicia Paduana et cum 1000 peditibus bene armatis equitavit sero quodam et ivit Agnam⁷¹, quam quidam de Paduanis exulibus munierant, et loco illo disposito quasi in formam castrī, per-
20 manebant ibidem. Adiunxit autem Paduana milicia mane tempestive ad locum, et insultu Aug. 14. facto in Agnam ex improvise, dompnus Iacobus de Carraria vir strenuus, qui castrum tenebat, cum illis de loco viriliter se reduxit ad arma. Et in destrarium suum sedens et omnibus armis militaribus decoratus, quantum nobilis miles debuit, prudenter et egregie se defendit in primis. Dicit tamen vulgare proverbium, quod: *etsi Deus adiuvet pauciores,*
25 *plures tamen sunt soliti superare.* Adveniente namque militum et peditum multitudine numerosa, captus est ipse dompnus Iacobus, multis tamen primitus ab ipso prostratis ad campum. Dum autem mulieres quedam et homines, qui erant in loco Agne, viderunt se circui et superari ab inimicis, timentes mortem, in obscuram mortem duram et horribilem incurrerunt. Intrantes enim navem quandam, ut transirent profundum gurgitem, qui erat
30 a tergo castrī, cum intrarent impetuose et irruerent indiscrete, homines cum ipsis mulieribus omnibus et cum nave submersi, morte dampnabili perierunt. Ductus est dompnus Iacobus detentus ad civitatem, vestitus ab his, qui eum ceperant, nigra capa — dicunt enim, quod talis est mos imperii, cum capitur aliquis, dum sit nobilis, si pugnando capitur imperio contradicens — est autem ultimo supplicio datus, et sicut virum decet nobilem,
35 pena capitis est punitus die 4. post illud factum. Portatum est autem et sepultum est corpus Aug. 17. eius a dolentibus bonis civibus Paduanis apud ecclesiam sancti Iohannis a latere civitatis Padue versus sero. Germanus eius, dompnus Advedutus Advocatus de Padua, eisdem diebus cum quibusdam Venetis et quibusdam Paduanis expulsis tenebat locum, qui dicitur castrum Brente⁷². Tunc quoque dictus dompnus Tibaldus potestas claudi fecit aquas et flumina
40 circa Paduam, ut aque fluentes ad castrum Brente decrescerent; et quare faceret, sciebatur a paucis. Quo facto potestas ipse, assumpta secum Paduana milicia et mille peditibus, Sept. equitavit ad partes illas. Inde circum erat Calcinaria⁷³, Mota⁷⁴ et Candiana⁷⁵. Quibus 73 captis et devastatis, appropinquans ad castrum Brente, municiones, que inde facte fuerunt, dirruit et vastavit. Dum autem dictus dompnus Advocatus, derelictus quasi solus a suis,
45 se cordis magnanimitate defenderet et equester fortibus armis munitus esset et animo fortiori, ipse unus inimicos omnes fere convertit in fugam. Set et Theotonicis quidam circa 25, sub conostabulo^b sive sub una banderia stricti quasi in unum globum, ipsum invaserunt a tergo; set ipso se viriliter defendente, nullo modo superatus fuisset, nisi quod sub eo equus cecidit. Unde captus est et devictus, et imposita sibi eadem capa, que germano eius im-
50 posita fuerat, et eo super alium equum imposito, ductus est Paduam. Et per eundem Sept. 7.

a) Iulii 2.   b) Et iste — invicem in uno cod. 4 habentur.   c) ferierunt 1. 5.   d) Tervisio 4   e) tunc 4.
f) tertio 4.   g) Calvaria 4.   h) conostabulo 2; conestabulo 4.

68) Solvazano a Patavio ad occidentem.   69) v. Brenta dell' Abba, a Venetia inter meridiem et occidentem.   74) Motte a Patavio et Bovolenta inter meridiem et occidentem.   75) Candiana a Patavio
72) v. supra p. 75 n. 62.   73) Calcinara prope et Bovolenta inter meridiem et occidentem.

1240. dompnum Tibaldum eadem seviciis est facta in eum die 7. intrante Septembri eiusdem
Sept. 7. anni, que in supra dicto dompno Iacobo facta fuit.

5. [*Hoc tempore Favencia est reddita imperatori, et terra de Este a quadam prodicione
Aug. liberata.*] His diebus, mense Augusti nuper preterito Fredericus imperator posuerat se cum
magno exercitu circa civitatem Favenciam, et obsedit illam magnifice et potenter continue 5
1241. toto tempore hyemali usque per annum sequentem, scilicet 1241. Et tunc die 14. intrante
Apr. 14. Aprilis eiusdem anni dicta civitas ipsi imperatori se reddidit. Cui^a civitati gracia et bona
voluntate remissa, imperator in Apuliam ivit.

In isto eodem anno, tempore autumpnali, morabatur Ecelinus Verone. Ubi manens
insidiatus est marchioni Estensi, et taliter machinatus est cum quibusdam, quod terra 10
Estensis fere tradita fuit in manus Ecelini et inimicorum marchionis et sue partis. Set in-
venta veritate per mulierem^b quandam, que vidit notarium quendam nomine Oldericum
legentem in quodam broilo⁷⁰ secrete quasdam litteras sigillatas cum sigillo uno, quod cuius
erat^c nescivit, et cognita re postmodum, quibus littere legebantur et unde processerant,
per voluntatem Dei et per sapienciam marchionis et per prudenciam Pillii filii Ugocionis de 15
Pillio de Vicentia, qui tunc erat potestas in Este pro marchione, propalatum est prodicionis
negocium. Quo sapienter invento, puniti sunt quidam, qui culpabiles sunt inventi, die 13.
Sept. 18. exeunte Septembri predicti anni, quasi de maioribus, qui tunc videbantur esse marchionis
amici et Estensi domui semper visi fuerant extitisse subditi et fideles. Et sic Estensis terra
tunc a periculo est defensa. Et hic incepit Bontraversius de Maltraversis esse amicus 20
dompni Ecelini et sue partis, qui usque ad tempus istud cum omnibus de sua progenie
fuerat fidelior marchioni, ut videbatur, quam aliqui magnates de marchia sive Lombardia.
Sed o grave dampnum et abhorrendum, cum quis claris predecessoribus ortus parentum
facta laudabilia dehonestat!

6. [*De obitu duorum apostolicorum in brevi tempore.*] Eodem anno similiter Gregorius 25
Aug. 21. papa nonus circa festum assumptionis mense Augusti decesserat. Et steterunt cardinales
Oct. 26. per 40 dies in apostolici electione discordes. Set mense Octubris eiusdem anni, quasi in
fine mensis cardinales elegerunt dompnum Zufredum Mediolanensem, cancellarium, in
Nov. 1. theologia peritum⁷⁷. Qui electus missam sollempniter celebravit in festo omnium sancto-
rum in Laterano, ubi cardinales quosdam et episcopos consecravit; et post circa dies 20 30
decessit.

1243. 7. [*De electione Innocencii quarti pape et obitu imperatricis.*] Post hec anno Domini
Ian. 25. sequente 1242.⁷⁸ cardinales concorditer elegerunt Innocencium papam quartum, divini
1244. spiritus gracia illustratum. Qui tertio⁷⁹ anno post sui electionem experiri volens, quid
sancta mater ecclesia posset in Fredericum, ipsum imperatorem set adhuc in excommuni- 35
cacione iacentem, ivit Lugdunum, dimissis litteris in apostolica sede occulte, quibus per
obedienciam et in virtute sancti Spiritus fratribus suis cardinalibus iniungebat, ut ipsum,
omni mora postposita, ad easdem partes Lugduni sequerentur. Quod^d factum est, ut
precepit.

1241. In supradicto anno eciam die 2. Decembris^e imperatrix⁸⁰, eiusdem Frederici uxor et 40
Dec. 2. incliti regis Anglie filia, diem clausit extremum. Isto quoque eodem^f mense Decembris
Ecelinus Verone permanens litteras misit potestati Padue, et fecit dirui castrum Carrarie,
Paduani districtus.

1242. 8. [*De Montagnana combusta et capta ab Ecelino.*] Ante hoc tamen, set in isto eodem
Ian. 6. anno, die 6. intrante Ianuario dompnus Ubertus de Dalesmanino et quidam Veneti venerant 45
ad Sanctum Ylarium, volentes ipsum locum munire in modum castrum; set a suo proposito
sponte propria^g destiterunt. Ipsum etiam Sancti Ylarii locum paucis diebus ante de-
structioni submiserant et ruine. Paucis diebus post istud factum eodem anno Ecelinus,
1241. qui nunc^h morabatur Verone, nocte quadam de mense Marcii cum militia Veronensi venit
Mart. de Verona Leonicum⁸¹. Et ibi occulte stando fecit ignem poni in Montagnana, que nunc 50
tenebatur pro^h parte^l marchionis et per ipsum marchionem, volens ipsam aut per ignem
capere aut marchionem habere, si posset. Ipse quoque marchio manens in rocha Estensi,

a) Cui — imperator legitur in uno cod. 4. b) militem quendam qui 4. c) esset 4. d) statim add. 5. e) Septem-
bris 4. f) anno et add. 2. 5. g) deest 5. h) tunc 4. i) Lonicum 1. k) per 1. l) parte — ipsum desunt 1. 2a.

76) hortulo. 77) Celestinum IV. 78) immo anno 1243, Iuni 25. 79) immo secundo. 80) Elisa- 55
betha s. Isabella. 81) Lonigo inter Patavium et Veronam.

visis primis ignibus, cum gente sua velociter cucurrit Montagnanam. Et hoc provide in-
 5 quisito, quod non multum distaret Veronensis militia cum Ecelino, videns etiam, quod
 plures ignes quasi ex improvise levabantur per Montagnanam, notavit prodicionem et ne-
 phas. Igitur iubens et ipse ignem^a poni ex illa hora, sanus et incolumis est reversus,
 10 acceptis tamen secum hominibus et mulieribus, parvis et magnis, quoscunque de sua potuit
 bonitate pro eorum securitate portare. Ex summa namque benignitate procedit, cum no-
 bilitas et altitudo magnatum fovere debiles, protegere imbecilles, defendere impotentes
 nullatenus dedignatur. Habuit Ecelinus sequenti die Montagnanam combustam et illic ali-
 quibus diebus cum ipsa militia moram fecit. Construxit ibidem castrum, et eidem in ipso
 15 loco manenti redditum est castrum de Arcolis⁸², quod usque nunc per dompnum Rizardum⁸²
 Veronensem comitem tenebatur.

9. [De quadam iniusta sententia lata contra duos cives Paduanos et de Galvano Lanza
 facto potestate in Padua.] In mense Aprilis predicti anni Tibaldus Franciscus, a dompno Apr.
 imperatore vocatus, de potestaria recesserat, et remanserat Padua sine potestate usque
 15 ad mensem Iulii. In hoc mense dompnus Galvanus Lancea venerat ab imperatore missus, Iul.
 et stetit pro potestate in Padua. Set in tempore illo, quo potestaria vacabat — et tunc Apr. Mai.
 dompnus Ecelinus solus dominabatur ibidem — facta est quedam electio militum; in qua
 electus fuit dompnus Rainerius de Bonello iudex. Hic accusatus fuit dompno Ecelino, quod
 ipse conquirebatur de electione de se facta et de tantis angariis, quibus homines de Padua
 20 gravabantur. Et voluerunt quidam dicere, quod accusatus fuit specialiter hac de causa,
 quod possent rapi sibi et fratribus ea, que in Causilve⁸³ habebant; erant enim bene divites
 in hoc loco. Ipsum igitur accusatum dompnus Ecelinus fecit capi et detineri. Et vocata in
 palatio concione, rengavit^b idem^c dompnus Ecelinus. Et inter cetera, que de ipso pro-
 ponebat, illic presente et capto, asserbat ipsum ordinasse de prodenda Padua marchioni
 25 et eius parti. Quod ipse Rainerius cunctis audientibus dicebat non esse verum, et audebat
 dicere alta voce, quod menciebatur aperte. Set ubi vis et prava potencia dominatur, illic
 racio et iusticia obmutescit. Iniuste quidem secundum credulitatem omnium existentium
 in arenga, Ecelinus ipsum sentenciavit ad mortem. Et capite punitus est in plathea in
 30 tercia septimana post pascha. Tunc etiam accusatus fuit miles quidam de Padua, multa
 corporis et animi prudencia predotatus, dompnus Almericus de Tadis, quod secreta fuisset
 locutus cum predicto dompno Rainerio de predicta civitate prodenda et hoc ordinasset cum
 eo simul in maiori ecclesia Paduana, illic inferius ubi dicitur Confessio sancti Fidencii.
 Quod cum ipse non confiteretur, mortuus est in tormento. Et ita mortuus tam crudeliter,
 tam iniuste, decapitatus est similiter in plathea.

10. De destructione quadam facta per partes Tarvisini districtus et ad Este. Facta mili-
 35 tum electione predicta, dum scilicet Padua potestate vacabat, habuit Ecelinus quingentos
 milites de Padua, et 2000 peditem; habuit etiam magnam partem wastatorum et balliste-
 riorum de Padua et Paduano districtu, ducentos milites de Vicentia et 1000 pedites, wasta-
 tores et ballisterios multos; habuit etiam 50 pedites^d de Verona. Cum istis omnibus movit
 40 die 7. exeunte Madio dicti anni Domini 1242. et ivit Laureiam⁸⁵; et inde motus ivit per
 villas et terras Tarvisinorum, omnia devastando; ivit etiam ultra Plavim et inde rediit die
 7 ultima Iunii. De quo loco divisit se amicabiliter ab ipso comes de Golizia^e,⁸⁶ qui ad ad-
 iuvandum ipsum destructionem facere cum multis militibus bene sociatus advenerat. Et
 ita demum dompnus Ecelinus cum exercitu reversus est Paduam, et licenciavit illos de
 45 Verona et illos de Vicentia die 5. intrante Iulio.

Tunc infra sex dies sic sunt^f disposite potestates in marchia Tarvisina per ipsum, quia
 dictus dompnus Galvanus potestariam Padue iuravit die 11. intrante Iulio predicti anni, et
 circa tempus istud Manfredus Ricus civis Tarvisinus factus est potestas Vicentie, Henricus de
 Igna filius sororis dompni Ecelini factus est potestas Verone. Cum quibus tribus potesta-
 50 tibus congregatis in unum et habentibus secum quantamcunque gentem ducere potuerunt,
 ipse quoque Ecelinus cum gente de Padua, et habito communi Montis Silicis quam plenius
 7 haberi potuit, hostiliter equitavit ad Este et fruges et omnia, preter castrum sive rocam,

a) ignis 1. 2a. b) rengavit 1. c) ipse 5. d) milites 2. 2a. e) Goliz 1; Goliz 2; Goliz 2a. f) duae add. 5.

82) Arcole a Verona inter orientem et meridiem. posampiero et Castelfranco. 86) Meinhardus III,

55 83) v. supra p. 62 n. 12. 84) concionatus est. comes Goriziae.

85) Loreggia a Patavio ad septentriones, inter Cam-

1242. radicitus devastavit. Quia vero pars altera a latere moncium videbatur incolomis, vocato ad se quodam nauta qui sciebat contratam illam, scivit per ipsum, quod militia non aliunde poterat transire ad montes, nisi per vadum ubi dicitur Ripa Ulmi. Fecit illuc subito fieri quandam clusam sive retentionem aquarum de frondibus de paleis et de terra; et sic transivit totus exercitus tam wastatorum quam militum et peditum die 15. exeunte Septem-
 Sept. 16. 17. 18. bri et sequenti et tertia die post. Et sic devastate sunt arbores et vinee et laboraciones cuncte usque ad Baonem. Et cum demum se voluit ad regressum parare, fecit totum comburi burgum unde itur ad Cintum⁸⁷. destruxit turrim etiam, que erat unde itur ad Montagnanam; et Paduam est reversus.

Aug. Hoc eodem anno mense Augusti inceptum est castrum, quod Ecelinus fecit in Padua fieri circa ecclesiam sancti Tomasii, ipsa ecclesia circumdata et clusa in castro. Set super huius castri constructionem Paduani tristati sunt et conterriti quasi omnes, et hii precipue qui equitatem et iusticiam exoptabant; qui autem gloriabantur in maliciis, que crescendo fiebant, exultabant plurimum, tam desiderio insaciabilis ambitus et iniqui quam metu tyrannidis obcecati. Bene tamen providit Dominus super uno, qui ab Ecelino quesivit instanter hanc gratiam, ut ei concederet disponere, non cameras castrensium palatii, set locum carceris et tormentum. Quam sibi concessam gratiam animo letabundo assumens, tocus sui studii ac ingenii excitavit acumen, et quasi artifex super operariis institit studiosus, assiduus et ieiunus diebus pluribus, ut quod animo preconceperat feliciter consumaret. Gaudeant autem anime defunctorum in ipso castro! Quoniam qui sepius intraverat sua sponte carcerem, cum fiebat, diligenter inspiciens immo precipiens, ne rimula lucis aliqua reluceret in carcere — volens locum facere tenebrosum, feditate ac immundiciis plenum, tristem, tartareum, horribilem et mortalem — idem artifex, captus postmodum et conclusus Ecelini precepto, fame siti vermibus et fedore ac aeris angustia suffocatus, quasi lupus ululans in loco, quem paraverat infernalem, periit miserabiliter et defecit. Hic, credo, fuit illi scurre⁸⁸ similis, qui suo regi et dompno⁸⁹ complacere desiderans, querenti tormenti genus inusitatum, taurum fecit cupreum fabricari, in quo peccantes statuit concludendos, ut^b igne quoque circumposito et accenso rex audiret taurum miserabiliter ululantem. Set rex, in hoc iustissimus et omni dignus^c memoria, scurram ipsum sive artificem compulit esse primum, qui in tali bestia taliter ululavit. Et ita qui machinabatur aliis peius morte, versa vice pertulit morte peius. Sicque notum est, quod erat expediens artifici tam carceris quam et tauri, non solum quod fuit ante oculos intueri. Debit autem ipsorum prudentia rerum exitus contemplari.

11. [De morte comitis de Panego et de destructione castri Sancti Bonifacii, et de quarta sconfitta facta in partibus Cornude inter Paduam et Tarvisium.] Revoluto anno Domini, et 35
 90 corrente 1243, potestate Galvano Lanzea, comiti⁹⁰ de Panego⁹¹ civi Veronensi, qui erat de progenie marchionis de Este set nunc Ecelino multum familiaris, imposita est occasio quedam, scilicet quod magnam quandam pecunie quantitatem acceperat a Lombardis, quibus tradere deberet Veronam. Qua occasione Ecelinus stans Padue, et eo vocato Paduam de Verona, ipsum capitali pena puniri fecit in platea communis Padue die 4. intrante
 100. 4. Iunio huius predicti anni. De quo, quamvis non esset nazione Paduanus, tamen cives omnes Paduani, licet occulto gemitu, plurimum doluerunt, tum quia pulcherrimus miles fuit tum quia de imposito sibi crimine inculpabilis credebatur.

Eodem anno Marcus de Soledo⁹² Vicentini districtus constitutus erat capitaneus per tot. 16. dompnum Ecelinum super milicia Paduanorum. Et cum foret ex certa sciencia cum ipsa milicia in Tarvisino districtu et in confiniis castri de Cornuta⁹³ ubi dicitur Nogaredus^{4. 88}, ex adverso autem Albricus de Romano improvisus cum milicia Tarvisina similiter in partibus illis esset non longe a Paduanis, patuit plus valere astucias Albrici. Quia cum ipse Albricus haberet forte 100 milites, et predictus Marcus plus 300, ita quod quasi credebatur, Albricum cum gente sua captum futurum de plano, ipse tamen sapienter aufugit; adeo quod visus 50

a) laboreria communis 2. 2a. b) ut *add. unus cod.* 4. c) dignissimus 2. 2a. d) Negared' 1; Negaredus 2; Nogaredum 2a. 4.

87) Cinto ab Este ad septentriones. 88) Perillo, et occidentem. 92) immo Sclodo, Schio, a Vicetia inter septentriones et occidentem. 93) v. supra gentino. Cf. Plinii Natur. hist. XXXIV. c. 8, 19. p. 59 n. 73. 94) Nogare a Cornuda ad meridiem. 90) Bonifacio. 91) Panico a Bononia inter meridiem diem.

est quodammodo dictus Marcius per fraudem aut per insciam vel forte propter pusillanimitatem turpiter dormitasse. Nam non solum Albricus ingeniose fugam arripuit, immo de Paduanis aliquos, qui se sua sponte paraverunt ad pugnam, victos habuit et detentos. Et fuit hoc die 16. Iulii.

⁵ Hoc eodem anno iverat Ecelinus de Romano cum tota milicia Paduana et peditum duobus milibus in servitium Veronensium Vigdadese^a causa dandi dampnum Mantuanis. De quo facto rediens, venit cum gente predicta — et habuit communiter etiam Vicentinos et Veronenses — venit quidem et posuit se et gentem suam circa castrum Sancti Bonifacii Veronensis districtus, in quo erat Leoisius^b filius comitis Rizardi, cuius hoc castrum erat. ¹⁰ Sciens igitur dictus Leoisius seviciem Ecelini, consilium habuit cum hiis, in quibus maxime confidebat, et quamvis tunc esset puer, se tamen optime ad defensionem parabat. Quod Ecelinus considerans, nepotem suum ei velle prudenter resistere, interposuit quasdam religiosas personas et quosdam milites, qui credebantur utriusque partis amici; et demum ad hanc concordiam est devenit, quod recedit comes ipse de loco cum gente sua totaliter et cum armis^c. Et postquam descendens de loco stetit sub tentorio Ecelini, visus est Ecelinus ipse nepoti suo multam familiaritatem et dileccionem ostendere, et data sunt ei plaustra^d et data est ei scorta et comestus, donec ipse cum tota sua gente cum armis et rebus suis securus ivit quo voluit. Quo facto, Ecelinus destrui fecit castrum Sancti Bonifacii tota destructione qua potuit, et ceperunt Veronenses hoc dicere *castrum Disfacii*^e. Et ²⁰ fuit hoc mense Septembris predicti anni. Post paucos dies etiam redditum est Ecelino castrum de Cambellara². Similiter et Ylasium³ est ei redditum sequenti mense Octobris. Oct.

12. [De captione et destructione Hostilie, et de comite Wizardo facto potestate in Padua.] Sequente anno Domini 1244. mense Ianuarii captum est castrum Hostilie⁴, quod est supra Padum, erat autem castrum Veronensium. Et captum est a comite Rizardo de Sancto Bonifacio et Mantuanis, qui steterant illic in obsidione diucius. Quibus in obsidione manentibus, antequam captum foret, multum fatigatus est Ecelinus et fatigavit etiam milites de Padua de Vicencia et de Verona. ut scilicet obsessis posset succursum dare vel obsidentes a castro terrere. Set cum spes sepiissime defraudetur nec sagitta semper feriat, ut studiosius comminatur, occupatum est dictum castrum et dirruptum, adeo ut viderentur Mantuani cum ipso comite fecisse quodammodo sufficientem de castro Sancti Bonifacii ulcionem. Erat autem castrum Hostilie pulcris et magnis muris circumdatum, spaldis et magnis fossis et Padi profunditate defensum, turribus fortibus premunitum et viris prudentibus circa mille⁵; et dicebatur, quod illic aderant plus quam mille, qui omnes capti, ducti sunt Mantuam, et in carcere positi longo tempore permanserunt.

³⁵ Post hec mense Februarii venit Ecelinus Paduam et dompnum Galvanum Lanzeam de Paduana potestaria extraxit. Cuius sororem non multo tempore antea in uxorem acceperat, datam sibi scilicet ab ipso imperatore⁶. Set astute Ecelinus ipse in hodium dompni Galvani procedens, primo divorcium fecit inter se et uxorem illam. Cuius divorcii iudex delegatus fuit et sententiam dedit Philippus, nepos olim dompni Iacobi episcopi Paduani, qui erat etiam archidiaconus in montanis de partibus Feltri. nacione verumtamen Paduanus. Ipsum autem iudicem suum postea Ecelinus truxit in carcerem; et miserabiliter mortuus est eius iussu, cui fuit obediens contra Deum. Dictum quoque dompnum Galvanum Lanzeam restituere compulit quandam magnam pecunie quantitatem, quam de communis Paduani canipa⁶ malo modo abstulerat. Eius autem dompni Galvani iudices et milites, scilicet Rolandum de Lombardia et Turchisium de Apulia, stare fecit in carcere, donec obierunt ibidem. Tunc dictum est proverbium quoddam per Paduam: *Impio domino qui serviverit et iniquo, mercedem expectet impiam et premium capitale*. Tunc autem pro potestate in Padua posuit dompnus Ecelinus comitem Wizardum⁷ de Realdesco⁸ Brixienensis districtus. Quam potestariam iuravit in anno predicto Domini, die 4. intrante Marcio, et appellatus

⁵⁰ a) Vigadese 2. 2a. b) Leoisius 2. 2a. c) amicia 4. d) plaustra 4; ceteri codd. plura. e) Diffacii 1. f) ubi 4. g) deest 4. h) Rizardum 2; Ricardum 2a. i) Waldesco 2; Redaldesco 4; Roaldesco 5.

1) an Vigasio? a Verona inter meridiem et occidentem. 2) Gambellara a S. Bonifacio inter septemtriones et orientem. 3) Illasi a Verona ad orientem. 4) Ostiglia in sinistra Padi ripa a Mantua inter orientem et meridiem. 5) Agi-
turne hoc loco de Selvazza, spuria Friderici II filia, quam Veronae d. 23. m. Maii a. 1238 Ezzelino in matrimonium ab imperatore datam esse, testatur Parisius de Cereta in Annal. Veron. supra p. 117 6) aerario.

1244. est sacri imperii vicarius a flumine Ollii usque Tridentum et Paduanorum potestas. Huius potestatis iudices fuerunt hoc tempore dompnus Monasterius, dompnus Riccius^a et dompnus Bonaventura de Bergamo, cuius assessoria venit ad malum^b. His ita dispositis, ivit Ecelinus Veronam et illic mansit toto anno illo et ultra.

1245. 13. [De congregacione quadam facta Verone per dompnum imperatorem.] Anno quo-
que 1245. currente ordinavit dompnus imperator, magnum quoddam colloquium debere fieri in Verona. Et venit ipse primus illic mense^c Madii, et convenerunt ad ipsum isti principes et barones: videlicet imperator Constantinopolitanus⁷, dux qui dicitur Austrie Stirieque⁸, dux Carinthie⁹, dux Moravii¹⁰. Erat illic Ecelinus de Romano et alii multi nobiles et potentes, qui partem imperatoris fovebant. Duravit hoc colloquium pluribus septimanis, 10 nec videbatur hec tanta imperatoris curia^d certum aliquid stabilire. Immo fuerunt qui dice-
rent, quod dompnus imperator incedebat cautissime, ut Veronam raperet de manibus Ecelini. Forte voluit esse Brenno, qui primus Veronam constituit, et de quo dictum est in chronicis antiquorum:

*Dux super alta tonat Brenno, creat ecce Veronam,
Qua contra Romam voluit gestare coronam.*

Est igitur imperator ingeniose operatus cum duce sibi familiari et fideli pre ceteris, scilicet^e duce Austrie Stirieque, quod rumor aliquis levaretur in civitate. Et taliter factum est, quod rixa quedam excrevit inter gentem illius ducis et Veronenses propter annonam unius equi, et ad tantum deventum est, quod Veronenses ipsi virum^f quendam nobilem²⁰ et magnatem^g ex illis ducis Austrie occiderunt, et offenderunt in personis et rebus quam plures de illa gente. Nam secreto dompnus Ecelinus Veronensibus dixerat, quod nulla ratione blandirentur Theotonicis vel eis in aliquo subiacerent. Ex hac itaque offensione cum nulla fieret^h ulcio, ipse dux Austrie indignatus cum gente sua hospite insalutato recessit¹¹. Stabat autem dompnus imperator, secundum quod ordinaverat Ecelinus, et 25 hospitabatur cum gente sua ad Sanctum Zenonem et per contratam sive burgum illum. Et Ecelinus ipse ad turres et loca et portas civitatis custodes illos posuerat, in quibus maxime confidebat. Ut securior et forcior esse posset, die noctuque faciebat ad se venire milites armatos, quam melius esse poterant, nunc de Padua nunc de Vicencia nunc de suis de Pedemonte, aliquando 25 simul, aliquando tantum 10, ita quod pauci vel nulli 30 possent hoc percipere vel notare.

17. 14. [De deposicione imperatoris Frederici.] Exivit igitur dompnus imperator de civitate Verona die 8. intrante Iulio eodem anno. Et dicebat, se velle ad dompnum papam accedere, qui nuncⁱ erat et dudum iam steterat apud Lugdunum causa reconciliandi imperatorem ecclesie, qui iam diu contumax et excommunicatus dampnabiliter permanebat. 35 Set cum ad presens multe littere multique ambaxatores ivissent hinc inde, et imperator multas excusaciones et causas frivolas allegaret, idem sanctus apostolicus Innocencius papa IV. post multos terminos peremptorie constitutos ad ultimum videns, imperatorem abesse, presente tamen Petro de Vinea iudice imperatoris ipsius, in presencia et de voluntate cardinalium ipsum Fredericum olim imperatorem deponendum esse pronunciavit et 40 deposuit; et sentenciavit ob iustas causas eum amodo privatum ab imperio et corona. Et hoc fuit 8. die, mense Iulio exeunte¹². Post quam deposicionem forte per annum vel circa referente fama audivimus, quod principes, quorum erat electio, imperatorem elegerant lantigravium de Thuringa, qui erat potencia magnus, sapiencia providus, divitiis affluens, nobilitate preclarus, et quod omnibus prevalet, ecclesie subditus et fidelis. Ea- 45 dem vero die, et hora, qua sententia deposicionis lata est in Fredericum, secundum quod postea est repertum, stella quedam ardens et ignea in vespers ante occasum solis visa est ab oriente consurgere et velocissimo cursu, tamquam ardens facula aut sagitta volans, quasi scindendo celum, ad partes occidentales concurrere. Quam ego vidi cum multis, eam aspicientibus et mirantibus cum tremore.

a) Cicius 2. b) finem add. 4. c) in exitu 4. d) cura 4. e) scilicet add. unus cod. 4. f) per vim 2. 2a. pro ipsi virum. g) potentem 2. 2a. h) foret facta 2. 2a. i) tunc 4.

7) Balduinus II. 8) Fridericus II dux Austriae constat. 11) Cf. Continuat. Garstens. 1245. supra et Stiriae. 9) Bernhardus. 10) non Moraviae, SS. IX, 597. 12) i. e. die 24. Iulii; sed illa ad sed Meraniae ducem Ottonem II Veronae fuisse diem 17. Iulii pertinere, cognitum est.

15. [De Mestre et Anoale redditus Ecelino.] Predicto anno Domini, die ultimo Augusti 1245. erat Ecelinus in Padua et assumpsit miliciam Paduanam et 1000 pedites de civitate et 1000 de villis Paduani districtu, et ivit pro dampno dando Tarvisinis per Mistrinam et aliunde. Quo facto, misit iudicem, testatis dompnum Ricium Paduam cum militibus de quarterio Pontis Altinati et cum dictis illarum pedibus. Ipse autem cum reliquo warnimento nocte hospitatus hostiliter circa Mestre, sequenti vero die venit cum gente sua ad Anoale¹³, ubi erat dompnus Nicolaus, cuius erat dominium et potestas Mestre et Anoalis. Dum autem Ecelinus cum bledis^b et aliis instrumentis impugnaret Anoale fortissime, et iam fregisset palacium castri, ipse Nicolaus, habito cum suis consilio saniori, reddidit dompno Ecelino Anoale et Mestre die una, scilicet die 10. exeunte Septembri. Unde in presenti dompnus Ecelinus fecit fieri unum zironem¹⁴ in Anoale et 3 zirones in Mestre; ubi suprastantibus¹⁵ et custodibus constitutis et licenciato exercitu, reversus est ipse Paduam et omnes cum eo, ultima die Septembris.

16. [De eo, quod dompnus Willielmus de Campo Sancti Petri venit ad mandata dompni Ecelini.] Audiens Willielmus de Campo Sancti Petri, quod loca et castra Tarvisini districtus reddebantur dompno Ecelino, indignatus etiam, quod sepe cum vellet accedere ad presenciam dompni Albrici, qui tunc dompnus erat Tarvisii, ipsi Willielmo aditus non patebat, ex proprio ingenio et astucia habuit et tenuit Castrum Francum. Quod castrum cum caperetur ab ipso et gente sua, vulneratus et captus fuit miles quidam, quem dompnus Albricus illic constituerat potestatem; et captio ista fuit die 4. exeunte Decembri. Set tempore postea procedente in sequenti anno, scilicet 1246, die dominico in festo pentecostes quod fuit tunc 5. die exeunte Madio, ipse Willielmus iam adolescens amicus est cum dompno Ecelino, ita quod cuius nepos erat, esse voluit et amicus. Et gratis ei reddidit Castrum Francum et castrum suum proprium de Trivillis, immo personam suam propriam ei dedit et exposuit¹⁶ serviciis et mandatis. Non enim dissuasit hoc facere olim bone memorie avus eius ex parte matris dompnus Gerardus de Gnanfo, iudex sapiens et astutus, qui ante hoc multo tempore in habitu religionis existens, de vita ista transitoria et caduca volaverat ad eternam. Eidem etiam Willielmo non obstitit quedam satis horrenda visio, quam preteritis annis quinque, postquam se reddidit¹⁷ Ecelino, Paduano cuidam retulit stans in Angerano captivus: quod scilicet sompniavit diebus illis, quibus Ecelino se dedit, quod suos videbat patruos, viros nobiles et multa discrecione perspicuos, dompnos Ruzerium, Ugonem et Ubertinum a Vado, maceratos¹⁸ et dolorosos, proferentes verba cum lacrimis et dolore, cum multis gemitibus et lamentis, cum ululatibus et suspiriis inauditis.

17. [De Campreto reddito dompno Ecelino.] Igitur cum¹⁹ videret dompnus Ugozonus, filius dompni Uberti de Traversino de Carturio, quod castra sibi confinia Ecelino iam data erant, et videret se solum cum gente sua remansisse in castro Campreto¹⁶, satis esse potuit perterritus et turbatus. Iam etiam venerat Ecelinus cum exercitu Paduanorum et Vicentinorum ad Castrum Francum, datum sibi per dompnum Willielmum²⁰, et miserat quingentos pedites de civitate Padue cum hedificiis pro capiendo Campreto. Quibus visis, considerato etiam diligenter, quod Albricus de Romano qui eum illic posuerat non poterat ei dare succursum, castrum reddidit dompno Ecelino, dicens quod Campretum olim fuerat et nunc est et debet esse Paduanorum de iure. Sic ergo dompnus Ecelinus precepit eidem Ugucioni, quod ipse cum personis illis, que erant in castro, cum rebus suis omnibus, cum quibusdam captivis etiam, quos habebat, exeat Paduanum districtum. Fecit quoque fieri zirones in Castro Franco, ibique positis suprastantibus et custodibus et destructo penitus loco Campreti, accepit milites de tribus quarteriis Padue cum wastatoribus Paduanis, accepit etiam Vicentinos et ivit circa civitatem Tarvisii pro vasto faciendo ibidem. Et fuit hec reddicio de Campreto statim post illam de Castro Franco die Lune immediate sequenti eiusdem anni.

18. [De capcione castri de Muzolento.] Cum vero recedere vellet Ecelinus a Castro

a) Paduae add. 5. b) bledis 5^a c) se suis add. 2. 2a. d) reddit 1. 2a. e) carceratos 1. 2a. 5; caderatos 2; maceratos 4. f) videns 2. 2a pro. cum videret. g) p'tit 11' p'tit 2; p'tivitz 2a; per dominum Guilielmum 4; per Trivillum 5.

55 13) v. supra p. 58, n. 68.

14) munitionum genus.

15) praefectis.

16) v. supra p. 41, n. 62.

castro scilicet non multum distante a Baxano; in qua Muxilenti Albicus eius frater imperatori et Ecelino et sue parti contrarius, posuerat capitaneum Iacobinum Sacerdotam, viris prudentibus sociatum. Ipse igitur Ecelinus vocavit ad se Iacobinum de Bassano, iudicem Vicentinum set nunc in Padua Ecelini negocia facerentem, et addidit ei militem Paduanum et milites de quarterio Domi de Padua et Baxanensis civitatis. Quod ut convenienter totum cum hedificiis et trabuchis precepit ire ad Muxilentem expugnandum et capiendum. Sic ergo iverunt omnes et in obsidione castri sunt detentati locum, quod nunc vocatur Ingreda vel exire. Erectis etiam trabuchis quam pluribus, frangebant dies et noctes castrum; et castri palacium quasi destruxerunt ex toto; villam eorum et cum fere castris die 15. exeunte Iunio combuxerunt. Quod videntes hii, qui in castris erant, cogitarunt sibi nichil aliud imminere quam mortem, eadem die combustionis et occisionis et ut q. s. castrum que habebant dederunt et reddiderunt dompno Ecelino. Quibus factis Iacobinus recepit ipsos ad voluntatem dompni Ecelini. Quibus factis Iacobinus recepit ipsos ad voluntatem dompni Ecelini. Quibus factis Iacobinus recepit ipsos ad voluntatem dompni Ecelini. Et stabat nunc tota Padua pacifica et tranquilla.

[De conspiracione secunda.] Anno predicto siquidem 1246. facta est in Padua quaedam factam esse in Ecelinum, quod scilicet debebat occidi. Itaque hac de causa capti sunt Zordanus de Bonifacio, Patavinus Murarius, Patavinus qui dicebatur Bronceta, Mercius de Bassano, et alii quidam de ipsorum familiis, qui potuerunt haberi. Et tempore profectionis ipsorum non multis diebus, dicti Zordanus, Patavinus Murarius, Bronceta, Mercius et alii ad mortem, decapitati sunt in platea, in vigiliis sancti Martini. Postea et detentus in carcere in castro Angarani¹⁸, matre eius dompna 25 rediit ad Paduam hoc modo. Accedens enim ad Ecelinum, reduxit ad eius memoriam, quod tunc de qua supra dictum est factus idem erat filius dompni Ecelini. Hic notandum, quod ante destructionem ipsorum turrium et domorum in platea predicta sunt expresse, videntes avem quandam, ciconiam nomine, que 30 nidum pro palatis suis construxerat in turri predictorum de Bonicis; que quasi future ruine presera, nidum ipsam paulatim destruens, stipitem post stipitem rostro ferens nidificavit eundem nidum super domum quandam aliam, que dicebatur de Cuticellis, qui dicebantur et credebantur tunc temporis esse fidelissimi Ecelino.

20. [De morte Henrici de Igna Veronensium potestatis, et Wexili de Prata facto potestate 35 in Padua.] Sequenti anno Domini 1247. erat Henricus de Igna, nepos Ecelini de Romano, potestas in Verona. Qui sedens in sala palacii, iussit ad se venire quendam, quem habebat in carcere, qui vocabatur Iohannes de Scanarola, de populo Veronensi; ad quem ipse potestas vultu irato dixit, quod ipse Iohannes in continenti panderet coniurationem quandam, quam ipse potestas contra se factam esse dicebat. Cui cum ipse Iohannes responsum 40 daret, primo volebat et petebat instanter, quod ipse potestas parceret ei vitam et postmodum panderet quidquid sciret. Hoc autem cum potestas facere recusaret, videns ipse Iohannes nichil proficere, quamvis super sua foret petitione diucius immoratus, tamen, vinculis ferreis compeditus, paulatim cultellum arripuit, quem portaverat in sarcoto sive warnacia¹⁹ inter pannum et pellicium suum, et repente quasi more fulmineo in tyrannum 45 exultans, fixit capud eius in tribus locis, ictibus animosis. Mortuus et truncatus est protinus vir prudens et animosus Iohannes a satellitibus potestatis. Tyrannus autem vixit in penis suis circa dies 14 et non ultra. Et fuit hoc mense Februarii predicti anni.

Mai. 28. In hoc eodem anno, die 4. exeunte Madio dompnus Wizardus comes de Realdesco potestas Padue, ut supra dictum est, de potestaria exivit, et dompnus Wexili de Prata, 50 consanguineus Ecelini, intravit in regimen civitatis, et appellatus est imperii vicarius a flumine Ollii usque Tridentum et Padue potestas; et iuravit regimen predicto mense Madii die ultimo, Ecelino presente.

a) Bonvido 4. b) ipse 4. c) recepit — tunc Iacobinus legitur in uno cod. 4. d) pacifica 4. e) Mirarius 4. f) Vadis 4. g) frangens 2.

17) v. supra p. 59, n. 71. 18) Angarano prope Bassanum, ad occidentem. 19) amiculo. 55

21. [De obsessione Parme et de constructione civitatis Victorie.] Adhuc in eodem anno, die 15. exeunte Iunio civitas Parme per exercitum dompni Bernardi Kubei, expulsam propter partem ecclesie quam fovebat, sprete parte imperatoris, ad partem ecclesie est conversa. Quod cum imperator existens Cremona²⁰ audisset, indignatus et furore commotus movit quantamcunque gentem movere potuit de Lombardia de Alemania de Apulia de marchia Tarvisina, et hostiliter ivit ad civitatem ipsam obsidendam et destruendam pro posse. Ad quem exercitum dum Ecelinus de Romano iret, ducens secum de militibus Paduanis Vicentinis et Veronensibus magnam partem, marchio Estensis et Mantuani fecerunt insultum in Ecelinum et eius miliciam in villa Gazali^a 21, et dederunt dampnum quibusdam militibus, et maxime Veronensibus, qui ultimo equitabant; et fuit die 6.^b exeunte eodem mense Iunii. Non propterea tamen stetit Ecelinus, set ivit ad imperatorem cum milicia sua. Imperatore igitur obsidente Parmam, cum Ecelinus haberet predictos milites secum, habito consilio cum imperatore, cepit Bersellum²² et Wastallam et ibi stetit, ut scilicet impediret, ne Lombardi milites possent Parmensibus ulla dare victualia vel succursum. Erant enim illic prope in favorem Parmensium dompnus Gregorius apostolice sedis legatus, marchio Estensis, dompnus Ricardus comes Sancti Bonifacii cum Mantuanis, Biaquinus de Camino, Albricus de Romano frater Ecelini, de quo credebatur a multis, quod in hiis et aliis factis ecclesie fraudulenter et dolose incederet. Erant illic eciam alii potentes et magnates partim in civitate Parmensi, partim ex opposita parte Padi, qui contra imperatorem partem ecclesie confovebant. Dum itaque imperator in obsidione moraretur diucius, tractatum habuit cum Ecelino aliisque sapientibus et baronibus suis. Et in contrarium civitatis quodammodo ante portas aliam civitatem construxit, quam nomine Victoriam appellavit. Et quia scivit, quod antiqui magnates respiciebant ascendens, cum volebant condere civitates, et faciebant ipsimet urvum cum aratro, quo circumdabant civitates²³, unde dicte sunt urbes, incepit et ipse designare hanc suam novam civitatem signo Arietis ascendente; tum quia signum est Martis qui dicitur deus belli, tum quia erat Libre^o ascendenti contrarium in occasum, quod est signum Veneris, qui planeta Parme dicitur et esse fortuna eius. Quasi per hoc forsitan cogitaret, quod Parmensium fortuna, qui oppositi ei erant, tenderet in occasum. In astrologocis namque et in hiis, que subtilitatem astrologicam imitantur, primum operanti et septimum adversario datur. Set puto, quod non notavit quartum ab ascendente fuisse Cancrum. Quartum enim hedificia domos et civitates designat; et sic civitas, sub tali ascendente incepta, cancrizare debebat.

22. [De obitu imperatoris electi et de destructione Victorie.] In anno iam antedicto, tempore autumnali²⁴, lantigravius de Thuringia obiit, quem barones imperatorem elegerant post depositum Fredericum, ut supra legitur in hoc eodem libro, capitulo 14. scilicet *Exivit*. Tunc eciam signum in celo apparuit. Nam mense Augusti visa est a pluribus cadere maxima quedam stella de celo in parte septentrionali. De lantigravii huius obitu multum letatus et exaltatus est Fredericus, tanquam pro ipso facta pronosticarentur ad bonum. Set cautum est in proverbii sapientum: *Ne quis de inimici sui adversitate congaudeat. ne forte divina bonitas uascatur*. Quod visum est habere locum diebus illis in tam excellenti persona, nutu cuius concluderetur aliquando totum Romanum imperium in pugillo. Nam statim mense Ianuarii subsequente, etiam anno corrente Domini 1248. Ecelinus cum predictis, quos secum habebat, militibus de Bersello et Wastalla recessit; et redierunt isti omnes ad terras suas. Lombardorum namque exercitus, qui erat ex altera parte Padi, similiter de loco illo recesserat. Parmenses autem indignati se obsessos taliter et tam diu. die 12. in exitu mensis Februarii sequentis, armati civitatem propriam viriliter exiverunt. Fuit autem vir quidam stipendiarius, nomine Basalupus, natione Mediolanensis, qui movit et induxit dompnum Gregorium de Montelongo apostolice sedis legatum, dompnum episcopum Tripolitanum²⁵, dompnum Phylipum de Placencia potestatem Parme et barones illic morantes ad faciendum insultum in inimicos. Igitur invadentes civitatem adulterinam, non sine multa

a) Gazoli 2. 2a. b) 16. 5. c) Libra 1: libera 2a.

20) immo Taurini. 21) Gazzoldo a Mantua ad occidentem. 22) Brescello in dextera Padi fl. ripa, a Guastalla ad occidentem. 23) Cf. Pomponium in Digest. 50. 16. 239. § 6. 24) 1247. 25) Gregorius de Montelongo, electus Tripolitanus, post patriarcha Aquileiensis 1251 —1269.

1248. cede inimicorum et sanguine Victoriam ipsam cum summa victoria transcurrerunt^a. Theo-
 Febr. 18. tonicos transforantes, Apulos demembrantes, indulgentes Lombardis aliquibus, truncantes
 Sarracenos in frustra^b, eosdemque mactantes avide quasi canes. Imperatori verumtamen
 bene cessit in die illa, quoniam vere non erat in Victoria, quam construxerat studiose,
 set distans per miliaria tria vel quasi, in solito suo venacionis solacio suam vidit ardere⁵
 Victoriam. Fugit ergo Cremonam. Et ab hac die in antea retrocessit eius victoria more
 cancri.

23. [De Felro et Belluno datis Ecelino, dimissa parte ecclesie.] Set quoniam Fortuna
 describitur esse bifrons, forte tunc ipsa fortuna voluit imperatoris parti recompensationem
 facere qualemqualem. Pars namque imperatori contraria nunc Feltrum et Bellunum tene- 10
 bat in marchia Tarvisina, in quibus duobus locis dominabatur dompnus Biaquinus de Ca-
 mino Ecelinus igitur stans Padue, sumpta secum quadam quantitate militum et peditum
 Mai. Paduanorum et Vicentinorum, in mense Madii eiusdem anni equitavit ad Feltrum hostiliter.
 Cui iam per stadium propinquanti ad civitatem pica quedam occurrens, quasi fataliter se
 super illam apposuit hastam, qua Ecelini ferebatur insignum^c. Et sic fuit avis illa humana, 15
 quod se capi sustinens, portata est Ecelino; quam fecit ex tunc velut optimum augurium
 in Padua delicate nutriri et secum deferri quo ibat. Demum circa Feltrum non mora per
 eum facta, Feltrenses ipsi preter conscienciam dompni Biaquini Ecelino dare proposuerunt
 propriam civitatem. Hoc vidit^d idem dompnus Biaquinus et nocte quadam exiens civitatem
 cum familia sua tota et rebus suis, et equitavit ad civitatem Bellunensem. Et sic cum Fel- 20
 trini Ecelino dedissent Feltrum et ipse Feltrum pro sua voluntate disposuisset, properavit
 Bellunum cum exercitu festinanter; set nichil illic profecit in isto anno.

1249. Anno vero sequente 1249. cum Bellunenses iterum obsiderentur ab Ecelino, licenciato
 dompno Biaquino, se reddiderunt Ecelino eidem. Unde reversus est Ecelinus Paduam. Et
 videns se pluribus occasionibus triumphare, tum quoniam imperator in Apuliam iverat, tum 25
 quia dominabatur solus in Padua in Vicencia in Verona in Felro in Belluno, gaudens eciam,
 quod Albricus frater eius Tarvisium tenet solus, reputat amodo se securum, ut scilicet va-
 leat manus suas ad alciora extendere. Et habito consilio quodammodo per se solum, factus
 est versipellis^e amicus in tota marchia, et precipue in Padua, omnium militum genera-
 liter et burgensium, tam de sua parte quam altera, turrium et domorum, castrorum quo- 30
 que similiter et villarum

EXPLICIT LIBER QUINTUS

INCIPIT SEXTUS.

1. [De quadam responsione, quam fecerat Ecelinus imperatori, et de prodicione Montis
 1249. Silicis.] Divulgatum est tunc primo per populum Paduanum in eodem anno Domini 1249,
 adhuc potestante dompno Wecili de Prata, responsum quoddam, quod olim dicitur Ece- 35
 1237. linum fecisse imperatori existenti in Alemania in civitate Augusta. Hlo namque tempore²⁷,
 quo comes Geboardus pro imperatore cum Ecelino de Romano civitatem Padue primo ha-
 buerat, misit idem imperator Ecelino litteras quasdam, quatinus ad eum accederet, ut
 scire per eum posset, qualiter processisset in facto. Qui Ecelinus salutacione premissa.
 secundum quod decet salutare imperatorem, sic brevi responso^f dompno suo dedit^g: Quia 40
*optatum michi occurrit impeditum^h quasi ex insperato, indulgenciam peto ab imperatoria maie-
 state. Est^h namque noverca mea mortua his diebus. Parcite ergo michi, quoniam ad dompnationem
 vestram comode venire non possem, nisi cum honore meo primitus solempni eam dedero
 sepulture.* Utrum autem methaforice loqueretur ponendo, Paduam esse novercam suam,
 1249. longo tempore nemo scivit per verba notare. Set ab anno predicto Domini 1249. in antea 45
 sunt talia in tota marchia, et maxime inⁱ Padua, perpetrata, quod Ecelini visa est ita
 mirabiliter exardere malicia^h. Nequivit enim ulterius suum occultare furorem; nec aliquem
 habere amicum, per opera demonstravit. Immo cordis sui maliciam venenumque palam

a) transiverunt 2. 2a. 4. b) frustra 1. 2. 2a. 5. c) insignium 4. d) videns 5. e) breve responsum 4.
 f) scripsit 5. g) impedimentum 4. h) Ecce 2. 2a. i) tota add. 2. 2a. k) deest 1. 2a.

26) i. e. in lupum transfiguratus. 27) anno 1237; v. supra L. III. c. 16, p. 64.

evomuit, quod sub labiis portitabat. Nec est amplius verbum illud sub umbra, quod de 1249
noverca dixerat, set quasi lippis et tonsuris²⁸ manifestum.

Hoc enim eodem anno die 10. exeunte Iunio incipiens a camera sive terra imperii, Jun. 21.
Ecelinus in primis castrum Montis Silicis et burgum et terram totam rapuit fraudulenter hoc
modo. Erat ibi capitaneus quidam Apulus et castrum pro imperatore tenebat, et terra tota
regebatur per ipsum. Set machinata est Ecelini subtilitas cum probissimo quodam viro de
terra illa, dompno Pisce videlicet — quem non solum in hoc facto set in multo maiori iam
antea, scilicet in usurpanda tota marchia Tarvisina, suis deceperat blandimentis — et
concordavit etiam cum capotaneo dicti castrum, et in ipso predicto die missi sunt homines
de Monte Silice cum suis omnibus parametis et armis ad Solesinum²⁹, ficta occasione, quod
magnum dampnum daret inimicis imperatoris. Qui cum ivissent media nocte quasi, reversi
sunt hora vespertina eadem die. Set invenerunt in cubili^a rapacem lupum, terram scilicet
captam per Ecelinum, ipsumque habere et pro sua iam voluntate disposuisse castrum et
terram totam. Irati igitur, immo mirati potius et dolentes, coacti sunt primitus quid fa-
ciant dubitare; set ira conversa est in timorem et docti sunt perpeti patienter, que ante
hoc tempus impossibilia reputabant. Sic equus in primis annis, qui freni duriciam quo-
dammodo iratus momordit, tempore procedente perdomitus, frenum letanter accipit, iacet
ociosus^b in chamo et equitem dorso substinet non^c invitus.

2. [De captione Dalesmaninorum.] Capto sic Monte Silice, reversus est Ecelinus Pa-
duam, et cepit Gunbertum de dompno Dalesmanino et Artisinum minorem et Ubertellum
fratres, filios olim dompni Iacobi, circa mensem Iulii predicti anni. Creditum autem est,
quod eorum captione causa hec una fuit, quoniam cum essent valde potentes in Padua in
diviciis et vasallis et in amicis, suspicatus est Ecelinus, ne possent ipsius tyrannidem im-
pedire, quam ulterius exercere publice intendebat. Aliam etiam causam apposuit ad cap-
tionem ipsorum. Fuerat enim verum, quod quedam ipsorum soror dompna Palmeria, ope-
rante ipso Ecelino, nupta quondam fuerat marchioni Cavalcabo de Cremona. Quo defuncto,
cum ipsa dompna vidua remansisset, dompnus Rizardus comes de Sancto Bonifacio con-
traxit matrimonium inter dompnam ipsam et virum nobilem quendam ipsius comitis ami-
cum karissimum et dilectum. Matrimonii cuius seriem et processum ut dicti fratres Gun-
bertus et Artuxinus cognoscerent, miserunt in Lombardiam secretarium suum quendam,
Matheum scilicet iudicem de Padua, filium Ugucionis de Almeruda^d. Qui Matheus de Lon-
bardia reversus, dictis fratribus negotio reserato sororis, ivit ad villam suam, Strata^e
nomine, ubi etiam mansionem habebat. Scivit Ecelinus ipsum Matheum venisse; set
nescitum est, unde sciret. Igitur indignatus, quod hoc nesciverat, neque per Matheum
neque per ipsos fratres, Artusinum compulsi, ut Matheum ad se duceret omni occasione
remota. Et sic denique cum Ecelinus habuit Matheum, detenti sunt predicti Gunbertus et
Artuxinus, ut superius dictum est, et in carcerem missi ad castra dompni Ecelini. Ipse
vero Matheus in tormento martirizatus et mortuus, post mortem decapitatus est in plathea.

3. [Hic incipit potestaria Ansedisii de Widotis.] Anno predicto dompnus Wezili de Prata
exivit potestariam Padue, et Ansedixius de Widotis, filius olim sororis dompni Ecelini,
eandem potestariam iuravit mense Augusti et appellatus est dompni imperatoris vicarius Aug.
generalis in marchia Tarvisina et a flumine Olli usque Tridentum. Ecce summa sceleris,
ecce malorum radix, ecce venenum mortiferum, quod est caude scorpionis annexum et
latitat in extremis. Cum enim condam fuerat civitas Padue moribus et exemplis egregia,
utpote quia fons catholice fidei, cunctis bonis affluens et repleta, habens in se iusticiam
potenciam et omne gubernaculum equitatis, predicta fuisset Ansedisii electio irreparabile
dampnum in posterum, destructio inaudita non solum in Padua set in tota inarchia et forte
in Lombardia, nisi Dominus in huius Herodis tempore civitati iuste misericorditer provi-
disset. Bene enim Dominus dispensavit, quod in huius concessit temporibus, virum talem
in Padua potestari. Ne autem miretur aliquis, si dixero virum talem, quis et qualis fuerit,
describatur. Fuit homo in apparencia satis affabilis primo, in promittendo largus, in atten-
dendo tardus et eximius excusator; et tempore procedente dum regeret civitatem, subtilis

a) cuuli 1; cubili 2. 2a; ovili 5. b) occiaus 1. 2a. c) non addit unus cod. 4. d) Almerinda 4. e) Sermacia 2;
Sermacia 5.

28) Cf. Horatii Satir. I, 7, 3. 29) Solesino a Monte Silice inter meridiem et orientem. 30) Stra-
a Patavio ad orientem.

1249. calumpniator, pecuniarum exactor mirabilis, tyrannus ingeniosus, ad penas iniqtas ve-
 1256. lox, ad veniam vero tardus. Demum cum habuisset dominium in Padua fere per 7 annos,
 benedictum nomen Omnipotentis, quod circa finem sue^a tyrannidis, factus est adeo immu-
 tatus, adeo mente captus et inscius, quod desicari fecit flumina, que defendere poterant
 adventum inimicorum ipsius. Et ad ultimum, insultu facto ad civitatem divino iudicio con-
 tra eum, factus est timorosos in tantum, prout dicitur inferius, dante Deo, quod civi-
 tatem muris vallatam fortissimis, munitam viris et armis et aliis apparatus ad defensam,
 defendere non presumpsit, habens ultra duo milia virorum intrinsecus; quam siquidem
 civitatem mulieres sole, si rector fuisset probus, defendere debuissent. Set patuit in hoc
 facto, quod dictum est: *Sumit Deus de malis ulcionem pro tempore, set baculo non castigat.* 10

1249.
 Aug. Sept.

4. [De quibusdam captis occasione^b versuum.] Contingit autem Padue diebus illis, qui-
 bus idem Ansedisius nuper electus erat et in suo dominio subtiliter procedebat, quoddam
 aliud factum tale. Stabant^c enim cotidie multi milites et burgenses in aula illa domus pote-
 statis more solito colloquentes. Et fuit illic sparaverius³¹ quidam in pertica in sala, quem
 videns aliquis litteratus, memor fuit quorundam versuum, iacentium in libro, qui appel-
 latur Ysopus, et dixit eos. Aliquis vero alter, cui versus complacuerunt, eos voluit in
 scriptis habere. Quos quidem versus cum ostenderet alicui sine fraude, iudex potestatis
 nomine Bonaventura de Carrazonibus^d Pergamensis civis, versus familiariter audivit et
 legit, et nullam suspicionem in eis habens, eos satis delectabiliter audiebat. Aliquis tamen
 potestati sine fraude fecit de hiis versibus mencionem; et sic^e tandem sententia horum 20
 versuum est reflexa in malam partem. Unde cum Ansedisius die noctuque studiosissime
 cogitaret causas habere aliquas, per quas posset gentem Paduanam disperdere, sicut ei
 commissum erat ut per eius opera videbatur, occasione versuum predictorum capi fecit et
 detineri dictum suum iudicem Bonaventuram et cum ipso quam plures de Padua notarios
 et populares, qui ad audiendos versus steterant, et iudices quosdam etiam. Et fuerunt 25
 circa 12 qui facti sunt in hoc tali scelere principales, preter eorum filios et uxores et fra-
 tres, qui omnes capti sunt et detenti, nisi forte fugam arripuerunt. Hoc autem factum est
 Padue. Ecelino existente Verone. Predictorum autem versuum tenor talis est:

Versus de Ysopo.

Accipitrem, milvi pulsorum bella, collunbe

Accipiunt regem; rex magis hoste nocet.

Incipiunt de rege queri, quia sanius esset,

Milvi bella pati, quam sine Marte mori³².

30

Itaque tempore procedente, set non post multos dies venerat Ecelinus Paduam. Et con-
 venerunt amici quidam et consanguinei eorum, qui propter versus detenti in carcere tene-
 bantur, et accedentes ad domum illam de Ponte Altinato, ubi erat dompnus Ecelinus, pete-
 bant cum instancia ei loqui, sperantes quod, facta securitate pro carceratis, eximerentur.
 Tunc Ecelinus iratus, armatis cunctis de domo sua, cum tanto furore descendit, quod hii,
 qui eum inferius expectabant, fugerunt omnes, preter Aicardinum de Mundo et Iacobum
 Ostexani, qui fugere noluerunt, sperantes in hoc recte, quod nullam habebant culpam. 40
 Hos veruntamen fecit capi et in carceribus poni et detineri, et properans ad palatium, su-
 bito milites et pedites fecit armari omnes. Quibus omnibus in palatium convocatis, locutus
 est iratus et animosus, infamando primo Dalesmaninos, inculpando illos de versibus gra-
 viter. dicendo se bene noscere proditores, asserendo se non esse accipitrem, qui velit
 devorare columbas, set esse illum patrem familias, qui suam intendit purgare domum, de
 qua novit scorpiones eicere, verrere foras ranunculos, serpentum capita conterere et
 mactare. Et quamvis blandiendo quandoque captare benivolenciam moliretur et populum
 demulcere, diviso tamen illo colloquio, fuerunt multi per civitatem, qui recogitantes verba
 dicta per Ecelinum, sciverunt et cognoverunt amodo manifeste malignitatis propositum,
 voluntatem iniquam et intencionem nephariam Ecelini. Didicerunt veruntamen paulatim 50
 tollerare durissima; quemadmodum quis aliquando apostemate periculoso perterritus, acu-
 tum ferrum subinet usque fere ad viscera subintrare.

a) vitae add. 5. b) quorundam add. 5. c) stabant 4; ceteri codd.: Statim. d) Carrazonibus 4. e) et sic
 — partem praebet unus cod. 4.

31) accipiter. 32) Est fabula 22. Aesopi moralisati, sive Anonymi Neveleti, de quo cf. Du Ménil, 55
 Poésies inédites du moyen âge p. 161, n. 6, 162 n. 1 sq.

5. [*Hic accepit Ecelinus uxorem.*] Post hec vero mense Septembris die Iovis 15. ex-
eunte Padue in palatio patriarchatus de quarterio Pontis Altinati, presentibus multis militibus
et burgensibus Paduanis et Vicentinis, volens Ecelinus manifeste monstrare Bontraverso
de Castronovo amorem et amicitiam specialem, wadiavit³³ dompnam Beatricem, ipsius
5 dompni Bontraversi filiam, multa pulcritudine decoratam, sanguinis nobilitate egregiam,
moribus et sapientia insignitam. Et intrans cum ipsa eadem hora in camera solus, secre-
tum habens cum ipsa consilium^a, credo, quod ipsi dompne soli servicium et honorem pro-
misit, similiter et patri^b et matri eius cunctisque suis parentibus et amicis. Set, quod est
consuetudo nupciarum, non ivit tunc ad domum dilecti mariti sui. Mense tamen Decembris Dec.
10 proximo veniente, honorifice et quanto decuit comeatu conducta, de Padua equitavit Veronam
et habitavit in eodem palatio cum venerando marito suo, qui prius, quam eam
wadiasset, ut dicebatur, cor suum in eam posuerat et amorem, si fas est credere, quod
stare possint amor et summa crudelitas in eodem. Qualitercunque tamen fuerit, data est
domicella iuvenis^b nobilis et decora viro potenti et nobili, alto et magnifico set annoso.
15 Ex hoc ergo disparium personarum coniugio diversi diversa senserunt, varii varie sunt
locuti. Quidam namque latenti quasi murmure asserebant, quod Ecelinus quiescere pro-
ponebat ulterius, et sive in castris quod Padue fieri fecerat, sive in palatio quod in capite
pontis Molendinorum in Padua pro se ipso similiter facere intendebat de sassis mirabilibus
et de effossis fundamentis aliarum domorum et turrium de Padua dirrutarum — set nondum
20 inceptum erat — vitam suam in deliciis et solaciis^c consummare; cum amodo se quasi solum
et unicum videret in marchia dominantem. Alii vero moti sunt longe aliter, quiddam fictum
et impossibile suspicantes, quod scilicet per ostensam tantam amicitiam dompno Bontra-
verso, cuius se generum appellabat, venire intendebat ad pacem et concordiam cum
dompno marchione et cum aliis adverse partis magnatibus, mediante suo socero et aliis
25 parentele illius, quia magni sunt et potentes per marchiam et per partes plurimas Lon-
bardie; demum quoque devenire posset in gratiam apostolice sanctitatis. Sciebat enim,
se omni anno in die de cena Domini anathematizatum Rome denunciari coram multitudine
numerosa^d, que illic die tali colligitur de diversis regionibus mundi. Set asserenti cuidam
militi hoc Ecelini propositum in loco fratrum Predicatorum de Padua vir quidam sapiens
30 notabiliter et festive respondit, dicens:

Hec est cura minor in pectore quippe scelesti.

6. [*De capcione Estensis ville, et roche et quorundam aliorum locorum.*] Consuevit esse
ut audio, quod qui stimulus amoris compungitur, non castrorum desolacionem desiderat
vel villarum, non urbium excidium vel ruinam, non cedem hominum machinatur. — Qua
35 causa non sine ratione admirer, si dompnus Ecelinus amorosis cogitationibus angebatur in
dompnam Beatricem ut superius dictum est, quomodo illis eisdem diebus, quibus in amoris
curia militabat, Estensis castri et omnium illic habitantium, potuit desolacionem optare.
In eodem namque die Iovis predicto 15. exeunte Septembri et anno eodem Domini 1249. Sept. 16.
quo die scilicet wadiavit dilectam sponsam suam dompnam Beatricem, parari fecit in Padua
40 stipendia et expensas pro 20 diebus et finxit, se velle equitare in Lombardiam cum milicia
Padue, et ivit Veronam. Exinde cum Paduanis et Vicentinis militibus, cum milicia et pedi-
tibus de Verona, ad Portum³⁴ et Leniacum³⁵ 11. die exeunte eodem mense accessit. Ubi Sept. 20
stando fecit eligi 400 pedites Verone, quibus ad equum positos et munitis militaribus armis,
cum tota predicta milicia et cum ipsis et cum Theotonicis, quos secum conducebat quo-
45 cunque, eadem die post meridiem equitavit ad Este; et illic fuit circa noctis medietatem,
scilicet in vigilia sancti Mathei. Et in villam ipsam eadem hora, prodicione facta per
quendam³⁶, qui multa receperat a marchione beneficia et honores, intravit per portam³⁶
illam, per quam itur ad Montagnanam, que scilicet ab hora illa in antea usque in hodiernum
diem porta Vitaliana vocatur. Perterriti sunt, nec mirum, omnes habitatores in Este et
50 fugerunt, ut impetus eis dedit, alii versus Montagnanam et Scodesiam, alii versus Rudigiam,
alii Ferrariam, ubi tunc erat potestas marchio. Vulneratus est ibi graviter iudex^e quidam
de Padua dompnus Bertramus, sapiens et discretus, et plures alii se viriliter defendentes.
Multi tamen Estenses et Paduani intraverunt Estensem rocham, quidam in Baonem, quidam

a) colloquium o. b) deest 3. c) volebat add. 4. d) ruinosas 5. e) miles 4.

55 33) uxorem duxit. 34) v. supra p. 57, n. 58. 35) v. supra p. 57, n. 59. 36) Vitalianum de Arelda, secundum Annal. Patav. ad 1249.

1249. in Cerrum, quidam in Calaonem. Cum ergo villa Estensis spoliata foret in illa nocte
 Sept. 20. personis et omnibus bonis suis, voluit Ecelinus arcem sive rocam Estensem et alia colla-
 teralia castra suo dominio subiugare. Se namque in illis castris non solum Estenses po-
 suerant, set multi viri nobiles et prudentes, qui de patria propria, scilicet de Padua et
 aliunde, magis tamen de Padua, paciebantur indignum exilium propter verram. Iussit
 Sept. Oct. itaque Ecelinus et fecit ad se venire 1000 pedites de civitate et 1000 de villis Paduam districtus
 et omnes pedites Vicentinos, et rocam ex omni parte hostiliter circumvit. Impugnavit in-
 trinsecos hedificiis multis, scilicet bilfredis prederis et trabuehis; muros turres et palatium
 marchionis abruptit. Nec mirum, erant enim 14 hedificia trabucantia undique ipsam rocam,
 et rotabant hedificia quedam lapides ad ipsum castrum ponderis librarum 1200 et ultra
 Conduxit illic Ecelinus fossores illos^a cum suis instrumentis et rastris, quibus in partibus
 Carinthie argentum effoditur^b de profundis montium latibulis et cavernis. Qui fodientes
 subterraneas fossas, promittebant facere sic, quod quingenti pedites nocte una miraculose
 in castro de terra emergeré viderentur et nasci, sicut gens Cadmi^c de terra prodiit et se-
 cundum fabulam de seminatis dentibus germinavit. Quid plus? Gens illa intrinseca^d
 nabiliter se defendens et insons impugnatur; et tanta est obsidencium multitudo, quod
 examinato diligenter negotio et habito consilio saniori, visa est reddicio castri salubrior,
 quam sevi persecutoris causa in manus incidere quodammodo barbarorum. Est ergo
 castrum redditum condicionaliter Ecelino. Et licet dampnum sit intrinsecus habitum in
 aliquot personis vulneratis et mortuis a lapidibus et balistis et extrinsecus eciam in quibus-
 Oct. 18. dam, castrenses ipsi concorditer recesserunt die 14. exeunte Octubri predicti anni cum
 personis et rebus suis, dimissis tamen balistis et armis et victualibus, que reperta sunt
 esse marchionis, in castro. Eadem condicione et pacto reddita sunt hec alia loca Ecelino,
 Oct. 21. scilicet Baone die 11. exeunte Octubri; Vigizolum³⁷ die 9. exeunte eodem mense, quod de
 Oct. 23. ipsius Ecelini precepto destructum est his diebus; Veschevana³⁸ reddita 8. die exeunte
 Oct. 24. eodem mense, quam Ecelinus diebus illis fecit destrui et comburi; Estensis roca seu castrum
 retenta est per Ecelini pedites de ipsius mandato talis^e ut data fuit, immo in reverenciam
 loci fecit Ecelinus fieri aliquid reparacionis in loco ipso. Cerrum autem et Calaone nec ex-
 pugnata nec habita sunt ad presens, set facto bilfredo quodam in colle montis unde itur ad
 Calaonem, et factis quibusdam speculis sive miris in riveria unde itur de Padua ad Montem
 Silicem, positi sunt in hiis locis custodes, ne possint ad illa castra ulla victualia deportari.
 Hec verumtamen duo castra partem marchionis adhuc tenuerunt per annum et ultra. Post
 Estensem rocam sive castrum redditam Ecelino divisum est warnimentum et reversi sunt
 Paduani Paduam. Ezelinus autem cum Veronensibus ivit Veronam, iusta nunc occasione
 congaudens. Iam enim in mente sua recogitat, quod dominetur solus in tota marchia
 Tarvisina.

7. [De morte iudicis potestatis.] Amodo sollicitus Ecelinus, licet continue moretur^e
 Verone nec sit unquam Paduam Domino disponente visurus^f, litteras tamen mortiferas
 mittit sepiissime Paduam ad Ansedisium de Widotis nepotem suum Padue potestatem.
 Sept. Oct. Quemadmodum existens eciam in predicta obsidione de Este iam miserat, quod idem An-
 sedisius decapitari faceret et decapitari fecit, eadem^g obsidione manente, Bonaventuram
 iudicem et assessorem potestatis ipsius; quem carceratum tenebat occasione versuum pre-
 dictorum. Venerant enim ambaxatores de civitate Pergamensi in predictam obsidionem ad
 Ecelinum, petentes ipsum Bonaventuram dimitti. Qui datis verbis responsionis adulatorie
 ambaxatoribus ipsis, fecit eos stare secum in Este, donec litteras misit Paduam caute ad
 potestatem et fecit ipsum decapitari. Et sic ipsi ambaxatores postmodum Paduam venien-
 tes, iudicem suum mortuum invenerunt.

8. [De morte illorum de versibus.] Et cum occasione versuum predictorum Paduani
 quidam cives, ut supra dictum est, adhuc post factum de Este in carcere tenerentur, misit
 Ecelinus litteras de Verona et fecit ipsos decapitari in platea communis, alio tamen tem-
 pore, post predictum Bonaventuram, set in eodem anno 1249. circa festum sancti Mar-
 c. Nov. 11. tini. Fuerunt autem de Padua cives potentes^h et nobiles, sapientes et probi viri quatuor

a) suos 4. b) effodunt 2. 2a. c) Cadini 1. 2a; Cadmi 2. 4; Cadam 3. d) tali *codd.* e) moraretur 2. 2a. 4.
 f) Paduam Domino disponente visurus 4; *ceteri codd.*: Padue Domino disponente intrinsecus. g) Ezelino eadem 2;
 Ecelini 5. h) potentes 4; *ceteri codd.*: parentes.

37) Vighizzolo ab Este inter meridiem et occidentem. 38) Vescovana inter Este et Rovigo.

de progenie illorum, qui dicebantur de Bellegrassis^a, dompnus Albertus iudex de Acedello,^{1249.}
 Petrus de Zambonino notarius, dompni Alexius et Aicardinus de Mundo, iudices discreti et ^{Nov.}
 sapientes, et Iacobus olim filius dompni Ostexani. Idem autem Iacobus cum in plena con-
 cione iudicabatur^b per potestatem ad mortem, cum^c potestas verbum sepius iterando eum
 5 proditorem diceret, audebat idem Iacobus clara et alta voce dicere, quod menciebatur
 aperte. Forsitan erat memor, quod illud idem responderat olim in eodem articulo positus,
 dompnus Rainerius iudex de Bonello³⁹, qui fuerat frater matris. Tunc etiam et in hac ³⁹
 eadem die quidam, qui occasione dictorum versuum in carcere tenebantur, mutati sunt in
 peiores carceres, durioribus compedibus alligati, scilicet viri legales et discreti in arte
 10 sua, Kicius notarius et Daniel notarius, qui dicebatur Pinza, aliique quam plures magni et
 parvi, mares et mulieres.

9. [De captione illorum de Capite-Nigro, et de morte Dalesmaninorum et ipsorum de
 Capite-Nigro.] Anno Domini revoluto, scilicet in 1250. circa tempus pasce, cum dompnus ^{1250.}
 Thomasius Capud-Nigrum et filii per proximam lineam parentele forent Dalesmaninis con- ^{c. Mart. 27.}
 iuncti — uxor enim ipsius dompni Thomasii, scilicet dompna Speronella, filia fuerat dompni
 15 Dalesmanini maioris — ipsi quoque qui dicebantur Dalesmanini minores, scilicet supradicti
 Gunbertus et fratres, adhuc in carcere tenerentur, Ansedisius ipse Paduanus potestas — non
 obstante quod frater eius Iacobus de Widotis in uxorem habebat dompnam Altrudam ipsius
 dompni Thomasii filiam, dompnam scilicet discretam et sapientem — capi fecit dompnum
 20 Thomasium ipsum. Capti sunt^c etiam eius filii Zambonetus et Canzelerius^d. Aycardinus
 autem eius filius minor sapienter aufugit. Tunc etiam captus est Albertus Papadolla cum
 suis, miles discretus et curialis, et solummodo hac de causa, quia multum fuerit familiaris
 Dalesmaninis. Captos quoque Ansedisius misit Veronam ad Ecelinum. Demum sequente
 mense Septenbris, cum Ansedisius carceratos haberet dompnos Gunbertum et Artuxinum, ^{Sept.}
 25 haberet etiam Ubertellum, qui omnes ab avo dicebantur Dalesmanini, recogitans infra men-
 tem, quod hii erant de maioribus et potentioribus civitatis, litteris etiam super hoc habitis ab
 Ecelino, qui nunc de Verona non recedebat, fecit eos conduci Paduam de castris, ubi dudum
 steterant carcerati. Ut autem per experientiam nosceret, quid exinde sequeretur, si eos
 condempnaret ad mortem, quia potentes erant, primo tulit sententiam mortis in Ubertellum,
 30 quoniam minor fuit. Fecit quoque, sicut de furibus dici solet, qui facta fovea sub domuum
 fundamento, timentes ne pater familias intrinsecus furem ferendum cum malleo vel securi
 latenter expectet, premittunt cucurbitam vel pannum aliquem glomeratum, ut, si nullus
 tumultus fuerit, fur faciat securius quod presumpsit. Cum vidit igitur Ansedisius, nullos
 Dalesmaninorum vasallos nullosque ipsorum amicos tumultum movere^e aliquem mortuo
 35 Ubertello, set cunctos perterritos et silentes; armari iussit milites et pedites, quos de
 Pedemonte in Padua pro securitate sua tenebat, et complices suos omnes, circa 8 dies
 postquam fecerat Ubertellum occidi, et concione in palatio publice congregata, duos illos
 alios, Gunbertum et Artuxinum sentenciavit ad mortem et fecit eos in platea decapitari.
 Non multo vero tempore post remisit Ecelinus dompnum Thomasium Capud-Nigrum et
 40 filium eius Canzellerium Paduam. Quos etiam idem Ansedisius in platea similiter fecit
 pena capitali puniri; quamvis dompnus Thomaxius ipse usque in Verona more martiris in
 tormento perisset, et hac de causa, secundum quod dictum fuit, quia scilicet Ecelinus
 iubebat, ut coniuracionem quandam proderet, quam Ecelinus dicebat in eum factam, set
 ipse insons et inscius elegit potius in tormento perire, quam fingere quod penitus igno-
 45 ravit. De Zamboneto autem eius filio dictum fuit, quod cum Ecelinus ipsum minaretur per
 tormenta compellere ad illam coniuracionem prodendam, quam eius pater noluit propalare,
 linguam propriam dentibus secuit, per quod in carcere positus vitam finisse dicitur dolo-
 rosam. De illis autem de Papadolla quidam in platea sunt mortui et quidam in carcere
 perierunt. Doluerunt quasi omnes de Padua de morte illorum de Capite-Nigro et de
 50 dompno Thomasio precipue, quia vir fuit discretus et curialis, cunctis affabilis et communi
 Padue utilis et fidelis. De Dalesmaninis autem mirati sunt omnēs et singuli vehementer,
 cum Ecelinus ipse nullos fideliores nullos kariores amicos neque proximiores videretur olim
 habuisse in marchia Tarvisina, et hec amicia tanta steterat, inter presentis temporis
 coetaneos et steterat inter predecessores ipsorum. Set nichil adeo pertimendum, nichil est

55 a) Bellegraisis 4. b) iudicaretur — mortem, et 4. c) Capi fecit 4. d) Zambonettum et Canzellerium 4. e) de-
 est 1. 2a; facere 5. 39) v. supra L. V. c. 9; p. 79.

1250 sic horribile vel mortale, quam cum amicus fraudulentus et falsus crescit et exaltatur in infinitum.

Dec. 13. 10. [*De morte imperatoris Frederici.*] In predicto anno etiam 1250. in festo sancte Lucie, scilicet die 13. intrante Decembri, Fredericus qui olim fuerat imperator, quem Romana curia nunc non aliter nisi depositum appellabat, apud Palermum decessit. Factum satis principibus recolendum; nam illa eadem die, qua est extremo supplicio deditus, summum quoque receperat gaudium in hac vita, Romani scilicet imperii diadema, ut supra legitur in primo capitulo secundi libri⁴⁰.

c. Dec. 15. 11. [*Hic redditur Ecelino Cerrum et Calaonum.*] Adhuc in isto eodem anno circa medietatem Decembris illa duo castra, que usque nunc partem marchionis tenuerant et in hoc medio tempore multas pertulerant gravitates, scilicet Cerrum et Calaone, venerunt ad pactum cum Ecelino; et qui illic steterant, habitis suis rebus et armis^a, incolumes abierunt.

1251. 12. [*De morte dompni Willielmi de Campo Sancti Petri.*] Post negocia supradicta Dalesmaninorum volens Ecelinus omnis sanguinis nobilitatem de marchia Tarvisina delere pro posse, misit milites suos quosdam de Pedemonte ad castrum suum de Angerano⁴¹, quod est illic in montibus superius ad Baxanum. Ibi detinebatur iam dudum in carcere nepos eius dompnus Willielmus de Campo Sancti Petri — et causa detentionis dicitur inferius — et ipsum fecit conduci Paduam, existente Ecelino Verone. Cuius receptis litteris, Ansedisius potestas in Padua occulte ordinavit in nocte, quod multi eundem Willielmum quasi victimam mane facto postularent tanquam proditorem ad puniendum^b. Et hoc idem diebus illis ordinaverat Ecelinus existens in castro Lonici^c, ubi fuerat Ansedisius ipse et quidam alii, quos Ecelinus ficticie appellabat amicos. Sic ergo in Padua^d concione in palatio facta, armatis militibus et peditibus suis de Pedemonte, dictum dompnum Willielmum iudicavit ad

Aug. 24. mortem. Et fecit ipsum in platea occidi, recte in festo sancti Bartholomei apostoli, die scilicet 8. exeunte mense Augusti, et manibus in piis traditum indignissime lacerari. iuvenem quidem affabilem et decorum, militem largiolum et benignum, multa strenuitate prudentem, moribus et curialitate laudabilem, nobilitate sanguinis et animi sapientia insignitum et, o nephas, ipsi Ansedisio pertinentem linea parentele. Hunc autem nobilem sic inmerito detruncatum comitissa Daria, filia quondam viri famosissimi et preclari dompni Alberti de Baone bone memorie, cum filia sua dompna Maria et filia olim dompni Gerardi de Campo Sancti Petri, et ipsa quippe dompna^e egregia moribus, decora forma, sapientia redimita, ambe fecerunt siquidem tantum virum recolligi per plateam et recollegerunt ipse eciam cum multa multitudine lacrimarum, et in fabricata cassa^f repositum portari fecerunt, sequentibus multis militibus et lacrimantibus dompnabus et domicellis, et sepeliri in consecrato loco ecclesie sancti Antonii beatissimi confessoris, timore potestatis postposito, metu cuius non audebat aliquis patrem vel fratrem nec filium eciam honorare in morte, postquam per talem curiam digne vel indigne punitus esset.

13. [*Hic dicitur causa captiois ipsius dompni Willielmi.*] Si forte queret aliquis de ipsius dompni Willielmi tempore captiois et causa, notandum est, quod non multis diebus post mortem Dalesmaninorum cogitavit Ansedisius de Widotis, potestas Padue indigna^g, quod idem dompnus Willielmus in uxorem habebat dompnam Mabilia de Dalesmaninis, filiam scilicet olim dompni Artusini maioris. Misit ergo potestas pro ipso dompno Willielmo et ei dixit et voluit, et quod dompno Ecelino placebat, ut divorcium prorsus fieret inter eum et uxorem suam predictam, reddens causam, quod Dalesmanini puniti erant, quia inventi fuerant proditores partis dompni imperatoris et Ecelini, unde ipsam ulterius nulla teneat ratione. Visum est hoc nepharium et maximum inconveniens dompno Willielmo, et dans potestati responsum quam plus potuit curiale, dixit se velle ire Veronam et audire velle ab ore sui dompni Ecelini, si hoc de sui voluntate procedat, et eius in omnibus attendere voluntatem. Cum cepisset igitur suum iter, potestas ipse sagacissimus, fraude plenus, premisit caute ac velocissime suas litteras Ecelino, ita quod Ecelinus prius novit totam seriem huius facti, quam ad ipsum accederet dompnus Willielmus. Puto quod Ecelinus usque ab illo tempore, quo Willielmum ipsum in castro Fontis ceperat infantem et iacentem

a) equis armis et rebus 4. b) ipsum dominum Willielmum add. 4. c) Leonici 2. 2a. 5. d) Paduana 4. e) specialiter facta concione 5 pro concione — facta. f) Maria add. 4. g) cassa 2; casa 2a; capsa 5. h) indignatus 2. i) talem 5.

40) at cf. ibidem p. 48, n. 23. 41) v. supra p. 84, n. 18. 42) v. supra p. 78, n. 81.

in cunis, ut supra legitur in 9. capitulo secunda libri, scilicet Sic igitur etc. quoniam postea
 postea venisset ad eius partem, eidem mandata ut occidit, et quam multis causis potuit
 excogitare adversus eum. Fuerat ergo predicta causa, quam habuerat Ecelinus, per quam
 ipsum tunc capi fecerat et detineri Verone eoque captum et militibus traditum. ⁵
 occasione, quam merito dimittebat invitus, magister et Angerannus, et detinuerat eum
 ibidem quasi per annum unum. Et sic per experientiam scire debuit Wilhelmus, quod illud
 sompnum portendebat, cum vidit in visione patros suos dompnos Kucerunt et alios
 lamentantes, ut supra legitur in 16. capitulo 5. libri, scilicet Judens etc. Pra ipse etiam
 cum ipso detentus est et in carcere positus huiusmodi ipsius et homo, nomine Toracanus, qui
 nunquam reliquit eum tam in adversis quam prosperis, ab ipso Wilhelmus canabulis usque
 ad finem mortis.

14. [De capcione amicorum dompni Willielmi.] Hinc etiam sumpta occasione, litteris
 habitis et mandato dompni Ecelini, Ansedius ipse diligenter sciret inquirere, qui forent
 ipsius dompni Willielmi proximi et amici. Sicut ergo multi amici eius et parentes detenti,
 quicumque scilicet potuerunt haberi, variis modis adhibitis et diversis occasionibus exquisi-
 sitis. Alii siquidem, quia erant ipsi dompno Willielmo per parentelam vel per amicitiam
 pertinentes, alii etiam, quia ipsi dompno Willielmo per parentelam vel per amicitiam
 phandum et tyrannidis rabies reprobanda, quare dicitur quia pater illius pater
 vexare proximum non ob aliud, nisi quia proximus est vicinior. Hinc quomodo mortuus
 cancri, qui paulatim rodit loca contigua sibi et sic pater illius pater illius quasi in
 infinitum nec est illic invenire finem, ad illam ipsam deinde philosophum, qui dicebat,
 quod ad motum formice movebatur per cursum huius mundi. Detenti sunt et in
 carcere positi causa dicti dompni Willielmi isti famulantes et ipsius amici cum eorum fratri-
 bus, magni et parvi, mares et mulieres: Honor et Colanens de Longia, Alericus Vani
 de Zaco, Advocatus de Anoaie. Guido autem de hinc sapienter se eripuit de manibus
 Ecelini Vicencie commorantis. Stans namque in eois illi curia, quam subito sensit hec in
 Padua fieri, dixit et finxit se emere velle destrarium Ziramontis, fratris Ecelini set naturalis.
 Fecitque parari destrarium die quadam in vespere et dixit, se velle destrarium probare ad
 cursum; et sic exiens ad cursum quendam foris a civitate, dixit Ziramonti, se credere
 quod talis equus bonus erat pro eius facto. Et in presenti monstravit quod ita erat. Nam
 elongatus cum destrario a Ziramonte et ab hiis, qui cum eo iverant, quam cicius potuit
 tota nocte illa karum et dilectum sibi destrarium cucurrit et equitavit. Et sic manus impias
 et mortiferas inimici effugit.

15. [De morte illorum de Peraga.] In anno Domini 1251. alii quidam nobiles similiter in-
 debite perierunt, occasione iniuste sumpta de quadam parentela vel quasi cum dicto dompno
 Willielmo. Olim namque defuncto dompno Iacobo, patre scilicet ipsius dompni Willielmi,
 cuius avus dompnus Tiso de Campo Sancti Petri adhuc in bona etate erat, defuncta prius
 nobili dompna ipsius dompni Tisonis uxore — ut tanta et talis domus de Campo Sancti
 Petri non remaneret in solo herede uno, stante etiam casu dubio, cum adhuc Willielmus
 in pupillari etate foret — de suorum amicorum et vassallorum consilio predictus dompnus
 Tiso duxit et assumpsit feliciter in uxorem dompnam sapientem et nobilem, forma et
 moribus ac omni probitate decoram, dompnam Gardionisiam, sororem virorum nobilium
 dompni Petri et dompni Iohannis de Peraga. De qua postmodum genuit dompnus Tisonem
 novellum, virum preclarum et sapientem, probum benignum largum et curialem et in
 omnibus patri similem, qualem decet esse virum de stirpe nobili ex utroque parente. Quia
 igitur dicti dompni de Peraga domum et dompnos de Campo Sancti Petri condam dilexerant
 et nunc amore nepotis sui licet latenti animo fidelius diligebant, optantes nec mirum,
 quod ipse Tiso novellus in potentia cresceret et honore — cuius solam potenciam Ecelinus
 in marchia verebatur post marchionem Estensem, per quem habebat et illos de Peraga
 suspectos — stans Ecelinus Verone secumque tenens multos Paduanos milites, et hos pre-
 cipue in quibus de civitate Padue suspicionem habebat; dictos dompnos Petrum et Iohannem
 capi fecit et detineri, nulla occasione pretensa vel explicata. De quibus duobus unus primo
 ductus et portatus est Paduam de Verona, mortuus in tormento ibidem et decapitatus est
 postea in platea Padue sine morte. Elapsis quoque diebus paucis, de altero factum est

55 a) ipsius 2. b) enim 4. c) qui *codd.* d) *deest* 1. e) scilicet *add.* 4. f) Honor capitaneus 4. g) vix *add.* 4.
 h) *imq;* 1; terra que 2; tique 2a; namque 4; tumque 5. i) animi 5. 43) curriculum, Ital. *corso*.

1251. illud idem in anno Domini supra dicto, tempore autumnali. Hoc quoque tempore patuit manifeste, quod cuncta scelera, cuncta mala in marchia, et in Padua maxime, sine intermissione fiebant. Itaque tam parvi quam magni, tam habitantes villas quam civitates et omnes generaliter utriusque sexus, videntes nepharia que fiebant, fere potius exoptabant se interimere sponte propria, quam in illorum impias manus incidere, qui nullam redemptionem habentes, iniquitatem pro equitate, malum pro bono ferventer et iniusticiam pro iusticia exercebant. Ecce namque diebus illis juvenis quidam vi corporis et animi satis prudens, nomine Tavella de villa de Capitesilve⁴⁴, Paduane diocesis, dum captus detineretur Padue in domo potestatis et sala, videns et audiens potestatis ministros eidem Tavelle crudeliter cominantes, cum prorsus foret innocuus, proiecit se per fenestras in terram; et sic^a est mortuus in presenti.

16. [De nimia multitudine carceratorum.] Instat nunc quoddam capitulum, quod nemo posset sub brevitate ordine servato referre. Dicere tamen possumus, quod sicut animo cupienti nichil videtur festinanter contingere, sic tyranno desideranti communem destructionem nichil videtur plenarie respondere ad votum. Neque enim considerat equitatem, set ut quocumque modo adimpleat quod intendit. Quemadmodum Ecelinus in Padua tyranniam inauditam et inopinabilem perpetravit, forte propter vindictas quasdam, quas Paduani fecerant condamnate digne per terras eius, ut supra legitur in 8. capitulo libri terti, scilicet *Sequente* etc. Videns^b enim Ecelinus, quod precipue tria sunt, que cunctas civitates et loca singula in quibus habitatur exornant, scilicet personarum decor, diviciarum copia²⁰ et pulchritudo domorum; ad hec tria removenda de Padua impius ille hostis familiaris, intrinsecus fraudulentus, secundum quod patet hodie, posuit principaliter vires suas. Et in diversis diversas causas excogitavit, extendens occulte ac fraudulenter furorem et iram suam tam ad parvulos quam ad magnos, tam ad feminas quam ad mares. Aliquos enim, quos in principio sue tyrannidis pro obsidibus ad partes miserat alienas, nunc ad se subdole revocavit, ut eorum disperderet sanguinem ad iniuriam civitatis. Sicut de Brisco fecit in predicto anno Domini 1251, quem quondam pro obside missum in Lombardiam, nunc fecit ad se venire, et in eo nullam aliam causam inveniens, nisi quod attinebat Dalesmaninis per parentelam, eum fecit capi et in carcere detineri. Causam aliam Vando de Vigoncia, adolescenti et amabili juveni, filio Iohannis de Naticherio, dedit, quod scilicet equitasset diebus illis ad colloquendum cum Albrico de Romano ipsius fratre; unde et Vandum ipsum fecit incarcerari. Dompnum Willielmum de Carturio^c, virum sapientem et nobilem annorum 70 vel quasi, eiusque filios Ecelinum et Gerardum et eorum familiam totam, quia similiter attinebant Dalesmaninis, fecit in carceribus poni. Et fuerat idem dompnus Willielmus, ut vidi ego sepius, pro Ecelino scutum et precipuus defensor ipsius in Padua, in consiliis et arengis, in ordinamentis et in statutis et cunctis, que pertinerent ad exaltationem Ecelini et sue partis, quem suum dompnum appellabat. Ad hec Albertum iudicem de Borsellis, Iacob fratrem eius, Bartholomeum eorum fratrem, qui omnes dicebantur Gataroli, preter Blaxium qui aufugit, ipsos quidem et omnes eorum familias, Symeonem de Ariberto, Iacobum Botacium iudicem de Rogatis^d — frater cuius Matheus iudex fugit —, dompnum Benedictum iudicem de Runco, patrem eius dompnum Andream, Peruculum^e nepotem eius cum sua familia, Rolandinum Capud de Lista, dompnum Rainaldum iudicem de Oti^f Pisanum, Monrialem de Plebe, Ordanum^g Ferratorem, Gerardum eius filium, milites quidem et pedites, iudices et notarios, dominos et populares, magnos et parvos utriusque sexus in tanta quantitate detineri fecit hoc tempore rabies Ecelini, quamvis Verone foret, quod longum esset singulos et singulas nominare. Quorum quidam de Padua in Padua sunt detenti, quidam Paduani etiam tum capti sunt in Verona et Paduam mittebantur cantivi; ipsos namque Veronam ad se vocabat, fingens causas plurimas et diversas. Auditum est etiam hiis diebus in Padua, quod Gerardus Scacus, qui apud castrum Marostice morabatur, miles scilicet quidam de quadam nobili progenie de Padua que dicebatur de Offreducis sive Barafis, visus est in verbis quibusdam resistere capotaneo eiusdem castri Marostice, fratri Ansedisii de Widotis, qui vocabatur Iacobus de Widotis; propter que verba decapitatus est in Marostica iussu dompni Ecelini. Hinc quoque sumpta occasione, detenti sunt in Padua omnes eius consanguinei et parentes et qui etiam vel per

a) dictus Tavella *add.* 4.   b) Audiens 4.   c) Carturio 4.   d) Aliogatis 4.   e) Parruculum 4.   f) Vidoloti 4 55
 pro iudicem de Oti.   g) Jordanum 2. 5.   44) Conselve v. supra p. 62, n. 12.

sanguinem vel per amicitiam pertinebant amicis eius, preter Ziliam Tecum de Padua 1251.
 militem providum et discretum, quem tunc Ecelinus iussit, sicut inscium huius facti, stare
 ad precepta ipsius Ecelini in Vicentia et in Vicentino districto. Hii autem occasione pre-
 dicti Gerardi Scachi in Padua capti sunt: dompnus Henricus^a archidiaconus et canonicus
 5 Padue, Henricus abbas Carrarie, Philippus, Henricus et Albertus fratres, filii quondam
 dompni Alcherii, nobilis civis de Padua, Antonius iudex, Uguzonus et Alexius fratres, filii
 condam dompni Iacobi de Alexio iudicis Paduani. Tunc etiam captus est Albertus de Aldre-
 vando et eius filius Leonardus. Set hii duo capti sunt hac de causa, quia in eorum domo
 dompna quedam maritata erat de dompnabus de Bellegrassis, qui iam puniti fuerant propter
 10 predictos versus. Predicti autem milites et dompne, burgenses et populares cum tot et
 tanti, qui fere innumerabiles, capti forent, et carceres per Paduam non forent tante quanti-
 tatis capaces, excogitavit Ansedisius de Widotis, cuius animus delectabatur in malis in-
 ferendis et penis, et fieri fecit mortalem carcerem in Citadella, castro scilicet Paduani
 districtus quod est in confinio eundo Baxanum et ad partes Pedemontanas; cui carceri
 15 nomen imposuit et fecit vocari Maltam. Et illuc primo sunt missi milites circa 70 sub
 equorum corporibus pedibus alligati, pedites laqueati funibus circa 100. Quamvis illic post-
 modum tempore procedente triplicatus immo quadruplicatus et ultra sit numerus capti-
 vorum, nichilominus tamen Padue in pluribus carceribus multi et multe et fere innumera-
 biles remanserunt. Et sic de hominibus ac mulieribus ubilibet carceratis aliqui post hec
 20 tempora mortes miserrimas in carcere pertulerunt, aliqui de carcere trahebantur, de quibus
 multi, qui adulti erant, in platea communis Padue tanquam bestie sunt truncati.

17. [*Hic tangitur de quibusdam occisis gladio et de pueris cecatis et castratis.*] Currente 1252.
 anno Domini 1252. de consilio et instinctu quorundam multiplicatae sunt iniquitates in Padua,
 excogitatae sunt diversa genera tormentorum et addita mala malis. Aliqui enim, qui talia
 25 operabantur in alios, qualia expectare poterant in se ipsis, deliberato consilio asserentes,
 quod hoc placebat dompno Ecelino existenti Verone, consuluerunt^b Ansedisio, voluntario
 atque prono ad mala, ut de tot proditoribus, quos tenebat, punire debeat et poterat magnam
 partem. Unde isto eodem anno circa mensem Iulii ducti sunt in palatium nobiles quidam
 viri, qui iam per tempus steterant carcerati, videlicet predicti Briscus, Vandus de Vigoncia.
 30 Ecelinus et Gerardus filii Willielmi de Carturio — ipse namque mortuus erat in carcere,
 quia fuit annosus homo et multis coactus^c angustiis — et sunt illi quatuor iudicati ad
 mortem et in platea crudeliter detruncati. Quorum unus Briscus, dum sentiret se iniuste
 condemnari ad mortem, dum adhuc in palatio erat, respondebat sepius, falsum esse quod
 repetebat potestas, ipsum esse proditorem dompni Ecelini et sue partis. Quare quidam
 35 prope ipsum assistens — set Paduanus non fuit — evaginato gladio ipsum vulneravit ad
 mortem, ita quod ipse potestas visus est hoc ferre moleste. Portatus est tunc semivivus
 in plateam inferius^d et una cum aliis detruncatus. Sic in istos quatuor factum est summum
 scelus et inaudita sevicia die illa. Set et diebus illis etiam perpetratum est aliud non
 minus horribile et nefandum in pueros aliquorum non solum popularium set virorum
 40 nobilium et magnatum. Qui pueri primitus cecabantur; et cum eis adhuc in carcere positus
 erat cecitas quodammodo solidata, secabantur genitalibus et fiebant spadones parvi. Quo-
 rum nomina dignum puto silencio pertransire, ne de talibus et tantis faciam mencionem,
 quos non possem preter lacrimas nominare. Hoc tamen optaverim, quod illius anima, de
 cuius ore primum prodiit vindicta in innocentes et vindicta per mortem et incendium in in-
 45 soutes adultos, nunquam habeat participacionem in celis. Dat et illi aliam maledictionem
 Ovidius dicens:

*Qui primum pueris secuit genitalia membra,
 Fulnera, que dederat, debuit ipse pati.*

Or. Am II
 3.3.4

Iste namque vindicte due tam detestabiles et enormes inceperunt in anno isto, et de
 50 malo semper radicaverunt in peius, donec Ansedisius de Widotis et quidam eiusdem com-
 plices pravitatis sue tyrannidem potuerunt sub alterius tyrannidis velamine palliare. Nam
 istis post breve tempus suorum facinorum finis anxius et immortalis imponetur ab illo, in
 cuius nunc servitium operantur et cui placere cupiunt plus quam Deo.

18. [*De capitaneis positus per contratas Padue.*] Etsi tanta cecitas occupaverat An-
 55 sedisium de Widotis et quosdam ipsius consocios in summis iniquitatibus perpetrands, ut

a) condam add. 5. b) consiliaerunt 4. c) coactus 4; ceteri codices: in coactis. d) inferiorem 4.

1252. longo tempore gloriari crederent in hoc statu, Ecelinus tamen die noctuque cogitans que fiebant et quodam spiritu consciencie providens quod divina dispensacione cautum est, ne mundus in eodem statu maneat, et quod etiam

Prudenti
Psychom.
286.

Summa cadunt, inflata crepant, tumefacta premuntur,

voluit, dum potuit, oblinere quod cepit. Misit itaque Paduam capotaneos quosdam, quos 5 et constituit per contratas, ut, si forte aliquis vellet mutare consilium vel reducere Paduan ad commune, quam sciebat ministros suos regere non communiter set per partem — cum iam etiam illic nullam vigeretur^a habere partem, delendo tam amicos quam inimicos — nulla possit fieri versucia Ecelino. Constituit ergo Gorciam de Feltre, ut, existens in contra- 10 trata Rutene, conversacionem Rutenensium noscat; Widonem de Meledo in Ponte Molendi- norum, ut cum illic plurimi congregentur de longa vicinia et extensa, multorum cautus audiat et intelligat voluntates; Crepadam de Belluno posuit in Turrisellis et circa Pratum, ut per ipsum intelligat voluntates illorum de ipso quarterio et precipue extra portam Turri- 15 sellarum, qualem gerant animum marchioni. Istitis tribus preposuit Frassapaia in quarterio Pontis Altinati, ut et illis presit et de tota provideat civitate. Qui Frassapaia die qua- 20 dam, sicut mos est in viciniis per contratas, stabat sub frascata⁴⁵ sive laubia quadam, que erat prope ad domum Pontis Altinati, ubi cotidie cum multis militibus et burgensibus morabatur, et ecce quidam in apparencia satis discretus homo retulit, quod nocte preferita per castra de Pedevenda⁴⁶ ubicunque erant, visus est ignis per merlos⁴⁷ castrorum ardere diu, et manifeste comburere crates^b et municiones castrorum, set adveniente die nichil est 25 lesionis inventum. Audiens hec alius retulit in exemplum, quod ipse viderat in principio werre, per Estense confinium nocte quadam ivisse quandam dragonariam⁴⁸ sive nubem, que sic destruxit arbores fruges vineas et herbas radicitus, ut mane facto visum sit omnibus manifeste, quod illic, unde ivit, non fuisset unquam herba^c, arbor aliqua vel cultura. Recitavit ibidem tercius recitator, se isto eodem anno stellam quandam in hora matutina 25 vidisse magnam, ut foret cometa — set cometa non erat, non enim habebat comam — in hoc autem erat eius miraculum, quia videbatur fere magna ut luna et habebat cursum multo velociorem quam luna, set nec erat cita more cadentis stelle, et vere nec luna fuit; visa quoque per unius hore spacium, evanuit paulatim. Et fuit hec recitacio anno Domini 1252. mense Augusti. 30

EXPLICIT LIBER SEXTUS

INCIPIT SEPTIMUS.

1253. 1. [De multis detentis in Padua et de tercia conspiracione.] Nimia iam astucia Ecelini confuderat Paduanos in tantum, ut maiores dispersi forent, minores diminuti per membra, et loqui per vicinias vix auderent in civitate. Qui tantus timor cum foret in villis etiam, 35 juvenis quidam de Plebe Sacci^d nomine Zasi, satis confisus de prudencia sui corporis, videns quod facta communis Padue tractabantur per multas iniquitates, ad partem alteram se transtulit, scilicet marchionis. Cuius recessus occasione in revoluto iam anno Domini 40 Aug. 2. 1253. in die sancti Stephani detentus est pater eius Rubeus de Plebe, Bonacordus Antoniacus et quidam alii de Plebe Sacci similiter. Et non explicabatur aperte, set quasi mur- 45 mure^e dicebatur, quandam esse conspiracionem inventam, in qua multi de civitate et villis iuraverant^f. Et primo loco detentus est quidam notarius et scolaris, qui nominabatur magister Michael, qui olim causa studii venerat Paduam, et nacione fuerat Cremonensis. Et dicebatur licet non manifeste, quod iste, portans in scriptis per civitatem formam iuramenti et illorum nomina qui iuraverant, iam multos contra Ecelinum coniunxerat in volun- 45 tate eadem. Qui plus? Detentus est ipse et positus ad tormentum; quid autem manifesta- verit, nescitum est publice nec relatam. Set ab ista die, qua captus est, in antea multi capti sunt et detenti, quidam in Padua et quidam, qui de voluntate Ecelini stabant Verone. Henriginus a Flumine captus est cum duobus suis filiis et familia eius tota; laue de Morro, quem nuncii pro eo missi nudum ceperunt in balneo naturali de Montigroto; Thomasius 50

a) deesi 1. b) turres 2. 2a. c) nec add. 2. d) Sacci unus addit cod. 4. e) murmurate 2. 2a. f) intraverant 4.

45) porticu. 46) Pedevena a Feltria inter occidentem et septemtriones. 47) pinnas. 48) nimbium; Itali enim procellam *dragone* vocant. 49) *Piove di Sacco* a Patavio inter meridiem et orientem.

eius filius in civitate cum familia sua tota; Monarius medicus, qui Ecelinum condam de 1253. gravi spallatura⁵⁰ sanaverat in exercitu imperatoris ad Curtem Novam⁵¹ in Lombardia; Borrachus^a Thomasinus Bonaldis natione Venetus, set nunc pre ceteris Ecelino familiaris et carus^b, et dicti Michaelis in victu et vestitu tamquam pater et precipuus benefactor. Habuit autem ipse Thomasinus apud Ecelinum hoc meritum, quod, cum missus fuit Veronam ab Ansedisio, ligatis pedibus subter equum reportatus est recte 8. die Paduam mortuus, et truncatum est ei caput in foro, et corpus eius combusserunt ibidem quidam gastaldiones eius de villa de Caudevico⁵², quos ipse iniuste fecerat carcerari. Predictus etiam Ianne⁵³ diebus illis portatus est mortuus de Verona et decapitatus est Padue in platea; eademque die in sero Iohannes Dominicus, filius olim Menzelle de burgo Turrisellarum, qui faciebat custodiam noctis, corpus illud cum magna aviditate combuxit.

2. [De quibusdam captis in Verona et quibusdam combustis in Padua.] Studiosus steterat Iohannes Dominicus nocte illa ad comburendum predictum corpus, set statim sequenti die Ansedisio potestas Iohannem Dominicum ipsum, Meniginum eius fratrem et totam ipsorum familiam capi fecit et carcerari. Preterita namque die Paraxius eorum frater captus fuerat in Verona ab Ecelino; qui Ecelinus tota nocte illa litteras Ansedisio miserat pro Paraxi fratribus detinendis. Wercius de Manzio captus erat Veronae similiter die illa, nepos cuius Manzius natato flumine Attacis fugit et se liberavit a captione. Henricus itaque pater Manzii similiter captus est ipsa die in Padua, qui erat honestus homo et propter legalitatem persone sue pecuniam multam, licet invitus, de toloneo vini multis annis colligerat et dederat fideliter nunciis Ecelini. Paucis diebus post hec portatus est Paraxius mortuus de Verona, cui caput est in platea sine sanguinis effusione abscissum et ibidem combustum. De Iohanne Dominico, qui adhuc in carcere vivus erat, factum est illud idem.

3. [Hic cepit Ecelinus quosdam de fidelibus, quos habebat in Padua et Verona.] Sciendum est, quod adhuc in isto anno 1253. et ab isto anno in antea, facte sunt multe captiones nunc Padue nunc Verone, nunc militum nunc popularium, immo quorundam etiam, qui licet per similitatem tamen dicebantur amici. Unde cum non possim expresse dicere die tali vel mense, dicam quam plus potero prope verum. Contingit, quod mense 30 Februarii huius anni quidam nuncius intravit curiam Ecelini Verone, ferens litteram quam clausam et sigillatam, quam dare volebat Otoni, qui dicebatur Vulpis, qui erat unus de magis potentibus in curia Ecelini, notarius quidem de Padua. Pervenit nuncius ille cum littera ad fratrem naturalem Ecelini, nomine Ziramontem, dicto Otone absente; dedit ergo litteram Ziramonti, ut eam postea daret Otoni. Dictum est, quod vidit hoc dompnus Ecelinus ibi prope in sala sedens, et litteram in manu accipiens sine fractione sigilli, carta paulisper in littera^c ex una parte inspecta, vidit hec duo vel tria verba: *frater Albertinus de ordine*. Sciebat quoque, quod ipse Oto germanum quendam in ordine fratrum Minorum habebat, de quibus fratribus Ecelinus plus timebat in suis factis quam de aliquibus aliis personis in mundo, cum fratres ipsi vadant et veniant propter liberam paupertatem securi, et tenebat ipse tunc quosdam de illo ordine carceratos. Ipse iratus igitur, et aperta littera, legit, quod frater Albertinus salutans Otonem germanum suum, inter cetera verba dicebat ei, fratrem Minorem quendam, ipsius fratris Albertini et suorum amicorum amicum karissimum, habuisse diebus istis gratiam ab apostolica sanctitate et dignitatem episcopalem in Romania, et quod firmiter hoc sciret, verram illam de marchia non posse durare amodo 45 tribus annis. Sic ergo in Verona protinus captus est Oto Vulpis. In sequenti vero die capti sunt in Padua isti parentes eius: Wercius eius frater, Leonardus notarius de Cuticellis frater patris Otonis Vulpis, Rolandus iudex, Turpinus filius Leonardi, Lacerellus^d notarius et Antonius eius filius, attinentes eis per parentelam, Henricus Branzusa^e, cuius filiam in uxorem habebat unus de Cuticellis, et filius ipsius Henrici et demum omnes familie omnium predictorum.

4. [Iterum hic capiuntur quidam fidelissimi de parte Ecelini.] Anno predicto multi capti

a) Lorachus et 2. b) et carus — precipuus in uno cod. 4 leguntur. c) in littera desunt 4. d) Lancerolus 4. e) Brancutia 4.

50) humero luxato. 51) anno 1237. Nov. V. supra L. IV. c. 4, p. 67. 52) Codexigo a Patavio 53) inter orientem et meridiem.

1253. sunt de Paduanis civibus in Verona, quos magister Michael predictus accusaverat et adhuc cotidie accusabat in predicta conspiratione fuisse. Potestas enim Ansedisius predictus ipsum Michaelem in carcere longo tempore tenuit, postquam captus fuit, propinans ei necessaria affluenter, ut scilicet accusaret illos, de quibus vel in quibus causas Ansedisius sive iustas sive iniustas libenter inveniebat. Et ne credatur hoc aliter esse, quam dicam, Michael ipse postmodum, cum in ultimo iudicio fuit in platea communis, omnibus audientibus sic fuisse publice testabatur, accusans semet ipsum in morte, clamando culpam, dicendo se falsum esse ac proditorem, dignum omni supplicio, morte et peius morte. Hoc anno etiam capti sunt quidam in Padua quidam in Verona propter accusationem predicti falsi accusatoris. Iacobus Iaia^a captus est in Verona, frater eius nomine Comes cum eo. War- ragninus Salomonis de Mandria ductus mortuus de Verona, decapitatus est in platea post mortem. Set et cuidam^b de familia^c de Scinellis ibidem truncatus est capud ad instantiam Bontraversi. Illo eodem die, quo factum est istud, iudex quidam sapiens et discretus, transfiguratus in vestimentis, dictus est velle de civitate fugere et ire ad partem inimicorum pro tantis maleficiis, que sine intermissione fiebant. Set eo capto eundem per viam^d et sic in vestimentis mille colorum^e ducto^f ad potestatem, cum inventum sit, quod eius non erat transfiguratio fraudulenta, cunctos convertit in risum, et sic est dimissus impunis.

5. [*De morte illorum de Montesellis honorabiliter acquisita.*] Factum istud de hoc indice fuit quodammodo delectabile et iocosum; set quod nunc sequitur, fere fuit Ecelino et sue parti periculosum. Ecelino namque, ut dictum est, multo tempore manente Verone, cum illic sicut et in Padua multi accusarentur manentes in civitate et extra, accusati sunt Monte et Arnaldus^g de Montesellis. Pro quibus ad se conducendis misit Ecelinus quosdam milites de melioribus specialiter quos habebat. Stabant namque tempore illo Verone multi nobiles milites de Padua et aliunde pro securitate dompni Ecelini, et ut eius curia plenior et honoratior appareret. Ducti quoque sunt nobiles illi de Montesellis, detenti tamen curialiter, ad curiam die quadam, mense Februarii predicti anni 1253; et casu fortuito illa die et hora Ecelinus in prandio recumbat. Dum igitur clamarent alta voce inferius dicentes, se nec esse nunc nec fuisse predecessores suos aliquo tempore proditores, et dicerent hec verba frequenter, et cum Ecelinus stans superius hoc totum audiret, irato animo, set sine armis, descendit inferius et accedens ad ipsos ait: *Male veniant proditores.* Dictus vero Monte hoc audiens, furore inflamatus et ira, fecit insultum in Ecelinum ipsumque capiens, toto corde et animo prostravit in terram et audacter extendit se totum super in^h inferius positum inimicum, et omni postposita reverencia et timore, cum a se cultellum non haberet vel arma, cultellum tyranni subterpositi, stridens dentibus, perquirebat. Esse profecto potuit illa dies multorum malorum finis, viduarum et orphanorum vindicta, consolacio pauperum, multorum mortalitatis defensio, finis innumerabilium rapinarum, Lombardie ac marchie securitas et libertas. Set sinister casus illic posuerat militem prudentem et animosum. Iacobinum filium comitis Schinelle de Padua, quem Ecelinus cum multis aliis militibus in Verona, ut supra dictum est, pro sui securitate tenebat. Hic evaginato gladio, crus Montis dextrum ictu subito detruncavit. Et tamen Mons ipse, quasi immobilis, virum impium ad ultimum suffocasset, nisi ceteri circumstantes ipsum et eius fratrem continuo per viscera lacerassent. Habuerunt tamen medici usque ad plures dies, quid facerent circa faciem Ecelini, signatam dentibus et sanguinatam unguibus viri commendabilis et audacis. et qui pre ceteris hominibus huius mundi finivit sic laudabiliter vitam suam.

6. [*De captione fratris Felicis et Carnaroli eius fratris Veronensis.*] In isto eodem anno visum est, quod Ecelinus de Romano suspectum habuit dompnum Carnarolum, potentem virum et divitem de Verona. Ipsum itaque fecit curialiter detineri et quasi sub forma boni faciebat secum ad mensam stare, cautus tamen semper in facto suo. In Padua vero hoc aliter est nescitum, nisi quod mense Octubris eiusdem anni frater Felisius, preceptor sive magister ordinis Alemanorum in Padua, cum foret carnalis frater Carnaroli predictiⁱ, et ivisset die dicto^k ad paisandum, ut dixit, portans^l in equo servientis sui panem vinum et pisces. captus est et detentus iussu potestatis Padue in campanea^m Montis Rubei Paduani districtus, missus quoque Veronam detentus. Nescitum est ulterius, an gladio an carcere

a) Iasa 2. b) quidam 1. 2. 2a. c) familia 2. 2a. d) Barnam 2 pro per viam. e) nullo colore. 4 pro mille colorum. f) ducte 1. 2a; ductus 2. g) Arnaldus 2. h) supius se inferius 2a; super inferius 3; superius et inferius 5. i) amicus add. 2. 2a. k) quodam 2. 2a. l) secum add. 5. m) Padue addunt codices, excepto 4.

perisset. Prius tamen, quam foret Veronam missus, positus fuit quidam notarius nomine Ricardus a Sancta Cruce de Padua causa servandi eum in Padua in loco fratrum Alemanorum, de quo notario postmodum dictum fuit, quod convencione cum fratre Felisio facta de libris 1000, fugere debebat uterque. Detentus est et Ricardus missusque cum illo Veronam. Relatum est Padue postmodum, quod dimissis ambobus brachiis in tormento mortuus cecidit^a et deformis. Supra dictus siquidem dompnus Carnarolus in platea Verone est dilaceratus per frusta^b. Diebus illis captus est Ubertus, olim filius Ugonis a Vado, in Padua propter conversacionem quandam solummodo, quam occasione fratris sui nomine Benastrui habebat cum ipso fratre Felisio; qui olim in suo ordine receperat ipsum Benastrum et eum ad partes transmiserat alienas. Detentus est et Ziraldus de Parma, miles et socius Ecelini, qui nunc secum Verone erat; et erant iam anni 17 et ultra, quod, tam in pace quam in guerra, in die cum ipso stabat et cum eo nocte in eadem camera dormiebat.

7. [De multis captis in Padua et Verona.] Nunc restat, capitulum quoddam ponere, in quo fiat quasi summaria mencio de multitudine captorum predicto anno, in quocunque scilicet tempore eius anni. De quibus quidam sunt capti de Padua in Padua et aliqui in Verona, quidam eis imposita causa, et si iusta fuerat vel iniusta; explicata eciam in aliquibus, et in aliquibus occultata^c. Brizafollus^d notarius captus est eo solo, quod eius filii sine fraude dixerunt, ipsum velle religionem intrare; Ugo a Sancta Iuliana de Padua, quem Ecelinus constituerat et stare fecerat potestatem in Regio; et fuerat illic eius notarius Brizafollus. Captus est Otolinus ipsius frater. Domicellus^e Ecelini nomine Silvester, quem eciam pre ceteris videbatur habere karum, hac sola occasione captus est, quod dompnum Ugonem amicum suum in carcere visitabat. Widotus de Burzigana, dompnus Albertus tercius filius comitis Schinnelle de Padua captus est in Verona. Ugo eius nepos, dompnus Ugolinus frater eiusdem Alberti tercii captus in Padua. Dompnus Iacobinus de Schinnella frater istorum, stans Verone missus est ad precepta ad partes Bozani^f et Pressinoris^g; cui vita donata est et eius filio dompno Michaeli totique ipsorum familie, propterea quod occidit Montem de Montesellis et Ecelinum liberavit a morte^h. Tomasius a Sancta Iuliana iudex de Padua captus est in Verona, Luchas ipsius frater, Petrus Bonus de Nanisⁱ, Artuxius de Nanis^j, Advedudus iudex et Nicolaus Rubeus de cognatione eadem. De quadam autem progenie de Padua eorum, qui dicebantur Pincoti^k, Tisolinus existens Verone vicarius obiit sua morte; Dalesmanellum eius fratrem Ecelinus incarceravit; Petrum iudicem eorum patrum carceravit. Benevenutus iudex de Favalexis de Padua, existens Verone vicarius, iussu Ecelini carceratus est in Verona. Et sic demum vitam in carcere finierunt. De predictis autem omnibus tam nobilibus quam militibus vel iudicibus manifestum erat in Padua, quod nullos habebat Ecelinus in tota marchia fideliores nec magis ferventes in eius parte, et erant in Padua multum divites et potentes. Trivixolus faber captus est in Padua quasi ultimus post predictos, ficta in eum causa, quod claves debebat fabricare adulterinas, ut porte civitatis Padue nocte inimicis aperirentur furtive. Bertholaxius notarius a Prato, quia pertinebat supradicto Paraxio et fratribus, captus est in eodem anno Domini circa finem mensis Iunii. Manfredinus ipsius pater. Bellotus alter filius Manfredini, Thomasius et Pipinus fratres Manfredini eiusdem, Armenardus et Iohannes ipsius Pipini filii, Marchus/Tomasii filius, Leonardus de Zambo, Riprandinus et Zambus filii Leonardi, Iosue gener Leonardi. Florius ipsius Leonardi filius tunc ad campos exiverat ad aves capiendas et fugit. Oto frater Leonardi est captus, Floravans et Tomasius olim filii Zimboni^l de eadem parentela sunt capti: captus est Cavurlus^m, quia supradicti Paraxii consanguineus erat; captus est Patavinus a Prato cognominatus Comes ea causa solummodo, quia ipsi Paraxio erat familiaris. Quid plus? Et de familiis omnium predictorum, scilicet de mulieribus, de magnis et parvis, de servitoribus et servitricibus eorundem, de rebus et supellectilibus suis generaliter nichil aliud est dicendum, nisi quod omnes et omnia sunt erepta. Sciendum insuper, quod tres erant in Padua, qui credebantur habere magnam pecunie quantitatem: causa cuius pecunie habeude unus de familiaribus Ansedisii de Widotis eos de diversis criminibus incusavit; unde tres illi omnes eodem predicto anno capti sunt et in carcere positi. et sic

a) decidit 5. b) frusta 4; ceteri codd.: frustra. c) occulta 2. 4. d) Brizafollis quidam 4. e) Hoiani 2; Bassani 4. f) in uno cod. 4 addita haec sunt: ut supra legitur in hoc eodem libro cap. 5. scilicet Factum istud etc.

55 g) Vannis 4. h) Pictoti 4. i) Zamboni 2. j) Canirolus 2. 2a.

53) cubicularius. 54) Bozen. 55) Brixen.

1253. ipsorum totam pecuniam habuit Ansedisius de Widotis. Fuerunt autem isti tres, videlicet Papasanti, Mustus campsor cum eius fratre, et Prodocimus notarius, qui dicebatur de Cavo. Cui nempe Prodocimo due cause huiusmodi nocuerunt: una scilicet quia Ugo de Sancta Juliana, qui iam antea captus erat, eius habebat filiam in uxorem; altera vero causa, quia pecuniam quasi innumerabilem dicebatur habere. Nam et post captiorem ipsius inventa est intrinsicus in quodam angulo domus eius calderia⁵⁶ quedam sub terra posita, Venecialibus grossis plena, que capax erat, ut dictum fuit, duorum stariorum^a et ultra.

8. [De penis carceris de Citadella.] In eo satis patuit manifeste, quod effusa pecunia sapienter clarum reddit hominem et dilectum, cum lata verumtamen et suffossa possessore rem talem^b reddit omnibus odiosum. Ut posset namque tanta pecunia rapi comodius, captus est predictus Prodocimus, missus quoque ad carcerem citadelle ad Maltam, cuius loci dispositio immo infernales erumpne vix possent scribi vel recitari, quemadmodum illi referunt, tamen pauci, qui penas illas intollerabiles, passi quasi martyres confitentes in Christo, per eius misericordiam miraculose superaverunt. Ibi vere fletus et stridor dentium, ibi dolor et ululatus, ibi continue tenebre, ibi vermes, ibi fetor et angustie disseccantes^c, sitis famés timor tremor gemitus et suspiria inaudita. Quid plus? Non est relatu dignum, set illic multi consumpti fame, siti quoque arida nichilati, talem hausserunt potam, talem furtim emerunt cibum, qualis per sui fratris posteriora vel socii de corpore desiccato exiit, forsitan et de suo. Hic inventum est esse aliquid penus morte. Bene quidem ait 20 Ovidius:

Morsque minus pene quam mora mortis habet.

Ov. Heroid.
10, 82

Beati namque reputabantur, qui tracti de tantis penis per mortis beneficium, milies appellate, viginti die qualibet, immo plures, exportabantur mortui nigris cutibus^d circa spinas et ossa, in cratellis et curriculis, quasi ad campum Alchedemach⁵⁷, foris a Citadella huius 25 martiribus deputatum, ibique coperiebantur adeo parva terra, ut lupi noctibus multa traherent inde corpora christiana per campos, et proli dolor humanis visceribus ferarum viscera pascerentur. Stetit namque continua ista pestis ab anno predicto Domini 1251, quo factus est talis carcer, usque ad 1256, quo Padua est, ut dicitur inferius, de iugo servitutis erepta.

9. [De morte nullorum in Padua et in Verona.] Illo eodem anno superius nominato, scilicet 1253, una iniusta horribilis et crudelis mors in Padua facta fuit. Nam Ubertus filius olim illius viri nobilis Ugonis a Vado Paduani civis, qui consumptus fame fuerat in castro Cornute, ut supra dictum est in secundo capitulo quinti libri, scilicet *Adveniente* etc., captus Padue tenebatur, contra quem cum nullus haberet causam preter familiaritatis cum 35 fratre Felisio magistro Alemanorum, propter ipsius fratrem, ut dictum est, quidam, causa placendi solummodo Ansedisio potestati, pecierunt ipsum Ubertum ad puniendum. Quem per civitatem per terram horribiliter tractum et gladiis laceratum, ultimo combusserunt. Ex hoc iuvene quasi communiter doluerunt omnes, cum nulla sit inventa persona, quam ipse verbo vel facto in aliquo molestasset.

Hoc eodem tempore apparuit Verone quidam in curia Ecelini sedentis ad mensam, volens ad ipsum Ecelinum accedere, quem senescalus⁵⁸ procedere vetuit; et sic inventus est ille ignotus homo gladium deferre occultum. Ab eo autem in continenti detento et diebus pluribus in carcere compedito nec Ecelinus nec aliquis potuit scire per modum aliquem vel per ingenium vel tormenta, quis foret vel unde missus; nec ipse voluit vel forte non potuit confiteri, nam et ydioma nostrum non videbatur habere. Et sic demum, quia nichil penitus potuit inveniri per eum, vivus in igne positus est combustus, et visus est letanter subire mortem. Unde quidam illic dixerunt, quod fuit axaxinus pro certo, missus a quodam principe de partibus transmarinis, qui dicitur Veglus⁵⁹ de Montagna, cuius nuncii euntes per mundum tyrannos occidendo, si possunt, in continenti, cum possunt lucrari 50 mortem de mandato sui dampni, in eterna gloria collocari credunt.

a) sestariorum 4. b) deest 5. c) desiccantes 5. d) in magnis curribus 2. 2a pro nigris cutibus. e) deest 1. sperant 5.

56) caldaria, aena. 57) „Haceldama“ (Αχελδαμά, 7. 8; Act. apostol. 1, 19. Cf. Tobler Topographie von Jerusalem II, 260 sq. 58) senescalus. 59) Vetulus.

Verone adhuc in isto eodem anno facta est una die horribilis quedam cedes et magna, 1253.
ad quam perpetranda vocati sunt quidam usque de Padua, sicut vocantur operarii ad ar-
bores excidendas. Hii autem occisi fuerunt in platea Verone eadem die: Thomasius de
lane de Padua, Rubeus de Plebe, Henriginus a Flumine, Comes frater laie, Ugo a Sancta
5 Iuliana, Otolinus eius frater, Bartholomeus Iohannis Malvicii*, Silvester quem Ecelinus
habuerat pre ceteris suum karissimum domicellum et servientem, et eius iussu tranatus⁶⁰
per civitatem, crudeliter est peremptus. Sicque et alii multo plures, tam de Padua quam
Verona, quidam ferro quidam carcere perierunt, et aliqui sunt missi Paduam mortui et
10 et ossa. Similiter in hoc anno capti erant quam plures de fratribus Minoribus, de Pre-
dicatoribus, de ordine sancti Willielmi, de fratribus albis⁶¹, et in carcere tenebantur.

10. [Iterum hic tangitur de captione et morte multorum in Padua et Verona.] Quamvis
usque ad hec tempora^c in quibusdam annis sit captio facta de multis et sit eciam facta
cedes, adhuc tamen in anno Domini 1254, facta est magna captio et facta est magna cedes. 1254.
15 Ecce namque mense Februarii, licet affidata fuisset⁶² tota quedam progenies que dicebatur Febr.
de Belludis, et iam secure stetisset^d tempore aliquanto in Padua, nunc fracta est eis fides
per Ansedisium de Widotis, adhuc Padue potestatem, et capti sunt isti: dompnus Figura,
Bondi, Coxeta et Belludus^e eorumque dompne et de ipsorum familiis omnes. Tem-
pore quoque quadragesimali immediate sequenti Thomasius a Sancta Lucia de Padua Mar. Apr
20 captus est in Verona, quem Ecelinus multis annis fecerat et dimiserat Vicencie potestatem;
Gerardus iudex de Spinabello. Capti vero sunt Padue Rolandinus et Gastonus^f, dompnus
Menedusius canonicus Paduanus, quidam frater Minor, qui omnes erant de cognacione
predicti Thomasii de Sancta Lucia. Captus est Albertus Raiba de Buvolenta, Meneduxius
eius filius, Iacobus filius Menedusii, et Licanor cum familiis suis omnibus, masculis et
25 feminis, parvulis atque magnis; Salatrexius de Lignario, Montebellus ipsius frater eorum-
que familie: dicebatur enim, quod hii predicti omnes attinebant illis de Sancta Lucia^g per
lineam parentele. Bonifacius de Kobegano nunc erat miles et socius potestatis, scilicet
predicti Ansedisii de Widotis, et ipse circa mensem Junii captus est et detentus in carcere c. Iun.
in castro de Padua, ubi tunc eciam alii multi erant. Tunc unus solus iudex nacione de
30 Padua, qui Ferrarie honorem habebat in parte marchionis et locum, visus est pericula non
timere; predicta parte namque marchionis relicta, venit Paduam et dictus est Ecelini ami-
cus. In opinione vero alia et diversa fuerunt Iacobus, Bartolameus et Ruffus fratres,
qui cum uxoribus caute fugierunt dominium Ansedisii^h Padue potestatis. Nec mirum, nam
ipsorum pater miles curialis et strenuus, dompnus Henselminusⁱ de Ruffo, quem Ecelinus
35 habuerat multo tempore pre ceteris militibus kariorem, predicto mense Junii per ipsum
Ecelinum detentus fuit et iniuste carceratus Verone.

11. [Iterum de morte et horribili truncacione multorum.] Diximus de detentis, licet
non de omnibus; nunc possumus dicere de multis iniuste occisis. Nec est possibile de
omnibus, nec de singulis facere mencionem, quorum quidam in Padua, quidam mortui in
40 Verona decapitati sunt, quidam confracti, quidam tracti per terram, alii et alii sunt comb-
usti, excecati quidem aliqui, et aliqui sunt castrati. Nec dico de omnibus uno die, set
diversis diebus et mensibus, et in maxima quantitate predicto anno. Dompnus Figura de
Belludis, vir discretus et honorandus, mortuus in tormento in castro Padue, post mortem
decapitatus est in platea. De Otone de Zambo factum est illud idem; idem de Monriale
45 de Plebe Sacci. Bonifacius de Kobegano predictus, qui miles fuerat potestatis, infra men-
sem postquam detentus fuit, tractus est per civitatem ad caudam unius equi a familiaribus
potestatis et ab eisdem truncatus est^k et combustus in foro. Mense quoque Septembris Sept.
eiusdem anni sequente 17 in una die et fere in una hora in platea Padue sunt crudeliter
lacerati per frusta^l, et factis ignibus plurimis et diversis, membratim ipsa corpora sunt
50 combusta. Horum autem aliqui milites et aliqui plus quam milites, aliqui burgenses et ali-
qui fuerant honorabiles populares. Studiosus namque totis viribus Ecelinus Paduam defor-
mare, non ponebat curam ad minimos^m; quamvis eciam et de illis aliqui perierunt. Hii

a) Violucii 5. b) trahinotus 2. traynatus 2a. 5. c) hoc tempus 2. 2a. d) stetissent 2. 2a. e) Belludus 2.
f) Guasgonus 4. g) Iuliana 4. h) de Widotis add. 4. i) Henselminus 2. k) etiam 5. l) sic 4; ceteri co-
55 dices praebent frustra. m) inimicos 5.

60) tractus. 61) S. Augustini. 62) licet fides publica ei data esset.

1254. autem fuerunt, qui sic indigne sic horribiliter sunt puniti; dompnus Ugolinus filius comitis Schinnelle de Padua, Petrus Bonus de Nanis^a, Symeon dompni Ariberti, dompnus Honor de Tergola, Iacobus Trapolator, Bertholadius a Prato, Lucas a Sancta Iuliana, dompnus Albertus iudex de Borsellis, Floravans^b a Prato, Iacobus Botacius iudex, Henricus de Alcherio, Peruculus de Runchis, Iohannes Malvicus, Bartolameus Papasanti, Iacob^c de Gatarolis, Bonacordus de Plebe Sacci et Bartholameus Gatarolus. Ibi etiam notarius quidam, scilicet Iohannes Bavosus, privatus lumine de Padua est expulsus.

1255. Aug. 12. [Adhuc de morte quorundam in Padua et de demembracione multorum.] In sequenti anno Domini 1255. in mense Augusti truncati sunt et demembrati quidam in platea communis, Henrigineffus de Villa Plebis, Rolandus iudex de Cutticellis, Tomaxius Armenardi¹⁰ a Prato Vallis, Iosue de eadem hora, Bellotus frater Bertholassii et Cavurlus. Magister vero Michael Cremonensis solus in hiis iuste punitus fuit; et notandum, quod quasi ultimus. Reservatus enim fuerat studiose, immo etiam nutritus et alimentatus in carcere, ut per eius linguam maledicam, immo verius maledictam, omnium supradictorum malorum qualis qualis posset haberi causa. Sane cum vidit gladiatores se ad eius truncacionem parare, 15 quod usque nunc vix credebat, se miserum alta voce publice accusabat et illam suam linguam falsissimam, que tot et tantos falso accusaverat, ad tormenta conduxerat et ad mortem. Est demum et ipse truncatus cum ceteris et combustus. Hic locutus est aliquis, inspiciens Michaelem sic turpiter per viscera laceratum: *Suos, inquit, bene remunerat diabolus servitores, ut quanto fidelis eius ministris serviverint, tanto durius et turpius puniantur.* Tunc etiam per multas, contratas per Paduam multi pueri sunt cecati, post quod circa dies 15 castrabantur; et fuerunt numero circa 35. Procedente quoque tempore c. Aug. 15. circa festum assumptionis virginis gloriose, cuius sollempne festum celebratur in Cuglia^d, posuit Ansedisus de Widotis insidias illie inferius citra^e Cavarcerem⁶³ prope locum Sancti Iohannis ad flumen veglum; et capti sunt illic^f Paduani quidam, stantes tunc temporis in 25 parte^g ecclesie, qui redibant ab ipso festo et tendebant versus comitatum Rudigii. Ducti quoque Paduam et, nulla in eis inventa causa offensionis, diminuti sunt aliquibus suis membris. Caceta filius Gallinarii viri discreti et curialis, Capa filius olim Boni et Iacobus de Polveraria indigne sunt singulis manibus et pedibus mutilati. Mense quoque Novembris sequente capti sunt alii quatuor boni cives in Padua, et de bono populo Paduano: 30 Pirus et Gerardellus fratres, Iacobus de Gastone et Azo Iohannis Rane, imposita eis causa, quod litteras receperant a filiis olim dompni Macaruffi de Padua et eorum matre, qui nuper de Padua ad partem ecclesie et marchionis exiverant propter mala tanta, que in Padua sine intermissione fiebant. Dicti autem Pirus et Gerardellus fratres elapsis diebus paucis sunt in platea occisi.

13. [Monicio quedam sive utilis invectiva.] Sciendum est denique, quod, de quibuscunque superius facta est mencio quod sint capti per Ecelinum, vel aliquantulum conversati cum eo, nulli vel valde pauci manus eius sanguineas effugerunt, quin immo sunt mortui quasi generaliter omnes vel Padue vel Verone aut Vicencie. ubi dominabatur, nunc ferro^h nunc igne nunc carcere nunc tormento; et qui non mortui sunt, depauperati sunt prorsus et quasi 40 compulsi ad mendicandum. Quod esse debet exemplum cunctis, ut talium sit spernendum dominium, conversacio fugienda, vitandum servile iugum et modis omnibus defendenda libertas usque ad finem mortis. Ecce nunc manifeste videmus, quanta orribilia et nephanda tyranni tales operantur in civitatibus, quibus regnant. Ubi nunc innumerabilis, immo laudabilis multitudo populi Paduani, dispersi crudeliter et mortui ante tempus? Ubi divitiarum copia? Ubi turres et hedificia, domus et palacia, loca et habitacula delicata? Sunt namque per fas et nefas hec tria sublata de Padua, immo de tota marchia Tarvisina, non per barbaros vel Iudeos, non per Medos vel Sarracenos, non per Sauromatasⁱ vel Britannos, non per Tartaros vel Chaldeos. Et o detestabilis illa dies, qua tumescente superbia, invidia subintrante, argento forsitan mediante vel auro, in marchia vigor evanuit, tepuit 50 fides et veritas, prudentia frigit, karitas rectitudo sapientia et curialitas sunt corrupte! Sed agamus gracias fomiti^k graciaram, quod malefactorum memoria cum sonitu perit et commune Paduanum, licet multis incussum fluctibus, tamen amodo divina et apostolica

a) Vannis 2; Vannis 4. b) Floravans 2. 2a. c) Iacobus 2. 4. d) Cuglia 2a. 5. e) circa 2. 2a. 4. f) illi 1. g) partibus 4. h) ferro - mortui sunt in uno cod. 4 leguntur. i) Sauromatas 4; ceteri codices Sacromatas; Sacromatas 5. k) fomiti 1. 2a. 63) Cavarzere in dextera Athesis fl. ripa, ab Adria ad septemtriones.

gracia reformatum, in propria conservabitur libertate, exemptum quidem a talibus peccu- 1255
 marum exactionibus et a tantis et sic diversis dispersionibus personarum, quales et quan-
 tas nunquam intulit hominibus Phrao nec Nero neque cruentus Anibal nec Busiris, non
 Sille nequicia vel Herodis. Tempore namque tyrannidis Ecelini verificata est comminatio
 illa, quam apud Montagnanam multis audientibus dixit: tempus futurum esse, quo vivi
 mortuis inviderent, ut supra legitur in 6. capitulo libri quarti: *Reversus etc.* Illius quidem
 tempore tyrannie nullus habuit requiem nisi morte*. Nec licitum erat cuiquam relinquere
 civitatem. Vir enim quidam providus et discretus de Padua proposuit effugere tantas
 penas et ad precepta matris ecclesie se transferre, et fuit canonicalis persona. Captus est
 hac occasione solummodo sequente anno 1256. mense Aprilis et igne consumptus in foro. 1256.
 Duo autem homines, qui promiserant eundem conducere, hac iniusta causa penam
 suspensii sunt perpassi. Apr.

EXPLICIT LIBER SEPTIMUS

INCIPIT OCTAVUS.

15 1. [*Adventus legati ad partes marchie Tarvisine.*] Factori^b bonorum omnium grates 1256
 debitas exsolvamur, qui suos nuncios et ministros semper inspirat ad honum, et post in-
 spiracionem^c porrigit eis manum, ut si qua malefacta duraverint, tamen cum laude Do-
 mini emendentur. Ecce quidem sanctus apostolicus⁶⁴, Christi vicarius, de suorum fratrum
 consilio habita deliberacione solempni, tum propter instanciam marchionis Estensis et
 20 dompni Tisonis novelli de Campo Sancti Petri — etate tunc juvenis, set sensu maturus^d
 et sapiens erat — et aliorum nobilium de suis civitatibus expulso-
 rum, dompnum Philippum
 Dei gracia Ravennatem electum⁶⁵ iam constituerat sancte sedis apostolice nuncium et lega-
 tum ad partes marchie Tarvisine. Ipse igitur legatus, congregatis gentibus undecunq-
 et predicans crucem Christi, prima fronte ad partes Veneciarum descendit, in dicto anno
 25 Domini 1256. mense Marcii. Mart.

Fecerat autem Ecelinus diebus illis propositum terras Mantuanorum intrare hostiliter.
 ita quod^e congregatis in Verona militibus et peditibus, berroeriis^f et ballisteriis^g de mar-
 chia et de Pedemonte, potenter et magnifice cum omni^h bellico apparatu movit de Verona
 circa principium mensis Madii, eligens punctum⁶⁶ sui motus cum sapientibus suis more
 30 solito. Et equitavit in hostes, tota sua intencione desiderans ad effectum nunc ducere, quod
 iam longo tempore peroptabat, Mantuanum districtum scilicet submittere destructioni et
 igni. Set antequam iret, dompnum Bontraversum virum nobilem, suum socerum, carce-
 ravit, ignorante ipsius filia dompna Beatrice. Mat.

Igitur Ansedisius Paduanorum potestas audiens, dompnum legatum venisse Venecias,
 35 et Paduanos expulsos pro sua potestate legisse dompnum Marcum Quirinum civem Vene-
 ciarum, virum probum et sapientem, et dompnum Marchum Badoarium factum esse
 merescalcum dompni legati et potestatis ac totius exercitus, volens ipse primum insultum
 facere, nocte quadam rumpi fecit molendina quedam ipsius Marchi Badoarii, que sunt illic
 inferius, ubi aqua dulcis labitur et discurrit in salsam. Castrum quoque de Buvolentia⁶⁷
 40 fecit plus solito cunctis necessariis premuniri fecitque claudi flumina specialiter hac de
 causa, ne Venetorum naves possent ad Buvolentiam appropinquare. Muniri fecit castrum
 de Concadalbaro⁶⁸ et sollicite custodiri, Causilve fecit circumdari magnis fossis, et genera-
 liter premunivit ubique omnem portumⁱ et omnem locum unde hostes venire possent. Set
 non obstitit venerabili signo crucis locorum municio nec aquarum detencio; immo facilior
 45 fuit transitus, ubi non erant aque. Sic enim sapiencia Domini dispensavit, ut tanta^h stoli-
 ditas inimicum ecclesie obcecaret, quod dum vellet subtractis aquis vias sancte matris
 ecclesie impedire, largas faceret et potius expediret. Sic nempe cedit aliquando vir in-
 iustus in foveam, quam paravit.

Et ferit actorem sepe sagitta suum.

50 a) morte 1; *ceteri codices* mortem. b) Factori 4; *ceteri codices* Datori. c) semper *add.* 4. d) qui vivit usque
 1296 et ultra, sed sensu maturus tunc in ipsa juvenute 4 *pro* etate — maturus. e) itaque 5. f) barberiis 4.
 g) de Padua *add.* 2. 2a. h) illo *add.* 5. i) portam 2. l) sic 4; *ceteri codices*; tota.

64) Alexander IV. 65) archiepiscopum Ravenna- gium temporis. 67) v. supra p. 75, n. 61.
 tem 1251—1274, antea ep. Ferrariensem 1243—1250 68) *Conca d'Albero* inter Chioggia et Monselice.
 55 et electum Florentinum 1250—1251. 66) vesti-

1256. Exercitus ergo crucifer provide gubernatus pervenit ad castrum Brente⁶⁹. Quo audito An-
 sedisius potestas Padue in principio mensis Junii^a nocte quadam cum Paduanis et cum illis
 de Feltr⁷⁰ et Pedemonte, quos secum tenebat in Padua, festinanter equitavit ad Plebem⁷⁰
 et ibi fecit illico fieri magnas fossas, inimicis graviter comminando. Legatus autem suis sub-
 ditis sepius asserebat, se voluntatem nosse plenarie Paduanorum omnium, qui sub Ece-
 lini tyrannide tenebantur inviti. Unde suos confortabat assidue, ut secure starent et nite-
 rentur et gentem quasi barbaram et heresim expugnarent, muniti signaculo sancte crucis
 et in servitium Iesu Christi. Et sic eos feliciter^b conduxit ad Correzolam⁷¹, et est^c castra-
 mentatus ibidem. Ubi dum diebus aliquibus moraretur, gens vero die noctuque clamaret:
Ad Plebem; ad Plebem; moriantur heretici, moriantur, rumor ille inimicos terruit, amicos
 ecclesie plurimum animavit. Tunc datum est vexillum exercitus et tocjus warnimenti, labo-
 rantis pro ecclesia sancta Dei, predicto viro nobili dompno Tisoni de Campo Sancti Petri,
 utpote fideli ecclesie, in quo iam virtus et sapiencia reflorabat in tantum, ut cum ipso ulter-
 rius omnia secreta consilia tractarentur. Nunc apud ipsum utique astiterunt egregii quidam
 milites, scilicet dompnus Aicardinus Capud-Nigram et aliquot alii cives strenui Paduani,
 sumentes secum quandam peditem quantitatem, et terras infidelium insultarunt. Qui talis
 insultus et vigor fideles ecclesie iterum roboravit, et terruit infideles. Ansedisius ergo
 potestas de Padua, volens timorem contegere suum et sue gentis, militem^d suum satis pro-
 vidum et prudentem de Feltr, Gorciam nomine, capotaneum militum et peditem sui war-
 nimenti constituit; et equitaverunt ambo cum magna gencium quantitate ad Pontem Lon-
 gum⁷² et partes illas, ubi iam erant prope illi, qui pro ecclesia laborabant. Et voluit tunc
 Gorgia insultare in inimicos, set Ansedisius non permisit; set ambo dederunt terga cum
 sua gente usque ad villam Plebis. Et fugiens Ansedisius dicebat Gorgie quasi in subsurro:
Vides ecce Gorgia, quod certe non erat tutum, cum hac gente insultare in hostes; quia gens
est trepidans et inermis, nec sunt homines consueti in actibus l. llicosus, et quod eciam peius
est, infideles sunt nostro dompno Ecelino et eius parti. Et sic ambo loquentes ad invicem in-
 tra dentes, devenerunt ad Plebem et hospitati sunt non sine timore ibidem.

2. [Factum de Concadalbaro.] Post hec statim sequenti die, dimissa sufficienti gente
 in Correzola pro custodia navium et castrorum, potestas et gens legati mota est et equi-
 tavit ad Concadalbarum. Erat enim locus magnis fossis aqua plenis et aliis municionibus
 premunitus. Primo potestas fecit vocari Martinum de Dainiaco^e et Gregorium de Zuchis
 capitaneos loci, ut redderent castrum ecclesie; quod cum penitus recusassent, iussit pote-
 stas locum undique expugnari. Et tam intrinseci quam extrinseci adeo pugnaverunt, quod
 hinc inde vulnerati et mortui sunt quam plures, alii sagittis et lanceis, alii subdibus^f et
 lapidibus, alii quoque in aquis loci, in quibus utique perierunt aliqui filii militum propter
 suam audaciam et precipue propter arma. Sarraceni autem duodecim^g locum defendentes
 sagittis, et ipsi sagittis et lanceis sunt occisi et ut bruta animalia macellati⁷³. Reddiderunt
 ergo dicti capotanei castrum, et habuerunt a potestate licenciam, cum hiis qui secum erant
 ire ad Ansedisium de Widotis. Qui quidem adhuc ignorans, Concadalbarum captum esse,
 cum gente sua iam venerat usque ad Pontem Longum; set agnita veritate per redeuntis
 de loco capto. properanter reversus est ad Plebem dolens et timorosus. Inde misit litteras
 ad Gerardum capotaneum Montesilicis pro Ecelino, hoc factum ei significans et precipiens,
 ut assumptis gentibus quascunque movere potest, omni mora postposita incitet inimicos:
Nunc enim tempus est, et in casu fortune pendet nostri dompni Ecelini victoria prospera, vel
adversa, quod absit. Gerardus itaque milites et berroerios congregans et gentem quam-
 cunque potuit de Monte Silice et Tribano⁷⁴ et inde circum, diebus illis et vicibus, quibus ei
 aptius videbatur, ibat ad villas et illa loca, que favere videbantur ecclesie, et eis quecun-
 que dampna poterat inferebat in personis et rebus, ita quod cepit die quadam 17 pedites
 de parte legati, quos misit Paduam alligatos; set eos Ansedisius ob legati reverenciam
 noluit punire, ut dixit, set tenuit.

a) Junii *add. unus cod. 4.* b) salubriter 4. c) et est *add. unus cod. 4.* d) quendam *add. 4.* e) Dannasco 2; Dominasco 4. f) stipitibus 4; sudibus 5. g) duodecim *add. unus cod. 4.*

69) v. supra p. 75, n. 62. 70) *Piore di Sacco* Chioggia et Monselice. 73) caesi. 74) v. supra
 v. supra p. 96, n. 49. 71) Correzola inter p. 62, n. 13.
 Chioggia et Monselice. 72) Pontelungo inter

3. [*Factum de Buvolentu et de Causilve.*] Adveniente querela legato de offensione, quam Gerardus capotaneus Montis Silicis cum gente sua cotidie inferebat personis et terris illis, que favebant ecclesie, concepit inde legatus ipse quandam indignacionem et iram; et iterum relicta sufficienti custodia suis castris et navibus, milites, berroerios et ballisterios movit et pedites, volens tendere^a principaliter ad Causilve; set primo pervenit ad Buvolentam. Castrum Buvolente non attemptavit, set in burgo et per villam misso igne, villam dampnificavit quam plurimum, ita quod perterriti sunt castrenses, et elevatus fumus exinde signum fuit, tam illis adverse partis qui sunt in Plebe, quam illis qui sunt in Padua, instantis magni periculi et timoris. Hinc processerunt pugnantes pro ecclesia ad Causilve. Est autem potens et magna villa, divitiis abundans et probitate laudabili personarum. Hic erat capotaneus pro Ecelino miles quidam, nomine Biaxa de Padua, qui in primo insultu inimicorum, terram et villam magnis fossis circumdatam et munitam defendit laudabiliter satis; set demum imposito igne teclis, fugit Pernumiar⁷⁵ cum quibusdam suis sequacibus festinanter. Et sic gens Causelbana congaudens ecclesie continuo se reddidit et legato, et muniti sunt omnes signaculo sancte crucis.

4. [*Hic revertitur Ansedisius potestas Padue, dimisso warnimento in villa Plebis.*] Crescunt rumores amodo, timor accumulatur timori et duarum parcium diverse intencionis catervatim decrescit altera, sublimatur altera et accrescit. Ansedisius autem, permanens in villa de Plebe Sacci sollicitus, nec per se scit partem eligere sanioerem, nec habere potest consilium aliunde, quid potius sit agendum. Summo tamen urgente dolore, capotaneos illos, quos condam in Concadalbaro frustra posuerat, scilicet Martinum de Daniaxo et Gregorium de Zuchis predictos, alligatos misit Paduam et fecit eos in carceris obscuritate detrudi. Post hec tota gente sibi subdita convocata, tam scilicet de Padua quam de Plebe et aliunde, timorem quem non modicum habebat operiens, multa et varia est locutus. Fuit tamen hec vel consimilis sententia sue locutionis et summa. Dicebat enim id, quod ulterius occultare non poterat, scilicet verum esse, quod proditores quidam volebant villas Paduanas offendere, set pro certo sciebat, quod diu stare in loco illo non poterant, scilicet ad Correzolam in quam descenderant; illic enim victualia non habebant, nec habere poterant aliunde; non erant persone alicuius valoris set viles homines paupere et inermes, nec rectorem habebant, qui foret instructus arnis nec qui sciret regere warnimentum, quamvis forsitan esset doctus ad antiphonas vel ad missas. Confortabat cunctos itaque, asserens suum dompnum Ecelinum de Romano proximum esse, et quod ipsum infra terciam diem habebunt in villa Plebis cum exercitu copioso ad exaltacionem et multiplicem utilitatem suorum, ad inimicorum interitum et ruinam. Addidit etiam Ansedisius istis verbis, quod eum ire Paduam oportebat, tum propter mittenda victualia et alia paramenta ad confusionem inimicorum, tum propterea quod esse volebat in Padua in adventu dompni Ecelini, ut cum ipso et cum expedicione tota reverteretur ad Plebem. Et ita illic relicto Gorgia pro rectore^b et Caro^c iudice de Vicencia pro consultore ipsius, aliisque constitutis capotaneis super militibus et peditibus et berroeris^d, non aliter quam cum in bello gens debet surgere contra gentem, constitutoque notario quodam de Padua nomine Persiccaria super populo et gente de villa Plebis, ipse Ansedisius cum illis de sua curia, dimisso warnimento in Plebe, veloci reditu Paduam festinavit.

5. [*De procuratorum angustis et de dispersione populi Paduani.*] Videns Ansedisius stans in Padua, se esse quasi ad extremum sue rapacitatis examen, procuratores omnes ad se vocavit. Erant autem procuratores in Padua ultra 25, qui non sua sponte set metu mortis et tormentorum, procuraliter^e extorquebant tributa, scilicet omnem pecuniam et quasi omnia bona de Padua et Paduano districtu, et cogebantur dare postmodum Ansedisio devoranda: utpote bona episcopatus et ecclesiarum, bona omnium expulsorum, omnium captivorum, ementium et vendentium omnium, sive panem sive vinum sive bestias sive fenum sive lanificia sive ligna, et generaliter cuiuslibet extorsionis rapinas, que posset aliquis cogitare. Ab huiusmodi procuratoribus peccit Ansedisius, ut infra duos dies ei darent quantumcunque facere possent pecuniam per se vel per amicos suos, debeantque postea de suis procuracionibus restaurari; sic enim penitus oportebat propter ardua facta nunc occurrentia

a) tradere 1; trahere 2. 2a. b) proditore 2. 2a. c) Iudicari 4. d) bardetis 4. e) procurabant et 2. 2a. 4.

55 75) Pernumia a Monselice inter septentriones et orientem.

1256. civitati. Et addidit illis penam, quod nisi hoc fecerint, in carceris profunditate mittentur, ubi
 lun. non cibus non potus non eis dabitur aliquod substentamen, set eorum vita sic miserabiliter
 finietur. Desperati ergo procuratores, expectabant nichil aliud nisi mortem, penarum scilicet
 alleviacionem et consolamen. Et sic, cum nondum esset eis prohibitum simul loqui, sed-
 runt nocte quadam pariter duo satis tristes et anxii in camera palatii, alligati compedibus 5
 ferreis, positi sub custodia 6 peditum armatorum de Pedemonte. Mirum autem, quod ausi
 fuerunt dicere, set erant remoti parum a custodibus, et loquebantur etiam in sussurro et
 ait unus: *Ecce ad quid devenit populus Paduanus! Destructe sunt domus et turre omnes,*
divicie et peccunie sunt extorte, dispersi sunt homines, et femine viduate, parvuli demembrati;
et eorum, qui nunc supersunt, quidam iacent in carceribus semivivi, pars est in periculo apud 10
Ecelino in Lombardia in laboribus mortalibus et erumpnis. Et ecce melius esset nobis, cito
subire mortem, quam miserabilem vitam producere, vitam continuatam^b et plenam omnibus
angustiis et tormentis, omnibus doloribus et flagellis, languoribus et tremoribus, singultibus,
ploratibus et suspiriis, radicibus dissecantibus^c corda nostra. His verbis cum alter pararet se 15
 lacrimantibus oculis respondere, accessit de custodibus unus et sic utriusque verba sup-
 pressa sunt silencio saniori.

6. [*Hic revertitur Gorzia Paduam cum toto warnimento de Plebe.*] Non solum procura-
 tores et eorum bona crudelitas Ansedisii devorabat, set et aliorum omnium subditorum sibi
 de Padua videbatur usque nunc personas et divicias deglutire. Verumtamen hoc tempore 20
 quodammodo visus est de Paduanis curare; timuit enim, ne gens legati forsitan insultaret
 in Paduanos, manentes in villa Plebis. Nam habebat spiones cotidie de^d warnimento legati.
 Et Gorzia, factus rector exercitus existentis in Plebe, non minus erat sollicitus scire, que
 tractabantur ab inimicis; immo dictum fuit, ipsum Gorziam nocte quadam ivisse furtive
 in castra adverse partis. Tamen quocunque modo sciverit, fecit quendam decapitari et 25
 comburi in villa Plebis, quem fuisse locutum asseruit cum quodam cruce signato. Alium
 70 quendam misit Paduam vinculis alligatum, qui dictus fuit portasse ciresa⁷⁶ inimicis; hunc
 Ansedisius disperdi fecit solummodo illa causa. Misit demum litteras suas Gorzie^e, capo-
 taner conducatur. Qui Gorzia protinus divulgari fecit per suam gentem, quod dompnus 30
 Ecelinus est Padue et hodie in exercitu erit. Unde versus inimicos fecit planari fossas,
 adamplari^f vias, et omnia paramenta disposuit, quibus credi posset, quod Ecelinus vellet
 conffligere cum legato. Et militum et peditum quasi^g omni acie ordinata ad bellum, iussit
 lun. 15. omnes sequi^b sua insignia et vexilla, premittens nocte proxima pedites suos omnes. Die
 16. vero cum milicia subsecutus, non lora non frena contraxit, donec fuerunt intus omnes in 35
 municipiis civitatis. Et erat hoc die Veneris 15. exeunte Iunio 1256. anni.

7. [*Hic facit Ansedisius magnam concionem in palacio Paduano.*] Iam est Ansedisius
 in Padua cum Gorzia et tota sua gente sive de Padua sive de Pedemonte. Set altera solli-
 citudo forinsecis in Padua stantibus, et altera civibus Paduanis. Fecit autem tunc Anse-
 disius magnam et ultimam in palatio Padue concionem et hec verba locutus est, a corde 40
 suo longe varia et diversa: *Audivi a sapientibus, quod de duobus malis eligendum est minus*
malum. Unde, quod de Plebe Paduam venimus, melius esse dico; sive quod inimicos pro
nichilo reputamus, sive quod melius parabimur armis et aliis^h oportunis ad inimicos disperden-
dos radicibus et ad libertatem communis Padue hostendendam. Si enim bene memini, transacti
sunt anni 40 et ultra, quod nominari audio populum Paduanum pre cunctis mundi gentibus 45
defendere libertatem. Qua causa merito possumus admirari, quod ause sunt gentes quedam
conspirare in^h innocenciam et potenciam tam libere civitatis. Et est verum, quod una manus
hominum proditorum, qui in hac sua patria nequiverunt propter suam nequitatem habitare,
adhibuerunt sibi quosdam advenas pauperes et mendicosⁱ despectibiles et inermes, qui, tan-
quam canes famelici, nichil habentes de proprio, intendunt, si possent, rapere alienum; et 50
sunt illic in paludibus Correzole. Set utinam ad terram firmiorem deveniant! Nam ipsos vere
trucidabimus tanquam canes; et qui venerunt per aquas, in navibus, per terram, in plaustris
et curribus referentur. Ad quos de facili puniendos ipse Deus et racio est nobiscum; quoniam

a) alienas 2.

b) contaminatam 2.

c) dissecantibus 5.

d) deest 1.

e) Gorzo 1: 2. 2a.

f) ampliari 2.

g) deest 1.

h) super 1. 2. 2a; sequi 4;

supter 5.

i) paramentis add. 2.

k) in add. unus cod. 4.

l) men-

55

daces 1. 5; mendicos 2. 4.

76) cerasa.

pugnamus pro patria defendenda et altior est nobis potencia ad vindictam. Forte enim nesciunt, ^{1256.}
 quid valeat populus Paduanus cum harrissimis nostris fratribus et amicis et militibus Pede- ^{lun. 17.}
 montis. Et quod spectat etiam ad maiorem confusionem inimicorum, litteras habemus ex-
 pressas ab invictissimo nostro dompno Ecelino, quod Mantuanos perfidos suos inimicos et
 5 vestros per Dei gruciam iam conclusit in tantum, quod, latentes intra menia civitatis, solam
 habent in portis clausis fiduciam, non in armis. Quare usque ad 3 dies, indubitanter hic
 dompnum nostrum habebimus. Et nisi foret, quod inimici nostri palustres victualibus carent,
 unde scimus, quod illic amplius permanere non possunt, talem de eis victoriam iam haberemus^a,
 qualis nunquam fuit habita de gentibus aliquibus in provincia Lonbardie. Quare parati sitis
 10 armis et equis et audacis animi plenitudine ac vigore, ut, si nos illis per ipsorum infortunium
 expectabunt, fama celebris de nostra victoria per totum mundi circulum deferatur. Hac nempe
 eadem die, qua predicta concio facta fuit, quasi post vespervas, venit quidam de versus
 stratam de Pontecorbo⁷⁷, ad plateam communis clamando; quia percussus erat cum quo-
 15 dam alio^b graviter et offensus. Set cum nichil aliud diceret, nisi solummodo quod cla-
 mabat, creditum est, quod diceret: *Ad arma, ad arma, quoniam veniunt inimici.* Iussit
 ipsum Ansedisius capi et linguam maliloquam mutilari, cecari oculos, truncari pedem. Set
 cum omnes has penas ferre se videret iniuste, non cessabat homo ille magnanimus male-
 dicere potestati et Ecelino, dicens et quasi prophetizans, quod potestas usque ad paucos
 20 dies attenderet illud idem. Iratus potestas itaque iussit ipsum truncari capud. Et tunc con-
 fessus est in penitentia homo ille, se nichil *ad arma* clamasse nec mala intencione fuisse
 motum; nichil tamen profuit, set capite est punitus. Et fuit hoc die 14.^c exeunte Iunio
 predicti anni.

8. [*Hic facit legatus concionem in ecclesia sancti Martini de Plebe.*] Sequenti die domi- ^{lun. 18.}
 nico 13. exeunte predicto mense duplicatus est vigor in legato et gente sua, et surgens in
 25 aurora diei huius de consilio et favore prudentis et sapientis viri dompni Marchi Quirini
 Paduani potestatis, dompni Marchi Badoarii merescalchi, dompni Tisonis aliorumque nobi-
 lium et potentum, warnimentum suum duxit et feliciter collocavit in villa Plebis. Iam
 fama sonuit per totum Paduanum districtum, quod exercitus legati et ecclesie de hono pro-
 speratur in melius, de gradu ascendit in gradum, procedit de victoria in victoriam et
 30 triumphum. Et ecce multi habitatores villarum, non solum affinium verum etiam existen-
 cium a remotis et usque ad Pedevenda^d, veniunt ad legatum; et quasi debèrent ire contra
 barbaras naciones et pugnare cum Sarracenis, signaculo sancte crucis se muniunt et
 audent amodo se fateri Christi pugiles et milites sancti Petri. Itaque legatus cum potestate
 et merescalco et cum dompno Tisone confalonerio huius exercitus pro ecclesia sancta Dei,
 35 advocato consilio sapientum, habuit in ecclesia sancti Martini^e de Plebe omnes illos, ad
 quos totus spectabat exercitus et in quos pendet amodo civitatis Paduane condicio. Hec
 autem verba locutus est inter eos: *Viri fortes et qui tinetis Deum, grates debitas date Deo et
 gratulemini^f vobis ipsis. Iam ecce vobis a Domino magna gracia est concessa, quoniam ipse
 pater misericors, Deus libens^g iuste respiciens, videtur recipere preces nostras. scilicet dum
 40 pro nobis pugnat, inimicos sancte matris ecclesie fugat et dirigit gressus nostros. Et hoc est
 nobis certum indicium, quod propositum nostrum habebimus, nulla erit defensio inimicis. Niti-
 mur enim a persecutoribus sanctam matrem ecclesiam liberare, carceres aperire, imbecilles
 defendere, pravitatem hereticam extirpare, rupinas prohibere tyrannicas, tueri sanguinem inno-
 centem et civitatem, quondam catholicam Paduanam pre ceteris civitatibus Lonbardie, a vene-
 45 rosus morsibus viperarum eripere et quasi a faucibus antichristi. Quare viriliter agite et con-
 fortetur cor vestrum. Et disponatur primo, quod locus et villa ista conservetur illesa; gens
 autem quelibet tam Plebana quam aliunde et generaliter quicumque possunt movere arma,
 parati sint omnibus oportunis, ut quacunque^h hora tam die quam nocte videbitur nobis et
 potestati et merescalcho nostrisque consiliariis, equitemus Domino preeunte in servicium sancte
 50 crucis magnifice et potenter ad honorem et gloriam Iesu Christi, ad dampnum et confusionem
 illorum, qui christianitatem dissipant et dispergunt.*

9. [*De motu legati de Plebe venientis ad Paduam occupandam.*] Post hec legati verba
 dispositus est totus exercitus sapienter, utpote cum illic forent gentes, honorabiles in

a) sic 4; ceteri codices praebent habebimus pro iam haberemus. b) cum quodam alio desunt 4. c) die dominico
 55 XIII. 4. d) Pedemonte 4. e) Petri 4. f) gratulamini 1. 2. 2a. g) libenter 2. 2a.

77) quae via fert Patavio ad Plebem Sacci.

1256. personis et numero personarum prudentia sapientia et virtute, de Venecijs scilicet de Ferrara
 Jun. 18. de Padua de comitatu Rudigii et aliunde, tam de civitatibus quam de villis; et constituta
 gente qualibet sub suis capotaneis rectoribus et vexillis, ponderata sunt plaustra armis,
 Jun. 19. victualibus, gratis^a et aliis paramentis ad pugnam. Et statim sequenti die Lune in mane
 arripiunt iter suum. Stant legatus, potestas, merescalcus et confalonerius et totus^b exercitus
 leti fortes ylares et audaces in dextrariis, armis fulgentibus decorati et orientis solis radiis
 corruscantes; et de certo suo proposito cuncti clamant et tendunt ad Paduam occupandam.
 Exultans^c legatus igitur, cum totum suum vidit exercitum sic pronum et voluntarium pro
 victoria sancte matris ecclesie, habuit in suo circuitu clerum suum, et cum omnibus clericis
 et litteratis circumstantibus cecinit et omnes alternatim et alta voce inceperunt ymnium
 illum^d in honorem venerabilis sancte crucis:

Vexilla Regis prodeunt

Fulget crucis misterium, etc.

et est hymnus totus alacriter decantatus. Eis autem sic ymnizantibus sollempniter et devote,
 posset quis manifeste vidisse duo milia hominum, tam militum quam peditum, pre nimia
 leitia lacrimantium. Equitat nunc et ordinate incedit populus christianus, quasi, ut recte
 dicas, nunc populus Israeliticus vadit obviam Phylisteis. Et ventum est ad Pontem sancti
 Nicolai^e de villa Roncallie^f, ubi tunc habitatores illius loci pontem destruere festinabant;
 set nec eis erat potencia nec voluntas. Et profuit eciam venientibus, quod stolidus Anse-
 disius fecerat aquas fluminis desiccari.

Interea Ansedisius in palacio Padue convocat omnes de Pedemonte — nam in his pre-
 cipue confidebat — et cum consilio Gorzie, qui secundus erat a potestate, Feltrinos omnes
 qui secum erant in civitate retinuit preter quosdam, quos misit, ut quasi supervideant
 gentem illam, quam^g esse dicebat plebeculam venientem. Fuerunt autem isti, quos causa
 videndi transmisit: scilicet ipse Gorzia, Ainardinus de Agordo, Pacagnellus in Cividade, et
 Theupus nepos Gorzie, qui bindam^h quandam amore unius dompne in sua tulit lanceaⁱ.
 Et erant cum istis quidam alii circa 10. Iverunt autem usque ad Voltam Berroci^j, qui
 locus est distans a civitate circa miliaria duo. Ex adversa parte quoque venerunt quidam
 alii milites contra istos in planam viam, videlicet dompnus Ugozonus de Carraria, dompnus
 Marsilius et Albertinus omnes tres fratres, dompni Aicardinus Capud Nigrum et Thomasius
 Cavacia et quidam alii, insultare volentes pocius in hostes equites quam pedestres. Dum
 itaque Gorzia hos vidisset et alios, bis vel ter voluit insultare in eos, hastam audaci animo
 inclinando, et Teupus ipsius nepos ad hoc ipsum satis familiariter invitabat. Deliberacione
 tamen habita saniori, Gorzia videns legati venientia signa gentesque irruere quasi leones
 ad predam, venientibus terga dedit cum suis. Et sic isti milites Ansedisii, spem totius
 sue iactantes in fugam pocius quam in arma, ad Ansedisium quam velociter sunt reversi.

10. [*Hic capiuntur burgi Paduani a legato et gente sua.*] Hoc audito in Padua, sunt
 multi qui plurimum colletantur, set timor et tremor aliquorum quassat viscera et medullas.
 Gens namque illa, que veniens sperat Paduam occupare, illis qui fugam arripiunt^k nequa-
 quam est visa plebecula, immo pocius tamquam aquile devolantes et turba prorsus in-
 numerabilis quantitatis. Potestas itaque Ansedisius, immo anxius, continuo mittit gentes
 ad Pontemcorbum, unde videbantur venire hostes, et suam gentem ordinavit hoc modo.
 Nam circa 200 pedites de Vicencia et Vicentino districtu, cum talavaciis^l statuit super
 turrim et portam et spaldum de Pontecorbo et inde circum; pedites vero de Padua forsitan
 circa 1000 a lateribus illorum hinc inde ad vada, et a rota^m fratrum Minorum inferius usque
 ad molendina de Terranegraⁿ; balisterios circa 40 posuit aliquos ad portam et aliquos per
 ipsos pedites, extendens eos et miscens per plura loca; milites quosdam novos, quos in
 Padua constituerat his diebus propter Paduanorum militum absenciam et defectum, iussit
 intrinsecus post spaldum discurrere, ut hostibus venientibus undecunque prorsus denegetur
 introitus et illic viriliter sanguis venientium effundatur. Set spes frequenter in exultantibus

a) garis 2; cratibus 4. b) et totus 4; ceteri codices praebent: totius. c) sic 4; ceteri codices: exultans. d) ipse
 add. 5. e) in suam tulit lanceam l. 2a. f) arripuerunt 4. g) talavaciis 2; tavalaciis 2a.

78) cratibus. 79) Venantii Fortunati, L. II. c. 7. 82) fasciam. 83) Volta del Berozzo a Patavio
 Opp. omnia ed. Luchi T. I. p. 43. 80) Ponte inter orientem et meridiem. 84) clipeis. 85) via,
 S. Nicolo a Patavio inter orientem et meridiem. Gall. route. 86) Terranegra a Patavio ad orien-
 tem.

fallitur et multo magis in trepidantibus evanescit. Ecce namque repente milites sancti Petri ^{1256.} decurrunt, irruunt omnes inordinate, subito quoque deveniunt impugnantes obstruam ^{lun. 19.} portam viriliter et audacter. Convertuntur itaque defensores in fugam, latitant intrinsecus per porticus et per domos, et cum non sit illic aliquis, qui eos impellat aut animet ad defensam, patuit porta de facili venientibus inimicis. Si qui vero reperti sunt super turrim super aggerem super spaldum, figuntur^a protinus ab ymbribus sagittarum, ceduntur gladiis et lanceis transforantur. Et non solum pugnatur ad turrim, set ab utraque parte pontis et turris fere per miliare. Hic dompnus Aicardinus de Capite Nigro vir strenuus et preclarus partem unam de gente cruce signata conducens inferius ad predicta molendina de Terranigra, resistentes in aggere^b ultra flumen viriliter expugnavit et vicit. Quo viso Ansedisius fugam cepit ad civitatem. Tolbertus de Berica, qui assistebat ad latus eius, Widc de Maledo et Albertus de Fineto, omnes tres Vicentini, anxiantes et fugientes secuti sunt fugientem. Bruxa tenuit viam aliam et fugit usque ad Citadellam; Crepada tenuit versus Pratum. Set Gorcia, quamvis potestatem fugientem fugiens sequeretur, tamen paulatim ¹⁵ regrediens pugnando viriliter, invitus venientibus et pugnantibus hostibus cessit et ingressus est civitatem. Osbergerius^c de Vivario eciam pugnando contra venientes captus est illa hora. Demum captus est burgus et totus circuitus Rutenensis. Qui vero introitum defendebant, partim fugierunt ad fratrum Minorum locum, partim versus pontem sancti Stephani post dictum Gorziam fugierunt, partim ad pontem Altinatum, sicut impetus eos ²⁰ tulit. Prius tamen quam in toto pateret introitus, Crepada predictus et quidam secum extra a Pontecorbo exierant et per ripam fluminis venerant versus Pratum, ubi tunc morabatur Crepada, quem terga dantem de discrimine Pontiscorbi cum sequacibus suis, insecuta est gens signata signaculo sancte crucis. Et inter sequentes fuit vir prudens et strenuus Thomasius Cavacia in dextrario et in armis; et videns, Crepadam ipsum cum quadam equitantium ²⁵ quantitate circa 25 subintrantium domum molendinorum sancte Marie de Vancio, velud fugam arripere et relinquerent civitatem, procedere^d, venit ad portam Prati. Quam apertam inveniens introivit, et occurrentibus ei duobus militibus adverse partis, armis militaribus egregie premunitis, cum fuisset usum^e confracte lancee prudenter operatus in unum, percussit alterum taliter forti clava, quod in terram cecidit et a pedibus est ³⁰ finitus. Sic itaque milites isti duo tota die illa mortui iacuerunt ante sancti Danielis ecclesiam intus a porta Prati, multis querentibus et nullis cognoscentibus qui fuissent. Fuit autem sicut puto divina voluntas, quod in tanta burgorum victoria tantoque strepitu, quo legatus cum gente sua tam potentem et tam munitam habuit civitatem preter a muris intrinsecus^f, et^g non fuit multa strages hominum occisorum; set inter hos duos, de quibus ³⁵ fecimus mencionem, et alios circa 14, qui sunt inventi per contratam ecclesie sancti Antonii, et quosdam alios ad Sanctam Margaritam et per Rutenam et alibi, 50 forte inter unam partem et alteram perierunt. Et facta sunt hec omnia supradicta die Lune 12. exeunte mense Iunii predicti anni Domini 1256.

11. [*Hic Ansedisius, reclusus intra muros Padue, circuit civitatem in nocte.*] Reclusus ⁴⁰ Christi hostibus intra muros, mersisque^b solis radiis in occasum, audax gens legati prudens et victoriosa quievit. Receptique sunt milites et pedites omnes per burgos et vicinias quasi fratres et tota nocte illa cum hospitibus hospites sunt letati, querentes et respondentes alternatim: ubi steterint et quid fecerint temporibus retroactis. Istam quoque diem benedicebant affectuose, quam nostra etate venturam vix aliquis cogitabat. Set nemo ⁴⁵ putet impossibile, diem gratam supervenire et horam, que forsitan non speratur. Quid nunc faciat Ansedisius, clausus et contremiscens, cum sua gente de Pedemonte? Gens enim Paduana intrinseca, etsi suam adhuc non audeat voluntatem hostendere, vigilanter expectat tamen ab hostibus extrinsecisⁱ in crastinum superari. Itaque Ansedisius nocte illa penitus non descendit ab equo, bibere vel cibare non meminit; set cum fidelibus et ⁵⁰ complicitibus suis, Gorzia, Alberto de Fineto et aliis, civitatem intrinsecus multis vicibus sollicite circuit. Nec in suis scutiferis confidebat, quin manu portarum seras temptaret; repagula palpat et vectes, videtque, quod firme sunt clavature. Et factus est claviger nocte illa; set forte in crastinum alter claviger introibit. Ut portas eciam faciat firmiores, murari

a) figuntur 1. 5.   b) agere 1. 2a.   c) Ostergerius 2; Osbergerius 2a.   d) procedere et 1; prececit et 2; ⁵⁵ procedere 4.   e) usu 4.   f) intrinsecis 2.   g) deest 2. 2a.   h) missisque 2. 2a; versisque 4.   i) intrinsecis 1. 2. 2a.

1256. facit intrinsecus quasi omnes; et si visum est, quod hostes eri⁸⁷ rupissent alicubi, fecit
 Jun. 19. muris et trabibus subito reparari. In turribus ballisterios posuit, in muris quoque pedites
 a latere contra hostes; ad portarum autem introitus defendendos, multos constituit de-
 fensores.

Jun. 20. 12. [*Hic ordinatur a legato et gente sua impugnare civitatem.*] Ecce quoque aurora 5
 fugante noctem, congregati sunt dompnus Marchus Quirinus Paduanorum potestas, mere-
 scalcus et reliqui barones exercitus ad legatum. Quibus legatus pauca verba exposuit, que
 sapientes aliqui loquebantur eidem. Dicebant enim, civitatem totis viribus expugnandam.
 Set alii in contrarium sentientes, consulebant, set bona fide, quod burgi omnes circum-
 quaque ad civitatem ignibus concrementur et dimittatur civitas desolata. Querebat ab eis 10
 igitur, quid consulerent faciendum. Itaque post verba legati, concordaverunt omnes, quod
 urbs — que condam fuerat bonis omnibus copiosa tam nobilis tam decora tam catholica
 tam divina, cum sit circumdata personis religiosis et locis steteritque quondam dissipatrix
 hereticorum, fons et alumpna fidei, sancte matris ecclesie vernula et ministra — nequa-
 quam wastari debeat nec suis deliciosis suburbiis mutilari; ipsi enim inimici, qui nunc per 15
 fas et nefas ea abutuntur et tenent, in deformatione Padue letarentur, cum eorum ad hoc
 intencio totaliter elaboret. Addebant eciam ad legatum et dicebant singuli quodammodo
 una voce: *Ecce iam ad tantum deventum est, divini gracia faciente, quod inimici tremunt*
intrinsecus, dolent medullitus et suspirant, penitet eos equidem tyrannidem operatos, vident
oculis mortem suam. Gens vero nostra tota mente desiderat inimicos delere, Paduam in suam 20
reducere libertatem, sanguinem innocentem ulcisci. Assumamus igitur arma, viriliter pugnemus
tangquam in servicio terre sancte, domos nostras et bona propria gladio convincamus. Est
enim nobiscum Deus, virtus equitas et prudentia est nobiscum. Scimus enim pro certo, quod
non est pars centesima de intrinsecis omnibus, que sit nobis opposita vel^a voluntaria in pugnando.
Et quis muros defendet? quis aditus prohibebit vel portas? Sunt forte ribaldi 100 intrinsecus 25
de villis silvestribus Pedemontis ad soldum, nudi famelici et inermes. Nonne bonus populus
Paduanus et quicumque habent arma, coacti tenentur in partibus Lombardie cum Ecelino? Nos
igitur et gens nostra totaliter ad arma prosiliamus, irrumpamus et feliciter intremus in civi-
tatem, que gaudenter iam dudum expectat adventum nostrum. Erit hodie dies illa profecto,
que victoria^b sancte matris ecclesie predicabitur citra mare et ultra, nosque et successores 30
nostri hanc diem omni tempore habebimus celebrem et sollempnem.

13. [*Hic impugnatur Padua a militibus sancti Petri.*] Hac itaque die Martis 11. exeunte
 Junio 1256. anni cruce signata gens omnis arma letanter arripuit et tam milites quam
 pedites ad pugnam pedestrem parati muros et totam circum civitatem ex latere de Rutena,
 a ponte Gontarinorum videlicet usque ad sancti Michaelis ecclesiam sitam ex altera parte 35
 fluminis ultra castrum, quod tempore huius verbera fecerat Ecelinus, ut supra legitur in
 10. capitulo 5. libri: *Facta militum* etc. Et quamvis fere pugnetur undique, sunt verum-
 tamen certa loca in quibus durius est pugnatum hinc inde. Illic enim ad Sanctum Lucam,
 ubi murus videbatur debilior, extrinseci — qui preterita die pugnantes murum ascenderant
 et intrassent equidem, nisi quod defecerunt spicula sagittantium — adhuc hodie redierunt. 40
 Et quamvis viderent locum forcius reparatum, nichilominus tamen nisi sunt defendentes
 inimicos depellere, eosque figere nunc lanceis, nunc sagittis, fundis petras rotantibus et
 88 sonantibus cazafustis^c. Sic in magna diei parte valida extitit ibi pugna; et sunt illic vulne-
 rati, non tamen mortui, de intrinsecis circa 10 et de extrinsecis circa 14. Ad portam vero
 Turrisellarum validior et periculosior pugna fuit, preter quod ibi multa vulnera non fuerunt. 45
 Erat enim porta defensa multum magno castro quodammodo, utpote castellata domo
 lapidea, qui fuit olim Apicacaure, defensa^d turri fortissima et sublimi, balistis magnis et
 parvis plurimis, premunita acutis sudibus et lapidibus ponderosis. Hic neutra parcium
 alteri prevaluit die illa, quamvis illic utrinque diutissime^e sit pugnatum. Ferrariensis autem
 unus cum acuta securi quadam portam ipsam frustra nitebatur incidere, sicut hodie patet 50
 in ipsa porta; set proficere nichil potuit, nam desuper tot lapides compluebant, quod vix
 mortis effugit periculum et rediit fagitatus in vanum. Pugnatum est eciam ad portam
 sancti Stephani et exinde ad pontem Altinatum per murum illum, quia planior erat murus
 et alicubi piceis^f assidibus coadiutus et inde spissiores intrinseci defendentes; nec mirum,

a) forte add. 4.

b) victoria in 1. est correctum in: victor.

c) cazafustis 2.

d) multum magno add. 2. 2a. 55

e) durissimo 5.

f) piceis 1. 5; piceis 2; piceis 2a; piceibus assiduis 4.

87) heri. 88) tormentis.

cum illic adhibenda sit potius medicina, ubi maiora morbi contraria invalescunt. Cum 1256
 pugnet denique gens legati in cunctis locis aliis fere^a inutiliter et incassum, impugnan-
 cium maxima multitudo ad pontem Altinatum convenit, nec laycorum tantum set cleri-
 corum et conventualium personarum, ibi legatus ipse, ibi Minores fratres, ibi Predicatores,
 5 ibi de sancti Benedicti ordine, ibi de griseis⁸⁹, ibi de albis⁹⁰, ut vere possis dicere, tam
 clericos quam laicos pugnare unanimiter in paganos. Inspirante ergo divino spiritu, qui
 semper operatur ad bonum, voluntas fuit ipsis omnibus fratribus, militibus et peditibus
 una hora hedificium quoddam construere, quod vulgo vinea dicitur, id est gattus. Quo
 facto et ad portam conducto salubriter, nitentur hii, qui sub gatto erant, portam con-
 10 fringere et confractam ad mortem defendendum subintrare. Set ecce desuper ab intrin-
 secis iactatus est ignis in gattum, iactatum est oleum, iactate^b porcine carnes et parve
 pulveres^c, sulphur, pix et similia incentiva, ita quod ab illis est hedificium inflamatum et
 gattus, quibus cessit in excidium et ruinam. Hoc autem videntes extrinseci esse mortem
 et periculum defensorum, protinus exultantes, ligna lignis, flammam flammis addiderunt;
 15 et adeo augmentatus est ignis, quod incepit ardere porta nec potest ignis ulterius modo
 aliquo vel ingenio suffocari.

14. [*Hic fugit Ansedisus de Padua cum militibus et peditibus suis.*] - Amodo videt Anse-
 disius mortem suam, et inspiciens iam ignem ardere intrinsecus, factum est tremebundus
 et anxius, gemens, pavidus et stupescens. Et ecce Paduanus civis quidam de bonis popu-
 20 laribus civitatis, Minus de Maniosis, salubre voluit dare consilium iam quasi terminanti
 tyranno et ait Ansedisio ipsi: *Dompne mi karissime, pater et dompne reverende, paciscamur
 kare dompne cum legato, et possumus personas nostras ab omni liberare periculo et civitatem
 nostram servare incolumem et indemnem.* Hunc quidem plurima non locutum impius ille
 Nero respiciens oculo tortuoso, dolorem, quem in mente conceperat, rabiem iniquitatem
 25 et iram effudit in innocentem et evaginato confestim gladio illum morte interemit indigna,
 qui ei salutis viam et vite semitam nunciabat, qui tyranno sic inmerito de sui animi bona
 simplicitate liberacionis consilium dederat et quietis. Itaque cruore fuso innocuo, et ex-
 citata demoniaca pravitate, Ansedisius dedit terga vincentibus et relinquens ardentem
 ignem; pro sua defensione et scuto cucurrit ad sancti Iohannis portam, clavem cuius tene-
 30 bat, ex parte altera civitatis versus partem occidentalem. Et hospite insalutato aufugit,
 crebris usus calcaribus et vite sue habitis in succursum. Quem sui videntes conversum in
 fugam vilissimam, fugam arripuerunt et ipsi. Tunc confalonarius generalis dompnus Tiso
 de Campo Sancti Petri predictus audacter et viriliter cum quadam militum quantitate re-
 pente insequitur quasi per miliaria quatuor Ansedisium versus Vicenciam fugientem, cupiens
 35 personaliter ipsum et suos capere vel potius, quod converterentur ad pugnam. Et sic
 habuit quosdam equos de inimicis, quibusdam prostratis, quibusdam occisis, quibusdam
 fugatis per foveas et spineta. Et sic sancte ecclesie proditores angustiatum Ansedisium
 sequentes, dolorosi et anxii in munitionibus Vicencie latuerunt, corde reverberante quam
 plurimum, pulvere mixto sudoribus, et anhelantibus^d arteriis, timore relicto procul et
 40 adhuc verumtamen non securi.

EXPLICIT LIBER OCTAVUS

INCIPIIT NONUS.

1. [*Hic intrat legatus et milites sancti Petri in Padua.*] Talis et tanta virorum debilitas,
 pusillanimitas animorum, vilitas et inercia personarum, nunquam fuisse legitur in aliquibus
 45 partibus huius mundi. Qui enim se vicarium generalem sacri imperii a flumine Ollii usque
 Tridentum in suis litteris appellabat, qui civitatem habebat in manibus repletam sufficienter
 hoc tempore sibi subditis personis et armis, aquis undique circumseptam nisi eas per
 stulticiam obstruxisset, muris ex omni parte munitam, turribus predefensam ad portas,
 in fugiendo solummodo vitam suam statuit et salutem. Nullam quoque compassionem
 50 habuit super adversitatibus civitatis illius, in qua magnos honores habuerat, magnamque
 diviciarum copiam, cuius dominium possederat annis 7 minus forte per duos menses.

a) foret 2. 2a. b) sunt add. 4. c) pne plures 1. 2a; prone plures 2; parve pulveres 4; pernae plures 5. d) an-
 selantibus 1. 2a. 89) Cisterciensibus. 90) v. supra p. 101, n. 61.

1256. Ergo fugatis hostibus, aperte sunt porte civitatis ex omni parte, extracti sunt de car-
 ceribus homines mulieres et pueri, quibus sex magne domus intus a muris Padue adeo
 100. 20. erant plene, quod vix poterant vivere vel spirare, preter carcerem de Sancta Sophia, quem
 hesternam die gens cruce signata confregerat et liberati erant exinde captivi et carcerati
 circa 300 et ultra. In hac die itaque captivorum duriciis et iniquitas fugati Ansedisii redun-
 davit ad dampnum inextimabile civitati. Potuit enim crudelissimus ille rector cum veniente
 legato et suis bonas habuisse condiciones et pacta et se ab Ecelini flagellis et a morte
 durissima, Paduanos a pauperie liberasse, secundum quod erat salubre consilium Mini de
 Maniosis, de quo supra fecimus mencionem. Qui, sicut et gens legati adveniens, visus
 est scivisse Lucani legem per Cesarem introductam. Inquit enim: 10

Arma tenenti

Omnia dat, qui iusta negat, nec numina desunt.

Non enim dici posset vel cogitari domorum violenta predacio, tam in domo communis quam
 ubicunque per civitatem, mercatorum scilicet et aliarum gentium rapta spolia in cunctis;
 que possidentur, tam in hiis que in cameris sive stacionibus erant, quam in rebus karioribus, 15
 que in locis subterraneis reposita fuerant propter metum. Et duravit hec rapacitatis in-
 sanies fere per dies 8, ita quod hiis diebus fuit nobilis illa civitas Paduana pauperior, quam
 100. 20. 27. eo tempore Zenusii de Ruthena, quo ab Athilla destructa canino, translata mutavit lectum^b,
 ultra flumen, quod erat Padue municio primitus a latere occidentis, et nunc ibi Ruina dicitur
 ubi ante Athillam primo fundata erat et Patavium dicebatur. Quamvis autem in rapiendis 20
 rebus^c mobilibus solitum sit ut plurimum discordias et cedes emergere, hic tamen a Do-
 mino factum est, quod in tanto strepitu et furore, non multa sunt in civitate homicidia
 perpetrata; et multum dubitabatur ante civitatis introitum. Tuscus quidam nomine Iohannes
 de Scanta, suam volens pretueri pecuniam, quam ad pignora mutuabat, defendendo pec-
 uniam est occisus. Alii quidam etiam forsitan circa 5 sunt mortui in introitu civitatis, 25
 quasi ex improvviso. Quod autem multa cessavit cedes, hec fuit credita esse causa, quod
 Paduani intrinseci Paduanorum extrinsecorum adventum toto desiderio expectabant. Fuit
 autem predictus introitus civitatis eadem die Martis predicta.

2. [Hic tangitur de carrocio Paduano.] Postquam sic transcurta est civitas a militibus
 et gentibus sancti Petri, vir quidam Paduanus fuit, qui fugerat condam ad Este propter 30
 Ecelini timorem cum uxore et familia sua tota, cui natus est filius in principio verberis ibidem.
 Contingit autem, hac die ipsum patrem et filium transire per plateam apud palatium Pa-
 duanum, et vidit filius carrocium Paduanum putridum et deforme, dirutum et despectum,
 inutile et confractum, et ait patri: *Ecce nunc, pater et dompne, quale hic edificium video! Si
 hos radios inspicio sive rotas, si noto brachiolum et considero artemonem, plaustrum videtur 35
 habere speciem set fuisse magnitudinis tante, quod duo boves ipsum conducere non valerent,
 nisi forte fasset, ut audio, quod animalia olim maiora erant et homines, unde fiebant utensilia
 ampliora.* Cui pater quasi ridendo respondit: *Fili mi, hoc est carrocium Paduanum, quod
 est quasi pro castro quodam, quod ducitur cum leticia et honore, quando civitas vult prodire
 in hostes. Et super ipsum in quadam excellenti antenna defertur igneum et triumphale vexil- 40
 lum, ad quod totus spectat exercitus. Nec est castrum aliquod in Paduano districtu in montibus
 vel in plano, pro quo defendendo totus populus Paduanus adeo pugnaret viriliter et exponeret
 suam vitam et animam omni periculo et fortune. In hoc enim pendet honor vigor et gloria
 Paduani communis. Per hoc itaque manifeste apparet, quod Paduanorum inimici mortales, illi
 videlicet^d de Romano, conculcare volentes propensius civitatem et civitatis honorem, iam sunt 45
 16 anni et ultra, faciunt ipsum carrocium, ad communis Paduani vituperium hic manere con-
 tinue, solibus desiccatum, putredine dirutum, pluviis deformatum. Fuit enim tempus ali-
 quando, quo pulcritudine decoratum mirabili, pictum coloribus preciosis, de media nocte ful-
 gebat in tantum, ut argenti nitorem excederet, plus quam auri fulgor mirifice radiaret. Et erat
 tremor hostibus Paduani communis, dum terra tota tremaret, unde ibat, quasi volitans ad 50
 modum fulminis^e et draconum. Si vero forte quereris, unde primitus originem habuit, respicies
 supra altari maioris ecclesie Paduane; ibi namque videre poteris in picturis pulcre et artificiose
 01 protractis Milonem tunc episcopum Paduanum⁹¹, regem Conradum et reginam uxorem eius
 Bertam nomine⁹² que regina peccit pro populo Paduano a rege, ut Paduanis gratiam faceret,*

a) adeo addit unus cod. 4. b) locum 4. c) bonis 4. d) videlicet addit unus cod. 4. e) fluminis 1.

91) 1083—1095 92) Bertha non Conradi regis sed Heinrici IV. imperatoris uxor fuit.

ut hedicarent carrocium⁹³, quod eis olim Athilla tyrannus destruxerat, dum ipsos ad tantam paupertatem conduxit, quod iam non dici poterat populus, set popellus. Hoc igitur munere eis dato, quoniam intercedente regina istam gratiam habuerunt, fulgentissimum fecerunt carrocium et ad ipsius regine memoriam et honorem imposuerunt carrocio nomen Berta, quo quidem nomine vocatur hodie et vocabitur in eternum.

3. [Hic redditur officium, excommunicacione remota; et terra Montis Silicis redditur ecclesie.] Licet ut dictum est plurimum spoliata sit civitas, gaudent tamen generaliter omnes, tam hii scilicet qui in civitate inventi fuerant, quam qui etiam advenerunt, et congratulantur dompno et patri in Christo reverendo legato, congratulantur utique potestati, congratulantur ad invicem parentes parentibus, cognoscentibus cognoscentes, vicini cum vicinis. Eis omnibus igitur, qui in civitate condam tempore tyrannie permanserant, ab excommunicacionis vinculo absolutis et devote recipientibus mandatum ecclesie, incipiunt cum tanto gaudio celebrari divina, quanto gauderet aliquis Christianus ereptus post annos 20 vel ultra a iugo et a vinculis paganorum. Erat autem hec tanta letitia non solum in civitate vel burgis, set in castris et in villis utique^a, nisi forte ubi adhuc stabant capotanei Ecelini, quemadmodum in Montis Silicis sumitate. Nam hii, qui erant per villam et burgum inferius, audita victoria militum sancti Petri in Padua, statim prosilierunt ad arma et secuti dompnum Gontarinum, fratrem in loco Sancte Iustine de Monte Silice^b sub obediencia monasterii sancte Iustine de Padua, terram illico percurrentes, terruerunt inimicos ecclesie; et muniti signaculo sancte crucis, protestantur amodo manifeste, se fovere partem ecclesie et habere ulterius Ecelinum, eiusque amicos pro mortalibus inimicis. Igitur Gerardus de Tarvisio condam presbyter, set apostata nunc et capotaneus in villa Montis Silicis constitutus per Ecelinum, qui et illic in capotanaria sua multa commiserat, que non sunt relatu digna, cum quibusdam suis sequacibus superius fugit ad castrum et summum montis. Set ipse capotaneus castri pro Ecelino, nomine Propheta, Gerardum et eos, qui secum fugerant, manere dimisit in cincta sive in circuito castri, set in castrum intrare nulla ratione permisit. Timuit enim, ne forte de castro vellet facere tradimentum.

4. [Hic redditur Citadella et Mestre per interpositas personarum legato.] Sonant rumores amodo per totam marchiam Tarvisinam. Et ecce habitatores de Citadella, ubi carcer mortalis erat, habito saniori consilio mittunt ad dompnum Tisonem de Campo Sancti Petri, qui cum legato erat Padue, ut quam citius veniat ad Citadellam accipiendam ad libitum suum et voluntatem. Sicque qui capotaneus erat pro Ecelino et Citadellam rexerat usque modo et hii qui cum eo erant, qui voluerunt, protinus ascenderunt zironem, suarum timentes periculum personarum. Quanta autem trepidacio erat istis, tanta erat exultacio carceratis, qui sperabant de tenebris exire ad lucem, de flagellis ad gaudia, de morte pervenire ad vitam; et fractis compedibus, vinculis dissolutis, apertis carceribus, pre nimia letitia lacrimantes carcerati ipsi 300 et ultra, alii videntes et alii non videntes, ad portas Citadelle perveniunt, laudantes misericordiam Iesu Christi et clamantes altis vocibus milites sancti Petri. Erat quippe clamor maximus circumquaque ad portas et voluntas eadem omnibus se reddere Christi nunciis et baiulatoribus sancte crucis. Interea dompnus Tiso advenit, et oblata securitate per eum illis, qui zironem ascenderant, Citadellam habuit et in sua protectione recepit, et omnes loci habitatores et alios sicut fideles ecclesie pertractavit ad honorem et voluntatem dompni legati et potestatis totiusque communis Paduani in rebus et in personis.

Hiis sic peractis in Citadella, custodes castri de Mestre, burgenses et omnes habitantes ibidem, sicut divina voluntas fuit, inventi sunt omnes unanimes una hora, castrum et locum reddere ecclesie et dompno episcopo Tarvisino⁹⁴; et ipsum ei sine ullo tenore concorditer reddiderunt. A quo sunt animo gaudenti recepti et oblati per ipsum dompno legato sicut amodo Christi fidelissimi et devoti.

5. [Hic redditur castrum Cigotum Albrico de Romano.] Hec omnia facta sunt in septimana eadem, qua civitas capta fuit. Set et statim septimana sequenti visum est, quod adhuc quedam vestigia parcium remansissent. Illi enim, qui castrum Cigotum Tarvisini

^a) ubique 4. ^b) de Monte Silice — Iustine addit unus cod. 4.

93) Totum hoc commentum accurate pertinet ad Dondi dall' Orologio Dissertazioni sopra l'istoria di Padova IV, 10—21. 94) Alberto 1255—1275.

1256. districtus habebant, sperantes adhuc forsitan, quod illi de Romano, cum haberent adhuc
 Jun. 27. Tarvisium, possent Paduam rehabere, castrum Cigotum reddiderunt Albrico de Romano,
 Jul. 4. qui Tarvisium possidebat, pretendentes hanc causam, quod ipse scilicet videbatur favere
 ecclesie. Nam in eo tanta dolositas versipellis latitaverat usque modo, quod crediderant
 aliqui, eum longis iam retro temporibus fratri suo Ecelino contrarium exitisse. Set hec
 credulitas* nequaquam locum habuit apud illos, qui noscunt naturalem amorem fratrum.
 Si enim veritatem loquitur Oracius dicens:

Hor. Ep. I.
 10, 24, 25.

Naturam expellas furca, tamen usque recurret,

Et mala prorumpet furtim fastigia victrix,

non erat credibile, quod duo fratres ex utroque parente laborarent et niterentur, ita quod
 unus in alterum tenderet ad inimiciciam capitalem. Sane aliqui de Padua de Tarvisio de
 Baxano et aliunde, sive liberi sive de ipsorum familiis, sunt penas et mortem perpessi,
 qui crediderunt, fratres illos inter se inimicari ad mortem. Immo de certo consilio et
 sciencia utriusque unus eorum parti adhesit ecclesie, alter parti imperatoris, ut utriusque
 partis uterque secreta cognosceret, et illos apcius possent disperdere quos volebant. Nam
 et cautiissimus abbas ille Sancte Lucie primo et abbas factus postea Sancti Felicis de Vicen-
 tia, quidam alter eciam nomine Moscardinus de Pedemonte, nocte multis vicibus reddidit
 fratri ad alterum tulit litteras et secreta. Quod notum fuit in Vando de Vigoncia mortuo
 iniuste, ut superius dictum est, et in multis aliis qui similiter perierunt indigne.

6. [*Hic redduntur legato quasi omnia castra Paduani districtus.*] Audientes illi, qui
 tenebant Estensem rocam et castrum Montagnanam et alias terras de Scodessia, datum
 esse castrum Cigotum Albrico de Romano et sue parti, ipsum Este et terras de Scodesia
 totaliter dompno marchioni et eius nunciis pro eo recipientibus reddiderunt, non verum-
 tamen denegantes^b, quod dabant omnia ecclesie et legato, utpote quia dompnus marchio
 erat in hiis partibus membrum ecclesie principale.

Quid plus? In eisdem diebus^c — quibus fuit Padua, de iugo hereticorum erepta, data
 sancte matri ecclesie, reddita dompno legato et Marcho Quirino Paduano potestati de
 summa et ineffabili voluntate, castro illo fortissimo quod erat in Padua similiter reddito
 operatione^d virtutis et sapientie nobilis dompni Thomasini Iustignani de regno Veneciarum
 per Vendraminum de Pedemonte capotaneum ibi constitutum ab Ecelino, turre eciam et
 Jun. 21. munitissima domo Apicacura in porta Turrisellarum redditis statim sequenti die post civi-
 tatem captam et habitam a legato, affidatis ibi custodibus solummodo in personis — statim
 et^e ista loca sunt reddita dompno legato et communi Padue: videlicet Buvolenta¹, Cin-
 tum², Lucium³, Montagnonum⁴, castrum Montis Rubei⁵, Castrum Novum⁶, castrum
 episcopale Pindisii ceteraque loca omnia totius Paduani districtus, preter summum Montis
 Silicis et Cerrum et Calaonum, tam in montibus quam in plano. Que cum affectu tanto et
 voluntate se preceptis matris ecclesie subdiderunt, ut pauci vel fere nulli forent, qui habe-
 rent preteritorum malorum memoriam aut de transactis cruciatibus condolerent. Profecto
 multo gravior est post penam tranquillitas, et dulcedo post amaritudinem plus delectat

c. Jun. 22. 7. [*De reditu Ecelini a devastacione Mantoani districtus.*] Circa diem terciam post-
 quam Paduana civitas reddita erat, redibat Ecelinus a dissipacione et wastatione Mantoani
 districtus Veronam — quo perrexerat circa principium Madii nunc transacti, ut superius
 dictum est, et per Mantuanum districtum vel^f episcopatum, in quacunque parte potuit,
 illis diebus destruxerat — et ventum erat ad aquas Menzi⁸, ubi nuncius ecce quidam anxius
 et anhelus stetit ante tyranni presenciam et ipsi interroganti: *Que nova?* respondit infelix
 ille: *Mala, dompne, quia Paduam perdidistis*; illum siquidem nuncium absque mora fecit
 occidi suspendio. Post hec per spacium temporis aliquanti advenit alter nuntius primo feli-
 cior et fato editus meliori. Hic Ecelino querenti: *Que nova?* sapienter et devote respondit,
 quod, si eius dompnationi placeret, volebat ei secrete loqui. Hunc commendavit tyrannus
 in corde suo; et auditis secreto rumoribus insperatis, quos eciam bene potuit occultare et

a) crudelitas 1. 2a. b) affirmantes 2. 2a. c) in eisdem vero temporibus 2. 2a. d) operatione — Venotiarum addit
 unus cod. 4. e) tunc quoque 4 pro statim et. f) districtum vel addit unus cod. 4.

1) Bovolenta v. supra p. 75, n. 61. 2) Cinto 5) Monterosso v. ibid. n. 16. 6) Castelnovo a
 v. supra p. 80, n. 87. 3) Lozzo v. supra p. 74, Patavio inter occidentem et meridiem. 7) L. VIII.
 n. 58. 4) Montagnone v. supra p. 62, n. 17. c. 1. p. 103. 8) Mincio fl.

novit transmutare in aliud, finxit se aliud audivisse. Et parva temporis quantitate trans-¹²⁵⁰
 acta, ecce ad eum veniunt de suis militibus quidam, qui Padue erant in conflictu, scilicet¹²⁵⁰
 nunc^a Gorgia, nunc Crepada, nunc Bruxa, nunc et alii, non eadem hora set successive.
 Ansedisius autem, qui Padue potestas extiterat, stabat adhuc Vicencie, ut denarios et
 5 pecuniam, quam Ecelinus eciam habebat Vicencie, colligeret festinanter in unum et ad
 suum dompnum exportaret; quem cum sua infelicitate videbit. Ipsis ergo suis militibus
 congregatis ad Ecelinum et de capta Padua cognita veritate, Ecelinus ipse aliud mente ha-
 buit et aliud dixit ore. Confestim namque taliter ordinans gentem suam, quod omnes
 Veronam trahat et nemo valeat deviare, quamvis die iam inclinante, iussit transire Men-
 10 zum. Quo siquidem transvadato, quamvis omnes crederent hospitari, tamen fecit taliter,
 quod exercitus, tota nocte defessus, collectus est in Verona. Tunc murmurabantur latenter
 et timorose per omnes, Paduam esse captam ab inimicis; et sic quamvis Ecelinus hoc
 tegeter quantum posset, vulgus veruntamen noscens omnia non erat sine lacrimis et
 dolore. Igitur ne liceret mestis gentibus mutare propositum, claudi fecit omnes ianuam
 15 civitatis, custodes ad stratas posuit et si quis recedere presumebat, manibus et pedibus
 truncabatur. Ad hec fecit eos subdole convenire in unum conclusum locum, et iussit, ut
 veniant sine armis, hoc forte, ut possit eos facilius detinere incautos. Et statuit aliquos
 suburrone^b suos fidos ire per turbam gencium, qui dicebant, fingentes se dicere in se-
 creto: *Nos sine dubio imus Paduam, et si inimicos invenimus ibidem, ipsos trucidabimus*
 20 *tanquam canes.* Contristati attamen Paduani diversi diversimode cogitabant, timentes ali-
 qui, patres suos filios et uxores fratres vel consanguineos in civitatis occupatione peremptos,
 aliqui suas divicias esse raptas et domos, aliqui civitatem Paduam totaliter ignibus et san-
 guinibus deformatam. Contingit enim ut plurimum, quod si quis abest a re principaliter
 exoptata, vix est absque sollicitudine et timore et assidue pericula suspicatur.
 25 8. [*De Paduanis carceratis Verone.*] Vult amodo Ecelinus sui odii venenum evomere,
 quod longo iam tempore cupiebat in gentem effundere Paduanam. Et suis convocatis com-
 plicibus, quos fingeat habere karos, inter cetera, que locutus est inter eos, breviter con-
 silium peccit, quod facere habeat de Paduanis, quos iam conclusos tenebat in loco uno.
 Super quo Antonius, qui dicebantur Brosima, filius olim dompni Lemici de Ardengis de
 30 Padua, qui eciam nunc erat Vicentinus potestas pro Ecelino, suum bona fide consilium
 dedit, quod Paduani veniant cum ipso Vicenciam, quos illic tenere potest ad utilitatem
 amicorum commodius et ad inimicorum confusionem et mortem. Surrexit protinus et
 locutus est alius miles quidam diverso modo et ait suum dando consilium, quod Paduani
 omnes prorsus teneantur Verone; timendum quippe est, ne si Paduam appropinquant, ad
 35 partem alteram convertantur, et sic foret error novissimus peior primo. Quid ultra? Primo
 detineri fecit cunctos illos de Plebe Sacci, unde legatus venerat; secundo illos de Citadella,
 quoniam locum illum reddiderant sui de Citadella; tertio bubulcos; post quos pedites et
 milites, set istos ultimo loco; nam ipsi primo ceperunt alios et ipsi postmodum capti sunt
 et in carceribus positi, denuo^c cum aliis perierunt. Et fuerunt numero undecim milia per-
 40 sonarum et ultra de solis his de Padua et Paduano districtu, quos in carceribus Verone
 positos et detentos vir ipse perdicionis et homo inaudite iniquitatis morte mala tempore pro-
 cedente perire fecit fame siti frigore nuditate, aliquos suspendio, aliquos quoque gladio,
 alios vero igne. De tanta quoque multitudine captivorum nunquam 200 Paduam redierunt.
 Et habuit Ecelinus predictorum omnium, quos sic mortaliter carceravit, equos arma ten-
 45 toria vestimenta pecuniam cunctaque ornamenta, que tulerant studiose ad Ecelini deco-
 rem et ad sui magnificentiam warnimenti. Iam ecce secundo diebus istis depauperata est
 civitas Paduana; primo namque diviciis per milites sancti Petri, secundo personis et rebus^d
 per vicarium antichristi. Set depauperacionis prime nulla est comparacio ad secundam;
 inopia namque rerum poterit restaurari, set non est restauracio personarum. Immo^e nulli
 50 exstat ambiguum, quod humani generis tanta facta perdicio, in Verona specialiter in etate
 presenti, viris perditis, mulieribus viduatis, dampnificavit populum Paduanum in tantum,
 quod neque secunda etas neque tertia neque quarta poterit restaurare, quod iniqui et
 tyranni pravitas abolevit. Quare^f consulo, quod provideant populi civitatum, ne talibus
 dompnis se submittant, quorum rabies bonos opprimat, malos foveat, iniquitatem diligit

55 a) nunc addit unus cod. 4. b) suburrone 1. 2. 2a. c) demum 2. 2a. d) rebus 3; ceteri codices praebent homi-
 nibus. e) iam 2. 2a. f) Quare 4; ceteri codices Qua.

1256. et odiat equitatem. Est enim, ut ait philosophus, sors gravissima, sors mortalis, quociens iniquus gladius^a veneno aevissimo sociatur.

Jun. Jul. 9. [De pugna quadam facta ad rostram Longare.] Diebus illis, dum talia tractarentur et fierent per inimicum ecclesie in Verona, et Paduana civitas mandatis ecclesie in omnibus obediret, stabat legatus cum suo clero in monasterio sancte Iustine de Padua in contrata Prato Vallis. Illuc ad ipsum cuncti conveniebant, ut de factis Padue et Paduani districtus salubriter disponeret et tractaret. Et quoniam quasi communiter ab omnibus dicebatur, quod Vicencia posset haberi de facili et eripi^b de dominio Ecelini, super hoc cogitavit legatus cum potestate Padue, cum dompno marchione Azone de Este, qui novissime his diebus advenerat, et cum aliis sapientibus et potentibus civitatis. Ita quod per eos provisum est taliter, quod venerunt Paduam electi quidam milites et pedites de Bononia cum venerabili viro fratre Iohanne de ordine Predicatorum, et de Veneciis et de Cuglia venerunt pedites et baliste, de Ferrara milites et pedites, electa quantitas, et stabant omnes ire parati quocumque dompno legato placeret. Tunc quamvis warnimentum nondum exiret totaliter, milites quidam et pedites die 10. exeunte Iulio mane iverunt, ut rostram^c sive clusam dirumperent, que tenebatur a Vicentinis obstrusa in loco ubi dicitur a Longare¹⁰; nolebant enim, quod aque ille Paduam vel ad Paduanum districtum decurrerent. Itaque Vicentini milites et pedites exierunt obviam, ut apercionem aque contradicerent Paduanis. Unde illic apud aquam commissa est pugna quedam, ibique incursus extitit militum pugnancium prudenter utrinque. Fuit igitur fractio lancearum et stridor, tintus ensium in galeis et loriceis, et pugnatum est hinc inde viriliter quasi per unam horam, donec prostratis aliis de Vicentinis in terram aliis revolutis ad aquam aliis de campo fugatis, vagantur destrarii ignientes^e per campum, sellis vacuis, loris inequaliter pendentibus contra pedes. Iacuerunt per terram clipei, enses fracti, arma multa militum et peditum sunt neglecta per vias. Et ita denuo post conflictum mortuus ibi iacuit Antonius Brosima potestas Vicencie, Marcha brunus de Vivario, Biata de Padua, qui tunc contra Paduanos pugnabant, Karus de Marano et miles quidam qui vocabatur Aregle. Longinus vero, iuvenis quidam de Berrica^d mortuus est in aqua et alii quam plures cum eo. Tunc dompnus Gerardus iudex similiter de Berrica, Wido Pandecampi de Maledo, Andreas de Lusco, et filius dompni Gerardini et multi alii de Vicentia capti sunt in hoc certamine die illa; et Paduam sunt conducti.

Jul. 30. 10. [Qualiter gens legati est Longare perterrita.] Eodem mense Iulii, scilicet penultimo die mensis, movit legatus de Padua et cruce aurea more solito antecedente ad^e ipsum vexillo crucifero allevato, clericis et militibus honorifice sociatus, equitavit in Christi nomine ivitque et posuit se ad Arlexicam¹¹. Ad quem protinus potestas cum Paduanis, dompnus marchio cum Ferrariensibus, Mantuani cum eo, etiam frater Iohannes cum Bononiensibus suis, Veneti et Cuglienses, Veronenses et Vicentini de suis expulsi patriis et gentes alique de Romagna totumque warnimentum, quod collectum erat in Padua, convenit magnifice et potenter. Quibus omnibus congregatis, equitavit exercitus, et die Martis prima Augusti castra metatus est ad Longare. Illuc enim venit Albricus de Romano cum quadam gencium quantitate, data sibi fiducia per legatum. De cuius adventu quodam modo mirati sunt omnes, et fuit rumor quidam et quasi tumultus in populo propter adventum eius, set ob dompni legati reverenciam siluerunt. Tunc constitutus est dompnus marchio capitaneus et tocius exercitus merescalcus; et hoc modo gens tota quieta fuit et securior propter dompni marchionis magnitudinem sapienciam et virtutem. Ibi habundavit exercitus multis bonis, pane vino et victualibus omnibus ad talia oportunis, apertum cubalium¹² de villa, que appellatur Custodia¹³. Inter cetera namque cubala sive cavernas^f, que sunt multe per montes illos, hec est caverna^g pre ceteris mirabilior subter montem, longa per miliare et ultra, in altum ardua, in latum ampla, hyemali tempore calida, frigidissima in estate, obscura omni tempore, si non illic luceant cerei aut faces; hinc vina optima, que tamquam in cellario cuncti de circumstantibus villis tempore vindemiarum reponunt, 50 ad exercitum sunt delata. Dompnum legatum et alios omnes vina illa letificaverunt plurimum, fecerunt yllares et iocundos. Stetitque gens tota ibidem diebus aliquibus placide et

a) additus addit 4. b) capi 2. 2a. c) iginenter 2. d) Berucha 2; Beriza 4. e) ante 2. 2a. f) cameras 4. g) camera 4.

9) septum. 10) v. supra p. 42, n. 68. 11) Arlesega a Palavio inter occidentem et septemtriones 55 12) cavum, Ital. covile. 13) Costozza a Longare ad meridiem.

letanter. Set extrema gaudii luctus occupat. Nam loqui ceperunt aliqui per exercitum sub-¹²⁵⁶
surrantes, quod Ecelinus de Romano cum magna multitudine gentis venerat de Verona ^{Aug.}
Vicenciam et crescebat quotidie gens ipsius et hoc specialiter faciebat pro legati exercitu
invadendo. Inde timor et tremor aliquos de gente legati perterrituit, et ceperunt cogitare
solum de suo facto, quid foret eis in tali articulo faciendum. Est autem non bonum indi-
cium in expeditionibus civitatum et verris, cum hii, qui debent communitati consulere,
utilitatem spectant propriam, non communem.

11. [*Qualiter legatus cum exercitu rediit de Longare.*] Hoc itaque notaverunt legatus,
potestas et marchio, et parabant apponere tanto vulnere medicinam. Set ecce primo Bono-
nienses — nec inquiri potuit auctor commote rixe — aperte lamentari ceperunt, quod sol-
dum sive salarium a suo sibi communi promissum penitus habere non poterant, unde illic
amplius manere nolebant; nec potuit frater Iohannes eorum magister et rector ipsos ad
manendum ulterius confortare. Stabant autem ipsi Bononienses cum eo segregati ab exer-
citu aliquanto spacio contra hostes. Itaque Veneti et Clugienses aencientes aliquid per
exercitum murmurari, naves suas quasdam, quas iam traxerant ultra rostram, reduxerunt
nocte quadam versus exercitum ad locum securiorem. Et sic istis visis et auditis indiciis
pronosticantibus non ad bonum, statim nocte una iussit et voluit legatus et stare fecit ^{Aug. 8.}
totum exercitum providum et armatum. Et sequenti die in vigiliis sancti Laurentii, scilicet
9. die intrante Augusto, movere ceperunt multi temptoria et castra de locis suis, quasi ^{Aug. 9.}
iam vellent arripere viam et tenderent ad regressum. Quid plus? Nec legati reverencia
valuit nec potestatis mandata vel marchionis; set ceperunt omnes et singuli rueri et inor-
dinate Paduam regredi, tanquam hostes sequerentur eorum terga. Videns itaque potestas
quam subito, quod talis impetus et amencia inconsulta suam posset civitatem dampnificare,
quod absit, suspicans se in suo exercitu serpentem quasi nutritis in sinu, premisit illico
festinanter nuncios suos ad civitatem, ut ianue claudantur; et quod mandavit, factum est.
Set parva transacta mora, ecce Albricus de Romano properanter potestatem preveniens,
civitatem ex omni quasi latere circuivit, postulans intrinsecus hospitari; nemo tamen scire
potuit, quid eius animus intendebat. Unde recessit indignatus et murmurans, et hospi-
tatus est extra civitatem, quasi per miliare; sequenti quoque mane Tarvisium ivit. Lega-
tus autem et totus exercitus Paduam sanus et incolomis est regressus.

12. [*Quo tempore dompnus episcopus et dompnus abbas Sancte Iustine de Padua sunt in
suis dignitatibus positi.*] Hic pretermittendum non arbitrator, quod divina dispensacio ultra
communem valenciam hominum commendanda de sua ineffabili bonitate sine intermissione
procurat, quod humanum genus salubriter gubernetur habeatque in spiritalibus eciam
patres venerabiles et dignos pastores in suis locis. Hii namque diebus, quibus sedes episco-
patis in Padua iam tempore longo vacaverat propter tyrannidem Ecelini, vir venerabilis et
discretus, moribus imitandus; divina et humana lege perspicuus, olim filius nobilis viri
dompni Forzate de Padua, Iohannes nomine, quod recte sonat Christi^d gracia, dignitate
episcopali ab ipsa sancta Romana ecclesia iam antea dignis meritis acquisita, in anno
Domini supradicto 1256. die 3. intrante Augusto, a cuncto clero et populo Paduano pro-
cessione celebrata sollempniter, in sua sede episcopali de Padua, susceptus feliciter,
honorabiliter est locatus, cunctis ympnizantibus et psallentibus sive cantantibus: *Te Deum
laudamus*, et odas^e alias ad laudem Domini pertinentes. ^{Aug. 3.}

Luce vero tertia ante presentem diem, ut puta prima die Augusti, abbas Iacobus, vir ^{Aug. 1.}
omni laude dignissimus, collocatus erat et positus in sede sua^f monasterii seu abbacie
sancte Iustine de Padua, per dictam sanctam Romanam ecclesiam sibi date.

13. [*Post regressum exercitum de Longare loquitur Ecelinus Vicencie inter suos.*] Audito ^{post}
Vicencie, quod warnimentum legati recesserat de Longare, hostensum est magnum gau- ^{Aug. 9.}
dium Vicencie apud omnes. Set fuerunt plurimi, quorum leticia ficta erat. Nam aliqui
expectabant ibidem de servili iugo collum eripere per legatum et gentem suam; nequaquam
autem suum animum hostendere presumpserunt, memores, quod paucis adhuc diebus
elapsis, quando scilicet Padua capta fuit, viri quidam de porta Sancti Petri de Vicentia,
muniti niniurn prope signaculo sancte crucis, impiis manibus et indignis in civitate pro-
pria sunt occisi. Interea stante legato in Padua cum toto warnimento predicto, Ecelinus

55 a) Quod populus 4. b) si add. 4. c) vero 2. 5. d) Dei 2. e) omnes 2. 2a; orationes 5. f) in sede sua
unus addit cod. 4.

1256. Vicenciam venit cum Theotonicis, quos semper ducebat secum, et cum magna militum et
 post
 Aug. 9. peditem quantitate. Qui sciens Vicentinos diversos diversimoda cogitantes, stetit in eorum
 palatio, et facta concione solempni, non solum de populo Vicentino, set de cunctis aliis,
 quos habebat de Verona de Lombardia de Pedemonte et aliunde, hec verba locutus est inter
 eos: *Etsi contingat aliquando, quod iniquitas equitati preiudicet, corrumpatur iusticia ab
 iniustis, Dei tamen violencia nullatenus violatur, neque est ingenium humanum sufficiens in
 cunctis discernere plenarie, quod est iustum. Immo solus ipse Deus omnipotens iuste consi-
 derans universa, quod est melius in omnibus statuit et disponit. Est namque verum, quod ini-
 mici nostri, pars quippe rationi contraria et rectitudinis inimica^a, districtum Vicentinum inva-
 serant^b et minabantur quidam voluptuose viventes, civitatem Vicenciam insultare, volentes
 viros bonos confundere, qui vitam insontem ducunt nequaquam rapiunt alienum, disperdere,
 nos et nostram civitatem igni submittere, effundere sanguinem innocentem, exheredare imme-
 ritos, orphanare pupillos, viduas compellere mendicare. Placuit autem Deo, qui dampnat ini-
 quitatem, ut scisma cresceret et sedicio inter eos, dum vires nostras plurimum pertinentes, non
 utique presumpserunt nos expectare in campo, sed iter suum arripuerunt inordinate, conversi
 quidem in suum improprium et in fugam. Nos igitur cognoscamus a Domino quod est factum,
 et simus unanimes et concordēs, equis et armis viriliter preparati; quoniam si considero ami-
 corum magnificenciam et vigorem, propositum et laudabilem voluntatem, non multa tempora
 elabuntur, quod amicis nostris honor accrescat et gloria, virtus et potencia extendetur. Erit
 autem nostris inimicis confusio dolor et dispersio violenta, mortis eciam extrema obscuritas et
 inreparabilis in eternum.*

Hec autem omnia supradicta huius noni libri sunt in predicto anno Domini 1256. facta^c.

EXPLICIT LIBER NONUS

INCIPIIT DECIMUS.

1. [Hic faciunt Paduani spaldum pro securitate sua et civitatis.] Parata credit amodo
 esse tempora Ecclinus, ut Paduam valeat rehabere, sive incolumen sive lesam. Itaque
 nocte quadam sollicitus et insomnis inter cetera magna et ardua facta, que corde magna-
 nimo revolvebat, ait ad semet ipsum et solum: *Ecce iam inimici fugam arripuerunt de
 campo; et necesse est de duabus occasionibus unam esse, forsitan vel utramque, aut enim est
 scisma et sedicio inter eos, aut forte timoris causa. Colligam igitur vires meas et Paduanos
 dante Domino sub pedibus conculcabo, aut^d terga conteram proditorum.* Et sic continuo post
 hec infra suum animum revoluta, quamvis Vicencie gentem copiosam haberet, non ne-
 glexit tamen litteras et nuncios mittere ad quamcunque partem, unde sperare potuit suum
 accrescere warnimentum. Scivit enim, quod habundans cautela non nocet, et qui paratus
 fuerit oportunus^e, vix poterit irrideri. Tunc, sive per famam fuerit quam nullam latet secre-
 tum, sive per ex loratores qui facta referunt civitatum ad civitates, cognitum est in Padua,
 quod Ecclinus proponit invadere Paduanum districtum. Ergo deliberato consilio, statuunt
 Paduani fossatum et spaldum fac re a latere civitatis Paduane versus sero, in qua parte
 potius expedire videtur, propter futurum^f exinde inimici adventum, foris muro scilicet
 circa trecentos passus; et quamvis laboriosum extiterit, omnes tamen voluntarie laborantes
 opus magnum paucis adimpleverunt diebus, utpote longam foveam, quasi per miliaria
 tria, amplam eciam, ut quasi Brente alveus crederetur. Fovea quidem facta, constructum
 est ibi spaldum trabeum longo tractu fortissimum^g et condempsum, turres quoque lignee,
 tortirelle sive prederie certis locis, ut si temerarius inimicus accesserit, redeat cum pudore
 et dampno. Hoc opus tamen nullus vilitati ascribat, quod equidem factum est potius
 propter civitatis et personarum^h tutelam, quam ipsius civitatis^h decorem. Nam qui possent
 pugnasse postmodum intra spaldum securiores, foris exierunt ut plurimum, sicut postea
 tempore discriminis patuit manifeste, et pugnantes extrinsecus viriliter contra hostes, ex
 eis ceperunt quosdam, multos converterunt in fugam, vulneraverunt aliquos et aliquos
 occiderunt.

a) inimica 4; ceteri codices: inimici. b) invaserat 1. 2a. 4; invaserunt 2; invaserunt 5. c) deest 1. 2. 2a. d) an
 et? e) oportunus 2. f) et add. 2. g) firmissimum 4. h) et personarum — civitatis desunt 1.

2. [*Hic victa Montegalda et Montegaldella, venit Ecelinus versus Paduam hostiliter.*] Movit quoque diebus illis Padue persecutor et hostis, et hoc solum mente gerens propositum, scilicet Paduam occupare, si poterit. Perrexit prima fronte ad locum illum dictum superius de Longare, ubi rostram sive clusam reparari fecit firmius, ut aque circa Paduam descenderent. Motusque exinde ivit Montegaldam¹⁴ et Montegaldellam¹⁵, loca Vicentini districtus, que iam videbantur reddita esse parti ecclesie et Ecelini dominium neglexisse et partem. Nolens autem ibi personaliter facere moram, Vicentinos illic reliquit, eis districte precipiens, ut obsidentes utrumque locum, exinde non recedant, nisi utriusque loci proditores personaliter habeant eosdemque ad eum ducant vinculis alligatos. Ipse itaque venit Arlexicam¹⁶, terram Paduani districtus, cum ingenti turba gentium et exercitu copioso, et crescebat cotidie gens ipsius. Dum autem Vicentini obsiderent sibi precepta loca, elapsis diebus paucis post Ecelini recessum, ibi comissa est pugna quedam, et ex utraque parte multis mortuis, Vicentinis tandem est reddita Montegalda, recedentibus illis, qui eam reddiderunt, solummodo in camisiis et in braciis. Et sic postea dum victores turrim Montegaldelle deposcerent, negantibus illis qui defendebant, et dum se prepararent extrinseci turrim incidere, videntes intrinseci se perire, turrim et se omnes protinus reddiderunt; et sic alligati vinculis, ducti ad Ecelinum, iussu eius sunt luminibus excecati, dum ipse fremens et iratus assereret, ipsos se non reddidisse immo per violentiam esse captos. Et erant hec omnia in Augusto circa finem ipsius mensis in predicto 1256. anno.

3. [*Hic stat Ecelinus prope spaldum Padue, et nominantur gentes que sunt cum eo*] Tunc processit copiosus exercitus Ecelini de loco Arlexice, et veniens versus Paduam, castra metatus est in confinio de Tranbaque¹⁷ et de Arelda¹⁸. Et facta unica hospitacione ibidem, venit die dominico 5. exeunte Augusto et hospitatus est cum exercitu suo toto et maximo iuxta Brentam, in territorio scilicet et in villa Vedeite¹⁹ prope Paduam per unum miliare vel circa hoc. Villas inde totaliter spoliavit, vastavit fruges, arbores extirpavit et, ut vere loquar, omnia generaliter mobilia rapuit, que locorum habitatores vel nequiverunt secum ducere vel Paduam deportare. Sed nec sufficere poterant illarum villarum spolia tantis turbis. Erant enim cum Ecelino Veronenses generaliter pro communi, omnes Vicentini, similiter Feltrini et Bellunenses comuniter omnes, milites Cremonenses et Papienses in maxima quantitate, de Placentia de Vercellis, Brixianenses et Pergamenses et gentes alie tante de diversis partibus congregate, quod longum foret singulariter numerare. De Theotonicis non est dicere, quoniam multos habebat ad soldum et sine ipsis omnibus nusquam ibat. Stans hic potentissimus et magnificus Padue inimicus, manifeste considerat, quod irrupere nequid in civitatem. Itaque multa consilia faciens, cepit examinare et querere ab aliquibus Paduanis, quos secum de Verona conduxerat et qui precipue noverant situm loci, quid fieri posset ad inimicos potius confundendos. Cui Paduani ipsi, non audentes dicere de recessu, quam caucius poterant respondebant, hoc esse dampnum maximum quod fiebat et eternum obprobrium Paduanis. Unde fideliter ei dabant consilium, quod hic moram cum exercitu faceret et interdum gentes poneret ad spaldum impugnandum et invadendum, quoniam hii, qui venerant Paduam in succursum, ibi pro certo non multo tempore morabuntur.

4. [*Hic exeunt Paduani obviam Ecelino, et nominantur gentes, que sunt cum eis*.] Scientes amodo Paduani, quod locatus est exercitus valde prope ad civitatem, exire voluit obviam inimicis. Et cum tentoriis, travachis²⁰ et tendis exeunt civitatem magnifice, locantes se foris a civitatis muro et intra spaldum, ubi erat et habitacio dompni legati et sui cleri, qui in loco et monasterio spaciose sancti Benedicti posuerat suam mansionem et sedem quam plus prope poterat ad inimicos. Erant autem in hoc Paduanorum immo ecclesie warnimento dompnus Gregorius sancte sedis Aquilegiensis patriarcha²¹ cum militibus suis de Foro Iulii, veneratque hesterna die, habens secum societatem honorabilem

50 a) autem unus add. cod. 4. b) trabaq; 1; trambache 2a; trābaq; 3; Tumba 5. c) Areolda 5. d) tedium 2; tendum 2a. e) nunquam 5. f) igitur 4. g) modo erant 2. 2a. h) eo 1. i) prope addit unus cod. 4. k) apud 2. 2a.

14) v. supra p. 42, n. 66. 15) Montegaldella inter Arlesegam et Trambacche. 19) hodie Chiesa dextera fluvii Bacchiglione ripa, exadversum Montegaldam. 16) v. supra p. 116, n. 11. 17) Trambacche prope Patavium, ad occidentem. V. Verci Eccl. II, 345. 20) tabernaculis. 21) v. supra p. 85, n. 25.

1256. et decentem; et in eius societate venerat dompnus Biaquinus de Camino, vir providus et
 Aug. discretus, sapiens strenuus et astutus. Erat illic etiam nobilis ille Azo, Dei et apostolica
 gratia marchio Estensis et Anconensis, qui venire fecerat Ferrariensem miliciam quasi
 totam; pedites autem nondum venerant, set prorsus in brevi venturi erant. Volebat equi-
 dem ipse marchio totam suam movere potenciam pro matre sua Padua defendenda, ut
 asserebat. Fuerunt illic in magna parte milites Mantuani, quos scilicet compellebat amor
 quodammodo naturalis. Dicunt enim qui recolunt, quod quidam specialis amicitie vigor
 quasi radicans antiquitus extat inter Mantuam et Paduam longis temporibus iam transactis,
 usque videlicet illo tempore, quo 9 civitates de Lombardia venerunt²² hostiliter usque ad
 Pontem Brente²³ de Vigoncia²⁴ pro Padua invadenda; inter quas dum esset Mantua, miles¹⁰
 quidam Mantuanus probus astutus et sapiens, predecessor dompni Zuconis militis Man-
 tuani, Paduanorum hostes sapienter et ingeniose submoyit ab obsidione seu exterminio
 Paduano; quare adhuc commune Paduanum omni anno donat heredibus^b dompni Zuconis
 unum spariverium^{c.25} iure feudi. Erat etiam in predicto warnimento ecclesie pulcra satis
 quantitas Venetorum et Cugliensium, quorundam etiam de Romagna; erant illic etiam,¹⁵
 qui expulsi fuerant de Verona tempore tyrannidis Ecelini. Milites vero Bononienses et
 pedites, qui cum fratre Iohanne venerant ob sancte crucis reverenciam, ut dixerunt, ecce
 nunc cum ipso fratre Iohanne recesserant, dompnum legatum et alios, qui pro cruce pugna-
 bant, in maiori, immo maximo necessitatis articulo relinquentes. Set hoc ipsis impro-
 perare non audeo, quoniam apud ipsos Bononienses in sciencia litterali nutritus, in anno²⁰
 Domini 1221. illic a Boncompagno meo dompno et magistro, nacione et eloquencia Flo-
²⁶rentino²⁶, licet indignus, recepi officium magistratus.

5. [Prinus insultus, quem fecit Ecelinus ad spaldum Padue.] Utriusque partis gentibus
 et amicis, ut dictum est superius, preparatis et cognito per Ecelinum, quod in quantum
 in numero personarum warnimentum ecclesie suo warnimento comparari non poterat, suam²⁵
 Aug. 30. voluit experiri fortunam. Ergo die Mercurii, penultimo mensis Augusti in supradicto anno
 1256. movit miliciam suam totam, movit etiam magnam peditum quantitatem, premisit
 balisterios et waldanam omnesque wastatores cum illis, et miro quodam modo et sapienti
 ordinavit 6 acies militum sub certis insignis et vexillis, ardentis quidem armis fulgentibus
 in dextrariis faleratis. Stetit autem ipse magnificus et timendus in septima Theotonicorum³⁰
 suorum acie, in qua erat solitus confidentius equitare. Iussit dictos ballisterios et waldana-
 nam procedere cum wastatoribus, ferentibus runcones^{d.27} acutissimos et secures, fossoria
 et ligones, arbores incidere et rubeta^{e.28}, vineas et segetes omnes; planare vias fossasque
 cunctas obstruere, tamquam militum expectaret incursus et optaret habere bellum sangui-
 neum et campestre. Gente siquidem ordinata, subito pervenit ad spaldum et fossas, que³⁵
 nondum ex toto complete erant, optans, ut videbatur, quod intrinseca milicia etiam se
 committeret casui et fortune. Tunc dompnus Marchus Quirinus providus Paduanus potestas
 fecit illico signum dari, et gens tota cruce signata, que fuit in civitate et extra, repente
 devoluta ad spaldum hostibus viriliter occurrebat. Immo, secundum quod volebat dompnus
 marchio^f, comes de Sancto Bonifacio, dompnus Biaquinus ceterique magnates et nobiles⁴⁰
 viri, strenui et prudentes, tam scilicet forenses quam cives, esse potuit illa dies, qua
 Deus iustum fecisset iudicium et vidisset civitas Paduana de magnis suis iniuriis recompen-
 sationem meritam et vindictam. Nam cuncti milites ecclesie et legati, armis militaribus
 refulgentes, sedentes quoque stabiles in bellicosis destrariis, nichil securi minus, quam si
 foret quilibet in castello, alto vigore animi mirabiliter premuniti, hastis ad feltrum positis,⁴⁵
 portam spaldi rumpere iam parabant et sub fortune alea securissime exponere se et sua.
 Prohibuerunt autem dompnus legatus et dompnus patriarcha militibus ipsis penitus, ne
 exirent, imposita gravi pena rerum et personarum. Exiverunt ergo multi pedites motu

a) apostolice sedis 2. b) ipsius add. 4. c) sparmerium 2; sparaverium 4. d) rincones 1; runcones 2. 2a; ron-
 cones 4. 5. e) sic 4; ceteri codices rubeas. f) Marchus Quirinus et 2 pro marchio. 50

22) anno 1202 secundum Chronicon Patavinum ap. Florentino, „magne magistro in grammatica,“ qui
 Muratorum Antiqu. Ital. IV, 1125, anno 1201 se- inter cetera scripsit historiam obsidionis Anconae,
 cundum Antonii Godi annales. 23) Ponte di cf. Salimbene ad 1233 p. 38. 39, et Sarti De cla-
 Brenta a Patavio inter orientem et septentriones. ris archigymn. Bolon. professoribus I, 508. 27)
 24) Vigonza a Patavio inter orientem et septem- falces. 28) loca rubis consita. 55
 triones. 25) accipitrem. 26) De Boncompagno

spontaneo extra spaldum et cum waldana et cum inimicis pedestribus, qui ante venerant, strenue pugnaverunt, ita quod hac die de gente Ecelini circa 14 vulnerati redierunt ad castra, tres mortui iacuerunt in campo. Quartus autem quidam de gente illa tyrannica Paduanum quendam cepit, adiutus a tribus, nomine Placitum, qui se virum de curia, cantorem scilicet fatebatur et erat; et captor capto suspensum minabatur. Set recuperatus Paduanus a suis, eadem hora tanquam bonus debitor illic in quadam arbore dedit et reddidit suspensum minatori. Duo etiam pedites de gente legati sunt mortui die illa pugnantes viriliter, ut verum fateor^a, contra hostes quasi circa 10 et ultra. Vulnerati vero 5 redierunt ad civitatem. Sic quoque steterunt milites Ecelini de mane usque ad vespertas die illa inertes et tandem ad tentoria sunt reversi.

6. [*Hic facit Ecelinus secundum insultum ad spaldum.*] Altera vero die movit Ecelinus^b miliciam et pedites supradictos et iterum reversus ad spaldum, aut procul dubio expectabat, quod Paduanum warnimentum exiret ei obviam ad pugnandum, aut sperabat forte, quod in civitate scisma vel sedicio moveretur. Volebat namque castrum quod olim in Padua fecerat introire, si posset; quod si ei contigisset, quod absit, Padua iam non amplius Padua diceretur. Q quociens illa die furor et rabies Ecelini optavit Vendramo^c de Pedemonte mortales penas usque ad finem mortis et sine morte perpetuo duraturas! In eo enim pre ceteris confisus aliquando, capotaneum ipsum in castro Paduano posuerat, in quo sperans, nulla ratione timebat dominio tante civitatis carere et sic per consequens nichil de tota marchia dubitabat; nec unquam crediderat ante factum, quod ipse Vendramus fidelitati sue commissum castrum hostibus unquam redderet, prius immo subiret mortem et si quid horribilius foret morte. Stantibus autem sic militibus Ecelini, multi de suis peditibus moti sunt, cum waldana tendentes velociter, quasi venirent ad portam spaldi. Set cum legati milites non permitterentur exire, Paduani quidam pedites et aliqui forenses cum eis, hostibus venientibus occurrerunt in contrarium contra spaldum. Inter quos fuit vir quidam strenuus et fortis in armis, nomine Bonxemblante, qui condam multo tempore propter sue persone decorem et probitatem, valde karus fuerat Ecelino et inter multa discrimina eius assistens lateri, reddebat ipsum intrepidum et securum. Hic demum post temporis diuturnitatem considerans sui dompni Ecelini tyrannidem diebus singulis inolere, Verone cum ipso permanens, caute et sapienter arripuit subterfugium, iam antea diucius preconceptum. Exiit igitur in hoc loco dictus Bonxemblante cum ceteris pro cruce pugnantibus et pedestrem pugnam faciens contra pedites sancte fidei inimicos, tres in parva mora temporis dedit morti, duos quoque vulneratos mortaliter compulit ad castra scelerata redire; et ita cum hiis^d, qui secuti sunt eum, prudenter barram^e quandam factam ab inimicis discerpuit^f suosque consocios verbis et factis animavit in tantum, quod de illis adverse partis in die illa, sive per manus eius sive per manus compugnancium secum pro ecclesia sancta Dei, circa 40 mortui iacuerunt per campos, vulnerati vero plures quam 50 usque ad Ecelini tentoria redierunt, cruore signante vias. De peditibus etiam partis ecclesie tres meruerunt premium sacre mortis, vulnerati vero circa 25 redierunt ad civitatem, fugatis inimicis ad castra. Ecce iam hora vespertina advenerat, cum Ecelinus de morte peditum nichil curans, set expectans hoc solum, quod milites civitatem exirent, suos milites nusquam moveri permiserat. Et sic spe rabida defraudatus in totum, se cum sua vertit milicia tota et equitavit versus stratas et vias, que veniunt de parte Baxani, ut victualibus, que de Baxano ad eius exercitum ferebantur, daret securitatem et comeatum. Novissime namque diebus illis prudentia militum et peditum positorum per legatum in Rovolone^g violenter acceperat circa 40 plaustra vini cum Tubulcis et bubus, que iussu dompni Ecelini, Mainardus capotaneus Baxani et Pedemontis ad Ecelini exercitum trans mittebat.

7. [*Querit Ecelinus consilium, unde possit in civitatem irrumper.*] Postquam duabus vicibus Ecelinus in vanum steterat circa spaldum, tunc aliud fecit propositum et sero quodam, cum castra iam forent clausa silencio, Paduanos quosdam, quos secum de Verona conduxerat, scilicet Tomaxium Iohannis Zoti de Padua, Vitalianum de Areolda et Fredolfinum notarium, quos dicebat fideliores quos haberet in Padua, et alios forte circa 12 fecit ad se venire, et ait illis: *Ecce iam inimici, in suis tantum municionibus confidentes, exire ad*

a) fatear 5.

b) eandem addit 4; suam add. 5.

c) Vendramio 2. 4.

d) hii 1. 2a.

e) discrepuit 1. 2a.

55 f) scilicet — in Padua et alios desunt 1. 2a. 3.

29) sepimentum.

30) Rovolone a Patavio ad occidentem.

1256. nos non audent, set velut cuniculi latitant intra spaldum. Nobis igitur est videndum, si qua
 Sept. 1. parte posset haberi ad eos introitus vel accessus, ut vel ipsos aggredi valeamus, vel saltem ad
 Montem Silicem dirigere gentem nostram. Illic enim in summo montis et castro fideles nostri
 Propheta et Gerardus adhuc viriliter se defendunt, immo cum prederiis et balistis die ac nocte
 grandinant proditores et villam, eosque impugnant iugiter et occidunt. Nec dubito, quod si
 illuc accedere valeamus, villam in instanti habebimus; et habito Monte Silice et habito monte
 Rico³¹, nec Padua se defendet, sicut nec fecit olim, nec inimici locum invenient, ubi possint
 vel audeant in marchia commorari. Ad hoc surgens respondit unus, et ait: Verum est, quod
 immensus timor compulit Paduanos, dum sic se fossis subitis vallaverunt, set esse solet locus
 quidam in uno de^a suburbiis civitatis, per quem deberet facilis haberi accessus. Ubi namque
 est portus navium in contrata de Sancta Cruce, illic fluminis alveus quodammodo ampliatus
 puto potest absque difficultate vadari. Itaque per locum illum flumine superato, nullum restat
 ultra obstaculum; set positis castris in Prato Vallis, nulla erit postmodum civitatis defensio.
 Et habita civitate, locus Montis Silicis cum monte Rico et aliis pertinentiis suis confestim veniet
 ad mandata, immo loca et castra quelibet Paduani districtus vestris pedibus advolventur. Ubi
 namque declinat capud, et membra quelibet subsecuntur.

8. [Hic vult Ecelinus intrare Paduam a^b Sancta Cruce vel ire ad Montem Silicem.] Hoc
 Sept. 2. nempe consilio confortatus, statim sequenti die universis suis militibus dispositis et more
 solito armatis et ordinatis; venit Ecelinus ipse cum acie una militum usque super fluminis
 ripam ex parte altera Sancte Crucis, dimissa tota alia militia illic prope, set nec minus
 velociter parati fuerunt legati milites universi ex opposita parte fluminis in contrarium
 Ecelini. Tunc quoque consideravit rugiens ille leo, querens quos devoraret, et vidit fossam
 magnam et preter flumen aggerem elevatum, magnis adiutum sepibus, longum continuum
 et extensum; plurimas et densas prederias per ripam fluminis ab ecclesia sancte crucis
 usque ad pontem de Baxanello³²; et ait ad Thomasium, militem quendam Paduanum equi-
 tantem ad latus eius: Ecce quia decepti sumus. Nam res est aliter, quam sit dictum, et ini-
 mici nullatenus dormivisse videntur, quoniam nobis obstat constructi operis ingens vallum, de-
 fensio et municio fortis, militum eciam multitudo, confidens licet^c in loci munimine potius quam
 in armis. Rediit ergo protinus et conversus est cum sua illa militia, que secum venerat^d
 versus villam, que Volta³³ dicitur, que est illic supra flumen ex parte opposita Ecelino.
 Qui fluminis quandam obliquitatem considerans, postquam nequid amodo in civitatem
 irrumpere, presumit flumen inde^e in crastinum pertransire cum parte sui exercitus vel
 cum toto, ut ire possit ad terram Montis Silicis rehabendam, cum sui adhuc teneant sum-
 mum montis et ipsum castrum. Iussit igitur berroerium^f quendam intrare flumen et ex-
 periri passagium sive vadum; qui dum ingressus ignorans aquam et palpans iniquo
 dompno cuperet complacere, lapsus iumentum pede in profundum gurgitem obrutus ber-
 roerius^g ipse cum iumento et panzeria³⁴, qua stultus ille vestitus erat, non comparuit
 ulterius super aquam; set iumentum ad ripam alteram se retraxit. Et hoc iumentum habuit
 rusticus quidam de villa Volte, qui singula securus intuebatur. Stans enim in sublimi qua-
 dam arbore — et erat specula, quam miram dicimus, ibi facta in capite quasi ipsius ville —
 die ac nocte videbat cuncta quodammodo, que fiebant in exercitu Ecelini et gente eius.
 Sic itaque rediit Ecelinus ad tentoria, totamque suam militiam redire fecit expertus, quod
 sub ascendente sibi contrario fixerat sua castra Vedeite et in hiis partibus Paduanis. In-
 Sept. 3. dignatus itaque, sequenti die dominico, tercio intrante Septembri, misit 300 milites Car-
 tarium³⁵, ad villam quandam Paduani districtus, terre cuius olim possessores et domini,
 viri nobiles dompnus Willielmus et filii, et omnes qui spectabant ad eos, Ecelino semper
 steterant servitores et sue parti. Invenerunt autem ipsi milites ab Ecelino transmissi
 custodes castri et ville Carturii dormientes, de quibus 15 occiderunt; et ceperunt 25, du-
 centes eos postmodum ad exercitum alligatos. Combusto Carturio toto, reversi sunt ad
 Ecelini exercitum cum rapina.

9. [Hic revertitur Ecelinus ab obsessione Padue et vadit Vicenciam.] Videns amodo Ece-
 Sept. 4. linus, se gentem tantam frustra in obsidione tenere, quarto die intrante mense Septembris

a) in uno de 4; ceteri codices: imo in. b) ad Sanctam Crucem 2. c) licet 4; ceteri codices etiam. d) quam
 secum duxerat 4. e) inde add. unus cod. 4. f) barderium 4. g) barderius 4.

31) monte Rico prope Monselice. 32) Bassanello a Patavio ad meridiem. 33) Volta di Bruse-
 ganna, a Patavio inter meridiem et occidentem. 34) thorace. 35) v. supra p. 62, n. 11.

moto suo exercitu de Vedeita, ivit et attigit Burciganam³⁶, et illic posuit sua castra, adhuc¹²⁵⁶.
 sperans transire flumen et ad Montem Silicem equitare, si posset. Set providus legatus et^{Sept. 4.}
 Paduanorum potestas hoc senciens, tota sequenti nocte stare fecit milites et pedites soli-
 citos^a et armatos; optabant enim, si hoc attemptaverit inimicus, in ipsius^b terga ruere^c
 ipsumque conclusum habere, non aliter quam aliquando vulpis subdola clauditur in caverna.
 Set nec presumpsit hostis transire flumen, nec illud iter assumere, quod ei esse poterat
 finis vite; immo totam gentem suam fecit pernoctare sub armis, animo delassato iam
 timens, ne gens legati in eius exercitum insultaret. Ergo sequenti die fecit Ecelinus Burci-^{Sept. 5.}
 ganam et loca alia inde circum igni et destructioni submitti. Quod cum Paduani viderent,
 scientes inimicum recedere, voluerunt multi eum insequi veluti fugientem, inter quos
 erant dompnus Biaquinus de Camino, Advocatus de Padua, Bonxenblante et multi alii
 maiores medi et minores de militibus et peditibus Paduanis. Set legatus et hii, qui sibi
 pro consiliariis dati erant, prohibuerunt, et cum summa difficultate vetantes, elegerunt
 forte melius consilium et salubre. Quoniam dictum fuit, quod quantitate gentis veraciter
 indagata hinc inde, Ecelinus miliciam habuit ultra triplum; quam miliciam gentemque
 suam totaliter in unum sapienter conglomeraverat. Et viam ordinate arripiens, Vicenciam
 est reversus.

10. [Hic ponit Ecelinus Vicentinos extra propriam civitatem.] Ecelinus in Vicencia per-^{Sept. 6.}
 manens die 6. predicti mensis, primo fecit ibidem sollempnem publicam concionem, in
 qua locutus multa, factum quod sui milites et pedites magnifice fecerant plurimum com-
 mendavit, dicens, quod Paduam metu subegerant, obsederant marchionem Estensem cum
 sua gente, Venetos Ferrarienses et Mantoanos conclusos tenuerant et quod plus est, Ro-
 manam ecclesiam compulerant turpiter trepidare, dum legatus apostolice sedis nimio
 timore conterritus latuit intra spaldos. Huius verbis propositis, ipse forte dubitans ne Vicen-
 ciam perdat, subdidit ille callidus et astutus, et ait: *Meis autem fidelibus Vicentinis sic dico.*
Nolo quod unquam aliqui possint eis improperare, quod intra muros vel fossas Vicencie lateant
propter metum gentis alicuius, dum vixero, quemadmodum femine Paduani. Set foris a civi-
tate permaneant et per burgos, ut si qui vellent forsitan ausu temerario venire Vicenciam vio-
lenter, redeant flebiliter et dolenter et noscant, quid valeat Vicentinorum libertas. Et sic positus
 in civitate Veronensibus, Theoticis et illis de Pedemonte, Vicentinos manere fecit ex-
 trinsecus, et ita eis lunam monstravit in puteo³⁷ et sub auri specie prestitit auricalcum.³⁷
 Hinc autem sumpta occasione multi de Vicentinis et de Paduanis, qui cum ipso venerant
 de Verona, cum aptitudinem sibi viderunt, fugerunt Paduam, tanquam ad portum refugii
 et salutis.

11. [De pena quadam indigna et turpi, quam fecit Ecelinus Verone.] Post hec prope-
 ravit Veronam et illi genti de Lombardia et aliunde, que^d in eius servitium steterat, grates
 debitas referens, cunctis dedit licenciam et suum eis obtulit servicium et promisit. Tunc
 vero quoniam eius animus assidue versabatur, quid de multitudinē Paduanorum faceret,
 quos Verone carceratos tenebat, vocavit ad se capotaneos carcerum et quesivit, quid
 dicant vel quid faciant carcerati. Cui de capotaneis respondit unus et dixit: *Cognoscat in-*
dubitanter dompnatio vestra, quod carcerati omnes per nos fideliter servabuntur ad honorem
vestrum, beneplacitum et mandatum; et quid dicent vel quid facient, totaliter cognoscetis.
Ecce namque diebus istis dum altitudo vestra circa Paduam in expeditione maneret, quidam de
carceratis sollicite perquirebant per sortes, ad quem finem vester exercitus deveniret. Et unus
 per puncta quedam unius artis, quam dicunt nescio quam ieuanciam³⁸, dicere videbatur,
 quod Padua non poterat huius temporibus capi, nescio quid allegans, quod figura prime domus
 exercitui attributa videbatur fortuna minor, figura vero septime, que stabat pro inimicis, erat
 fortuna maior; et erant pro exercitu mobiles nescio quales cardines questionis³⁹, preter unum,
 qui erat firmus et ille idem erat inimicorum. Huic favit et quidam alter de carceratis, dicens,
 quod diligenter examinato libro quodam, qui dicitur Alchandrinus⁴⁰ super facto eiusdem exer-

a) solitos 1. b) ipsi 1. 2a. c) ruere 1; revertere 2a. d) qui codd. e) questiones 1. 2. 2a. f) Alcardinus 2a;
 Alcardinus 4; Alcalandrinus 5.

36) Brasegana prope Patavium, inter occidentem et meridiem. 37) Hoc Italis in proverbio est: *mostrar la luna nel pozzo* i. e. fumum facere. 38) geomantiam (γεωμαντία), quoddam vaticina-
 tionis genus, in quo exercendo punctorum schemata vel in solo vel in tabula ponuntur. 39) In „Catalogo codd. mss. qui in collegiis aulique Oxoniensibus adservantur“ II. p. 24 est Liber (saec. XV.)

1256. *citus, talem ei respondit versum iudex quidam in ipso libro, quem iudicem Alchoretum^a appel-*
labat, inquit enim:

Stat grandi dampno nec erit victoria nostris^b.

Igitur Ecelinus, auditis huius verbis et exquisito diligenter hoc facto, videlicet per sortes istas qui^c posuerant quique conscii fuerant et presentes, nullo remedio habito, nulla pietate⁵ comotus, acer et inexorabilis, immo immemor, quod olim quidam ex illis fuerant in Padua carnifices et homicide pro ipso, fecit eos mortem vituperabilem perpeti, quia turpi suspensio decollari^d. Et fuerunt 6 viri honorabiles et discreti, qui toto vite sue tempore in eius parte firmi permanserant et nitebantur ipsius exaltare honorem pre ceteris eorum desideris in hac vita.

40 12. [*Factum quoddam Colonie Veronensis districtus.*] Audientes homines de Colonia⁴⁰, que est in Verone districtu, hec et similia, que tam horribilis dompnus irremediabiliter Verone operabatur, tam propter metum ineffabilem dompni sevientis quam propter infestationem, quam gens et pars legati de Montagnana⁴¹ Paduani districtus iugiter Coloniensibus inferebant, amici facti sunt marchionis Estensis et coniunxerunt se adeo cum illis de Montagnana, ut cum marchione et ipsis facti sint unum et idem simul. Dimissi sunt itaque carcerati quidam, qui erant Colonie et absoluti^e de vinculis abierunt. Hoc audito Verone, in continenti equitavit Ecelinus Coloniam cum omnibus Theonicis, quos secum tenebat ad soldum et in quibus precipue confidebat. Per quorum cursum subitum et adventum Colonia est recuperata continuo et stetit in Ecelini parte deinceps, sicut et prius¹⁰ erat, vel voluntaria vel invita. De illis autem, qui terram ecclesie dederant, aliqui sunt extremo puniti supplicio, et aliqui^f recesserunt ad Scodesiam et Montagnanam.

Hec autem predicta omnia ab illo scilicet tempore, quo legatus predicto modo ad partes Veneciarum descendit, usque hoc factum Colonie, facta sunt in dicto anno Domini 1256. Fuit enim annus ille perpetuo venerandus in parte, utpote quia visus est illo anno²⁵ pater omnipotens Deus, misericordie fons et radix, mittendo legatum ipsum, iustorum preces suscipere et voces iuste clamantium misericorditer exaudire.

1257. 13. [*Hic redditur marchioni castrum Montis Silicis et Cerrum et Calanum.*] Circa finem predicti anni et circa principium subsequentis 1257. taliter est tractatum per nuncios dompni marchionis Estensis cum Gerardo, qui quondam fuerat capitaneus Montis Silicis et adhuc erat in cincta^g castri illic apud summum montis inferius a Propheta: quod Gerardus ipse et hii qui secum ibidem aderant, venientes ad marchionis mandata, securi habitaverunt per terras marchionis et comitatum ipsius. Immo volens ipse marchio Gerardo facere gratiam specialem, ipsum statuit habitatorem Rudigii, et illic^h tam a curia quam ab aliis de comitatu honorabiliter et familiariter tractabatur et eidem designati sunt certi reditus, 35 quibus stare potuit et stetit honorabiliter et decenter. Itaque Propheta, qui adhuc tenebat Montis Silicis summum et castrum, audiens, valde bene cessisse Gerardo, quod adhesionem marchioni, cogitavit et ipse de facto suo. Ergo cum obsideretur a marchione et gente sua et a Montesilicensibus cunctis, nec ab Ecelino possit ulterius ullum habere auxilium vel succursum, timuit de Vicentinis custodibus secum in castro manentibus, ne facerent prodicionem de ipso. Sciebat autem, quod Montesilicanos die ac nocte multum offenderat, lapidando cum prederiis et rumpendo eorum tecta. Primo igitur Vicentinis de castro expulsis, misit caute litteras Ecelino, ita quod Ecelinus eos, licet innoxios, eorumque patres fratres et filios, de quibus falsus ille propheta scripserat, nephando punivit suspensioⁱ, appensis et alligatis parvulis ad patrum brachia et ad colla, eorum quoque filias et uxores summisit incendio et consumpsit. Post hec stetit Propheta diebus paucis, et interpositis personis religiosis et aliis, castrum reddidit marchioni, receptis de marchionis camera 1000 libris et pacto apposito, quod habere debeat totum reditum molendinorum Montis Silicis, ubi dicitur Bagnarolum⁴², donec ipsum Prophetam contigerit ad propria

a) Alcorentem 2a; Alcyrentem 5. b) vestris 2, 2a. c) deest 1. d) decollavit 2, 2a, 4. e) et absoluti — Verone 50
imus add. cod. 4. f) alii qui 1; aliqui qui 2. g) cinto 2. h) ille 1, 5. i) supplicio 5.

qui dicitur Alchandrinus in partes duas distinctus, superstitiosus plane et flammis dignissimus; quem fin-
quarum prior agit de iudiciis, altera de natura stel- gunt fuisse discipulum Aristotelis. 40) Cologna
larum, planetarum et signorum. Cf. Del Rio Dis- inter Veronam et Este. 41) v. supra p. 45, n. 82.
quisitionum magicarum libri sex p. 566: Circumfer- 42) Bagnarolo prope Monselice, ad septentriones. 55
tur de his et similibus nugis liber Alchindrinae,

remeare. Illis eisdem diebus sunt marchioni reddita castra illa duo, scilicet Cerrum et 1257
Calaonum.

14. [De quibusdam Vicentinis occisis a Theonicis in partibus Citadelle.] Facta sunt hec
omnia circa vernale tempus predicti anni, et letata est civitas Paduana de castro Montis
5 Silicis aliisque duobus castris redditis inarchioni. Milicia et populus Montis Silicis merito
colletatur gaudetque gens marchionis et Scodescia, cum solidatus sit totus Paduanus
districtus; et quantum homines in merore tabescunt, tantum in leticia vigorantur. Insur-
rexerunt itaque diebus illis, leticia suadente, viri quidam providi et prudentes, Vicentini
scilicet qui Paduam de Vicencia fugerant, et de eisdem quidam, qui erant in Montagnana
10 et Scodesia, adiungentes sibi etiam aliquos Paduanos et percurrentes villas Vicentini
districtus Ecelino subditas predabantur. Demum quoque venientes Baxanum, illic unum
de burgis viriliter incenderunt, iumenta rapuerunt et boves aliaque animalia multa, pec-
cuniam vestimenta suppellectilia cunctaque mobilia, que violencie subiacent et rapine.
Valuit quoque preda circa tria milia librarum et ultra. Set dum predam deferentes redirent
15 forentque in campo quodam non longe a castro de Citadella, et recessissent ab eis aliqui
Paduani timentes insidias illorum, qui pro Ecelino morabantur in Fontaniva⁴³ que parum
distat a Citadella, alii vero descendissent in campum pro dividenda preda, 300 milites
Theonici, qui erant in Fontaniva ad solum armati, velociter et latenter circumdederunt
illos ex improviso, qui predam dividebant in campo. Insultus autem inopinatus et re-
20 pentinus audaces teruit, imbecilles exanimavit, fortes fecit pavidos, potentes reddidit
impotentes, dum hii, qui pedestres descenderant, inimicis equestribus occurrere nequi-
verunt. Sic itaque de illis, qui pro dividenda preda inconsulte remanserant et incaute, alii
mortui iacuerunt in campo alii semivivi; alios autem captos et ad Fontanivam conductos
quorundam redarguenda nequicia trucidavit. Neque enim debet magnanimitas militum
25 tollerare quemquam redditum vel vinculis alligatum, pro sue defensione persone in ore
gladii deperire, si nobilitas attenderet, quod est dictum:

Parcere prostratis scit nobilis ira leonis:

Pugna suum finem, cum iacet hostis, habet.

Demum paucis arripientibus fugam, campum Theonici collegerunt, et reversi Fontanivam,
30 re lempsa preda, magnum duxerunt gaudium et triumphum.

15. [Pugna quedam facta inter Theonicos et illos de Montagnana.] Cum sonuisset
hoc factum per Paduam et Paduanum districtum, pervenit rumor usque ad Montagnanam,
ubi adhuc erant multi de Vicentinis. Hii ergo volentes vindictam sumere de suis com-
patriotis, ex hoc quod evenerat^b Citadelle, adhibuerunt sibi quosdam Montagnanenses
35 prudentes viros et bellicosos; et congregati sunt et armati decenter bene 200 prudentes
viri, ad equestrem pugnam aliqui, plures veruntamen ad pedestrem. Et venerunt in
eodem anno 1257. statim sequenti nocte post factum de Citadella unanimiter et elevato
vexillo ad Villam-Novam⁴⁴, terram scilicet Veronensis districtus et subditam Ecelino; ipsam
quoque viriliter invaserunt, submittentem eam ruine destructioni et igni, homines occidendo,
40 iumenta rapiendo et boves vestimenta victualia cunctaque mobilia, que comode poterant
asportari. Igne siquidem invalente, dum fumus visus est in Verona, Ecelinus armatus
protinus, cum 400 Theonicis secure paratis ad pugnam, cucurrit^c ad partes et confinia
Ville Nove, estque repente positus in strata sive in via quadam, unde inimicorum debebat^d
esse regressus nec redire poterant aliunde, et multum sapienter et subito duas acies ordi-
45 navit. Quo cum hostes, qui predam fecerant, remearent, visis insigniis Ecelini, prima
fronte conterriti, set forti postmodum capotaneo confortati, se viriliter obtulerunt ad
pugnam, spem suam ponentes totaliter in sancte matris ecclesie reverenciam pro qua
pugnant et in signaculum sancte crucis, non aliter quam certamen suscipiant quasi contra
perfidios Sarracenos et sancte fidei catholice inimicos. Insultum quidem fecerunt primum
50 in aciem Ecelini, conversoque timore in iram, nichilo minus faciunt hostes ipsos precipitare
ad terram, quam flante impetu aquilonis declinant harundines ad paludem. Tunc dictum
fuit, Ecelinum de destrario fuisse prostratum; set in strepitu tanto non cognitus, ascendit
in pallafredum. Hac itaque prima acie aperta in duas partes, cruce signata acies provide

a) leonum 4. b) advenerat 5. c) accurrit 2. d) debeat 1. 2a.

55 43) v. supra p. 51 n. 31. 44) Villanova prope S. Bonifacio, a Verona ad orientem.

1257. glomerata in unum, irruit in secundam summo timore perterritam et turbatam. Et hic manifeste apparuit, quod impossibile non est, divinam virtutem paucorum fidelium devotionem iuvare contra multos nepharios infideles. Nam ipsorum Montagnanensium acies cum animorum constancia et vigore discurrens, pugnavit in ultima inimicorum caterva tam prudenter et animose, quod licet illic de suis 25 mortem famosissimam subiissent, de Theotoniciis 50 mortui sunt per campos; et sic demum qui pro parte pugnabant ecclesie, reversi sunt cum victoria^a Montagnanam.

16. [De vindicta facta in Gerardum presbyterum proditorem.] Ecce nunc ecclesie victoria videbatur totum Paduanum districtum habere pacificatum, nam et castra quieta erant et hii, qui castra reddiderant, cum Padue amatoribus familiariter habitabant. Set eu, quam periculosum et pertimendum, nutrire serpentem in sinu et infido se credere scorpionum! Gerardus namque, qui dicebatur presbyter, de quo est mencio facta superius⁴⁵, qui terram Montis Silicis olim totam rexerat preter summum, nunc in Rudigio permanens in honore curie, marchionis dilectissimus pre ceteris familiaris et karus, venerabilis fidelibus et masnadis, non pertimuit se hostendere proditorem. Nam infidelitatis iter ille miser arripiens ivit Venecias, de Veneciis ivit Tarvisium, inde quoque furtivum assumens iter per latibula et speluncas, pervenit usque Vicenciam, ubi Ecelinus tunc erat; cum quo locutus clandestine, presumpsit in marchionis mortem Iudas ille infelicissimus machinari. Et reversus Rudigium vultu infruosus⁴⁶, non aliter quam coluber tortuosus et falsus, diem expectabat et horam^b, qua suas posset insidias perpetrare. Sive tamen aliquid ex hoc nephando proposito dictum est marchioni, sive notavit forsitan aliquas coniecturas, captus Gerardus ipse, tam vias sue prodicionis quam eciam suum nephandum propositum non negavit. Sic itaque marchio volens, quod ex hoc voluntatem suam faciat Padua, quam ipse reputat suam matrem, misit ipsum Gerardum detentum potestati Paduanorum et communi. Et sic cecatus utroque lumini, naribus cum toto labio deformatus, missus est inde Vicenciam in illius obprobrium, cuius complere beneplacitum nitebatur, ductus a duobus factis monoculis secum eadem hora, qui tunc pro spionibus missi erant, hac de causa solummodo, ut scirent, quid fieret de Gerardo; et hii non ob aliud, nisi ut ipsum Vicenciam ducerent, singulos oculos reportarunt. Transverant autem tres menses vel circa a tempore illo, quo marchio Gerardum receperat et ipsum tanquam suum fidelissimum tractari fecerat et tractabat.

17. [De vindicta Prophete et Iacomacii.] Set esse potuit, quod Propheta, scilicet capitaneus ille, qui precio numerario summum seu castrum Montis Silicis reddiderat marchioni, audito quod Gerardus complere nequiverat quod intendit, illi demembrato visus est invidere, vel quod est forte predestinatum, ne iniquitas et prodicio lateat vel regnare diu debeat super terram. Ipse enim Propheta Ferrarie permanens marchioni karissimus erat multumque fidelis, ut videbatur, et tantam habebat gratiam apud omnes, ut diceretur a cunctis quasi secundus a marchione. Quare neque spes aliqua neque timor, nulla unquam dignitas, nulla promissio vel thesaurus a marchionis servicio movere debuisset eundem. Set contingit aliquando, quod benivolencia monstrata, superflua quies et otium diuturnum facit lascivire asellum, et collata homini fastuoso immoderata servicia stolidum inebriant et excecant. Ipsum namque Prophetam pseudopropheta diabolus suumque infortunium attrahebat, dum Ferrarie vidit virum quendam nobilem genere de marchia Tarvisina, nomine Iacobacium, et notavit quod erat vir fortis et animosus. Quem suis est falsis blandiciis adeo allocutus, quod inito secreto consilio, ipsi duo solummodo statuerunt temporis aptitudinem latenter et astute notare, quo possent occidere marchionem. Et in hoc nephando proposito iuraverunt, quod unus alterum prorsus non deseret tam ad vitam, qualiscumque fuerit, quam ad mortem. Mirum est, quod pronosticatur aliquando animus, quod est futurum, homine ignorante; hii enim duo quodammodo iuraverunt, quod eis futurum erat, videlicet simul mori. Hec namque duellis^c coniuracio, quocumque modo fuerit, patuit marchioni, et ipsam in districto examine positi confessi sunt proditores. Unde conducti ad Montem Silicem in platea communis decapitati sunt ambo eadem hora. Et sic iuramentum ipsorum est adimpletum plenarie, quod unus videlicet alterum non deseruit

a) cum victoria desunt 1. 2. 2a. b) horas 1. c) duof 1; duo vel 2. 2a; dominialis 4.

45) L. IX, c. 3 p. 113. 46) impudenti.

nec deserere potuit, licet non spontanea voluntate, usque ad finem mortis immo in ipsa morte. Fuit autem hoc circa finem mensis Iunii, in predicto anno Domini 1257. potestate adhuc dompno Marcho Quirino, in exitu potestarie ipsius.

EXPLICIT LIBER DECIMUS

INCIPIT UNDECIMUS.

1. [*Hic incipit dompnus Iohannes Badoarius suam potestariam in Padua.*] Dubitabatur adhuc in Padua, quid facere proponerent iniquitatis filii Ecelinus et Albricus; et huic dubitationi suberat causa duplex. Nam nec videbatur dolositas Ecelini a suis versuciis declinare, nec bene certum erat, si frater eius Albricus, ad ceteros falsus et versipellis. latenter favebat fratri, quamvis se adhuc fidelem ecclesie appellaret. Memores ergo sapientes de Padua, quod olim vir sapiens et astutus dompnus Stephanus Badoarius de Veneciis illos de Romano domuerat, ecce iam elegerunt et tunc ad regimen vocaverunt ipsius dompni Stephani filium, dompnum Iohannem Badoarium, pro sequenti anno in Padua rectorem et potestatem, virum utique sapientem et probum, moribus et legalitate decorum, multa cordis magnanimitate fortem et animosum. Et incepit suum regimen more solito in festo sancti Petri de Iunio predicti anni 1257. Hoc autem intellexerunt predicti fratres et amodo, missis hinc inde nunciis, monstrare incipiunt fraudulenter et fingunt, quod inter eos nova concordia contrahatur. Incepit etiam Albricus novam tyrannidem exercere in Tarvisio, ubi solus dominabatur, milites et populares torquere plus solito, ecclesiis viduis orphanis et pupillis imponere dura vectigalia et tributa, quosdam punire gladio, quosdam igne, quosdam occidere in tormento, in carcere alios, alios exulare. Unde multi Venecias tunc, multi Paduam fugerunt. Et sic idem Albricus, se adhuc nichilominus asserens de sancte matris ecclesie parte et obtinens Tarvisium sibi soli, fatebatur publice in suis consiliis et arengis, dicens, quod ad honorem sancte ecclesie secreverat granum a paleis, serpentes a virgulto reiecerat, et lupos per Dei gratiam expulerat ab ovilibus.

2. [*Hic tangitur, quod discordia fuit in electione regis Alemanie.*] Adhuc annus Domini 1257. decurrebat, et stabat civitas Paduana satis in bono statu. Nam et ipsi inimici Paduani communis videbantur remissi hoc tempore, sive quod potencia Padue esse poterat terribilis inimicis, sive quod Ecelinus ut videbatur timebat, ne Padua ipsum exheredaret et fratrem. Iam enim verum erat, Ecelinum subtilizare, qualiter adherere posset imperatori futuro, ut faceret, sicut olim sub umbra imperii suos inimicos cum Friderico imperatore confederat, cui fraudulenter applicuit et adhesit. Ecce quoque in hoc anno tempore autumpnali fama fuit per marchiam, quod mortuo Wilielmo rege Alemanorum a Frixonibus in campestri bello, principes Alemanie fuerunt in regis electione discordes. Nam alii elegerunt comitem Rizardum regem Anglie in regem Alemanie, alii regem Castelle de finibus Occidentis qui et rex Yspanie dicitur; et debebat postmodum tempore procedente coronam habere imperii, quicumque foret in Alemanie regem legitime constitutus. Super hiis igitur magnis factis et arduis Ecelinus vigilans et intendens, litteras et nuncios assidue transmittabat, nunc ad Romanam curiam, in qua latentes habebat amicos per pecuniam acquisitos, nunc ad ipsum Castelle regem, cuius iam acquisiverat amicitiam, et sperabat ipsum esse imperatorem futurum. Et vidi ego tunc temporis litteras huius regis in Padua, ipsius sigillatas sigillo, quibus potestatem Padue salutabat et ancianos et consilium et populum universum, ipsosque iam suos appellabat fideles; et in litteris continebatur eisdem, ut essent providi et parati, ambaxatores et nuncios honorabiles mittere pro communi Paduano, statim cum fama erit, venientem ipsum fines attingere Lombardie, qui eum associare debeant venientem. Et creditum fuit in Padua, quod dolose fecerat fabricare Ecelinus illas litteras in Verona. Quibus litteris per commune Paduanum curialiter est responsum sub stilo epistolari per quendam, qui credebatur satis doctus in arte illa. Sed nescitum est postea, qualiter sit processum in illorum regum electione incerta, nisi quod secundum verbum Oracii:

Certantes certant et adhuc sub iudice lis est.

a) secueral 2. 2a; servarat 5. b) ovibus 2. c) ibi add. 5.

47) immo fratrem Heinrici III. regis Angliae. 48) Alfonsum.

3. [*Hic perierunt quidam volentes violenter intrare Tarvisium.*] Sed ne videar a proposito deviare, aliarum provinciarum facta suis compatriotis resigno et libencius ea prosequor, que a stilum meum et meam patriam pertinere cognosco. Erat ecce annus Domini 1258. et currebat Mart. 1258. et in mense Marcii huius anni, cum Albricus de Romano solus cum suis complicitibus teneret Tarvisium et ibidem crudeliter perpetraret, que sui fideles eciam redarguerent, si auderent, tractaverunt quidam Tarvisini de propria civitate expulsi cum quibusdam Vicentinis et Veronensibus, similiter eiectis de suis civitatibus et de bonis, et habuerunt eciam in auxilium sui partem de militibus et peditibus Paduanis, de Veneciis eciam pedites et ballisterios quosdam, et iverunt hostiliter pro civitate Tarvisii invadenda. Et posset esse, quod eam dampnificassent quam plurimum, si stetissent ordinate, qui iverant, ad voluntatem regencium et mandatum. Set quidam pedites et zafones illi, quos vulgo waldanam dicimus, precedentes inordinate ante militum acies, quasi per miliare et amplius, animosi plus quam oportuit et nimium irruentes, municiones et barras Tarvisii minus provide immo infeliciter intraverunt. Unde cum accesserunt milites et exercitus festinantes laudabiliter satis, ut succursum suis temerariis exhiberent, illos, qui sic incaute intraverant, Albricus de Romano iuvantibus Theotonicis iam omnes morti dederat. Et fuerunt mortui bene 100; et sic est reversus exercitus non letanter. Patuit quoque per experienciam in hoc facto, quod quamvis vires et audacia soleant valere in hostes, sensus tamen et sapiencia prevalet et plus confert.

4. [*Hic pugnaverunt Paduani milites quidam cum Theotonicis in contrata Roxani.*] Pro- testatur ulterius Albricus aperte, se cum fratre suo Ecelino unum et idem esse, et manifeste dat unus alteri, cum expedit, auxilium et succursum. Ecce nunc propter predictum impetum, qui factus fuit in Albricum, Ecelinus Verone permanens misit Baxanum 100 milites Theotonicos, qui, acceptis 50 viris de Baxano et aliis 50 de Pedemonte tam militibus quam peditibus prudentibus et oportune armatis, Tarvisium ire debebant et stare cum Albrico. Set die quadam milites illi Baxanum intraverant et moturi erant sequenti die. Casu autem fortuito die illa, qua movere debebant, electi quidam milites Paduani equitaverant adeo tempestive causa dandi dampnum terris inimicorum, quod oriente die fuerunt in partibus de Roxano. Visis itaque Theotonicis venientibus et hiis, qui cum eis erant, versus Roxani partes, Paduana milicia pulcre et decenter armata ordinata est protinus sapienter et animose ad pugnam, stetitque in campis viriliter et in destrariis falleratis. Nisi quoque prohibuissent capitanei et rectores, ipsi milites Paduani fortes et animosi clipeis ardentibus et lanceis apprehensis ferire voluerunt in hostes. Ipsi vero Theotonicis et hii, qui cum eis erant, non minus ordinate steterunt et parati sunt laudabiliter ad defensam. Paduani tandem milites, suos prosecuti rectores, gradatim ad Theotonicos appropinquant pugnamque comittunt primitus et conflictum, firmatis et stabilitis aliquibus Paduanis a parte illa, unde fugere poterant inimici, nec scilicet eis liceat absque defensione perire aut strenue pugnantibus dare terga. Itaque Paduani, figentes calcaribus sonipedes ignientes, discurrunt per aciem Alemanorum non aliter, quam animosi leones discurrerent per pecudes vel iuencos; et quamvis in tanto strepitu non sit possibile singulorum referre facta, demum patuit per effectum, quod generaliter ipsi milites omnes pro parte ecclesie dimicantes tales in hoc campestri certamine sunt probati, ut dici possint merito quasi veloces accipitres cum irruunt in sturnellos, aut volantes aquile cum seviunt in columbas. De Theotonicis etiam aliqui pugnaverunt prudenter, ut quosdam de Paduanis prosternerent, dum destrariis per campum errantibus, Paduanorum quidam in palafredos ascenderent et aliqui in runcinos. Catanius autem de Tergola Paduanus miles, laxatis loris nobiliter et iocunde discurrens in militem quendam Theotonicum audacem et personatum, inimici clipeo deaurato lanceam fixit viriliter, que protinus confracta in stipites et in tirsos, velud arundo con- fractilis, devolvit ad campum. Set horum duorum bellantium cursu repetito secundo, videns Alemannus miles Paduanum militem sibi quantum personaliter inaequalem, brachio iactato ad collum hostis, captum trahebat secum militem Paduanum et equum, in quo sedebat. Alii vero milites Paduani videntes commilitonem suum sic asportari, subito irruerunt in inimicum et redimentes predictum Catanium, captivum duxerunt illum cum

a) deest 1. b) optime 2. 2a. c) debeant 1. 2a. d) st'nellos 1; sternellos 2a; fanellos 4. e) runcinis 1. 2. 2a. f) captivum addit unus cod. 4.

49) satellites. 50) Rossano a Bassano inter meridiem et orientem. 51) sturnus novellus.

eius equo et armis, qui gaudebat se ducere talem predam. Sic ergo devicto campo, Theo-^{1258.}
tonici et hii, qui secum venerant, fugam arripuerunt, remanentibus illic mortuis circa 100^{Apr.}
de gente illa, et duxerunt Paduani captivos 35 milites Theotonicos cum cunctis eorum armis
nec non et destrariis nobilibus altis et animosis. In hoc etiam negotio et conflictu captus
est et ductus Paduam Iacobus de Castrotoco, qui pro Ecelino vicedominus erat in partibus
Pedemontis et in Baxano. Fuit autem predictum factum mense Aprilis predicti anni Domini
1258.

5. [De quibusdam captis ad Villam Novam.] Procedente quoque tempore quidam de
Castro Franco de Fontaniva et de terris de Pedemonte unum et idem fecerunt propositum,
10 volentes in Paduanum districtum insultum facere et sumere ulcionem quodammodo de hiis,
que facta fuerant in partibus de Roxano, si possent. Itaque congregati in unum nocte qua-
dam circa finem mensis Madii venientes ad Villam Novam⁵² Paduani districtus, terram^{Mai.}
totam viriliter invaserunt, comburentes domos, capientes homines, fugantes alios, et
alios occidentes, rapientes predam quamlibet, quam rapere poterant et conducere et por-
15 tare. Set non semper de prospero principio finis sequitur exoptatus, et aliquando post
mellis dulcedinem mordet aculeus pungitivus. Repente namque supervenerunt berroerii^a
sive zafones quidam, qui lucrandi causa circa Paduanum confinium positi per potestatem
Paduanorum, vigilabant, non curantes penitus quid pietas quid honestas, credentes immo
pocius, ibi Fas ubi maxima merces. Hii siquidem berroerii et zafones contra predones illos
20 animose insultaverunt et predam recuperaverunt ex toto, redimentes illos, qui ducebantur
captivi et reddiderunt predatoribus tristem vicem. Nam cum ex illis maiorem partem con-
vertissent in fugam, multos mortuos prostravissent, 24 captos et alligatos Paduam in com-
mune palatium adduxerunt; quos in carcere positos vir strenuus Paduanorum potestas infra
dies 8 fecit exoculari, dimissis duobus tantum cum singulis oculis, ut ceteros conducant
25 Vicenciam execat. Hoc tamen aliquibus Paduanis non plene complacuit, timebant enim
de aliquibus suis, qui usque a tempore tyrannidis Ecelini, quo Paduam devorabat, adhuc
erant detenti per Pedemontem, de quibus postmodum horum occasione iniusta^b penam
aliqui sunt perpersi. Cum ergo fierent sic indigne iniquitates utrumque, tremuerunt, nec
mirum, quicumque suos in parte altera carceratos habebant. Itaque litteris et nunciis de-
30 stinatis de Baxano Paduam et e converso causa redimendi Iacobum de Castrotoco pre-
dictum adhuc detentum in carcere Paduano et causa redimendi pro eo Petrum filium Iohannis
Sangonacii de Padua detentum adhuc in carcere Ecelini, facta convencionem hinc
inde, de precepto potestatis Paduanorum et de Ecelini consensu carcerati iidem sunt redi-
diti, et sic ex eis uno pro altero permutato, uterque ad propria rediit, parentibus congau-
35 dentibus et amicis.

6. [Hic incipit dompnus Matheus de Correza suam potestariam in Padua.] Ecce nunc
appropinquante fine sive termino potestarie dicti dompni Iohannis Badoarii Paduanorum
potestatis, existente marchione in Padua, factaque in palacio publica concione et magna
pro eligenda potestate sequentis anni, de communi beneplacito et voluntate cunctorum,
40 ipse marchio, dato sibi arbitrio eligendi, elegit dompnum Matheum de Correza in Padua-
norum rectorem et potestatem, qui potestariam ipsam iuravit mense Iulii predicto anno^{Iul.}
Domini 1258. Fuit autem vir probus et sapiens largus curialis et bonis et tota intencione
sollicitus ad ea peragenda in Padua et Paduano districtu, per que possent inimici ecclesie
deprimi, malefactores puniri, iusticia conservari, honor sancte matris ecclesie crescere
45 et Paduana civitas de bono semper in melius augmentari.

7. [Pugna quedam inter milites Paduanos et Theotonicos in campana Baxani.] Cum
igitur disposuisset dompnus Matheus predictus Paduanorum potestas negocia civitatis salu-
briter et fautores communis Paduani karissimos haberet amicos, voluit scire etiam, quid
facere posset cum inimicis. Ergo potestas ipse, sumpto secum marchione Estense die
50 3. exeunte Iulio, sero quodam, noctis instante crepusculo, electis et motis militibus qui^{Iul. 29.}
busdam de Padua et barroeris, equitavit ad Citadellam. Sequenti quoque mane ivit cum^{Iul. 30.}
ipsa milicia et latuit in campana de Baxano, donec quantitatem quandam militum et bar-
roeriorum premisit, ut Baxani percurrant campaneam et bestias quascunque invenient pre-
datorie rapiant et eas versus Citadellam conducant. Qui cum ivissent usque ad fossas et

55 a) bardarii 4. b) iniustam 4.

52) Villanova a Patavio inter septentriones et orientem.

1258. municiones Baxani, multamque bestiarum predam viriliter occupatam ducerent, Iacobus
 Int. 30. de Castrotoco, iterum vicedominus in Baxano, et milites Baxani et Pedemontis cum 6
 banderiis Theotonicorum, qui adhuc ituri erant de Baxano Tarvisium, armati velociter
 insecuti sunt milites Paduanos predam utique conducentes. Et fuit insecutio talis usque
 ad foveam quandam magnam, citra quam Baxanenses sperabant et predam recuperare
 totaliter et cunctos occidere predatores, utpote quia lanceis declinatis ad fugientium terga,
 iam crederes spartanos^a leporarios quasi citis leporibus, fugiendo visum fallentibus, immi-
 nere. Vir autem nobilis Marcius de Montemerlo fugientium capotaneus, videns suum et
 sue gentis adesse periculum, alta voce Paduanorum clamabat succursum. Sicque vir pro-
 vidus et astutus, Paduanorum potestas predictus, cum consilio marchionis suas detexit in- 10
 sidias sapienter et misit Paduanam militiam et se ipsum in terga inimicorum velociter. Eis
 quoque^b conterritis, qui Paduanos insequerentur, Paduani, qui terga dabant, iam ver-
 tunt pectora inimicis; et sic undique circumdatis Alemannis et gente sua, pugnatum est
 hinc inde viriliter et clamantium elevato tumultu clipei contra clipeos crepuerunt, fragor
 strepuit lancearum, ensium tintitus insonuit, et clavis nodosis et ferreis ferientibus ad 15
 galeas calibosas^{c-53} ignee resularunt sintille, ut diceres quasi fulgentes stellas. Nec licet
 in tanto strepitu singulorum ictus dicere vel egregias probitates aut huius militis vel illius
 strenuam laudare prudenciam vel incursum. Hoc tamen expresse patuit, quod milicia
 Paduana contra Theotonicos eciam egregie debellantes pulcre et laudabiliter dimicavit;
 unde in Sauro et Ongarello Paduanis militibus, si notaveris, apparebunt dum vixerint in 20
 ipsorum facie cicatrices. Stetit utique^d talis pugna per horam in campis et in cultibus de
 Baxano, donec tum propter probitatem rectorum et sapientum, tum propter militum belli-
 cose pugnancium audaciam et vigorem, fugati sunt inimici ecclesie usque ad foveam cir-
 cumdantem menia de Baxano, de quibus multi mortui, mixtis equis cum hominibus, in
 ipsam foveam corruerunt. Capti sunt illic de Theotonicis militibus et de hiis, qui cum illis 25
 erant pro militibus, circa 25; captus est iam iterum Iacobus de Castrotoco predictus.
 Mortui iam iacuerunt in hoc conflictu circa 200 inter Theotonicos et alios de gente predicta.
 Et sic Paduani victoriosam in hoc facto habentes gloriam et triumphum, reversi sunt
 Paduam cum honore. Habuerunt inimicorum arma et multa spoia sive predam, equos
 quidem centum et quinquaginta inter preciosos destrarios roncinos et palafredos. Fuit 30
 autem in predicto discrimine et conflictu Theotonicorum rector et mereschalcus vir sapi-
 ens et strenuus et laudabiliter litteratus Zilbertus nomine, qui finito certamine nullatenus
 est repertus; dictum fuit verumtamen, quod berroerii quidam de Anoale, stantes in facto
 cum Paduanis, ipsum captum duxerunt ad Anoale, unde postmodum redemptus pecunia,
 Venecias ivit et sic in Alemaniam est reversus absque Ecelini consensu, cui pecuniaria 35
 mercede serviverat toto tempore huius werre.

8. [*Hic ivit Ecelinus ad exercitum Cremonensium contra legatum.*] Hactenus satis pro-
 sperare favit gracia genti catholice, pugnanti contra fidei inimicos in marchia Tarvisina. Set
 sic est provisum a Domino, quod in rebus huius seculi vix ulla sit prosperitas, quam ad-
 versitatis stimulus aliquando non compungat. Ecce namque notorium est per totam Yta- 40
 liam, quod a tempore illo, quo Fredericus imperator Lonbardiam intravit, ut supra legitur
 in tertio libro capitulo 9: *Post hec* etc., Ecelinus et Cremonenses unanimes pro imperatore
 ipso contra ecclesiam pugnaverunt, et marchio Pelavicinus Cremonensis fere eundem mo-
 dum tyrannidis operatus est in Cremona et inde circum, quem in marchia Ecelinus. Nunc
 itaque cum civitas Brixienensis partem teneret ecclesie, marchio ipse Pelavicinus et Cremo- 45
 nenses Ecelini suggestione duo castra Brixienensium prope flumen Ollii invaserunt. Qua-
 Aug. propter legatus supradictus⁵⁴, existens tunc temporis Brixie, ipsique magnates Brixie et
 eiusdem civitatis populus cum potestate Mantuanorum et ipsa milicia Mantuana et cum
 aliis nobilibus et potentibus clericis et laicis, qui cum ipso legato erant de diversis Italie
 partibus ad honorem ecclesie conservandum et augmentandum, exiverunt hostiliter, ut 50
 Pelavicino et Cremonensibus in contrarium obviarent. Hoc audito Ecelinus, iter suum arri-
 puit cum Theotonicorum milicia cum Veronensibus et Vicentinis cum illis de Pedemonte et
 gente alia, quantamcunque potuit convocare, et ivit Piscariam⁵⁵. Inde nocte quadam fur-

a) spertanos 4. b) ergo 4. c) calibosis 1. 2. 2a; tulibosas 5. d) itaque 4.

53) chalybeias. 54) Philippus archiep. Ravennas, v. supra p. 103, n. 65. 55) Peschiera ad lacum 55 Benacum.

tiva et subita mocione transiens flumen Ollii, exercitui Cremonensium est adiunctus. Et 1258. fuit hoc in dicto anno 1258. circa finem Augusti. Aug.

9. [Hic capitur legatus ab Ecelino.] Audito in legati exercitu non multum distante ab inimicis, quod Ecelinus cum magna milicie quantitate Cremonensibus erat adiunctus, cepit legatus animo varias cogitaciones revolvere. Sciebat enim, secum tantam gentis copiam non adesse, quod posset occurrere inimicis; nec adhuc Estensis marchio venerat, in quo sperabat plurimum et quem venturum cum Ferrariensibus et cum multis aliunde collectis gentibus iugiter expectabat. Igitur proponebat, si posset ad castrum Gambarte^a reducere gentem suam et illic securius suum auxilium expectare. Set dompnus Biaquinus de Camino vir nobilis et inagnanimus ceterique magnates sui exercitus vetuerunt, ecclesie reputantes obprobrium, tam aliquibus castri municionibus latitare quam de campo secedere vel hostibus dare terga. Temporis autem parva transacta mora, ecce viderunt quasi ex improvviso insignia Cremonensium et insignia Ecelini, flumine Ollii iam transacto, ad se venire cum ingenti multitudine militum et peditum seriatim distincta et longis tractibus ordinata. Quid plus? Factus est insultus ex exercitu Cremonensium in exercitum legati et eius gentem, et parva illic est facta defensio per ecclesie pugnaiores. Nam Brixienenses modica mora post impetum dederunt terga venientibus inimicis; quod videntes ceteri milites et pedites de parte legati, suspicati sunt inimicos, qui usque nunc familiares legato extiterant, fraudem proditoriam ordinasse, quo nichil plus est timendum in actibus bellicosis. Est itaque conterrita gens legati. Et sic hostibus assumentibus audaciam et vigorem, captus est Mantuanorum potestas, se quamvis ausu magnanimo defendebat; capti sunt secum eciam pugnantes in articulo tali viriliter multi strenui milites Mantuani. Non est enim unius pugna parilis contra 7. Captus est fugiens populus Brixienensis, denum captus est et legatus et Veronensis electus cum illo. Sic quoque triumphavit hoc loco inimicus ecclesie super omnem^b gloriam, quam habuisse fere posset hoc tempore in toto circuitu Lombardie. Tunc ergo perire timens, dompnus Biaquinus^c post multum et laboriosum conflictum in hostes secessit de campo salubriter^d, vix manus multitudinis inimicorum set sapienter effugiens. Contristatus vero medullitus Mantuam properans, illic retulit sinistrum eventum, qui scilicet totam marchiam contristavit, Lombardie magnam partem conterruit, fecit trepidare Romagnam, et quod plus est, sanctam sedem apostolicam condolare. Fuit autem mense Septembri^e predicti anni.

10. [Hic redditur Brixia Ecelino et sue parti.] Brixienensis quoque civitas, que steterat usque nunc in parte fidelium et in qua legatus ipse et Estensis marchio, comes Sancti Bonifacii ceterique barones et fideles ecclesie recepti et visi fuerant cum leticia et honore, iam incipit vacillare. Et cum populus Brixienensis et quantitas aliqua militum et magnatum sit in manibus Ecelini et sue partis, missis hinc inde litteris et nunciis et rescriptis, ad hoc ventum est tandem, quod data est civitas Ecelino, marchioni Pellavicino et fautoribus eorundem, in Septembris mense predicto⁵⁸. Quid autem post hec fuerit Ecelinus in Brixia operatus, non est nostrum referre per singula; set illic sit aliquis, qui scribat referat et memorie recommendet, si placet. Profecto civitatem primo divisit in partes, et partem primo comparavit pecunia, partem Pellavicino subiecit⁵⁹, milites quam plurimos decollavit, truxit populares in carcere, feminas viduavit, exulavit pauperes et pupillos, multorum innocenciam civium de civitate eiecit, depauperavit ecclesias et destruxit, castra fieri fecit in civitate ad omnium detrimentum et mortem; et breviter, civitatem et Brixiam quasi totam dedit exterminio et ruine, multo magis, quam olim fuerit ruine dedita tempore terremotus, de quo supra legitur in secundo libro capitulo 13: *Non modicus* etc. Unde cum nunc Brixia secundo quodammodo dedita sit ruine, sit eciam divisa in partes, illos quoque scismaticos exaltaverit et duxerit ad honores, quorum unus⁶⁰ scisma fecit in marchia

a) Gambarte 4. b) oia 1; omi 2a. c) de Camino add. 4. d) salubri 1. 2. 2a. e) fecit add. unus cod. 4.

50 56) Gambarte a Brixia inter meridiem et orientem. Pelavicinus, si dominus Ecelinus, de Romano non velet concedere sibi suam partem de Brixia, quam 57) inno die 30. Aug. V. Annales Patav. 58) die conquistaverat insimul, et ipse cum suis amicis 1. m. Sept. V. Annales Brixienenses 1258. 59) post opponeret se contra eum, quid futurum esset ei ex 17. m. Sept. Nam ex vaticinatore Girardo, de hoc. V. Boncompagni Della vita di Gherardo Sabloneta Cremonensi „currente anno Christi 1258. Cremonese p. 75. 60) Ecelinus. 55 die Martis 17. Septembris quesivit illustris marchio

1258. alter⁶¹ in Lombardia, propheta illa iam est intellecta veraciter, que condam reperta fuit
 Sept. in lapide quodam marmoreo, dum fodiebantur fovee in municionem Brixie et defensam,
 lapide illo siquidem sub terra longe abscondito, sculptaque littera propheticie mirabiliter^a
 et formata. Inquit enim:

*Brixia, prava nimis, urbs deformata ruinis,
 Scinderis in partes; solitas non deseris artes,
 Scismatis auctores ad summos ducis honores⁶².*

Satis illic aliquis habet amodo amplam materiam et diffusam, qua potest cuiusque prudentis animus obversari, ut noscant, qui debent, noscere tyrannias, fugere proditores, pravum vitare dominium et usque ad mortem defendere libertatem. Nullum est sane dilu-
 vium, nulla pestis, nullum incendium vel gehenna^b, quod tantam inferat miseriam toleranti, quam sub iniquo dompno privacio libertatis. Neque enim sine causa reperitur^c in iure^d, quod nequeat homo liber precio numerario comparari.

11. [*Hic misit Romana curia alium legatum in marchiam.*] Magna fuit ecclesie fidelibus tribulacio et occasus de dampno et capcione legati. Hee igitur civitates et loca cum 15 suis baronibus, que necessitatis tempore fidelibus ecclesie fideliter astiterunt, viso quod quanto magis periculosior egritudo, tanto magis salubrior exigitur medicina, deliberato
 1259. consilio in anno Domini 1259. tempore veris appropinquante miserunt ad apostolicam sedem ambaxatores et nuncios, viros sapientes et nobiles de Veneciis de Padua de Mantua de
 Ferrara et aliunde, secundum quod visum est expedire. Qui, facti serie sapienter ex-
 posita coram dompno apostolico⁶³ et cardinalibus, legatum impetraverunt dompnr. Hen-
 64 ricum Dei gracia archiepiscopum Henbrunensem⁶⁴ de Anglia⁶⁵, virum^e omni discrecione perspicuum, benignum et curialem, theologie sciencia plenum, doctum siquidem, imo doctissimum in sciencia naturali, in veteri testamento et novo, peritum utique in iure canonico et civili⁶⁶. Set hic cum venisset in marchiam Tarvisinam, modicam illic residenciam 25 fecit. Forte namque providencia divina decreverat, quod opus non foret amodo matrem ecclesiam laborare in anno illo, scilicet^f quo finis hostis ecclesie propinquabat. Dicit namque potest veraciter, quod hic erat annus ille, quo gens fidelis in imperio Romanorum gaudere debebat in summo, utpote si angelica previsio reserasset aliquibus sanctis viris vel revolucio planetarum docuisset astrologos^g quod hoc anno^h futurum erat, quia nempeⁱ 30 malorum innumerabilium^h finis, servilis catene confractio, inicium libertatis, mortis et tormentorum exempcio et totius humani generis consolamen, ut in sequentibus Domino concedente dicitur.

12. [*Hic voluit Ecelinus stans Brixie mittere Boxium de Dovara Veronam^l pro potestate.*] Divine pietatis est opus, emendare paulatim enormia, facere temporibus meritam^k ulcio-
 nem et post diurnam expectacionem aliquando quasi ex improvise graves angustias moderare^m. Ecce namque dum essentⁿ in Brixia predicto^o anno Domini 1259. Ecelinus de Romano, marchio Pelavicinus et Boxius de Dovara cum magna Cremonensium quantitate et crudeliter fulminarent^p assidue civitatem et cives, stabant quoque in camera die quadam Ecelinus et marchio Pelavicinus^q conferentes que facta erant, tanquam due persone 40 ille, per quarum manus et exercicia tractata fuerant usque modo feliciter cuncta negocia sue partis. Inter^r cetera vero que loquebantur, ait Ecelinus ad marchionem^s: *Estne aliquis in^t civitate^u Cremona, qui possit vel qui audeat nostre parti nostreque voluntati resistere?* Cui marchio protestatus est et respondit, se nullum noscere in Cremona, qui^v in consiliis vel arengis publicis vel secretis sit eius voluntati contrarius, preter dompnum Boxium de 45 Dovara. Ab hac hora in antea cogitat Ecelinus, qualiter possit^w ipsum Bosium, sicut

a) sic 4, ceteri codices: miserabiliter. b) geethaa 1. 2a. c) reperiretur 1. 2. 2a. d) iniurie 1. 2a. e) virum — civili desunt 5. f) supra quo finis inimici ecclesie iam instabat 4 pro scilicet — propinquabat. g) revelasset astrologis 5. h) in brevi 5 pro hoc anno. i) Profecto hic fuit ille annus 5 pro quia nempe. k) deest 5. l) deest 1. m) emendare 5. n) Erant namque 5 pro Ecce — essent. o) predicto — 1259 desunt 1. 2a. p) crudeliter fulminantes 5. q) soli 5 pro Pelavicinus. r) Et locutus est 5 pro Inter — ait. s) ipsi marchioni et ait 5 pro ad marchionem. t) communi et add. 5. u) civitate deest 1. 2a. v) vel add. 5. w) qualiter possit desunt 5.

61) marchio Pellavicinus. 62) Similes versus ad ricum de Secusia (de Bartholomaeis), ep. Sistari- res gestas anni 1337. refert Galvaneus de la Flamina ecensem 1241—1250, archiep. Ebredunensem ab a. 55 De gestis Azonis Viceromitibus ap. Muratori RR. It. 1250, ep. Ostiensem ab a. 1263; qui obiit a. 1271. SS. XII. 1019. 63) Alexandro IV. 64) Hen- 65) immo de Francia. 66) Cf. Hist. liter. XIX, 428.

suspectum de medio tollere et removere^a, tanquam hodosum impedimentum suum et sue¹²⁵⁹ partis. Vult ipsum itaque mittere pro potestate Veronam, ut illic liberius facere possit de ipso, quod de quibusdam aliis in Vicencia iam fecerat et Verona, ad instar fortune scilicet suprema rotantis in infimum. Nam^b quos in altum levaverat appellando amicos, illis inaudita^c tormenta et mortem reddidit, proditores^d falsos nominans et asserens inimicos. Ad se itaque ipsum stantem Brixie semel et iterum convocavit, dicens, quod Veronensium potestariam pro partis et amicorum summa utilitate recipiat. Et^e habuit secretum in corde suo, quod si forsitan^f secusabit, eum faciet personaliter detineri. Tunc forte notavit Boxius fraudulente promissionis aliquas coniecturas, vel habuit forte pre oculis sue discrete mentis^g illorum prodicionem et mortem, qui sub specie^h dompnatus et potestatum sunt destructiⁱ per Ecelinum in rebus et in personis^j. Igitur ipsam potestariam, renuit^k curialiter et discrete; et ex tunc^l quociens vocabatur ad Ecelinum^m, ad ipsum ibat taliter sociatusⁿ Cremonensibus suis qui eum fideliter diligebant, quod Ecelinus ipsum capere non presumpsit tum propter Cremonensium comeatum tum propterea, quod sciebat suam cunctos noscere tyranniam. Sic quoque versucies^o Ecelini^p de facto mente putaverat; ad alia diverticula verbis blandiloquis regiravit. Nec minus interea cautus et ipse Bosius animadvertibat sollicitus, quid esset in tali casu facturus. Demum voluit Ecelinus ipse solus^q in Brixia dominari et sic de voluntate^r plana communique beneplacito et consensu idem^s marchio Pellavicinus et Boxius de Dovaria, cum eo et omnes ceteri Cremonenses^t sunt reversi Cremonam; et remansit Ecelinus solus Brixie dominator.

13. [*Hic gloriatur Ecelinus, quod habet legatum captum, et audet ecclesiam redarguere.*] Post marchionis Pelavicini et Bosii Dovarensis recessum de Brixia cum Ecelinus plenum^v habeat ibidem dominium, potuit et voluit in suis gloriari triumphis et cum legato proxonerio^w suo voluit aliquam collacionem^x habere. Ergo diebus illis, quibus legatus in⁶⁷ quadragesima propinquante voluit more^y solito abstinere a cibis, die quadam ante ieiun.^{Feb. 2} placuit Ecelino, secundum quod et solebat, legatum ipsum habere in convivio secum. Et eis splendide epulatis, recedentibus^z cunctis, sedit Ecelinus solus in sala pariter cum legato, et ait quasi causa solacii: *Dompne mi legate, dudum meus animus sub ingenti dubitacionis articulo pendet^a, qualiter scilicet et quomodo sancta mater ecclesia substat^b, quod sub umbra alarum eius inferat christiano christianus iniuriam, aut nitantur ad tributa ministri apostolice sanctitatis^c, nitantur^d et ad rapinas. Scitis enim, quod illa die, qua Paduam introistis^e, hii, qui vobiscum crucem Domini baiulabant, dicentes se christianos et milites sancti Petri, christianos bonis propriis spoliatos quosdam^f interfecerunt, extorserunt exactiones ab aliis, et alios, utpote pupillos et orphanos ac viduas^g, compulerunt ad mendicandum. Et est^h mirum, quod manifeste confitebantur se ab ecclesia hoc habere mandatum et erant a sede apostolica absoluti, nec debent unquam predam illam restituereⁱ vel ablatum; quamvis et ipsi videant^j, quod aliquando manus Domini extenditur ad vindictam. Ad hec verba dompni Ecelini^k legatus respondit dicens^l: *Vestre altitudini supplicamus, ut ad verba Domini sapientie vestre animus more nobilium inclinetur. Scimus namque vos plenarie nosse^m, quod est aliud precipere et aliud consentire.* Similiter vobis satis extat notorium, sanctam Romanam ecclesiam, totius christianitatis baiulam et magistram, sumpsisse regni celorum claves ab ipso Christo secundum euangelicam sanctionem, ut quodcumque ligaverit super terram, sit et ligatum in celis, et quodcumque solverit super terram, sit et solutum in celis. Quare libere potest ecclesia de licencia Iesu Christi, si iustam causam invenerit, illas castigare personas, quas noverit ecclesiastice libertati rebelles. Nec ex hoc possunt ecclesie ministri digneⁿ redargui, si gentes pluries monitas, cum in sua contumacia perseverant.*

a) removere — partis desunt 5. b) dum illis, quos exaltavit 5 pro Nam — levaverat. c) illis inaudita desunt 5. d) eos asserens proditores. Ipsum ad se itaque Boxium Brixie existentem 5 pro proditores — Brixie. e) Sed 5. f) ad ultimum add. 5. g) sue — meqis desunt 5. h) honoris specie perierunt 5 pro specie — destructi. i) in rebus — personis desunt 5. j) renuit scripsi pro tenuit *cod.*; penitus recusavit 5 pro renuit — discrete. l) ex tunc desunt 5. m) tyrannum 5 pro Ecelinum — ibat. n) adveniebat a add. 5. o) tyran. add. 2. 2a. p) subdola vulpis et versipellis, quod 5 pro versucies Ecelini. q) Contingit autem quod 5 pro Demum voluit. r) voluit add. 5. s) eius 5 pro voluntate — communique. t) deest 5. u) cum Cremonensibus 5 pro cum eo — Cremonenses. v) solus totum 5. w) proxonerio 2. x) collocutionem 2. y) abstinere a cibis, ante hoc die quadam legatum ipsum more solito habuit in convivio secum 5 pro more — secum. z) sedit in sala pariter legatus cum Ecelino et sit Ecelinus ad ipsum 5 pro recedentibus — solacii. a) titubavit 5. b) patiatur 5. c) eius 5 pro apostolice sanctitatis. d) nitantur — rapinas desunt 1. e) habuistis 5. f) spoliabant 5 pro spoliatos quosdam. g) ac viduas desunt 5. h) fuit 5. i) reddere 5. j) videbantur 2; videbant 2a; videbunt 5. k) verba — Ecelini desunt 5. l) deest 5. m) nosce 1. 2a; noscere 2. n) deest 5. 67) captivo, Ital. *prigioniero*.

1259. in rebus huius mundi castigant, cum possent, si vellent, etiam in personis citra mortem vel
 Febr. 2. sanguinem castigare. Nec ob hoc ista dicimus, quod non fuisset honestius tempore captivitas civi-
 tatis tam catholice condam, abstinuisse a preda, aut quod non credamus^a hodie, salubrius esse
 quibuslibet, si restituant quaecunque post civitatis introitum ruperunt, precipue si propter hodium
 vel avariciam rapuissent. Nam et si compunctus aliquis nostrum super hoc consilium peteret^b,
 confortaremus eum utique, ut, sibi quam cictus possibilitas foret, ablata redderet vel illis, quo-
 rum fuerant si eos habere posset, vel pauperibus et egenis.

14. [Quoddam sompnum, quod vidit Ecelinus in Brixia.] His dictis, surrexerunt de bino
 colloquio legatus et Ecelinus. Et abeunte legato cum duobus illis militibus, quibus ipsius
 erat comissa custodia, remansit Ecelinus in sala cum solo domicello et serviente, qui ei ser-
 viebat ad lectum. Ergo pulpito sive lecto^c iam strato purpureo, peregit Ecelinus per salam
 passus^d solitos ultra 100, quemadmodum a phisicis doctus erat, secundum illud Aristotilis
 verbum in libro Posteriorum qui dicit^e:⁶⁸ Omne quod facit cibum non eminere in stomacho, est
 sanum; set deambulacio post cenam facit cibum non eminere^f, igitur deambulacio post cenam
 est sana. Post hec ad lectum repositus deditusque sopori, visus est vidisse quodammodo
 huiusmodi visionem: quod erat scilicet die quadam in una venaeione succintus et studiosus in
 partibus Pedemontis, in extremis quasi finibus marchie Tarvisine; et cum iussisset ministris
 suis, ut cenam sibi pararent ac requiem post venatum. in eisdem partibus in loco Campi-
 sionis⁶⁹ illa eadem die — sive quod fata sic statuerant^g, sive quod non plene intellexerant
 ministri mandatum horribiliter dominantis — videbatur eidem in sompno^h, quod cena suaⁱ et
 requies multum longe parata erat^k a loco, quem preceperat^l et in^m quo credebat se debere
 requiescere post venatum. Namⁿ per miliaria 100 et ultra^o, et quasi in medio^p Lonbardie,
 videlicet in Soncino⁷⁰, nec aliter requiescere poterat, nisi longum illud iter perageret, et duris-
 sime fatigatus venando, multo magis lassaretur ad requiem veniendo. Ex hoc igitur eius iussu
 non observato fuit ipsi tanta indignacio dormienti, quod est protinus excitatus a sompno, et
 qui facere proponebat ministros inobedientes exoculari^r, comminatum sibi iudicium superbis
 oculis^s non previdit. Statim^t namque mente varia sibimet ipsi quasi disputando conclusit,
 quod sepe fallunt sompna sompniantem, et insaciabilis illa cura et pervigil, que ipsum
 ad ardua^u distrahebat, visionem talem posuit in numero vanitatum. Sic enim contingere
 nos videmus assidue, quod sensus insipidus ad plurima devolutus persepe quidem fallitur
 et minus perspicaciter in singulis continetur^v. Et vidit Ecelinus visionem predictam in
 prescripto anno Domini 1259. secunda die Februarii recte^w in purificatione sancte Marie.

15. [Hic firmata est quedam secreta concordia inter omnes amicos ecclesie.] Eterna
 Christi bonitas, que semper bona promovet, malis imponit finem, de culmine summi celi
 misericordie sue oculos in hec inferiora deflexit. Et elapsis diebus paucis postquam marchio
 Pellavicinus et Boxius de Dovara redierunt Cremonam de Brixia^x, cum Ecelini sevicies per
 homines refrenari non posset, placuit ipsi^y Deo, quod idem Boxius sapiens et astutus^z
 animum suum applicuit, qualiter amici ecclesie possent vindictam sumere de christianitate
 offensa^{aa} in Lonbardia et marchia, et^{ab} posset ipse Boxius se ipsum ulcisci ex eo quod^{ac}
 nepharius Ecelinus eum voluit fraudulenter facere potestatem Verone. Igitur adiunctus^{ad}
 amicablem marchioni Pelavicino et sapienter, iustamque^{ae} pretendens causam sancte
 matris ecclesie graviter^{af} offense per Ecelinum, ob reverenciam cuius christiani tenentur^{ag}
 merito ipsam ecclesiam pretueri, verras abhominari, pacificari ad invicem, malorum^{ah} vin-
 dictam sumere et vivere sicut fratres, sopivit^{ai} primo cum ipso et de eius consilio litem
 illam de facto Creme, que steterat longo tempore condam inter Cremonam et commune
 Mediolani. Nam et^{aj} Cremenses quidam nuper^{ak} Cremonensibus Cremam^{al} dederant⁷¹, in

a) credimus 5. b) postulare 5. c) sive lecto desunt 5. d) gressus 5. e) qui dicit desunt 5. f) in stomacho
 add. 5. g) paraverant 5. h) in sompno desunt 5. i) illa 5. k) foret 5 pro parata erat. l) constituta add. 5.
 m) et in — venatum desunt 5. n) Utpote 5. o) et ultra desunt 5. p) meditullio 5. q) ministros proposuerat
 facere non videntes 5 pro facere — exoculari. r) superbis oculis desunt 5. s) Scivit enim 5 pro Statim — conclusit.
 t) diebus et noctibus add. 5. u) intuetur 5. v) deest 5. w) de Brixia desunt 5. x) deest 5. y) sap. et
 astutus desunt 5. z) per Ecelinum add. 5. aa) qualiter add. 5. ab) super hoc quod ipsum 5 pro ex eo quod — eum.
 ac) est add. 5. ad) et cum eo 5 pro iustamque. ae) graviter — Ecelinum desunt 5. af) merito tenentur et debent 5
 pro tenentur — pretueri. ag) malorum — sumere desunt 5. ah) et sopiunt ambo 5 pro sopivit — consilio. ai) et
 nuper 5 pro Nam et. aj) deest 5. ak) eam 5.

68) Cf. Aristotelis Analyt. poster. II, 11. 69) Cam-
 lium fluv., a Crema ad orientem. 71) die 11. Iulii
 pese in dextera Brentae fluv. ripa, a Bassano inter
 a. 1258. V. Anpal. Placentin. Mon. G. SS. XVIII.
 p. 509.

hodium inimicorum suorum de Crema ipsa. Hac^a lite per Dei gratiam absque difficultate¹²⁵⁹ sedata, marchio Estensis Azo^b et ipsi duo alique barones aliqui^c nobiles viri^d ac sapientes^e de parte ecclesie, Lombardi et marchiani^f, inspirati divino spiritu, uno tempore et eodem secretum^g quoddam consilium inierunt latens et paucis notum^h, super quo in anno predicto⁵ Domini, mense Marcii, appellataⁱ sunt per Lombardiam communia civitatum, que favebant¹²⁶⁰ ecclesie, appellati sunt barones ceteri^k, appellatum est et Paduanorum consilium ac commune a^l marchione Estensi, ut consensiant quibusdam ordinamentis factis nuper in Lombardia, quamvis latentibus et occultis. Set^l primo visum est populo Paduano durissimum consentire seque astringere ignotis ordinamentis vel consiliis, que non noscunt; fuit autem¹⁰ tanta fiducia, quam Paduani generaliter omnes habuerunt in nobilitate et amicitia marchionis Estensis^m vetusto tempore et moderno, quod pro negociis nunc instantibus consenserunt eius voluntati plenarieⁿ, parati quidem^o in rebus et in personis attendere quecumque et quandocumque voluerit in hoc facto. Et sic diebus illis firmata est concordia quedam talis inter cives et civitates partis ecclesie et potentes ipsius partis, que primo ut¹⁵ dictum est paucis innotuit, set ad futuram et evidentem postmodum utilitatem totius Lombardie et marchie plurimos alligavit in unum. Et ita Paduana civitas pre cunctis desiderijs optans, quod totus Lombardie circuitus in pace et tranquillitate permaneat, nec pepercit personarum laboribus nec expensis; fuit immo idem propositum cunctis, ut si antiquam possint libertatem redimere, rerum omnium substantiam cum summa aviditate distribuunt,²⁰ personas submittant eiam omni casui et fortune. Et verbum illud autenticum voluntarii^p servaverunt, quod communis utilitas preferenda est speciali.

16. [Hic tangitur, qualiter Vicentinus districtus a latere versus Paduam est transcursus a Paduanis.] Dum hec interea tractabantur in Lombardia, noluerunt Paduani in marchia ociosi vivere vel inertes, set sequente Aprilis mense predicti anni 1259. pars quedam²⁵ militie Paduane, cuius erat desiderium et voluntas in tantum, fautores Ecelini confunderet, quod Paduani ipsi vix volebant inter tempora discernere^q vel eiam inter dies. Recte quidem^r in die pasce post cenam, ad Vicentinorum instanciam, qui per fas et nefas expulsi¹²⁶¹ erant de propria civitate, et quorundam aliorum forensium de Verona et aliunde movit et equitavit Leonicum⁷² et ad terram que appellatur Custodia⁷³ vino et oleo affluentem,⁷² terras scilicet Vicentini districtus, de quibus Ecelinus multam pecuniam, multa quoque victualia extorquebat, viros prudentes eiam exinde persepe congregabat in unum, quorum iuvamine dampnificabat Paduanum confinium, nunc inter Paduam et Vicenciam, nunc in finibus Scodesie. Hiis ergo duobus locis prede et combustioni submissis, preter municiones et castra, quibus non adhererunt, gens ipsa tota incolumis et sana Paduam est regressa.³⁰ Adhuc iterum nec Paduani ipsi nec expulsi Vicentini vel alii sibi sufficere putaverunt, Vicentinum districtum ex illo solum latere fustigasse. Itaque pars predictae milicie movit eodem mense cum eadem gente communiter et quibusdam viris prudentibus alieni cupidis quos appellamus zafones sibi associatis^s, equitaverunt omnes^t unanimiter ad Tyenam⁷⁴, villam similiter Vicentini districtus magnam et copiosam. Et facta ingenti preda et villa³⁵ ignibus deformata, reversi sunt omnes alacres et ditati, preter quod zafonum preda forensibus iniuste concessa rumorem movit in populo; et inolevit fere sedicio penitudinis^u et dampnosa, que tandem sopita fuit studio et peritia sapientum. In omni namque negotio sapientia prevalet adeo, quod cito refrenat iras, discordes ducit ad idem velle, avaricie pascit ingluviem et lacunam, exaltat humiles et mitigat contumaces.

45 Subsequenter eiam predictae gentes sunt congregatae et in mense Madii equitaverunt¹²⁶² ad Friolam⁷⁵, terram Vicentinorum. Eodem modo villam totam et locum et omnes indigenas ad precepta communis Paduani velociter habuerunt. Et quoniam de Paduanis ipsis quidam nobiles^v et potentes viri ius aliquod habebant in Friola, factum illic et habitum est consilium, facere municionem in villa eamque vallare fossis aliisque munire paratibus ad defensam.

50 a) qua 5. b) deest 5. c) et potentes 5. d) Lombardiae et marchiae 5. e) latentes 5 pro latens — notum. f) appellata — favebant ecclesie desunt 5. g) deest 5, ubi addita haec sunt: et civitates de parte ecclesiae. h) a marchione Estensi desunt 1. 2a. i) Quibus primo Paduanis visum est durissime consentire, sed fuit 5 pro Set — fuit autem. k) experta 5 pro Estensis. l) totaliter 5. m) quidam 1. 2; quidem 2a; deest 5. n) viriliter 5. o) differre poterant inter tempora 5 pro volebant — discernere. p) deest 5. q) ad terram Custodiae 5. r) sibi associatis desunt 5. s) deest 5. t) perennitudinis 5. u) milites add. 5.

72) v. supra p. 78, n. 81. 73) v. supra p. 116, n. 13. 74) Tienae a Vicetia ad septentriones. 75) Friola in dextera Brentae fluv. ripa, inter Vicetiam et Bassanum.

1259. Quod cum fecissent, constitutis ibidem viris prudentibus pro loci custodia et terrigenis
 Mai. omnibus ibi positis, voluntariis utique subesse ulterius Paduano communi, armis quoque
 et victualibus pro virorum locique securitate habundanter illic dimissis, Paduani reversi
 sunt Paduam et sperant amodo, districtu Vicencie a latere versus Paduam quodammodo
 subiugato, civitatem ipsam Vicenciam debere mutare consilium et parti ecclesie se da-
 turam.

17. [Hic tangitur factum, quod fecit Ecelinus ad Friolam.] Set illud vulgare proverbium,
 quo dicitur: *Spes, eciamsi sit iusta, sepe credulum decipit et sperantem*, in facto Friole patuit
 verum esse, cum spes, que de ipsa Friola habebatur, facta sit brevi tempore vere friyola
 et inanis. Namque diebus illis, videlicet mense Iunii immediate sequenti erat Ecelinus
 adhuc in Brixia et Theotonicos mittebat Veronam, ut Veronenses quosdam, in magna
 quantitate accusatos indigne, disperderet. Set favente fortuna ipsis Veronensibus indebite
 accusatis, cum Ecelinus audivisset, Friolam esse redditam Paduano communi, non tantum
 indignatus de loco, de quo parvam gerebat curam, quantum quod locus erat in confiniis
 et in partibus de Baxano, quem habebat quasi pro sua camera speciali, Theotonicos missos,
 cum forent adhuc in via, subito per litteras revocavit. Quos quidem movens prope
 totamque miliciam de Verona de Vicencia de Pedemonte et aliunde, quam plus movere
 potuit, venit ad Friolam. Illic quoque generaliter omnes habuit Baxanenses, et castra
 metatus ibi sedit hostiliter, donec gentem suam circa Friole locum exacuit posuitque cru-
 deliter et explicuit multitudinem contra paucos. Locum cepit quam subito gentemque
 totam habuit humiliter se reddentem, set fecit omnes illico vinculis alligari. Nec fuit in
 hac severitate contentus, immo cum olim civitates et loca, ecclesias turres et palacia de-
 vastasset, in hoc loco vastare voluit etiam formam Christi, et fecit, quod infelix illa gens
 Friolana, mares et femine, magni et parvi, clerici et laici, generaliter omnes cesi et de-
 formati, per Lombardiam et marchiam signum deferunt Ecelinice rabiei. Nichil quoque
 profuit parvulis innocentibus non peccasse, immo, cum triplicem penam senes et iuvenes
 paterentur, oculis naribus et pedibus mutilati, infantes et innocentes penam quadruplicem
 habuerunt, nam Ecelini iussu naribus et pedibus deformati, cecati sunt oculis et parvis
 genitalibus sunt exsecti. Fuit autem hec Ecelini ultima perpetrata crudelitas in predicto
 anno Domini, mense Iunii circa finem. Quo facto Brixiam rediit, non ulterius in marchiam
 reversurus.

18. [Hic attraxit Ecelinus latenter ad suam partem quosdam Mediolanenses.] Audiunt et
 vident ulterius omnes de Lombardia et marchia et quicumque invocant nomen Christi, quod
 nullum est sperandum remedium amodo, nullum humanum consilium, fiducia quoque nulla:
 quod cessent radicate iniquitates, que cotidie multiplicare videntur; immo et ipse Deus,
 si licet diceret, visus est tam enormia facta tamque nepharia tollerare moleste. Ecce
 namque, sive fuerit quod ad finem tendunt omnia nec est quicumque stabile super terram,
 sive quod summa cadunt et quanto magis alciora permanserint tanto lapsu corrunt gra-
 viori, sive forte quod in hiis prudentes et sapientes viri de Lombardia et aliunde assidue
 vigilabant, contigit talis casus. Nam rex Castelle, qui et Yspanie dicitur, in discordia
 electus fuerat rex Alemannie, quem Ecelinus sperabat Romanorum imperatorem futurum,
 ut supra legitur in secundo capitulo huius libri: *Adhuc* etc. Hic utique rex Castelle speciales
 litteras et nuncios miserat Ecelino, quod de ipsius consilio et favore volebat ingredi Lon-
 bardiam, unde paratus foret ad eum recipiendum magnifice; erit enim eius adventus in
 brevi spectabitque totaliter ad exaltacionem ipsius Ecelini et sue partis. Hiis itaque verbis
 et aliis consimilibus per regis nuncios sapienter Ecelino propositis, cogitat Ecelinus de-
 inceps, quid super hoc magno negotio sit acturus. Itaque primitus per suam industriam
 nunciis atque litteris aliisque modis quibus scivit et potuit taliter laboravit, quod adtraxit
 ad suam partem vavassores et proceres civitatis Mediolani, ita quod ei et sue parti favere
 ceperunt in consiliis et arengis in civitate et iam quasi suo populo resistebant; et nisi
 quod dubitabant ecclesie indignacionem incurrere, plus forsitan in suis excessibus pro-
 cessissent. Set habuerunt tunc Mediolanenses alii et populus et commune de consilio
 saniori pro suo capitaneo Martinum de Turre de civitate eadem, virum probum et sapientem
 strenuam tractabilem et constantem. Sciverunt namque, cuiuslibet civitatis populos in

a) indigne 5. b) prope 5. c) deformati cecati sunt oculis add. 2. 2a. d) deest 5. e) deest 5. f) propria 55
 add. 5. g) excessionibus 5.

divisione vigorem amittere, quem nempe resumunt et retinent, cum in unum provide fede-
 rati^a communem utilitatem attendunt et spectant salubriter ad rectorem. Erat autem circa
 finem mensis Iulii predicti anni, quod tractabantur hec et movebantur per Lombardiam.

EXPLICIT LIBER UNDECIMUS

5.

INCIPIT DUODECIMUS.

1. [*Hic incipit dompnus Guido de Montefoiano suam potestariam in Padua.*] Electus
 erat equidem illo eodem anno 1259. dompnus Guido de Montefoiano, Reginus civis, pro
 sequenti anno in potestatem Paduanorum et rectorem, et iuraverat potestariam eandem
 mense Iulii die 6. intrante. Fuit autem vir prudens nobilis sapiens et discretus, hominibus
 quoque placibilis, utpote quoniam affabilis et benignus, providus curialis et largus cunctis-
 que bonis moribus insignitus, et in quo vere locum habuit verbum illud Ovidii, loquentis
 de Augusto principe Romanorum, cum diceret:

*Est piger ad penam princeps, ad premia velox,
 Quique dolet, quotiens cogitur esse ferox.*

Or. Ex. Ponto
1, 2, 123, 124.

15 Bene providit itaque divina benignitas tunc temporis, cum prope malorum^b vindicta erat,
 in exhibendo rectorem talem civitati catholice Paduane, que Romam ipsam est imitata in
 multis, in fide videlicet et in illatis sibi multis iniuriis per diversa genera tyrannie. Num-
 quid Padua condamnata est ab Antenore constituta⁷⁶, egresso civitatem Troianam eadem hora
 cum Enea conditore Romano? Numquid passa est multas tribulationes et verras, ut ipsa
 20 Roma? Numquid in suis civibus est offensa crudeliter, turribus et palatiis, domibus et de-
 coribus suis dirutis^c et prostratis? Nempe, si michi parcat Romana curia, iam Padua dici
 potest quasi secunda Roma. Nec hoc dico in preiudicium aliarum civitatum de Lombardia,
 set cum Paduam olim viderim rationis et iusticie baiulam, utriusque sexus civibus orna-
 tissime decoratam, divitiis affluentem, hedificiis splendidam, bonis omnibus copiosam et
 25 sanctorum virorum undique sancta religione circumdatam, usurpatis hiis omnibus per
 tyrannicam pravitatem, neminem concedet admirari, si ex habundancia cordis os loquitur
 et de mee patrie desolacione lamentor. Quam expresse desolacionem video esse con-
 similem desolacioni antique, quam fecisse legimus principes perdicionis in Roma, et urbem
 audivimus ipsam tocuis orbis dompnam^d persecuciones indignas plurimas pertulisse.

30 2. [*De puncto electionis Ecelini ad ultimum suum iter in Lombardiam.*] Iam animus
 Ecelini quodammodo elevatur in altum. Scit enim, quod rex Castelle venire prorsus
 intendit in Lombardiam, scit etiam, Mediolani nobiles et potentes esse favorabiles sue
 parti; quibus duabus causis de facili sperat amodo suos contere inimicos. Itaque mense
 Augusti predicto anno warnimentum paravit quam maximum et amicos suos congregans
 35 universos et singulos et quoscunque movere potuit proximos et remotos, reserato pro-
 posito suo paucis set quos credidit sibi fidos^e, testatus est, se nunc^f velle in Lombardiam
 rem forte maiorem peragere, quam facta foret a tempore Karli^g citra. Electo die itaque
 sue mocionis et puncto de consilio suorum astrologorum et sapientum, sua etiam pro-
 visione firmata, circa finem ipsius mensis Augusti suam totam movit miliciam et populum
 40 Brixiensem et hoc fere innumerabile warnimentum, et equitavit magnifice ad castrum et
 circa menia Urceorum^h. Est enim hoc castrum quoddam Brixienensis districtus, quod solum
 adhuc in tota diocesi Brixienensi partem tenebat ecclesie, Ecelino etiam eiusque fautoribus
 viriliter resistebat. Et notandum, quod cum movit Ecelinus gentem suam de Brixia et
 equitavit ad Urceos, tunc fuit ascendens Sagittarii signum, Sol erat in Virgine, Luna in
 45 Scorpione, Saturnus in Aquario, eratque retroguardus Iupiter in Libra directus, Mars in
 Leone similiter et directus, Venus in Cancro directa, Mercurius in Leone directus, capud
 autem et cauda Draconis in signis fixisⁱ. Neminem quoque credimus dubitare, quod
 elegit Ecelinus hoc punctum et horam talem, credens celestes domos, planetas etiam
 50 domorumque disposicionem et planetarum favere sibi, quoniam in hiis quam plurimum
 tamquam gentilis et ydolatra confidebat. Volebat ut puto credere, quod cum sit Sagittarius

a) provide separati 5 pro in unup — federati. b) finem add. 5. c) diruptis 4. d) deest 5. e) fidelis 2. 2a.
 f) ire add. 2. 2a. g) Magni add. 5. h) Iudeorum 2; Viceorum 2a. i) suis 2; si 2a.

76) Cf. Virgilii Aen. I, 242—247. 77) Orzinovi a Brixia inter occidentem et meridiem.

1259. domus Iovis et ait ille planeta benivolus, nam et Fortuna dicitur, debet esse fortunatum
 Aug. et prosperum eius iter sub tali ascendente inceptum. Suspicio etiam, quod notavit Martem
 in Leone tunc esse, nam Mars a poetis dicitur deus belli et signum Leonis dicitur forti-
 tudinis et domini, altitudinis et magnifice potestatis. Iovem etiam tunc forte providit in
 Libra positum, que est domus Veneris, quod appellatur salubre signum. Puto etiam, quod
 5 signum sive domum Mercurii, signum videlicet Geminorum, posuit septimum et posuit in
 occasum, volens, quod inimicorum et adversantium ei sapientia caderet. Nam Mercurius
 deus sapientie ponitur, et septima domus sive in astrologiis sive in geomanticis^a semper
 adversantibus assignatur. Hec et hiis similia de planetis et de domibus planetarum in
 favorem suum et sue gentis diligenter attendit et expectavit, ut credo. Mirum tamen, quod
 10 non notavit, Lunam in Scorpione tunc esse, cum Luna infimus planetarum in hec inferiora
 inter ceteros planetas multam habeat influenciam et virtutem; et cum scorpio venenosum
 sit animal fundatque venenum cauda, quasi hoc portendere videretur, quod iter eius signi-
 ficatum per planetam itineris, id est Lunam, que pedes habet in homine, tanquam Scor-
 pionis veneno circa finem poterat sauciari. Qui plus? Si verum est, quod mathematici
 15 dicunt, ut refert beatus Gregorius in quodam sermone suo⁷⁸, quod nati^b Aquario habere
 debeant officium piscatorum, et nati sub signo Libre de sue constellationis natura esse
 debeant trapezite, iam forte per argumentum probabile et quasi per simile credi possit,
 quod confidens aliquis in signo Sagittarii ascendente, tam si natus sub eo erit quam si sub
 eo iter incipiat vel aliquod suum opus, aliquid^c credatur habere^d facere cum sagitta. Et
 20 demum veraciter est hostensum de facto, quod Ecelinus ipse, cuius iter inceptum est, ut
 superius diximus, signo Sagittarii ascendente, in pede, quod^e est instrumentum itineris,
 sagittam habuit, ut dicitur infra, Domino concedente. Set hec obmittamus ad presens, ne
 videamur in hiis aliquas filaterias^f dilatare, in quibus nunquam confisi sumus; nec in
 talibus perdere volumus tempus nostrum, quamquam neminem redarguere deceat, qui pro
 25 posse^g de omni sciencia studeat, cuius possit particulam qualem qualem habere.

3. [*Hic transit Ecelinus flumen Ollii, Lonbardis stantibus in contrarium.*] Sedit Ecelinus
 non multis diebus in campis et in cultibus Urceorum et destruxit quicquid potuit inde ac
 circa castrum; minabatur etiam castrenses omnes gladio et morti submittere, nec^h ullum
 posset in hoc remedium inveniri. Auditum est hoc Cremona, et habent nunc causam mar-
 30 chio Pellavicinus et Bosius de Dovara, qua possunt exire obviam Ecelino iniuriantiⁱ fidelibus
 ecclesie, et^j hiis, qui faventes ecclesie et Cremona, se ac sua exponunt fideliter omni
 Sept. periculo rerum et personarum. Sic ergo circa principium mensis Septembris mota^k est
 milicia Cremonensis communiter, et exeuntes ipsi milites omnes locati sunt circa suum
 castrum proprium de Soncino⁷⁹. Dumque ibi magnifice morarentur, motus est similiter
 35 Mantuanorum exercitus, et Ferrariensis eodem modo cum dompno marchione Estensi; et
 equitaverunt isti unanimiter omnes ad castrum Marcharie⁸⁰ Mantuani districtus, ut scilicet
 dare possint Cremonensibus ipsis et ecclesie fidelibus auxilium et succursum, inimicum
 autem eiusque complices confundere et terrere. Hiis etiam sic se habentibus, Mediola-
 nenses venire promiserunt communiter et hostiliter Cremonensibus in succursum contra
 40 ecclesie inimicum. Ceperuntque parari pontes, ubi visum est oportunitate, ut ipsi possint
 exercitus socialiter simul iungi. Hec nota fuerunt omnia Ecelino, set multam habebat
 fiduciam, quod vavassores et proceres et quidam magnates alii Mediolanenses, ut supra
 diximus suo populo resistentes, spem ei dederant et suos filios iam posuerant obsides,
 quod firmi erunt et in omnibus favorabiles eius parti^l. Igitur Ecelinus ipse nocte quadam
 45 subito et latenter populum Brixensem remisit domum, retentaque milicia Brixien-
 si et hiis omnibus, quos equestres facere potuit de Pedemonte et aliunde, cum aliquibus, quos adhuc
 secum habebat de Padua de Vicencia et de Lombardia, cum Theotonicorum milicia furtivo
 gressu quodammodo transivit flumen Ollii per pontem de Palazolo⁸¹, et licet cum gente
 militari solummodo, verumtamen tam magnifice et potenter, ut nulla in Lombardia civitas
 50 crederetur eius posse milicie obviare^m; nec mirum, in hiis enim tota eius intentio

a) geomantia 2; geomantia 2a. b) aliud 4. c) h⁷ 1. d) qui 4. e) fallacias 2a. f) pro se 4. g) sine remedio aliquo 4 pro nec — inveniri. h) iniurianti 1. 2. 2a. i) in add. 5. k) movit Cremona 4 pro mota — Cremonensis. l) sibi 4 pro eius parti. m) sibi obviare posse 4 pro eius — obviare.

78) S. Gregorii In euangelia L. I. homil. 10 c. 5, Opp. ed. Galliofolli V, 179. 79) v. supra p. 134, n. 70. 80) v. supra p. 60, n. 91. 81) Palazzolo a Bergamo inter orientem et meridiem.

versabatur et ipse noverat potenciam Lombardorum, et scimus, hoc esse verum generaliter 1250.
apud omnes, quod ubi potentis et sapientis totus intendit animus, illic est eius ingenium ⁸⁴
quam maxime fructuosum.

4. [*Hic transit Ecelinus flumen, quod appellatur Adda, et tendit versus Mediolanum.*]

5 Postquam Ecelinus securus flumem Olli pertransivit, Mediolanenses illi, per quos forte
sperabat Mediolanum habere et adimplere suum propositum paucis notum, patrie devo-
cione postposita devenerunt ad ipsum. Set Mediolanense commune et populus, supra-
dictum ^a capotaneum habens Martinum de Turre, memorandum et reverendum patrie
defensorem, nichilominus exiverunt cum tota sua gente hostiliter, ut Cremonensibus cete-
10 risque ecclesie fidelibus et amicis fidem attenderent et promissum. Itaque tam capotaneus
quam et ipsum commune potenter et magnifice cum fere innumerabili et copioso exercitu
iam parato advenerant; ita quod si contiget ^b Mediolanenses cum Cremonensibus amica-
biliter simul iungi, iam digne tremere debent hostes et poterit innotescere toti mundo,
quid Lombardie virtus valeat, vigor ac strenuitas et libertas. — Cum autem Mediolanenses
15 adeo processissent, quod citra ^c paucos dies una cum Cremonensibus possent iungi, ecce
leo rugiens, qui terram perambulans circuibat querens quem immo ^d quos devorare posset,
furtivum diverticulum fecit et pervenit, ignorantibus Lombardis, ad vadum quoddam fluminis,
quod dicitur Adda. Quo vado cum multa diligencia perscrutato et superato, ripam adversam
attigit et est illic ulterius cum gente sua totaliter et cum hiis Mediolanensibus, qui sue patrie
20 sunt rebelles. Cepit igitur versus Mediolanum dirigere iter suum ^e, et heu forsitan peregisset
ipsius sui crudelis animi preconceptum. Set fuit voluntas Dei, cuius est semper proprium
obviare malignitatibus, bona quidem ^f in melius promovere, quod inspiratus divino spiritu
nuncius quidam quasi ex improvise properans ad capotaneum ante dictum Martinum de
Turre, animo anhelanti retulit festinantem cum proditoribus proditorem. Quo audito, vir
25 probus idem Martinus, et tota nunc Marti cita ^g intencione deserviens, reversus Mediolanum,
quam subito cum exercitu suo toto ingressus patriam, adversarii prevenit adventum, civi-
tatem illesam habuit, eam quoque sanam et incolumem conservavit ^h. Et sic deceptus est
hostis una cum illis, qui ad tantam cecitatem devenerant, ut quasi traherent ad suspendium
semet ipsos.

30 5. [*Locatus est Ecelinus cum gente sua in Vicomercato et tenet pontem Cazani super
Addam.*] Hic exultant patrie defensores, set offensores merito contremiscunt. Ipse autem
coluber tortuosus, humani sanguinis diluvium et vorago, fons scelerum et magister, cum
facere iam nequeat quod presumpsit, spumanti quadam rabie indignatus, vertitur in furo-
rem, et tanquam desperans ulterius suaque intencione fraudatus motusque limphante
35 sevicia, discurrere cepit per Mediolani confinium, loca et castra finitima dissipando pro-
posse. Burgum Modiciam ⁱ ⁸² attemptavit intrare; volens eam privare forsitan illa nobili ⁸²
dignitate corone ferree, que illic est ab antiquis nostris in honorem Lombardice libertatis
hac de causa reposita, ut scilicet quandocunque fuerit Romanorum imperator electus ^k
legittime, post electionem de se factam in regem Alemannorum hic idem corona illa ferrea
40 primitus coronetur, denique pergens Romam, sumat coronam auream ab apostolica digni-
tate. Set Ecelinum intrare Modiciam ipsi Modiciani viriliter prohibentes, continuo fuerunt
ad arma et terram suam adeo laudabiliter defensarunt, quod hostis cum gente sua hostilica
cessit procul. In castrum similiter Trecii ⁸³ fecit inimicus omnium cum tanta ferocitate
insultum, ut velle videretur quodammodo deglutire omnes indifferenter. Quemadmodum
45 pardus famelicus, in partibus Africanis ut dicitur nocte circuens dente rapido ^l tuguria
rusticana plena thorsis arietibus vel iuvenis ^m, qui, morsis clatris ⁿ obstantibus, in in-
saniam vertitur et quecunque foris stabulo reperit, debacchando confringere gaudet et
lacerare, sic Ecelinus, cum castrum Trecii rumpere nequeat, burgum submitit incendio.
De quo loco motus, ad ultimum Vicummercatum ⁸⁴ attigit et Caxanum ⁸⁵, unde Mediola-
50 nensis capotaneus nuper eiusque commune recesserat, cum ad conservacionem civitatis
et sue patrie sapienter et festinanter, ut supra diximus, redierunt. Ecce iam ipsa tempora

a) univcrsus 5. b) contingeret 2; contineret 2a. c) circa 2a. 5. d) vel 4. e) se 4 pro iter suum. f) semper
add. 4. g) matri eius 4 pro Marti cita. h) reservavit 5. i) Modiciam 1; Modociao 2; Modico 2a. 3; Montiam 4;
Modiciam 5. k) deest 5. l) rabido 5. m) iumentis 4. n) morsis clatris 2a; mox clatris 5.

82) Monza. 83) Trezzo ad Adduam fluv., a Modocia ad orientem. 84) Vimercato a Modocia inter
orientem et septentrionem. 85) Cassano sopra Adda.

1259. quodammodo fataliter innaebant, quod erat Ecelino fortune circulus revolutus et diversum
 Sept. ei fatum transactis olim casibus minabatur. Ipse namque planetarum effectus iam inscius,
 spe corporum superiorum delusus, in ipso Vicomercato Septembris mense iam dicto man-
 sionem suam posuit infelicem; cum non amodo considerans de contemplacione domorum
 supercelestium neque de sideribus suis, in quibus sperabat tantum, iam infra se solum 5
 incipit retractare sollicitus, quid^a instantibus articulis sit acturus. Nam iam cognoscit in-
 dubitanter, quod est commune Mediolanense non incautum; milites illos eciam Mediola-
 nenses, de quorum consilio procedebat, scit fidem et propositum mutaturos, et conclusum
 se videt quodammodo^b inter loca inimicorum, inter flumina, inter hostes. Denique non
 ignorat, sibi summum esse periculum et mortale, consumpsisse semper in sanguinibus et 10
 funeribus dies suos, se quoque vixisse continue cunctis gentibus Ytalie odiosum. Ut vitare
 possit igitur insultum inimicorum et ut, si necesse fuerit, via sibi pateat ad recessum,
 Caxani pontem super flumen Addam positum et hostibus adhuc vacantem cepit tenuit et
 armavit, studetque de gente sua plus solito procurare. Sive namque propter inimicorum
 timorem sive propter victualium penuriam et defectum, diversi diversimoda cogitabant; 15
 immo fuerunt aliqui de Mediolanensibus, qui in eius favorem advenerant, et de aliis eciam,
 qui tota intencione ac posse ad subterfugium intenderunt.

6. [*Appropinquat exercitus Lombardorum ad Ecelinum et violenter occupant pontem Adde.*]
 Manente Ecelino in loco Vicimercati, ecce Cremonenses omnes et Mantuani^c et Estensis
 marchio nobilis potens et sapiens cum Ferrariensibus suis fidelibus et dilectis, omnesque 20
 de parte ecclesie — unanimes et modis omnibus studiosi, quod deleatur flagellum divini
 cultus in Lombardia, iniquitas tyrannica decidat, sanguis innocuus non fundatur, finiatur
 ydolatria, heresis refrenetur — moverunt castra totumque generaliter warnimentum in
 una eademque die et hora, sunt quoque castra metati, omnes se in antea producentes, ad
 partes et in partibus pontis Adde, quem Ecelinus iam ante ipsos occupaverat et tenebat. 25
 Set ibi non diucius immorati, immo graviter et indigne ferentes, quod hostis^d pontem
 ceperit^e et possideat sic impune, unanimes omnes, assumptis armis et navibus preparatis,
 pontem expugnaverunt et vincerunt subito munieruntque firmis hedificiis et bilfredis, sudi-
 bus, saxis, armis et ecclesie insigniis, oportunis viris quoque prudentibus et balistis et
 cuuctis apparatibus bellicosis. Fluminis vada eciam diligenter superius et inferius exquisita 30
 clausurent et plenam adhibuerunt custodiam et cautelam, ne impunis effugiat sevus hostis.
 Nec non et Mediolanenses ipsi, communiter et concorditer dispositis sue civitatis negociis,
 ex altera parte magnifice in terga Ecelini iam venerant, optantes illum perfidum inimicum
 invadere, qui civitatem ipsorum visus fuerat se velle radicitus desolare. Sic clauditur aper
 aliquando in partibus Paduanis, dum prudentes iuvenes et soliti venatores in insula Noga- 35
 rensi, astute notantes^f ferina vestigia, omni casui se exponunt et armati validis venabilis
 et acutis, habentes canes eciam sua collaria deferentes fideles et animosos, feram non
 solummodo insectantur, set eam certis expectant le is spretoque dente vulnifico, et animi
 vigore iuvante, setigeram illam bestiam et horrendam cuspide crucifera confodiunt et pro-
 sternunt. Et quoniam animo cupienti nichil satis festinare videtur, Mediolanenses omnes 40
 patrie defensores sapienter et concorditer die noctuque se iam constantissime preparabant
 committere bellum cum Ecelino et in campestri pugna de inimico quodammodo circum-
 septo vindictam sumere, dante Deo. Set litteras receperunt a Cremonensibus, a marchione
 Estense et a baronibus ecclesiastici warnimenti, quod adhuc modicum expectarent, quo-
 niam^g in brevi continget, hostem humani generis in manus fidelium ecclesie sine sanguinis 45
 effusione decidere et in laqueum quem incaute paraverat irretiri.

7. [*Hic vulneratus est Ecelinus in pede et transit ad alteram partem Adde, ubi sunt ini-
 mici.*] Illo quoque tempore sive hora, cum Lombardi ceperunt pontem, dormiebat Ecelinus
 illinc non longe, scilicet in Vicomercato, securus. Hostes enim contempnere videbatur et
 nolte suam habere sedem vel aliquam residenciam in Caxano. Nam quasi hoc solum nomen 50
 videbatur horrere, nec sciebatur ab aliquibus qua de causa, nisi quod ipsi facienti primo
 transitum inde^h, dum loci nomen quereret, quidam responderat, quod Caxanum appella-
 batur. Ergo dum capto ponte nuncius venisset ad eum referens facti seriem, festinanter
 ipse motus subito, multa magnanimitate et ira cum gente sua et experta milicia protinus

a) in add. 4. b) amodo 5. c) et Paduani add. 2. d) Ecelinus 4. e) cepit et possidebat 4. f) sectantes 5. 55
 g) quia 2; quod 2a. h) vic 2.

properavit ad pontem. Quem de facili recuperare confidens, milites et pedites astute et ordinate impellens premebat et animabat ad pugnam, et per eius partem adeo pugnabatur, ut quasi hostes de ponte descenderent et cederent Ecelino. Set extrema gaudii luctus occupat; et quanto magis favet locunditas, tanto magis adversitas est timenda. Ecce namque sagitta quedam de pontis municione emissa fixit Ecelini sinistrum pedem; quo sic inopinate transfixo, plus est perterrita gens ipsius, quam ipse, qui ferrum sumpserat et adhuc in osse sine sanguinis effusione ferebat. Tunc ipse, sua gente trepida comitante, ad Vicummercatum de hodoso Caxano reversus, dolorem vulneris alta mente contexit, sicut strenuus athleta victus aliquando cum rediit de arena, gestus monstrat fortes^b et animosos, ut, qui spem in ipso posuerant, non diffidant. Pedis postmodum vulnere adaperto, fortis tamen et animosus firmat animum, mutat^c consilium et vult exprimere vires suas, fatigue sui sortem et aleam experiri. Mota itaque gente sua totaliter et armata, premissis signis, gradatim cepit et ordinate versus pontem^d et ad vadum fluminis dirigere gressus suos. Dixitque tunc pluribus audientibus verbum quoddam: *Nos, inquit, hodie sine ponte viam talem faciemus et iter, qualem cum ponte hostes nullatenus attemptarent.* Sicque vadum cepit salubriter et cum suis aciebus et gente sua fluentem^e transivit Addam. Stabat igitur Ecelinus iam ultra flumen cum gente illa, que ipsius sequebatur insignia, quasi regali more in dextrario falerato, et tergo verso ad inimicos tanquam eos pro nichilo reputaret, et directa facie ad miliciam suam Brixiensium, qui ultimo transvadabant. Set iam hora profecto advenerat, quam Deus ipse in salutem Lonbardie et marchie providerat ab eterno. Et, si liceret futura prenoscere, per totam Ytaliam poterat fluminis Adde transitus desiderari, non aliter quam per sanctam Christi crucem et passionem Adde primi hominis restauracio sive remedium poterat expectari. Quare puto forsitan, quod pura^f bonitas antiquorum pronosticacione, licet non meditata, imposuit illi fluvio nomen Addam, ut nos Adde filii, protoplasti nostri primarii, simus illic ad Addam exempti et liberati de baratro et voragine insaciabilis Ecelini.

8. [*Qualiter Ecelinus captus est in Lonbardia.*] Stat nunc Ecelinus cunctis munitus^g armis ad alteram partem Adde cum munita^h gente sua magnifice et armata, et est in eadem planicie cum suorum inimicorum multitudine numerosa, nec est aliquod intervallum hinc inde. Expectat autem rector ipse promptus et animosus, credulus et confidens, expectat utique fideliter et attente, quod sua gens et milicia Brixiensis tota transeat citra Addam; set post gentis illius transitum nemini notum erat, si rector ipse ad bellum prodeat vel recessum. Interea tamen gens et exercitus Lonbardorum, pugnancium pro ecclesie parte, adeo propinquaverat ad acies Ecelini, quod iam quidam berroerii de Lonbardis lanceis declinatisⁱ inimicos semel et iterum feriebat, ut quodammodo iam factum esse propositum indicarent, ne sic impunis transeat hostis Lonbardice libertatis. Et ecce Brixiensis milicia suis insigniis precedentibus glomerata in unum ampliare cepit et extendere viam suam, nec ad Ecelini securitatem more debito declinare^l nec ad sue gentis auxilium vel defensam. Hoc Ecelinus primo et post eum ceteri perpenderunt, et ipse quamvis audax et animosus in ceteris, sue partis ex hoc notavit aliquos trepidare aliquos ad fugam intendere aliquos se ad ipsum reducere, tanquam ad locum muniminis et ad castrum, nullos vero penitus in viribus confidere vel in armis. Sic ratis in pelago quandoque deperit inconsulta, cum ventis incumbentibus vehementer ex omni parte velum scinditur arbor rumpitur et antena, spes est remorum inutilis, fractoque remigio quolibet, scit nauta venisse naufragium et deserit artemonem. Tunc visa est gens Lonbardorum et existencium citra Addam et ultra, equestrium et pedestrium, tota unanimis, tota prompta ad locum concurrere, ubi creditur Ecelinus, non aliter quam ad punctum terre medium, quod philosophi centrum dicunt, ponderosa cuncta tendere naturaliter elaborant. Se videt amodo Ecelinus a suis quasi omnibus derelictum et a tantis hostibus circumventum, ut mirari possit, quomodo gens non Lonbardie tantum, set fere totius Ytalie sic subito conirasset in eum. Stans igitur in articulo tali, et sollicita inquisicione perquirens, que via ducat Pergamum, tendebat ad partes illas cum gente sua, non equidem sicut fugiens, equis immo procedentibus quasi passim. Set insecuta est gens Lonbardica Ecelinum et ad eum omnes post parvam moram temporis adiunxerunt. Ecce namque Estensis marchio magnus et potens et animosus, cuius Estense castrum et rocham Ecelinus cepit hostiliter olim, set ob reverenciam marchexatus, quamvis

55 a) iam 5 pro descenderent et. b) sortes 1. 2a. c) propositum et add. 5. d) deest 5. e) flumen 5. f) parabula 4. g) multa 2. 2a. h) in add. 5. i) inclinare 4.

1259. plurimi peterent castrum destructionem, castrum ipsum servavit incolume ac illesum. Ecce
 Sept. 27. marchio Pelavicinus et ipse, qui condam in obsessione Padue, quasi esset unum et idem
 cum Ecelino, misit ei quotcumque movere potuit de Cremona. Ecce Boxius Dovarensis
 similiter exemptus condam per Ecelinum de carcere tenebroso Bononie, ubi dudum detentus
 erat. Hii siquidem principes et barones aliique multi nobiles et magnates civitatum castro- 5
 rum villarum aliorumque locorum, communia de Lombardia et marchia, de Romagna et
 aliunde, Ecelinum circumdederunt ceperunt et tenuerunt. Et fuit in illis quidam secundum
 multorum dictum, qui Ecelinum — sic circumdatum et iam quasi non Ecelinum, set virum
 captum et indefensum — bis vel ter in capite rusticane^a percussit, excusans improprium
 suum et dicens, quod hoc fecit in cuiusdam sui fratris vindictam, quem pede uno fecerat 10
 mutilari. Set idem quisquis fuerit, non laudem meruit set summe potius obprobrium vilitatis.
 Nam idem facinus est putandum, captum nobilem vel ignobilem offendere vel ferire;
 quasi gladio cedere cadaver inanimatum^b et hominem panno funereo iam insutum. Fuit
 autem hec captio Ecelini in anno predicto Domini 1259. die quarto^c exeunte Septembri^d.

9. [*Hic tractatur, ubi Ecelinus iacet mortuus, et sepultus.*] Captus permanet Ecelinus 15
 silencio comminanti conclusus, vultu demisso seivissimo et eius alta indignatione repressa.
 Et ecce concurrunt undique gentes et populi conclamando, videre volentes equidem^e
 virum potentissimum condam, pre ceteris mundi principibus horribilem terribilem et famo-
 sum, et gaudium quodammodo generale. Sic aves aliquando, nictimene que noctua dicitur
 in specula constituta, undique decurrunt inordinate, garrunt vociferant et minantur. Set 20
 marchionis utriusque et Bosii Dovarensis et magnatum ceterorum^f nobilitas noluit tolle-
 rare^g, quod virum tantum et tam famosum^h instantis turbe frequentia factis ledere debeatⁱ
 aut dictis. Ipsum ergo prius^k ad tentorium dompni Bosii, deinde, prout in tali^l casu decuit,
 ad Soncini castrum honorabiliter conduxerunt. Et adhibitis sapientibus medicis, quicumque
 sunt crediti meliores, habitus est Ecelinus in tali et tanta cura, qualem laudare posses per 25
 Albricum^m habitam vel forte per aliquos eius fidelissimos de Romano. Est autem sapientibus
 notum, quod medicina forte potest differre mortem, nequid autem tollere vel fugare.
 Mortis namque liberalitas imoⁿ morsus altitudinem spernit, potenciam vilipendit, divitias
 proterit^o, superbiam calcat pedibus, nobilitatem deridet^p, corpora quoque cuncta sive de-
 formia sive speciosa deformat, suumque dominium infallibile triumphaliter monstrat in 30
 cunctis genitis super terram. Nam ecce quod Ecelinus, olim tante altitudinis homo, in
 Oct. 7. predicto anno Domini die 11. post predictam capcionem eiusdem sublatus de medio huius
 vite, diem clausit extremum, et a predictis baronibus et militibus de Cremona et aliunde
 quantum decuit honoratus, sepultus est in Soncino, ibique post longeva certamina mortis-
 que multa discrimina, post labores anxios et multiplices^q strepitus bellicosos in loco, sibi 35
 86 licet in enigmate premonstrato⁸⁶, — Campisionis tumulo defraudato parentum — in aliena
 patria corporaliter requievit.

10. [*Qualiter Vicencia est reddita ecclesie et pacificata statim post obitum Ecelini.*] Cum
 de ipsius Ecelini desiderabili capcione primitus rumores auditi forent, populis exultantibus
 in immensum, nunc de ipsius morte centuplicatum est gaudium, quocumque fama tanti 40
 desiderii potuit pervenire. Fuerunt autem quam plurimi timentes timore magno, ne ficti-
 cium foret, quod dicebatur; sunt namque sollicitudo et tarditas que terrent et quassant
 plurimum^r animum cupientem. Itaque postquam veritas cognita est, ubique uniantur ami-
 cicia gentes, urbes pacificantur, et cum is de medio sit sublatus, qui fidei et sancte matri
 ecclesie tyrannice repugnabat, iam incipit invalescere firmius fides et ecclesiasticum sacra- 45
 mentum. Si qui vero nobiles, si qua castra vel loca suis civitatibus vel dompnis repugna-
 bant, errore dimisso penitus, locis debitis aut dompnis, impetrata venia, se submittunt.
 Civitates eciam, si que fuerunt potenciores suas^s civitates^t affines, tyrannidi male subditas,
 opere pietatis eripere voluerunt pro posse. Sic^u ergo diebus illis statim post obitum Ecelini
 desideravit commune Paduanum Vicenciam de servitute redimere, quam adhuc tenebant 50

a) rustine 1; rustice 2a.   l.) inaeestimatum 5.   c) XIII. 2. 5.   d) Laus Deo add. 2.   e) siquidem 6.
 f) aliorum 5.   g) non tulit 5 pro noluit tollerare.   h) nobilem 5 pro tantum — famosum.   i) offendat 5 pro ledere
 debeat.   k) Ecelinum 5 pro prius.   l) ut in hoc 5.   m) factam per Albricum ipsius fratrem 5 pro per Alb. —
 Romano.   n) sive 5.   o) divitias proterit desunt 5.   p) detridet 1; deridet 3; ridet 5.   q) ac plures add. 5.
 r) et quassant plurimum desunt 5.   s) subduunt 5.   t) suas 1.   u) civitates oppressas tyrannide pro posse libera-
 verunt 5 pro suas civitates — posse.   v) Sic deest 5.   86) Cf. L. XI. c. 14. supra p. 134.

quidam Ecelinici violenter et contra voluntatem Vicentinorum civium^a, qui adhuc exclusi¹²⁵⁹ tenebantur foris^a a suis domibus et a propria civitate, ut supra legitur in 10. capitulo libri 10: *Ecelinus* etc. Parata igitur parte quadam milicie Paduane et quibusdam pedibus, iverunt Paduani Vicenciam. Set tunc eam intrinseci, quos Ecelinus ibi posuerat, defenderunt, non tamen volentibus Vicentinis; et sic burgis in magna parte crematis, Paduani Paduam redierunt. Statim verumtamen die tertia subsequente tyrannici illi dompni et iniqui rectores, qui Vicentinis dompnabantur invitis, rebus et denariis prout potuerunt arreptis, subito et furtive nocturnum subterfugium assumentes, festinantissime perrexerunt Veronam. Et sic protinus^b Vicentini quidam milites nobiles et prudentes letanter Paduam cucurrerunt, rogantes utique^c potestatem dompnum Widonem de Montefoiano totumque commune Paduanum^d, quatenus omni mora postposita Vicenciam properent eamque accipiant, et tamquam rectitudinis viri magnifici et potentes^e, amicabiliter tractent Vicenciam et disponant. Utebantur autem Vicentini^f tali proverbio: *Exivit ursus horribilis ad eius interitum de caverna, et desiccate sunt penne rapacis vulturis et impasti*. Tunc vir idem sapiens et astutus Paduanorum potestas, assumpta subito^g sua strenua militia Paduana genteque de libero populo Paduano in laudabili et honorabili quantitate, Vicenciam equitavit et datam sibi civitatem communiter sueque protectioni commissam assumpsit. Et dispositis Vicencie negociis provide et prudenter ad ipsius civitatis comodum et honorem, Paduani omnes cum potestate ipsa^h alacresⁱ sunt reversi. Et facta sunt hec etiam predicto anno Domini, tempore autumpnali.

11. [*De Baxano reddito ecclesie.*] Adhuc eodem anno, elapsis diebus paucis post rectificatam Vicenciam^b, illi qui nunc^c Baxanum tenebant et^b usque modo^l pro Ecelino tenebant^m, videntes civitatem illamⁿ, mandatis ecclesie suorumque^o fidelium subditam, bonum habere statum multisque ereptam angustiis^p, habito saniori consilio, dederunt^q se et sua^r totaliter in manibus supra dicti dompni Widonis Paduanorum potestatis, ita quod potestas^s idem^t pro communi Paduano rectorem et potestatem de Paduanis^v civibus illic posuit dompnum Tomasium de Arena^u iudicem militarem et^l terram ipsam Baxani sub communis Paduani benigna^w protectione receptam diligenter tenuit et tractavit tempore aliquanto, quamvis^x post hec labente tempore multa fuerint inde verba, consilia et tractatus, utrum^y Baxanum ipsum^z Padue vel Vicencie subesse deberet. Cui^z commune Paduanum de plana voluntate concessit, ut^z esse debeat sui iuris, ut cui velit subiaceat de predictis duabus civitatibus uni.

12. [*Hic redditur civitas Tarvisii ecclesie et suis fidelibus.*] Animadvertunt interea Tarvisini et diligenter considerant singulorum negociorum processum, marchiam pacificari videntes, notantes ex hiis omnibus, declinatum esse fastum, debilitatam esse plurimum arroganciam de Romano et Albrici, scilicet qui eos diu tenuerat sub iniqua tyrannide et mortifera pravitate. Nam et ipse iam suos nuncios frequentius solito mittebat ad sua castra de Pedemonte, suamque familiam et thesaurum ad partes illas nunc occulte, nunc etiam manifeste iam miserat, immo iam ipsemet^a reliquerat civitatem quasi subito post fratrem suum^b Ecelinum defunctum. Audent itaque Tarvisini mutare propositum sibi ac sue salubriter consulere civitati, et sumunt pro potestate suoque dompno et rectore dompnum Marchum Badoarium de Veneciis, virum probum et sapientem, fidelem ecclesie, providum et astutum. Quo recepto in civitate magnifice ac decenter cunctisque civibus Tarvisinis, qui communem statum civitatis optabant et exules absque causa permanserant, revocatis, incipit ipsum commune Tarvisii reformari, congratulantibus ipsis civibus in immensum. Astitit autem eidem dompno potestati prudenter et sapienter^c dompnus Albertus Dei gratia episcopus Tarvisinus, vir religiosus et iustus, moribus et honestate perspicuus, qui multum instantissime laboravit ad civitatis negocia reformanda, et tam tempore verre quam pacis multa pertulerat Rome et alibi, ut civitas ipsa^d Tarvisina eximeretur de servitute foretque sancte matri ecclesie subdita et fidelis et ad libertatem pristinam deveniret.

a) deest 5. b) statim 5. c) et amatores add. 5. d) quodam add. 5. e) protinus 5. f) deest 5. g) Paduam add. 5. h) rectitudinem Vicentie 4. i) deest 5. k) tenebant et desunt 5. l) nunc 5. m) tenebant 5. n) Vicenciam 5 pro civitatem illam. o) se eius 5 pro suorumque. p) miseris 4. q) ibi 5. r) de Paduanis — illic desunt 5. s) Paduanum civem add. 5. t) sic add. 5. u) deest 5. v) Et licet 5. w) scilicet add. 5. x) deest 5. y) tamen 5. z) Baxanum esse nunc 5 pro ut esse debeat. a) utique 5. b) ipse etiam 5. b) fratrem suum desunt 5. c) prudenter et sapienter desunt 5. d) deest 5.

87) V. tabulam d. d. 9. Oct. 1259. ap. Verci Keel. III, 412.

13. [De fuga Albrici in castrum Sancti Zenonis et de pugna quadam inter ipsum et Baxanenses.] Ecce iam anno Domini revoluto, currente scilicet 1260, quo electus est dompnus Marchus Quirinus de Veneciis^a iterum potestas in Padua, Albricus de Romano multis stabat^b anxietatibus circumventus, tum quia Ecelino defuncto^c relictum se videbat ab omnibus, tum quia sibi conscius, cogitabat^d, se per nephas et tyrannidem in Tarvisio mala innumera^e bilia perpetrasse. Quesivit itaque^f locum securiorem in castris suis, quia^g forte quasi quedam eius pronosticatio animi futurum sibi iudicium minabatur. Et sic locis suis omnibus^h indagatis, in castro Sancti Zenonisⁱ se cum tota sua familia posuit et cum quadam^k quantitate militum Theotonicorum^l, quos pro ipsius Albrici^m securitate sibi commiserat Ecelinus in vita sua, et sicⁿ securum quodammodo se credebat. Erat enim castrum Sancti Zenonis in monte quodam illic in partibus Pedemontis, in^o confinio Tarvisii ipsiusque^p districtu multum artificiose constructum, fundatum muris fortibus et munitum, domos subterraneas habens, tutum et pulcrum palacium, turrim quoque arduam et fortissimam et inexpugnabilem quasi, ut eam posses credere turrim quodammodo Babilonis. Nec^q mirum, cum iam essent anni 10^r et ultra, quod Ecelinus, previdens forte^s quod sibi vel fratri poterat in^t posterum evenire, non solum civitates de marchia, quibus preerat, set fere villas omnes et castra compulerat ad construendum et roborandum predictum castrum in extorquenda pecunia cunctis indifferenter, in fatigandis illic hominibus bovis equis asinis et iumentis mortaliter, in faciendis ibi prederiis, collocandis ballistis, victualibus deferendis et armis cunctisque rebus et apparatus bellicosus, quasi prorsus deberet hic locus a Lombardia et^v marchia generaliter expugnari, quippe dicebatur a multis, Sancti Zenonis castrum totam posse marchiam subiugare.

Et ecce^w contigit die quadam circa vernale tempus predicti^x anni, quo^y, Albrico permanente securo in tali^z et tanto castro, post insultus plurimos^{aa}, quos cum Theotonicis et cetera sua gente iam fecerat per loca finitima Pedemontis et ad Baxanum, milites et pedites^{ab} Baxanenses^{ac} pugnantes pro ecclesie parte, pervenerant in campos Sancti Zenonis, huius loci campaneam devastando. Et regebatur gens illa Baxanensis^{ad} per supra dictum virum probum et sapientem^{ae} dompnum Tomasium de Harena, constitutum illic per Paduanos in rectorem et potestatem. Ex adverso autem forte^{af}, quasi per miliare, affuit Albricus ecclesie contrarius^{ag} cum milicia sua tota. Neutra istarum parcium primo^{ah} voluit alteri^{ai} dare terga;^{aj} et sic demum factus est insultus inimicorum in inimicos hinc inde^{ak}. Non longa^{al} extitit ibi pugna, nam pars Albrici tanto numerosior tantoque^{am} potencior fuit^{an} militibus equis et armis, quod visum est ipsi^{ao} dompno Tomasio^{ap} et consiliariis eius sanius consilium, in^{aq} hoc facto de campo secedere quam pugnare cum potencioribus inimicis. Et sic ipsa^{ar} pars ecclesie glomerata sapienter^{as} in unum converso itinere^{at} rediit, non^{au} absque quorundam vulneribus aut^{av} sanguinis effusione quam plurimum^{aw}, et de eadem parte captis 40 vel circa, conduxit idem ipsius partis rector gentem reliquam suam sanam et incolumem in Baxanum.

14. [Hic tangitur, quod Albricus est conclusus in turri Sancti Zenonis Tarvisini districtus.] Post hec supradicta^b negocia amphibologica propositio illa, in predicto capitulo posita: scilicet Sancti Zenonis castrum totam posse marchiam subiugare, verificata^c est longe aliter, quam prius^d a pluribus credebatur. Nam Tarvisini memores tyrannie^e, quam^f Albricus fecerat in Tarvisio toto^g tempore werre, proposuerunt^h ipsum invadere ubicunque sit positusⁱ, et finem imponere malignitatibus et superbie de Romano. Exeunt ergo communiter et hostiliter et positi sunt circa Sancti Zenonis castrum, habentes secum a Venetis^k Paduanis et Vicentinis, de marchia et aliunde quoscunque potuerunt^l amicos et adiutores. Sic itaque circa locum magnifice permanserunt^m a Kalendis Iunii predicti anni Domini vel

a) de Veneciis *desunt* 5. b) erat 5. c) mortuo 5. d) sciebat 5. e) ergo 5. f) ut quasi pronosticatio quedam eius animo futurum iudicium minaretur 5 pro quia — minabatur. g) quibus militibus Theotonicis 5 pro quadam — Theotonicorum. h) eius 5 pro ipsius Albrici. i) ibidem *add.* 5. k) districtu et *add.* 5. l) ipsiusque districtu *desunt* 5. m) erant enim iam 5 pro. Nec — essent. n) 20. 2. o) *deest* 5. p) Ecce quoque 5 pro Et ecce. q) predicti anni *desunt* 5. r) quod 5. s) dicto 5 pro tali et tanto. t) multos 5. u) Baxani 5. v) strenuum 5. w) ecclesie contrarius *desunt* 5. x) *deest* 5. y) hinc inde *desunt* 5, ubi *additum est*: Sed. z) loca 1; loco tamen 2a; tamen 3. aa) et 5. ab) in *add.* 5. ac) *deest* 5. ad) in c facto *desunt* 5. ae) converso itinere *desunt* 5. af) tamen *add.* 5. ag) f) et 5. ah) quamplurimi 2. ai) id quod superius dicebatur 5 pro supradicta — posita. aj) verificatum 5. ak) quam credebatur a multis 5 pro prius — credebatur. al) malorum 5. am) quae 5. an) semper 5 pro toto — werre. ao) volunt 5. ap) *deest* 5. ar) habere *add.* as) permanentes 5. at) permanentes 5.

88) v. supra p. 54, n. 41.

circa usque circa finem Augusti eiusdem anni^a, impugnantes^b locum, et inimicum nunc 1260.
 hedificiis et trabuchis, nunc prederiis et balistis, insultibus et incendiis omnibusque mo-
 dorum^c generibus atque armis^d, quibus utique confundere possent, quem pre cunctis desi-
 deriis confundere peroptabant^e. Ad hoc devenit tandem, quod vir quidam nomine
 5 Mesa, de hiis scilicet qui erant cum Albrico in^f castro, imo castri totiusque illius loci enzig-
 nerus et magister, infra se recogitans et animo diligenti^g revolvens, gentem extrinsecam
 non desistere set crescere iugiter et multipliciter^h — nam et Estensis marchio diebus illis
 cum multa genteⁱ advenerat — induxit quidem^k vir ipse Mesa nomine ad tantum Theo-
 tonicos quosdam ex^l illis videlicet, quos Albricus intrinsecus in sui defensionem habebat,
 10 quod videntes Theotonici^m, se nichil aliud nisi periculum expectare immo mortem, die 9.
 exeunte Augusto cumⁿ ab extrinsecis ad castri portam et ad municiones impugnarentur, Aug. 23.
 fingentes se tamen toto posse defendere, dederunt et consenserunt extrinsecis pugnantibus
 castri municionem extremam, que curtina vulgariter dicitur sive cincta. Quare in conti-
 nenti oportuit Albricum et filios et uxorem cum aliquibus suis fidelibus et de sua familia^o
 15 ascendere super turrim, ubi^p conclusi manent amodo, nullam habentes ulterius^q vite fidu-
 ciam set prorsus desperationi subiecti, utpote cognoscentes^r, quod opera, que fecerunt,
 iam ipsos quodammodo iudicant et condemnant. Illud^s nempe vulgare proverbium non
 ignorant, quo dicitur: *Qui male operatur et bene sperat, decipitur equidem et eius est cogitatio*
cadens inutiliter et in vanum.

20 15. [Loquitur Albricus inter filios in ultimo sue vite.] Stat nunc Albricus in summo turris
 Sancti Zenonis^t tristis et dolorosus videtque circa locum^v et castrum illud suorum inimi-
 corum multitudinem abhorrendam et scit, cunctos intentos esse^w ad^x ipsius desolacionem^y
 et mortem. Cumque per tres dies vel circa illic stetisset in summitate turris anxius^z et con-
 clusus, non tantum cibo^{aa} famelicus, quantum arida siti devictus et^{ab} quodammodo nichila-
 25 tus, cum diucius tollerare non posset, habuit circa se filios et filias et uxorem et non absque
 lacrimis locutus est inter eos. Et ait^{ac}: *Ecce nunc video, prophetiam^{ad} quondam bone memorie*
matris mee perfici et compleri^{ae}, qua^{af} loquebatur dicens^{ag}: gentem marchiziam abolere potentes^{ah}
fratres Sanctique Zenonis castra^{ai} videre conclusionem. Heu, quia vigor et sapiencia Ecelini
crudeliter et indignè prostrata iacet in Lombardia, meo quoque iugulo nunc insistit iniquitas
 30 *circumstancium pròditorum et sic domus et^{aj} altitudo generis de Romano iam concidet et obruta*
permanebit ad tempus. Vos vero, karissimi filii et dilecti, ipsius^{ak} domus nobilis^{al} vivite et estote
heredes, ut si quem vestrum inimicorum manus forte continget evadere, exponere procuretis^{am}
vos et vestra viriliter^{an} omnibus periculis et de predecessorum vestrorum iniusta^{ao} morte iustam^{ap}
facite, dignam^{aq} et meritam ulcionem. Sane^{ar} adhuc habetis magnam partem in Lombardia,
 35 *habetis per castra^{as} et per confinia Pedemontis^{at}, habetis et in Tuscie partibus consanguineos*
vestros et dominos^{au}, viros strenuos et potentes, claros^{av} comites de Mangono^{aw}, qui prompti
et voluntarii, natura sanguinis exigente, favebunt vobis et vestre^{ax} parti. Ego autem do vobis
paternam benedictionem et gratiam. Deum quoque^{ay} precor omnipotentem, ut vobis sapienciam
 40 *prebeat et virtutem^{az}, bonorum copiam habundanter, fidem^{ba} et constanciam, super^{bb} vestris*
inimicis triumphum et gloriam, vitamque vobis tribuat salutarem in dierum longitudine cum
honore.

16. [De captione et morte Albrici de Romano et filiorum.] Hec^{bc} locutus est Albricus
 ad filios^{bd}. Et^{be} eius arrogancia summaque magnanimitate demissa, vocavit ad se omnes.

a) sequentis 5 pro eiusdem anni. b) impugnaverunt 5. c) armorum 5. d) modis 5. e) nitebantur 5.
 45 f) in — loci desunt 5. g) animo diligenti desunt 5. h) iugiter augmentari 5 pro crescere — multipliciter. i) cum
 multa gente desunt 5. k) quidem — nomine desunt 5. l) ex — videlicet desunt 5. m) ipsi 5. n) cum — de-
 fendere desunt 5. o) de masnada 5 pro et de sua familia. p) illic siquidem sunt conclusi 5 pro ubi — amodo.
 q) amodo 5. r) quia sciunt 5 pro cognoscentes. s) Norunt namque vulgare illud proverbium, quod dicitur: „Qui
 male facit, si bene sperat, decipitur quidem merito, cogitat et confidit in vanum“ 5 pro Illud — in vanum. t) Sancti
 50 Zenonis desunt 5. u) S. Zenonis munimina 5 pro locum — illud. v) intendere et optare 5. w) deest 5. x) de-
 structionem 2. 2a. y) anxius et desunt 5. z) fame 5 pro cibo famelicus. aa) ita quod ulterius durare 5 pro
 et — tollerare. ab) Inquit enim 5. ac) quod propheta olim 5. ad) perficitur et completur 5. ae) dum scilicet 5.
 c) castris 5. af) et — generis desunt 5. ag) illius 5. ah) de Romano add. 5. ai) procurete 5. aj) deest 5.
 al) dignam et desunt 5. am) Adhuc namque 5. an) castra — confinia desunt 5. ao) Pedemontem 5. ap) et dominos
 55 desunt 5. aq) Magono 5. ar) nostrae 5. as) Et deum 5. at) et virtutem desunt 5. au) amicorum 5 pro habun-
 danter, fidem et. av) vitamque salutarem concedat in dierum longitudine cum honore et super inimicis vestris gloriam
 et triumphum 5 pro super — honore. aw) Postquam haec 5. ax) cum filiis 5. ay) Et — demissa desunt 5.

89) Cf. supra L. II. c. 15, p. 54. 90) v. supra p. 40, n. 53.

1260. qui secum erant et quosdam suos homines de masnada et locutus est inter eos et ait:
 Aug. Scio, quod est melius, quod^a ego solus moriar^b, quam vos omnes et mecum. Itaque me captum
 accipite, me quoque meamque totam^c familiam reddite inimicis, et deprecor, precipue dompno
 marchioni, ut, si dompnus ipse marchio recordetur, quanta^d benivolencia et amore cum ipso
 matrimonium quondam contraxerim inter ipsius filium principem Rainaldum^e et dilectam^f
 meam filiam Aleditam contra fratris mei Ecelini voluntatem et amicorum ipsius, me forte idem
 dompnus marchio et meos filios in sua protectione recipiat et ab inimicorum impetu pretueri
 dignetur. Ergo tunc^g habuerunt servi^h dominium in patronum; et descendentes eadem
 horaⁱ, locuti^j cum obsidentibus^k inimicis^l, se suum ipsis^m daturos dompnum et familiam
 eius totam, locumⁿ et turrim eciam cum omnibus diviciis et thesauro; set esse volunt^o
 absoluti et liberi et quocunq; volunt abire cum rebus suis. Hanc graciã habuerunt de
 facili et est utrimque promissio plenius observata. Ductus est^p Albricus cum tota sua
 familia infra turrim et^q dati sunt omnes in manus inimicorum; inimicis^r tamẽ gaudentibus
 et voluntarie occurrentibus, impositum est ei statim^s ligneum quoddam frenum, ne scilicet^t
 aliquibus loqueretur^u aut aliquid loqui possit, preter quod predictus vir^v sapiens et^w
 discretus Marchus Badoarius Tarvisinorum potestas fecit Albricum^x ipsum tanto tempore
 sine freno manere, quanto cum fratre Minore quodam confessus^y est. Demum ductus
 est per exercitum cum magna victorum leticia ipse Albricus et filii et filie et uxor eius
 tristic^z set pulcra satis dompna Margareta, resonantibus^{aa} tubis et diversimodis instru-
 mentis. Et sic omnes omnibus sunt monstrati. Post^{ab} hoc sunt per trium civitatum com-
 26. munitia distributi. Denique^{ac} ipse Albricus et filii truncati sunt^{ad} gladiis horribiliter^{ae} et mem-
 bratim lacerati per frustra^{af}, pater ipse videlicet^{ag} Albricus et 6 eiusdem^{ah} filii: Iohannes et
 Albricus, Romanus et Ugolinus, Ecelinus et Tornalasco^{ai}; due autem eius filie atque ipsius^{aj}
 uxor incendio sunt consumptæ. Et facta est ista cedes predicto anno 1260. die 6. exeunte
 Augusto^{ak}.

17. [Exemplum quod alta cito corrunt set humilia durant.] Nunc omnes Ytalie naciones
 et precipue quicunq; viri sapiunt et^{al} aliquid de se senciunt in tota marchia Tarvisina con-
 siderent, quanta est eterne dispensacionis potencia, divini iudicii rectitudo et mundi huius
 lapsus instabilitas et ruina. Nostris namque temporibus tanta fuit excellencia domus et nomi-
 nis de Romano, quod civitatibus in marchia et^{al} aliquibus in Lonbardia pro suo arbitrio dedit
 iura, fecit illic statuta, castra que voluit dissipavit, que voluit exaltavit in summum, reges
 rexit et habuit super principes^{am} principatum, duxit Romanorum imperatorem quo voluit,
 et quod plus est, in Romane curie preiudicium ardua facta quedam ausu temerario attem-
 ptavit in extremo tempore sui casus. Nec est hodie^{an} bene notum, si Ecelinus de Romano,
 quemadmodum illis quibus prefuit penas^{ao} intulit et flagella, si sic utique^{ap} tartareis preest
 35. eciam^{aq}, aut ipsos terret horridus in inferno^{ar}. Set o quam sancte loquitur divina pagina
 52. dicens: *Deposuit potentes de sede et humiles exaltavit.* Ecce namque quod una die, hora
 quoque modica vel momento domus de Romano, que^{as} mirabiliter alta fuit, mirabiliori casu
 corrui; deductum est ad nichilum, quod paulo antea fuerat monstruosum. Completum est
 hodie, quod Ecelinus, qui dictus fuit Monachus in ultimo sue vite, pater scilicet Ecelini et
 40. Albrici, in visione vidisse dictus est^{at} nocte illa, qua primo condam iunctus est^{au} nuptialiter
 ad^{av} dompnam Adeitam ipsorum^{ax} matrem. Retulerat^{ay} namque diebus illis sapienti suo

a) ut 5. b) peream 5. c) quod add. 1. 2. 2a. 3. d) me condam cum ipso tantam amicitiam habuisse, quod 5
 pro quanta — contraxerim. e) principem Rainaldum desunt 5. f) matrimonium est contractum, me forte vel 5
 pro et dilectam — dompnus marchio et. g) Sic 5 pro Ergo tunc. h) subditi 5. i) protinus 5 pro eadem hora. 45
 k) sunt add. 5. l) circumstantibus 5. m) et promittentes add. 5. n) eis 5. o) si velint eos dimittere absolutos.
 Habuerunt famuli gratiam postulatam 5 pro locum — observata. p) igitur add. 5. q) et — inimicorum desunt 5.
 r) et ab occurrentibus inimicis 5 pro inimicis — occurrentibus. s) protinus 5. t) forte 5. u) deest 1. v) nobilis
 add. 5. w) deest 5. x) potuit accipere poenitentiam de commissis 5 pro confessus est. y) tristic — satis desunt 5.
 z) resonantibus — instrumentis desunt 5. aa) Suntque ad ultimum 5 pro Post hoc sunt. ab) Ipse pater 5 pro Deni-
 que — Albricus. b) quoque 5 pro sunt. c) deest 5. d) frustra codd. e) ipse scilicet 5 pro pater ipse videlicet.
 f) eius 5. g) Tornalasco 2; Tornalasco 2a; Tornalasco 5. h) eiusdem 5. i) hic terminatur cod. 2a. k) et —
 centum desunt 5. l) et — arbitrio desunt 5. m) in principibus 5. n) unice 5. o) poenam ... flagellum 5.
 p) deest 5. q) hodie 5. r) iam concidit 5 pro que — corrui. s) dicitur 5. t) sibi iunxit 5. u) deest 5.
 v) eorundem Ecelini et Albrici 5 pro ipsorum. w) Suis enim sapientibus diebus illis retulerat 5 pro Retulerat — cuidam. 55

91) Cf. Dante Inferno XII, 109:

*E quella fronte, ch' ha il pel così nero,
 È Azzolino . . .*

cuidam, se sompnum mirabile sompniasse, quod scilicet fide quasi oculata videbat collem et monticulum de Romano cum^b castro et hedificio superposito in altum crescere et adeo exaltari sublimiter, quod ipsius summitas et cacumen transibat ad aethera ultra nubes et celum ipsum^c tangere videbatur; post modicum vero tempus immo^d quasi eadem^e hora
 5 tamquam nix vel^f glacies liquescebat et adeo vertebatur in nichilum, quod nullum saxum, nulla rupes, nullum illic prorsus hedificium appareret. Est itaque res notanda satis et habenda singulis in exemplum, ut scilicet homo cum fuerit in sublimi, sapienter et provide consideret^g de futuris. Scimus enim, quod quanto quis extiterit in supremo, tanto potest lapsu ruere graviori, et strepitu maiori prosternitur quercus ardua^h et sublimisⁱ quam
 10 stipula^k tenuis vel harundo; fulmina quoque, ferire solita celsas turre, reptantia gramina non offendunt.

18. [Recommendatio huius operis ad legentes.] Illius verbi recolens, quod ait Oratius:

Est quoddam prodire tenuis, si non datur ultra,

Hor. Epist.
1, 1, 32.

licet indignum me senciam, Deo grates tamen reddere non desistam^l, qui me dignatus est
 15 ineffabili sua misericordia elargiri, quod non solum tenuis prodii, set^m ecce mei laboris finem iam attingi sive portum iuxtaⁿ mei animi preconceptionem. Opus presens igitur et me ipsum cunctis legentibus recommendo; quorum deprecor honestatem, quatinus non^o ad ipsius^p seriem modicam vel modernam attendant set^q ad affectum et animum operantis. Deprecor et scriptores, ne scripture dampnent vicio^r quod est fideli^s studio, cura quoque
 20 vigili consumatum. Si quem autem cura consueta commoverit, presentis operis nosse non artificem set simplicem constructorem, colligat duodecim predictorum librorum principia, id est duodecim sillabas capitales, quibus constructis^t in unum, sui compos erit propositi, Deo dante,

Cui sit laus et honor, sit gloria summa per evum. Amen.

25 19. [De^u tempore, quando approbatum est hoc opus et a quibus personis et ubi.] Per-^{1262.}
 lectus est hic liber et recitatus coram infra scriptis doctoribus et magistris, presente eciam
 societate laudabili bazalariorum et scolarium liberalium artium de studio Paduano. Erant
 quoque tunc temporis regentes in Padua viri venerabiles: magister Agnus, magister Iohan-
 nes, magister Zamboninus^v, profundi et periti doctores in phisica et sciencia naturali;
 30 magister Tredecinus, in loica providus indagator et doctor; magister Rolandinus, magister
 Morandus, magister Zunta, magister Dominicus, magister Paduanus, magister Luchisius,
 in gramatica et rethorica vigiles et utiles professores. Qui ad hoc specialiter congregati
 predictum librum et opus sive cronicam sua magistrali auctoritate laudaverunt approba-
 verunt et autenticaverunt solempniter in claustro Sancti Urbani in Padua, currente anno
 35 Domini millesimo ducentesimo sexagesimo secundo, indictione quinta, die tercia decima
 intrante mense Aprilis.

a) videre scilicet quasi oculata fide 5 pro quod — videbat. b) crescere et in altum adeo elevari 5 pro cum — subli-
 miter. c) quodammodo add. 5. d) deest 5. e) eadem — tamquam desunt 5. f) et 5. g) respiciat in futurum 5
 pro consideret de futuris. h) deest 1. i) et sublimis desunt 5. k) stipula — vel desunt 5. l) desino quantas
 40 possum 5. m) quod add. 5. n) iuxta — preconceptionem desunt 5. o) tantum add. 5. p) operis add. 5.
 q) quantum ad affectantis mei animi preconceptionem 5 pro set — operantis. r) vitio maculent 5. s) assiduo 5.
 t) reductis 5. u) A quibus et quando liber iste approbatus est et ubi 2. 2a. 5. v) Zambonius 4.

ANNALES S. IUSTINAE PATAVINI.

EDIDIT PHILIPPUS JAFFÉ.

Horum annalium ortum quum iam antehac viri docti intellexissent ex annorum 1209, 1228, 1236, 1238, 1246, 1255 memoriis, abbatum S. Iustinae Patavinorum mentionem complexis, non cunctati sunt scriptorem, qui dormitorium fratrum illius monasterii ad annum 1236 dormitorium nostrum dicat¹, monachum Paduanum sive Patavinum appellare. Sed quoniam non est probabile, qui, quedam que nostris temporibus facta sunt in partibus marchie vel Lombardie seu etiam extra fines Italiae propositurus², opusculum instituit, ab eodem scriptore exactum quoque librum esse, titulus minus certus rei magis congruere mihi videbatur.

Est enim facile cognitu, Chronici Estensis (ap. Muratorium SS. RR. II. XV, 302 sqq.) compositor, ex annalibus nostris perdiligenter mutuanti, ad manum non fuisse nisi exemplum in anno 1260 desinens, propterea quod nihil ex rebus annorum 1261—1270 in chronicon illud translatum esse reperimus. Similis ratio est codicis infra numero 1 signati, in quo annales non ultra annum 1260 progrediuntur, licet ibi paullo longius contexti sint, quam in illo fuisse videntur exemplo, de quo largitur scriptor chronici Estensis. Itaque, quum praesertim posterior annalium pars, initium ab anno 1261 capiens, cum parte priore tum argumento tum scribendi genere differat, veri haud dissimile est, annales deberi scriptoribus minimum duobus.

Illum vero coenobii S. Iustinae sodalem, qui annales conscribendos suscepit prioremque eorum partem elaboravit, ea, quae supra leguntur, Rolandini chronica facta in usum suum convertisse, operibus iis inter se conferendis plane perspicua indicia reperies. Et licet annalium scriptor, Rolandini res persecutus, verbis ab eodem cupide discesserit, non desunt tamen loci, ubi huiusmodi occultatio secus processit³. Quibus rebus intelligimus quoque, annales hos non ante annum 1260 esse scribi coeptos, ad quem quidem annum a Rolandino adductam esse narrationem scimus. Nec incredibile est, ea, quam meruerat Rolandini liber, laude similis gloriae stimulos monacho admotos esse.

1) Cf. etiam ad annum 1255. verba haec: sicut fratres Minores viri devotissimi nobis fideliter retulerunt.
2) V. praefationem. 3) Cui rei exemplo sint loci hi:

Rolandini chronica facta.

L. II. c. 4 (supra p. 48): *Set — comitem — induxit ad tantum sub spe compositionis — quod ipse intravit Ferrariam — ipsum enim comitem cum omnibus, qui secum iverant — detinuit, et sic — marchio recessit — ab obsidione.*

L. XII. c. 5 (supra p. 140): *in ipso Vicomercato — mansionem suam posuit infelicem.*

Annales S. Iustinae.

1224: *Sed comiti sub compositionis specie intrare Ferrariam persuasit, capiens ipsum et omnes, qui secum erant ingressi, ab obsidione Ferrariam liberavit.*

1259. — *Vicummercato intravit, ibique — suam infelicem constituit mansionem.*

In editione operis paranda subsidis usus sum hisce:

1) Codice Mediolanensi bibliothecae Ambrosianae G. 111 infer. chartaceo saeculi XV, forma maxima, qui annales continet in media anni 1260 memoria excurrentes verbis his: — fixit castra supra fluvium memoratum. Deo gratias,

2) Codice bibliothecae armamentarii Parisiensis 81 membranaceo saeculi XV, forma quadrata, de quo cf. Archiv VIII, 358. Is annales nostros praebet non-nihil commutatos; non enim modo additamenta quaedam ex Rolandini chronicis factis ad verbum desumpta exhibet¹, sed accedunt etiam ad annum 1237 nonnulla de monasterio S. Benedicti Patavino agentia, ut ex hoc coenobio istud annalium exemplum prodiisse videatur,

3) Editione principe, quam in Germaniae historicorum illustrium parte I, p. 581—626 paravit anno 1585 Urstisius, nactus quendam Gotfridi a Raming codicem, qui quo devenerit nescimus,

4) Editione altera, quae Venetiis anno 1636 ex „vetusto ms.“ vulgata est cum Alberti Mussati historia Augusta. Quas quidem editiones et Burmannus secutus est in Thesauri antiquitatum et historiarum Italiae tomo VI. II. et, adhibito bibliothecae Ambrosianae codice, Muratorius in RR. II. SS. VIII, 665—734. Berolini 3. Kalendas Apriles 1863.

Eorum^a que ab initio mundi facta sunt usque nunc, notitiam minime habemus, nisi pro-
borum virorum^b diligentia istorias^c descripsisset, in quibus vitia et scelera malorum hominum
arguuntur, virtutes vero bonorum et opera laudabilia commendantur. Istoriografforum itaque
vestigia pro nostro modulo imitantes, quaedam que nostris temporibus facta sunt in partibus
marchie^d vel Lumbardie seu etiam extra fines Italiae in presenti opusculo decernimus^e sub com-
pendio litteris declarare; ut posterius^f hec legentes, preteritorum memoria instruantur, quid
circa presentia vel futura eligere debeant vel vitare. Set cum sit omnibus manifestum, quod
concordia parve res crescunt discordia vero maxime dilabuntur, patet igitur, quod concordia
est totis viribus eligenda et discordia modis omnibus evitanda.

Anno^g itaque Domini 1207, cum vir illustris Azo^h marchio Estensis de voluntate par-
tiumⁱ comitis videlicet Sancti Bonifacii et Monticulorum, civitatis Verone regimen susce-
pisset et prudenter in suo regimine se haberet, Monticuli favore Ecelini de Romano, qui
vitam terminavit in heretica pravitate, facta coniuratione contra eum^k, de Verona ipsum
subito eiecerunt. At ille, utpote vir magnanimus et astutus, tantum dedecus vindicare
intendens, amicis suis undique congregatis, in manu valida ivit Veronam, parte comitis^l
prebente sibi auxilium et favorem. Ecelinus e contra, collecta multitudine bellatorum, in
subsidium Monticulorum perrexit Veronam. Et factum est prelium equestre maximum^m in
Braida Veronensi, in quo pars marchionis et comitis adversarios strenue superavit. Man-
tuani vero, conducti pecunia, comuniterⁿ cum carotio venerunt in auxilium marchionis.
Unde Monticuli cum omnibus adherentibus sibi^o, nimio terrore perterriti, octavo die intrante
Septembri^p, nocte civitate dimissa, fugerunt^q, salvare personas solummodo cupientes. Oct. 8.
Hoc^r fuit initium malorum, non solum predictae civitatis, set et marchie^s et etiam^t Lum-
bardie exterminium^u. Ex tunc marchio et comes Bonifacius toto tempore vite sue Verone^v
dominium habuerunt. Monticuli autem arcem Garde inexpugnabilem^w capientes, in ea se^x
fortiter munierunt.

Anno^y Domini 1208. Monticuli viriliter burgum Piscarie intraverunt, et per districtum
Verone frequentissime discurrentes, incendiis et rapinis omnia devastabant. Tunc marchio
et comes cum exercitu magno Piscariam undique obsederunt, et tandem captos Monticulos
in compedibus posuerunt.

a) Eorum — evitanda desunt 2. b) hominum 4. c) deest 3. d) decrevimus 3. 4. e) posteriores 3. 4.
f) Qualiter Azzo marchio Estensis in Verona suos adversarios superavit. Anno 2. 3. 4. g) Azonem
marchionem add. 3. 4. h) S. Bonifacii add. 3. 4. i) magnum 1. k) deest 4. l) scilicet 4. m) aufugerunt 2.
n) Tervisinae add. 3. 4. o) deest 2. 4. p) deest 2. 3. 4. q) deest 1. r) deest 3. s) eam 2 pro in ea se.
t) Qualiter Monticuli fuerunt capti. Anno 2. 3. 4.
u) ad ann. 1256 et 1259. v) Tarvisinse. w) VI. 7) Octobri legendum videtur.

1209. Anno Domini 1209. Circa hec tempora Otto dux Sansonie in regem^a Alemanie electus descendit de Alemania et venit in Lunbardiam cum exercitu copioso. In cuius adventu terribili tremuit Italia nimio payore concussa^a. De mandato itaque istius, Monticuli sunt a vinculis absoluti. Iste in omnibus utebatur consilio Ecelini et Salinguerre; marchionem vero et eius amicos habebat exosos^d. Perrexit igitur Romam et apud Sanctum Petrum est⁵
- Oct. 4. a papa Innocentio coronatus. Quo facto exaltatum est cor eius, et sprexit summi pontificis admonitionem pariter et mandatum. Papa vero Innocentius^e statim eum publice anathematis^f vinculo innodavit; et ab illa hora eius cepit inclinari superbia, donec paulatim ad nichilum est redactus. Et quanto fuit gradus altior, tanto casus^g gravior est secutus.
- Nov. 18. 1209. Et eodem^h anno dominus Stephanus abbas Sancte Iustine in mense Madio desiderio arctioris¹⁰
1209. vite resignavit abbacie et in Venda^{i, k} vitam heremiticam duxit, ibique in pace quievit. Cui successit abbas Arnaldus^l, religione laudabilis et discretione compositus¹ et in universa morum honestate preclarus.
1212. Anno Domini 1210. reversus est Otto imperator in Alemaniam, excommunicationis vinculo innodatus. Et congregato exercitu maximo perrexit adversus Filipum regem Francorum^m; cui associati sunt quidam principes, regis Francie proditores. Set Francigene, sue antike memores probitatis, unanimiter contra inimicos impetum facientes, incredibilem de imperatorisⁿ exercitu victoriam habuerunt. Causa autem huius preli dicitur hec fuisse, quia imperator dicebat, regem Francie liberaliter promississe civitatem sibi Parisius se daturum, si Otto unquam Romanum imperium optineret. Rex vero considerans, se incaute illam promissionem fecisse, decrevit potius tam arduam questionem belli esse iudicio terminandam.
1212. Anno Domini 1211. In istis temporibus Federicus adolescens rex Sicilie, filius quondam Henrici imperatoris^o et regine Constantie, que fuit filia Rogerii regis Sicilie, de mandato magnifici pape Innocentii per Lunbardiam cum auxilio marchionis Estensis ascendit²⁵ in Alemaniam confidenter. Quem ita graussime prelati et^p principes Alemanie susceperunt, quod pauci remanserunt de principibus cum Ottone. Tandem ipsum in regem Alemanie et in futurum imperatorem concorditer^q elegerunt.
- Dec. 2. Anno Domini 1212, sicut placuit ei qui aufert spiritum principum, Azo marchio Estensis et comes Sancti Bonifacii de hac vita in mense Novembri et in civitate Verone, 30 sub paucorum dierum spacio sunt subtracti. Unde potuit congrue dici de ipsis: *Gloriosi principes terre, quomodo^r in vita sua se dulciter dilexerunt, ita et in morte sunt minime separati*. Reliquit autem marchio^s duos filios, Aldrevandinum^t iam adolescentem et Azonem^u infantulum cum propria genitrice. Similiter comes^v reliquit duos², Rizardum^w maiorem, et minorem nomine Gulielmum^x.
1213. Anno Domini 1213. Mediolanenses, qui partem Ottonis fovebant, cum exercitu infinito super districtum Cremonensium irruerunt. Quibus Cremonenses, qui exaltationi^y principis Friderici summo desiderio affectabant, apud Castrum Leonis^z viriliter occurrerunt, inceptoque bello in die pentecostes Mediolanenses terga vertentes militum et peditum non modicam quantitatem simul cum carotio amiserunt. Ex illo itaque tempore fama Cremonensium est per populos divulgata, virtus etiam eorum et audacia tanti triumphi est preconio plurimum augmentata.

Eodem^a anno, cum nobilis marchio Aldrevandinus^d nollet communitati Padue subiacere, Paduani arcem Estensem cum machinis obsederunt. Videns autem marchio Aldrevandinus^e, se non posse amicos suos qui obsidebantur comode adiuvere, pariterque sciens, 45

a) De Ottone imperatore. Anno 2. De Ottone imperatore coronato et confestim excommunicato a papa Innocentio tertio. Anno 3. 4. b) regnum 1. c) percusi 2. d) deest 3. e) deest 1. f) anathematicis vinculis 1. g) eius add. 2. h) Denuntiatio abatis S. Iustine, qui se dedit in heremiticam vitam. Eodem 2; De promotione domni Arnaldi abbatis. Eodem 3. 4. i) inventam 1; in Verida 2. k) Arnaldus 2. l) compunctus 3. 4. m) Qualiter Otto est a rege Francie superatus. Anno 3. 4. n) Frantie 2. o) imperii 1. p) De ascensu Federici in Alemaniam. Anno 2; De ascensu Federici in Alemanniam et de eius electione in imperatorem futurum et regem Alemannie. Anno 3. 4. q) deest 1. r) deest 2. s) De morte marchionis Estensis Azonis. Anno 2. 3. 4. t) quoniam 2. u) Estensis add. 3. 4. v) Aldebrandinum 1. w) S. Bonifacii add. 3. 4. x) filios add. 3. 4. y) Ricardum 2. 3. z) Verilichinum 1; Gulielmum 2. *) Qualiter Mediolanenses a Cremonensibus sunt devicti. Anno 3. 4; Anno — augmentata desunt 1. 2. a) sic 3; exaltationem 4. b) Leonem 4. c) De obsidione arcis Estensis. Eodem 3. 4; Anno Domini 1213. cum 1; Eodem — remeavit desunt 2. d) Aldebrandinum 1. e) Adrandinum 1.

8) cacumine montium Euganeorum, a Patavio inter occidentem et meridiem. 9) VII.

quia durum est contra stimulum calcitrare, coactus iuravit, sicut civis communi Padue in 1213. omnibus obedire; et sic exercitus ad propria remeavit.

Per^a idem tempus, cum Monticuli sex annis et duobus mensibus extra Veronam fuissent, potestas Padue Marinus Zeno^b et Paduani communiter compositionem inter ipsos et partem comitis tractaverunt et circa festum beati Martini introduxerunt eos^c pacifice in c. Nov. 11. Veronam^d.

Anno^e Domini 1214. Monticuli non considerantes, quia in omni negotio temporis est 1214. opportunitas observanda, intempestive ceperunt contra partem comitis calcitrare. Pars vero comitis expulsa potestate communi, Pecorarium suum civem^f in potestatem protinus^g elegit, virum utique sapientem et politica scientia decoratum. Monticuli autem impares viribus se videntes, tunc temporis sub adversariis humiliter quieverunt.

Anno^h Domini 1215. in mense Octubri Paduani turrem Baibeⁱ obsederunt; sed super-veniente inundatione nimia pluviarum, obsidionem dimittere sunt compulsi, ibique in rebus 1215. iacturam et^k in^l personis non modicam sunt perpersi. Oct.

Eodem^m tempore cum marchio Aldrevandinusⁿ, de comitibus Celane^o, qui partem Ottonis fovebant in marchia Anconitana, nobiliter triumphasset; in ipso fervore iuventutis nature legibus^p satisfecit. Iste fuit ita magnanimus, quod subisset omne periculum pro gloria et potentia optinenda. Itaque^q remansit in honorabili domo^r Estensi Azo frater eius, puer parvulus, multis debitis et angustiis oneratus.

Eodem^s tempore in mense Novembri factum est Rome concilium generale sub papa 20. Innocentio tertio, viro^t magnifico et prudenti, cuius magnanimitas et constantia super alios homines^u excellebat.

Circa^v hec tempora divina providentia produxit^w ad ortum de misericordie sue thesauris duo magna luminaria, ordinem videlicet Predicatorum et fratrum Minorum, quos 25. Deus in firmamento ecclesie stabilivit et per ipsorum doctrinam lucidam et apertam et hone te conversationis splendorem totum mundum errorum tenebris involutum mirabiliter illustravit. Horum ordinum preceptores fuerunt viri probatissimi et multiplici decore virtutum plurimum insigniti, Dominicus scilicet et Franciscus; qui quasi due tube Moysi dormientem mundum in vitiis et peccatis terribili predicationis clangore ad pugnam contra 30. hostem triplicem excitarunt. In omnem quippe terram exivit sonus eorum et usque ad fines orbis eorum verenda religio est brevi tempore dilatata. Unde tum consideratione vite sanctissime, multis miraculis approbate, tum intuitu doctrine celestis, qua corda hominum rigaverunt, merito tam ab ecclesia triumphante quam militante sunt in sanctorum numero computati.

Anno^x Domini 1216. obiit Innocentius papa tertius apud Perusium, cui successit Honorius 35. papa^y tertius. 1216.

Anno^z Domini 1217. In istis temporibus transivit mare christianorum maxima multi-1217. tudo in subsidium terre sancte; et habito prudentum consilio, christiani cum navibus infinitis in manu valida intraverunt Egiptum, et Damiatam munitissimam^z civitatem multo 40. tempore viriliter obsiderunt.

Anno^{aa} Domini 1218. cum vidisset soldanus Babilonis, christianos Damiatam instantis-1218. sime obsidere, protinus reges Saracenorum^{ab} de Siria et Arabia et^{ac} aliis provinciis in suum auxilium convocavit, et exercitum christianorum cepit undique viriliter impugnare; excepto quod iter fluminis eis non poterat prohibere. Regebat autem^{ad} tunc christianos Iohannes 45. rex Ierosolimitanus, vir strenuus^{ae} et forma pre filiis^{af} hominum^{ag} speciosus, et magister Pelagius sancte^{ah} Romane ecclesie cardinalis.

a) Reversio Monticulorum in Verona. Per 2; De pace partium Veronae. Per 3. 4. b) Geno 2. c) deest 2. d) in V. desunt 3. e) De repressione et tempestive audacie Monticulorum. Anno 2; De repressione intempestivae audaciae Monticulorum. Anno 3. 4. f) deest 4. g) constanter 3. 4. h) De obsidione turris Baibe. Anno 2. 3. 4. i) Baibe 1. k) deest 2. l) cum 2; deest 3. 4. m) De morte Aldrevandini marchionis Estensis. Eodem 2. 3. 4. n) Aldroandinus 1. o) Cellio 1; Celario 2. p) deest 2. q) Tunc 2. 3. 4. r) dominio 1. s) etiam add. 3. 4. t) domino add. 1. u) omnes 2. v) De origine fratrum Predicatorum et Minorum. Circa 3. 4; Circa — computati desunt 1. 2. w) protrusit 3. x) De morte pape Innocentii. Anno 2; De obitu Innocentii pape, et Honorii electione. Anno 3. 4. y) deest 2. z) De obsidione Damiatæ. Anno 2. 3. 4. aa) invictissimam 1. ab) De collectione exercitus Saracenorum contra christianos. Anno 2. 3. 4. ac) Saracenos 2. ad) ab add. 1. ae) deest 2. af) strenuissimus 1. ag) aliis 1. ah) deest 1. ai) cardinalis ecclesie 1 pro sancto — cardinalis.

1219. Anno^a Domini 1219. Istis temporibus post longam et laboriosam obsidionem exercitus christianorum obtinuit Damiatam, que est in Egipto super fluente Nili^b, qui a Moysse Geon in Genesi appellatur.
1220. Anno^c Domini 1220. Federicus secundus rex Scicilie et Apulie et^d dux Suavie descendens de Alemannia ivit Romam, et ibi accepit coronam imperii^e a papa Honorio in die beate Cecilie^f; deinde regnum Apulie intravit, et interfectis et expulsis rebellibus, ipsum sibi feliciter^g subiugavit. Ipse de montibus Scicilie per gravia bellorum pericula deposuit Saracenos, et transferens eos^h in Apuliam, fecit ipsos in civitate Nuceria communiter habitare.
1221. Annoⁱ Domini 1221. cum exercitus christianorum ad superiores partes Egypti expugnandas transisset^j, inundatione Nili subito est^k circumfusus. Cumque christiani nec procedere possent nec redire valerent, aquis et exercitu Saracenorum undique circumsepti, coacti sunt pro redemptione sua reddere Damiatam; dimissique a Saracenis, ad propria cum tristitia maxima sunt reversi. Porro Egiptii letati sunt de protectione^l eorum, quia timor eorum incubuerat super eos.
1222. Anno^m Domini 1222. apparuit cometa in mense Septembris. Tempore subsequenti obiit Lodovicus¹⁰ rex Francie, qui multum pro ecclesia laboravitⁿ contra comitem Tolosanum factorem^o hereticorum et audacissimum^p defensorem. Cui successit in regno eius filius Lodovicus¹¹.
1223. Anno^q Domini 1223. in die natalis Domini, inter sextam et nonam horam per totam^r Italianam factus est maximus terre motus; sed super omnes urbes Italie civitas Brixiensis^s incredibiliter conquassata maximum dampnum sustinuit in rebus, domibus^t et personis.
1224. Anno^u Domini 1224. Azo marchio adolescens^v et Rizardus comes Sancti Bonifacii cum Veronensibus et Mantuanis Salinguerram in Ferraria^w obsederunt. Sed ille cum multum^x esset callidus et astutus, comiti sub compositionis specie intrare Ferrariam^y persuasit; 25 capiensque ipsum et omnes qui secum erant ingressi, ab obsidione Ferrariam liberavit. Post modicum vero tempus^z facta compositione, comes fuit a vinculis absolutus.
1222. Circa^{aa} hec^{ab} tempora mortua Constantia^{ac} imperatrice, filia regis Aragonum^{ad}, de qua regem Alemanie Henricum habuit imperator^{ae}; ipse Isabellam, filiam Iohannis regis Ierosolimitani, accepit^{af} uxorem^{ag}; de qua genuit Conradum^{ah}, quem dilexit tenerissime super^{ai} omnes. Et sic regnum Ierosolimitanum occasione huius matrimonii est adeptus.
1225. Anno^{aj} Domini 1225. multi viri^{ak} nobiles et potentes ex parte comitis Sancti Bonifacii, corrupti pecunia Salinguerre, Monticulis adherentem, virum clarissimum, comitem scilicet Rizardum, cum sua parte de Verona subito expulerunt. Et tunc primo pessimus Ecelinus, adiungens se predictis, incepit habere dominium in Verona. Mantoani vero communiter^{al} cum amicis suis sub protectione alarum suarum ipsum^{am} amicabiliter receperunt, ipsumque in preliis^{an} modis omnibus adiuabant. Tandem post multorum^{ao} malorum perpetrationem facta fuit compositio inter comitem et adversarios, mediantibus rectoribus Lombardie.
- Anno^{ap} Domini 1226, cum Federicus imperator esset magnificatus divitiis et gloria, et^{aq} clarissima^{ar} copia filiorum super omnes augustos a Carolo citra, qui fuerant ante eum, 40 aspirare cepit omnibus modis ad dominium Lombardie. Et pacifice de Apulia venit in Lombardiam, et tam Cremona quam etiam Ravennae colloquium habuit cum amicis, volens

a) De obsidione Damiate. Anno 2; De victoria Damiate. Anno 3. 4. b) flumen Nylis 2. c) De Federico imperatore coronato. Anno 2. 3. 4. d) deest 2. e) Cicilie 1. f) fideliter 1. g) ipsos 2. h) Qualiter amissa est Damiatam. Anno 2. 3. 4. i) mansisset 1. k) deest 1. l) deest 3. 4. m) protectione 2. n) De Lodovico rege Francie. Anno 2; De apparitione cometae, et obitu Ludovici regis Francie. Anno 3. 4. o) laborabat 2. p) Tolosanum factorem 2. q) audacissimum 1. r) De terrae motu magno. Anno 2. 3. 4. s) Brisia 1. t) deest 1. u) De captivitate comitis Rizardi Sancti Bonifacii per Salinguerram et relaxatione eius leguntur in margine 1; De obsidione Ferrariae. Anno 2. 3. 4. v) deest 2. w) Ferrariam 1; Ferrariam 2. x) deest 3. 4. y) temporis 2. z) Qualiter Federicus habuit regnum Ierosolimitanum. Eodem anno circa 2; Circa 3. 4. aa) Eodem anno circa hec 1. 2. ab) Beatrix 1. 2. ac) Federicus add. 3. 4. ad) in add. 2. ae) De expulsionem comitis Sancti Bonifacii de Verona et pacificatione leguntur in margine 1. De proditoribus Verone. Anno 2; De proditoribus Veronae, qui dicti sunt quatuor viginti. Anno 3. 4. af) deest 1. ag) comitem 2. 3. 4. ah) deest 2. 3. 4. ai) et add. 2. aj) deest 2. ak) De primo adventu Federici imperatoris in Lombardiam, postquam fuit coronatus. 55 Anno 2. 3. 4. al) deest 1. am) inclitissima 1.

10) immo Philippus II. Augustus. 11) Ludovicus VIII. 12) 1222. Iun. 23. 13) 1225. Nov. 9. V. Annal. Schefflar. maiores 1225. supra SS. XVII, 336. 14) natum a. 1228. Apr.

amicabiliter Lombardorum animos mitigare. Sed Mediolanenses cum multis aliis civitatibus in sua duricia permanserunt, eius verba pro nihilo reputantes.

Anno Domini 1227. obiit Honorius papa tertius; cui successit Gregorius nonus, episcopus Hostiensis. Iste sub pena excommunicationis imperatori precepit, ut pro recuperatione terre sancte mare transiret secundum magnificentiam imperatorie maiestatis. Imperator autem de hoc negotio intromittere se nolebat. Verumtamen ne preceptum apostolicum omnino spernere videretur, cum exercitu galearum in Siriam navigavit, et taliter cum soldano pepigit Babilonis, quod ipse Ierosolimam et quaedam alias civitates reddidit christianis.

Audiens itaque papa Gregorius, quod tam potentissimus imperator ad modum pirate mare transisset, in quo tremendum nomen imperii Romani apud barbaras nationes minui et deprimi videbatur, eum excommunicationis vinculo inmodavit; et mox misit exercitum in Apuliam, ut eam ecclesie subiugaret. Quod audiens imperator, velociter in Apuliam est reversus. Tandem est facta concordia inter eos, et cessavit quassatio preliorum.

Eodem anno dominus Bonifacius Vidonis de Vizardo de Bononia potestas Padue. Et eo tempore fuit nix maxima per totum mundum.

Anno Domini 1228. venerabilis abbas Arnaldus fecit fieri fossatum et induxit aquas fluvii, qui est iuxta monasterium beate Iustine, ibique fecit optima molendina. Hoc fuit opus egregium et a fratribus monasterii diligenter memorie commendandum.

Eodem anno circa festum beati Prodocimi obiit Iordanus episcopus Paduanus; cui successit dominus Iacobus, archipresbiter ecclesie maioris. Vacavit autem episcopatus aliquot mensibus.

Per idem tempus mortuus est Iacobus, filius Dalesmanini, de cuius malitiosa calliditate timebant plurimum Paduani, ne statum Padue perturbaret; sed eius defectum fratres ipsius et filii studiosissime supplerunt, cum postmodum Ecelino lupo rapacissimo Paduam tradiderunt.

Circa hec tempora clarissimi reges Hispanie per diversa bellorum pericula et infinitos labores Saracenos de Hispanie finibus expulerunt. Nam fortissimus rex Castelle obtinuit Sibiliam nobilissimam civitatem, quam Iulius Cesar dicitur condidisse et Hispalim nominasse, et Cordubam, de qua Seneca moralis philosophus, et insignis poeta Lucanus originem habuerunt. Inclytus vero rex Aragonum Valentiam et Maioricam iure prelii acquisivit. Saraceni autem de antiquis sedibus effugati, navigio in Africam transierunt. Tunc temporis potentia regis Africe, qui dicitur Mamolinus, non solum est per reges Hispanie diminuta, sed etiam per vasallum ipsius, regem scilicet Tunicii, qui contra eum viriliter rebellavit. Civitas autem Tunicii iuxta unam paludem de ruinis famosissime Carthaginis circiter decem miliaria longe a Carthagine, que mari adiacet, est constructa.

Anno Domini 1229. Paduani in mense Madii castrum Gogii destruxerunt, et aliquantulum humiliaverunt superbiam Ecelini.

Anno Domini 1230. circa festum sancti Petri Ricardus comes Sancti Bonifacii cum omnibus maioribus sue partis est captus a suis adversariis in Verona. Quod audiens Ecelinus, filius Ecelini heretici de Romano, concite perrexit Veronam, ut adderet ignem camino et inexorabilis discordie fomitem ministraret. Communiter vero Paduani miserunt legatos Veronam, rogando Ecelinum et partem suam, ut comitem et alios carceratos a vinculis relaxarent. Sed ipsi hoc facere noluerunt. Unde Paduani et Azo marchio Estensis,

45 a) deest 2. b) De papa Gregorio et Federico imperatore discordibus inter se: Anno 2. 3. 4. c) quartus 2. d) regie 2. e) Eodem — mund m desunt 1. 2. f) De venerabili Arnaldo abbate S. Iustine. Anno 2. 3. 4. g) iuxta monasterium desunt 3. 4. h) fieri add. 3. i) deest 1. k) memoria 1. l) De morte Iordani episcopi Padue. Eodem 3. m) Prodocimi 1. n) dominus add. 2. o) diebus 2. p) De morte Iacobi filii Dalesmanini. Per 3. q) deest 2. r) deest 2. 3. 4. s) De victoriis regum Hispanie contra Saracenos. Circa 3 4; Circa — constructa desunt 1. 2. t) Sybillam 3. u) Tunicum 3. v) De castro Gogii. Anno 2; De destructione castri Gogii. Anno 3. 4. w) Qualiter comes S. Bonifacii fuit captus. Anno 2; De captione comitis S. Bonifacii. Anno 3. 4. x) concitus 3. 4. y) civitatis delectos et alios add. 4. z) ut add. 3.) incarceratos 3. 4.

15) i. e. circ. d. 7. Nov. Sed Iordanum die 5. Nov. settima p. 39. 17) Ferdinandus III. 18) Iacobus obisse docet necrol. S. Mariae ad Carceres ap. bus I. 19) Godici, Godego a Bassano inter orientem et meridiem.

1230. qui super hoc negocio ferventissimus existebat, confederati cum Mantuanis, cum exercitu Sept. maximo^a super campos^b Veronenses equitaverunt et in mense Septembris^c Portum²⁰ et 21 Lingangium^{d,21} destruxerunt. Tunc Salinguerra et Ecelinus et comes de Tiraulo^{e,22} cum populo Veronensi, qui ad defensionem locorum venerant predictorum, fugam arripientes Veronam quam citius redierunt.
1231. Anno^f Domini 1231. in mense Iunio^g migravit beatus Antonius de^h ordine fratrum Minorum, cuiusⁱ sanctitas totam Italiam illustravit.
- Sept. Eodem anno in mense^h Septembris, mediantibus rectoribus Lombardie, comes cum sua parte est a vinculis et de inimicorum manibus liberatus.
- Eodem etiam anno ad petitionem regis Henrici, filii Federici imperatoris, Mediolanenses et alii odientes imperium legatos in Alemaniam direxerunt et cum eo contra imperatorem societatem firmissimam statuerunt. Concepit enim rex dolorem et peperit iniquitatem contra proprium genitorem ideo^l, quia videbatur^m, quod imperator plus eo puerum Conradum diligeret et fovaret.
1232. Annoⁿ Domini 1232. Federicus imperator in mense Martii, dum de Apulia vellet in 15 Ystriam navigare, impulsus vi ventorum venit Venetias, et inde in Forum Iulii transmeavit; ibique facta est^o compositio inter ipsum et Ecelinum in detrimentum marchionis Estensis et comitis Sancti Bonifacii et totius marchie et etiam Lombardie, sicut postea patuit per effectum. Ascendit autem in Alemaniam imperator, et capto filio^p proprio, rege scilicet Henrico, misit eum in Apuliam ibique fecit ipsum usque ad diem mortis sicut proditorem 20 in carcerem custodiri, ideo quia confederatus fuerat cum Lombardis, constituitque^q in locum eius Conradum, quem tenerrime diligebat.
1233. Anno^r Domini 1233. frater Iohannes de ordine Predicatorum in tanta reverentia est habitus ab hominibus^s marchie et etiam Lombardie, quod eius iussione Paduani Veronenses Brixienses et Mantuani cum carociis^t, et aliarum civitatum maxima multitudo in campa- 25 nia^u Veronensi insimul pacifice^v convenerunt. Et ibidem in die sancti Augustini sententias super quibusdam questionibus^w coram omnibus populis auctorizabiliter promulgavit. Sed cito eius potentia expiravit; nam quasi post unum mensem, quicquid ordinaverat, ad nichilum est redactum.
1234. Anno^x Domini 1234. fuit hiems asperrima et vinee ac ficus et oliveta pre nimio frigore 30 sunt extincta.
1234. Anno^y 1235.²³ Beatrix, filia quondam Aldrevandini^z marchionis Estensis, Andree²⁴ regi Ungarie est matrimoniali federe copulata; quam Azo^{aa} marchio patruus eius cum decenti^{ab} apparatu et honorabili societate ad tanti regis presentiam^b destinavit. Hoc^c autem matrimonium filiis regis, Bele²⁵ scilicet et Colomanno, displicuit vehementer; timebant enim, 35 ne pater senex filios de iuvenula generaret.
- Eodem anno magnanimus Tiso^d de Campo sancti Petri obiit, amicus intimus^e marchionis et inimicus constantissimus Ecelini.
1235. Anno^f Domini 1236.²⁶ vir nobilis et venerabilis Vidotus^g episcopus Mantuanus in monasterio sancti Andree in diebus rogationum ab Advocatis^h est crudeliter interfectus. 40 Contra quos insurrexerunt communiter Mantuani, et destructis eorum domibus et turribus, ipsos de Mantua cum fautoribus suis expulerunt. Atⁱ illi confugere Veronam ad Ecelinum,

a) Tirailo 2. b) deest 3. 4. c) Novembri vel Setembri, ut melius dicitur 2. d) Liniacum 2; Elegniacum 3. 4. e) Tirailo 2. f) De liberatione comitis et transitu S. Antonii. Anno 2; De morte beati Antonii confessoris et liberatione comitis S. Bonifacii et commotione regis Henrici de Lombardia. Anno 3. 4. 45 g) ex hoc seculo add. 2. h) de — illustravit desunt 1. i) die 13. intrante eodem mense 2 pro cuius — illustravit. k) deest 2. 3. 4. l) eo 1. m) videbat 2. n) Qualiter imperator Federicus incarcerationem filium suum. Anno 2. 3. 4. o) deest 2. 3. p) suo add. 2. q) constituitque — diligebat desunt 1. 2. r) De mirabili exaltatione fratris Iohannis de ordine Predicatorum. Anno 2. 3. 4. s) omnibus 4. t) carocio 1. u) campana 2. 4. v) deest 2. w) quasdam questiones 2. 3. 4. x) De hyeme asperrima. Anno 3. 4. 50 y) De regina Ungarie. Anno 2. 3. 4. z) Aldroandini 1; Aldebrandini 2. aa) quin 2. ab) diligenti 1. b) potentiam 2. c) Hoc — generaret desunt 1. 2. d) Ciso 2; Tiso 3. 4. e) interimus 2. f) De morte episcopi Mantuani. Anno 3. 4. g) Guidotus 3. 4. h) super Advocatis eadem manus scripsit illis civibus 1. i) At — constanter desunt 1. 2.

20) Porto Legnago in sinistra Athesis fluv. ripa, a Mantua ad orientem. 21) Legnago in dextera Athesis fluv. ripa, a Mantua ad orientem. 22) Albertus IV. 23) immo 1234; v. supra Rolandini chron. facta p. 60, n. 85. 24) H. 25) IV. regi 55 Ungariae. 26) immo anno 1235; v. supra Rolandini chron. facta p. 61, n. 3.

qui erat refugium omnium pessimorum. Comes autem Sancti Bonifacii toto tempore guerre 1235. Mantuam viriliter gubernavit contra imperatorem et contra perfidum Ecelinum, et strenue se gessit in omnibus et constanter.

Tunc Federicus imperator in mense Augusti persuasione Cremonensium et Ecelini 1236. descendit de Alamania cum exercitu copioso, venitque Veronam, et vastatis Mantuanis, Aug. Sept. in Lombardiam pertransivit.

Per idem tempus honorabilis abbas Arnaldus fecit fieri dormitorium nostrum, cum capitulo et cameris infra positis et adiacentibus, simulque cameras pallacii cum aula fecit optime restaurari.

Eodem anno, cum marchio et Paduani communiter Rivalentam, que est super Athesin, Oct. obsiderent, Ecelinus et Veronenses miserunt pro Federico imperatore, qui tunc erat in partibus Lombardie. Qui subito veniens cum militia Teonicorum et Ecelinus cum populo Veronensi impetuose Vicentiam invaserunt, eamque capientes in festo omnium sanctorum Nov. 1. crudeliter combusserunt. Paduani vero nimio terrore perterriti, ad propria sunt reversi. Adepta itaque hac victoria, imperator statim in Alemaniam est regressus, relictis in 15 marchia pro negotiis imperii pertractandis comite Geveardo de Sansonia et comite 27 Simone Teastensi.

His temporibus mortuo Andrea rege Ungarie, et regnante Bela filio eius pro eo, imperator suos legatos ad regem Ungarie destinavit. Tunc Beatrix regina, cum esset 20 gravida, timore sui crudelis privigni, iunxit se in reversione societati imperialium legatorum, induta veste virili; et sic deluso rege, qui faciebat eam cum summa diligentia custodiri, in Alemaniam latenter confugit, peperitque ibi filium, quem Stephanum appellavit. Quo nato, ad paternam domum protinus est reversa cum dulcissima sua prole.

Anno Domini 1237, cum civitas Paduana pacifico statu gauderet, et copia populi et 1237. militia strenua, divitiis etiam et gloria esset plurimum decorata, pater proditorum et scelerum, humani scilicet generis inimicus, misit in corda quorundam magnatum, ut traderent eam nunciis imperatoris et Ecelino de Romano, quem Paduani solebant detestari et persequi veluti lupum. Malum igitur, quod corde conceperant, opere perpetrarunt, de lupo pastorem ovium subito facientes, in suam et patrie perniciem et gravamen. Nam 30 Ecelinum Padue inimicum in mense Februarii adduxerunt, et civitatem et populum in eius manus crudelissimas tradiderunt. Tarvisini autem videntes, se quasi solos in marchia remansisse, coacti se ac sua Ecelini dominio subdiderunt. Marchio etiam Estensis imperatoris nunciis vilissime se subiecit. Postquam autem Ecelinus sub occasione imperii obtinuit Padue dominatum, statim optimates civitatis cum filiis suis in exilium destinavit. 35 Quos omnes postea tradidit nequissimo principi Federico; qui mittens eos in Apuliam, fecit eos in duris carceribus et caveis subterraneis custodiri, ubi ex magna parte miserabiliter perierunt. Domnum etiam Iordanum, quem Paduani quasi patrem Padue appellabant, perfidus Ecelinus in carcere alligavit.

* Cod. 2 addit haec: propter honestatem et morum probitatem atque scientiam, qui fundator 40 monasterii sancti Benedicti atque totius ordinis Alborum Paduane diocesis fuit et pater,

** Cod. 2 addit haec: et tradidit eum Saracenis ad custodiendum. Set postea Federicus imperator, victus pecunia et multorum religiosorum et honorum hominum precibus, traens illum de 45 carceribus et de manibus Saracenorum dedit in custodiam domini patriarche Aquilensis, qui honorifice fecit eum in quodam monasterio cum monachis habitare. Set postea traens eum Dominus, inde venit Venetiis et ibi honeste et religiose vivens, quando Domino placuit, ei reddidit spiritum.

a) deest 1. 2. b) transivit 2. c) deest 2. d) S. Iustine 2 pro nostrum. e) aulam 1 pro cum aula. f) Qualiter imperator Federicus cepit Vicentiam. Eodem 2; Anno Domini 1236. predicto 3. 4. g) Athesin 1; Atoxin 2. h) eamque — combusserunt desunt 1. 2. i) deest 1. 2. k) set ante suum recessum ex Vicentia in 50 die omnium sanctorum crudeliter eam fecit comburi addit 2. l) relinquens 2. m) Geveardo 1; Contoico 2. n) Theatino 3. 4. o) De fuga illustris Beatricis, regine Ungarie. His 3. 4. p) deest 2. q) in reversione in societate 2. r) Qualiter proditores tradiderunt Paduam Ecelino. Anno 2. 3. 4. s) strenui 2. 3. 4. t) cum add. 1. u) deest 1. v) quam add. 2. w) inimicus misit desunt 2. x) magnatorum 2; magistratum 3. 4. y) Ecelino add. 2. z) sue add. 3. 4.) eduxerunt 2; venire fecerunt 3. 4. a) insubus 55 crudelissimis 3. 4. b) Travisini 1; Tervixini 2. c) amicorum destitutus auxilio 3. 4 pro vilissime. d) deest 2. e) et statum 2. f) deest 3. g) ipsos 2. h) cavernis 1. i) et 4. k) quam 1; que 2. l) deest 1. m) et crudelissimus tyrannus add. 2. n) carcerem 1. o) eleg 1.

27) Gebeardo de Arnstein; v. supra Rolandini chron. facta p. 61, n. 4. 28) anno 1235. 29) priorem S. Benedicti. V. Rolandini chron. facta supra p. 66.

1237. Sequenti vero^a tempore tyrannus videns abbatem Sancte Iustine tam nobilitate originis^b quam potentia et dignitate^c suffultum, scientia et moribus decoratum, Deo et hominibus gratiosum, conatus est de ipsius captione tractare. Quod precognoscens abbas Ferrariam primo fugit, postmodum in Monte Silice^d latuit usque ad adventum augusti.
- Sept. In mense itaque Septembris imperator^e cum exercitu de Alemania in Lombardiam^f descendit; cui occurrit venerabilis abbas apud Veronam, et ab ipso est alacri vultu receptus et duobus mensibus cum decenti societate castra cesaris est secutus, ad^g cuius^h presentiamⁱ omnes barones marchie convenerunt. Et de ipsorum consilio cepit imperator tractare de pace cum Mantuanis, ut ipsis subactis, facilius alios adversarios imperii subiugaret.
- Oct. 1. Facta^j igitur pace inter imperatorem et Mantuanos et comitem Sancti Bonifacii, qui^k Mantuam obtinebat, obsidio longa castris Sancti Bonifacii est soluta. Tunc imperator cum exercitu maximo intravit districtum Brixie, destruendo omnia incendiis et rapinis. Tunc etiam Montem Clarum nobilissimum locum^l subvertit^m. Mediolanenses vero amicis undique congregatis cum exercitu infinito in auxiliumⁿ Brixienis venientes, castra sua non longe ab exercitu Romani principis posuerunt. Sed^o quodam lutoso^p fluvio mediante bellum^q committere minime potuerunt. Cum autem Mediolanenses reverterentur, nichil mali penitus suspicantes, imperator cum militia subito pervenit ad eos apud Curtem Novam; et facto impetu contra ipsos, multos ex eis cepit et plures^r occidit^s. Carotium quoque eorum^t et^u potestatem, scilicet^v filium^w ducis Veneciarum^x, similiter apprehendit. Circa festum igitur beati Andree^y imperator predictum triumphum de Mediolanensibus est adeptus.^z Tunc temporis imperator^{aa} in exercitu habuit elephantem, ad quem videndum confluebant populi Lombardie.
1238. Anno^{ab} Domini 1238. comes Gevehardus^{ac} de Sansonia nuncius imperatoris venit Paduam et pietate commotus super iustas querelas^{ad} abbatis Sancte Iustine, suum monasterium abbati^{ae} restituit, removens inde custodes et procuratores, quos ibi posuerat Ecelinus.^{ae} 25
- Cum^{af} et Mediolanenses pacem habere cum imperatore conditionaliter postularent, imperator noluit eos recipere, nisi omni conditione remota; et hac de caussa in contumacia permanserunt. Unde imperator ad debellandum eos exercitum validum^{ag} preparavit; sed primo disposuit amicos eorum aggredi Brixienes. Et ita eodem anno imperator obsedit Brixiam a medio Iulio usque ad festum sancti Michaelis; sed^{ah} civibus viriliter se defendentibus, confusus inde recessit.
- Oct. Istis temporibus Ecelinus, fugato^{ai} de marchie finibus marchione^{aj}, obsedit Montagnanam, quam nullo modo potuit obtinere. Paulo^{ak} post marchio resumptis^{al} viribus, recuperavit Estem^{am} et eam fortiter communivit.
- Aug. Anno^{an} Domini 1239. circa conversionem sancti Pauli venit Paduam imperator fecitque^{ao} residentiam in monasterio sancte Iustine duobus mensibus, ab initio^{ap} quinquagesime usque ad quindecimam diem^{aq} post pascha. Tunc temporis admonitione premissa papa Gregorius in dominica Olivarum^{ar} publice ipsum Rome excommunicationis vinculo innodavit. Summus^{as} namque pontifex per experientiam cognoscebat, animum imperatoris esse proclivem ad opprimendam ecclesiam, si posset sibi subicere Lombardiam. Unde statim post 40 excommunicationem virum prudentissimum et constantem, Gregorium scilicet sedis apostolice tunc notarium, legatum Italie ordinavit. Qui veniens Mediolanum populi trepidantia corda refovit, et amicos dissolutos Mediolanensium exhortatione vivifica roborans, ad pugnandum pro libertate viriliter inflammavit; et ne videretur verbotenus tantum alios ad pericula invitare, ipse personaliter, quousque vertebat se imperator ad fideles ecclesie^{at} 45
- a) Eodem etiam 3. 4 pro Sequenti vero. b) nobili origine 1. c) pot. dignitatis 2. 3; pot. benignitatis 4. d) Montis Silice 3; Montem Silicem 4. e) Federicus add. 3. 4. f) ad — subiugaret desunt 1. 2. g) et ab ipsius 3 pro ad cuius. h) Federici add. 3. i) Qualiter imperator vincit Mediolanenses. Facta 2; Qualiter imperator de Mediolanensibus triumphavit. Facta 3. 4. k) deest 3. l) subvertens fuit 1. m) auxilio 4. n) Sed — potuerunt desunt 3. o) lutoso 1; luctoso 4. p) ex eis add. 1. q) concidit 2. r) ipsorum 3. 4. 50 s) deest 3. t) De obsidione Brixiae. Anno 2. 3; Anno — posuerat Ecelinus desunt 4. u) Goverardus 1. v) iustis querelis 3. w) abbatui 1; deest 2. x) Cum — Brixienae. Et ita desunt 1. 2. y) deest 4. z) et 2. aa) fugatus 1. ab) deest 1. ac) et paulo 2. ad) reassumptis 3. 4. ae) deest 1. af) De adventu Federici imperatoris ad civitatem Paduae. Anno 2. 3. 4. ag) a dominica 3. 4; ab initio — pascha desunt 2. ah) quindecim dies 3. 4. ai) Summus — opponebat desunt 1. 2. 55
- 30) Petrum Teopolam. 31) Iacobi Teopuli. 32) i. e. circ. Nov. 30. 33) i. e. die 20. Mart.; sed haec ad diem 24. Martii facta esse constat.

impugnandos, se ipsum strenue opponebat. Interea dum imperator in predicto monasterio consideret et imperatrix filia regis Anglie Noente mansionem haberet, memoratus abbas curialitatis et largitatis amator, augustum donis gratissimis honoravit. Obtulit namque ei duo tapeta preciosa et solium cum suo apparatu et scabelo suppedaneo artificiosissime insignito, duo plaustra ita pretiosissimi vini ac si esset de vineis Engadi, 30 modios ordei et 34 plaustra feni. Sturiones etiam maximos ei dedit, quos fecit de partibus Ferarie portari. His et aliis donis et exeniis tam augustum quam curiales frequentissime honoravit.

Post hec, cum imperator adhuc Padue moraretur, in mense Maii Guecilus de Camino et Albricus de Romano frater Ecelini confederati viriliter Tarvisium intraverunt, fugatoque Iacobo de Mora, qui tunc ibi pro imperio presidebat, rebelles contra tam metuendum principem extiterunt. Sequebatur namque imperator in omnibus consilium Ecelini, marchioni et aliis principibus bona promittendo et semper eis mala de consilio nequissimi Ecelini inferendo. Cuius etiam maligna suggestione obsidis nomine accepit filium unicum marchionis et filiam unicum Albrici, que marchionis filio erat matrimoniali vinculo copulata. Procurabat enim modis omnibus perfidus Ecelinus marchionem et eius amicos repellere ab imperatoris servitio et mandato, ut, imperiali fretus auxilio et favore, posset eos destruere penitus et delere.

His diebus circa pascha obiit dominus Iacobus episcopus Paduanus; vacavitque factus episcopatus 17 annis.

Eodem anno in principio Iunii fuit eclipsis solis.

In eodem mense, postquam marchio et omnes sui amici viderunt animum augusti inclinatum ad complendum omnia desideria Ecelini, exposuerunt se maximo periculo, a mandatis imperialibus penitus recedendo. Imperator autem relicto Tibaldo Francisco potestate Padue et vicario totius marchie, ita tamen ut mandatis Ecelini in omnibus obediret, transivit in Lombardiam et congregans exercitum, quedam castra Bononiensium devastavit; et his peractis, in Apuliam protinus properavit. Marchio autem Estensis, expulsus custodibus imperatoris, recuperavit arcem Estensem, Baonem, Cerrum et per obsidionem obtinuit Calanem. Et sic incepta est guerra periculosa per marchiam universam. Imperator de cetero in cunctis civitatibus Italie omnes amicos marchionis Estensis et comitis Sancti Bonifacii cepit habere suspectos pariter et exosos; partem vero Salinguerre et Ecelini ubique inceptit diligere ac amplecti.

Anno Domini 1240. circa conversionem sancti Pauli cometa versus occidentem apparuit.

In illis diebus cum iam vir magnanimus, Philippus scilicet episcopus Ferrariensis, contra sapientissimum Salinguerram, qui dominabatur Ferarie, pro ecclesia rebellasset et Bragantium et Bondenum viriliter occupasset, Veneti cum exercitu magno et Bononienses et Mantoani et multa militia Mediolanensium, cum domino Gregorio de Montelongo, sedis apostolice legato, venerunt in auxilium marchionis et obsederunt Ferrariam, quam post menses quatuor sub quadam compositionis specie habuerunt. Nichilominus tamen Salinguerram captum dux Iacobus Teupulus Venetias secum duxit, ubi usque ad diem mortis sue fuit in carcere custoditus.

Sequenti tempore in mense Augusto audiens imperator, mortuum esse Paulum Transversarium dominum Ravennae, amicum intimum marchionis, exiens de Apulia cum

a) deest 1, ubi lacuna; decentem 2 pro Noente. b) gratificis 2. c) videlicet add. 1. d) itaque 2. e) deest 1.
 45 f) tapeta 1. g) abpedaneo 2. h) modia 2. i) viginti quatuor 3. 4. k) Sturiones 1. l) sibi add. 3. 4.
 m) apportari 3. 4. n) encaseniis 3. o) Qualiter Guecilus de Camino et Albricus de Romano rebellaverunt. Post 3. 4. p) cum — moraretur desunt 1. 2. q) Veruzelinus 1; Becilus 2 r) deest 1. s) modis 1
 pro in. t) deest 1. 3. 4. u) deferendo 4. v) malicioza 2. w) obsidionis 1. x) deest 3. y) expellere 2.
 z) imperatorio 2.) deest 2. a) post addit 2. b) dictus 2 pro de facto. c) Ianuarii 3. d) Qualiter
 50 marchio et omnes amici eius rebellaverunt. In 2. 3. 4. e) predicto 3. 4. f) magno 3. 4. g) precipiens ei 3. 4 pro ita tamen. h) ex 1. i) deest 1. 2. k) Ipse vero marchio 3 pro Marchio — recuperavit.
 l) deest 1. m) De obsidione Ferrariensis et eius captione. Anno 2. 3. 4. n) etiam add. 3. 4. o) deest 2.
 p) Bragantium 1. q) Bondarium 2. r) subsidium 2. s) quodam 1. t) deest 1. u) Tempullus 1; Teupulo 2; Thepolus 3; Theopolus 4. v) vero add. 2. w) Transversarium 1. x) dominum Ravennae desunt 1. 2.
 55 y) Estensis add. 2. z) exivit 3. 4.

34) die 3. Apr. V. Rolandini chron. facta supra tuam. 38) Bondeno a Ferrara ad occidentem. p. 71, n. 50. 35) Azo VII. 37) Bergantino 39) a. 1245. in sinistra Padi fluv. ripa, inter Ferrariam et Man-

1240. exercitu^a, venit et obsedit Ravennam. Qua capta, accessit Faventiam et eam obsedit octo mensibus cum instantia obstinata. 5
- Aug. Eodem anno^b Iacobus de Cararia captus^c in castro Agne, a Tibaldo Francisco in medio
- Sept. Augusto accepit sententiam capitalem. In sequenti mense Advocatus captus in castro Brente^d, similiter est a Tibaldo punitus;
1241. Anno^e Domini 1241. post longam obsidionem cepit Faventiam imperator. In eadem estate Pisani ceperunt duos cardinales et multos prelatos, qui per mare Tirenium in navibus lanuensium pergebant Romam ad summum pontificem. 5
- Apr. 14. Anno Domini 1241. post longam obsidionem cepit Faventiam imperator. In eadem estate Pisani ceperunt duos cardinales et multos prelatos, qui per mare Tirenium in navibus lanuensium pergebant Romam ad summum pontificem.
- May. 3. Anno Domini 1241. post longam obsidionem cepit Faventiam imperator. In eadem estate Pisani ceperunt duos cardinales et multos prelatos, qui per mare Tirenium in navibus lanuensium pergebant Romam ad summum pontificem.
- Aug. 21. Non multo tempore post^f obiit papa Gregorius nonus, et vacavit sedes apostolica multis diebus. Tandem^g papa Celestinus⁴⁰, Mediolanensis natione, fuit electus, qui post electionem vix decem et octo vixit^h diebus.
- Oct. 26. Circa istud tempusⁱ effera gens Tartarorum gladio incendiis et rapinis totam Ungariam^k devastavit. Tunc^l rex Bela vix^m eorum manusⁿ evasit, fugiens ad maritima Sclavonie festinanter.
1243. Anno^o Domini 1242. cardinales post multa consilia elegerunt domnum Sinibaldum 15 cardinalem de comitibus Lavanie^p, natione lanuensem, qui appellatus est Innocentius^q quartus. Iste quaesivit fere duobus annis habere pacem cum imperatore, volens finem imponere tantis malis. Sed imperator cum fere totam Italiam possedisset, in superbiam elevatus, verba quidem^r blanda dicebat, sed Romanam ecclesiam deprimere modis omnibus satagebat. Superbie quippe spiritu inflammatus proponebat ecclesiis^s auferre iuris-20 dictiones et possessiones villarum et castrorum, quibus erant ab imperio predate^t, et taliter volebat humiliare superbiam clericorum. Et licet ipse versipellis esset plurimum et astutus, tamen quod ex habundantia cordis os^v loquitur, istam sacrilegam voluntatem non poterat^w occultare. Unde contra se odium prelatorum in toto imperio non modicum excitavit. 25
1242. Hoc anno, in mense Marcio populosa Montagnana^x est^y divino iudicio concremata. Quod audiens Ecelinus, ipsam festinanter in manu valida occupavit.
1243. Anno^z Domini 1243. Galvano^{aa} Lancea^{ab} vicario in marchia existente, castrum Sancti Bonifacii a Veronensibus est destructum. Sub eodem anno^{ac} etiam comes de Panigo^{ad} civis Veronensis est Padue decollatus; multique viri nobiles et preclari^{ae}, accusati de proditione, 30 Verone sunt ab Ecelino diversis^{af} tormentorum generibus interfecti. Et tunc primo tyrannus^{ag} assumpsit maiorem audaciam ita nobiles et potentes sicut ignobiles et pauperes puniendi^{ah}.
1244. Eodem anno^{ai} nobilissimum castrum Ostilie a Mantuanis funditus est destructum.
- c. Jun. 24. Anno^{aj} Domini 1244. circa festum sancti Iohannis baptiste magnanimus Innocentius 35 papa videns^{ak} se illudi ab imperatore verbis et promissionibus fraudulentis, sciensque esse scriptum^{al}, quod ars deluditur arte, finxit se velle ire ad^{am} colloquium^{an} cum augusto, et^{ao} latenter et caute apud Civitatem^{ap} veterem galeam^{aq} intravit, et sic ad lanuensem urbem^{ar} feliciter^{as} navigavit. Imperator hoc audiens, timens tanti viri sagacitatem, est non modicum conturbatus^{at}. Papa itaque^{au} circa festum sancti Luce^{av} per terras comitis Sabaudie in Galliam 40 pertransivit, figensque^{aw} sedem suam apud Lugdunum, statim misit per universum orbem, convocans^{ax} prelatos et principes ad concilium generale.

a) et add. 3. 4. b) dominus add. 2. c) est add. 3. 4. d) Breve 1; Brentis 3. e) De obsidione Favencie et eius captione. Anno 2; De obsidione Faventiae et obitu Gregorii papae et Tartaria. Anno 3; De captione Faventiae et obitu Gregorii papae et imperio Tartarorum. Anno 4. f) praedicta trans- 45 acte add. 3. 4. g) Sed tandem 3. 4. h) supervixit 2. 4. i) Circa haec tempora 3. 4. k) subito add. 3. 4. l) Et tunc 2. m) ab add. 4. n) manibus 3. 4. o) De electione pape Innocentii et superbia imperatoris. Anno 2; De papa Innocentio quarto et de superbia Federici imperatoris, qui conabatur ecclesiam subiugare. Anno 3. 4. p) Lavanie 2; Lavaniae 4. q) papa add. 3. 4. r) possideret 1. s) quedam 1. t) sedem eius 3; ecclesiarum 4. u) predonate 1; perdotate 2; praedotata 3; praedotatae 4. v) eos 1. 50 w) potuit 2. x) Montegana 1. y) deest 1. z) De destructione castri Sancti Bonifacii. Anno 2; De destructione castri sancti Bonifacii et de prima audacia contra nobiles et potentes. Anno 3. 4. aa) Galvano 1. ab) Danza 3. ac) tempore 2; deest 3. 4. ad) Panico 3. 4. ae) prelati 2. af) diversorum 3. 4. ag) tyrannus 3. ah) domandi 1. ai) Qualiter Innocentius papa dimissa Roma lanuam navigavit. Anno 3. 4; Eodem anno videlicet 2 pro Anno Domini. aj) providens 3. ak) sciensque quod scriptum est 2. al) se habere 2. 3. 4 55 am) pro se velle ire ad. an) eloquium 2. ao) tunc add. 3. 4. ap) apud Civitatem desunt 3. ar) Galliam 3. as) civitatem 2. at) deest 3. av) perturbatus 2. ax) sancte Lucie 1; sancte Luce 2. ay) figensque 2. az) ad convocandum 3. 4.

40) IV. 41) anno 1244. secundum Rolandini chron. facta supra p. 81.

Anno^a Domini 1245. circa festum sancti Iohannis baptiste factum est concilium maxi- 1245.
mum^b Lugduni, ad quod citatus^c imperator personaliter ire contempsit. Unde propter^d
contumaciam eius et innumerabilia mala, que fecerat contra ecclesiam, Innocentius papa^e Jun. 24.
residens in concilio, de assensu et consilio prelatorum et totius concilii protulit contra^f
5 Federicum depositionis sententiam, iuste pariter et constanter. Forma itaque sententie
prolate a summo pontifice ista^g fuit: *Volentes inquit^h divinam sententiam preponere sententie
nostre, denunciamus Federicum a Deo excommunicatum et depositum ab omni honore imperii
etⁱ regni. Addentes^j vero sententiam nostram divine sententie, excommunicamus Federicum et
deponimus ab omni honore imperii atque regni.*

10 Dum^k predicta fierent^l apud Lugdunum, imperator veniens Veronam cum filio suo
Conrado et cum quibusdam^m principibus Alemanie et baronibus Lombardie sibi faventibus,
solemne colloquiumⁿ celebravit. Quo facto, simulans se simul cum Conrado filio suo velle^o
ad concilium properare, ivit usque Taurinum; ubi primo audivit contra se depositionis
sententiam promulgatam. Tunc revertens^p est Cremonam, ibique negociis imperii ordi- Aug.
15 natis^q, in Apuliam quam citius est reversus^r, Conrado velociter in Alemaniam destinato^s.

Sagacissimus vero Innocentius papa direxit in Alemaniam nuncios, admonens^t prin-
cipes, eligere^u aliquem strenuum virum ad imperium gubernandum. Tunc illi convenientes
ad tantum negocium peragendum, elegerunt virum catholicum strenuum nobilem sapientem 1246.
benignum et constantem, Iantgravium^v de Turingia^w, Deo et hominibus gratiosum. Ille Mai. 22.
20 autem electioni de se facte assensum prebuit, constanter^x paratus, intuitu divine maiestatis
omne periculum pro ecclesia et re publica sustinere. Et sic contra potentissimum Fede-
ricum suscepit alacriter et audacter regni Alemanie diadema^y.

Anno^z Domini 1246. Iantgravius rex Alemanie congregavit exercitum copiosum ad-
versus Conradum filium Federici. Cui ille^z in manu valida occurrit^{aa} audacter. Inito igitur
25 certamine, Conradus amissa multitudine militum, vix cum paucis evasit, quem nisi scele- Aug. 5.
ratus dux Baiguerie^{ab} suscepisset, immemor patris sui^{ac}, a Federico per assassinos^{ad} inter-
fecti, Iantgravius eum^{ae} de Alemania extirpasset^{ae}. In predicto igitur prelio et^{af} aliis negociis
ecclesie in Teutonia pertractandis, legatus sedis apostolice erat vir magnanimus Philippus
scilicet episcopus Ferariensis, cuius audacia et sagacitas circumsperta tam in captione Ferarie
30 quam in factis Alemanie potest ore omnium^{ag} commendari. Iste namque pro Romana ecclesia
subire pericula et labores minime recusavit. Ipse sicut^{ah} verus^{ai} levita^{aj} dixit patri suo et matri:
*Nescio vos, et fratribus suis similiter, quia patrem et matrem et etiam parentelam contempsit
et capi ab imperatore sustinuit^{ak} patienter, eligens in tantis angustiis ecclesie, Deo^{al} et summo
pontifici potius^{am} obedire, quam parentum carnalium amore a tramite recedere veritatis.*

35 Eodem^{an} anno factum accidit lacrimosum, plenum compassione pariter et dolore. Nam
Ecelinus satane minister, diaboli carnifex, potator humani sanguinis, sitibundus inimicus
ecclesie, hereticorum refugium, malicie sedulus adinventor^{ao}, manum misit ad desiderabile
membrum ecclesie, id est^{ap} abbatem Sancte Iustine de Padua, capiendum, virum utique
iustum honestum, bonis moribus informatum et clero^{aq} et populo attestante plurimum
40 reverendum. In die igitur^{ar} sancti Bricii eum^{as} cum fratre carnali capi precepit, ipsumque Nov. 13.
inclusit in carcere tenebroso, faciens eum velut proditorem imperii cum diligentia custodiri.

Eodem tempore Albricus^{at} et Nicolaus de Lendenaria^{au}, viri nobilissimi^{av} et potentes et
sicut rose inter milites marchie refulgentes^{aw}, accusati de proditione, multis ab Ecelino
afflicti tormentorum generibus defecerunt.

45 a) De concilio Lugdunensi et de sententia depositionis Federici imperatoria data ab Innocentio
papa. Anno 3. 4. b) generale 2. c) concitatus 2. d) ita 3. e) apostolicus add. 3. 4. f) atque 1.
g) Addentes — regni desunt 1; Et addentes vero 2. h) De imperiali colloquio Veronae celebrato, et de
Iantgravio rege Alemannie constituto contra Federicum. Dum 3. 4. i) forent 2. k) suis add. 3. 4.
l) eloquium 2. m) deest 2. n) reversus est 3. 4. o) negotia — ordinavit. Post 3; — Post haec 4. p) et
50 add. 3. 4. q) Conradum — destinavit 3. 4. r) ad monendum 3; ad admonendum 4. s) ut elegerent 3. 4.
t) Iantgravium 1; Iantgravium 2. u) Turingia 2. v) inconstanter 1. 2. w) dominia 1. x) De Iantgravio
rege Alemanie constituto contra Federicum et eius victoriam contra Conradum eius filium.
Anno 2; De Iantgravii regis Alemannie victoria contra Conradum, Federici filium. Anno 3. 4.
y) Contra quem 1; Ad ile 2. z) occurrit 1. aa) Bauguarie 2; Ungariae 3. 4. ab) deposito 1. 2 pro per Assassinos.
55 b) deest 2. c) extirpasset 2; effugasset 3. 4. d) in add. 2. e) merito add. 2. f) fuit 2; sicut — levita desunt 3.
g) noster 4. h) qui add. 2. i) substituit 2. 4. k) Domino 1. l) deest 2. m) Qualiter Ecelinus cepit
abbatem Sancte Iustine. Eodem 2. 3. 4. n) adiutor o) ad add. 1. p) Deo 2. q) deest 1 r) ipsum 2.
s) Albricus 2. t) Lendenaria 1. u) nobiles 3. 4. v) fulgentes 2.
42) Otto II. 43) Ludovici I. ducis Bavariae.

1247. Anno Domini 1247. in mense Februario factum magne audacie accidit in Verona. Nam cum Henricus de Egna^a, filius sororis nequissimi Ecelini, gereret predictae regimine civitatis, quidam miles Veronensis, nomine Iohannes de Scanarola^a, accusatus de prodicione, ante tribunal eius vinctus compedibus^a assistebat. Cui cum Henricus diceret. *Iohannes, scias esse impossibile quod evadas*, ille gladium de caliga latenter educens, irruit^b in eum, ipsumque^c in capite graviter vulneravit, ita quod^d vix diebus 15 supervixit. Tunc satellites potestatis ipsum protinus occiderunt. O mira stupendaque audacia et ore omnium divulganda! Quis enim non potest^e merito admirari, audiendo^f hominem vinctum, solum, armatis hominibus^g circumseptum, invasisse iuvenem bellicosum fortem strenuum et terribilem inimicis? Patet itaque illud antiquum^h proverbium esse verum, quod qui vult mori, 10 regem potest occidere.
- Febr. 17. Hocⁱ tempore lantgravius rex Alemanie diem clausit extremum; de cuius morte ecclesia^j est turbata, Federicus vero plurimum est letatus^k.
- Mai. Eodem^l anno in mense Madii venit Federicus de Apulia in Lombardiam cum maximo^m apparatu, etⁿ pro quibusdam negociis peragendis^o et disponendis^p perrexit versus Taurinum Ubi^q dum moram faceret, bellicosus Encius^r eius filius naturalis, cum exercitu^s Cremonensium ivit^t ad obsidendum quoddam castrum Brixie, nomine Quincianum^u. Tunc habita oportunitate, consanguinei pape Innocentii et amici eorum, qui fuerant de Parma expulsi et Placentie residebant, subito congregati, in manu forti Parmam de assensu populi^v in medio Iunii intraverunt, et potestate^w occiso partem Federici inde^x protinus expulerunt. 20 In quorum auxilium dominus Gregorius de Montelongo sedis apostolice legatus cum Mediolanensibus et Placentinis, et comes Sancti Bonifacii cum Mantuanis Parmam velocissime intraverunt ipsamque velociter munientes, ad defensionem se fortiter paraverunt. Quo audito, Federicus cum exercitu infinito et cum Ecelino, qui perrexerat in eius auxilium, festinanter^y cum militia marchiana^z venit et castra metatus est iuxta Parmam, faciensque ibi^{aa} civitatem, quam Victoriam appellavit, statuit firmiter se inde^{ab} nullo modo discessurum, nisi Parmensem^{ac} caperet civitatem. Federico igitur impugnante et ecclesia cum suis fidelibus Parmam totis viribus defendente, tempus sex mensium est elapsum^{ad}, et sic^{ae} asperitate hiemis cogente, militia civitatum ex utraque parte ad propria^{af} est reversa. Federicus vero remansit in Victoria, cum non^{ag} modica exercitus quantitate, expectans futuram estatem^{ah}, animo cupienti, in qua^{ai} credebatur se Parmam sine dubio expugnaturum. Sed^{aj} Fallitur augurio spes bona sepe suo.
1248. Anno Domini 1248. Federico in Victoria residente, in medio Februario legatus et Febr. 18. Parmenses inito^{ak} consilio de civitate unanimiter exiverunt, irruentesque^{al} in Victoriam, ipsam^{am} sine mora ceperunt captamque protinus cremaverunt. Federicus vero, versus^{an} Cremonam fugam arripiens, vix evasit, dimissis ibidem divitiis infinitis. Parmenses autem^{ao} multis captis et occisis de^{ap} ipsius exercitu^{aq}, carocium etiam Cremonensium^{ar} habuerunt.
1247. Circa^{as} hec tempora Innocentius papa, negocia ecclesie peragens vigilanter, legatum in Alemaniam destinavit^{at} citavitque principes, ut eligerent in regem aliquem virum idoneum et potentem. Cuius preceptis protinus obsequentes, elegerunt comitem Guilielmum^{au} de Holandia in regem et futurum imperatorem, virum utique probum et exercitiis militaribus^{av} decoratum.
1249. Anno Domini 1249. Lodovicus rex Francorum cruce signatus mare^{aw} transivit^{ax} in

a) Qualiter mortuus est Ericus de Egna. Anno 2; De morte Henrici de Egna in civitate Veronae. 45 Anno 3. 4. b) Engna 4. c) Scamarolla 3; Scamarola 4. d) vinctis pedibus 3. 4. e) etiam 2. f) quem 3. 4. g) itaque 2. h) potuit 3. 4. i) deest 3. 4. k) custotibus 2. l) deest 3. 4. m) De morte lantgravii regis Hoc 3. 4. n) plurimum add. 1. o) erectus 3. 4. p) Qualiter capta est Parma. Eodem 3. 4. q) magno 3. 4. r) deest 3. 4. s) peragendis et desunt 1; et disponendis desunt 2. t) et add. 4. u) Ubi — bellicosus desunt 1. 2. v) Rex autem Encius 1; Rex vero Ericus 2. w) venit 1. x) Quincianum 1; Quincianum 3. 50 y) deest 2. z) festinans 3. aa) maxima 3. 4. ab) deest 3. 4. h) per mensem 3. 4. c) elapsus 2. d) deest 3. 4. e) ad propria desunt 3. 4. f) deest 3. 4. g) et add. 3. 4. h) quo 3. i) Sed — sepe suo desunt 2. k) Qualiter Victoria est capta. Anno 2; Qualiter Victoria est capta a Parmensibus. Anno 3. 4. l) inito 4. m) irruentes 2. n) ipsamque 2. o) vero 2. p) equitibus add. 1. q) exercitus 1. r) a Cremonensibus 3. 4. s) De regis Guilielmi electione. Circa 3. 4. t) demandavit 1. u) Verillolum 1; Vielnum 2. v) exercitum 55 militibus 3. 4. w) Qualiter Ludovicus rex Francorum mare transivit et obtinuit Damiatam. Anno 2. 3. 4. x) deest 2. y) transiit 1.

44) Quinzano a Cremona ad septemtrionem. 45) Henrico Testa de Aritio.

subsidium terre sancte, et cum magno exercitu et infinita navium multitudine intravit 1249.
terram Egypti. Cuius fortitudine perterriti Egyptii Damiatam, que in prophetis^a Memphis
vocatur^b, protinus reliquerunt, et rex^c tali modo eam habuit sine gladio et sagitta.

Eodem^d anno in principio Iunii bellicosus rex Encius^e filius Federici captus est a Bono- Mai. 26.
niensibus cum militia copiosa. Quapropter Bononienses sunt usque sidera elevati^f. Unde
Mutinenses necessitate compulsi se Bononiensium dominio subdiderunt.

^g In 1 sequuntur haec: Et in Bononia in carceribus tenuerunt in uno palatio rotundo, quod est
prope domus illorum de Lambertinis post palatium communis Bononie, donec a rebus humanis
fuit exemptus; et sepultus est in ecclesia sancti Dominici prope altare magnum, ubi sunt 1272.
imagines sculpte. Mart. 14.

In istis diebus tres filii Iacobi de Dalesmanino^h sunt capti ab Ecelino et variis tormentis c. Iul.
afflicti; tandem iussu ipsiusⁱ in platea Padue sunt crudeliter trucidati.

Eodem anno Federicus castrum Montis Silicis circa festum beati Iohannis baptiste Iun. 21.
tradidit Ecelino. Decimo vero die exeunte Septembri burgis Estensis traditus fuit ei per Sept. 21.
quendam sceleratum virum^k, nomine Vitalianum de Arelda^l. Arcem autem post mensem
obtinuit^m, eam prius cum multis machinis expugnandoⁿ. Tandem propter famem^o omnia
castra obtinuit marchionis.

Anno^p Domini 1250. circa pasca Lodovicus rex Francorum, cum versus^q Babiloniam 1250.
properaret, a Saracenis cum suo exercitu est conclusus, et cum neque procedere neque Jan. 23.
redire valeret, soldano se reddidit^r. Babilonis, amisso prius in bello comite Roberto fratre
suo cum maxima militum quantitate. Rex itaque pro redemptione sua Damiatam reddidit Mai. 7.
Saracenis, dimissusque ab eis rediit^s in Siriam, et reedificata Cesarea Palestine, in Franciam 1251.
est reversus, cum ignominia sue^t gentis tocisque populi christiani. Saraceni autem^u, con- 1254.
siderantes tam preterita quam futura, Damiatam a fundamentis penitus^v everterunt^w, ne de
cetero esset occasio et receptaculum preliorum.

In^x istis temporibus Cremonenses, amicis undique congregatis, equitaverunt in manu 1250.
valida contra Parmam. Quibus Parmenses impares viribus et numero non longe a civitate Aug. 18.
audaciter quidem, sed minus provide occurrerunt. Sed sicut vulgo solet dici: *Paucos
quidem valet Omnipotens adiuvere, sed frequentius multitudo vincere consuevit*, Parmenses
non potuerunt, a Domino non adiuti, inimicorum impetum sustinere; sed versus Parmam
velociter fugientes, amiserunt militum et peditum simul cum carocio non minimam quanti-
tatem.

Eodem anno, in festo sancti Bartholomei, Guilielmus de Campo sancti Petri iussu 1251.
Ecelini fuit in platea Padue crudeliter interfectus. Aug. 24.

Sub^y predicto annorum curriculo^z potentissimus Federicus in die sancti Luce infirmi- 1250.
tate^{aa} maxima pregravatus lucem istius vite^{ab} amisit in Apulia, descenditque ad inferos, Dec. 13.
nichil secum deferens nisi sacculum^{ac} peccatorum.

Anno^{ad} Domini 1251. Innocentius papa post mortem nequissimi^{ae} Federici, factis Ale- 1251.
manie cum prelatiis et principibus ordinatis^{af}, circa pasca exiens de Lugduno, venit ad c. Apr. 16.
Ianuensem civitatem, ubi omnes magnates Lombardie, qui viam^{ag} ecclesie sectabantur^{ah}, Iun.
ei in reverentia^{ai} occurrerunt. Deinde venit Mediolanum, et recuperata civitate^{aj} Laudensi, Iul. 1.
transiens per Lombardiam, festinanter Perusium properavit. Dec.

Per idem tempus populus Placentinus furore^{ak} ceco^{al} contra suos milites concitatus,
auxilium Cremonensium imploravit, et expulsus militibus, Ubertum Palavicinum in suam
perniciem elegerunt^{am} in dominum^{an} et rectorem.

Eodem^{ao} anno Conradus filius Federici, descendens de Alemania, venit Veronam et Oct.
cum auxilio Ecelini in mense Decembri intravit^{ap} mare in portu Texano^{aq}, et navigans in Dec.
Apuliam, eam cum insula Sicilia^{ar} facillime optinuit secundum sue beneplacitum voluntatis^{as}. 1252.

a) primis 1. b) vocabant 1. c) ex 3. 4. d) De regis Encii captione. Eodem 3. 4. e) Encius 2.
50 f) Dalismanio 1; de lesmanino 2. g) Ecelini add. 2. h) illorum 1; et a Deo maledictum add. 2. i) Ardora 1.
k) habuit 1. l) impugnando 3. 4. m) factum 1. n) Qualiter rex Francie Ludovicus Damiatam red-
didit Saracenis. Anno 2. 3. 4. o) conversus dom 1. p) tradidit 2. q) reddidit 2. r) Sirie 1. s) deest 2.
t) protinus 2. u) Damiatam funditus diruerunt vel everterunt 3. 4. v) Qualiter Parmenses a Cremonen-
sibus sunt devicti. In 3. 4; In istis — quantitatem desunt 1. 2. w) De morte Federici imperatoris.
55 Sub 3. 4. x) circulo 2. y) infirmitate — pregravatus desunt 2; infirmitate — istius desunt 3. 4. z) vitam 3. 4.
*) fasculum 1; sacculum 2; seculum 3. a) De reversione Innocentii pape in Lombardiam. Anno 3. 4.
l, deest 3. 4. c) ordinationibus 3. d) curiam 2. e) sectabant 1. f) reverentiam 3. 4. g) deest 3.
h) favore 2. i) deest 3. k) elegit 3. 4. l) ducem 2. m) De rege Conrado. Eodem 3. 4. n) in add. 3. 4.
o) latezano 2. p) Scicitte 1; deest 3. q) sui beneplacitum et voluntatem 1.

1251. Per^a idem tempus mortuus est Rainaldus in Apulia^b, filius marchionis^c Estensis, quem pro obside acceperat^d infelicissimus Federicus. Reliquit autem filium et filias^e, quos^f habuit de quadam puella nobili^f de Apulia, dum in carcere satis curialiter^g teneretur. Marchio autem naturali amore inductus, fecit caute filii sui dulcissimos fructus sibi de Apulie partibus apportari^h, et faciens ipsos fieriⁱ legitimos tam per sedem apostolicam, quam per regem Alemanie Guilielmum, puerum nomine Obizum^k, qui patris imaginem tam in colore quam in membrorum dispositione manifestissime representat^l, omnium suorum bonorum firmiter^m constituit et declaravit heredem.
1252. Annoⁿ Domini 1252. dominus Gregorius de Montelongo, qui multis annis, in Lombardia fungens officio legationis, tam feliciter quam fideliter et prudenter pro Romana ecclesia^o laboravit, ordinatus patriarcha Aquilegiensis a papa Innocentio, in mense Ianuario Forum Iulii est ingressus.
- Febr. Sequenti mense, videlicet^p Februario Ricardus comes Sancti Bonifacii, qui tum pro se tum^q pro ecclesia contra Federicum et Ecelinum perfidum plurimum^r laboravit, cum esset Brixie, viam universe carnis est ingressus. Reliquit autem unicum^s filium parvulum^t nomine Lodovicum. Brixieneses vero non immemores eius commendabilis probitatis, eum cum honore maximo sepeliri studiosissime curaverunt. In mense vero Madii^u filii et et nepotes nobilis^v Guielmi de Carturio^w post multa genera tormentorum iussu Ecelini sunt Padue interfecti.
- Aug. In hoc^x anno circa finem Augusti Ecelinus, humani generis inimicus, suggestione^y demonum et hominum malignorum credens firmiter, contra se omnes milites et electos^z populares marchie coniurasse, extraxit^{aa} mortiferum gladium irrevocabiler de vagina, incipiensque a Carnorolo milite Veronensi quem coniurationis principem asserebat, tam in Verona quam in Padua^{ab}, Vicentia et in tota marchia^{ac} inauditam stragem et occisionem hominum perpetravit. Ubique luctus erat, ubique dolor et tristitia, ubique dira mortis imago^{ad}.^{ae} 25
Catervatim milites et maiores natu in foro gladiis necabantur^{ae}, membra frustatim precidebantur et rursus collecta et imposita rogis, igne subposito cremabantur. Frater fratrem, consobrinus consobrinum, amicus amicum tradebat ad mortem et propriis manibus trucidabat. His sceleribus credebatur quilibet^{af} se obsequium prestare tyranno. Et tamen^{ag} isti, qui hoc faciebant, post paucos dies in similem mortis laqueum^{ah} incidebant. Filii nobilium^{ai} et aliorum civium oculis privabantur, et eorum genitalibus amputatis, includebantur in carceribus tenebrosis, ubi moriebantur famis orribili cruciati^{aj}. Matrone nobiles et delicate et virgines speciose fame, peste, iniuriis et afflictionibus inauditis in custodiis tabescebant. Quotidie diversis generibus tormentorum indifferenter tam maiores quam minores a carnificibus necabantur. Voces terribiles clamantium in tormentis die noctuque audiebantur de 35 altis palaciis, que dolorem et horrorem^{ak} maximum hominibus inducebant. Nullus^{al} publice audebat plorare super his malis. Sed quilibet vitam et victoriam, etsi non corde, saltem verbis affectuosis, Ecelino nequissimo domino^{am} affectabat^{an}; illum iustum, illum bonum, illum sapientem et amatorem status marchie omnes adulatorie conclamabant. Nec tamen ista dicentes ferocitatem animi^{ao} eius poterant mitigare; sed erat^{ap} ei sicut^{aq} populus sic 40 sacerdos, sicut laicus ita^{ar} religiosus, sicut senex^{as} imbecillis ita puer adhuc balutiendo in^{at} verba prorumpens. Nulli etati, nulli sanctitati^{au}, nulli probitati parcebat. Semper eodem vultu, eodem modo, eadem instantia nimie crudelitatis opera perpetrabat, et quasi semper a capite incipiens, cotidie sine labore, sine conscientie remorsione^{av} inmania^{aw} tormenta et inexcogitata corporibus hominum infligebat. Non remansit in tota marchia progenies aliqua 45 generosa vel etiam popularis, que ab ipso vel ex toto vel ex parte maxima non sit crudeliter

a) De obitu principis Rainaldi, filii marchionis. Per 3. 4. b) in Apulia desunt 2. c) receperat 2.
d) filiam 1. e) quas 3. 4. f) quibusdam puellis nobilibus 3. 4. g) crudeliter 1. h) exportari 1. i) deest 3.
k) cui nomen erat Obizo 3. 4. l) exhibebat 3. 4. m) deest 4. n) De patriarcha Gregorio et morte
comitis Sancti Bonifacii. Anno 3. 4. o) deest 1. p) cum permultum 3. 4 pro tum pro se tum. q) de-
est 3. 4. r) unum 3. 4. s) viri domni add. 2. t) Canio 1; Carturo 2. u) De sceleribus perfidi Ece-
lini de Romano. Hoc 3; In hoc 4. v) ac add. 2. w) erexit 1. x) et in add. 2. y) et Lombardia add. 2.
z) deest 2. aa) quisque 2. ab) deest 1. b) mortem et laqueum 1; mortis gladium seu laqueum 3. 4. c) fame
orribili cruciati 2. d) terrorem 1. e) Nullusque 3. f) deest 2. g) augurabantur 1. h) indifferens add. 1.
k) sive 1. l) sic 1. m) et add. 3. 4. n) deest 2. o) societati 1. p) in maxima 1; magna 3. 4. 55

46) Azonis VII.
Aen. II. 369.

47) circa mensem Iulii Rolandini chron. facta supra p. 95.

48) Cf. Virgil.

lacerata. Milites fere omnes sunt gladio^a et aliis suppliciis interfecti, studiosi mercatores, 1252
iudices sapientes, prelati reverendi, claustrales devoti, canonici honorati, speciosi iuvenes 1253
et strenui radicatus sunt deleti, substantiis eorum ablatis et dispositis^b secundum tirannicam^c
iussionem. Serpens insuper callidus et astutus omnes pulchras domos et fortes^d, et
5 loca iuxta^e portas et pontes in civitatibus^f constituta emere studiosissime procurabat, et
post paucos dies vitam simul et precium venditoribus auferebat. Ipse bona episcopatum,
abbatiarum, canonicatum^g et fere omnium ecclesiarum in suis sceleratis operibus consume-
bat. In diebus eius^h cessavit predicatio, obmutuit confessio peccatorum, et devotio
10 fidei est extincta. Visitare etiam sancta loca publice homines non audebant: nam accusa-
tores ab ipso erant in populo constituti, qui vigilanter et sollicite observabant, ne quid in
dicto vel facto abⁱ aliquo contra tyrannum pestiferum tractaretur. Accusatus autem a talibus
insidiatoribus, etiam de levissima culpa, protinus^k in eculeo^l levabatur, totaque eius familia
captivitate perpetua dampnabatur. Defensor nullus in angustiis apparebat, accusatorum^m
vero erat numerus infinitus. Residere sub Ecelini tyrannide eratⁿ intolerabile, effugere
15 impossibile videbatur, quia nequissimus demon^o fossatis magnis districtum suum circum-
dederat et super ipsa^p fecerat speculas, quas marchiani miras^q appellant, in quibus erant
die noctuque speculatores, qui nec intrare nec exire aliquos permittebant. Si quis in fuga
deprensus fuisset, sine audientia oculis vel pedibus et^r manibus privabatur, nec aliqua
eum poterat excusatio liberare. Talis erat status commorantium in marchia, tale siquidem
20 erat dominium Ecelini. De crudelitate itaque perfidi Ecelini pauca perstringimus^s; nam
exprimere ex toto ipsius^t malitiam vix posset facunda^u loquacitas Tullii vel Maronis.

Anno^v Domini 1253. Ecelinus nullas nisi sanguine fuso gaudens habere vias, tam in 1253.
Verona quam in marchia universa vehementer iterum manum^w ad incarcerandum et occi-
dendum extendit, implevitque civitates^x et castra multitudine captivorum, quos fame horri- 1253
bili affligebat. Pre famis autem et sitis angustia, prohi dolor, quelibet immunda miseri 1253
comederunt ac urinam cum aviditate^y inopinabili bibere cogebantur. Et non parvum im-
pendere beneficium^z putabatur, qui urine sue potum^a dignabatur^b sociis impertiri. Fetor
etiam intolerabilis et aer corruptus calorque nimius et tenebre ita horribiles erant in car-
ceribus Ecelini, quod captivi vix poterant respirare^c. Multique his de causis spiritum
30 exalabant. Preterea tanta erat in eis hominum miserabilium multitudo, quod ita^d unus
alium comprimebat^e, quod nec iacere poterat aliquis nec sedere. Corporis vero debilitas
nullo modo super pedes consistere permittebat. Clamor vero^f lugentium et dicentium
ve, ve, ac percussiones manuum ita horride personabant, quod non^g carceres manu facti,
sed ergastula infernalium et pene inflicte^h a demonibus merito putabantur, quia ibi nulla
35 requies, nulla consolatio, nulla spesⁱ redemptionis a malis illatis et imminentibus habebatur.
Mors ibi summo desiderio querebatur, ut finem imponeret tantis malis. Moriens
enim in tali statu vivente felicior credebat. In mortis vero^j articulo constituti, confiteri^k
cum sacerdotibus et rerum suarum disponendarum licentiam nullo modo poterant optinere.
Efferebantur^l itaque^m quotidie corporaⁿ extincta^o de carceribus tenebrosis, nec permitte-
40 batur^p aliquis sepeliri, nisi prius^q evidentissime^r probaretur, quis esset vel unde, qui
beneficium debebat consequi^s sepulture. Et ex hoc custodes carcerum^t faciebant fieri
publica instrumenta, ut indubitanter possent tyranno sollicite omnia inquirenti ostendere
mortuorum numerum et virorum. Sed quia longum esset singula scelera tyranni nefan-
dissimi enarrare, sufficiant hec pauca de plurimis esse dicta, satisque sit, nos et in^u
45 enormibus crudelitatibus non subtrahere veritatem, et in multis fastidium devitare^v.

Anno^w Domini 1254. cum^x rex Conradus duobus annis regnum Apulie tenuisset, 1254.
die duodecimo^y exeunte Madio^z regnum simul et vitam amisit. Post cuius^a decessum Mai. 20.

a) gladiis 2. b) et dispositis *deest* 2. c) voluntatem et *add.* 2. d) et fortes *deest* 1. e) maxima 1.
f) civitate 1. g) canonicorum 1. 2. h) suis 2. i) vel 3. 4. k) *deest* 3. l) aculleo 2; aculeo 3. 4.
50 m) accusantium 2. n) *deest* 3. 4. o) homo 1. p) ipsis 2. q) miras appellabant 3. 4. r) vel 2. s) per-
stringimus 3. 4. t) *deest* 1. u) *deest* 2. v) De carceribus perfidi Ecelini. Anno 3. 4. w) manus 2.
x) amaritate 2. y) cogebatur vel *add.* 2. z) *deest* 2. a) videbantur 2. b) spirare 2. c) oprimebat 2.
c) autem 3. 4. d) nec 1. e) inflicto 3. 4. f) species 3. 4. g) enim 2. h) *deest* 2. i) Efferebant 3.
k) *deest* 1. l) extincti 1. m) permittebant aliquem 3. 4. n) *deest* 2. o) perfectissimo 1. p) carceris 3.
55 q) de 2; *deest* 3. r) evitare 3. 4; Finis libri primi. Liber secundus *addit* 3; Explicit liber primus.
Incipit secundus *addit* 4. s) De morte Corradi regis Apulie et pape Innocentii quarti. Anno 2;
De morte regis Corradi, et de introitu papae Innocentii in Apuliam et de eius morte. Anno 3. 4.
t) cum — die *deest* 1. u) decimo die 2. v) Conradus in Apulie *add.* 1. 2. w) eius 1.

1254. Innocentius papa in manu valida intravit^a Apuliam et sedem suam fixit apud Neapolim
 Oct. 27. Ad cuius presentiam omnes principes Apulie^b convenerunt^c, Manfredus etiam princeps
 Tarenti filius Federici, eidem^d subiectionem et devotionem in omnibus proferentes^e. Cum
 igitur caput magnifici Innocentii quarti nubes excedere videretur^f, sicut placuit ei in cuius
 manibus^g sunt omnes fines terre^h qui etiam altitudinesⁱ montium contemplatur, decima
 Dec. 10. die intrante Decembri^k apud Neapolim nature legibus satisfacit; cui successit Alexander
 Dec. 21. quartus, qui prius erat episcopus Ostiensis.
- Dum autem magnificus Innocentius esset in mortis articulo^l constitutus^m, iamque
 illum versiculum frequenter repeteret: *Domine propter iniquitatem corripuistiⁿ hominem*,
 Manfredus naturalis filius Federici, impatiens domini^o sedis apostolice, iam rebellis effectus,¹⁰
 Dec. 2. magnam stragem militum ecclesie apud Fogiam^p perpetravit. Audita igitur morte Inno-
 centii et substitutione Alexandri, cum maiore audacia cepit ecclesiam in^q Apulia expugnare,
 vires eius quotidie subvertendo^r. Cuius audacia ac sagacitate mirabili Apuli pavefacti,
 a devotione Romane ecclesie discedentes, principi humiliter adhibebant. Papa itaque
 Alexander, ordinatis capitaneis^s, cum militia infinita^t, qui deberent contumaciam et pro-
 15 cessum principis cohibere, exiens de Neapoli ad partes Campanie properavit. Manfredus
 1255. autem opus inceptum consummare intendens, armis^u, muneribus et ambagibus^v exercitum
 ecclesie ita debilitare curavit, donec ipsos^w de regno turpiter et effeminate coegit exire,
 taliter quod totius regni paterni^x obtinuit principatum in preiudicium ecclesie et gravamen.
1255. Anno^y Domini 1255^z, cum vir devotissimus abbas Arnaldus, honestatis forma et²⁰
 Febr. 10. religionis monastice speculum et exemplar, octo annos et tres menses in carcere tenebroso
 et in vinculis consummasset, circiter septuagesimum vite sue annum, die decimo^{aa} intrante
 49 Februario, qui tunc fuit primus dies quadragesime, apud Aslum^{aa} feliciter migravit ad
 Dominum. Imminente vero hora migrationis sue, que fuit circa diluculum, sicut fratres
 Minores viri devotissimi nobis fideliter retulerunt, multi in castris imminentibus constituti,²⁵
 viderunt manifeste ignea signa ab ethere descendisse^b ad instar duarum ardentium^c facu-
 larum, que super carcerem eius tamdiu steterunt, donec illa sancta et^d Deo dilecta anima^e
 carnis vinculo est soluta. Significativa sane, sicut firmiter arbitramur^f, illa duo signa
 fuerunt^g duplicis aureole^h, qua vir beatus est a Domino in celesti curia inter martires et
 virgines coronatus. Corpore siquidem et animo fuit virgo, sicut sacerdotes, quibus con-
 30 fitebatur, liquido profitentur; nam neque verbo neque facto unquamⁱ dehonestavit in vicio
 lascivie sui animi puritatem. Martir vero merito^k potest dici, quia patienter et innocenter
 1246 sustinuit longam carceris passionem. In ipsa autem carceris angustia constitutus, tam
 1255. custodum quam se visitantium affectum^l ita quadam lenitate mansuetudinis attrahebat, ut
 ab omnibus^m meritoⁿ amaretur. Nam cum^o eodem anno, quo de hac vita erat exiturus,³⁵
 nullum proprium habuerit^p servientem — ab omnibus enim fuerat^q derelictus propter im-
 manem rabiem sevientis tyranni, qui preceperat, ne aliquis ei ad manducandum aliquid
 exhiberet nisi panem arctum^r et aquam brevem — nichilominus tamen^s custodes carceris
 pietate commoti, omnia ei occulte humanitatis^t obsequia exhibebant. Ad tanti autem^u viri
 1255. venerabiles exequias celebrandas in die obitus convenit^v utriusque sexus non minima⁴⁰
 Febr. 10. hominum multitudo et cum reverentia et honore corpus eius sanctissimum ad fratrum
 Minorum ecclesiam deferentes, sepulture devotissime tradiderunt. Multi vero tam viri
 quam mulieres pias lacrimas effundebant, reminiscentes viri Dei compassionem et dulce-
 dinem et^w animi lenitatem; multique dicebant, ipsi esse potius congaudendum, quod esset
 Mart. 31. a tantis angustiis liberatus et paradisi gaudiis fruere. Post quinquaginta vero dies ab⁴⁵

a) in add. 3. 4. b) deest 4. c) convenerunt — princeps desunt 1. d) eandem 2. e) proferentes 1; de-
 ferentes 3. f) videbatur 1. g) manus 1. 2. h) et add. 3. 4. i) multitudines 3. k) Septembris 3. 4.
 l) periculo 1. m) deest 4. n) corripisti 1. o) deum 1; contra dominum 3. 4. p) Fociam 2; Foziam 4.
 q) deest 1. r) sublevando 1. subnervando 2. s) ordinavit capitaneos 1; ordinatus capitaneus 3. t) magna 1.
 u) ambagibus 4. v) ipsum 3. 4. w) partem 2. x) De morte devotissimi Arnaldi abbatis et signa, que 50
 apparuerunt in eius morte. Anno 2; De transitu venerabilis Arnaldi, abbatis Sancte Iustine de
 Padua. Anno 3. 4; Anno — coronatus desunt 1. y) 10. Februarii add. 4. z) deest 3. 4. aa) duodecimo 2.
 a) Astum 3. b) ab ethere descendisse desunt 3. c) ardentium deest 3. d) a add. 2. e) a add. 2. f) arbi-
 trantur 3. g) facere duplices aureolas quas 2. h) aureolae 3. i) nunquam 2. k) deest 2. 3. l) deest 3.
 m) hominibus 1. n) deest 2. o) in add. 3. 4. p) haberet 2. q) et ab omnibus esset 2. r) arctum 1; 55
 arctum 2; atrum 3. 4. s) tandem 2. t) pietatis 2. u) deest 1. v) convenerunt 2. w) etiam add. 2.

49) Asolo a Bassano inter orientem et septentriones.

eius obitu visum fuit fratribus Minoribus^a, quod eius corpusculum in sepulcrum paratum¹²⁵⁵ decentius transferretur^b. Procuraverunt autem noctis silentio homines conductitios adhibere ad hoc negotium peragendum, extimantes corpus putridum et penitus tabefactum odorem^c intolerabilem exhalaré. Aperientes itaque loculum, quo pia membra tenebantur¹²⁵⁶ inclusa, et nulla putredinis et corruptionis videntes vestigia, preter quamdam albedinem ad modum lanuginis circa palpebras oculorum, admirationem maximam habuerunt, et cunctos de domo ad hoc miraculum convocantes, unanimiter Deum laudaverunt, qui in sanctis suis est mirabiliter gloriosus. Post hec in sepulcro condigno parato beati viri corpus reverendissime condiderunt.

10 Eodem^d anno circa principium Aprilis Tridentini^e gravissimum iugum tyrannidis^f Apr. Ecelini a suis cervicibus excusserunt. Ad quos opprimendos validum exercitum per vallem Suganam^g festinanter direxit, qui multa^h castra et villas eorum tam incendiis quam rapinis crudeliter devastavit. Eodem tempore Ecelinum de Egna, filium sororis sue⁵⁰, coniecit in vinculis, et Ciramontemⁱ suum^k fratrem⁵¹ variis tormentis et fame peremit. Qui 15 ergo fratri^l et nepotibus non pepercit, non est^m mirum, si super extraneos nulla misericordia movebaturⁿ.

Anno Domini 1256, in mense Martii instigante venenatissimo^p colubro^q Ecelino, 1256. Brixia est civili discordia perturbata. Pars ecclesie succubuit, pars vero Ecelini optinuit dominatum. Tamen in hoc^r victores fuerunt astuti, quod tyrannum crudelissimum civitatem ingredi minime permiserunt, ad regimen Brixie Gufolinum^s suum civem, patrie amatorem, protinus eligentes^t. Ecelino vero, iam cum exercitu Montem Clarum⁵² ingresso, persuaserunt redire Veronam, verbis et promissionibus eius ferocitatem animi, ad internicionem^u semper^v parati, sagaciter mitigantes.

Eodem anno Ecelinus, cui proprium erat^w nunquam parcere nec etiam^x misereri, 25 Bontraversum⁵³ suum socerum cum filiis suis cepit et in carcere gravissimo famis cruciatu^y peremit. Si causa queritur^z captionis, breviter respondemus, quia omnibus, quos volebat tyrannus occidere, titulum prodicionis generaliter opponebat.

Circa^{aa} hec tempora, cum de^{ab} inestimabili crudelitate nequissimi Ecelini, ut yperbolice loquar, admiraretur celum, turbaretur terra, horreret infernus, commoverentur reges et principes nationum, Alexander papa, precibus marchionis Estensis et aliorum magnatum marchie inclinatus, qui contra tam efficacissimum inimicum auxilium ecclesie^{ac} implorabant, de consilio cardinalium officium legationis Lombardie et marchie nec non et Romaniole^{ad} commisit viro magnifico et prudenti, domno scilicet Philippo archiepiscopo^{ae} Ravennati, iniungens ei specialiter in mandatis, ut ad reprimendam contumaciam perfidi Ecelini, qui a bone memorie papa Innocentio tanquam^{af} ereticus fuerat condemnatus, deberet modis omnibus laborare. At archiepiscopus contra hostem ecclesie, invictum^{ag} pariter et astutum, onus legationis^{ah} suscipiens, de clementia divina confusus, instanter cepit cum amicis ecclesie pertractare, qualiter insuperabilis tyrannidis Ecelini posset impetum cohibere. Sed multis hinc inde propositis in colloquiis civitatum, in fine omnibus fere^{ai} impossibile videbatur, quod aliquis posset tyranno ita potenti astuto et ditissimo resistere, nisi divina gratia suffragante. Archiepiscopus itaque sciens, nichil esse impossibile apud Deum, ad misericordiam Dei dirigens oculos intellectus, constanter cepit per se et per alios curam Domini predicare; admonens^{aj} omnes orationibus et gemitibus Domini clementiam exorare, ut ipse^{ak} non diutius sustineret, quod ecclesie sue perfidus hereticus insultaret^{al}. Tunc 45 multi, quorum corda gratia divina perfuderat, signum vivifice crucis devotissime susceperunt, et ad deprehensionem^{am} tyranni animos attolentes, divinum auxilium orationibus obsecrationibus^{an} et gemitibus inenarrabilibus quotidie postulabant.

a) deest 1. 2. b) deberet transferri 3. 4. c) fetorem 2. d) De Tridentinis, qui rebellaverunt contra Ecelinum. Eodem 3. 4. e) Tridentum 2. f) tyrampni 2. g) Sugnam 3. h) et cuncta 2 pro qui multa. 50 i) Giramontem 1. k) eius 2; deest 3. l) sanctis 2. m) erat 3. 4. n) habita est ab eo 1 pro movebatur. o) Qualiter Brixienenses rebelaverunt contra Ecelinum. Anno 2; De commotione Brixie. Anno 3. 4. p) et rapacissimo add. 1. q) deest 1. r) hi 1 pro in hoc. s) Grifolinum 1. t) elegerunt 2. u) interemptionem 1. v) super 3. 4. w) est 1. 2. x) deest 3. y) fame cruciati 2. z) queratur 1. aa) Qualiter legationis officium commissum est venerabili viro Philippo archiepiscopo Ravennati. Circa 3. 4. ab) de deest 3. 4. ac) deest 2. ad) Romandiole 1. ae) deest 3. 4. af) inutū 2. ag) deest 1. ah) adiungens 1. ai) deest 2. 3. aj) insubtraret 2. ak) presumptionem 1. al) deest 1.

50) Sophiae, v. Rolandini chron. facta supra p. 40. 51) non legitimum. 52) Montechiari a Brixia inter orientem et meridiem. 53) de Castronovo, v. Rolandini chron. facta p. 89.

1256 Interea^a dum hec agerentur^b ex parte legati humiliter et devote, ex opposito superbissimus Ecelinus in arma furens, ad delendum Mantuanos cepit cum summa instantia exercitum preparare. Presentabantur^c equi, mensurabantur clipei, lorice et galee producebantur. Magnus^d fuit^e numerus militum, pedites et balistarii solliciti in campo Martio requisiti^f, sagitte^g lancee et gladii acuebantur^h, sunt etiamⁱ vexilla victricia renovata^k, clamor^l quoque maximus^m fiebat quotidie dicentium populorum: *Mantuan, Mantuum properemus; quia sola Mantua impedit dominum nostrum totius habere dominium Lombardie*. Convocavitⁿ insuper ad se^o celestium corporum sollicitus explorator astrologos et divinos, precipiens eis supputare menses, sidera contemplari et signa celi consideratione acutissima perscrutari^p, ut indubitanter scire posset, quando erit^q tempus ad movendum exercitum oportunitum. Tunc illi tam metuendi principis imperiis obsequentes, diligenter investigaverunt solis^r luneque cursum, planetarum motum et signorum effectus; et artis peritia illustrati, diem horam et punctum evidentissime invenerunt, in quibus^s invictissimus princeps de felici processu securus, adversus Mantuanos iter arripere incunctanter^t. At ille dictis eorum incumbens, in hora prefixa movit exercitum cum magnifico apparatu. In cuius auxilium venit Ubertus Palavicinus, vir callidus et astutus, cum Cremonensibus Placentinis et aliis ecclesie inimicis. Et insimul congregati, quasi leones rugientes ad predam^u, districtum Mantue intraverunt et omnia que erant in agris succidendo evelendo^v et comburendo, usque ad lacus marginem penitus destruxerunt. In istis angustiis Mantuanorum solus marchio Estensis cum Ferariensibus et Bononiensibus in eorum auxilium est profectus.

Dum^w igitur Ecelinus circa Mantuanorum destructionem^x insisteret^y vehementer, legatus, septiformis Spiritus gratia illustratus, sub pena excommunicationis omnes marchiones^z, qui effugerant dominium Ecelini tam de Verona quam de Padua Vicentia et Tarvisio, omnesque cruce signatos insimul congregavit. Cui Venetorum reverenda communitas balistariorum et peditum et navium contulit^a auxilium oportunitum; Ferraria etiam in subsidium legati quingentos pedites destinavit. Omnibus itaque apud turrim Baibe^b congregatis, legatus in nomine domini nostri^c Iesu Christi, predicatione^d salubri et dulci allocutione eos confortans, intravit navem, et omnes idem facientes prospero cursu usque ad^e Corregiolam^f pervenerunt. Quorum adventum ut audivit^g Ansedisius^h potestas Padue, statim precepit omnes meatus claudi aquarum, ut deficiente aqua in alveoⁱ fluminis naves eorum in sicco penitus remanserent. Et confestim cum militia et populo undequaque^j collecto Plebem Sacci^k intravit, ibique disposuit inimicorum impetum cohibere. At illi, castro Conchadalbari^l expugnato et combusto burgo, Capitis-silve^m et etiam Rpbu lenteⁿ villas et burgos circumstantes ceperunt plurimum perturbare; omnesque illorum fortitudinem metuebant^o. Tunc Ansedisius admirans illorum^p audaciam suorumque socordiam, dimissa Plebe Sacci^q Paduam est reversus, intendens tantum civitatem sollicito custodire.

Legatus itaque, utpote vir in multis expertus, videns potestatem pre timore nimio terram^r opulentam, scilicet Plebem Sacci, vilissime reliquisse, non fuit contentus tantum Plebem^s strenue occupare^t; sed habito consilio sapientum, disposuit usque Paduam cum exercitu properare. Summo igitur diluculo, die Lune, duodecimo exeunte lunii^u, clangore tubarum exercitu excitato, armisque^v viriliter ab omnibus aprensus, legatus ante se deferri

a) Qualiter Ecelinus contra Mantuanos exercitum praeparavit. Interes 3. 4. b) aguntur 1. c) Presentantur — mensurantur — producantur 1. 2. d) Tantus 4. e) longitur 1; Augetur 2 pro Magnus fuit. f) requiruntur 1. 2. g) sagittas 3. h) acuuntur 1. 2. i) et 1. 2 pro sunt etiam. k) renovantur 1. 2. l) clamor quoque magnus 1. 2. m) deest 3. n) De astrologis Ecelini et de vastatione Mantuanorum. Convocavit 3. 4. o) ad se desunt 2; super addit 1. p) considerare et acutissime perscrutatori 1. q) foret 3. r) solis — invenerunt desunt 1. s) punctis add. 1. t) in instanti 3. 4. u) praedictae 3. v) deest 1. w) Qualiter legatus introivit in marchiam per paludes, et de Padua gloriosissime triumphavit. Dum 3. 4. x) districtionem 3. 50 y) existeret 1. z) naciones 1. a) contulerunt 1. b) domini nostri desunt 1. 2. c) deest 4. d) deest 1. 2. e) Coregiolam 1. f) timuerunt Paduani 1 pro ut audivit. g) Ansidius 1; Ansedisius 2. h) in alveo desunt 2. i) unaquaque 1; undiquaque 3; undique 4. k) Sachi 1. l) Conchadalbar 1. m) pertimebant 2. n) fortitudinem add. 1. o) Sachi 1. p) terram 3 pro terram — scilicet. q) deest 3. r) occupasse 3. 4. s) Ianuarii 3. 4. t) armis 1.

54) Bebbia a Chioggia ad meridiem. 55) Correzola d'Albero inter Chioggia et Monselice. 56) Piove di Sacco inter Chioggia et Monselice. 57) Conca selve a Patavio ad meridiem. 58) Bovolenta a Patavio inter meridiem et orientem.

fecit alme crucis vexillum, quod secuti sunt omnes^a, animo confidenti de celo auxilium postulantes. Et iter felicissimum arripientes, omni suppellectile preter arma in navibus^b derelicta, per viam Pontis sancti Nicolai⁶⁰ circa horam sextam Paduam velocissime pervenerunt. Cum autem ad portam Pontis Corbi^c venissent, custodes de turri et aggeribus^d burgorum iacula iacentes, illos ingredi fortiter prohibebant. Tunc strenui bellatores, mortis periculum contempnentes, descenderunt^e in aquam fluminis, et repentes manibus^f et pedibus per aggerem superius ascenderunt; et sic de burgis civitatis^g, fugientibus adversariis, gloriosam victoriam sunt adepti.

Tunc legatus divino spiritu inflammatus, aspirare cepit ad expugnationem tam clarissime civitatis, fecitque die illa et nocte sequenti gattum firmissimum preparari ad supponendum ignem in porta pontis, qui^h dicitur Altinatusⁱ. Et cum iam^j legatus nova haberet, Ecelinum cum exercitu in precedenti dominica^k aliquantulum a Mantua separatum et ad redeundum^l Veronam paratum, festinanter die Martis circa horam nonam fecit gattum^m versus portam impelli et ignem ad comburendum ipsam citissime ministrariⁿ. Quo facto, divino sufflante^o spiritu, porta cum domo imminente^p flamma velociter est accensa. Tunc cepit^q resonare^r clamor^s populorum, cohortantium se ad pugnam, clangorque tubarum; balisterii quoque fortes et frequentes dirigebant sagittas contra illos, qui de^t muro iacula dimittebant. Interiores itaque combustionem porte non modicum sunt perterriti, exteriores vero audaciores^u effecti, scalas muris undique apponentes^v, circa vespertinam horam super civitatis muros viriliter ascenderunt. Tunc Ansedisius videns captam esse^w ab adversariis civitatem, cum militia fugam arripens, per portam sancti Iohannis egressus, concite^x Vicentiam properavit. Victores autem, paucos occidentes et quasi neminem capientes, spoliare civitatem toto conamine sunt aggressi. Tunc aperti sunt carceres tenebrosi, rupta sunt vincula et catene. Hinc egrediuntur turbe hominum moribunde, inde procedunt matrone nobiles trepideque puelle, squallore macieque confecte. Exeunt postremo nobiles pueri excecati pariter et castrati, quorum miserandus aspectus ad piarum lacrimarum effusionem oculos intuentium provocabat. Nullus itaque viribus hominum attribuat^y victoriam tam fortissime civitatis, sed soli Deo, qui est in suis perfectis operibus gloriosus, cuius mediante virtute, famelici saturatos, inhermes armatos viriliter devicerunt.

Preter hec tantam gratiam^z contulit virtus divina legato, ut infra quatuor dies non^{aa} solum castrum Ecelini, quod erat in angulo civitatis, sed etiam omnia castra, que erant in Paduano districtu, in plano quam in montibus constituta, ei custodes Ecelini protinus redderent^{ab}, preter castrum Montis Silicis^{ac} castrumque inexpugnabile Calaeonis^{ad}. Fama igitur tam preclare victoriae per universam Italiam divulgatur^{ae}, ecclesia^b virtute roboratur^c, sacerdotes de legati constantia glorificantur^d, omnesque ipsum predicant^e laude dignum, qui hostem invictissimum vicit et insuperabilem superavit^f. Ipse namque divina virtute suffultus, stultam esse Salinguerre sapientiam in facto Ferrarie^g comprobavit; nunc vero in expugnatione Padue, astrologiam et sortilegia^h Ecelini esse vanissimaⁱ, luce clarius demonstravit.

Interea^j dum hec Padue feliciter agerentur, superbissimus Ecelinus a Mantue vastatione revertens, fluenta Mincii^k cum exercitu pertransibat. Et^l ecce ei occurrit velox nunciarius veniens a Verona, qui occulte cum timore maximo ei captam esse Paduam ab adversariis^m nunciavit. Tunc illeⁿ inestimabili dolore ac furore^o commotus^p, iussit exercitum

a) omnes *via legitur in* 3. 4. b) manibus 4. c) pontis Curvi 3. 4. d) descenderunt — repentes *desunt* 4.
 45 e) repentes in navibus 1. f) burgibus civitatibus 2. g) que 1 3. 4. h) Altinat 1. i) *deest* 2. k) reditum 1.
 l) cito administrari 2. m) suffragante 3. 4. n) a *add.* 3. 4. o) porta cum domo *add.* 1. p) insonare 2.
 q) clangor 2. r) *deest* 1. s) audaces 1. t) ponentes 1. u) concito 2. v) attribunt 1. w) gloriam 1.
 x) non remanet unum solum castrum Ecelini, quod protinus non redderetur, preter 1. y) redderentur 2; reddidere 3.
 z) Montis Silicis 1; Montis Salicis 3. ^y fuit *add.* 3. 4. ^a divulgata 3. 4. ^b ex hoc est *add.* 3. 4. ^c roborata 3. 4. ^d glorificabantur 3. 4. ^e predicabant 3. 4. ^f *deest* 1. ^g *deest* 2. ^h sortilegam 1. ⁱ maliciaus 1. ^k De summa crudelitate Ecelini, cum audivit, Paduam esse captam. Interes 3. 4. ^l inimici 1. ^m *pro* Et ecce ei occurrit velox nunciarius veniens *leguntur in 2 haec (ex Rolandini chron. facta, L. IX. c. 7, supra p. 114 sumpta):* Ubi nunciarius ecce quidam anelens et anxius stetit ante tyrampni presenciam et ipse interroganti „Que nova“, respondit: Mala domine, quia Paduam perdidisti. Illum siquidem nunciarium asque mora fecit suspendi. Post
 50 hec per spacium temporis aliquanti et ecce ei alter nunciarius occurrit velox, priori felicior et facto editus meliori veniens.
 n) ab adversariis *desunt* 2. o) maximo ac *add.* 2. p) ac furore *desunt* 2. q) *deest* 1.

60) Ponte S. Nicolao a Patavio inter orientem et meridiem. 61) Cf. Rolandini chron. facta p. 107, n. 77.
 62) Ian. 18. 63) Monselice a Patavio inter meridiem et occidentem. 64) Calaeone ab Este ad septemtriones.

1256. festinanter^a fluvium pertransire, currusque^b de inde usque Veronam sine intermissione aliqua agitari, sicque^c de duabus dietis unam conficiens, omnibus admirantibus et festinationis causam ignorantibus, velociter Veronam pervenit, ubi fit omnibus manifestum, Paduam ad manus inimicorum penitus advenisse^d. Auditis his rumoribus, Paduani ceperunt inconsolabiliter lamentari, tum pro uxoribus^e filiis et filiabus et substantiis, de quorum 5 statu in discrimine tanto erant incerti, tum^f quia videbant se in manibus tyranni crudelissimi^g constitutos. Tunc insatiabilis omicida et draco venenosus addens afflictionem afflictis, preter aliquos sceleratos precepit^h capiⁱ omnes penitus Paduanos, quorum numerus ad duodecim milia hominum^j pertingebat, ipsosque compedibus alligatos includi fecit in carceribus tenebrosis; quos omnes fame^k et aliis suppliciis miserabiliter interfecit. Iterum 10 precepit, quod si aliquis Paduanus in fuga fuisset deprehensus, continuo manibus et pedibus privaretur. Multi itaque^l tali pena puniti iacebant in agris et viis prostrati, ad quorum horrendos rugitus validosque clamores nullus propter timorem tyranni commotus misericordia flectebatur. Tunc etiam Ansedisium sororis sue filium, gravissimis catenis et compedibus alligavit, imponens ei^m, quia non bene Paduam custodivitⁿ. Sed^o crudelis et impie tyranne, 15 cur Deo non attribuis Paduæ captiorem, contra quem nulla potest sapientia et scientia prevalere? Non enim in multitudine bellatorum et fatali constellatione, in quibus confidis, optinetur victoria preliorum; sed divine voluntatis arbitrio omnia disponuntur. Saltem ad hoc credendum, o pessime^p hominum, te inducat, quod per populum contemptibilem et egenum, quem tu pro nichilo reputabas, divino iudicio subito Paduam munitissimam amisi, quod per anni spatium posse fieri minime credidisses. Si tota consurrexisset contra te militia Gallicana, tu credebas inimicos ab ingressu marchie prohibere, fluvios desiccando, sed Dominus maliciam^q tuam in caput tuum convertit, eos siccis pedibus ad Paduana menia perducendo. Desine itaque minister satane, desine^r adversus mundi opificem insanire, sciens, quia durum est tibi^s, contra Omnipotentis stimulum calcitrare. 25

Jul. Post mensem autem^t a captione Paduæ, cum civitas aquarum beneficio plurimum indigeret, quia in districtu Vicentino tyrannus fecerat claustra, ne versus Paduam^u emanarent, legatus ad destruendum predicta obstacula cum exercitu properavit. Quod quum audisset 30 potestas Vicentie, occurrit eis audaciter cum militia Vicentina. Et inito^v certamine, potestas et multi cum eo nobiles viri in prelio ceciderunt^w, omnesque alii turpiter sunt fugati, 30 fractisque claustris aquarum, legatus^x cum exercitu Paduam est reversus.

Aug. Post^y hec circa introitum Augusti legatus cum magno exercitu versus Vicentiam equitavit, pervenitque ad burgum Custodie^z, ubi est antrum mirabile ad videndum; ibique 35 sunt exorte inter principes contentiones et questiones diverse. Sed precipua fuit^a ista, quod Bononienses, de quibus erat in exercitu tam militum quam peditum maxima multitudo, versi in seditionem^b, dixerunt, se nolle ultra^c procedere; immo volebant ad propria remeare. Videns autem legatus, in exercitu esse dissensiones multimodas animorum, quas non poterat mitigare, Paduam protinus est reversus. Bononienses autem^d, qui cum magno^e fervore venerant in marchiam ad legatum, inventis frivolis occasionibus ignominiose ad patriam redierunt. 40

His^d cognitis^e Ecelinus audacior effectus^f, rursus in arma furens et ad recuperandam Paduam vesana mente aspirans, prece et precio de totius Lombardie finibus, ubi fautores habebat, militibus peditibus^g et balistariis congregatis, cum ingenti multitudine bellatorum contra Paduam est profectus. Cuius terribilem adventum legatus et marchio cognoscētes et ad pugnandum^h campestri prelio cum tyranno impares viribus se videntes, fossatum circaⁱ burgos Paduæ, a parte occidentali cum summa festinatione fieri preceperunt, ad furentis Ecelini impetum cohibendum. Et concite Venetias Ferrariam et Mantuam nuntios dirigentes, collegerunt in unum militem et peditum non modicam quantitatem.

a) deest 2. b) cursusque 1. 2. c) itaque 2. d) devenisse 3. 4. e) et add. 3. 4. f) tum — constitutos desunt 1. g) deest 2. h) iussit 2. i) capere 1. k) deest 1. l) deest 1; Multique 2. m) imponensque 2; 50 ei deest 3. 4. n) custodisset 2; custodivisset 3. o) o add. 2. p) impiissime 1. q) militiam 3; maliciam tuam desunt 4. r) deest 1. s) deest 3. 4. t) vero 2. u) fluvius add. 1; flumina add. 2. v) multo certamine peracto 2. w) potestatem et multos — viros — occiderunt 1. x) legatus — reversus desunt 1. y) De seditione exercitus legati. Post 3. 4; Post — Augusti desunt 1. z) Principia fuerunt 3. 4 pro Sed — fuit. a) obsidionem 1. b) deest 1. c) deest 2. d) maximo 2. e) Qualiter Ecelinus venit cum exercitu circa 55 Paduam. His 3. 4. f) His autem auditis 1. g) effectus deest 1; audacior effectus desunt 2. h) deest 3. i) in ada. 2. j) erga 1. 65) Costozza a Longare ad meridiem.

Patriarcha etiam⁶⁶ Aquileiensis cum decenti societate in eorum venire auxilium festinavit.¹²⁵⁶
 Castra metatus est autem Ecelinus cum valido exercitu iuxta fossatum, direxitque^b fre-
 quenter suas acies copiosas ante menia civitatis, ut intrinsecos ad prelium^c provocaret.
 Sed ipsi caute dimiserunt eum ad suum libitum insanire. Nam circa quinque milia militum^d
 in suo exercitu dicitur habuisse; legatus vero et marchio cum prelati et sacerdotibus et levitis
 nunquam ad duo milia pervenerunt. Legatus autem vir constantissimus, ut ad civitatis
 defensionem cives pavidos animaret, in monasterio sancti Benedicti iuxta fossatum^e die
 noctuque suam constituit mansjonem, aliis principibus intra muros Padue residentibus pre-
 timore. Videns tandem tirannus furibundus, se contra civitatem non posse in aliquo pre-
 valere nec ad Montem Silicem sibi patere accessum, ubi castrum fortissimum a suis custo-
 dibus tenebatur^f, Veronam, frustratus suo desiderio, est reversus; nec^g ausus est^h ultra¹²⁵⁶
 fines Padue cum exercitu introire, immo Paduani frequenter loca ei subdita viriliter im-
 pugnant.

Eodemⁱ anno primo die Augusti domnus Iacobus in sede abbatie^j sancte Iustine collo-
 catus est ab episcopo Adriensi^k. Tertio vero^l die intrante Augusto, domnus Iohannes
 episcopus Paduanus, veniens a Romana curia, ubi pastoralem promeruit dignitatem, a clero
 et populo Paduano honorabiliter est susceptus, et a porta Prati usque ad maiorem ecclesiam
 processionaliter est deductus.¹²⁵⁷

Anno^m Domini 1257. exhortatione pariter et precepto legati sedis apostolice frater
 Ewerardusⁿ de ordine Predicatorum, vir venerabilis et tam in theologia quam phisica
 scientia plurimum eruditus, Grifolinum Brixie potestatem et alios optimates ita dulci et
 facunda^o eloquentia^p mitigavit, quod illi, qui^q de parte ecclesie in predicta civitate
 fuerant vinculati, a vinculis absoluti et suis sunt possessionibus et munitionibus^r restituti.
 Quo facto, legatus exponens se magno^s periculo, propter insidias malignorum latenter de
 Mantua cum paucis Brixiam est profectus, et ibidem aliquot diebus residens, ita suo dulci
 colloquio^t Brixiensium animos reconciliavit, quod ipsi similiter promiserunt, se more solito
 in devotione ecclesie permansuros. Quod audientes Ecelinus et Palavicinus ecclesie inimici,
 frustrati spe sua, sunt non modicum conturbati.

Eodem anno Papienses primo et Placentini secundo iugum Uberti Palavicini a suis
 cervicibus viriliter excusserunt. Nam sicut Ecelinus in marchia, ita ille super partem^u
 Federici in civitatibus Lombardie tirannidem exercebat.

Per idem tempus castrum Montis Silicis et castrum altissimum Calaonis reddita sunt
 marchioni a custodibus Ecelini; et sic eius potentia de Paduano districtu est penitus ex-
 tirpata.

Sub precedenti annorum curriculo Albricus de Romano, qui per multos annos inexora-
 bilem discordiam habuerat cum fratre suo Ecelino, Dei et hominum inimico, inventis qui-
 busdam occasionibus ab ecclesie devotione recedens, confederatus est cum eodem. Civi-
 tatem autem^v Tarvisium^w in sua^x retinuit potestate.

Cum^y predicta tam in Lombardia quam in marchia gererentur, interfecto a Frisionibus¹²⁵⁶
 in bello rege Alemanie Guielmo, convenerunt principes ad electionem more solito faciendam.
 Cum igitur tractarent^z de principe idoneo eligendo, humani generis inimicus seminavit
 zizaniam inter eos. Nam quidam comitem Rizardum^{aa}, fratrem regis Angliae⁶⁷, in regem
 Alemanie elegerunt; alii vero sua vota in regem Castelle⁶⁸ penitus transtulerunt. Comes
 autem Rizardus ascendit in Alemaniam festinanter, et de assensu quorundam principum
 capiti suo imposuit^{ab} regni Alemanie diadema. Uterque vero electus suos legatos ad Ro-
 manam curiam destinavit pro confirmatione^{ac} a summo pontifice impetranda. Sed dominus
 papa nolens in partem aliquam declinare, ne forte pax ecclesie turbaretur, de consilio
 cardinalium sub specie deliberandi distulit super questione tantorum principum diffinitivam
 sententiam promulgare.¹²⁵⁷

50 a) autem 1. 4. b) direxeruntque 1. c) proelia 3. 4. d) hominum 3. 4. e) iuxta fossatum desunt 2. f) custo-
 diebatur 1. g) nec — impugnabant desunt 1. 2. h) addidit 3; ausus est 4. i) Tunc temporis 3. 4 pro Eodem —
 Adriensi. k) ambacia 1. l) Adriensi 2. m) vero desunt 3. 4. n) De reconciliatione Brixie. Anno 3. 4.
 o) Ewerardus 1; Ewerardus 2; Heimerardus 3; Henverardus 4. p) et facunda desunt 1. q) eloquio 1. r) desunt 2.
 s) et munitionibus desunt 3. 4. t) maximo 2. u) eloquio 1. v) Ecelini et add. 2. w) tantum 2. x) Trevisi-
 num 1. y) suam — potestatem 3. 4. z) De discordia in electione imperatoris. Dum 3; Cum 4. aa) tracta-
 retur 1. a) Ricardum 2. 3. b) imponi curavit 3. 4. c) consumatione 4

66) Gregorius. 67) Heinrici III. 68) Alfonsum.

1258. Anno Domini 1258, cum multi clarissimi viri de Brixia exaltationem sancte matris ecclesie affectantes, tyrannidem adverse partis patienter^b per biennium tollerassent, tandem sicut viri strenui et elati, personas^c periculo exponere potius elegerunt, quam vehementissimo timore^d continue cruciari. Timebant enim quotidie, ne a suis adversariis in manus perfidi Ecelini Brixia traderetur. Tunc latenter ad legatum et marchionem, qui tunc erant^e 5 Padue, pro exercitu ordinando contra pestiferum Ecelinum nuntios direxerunt, ipsos attentius exorantes, ut parati essent eis prestare subsidium in die prefixo⁶⁰, in quo suos disposuerant^e invadere inimicos. At illi eorum precibus libentissime annuentes, in tempore assignato magnifice in eorum auxilium perrexerunt. Predicti vero fideles ecclesie utpote^f viri providi et experti, timentes plurimum, ne pars adversa eorum deprenderet^g audaciam 10 per aliquam coniecturam et habita occasione pessimum Ecelinum et Palavicinum in suum auxilium convocaret, duobus diebus ante terminum constitutum, secundo scilicet die exeunte Aprili, circa solis occasum arma subito rapientes, more leonum audaces, inimicos viriliter invaserunt, eosque per totam noctem fortiter^h expugnantes, ante horam tertiam diei sequentis plenissimam de ipsis victoriam sunt adepti, et fere omnes autores scelerum, 15 Grifolinumⁱ etiam potestatem Brixie, capientes, eos^k in vinculis coniecerunt. Comes itaque Sancti Bonifacii, egregie indolis adolescens, paterne probitatis impiger imitator, audiens Brixianenses esse sub armis, cum parte militie Mantuane in amicorum auxilio continuo^l est profectus. Post tres vero dies legatus et marchio in manu valida Brixiam intraverunt, et ibidem tam diu residentiam habuerunt^m, donec omnia fuerunt disposita secundum bene- 20 placitum amicorum.

Hec itaque audientes Ecelinus et Palavicinus, pariter tremuerunt. Expalluit eorumⁿ facies et hebit^o intellectus, omnesque eorum^o fautores per totam Lombardiam capita in terram pre tristitia deiecerunt. Tota enim spes illorum et desiderium erat Brixiam obtinere, quia per ipsam vires resumere^p et inimicos deprimere, totiusque assequi sperabant domi- 25 nium Lombardie. Dominus autem, secundum propheticum sermonem, signa faciens irrita divinorum^q et vertens ariolos in furorem, ydolatriam Ecelini et Palavicini, qui planetas et signa celi pro numine venerabantur, sue potentie brachio prostravit pariter et confudit. Non enim Omnipotens planetis^r contulit^s deitatem^t nec eorum motibus suam potentiam alligavit, sed in se retinuit plenitudinem potestatis. Reputandi ergo sunt fatui et insani^u, 30 qui totam spem suam in constellationibus^v posuerunt et creatorem omnium contra se non timent^w quotidie suis sceleribus provocare. Dominus igitur^x sit nobis adiutor, et non timebimus, quid nobis faciant Mars, Iupiter^y et Saturnus.

Factis^z itaque Brixie prospere ordinatis, legatus perrexit Mediolanum, ut sedaret Me- 35 diolanensium discordias cavillosas. Cum igitur circa hoc plurimum laboraret, magnum infortunium accidit Mediolanensibus, eorum exigentibus dissensionibus et peccatis. Nam cum per multorum annorum circumvolutiones Crema dominium habuissent, et propter hoc inter ipsos et Cremonenses inexorabilis discordia extitisset, ex qua multa milia hominum ex utraque parte in diversis bellorum congressionibus^a perierunt, his tamen temporibus Crema taliter^b est ad manus Cremonensium devoluta. Quidam namque potentes de Cre- 40 mensibus^c, contra quosdam adversarios suos ex eodem oppido zelo malitie concitati, Cremonenses et Palavicinum in suum auxilium vocaverunt, et expulsa parte adversa, se simul cum patria Cremonensium dominio subdiderunt⁷⁰.

69 Jul. 29. Eodem^d tempore, tertio scilicet die exeunte Iulio, marchio et militia Paduana in campestribus^e Baxiani^f, militiam Teutonicorum, soldum recipientium a perfido Ecelino, viriliter 45 prostraverunt, magnamque predam de ipsorum spoliis habuerunt. In istorum quippe impetuosa virtute tyrannus maxime confidebat, quorum fretus auxilio et tutela, nefanda et inaudita scelera toto domini sui tempore audacissime perpetravit. Et quid mali non

a) Qualiter pars ecclesie suos adversarios in Brixia superavit. Anno 3. 4. b) *deest* 1. 2. c) *sese* 3. 4. d) vehementissime 3. 4. *pro* vehementissimo timore. e) proposuerunt 2; disposuerat 3. 4. f) ut potentes 3. 4. 50 g) deprimeret 3. 4. h) viriliter 2. i) Grifolinum 3. k) omnes 4. l) *deest* 2. m) fecerunt 2; steterunt 3. 4. *pro* residentiam habuerunt. n) *ebore* 2; *abiit* 3. 4. o) illorum 1. p) assumere 1. q) divinatorum 1. r) contipotentiam *add.* 1. s) contulere 1. t) deitatis 1. u) infecti 2. v) constellatione 1. w) continent 1. x) enim 2. y) Venus *add.* 2. z) De commotione Cromae. Factis 3. 4. ⁷⁰) et cavillosas 2. a) congressibus 1. b) totaliter 1. c) Cremonensibus 2. 3. 4. d) Qualiter Paduani Teutonicorum militiam superaverunt. 55 e) in campestribus *desunt* 1, *ubi et legitur*. f) Brixiani 1; Bassiani 3.

69) Mai. 1. 70) Jul. 11; v. Annales Placentin. 1258. SS. XVIII, p. 509.

operatur^a auri fames penitus execranda? Isti enim improbissimi^b Teutonici, animarum¹²⁵⁸ suarum et corporum stolidissimi venditores, ita erant Ecelini pecunia excecati, quod nec^{101. 29.} sententia excommunicationis nec terrore non parcentium gladiatorum avelli^c ab Ecelini horribili^d obsequio potuerunt. Unde a victoribus velut oves^e occisionis^f sunt merito reputati.

5 His^g temporibus cum Ianuenses Venetorum animos graviter offendissent in civitate Aconitana^h, quae antiquitus Ptolemaidaⁱ dicebatur, ubi communiter negotiatores dictarum urbium habitabant^j, Veneti ulcisci suas iniurias cupientes, et pro nichilo maris pericula et expensarum magnitudinem reputantes, dummodo valerent se de adversariis vindicare, classem in manu valida in Syriam direxerunt et tam navali prelio quam campestri Ianuenses
10 viriliter expugnaverunt^k, captis multis navibus bellicis, et reliquis in fugam conversis, eversa simul turre munitissima^l, et in vastitate hostili cunctis eorum domibus desolatis, ipsos de civitate Aconitana penitus^m expulerunt.

Propterⁿ innumerabilem inundationem malorum, absorbentium intellectum, horret animus, omnes^o temporum^p nostrorum^q calamitates et ruinas persequi seriatim. Viginti
15 enim anni sunt vel circa, quod occasione^r sedis apostolice ac imperialis maiestatis discordie^s sanguis Italicus effunditur velut aqua, et contra Romanam ecclesiam tyrannorum perfidia debaccatur. Et nunc, cum putabamus perniciosorum hominum potentiam aliquantulum diminutam, rursus prosperitate imopinabili confortati ad sidera extolluntur. Denique cum legatus cum exercitu Brixiensium et militia Mantuana, Palavicino et Cremonensibus occurrisset, qui suggestione perfidi Ecelini duo castra Brixie invaserant, iuxta flumen Olei constituta, tunc Ecelinus, qui usque in senectam et senium a militia non destitit^t,^{101. 18.} undique militia congregata subito de oppido Piscarie in noctis crepusculo iter arripuit et summo diluculo die Veneris, secundo exeuntis Augusti transiens Oleum, exercitui Cremonensium se adiunxit. Audiens autem legatus vires hostium augmentatas, sed crementi^u
25 nesciens quantitatem, habito consilio sapientum, voluit in castrum Gambare cum exercitu introire^v, et sic in tuto loco amicorum auxilium expectare. Sed vicit hoc salubre consilium temeritas multitudinis, obstinate dicentis, potius esse dimicandum cum hostibus, quam ad latibula divertendum. Ignorabant enim tam legatus quam alii, utpote^w male custodientes vias, per quas transire poterant inimici, Ecelinum cum universa militia marchiana in nocte
30 precedente personaliter advenisse. Dum igitur diversi diversa sentirent — nam fortissimos quoque milites subita bella conturbant — Ecelinus et Palavicinus flumen Olei velociter transientes, contra fideles ecclesie acies continuo direxerunt. Et tunc ceperunt^x acies Ecelini prius^y abscondite^z dilatari et eius vexilla mortifera recognosci. Cernentes igitur persecutores ecclesie^{aa} legatum^{ab} et Brixienses comparatione^{ac} sui habere militum paucitatem,
35 sine dilatione ipsorum exercitum terribiliter invaserunt. Tunc Brixienses inopinabilem inimicorum multitudinem intuentes, perterriti vehementer, in fugam protinus sunt conversi, captaque est ex eorum populo^{ad} maxima multitudo, et — quod non sine dolore dicimus vehementi — captus est legatus et cum eo episcopus Veronensis nec non potestas Mantuae ac multi alii probi viri. Brixienses autem, qui remanserant ad custodiam civitatis et qui
40 de castris ad urbem confugerant, timore subitaneo excecati, sine ictu gladii et sagitte, sevissimo omnium tyrannorum^{ae}, Ecelino scilicet, et Palavicino Brixiam protinus tradiderunt. Sept. 1. Multi vero nobiles et etiam populares et episcopus cum clero, civitate relicta, fugerunt a facie inimici, salvare personas in tanto discrimine solummodo^{af} cupientes.

Porro de tam subita^{ag} Brixie amissione et de captione legati, viri constantissimi et fidei
45 fervore accensi, qui assidue pro ecclesie libertate contra tyrannorum rabiem, ab adolescentia usque ad senectutem exponendo se diversis periculis, laboravit^{ah}, nonnulli plurimum conturbati ceperunt^{ai} conqueri vehementer et mirari^{aj}, quod divina providentia tanto tempore permittit ecclesiam sic affligi et impios valide prosperari. Sed absque dubio istas querelas parvitas fidei introducit. Cum enim^{ak} sciamus sanctissimum Iosiam occisum^{al} a sagittariis

50 a) patitur 1. b) probatissimi 3. 4. c) nec excommunicationibus nec aliis promissionibus avelli 1. d) deest 2. e) cives 1. f) occisi 2. g) Qualiter Ianuenses a Venetis sunt superati. His 3. 4. h) Ancon 2. i) Theolasta 1; Tholomaida 2. k) erant 1; deest 2. l) expugnantes 3. 4. m) invictissima 1; muniti 2. n) protinus 2. o) Qualiter Ecelinus habuit Brixiam, et de captione legati. Propter 3. 4. p) deest 3. 4. q) tyrannorum 1. r) deest 1. s) ecclesie 1, ubi deest sedis. t) discordia 1; maiestatis discordia deest 3. 4. u) cessavit 3. 4. v) in 1. 3. 4. w) incrementi 3. 4. x) introitum 1. y) ut 4. z) incepit 2; inceperunt 3. 4. aa) deest 2. ab) ascendendo 3. b) cernens autem persecutor dei 2. deest 1. d) operatione 1. e) deest 2. f) deest 1. g) deest 1. 2. h) deest 2. i) laboraverunt 1. 2. k) et add. 3. 4. l) minari 1. m) deest 1; etenim 2. n) deest 4.

1258. Faraonis, Petrum Paulumque Neronis imperio interemptos, et ut de hominibus taceamus, cum Dei filium cognoscamus crucis ignominiam pertulisse, parve fidei a nobis sunt merito existimandi, qui felices putant tyrannos et urbium subversores, quia prosperitate istius^a seculi et ipsius^b deliciis perfruuntur, cum continuus successus temporalium eterne damnationis esse indicium comprobetur. Sed etiam in presenti legimus maximos tyrannos^c miserabilem exitum habuisse. Nam Cyrus post dominium Orientis a regina Scitharum legitur decollatus; veneno Babilonico magnus periit Alexander; et Cesar senatorum gladiis^d est confossus. Et nunc non est manus Domini abbreviata, ut salvare nequeat servos suos; sed peccatis hominum^e exigentibus permittit aliquanto impios^f insanire et ecclesiam suam in tribulationum turbine fluctuare. Dimissis itaque dubitationibus de regimine Creatoris, 10 iactemus in Domino nostrum cogitatum, qui post tempestatem tranquillum facit et post lacrimationem^g exultationem infundit.

Tab. 3. 22.

1259. Anno^b Domini 1259, postquam Brixia miserabiliter ab hostibus est¹ subacta^h, Ecelinus impatiens consortis, nullum volens habere parem, marchionem Palavicinum et Cremonenses, quos habuerat socios¹ in belli^m discrimine et in tam excellenti victoria, a dominio 15 capte urbis paulatim exclusit; et sic ipse solus Brixiam et eius districtum obtinuit, preter castrum Urceorum⁷¹, quodⁿ fideles ecclesie viriliter defenderunt. Tandem Cremonenses multis iniuriis ab eo sepius stimulati, se cernentes delusos et nullam utilitatem, ut sperabant, de tanta victoria consecutos, contra tyrannidem nequissimi principis vehementissime^o sunt commoti; et persuadente Bosone^p de Dovaria^q, civi Cremonensi nobili et potenti, 20 qui exosam habebat malitiam^r Ecelini, marchio Palavicinus et Cremonenses vehementis odium, quod corde^s conceperant contra hominem sceleratum^t, verbis et factis evidentissime ostendere^u inceperunt. Statimque deliberato consilio ad marchionem Estensem et Mantuanos^v nuncios^w dirigentes, pacem et concordiam^x inter se firmissimam^y statuerunt, quod unanimiter contra tyrannum crudelissimum dimicarent, sibi invicem ardenti animo 25 promittentes. Mediante autem^z insuper^{aa} industria Bosonis^a de Dovaria, qui vigilantissimo studio cogitabat, qualiter posset leonem indomitum et ferocissimum domare, antiquissima illa^b et inexorabilis discordia Mediolanensium et Cremonensium^c est sedata, factaque fuit cum summo gaudio utriusque civitatis^d pax firmissima inter eos. Sciens namque prudentissimus Boso, minime^e tutum esse cum^f vicino^g serpente dormire^h, modis omnibus procurabat, 30 omnem viam contrahendi amicitiam et augmentandi vires precludere Ecelino. Sicque factum est — Domino cooperanteⁱ qui novit investigabili modo elatos^k deprimere et de luto fecis erigere de salute propria desperantes — quod pars maxima Lombardie corde voluntario adversus inimicum Dei et hominum coniuravit. Et merito hoc a Domino est provisum, ut essent^l manus omnium contra eum, cuius manus impie^m genus hominum 35 afflixerunt. Ipse namque turbavit terram, concussit regna, interfecit populos et civitates plurimas desolavit. Nam quasi ortus⁷² voluptatis erat marchia Trivisiana, priusquam eius tyrannidi subderetur; sed postquam fuit ab eo afflicta, comparatione prioris status, videtur esse quasi heremi solitudo. Testantur hoc ruine civitatum, villarum pariter et castrorum. Nec ei sufficere videbatur regionem sibiⁿ subditam dissipare, sed legatos mit- 40 tebat ad exterarum nationes, ut contra Romanam ecclesiam et eius fideles reges orbis et principes concitaret. Nuntii namque ipsius^o solliciti et veloces per diversas provincias discurrebant^p; nunc ibant ad curiam maximi Federici, nunc ad principes Alemanie ad seditionem et discordiam excitandos^q, nunc ad regem Ungarie pro amicitia obtinenda, nec non ad fortissimum^r regem Castelle pergebant, cui regnum Italicum seminator discordie 45 immittebat, ut si^s fieri posset totum mundum adversus ecclesiam provocaret. Cor siquidem impissimi Ecelini erat continue quasi mare fervens, quod quiescere nunquam potest. Nil

a) deest 1; huius 2. b) deest 2. 3. 4. c) tyrannorum 3. 4. d) gladio 1. e) deest 1. 2. f) tempore 3; ipsos 4. g) lacrimas 1; lamentationem 2. h) Qualiter inter Cremonenses et Ecelinum discordia est exorta. Anno 3. 4. i) deest 1. k) subiecta 1. l) et add. 3. 4. m) tanto 2. n) per add. 1. o) deest 4. p) Bosone 1; persuadentes Bosoni 4. q) Doaria 3. 4. r) miliciam 1. s) quotidie 3. 4. t) aceleratissimum 2. u) offendere 1. 2. v) a marchione Estense et Mantuanis 1. w) deest 1. x) societatem 3. 4. y) habuerunt et add. 2. z) deest 1. 2. aa) super 1; deest 2. a) Bosone 2. b) deest 1. 2. c) et Cr. desunt 2. d) utr. civ. desunt 2. e) minime — dormire desunt 3. f) deest 2. 4. g) innocuo 2. h) deest 2; domare 4. i) comparante 1. k) electos 3. 4. l) esset 1. m) opere add. 1; omne add. 2. n) deest 1. 2. o) eius 4. p) diserebant 1. q) excitantes 1; 55 excitandam 3. r) ferocissimum 2. s) deest 2.

71) Orzovi a Brixia inter occidentem et meridiem. 72) hortus.

enim^a mali putabat esse actum, cum quid superesset agendum. Unde modis omnibus¹²⁵⁹ assidue cogitabat cum instantia vehementi addere malum malo et iniquitatem super iniquitatem apponere, quam timens, ne sibi tempus deficeret ad suas machinationes et dolositates inopinabiles opere adimplendas. His ita breviter exaratis^b, ad describendum tiran-
5 nidis eius^c exitum accedamus.

Anno^d itaque revoluto^e postquam Brixiam optinuerat Ecelinus, circa principium Septem-^{Sept.}bris ipse congregavit exercitum copiosum processitque de Brixia in manu valida et castra metatus est in campestribus Urceorum et omnia, que circa predictum castrum in agris^f fuerant, devastavit. Quo audito, Cremonenses amicis undique convocatis, exiverunt^g undique^h unanimiter contra eum, et iuxta Sunzinum⁷³ castrum suumⁱ temptoria posuerunt. 73
In quorum auxilio Mantuani et Ferrarienses cum marchione Estensi magnifice sunt pro-
fecti. Mediolanenses etiam contra lupum rapacissimum venire communiter promiserunt. Cum ergo essent insimul congregati, ceperunt preparare se ad pontes super flumen Olei fabricandos, ut possent, venientibus Mediolanensibus, transire ad tyrannum perfidum in-
15 vadendum. Interea dum hoc facere molirentur, Ecelinus, cui mille artes inerant mille-
que modi nocendi, suis machinationibus et persuasionibus fraudulentis^k quosdam magnates Mediolani corruerat, suum populum odientes, qui firmiter promiserant ei suam tradere civitatem, et pro^l huius rei securitate proprios etiam filios ipsi obsides tradiderunt. Quo-
rum promissionibus incumbens^m tyrannus, cupidus dominandi, cor suum in superbiam
20 elevavit, quod erat ruine presagium imminentis. Et de nocte consurgens, de campestribus Urceorum iussit populum redire Brixiam festinanter; ipse vero cum octo milibus hominum equestrium, in quibus erant tria milia electorum militum, velociter quasi aquila volans ad escam, per pontem Palazoli flumen Olei pertransivit, veniensque ad Aduam fluvium, ipsum similiter incesso precipitiⁿ transvadavit. Ibiq^o occurrerunt ei^p patrie proditores; quibus
25 assumptis versus Mediolanum ire cum summo gaudio minister diaboli festinabat, a quo, peccatis exigentibus^q, sicut bos nescius^r ad victimam ducebatur. Ipso namque^s Mediolanum pergente^t, econtra Martino^u de Ture^v, vir sapiens et astutus, totius populi Mediolanensis capitaneus et defensor, de Mediolano cum exercitu erat egressus et in Cremonensium auxilium veniebat. Precurrens igitur nuncius, quem Pergamenses quidam amici
30 ecclesie direxerunt, nuntiavit Martino tremendum adventum^w forcissimi^x Ecelini. Qui cum audisset, quod tam crudelissimus predo ad optinendum Mediolanum cum exercitu adveniret, obstupuit vehementer revertensque velocissime versus Mediolanum — Domino
favente, sine quo frustra vigilant qui custodiunt civitatem^y — prevenit^z pessimum Ece-^{Ps. 126. 1.}linum. De Martini vero strenuissimi viri subitaneo adventu exterriti sunt patrie proditores;
35 alii vero cives, tanti viri presentia roborati, ad resistendum^{aa} tyranno se viriliter para-
verunt. Et sic dissipatum est consilium malignorum.

Videns itaque perditionis filius suas insidias denudatas et aliter sibi, quam existima-
verat, accidisse, ad invadendum^{ab} nobilissimum burgum MODOECIE se convertit; sed bur-
gensis armis assumptis ipsum intrare minime permiserunt. Castrum etiam Tricii^{ac} voluit
40 occupare, sed et inde penitus est repulsus^{ad}; burgum tamen dicti loci optinuit ipsumque
crudeliter concremavit. Tandem necessitate compulsus, Vicummercatum^{ae} intravit, ibique
sevisissimus^{af} predo terrarum suam infelicem constituit mansionem.

Cognoscentes igitur Cremonenses et Mantuani et eorum socii nocturnum^{ag} volatum temerarii Ecelini, unanimiter moventes castra, usque ad fluvium^{ah} Aduam eius vestigia sunt
45 secuti; figentesque temptoria iuxta loca, per que^{ai} transiverat^{aj} insaciabilis homicida, fece-
runt cum summa diligentia pontem^{ak} et vada fluminis custodiri, ne aliquo modo serpens tortuosus^{al} posset absque prelio^{am} ad propria remeare. Mediolanenses etiam, ex alia parte validum exercitum congregantes, adversus eum^{an} in prelium procedere disponebant. Sed hoc eorum animos ad bellandum promptissimos refrenabat^{ao}, quia capitaneos^{ap} et vavasores^{aq}

50 a) deest 1. 2. b) exactis 4. c) deest 4. d) Qualiter captus fuit perfidus Ecelinus. Anno 3. 4.
e) 1260. praebet 1 pro itaque revoluto. f) in agris desunt 1. 2. g) eruerunt 1. h) deest 3. 4. i) deest 1. 2.
k) fraudulentibus 1. 2. l) in 1. m) deest 1. n) principali 3. 4. o) deest 3. 4. p) meritis add. 1. q) deest 3. 4.
r) itaque 3. 4. s) et add. 1. t) Thure 1; Latoro 3. 4. u) eventum 2. v) fortissimi 1. 3. 4. w) deest 1. 2.
x) pervenit ante 2. 4. y) parati add. 1. z) deest 1. aa) Ticii 1. ab) expulsus 2. ac) Vicum-mereati 3. 4.
55 c) infelicissimus 2. d) notissimum 3. 4. e) flumen 3. 4. f) locum per quem 3. 4. g) transivit 3. 4. h) pon-
tes 3. 4. i) deest 1. k) periculo 3. 4. l) adv. cum desunt 3. 4. m) referebat 3; retrahebat 4. n) cata-
neos 1. o) vavasorum 1. 73) Soncino ad Ollium fluv., a Crema ad orientem.

1259. de crimine proditoris suspectos habebant. Quorum tamen^a impetum Ecelinus plurimum
Sept. expavescent, maxime cum videret se a proditoribus cotidie derelinqui, a burgo, in quo
erat inclusus^b, non permittebat suos milites longius evagari. Sed nec ibidem diutius poterat
residere, ne omnino deficientibus victualibus, famis angustia^c exercitus premeretur.

His ita se habentibus, conturbati sunt nobiles Brixie, robustos Verone optinuit tremor, s
obruerunt omnes milites Ecelini, tam animosi Teutonici quam Latini. Tunc etiam con-
fractus^d est corde draco venenosus, cernens se ab inimicis undique coartatum. Nimioque
timore perterritus^e, non erat ausus cum Mediolanensibus dimicare, ipsorum multitudinem
pertimescens; sed versus ad^f Aduam, unde venerat, deliberato consilio direxit subito iter
suum. Sperabat namque unum de duobus, licet inimici starent ex adverso, aut viam sibi
gladiis aperire, aut forte per medias acies bellatorum fuge remedium invenire. Cum igitur
ad pontem^g Aduae pervenisset, invenit^h ipsum ab adversariis occupatum; et dum ad ex-
pugnandum pontem suos fortiter hortaretur, quidam sagittam dirigens in incertumⁱ, eum
in pede graviter vulneravit. Qua percussione plurimum est^k turbatus, tum quia inveteratus
erat dierum malorum, tum quia in tanto periculo constitutus pre dolore vulneris non poterat
15 limpidè cogitare, quid esset expediens, quid nocivum. Impugnatione itaque pontis dimissa,
tremebundus homicida^l, magis cogitans de fuge presidio quam de acie ordinanda, festi-
nanter ad vadum^m fluminis properavit ipsumqueⁿ velociter nullo impediendo cum exercitu
pertransivit.

Sept. 27. Tunc marchio Palavicinus et nobilis Boso de Dovaria^o cum Cremonensibus, similiter 20
Azo^p marchio Estensis cum Mantuanis et Ferariensibus ipsum viriliter invaserunt, eiusque
aciem fortissime^q irrumpentes, terribilem leonem cum magno impetu rapuerunt. Electi
autem milites eius multitudini adversariorum resistere non valentes, in fugam protinus
sunt conversi et sic manus hostium evaserunt. Auctores vero fuge Brixienis dicuntur
principaliter exitisse. Multi etiam^r capti sunt de ipsius exercitu, pauci vero gladio perie- 25
runt. Tunc revera exultaverunt victores capta preda, quando electorum armorum et equo-
rum et preciose^s suppellectilis spolia dividebant. Supremum vero et inextimabile gaudium
erat cunctis, quod carnifex diaboli erat captus, qui nec viris grandevs nec mulieribus^t
pregnantibus nec infantibus^u balbutientibus unquam voluit misereri.

Postquam autem rumor insonuit per exercitum, quod captus esset perfidus Ecelinus, 30
a vocibus exclamantium^v populorum, a strepitu concurrentium equorum, a^w clangore tuba-
rum terra tremere videbatur. Omnes quippe certatim currebant ad diaboli monstrum et
sathane spectaculum intuendum^x. Ista itaque victoria triumphalis, a cunctis populis re-
colenda^y, die sabbati, quarto exeuntis Septembri, in quo festum sanctorum Cosme et
Damiani martirum celebratur, prope fluvium Aduam est^z patrata. Ibi perierunt arma bel- 35
lica Ecelini, ibi bellorum seiva tempestas iubente Domino conquievit. Tunc Omnipotens
aures sue^{aa} ineffabilis misericordie inclinavit, ut audiret gemitus compeditorum et filios
interemptorum ab ergastulis liberaret. Diem^{ab} siquidem istam memorialem^{ac}, in qua vere
celorum catarracte aperte et viscera misericordie Dei nostri^{ad} largiter affluerunt^{ae}, debet
omnis Italia, imo universi, qui christiana professione censentur^{af}, merito celebrare, in qua 40
Dominus operatus^{ag} est salutem in medio^{ah} Lombardie, caput malorum cum suis satellitibus
mirabiliter prosternendo. Tunc vere percussit Dominus detestabilem Philisteum et abstulit
obprobrium grandissimum^{ai} de populo christiano. Et licet David^{aj} prohibuerit, ne Saulis
et Ionathe occisio annunciaretur in Geth^{ak} et in compitis Ascalonis, causam tamen ratio- 45
nabilem assignavit, ne scilicet Philistinorum filie^{al} letarentur et augetur cultus abomina-
bilis idolorum. Stragem tamen exercitus^{am} Ecelini secure^{an} audiat omnis terra et plenitudo

a deest 3. 4. b conclusus 3. 4. c) fame angusta 2. d) terrefactus 3. 4. e) territus 3. 4. f) deest 1. 2.
g) super pontem est Vauci positum in 1. h) accidit 2. i) dei tamen providentia add. 2. k) deest 1. 2. l) inges
add. 1. m) Cassani add. 1. n) ipsum 1. 2. o) de Dovaria desunt 1. 2. p) illustris 3. 4. q) fortissimam 3. 4.
r) autem 3. 4. s) praediosae 3. 4. t) et add. 3. 4. u) clamantium 3. 4. v) et 3. 4. w) in 2 sequuntur 50
haec ex Rolandi chronica facta L. XII. c. 8 supra tracta: qui detentus erat. Et fuit miles quidam secundum
multorum dictum, qui Ezelinum — sic circumdatum et iam quasi non Ezelinum, set unum captum et indefensum —
bis vel ter in capite rusticane percussit, excusans inproberium suum et dicens, quod hoc fecit in cuiusdam fratris sui
vindictam, quem pede uno fecerat mutilari. Qui idem, quisquis fuerit, non laudem meruit, set summe potius obprobrium
vilitatis. Nam idem facinus est putandum, captum nobilem vel ignobilem offendere vel ferire, quasi gladio cedere cadaver
inanimatum et hominem panno funereo iam insutum. x) est add. 1. 2. 4. y) etiam 1. z) deest 1. aa) Pie 3. 4.
a venerabilem 1. b) demonstrata 1 pro Dei nostri. c) effluerunt 1 d) cessentur 1. e) deest 1. f) intuens 1.
g) deest 1. 2. h) propheta add. 3. i) Geth 1. k) Philistei 2. l) deest 3. m) deest 1. 2.

eius, insule et habitatores^a earum, ut divine maiestatis potentia ubique ore omnium pre-
dicetur; cui victoria ista est totaliter adscribenda, non viribus hominum aut effectibus
planetarum, quia^b non salvaverunt de tanto periculo Ecelinum augures celi, castra eius
sequentes, qui contemplabantur sidera et supputabant menses, ut ei ventura^c certissime
nunciarent. Sed re vera parcendum est eis, quia tam gravissimo prelio^d imminente, ad-
equare planetas, accipere astrolabium et studere in tabulis astronomie minime potuerunt;
vel forte in tag^e gravi discrimine pugne plus^f in equorum velocitate, quam in planetarum
auxilio confidebant. Et ne aliquis ignarus istius negotii valeat dicere in futuro, magistrum
scelerum de talibus^g non curasse, tota marchia in testimonium deducatur, que vidit in eius
curia plures astronomos magnifice honoratos, magistrum scilicet^h Salionem canonicum
Paduanum, Riprandinum Veronensem, Guidonemⁱ de Bonato astronomum Foroliviensem,
Paulum etiam Saracenum cum barba prolixa, qui de Baldac⁷⁴ venit, a remotis videlicet⁷⁴
finibus orientis, qui tam origine quam aspectu et actu esse alter Balaam arjolus⁷⁴ merito
videbatur.

Cum^a Ecelinus, ut predictum est, in manus hostium incidisset et esset in prelio graviter
vulneratus, Suncinum a Cremonensibus est deductus^b, ibique post paucos dies^c; cum fere
septuaginta esset annorum nullamque prolem haberet, deficiens mortuus est in pessima
senectute^d. Et hac animadversione a Deo est digne punitus, ut in morte oblivisceretur sui,
sacramenta ecclesiastica detestando, qui, dum viveret, immemor fuit Dei. In^e predicto
castro corpus eius est traditum sepulture, ibi^f sub porticu palatii versus ecclesiam
sancte Marie Plebis et non in sacro loco reconditum. Eius^g autem animam infelicem,
onustam pondere peccatorum, demones absque dubio rapuerunt et eam in profundum in-
ferni, ubi est cumulus^h tormentorum et nulla redemptio, proiecerunt. Iste fuit finis vite
ac tyrannidis Ecelini. Iste vero fuerunt civitates, super quas exercuit tyrannidem inauditam:
Verona, Vicentia, Padua, Tarvisium, Feltrum, Tridentum et Brixia. Omnia etiamⁱ castra
episcopatus Cenetensis sue subdidit potestati. Padua vero et Tridentum ante mortem ipsius
ab eius iniquis manibus evaserunt. Per triginta quatuor fere annorum curricula^j, excluso^k
comite Sancti Bonifacii cum suis amicis, Veronam optinuit violenter; et tante^l civitatis
potentia exaltatus, excellentis principis Federici^m amicitiam acquisivit; cuius fretus virtute,
cunctam sibi marchiam subiugavit. Ipsius quippe maligna instigatione imperator poten-
tissimus Federicus, cui prebuitⁿ iste tyrannus introitum in Italiam per Veronam, violenter
concussis viribus totius imperii Lombardiam voluit optinere. Cuius rei causa inter Roma-
nam ecclesiam et imperium inexorabilis discordia est exorta, propter quam multa^o milia
hominum in diversis mundi partibus perierunt. Horum malorum caput, medium et finis
exstitit perfidus Ecelinus^p.

Fama igitur predictae victoriae per urbes Italiae discurrere^q, omnes populi de ruina
tyranni mirabiliter exultabant, divine virtutis potentiam collaudantes. Non fuit ita generalis
letitia^r et commune tripudium a multis retro temporibus in civitatibus Lombardie. Tunc
Vicentini, his rumoribus excitati, confestim suos cives, qui fugerant^s a facie terribilis
Ecelini et Padue residebant, ut redirent Vicentiam rogaverunt; et sic omnes ad propria
sunt reversi. Similiter Feltrensis episcopus et fideles ecclesie cum eo ad suam civitatem
pacifice redierunt. Gens autem potentissima Venetorum, quam divina clementia fecit se-
pissime^t de suis hostibus triumphare, audiens tyrannum horribilem corruisse, gavisus est
vehementer; statimque assumptis Tarvisinis, qui effugerant^u rabiem tyrannorum, Ecelini

45 a) inhabitationes 1. b) qua 1; quare 4. c) deest 1. d) periculo 1. e) populus 1. f) de talibus desunt 1.
g) deest 1. h) Guidonem — Foroliviensem desunt 2. i) a nobis 3. k) De morte perfidi Ecelini. Cum 3. 4.
l) perductus 1. m) in 2 pro ibique post paucos dies sequuntur haec (sumpta ex Rolandini chron. facta L. XII. c. 9 supra):
honorabiliter, ut in hoc casu decuit, et adhibitis sapientissimis medicis, quicunque sunt crediti meliores, habitus est Ece-
linus in tanta cura, qualem laudare posses factam per Albricum eius fratrem. Est autem sapientibus notum, quod medicina
potest forte differre mortem, nequit autem tollere vel fugare. Mortis autem libertas sive morsus altitudinem spernit,
potentiam vilipendit, superbiam calcet pedibus, irridet nobilitatem, corpora quoque cuncta speciosa deformat, suum quoque
dominium infallibile triumphaliter monstrat in cunctis genibus super terram. Nam ecce quod Ecelinus, olim tanto alti-
tudinis homo, in predicto anno Domini die 11. post predictam captionem eiusdem. a) 2 addit haec: sepultusque in
Suncinum (ex Rolandini chron. l. l.). Anima vero eius deportata est a demonibus in gehennam ignis. c) in — se-
pulture desunt 2. p) ibi — reconditum desunt 2. 3. 4. q) Eius — proiecerunt desunt 2. r) tumultus 3. 4.
s) enim 3. 4. t) curriculum 3. 4. u) deest 1; excusso 2. v) tandem 3; eandem 4. w) fide et 1. x) eum
inprebuit 1. y) deest 1. z) 2 addit, quae leguntur supra, haec: cuius autem animam infelicem — redemptio, proiecerunt.
7) Qualiter post ruinam perfidi Ecelini facta est pax in marchia universa. Fama 3. 4. a) decur-
rente 3. 4. b) let. et com. desunt 2. c) confugerant 2. d) persepe 1. e) fugerant 1. 2. 74) Bagdad.

1259. scilicet et nequissimi Albrici, ad invadendum Tarvisium exercitum destinavit. Ecelinus
 Oct. namque toto tempore^a sue tyrannidis, timore superbie nimium excecatus, frequenter
 Venetos inultis iniuriis lacessivit. Sed ipsi, sicut^b viri astuti et donis^c sapientie et pru-
 dentie pre cunctis populis Italie predotati, tacite dissimulando tempus congruum expecta-
 bant, in quo possent tyranno pro meritis respondere; et ipsorum expectatio non est suo 5
 desiderio defraudata. Ipsorum namque virtutis^d potentia et consilio Padua est devicta, et
 postmodum^e ab impetu Ecelini viriliter est defensa.

Albricus itaque de Romano, fraternè impietatis impiger imitator, impar quidem fratri
 ratione dominii sed eidem in malicia coequalis, audiens Ecelinum in suis malitiis compre-
 hensum, obstupuit vehementer. Et cum esset conscius^f multorum malorum, que fecerat 15
 Tarvisinis^g, quos crudeliter eiciendo de civitate bonis omnibus spoliavit, quosdam vero^h
 ipsorum ignominiose suspendit variisque modis occidit, alios autem cesos gladio iacere
 fecit insepultos in medio platearum, non fuit ausus inimicorum expectare adventum; sed
 cum uxore et filiis nocte Tarvisium dereliquit, et ad castrum sancti Zenonis confugiens,
 inⁱ quo erant tesauri reconditi Ecelini, ibi, munitione loci confisus, suam arctissimam 10
 constituit mansionem. Hoc audito, Tarvisini simul cum exercitu Venetorum ad civitatem
 protinus accesserunt et a civibus suis^k gratanter et pacifice sunt recepti. Omnia vero
 castra marchie, tam in planicie quam in montibus constituta^l, suis civitatibus in brevi tem-
 pore reddita sunt a custodibus Ecelini. Ad ista namque omnia feliciter peragenda strenue
 se gerebat tam populus quam militia Paduana, pariterque presentia et persuasio sapientis- 20
 simi^m patris Gregorii patriarche Aquiligiensis, qui tunc erat Padue, maximum auxilium
 conferebat; cuius magnanimitatemⁿ et prudentiam circumspectam in arduis negotiis et
 summis periculis tota Italia est experta. Veronenses autem^o cum longo tempore fuissent
 crebris bellorum tempestatibus conquassati, habere pacem cum parte comitis plurimum
 affectabant; unde audientes casum nefandissimi Ecelini, gavisus sunt vehementer, quia 25
 erepti erant^p de tam gravissima et longissima servitute. Accidit namque Veronensibus,
 166. 16. quod dicit Iob: quia dum nimis timuerunt pruina, irruit super eos nix, immo grandis et
 glacies infernalis, et dum quesierunt^q equi fortitudinem declinare, in dentes leonis sevis-
 simi incurrerunt. Horribilis enim tyrannus, quem ipsi exaltaverant supra modum, ita cru-
 deliter afflixit illam nobilissimam^r civitatem, quod vix in ea ullum^s nobilem militem dere- 30
 liquit; populum etiam eius potentissimum gladio, fame, igni et diversis suppliciis vehe-
 menter^t attrivit. Nam in una die fere ducentos Veronenses fecit simul cum^u ipso carcere
 igne circumposito^v concremari. Post continua itaque suspiria et^w dolores, tandem Ver-
 onenses, celitus^x recepta desideratissima libertate, omni dilatione postposita, custodes
 tyranni de custodiis^y expulerunt, et apertis carceribus tenebrosis, cunctos captivos utriusque 35
 sexus protinus dimiserunt. Statimque ad comitem Sancti Bonifacii, Mantue commorantem,
 et ad reliquos suos cives nuncios dirigentes, ut ad suam^z redirent patriam^{aa}, eos amica-
 biliter hortabantur. At illi, post longum exilium natalis dulcedine soli perfrui cupientes,
 ad dilectam civitatem letanter et pacifice redierunt. Sublata namque de medio discordie
 materia^{ab}, in tota marchia pax tranquilla et dulcis concordia subito est effecta. Sicque 40
 patuit per effectum, quod solus filius perditionis pacem et salutem omnium excluderat
 Nam ut suum dominium augmentaret pariter et firmaret, ubicunque poterat studiose
 venenum odii et dissensionis inter populos effundebat. Suspecta namque^{ac} tyranno erat
 dilectio^{ad} caritatis; putabat enim, non diu suum dominium permansurum, si cives invicem
 se amarent. 45

Congruum^{ae} duximus in hoc opusculo nefarii Ecelini breviter exprimere qualitates, ut
 ex istorie monumento etiam posteris ad cavendam dolosam astutiam tyrannorum^{af} munimen^{ag}
 et subsidium prebeatur. Nam talium versutia^{ah} et calliditas detestanda sub pretextu magna-
 nimitatis^{ai} et probitatis in exordio sue tyrannidis frequenter apud miseros populos occultantur;

a) vite add. 2. b) deest 3. 4. c) docti 1. d) virtute et 2. e) 2 addit haec: cum Paduanis et Mantuanis et 50
 domno Gregorio Aquilienti patriarcha et domno Azone marchione Estensi. f) suis 3 4 pro cum esset. g) memor
 add. 3. 4. h) deest 3. i) in — Ecelini desunt 3. 4. k) deest 2. l) constituta — civitatibus desunt 1.
 m) sanctissimi 3. 4. n) magnitudinem 2. o) deest 1. 2. p) essent 2. q) quaererent 3. 4. r) nobilem 2.
 s) unum 2. t) valde 2. u) carceratos in 1 pro cum. v) supposito 2. w) supplicia atque 3. 4. x) deest 1.
 y) custodibus 2; munitionibus 3. 4. z) sua 3. 4. aa) deest 3. 4. ab) sublato — amatore 1. 2. b) quippe 3. 4. 55
 c) dilactatio 2; dilatio 3. 4. d) De qualitatibus terribilis Ecelini. Congruum 3. 4. e) et ut neque add. 2.
 f) munimen — prebeatur desunt 1. g) astucia 2. h) humanitatis 1.

sed cum potentie culmen fuerint assecuti, elati potestate, malitiam sibi insitam, quam^a 1258.
 palliaverant pro potentia obtinenda; affligendo subditos manifestant. Istum quippe modum
 ad decipiendum miseros homines tenuit magister acclerum Ecelinus. Dum enim sicut civis^b
 in statu degeret militari, acer quidem erat in hostes, erga tamen^c amicos lenis^d et tracta-
 bilis videbatur; in promissis quoque satis erat fidelis, in proposito stabilis, in verbis maturus,
 in consilio providus et in omnibus factis suis miles egregius apparebat. Sed postquam mar-
 chie dominium est adeptus, statura corporis, que mediocris fuit, eadem permanente^e, re-
 pente in virum^f alterum est mutatus; nam in facie austerus protinus^g est effectus. Talis
 namque apparebat in vultu, qualis erat in actu; in modo loquendi terribilis, in incessu super-
 bus, solo^h intuitu homines deterrebat. Ab amore satis abstinuit mulierum; sed viros ab
 uxoribus separabat et eos cum aliis de facto contrahere compellebat. Latrones odio habuit
 et predones, sed illorum supplebat officium, omnes indifferenter spoliando pariter et
 mactando. Valde suspiciosus fuit; semper namque in deteriore partem facta et verba in-
 differentiaⁱ exponebat. Omnino^k fuit immisericors; crudelitate namque superavit seviti-
 am omnium tyrannorum. Inimicus erat pacis, et bellorum civilium sedulus excitator. Callidis-
 simus exactor erat in pecunia congreganda, largus autem numorum^l effusor pro militibus
 conducendis^m et potentia dilatanda. Spoliator fuit ecclesiarum, clericorum vero et religio-
 sorum crudelissimus interfecto. Prelaturas et prebendas ecclesiarum ad libitum suum, qui-
 buscumque volebat, ac si esset summus pontifex, conferebat. A fide namque catholica fuit
 penitus alienus; ob hoc sicut perfidus hereticus ab ecclesia est damnatus. Quinquagintaⁿ
 fere milia hominum eius occasione ac iussu, gladio fame et tormentis crudelissime perierunt.
 Quandam enim sitim et famem se pati^o putabat, nisi^p carnes civium laniari et sanguinem
 humanum videret profundi. Inter cetera vero sua nefanda facinora, que tot et tanta fuerant,
 quod adhuc^q homines ea pro fabulis reputabant^r, quod hominis modum excedere vide-
 bantur, hoc etiam voluit non deesse, quia^s ipse sicut hostis nature humani generis pro-
 pagationem voluit prohibere, castrando viros uxoratos et infantes, pro pudor, etiam mulie-
 res. Multis etiam feminis nasos cum superioribus labiis et ubera^t fecit crudeliter amputari;
 nichilominus natos earum lactantes^u privavit lumine oculorum. Et ne quis dicat, ipsum
 contra inimicos tantummodo talia perpetrasse, sciat quilibet, quod nunquam benignus, nun-
 quam fuit finaliter alicui mansuetus; sed cogitatio eius semper circa internicionem^v hominum
 versabatur et, qualiter eos affligeret, quotidie disponebat. Ad amaritudinem namque animos
 hominum perducebat diversimode, die noctuque vanis^w et inutilibus eos laboribus et in-
 auditis suppliciiis affligendo. Nam palatia pulcherrima et amplissima sibi^x fieri cum summa
 instantia faciebat, quasi semper esset victurus — in quibus tamen nunquam voluit habi-
 tare — nec non castra et turres in summis montibus et civitatibus construebat, ac si cre-
 deret, se ab inimicis quotidie obsideri. Hec autem omnia ad ostentationem^y sue potentie
 et ad terrorem et admirationem hominum faciebat, et ut famam sui nominis ita imprimeret
 in mentes singulorum, ut eam nullo modo^z valeret unquam^{aa} oblivio abolere.

Cum^a post ruinam perfidi Ecelini cuncte civitates, que fuerant eius subdite ditioni^b,
 ad concordiam et pacem redissent, soli Brixienenses in sua duritia remanserunt^c, partem
 extrinsecam redire ad propria minime permittentes. Tunc marchio Palavicinus, cupidus
 dominandi, sperans propter discordias partium se posse^d Brixiam obtinere, quasi amica-
 bilis mediator utrique parti dolosis promissionibus, quod eas ad concordiam reduceret, re-
 promisit. Cum igitur post^e multas esset^f ambages dominium Brixie, peccatis Brixienensium
 exigentibus^g, assecutus, statim cepit Ecelini vestigia imitari, partem eius fovendo et
 fideles ecclesie^h intrare civitatem nullatenus permittendo. Legatum etiam Romane ecclesie,
 venerabilem virum archiepiscopum Ravennatemⁱ ab Ecelino in Brixia in vinculis dere-
 lictum, quasi heres malitie Ecelini, precepit cum summa diligentia custodiri. Pro cuius
 liberatione dominus papa Alexander quartus^j sollicitus vehementer tam Palavicino quam

50 a) quam — obtinenda *desunt* 3. b) suus 1. c) tantum 2. d) letus 2. e) ead. perm. *desunt* 2. f) hircum 2.
 g) *deest* 3. 4. h) in 2. i) *deest* 1; in deteriore sententiam 2 pro indifferentia. k) omnis 1. l) munerum 1.
 m) congregandis 3. 4. n) et plus *addit* 2; quinque *addit* 3. 4. o) pari 1. p) ubi 1. q) ad hoc 3. 4. r) re-
 putabant 1. s) nam 3. 4. t) et etiam uberibus 2. u) lactentes 1. v) interruptionem 1; intentionem 3.
 w) variis 2. x) sibi fieri *desunt* 2. y) ab ostentatione 1. z) nunquam 3; nulla 4 pro nullo modo. *aa*) *deest* 1.
 55 a) Qualiter Palavicinus obtinuit Brixiam, et de evasione legati. Cum 3. 4. b) dominationi 3. 4.
 c) permanserunt 2. d) *deest* 1. e) *deest* 2. f) *deest* 1; etiam 3. g) existentibus 1. h) persequendo 2 pro
 intrare — Romane ecclesie. i) Al. qu. *desunt* 3. 4. j) Philippum.

1259. Brixienſibus litteras destinavit; ſed ipſi apoſtolica mandata pro nichilo reputantes^a; lega-
tum dimittere noluerunt. Legatus autem videns eorum animos obſtinatos, habito ſuorum
conſilio ſervientium, quodam ſero cuſtodibus credentibus, ipſum cum ſerviente in con-
clavi more ſolito fabulari, alligavit^b funem firmiter ad^c columnam, et emittens^d ipſum
per fenestram alti palatii, in quo tenebatur incluſus, fune manibus apprehenſo, illeſus ad
terrām descendit. Et cum extra civitatem latenter exiſſet, ſuper equum preparatum ſibi^e
aſcendens, uno tantum contentus comite, verſus Mantuam fugam arripuit feſtinanter.
Taliter vir magnanimus Domino auxiliante manus evaſit hominum perfidorum.

1260. Anno Domini 1260. cum Albricus de Romano, ut predictum eſt, morte perterritus
Ecelini, Tarviſium dimiſſet et in fortiſſimum caſtrum Sancti Zenonis cum militibus Teo-
tonicis et aliis ſuis fidelibus conſcendiſſet^f, Tarviſini, Paduani et Vicentini ſimul ipſum
instantiſſime obſederunt, introitum et exitum ei penitus prohibentes. Et quatuor menſium
Aug. 23. obſidione peracta, obſeſſi^h milites et alii populares gratiam invenire inimicorum in tanto
periculo cupientes, primo caſtrum, deinde turremⁱ caſtri munitiſſimam^k et ipſum facino-
roſum cum uxore et filiis^l et filiabus in manus^m hoſtium tradiderunt. At illi, non imme-
Aug. 26. mores eius malitiae deteſtande, abſque mora eum cum uxore ac ſex filiis et duabus filiabus,
ut eius facinora exigebant, morte crudeliſſima peremerunt.

Iſte quippe tyrannus crudelitate ac malicia ita fuit Ecelino per omnia coequalis, ut
determinate nequeat diffimiri, cui de duobus potiſſimum crudelitatis et impietatis palma
valeat assignari. Et ſane Albricus preire fratrem in flagitiis videbatur, quod eius inſaciaⁿ
bilem libidinem matronarum et virginum multitudo nunquam^o potuit ſatiare. Quando-
cunque^p enim videbat matronas nobiles et virgines ſpecioſas, in earum concupiſcentiam
exardeſcens^q, quam cicius poterat, eas ad ſuam deduci libidinem faciebat. Tantus vero
metus tyranni nequiſſimi milites plebemque oppreſſerat Tarviſinam, ut nec etiam, quod
timebant, auderent oſtendere manifeſte; ſed cum gemitu^r et ſuſpiriis ferebant graviſſi-
mam^s ſervitutem, et timore mortis prohibebantur pro libertate aliquid cogitare. Cor quippe
Albrici durum non^t minis cedebat^u nec precibus movebatur, inverecundum erat ad turpia,
inhumanum ad humana, in exigenda vindicta crudelitatem habens tigridis et leonis. Nulla
ſuper afflictoſ miſericordia movebatur, nec mulierum lamentis nec fleſibus parvuloꝝ
poterat emolliri. Et ut eius immaniſſima^v crudelitas breviter declararetur, unum de ſcele-
ribus tyranni nefandiſſimi in medium deducatur, per quod valeat eius ſumma nequitia re-
cognoſci. Dum quadam die ſuſpendi quosdam milites precepiſſet, antequam eorum guttura
laqueis ſtringerentur, uxores eorum adeſſe precepit ad tam horribile ſpectaculum intuen-
dum; quarum capillos, cernentibus viris, fecit precidi, veſtesque iuſſit a mammillis inferius
amputari, et in continenti ante^w oculos miſerabilium mulierum mandavit maritos earum in
patibulum^x elevari. Quo facto, ſtatim^y expulſit miſeras de Tarviſio ſic turpiter denudatas,
Venetiaſque, nullo precedente ductore, coegit quam cicius^z properare.

O infelix humana conditio, et neſcia futurorum! Quid in cratiſtum gloriaris, neſciens,
quid ſuperventura pariat^a dies tibi et ad quem finem rota fatorum volubilis te devolvat^b?
Ecce in ſpacio undecim menſium duorum fratrum ſidera tangentium, quibus ceteris circum-
ſpectis in magna parte orbis de facili non poſſent ſimiles inveniri, vita ſimul eſt et potentia
terminata. Ubi nunc^c eſt Ecelini ſuperbia effrenata? ubi acies militum ordinate? ubi
armatorum ei aſtantium multitudo? ubi obſcena voluptas delicatiſſimi Albrici, que dum
eſſet ab ipſo expleta, non ſatietatem ſed famem ei^d parere videbatur. Merito, inquam,
illud corpus lubricum, igne luxurie inflammatum, poſtquam gladiis eſt in fruſta^e conciuſum,^f
a populo Tarviſino in platea civitatis eſt voraci^g flamma conſumptum, et omnino^h caruit
ſepulturaⁱ. Quid predictis tyrannis profuit ſuperbia et divitiarum iactantia, quid contulit
eis boni^j? Tranſierunt vero omnia iſta tamquam umbra. Tota namque ipſorum progenies
a^k victoribus radicitus eſt deleta; etiam lactanti^l parvulo flavisque^m puellis ardens ira

a, repudiantes 3 pro pro nichilo reputantes. b) ligavit 1. c) quandam add. 2. d) dimittens 2. e) deest 3. 4. 50
f) De obſidione et interfectione infelicissimi Albrici Anno 3. 4. g) conſediſſet 1. 3. 4. h) ob-
ſeſſum 1. i) partem 3. k) munitam 1. l) ac ſex filiis et duabus filiabus hoſtium tradiderunt 2 pro et filiis —
duabus filiabus. m) in manus — filiis et deſunt 1. n) non 3. 4. o) Quandoque 1. p) erat et add. 1. 2.
q) ſed gemitibus 3. 4. r) maximam 1. s) nec 2. t) deest 2. u) maxima 3. 4. v) ante — mulierum de-
ſunt 2. w) patibulo 3. 4. x) ſubito 2. y) quantocyus 3. 4. z) paravit 1.) volvet 2; devolvat 4. 55
a; deest 2. b) caſtra 1; fruſtra 2. c) deest 1. d) ſic 3. 4. e, 2 addit haec: anima vero eius, a demonibus
deportata, ſepulta eſt in inferno. f) ab ipſorum 1. g) lactenti 1. h) parviſque 1; puellis virginibus ira 2.

hostium non pepercit; et possessiones eorum amplissime sunt ad extraneos devolute. 1260.
 Perit^a itaque cum sonitu memoria tyrannorum; et Dominus, vindicans sanguinem ser- Apoc. 19, 2.
 vorum suorum, quem crudeliter effuderunt, et aspiciens lacrimas viduarum compatiensque
 gemitibus oppressorum, permanet in eternum. Legitur sane, quod magi^b Pharaonis in
 5 signo tertio defecerunt; sic domus nobilissima et potentissima de Romano, arte diabolica
 nimium exaltata, in tertio gradu sue altitudinis cecidit, nec adiciet^c, ut resurgat Ps. 40, 9.
 Magna quippe fuit in avo istorum, maior in patre, maxima extitit in duobus^d predictis fra-
 tribus et famosa. Sed quia^e negatum est^e summis, diutius permanere, in illis^f cecidit, qui
 timore inflati superbie, nunquam se casuros a culmine potentie cogitabant. Nullus igitur
 10 de sui status securitate presumat.

Sub^g precedenti annorum curriculo, cum tota Italia multis esset flagitiis et sceleribus
 inquinata, quedam subitanea compunctio^h et a seculo inaudita invasit primitus Perusinos,
 Romanos postmodum, et deinde fereⁱ Italie populos universos. In tantum itaque timor
 Domini^k irruit super eos, quod nobiles pariter^l et ignobiles, senes et iuvenes, infantes
 15 etiam quinque annorum, nudi per plateas civitatum, opertis^m tantumⁿ pudendis^o, deposita
 verecundia, bini et bini^p processionaliter^q incedebant; singuli flagellum in manibus de
 coriis continentes^r, et cum gemitu et ploratu se acriter super scapulis usque ad effu-
 sionem sanguinis verberantes^s; et effusis fontibus lacrimarum, acsi corporalibus oculis
 ipsam Salvatoris cernerent passionem, cantu lacrimabili^t Domini misericordiam et Dei
 20 genitricis auxilium implorabant; suppliciter deprecantes, ut, qui Ninivitis^u penitentibus
 est placatus^v, et ipsis, iniquitates proprias cognoscentibus, parcere dignaretur. Non solum^w
 itaque^x in die, verum etiam in nocte cum cereis accensis^y, in hyeme asperrima, centeni
 et milleni^z, decem milia quoque per civitates et ecclesias circuibant^{aa}, et se ante altaria
 humiliter prosternebant, precedentibus eos sacerdotibus cum crucibus et vexillis. Similiter
 25 in villis et oppidis faciebant, ita quod a vocibus clamantium ad Dominum resonare vide-
 bantur simul campestria et montana. Tunc^{ab} siluerunt omnia musica instrumenta et ama-
 torie cantilene. Sola cantio penitentium lugubris audiebatur ubique, tam in civitatibus quam
 in villis, ad cuius flebilem modulationem corda saxea^{ac} movebantur, et obstinatorum oculi
 se a lacrimis non poterant continere. Mulieres quoque tante devotionis fuerunt minime in-
 30 expertes, sed in cubiculis suis non^{ad} tantum populares, sed etiam matrone nobiles et vir-
 gines delicate cum omni honestate hec eadem faciebant. Tunc fere^{ae} omnes discordes ad
 concordiam redierunt, usurarii et raptores male ablata restituere festinabant, ceterique
 diversis criminibus involuti, peccata sua humiliter confitentes, se a suis vanitatibus corri-
 gebant. Aperiebantur carceres, dimittebantur captivi, et exules redire ad propria sunt per-
 35 missi. Tanta breviter^{af} opera sanctitatis et misericordie tam viri quam femine ostendebant,
 acsi timerent^{ag}, quod divina potentia ipsos vellet igne celesti consumere vel hiatu^{ah} terre
 subito absorbere aut concutere^{ai} vehementissimo terre motu seu aliis plagis, quibus divina
 iustitia se ulcisci de peccatoribus consuevit. Super ista vero penitentia repentina, que
 ultra etiam fines Italie per diversas provincias est diffusa, non solum viri mediocres sed
 40 etiam sapientes non irrationabiliter mirabantur, cogitantes, unde tantus fervoris impetus
 proveniret, maxime cum iste modus penitentiae inauditus, non fuisset a summo pontifice^{aj}
 institutus qui tunc Anagnine^{ak} residebat, nec ab alicuius predicatoris^{al} vel auctorizabilis per-
 sone industria vel facundia persuasus, sed a simplicibus sumpsit initium, quorum vestigia
 docti pariter et indocti subito^{am} sunt secuti. Sed revera Spiritus sancti gratia, que nescit
 45 tarda rerum molimina^{an}, immo repente ubi vult spirat, corde unius hominis sui amoris igne
 succenso, exemplo illius ceteros inflammavit. Ioh. 3, 8.

a) Pereat 3. 4. b) magnifica — insignia 1 pro magi — in signo tertio. c) aliquid erit / pro adiciet. d) deest 2.
 e) in add. 1. f) ideo ceciderunt 1 pro in illis cecidit. g) De mirabili modo poenitentiae, qui habuit
 initium in Italia, et postea est diffusus per diversas provincias Europae. Sub 3. 4. h) compositio 3.
 50 i) in add. 1. k) Christi 3. l) pariter et ignobiles desunt 1. m) cohoperis 1. n) tantundem 3. 4. o) pud-
 bundis 1. p) uni et uni 1. q) processionibus 1; processionaliter 2. r) habentes 2. s) verberabant 1.
 t) cantu lacrimabili desunt 3. 4. u) deest 1; in innumeris 3. 4. v) deest 2. w) deest 1. x) centum et mille 1.
 y) currebant 3. z) Siluerunt tunc temporis 3. 4. aa) non solum seva corda sed etiam saxa 1 pro corda saxea.
 ab) non — virgines delicate desunt 1. ac) igitur 2; enim 3. ad) timeretur 1. ae) isctu 1; iactura 3. 4.
 55 af) corruiere 1. ag) Vinioni 2. ah) predicatoris vel desunt 1. ai) deest 2. aj) volumina 2.

76) Cf. Ionas c. 3. 77) Alexandro IV.

1280. Princeps^a Manfredus, naturalis^b filius Federici imperatoris — qui regnum Sicilie et Apulie usurpavit et auctoritate propria capiti suo imposuit^c diadema tam in preiudicium Romane ecclesie quam in gravamen et oppressionem Corradini ducis Suevie; filii regis Corradi — inhibuit potenter per omnes partes opulentissimi sui regni, ne aliquis tali scemate penitentie uteretur^d, crudelem mortem transgressoribus cominando. Timebant enim, ne sub 5 forma huiusmodi novitatis processus sue tyrannidis posset impediri^e. Promulgavit itaque hoc crudelitatis edictum non solum in Apulia sed etiam in marchia Anconitana et in magna parte Tuscie, quam iure belli^f sibi acquisivit^g. Extulerat^h siquidem cornu superbie predicti principisⁱ tam adversus Deum^k quam adversus homines victoria triumphalis, quam Sept. 4. de parte ecclesie, que Florentiam obtinebat, incredibiliter est adeptus. Florentini namque, 10 qui frequenter de suis triumphaverant inimicis, coram militia principis, quam in auxilium Senensium destinaverat, cum essent ultra 70 milia bellatorum, eorum peccatis exigentibus, miserabiliter^l corruerunt; qui^m vero perierunt mala morte, fuerunt plus quam decem milia; capti vero fuerunt septem milia. Illi autem qui de bello evadere potuerunt, nimio terrore perterriti Florentiam deserentes, ad quam occupandam inimicorum exercitus properabat, 15 ad Lucanam urbem se quantociusⁿ contulerunt. Taliter princeps cum sua parte illam potentissimam obtinuit civitatem, et cum ipsa pariter^o fere sibi totam Tusciam subiugavit.

Marchio etiam^p Palavicinus, non segnis dicti principis imitator, tam Cremona^q quam Brixia vel Mediolani, ubicumque potuit sue tyrannidis officium exercere, prohibuit terribiliter, fieri solempnis penitentie laudabilem novitatem. Suspecta sunt quippe tyrannidi^r 20 opera pietatis; nam^s male agentibus omnino sunt lucis opera odiosa. Formidabat enim tyrannus astutus, ne ipse suum amitteret principatum, si cives divina gratia inspirati, redirent ad concordie unitatem et partem extrinsecam ad propria^t revocarent. Gaudium siquidem et securitas tyrannorum est discordia civitatum^u. Sicut^v enim^w piscis gaudet et discurret in gurgite, ita ipsi in dissensionibus civium delectantur. Non solum autem^x 25 duo predicti principes, iniquitatis filii et magistri, renuerunt accipere disciplinam, sed etiam quidam alii, qui fideles ecclesie videbantur, non cum tanta devotionis efficacia^y, ut debebant, donum celestis gratie receperunt. Multi quippe videntur habere vocem Iacob^z humilem et suavem, sed manus^{aa} eorum hispide et nocive manibus Esau esse similes comprobantur.

78. Cum^{ab} predicta in partibus Italie gererentur^{ac}, Bela^{ad} rex Ungarie, viribus totius potentie 30 sue concussis^{ae}, ad^{af} inimicandum contra regem Boemie^{ag} consanguineum suum se^{ah} magnifice preparavit. Exorta namque fuerat contentio inter eos propter ducatum Austrie et Stirie^{ai}, quem rex Bohemie dicebat ad se totaliter pertinere, quia neptem ducis Austrie^{aj} duxerat in uxorem, ad quam erat^{ak} paterna hereditas^{al} devoluta. Rex^{am} vero Ungarie econtra rationem aliam proponebat. Denique cum sola vexatio Tartarorum dare intellectum illi 35 plenarie^{an} debuisset, quorum nimis expertus fuerat rabiem metuendam, ipse tamen^{ao}, postposita sollicitudine se ab imminente eorum impetu defendendi, adversus dictum regem arma infeliciter arripuit, triumphum gloriam habitura^{ap}. Congregansque exercitum de diversis nationibus copiosum, in quo fuerunt centum milia equitum armatorum, castra metatus est iuxta quendam fluvium in extremis finibus regni sui. Tunc rex Boemie, tam propria^{aq} fretus 40 virtute quam principum Alemanie, qui magnificum^{ar} ei auxilium prebuerant, processit illi obviam cum ingenti multitudine militum electorum, et ex opposito^{as} fixit castra super^{at} fluvium memoratum^{au}. Multum tamen minoris numeri erat militia Boemorum et Theutonicorum,

a) Quod princeps Manfredus et Palavicinus prohibuere suos subiectos solemniter poenitere. Princeps 3. 4; Princeps autem 1; Eodem tempore princeps 2. b) deest 1. 2. c) posuit 1. 2. d) uniretur 1. 45 e) impediretur 1. f) deest 1; proelii 3. 4. g) quesivit 1. h) et tulerat 1. 2. i) predictus princeps 2. k) Deum — adversus desunt 1. l) mirabiliter 2. 4. m) qui — septem milia desunt 2. 3. 4. n) quamcivius 1. o) deest 2. p) autem 2. q) Crema 2. r) tyrannidis 2; tyrannis 4. s) et 3; tam 4. t) ad propria desunt 4. u) civium 4. v) Sicut — delectantur desunt 3. w) deest 4. x) deest 2. y) gratia, ut debebant contamina- 50 verunt, ut non reciperent donum celestis gratie pro efficacia — receperunt. z) deest 1. 2. aa) manus — compro- bantur desunt 1. ab) De bello, quod Ungariae rex et rex Bohemiae pro ducatu Austriae et Styriae habuerunt. Cum 3 4; Cum — concussis desunt 1. ac) agerentur 2. ad) concussus 3. 4. ae) princeps unus ad dimicandum 1 pro ad inimicandum. af) destruere 1 pro se. ag) et Stirie desunt 1. ah) ipsa rationabiliter pertinebat 1 pro erat — devoluta. ai) paternitas 4 pro paterna hereditas. aj) Rex — devoluta desunt 1. ak) salutarem 1 al) deest 1. 2. am) habiturus 1. an) deest 1; suorum 2. ao) magnum 3; maximum 4. ap) proposito 1. at) supra 1. 55 au) hic terminatur 1, additis verbis his: Deo gratias.

78) IV. 79) Otacarum II. 80) Margaretam, filiam Liupoldi VI. ducis Austriae, viduam Heinrici (VII.) regis.

comparatione partis adverse, sed non inferioris audacie et virtutis. Cum igitur ambo reges in castris aliquot dierum spacium permansissent et mediante fluvio congregandi copiam non haberent, tandem quidam milites animosi ex utroque exercitu, quietis impatientes, prelium commiserunt. Et in primo quidem congressu multi nobiles milites ex parte regis Boemie ceciderunt, quorum ruina miserabilis valde accendit regis animum ad vindictam de adversariis faciendam. Cum igitur utraque pars fortiter dimicaret, multitudo Cumanorum, qui venerant in auxilium regis Ungarie, quorum erat confidentia in arcibus et sagittis more orientalium nationum, non valens Theutonicorum et Boemorum precipitem impetum sustinere, in fugam protinus est conversa. Ex barbaris itaque et Ungaris multi gladio sunt occisi, plurimi vero in flumine sunt submersi. Rex igitur Ungarie videns suas acies dissipatas, armis proiectis cum suo exercitu fugam accipit festinanter. Victores autem non destiterunt persequi fugientes, donec eorum castra, refecta omnibus necessariis, intraverunt; ibique ultra modum spoliis hostium sunt ditati. Post dampna itaque rerum et immensam stragem exercitus, rex Ungarie per experientiam recognoscens, ita reges ut populares vanitati et diversis casibus subiacerent, legatos continuo ad hostes direxit, que pacis erant, humiliter postulando. Cuius petitioni rex Bohemie nec non principes Alemannie, interpositis quibusdam conditionibus, assensum velociter prebuerunt. Et sic inter illustres reges post alterna vulnera preliorum sunt pacis federa celebrata.

Anno Domini 1261, cum summus pontifex Alexander sex annis cum dimidio Romanam ecclesiam gubernasset, die septimo exeunte Madio vite sue cursum in civitate Viterbio pacifice terminavit. Iste toto tempore sui regiminis nullum constituit cardinalem; nam cum quidam de cardinalibus edificare Syon in sanguinibus affectaret, quidam vero vellet viros ydoneos promovere, ipse, licet haberet plenitudinem potestatis, timore tamen scandali neutram partem voluit exaudire. Post cuius obitum cardinales numero octo de summo pontifice eligendo magnam inter se discordiam tribus mensibus habuerunt. Tandem, septiformis Spiritus gratia illustrati, die tercio exeunte Augusto, reverendissimum virum patriarcham Ierosolimitanum, Gallicum natione, qui tunc temporis erat in curia pro negociis terre sancte, concorditer elegerunt, qui Urbanus quartus mutato nomine est vocatus. Iste quarto mense sui pontificatus numerum cardinalium ampliavit, preclaros viros, vita et scientia insignitos, ad tam sanctum collegium promovendo. De quorum numero, divina providentia faciente, extitit benignissimus dominus Simion de Montescillice, canonicus Paduanus, quem tam forma corporis quam nobilitate generis et gratiosis moribus et multiplici scientia divina gratia decoravit.

Circa hec tempora quidam Grecus nomine Paleologus, quod interpretatur lingua Latina *vetus sermo*, post mortem Vatacii et eius filii per tyrannidem fere totius Grecie obtinuit principatum. Iste in primo potentie sue progressu Guielemum Francigenam, principem Bithinie et Achaie, sibi cum exercitu infeliciter occurrentem, gravi prelio superavit, ipsumque vivum capiens, in carcere tenebroso reclusit, sperans per ipsum totam terram principatus eius leviter obtinere. Hac igitur elevatus victoria, Paleologus aspirare cepit ad imperium Romanie et diligentissime cogitabat, qualiter urbem Constantinopolim posset invadere, quam gens catholica Venetorum sola cum infinitis expensis et periculis et cum labore maximo defendebat. Credebat namque firmiter Paleologus, Constantinopoli acquisita, omnes maris insulas et civitates in terra firma constitutas, a Latinis et Venetis maxime iure belli possessas, se breviter habiturum. Igitur cum vehementer laboraret, ut propositum suum effectui manciparet, sciens vir callidus et astutus, quia labor improbus omnia vincit, pariterque cognoscens, quod pecunie obediunt omnia, maximeque homines necessariis indigentes, per ydoneas personas mediante pecunia et

a) per add. 4. b) diem 2. c) pertransissent 2. d) ingressu 2. e) deest 3. 4. f) inter 2. g) occidentaliu 3. 4. h) pariter vel protinus 2. i) fluvio 3. k) deest 2. l) dimissis atque proiectis armis 2. m) re-
50 ferta 3. n) eorum 2. o) et 2. 3. p) postulantes 2. q) viriliter 3. 4. r) copulata 3. 4. s) De obitu
papae Alexandri et de electione Urbani. Anno 3. 4. t) deest 4. u) et 3. 4. v) velet 2. w) ipse —
potestatis desunt 2. x) deest 3. y) eius 4. z) deest 3.) deest 4. a) quem — nobilitate desunt 2.
b) divina gratia desunt 2. c) decoratus 2. d) Qualiter Veneti Constantinopolim amiserunt. Circa 3. 4.
e) interpretatum 3. 4. f) dicitur add. 3. 4. g) et Achaie desunt 2. h) feliciter 2. i) et principatum 4; totius
55 terre principatum 3. l) periculo et labore 3. 4. l) prohi 2. m) maxime quod 3.

81) imperatoris Nicaeni, qui obiit a. 1255.

82) Theodori Lascaris II, qui obiit a. 1258.

83) de

Villa Harduini. 84) anno 1259.

promissionibus fraudulentis corrupit quosdam impios homines in urbe Constantinopolitana habitantes; qui firmiter promiserunt, ei tempore oportuno tradere civitatem. Cum igitur hec omnia essent inter Paleologum et proditores secretissime ordinata, potestas Venetorum de imperatorio^a 65 consensu cum multitudine bellatorum bellicas naves ascendit, et ad damnificandum hostes versus mare Ponticum navigavit. Tunc patrie crudelissimi proditores, videntes urbem defensoribus spoliata, habita oportunitate, circa mediam noctem die septimo exeunte Iulio, unius porte occisis custodibus, militibus Paleologi gloriose urbis aditum prebuerunt, expletis quinquaginta octo^b annis, quod eam viriliter invaserant Francorum principes et gens inclita Venetorum. Cum itaque Greci Constantinopolim ingressi essent^c, sicut patres eorum famosissimam^d Troiam, ita ipsi urbem regiam protinus succederunt. Tunc imperator Balduinus, cui capta urbe remanserat tantum magni nominis umbra, milites et populus civitatis tante multitudini resistere non valentes, cum parvulis et mulieribus naves protinus ascenderunt et prospero cursu Deo dante^e ad insulam Nigropontis pervenerunt. Verumtamen^f propter nimiam hominum multitudinem et victualium paucitatem multi utriusque sexus oppressi dire famis angustia, in navibus, antequam 15 portum attingerent, perierunt^f.

Cum autem Ianuenses, emuli Venetorum, audissent, quod Paleologus Constantinopolim invasisset, alacres sunt effecti; statimque pacis federe violato, quod de mandato summi pontificis inter ipsos et Venetos erat factum, societatem cum Paleologo contra Venetos statuerunt. Exinde gens Venetorum, ut posset resistere tam efficacissimis inimicis, magnis 20 laboribus et expensis cepit vehementer affligi. Oportebat namque ipsos classem cum multitudine bellatorum ad defensionem insularum, quas tenebant, singulis annis in Greciam destinare. Licet autem excelsum verticem exaltationis de acquisitione^g regie urbis Grecia extulisset, tamen tanta erat tunc^h in mari potentia Venetorum, quod, nisi Ianuenses Grecis auxilium prebuisent, non sine magno tremore in mare Ionio vel Egeo Venetorum exer- 25 citui tota Grecia occurrisset. Longe quippe sunt Greci ab illo florido statu, in quo decennali bello Troiana inenia in ultionem rapte Helene subverterunt, nec non a strenuitate, qua sub Alexandro invictissimo rege Macedonum, regnisⁱ Asye subiugatis, totius obtinuerunt imperium Orientis. A philosophye insuper disciplinis sunt nimium elongati, in quibus studiosi antiquitus extiterunt, quod in artium liberalium scientia cunctos populos excel- 30 lebant. Sane postquam ab obedientia Romane ecclesie recesserunt, multis sunt adversitatibus conquassati, multisque etiam existunt erroribus et falsis opinionibus involuti^k. Unde, cum sint tam morum probitate^l quam scientia nec non disciplina sancte matris ecclesie, que est capud et magistra omnium fidelium, denudati, merito vilissimi et abiecti a cunctis fere gentibus reputantur. Nam, qui solebant orientalium regionum imperium obtinere, 35 facti sunt preda omnium circumstantium nationum^m; quasi enim quelibet gens eorum spolia obtinuit et imperium laceravit. Nonne Sarraceni et Turci et alie barbare nationes omnem regionem a flumine Eufrate citra, Syriam videlicet et Ciliciamⁿ, Arabiam et Egiptum eorum imperio abstulerunt? Novissime autem temporibus nostris, eorum peccatis exigentibus, Francorum principes^o, Veneti et Lombardi, capta Constantinopoli et multis aliis eorum 40 civitatibus et insulis expugnatis, de ipsorum spoliis plurimum sunt ditati. Unde Greci, erumpnarum suarum congeriem intuentes, gemendo possunt dicere: *Quid nisi preda sumus omnium populorum?*

Temporibus^p istis Paleologus Guielmum principem Bithinie et Achaie, quem in bello 86 ceperat, abire permisit, castro Malvasie⁸⁶ et quibusdam aliis locis munitissimis ab eo receptis. Princeps autem confederatus cum Venetis terra marique Paleologum totis viribus impugnabat.

1262 Anno^q Domini 1262. In hoc tempore illustris juvenis Stephanus, magnifici Andree⁸⁷ regis Ungarie et nobilis regine Beatricis generosa propago, cum diutius expectasset, in curia marchionis Estensis⁸⁸ manendo, quod frater suus Bela⁸⁹ rex Ungarie ad misericordiam 50

a) imperatoria 3. b) quinquaginta octo desunt 2, ubi lacuna. c) sunt 3. 4. d) famosissimam 2. e) dante Domino 3. 4. f) Verumtamen — perierunt desunt 2. g) terre sancte vel add. 2. h) deest 3. 4. i) regibus 3. 4. k) involuti 2. l) cum fuerunt iam tantorum probitatum 2. m) regionum 2. n) Scilicet 2. o) princeps 2. p) De principia liberatione. Temporibus 3. 4. q) Qualiter filius regis Ungarie factus est civis Ravennas. Anno 3. 55

85) Balduini II imperatoris Constantinopolitani.

86) Epidauri Limerae, urbis Laconicae.

87) II.

88) Azonis VII. 89) IV.

flecteretur, ut ei saltem aliquam particulam regni latissimi assignaret, videns quod nichil 1263
 proficeret, memorato rege in sua duricia permanente, duxit uxorem Traversariam, filiam
 Guielmi, filii Pauli Traversarii, civis Ravennatis nobilissimi, ad quam erat paterna here-
 ditas devoluta. Fratris itaque perfidia impellente, nolentis habere in regno consortem,
 5 compulsus est tanti regis filium feminam longe se minorem, licet ditissimam, ducere in
 uxorem. Excusare autem regem Belam tunc quidam conabantur dicentes, quod rex be-
 nigne fratrem tractasset, nisi uxor eius⁹⁰, Ascari⁹¹ Grecorum principis filia, impedisset,
 20 que regem modis quibus poterat a clementia assidue retrahebat. Dicebat namque regi pro-
 fata regina, Latini generis inimica: *Nequaquam filius Lombardie simul cum filiis meis regnum*
 10 *Ungarie possidebit*. Et sic⁹² rex nimis credulus huiusmodi verbis uxoris, permansit fina-
 liter obstinatus in odio fraterno. Sed tali excusatione minime regia maiestas ab iniquitatis
 infamia liberatur; immo verissime potest dici, quod rex tam ditissimus in hac parte perni-
 ciosum crudelitatis exemplum in toto terrarum orbe, cum periculo sue anime et regni
 discriminis, regibus et principibus et cunctis hominibus dereliquit, fratri suo unico inno-
 15 centi victum et vestitum crudeliter⁹³ enegando et comitatus et dignitates alias suis militibus
 et cubiculariis largiendo. Unde sicut pro peccato Ade, qui voci sue obedivit uxoris plus
 quam divino precepto, terra fuit in eius⁹⁴ opere maledicta; ita forsitan ob hanc predicti
 regis perfidiam divina iustitia faciente, que nullum relinquit⁹⁵ piaculum impunitum, adversus
 prefatum regem duplex tribulatio consurrexit, Tartarorum videlicet et Boemorum, qui
 20 regnum eius gladio⁹⁶ incendiis et rapinis plurimum vastaverunt. Nam qui iniuste alium de-
 predatur, iusto Dei iudicio tandem incidit in manus alterius depredatoris⁹⁷.

Anno⁹⁸ Domini 1263. cum Azo⁹⁹ illustris marchio Estensis dolorem amarissimum, qui 1263
 ex morte sui unigeniti filii¹⁰⁰ acciderat, temperasset, tenens pro illo dulcissimum¹⁰¹ ne-
 potem¹⁰², divino munere sibi collatum, virginem nobilissimam¹⁰³, natione lanuensem de
 25 progenie scilicet¹⁰⁴ magnifici pape Innocentii¹⁰⁵, predicto suo nepoti tradidit in uxorem, cuius
 nuptias cum magna claritate Ferrarie¹⁰⁶ celebravit. Mirabantur plurimi tunc temporis, quod
 marchio, postposito illustri Stephano, filio sue neptis, scilicet regine Beatricis, et filijs
 naturalibus quam plurimis, ferventissimum¹⁰⁷ amorem sui pectoris abundantius effuderit in
 nepotem. Sed revera hoc animum marchionis ad nimium amorem pueri specialiter incli-
 30 navit, quia puer Obizo Rainaldum querentibus exhibebat. Tam enim in moribus, quam in
 facie relucebat in ipso sui nobilissimi¹⁰⁸ genitoris imago,

Sic¹⁰⁹ oculos, sic ille manus, sic ora ferebat.

Unde benignissimo principi quasi adhuc suus carissimus filius¹¹⁰ vivere videbatur, cum eius
 expressam cerneret ymaginem in nepote. Oculi quippe marchionis grato spectaculo dilecte
 35 ymaginis pascebantur¹¹¹, ita ut amore presentis absentis filii desiderium temperaret. Ri-
 vulus namque amoris precipui, qui a¹¹² corde marchionis in¹¹³ Raynaldum dum viveret de-
 fluebat, ad irrigandum¹¹⁴ paternis beneficiis¹¹⁵ eius clarissimam prolem totaliter inundavit.
 Obizo autem, egregie indolis puer, non ingratus avo benignissimo existerat, a quo sciebat
 40 se cum summo studio¹¹⁶ quasi¹¹⁷ de paterno pulvere suscitatum, sed, speculum sue gratis-
 sime faciei marchionis vultu sepiissime representans, eius curas et sollicitudines minuebat.
 Illius namque pendebat in collo et oculis, amplexibus et colloquiis mellifluis dulcedinem
 amoris de ipsius pectore hauriebat. Et sic inter piissimum avum et dulcem nepotem erat
 suavissimum¹¹⁸ et frequens certamen amoris.

Cum¹¹⁹ divine pietatis opera minime sint celanda, quia eius operatio nostra est in-
 45 structio, decrevimus breviter persequi beneficia, que Dominus misericorditer¹²⁰ contulit
 marchioni, non solum ipsum a periculis liberando, quibus velut mole inundantium aquarum
 fuit undique circumfusum; sed etiam ipsum triumphare de hostibus evidentissime faciendo,
 nec non inopinabile donum gratissime sobolis de fructu sui incarcerati filii, ipsi benignis-
 sime largiendo. Iste siquidem amabilis princeps, qui post decessum unigeniti¹²¹ filii privatus

50 a) deest 2. b) Astari 3. 4. c) in eius deest 2. d) dereliquit heredem piaculum impium quis ultra istud 2 pro
 relinquit — impunitum. e) gladiis 3. 4. f) predatorio 2. g) Qua de causa Obizo a marchione arden-
 tissimo amabatur. Anno 3. 4. h) dulcissimo 2. i) deest 4. k) femine 2. l) ferventissimo 3. 4. m) deest 2.
 n) enim add. 2. o) suum karissimum filium 2. p) videbatur 2. q) deest 3. r) deest 2. s) imaginandum 2.
 t) gaudio et studio 2. u) suavissime 2 pro suavissimum et. v) De beneficiis, que Deus misericorditer
 55 contulit marchioni. Cum 3. 4. w) misericordiae 3. x) deest 4.

90) Maria filia Theodori Lascaris I. imperatoris Nicaeni. 91) VII. 92) Rainaldi, v. supra ad 1251.
 p. 162. 93) Obizonem II. 94) Iacobinam de Flisco. 95) IV.

1263. filiorum munere putabatur, pro uno extincto filio duplicis prolis premio est dotatus. Et ut divina gratia^a erga ipsum magis^b mirifica videretur, de terra hostili, scilicet de Apulia, gaudium insperatum germine^c prolis^d emanavit, unde amara mors dilecti filii sibi extitit nuntiata. Noluit namque Dei clementia, quod vir catholicus et multiplicis virtutis gratia decoratus, masculine prolis munere privaretur; sed eius immensum desiderium adimplevit, 5 reparando mirabiliter in nepote, quod in filio videbatur miserabiliter corruisse^e. Ille siquidem qui de pulvere fenicis extincti alium fenicem mirabiliter reparat secundum speciem formamque prioris, effecit, ut de nobili Rainaldo, in carcere custodito et secundum omnium^f estimationem pro mortuo reputato, procederet inclita proles, que vere posset dicere marchioni: *Respice in faciem nepotis tui et vide, utrum^g sit in nepote aut non^h filii tui expressa* 10 *ymago.*

Non solum itaque divina bonitas hoc acceptabile donum contulit marchioni, sed etiam illum multotiens de maximis periculis liberavit, tam de manibus videlicet magnifici Federici, qui totam fere marchiam Theutonicis, Saracenis et Apulis adimplevit, ut ipsum, velut capi- 15 talem inimicum imperii expugnaret, quam de continuis insidiis perfidiⁱ Ecelini et similitatibus Albrici et astutiis callidi Salinguerre. Isti namque unanimiter, quasi leones rugientes ad predam, ipsum modis omnibus deglutire ac penitus conterere conabantur. Quorum gravissimos impetus vir strenuus, Domino adjuvante, compescuit, calliditatis eorum evitavit^k insidias et consilia nequissima dissipavit, in his omnibus conservando^l animi^m constantiam et a veritatisⁿ tramite nullatenus declinando. Licet enim unicum eius filium ini- 20 quis imperator in carcere detineret et tam ipsius dimissionem quam alia excellentia beneficia ipsi promitteret, ut sic illustrem virum a devotione Romane ecclesie removeret, constantissimus princeps, velut columpna immobilis et murus impenetrabilis, nec metu^o periculorum territus nec imperialium promissionum^p dulcedine delectatus, sed Deo se totum committens, obsequiis ecclesie avelli non potuit, sed stabilis et fidelis adiutor ecclesie in 25 tribulationibus et angustiis usque ad finem permansit. Et ideo misericors Dominus merito eum ab adversariis custodivit et ipsum de intumescentibus^q maris fluctibus ad portum salutis dirigens, de inimicis suis fortissimis fecit eum videre mirabilem ultionem. Vidit namque excellentissimum Federicum imperiali honore privatum, astutum Salinguerram incarceratum, tumidum Ecelinum facta^r clava^s mactatum et lubricum Albricum in conspectu suo 30 horribiliter trucidatum. Isti siquidem iniquitatis principes, quasi quatuor venti pestiferi furentes, in catholicam domum Estensem totis viribus irruerunt, ut eam funditus dissiparent; sed eorum impulsione non cecidit, quia sancte matri ecclesie adhaerebat, que super petram solidissimam est fundata. His itaque spirare desinentibus, statim est tranquillitas subsecuta, et sic habuit marchio requiem a suis efficacissimis inimicis. Nullus igitur fidelis 35 homo elevetur prosperis nec frangatur adversis. Novit enim Dominus, quando vult, superbos deprimere et humiles exaltare.

Accedit^t ad laudem nobilissime domus Estensis, quod non solum est illustrium virorum preclaris operibus decorata, sed etiam ex ipsa processit^u generosa propago insignium mulierum^v, que, carnis concupiscentiam simul cum mundo vincentes et de mundi principe 40 viriliter triumphantes, ad regna siderea, sicut pie creditur, feliciter pervenerunt. Prima quarum extitit nobilissima virgo, re ac nomine Beatrix, soror supradicti marchionis, que, cum esset mira pulchritudine corporis et virtute animi^w multipliciter decorata, mundum cum sua pompa contempsit, mortalem sponsum accipere recusavit, ad castos amplexus eterni sponsi, forma pre filiis hominum speciosi, cupiens pervenire. Hoc itaque sanctis- 45 simum propositum virginis devotissime illustris frater eius et amicorum turba et multitudo nobilium matronarum, amore presentium^x, immemores futurorum, nitebantur modis omnibus impedire, nunc mundi gloriam nunc nobilis sponsi connubium et dulcissime prolis felicitatem caste virgini proponentes^y; pariterque sue domus ruinam, amicorum tristitiam et inimicorum gaudium ex tali mutatione consequi asserebant. His et huiusmodi verbis 50 ad decipiendum compositis gloriose virginis animum conabantur a bono proposito revocare

a) clementia 3. 4.   b) deest 3. 4.   c) gratiae 3; genere 4.   d) sobolis 3. 4.   e) corruisset 3 pro videbatur corruisse.   f) communem 3. 4.   g) inde utrumque 2 pro vide utrum.   h) deest 3.   i) deest 3. 4.   k) vivavit 2.   l) servando 3. 4.   m) deest 2.   n) ab auctoritatis 2.   o) motus 2.   p) imperialis promissionis 2.   q) intumescentibus 2.   r) frica 2.   s) sic.   t) De venerabili virgine Beatrice, sorore marchionis Estensis, 55 quae in monte Gemulae (Iemulae 4.) requiescit. Accedit 3. 4.   u) procedit 2.   v) foeminarum 3. 4.   w) deest 3. 4.   x) et add. 2.   y) promitentes 2.

Sed virgo prudentissima, septiformis Spiritus gratia illustrata, que linguas infantium disertat efficit, eorum verba, quandam habentia speciem veritatis sed existentiam minime, pro nihilo reputabat, et quod soli Deo serviendum esset, quia quicquid aliud agitur in vita presenti^a amittitur, argumentis efficacissimis ostendebat. Propositum itaque, quod Dei^b virgo sapiens corde conceperat, fructuosus affectans operibus adimplere, ad montem qui lemula^c nuncupatur, ubi est oratorium ad honorem^d beati Iohannis baptiste constructum, cum quibusdam aliis honestis virginibus, eandem cum ea intentionem habentibus, protinus convolvit; ibique in sancta conversatione indeficienter^e permanens, totam Italiam sue sanctitatis radiis^f illustravit. Fama igitur longe lateque de conversatione pretiose virginis discurrere, ceperunt multe clarissime virgines ex longinquis etiam partibus, quasi columbe accipitrem fugientes, ad predictum locum accedere festinanter^g, cupientes tante virginis instrui disciplinis et eius sancte conversationis exemplis et colloquiis devotissimis informari. De quarum siquidem adventu illustris virgo divine maiestati gratias referebat, lacrimosus precibus deprecans creatorem, ut, qui de diversis regionibus huiusmodi virgines congregaverat, ad gloriam sui nominis et honorem eas custodire in sancte religionis observantia dignaretur. De salubri itaque consilio prudentissime virginis Beatricis omnes predictae virgines Christi^h quandam discretamⁱ sororem in abbatissam concorditer elegerunt, que tam sanctissimo collegio deberet utiliter^k providere. Sub cuius regimine cum quanta humilitate, obedientia, patientia et caritate duxerit angelicam vitam virgo devota in terris^l, nimium prolixum esset singula enarrare. Sed prout nobis sancte virgines retulerunt, que huius piissime virginis meruerunt habere consortium, breviter dicimus, quod tam verba quam facta virginis gloriose erant discretione condita, honestate plena, bonitate conspicua et Deo et hominibus gratiosa; ita quod per mores honestos et gestus corporis ordinatos ac per eius verba^m utiliter et pieⁿ prolata, merito^o ab omnibus credebatur, quod Deus veraciter in eius cordis thalamo habitaret. Cumque multo tempore his predictis et aliis virtutibus refulgens, virgo clarissima in divinis obsequiis, et disciplinis regularibus permansisset, rex celestis, qui eius speciem concupivit, eius sanctissimam animam de vite presentis ergastulo misericorditer liberavit^p, ut ornaret celestem curiam suo^q beato consortio. Cuius radianti exemplo presens ecclesia exstitit mirifice illustrata. Sacratissimum autem corpus ipsius in predicto cenobio reverendo in archa lapidea est honorifice cum aromatibus collocatum, ubi in magna veneratione usque ad presens tempus habetur.

1226.
Mai. 10.

Post^r decessum venerabilis virginis Beatricis plurimis elapsis annorum circulis^s, altera Beatrix, prefati marchionis filia, virgo pulcherrima, omnium oculis gratiosa, divini amoris igne succensa, amite sue vestigia cupiens pro viribus imitari, ornamentis depositis pretiosis, religionis habitum intrepida mente suscepit. Quam cum nobilissimus pater eius^t attemptasset a bono proposito revocare, virgo constantissima donis^u celestis gratie illustrata, verba patris et aliorum et omnem mundi gloriam parvi pendens, religionem laudabiliter inceptam, de virtute in virtutem cotidie procedendo, gloriosissime decoravit et in monasterio beati Antonii, quod ipsius causa apud^v Ferrariam est constructum, celibem vitam ducendo cum multis honestis virginibus, illius exemplo ibidem ad gloriam Dei congregatis, de humani generis inimico viriliter triumphavit, viteque^w cursum feliciter consummando, beatissimam animam suo reddidit creatori.

Iste namque virgines gloriose, quasi due olive fructuosa pietatis opera producentes et quasi duo candelabra virtutum exemplis radiantia circumquaque, non minus domum Estensem^x gloriosam et laudabilem suis meritis reddiderunt, quam eius strenui marchiones, pro fama et potentia dilatanda se variis bellorum periculis exponentes. Illorum enim corruptibiles triumphus velut umbra velociter transierunt, istarum vero beatitudo honor et gloria triumphalis nullo umquam termino finientur.

Sub^y precedenti anni circulo^z, die quinto intrante Augusto, cum esset luna vigesima septima, fuit eclipsis solis ante horam aliquantulum vespertinam.

1263.
Aug. 5.

n) hac 3. 4. b) deest 3. 4. c) Gernula 2. d) ad honorem desunt 2. e) indesinenter 3. 4. f) candore 3; causa Dominus 4. g) deest 3. 4. h) deest 3: X. 4. i) Desideratam 3. 4. k) viriliter 3. 4. l) m̄ = mihi 2 pro in terris. m) deest 3. 4. n) eius 3. 4. o) De illustri Beatrice filia marchionis. Post 3. p) curricularis 3. 4. q) deest 2. r) deest 2: doni coelestis gratia 3. s) iuxta 3. 4. t) viteque — creatori desunt 2. u) deest 3. 4. v) De obscuratione solis. Sub 3. 4. w) cursum annorum 3. 4 pro anni circulo.

96) prope Vendam montem, v. supra. 97) d. 10. m. Maii a. 1226. V. tumuli elogium ap. Muratori Antich. Est. I, 462.

1264. Anno^a Domini 1264. cum illustris Azo marchio Estensis de suis et ecclesie inimicis feliciter triumphasset et Ferrarie satis pacifice moraretur, sicut placuit omnium creatori, qui vite et morti singulariter dominatur, invasit eum multiplex infirmitas corporalis. Cumque viribus corporis destitutus, diem ultimum sibi cereret imminere, providens vir expertus, quia status regionum solet in morte principum permutari, amicos fideles fecit undique⁵ convocari et carissimum nepotem suum, quem in testamento⁹⁸ heredem instituerat^b, eis affectuosissime commendavit. Deinde sermonem dirigens ad nepotem, prudenter eum monuit, per viam incedere equitatis et sapientum obedire consiliis atque amicos recte diligere et in omnibus strenue se habere et a sancte matris ecclesie devotione nullatenus declinare. *Hec inquit monita mea salutifera, dilectissime fili Obizo, attentius^c observando, attestatione operum comprobabis, te vere processisse de genere nobili Estensium marchionum. Hunc siquidem modum egregium, ad quem custodiendum mea persuasio te inducit, tenuit magnificus pater meus, cuius probitatem et prudentiam^d circumspectam non solum Italia sed etiam tota^e latitudo Romani imperii est experta. A cuius vestigiis^f frater meus Aldrevandinus magnanimus^g minime^h deviauit, sed in tantum se ac sua exposuit pro domus nostre gloria dilatanda, quod etiam me ipsum adhuc infantulum de brachiis rapuit genetricis, eius pias lacrimas parvi pendens, et me simul cum toto patrimonio Florentinis feneratoribus obligavit; a quibus accepit ad exercitum conducendum pecuniam, ut rebelles ecclesie Romane in marchia Anconitana et in Apulia expugnaret, de quibus divina gratia favente strenue triumphavit. Ego autem patris mei ac fratris vestigia imitatione digna pro viribus subsecutus, pro defensione domus mee ac omnium amicorum et pro sancte Romane ecclesie honore, quam conabatur iniquus imperator in miserabilem redigere servitutem, me audacter exposui magnis laboribus et periculis in finitis. Nec amor filii mei unigeniti me a proposito revocavit; sed communem utilitatem preferens speciali, expedire potius iudicaviⁱ, ipsum solum periclitari, quam oppressionem totius ecclesie et omnium amicorum mortem et exterminium tolerare. Dominus autem, in quo fuit²⁵ spes mea a iuventute mea et in quem iactavi semper meum cum fiducia cogitatum, me a periculis maximis liberavit et cordis mei tristitiam misericorditer sublevando, michi pro dilecto filio contra spem omnium, o^k nepos dulcissime^l te donavit. Viriliter itaque age, fili mi, et cor tuum principaliter in Domino confortetur, consequenter etiam in auxilio fidelium amicorum; et sic eris in cunctis prospere agens et piissimus Dominus in te supplebit per gratiam, quod in tenera³⁰ etate nequiveris adimplere. Hec itaque verba, que, dum sospes eram, solebam tibi, fili Obizo, prolixius enarrare, nunc breviter comprehendi, ut ista mea ultima commonitio menti tue interiorum^m imprimatur; ut cognoscas, quid post meum decessumⁿ vitare debeas, quid amplecti.*

Igitur cum, his et aliis huiuscemodi dictis catholicus marchio, firma^o columnna ecclesie^p, turris fortitudinis contra faciem inimicorum^q tutumque^r refugium et dulce umbraculum amicorum, domestica negocia precavens in futurum provide ordinasset, susceptis de³⁵ votissime ecclesiasticis sacramentis, die 13. exeunte Febuario, etatis sue anno quinquagesimo octavo^s in civitate Ferrarie, nocte dominice diei, viam est universe carnis ingressus. Cuius corpus cum fletu et planctu maximo in predicta civitate est traditum sepulture, nichilque, pertinens ad honorem tam magnifici principis, fuit in pompa funeris pretermissum.⁴⁰

In^t sequenti estate post predicta, stella terribilis que dicitur cometa cum magno fulgore apparuit, et in confinio aquilonis et orientis habens principium sui ortus, versus occidentem suos minaces radios dirigebat. Cuius apparitio incepit in Iulio duravitque usque⁴⁵ ad principium mensis Octobris. Cursu itaque predicti sideris consumato, Urbanus papa quartus, cum tribus annis et uno mense ac tribus diebus beati Petri naviculum in fluctibus⁵⁰ Oct. 2. huius procellosi seculi gubernasset, apud Perusium^u de medio est sublatus. Post cuius obitum quatuor mensibus et quinque diebus elapsis, cardinales papam Clementem quartum concorditer elegerunt.

1264. Temporibus^v istis nefande^w presumptionis scelus est in regno Anglie perpetratum. Principes namque Britanie facta conspiratione in regem suum⁹⁹ manus impias iniecerunt, 50

a. De obitu nobilis Azonis marchionis Estensis. Anno 3. 4. b) constituerat 2. c) deest 3. 4. d) potentiam 3. 4. e) deest 3. 4. f) naufragiis 2. g) deest 2. h) deest 3; non 4. i) inclinavi 2. k) deest 3. 4. l) dilectissime 3. 4. m) alius 3. 4. n) discessum 3. 4. o) firmissima 3. 4. p) ac add. 3. 4. q) tyrannorum 3. 4. r) oppressis 2 pro tutumque. s) octavo deest 4. t) De apparitione cometae et obitu Urbani papae et electione Clementis papae. In 3. 4. u) Parisius 3. 4. v) De rege Angliae a principibus suis capto. Temporibus 3. 4. w) nefandum 3. 4.

98) ap. Muratori Antich. Est. II. 19—21. 99) Henricum III.

et ipsum simul^a cum filiis suis et fratre suo comite Rizado in custodiam posuerunt. Fama¹²⁶⁴ itaque tanti facinoris cum ad aures summi pontificis pervenisset, legatum protinus a latere suo in Angliam destinavit. Sed et Lodoicus¹ rex Francorum, tam naturali pietate quam precibus uxoris², que soror erat regine Anglorum³, super calamitate regis Anglie ad misericordiam inclinatus, pro compositione inter predictum^a regem et principes facienda magnifice laboravit. Qualiter autem inter predictos reges affinitas est contracta, breviter diximus declarandum. Raimundus⁴ namque nobilis comes Provincie masculum post se filium non reliquit, sed quatuor filias habuit generosas, quas elegantia forme ac more grata suavitas ita reddidit gratiosas, quod ad legitimos illustrium regum amplexus accedere meruerunt. Quarum due regi Francie⁵ ac eius fratri Carolo^{b, c} sunt matrimoniali federe copulate; dictusque Carolus^e pro dote uxoris obtinuit Provincie comitatum. Alie vero due regi Anglie⁷ ac eius fratri, comiti scilicet Rizado⁸, coniugali vinculo sunt astricte. Et sic⁴ occasione istius affinitatis inter duo predicta regna quedam amicitia est exorta, que inter se antiquitus^a discordiam habuerunt.

15 Eodem^f anno de consilio pessimi Saraceni^g, regis scilicet Granate, tributarii regis Castelle⁹, maximus exercitus Saracenorum ex Africa in Hispaniam subito transfretavit, multisque christianis peremptis, loca plurima in partibus^h Hispanie occupavit. Ad quorum impetum reprimendum magnificus rex Castelle cum exercitu valido perrexit Sibiliam festinanter, commissoque frequenterⁱ prelio, magnam de Saracenis multitudinem interfecit. Et quia varius est eventus bellorum^k, de Hispanis etiam plurimi ceciderunt.

Anno^l Domini 1265, cum per decennium princeps Manfredus superius memoratus¹²⁶⁵ Romanam ecclesiam et eius fideles per se ac suos sequaces fere^m in tota Italia graviter afflixisset, summus pontifex de consilio cardinalium catholicum principem Carolumⁿ, comitem Provincie^o, fratrem videlicet christianissimi Lodoici regis Francie et Alfonsi illustrissimi comitis Tolesani^p, ad suscipiendam coronam regni Sicilie exhortatoris literis invitavit. At ille, utpote vir strenuus et magnanimus, cupiens ecclesie in tantis angustiis subvenire et opulentissimi regni dominium obtinere, assensum prebuit apostolice voluntati et ad aggrendendum tam arduum negotium incepit se magnifice preparare. Eodem etiam tempore Romani, multis dissensionibus et bellis civilibus conquassati, sperantes per tam potentem virum in viam pacis et semitas dirigi equitatis, ipsum elegerunt in suam perpetuum senatorem. Quod officium gratanter excepit, et ad regimen urbis Romane vicarium suum cum cohorte militum protinus destinavit. Tunc temporis Mediolanenses cum amicis ecclesie ad recipiendum illustrem comitem Carolum^q se viriliter paraverunt^r, et contra Cremonenses cum amicis suis, Manfredi corrupti^s pecunia, iter comitis^t ad urbem Romanam impedire modis omnibus conabantur. Comes autem, perficiendi velociter^u opus inceptum desiderio inflammatus, sciens quia mora trahit ad se periculum et quia varietas temporum mutationem inducit aliquando animorum, cum electa manu militum de partibus Gallie per mare Tyrrenum^v ad Romanum portum pervenit, primo scilicet anno pontificatus beati²¹ pape Clementis. Ad cuius adventum Romani mirabiliter sunt gravisi, eique obviam unanimiter procedentes, ipsum in urbem cum triumphali gloria et honore regio deduxerunt.

His auditis, Manfredus obstupuit vehementer. Videns novum regem gradatim ad profectum^w venire et res ei prospere ad vota succedere, pariterque considerans, magnum sibi periculum imminere si robor exercitus venientis in eius auxilium expectaret, cepit modis omnibus nobilissimo principi insidias preparare, solícite procurando tam per assassinos quam per alios sceleratos, quibus dona precipua promittebat, ut gladio vel veneno auferret de medio ecclesie defensorem. Sed quum videret, frustra se insidiarum retia relaxare, suum^x devotum principem Domino protegente, immensas acies militum in fines cepit effundere^y Romanorum, ut importunitate ostentationis sue potentie illustrem regem ad prelium provocaret. At princeps circumspectus insidias tyranni prudenter vitabat^z et eius insultus

50 a) deest 2. b) Krullo 2. c) Krullus 2. d) deest 4. e) saepe add. 4. f) De Saracenis, qui ex Africa in Hispaniam transierunt. Eodem 3. 4. g) deest 2. h) finibus 3. 4. i) frequenti 3. k) belli 2. l) De adventu regis Caroli in Italiam. Anno 3. 4. m) ferme 3. 4. n) Krolum 2. o) com. Pr. desunt 2. p) Tholosani 3. 4. q) Krolum 2. r) praeparaverunt 3. 4. s) rupti 3. t) Romitis 4. u) deest 2. v) Tirrenum 2. w) perfectum 4. x) deest 3. y) infundere 3. 4. z) videbat 3. 4.

55 1) IX. 2) Margarethae. 3) Eleonorae, uxoris Heinrichi III. 4) Raimundus Berengarius IV. 5) v. supra n. 2. 6) Beatrix. 7) v. supra n. 3. 8) Sanctia. 9) Alfonsi X.

1265. armis quandoque strenue cohibebat. Habebat siquidem secum in urbe Romana non magnam fidelium militum quantitatem. Non enim confidebat perfecte de militia Romanorum, quia plures illorum munera tyranni erant^a consueti accipere, et ideo prudenter differebat in aperto campo cum paucis militibus occurrere infinitis, ne, incaute se bellorum discrimini exponendo, sibi perniciem acquireret et causam preberet hostibus triumphandi. Expectabat autem^b animo scienti exercitum sibi de Francia et aliis partibus Galliarum repromissum. Quatuor itaque mensibus elapsis ab eius ingressu in Italiam, sua nobilissima uxor cum multis navibus^c ad Romanum portum applicuit, et inde in Urbem cum ingenti gloria est deducta. Post hec in eodem anno exercitus magnus Francorum, habens introitum per Sabaudiam, in media yeine transivit per mediam Lombardiam, fidelibus ecclesie victualia^d exercitui exhibentibus copiose, inimicis vero non audentibus comparere. Et circa festum^e c. Dec. 25. nativitatís Domini ad urbem Romanam pervenit, ubi eos rex Carolus^f cum summo desiderio expectabat.

His^g temporibus Brixienses pacem inter se fecerunt, et a dominio marchionis Palavicini et Cremonensium recedentes, Mediolanensibus et Bergomensibus et Mantuanis ecclesie^h fidelibus adhererunt. Tunc Cremonenses munitissima castra Brixiensium iuxta flumen Oleiⁱ 15 constructa^j, scilicet Canetum^k 10, Pontem-Vicum^l, Quintianum^m 12 et Urceosⁿ 13, que in suam redegerant potestatem, suos in eis ponendo custodes, funditus subverterunt.

1266. Anno^o Domini 1266. postquam rex Carolus^p vidit se Francorum principum presentia et Gallicane milite^q munimine^r roboratum, movit exercitum suum ab urbe Roma, et in^s 20 manu valida^t arripuit iter ad regnum Sicilie obtinendum. Transivi itaque fluvium^u 14 Ceperani, et in primo impetu civitatem Sancti Germani obtinuit, devictis militibus principis^v et fugatis. Eodem tempore quidam magnates Apulie, a principe recedentes, regi Carolo^w adhererunt.

Princeps autem Manfredus, accepto gustu audacie^x militie Gallicane, suorum quoque^y 25 magnatum inopinata^z inconstantia intellecta^{aa}, doluit vehementer; statimque per universas partes regni nuntios destinavit, precipiendo, ut omnes milites et viri bellatores, qui erant in locis oportunis ad custodiam constituti, protinus ad eum apud Capuam convenirent. Extimabat enim, se ibidem posse regis impetum cohibere, maxime propter profunditatem^{ab} 30 fluvii^{ac} secus Capuam comeantis. Rex^{ad} autem movit procinctum versus Capuam festinan- ter; sed cum percepisset, quod iuxta Capuam fluvius erat immeabilis^{ae}, longe superius a Capua dictum fluvium pertransivit.

Princeps autem cum de regis transitu cognovisset, videns se viribus impari, non- dum suo exercitu congregato, versus Beneventum, dimissa Capua, properavit ibique^{af} in 35 campestribus Beneventi totum robur sue potentie adunavit. Habebat autem secum preter milites regni, Theutonicos, Catelanos, Lombardos, Tuscos et innumerabiles Saracenos. Nam quia^{ag} larga manu thesauros auri et argenti militibus ad se confluentibus effundebat, viri bellicosi ad eum, tamquam ad munificum^{ah} principem undique^{ai} concurrebant, interd- ictum et excommunicationem ecclesie penitus contempnentes. Et quia^{aj} rectoris ad exem- plum subditi componuntur, omnes, qui eius parebant imperio, ita erant ipsius impiis ope- 40 ribus conformati, quod licet christiani nomine dicerentur, voluntate tamen et^{ak} opere censeris poterant Saraceni. Unde iusto Dei iudicio ipse^{al} tyrannus et omnes impietati eius faventes, in uno campo simul^{am} sunt collecti, ut pariter punirentur, quos idem facinus et intentio pestifera inquinabat.

Rex itaque Carolus^{an} cum audisset, principem de Capua recessisse, existimans eum^{ao} 45 fugere, insecutus est eius vestigia, invenitque eum cum exercitu magno^{ap} in planitie Bene- venti ad preliandum magnifice preparatum. Cum igitur mutuis^{aq} aspectibus uterque exer- citus cominus se vidisset, milites principis cognoscentes regis exercitum labore itineris

a) deest 3. 4. b) enim 2. c) deest 3. 4. d) Krolus 2. e) De pace Brixiensium inter se. His 3. 4. f) constituta 3. 4. g) Cancā 2; Caneum 3. h) Qualiter rex Carolus regnum Siciliæ obtinuit, et 50 Manfredum occidit. Anno 3. 4. i) Krolus 2. k) militia 3. l) deest 3. 4. m) forti 3. 4. n) deest 3. o) Krullo 2. p) deest 2. q) inopina 2. r) deest 3. s) Rex — festinanter deest 2. t) innumerabilis 3. 4. u) ibique — adunavit deest 3. 4. v) que 2. w) magnificum 3. 4. x) deest 4. y) deest 2. z) ab 2. aa) in uno 2 iterum pro simul. a) Krolus 2. b) deest 4. c) mutatis 4.

10) Canneto. 11) Ponteviso. 12) Quinzano. 13) Orzinovi. 14) Lirim fluv. (Garigliano). 55
15) Vulturni fluv.

fatigatum, cum clamore valido ceperunt Francigenas ad prelium provocare. Rex itaque ¹²⁶⁶ confestim suos principes ad consilium provocavit^a et cunctorum est iudicio diffinitum, bellum esse minime differendum, quod cum tanta clamoris inopportunitate^b adversarii postulabant. Ex belli namque dilatione duplex regi videbatur accidere nocumentum, quia inde ^{Febr. 26} scilicet^c hostes audaciam assumebant, et quia exercitus eorum quotidie augebatur. Tunc rex providus diligenter suas acies preparavit; in cuius exercitu erant preter Francigenas Provinciales^d, multi milites Italici, Campani^e et Romani. Similiter et princeps direxit^f suas acies ex adverso, ponens ex latere multitudinem Saracenorum, qui^g sagittis adversarios acriter stimularent. Cumque prime acies ex utraque parte ad prelium processissent et viriliter dimicarent et hinc et inde multi caderent vulnerati, rex, de sublimi equo prospiciens^h, vidit suos milites fereⁱ ab hostium multitudine superari^k. Tunc Omnipotentis auxilio invocato, cum sua terribili acie irruit super hostes quasi impetus tempestatis. Domino vero auxiliante, cui facile est in manibus paucorum infinitos^l concludere, acies principis terga verterunt; et tanta multitudo de ipsius exercitu est prostrata, quod campum celabant oculis corpora occisorum. Multi etiam principes et milites sunt capti, reliqui vero sunt in fugam conversi, amissa omni fiducia resistendi. Ibidem etiam ipse princeps^m Manfredus occubuit, hostium gladiis interfectus; cuius corpus rex Carolusⁿ fecit in capite pontis¹⁶ Beneventi honorifice sepeliri. Uxor¹⁷ autem eius, que filia erat Cumani^o magni principis^p Grecorum¹⁸, capta fuit, dum anxie disponderet, audita morte mariti, cum suis filiis in Gre- ^{Mar. 6.} ciam transfretare; et cum fuisset hoc regi Carolo^q nuntiatum, fecit eam simul cum filiis in quodam castro recludi et ibidem cum diligentia custodiri.

Post divulgationem itaque istius victoriae triumphalis Cremonenses ad obedientiam Romane ecclesie revertentes, legatos apostolici humiliter susceperunt, et durissimum Uberti Palavicini iugum a suis cervicibus excutientes, eum exire de suis finibus coegerunt; et sic ²⁵ pars extrinseca Cremonensium ad propria est reversa. Tunc predictus tyrannus, qui habuerat dominium Cremonae, Mediolani, Brixie, Placentie, Papie, Tortone et^r Alexandrie, secessit ad quedam castra in montibus constituta ibique suam constituit mansionem.

Anno^s Domini 1267. rex Carolus^s, regno subacto Sicilie, venit Viterbium ad reveren- ^{1267.} dum^t papam Clementem, et ibidem est ab eo vicarius^u imperii^v constitutus. Cuius man- ^{Jun.} data ceteris^w civitates Tuscie humiliter receperunt. Pisani vero et Senenses, burgenses quoque Podii Bonici^x, precepta summi pontificis et regis penitus contempserunt. Tunc contra predictos rebelles rex catholicus movit exercitum^y et Senensium districtum vastavit, castrum autem Podii Bonici, in quo de tota Tuscia inclusa erat militum rebellium multitudo, longa obsidione devicit. Post hec Pisanos in sua duritia persistentes, in manu valida est ^{Dec.} aggressus, eorum portum succendit, turres evērtit et in mare proiecit, omnesque fines Pisanorum^z circueiens, villas castra et omnia eorum bona penitus dissipavit.

Cum^a predicta in partibus Tuscie agerentur, Conradinus iam adolescens filius regis Corradi, Romanorum Pisanorum Senensium Papiensium et Veronensium literis et nuntiis excitatus, ad recuperandum paternum regnum cepit cordis desiderium ardentissime applicare. Tunc principes Alemanie, de quorum amicitia confidebat, ad colloquium convocavit^b; et post multa hinc et inde proposita est tandem maiorum consilio diffinitum, quod ipse sine mora deberet^c in^d Italiam proficisci. Protinus egregius adolescens cum auxilio amicorum exercitum congregavit, descendensque de Alemania venit Veronam, comitantibus eum ^{Oct. 21.} duce Bavarie²⁰ avunculo suo, comite de Tiraulo²¹, qui matrem ipsius²² duxerat in uxorem. ¹²⁶⁸ Mansit itaque Verone tribus mensibus; nichil viriliter agens, quia nec commodum amicis contulit^e nec dampnum intulit^f inimicis. In predicto igitur spatio temporis, pro defectu pecunie venditis equis et armis, magna pars exercitus ad propria remeavit. Similiter dux ^{Jan.} Bavarie ac comes de Tiraulo, ipso relicto, ad sedes proprias sunt reversi.

a) Rex itaque confestim cepit suos milites ad consilium convocare 2. b) oportunitate 2. c) deest 2. d) deest 3. 4. ⁵⁰ e) Campanici 3. 4. f) duxit 3. 4. g) quod 3. h) conspiciens 2. i) fore 2. k) superati 2. l) influita 3. 4. m) deest 2. n) Krolus 2. o) Cumiani 2. p) Krulo 2. q) nec non 3. 4. r) Qualiter rex Carolus rebelles in Thuscia expugnavit. Anno 3. 4. s) Krolus 2. t) revocandum 3. 4. u) deest 2. v) imperio 2. w) cunctae 4. x) procinctum 3. 4. y) Tyrannorum 4. z) De adventu Conradini ex Alemania. Cum 3. 4. a) iam adolescens desunt 3. b) invitavit 3. c) deest 2. d) tulit 3. 4.

16) Caloris fluv. 17) Helena. 18) Michaelis principis Aetoliae et Epiri. 19) Poggibonzi. 20) Ludewico II, duce Bavariae superioris. 21) Meinhardo IV. 22) Elisabetham, viduam Conradi IV. regis.

1267. Fama itaque de adventu Corradini per^a Italiam^b discurrente, Sarazeni in Nuceria habitantes, rumore huiusmodi confortati, quia graviter Francorum dominium tolerabant, ceperunt contra Francigenas rebellare, regionem circa se positam crudeliter^c depredantes. Accidit etiam regi Carolo^d tunc temporis alia pestis bellica improvisa. Nam Federicus iuvenis animosus, frater regis Castelle et illustris Henrici^e, senatoris Romanorum, cum^f 5
Sept. navali exercitu Siciliam introivit et quedam loca munita per tyrannidem occupavit. Eo vero^g tempore rex in Tuscia rebelles fortiter impugnabat; et tempore illo uxor^h regis apud
Iul. Neapolim diem clausit extremum.
1268. Annoⁱ Domini 1268. illustris Corradinus, exiens de Verona cum electa manu militum, Jan. flumen Mincium^k et Oleum transvadavit et per districtum Cremonae Papiam perrexit, nullo 10
audente ipsius transitum impedire, licet tota Lombardia praeter Veronam et Papiam regi
Mart. 22. Carolo^l favere videretur. Cumque in civitate Papie moram aliquot mensibus protraxisset^m, tandem cum auxilio Papiensium ad terras marchionisⁿ Carreti^o transivit, ibique in mari Tirenorum Pisanorum navibus paratis^p, navem conscendit et ad Pisanum portum prospero
Apr. 7. cursu pervenit. De isto itaque lubrico cursu^q nobilis Corradini homines mirabantur. Multi 15
quoque eius egressum et progressum in depressionem regis Caroli^r miris laudibus extollebant. Sed Deus omnipotens, qui usque in tertiam et quartam generationem visitat iniquitatem patrum in filiis, imitantibus malos patres, aliter quam putabant homines de adolescentulo disponebat.
1268. Cum^s autem^t fame testimonio, Corradinum venisse Pisas, fuisset per Italiam declaratum, de Lombardia et Tuscia et aliis regionibus confluit ad eum militum maxima multitudo, qui potentiam regis Caroli^u deprimere et Corradinum sublimare^v pro viribus affectabant.
- c. Apr. 8. In illis diebus circa pascha rex, dimisso marescalco cum militia in Tuscia, in Apuliam est reversus et Saracenorum discursum, edificatis circa Nuceriam munitionibus, coartavit. 25
Post regis itaque discessum insurrexit Corradinus contra Lucanos, eorumque districtum
Iun. 25. vastavit, et marescalcum, sibi cum regis militia occurrentem, strenue superavit.
- Eodem tempore illustris Henricus, frater regis Castelle, fungebatur in Urbe honore senatorie dignitatis. Iste tanto superbie spiritu erat plenus, quod etiam dominium fratris sui regis Castelle nullo modo poterat sustinere; unde, relicta Yspania, vagabundus per 30
diversas provincias discurrere. Denique cum in precedenti tempore Romanam curiam pro suis negotiis visitasset, Romani tunc eum^w in senatorem communiter^x elegerunt.
- Licet igitur^y iste consanguineus regis Caroli^z esset, quia pater suus^{aa} frater fuerat
26 matris^{ab} regis, exortis^{ac} tamen^{ad} quibusdam^{ae} simultatibus inter eos, modis omnibus exaltationem Corradini, et regis interitum procurabat. Consilio itaque istius acquiescebat maxima 35
pars^{af} Romanorum, odientium regem hac de causa, quia thesauros argenti et auri manu largissima^{ag} eis^{ah} minime tribuebat. Quid plura? Senator igitur predictus et Romani Corradinum cum suo exercitu convocantes, ipsum in Urbem contra mandatum summi pontificis induxerunt.
1268. Firmata itaque coniuratione inter eos, unanimiter contra regem Carolum^{ai} preliaturi^{aj} 40
Aug. 18. egressi sunt ex Urbe, Corradinus cum suo exercitu, et senator cum eo cum multitudine militum et peditum Romanorum; et versus Apuliam properantes, castra non longe a civitate Aquila posuerunt. Rex vero in eorum occursum cum exercitu valido properavit, et
Aug. 23. nono die exeunte Augusto in campo Palentino^{ak} direxit triplicem aciem contra eos. Similiter adversarii, de sua multitudine confidentes, contra regem suas acies direxerunt. Com- 45
missumque est bellum lacrimabile et horrendum, in quo pro dolor multus ex utraque parte sanguis hominum est effusus. In primo namque belli congressu^{al} due regis acies terribili hostium impetu sunt prostrate pariter et fugate, occiso crudeliter marescalco, quem
- a) in 3. 4. b) Apuliam 3. c) deest 2. d) Krulo 2. e) hntia 2. f) deest 2. g) rector 2. h) Qualiter Conradinus de Verona perrexit Papiam. Anno 3. 4. i) 1269. 2. k) Mintianum 3. 4. l) Krulo 2. 50
m) traxisset 3. 4. n) praeparatis 3. 4. o) discursu 2. p) Kruli 2. q) Qualiter rex Carolus Conradinum et Romanos gravi periculo superavit. Cum 3. 4. r) igitur 3. 4. s) Krulli 2. t) sublevare 2. u) deest 2. v) deest 3. w) Kruli 2. x) exercitibus 3. y) deest 3. 4. z) acquiescebat partem maximam 3. 4. aa) largiflua 3. 4. ab) deest 2. ac) Krolum 2. ad) preliandi 2. ae) Palatino 2. af) progresu 2.
- 23) Manfredi. 24) Carretto a Genua ad occi- uxoris Ludovici VIII. regis Franc., filiae Alfonsi IX. 55
dentem, a Cairo inter septemtrionem et occidentem. regis Castilliae.
25) Ferdinandus III. rex Castilliae. 26) Blancae.

propter strenuitatem persone ac ornatum armorum esse regem Carolum^a extimabant. Ita-
que^b milites Conradini, quasi securi de victoria, ad invadendum saumerios et detinenda
occisorum spolia insistebant. 1288.
Aug. 23.

Rex autem catholicus^c, imminente tanto discrimine pugne, audire devote officium misse
non omisit. Quo completo, videns militum suorum ruinam, ex intimo cordis affectu invo-
cavit Dominum prodigia facientem et beatam Virginem, de cuius auxilio, sicut ipse post-
modum est testatus, plurimum confidebat. Et^d exclamans voce vivifica, hortatus est mili-
tiam suam, dicens: *O nobilis militia Francie, cui ab antiquis temporibus divina potentia con-
tulit gratiam specialem triumphandi de inimicis ecclesie ac^e nominis christiani! Nunc incumbit
nobis^f mazima causa contra inimicos ecclesie fortiter^g preliandi, ut, nostrorum nobilium pre-
decessorum vestigia imitantes, qui pro defensione christianitatis pericula gravia pertulerunt,
genti^h nostre laudem et gloriam adquiramus. Et si forte a divina processerit voluntate, quod
in istoⁱ prelio moriamur, non contristemur sicut illi qui spem non habent, quia celorum regnum
obtinemus pro mercede. Si vero sicut strenui bellatores non degenerantes^k a nostrorum vir-
tute maiorum, victoriam fuerimus consecuti, ex hoc subsequetur^l nos^m bellorum mazima mer-
ces, gloria scilicet triumphalis et fama probitalis longo tempore duratura.* Postquam his et
huiuscemodi verbis, militumⁿ animos inflammavit, cum regali acie terribiliter ordinata
more leonis, ad nullius paventis occursum, cum impetu irruit super hostes et ex eorum
multitudine multa milia virorum mira virtute prostravit, victricem manum suam Domino
apponente; universos^o vero in precipitem fugam convertit^p. Capta est autem militum
maxima^q multitudo, inter quos simul cum senatore capti sunt plurimi principes et viri
nobiles et potentes. Proditores etiam quam plures capti sunt, qui regem deseruerant et
adhererant Corradino. Hos omnes transfugas regia severitas fecit subire penam^r capitalem.

Corradinus vero fugiens de bello quidem evasit; sed dum de loco ad locum tremebun-
tus transiret, deficiente sibi consilio evadendi, tandem incidit in manus quorundam civium
Romanorum, qui pro immensa pecunie quantitate ipsum regi potentissimo tradiderunt.
Rex autem excepit illum gaudens ipsumque fecit cum summa diligentia custodiri.

Paucis itaque diebus post bellum transactis, ingressus est Romam magnificus trium-
phator et, acclamante populo Romano, suscepit letanter senatoriam dignitatem. Constituto
itaque pro se in Urbe^s vicario et rebus prospere ordinatis, in Apuliam est reversus; et post
aliquot dies nobilem et pulcherrimum Corradinum et coetaneum eius, scilicet ducem Au-
strie, qui venerat cum eo de Alemania, iussit apud Neapolim publice^t decollari. Oct. 29.

Illis temporibus filia ducis Burgundie²⁷ prefato regi est matrimoniali federe copulata. Nov. 18.
Eodem etiam tempore venerabilis papa Clemens, cum tribus annis et novem mensi-
bus et diebus viginti quatuor Romanam ecclesiam feliciter gubernasset, apud Viterbium
migravit ad Dominum, die tertio exeunte Novembri. Nov. 28

Eodem temporis curriculo, quarto scilicet die intrante Novembri, circa mediam noctem
fuit maximus terre motus. Nov. 4.

Cum^a predicta fierent inter christianos in partibus Occidentis, ferocissima gens Tar-
tarorum post victoriam Orientis irruit super Saracenos vastavitque Arabiam et Syriam ac
Palestinam, nulli etati parcens^v, usque ad fines Egipti, occisis soldanis Damasci Alepii^v 28
et Camelle. Tantus autem terror eorum^x circumstantes^y nationes invasit, quod potentissi-
mus soldanus Yconii et rex²⁹ Armenie minoris ac princeps Antiochie multitudini eorum re-
sistere non audentes, ipsorum se dominio subdiderunt, annum^z tributum eis^z reddere pro-
mittentes. Solus igitur soldanus Babilonis³⁰ ad resistendum Tartaris se magnifice prepa-
ravit. Exivit itaque de Egipto in manu valida, secum habens ferme 300 milia equitum, et
per desertum venit Gazam³¹, que est in finibus Palestine, commisitque prelium cum Tar-
tariis, qui remanserant in Syria, et eos viriliter superavit. Nec destitit persequi fugientes,
donec eos de Syria coegit exire et trans flumen Eufratem, unde venerant, remeare. Tunc Sept. 3.

50 a) Krolum 2. b) lamque 3. 4. c) Carolus 4. d) deest 3. 4. e) ac — christiani deunt 2. f) vobis 3. 4.
g) deest 3. 4. h) gentis 2. i) iusto 2 pro in isto. k) deficiamus 3. l) consequetur 2. m) nobis 2.
n) multum 3. o) universis 2. p) conversi 2. q) magna 3. 4. r) sententiam 3. 4. s) in Urbe desunt 2.
t) deest 2. u) Qualiter Saraceni cum Tartariis pugnaverunt et qualiter Bethogar suum dominum
interfecit. Cum 3. 4. v) parcentes 3. 4. w) Alapii 3. 4. x) deest 3. y) istas 3. z) magnum 3.
55 *) ei 2; deest 3. 4. a) Gazaram 3. 4.

27) Margaretha, filia Odonis comitis Nivernensis, filii Hugonis IV. ducis Burgundiae. 28) Malek
anaser. 29) Haithon. 30) Kotos soldanus Aegypti.

1260. Saraceni, qui a facie Tartarorum fugerant ad deserta, ad sedes proprias sunt reversi. Post fugam autem Tartarorum, cum soldanus reverteretur in Egiptum cum exercitu, relictis militibus in munitionibus opportunis, et distaret dietis^a quatuor a Babilone, perrexit Oct. 24. quadam die venatum. Et dum milites eius causa venationis discurrerent huc atque illuc, 31 illustris^a quidam princeps soldani, nomine Betgodar^d,³¹ qui aspirabat ad^e regiam dignitatem, videns soldanum cum paucis militibus remansisse, eum protinus cum suis satellitibus aggrediens, interfecit. Statimque cum sua militia properans Babilonem et ad Cayrum³², regnum obtinuit Babilonie violenter, sibi resistentibus interfectis; habuitque sub sua potestate preter regnum Egipti Arabiam et Siriam usque ad flumen Eufratem, in quibus provinciis ante adventum Tartarorum plures soldani solebant regna ditissima possidere. His 10 ita patrat^e, non fuit perfidus Betgodar^d contentus predictarum dominio regionum, sed ad 1263. expugnandos christianos totius potentie sue vires concussit. Congregansque exercitum copiosum, expugnavit^f civitates christianorum et castra fortissima Templariorum et Hospitaliorum; et insuper gloriosam civitatem Antiochie instanter bellando abstulit christianis; tantamque stragem fecit de christianis, quanta non fuit perpetrata a tempore maximi 15 Mai. 19. Saladini^h. Ultra vero flumen Eufratem super orientalia regna Parthorum, Assiriorum, Caldeorumⁱ, Persarum, Medorum et aliarum provinciarum Tartari imperabant, interfectis regibus et principibus et subversis urbibus, que sibi resistere conabantur. Nam et civitatem Baldac inclitam et maximam invaserunt, que super Tigrim constructa^j est de ruinis antiquissime Babilonis. In hac urbe^k calipha^m regnabat, quem reverebatur Saraceni, ut 20 Romanum pontificem christiani. Hunc Tartari morte turpissima occiderunt et cum eo Saracenorum multitudinem infinitam.
1269. Annoⁿ Domini 1269. post longam obsidionem rex Carolus^o obtinuit Nuceriam rebellantem. Nam, deficientibus victualibus, Saraceni attenuati fame civitatem et se ipsos regis dominio tradiderunt. Rex autem everit menia civitatis; et christianos rebelles, qui trans- 25 fugerant ad Saracenos et persuasione sua eos firmaverant in pertinacia^p rebellandi, gladio interfecit. Illam vero multitudinem infidelium regalis providentia ita dividere procuravit, quod audaciam resistendi penitus amiserunt. Quidam autem ex eis, errore infidelitatis relicto, baptismi gratiam humiliter receperunt. His etiam temporibus Pisani et Senenses, frequenti hostium insultatione^q afflicti, se ac sua iugo regalis potentie subdiderunt. 30
1270. Anno^r Domini 1270, post lacrimosam cladem christianorum in partibus transmarinis a soldano Babilonis crudeliter perpetrata, cum Romana esset^s ecclesia propter discordiam^t cardinalium tunc pastoris regimine destituta, tandem commoti^u reges et principes 34 Occidentis, rex scilicet Francie catholicus Ludovicus³³, rex Sicilie^v Carolus^w, rex Navarie³⁴ et filius regis³⁵ Anglie inclitus Odoardus³⁶ preparaverunt se magnifice ad transfretandum 35 in subsidium terre sancte. Communi itaque consilio primo^x aggrediendi regem Tunitii^y 37 ditissimum disponentes, cum exercitu valido et multitudine navium copiosa in Africam 100. transierunt. Cumque rex Francie primitus applicuisset ad munitum portum famosissime^z Carthaginis, que est portus Africe et Saracenorum presidium singulare, viriliter Cartaginem expugnavit, occisis Saracenis pariter et fugatis. Post victoriam itaque Cartaginis lues 40 repentina ex corruptione aeris et aquarum exercitum Francorum invasit; multique principes ac milites et populares morbo disenterie perierunt. Unus etiam de filiis regis Tristanus³⁸ Aug. 3. tunc temporis letali valetudine oppressus, de medio est sublatus. Post mortem itaque dilecti filii protinus^a rex devotissimus disenterie morbo correptus, videns sibi diem ultimum imminere, negotiis regni et exercitus congrue ordinatis, et effusus precibus lacrimosis ad^b 45 Aug. 25. Deum, ut^c esset populo ibi adunato^d sanctificator^e et custos^f, viam universe carnis est ingressus.

a) itaque 3 4. b) diebus 3. 4. c) deest 2. d) Bethogar 3. 4. e) paractis 2. f) convertit 3. g) exercitum copiosum et civitates eorum 2. h) soldani 3. 4. i) deest 4. k) constituta 3. 4. l) deest 3. 4. m) Calippus 3. 4. n) Qualiter rex Carolus obtinuit Nuceriam. Anno 3. 4. o) Krulus 2. p) in ignia 2. 50 q) incurti et 2 pro insultatione. r) Quod principes Occidentis in Africam transierunt. Anno 3. 4. s) deest 2. t) discrimina 2. u) comati 3; commati 4. v) rex Sicilie desunt 3. 4. w) Krulus 2. x) deest 2. y) Tuniciam 2. z) fortissimae 3; munitissime 4. ') deest 3. 4. a) deest 2. b) coram 3 pro ad — esset. c) cum 4. d) ibidem congregato 3. 4. e) sanctificatus 3. f) et custos desunt 3.

31) Bondoktar, Rokneddin Bibars. 32) Kabirah. 33) Abu Abdallah Mohammed Mostansir Billah. 55 33) IX. 34) Theobaldus rex Nav., V comes 36) Iohannes Tristanus, comes Nivernensis, Campaniae. 35) Heinrici III. 36) Eduardus.

Post obitum autem ^a benignissimi regis, filius eius Philippus ^b, qui tunc ^c erat in castris 1270.
 cum patre, regni Francie obtinuit diadema; rex autem Carolus ^d post regis obitum capita-
 neus exercitus est constitutus. Et rex novus Philippus ^e iustus et rex Navarie moventes ^f
 a Cartagine, audaciter exercitum ante muros Tunicii ^g prodixerunt, Saraceni ^h, qui de
 5 totius Africe partibus venerant ⁱ in auxilium civitatis, terga vertentibus ^j, tentoriis et tugu-
 riis in campo cum omni supellectile derelictis. Adhuc cum exercitu suo nondum advenerat
 clarissimus Odoardus. Rex autem Tunicensis considerans, multitudinem Africanorum nullo
 modo ^k posse sustinere impetum populi christiani, nimio timore ^l perterritus, compositionem
 pacis a regibus postulabat. Reges autem ^m, tum propter difficultatem urbem munitissimam
 10 capiendi, tum propter pestilentiam mortalitatis, que vehementer exercitum affligebat, tate
 pactum cum rege Tunicii pepigerunt: quod ipse persolveret regibus omnes transfretationis
 expensas, et tributum redderet regi Carolo ⁿ et filiis suis, quod ipse solebat persolvere an-
 nuatim ^o magno principi Federico. Hoc superadditum ^p est in pacto, quod quamdiu erit
 bellum contra Saracenos in partibus transmarinis, dare stipendia tribus milibus militum
 15 teneatur. Rex itaque ditissimus hec et alia, que reges christiani petierunt, facere com-
 promisit, et apertis thesauris suis, opere protinus adimplevit. Dum hec agerentur,
 applicuit ad portum Cartaginis cum ^q classe maxima probissimus Odoardus ^r. Postquam
 vero ^s fuerunt pacis federa celebrata, exercitus in Siciliam remeavit; sed vento vehementi
 20 contrario existente, in portu Trapani naves plurime sunt confracte, in quibus maxima ^t mul-
 titudo hominum ^u est submersa.

Nov.
22.
23.

- a) *deest* 3. 4.   b) Krolus 2.   c) venientes 2.   d) Saraceni 2.   e) convenerant 3. 4.   f) vertentes 2.
 g) non 2 *pro* nullo modo.   h) *deest* 2.   i) Krulo 2.   k) *deest* 3. 4.   l) Super hoc additum 3. 4.   m) in 3. 4.
 n) Odoardus hic 2.   o) *deest* 2.   p) magna 3. 4.   q) militum 3. 4.   39) III.

ANNALES FOROIULIENSES.

EDENTE WILHELMO ARNDT PH. D.

Debemus hosce annales qui non solum de tota Foroiulii provincia patriarcharumque Aquilegiensium rebus gestis agunt sed etiam ad illustrandam comitum Goritiorum atque Tyroliensium historiam multam afferunt lucem, duobus fratribus, clericis quidem Civitatensibus, Iuliano et Iohanni. Auctores hi de se 5 ipsi proferunt testimonium occasione electionis atque consecrationis domini Iacobi episcopi Concordiensis, cuius praebenda tum data fuerat Iuliano. Verba laudata ad annum 1293 sunt haec: Item eodem anno in die sancti Thomae apostoli post missam in capitulo Civitatensis ecclesiae data fuit mihi Iuliano 10 praebenda ipsius domni Iacobi per domnum Odolricum de Ragonia et per capitulum praedictae ecclesiae Civitatensis et mansionaria mea praedicto die data fuit Iohanni fratri meo. Item ego Iohannes celebravi primo missam nono die Maio currente dominica per C. anno Domini 1294. Qualem quantamque 15 quisque fratrum navaverit in rebus gestis enarrandis operam, ex eorum verbis non est cognoscendum.

Ad novam editionem parandam his usi sumus subsidiis: 1) Clarissimus vir Ioh. Franc. Bernardus de Rubeis in appendice operis sui Monumenta ecclesiae Aquileiensis etc. Argentinae 1740 pagg. 20—37 dederat annales nostros sub titulo: Iuliani chronicon Foroiuliense ex codice Antonii Belloni descriptum, 20 et pagg. 37—42 alterum chronicon sub titulo: Epitome superioris Chronici quae in Archivo capituli Foroiuliensis adservatur in calce vetustissimi necrologii. Ludovicus Bethmann vir cl., cui in itinere Italo codicem hunc inspiciendi data erat occasio, testatur eundem adhuc in bibliotheca capituli Civita- 25 tensis sub numero 43 asservatum et a Bernardo de Rubeis fideliter esse typis expressum. Sunt autem annales hi, ut iam de Rubeis indicat, nil nisi annales Iuliani abbreviati, sic quidem ut nobis indicent praesertim res Civitate gestas, quum Iulianus ad illustrandam totius Foroiulii provinciae historiam magis esset attentus. Quam ob causam non sine multo fructu ad textum annalium Iuliani meliorem restituendum a nobis sunt ad certamen vocati. Scripti autem sunt 30 annales abbreviati manu saeculi XIV, eorumque in margine tituli rubri positi sunt quot de Rubeis, nescio quam ob causam, omisit. Variis manibus tum in codice notae historicae usque ad annum 1602 scriptae sunt, quarum plerasque edidit de Rubeis in laudata appendice sub numeris X et XII, quas tamen a nostro fine alienas hoc loco iterum dare supersedemus. Sed revertamur ad annales maiores. 35

Dederat eos ut diximus de Rubeis, ita quidem ut quoad rectam verborum lectionem non sit quod dubitemus eum bene functum esse munere suo; contra

annorum series valde turbata est, quam codex autographus procul dubio rectam exhibuit, quum eam annales abbreviati ubique servant rectam. Nostrum ergo erat restituere pristinum ordinem; nec difficile videbatur, quum et annales abbreviati et numeri annorum ab auctoribus semper fidelissime adnotati ansam praeberent. Dederat annales hos de Rubeis, frustra codice autographo in tabulario capituli Civitatis quaesito, ex codice propria Antonii Belloni notarii Utinensis manu exarato. Videtur codex hic adhuc exstare in bibliotheca Palatina D. Marci Veneta. Nam v. cl. Valentinelli bibliothecae eius celeberrimae praefectus, qui in libro *Archiv für Kunde Oesterr. Geschichtsquellen* XVIII, 331—450 exhibet catalogum codicum manuscriptorum de rebus Foroiuliensibus in bibliotheca laudata servatorum, habet haec de duobus nostri operis codicibus p. 388: L. X, 132, c. 90—109; L. XIV, 46, c. 234—59—326 Iuliani Chronicon Foroiulense ex codice Antonii Belloni. Incipit: „Gregorius patriarcha Aquilegiensis, qui fuit de Montelongo venit Aquilegiam“, finit vero: Ludovicus de la Turre fecit minari funditus castrum Zucculae dominorum de Spellimbergo. Hucusque Passerinus seu quisquis fuit alius.“ — Cum primo confert fere in omnibus exemplum codicis secundi, cui praeit Belloni monitum: „Annales qua stili puritate Petrus Passerinus Utinensis tabellio contexit, eadem ad posteros transmittito, ne eos quicquam fallat eorum quae a maioribus in Foro Iulii gesta sunt. Antiquarium ipsum mihi amicissimum Romae quo profectus fuerat explorandae antiquitatis causa, sepultum in Ara Coeli marmor insculptum indicat. Ego autem, quod ad me attinet, si et aliorum forsitan occasionem tempus offerret, nil differam quin omnia posteris communicem. Vale Utini, X. Cal. Aug. 1538.“ Sed Petrus Passerinus nihil aliud egit, nisi ut annales Iuliani breviores contraheret et ab anno 1344 usque ad annum 1364 adderet notas historicas infra edendas. Et huius operis codex asservatur in bibliotheca S. Marci; sic enim laudatus Valentinelli habet l. c. p. 389: L. XIV. 46. c. 200—210—328. Compendium chronicae ms. Civitatis ab anno 1252 ad annum 1364 quae Passerina appellatur. Incipit: Gregorius patriarcha Aquileg. intravit 1252. Sub quo regnante impositus fuit primus lapis ad monasterium nominatum Cellae apud Civitatem Austriae. Iustus Fontaninius qui propria manu chronicon exscripsit titulum dedit: Compendium chronicae Petri Passerini Utinensis seu potius Iuliani praebendarii Civitatis; sed perperam, differt enim toto coelo ab epitome chronici Iuliani qua continentior est textus. Nullam igitur adesse causam cur annales nostros auctori Petro Passarino ascribamus, quis est qui non intelligat. Pro fundamento igitur editionis nostrae usi sumus editione Bernardi de Rubeis. Tum vero adhibuimus:

2) Editionem quam curavit Muratorius in collectione *Scriptorum rerum Italicarum* Tom. XXIV. pagg. 1191—1226. Acceperat enim annalium exemplum ab abbate Iosepho Binio vetustum sane multisque in locis exesum; cuius quidem viri benevolentia alterum nactus est exemplar ab humanissimo viro Laurentio del Torre capituli canonicorum Foroiuliensium sive Civitatis decano. Nec vidit secundum exemplum exhibere epitomen tantum, annales abbreviatis scilicet supra laudatos, sicque consarcinavit, ut ipse dicit, ex utriusque collatione non sine multo labore opusculum istud, Binianum potissimum sequens exemplum. Laurentium del Torre usum fuisse autographo necrologii ex verbis Muratorii (p. 1191) elucet: Binium monuit praelaudatus decanus del Torre in manuscripto codice capituli sui omnium vetustissimo sed corroso et lacunis foedato non una

manu historica isthaec monumenta fuisse conscripta. *Annales abbreviati quum nobis ex editione Rubiana praesto essent, operam navavimus ut resectis quae ex eis a Muratorio erant desumpta, reliquas partes Iuliano et Iohanni fratribus adscriberemus et ad corrigendum textum adhiberemus. Et non paucis locis profuit labor, quum permultae lacunae codicis Belloniani expletae sint hoc modo.* Omnes tamen lectionum varietates quorum numerus pro misera apographorum Muratorianorum conditione non est exiguus, indicare nobis fuisset oleum et operam perdere.

Ultimo loco dicendum est de auxilio quod praestitit v. cl. Bianchi qui in libro *Archiv für Kunde Oesterr. Geschichtsquellen XXI, p. 167 sqq., p. 377 sqq., XXII, p. 371 sqq., XXIV, p. 425 sqq., XXVI, p. 229 sqq.* ex uberrimis archivorum Utinensium copiis luci dedit res Foroiulienses per saeculum decimum tertium gestas. Praeter multa diplomata quorum haud contemnendum numerum in notis nostris subsequentibus ad illustrandas res relatas adhibitum invenies, ex codice, nescio ex quo, alligavit annalium nostrorum relationem, quam non esse longius perductam 15 valde est dolendum, dum eam ad emendandum textum persaepe adhibuimus.

Annales Iuliani et Iohannis in usum suum converterunt, ut supra dictum est, auctor annalium abbreviatorum et Petrus Passerinus, velim ut adda dictum Bellonum, qui vitas patriarcharum Aquilegiensium describens multarum rerum notitiam ex eis desumpsit. Edidit vitas has Muratorius SS. Rer. Ital. Tom. XVI, 25—70.

Scribebam Berolini die 5. Iunii a. 1863.

W. ARNDT.

1252. Gregorius patriarcha Aquilegiensis, qui fuit de Montelongo, venit Aquilegiam die 13. Ianuarii sub anno Domini 1252. 25

1259. Ecelinus de Romano^a captus¹ fuit anno Domini 1259. die quarto exeunte Septembri, qui comedere nolens septem diebus, in octavo mortuus fuit². 25

1260. *De poenitentibus nudis se verberantibus.* Anno Domini 1260.³ in festo sancti Andreae, venit primo domnus Asquinus decanus Aquilegiensis cum poenitentibus nudis se verberantibus Civitatem⁴, et statim Civitatenses incepterunt se etiam verberare ita quod infra octo dies fuerunt de Civitate se verberantes bene quinquaginta⁵ et per totum Foroiulii in civitatibus castris et villis idem factum est, et infra viginti dies. Initium huius verberationis dicitur fuisse Perosae⁶. Anno praedicto fuerunt omnes discordiae sedatae, et etiam inter domnum patriarcham et comitem Goriciae⁷, et in tantum quod innocentes et inculpabiles cum nocentibus et culpabilibus poenitentiam postulabant. Et tam in nocte quam in die per ecclesias circumeuntes et per terras, quibusdam velatis capitibus et personis, ne cognoscerentur, dorso et spatulis⁸ usque ad cingulum⁹ discoopertis, ubi se affligebant verberando ad effusionem sanguinis⁴, quibusdam vero in strabulis⁷ tantum, flentes et Dominum deprecantes, incedebant. Mulieres se in crepusculo in ecclesiis convenientes idem faciebant et quaedam occulte in domibus suis. 40

a) Roman 1. b) *Ann. abbr. habent secundum recensionem de Rubeis* circa 60, *secundum Muratorianam* circa quingenti sexaginta. c) singulum 1. d) ad effusionem des. 1.

1) prope Cassanum terram de Cremona, testante Nicolao Smerego. Murat. SS. VIII, 101. 2) Suncini. 3) Codices quibus usi sunt de Rubeis et Bianchi exhibent annum 1290, false quidem quum ex auctoris fontium relationibus constet, mirabilem hanc rem accidisse a. 1260. Facile erat errare, quod anno 1290, secunda vice flagellatores exstiterunt, ut nostris annalibus ipsis docemur. Ambigendum fortasse num ea quae hoc loco a verbis *Anno praedicto* usque in domibus suis referuntur ad annum 1260. an ad 1290. sint trahenda. Possis propter inimicitias inter comitem Goritiae et patriarcham quae constantissime post a. 1260. inter eos versabantur 45 praeferre annum 1290, velim tamen annum 1260, quum relatio de mulieribus se flagellantibus tum bis in uno eodemque anno 1290 legeretur. 4) Civitas, Civitas Austria, hodie Cividale. 4) Perugia, cf. Ann. Ianuenses, M. G. XVIII, 241. 5) Albertum II. 6) Spaula est costa, humerus, gall. *espaule*. 7) Strabulae sunt femoralis, vestis species qua crura teguntur. 50

Rex Carolus devicit et interfecit Manfredum principem Apuliae in Apulia⁸, et fuit maxima¹²⁶⁶
hominum strages anno 1266, die Veneris 3. exeunte Februario. Febr. 26.

Impositus fuit primus lapis monasterii domnarum Cellarum apud Civitatem Austriam¹²⁶⁷
per venerabiles patres, Albertum Concordiensem et . . . . . Petenensem episcopos anno Apr. 13.

5 Domini 1267. die decimo tertio intrante Aprili⁹.

Captus¹⁰ fuit venerabilis pater Gregorius patriarcha Aquilegiensis per nobilem virum Jul. 20.
Albertum comitem Goritiae apud Villam novam sub Rosacio¹¹ in aurora diei, dum erat in lecto,
et nudipes ductus fuit Goritiam¹² in uno roncino¹³ anno Domini 1267. die Mercurii,
12. exeunte Iulio; nullo alio capto praeter Iohannem Lucensem¹⁴ et paucis aliis vulneratis¹⁵.
10 Tunc subsequenter die 4. intrante Augusto instituti fuerunt in Foroiulio capitanei, domnus Aug. 4.
Albertus vicedominus episcopus Concordiensis et domnus Asquinus de Varmo.

Redemptio Gregorii patriarchae. Gregorius patriarcha Aquilegiensis anno 1267. die Aug. 27.
quinta exeunte Augusto exivit captivitatem dicti comitis Alberti Goritiae, et conductus fuit
Civitatem; procurato tamen per venerabilem patrem Wlatislaum archiepiscopum Salspur-
15 gensem cum ipso domno patriarcha, dum erat in captivitate, et cum Foroiuliensibus ex
parte una et cum dicto comite ex altera, quod fuit per partes compromissum in ipsum
archiepiscopum et domnum regem Bohemiae¹⁶ et postea confirmatum.

De interfectione domni Alberti episcopi Concordiensis vicedomini patriarchae. 1268. die 1268.
3. intrante Iulio mense ante tertiam apud montem Medeam¹⁷ interfectus fuit venerabilis Jul. 3.
20 pater Concordiensis episcopus, vicedominus reverendi patris Gregorii patriarchae, et qui-
dam alii cum eo per insidias ei impositas per fautores domni Alberti comitis Goritiae.

De exitu exercitus et de destructione pontis . . . . . Goritiam¹⁸. Dicto anno die Veneris Jul. 27.
5. exeunte Iulio, exivit Gregorius patriarcha Utino¹⁹ cum suo exercitu contra dictum comi-
tem. Et tunc die 12. Augusti destructus et dirutus fuit pons Isuntii¹⁹ prope Goritiam. Re- Aug. 12.
25 versus est die penultima Augusti Civitatem; facto iterum compromisso inter dictas partes. Aug. 30.

De Conradino devicto. 1268, die 22. Augusti in octava assumptionis²⁰ devicit rex Ca- Aug. 23.
rolus Conradinum, qui volebat regnum Apuliae.

De obitu Gregorii patriarchae²¹. 1269. die 8. intrante Septembri, hora sexta, in Civi- 1269.
tate Austria Gregorius patriarcha Aquilegiensis obiit in Domino, qui extitit patriarcha 17 Sept. 8.
30 annis, 10 mensibus et 16 diebus².

De electione domni ducis Carinthiae in capitaneum Foriulii²². Dicto anno die 14. in- Sept. 14.
trante Septembris, nobilis vir Uoldricus dux Carinthiae electus fuit per Foroiulienses in
capitaneum Foriulii. Qui eodem anno die 5. exeunte Octobri, mortuus est in Civitate Oct. 27.
Austria.

35 *De electione domni Philippi in patriarcham Aquilegiensem et eius cassatione.* 1269. . . . . 1269.

a) ex sequentibus apparet legendum esse pontis Isuntii prope Goritiam. b) Ann. abbr. recentiore manu addunt: Et iuxta
corpus sancti Paulini sepultus est, quae notitia ex chronico tertio patriarcharum Aquil. apud de Rubeis App. 12 desumpta
esse videtur.

8) prope Beneventum. 9) Ann. abbr. die tertio
40 Aprilis. 10) Die 3. Iul. in Austria Civitate pa-
triarcha et comes foedus inierant ad debellandos
Iustinopolitanos. V. Fontes rerum Austr. II. 1 p. 84—87.
11) Villanova, Rosazzo. 12) Görz. 13) Roncinus
est equus minor, equus gregarius, gall. *roncin*.
45 14) sc. episcopum. 15) Hac re fortasse motus
Raimundus patriarcha anno 1282. in synodo pro-
vinciali Aquileiae celebrata statuit quid sit agendum
si patriarcha caperetur. V. de Rub. p. 783. 16) i. e.
Ottocarum II. Compromisit enim comes in eosdem
50 arbitros die 25. Aug. atque pignoris loco tradidit
castra Goritiam et Carsperch. V. formam compro-
missionis in Font. rerum Austr. II, 1. p. 87—90;
v. quoque epistolam papae Clementis IV. ad regem
datam apud Martène et Durand Thea. II, 531, ubi
55 p. 330 et aliam eiusdem papae hac de re agentem
epistolam invenies. Venetos multum ad patriarcham
liberandum attulisse docet nos Andreas Dandulus,
lib. X. part. 41. apud Murat. 6S. XII, 375. Velim
ut addas compromissionem patriarchae nunc typis

expressam a clar. viro Ioh. Voigt in „Das urkund-
liche Formelbuch des königl. Notars Heinrichs Ita-
licus aus der Zeit der Könige Ottokar II. und Wenzel
von Böhmen,“ Archiv. f. Kunde Oesterr. Geschichtsq.
XXIX. p. 114, ubi etiam compromissio Alberti co-
mitis exhibetur. Pacis instrumentum eod. loc. p. 112
legitur. 17) a Goritia ad occidentem, non multum
a flumine Isonzo. 18) hodie Udine. 19) Isonzo
fluv. 20) Devictus fuit Conradinus die Iov. 23. Aug.
21) Testamentum condidit die 31. Aug. in Civitate
Austriae. V. Archiv für Kunde Oesterr. Geschichtsq.
XXII, 378. 22) Capitaneus eligebatur post mortem
patriarchae, munere fungebatur usque ad adventum
novi patriarchae in Foroiulium. Videas de hac re
tabulam anno 1301. ab Henrico comite Goritiae
datam, apud de Rubeis p. 807 sq. ubi leguntur haec:
*Item quod intendimus, quod dictum officium (sc. capi-
tanei) finiatur, quamcito patriarcha intrabit terram
Foriulii per se vel suum icarium.* V. quoque infra
ad annum 1315. *De confirmatione domni Henrici
comitis Goritiae in capitaneum.*

1269. ^{Sept. 23.} exeunte Septembri, dominus Philippus, frater dicti ducis Carinthiae, olim archiepiscopus Salburgensis²³, electus fuit in patriarcham Aquilegiensem. Sed privatus fuit per summum pontificem Gregorium X. et curiam Romanam eo quod electio patriarchalis fuerat ante dictam electionem per Romanam curiam interdicta. Qui cum, apostolica sede vacante, non confirmaretur, receptus fuit salvo iure electionis patriarchalis in capitaneum Foroiulii,⁵ et tunc die Iovis, in festo sancti Gervasii equitavit cum exercitu super domnum Artuicum de Castello, fautorem comitis Goritiae nomine Alberti, comburendo et runcando²⁴ bona sua ad burgum Castellii²⁵.
- Jul. 4. *De grandi tempestate.* 1270. in festo sancti Uodolrici die 4. . . . . cecidit in Civitate Austria et circa Civitatem grando grossior ovis gallinaceis multo; quae fructus terrae et arbores atque frondes . . . . . et cortices abstulit^a; volatilia et etiam quadrupedia quae reperit extra domos interfecit; et etiam homines ut ferebatur.
1272. ^{Febr. 24.} *De captione Civitatis per Federicum de Pinzano*²⁶. 1272. in vigilia sancti Matthiae die bissexiti 5. exeunte Februario²⁷, Federicus de Pinzano, qui tunc vicarius erat domni Philippi capitanei suprascripti in Foroiulii, furtive tamen circa horam tertiam, iam dicta missa in¹⁵ maiori ecclesia, armata manu intravit^b Civitatem Austriam, dominis Iohanne et Uodolrico fratribus de Portis ipsum introducentibus fraudulenter et quasi pacifice tanquam amicum Civitatis, eis dicentibus publice quod non veniebant causa mali; cepit Civitatem cum illis de Prata et Purcilleis et Villalta, ubi multorum abstulit bona: quosdam Utinum, quosdam alio ad suum beneplacitum transmittendo et quosdam captivando: Carluicum Civitatis²⁰ tensem, et unum de Prata^c decapitando: Sophiam Florettae comburendo et volendo etiam^d alios decapitare; imposito eis, quod terram dare vellent forensibus. In captione terrae nullus vulneratus fuit nec percussus²⁸. 1272. die dominico 8. intrante Maio, in aurora, captus fuit burgus pontis Civitatis per Foroiulienses fideles ecclesiae Aquilegiensi et quosdam Theotonicos domni regis Bohemiae, invidentes Federico de Pinzano, sicut dictum fuit,²⁵ quia nullo defendente vel laeso intraverunt. Eodem die supervenit nobilis vir Uolricus Durnolz, capitaneus regis Bohemiae cum exercitu magno hora vespertina et obsederunt Civitatem. Item eodem die cum burgus pontis captus fuit, dictus Federicus de Pinzano fecit comburi burgum sancti Petri et burgum sancti Silvestri et in nocte subsequenti dirui pontem lapideum burgi sancti Petri. Die vero sabbati sequenti Civitas data fuit dicto capitaneo et³⁰ claves Civitatis ei assignatae fuerunt in ecclesia sancti Stephani per domnum Detalmum de Villalta, qui fautor domni Federici erat in Civitate et per quosdam Civitatisenses.

a) *Annales abbreviati his verbis hanc sententiam dant:* — quae fructus terrae, arborum, atque frondes cum plantis et corticibus abstulit. b) intravit l. c) de Prata des. l, habent *Annal abbr.* d) in l.

23) i. e. Salzburgensis. 24) A terra herbas diu innatas vel arbores evellere. PAPIAS. 25) Castello prope Reifemberg. 26) Foedus enim ierant (apud de Rubeis p. 762) Civitatisenses anno 1270. die 1. Maii cum Ottacaro II. rege Bohemiae, qui post mortem Ulrici ducis Carinthiae huius terram sibi vendicavit secundum pactum cum eo initum. V. Frölich Archontol. Carinth. I, 71. Sed Philippus frater Ulrici, heres erat legitimus. 27) Dies bissexitus est dies 6. exeunte Febr. 28) V. Archiv f. K. Oest. G. XXII. p. 390, ubi pactum inter Federicum de Pinzano et Civitatisenses initum invenies. Liceat inde hoc loco repetere illud: 1272. Febr. 27. In Civitate Austriae. Henricus de Portis et Boyanus potestates, nec non consilium et commune Civitatis Austriae iurant sequi manum nobilis viri domni Federici de Pinzano vicarii terrae Foroiulii generalis tanquam sui rectoris et capitanei usque ad adventum domni patriarchae Aquileiensis, qui rationaliter ipsi ecclesiae per curiam Romanam erit datus. Iurant insuper astare ipsi domno Federico et nobilibus viris dominis Iohanni et Vezzelletto de Prata, Artuico de Porcileis, Morando de Fossalta, Ludovico, Detalmo et Henrico fratribus de Villalta et Francisco de Fontebono pro viribus et pro posse usque ad adventum

domni patriarchae, ad honorem et bonum statum ecclesiae Aquileiensis ipsos iurare, defendere et manutene- 35
re contra quoscumque eos offendere volentes, praeter quam contra Aquileiensem ecclesiam et commune Paduae. Statutum tamen fuit quod supradicti Henricus et Boyanus officium regiae potestariae habentes, usque ad venturum festum sancti Georgii illud exerceant quidem, sed nihil faciant in dicto regimine sine consensu et voluntate et consilio praedicti domni Federici, aut sui commissarii, et quod ante dictum festum sancti Georgii commune Civitatis eligat alios 40
potestates, qui in regimine terrae iurabunt facere omnia de consilio dicti domni Federici, sub poena duorum millium marcharum. His peractis praefatus dominus Federicus, sicut rector et capitaneus, iuravit capitanariam et regimen praedictum usque ad adventum domni patriarchae, et memorati domni de Prata, de Porcileis, de Fossalta, de Villalta, de Strassolt et de Fontebono iuraverunt iurare defendere et manutene- 50
re dictum commune Civitatis Austriae contra omnes homines in rebus et personis, et in ipsam terram nullam gentem introducere vel mittere contrariam Aquileiensi ecclesiae et communi praedicto sub poena dictarum duorum millium marcharum. 55

De fulgure. 1272. in vigilia sancti Iohannis de Iunio percussit fulgur in quodam monte apud Isuncium, ita quod mons ardens pluribus diebus emisit fumum cotidie ad quantitatem domus ardentis. 1272. Jun. 23.

De adventu patriarchae Raymundi. 1273. die 11. exeunte Decembri factus est^a per Alexandrum papam et curiam Romanam venerabilis pater Raymundus Mediolanensis episcopus Cumanus patriarcha Aquilegiensis; venit autem in Foriumiuli videlicet Sacilum²⁹ anno 1274. die Iovis 2. intrante Augusto; die Veneris apud Sanctum Uoldricum³⁰; die sabbati Utinum, ubi stetit tredecim diebus; die autem Veneris 17. intrante Augusto venit Civitatem; die tunc sabbati crastino compromisit³¹ cum domno Alberto comite Goritiae patriarcha in nepotem suum potestatem Paduanorum³², et comes in domnum Ulricum de Tauvers^b et communiter in domnum Girardum filium domni Biaquini^c de Camino de omnibus quaestionibus quae erant inter eos, ita quod infra decem dies sententiae deberent, vel communiter, vel maior pars ipsorum arbitratorum. Et sic patriarcha et comes pro^d se et amicis eorum facti sunt amici. Et interim sic procuratum fuit quod partes dimiserunt arbitros absolutos. Et comes praecise exposuit se et iuravit³³ stare praecceptis domni patriarchae et tractare per dictos arbitros et alios de compositione et concordia et pace inter patriarcham et comitem. Dicto patriarcha petente Cormons³⁴ a comite^e, qui erat in camera patriarchali in Civitate super his et praecipiente quod sibi daret Cormons; comes quasi ad habendum consilium latenter exivit et sine licentia occulte cum paucis exiens Civitatem, recessit: et facti sunt inimici ut prius, non obstante iuramento et quibusdam securitatibus super hoc praestitis³⁵. 1273. Dec. 21. 1274. Aug. 2. Aug. 3. 4. Aug. 17. Aug. 18.

Mutatio monetae. Anno Domini 1274. die Lunae 5. exeunte Novembri, incepit currere nova moneta, mutata per venerabilem patrem domnum Raymundum patriarcham Aquilegiensem. 1274. Nov. 26.

*De compositione domni patriarchae Raymundi cum comite et Iustinopolitanis*³⁶. Item facta fuit compositio sub certis articulis et pactis in domnum Raymundum patriarcham Aquilegiensem ex parte una, et nobilem virum domnum Albertum comitem Goritiae et Iustinopolitanos et eorum fautores ex altera, anno Domini 1275. die 4. exeunte Februario in Civitate Austria in palatio patriarchali³⁷. 1275. Febr. 25.

*De inundatione aquarum Natissae*³⁸. Anno Domini 1276. die 11. intrante Septembri fuit Natissa ita magnus, quod fuit extra ripam usque ad murum cimiterii Sancti Petri^f et 1276. Sept. 11.

a) addidi. b) Ulr. de Tauvers desunt 1, supplevi secundum recensionem Iosephi Bianchi, v. Archiv f. Kunde Oesterr. Geschichtsquellen XXII, 392. Annales abbrev. habent domnum de Turis; v. not. 31. c) sic Ios. Bianchi, Biaqui 1. d) sic Bianchi, per 1. e) Cormons comiti 1. f) de porta Bressana addunt Ann. abbr.

29) Sacile. 30) S. Odorico. 31) Formam conventionis legas in Archiv f. K. Oesterr. Geschichtsq. XXII, 397 sq. ubi inter caetera haec invenies: *Unde datis securitatibus et praestitis iuramentis domnus patriarcha elegit domnum Gothofredum de la Turre potestatem Paduae, domnus comes elegit domnum Wolricum de Tawres, et hi duo communiter elegerunt domnum Gerardum de Camino, qui super universis quaestionibus et controversiis, quae inter illos vertebantur, potestatem habeant arbitrandi et sententiandi et quidquid per ipsos intra decem dies arbitratum et sententiatum fuerit patriarcha et comes firmum habebunt et ratum, sub poena duorum millium marcharum. His peractis domnus Raymundus patriarcha de consilio dictorum domnorum Gothofredi potestatis Paduae et Wolrici de Tawres praecepit domno comiti praesenti, et mandata recipienti quod sub debito iuramenti usque ad diem crastinum dominicum det sibi in scriptis nomina illorum omnium qui fuerunt secum aut in suo servitio in captione domni Gregorii patriarchae, et in damnis et offensionibus eidem illatis et ecclesiae Aquileiensi.* Die 19. Augusti „domnus Iacobus de Ragonea pro parte domni Alberti comitis Goritiae, praesentibus pluribus testibus in Civitate Austriae dedit domno Raymundo patriarchae quandam scedulam in qua scripta erant nomina illorum

qui in servitio dicti domni comitis aut secum fuerunt in captione domni Gregorii patriarchae, et in qua damna praecipua recensebantur quae illata fuerunt ecclesiae Aquileiensi per comitem Goritiae et suos amicos et servitores“. V. eod. loc. p. 399. 32) Gothofredum de la Turre, Mediolanensem. 33) fortasse die 25. Aug.; vid. Archiv für Kunde Oesterr. Geschichtsq. XXII, 400. 34) Cormons vel Cormonso non multum a Goritia ad occidentem. 35) V. de Rubeis p. 767, ubi exhibentur litterae patriarchae Raymundi, quibus indicatur pacem initam esse cum comite Alberto ad instantiam nuntiorum Ottocari regis, videlicet fratris Conradi praepositoris domus S. Mariae Theutonicorum per Austriam et Styriam generalis, et magistri Henrici de Werden praepositi. Datae sunt litterae die 2. Octobr. in castris apud Manzanum. 36) Iustinopolis hodie est Capo d'Istria. 37) I. Valentinelli in catalogo codicum manuscriptorum de rebus Foroiliensibus ex bibliotheca Palatina ad D. Marci Venetiarum (Archiv f. Kunde Oesterr. Geschichtsq. XVIII, 371) sic habet: LXIV, 101, n. 7—187. *Pax composita inter Raimundum a Turre patriarcham Aquil. et Albertum comitem Goritiae. Civitatis Austriae 3. Febr. 1275. Doc. or.* 38) Natissone fluv.

1276. etiam ascendit per ipsum murum et destruxit plures domos ab inferiori^a via versus Natissam existentes, deferendo quidquid invenit. Destruxit omnia molendina et portam et⁵
 Sept. 11. murum pusternulae³⁹ factum in defensionem civitatis; ad pontem ascendit usque ad supremum gradum et tamen de summitate maioris saxi pedis pontis Civitatis remansit aliquantum, quod aqua non transcendit.
- Nov. *De caristia.* Anno Domini 1276. in Novembri vendebatur sextarius frumenti 30 denariis et etiam plus; milium 22 denariis, surcum^{b, 40} 14 et etiam 16 denariis. Item die sabbati
 1277. penultima Ianuarii vendebatur frumentum 36 denariis, et tantum siligo⁴¹ et plus, milium^c
 Jan. 30. 24 et 27, surcum 28 denariis. Item ascendit frumentum ad 50 denarios, milium ad 40,
 Mart. 6. surcum etiam ad 37 et plus. In principio Martii, die sabbati sexto intrante Martio finaliter¹⁰
 positum fuit frumentum pro 40 denariis, et siligo et faba pro 36, milium pro 28, surcum
 pro 24 denariis, in manu solvendo.
- Febr. 12. *De mansionariis Civitatis pro animabus mansiariorum.* 1277. die Veneris ante Invocavit, scilicet 12. intrante Februario, in capitulo Civitatis canonicis cum decano generaliter congregatis, communiter et generaliter per eos indultum et constitutum fuit quod ex tunc¹⁵
 praebenda cuiuslibet mansionarii primo anno post illius decessum pro anima ipsius cederet capitulo Civitatis ad emendam proprietatem pro animo eius, praesentibus in eius anniversario more solito.
- Mart. 7. *De mutatione monetae*⁴². 1277. indictione 5, die 7. intrante Martio mutata est moneta, quae habebat patriarchae imaginem interius, et turrim exterius, quae valuerat 14 Veronenses,²⁰
 in monetam valentem seu positam 16 Veronenses, habentem interius imaginem sanctae
 Apr. 7. Mariae cum filio et exterius Aquilegia. Item eodem anno die septimo intrante Aprili fuit proclamatum ex parte patriarchae quod ex tunc daretur tantum pro 14 Veronensibus et illa
 nova quae tunc currebat, differens a priori in duabus crucibus parvulis interius et exterius.
De partu^d fontis apud solarium. Anno Domini 1277. die septimo intrante Aprili in-²⁵
 ceptum fuit fodere et construere fontem apud domum communis primo.
- Mai. 27. *De statuto debitorum.* Anno Domini 1277. indictione 5, die Iovis 5. exeunte Maio, in Civitate Austria in palatio patriarchali in generali colloquio domni Raymundi patriarchae Aquilegiensis cum praelatis, liberis, diocesanis^e et nunciis contractum statutum et ordinatum fuit: quod quodcumque debitum non requireretur infra quindecim annos, ex tunc peti non³⁰
 possit et debitor tunc absolutus existat^f.
- Iun. 9. *De pace inter dominum patriarcham Raymundum et nobilem comitem Goritiae Albertum*⁴³. Anno Domini 1277. indictione 5, die Mercurii 9. intrante Iunio, in Civitate Austria in palatio patriarchali fuit per dominos Walterobertoldum de Spengimbergh, Iohannem de Zuccula patriarchae, Ugonem de Duino et Henricum de Pisino, comitis Alberti arbitros pronunciata³⁵
 arbitrando inter eos firma pax et concordia perpetua.
- Sept. 11. *Quomodo Raymundus patriarcha iit ad imperatorem.* 1277. die sabbati 11. intrante Septembri arripuit Raymundus patriarcha Aquilegiensis iter accedendi ad illustrem regem
 Sept. 12. Romanorum Rodolphum in Carinthia, exiens de Civitate et vadens Utinum ad colloquium
 Nov. 9. die tunc crastina habendum ibidem. Reversus est in Utinum die 9. intrante Novembri⁴⁴.⁴⁰
 Nov. 15. Notandum quod die Lunae proximo subsequenti fecit dominus patriarcha sententialiter
⁴⁵ amputari Norando notario de Faganea manum in Faganea⁴⁵, eo quod, ut ipse Norandus confessus est sine tortura, se ad petitionem domni Rantulfi de Villalta ex parte domni Federici de Cavriaco, domni Rantulfi et fratrum de Villalta, Mathiussii de Glemona et domnorum de Tricano, sub sigillo illorum de Villalta scripsisse quasdam litteras quae mittebantur per⁴⁵
 quemdam nuncium Lombardum, qui cum litteris captus fuit et confessus, domno archiepiscopo Mediolanensi⁴⁶, qui erat inimicus dicti domni patriarchae, notificando ei, qua die

a. sic Bianchi, interiori l. b. XXII. De Surcum l. c) siligo, et plus Surcum l. d) parte l. e) deest l; dies mansi Bianchi. f) tunc abs. ex. des. l; tunc deest Bianchio.

39) Pusternula est posterior porta, italice *postierla*.
 40) frugis genus, targus, Indicum frumentum. 41) genus tritici. 42) v. F. Schweitzer Serie delle monete e medaglie d'Aquilegia e di Venezia. Trieste 1848. p. 22. 43) Die 13. Maii Raymundus patriarcha et Ugo de Duino nuntius Alberti comitis Goritiae arbitros elegerant qui de pace consulerent.

Instrumentum hac de re compositum legas in Archiv f. Kunde Oesterr. Geschichtsq. XXIV, p. 429.
 44) Rodolphum regem hoc anno fuisse in Carinthia negant fontes. Per totum annum usque ad diem 4. Nov. Wienae erat, die 11. Nov. Heimburgi.
 45) Fagagna, ab Utino ad occidentem. 46) Ottoni 55 Vicecomiti.

idem patriarcha arrepturus erat iter eundi ad imperatorem Rodolphum; et quod dominus comes Albertus Goriciae, quidam liberi et ministeriales de Foroiulii mittere intendebant suos ambasiatores ad dictum imperatorem contra dictum patriarcham; et exhortabatur eundem archiepiscopum, quod mitteret illuc etiam suos ambasatores contra eundem patriarcham.

*De captione castri Tulmini*⁴⁷. Anno Domini 1278. die Martis, 5. intrante Aprili, circa meridiem acceptum seu captum fuit castrum Tulmini sub hac forma. Tres erant custodes in castro, unus quorum infirmabatur. Et quatuor cum saccis intus ferentes arma occulte, ascenderunt quasi vellent emere bladum⁴⁸ et exportare quod vendebatur. Et cum venissent ad portam castri et invento ibi solo custode illum eiecerunt de porta, et clausa porta alio custode superveniente et volente defendere locum occiderunt eum; et sic obtinuerunt castrum.

De rege Ottacro Bohemiae interfecto. Anno Domini 1278. indictione 6, die Veneris, 6. exeunte Augusto, interfectus fuit illustris vir dominus Ottacrus rex Bohemiae a suis⁴⁹ in exercitu seu conflictu, qui fuit inter ipsum ex parte una^b et illustrem regem Romanorum domnum Rodolphum ex alia, nondum coronatum a domno papa in imperatorem.

*De terrae motu*⁵⁰. Anno Domini 1279. die septimo exeunte Aprili, in festo sancti Georgii, sero in crepusculo semel et iterum circa mediam noctem hora matutinali fratrum fuit terrae motus tantum, quod quaedam castra ceciderunt et mortui sunt qui intus fuerunt.

De mutatione monetae. Anno Domini 1281. die octavo intrante Iunio mutata fuit moneta in Foroiulio, ita quod ex tunc nova tantum cucurrit.

De impositione lapidis ecclesiae sancti Sylvestri. Anno Domini 1282. die 8. exeunte Maio impositus est primus lapis ecclesiae sancti Sylvestri aedificandae in terra quae diruta fuerat per dominos Iohannem et Uodolricum fratres de Portis⁵¹ et eorum fautores; et fuit impositus per fratrem Fulcherum episcopum Concordiensem licentia domni Raymundi patriarchae.

Quando primo venit aqua fontis in curiam patriarchalem et apud solarium. Anno Domini 1282. die tertio exeunte Augusto scilicet in nocte praecedenti venit primo aqua fontis Civitatis apud solarium et in curia domni patriarchae.

*De verra Istriae per dominum Raymundum patriarcham, comitem Goritiae et Foroiulienses et alios*⁵². Anno Domini 1283. in principio Martii incepit dominus Raymundus patriarcha Aquilegiensis cum domno Alberto comite, Tergestinis et Muglensibus⁵³ impugnare Iustinopolitanos et Venetos verra, quia Veneti detinebant Iustinopolim at alias terras Istriae et iura spectantia ad ecclesiam Aquileiensem^c. Et ex tunc fuerunt clausi portus Venetis per dominum patriarcham in suo districtu, et per Paduanos et Tarvisinos in suis. Item eodem anno die 11. intrante Iulio, in Civitate Austria in palatio patriarchali in colloquio generali per dominum Raymundum patriarcham, praelatos, liberos, ministeriales et communitates Foroiulii electi fuerunt viginti quatuor, videlicet sex pro clero, sex pro liberis, sex pro ministerialibus et sex pro communitatibus, ut quidquid per illos tractaretur et mandaretur super facto dictae verra et pacis attenderetur et observaretur. Qui ordinarunt die tunc crastina quod pro verra faciendae et defensione et honore ac bono statu ecclesiae Aquilegiensis, et fautorum eius de quolibet manso omnium indifferenter solvi deberent 20 solidi Veronenses. Quod postea stabilitum fuit et solutum^f. *De trequis*. Quae verra concordata fuit anno Domini 1285, et pronunciatum in Civitate die 11. Martii seu proclamatum quod omnes irent secure Venetias et quo vellent.

De transmutatione fratrum Minorum in Civitate. Anno Domini 1284, indictione 12, die Iovis, 13.⁵⁴ intrante Ianuario, in octava epiphaniae, quidam fratres Minores circa sex vel

a) O. 1. b) una deest 1. c) sic 2 et Ann. abbrev.; 1278. 1. d) eccl. deest 1. e) et iura — Aquil. des. 1. Bianchi pro iura habet circa. f) statutum Bianchi.

50 47) Tulmino vel Tolmein ad Isonzo fluv. 48) frumentum. 49) Num a suis ipsius militibus occisus sit valde est ambigendum, quum ceteri fontes tradant eum occisum esse ab Australibus, Ottocarus tantum (Pez III, 154) nomina eorum silentio praeterire velit: *Die sach ist so haimleich, Das sy mir nicht fugt ze sprechen*. 50) V. Ottocarum de Horneck (l. c. p. 175), qui hoc ad annum 1280. refert 51) anno 1272; v. supra p. 198. 52) V. Ottocarum (Pez III, 302 sq.), qui tamen bella a. 1283 et 1289. gesta confundit. 53) Muglia hodie Muggia, a Tergeste meridiem versus. 54) Dies 13. Ian. dies Veneris erat; epiphania erat dies 6. Ian., et dies Veneris quidem. Ann. abbr. habent: *die Iovis exeunte Ian.*

1284. plures convenerunt Civitatem qui morabantur extra Civitatem apud ecclesiam sancti Fran-
 Jan. 13. cisci. Venerunt circa horam vespertinam, imo post, et ante crepusculum primo ad habi-
 tandum in domo et curia domni Uodolrici Cadubrini praepositi Sancti Petri de Carnea; quam
 emerant ab eo priorissa Sandrina et sorores sancti Petri quondam de Poloneto, habitantes
 apud Sanctum Panthaleonem. Pro qua domo et curia et etiam non pauca pecunia per ipsas
 sorores dictis fratribus persolvenda, eadem priorissa et sorores emerunt pro se ad habi-
 tandum locum dictorum fratrum, ubi ipsi morabantur apud Sanctum Franciscum iuxta Civi-
 tatem, cum ecclesia claustris aedificiis viridario et pertinentiis suis integre in eodem loco.
 Et haec facta sunt consensu et auctoritate venerabilis patris domni Raymundi patriarchae
 Aquilegiensis. 10
- Jan. 4. De receptione habitus sanctae Clarae, consecratione et inclusione dictarum sororum.
 Anno Domini 1284, indictione 12, die quarto intrante Iunio, in octava pentecostes, prae-
 sentibus venerabilibus patribus domnis, fratre Fulchero de Zuccula episcopo Concordiensi,
 domno Ulvino de Civitate episcopo Tergestino, et domno Wernardo episcopo Petenensi
 et aliis quam pluribus, reverendus pater domnus Raymundus Dei gratia patriarcha Aquile-
 legiensis dedit habitum regulae sanctae Clarae primo priorissae Sandrinae^b et aliis sororibus
 olim de Poloneto, et consecravit easdem; videlicet priorissam Sandrinam, Florendam^c,
 Aldam, Saldam, Reginam, Adeleytam, Catherinam, Agnetem, Perinam^d, Benvenutam,
 Hilicuzam filiam Glirissuti, Bernardinam; et easdem primo inclusit ibi. 15
- Jan. 28⁷ De castro aedificato per Venetos apud Marzillanum in aqua marina. Anno Domini 1284, 20
 29⁷ indictione 12, die tertio vel quarto exeunte Iunio, venerunt Veneti primo ad aedificandum
 55 unum castrum apud Duinum⁵⁵ iuxta Marzillanum⁵⁶ et Sanctum Iohannem⁵⁷, in mari, longe
 a terra plus iactu machinae vel ballistae.
- Oct. 6. De morte Rubei seneschalchi⁵⁸ domni patriarchae. Die sabbati, 6. intrante Octobri, inter-
 fectus fuit seneschalchus reverendi patris domni Raymundi patriarchae Aquilegiensis per
 Reynardum, Varnerum filios domni Francisci de Orzano, et Iacobum et forte alios Civi-
 tates. Quare dirutae fuerunt domus dicti Iacobi filii Merquanducii^f de ultra pontem, et
 locus sive terra Civitatis per dictum patriarcham fuit supposita ecclesiastico interdicto
 Oct. 19. die Iovis, 19. Octobris, usque ad ultimum diem eiusdem mensis; quod suspendit ab hora
 tertia usque ad beneplacitum suum; eo quod domnus patriarcha dicebat, eum fuisse cle-
 ricum et vicarium, non plebanum; et propter hoc terram ubi interfectus fuit, esse debere
 suppositam ecclesiastico interdicto secundum cuiusdam suae constitutionis tenorem, editae
 Aquilegiae in sua synodo generali⁵⁹. 30
1285. De ingressu Praedicatorum ad habitandum in Utino. Anno Domini 1285, indictione 13,
 Mai. 31. die ultimo exeunte Maio, ingressi sunt primo in Utinum fratres Praedicatores ad habitandum
 35 ibidem et primo celebraverunt publice in eorum loco missam. Lapis autem primus eccle-
 siae aedificandae impositus fuit ultimo die Maii⁶⁰.
- Aug. 13. De salesatura⁶¹ viarum civitatis. Anno Domini 1285. die Lunae, 13. intrante Augusto,
 incepit commune Civitatis facere salesari sive facere aptari vias Civitatis, incipiendo a
 porta pontis cum dacio⁶² civitatis. 40
- Nov. 1. De militia domni Iohannis de Zuccula. Anno Domini 1285. in festo omnium sanctorum
 domnus Iohannes de Zuccula cum Francisco de Orzono facti sunt milites per domnum Al-
 bertum^g comitem Goritiae apud Civitatem in prato iuxta Stinirvellam, domno Raymundo
 patriarcha Aquilegiensi nolente facere eos milites: eo quod fecerat Franciscum praedictum

a) d. . . . . ep. 1. b) Sardinae 1. c) Floren. 1. d) Perinam deest 1; Petris 2. e) de deest 1. f) Mar- 45
 quardusii Bianchi. Albretum 1.

55) ad gulfum Tergestinum situm, hodie Duino vel
 Trbein. 56) M^{ns} Marzelina. 57) S. Giovanni.
 58) seneschalchi. 59) Anno 1282. habita synodus
 sic (de Rubeis p. 787): At si clericus alius, aut per-
 sona ecclesiastica praedictae civitatis, diocesis vel
 provinciae captus vel interfectus fuerit, vel captus
 in carcere forsitan expiraverit; sacrilegus seu sacri-
 legi et eorum complices per omnes ecclesias civitatis
 et diocesis, in qua sacrilegium perpetratum extiterit,
 singulis diebus dominicis et festivis, pulsatis campanis
 et candelis accensis, excommunicati publice de-
 nuncientur. Civitas quoque seu locus et tota par-
 rochia, ubi tale sacrilegium, sive capiendo sive deti-
 nendo, aut ducendo vel interficiendo fuerit perpe-
 tratum, interdico ecclesiastico sit subiecta. 60) Hinc 50
 in capitulo conventus Praedicatorum S. Petri mar-
 tiris de Utino super parietem legebatur: Solemni
 per religiosos Praedicatorum viros sacrificio peracto,
 huius sacri templi coepta sunt iaci fundamenta anno
 MCCLXXXV. pridie Kalendas Iunii, BIANCHI l. c. 55
 p. 456. 61) v. Ann. Mant. supra p. 21. 62) Da-
 cium est tributum, vectigal, gall. dace

denunciari excommunicatum occasione mortis soneschalchi sui qui interfectus fuerat in 1285. Civitate, ut supra. Cui militiae interfuerunt Virsingensis⁶³, Feltrensis⁶⁴ et Concordiensis⁶⁵ episcopi, et Albertus comes Goritiae, Girardus de Camino, de Prata, de Porciliis, Castello, Spengimberch⁶⁶, Villalta, Glemona, Pramperch, Cucanea, Utino et alii domini fere de castris 5 Foroiulii universis et etiam Theotonici quam plures. Quae curia duravit octo diebus. Burgenses^a et curiales interfuerunt bene quingenti.

De electione praebendariorum Petri de Orsaria et Niculussii Civitatis. Anno Domini 1286. 1286, indictione 14, die Lunae, secundo intrante Septembri in capitulo maioris ecclesiae sanctae Mariae Civitatis Austriae per domnos, Bernardum decanum et alios canonicos Civitatisenses, tunc ibidem vocatos et congregatos solito more, primo sunt electi sive creati 10 Petrus de Orsaria nepos domni Martini dicti Castroni^b et Niculussius filius quondam Meynarducci de Civitate in praebendarios secundum ordinationem cuiusdam magistri Pizoli canonici Civitatisensis, ad dicendum singulis diebus horas beatae Mariae in ecclesia maiori Civitatisensi apud aram. Videlicet quod vespere dicere debeant dum vespere pulsantur ad 15 vespere communes dominorum; et post matutinas dominorum, sive communes immediato dicere debeant de beata Maria matutinas, primam, tertiam, sextam et nonam. Qui magister Pizolus in suo testamento ordinavit et statuit de bonis suis emi redditus trium marcharum ad usum curiae praebendariis supradictis. Qui praebendarii illas praebendas habere debeant usque ad 20. seu 26. sive usque ad 27. annos^c suae aetatis a nativitate ipsorum et non 20 ulterius; quae tunc aliis conferantur sub dicta conditione et forma, et insuper tali conditione, quod si non facerent et non dicerent ut deberent, seu vitam ducerent inhonestam, decanus et capitulum ipsos privare valeant praebendis praefatis et aliis ad hoc idoneis illas conferre. Item quod mansi seu possessiones reddituum dictarum praebendarum esse debeant sub protectione et regimine capituli et specialiter in officio clavigeri capituli; qui 25 redditus memoratos debitis et congruis temporibus conduci faciat in claustrum canonicorum; et ibidem illos dictis praebendariis per illos, qui eosdem redditus solvere debuerunt, assignari faciat et persolvi.

De mutatione monetae. Anno Domini 1287, indictione 15, die Lunae, decimo intrante 1287. Martio, in Civitate Austria fuit ex praecepto reverendi patris, domni Raymundi patriarchae Martio. 10 Aquilegiensis, voce praeconis publice proclamatum, quod moneta, quae publice pro nova currebat, deberet dari et accipi pro nova usque ad diem Iovis vicesimum intrante Martio et Mart. 20. ex tunc pro antiqua tantum.

De exercitu in Istria contra Iustinopolitanos. Die dominico, praedicto anno, 8. intrante Jun. 8. Junio, ivit venerabilis patriarcha Raymundus a Civitate ad Montemfalconem⁶⁷, ubi eodem 35 die convenit ad eum maxima multitudo militum, equitum et peditum, de toto Foroiulii, Carnea et Cadubrio, ita quod a decem et octo annis supra usque ad septuagesimum annum omnes praescripti fuerunt praeter servos et homines ministerii. Et de Civitate, Utino, Glemona⁶⁸ et aliis burgis sex homines de scriptis praescriptae aetatis miserunt unum peditem, de villis vero decem miserunt unum peditem ad dictum exercitum. Convenit etiam 40 ad dictum exercitum domnus comes Goritiae cum sua gente et omnes fautores domni patriarchae et domni comitis de Istria et Slavonia⁶⁹; et domnus Meynardus⁷⁰ dux Carinthiae et comes Tyrolensis misit in auxilium domni comitis Goritiae fratris sui et ecclesiae Aquilegiensis venerabilem patrem domnum episcopum ..... cum multitudine maxima militum, equitum et peditum. Praedictus exercitus roncavit et destruxit vineas Iustinopolitanorum et eorum labores et subsequenter obsedit castrum Mucon, et cum non possent 45 illud habere, illo relicto, reversi sunt. Et pervenit exercitus ad Montemfalconem die Lunae, in vigilia beatae Mariae Magdalene, scilicet undecimo exeunte Iulio. Jul. 21.

De domno Brisa episcopo Tergestino⁷¹. Anno Domini 1287. die sabbati, 12. exeunte Apr. 19. Aprili, fuit domnus Brisa de Top, canonicus Civitatisensis, confirmatus in episcopum Tergestinum per venerabilem patrem domnum Raymundum patriarcham Aquilegiensem. 50

a) deest 1. b) deest 1. c) debeant de viginti usque ad viginti septem annos Bianchi.

63) Emicho ep. Frisingensis. 64) Algerius Villalta. 71) Iam anno 1285. die 14. Iul. capitulum Tergestinum eidem denuntiaverat eum esse electum episcopum. V. Archiv für Kunde Oesterr. Geschichtsq. 55 Utino ad septentr. 69) Slavonien. 70) IV. XXIV. p. 457.

1287. *De captione Marani per Venetos.* Anno 1287. die Mercurii, 13. exeunte Iunio, captum
 Iun. 18. fuit Maranum⁷² per Venetos, die autem septimo intrante Iulio subsequenter relictum et
 Iul. 7. spoliatum fuit per Venetos et occupatum per domnum Artuicum de Castello.
- Oct. 19. *De confirmatione sororum sanctae Clarae.* Anno Domini 1287, indictione 15, die domi-
 nico, 19. intrante Octubri, auctoritate cardinalis qui praeesit ordini sanctae Clarae, per
 fratrem Petrum visitatorem sororum ordinis sanctae Clarae et praesente fratre ministro
 ordinis fratrum Minorum confirmatae sunt sorores sanctae Clarae apud Austriam Civitatem,
 et datus est eis habitus et regula sanctae Clarae.
- Oct. 20. *De eclipsi lunae.* Anno Domini 1287, indictione 15, die 12. exeunte Octobri, in nocte
 sequenti, luna 12. secundum aureum numerum, fuit eclipsis lunae circa mediam noctem
 et visa tunc fuit sanguinei coloris.
- Oct. *De impositione viginti solidorum impositorum cuiuslibet manso et rotae molendinorum in
 Foroiulii.* Anno Domini 1287, indictione 15, in mense Octubri impositi fuerunt per domnum
 Raymundum patriarcham de voluntate et assensu cleri et laicorum de Foroiulii viginti solidi
 cuiuslibet manso et rotae molendinorum in Foroiulii pro assoldandis equitibus et peditibus
 contra Venetos et Iustinopolitanos in subsidium Tergestinarum et aliorum quorumdam de
 Istria fautorum ecclesiae Aquilegiensis.
1288. *De abbatisa monasterii sanctae Clarae.* Anno 1288, indictione 1, die 5. intrante Fe-
 Febr. 5. bruario, venit Civitatem ad monasterium sanctae Clarae pro abbatisa ipsius loci venera-
 bilis domna . . . . . de Mediolano, neptis domni Raymundi patriarchae Aquilegiensis.
- Febr. 19. *De Venzono investito duci Carinthiae⁷³.* Anno Domini 1288, die Iovis, 19. intrante Fe-
 bruario, investivit domnus Raymundus patriarcha nobilem virum domnum Meynardum
 ducem Carinthiae de Venzono ad rectum et legale feudum ecclesiae Aquilegiensis, quod
 emerat a Vellelmo de Venzono pro mille et quingentis marchis ut dicebatur.
- Nov. 7. *De impositione 7 solidorum.* Item impositi fuerunt 7 solidi pro quolibet manso et qua-
 libet rota molendini et fuligni^a et pro marcha mobilium, solvenda sub poena dupli, die
 dominico 7. intrante Novembri anno praescripto.
- Nov. 4. 5. *De captione castris Muglae⁷⁴.* Anno praescripto die 4. sive 5.^b intrante Novembri, castrum
 Muglae fuit captum per Venetos sive datum eis pacto. Locus autem Muglae inferioris^c
 prius eis datus fuerat per interiores eodem anno.
1289. *De Tricesimo⁷⁵.* Anno Domini 1289, indictione 2, die quartodecimo intrante Martio^d,
 Mart. 14. venit vir nobilis domnus Albertus comes Goritiae de Carinthia Tricesimum cum magna
 multitudine hominum, equitum et peditum. In nocte vero tunc subsequenti combusta fuit
 tota villa Tricesimi cum ecclesia et cortina sibi adiacente a gente dicti comitis. Mane
 autem facto cum sua gente ivit versus Aquilegiam et permansit in villa Cervignani⁷⁶ usque
 ad festum sancti Georgii; gens cuius ivit depraedando per Foroiulii semper, donec in
 villa supradicta permansit.
- Apr. 25. *De verra Istriae per domnum reverendissimum patriarcham, comitem Goritiae et Foro-
 iulienses et alios.* Anno Domini 1289, indictione 2, venerabilis vir domnus Raymundus,
 Dei gratia sanctae sedis Aquilegiensis patriarcha in festo beati Marci Aquilegia exivit cum
 sua gente et ivit versus Montemfalconem causa eundi ad exercitum in Istriam. Eo die venit
 ad eum domnus Albertus comes Goritiae cum sua gente quae erat in villa Cervignani; nec
 non omnes de toto Foroiulii a decem et octo annis supra et a septuaginta infra, et Carnea,
 Cadubrio, Carinthia. In cuius subsidium et iuvamen misit etiam nobiles vir domnus Mey-
 nardus dux Carinthiae magnam multitudinem hominum. Omnibus vero congregatis apud
 locum praedictum egregius vir domnus Albertus comes Goritiae supradictus de consensu
 et voluntate domni patriarchae praedicti fecit milites domnum Henricum de Prampercho et
 domnum Nicolaum filium Baldachi de Civitate in campanea, quae est sub castro superius
 nominato. Quibus vero peractis, ordinatae fuerunt acies equitum pro se et peditum pro se,
 nec non rectores cuiuslibet aciei. Hoc facto computatae fuerunt acies, et rector sive capita-
 neus cuiuslibet aciei suos computavit omnes, et reperti fuerunt in summa in toto exercitu

a) deest 1. b) die 4. Iunii, sive 5. intrante Novembri 2. c) inferior 1. d) Medio 1.

72) Marano. 73) V. Archiv f. K. Oest. Geschichtsq. XXIV. p. 465. Wilhelmus de Venzono iam anno 1285. die 23. Febr. castrum vendiderat Alberto comiti Goritiae, v. l. c. p. 458. qui anno 1286. die 29. April.

eidem castrum et omnia quae ab ipso emerat restituit, v. l. c. p. 459. 74) Muggia prope Tergeste. 75) Tricesimo ab Utino ad septentriones. 76) Cervignano non inultum ab Aquilegia ad septentr. versus.

quinque mille milites et quinquaginta mille pedites. Et moti inde exercitu iverunt omnes 1289.
 versus terram quam Veneti fecerant ante Tergestum, et ibi per multos dies steterunt et
 saepe cum ballistis nocebant sibi inter se sed numquam in campum ad praelium convene-
 runt. Et interdum faciebant treugas inter se si possent concordari; et nostri intrabant
 5 terram Venetorum et ipsi Veneti in exercitu nostrorum, durantibus treugis, conveniebant.
 Hoc facto una die dominus Albertus comes Goritiae supradictus ignorante domno patriarcha
 et absque voluntate ipsius separatus fuit de dicto exercitu et recessit; et tunc dominus
 patriarcha habito consilio sapientum recessit universaliter cum omnibus de dicto exercitu
 die sexto intrante Maio; quia dicebatur quod ipse dominus comes vellet prodere exercitum et
 10 ipsum dominum patriarcham. Deinde celebratum fuit colloquium generale Civitate 13. die
 intrante Maio ut Tergestum^a in alimoniis subveniretur. Cui colloquio interfuit dominus
 comes Goritiae, domni episcopi Tergestinus et Concordiensis nec non omnes nobiles de
 toto Foroiulii. In quo colloquio statutum et ordinatum fuit quod omnes de civitatibus,
 castellis et villis et burgis a decem et octo annis supra et a septuaginta infra ire deberent
 15 ad exercitum praelibatam. Qui dominus patriarcha ivit versus Montemfalconem 7. die in-
 trante Iunio. Eodem vero die venit ad eum Henricus, filius comitis Goritiae cum sua gente,
 et magna multitudo de toto Foroiulii, et moverunt exercitum causa eundi Tergestum cum
 curribus et asinis multis deferentibus victualia. Et ita euntibus ipsis per stratum quae vadit
 versus Tergestum, faciebant strepitum et rumorem ultra modum et in nocte ignes copiosos
 20 per montes quia frigus erat. Veneti qui erant in civitate illa quae erat ante Tergestum,
 cui imposuerant^b nomen Romagna⁷⁷, audierunt rumorem magnum et strepitum a longe
 quem exercitus faciebat, timuerunt timore magno, credendo quod exercitus esset maior
 quam fuerat prius; et erat satis minor. Omnes navem intraverunt qui potuerunt, et multi
 in aqua^c submersi fuerunt per nimiam festinationem et solitudinem quia nec pater filium
 25 nec filius patrem expectabat. Et ita die 17. intrante Iunio⁷⁸ fugerunt dimissis illic multis
 bonis, quae omnia quasi Tergestini acceperunt quia nostri multum distabant quando illi
 fugerunt.

Quando facta fuit campana sancti Sylvestri. Anno Domini 1290. magister Iohannes
 Tergestinus, tempore domni Alberti sacerdotis et Conradi quondam Asidolfi caneparii ec-
 30 clesiae sancti Sylvestri fecit campanam praedictae ecclesiae de voluntate et consensu totius
 communis curae ecclesiae antedictae, quarto die intrante Martio in supradicta ecclesia
 ante tertiam.

De captione domni Uodolrici de Mimilano. Anno Domini 1290. dominus comes de Goricia
 cepit dominum Uodolricum de Mimilano in quadam ecclesia, quae est sub Cormons, duo-
 35 decimo die intrante Martio.

De nudis se verberantibus. Anno Domini 1290, die octavo intrante Aprili, quidam Civi-
 40 tatenses decem vel duodecim inceperunt primo se verberare apud ecclesiam sancti Pantha-
 leonis clam, et paulo post multi in civitate se verberare coeperunt in nocte. Deinde in-
 ceperunt crescere et processionaliter verberantes praedicti iverunt Glemonam ad quandam
 indulgentiam et venerunt per Utinum civitatem. Deinde coeperunt se verberare per totum
 Forumiulium. Mulieres vero in nocte se verberabant.

De captione terrae Caprularum. Anno Domini 1290. indictione 3, die duodecimo in-
 45 trante Aprili, in aurora cursores manu potenti invaserunt et ceperunt terram et civitatem
 Caprularum subito et eam despoliaverunt omnibus bonis, et ceperunt potestatem cum filiis
 suis et alios quam plures homines, et navibus bonis terrae oneratis totam terram igne con-
 cremarunt. Quibus peractis moto navigio suo cum multis lignis quae ceperunt in terra
 antedicta cum omnibus Aquilegiam die venerunt.

De transmutatione festi beatae Margaritae⁷⁸. Anno Domini 1291. reverendus pater
 50 dominus Raymundus Dei gratia Aquilegiensis patriarcha transmutavit festum sanctae Marga-
 ritae, quod erat in festo sancti Hermacoraie in octava ipsius sancti Hermacoraie, et ita
 ordinavit per totum Forumiulii celebrari.

a) Tergestinis 2. b) imposuerunt 1. c) aquam 1.

77) Ottocarus de Horneck (Pez III, 304): *Die Venetier nanten seg sa Semper Venesia; Das spricht: Imer Venedi.* 78) Charta quaedam in archivo municipalitatis Utinensi fugam Venetos iniisse die do-
 minica 12. Iun. ostendit. V. Archiv f. Kunde Ost. Geschichtsg. XXIV, 473. 78) Et festum S. Hermacoraie et S. Margaritae die 12. Jul. celebrabatur. Octava S. Hermacoraie dies 5. Iul. est.

1291. *De captione Acri.* Anno Domini 1291. Saraceni manu potenti ceperunt terram Acri
 Mai. 18. 17. die intrante Maio⁷⁹ et ipsam terram et alias terras vicinas et castra diruerunt et ad
 terram prosternerunt.
- Nov. 11. *De pace iter Venetos et Foroiulienses*⁸⁰. Anno Domini 1291. die 11. intrante Novembri,
 in festo domni Martini, praeconizata fuit pax in Civitate Austria inter domnum patriarcham s
 et Foroiulienses ex parte una et Venetos ex parte altera, et per totum Foruuiulium sub
 certis pactis et articulis, videlicet quod ipsi Veneti sine aliquo tenore dimitterent castrum de
 81 Mugla et burgum et castrum de Muquon⁸¹ et omnia loca quae occupaverant sive ceperant
 post inceptionem verreae praedictae. Alia vero loca quae prius ceperunt, debeant servare
 ipsi Veneti usque ad sententiam sive definitionem domni papae. Et omnes incarcerati ex 10
 utraque parte dimissi fuerunt et omnes portus fuerunt aperti.
1292. *De heremitario a Sancti Stephani.* Anno Domini 1292. Alsubetta, neptis domnae Lucar-
 Aug. 15. dis, fecit sibi fieri heremitarium^b, prius apud Sanctum Stephanum in quo ipsa intravit^c et
 fuit clausa per magistrum Iulianum thesaurarium Civitatis ecclesiae in festo assumptionis
 sanctae Mariae, anno praescripto. 15
1293. *De obitu venerabilis viri domni Fulcheri.* Anno Domini 1293. indictione 6. venerabilis
 Apr. 18. vir domnus frater Fulcherus, Concordiensis episcopus obiit, 13. die exeunte Aprili^d.
- Apr. 27. *De electione et confirmatione domni Iacobi quondam Ottonelli.* Item praescripto anno
 domnus Iacobus quondam Ottonelli, canonicus Civitatis, electus fuit in episcopum Con-
 cordiensem communiter per omnes canonicos, praeterquam per unum, qui elegit domnum 20
 Bernardum^e decanum Civitatis, qui postea renunciavit suae electioni et in ipsum
 domnum Iacobum consensit, 4. die exeunte Aprili. Qui postea confirmatus per domnum
 Raymundum patriarcham fuit in Utino.
- Dec. 20. *De consecratione domni Iacobi.* Anno Domini 1293. indictione 6. venerabilis vir domnus
 Iacobus quondam Ottonelli consecratus fuit in episcopum et pastorem Concordiensis eccle- 25
 siae per domnum Brisam Tergestinum die duodecimo exeunte Decembri, scilicet in vigilia
 sancti Thomae apostoli in Aquilegiensi palatio.
- Dec. 21. Item eodem anno in die sancti Thomae apostoli post missam in capitulo Civitatis
 ecclesiae data fuit mihi Iuliano praebenda ipsius domni Iacobi per domnum Odolricum de
 Ragonia et per capitulum praedictae ecclesiae Civitatis, et mansionaria mea praedicto 30
 die data fuit Iohanni fratri meo.
1294. Item ego Iohannes celebravi primo missam nono die Maio, currente dominica per C⁸¹,
 Mai. 9. anno Domini 1294.
1293. Item eodem anno facta fuit fenestra apud maius altare, 11. die exeunte Novembri et
 Nov. 20 fuerunt factae in Sancto Donato et sub confessione in illis diebus ante quatuor vel quinque. 35
1294. *De verrea illorum de Castello et Zuccula.* Anno Domini 1294. die 10. intrante Novembri,
 Nov. 10. domnus Artuycus de Castello cum adiutoribus suis, scilicet domno Federico de Varmo,
 82 domno Symone de Cucanea, illis de Pulcinicho⁸², domno Francisco de Rivarotta et forsan
 aliis, depraedatus fuit domnum Iohannem de Zuccula occasione bonorum quondam domni
 Valteripertoldi de Spengynberch, quia ipse domnus Artuycus volebat medietatem proprio- 40
 rum tam castellorum quam etiam familiae, eo quia uxor ipsius domni Artuyci tantum fuit⁸²
 domno Valteropertoldo, quantum domnus Iohannes de Zuccula. Versaque vice domnus
 Iohannes de Zuccula, facta sua congregatione, videlicet cum omnibus illis de Villalta, de
 Prata, de Rifimberch⁸³, de Prampercho, domno Iohanne et domno Vitalino⁸ de Portis
 et aliis quam pluribus; et ceperunt depraedare ipsum domnum Artuycum et suos adiutores 45
 pro posse similiter. In adiutorio vero ipsius domni Iohannis miserunt Tergestini bene
 Dec. 11. ducentos pedites, qui venerunt in Civitatem et iverunt Zucculam, undecimo die intrante
 Dec. 13. Decembri. Et tunc die tertia subsequenti, scilicet in festo sanctae Luciae, ipsi pedites cum
 illis de Villalta, de Prata, de Prampercho, de Rifimbercho et de Petra-pelosa, et cum filiis
 domni Asquini de Varmo, unusquisque cum toto posse suo, intraverunt villam Fagedis⁸⁴, 50
 qua domnus Odolricus de Cucanea exivit eis obviam cum undecim, et munitionibus eis

a) heremita 1. b) heremitorium 1. c) in — intravit des. 1. d) ex. Apr. desunt 1. e) B. 1. 2. f) de deest 1.
 g) Utulino 1; Vitelino 2.

79) Die 18. Maii capta est. 80) Pacis Instrumen- kine a Montefalcone ad orientem? 81) C est littera
 tum v. in: Fontes rerum Austr. II, 14. p. 358—370. dominicalis huius anni. 82) Pulcenigo. 82) sc. 55
 81) An Muscon ab Aquileia ad meridiem? an Mau- cognata. 83) Reifemberg. 84) Faodis.

patefactis et reseratis intraverunt una cum eo villam praedictam et ceperunt domnos Tho-
 masium, Varnerum canonicum Civitatem de Cucanea, Artuicum filium domni Francisci
 de Seravalle, Vidotum de Fagedis^a et alios, et duxerunt eos ad Spenginberch et eos illic
 in vinculis tenuerunt praeter domnum Thomasium, qui dimissus fuit precibus communis
 5 Civitatis, nec non bonis securitatibus factis super hoc quod nullam partium adiuveret^b in
 dicta verra. Deinde inceperunt omnes comburere domos massariorum⁸⁵, vites roncare et
 etiam homines capere qui erant de parte, et facere omnia mala. Venit autem in sub-
 sidium domni Artuyci de Castello domnus Gyraudus de Camino cum magna multitudine
 hominum, equitum et peditum, nec non et curruum, et obsedit castrum illorum de Villalta
 10 nomine Variani, 8. die intrante Aprili cum omnibus illis qui erant de parte. Quod quidem
 castrum cum machinis et aliis aedificiis expugnabant, sed videntes intrinseci quod se de-
 fendere non valebant, eis ipsum castrum dederunt die tertio subsequente tali pacto: quod
 salvi et sani ire deberent cum omnibus bonis quae accipere voluerunt de ipso castro.
 Quod ita factum fuit. Deinde die crastina domnus Dietalmus de Villalta timens ne ipsum
 15 castrum diruerent et ne sub Villalta venirent ad runcandum et destruendum, venit ad
 loquendum domno Gerardo de Camino et dixit quia volebat tractare de concordia et pace
 si posset; et ita siluerunt partes et fecerunt trevas. Et finaliter fuerunt concordēs hoc
 modo in vigilia sancti Georii: Quia castrum Variani restitutum fuit illis de Villalta et illi
 qui fuerunt capti Fagedis dimissi fuerunt hoc pacto etiam habito inter eos^c; videlicet quia
 20 domnus Artuycus de Castello elegit duos suos amicos, domnos Leonardum de Barzacho^d
 et Franciscum de Rivarotta; et domnus Iohannes de Zuccula elegit domnum Henricum
 de Prampercho et domnum Quoncium de Civitate pro suis amicis; et quod isti qua-
 tuor deberent videre iura utriusque partis usque ad festum sancti Petri, et si eos con-
 cordare non possent deberent^e ipsi quatuor eligere unum quintum amicum et si non pos-
 25 sent de quinto amico eligendo se concordare, tunc ille de Zuccula deberet facere restitui
 castrum de Variano illi de Castello, et ille de Castello debebat illos qui fuerunt capti Fagedis
 similiter facere redire ad Spengynberchum ut prius fuerant in carcere, et hoc sub poena
 60 marcharum de bono proprio ad usum curiae, devenienda parti quae praedicta obser-
 varet, si concordēs esse non possent ut dictum est. Et de attendendis et observandis
 30 omnibus supradictis factae fuerunt bonae securitates per ipsas partes, una alii et instru-
 menta. Et factae fuerunt trevae inter eos usque ad festum purificationis sanctae Mariae⁸⁶
 sub poena mille marcharum. Et omnia haec facta fuerunt super ripam Cormon^f, praesentibus
 domno Raymundo patriarcha et domno Girardo de Camino et aliis pluribus no-
 bilibus.

35 *De electione, coronatione et renunciatione olim fratris Petri in papam Celestinum V electi.* 1294.
 Anno Domini 1294, indictione 7, frater Petrus de Murone electus fuit in papam Celestinum V
 die 12. intrante Iulio, cardinalibus existentibus apud Perusium, et coronatus apud Aquilam
 civitatem terrae Abrucii⁸⁷, 8. die intrante Septembri. Qui papa Celestinus eodem anno die
 12. intrante Decembri renunciavit in manibus cardinalium papatui Neapoli. 1294.
Iul. 5.
Sept. 8.
Dec. 13.

40 *De electione Bonifacii papae.* . . . . . *

De cassatione canonicorum electorum Civitatis. Anno Domini 1296, indictione 9,
 venerabilis pater et domnus Raymundus patriarcha, die 10. intrante Ianuario, in palatio 1296.
Ian. 10.

* *Annales Foroiviulenses abbreviati sic de eo agunt.* Eodem anno creatus fuit Bonifacius⁸⁸ papa, cui pro-
 phetatum fuit per papam Caelestinum, ut regnaret ut leo, intraret ut vulpis, moreretur ut
 45 canis. Quod totum verum fuit; quia ipse papa Bonifacius intravit ut vulpis et regnavit ut
 leo, mortuus est ut canis⁸⁹.

a) Seravall 1; Artuicum filium domini Federici de Varano, filium domini Francisci de Favul . . . . . Vidotum de Fagedis 2.
 b) quod partium adiuveret 1; q. partem ad. Bianchi. c) inter eos desunt 1. d) de Brazzacho Bianchi. e) possint
 debeant 1. f) Cormon 1; ripa Corinari 2.

50 85) villicorum, massae custodum. 86) i. e. usque ad diem 2. Febr. anni sequentis 1296. 87) caput in
 provincia di Abruzzo ultra II. 88) Bonifacius VIII. die 24. mensis Decembris anni 1294. electus est.
 89) V. Ioh. Victoriensem III, 6 (Böhmer Fontes I, 347), qui papam Anagninae ab hostibus suis oppressum
 esse narrat. Pergit ita: *Statimque unus eum ad murum graviter cum ostio comprimebat, dicens: In-
 trasti ut vulpes, regnasti ut leo, morieris
 ut canis. In quo contra Celestinum eius prede-
 cessorem, si tamen ita fuit, fallaciam in vulpe, contra
 Columpnenses seviciam in leone, et inopinate misere
 55 mortis instantiam arguebat in cane.*

1296. Aquilegiensi cassavit omnes electos et receptos in canonicos Civitatensis ecclesiae, quia non erant confirmati per curiam Romanam vel per ipsum patriarcham.
1297. *De fossatu burgi sancti Petri.* Anno Domini 1297. die 5. exeunte Ianuario fuit inceptus fossatus burgi sancti Petri fodere.
- Jan. 13. Anno praedicto Henricus filius domni Alberti comitis Goritiae disfidavit reverendum patrem dominum Raymundum patriarcham Aquileiensem die 13. intrante Ianuario, cum esset Aquilegiae patriarcha praedictus. Et fecerunt uterque inter se magnum damnum.
- Dec. 1. *De militia domni Henrici comitis Goritiae et aliorum.* Anno Domini 1297. prima die Decembris reverendus pater dominus Raymundus Aquilegiensis patriarcha fecit milites dominum Henricum, filium domni Alberti comitis Goriciae, cum quibusdam suis Theonicis, et etiam dominum Thomasium de Cucanea, dominum Henricum de Budrio et dominum Constantinum de Utino, in loco qui dicitur Pradatinis⁹⁰, prope villam Paderni super Utinum.
1298. *De repraesentatione Iudi Christi⁹⁰.* Anno Domini 1298. die 7. exeunte Maio, videlicet in die pentecostes et in aliis sequentibus duobus diebus, facta fuit repraesentatio Iudi Christi, videlicet passionis, resurrectionis, ascensionis, adventus Spiritus sancti, et adventus Christi ad iudicium, in curia domni patriarchae Austriae Civitatis honorifice et laudabiliter per clerum Civitatensem.
- Sept. 6. *De^b verra Venetorum et Genuensium.* Anno praedicto, die 6. intrante Septembri, Veneti fuerunt devicti in proelio super mare per Genuenses. In quo quidem proelio fuerunt interfecti ex utraque parte quam plurimi, sed ex Venetis satis plures; et finaliter Veneti succubuerunt in proelio, et capti fuerunt ex ipsis Venetis quam plurimi^b.
1299. *De captione castris Tulmini⁹¹.* Anno Domini 1299. die 10. exeunte Ianuario, captum fuit castrum Tulmini per gentem domni comitis Goriciae in aurora diei.
- Febr. 23. *De morte Raymundi patriarchae.* Anno Domini 1299, die sexta exeunte Febuario, in castro Utini Raymundus patriarcha Aquilegiensis obiit in Domino, qui vixit in patriarchatu 25 annis, uno mense et 17 diebus^c. Qui quidem deportatus fuit Aquilegiam et sepultus in capella⁹² per ipsum facta versus meridiem^d in ecclesia maiori Aquilegiensi.
- De electione domni Conradi ducis Poloniae in patriarcham⁹³.* Item eodem anno die Mart. 5. 5 intrante Martio electus fuit in patriarcham Aquilegiensem dominus Conradus dux Poloniae unanimiter, communiter et concorditer per capitulum Aquilegiense.
- De domno Henrico comite Goriciae electo in capitaneum et de verra sua.* Item eodem anno, 13. die exeunte Martio, in prato Campiformii receptus fuit dominus Henricus⁹⁴ comes Ital. Goriciae in capitaneum Foroili. Qui dominus comes in mense Iulii eodem anno congregavit exercitum copiosum, in cuius auxilio venerunt dominus Girardus de Camino cum magna gente, et dominus comes de Oyng^e cum magna gente et etiam quasi omnes castelli⁹⁵ qui venerunt cum omnibus suis in villa de Basaldella^f, quae est prope Utinum, credentes posse habere Utinum. Et cum ibi stetissent per aliquot dies et aqua fuisset eis accepta, recesserunt inde et iverunt Ruzolium apud Savorgnanum. Et omnia ista fecerunt ideo quia communitates eundem dominum comitem non sinebant civitates intrare. Finaliter facta fuit compositio et pax in vigilia assumptionis per communitates et per dominum Iohannem Philippi, qui erat vicarius domni Petri patriarchae — qui patriarcha nondum venerat — quod deberent dare eidem comiti certam pecuniae quantitatem et ipse deberet desistere ab inceptis. Qui dominus comes et sui cum omnibus faventibus sibi inde recesserunt. Sed antequam haec essent pacificata, damnum fecerunt non parvum depraedando, capiendi homines et etiam mulieres vetulas et parvos pueros spoliando, et quod est absonum dicere, omnes ecclesias rumpentes quicquid ibi inveniebant inhumaniter deportantes.
- Apr. 8. Item anno Domini 1299. die 8. intrante Aprili, in Aquilegia dominus Gylo archidiaconus Aquilegiensis factus fuit et receptus vicedominus per capitulum Aquilegiense et per dominum

a. in margine codicis quem vir cl. de Rubeis exscripsit haec habentur: Constantius Savorgnanus cum Carsmano fratre recuperavit patriarchae castrum Buianum aqua Lodrae. Fuit creatus miles super Prato d'Attimis. b) desunt haec omnia l. 50 c) et XVII et d. 1. d) meridiem 2. Bianchi et l. in margine, in cuius textu legebatur occidentem. e) Oyng Bianchi. f) Basalgella l.

90) An Predamano ab Utino inter meridiem et orientem? 90) De his ludis v. W. Wackernagel Gesch. Aquil. apud de Rubeis App. p. 12. 93) De hac dubia electione disserit de Rubeis p. 801. 94) III. 55 ad septentrionem. 92) In capella S. Ambrosii eum sepultum esse docet Chronicon tertium patriarch. Aquil. apud de Rubeis App. p. 12. 93) De hac dubia electione disserit de Rubeis p. 801. 94) III. 55 ad septentrionem. 92) In capella S. Ambrosii eum

Henricum comitem Goriciae capitaneum et per omnes Foroiulenses, hoc pacto et condi-
tione quod ipse vicedominus non debet dare alicui castellano aliquod castrum domus Aquilegiensis in varda^a, nec aliquam castaldiam^t. 1299.

De domno Petro patriarcha³. Item eodem anno venit venerabilis domnus Petrus pa-
triarcha in Foruiulii circa festum sancti Michaelis; in Civitatem vero venit in festo beati
Lucae euangelistae, confirmatus et consecratus per papam Bonifacium VIII^b anno prae-
dicto in festo natiuitatis sancti Iohannis baptistae. 1299. Sept. 29.
Oct. 18.
Iun. 24.

De ampliatione fori Civitatis per emptionem trium domorum. Anno Domini 1299. in
mense Maii communitas Civitatis emit tres domos quae erant prope forum et domum
Martini Longi ex altera parte pro ampliando forum, quia erat parvum nimis et arctum, et
ipsas domos diruerunt eodem anno in mense praedicto Maii.

De fulgure. Item eodem anno in festo sancti Iohannis baptistae in aurora diei fulgur
in turri maioris ecclesiae Civitatis et proiecit ad terram crucem cum gallo et cum lapi-
dibus tenentibus ipsam crucem, qui ruperunt tectum ecclesiae sancti Iohannis vehementer.
Et tunc in ictu oculi ipsum fulgur intravit ecclesiam et interfecit Iacobum subdiaconum
filium Pisii de ultra pontem, qui erat monachus, ante altare sancti Paulini in choro; et de
stellis, quae sunt super altare maius, proiecit ad terram ultra duodecim, et maneria³
quae sunt circa altare; et descendit in sacristia et rupit aliquantulum de muro sacristiae,
ubi servatur vinum et cera, et de scalis, unde illuc descenditur. Et etiam fuit in capella
sancti Laurentii ubi similiter rupit de muro super altare, et fenestram vitream quae est
post ipsum altare et de cruce maiori ac etiam de choro versus curiam patriarchae. Et
sciendum est quod plures de dominis occidisset; sed in choro non erant, quia in sero
dixerant matutinas.

De verra inter domnum Petrum patriarcham et domnum Girardum de Camino. Anno
Domini 1300. in mense Iunii domnus Nicola, nepos domni Petri patriarchae, dedit domno
Girardo de Camino locum Sacili, et in continenti recessit idem domnus Nicola ad terram
suam, et domnus Girardus tenuit ipsum locum; eo quod dicebat, domnum Petrum patri-
archam velle dare eundem locum domno Girardo de Castellis, inimico domni Girardi de
Camino mortali. Propter quod orta est verra inter domnum patriarcham, favendo eidem
communitatibus et paucis castellanis ex parte una, et domnum Girardum de Camino et
comitem Goriciae quasi cum omnibus castellanis ex altera, in tantum quod destruxerunt
totam terram Foroiulii et villas combusserunt. Et in vigilia assumptionis sanctae Mariae,
positis insidiis nostrae parti per eundem domnum Girardum ultra fluvium Luenzae⁴, nostri
subcuberunt et mortui fuerunt ibidem quam plures et capti; inter quos mortuus fuit
Dyetricus de Rubignaco et Branca de Civitate, et in aqua mortuus fuit filius domni Nicolai
de Budrio et alii quam plures quorum numerus nescitur. Pax⁵ vero reformata fuit et prae-
conizata eodem anno, quarto die ante festum sancti Martini. 1300. Iun.
Aug. 14.
Nov. 7.

De adventu domni Meynardi comitis de Ortumburch in Civitatem. Anno Domini 1300.
domnus Meynardus comes de Ortumburch, qui factus fuerat capitaneus generalis per
domnum Petrum patriarcham, venit in Foruiulii, videlicet in Civitatem, in subsidium
domni patriarchae et Aquilegiensis ecclesiae, contra domnum Girardum de Camino, comitem
Goriciae, et quasi contra omnes castellanos Foroiulii, 10. die intrante Septembri. Qui ob
sedit Villaltam in festo sancti Mathaei apostoli, et fecit eis magnum damnum. 1300. Sept. 10.
Sept. 21.

De indulgentia Romae concessa per papam Bonifacium⁶. Anno Domini 1300. sanctis-
simus papa Bonifacius VIII, qui destruxit illos de Columna totaliter, et civitatem illorum
et castra dirui fecit, concessit et dedit omnibus vere poenitentibus et confessis, qui limina
sanctorum apostolorum visitabunt a festo natiuitatis Domini 1300. usque ad annum unum
et etiam qui stabunt Romae continue diebus quindecim visitando singulis diebus loca sancta,
indulgentiam omnium peccatorum, excepto peccato usurae. Ad quam indulgentiam ivit
populus sine numero. 1300.

a) i. e. guarda; verra 1. b) IV. 1. *semper; correxi constanter VIII.*

1) Instrumentum hac de re confectum v. apud de Rubeis p. 802—804. 2) Hic Petrus, cognomine cuiusmodi est illud quod *bras* vocamus. DUCANGE.
Gerra, patria Ferentinus, Sorae episcopus, deinde 4) Livenza fluv. 5) V. epistolam Petri patriarchae,
Reatinus, tum Montisregalis in Sicilia, ac postea Ca- de Rub. p. 805. 6) De hac indulgentia v. quoque
puanus archiepiscopus fuit. DE RUBEIS. 3) Manu- Ann. Parm. maiores, Mon. Germ. SS. XVIII, 724

1301. *De morte venerabilis patris domni Petri patriarchae*⁷. Anno Domini 1301, indictione 14,
Febr. 19. die 10. exeunte Februario venerabilis pater dominus Petrus Aquilegiensis patriarcha obiit in
castro Utinensi et sepultus fuit ibidem in capella sanctae Mariae.
- Febr. 24. *De electione domni Pagani et domni Ottonis et verra*. Anno Domini 1301, mortuo domno
Petro patriarcha, capitulum Aquilegiense convenerunt de electione faciendâ in festo beati
Matthiae apostoli, et elegerunt in patriarcham omnes canonici domnum Paganum de la
Turra, nepotem quondam domni Raymundi patriarchae, decanum Aquilegiensem, exceptis
domno Iacobo episcopo Concordiensi et Gylono de Villalta archidiacono Aquilegiensi et
Odolrico de Glemona canonico Aquilegiensi, qui postulaverunt domnum Ottonem de Ortum-
bruch praepositum . . . . . Qua electione et postulatione celebrata, tunc unanimiter
elegerunt domnum Vidonem de Villalta, canonicum Aquilegiensem, vicedominum gene-
ralem. Qui dominus vicedominus cum vellet castaldias dare sicut erat consuetudo, com-
munitates Civitatis Utinensis et quidam alii nolentes sibi dimittere, quia dicebant se
emisse a domno Petro patriarcha dictas castaldias et sibi solvisse pro ipsis, orta est verra
inter communitates ex parte una, vicedominum cum castellanis ex altera. Qua de causa
Jan. 5. combusserunt villas et depraedati sunt omnia ubicumque reperire⁸. Deinde ele-
vatus fuit capitaneus dominus Henricus comes Goriciae per ipsum capitulum Aquilegiense
Iun. 13. et castellanos, die 5. intrante Iunio eodem anno. Item die 13. intrante Iunio Civita-
tenses cum gente comitis de Ortumbruch intraverunt villam de Fagedis et ipsam combus-
Iun. 18. serunt, omnia inde auferentes et combusserunt totam villam et roncaverunt. Item sexto 20
die sequenti iverunt Utinenses cum Theonicis ad villam⁹ . . . . . et ibi ceperunt multos
homines et depraedati fuerunt totam villam⁹ cum cortina eiusdem villae, et tunc tota terra
Sept. 14. Foriulii tam ex parte una quam ex alia fuit destructa totaliter. Quae verra et discordia in
8 festo exaltationis sanctae crucis tractatu domni Meynardi⁸ filii domni Alberti comitis Go-
riciae fuit pacificata, et factae fuerunt treuvae eodem die usque ad festum circumcisionis 25
Domini futurum⁹.
- Iun. 11. *De grandi terrae motu*. Anno Domini 1301. die 11. intrante Iunio, in die dominico, in
aurora diei fuit magnus terrae motus, et circa nonam semel, et post vespas ter eodem
die, et in sequenti nocte post mediam noctem semel.
- Iul. 3. *De grandi tempestate*. Item eodem anno in vigilia sancti Uodolrici fuit in Civitate et 30
circa civitatem tempestat tam magna, quia quasi destruxit omnia circa Civitatem, et fuit
grossa sicut ova.
1302. *De adventu domni Ottoboni patriarchae*. Anno Domini 1302. penultimo die mensis
Mart. 30. Martii sanctissimus papa Bonifacius VIII. contulit patriarchatum Aquilegiensem domno
Ottobono, tunc episcopo Paduano, et episcopatum Paduanum domno Paganino decano 35
Aquilegiensi, electo in patriarcham, existenti in curia Romana super questione ipsius
patriarchatus. Qui dominus Ottobonus venit in Foriulii, videlicet Utinum, 10. die ex-
Aug. 22. eunte Augusto, in Civitatem vero die 6. exeunte Augusto.
1303. *De turri et scalis lapideis aedificatis^c per patriarcham Ottobonum in Civitate*. Anno Do-
Mar. mini 1303. venerabilis pater et dominus Ottobonus, Dei gratia Aquilegiensis patriarcha, 40
fecit aedificari et construi in Austria Civitate turrinam cum scalis lapideis versus ecclesiam,
et incepit in Maio, et perfecit ipsum opus in Augusto, praedicto anno.
- Iun. 12. *De igne in Civitate*. Anno Domini 1303. die 12.^d intrante Iunio circa mediam noctem
exivit ignis de domo Boni prope portam pontis Austriae Civitatis de intus versus orientem,
in qua morabatur quidam Tuscus, nomine Augustinus, et combussit omnes domos domni 45
Bernardi decani et domos domni Henrici de Prampercho cum turri, quae fuerunt domni
Girardini militis et illorum de Orzono, et omnes domos ab utraque parte viae usque ad
viam qua itur pusternulam sive ad molendinum, et eundo versus fratres Minores, omnes
domos ab utraque parte duarum viarum, combussit et domos domni abbatis Rosacensis,
et domos fratrum Minorum cum omnibus domibus curiae sitae prope dictas^e domos fratrum, 50
quae dicebatur curia domni Abbadotti.
1304. *De morte Musatti*. Anno Domini 1304. Musattus de Civitate, capitaneus sive castaldio
Sept. 4. Montisfalcomis nomine et vice domni patriae⁷ Ottoboni, fuit interfectus per domnum
a) recipere 1. b) Villaltam 2. c) deest 1. d) die 12. desunt 1. e) prope dictas desunt 1.
7. Testamentum die 12. Febr. conditum exhibet de Rubis p. 806. 8) Meynardus V. 9) i. e. usque 55
ad diem 1. mensis Ianuarii anni 1302.

Rodulphum de Duino apud Montemfalconem, ipso Musatto venante cum accipitre, die 4. Septembris. Et die 5. eiusdem mensis portatus fuit Civitatem et sepultus apud fratres Praedicatorum. Quia ipse dominus Rodulphus inimicabatur eidem Musatto cum quibusdam aliis ad mortem.

5 *De repraesentatione passionis Christi et Iudi Dei⁹. ut ita dicam.* Anno Domini 1304. facta fuit per clericum sive per capitulum Civitatis repraesentatio, sive factae fuerunt repraesentationes infra scriptae. In primis de creatione primorum parentum, deinde de annunciatione beatae Virginis, de partu et aliis multis, et de passione et resurrectione, ascensione et adventu Spiritus sancti, et de antichristo et aliis, et demum de adventu Christi ad iudicium. Et praedicta facta fuerunt solemniter in curia domni patriarchae in festo pentecostes cum aliis duobus diebus sequentibus, praesente reverendo domno Ottobono patriarcha Aquilegiensi, domno Iacobo quondam domni Ottonelli de Civitate episcopo Concordiensi, et aliis multis nobilibus de civitatibus et castris Foroiulii, die 15. exeunte Maio.

15 *De morte illustris viri domni Alberti comitis Goritiae.* Anno Domini 1304. nobilis vir domnus Albretus comes Goritiae obiit Lonyz¹⁰, et sepultus fuit Rosacis in vigilia natalitatis sanctae Mariae; et factae fuerunt ibi magnae oblationes in die suae sepulturae. Dati fuerunt quadraginta denarii Aquilegienses unicuique sacerdoti.

20 *De creatione duarum praebendarum per venerabilem domnum Bernardum decanum Civitatis.* Anno Domini 1304. venerabilis domnus Bernardus decanus ecclesiae Civitatis fecit et de novo creavit presbyteros, Aynzium die . . . . et Andream filium domnae Benvenutae die octavo intranti Octobri, suos praebendarios in maiori ecclesia Civitatis, quibus dedit certos redditus et proventus. Et eodem anno facta fuit sibi gratia in capitulo Civitatis per capitulum, quod eisdem presbyteris et suis successoribus non ponerent aliquas collectas tali quidem conditione et pacto, quod praedicti praebendarii singulis diebus dicere teneantur, unus ad maius altare summo mane, et alter dicta missa maiori in Sancto Iohanne baptista, certas et determinatas missas ut in ipsius ordinatione plenius continetur, et quod ipsi teneantur continue interesse officiis canonicis.

30 *De nive grandi.* Anno praescripto⁹, in festo beati Blasii, incepit ningere in Civitate, et fuit illa nix tam magna, quod non fuit homo qui dixisset, se unquam vidisse in Foroiulii ita magnam. Et fecit damnum valde grande de arboribus et specialiter pomiferis, et diruit plures domos et specialiter in Tulmino destruxit villas et domos quam plures; ubi mortui sunt homines et bestiae satis multae⁹. Quae nix duravit in Civitate bene quindecim diebus in Aprili.

40 *De captione Speyngenberch.* Anno Domini 1305. die ultimo Iunii nobilis vir domnus Rizardus filius domni Girardi de Camino obsedit cum magna multitudine equitum et pedum castrum et locum Spöynberch, in cuius subsidium et iuvamen domnus marchio Ferrariensis misit gentem suam, et insuper illustris vir domnus Henricus comes Goritiae, cognatus dicti domni Rizardi, personaliter venit cum magna gente bene parata, et nobilis vir domnus Meynardus comes de Ortumbruch^c venit etiam personaliter ad dictam obsidionem, qui erat similiter cognatus ipsius domni Rizardi. Dux Carinthiae¹¹ misit etiam ibi gentem suam. Foroiulienses quasi omnes venerunt in subsidium ipsius domni Rizardi. Omnibus ibidem congregatis, inceperunt machinis, ballistis aliisque aedificiis expugnare locum^d ipsum et eis in continenti acceperunt aquam, et ita obsederunt eundem locum, quod inde nullus exire poterat. Quem quidem locum certis pactis, postmodum minime observatis ut dicebatur, eidem domno Rizardo sponte dederunt, die 4. Augusti.

45 *De verra inter domnum patriarcham et domnum Rizardum.* Item anno Domini 1305. reverendus pater et domnus Ottobonus patriarcha Aquilegiensis exivit Utinum die 6. exeunte Septembri cum gente sua et gente domni ducis Carinthiae. Qui dux Carinthiae pepigit foedus certis pactis habitis cum domno patriarcha: videlicet quia patriarcha concessit

50 a) *Annales abbrev. haec recte ad annum 1305. referunt.* b) *addunt Annales abbreviati:* Et factum fuit de nive ipsa in claustris maioris ecclesiae Civitatis unum magnum castrum cum uno leone desuper; et ignis novus factus fuit in sublato sancto super dicta nive. c) Ortumberch 2. d) *pergunt Annales abbreviati:* Circa quem locum domnus Rizardus cum gente praedicta stetit 15 septimanis et ipsum habere non potuit. Et quia in ipso loco erant quam plures nobiles et boni magistri, inter quos magister Gerardinus, qui erat optimus magister, qui sua sagacitate combussit turrim lignorum, quam extrinsece fecerunt: fueruntque in dicto exercitu, ut dicebatur, 15 millia hominum bene armati. Quem locum tamen certis pactis domno Rizardo praedicto sponte dederunt.

9) V. supra p. 208 ad a. 1298. 10) i. e. Lüenz in Tyroli. 11) Henricus II, postea dux Bohemiae et Poloniae.

1305. duci loca sua, quae sunt in Carinthia, et ipse dux promisit iuvare domnum patriarcham et Aquilegiensem ecclesiam pro posse suo. Qui domnus patriarcha ivit ad Sanctum Vitum¹², et Civitatenses et Utinenses et pauci castellani venerunt ibi. Et praedicto die, scilicet 6. exeunte Septembri, religiosi viri frater Albertus vicarius domni . . . .^a et fratres Augustinus et Enoch eius socius, et nobilis vir domnus Zanatus^b miles et familiaris domni cum filio suo^c venerunt Sacilum¹³, volentes domnum Rizardum de Camino ex parte domni rogare, quod Sacilum et Canipam et alia loca ecclesiae Aquilegiensis reddere deberet. Quae reddere recusavit et praedictos fratres et domnum Zanatum cum filio, ambasatores domni super praedictis cepit et eos incarcerationavit. Domnus vero patriarcha stabat ad Sanctum Vitum, et gens sua et ducis aliquando ante Valvesonum¹⁴, aliquando ante Speingberch, et contra inimicos diebus singulis equitabant, tam amicis quam inimicis nocendo. Et in Meduna¹⁵ domnus patriarcha faciebat fieri pontem unde posset ultra flumen Luenzae transfretare^e. Ex alia parte fluminis erat gens domni Rizardi cum aedificiis suis bene munita et non permisit dictum pontem complere nec in aquam^f ponere. Deinde factae fuerunt trevae inter domnum patriarcham et domnum Rizardum usque ad festum sancti Georii¹⁶, et in vigilia omnium sanctorum domnus patriarcha rediit Utinum cum gente sua.
- Oct. 31. *De verra inter Civitatenses et domnum Iohannem de Teyzano.* Anno Domini 1305, die Lunae, 11. intrante Octobri, veniens domnus Paulus capitaneus Tulmini de Tulmino combussit massariorum domos domni Iohannis de Teyzano, qui erat contra domnum patriarcham, et etiam combussit domum Camocii, qui est prope pontem Alzidae super ripam Natissae. Ob hoc domnus Iohannes motus, cepit Leonardum, filium Everardi de Civitate, et quemdam calcificem de porta Brassana¹⁷, et duos alios sub Teyzano¹, et accepit boves et armenta, et castros¹⁸ bene in magna quantitate macelatorum¹⁹ de Civitate, quae erant in Synirwelt in pascuis ipso die. Civitatenses statim miserunt nuncios ipsi domno Iohanni, qui relaxaret homines et animalia redderet. Qui cum reddere nollet, eodem die et etiam die sequenti Civitatenses combusserunt et roncaverunt ipsum domnum Iohannem usque ad muros castris.
- Dec. 4. *De captione domni Odolrici de Castello.* Anno Domini 1305. die 4. intrante Decembri domnus Valteruspertoldus, filius Iohannis de Zuccula, positus insidiis, cepit domnum Odolricum de Castello in strata alta, veniendo ipsum domnum Odolricum de Trivisio, et capti fuerunt cum eo nisi duo ex suis et duxit eos ad Trus, et in sequenti die duxit eos Zucculam. Cepit vero eum quod sui causa dicebat, se perdidisse locum suum de Speingenberch, et sibi dicebat: *Fac mihi locum meum restitui et ego dimittam te.*
1306. *De captione castris de Budrio.* Anno Domini 1306. domnus Nicolaus filius domni Henrici quondam de Budrio, die 10. Iovis intrante Februario, cum gente domni Henrici comitis Goriciae ceperunt locum sive turrim et partem castris domnorum Uodolrici et fratrum de Budrio, eiectis dominabus. Et eodem die depraedati sunt villas circumiacentes et sic muniturunt eundem locum. Die 8. tunc sequenti gens domni patriarchae cum Utinensibus et Civitatensibus combusserunt villam de Budrio, et roncaverunt eos usque ad muros castris, et his factis eodem die inde recesserunt.
- Febr. 10. *De villa de Trivignano.* Item die 8. exeunte Februario, praescripto anno domnus Nicolaus antedictus cum gente domni comitis et ibidem praesentibus domnis Rodolpho de Duino et Iohanne de Villalta et aliis multis, non casu sed studiose et voluntarie combusserunt ecclesiam sancti Theodori de Trivignano, ignem cum lanceis per fenestras ponendo. In qua ecclesia combusserunt ultra quinquaginta inter mulieres et pueros, et reperti fuerunt pueri parvi quam plures super altare combusti. Caetera vero, videlicet corpus Domini chrisma et oleum sanctum et alia ornamenta ecclesiae, quae ibi fuerunt combusta, quis referat nisi cum dolore et gemitu? Et in festo beati Matthiae tunc proximo sequenti, videlicet die 5. exeunte Februario, domnus Henricus comes Goriciae et alii quam plures ex castellanis iverunt personaliter Trivignanum et combusserunt turrim ecclesiae, et unus puer qui erat in turri non valens descendere, proiecit se per fenestras sive per cancellos
- a) nullam lacunam habet 2.   b) Zanottus 2.   c) deest 1.   d) transire 2.   e) aqua 1.   f) sub Teyzano desunt 1.   g) MCCC. 1.   h) ipso domno Odolrico 2.   i) prodidisse 1.   k) Nicolaus de Budrio 2.   l) Teuzone 2.   m) die 5. desunt 1.
- 12) S. Vito.   13) Sacile.   14) Valvasone.   15) Meduna a Spilimbergo ad septentr.   16) i. e. usque ad diem 24. April. anni sequentis 1306.   17) i. e. Bressana.   18) vorvices, arietes castratos.   19) carnificum.

turris et ita, praedictis dominis videntibus, dissolutis membris et separatis obiit. Et duo 1366.
alii homines inde similiter se proiecerunt. Postea combusserunt totam villam.

*De Orsaria et Premariaco*²⁰. Item praedicto anno combusserunt villam Orsariae, villam Febr. 23.
Praemariaci et duxerunt secum multos captos ex rusticis Budrium die 6. exeunte Februario.

5 Item 13. die intrante Martio venit gens domni comitis apud Utinum quasi iuxta portas, Mart. 13.
domnus Paulus Boiani, qui erat Utini, currens post ipsos, usque Predemanum²¹ et domnus 21
Casmannus de Utino cum Utinensibus, et cum multis peditibus, et positus insidiis apud
dictam villam Predemani ceperunt unum ex equitibus domni Pauli et ex peditibus circa 84,
et mortui fuerunt circa quatuor vel sex. Et sic ipsis praeliantibus ibi, vix domnus Paulus
10 evasit, et etiam fuerunt quam plures vulnerati et ita^a terga verterunt.

De combustione villae Galani. Item 15. die intrante Martio, in vigilia sancti Helari, Mart. 15.
comes Henricus cum suis sequacibus intravit villam Galani circa tertiam, et venerunt in
campum, qui est in capite campi, ubi astiluditor. Residuus exercitus, dispersus per villam,
tam equitum, quam peditum, combusserunt breviter totam villam et Carariam et Vadum
15 et roncaverunt maiorem partem villae usque ad burgum.

De adventu illius de Ouistayn et captione Budrii. Item anno praedicto die 11. Aprilis, Apr. 11.
nobilis vir domnus Conradus Ouistayn venit in Utinum in auxilium domni Ottoboni patri-
archae cum magna gente equitum. Qui domnus Conradus erat capitaneus ducum Carin-
thiae, et de ipsorum voluntate et consensu venit in Forium illi die praescripto, videlicet
20 die Lunae; et 14. die Aprilis, die Iovis, reverendus domnus Ottobonus patriarcha una cum Apr. 14.
illo^b de Ouistayn et communitatibus et paucis castellanis fidelibus obsedit Budrium et tertia
die, scilicet die sabbati tunc sequenti, summo mane expugnaverunt ipsum castrum et ante Apr. 16.
tertiam ipsum ceperunt, nullo, Deo gratias! ex nostris ibi mortuo. Et ceperunt domnum
Nicolaum et fratres et multos ex gente domni comitis, et fuerunt capti bene 130 et plures,
25 et ducti fuerunt Utinum. Deinde domnus patriarcha dedit illi de Ouistayn ex Theotonicis
quosdam; et^c fecit duci in Carinthiam illos de Budrio cum quibusdam Theotonicis et Lupo
pessimo nepote domni Asquini, fecit retrudi^d in turri Glemonae. Alii quam plures Utini
remanserunt. Et praescripto die sabbati, statim capto castro ipsum combusserunt, et misso
pro magistris, die dominico funditus diruerunt. Et domnus patriarcha rediit Utinum.

30 *De Castello.* Item anno praedicto reverendus domnus Ottobonus patriarcha cum Apr. 21.
exercitu suo exivit Utinum, 10. die exeunte Aprili scilicet die Iovis, et obsedit castrum Por-
peti. Et quia ille de Castello, scilicet domnus Odolricus, erat captus per illum de Zuccula,
ut antea dictum est, domnus Artuycus nepos domni Odolrici praedicti cum uxore domni
Odolrici et aliis dominabus, videntes quia se tueri non poterant ad mercedem et gratiam
35 domni venerunt; et domnus posuit ibi banderam suam et dimisit ibi aliquos de familia sua.
Domnus Artuycus praedictus renunciavit iuri seu compositioni, imo potius conspirationi
factae cum domno comite et domno Rizardo et aliis castellanis contra domnum patriarcham,
et promisit nomine sacramenti in perpetuum non venire nec facere contra domnum patri-
archam et Aquilegiensem ecclesiam; super hoc praestitis bonis securitatibus. Et ita
40 domnus patriarcha rediit eodem die sabbati Utinum, et praedictus domnus Artuycus venit Apr. 23.
eodem die cum gente sua servire domno patriarchae.

De obsidione castris de Uruspergo. Item anno praescripto domnus Ottobonus patriarcha Apr. 22.
die 9. exeunte Aprili, misit venerabilem fratrem Albertum vicarium suum generalem Civi-
tatem, et octavo die exeunte dicto mense Civitatenses obsederunt castrum praedictum de
45 Urusperch^e; et de Antro de^f Tulmino venerunt multi ad obsidionem praedictam. Rustici
de villis qui erant in Civitate propter verram roncaverunt ibi omnia, secum ferentes in
curribus ligna Civitatis, aliquando bis, aliquando ter in die ibi revertentes. Et hoc duravit
usque ad diem 5. Maii. Et recesserunt ab obsidione dicti castris die 5. Maii propter trevas Mai. 5.
factas, ut inferius continetur.

50 *De trevis factis inter domnum patriarcham et comitem et domnum Rizardum de Camino* Mai. 27.
et castellanos. Anno praedicto die 5. exeunte Maio factae fuerunt trevae inter reverendum
patrem domnum Ottobonum Dei gratia Aquilegiensem patriarcham ex parte una, et no-
biles viros domnos Henricum comitem Goriciae et Rizardum de Camino cum castellanis

a) in 1. b) deest 1. c) deest 1. d) recludi 2. e) Wrunspersch Ann. abbr. f) et 2.

55 20) Premariaco ab Utino ad orientem. 21) Pradamano haud procul ab Utino ad orientem.

1306. faventibus eis ex parte altera, usque ad festum sancti Martini²², certis pactis²³, sub poena duarum mille marcarum.
- Jun. 19. *De recuperatione Sacili.* Anno Domini 1306. in festo beatorum martyrum Gervasii et Prothasii rehabuit reverendus dominus Ottobonus Dei gratia Aquilegiensis patriarcha Sacilum in aurora diei²⁴.
- Oct. 30. *De grandi tempestate in autumnno.* Anno Domini 1306. die penultimo Octobris fuit in Civitate magna tempestas in crepusculo, ita magna ut nuces et in die sequenti in aliquibus locis poterant²⁵ colligi cum conchis per vias, et destruxit hortos et pergularum²⁴ uvas, quae solebant servari tempore illo; et fecit magnum damnum.
- Dec. 11. *De introitu sororum in monasterium sanctae Clarae Utini.* Anno 1306. die 11. intrante Decembri reverendus pater dominus Ottobonus Dei gratia sedis Aquilegiensis patriarcha consecravit maius altare praedicti monasterii aedificati et facti per Ucillutum de Utino, et dotati amore Dei et pro suorum remissione peccatorum. Et eodem die primo inclusit ibi quatuor sorores, scilicet duas quae receptae fuerant de monasterio sanctae Clarae de Civitate, et duas de monasterio Glemonae.
1308. *Qualiter illi de Zuccula intraverunt et exierunt de Civitate.* Anno Domini 1308. die 14. intrante Maio, post prandium, hora dormitionis nobiles viri domni Henricus de Prampergo et Odolricus de Cucanea venerunt in subsidium domnorum Valteripertoldi et Bernardi fratrum, filiorum quondam domni Iohannis de Zuccula, et cum apparatu satis magno intraverunt Civitatem hoc modo. Iacobus filius quondam domni Odolrici de Budrio et Pertoldus de Fagedis cum quibusdam aliis eis faventibus ceperunt hora praedicta portam sancti Silvestri, percussis custodibus, qui videntes quod futurum erat, volebant serrare. Et statim ascenderunt domum de portis et factis signis cum gladiis primo super portam sancti Silvestri, intraverunt quidam, qui erant in burgo sancti Silvestri, de familia domni Pauli Boyani, qui erat in inimicitii illorum te terra et stabat Zucculae. Deinde desuper turrin²⁵ descenderunt et intraverunt terram. Cum vero fuerunt in terra, dominus Valteruspertoldus cum Paulo Boyano et cum octo vel decem hominibus iverunt per infra muros apud solarium et ibi ballistatus²⁵ fuit dominus Candidus de Canussio. Et cum nullus traheret se prope eos ut forsitan credebant, per eandem viam redierunt ad suos. Apud domum domni Odolrici Longi factum erat quoddam obstaculum, et ibi nostri cum eis se ballistabant. Et de domibus et turri Philippi et Luvisini fiebat magna defensio cum lapidibus, nec ulterius fuerunt permisi transire, excepto domno Odolrico de Cucanea, qui cum Thomasuto eius familiari de Cucanea, qui banderam portabat, et forsitan sex vel octo aliis. Cum impetu venerunt ad forum, et ibidem Thomasutus praedictus fuit occisus, dimissa bandera²⁶; et dominus Odolricus rediit cum aliis ad suos per praepositorum. Fratres Praedicatorum composuerunt inter partes, facientes trevas, ad hoc ut recederent; et illi scientes per nuncium, qui venit de Zuccula, qui eis denunciavit quod nobis veniebat subsidium de Utino, acceperunt trevas et recesserunt cum magno damno equorum. Et etiam multi ex eis fuerunt cum ballistis et lapidibus de tectis vulnerati, unde obierunt; sed nullus remansit in Civitate mortuus nisi solus Thomasutus²⁶ supradictus. Sequenti vero nocte acceperunt equos de trevis²⁶. Die vero praedicta statim dominus patriarcha misit gentem suam Civitatem, et sequenti die et aliis diebus proiectae fuerunt ad terram domus praedictorum domnorum de Zuccula et acceptum fuit quod erat intus, et mater ipsorum domnorum inde eiecta et ivit Zucculam cum suis domicellabus. Domus domni Walframi, quatuor domus Pauli Boyani, domus Iacobi filii quondam Bunini de Venzono qui fuit cum eis, et turris domni Henrici de Prampergo fuerunt dirutae. Domus quondam domni Odolrici de Budrio non fuit proiecta ad
- a) 2 addit hoc modo. *Muratorius ad haec verba notat:* Recuperationis Sacili modum describere praetermittit auctor huius chronicae. Ita in vetusto eiusdem chronicae manuscripto exemplari, quo sum usus, visitur lacuna seu locus in quo consideratur enarratio ipsa quam auctor ille pollicetur quidem sed nullo modo describit. *Annales abbreviati sic hanc rem enarrant:* Eodem anno in festo sanctorum Gervasii et Protasii dominus patriarcha recuperavit Sacilum, quod fuerat detentum per domnum Rizzardum de Camino. b) omnia haec sequentia usque ad damnum desunt l. c) poterat 2. d) Thomasius l. e) trevis deest l.
- 22) i. e. usque ad 11. diem mens. Nov. 23) Tabulas harum induciarum in archivio caesareo Vienneensi extare indicavit cl. P. Steyerer Coll. Msta. Docum. Tom. VI. p. 1162. De Cronberg Tentam. genealog.-chronolog. comitum Gorit. ed. II. p. 253. 24) Pergula est vitis species, ital. *pergola*. 25) i. e. 55 balista percussus. 26) Bandera est vexillum.

terram, ideo quia pertinebat ad matrem Iacobi, tamen quiddam intus repertum fuit, fuit acceptum; insuper quia Simon, filius Henrici domnae Warellae^a fuit cum eis, acceptum fuit illud quod mater habebat in domo, absente Henrico a Civitate. Et etiam quia Philippus, filius domni Conradi quondam domni Philippi, fuit cum eis, habitus fuit suspectus ipse domnus Conradus, et per familiares domni de Sleso, castaldionem et consilium fuit citatus, qui statim comparuit et dixit quia ille filius suus non erat in gratia sua, nec stabat cum eo. Accepta vero eius excusa²⁷, tamen habere voluerunt domum eius, quae est eundo Zucculam, et ibidem suam custodiam Civitatenses posuerunt. Dominus vero patriarcha misit pro ipso Conradicio Utinum, qui statim ivit^b et apud ipsum dominum stetit per aliquot dies. Videns ergo dominus ipsum inculpabilem, remisit Civitatem, mandans communi quod sibi domum suam redderent, accepta ab eo bona securitate quod illam iniuriis non daret nec eis favorem vel auxilium impenderet; quod et factum est.

De Gronumberch. Anno praedicto die penultima Maii illi de Zuccula furtive acceperunt Gronumberch ante diem, et ibidem ipsis existentibus multa mala fecerunt. Qualiter restitutum fuit illis de Portis, inferius dicitur. Mai. 30.

Qualiter dominus Ottobonus patriarcha destruxit muros de Venzono. Anno Domini 1309. die 9. Februarii reverendus pater dominus Ottobonus patriarcha fuit Glemonae^c, et eodem die nobilis vir dominus Conradus de Stumberch venit sibi in auxilium. Et 11. die dicti mensis, suadentibus illis de Glemona et eorum inductu, voluit dominus patriarcha obsidere Venzonum. Sed videntibus quod sibi non poterant resistere, dederunt sibi 100 libras grossorum, et murum ipsius Venzoni diruerunt et iuraverunt deinceps suis parere mandatis. 1309.
Febr. 9.
Febr. 11.

De obsidione Gramolani et Zucculae. Anno praedicto dictus dominus patriarcha cum exercitu suo equitavit die 14. dicti mensis ante Grammolanum et ibidem illo sero pernoctavit, et combussit et destruxit omnia usque ad castrum die sequenti. Et eodem die post prandium, ipso die sabbati, venit Civitatem, et statim ipso die obsedit Zucculam cum gente sua et Civitatentibus^d propter discordiam superius expressam, et roncaverunt omnia bona illius de Zuccula in ipso monte Zucculae. Et continue proiciebatur intus cum tribus machinis et interdum ballistabant se ad invicem. Tamen in illa obsidione nullus fuit mortuus nisi unus de familia domni patriarchae. Domino vero cum Foroiuliensibus et domno Conrado de Stumberch, existentibus in dicta obsidione, significatum fuit quod dominus Rizardus intrasset Foroiulii cum magno exercitu. Quo audito dominus patriarcha cum exercitu inde recessit, reportatis machinis in Civitatem prius et omnibus quae fuerant reportanda, die 3. exeunte Februario, et tunc die sequenti ivit Utinum. Tunc illi de Zuccula combusserunt Troianum, Rubignacum et ubicumque potuerunt super Civitatenses, et roncaverunt braydas Leonardum quondam^e Advocati de Liunis, Benedicti Stationarii et Worli quondam Martini Zannulae et aliorum plurium. Et versa vice Civitatenses roncaverunt braydam domni Pauli Boyani, Meynardi Meulae, Iacobi de Budrio, et Iaconoti filii Bunini de Venzono, qui stabant Zucculae. Febr. 14.
Febr. 15.
Febr. 26
Febr. 27.

De destructione curtinae Sedelani. Anno Domini 1309. die 12. Martii nobiles viri domni Henricus comes Goritiae et Rizardus de Camino cum quibusdam castellanis, scilicet de Speynbergo, Prampergo, Cucanea et Zuccula, obsederunt curtinam²⁸ de Sedelano, et cum pluribus machinis intus proiciebatur; tandem ipsum habuerunt certis pactis, et ipsam depraedantes, quia multae villae ibi fugerant, turrim ecclesiae proiecerunt ad terram, et ecclesiam et postea curtinam combusserunt totam. Mart. 12.

De destructione castris Saciletti. Anno praedicto in festo beati Marci praescripti domni obsederunt Sacilettum, quo expugnato et capto die tertio combusserunt, et turres et alias munitiones omnes proiecerunt ad terram, domno patriarcha Utini existente. Apr. 25

De captione castris Sancti Viti. Item eodem anno praedicti domni obsederunt Sanctum Vitum die 3. exeunte Aprili, et cum multis machinis intus proiciebatur, et cum se manutene non possent, die 11. Maii eundem locum domno Rizardo dederunt. Apr. 28.
Mai. 11.

De morte domni Henrici de Prampergo. Anno Domini 1309. die prima Aprilis, stantibus dominis Henrico de Prampergo et Valteropertoldo de Spengimbergo cum magno apparatu

a) Simon filius domni Henrici Warellae 2. b) fuit 1. c) p. venit Glemonam 2. d) Civitatem 1. e) Leonardi quondam desunt 1. f) sic 2 recte, anni 1.

27) i. e. excusatione. 28) Brayda est campus vel ager suburbanus. 29) Curtina vel cortina idem ac curtis minor.

1309. in destructione et depopulatione ante Maniacum, et non existentibus illis armatis, subito
 Apr. 1. fecerunt impetum in eos quidam Theotonici soldonerii³⁰ domni patriarchae, scilicet illi de
 Parisio^a et illi de Pinzano, et ex eis multos occiderunt. Et dominus Valteruspertoldus et
 Artuycus filius domni Henrici de Prampergo fugerunt in castrum Montrial. Et insuper capti
 fuerunt quam plures; inter quos captus fuit dominus Henricus de Prampergo et ductus
 Utinum ad domnum patriarcham. Qui cum confessus fuisset multa mala fuisse tractata
 Apr. 2. contra domnum patriarcham, amputatum fuit sibi caput in foro Utinensi die 2. Aprilis^b, et
 sepultus apud Minores sine officio et extra caemeterium.
- Mai. 11. *De recessu domni Ottoboni patriarchae et eius reditu.* Item praedicto anno die 11. Maii,
 scilicet die dominico, reverendus pater dominus Ottobonus, Dei gratia patriarcha Aquile- 10
 legiensis, recessit de Utino, nisi^c tantum cum sex^d circa nonam et fuit Aquilegiae quia
 significatum fuit sibi multa mala fuisse tractata contra eum per nobiles praescriptos, nec
 Mai. 14. eum ibi bene esse securum. Die vero 14. praedicti nobiles fecerunt colloquium apud Arivas,
 in quo interfuerunt omnes de Foroiulio, et die sequenti facta fuit quaedam conspiratio inter
 31 eos³¹, et iuraverunt omnes insinul facientes vicedominum domnum Varnerium de Cucanea, 15
 ordinantes ibidem quod de bonis Aquilegiensis curiae satisfiat domno comiti de destructione
 Venzoni, et cum Civitatensibus, qui erant extra Civitatem, de deiectione domorum et quod
 Mai. 31. deberent redire in Civitatem; qui redierunt in Civitatem die ultimo Maii. Et facta fuit con-
 cordia inter intrinsecos et extrinsecos dicta die. De discordia habetur superius. Et praedicto
 Mai. 15. die 15. Maii venit cognatus domni Henrici comitis et intravit villam Morteglani cum magna 20
 gente nomine Babanich, ubi fecerunt multa mala. Cum autem dominus patriarcha cuncta
 praedicta intellexisset, qui erat Aquilegiae, statim eodem die inde recessit, et fuit Placentiae^e
 obviam domno legato venienti et fuit Bononiae et Ferrariae cum dicto domno legato
 pluribus diebus. Postea accepta ab eo licentia, venit Tervisium et facta conventionem cum
 Oct. 2. domno Rizardo, venit Utinum die 2. Octobris^f cum paucis de suis. Sed^g dominus Odolricus 25
 de Cucanea associavit eum^g.

1. Locustae fuerunt in partibus Histriae et Tulumini cum magno damno 1309. de mense Iunii

2. *De locustis*³². Eodem anno de mense

Iunii venit tanta multitudo locustarum in partibus Istriae, quod nullus hominum credere posset; ita quod ubi declinabant, 30
 segetes totaliter devorabant et etiam arundines sive canneta usque ad terram.
 Postea iverunt dictae locustae in contratam Tulumini et descenderunt usque ad
 Antrum, ubi etiam fecerunt magnum et incredibile damnum de blado, et etiam
 corrodabant pannicum et surgum³³ et herbam sive foenum in momento ubi
 multitudo earum declinabat. Post eas concurrebant omnes contratae cum cru- 35
 cibus et processionibus, et multam multitudinem interfecerunt. Tandem hinc
 in aerem volantes pluribus diebus sicut aves versus mare, Deo dante, in
 Foroiulii non se posuerunt. Et factae fuerunt processionem et sonitus camparum
 post eas in Civitate.

- Nov. 13. *Qualiter dominus Rizardus succubuit in Utino.* Anno Domini 1309. dominus Rizardus de 40
 Camino venit Utinum 2. die post festum beati Martini cum magna multitudine equitum et
 hospitabatur in Grazano. Et erant cum eo illi de Prata, de Porcellis, de Spengimbergo, de
 Cucanea et alii Foroiulienses quam plures, omnes nobiles de Tervisio et eius districtu.
 Fuit autem in tractatu cum domno patriarcha pluribus diebus super pace reformanda de
 discordia, quae fuerat inter eos, et volebat quod dominus patriarcha faceret eum capitaneum 45
 generalem in Foroiulii. Et ipsis existentibus in tractatu et non concordantibus, praefatus
 Nov. 16. dominus Rizardus die dominico 15. exeunte Novembri, tractatu et inductu magistri Nicolai
 filii Albinuti de Utino, qui habebat magnam partem in Utino ratione cuiusdam iurae³⁴ et
 conspirationis factae ad invicem, non dubitans quin haberet terram; post prandium armata
 manu intravit Utinum per portam Grezani, sed gratia et auxilio Dei factum est, ut clausis 50
 omnibus portis, excepta illa Grezani, quam dictus magister Nicolaus proiecerat in gurgite,

a) de Sacillo *Ann. abbr.* b) die 11. Aprilis 2. c) nisi deest 1. d) suis 1. e) et ivit Placentiam 2. f) die 12. Oct. 2. g) Sed dominus Varnerus de Cucanea recessit. 2.

30) i. e. Söldner, milites mercede conducti. 31) Documentum hac de re compositum invenies apud de Rubeis p. 816. 817. 32) V. Ottocarum de Hornecke apud Pez III, 822 sqq. 33) i. e. surcum. 34) iura est conspiratio, foedus iuramento firmatum. 55

timens quod acciderat, omnes converterentur in fugam. Et ibidem remanserunt mortui 1300.
 tredecim, inter quos fuit interfectus dominus Valteruspertoldus miles de Spengimbergo, et
 alii fuerunt nobiles milites domni Rizardi³⁵. Capti fuerunt ultra 100, et quemcumque capiebat
 5 quis, suus erat^a. Et de ipsis captis habuit dominus patriarcha in magna quantitate et redi-
 mebant se pecunia; et fuit talis qui redemit se mille marchis, alii 200 marchis, alii secun-
 dum suam possibilitatem, ita quod aliqui ex Utinensibus ob hoc mirabiliter sunt ditati. Equi
 boni et magni remanserunt inter laesos et illaesos ultra 150. Et quicumque aliquem capiebat,
 suus erat; et gratia Dei procurante nullus ex Utinensibus fuit laesus, sed quasi solummodo
 mulieres per cancellos et rustici de villis fecerunt illam victoriam. Tunc dominus patriarcha
 10 fecit illustrem virum dominum Henricum comitem Goriciae capitaneum generalem in Foro-
 iulio. Qui dominus comes, congregato suo exercitu, ivit ad recuperanda suprascripta loca,
 quae detinebat dominus Varnerus de Cucanea pro expensis factis, ut dicebat, quando fuerat
 vicedominus pro manutenendis locis praedictis. Et primo equitavit ante Tricesimum et
 ipsum locum rehabuit statim, scilicet die 6. exeunte Septembri, deinde quarto die sequenti
 15 habuit Artiniani, et die tertio sequenti habuit Tumecium^b et Sclusam dictus dominus comes.
 Et omnia ista loca habuit pactis, quia demisit³⁶ detinentes ire cum bonis et personis, quae
 possent portare.

De impositione octo denariorum pro foco. Anno Domini 1310. reverendus pater dominus 1310.
 20 Ottobonus patriarcha imposuit in Forouiliuli octo denarios pro quolibet foco et rota molen- Febr.
 dini, pro subsidio eundi ad concilium generale, ordinatum per papam Clementem³⁷ apud
 Viennam, cui pecuniam, scilicet partem sibi contingentem, solvit capitulum Civitatis de
 mense Februarii die . . . . .

De Montefalcone. Anno praedicto in mense Februario ivit cum exercitu suo dominus
 comes ante Montefalconem et castrum obsedit, et duravit ibi in obsidione circa 15° dies.
 25 Quem locum detinebant illi de Cucanea ut praedictum est de aliis. Quem quidem locum
 detinentes ut irent securi dederunt domno comiti, quia non habebant alimenta, die ultimo Febr. 28
 Februarii.

De Villalta. Anno praedicto, cum esset dominus comes cum exercitu suo apud Sanctum
 Danielem, dominus Odolricus de Villalta, qui erat de parte domni Rizardi, cum promisissent
 30 sibi vicissim ipse et alii de Villalta non intrmittere nec dare locum suum alicui, nec sibi
 nocere in locis suis et in Villalta sub certis poenis, sed extra^d locum iuvare^e quemlibet,
 quem vellet, intromisit bene centum pedites quos sibi misit dominus Rizardus. Quem locum
 dominus comes statim obsedit cum suo exercitu et communitatibus et castellanis, et fuerunt
 mortui in ipsa obsidione quam plures et maxime de soldanensibus missis ibidem per dominum
 35 Rizardum. Tandem videns dominus Odolricus, quod se manutenere non posset, ut iret
 securus quo vellet cum suis, locum suum die 3. exeunte Martio tradidit domno comiti. In Mart. 29
 quo loco inventum fuit tantum bladum quod est incredibile, et alia victualia, et inde omnibus
 asportatis ubi placuit domno comiti, scilicet Utinum, fecit dirui ipsum locum; et domno
 Odolrico praedicto dedit dominus Rizardus Castrumnovum quod habebat in pignore a domno
 40 comite supradicto.

De Cavoriaco. Anno praedicto, statim diruto castro supradicto, ut praedictum est, Apr. 9.
 dominus comes obsedit Cavoriacum et ipsum locum habuit ut Villaltam, die 9. Aprilis; et
 fecit ipsum dirui et fossata destrui.

De Cucanea. Cum esset adhuc dominus comes in destructione Cavoriaci, dominus Odo- Apr. 16.
 45 ricus de Cucanea venit 15. die exeunte Aprili in nocte in Cucaneam, et unum^f locum furatus
 fuit domno Adalpreto^g, ipso existente infirmo et portato apud Pertestans^h. Convenerant
 enim et factae erant bonae securitates, quod domni Thomas et Adalprettus debebant ipsum
 locum custodire, nec domni Varnerus et Odolricus fratres debebant ibi venire, nec inde
 debebatur nocere alicui. Et statim cum dominus Odoricus habuit castrum, combussit totam
 50 villam de Fagedis, et die sequenti venit dominus comes cum suo exercitu in villa Zeraci et
 stansⁱ ibi aliquibus diebus postea secessit in Povoletto. Sui vero equi omnia blada vil-
 larum circumiacentium comederunt et destruxerunt, et sui depraedabant et expoliabant

a) sic correxi, quia suus erat 1: quis suus is erat 2. b) Tulmetium 2. et Ann. abbr. c) octo 2. d) apud 1.
 e) Iuvaniz 1. f) ipsum 2. g) Adalperjo 2. h) Protesagnum 2. i) et statim 1.

55 35) sc. interfecti. 36) i. e. dimisit. 36) V. Concilium celebratum est a. 1311. die 16. m. Octobris.

1310. tam amicos quam inimicos. Qui dominus comes inde recessit et ivit Goritiam die 9. exeunte^a Aprilis.

Mai. 19. *De adventu Babanich^b, cognati domni comitis.* Venit illustris dominus Iuan³⁷ cognatus domni comitis Goriciae cum magna multitudine Babanicorum circa sexcentos ut dicebatur, die 13. exeunte Maio, in Forouili sub Utino in villa Cusinachi³⁸ in auxilium domni comitis

Mai. 20. contra dominum Rizardum de Camino et suos fautores. Item die 12. exeunte Maio reverendus dominus Ottobonus Dei gratia patriarcha una cum domino Henrico comite et Babanich et Foroiuliensibus exierunt Utinum cum magno exercitu et transierunt Tulmentum^c in destructione inimicorum suorum, et exhibuerunt praelium domino Rizado, qui erat in Sacilo cum suo exercitu, sed noluit acceptare. Unde cum non possent transire Luenzam,

Jun. 4. fuerunt^d ante Valvasonum³⁹ et fecerunt ibi satis magnum damnum; sed cum nihil possent proficere inde recesserunt. Et iterum venerunt ante Cucaneam in festo sancti Quirini die 4. Iunii, et proiciebant cum machina in Neboyse continue, et factis multis et altis^e aedificiis, propter quod qui erant ibi intus, videntes quod se manutenere non possent, in vigilia sanctorum Ioannis et Pauli de nocte imposito igne in dicto loco, recesserunt, antequam accenderetur ignis, et iverunt in Cucaneam, et ita combustus fuit Neboyse, et postea paucis diebus elapsis dominus comes^f habuit Cucaneam.

1313. *De verra et discordia inter dominum Ottobonum patriarcham et dominum Henricum comitem.* Anno Domini 1313. cum sicut dicebatur dominus patriarcha, existente comite capitaneo, fecisset cum duce Austriae⁴⁰ et cum Paduanis et Tarvisinis quamdam iuram contra comitem praedictum, ideo quia loca ecclesiae Aquilegiensis, videlicet Loss, Anserch, Montemfalconem, Tricesimum, Artheniam, Sclusam, Tumeccium, Faganeam, Sanctum Vitum, Sacilum et Canipam occupaverat volens loca praedicta de manibus eius eripere; et dux Austriae in Tulmino debebat mittere episcopum de Gurgh⁴¹ cum apparatu suo. Quod intelligens dominus comes, statim cum gente sua adiit Tulminum et comburi fecit totam

Sept. 13. villam, existente in curia Tulmini Ottobono nepole domni patriarchae, et ipsam curiam obsedit die 13. Septembris. Sed cum locum non posset habere, nec intrinseci habere aliunde auxilium, finaliter concordaverunt taliter, quod irent securi cum personis quo vellent. Et

Oct. 6. sic dominus comes habuit locum ipsum et castrum die 6. Octobris, et dimisso ibi domino

Oct. 7. Paulo de Civitate pro capitaneo, rediit Civitatem die 7. praedicti mensis.

Oct. 8. *De praeda facta ante Utinum.* Anno praedicto, die 8. Octobris, totus exercitus domni comitis, ignorantibus Civitatensibus, ivit ante Utinum, eo quia fovebant et inducebant aliqui dominum patriarcham ad faciendam verraam domino comiti cum quibusdam castellanis. Et subito facto insultu ad omnes portas, animalia non modica acceperunt, et etiam homines ceperunt quam plures.

Oct. 10. *De adventu Babanich^g.* Dein anno praedicto, die 10. Octobris, dominus Iuan Babanich venit in auxilium domni comitis, et steterunt ante Utinum per plures dies, devastando villas circumadiacentes et totaliter destruentes.

De castro de Pyris. Eodem anno, quia dominus Federicus de Pyris et de Susanis^h adinvocabat dominum patriarcham et in Utino factus fuerat capitaneus, dominus comes in contumaciamⁱ ivit ante castrum de Pyris et ipsum die 2. Novembris cepit et funditus diruit. Postea ante Susanis equitavit. Et quia dominus Federicus fuerat vulneratus et iacebat ad mortem, tradidit sibi locum, quod commissum fuit domino Wicardo de Petrapilosa; sed postea fuit sibi restitutum cum magna securitate, quod non faceret contra comitem^k.

De concordia inter dominum patriarcham et comitem. Paucis diebus elapsis facta fuit concordia inter eos, ita quod dominus comes factus fuit capitaneus per quinque annos et omnes redditus patriarchatus et garrum⁴² habere debebat^l, ita quod patriarcha nihil habebat agere, nisi accipere a domino comite tria millia marcarum in determinatis taxis. Et sic omnes iuraverunt sub comite, tanquam sub capitaneo, et ne possent castellani retrogradicare⁴³, omnium filios accepit obsides et eos duxit Goritiam.

a) exeunte addidi. b) Babaniz 2. c) Tulmetium 2. d) iverunt 2. e) actis 1. f) d. e. desunt 1. g) Babanis 2. h) Susans 2. i) Civitatem 2. k) debere habebat 1.

37) banus Croatiae. 38) Cusignacco ab Utino ad tione assertum est. 43) i. e. retrogradi, retro-meridiem. 39) Valvasone ad fluv. Livenza, cedere, metaphorice pro consilium mutare, fidem datam fallere.

40) Friderico. 41) Henricam de Helfenberg, antistitem Gurcensem. 42) Garrum est quod cau-

De discordia iterum orta inter dominum patriarcham et dominum comitem^a. Anno 1314. 1314. orta est^b iterum discordia inter dominum patriarcham et comitem eo quia dominus comes detinebat omnia loca seu fortalitia ecclesiae Aquilegiensis, quod nolebat dominus patriarcha, nec esse in pactis habitis inter eos dicebat. Finaliter post multa tractata et consilia 5 super hoc habita, convenerunt ipsi dominus patriarcha et comes die 12. exeunte Septembri, Sept. 19. in pratis inter Ramanzachum⁴⁴ et Grillonum apud Turrin⁴⁵ in hoc pactum et concordiam: 44 videlicet quod a proximo futuro festo purificationis beatae Mariae⁴⁶ in antea dominus comes debebat restituere castra, quae detinebat, et dominus patriarcha debebat habere garritum et omnes redditus et proventus in se, sicut unquam habuit aliquis patriarcha. Et tunc ibidem 10 fecit eum capitaneum ad vitam suam, dando sibi pro salario centum marcas in mense. Et sic facta bona concordia inter eos, dominus comes eodem die arripuit iter cum magno apparatu equitum in auxilium ducis Austriae, qui volebat obtinere imperium contra regem Bohemiae, et dicebatur quod quicumque praevaleat in bello inter eos faciendo, debebat esse imperator; quod bellum tamen non fecerunt. Et erat ibi tanta sterilitas, quod exercitus 15 domni comitis septem diebus nihil comedit, nisi rapas; rediit enim^c dominus comes . . . . .

De morte domni Ottoboni patriarchae. Anno Domini 1314. reverendus dominus Otto- Sept. 21. bonus patriarcha die 10. exeunte Septembri, arripuit iter ad reverendum dominum Lucham de Flesch⁴⁷ Ianuensem cardinalem vacante sede papali per mortem sanctissimi papae Clementis⁴⁸, eo quia dictus dominus cardinalis citavit eum ad se, unde per nonnullos spera- 20 batur quod dictum dominum patriarcham crearent papam. Quod minime factum est, quin ipso inde revertente, gravi infirmitate detentus obiit anno Domini 1315. die 13. Januarii in 1315. comitatu Placentiae in castro de Arquar^d, et ibidem fuit sepultus⁴⁹. Jan. 13.

De morte domni Petri praepositi et electione domni Varneri. Anno Domini 1314. obiit 1314. venerabilis vir dominus Petrus de Piperno, praepositus ecclesiae Civitatis, die 4. Martii, Mart. 4. a quo capitulum habebat ad fermam^e praeposituram et praebendam Civitatis pro 300 florenis solvendis eidem annuatim in nativitate Domini, Venetiis vel Paduae, boni auri. Eo vero mortuo, citatis et vocalis, qui voluerunt debuerunt et potuerunt commode. Interea die 10. intrante Iulio decanus et capitulum convenerunt ad electionem de praeposito cele- Jul. 10. brandam per formam scrutinii, et fuerunt electi domni presbyter Varnerus de Gallano et 30 Girardinus nepos domni patriarchae, non in sacris ordinibus constitutus, habens voces tot unus quot alter, canonici Civitatis. Demum mortuo domno patriarcha, ut dictum est, domno Girardino existente cum eo, dominus Guarnerius adiit dominum decanum et capitulum Aquilegiense, supplicans quod confirmare dignarentur^f electionem de eo factam. Qui volentes per formam iuris procedere, ipsum dominum Girardinum per litteras et eorum 35 nuncium iuratum citaverunt, nec non per edictum tam in ecclesia Aquilegiensi quam Civitatis. Qui dominus Girardinus ultra terminum diutius expectatus, et cum ipse nec aliquis procurator pro eo compareret ad obiciendum contra dominum Varnerum vel electionem praedicti domini, decanus et capitulum ad quos vacante sede confirmatio pertinebat, in- venientes electionem factam de domno Varnero canonice celebratam, et ex parte domnorum 40 Bernardi decani et totius capituli, tam illorum qui elegerunt dominum Girardinum, quam dominum Varnerum, precibus inclinati, dominum Varnerum in praepositum Civitatis ecclesiae gratiose et benevole confirmaverunt die secundo Aprilis anno Domini 1315. Qui 1315. quidem dominus Varnerus adiit Civitatem et bene receptus a clero et populo, die 5. Aprilis Apr. 2. fuit installatus per dominum Odolricum de Strasoldo, qui fuerat datus ad hoc nuncius per Apr. 5. 45 capitulum Aquilegiense.

De electione domni Gilonis in patriarcham. Anno Domini 1315. die dominico videlicet Febr. 16. Reminiscere, 16. intrante Februario, mortuo domno Ottobono patriarcha, convenit capi- tulum Aquilegiense ad electionem de patriarcha futuro per formam compromissi cele- brandam, et compromiserunt in dominum Guillelmum decanum Aquilegiensem et dominos 50 Ludovicum et Philipponum canonicos Aquilegienses. Qui unanimiter et concorditer elegerunt dominum Gilonem, eorum archidiaconum et canonicum in patriarcham dominum et

a) hic titulus deest 1. b) deest 1. c) inde 2. d) de Arquato 2. e) firmam 2. f) dignaretur 1.

44) Remanzacco inter Utinum et Civitatem. 45) Grions latensi servatur, notat haec p. 834: *Octava epiphaniae venerabilis pater dominus Ottobonus piae memoriae Aquilegiensis patriarcha MCCCXV.* 46) i. e. 2. die 55 Febr. 47) de Flisco. 48) Clementis V. 49) De Rubeis ex necrologio, quod in archivo capituli Civi-

1315. pastorem, qui arripuit iter ad curiam pro confirmatione obtinenda die 14. intrante Aprili
Apr. 14. anno praedicto.

Jan. *De confirmatione domni Henrici comitis Goriciae in capitaneum et de werra orta inter
eum et quosdam.* Anno praedicto die . . . . . exeunte Ianuario, cum veraciter scitum fuit de
obitu domni patriarchae, fuit in Civitate colloquium generale, in quo colloquio confirmatus 5

Mai. 26. fuit dominus comes per eos omnes, qui hoc facere habent, in capitaneum usque ad ad-
ventum futuri domni patriarchae, et ita omnes iuraverunt sub eo. Stante vero tota terra in
bona pace et tranquillitate, die Lunae, 8. exeunte Maio, facta fuit in Utino quaedam iura et
conspiratio contra dominum comitem, in qua fuerant Utinenses, Glemonenses, domni Odol-
ricus de Cucanea qui factus fuit capitaneus in Utino, Artuicus de Prampergo, qui factus 10
fuit capitaneus in Glemona, illi de Villalta, Federicus de Susans, illi de Colloredo, de Mels,
50 et multi alii castellani. Et eodem die dominus Artuicus cepit Arteniam⁵⁰ et Buyam⁵¹, quae
loca tenebantur per dominum comitem. Habitatores de Sancto Daniele et de Faganea dicta
loca acceperunt in se, et ita multiplicata sunt mala in terra. Qui dominus comes congregato
non modico exercitu fuit^a ante^a Glemonam et runcavit eis segetes vités et arbores et eis 15
intulit magnum damnum.

Iun. 19. *De castro de Susans.* In festo sanctorum Gervasii et Prothasii cum dicto suo exercitu
ivit ante castrum de Susans⁵² et intulit intrinsecis^b statim bellum et ipsum castrum habuit
ipso die circa completorium fratrum^c. Et captis tribus filiis domni Federici cum aliis pluri-
bus, domno Federico non existente tunc in loco praedicto, quia erat Glemonae, acceptis 20
mobilibus et exportatis quae intus reperta fuerant, die sequenti ipsum castrum funditus
fecit dirui.

De castro Colloredo. Diruto castro praedicto, statim obsedit ipse dominus comes castrum
de Colloredo⁵³, et cogitantes domni se non posse tenere de dicto castro, se subtraxerunt
dimisso loco bene munito farina vino et aliis necessariis, nec non bonis ballistis et viris 25
Iun. 25. non paucis. Demum ipse dominus comes ipsum locum habuit, affidatis⁵⁴ tantummodo per-
sonis quae intus erant, die 6. exeunte Iunio, et ipsum funditus fecit dirui, acceptis prius
bonis intus repertis.

Iun. 21. *De castro de Mels.* Die 10. exeunte Iunio idem dominus comes cum toto exercitu suo
Iul. 18. obsedit castrum de Mels⁵⁵, et duravit obsidio usque ad 14. diem exeunte Iulio, tali pacto 30
et conditione, quod castrum de Buja quod fuerat acceptum domno^d comiti, eidem resti-
tuerunt, et debuerunt^e illi de Mels dare illis de Colloredo pro damnis 150 marchas, quia
dicebant illi de Colloredo, quod causa illorum de Mels habuissent damnum quod habuerunt,
et se domno comiti opposuissent.

Iul. 12. *De Murutio.* In festo beatae Margaritae cum toto exercitu dominus comes obsedit Mo- 35
Iul. 15. rusium⁵⁶, et die 4. sequenti venerunt ad concordiam in hunc modum, videlicet quod illi de
Murusio iuraverunt parere domno comiti sicut capitaneo usque ad adventum domni patri-
archae, et castrum debere custodiri per dominum Wynther nomine domni comitis usque
Iul. 16. ad annum unum. Facta compositione et concordia de Morusio, sequenti die obsedit Vil-
Aug. 1. laltam, et cum videret nihil ibi posse proficere, inde recessit. Et die . . . . Augusti venit in 40
57 villam Reanae⁵⁷ et Zumpis^f et accepit aquam Utinensibus. Postea die 13. cum toto exer-
Aug. 13. citu suo venit ad villam Orsariae⁵⁸, et ibi fecit cum suis et circumquaque damna magna.
Utinenses vero statim cum recessit miserunt aquam.

De concordia inter dominum comitem et Utinenses et Glemonenses et castellanos. In festo
Aug. 29. decollationis sancti Iohannis anno praedicto facta fuit concordia inter dominum comitem 45
ex parte una^g et Utinenses Glemonenses et castellanos de werra supradicta ex parte^g alia
in hunc modum . . . . .

Iul. 13. *De briga facta in Civitate.* Anno 1315. die dominico 13. intrante Iulio, post coenam in
hora completorii fratrum, Henricus filius quondam domni Iohannis de Portis cum quibusdam

a) ivit in 2. b) intrinsecus 1. c) factum 2. d) domni 1. e) steterunt 1. f) Zumpietre 2. g) una — parte 50
desunt 2.

50) Artegna a Gemona ad merid. 51) S. Lorenzo septent. situm. 56) Moruzzo a S. Daniele inter
di Buja a Gemona ad merid. 52) Sussana haud orientem et meridiem versus. 57) Reana a Tri-
procul a flav. Tagliamento. 53) Colloredo a Tri- cesimo ad meridiem. 58) Orsaria inter Utinum et
cesimo ad occid. 54) Affidare est fidem suam ali- Civitatem ad meridiem versus. 55

suis complicitibus ex parte una et filiis Virgillii, Galengani^a, Guillelmi de Grusipach cum suis 1315.
 fautoribus ex alia, convenerunt ad brigam apud domum communis. Qui Henricus ibi statim 1315.
 fuit interfectus. Supervenit autem Federicus frater eius et ipso ignorante de facto totaliter,
 exclamando pacem, fuit vulneratus et mortuus fuit ante campanam ignis, et quam plures
 vulnerati fuerunt. Ex alia parte fuit vulneratus Guillelmus de Grisimpach cum filio et ne-
 pote et aliis pluribus. Guillelmus vero Gallengani^a cum parte sua ascenderunt supra turrim
 domni Asquini de Varmo, ita quod per totam terram erat praelium maximum. Tunc dominus
 Federicus de Erbestayn, mariscalcus domni comitis, cum domnis de Portis amicis versus
 dictam turrim adeuntes, volebant eos capere, sed illi cum ballistis et lapidibus se defen-
 debant. Ad ultimum se dicto mariscalco tradiderunt, qui eos, scilicet Iohannem et Guillel-
 mum Galengan fratres cum uno filio, Virgilium cum tribus filiis, Raynerottum cum duobus
 filiis, captivavit in domo de Portis, et bona eorum fuerunt per Theotonicos accepta. Unus
 filius Guillelmi praedicti qui latuerat in Civitate, die Martis sequenti proiecit se per muros
 terrae, volens fugere, et apud pontem portae Bressanae^b fuit interfectus ac per totam
 terram strascinatus⁵⁹. Dominus vero comes Goriciae venit in Civitatem die dominico tunc 1315.
 sequenti et die Lunae in vigilia sanctae Mariae Magdalенаe fecit amputari caput Guillelmo 1315.
 Galengani apud domum communis. Tunc dominus comes fecit duci Raynerottum, Virgilium
 cum filiis, et filium Guillelmi praedicti Goriciam, unde multa mala creata fuerunt. At illi
 de Portis cum amicis suis obtinuerunt.

20 Anno Domini 1317. sanctissimus papa Iohannes ad preces regis Roberti⁶⁰ dedit patri- 1316.
 archatum domno Castono de la Turre⁶¹ in festo sancti Sylvestri. Dec. 31.

Anno 1318. die 12. exeunte Augusto dominus Castonus patriarcha veniendo Florentiam 1318.
 in Forumlii, obiit⁶² et ibi sepultus est. Aug. 20.

25 Anno Domini 1319. sanctissimus papa Iohannes providit de patriarchatu Aquilegiensi 1319.
 domno Pagano episcopo Paduano⁶³.

Anno Domini 1320. die 12. Novembris fuit praelium magnum in Utino apud domum 1320.
 communis inter domnos Hectorem et Federicum fratres de Savorgnano et eorum amicos Nov. 12.
 ex parte una et domnum Sperantium et Vintilinum fratres cum amicis suis ex alia^c. Qui
 venientes ad iniurias, coeperunt dictae partes inter se acriter praeliari, in quo dictus dominus
 Hector per domnum Sperantium fuit vulneratus, et Hermolianus et Dionysius^d interfecti.
 Domnus patriarcha existens Civitate statim cum sibi praedicta notificata sunt, cum festina-
 tione equitavit Utinum cum Civitatensibus. Qui Civitatenses una cum Utinensibus adierunt
 ad domos praedictorum domni Sperantii et Vintilini et eas ceperunt. Et ipsos fratres et
 filium domni Thomasini et alios quam plures circa viginti et sex interfecerunt et eorum
 bona abstulerunt; ita quod pars domni Hectoris obtinuit cum adiutorio Civitatensium.

Anno Domini 1323. dominus Henricus comes Goriciae, in festo sancti Georgii, hora 1323.
 vespertina tripudii venit ei quaedam infirmitas, de qua statim ex improvise mortuus est in Apr. 24.
 Tervisio et ibi honorifice sepultus.

Anno Domini 1324. venerunt in Forumlii magnifici domni duces Austriae⁶⁴ et Carin- 1324.
 thiae⁶⁵ cum maxima hominum comitiva, facientes maximum damnum in Foroiulii.

Anno Domini 1327. indictione 10. in festo nativitatibus virginis Mariae, in nocte circa 1327.
 mediam noctem, fuit subito tanta aquarum inundantia quod Natissa in tantum crevit, quod Sept. 8.
 ivit per totum burghum portae Bressanae usque ad portam Civitatis et plures domos de-
 struxit, et intravit aqua per cancellos ecclesiae sancti Petri in dicto burgo^e et sic . . . .

45 Anno Domini 1331. indictione 14, die 15. intrante Septembri, domni Progna de Zuc- 1331.
 cula et Petrus eius frater una cum domno Iohanne de Villalta et alia non parva comi- Sept. 15.
 tiva furtim circa horam matutinam domnorum maioris ecclesiae Civitatis per portam

a) Galengani addidi ex Ann. abbr. a) Gallengani 1. b) Bressanae 1. c) altera 2. d) Hermolans et Daynetius Ann.
 abbrev. e) Annales abbreviati sic habent: burgo . . . . et omnis molendina destruxit, et prae nimia multitudine aquarum
 50 plura saxa maxima revoluta sunt . . . . .

59) tractus. 60) Siciliae regis. 61) Erat tunc p. 840. 841. 62) Chron. tertium patriarch. Aquil.
 archiepiscopus Mediolanensis. Epistolam papae Iohannis XXII. de reiectione Gilonis et electione apud de Rub. app. 13: *Cecidit cum equo, de quo*
 Castoni exhibet de Rubeis p. 836 sqq. Litterae novi Aquileienseis erat electus sed a Bonifacio VIII. papa *casu mortuus est.* 63) Iam anno 1302. patriarcha
 55 patriarchae electionem suam indicantes et clericis Aquileienseis erat electus sed a Bonifacio VIII. papa non confirmatus. Vid. supra p. 210. 64) Otto.
 et Henrico comiti Goritiae extant apud de Rubeis 65) Henricus II.

1331. leprosorum apposuerunt scalas ad murum burgi pontis, et ii qui primo intraverunt burgum, fregerunt portas et residui intraverunt.*

* *Annales Foroiulienses abbreviati huius anni narrationem sic exhibent: Anno Domini 1331. indictione 14. die 15. intrante Septembri, domini Proгна de Zuccola et Bartholomaeus eius frater una cum domno Iohanne de Villalta et alia non pauca comitiva fortiva circa horam matutinam domno- rum maioris ecclesiae Civitatis per portam leprosorum apposuerunt scalas ad murum burgi pontis, et ii qui primo intraverunt burgum, fregerunt portas et residui intraverunt, qui statim ceperunt meliores et ditiores de dicto burgo et eos in turri quondam Salomonis carcera- verunt ipsos prius affidantes. Postmodum venerunt ad pontem et inciderunt dictum pontem, ponentes vasa versus Civitatem, et ultra pontem fecerunt fortilicium magnum a capite pontis. 5 Et hora matutina homines Civitatis sciverunt haec, et facta die homines Civitatis et adversarii eorum se hinc et inde fortiliter ballistabant, et extrinsece ballistabant cum sclopo versus terram et nihil nocuit. Porta aperta existente demum plures de Civitate ibant super pontem, praecipitantes casas quae positae erant super pontem in Natissa, et contra adver- sarios audacter pugnantes, et non potuerunt transire ad eos propter pontis fractionem. 10 Circa vero horam primae praedicti qui erant in burgo voluerunt comburere pontem, por- tantes oleum, stuppam et stramen, ut comburerent dictum pontem; quod homines Civitatis scientes et videntes posuerunt se periculo et violenter transeuntes pontem pauci de Civitate, eos in fugam verterunt, extrinsece vero videntes vexillum Virginis gloriosae, statim verterunt, quorum tres interfecti fuerunt, caeteri vero vix abierunt.* 20

NOTAE PASSERINI.

1343. Combustio Canipae capituli Civitatis et multarum domorum.

1344. Domnus patriarcha misit gentem suam sub Pinzanum. De Colacio et refectorio capituli in Civitate. Eodem anno deditio Pinzani. 1344. De tractamento ad accipiendam Civitatem. 25

1345. Plures de Utino contra Sarasinos de mandato domni papae absoluti a peccatis.

1345. Domnus patriarcha ivit Manzanum ad loquendum comiti.

1348. die 25. Ianuarii circa horam vespertinam fuit terrae motus magnus, qualis non fertur in aliquibus scriptis. Eodem quoque anno iam incepta pestilentia.

Anno Domini 1364. indictione 2, die 22. Septembris, domnus Franciscus de Urauspergo 30 ac de Villalta, amissa Villaltae parte circa annum Domini 1353. tempore patriarchae Nicolai, sese subdidisset dominio ducis Austriae paucorum annorum facto intervallo, universae carnis debitum solvit. Cuius filii Iohannes, Thulbertus et Matthiusius patrizantes, cum hominibus Civitatis guerram habentes, accipientes de montibus equos . . .

1364. indictione 2. egregius princeps domnus Ludovicus de la Turre fecit ruinari^b 35 funditus castrum Zucculae dominorum de Spelimbergo^c.

a) In Libretto D. Iohannis Iacobi de Venustis: haec verba apud de Rubeis sequuntur post annum 1331. *Elucet Bellonum ex codice Iohannis Iacobi de Venustis exscriptis sum.* b) *minari Valentinielli.* c) Hucusque Passerinus seu quisquis fuit alius. Descriptum per me Antonium Bellonum notarium: sic *fnit* *codex Bellonianus.*

ANNALES FLORENTINI.

Habentur in pagina 91' codicis legum Langobardorum Palatini' nro. 772 insignis membranacei in folio saeculi XII, ubi repertos Romae a. 1822 exscripsi. Singulae annotationes manibus eius aevi exaratae sunt ordine tamen temporum minime servato, quem igitur restitui. Initio quidem occurrunt notae annorum 1135 10. Kal. Nov., 1138, 1147, tum 1111, 1135 16. Kal. Jul., 1115, 1115, 1117, 1119 6. Non. Oct., 1120, tum alia manu vel alio tempore 1119 Sept., 1125, 1129, 1110, 1114, 1141 scriptae, postea 1153 alia manu inseritur, ultimo loco a. 1173 habetur. Annorum numeri anteriores octo non numero sed verbis exprimuntur, reliqui tum numero tum verbo; vox dies constanter feminini generis usitatur, quo dierum numeri ab annorum numeris certissime distinguuntur.

1110. 7. Kal. Iunii Florentini iuxta Pesa comites vicerunt.

1111. 9. Kal. Ianuarii indictione 4. Enricus quartus Romanorum rex ingressus est Florentia.

15 1114. 15. Kal. Septembris facta est secunda et ultima destructio murorum Monte Cascioli in nocte tamen.

1115. 4. Nonas Madii in nocte tamen accensus est ignis in burgo Sancti Apostoli, qui multas consunsit domos.

1115. mense Iulii obiit Mactilda commitissa.

Iul. 24.

20 1117.^a 17. Kal. Septembris ad oram sextam accensus est ignis qui Florentinam exarsit urbem indictione decima.

1119. mense Septembris Florentini Monte Cascioli obsiderunt, quem marchio Remproctus² defendebat.

25 1119. 6.^b Nonas Octobris indictione tertia decima de auctore Florentini Monte Cascioli ignem consumpserunt.

1120. 16. Kal. Martii Petrus Mingardole^c ad defendendum se de crucifixo super novem vomeres ignitos nudis pedibus ambulavit, et illesus evasit.

1125. pridie Kal. Iulii Florentini ad obsidendum Fesulas cucurrerunt, et pridie Idus Septembris ingressi sunt Fasulas.

30 1129.^d 14. Kal. Decembris Florentini pugnando vicerunt castellum quod vocatur Vingnale, et ibi plures Senenses capti fuerunt.

1135. 16. Kal. Iulii Ingilbertus marchio³ Florentiam est ingressus.

1135. 10. Kal. Novembris Florentini superaverunt castelum qui vocatur Monteboni.

35 1138. Idus Agusti amissum est officium in ac civitate et est recuperatum Idus Novembris.

1141. 8. Idus Iunii Florentini pugnando vicerunt suburbium extra porta quod vocatur Camollia iuxta Senensem urbem, et per tres fere dies eam obsiderunt.

a) septimodecimo in margine appositum a manu secunda. b) Atq. tantum sexto scribitur. c) aut Petrus in Ingardole. d) nonono e.

40 1) Cf. Archiv der Gesellschaft für ältere Deutsche Geschichtskunde V, pag. 310, 182. 2) Tusciae, Radbodo in charta a. 1117. Muratori Antiq. diss. 6. 3) Tusciae.

1147. ^a Idus Augusti reversus est populus Florentinus a castello Monte Rollandi superato.

In nomine Patris et Filii et Spiritus sancti.

Nelia Teli in ripa de mari sedebat.

Telia dixit: segemus. Nelia dixit: secessemus;

Male de oculis famuli maris^b.

1153. pridie Kal. Martii recuperatum est officium in civitate Florentina, amissum per 5 annos et ^c dimidium^c.

1173. 17. Kal. Martii indictione 6. propter Paterinos admissum^d est officium in civitate Florentina.

a) Millesimo centesimo tricesimo *corr.* quadragesimo *codex.* b) *an fa mi lu matri? id est. N. T. in ripa maris sedebant.* 10
 Telia dixit: „sedeamus“. Nelia dixit: „secedamus; male de oculis facit mihi mare“. c) *et atque idium eud charta latent.*
 d) *id est amissum.*

ANNALES SENENSES

EDENTE ILL. IOHANNE FRIDERICO BOEHMER I. U. D.

DUUMVIRO NOSTRO.

Rainerius episcopus qui saeculo duodecimo medio cathedram Senensem occupavit¹, calendarium conscribi iussit necrologio futuro idoneum, cui ab illo inde tempore per quatuor fere saecula rerum memoria dignarum notitiae adiectae sunt, eo scilicet modo, ut notitia quaelibet diei quo res ipsa acta est adscriberetur, addito tamen et anno nativitatis Domini. Calendario adfixa est expositio evangelii sancti Iohannis edita a sancto Augustino. Notitiis istis auctoritatem addunt locus ubi scriptae sunt et adservantur, ecclesia scilicet cathedralis et nostris diebus bibliotheca urbis publica, et scriptura rei gestae constanter coeva. Quae quum ad historiam urbis olim florentissimae et universae Tusciae maximi momenti essent, illis usus est Hubertus Benvoglienti in edenda chronica Senensi italice scripta Andreae Dei et Agnoli di Tura Muratorii SS. Ital. Tomo XV. inserta, quae ad annos usque 1348 et 1381 decurrit; sed eo peccavit, quod singulas sententias ad calcem editionis inter adnotationes relegavit, dum eas fontis principalis locum occupare fas fuisset. Plurimas igitur gratias debemus viro illustri Iohanni Friderico Boehmer curarum nostrarum socio amicissimo, qui mense Maio anni 1850 Senis commoratus codicem membranaceum maximae formae evoluit, textum lectu difficilem et Benvogliento saepe haud intellectum summa cum cura exscripsit, secundum ordinem temporis disposuit, editioni futurae instruxit, atque hoc demum loco inter alia Tuscae historiae monumenta sisti consensit.

Annum Florentino more usque ad 25. Martii extendi, annis 1226 1228 et 1247 intelligitur.

Sermo inde a saeculo tertiodecimo Itali idiomatis vestigia praebet.

Anno 1850 Parisiis textus operis cura v. b. m. Ozanam in Documents inédits pour servir à l'histoire littéraire de l'Italie pag. 195—220 prodit, sed ordine calendarii ibi servato legentium utilitati male consultum fuisse neminem fugiet.

8. Idus Februarii anno Domini 1107. translatum fuit corpus beati Ampsani ab ecclesia eius sita iuxta Arbiam ad maiorem ecclesiam civitatis Senensis. 1107.
Febr. 6.

9. Kal. Iul. anno Domini 1114. Florentini sunt afflicti apud Montem Crucis a Senensibus et comitibus Guidonibus. 1114.
Iul. 23.

35 9. Kal. Augusti obiit Gualfredus episcopus anno Domini 1127. Et in secundo anno sequenti Rainerius episcopus, qui hunc quaternum fieri fecit, Senas venit. Et eodem anno a Senensibus captus est archiepiscopus Pisanus. 1127.
Iul. 24.

1) annis 1129—1170.

1129. 3. Non. Dec. anno Domini 1129, venit hac die Kanerius episcopus Senensis electus.
Dec. 3. Et tunc invenit archiepiscopum Pisanum a Senensibus captum.
1141. 3. Non. Iun. anno Domini 1141. venit marchese ad portam Scamollii cum Florentinis.
Iun. 3.
1145. 3. Idus Iul. anno Domini 1145. afflicti sunt Senenses in monte Maio.
Iul. 13.
1146. 9. Kal. Iul. anno Domini 1146. Florentini sunt afflicti apud Montem Crucis a Senen-
Iun. 24. sibus et comitibus Guidiis.
1153. 6. Idus Mai. anno Domini 1153. combusta est ecclesia sancti Vigili Senensis et sub-
Mai. 8. urbana igne succensa sunt.
1156. 5. Id. Apr. anno Domini 1156. flagellati sunt Florentini apud Montem Bonizi. Et post
Apr. 9. eodem anno quindecim diebus elapsis cepit edificari castrum Podii Bonizi. 10
- Sept. 13. Id. Sept. anno Domini 1156. captà est primo Orgia et combusta.
1161. 3. Id. Sept. anno Domini 1161. Alexander papa catholicus presidente, et Octaviano
Sept. 11. heretico ecclesiam perturbante, Frederigus imperator Mediolanum obsedit.
1167. Kal. Aug. anno Domini 1167. imperator Frederigus et cancellarius, capientes porticum
Aug. 1. sancti Petri Rome, combusserunt ecclesiam eius. Et tunc fuit tam valida ventorum tem- 15
pestatas, quod multe domus et arbores sunt subverse.
1170. 6. Kal. Iun. obiit Rainerius episcopus Senensis anno Domini 1170.
Mai. 27.
1174. Non. Iul. anno Domini 1174. afflicti sunt Senenses apud Scianum.
Iul. 7.
1175. 17. Kal. Sept. anno Domini 1175. comes Ildibrandinus a Senensibus captus est.
Aug. 18.
1179. 17. Kal. Apr. Anno dominice incarnationis 1179, presidente sancte Romane ecclesie 20
Mart. 16. sanctissimo Alexandro papa, pontificatus eius vicesimo, indictione duodecima, in mense
Martii et septimo et octavo die mensis sedit sancta et generalis synodus in basilica Latera-
nensi que appellatur Constantiniana, 384 episcopis ad hec ex diversis mundi partibus con-
vocatis. In qua synodo sanctissimus papa Alexander promulgavit 28 canones.
1186. 3. Kal. Iunii anno Domini 1186. obsedit rex Henricus, qui post fuit imperator, civi- 25
Mai. 30. tatem Senensem. Et in proximo anno precedenti, Frederigus pater eius eandem intra-
verat civitatem.
1187. 7. Kal. Iul. anno Domini 1187. captum est sepulcrum Domini a Saracenis sub Saladino
Iun. 25. rege eorum et Henrico rege christianorum.
1188. Id. Dec. anno Domini 1188. obiit Gonteramus Senensis episcopus. 30
Dec. 13. Anni sunt Domini trahe bis sex mille ducenti,
Quod tumulo corpus conclusum mense Decembris
Est Gonteramii Senensis presulis almi.
1196. 15. Kal. Mart. obiit presbiter Manens canonicus Senensis, qui tredecim marcas reliquit
Febr. 15. pro dormitorio faciendo canonicis. Inceptum est anno Domini 1196. 35
1197. 4. Kal. Oct. obiit imperator Henricus anno Domini 1197. Hic regnum Apulie sibi sub-
Sept. 28. iugavit et Senam obsedit.
- Nov. 1. Kal. Nov. obiit Guido filiis Maithi. Post mortem .... recuperaverunt castrum
Orgie anno Domini 1197.
1198. 8. Kal. Mad. obiit Aurelianensis episcopus Henricus, frater consobrinus Filippi regis 40
Apr. 24. Francie, et in episcoporum sepulcro tumulatus anno Domini 1198. Pro cuius anima dominus
episcopus et canonici Senenses sancti Georgii martiris habuerunt magna donaria, unde
annualiter diem anniversarium ad sepulture obsequia facere promiserunt.
- Clauditur hac tumba presul pius, immo columba,
Aurelianensis, vir moribus irreprehensis, 45
Prudens Henricus, intusque serieque pudicus.
Hic meritis magnus. et nomine pastor et agnus
Extitit in Domino. Quem nati Virginis anno
Milleno nonageno novies duodeno
Nono credas Madii migrasse Kalendas. 50
Vivat cum Christo, cui mundo vixit in isto.
1201. 5. Kal. Oct. Montis Lucini castrum virtute potenti
Sept. 27. Urbs Sena devincens destruxit corde valenti.
Turres et portas muros et menia stravit,
Comburensque domos ad votum cuncta patravit. 55

a) initium vocis precedenti est incertum.

- Per sedecim menses obsessum tempore lapsō
 Est victum castrum, populo certamine lasso.
 Non minus afflictos contrivit panis egestas.
 Cuntis attritis est omnis adempta potestas.
 5   Anni sunt Domini, si queris, mille ducenti
 Unus et addetur, numerus completus habetur.
 Filippo Malvolte tunc dominante Senensi
 Prudenti populo rectoris iura tenenti.
 Octubris quinto victor fuit ipse Kalendas.
 10   Qui populi castrī turmas iubet esse tuendas.
 Vive, valetō Sena, preclaraque dulcis amena,
 Multum laudaris, que caris cara probaris.
 Hostibus inmanis sis hostis amarus amaris.
 Inde triumphasti, pacem quia semper amasti.
 15   Credo quod est factum Christo faciente peractum.
 Qui fecit fortem te, vincere fecit et hostem.
 Laudes reddantur sibi, per quem prospera dantur.
12. Kal. Iul. anno Domini 1207. Montaltum Berardingum^a captum est a Florentinis et
 Aretinis, comite Guidone, Lombardis et Romaniolis; et Senenses cum comite Ildibrandino
 20 et Orbetani usque ad Valcortese et Orgiale sunt fugati. Et multi fuerunt ex utraque parte
 capti. 1207.
Iul. 20.
6. Kal. Octobr. anno Domini 1209. obiit magister Guido canonicus. 1209.
4. Non. Oct. anno Domini 1209. rex Otto coronatus est Rome ab Innocentio papa tercio
 apud Sanctum Petrum. Et in reditu suo die^b 12. Kal. Novembris primo post acceptam coro-
 25 nam civitatem Senam intravit, et apud episcopalem ecclesiam a canonicis et clero, indutis
 pluvialibus, cum crucibus aqua benedicta et incenso est honorifice receptus, omnibus
 campanis in classicum pulsantibus. Sept. 26.
Oct. 4.
Oct. 21.
5. Kal. Maii anno Domini 1212. Ubertinus et Gualfredus Ubertini Biccarre vendiderunt
 castrum inferius de Sciano cum omnibus suis pertinenciis communi Senensi, existente
 30 potestate Guidone Ranucii Urbetani. 1212.
Apr. 27.
11. Kal. Iun. anno Domini 1215. sub potestate Ianni Cochi de Viterbio ceperunt Se-
 nenses castrum de Chiuslino^c cum episcopo Volterre. 1215.
Mai. 22.
- Kal. Iun. anno Domini 1215. sub potestate Ianni Cochi Viterbiensis ceperunt^d castrum
 de Turri Maritime, muris per violentiam dirutis. Iun. 1.
8. Kal. Nov. anno Domini 1215. obiit Bonus Senensis episcopus. Oct. 25.
- Anno Domini 1215, 3. Idus Novembris celebrata est sancta sinodus Rome in ecclesia
 35 sancti Salvatoris que Constantiniana vocatur, presidente domino Innocentio papa tercio,
 octavo decimo anno pontificatus eius, in qua fuerunt episcopi 412. Nov. 11.
16. Kal. Febr. Anno Domini 1216. obiit Hermannus, qui fuit Senis prepositus, et post
 40 Grossetinus episcopus. 1216.
Iul. 17.
15. Kal. Mad. anno Domini 1216. rediit dominus B.^e Senensis consecratus episcopus,
 quando primam missam cantavit in episcopali ecclesia. Qui consecratus fuit 4. Id. Aprilis
 a domino Innocentio papa tercio in ecclesia sancte Marie maioris die resurrectionis. Apr. 17.
17. Kal. Aug. anno Domini 1216. Innocentius papa tercius obiit apud Perusium, qui
 45 Ottonem imperatorem deposuit, sub quo Livioneses ad fidem Christi sunt conversi, sub quo
 eciam ecclesia Constantinopolitana ad obedientiam et unitatem Romane ecclesie rediit. Iul. 16.
- Non. Nov. anno Domini 1219. papa Honorio tercio et Frederico rege in Romanorum
 imperatorem electo seddentibus, capta est civitas Damiatā capud Egipti a christianorum
 50 exercitu. 1219.
Nov. 5.
10. Kal. Dec. anno Domini 1220. Frederigus Henrigi imperatoris filius^f Rome imperii
 diadema ab Honorio tercio papa recepit. 1220.
Nov. 22.
12. Kal. Aug. anno Domini 1222. convenerunt Lucenses cum Florentinis iuxta pontem
 55 Arni super Sanctam Mariam de Monte contra Pisanos, quibus in auxilium venerant Pisto-
 rienses et Senenses. Et utrisque hinc inde dimicantibus, fugati sunt Pisani, et multi ex eis
 capti, solis Senensibus usque ad finem prelii in campo perdurantibus. 1222.
Iul. 21.

a) Berardingorum Muratori. b) die incertum. c) Chiuslino? d) scilicet Senenses. e) Bonifilius. f) vos deest c.

1223. 6. Non. Mai. obiit Guido magister domus Hospitalis anno Domini 1223.
- Mai. 2. Anno Domini 1224, 6. Idus Septembris, capta est civitas Grosseti a Senensibus, muris
1224. per violentiam dirutis et pro maiori parte combusta. Et populus Senas ductus et captivatus.
- Sept. 8. 14. Kal. Apr. anno Domini 1226. obiit Honorius papa tercius. Et episcopus Hostiensis
1227. est substitutus, et vocatus Gregorius papa nonus. 5
- Mart. 19. 7. Id. Iul. obiit Rolandus primicerius Senensis anno Domini 1226.
- Iul. 9. 4. Non. Nov. anno Domini 1227. Bonifilius Senensis episcopus ivit Romam cum M. archi-
Nov. 2. diacono suo et magistro Bandino primicerio et aliis pluribus, vocatus a domino papa
Gregorio nono cum aliis episcopis de Tuscia. Et tunc remansit ibi dictus M. archidiaconus
pro vicecancellario, et magister Bandinus pro correctore litterarum domini pape. 10
1228. 12. Kal. Mart. anno Domini 1228. Matheus prior plebis de Survicille et archipresbiter
Febr. 18. Senensis a domino papa Gregorio nono Castellane civitatis est episcopus consecratus apud
Perusium, presentibus Hugone preposito, M. archidiacono, magistro Bandino primicerio,
Ugerio et Hdibrandino canonicis Senensibus.
1229. 13. Kal. Oct. anno Domini 1229. convenerunt Florentini cum comite Guido cum tota
Sept. 19. forcia sua cum Pratensibus et tota forcia sua, cum Pistoriensibus et tota forcia sua et cum
militibus peditibus balistis et arcariis civitatis Lucensis et aliis pluribus apud plebem de Sciatam.
Et tunc convenerunt cum eis in campum Senenses et voluerunt comittere prelium cum ipsis.
Et inceperunt bellum cum balistis et arcariis. Sed ipsi Florentini, etiam a militibus Senensibus
vulnerati et quidam mortui, preliari recusaverunt omnino. Immo de tendis et de bestiis et 20
quibusdam caldariis et pluribus rebus aliis dimissis, fugerunt de monte in montem. Et tunc
capti sunt ex eis sexaginta, et mortui fere centum. Et expugnaverunt Florentini castrum
de Selvole et Cerretum ubi plurimi mortui sunt, et confusi recesserunt. Quare eodem anno
et eadem septimana, Florentinis existentibus apud Sciatam, venerunt Urbevetai contra
Senenses periuri cum tota forcia sua et cum Montepulcianibus apud montem de Fullonica. 25
Ubi quasdam vineas et arbores vastaverunt. Postea vero cum viderent se ibi non posse
proficere, venientes ad castrum de Sciliano, ipsum scalis ad murum positus fortiter expugna-
verunt. Ubi quidam eorum mortui sunt. Senenses autem fugatis Florentinis, ut supra
dictum est, properaverunt contra Urbetanos*. Qui audito quod Senenses venirent, statim
dimissis scalis et quibusdam rebus aliis arripuerunt fugam. Quos Senenses insecuti sunt 30
usque castrum de Sartiano. In quo castro recepit se potestas Urbetanorum qui Florentinus
erat, cum tota curia sua, et cum maiori parte nobilium Urbetane civitatis, et cum multis
peditibus civitatis eiusdem. Senenses tamen supervenientes ceperunt ipsum castrum, sed
Urbetani intraverunt castrum munitissimum in superiori parte castrum positum quae natura
sua^b inexpugnabilis erat, parati potius mori, quam voluntati Senensium se submitterent*, 35
priusquam viderent eos paratos ad bellum cum balistis progredi^d ..... re,
ipsum Cassarum sunt aggressi. Quod fortiter ..... Ubi capti sunt
fere omnes nobiles Urbevetai* ..... inter corredatos et alios
..... in vinculis positi, carceribus mancipati
sunt^f ..... totius anni superat numerum dierum 40
..... una septimana tres civitates fugissent^g et quartam, hoc est Urbetanam,
cepissent^h.
1230. Anno Domini 1230. 7. Idus Iul. in die sanctorum Viti et Modesti afflicti sunt Senenses
Iun. 15. a Florentinis Aretinis Urbevetais Castellanis Lucensibus Pistoriensibus et ab aliis castris
Tusciae apud portam de Camollia. 45
1231. Kal. Febr. anno Domini 1231, indictione quinta, dominus Hdibrandinus canonicus Se-
Febr. 1. nensis et prior de Monterio, qui electus fuit in episcopum Massanum, ivit ad recipiendam
tenutam eiusdem episcopatus cum domino Hugone preposito et domino Ugerio canonico
Senensi, qui cum eo iverunt pro capitulo Senensi, et cum dominis Tesupo et Symone
canonicis Massanis, qui venerant pro ipso, et cum pluribus aliis militibus et scutiferis. 50
- Mart. Et eodem anno sequenti mense Martii ordinatus est in diaconum ab episcopo Senensi.
- Apr. Item sequenti mense Aprilis in sabbato sancto promotus est in sacerdotem dictus electus
ab eodem episcopo.

a) ita hic et infra habetur. b) q. n. s. in expu supplvi. c) se a. supplvi. d) p. supplvi. e) les Urbevetai
supplevi. f) ncipati sunt supplvi. g) ita lacuna explenda esse videtur. h) nt supplvi. i) huic diei perperam ad-
scripta esse, quae ad diem 15. Iun. pertinet, dies Viti et Modesti docet.

9. Kal. Ianuar. anno Domini 1231. magister Iohannes canonicus ecclesie sancti Christophori receptus est in canonicum maioris ecclesie sancte Marie Senensis. 1231.
Dec. 24.
3. Id. Apr. obiit Martinus archidiaconus Senensis et domini pape vicecancellarius anno Domini 1232. et die resurrectionis dominice. 1232.
Apr. 2.
- 5 6. Kal. Nov. anno Domini 1232. captum est bello et combustum castrum de Montepulciano a Senensibus solis cum eorum comitatu, obsidione manifesta durante per tres dies, et pugna a media tercia usque ad terciam^a, sub potestate domini Gerardi Rangonis Mutinensis. Oct. 27.
- Montispulcani castrum Deus ordine miro
Tradidit immensus magno certamine Sene.
Anno terdeno reddens sibi iura secundo
Post ortum Domini finitis mille ducentis,
Preveniente die festum Symonis quoque Iude.
- 10
- 15 16. Kal. Apr. Anno Domini 1234. postquam Pepus filius Tancredi vicecomitis de Campillia, qui tunc temporis arcem ipsam tenebat, iuravit in manus domini Transmundi Anibaldi potestatis Senensis, cum omnibus hominibus de Campillia, facere pacem et guerram ad mandatum dicti potestatis et civitatis Senensis, dictus Pepus sprete religione iururandi cum illis de Castillione et cum comitibus de Tetinano^b iuravit in manus Florentinorum et Urbetanorum facere guerram Senensibus ad mandatum eorum, et iuvare Montalcinenses cum tota virtute sua. Quod audiens dictus T. potestas Senensis cum duabus partibus civitatis ad arcem ipsam accessit. Et pars burgi capta et combusta fuit. Et sequenti die capta fuit reliqua pars burgi cum sala et arce superiori. 1234.
Mart. 17.
- 20
9. Kal. Febr. Anno Domini 1235, indictione nona, die nono Kal. Febr. obiit dominus Oderigus canonicus Senensis, qui composuit ordinem officiorum Senensis ecclesie. 1235.
Ian. 24.
- 25 2. Kal. Iul. anno 35. post 1200. Iun. 30.
- Vir perillustris Iacobus presul venerandus,
Pontificis summi legatus maximus, atque
Consensu parili cum consilio sapientum,
Guerram confregit, statuit quoque vincula pacis,
Pro quibus adnexa maneat Florentia Sene,
In Iunii mense posteriori die.
- 30
2. Id. Apr. anno Domini 1239, indictione undecima, capta est arx^c de Pietra a Senensibus sub potestaria domini Petri Parenzi Senensis potestatis. 1239.
Apr. 12.
- 35 3. Non. Iun. anno Domini 1239. die Veneris hora sexta incepit sol paulatim obscurari et coperiri aiere existente serenum. Et in hora nona totus obscuratus est et sic obtenebratus, quod nullum lumen redebat. Et facta est quasi nox obscura, ita quod videbatur celum stellatum sicut de nocte in sereno. Et homines accendebant luminaria in domibus et apotecis. Et post aliquantam moram paulatim incepit discopriri et se reddere terris, ita quod ante horam vespertinam totum se restituit in splendore. Iun. 3.
- 40
- Anni terdeni bis centum mille noveni
Christi currebant, qui tempora lapsa gerebant,
Quando pallescit sol aureus atque nigrescit.
In medio Phebus fit pallidus undique rebus.
In nona totus stat sol a luce remotus;
Res obfuscantur, stelle celo numerantur.
Flumina mansere, rivi cursum tenere,
Ut numero multi firmarunt robore fulti.
Fit genus humanum re mira si bene sanum
Iunius intrabat qui trina luce creabat,
Sexta luce data sunt hec tam mira patrata.
Rome mitratus stat Gregorius cathedratus.
Ensem vibrabat, Lombardis bella parabat
Pallade dotatus Frederigus sorte beatus,
Dogmate lustratus princeps probitate probatus^d . . .
- 45
- 50
- 55 5. Non. Mai. anno Domini 1241. Gregorio papa nono et Friderico imperante, existente 1241.
Mai. 3.

a) sextam Ozanam. b) tintinnano Oz. c) ars codex. d) sequuntur versus duo lectu difficiles.

1241. discordia inter eos, inter Montem Cristi et Montem Argentarium in mari prope Grossetum
 Mai. 3. commissum est navale bellum inter Ianuenses ex parte una, et Pisanos et alios ex parte
 imperatoris ex altera, in quo Ianuenses cum episcopo Prenestino et Ottone diacono cardi-
 nalibus, legatis apostolice sedis, cum multis archiepiscopis episcopis abbatibus et aliis eccle-
 siarum prelatibus, euntibus ad concilium, capti fuere. 5
- Aug. 22. 11. Kal. Sept. anno Domini 1241. obiit bone memorie Gregorius papa nonus, inter
 ecclesiam et imperium discordia existente. Et vacavit sedes apostolica usque ad octavo
 Kal. Novembrijs.
- Oct. 23. 8. Kal. Nov. electio domini pape Celestini quarti anno Domini 1241.
- Nov. 13. Idus Nov. anno Domini 1241. obiit Celestinus papa quartus. Et vacavit sedes apostolica 15
 anno uno mensibus septem et diebus tredecim.
1245. Kal. Apr. 1245. equitaverunt Perusini communiter super Fulgineum. Et fugati sunt
 Apr. 1. usque Adsisium, et occisi ex eis plurimi, et plus quam 3000 capti.
1246. 7. Kal. Ian. anno Domini 1247. Federicus filius Federici imperatoris intravit Florentiam
 Dec. 26. maxima parte eorum fugata et ipsorum turribus et palatiis funditus eversis. 10
1249. 3. Non. Febr. anno Domini 1247. fugatus est imperator Fredericus et exercitus eius
 Febr. 3. a Parmensibus quos tenebat obsessos.
1249. 7. Kal. Mad. anno 1249. captum est castrum de Capraria a Friderico filio quondam
 Apr. 25. imperatoris, multis ex nobilibus et alijs Guelfis captis.
1250. Non. Apr. 1250. populus christianus usque adeo afflictus est in terra Egipti ultra Da- 20
 Apr. 5. miatam apud castrum quod dicitur Dorra^b a soldano et suis, quod rex Francie, qui erat dux
 christianorum, cum suis principibus captus fuit, et omnes christiani in terra et in mari plus
 quam quinquaginta milia fuerunt Sarracenorum gladio interempti.
- Dec. 13. Id. Dec. anno Domini 1250. imperator Fredericus obiit in Apulia.
1252. 18. Kal. Iul. anno Domini 1252, indictione decima, Montepulcianenses fuerunt afflicti 25
 Iun. 14. a dominis Alberto Paganella iudice et Pepone Iacoppi et Bernardino Iohannis capitaneis pro
 Senensibus in comitatu Senensi in curia Montifullonie in loco dicto Solano^c.
- Iun. 23. 9. Kal. Iul. anno Domini 1252, indictione decima, Lucenses fuerunt afflicti a Pisanis
 et a Senensibus in villa sancti Viti curia Ficechii.
- Nov. 14. 18. Kal. Dec. anno Domini 1252. afflicti et fugati sunt Senenses a Florentinis et mili- 30
 tibus Lucanis et Urbevetanis apud Montalcinum in comitatu Senensi.
1253. 18. Kal. Dec. anno Domini 1253, indictione duodecima, obiit venerabilis pater dominus
 Nov. 14. Bonfilius Senensis episcopus.
1254. 4. Non. Dec. 1254. moritur Innocentius papa quartus apud Neapolim. Et tunc fuit in
 Dec. 2. summum pontificem dominus Alexander quartus electus. 35
1256. 2. Id. Iun. 1256. afflicti et fugati sunt Pisani a Florentinis et Lucanis apud pontem Ser-
 Iun. 12. chii. Et capti sunt ex eis usque ad duo millia hominum, et suffocati in flumine ex utraque
 parte totidem.
1260. 15. Kal. Iun. anno Domini 1260. afflicti sunt Florentini Lucani et Pistorienses, existen-
 Mai. 18. tes in Monteveci, castra metati in obsidione civitatis Senensis cum toto eorum exfortio, 40
 paucis Teutonicis agredientibus illos, dum venissent^d ad bellum cum Senensibus apud
 Sanctam Petronillam, et perdiderunt spolia infinita, multis occisis, vulneratis quam plurimis.
 Ita fiat semper. Amen.
- Sept. 4. 2. Non. Sept. 1260. afflicti sunt Florentini Pistorienses Lucenses Pratenses Aretini
 Volterani cum toto ipsorum exfortio ac alii quam plures cum militibus Urbevetanis a Se- 45
 nensibus inter turrim de Monte Selvole et castrum de Monte Aperto. Ubi de parte Floren-
 tinorum ultra decem milia ceciderunt, et fuerunt plus quam quindecim milia capti, fugatis
 ultra quatuor miliaria reliquis, tentoriis vexillis armis omnibus et omni bellico apparatu et
 campana, quam pro charroccio ferebant, relictis. Quo postea anno castrum Podii Bonizi
 cepit rehedificari, quod Florentini proditores dolo destruxerant prius. Et castrum de Monte 50
 Alcino fecerunt Senenses funditus destrui.
1261. 8. Kal. Iun. 1261. Alexander papa quartus obiit.
- Mai. 25. 4. Non. Iul. 1261. castrum Montis Policiani captum est a Senensibus, quod tenerant
 Iul. 4. prius sex septimanis obsessum.

a) haec in codice non lecta ex Muratorio supplevi. b) sarra Oz. c) quatuor ultimas voces ex Muratorio supplevi; montis 55
 follonii i. l. d. solano Oz. d) ven supplevi.

5. Kal. Sept. 1261. fuit electus dominus Urbanus quartus. 1261.
4. Kal. Iun. 1264. ceperunt Senenses arcem de Campilia et funditus destruxerunt. 1264. Aug. 25.
- Kal. Oct. Urbanus papa quartus obiit 1264. Oct. 1.
4. Id. Mart. incarnationis dominice anno 1265. domino Inghiramo de Gorzano^a capitaneo 1265. Mart. 12.
- 5 Senensem populum gubernante, capta fuit civitas Grosseti quam invaserant de Patigliano et de Sancta Flora comites, associatis sibi Urbevetana militia, vicecomitibus de Campilio, Senensibus exititiis, Pannochiensibus et nonnullis aliis militibus et nobilibus hinc inde collectis. E quibus non pauci milites ex Urbevetanis et exititiis et Pannochiensibus predictis Senis fuerunt inclusi carceribus, Pepone vicecomite in prefata civitate perempto, comitibus vero predictis cum paucis eorum sequacibus fuge presidio liberatis.
7. Kal. Iul. Anno Domini 1268, indictione 11, die 7. Kal. Iul. dominus Iohannes miles marescalchus Caruli, cum quibusdam aliis militibus Franchigenis fuit captus ad pontem de valle Arni a militibus Senensibus et a nobili viro domino duce Austrie, qui habuit secum grandem partem honorabilis militiae illustris viri domini Corradi secundi Dei gratia Ierusalem et^b Sicilie regis ac ducis Suevie, reliquis vero qui cum eo erant fere omnibus gladio ibidem interemtis. 1268. Iun. 25.
4. Kal. Dec. 1268. obiit dominus Clemens papa quartus. Nov. 28.
15. Kal. Iul. 1269. afflicti et fugati sunt Senenses apud castrum de Colle vallis Elae a militibus domini Caroli regis Sicilie nec non a Florentinis et ab exititiis Senensibus. In quo conflictu perierunt et fuerunt capti ex parte Senensium ultra mille homines. 1269. Iun. 17.
- Kal. Sept. anno Domini 1271. fuit electus dominus Gregorius papa decimus. Et vacaverat ecclesia tribus annis duobus mensibus minus. 1271. Sept. 1.
17. Kal. Sept. anno Domini 1272. dominus Orlandus iudex de populo sancti Andree obiit. 1272. Aug. 16.
8. Id. Apr. anno Domini 1286. destructum est castrum de Podio Sancte Cecilie, ad quod destruendum iverunt Senenses quinto die exeunte Octobre. 1286. Apr. 6.
6. Kal. Iul. Anno Domini 1288, indictione prima, die 26. mensis Iunii afflicti et debellati fuerunt Senenses cum militibus Talie apud plebem de Toppo in comitatu Aretino. 1288. Iun. 26.
3. Id. Iun. Anno Domini 1289, indictione secunda, die duodecimo Iunii et sancti Barnabe apostoli afflicti et debellati sunt Aretini et pars Gibellinorum totius partis Tuscie a Florentinis et a Senensibus apud castrum de Biblena. In quo conflictu inter mortuos et captos fuerunt novem millia et plus ad ontia^c di sere Palmiero et di tutti i Ghibellini. 1289. Iun. 11.
10. Kal. Iul. Anno Domini 1289, indictione secunda, die nona mensis Iunii exeuntis Senenses habuerunt castrum de Licignano comitatus olim Aretini. Iun. 22.
5. Non. Sept. 1289. a die 5. Setenbris fuit in pratea^d Manetis magis sursum et ex parte episcopi, et fuit in die sabbati quedam est recordante cet. Sept.
8. Kal. Iul. anno Domini 1291, indictione quarta, afflicti et debellati dominus Malatesta de Arimino cum comitibus Guelfis de Romena ab illustri comite Gallasso de Montefeltro potestate Aretine civitatis apud castrum de Ghiagivalo, ubi interfecti remanserunt ultra quingenti. 1291. Iun. 25.
5. Id. Nov. anno Domini 1291. obiit Celestinus papa quartus, et vacavit sedes apostolica anno uno mensibus 7 et diebus 13. Nov. 9.
7. Id. Sept. anno Domini 1303, indictione prima, dominus Bonifacius papa octavus de Anagnia captus fuit in civitate Anagnie a Columpnensibus de Urbe et Campaninis et domino Guilelmo Longaret milite regis Francie. 1303. Sept. 7.
2. Non. Nov. anno Domini 1303. dominus Bindus canonicus Senensis factus fuit notarius domini pape. Nov. 4.
- Non. Nov. anno Domini 1303. obiit dominus Bonifacius papa octavus. Nov. 5.
13. Kal. Dec. anno Domini 1303. afflicti et debellati sunt stipendiarii partis nigre Florentine civitatis in valle Ambre a Farinata de Ubertinis et ab Aretinis et a parte biancha Florentine civitatis. Nov. 19.
13. Kal. Sept. anno Domini 1304, indictione secunda, ecclesia Romana pastore vacante, afflicti et debellati fuerunt et verberati capitulum et canonici ecclesie Senensis cum cappellanis et eorum familia a fratribus heremitarum ordinis sancti Augustini conventus Senensis in contrata de Postierla. 1304. Aug. 20.
8. Id. Iul. anno Domini 1307, indictione quinta, venerabilis pater dominus Renaldus in 1307. Iul. 8.

a) serzano Oz. b) vocem supplent. c) ontia i. q. dedecus. d) quae sequuntur haud sana esse videntur.

1307. Senensis episcopus de Malevoltis obiit, et eius corpus fuit traditum sepulture in ecclesia
Iul. 8. maiori Senensi super altare beati Bartholomei.
1312. 8. Kal. Febr. 1312. venit gens Henrigi imperatoris apud Fontem Becci prope Senas.
Ian. 25.
1313. 2. Id. Aug. 1313. ipsa die Euplicii venit imperator Henricus apud Pancole comitatus
Aug. 12. Senensis.
- Aug. 14. 19. Kal. Sept. 1313. venit imperator Henricus apud Magianum prope Senas in vigilia
assumptionis.
- Aug. 19. 1313. die sancti Agapiti secessit Henricus imperator a Pancole, et venit apud Orgiam.
- Aug. 24. 9. Kal. Sept. Anno Domini 1313, indictione decima, die 24. Augusti mortuus est impe-
rator Henricus septimus^a apud burgum de Bonconvento in comitatu Senensi.
1315. 4. Kal. Sept. 1315. Die decollationis sancti Iohannis baptiste afflicti et debelati sunt
Aug. 29. dominus Phylippus princeps Tarantinus et dominus Pierus frater eius, filius regis Karuli
secundi, et dominus Karolus filius dicti principis cum tota parte Guelfe Tuscie Perusii et
Bononie apud Montem Catinum in comitatu Lucano. In quo conflictu predicti dominus
Pierus et dominus Karulus mortui sunt.
1316. 7. Id. Iunii. 1316. die septimo mensis Iunii frater Roggerius episcopus Senensis de
Iun. 7. ordine Predicatorum vicarius in urbe obiit Rome, et sepultus est apud Sanctam Mariam
super Minervam.
1317. 6. Id. Iul. anno Domini 1317, indictione 13, et lectus^b Dominus-deo de Malavoltis
Iul. 10. episcopus Senensis.
1325. 3. Non. Mad. Anno Domini 1325, indictione octava, die quinto Madii Castrucius de
Mai. 5. Castracanis capitaneus civitatis Lucane intravit cum gente sua civitatem Pistoriensem, et
ipsam habuit a domino Phylippo proditore ipsius civitatis partis Guelfe. Et eodem die
dominus Ramondus de Cardona ingressus est cum magno honore civitatem Senarum.
1327. 5. Kal. Febr. anno Domini 1327. introivit dominus Philippus de Sanguineto vicarius
Ian. 28. venerabilis domini Karuli dux Calavrie in civitate Pistoriensium cum gente magna Florenti-
norum.
1331. 12. Kal. Ian. in anno 1331. ibant^c Senenses contra comites Sancti Floris et destructi
Dec. 21. sunt², et multa chastella reverse sunt a potestatem^d Senensium³.
1339. Non. Iul. Anno ab incarnatione dominica 1339. die Mercurii, septima dies Iulii, sol pas-
Iul. 7. sus est eclipsim inter horam nonam et vesperum in hunc modum^e.
1341. 6. Non. Oct. Anno Domini 1341. die secunda mensis Octobris afflicti et debelati sunt
Oct. 2. Florentini cum Senensibus Aretinis et Perusinis et aliis de civitatibus partis Guelfe a Pisanis
apud civitatem Lucanam prope civitatem, loco dicto *el prato* in ponte sancti Quirici.
1342. 7. Id. Sept. Anno Domini 1342, indictione decima, die signata dominus dux Atteniensis
Sept. 7. habuit et obtinuit dominium Florentine civitatis ad vitam, et depositum est officium priorum
dicte civitatis, et ipse dominus dux sedit in sede eorundem pacifice et quiete.
1343. 8. Kal. Aug. anno Domini 1343. dominus Franciscus de Montone generalis capitaneus
Iul. 25. guerre civitatis Senensis habuit sibi civitatem Florentinam in suo dominio.
1358. 4. Kal. Mad. anno Domini 1358. propter Montem Politianum, qui fuerat Senensium,
Apr. 28. equitaverunt cum magno exercitu Perusini usque ad furcas de Pecorile. Et hoc fecerunt
quia Senenses cum suo magno exercitu depredando atque ardendo de anno preterito et
die decimo quinto Marcii ierant in comitatu Perusino et dictos Perusinos qui erant in ob-
sisione circa civitatem de Cortonio expulerunt. Demum milites Senenses cum magno
exercitu equitum ac peditum obsidium posuerunt apud castrum de Monte S. Savino, qui
erat Perusinorum, eumque in totum extra destruxerunt. Ac deinde dicti milites Senen-
ses cum militibus Senensibus qui erant pro commune Senarum in civitate de Curtonio
equitaverunt depredando civitatem de Perusio usque ad Furcas Sancti Manni. Et in fine
istius guerre, quando pax fuit firmata inter Senenses et Perusinos, Senenses obtinuerunt
castrum de Monte-Politiano, quod Perusini abstulerant Senensibus. Et anno Domini
1359. in festo sancte Marie de mense Augusti homines de dicto castro Montis-Politiani ob-
Aug. 15. tulerunt cereum magnam quod offerre consueverant in ecclesia maiori Senensi. Et civitas
et homines de Curtonio obtulerunt in eodem anno in dicta ecclesia in festo sancte Marie

a) secundus c. b) i. e. est electus. c) ibunt c. habere videtur. d) i. e. ad potestatem. e) imago hanc quinque
sola partes legimus, sexta relicta.

2) scilicet comites. 3) cf. Villani l. 10 c. 187, Muratori SS. XIII, 716.

de mense Augusti equum magnum, indutum de scarlatto cum pallio magno de scarlatto. 1359.
Et anno Domini 1359. Bartholomeus dominus civitatis de Curtonio cum duobus filiis suis factus est miles in ecclesia maiori Senensi pro communi Senarum, et obtulit dictam suam civitatem de Curtonio communi Senarum. Amen.

5 11. Kal. Mad. Anno Domini 1359. in die sancto pasche resurrectionis domini nostri Apr. 21.
lesu Christi, mane prope tertiam, tonitruum maximum factum est, quod percussit super campanile istius ecclesie maioris Senensis, deinde percussit super altare vetus sancti Ansani martiris, ad quod altare tunc temporis celebrabatur missa a quodam sacerdote Theotonico peregrino, qui redierat de Roma. Qui rogavit sacristam istius maioris ecclesie
10 Senensis quod volebat celebrare missam. Qui sacrista predictus duxit eum ad altare predictum. Et ille sacerdos iam octulerat hostiam et calicem cum vino super altare predictum, sed tamen non consecraverat hostiam neque calicem. Et dum predictum tonitruum percussit super altare predictum, dictus sacerdos cecidit in terram. Et hostia non consecrata pro parte combusta est, et vinum de calice submersum est. Et omnes tam
15 mares quam mulieres percussi sunt ab igne tonitruum. Sed et multi erant in terra prostrati, et ignis erat super eis^a, comburens tam vestes quam carnes. Et ara sive lapis maxima, que erat super predictum altare, scissum est medium. Et quidam, qui fuit percussus a lapidibus que cadebant de campanilibus, mortuus est, et multi vulnerati a lapidibus, et multi homines et mulieres combustis vestibus barba calciamentis fugerunt extra ecclesiam. Et
20 omnis populus voce magna clamabat: *Misericordia! Misericordia!* Et omnes cives conterriti et stupefacti venerunt ad videndum predicta, et pro eorum consanguineis languentibus pro predictis.

3. Non. Mad. Anno Domini 1361. die Mercurii hora sexta incepit sol paulatim obscurari 1361.
et in eclissim pervenire, eo quod luna ipsi soli se opposuit, et per mediam horam obtene-
25 bratus stetit, aere existente serenum. Mai. 5.

2. Id. Oct. Anno Domini 1361, indictione decima quinta, die Iovis decimo quarto huius Oct. 14.
mensis Octobris. Notum sit omnibus in perpetuum, quod commune Senarum hostiliter intravit terram Montalcini Grete. In quo introitu fuerunt magnificus miles dominus Lodovico de Pisis de Modena honorabilis conservator civitatis Senensis et certi milites nobiles civitatis
30 Senarum cum exercitu gentis Senarum tempore Iohannis Sozini, Luce Cestelli^b, Iacobi Lenzi, castellani Mini, Thome^c, Iacobi Lomi, Iohannis Sermini, Francisci Bulletini, Gherardi de la Pietra, ser Thome Iannelini, Nicolai Guerruzi et Thomassi Antonii Sembole de dominis duodecim, et Gherardini Cennis capitanei populi.

Anno Domini 1363, indictione secunda, die sabbati septimo Octubris, societas del 1363.
35 Cappello, sub ductu comitis Nicholay de Urbino, fuit posita in conflictu a Senensibus apud Guardam Vallem in comitatu Senensi, que mala gens dicto societatis prius combusserant et depredati fuerant comitatum Senensem, et abstulerant castrum Campagaticum. Et in illo conflictu fuerunt mortui fere centum, et capti assignati 110. Inter quos captus fuit comes Nicholaus predictus, et dominus Iohannes de Sarteano, et imperator de Bulgaria^d,
40 et episcopus de Bulgaria, qui erant cum eis, et comes Nicholaus Ungarus qui nostris Ungaris fuit datus. Et alii Teotonici fuerunt nostris Teotonicis relaxati. Regnante Karulo imperatore Romanorum, et santissimo Urbano papa quinto, anno primo sui pontificatus.

8. Id. Iun. Anno dominice incarnationis 1366. prima die sabbati mensis Iunii, que erat 1366.
dies sexta eiusdem mensis, fundatum fuit altare maius nostre Senensis ecclesie. Iun. 6.

45 Non. Mad. anno Domini 1375. de mense Maii valuit in civitate Senarum stari granum 1375.
tres florenos auri, qui valor duravit usque ad medium mensem Iunii. Mai. 7.

Kal. Aug. Anno Domini 1378. a di primo d'Agosto ebbero e Sanesi pace cola chiesa di 1378.
Roma, et riebbero el castello di Talamone. Aug. 1.

12. Kal. Sept.^a Anno Domini 1384. tempore Urbani sexti ecclesie Romane pastoris, 1384.
50 famosis canonicus Senensis dominus Andreas Gratiani, prior Sancte Marie de Pilli et rector Aug. 21.
Sancti Marci de Senis, afflixit debellavit et verberavit omnes et singulos fratres et capitulum Heremitarum sancti Augustini de Senis. Ubi quam plures gladio cesi, nonnulli theutonice verberati, et reliqui pugnis contusi fuerunt, et velut Gallici incisus zonis et

a) eis incertum. b) castelli Oz. c) Thome usque Bulletina Oz. supplevit. d) dubium utrum haec dies ad sequentia
55 pertineat nec ne. e) vocem inserui. f) i. e. Bulgaria

1384. cingulis eorundem, magna prudentia dicti domini Andree brachati facti sunt cum eorum
 Aug. 21. capis, ita quod resistere minime potuerunt. Et hoc occasione funeris ser Bencivennis,
 apostate dictorum fratrum; quod funus avaritia cupiebant, demum tamen dicto domino
 Andree remansit.

1396. Anno Domini 1396, indictione quinta, die festivitatis sancte Marie candelarum, 2. men- 5
 Febr. 2. sis Februarii, fuit apportata in ecclesia maiori apud capellam cerdonum per universitatem
 cerdonum et cum canonicis maioris ecclesie Senensis* cum cerea unius libre tabula ipso-
 rum cerdonum.

1402. Anno^b Domini 1402. Quia Bononienses aliquantulum erant rebelles et contrarii illu-
 strissimo domino Iohanni Ghaleazzi, duci Mediolani necnon Pisarum Senarum 10
 ac Perusii domino, ex eo quod dicti Bononienses inierunt ligam cum Florentinis et aliis
 dicti domini inimicis, et etiam elegerunt sibi in dominum quemdam civem vocatum Iohan-
 nem de Bentivoglis, dicti domini ducis inimicum; ideo prefatus dominus dux, congregata
 nobili comitiva gentis armorum, inter quos erant infrascripti domini et nobiles, videlicet:
 comes Alberigus vulgariter detto el gran connestabile, capitaneus generalis sepedicti 15
 domini ducis et dicti exercitus, dominus Mantuanus, dominus Pandolfus de Malatestis de
 Arimino, dominus Iacobus del Vermo, dominus Karolus de Malatestis, dominus Iacobus
 della Croce, nobilis vir Fazinus de Canibus et alii quam plures nobiles, cum maxima multi-
 tudine peditum et equitum in obsidionem dicte civitatis Bonnoniensis perrexerunt. Et ibi
 commorantes, quam plurima castra et oppida feliciter occupaverunt. Postmodum vero die 20
 26. mensis Iunii circa heram tertiam, indictione decima, auxiliante Domino et maturo consi-
 lio prehabito, predictus comes Alberigus, capitaneus predicti domini ducis, cum toto
 suo exercitu proruit in gentem et exercitum Bononiensem, et eos felicissime debellavit
 prostravit atque devicit, in tantum quod nullus remansit qui non esset vel captus vel mortuus.
 Et sic totus eorum exercitus periit. Fuit autem numerus captivorum quatuor milia quin- 25
 gentorum et quam plures mortui. Inter quos quidem captus fuit capitaneus Florentinorum,
 et dicebatur Bernadone, cum tota eorum gente, quam scilicet Florentini miserant in auxi-
 lium et defensionem predicti domini et dictorum Bononiensium. Fuerunt etiam ibi capti
 quatuor filii domini Paduani, duo legitimi et duo expurii cum multis civibus Paduanis qui
 venerant in societatem dictorum filiorum dicti domini Paduani. Fuit etiam ibi capta tota 30
 gens Venetorum quam miserant in auxilium dictorum Bononiensium. Fuerunt ibi etiam capti
 duo ambasiatores Florentinorum, videlicet Nicholaus de Uzzano et Bindus Bastagi et alii
 quam plures nobiles et magnates. Unde Bononienses audita strage et viso conflictu eorum
 exercitus, et quodammodo de salute vel alio celeri remedio desperantes, unanimiter totus
 populus contra prefatum eorum dominum, videlicet Iohannem de Bentivoglis, insurrexit 35
 die 28. predicti anni et mensis⁵, et eum ceperunt, et sic captum atrociter occiderunt et
 vilissime pertractaverunt. Demum die sequenti, videlicet 29. supradicti anni et mensis,
 eorum olim domino sic deposito et interfecto, unanimiter serenissimum principem et ducem
 dominum Iohannem Ghaleazzi superius nominatum in eorum dominum eligerunt, et una-
 nimiter et concorditer dominium predictae civitatis et totius territorii et districtus eorum in 40
 sepefati dominium transtulerunt. Et dominus comes Alberigus capitaneus ut supra, cum
 aliis dominis dicti exercitus cum maximo gaudio a predictis Bononiensibus fuit receptus, et
 haec omnia in personam suam vice et nomine dicti domini ducis gloriosissime recepit.

1407. Anno Domini 1407. die primo mensis Septembris Gregorius XII. civis Venetus, divina
 providentia papa duodecimus, unionis aviditate compulsus, ut Benedictum Avinionensem 45
 papam decimum tertium repetatum inveniret, magnificam civitatem Senensem eodem die
 maximo apparatu ingressus est, undecim cardinalibus et episcopis sociatus, quorum nomina
 sunt haec: dominus Florentinus prior, episcopus Hollandensis, dominus Neapolitanus, do-
 minus Aquilegensis, dominus Quinchelesiensis⁶, dominus Laudensis, dominus Militensis,
 dominus Burdegalensis, dominus de Ursinis, dominus Tudertinus presbiteri, dominus de 50
 Branchaccis, dominus de Columna, domius Leodiensis diaconi cardinales. Ubi a civibus
 eiusdem civitatis devote et honorifice receptus extitit. In qua protinus civitate bis proces-
 sionem personaliter eundo et redeundo celebrari fecit. Semel in ecclesia chatedrali et eius
 confimbis, et secundo per civitatem pro dicta unione fienda. Recessit quoque a dicta civi-
 tate Senarum eodem anno die 23. Ianuarii cum tota curia, et versus Lucam iter accepit. 55

* a. e. m. v. S. vocis incertae. b) post diem 3. Non. Dec. scripta.

5) Iunii. 6) Fünfkirchen in Hungaria.

6. Id. Iul. anno 1472. Volterrani Florentinis quadam submissione federati, cum ab 1472.
 eis deseruissent obsessi captique et militibus in predam pro stipendio dati sunt. Causa ^{Iul. R.}
 dissensionis fuit, quod aluminis saxum in Volterrano agro a quodam Senense homine in-
 ventum, vendicare sibi Florentini voluerunt. Super qua re orta discordia, Florentini pleros-
 5 que Volterranos cives Florentia sigillatim accersitos domum redire non sinebant. Sed alios
 ac subinde alios vocabant, cum illis tractare pacem simulantes. Volterrani autem oratores
 contumeliis affecti, Florentiam ducuntur et manu etiam privati^a cesi. Ita Volterrano popu-
 lus Florentinorum amantissimus, ad^a magnas inimicitias subito conversus, Florentiniamque
 titulis et nomine deletis, nullo consilio, ut in re tanta fieri debet, sed subito furore ac im-
 10 petu populari, sese in libertatem asserere conati, nullo cum Ytalie principibus liberisve
 civitatibus tractatu aut federe inito, quod existimarent, ut creditur facile, se in cuius vel-
 lent amicitiam non rogantes sed rogatos, ac maxime Senensium, receptum iri. Inde omnium
 voluntate explorata, auxilii nihil invenero. Interim Florentini, oppidis Volterrano-
 omnibus captis, urbem ipsam obsidebant, parvo tamen exercitu; et qui intus erant in
 15 agrum Florentinum irrumpentes, predas inde non modicas agebant. Volterrani vero, ut
 res afflicte anceps discordiam parere solent, scindi in studia contraria ceperunt. Nobiliores
 reconciliari Florentinis, plebs libertatem tueri satagebant, quod et facere potuissent, urbe
 et natura loci et rebus necessariis optime munita. Super hec et Bartholomeus Perga-
 mensis exercitus non parvi dux vagus et liber, subsidia mittebat, suo deinde adventu sine
 20 dubio statum Florentinum turbaturus. Sed primi civitatis, quibus erat urbis custodia com-
 missa, muro perfosso hostem nocte receperunt. Qui omnem urbem ita diripuit, ut nec
 ecclesiis nec proditoribus ipsis parceretur. Ita civitas ante quietam et opulentam, sed tuende
 pacis bellique gerendi eque ignara, Florentinis sub ditione missa, civesque omnes ludibrio^c
 habitj fuerunt.

25 11. Kal. Iul. Anno salutis 1479, 21. mensis Iunii Calularum oppidum, quod Senensis ^{1479.}
 ditionis diutius extiterat, cum atrocissima peste vexaretur, repentinis machinis subdolaque ^{Iul. 21}
 belli preparatione a Florentinorum exercitu quatruiduana oppugnatione captum est, subque
 falsa suorum incolarum salutis promissione omnisque rei familiaris conservatione, igni
 succensum est ac penitus eversum.

30 a) private cod. b) a codes. c) lulibrio codes.

BERNARDI MARANGONIS ANNALES PISANI

AB ANNO 1004 USQUE AD A. 1175.

EDENTE KAROLO PERTZ PHIL. D.

*Bernardi Marangonis Annales, quos hoc loco ad fidem codicis Parisiensis, 5
autographi ut videtur, imprimendos curavimus, ex eodem libro manu scripto
iam ante nos anno 1845 primus in lucem protulit vir beatæ memoriæ, de
historia Italiæ optime meritis, Franciscus Bonaini¹. Nam quæ ante eum apud
Ughellium² et Muratorium³ legebantur „Chronica Pisana“, etsi magna ex parte
cum Annalibus consentiunt, tamen ab aliis auctoribus et qui Marangone nostro 10
longe recentiores fuere, ex hoc ipso potissimum opere — omissis nonnullis,
aliisque aut mutatis aut alio ex fonte postea additis⁴ — conscripta et usque
ad annum 1269 continuata sunt.*

*Annales autem nostros, quamvis auctoris nomen nullum exhibeant, tamen 15
a Bernardo Marangone, provisoro ac legato Pisano, confectos esse recte vidit
Bonaini, quippe qui Pisis in archivio capitulari chartam invenit anno 1163 ab
eodem Marangone exaratam, et cum scriptura codicis Parisiensis omnino, ut
asserit⁵, consentientem. Ex qua quidem charta quum appareat, Marangonem
nostrum anno isto provisoris munere functum fuisse, idem docent Annales anno 20
1161⁶; præterea anno 1151, die octava februarii, legationi interfuit ad pacem
perpetuam inter urbem suam et populum Romanum conficiendam⁷, et anno 1164,
mense Aprili exeunte, una cum Rainerio Gaetani consule ad Rainaldum Colo-
niensem archiepiscopum legatum sese missum fuisse ipse narrat⁸. Denique eodem
anno cum consulibus per comitatum Pisanum usque ad castrum Scarlinum „pro
iusticiis et vindictis faciendis“, sicut ipse scribit⁹, profectus est. 25*

*Talem itaque virum, qui gravissimis patriæ negotiis interfuit, historiæ
Pisanæ conscribendæ præ ceteris aptum fuisse facile apparet, ita ut Annalibus
cuius eo maiorem auctoritatem tribuamus necesse sit, quo minus scriptor, quoad
quidem indicare licet, aut ira aut studio permotus historicam fidem sponte 30
neglexisse videatur.*

*De compositione autem operis si quaerimus: initium, sive brevissima rerum
usque ad annum 971 gestarum narratio, ex annalibus antiquis hausta est, pau-
cis ex Eutropio, Iulio Obsequente, Beda superadditis. Sequuntur inde ab anno
1004 Annales Pisani, primo quidem breviores, tum vero ab anno 1136 usque*

1) in Archivio storico Italiano tomo VI, parte 2, pag. 1—71. 2) Italia Sacra, editio prior, tom. III, pag. 852 sqq.; edit. altera tom. X, pag. 91—126. 3) SS. Rer. Italic. VI, 99—198. 4) cfr. Bonaini l. c. præfat. pag. X et XI. 5) l. c. præfat. p. X. 6) fol. 34 verso codicis Parisiensis. 7) efr. Annales s. h. anno (cod. Parisiensis fol. 24). 8) l. c. sub a. 1165 (codicis Parisiensis fol. 46). 9) l. c. (codicis Parisiensis fol. 46).

ad finem uberrimi et serie chronologica procedentes, si historiam annorum 1155—1162 excipias, quorum ordo valde perturbatus¹⁰ ultimam operi manum ab auctore minime allatam comprobat. Etenim ni fallimur dicendum est, Annales nostros, si non universos at aliqua saltem ex parte, post ultimum eorum annum, i. e. post annum 1175, litteris conscriptos esse: ita ut Marangonem forte, priusquam opus suum omnibus numeris absolvisset, morte abreptum fuisse liceat conicere. Ut enim locum omittamus, quem etsi anno 1162 insertum, tamen anno demum 1163 conscriptum nemo non intelligit¹¹: alium etiam legimus, qui non ante annum 1180 adiectus est. Sunt autem Marangonis verba haec:

10 Anno Domini 1164 Vadense castrum sub predicto consulatu cepit murari, et pro muris faciendis fuit eis dimissa data per 15 annos; quod castrum bene fuit muris circumdatum 1180.

Sequitur itaque auctorem nostrum Annales Pisanos, quales hodie legimus, anno 1180 aut paullo post absolvisse; neque vero ultra annum 1175 opus suum deduxisse alia ex causa concedendum est. Nam Michael de Vico, canonicus Pisanus, qui saeculo XIV. exeunte Marangonem et exscripsit et usque ad annum 1269 continuavit¹², post annum 1175 statim ad annum 1186, indeque ad annos 1200, 1204, 1210 sqq. transgressus, Annales nostros anno 1175 desisse testis est: ita ut sub finem codicis Parisiensis pauca tantum excidisse veri sit si-
20 millimum.

Iam vero ad codicem ipsum describendum procedamus.

*Cod. Parisiensis, armamentarii¹³, inter historicos numero 80 signatus, membranaceus in quarto, saeculo XII. exeunte manu Italica binis columnis optime exaratus¹⁴, folia continens 88, e quibus tamen folia duo, fol. scilicet 73¹⁵ et 80¹⁵, deperdita sunt.

Insunt: fol. 1—2': Notae Pisanae annorum 1128, 1148, 1154, auctore anonymo, quas infra textui Annalium subiecimus; fol. 2' extr. — fol. 4 init.: Historiola quaedam de Sylvestro papa; fol. 4—13': FridERICI I. imperatoris litterae quaedam ac constitutiones; fol. 14—88':
30 Bernardi Marangonis annales Pisani, sub finem mutilati.

Folia primum atque ultimum codicis valde trita sunt, ita ut reagentibus tantum chemicis adhibitis perlegi possint, exceptis paucis, quae ne sic quidem restituere contigit. Codicem mense Septembri cum Parisiis moraremur ipsi excussimus, ad hanc rem collatione usi, quam hos viginti ante annos V. C. Ludovicus Bethmann noster confici curavit. Hunc itaque librum, quod iam supra diximus, ab ipso Marangone exaratum Bonainius asserit; quae tamen res eam ob causam fortasse dubia efficitur, quia permullis iisque gravissimis vitiiis scatet, quae indocto potius scribae quam auctori ipsi condonari possunt.

Restat ut verbo tantum commemoremus, singulos Annalium annos secundum
40 calculum, quem dicunt, Pisanum ab auctore operi adscriptos esse, qui aeram nostram novem mensium, dierum septem spatio praecedit¹⁶. Veros itaque numeros in iis saltem locis, qui ad historiam Germanicam spectant, margini apponere utile duximus.

Scribebam Gryphiswaldiae 7. Kal. Decembris anno 1863. K. PERTZ.

45 10) h. l. series annorum talis est: 1154, 1159, 1162, ac deinceps: 1155, 1156, 1157, 1158, 1159, 1160, 1161, 1162 est. 11) locus scilicet: Anno Domini 1162 in mense Octubris Pisani consules Coccum et Bottacium legatos ad imperatorem Constantinopoli-
50 tanum ..... honorifice miserunt. Secundo anno

in festivitate s. Petri Bottacius Pisas .... reversus est. 12) cfr. Muratori l. c. VI, 164—199. 13) Bibliothèque de l'arsenal, histor. n° 80. 14) cfr. scripturae specimen adiacens. 15) folium scilicet primum et ultimum quaternionis decimi. 16) cfr. Ideler, Handbuch der Chronologie II, 330.

	fol. 14. Beda.	Ab Adam usque ad Noe fuerunt anni 2242, generationes 10. A Noe usque ad Abram fuerunt anni 1803, generationes 10. Ab ^a Abram usque ad David rex fuerunt anni 1024, generationes 14. A David rex usque ad transmigracionem Babilonis fuerunt anni 609, generationes 14. A transmigracione Babilonis usque ad adventum Domini fuerunt anni 508. Ab Adam usque ad Christum fuerunt anni 6086 ^b .	
	Europ. 1. 18.	Anno 300. ab urbe condita Roma imperium consulare cessavit, et pro duobus consulibus 10 facti sunt, qui summam 5 potestatem haberent. Eodem tempore magnus Alexander natus est. Interes Gaius Aquilio Floro, Lucio Scipione	
	a. U. 495.	consulibus, Scipio consul Corsicam et Sardiniam vastavit, et multa milia inde captivorum abduxit, triumphum egit.	
	fol. 14. Int. Obsequens c. 26. ib. c. 28.	Anno 700. ^c ab Urbe condita, eo tempore Rome ^d puer ex ancilla natus quadrupes, quadris manibus, oculis quatuor, auribus totidem, naturam virilem duplicem habens ^e ; et in Bononiensi agro fruges in arboribus nate sunt. A nativitate Christi usque ad Dei venerabilem cultorem magnamque imperatorem Constantinum fuerunt anni 297. 10 Anno dominice incarnationis 688. Pipinus senior regnare cepit ^f . 741. Carulus filius Pipini regnare cepit ^g . 751. ^h Carulo defuncto Carulus ⁱ et Pipinus regere ceperunt insimul ^j . 756. ^k Carulus magnus ^l Romam perrexit ^m .	
	Sept. 24.	768. Pipinus rex defunctus est ⁿ .	15
	Dec. 4.	771. Carulus magnus ^l defunctus est ^o .	
	Iul. 8.	810. Pipinus rex Italie defunctus est.	
	Ian. 28.	813. 5. Kal. Febr. Carulus imperator defunctus est. Lodoicus filius regnare cepit.	
	fol. 15.	890. Greci de Benevento per Francos exierunt ^p . 917. exierunt Saraceni de Garellano ^q .	20
	Febr. 25.	871. exierunt Agareni de Bari per Francos, 3. Nonas Februarii ^r . 922. intraverunt Ungari ^s in Italiam mense Februarii ^t . 936. depredata est Apulia a gente Grecorum, 5. Kal. Martii. 937. intraverunt Ungari in Capoa ^u . 971. fuerunt Pisani in Calabria.	25
		Anno Domini 1004. Pisani fecerunt bellum cum Lucensibus, et vicerunt illos in Aqualonga.	
		1005. fuit capta Pisa a Saracenis.	
		1006. fecerunt Pisani bellum cum Saracenis ad Regium, et gratia Dei vicerunt illos in die sancti Sixti.	
		1012. stulus de Ispania venit Pisas, et destruxit eam.	30
		1016. fecerunt Pisani et Ianuenses bellum cum Mugieto in Sardiniam, et gratia Dei vicerunt illum.	
		1017. fuit Mugietus reversus in Sardiniam, et cepit civitatem edificare ibi atque homines Sardos vivos in cruce murare. Et tunc Pisani et Ianuenses illuc venere, et ille propter pavorem eorum fugit in Africam. Pisani vero et Ianuenses reversi sunt Turrim, in quo insurrexerunt Ianuenses in Pisanos, et Pisani vicerunt illos et eiecerunt eos de Sardinea.	35
		1022. obsedit Henricus imperator Troiam.	
		1024. Henricus imperator obiit.	
	Dec. 25.	1030. in nativitate Domini Pisa exusta est.	
		1035. Pisani fecerunt stolum in Africam ad civitatem Bonam; gratia Dei vicerunt illos.	40
	Mai. 6.	1054. Bonifatius marchio obiit pridie Nonas Madii.	
		Anno Domini 1055. fuit bellum inter Pisanos et Lucenses ad Vaccule; Pisani vero gratia Dei vicerunt illos.	
	fol. 16. Aug. 18.	1063. Pisani fuerunt Panormiam; gratia Dei vicerunt illos in die sancti Agapiti. Constructa est ecclesia beate Marie virginis Pisane civitatis.	45
		Anno quo Christus de virgine natus, ab illo Transierant in ille decies sex tresque subinde, Pisani cives celebri virtute potentes Ecclesie matris primordia dantur inisse.	
		Anno quo Siculas est stulus ^m factus ad horas ²⁸	50
		Quo ⁿ simul armati multa cum classe provecti, Omnes maiores. medii, pariterque minores Intendere viam primam sub sorte Panormiam. Intrans rupta portum pugnando catena,	
		a. drest cod. b. lege 6186. c. Gato cod. d. adduxit cod. e. legendum. obiit; nam regnare coepit ex linea 55 superiorum repetitum. f. legendum 741. g. lege. Carlomannus. h. corrige 746. i. corrige Carlomannus. k. tertio die intrante mense Februarii Lup. Protospatar. l. gari cod. m. estulus cod. n. Quod cod.	
		17. immo a. 618. 18. Ann. Petavian. (SS. I, 7). 24) cfr. Lupus Protospatar. a. 916 et Ann. Beneventan. a. 915. 25) cfr. Lupus Protospatar. a. 868 Ann. Laubac. Cont. 21) cfr. Ann. Petavian. Cont. (SS. V, 52). 26) cfr. Ann. Benev. et Lup. Protospatar. a. 920. 27) cfr. Lup. Protospatar. a. 936. 23) cfr. Annal. Beneventan. a. 895 (SS. III, 174). 28) i. e. oras.	

Sex capiunt magnas naves opibusque repletas,
 Unam vendentes. reliquas prius igne cremantes;
 Quo pretio muros constat hos^a esse levatos
 Post hinc digressi parum terraque potiti,
 Qua fluvii cursum mare sentit solis ad ortum,
 Mox equitum turba, peditum comitante caterva,
 Armis accingunt sese classemque relinquunt,
 Invadunt hostes, contra sine mora furentes.
 Sed prior incursum, mutans discrimina casus,
 Istos victores, illos dedit esse^b fugaces.
 Quos cives isti ferientes^c vulnere tristi.
 Plurima pre portis straverunt milia morti,
 Conversique cito tentoria litore figunt,
 Ignibus et ferro vastantes omnia circum.
 Victores, victis sic facta cede relictis,
 Incolumes multo Pisas rediere triumpho.

1066. venerunt lanuenses cum stolo ad fauces Arni.

1072. iverunt Pisani ad portum Delfini, et fuerunt in gravi periculo, iudicio Dei non hominis.

20 1077. Guido Pisanus episcopus, Papiensis genere, obiit 6. Idus Aprelis. Eodem Apr. 8.
 anno comitissa Beatrix 4. Kal. Madii obiit. Apr. 28.

Anno Domini 1078. lanuensis^d stolum usque^e ad fauces Arni occulte devenit. Tunc
 strenui Pisani concite in eos surrexerunt et fugaverunt illos usque ad Venerem portum.
 Hoc factum est in die sancti Cassiani. Aug. 5.

25 1078. lanuensis populus per latrocinium ad Vadense castrum devenit. Et tunc Pisani
 ad Rapallum viriliter perrexerunt et castrum igni succenderunt et plurimos eorum gladio
 interfecerunt, viros ac mulieres manibus post tergum ligatis captivos tripudianter per-
 duxerunt. Tunc Pisani hoc triumpho revertentibus lanuensibus obviati^f sunt et pene ad
 usque^g domos eorum fortiter illos infugaverunt. Hoc fuit 3. Idus Madii. Mai. 13.

30 1086. Gerardus genere Pisanus, eiusdem ecclesie episcopus, 8. Idus Madii obiit. Et Mai. 8.
 eodem anno valida fames, maxima mortalitas fuit fere per totam Italiam. Vendebatur enim
 sextarium tritici solidis 7.

Anno Domini 1088. fecerunt Pisani et lanuenses stolum in Africa, et ceperunt duas
 munitissimas civitates, Almadiam et Sibiliam, in die sancti Sixti. In quo bello Ugo vice-
 35 comes, filius Ugonis vicecomitis, mortuus fuit. Ex quibus civitatibus, Saracenis fere
 omnibus interfectis, maximam predam auri, argenti, palliorum et eramentorum abstraxe-
 runt. De qua preda tesaurus Pisane ecclesie in diversis ornamentis mirabiliter amplifica-
 verunt, et ecclesiam beati Sixti in Curte Veteri edificaverunt.

Anno Domini 1099. populus Pisanus iussu domni pape Urbani II. in navibus centum
 40 et viginti ad liberandam Ierusalem de manibus paganorum profectus est. Quorum rector
 et ductor Daibertus Pisane urbis archiepiscopus extitit, qui postea Ierosolima factus patri-
 archa remansit. Proficiscendo vero^h Lucatam et Cefaloniam, urbes fortissimas expugnantesⁱ tot^l
 expoliaverunt, quoniam Ierosolimitanum^m iter impedire consueverunt. In eodem autem
 itinere Pisanus populus Maidam urbem fortissimam cepit, et Laodociam cum Boemundo,
 45 et Gibellum cum ipso et Ramundo comite Sancti Egidii obsedit. Inde igitur digressi vene-
 runt Ierosolimam. Quo anno concremata est pene tota Kintica. Quo anno 1100. Ierusalem
 a christianis capta est 18. Kal. Augusti. Jul. 15.

1101. tota Kintica exusta est, de quo igneⁿ flante pene tota Foreporta concremata
 est 3. Nonas Iuli. Jul. 5.

50 Anno Domini 1105. incepta est lis inter Pisanos et Lucenses.

1107. rex Enrigus III. cum ingenti exercitu venit in Italiam et Pisa, et fecit pacem
 inter Pisanos et Lucenses. In eadem guerra vicerunt Pisani Lucenses tribus vicibus in
 campo, et castellum Ripafractam recuperaverunt, et ripam unde lis fuit retinuerunt.

1116. comitissa Matilda obiit.

^a debuisse cod.   ^b ferentes cod.   ^c lanuenses cod.   ^d obviati cod.   ^e p. et usque cod.   ^f Ierosolima-
 35 tianum cod.   ^g sic cod., suppletum vento.   29 i. e. Pisanos.

Aug. 6. Anno Domini 1114. Pisanus populus iussu domni pape Pascali II. perrexit Maioricam cum trecentis navibus; in die sancti Sixti exivit de fauce Arni. Qui inde egressi et per multa loca diu morati, tandem in portu Salon devenerunt. Qui ire Maioricam volentes, Barchinonam ingressi sunt, et ibi multarum navium sunt perpassi naufragium. Quo facto Pisani inierunt consilium, ut alii ob preparanda necessaria Pisam redirent, alii vero ibi remanerent et naves reficerent. Factum est autem ut in natalitio sancti Iohannis et qui ierant et qui remanserant omnes convenirent, et contra Maioricam iter optatum aura prospera flante aggrederentur. Sed divina disponente gratia prius ad insulam Evisam applicuerunt et ibi urbem cum inmani Saracenorum interfectione in festo sancti Laurentii ceperunt; et hoc in eodem anno. Post hec in festivitate sancti Bartholomei apostoli ad insulam Maioricam applicuerunt; quam per sex menses cum manganis et gattis et castellis ligneis obsidentes, eam cum triumpho magno tandem ceperunt, et multitudinem auri et argenti et vestium inde adduxerunt cum multis Saracenis.

Anno Domini 1119. inceptum est bellum inter Pisanos et Ianuenses.

1120. in festivitate sancti Sixti Pisani in portu Veneris vicerunt Ianuenses. 15

1122 Ianuenses venerunt ad fauces Arni cum galeis 22. Pisani stantes ad consecrationem altaris sancte Mariae iverunt contra illos, et pugnando eos vicerunt et sex galeas ceperunt et alias fugaverunt, et cum magno triumpho Pisas redierunt.

Jul. 2. Anno Domini ab incarnatione eius 1134, 6. Nonas Iulii, pax inter Pisanos et regem de Morroch et regem de Tremisiana et Gaidum Maimonem in decem annos firmata est, duabus illorum galeis Pisis venientibus. 20

Anno Domini 1134. in mense Septembri incepta est lis a Pisanis cum rege qui dicitur Rogerius.

Mai. 30. 1136. 3. Kalendas Iunii celebratum et inceptum est concilium, domno et summo pontifice Innocentio papa presidente, cum multitudine patriarcharum, archiepiscoporum, episcoporum, abbatum et sacerdotum clericorum; et finitum est 8. Idus Iunii. Et investitus est marchio Ingilbertus de marchia Tuscie in predicto concilio. 25

Aug. 4. Anno Domini 1136. pridie Nonas Augusti fuerunt Pisani cum 46 galeis super Malfim; et ipsa die capta est, et cum septem galeis et duabus navibus et cum aliis multis navibus combusta est et prorsus expoliata est. Eadem vero die Trani capta est. Secunda quidem die, Nonas Augusti, Pugerule castrum, Rivello, Scala et Scalella maiori et minori, divina favente clementia, civitates in montibus posite, capte sunt. Tertia vero die, 7. Idus Augusti, Pisanorum pars obsidebat Fractas, castrum Rivelli, cum edificiis, gattis; Rogerius Sicilie rex cum septem milia militum et sexaginta galeis et gattis et navibus cum multitudine peditum Salerni permanentes, civitates captas succurrere non audente. Interrea hec regis expeditio montes ascendens, Pisanos castrum obsidentes devicit et in fugam usque ad mare convertit, et ex eis quingentos nonaginta sex retinuit; in festivitate videlicet sancti Sixti. Post hec Pisani bellum prestolati sunt per dies 23, in quibus Isclam maiorem regis insulam devastaverunt. Sic Pisas reversi sunt 6. Idus Septembris.

fol. 20. Aug. 5. Aug. 6. die, Nonas Augusti, Pugerule castrum, Rivello, Scala et Scalella maiori et minori, divina favente clementia, civitates in montibus posite, capte sunt. Tertia vero die, 7. Idus Augusti, Pisanorum pars obsidebat Fractas, castrum Rivelli, cum edificiis, gattis; Rogerius Sicilie rex cum septem milia militum et sexaginta galeis et gattis et navibus cum multitudine peditum Salerni permanentes, civitates captas succurrere non audente. Interrea hec regis expeditio montes ascendens, Pisanos castrum obsidentes devicit et in fugam usque ad mare convertit, et ex eis quingentos nonaginta sex retinuit; in festivitate videlicet sancti Sixti. Post hec Pisani bellum prestolati sunt per dies 23, in quibus Isclam maiorem regis insulam devastaverunt. Sic Pisas reversi sunt 6. Idus Septembris.

Aug. 6. mare convertit, et ex eis quingentos nonaginta sex retinuit; in festivitate videlicet sancti Sixti. Post hec Pisani bellum prestolati sunt per dies 23, in quibus Isclam maiorem regis Sept. 8. insulam devastaverunt. Sic Pisas reversi sunt 6. Idus Septembris.

Anno Domini 1137. Grecum imperatoris Constantinopolis nuntii, qui Pisis miserunt 200 de palatio palis et unum auro textum mirabile, qui altari dedicavit duo auri et argenti turibula pretiosissima, Soffredi filio nocte ab ecclesia sancte Marie cum sagittariis furtim abstulerit, quem ad Vurnum in Garfagnana transportavit; 14. Kal. Decembris Pisani eum cum honore recuperant^d, de quibus Lucenses cum omnibus eorum amicis valde contristati sunt. 45

Anno Domini 1137. Lucenses exercitum magnum super Ingilbertum Tuscie marchionem, apud Ficicichium duxerunt. Marchio Ingilbertus cum ingenti militum et peditum multitudine bellum in campum cum eis inivit et devictus est; unde Pisas venit et ut eum auxiliarentur lacrimas multas effudit. Die vero tertia post bellum amissum Pisani cum sue terre magna multitudine eos ab obsedio expulerunt, de quo dolore commoti sunt Lucenses. 50

fol. 21. Jul. 13. Anno Domini 1138. fecerunt Pisani exercitum supra Rogerium regem Sicilie; inprimis Isclam maiorem tributariam fecerunt, similiter Sortenti³⁰. Post hec 3. Idus Iulii, die sancte Margarite, applicuerunt Maiori³¹, in qua multitudo erat magna populorum, cum manganis et pedreriis; et Dei voluntate victi sunt. Eadem die Rivellum civitatem in monte positam

a in manibus cod. b legendum: octavo Idus Aug. c) fortasse: venerunt. d) recuperat cod. e) Ingilbertum cod. 50 corr. et Ingilbertus 30) i. e. Sorrentum. 31) Majuri prope Analfim.

vicerunt, et eam per triduum devastaverunt, et eam igne succenderunt et mascolos et feminas ad mare duxerunt. In his tribus diebus Malitranum civitates Scale, Scallelle et Fracteroche et Pugerule, et totum ducatum Malitanorum, sub tributo posuerunt. Inde moventes, 9. Kal. Augusti, vigilia sancti Iacobi apostoli, applicuerunt Salerni, in qua multitudo erat militum et peditum, quadraginta galearum. Civitas vero munita erat manganis et omnium armorum apparatu^a; et ipsa die bellum magnum fecerunt, tandem eos intus civitatem incluserunt. Que per quindecim³² dies fortiter obsessa cum manganis et castellis et gattis, tandem reddidit se imperatori Lotario et Pisanis. Postea idem rex contristatus est cum Pisanis; qui Pisani miserunt unam galeam cum sapientibus, et hoc fecerunt cum consilio sapientum regis Sicilie, qui erant in Turri maiore; et sic fecerunt pacem cum eo, et postea Pisas reversi sunt 13. Kal. Octubris.

Sept. 19.

Anno Domini 1144. incepta est guerra inter Pisanos et Lucenses. Nam Pisani propter iniuriam, de castro Aghinolfi et de strata Francorum et Arni eis illatam, castellum de Vurno a filio Soffredi adquisierunt. Unde Lucani in maximam tristitiam sunt excitati.

15 Anno Domini 1145, 9. Kal. Martii, Lucenses exercitum magnum militum, peditum, sagittariorum et Pistoriensium paraverunt ad castrum expugnandum. Pisani vero, inparati et modo quodam increduli, Morilionem eis obviam occurrerunt. Ad hec Lucani eos videntes, in Pisanos inpetum magnum fecerunt, et viriliter eos de monte expulerunt et in fugam eos usque ad Calcim converterunt, 13. Kal. Iulii. Pisani itaque dolore commoti inconsulte Massam ingressi sunt, et eam igne fere cremaverunt. Lucani vero hoc audientes ad pugnam venerunt, et eos iterum in reversione fecerunt.

Apr. 23.

fol. 22.

Iun. 19.

20 Anno Domini 1145, 17. Kal. Novembris, Lucenses in magna letitia excitati et de victoria magna confisi, exercitum magnum ad Pisanorum terram devastandam paraverunt. Pisani vero gratia Dei ingressi terre eorum, in valle Cascina, ultra Morronam, pugnando viriliter eos vicerunt, et ex eis quam plures duxerunt.

Oct. 16.

Anno Domini 1148. in mense Martio Lucenses castellum de insula Paludis munierunt, et trecentos pugnatores ibi miserunt pro timore Pisanorum; quod castellum iam ante expugnaverant et vincere non potuerant. Postea Pisani per bandimentum palam cum plus quam quinquaginta navibus plattis et scafis, cum duodecim manganis in plattis positis, cum multitudine peditum et sagittariorum, ad castrum superscriptum iverunt et per quindecim dies pugnando vicerunt, in die dominico de palma, id est 9. Kal. Aprilis, et plus quam trecentos cives Lucenses inde captivos Pisas duxerunt in lune die sancto, cum multis spoliis castri, cum magno triumpho et honore; et Lucenses tristi effecti sunt. Post aliquot menses pro superscriptis captis Lucensibus ex castro reddiderunt nobis Lucenses omnes cives nostros, quos habebant in custodia.

Mart. 24.

30 Anno Domini 1149. venerunt Lucenses ad castrum scilicet Vurnum cum manganis et gattis et cum exercitu magno militum et peditum et sagittariorum, videlicet cum Pistoriensibus et Pratenis, et obsederunt castrum in mense Augusti atque Septembri per 24 dies. Pisani vero castrum bene munitum habebant de omnibus que ibi opus erant, et nullo modo obsidionem timebant. Interea Pisani fecerunt exercitum magnum militum et peditum et sagittariorum, et castrum de Monte di Castello totum devastaverunt, et pugnando Pisanis se reddiderunt. Similiter castrum sancti Cervasii et omnia castella de valle Here Pisanis se tradiderunt. Post hec in festivitate sancti Mathei castrum de Pianusule pugnando fortiter ceperunt et illud penitus usque ad fundamenta destruxerunt, et spolia illorum omnia cum hominibus Pisis reduxerunt; et sic Lucenses magno dolore Lucam reversi sunt.

fol. 23.

Sept. 21.

45 Anno Domini 1150. octava sancti Petri venerunt Lucenses obsidere castrum Vurnum cum exercitu magno militum et peditum et sagittariorum, videlicet Florentinorum, Pistoriensium, et cum tota valle Debula, et edificaverunt ibi castella tria, scilicet Aspra de Porro, et Saxo Grumuli, et Collemaioli, quod ante edificatum fuerat; et ibi steterunt per octo menses in obsidione. Interea fecerunt Pisani exercitum magnum militum et peditum et sagittariorum cum comite Guidone, et magnam partem Lucensium devastaverunt. Interim cum maiori parte exercitus ad castrum sancte Marie de Monte venerunt, et pugnando fortiter undique burgos concremaverunt, et totum in circuitu devastaverunt. Interea capitanei de Garfagnana fecerunt et ordinarunt consilium cum Lucensibus et cum nepotibus Soffredi, ut venderent castrum de Vurno; et ita fecerunt, et vendiderunt quinque milia libris

Iul. 7.

^a) apparsata cod.

32) Sed cfr. Romuald. Salernit. et Jaffé, Lothar der Sachse, p. 214.

- Lucentium monete, unde habuerunt in presenti libras 1200 et obsides 28, et sic Lucenses castrum de Vurno a nepotibus Soffredi habuerunt cum magnis securitatibus. Lucenses vero pro magno dolore et angustia et labore, et pro maximo danno de personis et pecunia, castrum de Vurno usque ad fundamenta destruxerunt, et non remansit lapidem supra lapidem.
- Feb. 8. Anno Domini 1151. in mense Februarii, dies octo³³. Nos quidem senatores numero 50, s gratia Dei a domno Eugenio papa Pisano, totaque veneranda et apostolica curia atque magnifico et reverendo populo Romano, damus et firmamus pace perpetua cum populo Pisano, et omnes ordines, et supra posita ripa disponimus. Similiter populo Pisano damus pace perpetua a populo Romano, et omnes ordines, et supra posita ripa disponimus. Hoc factum ordinamentum completum fuit sub legatione Bernardi Maragonis et Rainerii de Per-
10 Mart. 12. lascio. Data anno 7. domni Eugenii papa III. inditione 14, mensis Martii dies 12, in Capi- folii, in consistorio novo palatii, in renovationis vero seu restorationis sacri senatus anno 7. Cum Trasteberini fecimus pacem a termine in viginti anni eadem similiter.
- Aug. 14. Anno Domini 1153, 19. Kal. Septembris, inditione 15, fundatus est primus girus ec- 15 clesie sancti Iohannis baptiste.
- Aug. 31. Insequenti anno 1154, pridie Kal. Septembris, inditione 1, fundatus est secundus girus eiusdem ecclesie, cuius quidem operis Conettus Conetti et Henricus cancellarius operarii fuerunt
- Anno Domini 1159, inditione 7, Conettus quondam^a Conetti, operarius, in mense Iulio et Augusto cum nave Sancti Iohannis tres columnas magnas lapideas de Ilba usque ad
20 ecclesiam sancti Iohannis transportavit.
- Mai. 14. Anno Domini 1162, inditione 9, pridie Idus Madii, Conettus quondam^b Conetti, ope- rarius^c Sancti Iohannis, ivit in Sardineam ad portum Sancte Reparate et transportavit inde duas columnas lapideas magnas; qui fortuna venti et maris ad Portum Veneris ivit, et sic
25 Iul. 9. 7. Idus Iulii Pisas cum magno triumpho reversus est.
- fol. 25. Anno Domini 1162. Numquam enim visum fuit maius incendium Pisis^d neque Kintice, Oct. 21. quam ista fuit. Maior siquidem pars Kintice combusta est in nocte 12. Kal. Novembris. In eodem toto anno caritas magna fuit grani et vini et olei et omnium leguminum. Vende- batur enim sextarium grani denarii 84, barile de vino denarii 48, libra olei denarii 24, fabe denarii 66, milio denarii 72, castanee denarii 64, pesei denarii 60, ordeo denarii 48.
30 Eodem anno fuit maxima mortalitas.
- 1154 Anno Domini 1155, inditione 3. Fredericus rex Romanorum venit in Lombardia et in
Sept. 29. Italiam, et fuit in Roncalia in festivitate sancti Michaelis de mense Septembri³⁴, et misit nuntios per omnes civitates, ut mitterent ad eum legatos. Ad quem misimus tres sapientes viros, qui honorifice recepti fuerunt, et cum magno honore eos ad nos remisit. In eadem
35 hieme magnam partem Lombardie devastavit, et Tertonam obsedit³⁵, et totam expoliavit et destruxit. In sequenti anno³⁶ venit Romam in mense Iunio et coronam imperii ab Adriano recepit. Quo audito Romani cum multitudine magna venerunt contra imperatorem et in- ierunt cum eo prelium in porticu sancti Petri, et sic Romani in fugam versi victi sunt, et magna eorum pars occisi sunt gladio et in flumine demersi, et de aliis multos retinuit.
40 Iul. 29. Postea venit ad civitatem Spoletinam et eam rebellem devicit et totam expoliavit, unde in- finitam traxit pecuniam. Interea Pisana civitas et legati eius honorem habuit super omnes civitates Tuscie; et sic postea in mense Augusto et Septembri cum magno honore in Ala- maniam reversus fuit.
- Sept. Anno Domini 1156. Guilielmus Sicilie rex in mense Septembri in magnam devenit in- 45 firmitatem et passus est usque ad nativitatem Domini: unde omnes de terra sua eum mor- tuum extimabant. Interea omnes civitates et castella et ville eius maior pars^e contra regem et eius filios rebelles esse ceperunt, et Sicilia similiter, et consanguinei inimici regis; et Siciliam devastaverunt et prope portam Panormi predam fecerunt. Rege liberato ex infirmi- tate, omnes timuerunt; et fecit exercitum magnum, et in tribus mensibus totam Siciliam
50 recuperavit, et omnes suos inimicos in Sicilia devicit. Interea in eadem ieme Rubertus princeps Capuam recuperavit et tenuit, et omnes barones Apulie maiorem partem suarum
- a quodam cod. b. $\ddagger$ a cod. c) operius cod.
- 33 i. e. octava. 34) Falso; nam imperator Ron- 36) immo eodem, scilicet anno 1155, die 18. men- caliam non nisi mense Novembri exeunte a. 1154. sis Iunii.
- appropinquavit. 35) a. 1155, Febr. 14. — Apr. 18.

terrarum recuperaverunt et tenuerunt. In quorum auxilio Constantinopolitanus imperator misit galeas triginta cum thesauro multo, et sic vicerunt civitatem Bari et alias plurimas terras. Rex igitur Guilielmus in mense Madio de Sicilia venit in Apuliam cum magno exercitu, et fecit bellum magnum cum baronibus Apulie et exercitu imperatoris Constantinopolitani, et devicit eos et omnes Grecos retinuit, et triginta galeas imperatoris cum totis hominibus habuit, et Bari destruxit, et principem Robertum cepit, et totam Apuliam in duobus mensibus recuperavit et retinuit. Unde Grecorum imperator magnam tristitiam habuit. Hec victoria et recuperatio fuit anno Domini 1156. in mense Madio et Iunio.

Anno Domini 1156. in consulatu Cocci, in mense Julio et Augusto Pisani consules fecerunt barbicanas circa civitatem Pisanam et Kinticam, et inceperunt civitatem murare et compleverunt murum civitatis a turre, ubi posuerunt leonem marmoreum, usque ad turrem que est super pontem Ausaris.

In secundo anno, in mense Februario et Martio et Aprile 1157, circumierunt totam urbem Pisanam et Kinticam ligneis turribus et castellis et britischis, pro timore Frederici regis Romam venientis.

Anno Domini 1157. in consulatu Cocci, mense Apreli usque ad Kal. Ianuarii muraverunt tribus pontibus civitatem super terram et uno ponte sub terra a Sancto Zenone ab Ausare usque ad portam Calcisanam, et fecerunt foveas a monte Pisano usque ad Sanctum Zenonem, per quas petras pro muris navigio duxerunt; et in eodem anno negotia civitatis et iustitiam viriliter tractaverunt.

Anno Domini 1157, 8. Kal. Aprelis, natus est puer in comitatu Bononie cum barba et dentibus et pilosus totus, in Veneris die sancto. In eodem anno pridie Kal. Augusti cecidit grando maxima super terram Bononie, que devastavit vineas et arbores, homines et pecudes interfecit: que varii generis, quadrata, rotunda, et cornuta; cuius magnitudo erat tanquam magni ovi anseris vel galline.

Anno Domini 1157, 12. Kal. Madii, incepta est turris Melorie, et totus girus est expletus in consulatu Cocci, et ipse complevit et fecit; in sequenti anno completa est turris eius.

Anno Domini 1159. Coccus consul duas turres in estate in portu Magnali incepit, et fontem ad Sanctum Stefanum de portu Pisano pro utilitate marinariorum ordinavit et muravit.

Anno Domini 1163. turres de Magnali portus Pisani completa fuit ex parte Livorne, mense Novembris.

Anno Domini 1165. secunda turris Magnalis completa fuit et bene ordinata, mense Novembris.

Anno Domini 1167. in consulatu Guinithonis, nepotis Sesmondi, a Kalendis Aprilis usque ad Kal. Ianuarii consules fecerunt civitatis murum iuxta Ausarem, a ponte et turre sancte Marie, que turris est angulus civitatis, usque ad pontem et turrem sancti Stefani, et muraverunt unum pontem sub terra et duos super terram; et a via que venit per burghum usque ad Ausarem, ubi est porta, usque ad angulum civitatis, qui est prope Sanctum Zenonem, similiter unum pontem sub terra et duos super terram edificaverunt, in eodem consulatu Alcherini et Glandulfini, qui fuerunt socii supradicti Guinithonis.

Anno Domini 1158. fuit combustio magna Pisis 3. Kal. Septembris in nocte, ex qua combustione fuerunt concremate decem turres, a domo et via Guidonis quondam Tedicii, usque ad turres Petri Albithonis, et omnes ceciderunt. Unde fuerunt mortui Simone de Perlascio, Henricus filius Uguicionis de Villano, Vechius Bonacci, qui tunc erat previsor, et Connovelli, et alii. Unde consules irati et commoti, omnia balatoria iuxta Sarnum iusserunt destruere.

Anno Domini 1158. Guilielmus rex Sicilie a Kalendis Aprelis usque ad Kalendas Octubres magnum fecit stolum 140 galearum et 24 dermonum, qui dermones portaverunt 400 milites. Quem stolum rex Guilielmus in mense Iunio misit cum suo amirato et cum multis de suis baronibus super imperatorem Constantinopolitanum; qui stolus pervenit ad Negropo, ubi erat exercitus imperatoris Constantinopolitani et magnus stolus de mari. Amiratus regis Guilielmi bellum viriliter incepit in mari et in terra, eosque devicit et superavit, et totum stolum imperatoris Constantinopolitani retinuit, et civitatem Negropo pugnando fortiter cepit, destruxit et expoliavit, et multam pecuniam inde atraxit, civitatem et stolum maris in continenti igne combusit. Mox etiam civitatem Almiro audacter aggressus

a) vel Connovelli. b) retinuit cod.

est, eamque civitatem et Sanctum Iacobum Pisanorum cum turre cepit et expoliavit, eamque igne incendit. Postea magnam partem Romaniæ devastavit et expoliavit. Unde Constantinopolim magnum habuit timorem, et imperator magnum dolorem. Et sic amiratus regis Guilielmi cum toto exercitu suo cum magno honore et triumpho et ingenti gloria in mense Septembris reversus est ad regem Guilielmum in Siciliam.

1158. Anno Domini 1159. in quarto^a consulatu Cocci, item Pisani consules muraverunt civi-
 *fol. 29. tatem tres pontes, unum sub terra et duos supra terra, a porta Spine Albe usque ad portam Calcisanam, et a porta Perlascii usque ad pontem sancti Stephani, et a turre Leonis, que est iuxta portam sancte Marie, usque ad viam que currit ad hospitale sancti Marci^b. Item similiter fecerunt quinque galeas pro guardia maris. Et Coccus consul duas turreas 10 in portu Magnali ordinavit et composuit, et fontem sancti Stephani ad portum Pisanum pro utilitate marinariorum ordinavit et muravit. Et tres columnas magnas lapideas de Ilba Pisas traduxerunt usque ad ecclesiam sancti Iohannis. Item fossam magnam in Lepoiane fecerunt ad Toraia usque prope Petraia de Tufi, que fuit pertike 1500. Eodem anno ordina- 15 verunt et fecerunt treguam cum consulibus Lucensium in mense Iunio et Iulio 15 et Augusto in decem annos, inter Pisanos et eorum amicos et socios et comitem Gu-
 *fol. 29. donem et Senenses et Pistorienses et comitem Albertum de Prata ex una parte, et Lucenses et eorum amicos et socios Florentinos et Pratenses et capitaneos et Garfagninos
 Aug. 14. ex alia parte. Huius^c tregue fuit sententia^d lecta et data in vigilia assumptionis sancte Marie per consules Pisanos et Lucenses in comuni parlamento Pisanorum et in comuni 20 parlamento Lucensium. Item suprascripti consules Pisani et Lucenses ordina- verunt et fecerunt pacem in annis viginti inter comitem Guidonem et Pistorienses et comitem Albertum de Prata et Senenses ex^e una parte, et Florentinos et Pratenses et capitaneos
 Aug. 15. et Garfagninos ex alia parte. Sententia fuit data et lecta in die assumptionis sancte Marie
 Aug. 16 et secundo et tertio die per consules Pisanos et Lucenses apud Sanctam Vivianam et Ripa-
 et 17. fractam, in presentia suprascriptorum amicorum utriusque partis. De qua tregua et pace Pisani magnum habuerunt honorem et laudem et gratiam per omnes eorum amicitias, et
 *fol. 30. bonam famam per totam Tusciam. Eodem anno 15. Kal. Septembris consules miserunt
 Aug. 18. Pellarium consulem cum comite Gerardo et Curtevechia et nobilibus militibus Pisane civi-
 tatis, et cum sagittariis et edificatoribus, in auxilium imperatoris Frederici in obsidione Me-
 diolane; qui maximam expensam et guarnimenta fecerunt. Quos imperator cum toto suo
 Sept. 8. exercitu cum gaudio magno recipit et tenuit. Et 6. Idus Septembris Mediolanenses impe-
 tori Frederico se reddiderunt, et sic omnes nostri cum gratia et bona voluntate impera-
 Sept. 26. toris et laude et honore Pisas redierunt 6. Kalendas Octubris.
 37 Anno Domini 1159. in mense Iunio³⁷ Fredericus Romanorum imperator venit cum 35 magno exercitu in Lombardia, et cum maiori parte Lombardie ivit obsidere Mediolanam; scilicet cum Papia et Cremona et Plagensa et Brescia et earum districtus. Unde imperator
 1158. nuntios et legatos suos per totam Tusciam^f, ut ei adiutorium darent. Quapropter Pisani
 Aug. 6. miserunt 15. Kal. Septembris Pellarium consulem cum comite Gerardo et Hermanno filio
 Aug. 18. Paganelli et Curtevechia, cum quindecim nobilibus militibus melioribus civitatis et cum edifi- 40 ciatoribus et cum centum sagittariis et duobus sonatoribus foliæe, quos imperator cum ingenti letitia et gaudio recepit et tenuit. Unde Mediolanenses hoc audientes tristitiam et
 Sept. 6. timorem magnum habuerunt, et sic postea 8. Idus Septembris imperatori se reddiderunt cum fidelitate magna, cum trecentis obsidibus et decem milia marchis argenti. Et 6. Idus
 Sept. 8. Septembris, die sancte Marie, imperator iuxta Mediolanam ad arcum Romanum cum Me- 45 diolanensibus cum honore et triumpho magno ibi se coronavit. Unde omnes civitates Lon- bardie in fidelitate ei^g data composuit. In eodem anno in hieme Mediolani et Brescia, Pla- gensa et Cremona, ab imperatore Frederico discordaverunt.
 1159. Anno Domini 1160. in estate imperator Fredericus ad vastandum Mediolanam de- venit, et totum circa Mediolanam devastavit. Postea in mense Augusto cum Papia et cum 50 aliis de Lombardia per sex menses cum castellis ligneis et manganis et gattis Cremam viri- liter pugnando obsedit. Tandem per conventum salvis personis 7. Kal. Februarii impera-
 1160. tori se reddidit. Imperator eam totam igne combusit et destruxit, de quo triumpho tota
 Jan. 26. Lombardia turbata est.

a) quartu cod. b) S. M. cod. c) uia cod. d) sententiam cod. e) et ex cod. f) suppl. misit. g) et cod. 55
 37) immo a. 1158, mense Iulio.

Anno Domini 1160. in dominica die palmarum, que fuit 13. Kal. Aprilis, Guelfus dux 1160.
 Spoleti, marchio Tuscie, venit apud burgum Sancti Genesisii; et ibi fuerunt consules Pisani Mart. 20.
 cum comite Gerardo et tum archiepiscopo Villano Pisane ecclesie sancte Marie; quem dux
 super omnes episcopos et laicos Italie recepit, et consilio suo credidit. Et fuerunt ibi con-
 sules Pistorienses et Senenses, et comes Guido tunc puer, et comes Ildebrandinus, et
 consules Lucenses^a, Florentini, et capitanei et varvassores multi; et ibi fecit magnum parla-
 mentum, et quesivit fidelitatem omnibus civitatibus et comitibus, et omnibus illis qui ali-
 quod de Marca detinebant. Comes Guido ei per suos fideles prius fidelitatem iuravit; deinde
 ceteri comites et Senenses. Pisani vero et Pistorienses, Lucenses et Florentini, invita-
 10 verunt eum, ut viniret ad civitatem et pasca cum eis celebraret; et facerent ei securitatem,
 sicut antecessorum marchionum consuetudo fuerat. Interea die tertio Lucenses et Floren- Mart. 22.
 tini^b in discordiam cum comite Guidone devenerunt, et ad domum eius cum armis insultum
 fecerunt, et nisi comes Guido tunc puer ad pedes ducis fugisset, eum interfecissent. Pisani
 vero hec audientes, bellum magnum contra Lucenses et Florentinos pro^c adiuvando comite^d fol. 32.
 15 fecerunt, et honorem magnum inde habuerunt. De quo bello mortuus est nobilis Floren-
 tinus Iacob quondam Berlingerii. De quo bello Lucenses in magnam tristitiam excitati sunt,
 et omnes suos contra Pisanos bandierunt. Pisani hoc audientes cum omnibus suis Pias
 reversi sunt. Post hec die sabbati sancto, qui fuit 7. Kal. Aprilis, ducem Guelfum cum Mart. 26.
 magno honore et triumpho et processione Pisani et iam dictus archiepiscopus receperunt,
 20 de quo Lucenses in magnam devenerunt tristitiam. Et Pisani securitatem et fidelitatem fece-
 runt, et dux Pisanis iuravit, salvare homines Pisanos in personis et avere^e, et si pro^e
 adiutorio et consilio vel facto ipsi duci prestando in guerram devenirent, usque ad pacem
 viribus quibus potest adjuvare et defendere. Et sic a Pisana civitate cum maximo amore
 et honore pridie Kal. Aprilis recessit, ad Sanctum Genesium remeavit pro fidelitate reci- Mart. 31.
 25 pienda ab aliis civitatibus et fidelibus Marchie; omnesque civitates pro honore a Pisanis
 ei collato et timore fidelitatem et honorem ei fecerunt.

Anno Domini 1160, in quinto consulatu Cocci, Pisani consules civitatem a Porcello et
 via, que percurrit usque ad viam sancte Marie, duos pontes cum portis usque ad turrem
 Arni murare fecerunt. Ducem Guelfum, marchionem Tuscie, cum magno honore recepe-
 30 runt. Duas galeas in guardia maris stare fecerunt, que galee cum sagettis quatuor de
 portu de Turri ad insulam Capalbi de Sardinea super quatuor galeas Saracenorum de Denia,
 que magnam navem unam Alexandrinam Ianuensium captam^c habebant^d, impetum magnum
 in Saracenos fecerunt, eosque in fugam in periculo maris converterunt, et predictam navem
 Alexandrinam cum Saracenis, quos in navi pro ea cum avere^e conducenda ad Deniam fol. 33.
 35 prenderunt, predictae due galee navem defensam a Saracenis cum magno triumpho Pisas
 reduxerunt. Quo audito Ianuenses duas legationes cum consule et sapientibus Pisas direxe-
 runt, qui amore pacis et societatis et pro bono usu et pro dono et pro magno honore,
 quem Deus dedit Pisanis, ipsam navem cum toto avere^e a Pisanis petierunt. Consules
 iam dicti cum consilio et aliorum bonorum hominum, navem cum toto avere^e pro amore
 40 et donatione Ianuensibus reddiderunt. Ianuenses itaque cum amore et letitia et gratias
 ingentes referendo Ianuam reversi sunt. Hoc fuit anno Domini 1161. in mense Iunio. Iun.
 Eodem anno, anno Domini 1161. Ionatta filius Tolomei de Tusculana venit Pisas, et iuravit
 fidelitatem Villano archiepiscopo Pisanorum et consulibus et universo populo, salvare Pisanos
 in mari ac terra sanos et naufragos; et consules investierunt eum vexillo, ut vexillifer
 45 foret Pisanorum. Eodem anno, anno Domini 1161, sequenti mense, iam dicti consules tal.
 miserunt consulem cum tribus galeis ad Constantinum iudicem Calluritanum; qui cum
 honore cum uxore sua Sardinea et filia Donnicella Pisas duxerunt, et cum magno honore
 tenuerunt; et iudicem cum uxore in magna nave Ierosolimam eunte honorifice miserunt in
 mense Augusto, et Donicellam cum honore Pisis retinuerunt. Eodem anno, anno Do-
 50 mini 1161. in mense Augusto et Septembris fideles comitis Ildebrandini Novelli, filii quon-
 dam Uguicionis de Malagalia, ceperunt naves Pisanorum grano et aliis mercibus honestas,
 et duos homines Pisanos iurare fecerunt, portare crucem et cannam et storia per civitatem
 Pisanam pro iniuria Pisanorum, sicut portantes storia crucem et cannam dixerunt. Consules
 et universus populus hoc videntes^e et audientes, in magnam tristitiam excitati sunt. Unde fol. 34.

55 a) luenses cod. b) florentino cod. c) capta cod. d) habebat cod. e) here cod. vere Bonaini.

38) i. e. in possessionibus.

1161. magnum exercitum militum, peditum et sagittariorum et galearum, cum sagittis et cum manganis et pedrieris et edificiis multis, Coccus consul viriliter et velociter ad destruendam et devastandam terram predicti comitis preparavit. Hec audientes Gema comitissa et comes Ildebrandinus, filius eius, et sapientes et fideles sui, in iracundiam et timorem magnum cum toto suo comitatu devenerunt. Comes itaque Ildebrandinus cum episcopo de Massa et episcopo de Soana consilio matris Pisas devenit, et in publico parlamento Pisano per sacramento se defendit, quod iniuriam, quam Pisani crucem et storia et cannam portantes dixerunt, non fecit nec fieri fecit nec scit qui fecit. Item predictus comes in eodem parlamento iuravit fidelitatem, et hominum fecit Villano archiepiscopo Pisanorum. Item iuravit salvare homines Pisanos sanos et naufragos, et havere in terra marique et omni loco sui districtus. His itaque peractis consules cum eo pacem fecerunt, et honorem eximium et magna dona ei prebuerunt, et eum a vexillo in iamdicto parlamento honorifice investierunt, ut signifer existeret Pisanorum; et sic ad propria remeavit. In reversione autem episcopus de Massa, qui cum eo venerat, obiit.
- Eodem anno, anno Domini 1161. Vicarienses pro suis factis et dictis in malam voluntatem universi Pisani populi iam devenerant. Unde pro recuperanda Pisanorum gratia et bona voluntate omnia precepta predictorum consulum Pisanorum in mense Octubri iuraverunt. Ad que sacramenta recipienda Lanfrancus consul iustitie et Bernardus Marago et Marignanus causidicus, tunc provisoires, et Rainerius Gaetani et Ildebrandus Mele et Gerardus quondam Gufredi, missi sunt, qui maiorem partem Vicariensium a minimo usque ad maiorem cum magno amore iurare fecerunt; et predicti consules quam plura commandamenta sub nomine sacramenti in parlamento Pisano et in Vico eos observare in perpetuo, sicut in carta publica Pisanorum continetur, imperaverunt. Eodem anno, anno Domini 1161, predicti consules magnam domum pro communi utilitate, habentem caput in Arno et iuxta viam sancte Marie, edificare maiorem partem ceperunt. De Carisio de Vectula ipsi primi quinquaginta perticas fieri ceperunt, turres de Magnali suspenderunt et plus quam solidos 400 in eas expendiderunt. Galeas septem pro maris guardia construere inceperunt, et unam galeam pro eadem guardia ad castrum dictum de Plumbino constituerunt.
- Jan. 17. Anno Domini 1161. Rainerius Sciacca³⁹ obiit 15. Kal. Iulii et fuit sepultus in ecclesia maiori^d beate virginis Marie cum magno honore et veneratione in mundo, sicut sanctus, et honoratus in terra et in mare, quia marinarii de eo multa mirabilia videbant.
- Anno Domini 1162, 9. Kal. ... Pisani consules murum civitatis a Portello, qui est ante viam que currit per ortum canonicorum, usque ad turrem que iuxta Arnum est, tribus pontibus levaverunt, et quatuor portas volverunt et compleverunt, et tota civitas in tribus pontibus et quatuor et quinque murum circumdata fuit; et tres messaticias fecerunt eodem anno. In mense Madio Pisani consules miserunt Ardecasam legatum cum una galea regi Maiorice.
- Anno Domini 1162. in mense Iunio Pisani consules miserunt legatos, Ildebrandum Melem consulem et Bulgarinum Bulgarelle et Lambertum Cigulum, imperatori Frederico; qui legatos honorifice recepit et cum eis honorem et augmentum imperii et civitatis Pisane tractavit. Alia vice in mense Octubri miserunt legatos: Gerardum Bulgarelli consulem, et Marzuccum, Henricum Frederici, et Opithonem iudicem, imperatori Frederico; qui eos cum honore recepit et cum eisdem legatis honorem suum et statum regni sui tractavit et composuit. Ex qua legatione honorem magnum et bonam voluntatem imperatoris super omnes civitates Tuscie adepti sunt. Et domum communis prope ecclesiam sancti Ambrosii fundaverunt. Tres pontes super turrum de Magnali edificavere, et guardiam maris bene fecerunt. Anno Domini 1162. in mense Octubris Pisani consules Coccum et Bottacium legatos ad imperatorem Constantinopolitanum cum duabus galeis honorifice miserunt. Secundo anno in festivitate sancti Petri Bottaccius Pisas cum duabus predictis galeis reversus est, Cocco cum imperatore remanente in Constantinopolim per unum annum, concordiam et conventionem, quam Pisani cum eo facere volebant, pertractante; quam imperator Constantinopolitanus facere promisit, si Coccus legatus et civitas iuraret, quod non esset cum imperatore Frederico contra eum et eius terram, et quod non daret ei consilium neque adiutorium contra eum, nec hostem vel exercitum super eum faceret; promittens eidem legato et civitati magnam pecuniam. Que omnia legatus et civitas pro amore imperatoris

a) eam cod. a*) vevura cod. b) devenerat cod. c) suspenderunt cod. d) maioris cod. e) sancto cod. f) sic cod. g) F. cod. h) eoa deest in cod. i) statuum cod. k) turrum cod. l) F. cod.

39) De Rainerio Sciacca vel potius Sciaccerio cfr. Bonainium l. c. p. 25, not. 3.

Frederici^a facere recusavit. Et sic postea Pisas 10. Kal. Iulii reversus est. Anno Domini 1161.
 1162, 15. Kal. Ianuarii Villanus Pisanus archiepiscopus cum una galea armata ad papam ^{Jun. 22.}
 Alexandrum usque Terracinam navigavit. Videns hoc Alexander cum gaudio archiepiscopum ^{1161.}
 recepit, et nativitatem Domini ibidem una celebraverunt. Post hec in galea archiepiscopi ^{Dec. 23.}
 5 usque Plumbinum devenit, et ibidem archiepiscopus magnum honorem domno Alexandro
 exhibuit. Deinde venit Vadam; quem cardinales cum una galea de Gaeta^b et duabus sagit- ^{fol. 37.}
 tiis de Roma secuti sunt; deinde applicuit Livornam. Hoc audientes Pisani consules, consi- ^{1162.}
 lium de non recipiendo Alexandrum habuerunt propter amorem et pavorem imperatoris
 Frederici^a. Cognoscente Alexandro voluntatem civitatis Pisane, festinanter ad Portum Veneria
 10 navigavit. Et ibi Rainerius de Pertascio, qui cum eo ibat in Franciam, apud Tirellum mo-
 nachus factus, mortuus et sepultus est Kal. Februarii. Exinde navigavit ad Portum Delfini, ^{Febr. 1.}
 et ibi electum Pipinum Lunensium consecravit. Proinde applicuit Ianuam, quem consules ^{Ian.}
 Ianuensium cum universo populo, et Ianuensis archiepiscopus cum omnibus clericis
 suis, cum processione Alexandrum et Pisanum archiepiscopum et cardinales receperunt.
 15 Hec audiens inperator Fredericus^a suos legatos Ianuam direxit; qui Alexandrum cum car-
 dinalibus sibi ex parte imperatoris dari aut teneri captum postulavere. Quod Ianuenses
 facere contempserunt; immo Alexandrum cum tribus galeis et duabus sagittis et cum
 archiepiscopo Mediolanensium, qui ad eum iverat, et archiepiscopo Pisano cum galea sua,
 cum honore et triumpho 8. Kal. Aprilis in Provinciam per mare transdixerunt. Ad portum ^{Mar. 25.}
 20 Montis Pesulani honorifice receptus est Alexander.

Anno Domini 1163. in mense Ianuarii Pisanorum legati cum consilio senatorum et
 civium ad imperatorem Fredericum^a mense Marthi iverunt: videlicet Lambertus consul,
 Villanus Riccucci, Boccius, Henricus Frederici, Opitho et Sigerius legis doctores. Quos
 imperator cum gaudio recepit et tantum honorem eis exhibuit, quantum^b nemo audivit nec
 25 vidit. Qui cum eis honorem imperii et Pisane urbis tractavit, et sicut cum legatis proximi
 preteriti anni ordinaverat, et in privilegio ab imperatore predicto consuli nomine civitatis
 indulto continetur, firmaverunt. Predicti itaque legati cum honore et cum vexillo dato et ^{fol. 38.}
 largito ab imperiali maiestate et spada pro investitione imperatoris Frederici^a habenda et
 retinenda super omnes civitates Tuscie, 16. Kal. Madii Pisas redierunt. ^{Apr. 16.}

30 Anno Domini 1163. in mense Martii^c Pisani consules pro honore imperatoris Frederici^a
 et imperii et Pisane urbis galeas quadraginta facere inceperunt, et per totum mensem
 Martium complete fuere.

Anno Domini 1163. in mense Madio comes Ildebrandinus iuravit fidelitatem universo
 populo Pisano, eundemque salvare in terra marique, et quod faciet iurare homines suos
 35 a 15. usque in 30. per civitates et castella et vicos sui districtus, omnia deveta et banda,
 que consules Pisanorum inposuerint aut indicent, observare, et predictum populum salvare
 in terra ac mare, et nullam superpositam alicuius diriciture superinponere. Ad quod facien-
 dum predictus consul Petrus cum Rainerio Gaetani et Guidone de Fasciano et cum predicto
 comite per omnes partes districtus eiusdem comitis equitavit et sacramenta ad honorem
 40 Pisane urbis recepit.

Anno Domini 1163. predicti consules duanam salis et ripam et ferri venam pro libris
 5500 in undecim annis pro galeis faciendis et civitatis expensis vendiderunt, et in castro
 Ripefracte solidos 1000 pro faciendis muris expendiderunt, et quinquaginta perticas carisii
 sancti Petri fecerunt, turremque de Magnali Pisani portus ex parte Livorne mense Novem-
 45 bris complevere. Insequenti vero anno alia turris ex parte turris Frasca completa fuit.

Anno Domini 1163. in mense Augusti incepta fuit magna domus iuxta litus maris, portus
 Magnalis, pro utilitate marinariorum. Magnum fondacum cum turre et porta ferrea^d in- ^{fol. 39.}
 ceptum fuit post annos duodecim.

Anno Domini 1163. Soarsa, qui guardie Sancti Viti et Magnalis portus preerat, posuit
 50 magnam catenam, que porrigebatur et extendebatur ab una turri usque ad aliam, et serr-
 rabat portum pro guardia marinariorum et reserrabat; et turres bene munivit et ordinavit
 pro Ianuensium guerra. Iterum fecit magnum puteum pro utilitate navigantium prope
 domum portus Magnalis.

Anno Domini 1163, anno regni domni^e Frederici 10, imperii eius 8.^a, imperatore Fre- ^{1162.}
 55 derico^a per quattuor annos ab obsidione Mediolani commorante, quam per singulos annos

a) F. cod. b) quatum cod. c) Madii cod. d) ferrea cod. e) domni cod. *) immo imperii anno 7.

1162. devastavit et Mediolanenses preliis multis superavit: Mediolanenses, hostes imperii, summa necessitate famis et belli coacti, personas, res ipsamque civitatem, vexilla universaque
 Mart. 1. signa et arma bellica, absque omni tenore imperatori Frederico* ipso die Kal. Martii reddiderunt, et fidelitatem ac omnia precepta iuraverunt et quadringentos obsides meliores et maiores imperatori dederunt. Imperator itaque Fredericus* urbem ipsam igne supposito* 5 flamma consumpsit, et totam urbem, preter pecuniam quam ex precepto imperiali abstraxerunt, et personas quibus miseratio imperialis vitam concessit, et eam ita destruxit, quod solo coequavit. Civitates igitur omnes Longobardie et castra hec audientes, fidelitatem et precepta imperatori iuraverunt, magnaue tributa eidem reddiderunt; magistratus, officia omnia et consulatum ex imperiali precepto receperunt. 10
1162. Anno Domini 1163. 13. Kal. Iulii, Pisanis in pace commorantibus et nullum apparatus
 Iul. 19. triremium habentibus, Ianuenses viginti quinque galeas habentes diffidentiam per litteras
 fol. 40. eorumque nuntios indixerunt⁴¹, et rupto pacis federe cum periurio nefandissimo guerram
 Iul. 21. crudelissimam cum eis ex inproviso inceperunt. Caprariam 11. Kal. Iulii igne succenderunt; eodem die ad caput sancti Andree de Ilba Ubertum quondam Sigerii gladio inter- 15 fecerunt; Bonaccursum consulem et legatum, venientem in una galea de Sardinea, cum decem hominibus ceperunt, aliis per terram fugientibus; de quibus Tepertum, filium Ugonis Teperti, et Tiniosum Urselle et Uliverum notarium cum aliis sex hominibus gladio occiderunt, et galeam sumersam iuxta litus insule Corsice pre nimio timore reliquerunt. Et unam sagittiam, de Provincia venientem, prendiderunt, et tres naves magnas et vacuas 20 ad fauces Arni demerserunt, et tres vacuas in portu Pisano in Magnali cremaverunt; que omnia plus quam quinque milibus libris valere. Pisani vero hec audientes, magna tristitia et dolore moti, decem galeas et undecim sagittias ad modum galearum velociter ordinarunt, et caput Corsi vastaverunt. Morantibus illis super guardiam maris in Planosa, duas magnas naves ditissimas Ianuentium, unam de Suria et aliam de Constantinopoli venientes, 25 Iul. 8. 8. Idus Iulii ceperunt, ubi 62 Ianuenses* mortui fuere, alii capite truncati, alii gladio occisi.
- Iul. 14. Postea aliam navem venientem de Cecilia in Ilba pridie Idus Iulii prendiderunt; quarum navium havere plus quam viginti milibus libris valuit. Pisani hec audientes repleti sunt gaudio magno, et omnes Deo laudem dederunt. Et velociter quatuordecim sagittias ad similitudinem galearum preparaverunt, et in occursum eorum usque ad portum Populonii 30 iverunt, et duodecim galeas Ianuensium ad Pisanorum stolum venientes in fugam converterunt. Postremo cum navibus et havere et cum Ianuensibus 55 captis Pisas cum honore Iul. 22. et letitia 11. Kal. Augusti redierunt.
- fol. 41. Anno Domini 1163. Pisani 24 galeas et 30 sagittias* preparaverunt pro navali bello faciendo ad Portum Veneris, et pro vastanda tota marcha Ianue usque ad portum civitatis 35 ipsius. Cum hec aguntur Pisis, Ianuenses, quia in mari cum Pisanis eo anno non poterant*... consules legatos cum aliis Ianuensibus ad imperatorem Fredericum* cum magna pecunie* miserunt, ut predictam pecuniam fidelibus et principibus curie darent pro acquirenda pace vel treugua cum Pisanis. Pisani vero haec audientes, suos legatos ad imperatorem Fredericum*, qui erat Turinum, 7. Idus Augusti direxerunt, videlicet Henricum^f Canis et Petrum 40 Albithonis consules, Contulinum filium Ugonis Sismundi, legis doctorem, Rainerium iuris peritum, et Marzuccum Gergeros* quondam Gaetani, et Gerardum quondam Gusfredi, ad probandum scelus et periurium de crudelissima guerra, quam contra Pisanos ex inproviso inceperunt. Quos imperator honorifice recepit; et predicti sceleris et periurii probationem noluit imperator suscipere, sed trequam legatos Pisanos rogavit et eisdem precepit habere 45 cum Ianuensibus usque ad adventum suum in Tusciam. Paratus enim erat ire ad Bellicionem, pro discordia, quam papa Alexander et papa Victor inter se habebant, iudicanda. Et predictum Henricum consulem et Rainerium Gaetani usque ad Bellicionem secum imperator duxit, alii Pisas 5. Kal. Septembris rediere. Rex quidem Francie de concordia Victoris 50 pape, quam^h imperatori fieri promisit, minime observavit; et tunc legatos Pisanos, scilicet 50 Henricum consulem et Rainerium Gaetani, cum gaudio rex allocutus est, promittens eisdem amicitiam pro amore Pisane urbis. Rex itaque cum indignatione imperatoris cum papa Alexandro reversus est in Franciam, et imperator cum papa Victore perrexit in Alamaniam.
- a) F. cod. b) sup. posito cod. c) Ianuens. cod. d) supplendum certare, contendere vel tale quid. e) suppl. summa.
 f) Henricus cod. g) iugos cod. h) qua cod.

41. Cfr. Cafari annales supra Tom. XVIII, 33.

Anno Domini 1163. in mense Octubris Guilielmus rex Sicilie, fedus pacis habens cum 1163.
Pisanis, omnes Pisanos, quos in suo reperit districtu, cepit, res et personas in custodia fol. 42.
habuit, et Pisanorum navem unam venientem de Constantinopoli cepit. Pisanos enim
suspectos habebat propter affectionem et fidelitatem, quam erga imperatorem habebant, et
propter magnam dilectionem, quam imperator e converso erga Pisanos ostendebat, et
propter magnam apparatus galearum, quem pro faciendo imperatoris Frederici^a servitio
fecerant.

Anno Domini 1164, 13. Kal. Iulii Pisani consules fecerunt exercitum magnum militum Jan. 19.
et peditum et sagittariorum super castellum de Pecciori et omnia alia castella de valle Here,
quod castrum cum aliis longo tempore multas iniurias Pisanis intulerat; in quo erant mili-
tes 400 et pedites tria milia ad bellum parati, et castrum erat tutissimum, vallo et muro
fortissimum. Et in vigilia sancti Iohannis baptiste omnes de castro sine omni conditione Jan. 23.
et tenore cum centum obsidibus se reddiderunt Pisanis, et Pisani totum in circuitu et eius
burgos igne cremaverunt et magnam partem muri et munitiorum destruxerunt, et castrum
Pave, quod erat rocca fortissima, uno die ante pugnando ceperunt et igne demum incen-
derunt, et alia duo castella igne succenderunt; et omnia alia castella de valle Here usque
ad civitatem Vulterre cum multis obsidibus et securitatibus magnis et pecuniam dando se
Pisanis sine omni conditione reddiderunt. Et sic Pisani cum magno honore 6. Kal. Iulii Jan. 28.
redierunt. Post aliquot dies omnes de castro de Pecciori a maiori usque ad minorem omnia
commandamenta Pisanis consulibus eorumque successoribus iuraverunt. Capitanei vero
eiusdem castri iuraverunt fidelitatem similiter; pro qua fidelitate Pisani consules dederunt
terram prope ecclesiam sancti Cassiani de Kinsica in feudum predictis pro edificandis
domibus, eosque regere et per mare portare sicut suum populum securitatibus promissere.
Eodem anno Pisani consules tredecim galeas pro servitio imperatoris^a Frederici^a fecerunt, fol. 43.
et omnia ordinamenta civitatis, scilicet^b de ampliando comitatu et iustitia et carisiis et fos-
sis, honorifice complevere.

Anno Domini 1164. ante Kal. Aprilis Rainaldus, Coloniensis archiepiscopus et Italie 1163.
archicancellarius, venit Pisas et cum magno honore receptus est; et voluntatem impera- Mart. 31.
toris Frederici^a Pisani honorifice fecerunt; et per totam Tusciam, Marchas et Romagniam
perrexit, et Boccium Pisanorum consulem cum duobus sapientibus, videlicet Rainerio
Gaitani et Lambertum quondam Lamfranci, secum duxit honorifice. Luca, Florentia, et
omnes civitates et castella, omnia precepta imperatoris Frederici^a et predicti cancellarii
obtentu Pisanorum et timore iuraverunt, tributa et dona plurima et infinitam pecuniam ei
dederunt. Nullus enim marchio et nullus nuntius imperii fuit, qui tam honorifice civita-
tes Italie tributaret et Romano subiceret imperio. Boccio Pisanorum consuli et predictis Sept. 20.
Rainerio et Lamberto in reversione munera magna dedit. 12. Kal. Octubris Pisas rever-
sus est, et in ecclesia sancte Marie laudes magnas contulit Deo et imperatori Frederico^a
et Pisano populo de tanto honore, quem^c ei dedit timore imperatoris et obtentu Pisani
populi. Exinde perrexit ad Serzanam, ibique parlamentum cum consulibus civitatum
Tuscie fecit, et palam gratias magnas Pisanorum consulibus retulit, qui cum multis
sapientibus ibi presentes erant, ibique omnes consules civitatum Tuscie ad piissimum
augustum in Longobardiam reinvitavit, et sic ad imperatorem reversus est et coram impera-
toria maiestate laudes de Pisanis reddidit magnas.

Anno Domini 1164. 3. Kal. Octubris, die sancti Michaelis^d prima columna ecclesie Sept. 29.
sancti Iohannis baptiste erecta est, et infra quatuordecim dies gratia Dei tote octo erecte
sunt, de quibus unam in uno die Porta aurea erexit. Eodem autem tempore ordinatum est,
ut unaqueque familia Pisane urbis singulis Kalendis unum daret denarium pro eiusdem fol. 44
ecclesie opere faciendo.

Anno Domini 1164. in mense Octubris Fredericus, Dei gratia Romanorum imperator et Oct.
semper augustus, reversus est in Longobardiam apud Laudam; et illuc omnes duces, Oct. 29.
marchiones, comites, capitanei, varvassores regni, omniumque civitatum imperii legati
iverunt. Ad quem imperatorem Pisani honorifice legatos 10. Kal. Novembris miserunt, Oct. 23.
scilicet Marzuccum Gaetani et Villanum Ricucki consules, cum Pellario et Opithone iudice et
Gerardo Bulgarelli et Capitone quondam Homici; quos imperator super omnes alios legatos
imperii recepit et cum eis et lanuensium legatis^e hostem stolumque per mare in Siciliam

a) F. cod. b) scilicet cod. c) q = quod cod. d) Machaelis cod. e) legatos cod.

1163. ordinavit, et milites felicem expeditionem in Apuleam et Siciliam palam fecit iurare; et sic
Nov. 14. 18. Kal. Decembris cum honore et gratia domni imperatoris Pisas reversi sunt. Qui consu-
les palam in parlamento predictam expeditionem ad proximas Kalendas Maías faciendam
indixerunt, et universum populum ad predictum fore paratum preceperunt.

Dec. 27. Anno Domini 1164, 6. Kal. Ianuarii, nocte sancti Iohannis euangeliste, magna pars 5
Kinsice, scilicet ab ecclesia sancti Cristofori usque ad domum Guidonis Boni, exusta est.

Anno Domini 1164. Vadense castrum sub predicto consulatu cepit murari, et pro muris
faciendis fuit eis dimissa data per quindecim annos; quod castrum bene fuit muris circum-
datum 1180.

Anno Domini 1164. mense Octubris Parason quondam Durbini de Callari deiecit de Cal- 10
lari Donnicellum Petrum iudicem, qui cum uxore sua, filia iudicis Constantini, aufugit
Turrim* ad fratres suos. Pro qua iniuria Parason iudex Turritanus cum fratribus suis et
avunculis, scilicet Barile, Gaiello, Paulo, et Paganello quondam Ugonis Pagani de Pisa,
fecit magnum exercitum militum et peditum et sagittariorum, et reduxit in Callarim Don-
nicellum Petrum iudicem fratrem suum in mense Martii, die sancti Gregorii, et Parasonem 15
quondam Durbini cum sequacibus suis expulit de Callari, qui aufugit Arboream.

fol. 45.
1164.
Mart. 12.

Anno Domini 1165, indictione 12, Pisani consules ad imperatorem Fredericum^b quat-
tuor legationes honorifice miserunt. In una Rainerius Gaitani consul legatus cum Lam-
berto quondam Lamfranci et Bulgarino et Sigerio, viris peritis, fuit; quos imperator hono-
rifice recepit. Qui legati voluntatem imperatoris cognoscentes, ipsum ut Pisas veniret de- 20
votissime invitaverunt. Pisani vero adventum imperatoris considerantes, se ad illum reci-
piendum preparaverunt. Qui impedimento infirmitatis venire non potuit, sed cancellarium
suum^c cum quibusdam principibus Pisas reduxit^e; Pisani eum cum honore 3. Idus Aprilis,
qui fuit sabbato sancto, receperunt. Archiepiscopus vero^d cum clericis quia sacrum crisma
pape Victoris pro faciendo baptismum non recepit^e, baptismum eo anno in pascha resur- 25
rectionis non fuit celebratum; postea vero cum amore civitatis ad burgum Sancti Genesii
perrexit. Predicti consules decem galeas eo anno fecerunt, et quattuor dermones pro equis
portandis in exe itu imperatoris facere inceperunt, et sedecim galeas pro guardia maris
armaverunt, et alveum Ausaris fluminis ampliavere et ipsum profundiores fecerunt, et
omnia ordinamenta civitatis honorifice complevere. 30

1164.
Apr. 20.

Anno Domini 1165. Octavianus, qui vocabatur papa Victor, Lucane civitati 12. Kal.
Madii mortuus est. Hoc audiente cancellario⁴⁴ Lucam ivit festinanter, et cum cardinalibus
ipsius Victoris secundo die elegit Guidonem Cremonensem* in papam, qui postea vocatus est
Pasqualis papa; cui cancellarius omnes Lucenses clericos et laicos in comuni parlamento
sub sacramento obedire et pro papa catholico eum tenere precepit; et sic reversus est ad 35

fol. 46.

burgum Sancti Genesii, ubi fuerunt consules omnium civitatum Tuscie, comites et varvas-
sores, et Pisanorum legati: scilicet Rainerius Gaitani consul cum Bernardo Maragone; ubi
cancellarius cum magno amore 6. Nonas Madii dedit Gualdanum Teutonicum et comitem
Vulterranorum iam dicto Rainerio Pisanorum consuli, ut iret cum eo per totum comitatum
Pisanum. 40

1164.

Anno Domini 1165. Rainerius Gaitani et Lambertus Crassus, consules, et Ildebrandus
quondam Pagani, iuris doctus, et Bernardus Maragonis iverunt per comitatum Pisanum pro
iustitiis et vindictis faciendis usque ad castrum qui dicitur Scarlinum; in quo consules
miserunt, qui omnia precepta predictorum consulum iuravere et obsides sex pro libris 100
iam dictis consulibus^f Pisanorum dederunt. Similiter omnia ista castella: scilicet castrum 45
de Vignale, Falli, Castellina, Mons Sancti Laurentii, Castolioni Bernardi, Cornia, Querceto,
Casaliote, Buriáno in valle Cecine, in valle Here Camporena, Vignale, Rocca Falfi, Tonda,
et alia plura. cum magno honore omnia precepta predictis Pisanorum consulibus iuraverunt,
et pro eisdem^g consules ad eorum voluntatem recepere, et discordiam que erat inter
castrum de Pecciole et montem Cuccari de letaniis plebis de Fabrica, per sententiam et 50
laudamentum in scriptis diffinierunt, et per totam vallem Here iustitias et vindictas fecerunt.
Exinde pervenerunt ad Agnanum, castrum vicecomitum, et in eo consules miserunt, quod
nulli Pisanorum consules usque ad odiernum diem facere potuerunt. Nulli namque consules

a. ita legendum videtur; fñ cod. b) F. cod. c) legendum: remisit. d) recipit cod. e) ordimenta cod. f) Cremonensem
cod. g) eiusdem cod. 55.

42) scil. Rannaldum Coloniensem archiepiscopum. 43) scil. Villanus. 44) scil. Rainaldo.

duo exierunt de civitate Pisana pro honore civitatis faciendo cum duobus sapientibus, 1164. qui tam gloriose civitatis honorem fecissent et comitatum crevissent.

Anno Domini 1165. in mense Aprilis Parason⁴⁵ iudex Turritanus cum fratribus et avunculis suis Pisanis: Barile, Gainello, Paganello et Paulo, et Donnicellus Petrus iudex de Callari, frater iudicis Parasonis de Torre, fecerunt exercitum magnum supra Parasonem iudicem Arboree^{fol. 47.} pro multis iniuriis sibi illatis, et mense Aprili in Arboream intraverunt, palatia et domos multas destruxerunt et igne cremaverunt, viros et mulieres et spolia multa inde abstraxerunt. Parason itaque iudex Arboree cum uxore sua aufugit ad mansionem de Capre. Pro qua iniuria et ob proprio Parason iudex misit suos legatos ad imperatorem Fredericum^a et Ianuenses, promittens eidem imperatori 15 milia⁴⁶ librarum^b inter aurum et argentum, si de tam turpi iniuria eum vendicaret, et si totam Sardineam iurisdictioni Parasonis iudicis Arboree supponeret. Imperator autem, hoc audiens, suos legatos cum septem galeis Ianuensium et una^c galeota ad iudicem Parasonem in Arboream direxit.

Anno Domini 1165. in mense Madio Ildebrandus quondam Ranuccii Ianni, consul Pisanorum et legatus in Sardineam pro sedanda discordia iudicum, fecit omnes iudices Sardinee omnia precepta sua et sociorum iurare; hoc peracto consul predictus trequam usque ad redditum iudicis Arboree posuit. Audientibus namque Pisanis, quod Ianuenses iverant cum octo galeis in Sardineam, octo similiter galeas armaverunt et in Sardineam cum Rainerio Alferoli consule^d pro guardia maris et Sardinee direxerunt. Quapropter legati imperatoris et Ianuenses nullam vindictam nullamque offensionem in Sardinea timore Pisanorum galearum, que ibi erant, fecerunt. Iudex vero cum legatis imperatoris, promittentibus^e adimplere omnia que ab imperatore postulavere, cum 30 milibus libris in eisdem galeis Ianuam navigavit; deinde ad imperatorem Fredericum apud Papiam ivit⁴⁷.

Anno Domini 1165. quarto Idus Augusti imperator Fredericus^a cum magno honore 1164. Papie coronavit Parasonem⁴⁸ iudicem Arboree de Sardinea. De qua corona Henricus de Aug. 10. Cane et Benedictus, consules et legati Pisanorum ad imperatorem, qui tunc Papie cum fol. 48. sapientibus erant, valde tristati sunt, et civitas tota: partim quia securitates et omnia precepta et fidelitatem Pisanis consulibus fecerat, ideoque corona dignus non erat, partim quia coronam Pisanis invitis meruerat. Iudex denique cum consulibus et sapientibus Ianue, qui ad imperatorem legati erant, Ianuam reversus est; quem Ianuenses cum honore receperunt, et ibi moratus est usque ad 10. Kal. Decembris, ibique preparavit magnum exercitum militum fere ducentorum et peditum et sagittariorum, et galeas octo, et tres magnas naves pro exercitu militum portando in Arboream, pro recuperanda terra et pro sue iurisdictioni et potestati subiuganda tota Sardinea. Pro quo exercitu et expensa et fidelibus, quos acquisivit, Ianuenses ultra 30 milia libras dolose et fraudulentem ei mutuo dederunt⁴⁹; et sic predictus iudex cum hoc exercitu 10. Kal. Decembris Ianua exivit et navigare cepit. Interea Nov. 22. ceteri iudices Sardinee hoc audientes contristati et turbati sunt, et tota Sardinea cum eis; unde iudex Turritanus et Donnicellus Petrus, iudex de Callari, cum Gainello, qui cum una galea in eorum adiutorio iverat, et cum exercitu magno militum et peditum et sagittariorum, 40 in mense Septembris intraverunt Arboream et mansionem de Capre totam destruxerunt, maiorem partem Arboree igne cremaverunt, oves et boves et equos occiderunt et inde abstraxerunt cum multa spolia. Castrum tamen, in quo erat thesaurus, non ceperunt. Pisani vero hec omnia audientes, velociter galeas sex preparaverunt et armaverunt. In quibus Ildebrandum Bambone consulem cum sapientibus, videlicet Lamberto quondam Lamfranci, Marzucco 45 Gaitani et Herro, Callarim direxerunt pro eius defensione et guardia et totius Sardinee.

Anno Domini 1165. in mense Novembris Christianus⁵⁰, cancellarius domni imperatoris Frederici^a, venit Pisas; pridie Kalendas Decembris, die sancti Andree apostoli, papam Pasqualem, qui ante vocabatur Guido Cremensis^f, Pisas cum magno honore duxit, et Pisani eum honorifice tenuerunt usque quo iam dictus cancellarius duxit eum Viterbo. Cuius adventu Villanus, Pisanorum archiepiscopus, quia nolebat ei obedire, secessit ad Gorgonam. Nov. 30.

a) F. cod. b) librarum cod. c) uno cod. d) consulem cod. e) lege: promittens. f) Cremonensis cod.

45) i. e. Bariso. 46) Quatuor milia marcas argenti eum promississe dicit Obertus in annalibus supra T. XVIII, 59. 47) Vid. Oberti Annales Sept. datum, quo se Ianuensibus omnem pecuniam mutuam sibi datam restitutum spondet. Lib. iurium

55 supra Tom. XVIII, 58 sqq. 48) cfr. Raumer, reipubl. Genuensis II, 12. 50) archiepiscopus Gesch. der Hohenstaufen, ed. 3. Tom. II. pag. 130. Moguntines.

1166. Anno Domini 1165, indictione 13, sexto Kalendas Martii Pisanorum Dei gratia consules
 Febr. 24. consilio senatorum et sapientum Uguicionem quondam Lamberti Bunonis, Pisanum consulem, et Rainerium Gaitani et Alcherium quondam Anfossi, legum doctos, legatos ab urbe Pisana electos et ordinatos, ad imperatorem Fredericum^a in Alamaniam, ubi ipse aderat, direxerunt; qui ad ipsum euntes honorifice ab imperatore et eius curia recepti sunt, et omnia^b que ab eo postulaverunt digna et utilia Romano imperio et Pisane urbi, diligenter eis prefatus imperator exhibuit. Consilio namque archiepiscoporum et episcoporum, ducum atque imperialis aule principum, totam insulam Sardinie Pisane civitati in feudum dedit. Presentibus etiam consule atque legatis Ianuensium, et Parasonem^b regem Sardinie, ab eo in Lombardie partibus coronatum^c, et omnes iudices et ipsius insule cohabitantes, Pisane dicti¹⁰ oni subiugavit, et plenam potestatem omnium, que in ipsa insula continentur et que ad eam spectant, Uguicioni consuli pro comuni Pisane civitatis recipienti tribuit^d, et regali scripto de ipso feudo ipsum investivit, et vexillum inde in eius manum commisit, et ut perpetuo feudum istud conservetur et inviolatum permaneat, principem Boemorum, potentissimum utique virum, iurare fecit. Et de his omnibus preceptum imperiale aureo sigillo roboratum fieri fecit manuque sua firmavit, in quo mille librarum auri penam inposuit omnibus personis, tam magnis quam parvis, que contra hec facerent. Et sic cum magno honore
 Mai. 16. prefati nostri legati in proximiori 17. Kal. Iunii sunt reversi; et hec in continenti in publico
 fol. 50. parlamento multitudine populi. Libi coadunata renuntiantes, et precepto seu privilegio publice perfecto, satis sunt commendati^d et immensas grates ab universo^e populo receperunt. 20

Anno Domini 1165. Ianuenses cum iudice Arboree et eius exercitu ivere in Sardinieam perveneruntque in Longoni Sardi, et ibi sagittias quattuor Pisanorum, in quibus erant milites et negotiatores, cepere. Hoc audientes Pisani 11 galeas cum magno vigore armaverunt, inter quas fuit una Vicariensium galea bene armata, et in Sardinieam cum duobus consulibus Petro et Guilielmo ad expellendos Ianuenses miserunt. Que galee in itinere unam galeam de Ladianaprehendiderunt. Venientibus quidem Ianuensibus cum iudice in Arboream, milites iudicis in terra posuerunt; iudicem vero propter pecuniam, quam eis dare debebat, in terram non posuerunt. Quibus iudex pro pecunia obsides et partem pecunie, ut eum in terra ponerent, dare voluit; qui partem, nisi totam pecuniam solveret, non receperunt. Cum hec aguntur, Ianuenses audierunt quod 7 galee Pisanorum, que Callari erant, veniebant super eos, et consul cum magno exercitu per terram, et undecim galee de Pisis veniebant; relictis militibus et negotiatoribus et navibus et sagittis pre timore Pisanorum, cum iudice usque Ianuam fugerunt, qui 7. Idus Februarii Ianuam amplicuere. De quo facto Ianuenses magnam habuerunt tristitiam, et iudicem in carcere tenuerunt. Pisani itaque consules, qui in Sardiniea erant, milites et negotiatores Ianuensium cepere, et totam Sardinieam sub tributo et fidelitate expulsis^f Ianuensibus posuerunt. 35

Anno Domini 1166. Pisani, qui in Turri erant cum 11 galeis, predictis Pisanorum consulibus invitatis et contradicentibus, infra terram ad villas Turris iverunt, easque predabantur et devastabant. Sardi vero hoc audientes, cum magna multitudine militum et peditum
 fol. 51. in Pisanos quarto Idus Madii, qui fuit vigilia ascensionis Domini, impetum fecerunt et de eis octoginta in villa, que dicitur Octavo, gladio occidere. 40

Anno Domini 1166. Parason iudex Turritanus, et Petrus eius^g iudex Calluritanus, et iudex de Galluri, qui in Turri cum supra scriptis Pisanorum consulibus erant, audientes que gesta erant, magnum dolorem et tristitiam habuerunt, et Pisanos in galeis cum consulibus pro honore et satisfactione facienda venerunt. Parason quidem iudex in parlamento facto in burgo Sancti Michaelis, propter timorem propinquorum et parentum interfectorum in Sardiniea, iuravit ad sancta Dei euangelia quod mortem predictorum Pisanorum non invenit, nec cum alio consiliatus est, immo doluit; et insuper omnia precepta et fidelitatem^h consulum Pisanorum et successorum iuravit, et terram in feudum pro predictis tenere, et libras 6 milia dare, ac census librarum 100 et falcones paria 12 omni anno supradictis consulibus eorumque successoribus sacramento dare promisit. Predictus siquidem consul Guilielmus cum Leone Pulta, qui in legatione obiit, et Carone cum una galea, iudices Parasonem et Petrum cum aliis Sardinie in Sardinieam in portum Turritanum in mense Iulii transvexere.
 Iun. 1. Anno Domini 1166. Kal. Iunii fuit bellum inter Pisanos et Lucenses ad balneum Montis Pisani: et gratia Dei Pisani vicerunt illos et usque ad Massam eosⁱ fugaverunt.

a) F. cod. b) pasonem cod. c) coronatum cod. d) commendatis cod. e) universa cod. f) expulsa cod. g) sic 55 cod. frater suppluit Bonani. h) fidelitate cod. i) ea cod. 51) cfr. Raumer, Hohenst. II, 139. not. 1.

Anno Domini 1166. 16. Kal. Iunii Pisanorum consules miserunt unam galeam bene armatam ad Portum Veneris pro capienda galea Trapilicini, quam galeam Pisana galea viriliter expugnavit, et eam cepisset, nisi consul⁵² Ianuensium, qui ibi erat cum Uguicione, Pisanorum consule, pro pace componenda, in auxilium Trapilicini cum buthettis et aliis navibus super Pisanorum⁵ galeam occurrisset. fol. 52.

Anno Domini 1166, indictione 13, mense Iulii Pisani decem galeas velociter armavere, de quibus septem navigavere versus Siciliam pro Ianuensibus capiendis, que usque ad Isclam maiorem fuere et galeotum atque alias naves ceperunt. Alie vero tres in Provinciam ivere, et unam magnam navem Ianuensium honoratam ceperunt et alias quam plurimas naves, et 7 buthettos Ianuensium, venientes de Hispania; et sic cum magno honore et cum Ianuensibus 37 magnis civibus 11. Kal. Augusti Pisas rediere. Ianuenses hec audientes 14 galeas armavere et post illas usque ad Montem Pesulanum ivere, et in Marsilia et in Rodano 5 naves Pisanorum vacuas cepere; et sic reversi sunt Ianuam. fol. 22.

Anno Domini 1166. tertio Idus Augusti Pisani cives, videntes triumphum trium galearum redeuntium de Provincia, et quod Ianuenses issent in Provinciam, viriliter triginta et unam galeam armaverunt et in Caput Corsi navigarunt et igne illud combussere, et 12. Kal. Septembris Albiganam pugnando cepere. Pre timore maris et venti contrarii ad portus ampliuere; profecti inde 28 naves, venientes de mercato de Frigioli, cum Ianuensibus et havere magno cepere, et per totam Rivieram Ianuensium usque ad Montem Pesulanum plurimas navesprehenderunt; ad Gradum quoque Mergurii 5 naves magnas incendunt, et unam venientem de Garbo caricatam cepere. Revertentibus itaque Pisanis intraverunt Rodanum per fauces Capre, et incolomes usque ad Albarum Sancti Egidii venere, die Kal. Septembris, in quo est fera⁵³ magna, ubi varie et innumeroses gentes convenerant. Ianuenses scientes victoriam, quam Pisani habebant de Albigana, dolore nimio turbati repente 50 galeas armavere et post illas usque in Provinciam per flumen Rodani²⁵ pro faciendo prelio cum Pisanis usque ad ripam Sancti Egidii, non longe duobus miliaris a Pisanorum exercitu, tertio Nonas²⁵ Septembris aplicuere, et die ipsa et per alios decem dies bellum facere valde timuerunt. Infra dictum denique tempus Pisani et Ianuenses fortiter se preparaverunt. Interea Pisani, audientes quod Ianuenses armassent 50 galeas et post Pisanorum galeas festinanter usque in Provinciam navigassent, confestim 20 galeas armavere et usque ad portum Ianue navigare proposuere; cum vero pervenissent super Portum Dalfini, iudicio Dei marisque Ianuam secundum quod proposuerant aplicare non potuerunt; reversi sunt in Portum Veneris, et castrum in circuitu devastaverunt, deinde reversi sunt Pisas 7. Idus Septembris. Postea vero cum de illis, qui in Provincia erant, veritatem nullam scirent, confestim 25 galeas armavere et Ianuam, secundum quod proposuerant, navigare ceperunt, et Idus Septembris ad castrum dictum Levanto aplicuere, et totum in circuitu devastaverunt, et impedimento temporis vix cum magno labore reversi sunt in Portum Veneris, deinde Pisas. Post hec tres galeas bene armatas cum Guidone Belle consule et cum 23 militibus Pisani consules miserunt in Provinciam in auxilium Pisanorum; quas ventus contrarius proiecit in Ilbam, et ibi unam navem Ianuensium et burgensium Panormi, venientem de Alexandria cum magno havere, die sancti Michaelis cepere; et sic Pisas cum magno honore tertio Nonas Octubris rediere. Sept. 1.
Sept. 3.
Sept. 3.
Sept. 7.
Sept. 13.
Sept. 29.
Oct. 5.

Anno Domini 1166. Idus Septembris supradicti Pisani, qui in Provincia cum triginta et una galea erant, cum Ianuensibus, qui erant cum 55 galeis, magnum bellum in terra iuxta Rodanum fecerunt, et gratia Dei Pisani vicerunt illos; de quo bello multi Ianuenses capti et interfecti sunt, et omnia menia eorum destruxere. Veniente denique Ianuensium consule de Ianua⁴⁵ cum tribus galeis et infinita pecunia, stolum Ianuensium retro usque ad Arlium pro certamine faciendo ingenti furore redire fecit; qui per 15 dies ibi steterunt, et bellum tanquam timidi iterum facere recusaverunt. Paucis autem diebus postea Ianuenses Ianuam cum mala fama et tristitia, a Pisanis separati et devicti, 10. Kal. Novembris reversi sunt. Pisani vero, audientes quod Ianuenses de Arli recessissent, galeas viriliter armavere; et post illos cum victoria redeuntes super insulas Sancti Honorati furore iraque maximi venti et terribilis, nocte 4. Kal. Novembris, in alto pelago astracti sunt quod terram aplicare non potuerunt. Et eadem nocte atque sequenti die tanta fuit maris tempestas et venti Oct. 29.

55 a) nonna cod.

52) Ottobonus; cfr. Oberli Annal. supra T. XVIII, 64. 65.

53) i. e. mercatus.

1166. contrarii, ut ex triginta una galeis viginti vix servari potuerunt; relique merse naufragium sunt passe, Dei et non hominum iudicio; quasdam in Sardineam, quasdam in Corsicam vel Bugeam pertulerunt; quedam alia galea de Porta Aurea Gigerim applicuit, cuius galee homines capti pro piratis ducti sunt ad Bugeam⁵⁴, et omnes preter quattuor parvulos et viginti alios, quos fortuna liberavit, truncati sunt; alie vero 19, nescientes de aliis quid^a inde 5 Nov. 11. esset, infra undecim dies Novembris Pisas cum triumpho de inimicis rediere.

Anno Domini 1167, indictione 14, consules 17 intraverunt supra 36 milia librarum debiti, et eodem anno 47 galeas armaverunt. Eodem tempore Ianuenses, cum cogitarent Pisanos^c cives non posse cum eis in mare^b, propter 12 galeas de Provincia redeuntes que 10 Dei debito perierunt, unam magnam navem in Arboream miserunt pro mercibus portandis, pro debito iudicis Arboree, quem tenebant in vinculis, solvendo. Pisani hec audientes, 5 galeas armaverunt, que cum una galea, in qua erat Coccus consul, legatus ad Bugeam fol. 55. ad Ammiram Mumini⁶⁵, usque ad Arboream insimul navigaverunt, ibique supra scriptam Mai. 23. navem honoratam cum 50 Ianuensibus 10. Kal. Iunii ceperunt. Coccus legatus navigavit 15 versus Bugeam, alie 5 galee cum predicta nave redeuntes, aliam navem Ianuensium, Mai. 22. venientem de Garbo, super Caput Albi 11. Kal. Iunii cepere; que naves plus octo milibus libris valuere; et sic Pisas cum honore et ingenti laude ac triumpho rediere.

Anno Domini 1167. in mense Iunii Ianuenses hec omnia audientes, pro dolore magno navis capte in Arboream 9 galeas velociter armaverunt et usque ad Callarim eas miserunt, 20 et securitates cum iudice Petro contra Pisanos fecerunt. Pisani hec audientes, 17 galeas cum duobus consulibus, scilicet Feriolo et Vettulario, festinanter armavere et post eas direxerunt, et Ianuensium predictas galeas in coste de Callari revertentes eminus viderunt; quas Pisani in fugam converterunt, et Ianuenses pre timore usque Ianuam fugiere. Interea Pisanorum galee naviculam quandam venientem de Sicilia ceperunt. Consules autem predicti hoc per- 25 acto cum galeis ad iudicem Petrum iverunt; qui consules non recepit, nisi regnum ei concederent: quod si regnum ei concedere voluissent, voluntati eorum acquiesisset; et sic Pisas cum victoria de inimicis fugatis redierunt. Eodem tempore exeunte Iunio Pisani ad Ianuenses legatos pro pace facienda miserunt, et cum Ianuensibus ad Portum Veneris con- 30 venerunt atque ab eis pacem petierunt; qui facere recusaverunt. Pisani, audientes hec, quod 30 pacem cum Ianuensibus habere non poterant, paucis diebus postea Guido quondam Fornarii et Bulgarinus Anfossi duas galeas suas repente armaverunt, que in Caput Corsi unum Ianuensium galeotum cepere; deinde navigarunt in Provinciam, et duos Ianuensium galeo- 35 tos cum havere ceperunt, et unam magnam navem venientem de Garbo super Linguellam prenderunt; que omnia plus 5 milibus libris valuere. Et sic Pisas cum nave et havere 35 Jul. 22. et Ianuensibus triginta duobus 11. Kal. Augusti rediere. Ianuenses, audientes hec, septem galeas festinanter armavere et pro defendenda nave ac Pisanorum galeis impediendis usque Caprariam venerunt, quod minime facere potuerunt. Interea Pisani, videntes victoriam duarum predictarum galearum, et maxime quia pacem habere non poterant, 17 galeas re- 40 pente armaverunt, de quibus septem obviaverunt predictis septem Ianuensium galeis ad Jul. 25. caput Sancti Mannati de Ilba; et die sancti Iacobi, que est 8. Kal. Augusti, solum septem predictae Pisanorum galee cum predictis septem Ianuensium galeis bellum magnum fecerunt, et gratia Dei Pisani vicerunt illos, ac duas Ianuensium galeas cepere nec non alias quinque infugaverunt, et ex eis gladio occiderunt ac in mari ex eis demersi necati sunt, et quam plures sunt vulnerati. Sic itaque cum honore et victoria cum duobus iam dictis galeis et 45 Jul. 28. 320 Ianuensibus Pisas 5. Kal. Augusti rediere. De reliquis autem decem predictis galeis 45 quinque navigarunt usque Usturam et quam plures Romanorum naves cum multo here^a Aug. 4. cepere, et sic cum honore et havere Pisas rediere. Alie quinque iverunt in Provinciam, et ultra 11 naves inter magnas et parvas et galeotos preddidere, quas omnes igne consumpsere ac in profundum maris demersere; et sic cum 40 Ianuensibus et duobus milibus quingen- 50 tisque librarum boni heris Pisas cum triumpho et letitia magna pridie Nonas^d Augusti rediere.

Anno Domini 1167, indictione 14, cum Ianuenses audissent de victoria, quam septem Pisanorum galee in suas fecerant, et de 5 galeis, que navigarunt in Provinciam, quod magnum damnum eis dederant, hac contumelia et dolore vehementer moti, repente de

a) qd cod. b) supplendum certare. c) i. e. acre d) nonus cod.

54) Bugia orientem versus ab Algier oppido sita est. 55) i. e. Emir al Mumenin, soldanus.

nobilioribus et fortioribus^a Ianue 6 galeas, in quibus fuit Balduvinus Guercius, armaverunt. 1167.
 Predictis 6 galeis euntibus in Ibam, unam Ianuensium galeam de Corso venientem inve-^{fol. 57.}
 nerunt, et eam secum navigare rogaverunt; quas septem venientes super Vadam, sex
 Pisanorum galee, que ad corsum faciendum se ibidem preparaverant, in fugam converterunt.
 5 Alia quadam in Castilione existente et fugam cernente, in earum predictarum sex galearum
 auxilio occurrit velociter. Quibus Ianuensium galeis fere 20 miliaris in alto pelago dolose
 fugientibus, tandem Balduvinus Guercius cum suis, fremens ad bellum faciendum cum
 septem Pisanorum galeis, conversus est. Septem singule Pisanorum galee, prora ad proram
 Ianuensium galeas percutientes, congresse sunt; cumque diu utrique dubia sorte prelia-
 10 rentur, et ab utraque parte mortui et vulnerati essent, tandem Pisanorum septem galee
 gratia et virtute Dei Ianuenses illos vicerunt et duas meliores ex eis, in quarum una fuit
 Balduvinus Guercius cum melioribus Ianue, retinuerunt, et ex eis quam plures occiderunt
 gladio, et reliquas quinque infugaverunt. Sic Pisas 12. Kal. Septembris redierunt. Aug 21.

Anno Domini 1167. in mense Augusti Pisani, audientes quod septem Saracenorum
 15 galee de Denia venissent in eorum districtu et maria infestarent, quam citius 17 galeas
 armaverunt et post eas usque ad Civitatem Veterem⁵⁶ viriliter navigaverunt. Cumque Sara-
 cenorum galeas non invenissent, Civitatis Veteris castrum, uno fere die fortiter pugnando,
 pro honore imperatoris Frederici^a 5. Idus Septembris ceperunt; postea per totam Mariti-^{Sept. 9.}
 mam Romanorum usque ad Terracnam⁵⁷ multas Romanorum naves et have re preñdi-
 20 derunt, et sic Pisas rediere.

Anno Domini 1167, indictione 15, in mense Octubris, cum Ianuenses magnum dannum
 in rebus et personis propter guerram Pisanorum haberent, securitates et pacta cum Lucen-
 sibus^b, ut se contra Pisanos^c adiuverent; qui per mare portare Lucenses sicut Ianuenses pro-^{fol. 58.}
 misere, et duas domos in castró Portus Veneris et turrem de Motrone suis sumptibus facere ac
 25 levare, et libras mille Lucensibus dare convenerunt. Lucenses propter odium, quod habebant
 in Pisanos, cum Ianuensibus conventum et pacem fecerunt, et adiutorium cóntra Pisanos
 dare promiserunt, et usque in 24 annos non facere pacem cum Pisanis, nisi utriusque consen-
 su. Ad quam etiam coniurationem Lucenses omnes civitates Tuscie faciendam contra
 Pisanos invitaverunt; que omnes facere recusaverunt.

30 Anno Domini 1167. Coccus consul legatus pridie Nonas Madii ivit cum una galea Mo-^{Mai. 6.}
 relli ad Ammiram Mumini pro facienda pace cum eo et inveniendis et recuperandis homi-
 nibus predictarum 12 galearum; et pacem toto tempore vite sue cum eo firmavit, et dona
 magna ei dedit, et fundacum in Subilia Pisanis habere concessit, et alia ad honorem Pisa-
 norum pertinentia per totam suam terram largitus est. Predictarum vero galearum homi-
 35 nes nullos invenit preter viginti quattuor supradictos, quos recuperavit et secum reduxit.
 Qui 3. Idus Novembris Pisas reversus est. Tantus luctus virorum ac mulierum de hominibus^{Nov. 11.}
 in duodecim galeis peremptis eo die publicus fuit, ut omnes cives a minimo usque ad maiores
 in propria plangerent domo. Consules vero alterá die post planctum ad domum singulorum^{Nov. 12.}
 peremptorum in galeis perrexerunt, et tantas eis pro honore rei publice mortuis laudes con-
 40 tulerunt, quantas nec alicui vivo unquam egerant; et planctum remanere iusserunt.

Anno Domini 1168, indictione 15, imperator Fredericus^a Rainaldum cancellarium et 1167.
 archiepiscopum Colonie Pisas direxit; quem Pisani 8. Idus Martii honorifice receperunt, et per^{Mart. 8.}
 octo dies eum tenuerunt; qui in Pisanorum parlamento fecit^c iurare quendam capellanum^{fol. 59.}
 imperatoris, felicem exercitum ab imperatore faciendum in proxima estate versus Romam,
 45 Puliam, Siciliam et Calabriam, nisi iusto impedimento remanserit. Postea vero Pisanorum consules
 eius precepto exercitum in proxima ventura estate versus Puliam, Siciliam et Calabriam
 facere iuravere, nisi per domnum imperatorem et iam dictum cancellarium, vel archiepiscopum
 Maghentinum⁵⁸, vel iusto impedimento remanserit. Preterea idem consules papam Pas-
 50 qualem pro catholico tenere et ei tanquam catholico obedire, et omnes clericos Pisane urbis
 idem facere iurare, et archiepiscopum Villanum non recipere, nisi iam dicto pape obedire volu-
 erit, et archiepiscopum eligere 12. Kal. Aprilis, ac domno Pasquali consecrari venturo proximo^{Mart. 21.}
 die Iovis sancto, et Rolando, qui papa Alexander vocatur, non obedire, nec eum pro papa catho-
 lico tenere, sacrosanctis evangelis tactis firmiter promissere. Archiepiscopus vero Villanus
 voluntati imperatoris et pape Pasqualis minime acquievit, immo penitus facere recusavit.

55 a) F. cod. b) supplendum: fecerunt.

56) Civitavecchia. 57) Terracina. 58) Christianum.

1167. Anno Domini 1168. Pisanorum consules preceptis imperatoris et pape Pasqualis obedi-
 Mart. 25. entes, Benencasam canonicum sancte Marie maioris ecclesie in archiepiscopum honori-
 fice 8. Kal. Aprilis elegerunt, qui ad predictum antistitem cum duobus consulibus, scilicet
 Benetto et Guidone Galli, et sapientibus clericis et laicis, honorifice perrexit; quem venera-
 bilis Pasqualis cum cancellario et cardinalibus gloriose recepit, eidemque sabbato sancto 5
 Apr. 10. sacerdotii dignitatem donavit, et die lune proximiori post pascha in archiepiscopum conse-
 Mai. 23. cravit; et sic Pisas cum magno honore 10. Kal. Iunii reversus est.
- * fol. 60. Anno Domini 1168, indictione 15, Rainaldus cancellarius versus Civitatem Veterem
 profectus est, eamque rebellem cum ingenti exercitu obsedit; in qua erat Petrus Lato, ini-
 micus imperii, cum 40 Romanis. Quam cum minime capere potuisset, nuntios suos ad
 Pisanorum consules, ut ei cum 4 galeis auxilium festinanter impenderent, direxit. Consules
 itaque desiderium iam dicti cancellarii adimplere cupientes, 8 galeas cum Guidone de Mer-
 cato consule in eius adiutorium direxerunt. Cumque predictae galee iam dicte Civitati Veteri
 applicuissent, statim pre timore Pisanorum predicto consuli et cancellario se redderunt.
 Cancellarius itaque amore predicti Pisanorum consulis Petro Lato et ceteris qui cum eo 15
 erant Romanis vitam donavit, veruntamen eos in custodia retinuit; incolas autem predictae
 Civitatis Veteris salvos in personis et rebus, ad honorem et fidelitatem imperatoris atque
 Pisanorum eiusdem consulis amore, sua pietate dimisit. De quo facto Pisani ab imperatore
 Mai. 18. et cancellario magnam laudem et honorem habuerunt. Hoc fuit in mense Madio, 15. Kal.
 Iunii. Deinde cum triumpho et honore atque victoria usque ad Tusculanum perrexit. 20
1167. Anno Domini 1168, indictione 15, in mense Madio cum Romani audissent, Civitatem
 Veterem a cancellario Rainaldo captam atque Petrum Latum, et quod totam terram Ro-
 magnie victorioso devastasset, et ad Tusculanum pervenisset: cum quadraginta milibus homi-
 num inter milites et pedites super eum et Tusculanum devastandum venerunt. Predictus
 itaque cancellarius, hoc cernens, quod Romani Tusculanum devastare cepissent, die lune 25
 Mai. 29. post pentecosten, qui fuit 4. Kal. Iunii, cum Romanis bellum magnum fecit; cui⁵⁹ in bello
 Cristianus cancellarius in auxilium venit, propter victoriosum imperatorem Fredericum^b,
 fol. 61. famulum suum, exaltandum; illos Romanos rebelles vicerunt. De quo bello quattuor milia
 Romanorum interfecta sunt, et quinque milia capta, et vulnerati multi. Reliquos vero usque
 ad urbem Romam in fugam converterunt. 30
- Iul. 22. Anno Domini 1168. imperator Fredericus^b cum papa Pasquali venit Romam 11. Kal.
 Augusti apud ecclesiam sancti Petri apostoli, quam fortissimam turribus menisque muni-
 tam invenit; eamque cum Romanis viriliter pugnando cepit, menia, turres et porticus et
 burgus basilice beati Petri usque ad castellum Crescenti destruxit, et de Romanis gloriose
 triumphavit. Post hec Transtiberini et maior pars Romanorum fidelitatem et precepta im- 35
 peratoris dolose et fraudulenter iuravere. Die autem Kal. Augusti Pasqualis papa in beati
 Petri basilica cum imperatore ac copiosa Romanorum multitudine cum ingenti gloria
 celebravit. Sed Oddo Fraiapane, qui Alexandrum papam contra voluntatem imperatoris in
 Cartularia manutenebat, filii Petri Lei atque Corsi, precepta et fidelitatem imperatoris iurare
 noluerunt. Imperator Fredericus^b suum nuntium ad Pisanos direxit, rogans eos, ut sibi 40
 velocissime cum 7 galeis auxilium contra Romanos impenderent. Pisani vero, qui magnum
 stolum 50 galearum et 35 sagittiarum atque aliarum multarum navium, ac copiosam
 multitudinem virorum, armorum et victualium, magnificentissime ad honorem et servitium
 imperatoris et ipsorum Pisanorum faciendum versus Romam, Puliam, Siciliam et Calabriam
 preparaverant, — et dictus navalis exercitus intrante Augusto iter movere ceperat, — pre- 45
 ceptis imperatoris obediens, velociter 8 galeas Romam cum duobus consulibus, Teperto
 fol. 62. Dodonis et Bulgarino Anfossi, et sapientibus Marzucco et Rainerio Gaitani, et quam pluribus
 aliis miserunt. Audiens imperator, quod Pisani citissime venissent, gaudio magno exulta-
 vit. Prenominate autem 8 galee, navigantes per Tiberim versus Romam, villas et ecclesias
 devastarunt, et una galea de predictis cum consulibus et sapientibus usque ad Romeam 50
 ripam prope pontem cum vexillis multis erectis applicuit. Domani videntes hec, pre timore
 magno ad pedes imperatoris se proiecerunt, et omnia precepta et guerram facere Oddoni^c
 Fraiapane et suis sequacibus, et fidelitatem iuraverunt; et 400 obsides, quos imperator antea
 habere non poterat, ei dederunt; et 50 senatores ex precepto augusti constituerunt. His
 gestis imperator octo galeas cum gratiarum actione Pisas reverti iussit, et predictum navalem 55

a) consul cod. b) F. cod. c) Oddo cod.

59) scil. Rainaldo.

exercitum non venire usque ad adventum suum faciendum Pisas imperavit. Et sic 12. Kal. 1167.
Septembris cum letitia redierunt Pisas. Aug. 21.

Anno Domini 1168, indictione 1, Pisani consules 16. Kal. Decembris miserunt legatos^{Nov. 16.}
Bulgarinum Anffossi consulem, cum duobus sapientibus, Uguicione quondam Lanberti et
5 Ildebrando Banbone, ad regem Sicilie pro pace tenenda cum eo; qui pacem sicut rex vole-
bat, minime facere voluerunt.

Anno Domini 1168, indictione prima, a temporibus antiquis non fuit visum tam^{de-}
forme tempus nec tanta habundantia aque, quale fuit a medio Septembris usque ad pridie^{Sept. 15.}
10 Idus Novembris. Fuerunt enim eo tempore novem maxime aque inundationes Sarni flu-
minis, que maiorem partem ville de Putignano et arcus maximi pontis de Stagno destruxe-
runt, et eius magnas morellas lapideas inclinare fecerunt. E converso non fuit memo-
ratum nec visum tam aridum tempus et glaciale, tanta haeris serenitas et tam crudele
frigus, quale fuit a pridie Idus Novembris usque ad 17. Kal. Februarii; quod tempus nubem^{fol. 63.}
plaidum, que est Idus Novembris, et nubem retrogradi, que est 6. Kal. Decembris, et^{Nov. 12.}
15 nubem capitis geminorum, que est 11. Kal. Ianuarii, quas nubes philosophi evidenti ac pro-
babili^{Nov. 13.} experimento pluviales esse periberunt, eo anno fallaces constituit.^{Nov. 26.}
^{Dec. 22.}

Anno Domini 1168, indictione prima, mense Ianuarii flumen Arni tam fortissime fuit
glaciatum, quod copiosa multitudo virorum ac mulierum desuper securissime comeabant
et milites audacter super glaciem equitabant et iuvenes ludos tabularum et scaccorum et
20 certamina magna libere fecerunt. Carri quoque fiducialiter transiebant et quam plures
homines a Carraria Gonduli usque ad ecclesiam beati Mathei apostoli desuper abierunt.
Duravitque glacies a sexto Idus Ianuarii usque ad duodecim dies. Eodem anno, die sancti
Melciadis, qui est 4. Idus Ianuarii, fuit per totam civitatem Pisanam et Kintican maximum^{Ian. 8-20.}
terre motus cum mugito maximo et inaudito, de quo viri ac mulieres magnum timorem
25 habuerunt.^{Ian. 10.}

Anno Domini 1168, indictione prima, Aimericus, Ierosolimitanorum rex, Sinibaldum^{1168.}
virum prudentem Pisanis civibus direxit, qui civitatem Pisanam ingressus est 12. Kal. Fe-^{Ian. 21.}
bruarii. Qui ex parte regis Pisanis tanquam^{amicis} precipuis nuntiavit gloriosam victo-
riam, quam ei Deus dedit de Alexandria, in quam Saraccone, maior princeps Nuretdini,
30 cum multitudine Saracenorum intraverat contra voluntatem Meloni Babilonis, ad eam manu
tenendam. In cuius Alexandrine civitatis obsidione Pisani viriliter in auxilium iam dicti
regis miserunt Burgensem consulem cum 10 galeis, et castella et varia menia machinas-
que circa ipsam civitatem fecerunt, eamque super alias gentes fortius expugnaverunt.
Alexandrini vero, videntes quod^{potentie} resistere non poterant, se et civitatem^{fol. 64.}
35 ipsi regi mense Augusto reddiderunt, Saraccone de civitate fugiente, et predicto regi pecu-
niam infinitam dederunt. Unde Pisani magnam laudem per totam terram Egypti et Surie
super omnes gentes habuere. Rex autem Melone^{4.} Babilonie magnam partem diricture,
quam Pisani soliti erant in Alexandria et Babilonia dare, Pisanis donavit. Preterea pre-
dictus rex multas possessiones et domos per totam suam terram Pisanis pro iam dicto sev-
40 vitio largitus est. Quapropter prenomatus rex cum tota sua terra Pisanos multum ex-
orans, ut ipsi pro honore christiane fidei auxilium Ierosolimitane civitatis, que est caput
christianitatis, impendant. Soldanus enim Persarum et Nuritdinus nec non Saraccone
fremunt et minantur venire cum multitudine Saracenorum, ac obsidere Ierosolimam urbem,
egregiam^{5.} Alexandriam ac Babilonem. Sin autem facere non potuerunt propter guerram,
45 quam habent, omnes qui Ierosolimam ire pro adiutorio et servitio Dei voluerint, Pisanos
ut in suis navibus transferant, modis omnibus flagitat^{f.}. Pisani vero auxilia, si pacem
habere potuerint, promiserunt; et sic ad imperatorem Fredericum^{6.} et regem Francorum
atque regem Anglicorum predictus Sinibaldus legatus, ut predictae urbi subveniant, pro-
fectus est.

50 Anno Domini 1168, indictione prima, Pisani cives 11 galeas armaverunt, que iverunt
in Provinciam; et Bulgarinus Anffossi cum novem galeis pro capiendis Ianuensibus et pro
eisdem dampnum inferendo in Garbum navigavit, que novem nullum Ianuensium ceperunt
nec dampnum eis intulerunt, quia eos non invenerunt. Undecim vero, que in Provincia
navigarunt, dampnum in havere et navibus usque ad Gradum Mergurii Ianuensibus fece-
55 runt, ibique se separaverunt, 7 ibidem remanentibus, quattuor vero alie ad fauces Addi

a) tan co b) probali cod. c) taquam cod. d) molene cod. e) egregia cod. f) flagita cod. g) f. cod.

- *fol. 65. *pro parandis necessariis iverunt. Ianuenses autem hec audientes, repente 15 galeas arma-
verunt et usque ad Gradum Mergurii navigaverunt, ibique 7 predictas Pisanorum galeas
in alto pelago infugaverunt, quibus nichil lesionis facere potuerunt. Ianuenses conside-
rantes quod nullum detrimentum Pisanis facere potuissent, se ad terram quam citius con-
tulerunt, et usque ad Addi noctu caute navigaverunt, ibique 4 predictas Pisanorum galeas, 5,
Apr. 23. hominibus in eis dormientibus et nichil sentientibus, cum magno fremitu 9. Kal. Madii
ceperunt, et sic per totam Provinciam usque Ianuam redierunt. Eodem vero anno due
Pisanorum galee super Saonam navigaverunt, quas Pisanorum galeas due Saonensium
galeae^a bene armate cum alia veniente de Ianua infugarunt, et unam galeam Pisanorum de
Aug. 29. iamdictis duabus velum collantem 4. Kal. Septembris ceperunt; alia evasit. 10
1168. Anno Domini 1168.^b indictione prima, Lucenses Pisanis guerram Idus Madii facere in-
ceperunt, sicut Ianuensibus sacramento promiserunt; et eodem die maiorem partem Cose
Mar. 15. igne cremaverunt. Postea vero, 17. Kal. Iunii, Lucenses bene parati militum, peditum et
sagittariorum^c, venerunt ad castrum dictum de Asciano, et castrum fortiter pugnauerunt.
Pisani autem male ordinati et increduli ad defendendum castrum properaverunt^d, et cum 15
paucis militibus et peditibus Lucenses in fugam converterunt et ex eis multi ceciderunt,
de quibus aliquantuli militum et peditum capti fuerunt. Videntes Lucenses quod pauci eos
infugassent, ad bellum viriliter conversi Pisanos usque ad castrum et ultra in fugam con-
verterunt, et de eis 20 meliores milites et maiores natu et 39 pedites ceperunt; et sic Lu-
censes cum magno honore Lucam rediere. Post hec 16. Kal. Augusti Lucenses 12 de 20
*fol. 66. maioribus et fortioribus, scilicet Lambertum Maiorem, Sigerium Gualandi, Bulgarinum
Ind. 17. quondam Uguicionis Beriti, Gerardum Barattulam filium Ugonis Hodiernae, Bonaccursum
quondam Marignani Alabarba, Ugolinum filium Baldicionis Digrignati, Lambertuccium ne-
potem Battepalae, atque Ubertum quondam Sicerii Carbonis filium Bonaccursi de via
maiore, et Silvanum, ac filium Petri Altillie, Ianuensium consulibus dedere, qui Ianuam 25
pro captivis duxerunt et eos in custodia retinuerunt. Unde Lucenses malam famam per
totam Tusciam habuere, quia Pisanos captos in aliam provinciam transmiserunt.
60. Anno Domini 1168, indictione prima, in mense Iunii, cum Phylippus⁶⁰ cancellarius
imperatoris Frederici^e esset Luce, et Lucensium et Ianuensium consules rogaret, ut ei
ducatum amore et fideitate^f imperatoris usque in Provinciam prestarent, et ut auxilium 30
de hoc ei impenderent multis precibus flagitaret — timebat enim ire per partes Lombardie,
eo quod rebellis facta erat imperatori — quod facere recusaverunt propter amorem civi-
tatum Lombardie. Cancellarius vero, de predictorum auxilio diffidens, a Pisanorum con-
sulis suffragium dilectione imperatoris postulavit; qui servitium honorifice facere pro-
miserunt: et sic Pisas venit. Consules quidem Pisani 7 galeas ad malam voluntatem Lu- 35
censium ac Ianuensium preparaverunt, et Bargiachinus cancellarium cum centum viginti
Tentomeis^g inter dominos et fideles in predictis 7 galeis, quibus iam dictus Bargiachinus pre-
erat, gaudenter usque in Provinciam ad locum dictum Frigioli honorifice transportavit.
Cancellarius itaque ingentes gratias Bargiakino^h et ceteris Pisanis referens, cum magno
amore se a predictis Pisanis separavit, et cum honore profectus est ad imperatorem⁶¹. 40
- *fol. 67. *Predictae autem galee intrante Iulio cum gaudio magno rediere.
- Oct. Anno Domini 1169. in mense Octubris Pisani pro securitate et compagna, quam
Ianuenses cum Lucensibus fecerant, compagniam et securitatem firmaverunt cum illis de
Vallechia et Versiliensibus, et maxima parte Garfaniensibus, pro guerra facienda cum Lu-
censibus; et Pisani cives debent eis dare libras 5 milia et expensam. Sequenti anno Ugo 45
de Monte magno similiter compagniam cum Pisanis sacramento firmavit et guerram Lucen-
sibus facere promisit, et Pisani debent ei dare libras 500 et expensam.
- Anno Domini 1169, indictione secunda, Aimericus rex Ierosolimitanorum audiens, quod
Saraccone cum magno exercitu ad capiendam Babillonem et Alexandriam veniret, cum in-
genti exercitu, in quo Pisani cum galeis et quibusdam militibus et sagittariis honorifice inter- 50
fuerunt, mense Octubris contra eum ivit, et Balbesem et Tenesem civitates ditissimas
cepit, ex quibus infinita spolia habuit. Rex autem, sciens quod Saraccone cum toto exer-
citu Alexandriam intrasset, Ierosolimam reversus est.

a) galeas cod. b) 1169. cod. c) supplendum copia. d) preparaverunt cod. e) F. cod. f) fideitate cod.

g) teutonios cod. h) bargiakino cod.

60) de Heinsberg, archiepiscopus Coloniensis. 61) Philippus d. 15. Augusti Coloniam reversus est; cfr. Annal. Colon. max. s. a. 1168. 55

Anno Domini 1169. a temporibus Sodome et Gomorre non fuerunt tam miranda et stupenda miracula, qualia evenerunt in insula Sicilie. Fride namque Nonas^a Februarii, Febr. 4. vigilia sancte Agathe, Captania⁶² civitas a terre motu usque ad fundamenta subversa est, et non remansit ex ea nec masculus nec femina. Lintini⁶³ inter duos montes repente clausa est, et quedam pars Saracose civitatis predicto terre motu periit, et a predicta Captania usque ad Plassa⁶⁴ undecim inter civitates et castella et villas cum multis hominibus in via et agro oppressis a iam dicto terre motu perierunt. Et Farum de Messina 20 palmis funditus siccatum est; postea vero cum fortuna in locum suum reversum est.

fol. 68.

Anno Domini 1169, indictione secunda, Tancredus vicecomes castrum de Agnano, pecunia a Lucensibus sibi conventa, scelleratissime Lucensibus ipso die Kal. Marthii tradidit et eos intromisit. Pisani vero hec audientes, dolore magno commoti, secundo die, qui fuit dominicus dies carnelevaris, ad castrum iverunt, et pugnando castrum et muros iam destruendo Lucenses cum maximo exercitu militum, peditum et sagittariorum, cum magno impetu in Pisanos irruerunt, et pugnando eos de monte expulerunt, et usque ad silicem dictam de Mesano Pisanos in fugam converterunt, et 17 milites Pisanorum et 27 pedites ceperunt. Pisani vero de Lucensibus 11 milites et 15 pedites prendiderunt.

Mart. 1.

Anno Domini 1170, indictione secunda, Pisani pro dolore et superbia Lucensium et facto Tancredi, proditoris de castro de Agnano, duos magnos exercitus^b militum, peditum et sagittariorum fecerunt, unum in Versilia ad obsidionem castri de Corvaria, in quo exercitu fuerunt Pisani milites centum de melioribus et pedites atque edificatores, nec non copiosa multitudo Versiliensium et Garfaniensium cum capitaneis eorum; cui exercitui Guido de Mercato Pisanorum consul prefuit. Omnesque ad expensam Pisani comunis ad iam dictam obsidionem steterunt per unum mensem cum manganis et edificiis. Lucenses autem audientes quod castrum de Corvaria se defendere non poterat, cum exercitu magno 9. Kal. Madii in auxilium dicti castri profecti sunt, et per triduum bellum cum exercitu Pisanorum facere recusaverunt. Interea Pisani, hec audientes, cum alio prenominate exercitu et cum comite Ildebrandino ad obsidionem castelli de Agnano 7. Kal. Madii iverunt, et cum manganis in circuitu obsederunt. Lucenses vero videntes quod predicta castra a Pisanis defendere non poterant, pacem per triduum cum religiosis personis, videlicet episcopo de Castello, priore Sancti Frigiani de Luca, et domino hospitalis de Trepascio, quos secum duxerant ad dictum castrum de Corvaria, fraudulentem et dolose petierunt; et sic consul Lucensium cum consule Ianuensium, et predictus consul Pisanorum cum duobus sapientibus, per civitatem pacem sicut ordinata erat iuraverunt. Quam pacem postea minime Lucenses ac Ianuenses facere voluerunt.

Apr. 23.

Apr. 25.

fol. 69.

Anno Domini 1170, indictione secunda, 6. Kal. Iulii miserunt Pisani consules Gerardum Cortevekie consulem legatum ad regem Sicilie in una galea cum duobus sapientibus, scilicet Gerardo Barattule et Guidone Galli, pro pace facienda; quos rex Sicilie cum honore magno recepit, et pacem honorifice cum eis perpetuo firmavit.

Iun. 26.

Anno Domini 1171, indictione 3, Pisani consules miserunt Caronem consulem et socium cum una galea legatum in Sardineam pro concordia facienda cum iudicibus et Sardis, cum duobus sapientibus, Turchiarelo, legis doctore^d, et Guidone Barbette. Qui cum devenissent ad Plumbinum, videntes unam galeam Ianuensium ducentem navem Pisanorum, quam ceperant, in eam viriliter pro eorum nave defendenda et pro bello cum ea faciendo impetum fecerunt. Ianuenses vero, cum alias duas galeas ad insidias caute posuissent, predictam consulis galeam usque ad Ibbam infugaverunt, eamque ibi 3. Kal. Iunii cum predicto consule et Turchiarelo et Tomasio quondam Uberti Sigerii et aliis ceperunt.

Mai. 30.

Anno Domini 1171. Bulgarinus Anffossi et Morellus Guido Fornarii et Ugo Laggii cum 4 galeis super Ianuenses in Sardineam navigaverunt, et decem Ianuensium naves ceperunt; de quibus quinque naves vigilia sancti Iohannis baptiste igne cremaverunt, et alias quinque mercibus honoratas Pisas duxerunt.

fol. 70.

Iun. 23.

Anno Domini 1171, indictione 3. A temporibus Dathan et Abiron et Sodome et Gomorre non fuerunt tam miranda et stupenda prodigia, qualia evenerunt in terra Ierosolimitana. Civitas Tripuli cum magna ecclesia dedicata ad honorem beate virginis Marie, cum toto populo, et medietas civitatis Antiochie cum ecclesia beati Petri apostoli, in qua

55 a) nonus cod. b) exercitus cod. c) exercitum cod. d) doctor cod.

62) Catania. 63) Lentina, antiquitus Leontini vocata. 64) Pallazola, prope Syracusas sita?

1171. cathedra eius fuit, et cum aliquantis villis et castellis predictarum civitatum, ipsa sollempnitate
 Jun. 29. sancti Petri, que est 3. Kal. Iulii, a terre motu subverse sunt. De quo terre motu 40 milia
 hominum christianorum et ultra perierunt, et bestie multe. Similiter eodem die Alap,
 Cesaria, Emma, civitates magne Saracenorum, cum parte villarum et castrorum earum,
 et Uringa castrum magnum, a terre motu subverse sunt. De quo terre motu 200 milia
 Saracenorum et ultra perierunt.

Anno Domini 1171. in mense Septembris Gallus Taliapagani et Sigerius Sismundini
 cum duabus galeis iverunt in Sardineam super Ianuenses. Illis autem super Arboream
 navigantibus, unam navem Ianuensium ceperunt et duas alias, et sic Pisas redierunt.
 Eodem anno indictione 4. in mense Novembris Henricus Giracecina et Bellomo et Corcio-
 linus cum tribus galeis in Sardineam super Ianuenses iverunt, et unam navem venientem
 de Ianua ceperunt, et unam aliam Ianuensium et Lucensium venientem de Sicilia.

Anno Domini 1171, indictione 4, in mense Novembris Pisanorum consules, scilicet
 Guittone vicecomes, Sigerius Malpii, Sigerius quondam Ildebrandi vicecomitis, Ardecasa,
 fol. 71. Vitalis Gatteblance, Pane et Porro, Ubertus quondam Sigerii Carbonis, Malpilius Archi-
 diaconi, Guinithellus quondam Sismundi, fecerunt exercitum magnum militum, peditum
 et sagittariorum; in quo exercitu fuerunt milites fere duo milia. Qui exercitus de Pisana
 urbe super castrum Lucensium et Ianuensium positum in litore maris prope Motronem et
 Nov. 17. ipsum castrum dictum Motrone, 15. Kal. Decembris egressus est, et ultra caput Cavalli in
 litore maris Pisani papiliones et tentoria posuerunt. Lucenses vero, hec audientes, cum 20
 magno exercitu militum, peditum, et cum copiosa multitudine sagittariorum, pro predicto
 castro defendendo et bello faciendo ad turrem ligneam, positam super viam dictam reg-
 giam, venerunt; que turris satis fortissima et tutissima natura loci erat. Et ab inde usque
 ad litus maris Lucenses cum magno vigore castra metati sunt. Interea consules Florentini
 et alie religiose persone pro componenda pace et concordia inter utramque urbem facienda
 se interposuerunt, et de ea facienda per quattuor dies tractaverunt. Sed Lucensibus de
 victoria confidentibus pax displicuit. Pisani autem de pace diffidentes* se ad bellum pre-
 paraverunt, et in tres acies exercitum diviserunt. In prima acie fuerunt pedites omnes et
 sagittarii et milites octingenti, et sex castella lignea fortissima, quorum unumquodque quat-
 tuor curribus deferebatur; in qua acie comes Ildebrandinus miles signifer et capitaneus 30
 extitit, et Sigerius quondam^b Uguicionelli Gualandi, miles probatissimus, similiter signifer
 fuit. In qua acie comes Albertus de Prata, miles fortissimus, interfuit. In secunda vero
 fol. 72. acie Ugobelle, miles egregius, vexillifer fuit; in qua fuerunt milites 700, inter quos fuit
 comes Gerardus vir equestris, et Rainerius comes, et Ugo comes, et comes Tedicius de
 Bizerno, et Uguicio et Tegrimus, comites de Cornino. In tertia quidem acie Henricus Canis,
 miles strenuissimus, similiter vexillifer^c fuit; in qua fuerunt milites 500, inter quos fuit
 nobilis militia episcopi Vulterrani. Nunquam adhuc Tuscie copie in unum, neque maiores.
 neque melioribus ducibus atque militibus, convenerant. Uno itaque concursu utraque acies
 Pisanorum et Lucensium ingenti contentione dimicaverunt. Cumque dubia sorte utri-
 que preliarentur, tandem virtute Dei, qui exaltat humiles et deponit superbos, Pisani 6. Kal.
 Nov. 26. Decembris, qui fuit die Iovis, de Lucensibus et Ianuensibus gloriosam meruerunt victoriam,
 illos vicerunt et in fugam usque ad predictam turrem ligneam converterunt. De quibus
 fuerunt capti milites plus 300, pedites ultra 700, cum tribus consulibus. Multi plures Lu-
 censes capti fuissent, nisi se Pisanos magnis vocibus in prelio aclamassent. Multi vulne-
 rati, occisi quam plures, in paludibus perierunt multi; dextrarios amiserunt fere mille; inter
 ronsinos et mulos perdiderunt ultra mille, et innumerosa multitudo asinorum a civibus Pisa-
 norum capta fuit. Vexilla, scuta, loricas et arma quam plura, papiliones, tentoria omnia et
 castra, et spolia omnia Lucensium vilioriosi Pisani ceperunt. Nec dubium est, ultimum illum
 diem Lucane civitatis fuisse, si Pisani ad Lucenses devictos et infugatos capientes divertis-
 sent. Eodem vero die belli Ianuenses cum una galea, videntes victoriam quam Pisani habue-
 runt, cum magna tristitia abierunt. Altera vero die predictam turrem ligneam^d prae . . . . *

Nov. 27. * Hic excidit folium primum quaternionis decimi, sive paginae 73 et 73'; lacuna tamen ex compilatione Mi-
 chaëlis de Vico compleri potest, qui haec exhibet (Muratori VI, 184, vers. 19 a. fin. sqq.): Altera vero
 die Pisani praedictam turrin ligneam] ceperunt, et mortuos Lucanos et arma et spolia multa

Nov. 28. de silvis et paludibus abstraxerunt. Tertia autem die, quae fuit quarto Kalendas Decembris, 55
 ad castrum de Motrone iverunt cum manganis, gattis, castellis ligneis et petreis, et illud in

a) confidentes cod. b) quodam cod. c) vexifer cod d) syllabas am prae in margine fol. 72' scriba annotavit.

- reincta obsederunt et per dies quatuor cum praedictis et aliis machinis ipsum viriliter op- 1171.
pugnauerunt. Quod castrum in litore maris erat fossa vallatum et quadratum, et per unam-
quemque angulum turrim habebat tutissimam. In medio autem turris erat sexaginta cubi-
torum fortis, pugnatores octoginta in ea cum viginti balistris. Cumque diu pugnatum esset,
illi se non valentes tenere, videntes murum a gatto foratum et a manganis turrim, quarto
5 Nonas Decembris se reddiderunt Pisanis, et illud triduo usque ad fundamenta destruxerunt Dec. 2.
et ita solo coaequaverunt. Ianuenses autem post bellum factam ad castrum cum quinque
galeis venerunt, et cernentes destructum castrum cum duplicata tristitia recesserunt. Et re-
deuntes Pisani, turrim suprascriptam ligneam combusserunt. Numquam quippe ab annis cen-
tum et ultra visum est vel auditum tam campestre et ordinatum bellum, quale Pisani cum
10 Lucensibus habuerunt; nec talis victoria visa fuit vel audita, quam bellicosi Pisani sunt de
Ianuensibus et Lucensibus consecuti. Unde Pisas cum laude et gloria triumphanter pridie
Nonas Decembris redierunt, iubilantibus vocibus decantantes: *Non nobis Domine, non nobis,* Dec. 4.
sed nomini tuo sit gloria per infinita secula seculorum. Amen.
- 15 Eodem anno post praedictam victoriam Pisani et Vallehenses et Garfagnini per sex menses
taliter obsederunt Roccham de Corvaria, quod ad plus per dies octo se tenere non poterat. etc.
victoriosum bellum a Pisanis contra Lucenses apud viam regiam factum, Rocche de Corvaria fol. 74.
a nobilissimis et bellicosissimis Pisanis et a Versiliensibus et Vallehensibus et Garfagniensibus
per sex menses cum magno vigore et districte obsesse sunt, ita quod nulla victualia inimici
20 eorum potentia intrmittere poterant; ante enim octo dies essent capte vel redite Pisanis.
Lucenses et Ianuenses, scientes quod per suas vires ad aces succurrere non poterant,
consilium malignantium habuerunt, et quod suis viribus agere nequiverunt, pecunia et scel-
lere et periurio illorum de Vallechchia et Versilia et de Garfagnana contra se ipsos et Pisanos
scelleratissime adimpleverunt. Sed illa avaritia que captivavit Iudam, captivavit illos ini-
quos proditores de Versilia et Vallechchia, exceptis Gerardo de Vallechchia nobili milite, qui in
25 fide stetit et Pisas cum uxore et filiis et familia venit habitare, P. Corso et filiis Veltri et
quibusdam de Garfagnana. Recte quidem Versilienses dicti sunt, quasi vertibiles; omnia
enim vertunt et convertunt, et credunt pretio honesta fore. Huius autem traditionis scel-
leris et periurii capitanei fuerunt Ramundinus quondam Guilielmi de Garfagnana iudex,
30 Parente et Bonone cum filiis de Vallechchia. Tale namque factum a seculo non fuit auditum,
quoniam ipsi qui vicerant suos inimicos, se victos victis inimicis reddiderunt. Pisani autem
qui ibi aderant, milites et pedites et sagittarii cum edificatoribus, pridie Kal. Madii redierunt. Apr. 30.
- Anno Domini 1172. Lucenses et Ianuenses pro dedecore et dolore, quem habuerunt
de castro de Motrone funditus destructo a Pisanis, unam turrem in litore maris ad viam fol. 75.
dictam regiam mense Madii construere inceperunt. Lucenses et Ianuenses pro dolore
castrum de Motrone, et victoria et triumpho quem Deus Pisanis dederat, magnum exercitum
terra et mari militum et peditum magniloquis linguis per iniuriosa et alta verba super Pisanos
indixerunt. Ianuenses enim a Barcellona usque in Lombardiam auxilium petierunt et
4 4 milia militum Lucensibus dare promiserunt; et Lucenses debebant habere similiter 4 milia,
40 et totum Pisanum comitatum destruere et castrum de Ripafracta obsidere commabantur.
Et iamdicti Ianuenses navalem exercitum magnum facere fremuerunt, et totam Maritimam
Pisanorum vastare vanis vocibus minati sunt; unde nichil fecerunt, et defecerunt, ut psalmista
ait, *scrutantes scrutatione*. Lucenses vero et Ianuenses omni predicto auxilio destituti ad civi-
tates demum Tusciae iverunt, existimantes illas pecunia fore corrumpendas, et ab eis adiu-
torium contra Pisanos petierunt. Comes itaque Guido et Senensium civitas et Pistorium cum
45 Lucensibus et Ianuensibus super Pisanos esse magnis securitatibus promiserunt, et Florentinos
in securitatem similiter receperunt. Sed Lucenses illos propter securitates comitis
Guidonis, que sibi adversabantur, dimiserunt. Pisani autem hec considerantes consilium
habuerunt, et cum Florentinis pacis fedus et compagniam composuerunt, et guerram omnibus
50 inimicis Florentie, et Florentini omnibus inimicis similiter Pisanorum, usque ad 40 annos
multis pollicitationibus undique factis firmaverunt. Et Pisani eis dederunt medietatem Lucane
monete et duas domos super pontem Arni et aliam domum in civitate ad honorem et salva-
mentum utriusque urbis, et ipsos Florentinos sicut Pisanos per mare portare et salvare. fol. 76.
Predicta autem pax et compagnia Pisanorum et Florentinorum composita fuit mense Iulii;
55 et sic Pisani eodem anno terram et totum comitatum et mare cum vigore tenuerunt.
- Anno Domini 1172, indictione 4, Pisani tres galeas armaverunt, quarum gomites fue-
runt Guido Fornarii et Rubeus de Burgo et Ugo Laggius; que per districtum Ianuensium

a) succurre cod. a*) ut cod. b) dicta cod. c) toto cod.

1172 navigaverunt, et multas naves minimas et magnas ceperunt, et quasdam ex his igne cremaverunt. Illis venientibus super Gradus, duas magnas navesprehendiderunt; unam combusserunt, aliam missis ibidem quibusdam marinariis Pisas direxerunt. Et sic Pisas cum honore et quibusdam Ianuensibus, predicta nave in alto pelago dimissa, redierunt.

Anno Domini 1172, indictione 4, nobiles viri de compagnia Deciauriera dicta, unam 5 galeam viriliter armaverunt et prope Ianuam navigaverunt, et naviculam unam venientem de Corsica ceperunt. Morantibus illis super portum Dalfini, per quendam Bussum, quemprehendiderant, Ianuensibus nuntiaverunt dicentes, se bellum cum una eorum galea melius et fortius, quam ab eis armari potuissent^a, facere velle; sed Ianuensibus bellum displicuit. Navigantibus illis super Ilbam, unam galeam Ianuensium bis infugaverunt; illis vero redeuntibus de partibus Gaete, magnam predictam navem, quam predictae tres galee ceperant, invenerunt, et ei auxilium illa rogante prebuerunt. Navigantibus illis super Porcos, due galee Ianuensium prope auroram impetum super eos fecerunt et cum eis viriliter pugnaverunt; tandem virtute Dei Pisani ipsa die decollationis sancti Iohannis baptiste, que est⁶⁵ Aug. 29. 3. Kal. Septembris, ipsos Ianuenses vicerunt, et unam galeam Ianuensium de iam dictis 15 duabus galeis cum hominibusprehendiderunt et navem ab eis cum magno vigore defenderunt; et sic Pisas ipso die Kal. Septembris cum honore redierunt. Sept. 1.

Anno Domini 1172, indictione 5, Pisani tres galeas armaverunt, quarum capitanei et gomites Gallus Taliapagani et Iacobus quondam Rambotti Cerini et Albergus Pasce Mosca fuerunt. Et usque in Sardineam navigaverunt, et duas naves Ianuensium super caput Albi 20 in alto pelago viderunt, unam de Callari et aliam venientem de Bugea; ad quas viriliter iverunt et eos fortiter pugnandoprehendiderunt; que naves plus 4 milibus librarum valuerunt. Et sic Pisas cum navibus et haveere et quinquaginta Ianuensibus 8. Kal. Novembris redierunt. Oct. 25.

Anno Domini 1172, indictioni 5, legati, videlicet Albertus quondam Bolsi consul, Bur- 25 guudius iuris prudentissimus atque Marcus comes, quos Pisani ad imperatorem Constantinopolitanum mandaverant, — quos imperator cum magno honore recepit et eis antiquum pactum et conventum, quod fuerat inter patrem ipsius et Pisanos, complevit et firmavit, et Pisanos quos de Constantinopoli expulerat, in Constantinopoli honorifice remeare fecit, et scalas quas Pisani ibi habebant in melius reformatas Pisanis restituit, et sollemne totum, 30 quod per quindecim annos tenuerat, prefatis legatis in integrum restituit: quod sollemne erat bizantii 500 et pallia 2 per annum, et bizantii 40 et pallium unum archiepiscopi per-
fol. 78. annum; qui fuerunt inter omnes 8400 bizantii et pallia 45 — Pisas cum tribus legatis
Nov. 9. imperatoris, viris sapientibus Theodosio et aliis duobus, cum magno honore 5. Idus Novembris redierunt. Qui per annos tres et dies tres steterunt; et in publico parlamento 35 Dec. 13. Pisani pacem cum iam fatis legatis imperatoris Idus Decembris sequentis, die sancte Lucie, iuraverunt et firmaverunt.

1171. Anno Domini 1172, mense Ianuarii Cristianus Maghentinus archiepiscopus, legatus in Italiam, rogatu et suasionem et precibus Lucensium et Ianuensium de Almania venit Febr. 3. Ianuam, et deinde venit Lucam. Postea, 3. Nonas^b Februarii, venit Pisas, ibique magnifice receptus est; deinde ad burgum Sancti Genesii perrexit. Convocatis et coadunatis ibidem consulibus Pisanorum et Florentie et Lucensium et Ianuensium, petiit ab eis ut totam discordiam, que inter eos erat, in eum sine omni conditione ponerent, et captivos quos habebant ei darent. Lucenses et Ianuenses in iam dictum legatum totam discordiam sine omni conditione posuerunt et iuraverunt; Pisani vero de captivis ei sine conditione dandis 45 consilium postulaverunt, et ipse viginti dierum indutias pro consilio eis tribuit. Consilio habito a Pisanis de non dandis ei captivis sine pace, iam fatus Cristianus in generali curia contentioneque^c Pisanos disbannivit et diffidavit, et privilegia monete et Sardinee insule et omnia privilegia Pisanorum cassavit, sicut potuit. Interea homines de castro Sancti Miniati iuraverunt Florentinos et Pisanos adjuvare et cum eis semper esse, salva fidelitate 50 imperatoris.

1172. Anno Domini 1173, indictione 5, comes Hdebrandinus pro iniuria, quam ei fecerat
fol. 79. Bernardus Stratum de pecoribus Garfaniensium, sue fidantie^a custodieque commissis, magnum exercitum pro eis recuperandis contra eum preparavit et auxilia a Pisanis petiit. Et Pisani 140 milites cum sagittariis et edificatoribus honorifice in eius auxilium mense 55
^a potuissent *cod.* ^b nonus *cod.* ^c *legendum: contioneque.* 65) immo quarto Kal. Septembris.

Iulii direxerunt, et ad predicti Bernardi castrum tutissimum, dictum Cirisano, obsidendum cum toto exercitu iverunt. Et cum illud viriliter cum edificiis pugnarent, tandem ad dedicationem* comiti Ildebrandino illud coegerunt; quod comes suscepit et tenuit.

Anno Domini 1173, indictione 5, considerante archiepiscopo Maghentino illud, quod de Pisanis et adversus eos statuerat, et malam famam que per totam Italiam de se insonuerat, Pisanos in generali parlamento a banno absolvit et in omnem plenitudinem prioris status, et nominatim monete et totius Sardinee, et omnium privilegiorum Pisane civitatis et comitatus, 5. Kal. Iulii restituit, et in suam gratiam et benivolentiam eos reconciliavit. Et sic Pisanorum consules precepta eius de pace tenenda iuraverunt.

Anno Domini 1173. iam fatus Cristianus archiepiscopus ipso die Kal. Iulii venit Pisas, et secundo die in magno Pisanorum parlamento cum consulibus Lucensium et lanuensium eorumque sapientibus interfuit, et Florentinorum consules cum eorum sapientibus in eodem conventu magnifice interfuerunt. Quibus precepit, ut pacem firmam inter se et eorum coadiutores tenerent; si aliquam offensam inter se facerent, infra quadraginta dies precepit emendari. Et illud idem consules Pisanorum et Florentinorum et consules Lucensium et lanuensium in eodem parlamento preceperunt et firmaverunt, et dictus Cristianus mille homines per singulam civitatem pro pace firma tenenda iurare fecit, et duos homines per . . . *

* *Hic folium ultimum quaternionis excidit. Lacuna tamen ex his expleri poterit, quae apud Michaëlem de Fico (Muratori VI, 187) s. h. a. leguntur: et duos homines] de qualibet civitate elegerunt, qui omnes*

discordias terminarent. Et ut pax illa melius completeretur et teneretur, de mandato ipsius archiepiscopi factum est, quod Pisani miserunt Florentiam milites captivos centum de carceratis Lucensibus, qui Pisis erant, et Lucenses miserunt Pistorium milites quindecim et pedites quadraginta Pisanos, qui erant carcerati in civitate Lucana. Quo facto praedictus archiepiscopus precepit consulibus dictorum communium, ut eum sequerentur ad burgum Sancti Ginesii. Quibus ibi coadunatis et de pace tractantibus, archiepiscopus ipse fraudulenter et cum acelere — secundum quod cum Lucensibus excogitaverat de pace faciendis et de captivis reddendis, et quia castrum Sancti Miniati ei multam pecuniam ad eius voluntatem dare promiserat — Pisanos consules et ambasciatores Florentinos similiter pridie Nonas Augusti cepit et victos catenis ferreis in carcerem mancipavit, qui de mandato suo ad eum apud dictum burgum iverant. Quorum nomina sunt haec: Gualfredus quondam Ildebrandini Melae, Pisanorum consul, Sigerius Gualandi, Petrus Albiti, Staffa Vernacci, Guido Marignani, filius Vernacci, filius Buttari et Iohannes Donati, Florentinorum consules cum quatuor sapientibus.

Quod audientes Pisani, dolore vehementi commoti exiverunt ultra pontem Herae potenter ad campum, et Florentini ad castellum Florentinum. Erat enim Christianus archiepiscopus praefatus cum Lucensibus, [Senensibus etc.

Senensium et comitis Guidi pro devastanda Pisanorum terra preparaverat, et Florentini cum exercitu suo similiter usque ad castellum dictum Florentinum venerunt, ibique castra metati sunt. Interea dictus Cristianus ad castrum Vetrignanum, quod comitis Gerardi erat, equitavit, et 17. Kal. Septembris illud fortiter pugnando superavit et cepit; denique igne combussit, et contra Florentinos illico equitare et bellum cum eis facere minabatur. Pisani hec audientes, 225 milites in auxilium Florentinorum cum duobus consulibus, scilicet Bene to et Albitello, miserunt; unde magnam letitiam Florentini habuerunt. Auxilia enim, que expectabant et se habere dicebant, minime habere potuerunt. Cumque postea Cristianus cum Florentinis et Pisanis bellum facere dubitasset, Florentinorum consilio factum est, ut Pisanorum exercitus de loco in quo erat secederet, et ad Lucensium terras devastandas victricia vexilla converteret. Revertentibus Pisanis cum exercitu, Lucensium terras 15. Kal. Septembris intraverunt, et ex utraque parte fluminis Sercli totam terram Lucensium ab Aquilata usque ad Pontem sancti Petri devastaverunt et igne cremaverunt, et bestias multas et spolia inde abstraxerunt. Lucenses scientes dedecus, quod passi erant, et timentes de civitate, a Cristiano se separaverunt et quantotius Lucam redierunt; unde Cristianus magnum dolorem habuit. Pisani vero hec audientes se ad bellum preparaverunt. et in duas acies exercitum diviserunt. In prima acie militum Marzuccus Gaitani vexillifer fuit, et Bernardus filius Bonaccursi de Buriano; in secunda Albertus Bulsi signifer fuit. Et sic usque ad pontem Fiessi insultum fecerunt, et super ipsum pontem bellum cum Lucensibus 14. Kal. Septembris fecerunt, et illos pugnando vicerunt, et ex eis quattuor milites et octo pedites ceperunt, et multi in flumine Auseris fugientes se iactaverunt, et quidam ex ipsis ibidem perierunt. Et sic Pisas cum triumpho alia die redierunt. Cristianus

a) editionem cod.

- archiepiscopus et Lucenses pro honore et victoria, quam Deus dedit Pisanis, miserunt comitem Guidonem cum Lucensium consule et 200 militibus ad devastandam Rapidam et Pontem Here. Illustres et nobiles milites Opithingi cum Vicariensibus et aliis de Calcinaria fuerunt obviam eis, et cum eis bellum fecerunt et gratia Dei 5. Kal. Septembris illos vicerunt et usque ad castrum Montis Calvuli eos infugaverunt; de quibus ex utraque parte vulnerati et occisi quam plures fuerunt, et dextrarii multi occisi et vulnerati, et unum militem de Lucensibus ceperunt et quidam alius Lucensis miles in flumine Arni necatus fuit.
1172. Anno Domini 1173, indictione 5, capitanei de Garfagnana, coadiutores Pisanorum, ordinaverunt cum filiis Ubaldi de dando castro dicto Monte Gravente et Bozano Pisanis, et de tradenda eis et danda eis turre lignea edificata ad viam dictam regiam, multa pecunia dictis Ubaldi filiis promissa et conventa magnis securitatibus. Quod cum in dictum Montem Gravente et Bozanum voluntate predictorum filiorum Ubaldi intrassent: prefati Garfanensium capitanei pro Pisanis, ut in eorum auxilium venirent et iam dicta castella et Turrem de Mari acciperent, sicut excogitaverant mandaverunt. Pisani hec audientes et scientes, quam citius cum militibus, peditibus et sagittariis ad Turrem de Mari 16. Kal. Octubris equitaverunt — consilio enim eorum hoc agebatur — et dictam turrem et alia menia fortiter pugnauerunt. Non enim illa habere potuerunt, ut excogitaverant. Cumque Lucenses hec audissent et consilium totum iam percepissent, cum magno exercitu militum, peditum et sagittariorum pro predicta turre succurrenda iverunt, et ibidem infra menia castris Turris dicte, et etiam ultra fossatum, bellum magnum Pisanis cum eis inceperunt, una galea lanuensium ibi existente et eis auxiliante. Et fere per totum diem, donec Pisani pugnare voluerunt, certamen et campum viriliter tenuerunt, et cum volebant, egregie certabant. Cuius belli Henricus Canis, Marzuccus Gaetani et Albertus Bulsi, nobiles cives Pisani, vexilliferi fuerunt. De quo bello 7 Lucensium milites capti fuerunt et duo interfecti, et dextrarii 20 capti, et ab utraque parte occisi quam plures et vulnerati; de Pisanis autem milites tres capti fuerunt. Eodem die Pisani cum laude Pisas redierunt. Altera vero die incole predictorum castrorum et consortes nominata castella Lucensibus reddiderunt; et illi Monte Gravente igne cremaverunt et Bozanum retinuerunt.
1172. Anno Domini 1173. Ianuenses occulte cum octo galeis et manganis iverunt in Planosam, et obsederunt castrum de Planosa; et cum illud cum predictis menis oppugnarent, et capere per vim non valentes, tandem incole timentes devastatione terre, pro honore lanuensium se Ianuensibus 16. Kal. Octubris reddiderunt. Qui eis magnis securitatibus promiserunt nullum dampnum nec in personis nec in avere facere; qui minime conservaverunt, immo castrum usque ad fundamenta destruxerunt.
1172. Anno Domini 1173. mense Octubris Pisani tres galeas armaverunt et per insulas^a Corsice et Sardinee navigaverunt, et duas naviculas Ianuensium ceperunt. Ianuenses hec audientes 5 galeas armaverunt, et post predictas Pisanorum galeas navigaverunt, et eas in Portu Sancte Lucie nocte invenerunt. Pisani vero putantes plures galeas esse, relictis galeis in terra^b satis vilissime fugierunt. Quas galeas Ianuenses ceperunt, et sic cum triumpho Ianuam redierunt.
1172. Anno Domini 1173, indictione 6, mense Decembris Cristianus cancellarius cum magno exercitu militum et peditum et sagittariorum Senensium et comitis Guidi^c ad devastandam terram comitis Ildebrandini perrexit, et duo ipsius castella cepit. Quod Pisani audientes, citissime 150 milites cum sagittariis preparaverunt et in eius auxilium viriliter direxerunt. Predictus cancellarius, sciens Ildebrandinum comitem satis habundanter ad pugnam preparatum^d, pugnam facere recusavit, et cum toto exercitu suo exivit de terra dicti comitis, et in districtu urbis Rome profectus est; unde Pisani magnam laudem habuerunt.
1172. Anno Domini 1173. mense Decembris filii Veltri et Iafferrus fecerunt pacem et securitatem cum Lucensibus, et iuraverunt facere guerram Pisanis cum tota eorum fortia, multa pecunia eis a Lucensibus promissa^e, et Lucenses iuraverunt eis destruere roccas de Corvaria. Lucenses vero cum predictas roccas destruere cepissent, Curradus dictus^f Iafferrus et filius cum quibusdam suis fidelibus satis ingeniose, satis caute, turrem^g novam predictarum roccarum Nonas^h Ianuarii recuperavit et intravit, expulsis inde Lucensibus. Pisani hec audientes, cum una galea et buthis iam dictamⁱ roccam cum edificatoribus

a) dextrarii cod.   a') insula cod.   b) portum cod.   b') terre cod.   c) Gudi cod.   d) preparaverunt cod. 55
 e) promissa cod.   f) dicit cod.   g) terre cod.; turrem Bonainius.   h) nonus cod.   i) fictam cod.

eam succurrerunt, et eam variis machinis manerunt, et sic eam viriliter tenuerunt; unde Lucenses magnum dolorem habuerunt.

Anno Domini 1174. in consulatu Ruberti quondam Petri Pagani et Gaitani Burgundionis et sociorum, novem galee pro guardia facienda nove facte fuere; et in eorundem consulatu quidam ex nobilibus Pisanorum civibus galeas super lanuenses viriliter armaverunt, et 6 magnas naves lanuensium sine aliis minutis prendiderunt cum maximo haveere. Eodem anno dicti consules comitem Gerardum et magistrum Rubertum, sapientes viros, legatos ad imperatorem Fredericum direxerunt pro iniuria, quam Cristianus archiepiscopus Pisanis intulerat, et timentes, ne aliquod contrarium de Pisano populo ab ipso archiepiscopo vel alio imperatori nuntiatum fuisset. Quos imperator magnifice recepit, et ad propria cum gaudio et sua bona voluntate remisit. Eodem anno iam fati consules 6. Idus Iulii mi erunt Tepertum Dodonis, virum probum, legatum in una galea ad regem Maiorice pro facienda pace cum eo. Rex vero, quia hanc legationem desiderabat, honorifice eum cum suis recepit, et pacem ad eius et Pisanorum voluntate fecit, et eo per Provinciam revertente, magnas iniurias lanuensibus intulit, naves eorum capiendo et in profundum maris demergendo; et sic Pisas cum laude 17. Kal. Septembris reversus est. Aug. 16.

Anno Domini 1174. Cristianus cancellarius imperatoris Frederici, qui multa mala Tuscis intulit, a Kal. Aprilis usque ad medium mense Octubris Anconensium civitatem cum magno exercitu militum et peditum et quadraginta galeis Veneticorum obsedit, in qua legatus imperatoris Constantinopolitani cum multa pecunia pro eius auxilio erat; et ad tantam penuriam civitatem coegit, ut canes et gattas et coria mortuorum animalium comederent. Considerato predicto legato Constantinopolitani imperatoris, Anconenses civitatem defendere non posse, de civitate egressus est et magnum exercitum quantotius preparavit, et dictum cancellarium ab obsidione expulit.

Anno Domini 1174, indictione 6, quinto Idus Augusti campanilis Sancte Marie rotundus fundatus est; sequenti anno factus gradus imus in circuito. Aug. 9.

Anno Domini 1174. magna fames per totum annum et plus fuit, et grandis penuria. Vendebatur sextarium grani a 6 solidis usque in 8 et in 18; sextarium milii a solidido in 7 et in 12; fabarum a solidis 4 usque in 6 et in 10; sextarium pesorum a solidis 5 usque in 8; ordeum a solidis 4 usque in 10; sagina a 32 denariis usque in 4 et 8 solidos; spelta solidis 4; ciceri a solidis 4 usque in 8, castanee a solidis 6 usque in 12; barilis vini a 4 solidis usque in 8 et in 15; libra olei a solidis 3 usque in 5; libra mellis a solidis 3 usque in 11; libra argenti libris 7; miliarium variorum libris 45; parium pellium variorum libris 7 et 12; parium pellium coniculatorum solidis 60 et 100; canna scherlatti libris 5 et in 8; libra piperis solidis 2; libra cere denariis 16; et sic per ordinem suo genere queque alia vendebantur.

Anno Domini 1175, indictione 7, in consulatu Cerini iudicis et Amithi vicecomitis et sociorum, facta est pax et securitas cum comite Macharii et filiis eius, et cum illis de Sancto Miniato; et Pisani et Florentini homines Sancti Miniati, qui erant dispersi, in castrum Sancti Miniati honorifice restituerunt. Unde Lucenses magnam habuerunt tristitiam. fol. 87.

Eodem anno Tepertus de Glacia, magna progenie ortus et Pisanus civis, instigatu diaboli pridie Kal. Aprilis laqueo se suspendit. Mart. 31.

Anno Domini 1175, indictione 7, supradicti consules mense Madii miserunt duas galeas in Sardineam cum duobus consulibus, Pane et Porro videlicet et Carone, et sapientibus, pro ea recuperanda, quia Ianuenses partem Sardinee invaserant; et eam recuperaverunt. Iudices omnes et Sardi pacem cum Pisanis fecerunt, et omnia precepta Pisanorum consulum et omnia deveta a Pisanis consulibus facta et imposita, et Pisanos sanos naufragosque salvare, sacrosanctis euangelis firma tenere et observare iuraverunt. Hec audientes Ianuenses, sex galeas armaverunt et usque in Sardineam supra Bosam navigaverunt, et Pisanorum galeas predictas revertentes in fugam converterunt, et unam ex eis in mari cum hominibus 17. Kal. Iulii, die sancti Viti, cepere; alia vero cum iam dictis consulibus et sapientibus Pisas rediit. Parum autem antea Ianuenses cum 6 galeis unam magnam navem novam, quam Pisani in Gaulo sub fidantia marchionis fecerant, cum eodem marchione rupto fidantie federe cremaverunt. Iun. 15.

Eodem anno Romanorum legati 10. Kal. Septembris Pisas venerunt pro confirmanda Aug. 23.

55 a) ad c. b) pi c. c) F. c. d) geleis c. e) erat c. f) tanto c. g) densarii c. h) pace et securitate c.

66) Emanuelis I.

*fol. 88. pace cum Pisanis, quam comes Gerardus et Ugo Rolandi iudex, legati Pisanorum, cum eis amicali conventionem composuerant^a; et sic pax firmata est.

Anno Domini 1175. due Pisanorum galee mediante Madio navigaverunt in Provinciam, et duas naves magnas, unam de Alexandria^b et aliam de Septi⁶⁸ venientes, cepere, et alias quam plures naviculas prenderunt. Item eodem tempore alie tres Pisanorum galee in Provinciam iverunt et multa mala Ianuensibus intulerunt; et unam navim de Septi venientem ceperunt, Ianuensibus ad terram^c fugientibus; cuius navis habere plus tribus milibus libris valuit. Et sic Pisas cum navibus et habere mense Iunii ediere. Item in mense Iunio alia quedam Pisanorum galea navigavit in Provincia, et unum magnum galeotum venientem de Sancto Egidio, multis et magnis pannis et caris honoratum, cepit. 10

Anno Domini 1175. quedam Pisanorum pirratarum galea, que dicebatur fuisse Gerardi Marcusci, transfretavit^b in Provinciam. Marsilienses cum quibusdam Ianuensibus, qui in Marsilia causa negotiandi erant, scientes de predicta galea, illico duas galeas armavere eamque in fugam converterunt, et sic ipsam, cum non posset de manibus eorum evadere, 15

Aug. 29. in alto pelago, die decollationis sancti Iohannis baptiste, ceperunt.

Anno Domini 1175. rex Guilielmus Sicilie misit exercitum magnum in Egyptum super Alexandriam in principio Iulii, qui exercitus fuit 150 galearum, et 50 dermones pro equis portandis; ubi fuerunt milites 1000 et multi sagittarii et multi balistarii et multa edificia. Qui cum applicuerunt ad portum Alexandrie, in eodem portu invenerunt unam navem Pisanorum, venientem de Venetia, quam pren[diderunt]^e..... 20

[Reliqua desiderantur.]

NOTAE PISANAE.

67 Anno⁶⁷ Domini 1128. Pisani, qui habebant aquistato castrum Aghinolfi, et tenebant eum cum magno vigore; unde Lucenses in magna devenerunt tristitia, et fecerunt exercitum magnum, et abierunt ab⁶⁸ assedio^d castri. Pisani hec audientes exercitum magnum fecerunt, in quo^e fuit militia episcopi Rogerii de Voltera, et venerunt in plagia de castello 25 Aghinolfi, et ibi omnia i.....olia^f in turre traxerunt. Videntes Lucenses, consul cum sapientibus^g suis venientes^h, ex.....ionis illos: Curⁱ istud bellum et tantum erit^h inter nos? Nos cum sacramento simili ut sineⁱ dal asadio^m. Mane autem solis ortu si ..... non pro.....ite du.....ard..... ne aliquando ..... tube ..... adi si.....si est ..... fiat .....urni^o est sin .....; quod ita factum fuit. Et sic Pisani cum honore et leticia redierunt in mense Madio, 30 et castellum munierunt.

Anno Domini 1148. Curradus imperator fecit exercitum magnum plus de trecento milia inter pedites et milites et arcatores et balisterios, per andare et prendere et subiugare Damasco et Alappa et tota terra paganorum, per stare mai sempre terram Ierusalem et tota terra christianorum in oriente^e. Venit supra Gostantinopoli. Lonperadore de Gostantinopoli 35 propter multitudinem Curradi imperatoris de Alamania fecit eum tradere et menare per la terra del Turchi, qui habebat tota deserta, ke⁶⁹ nulla victualia habere potuit. Tunc fuit ibi sconficto per fame, et mortui piu di 200000. Et sic remansit cum paucis, et reversus in Gostantinopoli, et ivit Ierosolima. Deinde venit Ierosolima, et fecit exercitum magnum, et fuit usque ale porte di Domasco, et prope capere⁷⁰. Et ipsi Tempieri⁷¹, qui cum eo erant, 40

*fol. 2. cum grande militia eum tradiderunt, quos nichil facere potuerunt. Unde gens paganorum magnam habuerunt baldansa et letitia, cristiani tristia. Unde imperator reversus fuit in Alamagna cum magno dolore et tristitia. Hoc factum fuit in mense Octubri.

1147. Anno Domini 1154. Ianuenses fecerunt ostem per mare cum rege d Aragona et conte di Barcellona, cum magna militia, per prendere Almaria⁷², quia permulti anni erat infra 45 *col. 2. sei expoliata. Elinigosanti delepalia exiti de la citade et ale citadi danfra terra abierunt, et subito eam prenderunt, et spolia inde habuerunt; cum paucis Saracenis eam prendi- Oct. 17. derunt in mense Octubri. Et sic in eodem mense Ianuam redierunt cum magna laude et gloria.

a) composuerat cod. a) Alexandriam cod. b) terra cod. b) transfretavit cod. c) hic desinit ultimum codicis folium; reliqua interciderunt; litteras diderunt in inferiore folii margine scriba adnotavit. d) assedi: cod. e) qua cod. 50 f) instrumenta? g) sa..... c. h) uen.....: c. i) ..... c. k) vox dubia c. l) more excidisse videtur. m) recedamus excidisse videtur. n) si vestrum? o) ..... c.

66) Ceuta. 67) Cod. Paris. armamentarii hist. n. 80. fol. 1. 68) i. e. ad. 69) Italum che. 70) scilicet civitatem. 71) i. e. Templarii. 72) cf. Cafari relationem SS. T. XVIII, p. 20. 36—39.

ANNALES REATINI

EDENTE L. C. BETHMANN.

Excepti hos annales e codice Vaticano 5994 ch. qu., ubi manu s. XV continua scripti sunt usque ad annum 1368, ex antiquiori codice, ut patet, satis neglige genter excepti. Plures compilatores iam lingua varians prodit. Edidit Galletti Chiese di Rieti p. 126. Ordinem annotationum in codice turbatum secundum annos restituimus. Complura hic antiqui sermonis Itali vestigia comparent.

Ab creatione mundi usque ad Urbem conditam fuerunt a. 3456; ab Urbe condita usque ad adventum Christi fuerunt a. 734. Anno a creatione mundi 5090. natus fuit Christus in ¹⁰ Bettelem Iude ex Maria virgine, regnante Octaviano imperatore, anno imperii eius 42, 8. Kal. Ian.

A. D.

1054. pons Narnie¹ fuit dirutus.
1099. Ierusalem capta fuit a christianis.
- ¹⁵ 1148. Reatina civitas destructa a Rogerio rege Sicilie.
1156. Reate fuit reparatum cum adiutorio Romanorum.
1162. Mediolanum fuit distructum ab imperatore Federicho.
1201. Reate fuit compustum in festo sancti Laurentii totum.
1207. Reate fuit succensum plus quam in medietate.
- ²⁰ 1217. Reate fuit compustum quasi per totum.
1221. Federicus factus fuit imperator.
1226. mortuus fuit sanctus Franciscus.
1241. imperator Federichus obsedit Reate.
1250. morio lu dictu imperatore.
- ²⁵ 1254. civitas Aquile fuit edificata per reges; et fuit maxima fames in orbe.
1258. fuerunt terre motus per totam Italiam.
1259. civitas Aquile fuit distructa a Manfredo, postea reedificata.
1266. lo re Carlo primo piglao lu rindu² de Puglia.
1268. fo sconficto Coradino de die Iovis ad 23. die de mense Agusti; lu dictu Carlo lo scon-
- ³⁰ fisse Coradino in Marsia prope Albam.
1288. fo coronato Carlo secundo ar Riete³.
1296. * papa Celestino tenuso lupato.
1348. fuit mortalitas in toto orbe generaliter.
1349. fuerunt terre motus in tota Italia.
- ³⁵ 1354. Carolus imperator fuit coronatus Rome.
1356. se arse in Riete da santu Nicola persi ad santu Francischu con meso parte.
1360. castrum Putealee⁴ fuit distructum a populo Romano.
1363. fuit alia mortalitas.

Oct. 4.

a) MCCLVII. cod.

⁴⁰ 1) ab Augusto conditus, Procopii Got. lib. I. 2) i. q. regno. 3) i. e. ad Riete. 4) Pozzaglia G.

A. D.

1365. fuerunt grilli et salippuli, qui defractaverunt omnes fructus.
1365. mense Septembris die septima, dictus papa Urbanus accessit ad Avinionem. In tempore quo ipse papa Urbanus fuit Rome, fecit maximam persecutionem Perusie et in ando^a post suam discessionem habuit dictam civitatem. 5
1365. In isto anno fuit generalis fames; frumentum valuit septem libras quartus, et spelta et mileum libras tres, item vinum valuit viginties libras somam maximam. Et in isto tempore per duos menses fuit mortalitas maxima inter adolescentulos.
1367. papa Urbanus venit de Avinione ad Urbem cum tota curia Romana.
1367. mense Agusti venierunt privilegii in Reate, silicet, quod papa Gregorius XI. re- 10
posuit et affranchavit civitatem Reatinam ut in primo.
1367. mense Optubris papa Gregorius XI. reposuit civitatem Reatinam in primo statu, silicet de trenta libre de omni^b censo per anno.
- Item a. D. 1368. moreo lu dictu papa undecimo in mense Aprilis; et in dicto anno et mense fuerunt duo papa. Primus vocatus et electus fuit archiepiscopus Vari, qui vocatus 15
Bartolomeus, postea vocatus papa Urbanus sestus. Laltru depo quistu fo chiamatu lu cardinale dele Nevele. Et per occasione ista fo la corte et li cardinali in maxima discordia. Et Italia inbria remase, principale el territorio^c Romano.
1369. mense Optubris, penultima die fuit captus Pedelucho ex precepto pape Urbani, quia occiderunt ducam in Pedelucho; quinquaginta permisit imaram mortem in diversas 20
terras ecclesie.
1377. mense Ianuarii decimaquinta die, papa Gregorius XI. venit ab Avignone ad Romam cum omnibus cardinalibus. Nel dicto anno, mense Martii, in festo sancti Benedicti, ex precepto dicto papa, assidiavit Reate, et misit campum ad Sanctum Marum^d, et deinde in colle Remondato: gens fuit Aquilana et pars Regami. Et in festo beate 25
Marie annuntiate accessit; et fuerunt quingende milia homines cum quatuor milia centum homines de cavallo, et steterunt sex dies. Item in isto tempore fuit defractata turris de pedepontis in Reate, que erat magis alta quam alia pasa plus quam tres.

a) ado c. f. g. eundo. b) s c. c) terrino c. d) marium G.

ANNALES URBEVETANI

EDENTE L. C. BETHMANN.

Thomas de Silvestris canonicus Urbevitanus quum circa finem s. XV annales sui temporis conderet, in iis medijs transscripsit quosdam annales antiquiores, de quibus haec dicit: Io ser Tomasso de Salvestro canonico de S. Maria — —
 5 *havendo trovato uno certo librecto antiquo de molte cose et novita essute et scripte ancora ad perpetua memoria, gia sono piu de quattrocento anni passati, per questo m'e paruto de farne memoria in questo mio presente libro — —*
Et qui ne fo memoria del decto libro trovato de verbo ad verbum de cose
 10 *antique et antiquissime. Eosdem ex codice Thomae ipsius manu exarato chartaceo in archivio publico Urbevitano primus edidit marchio Phil Gualterio Cronaca inedita d'Orvieto di fr. Montemarte. Torino 1846. II, 212; nos iterum proponimus ex ipso codice, quem a. 1854 in Urbeveteri excussimus. Inde ab*
a. 1257 coaevi sunt rebus narratis.

- 15 1161. In nomine Domini amen. De mense Maii pax facta fuit per episcopum Lanfrancum inter Urbevitanos et Acquapendentanos.
 1185. pax facta fuit inter regem Henricum et Urbevitanos, qui obsedit civitatem Urbevitanam tribus annis. Cuius militia mansit in Repiseno.
 1186. soldanus cepit Ierusalem.
- 20 1199. die 22. mensis Maii dominus Petrus de Parentia occisus fuit ab hereticis nocte.
 1200. dominus Gualfrandus episcopus Clusinus submitit civitatem Clusinam cum omnibus iuribus suis comuni Urbevitano.
 1216. Guinicisca et Suana dederunt se Urbevitanis. Item eodem anno Innocentius papa tercius venit ad Urbemveterem, et consecravit ecclesiam sancti Iohannis de platea.
- 25 1220. papa Honorius venit ad Urbemveterem, et comune Urbevitanum dedit ei Procenum. Item eodem anno Federicus imperator coronatus fuit Rome.
 1222. castrum Lugnani recommendavit se comuni Urbevitano.
 1225. Urbevitanos fecerunt exercitum super Polimartium. Cepit esse guerra inter Urbevitanos et Senenses, et quidam milites Urbevitanos fuerunt capti in Sertiano; et Sartianum
- 30 fuit destructum ab Urbevitanis propter eorum proditionem. Eodem anno rex Iohannes cum uxore sua venerunt ad Urbemveterem, et steterunt in palatio sancti Martini. Eodem anno facta est societas inter Urbevitanos et Florentinos.
 1230. Senenses debellati sunt ad portam Cammollie de mense Iunii, in festo sancti Viti. Eodem anno Pisani debellati fuerunt a Florentinis. Eodem anno episcopus Constantius ivit
- 35 in guerram et ibi mortuus est. Eodem anno clerici Urbevitanos solverunt comuni Urbevitano 300 libras denariorum.
 1257. Dominicus Tuncelle fuit vulneratus. Eodem anno fuit facta pax cum Tudertinis. Eodem anno Brancalione rediit Romam pro senatore. Eodem anno Urbevitanos fecerunt exercitum super Castrum.

1258. dominus Guido de Corrigia fuit potestas in Urbeveteri. Eodem anno Cortonium fuit combustum ab Aretinis.

1259. fratres Servorum venerunt ad Urbemveterem et ceperunt locum.

1260. Florentini fuerunt debellati ad Montemaperum prope Senas.

1261. Alexander papa IV. mortuus est Viterbii. Eodem anno factus est papa Urbanus IV. 5 apud Viterbium.

1262. papa Urbanus fecit capi ambas insulas Martanam et Bisentinam¹. Eodem anno dominus papa Urbanus venit ad Urbemveterem.

1263. de mense Augusti sol obscuratus est. Eodem anno fuit positus primus lapis in fundamento ecclesie sancti Augustini per dominum Onetum cardinalem. 10

1264. dominus Viscardus de Petrasancta capitaneus patrimonii interfectus est; et tunc mortuus est Nicolaus domni Guicti de Bisentio. Ecclesia sancti Dominici de Urbeveteri fratrum Predicatorum prima dominica Maii per dominum papam Urbanum consecrata fuit Eodem anno Senenses habuerunt Campilium. Eodem anno Tuscanenses fuerunt debellati a militia Manfredi, que erat cum Petro de Vico. Eodem anno Piercivaldus de Oria suffocatus 15 est². Eodem anno papa Urbanus recessit de Urbeveteri, et mortuus est in via. Eodem anno apparuit cometa in parte orientali, et duravit mense Iulii Augusti et Septembris.

1265. electio domni Clementis pape IV. publicata est Perusii. Eodem anno rex Carolus venit Romam. Eodem anno comes Guido Novellus capitaneus in Tuscia per Manfredum congregavit exercitum magnum, et venit super castrum Abbine, et tunc rex Carolus misit 20 mille milites in servitium Urbevetanorum, et predictus exercitus de nocte recessit tamquam debellatus.

1266. rex Carolus et uxor sua coronati sunt Rome. Item eodem anno rex Carolus debellavit Manfredum et occidit eum. Item eodem anno comes Rubeus debellatus fuit Crosseti³. Item eodem anno dominus papa Clemens consecravit ecclesiam sancti Francisci de 25 Urbeveteri. Item eodem anno Florentini elegerunt in potestatem dominum Ormannum de Urbeveteri.

1267. Gebellini fuerunt expulsi de Florentia. Eodem anno dominus Guido de Pilio capitaneus in patrimonio accepit terras vallis lacus. Item eodem anno stante rege Carulo in Urbeveteri, bellum ortum fuit inter Urbevitanos et familiam dicti regis. Item eodem anno 30 Corradinus electus est in senatorem. Item eodem anno dominus Henricus electus est in senatorem Urbis, et intravit Romam, et iuravit senatum.

1268. die Iovis, 23. mensis Augusti, indictione 11, rex Carolus pugnavit cum Corradino, et debellavit eum in campo Palermi⁴.

1269. collegium cardinalium fecit exercitum super Urbemveterem. 35

1270. dominus Guido de Monteforti interfecit Henricum de Almannia Viterbii in ecclesia sancti Silvestri. Eodem anno rex Francie mortuus est, et rex Philippus eius filius transivit per Urbemveterem.

1271. cardinales elegerunt in papam quendam qui vocabatur Gregorius X.

1272. die dominica, quinta exeunte mense Iunii, dominus Gregorius papa X. intravit 40 Urbemveterem. Eodem anno interfecti sunt illi de domo domni Pandulfi.

1273. dominus Edduardus rex Anglie et domina regina uxor sua venerunt ad Urbemveterem, et rex Carolus cum militia magna. Item eodem anno dominus Gregorius papa X. recessit de Urbeveteri die quinta mensis Iunii.

1275. Bononienses posuerunt campum super Faventiam; sed dimisso campo fuerunt 45 debellati per dominum Guidonem de Montefeltro.

1276. dominus Gregorius papa X. mortuus est apud Aretium die 10. Ianuarii. Eodem anno electus est dominus Innocentius de ordine Predicatorum papa V. Eodem anno fuerunt magni terre motus in Urbeveteri 10. die exeunte mense Maii. Item eodem anno mortuus est Innocentius papa V. Eodem anno fuit creatus dominus Adrianus papa V. undecima die 50 Iunii. Eodem anno mortuus est dominus papa Adrianus Viterbii die 14. mensis Augusti. Eodem anno electus est in papam dominus Iohannes XXI. die 14. mensis Septembris.

1277. dominus Iohannes papa XXI. predictus mortuus est Viterbii casu⁴ palatii. Eodem anno electus⁵ est dominus Nicholaus III. de Ursinis 6. die exeunte Novembris.

a) ead. c. b) supplevi; deest c.

1) in lacu Vulsiniensi. 2) Manfredi vicarius in Marca. 3) Grosseto. P. 4) Palentino. P. 55

1278. dominus Bertoldus de Ursinis fuit potestas in Urbeveteri, sub quo multe facte fuerunt paces in dicta civitate.

1280. factus est populus in Urbeveteri in platea sancti Dominici, et electus est primus capitaneus populi tunc dominus Nerius de Greca, sub quo multe novitates fuerunt, et factum fuit palatium populi. Eodem anno mortuus est papa Nicholaus III. in Suriano 10. die mensis Augusti.

1281. dominus Martinus papa IV. creatus est Viterbii 22. mensis Februarii, et venit ad Urbemveterem, et ibi stetit tribus annis. Sub quo factum fuit palatium Montisflaschonis, ubi in estate morabatur. Item factum fuit palatium in episcopatu Urbevetano. Item eodem anno Tancredus domni Guicti de Bisentio occisus fuit, quando ducebatur captivus capto castro Bisentii, in platea comunitatis in furore populi.

1282. Perusini irruerunt super Fulgineum contra mandatum pape, et devastaverunt terras undique. Eodem anno Monaldenses facti sunt milites plures, quibus comes Rubeus cinsit empsem. Item eodem anno rex Aragonum venit in Siciliam.

1283. rex Carolus venit ad Urbemveterem. Item eodem anno raserium frumenti fuit venditum decem libris.

1284. comes Rubeus mortuus est 18. die Maii. Item eodem anno princeps filius regis Caroli captus est in mari et ductus in Siciliam. Item eodem anno papa Martinus recessit de Urbeveteri 4. die exeunte Iunio.

1285. rex Carolus mortuus est Neapolim. Eodem anno papa Martinus mortuus est Perusii. Item eodem anno electus est Honorius IV. Perusii.

1286. mortuus est Honorius papa de domo Sabbellensis Rome. Eodem anno captus est comes Guido de Monteforti in mari ab Aragonensibus.

1286. capta est Acon a Saracenis.

1287. electus est papa Nicholaus IV, qui vocabatur Iohannes, de ordine fratrum Minorum.

1280. comites de Montemarta vendiderunt dictum castrum Tudertinis pro viginti quinque milibus florenis. Item eodem anno venit ad Urbemveterem dominus Nicholaus papa IV. Item eodem anno 1289. et de mense Novembris idem papa Nicholaus posuit primum lapidem in ecclesia Urbevetana.

1292. Urbevetani ceperunt Saturnium.

1293. dominus Pinus de Guarnaccia fuit potestas in Urbeveteri, cui varia incommoda acciderunt.

1294. Urbevetani ceperunt Vulsinium violenter, et inde alie terre vallis lacus venerunt ad mandata ipsorum. Eodem anno electus est in papam Petrus de Morrone, uno die ante octavam apostolorum Petri et Pauli, Perusii. Eodem anno dominus Petrus de Morrone renuntiavit papatum post sex menses sue creationis, in festo sancte Lucie. Eodem anno electus est in papam dominus Bonifacius VIII, qui dicebatur Benedictus, in vigilia natiuitatis Domini; qui statim recessit de Neapoli et venit Romam.

1294. Aretini debellati sunt a Florentinis apud Bittonam.

1295. Eodem tempore, 8. die post festum ascensionis, de mandato dicti domni pape episcopus Urbevetanus cum toto clero et religiosis recesserunt de Urbeveteri et de toto episcopato.

1296. Eodem tempore, 22. die Martii, frater Gentilis de ordine fratrum Minorum, archiepiscopus Reginus, nuncius domni pape, absolvit omnes Urbevetanos et omnes eorum sequaces ab omnibus sententiis in quibus incurrerant ratione vallis lacus de mandato dicti pape Bonifatii; et sequenti die reddierunt omnes clerici et religiosi ad civitatem.

1297. die Veneris, 10. die Maii, predictus papa Bonifacius existens Rome, privavit domnum Iacobum et domnum Petrum de Columpna cardinalatus honore, et alios clericos dicte domus prebendis et beneficiis, usque ad quartam generationem, et fecit destrui in Urbe eorum palatia et hedificia magna. Item eodem anno et die 28. Maii prefatus dominus papa Bonifacius recessit de Roma, et die Iovis 6. Iunii intravit civitatem Urbevetanam. Item eodem anno, 4. die Novembris, prefatus papa Bonifacius recessit de Urbeveteri, vadens Romam. Item eodem anno 1297. facte fuerunt ymagines marmoree, et posite fuerunt ad portam maiorem et ad portam pusterule, ad magnificentiam dicti pape.

1298. dominus Iacobus, dominus Petrus Agapitus et Sciarra de Columpna rebelles tunc

summo pontifici, venerunt facturi et parituri mandatis domni pape cum multa reverentia et humilitate magna. Qui recepti fuerunt a Romana curia cum letitia multa. Et statim post camerarius domni pape possessionem et tenutam habuit arcis Penestrine et aliarum terrarum nobilium predictorum. Item eodem anno 1298. et die Veneris, 11. die Aprilis, pluit terra rubea, et eodem die quasi in vesperis fuit magnus terre motus. 5

1305. die 5. Iunii domnus Beltramus electus fuit papa Perusii, qui erat archiepiscopus Burdegallensis, et vocatus fuit Clemens V. Item eodem anno dux filius regis Caroli cum communi Florentino et parte Guelfa Tuscie obsedit Pistorium per plures menses et occupavit. Item eodem anno Urbevetani milites et pedites ceperunt in Monte Vitottio Fatium de Sertiano et viginti novem clientulos suos, et duxerunt ad Urbem veterem de mense Augusti, 10 quorum quindecim fuerunt decapitati et quatuor suspensi. Fatius vero de carcere fugit.

1306. domnus papa Clemens V. fecit plures cardinales apud Lugdunum, et domnum Iacobum et domnum Petrum de Columpna restituit et de novo creavit cardinales, quos pri- vaverat* ut supra.

1308. die 6. Maii combusta est ecclesia sancti Iohannis Lateranensis, et visa sunt multa 15 miracula Rome, et Romani tunc se fusticaverunt.

1309. domnus Manfredus pre timore ductus propter cavalcata quam fecerat in comi- tatu Urbevetano, et ob amasciatores euntes Romam quos iniuste detinendo afflixerat, venit prope Bulsenum, et ibi mandata fecit capitanei et populi Urbevetani, promittens omnia dampna restituere, dando fideiussores. 20

1310. Offredutius Ugolini et Offredutius domne Honorie submiserunt comuni Urbe- vetano castrum Alviani, Guardie ac Iovis, et indicus comunis recepit. Eodem anno et die 24. Martii Guelfi de Spoleto fuerunt expulsi per Gibellinos dicte terre et de Tuderto. Item eodem anno et 22. mensis Aprilis facti sunt milites filii domni Ugolini, quibus cinsit empsem pater eorum. Item dicto anno et die 22. Iunii capitaneus Urbis veteris cum militibus 25 et balisteris invaserunt castrum Cipicciani, et destruxerunt burgum, et predam magnam animalium fecerunt, et duodecim homines quos ligatos duxerunt, in carceribus mancipa- verunt. Item eodem anno 1310. et die 5. Septembris a Tudertinis fuerunt debellati Perusini iuxta castrum Montismelini, et multi fuerunt mortui et captivi. Item eodem anno Urbe- vetani hostiliter invaserunt castrum Montisflaschonis, et combusserunt burgum, et de- 30 struxerunt vineas, propter frumentum quod portabatur ad Urbem veterem, quod frumentum familia capitanei acceperat; quod restitutum fuit ante recessum exercitus de Monteflaschone.

1311. domnus Henricus de Luciborgo imperator electus intravit Mediolanum, et coro- natus est in die epifanie corona ferrea, et multas alias civitates Lombardie pacifice habuit. Item eodem anno fuit magna caristia vini, bladi, leguminum, carni, herbarum et 35 omnium pertinentium ad usum humanum. Item eodem anno de mense Maii domnus impe- rator obsedit civitatem Bresciensem, et multi mortui sunt de suis. Et domnus Theobaldus de Abrusatis interfectus est per sententiam tanquam proditor. Et die 18. Septembris Bre- scienses fecerunt mandata imperatoris. Et post hec inde discessit et ivit Ianuam, et domi- nium habuit dicte terre. Item eodem anno domnus papa Clemens V. fecit concilium in 40 civitate Vienne, quod incepit de mense Octobris et perfecit de mense Maii, ubi multa statuit et ordinavit, et ordinem Templariorum destruxit.

1312. domnus Henrichus imperator 6. die Martii intravit civitatem Pisanam, ubi moram duxit, et dominium plenum habuit dicte civitatis. Item eodem anno Spoletani fuerunt de- bellati, et plures mortui. Item eodem anno domnus imperator recessit de Pisis vadens 45 Romam. Intravit Viterbium prima die Maii, et intravit Urbem 7. die mensis predicti per portam Mollem, hospitatus in Sancto Iohanne Laterano, quia ad Urbem contra eum venerat domnus Iohannes filius regis Caroli et pars Guelfa Tuscie, Ursini et quam plurimi nobiles de Urbe. Et post plura intestina bella et occisiones magnorum dictus imperator recepit coronam in Sancto Iohanne de Laterano 2. die Iunii ab episcopo Sabbinensi legato domni 50 pape, presentibus domno Ostiense ac domno Luca cardinalibus, quia ad Sanctum Petrum ire non poterat propter adversarios multos ibi existentes, sicut fuerunt Florentini, Senenses, Lucani, Bononienses, Perusini et nobiles iam dicti. In adiutorium vero imperatoris fuerunt Gebellini, Tudertini, Spoletani, Narnienses et Viterbienses, comites de Sancto Flore, comi- tes de Marsciano, et multi alii de contrata Siene, domnus Manfredus de Vico, et Guictutius 55

a) scilicet Bonifacius a. 1297.

de Bisentio. Item eodem anno 1312: die 22. Iulii imperator ivit Tyburtum, et inde recedens ivit Viterbium, et de Viterbio ivit Tudertum, et deinde recedens ivit Marscianum, et penultima die Augusti cepit et destruxit dictum castrum; transiens per comitatum Perusii multa alia loca destruxit. Item eodem anno de mense Septembris ivit Aretium, et de Aretio
 5 ivit super Florentiam, et campum posuit contra eam, ubi multis diebus stetit, et magna damna intulit. Et inde recedens, ivit ad Podium Bonizi, et ibi stetit et moram gessit, et ipsius rehedificationem incepit et non perfecit.

1313. de mense Februarii comitissa Margarita simul cum domno Gentile de Ursinis recedentes de Urbeveteri, intraverunt comitatum, et occupaverunt Suganam, Pitiglianum
 10 et plura alia castra. De quo fuit turbatio magna et admiratio in civitate Urbevetana. Item eodem anno de mense Maii comunitas Urbevetana concessit comitatum domno Benedicto nepoti pape Bonifatii.

Explicit dictus liber de novitatibus antiquissimis.

NOTAE ROMANAE.

15 *Exscripsi eas ex Martyrologio olim Sanctae Mariae trans Tyberim, quod hodie Londini in Museo Britannico numero 14,801 insignitum adservatur. Habentur ibi in margine folii quarti manu saeculi XII.*

Anno dominicae incarnationis 1111. mense Februario die 12. rex Enricus iunior^a, filius Enrici regis, venit Romam cum magno exercitu, et cum traditione apprehendit pontificem Pascalem cum episcopis et multis cardinalibus Romane ecclesie, et multos clericos expoliavit, et plures laicos interfecit indicione 4. Mansit in captione apud regem 60 diebus cum multis clericis ac laicis. Et postea volente Deo concordatus est cum rege, et pacem habuit cum eo; coronavit eum ac dimisit, et reversus est Romam. Susceptus est ab omni populo Romano cum gloria et honore in ecclesia sancti Iohannis inter duos pontes Idibus
 25 Aprilis.

In margine Kalendarum Ianuariarum legitur:

Anno^b dominicae incarnationis 1123. indic. 1. data est statio diei octavi natalis Domini aeccliesiae sanctae Mariae trans Tyberim a domno Romanae aeccliesiae pontifice Calixto. Et hoc assensu, beneplacito precibusque omnium episcoporum cardinalium, diaconorum,
 30 totiusque Romani cleri. Quam ipse primum cum praefatis dominis omnibusque Lateranensibus scolis sollempniter et maxima Romani populi turba circumdatus caelebravit. Et ut de caetero a Romanis pontificibus annuatim sollempniter ageretur, praecipue mandavit.

a) aut impius vox obscura. b) eiusdem temporis scriptura, CALIXTO littera unciali.

ANNALES SUBLACENSES.

Exscripsit eos Bethmannus noster ex codice bibliothecae publicae Perusinae 15414. membranaceo saeculi XII, psalterium atque lectiones continente; praecedit calendarium cum tabula annorum 1140—1281, cui manus una continua anno 1167 notas adscripsit; reliquae aliis debentur. Quas ad Sanctum Petrum Perusinum non pertinere, iam Bethmannus intellexit; Sublacenses eas esse suspicatus, collato chronico Sublacensi¹ facile probavi, cuius tamen auctorem ignotum fuisse liquet.

1145. Petrus abbas² obiit, Rainaldus electus.
 1149. Rainaldus expulsus, Symon electus. 10
 1153. Eugenius papa obiit.
 1159. Symon captus et expulsus, Rainaldus revocatus.
 1162. Rainaldus captus est a Symone abbate, et Octavianus substitutus.
 1167. Rainaldus obiit, et Symon recuperavit abbatiam.
 1168. * Hoc in anno milia Romanorum interfecta sunt a Teutonicis territorio Tusciae. 15
 1172. Simon³ recuperavit Geennam⁴, datis 100 libris episcopo Anagnino. Maguntinus archiepiscopus obiit . . . part. Sublac. aug. Canale et roccam de Mesu, roccam M. . . Recupera-
 rata sunt Pontia et Effile⁵ . . . datis 200 libris Oddoni et Landulfo . . . Philippo Rainaldo . .
 Bař. Geenam. in feudum cum feudo uno Rulandi. 0
 1181 obiit Alexander papa III. 20
 1190. obiit abbas Beraldus.
 1216. obiit abbas Romanus.

* hinc abba manus.

1) in Muratorij Antiq. Italiae. 2) Sublacensis, ut sequentes. Consecratus olim fuerat a Calixto II. papa.
 3) cf. chronicon Sublacense pag. 1253. 4) Jenna infra Sublacum ad Anienem fluvium. 5) Pontia et Affile.

ANNALES CECCANENSES.

Liber anno 1644 ab Ughellio in appendice tomi primi Italiae sacrae pag. 449—
 5 *492 sub nomine Iohannis comitis de Ceccano¹ vulgatus et in altera operis*
editione T. X. in Appendice pag. 1—36, tum a Carusio T. I. pag. 60—83
repetitus, a Muratorio Tomo VII. scriptorum Italicorum passim emendatus atque
anonymo monasterii Ceccanensis scriptori tributus est; nostro aevo eum a V. Cl.
Del Re T. I. pag. 493 sqq. adiecta versione Italica et observationibus iterum
 10 *editum atque lectione codicis saeculi XVII. in bibliotheca Brancacciana pag.*
543—556 subiecta correctum atque illustratum constat. Auctor exeunte saeculo
duodecimo et initio saeculi decimi tertii in Campania Romana Ceccani scripsit,
et fortasse Benedictus ille fuit, quem „dilectum suum notarium“ Iohannes comes
 15 *Ceccanensis non semel laudat et chartis suis pro monasterio sanctae Mariae*
de Flumine scribendis adhibuit. Quae quidem documenta et reliqua omnia ad
monasterium Ceccanense et abbatem eius Landulfum facientia librum vere Cec-
cani, minime autem, ut nonnulli rati sunt, in coenobio Fossae novae composi-
tum esse extra dubium ponunt. Quorum errori ansam dedisse videtur, quod
codex membranaceus, qui unus olim innotuit hodieque latet, anno 1600 Fossae
 20 *novae a Benedicto Conti Sorano bis terve transscriptus fuit, quibus exemplari-*
bus editiones nostrae innituntur. Fossa nova olim Cisterciensis ordinis coenobium
prope Pipernum in via qua Terracinam itur a meridie montium, Ceccanum
vero trans montes in valle Hernicorum ad Saccum flumen prope Frusinonem
et Ferentinum, cuius dioecesi adscribitur, est situm. Ceccani domini, ex stirpe
 25 *comitum Anagninorum prognati, inter vasallos Romanae ecclesiae potentia emi-*
nebant, et regni Apuliae in limite constituti rerum illic quoque gestarum testes
et socii extiterunt; quare familiaris Iohannis comitis, Benedictus notarius, vel
quisquis alter fuerit, historiae conscribendae facile se accinzerit, praecipue
quum et Casinensium vicinorum et Riccardi notarii familiaritate et exemplo
 30 *incitaretur. Plurimum enim debuit annalibus antiquioribus, Casinensibus et*
Cavensibus, unde decerpta catalogis imperatorum et summorum pontificum im-
miscuit, atque catalogis principum comitumve, notitiis coenobiorum ecclesiarum
Ceccanensium vicinorum, Casemarii praecipue, auxit. Quibus fontibus ita
 35 *traditas bis textui suo insereret², immo errores neminem latentes negligens*

1) Muratorius hunc errorem inde ortum putat, quod tiones de Innocentii II. captivitate bis annis scilicet
 in chartis a comite Landulfo abbati concessis et 1138 et 1139, Friderici I. coronationem annis 1135
 libro insertis „Ego Iohannes de Ceccano“ . . . con- et 1156.
 cedo scripsit; quod facile crediderim. 2) Cf. narra-

reciperet.³ In unversum tamen notatis rebus saeculis XII. et XIII. et praecipue suo aevo in Campania gestis bene meruit. Nam dum haud semel Innocentius III. et Honorius III. in regione ista commorabantur, acta eorum tradidit, privilegia et chartas donationum ab ipso conscriptas, prout notarium decet, textui inseruit, plenam consecrationis ecclesiarum historiam tradidit, nec sine voluptate quadam⁵ versus ac convicia a decano montis Casini et Iohanne eiusdem loci monacho in Heinricum VI. imperatorem eiusque Theutonicos comites iactata transscripsit. In unversum partes pontificum contra imperatores amplectitur. Accuratam⁴ tamen rerum gestarum ordinem nonnunquam desideraveris⁴, dum eas aliquanto⁵ iam tempore praeterlapso⁵ chartae tradidisse videtur. 10

Ceterum multum abest, ut integro libri textu frui liceat. Codex authenticus, ut supra monui, quo tempore primum ultimumve comparuit, valde lacerus, textu annorum 1028—1083 carebat et in fine mancus erat, lineis vocibusve multis exesis. Exempla tamen inde confecta quae Ughellio reliquisque editoribus ad manus fuerunt, textum non solum mancum sed et iusto vitiosorem¹⁵ praebuerunt. Cui rei primum Muratorii ingenium, deinde Cl. Del Re codice bibliothecae Brancaccianae usus mederi studuit, nec ipse codices qui supererant bibliothecae Vallicellianae negligendos censui. Quibus subsidiis adhibitis textum aliquanto meliorem proponere contigit. Usus sum igitur

1) Codice bibliothecae Vallicellianae I. 42 signato chartaceo in folio, quo²⁰ et Raynaldum olim usum fuisse constat, et cuius collationem cum textu Muratorii diligentiae viri doctissimi Reiferscheidii debemus. Volumen exhibet duo exempla, quorum alterum ex altero iterum exemplatum V. Cl. refert. Inscribitur autem: CHRONICA FOSSAE NOVAE ROMANORUM PONTIFICUM ET IMPERATORUM auctore Ioanne de Ceccano exemplaria duo MS. ex codicibus autographis²⁵ ecclesiae S. Mariae Fluminis de Ceccano. A nativitate Domini nostri Iesu Christi ad annum eiusdem MCCXVIII. Sunt tabulae annos Domini, indicationes, pontifices, annos pontificum, imperatores, annos imperatorum complexae, quibus notae inscriptae sunt. In fine exempli manu scribae haec adduntur: Explicit Cronica Domini de Ceccano, Quam ego subscriptus de uerbo ad uer-³⁰bum propria manu ex ipso puro originali ueteri in membrana manuscripta excepto quod Instrumenta Ecclesias S. Marie flum. de Ceccano concernentia non integra copiaui, at reliqua integre et realiter, ut scriptum ibi inueni, copiaui die VII. Lulij 1600 fosse noue. Bened. Conti Soranus. Textum hunc omnium optimum fundamenti loco posui. Proximus ei est ex ipso transscriptus⁶ 35

2) Codex bibliothecae Brancaccianae II. D. 17. signatus, cuius lectiones variantes Firo Cl. Del Re pagg. 543—549 debemus. Plurimum cum Vallicelliano congruit, ut chartas donationum ab isto nonnisi excerptas integras habet, et annalibus consuetudines Ceccanenses subiecit, quales apud Ughellium et reliquos editores habentur; anno quoque 1211. notam sibi propriam alia manu adiectam⁴⁰ sistit.

3) Ultimo loco Ughellii editionem et Muratorii laudare oportet.

CRONICA ROMANORUM PONTIFICUM ET IMPERATORUM.

Cronicon graece, latine dicitur tempus; inde cronica tempora. Octavianus Augustus imperavit annis 56. Anno uono imperii eius ab eodem Octaviano Augusto annus bissextus inventus est, et cielus solaris constitutus est 33. anno⁴⁵ imperii eius.

3) Anno 1162 errorem Annalium Casinensium de cuardum et successores eius in Sicilia facta com- Heinrici, loco Friderici, victoria transscripsit. 4) cf. memorat. 6) ut dicit Del Re pag. 492. annos 1196—1202. 5) A. 1198 mala per Mar-

Postmodum autem 39. anno imperii eiusdem facta est descriptio universi orbis per edictum Caesaris sub praeside Syriae Cirino. Hoc anno in Syria facta est descriptio a praeside Cirino, quas vel sic dicitur era noverendo aere. vel ab hoc quod est ibi scriptum.

*Exiit edictum, dicta est indictio prima,
In cuius quarto rerum Davidica virgo
Parturii solem Syon inducent Salomonem.
Ungitur in regem, pacis praefert eibi legem.
Sicque tenens epitem diudical hoc meretricem.*

- 10 Anno Domini primo indictione 4. anno 42. imperii Octaviani Augusti natus est IESUS CHRISTUS filius Dei in Belieem Iudae ex Maria virgine. Post natiuitatem domini nostri IESU CHRISTI Octavianus Augustus imperavit annis 14. 12. indiet. 15. Hoc anno remansit puer Iesus in Hierusalem, quando inuenerunt eum parentes eius in templo in medio doctorum audientem illos, et interrogantem.
- 15 15. ind. 3. Tiberius imperavit annis 18 usque ad annum, quo passus est dominus noster Iesus Christus.
30. indiet. 3. Hoc anno baptizatus est dominus noster Iesus Christus a Iohanne.
- 15 33. indictione 6. Hoc anno passus est dominus noster Iesus Christus. Post passionem Domini Tiberius imperator imperavit annis 5.
34. indictione 7. post passionem Domini beatus Petrus apostolus princeps apostolorum, filius Iohannis provinciae Galileae, vico Bethsaida, frater Andreas, tenuit sacerdotalem cathedram annis 7 in Antiochia.
39. ind. 12. Gaius, qui et Caligula, annis 3, mens. 10, diebus 8.
- 20 42. ind. 15. Claudius imperavit annis 14, mens. 7, diebus 28.
44. ind. 2. deinde sanctus Petrus venit Romam, ibique 25 annis et mens. 7 et diebus 8 cathedram sacerdotalem tenuit.
56. ind. 14. Nero imperavit annis 13, mens. 7, diebus 28.
69. ind. 12. Linus Italicus de regione Tusciae patre Aesculano sedit annis 11, mens. 3, diebus 11. Hic constituit
- 25 ex praecepto beati Petri apostoli, ut mulieres in ecclesiam velato capite introirent. Galba mensibus 6.
70. ind. 13. Vespasianus imperavit annis 9, mens. 11, diebus 12.
80. ind. 8. Cletus natione Romanus de regione Vicipatritii, patre Aemiliano, sedit annis 11, mense 1, diebus 11. Titus annis 3.
83. ind. 11. Domitianus imperavit annis 13, mens. 5.
- 30 91. ind. 4. Clemens natione Romanus de regione Caelio monte, ex patre Faustino, sedit annis 9, mens. 2, diebus 10. Hic cum multis libris zelo fidei christianae religionis scriberet, martirio coronatur. Hic fecit septem regiones, dividit notariis fidelibus ecclesiae, qui gesta martirum solliciti et curiose, unusquisque per regionem suam, diligenter perquireret.
96. ind. 9. Nerva anno 1 et mens. 3.
- 35 98. ind. 11. Traianus annis 19.
100. ind. 13. Anacletus natione Graecus de Athenis, ex patre Antiocho sedit annis 9, mens. 2, diebus 10, et cessavit episcopatus eius diebus 13. Hic memoriam beati Petri apostoli construxit et composuit.
109. ind. 7. Evaristus natus Graecus ex patre Iudaeo nomine Iuda de civitate Belieem, sedit annis 10. Hic titulos in Urbe constituit, et divisit presbiteris, et 7 diacones constituit, qui custodirent episcopum praedicantem propter
- 40 stilum veritatis.
118. ind. 1. Hadrianus imperavit annis 21.
120. ind. 3. Alexander natus Romanus ex patre ALEXANDRO, de regione Caput Tauri, sedit annis 8, mens. 6, diebus 2, et cessavit diebus 35. Hic passionem Domini miscuit in praedicatione sacerdotum, quando missae celebrantur. Hic constituit aquae sparsiones cum sale benedicti in cubiculis hominum.
- 45 128. ind. 11. Sixtus natus Romae ex patre Pastore, regione Via lata, sedit annis 10, mens. 3, diebus 21, et cessavit diebus 9. Hic constituit, ut ministeria sacra non tangantur nisi a ministris. Hic constituit, ut quicumque episcoporum evocatus fuisset ad sedem apostolicam, et rediens ad parochiam suam, non susciperetur nisi cum litteris patriarchae salutationis plebi, quod est formata.
139. ind. 7. Telesphorus natus Graecus ex anachoreta, sedit annis 11, mens. 3, diebus 22, et cessavit diebus 7.
- 50 Hic constituit, ut 7 ebdomas ante ieiunium celebrarentur, et 3 in natale Domini missae celebrarentur. Nam omni tempore ante horae 3. cursum nullus praesumat celebrare, qua hora Dominus noster ascendit crucem, et ante sacrificium ymnus dicitur angelicus, hoc est Gloria in excelsis Deo. Antoninus Pius cum filiis suis imperavit annis 22, mens. 3.
150. ind. 3. Yginus natus Graecus de Athenis, cuius genealogia non invenitur, sedit annis 4, mens. 3, diebus 6. Hic clerum composuit et distribuit gradus.
- 55 154. ind. 7. Anicetus natione Sirus ex patre Iohanne de Vico Mirra, sedit annis 9, mens. 3, diebus 4. Hic constituit ut clerum comam non nutriet secundum praeceptum apostolorum.
161. ind. 14. Marcus Antoninus Verus cum fratre Lucio imperavit annis 19.
163. ind. 1. Pius natus Italicus de civitate Aquileis, ex patre Rufino, sedit annis 11, mens. 3, diebus 21, et cessavit diebus 14, sub cuius temporibus episcopus Ermem librum scripsit, in quo mandatum continet, quod ei praecepit angelus Domini, cum venit ad eum in habitu pastoris, et praecepit ei, ut sanctum pascha die dominico celebraretur. Hic constituit a Iudaeo haereticum venientem suscipi et baptizari, et constitutum fecit de ecclesia.
- 60 174. ind. 12. Soter natione Campanis, ex patre Concordio de civitate Fundi, sedit annis 9 et mens. 3, diebus 21, et cessavit diebus 22. Hic constituit ut nulla monacha pallea sacra contingeret, nec incensum poneret in sanctam ecclesiam.
180. ind. 3. Commodus post Antoninum imperavit annis 13.
- 65 183. ind. 6. Eleuterius natus Graecus ex patre Abundio de oppido Nicopoli, sedit annis 15, mens. 6, diebus 5, et cessavit diebus 6. Hic accepit epistolas a Lucio rege Brittonio, ut christianus fieret per eius mandata, et hoc iterum firmavit, ut nulla esca usualis a christianis repudiaretur, maxime fidelibus, quod Deus creavit, quae tamen rationalis et humana est.
- 70 193. ind. 1. Helvius Pertinax, et Severus imperavit annis 19.
199. ind. 7. Victor natus Afer ex patre Felice, sedit annis 10, mens. 2, diebus 10, et cessavit diebus 12. Hic constituit ut sanctum pascha die dominico celebraretur, sicut et Pius. Hic fecit frequentes clericos, et constituit, ut

- necessitate faciente, ubi inventus fuisset sive in flumine sive in mari sive in fontibus, tantum christiana confessione credulitate clarificata, quicumque hominum ex gentile veniens, baptizaretur.
209. ind. 2. Zeferinus natione Romanus ex patre Abundio, sedit annis 9, mens. 6, diebus 10, cessavit episcopatus diebus 6.
212. ind. 5. Antoninus Caracalla imperavit annis 7. 5
218. ind. 11. Calixtus natus Romanus ex patre Domotio de regione urbe Ravennatum, sedit annis 5, mens. 2, diebus 10, et cessavit diebus 6. Hic constituit ieiunium die sabbati ter in anno fieri, frumenti, vini et olei, secundum prophetiam, quarti, septimi, et decimi. Hic fecit basilicam sanctae Mariae Transiberim.
219. ind. 12. Macrinus anno 1.
220. ind. 13. Antoninus Aurelius imperavit annis 3.
223. ind. 1. Alexander imperavit annis 13. 10
225. ind. 3. Urbanus natus Romanus ex patre Pontiano, sedit annis 8, mens. 11, diebus 12, et cessavit diebus 30. Hic fecit misteria sacra omnis argentea. Hic sua traditione multos convertit ad baptismum.
233. ind. 11. Pontianus sedit annis 5, mens. 2, diebus 2.
236. ind. 14. Maximus imperavit annis 3. 15
238. ind. 1. Antheros sedit annum.
239. ind. 2. Fasianus natus Romae ex patre Fabio, sedit annis 14, mens. 11, diebus 11, et cessavit diebus 7. Hic regiones divisit diaconibus, et fecit 7 diacones, qui 7 notariis imminerent, et gesta martyrum in integrum colligerent, et multas fabricas per cimiteria fieri praecipit. Gordianus imperavit annis 6.
245. ind. 8. Filippus cum Filippo filio suo imperavit annis 7. Hic primus imperator christianus fuit. 20
252. ind. 15. Decius anno 1, mens. 3.
253. ind. 1. Cornelius sedit annis 2, mens. 5, diebus 10. Gallus cum Volusiano annis 2, mens. 4.
255. ind. 3. Lucius sedit annis 3, mens. 3, diebus 3.
257. ind. 5. Valerianus cum Galieno filio imperavit annis 15.
258. ind. 6. Stephanus sedit annis 4, mens. 3, diebus 2. 25
262. ind. 10. Sixtus sedit annis 2, mens. 6, diebus 8.
264. ind. 12. Dionysius sedit annis 2, mens. 3.
266. ind. 14. Felix sedit annis 2, mens. 10, diebus 25.
268. ind. 1. Euticianus sedit annis 9, mens. 10, diebus 4, et cessavit diebus 8.
272. ind. 5. Claudius imperavit anno 1, mens. 9. 30
275. ind. 8. Aurelianus imperavit annis 5.
277. ind. 10. Gaius sedit annis 11, mens. 3, diebus 9, et cessavit diebus 11.
280. ind. 13. Tacitus mens. 6.
281. ind. 14. Probus imperavit annis 6, mens. 3.
287. ind. 5. Karus cum Karino et Numerianus annis 2. 35
289. ind. 8. Marcellinus sedit annis 7, mens. 2, diebus 25, et cessavit annis 7, mens. 6, diebus 25. Diocletianus cum Maximiano annis 2, Constantius et Licinius imperavit annis 15.
304. ind. 7. Marcellus sedit annis 6.
306. ind. 9. Maximus Galerius imperavit annis 3.
309. ind. 12. Constantinus imperavit annis 30, mens. 10. 40
310. ind. 13. Eusebius sedit annis 2, mens. 2.
312. ind. 15. Melchias sedit annis 3, mens. 7, diebus 8, et cessavit diebus 16.
316. ind. 4. Silvester sedit annis 23, mens. 10, diebus 11, et cessavit diebus 15.
339. ind. 12. Constantius cum Constantino et Constante fratribus imperavit annis 24.
340. ind. 13. Marcus sedit annis 2, mens. 8, diebus 20. Sanctus Hilarius claruit, primus Latinorum theologus. 45
343. ind. 1. Iulius sedit annis 11, mens. 2, diebus 7, qui sub Constantino imperatore 10 mensibus exilia et tribulationes perpassus, post mortem cum magna gloria ad suam sedem reversus, et quievit in pace. Hic constituit, ut nullus clericus causam quamlibet in publico ageret, nisi in ecclesia, et sine causatione, vel strumenta, aut donationes aut manumissiones in ecclesia a clericis celebrarentur.
354. ind. 12. Liberius sedit annis 10, mens. 7. 50
363. ind. 6. Iulianus annis 2, mens. 8.
364. ind. 7. Felix anno 1.
365. ind. 8. iterum Liberius sedit annis 5. Iovinianus mensibus 7.
366. ind. 9. Valentinianus cum fratre Valente imperavit annis 10.
370. ind. 13. Damasus sedit annis 18, mens. 7, diebus 10, et cessavit diebus 21. 55
376. ind. 1. Valens cum Gratiano et Valentiniano imperavit annis 4.
380. ind. 8. Gratianus cum Valentiniano fratre Theodosio imperavit annis 6.
386. ind. 14. Theodosius imperator cum Valentiniano imperavit annis 11.
388. ind. 1. Sirtius sedit annis 15, mens. 11, diebus 25, et cessavit diebus 20.
397. ind. 10. Arcadius imperator cum Honorio imperavit annis 13. 60
405. ind. 3. Anastasius sedit annis 2, diebus 22, et cessavit diebus 21.
407. ind. 5. Innocentius sedit annis 15, mens. 2, diebus 20, et cessavit diebus 22.
410. ind. 8. Honorius imperator cum Theodosio imperavit annis 15.
422. ind. 5. Zosimus anno 1, mens. 8, diebus 25, et cessavit diebus 11. Hic constituit cereum sabbato sancto benedici in ecclesia. 65
425. ind. 8. Bonifacius sedit annis 3, mens. 8, diebus 13, et cessavit diebus 9. Theodosius minor imperator cum Valentiniano genero imperavit annis 26.
428. ind. 11. Celestinus sedit annis 8, mense 1, diebus 11, et cessavit diebus 21. Hic constituit psalmos David antiphones ad sacrificium.
436. ind. 4. Sixtus sedit annis 8, diebus 19. Hic accusatus de adulterio fecit sinodum, purgatus est damnatus suis accusatoribus. 70
444. ind. 12. Leo primus doctor sedit annis 21, mense 1, diebus 27, et cessavit diebus 7.
452. ind. 5. Martianus et Valentinianus imperaverunt annis 7.

459. ind. 12. Leo I. imperator imperavit annis 17.
 465. ind. 3. Hilarius sedit annis 6, mens. 3, diebus 10, et cessavit diebus 10.
 471. ind. 9. Simplicius sedit annis 15, mensis 1, diebus 7, et cessavit diebus 6.
 476. ind. 14. Zeno imperavit annis 16.
 5 486. ind. 9. Felix III. sedit annis 8, mens. 11, diebus 17, et cessavit diebus 5.
 492. ind. 15. Anastasius imperavit annis 26.
 495. ind. 3. Gelasius sedit annis 4, mens. 8, diebus 19.
 499. ind. 7. Anastasius sedit anno 1, mens. 11, diebus 24.
 501. ind. 9. Simplicius sedit annis 15, mens. 7, diebus 28, et cessavit diebus 7.
 10 510. ind. 9. Hormisdas sedit annis 10, diebus 18, et cessavit diebus 6.
 518. ind. 11. Iustinus imperavit annis 9.
 526. ind. 4. Ioannes I. sedit annis 2 et mens. 9.
 527. ind. 5. Iustinianus imperator imperavit annis 38.
 528. ind. 6. Felix IV. sedit annis 4, mens. 2, diebus 13.
 15 532. ind. 10. Bonifacius sedit annis 2.
 534. ind. 12. Ioannes II. sedit annis 2, mens. 4.
 536. ind. 14. Agapitus sedit mens. 11.
 537. ind. 15. Silverius anno 1, mens. 5. Huius temporibus obsessa est Roma a Gothis anno 1 in circuitu, sed liberatur a Belisario patricio.
 20 540. ind. 3. Vigilius sedit annis 17, mens. 6, diebus 26, et cessavit mens. 3, diebus 5. Huius temporibus capta est Roma a Gothis, sed a Narai patricio postmodum occiso Totila recepta est.
 558. ind. 6. Pelagius sedit annis 4, mens. 10, diebus 18, et cessavit mens. 3.
 563. ind. 11. Ioannes III. sedit annis 13, mens. 11, diebus 27, et cessavit mens. 10, diebus 3.
 565. ind. 13. Iustinus imperavit annis 11.
 25 566. ind. 9. Tyberius imperavit annis 7.
 577. ind. 10. Benedictus I. sedit annis 3, mense 1, diebus 18. Huius temporibus Longobardi invaserunt Italiam.
 580. ind. 13. Pelagius II. sedit annis 10, mens. 2, diebus 10, et cessavit mens. 6, diebus 25.
 583. ind. 1. Mauricius imperavit annis 20.
 591. ind. 9. Gregorius doctor primus sedit annis 13, mens. 6, diebus 10, et cessavit mens. 5, diebus 16. Hic
 30 adiunxit in canone: *Diesque nostros in tua pace disponere, et ab eodem incepta est letania in festo sancti Marci ad Sanctum Petrum.*
 603. ind. 6. Phocas imperavit annis 7.
 606. ind. 9. Fabinianus imperavit anno 1, mens. 5, diebus 19.
 608. ind. 11. Bonifatius mens. 8, diebus 28.
 35 609. ind. 12. Bonifatius sedit annis 6, mens. 8, diebus 12, et cessavit mens. 7 et diebus 25.
 610. ind. 13. Eraclius imperator cum Constantino filio suo imperavit annis 31.
 616. ind. 4. Deudedit sedit annis 3, diebus 17, et cessavit mense 1 et diebus 21.
 619. ind. 7. Bonifatius sedit annis 3, diebus 13, et cessavit mens. 7.
 625. ind. 13. Honorius sedit annis 12, mens. 11, diebus 17, et cessavit mens. 7 et diebus 18.
 40 638. ind. 11. Severinus sedit annis 2, mens. 4, diebus 28.
 641. ind. 13. Iohannes sedit anno 1, mens. 8, diebus 29, et cessavit mense 1, diebus 13.
 641. ind. 14. Constantinus cum Eraclona fratre eius imperavit annis 28.
 642. ind. 15. Theodorus sedit annis 6, mens. 5, diebus 8, et cessavit diebus 52.
 648. ind. 6. Martinus martyr sedit annis 6, mense 1, diebus 26, et cessavit diebus 28.
 45 654. ind. 12. Eugenius sedit annis 2, mens. 9, diebus 22, et cessavit mens. 2.
 656. ind. 14. Vitellianus sedit annis 14, mens. 6, diebus 13.
 670. ind. 13. Constantinus imperator imperavit annis 17.
 671. ind. 14. Deodatus sedit annis 4, mens. 2, diebus 5, et cessavit mens. 4, diebus 25.
 676. ind. 4. Donus sedit anno 1, mens. 5, diebus 10, et cessavit mens. 2 et diebus 15.
 50 678. ind. 6. Agatho sedit annis 2, mens. 6, diebus 3, et cessavit anno 1 et mens. 7, diebus 5.
 681. ind. 9. Leo II. mens. 10, diebus 16.
 682. ind. 10. Benedictus mens. 10, diebus 11.
 685. ind. 13. Iohannes sedit anno 1.
 687. ind. 15. Conon mens. 11. Iustinianus imperator imperavit annis 10.
 55 688. ind. 1. Sergius sedit annis 13.
 697. ind. 10. Leo imperator imperavit annis 3.
 700. ind. 13. Tiberius imperavit annis 7.
 701. ind. 14. Iohannes sedit annis 3, mens. 2, diebus 13, et cessavit mens. 3, diebus 13.
 704. ind. 2. Iohannes sedit annis 2, mens. 6, diebus 6, et cessavit mens. 3.
 60 707. ind. 5. Sisinnus diebus 20. Iustinianus II. imperavit annis 6.
 708. ind. 6. Constantinus sedit annis 7, diebus 15, et cessavit diebus 40.
 713. ind. 11. Philippus anno 1.
 714. ind. 12. Anastasius imperavit annis 3.
 715. ind. 13. Gregorius sedit annis 16, mens. 8, diebus 22 et cessavit diebus 35. Hic statuit quinta feria in
 65 quadragesima ieiunari, et missarum celebritatem sicut tota ebdomada per totum annum in ecclesia fieri, quod antea non agebatur.
 717. ind. 15. Theodosius anno 1.
 718. ind. 1. Leo cum Constantino filio imperavit annis 25.
 731. ind. 14. Gregorius III. sedit annis 10, mens. 9, diebus 24, et cessavit diebus 8. Hic adiunxit in secreta:
 70 *Quorum sollemnis hodie in conspectu gloriae suae celebratur triumphus in toto orbe terrarum. Et fecit recedere totam Italiam a potestate Leonis augusti haeretici ob depositionem imaginum.*

a) haec desunt 1.

742. ind. 10. Zacharias sedit annis 10. mensibus 4. diebus 15. et cessavit diebus 13. Hic ob infestationem Astulli regis Longobardorum pergens Franciam, unxit Pipinum filium Caroli regis, et duos filios eius in reges Francorum. Qui rex simul cum eo veniens in Italiam abtulit Ravennam, et 20 alias civitates eidem Astulfo, et sub iure sancti Petri redegit: unde etiam patricius Romanus factus est.
743. ind. 11. Constantinus cum Helena matre imperavit annis 10. mens. 2. diebus 2. 5
752. ind. 5. Stephanus II. sedit annis 5. diebus 28. et cessavit mensis 1. diebus 5. Hic Francorum regem Carolum Magnum fratrem Pipini fecit clericum, et misit eum ad Casinense monasterium fieri monachum, cui etiam monasterio dona plurima cum privilegio sedis apostolicae contulit.
753. ind. 6. Constantinus et Leo filius eius cum Pipino rege Francorum et Carolo Magno filiis suis imperavit annis 16. 10
757. ind. 10. Paulus sedit annis 10. mense 1. et cessavit anno 1 et mense 1.
768. ind. 6. Constantinus anno 1.
769. ind. 7. Stephanus I. sedit annis 23. Hic obiit Pipinus rex Francorum et patricius Romanorum.
773. ind. 11. Adrianus I. sedit annis 23. mens. 2. diebus 23. Huius precibus vocatus Carolus filius supranominati Pipini regis, obsedit Longobardos in Apulia, ubi cepit Desiderium regem et uxorem eius, quos captivos portavit in Franciam. Et veniens Romam reddidit omnia, quae pater eius Pipinus dederat divo Petro, adiuncto ei quoque ducatu Spoletino et Beneventano: et ob hoc ipse patricius Romanorum dictus est.
796. ind. 4. Leo III. sedit annis 20. mensibus 5. diebus 16. et cessavit diebus 3. Hic dum pergeret die sancti Marci cum letania ad Sanctum Petrum captus est, et caecatus est, praecisa eius etiam lingua. Sed Deus omnipotens reddidit ei visum et loquelam: et pergens ad Carolum regem Francorum susceptus cum honore rediit Romam cum praefato rege, et facta vindicta de inimicis suis, purificavit se papa per sacramentum de quibusdam criminibus sibi illatis. Idem rex est coronatus in imperatorem Romanorum.
796. ind. 4. Constantinus imperator excoectus est.
801. ind. 9. Carolus I. accepit imperium Romanorum, et imperavit annis 13. mense 1. diebus 4.
811. ind. 4. Michael imperator imperavit. 25
816. ind. 9. Stephanus III. mens. 7. Lodoicus cum Lotario filio imperavit annis 25.
817. ind. 10. Paschalis I. sedit annis 7. diebus 17.
824. ind. 11. Eugenius II. sedit annis 3. mens. 2.
827. ind. 5. Valentinus sedit diebus 40.
828. ind. 6. Gregorius IV. sedit annis 16. 30
841. ind. 3. Lotarius imperavit annis 9.
844. ind. 7. Sergius II. sedit annis 3. et cessavit mens. 2. diebus 15.
847. ind. 10. Leo IV. sedit annis 8. mens. 3. diebus 6. et cessavit mens. 2 et diebus 15.
850. ind. 13. Lotarius cum Lodoico filio imperavit annis 5.
855. ind. 3. Lodoicus imperavit annis 19. 35
856. ind. 4. Benedictus III. annis 2. mens. 6. diebus 10. et cessavit diebus 15.
858. ind. 6. Nicolaus I. sedit annis 8. mens. 2. diebus 20.
868. ind. 1. Adrianus II. sedit annis 5.
873. ind. 6. Iohannes VIII. sedit annis 2. diebus 15.
876. ind. 9. Karolus II. imperavit anno 1. 40
881. ind. 14. Karolus III. imperator imperavit annis 22.
883. ind. 1. Martinus anno 1. mens. 5.
884. ind. 2. Adrianus III. anno 1. mens. 4.
885. ind. 3. Stephanus V. sedit annis 6 et diebus 8.
891. ind. 9. Formosus sedit annis 5. mens. 3. 45
896. ind. 14. Bonifacius VI. diebus 15.
897. ind. 15. Stephanus anno 1. mens. 4.
898. ind. 1. Romanus mens. 3. diebus 22.
899. ind. 2. Theodorus diebus 30.
900. ind. 3. Iohannes IX. sedit annis 11. diebus 15. 50
902. ind. 5. Benedictus IV. sedit annis 3. mens. 2. Lodoicus imperavit annis 4.
905. ind. 8. Leo V. diebus 40. Christophorus mens. 7. Hic eiectus de pontificatu factus est monachus.
906. ind. 9. Sergius III. sedit annis 7. diebus 16.
908. ind. 11. Berengarius imperavit annis 6.
913. ind. 1. Anastasius III. sedit annis 2. mens. 2. 55
915. ind. 3. Lando mens. 6. Ioannes X. sedit annis 13. mens. 2. diebus 3.
916. ind. 4. Berengarius imperavit annis 4.
921. ind. 9. Ugo imperavit annis 6.
928. ind. 1. Leo VI. mens. 7.
929. ind. 2. Stephanus VII. sedit annis 2. mense 1.
931. ind. 4. Ioannes XI. sedit annis 4. mens. 10. Hic fuit filius Sergii papae. Berengarius imperavit annis 8.
936. ind. 9. Leo VII. sedit annis 6. diebus 10.
939. ind. 12. Stephanus VIII. sedit annis 3. mens. 4. diebus 15.
943. ind. 1. Marinus II. sedit annis 3. mens. 6. diebus 14.
946. ind. 4. Agapitus II. sedit annis 10. mens. 6. diebus 10. 65
948. ind. 6. Lotharius imperavit annis 2.
950. ind. 8. Berengarius cum Adelberto filio suo imperavit annis 11.
956. ind. 14. Ioannes XII. sedit annis 7.
962. ind. 5. Otto I. imperavit annis 6.
963. ind. 6. Benedictus VI. sedit anno 1. mens. 6. 70
964. ind. 7. Leo VIII. sedit anno 1. mens. 4.
965. ind. 8. Ioannes XIII. sedit annis 7. mens. 11. Hic a Petro praefecto Romanae urbis comprehensus, et in

- castellum Sancti Angeli retrusus, deinde in Campaniam in exilium missus, post 10 menses et dies 28 Romam reversus est, et de persecutoribus eius ab Ottone imperatore supplicium sumptum.
988. ind. 11. Otto II. cum Ottone filio imperavit annis 6.
973. ind. 1. Benedictus VI. sedit anno 1, mens. 6. Iste comprehensus est a Cincio Theodorae filio, et in castello
- 5 Sancti Angeli retrusus, ibique strangulatus est.
974. ind. 2. Donus II. sedit anno, mens. 6.
975. ind. 3. Bonifacius VII. sedit anno 1, mense 1.
976. ind. 4. Benedictus VII. sedit annis 9, mens. 7.
985. ind. 13. Ioannes XIV. mens. 9. Hic in castello Sancti Angeli retrusus, et per 4 menses fame afflictus
- 10 mortuus est, et ut fertur occisus.
986. ind. 14. Ioannes XV. sedit annis 10, mens. 6.
996. ind. 9. Gregorius V. sedit annis 2. Otto III.^b imperavit annis 5.
998. ind. 11. Ioannes XVI. mens. 10.
999. ind. 13. Sylvester II. sedit annis 4, mense 1, diebus 9. Otto imperator puer Beneventum venit.
- 15 1001. ind. 14. obiit^c Otto III. imperator Sutri, et Henricus filius patris sui fit rex.
1002. ind. 15. Saraceni venerunt super Capuam.
1003. ind. 1. Ioannes XVII. mens. 5.
1004. ind. 2. Ioannes XVIII. sedit annis 5.
1007. ind. 5. a tempore Longobardorum usque in hunc annum sunt anni 400. Landulfus princeps Capuanus obiit.
- 20 1009. ind. 7. Sergius IV. sedit annis 2, mens. 9.
1010. ind. 8. Ioannes abbas obiit Beneventi.
1012. ind. 10. Benedictus VIII. sedit annis 12.
1013. ind. 11. solis^d defectus, et fames valida fuit.
1014. ind. 12. Henricus venit Romam, et coronatus est a papa Benedicto. Pandulphus princeps obiit.
- 25 1016. ind. 14. Luna quasi sanguis facta est.
1017. ind. 15. Normanni Melo duce coeperunt expugnare Apuliam.
1022. ind. 5. Henricus imperator venit Italiam, et creavit principem Theobaldum, qui fuit comes Teani, et Pandulphum principem vincum secum portavit. Sed mortuo imperatore iterum solutus rediit. Uno obsedit Capuam cum Graecis, et vi recepit eam. Idem ingressus est Neapolim, et obtinuit eam anno 1, mens. 5. Obiit Atinulfus abbas.
- 30 1024. ind. 7. Ioannes XIX. sedit annis 9, mens. 8.
1025. ind. 8. a tempore Lodowici imperatoris sunt anni 159 quando Capua capta est a Graecis et comite Pandulfo.
1028. ind. 11. Conradus coronatus est.

Hic nonnulla desiderantur.

1083. . . . in papam Clementem constituit. Adinulfus comes Cannetum dissipavit. Cas. 1082.
- 35 Anno Domini 1084. ind. 7. Henricus rex a Romanis intromissus Romam 12. Kalendas Aprilis, et stetit usque 12. Cas. 1083.
- Kalendas Iunii. Et venit Robertus dux cum ingenti exercitu, et tradita est ei Roma a quibusdam Romanis, et multa mala ibi commisit. Accepto papa Gregorio egressus est.
1085. ind. 8. fames et mortalitas maxima fuit. Gregorius papa apud Salernum moritur. Robertus dux moritur. Cas.
- Iordanus fit princeps. Henricus imperavit annis 16. Cav. 1086.
- 40 1086. ind. 9. 13. Kalendas Martii prima hora noctis stella clarissima in circulum lunae prima ingressa est.
1087. ind. 10. Victor III. mens. 11. Hic fuit Desiderius abbas Sancti Benedicti, eodem die corpus sancti Nicolai Cav.
- venit Varim. 16. Kalendas Octobris Pisani apud Africam debellaverunt et vicerunt Saracenos.
1088. ind. 11. Augustinus fit abbas Casemarii.
1089. ind. 12. Urbanus II. sedit annis 11, mens. 4.
- 45 1090. ind. 13. obiit Iordanus Capuae princeps, et Capuani debellaverunt. Ecclesia sancti Martini dedicata est a Cas.
- Iohanne Tusculanense episcopo, ubi interfuerunt episcopi 6 numero. Cav.
1093. ind. 1. 8. Kal. Octobris sol obscuratus est hora 6. usque ad horam nonae.
1094. ind. 2. obiit Ionathas.
1095. ind. 3. stellae de coelo visae sunt cadere; pridie Nonas Aprilis feria quarta motio magna in Hierusalem
- 50 christianorum. Claustra Casemarii incepta.
1096. ind. 4. innumera Francorum et ultramontanorum aliarumque gentium multitudo ad expugnandum Saracenos mare transierunt.
1097. ind. 5. circumdata est Antiochia mense Octobri iam die media.
1098. ind. 6. Antiochia capta est 3. Nonas Iunii feria 5, et stella cometes apparuit, et coelum igneum, et sol
- 55 obscuratus est.
1099. ind. 7. Rogerius comes venit super Capuam. Postea filii Gerardi recuperaverunt Soram.
1100. ind. 8. Paschalis II. sedit annis 18, mens. 5, diebus 7. Hierusalem capta est a christianis. Cas. 1098.
1103. ind. 11. Sora cremata est cum 7 ecclesiis in sanctae Mariae. Luna eclipsin
- passa est 14. Kal. Octobris, cum nulla nubes appareret.
- 60 1104. ind. 12. Robbertus filius Iordanis principis surrexit contra principem, videlicet germanum eius. Ecclesia sancti Dominici in octava sanctae Mariae dedicata est a papa Paschali. Obiit Gregorius comes Ceccani 12. Kal. Octobris, feria 3.
1105. ind. 13. Marchion venit Romam consentientibus quibusdam Romanis, et elegit
- Adanulfum in papam Silvestrum ad Sanctam Mariam Rotundam infra octavam sancti Mar-
- 65 tini, sed sine effectu reversus est, et Boemundus transfretavit in Apuliam.
1106. ind. 14. abbas Augustinus episcopus factus est, Iohannes fit abbas Casemarii, et Henricus rex obiit.

a) Nonus 1. b) IIII. 1. c) deest in editionibus et cop. d) salis 1.

1108. ind. 1. obiit Iohannes abbas Casaemarii, et Placidus fit abbas Casaemarii. Apparuit stella cum cauda per dies 40. Venit Robbertus princeps in Campaniam mense Iunii, et accepit tributum a Ceperano usque Segniem^a. Obiit Iohannes abbas Sancti Clementis.
1109. ind. 2. princeps Robbertus venit super Anagniam.
1110. ind. 3. legati regis Henrici Romam venerunt, orantes, ut papa concederet regi. Abbas Placidus renunciavit abbatiam, qui fuit episcopus Ferentinus, et Amatus fit abbas.
1111. ind. 4. Hoc anno mortui sunt Rogerius dux et frater eius Boemundus et Richardus de Aquila. Rex Henricus Italiam cum magno exercitu venit, et cepit, et incendit Novariam, et venit Romam, et susceptus est a papa honorifice, et intromissus in ecclesiam sancti Petri, ut eum coronaret. Tunc ipse rex dolose peragens una cum suis ceperunt papam, cardinales, episcopos, nobiles. Papa iubente iuraverunt cardinales non excommunicare eum papa; quod in suo officio iuvaret eum tenere regnum; quod nulli personae meritum redderet de eis quod rex fecerat eis. Henricus imperavit annis 15.
1113. ind. 6. Ceperanus crematus est 2. Idus Augusti, et arcem Ceccani in sanctae Mariae.
1114. ind. 7. Pisani debellaverunt Maioricam et Minoricam insulas. Paschalis papa fecit sinodum apud Ceperanum, et dedit insignia duci Wilhelmo.
1116. ind. 9. abbas Amatus renunciavit abbatiam Casaemarii, et Benedictus fit abbas.
1117. ind. 10. terrae motus magnus per totam Longobardiam, et submersa sunt multa aedificia. Henricus imperator Romam rediit, et Pascalis papa fugit Beneventum.
1118. ind. 11. Gelasius II. sedit anno 1. Hoc anno 11. Kal. Februarii obiit papa Pascalis. Ioannes cancellarius in papam Gelasium ordinatur. Eodem die Henricus rex ordinavit alium in Roma invitus clericorum, Mauricius nomine, in papam Gregorium VI.⁶ Idibus Martii.
1119. ind. 12. obiit Gelasius papa. Calixtus II. sedit annis 5, mens. 10, diebus 13. Guillelmus archiepiscopus Biennae⁷ ordinatus est in papam Calixtum.
1120. ind. 13. Calistus papa venit Romam, inde Beneventum, et dux Wilhelmus et princeps Iordanus et magnates Apuliae fidelitatem ei fecerunt, et perrexit Barim, et liberavit de captivitate reginam Boamundi^a.
1121. ind. 14. Calistus papa cum Romanis et cum maxima gens venit super Arenariam, sed fallaciter hoste sua praeliante vacuus revertitur.
1122. ind. 15. stellae innumerabiles visae sunt cadere per totum orbem pridie Kal.^b Aprilis hora matutina. Ticclena cremata est.
1123. ind. 1. Benedictus abbas Casaemarii renuntiavit abbatiam, et Petrus praepositus factus est abbas. Eodem anno Kalistus papa pacem cum Henrico rege per legatos, et sinodum fecit fere 500 episcoporum. Iterum et iterum congregato exercitu post alia castra, expugnavit, cepit Magentiam, et baro capite truncatus est, uxorque illius et filii expositi, quia interfecerant apud Pipernum Crescentium comitem domni papae. Idem fecit Aqueputiae.
1124. ind. 2. obiit Calixtus papa 19. Kal. Ianuarii; consensu omnium clericorum Romanorum post 7 dies ordinarunt Lambertum Hostiensem episcopum in Honorium papam, qui sedit annos 5, mensem 1, dies 25.
1125. ind. 3. Hoc anno Idibus Martii venit Honorius papa cum maxima gente, et cepit Trevem atque Magentiam, et cremavit post tertium et Roccamsiccam et Iulianum, et Sanctum Stephanum et Prosei^c, et abstulit Sanctum Laurentium. Postea comites Guttifredus, Landulfus, Raynaldus iuraverunt papae.
1126. ind. 4. Honorius papa cepit Segnis et Vinculum, interfecto Otto^d. Lotharius imperavit annis 11.
1127. ind. 5. Honorius papa venit super Arpinum^e, et plurimi interfecti, cum dedecus reversi sunt Romam.
1128. ind. 6. Godefridus et Rainaldus comites Ceccani quam plurima oppida ceperunt. Homines castri Frabratte^f et Supini reddiderunt se Guidoni et Iohanni. Mortuo duce Guidone papa cum exercitu rediit Beneventum.
1129. ind. 7. Ripae^g crematus est.

^a q. non in s. o. iuraret 1. 2. 3. cf. *Annales Romanos SS. T. V. p. 476.* a) boamundi 1. b) ita 1. Nonas Ann. Casimenses a. 1123. c) Proseum 3. d) interfectum Cito 2. e) ita 1. 2; Supinum 3. f) fabr. 2; frabr. 3. g) bipae 1. 3. 55
5; i. e. Signiam. 6) Burdignum. 7) i. e. Viennae.

1130. ind. 8. Innocentius II. sedit annis 13, mensibus 7, diebus 7. Obit Honorius papa, et
divisa est ecclesia. Alii ordinarunt Innocentium papam, atque alii Anacleto. Obit Placidus^a
episcopus Ferentinensis, et electus est dominus Gisu, et sacratus ab Anacleto.

1131. ind. 9. obiit Guttfrius comes; hoc anno fecit Roggerius clamare rex per ter-
5 ram suam.

1132. ind. 10. sol visus est habere circulum, ut arcus.

1133. ind. 11. rex Lotharius venit Romam cum Innocentio papa, et ab eo coronatus recessit. Sol obscu-
ratus est, et terrae motus grandis.

1135. ind. 13. rex Roggerius incendit Aversam, et tulit terram comitis Raynaldi, et Uafredi, et ob-
10 sedit Neapolim.

1137. ind. 15. Innocentius papa venit cum Heleuterio^b rege, et ceperunt totam terram usque Varim, et ordi-
naverunt Raynonem comitem ducem, et reversi sunt. Tunc rex pugnavit cum duce, et perdidit. Cav.
Corradus imperavit annis 15.

1138. ind. 1. obiit Anacletus. Depositus est dominus Gisu episcopus Ferentinus, et
15 electus est episcopus Transmundus Segninus. Kal. Octobris fuit ventus validus, ita quod
multa aedificia et arbores prostravit. Innocentius excommunicavit regem Roggerium cum
omnibus suis fautoribus, et Guilelmum filium. Tunc papa et praefectus et dux Robertus
cum multis venientes apud Sanctum Germanum, et incendentes omnia, veniunt Gal-
lucium; ibi captus est papa cum multis et facta est redemptio tacenda. ^{cf. Cav. 1138.}

20 1139. ind. 2. Innocentius papa congregavit sinodum in Roma, et damnavit partem Anacleti. Mense Iunii
venit papa cum Romanis ad expugnandum regem Siciliae, et incensa sunt a Romanis Falva-
tera^c et Insula et Sanctus Angelus in Tudicis. Et cum esset Gallucium, captus est papa a
rege Roggerio cum multis; facta treuva cum rege reversus est Romam. 1139.

1140. ind. 3. venit rex Siciliae, et filii eius mense Iulio ceperunt Soram, Arcim^d, et usque Cepe-
25 ranum.

1141. ind. 4. Hoc anno factus est dyaconus 8. Kal. Martii ebdomada in quadragesima
in ecclesia sancti Iohannis de Ceccano.

1142. ind. 5. luna 13. obscurata 2. Idus Februarii.

1143. ind. 6. Coelestinus II. mens. 5, diebus 14. Hoc anno cecidit turris Arenariae
30 4. Kal. Februarii, et obscurata est luna 14. in 4. Nonas februarii incipiente nocte per 3 horas.
Obiit Landulfus de Sancto Iohanne 4. Nonas Septembris. Obit Innocentius papa 4. Idus Septem-
bris. Guido cardinalis in papam Coelestinum ordinatur. Rex Siciliae venit Arcim, et misit in suo iure.
Obiit Guttfrius filius domni Landulfi 16. Kal. Novembris, et filii regis ceperunt totam terram Marsorum.

1144. ind. 7. Lucius II. sedit mensibus 11, diebus 7. Obit Landus^e Pufanus^f 11. Kal. Aprilis
35 feria 6. Venit rex Siciliae in mense Iunio Ceperanum, et dux filius eius intravit in terram sancti Petri, et cepit eam.

1145. ind. 8. Eugenius III. sedit annis 8, mensibus 4, diebus 20, et cessavit diebus 2.

1146. ind. 9. obiit Petrus abbas Sancti Clementis 4. Kal. Aprilis in parasceuen, et in-
travit Leo abbas 16. Kal. Iulii. Romani venerunt super Tiburim, et multos^g ex eis decolla-
verunt.

40 1147. ind. 10. papa perrexit ultra montes.

1148. ind. 11. 11.^h Kal. Aprilis interfectus est Transmundus Ferentinus in Vinculum.
Dedicata est ecclesia sancti Clementis a duobus episcopis 14. Kal. Septembris. FERIA 5.
Michael episcopus Aletrinus benedixit altare manus, quod est desuper. Leo episcopus
Verulanus benedixit altare sancti Stephani, quod est in confessione. Postea Ferentinati
45 elegerunt Ubaldum episcopum, qui fuit Pratensis.

1149. ind. 12. Ceccanus crematus est Idibus Septembris feria 3. Rex Franciae revertitur a trans-
marinis partibus. Cum esset Florentini, Fummonensisⁱ ixit Gregorius invisere eum, et captus
est a papa, et abstulit ei Fummonem.

1150. ind. 13. Eugenius papa Florentinum venit infra mensem Octobris, et multos archi-
50 episcopos et episcopos ordinavit. Terracina capta est 6. Kal. Decembris.

1151. ind. 14. Hoc anno Bartholomaeus presbyter eiectus est de ecclesia sancti Cle-
mentis 4. Nonas Februarii die sabbati, perdidit omnia sua et officium, sed receptus est
7. Idus Iulii feria 2. Eugenius papa ivit Castrum, et dedicavit ibi ecclesiam sanctae crucis
10. Kal. Maii, et 6. Kal. Novembris dedicavit ecclesiam Casaemarii, et reversus est Segnim.

55 a) Augustinus 2. b) Lotario 2; Eleuterio 3. c) Salvaterra 3. d) arcim 3. e) landulfus 2. 3. f) pupu-
sanus 2. g) multi 2. h) deest 2. i) fummonensis 1.

1152. ind. 15. Eugenius papa reversus est Romam 8. Idus Septembris. Exiit Leo abbas, et electus est Landulfus abbas 12. Kal. Octobris die sabbati quatuor temporum: ipso die in ipsa ecclesia sancti Clementis ordinatus est subdiaconus, et conversus. Fredericus imperator Cav. imperavit ann. 39*, qui excessit alios in malum contra ecclesiam.

1153. ind. 1. Anastasius IV. sedit anno 1, mensibus 4, diebus 25. Obiit Ptolomaeus^b 3. Tusculanus 5. Kal. Martii. Obiit Landulfus comes Ceccani 3. Idus Aprilis sabbato in palmis. Obiit Eugenius papa Non. Iulii Tiburim^c. Deportatus est Roma, sepultus in ecclesia sancti Petri. Conradus episcopus Savinensis consensu omnium elegitur in papam Anastasium. Scelona capta est a christianis 14. Kal. Septembris.

1154. ind. 2. 13. Kal. Iulii venit fulgur de coelo in valle quae est subtus ecclesiam 10 sancti Clementis, et occidit ibi Iohannes presbyter et Petrus et Benedictus et Maria die sabbati. Obiit Anastasius papa III. Non. Decembris^d. Albanensis episcopus eligitur in papam Adrianum. Adrianus sedit annis 5, mensibus 8, diebus 27.

1155. ind. 3. Hoc anno cancellarius Gulielmi regis Siciliae cum maxima gente infra mense Madio venit Ceperanum, et in 3. Kal. Iunii crematum est. In Kal. Iunii in terra sancti Petri, et ivit 15 ad Montem sancti Iohannis, et in 3. Non. Iunii cremavit castrum Babuci. Postea venit Frusinunem, et cremavit Ticolenam^e, et sic reversi sunt. Deinde venit rex Romam, et coronatus est a Jun. 18. papa Adriano in festivitate sancti Petri, et reversus est Spoleti, et cremavit illum, et reversus est in terra sua. Et 12. Kal. Septembris Mariburellus cremavit Arcem. Postea venit apostolicus cum cardinalibus in 7. Idus Octobris ad civitatem Soranam, et dedicavit ibi ec- 20 clesiam sanctae Mariae. Et dominus apostolicus una cum principe recepit Capuan et aliam terram, et in festivitate sancti Martini crematum est Pofe.

1156. Hic venit Fredericus Romam, et accepit coronam apud Sanctum Petrum ab Adriano papa.

1156. ind. 4. Hoc siquidem anno Guillelmus rex Siciliae pugnavit cum Graeco apud Brundisium, et devicit eum, dehinc venit Barim et dextruxit eum, et fecit ex eo villas^f. 25 Inter haec Robbertus princeps fugit, et captus est a comite Ricardo cum suo filio et filia in Traiectu, et datus est in manu regis praedicti. Deinde venit Beneventum, ubi erat Adrianus papa cum comite Robberto de Rotellu et cum comite Andrea et cum multis aliis, et eiecit eos inde, et fecit finem cum domino papa, et fecit eum iusiurandum, et dominus papa concessit ei totam terram, quam ipse tenebat. Mense Madio Simon Soranus interfectus est a suis 30 hominibus; filius eius Simon fecit vindicatam pro eo, fecit cremare et praedare tota^g civitas. Post haec ascendit in arcem Surelle et rebellavit^h se regi. Tunc rex fecit possidereⁱ eam per totum annum et eo amplius, et non potuit eam acquirere, et papa reversus est Romam.

1157. ind. 5. Gregorius comes Ceccani hoc anno acquisivit Carpinetam in octava sanctae Mariae. Mense Novembris venit comes Andreas cum Romanis et Graecis et aliis multis. Aquisivi 35 totam terram Fundanam, et cremavit Traiectum. Pro vindicta principis acquisivit terram sancti Benedicti. Post haec intravit Cominum, et cremavit Postam^k et Campuri, et perrexit usque Atinum, et reversus est ad Aquinum.

1158. ind. 6. Hoc anno in festivitate Innocentium, feria quarta post epiphania, perrexit comes Andreas super civitatem Sancti Germani, et pugnavit cum militibus regis, et 40 devicit eos, apprehendit ex illis plus quam ducentos et omnia spolia eorum; alii fugerunt ad monasterium sancti Benedicti, et comes misit civitatem in suo iure, et ascendit in montem, et possedit monasterium usque in festo quadraginta martyrum, dimisit omnem terram, et ivit Anconam; deinde ivit ad imperatorem, qui obsedebat Mediolanum. In hoc anno in festo sancti Bartholomaei Ceccanenses pugnaverunt inter se: miles Landi de Balle^l de 45 Montone^m, et miles Ionathae Tusculanae, qui perdidit alio die. Roggerius abbas Sanctae Mariae obiit.

1159. ind. 7. Hoc anno papa Adrianus venit Anagnin, et ibi defunctus est Kal. Septembris feria tertia, et divisa est ecclesia. Omnes cardinales elegerunt cancellarium in papam Alexandrum. Guido de Crema et Raimundo et episcopus Tusculanus elegerunt Octavianum cardinalem in 50 papam Victorium, et sacratus est Pharphum, et Alexander priusⁿ sacratus est Nimpha. Hoc anno crematus est Pipernus et Fumnone. Ubaldus episcopus Ferentinus ivit cum vicario ad imperatorem*.

* Trogh addit: Imperator Constantinopolitanus fecit pacem cum rege Siciliae usque ad 30 annos.

a) 37. Cav. 38. 2. 3. b) Tolomeus 1. c) Tiberim 1. d) Nov. 2. e) Tuderiam. f) villa Caruso. g) totam 1. 55 h) reuelant 1. i) cum glossa obsidere 1. k) Postam 2. 3. l) Valle 3. m) pius 2. n) Valmontone.

1160. ind. 8. In hoc anno Fredericus imperator dextruxit Cremam^a, et totam fecit cremare, et possedit Placenzam^b et Mediolanum.

1160. ind. 8. Alexander III. sedit annis 22 duobus diebus minus, et cessit die 7. Hic venit Anagninam, et acquisivit totam Campaniam, et misit in suo iure. Hoc anno ordinavit Flaimundum monachum de monasterio Casaemarii in Verulana ecclesia. 6. Nonas Octobris ordinavit Rodulfum presbyterum et consecravit eum episcopum in Ferentinensi ecclesia. In eodem mense accepit filiam comitis Berardi de Albe Andreas comes Comini in coniugio. Praedictus Berardus dedit comiti Andreae pecuniam, ex qua recuperavit terram suam. Insuper et dedit ipsi totum dominium terrae suae, et ivit in Cominum, et spoliavit Sclavos. Et postea perrexerunt in terram sancti Vincentii, et cremaverunt plures villas. 6. die intrante mense Madio apparuerunt 3 soles. Idibus Octobris fuit terrae motus magnus. Hoc anno episcopus Narniae ivit per episcopatum Ferentinensem, et chrisamavit pueros.

1161. ind. 9. Hoc anno 17. Kal. Februarii in aurora fuit ingens terrae motus. Comes Robbertus invasit terram usque Tarrentum. Comes Andreas relicta terra ivit Constanti-
15 nopolim, et multi comites coniunxerunt se comiti Roberto.

1162. ind. 10. in mense Martio imperator Henricus^d accepit Mediolanum.

1162. ind. 10. Alexander papa ivit in Franciam. In mense Martio venit rex Guillelmus Siciliae,
et vicit comitissam Cathenientium, et cepit Tabernam, et multi comites ammissis terris fugerunt. Quos persecutus est exercitus regis usque Abbrutium, cui praeerat Riccardus Ysaiae;
20 et rex venit in colle Aponis, et constituit milites in montem Casinum in custodiam. Et misit comitem Lauri cum exercitu, et ceperunt montem Archanum et uxorem comitis Riccardi et multos, qui ibi inventi sunt. Comes Gregorius Ceccani obiit, et episcopus Landulfus de Sora obiit in Arpinum.

1163. ind. 11. Hoc anno 3. Non. Ian. ventus evertit domos et arbores quam plurimas.

25 1164. ind. 12. Hoc anno Victor papa obiit mense Aprilis apud Luccam civitatem, et elegerunt domnum Guidonem cardinalem in papam Paschalem. Eodem anno ecclesia sanctae Mariae de caritate ab Alatrinis et a Frusinonibus cremata est, et ibi multi servientes regis Siciliae mortui sunt et combusti.

1165. ind. 13. Cristianus cancellarius et comes Gonzolinus^f ceperunt Maritimam et
30 Campaniam, praeter Anagninam quam devastaverunt, et incenderunt Cisternam et Castrum, et fecerunt iurare totam terram ad fidelitatem Paschalis et imperatoris; et sic redierunt in Tusciam. Post reversionem illorum comes Gilibertus et Riccardus de Esaya^g venerunt cum exercitu regis Siciliae, et intraverunt in Campaniam, et Verulani se reddiderunt; postea possederunt cum Romanis Aletrum, Ciccanum et Arenariam, et non potuerunt illam
35 capere. Et sic intraverunt in vallem Sancti Laurentii, et incenderunt castrum Sanoti Stephani et Prosei^h, et unusquisque postea rediit ad propria. Hoc autem anno Ripe, Turrice et castrum Sancti Laurentii et Insula cremata sunt, et Alexander papa reversus est Romam

1166. ind. 14. Guillelmusⁱ rex obiit mense Madio, et filius eius Guillelmus successit in regnum cum matre sua Margareta^k regina. Et eo anno obiit Raynaldus Casinensis abbas,
40 et domnus Theodinus de Scarpa electus est in abbatem. Comes Andreas intravit terram regis Siciliae cum comite Riccardo, et obsederunt^l Pastinam, et non potuerunt eam capere. Tunc perrexerunt ad Picani^m, et incenderunt eumⁿ, et ceperunt Itrum et Traiectum, et reversi sunt Ceccanum, et milites regis incenderunt Traiectum.

1167. ind. 15. Hoc anno 7. Kal. Ianuarii Arenaria incensa est. Hoc anno mense Madio
45 cancellarius imperatoris Frederici venit super Romanos cum grandi exercitu, et pugnavit cum eis 3. Kal. Iunii, in qua pugna fuerunt mortui de Romanis sex millia, et capti multa millia. Deinde praedictus cancellarius devastavit et obsedit Romam. Ipso mense Simon de Sorella devenit homo^o regis Siciliae, cui concessa est tunc Sorella et Sora et Pesclum Sodolum et Broccum. Deinde iussit^p reaedificare Soram. Ceperunt omnes homines qui fuerunt ex ea ibidem reverti^q. Imperator Fredericus venit Romam et obsedit eam. Papa autem Alexander^r ob metum imperatoris per flumen Tiberis exivit de Roma, et ivit Beneventum. Romani autem cum vidissent impetum
50 imperatoris non posse se sufferre, fecerunt illi fidelitatem, et dederunt illi obsides praeter

a) crema 2. b) plagensam 2. c) III 2. loco anni et indictionis. d) Ita 1. 2. 3. e) annua et ind. desunt 2
f) gozolinus 1; gorzolinus 2; gotheolinus 3. g) Gaia 3. h) proser 3. i) guillelmus 1. k) margarita 3.
53 l) possederunt cum glossa obsederunt 1. m) picani 2. 3. n) eam 2. 3. o) hominem 2. p) iussi 2. 3. q) reversi 3.
r) alexander 3.

maiores, qui erant in munitionibus suis. Post haec^a imperator discessit a Roma cum omni exercitu suo, quia aestas erat fervida; plurimi de eius exercitu infirmabantur, et tot moriebantur, quod aliquis vix enumerare posset, ita ut cum paucis redierit in Alemanniam. In hoc anno pluit ab 8. Kal. Augusti saepius usque in 5. Idus Novembris, et postea non pluit usque in 13. Kal. Februarii, et flabat ventus^b aquilo, eratque frigus tam forte^c, ut sata non nascerentur; et stagna coagulabantur; etiam lacus Fucini pene totus ita glacie coopertus fuit, ut super eum in altera parte^d homo transire posset. Hoc anno episcopatus Sorae concessus est Corrado^e, qui fuerat archiepiscopus Maguntinae civitatis.

1168. ind. 1. mense Aprili Romani cum cancellario imperatoris et cum praefecto Romae perrexerunt super civitatem Albanensem, et dextruxerunt illam a fundamentis, et non sinebant illam reaedificare. Praedictus Corradus archiepiscopus voluit introire in Campaniam cum exercitu Alexandri⁹ papae, ut subiugaret illam, sed non valuit, quia comites de Ceccano resistebant ei fortiter. Hoc anno fuit fervida aestas, et non pluit, ideo sata non impleverunt in plurimis locis. Mense Septembris die 20. obiit in haeresim Paschasius papa, et pars eius elegit electum de Albanis in papam Calixtum. 15

1169. ind. 2. mense Februarii Adinulfus de Arpino obiit apud Ceccanum. Mense Martio comes Robbertus de Loretello profectus est^f Siciliam facere concordiam cum rege. Obit Guido de Ceccano comes Non. Kal. Octobris.

1170. ind. 3. mense Martii, die 15. Kal. Aprilis venit Alexander papa Verulas, ordinavit ibi archiepiscopis, episcopis, abbatibus et aliis ordinibus. Hoc autem anno misit^g Constanti- nopolitanus nepotem suam cum episcopis Graecis et cum comitibus et cum multis militibus et cum magna pecunia ad Alexandrum papam, ut daret eam in coniugio Odoni Fraiapanis de Roma. Qui apud Verulas eam coniugavit, et tunc ipse Oddo cum ea reversus est Romam. Postea praedictus papa Alexander fecit fabricare ecclesiam apud Verulas ex sua pecunia pro elephantiosis, in qua obtulit multa dona. 5. Idus Maii papa Alexander venit ad ecclesiam sancti Petri de Canneto, et profectus est ad Verulas. 7. Idus Martii tam vehementis fuit terrae motus, quod plerosque muros civitatis dextruxit, quod etiam per se sonaverunt campanae^h. Decimo dieⁱ stante mense Madii pars Ripae⁹ arsit. cf. Cas. Cav.

1172. ind. 5. Alexander papa fecit finem cum Romanis^k; dextruxerunt muros civitatis Tusculanae mense Novembris. 30

1173. ind. 6.^l Alexander papa venit Signias 6. Kal. Februarii, et dedit ecclesiam sancti Paterniani cum omnibus pertinentiis eius^m Templariis octavoⁿ die intrante mense Februarii et^o aestivo tempore Sulforaco radicitus tota siccavit.

1174. ind. 6. 17.^p Kal. Aprilis, Mons¹⁰ sancti Iohannis arsit. 17.^q Kal. Septembris fuit tam ventus validus, ut innumeras domos et arbores a radicibus diruit, et^r Insula¹¹ Ponti 35 Sollarati arsit mense Augusto.

1176. ind. 8. 12. Kal. Novembris venit cancellarius imperatoris ad Anagniam ad papam Alexandrum. 8. Idus Decembris ibat papa ad Venetiam. Cancellarius imperatoris Teotonorum venit super Cellas, et eas obsedit. Comites vero regis^s Siciliae cum ingenti exercitu insurrexerunt in eum; et gens quidem Alemannorum fuit super eos, et plerosque cepit, 40 atque in fugam verterunt 6.^t Idus Martii.

1177. 9. Kal. Augusti venit imperator ad papam Alexandrum ad Venetias; et receptus honorifice a papa, iuravit imperator ad papam Alexandrum, et reversus est Anagniam. Rex Guilielmus filiam regis Angliae in coniugio recepit^u mense Decembris.

1178. Hoc anno 4. Kal. Septembris Iohannes Struni Tusculanum venit, et Alexandro 45 papae satisfacit, poenitentiam egit, circa eum permansit. 3. Kal. Octobris quidam de secta schismatica inito consilio Landam Sinum elegerunt in papam; Innocentius ab eisdem est consecratus. 4. Idus Madii ibat papa Romam cum cardinalibus et episcopis, quem receperunt Romani honorifice. Idibus Septembris sol obscuratus est¹².

1179.^v Alexander papa Romae in ecclesia Lateranensi universale fecit concilium, totius 50 orbis fere congregatis archiepiscopis episcopis abbatibus militibus; in quo de ecclesiae Dei statu et augmento compendiose tractavit, imitatus sanctorum patrum decreta et

a. predictus 2. b) ventum 3. c) fortis corr. forte 1. d) alteram partem 3. e) Conrado 3. f) est in S. 3. g) imperator addit 3. h) deest 1. i) campanae decem diebus; stante 3. k) r. qui 3. l) mense Novembris 1. 3. m) suis 2. 3. n) octo 3. o) et in 3. p) VIII. 1; XVI. 3. q) XVI. 3. r) et in 3. s) regni 3. t) VII. 2. 55 u) accepit 2. v) hic annus deest 2.
9) Paschalis. 9° Ripi. 10) Monte S. Giovanni prope Casamaram. 11) Isola prope Soram. 12) recte.

exempla, quae per universum mundum noviter sunt diffusa et honorifice a quibusdam recepta. Et maxima aquarum inundatio extitit. 14. Kalendis Septembris luna obscurata est¹³

1180. Tiber fluvius nimium inundavit, et multas domus subvertit, et serpentes innumeros duxit inundatione. Unde Romae maxima mors extitit et per totam Campaniam. Insuper in ecclesia Sanctae Mariae Rotundae tanta aqua ex abisso emanavit, quae non poterat minui, nisi conamine Dei et bonorum virorum ac mulierum expulsa fuit inde aqua. Mense Ianuarii eodem anno Speudo-Lando Sittinus falso papa dictus, captus est ab Alexandro papa et inlaqueatus est, et apud Caveam cum complicitibus suis in exilium ductus est. Eodem anno Nonis Octobris ecclesia sancti Iohannis de Ceccano peccatis exigentibus tota
10 combusta est cum sua parochia.

1181. 3. die intrante mense Septembris, Alexander papa obiit. Et communicato omnium cardinalium consilio Ubaldus Hostiensis episcopus apud Vilitrias^a in papam ab omnibus diligenter ordinatur Lucium.

1182. ind. 14. obiit Landulfus comes Ceccani 17. Kal. Junii, die dominico. In mense
15 Novembris castrum reddiderunt filii Landulfi de Ceccano papae Lucio.

1183. ind. 15. Kalendis Februarii rex Guilelmus apud Sanctum Germanum venit. 7. Kalendas Iulii a corpore puellae visibiliter in ecclesia de Canneto beatus Petrus daemonium expulit. Romani venerunt super Tusculanum Kalendis Iulii ut eam caperent, sed minime potuerunt. Interea cancellarius^b cum magno exercitu Alamannorum venit apud Tusculanum^c, et Romanos ibi non invenit; sed remansit ibi cum exercitu, et coepit valde infestare Romam et depraedare. Tandem mense Augusti ibi mortuus est et sepultus.

1184. ind. 1. Hoc anno mense Aprilis venerunt Romani super Tusculanum, et vastaverunt fortiter Tusculanum; 13. Kal. Maii incenderunt Palianum, et Serronem^d Penestrum, et sic Romam reversi sunt. Postea dominus papa ivit in Lombardiam, et misit comitem Bertoldum legatum imperatoris Frederici pro defensione Tusculanae et ad recolligendam roccam de Papa¹⁴, quam ipse callide et dolose expugnavit¹⁵, nec eam capere potuit; tamen^e 14 de bestiis Romanorum saepe saepius praedam capiebat.

1185. ind. 2. Hoc anno Guilielmus rex Siciliae fecit stolium maximum per mare et terram; super stolium maris ordinavit capitaneum comitem Tancredum, super stolium
30 terrae fecit capitaneos comitem Alduinum et comitem Riccardum de Cerra; et mandavit eos omnes in Romaniam ad acquirendum imperium Constantinopolitanum. Totum stolium intravit in mare 3. Idus Junii. In festo Iohannis baptistae ceperunt Durazzi. In festo sancti Bartholomaei adepti sunt Saloniciam^f cum multis civitatibus et castellis et roccis de Romania, iurantes fidelitatem regi Siciliae. Tandem exercitus imperatoris Ysaahac, super
35 quer. exercitum erat constitutus quidam princeps qui dicebatur Granatus^g, obvians^h eis cum verbis pacificis, dicens quod ultra procedere non poterant; tamen si vellentⁱ ad propria reverti, promisit eis securitatem, et dedit firmam pacem; ipsi tamen acceperunt securitatem, et versa vice pacem promittentes comites regis Syciliae, in festo sancti Leonardi
40 a Graecis decepti sunt, et Constantinopolim in captione callide ducti sunt. Sed imperator cognita rei veritate, securitatem considerans et pacem a Graecis non observatam Latinis, condoluit valde, et erubuit, et sic demum omnes deliberavit, et unusquisque supervivens reversus est ad propria^k.

1186. ind. 3. Hoc anno surrexit quaedam secta in regno Syciliae de vanis hominibus, qui faciebant se nominare Vendicosos, et mala omnia quae facere poterant non in die sed
45 in nocte faciebant. Ad ultimum Adinulfus de Ponte Corvo, qui fuerat magister et princeps huius sectae, sententia regali iudicatus suspensus est, et multi alii ferro ardenti signati sunt. Et quidam presbyter nomine Sinnoritto depositus est ab Aquinense episcopo; plangens episcopus, et fere omnes homines Sancti Germani promittentes et volentes eum reddimere, ut non deponeretur, sed non potuerunt. Octavo Idus Decembris venerunt Romani
50 in Campaniam, incenderunt Montem longum, et depraedati sunt Silvam mollem, et sic reversi sunt Romam. Urbanus III. sedit anno 1, mensibus 10 et diebus 25. Hoc anno ante ascensionis dominicae festum, sexta feria et sabbato et dominico die, mare ubicumque probatum est, inventum est dulce. Hoc anno venit rex Henricus filius Frederici imperatoris.

a) Vilitrias 2. Vilitrias 3. b) cancellarius — ibi desunt 2. c) Tusculanum 3. d) ferronem 2. 3. e) ita corrigi
55 et codd. e) tam 2. f) saloniciam 1. 3. g) gnatus 2. h) ovians 1. i) vellet 3. k) patriam 3.
13) recte. 14) Rocca di Papa prope Tusculum. 15) i. e. oppugnavit.

et subiugavit sibi totam Campaniam praeter Fummonem, et castrum Ferentinum obsedit per novem dies, et ivit super Guarginum^a; ibi commissum est bellum inter Teotonicum militem et Latinum^b nomine Malpenza, et superatus est miles Teotonicus a milite Latino, vidente et astante rege cum toto exercitu in^c circuitu. Quidam comes nomine Henricus Roccisburgae de fidelibus regis, discedens a rege cum magna parte exercitus regis, fregit securitatem Babuco et terrae Pufanae, et abstulit omnem robbam et animalia omnia, quae in Babuco et in terra Pufana invenit. Et rex habuerat fodrum ab ipsis castellis, hospitatus est in pede castri per novem dies, omnibus tam ecclesiis quam castellis per circuitum omnia mala quae inferre et facere potuit fecit. Ceperanum reddidit Riccardus Reberi^d. Peccatis exigentibus capta est terra Ierosolimitana a Saracenis. 10

1187. ind. 4. Gregorius VIII. sedit mense 1, diebus 27. Hoc anno Lanterius Mediolanensis miles erat ballivus per totam Campaniam, et tenebat in sua potestate roccam de Lariano et castrum. Cognita morte Urbani papae et sui patris Mediolanum redire volente, ad notitiam domni Iordani abbatis Fossae novae pervenit; unde ipse domnus Iordanus considerans, ne ad curiam Romanam de supradictis roccis eveniret perdendi^e impedimentum, 15 convenit ipsum Lanterium amicabile pacto^f, et dedit ei . . . libras^g provendiensium^h. Postea domnus Iordanus praecepitⁱ praedictas roccas in sua cura, et conservavit integras, et assignavit Clementi papae.

1188. ind. 5. Hoc anno Clemens III. sedit annis 3, mensibus 3, diebus 27. Domnus Iordanus^j abbas Fossae novae 4. Idus Martii ordinatus est diaconus cardinalis; 4. Nonas 20 Aprilis consecratus est presbyter cardinalis tituli pastoris Sanctae Pudentianae^k. Mense Iunii missus est in legatione Alamanniae. 8. Idus Novembris Mobilia^l filia Landulfi de Ceccano data est in uxorem comiti Iacobo de Tricarico^m. 5. Idus Novembris combusta est Tecclena a populo Ferentino.

1189. ind. 6. Hoc anno domnus Iordanus cardinalis reversus est de legatione Ala- 25 manniae, et applicuit Ceccanum in vigilia sancti Petri 11. Kal. Iulii. Et imperator Fridericus in festo sancti Georgii coepit ire ultra mare cum maximo exercitu ad expugnandum Saladinum, qui ceperat terram Ierosolimitanam et tenebat eam in suiⁿ ditione. Et perrexit per Hungariam^o et Romaniam, ubi multa mala operatus est. Iohannes de Ceccano accepit in uxorem Rogasiatam filiam comitis Petri de Celano. Mense Novembris Guilielmus rex 30 Siciliae absque haerede, quod magnum periculum fuit, mortuus est. Et sic omnes archiepiscopi episcopi abbates et universi aulici comites Siciliae invicem convenientes, elegerunt comitem Tancredum, et honorifice in regem coronaverunt.

1190. ind. 7. 10. Kal. Ianuarii Iohannes de Ceccano gladio militiae accinctus^p est. 8. Idus Maii comes Bertoldus legatus imperii Alamanniae ingressus est regnum Apuliae 35 cum magno exercitu, et ivit usque ad Arianum. Cui obviantes comes Riccardus de Cerra et Iordanus Petri Leonis Romanus cum exercitu regis Tancredi, mense Septembris praedictus comes Bertoldus ultra proficere non valens, sua voluntate exivit de regno. 6. Idus Septembris domina Aegidia peregre profecta est ad Sanctum Iacobum.

1191. ind. 8. Henricus imperator imperavit annis quinque et mensibus 6^q. 3. Kal. 40 Maii ingressus est regnum Apuliae, obsedit civitatem quae dicitur Arcis, alio die cepit eam, et incendit cum rocca, et de castello Arcis^r eiecit castellanum Mazzeon Burrellus^s cum omnibus Latinis, et sic omnis terra redacta est in sui potestate usque Neapolim, et cum magno et innumerabili exercitu ipsam civitatem circumdedit et obsedit, et cum multis et diversis machinis eam debellavit^t. 45

1191. ind. 8. Coelestinus III. sedit annis 7, mensibus 9. 7. Kal. Martii domina Aegidia de peregrinatione prospere regressa est. Episcopus Rodulfus Ferentinus 5. Kal. Martii mortuus est. 18. Kal. Martii rex Henricus cum coniuge sua Constantia in ecclesia beati 15 Petri a Coelestino papa imperialem coronam acceperunt 3. Kal. Martii.

1192. ind. 9. Hoc anno Diopuldus post reversionem imperatoris in Alamanniam coepit 50 infestare regnum. Primo loco cepit Sanctum Germanum, quantum potuit expoliavit, et omnia mala quae facere valebat faciebat, per totum regnum depraedabat, et homines

a. guarginum 3. b) hominem addit M. c) et 2 d) reben 2. e) perdendae 1. 3. f) pactu 2. g) lib. 1. 2. 3. h) ita 1. 2. 3 recte, sensu proprio. i) iordanis 1. k) pudentianae 1. l) mobilia 3. m) tricanco 1; tricario 2. 3. n) sua 3. o) ougariam 1. p) accinctus 1. q) XI 3. r) et castello Arcis 3. s) burrellum 2. 3. t) debellavit 1. 55
15. moneta Provincialium.

vendebat. Hunc rigorem¹⁶ recepit a decano Montis Casini, et a Iohanne monacho eius-
dem loci.

Inter multa quidem mala, quae rex gesserat isdem,
Quatuor advenit Napoliim lunisque reasedit:
Urbs manet invicta, rediit sine coniuge missa.
Salerni produnt, capiunt, misere Panormum
5 Regi Tancredo de tanto munere laeto.
Morbo devicti, remeant ad propria dicti;
Iudicio Christi remanent per rura relictii,
Vix superest tellus morientibus his sine ferro.
Rex Capuam venit, feretro se ponere fecit,
10 Et dux multorum lecto defertur equorum;
Muscaecerbellum^e iubet hic assumere bellum.
Cui^d sic incepit: *Pro me Corrade^e manebis.*
Annuit et, vitam pro quo nec ponere vitat,
Et roccae Sorae Corradus dulcis in ore.
15 De iussu^f cuius Arci remanet Diopuldus^g;
Et dux multorum cum paucis Theutonicorum;
Et patrios lares repetit sine coniuge, quam rex
Duxerat^h in regno secum remanere paterno.
Quos comes Acerrae sequitur, capudⁱ est quia guerrae.
20 Hunc statuit dictus regni dominumque magistrum;
Corde quidem parvus fuit hic, sed corpore magnus,
Pulcer^k in aspectu^l, viso velud^m angue receptus
Et fugitⁿ in bello vel ferrum iungere ferro,
Nomine Riccardus, nimis ad certamina tardus.
25 Fallax fortuna, quae dat post prospera dura,
Deseruit dictum, de quo satis est modo dictum.
Hic Capuam venit, hancque dolo non Marte recepit:
De quibus invenit, nullum plus vivere quaerit.
Datque et aquaeductus morientibus is^o sine lussu^p.¹⁷
30 Quod plaustro ponunt, canis est et fluminis onus.
Et de castello Capuae fit pax sine bello:
Liberet ut dictus Corradus se, dedit ipsum.
Nil modo plus dicam, rediit gens pestis iniqua:
Ad mala multorum remanent duo Teutonicorum.
35 Hi patriae fulgur Corradus est et Diopuldus.
Hi renovant bellum^q, perturbant undique regnum.
Hi via cunctorum radix, doctrina, malorum,
Ad famam quorum rediit gens Teutonicorum,
Per mare, per terras reparantur et undique bella.
40 Ad Siculum ducat calamum nostrum mea Musa,
Mentibus adducat, quae sit fortuna secuta
Tancredum regem cum commissa sibi gente.
Reddat ut ablatam Romae mandat cui papa;
Reddidit^r, hancque cito missi retulere marito,
45 Et pater et natus a summo rege^s vocatus,
Deserit ad dicta puerum cum matre relicta,
Cui fuit et nata, pro multis luce^t creata;
Quam sibi coniunxit, rapuit, de carcere duxit
In bello doctus Brimmae^u Gualterius hostis^v.

a) redibat 2. a) rangorem 3. b) monacum 1. c) Muscaecerbellum c. d) Qui 3. e) Conrade 3. *constantier*. f) Dis-
cessu M. g) diopoldus 2. 3. h) Dux erat 3. i) caput 2. 3. k) pulcher 2. 3. l) aspetto f. m) uelut 2. 3. n) ita
Mur.; fuit 1. 2. 3. o) Dantque 1. 2.; Dantur, et aquaeductus morientibus his 3. p) iussu 3. 1.? q) vox bis
scripta 1. 2. r) sic 3. s) reddidit 1. t) luceae 3. u) ita 1. 2. i. q. Briennae; frammæ 3. v) an comes?
16) utrumque rigor et rangor sive rancor poenam vel odium quae versibus inerant expriment, causam
pro effectu. 17) i. e. luxu. 18) Deo.

- 50 Haec quia fama volans^a Gallorum duxit ad horas¹⁹,
 Rex diversorum collecta gente virorum
 Apuliam quaerit, sulcavit et aequora remis.
 Hic et Marchaldum^b iussit percurrere magnum
 Aequoreos fluctus cum centum navibus aut plus;
- 55 Insimul has proras Messanae^c duxit ad horas.
 Rex iuramentis Calabris aliisque^d receptis,
 Tunc ad Messinam gaudet venisse carina.
 Hanc urbem tollunt, mare pervenere Panormum,
 Hos intraverunt portus simul applicuerunt.
- 60 Colloquio dulci sibi primos^e allicit urbis,
 Et tactis sacris dedit omnibus oscula pacis,
 Per Dominum veri, per caetera numina^f coeli
 Unicuique sua servare per omnia iurat.
 At^g fallax^h veri comitem Riccarde Caleni
- 65 Dirigit ad dictam pueri matremque relictam:
 Urbs ut reddaturⁱ, monet, ut petat^k hoc comitatum.
 Cui Litieque^l datur puero pro rege ducatus,
 Per sacramentum puero donare Tarentum,
 Si modo castellum reddat sibi Calatabellum.
- 70 Cur nimis infelix natorum tristia quaeris?
 Tu^m fraudes morum non nostiⁿ Teutonicorum?
 Omnia turbantur, pueri cum matre ligantur;
 Iussit ut eis^o carcer custos ducatur^p, et arctet^q.
 Gallia multorum fuit istis poena dolorum.
- 20 75 Lumine^r turbato²⁰ puero post multa necato,
 Mater et inbelles binae vixere puellae,
 Quas comes ad lucis duxit portumque salutis,
 21 Fertur et ad Brammam²¹, per quem DC pendita dragma^s.
 Hic et oves ipsas^t ad caulas detulit istas.
- 80 Si plus vixisset, mala quot et quanta tulisset,
 De iussu cuius mors vitae^u praevenit huius,
 Nemo scire potest nisi solus qui regit omnes.
 Omnia cum papa gaudent de morte tyranni.
 Mortuus est mitis leo, raptor vel lupus agni,
- 85 Mortuus est vere, qui multos perdidit aere.
 Si cui dixit Ave, fuit hoc ut ab hoste cavendum.
 Mors necat, et cuncti gaudent de morte sepulti.
 Apulus et Calaber, Sículus Tuscusque Ligurque
 Italicis sextus^v Henricus^w nomine dictus
- 90 Teutonicorum natu rex, et origo malorum,
 Imperio Romae sexto decessit ab anno,
 1197. Mille Dei centum bis demptis tribus ab istis
 Transierant anni, periit cum pessimus anguis.
 Ad Siculas partes vitam dimisit et artes^x.
- 95 Ductus Messenis^y cupiens poenas dare, poenis
 Subditur infelix ibi mox, et ad infima venit.
 Discere iustitiam magna res vivere recto,

a) volat 2. b) marchaldum 3. c) messenae 1. 3. d) ita 2. recte; calabis 1; cartabis 3; carta vadique male Mur.
 e) ita 2. 3; primo Mur. f) numine Mur. g) ita legendum esse videtur; Et 2; Ne 1. 3. h) fallax 3. i) redatur 1.
 k) petat 3. l) liviaeque 3. litioque 2. m) In 2. 3. n) nostis 1. 2. 3. o) eadem 2. p) ducantur 3.
 q) arctet 3; iussis eius carcer custos ducatur et arctet Trojiti. r) Fumine 2. 3; Flumine Mur. 1? s) dependit
 adragma Mur.; deperdit dragma 1. 2; dependia dragma 3; spene cinquecento dramme vertit Volpicella. Sensus esse
 videtur: per quem Gualterium 600 dragmas pensae sunt. t) H. ad c. istas 2. u) vita 2; vitam 3. v) ita emen-
 davi, lucis ictus 1. 2; Italicis ictus 3. w) henricus 1. x) arces 3. y) messanis 2.

19) i. q. oras. 20) Puerum lumine privatum fuisse Otto de S. Blasio cap. 41 refert. 21) i. q. Brimmam supra v. 49.

- Istius exemplo poterunt perpendere certo,
 Quem rota fortunae, quem fallax gloria lunae
 100 Enclipsin^a passum demersit ad infima lapsum
 Re patris invisus^b puer regnum rex Fredericus
 Quod tenet, infidus^b vastat^c Diopuldus iniquus
 Additur huic Sorae Corradus dulcis in ore;
 Marchio Marchaldus cupit his se iungere magnus,
 105 Quem pater ad curam pueri regni dare curat,
 Cui parum durat regni pravissima^d cura,
 Hunc necat obscura quae nulli parcere curat.
 Hic quia Celani comitem devicerat, agris
 Ceperat, et natum per quem putat esse beatum,
 110 Non timet, inflatur, insanit, glorificatur.
 Hunc qui sublimat, qui ditat, ducit ad ima.
 Nobilis istorum mala vir sed tanta luporum
 Atterit et fraudem quibus offers Apule^e laudem.
 Mille Dei centum bis primo cum quibus anno 1201.
 115 Per vim Francorum Capuae Terraeque Laborum
 Est data magna salus Brammae²², palus est ubi multa^f.
 Teutonicorum Diopuldum vicit ad amnem
 Agnellae^g pontis Francis Gualterius ortus;
 Hisque die deno^h venit victoria coelo
 120 De Iunii mense, quo multos vulnerat ense. lun. 10.
 Ad Caviusⁱ victi fugiunt castrisque relictis.
 His Aquilae, Fundi comes et Riccardus in undis
 Effugiens letum, cupiens redire Traetum²³, 23
 Voce petit coelum: *Socii remeate Calenum*,
 125 *Nemo tantorum valet ictus ferre virorum.*
 Fortes insistent, quos spero vincere vincitum^k.
 Annus idem Domini fuerat, sed pugna secunda.
 Victus ab hoste fuit primo Diopuldus ad undam
 Pontis^l Caninarum prope Barulum Salpia^m Salum.
 130 Fulserat undena lux Francis illa serena Oct. 11.
 Octubri mensis, ubi Christus pugnat et ensis
 Apuliae, molles comitisⁿ fugat ille cohortes^o;
 Per quem Scifridus, Octo^p Laviensis iniquus,
 Carcere cunctorum sua lugent et sociorum.
 135 Venit ad haec laetus Veneris certamina Petrus
 Auri nummorum quem copia solum equorum.
 Interfectorum nescimus nomina quorum;
 Corpora rure iacent, et^q omnibus illa^r patent.
 Laudem sublimem fers Apule, tuque Latine
 140 Regi cunctorum, qui traxit ab ore luporum,
 Et vos^s per Francos facit amodo vivere francos. 1204.
 Annus erat quartus Domini cum mille ducentis lan. 1.
 Quando Summae^t Diopuldus in arce retentus,
 Fur lupus invisus, laqueatus^u per Lodoicum.
 145 Hanc decet et Iani lucem prima venerari,
 Qua^v fuit impulsus, cui tam pius extitit usus.
 Qua terit^w hunc axis qui se coniunxerat astris;

a) eclipsim 2. 3. b) invidus 2. c) vasta 1. 2. d) parvum regni parvissima 3. e) Aprile 3. f) ita versum
 utrumque sanare aggressus sum, qui in editis et codicibus ita habet:

Est data magna salus, est ubi multa palus.

Theutonicorum Brammae Diopuldum vicit ad amnem

g) Angnellae 1. h) denno 1. i) Caveos 2. k) vincunt 3. l) ita 1. 2; ponte caninarum 3. m) Salpia 3.
 n) comitem 2. o) cohortes 1. p) octo codd. q) vocem inserui. r) ita restitui; ita 1; illa 2. 3. s) nos 2. 3.
 t) summa 3. u) ita M.; laque 1. 2. 3. v) quia 2. w) quatent 3. 22) i. q. Brienne. 23) Traetto.

Quem rota sublimat, eadem duxit^a ad ima.
Huius opus gessit, hic^b munus rite capescit^c.

150 Tristitiam tristi Dominus modo duplicat isti.
Nil faciendo morae Corradus tunc cito Sorae
Custodum fraude roccam suscepit et arcem.

Gaudeat et caveat, nec nimium paveat.
Sunt quia divisi consortes ad mala nisi.

155 De domibus regno veteri de Turre^d memento
Tertius annus erat Domini cum mille ducentis,
Quando Salerni Gualterius ille receptus,
Urbis per stultum medium fugat et Diopuldum.
Prospera mensis erat lux Francis et duodena,

160 Quam decet a regni venerari gente Novembri.
Quintus et annus erat Domini cum mille ducentis,
Et fuit undena Iunii lux in prima mensis,
His octava datur indictio^e quae renovatur,
Cum comes est Brammae Sarni devictus ad amnem^f

165 Stultitia casu nec Marte solo^g superatus.
Multos Francorum dolor angit et Italicorum.
Est Runcevalli similis devictio Sarni,
Quando nepos magni Caruli fortissimus armis
In campo victus, Ganulus cum prodidit ipsum,

170 Qui revocare tuba^h dominum sociosque refutat.
Heu regale genus, iubar et decus omne Quiritum,
Heu genus oppositumⁱ vitiiis, virtute potitum,
Quod^a cito sic cecidit multorum gloria, virtus!
Multis Apuliae capud est a corde rescissum,

175 Et datur ut culmo viridi sedeat Diopuldo;
Qui nunquam novit quae sit natura leonis,
Indulgere quia cuius scit nobilis ira,
Parcere prostratis hic novit et humiliatis.
Culmus id est mundus, auriga Deus, rota currus^l,

180 Quos si quando volet ditat, terit et levat ore.

1193. ^m ind. 10. Hoc anno dominus Coelestinus papa misit domnum Aegidium diaconum cardinalem Anagninae Panormum; retulit imperatricem Constantiam; quam Salernitani 35 dederant regi Tancredo; et honorificè duxit eam Romam, et sicⁿ dominus papa honorifice remandavit eam cum suis expendiis imperatori in Alamanniam.

1194. ind. 11. Hoc anno imperator praeparato magno stolio per mare misit in Siciliam, et ipse cum magno exercitu per terram veniens 8. Kal. Septembris Campaniam applicuit, et eam totam foderavit, et data securitate et pace toti^o Campaniae fecit Babucum expoliare 40 et depraedari. Postea ivit Salernum, et fecit magnam partem murorum diruere, et omnes homines quos ad manus potuit habere captivavit, et totam civitatem expoliavit pro vindicta uxoris suae, quam dederant^p regi Tancredo; et sic transivit in Siciliam.

Mense Decembris cum multis falsis promissionibus recepit Panormum et palatium, et cum multis fallaciis et deceptionibus et sacramentis abstraxit regem Rogerium^q de castro 45 Catabellocte, ubi ipse secure et abundanter in divitiis et in cibariis^r permanebat.

1195. ind. 12. Hoc anno imperator Henricus per sacramenta decepit regem et omnes comites. et posuit eos in vinculis et in ergastulis, et omne aurum et argentum quod de regno ad manus habere potuit congregavit, et per terras et per mare in Alamanniam misit; et ipse per terram reversus est in Alamanniam, deducens secum ligatos regem et 50 comites et quam plurimos alios^s.

1196. ind. 13. Hoc anno gratia et misericordia Dei omnipotentis tempore domini

a) deduxit M. b) hinc J. c) tapescit 3. d) ire 1. 2. e) iudicio 3. f) anno 1. 2. g) dolo 3. h) turba 1. 2. 3. i) ita correxi: oppo cum 1: opperum 2; oppesum 3 k) quo 3. l) carrus 2; curus 3. m) numeri annorum 1195—1196 uno minores sunt in 2. n) deest 2. o) totius 3. p) dederat 3. q) Guillelmum Trogh. 55 r) cibaliis 3. s) indictio deest 2. t) in captivitate addit 3. u) indictio deest 2.

Iohannis de Ceccano ecclesia sanctae Mariae Fluminis honorifice dedicata est et consecrata. Ad quam consecrationem fuit tamquam pater dominus Iordanus^a presbyter cardinalis et dominus Berardus Ferentinus episcopus, dominus Iohannes Anagninus episcopus, dominus Petrus Signinus episcopus, dominus Oddo Verulanus episcopus, dominus Taddaeus Alatrinus episcopus, dominus Tedelgarius Tarracinensis episcopus. Officium sic inceptum est. 9. Kal. Augusti post coenam convenientibus episcopis cum domno cardinali et cum maxima multitudine clericorum et laycorum tam Campaniae quam Maritimae et aliarum provinciarum, ad ecclesiam sanctae Mariae Fluminis ordinata est processio; in qua processione fuerunt 7 paria facularum^b adensa, 20 turibula argentea cum igne et aromatibus, 4 euangelistaria argentea, 12 cruces argenteae, et 4 cagae^c cum reliquiis, quas reliquias deportaverunt ad 4 papiliones, qui permanebant in cannapis extra circuitum ecclesiae, cantantes responsorium: *Haec est vera fraternitas*. Et in unoquoque papilione 7 lampades erant ardentes, et sic in papilionibus vigilatae et custoditae sunt reliquiae a clericis cantantibus et laudantibus et benedicientibus Dominum, et undique cantus et laus laycorum virorum et mulierum per totam noctem non defecit.

Facto^d mane convenientibus episcopis et congregatis cum domno cardinale, secundum rationem consuetudinis primo loco consecraverunt ecclesiam^e beatae Mariae semper virginis. Deinde reparantes processionem, euntes ad papiliones tulerunt inde reliquias, et portaverunt eas in ecclesia sanctae Mariae. Precibus omnium episcoporum dominus cardinalis locutus est tam bene et subtiliter, quod omnes qui heri et nudius tertius eum agnoverant, incredibili admiratione mirati sunt. Nondum finito sermone ecce dominus Iohannes de Ceccano, qui graviter infirmabatur in domo sua, advenit sanus intus in ecclesiam; quod videntes omnes homines, pro maximo miraculo recipientes, et quasi per mediam horam stupendo cum ingenti voce gratiarum laudaverunt et benedixerunt Dominum, qui vivit et regnat in coelis. Sermone finito, altare maius quod est in medio ecclesiae sanctae Mariae situm consecratum est per manus domni Berardi venerabilis Ferentinatis episcopi, assistentibus et cooperantibus ei domno Iordano venerabili cardinali sanctae Romanae ecclesiae, et domno Iohanne venerabili Anagnino episcopo ad honorem Dei omnipotentis Patris et Filii et Spiritus sancti et gloriosissimae virginis Mariae matris domini nostri Iesu Christi de reliquiis istis: de ligno Domini, de vestimento beatae Mariae, Petri apostoli, Iacobi apostoli, Marci evangelistae, Laurentii martyris, Sebastiani et sociorum eius, Pancratii et sociorum eius, sanctorum innocentium Marii Marthae Audifax et Abacuhc, Stephani papae, de lapide sancti Stephani protomartyris, Chrisanthi et Dariae et sociorum eius, Eventii et Alexandri, Caesarii martyris, Quirilli episcopi et martyris, Nicolai episcopi et confessoris, Ylarii diaconi, Barbare virginis et martyris, Margaritae virginis et martyris, Aureliae, Superantiae, de vestimento sancti Thomae Cantuariensis archiepiscopi. Ipso die et ipsa hora consecratum est altare sancti Pauli, quod est situm in porticu praedictae ecclesiae, per manus domni Oddonis venerabilis Verulani episcopi de reliquiis istis: Marcellini et Petri, Marci et Marcelliani, Mauriti martyris, Naboris martyris, Abundii, Nereii, de sanguine beatae Lucillae, Secundinae virginis. Eo die et eadem hora altare sancti Quirici, quod est situm in alio porticu saepe nominatae ecclesiae, consecratum est per manus domni Thaddei venerabilis Alatrini episcopi de reliquiis istis: de ligno Domini, de petra sepulchri, Sebastiani, quadraginta martyrum, sanctae Barbarae. Ipso die et ipsa hora ecclesia beati Matthaei apostoli, quae est iuxta saepe dictam ecclesiam, cum altari consecrata est per manus domni Petri venerabilis episcopi Signini, assistente et cooperante ei domno Tedelgario venerabili Tarracinensi episcopo de reliquiis istis: de vestimento virginis Mariae, Philippi et Iacobi, Marci et Marcelliani, Grisanti et Darie, Concordii martyris et aliorum sanctorum, quorum nomina Deus novit. Expletis divinis officiis reversus est unusquisque episcopus ad propria hospitia. Dominus cardinalis reversus est ad curiam. In apparatu ciborum 100 panes, 6 urnae vini, 1 vacca, 2 porci, 2 castrati, 6 gallinae, 15 pulli, 1 anser, media libra piperis et cinnamomi et sofferanae. Dominus episcopus Anagninus ad ecclesiam sancti Iohannis, 90 panes, 5 urnae vini, 1 vacca, 1 porcus, 4 gallinae, 10 pulli, 1 anser, 9 quartae de annona, 1 par bacillum, 2 tuallae²⁴, 1 libra de cera pro candelis, et 2 pro faculis. Dominus episcopus Alatrinus tantundem ad ecclesiam sancti Petri. Dominus episcopus Verulanus tantundem ad ecclesiam sancti Quintiani. Dominus episcopus Terracinensis ad ecclesiam sancti Nicolai 50 panes, 2 urnae vini, media vacca, medius porcus, 2 gallinae,

a Iordanus 1. b) focalorum 1.3. c) i. e. pyzides. d) praemittit 3. 8. Kal. Aug. d) corpus ecclesiae 3. 24) i. e. mappae.

6 pulli, 1 anser, 3 unciae piperis et cinnamomi, 3 quartae annonae, 2 bacili, 2 tuallae, 1 libra de cera pro candelis, 2 pro faculis. Dominus episcopus Signinus tantundem ad domum Stephani de Natoni^a. Magister Iohannes Ferentinus, 1 porcus, 20 panes, 1 urna vini, 3 pulli, 1 quarta de annona, 1 uncia piperis ad domum Iohannis Gagetanis^b. Omnes ecclesiae de Ceccano secundum quantitatem habuerunt panem et carnem. Dominus Berardus⁵ episcopus Ferentinas remansit ad ecclesiam sanctae Mariae propter Ferentinas, quibus volebat dare expensas, et dedit omnibus illis qui recipere voluerunt, et corpus ecclesiae tantis hominibus dedit cibalia, ut illi qui scribere vellet fastidium generaret; sed gratia Dei nullus venit eo tempore pro cibaliis qui vacuus recederet.

Finita consecratione ecclesiarum et altarium, primam oblationem quae ibi oblata fuit¹⁰ dominus cardinalis obtulit, et manibus suis posuit super maius saepe nominatum altare suum paratum pretiosum, videlicet bonum amictum frisatum, bonum camisium frisatum, bonum cingulum frisatum, pulchram stolam cum manuale, optimam tunicam cum dalmatica et planetam frisatam cum tali friso, quod dominus cardinalis emerat in Colonia pro novem¹⁵ marchis de argento, optimam tuallam^c frisatam super altare, pulchra sandalia cum caligis, bonum faldestorum. Secundam oblationem dominus Iohannes de Ceccano obtulit, videlicet chartam libertatis, quam ipse manibus suis supra saepe nominatum altare posuit taliter scriptam:

Int. 24. *In nomine Domini amen. Anno dominicae incarnationis 1196. pontificatus domni Coelestini III. papae anno 6, indictione 14, mense^d Iulii, die 24. Hac die ego Iohannes de Ceccano in praesentia domni Iordani cardinalis Sanctae Pudentianae charissimi patrum mei, et venerabilium episcoporum Berardi Ferentinatis, Petri Signini, Iohannis Anagnini, Tadei Alatrini et Oddonis Verulani, Tedelgarii^e Tarracinensis, et multorum hominum totius Campaniae et Maritimae, tam clericorum quam etiam laicorum, inductus amore divino, et pro redemptione animae meae atque meorum parentum praeteritorum praesentium et futurorum, concedo ecclesiae sanctae Mariae de Flumine, et domno Landulfo dilecto abbati eiusdem ecclesiae, et universae familiae eius, tam clericis quam etiam laicis, praesentibus et futuris, plenam et perpetuam libertatem, abrenuntiando datae malo usui, et omnibus exactionibus; et si quis pro quocunque crimine commisso ad ecclesiam istam confugerit, nec ego nec successores mei per me vel per ministros meos ei, dum ibidem fuerit, nec violentiam aliquam nec iniuriam inferemus, nisi in³⁰ mortem meam, meorum haereditum, vel in prodicione castrorum meorum, vel in combustione ipsorum castrorum fuerit machinatus. De ordinatione clericorum et destitutione me nullatenus intromittam. Si vero clericus aut laicus eiusdem ecclesiae in aliquo offenderit, abbas^f cum clericis in eorum capitulo cogent ipsum ad iustitiam exhibendam; salvo iure patronatus. De consilio igitur communi domni Iordani cardinalis et omnium episcoporum, et consensu Iohannis³⁵ de Ceccano institutum est, ut quicumque contra hanc concessionem fecerit, vinculo anathematis innodetur, et partem cum Dathan et Abiron habeat. Ad maiorem itaque cautelam, ne quod factum est, diuturnitate temporis in oblivionem veniat, presbytero Benedicto dilecto notario nostro id scribere mandavimus. et cartam ipsam fecimus sigilli nostri munimine insigniri.*

1196. 1197. ind. 15^g. Hoc ipso anno Henricus imperator egressus Alamanniam, pridie Kal. Decembris advenit Ferentinum, et per 7 dies ibi moratus cum pace et aequitate, postea ivit Capuam; et invento ibi comite Riccardo de Cerra in ergastulis, fecit eum iudicare et per pedes ad caudam equi ligare et per lutum omnium platearum Capuae fecit deducere; et iussit eum post hoc per pedes appendi, et tam diu in patibulo mansit appensus, quousque⁴⁵ 1197. imperator mortuus est. Post natiuitatem Domini Henricus imperator egressus Capuam, ivit in Siciliam. 17. Kal. Februarii Celestinus papa obiit. Eo^h die Loterius diaconus cardinalis electus. 7. Kal. Martii consecratus est in Innocentium III. papam.

1197. 1198ⁱ. Hoc anno Henricus imperator obiit in Sicilia. Philippus et Oddo electi reges 1198. in Alamannia. Hoc anno Mercoaldus et Diopuldus et Corradus Sorelle congregato magno⁵⁰ 1198. exercitu Teutonicorum ceperunt Sanctum Germanum, et depraedaverunt, et omnes homines et mulieres fugientes ad Montem Casinum, quos capere potuerunt, in vinculis tenuerunt et 1198. vendiderunt, et monasterium obsiderunt per 8 dies. Adveniente nocte festi sancti Mauri, Dominus misit super eos tantam tempestatem ventorum et aquarum, quod diruit omnes

^a Natoni 2.   ^b Gagetani 3   ^c tuallam 1. 2.   ^d m. I. J. XXIV. desunt 2.   ^e Tedelg. 1.   ^f deest 1. 2. 55
^g i. XV. desunt 1. 3.   ^h Eodem 3.   ⁱ ind. 1. addit 2.

papiliones, et fugientes ad Sanctum Germanum multi mortui sunt per viam. Populus qui erat intra monasterium, egressus mane, videns miraculum quod factum fuerat, deferens gratias Deo, remiserunt papiliones et omnia quae ibi invenerunt. Et Teutonici ultra non fuerunt ausi ibi ascendere, sed custodiebant vias, ne innumerabilis populus virorum mulierum parvulorum Sancti Germani et abbatae fugere posset. Sciebant inopiam panis ibi esse, sed abbas Roffridus et magister Gerardus cardinalis cum consilio multorum nobilium armorum qui ibi erant pro defensione monasterii, dederunt 300 uncias auri Mercoaldo; et sic reliquit Sanctum Germanum valde vastatum, et cum toto exercitu ivit in Siciliam. Quot et quanta mala ibi fecit et successores sui, magis generaret fastidium tristitiae quam affectum laetitiae. 2. Kalendas Decembris venit Diopuldus in Campaniam cum exercitu, et cepit Ripas et Turicem, et sedit ibi per 3 ebdomadas, et depraedavit et guastavit quantum potuit ipsa tantummodo castella.

1199^a. Hoc anno venit comes Gualterius Francigena; mense Iunii ingressus regnum ivit Capuam. Diopuldus cum comite Fundano et cum magno exercitu ivit super Capuam ad capiendum comitem Gualterium. Comes Gualterius^b cum parvo suo comitatu 4. Idus Iunii egressus foras, confidens in misericordia Dei ivit super Diopuldum, et expulit eum et fugavit de castris, multis interfectis et captis. Videntes Capuani tantum miraculum, valde obstupuerunt et laudaverunt Deum. Cum comes Gualterius omnia castra videret vacua de hominibus, plena magna supplectile et animalibus, primo loco milites omnes quos habebat captos misit in custodiam Tianum. Postea de castris et equis pro suo velle et gratia dedit benedictionem Capuanis. Alio^c die omnes mortuos, qui iacebant per campos, fecit eos sepelire in magnum vallum. Diopuldus, Sifridus et Oddo Laviensis et alii quam plures in Apuliam fugientes, eodem anno et tempore vires et animum resumentes, et viriliter confortantes, coeperunt congregare exercitum et praeparare se ad pugnam campestram in territorio Barlettiae^d prope pontem Cannarum. Quod audiens comes Gualterius, similiter congregavit exercitum cum domno Roffrido Casinensi abbate, et cum magistro Rogerio Apuliae cardinali ivit super exercitum Diopuldi paratus ad bellum. Adveniente fine mensis Octobris comes Gualterius coepit pugnare fortissime Diopuldum et exercitum eius; in qua pugna Diopuldus devictus et fugatus, captus est Sifridus, et Oddo^e Laviensis et quam plures alii parvi et magni. Tanta strages mortuorum ibi facta est, quae prae multitudine numerata non fuit. Et sic comes Gualterius in campo Dei misericordia victor extitit.^f

In nomine Domini. Amen. Anno dominicae incarnationis 1201, ind. 4, pontificatus domni Innocentii III. papae anno eius 4, Kalendis Maii. Hac die, in praesentia nobilissimi viri domni Iohannis de Ceccano ante portam Sanctae Mariae Fluminis, ego Robertus quondam filius domni Raynaldi vicecomitis, miles et habitator Ceccani, vendo tibi presbytero Landulfo et abbati Sanctae Mariae Fluminis de Ceccano et tuis successoribus in sempiternum, unam terram quae est in territorio Ceccani, in loco qui dicitur Campus amici, pro 6 libris proveniensium, et si plus valet dono ipsi ecclesiae praescriptae pro anima mea et parentum meorum; cuius latera sunt haec: a primo, secundo et tertio latere terra Benedicti Iohannis papae, a quarto latere via publica; et promitto me ipsam terram defendere ab omni homine qui calumniam facere vellet iam dictae ecclesiae; et si non defendero, obligo me meosque haeredes in poena duplum, et poena soluta venditio firma permaneat. Huius venditionis hi sunt rogati testes: Benedictus de Land. Magister Spinellus. Magister Raynon. Petrus de Vigerla^g. Magister Raynolphus.

Anno Domini 1201, ind. 4, pontificatus domni Innocentii III. papae anno eius 4, mense Augusti, die 22. Quoniam humana natura imbecillis et debilis, ea quae ab hominibus aguntur de facili diuturnitate temporis oblivioni mandat; ideo in legibus et consuetudinibus introductum est, ut scriberentur. Ego Iohannes de Ceccano propria et spontanea mea bona voluntate trado et dono in perpetuum tibi domno Landulfo abbati venerabili Sanctae Mariae de Flumine de Ceccano duas petias terrae in territorio Ceccani, unam in loco qui dicitur Campus amici, in cuius latera sunt haec: a primo latere terra Roffridi de Marina^h, a secundo via publica, a tertio latere terra de Landulfo de Suffla, a quarto flumen. Alia vero terra in loco qui dicitur Cosa, a primo latere terra Sancti Clementis et terra Sancti Nicolai, a secundo latere Cosa, a tertio latere terra domni Beraldi et terra Girardi, a quarto latere via publica. Pro qua donatione recipio unum molendinum in territorio Ceccano, in loco qui dicitur Vadum in locatione

55 a) ind. 2. addit 2. b) c. G. desunt 2. c) Eo 2. d) Barlecte 1. e) octo leviensis 2. f) tria quae sequuntur diplomata non nisi excerpta 1. g) Vagula 2. h) de M. deest 2.

in vita mea, a te iam dicto abbate et sociis tuis, presbytero Helia, presbytero Nicolao Capella, presbytero magistri Iouachim, presbytero B. de Alberto^a, diacono Christophoro, diacono Nicolao, subdiacono Guidone, clerico Iacobo et clerico Adinulpho. Tali siquidem conditione praedictum debeo molendinum tenere et habere in vita mea, quod post mortem meam totum integrum revertatur molendinum ecclesiae sanctae Mariae cum ferramentis et petris, quae tunc temporis ibi erunt. Et si aliquis forte, quod non credo, litem aliquam vel calumniam ecclesiae iam dictae inferre attentaverit, do tibi tuisque successoribus plenam potestatem eos sub vinculo anathematis innodare. Ad maiorem igitur cautelam praecepti presbytero Benedicto notario meo, ut hoc totum in scriptis redigeret et sigilli mei munimine roboraret. Hi sunt vocati testes: Dominus Iohannes Domini. Dominus Trasmundus Sarracenus. Dominus Siginulfus. Dominus Iohannes domni Radulphi. Dominus Philippus domni Rainaldi.

1202. In nomine Domini. Amen. Anno dominicae incarnationis 1202, ind. 5, pontificatus domni Innocentii III. papae anno eius 5, mense Aprili, die 15. Iohannes de Ceccano dilecto cellerario suo Noe salutem et amorem. Volentes diligere ecclesiam sanctae Mariae Fluminis de Ceccano et in veneratione eiusdem ecclesiae abbatem domnum Landulfum et eius socios habere, atque in iustis petitionibus tuis te in hac parte audire, admittimus preces tuas, atque damus tibi licentiam vendendi terram quam tu habes in territorio Ceccano in loco qui dicitur Pariti, secundum quod petisti. Ego Noe nullo me prohibente neque vim faciente, sed propria spontaneaue mea bona voluntate vendo tibi domno Landulfo abbati Sanctae Mariae de Flumine praedictam terram et tuis successoribus, in praedicto territorio et loco Ceccano pro viginti solidis, et si plus valet dono ipsi ecclesiae in perpetuum, cuius latera sunt haec: a primo latere terra Transmundi de Aczo, a secundo latere terra domni Simonis de Mauro, a tertio et quarto latere via publica. Hi sunt testes: Dominus Siginulfus. Dominus Philippus domni Rainaldi. Dominus Guido domni Rainaldi clericus.

1200. Terrae motus grandis.

1202. ind. 5. Hoc anno 3. Kal. Ianuarii fuit nimia tempestas ventorum, quae arbores eradicavit innumeras, aedificia diruit, domos evertit, atque eversione domorum et allisione sua plurimos interemit. Hic annus ab omnibus dictus est annus famis. Mensura grani de Ceccano assidue vendebatur pro 16 solidis proveniensium, et haec inopia frumenti fuit per totam Lombardiam et Thusciam Romaniam et Campaniam, per regnum Apuliae et Terrae Laboris.

1203. ind. 6, 11. Kal. Februarii Berardus episcopus Ferentinus obiit. Nonas^a Maii indignatione Romanorum domnus papa venit Ferentinum, 2.^b Kal. Iunii fecit ibi et consecravit domnum Albertum Longum^c canonicum Anagninum episcopum de Ferentino.

1204. ind. 7. Hoc anno 7. Kal. Februarii Corradus comes Sorelle genere Teutonicus venit Babucum nocte cum multitudine armatorum, et per scalas quas secum detulerant^d ascendentes, introgressi sunt nemine sentiente. Expergefatti tandem ad quorundam suorum clamores Babucani et se invicem cohortantes, divino nutu expulerunt omnes. Atque interfectis ex eis amplius sexaginta vulneratisque nonnullis, inanes ac vacuos remiserunt.

1206. ind. 9, 7. Kal. Martii domnus Iordanus presbyter cardinalis Sanctae Pudentianae obiit; 2. Idus Maii domnus papa Innocentius Ferentinum venit, et ab ecclesiis fodorum^e recipere noluit, dicens quod^f ultra modum ecclesiae gravarentur. 2.^g Kal. Iunii Stefanus diaconus Sancti Eliae de Ceccano factus est camerarius domni papae.

1208. ind. 11, 15. Kal. Martii, anno 10. domni Innocentii papae III, Sorella capta est; et Nonas Ianuarii Sora tradita est et a Teutonicorum tyrannide liberata. Factum est hoc per^h domni papae Innocentii III. sollers studium et laborem in manu camerarii sui domni Stephani, germani sui Riccardi, domni cardinalis Petri de Sasso rectoris Campaniae. Sora autem tulta est per abbatem Casinensem Roffridum et Malgerium Sorellum et quosdam alios. Duravit hoc Teutonicorum iugum gravissimum 17 annis, per quos tota regio multifarie multisque modis afflicta est et depauperata perplurimum. Oddo imperavit. Celebrato festo ascensionis Domini Innocentius papa III. egressus Roma venit Anagninam; 16. Kal. Iulii egressus Anagninam invenit domnum Iohannem de Ceccano cum 50 militibus pulcherime praeparatis ad Alatrumⁱ ad conducendum et ludendum coram domno papa usque ad fontem castri Iuliani, ubi inventus est clerus totius terrae domni Iohannis de Ceccano,

a) Aibuno 2. b) XI. 3. c) longium 3. d) detulerunt 2. e) fodrum 3. f) quia 3. g) XI. 3. h) deest 1. 2. 55
i) Alatrum 1. 2; maprum 2.

paratus ad processionem usque intro castrum Iulianum. Ante ianuam ecclesiae dominus Albertus Ferentinus episcopus cum clericis de Ceccano honorifice paratis et indutis vestibus ecclesiasticis, recepit dominum papam, cantando responsorium: *Tua est potentia*. Finita apostolica benedictione, unusquisque rediit ad propria hospitia, clerici de Ceccano redierunt ad papilionem; extra castrum honorifice praeparatus fuerat eis cibus. Ministri domini papae et cardinalium et aliorum clericorum et laycorum receperunt cibaria honorifice et abundanter pro suo velle in platea, in pane et vino et porcis, in vaccis, in castratis, in haedis, in porcellis, in gallinis, in anseribus, in pipere, in cinnamono, in sophrana, in cera, in hordeo et in herba. Post nonam usque in hora coenae cum suis militibus dominus Iohannes de Ceccano in praesentia domini papae iocavit burbudando. Feria tertia alio die dominus papa ivit Pipernum, et comedit ibi et dormivit; et dominus Iohannes de Ceccano cum toto comitatu suo similiter Pipernum ivit. Ad auram post meridiem dominus papa cum omnibus ivit ad monasterium Fossae novae; solemniter receptus cum processione, in refectorio cum conventu coenavit. In sero inventi sunt 200 equi ad hordeum, paleam et herbam. Feria quarta clarente die dominus papa dedicavit altare maius ecclesiae novae praedicti monasterii. Eadem hora et in ipso loco dominus Riccardus frater domini papae factus est comes Sorae, et exaltatus, et bucina vociferatus per prothonotarium a domino Federico rege Siciliae pro hoc delegatum. Et per totum diem ibi dominus papa moratus cum conventu, comedit in refectorio. Feria quinta adveniente dominus papa a conventu monachorum, usque ad portam monasterii cum processione celebri conductus, ivit ad castrum Sancti Laurentii; die et nocte permansit ibi. Feria sexta adveniente ivit Castrum, et die et nocte ibi pernoctavit. Sabbato transivit ad Ceperanum, die et nocte permansit ibi. Dominico die proximante a clero totius abbatiae Montis Casini sollempniter in Sanctum Germanum dominus papa receptus est, et ibi permansit usque in 7. Kal. Augusti. Propter quod festum beati Iohannis baptistae, sancti Petri apostoli et sancti Iacobi apostoli celebravit ad Montem Casinum. 7. Kal. Augusti dominus papa ivit Soram, et ibi recepit ecclesiam sanctae Mariae Fluminis de Ceccano sub sui protectione et beati Petri apostoli, et memoriales litteras suo sigillo signatas in hunc modum fieri praecepit:

Innocentius episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis abbati et clericis Sanctae Mariae de Flumine de Ceccano salutem et apostolicam benedictionem. Iustis petentium desideriis dignum est nos facilem praebere consensum, et vota quae a rationis tramite non discordant, effectu prosequente complere. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris iustis precibus grato concurrentes assensu, personas vestras et ecclesiam sanctae Mariae de Flumine de Ceccano, in qua divino estis obsequio mancipati, cum omnibus bonis tam ecclesiasticis quam mundanis, quae in praesentiarum rationabiliter possidetis, aut in futurum iustis modis dante Domino poteritis adipisci, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus. Specialiter autem sancti Stephani et sancti Quirici ecclesias cum omnibus tenementis et pertinentis suis, forestam iuxta ecclesiam sancti Stephani et de capite pontis de prato et de lineis, motendina, vineas iuxta ecclesiam ipsam, et aliam, quam emistis in loco qui appellatur Marana, redditus, decimas, oblationes, homines, hortos et possessiones alias ad vestram ecclesiam pertinentes, sicut hactenus iuste ac pacifice possidetis, vobis et per vos eidem ecclesiae auctoritate apostolica confirmamus, et praesentis scripti patrocinio communitimus, libertates quoque et immunitates, nec non et exceptiones secularium exactionum a dilecto filio nobili viro Iohanne de Ceccano, tam pie quam provide vobis et ecclesiae vestrae concessas, sicut in eiusdem nobilis authentico perspeximus contineri, ratas habemus, et eas perpetuis temporibus illibatas decernimus permanere, cuius tenorem de verbo ad verbum praesentis pagina duximus inserendum: „In nomine Domini. Anno dominicae incarnationis — insigniri. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae protectionis et confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum eius se noverit incursurum. Datum Sorae 14. Kal. Septembris, pontificatus nostri anno 11.

Audita fama et cognita rei veritate dominus papa de morte Philippi dicti regis

a) Galitani 2. c) c. ubi h. 3. e) honorifice -- honorifice desunt 3. d) parvis 3. e) in oleo 2. f) ita 1. 2; burbudando 3; videtur legendum burbudando. g) federico 1. h) conventu -- conventu desunt 1. 3. i) 4. 3. 55 k) a. Casinensis 3. l) praeter 1. 3. m) de C. desunt 3. n) deest 2. o) sancte Mariae 2. 3. p) communitimus 2. 3. q) permanere -- inserendum desunt 2. 25) Vido supra ad a. 1196. pag. 294.

Alamanniae, condoluit miserae mortis^a eius, eo quod ita subito sub papilione in lecto nudus iacens, per manus cuiusdam fidelis sui qui dicebatur Falsusgrave mortuus est. Eadem hora constituit duos legatos, videlicet dominum Hugulinum Ostiensem episcopum, et dominum Leonem Branceleonis presbyterum cardinalem Sanctae Crucis, et misit eos in Alamanniam ad conducendum Oddonem regem Romae pro accipienda ibi imperiali corona. 12.^b Kal. 5 Octobris dominus papa egressus Sora, venit ad monasterium Casaemarii, et pernoctavit ibi. Alio die valde mane dominus papa ivit Ferentinum, et mansit ibi per mensem, et ab episcopo Alberto noluit recipere fodorum^c, dicens: *Ego scio statum ecclesiarum; episcopi vestri^d si tot et tantis vicibus quantis ego Ferentinum venio, a vobis fodorum recipere vellent^e, ecclesiae vestrae ultra modum gravarentur, et ob hoc recipere nolo.* Dominus papa reversus 10 est Romam, et hiemavit Romae.

1209. ind. 12. adveniente, tempore aestatis post ascensionem Domini papa Innocentius ivit Viterbium; aliquando visitans vicinas terras, tamen Viterbium revertebatur, et tandiu ibi stetit, quousque advenit Oddo rex cum magno et inusitato exercitu. Dominus papa pro sua voluntate cum Oddone rege multa locutus, reversus est Romam, et rex Oddo post 15 eum cum exercitu^f. Kalendis Octobris dominus papa in ecclesia sancti Petri honorifice coronavit praedictum Oddonem imperiali corona. Celebrato sacrificio coronationis dominus papa volens reverti Romam, non poterat propter innumerabiles armatos equites Teutonicos, qui manebant extra ianuas^g Sancti Petri usque in portam Romae pontis Sancti Petri. Oddo coronatus imperator vestitus imperialibus vestimentis sacratis, mitratus et coronatus, 20 ivit cum domno papa usque ad portam Romae, et dominus papa ibi eum benedixit, licentia- vit et rogavit eum, ut alio die adveniente recederet a territorio Romano; quod ipse minime fecit, sed deficiente Romano fodoro et adveniente in castris panis et vini inopia, volens nolens recessit a Roma; et ab ipso tempore Oddo imperator periurando coepit habere irrita et vacua omnia praecepta domni papae, et infestare et minuere omnia iura ecclesiae; 25 sed quia Dei iudicio exercitus eius fame consequente decrescebat quotidie, ferocitatem animi sui non poterat perferere. Unde dominus papa coepit eum monere per archiepiscopum Pisanum et alios episcopos et abbates, ut recederet ab iniquitate et infestatione ecclesiae, quod facere contempsit, et recognosceret Deum, et viveret secundum legem Dei omnipotentis, et ratione^h et iustitia, et obedientiam ecclesiae observaret, et perfereret quae 30 iurando promiserat. Omnia vilipendens facere recusavit, tandem dominus papa eum excommunicavit. Per Lombardiam et per Tusciam Oddo dictus imperator hiemavitⁱ.

In nomine Domini amen. Anno Domini 1209, pontificatus domni Innocentii III. papae anno eius 12, mense Martii, die 8. Hac die ego magister Rainolfus nullo me prohibente aut vim faciente, sed propria spontaneaue mea bona voluntate trado et vendo tibi domno Landulfo 35 venerabili abbati Sanctae Mariae de Flumine, et sociis tuis omnibus vestrisque successoribus in perpetuum pro iam dicta ecclesia, id est vineam unam positam in territorio Ceccano in via sancti Stephani; propter quod accepi a vobis tres libras proventensium, concessa mihi licentia a domno Iohanne comite Ceccano. Et si ego vel mei haeredes vobis vestrisque successoribus litem aliquam intulerimus, et^k ab omni homine eam non defenderimus, obli- go me meosque haeredes vobis 40 vestrisque successoribus in poena dupli; et venditio haec firma permaneat. Et ego Iohannes comes Ceccani inductus utriusque partis precibus, et pro redemptione peccatorum meorum, concedo et confirmo hanc venditionem huius vineae fieri, quae his lateribus terminatur. A primo latere est via publica, a secundo latere est vinea Petri Versagranum, a tertio est terra Gamme- case, a quarto est vinea magistri Bellonis. Ad maiorem itaque cautelam praecepi presbytero 45 Benedicto dilecto notario meo, ut hoc in scriptis redigat et mei sigilli impressione consignet. Hi sunt rogati testes: Magister Spinellus testis. Magister Amatucius testis. Amato Iohannis Bovis testis.

In nomine Domini amen. Anno dominicae incarnationis 1209, pontificatus domni Inno- centii III. papae anno 12, mense Novembris die 3. Hac die ego Bartolomeus mali Nepotis^l 50 nullo me cogente aut vim inferente, sed proprio motu et mea^m voluntate atque tributa mihi potestate a domno Iohanne comite Ceccani, trado et vendo tibi irrevocabiliter et in perpetuum domno Landulfo venerabili abbati Sanctae Mariae de Flumine, et sociis tuis omnibus vestrisque

a) miserae mortis 3. b) XI. 3. c) fodrum 3. constanter. d) autem 3. e) vellem 2. f) exercitu. Quinto Kal. 3. g) ianuam 3. h) rationem et iustitiam 3. i) diplomata quae sequuntur codex 1. non nisi breviter excerptis. 55 k) et — dupli desunt 2. l) nomen explet 1. m) mera 3.

successoribus, id est vineam unam positam in territorio Ceccano, quae his terminatur lateribus: a primo latere est rivus balnei, a secundo est vinea Baronis Gaudibilis et terra Iohannis Sarra-
 ceni, a tertio est terra Raynaldi Mucidi et vinea Rachelis, a quarto est vinea Petri Maioris.
 Propter quod accepi pretium a vobis quatuor libras proventensium et dimidiam, et quod plus
 5 valet de vobis pro ecclesia pro redemptione peccatorum meorum. Et si ego vel mei haeredes
 vobis vestrisque successoribus litem aliquam intulerimus, et eam ab omni homine non defen-
 derimus, obliquo me meosque haeredes vobis vestrisque successoribus in poena dupli, et venditio
 haec firma permaneat. Et ego Iohannes Dei gratia comes Ceccani, inductus utriusque partis
 precibus et pro redemptione meorum peccatorum concedo et confirmo hanc venditionem huius
 10 vineae fieri^b. Ad maiorem itaque confirmationem praecepi presbytero Benedicto, dilecto notario
 meo, ut hoc in scriptis redigat, et mei sigilli impressione consignet. Hic sunt rogati testes:
 Magister Iacobus Sancti Heliae testis. Guido Clericus Ferentinus testis. Robertus domni Ray-
 naldi testis.

In nomine Domini aeterni amen. Anno dominicae incarnationis 1209, pontificatus domni
 15 Innocentii III. papae anno eius 12.º Kal. Maii. Hac die consecratum est altare ecclesiae beati
 Iacobi apostoli, quae posita est iuxta pontem Ceccanum, per manus domni Alberti venerabilis
 episcopi Ferentini. De reliquiis sanctorum apostolorum Philippi et Iacobi, sancti Stephani
 protomartyris, sancti Nicolai confessoris, sancti Blasii martyris, sanctae Barbarae virginis,
 et sanctorum martyrum Chrysanthi et Dariae et sociorum eius, Eleutherii episcopi et martyris,
 20 Ambrosii^a martyris, Pontiani martyris, Marcellini et Petri, et aliorum quorum et nomina
 Deus novit. Et ego Albertus de Dei misericordia confusus et meritis gloriosae virginis Mariae
 et beatorum apostolorum et sanctorum martyrum Iohannis et Pauli atque Ambrosii et omnium
 sanctorum, omnibus qui ad praenominatam ecclesiam in huius consecrationis die cum devotione
 et reverentia venerint ad rogandum Deum pro remissione peccatorum, de iniuncta sibi poeni-
 25 tentia quadraginta dies et quartam partem venialium relaxamus, per Christum dominum
 nostrum. Et hanc chartam nostri sigilli munimine confirmamus.

In nomine domini nostri Iesu Christi anno eius 1209, pontificatus domni Innocentii III.
 papae anno eius 12, mense Augusti die 4.¹ Quoniam humana natura debilis est et infirma,
 ideo introductum est et sapienter provisum, ut ea quae inter homines contrahuntur, in scriptis
 redigantur, ne oblivioni perpetuo tradantur. Ego Iohannes de Ceccano propria spontaneaque
 30 mea bona voluntate, nullo me cogente aut vim faciente, pro redemptione animae meae irre-
 vocabiliter trado et dono in perpetuum ecclesiae sancti Iacobi, cappellae sanctae Mariae de
 Flumine et domino Landulfo venerabili abbati eiusdem loci et sociis eius quendam hominem
 meum Iohannem Bonum nomine, cum toto tenimento suo, mobilibus et immobilibus suis, et
 omnibus ad eum pertinentibus, reservata mihi meisque haeredibus hac conditione, ut quando
 35 colligere faciam maiorem datam, ab ipso Iohanne Bono competens quaeratur^a adiutorium, ita
 quod non sit gravatus. Facta est itaque talis donatio in praesentia Iohannis abbatis Sancti
 Clementis, Beraldi abbatis Sancti Angeli de Casuere^b, et Georgii Sancti Heliae capellani, et in
 praesentia Philippi de Raynaldo, Philippi domni Heliae, et Samsonis militum, et hi omnes
 vocati sunt testes. Ad maiorem quoque cautelam et corroborationem facti mandavi presby-
 40 tero Benedicto, dilecto notario meo, ut haec in suis scriptis redigeret et mei sigilli impressione
 consignet.

Anno dominicae incarnationis 1209, pontificatus domni Innocentii III. papae anno eius
 12, mense Decembris die 6, Iohannes de Ceccano dilecto familiari suo Raheli et Iohanni filio
 eius salutem et amorem. Volentes diligere ecclesiam sanctae Mariae de Flumine, et in venera-
 45 tione eiusdem abbatem domnum Landulfum et eius socios habere, atque in iustis petitionibus
 tuis te¹ in hac parte audire; admittimus preces tuas, atque damus tibi licentiam vendendi
 vineam quam tu habes ad rivum balnei, secundum quod petisti. Et ego Rahel nulla vi coactus
 sed propria spontaneaque mea bona voluntate et filii mei Iohannis trado et vendo tibi domno
 Landulfo tuisque successoribus pro ecclesia sanctae Mariae de Flumine vineam unam in terri-
 50 torio Ceccano in loco qui dicitur Rivus balnei, cuius latera sunt haec: a primo latere vinea
 Petri Maioris, a secundo latere vinea praescriptae ecclesiae, a tertio latere terra Rainaldi de
 Sergia, a quarto latere terra Rosae de Pasa. Hi sunt vocati testes: Petrus de Guerra, Bene-
 dictus de Rainone et Crescentius Menasterialis^a.

a) Maioris 3. b) deest 2. c) deest 1. d) Similiter 2. e) vocit 3. f) XIV. 2. g) quatuor 2. h) Ca-
 55 tume 3. i) te in hac lacuna in 2. k) monasterialis 3.

1210. Oddo dictus imperator per Tusciam aestivo tempore permanens, mense Novembris prohibitus a domino papa et excommunicatus, consilio domni Petri^a comitis de Celano et consilio Diopuldi ingressus est regnum Apuliae. Celebrato festo sancti Martini super Soram, tota terra usque Capuam redacta est in suo imperio; et citius quam potuit ivit super Aversam, et obsedit eam usque ad nativitatem Domini; non valens eam capere, reversus est Capuam, et hiemavit ibi, faciendo machinas ad capiendas civitates quae volebant venire ad suam fidelitatem.

1211. Adveniente tempore aestatis, tota Apulia et Terra Laboris et maxima pars Calabriae devenerunt ad fidelitatem Oddonis dicti imperatoris. Interim nuntii Alamanniae venerunt ad Oddonem dictum imperatorem, qui dixerunt ei totam Alamanniam rebellatam fore. Et omnes archiepiscopi episcopi abbates duces principes comites et omnes barones Alamanniae elegerunt Fridericum regem Siciliae in imperatorem, et mandaverunt in Siciliam nuncios, qui conducerent dictum Fridericum salvum et incolumem ad recipiendum imperium in Alamannia. Quo audito praedictus Oddo imperator congregavit comites Apuliae et Terrae Laboris, confirmavit cum eis pacem et suam bonam voluntatem. Tactus dolore cordis intrinsecus, reversus est in Alamanniam, insidiando qualiter iam dictum Fridericum regem Siciliae capere posset, si ausus foret arripere iter vel per mare vel per terram*.

* In margine codicis 2. haec leguntur: Hoc anno tanta nix descendit ad terras, quod omnis homo vivens dicebat numquam tantam vidisse; per planitiem duxit aquam ultra modum, et tam hiemavit per 15 dies, quod desiccavit multas ficus per vallas a radicibus.

1212. Fridericus rex Siciliae sola misericordia Dei vocatus in Alamanniam electus imperator, arripiens iter eundi in Alamanniam 16. Kal. Aprilis, quod fuit sabbato palmarum, applicuit Gaietam^b, ibi honorifice receptus et ministratus mansit per mensem, postea ivit Romam. Quem dominus Innocentius papa tanquam . . . et benignè suscipiens, cum maxima honorificentia eius solvit omnes expensas in civitate, et extra ei . . . uncias auri dedit, et omnia necessaria ei atque galeis usque Genuam ministravit et licentiavit et commendavit . . . rerum, qui (pervenient) . . . Papien. cum al. . . cum ditantes . . . salvum . . . (niam) qui . . . incredibili haberetur . . .

1213. dominus Innocentius III. papa cum fratribus suis cardinalibus constituit et ordinavit concilium, et misit litteras per omne seculum, ut omnes qui debebant interesse concilio, in tertio anno in mense Novembri parati essent Romae.

1215. Tempore domni Innocentii papae tertii, anno eius 18, mense Novembri, 3. Idus Novembris dominus^c papa Innocentius primo ascendit in thalamum, et ibi celebrata oratione et benedictione super conventum, sic exorsus est dicens: *Desiderio desideravi hoc pasca manducare vobiscum antequam moriar* etc. Interfuerunt huic concilio 412 episcopi, primates autem et metropolitani 71, exceptis patriarchis. Abbates vero et priores ultra octingenti, exceptis omnibus nuntiis archiepiscoporum et episcoporum et aliorum praelatorum absentium, nec non regum et principum. Initiatum et completum est hoc concilium in ecclesia Salvatoris Romae quae Constantiniana vocatur.

1216. 10. Kalendas Iunii tempore domni Innocentii III. papae venit comes Rogerius de Aquila cum exercitu suo in territorio Ceccano, devastavit segetes Sanctae Mariae Fluminis, et incendit ei unam molam et duas molas Sancti Clementis; et sic rediendo hospitatus est in territorio Castri. Alio die coepit reverti Fundum, et dominus Iohannes de Ceccano insecutus est eum, invenit eum in territorio castri Valliserae^d, praevaluit super eum; fugatus est comes, et dominus Iohannes cepit de exercitu suo Robertum de Aquila patrum comitis cum 70 militibus electis^e et aliis hominibus; praeda animalium fuit in quantitate . . . bestiis, alia praeda robba fuit infinita, et comes . . . et sic fugiendo usque Fundum cum reliquis^f . . . domni Iohannis de Ceccano non detulit secum . . . domni Iohannis de Ceccano in campo re . . . ntes. et exultantes de tanta . . . Perusinam civitatem . . .

9 Kalendas^g Augusti consecratus est. Pridie Kal. Septembris reversus est apud Romam ad Sanctum Petrum. Pridie Nonas Septembris receptus est in ecclesia Lateranensi cum tanto gaudio et veneratione, gloria et iucunditate, quod omnes videntes dixerunt, quod nullus de praedecessoribus suis in receptione similis ei fuisset.

^a) perci 3. ^b) Beneventum 3. ^c) deest 1. ^d) Vallis ursae 3. ^e) selectis 1. 2. ^f) quae sequuntur ommissa sunt, notha addita fractum est. 1. 2. ^g) 3. Idus 3.

3. Kal. Augusti die sabbati castrum Moroli²⁶ per fortiam domni Iohannis de Ceccano captum est et combustum. Captus est ibi Oddo Novellus de Columna cum undecim suis militibus, et soror eius Mabilia cum quadam filia sua ducti sunt in captionem apud Ceccanum. Peccatis exigentibus de castro Moroli 424 capita tam virorum quam mulierum, tam senum quam parvulorum combusta sunt. Omnes autem reliqui milites et layci redacti sunt sub potestate et fidelitate domni Iohannis de Ceccano sacramento. Dominus Thomas de Supino²⁷ dolens et tristans dereliquit Campaniam comitis Rogerii de Aquila, et dedit domno Iohanni de Ceccano 1000 libras proveniensium, et fecit se fidelem cum sacramento in sempiternum domno Iohanni de Ceccano, et dedit ei filium suum obsidem ad fidelitatem et veritatem conservandam. Dominus Iohannes de Ceccano primo loco reddidit domno Thomae uxorem suam cum filia; domnum Odonem de Columna cum suis militibus dedit in potestate domni Iohannis cardinalis de Columna.

Honorius episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis abbati et clericis Sanctae Mariae de Flumine de Ceccano salutem et apostolicam benedictionem. Iustis petentium desideriis dignum est nos facilem praebere consensum et vota, quae a rationis tramite non discordant, effectu prosequente complere. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris iustis precibus grato concurrentes assensu, ad exemplar felicitis memoriae Innocentii papae praedecessoris nostri personarum vestrarum et ecclesiam sanctae Mariae de Flumine, in qua divino estis obsequio mancipati, cum omnibus bonis tam ecclesiasticis quam mundanis, quae in praesentiarum rationabiliter possidetis aut in futurum iustis modis praestante Domino poteritis adipisci, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus. Specialiter autem sancti Stephani et sancti Quirici ecclesias cum omnibus tenementis et pertinentiis suis, forestam iuxta ecclesiam sancti Stephani, et de capite pontis de prato, et de tineis molendina, vineas, redditus, decimas, oblationes, homines, hortos, cannapias, et possessiones alias ad vestram ecclesiam pertinentes, sicut ea omnia iuste ac pacifice possidetis, vobis et per vos eidem ecclesiae auctoritate apostolica confirmamus, et praesentis scripti patrocinio communimus. Libertates quoque et immunitates, necnon et exemptiones secularium exactionum a dilecto filio nobili viro Iohanne de Ceccano tam pie quam provide vobis et ecclesiae vestrae concessas, sicut in authentico eiusdem nobilis perspeximus contineri, ratas habemus, et eas perpetuis temporibus illibatas decernimus permanere, cuius tenorem de verbo ad verbum praesenti paginae duximus inserendum: „In nomine Domini. Anno dominicae incarnationis 1196.²⁷ — insigniri.“ Nulli ergo omnino hominum liceat hanc 27 paginam nostrae protectionis et confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum eius se noverit incursurum. Datum Laterani 13. Kal. Octobris, pontificatus nostri anno primo.

1217. Mense Aprili quidam comes Francigena, nomine Petrus de Alsurla^a, a Graecis vocatus et electus in imperatorem, Constantinopolitanum, adplicuit Romam cum uxore et filiis et alio comitatu. Honorifice a domno papa Honorio et a clero et a cuncto populo Romano est receptus. 5. Idus praedicti mensis in ecclesia sancti Laurentii foris murum cum magna gloria et decore coronatus est a summo pontifice cum uxore sua; et postea domnus papa dedit ei conductorem itineris et defensorem domnum Iohannem de Columna presbyterum cardinalem, tituli Sanctae Praxedis. Incipientes iter, transierunt mare euntes per imperium Romaniae gaudentes. Maior potestas imperii Romaniae et ditior invitavit praedictum imperatorem, ut dignaretur ire per terram suam, promittens ei omnes expensas usque in civitatem Constantinopolitanam, callidus insidians et decipiens imperatorem. Tunc imperator cum domno cardinali gressi sunt terram praedictae potestatis; quae potestas et dignitas apud nos dicitur Comminio, nomine Teodorus. Qui postquam recepit imperatorem et domnum cardinalem, voluit eos occidere. Sed responsum est ei ab amicis et fidelibus dicentibus: *Si istos occideris, semper habebis guerram ab imperio et a summo pontifice et tu et heredes tui; si servaveris eos vivos, non erit qui te debellet.* Posuit eos audacter in custodiam, et constrictae custodivit eos in ergastulis. Imperatrice nolente declinare a recto itinere, perrexit salva et gaudens in Constantinopolim, et tanquam domina et imperatrix recepta dominabatur.

Idus Mayas domnus papa Honorius egressus Romam venit Anagniam. Pridie Nonas

²⁵ a) XI. 3. b) supino 3. c) Alsula 1. 2. est Auserra

²⁶) Morolo et Iupino ad Saccum fluvium supra Ceccanum. ²⁷) ut supra pag. 294.

luli dedicata est ecclesia sancti Petri de Villa Magna per manus summi pontificis domni Honorii. 14. Kalendas Augusti dominus papa venit Ferentinum. 8. Idus Septembris dominus papa Honorius ivit Aletrum²⁸ 17. Kalendas Octobris dedicata est ecclesia Casaemarii honorifice per manus domni papae Honorii, ubi fuit ipse cum omnibus cardinalibus notariis et cum tota curia sua. Interfuerunt huic dedicationi duo archiepiscopi Yspanenses, 11 episcopi. Per gratiam Iesu Christi tanta fuit ibi abundantia ciborum in pane et vino, in piscibus, in caseo et in ovis, quod omnes sine murmuratione plenarie receperunt cibaria in sero et in mane. Plus quam mille equi inventi sunt ad annonam; tot et tanti equitantes adhaeserunt domno Iohanni de Ceccano, quod in castris eius ultra 400 equi adnumerati sunt.

6. Nonas Octobris dominus papa reversus est Romam.

Hoc anno tanta multitudo christianorum coadunata est in Hierosolymitanis partibus in campo super Acre^a; quod volentes numerare, numerati sunt ultra viginti milia equitantes^b, alia turba non poterat prae multitudine numerari: per bonam estimationem dictum fuit, quod plus quam 200 milia peditum erant. Peccatis exigentibus in hoc populo christiano tanta inopia panis advenit, quod unus parvus panis vendebatur 12 denariis. De communi igitur consilio domni patriarchae et aliorum qui praeerant populo, praeceptum est omnibus pauperibus, ut redirent ad propria. Solum in mense Settembri tot et tanti fuerunt, quod naues eos reducentes fuerunt 66. Per bonam aestimationem communiter dicebatur ab omnibus quod^c corpora mortuorum cruce signatorum in eundo et redeundo supra centum milia fuere inventa; ab aliis permanentibus in illa sancta terra non tantum^d honoris vel auctoritatis^e factum est quod valeret obolum.

In nomine Domini. Amen. Infrascriptae sunt constitutiones ac antiquae et approbatae consuetudines, a tempore cuius in contrarium memoria non existit, habitae et ordinatae inter maiorem ecclesiam Ferentinam et reverendam ecclesiam sanctae Mariae in Flumine de Ceccano.

In primis, quod ipsa ecclesia sanctae Mariae seu abbas et capitulum eiusdem ecclesiae pro parte et nomine ipsius tenentur tempore visitationis faciendae, prout consuetum est, per reverendum in Christo patrem et dominum, domnum episcopum^f Ferentinum praesentem vel qui pro tempore fuerit, eundem domnum episcopum cum competenti familia, si sibi placuerit, in eadem ecclesia et eius domibus, praefatae ecclesiae sumptibus et expensis, secundum quod facultates supradictae ecclesiae patiuntur, in comestibilia et potabilia recolligere, et sibi humiliter et devote nihilominus ministrare.

Item est^g, dum eidem domno episcopo cum praedicta sua competenti familia placuerit, in praelibata ecclesia et eius praedictis domibus laudabiliter commorari. Item comestibilia et potabilia sibi exeniata vel praesentata intrare debent ad usum communem domni episcopi memorati eiusque familiae supradictae, nec non abbatis et capituli praedictorum in cellarium ecclesiae supradictae.

Item quod praetitulata ecclesia debet sua libertate et immunitate gaudere, nec ad aliquid aliud astringi nisi ad quartam partem duntaxat decimae et commutationem; aliis vero franchitiis libertatibus et immunitatibus suis successuris perdurare debet secundum tenorem et formam papalium privilegiorum.

FINIS CHRONICON FOSSAE NOVAE.

a) aere 2. arce Del Re. b) equitum 2. c) per 2. d) tam 2. e) avaritiae 2. f) episcopum — episcopum
desunt 3. g) quod 3. 28) Alatri.

ANNALES CASINENSES.

Adnotationibus supra Tomo SS. III. pag. 171. 172 ex codice Casinensi propositis iam succedunt annales saeculo potissimum duodecimo a monachis Casinensibus compositi, subsidio codicum Casinensium numeris 47, 199 et 851 signatorum anno primum 1626 ab Antonio Caracciolo editi, deinde a Camillo Peregrinio in principum Langobardorum historia castigati, a Muratorio SS. T. V, 137 sqq. apographo quarti cuiusdam codicis Casinensis proposito aucti, ab Erasmo Gattola, viro de historia Casinensi optime merito, in parte secunda Accessionum ad historiam abbatiae Casinensis pag. 827 sqq. sub titulo Anonymorum monachorum Casinensium breve chronicon ope codicum trium Casinensium meliores editi, quosque hoc loco subsidio quinque codicum et apographi Muratoriani auctos et emendatos proponere iuvat. Et Gattola quidem codicem numero 199 signatum saeculo XIII. exeunte conscriptum usque ad a. 1195 fundamenti loco posuit, additamenta codicis 47 littera obliqua inseruit, adnotationes annorum 1183—1212 subsidio codicis 851 subiecit; quo id effecit ut prioribus multo emendatiorem editionem proponeret. At ego quum mense Iulio anni 1822 in monasterio illustrissimo commorarer, nostrae editioni prospecturus codicem quidem 199 in archivo ditissimo haud amplius adservari intellexi, sed codicibus 47 et 851 iterum cum Gattolae editione conferendis haud inutilem operam navavi. Postea a Bethmanno nostro textu annalium in codice bibliothecae Vaticanae Urbinate extantium accepto, quum unum desiderarem ut mihi et codicis Casinensis 851 copia iterum fieret, feliciter contigit quod anno 1859 Londini codicem eo usque omnibus incognitum una cum bibliotheca manuscriptorum Ill. Comitis Wilhelmi Libri sub hastam missum, bibliothecae Regiae nostrae comparare licuit, quem igitur quintum in rem nostram vocavi. Quibus inter se collatis textum ita disponendum intellexi, ut primo loco textum statuerem qui in

1) Codice Urbinati numero 585 signato membranaceo saeculi XII. servatur, quippe qui inter reliquos et antiquitate et simplicitate eminent. Constat duabus partibus, quarum prior annos 1000—1083 complexa, tota fere ex annalibus Cavensibus et Casinatibus pendet, altera ei subiecta inde ab anno 1087—1167 alia manu continua exarata est. Cuius codicis textum additis notitiis ex annalibus Cavensibus usque ad annum 1111 secuti sunt qui iam sequuntur:

2) C. Casinas numero 47 signatus, membranaceus in folio saeculi XII. exeuntis vel XIII. ineuntis; qui inde ab anno 1000 incipit et in textu anni 1153 desinit, pagina proxima sequenti ut videtur amissa; ultimum codicis folium notitiis annorum 1348, 1362, 1500 datum est, nihil ad rem nostram facientibus, quas apud Gattolam legere iuvabit. Numeri annorum 1030—1154 uno numero minores iusto sunt. Lacunam amisso folio ortam explere licuit subsidio libri alterius qui ad codicem hunc proxime accessisse videtur. Est:

2b) *Codex olim in tabulario Casinensi adservatus littera Langobardica conscriptus, cuius fata ulteriora ignorantur, quemque saeculo XVII. ineunte numero foris 62, intus 1020 signalum fuisse Constantinus Caietanus abbas tradidit, Gattola vero catalogo codicum eo tempore exarato nixus negat. Apographum eius a Constantino confectum, et inter schedas eius repertum Muratorius luci dedit¹, cuius tamen editio vocibus e. g. Lanula ter loco Ianula, Seniorellus loco Seniorectus male scriptis a Constantini scripto certe recedit. Codex ipse ab Alberico monacho Casinensi aut exaratus est aut ad eum quadammodo pertinuit, siquidem in margine apographi alia manu notae hae adscriptae referuntur: Anno 1100 Albericus auctor huius catalogi nascitur. A. 1123. Hic Alberisius sublevatur in sacerdotem, et a. 1146. Hic fuit dominus Albericus ordinatus in praepositum Sanctae Mariae 3. Septembris. Quod coenobium Constantino auctore est sanctae Mariae de Albaneta uno vix lapide a Casinensi remotum². Albericus igitur qui se ipsum catalogi auctorem scribit, idem fuerit quem visione clarum Petrus diaconus capite 66. libri quarti Casinensis historiae, ut amicum suum celebrat; vox catalogus autem indicare videtur, annales, quomodo et in codicibus sequentibus videmus, catalogo abbatum Casinensium subiectos fuisse. Ceterum additiones eius ad codicem 2. quas nostro debemus, partim cum Petri diaconi historia et annalibus Beneventanis conveniunt; Oderisii abbatis obitus et Ottonis ordinatio bis annis siquidem 1105 et 1106 referuntur, a. 1115 voces vulgo Sugio glossa aevi posterioris esse videntur; annus in univ-
ersum uno numero minor, annis 1118 et 1119 rectus, anni 1120 deest, unde ab anno sequenti iterum uno minor eradit. Lectio nonnumquam ad textum codicis 4 accedit. Lectiones codicis peculiare textui littera obliqua inserimus.*

3) *C. Casinas numero 851 signatus in folio, saeculo XIII. medio exaratus, post Leonis et Petri chronica Casinensia foliis 255—261 annales annorum 1129—1212 exhibet, usque ad annum 1188 uno numero minores iusto, quod anno 1188 a scriba ipso corrigitur, unde eos codici 2. adiungendos patet. Ultima libri pars, anni scilicet 1183—1212 scriptori alii quam priora debentur³. Ab istis libris textu paulo magis polito recedit*

4) *C. olim in monasterio Casinensi numero 199 insignis, iam deperditus, quem praecipue Gattola exscribendum existimavit, cuius igitur editionem codicis iam deperditi loco consulere et laudare oportet. Pertendit inde ab anno 1000 usque ad annum 1195. Gattola librum anno circiter 1270 Bernardi abbatis tempore conscriptum fuisse tradit, quum catalogus abbatum annalibus rubro colore praefixus in abbate isto desinat, nominibus quorundam sequentium abbatum alia manu et atramento subiectis. Quae cum ita sint, ex isto codice*

5) *C. regium Berolinensem inter Latinos in quarto numero 296. signatum transcriptum fuisse oportet. Est enim membranaceus in 4. foliorum 24, scripturae pulchrae eadem manu usque ad abbatem Ismardum productae, cui menses septem dies octo tribuit, unde librum anno 1314 exeunte vel sequentis initio conscriptum esse liquet. Folio 1. incipit Temporum descriptio a creatione mundi. Prima est huius mundi etas ab Adam etc. usque ad Heraclium, subiecta serie imperatorum orientis usque ad Alexium Comnenum nepotem Ysabei cum cano qui pugnavit cum Roberto Wiscardo, igitur intra annos 1081—1118; folio 5. catalogum summorum pontificum primo usque ad Gregorium VII, postea annis regiminis omissis usque ad Eugenium III, igitur intra annos 1145—1153 productum,*

1. SS. Ital. V. 137 sqq.; repetit Del Re p. 565—569.

2) Gattola hist. Cas. p. 135.

3) Gattolae p. 823 eam duobus scribis tribuere placuit.

fol. 9° catalogum abbatum Casinensium a sancto Benedicto usque Ysmardum⁵; fol. 10° Annales qui fol. 24 in fine paginae anterioris desinunt, pagina aversa vacua relicta. Annales ex tabulis decennovennalibus transscriptos fuisse rubricae anni cuiuslibet Anni Domini, Indictiones, Concurrentes, etc. comprobant, quae nonnisi anno 1190 in solo anni numero desinunt.

Quibus omnibus bene perpensis editiones libelli tres distinguere licet. Prima usque ad annum 1111 perhendens, qualis in codice 1. habetur, aeo Alexii Comneni imperatoris conscripta et postea continuatione brevi usque ad annum 1167 aucta est. Secunda Eugenii III. aeo composita, tum ex annalibus Cavensibus tum ex aliis fontibus Casini obviis aucta et usque ad annum 1152 producta, una cum continuationibus tribus, scilicet annorum 1153 et 1154 in codicibus 2, et annorum 1153—1182 atque annorum 1183—1212 in codice 3. aucta legitur. Tertia textum editionis secundae inde ab anno 1000 usque ad annum 1182 productae sententiis vobisve paucis omissis stilo politiori reddidit et continuatione annorum 1183—1195 sibi propria auget.

Unde auctoritatem horum annalium propriam saeculo XI, quo fere toti ad fontes eius aevi bene notos et superstites referuntur, quasi nullam, saeculis XII et XIII, quibus a scribis Casinensibus diversis invicem sibi succedentibus et rerum sui temporis bene gnaris compositi sunt, magnam esse, facile intelligitur; habuitque eos ante oculos Petrus diaconus Casinensis, quem etiam textus usque ad annum 1154 auctorem fuisse⁶ conicere posses, nisi eam partem Alberico vindicandam textus a Constantino abbate servatus indicaret.

Cod. 1.

Codd. 2. 3.

- 1000.^a Otto imperator puer Beneventum venit⁷.^a Anno Domini 1000. Otto imperator puer Beneventum venit.^b Quidam Nortmanni Hierosolymis^c venientes, Salernum a Sarracenis liberarunt.
- 25 1001. Obiit Otto tertius imperator Sutri^d, et Henricus filius patris sui fit rex. Et hoc anno venerunt Saraceni super Capuam^e. 1001. Obiit Otto tertius imperator Sutri^d, et Henricus filius patris sui fit rex^m. *cf. Leo II, 59.*
1004. Terre motus ingens per quindecim et eo amplius dies. Mons Casinus exagitur, ita ut in nonnullis locis ecclesiam scinderet¹⁰. Beatus Dominicus migravit ad Christum.
- 30 1007. Obiit Landulfus princeps Capuanus¹¹. 1002. Hoc anno venerunt Sarraceni super Capuam.
1013. Henricus, rex venit Romam et coronatus est a papa Benedicto¹². 1004.^a Terre motus ingens per 15 et eo amplius dies hunc montem exagitavit, ita ut in nonnullis locis ecclesiam scinderet.
1015. Luna versa est in sanguine. 1007. Obiit Landulfus^o princeps Capuanus.
- 35 1016. Normanni Melo duce ceperunt expugnare Italiam^{b, 12}. 1010. Obiit Iohannes abbas Beneventi^p.
1020. Datus est captus a Grecis in turre de Gariliano^c. 1011. Sol defecit, et fames valida fuit.
- 1021.^d Henricus imperator venit Italiam¹⁴, Theobaldus^e ordinavit abbatem, et Pandulfus^f princeps vincitum secum asportavit. 1014. Henricus rex venit Romam, et coronatus est a papa Benedicto. Obiit Pandulfus princeps.
- 40 1025. Henricus imperator^g. Pandulfus princeps solutus a vinculis ann. 1 obsedit Capuam, et vim recepit eam. 1016. Luna versa est in sanguine^q.
1017. Normanni Melo duce ceperunt expugnare Apuliam.
1021. Datus^r captus est a Grecis in turre de Gariliano.
- 45 a) numerus anni usque annum 1084 iusto minor, anni 1025 maior est. b) rectius Apuliam A. C. c) a. 1021. Leo II, 38. d) a. 1022. Casin. e) i. e. Theobaldum. f) i. e. Pandulfum principem. g) scilicet obiit a. 1024. h) reliqua anni desunt 2. i) n. ab h. 5. k) desunt 5. l) patri 5. m) reliqua desunt 2. n) 1005. 4. 5. o) Landulfus 4. 5. constanter. p) desunt 4. 5. q) sanguinem 4. 5. r) Dotatus 5.
- 5) Quum series abbatum Casinensium saeculo XIII. littera initiali male intellecta) a. s. mens. 7. diebus 5. 50 exeunte et XIV. ineunte haud bene constat, eam hic addere placet: Bernardus abbas, sedit annis 17, diebus 22; Thomasius a. s. annis 4; Pontius a. s. mens. 7; Angelerius a. s. mens. 4; Berandus a. s. mens. 6; Gathardus a. s. annis 5; Thomas a. s. annis 3; Marinus a. s. annis 8; Isnardus (loco Ysmardus a. 1014. 13) A. Cav. a. 1017. 14; Leo II, 39—42.

- cf. Leo II, 3. 1027. Idem princeps Pandolfus ingres-
sus est Neapolim et obtinuit eam anno 1 et
mensibus 5.
1029. Luna 15. obscurata est.
- A. Cav. 1034. 1033. Solis pars maxima obscurata est in ipsa
festivitate sancti Petri.
- A. Cav. 1037. 1036. Mons Vesubius eructavit incendium, ita ut
usque ad mare discurreret.
- A. Casin. 1042. 1044. Luna 13. obscurata est per quinque horas
5. Idus Ianuarii, cum nulla nubes appareret in celo.
- A. Cav. 1045. Richerius abbas eiecit Normannos de terra
sancti Benedicti.
- cf. A. Cav. 1047. 1046.
- A. Cav. 1050. Leo papa hoc anno ordinatus est.
- cf. A. Cav. 1052. 1051.
- A. Cav. 1054. 1055. 1053. Leo papa cum Normannis in Apulia dimi-
cavit, et alio anno obiit.
- A. Cav. 1062. 1061. Alexander papa ordinatur. Riccardus in-
troivit Capuam, et factus est princeps.
1063. Luna 15. eclipsin passa est 5. Idus
Novembris.
- A. Cav. 1076. 1075. Hoc anno venit Robertus dux super Salernum
2. Nonas Maii^a, et obsedit eam terra marique, et cepit
eam die Id. Decembris.
- A. Cav. 1077. 1076. Hoc anno Riccardus princeps cepit ob-
sidere Neapolim principio mensis Maii.
- A. Cav. 1078. 1077. Riccardus princeps obiit Capue ipsa 5.
feria cene Domini, et Neapolis obsidione soluta est, et Ior-
danus filius princeps.
1078. Hoc anno fuit prelium de Cappelli.
- A. Cav. 1081. 1080. Heinricus rex cum magno exercitu venit
Romam: sed obsistentibus Romanis cum papa Gregorio,
sine effectu reversus est. Robbertus dux transito mari
Romaniam debellaturus ingreditur.
- A. Cav. 1083. 1082. Heinricus iterum Romam veniens, porticum
sancti Petri, per vim cepit eam et ex parte magna destruxit;
archiepiscopum Ravennensem, invasorem apostolicæ sedis,
absque consilio et voluntate totius Romane ecclesie constituit.
- A. Cav. 1084. 1083. Heinricus rex Romam a Romanis intromis-
sus 12. Kal. Aprilis, stetit ibi usque ad 12. Kal. Iunii.
Post hec venit Robertus dux cum exercitu, et tradita est
ei Roma; et multa mala ibi committens, accepto papa Gre-
gorius egressus est.
- cf. Ann. Benevent. 1087. ^b 7. Idus Maii corpus sancti Nico-
lay in venit. 16. Kal. Octobris ^c Pisani apud
Africam debellaverunt et vicerunt Sarracenos.
- A. Cav. 1099. 1097. circumdata est Antiochia.
1098. Antiochia capta est.
100. Iherusalem a christianis capta est.
1104. Ecclesia sancti Dominici ^d dedicata
est.
- cf. A. Cav. 1111. Rex Henricus venit in Italiam cum
magno exercitu, et cepit apostolicum in eccle-
sia sancti Petri.
1136.
1022. Heinricus imperator venit ^e Italiam, et super
Troiam^f. Theobaldum ordinavit abbatem, Pandulfum^g
fecit principem, qui fuit comes Trianensis^h.
Pandulfum principem vincetum secum asportavit. Obiitⁱ
Atenulfus abbas. 5
1025. Obiit dominus Heinricus imperator,
et Pandulfus princeps solutus vinculi anno
uno obsedit Capuam cum Grecis, et tandem
vi recepit eam.
1027. Idem Pandulfus princeps^k ingressus est 10
Neapolim, et optinuit eam anno uno et mensibus quinque.
- 1029.^l Luna quindecima obscurata est.
1033. Solis pars maxima obscurata est in ipsa
festivitate sancti Petri.
- 1035.^m Obiit Theobaldus abbas. 15
- 1036.ⁿ Basilius fit abbas.
- 1037.º 6. Kal. Februarii mons Vesuvius^p eructa-
vit incendium, ita ut usque ad mare discurreret.
- 1038.^q Chonradus imperator ingressus est Capuam^r
vigilia pentecostes, et in pentecoste coronatus est. Ade-
nulfus episcopus reconciliatur. Pandulfus princeps exiliatur,
Guaimarius fit princeps, et Richerius abbas.
1039. Obiit Chonradus imperator^s, Hein-
ricus filius eius imperat.
1042. Luna 13. obscurata est per quinque horas 25
5. Idus Ianuarii, cum nulla nubes appareret in coelo.
1045. Richerius abbas eiecit Normannos de terra
sancti Benedicti.
- 1047.^t Heinricus imperator venit Capuam, et reddi-
dit eam Pandulfo principi iuniori. 30
1050. Hoc anno Leo papa ordinatus est.
- 1052.^u Guaimarius princeps interficitur, et Bonifatius
marchio.
1053. Leo papa cum Normannis in Apulia dimi-
cavit. 35
1054. Leo papa obiit.
- 1055.^v Victor papa fit. Richerius abbas defungitur,
et Petrus abbas ordinatur.
- 1057.^w Fredericus fit abbas, qui et postmodum Ste-
phanus papa^x. 40
- 1058.^y Hoc anno defuncto Stephano papa et huius
monasterii abbate, dominus Desiderius omnium fra-
trum unanimitate^z abbas est ordinatus^{aa}.
- 1059.^{ab} Nicolaus papa ordinatur.
1061. Obiit Nicolaus papa. 45
1062. Alexander papa ordinatus est. Richardus
introivit^{ac} Capuam, et factus est princeps 12. Kal. Iunii.
1063. Luna quindecima eclipsin passa est 5. Idus
Novembris.
- 1066.^{ad} Hoc anno dominus Desiderius abbas coepit
edificare ecclesiam sancti Benedicti in hoc monte^{ae} Casinensi.
- 1067.^{af} Stella cometes apparuit. Gotfridus dux cum
exercitu venit Campaniam^{ag} usque Aquinum. Richardus
princeps terram Marsorum intravit.

a) Iulii Bethmannus legit. b) alia manu continua. c) XV. Kal. Octobris obiit Victor papa A. Cav. d) domi suppleta ex chron. Fossaenovae. e) v. in i 5. f) et s. T. desunt 4. 5. g) P. comitem Theani fecit principem 5. h) Trianensis M. i) O. A. a. desunt 4. 5. k) deest 4. 5. l) 1030 4. 5. m) usque in finem abhinc 2. numerum uno maiorem 1036. etc. habet. n) 1035. M. o) uessuiys 2. p) C. in v. 5. M. q) i. et h. 5. r) q. p. St. p. extitit 4. 5. s) unanimi consensu 5. t) intravit 4. 5. u) monasterio 5. v) deest 4. 5.

18) Ann. Cav. 19) Leo III, 9. 20) Ann. Cav. 21) Leo III, 36. 22) Ann. Cav. 60

1137. Innocentius papa venit cum Eleutherio rege et ceperunt totam terram usque Varim.
- 1138.
- 5 1139. Innocentius papa congregavit synodum Romae et damnavit partem Anacleti.
1140. Rex Siciliae venit cum filiis suis, et ceperunt Soram et Arcim.
1143. Rex Siciliae venit Arcim, et filii
- 10 eius ceperunt totam Marsorum terram.
1144. Rex Siciliae venit Ceperanum, et dux filius eius intravit in terram sancti Petri et cepit eam.
1149. Rex Francie revertitur a trans-
- 15 marinis.
1151. Eugenius papa dedicavit ecclesiam Case Marii.
1152. Scalona capta est a christianis,
- 1155.²³ et imperator venit Romam, et
- 20 coronatus est a papa Adriano.
1155. Cancellarius regis Siciliae venit Ceperanum.
1156. Rex Siciliae venit cum magno exercitu, et recuperavit omnem terram suam,
- 25 et
1162. imperator Henricus accepit Mediolanum.
1167. Cancellarius imperatoris Frederici venit super Romanos cum grandi exercitu,
- 30 et pugnavit cum eis; in qua pugna fuerunt mortui de Romanis et capti multa milia hominum, adeo ut numerus nesciretur.
1071. Ecclesia nova sancti Benedicti dedicata est Cav. ab Alexandro papa die Kalendarum Octobrium cum quinque altaribus^a suis.
1073. Alexander papa defungitur et Hildebrandus Cav. archidiaconus in papam Gregorium ordinatur mense Aprili.
1075. Nocte^b natalis Domini captus est praedictus Cav. papa super sanctum altare a quibusdam Romanis, sed vi et constantia omnium Romanorum eodem die receptus est.
1076. Hoc anno venit Robertus dux super Salernum pridie Nonas Maii, et obsedit eam terra marique, et cepit eam die Idus Decembris.
1077. Hoc anno Richardus princeps cepit obsidere Neapolim principium^c mensis Maii.
1078. Richardus princeps obiit Capuae quinta feria coenae Domini, et Neapolis obsidione soluta est, et Iordanus fit princeps.
1081. Henricus rex valida manu venit Romam, sed obsistentibus Romanis cum papa Gregorio, sine effectu reversus est. Robertus dux Romaniam debellaturus ingreditur.
1083. Henricus rex iterum Romam veniens, porticum sancti Petri vi captam ex parte destruxit, archiepiscopum Ravennensem invasorem ecclesiae^d constituit.
1084. Idem rex Romam a quibusdam Romanis intronissus, post duos menses a Roberto duce fugatus est. Idem dux papa Gregorio de Urbe eruto, Salernum perduxit.
1085. Fames et mortalitas maxima fuit. Gregorius Cav. papa apud Salernum moritur. Obit Robertus dux.
1086. 13. Kal. Martii noctis initio stella clarissima Cav. in circulum primae lunae ingressa est^e. Desiderius abbas Romae in papam Victorem eligitur die pentecostes.
1087. Desiderius abbas papa ordinatur 7. Idus Maii, Cav. qui postea in hoc monasterio, ordinato abbate Oderisio, post tertium diem moritur. Pisani apud Africam Certantes, Sarracenos vicerunt.
1088. Otto Hostiensis episcopus in papam Urbanum Cav. eligitur 4. Idus Martii^f.
- 35 1090. Ecclesia^g sancti Martini dedicata est a Iohanne Tusculanensi episcopo die octavarum eiusdem beati^h Martini. Obit Iordanus princeps.
1091. Castrum Fracte²⁴ a Normannis agentibus²⁵ Rainerio Ridellus et Riccardo de Spinio furatum, et a nostris agente comite Atenulfo²⁶ duodecimo die magna Dei virtute receptum est. Capuani rebellaverunt. Hoc anno fuit tanta siccitas, quod non pluit usque ad festum sancti Nicolai²⁷. Cav.
- 40 1091. Ionathas apprehendit Adenulfum comitem Atini²⁸.
- 1094.¹ Ecclesia sancti Andreae apostoli dedicata est a Rainaldo episcopo Gaietano 3. Kal. Februarii. Solis maxima pars² obscurata est 8. Kal. Octobris.
1095. Stellae de coelo innumerabiles quasi pluere visae sunt³ mense Aprili prope diem versus occidentalem plagam coeli ubique terrarum. Pandulfus comes²⁹ interficitur 4. Idus
- 45 Iunii.
1096. Innumera Francorum et ultramontanorum multitudo mare transivit. Lunae maxima pars obscurata est in cathedra sancti Petri.
1097. Stella cometes¹ apparuit. Hoc anno urbs Antiochena a christianis capta est 3. Nonas Iunii 5. feria. Luna tota obscurata est in transfiguratione Domini².
- 50 1098. Civitas Ierusalem capta est a christianis Idbus Iulii. Dux Roggerius cum comite Roggerio Capuam per quadraginta dies obsidentes receperunt, et Richardo Iordanis filio principi
- a) altaris 5. b) In nocte 5. c) in principio 4. 5. d) romanos addunt 4. 5. e) est. Dominus D. 5. f) Maii Cav. g) E. nova s. 4. 5. h) b. M. decem 4. 5. i) textus huius anni deest 4. 5. l) pulvere viserunt 2. l) c. hoc s. sp. quo et u. 5. m) 3. Nonas Iunii, quinta feria repetit 2^b male.
- 55 23) cf. Ann. Cav. 1156. 24) Le Fratle. 25) cf. l. trum IV, 9. 26) Petrus ibid. 27) cf. Ann. Beneventanos. 28) Petrus IV, 14. 29) Adenulfi frater. Petrus l. c.

in die sancti Petri ingredienti Capuam restituerunt. Eo^a anno via ignea per totam noctem in coelo apparuit 5. Kal. Octobris. *Ugo de Molisi apprehendit Pandulfum comitem, et tenuit in vinculis.*

1099. Luna duodecima in ortu suo defectum passa paulatim redintegrata est Nonis^b Iunii. Obiit Urbanus papa^c. Paschalis fit papa. 1104 et 1105^a fames maxima et hoc anno 5. 14. Kal. Octobris luna 14. obscurata est.

1100. Guibertus heresiarcha inuasor Romanae ec lesiae moritur.

1101.^e Obiit Roggerius comes³⁰.

1105. Domnus Oderisius abbas acquisiuit oppidum Pontiscurvi^d, et castellum Vitecosi.

Obiit Oderisius abbas^f. Otto fit abbas^g.

1105.

1106. Stella cometes apparuit. Henricus rex defungitur^h. Henricus filius eius imperat. Obiit Richardus secundus filius Iordani princeps. Robertus filius eius fit princeps.

1107. Luna quartadecima obscurata est. Obiit Otto abbas. Bruno Signinus episcopus abbatiam suscipitⁱ.

1108.^k Castrum Terame a comitibus Aquinensibus inuasum et furatum est 3. Kal. 15 Augusti, sed a nostris quintodecimo die^l receptum est. Sanctus Angelus in Theodici³¹ incensus est.

1110. Stella cometes^m apparuit.

1111. Henricus predictus rex cum magno exercitu Romam veniens, Paschalem papam cum multis aliis capit; ad ultimum finemⁿ fecit et coronatus facta coronatione^o abscedit. Bruno episcopus abbatiam dimittit, Girardus fit abbas. Obiit Roggerius dux, et Boamundus frater eius.

1115. Girardus abbas oppidum Suium^p adquisiuit. Pisani Maioricam et Minoricam insulas debellantes ceperunt.

1117. Terrae motus magni fuerunt; ita quod multa aedificia per diversa loca corruerunt; homines mortui sunt; aquae turbidatae sunt, lampades ecclesiarum moveri visae sunt. Luna quartadecima obscurata est.

1118. Obiit Paschalis papa, Iohannes cancellarius eligitur in papam Gelasium. Tunc et rex Romam occurrens, Burdinum inuasorem summittit.

1119. Obiit Gelasius papa apud Cluniacum, et Guido Viennensis archiepiscopus a cardinalibus in eodem loco in papam Calixtum eligitur 3. Non. Ianuarii.

1120. Idem papa Romam veniens honorifice excipitur. Obiit Robertus princeps, et Richardus filius eius ungitur; quo paulo post mortuo, Iordanus patruus eius fit princeps. Terre motus magni per plures dies in terra sancti Benedicti et circumquaque fuerunt, ita ut aedificia multa ruerent.

1121. Calixtus papa Burdinum apud Sutrum^q captum, apud Cavas custodiae mancipavit.

1122. Idem papa eundem Burdinum de Cava extractum^r in Ianula^s custodiendum tradidit.

1123. Obiit Girardus abbas, et Oderisius fit abbas. Stellae innumerabiles quasi plueri visae sunt pridie Nonas Aprilis, hora matutina.

1124. Castrum Pica ab Oderisio abbate adquiretur, et a Calixto papa et Iordano principe Sancto Benedicto confirmatur. Obiit Calixtus papa, et Lambertus Hostiensis episcopus eligitur in papam Honorium.

1125. Ricchardus de Caleno terram sancti Benedicti hostiliter ingressus, castella eius incendit, predictum papam Burdinum de Ianula tractum in Fumonem^t religavit. Henricus 45 rex obiit: Lotherius fit rex. 5. die Decembris fuit capta rocca de Archi a Gregorio Pagano et comitissa et filio eius Thoma.

1126. Oderisio a papa excommunicato; homines Sancti Germani monasterium istud^u fraudulenter invadunt; ipsoque depulso, Nicolaus ingreditur. Rocca de Ianula destruitur^v. Castellum Suui a filio Ricchardi de Aquila occupatur.

1127. Castellum novum ab Adenulfo de Spinio^w capitur, castrum Pica redditur. Castrum novum recuperatur. Oderisius abbatiam foris iurat. Castrum Terellae edificatur. Nicolaus

a. Eodem 5. b) deest; lacuna 5. c) p. et P. p. fit 5. d) 1103 et 1104. cod.; cf. Ann. Benev. a. 1102. 1103. 1104. e) 1100. cod. f) pontiscur 2. g) a. et O. 5. g) ordinatus est 2b. h) d. et H. 5. i) post 40 dies ordinatus est 2b. k) haec desunt 4. 5. l) post 15 dies 2b. m) cometes 2. 4. n) sine facto 5. o) coronatus 4. 5. p) S. vulgo Sugio 2b. q) suium 2b. r) extraxit et 5. s) Ianula, ita et 1125, 1126 2b. t) fusionem 5. u) reliqua desunt 4. 5. v) spimo 5. w) cf. Ann. Benev. 31) Todici Petro.

expellitur. Seniorectus^a fit abbas. Dux Guilielmus et Iordanus princeps obierunt. Robbertus filius fit princeps. *Dedicatio ecclesiae sanctae crucis Atinensis.*

1128. Papa in Apuliam contra comitem Roggerium, qui ducatum occupaverat, cum expeditione properat. Ad ultimum facta concordia, ducatum ei confirmavit.

1129.^b Roggerius dux cepit Troiam et fere totam Apuliam, et Capuanus princeps illi hominum fecit.

1130. Obiit Honorius papa, et eo die sunt electi Gregorius Sancti Angeli in papam Innocentium qui venit in monasterium sancti Benedicti; postea secessit Canosam et ibi fecit synodum, et Petrus cardinalis Sanctae Mariae Transtiberin in Anacletum; et Innocentius ultra montes perrexit, Anacletus in Apuliam, qui ducem Roggerium regem constituit.

1131. Rex Roggerius expugnat et capit Amalfiam.

1132. Roggerius rex expugnavit Barim, *Grimoaldum principem in maris insula clausit, et cum principe et comite pugnans apud Nuceriam, superatur^c maxima strage utroqueque die dominico in sancto Iacobo 9. Kal. Augusti.* Rex Lotharius Italiam ingressus est.

1133. Lotharius rex venit Romam, et accipiens coronam ab Innocentio reversus est. Sol fere totus obscuratus est a sexta^d hora usque^e nonam 4. Nonas Augusti. Roggerius rex ingressus est Apuliam, et comites Conversanenses^f et Andrensem^g exeredavit.

1134. Robbertus princeps abiit Pisas, et rex Roggerius venit super Principatum et comitem Rainonem^h, Principatum cepit, comiti dimisit terram, et reddidit ei comitissam.

1135. Princeps a Pisis stipatus navaliⁱ exercitu Neapolim venit; Aversani reddiderunt se ei. Contra quem Roggerius rex veniens^k fugavit, et Aversam in cinerem redegit. Raynoni et Ugoni comitatum abstulit; Raynon comes Neapolim fugit.

1136. Rex Roggerius Alfuso^l filio Capuanum principatum tradidit. Imperator Lotharius Liguriam ingreditur. Terre motus magni in hoc loco fiunt.

1137. Obiit Seniorectus abbas, Raynaldus Tuscus fit abbas. Imperator Barim usque pervenit, cui pene^m se tota Apulia tradidit. Innocentius papa cum duce Baioariae per totamⁿ Tusciam iter agens, omnibus ei se praeter Romam usque Beneventum tradentibus apud Barim imperatori iungitur. Papa et imperator, tradito ducatu comiti Raynolfo revertuntur. Raynaldus huius loci electus deponitur. Cuibaldus^o ordinatur, qui post quadraginta quatuor^p dies recedit. Raynaldus Colimensis^q fit abbas. Obiit Lotharius imperator.

1138. Conradus fit imperator. Obiit Petrus^r Petri Leonis, qui et Anacletus, sed fere post duos menses fratres eius cum suis elegerunt pro eo quendam Gregorium heresiarcham, qui post tres menses a papa Innocentio deponitur. Rex Roggerius venit super^s Rainulfum ducem Apuliae, et exeredavit Alexandrum de Claromonte. Alifas redegit in cinerem, sicque^t in Siciliam reversus est^u.

1139. Innocentius papa facta sinodo, Anacleti partem damnavit. Obiit Raynulfus dux. Mons Vesuvius per quadraginta^v dies eructavit incendium. Roggerius rex venit Apuliam, et cepit eam praeter Barim et Troiam; deinde venit Minianum. Contra quem papa cum exercitu veniens, iuxta Galluccium in fugam versus comprehenditur, et quarto die pace facta^w confirmat illi totam terram a fluvio Carnello et infra, filiisque principatum atque ducatum. Castellum Sancti Angeli igne crematur, et Mortula^x cum Sancto Salvatore et Sancto Victore et Sancto Petro in Fine^y.

1140. Idem rex ad hoc monasterium veniens 3. Kal. Aprilis, cui per cartulam^z rocca de Bantra traditur pro Pontecurvo, quem dicebat a nobis iniuste detineri. Castrum quod Pesmontis dicitur cum Cardito et Camino^{aa} tollitur.

1141. Terre motus factus est valde magnus. *Adenulfus comes dimisit Atinam ad regem mense Iunio. Qui rex eodem anno 1140. Atinensibus privilegium concessit.*

1142. Hoc iterum anno rex ad hoc^{ab} monasterium venit 4. Nonas Novembris. Cum fratres signo tacto^{ac} ad vesperam orationi instarent, subito fulgur unum fratrem senem ante crucem sinistri chori stantem perculit et occidit, et locum hunc multis in locis dissipavit.

1143. Luna quartadecima tota obscurata est a prima hora noctis usque quartam^{ad}

a) Seniorellus 2^b. b) 1128. 3. *Hic incipit 3. usque ad annum 1188 uno numero edita minor, quod ibi corrigendum esse notatur.* c) superat 5. d) ab h. septima 5. e) u. ad 2^b. f) conversanensem 5. g) Condrenses 2^b. h) R. et p. 2^b. i) navali 2. k) venit et in fugam vertit, Aversam quoque in 5. l) amfuso 4. 5. m) deest 4. 5. n) Guibaldus 3; Guibaldus 4. 5. o) Colimentanus 2^b; Cotem. 4. 5. p) P. filius P. 4. 5. q) deest 2. r) reuertitur 5. s) q. ferme d. 4. 5. t) Mortule 2^b. u) fin 2; Fia 2^b. v) chartam r. de Pantra 2^b. w) c. nobis t. 4. 5. x) deest 5. y) III. 5. z) facto 2^b.

4. Nonas Februari^a. Ecclesia sanctae Mariae et sancti Adelberti dedicatur^b. Obiit Innocentius papa, Celestinus fit papa. Rex iterum ad hunc locum venit^c. Terra^d Marsorum se ei tradidit^e. Thesaurus huius loci omnem cum tabula ante altare tollit, praeter crucem maiorem cum cyburio et^f tribus tabulis altaris.

1144. Celestinus papa moritur, et Girardus cardinalis Sanctae Crucis in papam Lucium^g eligitur. Rex iterum ad hunc locum veniens Ceperanum abiit, ubi cum papa loquitur, et discordantes^h, papa recedit; rex partem Campaniae cum Terracina cepit. Berulusⁱ obsedit; deinde quodam pacto facto, quae ceperat reddidit, Siciliam abiit. Obiit Alfusus^j princeps, et frater eius Guilielmus fit princeps. Mare dulce factum est a Gaieta usque Neapolim. Iordanus filius Petri Leonis cum senatoribus et parte^k totius populi minoris contra papam^l rebellat.

1145. Obiit Lucius papa, et Eugenius ordinatur, qui tertio die suae electionis nocte cum omnibus cardinalibus et episcopis Roma egressus fugit, et apud Farvensen abbatiam pontifex consecratur. Et apud Bitervum^m pascha celebrans ibique per octo menses remoratusⁿ demum vero cum Romanis paciscens, Romam reversus est. Stella cometes apparuit. 15

1146. Eugenius papa per Transtiberim exiens Bitervum^o devenit, et pacem cum Romanis reformans, muros Tyburtinae civitatis destrui praecipit^p, et civitatem Lucensem adiit. Rex Roggerius cepit Tripolim.

1147. Idem papa Burgundiam ingressus, a Ludowico rege Francorum apud Divionem honorifice susceptus^q est, cum quo pascha apud Parisius^r celebravit, eiusque tutele regnum^s 20 Francorum dimisso, idem rex cum magno exercitu Ierosolimam perrexit. Quo etiam anno Conradus secundus rex Alamanniae cum ingenti exercitu per Ungariam, Ierosolimam profecturus^t, Constantinopolim devenit, ibique Ludowico regi sociatus, et ab imperatore Hemanuhele cognato suo honorifice suscepti, per Iconium desertum ingressi, quam plures de exercitu fame perierunt, alii^u a Turcis occisi sunt. Sol obscuratus est 4. Kal. Novembris. 25 Eugenius papa Autisiodorum veniens, monasterium sancti Mauri sub obedientia cenobii Casinensis manere confirmavit, abbate prius ab obedientia episcopi Andegavensis soluto; indeque Treverim veniens, ab archiepiscopis et principibus Alamanniae honorifice susceptus est. Rex Roggerius cepit Africam.

1148. Idem papa Rhemis concilium celebrans, eum heresiarcam Hispaniae^v, qui se 30 Christum esse dicebat, perpetua custodia damnavit, sicque per Liguriam regressus est Bitervum^w. Conradus rex Alamanniae, cum Ludowico rege Ierosolimam ingressus, et per aliquot dies ibi remoratus^x, congregato exercitu Damascum obsedit; sed fraude incolarum deceptus, per Constantinopolim et Venetiam^y Alamanniam rediit. Ludowicus vero rex Antiochiam reversus est. Obiit Roggerius dux. Wilielmus frater eius fit dux. 35

1149. Eugenius papa Tusculanum ingressus, fultus auxilio Roggerii regis, Romanos sibi rebelles expugnat. Ludowicus rex a partibus Ierosolimitanis reversus, et a rege Roggerio aput Potentiam^z cum honore susceptus, 4. Nonas Octobris ad hoc monasterium venit, susceptusque honorifice, post diem tertium recedens et aput Tusculanum cum apostolico colloquens, Franciam rediit. Eugenius papa pacem cum Romanis reformans Romam reversus est. 40

1150. Eugenius papa Urbe^{aa} egressus, Campaniae moratus est. Aqua turbida^{ab} pluit pridie Idus Martii. Luna obscurata est Idibus Martii. Sanguis pluit in festivitate sancti Iohannis baptistae.

1151. Obiit Sibilla regina^{ac}. Rex Roggerius constituit Wilielmum filium suum ducem 45 Apuliae regem.

1152. Obiit Conradus rex. Fredericus fit rex. Naassamonites^{ad} gens Mauritaniae regem suum eiusdem provinciae laqueo suspenderunt; deinde iter agentes nobilissimam urbem Buceam et multas alias civitates tum vi tum dolo ceperunt, rege eius fugato. Eugenius papa cum Romanis paciscens, Romam reversus est 5. Idus Decembris. Terre motus 50

a. deest 2. Aprilis 2b. b) Adalberti dedicantur 2b. c) ueniens 5. d) terram 2. e) tradit. Thesaurus omnis cum t. a. a. huius loci tollitur 2b. 4. 5. f) cum 5. g) discordantibus 2b. h) Verulus 2b. i) amfusus 4. 5. k) partem 2. 4. l) Viterbum 2b; bitervium 5. constanter. m) demoratus d. e. 5. n) Viterbum 2b; bitervium venit 5. o) passus est 4. 5. p) acceptus 5. q) parisium 2b. r) regno 2b. 5. s) profectus 2b. t) a. a. T. o. s. desunt 4. 5. u) demoratus 5. v) uenientis 5. w) a. P. desunt 5. x) urbem 2b. 5. y) Aquam turbidam 5. z) O. S. r. 55 desunt 4. 5. aa) eundem numerum habet 2b. ad) Naassamoni 2b; Naassamoni 5. hic et infra.

32) cf. Annales Magdeburgenses. SS. T. XVI. p. 190.

multi et magni fuerunt. Naassamonites^b regem Buceae in Constantina urbe captum^c suspendunt.

CONTINUATIO PRIMA.

Codex 2.

Codices 3. 4. 5.

- 5 1153. Sol passus est eclipsim^d. Obit 1153. Obit Eugenius papa et Anasta-
Eugenius papa^e, et Conradus episcopus Savi- sius papa eligitur.
nensis consecratur in papam Anastasium.
Rex Yerolimitanus cepit civitatem Ascalonam. Rex Roggerius cepit civitatem,
quae quondam Ippone^f Regium dicebatur. Abbas monasterii sancti Mauri ad
10 hoc monasterium^g sancti Benedicti veniens, coram altare beati Benedicti
obedientiam abbati Casinensi promisit, et pro more ab abbate Casinensi petita
benedictione et abbatiae confirmatione percepta ad propria remeavit.
1154. Obit Rogerius excellentissimus. 1154. Obit rex Roggerius mense Fe-
rex 3. Kal. Martii. bruarii, die ultimo^h. Obit Anastasius papa
et Adrianus papaⁱ eligitur.
- 15 1155. Exercitus regis Siciliae cum Asclentino cancellario Campaniam ingreditur, et
combussit Ceperanum et Babucum et loca vicina^k; deinde rediens, moenia Aquini et Pontis-
curvi^l et aliorum oppidorum dirui fecit, et omnes monachos de ecclesia Casinensi foras
expelli, exceptis duodecim. Imperator Theutonicus^m Romam venit, et clam coronatus re-
20 cessit. Robbertus comes Lorotelli regnum coepit invadere. Comes Riccardus de Aquila cepit
Suessam et Theanumⁿ. Audita morte regis Wilielmi^o, comes Andreas cepit comitatum
Alifiae^p. Robertus de Surrento^q cepit omnem principatum Capuae usque Neapolim et Salern-
num. Adrianus papa adiit Beneventum. Robbertus comes Lorotelli cepit totam marinam
et castrum Bari diruit.
- 25 1156. Wilelmus rex Siciliae venit Brundisium^r, et cepit illud mense Maii die 28. et
destruxit Barum; deinde venit Beneventum ad papam Adrianum, cum quo paciscens secure
permisit exire regnum comitem Lorotelli, et comitem Andream^s, et alios socios eorum prece^t
ipsius papae. Quo audito Robbertus de Surrento fugit, sed captus apud Garilianum in carcere
est ad Siciliam deportatus, ubi cecatus est et non post multum temporis obiit. Adrianus
30 papa coronavit Beneventi^a supradictum regem Wilielmum, et confirmavit ei regnum et
regalia beati Petri de regno. Abbas Raynaldus recuperavit gratiam domni regis Wilelmi
apud Salernum.
1157. Mense Novembris comes Andreas cepit terram Fundanam et Aquinum et ter-
ram sancti Benedicti, deinde cepit Cornetanum.
- 35 1158. Comes Andreas sexto die mense Ianuario cepit Sanctum Germanum; et Ray-
naldus Casinensis^v abbas, et Alfanus Capuanus archiepiscopus, et quam plures alii Casinum
conscenderunt. Terra autem sancti Benedicti reddidit se prefato comiti Andreae^w, qui
sequenti die ascendit Casinum, et acriter pugnavit, sed nihil profecit. Postmodum exivit de
regno. Imperator Constantinopolitanus fecit pacem cum rege Siciliae usque ad^x triginta
40 annos. Theutonicus imperator^y in Lombardiam veniens, Mediolanum et Cremam obsedit,
quam tandem igne combussit.
1159. Obit Adrianus papa apud Anagninam^z. Rolandus cancellarius in papam Alexan-
dram eligitur; et Octavianus de Monticello^{aa} a paucis eligitur in papam Victorem, qui per-
rexit ad imperatorem Theutonicum in Lombardiam, et papa Alexander mansit^{ab} in Cam-
45 pania.
1160. Comes Robbertus de Loritello^{bc} et comes Andreas intraverunt in^d regnum. Mase-
muti ceperunt Africam. Mattheus Bonellus interfecit Maionem^e ammiratum apud Panormum.
1161. Incarcerati de Sicilia per vim liberati sunt. Buteria rebellata est, sed rex eam
capiens destruxit. Mense Augusti luna duodecima^f obscurata est.
- 50 1162. Alexander papa per mare ivit in Franciam, et a rege Franciae^g et Anglorum
a) m. et desunt 4. 5. b) Naassamonitae 2^b. c) c. laqueo s. 4. 5. d) clisin 2; sol p. e. e. desunt 3. 4. 5.
e) p. et Anastasius papa eligitur; reliqua anni desunt 3. 4. 5. f) Ippone 2^b. g) hic desunt 2. in fine paginae, sequente
avulsa; servavit ea 2^c. h) ultima 3. 4. i) in papam 5. k) vicina 3. 4. l) pontecurvi 3. constanter. m) teu-
tonicus 3. constanter. n) teanum 3. o) Guilelmi corr. Roggerii 5. p) alife 5. q) sorrento 3. 5. r) brun-
55 ditium 3. s) andrea 3. t) ad precea 5. u) beneventum : : : : regem 3. v) desst 3. w) andrea 3.
x) 8. per 5. y) venit in l. et 5. z) anagnae 4. 5. aa) monterello 3. ab) remansit 5. b) loritellis 5. c) desst 5.
d) malonem amiratum 5. e) desst 3. f) regibus francorum 5.

honorifice receptus est. Fredericus imperator destruxit Mediolanum, et subiugavit Lombardiam^a. Rex Siciliae veniens in Apuliam destruxit Tabernam, deinde rediit^b in Siciliam, prius tamen praecepit custodiri diligenter monasterium^c Casinense.

1163. Mense Iulii feria 4. sol obscuratus est. Rocca Wilielmi recepta est a balivis regis.

1164. Mense Aprilis quartadecima^d die intrante, Victor scismaticus obiit apud Lucam^e, 5 et Guido Cremensis in papam Paschasium ordinatur.

1165. Alexander papa per mare de Francia rediens^f Urbem intravit; qui a maxima parte senatus et^g etiam a populo Romano honorifice receptus est.

1166. Rex Wilielmus obiit decima quinta die mensis Madii, et Wilielmus filius eius coronatus est mense Iulii. Raynaldus abbas obiit mense Octobris; Theodinus electus est 10 in abbatem.

1167. Dum imperator Fredericus oppugnaret Anconam, Raynaldus eius cancellarius expugnavit Romanos, ex quibus mille quingenti occisi sunt, vulnerati vero et capti mille septingenti. Quod audiens imperator, capta Ancona venit Romam, et combussit porticus sancti Petri. Alexander papa exiens Urbe, venit^h Beneventum. Mense Septembris obiit 15 Theodinus abbas, et fuit maxima mortalitas.

1168. Aegidius abbas Venusinus ordinatus est in abbatem Casinensem. Comes Gilbertus et Berteraimus filius eius expulsi de regno, Ierosolimam perrexerunt. Abbas vero Aegidius depositus est a papa Alexandro, et reliquit procuracionem Petro Casinensi decano.

1169. Robbertus comes de Loritello cum regeⁱ Wilielmo concordatus est. Multa menia 20 diruta sunt a terre motu in diversis partibus.

1170. Alexander papa rediens a^k Benevento, recepit Tusculanum^l ad proprietatem Romanae ecclesiae.

1171. Dominicus abbas de Sabucina electus est in Casinensem abbatem.

1172. Dominicus abbas in epiphania confirmatus est in abbatem a papa Alexandro 25 apud Tusculanum. Luna decimaquarta obscurata est, et terrae motus fuerunt. Rex Wilielmus cum principe Heinrico fratre suo venit in Apuliam, sed princeps infirmatus rediit in Siciliam, et ibi mortuus est. Donnus rex venit Capuam, et inde pergens Salernum, reversus est in Siciliam.

1174. Mense Aprilis obiit Dominicus abbas, et Petrus decanus electus est in abbatem. 30 Mense Augusti stolium regis ivit Alexandriam. Fredericus imperator venit in Lombardiam.

1176. Christianus cancellarius imperatoris veniens super Cellis obsedit eam. Comes Rogerius Andriae^m et comes Tancredus cum aliis comitibus contra eum perrexerunt illum.

1177. Alexander papa ivit Venetias, et ibi fecit pacem cum imperatore mense Iulii in festo beati Iacobi apostoli. 35

1178. Iohannes abbas Strumensisⁿ, qui vocabatur^o papa Calixtus, in decollatione beati Iohannis Tusculanum^p ad pedes domni Alexandri pape III. venit, quem postea rectorem Beneventi^q constituit.

1179. Alexander papa celebravit concilium in ecclesia Lateranensi mense Martii, ubi fuerunt episcopi numero tercentum unus, exceptis cardinalibus qui fuerunt viginti duo, et 40 exceptis abbatibus qui prae nimia multitudine numerari non potuerunt, ubi sancta synodus promulgavit capitula 27.

1180. Hoc anno homines Sancti Germani perrexerunt ad domnum regem apud Messaniam, ut concederet illis^r privilegium contra monasterium, sed nihil profecerunt. Lando intrusus, qui est papa Innocentius dictus, apud Palumbaram^s cum sociis captus, ad Cavas³³ 45 est in exilium deportatus.

1181. Alexander papa obiit apud civitatem Castelli, et Hubaldus Ostiensis episcopus ordinatur in papam Lucium apud Velletrum. Dominus noster rex fecit treugnam apud Panormum cum rege Maxamutorum^t usque ad decem annos mense Augusto.

1182. Tribus diebus infra octavam epiphaniae tam maxima venti procella desaevit 50 per totam Italiam, quod homines plures et bestias interfecit, arbores exaruit^v, et herbas^w ad radices destruxit. A quinque annis et infra fames fuit tam valida per universam Italiam,

a) reliqua anni desunt 5. b) redit 3. c) montem casini 3. d) quarta 3. e) Iuccam 3; Iucham 5. f) veniens 5. g) et populi romani 5. h) venit mense septembris. 5. male; cf. Iafféi regesta. i) deest 3. k) de 5. l) tusculum 5. m) deest 5. n) strumensis 3. o) uocatur 3. p) in t. 5. q) beneventum 3. r) eis 5. s) palombaram 3. 55 t) maxamutorum 4. u) deest 5. v) h. radicitus extraxit 5. 33) La Cava.

quod diversis in partibus psaua tritici pro auri uncia non poterat inveniri; et omnium frugum terrae sterilitas maxima, et plures homines prae nimia fame herbas comedentes agrestes deperierunt.

CONTINUATIO

codicis 3.

5 1183. Gloriosissimus rex Guilielmus Siciliae secundus, 7. Kal. Februarii venit ad Montem Casinum, ubi eo die pernoctans et sequenti die ibidem permanens, post solis occasum descendit, alio die a Sancto Germano recedens per Mintulam adque per Suessam versus Capuam remeavit.

15 1184. Hoc anno vehemens et terribilis per totam Calabriam exitit terrae motus, ita etiam, quod multae ecclesiae cum multo populo corruerunt, et ipse Cusentinus in castello Sancti Lucidi sub murorum praecipitio suffocatus fuit. Casinensis ecclesia commutationem facit de Sellettano cum Roberto Caput Asini, castrum^b Fella ab eo recipiens 9. Kal. Iulii.

25

1185. Pax perpetua inter Romanorum imperium et regnum Siciliae firmata est. Rex Guilielmus Salernum veniens, Constantiam nobilissimam amitam suam ad illustrem Romanorum regem in coniugem transmisit. Exercitus regis Guilielmi Durachiam et Salonicam cepit. Lucius papa III. obiit Veronae 7. Kal. Decembris, et Mediolanensis archi-

35 episcopus in papam Urbanum est institutus.

rex suspendi fecit et diversis poenis affligi. De supradicto stolio regis fraude et vi Graecorum postmodum fortuna est adversata. Lucius papa apud Veronam obiit 7. Kal. Decembris, et archiepiscopus Mediolanensis in papam Urbanum est substitutus. Baldovinus^a rex Ierosolimitanus obiit, et Baldovinus filius sororis suae^b est factus rex. Andronicus Constantinopolitanus obiit, et Isacius factus est imperator^c.

45 1186. Petrus de Insula abbas Casinensis in sancta confessione obiit 8. Idus Iulii.

1187. Saladinus mense Madio christianos devicit; iterum in Iunio in alio conflictu victoriam habuit^d. In Septembri 4. Idus Ierusalem cepit. Exiens papa Urbanus de Verona et Ferrariam veniens, obiit. Magister Albertus Beneventanus presbyter cardinalis Sancti Laurentii in Lucina et sanctae Romanae ecclesiae cancellarius in papam Gregorium VIII. est substitutus; et veniens in civitatem Pisanam, obiit 15. Kal. Ianuarii. Paulus natione

50 Romanus et episcopus Prenestinus in papam Clementem est substitutus^e.
1188. Papa Clemens a Romanis magnifice est receptus. Roffredus de Insula 7. Idus Iulii in Casinensem abbatem honorifice est receptus^f.

a) veletrum 5. b) amalfenses 5. b¹) castum cod. c) deest 5. d) durarchie 5. e) salonichium 5. f) quos uendicosos dicebant 5. g) balduinus constanter 5. h) eius 5. i) imperatore 5. k) o. 8. Id. Iul. m 4 et 5 paulo post addita fuisse videntur. l) obtinuit 3. 5. m) sublimatus 3. n) recipitur 3.

CONTINUATIO

codicum 4. 5.

1183. Rex Wilielmus Siciliae secundus venit ad Montem Casinum 7. Kal. Februarii, et alio die versus Capuam remeavit. Lucius papa III. apud Velletrum^a promovit Wilielmum abbatem Sanctae Mariae Regalis de Panormo in archiepiscopum Montis Regalis. Christianus Moguntinus archiepiscopus obiit apud Tusculanum. Homines Malfenses^b destruxerunt Rapollam.

1184. 9. Kal. Iunii terrae motus adeo magnus et terribilis fuit per totam Calabriam, valle de Grati et vallem de Sinu. Ecclesiae omnes et omnia aedificia murorum corruerunt, et Rufum Cusentinum archiepiscopum, et multos alios sub murorum praecipitio suffocati sunt. Casinensis ecclesia commutationem fecit cum Roberto Caputasino de Sellectano cum castro Fella. Lucius papa dimisso comite Bertoldo ad defensionem Campaniae, per vallem Orbeti Veronam accessit ad colloquium cum imperatore^c.

1185. Pax firma inter imperatorem Fredericum et regem Guilielmum facta est. Rex Wilielmus Siciliae^e copiosum exercitum in Romaniam transmisit, qui civitatem Durachiae^d et civitatem Salonichium^e ceperunt. Praefatus rex Constantiam amitam suam transmisit in coniugem ad illustrem regem Heinricum filium Frederici imperatoris. Novum genus hominum, qui Vendicosi dicebantur^f, in quadam parte regni surrexit; quos praedictus

rex suspendi fecit et diversis poenis affligi. De supradicto stolio regis fraude et vi Graecorum postmodum fortuna est adversata. Lucius papa apud Veronam obiit 7. Kal. Decembris, et archiepiscopus Mediolanensis in papam Urbanum est substitutus. Baldovinus^a rex Ierosolimitanus obiit, et Baldovinus filius sororis suae^b est factus rex. Andronicus Constantinopolitanus obiit, et Isacius factus est imperator^c.

1186. Domnus Petrus sacerdos et abbas Casinensis obiit^b 8. Idus Iulii.

1187. Saladinus mense Madio christianos devicit; iterum in Iunio in alio conflictu victoriam habuit^d. In Septembri 4. Idus Ierusalem cepit. Exiens papa Urbanus de Verona et Ferrariam veniens, obiit. Magister Albertus Beneventanus presbyter cardinalis Sancti Laurentii in Lucina et sanctae Romanae ecclesiae cancellarius in papam Gregorium VIII. est substitutus; et veniens in civitatem Pisanam, obiit 15. Kal. Ianuarii. Paulus natione

50 Romanus et episcopus Prenestinus in papam Clementem est substitutus^e.
1188. Papa Clemens a Romanis magnifice est receptus. Roffredus de Insula 7. Idus Iulii in Casinensem abbatem honorifice est receptus^f.

Codex 3.

1189. Wilielmus rex Siciliae sine liberis et testamento moritur mense Novembris, et tunc predictus abbas cum vicinis comitibus et baronibus confederatur.

1190. Tancredus comes Licii Panormum vocatus, ungitur ibi in regem a magnatibus curiae de assensu et favore ecclesiae Romanae. Mense Ianuarii Henricus rex Alamaniae dirigit in regnum Henricum Testam senescalcum suum, qui iunctum comiti Roggerio Andre, licet multos spoliaverint^a, confusi tamen postmodum de regno discedunt. Fredericus imperator Romanorum pater dicti regis Henrici cum Ierosolimam peteret, in fluvio moritur. Dicitur Henricus rex Ytaliam ingredi-

Acerrarum comitis cognati sui inductae se reddunt. Idem comes, Romanorum et de Campania et regni^d collecto magno exercitu, pro expugnandis Capuanis et Aversanis, terram sancti Benedicti aggreditur. Rex Henricus Henricum Testam cum exercitu mittit in regnum. Qui per Amiterninas et Theatinas oras intrans, 25 plurima loca incendio^e praedaeque consumpsit. Qui iunctus cum praedicto comite Roggerio in Apuliam vadunt, locaque plurima depopulantur; Comitum capiunt, et incolas compellunt exulare. Contra quos exercitus Tancredi munitur civitatem Ariani et loca vicina, metuentes bello campestri pugnare. Theutonici vero aliquandiu eos obsidentes, tum aestatis fervore tum penuria depressi obsidionem solvunt et de regno exeunt. Comes Acerrarum invalescit: supradictum comitem Roggerium dolo ad concionem vocatum fide rupta capit. Redit cum exercitu contra Capuam et Aversam. Capua se reddit improvido consilio sicut semper usa, cum iam rex Henricus cui favebat appropinquaret. Fredericus imperator Romanorum supradicti regis Henrici pater, qui cum ingenti 35 exercitu Hierosolimam iverat pugnaturus contra Saladinum, qui terram illam occupaverat, in flumine moritur. Henricus eius filius^f Italiam ingreditur.

1191. Clemens papa moritur Romae mense Martii, et Iaquinus diaconus cardinalis in papam Coelestinum consecratur, a quo supradictus Henricus apud Sanctum Petrum in imperatorem Romanorum et Constantia uxor eius in imperatricem inunguntur. Qui descendens ad regnum, eodem papa contradicente roccam Arcis vi cepisse visus est, unde et multae aliae munitiones stupificatae se dicto imperatori reddiderunt. Venit autem ad Montem Casinum, ubi iuraverunt ei homines Sancti Germani de mandato decani et conventus, quia dictus abbas egrotans non poterat in talibus occupari; inde descendit et in terram Laboris nullo sibi obstante. Sed infirmatus ipse, et eius exercitus apud Neapolim, quam obsidebat cum multo timore et

Codices 4. 5.

1189. Wilielmus rex Siciliae sine liberis et testamento moritur. Panormi oritur inter christianos et Sarracenos dissensio; Sarraceni multa suorum strage facta, exeunt et inhabitant montana. Roffredus Casinensis abbas futurorum providus cum vicinis comitibus et baronibus confederatur.

1190. Tancredus comes Licii, qui^b apud Troiam cum quibusdam aliis iuraverat fidelitatem Constantiae uxori Henrici regis Theutonorum et filiae quondam regis Roggerii, Panormum vocatus a magnatibus curiae, de assensu^c et favore curiae Romanae coronatur in regem mense Ianuarii. Roggerius Andreas 15 et Richardus Caleni comites, melius suae fidei memores, cum quibusdam aliis Tancredo resistunt; sed differente suprascripto rege Henrico in Italiam venire, Tancredus Apuliam fere totam et terram Laboris sibi subiicit; cui etiam munitiones blanditiis Riccardi

1191. Obiit papa Clemens mense Martii. Iaquinus diaconus cardinalis in papam Coelestinum consecratur; a quo supradictus rex 40 Henricus apud Sanctum Petrum in principem Romanorum coronatur mense Aprili. Tusculanum Romanis conceditur destruendum. Henricus imperator una cum supradicta Constantia imperatrice per Campaniam descendens 45 in regnum, roccam Arcis violento capit insultu. Quod factum suos in audaciam, et nostros^g inducit in diffidentiam, ut iam nec loca munitissima de resistendo cogitent: unde Sorella, Atinum, castrum Coeli^h, non tam bello quam stupore devictae se reddunt. Abbate Roffredo apud Montem Casinum ad mortem pene infirmato, habito tractatu inter legatos imperatoris et conventum Casinensem,

a) spoliaverim cod. b) deest 5. c) consensu 5. d) et r. desunt 4. e) incendit 5. f) P. e. supradictus 5. 55
g) h. sic t. 5. h) celli 5.

Codex 3.

Codices 4. 5.

suorum mortibus, de regno exeuntes in Alamanniam redierunt ducens secum dictum abbatem mense Septembri, et multos obsides, quos fraudulenter de Sancto Germano receperat, apud Diopuldum rocce^a Arcis et castellum^b Sorelle relinquens. Constantia vero imperatrix detinetur Salerni, et ad regem Tancredum mittitur in Siciliam. Comes autem Rycardus de Acerra egrediens de Neapolim, cum exercitu dicti regis ingreditur Capuam perimens ibi nonnullos Teutonicos, et inde veniens ad Sanctum Germanum obsedit ecclesiam Casinensem, sed resistente sibi Adenulfo decano et conventu, nihil inde habuit, unde et a Celestino papa excommunicati sunt, quia dicti regni partem et iustitiam diligebat, sed postmodum studio et sollicitudine magistri Iohannis de Salerno cardinalis, monachi Casinensis, ab eodem sunt absoluti.

qui multum imperatori favebat, vocati sunt homines Sancti Germani, et ibi de mandato decani et conventus iuraverunt imperatori Imperatrix primum recta via post imperatorem per Soram et Atinum, Casinum venire. Conventus eis iurat, abbas minime, sed obsides dat. Post aliquot dies veniunt in terram Laboris, nullo resistente praeter civitatem Neapolitanam, in qua receptaverat se cum suo exercitu supradictus comes Richardus. Imperatrix Salerni recipitur, et moratur. Imperator Neapolim obsidet a mense Madio usque ad mensem Augusti, et tunc infirmatus obsidionem deserit. Per Campaniam^c redit Casinum; pro imperatrice mittit, sed eam Salernitani fide rupta detinentes, ad regem transmittunt. Imperator infirmus maiori parte suorum aeris intemperie mortua^d, captis obsidibus de Sancto Germano et secum ducto supradicto abbate, redit in Theutoniam mense Septembris. Comes Richardus cum exercitu

et Neapolitanis egrediens, Capuam capit civium proditione, ubi multi de Theutonicis gladio pereunt. Conradus Muscaincervello in castro Capuano aliquandiu resistit, tandem composito^e cum comite cum suis exit illesus, Capuae nobilibus, qui cum eo erant, carceri deputatis. Stultus Paganus castellanum Atini Theutonicum egredientem gladio deicit, et Atinum pro parte regis occupat. Comes Richardus recuperata^f terra Laboris, in Venafro comitem Roggerium Molisi obsidet. Quo se reddente ad Sanctum Germanum venit, eumque quorundam civium regi faventium scelerata factione obtinet. Adenulfus Casinensis decanus relictus ab abbate procurator, in Casino se recipit, et cum monachis obsessus a comite viriliter resistit. Comes in demanium^g regis capta terra sancti Benedicti, redit in terram Laboris mense Novembri. Legati curiae Romanae Casinense monasterium^h, decanum et monachos interdiciunt; nec hoc tamen separat eos ab imperii karitate.

1192. Dicitur decanus Casinensis advocans in auxilium monasterii prefatum Diopuldum et multos alios, de monasterio egreditur, et recuperant castrum Sancti Petri, et de Sancto Germano, usque ad ecclesiam omnium sanctorum, non sine malo habitantium, clamantibus ab utraque parte *pax, pax*, cum nec servata fuerit a praefato Diopuldo. Civitatem Sancti Germani et totam terram sancti Benedicti praeter Sanctum Angelum ad opus monasterii recuperavit. Dicitur abbas Casinensis rediit de Alamannia mense Iunii cum multis Teutonicis, cum quibus et Gallinarium cepit, et Atinum ex parte bonis propriis expoliavit. Inopia frumenti tanta efficitur, ut coscina pro 40 tarenis venderetur apud Sanctum Germanum. Bertoldus legatus imperii subito in regno comparens mense Novembri, Venafrum cepit et tradidit militibus suis in

1192. Decanus cum Diopuldoⁱ castellano rocchae Arcis mense Ianuario. collecto exercitu de Campania et Romanorum, descendentes per montem invadunt Sanctum Germanum. Balivi regis, monachi et laici regis fautores in fugam se vertunt, caeteri non tam dominio resistere volentes^j quam contra violentiam praedonum se tuentes^k, magna intransium strage facta, eos repellunt, donec viso decano in manibus eius se reddunt, iuramento impunitatis a magnatibus exercitus recepto; qui tamen obsides capiunt et auferunt victualia. Idem castellanus Soram capit; deinde simul cum decano capiunt Plumbariolam et Pinnatarium, ubi multa strage facta inhabitant, et consumunt omnia. Rex Tancredus veniens in Apuliam vadit usque Piscariam, et totam inde regni terram sibi subicit, praeter comitem Celani cum quibusdam

55 a) castrum corr. rocce 3. b) castellum 3. c) veniunt 4. d) Capuam 5. e) mortuus 5. f) composita 5. g) recepta 5. h) demanium 4. i) casinensis monasterii 5.

d) Capuam 5. e) mortuus 5. f) composita 5. g) recepta 5. h) demanium 4. i) casinensis monasterii 5.

Codex 3.

Codices 4. 5.

predam, dissipans et consumans, queque poterat more gentis suae habere. Rex Angliae ab Hierosolima rediens capitur in Alamannia, et traditus praefato non nisi data multa pecunia liberatus est.

baronibus; deinde per terram Laboris redit in Siciliam, relicto capitano Richardo comite Caleni qui iam se reddiderat. Roggerius de Foresta castellanus Atini castrum Sancti Eliae capit. Sanctum Germanum collecto exercitu ab una parte obsidet, et usque ad

muros violento insultu expugnat; labores consumit et exportat; Caream et alias villas igni commendat. Sed et praedictus comes Caleni cum magno exercitu in obsidione civitatis apud Sanctum Angelum diu moratur. Qui ex conducto pariter venientes, violentos faciunt insultus; sed decanus sicut in monachatu monachicum, sic in bello militare gerens animum, absente Diopuldo per se urbem tuetur, suos animat, portas reserat, et vigili cura discurrens ad omnes insultus se obicit, ita ut si possibile sit uno momento portis omnibus assistere cernatur mense Iunii. Comes autem contra constantiam et animositatem decani se videns non proficere, ab insultu cessat, et de viribus diffidens spem in corruptela reponit, et quem bello non potuit expugnare, blanditiis et muneribus attemptat. Sed et castellanus Atini captum a militibus regis fratrem decani variis tormentis affligit; cuius liberatio decano offertur, aurum promittitur, cuiuslibet in regno dignitatis optio datur: sed fidelis animus nec avaritiae cedit nec ambitioni, quin imo tormenta dissimulans, iurat se toleraturum magis ante oculos suspensionem fratris, quam fidem imperii et abbatis sui relicturum. Inde castellanus saevit, montana castra^b Sancti Benedicti capit et depredatur. Imperator Bertoldum comitem cum exercitu mittit in Italiam, et cum eo remittit supradictum abbatem; sed Bertoldus in Tuscia demorans, milites abbati concedit, cum quibus rediens Ceperani adloquitur supradictam imperatricem iam a rege remissam, ducentibus eam cardinalibus ad hoc missis a papa, qui putabat Romae cum ea de concordia tractare. Sed eadem augusta Urbis declinat ingressum, et per Tiburim in partes Spoleti recipitur. Applicat abbas cum militibus, qui die quadam cum decano euntes Atinum, cancellos diruunt, magnam partem Atini depredantur et comburunt, cepissentque castrum, si consilio decani stetissent. Sed Theutonicus furor eodem quo venit impetu recessit. Iterum eadem via Cominum intrant, Gallinarium capiunt et inhabitant, post dies aliquot milites, qui conduxerant abbatem, recedunt, paucis remanentibus. Abbatia ex parte favet abbati, castrum Sancti Angeli solita perfidia duratum hostiliter resistit, latrunculos conducit, qui per sylvas et loca opportuna insidentes praedam eis referant. Castellanus Atini iterum invalescit, montana castra Sancti Benedicti capit, et tam ipsa quam castrum Sancti Heliae gladio praeda igne dissipat et affligit. Inter has angustias adeo fames invaluit, ut sepe apud Sanctum Germanum venderetur coscina frumenti plus quam^c una uncia auri, et psaua vini similiter, et cafisa olei tari^d quinque. Diopuldu auxilio abbatis collecto exercitu, Aquinum ubi milites regis erant obsidet, et militibus exeuntibus optinet. Inde sic invalescit, quod omnia vicinia usque Suessam depredatur et affligit. Praedictus Bertoldus Amiternum et Valvas mense Novembri recipiens, subito descendit in comitatum Molisii; et Venafrum primo insultu capiens, usque ad consumptionem inhabitat. Obtinet castra vicina in quorum quibusdam milites regis capit. Rex Angliae Hierosolima rediens, in Theutonia captus imperatori datur; post modicum liberatum et secum retentum, imperator recepta ab eo fidelitate coronat, et regnum eius auget.

1193. Bertoldus castellum montis Rodonis obsidens, ibique lapide manganelli in cerebro percussus occubuit. Rex Tancredus in Apuliam veniens vi cepit roccam Sanctae Agathae et castrum Sabiniani, deinde in

1193. Bertoldus, relictis^e in comitatu Molisii Conrado Muscaincervello^f et Diopuldo redit, et ducit in uxorem sororem comitis Berardi relictam comitis Roberti de Caserta. Diopuldu in predam discurrens versus

a. capitano 5. b. deest 4. c. plus 5. d. tarinos 5. e. relictus 4. f. musca 4.

Codex 3.

Codices 4. 5.

5 terram Laboris accedens, comitem Casertanum et Adversanos ad suam recepit fidelitatem.

Campaniam, egredientem contra se comitem Caleni capit, et transductum in rocca Arcis captivum servat; et de preda tali gloriosus,

usquequaque per terram Laboris licenter iam discurret et depredatur^a. Suprascriptus abbas exercitu collecto recuperat castellum Novum et alia vicina castra, pacto facto de reddendo se statuto tempore, nisi erit^b eis a rege succursum.

10 Castrum Sancti Angeli foris devastat. Bertoldus rediit in comitatum Molisii. Rex Tancredus in Apuliam veniens, recepit filiam imperatoris Constantinopolitani in uxorem Roggerio filio suo, dudum in regem coronato. Exinde collecto exercitu venit ad montem Fusculum, contra quem Bertoldus castra movens tentoria figit apud Paludam^c; ubi die belli conducto, pugnare volentem regem quidam de suis retrahunt. Inter moras autem exercitus imperialis penuria co-

15 actus redit in comitatum Molisii. Rex vero transiens, vi capit roccam Sanctae Agathae et castrum Sabiniani, ubi plures de Theutonicis captos extremo supplicio damnat. Bertoldus castrum montis Rodonis obsidet, quia fidem ruperat; sed die quadam suas machinas exterius instruens, de machina interiori emissio lapide percussus moritur. Conradus supradictus parte quadam exercitus dilapsa, dux eligitur ab aliis; obsidionem non deserit donec castrum vi capit, proditores

20 in circuitu suspendit; consumptisque rebus castrum ipsum incendio primum, deinde ruina usque ad solum evertit. Rex Tancredus prosperis successibus animatus, venit in terram Laboris, obsidet Casertam, donec comes Wilhelmus se reddat; deinde obsidet Aversam, et ipsi se reddunt obsidibus datis. Conradus transit in vallem Forconi, exercitum recreat, captis terris, quae reddiderant se regi. Rex venit Theanum sperans ad se revocare supradictum abbatem; sed vir consilii futurorum providus et iustitiae conscius, nec muneribus regis nec

25 terroribus sedis apostolicae potuit inflecti. Rex aegritudine correptus rediit in Siciliam, quo recedente, Conradus Cominum intrat et devastat; et deducto comite Caleni, recipit Diopoldus roccam Montis Draconis. Conradus vero in Apuliam transiens loca immunita cepit, munita depredatur et devastat.

30

1194. Rex Tancredus obiit Panormum, et Guilelmus filius eius in regem coronatur. Dictus imperator de Alamannia rediens, regnum ingreditur, et Salernum properans,

35 totaliter illud et habitatores eius bonis omnibus spoliavit. Quidam enim eorum sed pauci fuerant, quod causa capta fuerat et detenta, sicut dictum est, uxor eius. Indeque in Siciliam vadens, facientibus sibi fidelitatem universis,

40 diripuit cunctum apparatus palatii, et ostensis sibi ficticiis litteris et mendosis contra Sibiliam reginam et dictum Guilelmum regem filium eius, atque alios qui se reddiderant ei, et quibus ipse et principes eius omnes

45 iuraverant servare fidem, subito cepit omnes, quos in Alamanniam duxit et eorum plurimos exorbavit. Imperatrix iam dicta filium Fredericum nomine parit in marchia Anconae. Rofridus dictus Casinensis abbas Atinum optinet, et privilegium inde ab imperatore recepit.

50

1194. Suprascriptus Roggerius filius Tancredi obiit, post quem^d et ipse coronato^e Wilhelmo filio suo^f decessit. Imperator exercitu collecto, mense Iunio Italiam ingreditur^g, Pisis et Ianuae parat exercitum navalem, et eo misso ipse in regnum descendit, omnibus se reddentibus preter Atinum et roccam Wilhelmi. Capuani et Aversani nec se reddunt nec obsidentur. Neapolitani ex pacto iam Pisis habito se reddunt. Imperator transiens, Salernum vi cepit, et in ultionem suae iniuriae habitatores partim gladio partim carceri, nonnullus exilio damnat, rebus publicatis et in praebendam exercitus addictis. Deinde transit in Apuliam, et nullo resistente per Calabria venit Messanam. Wilhelmus novus regulus dimisso palatio matri, recipit se in castrum munitum quod dicitur Calatabillotta. Quo viso populus Panormitanus imperatorem vocat. At ille praemissis nuntiis et foedere facto cum regina de dando sibi comitatu Licii et filio principatu Tarenti, properat, et magnifice recipitur, nec multo post idem regulus fortunam cum corona deponens, ad pedes eius venit.

55

Panormum ingrediens in palatio

recipitur, nec multo post idem regulus fortunam cum corona deponens, ad pedes eius venit.

60

55 a. predatur 5. b. si non fuerit 5. c. paludem 5. d) postquam 4. e) corona 5. f. data recentium manu addit 5. g) ingressus est 5.

1194. Rex Tancredus obiit Panormum, et Guilelmus filius eius in regem coronatur. Dictus imperator de Alamannia rediens, regnum ingreditur, et Salernum properans,

totaliter illud et habitatores eius bonis omnibus spoliavit. Quidam enim eorum sed pauci fuerant, quod causa capta fuerat et detenta, sicut dictum est, uxor eius. Indeque in Siciliam vadens, facientibus sibi fidelitatem universis,

diripuit cunctum apparatus palatii, et ostensis sibi ficticiis litteris et mendosis contra Sibiliam reginam et dictum Guilelmum regem filium eius, atque alios qui se reddiderant ei, et quibus ipse et principes eius omnes

iuraverant servare fidem, subito cepit omnes, quos in Alamanniam duxit et eorum plurimos exorbavit. Imperatrix iam dicta filium Fredericum nomine parit in marchia Anconae. Rofridus dictus Casinensis abbas Atinum optinet, et privilegium inde ab imperatore recepit.

1194. Suprascriptus Roggerius filius Tancredi obiit, post quem^d et ipse coronato^e Wilhelmo filio suo^f decessit. Imperator exercitu collecto, mense Iunio Italiam ingreditur^g, Pisis et Ianuae parat exercitum navalem, et eo misso ipse in regnum descendit, omnibus se reddentibus preter Atinum et roccam Wilhelmi. Capuani et Aversani nec se reddunt nec obsidentur. Neapolitani ex pacto iam Pisis habito se reddunt. Imperator transiens, Salernum vi cepit, et in ultionem suae iniuriae habitatores partim gladio partim carceri, nonnullus exilio damnat, rebus publicatis et in praebendam exercitus addictis. Deinde transit in Apuliam, et nullo resistente per Calabria venit Messanam. Wilhelmus novus regulus dimisso palatio matri, recipit se in castrum munitum quod dicitur Calatabillotta. Quo viso populus Panormitanus imperatorem vocat. At ille praemissis nuntiis et foedere facto cum regina de dando sibi comitatu Licii et filio principatu Tarenti, properat, et magnifice recipitur, nec multo post idem regulus fortunam cum corona deponens, ad pedes eius venit.

55

Panormum ingrediens in palatio

recipitur, nec multo post idem regulus fortunam cum corona deponens, ad pedes eius venit.

60

Codex 3.

Codices 4-5.

1195.

1195. Imperator solempni curia in palacio habita, ostensis litteris, quae^a conspiracione quorundam magnatum regni factae dicebantur adversus eum, eundem Wilelmum quondam regem, modo principem factum, et plures comites et regni magnates in vincula coniecit^b. Constancia imperatrix filium parit in marchia Anconitana, quem in auspiciis cumulandae probitatis inculcatis avorum^c nominibus Fredericum Roggerium seu Roggerium Fredericum vocat. Rofridus Casinensis abbas non segnis Panormum vadit, ibique donum Atini et Malveti ab imperatore suscipit; rediens obsidet Atinum. Roggerius supra-¹⁰ scriptus videns se non posse resistere, reddit sibi Atinum, recipiens castrum Sancti Petri in Fine. Imperator in Apuliam rediit, et coniunctus cum imperatrice, curiam solempnem ibi habuit, qua finita ipse in Theutonium rediit, imperatrix in Siciliam vadit^d.

Codex 3 pergit:

15

1196. Dictus imperator de Alemannia rediens ivit Panormum, ubi sicut Deo placuit diem clausit extremum. Tunc exiens de regno dampnatae memoriae Marcualdus consiliarius eius, et aliquantulum commorans in marchia Anconitana, mortua Panormi iam dicta imperatrice, rediens ille ad regnum cum multo exercitu perditorum, et veniens cepit Sanctum Germanum, et totam terram sancti Benedicti dissipavit simul, et ex magna parte²⁰ combussit, tradens spolia habitantium in ea exercitui suo; nonnulla quoque altaria iniquorum manibus reliquiarum abstractione violata sunt. Obsedit autem et monasterium Casinense, ubi se concluderant duo cardinales, qui venerant ex parte domni papae Innocentii cum multis militibus de Campania in auxilium terrae. Sed dominus abbas praedictus ferre non valens multitudinem virorum et mulierum qui se ibidem receperant, data illi pecunia²⁵ numerata fecit eum de terra exire, commendato ab illo dicto Diopuldo Castello novo, castello Fractarum et Pontecurvo.

1197. Vadit ille Marcualdus Panormum, et illic recipiens quasi in custodia dictum filium imperatoris, cum tribulasset multos ibi, et ipse miserabiliter expiravit.

1198. Dictus Diopuldus, cui haeserat omnis ille exercitus perditorum, cum apud Vena-³⁰ frum iurasset satis sollempniter treugam et pacem domno abbati et hominibus Sancti Germani, per fraudem de nocte veniens cepit Sanctum Germanum, et multos de habitatoribus captivos tenens, omnia diripuit quae inventa sunt, inferens queque mala potuit, sicut erat moris eius, omnibus castellis monasterii et habitatoribus eorum. Exivit autem de civitate,³⁵ sed vix ibi poterat aliquis sine timore et tremore habitare.

1201. Gualterius comes Brennensis mittitur in regnum a domno papa Innocentio, et fretus auxilio abbatis nostri, dictum Diopuldum apud Capuam cum multo exercitu contra eum venientem fugavit. Diripuit omnium^d, et cunctum eius exercitum dissipavit, capiens nonnullos eorum, et alios in fugam convertens quarto Idus Iunii. Civitas Venafrana tota combusta est in vigilia sancti Iohannis baptistae. Cum auxilio dicti comitis Gualterii⁴⁰ dominus abbas castellum Pontecurvum, castellum Novum et Fractas recuperavit, datis Roberto de Aquila, qui tenebat illa per dictum Diopuldum, ecclesia sancti Magni in vita eius, et molendino de Refosorio apud Sanctum Germanum, et tenementis dicti Petri de Manso.

1202. Fames valida per regnum exorta est, unde nonnulli hac inopia coartati mor-⁴⁵ tui sunt.

1203. Dictus Diopuldus a castellano Summae tentus est, qui tandem evasit suis promissionibus deceptoris. Comes Richardus de Aquila cepit Suessam.

1204. Dictus comes Gualterius cepit Terracinam de Salerno, et licet aliquantis diebus ibi a Diopuldo fuerit adeo coartatus, ut carnes equorum cum suis compulsus est comedere,⁵⁰ auxilio tamen comitum et baronum cum quibus iuraverat compagniam, liberatus est; et ipsum Diopuldum cum suis omnibus de tota civitate Salerni ignominiose fugavit, obseditque turrem maiorem per multos dies, et eos qui se ibi concluderant^e ad omnem inopiam coartavit.

1205. Mense Ianuario dictus comes Gualterius apud Sarnum cum suis decubans minus⁵⁵

a) quas 4. 5.   b) coniectos 4.   c) duorum 5.   d) finis codicum 4. 5.   e) sta e.   f) conuserant c.

caute, fortuna sibi novercante, fugatis suis omnibus et de eis plurimis interfectis, captus est per Diopuldum et gentem eius, et coniectus est in vincula, dicitur ibi diem clausisse extremum. Triumphans de hoste Diopuldus et se ipsum humilians, dominus papa missis nuntiis suis fecit ipsum Diopuldum et suos ab excommunicatione absolvi, credens eum ecclesiae profuturum; qui postmodum³⁵ Romam perrexit, et a domno papa Innocentio et a Romanis bene receptus est, postea reversus est Salernum.

1206. Hoc anno mense Novembri comes Diopuldus^a cum pluribus magnatibus regni ivit Panormum, et traditum est ei Panormum cum rege; post modicum vero temporis cancellarius Gualterius invitus Theutonicis habuit regem Fredericum.

1207. Hoc anno mense Madii comes Diopuldus pugnavit cum Neapolim, et ex eis magnam stragem fecit.

1208. Mense Ianuario, in vigilia epyphanie dominus Roffridus Casinensis abbas civitatem Sorae, quam homo perditissimus et perfidissimus Corradus de Marley Teutonicus cum roccha de Sorella, ubi^b fuerat ab Henrico imperatore VI. relictus castellanus, Pesculo^c solido, roccha Arcis et Brocco^d tenebat, conducta praedonum et sibi similibus manu, Campaniam et adiacentia loca, et maxime terram sancti Benedicti depredabatur; in crepusculo^d diluculi cum gente ingressus est. Eo die per civitatis transfugas, qui se receperant in Planellum, quam multae civitatis domus igni deflagraverunt. Illi autem de loco illo natura munitissimo a gente abbatis expulsi, eodem die in Sorellae roccham se receperunt. Alio igitur die castellum Brocci expugnatum est, et arx Sorelle de Planello artius est obsessa. Mense Februarii arx dicta noctu expugnatur a nostris, uno tantum de nostris ab hostibus audaciter resistentibus caeso. Captus Corradus Sorellae cum universis qui fuerant illic inventi, tenetur in vinculis, roccham Arcis et Pescum solidum reddere pro sua et suorum qui tenebantur liberatione promittens. Prima igitur quinta feria quadragesimae Ugo pro liberatione dicti Corradi et suorum Stephanó camerario domni papae Innocentii et Richardo eiusdem germano roccham Arcis assignat, recepta per eos a domno papa multa quantitate pecuniae et firma personarum et rerum securitate. Mense Iunii dominus papa Urbem exiens ad Sanctum Germanum contendit, convocatisque illuc comitibus et magnatibus regni, de domni regis Frederici succursu et regni pace tractavit, constitutis ad hoc capitaneis et magistris iustitiariis Apuliae et terrae Laboris comite Petrus Celanensi et comite Ryccardo Fundano, deinde montem Casinum dominus papa conscendit, ibique diebus multis propter clementiam aeris immoratus, a praedecessoribus suis indulta monasterio privilegia renovavit, et quaedam de novo concedens, alienata de pertinentibus ad hospitale, vestiarium vel infirmarium sive cellarius revocari posse clementer indulsit. Descendens igitur a monte rogatu domni Petri decani Casinensis, in altare sancti Nycolay de sancti Petri in monasterio sacras reliquias ipse recondit in festo beati Iacobi, 8. Kal. Augusti, sed quia propter ferventis estatis inclementiam tenebat eum, constipante se turba, celebrare divina, mandato suo celebravit dominus Albanensis; et dominus Sabinensis facto sermone, devote venientibus in anniversario quadraginta dies de criminalibus instituit relaxari. Occisum a suis Philippum Alemanniae regem interisse^e nuntiatur. Deinde Soram dominus papa contendit, et per Atinum cum cardinalibus transiens, a domno abbate ecclesiae sanctae Mariae honorifice procuratur. Mense Octobris Richardus Fundanus comes Capuam intravit et castellum obsidet. Teutonicis factus ex tunc manifestus amicus. Comes Petrus Celanensis in odium Teutonicorum castellum accipit, dante suis illud Leone de Andrea regio castellano, et ipsum castellum conservat ad regis fidelitatem.

1209. Mense Septembri Otho IV. dux Saxoniae imperii diademate insignitur in ecclesia sancti Petri apud urbem Romam a domno Innocentio papa III, et tunc orta est seditio inter Romanos et Theutonicos, Romanorum quibusdam Theutonicorum pluribus interemptis. Diopuldus comes dux efficitur Spoletanus. Terre motus magni per loca. In Valvis et Tete provincia Samnii munitiones diruuntur, plura edificia et castella. Fredericus rex Siciliae duxit in uxorem sororem regis Ragonensis³⁶. Dyubulduus qui dictum imperatorem Ottonem introduxit in regnum cum Petro comite Celani, et dedit ei Salernum, propter quod factus est ab eo dux Spoleti. Hoc anno mense Madio Roffridus abbas huius loci mortuus est, et

a) diopuldum c. b. vor van erasa. c) broco c. d) crepusculo c. e) intare c.

35) a. 1206. auctore Ryccardo. 36) i. q. Aragonensis

Petrus, cui praenomen erat Comes promotus est in abbatem in nativitate sancti Iohannis baptistae.

1210. Dictus imperator contra iuramentum quod fecerat domno papae Innocentio, regnum intravit et Capuam; propter quod dominus papa ipsum in octava sancti Martini excommunicavit.

1211 Mense Ianuario obiit Petrus Casinensis abbas. Dominus papa sententiam, quam tulerat in Ottonem imperatorem, confirmat, excommunicans canonicos Capuanos, quoniam ausi sunt celebrare imperatore praesente; cui Neapolitana civitas se donavit eique in Apuliam descendenti civitates et villae omnes sponte iurarunt.

1212. Predictus imperator in Alamanniam rediit eo quod^a . . . . .

^a hic desinit codex 3

Spatio vacante, annotationes saeculorum XIV et XV ex codicibus Casinensibus a Gattula descriptis, naturae loci, quem et ego praesens fulmine immuni percussum sensi, intelligendae aptas, repetere suat:

Anno Domini 1349, tertia indictione, die 9. Septembris fuit magnus terrae motus in toto regno Siciliae, qualis non fuit ab initio mundi nisi in morte Christi, et specialiter in episcopatu Casinensi, in tantum 15 quod totum monasterium funditus corruit, et remansit in eo nulla domus erecta, cum fuerit pulcherrimum monasterium christianitatis, et omnia castra monasterii fuerunt diruta, praeter castrum Sancti Victoris et Fractarum, et fuit hora missae, quod multi homines, et mulieres, et sacerdotes, et religiosi, super altaria et corales in ecclesiis mortui sunt, praeter eos qui in propriis domibus, castris et civitatibus obierunt. Civitas ergo Sancti Germani media corruit, praecipue illa pars quae erat in plano seu palu- 20 dibus, et innumera multitudo hominum, et mulierum, et parvulorum, et religiosorum mortua est.

1362, indictione 15, mense Martii stella cometes apparuit in oriente, et visa fuit per multos dies. Eodem anno, sequenti mense Madii obiit Ludovicus inclitus rex Siciliae, et sequenti mense Iunii obiit Ludovicus de Duratio in castro Ovi Neapoli, et immediate post mortem dicti domini Ludovici de Duratio maxima mortalitas hominum sequuta est in civitate Neapoli, et subsequenter per totum orbem, ita ut 25 in multis locis castra et villae vacuae et desolatae remanerent. Eodem anno mense Augusto a principio fere ipsius mensis innumerabilis multitudo bruchorum ab Oriente venientes totam terram occupaverunt, comedentes omnes herbas virides, et corrodentes etiam folia arborum, et tanta fuit multitudo ipsorum, quod porci et gallinae ac etiam canes et murilegas eos comedebant, et duraverunt in partibus istis per totum mensem. praedictum, licet in partibus Apuliae fuerint per totam aestatem praeteritam, et 30 dictos bruchos duraverunt per tres sequentes annos, non tamen generaliter sed per loca.

Anno Domini 1500. 7. Ianuarii hora diei tertia et ultra, dum missa celebraretur, facta consecratione fulmen erumpens a tecto portae maioris imminente, et iuxta altare maius pavementum dissipans sacerdotem mysterio incumbentem adeo contraxit, ut fere exanimis remanserit, et iuvenem quemdam advenam non procul inde remotum in tantum afflatu percussit, ut immobilem factum, et humi prostratum 35 perfracta fronte miserabiliter affecerit, partem insuper campanilis, iam tamen alias saepe percussi et collabentis, deiecerit cum campana maiori reliquis residentibus a summo ad imum prolapsa. Mox tamen recepto spiritu et sacerdos et iuvenis pavorem potius quam ictum experti, de miro et magno periculo in saxis appositis evidenter facto servati a morte et lesione gratias egerunt.

RYCCARDI DE SANCTO GERMANO NOTARII CHRONICA.

*Sancti Germani civitas primo fere lapide a Casini¹ ruderebus ad radicem
 montis in cuius cacumine monasterium Casinense eminet sita olimque arce Iani
 seu Ianulae protecta, viam claudit, quae Roma per Anagniam, Ferentinum, Frusi-
 nonem, Ceperanum atque Aquinum in interiora Apuliae, hinc Capuam et Neapolim,
 10 inde Beneventum ducit. Per multa saecula et ad nostra usque tempora fuit
 iuris et domini coenobii Casinensis, cuius fata una cum reliquis triginta abbatiae
 castris subiit. Quo loco vergente saeculo XII. natus Ryccardus, Casinatibus
 patribus naturali quadam necessitudine iunctus, postquam notarii munus suscepit
 15 ceps factus est, historiae quoque patriae sui temporis inde ab obitu Wilhelmi II.
 regis scribendae accessit. Cuius rei consilium tam antiquorum quam moder-
 norum excitatus exemplo evolutis quoque annalibus Casinensibus concepis-
 videtur, quos quidem novit et eorum ad exemplum principia operis sui com-
 posuerit. Sed progressu temporis, dum consilii tenax opus inter maxima
 20 rerum discrimina quinquaginta quatuor per annos prosecutus est, exemplum ab
 initio propositum in immensum superavit, ita ut eum optimum rerum Italiae
 inferioris et mediae saeculo XIII. scriptorem, atque rerum visu vel fideli
 relatione cognitarum² fidum et accuratum testem agnoscamus necesse sit. Quae-
 cumque enim narrat, virum sincerum, uni veritati addictum et inter negotia
 25 publica versatum produunt, quique Friderico imperatori summisque magistratibus
 aequae ac praelatis praesertim Casinensibus bene notus, facta sibi cognita absque
 ira et studio exposuit. Fragmentum regesti imperatoris, quod unum superest,
 Ryccardum anno 1240 mense Martio imperatorem cum exercitu patrimonium
 Petri invadentem comitatum, eius iussu Monte Alto ubi degebat Romam ivisse
 30 atque a mercatoribus Romanis pecuniam pro imminentibus curiae servitiis
 exsequendis necessariam negotiatum fuisse, et negotio confecto pro recipiendo auro
 mercatoribus debito ad Richardum de Montenigro iustitiarium Terrae Laboris et
 comitatus Molisii ablegatum fuisse docet³. Camerae igitur imperiali adscriptus
 fuerit. Quodsi integra regesta Friderici II. superessent, negotiorum ab eo per-
 35 actorum sine dubio amplam notitiam consequi liceret. Loci quo constitutus
 erat testes, leges assisae et epistolae imperatoris et papae libro insertae adsunt.
 Ipse tamen de negotiis sibi commissis nihil tradit, et uno tantum loco fidelem
 imperatori animum ob coenobium papae traditum vehementer indignatum prodit³.
 In componendo opere per tot annos progressus, in univrsum ordinem temporis*

40 1) civitas vel oppidum Sancti Petri. 2) Constitutiones regum regni utriusque Siciliae. Neapoli 1786.
 pag. 365, 373, 374. 3) a. 1229.

servavit, paucissimis exceptis quae retractato bis terve libro addita fuisse videntur.

Sermo in universum⁴ brevis simplicitate placet, raro involutus et subobscurus, nonnunquam versibus interspersis⁵ ornatus. Ryccardum Musarum cultui deditum tum carmen quo librum inchoat testatur, memoriae Wilhelmi boni Siciliae regis consecratum, tum alterum fortasse libro absoluto in extremo vitae termino ad abbatem et fratres Casinenses de morbo suo directum, quod ex alio codice Casinensi Gattula luci dedit, et infra repetere iuvabit.

Codex manu Ryccardi conscriptus membranaceus in folio 48 foliorum, numero 450 signatus in tabulario Casinensi adservatur, ubi eum mense Iulii anni 1822¹⁰ qua diligentia fieri potuit cum editione Muratorii collatum die 18. Iulii absolvi⁶. Membrana passim lacera, scriptura saeculi XIII. ineuntis et medii, 32, 33, 36 per paginam linearum; littera vocabulorum initialis, numeri et substantiva saepe rubro colore notata, initio erecta et distincta, paulatim foliis 21—32 et versus exitum libri in cursivam magis transit; ultima pagina lectu difficilior. Auctor¹⁵ retractato textu quaedam correxit addiditve, in margine argumenta et quos infra reperies versus scripsit. Mala tamen fortuna evenit, quod posterioribus saeculis lectores vel scribae textum haud paucis in locis forte evanidum atramento recenti illinere conati, lectionem dubiam reddiderunt; quo factum est, ut iis in locis textus priorum editionum mixtis vocabulis antiquae et modernae scripturae²⁰ compositus sit, quas quantum fieri potuit distinguere et textum authenticum restituere conatus sum.

Compendia scripturae praecipue in nominibus propriis adhibita sunt, diphthongi nunquam.

Textus saeculis XVII et XVIII transscriptus⁷, qualem Panormi Romae et²⁵ Mediomonti in codicibus bibliothecarum principum Fitaliae, et Barberini N. 1235, atque domini Thomae Phillipps baroneti, evolvi, emucleandae lectioni antiquae nihil confert; cuiusmodi exemplis innituntur editiones priores praeter unam. Sunt autem hae:

1) Erasmus Gattula vir optime de historia meritis, anno 1734 secundo³⁰ tomo Accessionum ad historiam Cassinensem pag. 766—820 textum edidit ope autographi valde emendatum, sed qui multo minus quam mereretur per ipsam Italiam inclaruisset, ita ut vel in editionibus Neapolitanis scilicet *Raccolta di croniche, diarij etc.* a. 1780 sqq. T. IV. et Giuseppe del Re Cronisti e scrittore sincroni T. II. a. 1844, qui versionem Italiam adiecit, Gattulae editio ignoretur. —³⁵ Qui primam editionem curavit

2) Ughellius in *Italia Sacra* T. III, 953 sqq. et editionis secundae T. X, 173 sqq. textum valde corruptum exhibuit, qualem ex apographis accepit, quem

2^b) Iohannes Baptista Carusius T. II, pag. 1 sqq. *Bibliothecae Siculae* saeculus est, et⁴⁰

3) Muratorius T. VII, p. 963 sqq. *Scriptorum Italicorum* multis locis correxit.

Post quos editionem nostram, ad autographi textum exactam, haud sine fructu consultum iri confidimus.

4) excepta tamen praefatione et a. 1212. 5) a. 1216, *lectores . . . (nomen a Gattula omissum) Calabrum archipresbyterum Castrì novi diocesis hunc codicem non semel exscribendo, non pauca per turpem assenta' rem et fraudem temere vitasse, quae ex hoc autographo corrigenda. Nec mendis vacat editio Ughelli in Italia Sacra.*⁴⁵

6) v. annales nostros Archiv etc. T. V. 13. 179—181. 7) Ea de re, Gattula pag. 818 monente, Angelus de Nuce abbas Casinensis ac postea archiepiscopus Rossanensis in fine ultimi folii codicis haec adnotavit: *Monendi sunt*

INCIPIUNT CHRONICA DE HIIS OMNIBUS

QUE IN REGNO SICILIE GESTA SUNT VEL UBIQUE PER ORBEM, A TEMPORE
MORTIS REGIS GUILIELMI SECUNDI USQUE AD TEMPORA FREDERICI SECUNDI
ROMANI IMPERATORIS SEMPER AUGUSTI, IHERUSALEM ET SICILIE REGIS,
TRACTATA PER NOTARIUM RYCCARDUM DE SANCTO GERMANO.

5 *Solet etas antiquior et provida priorum auctoritas^a digna memorie queque per orbem gesta
describere relinquenda posteris ad doctrinam, et eorum instar adhuc prudens sequentium natio
idem agit, ne vel ommissa depereant aut neglecta in notitiam effugiant futurorum. Horum siqui-
dem emulatores ego Ryccardus de Sancto Germano notans notanda^a notarius, cui que servit
10 hystoriographis Musarum prima obsequitur, de qua metricè scriptum reperiri:*

*Explicat ingenio res gestas ordine Clio,
nisus sum pro viribus ingenioli me⁹ que ubique terrarum ac presertim in regno Sicilie gesta
sunt diebus meis, visu cognita seu fideli relatione percepta, veritate servata litteris tradere, ac in
hoc presens compilare volumen, ut ex hiis discat futura posteritas varios esse temporum cursus,
15 memineritque prudenter bellum in pace timere et pacem iterum sperare post bellum.*

*Quoniam igitur regni¹⁰ filius eius sum, qui legerit, non me causatur^b detestando si regni
gesta scribo diffusius, aut de contingentibus quid¹¹ de cunctis dicam, acsi non prosint: sin-
gula queque iuvent, ac Dei potius est quam hominis omnium habere^c memoriam. Sumens pro-
inde a tempore quo Guilielmus secundus rex Sicilie inclitus recolende memorie obiit, pontificatus
20 vero Clementis pape anno secundo, per chronicam hec inclusi, quibusdam premissis in laudem
regis ipsius, et que regni tangunt negotia et relatu digna sunt non^d obmissis; in eius nomine qui
os Zacharie olim aperuit, os meum aperiat ad loquendum, ac lingue mee vinculum solvat, con-
fidenter singula queque locum teneant sortita decenter.*

EXPLICIT PROLOGUS.

* Horat.
A. P. 92.

25 *Tempore quo rex ille christianissimus, cui nullus in orbe secundus, regni huius modera-
batur habenas, qui inter omnes principes princeps sublimis et habundans in omnibus opibus
erat, stirpe clarus, fortuna elegans, virtute potens, sensu pollens, divitiis opulentus: erat
flos regum, corona principum, Quiritum speculum, nobilium decus, amicorum fiducia,
hostium terror, populi vita et virtus, miserorum inopum peregrinantium salus, laboran-
tium fortitudo: legis et iustitiae cultus tempore suo vigeat, in regno sua erat quilibet sorte
30 contentus, ubique pax, ubique securitas, nec latronum metuebat viator insidias nec maris
nauta officinula pyratarum. Sed licet tot et tantis eum ditaverit et dotaverit bonis, per
quem reges regnant et principes dominantur, feceritque illum pre cunctis terre regibus
gloriosum, in hoc tamen ingloriosum illum reddidit, quod eum prolis negatione mulctavit;
35 conclusit enim uterum consortis illius, ut non pareret vel conciperet filium, et ne relinque-
ret sui superstitem super terram. Quapropter considerans rex ipse felicitatis sue tempora
a Domino accepisse, et quod eum absque liberis sors fecerat infelicem, cogitavit ut sapiens
sapienter placare Dominum, ut fecundam redderet quam sterilem fecerat, cogitavit de the-
sauris suis edificare sibi domum in Monte regali¹² ad honorem gloriose Virginis matris eius,
40 quam ditavit compsit et auxit. Ditavit possessionibus, compsit auri ornatu, auxit et musivo
opere lapidumque pretiosorum colore diverso, et talem ad finem usque produxit, qualem
nullus regum aut principum in toto terrarum orbe construxit temporibus nostris. Erant
ipsi regi duo familiares precipui, opere apud ipsum et sermone potentes, Gualterius scilicet
Panormitanus archiepiscopus, et Matheus cancellarius regni sui, quorum prudentia et
45 consilio tota ipsius curia ducebatur. Hiis duobus, quasi duabus columnis firmissimis,
omnes regni magnates obsequendo adhererant, cum per eos quicquid a curia regia peterent
facilius impetrarent. Hinc factum est, ipso cancellario suadente, ut rex ipse in predicta
ecclesia beate Virginis in dyocesi Panormitana constructa, fieri a Romana ecclesia archi-
episcopum impetraret. Quod idem archiepiscopus ad instinctum ipsius cancellarii factum
50 intelligens — nam odio se habebant ad invicem, quamquam se in publico diligere viderentur,*

a) vox iam erasa. b) ita c. c) h. in m. c. d) ita 2. 3; sed vox necessaria deest in codice.

8) i. q. auctoritas. 9) i. q. mei. 10) scilicet Siciliae. 11) i. e. aliquid. 12) Morreale prope Panormum.

et per invidiam detrahentes libenter unus alteri in occulto —, hanc suam iniuriam et capitis diminutionem patienter portavit ad tempus; qui tandem processu temporis cum non posset quod factum fuerat per ecclesiam revocare, hoc fieri^a subdole procuravit. Erat ipsi regi amita quedam in palatio Panormitano, quam idem rex de consilio iam dicti archiepiscopi Henrico Alamannorum regi filio Frederici Romanorum imperatoris in coniugem tradidit, quo etiam procurante factum est, ut ad regis ipsius mandatum omnes regni comites sacramentum prestiterint, quod si regem ipsum absque liberis mori contingeret, ammodo de facto regni tamquam fideles ipsi sue amite tenerentur et dicto regi Alamannie viro eius.

Anno 1189.

Accidit autem processu temporis, ut rex ipse, cuius memoriale in seculum, sicut Domino placuit sine liberis mense Decembris¹³ decederet, cuius decessum cunctis regni filiis merito deplorandum defleri hac rithmica lamentatione percensui.

Plange planctu nimio	nunc estote ^b flebiles,	
Sicilia, Calabrie	re turbata.	
regio, Apulia	lacet regnum desolatum,	15
terraque Laboris.	dissolutum et turbatum,	30
5 Vox meroris intonet	sicque venientibus	
et personet nostris horis	cunctis patet hostibus.	
Suspendatur organum	Est ob hoc dolendum	
omnis oris.	et plangendum	20
Rex noster amabilis,	35 omnibus.	
10 virtute laudabilis ^b	Regni filii	
evo memorabilis	tempus exterminii	
Guilielmus decessit;	vobis datum flete:	
hunc oppressit mors crudelis.	hoc verbum: „gaudete“	25
O infelix	40 vobis est sublatum.	
15 regnum sine rege	Tempus pacis gratum	
iam non es sub lege.	est absortum.	
Presules et comites,	Iam ad ortum	
vos barones, plangite	et occasum sonuit:	30
planctu lacrimabili,	45 Rex Guilielmus	
20 planctum queso ducite	abiit, non obiit.	
de querela flebili.	Rex ille magnificus,	
Vos matrone nobiles,	pacificus,	
virgines laudabiles,	cuius vita placuit	35
olim delectabiles,	50 Deo et hominibus.	
25 et voce cantabiles	Eius semper spiritus	
modulata,	Deo vivat celitus.	

Post huius regis obitum quanta inter regni comites sit orta dissensio et turbatio subsecuta, sequens huius libelli lectio declarabit. Nam nulli eorum fuit equa voluntas, omnes inter se ceperunt de maiestate contendere et ad regni solium aspirare; et obliti iuris iurandi quod fecerant, eorum quilibet contra facere hanelabat.

Factum est autem, ut cum suis complicitibus, ne pars archiepiscopi prevaleret, cancellarius optinuerit in hac parte; et tunc vocatus Panormum Tancredus comes Licii, Romana in hoc curia dante assensum, est per ipsum cancellarium coronatus in regem. 45

1190.

Tancredus iste ducis Roggerii filius fuerat naturalis, cuius pater Roggerius primus in regno Sicilie regis sortitus est nomen, et hac de re quia hunc habebat titulum quod de stirpe regia descendisset, inter alios regni comites est electus in regem. Qui postquam assumptus est, laboravit pro viribus, qualiter regni fines in pace disponderet et sibi rebelles et adver- 50

a) Ita vocem atramento recentiore illam fidei correxi. b) estote nunc c.

13) Ita manu recentiore; in margine e contra manu coeva legitur mense nouembr. Quod idem fuerit, dum rex die 16. Novembris, igitur 16. Kal. Decembris obiit, ideoque alterutro mense obisse dici potest.

sarios subiugaret. Et primum quidem quinque Sarracenorum regulos, qui ob metum christianorum ad montana confugerant, de montanis ipsis Panorinum redire coegit invitos; atque ut ceteros regni comites et barones ad suam fidelitatem converteret et mandatum, regales effudit opes, et diu servatas est ausus frangere gazas. Hic Ryccardo Acerrarum comiti, cuius soror sua coniux erat de qua geminam susceperat prolem, auri talenta plurima expendenda transmittit, quibus omnes de Principatu et terra Laboris eidem regi contrarios flexit ad mandatum ipsius. Tunc et Roffridus Casinensis abbas ipsi regi iuravit.

Erat ea tempestate in Apulie finibus Roggerius quidam Andrie comes, qui se non reputabat dicto rege inferiorem, cum tempore memorati regis Guilielmi totius regni magister iustitarius fuerit, et in Apulia plenum tunc dominium exerceret. Hic telo percussus invidie de Tancredi comitis promotione in regem, sibi que subesse dedignans, contra ipsum seditione facta, turbare ad eum conversos pro viribus cepit misitque concito ad Henricum Alamannie regem, quod veniret vel mitteret, regnum Sicilie sibi iure uxoris pertinens, quod Tancredus comes Licil usurpaverat, recepturus. Qui absque more periculo quendam Henricum Testam imperii marescalcum cum multitudine gravi mittit in regnum. Et veniens in Apuliam nullo obstante ad ipsum Andrie comitem, prin.am casale quoddam quod Cornetum dicitur, ad abbatiam Venusii pertinens, pro eo quod abbas loci ipsius in partem cesserat dicti regis, hostiliter intrans cum predicto comite, suis dedit in direptionem et predam; et que potuit dicti regis parti faventibus mala irrogans, tandem cum minorificato exercitu in Alamanniam reversus est.

Dictus vero Andrie comes in Apulia remanens, firmata rocca Sancte Agathe quam tunc ipse tenebat, de suis confisus viribus, se in Asculo recipit contra regem. Quem dictus Acerrarum comes intus circumposita obsidione coartans, cum flectere illum precibus et promissis non posset, vocatum ipsum ad colloquium quadam die, proditorie cepit et miserabili morte dampnavit.

Eo anno Fredericus Romanorum imperator cum ingenti cruce signatorum exercitu Iherosolimam petens, sinistrante fortuna in quodam flumine moritur; Henricus filius eius Italiam ingreditur.

Rex Francie et rex Anglie cruce signati Iherosolimam petunt. Qui venientes Messanam, orta inter eos discordia, partem civitatis igne cremarunt. Quos dictus rex Tancredus magnis honorans exeniis, ne civitatem Messane destruerent, cumulatis precibus impetravit. Qui tandem Iherosolimam proficiscentes, et pro Christi fide certantes, civitatem Acconitanam, quam infideles tenebant, Christi faciente virtute in manu potenti recuperarunt.

1191.

Clemens papa Rome obiit mense Martii, et Iacintus diaconus cardinalis in Celestinum papam consecratur*.

Ann. Casin.
codd. 3. 4.

Rex dictus Tancredus de Sicilia in Apuliam veniens, sollempni curia apud Termulas habita in Aprutium vadit, comitem Raynaldum obsidet, eumque ad suam redire fidelitatem coegit; et exinde Brundusium se conferens, de altero filiorum suorum Roggerio silicet, cum Ysachio Constantinopolitano imperatore de Urania filia sua contraxit. Et nuptiis apud Brundusium magnifice celebratis, ibique dicto filio suo coronato in regem, rex dictus cum triumpho et gloria in Siciliam remeavit, et tunc roccam Bantre et roccam Guilielmi Roffrido Casinensi abbati assignari mandavit. Quarum alteram, silicet roccam Wilielmi, ipse abbas dedit cuidam nobili Roberto de Apolita, cum quo de sorore sua contraxit, quam Herveo filio ipsius nobilis in coniugem tradidit; et reliquam, silicet roccam Bantre, ad opus retinuit monasterii Casinensis, ponens in ea custodem quendam militem Petrum de Aymon^b consobrinum suum.

Henricus rex cum Constantia consorte sua, ad quam regnum Sicilie iure successorio pertinebat, Romam venit; quem dictus Celestinus papa apud Sanctum Petrum in imperatorium, et consortem suam in imperatricem coronavit; dato ab ipso imperatore Tusculano Romanis, quam funditus destruxerunt.

Apr. 15.

Tunc imperator ipse regnum intrat mense Madii^c papa prohibente et contradicente, et per Campaniam venit in roccam Arcis, quam Matheus Burrellus pro ipso rege tenebat; a bellatoribus suis aggredi faciens, vi cepit eandem; quod tanti causa timoris fuit, ut qui se in Casino receperant cum rebus suis homines Sancti Germani, per nuncios suos quos

55 a) tertium addit G. b) Aym cod. c) Ma . . . cod. in margine.

ad eundem imperatorem mittunt, fidelitatem iurent. Tunc enim dictus Roffridus Casinensis abbas in monasterio Casinensi graviter infirmabatur, quem urgentibus ipsis hominibus Sancti Germani, oportuit ipsi imperatori iurare. Sorella quoque, Atinum, castrum Celi metus causa ipsi imperatori se reddunt, in quibus ipse suos posuit castellanos. Tunc comes Fundanus et comes Molisii fidelitatem prestant eidem; et procedens in terram Laboris, 5 Teano, Capua et Aversa sibi dantibus manum, Guilielmum Caserte comitem recipit, et Aversam, et exinde super Neapolym vadens, eam posita obsidione coartat, coadistentibus ei dictis comitibus et baronibus Principatus, nec non et abbate Casinensi predicto, cum viribus suis; in qua cum se contra eum recepisset dictus Acerrarum comes, pro sepe dicto rege satis strenue defendit eandem. Tunc Salerni civitas ipsi imperatori se reddidit, ubi 10 imperatricem consortem suam moraturam transmittit, et ipse civitatem ipsam Neapolym crebro aggreditur et inpugnat. Cumque nec viris nec viribus pugnando proficeret, superveniente egritudine digressus est abinde vel invitus; qui relicta imperatrice consorte sua Salerni, et Muscancervello in castello Capue constituto, ad Sanctum Germanum veniens cum debilitato exercitu suo, dictum Casinensem abbatem, toto tunc conventu sibi fidelita- 15 tem prestante, secum in Alamanniam ducit, Gregorio fratre eius ad maiorem securitatem obside relicto apud duces Spoleti, et quibusdam de melioribus terre Sancti Germani captis obsidibus, quos Dyopuldo cuidam Teutonico in rocca Arcis relicto, et Conrado de Marley in Sorella constituto custodiendos commisit; et tunc per terram Petri Celani comitis sub illius fido ducatu de regno exiens, in Alamanniam remeavit mense Septembris^a. 20

Tunc is, quem prefatus sum, Acerrarum comes de Neapoly exiens, cum Neapolitanis et aliis undique collectis militibus venit Capuam. Castellum obsidet, in quo Muscancervellus se pro imperatore receperat. Qui cum non haberet victui neccessaria, cum comite ipso componens, tradito sibi et resignato castello ipso, abiit securus quo voluit. Tunc etiam Aversam recipit, Teanum et Sanctum Germanum ad regis dicti fidelitatem; et Casinum 25 ascendens, vallum monasterii nullo obstante intravit. Qui cum blande satis alloqueretur Adenulfum Casertanum decanum Casinensem, ut illum ad dicti regis fidelitatem converteret, et hoc ab eo precibus optinere et promissis non posset, de loco descendit et abiit. Tunc comitem Molisii recipit, et ponens in Sancto Germano et in Sancto Angelo Theodice^b masnedam¹⁴, quantum potest pro dicti regis sororii sui servitio elaborat. Tunc Ryccardus Fun- 30 danus comes, pro eo quod ab imperatore ipso Suessam emerat et Teanum, metus causa comitatu relicto in Campaniam secessit, et comitatus Fundanus cuidam fratri Alygerni Cotronis de Neapoly ab ipso rege conceditur. Adenulfus Casertanus decanus Casinensis pro eo quod in partem non cessit ipsius regis, a Celestino papa excommunicatus est, et monasterium suppositum interdicto. Salernitani ad captandam Tancredi regis gratiam de- 35 tentam imperatricem ipsi regi in Siciliam mittunt, quam rex ipse debito cum honore recipiens, magnis ornatam muneribus in Alamanniam ad imperatorem remittit. Eo anno quidam Stultuspaganus^c dominus Caselverii Teutonicum quendam ab imperatore in Atino relictum dolo interficit, et a iam dicto rege apud Atinum quidam Roggerius de Foresta dirigitur. 40

1192.

Dictus Adenulfus Casinensis decanus facta compositione cum Dyopuldo rocce Arcis castellano, qui se pro imperatore gerebat, congregato militari et pedestri exercitu in Cam-
 paniam, quos prece pretioque conduxerat, de Casino descendens, vi cepit castrum Sancti
 Petri monasterii¹⁵, et bonis propriis spoliavit. De civitate etiam Sancti Germani usque ad
 45 ecclesiam omnium sanctorum occupavit, non tamen absque strage plurima Campanorum;
 et pace tandem hinc inde clamata, tota terra ipsi decano se reddidit; et tunc de Sancto Ger-
 mano nonnulli, qui dicti regis partem fovebant, in partem alteram secesserunt, quorum
 bona omnia a Teutonicis sunt direpta.

Tunc idem decanus cum prephato Dyopuldo terram equitans hostiliter¹⁶ monasterii, 50
 relictum castrum Plumbareole occupavit, vi cepit castrum Pignatarii, castrum Sancti Angeli,
 Pontem Curvum, castellum novum, Fracte, et quedam alia castra pro iam dicto rege se
 tenentia.

a) m. Septembr̄ alia manu in cod. b) theodiē c. c) Stultus paganus c.

14) familiam, exercitum. 15) Casinatibus subditum. 16) i. e. cum hoste, cum exercitu.

Illis diebus Riccardus Caleni comes, qui erat pro parte regis Tancredi, venit super Sanctum Germanum cum Roggerio de Foresta castellano Atini ad devastandum. Captus est eo anno Gottefridus Casertanus ab illis de Sancto Angelo et in captionem ductus, postmodum a Malgrado^a Sorello iam dicto castellano Atini in custodiam traditus.

Dictus Dyopuldus apud Aquinum cum quodam regis logotheta congregitur, quem campestri bello fugatum devicit, multis ex suis captis, multisque in lacu summersis, et ex tunc vires crescunt ipsi Dyopuldo. Qui cum Conrado castellano Sorelle societate contracta, equitant in terram Suesse, oves et boves, nec non et miseros homines capiunt, et eos ad se redimendum post multa tormenta compellunt. Tunc temporis vocatus ipse Dyopuldus a Guilielmo Caserte comite, qui pro imperatore erat, cum gente sua vado fluvium Capue transiens ivit in terram Laboris, et equitans super Capuam, exeuntem contra se Riccardum Caleni comitem cepit, et ad roccam Arcis duxit captivum.

1193.

Roffridus dictus Casinensis abbas de Alamannia rediens, relicto ibidem obside Gregorio germano suo, cum nonnullis quos secum duxerat electis militibus Cominum intrat, Atinum foris devastat, incolatum occupans Sancte Marie de Atino, et dirui faciens muros Cancelli et portam eius, vi cepit Galinarium^b, et bonis propriis spoliavit. Rediens vero ad terram monasterii, castrum Sancti Angeli Theodici^c sibi contrarium, quia partem regis Tancredi fovebat, cum Conrado castellano Sorelle et cum gente sua, licet non profecerit, vehementer in pugnat, faciens quam potuit in exterioribus vastitatem.

Eo anno rex Anglie ab Iherosolimis rediens, a duce Austrie retentus et captus est et imperatori traditus. Qui tandem non sine multe pecunie interventu dimissus est. Bertoldus comes ex parte imperatoris in regnum legatus mittitur; qui veniens cum electis militibus et bellatoribus de Florentia, hiis ei faventibus qui partem imperatoris fovebant, et convenientibus ad eundem, Venafrum in festo beati Martini cepit et suis dedit in direptionem et predam. Tunc comes Roggerius de Molisio metus causa, quia se in parte regis dederat, in roccam Magenulfi^d se recipit.

Bertoldus vero coadistentibus ei Muscancervello, Dyopuldo et Conrado predictis, nec non et abbate Casinensi, Fundano et Casertano comitibus, cum viribus suis castrum Sexti, ubi Landus de Montelongo comestabulus^e erat cum quibusdam Campanis militibus pro parte regis Tancredi, vi cepit, ipsoque castro bonis propriis spoliato, ipsum Landum cum sociis suis captivum duxit; quorum libertati post multa supplicia pietatis causa non profuit, nisi redimi profuisset. Roccam etiam Ravenulè aggredi a bellatoribus faciens, per insultum cepit. Vayranum acriter in pugnantem, ubi quidam erat Roggerius de Theate pro rege statutus, in nullo profecit. Demum succrescentibus ei viribus et ad eum undique concurrentibus qui regis partem oderant, regnum imperiali nititur subicere servituti.

Rex vero Tancredus de Sicilia in Apuliam veniens, exercitum congregat copiosum, volens Bertoldi vires oppositis viribus impedire. Cui dictus Bertoldus cum suis et aliis de regno imperialem partem foventibus, utpote vir magnanimus, viriliter se opponit; et rege ipso se cum suo exercitu apud montem Fusculum conferente, ipse contra eum vadens, apud Batticanum posuit castra sua, cupiens cum ipso rege habere congressum: id ipsum pars regis, ad quem vires undique confluebant, optabat. Sed conspiciens rex ipse et in consilio habens, quod honor sibi non erat cum Bertoldo congredi, et Bertoldus cernens debiliorem partem suam, prelium sapienter declinavit uterque, et discedente inde Bertoldo, qui Laquedomum^f hospitatus est, rex ipse movit a monte Fusculo castra sua. Tunc Bertoldus per Capitinatam rediens, in comitatu Molisii castrum montis Rodonis, quod se pro rege tenebat, circumposita obsidione coartat; ibique die quodam, dum illud aggredi faceret a pugnatoribus suis, lapide manganelli contritus occubuit, eique Muscancervellus in ducem successit exercitus; qui tandem castrum ipsum obsidione firmata, per sitim capiens, non per vim, quos cepit incolas variis cruciatibus sine spe venie interemit.

Rex vero Tancredus tunc castrum Sabiniani vi cepit, et quendam ibi Sarolum capiens ipsius castri dominum, qui de rege ipso multum fuerat oblocutus^g, suspendi iussit. Vi cepit etiam roccam Sancte Agathe, quam quidam Robbertus de Calagio dicti comitis Andrie filius

a) Matg c. b) Galinar c. c) Theodici c. d) Magenul c. e) Comes c. f) Laquedom c. M.; Laquedonium G. g) vox ob rasuram obscura.

contra eum tenebat. Apud Lariciam cepit quendam Robbertum filium Ryzardi, et tamquam sibi rebellem punivit. Exinde veniens in terram Laboris, comitem Caserte recipit et Aversam. Sancta Agathensis quoque civitas et Telesia, que tota postmodum combusta est, venerunt ad mandatum ipsius. Tunc accessit ad se Roberto de Apolita, abstulit ei roccam Guilielmi, et quendam in ea Andream de Teano posuit castellanum; sicque, relictis in pace Apulie finibus et terra Laboris, rex ipse in Siciliam remeavit, ubi ordine nature preposterò Roggerius filius eius, qui coronatus in regem fuerat, viam est universe carnis ingressus, et frater eius Guilielmus in regem successit eidem. Ipse quoque rex doloris punctus aculeo, brevi post tractu temporis infirmitate correptus obiit.

cf. Ann.
Casin.

1194.

10

Dictus vero Henricus imperator parato navali et terrestri exercitu regnum intrat. Illum Roffridus Casinensis abbas magnifice recipit*, nec non Fundanus comes et alii omnes Teutonici et Latini suum prestolantes adventum; cum quibus terram Laboris ingrediens Neapolym recipit, Salernum sibi renitens vi cepit, et suis dedit in direptionem et predam. Tunc dictus Adenulfus Casinensis decanus procuracionem abbacie Venusii ab imperatore recepit. 15
Imperator vero Apulie fines nullo obstante ingrediens, omnes^b Apulie recipit civitates ad mandatum et fidelitatem suam convertens, dicto Casinensi abbate preeunte, cuius fidei puritas satis erat ipsi imperatori experta, cui certam procuram auctoritatem et potestatem contulerat, ut venire ad suam fidelitatem volentes ipsius^c opera possent redimere^d offensam, et per eum veniam mererentur. Tunc ipsi abbati castrum Malveti ad opus contulit 20 monasterii Casinensis; et Farum preteriens navigio, Messanam recipit totamque Siciliam; et Panormum properans, recipit civitatem ipsam, et cunctum palatii diripuit apparatus. Tunc uxor regis, soror dicti comitis Acerrarum, cum filio suo parvulo Guilielmo prephato propter metum imperatoris ad locum tutiorem se contulit Panormum deserens, cum qua facta compositione, cum per vim locum in quo erat optinere non posset, imperator ipse, 25 securitate prestita, recipit eam et filium ad manus suas; quos Muscancervelli custodie tradidit, et ex eis fecit sue beneplacitum voluntatis. Tunc dictus Casinensis abbas concessionem ab ipso imperatore de Atino recipit et de rocca Guilielmi, et filium Roggerii de Foresta in Atino castellani ab ipso imperatore recipiens, et mandatum per litteras ad Andream de Teano castellanum rocce Guilielmi, ut sibi roccam ipsam assignare deberet, dictus abbas 30 in sua reversus est. Imperator^e ipse in die natalis Domini regens Panormi curiam generalem, prephatam reginam et filium eius, nec non et alios quam plures presules et comites regni, quibus ipse prodicionis notam imponebat, iudicio Petri Celani comitis capi fecit, et ex ipsis quosdam orbavit, quosdam incendio, quosdam suspendio, et quosdam in Alamanniam exilio destinavit. Tunc imperatrix in Aesia^f 17 in Marchia filium parit nomine Fredericum.

Ann. Cas.

ib.

mense
Decembri
in festo
sancti Ste-
phani.

1195.

Roffridus Casinensis abbas tractatu quorundam de Atino nocturno tempore introductus Atinum recipit, dictum Roggerium de Foresta castellanum intus arctat et obsidet; qui cum non haberet victui necessaria, recepta de persona et rebus suis securitate ab abbate pre- 40 dicto, et compositione facta cum eo de castro Sancti Petri in fine, quod recepit ab ipso, et fidelitatem iuravit eidem, castrum Atini in manus resignavit eiusdem; roccam Guilielmi ab Andrea de Teano recipiens, fidelitate quoque ab eo recepta ei castrum Cucurutii concessit; illum tamen postea de imperiali mandato cuidam Tancredo de Venafro commisit, fidelitatis ab eo iuramento recepto. Hoc anno dictus Casinensis abbas castrum Turelli^g vi capiens igne 45 cremavit.

1196.

Imperator in Alamanniam redit; qui Muscancervella Molisii comitatum concedit. Et tunc Roggerium Molisii comitem, qui se ob metum imperatoris in rocca Magenuffi^h receperat, idem Muscancervellus arctat et obsidet; cum quo facta compositione, et data sibi securitate 50

a) excipit M. b) hinc multa atramento recenti illita sunt. c) vocem iam erasam restitui. d) vocem iam erasam restitui. e) Impr c. f) vox obscura c. g) vocem littera T excepta atramento recentiori illitam Gattula Terelli legit. Muratorius Turelli habet, cf. Ann. Cas. a. 1127. h) Magenuf c. 17) Iesi.

et suis, roccam ipsam recipit, eumque extra regnum abire permisit, ubi processu temporis mortuus est. Dictus Casinensis abbas castrum Fractarum recuperat et Castellum novum castrumque Sancti Angeli Theodici, quorum habitatores mala innumera per se fecerant in terram sancti Benedicti, et per servientes, quos ad solidos retinuerant, castrum combusserant Pignatarii*, per prodicionem optinuit et recepit ad fidelitatem suam et monasterii Casinensis; quibus tamen dignas pro meritis penas rependit, et sub pretextu quorundam versuum quos ibidem invenit, quos hic annectere otiosum non censui, muros ipsius castri sterni ad solum fecit et aggeres illius repleri. Versus enim tales sunt:

Pessimus Alboinus, Landulfus, Servus Aquinus,

Petrus Roggerus, Philippus valde severus,

Symon et Andreas, Adenulfus ut alter Egeas,

Sunt hii rectores per quos servantur honores.

Hii dictant bella, cedet, immensa flagella,

Dantes edictum; veneremur ne Benedictum?

15 Eo tempore dictus Riccardus Acerrarum comes regnum exire occulte volens et a facie fugere imperatoris, relictis Campania et Burgentia munitionibus quas tenebat, proditus a quodam albo monacho cui se crediderat, captus a iam dicto Dyopuldo est et custodie traditus carcerali, cesari assignandus. Qui de Alamannia Guarmaciensem episcopum misit legatum in regnum, qui Neapolytini veniens cum iam dictis Casinensi abbate Latinis etiam aliis et
20 Teutonicis, imperiale implens mandatum Neapolis muros et Capue funditus fecit everti.

1197.

Imperator ipse de Alamannia rediens, assignatum sibi a Dyopuldo rocce Arcis castel- 1196. lano dictum Acerrarum comitem, cum apud Capuam curiam regeret generalem, trahi primum ab equo per plateas Capue, et demum verso deorsum capite vivum suspendi iubet. 25 Quem viventem post biduum quidam imperatoris ystrio Teutonicus cognominé Follis, ut ipsi imperatori placeret, ligato ad guttur eius non parvo lapidis pondere, ipsum turpiter exalare coegit. Tunc imperator ipse generalem toti regno collectam imponit. Tunc ipse Dyopuldo per imperatorem comes factus est Acerrarum. Tunc etiam Oddo frater ipsius ad expugnandum roccam Siccam, in qua se Raynaldus et Landulfus de Aquino fratres contra imperatorem receperant, ab ipso imperatore dirigitur; et ipse se confert in Siciliam 30 imperator, ubi ad se duci imperatricem iubet. Qua in Panormi palatio constituta, quidam Guilielmus monachus, qui castellanus erat castri Iohannis, rebellavit imperatori; ad quam obsidendam cum ipse personaliter accederet imperator, superveniente egritudine abinde infirmus discedens, sicut Domino placuit, diem clausit extremum. Et tunc fama discurrente 35 per regnum, dictus Oddo frater Dyopuldi comitis rupta obsidione rocce Sicce discedit, et se contulit ad roccam Arcis.

Imperatrix Panormi remanens in veste lugubri de nece imperatoris viri sui, regni que paci consulens et quieti, Marcwaldum imperii senescalcum cum Teutonicis omnibus de regno exclusit, ipsumque ne amodo regnum ingredi absque suo iussu presumeret, neve remaneret in regno, iuramento coegit. Qui cum ipsius imperatricis litteris et ducatu ad comitatum Molisii veniens, qui tunc Marchia vocabatur et sibi favebat, cum illum sibi Muscancervello mortuo concesserit imperator, sub securo cardinalium conductu et securitate supra dicti Petri Celani comitis, cui propterea Vayranum tradidit, relictis in ipso Molisii comitatu castellanis suis et baiulis, ad Ancone marchiam suo pro parte dominio subditam 45 se contulit, ubi cum suis sequacibus innumera mala commisit.

Celestinus papa obiit, et Lotharius cardinalis in papam Innocentium substitutus est 1198. illi. Imperatrix filium suum in Marchia apud Hesym civitatem relictum, sub ducatu dicti 1198. Jan. 8. Celani comitis et Berardi Laureti comitis et Cupersani ad se duci iubet in regnum, et de Apulia in Siciliam transmeare. Tunc quidam in Calabria Teutonicus nomine Fredericus cum nollet imperatrici favere, se in Malveti castro recipiens, quod furto sustulerat cuidam Mauro de Mira ibidem castellano statuto pro monasterio Casinensi, iussu imperatricis ipsius a comite Amphuso de Rotis ceterisque Calabrie nobilibus in ipso castro obsessus est et arctatus. Qui dum aliter evadere se non posse conspiceret, dolo cogitavit capere

a) c. c. P. in margine.

obsidentes obsessus, et vocatos eos die quadam semotim ab aliis, cum eis fidem dedisset quod redire vellet ad imperatricis mandatum, captos capitaneos cepit, eosque de personis punivit ut voluit.

1198.

Imperatrix ipsa processu* temporis in Sicilia obiit, que filium unicum Fredericum 5 et regni ballium Innocentio pape ex testamento reliquit. Dicitur vero Marcualdus cognito de morte imperatricis, congregato malignorum exercitu quos prece vel pretio conduxerat, regnum non sine illorum qui erant de regno auxilio et ducatu intravit. Et veniens in comitatum Molisii, in quo fidei sue reliquie servabantur, ad dictum Casinensem abbatem pro pace legatos misit, per quos etiam ipsum, ut sibi regni iuraret ballium, quod sibi imperator reliquerat ut dicebat^b, requisivit; quia vero a predicto abbate hoc optinere non potuit — nam primo regni ipsius ballium dicto Innocentio pape iuraverat, qui contra ipsum Marcualdum ad iam dictum abbatem duos miserat cardinales cum exfortio militum Campanorum et auxilium terre sue, eundemque Marcualdum excommunicationis vinculo innodaverat et sequaces illius —, ipse sui furoris impatiens, cepit more Teutonico in terram 15 monasterii desevire.

1199.

1198. Mense Ianuario hic per Venafrum veniens maledictus cum maledictis terram sancti ingressus est Benedicti; et primo castrum Sancti Petri in fine, desertum ab incolis causa metus nullo obstante occupans, igne cremavit; castrum Sancti Victoris vi capiens, bonis propriis 20 spoliavit; et movens exinde castra sua, Cervarium et Toroculum, duo scilicet castra ab habitatoribus derelicta, combussit, et septimo intrante Ianuarii ante Sanctum Germanum in campis castra metatus est. Et cum ad capiendam terram ipsam daret frequentes insultus, capere vi eam non potuit, hominibus civitatis ac militibus Campanie, qui in ea convenerant, ea die^c resistentibus illi. 25

Tunc Dyopuldus iam dictus, qui ad ipsum venerat Marcualdum, montem quendam qui Maio dicitur cum suis occupans, sua ibi tentoria fixit; quod tanti causa timoris fuit omnibus de terra ipsa, cum supereminens esset mons civitati et posset de supernis montibus ab hostibus facile occupari, quod idem abbas nocte conscendens occasione muniendi vallum monasterii, nonnulli de civitate cum suppellectili sua se ad vallum contulerint memoratum, cardinalibus ipsis mane sequenti se recipientibus in ipso monasterio causa metus; 30 sicque die ipso, octavo scilicet Ianuarii, relictam ab incolis civitatem Marcualdus intravit, bonis propriis spoliavit, et quos in ea invenit penis addixit variisque tormentis, quibus pietatis causa non profuit, nisi redimi profuisset; nec contentus eo quod terram occupaverat monasterii, ad obsidendum illud et capiendum, cum in eo cum multis Campanie militibus et gente civitatis 35 non modica se concluderint cardinales, ascendere voluit. Qui cum per dies aliquot, posita in viridario obsidione, ipsum monasterium teneret obsessum, et vallum ipsum per frequentes insultus hostiliter impugnaret, capere per vim illud non potuit, Campanis et aliis qui erant in vallo constituti militibus resistentibus illi. Cumque firmata obsidione ad capiendum monasterium vehementer instaret, quod cum per vim non posset, credebat fame sitive facile occu- 40 pare, in die festo beati Mauri mutata subito serenitate aeris, temporis inclementia facta est, et tanta inundatio pluviarum ammixta grandinibus et imbribus multis, quod hostium tentoria stravit ad solum; propter quod qui erant obsessi, et iam arescere ceperant aquis deficientibus in cisternis, Deo et sancto Mauro debitas gratias retulerunt, et ab obsidione ipsa coacti sunt recedere obsidentes. Tunc in descensu montis castrum Plumbareole idem Marcualdus igne 45 combussit; et rediens in Sancto Germano, ira commotus, intus et extra civitatem domorum et tuguriorum vastitatem fieri mandans, castrum Sancti Helye affidatum combussit, portas Sancti Germani et menia eiusdem in plerisque locis everti fecit ad solum. Illis diebus cum viri nequam, qui erant cum ipso Marcualdo, facerent in ceteris ecclesiis sicut in aliis terre domibus stationem, et sua in eis ludicra exercerent, ipsi Deo et sanctis eius non vere- 50 bantur iniurias irrogare. Nam cum de ceteris altaribus certas extraxissent reliquias, unus ex predictis violare aram beate Virginis attemptavit; qui statim aridam ad se manum retraxit. Alter cum crucifixo qui est in ecclesia Sancti Germani, primo per lapidis ictum,

a. p. t. in Sicilia o. q. f. u. et r. atramento recenti illita. b) u. d. in margine. c) e. d. in margine.

demum per urine iniectionem in ipsum iniurias graves inferret, rosa prius dentibus lingua, arefactus infelix, vitam statim cum morte finivit; quod tantum ipsi Marcualdo terrorem incussit, quod facta compositione cum abbate predicto, terram exiens monasterii nono stante Febr. 9. Februarii, habuit malo omine in anteriora progressum.

5. Eo tempore Ryccardus de Aquila Fundanus comes, ut salvam faceret terram suam, Sifrido fratri comitis Dyopuldi filiam suam dedit in coniugem. Tunc ipse Marcualdus 1199. castrum Pontiscurvi, Teramum^a, Sanctum Angelum et Castellum novum ipsi comiti Dyopuldo et suis servanda comisit.

Dyopuldo vero, qui ipsum Marcualdum antecedebat, et predicabat ut omnes de regno 10 se ad Marcualdum converterent et regni ballium iurarent eidem, a Guilielmo Caserte comite captus est, et quandiu vixit eum tenuit vinculatum; set eo mortuo, Guilielmus filius eius accepta filia eius in uxorem, liberum dimisit illum. Marcualdus vero ad Apulie partes se conferens, Avellinum obsedit, et cum incolis civitatis componens, discessit ab obsidione; et procedens inde Vallatam, quoddam casale Apulie, vi cepit et suis dedit in direptionem 15 et predam. Tunc Petrus Celani comes de Marsia venit in terram Laboris. Marcualdus vero de Apulia per Capitanatam rediens in comitatu Molisii, Sernie¹⁷ civitatem, cum exercitum tenere non posset, bonis propriis spoliavit, et procedens versus terram Laboris, et Teanum oppugnans, capere vi non potuit illam. Exinde Salernum se contulit, que tunc comiti Dyopuldo favebat; et inde parato navigio, in Siciliam transfretat, et Panormum 20 properans, facta compositione cum comite Gentili de Palearia quem Gualterius regni Sicilie cancellarius custodem regis et palatii reliquerat, palatium Panormi recipit ad manus suas, et sic totam postea Siciliam suis nisus est viribus subiugare. Roffridus Casinensis abbas castrum Sancti Angeli recuperat^b.

Contra ipsum Marcualdum, et regis tunc pupilli auxilium dictus Innocentius papa 25 quendam dirigit Iacobum Andrie postea comitem, consobrinum suum, cum militari exercitu, cum quo unum misit de cardinalibus, quem ipsi consobrinus suo et exercitui militum prefecit; qui ipsum Marcualdum campestri bello devicit et fugavit^c, et toto tunc regno optento, dictus cardinalis in Sicilia transivit.

1200.

30 Dyopuldo comes cum aliquibus cum quibus ipse^d remanserat Marcualdus, cum quibus per regnum ubique discurrens mala innumera committebat, prestito apud Venafrum corporaliter sacramento de non offendendo amplius terra sancti Benedicti, propter quod homines Sancti Germani sibi non cavebant ab eo, ipse Dyopuldo cum perditorum gente nocturno tempore hostiliter terram Sancti Germani intravit nono Martii, eamque dans in direptionem 35 et predam, miseros quos invenit in ea homines multis adiecit periculis et tormentis, postque se redimere sunt coacti. Abbas vero qui erat in civitate ipsa, fuga media cum Gregorio fratre suo in Atinum se recipit, et exinde se in Marsiam contulit, gentis auxilium a Celani comite petiturus. Qui cum illud dare denegaret eidem, ad Raynaldum Senebaldum fiducialiter ivit, qui totum argentum suum sibi liberaliter tradidit, cum quo aliquot retinuit servientes et balistarios; cum quibus rediens per montana, intravit nocturno tempore monasterium. Quo cognito Dyopuldo, cum ipsum abbatem cum magnis crederet viribus rediisse, metus causa depopulatam linquens terram Sancti Germani exivit, et secum captivos quosdam de terra ipsa ad roccam Arcis deduxit.

Eo anno dictus abbas roccam Iani super Sanctum Germanum firmavit, et providens 45 indemnitati terre eiusdem, eam per circuitum muris firmavit, et turribus et aggeribus communivit.

Dyopuldo vero iam dictus mense Iunii apud Venafrum cum comite Celani congregitur, Iun. eumque campestri bello fugavit, cepitque tunc Berardum filium suum, quem apud roccam Arcis captivum duxit.

1201.

50 Gualterius Brenensis comes in odium Teutonicorum in regnum mittitur ab Innocentio papa; qui apud Capuam congregiendi cum ipso Dyopuldo, vicit et fugavit eundem.

a) Teram c. b) Roffridus — recuperat secunda manu. c) exstant tantum reliquiae litterarum: fugavit . . . . R . . . . C . . . . S. reliqua supplere conatus sum. d) in aliquibus cum quibus ipse iam desiderantur.

55 17) i. q. Iserniae.

Jun. 10. decimo mensis Iunii. Et exinde Teanum veniens que sibi favebat una cum Raynaldo tunc Capuano archiepiscopo, filio Celani comitis, Presentianum se contulit cum eodem; ubi occurrens ei prefatus Casinensis abbas, pariter processerunt et petierunt Venafrum, quam civitatem idem Dyopuldus tenebat. Ille predictus Celani comes timens cum ipso Brennensi comite confederatus est, et tandem civitas ipsa, procurantibus ipso Casinensi abbate et Malgerio^a 5 Sorello, in vigilia beati Iohannis baptiste igne cremata est, arce superiori se pro Dyopuldo tenente. Exinde Aquinum se conferunt, ubi quidam erat in castello castellanum nomine Iencus, qui se pro Dyopuldo tenebat; qui captus in ipso castello est, et Aquini civitas redita ad mandatum dicti comitis Gualterii, qui eam dominis Aquini per quendam Finagranum, 10 domini Raynaldi de Aquino filium naturalem, restituendam providit. Eo anno dictus abbas 10 Castellum novum et Fractas recuperat.

1202.

Dictus comes Gualterius cum iam dicto Casinensi abbate in Apuliam vadit, qui abbas, una cum Petro Galloze Portuensi episcopo legationis officio fungebatur. Cumque ad dictum comitem expugnandum memoratus Gualterius de Palearia cancellarius cum comite Manerio 15 fratre suo, Dyopuldo et Oddone de Laviano comitibus, congregatis undique viribus sub pretextu quo ipsum comitem regis hostem dicebat et regni, cum ipso campestre bellum inierit apud Cannas, dictus cancellarius cum Dyopuldo prefato per ipsum comitem sexto 20 Oct. 6. stante Octobris devicti sunt et fugati, multis ex eis captis et nonnullis gladio interemptis. Sunt etiam in prima qui steterant acie capti, Syfridus frater Dyopuldi, dictus Oddo de 20 Laviano et Petrus de Celano, qui comes dicebatur Civitatis; qui autem fuga media evaserunt, cancellarius et comes Manerius frater eius, receperunt se in Salpitana civitate, que favebat eidem. Dyopuldus vero in rocca Sancte Agathe receptavit^b. Dictus Casinensis abbas in Apulia vadit; habita de Dyopuldo victoria, legatus in Siciliam vadit, ubi dictus 25 Ann. Casin. Marcualdus superveniente dissinteria miserabiliter expiravit. Fames valida per totum 25 regnum exorta est. Dyopuldus sepefatus iratus, cum^c Finagrana, qui ei adheserat^d, discors a comite Gualterio recessit, cum gente sua properat super Sanctum Germanum; ubi idem Finagrana et quidam ipsius Dyopuldi castellanus capti sunt et gladio perempti.

1203.

Dyopuldus ipse a castellano Sancte Agathe vi est captus, sed^e postea liberatus. 30 c. A. Casin. Eo anno Franci foedus^o cum Venetis componentes et adversus^f Iaderam navigantes^g, civitatem Iadere ipsis rebellem Venetis vi ceperunt, et bonis propriis spoliarunt; nobilissimam Constantinopolitanam urbem aggredientes, viriliter et potenter, sicut Domino placuit optinuerunt, et potestati Romane ecclesie, cui antea non intenderat, subiecerunt illam.

1204.

Comes Gualterius cum comite Iacobo Tricaricensi et comite Roggerio de Theate con- 35 18 federatus, ipse tunc temporis Terracinam¹⁸ occupat de Salerno, ubi ab ipso Dyopuldo et gente sua et civibus Salerni, qui favebant eidem, arcte satia obsessus est, et sagitte ictu altero oculorum privatus; et tandem ipsorum comitum auxilio liberatus est, ipso Dyopuldo 40 et suis de Salerno satis ignominiose fugatis.

1205.

Dictus comes Gualterius cum ipsum Dyopuldum dure satis et dire persequeretur, ipsum tenens in Sarno obsessum, dum sibi male ab hoste caveret, ipso Dyopuldo in eum cum suis diluculo irruente, captus ab eo est et custodie traditus carcerali; ubi modicum post diem clausit extremum. Tunc enim memoratus Celani comes, qui civitatem intraverat 45 Aliphie^g, et castrum civitatis viriliter impugnabat, quod se ad opus Dyopuldi tenebat, audito de captione comitis Gualterii, combusta civitate Aliphie discessit. Dictus vero Dyopuldus Salernum cum victoria rediens, quia turrin maiorem ipse tenebat, multos de Salerno cepit, et ut proditores punivit ut voluit.

a) Malgeri c. b) hinc inde usque ad finem anni 1203 omnia atramento sunt obducta. c) in codice lacuna, vocem supplevi. 50
d) q. ei a. a me suppleta. e) lacunae vocem inserui. f) et a. I. n. lacunae inserui; Gattula litteram I vidit; hodie nonnulli V F C I emment. g) aliphie c. 18) castellum prope Salernum; cf. a. 1226.

1206.

Innocentius papa Romam vocat Dyopuldum ad se, ipsumque et suos a vinculo excommunicationis absolvit; tunc cum ipsius licentia Salernum reversus est. Ann. Casin. 1206.

1207.

5 Hic parato Salerni navigio, in Siciliam transfretat, Panormum vadit, et tam palatium quam regem recipit Fredericum ad manus suas, set arctatus et obsessus in ipso palatio a Gualterio de Palearia cancellario, captus ab eo est; et tandem nocturno tempore fuge presidio liberatus, veniensque per mare Salernum, exinde in terram Laboris se confert; ubi cum Neapolitanis iniens pugnam, devicit et fugavit eosdem, strage magna facta ex eis et 10 Giffrido^a de Monte Fuscolo, quem sibi capitaneum prefeceant, capto et vinculis mancipato. cf. A. Casin.

1208.

Mense Ianuarii in vigilia epyphanie Roffridus Casinensis abbas superius memoratus, congregatis militibus et servientibus terre sue et baronum circumpositorum, qui sibi ex gratia libenter obsequebantur, una cum dominis Aquini et Malgerio^b Sorello civitatem 15 Sore procurantibus hoc quibusdam ipsius abbatis consanguineis qui de Sora erant, nocturno tempore intrat, eamque ad opus recipit et fidelitatem Innocentii pape. Qui in succursum abbatis ipsius mittit Stephanum de Fossanova camerarium suum cum exfortio militum Campanorum; qui Conradum tunc Sore comitem se in Sorella recipientem arctat et obsidet, et male sibi caventem intus Sorellam cepit, qui pro sua redemptione roccam Arcis in manus 20 dicti camerarii resignavit. Tunc etiam Broccum et Pesclum Solidum amisit. Eo anno Innocentius papa in vigilia sancti Iohannis baptiste mense Iunii venit ab Urbe ad Sanctum Germanum, ubi ab ipso abbate Roffrido magnifice receptus est, et tam ipse quam fratres sui domni cardinales in necessariis omnibus honorifice procurati. Tunc venientes ad ipsum Petrus de Celano et Riccardus Fundanus comites, cum eis de succursu regis statuit Frederici et de defensione regni, in hunc modum videlicet:

Ut ipsi comites sint magistri capitanei, quibus super his omnes intendant a Salerno usque Ceperanum, sicut a mari usque ad mare protenditur tractus terre, salvo statuto regio, quo Celanensis comes, et magister iustitarius Apulie et terre Laboris, et salvo mandato regio quod factum est comiti Fundano de civitate Neapolitana ut sit specialis rector ipsius, intelligentes hoc quantum ad propria negotia civitatis; sed quantum ad succursum regis, et ad defensionem et ad pacem regni omnes communiter intendunt his duobus. Quicumque 30 ordinationem istam receperint, ad invicem sibi pacem observent, et si quisquam ab aliquo fuerit offensus, non statim reoffendat eundem, sed apud predictos comites querelam deponat, qui eam secundum rationem et regni consuetudinem faciant emendari. Qui autem ordinationem istam recipere noluerint vel recusaverint, tanquam hostes publici habeantur, et a ceteris impugnentur. Ducenti milites dirigantur in succursum regis usque ad Kalendas Septembris moraturos per annum sub illorum expensis, a quibus fuerint destinati. Distribuantur autem secundum extimatorum arbitrium, quos ad hoc specialiter deputabimus, pensatis debitis servitiis et facultatibus comitum et baronum ac etiam civitatum. Quia vero propter estatis fervorem 40 descendere in Apuliam personaliter non potuimus, statutum istud mandabimus exequendum per legatum nostrum qui est in Apulia, per comitem Iacobum consobrinum et marescalcum nostrum, et per alium quem a nostro latere dirigemus. In omnibus autem reservamus nobis plenam potestatem addendi, minuendi, mutandi et declarandi, prout viderimus expedire.

Tunc eidem pape Philippus rex Alamannie, patruus dicti regis, a suis nunciatur occisus. 45 Tunc etiam rogatu Petri cognomine Comitum decani Casinensis, ipse papa apud Sanctum Petrum monasterii, in cappella sancti Nicolai, aram quandam in honorem beate Marie Magdalene consecravit. Dictus papa relicta sub deposito parte thesauri sui non modica in monasterio, dictis comitibus in sua cum ipsius licentia redeuntibus, ipse de Sancto Germano discessit, et per Atinum iter faciens, quod dictus abbas Roffridus tenebat, Soram se contulit, indeque in Campaniam reversus est. Eo anno comes Fundanus supra memoratus 50 actoritate fretus et vi comitis Dyopuldi Capuam recipit, a Capuanis vocatus in odium dicti Celani comitis, cuius filius Raynaldus ipsius civitatis archiepiscopus erat.

g) Giff. c. h) Malger. c.

1209.

Fredericus rex Sicilie uxorem duxit Constantiam sororem regis Arragonum. Dicitur
 Ann. Casin. 1209. Celani comes castellum Capue recipit a Leone de Andria castellano, hoc filio ipsius dicto
 archiepiscopo procurante; et dicitur Fundanus comes, qui castellum ipsum tenebat ob-
 sessum, metus causa Capuam exiit. 5

Ann. Casin. Otto dux Saxonie ab Innocentio papa vocatus, apud Sanctum Petrum in Romanum
 Oct. 4. imperatorem coronatur, non sine strage magna suorum; qui prestito iuramento de con-
 servando regalibus sancti Petri et de non offendendo regem Sicilie Fredericum, in Mar-
 chiam secedens et in partes Thuscie, ibi per annum continuum moram fecit.

Hoc anno mense Madii, penultimo mensis eiusdem, dicitur Roffridus Casinensis abbas 10
 apud Sanctum Germanum obiit, cui Petrus dicitur Conte, qui antea officio functus fuerat
 decanatus, electus a fratribus^a et a papa Innocentio approbatus, in regimine monasterii
 successit eidem. Huic rocca Bantre, que usque tunc monasterio suberat Casinensi, rebel-
 lavit. Cui quendam prefecerat monachum nepotem suum nomine Seniorectum, qui sibi ab
 hominibus rocce ipsius non precavens, cum de rocca ipsa fecisset ad villam descensum, 15
 hoc ipsis de villa proditorie procurantibus, cum redire in roccam vellet, non est amodo
 eam intrare permissus.

1210.

Ann. Casin. Otto dicitur imperator, tractus¹⁹ a Dyopuldo et Petro Celanensi comite, qui cum ipso
 Dyopuldo contraxerat, quorum alter Capuam, alter vero sibi Salernum tradidit, spreto 20
 iuramento quod Romane ecclesie fecerat regnum intrat per Reatinas partes, sub illorum
 ducatu qui fidelitatem ei prestiterant per Marsiam, et exinde per Cominum venit; ad quem
 dicitur Casinensis abbas, cui cura erat de terra et populo, cum ad ingressum ipsius Oddonis
 essent omnes exterriti, ita quod in Sancto Germano pauci admodum remanserint, qui ad
 loca tutiora sua suppellectilia non tulissent, suos pro pace legatos misit, et ipse etiam 25
 exivit in occursum eius, contra fratrum omnium voluntatem. A quo satis benigne receptus,
 terram monasterii servavit indemnem.

Ann. Casin. 1209. Tunc idem Otto se Capuam confert, ubi receptis a Dyopuldo ceteris munitionibus quas
 habebat in regno, ducem Spoleti efficit illum. Hic cum gente ipsius Ottonis ivit ad de-
 bellandum civitatem Aquini, in qua Landulfus Thomas Pandulfus et Robbertus domini 30
 Aquini, qui regis fidem servabant, se receperant cum gente sua; et cum non prevaleret
 in eam, viribus resistentibus predictorum, confusus et non sine dampno recessit.

Civitas Neapolis in odium Averse ipsi Ottoni se reddidit; qui ad instinctum Neapolita-
 norum Aversam obsidet, que, facta cum eo compositione, remansit indemnis.

Dicitur Otto Apulie fines ingreditur, ceteris sibi colla flectentibus, tum voluntarie tum 35
 causa metus.

Innocentius papa illum excommunicat, et ecclesiam Capuanam sub interdicto ponit,
 pro eo quod celebrare ausi sunt ipso presente. Excommunicat etiam omnes fautores illius
 Nov. 18. in octavis beati Martini.

1211.

Ann. Casin. 1209. Petrus Casinensis abbas mense Ianuarii, quinto videlicet Kal. Februarii in mona-
 sterio obiit. 40

Mart. 31. Innocentius papa in die sancto Iovis excommunicationem latam in Ottonem et eius
 sequaces confirmat.

Hoc anno Adenulfus cognomine Casertanus in abbatem Casinensem eligitur. 45

1212. Dicitur Otto cum totam fere sibi Apuliam subiugasset, audito quod quidam Alamannie
 principes sibi rebellaverant mandato apostolico, regnum festinus egreditur mense Novem-
 bris, et mense Martii in Alamanniam remeavit.

Eodem mense Martii Fredericus rex Sicilie ab Innocentio papa vocatus, navigio vectus
 a Gaietanis, relictis Panormi uxore et filio, Gaietam venit. Ad quem dicitur Riccardus de 50
 Aquila Fundanus comes, et prephati domini de Aquino vadunt. Tunc rex ipse ad petitionem

a) in nativitate S. Iohannis Baptistae add. manus saec. XVII vel XVIII.; v. supra A. Casin.

19) i. q. attractus.

hominum rocce Bantre, qui accesserunt ad eum, castellanum mittit Iohannem Russum civem Gaetanum militem suum; et a Gaeta discedens, per mare ad Urbem vadit, ubi a papa Innocentio et a ceteris cardinalibus senatu populoque Romano ingenti cum honore receptus est. Ad quem missus ex parte conventus Stephanus cognomento de Marsia tunc camerarius Casinensis, mandato pape Innocentii litteras et mandatum impetravit a rege ad castellanum rocche predictae, ut eam restitueret monasterio Casinensi. Et post dies paucos ab Urbe discedens cum licentia pape et cardinalium, se navigio recipit Ianuam feliciter applicans; inde per Cremonam et Veronam invitis Mediolanensibus, qui eius impedire transitum crediderunt, transalpinavit cum paucis.

Hunc dicti Ottonis emuli benigne recipientes, gressus et iter eius contra eum in viam rectam, et non in invium, direxerunt. Qualiter igitur rex ipse in imperii acquisitione profecerit, qualiterve optinuerit contra eundem Ottonem, locis relinquo propriis²⁰ aptius referendum.

1212.

Mense Iunii Innocentius papa Urbem exiens venit Signiam, ubi per estatem moram faciens mense Septembri remeavit ad Urbem.

Petrus Celani comes languore correptus obiit.

Hoc anno christiani principes, videlicet rex Castelle, rex Navarre et rex Arragonum, cum Miramammolino Sarracenorum principe prelium ineutes, Dei favente virtute contra eum optinuerunt. Quod ad omnium orientalium gaudium et exultationem; idem rex Castelle de tanta christianis principibus celitus concessa victoria dicto Innocentio pape litteras mittit. Mittit etiam de acceptis Sarracenorum spoliis eidem honorabilia xenia, tentorium videlicet totum sericum et vexillum auro contextum. Quod in principis apostolorum basilica in laudem nominis Christi appensum est.

Mense Madii Adenulfus, Casinensis electus, roccam Bantre occasione mandati regii, cui parere noluit castellanus, artat et obsidet; set cum roccam ipsam optinere non posset, data quadam nepte sua in coniugem filio ipsius castellani cum certa pecunie quantitate, recuperavit roccam ipsam monasterio Casinensi.

Innocentius papa per generales quas ad orbis prelatos dirigit litteras sanctam synodum ad Urbem vocat. Mense Iunii autem Signiam; ubi propter urgentem necessitatem dictum Adenulfum Casertanum, Casinensem electum, in Casinensem abbatem promovit. Fredericus rex auxilio principum totam Alamannie planitiem optinuit, solis ipsi Ottoni munitionibus remanentibus.

Hoc anno fames in Apulia exorta est.

1213.

Innocentius papa Urbem exiens mense Iunii ivit Viterbium, ubi per generales, quas ubique terrarum dirigit, litteras omnes Christi fideles ad terre sancte subsidium exhortatur, per quas etiam excommunicationis innodat vinculo cursarios et pyratas, qui capiunt et spoliunt transeuntes, sicque subsidium impediunt terre eiusdem, et qui scienter communi-
cant cum eisdem in aliquo venditionis vel emptionis contractu. Innovat preterea excommunicationem latam adversus eos, qui Sarracenis arma, ferrum, lignamina deferunt galearum, quique cum pyratibus Sarracenorum navibus curam gubernationis exercent, precipiens huiusmodi sententiam per omnes urbes maritimas publicari diebus dominicis et festivis.

1214.

Hoc anno dictus Otto cum rege Francie bellum committens, ab ipso rege devictus est Jul. 27. et fugatus^a.

Innocentius papa has mittit litteras ad soldanum: *Innocentius etc. Nobili viro Sephedino^b soldano Damasci et Babilonie, timorem divini nominis et amorem. Danihele propheta testante didicimus, quod est Deus in celo, qui revelat misteria, mutat tempora et transfert regna, ut universi cognoscant, quod Dominus excelsus in regno hominum, et cui voluerit dabit illud. Hoc autem evidenter ostendit, quando Ierusalem et fines eius tradi permisit in manus*

^a) haec sententia errore ante anni numerum scripta est.   ^b) ita hic quoque legendum, voce tam abramenico illita.

20) i. e. scriptoribus rerum in Germania gestarum. Haec igitur anno 1214 vel 1215 scripta sunt.

fratris tui, non tam propter eius virtutem quam propter offensam populi christiani, Deum ipsum ad iracundiam provocantis; qui secundum prophetas, cum irascitur, non obliviscitur misereri. Unde illum imitari volentes qui de se ipso ait: „Discite a me, quia mitis sum et humilis corde“, magnitudinem tuam humiliter obsecramus, quatenus ne propter violentam detentionem prefate terre plus adhuc effundatur humani sanguinis quam hactenus est effusus, restitua eam nobis, usus consilio saniori, de qua forte detentione plus tibi difficultatis quam utilitatis accrescit, et dimissis utrimque captivis quiescamus a mutuis impugnationum offensis, ita quod apud te non sit deterior conditio gentis nostre, quam apud nos est conditio gentis tue. Latores presentium ad tuam presentiam destinatos rogamus benigne recipias, dignum eis responsum tribuens cum effectu. Datum Laterani 8. Kalendas Maii, pontificatus nostri anno 16. 10

Item scire volens ipse papa terras mores et vires Agarenorum, contra quos de ipsius mandato christianorum exercitus parabatur, scripsit patriarche Iherosolimitano, magistris domorum Hospitalis et Templi, ut super hiis eum per suas redderent litteras certiore. Qui per quasdam naves Venetum inde huc transmeantium, tam detentores quam terras et mores eorum exposuerunt ei certissime in hunc modum: 15

„Saladinus et Sephedinus duo fratres fuerunt. Mortuo Saladino, qui habuit undecim filios, regnavit Sephedinus, qui occidit omnes nepotes suos, preter unum qui vocatur Melchisedech, qui tenet terram istam cum omnibus civitatibus, castris et villis et aliis munitionibus, que sunt plus de ducentis. Sephedinus vero habuit filios 15, de quibus hereditavit septem. Scilicet Melkekemme, qui primus est et maior natu omnibus, hic tenet Alexandriam, Babiloniam 20 Cayrum, et totam terram Egipti in meridie et septentrione; qui post mortem patris sui Sephedini de generali constitutione patris et fratrum debet esse dominus omnium et totius terre. Secundus filius est nomine Coradinus, qui habet Damascum, sanctam Iherusalem et totam terram que fuit christianorum, preter modicam quam adhuc tenent christiani, que sunt inter civitates munitiones et castra plus de trecentis. Tertius filius est nomine Melkafays, id est 25 grandis, qui tenet terram que dicitur de Iamella cum tota alia provincia, que sunt inter munitiones villas et castra plus de quadringentis. Quartus filius est nomine Melkemedan, id est magnus dominus, qui tenet regnum Doasie cum omni potentatu suo, que sunt plus de quadringentis inter civitates munitiones et castra. Quintus filius est nomine Melkisalaphat, qui regnat et tenet terram de Sarco, ubi fuit occisus Abel a Cayn fratre suo, in quo regno sunt octingente 30 inter civitates munitiones et castra plana. Sextus filius est Machometus, qui tenet regnum de Baldach, ubi est papa Sarracenorum Caliphus, qui colitur timetur et adoratur tamquam Romanus pontifex in lege eorum, qui non potest videri nisi bis in mense, quando cum suis vadit ad Magometh deum Sarracenorum, et inclinato capite et oratione facta suo more Sarraceno, antequam templum exeant, splendide comedunt et bibunt, et sic coronatus revertitur in domum 35 suam cum gente sua. Iste deus Magometh visitatur cotidie et adoratur, sicut visitatur et adoratur Dominus crucifixus a populo christiano. In ista civitate Baldach est papa Caliphus; civitas ista caput est totius legis Agarenorum. Septimus filius est nomine Salaphat. Hic non habet specialem terram, set semper est cum patre suo Sephedino. Iste portat vexillum coram patre suo, quando equitat. Cui unusquisque fratrum singulis annis pro certo censu dignitatis 40 sue transmittit mille sarracenos et duos dextrarios bene paratos. Sephedinus quando equitat terram et visitat filios suos prephatos, incedit velato capite de uno exarmito rubeo. Cui omnes filii inclinant quater ad terram, et exeunt ei obviam per sex miliaria, ac osculato pede, cum ipse sit super equum, recipit eos ad osculum et ad manum. Qui cum unoquoque moratur per triduum, semel in anno, et sic a primo usque ad septimum filios visitat memoratos, et quilibet 45 omni anno pro certo tributo mittit in fisco patris 20 milia sarracenos; et sic a primo usque ad septimum dat unicuique filiorum unum de anulis suis, in quo ymago sua sculpsit.

Volunt isti libenter reddere in manus domini pape terram sanctam, quam tenent ad opus christianorum, et ut certi sint et securi de alia terra a populo christiano, singulis annis volunt esse sub certo tributo patriarche Iherosolimitano, et dabunt inde cautelam Romane ecclesie de 50 non impedienda amplius terra sancta, qua dominus noster Iesus Christus suis pedibus ambulavit.

Predictus vero Sephedinus de more predecessorum suorum faciem suam non ostendit omnibus nisi decies in anno, quando nuncios recipit Pisanorum, Ianuensium, Venetum, civitatum, regum vel principum christianorum, astantibus centum armatis. Primo die recipit ipsos in prima sala de Cayro, ubi semper est status eius. Tunc recipit litteras a nunciis, sed 55

a) ita codex, scilicet civitates etc. Non autem qui, ut anteriores editores dederunt, scilicet christiani.

non audit eos; in secunda die audit eos in secunda sala, astantibus ducentis Turkis suis bene armatis. In tertio quidem die per turcimanum suum, videlicet per interpretem, dat eisdem responsum secundum quod est modus in causa. Qui post tertium diem non habent amplius ad illum accessum. Habet Sephedinus uxores 15 in lege sua, que sunt in uno palatio, insimul dormiunt comedunt et bibunt. Si aliqua earum habet ex eo filium, Sephedinus vadit ad eam quando vult, et dormit cum ea videntibus aliis; illam vero que non habet ex eo filium, ad se quando vult per eunuchos suos vocari facit in vespere, et detinet eam per noctem et diem, et sic facit de singulis. Quando aliqua istarum moritur, inducit aliam inter alias.

In secretiori camera, ubi ludit et dormit, nullus habet accessum, nisi unus tantum senex. In cuius camere ostio semper existunt armati quinquaginta. Quinquagenarius est Sephedinus, potens multum in armis et gente, eloquens valde in lingua sua, qui precellit hodie omnes qui vivunt paganos excepto Maximuto in auro. Iam enim munivit totam terram suam et filiorum, et exercitus congregat infinitos; set in omnibus ipse cum filiis in predictum modum cum Romana ecclesia vult componere pacem.

Octo alii filii Sephedini de patris constitutione sic vivunt. Duo ex ipsis custodiunt sepulchrum Domini; ad quos quicquid datur pervenit, et dividunt inter se. Quatuor alii habent redditus de Calyce fluvio, qui irrigat totam terram Egypti; et istis quatuor melius valent isti redditus de viginti millibus sarracenatis. Duo alii fratres minores sunt cotidie in conspectu Dei sui Magomet pro castitate quam habent, et totum, quod datur ad pedes eius, est de ipsis minoribus fratribus. Hec, sanctissime pater, ita esse in veritate sciatis.

Hoc^a anno Roggerius de Aquila Fundanus comes cepit castrum Motule, et illud bonis omnibus spoliavit.

1215.

Innocentius papa Urbem exiens venit Ferentinum in Campaniam, ad quem Roggerius de Aquila Fundanus comes accedens, regi Frederico fidelitatis prestitit iuramentum.

Idem papa mense Augusti inquisitionem de persona abbatis Casinensis Adenulfi prefati fieri mandat per Nycolaum cappellanum suum, qui in Tusculanum est assumptus, et per magistrum Rainerium tunc notarium, qui in cardinalem postea est promotus. Qui de statu monasterii et de persona dicti abbatis per monachos sub iuramento veritatem certius inquirentes, et que didicerunt redigentes in scriptis, ipsi summo pontifici retulerunt. Illis autem abeuntibus, idem abbas pravo usus consilio monasterium munire curavit militibus et servientibus, suis consanguineis et propinquis. Similiter et roccam Ianule, Atinum, roccam Bantrae et castrum Fractarum; qui tandem a papa vocatus apud Anagniam, vadit ad ipsum. Qui prestito sacramento, quod monasterium decastellaret et roccas predictas, easque in manus eorum traderet quibus ipse mandabat, correptus ab eo dimissus est. Et rediens ad monasterium, illud tantum decastellavit, reliquis sibi castellis retentis; et propterea vocatus a papa iterum, inconsulte vadit ad ipsum, a quo redargutus de fide mentita cum in eum publice vellet ferre depositionis sententiam, persuadentibus sibi nonnullis, renuntiavit et cessit invitus. Quem ipse papa apud Larianum mandat custodiri, donec roccas predictas resignari faciat ad mandatum suum. Hoc itaque cum innotesceret in terra monasterii, Miraddo nepos dicti abbatis consulens vite sue, cum esset in Sancto Germano et multas nonnullis intulisset offensas, nocte fugiens relictis uxore et filiis, in rocca Bantre, in qua quidam erat monachus consobrinus suus, se recepit; cum quo postmodum facti ecclesie rebelles, terram ipsius hostiliter infestabant. Interea iussu apostolico de substitutione abbatis tractatur in monasterio; set quia non poterant conventus in unius electione inveniri concordem, hoc ipsi pape per octo de fratribus, quos ad ipsum mittunt, denuntiant. Inter quos cum unus esset eorum notus pontifici Stephanus cognomento de Marsia, cuius superius feci memoriam, illum, postquam per eos sibi constitit de electione divisa, de gratia prout placuit in abbatem concessit eisdem. Hic ad monasterium rediens, a fratribus et populo cum honore receptus est.

Eo^b anno rex Fredericus in rependium collati sibi celitus beneficii et triumpho de Ottone dicto imperatore, apud Aquisgranum sponte se crucis caractere insignivit.

Dictus papa Rome apud Lateranum in ecclesia Salvatoris que Constantiniana dicitur

^a) Hoc — spoliavit postea addidit manus fortasse eadem, loco qui potius ad annum 1215 pertinet.

^b) Eo — insignivit

sanctam synodum celebravit, in qua cum fuerint patres circiter quadringenti, de reformatione ecclesie in suo sermone proposuit, et liberatione potissimum terre sancte; interfuerunt autem regum et principum totius orbis nuntii, legatus quoque regis Frederici Panormitanus archiepiscopus Berardus nomine, et Mediolanensis quidam pro parte Ottonis ad mandatum ecclesie redire volentis. Quibus marchio Montisferrati, qui erat pro parte regis ipsius, adversarium se opponens, quod pro Ottone ipso non deberent audiri, sex in medium capitula protulit. Primum quia iuramentum quod Romane ecclesie fecerat non servavit, ut debuit. Secundum quia propter que fuit excommunicatus adhuc detinet, nec reddidit, ut iuravit. Tertium quia episcopum quendam excommunicatum tamquam ipsius fautorem nititur confovere. Quartum quia legatum episcopum alium capere et in maioris iniquitatis cumulum 10 incarcerare presumpsit. Quintum quia in contemptum Romane ecclesie regem Fredericum regem appellavit presbyterorum. Sextum quia quoddam monialium monasterium destruxit, et erexit in arcem. Adiecit etiam, quod cum ipsi Mediolanenses simili essent excommunicatione notati, tamquam ipsius Ottonis complices et fautores, et quia eorum civitas Paterenos fovebat, nulla prorsus debebant ratione audiri. Quod cum moleste satis ferrent Mediolanenses ipsi, et vellent marchioni ipsi in contrarium respondere, quia pars utraque in contumelias prorumpibat, de solio suo dominus papa manu innuit, et egredientibus ceteris ipse ecclesiam est egressus. Sedit autem usque tertio ipse dominus papa a festo beati Martini usque ad festum sancti Andree, et tunc electionem factam per principes de rege Frederico in imperatorem Romanum approbans confirmavit, et sancta synodus 70 capitula 20 promulgavit: dampnavit librum Ioaehim Florentis abbatis, quem contra magistrum Petrum Lombardum ediderat de unitate vel essentia Trinitatis.

1216.

Stephanus Casinensis abbas, facta compositione cum Miraddo, recipit roccam Bantre. Adenolfus quondam abbas a papa dimittitur, cui ab ipso pro vita conceditur ecclesia sancti 25 Benedicti in Capua, et de gratia ecclesia sancti Angeli in Formis additur illi. Hoc anno dictus Stephanus Casinensis abbas Rome apud Lateranum in sacerdotem per manus Ostiensis episcopi promovetur. Dyopuldus de ducatu Spoleti in regnum occulte rediens, super asinum sedens proditus, et cognitus apud Tyberam captus est, et senatori Urbis in custodiam traditus, et tandem interventu pecunie liberatus. Henricus regis Frederici filius 30 vocatus a patre, et Gaietam a Panormo navigio veniens, in Alamanniam vadit. Mense Iunii Innocentius papa Urbem exiens Perusium vadit, ubi mense Iulii 17. Kal. Augusti languore correptus feliciter expiravit. Cuius obitum quidam metrica sic deflevit:

Nox accede, quia cessit sol, lugeat Orbis,

In medio lucis lumen obisse suum. 35

Lumen obit mundi, quia decessit pater Innocentius; iste pater Urbis et Orbis erat

Nomen utrumque tenens versum, notat hoc quod habebat,

Quid mundo posset, reddere quidve Deo.

Si speciem, si mentis opes, si munera lingue 40

Attendes, cedet lingua cadetque stilus.

Hic honore debito ad Perusium tumultus est, et Cencius sanctorum Iohannis et Pauli presbyter cardinalis, in papam Honorium substitutus est illi. Qui de tanti patris obitu et sua promotione ubique terrarum litteras dirigit generales. Hic mense Septembris de Perusio ad Urbem redit, ubi cum multo honore a Romanis omnibus receptus est. Hoc anno fertilitas magna fuit. Filius regis Francie cum exercitu suo intravit Angliam, et ex ea non modicam partem optinuit; propter quod per totam Angliam excommunicatus est, papa mandante. Rex Anglie obiit, et filius eius coronatur in regem.

1217.

Petrus Altisiodorensis comes in Constantinopolitanum imperatorem electus, Romam 50 veniens cum consorte sua ab Honorio papa apud Sanctum Laurentium extra muros Urbis in imperatorem et imperatricem coronantur. Qui regnum intrantes, et se Brundisium conferentes cum honesto militari exercitu, ibi dominum Iohannem de Columpna cardinalem in Constantinopolim legatum venturum expectant, cum quo infausto satis omine navigio

transfretantes, ad portum Durachii pervenerunt. Qui pravo ducti consilio, imperatrice eos per mare preeunte ad civitatem Bizanteam, obsidere et expugnare previderunt Durachium; et cum viris non proficerent aut viribus suis, ab obsidione civitatis ipsius digressi sunt. Qui errantes per devia et condensa sylvarum, a Grecis intercepti sunt, de quibus nonnulli in ore gladii perierunt, nonnulli vero capti sunt, et carcerali squalore una cum ipso imperatore consumpti. Ipse etiam cardinalis captus est et detentus.

Hoc anno navalis Frisonum exercitus Gaietam veniens, Iherosolimam vadit in subsidium terre sancte. Ianuensium quoque, Venetum, Pisanorum et aliorum de diversis mundi partibus signatorum²¹ apud Accon multitudo convenit. Qui cum rege, patriarcha²¹ Iherosolimitano, magistris domuum Hospitalis et Templi consilium ineuntes, cum Iherusalem propter aquarum defectum commode adire non possent, versus Damiatam Sarracenorum civitatem nobilem et munitam suarum navium carbasa direxerunt. Quo prospere applicantes, eo favente qui mari et ventis imperat, cum fluvius ingens et turris in eo pre-celsa constructa transitum ad civitatem penitus prohiberent, coacti sunt sua figere tentoria¹⁵ circa litus. Quod illi de Damiatam videntes, suos mox nuncios dirigunt ad soldanum, per quos se a christianis obsessos significant, et petunt ut suum ad eos veniat in succursum. Qui statim collectis undique viribus, Damiatam se contulit sine mora, quam viris munivit et viribus, nec non et turrim predictam; et ne christiani possent in partem alteram navigio transmeare, secus ampnis ripam acies balistariorum et arcariorum innumeras ordinavit.²⁰ Tunc christiani de regis et aliorum consilio et consensu qui preerant exercitui, ut liberior eis pateret ad civitatem accessus, expugnare turrem primitus previderunt, et pretio a Frisonibus, una conducta cochone²², quam propter ignem, quem illi qui erant in turri sepius iaciebant, coris morticinis²³ et aliis necessariis undique munierunt, viros audaces et bellicosos, qui per scalam ligneam satis artificiose compositam deberent conscendere turrem ipsam, ordinaverunt et posuerunt in ea. Quam cum per fluvium ducerent aliquo non obstante,²⁵ hinc Sarracenis hinc christianis alta voce clamantibus, seque vicissim ferientibus iaculis et sagittis, volentes qui erant in cochone scalam in turris ponere summitate, et per illam conscendere prout fuerat ordinatum, dum niterentur in ascendendo viri cordati alter alterum prevenire, mox in partes scala confracta, loricati milites, proh dolor! ceciderunt,³⁰ quorum haud dubium est in celum anime avolarunt. Et nostri tunc imperfecto negotio tristes sunt, letantibus e contrario Sarracenis, ad castra reversi; nec tamen destiterunt a ceptis, quin immo ad capiendam turrem ipsam vehementius animantur. Ad quam cum per aquas accederent, navibus et scalarum ingeniis geminatis, et per terram darent ut poterant frequentes insultus, divina dextera faciente, mense Augusti in festo beati Bartholomei apostoli, turrem ipsam optinuerunt, et qui in ea inventi sunt gladiis occubere nostrorum, quibusdam nobilioribus reservatis ad vitam, quos rex Iherosolimitanus victos Accon dirigit in victoriae signum.

1218.

Hoc anno mense Martii dominus Iohannes de Columpna dudum apud Durachium captus,⁴⁰ ad preces pape liberatur a vinculis, et legatus Constantinopolym vadit.

Otto dictus imperator apud Brunsvych naturali morte defungitur.

Pelagius Albanensis episcopus a Brundusio cum Iacobo comite Andrie Romani exercitus principe in Syriam transfretat. Et tunc nonnulli cruce signati de terra Sancti Benedicti et aliarum partium a Gaieta navigio Iherosolimam petunt; et prospere pervenientes⁴⁵ Accon, audito de captione turris, vadunt sine more periculo Damiatam.

Dyopoldus prefatus de mandato regis Frederici in Romanum imperatorem electi a comite Iacobo de Sancto Severino genero suo capitur.

Constantia uxor dicti regis in Romanum imperatorem electi, vocata a viro suo in Almanniam, vadit ad ipsum.

1219.

⁵⁰ Hoc anno Honorius papa mense Iunii Urbem exiens, ivit Reate, ibique moram faciens usque ad mensem Octobris, inde ivit Viterbium, et tandem Romam reversus est. Set cum propter Romanorum molestias esse Rome non posset, coactus est Viterbium remeare.

21) scilicet cruce. 22) navis magna. 23) pellibus animalium mortuorum.

Christi exercitus fluvium transmeat Damiate, et posita civitati obsidione, cum soldanus fugiens metus causa relictis tentoriis in partem alteram secesserit, post strages plurimas, post sumptus multiplices, post labores et damna innumera mense Novembris in vigilia beati confessoris Leonardi, optinuit tandem faciente Domino Damiatam, hoc ipso Albanensi episcopo procurante. Civitas autem ipsa auro, lapidibus pretiosis, pannis sericis rebusque opimis plena inventa est, de quibus ditatus Christi exercitus est et Egyptii spoliati. De Sarracenis vero tanta facta est strages, quod christianis ipsis displicuit. Tunc soldanus ipse furore accensus, muros terre sancte Iherusalem sterni ad solum fecit et a Sarracenis incolis deseri, paucis in ea christicolis remanentibus. Interim christiani civitatem Damiate tenent et possident, et ab omni spurcitia paganorum mundantes eandem, construunt in ea ecclesias ad laudem et gloriam nominis Iesu Christi. Soldanus vero animo viribusque resumptis, christianos non cessat usque ad aggeres cotidie impugnare, nostris tamen se viriliter tuentibus et tenentibus contra illos.

1220.

Honorius papa mense Iunii a Viterbio ad Urbem veterem Vadit, et circa finem Septembris Viterbium rediens, exinde Romam reversus est.

Fredericus rex vocatus a papa, venit cum consorte sua Constantia ad coronam, relicto in Alamannia Henrico filio suo, et ambo in principis apostolorum basilica mense Novembris in festo beate Cecilie magnifice satis cum omni Romanorum gratia et honore sunt imperii diademate insigniti; quorum coronationi dictus Stephanus Casinensis abbas, nec non comes Roggerius de Aquila, comes Iacobus de Sancto Severino, comes Riccardus de Celano, et nonnulli de regno barones interfuerunt, occurrentes ipsi imperatori ut ipsius sibi gratiam compararent, eidemque dederunt liberaliter dextrarios quos habebant, quos redeuntibus in Alamanniam Teutonicis ipse largitus est imperator.

Tunc etiam Thomas Molisii comes ad ipsum imperatorem pro illius gratia optinenda misit filium suum. Sed cum optinere eam non posset, contra ipsum imperatorem se in roccam recipit Magenulfi, comitissa uxore sua in rocca Boiani constituta et relicta cum suis.

Tunc ipse imperator per manus Ostiensis episcopi, qui postmodum in papam Gregorium est promotus, resumpsit crucem, votum publice innovavit, multosque qui intererant nobiles idem facere animavit. Tunc etiam dictus abbas Stephanus ad petitionem imperatoris sibi roccam Bantre mandat restitui, et Atinum que usque tunc ex concessione imperatoris Henrici patris ipsius tenuerat ecclesia Casinensis.

Imperator ipse Rome in sua coronatione quasdam edidit sanctiones pro libertate ecclesiarum et clericorum, confusione Paterenorum, testamentis peregrinorum et securitate agricultorum; et tunc Romanos fines deserens et per Campaniam iter habens venit in regnum, et apud Sanctum Germanum magnifice a predicto abbate receptus, mensam camparum et ius sanguinis que usque tunc habuerat ex concessione imperatoris Henrici, ecclesia Casinensis recipit ab eodem; Suessam Teanum et roccam Draconis in demanium revocat, quas dictus comes Roggerius de Aquila tunc tenebat; et se recto tramite Capuam conferens, et regens ibi curiam generalem pro bono statu regni suas ascias promulgavit, que sub viginti capitulis continentur.

1221.

Tunc imperatrix Suessam vadit.

Sora, quam comes Ryccardus, frater olim Innocentii pape, tenebat, ipsi imperatori se reddidit.

Roggerius de Aquila comes, mandato imperatoris roccam Arcis arctat et obsidet, quam Stephanus cardinalis Sancti Adriani, qui eam tenebat, ipsi imperatori resignari mandavit.

Tunc Dyopuldus, quem comes Iacobus de Sancto Severino imperatori tradidit, olim de mandato ipsius captus, ad preces Teutonicorum dimissus est liber, datis camen a Syfrido fratre suo et resignatis imperatori Aliphia et Caiatia, quas tenebat.

Tunc etiam Thomas de Aquino, factus Acerrarum comes, magister iustitarius factus est Apuliae et terre Laboris.

Boianum imperatori se reddidit; ubi cum barones comitatus qui imperatori manum dederant contra Thomam Celani et Molisii comitem convenissent, comes ipse super eos

irruens, in fugam vertit eosdem, Boianum combussit, et de illius victualibus roccam Boiani munivit, uxorem suam comitissam secum ducens ad roccam Maienulfi.

Dictus Acerrarum comes cum imperiali exercitu roccam Boiani adiens, illam arctat et obsidet, qui eam per compositionem obtinet pro ipso imperatore; deinde rocce Maienulfi, in qua dictus comes Thomas se receperat, obsidionem parat.

Illis diebus rocca Ianule super Sanctum Germanum de novo firmata diruitur, iuxta editam Capue constitutionem de novis edificiis diruendis.

Celanum imperatori se reddidit, quibusdam in turri Celani et in Obinulo se ad fidelitatem comitis Molisii recipientibus; propter quod Celanenses imperatoris gentem in suum succursum vocant, cum qua turrim ipsam aggredientes viriliter, eam capere nequiverunt.

Imperator ceteris de regno sibi colla flectentibus, per Apuliam et Calabriam iter habens, feliciter in Siciliam transfretat, et Messane regens curiam generalem, quasdam ibi statuit ascisias observandas contra lusores taxillorum et alearum nomen Domini blasphemantes, contra Iudeos, ut in differentia vestium et gestorum a christianis discernantur, contra meretrices ut cum honestis mulieribus ad balnea non accedant et ut earum habitatio non sit infra menia civitatum, contra ioculatores obloquentes ut qui in personis aut rebus illos offenderit, pacem non teneatur imperialem infringere.

Hoc anno vicesima a personis ecclesiasticis, a laicis vero decima pro subsidio terre sancte per totum regnum colligitur, et per Gualterium de Palearia regni cancellarium, et per Henricum de Malta comitem, marini stolii ammiratum, ipsam Damiatam transmittit, licet tunc temporis ammissa fuerit culpis exigentibus Damiatam. Propter quod ipse cancellarius iram imperatoris metuens, se Venetias contulit, et dictus comes redit in regnum, qui ab imperatore captus est, et terram quam tenebat, ammisit, rex vero, patriarcha Iherosolimitanus, Albanensis episcopus, et ceteri qui in bello fuerant christiani, sub securo soldani conductu ad Acconitanam redeunt civitatem. Hanc igitur tantam et tam gravem christianorum iniuriam et Damiate ammissionem, duxi ego notarius Ryccardus huius operis actor rithmice deplorandam:

Diro satis percussus vulnere,
 30 *Diro cogor singultu luere*
Veh, lamentum et carmen dicere
Nostre gentis de casu misere,
Que signata crucis signaculo
Crucis hosti cedit allophilo;
 35 *Non fit pugna ense vel baculo,*
Set premente famis periculo;
Quantus dolor, quanta calamitas,
O quis pudor, qualis anxietas!
Quod succubuit christianitas,
 40 *Inpiorum gaudet impietas.*
Iesu bone, si fas est dicere,
Cur sic placuit nos deicere;
Mori malo quam ultra vivere,
Vinci videns debentes vincere!
 45 *Quis in tanto dolore positus,*
Sui diem non optet obitus?
Christi victus iacet exercitus,
Unde pudor, dolor et gemitus!
Quis non meret hoc infortunium?
 50 *Luctus ora conclusit omnium;*
Roma, caput et mater urbium,
Omne tibi defecit gaudium.
Per te venit hec tribulatio,
Mundi plorat quam omnis natio;
 55 *Christiane cedis occasio*
Tu fuisti; sis relevatio!

In te forma facta concilii
Causam dedit huius exilii.
Agar nobis insultant filii,
Tui spernunt vires auxilii.
Damiata, que tot laboribus
Tot effusis empta cruoribus.
Christianis olim principibus,
Paruisti, nunc pares hostibus!
De te fame sonus exierat:
Damiata non est que fuerat;
In te Christi fides floruerat,
Quam ancille nunc stirps dedecorat.
Hysmahelite te detitulant,
Aras evertunt, templa violant;
Quod tibi tot penas accumulant,
Peccata nostra sunt que pullulant.
Ubi nunc decus est ecclesie,
Christiane flos et militie?
Legatus, rex, et dux Bmoarie
Victi cedunt viris perfidie.
O quam pravo dicti consilio
Exierunt duces in prelio!
Damiata, tu das exilio,
Quos fovisti fere biennio.
Maledicta fatorum series,
Qua fit tanti mali congeries.
Cunctos tangit ista miseries,
Cunctis datur flendi materies

Mundus totus et mundi principes

Sunt doloris huius participes;

Igitur, quod dicere nequeo non dolendo, per compositionem reddita Damiana soldano, liberati sunt utrimque captivi, et christiani principes, qui contra soldanum inconsulte processerant, liberati.

Mense Septembris in festo nativitatis beate Virginis tarenis novi cuduntur Amalfitani.⁵

1222.

Honorius papa mense Februarii Urbem exiens venit Anagninam, ad quem imperator vocatus vadit, et apud Verulas cum ipso papa conveniens, per dies 15 sollempne insinuat colloquium habuere, statuentes apud Veronam cum aliis orbis principibus pro succursu 10 terre sancte curiam regere generalem: et tunc data fide, quod in certo termino tanquam imperator in terre sancte subsidium transfretaret, in regnum rediens, roccam adiit Magenuffi, quam iussit arctius obsideri a Thoma Acerrarum comite et hiis qui cum eo erant; et ipse festinus in Siciliam reversus est propter Myrabettum Sarracenorum ducem, qui eam 15 pro viribus infestabat.

Honorius papa Romam revertitur, quam postmodum exiens venit Alatrum.

Romani super Viterbium vadunt.

Imperatrix in Sicilia obiit.

Comes Thomas de Celano, licet satis arctatus, nocturno tempore roccam exiens Magenuffi, sub fido ducatu iter faciens per montana ad castrum se contulit^b, quod Raynerius^c 20 de Aversa sororius eius tenebat; a quo acceptis equis et sociis paucis, clanculo intrat Obinulum, et deinde cum suis super Celanum veniens, spe ductus eorum de Celano, qui assistebant eidem et noverant illius adventum, imperiales, qui erant intus Celanum et turrim pro viribus impugnabant, diluculo aggressus est, eosque in fugam vertit, multos cepit et carceribus deputavit; et tunc totam Marsiam equitat, predatur^d, Paternum comburit, et 25 que potest in Celano victui necessaria congregat. Quo cognito dictus Acerrarum comes paucis in obsidione rocce Maienuffi relictis, una cum Stephano Casinensi abbate et Raynaldo Capuano archiepiscopo contra ipsum comitem super Celanum vadit; dictus tamen archiepiscopus subita infirmitate correptus in via mortuus est. Dictus comes Molisii ab Acerrarum comite arctatus est, et Celanum extra obsessum. 30

Imperator in Sicilia de Mirabetto triumphat, et de ipso et suis fecit quod eorum meruerat exigentia commissorum.

Servientes de Neapoly et Gaieta loricati et cum scutis super Celanum vadunt.

Dictus Acerrarum comes in obsidionem rocce Magenuffi revertitur. Tunc comitissa cum se diutius tenere non posset, accepta a prefato Acerrarum comite pro se et suis securitate personarum et rerum, roccam Magenuffi ipsi comiti ad opus imperatoris restituit; que funditus postea est eversa.

Hoc anno mense Augusti Fundana civitas pro maiori parte^e casu accidente igne cremata est.

Mense Septembris stella cometes apparuit. 40

Imperator sua statuta per regnum dirigit, qualiter in singulis civitatibus castellis et villis singula mercimonia vendi debeant ad denarios novos Brundisii, cassatis tarenis novis Amalphie^f iuxta arbitrium sex bonorum hominum uniuscuiusque terre ad hoc iuratorum; et super hoc generales litteras mittit.

1223.

Iohannes rex Iherosolimorum qui postmodum de filia sua cum imperatore contraxit, veniens de partibus transmarinis cum magistro domus Hospitalis Iherosolimitani, Romam vadit ad Honorium papam, qui tunc graviter patiebatur in cruce.

Imperator de Sicilia in Apuliam venit, inde in terram Laboris, et exinde ad Sanctum Germanum, ubi fieri cum cardinalibus colloquium sperabatur, cum ipse papa propter suam 50 infirmitatem colloquio interesse non posset. Tunc tractus a cardinalibus est in Campaniam imperator, ubi etiam fiortatu regis Iherosolimitani et magistri domus Hospitalis se contulit

a) Amalf. c.   b) Caspium addunt 2. 3.   c) ita 2. 3; Ray c.; Rayn 1.   d) Civitatem addunt 1. 2.   e) p. m. p. a scriba postea addita.   f) amalf. c.

ipse papa, et apud Ferentinum habens cum imperatore colloquium, promisit publice usque ad biennium ipse terre sancte subsidium transfretare, et filiam dicti regis ducere in uxorem iuravit. Qui accepta a papa licentia in regnum rediens et iter per Soram habens, Celanum vadit, ubi ad se comitissam Molisii, que adhuc in rocca Magenulfi remanserat, venire faciens, nec non et filium eius, alloqui per eam fecit ipsum comitem, ut imperatori se redderet. Set cum hoc optinere non posset, muniri optime iubet et custodiri colle Sancti Flaviani, et ipse se in Apuliam confert exinde in Siciliam rediturus, relictis tunc in manus Henrici de Morra^a magistri iustitiarum comitissa predicta et filio eius. Post discessum ero imperatoris ipso agente adhuc circa fines Apulie, inter cesarem et comitem Molisii compositum est mediante Romana ecclesia in hunc modum: Quod ipse comes securus cum rebus et personis, que ipsum sequi voluerint, regnum exhibit, Celano Obinolo et aliis que tenebat, pro cesare resignatis, et comitisse uxori eius comitatus est Molisii reservatus ex pacto. Tunc hiis ita gestis, dictus comes cum suis ad Urbem se contulit, comitissa comitatum Molisii recipit, Celanensibus precipitur, ut exeuntes de domiciliis cum suppellectilibus suis, facere in clausuris habitacula deberent. Quibus exeuntibus, Celanum totum est dirutum et combustum, sola ecclesia sancti Iohannis superstite remanente; sicque mutato nomine, que Celanum antea vocabatur, est Cesarea postmodum appellata. Unde metrica quidam dixit:

Vires et nomen Celanum perdit et omen,

Fertur Cesarea, cesaque facta rea.

²⁰ Serra super Celanum firmatur, et ex tunc Celanenses a finibus propriis discesserunt; nec eis habitare concessum est in eisdem, quare ad loca alia eos oportuit demigrare.

Hoc anno rex Francie obiit, et filius eius coronatur in regem.

Mense Martii in festo sancti Benedicti celum totum visum est igneum, et pluit eo die ²⁵ terra et cinis.

In Gaieta Neapoly Aversa et Fogia iussu cesaris castella firmantur. Sernie menia diruuntur, cuius civitatis fere medietas igne comburitur, castellum Carpenonis et alia quam plura de novo castra firmata in comitatu Molisii et per loca alia secundum statuta imperialia dudum Capue edita evertuntur. Pro implendis statutis ipsis quidam Roggerius ³⁰ de Pescolanzano^b executor ab imperatore dirigitur.

Imperator in Sicilia Sarracenos arctat et obsidet, quorum partem non modicam sibi subiectam ad partes mittit Apulie moraturam apud Lucerium^c, reliquis se in montanis tenentibus contra eum. Propter quod Roggerium de Aquila, Thomam de Caserta, Iacobum de Sancto Severino, et filium comitis Tricaricensis, regni comites, vocat ad servitium suum ³⁵ in Sicilia. Qui in comitatu et manu brevi euntes ad ipsum, capi eos et teneri precepit, et eorum terras per Henricum de Morra^a magistrum iustitiarum recipi ad opus suum.

Inquisitiones fiunt in regno iussu imperatoris sub prestito iuramento, ut dicat^d quid pro decimis, et cui, quid pro conredis²⁴ imperialibus, et cui, quid pro facto Borani rocce Magenulfi, que hoc anno eversa est, et pro Cesarea dedisset.

⁴⁰ Hoc anno Danorum et Norveie reges, pater et filius, a quodam^e principe Alamannie capti sunt, et Henrico regi filio imperatoris traditi.

Imperator comitatum Molisii in demanium revocat, pro eo quod comes Molisii vocatus ab Henrico de Morra magistro iustitiarum, venire coram eo noluit ad iustitiam faciendam. Item pro stipendiis militum et servientium, quos ad debellandos sibi rebelles Sarracenos ⁴⁵ Sicilie statuerat, certam pecunie summam per totum regnum mandat colligi imperator; et tunc per quandam iudicem Urbanum de Teano collecte fuerunt de terra Sancti Benedicti uncie auri 300.

1224.

Dicti Fundanus Casertanus Avellini et Tricarici comites in Sicilia ab imperatore detenti ad interventum Honorii pape dimissi sunt liberi, et regnum exeunt, suis tamen filiis et nepotibus pro se obsidibus datis.

a) Morr c. saepius. b) Pescolanzani c. c) s. l. secunda manu. d) quilibet addunt 1. 2. 3; deest in c. e) Murator, quondam.

24) Conredum est procuratio, pastus.

Hoc anno Pandulfus Verracel.²⁵ Norwicensis episcopus, duo nova palatia que sunt in curia Sancti Germani suis sumptibus ad opus mandat construi monasterii Casinensis.

Henricus de Morra iussu imperiali Celanenses revocat ubique dispersos, ut ad propria redeant, et redeuntes capit et in Siciliam mittit, quos apud Maltam dirigit imperator.

Mense Madii inquisitiones fiunt imperatore mandante, de collectis et talleis, de rupturis s donorum, de arma portantibus, de lusoribus taxillorum.

Mense Iunii summitates murorum Sancti Germani noviter reparate solo sternuntur.

Mense Iulii pro ordinando studio Neapolitano imperator ubique per regnum mittit lit-
26 teras generales²⁶.

Hoc anno imperator Minianum in demanium recipit. 10

Muri Sancti Germani optentu magistri Petri et magistri Roffridi de Sancto Germano, imperialis curie iudicum, integri remanent, imperatore mandante.

Imperator ipse pro libertatibus ecclesiarum et clericorum, iustitiano terre Laboris suas litteras mittit, in quibus mandat, ut ecclesias omnes, clericos, obedientias, possessiones, et homines eorum, contra libertates, quas habuerant temporibus regum in collectis et 15 talleis, datis^a et aliis publicis servitiis ammisceri cum aliis non permittant, et nihil cum laycis participant in eisdem, nisi probetur, quod tempore regis Guilielmi secundi cum eis in huiusmodi servitiis contulissent.

Mense Septembris pro facto Sarracenorum Sicilie tantundem colligi mandat de terra Casinensis ecclesie imperator, quantum collectum fuit in prope preterito mense Ianuarii. 20

Marchio Montisferrati cum electis nonnullis militibus quos in Lombardiam et Tusciam retinuerat, venit Brundisium, profecturus in Romaniam in succursum civitatis Thessaloni-
censis, quam Commiano tenebat obsessam; et relicta gente sua Brundisii, ipse ad impera-
torem in Siciliam vadit, consilium ab eo et auxilium petiturus. Interea tamen ipse Com-
miano optinet civitatem ipsam, diu eam obsidendo, et dictus marchio nihilominus a Brun-
25 dusio in Romaniam transfretat.

1225.

Iohannes Iherosolimitanus rex de partibus rediens ultramontanis, cum uxore sua
pregnante filia regis Hispanie, quam duxit ibidem, apud Capuam morari elegit, ubi impe-
ratore mandante honorifice receptus est, ibique mense Aprilis filiam peperit uxor ius, 30
cum qua postmodum in Apuliam descendit, et apud Melfiam imperatorem de Sicilia ven-
turum expectat.

Tunc imperator ipse barones omnes et milites infeudatos ad Sarracenorum confusionem
in Siciliam vocat, et tunc ipse in Apuliam venit.

Honorius papa Urbe exiens propter seditiones et bella que in ea fiunt sub Parentio 35
senatore, apud Tybur se contulit, ad quem pro dilatione passagii optinenda imperator^b
mittit regem predictum et patriarcham; qui tamen apud Reate accepere responsum.

Interea imperator omnes regni prelatos ad se in Apuliam vocat, et eos quamquam
invitos tandiu secum detinuit, donec per ipsos regem et patriarcham sibi pro certo in-
notuit, quod a papa benignum receperant responsum super hiis ad que fuerant missi; 40
quibus ad cesarem redeuntibus, ad Sanctum Germanum 22. Iulii cum eis se contulit impe-
rator, ibique ad eum missi a papa duo veniunt cardinales, Pelagius scilicet Albanensis
episcopus et Gualo tituli Sancti Martini presbyter cardinalis. Et tunc in ipsa ecclesia Sancti
Germani dictus imperator capitula hec servare iuravit, videlicet: quod hinc ad duos annos
in Augusto complendos personaliter transfretabit in subsidium terre sancte, ibique tenebit 45
mille milites per biennium ad servitium suum, et ducet secum centum chelandros, et tenebit
ibi quinquaginta galeas bene armatas. Interim dabit passagium duobus millibus militum
et familiis eorumdem in tribus passagiis, et pro milite tribus equis. Hec et alia capitula
in eius presentia lecta, presentibus quibusdam Alamannie principibus, nonnullis etiam pre-
latis et regni nobilibus, promisit imperator se publice servaturum excommunicatione ad-
50 iecta in se et terram suam, si hoc non fuerit observatum, et hoc ipsum Raynaldus^c dictus

a) ita c.; datis et daciis add. b) secunda manu c. c) Ray c.

25) natione Romanus Honorii III. legatus in An-
glia et ab eo episcopus Norwicensis constitutus; 26) Petri de Vineis Epp. III, 10-12.

v. Bartholomaei Cotton monachi Norwicensis histo-

dux Spoleti iuravit in anima sua. Actum predicto mense Iulii in festo sancti Iacobi. Et tunc per cardinales ipsos iam dictus imperator a iuramento, quod apud Verulas fecerat, denuntiatus est absolutus. Et eo celeriter in Apuliam recedente, cardinales ipsi Reate se ad summum pontificem contulerunt.

5 Tunc imperator ipse principibus Alamannie, ducibus, comitibus et potestatibus Lombardie per suas mandat litteras, ut in futuro pascha resurrectionis Domini apud Cremonam ad eum convenire deberent.

Mense Augusti mutuum ab imperatore per totum regnum exigitur, et tunc loco mutui collecte sunt de terra monasterii Casinensis uncie 1300 per Petrum dominum Ebuli et
10 Nycolaum de Cicala, tunc iustitiariorum terre Laboris.

Mense Septembris marchio Montisferrati in Romania naturali morte defungitur.

Eodem mense quinque vacantibus in regno ecclesiis, quinque dominus papa Honorius prefecit motu proprie voluntatis, inscio et irrequisito imperatore, videlicet quendam Casinensem monachum Iohannem, cognomento de Sancto Liberatore, ecclesie sancti Vincentii
15 de Vulturno; Consane priorem quendam Sancte Marie nove de Urbe; Salernitanam Fama-gustanum quondam episcopum; Aversane cantorem Amalfitanum, et Capuane Pactensem quondam episcopum; quos tanquam in suum preiudicium promotos, recipi imperator in ipsis ecclesiis non permisit. Euntem etiam in Siciliam tunc ad eum cum litteris apostolicis quendam Casinensem monachum Nycolaum de Colle Petri, in abbatem Sancti Laurentii
20 de Aversa promotum, non admisit.

Mense Novembris imperator ipse apud Brundisium Ysabellam filiam dicti regis Iherosolimitani magnifice desponsavit.

Inquisitiones de facto mutui fiunt per terram monasterii.

Pax reformata est in Urbe, senatorie dignitati cedente Parentio, et Angelo de Benen-
25 casa substituto eidem.

Denarii novi qui imperiales vocantur, cuduntur Brundusii, et veteres cassati sunt.

Imperator apud Troiam natalem Domini celebrat.

Coloniensis archiepiscopus in Alamannia a quodam consanguineo suo interfectus est.

Imperator pro facto prelatorum quos papa creaverat, suos ad eum nuntios mittit.

30 Hoc anno rex Alamannie Henricus filius imperatoris filiam ducis Austrie duxit uxorem.

Honorius papa pro facto crucis predicatores mittit, et in Alamanniam dirigit Portuensem episcopum cum litteris suis, quas ipsis predicatoribus simili modo concedit

Hoc anno rex Francie monitus per domnum Romanum apostolice sedis legatum, contra Albigenses cum copioso Francorum exercitu in Provinciam vadit^b

35 Reges Hispani terram Mirammolini intrant.

Honorius papa indulgentiam saracenis, que ex longiturnitate temporis satis inoleverat, tanquam falsam cassavit, et irritam per suas litteras denunciavit pariter et inanem, pro eo quod clerici loci eiusdem dabant accedentibus ad ipsam ecclesiam remissionem omnium peccatorum, facientes eis intelligi, quod ita de peccatis omnibus emundati recederent,
40 sicut peritica quedam quam ostendebant eis cortice emundatam.

1226.

Mense Ianuario Honorius papa quendam^a Oliverium natione . . . . . ad^d ecclesiam sancti Vincentii^d assumptum^d electum^d ad imperatorem in Apulia mittit.

Imperator ipse baronibus et militibus infeudatis ceteris mandat, ut omnes se preparent
45 ad eundum secum in Lombardiam, et ut omnes apud Piscaram, ubi octavo intrante Martii esse^e imperator ipse disponit, debeant convenire.

Eo tempore Iohannes dictus rex Iherosolimitanus discors ab imperatore discedit.

Imperator de Apulia venit in terram Laboris, et relicta apud Salernum in castello Terracine imperatrice consorte sua²⁷, ipse in Apuliam redit celer, ubi Henricum de Morra
50 magistrum iustitiarium, capitaneum statuit regni sui, et ipse Piscaram se contulit; ac exinde in ducatu Spoleti perveniens, hominibus ducatus ipsius per suas precipit litteras, ut secum in Lombardiam debeant proficisci; quod cum facere ipsi renuerent, preter pape mandatum,

a) Iust. c. b) reliqua anni plurima atramento obducta sunt. c) ita legi conticio; tam locus parat. d) hoc apud Ughellium extant, iam non amplius leguntur. e) praesense 1.

55 27) cf. Chron. Turonense Bouquet XV, 311 et Ricordano Malespina Murat. IX, 959.

cui tenebantur, imperator ad eos litteras iterat graviore, quas illi de ducatu ad papam remittunt. Quas ipse papa moleste ferens, quod homines ecclesie sub certa pena vocabat cesar ad expeditionem, suas ad eum litteras dirigit; quas ipse imperator graves reputans, rescribit ei quasi de pari, et quia in rescripto suam voluntatem satis imperator voluit declarare, duxit ipse papa sibi asperius rescribendum, propter quod imperator ut ipsius placaret animum, rescribit humiliter in omni subiectione.

Tunc mittit a Ravenna, ubi pascha Domini celebrat, Henrico Alamannie regi filio suo, ut sibi in Lombardiam occurrat. Deinde a Ravenna discedens, extra Faventiam, que sibi adversa erat, iter habens, apud castrum Sancti Iohannis in territorio Bononiensi posuit castra sua, ipsum parte sui exercitus per civitatem Bononie preeunte. Exinde vero se Ymolam contulit, ubi tamdiu moram fecit, donec sicut prius fuerat eam fecit aggeribus communiri, et procedens inde versus Parmam dirigit iter suum.

Tunc Henricus rex Alamannie cum copioso exercitu suo venit usque Veronam, set Lombardis impediens, ultra procedere non est permissus.

Imperator Cremonam vadit, ibique diebus paucis faciens moram, cum se civitas Veronensis cum Mediolano et aliis subscriptis civitatibus ipsi imperatori contrariis confederasset, ad Burgum sancti Dompnini se contulit; ibique sibi coadistentibus quibusdam prelati et principibus Alamannie ac proceribus regni sui, contra civitates istas sibi contrarias, videlicet Mediolanum, Veronam, Placentiam, Vercellum, Laudam, Alexandriam, Tervisium, Paduam, Vicentiam, Torinum, Novariam, Mantuam, Brexiam, Bononiam et Faventiam, diffidationis promulgavit edictum, quod ceteris sibi faventibus civitatibus precipit observari.

Tunc predictus Alamannie rex, combusta civitate Tridenti, in Alamanniam redit cum suis; et imperator pater eius per Tuscie partes in regnum reversus est, et in Apuliam veniens, convocatis ad se iustitiariis omnibus regni sui, ab eis de acceptis omnibus exigit rationem.

Tunc prelati omnes quos papa creaverat, scilicet Brundusinus, Consanus, Salernitanus archiepiscopi, Aversanus episcopus, et abbas Sancti Laurentii de Aversa in suis ecclesiis recipiuntur.

Rex Francie Avignonum obsessam cepit, et exinde cum legato apostolice sedis ad expugnandam Tolosam vadit, ubi venenatus, ut dicitur, obiit.

Imperator certum numerum militum dirigit ultra mare.

Nicolaus de Cicala et Petrus dominus Ebuli cedunt officio iustitiariatus, et Roggerius de Galluccio et Marius Rapistrus de Neapoly substituuntur eisdem.

Nov. 17. Mense Novembris Reginus et Tyrensis archiepiscopi cum magistro domus Alamannorum a cesare mittuntur ad papam pro compositione inter ipsum et Lombardos facienda. Inter quos, mediante papa, facta est in hunc modum: quod imperator generaliter remittit omnibus predictis civitatibus, legatis presentibus ibidem, et ipsi pro parte civitatum iuraverunt pacem inter se invicem observare, et denuo committere cum domno imperatore milites 400 ad subsidium terre sancte in transfretatione sua.

Imperator mense Decembris cum imperatrice consorte sua in Siciliam transfretat, et tunc Stephano abbati Casinensi has indulgentie litteras mittit:

Fredericus etc. Stephano venerabili Casinensi abbati, fidei suo etc. Fidelitati tue presentibus volumus esse notum, quod ad supplicationem tuam, quam per iudicem Petrum de Sancto Germano fidelem nostrum nostro culmini porrexisti, petitiones tuas clementer admisimus, super eo videlicet, quod antiqua iura et rationes, quibus tempore regis Guilielmi recolende memorie tuum monasterium est provisum, tibi et ipsi monasterio conservare de nostra gratia dignaremur. Verum quia de ipsis iuribus et rationibus non constabat, per Petrum de Ebulo et Nicolaum de Cicala iustitios terre Laboris inquisitionem fieri fecimus diligenter. Qua clementer inspecta, et per iudices curie nostre diligenti previsionem discussa, capitula que inferius continentur, sicut legitime sunt probata, videlicet:

Quod tempore regis Guilielmi secundi, dum ipse rex causa orationis venisset ad monasterium Casinense, et pro causa procuratie pro ipso domno rege Petrus de Insula, tunc Casinensis abbas, fecit colligi collectam per totam abbatiam per ordinatos baiulos suos, et ipse procuravit

a) domini c., sed cf. a. 1225. b) rapistrus c. c) et d. c. c. domno manu recentiori in loco vacuo. d) ita vocem paene erasam lego. e) ita 1. 2. 3; hodie parte vocum erasa collig . . . . per, manu recentiori colligere etiam legitur 1. 28) procuratia i. q. procuratio, exceptio domini per vasallum.

eam. Item quod cum aliquis condempnabatur in mercede curie regis, iustitiiarii faciebant de persona velle suum, terra remanebat ecclesie, et omnia bona sua recipiebat monasterium Casinense; et si persona que erat condempnata volebat se redimere, licebat ei vendere de rebus suis. Item quod cum imperator Henricus mandasset redemptionem colligi per totum regnum, abbas fecit colligi partem contingentem ipsam abbatiam. Item quod precatio, que prestabatur regi Guikelmo, per abbatem fiebat, et ministri abbatis colligebant per terram monasterii precationem ipsam, et baiuli regis nunquam visi sunt ibi ad hoc. Item quod si quando aliqua servitium iniungebatur a domino rege ab ali vel etiam hominibus abbatie, quod expediebatur per abbatem, monachos et ministros eius. Item quod si que iniungebantur abbatie, expediebantur per abbatem et per homines suos. Item quod quando rex misit stolium in Romaniam, abbas Casinensis dedit milites domino regi, et ipse collegit per abbatiam solidos*,

tibi et monasterio tuo duximus confirmanda. Quare mandamus fidelitati tue, quatenus dictis iuribus et rationibus per te et officiatos tuos uti debeas, sicut per inquisitionem ipsam legitime sunt probata. Datum Fogie etc.

15 Indulxit tunc etiam imperator ipsi Casinensi abbati, ut homines terre sue ipse mitteret ad opus castelli Gaiete, sicut per Pandulfum et Robbertum, dominos Aquini, hactenus mittebantur.

Honorius papa Iohanni regi quondam Iherosolimitano pro vite sue sustentatione terram committit ecclesie a Viterbo usque ad montem Flasconem.

20 Henricus de Morra magister iustitiiarius actoritate^b imperiali, contra forbannitos et lutores taxillorum, et euntes nocturnis horis post tertium campane sonitum, sua statuta edidit in Sancto Germano, et contra tabernarios etiam, ut ad secundum campane sonitum claudant tabernas suas, ita quod ad tertium campane sonitum nulla earum aperta valeat inveniri. Et super hiis inquirendis certum statuit numerum iuratorum, qui penas statutas a transgressoribus recipiant pro diversa criminum qualitate. Quod si aliquis iuratorum in dolo seu fraude vel negligentia fuerit deprehensus, penam recipiat quam recipere deberent predicti, salvo in omnibus mandato et ordinatione imperiali.

Idem magister iustitiiarius per apertas litteras suas concessit dicto abbati Stephano, ut sibi liceret iuxta recordum bonorum hominum Sancti Germani generales nundinas per 30 annum, quo tempore vellet, ordinare in ipsa terra Sancti Germani.

Comes Raynaldus^c filius Raynaldi^c de Bareto se contra imperatorem in Introduco recipit; quem Bertoldus frater Raynaldi^c dicti ducis Spoleti congregato imperiali exercitu obsidet et expugnat.

Hoc anno lacus Marsie, qui Fucinum dicitur, usque adeo obriguit et congelavit, quod 35 homines in eo desuper ambulantes, boves trahebant cum trabibus et aliis lignaminibus necessariis ad coquinam.

1227.

Mense Ianuarii carestia frumenti tanta in urbe Roma facta est, ut rublus²⁹ tritici pro 29 viginti solidis denariorum senatus haberi vix posset.

40 Honorius papa suos ad imperatorem in Siciliam nuntios mittit, ut sibi et Romane curie in victualio³⁰ subveniret; qui per Henricum de Morra magistrum iustitiiarium hoc fieri mandat.

Mense Martii dictus Honorius papa obiit 15. Kalendas Aprilis, et Hugolinus Ostiensis episcopus in papam Gregorium substitutus est illi; qui per universum orbem de sua promotione et obitu predecessoris sui mittit litteras generales.

Mense Iunii dictus papa Urbem exiens venit Anagniam, et suos tunc ad imperatorem nuntios dirigit, ut sibi fodrum faciat ab hominibus regni deferri; qui Henrico de Morra magistro iustitiiario hoc faciendum delegat.

Imperator ipse iustitiiarios omnes regni sui ad se in Siciliam vocat, reddituros sibi de 50 acceptis omnibus rationem.

Interea per totum regnum pro felici transitu suo generalem collectam imponit, et tunc collecte sunt de terra monasterii uncie 450. Imperator ipse de Sicilia in Apuliam venit, qui ad papam Reginum archiepiscopum et magistrum domus Teutonicorum legatos mittit.

a) sic forte legendum? in codice et ipse pro eis collegit per abbatem. b) Ita 1. c) Ray. e.

55 29) hodie *rubbio*, modius. 30) res frumentaria.

Thomas de Aquino Acerrarum comes in Syriam transfretat mense Iulii. Celanenses omnes, qui captivi in Sicilia tenebantur liberi dimittuntur, imperatore mandante. Eodem mense lancravius cum cruce signatorum exercitu de Alamannia in Apuliam venit, trans- 5
iturus in subsidium terre sancte.

Tunc in Anagnia ducente ferme domus, papa ibidem presente, combuste sunt. Fodrum 6
portatur ibidem iussu imperiali, ad quod recipiendum et assignandum quidam de Sancto
Germano Guilielmus Falloccio nomine per imperatorem constitutus est ibi.

Stephanus Casinensis abbas 11. stante Iulii in festo sancte Praxedis in Casino obiit. 7
Cuius obitus tam pape quam imperatori per quosdam de fratribus nuntiatur, a quibus de
electione facienda recipiunt in mandatis.

Imperator cum imperatrice consorte sua mense Augusti Ydrontum vadit; ubi relicta 8
imperatrice consorte sua, inde vadit Brundusium, ubi totus convenerat cruce signatorum
exercitus, et ubi omnia vascella ad transfretandum fecerat congregari.

Interea de tota Marsia obsides capiuntur. In castello Gaiete castellanus et servientes 9
ponuntur.

Eodem mense quidam in Urbe vicarium pape se faciens, papa inscio et absente, dum 10
favore fretus Romanorum quorundam qui hoc fieri tolerabant, gratia questus, stans apud
porticum sancti Petri, et potestate utens apostolica, cruce signatis omnibus absolutionis
beneficium impendebat, et per Romanos, fautores tanti criminis, crucem ab eis quam
assumpserant deponebat. Qui a senatore Urbis captus, post denuntiationem sibi a papa 20
factam, tunc apud Anagniam existente, captus est et debita persone pena mulctatus.

Interea pars cruce signatorum non modica in Apulia, superveniente infirmitate cecidit 11
per mortis occasum. Imperator tamen cum lancravio et reliquis cruce signatis se parat ad
transitum, ita quod in die nativitatis beate Virginis a Brundusio transfretans venit Ydron-
tum, et spem faciens hiis quos premiserat de transitu suo, morari apud Ydrontum ex 25
causa necessaria voluit; ubi casu accidente dictus lancravius obiit, et ipse tunc etiam im-
perator, sicut disposuerat, superveniente egritudine non transivit. Quam ob rem papa motus
contra eum, apud Anagniam penultimo mensis Septembris in festo dedicationis archangeli
sine cause cognitione denunciavit ipsum imperatorem in latam dudum apud Sanctum Ger-
manum excommunicationis sententiam incidisse. Imperator de Apulia tunc venit ad balnea 30
Puteoli. Gregorius papa, de Anagnia per Velletrum iter habens, redit ad Urbem. Ad
quem ad suam excusationem suos dirigit nuntios imperator, Reginum scilicet et Barenssem
archiepiscopos, Raynaldum dictum ducem Spoleti, et comitem Henricum de Malta; quibus
non plus credens quam nuntiis suis de invalidudine imperatoris, vocatis ad Urbem prelati-
cis montes et de regno quos potuit, in octavis beati Martini publice excommunicat ipsum, 35
et per totum Occidentem litteras super hoc dirigit generales.

Electio, licet diversa, abbatis in monasterio Casinensi celebrata est, inter quos Lan-
dulfus Senebaldus* unus de electis, representata pape electione de gratia concessus est
abbas, suum in eum imperatore dante assensum, et aliorum per papam electione cassata.

Tunc imperator ipse mense Novembris venit Suessam, et inde Gaietam se confert, 40
et de eisdem gressibus Capuam redit, ubi, ad suam excusationem, ad orbis principes et
in Alamanniam litteras mittit, quibus significat eis, quod ad transitum paratus cum esset,
superveniente egritudine transire non potuit; quod cum domino pape ipse per suos nuntios
intimaret, cum nollet super hoc eius nuntiis fidem dare, contra se processerat pro motu
proprie voluntatis. Interim omnes regni sui comites Capuam convocat, ibique rexit curiam 45
generalem, statuens ut singuli feudatarii darent de unoquoque feudo octo uncias auri, et
de singulis octo feudis militem unum in proximo futuro mense Maii, in quo ad terre sancte
subsidium transfretare disponit. Solempnem vero curiam apud Ravennam statuit mense
Martii celebrandam. Tunc prudentem virum magistrum Roffridum de Benevento mittit ad
Urbem cum excusatoriis suis, quas idem magister publice legi fecit in Capitolio, de volun- 50
tate senatus populi que Romani.

Mense Decembris Landulfus Senebaldus in abbatem Casinensem electus ad papam
vadit, et in quatuor temporibus natalis Domini ab eo sacerdotii munus accepit. Et cum
eo quidam Gregorius de Carboncello Casinensis monachus in abbatem Terremaioris pro-
motus est, cum quibus duo ex parte pape nuncii veniunt ad cesarem cardinales, magister 55

a) senebal. c.

scilicet Thomas tituli Sancte Sabine presbyter, et magister Oddo Sancti Nycolai in carcere Tulliano dyaconus cardinales. Et tunc cum eis celebrato natali apud Sanctum Germanum, ad imperatorem vadit abbas Casinensis predictus, ipsos preeunte dicto abbate Terremaioris; qui a cesare prohibitus, ad suam tunc ecclesiam non accessit.

1228.

Mense Ianuarii denarii novi Brundusini per Ursonem castaldum in Sancto Germano dati sunt, quorum summa fuit 160 uncie, quos magister Fredericus et Fredericus Landus de Malacucclare, procuratores ab abbate relicti, distribui particulariter per terram monasterii preceperunt.

Eodem mense clericorum focarie filii et filie iussu imperatoris capiuntur ubique per regnum.

Dicto Casinensi abbati ab imperatore in mandatis datur, ut centum servientes bene paratos inveniat, cum expensis et armis per annum necessariis ad servitium terre sancte.

Dictus magister Fredericus et Fredericus Berardus de Celano vocati ad papam vadunt, quorum alter, scilicet Fredericus Berardus, procuracionem recipit Sancti Gregorii in Urbe; alteri vero Farfensis ecclesie rennuat abbatiam.

Archiepiscopus Panormitanus nuntius a soldano ad cesarem rediens, elephantem unum, mulos et pretiosa quedam alia munera ipsi imperatori detulit ex parte soldani.

Mense Februarii Odorisius de Aversa Casinensis monachus a Gregorio papa in abbatem Sancti Vincentii promotus est.

Mense Martii pro centum predictis servientibus collecte sunt de terra monasterii uncie 1200.

Eodem mense Landulfus Casinensis abbas vocatus est a cesare, ut ad ipsum vadat apud Tarentum. Et quibusdam de regno prelati iniungitur, ut se ad transfretandum debeant preparare.

Imperator apud Barolum pascha Domini magnifice celebrat in omni gaudio et exultatione, quia sicut ex litteris tunc didicerat Thome de Aquino Acerrarum comitis ad suum servitium in Syria existentis, illis diebus Coradinus soldanus Damasci mortuus fuerat. Quam ob rem in subsidium terre sancte dirigit Ryccardum de principatu marescalcum suum cum quingentis militibus, qui a Brundusio felici omine transfretavit.

Gregorius papa, celebrato pascha apud Lateranum, post tertium diem ad Sanctum Petrum se contulit, ubi Romani accedentes ad ipsum, cum illum crederent Urbem velle occulte exire, tum propter factum imperatoris, tum pro facto Viterbii, iniuriis multis et contumeliis affecerunt ipsum, et seditio magna contra eum facta est a popularibus.

Mense Aprilis Romanorum exercitus super Viterbium vadit.

Imperator pro subsidio terre sancte ab ecclesiis et personis ecclesiasticis ubique per regnum certam exigit pecunie quantitatem, et tunc de mille ducentis unciis propter hoc impositis terre monasterii, remisit imperator de gratia uncias auri centum.

Gregorius papa Urbem exiens sub fido ducatu, vadit Keate mense Aprilis.

Eodem mense Gregorius papa per suas mandat litteras universis ecclesiarum prelati et clericis per regnum Sicilie constitutis, sub interminatione ultionis canonice, ne quis eorum imperatori aut baiulis suis dare aliquid pro redemptione, data vel collecta presumat.

Imperatrix apud Andriam filium parit nomine Chunradum; que non multo post, sicut Domino placuit, ibidem in fata concessit.

Imperator regni prelati et magnatibus coram se apud Barolum congregatis, parato sibi tribunali sub divo propter gentis multitudinem que copiosa erat, proponi fecit et legi subscripta capitula in modum testamenti: ut videlicet omnes de regno, tam prelati quam domini et eorum subditi omnes, in ea pace et tranquillitate viverent et manerent, qua esse et vivere soliti erant tempore regis Guilielmi secundi, relicto tunc regni ballio Raynaldo duce Spoleti, et si deficere imperatorem contingeret, sibi in imperio et regno succederet Henricus filius eius maior; quod si illum absque liberis mori contingeret, Chunradus filius eius minor succederet illi; quod si ambo decederent filiis non extantibus, filii ipsius superstitibus quas de legitima uxore susceperit, in eodem regno suo succedant; et precipit, ut omnes homines regni sui que statuit debeant iuramento servare; que tamen sic observari mandavit, si in presenti passagio humanitus de ipso aliquid contingeret, nisi aliud

testamentum ab eo editum compareret. Hec coram se iurari fecit imperator a duce predicto et Henrico de Morro magistro iustitiariorum et aliis nonnullis de regno qui interfuerunt. Disposuit etiam, quod nullus de regno pro data vel collecta aliquid daret, nisi pro utilitatibus regni et necessitatibus expediret.

Mense Maii casale quoddam in Apulia, quod Gaudianum dicitur, Melfiensis dyocesis, 5 ob culpe meritum imperatore mandante destruitur.

Domini de Pupplito rebelles facti sunt imperatori.

Romani facta in extrinsecis destructione Viterbii, et optento per vim castro quodam quod Raspampanum dicitur ipsis Viterbiensibus subdito, leti ad Urbem redeunt; quibus recedentibus, Viterbienses in campis castra ponentes, que possunt mala irrogant circum- 10 adiacentibus castellis fautoribus Romanorum.

Mense Iunii imperialis exercitus super dominos de Pupplito vadit, quibus Pupplitem auferunt et nonnulla alia castra.

Gregorius papa a Reate discedens, vadit Spoletum et exinde Perusium.

Imperator apud Brundisium se conferens, mare intrat, et apud Sanctum Andream de 15 insula iussit omnia navigia parata ad transitum convenire; ac exinde Ydrontum navigans, feliciter ultra mare ad crucis obsequium transfretavit; ubi quid egerit et qualiter in terre sancte recuperatione profecerit, sequens lectio declarabit.

Gregorius papa mense Iulii de Perusio vadit Ascisium, ubi fratrem Franciscum, Minorum fratrum ordinis inventorem, propter duo que fecerat miracula in aperto, in ceco 20 videlicet uno et claudo, quibus visum et gressum reddiderat, canonizavit; et Perusium rediens, ibi anniversarium magnifice celebrat Innocentii pape predecessoris sui.

Eodem mense Iulii mons Iscle subversus est, et operuit in casalibus sub eo degentes fere septingentos homines inter viros et mulieres.

Mense Augusti Marius Rapistrus cessit officio iustitiariorum, et Stephanus de Anglone 25 et Pandulfus de Aquino substituti sunt illi de mandato ducis Spoleti. Qui de Apulia Introducum vadit, et omnes de regno sollicitat infeudatos, ut ad eum vadant cum exfortio suo ad minorum Popliti rebellionem confusionem, qui se contra imperatorem in Capitinnano^a receperant. Interea imperialis exercitus cepit turrem de Renaria et terram quamdam de novo contra imperatorem firmatam, quam totam destruxerunt. Raynaldus dux Spoleti cum 30 imperiali gente dominos Popliti in Capitinnano obsidet; qui cum se tenere non possent, accepta ab eo securitate de personis et rebus suis, se apud Reate contulerunt. Tunc dux ipse Marchiam intrat, ac Bertoldus frater eius circa Nursie provinciam remanet. Qui castrum quoddam quod Brusa dicitur sibi rebelle destruxit, eiusque incolas penis addixit variis et tormentis; et Sarracenorum traditos potestati, quos secum de Apulia duxerat, in 35 ipsis cruciatibus exalare coegit.

Gregorius papa in ducem ipsum, pro eo quod Marchiam intraverat et ammonitus sepius, ut ipsam exiens in pace dimitteret et hoc facere noluit, excommunicationis sententiam promulgavit, eiusdem excommunicationis innodans vinculo omnes sequaces illius. Cumque nec sic revocare posset eundem, vim vi repellere licitum putans, ad Marchie de- 40 fensionem, que ecclesie suberat, materiali gladio nisus est contra ipsum, qui iam pro parte Marchiam ad opus imperii ceperat occupare; et tunc Iohannem quondam Iherosolimitanum regem, et Iohannem de Columpna cardinalem, cum copioso militari et pedestri exercitu dirigit contra eum. At cum nec sic dux ipse desisteret ab inceptis, arbitratus est ipse papa contra regni filios acies dirigere bellatorum, ut regni statu et pacis quiete turbata, quod 45 dux ipse voluntarius noluit, sic facere cogere invitus, et Marchiam dimitteret, quam usque Maceratam cesaris imperio subiugarat. Nam collectis undique Campanie ac maritime viribus, congregavit exercitum, cui quendam Pandulfum de Anagnia cappellanum suum, qui legationis officio fungebatur, et exclusos de regno comites Thomam de Celano et Roggerium de Aquila prefecit capitaneos et ductores. 50

1229.

Hii mense Ianuarii 18° mensis eiusdem per Ceperanum venientes in regnum clave signati, insulam Pontis Solarati que regni erat ostium, quam quidam Adenulfus Balzanus pro imperatore tenebat, primitus expugnantes, cum se tenere non posset, per vim ceperunt.

a) Capitinnan c.

Bartholomeus quoque de Supino, qui castrum tenebat Sancti Iohannis de Incarica, et Ryccardus filius domini Robberti de Aquila, qui dominus erat Pastine, metus causa sponte ad mandatum venerunt ecclesie. Et preteriens exercitus flumen Telerii, versus Fundos dirigit castra sua; et cum civitatem ipsam, quam quidam Iohannes de Poli civis urbis Rome pro imperatore tenebat, acriter impugnaret, vi eam obtinere non potuit; sicque confusus nec sine gravi dampno Ceperanum reversus est. Venerat tunc temporis ad Sanctum Germanum Nycolaus de Cicala pro parte imperatoris, et Henricus de Morro magister iustitiarum superius nominatus cum regni filiis, Raone de Balbano comite, Landulfo de Aquino et Stephano de Anglone iustitiarum; Adenulfo de Aquino filio nobilis viri Thome de Aquino Acerrarum comitis, Roggerio de Galluccio, aliisque undique congregatis imperatoris fidelibus, ad resistendum hostibus prompta voluntate paratis; domini etiam de Aquino Pandulfus et Robbertus Aquidum pro fide cesaris laudabiliter munierunt. Tunc Landulfus Casinensis abbas Casinum et roccam Iani necessariis omnibus sufficienter munivit, et roccam ipsam dudum iussu cesaris dirutam a parte Sancti Germani, in menibus reparavit. Tunc et homines Sancti Germani mandato iustitiarum summatim murorum Sancti Germani cesaris dudum imperio dirutam repararunt; seque inermes, armis necessariis ad resistendum hostibus decenter armarunt.

Papalis exercitus, qui clavium signa gerebat, roccam Arcis, in qua quidam Rao de Azia erat pro cesare castellanus, impugnare previdit, set cum in nullo proficerent, non absque lesione gravi, villa ipsius rocce combusta, Ceperanum reversus est. Et tunc quidam de exercitu discurreres per terram Sancti Benedicti, villas Rivi, Vitellati, et ecclesias sancti Petri et sancti Pauli de Foresta, Dei metu postposito bonis omnibus spoliarunt.

Mense Martii, tertio intrante eodem mense qui dies erat sabbati, papalis exercitus pretermissa civitate Aquini, cum predictis exclusis comitibus terram intrat Sancti Benedicti; qui castrum Pedemontis per vim capientes, licet qui erant in eo, pro viribus restitissent, quadraginta servientes ad ipsius castrum custodiam deputarunt. Hii sequenti dominica versus Sanctum Germanum suas acies dirigentes, venerunt usque ubi dicitur Monumentum. Et exinde discedentes, cum nullus de imperiali exercitu hoc magistro iustitiarum prohibente, egrederetur ad illos, per Plumbareolam, que metus causa fuerat ab incolis derelicta, iter habentes, et per castrum Pignatarii, quod desertum similiter fuerat, versus Sanctum Angelum Theodici dirigunt gressus suos. Set cum nihil proficerent quia bene munitum erat castrum, et illuc Roggerius de Galluccio cum 40 servientibus missis a magistro iustitiarum venerat, abinde recesserunt et versus castrum Teramum^a profecti sunt; quod vi capientes, quanquam ipsius habitatores optime se pro fide cesaris defendissent, bona diripientes eorum, illud incendio tradiderunt; sicque onerati spoliis in Campaniam sunt reversi. Quibus recedentibus, magister iustitiarum cum imperiali exercitu exiens de Sancto Germano, una cum dominis Aquini super castrum Pedemontis vadit, illud dare destructioni disponens, nisi abbas et conventus precibus destitisset, sicque in sua reversi sunt. Tunc ad ipsum iustitiarum vires fidelium cesaris undique confluentes, cum eis resistere hostibus se parabat. Mense igitur Martii, 17. mensis eiusdem qui dies erat Veneris, rediens papalis exercitus ad castrum Pedemontis, sequenti die sabbati se in duas dividens acies, per montes et plana milites et pedites iter habentes, eorum quidam versus monasterium et quidam versus Sanctum Germanum dirigunt gressus suos. Quibus cum idem magister iustitiarum, cuius ducebant animum diversorum consilia in diversum, vellet obstare, ne per montium aditus liber pateret hostibus ad Sanctum Germanum accessus, ipsis per vires oppositas obsistere previdit in monte, mittens ad observandos montium transitus quosdam de nocte milites et balistas. Qui ascendentes hostes pro viribus repellentes, bellum inire cum eis pro fide cesaris minime timuerunt. Cumque in loco ubi est ecclesia sancti Matthei servorum Dei conflictus fieret, rumor ad ipsum iustitiarum, quod sui cum hostibus dimicaret ad Sanctum Germanum pervenit. Qui mox licet inconsulte montem subiens, nec metuens mortis occasum, hostium in medio se obiecit cum suis; quem secutus Adenulfus filius Acerrarum comitis memoratus et nonnulli milites et pedites, qui mori pro fide cesaris non timebant, hostium ictus repellere suis ictibus conabantur. Set cum locus non esset ydoneus ad pugnandum, et viam illam qua itur ad Sanctam Mariam de Albaneto, fugatis imperialibus de supernis papalis iam acies occupasset, cum ex adverso ascendentibus ipse iustitiarum obstare non posset, retrocedere non sine suorum clade coactus est; et tunc

a) Teram c.

cum ipso Adenulfo Acerrarum comitis filio in brachio vulnerato et ex suis admodum paucis in vallo Casinensis monasterij se recepit, ubi per ipsum iustitiarium Iacobus Sinibaldus custos fuerat institutus; reliquos versus Sanctum Germanum ad fugam cogentibus qui habuerant de Marte triumphum. Quos cives Sancti Germani qui cesaris fidem servabant unanimiter receptantes; cum suis omnibus salvos fecerunt, et ea die, quamquam diros⁵ et duros paterentur insultus ab hostibus, ita quod enses ignem et iacula non timerent, turribus et menibus insistentes, hostium viribus non cessere. Sic ergo die ipsa, novercante fortuna, de imperialibus optenta victoria, Pandulfus apostolice sedis legatus ab ea parte que dicitur Porta vetus cum nonnullis de maioribus exercitus veniens, sub comminatione depositionis et destructionis perpetue monasterii abbatem prefatum ut sibi ad mandatum¹⁰ pape monasterium redderet et ipsum iustitiarium traderet in manus suas inducere procuravit. Quod cum facere omnino renueret, dicens quod absque gravi et grandi periculo fieri hoc non posset, longo super hoc tractatu habito, quem ego nescio Deus scit, a legato et suis pro magistro iustitiaro et hiis qui secum erant prestito iuramento, quod salvi essent, ipsi legato patuit monasterium. Qui statutis in eo militibus et servientibus ultra centum,¹⁵ cum abbate et magistro iustitiaro mox ad Sanctum Germanum descendit. Quos cum homines Sancti Germani, quamquam sepius requisiti, non recepissent nisi scirent in vero ipsum iustitiarium liberatum et suos, ea nocte in burgo exteriori eos oportuit pernoctare. Ea vero nocte comes Rao de Balbano cum nonnullis de exercitu imperiali, qui se in Sancto Germano receperant, et plus de morte quam de vita sperabant — metuebant enim, ne a²⁰ civibus hostibus traderentur — ab hiis qui noctis vigiliis custodiebant, de Sancto Germano per posterulas civitatis dimissi sunt liberi, et abierunt in sua, et nihil de suo harnesio amiserunt. Igitur mane sequenti papalis exercitus terram intrat Sancti Germani, rocca Iani se prius reddente legato; cui homines Sancti Germani iurant ad opus pape, licet inviti. Quo audito et cognito, tremuit omnis terra, que se non poterat ab hoste tueri. Tunc²⁵ magister iustitiarus liber dimissus est, et se Capuam contulit. Adenulfus etiam de Aquino Acerrarum comitis filius, necnon et Iacobus Senebaldi predictus redierunt in sua.

Post dies vero decem se movens de Sancto Germano exercitus, facta compositione cum iis qui erant in palatio Miniani, Minianum recipiunt, quod heredibus quondam Malgerii Sorelli restituunt; et procedentes inde, Presentianum optinent, Venafrum et Sernia per³⁰ nuntios se sibi reddunt. Pretam quoque per vim optinent et Vayranum, ac totam terram filiorum Pandulfi usque Calvum, quod similiter recipiunt ad opus ecclesie. Teani necnon civitas et Calenum veniunt ad mandatum pape. Tunc per Francolisium iter habens exercitus, Suessam se contulit sibi pro fide cesaris resistantem; quam longa satis obsidione arctatam cum iam cives inciperent sitis squalore deficere, non curantes arborum et vitium³⁵ incisiones, — illuc enim venerat apostolice sedis legatus Pelagius Albanensis episcopus — civitatem ipsam recipiunt ad opus pape, necnon et castellum, quod munire servientibus curaverunt; et procedentes inde, versus roccam Draconis dirigunt gressus suos. Quam circumposita obsidione arctantes, villa prius inferiori optenta, et una de turribus per vim capta et diros insultus, facta cum castellano compositione roccam ipsam obtinuerunt.⁴⁰ Tunc Gaietani cum castellano castelli componentes, castellum recipiunt ad manus suas. Et tunc per Albanensem episcopum Gaietanorum civitas, quia parere nolunt ecclesie, supponitur interdicto. Tunc etiam, ipso legato mandante, dicto Casinensi abbati castrum restituitur Pedemontis.

Predicti Aquini domini Pandulfus et Robbertus, civitate Aquini relicta se Capuam con-⁴⁵ ferunt, ibidem una cum magistro iustitiaro et Nycolao de Cicala, qui erant in ea, ad cesaris servitium moraturi.

Aquinum ipsis recedentibus dominis venit ad mandatum ecclesie, Pontecurvum etiam et tota terra monasterii. Roccam Bantre, in qua quidam erat castellanus Apulus, quidam ipsius legati clericus Oddo de Machilone nomine recipit ad opus pape, data eidem castel-⁵⁰ lano quadam pecunie quantitate. Tunc quidam Guilielmus de Sora, qui pro imperatore Traiectum tenebat et Sugium, ea legato reddidit ad opus ecclesie.

Gaiete civitas multis inducta suasionibus et promissis in partem cedit ecclesie, et castellum, quod cesar in ea fieri fecerat multis laboribus et expensis, diruitur, et omnis eius structura in mare proicitur. Quidam tamen Gaietanorum, in fide cesaris radicati, de⁵⁵

a) et post d. i. 2. 3. sed vox non legitur in c.

civitate relicta propriis abierunt. Tunc Roggerio de Aquila comiti Sugium restituitur et Traiectum.

Illis diebus predictus Guilielmus de Sora a quodam Taffuro, cive Capue castellano rocce Guilielmi, capitur et custodie traditur carcerali.

5 Beneventani, qui Romane ecclesie suberant, audito quod papali exercitui sic prospere cederet, in Apuliam discurrentes, predam boum et animalium aliorum magnam ceperunt. Quibus cum predictus comes Rao de Balbano in reditu se opponeret, ab eis devictus est et fugatus: propterea magister iustitarius, collectis undique viribus et hiis qui imperatoris fidem servabant, ab ea parte que dicitur Porta summa divastat in exterioribus Bene-

10 ventum. Fratres Minores ubique per regnum iussu Raynaldi ducis Spoleti expelluntur de regno, cum diceretur quod ipsi ad prelatos civitatum apostolicas tulerint litteras, ut homines inducerent, quod se deberent reddere domino pape. Tunc et monachi Casinenses de suis obedientiis captis omnibus que habebant, expelluntur ipso duce mandante, et metus causa
15 multi ex ipsis mutare habitum sunt coacti.

Papalis exercitus consilio inito versus Capuam vadit, et a parte Anglene per triduum moram fecit; erat enim civitas Capue viris munita et viribus, que fidem imperatori integre conservabat. Post triduum vero inde se movens papalis exercitus, versus Aylanum dirigit castra sua, quod castellum predictum Acerrarum comes tenebat; set qui erant intus, cum
20 se posse defendere desperarent, nepote ipsius comitis abbate Casinense partes suas interponente aput legatum, castrum ipsum recipit ad manus suas. Indeque procedens exercitus vadit Aliphiam, quam licet pro viribus renitentem, post diros insultus factos in eam per vim optinet, et ad opus illam recipit ecclesie: similiter et castrum Pedemontis, quod erat comitis memorati; turris tamen castri ipsius est ad fidem ipsius comitis conservata. Tunc
25 et civitas Telesie legato se reddit causa metus.

Papalis exercitus per terram Iohannis San Fraymundi, quam sibi pro parte subegit, transiens, occurrentibus illis de Benevento, se contulit Beneventum; et tunc ipsi Beneventani cum papali exercitu et cum viribus suis vicinos adversarios vehementer impugnant, Padulem et Apicem, cum se tenere non possent, recipiunt. Cippalonum comburunt, munitione superstitute remanente. Casalia Montis Fusculi igne cremant; ubi adveniente rumore, quod cesar de Syria in Apuliam venerat, papalis exercitus causa metus cepit dissolvi. Dominus Iohannes de Columpna cardinalis et Iohannes rex quondam Iherosolimitanus et Lombardorum copiosus exercitus Raynaldum ducem Spoleti velut hostem ecclesie persequentes, illum exire Marchiam et in regnum redire compellunt, et receptantem se in
35 Sulmona tenent obsessum. Tunc castrum Pectorani recipiunt.

Romani super Viterbium vadunt, et civitatem ac castrum quoddam ad eam pertinens devastantes, quod Monasterium dicitur, ad Urbem reversi sunt.

Tunc Pelagius legatus predictus nuntios ad Iohannem de Columpna cardinalem et Iohannem regem quondam Iherosolimitanum sub celeritate transmittit, ut ad se venire
40 festinent. Qui ad vocationem legati ab obsidione recedentes civitatis Sulmone, per vallem Sangri in comitatum Molisii veniunt, Alphidenam vi capiunt, et castellum eius, in quo se quidam Vinciguerra de Aversa receperat cum gente sua, et ipsum et suos duxerunt captivos. Skintronem recipiunt, villam castelli de Sangro comburunt.

Comes Campanie cum militari et pedestri exercitu super Soram vadit, illam ad opus
45 pape recipit, munitione superiori se pro cesare tenente; recipit etiam Arpinum et Fontanam, vallem quoque Soranam et totam Marsiam. Rex vero quondam Iherosolimitanus cum Iohanne de Columpna cardinale flumen Vulturni transiens, Campanorum exercitui, qui ob metum imperatoris, de quo fama erat quod in Apuliam advenisset, apud Telesiam repedaverat, se coniungit, et inde progrediens totus exercitus, supra Caiatiam vadunt.

50 At imperator de Siria in Apuliam veniens, aput Brundusium ad expugnandos Lombardorum et Campanorum hostiles cuneos gentem congregat, litteras de felici adventu suo in Siciliam et Calabriam mittit, fideles suos de Capua hortatur et animat ad fidelitatem suam, mittens ad illorum auxilium dictum Thomam de Aquino Acerrarum comitem, et celerem succursum suum promittens eisdem.

55 Tunc ad eum vadit dux prephatus cum suis liber exiens de Sulmona, magister iustitarius, et alii qui fidem servaverant incorruptam.

Illis diebus milites nonnulli strenui Teutonici de Siria venientes ad portum Brundusii applicuerunt; quorum fretus auxilio imperator qualiter cum eis et regni fidelibus in recuperatione terre profecerit, premissis tamen quod in terra sancta egerit ipse, quod silentio pretereundum non est, sequens lectio declarabit.

Igitur cum adhuc esset in Siria imperator, hec in regnum de ipso fama pervenit: quod 5
15. Novembris primo preteriti Ioppen veniens cum christianorum exercitu, ad rehedifica-
tionem castris ipsius intendit, ut facilius fieret in Iherusalem processus, et dum exercitus
31 per terram necessaria cum sameris³¹ sufficienter mittere nequivisset, quilibet pro facultate
sua barcas in portu Aconitano oneraverat. Sed mutato aere et turbato mari, tanta
subito tempestas inhorruit, ut vascella cum victualibus nullatenus ad exercitum ferri pos- 10
sent: et cum Christi exercitus in multa anxietate tunc esset, fere omne consilium exercitus
iam desperabiliter murmurantes, nil aliud superesse videbant, quam in Acon redeundum.
Qui dum in tali essent discrimine positi, misericors et miserator Dominus, qui facit post
Tob. 3. 22. tempestatem tranquillum et prope est omnibus invocantibus ipsum, serenato mox aere, 15
mare tumidum pacavit, tantaque navium et barcarum multitudo venit Ioppen, ut omnis de-
fectus prius habitus in plenitudinem omnium necessariorum et habundantiam mutaretur.
Ab illo tempore ulterius tantam fecit Deus aeris temperiem, ut indifferenter et magna et
minima vascella irent et redirent per mare, ita quod omnis copia necessariorum in terra
semper est habita. Tunc de communi omnium consilio cepta sunt edificia castris Ioppen in
fossatis et muris erigendis, quod erit memoriale in evum omni christianitati, quia per Dei 20
gratiam ex nimia devotione et affectu quem imperator et omnis populus circa idem opus
habebat, et laborabat incessanter tota die, ante dominicam caput quadragesime usque
adeo fuit promotum, quod a principio sue inchoationis nunquam extitit adeo forte et bene
factum. Interea vero dum hec sollicitè agerentur, nuntii soldani et imperatoris indifferenter
ibant hinc inde, tractantes de bono pacis et concordie. Soldanus vero idem et frater eius, 25
qui vocabatur Sarech, cum innumerabili exercitu iuxta Gazeram iacebant ad unam dietam,
et soldanus Damasci cum suo magno exercitu erat apud Neapolym, per unam similiter
dietam distans ab exercitu christiano; et dum de restitutione tractaretur terre sancte,
dominus Iesus Christus, qui est sapientia Patris, sua solita providentia sic ordinavit, quod
Febr. 18. soldanus restituit³² sanctam Iherusalem ipsi imperatori et christianis cum omnibus teni- 30
mentis suis, excepto quod templum Domini deberet esse in custodia Sarracenorum, quia
diu consueverant orare ibidem, et ut liberum introitum et exitum habeant illuc accedentes
orationis causa, et christianis similiter orationis causa sit expositum. Villam etiam que
dicitur ad Sanctum Georgium et casalia que sunt ex utraque parte vie usque Iherusalem
reddidit. Bethleem quoque et casalia que sunt inter ipsam et Iherusalem restituit. Na- 35
zareth etiam cum suis tenementis, et cum casalibus que sunt inter Acon et Nazareth, red-
didit in manus christianorum. Redditum est etiam castrum Zorontis cum suis tenementis
pertinentiis et villis. Nec non civitatem Guidonis^a cum tota planitie que sibi attinet reddidit,
set^b omnes terras, quas christiani tempore pacis habebant et in pace tenebant. Licebit
autem ex pacto imperatori et christianis rehedificare civitatem sanctam Iherusalem in muris 40
et turribus, castrum Ioppen et castrum Cesaree, Montem Fortem et castrum novum,
quod firmari hoc anno inceptum est in montanis. Verisimile enim videtur, quod si tunc
imperator cum gratia et pace Romane ecclesie transisset, longe melius et efficacius pro-
speratum fuisset negotium terre sancte. Sed quantam in ipsa sua peregrinatione perse-
cutionem pertulerit ab ecclesia, cum non solum quod pro velle ipsum dominus papa ex- 45
communicaverit, verum etiam quod ipsum excommunicatum scirent et tamquam excom-
municatum vitarent eundem patriarche Iherosolimitano mandavit, magistris domorum
Hospitalis et Templi: propter quod non absque sui culminis gravi iniuria suum in exercitu
christiano iussit preconium subterferi, et ne terre sancte dissolveretur negotium, ad quod
ipse imperator pro viribus incumbere et intendebat, ipsi exercitui super Teutonicos et 50
Longobardos magistrum domus Teutonicorum et super homines regnorum Iherusalem
et Cipri Ryccardum Filangerium marescalcum suum et quendam Odonem de Monte Be-
hardo prefecit capitaneos et ductores; et ob hanc causam soldanus ipse cum sciret ipsum
imperatorem tali odio ab ecclesia persecutum, vix cum eo componere inductus est. Com-
posuit tamen sic: quod usque ad finem treugarum pacem sibi ad invicem observarent, 55

^a Sydonis 2. 3.   ^b sed et 2. 3.

31. i. q. sagmeris, equis clitellariis.   32. v. Legg. II, 260.

captivi omnes hinc inde sue libertati restituerentur; et sic receptis ab ipso soldano terra sancta et locis predictis, de consilio omnium peregrinorum ipse in Iherusalem profectus est, ubi eo die, quo civitatem sanctam ingressus est imperator, archiepiscopus Cesaree nuncius patriarche adveniens, civitatem ipsam et specialiter sepulchrum Domini supposuit interdicto de mandato patriarche ipsius, primitias recuperationis ipsius non benedictione sed anathemate prosecutus. Preterea qualiter contra ipsum imperatorem apud Accon postmodum redeuntem predicti patriarcha, magistri domuum Hospitalis et Templi se gesserunt, utpote qui contra ipsum intestina bella moverunt in civitate predicta, hiis, qui interfuerunt, luce clarius extitit manifestum.

10 Ceterum quia ad regni subsidium, quod ut superius diximus Romana sic ceperat ecclesia occupare, necessario de Siria rediit imperator, statim nuntios suos misit ad papam quosdam fratres de domo Teutonicorum, per quos ipsius habere gratiam supplicat, et esse velle ad suum et ecclesie mandatum exponit.

Papalis exercitus firmata obsidione super Caiatiam, machinis et viribus suis illam 15 vehementer impugnat; et licet occupaverint civitatem, arcem tamen vi capere nequiverunt, hiis qui erant in ea se pro cesare tuentibus contra eos.

Mense Iunii Gregorius papa predictus fratrem Franciscum, innocentis vite virum, qui institutor ordinis fuit fratrum Minorum, apud Perusium de fratrum suorum consilio duxit sanctorum catalogo ascribendum, mandans ubique terrarum diem quo solo carnem et 20 celo spiritum reddidit, quarto scilicet Nonas Octobris^{a)}, annis singulis sollempniter excolendum.

Item imperator ipse moram in Apulia faciens, et congregans ad hostium regni repulsam exercitum copiosum, suos pro pace ad papam legatos misit, Reginum videlicet et Barensen archiepiscopos, nec non et magistrum domus Teutonicorum. Qui Caiatiam 25 venientes, que a papali exercitu tenebatur obsessa, cum litteris Albanensis episcopi et cardinalis Sancte Praxedis ad Romanam curiam sunt profecti. Qui cum in nullo profecerint, redierunt. Tunc in Gaieta per papam potestas constituitur Iohannes de Iudice civis Anagninus ad petitionem Gaietanorum. Tunc etiam Adenulfus de Aquino filius Acerranum comitis Atinum recipit imperatore mandante, et Philippus de Aquino recipit castrum Celii.

30 Imperator cum cruce signatorum exercitu contra clavigeros hostes properat in terram Laboris. Tunc dominus Iohannes de Columpna cardinalis sub specie afferende pecunie pro stipendiis exercitus ad papam vadit.

Pelagius Albanensis episcopus et rex quondam Iherosolimitanus, cognito quod venturus erat Capuam imperator, rupta obsidione et combusta machina que vulgo dicitur trebuccettum, quod multis sumptibus fecerant, Teanum se conferunt, ubi non absque timore 35 suas acies ponunt a Caiatia discedentes.

Tunc Roffridus archipresbyter Sancti Germani per Albanensem episcopum, papa mandante, in Teanensem episcopum est assumptus.

In Apulia illis diebus quidam Paulus de Logotheta imperialis iustitarius membratum 40 trucidatus est ab hiis, qui odio imperatorem habebant.

Imperator cum fortunato cruce signatorum exercitu venit Capuam mense Septembris, et ab ista parte Capue Sarracenorum cuneos ordinavit, seque Neapolym contulit eris et gentis a civibus auxilium petiturus.

Tunc civitas Sanctagathensis sponte venit ad mandatum ecclesie, et se reddidit do- 45 mino pape.

Comes Roggerius de Aquila filium suum recipit, quem in Sicilia obsidem tenuerat imperator.

Pelagius Albanensis episcopus pro defectu solidorum, quos habere non poterat, capi iubet thesaurum ecclesie Casinensis et ecclesie Sancti Germani per Calinensem episcopum, 50 cum quo clerici Sancti Germani in certa quantitate pecunie convenerunt, ne thesaurum ecclesie asportaret.

Imperator a Neapoly rediens, movet exinde castra sua, et veniens Calvum, ubi nonnulli de papali exercitu convenerant ad defensam, illam fecit undique impugnari, et tunc captos quosdam de Campania suspendi iubet. Et tandem Calvum recipit ad 55 mandatum et fidelitatem suam. Indeque non obstantibus hostibus per Ryardum habens

a) Octobr c.

transitum ad Sanctam Mariam de Ferraria venit indemnis; ubi per triduum moram faciens Vayranum recipit, Aliphiam et Venafrum et totam terram filiorum Pandulfi.

Dictus vero Pelagius Albanensis episcopus, et rex quondam Iherosolimitanus per Mefinum iter habentes, cum toto exercitu Minianum venerunt, et inde celeri fuga petierunt Sanctum Germanum.

Illis diebus homines Sancti Germani timentes, ne papalis exercitus aut imperiali cederet aut victus succumberet, suppellectilem suam et queque pretiosa ad loca transtulerant tutiora. Tunc per biduum in Sancto Germano moram protrahens papalis exercitus, frumento vino et aliis necessariis munire roccam Iani et Casinense monasterium cogitabat; set acceleratus per nuntios Sancti Germani ad terram ipsam properat imperator; moxque papalis exercitus dissolutus, de Sancto Germano exiens, gressu prepete in Campaniam est reversus.

Et tunc metus causa qui in Casino statuti fuerant et in rocca Ianule servientes, dimissis ipsis munitionibus recesserunt. Set in Casino se recipiens Albanensis episcopus, redire ad monasterium milites et servientes coegit.

Tunc cum ipso legato Aquini et Aliphie episcopi ascenderunt Casinum, et in Sancto Germano per ipsum legatum prohibitum est celebrari divina. Ceteri vero prelati qui cesserant in partem ecclesie, Romam se contulerunt.

Imperator ipse apud Sanctum Thomam de Strata sua castra ponens tertio Non. Octobris, villam Pedemontis que dicitur Sancte Lucie, suis dedit in direptionem et predam. 20 Castrum Pedemontis dominis Aquini concessit.

Tunc ecclesia sancti Matthei servorum Dei a Sarracenis qui erant in exercitu imperiali, bonis est propriis spoliata, pre timore paucis aut nullis remanentibus in eadem.

Tunc etiam vallum Casinensis monasterii est mandato cesaris hinc inde fortiter impugnatum, set pugnatore nec in aliquo profecerunt. Illuc venientes ex parte civitatis Suesse iudex Taddeus et alii, civitatem ipsam cesari reddiderunt, ad quam recipiendam, concessio eis privilegio quod pro universitate petierant, continuo dirigit imperator.

Tunc Presentianum rocca Bantre Sernia et Aliphia ad mandatum cesaris redierunt. Similiter et tota terra monasterii, Arpinum quaque et Fontana. Cumque ad recipiendam Soram dictum Acerrarum comitem nitteret imperator, ipsum Sorani recipere contempserunt.

Tunc quidam comes Maio de Romania cum nonnullis Grecis militibus de Romania ex parte Commiano ad imperatorem cum magnis muneribus nuntius venit.

Tunc in rocca Ianule quidam de Calabria castellanus constitutus. In Sancto Germano per imperatorem baiuli ordinantur Guilielmus de Bantra et Matheus Dionisius*. In tota terra sancti Benedicti Raynerius Belegrimi et Bartholomeus de Bantra camerarii ordinantur. In rocca Bantre Thomas de Magistro castellanus ponitur.

Imperator suas in Lombardiam et Tusciam et Romanniolam^b litteras dirigit in hac forma:

Fredericus etc. potestatibus consulibus et consilio civitatum Lombardie, fidelibus suis etc. Ut de nostrorum felicitate successuum certa vos nova letificent, vestris duximus desideriis pre- 40 sentibus intimandum, quod nos de ultramarinis partibus prospere per Dei gratiam redeuntes, de inimicis nostris qui regnum nostrum invaserant feliciter triumphavimus, dum audientes nos contra eos in manu valida et potenti venturos, non expectatis aut expertis viribus nostris, in Campanie finibus fugere sibi presidium elegerunt. Sicque Domino cooperante, et nos comitante iustitia que de celo prospexit, quod ipsi de regno nostro, nobis absentibus, per anni dimidium 45 occupaverant, nos brevi dierum spatio recuperaverimus et revocavimus ad demanium et dominium nostrum. Volentes igitur imperii et regni nostri quietem et pacem cum consilio vestro disponere, ac in Teutoniā e vestigio properare, fidelitatem vestram monemus et hortamur attentius, firmiter ac districte precipiendo mandantes, quatinus hīs receptis litteris, in equis et armis decenter armati vestrum ad nos festinetis accessum, quoniam nos universis et singulis pro sui quali- 50 tate servitii curabimus respondere. Datum apud Sanctum Germanum 3. Non. Octobris 3. indictionis.

Civitas Teani imperatori se reddidit, data optione episcopo remanendi in regno et episcopatu suo, vel exeundi si vellet.

Demanium curie Casinensis per dictos camerarios totum applicatur fisco imperiali.

Ad roccam Ianule vinum et victualia deferuntur.

a) dioms. c. b) Romanniolam c.

Quidam Leo Crinutus Gaietan vadens ex parte imperatoris ut se redderet imperatori, ab ipsis Gaietanis interfectus est.

Imperator mutato castellano in rocca Ianule, eam Pandulfo et Robberto dominis Aquini, nec non castellum Pontiscurvi et castellum Novum committit. Item ducentos milites mittit
5 in Marsiam, que tota rediit ad fidelitatem suam excepta turre de Foce.

Bertoldus frater ducis Spoleti se in Marsiam contulit, imperatore mandante.

Imperator a Sancto Thoma movens castra sua 14. mensis Octobris, pluvia ingruente reversus est ad Sanctum Germanum; ibique per dies septem moram faciens, inde digressus est, iter faciens versus Aquinum, suas orbis principibus dirigens excusatorias super facto
10 terre sancte, super quo ipsum falso detulerat patriarcha Iherosolimitanus ad dominum papam, quod cum soldano treugas firmaverit in ignominiam nominis christiani; super quo testimonium invocat venerabilium Wintoniensis et Cicestrensis episcoporum, magistrorum domus sancti Iohannis et Teutonicorum, marescalci domus Hospitalis, et fratris Aymarji, fratrum quoque Predicatorum, qui treuguis iniis interfuerant.

15 Illis diebus antemurale cecidit portarum monasterii Casinensis.

Tunc nobiles quidam Romani ad imperatorem apud Aquinum veniunt ex parte senatus populi que Romani; cum quo moram per triduum facientes, ad Urbem reversi sunt.

Tunc etiam iussu imperatoris pro munienda terra Sancti Germani, quod homines terre ipsius ab imperatore petierunt, domus nonnulla hinc inde ex parte Corarie et Vallis funditus
20 diruuntur.

Imperator de Aquino Soram se contulit, quam suis licet imparem viribus enitentem, vi cepit 4. stante Octobris in festo apostolorum Symonis et Iude, et facta est cibus ignis. Campanis militibus, qui ad civitatis ipsius defensam congregati fuerant, in Campaniam fugientibus per montana, nonnullis civium igne ferroque peremptis. Sora* vi capitur et
25 concrematur. Versus:

Vi caperis, ni capta peris, merito peritura.

Sora ruis, illa dampna luis, sero reditura.

Arx tamen Sorelle se ad opus tenet domini pape.

Tunc a Taffuro castellano rocce Guilielmi traditus in manus imperatoris Guilielmus de
30 Sora cum quibusdam aliis, suspensus est extra Soram.

Imperator mense Novembris per Insulam filiorum Petri redit Aquinum, ubi diem festum celebrat beati Martini

Magister domus Alamannorum a papa rediens, letos ad imperatorem rumores defert de compositione inter papam et ipsum. Idem quoque domno Thome de Capua tituli Sancte
35 Sabine presbytero cardinali obviam in Campania vadit, cum quo ad imperatorem venit Aquinum cum forma concordie, 4 stante mense Novembris, et eodem die cum ipso cardinale se contulit apud Sanctum Germanum.

De Romania quidam Greci cum dextrariis in sellis et frenis aureis et cum pannis sericis auro textis, et cum innumeris aureis nummis, que ipsi imperatori representant,
40 pridie ante exitum mensis Novembris ad ipsum imperatorem venerunt.

Tunc etiam littere facte sunt per imperatorem de remissione offense, si quam abbas fecerat vel monachi Casinenses post inter ipsum et papam ortam discordiam. Et littere alie ad homines abbacie, ut sicut prius abbati et monachis Casinensibus respondeant et intendant. Terram totam et loca monasterii ubicumque per regnum posita Deo et beato
45 Benedicto restituit.

Dictus Albanensis episcopus consilio et suasionem dicatorum cardinalis et magistri domus Hospitalis Teutonicorum, permittente imperatore, cum Aquinate et Aliphanense episcopis, et cum Campanis militibus qui se cum ipso Albanensi episcopo in Casino receperant, salvi exeunt; et tunc reddidit ipsis episcopis suam gratiam imperator, et monasterium ac tota
50 terra sua cure committitur magistri domus Alamannorum predicti; qui quendam de domo sua fratrem Leonardum procuratorem constituit nomine suo usque ad reditum suum ab Urbe. Ad quam ipse magister domus Teutonicorum iterum vadit iussu imperatoris una cum Albanensi episcopo pro quibusdam capitulis, pro quibus inter ipsum et dominum papam discordia erat.

55 Tunc in Venafro Sernia et Teano pecuniarie exactiones fiunt, imperatore mandante

a) haec scriptoris manu in margine habentur codicis. b) D. 1.

In Sancto Germano et per totam abbatiam annona pro equis imperatoris exigitur a camerariis ordinatis ab eo, superius nominatis, ab universis clericis terre sancti Benedicti.

Magister Thomas cardinalis de Sancto Germano se movens, vadit Suessam. Imperator contendit Capuam, ubi cum ingenti gaudio natale Domini celebrat. Et tunc multos de Sora, qui captivi tenebantur ibidem, sue reddidit libertati.

1230.

Mense Ianuarii imperator per quendam fratrem Serbottum de domo Teutonicorum mandat dicto fratri Leonardo procuratori Casinensi, relicto a magistro domus Teutonicorum, ut de Sancto Germano et alia terra monasterii 40 eligeret homines ad custodiam monasterii Casinensis. Qui iussu imperatoris eos elegit, sacramento ab eis prestito sub hac forma: 10

Ego talis iuro ad hec sancta Dei euangelia, quod ab hodie in antea fideliter custodiam et saluum faciam monasterium Casinense, personas monachorum et aliorum, qui pro parte magistri domus Alamannorum in ea fuerint constituti, et res eorum. et monasterii. Non ero in facto consilio vel consensu, qualiter in alterius deveniat manus, nec ego illud reddam, quamdiu custodie deputatum est magistri domus Teutonicorum, et ego ibi mansero. 15

Imperator de Capua se movens versus Apuliam, apud Melphiam vadit, ubi ad eum vadunt Reginus archiepiscopus et dictus Teutonicorum magister a Romana curia redeuntes, qui et iterum missi a cesare, ad papam vadunt mense Ianuarii.

Mense Februarii, primo die mensis eiusdem, Rome Tyberis fluvius per alluvionem usque adeo inundavit, quod occupavit de domibus Urbis usque ad Sanctum Petrum et usque ad Sanctum Paulum; quod tanti causa timoris Romanis omnibus extitit, ut mox de communi consilio, metu mortis, dominum papam ad Urbem de Perusio revocarent. Qui rediens, a senatu populoque Romano ingenti cum gaudio est receptus.

Reginus archiepiscopus et magister domus Teutonicorum ab Urbe ad cesarem revertuntur, quem apud Precinam inveniunt. 25

Eodem mense quidam magister Guilielmus de Capua imperatoris notarius, venit ad Sanctum Germanum cum litteris imperialibus, ut si quis esset vel esse vellet in apparatu militari ad servitium imperatoris, ipse imperator immunem eum ab omni servitio faceret, 30 et de armis et equis suis esset ad redditum suum³³.

Mense Martii dictus cardinalis Sancte Sabine de Suessa discedens Gaietam se contulit, 30 ubi tunc episcopus venerat Tusculanus, qui vocaverat ipsum.

Iterum autem predicti Reginus archiepiscopus et magister domus Teutonicorum ad papam redeunt; et alter eorum sicut magister domus Teutonicorum Gaietam vadit, cum quo dictus cardinalis redit ad Urbem. Tusculanus autem tunc venit Pontemcurvum cum dicto fratre Leonardo. Quique a Pontemcurvo Ceperanum vadit, per quos transitum habens 35 Reginus archiepiscopus, ad Urbem profectus est; ubi pro compositione inter papam et cesarem faciendam dux Austrie dux Carinthie et dux Moravie³⁴ venerant simul cum patriarcha Aquilegensi et Salseburgensi archiepiscopo.

Tunc frater Leonardus in rocca Draconis castellanum ponit Annem de Rivo Matricio.

Dictus Tusculanus revocatur ad Urbem; qui cum tribus aliis cardinalibus et cum principibus Alamannie supradictis pacis bonum inter papam et cesarem electi specialiter tractaverunt. 40

Quedam Apulie civitates, silicet Civitate, Alarinum, Sanctus Severus, Casale novum et Fogia, veniunt ad mandatum imperatoris, que sibi antea rebelles extiterant, et redeunt ad mercedem suam. 45

Mense Aprilis duces predicti cum Regino archiepiscopo ac magistro domus Teutonicorum redeuntes a papa cum tractatu et forma concordie, in Apuliam ad cesarem vadunt; ubi cum eo apud Fogiam pascha Domini celebrant.

Decimo die mensis eiusdem Philippus de Citro comestabulus Capue magister est operis Sancti Germani per cesarem institutus, et litteras imperiales ad homines terre ipsius et 50 ad alios omnes de terra monasterii detulit et mandatum, quatinus super facto munitionis terre Sancti Germani sibi intendere et respondere deberent in faciendis muris, ubi opus esset turribus et fossatis; exceptis hominibus Sancti Angeli Theodici, quod castrum muniti precipit imperator.

33) i. e. ad expensam imperatoris. 34) i. e. Meranie. 55

Gregorius papa in die sancto Iovis Raynaldum dictum ducem Spoleti excommunicat, Apr. 4 et Bertoldum fratrem eius.

Stephanus de Anglone terre Laboris iustitarius, imperatore mandante utramque Insulam filiorum Petri et Solaratam Castellucium et Pastinam recipit, et custodiri facit ad opus imperatoris, Broccum et Pesclum Soldulum destrui et everti fecit, illorum cognem incolas ad loca alia demigrare, muros evertens Pastine, nec non turre ipsius et predictam Insulam similiter, tamque ipsam Insulam quam castrum Pastine igne combussit.

Dux Austrie Lympuldus nomine cum patriarcha Aquilegensi et aliis supradictis ab imperatore de Apulia rediens, et ad papam vadens cum eis, ad Landulfum Casinensem abbatem et conventum eiusdem ex parte imperatoris litteras detulit in hac forma:

Fredericus etc. venerabili abbati Casinensi, et conventui eiusdem etc. Ecce quod ad supplicationem dilecti principis nostri ducis Austrie et Stirie, ac venerabilis magistri domus Alamannorum devoti nostri, recepimus vos de habundantia pietatis nostre in gratiam magestatis nostre, omnem offensam quam contra nostram excellentiam pro presenti discordia inter nos et domnum papam habita a principio dissentionis usque in hodiernum diem decimum octavum Aprilis tertia indictione visi estis commisisse, penitus relinquentes. Ceterum ea que vobis predictus dux et magister Teutonicorum retulerint ex parte culminis nostri, indubitanter credatis. Datum Fogie etc.

Eodem mense Aprilis in Grecorum imperio factum est prelium inter Grecos, in quo Commiano captus est, et utroque lumine orbatus.

Mense Madii Alamannie principes a papa ad cesarem redeunt, relicto Regino archiepiscopo, cum quo Sabinensis episcopus et Thomas Sancte Sabine cardinalis pro absolutione imperatoris in regnum veniunt. Et premitentes ad ipsum imperatorem magistrum domus Alamannorum, qui venisse cardinales annuntiat, ipsumque imperatorem ut veniat versus Capuam accelerare debeat, cardinales ipsi cum regni prelati, qui a facie imperatoris fugerant, et in regnum sub spe compositionis inter ecclesiam et ipsum redierant, cum eisdem elegerunt apud Sanctum Germanum facere stationem.

Tunc imperatoris iussu fossata et muri Fogie Casalis novi et Sancti Severi replentur et sternuntur ad solum. Quod cum ipsis cardinalibus innotesceret, qui prevenire imperatorem voluerant, versus Capuam properantes, a Teano ad Sanctum Germanum reversi, prelatos omnes excepto abbate Casinense redire Ceperanum iusserunt, et ipsi se mox cum predicto Casinense abbate qui eos est e vestigio subsequutus Capuam contulerunt. Ubi penultimo Madii ad eos veniens imperator, cum formam non acceptaret concordie, quia Sanctam Agathen et Gaietam retinere volebat ecclesia, recedentes a Capua, Suessam se conferunt cardinales. Ubi cum Gaietanis loquentes, quos sub securo ducatu abbatis Casemarii, magistri Petri de Vineia, et Philippi de Citro comestabuli Capue ad se venire fecerant, cum ipsos ad imperatoris vota flectere nequivissent, ad Sanctum Germanum reversi sunt. Ubi cum diu esset de concordie forma tractatum, nec posset, actore faciente discordie, consummari, oportuit iterum magistrum domus Teutonicorum ad domnum papam simul cum Regino de Lombardia episcopo laborare, qui serio ad imperatorem venerat pro pace inter ipsum et ecclesiam reformanda. Qui cum sine effectu rediret, consequenter ad papam redeunt, et tunc cum eis quidam frater Gualo mittitur de ordine Predicatorum, forma concordie acceptata; et ipse papa Urbem exiens, venit apud Criptam ferratam. Imperator vero de Capua iam venerat ad Sanctum Germanum, ubi dictus frater Gualo in hora serotina allocutus est ipsum; et ad verbum illius satisfacere ecclesie annuit imperator, propter quod in signo letitie in Sancto Germano sunt per omnes ecclesias signa pulsata, et item frater Gualo ad papam, quem apud Anagninam repperit, sub festinantia remeavit.

Igitur die Martis, nono stante Iulii, in festo sancti Appollinaris predicti Sabinensis episcopus et Sancte Sabine cardinalis in maiori ecclesia Sancti Germani, — presentibus patriarcha Aquilegensi, Salseburgensi archiepiscopo, Ratysponensi et Regino episcopis, Carinthie et Moravie³⁵ ducibus, principibus Alamannie (tunc enim dux Austrie graviter infirmabatur) astantibus quoque ibidem regni prelati, Panormitano Regino et Barensi archiepiscopis, nec non Casinensi Casemarii et Sancti Vincentii^a abbatibus et prelati aliis, qui causa metus de regno secesserant, Raynaldo dicto duce Spoleti, et Thoma de Aquino Acerrarum comite, Henrico de Morra magistro iustitiaro aliisque regni iustitiaris et

^a) de Vulturno inserunt 2, 3.

³⁵) i. e. Meranie.

baronibus ac plebeis, — de satisfaciendo sancte Romane ecclesie pro hiis, quibus excommunicatus fuerat, recipiunt ab imperatore publice iuramentum, tunc in anima sua iurante pro eo Thoma de Aquino Acerrarum comite, et prelati ac principibus Alamannie iurantibus cum eo subscripta capitula. Tunc Salseburgensis archiepiscopus ad imperatoris excusationem longo tenuit sermone diem, cui dictus Sancte Sabine cardinalis luculenta non minus oratione respondit.

*Privilegium principum Alamannie*³⁶

Jul. 23. *In nomine Domini. Amen. Nos Bertoldus Aquilegensis patriarcha, et . . . archiepiscopus Salseburgensis, . . . episcopus Ratysponensis, Lympuldus Austrie ac Stirie, . . . Carinthie, et Octo Moravie³⁷ duces, Dei gratia principes imperii, per presens scriptum notum fieri volumus universis, quod inter sacrosanctam Romanam ecclesiam matrem nostram et dominam, et serenissimum dominum nostrum Fredericum Romanorum imperatorem semper augustum, Iherusalem et Sicilie regem, convenit, quod de communi eorum voluntate tractabitur de via inveniendi, qualiter ad ipsum dominum imperatorem cum honore ecclesie, Gaietana et Sancte Agathe civitates, et omnes cum bonis suis de regno Sicilie quos in fide sua recepit ecclesia et in ecclesie devotione perdurant, revertantur. Ad quem tractatum datus est annus, nisi ante via valeat inveniri, ad quam inveniendam dicta mater ecclesia curam et sollicitudinem adhibere promisit, nec ultra terminus nisi de consensu partium prorogabitur. Set si, quod absit, infra ipsum terminum via inveniri non possit, ex tunc per arbitros communiter eligendos procedetur in via, ut dictum est, eligenda, quorum sint duo ex parte ecclesie et duo ex parte imperatoris. Qui si concordare non poterint, quintum eligent, et dicto maioris partis stabitur. Prestitit autem dominus imperator iuramentum per Thomam de Aquino Acerrarum comitem de mandato suo in anima sua iurantem, quod interim predictas terras et homines non offendet nec permittet offendi a suis, et viam, que invenietur per communem tractatum sancte Romane ecclesie et eiusdem domini imperatoris, vel per arbitros, ipse dominus imperator observabit.*

Notum quoque facimus, quod dominus imperator remittit omnem offensam Teutonicis Lombardis Tuscis et hominibus Sicilie generaliter, et Gallicis, qui contra eum Romane ecclesie adhererunt, et dictum Acerrarum comitem fecit iurare, quod nullo unquam tempore predictos offendet nec permittet offendi pro eo, quod contra eum, orta discordia, Romane ecclesie astiterunt, set pacem eis et ecclesie observabit. Remittit etiam ipse dominus imperator sententias constitutiones et banna, si qua per eum vel per alios lata vel edita sunt occasione huiusmodi contra eos. Promittit etiam, quod terras ecclesie in ducatu et marchia seu alio patrimonio ecclesie non invadet nec devastabit per se vel per alios, sicut in scriptis ab ipso domino imperatore factis super predictis omnibus, bullis aureis impressis et typariis sue magestatis munitis plenarie continetur. Nos autem nichilominus tactis sacrosanctis euangelis, iuravimus procurare bona fide, quod predictus dominus imperator predicta servabit, et contra ea non veniet. Quod si fieret, nisi infra tres menses in regnum, infra quatuor in Italiam, infra quinque extra Italiam duxerit emendandum, potenter ac patenter ad requisitionem ecclesie assistemus ei contra eundem dominum imperatorem, donec satisfecerit. Quod si per dominum imperatorem steterit, quod arbitros non elegerit, vel arbitros impediverit ne procedant, nos ecclesie tenebimur, ut est scriptum. Si autem ecclesia arbitros dare noluerit, vel datos impediverit ne procedant, nos ex tunc quantum ad hunc articulum non tenebimur iuramento. Ad cuius rei memoriam presens scriptum fieri fecimus sigillis nostris communitum. Actum apud Sanctum Germanum anno 1230. mense Iulio, 23. die mensis eiusdem, indictione 3.

Jul. Igitur eodem die predicti cardinales vice domni pape dederunt domno imperatori sub debito presati iuramenti firmiter in mandatis, ut restituat quicquid occupatum est per ipsum vel alios ministros suos in marchia vel ducatu, seu in alio patrimonio ecclesie, et quicquid occupatum est per ipsum vel ministros vel baiulos de castris seu de possessionibus monasteriorum, et specialiter monasterii sancti Quirici de Introduco, ecclesiarum, Templariorum, Hospitalariorum, baronum et aliorum nobilium de regno vel undecunque, necnon et ceterorum, qui in hoc negotio contra se Romane ecclesie adhererunt; et quod restituet Tarentinum archiepiscopum, omnes episcopos et prelatos, qui sunt exclusi, ad sedes et loca sua et ad omnia bona sua extantia. Item sub eodem iuramento mandarunt, ut de cetero nullus clericus in civili vel criminali causa conveniatur sub iudice seculari, nisi

36) Authenticam eius formam ex regesto Gregorii IX. dedi Legum T. II. pag. 270. 37) i. e. Meranie. 55

super feudis civiliter conveniatur; et quod nullus talleas vel collectas imponat ecclesiis monasteriis clericis et viris ecclesiasticis seu rebus eorum, et quod electiones postulatio- nes et confirmationes ecclesiarum et monasteriorum libere fiant in regno secundum statuta concilii generalis.

Die Mercurii, octavo stante Iulii, in vigilia sancti Iacobi rediens a domno papa ad Sanctum Germanum frater Gualo de actoritate apostolica restitui iussit a cardinalibus in Sancto Ger- mano et tota terra monasterii divina officia, que per Albanensem episcopum fuerant inter- dicta; ubique etiam per regnum mandatum est celebrari divina, illis exclusis qui in marchia fuerant cum Raynaldo duce Spoleti.

Traiectum et Sugium cum comitatu Fundano comiti Roggerio de Aquila restituitur, imperatore mandante.

Landulfo Casinensi abbati monasterium libere restituitur et rocca Ianule, quam sicut in pactum venerat, custodiendam commisit fratri Leonardo sepe fato de domo Teutonicorum, qui eam servandam commisit Raynerio Belegrimi de Sancto Helya, de quo tanquam de 15 fideli cesaris confidebat, recepto ab eo iuramento, ut fideliter illam custodiat, donec impe- rator ipse sit ab excommunicationis vinculo absolutus.

Tunc Teanensis Aliphanus Venafranus episcopi, et prelati alii de regno exclusi, ad sedes proprias libere revertuntur.

Imperator ultimo die mensis Iulii de Sancto Germano exiens in hora vespertina, Aqi- 20 num se contulit.

Ea die pestis quedam que brucus³⁸ dicitur totam terram monasterii occupavit, que 38 milia omnia et quidquid viride rodendo vastavit.

Lympuldus dux Austrie et Stirie die dominico in festo sanctorum Nazarii et Celsi apud 28. Sanctum Germanum naturali morte defecit; cuius ossa delata sunt more Teutonico in 25 Teunoniam, et caro apud Casinum cum honorificentia tumulata.

Mense Augusti die prima imperator ad roccam Arcis se contulit. Qui tunc castrum Pontiscurvi et Pedemontis et Castellum Novum restitui mandat abbati Casinensi a dominis Aquini, qui ea servabant ad opus suum.

Eodem mense littere in Sancto Germano venerunt, quas quidam magister Iohannes 30 de civitate Toleti omnibus per orbem christicolis vulgandas transmisit, quarum tenor talis est:

Epistola missa a magistro Iohanne Toletano.

Anno a nativitate Domini 1229. usque ad annos 7. mense Septembris, sole existente in 35 libra et cauda draconis, ibidem erit ammirabilis res rerum mirabilium, et mutationis temporum significantia. In mense illo fiet terre motus mirabilis, et destruet multa loca per Saturnum et Martem manentes in signis aeris, et erit infirmitas et mortalitas valida. Ostendet etiam eadem coniunctio ventum validum denigrantem aera et obscurum reddentem, et venenis infectum et repletum; et in vento voces terribiles corda hominum obstruentes, et a regionibus harenosis sablonem sublevans, et supra civitates sitas proximas plagam deducens, et cooperiens eas, ita 40 etiam quod eas suffocabit. Et primo destruet civitates orientales, et nominatim Thetam, Bal- dach, Capolym, Babiloniam, et omnes civitates harenosis locis sitas vel proximas, ita quod nulla earum evadet quin harenis tota operiatur. Erit iterum eodem anno, prius quam plane- te conveniant in libra enclypsis solis, que totum corpus illius obscurabit, et hac operatione pre- cedente, luna tota patietur enclypsin. Erit enclypsis solis ignei coloris et deformis, ostendens 45 maximum futurum bellum cum effusione sanguinis prope fluvium in terra Orientis, et similiter in terra Occidentis, et erit dubietas et ignorantia inter Sarracenos, ita quod penitus synagogas mau- merias et secreta eorum relinquent. Veruntamen notum sit omnibus qui enclypsim solis videbitis, cum omnibus vestris a terra exeatis, et ut hec firmiora, et certiora lepeatis, antequam enclypsis solis et lune fiat, erit terre motus mortalitas fames valida prelia et carestia fere per totum orbem, 50 et tunc quidam maximus imperator morietur. Et mense Septembris post enclypsim solis et lune mare ultra solitum crescet, ac omnes fere venti stabunt, ita quod nulla navis in mari evadet, arbores evellent, edificia subvertent venti et terre motus. Unde si vultis evadere, in planis circum- datis montibus facite cooperturas trabium, et terram superponite, que sint longe a plagis et mon- tanis locis, et ubi non sint arbores prope quibus os caverne possit operiri; et in eis introite cum 55 familia vestra et rebus necessariis per triginta dies et plus habundanter vobis et familie vestre.

38) i. q. bruchus.

Et hec ad redemptionem animarum vestrarum ignorantibus denuntiate. In hiis enim nobiscum concordēs sunt omnes astrologi et geomantici Toleti Hispanie, Ethiope, et aliarum provinciarum diversarum gentium, christianorum Sarracenorum et Hebreorum, et omnes philosophi hoc affirmant. Et hoc unum in veritate scimus, quod rex Mathemelinus turrem facit cum fabrica eminentiorem omnibus fabricis et crossiorem et ampliorem, ad instar mazini montis, ita quod omnes sui habent expensas in ipsa fabrica. Et idem audimus de rege Siculo, que periculosa videntur.

Aug. 5. Sabinensis episcopus et cardinalis Sancte Sabine die lune quinto intrante Augusti recedentes de Sancto Germano, Ceperanum se conferunt; ad quos vadit ipse imperator, et exterius castra metatus est, precepitque militibus suis ostentationem facere in equis et armis.

Ipsa mense Augusti in festo beati apostoli Bartholomei fulgur de celo veniens, campanile Casinense percussit, et totam eius summitatem proiecit in terram, salvis tamen campanis que erant in eo. Interea laborantibus hinc inde nuntiis ex parte pape et imperatoris, magistro domus Teutonicorum et principibus Alamannie supradictis, pax est inter ipsum papam et cesarem reformata, et quedam arces regni tradite sunt servande magistro domus Teutonicorum usque ad certum tempus pro maiori ecclesie firmitate; et tunc imperator ipse in castris ante Ceperanum, in cappella sancte Iuste, die Mercurii in

Aug. 28. festo beati Augustini, per Sabinensem est episcopum ab excommunicationis vinculo absolutus³⁹. Similiter et omnes sui. Et ultimo mensis Augusti vadit Anagniam, locuturus cum papa. Interea suas per totum regnum generaliter litteras pro libertatibus monasteriorum ecclesiarum personarum ecclesiasticarum et rerum illarum dirigit in hac forma:

Epistola.

Aug. 24. *Fredericus etc. comitibus, baronibus, iustitiariis, camerariis et baiulis in regno Sicilie constitutis etc. Fidelitati vestre per presentium scripta mandantes precipimus firmiter, ut nullus vestrum monasterii, ecclesii, personis ecclesiasticis aut rebus eorum talleas vel collectas presumat imponere, salvis illis servitiis ad que certe ecclesie vel persone tenentur nobis specialiter obbligate. Dat. a in castris ante Ceperanum 24. mensis Augusti ind. 3.*

Mittit etiam suos nuntios et litteras ad omnes civitates et castra de marchia que sibi fidelitatem fecerant, sub comminatione diffidationis, ut ad fidem redeant Romane ecclesie et mandatum eiusdem.

Sept. 1. Mense Septembris, prima die mensis eiusdem, qui fuit dies dominicus, cesar invitatus a papa, cum esset in castris in pede Anagnie, magnifice comitatus a cardinalibus et nobilioribus civitatis intravit Anagniam, et eo die cum papa sedit in mensa, et solus cum solo, magistro tamen Teutonicorum presente, in papali camera, consilio longo se tenere diu; et die lune sequenti cum gratia pape et cardinalium ad castra reversus est. Tunc Iohanni de Poli concessit comitatum de Albe propter civitatem Fundanam, quam abstulit ei, et reddidit eam Roggerio de Aquila, cum toto Fundano comitatu. Tunc etiam abbas Sancti Vincentii et prelati qui imperatori adherentes excommunicati fuerant, ad preces imperatoris a papa absoluti sunt. Imperator a papa discedens die Mercurii, applicuit die Iovis apud Sanctum Germanum, indeque discedens post prandium, sub celeritate se Capuam contulit, exinde versus Melphiam profecturus. Rex Thessalonicensis obiit Melphie. Prelati et principes Alamannie in sua recedunt.

Belvacensis episcopus, qui de Gallia venerat in auxilium ecclesie, per papam dux Spoleti efficitur.

Raynaldus dux Spoleti vadit Introducum, ubi aliquamdiu moram faciens, in Apuliam ad imperatorem redit.

Mense Novembris Gregorius papa revocatus a senatore redit ad Urbem. Eodem mense magister Guilielmus de Sancto Germano domni pape cappellanus canonice electus in archipresbyterum Sancti Germani assumptus est.

In Apulia imperatoris iussu capiuntur Matheus Marckafaber magister camerarius, iudex Philippus de Magdalone, iudex Guilielmus de Salerno, notarius Adam et notarius Iohannes.

Tunc pro correctione et honestate vite clericorum generales idem papa per totum regnum ad metropolitas et eorum suffraganeos litteras dirigit in hac forma:

a) Dai c.

39) v. Legum T. II, 273.

Epistola.

Gregorius etc. venerabilibus in Christo fratribus, archiepiscopis et episcopis per regnum Sicilie constitutis etc. Si cavendum est vobis, ne sanguis subditorum de vestris manibus requiratur, clericorum fulpas, que periculose sunt, propter officii dignitatem non debetis relinquere incorrectas. Horum enim quanto est gradus altior, tanto gravior casus existit, et excessus ipsorum vehementer in exemplum extenditur dum in excusationem illorum dicitur: „Sufficit discipulo si sit sicut magister eius“, sicque per eos facientes delinquere populum, nomen Domini blasphemat, cum non soleant facere qui sequuntur, nisi quod eos, qui precedunt, viderint facientes. Licet autem corrigendi sint omnes clericorum excessus, et mores eorum et actus in melius reformandi, specialius est tamen in eis incontinentie vitium exprobrandum, cum non deceat per inmundos sancta tractari, et fedatos libidine mense Domini ministrare. Unde Abimelech sacerdos Davit legitur respondisse, se ad manus panes laycos non habere, set solummodo panem sanctum, quem mundis pueris, maxime a mulieribus, optulit manducandum. Ut igitur iudicium de domo Domini prodeat, presentium vobis actoritate mandamus et in virtute obedientie districte precipimus, quatinus usque ad tres menses clericorum vestrorum tam incontinentie vitium, quam excessus alios corrigentes, presertim super cohabitatione mulierum eos diligenter et sollicito corrigere studeatis; taliter circa vos ipsos invigilare curante quod commendatione magis quam correctione dignum in vobis valeat inveniri: alioquin si qui vestrum, quod non credimus, personaliter ad sedem apostolicam accedere non postponant, attentius precavescentes, ne in commisso vobis negotio, que sunt vestra, non que Iesu Christi queratis, si proprium vultis periculum evitare. Ceterum vos archiepiscopi contra prelatos vestre provincie, et alios qui sunt infecti vitio symonie, cum tales Dominus facto flagello de resticulis de templo eiecisse legatur, ac eos qui ultramontanos sine commendaticii litteris episcoporum suorum ausi sunt ad ordines promovere, ac eos qui dicuntur incontinentie vitio laborare, inquiretis sollicito veritatem; et quod inveneritis, nobis infra predictum tempus rescribere procuretis, ut per vestram relationem instructi procedamus, prout viderimus expedire. Datum^a Anagnie 5. Kal. Novembris, pontificatus nostri anno 4.

Mense Decembris imperator apud Precinam natale Domini celebrat.

1231.

Mense Ianuarii suas imperator litteras mittit ad Stephanum de Anglone terre Laboris iustitiarium, ut diligenter inquiret de promissis imperiali curie factis, et si qua post transfretationem suam facta sunt concessionum privilegia per Raynal um ducem Spoleti, sive suo sive ipsius ducis sigillo signata, aliquibus personis, ea imperiali curie usque ad festum purificationis beate Virginis precipiat presentari; alioquin ex tunc in antea nullam habeant firmitatem. Precipiat etiam omnibus Ravellensibus, ut uxores et familias suas usque ad festum pentecostes remittant Ravellum sub pena personarum et rerum. Inhibeat etiam omnibus illis, quibus licentia data fuit edificandi occasione orte discordie inter fratrem et ecclesiam sub pena predicta, ne in terris aut castris suis edificare presument. Item mandat generaliter universis, qui de feudis servire tenentur, tam prelati quam ceteris aliis, ut ana decem feuda conferant, de quibus comes vel baro qui decem feudis preerit et pluribus, melior nec non et ditior qui inter participes et possessores invenietur, eligi debeat, et taxari e preparari se debeat in duobus equis, somerio uno et armis, ac ceteris proportionaliter, et habeat pro corredo unius anni uncias 50 prefixo termino proximi passagii mensis Martii in portu Brundusii presentandus, ut ab inde secundum suam dispositionem debeat transfretare.

Item ad inquirendum, si qui fuerint a tallis et collectis exempti, sive potentia, prece, pretio, amore, vel timore cuiusquam, mittit iudicem Roggerium de Asculo et I. comestabulum^b Corneti, ut universis et singulis predictorum collectam imponant.

Mense Februarii imperator versus Tarentum properat, ubi disponit curiam regere generalem.

Eodem mense nonnulli Paterenorum in Urbe inventi sunt, quorum alii sunt igne cremati, cum inconvertibiles essent, alii, donec peniteant, sunt ad Casinensem ecclesiam et apud Cava directi.

Imperator pro capiendis Paterenis apud Neapolim mittit Reginum archiepiscopum, et

55 a) Dat c. b) Comest c.

Ryccardum de Principatu marescalcum suum, de quibus aliqui sunt inventi et vinculis mancipati.

Collecta ubique per regnum iussu imperiali a iudicibus et tabellionibus demanii exigitur.

Rex quondam Iherosolimitanus de Francia rediens et de partibus ultramontanis venit Perusium, ubi venturum expectat dominum papam, cum quo loqui desiderat, quia non vult se conferre ad Urbem.

Mense Aprilis magister domus Alamannorum de Alamannia ad imperatorem redit.

Eodem mense Romanorum exercitus super Viterbium vadit.

In civitate Constantinopolitana terre motus magni fuisse, per quos ecclesiarum et domorum vastitas magna fuit. 10

In Apulie finibus et aliis regni partibus ad destruendam pestem brucorum innumeram generale a cesare edictum exiit, ut singuli de singulis terris, in quibus invaluerat pestis illa, summo mane ante solis ortum deberent capere quatuor tuminos de brucis ipsis, et assignare quatuor iuratis de terra qualibet ad comburendum sub pena unius uncie auri unicuique, si ad hoc negligens fuerit vel remissus; ac hoc singulis terris precipi mandavit sub 15 pena centum unciarum auri ad opus fisci imperialis.

Mense Maii Raynaldus dictus dux Spoleti, cum non posset imperatori sufficientem ponere rationem aut fideiussoriam cautionem prestare, apud Fogiam, iussu imperatoris captus est, et custodie traditus, ac bonorum omnium ammissione mulctatus; quare Bertoldus frater ipsius ducis contra imperatorem in Introducto se recipit. 20

Eodem mense Romanorum exercitus super Viterbium vadit, ab hiis de Monte Flascone iuratoria cautione recepta, ne subsidium aliquod illis de Viterbio conferre deberent.

Reginus archiepiscopus ab imperatore nuntius ad papam vadit, et veniens ad Sanctum Germanum, inquisitionem facit fieri de infamibus et suspectis.

Mense Iunii primo die mensis eiusdem circa meridiem, qui erat dies dominicus, terre 25 motus magnus factus est subito in Sancto Germano et per vicina loca, qui die ipso nonnulla ecclesiarum campanilia, ipsas etiam ecclesias, firmas turres et domos plurimas in civitatibus et castellis evertit; qui quod dictu et auditu mirabile est, terre fundamentis concussis limpidos aquarum fontes de Sancto Germano in fecis fetulente odorem mutavit, et talis color aquarum per duas ferme horas duravit, saxa dirupit^a, propter quod homines 30 timentes vivos a terra sorberi, in multa contritione et luctu penitentiam agentes, suas Domino pre timore mortis animas commendabant. Terre motus iste innotuit die illo et hora predicta, a Capua usque Romam, et terra mota est. Et tunc de Coliseo concussus lapis ingens eversus est; et quia duravit ultra mensem terre motus huiusmodi, interdum plus interdum minus, attoniti homines, dimissis laribus et locis propriis, ne domorum illos ruina con- 35 tereret, ad agros exibant. Tunc iussu Landulfi Casinensis abbatis fit ad Casinense monasterium de singulis terris vis processio generalis discalciatis pedibus in fletu et planctu.

Ea die qua terre motus iste fuit, Gregorius papa Urbem exiens vadit Reate; ad quem Barenensis archiepiscopus et magister domus Alamannorum ex parte imperatoris vadunt, et Mutinensis episcopus a papa ad imperatorem nuntius destinatur. 40

Rex quondam Iherosolimitanus apud Reate ad papam vadit, de cuius assensu, ut cum filio imperatoris Constantinopolitani de filia sua contrahat, et ipse sit curator imperii, donec in minori constitutus etate perveniat ad legitimam, mare apud Venetias intrans vadit collecto exercitu in Constantinopolim.

Tunc imperator domorum omnium Hospitalis et Templi possessiones, que in regno 45 sunt, et earum fructus capi iubet ad opus suum.

Ryccardus de Principatu marescalcum domni imperatoris, ipso imperatore mandante, ut in Syriam transfretet, quos vult de regno sibi ascivit in socios.

Constitutiones nove, que augustales dicuntur, apud Melfiam Augusto mandante conduntur. Mense Iulii inquisitiones fiunt in Sancto Germano et per totam terram Sancti Benedicti 50 per Robbertum de Busso iussu magistri iustitiarum, de compangiis, falsariis, aleatoribus, tabernariis, homicidis, vitam sumptuosam ducentibus, prohibita arma portantibus, et de violentis mulierum.

Exercitus imperialis Introductum, in quo Bertoldus se contra imperatorem receperat, obsidet et divastat. 55

^a) dirupit e.

Gregorius papa requisitiones solidorum a militibus et servientibus Campanie fieri mandat, qui eos in fraudem retinuerunt tempore orbe discordie inter ecclesiam et imperium.

Beluacensis episcopus, cui ducatus Spoleti ab ecclesia est commissus, congregato exercitu super Spoletum vadit, illam in exterioribus devastat, nec per hoc Spoletanos ad suam habere potuit voluntatem; et sic inde discedens, super Mirandam vadit, ubi monete et bulle papalis esse falsarii dicebantur.

Exercitus imperialis ab Introduco discedit.

Reatini iuasum pape super Mirandam vadunt.

Mense Augusti de mandato imperiali per totum regnum seta cruda emi prohibetur, similiter sal, ferrum et aes emi non nisi a doana imperiali mandatur.

Serra super Celanum firmata iussu imperiali diruitur.

Eodem mense magister domus Alamannorum in Lombardiam vadit.

Constitutiones imperiales Melphie publicantur.

Mense Septembris apud Sanctum Germanum sicut per totum regnum, pondera et mensure recipiuntur, ponuntur rotuli et tumini. Tinctorias omnes de regno ad opus fisci imperialis recipi precipit imperator, et super hoc suas mittit litteras generales. Quas cum duo Iudei pro iudeca Sancti Germani recipienda detulerint, ipsam Reginus archiepiscopus capi prohibuit, mandans ipsis Iudeis, ut ipsam in pace dimittant monasterio Casinensi.

Mense Octobris Marinus Carazulus miles Neapolitanus cum filio Annei de Rivo Matricio venientes ad Sanctum Germanum cum litteris imperialibus et mandato pro reparatione castrorum imperialium, requirebant Casinensem abbatem ex parte cesaris, ut homines terre monasterii mittere deberet ad muniendum Atinum, castrum Celii, roccam Bantre, et roccam Guilielmi.

Mense Novembris Romani, comperto quod imperator in eorum odium Verberium receperat, et ad ipsius civitatis auxilium miserat quendam Raynaldum de Aquaviva canitanum, et de gente sua cum eo, pro tuenda re publica magnam pecunie quantitatem ecclesiis Urbis in odium pape imponunt.

Mense Decembris imperator apud Ravennam natale Domini magnifice celebrat, et eo die licentiam dedit omnibus de regno, qui secum iverant, in propria revertendi.

Nummi aurei, qui augustales vocantur, de mandato imperatoris in utraque sycla⁴⁰, Brundusii et Messane, cuduntur.

1232.

Mense Ianuarii Prenestinus episcopus et domnus Oddo cardinalis ex parte pape legati ad imperatorem vadunt; et eo mense Thomas de Aquino, qui cum imperatore iverat, ipso imperatore mandante, redit in regnum, regni capitaneus institutus. Qui ad Sanctum Germanum veniens, Taffurum quendam civem Capue in rocca Ianule, quam usque tunc Rycardus de Guerra per fratrem Leonardum de domo Teutonicorum servaverat, posuit castellanum.

Henricus de Morra magister iustitarius ad Sanctum Germanum veniens, inquisitiones dudum ibidem factas iussu imperiali per Robbertum de Busso, baronem de comitatu Molisii, aperiri iussit et publicari, unicuique infamatorum exhibens libellum sue infamie et nomina infamantium illos; quod causa fuit magne discordie inter ipsos, et odii magni fomitem ministravit. Tunc de mandato ipsius Acerrarum comitis sex electi sunt in Sancto Germano, qui iuraverunt dare Philippo de Citro comestabili Capue fidele consilium et auxilium, qualiter munitio terre Sancti Germani celeriter compleatur. Qui habito consilio providerunt munitionem ipsam per homines Sancti Germani et alterius terre monasterii in partes debere distribui; sicque factum est, et pars operis quibuslibet assignata.

Tunc etiam mandato dicti comitis et magistri iustitarii, baiuli imperiales, qui Cavarrecti vocantur, per domnum Hectorem de Monte Fusculo, tunc terre Laboris iustitiarium, de Sancto Germano et tota terra monasterii amoveantur.

Mense Februarii in Sancto Germano constitutiones imperiales, que augustales vocantur, publicate sunt, quarum initium est: *Post mundi machinam providentia divina firmatam*; de quibus has inter alias elegi huic operi inserendas:

40) i. e. *secca*, officina monetaria.

Fredericus augustus de fide mercatorum⁴¹: *Magistros mechanicarum artium, quorum operis et operibus homines carere non possunt, legaliter et fideliter sua opera exercere debere iubemus. Aurifices scilicet qui in auro et argento laborant, sellarios, scutarios, frenarios atque lornerios, caldararios, fabros, qui eris et ferri quecumque opera faciunt. Balistas etiam facientes ac arcus, et generaliter omnes artifices, cum fide et studio, prout unusquisque artificium melius noverit, volumus operari. Specialiter autem scutariis et sellariis iniungimus, ut emptores certiorare fideliter debeant, utrum argento vel stanno superpositis sint picture, et quod sellas et scuta munire debeant necessariis guarimentis. Boccerios autem et piscium venditores, qui vite hominum necessaria sumministrant, et ex quorum fraudibus posset non tantummodo rebus sed et personis etiam maximum dampnum inferri in eorum mercibus et mercationibus, volumus esse fideles, videlicet ut scrofas pro porcis, vel carnes morticinas, vel ab uno die in alium reservatas, si hec emptoribus non predixerint, seu qualitercumque corruptas vel infectas, in dampnum et deceptionem emptorum vendere non presumant. Venditores etiam piscium in corruptis piscibus non vendendis aut ab uno die in alium reservatis, sine predictione similiter reservatis calefactos, similiter fidem precipimus observari; et ut predicti omnes et singuli superius nominati, rerum vitium vendendarum ex fide predicant; et ut cibos pridie preparatos et in die altera calefactos, similiter sine predictione non vendant. Venditores etiam candelarum eas fideliter faciant, nec in eis in emptorum dispendium aliquid cere ammisceant, nec in eis nisi hombicinum papirum apponant, vel si aliter fecerint exinde emptores cohercere^a curabunt.*

Tabernariis autem et venditoribus vini quibuslibet prohibemus, ne vendere presumant vinum lymphatum pro puro. Nullus in regno nostro laboret aurum, quod per libram de puro teneat minus quam octo uncias; similiter et argentum, quod minus undecim unciarum puri argenti per libram tenere noscatur. Quod optinet, sive venale opus huiusmodi aurifices pro se faciant, sive ab alio recepta materia opus fingant, ut anulos, fibulas, parapsydes⁴² vel cuppas aureas sive argenteas, in quibus aliquid ultra predictam quantitatem et formam a predictis dominis ammisceri petatur. Et ut omnis artificibus ipsis committendarum fraudium via et materia precludatur, per loca quolibet duos eligi volumus fide dignos, per terre baiulos ordinandos, quibus imminentibus predicta omnia in statu conservari debeant et debite executioni contradi, ac per eos artificum fraudes nostre curie nuntientur; quorum officialium nomina per litteras sub sigillo, et subscriptionibus eligentium eos, et eorum, qui in hiis consilium dederint, eligendis, ad nos vel locorum dominos volumus destinari, ut ex approbatione nostra et aliorum quorum intererit retineantur ydonei, et non ydonei refutentur, in eorum locum qui minus ydonei fuerint in subscripta forma ydoneis subrogandis. Quos officiales, ut officium sibi creditum fideliter et diligenter exercent, tactis sacrosanctis euangeliis sacramenti religione volumus obligari. Electorum etiam nomina predictorum in quaternionibus nostre curie volumus contineri, ut de eis dubitatio in posterum oriri non possit. Statuimus etiam constitutione presenti, ut baiuli nostri, qui pro tempore fuerint, operariorum operas, messorum et vi demiatorum et similium, sub certa mercede constituent, cuius constitutionis metam transgredi operariis non licebit; quam si transgressi fuerint, et acceptam mercedem ammittant, et quadruplum curie nostre solvent. Et ut fraudes artificum singulorum pena non careant, si contra prohibitionem et ordinationem nostram in eorum artificiis inventi fuerint dolose versari, prima vice deprehensus in dolo falsa opera faciens, vel cibaria prohibita seu corrupta, vel vinum lymphatum pro puro vendendo, libram auri purissimi fisco nostro componat; quam si propter inopiam dare non poterit, fustigetur. Iterato deprehensus in simili, manum perdat; tertio deprehensus talia perpetrare, in furcis mortis periculum subeat, quod iusto iudicio meruit illicita committendo, et non corrigendo commissa. Eadem pena prefectis officialibus imminente, si prece vel pretio, aut amore seu timore corrupti, delinquentium mercatorum vel artificum magne curie nostre vel regionum iustitiariis commissa neglexerint nuntiare.

Idem augustus⁴³: *Mercatores quoslibet regni nostri, sub eisdem ponderibus et mensuris magnis vel minimis, et sub eisdem cannis, que ipsis curia nostra dederit, vendere volumus merces suas; ita tamen, ut ex mensuris maioribus in iure, quod ex eis curie nostre vel cuilibet loci domino debebatur, nullum collatoribus dampnum vel preiudicium afferatur, et pro portione prioris minoris mensure diligenter attendita, non plus solvatur, nisi quantum primitus solvebatur. Illud etiam presenti constitutioni nostre coniungimus, ut vendentes pannos in posterum ipsos ultra non abstrahant, nisi quantum et quatenus canna protenditur, set sine abstractionis aliqua*

a) lege certiorare.

41) lib. 3, tit. 49. 42) i. e. discos, scutellas. 43) lib. 3, tit. 50.

violentia, sicut melius cum emptore convenire poterunt, nulla alia fraude vel machinatione adhibito, pannos ipsos vendere procurabunt.

Idem augustus⁴⁴: *Ad legitima pondera et mensuras merces quaslibet vendere volumus venditores. Quicumque autem falsitatem et fraudem aliam in mensuris atque ponderibus vel*
 5 *cannis inventus fuerit commisisse, aut qui pannos abstraxerit, unam libram auri purissimi fisco nostro componat; quam si dare non poterit, condemnatus cum pondere seu mensura ad collum eius appensis in sui penam aliorumque exemplum per terram, in qua fraudem commisit, publice fustigetur, manu ei si secundo deprehensus fuerit amputanda; et si tertio iteraverit perpetrata, ipsum suspendi iubemus.*

10 Idem augustus⁴⁵: *Penam contra mercatores corruptas merces vendentes et vetitas, seu ad falsas mensuras et cannas et pondera distrahentes nostris constitutionibus prestitutas, in peregrinis deceptis ab eis volumus duplicari; defensionem etenim et scientiam nostram succedere volumus loco imbecillitatis et ignorantie predictorum.*

De medicis et medicinis⁴⁶: *Utilitati speciali prospicimus, cum communi saluti fidelium*
 15 *providemus. Attendentes igitur grave dispendium et irreparabile dampnum, quod posset contingere ex imperitia medicorum, iubemus in posterum nullum medici titulum pretendente audere practicari aliter vel mederi, nisi Salerni primo in conventu publico magistrorum iudicio comprobatus cum testimonialibus^a de fide et sufficienti scientia litteris tam magistrorum quam ordinatorum nostrorum, ad presentiam nostram vel alterius qui nobis a regno absentibus in regno*
 20 *remanserit vice nostra, ordinatus accedens, a nobis vel ab eo medendi licentiam consequatur, pena honorum suorum et annalis carceris imminente hiis, qui contra hoc nostre serenitatis edictum ausi fuerint in posterum practicari.*

In⁴⁷ *terra qualibet regni nostre dicioni subiecta duos circumspectos et fide dignos volumus ordinari, et corporali ab eis prestito sacramento teneri, quorum nomina ad curiam nostram*
 25 *mittentur, sub quorum testificatione electuaria sciroppi et medicine legaliter fiant, et sic facta vendantur; Salerni maxime per magistros in physica hec volumus approbari. Presenti etiam lege statuimus, ut nullus in medicina vel cyrurgia nisi aput Salernum regat in regno, nec magistri nomen assumat, nisi diligenter examinatus in presentia fidelium et magistrorum artis eiusdem. Conficientes etiam medicinas, sacramento corporaliter prestito volumus obligari, ut*
 30 *ipsas iuxta artis et hominum qualitates in presentia iuratorum conficiant; qui si contravenerint, honorum suorum mobilium sententia condemnentur. Ordinati vero, quorum fidei sunt predicta commissa, si fraudem in credito ipsis officio commisisse probentur, ultimo supplicio feriendus censemus.*

De aleatoribus⁴⁸: *Mores dissolute viventium imposite pene formidine ad frugem melioris*
 35 *vite reducere cupientes, statuimus, eos qui ad datios ex quadam consuetudine ludunt, et in ludo ipso continue conversantur, ut nulli alii vacent officio de quo vivant, tabernarios etiam qui tabernas velut natales lares et proprios elegerunt, eos etiam qui aleas et datios tenent ut ea predictis ludentibus commodent, volumus inter infames haberi, ita ut nec ad testimonium nec ad officium aliquod publicum admittantur. Iudices etiam et advocatos et notarios publicos, qui*
 40 *huiusmodi vilem et sordidam vitam ducunt, infamia predicta notatos u susceptis etiam iam officiis in perpetuum volumus amoveri. Postremo etiam milites, quos saltem equestris dignitatis decus deberet a talibus cohercere, si fame sue prodigi et pudoris ignari ad vilitatem huiusmodi deduxerint vitam suam, in perpetuum a testimonio summovemus, ab eis etiam iudicia, que viris militaribus sunt concessa, in perpetuum abdicantes.*

De dampnis⁴⁹: *Animalia in vineis et possessionibus cuiuslibet dampnum facientia intercepta, locorum baiulis seu dominis, ut per eos illati dampni restauratio subsequatur, sufficiat assignari; constitutione regia, que ipsa regionum iustitiaris assignari mandabat, in hac parte remota, cum dispendium esset forte non modicum provinciam circuire, nec iustitiaris de talibus, etiam prout predecessorum nostrorum et nostris constitutionibus est expressum, intrmittere*
 50 *se deberent.*

Idem augustus⁵⁰: *Constitutione presenti in posterum valitura sancimus, ut amodo ad militarem honorem nullus accedat qui non sit de genere militari sine nostre celsitudinis licentia*

^a) eorum primum additum, tum deletum.

44) l. 3, tit. 51.   45) l. 3, tit. 52.   46) l. 3, tit. 45.   47) l. 3, tit. 47.   48) l. 3, tit. 90.
 55 49) l. 3, tit. 56.   50) l. 3, tit. 60.

speciali: militibus, qui hactenus post prohibitionem dive memorie regis Roggerii avi nostri dignitatem fuerunt militarem adepti, ex serenitatis nostre gratia suam retinentibus dignitatem, dummodo vivant militariter, ut est dictum. Presenti etiam edicto illud adiungimus, ut iudex vel notarius publicus aliquis qui vilis conditionis sit, villanus aut angararius forsitan, itemque filii clericorum spurii, vel modo quolibet naturales, in posterum creari non possunt, nec aliquatenus promoveri.

Idem⁵¹: Instrumentorum robur et sollempnitatem augentes, ut de ipsorum fide nulla in posterum dubitatio possit oriri, statuimus, si quantitas que in contractu deducitur infra libram auri subsistat de mobilibus et immobilibus rebus, aut quibuslibet causis, in instrumento duo testes bone et probate opinionis subscribant preter iudicem et notarium; si vero libram auri excedat, tres testes probate fidei preter iudicem et notarium, ut est dictum, in eodem instrumento subscribant; qui debent, ut dictum est, esse omni exceptione maiores, et scientes litteras in locis in quibus litterati poterunt inveniri. Alioquin alii etiam assumantur. Contra predictam autem formam instrumenta confecta in posterum nullam habeant firmitatem. Illa tenaciter observando, ut in aliquo locorum nostri demanii clerici cuiuscumque ordinis, iudices et notarii nullatenus assumantur.

Mense Martii imperator a Ravenna in Aquilegiam per mare vadit, ubi filium suum Henricum Alamannie regem venturum expectat.

Munitio terre Sancti Germani ut citius fiat, per Philippum de Citro cum consilio iuratorum terre eiusdem per homines terre monasterii distribuitur.

Inquisitiones ab archiepiscopis fiunt de suffraganeis episcopis, papa mandante, et ab episcopis de clericis suis, si caste vivunt et continenter, et ut cessent prorsus a cohabitatione mulierum.

Domus quedam in Coraria et Valle redimuntur, ut non diruantur, prout statuerat imperator, et date sunt Philippo de Citro uncie auri 200, de quibus partem misit pro solidis obsidentium Introducum, et partem reliquam curie imperiali persolvit.

Soldanus Damasci pretiosa mittit exena imperatori per quosdam nuntios suos in Apuliam venientes.

Mense Aprilis Thomas Acerrarum comes apud Sanctum Vitum de Melfa baronum et militum exercitum congregat, quos Introducum mittit contra Bertoldum fratrem Raynaldi dicti ducis Spoleti, qui se in eo contra imperatorem receperat.

Romani super Viterbium vadunt.

Gregorius papa de Reate apud Interampnes vadit, et inde vadit Spoletum; qui generales ad regni prelatos litteras dirigit, ne quis eorum officialibus imperatoris, occasione defendendi patrimonium ecclesie ipsos gravare volentibus, respondeant et intendant.

Landus Reginus archiepiscopus in Messanensem eligitur.

Iohannes de Baruch civitatem Acconitanam recipit in odium imperatoris. Mense Madii Romani de Viterbio ad Urbem redeunt.

Imperator ab Aquilegia per mare redit in Apuliam, seque apud Melfiam contulit; ad quem mox magister iustitarius et dictus Acerrarum comes accedunt. Ad papam nuntius ex parte imperatoris magister Petrus de Sancto Germano dirigitur.

Eodem mense Iohannes de Baruch cum marescalco imperatoris congregiens in partibus Sirie, ipsum devicit in campo et multos cepit ex suis.

Apud Spoletum Gregorius papa quendam fratrem Antonium de ordine fratrum Minorum canonizavit, et sanctorum catalogo mandavit ascribi.

Mense Iunii quidam Thomas de Pando civis Scalensis novam monetam auri que augustalis dicitur ad Sanctum Germanum detulit distribuendam per totam abbatiam et per Sanctum Germanum, ut ipsa moneta utantur homines in emptionibus et venditionibus suis, iuxta valorem ei ab imperiali providentia constitutum, ut quilibet nummus aureus recipiatur et expendatur pro quarta uncie, sub pena personarum et rerum in imperialibus litteris, quas idem Thomas detulit, annotata. Figura augustalis erat habens ab uno latere caput hominis cum media facie, et ab alio aquilam.

Viterbienses castrum quoddam quod Vetorclanum dicitur, quod Romani tenebant, proditorie occupant et evertunt, quibusdam qui evaserant de castro ipso conferentibus se ad Urbem, aliis Viterbium secedentibus.

51) l. 1, tit. 82.

Mense Iulii Gregorius papa redit Reate. Romani in odium pape veniunt usque ad Montem Fortinum intrare Campaniam disponentes; ad quos tres ex parte pape venientes cardinales, facta cum eis compositione per interventum pecunie, Romam reversi sunt.

Roggerius de Aquila Fundanus comes obiit, qui habitum suscipiens monachalem, apud Fossam novam sepeliri elegit. Terram ipsius, videlicet Fundos Traiectum et Sugium, recipi ad opus suum precipit imperator per Hectorem de Monte Fuscolo iustitiarium et per Philippum de Citro. Gyffredus filius comitis ipsius ad papam se contulit, turre Ytri se tenente pro ipso, que tandem studio Philippi de Citro ad opus imperatoris recepta est. Imperator pro succursu civitatis Acconitane, quam Iohannes de Baruch occupatam tenebat, parte civitatis se pro imperatore tenente, exercitum congregat militum et baronum.

Mense Augusti Gregorius papa in Campaniam redit, et apud Anagniam festum celebrat assumptionis beate Virginis.

Imperator congregatum Brundusii exercitum revocat, et ipso mandante quilibet sunt in sua reversi.

In Sicilia apud Messanam contra imperatorem seditio orta est occasione Ryccardi de Montenigro per imperatorem iustitiarium in Sicilia constituti, quem cives dicebant contra eorum facere libertatem.

Decretales corriguntur a Gregorio papa, resecano superflua et utilia retinendo.

Bartholomeus de Sancto Germano omni pape cappellanus, papa mandante Gaietam vadit pro compositione inter imperatorem et Gaietanum faciendam, ut redeant ad fidelitatem ipsius; quod cum facere non posset, apud Sanctum Herasmmum secessit, et ibi usque ad mandatum pape elegit facere stationem.

Mense Septembris imperator a Melia venit Fogiam, et generales per totum regnum litteras dirigit, ut de qualibet civitate vel castro duo de melioribus accedant ad ipsum pro utilitate regni et commodo generali, ad quem pro terra Sancti Germani ivit Roffridus de Monte miles.

Fodrum de regno iussu imperatoris apud Anagniam mittitur ad domnum papam.

Mense Octobris in Sancto Germano huiusmodi sunt imperiales ascisie publicate:

Cives in terris eorum pro mercibus suis quas introrunt vel extrahunt nihil solvent, nisi quod olim solvebant. De pomis, castaneis, nucibus, avellanis, et aliis fructibus in iure curie servabitur forma antiqua. Ius coriorum pro conzatura dimittitur in forma antiqua. Factum canapis omnino remittitur; vendentibus vinum, sive ad minutum sive ad crossum, nihil requiritur, set in eis servabitur forma antiqua. Statera erit in fundicis, et nihil recipietur pro ea, nec amplius pro cantaro, quam grana 5. Pro herbativo animalium, venditione equorum et aliorum animalium similiter servabitur forma antiqua. A piscatoribus nihil requiritur, nisi secundum formam antiquam. Pro iure mensurarum victualium tam in sauma quam in tuminis servabitur forma antiqua. De iure casatici remissa sunt grana 3 pro uncia, ita quod mercatoribus qui erunt pro eis providebitur a custodibus fundici in lectis, luminaribus, palea et lignis. De iure bucceriorum⁵² pro bove vel vacca remittuntur grana tria, pro ariete grana 2, pro agno grana 2. De tuminis et sardellis^b servabitur forma antiqua. De iure lini idem, de iure canarum idem, de lana Syrie idem, de bambace similiter, de arcu coctonis idem.

Eodem mense Egidius Verracclus domni pape subdiaconus et cappellanus pro facto Gaiete a papa ad imperatorem nuntius in Apuliam vadit.

Mense Novembris de communitatibus Lombardie pro compositione cum imperatore facienda legati apud Anagniam veniunt ad domnum papam.

Mense Decembris pro facto Lombardorum Henricus de Morro^c magister iustitiarium ab imperatore ad papam nuntius mittitur, cum quo vadunt magister Petrus de Vineâ, magister Petrus de Sancto Germano et magister Benedictus de Sernia, ut cum magistro iustitiarium, coram papa pro parte imperatoris ius ipsius ostenderent.

1233.

Mense Ianuarii Henricus de Morro magister iustitiarium a papa ad imperatorem in Apuliam redit, quem subsecuti sunt Landus Messanensis archiepiscopus cum Regino episcopo, nuntii ad imperatorem directi a papa. Imperator omnibus generaliter prelatibus, comitibus, baronibus, militibus tam feudatis quam non feudatis mandat, ut ad se cum toto servitio

55 a) § c. b) sardellis c. c) morr c.

52) macellarium.

quod facere tenentur apud Policorum^a, in futuris Kalendis Februarii accedere sint parati. Tunc iussu imperatoris Lucerium civitas Sarracenorum firmatur. Troie menia diruuntur.

Imperator mense Februarii se de Apulia in Calabriam confert.

Magister Iohannes de Sancto Germano, Guilielmo eiusdem ecclesie archipresbytero sponte cedente, in archipresbyterum Sancti Germani assumitur.

Castella in Trano, Baro, Neapoly et Brundusio iussu imperatoris firmantur.

Mense Martii senator cum nonnullis de maioribus Urbis ad papam apud Anagniam vadunt, quorum inductus precibus, cum quibusdam ex cardinalibus ad Urbem redit, ubi cum honore maximo Romanorum receptus est, et pars reliqua cardinalium apud Anagniam remansit.

Magister Thomas cardinalis de mandato pape cum . . . apud Viterbium vadit pro compositione inter Romanos et Viterbienses facienda.

Mense Aprilis die lune 25. mensis eiusdem circa meridiem, in festo scilicet beati Marci euangeliste, aeris serenitate mutata, que multa erat, tanta subito tempestas inhorruit et inundacio facta est pluviarum de supernis veniens montibus, ammixa grandinibus, ad Sanctum Germanum, quod domos nonnullas in valle replevit alluvio et domorum utensilia, oleum et victualia multa secum fluendo deduxit. Saxa etiam de montibus tam grandia movit, quod ea trahere multa paria bovum non valerent.

Raynaldus dictus Spoleti dux mandato imperatoris ducitur apud Introducum sub custodia ab Henrico de Morro magistro iustitiariorum, ut idem dux castrum ipsum reddi faciat imperatori a Bertoldo fratre suo qui illud tenebat; quod facere idem Bertoldus ad interventum Messanensis archiepiscopi repromisit.

Pax inter Romanos et Viterbienses reformata est.

Imperator Messanam intrat, et de quodam Martino Mallone, qui caput fuerat motu seditionis in populo, et eius complicitibus sumpsit debitam ultionem, de quibus quosdam suspendio et quosdam incendio condempnavit.

Mense Maii pro servitio militum 60 et servientibus ducentis, in quibus ab abbate Casinensi sibi serviri debere imperator dicebat, collecte sunt de terra monasterii uncie 400.

Florentinates super Senas vadunt post prohibitionem pape, propter quod eorum civitas sub interdicto posita est, et ipsi excommunicationis sunt vinculo innodati.

Mense Iunii de quodam sancto Virgilio miracula multa in scriptis redacta de Alammannia missa sunt ad domnum papam.

Eodem mense quidam frater I. vili contactus tegmine, tamquam de ordine fratrum Minorum, ad Sanctum Germanum veniens cum cornu quodam convocabat populum, et alta voce cantabat tertio *Alleluia*, et omnes respondebant *Alleluia*; et ipse consequenter dicebat: *Benedictu laudatu et glorificatu lu Patre; benedictu laudatu et glorificatu lu Filii; benedictu laudatu et glorificatu lu Spiritu sanctu, Alleluia. Gloriosa Donna*; hoc idem alta voce respondentibus pueris, qui erant presentes.

Imperator castrum quoddam in Sicilia quod Centurbium dicitur, sibi rebelle vi cepit et destruxit, et incolas ad loca compulit alia demigrare.

Mense Iulii Bertoldus Introducum magistro iustitiariorum resignavit, et ipse cum duce fratre suo assecratus abiit extra regnum, quo voluit.

Civitas Gaiete ad mandatum redit imperatoris, et iuramentum fidelitatis sibi prestat et Conrado filio eius. Ad quam Hector de Monte Fuscolo iustitiariorum terre Laboris accedens iussu imperatoris, doanam instituit in ea, et consulatu privavit eandem.

Imperator de Sicilia suas ad eundem iustitiariorum et alios iustitiariorum regni litteras dirigit super molestiis et iniuriis prelatorum, ut ipsi statuto die et loco prelatos ad se convocent regionum, audiant eorum clamores, et que iuste poterunt expedire, expediant, reliqua vero per suos nuntios sibi significant fideliter et distincte, ut de ipsorum correctionibus provide ipse disponat. Item alias ad Casertanum episcopum litteras mittit pro inquisitione facienda heretice pravitatis, ut tam paterenos quam eorum fautores quos invenerit huius criminis reos, sub suo et iustitiariorum terre Laboris testimonio sibi debeat intimare.

Gregorius papa Urbem exiens, venit Anagniam.

Mense Augusti ad mandatum Hectoris de Monte Fuscolo iustitiariorum terre Laboris apud Teanum prelati isti conveniunt in die ab eodem iustitiariorum constituto, scilicet Casertanus,

a) Policor e.

Calvensis, Calinensis, Venafranus, Aliphanus et Nolanus; set nullus eorum se molestiam vel iniuriam passum fuisse ab aliquo officialium conquestus est.

Eodem mense mandatum de diruendo burgo Capue ad magistrum iustitiarium a cesare emanavit.

5 Hector de Monte Fusculo per imperatorem a iustitiariatu amovetur, et Stephanus de Anglone substituitur illi.

Iudex Petrus de Telesia inquisitionem facit in abbatia de hominibus demanii imperialis, quorum parentes et avi de terris demanii originem duxerant, et eorum nomina rededit in scriptis, ut de illis, quod sibi beneplacitum fuerit, faciat imperator.

10 Mense Septembris Thomas de Aquino Acerrarum comes mandato imperatoris in Lombardiam vadit ad civitatem Cremonæ, que favet imperatori.

Mense Octobris cardinales qui se Reate contulerant, revocati a papa ad Urbem redeunt.

Mense Novembris Gregorius papa de Anagnia redit ad Urbem.

15 Imperator diem natalis sui per totum regnum suum mandat in festo beati protomartyris Stephani magnifice celebrandum; qui mense Decembris fuit ab hominibus Sancti Germani ad ipsius imperatoris honorem magnifice celebratus, ita quod pauperes ultra quingentos manducaverunt, et saturati sunt nimis pane vino et carnibus in platea publica.

20 Imperator apud Syracusiam statuit in curia generali, ut nulli anodo liceat de filiis et filiabus regni matrimonia cum exteris et adventitiis, qui vel que non sint de regno, absque ipsius speciali requisitione mandato seu consensu curie sue contrahere, videlicet ut nec aliique de regno nubere alienigenis audeant, nec aliqui alienigenarum filias ducere in uxores, pena apposita omnium rerum suarum.

1234.

Mense Ianuarii apud Messanam ipse imperator regens curiam generalem, statuit in 25 septem regni partibus per annum generales nundinas celebrandas, mandans ut in singulis provinciis in quibus erunt nundine constitute, quamdiu nundine ipse duraverint, nullus mercator vel ministerialis alibi cum mercibus et rebus venalibus quam in loco nundinarum inveniri presumat. Prime nundine erunt apud Sulmonam, et durabunt a festo sancti Georgii usque ad festum inventionis archangeli. Secunde erunt Capue, et durabunt a 22. Madii 30 usque ad octavam Iunii. Tertie erunt Lucerii, et durabunt a festo beati Iohannis baptiste usque ad octo dies. Quarte erunt apud Barum, et durabunt a festo Magdalene usque ad festum sancti Laurentii. Quinte erunt Tarenti, et durabunt a festo sancti Bartholomei usque ad festum nativitatis beate Virginis. Sexte erunt Cusentie, et durabunt a festo beati Matthei usque ad festum beati Dyonisii^b. Septime erunt Regii, et durabunt a festo sancti Luce 35 usque ad festum omnium sanctorum in Kalendis Novembribus. Statuit etiam ipse imperator apud Messanam, bis in anno in certis regni provinciis generales curias celebrandas, in quibus licebit quibuslibet contra magistrum iustitiarium iustitios et quamcumque aliam personam suam querimoniam instituere, ut omnes suam iustitiam assequantur; et ibi erit pro parte imperatoris nuntius specialis, qui omnium querelas in scriptis rediget, et eas 40 imperiali curie presentabit sub suo et quatuor bonorum virorum ecclesiasticorum sigillis signatas. Clamores tamen contra eos factos, qui officiales non sunt, decident iustitiarum regionum. Hiis curiis, bis in anno ut dictum est celebrandis, intererunt quatuor de qualibet magna civitate, de melioribus terre, bone fidei et bone opinionis, et qui non sint de parte; de aliis vero non magnis et de castellis duo intererunt curiis ipsis. Prelati vero locorum, 45 nisi certam habeant excusationem quod interesse non possint, similiter intererunt eisdem curiis, et durabit curia per octo dies, in quibus nisi expediri negotia ipsa poterunt, prorogabitur in dies quindecim. Qui autem intererunt, loco prelatorum qui interesse non poterunt denuntiabunt, si qui sunt in eorum provincia patereni vel heretica pravitate infecti, ut severitate debita puniantur. Loca autem in quibus sunt statute curie, sunt hec: 50 In Sicilia apud Platiam, in Calabria terra Iordani et Vallis grate, apud Cusentiam. In Apulia Capitanata et Basilicata, apud Gravinam. In Principatu terra Laboris et comitatu Molisii usque Soram, apud Salernum. In iustitiariatu Aprutii, apud Sulmonam. Tempus autem quando congregande sunt curie, erit in Kalendis Madii, et finient in^a Kalendis Novembris;

a) Mur. 1233. b) Dyonisii c. c) f. i. in margine eadem manu.

in quibus magister iustitarius, iustitarii, magistri camerarii, camerarii, baiuli et alii officiales curie, prelati, comites, barones, cives et aliorum locorum habitatores quilibet in sua provincia, tempore et locis prefixis, in presentia legati imperialis convenire tenentur, super universis et singulis que constitutio continet processuri.

Mense Februarii de Sicilia in Calabriam transfretat imperator, et exinde in Apuliam venit. Hoc mense et mense Ianuario preterito tanta fuit habundantia pruine et nivis, quod pre tempestate famis multa millia ovium in Apulia morerentur, silvestres etiam bestie et ipse volucres pre fame deficerent, et quo se verterent ignorarent, cum ubique terrarum nix esset, et ipsa etiam flumina fuerint congelata; et etiam quod olive et alie arbores fructifere arefacte essent ex gelu nimio, homines desperabiliter murmurarent. 10

Castellum
super
pontem
Capue sit.

Imperator de Apulia venit in terram Laboris, et tunc ab ista parte Capue fieri super pontem castellum iubet, quod ipse manu propria consignavit. In Neapoly etiam munitionem factam precipit ampliari. Operi castelli de Capua, ut citius fiat, preponit Nycolaum de Cicala, cui omnes iubet intendere a Miniano usque Capuam. In Gaieta pro imperatore per Hectorem de Monte Fuscolo fere 30 turres custodiuntur. 15

Mense Madii imperator per Sanctum Germanum habens transitum, aput Reate ad papam vadit, ducens secum Conradum filium suum, et se ad servitium ecclesie exponens contra Romanos. Inquisitio fit imperatore mandante de opere Sancti Germani per totam abbatiam per iudicem Adenulfum de Suessa et iudicem Thomam de Caserta.

Tunc imperator aput Reate faciens moram, revocavit ad opus suum quicquid turba-
tionis tempore de regni pertinentiis occupaverant Reatini, et ipse cum gente sua una cum magistro Raynerio cardinale se Viterbium confert, predicto Chonrado filio suo, et qui cum eo usque Reate iverant, redeuntibus in regnum, imperatore mandante. Et tunc aput Raspanpanum, quod Romani custodiebant, obsidionem ponit de cardinalis consilio imperator; ubi per duos menses faciens moram cum in capiendo castro ipso non proficeret, mense 25 Septembris in regnum reversus est imperator.

Illis diebus dum imperator esset Reate, quidam Gualterus* de Aversa, credens imperatori placere, infestare cepit eos qui in odium imperatoris ecclesie adhererant; propter quod ad pape verbum, quia castrum Sancte Marie de Oliveto, quod Roggerius de Gallucio tenebat qui in partem ecclesie cesserat, ipse Gualterus ceperat, ipso imperatore mandante 30 per magistrum iustitarium captus est et custodie traditus; quem tamen ad preces Odorisi abbatis Sancti Vincentii liberavit. Imperator in regnum rediens, casalia quedam Apulie depopulari iubet: casale Castellionis ad Casinense monasterium pertinens recipi mandat, et inhabitari ad opus suum.

Mense Septembris studium quod in Neapoly per imperatorem statutum fuerat, quod 35 extitit turbatione inter ecclesiam et imperium secuta penitus dissolutum, per imperatorem in Neapoly reformatur.

Romani statim post discessum imperatoris a Raspanpano, cum suis viribus Raspanpanum muniunt victui necessariis, et procedentes inde, super Viterbium vadunt minus provide equitantes usque ad portas civitatis; propter quod ipsos in reditu penituit equitasse. 40 Nam intercepti a Teutonicis militibus et hominibus civitatis ipsius, multi ex ipsis in ore gladii ceciderunt, et multi in captionem sunt ducti, ipsis nihilominus strenue se defendentibus contra illos et nonnullos de nobilioribus Teutonicis trucidantibus, cum eos nolent reservare ad vitam.

Hoc anno, quod Henricus rex contra imperatorem patrem suum seditionem in Ala- 45 mannia fecerit, fama fuit.

1235.

Mense Ianuarii imperator generalem collectam toti regno imponit, et tunc collecte 53 fuerunt de terra monasterii uncie 400 pro adoamento⁵³ per Stephanum de Anglone iustitarium terre Laboris, et pro mutuo uncie 200. 50

Mense Februarii inquisitiones fiunt per totum regnum de hominibus demanii, quos in locis statutis transfert imperator cum familiis suis; propter quod de Sancto Germano et de tota terra monasterii nonnulli qui inventi sunt de demanio extitisse, aput Cumas ire cum suis familiis compelluntur.

a) Gualter c. semper.

53) servitium militare. 55

Mense Martii captivi de Apulia qui tenebantur apud Canusium, per interventum pecunie liberantur, et ex eis quidam digna sunt pena mulctati.

Mense Aprilis imperator apud Precinam pascha Domini celebrat, et consequenter post pascham iter arripuit, in Alamanniam profecturus, ducens secum Conradum filium suum. Quem magister domus Teutonicorum ipso mandante precessit ad papam, et Thomas de Aquino Acerrarum comes magister iustitarius, et iustitarii alii de regno, necnon et Capuanus Ydrontinus et Panormitanus archiepiscopi, cum nonnullis de regno usque Fanum secuti sunt, et de imperatoris licentia sunt in regnum reversi.

Turres in Gaieta exceptis quatuor diruantur mandato imperatoris. Rocca Ianule super Sanctum Germanum firmatur. Stephanus de Anglone cedit officio iustitiarius, et Guilielmus de Sancto Fraymundo succedit eidem. Imperator cum Conrado filio suo et de regno admodum paucis mense Madii apud Ariminum mare intrat, et in Aquilegiam vadit, exinde in Alamanniam profecturus. Pax inter papam et Romanos reformata est; captivi Romani qui apud Viterbium tenebantur, per papam liberati sunt, et qui tenebantur a Romanis, liberi dimittuntur. Robertus de Busso a iustitiariatu Aprutii amovetur, et Hector comestabulus Montis Fusculi substitutus est illi.

Mense Iunii Panormitanus et Capuanus archiepiscopi, Thomas de Aquino Acerrarum comes et Henricus de Morro magister iustitarius, qui pro imperatore in regno remanserant, se Capuam conferentes statuerunt ibidem, qualiter rocca Iani super Sanctum Germanum muniri turris et muris deberet. Ad quod faciendum quatuor elegerunt de terra Sancti Benedicti, qui homines deputatos ad opus rocce ipsius assignare suis vicibus domno Philippo de Citro deberent comestabulo Capue, magistro operis rocce predictae, et ter in die ipsos requirere quemlibet predictorum, quorum nomina hec sunt: Tacconus miles de Pontecurvo, Raynaldus Belegrimi de Sancto Helya, Roggerius de Landenulfo et Raynaldus de Paterno de Sancto Germano. Et ut rocca ipsa citius muniretur, per ipsos dominos in terra Fundana certa singulis mensibus pecunie quantitas est statuta; et demum se apud Melphiam in Apuliam contulerunt.

Eodem mense Iunii de felicibus imperatoris auspiciis littere venerunt in regnum, quomodo apud Sibidatum a principibus imperii magno fuerat cum honore receptus. Ipso mense nullo obstante Alamanniam intrans, Henricum regem filium suum redeuntem ad mandatum suum recepit; quem duci Bawarie custodiendum commisit. Philippus de Citro amotus est a magistratu operis rocce Ianule, et Iacobus de Molino substitutus est illi.

Mense Iulii imperator filiam regis Anglie duxit uxorem, quam apud Guarmaciam magnifice desponsavit^b.

1236.

Mense Ianuarii imperator ipse filium suum Henricum sub fida custodia per marchionem Lancee mittit in regnum, et in Apulia in rocca que dicitur Sanctus Felix servandus traditur. Hoc anno iussu imperatoris Brundusii novi imperiales cuduntur, et veteres cassati sunt. Generalis collecta in regno ponitur, et tunc pro adoamento imperiali collecte sunt de terra monasterii Casinensis uncie 101.

Mense Iunii in vigilia apostolorum Petri et Pauli capta est Corduba, nobilissima Sarraconorum civitas, qua preter Romam Constantinopolim et Hispalym nulla maior in orbe dicitur, a Ferrando christianissimo rege Toleti et Castelle.

Corduba^c victa iaces, te vicit ut Deo vaces

Victor Ferrandus, Hispanie rex memorandus.

Mense Iulii in festo sanctorum Nazarii et Celsi Landulfus Senebaldus Casinensis abbas feliciter apud Casinum obiit; cuius obitus per fratrem Iulianum monachum Casinensem dominis curie imperialis qui sunt in Apulia nuntiatur; a quibus eligendi licentiam conventus accepit.

Eodem mense imperiale mandatum ad Urbem et generaliter per Tusciam et Lombardiam et per totam Marchiam mittitur, ut tam de Urbe quam de singulis ipsarum provinciarum communitatibus in Lombardiam legati vadant, postquam illuc sciverint imperatorem venisse.

a) viribus 2. b) in fine huius anni, sed erasa fortasse a scriba ipso, haec leguntur verba: Eodem mense Landulfus Casinensis abbas in festo sanctorum Nazarii et . . . . ., quod postea ad annum 1236. enarravit. c) hi versus in margine.

Mense Augusti frater Iulianus, frater Robbertus de Foresta et frater Iohannes Cazolus de voluntate Henrici de Morro magistri iustitiarum per vicedecanum et conventum rectores terre monasterii sunt electi.

Imperator cum honesto militum comitatu relictis imperatrice uxore sua et Conrado filio suo in Alamannia, transalpinavit, et venit Veronam, que suo favebat imperio; et inde prospere usque Cremonam processit in Lombardiam, licet Mediolanenses cum suis viribus se sibi opponerent ne transiret. Domini curie qui in regno remanserant pro parte imperatoris, cognito de adventu imperatoris in Lombardiam, prohibuerunt vicedecanum et conventum Casinensem, ne in electione abbatis facienda procederent. Legati Urbis et totius Lombardie et Tuscie ad imperatorem vadunt. Mense Octobris ex parte Casinensis conventus ad eum quoque duo vadunt, frater videlicet Simon de Presentiano et frater Amicus; qui tamen cum aliarum nuntiis civitatum usque Cremonam procedentes et ultra, ipsum videre non potuerunt, cum mense Novembris capta civitate Vincentie propere in Alamanniam^a redivisset; quam civitatem ignis pro parte cremavit:

Pro^b meritis dignis Vincentia te cremat ignis;

Subderis imperio cesaris ingenio.

Thomas Acerrarum comes et Henricus de Morro magister iustitiarum vocati ab imperatore vadunt ad ipsum mense Decembris, set ipsum in Lombardia non invenerunt, cum in Alamanniam, ut dictum est, remeasset ad edomandam ducis Austrie nequitiam, qui rebellaverat contra ipsum. Propterea iidem comes et magister iustitiarum in Alamanniam^a properarunt.

Hoc anno Petrus Frayapane in urbe Roma pro parte imperatoris guerram movet contra papam et senatorem, et seditio facta est multa in populo.

1237.

Mense Ianuarii octavo stante eodem, electio abbatis Casinensis canonice celebrata est de fratre Pandulfo de Sancto Stephano, et quasi per inspirationem ab omnibus approbata.

Mense Februarii littere imperiales lecte sunt in Sancto Germano de captione Vincentie, et de nova imperatoris prole feminea de nova consorte suscepta. Inquisitio fit de opere Sancti Germani per iudicem Adenulfum de Suessa.

Mense Martii frater Simon de Presentiano et frater Stephanus de Corvario ad imperatorem in Alamanniam vadunt cum litteris conventus factis ad eum, quibus denuntiant electionem canonice celebratam de fratre Pandulfo de Sancto Stephano in abbatem Casinensem. Eodem mense imperatore mandante generalis collecta per totum regnum exigitur.

Mense Aprilis magister domus Teutonicorum et magister Petrus de Vinea missi ab imperatore, ad papam veniunt pro facto Lombardie. Eodem mense pax in Urbe reformata est.

Mense Maii Acerrarum comes et magister iustitiarum ab imperatore de Alamannia redeunt in regnum. Frater Simon de Presentiano et frater Stephanus similiter de Alamannia redeunt cum litteris imperatoris super facto electionis facte de fratre Pandulfo, ad archiepiscopos Panormitanum et Capuanum nec non et Ravellensem episcopum missis, per quos certiorari desiderat de sufficientia ipsius electi. Eodem mense Iohannes de Poly senator Urbis factus est; et iterum in eius odium seditio in Urbe orta est. Magister domus Teutonicorum a papa ad imperatorem revertitur. Episcopus Ostiensis et Thomas Capuanus tituli Sancte Sabine presbiter cardinalis legati ad imperatorem vadunt ex parte pape.

Mense Iunii dictus frater Simon per domnum Guilielmum de Sancto Fraymundo terre Laboris iustitiarum, remanente secum in rectoria fratre Iohanne Cazolo et duobus aliis cassatis rectoribus, scilicet fratre Iuliano et fratre Robberto de Foresta, rector Casinensis institutus est. Qui frater Simon apud Avellinum vadens ad dominos curie supradictos, qui ibidem convenerant, optinuit ab eis, ut pro inquisitione facienda de persona Casinensis electi mittere, quem vellent, deberent; qui ad hoc faciendum virum providum iudicem Taddeum de Suessa magne imperialis curie iudicem elegerunt.

Mense Iulii veniens idem iudex ad Sanctum Germanum de mandato predictorum dominorum, tam de fide quam sufficientia iam dicti Casinensis electi per singulos de castris singulis ad se sub certo numero vocatos homines, necnon et de Atino, ubi se tempore

^a) ita hoc loco scribitur.   ^b) versus in margine habentur.

discordie inter ecclesiam et imperatorem receperat, inquisitionem facere studuit diligentem; quam in scriptis redactam, ad eosdem dominos per magistrum Terrisium de Atino remisit, ad quos etiam frater Iohannes de Sancto Germano et magister Raymundus iudex et advocatus Casinensis vadunt ex parte conventus; et approbata per ipsos dominos inquisitione ipsa, electionem factam de predicto fratre Pandulfo iuxta mandatum cesaris acceptarunt.

Eodem mense Iacobus de Molino captus a magistro iustitiaro propter arma prohibita et seditionem factam, custodiendus traditur in castello Neapoly, et nonnulli alii seditiosi capiuntur, et ad castra alia in captione mittuntur.

Hoc anno Iohannes rex quondam Iherosolimitanus apud Constantinopolim nature concessit. Mense Iulii Romani plebei populum concitantes contra Iohannem de Poly senatorem Urbis, ipsum senatorie dignitati cedere compulerunt, et Iohannem de Cencio substituerunt eidem; propter quod seditio et cedes multa facta est populi, cum idem Iohannes de Poly se in turri sua receperit contra Romanos et senatorem sibi substitutum, et bellum contra eos moverit intestinum; tandemque pax reformata est inter eos, in senatu de consensu iam dicti Iohannis de Poly Iohanne de Cencio remanente.

Mense Augusti pro confirmatione electionis iam dicti fratris Pandulfi optinenda a papa, vadunt frater Berardus de Babuco, frater Iohannes de Sancto Germano, frater Gregorius de Sancto Stephano, frater Stephanus de Corvario et magister Raynaldus de Cayra iudex et advocatus Casinensis apud Viterbium; qui quoniam optinere illam non potuerunt a papa iam dicto, quia in electione non fuerat rite processum, optinuerunt ad multam instantiam ne monasterium in deterius vergeret, ut electus ipse administraret usque ad beneficium pape.

Eodem mense Augusti de mandato imperatoris de Lucerio apud Ravennam vadunt decem millia Sarracenorum in subsidium eius, cum civitatem ipsam in odium imperatoris, cuius partem fovebat, Faventini, qui erant ex parte Mediolanensium, graviter infestarent; ad cuius etiam defensam accesserat Simon comes Theatinus de mandato imperiali cum quingentis militibus.

Mense Septembris Henricus de Morra magister iustitiarus venit ad Sanctum Germanum, et occasione inquisitionis olim facte ibidem de subtractis hominibus tempore Philippi de Citro ab opere munitionis terre ipsius, generaliter pro hiis qui eos subtraxerant per totam abbatiam, composuit cum eis ad maiorem penam vitandam in 300 uncias auri, cum predicto vero Philippo de Citro in centum; et tunc vocatus a cesare, ad ipsum in Lombardiam vadit.

Mense Octobris imperator cepit Marcariam in Lombardia; et cum nollet habita Mantua alloqui cardinales, ipsi Romam reversi sunt; ubi etiam biduo ante Gregorius papa de Viterbio redierat, et cum honore multo receptus fuerat a Romanis.

Mense Novembris embassatores Romani ad imperatorem in Lombardiam vadunt. Imperator cum fortunato exercitu suo cepit Montem clarum in episcopatu Brexie, quod bonis omnibus spoliatum comburi iubet; propter quod Brexianenses in suum auxilium Mediolanenses vocant, qui in manu valida militum et peditum congregato exercitu, versus Brexiam in eius auxilium profecti sunt, contra imperatorem se temere opposcentes. Quos imperator ipse 4. stante eodem mense Novembris, cum apud Curtem novam sua tentoria defixissent ab ipsius facie fugientes, audacter non minus quam potenter invadens, devicit in campo, et ex ipsis stragem non modicam fecit, et nonnullos cepit et captivos Cremonam duxit, ita quod inter vivos et mortuos ad decem fere millium numerum computantur. Tunc etiam Mediolani potestas filius ducis Venetum captus est. Similiter et carrochium cepit et Cremonam duxit.

Mense Decembris Lauda ipsi imperatori se reddidit, et ibi natale Domini cum omni tripudio celebravit.

1238.

Mense Ianuarii Henricus de Morro magister iustitiarus de Lombardia redit in regnum, et tunc generalis collecta per totum regnum imponitur et colligitur. Imperator in Alamaniam remeat, et ibi pro facto Lombardie exercitum congregat, magistrum domus Alamanorum ultra montes dirigit pro soldariis retinendis.

Mense Aprilis ipse imperator in Lombardiam redit, et apud Veronam Conradum filium

suum cum principibus imperii et copioso exercitu prestolatur. Carrochium captum Romam dirigit imperator in signum victoriae.

Mense Madii imperator ipse vocat ad se Thomam de Aquino Acerrarum comitem, et Henricum de Morro magistrum iustitiarum, et omnes barones et milites infeudatos; quorum nonnullos, iuxta ipsius mandatum euntes ad eius obsequium, civitatibus que venerant ad mandatum suum potestates prefecit, et aliis custodiam captivorum commisit.

Mense Iunii dictus Acerrarum comes et Henricus de Morro magister iustitiarum^a ad imperatorem in Lombardiam vadunt cum militibus regni decenter paratis in equis et armis et cum pecunia de regno collecta. Gregorius papa Urbem exiens, venit Anagniam. Hoc mense in Casino celebratur electio, et quia in eligendo monachi convenire non poterant, 10 vota sua dederunt omnes in archiepiscopum Messanensem, ut ipse unum quem vellet de gremio assumeret monasterii.

Mense Iulii Conradus rex filius imperatoris apud Veronam venit ad patrem cum principibus et exercitu copioso; cum quo se Cremonam conferens, inde feliciter in obsidionem Brexie properavit: apud Veronam etiam magistrum domus Teutonicorum, infirmum re- 15 deudentem de partibus Ultramontis, recipit imperator. Hoc mense frater Iohannes Capuanus, Casinensis monachus, in abbatem Sancti Salvatoris de Telesia per papam Gregorium apud Anagniam consecratus est.

Mense Augusti Henricus de Morro magister iustitiarum de Lombardia redit in regnum. Hoc etiam mense dictus abbas Sancti Salvatoris infirmitate correptus obiit. Panormitanus 20 archiepiscopus, episcopus Reginus, iudex Taddeus de Suessa et magister Roggerius Porcastrella de Lombardia ab imperatore ad papam apud Anagniam nuntii veniunt pro pace inter ecclesiam et imperium reformanda; cum quibus pro parte ecclesie Messanensis archiepiscopus ad imperatorem dirigitur responsalis a papa.

Magister domus Alamannorum Salernum se confert pro sanitate recuperanda. 25

Mense Septembris imperatrix de Lombardia venit in regnum, et apud Adriam eligit iussu imperatoris facere stationem.

Mense Octobris Gregorius papa de Anagnia redit ad Urbem, ubi novi constituti sunt senatores, scilicet Iohannes de Poly et ..... Imperator, vastata in exterioribus Brexia, ab eius obsidione recedit. Conradus filius eius in Alamanniam redit, et licentia data est 30 omnibus in propria revertendi; ipse tamen in Lombardia remansit. Henricus naturalis filius imperatoris in Sardinia duxit uxorem.

Mense Novembris Landus Messanensis archiepiscopus, in quem conventus Casinensis eligendi quem vellet in abbatem de gremio monasterii sua vota dederunt, fratrem Steph- 35 num de Corvario, cum illum ydoneum invenisset, in abbatem Casinensem elegit; quem idem conventus pariter acceptavit, et propter hoc ad representandam ipsius electionem domno imperatori, duos ex fratribus scilicet fratrem Robbertum de Foresta et fratrem Iohannem de Pontecurvo ad eius presentiam direxerunt, ut suum in eum dare dignaretur assensum. Idem Messanensis archiepiscopus cum Berardo Panormitano archiepiscopo et Thoma de Aquino Acerrarum comite et cum magistro Roggerio Porcastrella ab impera- 40 tore remissus ad papam, Romam veniunt pro pace et forma concordie hinc inde tractata. Guido Soranus episcopus legatus a papa in Provinciam mittitur.

Mense Decembris imperator imperatricem uxorem suam de regno in Lombardiam reduci iubet ad se per Berardum Panormitanum archiepiscopum. Messanensis archiepiscopus, et dictus Acerrarum comes et magister Roggerius Porcastrella de Urbe a papa digressi 45 sunt; quorum duo, scilicet comes et magister Roggerius, in regnum redeunt; Messanensis vero archiepiscopus se Anagniam confert. Imperator apud Parmam natale Domini celebrat, ibique representate sibi electioni a redictis fratribus facte de fratre Stephano ab archiepiscopo Messanensi in abbatem Casinensem, suum dedit assensum. Dictus magister Roggerius cum responso pape ad imperatorem redit. 50

1239.

Mense Ianuarii generalis collecta per regnum ponitur. Frater Raynaldus de Carci et frater Berardus de Babuco electionem fratris Stephani in abbatem Casinensem representant domno Gregorio pape in Urbe. Imperiales novi cuduntur Brundusii.

a) Henr de Morr Magr Iusi c.

Mense Februarii Gregorius papa electionem fratris Stephani confirmat, eumque per manus Ostiensis episcopi facit in sacerdotem promoveri in festo sancti Barbati, et die altera benedictionis sibi munus impendi. Qui in Casinensi monasterio in festo beati Matthie honorifice receptus est et cum gloria cathedratus.

5 Mense Martii idem abbas ad imperatorem in Lombardiam vadit, a quo benigne satis receptus est, et ibidem fidelitatis sibi prestitit sacramentum. Et eo mense idem abbas priusquam iret, vicedecanum instituit fratrem Ryccardum de Septem fratribus. Eodem mense in die sancto Iovis Gregorius papa imperatorem publice excommunicat; cui ex-
 communicationi tamquam iniuste imperator non paret, set suas excusatorias mittit ad orbis
 Apr. 20.
 10 principes, quomodo papa perperam contra se processit.

Mense Aprilis monasterium Casinense imperatore mandante, servientibus et aliis ad custodiam necessariis communitur, quibusdam monachis ex eo exclusis. Similiter et Pontem curvum^a per Taffurum castellanum rocce Ianule.

Mense Madii in Marsia apud Tallacozum quidam sanctus Oddo revelatur, qui miraculis
 15 multis claruit. Thomas de Aquino Acerrarum comes vocatus ad imperatorem in Lombardiam vadit. Omnes de regno qui sunt in Romana curia, revocantur. Denarii novi dati sunt per terram Sancti Benedicti, pro quibus datum est aurum ad summam 170 unciarum.

Teanensis, Calinensis, Venafranus, Aquinensis episcopi de regno exeunt, imperatore mandante.

20 Mense Iunii, tertio intrante eodem mense, qui fuit Veneris dies, circa horam nonam sol eclypsim est passus. Eodem mense a monasterio Casinensi sicut a ceteris aliis de regno cathedralibus ecclesiis, necnon et a subditis eidem monasterio cellis, adiutorium pro imperatore exigitur. Similiter et a clericis abbatie pro beneficiis suis. Obedientiales monachi vocati a Taffuro castellano rocce Ianule, sicut et ipsi clerici, dare convenerunt medietatem omnium proventuum obedientiarum suarum, et exinde respondere Roggerio de Landenulfo et Iacobo Cazolo ad hoc constitutis per iustitiarium terre Laboris pro victu servientum, qui deputati sunt ad custodiam monasterii et Pontiscurvi.

Eo tempore subscripta capitula edita sunt in regno, que pro parte imperiali observari iubentur: *In primis, ut fratres Predicatores et Minores, qui sunt oriundi de terris infidelium*
 30 *Lombardie, expellantur de regno; et ab aliis habeatur cautela, quod non offendant imperatorem. Idem fiat de aliis personis religiosis. Item ut barones et milites, qui fuerunt aliquando partem pape contra cesarem, et precipue qui sunt in confinio regni, inducantur, potentes, quod vadant ad servitium curie in Lombardiam cum equis et armis, impotentes similiter a curia imperiali stipendia recepturi. Item a cathedralibus ecclesiis per se exigatur et imponatur pro*
 35 *imperiali curia adiutorium, secundum modum et potentiam divitiarum suarum. Nihilominus et a canonicis earum dyocesum sibi subditis presbiteris et clericis secundum facultates eorum. Illud idem exigatur ab abbatibus, monachis nigris et albis. Item quod hi qui sunt in Romana curia, preter exclusos et suspectos, revertantur in regnum; sin autem, bona eorum infiscantur, nec permittantur post citationem reverti. Excipiuntur qui sunt cum cardinali Thoma et cum*
 40 *Iohanne de Capua notario pape. Item illorum clericorum, qui de regno non sunt, bona et beneficia que habeant in regno infiscanda sunt. Item quod nulli permittatur ad Romanam ecclesiam accedere sine speciali mandato magistri iustitiarum; et qui accesserint, non permittantur redire sine mandato curie. Item quod statuatur exploratores, ne quis masculus vel femina intrando regnum portet papales litteras contra cesarem; item, ut qui inventus fuerit contra*
 45 *cesarem illas portans^b, ultimo supplicio puniatur suspensus; et si portaverit litteras de credentia, cogatur confiteri modum et tenorem credentie. Et si confessio ledit principem, eodem iudicio puniatur, sive clericus sive laycus fuerit.*

Ipsa mense Iunii Sanctagathensis et Calvensis episcopi Romam vadunt, missi ab imperatore ad cardinales; set a papa repulsi, in regnum sine effectu redeunt. Civitas
 50 Tervisii per Albericum de Romano et Ezolinum de Camino rebellat imperatori. Eodem mense iterum alii qui remanserant monachi de monasterio excluduntur; quibus simul cum primis exclusis morari apud Vallem luci provisum est, paucis admodum in monasterio remanentibus.

Mense Iulii Ravenna rebellat imperatori, quam Veneti recipiunt et tuentur eo mense.
 55 Homines terre monasterii mandante imperatore absenti Casinensi abbati et secum in

a) ita c. b) portantem c.

suo servitio commoranti per sacramentum vitam assecurant et membra. Gregorius papa de Urbe venit Anagniam. Imperator de gratia concessit dicto Casinensi abbati, ut tam monasterium Casinense quam omnes monachi et celle eius a generali, quod ab aliis exigitur ecclesijs regni, adiutorio essent immunes. Eodem mense Iulii tertia fit exclusio monachorum de monasterio Casinensi, quorum quidam apud Vallem luci, quidam apud 5 Sanctum Petrum monasterii, et quidam moram facere in parentum domibus elegerunt; et in ipso monasterio non nisi octo tantum monachi ad celebrandum in eo divina officia remanserunt, quorum nomina sunt hec: frater Ryccardus de Septem fratribus vicedecanus, frater Seniorectus, frater Robbertus de Ota, frater Iohannes Cazolus, frater Guilielmus de Pignataro, frater Iohannes de Marocta et frater Mattheus de Miniano. Rome apud 10 Lateranum obiit R.⁵⁴ episcopus Venafranus.

Eodem mense Iulii imperator cum suo fortunato exercitu cepit in episcopatu Bononiensi castrum quoddam fossatis et aquis munitum, quod Plumacium vocabatur, quod totum igne crematum est, et quam plures eorum qui intus steterant cremavit ignis; et fere quingenti qui evaserunt ignis incendium, imperator duxit captivos. Rome occidit 15 turris Cartolariorum^b.

Mense Augusti rex Navarre cum copioso cruce signatorum exercitu de Marsilia in terram sanctam navigio transfretat.

Item imperator ipso mense Augusti in vigilia assumptionis beate Virginis in episcopatu Bononiensi cepit castrum quod dicebatur Crepacore^c, quod igne crematum est; et 20 nonnulli eorum qui intus steterant evaserunt, et pro maiori parte sunt ducti captivi.

Aput Anagniam Thomas Capuanus Sancte Sabine presbyter cardinalis 15. Kal. Septembris obiit. Versus^d:

In festo Magni festum Thomas perit Agni.

Donatur Magno caro marcida, spiritus Agno.

Eodem mense Augusti Henricus de Morro magister iustitarius vocatus ab imperatore, ad ipsum in Lombardiam per mare vadit. Imperator revocatus a civitatibus et magnatibus Lombardie partem suam foventibus, divertit ab episcopatu et depopulatione Bonome, et ad depopulandum in exterioribus Mediolanum accedit; cui Mediolanenses extra civitatem per octo fere millia obvios se opponunt. Imperator tamen, cum invadere ipsos non 30 posset aut facere in eos insultum, moram protrahens in episcopatu Mediolanensi per duos fere menses, Septembris silicet et Octobris, et depopulatione facta non modica in extrinsecis, discessit ab inde et ad devastationem pontis Placentie cum exercitu suo accedit.

Eodem mense Septembris iustitarii omnes et castellani de regno mutantur; et amoto Taffuro de Capua de rocca Ianule, qui etiam curam agebat montis Casini et Pontis curvi, 35 substituitur illi quidam Guilielmus de Spinosa in rocca Ianule castellanus, et in Casino quidam Iordanus de Calabria ordinatur. Eodem mense amoto a iustitariato terre Laboris Guilielmo de Sancto Fraymundo, Ryccardus de Monte nigro substitutus est illi. Barones et milites infeudati de regno per iustitarios singulos, ut se in equis et armis preparent, summonentur. 40

Bononienses post discessum imperatoris ab episcopatu Bononie, euntes temere super Mutinam, que imperatori favebat, a comite Simone Theatino et Parmensibus devicti sunt in campo, et nonnulli eorum capti sunt, nonnulli gladiis interempti, et nonnulli ampe summersi.

Henricus rex Gallure^e, naturalis filius imperatoris, in marchiam Anconitanam venit; 45 contra quem mittitur a Gregorio papa Iohannes de Columpna cardinalis.

Mense Octobris Prenestinus episcopus⁵⁶ legatus a papa ad principes mittitur occidentis, qui^f in specie peregrini cum uno tantum socio per terram usque Ianuam vadit, et inde navigio transfretavit. Mense eodem quidam Andreas de Cicala a Porta Roseti usque ad fines regni per imperatorem capitaneus constituitur. Ingenia que bidde⁵⁸ dicuntur et 50 anganelli fiunt, imperatore mandante, ad defensam rocce Ianule et Casini; propter quod et homines terre monasterii ad incidenda lignamina ipsis machinis opportuna, et boves ad ea deferenda non modice sunt gravati. Roffridus Teanensis episcopus apud Cornetum obiit.

a) ita c.; cecidit edd. b) Cartolar c. c) Crepacore c. d) in margine c. e) Gallur c. f) qui cum uno tantum comite in c. 55

54) nomen ignoratur. 55) Iacobus. 56) i. q. blidae esse videntur.

Mense Novembris Gregorius papa de Anagnia redit ad Urbem, ubi a Romanis omnibus honorifice receptus est. Qui in octavis beati Martini sententiam latam in imperatorem confirmat, et excommunicat Henricum naturalem filium eius et omnes sequaces eorum pro eo, quod marchiam, quam iuris esse dicebat ecclesie, hostiliter est ingressus.

5 Mense Decembris imperator apud Pisas natale Domini celebrat. Quidam frater Helyas qui in ecclesia sancti Francisci apud Ascisium magister ordinis fratrum Minorum extiterat, pro eo, quod apud Gregorium papam delatus a fratribus quod male administrasset, eum ipse papa ab administratione removit, in odium pape imperatori adhesit. Vigiles de nocte per Ryccardum de Monte nigro iustitiarium in principatu Capue statuti sunt.

1240.

10 Mense Ianuarii per predictum capitaneum generalis collecta exigitur, imperatore mandante; et tunc visitatores castrorum per regnum constituuntur, per quos de fidelibus deputati sunt aliqui, qui castra imperialia visitent semel in hebdomada, et tam de factis castellanorum quam de numero servientium diligenter inquirent, similiter et de defectu

15 eorum.

Mense Februarii per eundem capitaneum per totum regnum fit inquisitio generalis contra impositores et collectores collecte imperialis anni preteriti, ut de sua malitia pro meritis puniantur. Imperator venit Fulignum, ubi magnifice a civibus receptus est. Aspelum et Coccoionum^a venerunt ad mandatum suum, recipit tunc etiam Viterbium eodem

20 mense Februarii, Ortam, Civitatem Castellanam, Cornetum, Sutrum, Montem Flasconem et Tuscanellam. Imperatrix cum Berardo Panormitano archiepiscopo in regnum venit. Stella cometes apparuit.

Mense Martii imperator relicto capitaneo apud Viterbium comite Simone Teatino cum exercitu suo, et in Marchia naturali filio suo Henrico rege Gallure, cum hiis qui de regno

25 secum in Lombardia fuerant, redit in regnum, tunc Stephano Casinensi abbate ad terram monasterii redeunte.

Mense Aprilis imperator apud Fogiam colloquium celebrat generale. Specialis collecta a clericis regni pro beneficiis ecclesiasticis exigitur.

Eodem mense filius regis Castelle ad imperatorem apud Fogiam venit.

30 In Sancto Germano magister Iohannes archipresbyter terre eiusdem, et magister Petrus frater eius, iussu imperatoris per Philippum de Surrento militem Capuanum et per quendam iudicem maiorem capti sunt, et eorum sunt mobilia infiscata, immobilia vero omnia annotata. Civitas Ferrarie a civitatibus Lombardie imperatori contrariis nec non et a Venetis impugnatur, et obsidetur per terram et aquam; in qua pro imperatore erat

35 quidam Azolinus. Imperator a suis officialibus certam exigit pecunie quantitatem.

Mense Madii imperator congregato exercitu de Apulia venit Capuam, et ipso mandante, Beneventum in exterioribus divastatur.

Mense Iunii imperator cum exercitu suo quem de regno collegerat, venit ad Sanctum Germanum, ubi per sex dies moram protrahens, e vestigio per Aquinum transitum faciens,

40 et secum ducens Pandulfum dominum Aquini, apud Insulam pontis solarati posuit castra sua, Campaniam intrare disponens. Quam non intravit, usus consilio saniori, set per Soram et Marsiam direxit in Ancone marchiam gressus suos.

Eo mense Thomas dictus Molisii comes apud Spoletum, que se pro papa tenebat, cum ducentis militibus a papa dirigitur. Henricus rex imperatoris filius, tentus in rocca Sancti

45 Felici in Apulia, in Calabriam custodiendus apud Neocastrum iussu patris dirigitur, et exinde apud Martoranum missus est.

Mense Iulii per totum regnum iussu imperatoris ab hiis omnibus quibus per officiales suos aliqua fuere commissa officia, certa exigitur pecunie quantitas; et tunc quidam de Sancto Germano per quendam Octavianum Siculum taxati fuerunt in 200 uncias auri.

50 Stephanus Casinensis abbas movens de Sancto Germano ad imperatorem, qui erat in obsidione Asculi, in Marchiam vadit.

Eodem mense iussu capitanei in Sancto Germano certus militum numerus congregatur. Tunc amoto de rocca Ianule Guilielmo de Spinosa castellano, quidam Iohannes de Trentenaria^b per imperatorem est statutus in ea. Imperator castra sua movens ab Asculo,

55 a) Coccoion c. b) Trentenaria c.

processit versus civitatem Firmānam, a quo Stephanus Casinensis abbas cum ipsius licentia discedens, infirmus ad ecclesiam suam sancti Liberatoris se contulit, ubi donec convaluit moram fecit. Eo mense captus est iussu imperatoris magister Raynaldus de Cayra.

Mense Augusti civitas Beneventana obsidetur iussu imperatoris. Imperator ipse civitatem Faventie arctat et obsidet.

Mense Septembris galee Venetie discurrentes per regnum in odium imperatoris, Termulas Vestam et quasdam alias Apulie terras capientes, destruxerunt et bonis omnibus spoliarunt. Aput Brundisium euntes predictae galee, navem quandam redeuntem ab Iherosolimis, cum non possent vi capere, igne cremarunt. Milites qui steterant in Sancto Germano ad imperatorem vadunt apud Faventiam, ex eis quibusdam in propria recedentibus.

Mense Octobris galee ipse multis onuste spoliis in sua redeunt.

Mense Novembris fratres Predicatores et Minores omnes de regno exeunt, imperatore mandante, duobus tantum relictis, qui sint de regno nativi, in singulis quibusque illorum domibus ad custodiam earundem.

Mense Decembris . . . . .

1241.

Mense Ianuarii per totum regnum generalis collecta exigitur. Iohannes de Columpna cardinalis discors factus cum Gregorio papa, in partem cedit imperatoris, et Lagustam in Urbe, et extra Urbem alia castra sua firmari iubet.

Mense Februarii imperatore mandante, per totam regni maritimam iuxta numerum 20 galee armantur.

Mense Martii milites et pedites ad defensam et custodiam maritime ubique per regnum ire iubentur.

Eodem mense galee predictae versus Pisas vadunt.

Mense Aprilis civitas Beneventana, que Romane ecclesie suberat, arctata et necessitate 25 compulsā imperatori se reddit; cuius menia imperatoris iussu funditus evertuntur, et turres civitatis eiusdem usque ad solarium. Arma hominum civitatis ipsius ad opus recipiuntur imperatoris.

Eodem mense Faventia per annum obsessa et arctata ab imperatore, venit ad mandatum ipsius, salvis personis et rebus hominum civitatis eiusdem, in qua postea imperator 30 ipse fieri munitionem mandat.

Mense Madii in festo inventionis sancte crucis galee imperiales cum galeis Ianuensium conflictum habentes, nonnullos prelatos occidentales qui erant in eis, habita victoria de Ianuensibus, ceperunt, et duxerunt apud Pisas captivos cum duobus legatis, Prenestino scilicet episcopo et Oddone Sancti Nicolai in Carcere Tulliano diacono cardinali, de quorum 35 mandato veniebant ad papam. Inter quos fuerunt Cisterciensis et Clarevallensis abbates, nec non Rothomagensis archiepiscopus, et alii quos ignoro. De galeis quoque Ianuensium capte sunt ultra 20, et nonnulli Ianuensium in eis, et quam plures sunt sponte ob metus causam in mari submersi; qui omnes postea, imperatore mandante, tam prelati quam alii, cum legatis ipsis in regnum apud Neapolym per mare in captionem ducti sunt, et in custo- 40 diam per regni castella transmissi. Milites et pedites nonnulli apud Aquinum et apud Sanctum Germanum conveniunt ad regni custodiam.

Mense Iunii prelati de regno vocati ab Andrea de Cicala capitaneo et magistro iustitiano, apud Melphiam ad eum vadunt; a quibus thesauri ecclesiarum suarum, tam in auro, 45 argento, quam vestibus sericis et lapidibus pretiosis, in commodato pro principe exiguntur.

Imperator discedens a Faventia venit Fanum, quam, circumposita obsidione, cum flectere ad sua vota non posset, in exterioribus vastat, et discedens inde vadit Spoletum, quod recipit ad mandatum suum. Ascisii civitatem sibi renitentem similiter vastat exterius.

Eodem mense fama de Tartaris ad imperatorem pervenit, quod iam devicto rege Ungarie essent in foribus Alamannie, et hoc ipse rex Ungarie significavit eidem imperatori 50 per Guaciensem⁵⁷ episcopum legatum suum, et per litteras suas, per quas se ipsum et regnum Ungarie sue promittit subicere dicioni, dummodo per ipsum imperatorem ab ipsis Tartaris protectionis sue munimine defendatur. Et ob hanc causam imperator ipse metuens christianitatis excidium, ut componat cum papa Gregorio, versus Urbem dirigit cum

a) locus textus post recipiendo vacuus relictus. Annus proximus in proxima pagina orditur.

festinantia gressus suos, et tunc propter hoc generales mittit litteras ad universos principes 1241.
occidentis, quarum tenor talis est⁵⁸: *Illustri regi Francorum, tamquam fratri suo, Frederico^{1241. 20.}*
ricus etc. Perfecte sollicitudinis zelus, quo sicut pater imperii statum eiusdem diligere cogimur
et tueri, propensius nos inducit, non tam manifesta pericula quam suspecta vereri etc., per
5 quas litteras principes ipsos animat et hortatur ad fidei christiane defensionem et ecclesie
sancte succursum.

Eodem mense imperator ipse veniens apud Interampnes, civitatem ipsam recipit ad
mandatum suum.

Mense Iulii imperator venit Narniam, quam sibi renitentem invenit; propter quod,
10 facta in exterioribus vastitate, inde discessit, et versus Reate concito vadit, quam sibi
similiter resistantem invenit; et tunc vocatus imperator ipse a Iohanne de Columpna car-
dinali, festinat ad Urbem.

Eodem mense Andreas de Cicala capitaneus iussu imperatoris captivos legatos et alios
transfere de Neapoly Salernum facit per Ryccardum de Monte nigro iustitiarium terre
15 Laboris; et ipse capitaneus vocatus ad imperatorem vadit. A quo rediens, per totum
regnum certum exigit numerum militum et servientum, et omnes thesauros ecclesiarum
sue iurisdictionis apud Sanctum Germanum congregari iubet.

Iohannes de Columpna cardinalis discors a papa discedit, seque confert in Prenestino.
Monticellum et Pontem Lucanum contra Romanos recipit in odium pape. Ad quem⁶⁰ impe-
20 rator milites et servientes de regno mittit.

Mattheus Russus per Gregorium papam senator efficitur; qui apud Lagustam, quam
Iohannes de Columpna firmaverat et tenebat per suos, obsidionem ponit.

Mense Augusti imperator recipit civitatem Tyburtinam, et exinde versus Urbem vadit;
et tunc castrum quoddam quod dicitur Mons Albanus, quod erat Sancti Pauli de Urbe, vi
25 cepit et igne consumpsit; castra etiam quedam Farfensis monasterii occupat et divastat.
Burgum novum desertum incolis igne crematur. Imperator apse apud Criptam ferratam
ponit castra sua, et in exterioribus Urbem divastat, et tunc de Gregorio papa quod obierit
Rome 21. Augusti, pro certo accepit, de cuius⁶⁰ licentia cardinales omnes qui extra Urbem
fuerant, pro electione pape facienda ad Urbem redeunt.

30 Eodem mense Augusti iussu imperatoris vastatores de regno apud Insulam pontis
solarati et apud Sanctum Iohannem de Incarico, ut intrent Campaniam congregantur.
Cardinales qui in Urbe ad pape electionem convenerant, per senatorem et Romanos apud
Septisolum includuntur, ut ad creandum papam inviti procedant.

Mattheus Russus Urbis senator Lagustam vi Romanorum optinuit. Thesauri omnes
35 ecclesiarum regni a porta Roseti usque ad fines regni iussu Andree^a de Cicala capitanei
apud Sanctum Germanum in ecclesia sancte Marie terre eiusdem congregantur et repo-
nuntur; quorum custodie deputati sunt duodecim de ditioribus et melioribus hominibus
ipsius terre. Et tunc tabula aurea que ante altare beati Benedicti ad ornatum diu steterat,
et alia tabula argentea altaris beate Marie, et ycona cum similitudinis que super altare fuerat
40 sancti Benedicti, et omnis alius thesaurus ipsius monasterii in auro argento pannis sericis
et lapidibus pretiosis, nec non et aliarum ecclesiarum terre ipsius monasterii ad Sanctum
Germanum in predicta ecclesia sancte Marie portatur et deponitur; cuius thesauri capti ab
ecclesiis regni pars pretio redimitur, et pars reliqua apud Sanctam Mariam de Cripta ferrata
ad principem deportatur.

45 Prenestinus episcopus et Oddo cardinalis cum magistro Iohanne Toletano sub ducatu
Tybboldi de Dragone^b apud Tybur ducentur.

Mense Septembris vastatores apud Insulam congregati, mandato cesaris in propria re-
vertuntur.

Imperator ipse, relictis apud Tybur sub custodia suorum, quos ad tuitionem et defen-
50 sam civitatis ipsius reliquerat, episcopo et cardinali predictis, per Campaniam redit in
regnum; et veniens apud Insulam Solaratam, civitatem novam in fronte Ceperani construi
iubet. Ad cuius civitatis foundationem statuit domnum Ryccardum de Monte nigro terre
Laboris iustitiarium, et mandat ut homines Arcis, Sancti Iohannis de Incarico, Insule pontis

a) Andr. c. b) drag. c. cf. a. 1242.

55 58) Petri de Vine dictamina I, 30.

59) scilicet Iohannem de Columpna.

60) imperatoris.

solarati et Pastine illuc ire ad habitandum cogantur. Statuit insuper, ut ad opus civitatis eiusdem venire deberet certa quantitas hominum de abbacia Casinensi, abbacia sancti Vincentii, comitatu Fundano, Comino et comitatu Molisii per ebdomadam. Et tunc recto tramite per Sanctum Germanum Aliphiam et Beneventum in Apuliam vadit, mandans ut thesauri ecclesiarum ad ipsum apud Fogiam deferantur.

Mense Octobris Gyffridus Mediolanensis in Celestinum papam eligitur.

Eo mense thesauri ecclesiarum apud Fogiam per eos de Sancto Germano qui eorum fuerant custodie deputati, mandante cesare deferuntur, excepta tabula altaris sancti Benedicti, et ut redimi debeant a prelatiis singulis et ecclesiis, quarum erant, pro certa pecunie quantitate, ab imperatore mandatur. Eodem mense iubetur a cesare, ut nullus de regno equos aut arma vendere vel trahere extra regnum presumat.

Inquisitio apud Sanctum Germanum fit de medicis qui mederi ausi sunt, et in tota abbacia, nisi de licentia imperialis curie et per eam fuerint approbati.

Civitas Accon rebellat imperatori.

Mense Novembris Celestinus papa Rome apud Sanctum Petrum obiit; et de cardinalibus quidam, eo insepulto, de Urbe fugerunt, et contulerunt se Anagniam.

Mense Decembris imperatrix apud Fogiam obiit, et apud Andriam sepelitur.

1242.

Mense Ianuarii generalis collecta per totum regnum exigitur, de qua tertia pars remittitur, sicut fuit anno preterito. Inquisitiones fiunt ubique per regnum contra infideles inventos tempore turbationis, contra forbannitos et foriudicatos, contra aleatores et prohibita arma portantes, et super multis aliis articulis.

Mense Februarii Richardus de Montenigro a iustitiaratu terre Laboris amovetur, et Gysulfus de Mannia substituitur illi. Turres civitatis Bari que erant in civitate imperator dirui iubet. Biscoctum fieri facit per loca maritima et etiam per loca alia pro fodro 150 galearum et 20 navium, uas armari mandat super Pisanos et Venetos: ad Romanam curiam magistrum domus Tonicorum creatum noviter, archiepiscopum Barensensem, et magistrum Roggerium Porcastrellum pro pace legatos mittit.

Patriarcha Aquilegensis pro facto Tartarorum ad eum venit.

Eodem mense Henricus primogenitus imperatoris tentus apud Martoranum naturali morte defungitur; pro cuius exequiis celebrandis imperator ipse ad omnes regni prelatos suas dirigit litteras in hac forma⁶¹: *Fredericus etc. abbati Casinensi etc. Misericordia pii patris severi iudicis exuperante iudicium^b, Henrici primogeniti nostri fatum lugere compellimur, lacrimarum ab intimis educente natura diluvium, quas offense dolor et iustitie rigor intrinsecus obfirmabant. Mirabuntur forsitan diri patres, invictum publicis hostibus cesarem dolore domestico potuisse convinci. Subiectus est tamen cuiuslibet principis animus quantumvis rigidus nature dominantis imperio, que dum vires suas exercet in quemlibet, leges et cesures non agnoscit. Fatemur, quod qui vivi regis superbia flecti nequivimus, sumus eiusdem filii nostri casu convicti. Sumus tamen eorum nec primi nec ultimi, qui detrimenta pertulerunt transgredientium filiorum, et nihilominus illorum funera deplorarunt. Luzit namque Davit triduo primogenitum Absalonem, et in Pompeii generi sui cineres, fortunam et animam soceri persequentis, magnificus ille Iulius primus Cesar paterne pietatis affectum et lacrimas non negavit: nec dolor acerrimus ex transgressione conceptus, est efficax parentibus medicina doloris, quod in obitu filiorum natura pungente non doleant, contra naturam a filiis licet irreverenter offensi. Nolentes igitur nos et non valentes circa predicti filii nostri funus omittere, que sunt patris, fidelitati precipiendo mandamus, quatinus per totam abbatiam cunctis clericis et ceteris fidelibus nostris iniungas, ut eius exequias omni cum devotione sollempniter celebrantes, animam eius cum decantatione missarum et aliis ecclesiasticis sacramentis divine misericordie recommendent, manifestis indicibus ostendentes^a, quod sicut in gaudiorum nostrorum tripudiis exultant hylariter, sic et doloribus nostris condolere fideliter videantur. Dat. etc.*

a) duae columnae rasae fortasse a scriba ipso, adhuc legendum est: . . p p . . . qu . . . fuit in ecclesia sancti Petri et a . . . ; imperat . . . . . in Urbe. b) iudicium c. c) tue insertum recentis manu. d) ita recte Petrus a Vineis; ostendatis c.

61) etiam in Petri de Vineis dict. IV, 1.

Mense Martii iustitiarum remoti a suis officiis apud Fogiam ab imperatore vocantur; et tunc Ryccardus de Monte Fusculo, qui fuerat iustitarius Capitanate, cogitur reddere rationem, et tam contra ipsum quam contra alios fit inquisitio, imperatore mandante.

Eo mense Thomas de Montenegro ab imperatore capitaneus apud Tybur dirigitur.

6 Mense Aprilis Prenestinus episcopus et Oddo cardinalis de regno apud Tybur sub ducatu Dybboldi^a de Dragone mittuntur.

Brexiensis episcopus et Bergamensis electus vocati ab imperatore de Lombardia in regnum veniunt, qui apud Sanctum Germanum moram facere elegerunt, expectantes ibidem imperatoris adventum.

10 Mense Madii Andreas de Cicala regni capitaneus, iussu cesaris congregato exercitu tam militum quam servientum de regno, super Reate vadit, quam exterius totam devastat. Dux Spoleti pro parte imperatoris super Narniam vadit, et quam potest facit in exterioribus vastitatem. Denarii novi dantur in Sancto Germano.

Romani super Tybur vadunt, et illam in olivis vitibus et aliis crudeliter devastant.

15 Ipso mense Madii exercitus imperialis de Marchia vadit super Asculum, et ipsam civitatem obsidet exterius et divastat.

Mediolanenses et Brexienses cum eorum complicitibus eos qui sunt eis adversarii et qui partem fovent imperatoris hostiliter impugnant; qui castrum quoddam quod Yseum dicitur de episcopatu Brexiensi vi optinent et recipiunt ad mandatum suum.

20 Reginus et Taurinus episcopi de Lombardia ad imperatorem in Apuliam vadunt. Homines demanii ubicumque inventi per abbatiam Casinensem revocantur, et compelluntur de mandato principis ire ad habitandum ad Civitatem novam.

Mense Iunii Asculum se reddit et venit ad mandatum imperatoris. Thomas Acerrarum comes capitaneus in Syriam transfretat. Berardus comes Manuplelli iussu principis in Sardiniam vadit. Patriarcha Aquilegensis qui pro facto Tartarorum ad imperatorem venerat, licentiatu ab eo in sua recedit. Imperator ipse de Apulia tunc venit Capuam, et inde per Sanctum Germanum et per Aquinum transiens, vadit ad Civitatem novam, ubi per dies aliquot moram faciens, versus Soram vadit, et inde procedit in Marsiam, ubi apud Avellanum per totum ipsum mensem Iunii moratus est.

30 Mense Iulii imperator congregato exercitu copioso super Urbem vadit, et hostilem faciens in exterioribus vastitatem mense Augusti in regnum reversus est.

Eo mense Oddo cardinalis liberatur, et episcopus Prenestinus cum magistro Iohanne Toletano reducti a Tybure, in rocca Iani, que est super Sanctum Germanum, servandi traduntur Philippo de Sancto Magno tunc castellano, duobus postmodum baronibus ad eorum custodiam deputatis.

35 Ipso mense Augusti imperator ante recessum ab obsidione Urbis statum hominis cream et vaccam similiter, que diu steterant apud Sanctam Mariam de Cripta Verata et aquam per sua foramina artificiose fundebant, in regnum apud Lucerium, Apulie civitatem, ubi Sarraceni degebant, portari iubet.

40 Mense Septembris comes Tolosanus apud Melfiam in Apulia ad imperatorem venit, qui per totam hyemem fuit in regno. Hoc anno Henricus de Morro^b, magister quondam iustitarius, in Apulia naturali morte defecit.

1243.

45 Mense Ianuarii generalis collecta per totum regnum exigitur.

Mense Februarii milites omnes qui servire tenentur, iubentur ex parte cesaris in equis et armis bene parari, ut esse debeant in Kalendis Aprilis primo futuris ad servitium suum.

Mense Martii.

50 Mense Aprilis imperator de Apulia congregato exercitu, venit in terram Laboris, ad quem summoniti milites in equis et armis omnes conveniunt, nec non et certus numerus servientum de quolibet terra de regno.

Mense Madii imperator ipse de Capua movens, et per Sanctum Germanum transitum habens et per Aquinum, apud Flagellam se contulit; ubi faciens aliquandiu moram, inde

a) D nondum in cod. pictum. b) hic vox ita scribitur.

per Campaniam, facto ponte super flumen Ceperani, transitum habens, super Urbem vadit, ubi turres nonnullas funditus fecit everti, faciens in aliis etiam quam potuit vastitatem; et tunc ad preces cardinalium ab Urbe discedens, est reversus in regnum. Item mense Madii Prenestinus episcopus imperatore mandante liberatus est, et apud Anagniam ad cardinales cum honore remissus.

Mense Iunii Sinibaldus tituli Sancti Laurentii in Lucina presbyter cardinalis, apud Anagniam in papam Innocentium IV. creatus est de voluntate et consensu omnium cardinalium; quo audito dominus imperator, qui tunc erat Melfie, ubique per regnum laudes iussit Domino debitas decantari.

Mense Iulii imperator ad papam mittit apud Anagniam Berardum Panormitanum archiepiscopum, magistrum Petrum de Vineia et magistrum Taddeum de Suessa pro bono pacis; a quo benigne satis recepti sunt, et benignum ad principem retulerunt responsum.

Eodem mense Iulii discursus syderum de nocte visus est in festo sancti Iacobi, ita ut unum contra alterum quasi hostes insurgerent, et inter se hostiliter dimicarent. Tunc civitas Viterbii procurante magistro Raynerio cardinali venit

mense Augusti ad mandatum ecclesie, comite Simone Theatino pro imperatore se tenente in ea. Quo audito imperator mox sine more periculo se personaliter contulit

mense Septembris ad succursum predicti comitis, et ad recuperationem civitatis ipsius, et congregato exercitu copioso obsedit eam, et statutis^a machinis, tam viris quam viribus dire satis impugnavit eandem. Qui cum in nullo proficeret, recepto et libero dimisso ex pacto comite predicto et suis qui cum eo erant, ab obsidione recessit, et inde Grossetum se contulit, ubi quasdam edidit sanctiones contra iudices advocatos et notarios, quas per totum regnum publicari precepit et tenaciter observari, quarum initium tale est: *Nichil veterum actoritati detrahitur*. Ipso mense Septembris comes Tolosanus de Apulia venit ad Sanctum Germanum, ibique moram protrahens, inde versus Aquinum, et postea apud Sanctum Vitum de Melfa se contulit, ibique suam per dies aliquot venationem exercuit.

Mense Octobris circa festum omnium sanctorum Innocentius papa Urbem intrat cum honore senatus populi que Romani magno receptus; ad quem dictus comes vadit, tractans inter ipsum et imperatorem bonum pacis^b.

RYCCARDI EPISTOLA AD CASINENSES IN FINE VITAE MISSA

30

ex codice Casinensi numero 342 signato a Gattula edita.

Dominis sanctis et patribus reverendis sacro conventui Casinensi, singulorum et omnium fidelis et subditus notarius Riccardus de Sancto Germano eorum sanctis orationibus adiuvari.

Qui visitavit nos dudum oriens ex alto, visitans nuper visitavit me, et visitatio sua custodivit spiritum meum. Castigans castigavit me, et morti non tradidit, qui peccatoris mortem non diligit, sed salutem. Ecce arcum contra me, arcum suum tetendit, et paravit illum, et in ipso paravit vasa mortis, sagitta acuta vulneravit me. Sed vulnere meo post vinum austeritatis, misericordiae oleum Samaritanus infudit, qui aegritudinis meae dispendia in salutis animae compendia commutavit. Ecce quam bonus est Dominus, quam pius est et misericors; qui pie-

tatis non immemor, cum iratus fuerit non obliviscitur misereri, ipse enim mei misertus est; misertus est et pepercit; nec accendit in me omnem iram suam, eripuit animam meam de morte, percussit et sanavit me, vulnus intulit adhibuit et medelam, ut vivens adhuc emendem in melius, quod gessi desperans, vel commisi. Pro me quaeso igitur, patres mei et domini, ei gratias agite, qui me de morte reduxit ad vitam, quoniam terribilis ipse est, qui aufert spiritum principum, terribilis est apud reges terrae; meque vestra semper comitetur oratio, ut quod possibilitas mea non optinet, vestra mihi intercessione donetur. Ecce mitto vobis rithmos quos feci de aegritudine mea concinna satis oratione descriptos:

a) statutis c. b) recentiori manu in fine codicis adest haec adnotatio, videlicet: Anno Domini 1414. die sexta mensis Augusti septimae indictionis, rex Ladislaus recessit ab hac vita hora prima diei, et corpus eius tulerunt de sero in Sancto Iohanne a Carbonaria in uno tabulo de tabulis, et ibi posuerunt eum nulla facta obsequia; et subcessit in regno D. Iohanna H. regina de voluntate regniculorum, et homines de regno, et terras de demanio et comites et barones accesserunt Neapolim, et omnes iuraverunt homagium voluntarie. GATTULA.

50

Quantum sit villa hominis dignitas,
 Et quam caduca sit eius sanitas,
 Docet qui dicit, hoc dedit vitas,
 Nam omnis homo vivens est vanitas.
 5 Vana est salus et status hominis,
 Vanus est decor et pulchritudinis,
 Filius enim est Ado seminis,
 Qui nunquam sistit eisdem terminis.
 In die Iovis ultimo Iulii.
 10 Quo celsa poli vise ambit Cinthii
 Post sumptum modicum quod edulii
 Hoc mihi accidit infortunii,
 Sana ut eram et sine vitio,
 Calami vacans in exercitio,
 15 Mox alteratur sana conditio,
 Et fit infirma, quod ita sentio.
 Rigor per membra se cepit fundere,
 Qui me compellit invitum tremere,
 Cuius ut possem vim vi repellere
 20 Corpus decrevi pellibus tegere.
 Sub tegumento iacebam abditus,
 Meque fovebat senilis alitus;
 Sic tremehundus et totus hispidus,
 Duro plus eram lapide frigidus.
 25 Sequitur calor, et rigor praeterit,
 Omnia senis ossa qui conterit;
 Non tamen ipse me prius deserit,
 Donec adversus se sudor ingerit.
 Hoc eo die sequenti abstinui,
 30 Et luce tertia mihi minui,
 Regulam tamen in cibis tenui,
 Sed non peccavi dieta tenui.
 Nil mihi confert illa minutio,
 Sed fit humorum maior solutio,
 35 Et tunc non fui ultra in otio,
 Quo sic est facta sanguinis motio.
 Nam in me iugis calor exuberat,
 Fit febris duplex, quae simplex fuerat.
 Miserum senem, ut magis conterat
 40 Quidquid praecedit vix frigus tolerat.
 Ad dividendam morbi discursiam
 In omni mane summo oxizaccaris⁶²
 Amigdalatam pinello squalidam⁶³
 Edo vel farra et bibo qualidam.
 45 Me visitare veniunt medici,
 Amici mei layci clerici,
 Qui me confortant, et dicunt singuli,
 Ut non deberem sic mente deici.
 Urinam cernunt, pulsum considerant,
 50 Et signa vident, quae nunquam viderant;
 Valere tamen qui me desiderant,
 Inter se ipsos de me deliberant.
 Iuvenus, aiunt, amicum debilem
 Amicum verum et favorabilem,
 55 Et adhuc nobis et multis utilem,
 Ne forte vergat ad casum debilem.
 Fiat nunc ergo quidem⁶⁴ purgatio,
 Ut phisicalis exigit ratio;
 Fiet humorum extenuatio,
 60 Et liber rit in brevi spatio.
 Hoc isti dicunt, alii veniunt,
 Sed qualem credunt, me non inveniunt,

a) quidam c.

62) oxysaccharum potio ex saccharo et aceto composita.

63) i. q. penicello. 64) nota communionem

De me diffidunt et male sentiunt;
 Sicque dolentes in sua redeant.
 Septimus dies adventit creticus,
 Iudicativum quem dicit medicus;
 Spiritus meus valde fit modicus,
 Et ego fio totus encliticus.
 Sed et leviat Mars egritudinis,
 Spes redit et validudinis,
 Secretum exigo poenitudinis,
 Confessionis, et pulchritudinis.
 Ad me sacerdos accedit illico,
 Cui vix confessus sum, et me iudico.
 Virtus tamen de mortis lubrico
 Communioni Christi communico.
 Sic recreatus ex carne Domini,
 Particeps factus et eius sanguini⁶⁴,
 Eger ut eram, divino nomini
 Gratias egi Deo et homini.
 Inde testatus sum non ut volui
 De bonis meis, sed sicut potui,
 Mox consternatus lecto recubui,
 Et nec in totum cuncta disposui.
 Hoc intuentes omnes qui aderant,
 Quod mihi ita vires defecerant,
 De me diffidunt, et satis esitant⁶⁴,
 Tuncque debere me mori autumant
 Tunc qui sum visus fore deterior,
 In illa die factus sum melior;
 Fit quoque morbus validus levior,
 Me visitanti de quo regratio.
 Die paratur nono elleborum,
 Dulce quod non est ut mel aut zaccaram,
 Quod magistrorum propter ministerium
 Mihi confertur in refrigerium.
 In tanti mihi causa periculi
 Satis id contulit adminiculi;
 Nam tunc egressi vi sumpti poculi
 Mox leviantur et frons et oculi.
 Est quae tunc erat naturae filia
 Carior mihi quam campi lilia,
 Quam ad carorum sana consilia
 Legitimavi ad optabilia.
 Et Responsavi matrem realiter
 Et coram multis praesentialiter
 Anulum dedi, osculum pariter,
 Voluit Deus sic, et non aliter.
 Oh Dei mei omnipotentia!
 Erga me fuit quanta clementia,
 Qui morbi mutas haec accidentia
 Insanae mentis convalescentia.
 Haec tua mihi fuit indignatio,
 Non aegritudo sed visitatio,
 Utinam per te sit emendatio,
 Quam decet christianus et collaudatio.
 Qui relevavit lapsum qui cecidit,
 Me castigavit nec morti tradidit;
 Illi Riccardus, quem vitas reddidit,
 Regratiatur, qui metra condidit,
 Illi sit honor, virtus et gloria,
 Summa potestas, summa victoria;
 Cui mors et vita favent, et omnia
 Vivit et regnat Deus in saecula.

Gregorius. Sequentium rerum certitudo est praeteritarum exhibitio; coelum et terra transibunt, verba autem mea non praeteribunt. Nil in rerum corporalium natura coelo et terra durabilius, et nil in rerum natura iam velociter quam sermo transit. Verba eius quousque imperfecta sunt, verba non sunt, cum vero perfecta fuerint, omnino iam non sunt, quia nec perfici nisi transeundo possunt; ait ergo coelum et terra transibunt, verba autem mea non transiunt, ac si aperte dicat: omne quod apud vos durabile est, sine mutatione durabile ad aeternitatem non est, et omne quod apud me transire cernitur, fixum et sine transitu tenetur, quia sine

mutabilitate; manentes sententias exprimit meus sermo qui transit, sic in iuventute viget corpus forte, et incolume manet pectus, torosa cervix, plena sunt brachia; in annis autem senilibus statura curvatur, cervix excacata deponitur, frequentibus suspiriis pectus urgetur, virtus deficit, loquentis verba anheliis intercidit, nam et si languor deest plerumque senibus, ipsa sua salus egritudo est. Ita mundus in annis prioribus velut in iuventute viguit, ad propagandam humani generis prolem robustus fuit, salutē corporis viridis, opulentia rerum pinguis; at nunc ipse sua senectute deprimitur, sicque ad vicinam mortem molestiis crescentibus urgetur.

ROMOALDI II. ARCHIEPISCOPI SALERNITANI ANNALES

EDENTE WILHELMO ARNDT PH. D.

Magnum sibi inter ceteras Italiae inferioris relationes historicas vindicant locum
 5 *Romoaldi II. archiepiscopi Salernitani annales, quippe qui non solum de re-*
gibus Siciliae aequae ac de certamine inter papam et imperatorem copiosissime
agent, immo vero in se receptis aliorum nunc deperditorum fontium fragmentis
multam afferant lucem rebus saeculi undecimi in Italia gestis. Speramus
 10 *igitur fore ut nostra horum annalium editio, prima quidem quae codicum anti-*
quissimorum ope est perfecta, omnibus historiam illorum temporum amplecten-
tibus grata sit utilisque. Nunc autem praefationem sic instituere liceat, ut pri-
mo de Romoaldo ipso breviter agamus, deinde de scriptis eius, demum de an-
nalibus, quomodo et quibus subsidiis sint ab eo confecti.

Romoaldus¹ principio saeculi XII. Salerni, ut videtur, natus est, ex familia
 15 *Guarna, cuius propagines hac in urbe tum prospere floruerunt. Cum regibus*
Siciliae, utroque Wilhelmo, coniunctus erat affinitate². Patris nomen nescitur,
neque melius est quod dicamus de primitiis nostri. Frater eius nominatur Ro-
bertus archidiaconus Salernitanus, qui anno 1162 Salerni ecclesiam in honorem
 20 *sancti Georgii fecit construi³. Idem Robertus inter clericos archiepiscopi fratris*
sui erat, quum anno 1163 mense Maio⁴ moniales coenobii sanctae Mariae in
civitate Salernitana constructi post obitum abbatissae suae peterent a Romoaldo
novam abbatissam, quibus tunc annuens archiepiscopus ab eis electam coenobii
sancti Georgii⁵ sororem, Algaytam nomine, ex huius coenobii vinculis relaxavit
 25 *eandemque hoc munere perfrui posse concedebat; neque minus testis munere*
una cum fratribus suis sc. Philippo Guarna domino castelli Sancti Magni,
Luca Guarna et consobrino Alfano Principe fungebatur a. 1176 mense De-
cembri, quum Romoaldus litteras a Matthaeo regni Siciliae cancellario acceptas
coram Landulpho iudice recitari faceret, quae erant confectae in gratiam
 „*Philippi quondam Ioannis de Richardo iudicis eiusdem Matthaei cognati, pro*

30 1) Sic esse nomen eius scribendum et codices do-
 cent et diplomata ab eo data. Consentunt in-
 scriptiones de quibus postea. Ferraro invenimus
 scriptum esse *Romualdum*, idque potius editoribus
 esse tribuendum puto. 2) v. epist. 10. Petri Ble-
 35 sensis, cuius verba infra dabimus. 3) C. V. Schulz
 in libro praestantissimo *Denkmäler der Kunst in*
Unteritalien, T. II. p. 301 inscriptionem profert,
 quam Mazza in meridionali ecclesiae muro incisam
 esse dicit: *Anno dominicae incarnationis MCLXII (?)*
 40 *regnante domino Wilhelmo II. gloriosissimo rege Si-*

ciliae ducatus Apuliae ac principatus Capuae anno
septimo Robertus Goarna frater Romualdi II. vene-
rabilis Salernitani archiepiscopi fecit construi hanc
ecclesiam ad honorem beati Georgii. 4) Chartam
 hac de re confectam ex tabulario eccl. Salern. dedit
 Ughellius in Italiae sacrae Tom. VII, p. 401 (ed.
 secunda). 5) Sunt verba diplomatis: *de mona-*
sterio sancti Georgii quod constructum est intus hanc
civitatem prope Iudaicam istius civitatis, quod cum
 omnibus rebus suis eidem archiepiscopo pertinens et
 subiectum est.

recuperatione quorundam bonorum ecclesiae Salernitanæ obnoxiorum⁶. Hac in re commemoratur quoque Iohannes Guarna iudex Salernitanus, frater archiepiscopi. Catalogus baronum regni Siciliae commemorat fratrem Iacobum Guarnam, quo in libello et plures alii de familia Guarna laudantur, scilicet Petrus Guarna, Philippus Guarna, Lucas Guarna, duo ullimi sine dubio fratres nostri Romoaldi sunt habendi⁷. 5

Litterarum studiis vacasse Romoaldum magno cum fructu annalibus elucet, neque medicinae artis erat imperitus, quod non valde mireris, quum Salernum per totum fere medium aevum floruerit medicorum suorum fama. Ipse Romoaldus testatur⁷ se fuisse in arte medicinae valde peritum, atque Hugo Falcan- 10 dus nominat eum „virum in physica probatissimum“⁸. Anno 1153 electus est archiepiscopus Salernitanus⁹. Anno 1156 mense Iunio una cum Maione amirato et Hugone archiepiscopo Panormitano et Wilhelmo episcopo Troiano et Marino abbate Cavensi ex partibus regis Wilhelmi I. cum legatis papae Hadriani IV. pacem Beneventanæ est meditata¹⁰. Nec minus eodem anno inter distributores a Roberto domino castri Trentenariæ in testamento constitutos 15 nominatur¹¹. Anno 1160 „Romoaldus ecclesiam aedificavit in honorem sancti Cataldi in pago Campagnæ cui addidit coenobium et magnifice dotavit“¹² „Hoc eodem anno 1160 die 15. Ianuarii, indictione 9, archipresulatus sui 7, omnia bona iuraque Ebulensis monasterii Ioanni abbati (scilicet fundatori) eiusque successoribus confirmasse Romoaldum habet eiusdem documentum hoc anno 20 scriptum“¹³. Anno 1161 die 11. mensis Martii Panormi commoratus, populum adhortatus est ut regem Wilhelmum I. contra quem rebellaverant, quem captivum tenebant, liberum dimitterent et pristinae obedientiae se addicerent. Quæ verba non fefellit eventus, rex enim liberatus est, plerique comitum ac baronum rebellium sponte paruerunt, ad reliquos pacificandos missus est archiepiscopus 25 noster in Apuliam, ibique eorum animos maxima ex parte mitigavit¹⁴. Romoaldum hoc anno post mortem Hugonis archiepiscopi Panormitani promotum esse in locum huius viri refert Rocchus Pirri in libro suo, Chronologia regum Siciliae, Panormi 1643, p. 32, sed ipse assensu non dato munus atque officium recusavit¹⁵. Anno 1163 mense Maio dat monialibus coenobii Salernitani sanctæ 30 Mariae virginis licentiam sibi abbatissam eligendi electamque confirmat. Qua de re iam supra est disputatum. Mense Novembri anni 1165 papam Alexandrum III. e Francia redeuntem suscepit Salerni¹⁶. Quum Wilhelmus I. rex anno 1166 morbo detentus iam vitæ finem adesse videret, Romoaldum accersivit Panormum eumque ut virum medicinae haud ignarum consuluit¹⁶, sed quum 35 nihil profuissent medicamenta, ultimam voluntatem suam declaravit, praesentibus magnatibus curiae aequæ ac Romoaldo et Rogerio archiepiscopo Rhegiensi¹⁷. Post mortem regis novum regem Wilhelmum II. in ecclesia sanctæ Mariae Panormitana coronat¹⁸. Eum deinde continuo in aula regia versatum esse

6) Exstant hae litterae apud Ughellium l. c. p. 403. 6*) v. Catalog. bar. apud del Re, Scrittori etc. l. p. 583 et 585. 7) ad annum 1166. 8) ap. Murat. SS. VII, 319. 9) Electionis annum habemus ex vetusto donationis documento tabularii monialium Sancti Laurentii Amalphiæ anno 1179 scripto, qui fuit annus 25. sui praesulatus. Cuius initium: *In nomine dom. nostri I. C. anno incarn. eius 1179 et 14. anno regni domni nostri Guillelmi Siciliae et Italiae regis et 25. anno pontificatus domni nostri Romualdi Dei gratia Salernitani archiepiscopi, mense Nov. ind. 13. etc.* Ughellius l. c. p. 399. Consentit temporis momentum, quod aliud praebet diploma in archivio archiepiscopali

Salernitano adhuc exstans, quod cl. v. Bethmannus 40 noster inspexit. Datum est a. 1160 die 21. m. Febr. anno 7. archiepiscopatus. Videas quoque chartam pro monasterio Ebulensi datam ap. Ughell. VII, 401. 10) Vide instrumentum pacis a v. cl. Watterich ex codice Cencii autographo editum in libro suo: Pontificum Romanorum vitae II. p. 352 sqq. 11) Ughell. l. c. p. 400. 12) l. c. p. 401. et Schulz Denkmäler etc. II, 305. 13) Ughell. l. c. p. 401. 14) cf. Romoaldum ipsum de hac re ad ann. 1161 agentem. 14*) Unde huius facti notitiam assumerit Pirri nescio. 15) v. 50 ipsum ad hunc annum. 16) v. ipsum Rom. ad a. 1166. 17) v. Hug. Falc. l. c. 302. 18) v. ipsum Rom. ad a. 1166.

suspitor, etenim aemulationes et varia honoris et potentiae hominum cupidorum studia non cessabant, sed versutias agentes et episcopi et magnates novum regem puerum in suas partes unusquisque trahere studebat. Testes oculati Hugo Falcandus et Petrus Blesensis suis relationibus id egerunt, ut de hac re certiores efficeremur, ita ut nobis licitum sit persequi gradatim omnes illas fraudulentias ac clandestina consilia. Sed hoc loco omnia narrare supervacaneum est, Romoaldum tantum nostrum inter hos agentem nobis ante oculos ponamus; qui cognoscere velit rerum seriem, legat Hugonis Falcandi historiam, quem potissimum in his rebus enarrandis sumus secuti. Quum enim post mortem ¹⁰Wilhelmi I. summa rerum potestas a regina Margarita concessa esset Petro eunuchio, Matthaeo notario et Richardo electo Syracusano, Richardus operam quam maximam navavit, ut sedem Panormitanam tunc vacantem obtineret. Sed et Gentilis episcopus Agrigentinus eodem studio vexabatur, quam ab causam sibi devinciebat Romoaldum nostrum, Petrum et Matthaeum praedictos. Non solum ¹⁵amicitiae inimicitiaeque commercium eos coniunxerat, sed partis Siciliae, quae in curia vigeat, gubernatores exstiterant, quum Richardus patria Anglus originis causa ab eis odio haberetur. „Aiebant enim Transalpinae gentis superbiam, quae hactenus potestate praedita curiae fretaque regum amicitia, Longobardos impune nullis exacerbasset iniuriis, deinceps a curia penitus excludendam, si prius electum amoveri contigerit. Eo namque semel expulso nec eius gentis quempiam in curia remansurum, ipsumque regem cum ad aetatem discretam pervenerit, eos habiturum familiares inter quos nutritus fuerit et quos eum usus longaevis consuetudoque docuerit, neque peregrinis et advenis quorum mores ut ignotos abhorreat, dignitates curiae collaturum.“¹⁹ Coniurabant igitur in vitam ²⁵Richardum, sed quum Petrus abhorreret a tanto facinore, illum prorsus amovendum esse a curia et loco eius substituendum Romoaldum censuerunt. Neque minus regina et Iohannes Neapolitanus cardinalis hac de re consentiebant, qui vir ipse ecclesiam Panormitanam regendam sibi fore sperabat. His temporibus contigit ut Gilbertus comes Gravinensis nuncius de morte regis acceptis ³⁰Apuliam relinqueret et Panormum se verteret, ubi mox summa rerum est potitus. Petrus timore coactus fugam inivit, et episcopi qui multo magis abhorrebant Gilbertum, quem totius regni magistrum capitaneum futurum sciebant, pro tempore cessantes a machinationibus suis, summopere illum amovere studebant. Litterae falsae confectae sunt, Fredericum imperatorem invasisse fines ³⁵regni Siciliae, populus falsis rumoribus exagitatus est, ita ut regina comiti Gilberto in Apuliam redeundi daret praeceptum et contra imperatorem exercitum congregaret. Cui praecepto Gilbertus etsi invitus cessit. Cuius in locum subrogatur Richardus Molisii comes, Petri eunuchi amicus. Interea episcopi de novo instaurant litem adversus electum Syracusanum et efficere student ut cogetur ⁴⁰Romam proficisci ad pallium ibidem a papa obtinendum. Regina autem mox mutato consilio eum in rebus curiae agendis esse necessarium contendit itaque nullo modo eum esse nunc dimittendum. Quae quum omnia ita essent, evenit ut frater naturalis reginae Rodericus, vel a Siculis Heinricus nominatus, ab Hispania redux in Siciliam, Montis Caveosi comitatum sibi arriperet; qui ⁴⁵autem immoderate atque sumptuose pro sua natura vivens, mox ut in Apuliam se conferret a regina est coactus. Quo amoto restaurat regina curiae officia atque munera, Rogerium comitem Avellini, avunculum regis tunc exulem, revocat, eique una cum electo Syracusano et Matthaeo notario summam commisit potestatem.

19) Hugo Falc. l. c. 304.

Quid mirum si Richardus electus Syracusanus aequae ac Gentilis episcopus Agrigentinus uterque sibi persuaderet, fieri non posse quin archiepiscopatum Panormitanum obtinerent. Regina autem alia movens consilia a 1167 Stephanum comitis Perticensis filium, Gilberti comitis Gravinensis consanguineum, una cum triginta et septem sociis²⁰, inter quos Petrus Blesensis non ultimum⁵ obtinebat locum, accersivit, eumque quam citissime cancellarium institui atque universa curiae negotia deinceps ad eum principaliter referri iussit. Paucis post diebus Romoaldus eum subdiaconum ordinat, canonici autem Panormitani iussu regis et reginae eligunt in archiepiscopum. Qui vir pro iustitiae atque aequanimitatis indole duabus regni maximis dignitatibus egregieungebatur, ita¹⁰ „ut omnes assererent eum velut consolatorem angelum a Deo missum, qui curiae statu in melius immutato aurea saecula reverisset.“²¹ Quae quum ita essent, naturae humanae accidit temperatione, quod omnes qui prius honoribus atque muneribus erant functi summo zelo ac livore contra Stephanum eiusque socios exagitarerent, atque quoscumque modo eos amovere conarentur¹⁵. Nec abhorrebant a venenis, ita ut quidam medicus Salernitanus, amicus Matthaei notarii, Roberto Bellisinensi, socio Stephani, aegrolanti, inter medicamina letiferum potum porrigeret. Quum rumor de huius morte invalisset et ad cancellarii aures pervenisset, misit viros quosdam doctos ad causam mortis investigandam, inter quos et Romoaldus noster erat, quippe qui esset in physica probatissimus²²; nec defuit quum ille Salernitanus²⁰ medicus in praesentia cancellarii aliorumque accusaretur commissi facinoris. Quid Romoaldus postea fecerit, nescimus. Gentilis episcopus Agrigentinus, spe adipiscendi archiepiscopatus Panormitani delusus, omni odio in cancellarium converso, cum aliis insidias ei paravit, immo vero milites conduxit, qui cancellarium, si una²⁴ cum rege die dominica palmarum anni 1168²⁴ e palatio egrederetur, interficerent. Cuius coniurationis cancellarius quum certior factus esset, Matthaeum notarium vinculis tradidit, ac Richardum magistrum palatii aequa sorte constrinxisset; si regina consensisset, qua nolente aliter insidias praecavere nequibat quam iussu coercendi eum intra muros palatii. Gentilis autem sociis suis captis, curia clam relicta Agrigentum perfugit, ibique populum contra Stephanum ex-³⁰ citare est conatus. „Rex autem ac regina fugam episcopi cognoscentes, Burgundium iustiliarium cum litteris regis Agrigentum miserunt, praecipientes Agrigentinis ut episcopum tamquam proditorem sub eiusdem Burgundii custodia Panormum transmitterent. Qui quum ad curiam veniens, ea quae palam gesserat quibusdam niteretur ambagibus excusare, multorum convictus testimonio ductus³⁵ est in castellum Sancti Marci, quod in valle Demeniae situm est, ibidem interim servandus, donec operum series ad Romanum pontificem perferretur.“²⁵ Romoaldus num his clandestinis consiliis annuerit, non satis constat, sed eum quodammodo gratia regis perdita praesentiam eius declinasse, videtur hac ex re elucere, quod vacante sede Agrigentina dum Gentilis captus tenebatur, nul-⁴⁰ lius erat momenti Romoaldi auctoritas in eligendo novo episcopo, immo vero videbatur fore ut frater Gilberti comitis Graviniae et Lorotelli hanc sedem obtineret. Petrus Blesensis enim his temporibus ad capellanum regis direxit epistolam²⁶ haec continentem: „Duorum mihi nomina expressisti, qui familiares et domestici eius sunt, quorum amicitias, licet ignobiles sint mente et genere,⁴⁵ gratantissime acceptavit; hi ipsum in hanc temeritatem excitant et incendunt. Sed certe inimici hominis domestici eius. Proditoria istorum consilia praetulit

20) v. Petri Bles. ep. 46. 21) v. Hug. Falc. p. 315. 22) v. Petri Bles. ep. 72 et 90. 23) Hug. Falc. p. 319.
24) Erat d. 24. Martii. 25) Hug. Falc. p. 332. 26) epist. 10.

inconsultissimus adolescens domino Salernitano²⁷ et comiti Avelini avunculis suis, quorum fidem et prudentiam necessitas regni frequenter experta est; qui dedecus pueri sua morte redimerent, nec regni humiliationi usque ad effusionem sanguinis et perpetuitatem exilii consentirent. Sed populi peccatis exigentibus, elongavit a se amicos et proximos, incedensque per viam Roboam consilium venerandae maturitatis abiecit. *Verisimilius hoc habebis, si Romoaldum huius anni res gestas referentem legeris, Matthaeum notarium virum sapientem, discretum, probatae fidelitatis nominat, eum sine causa captum refert, Gilbertum comitem non sine rigore commemorat. Nec silentio perseverabat*

10 *populus Panormitanus, sed (Romoaldi sunt verba) „in seditionem versus insultum in cancellarium fecit et eum cum omnibus suis in turri campanarum per diem unum obsedit, altera autem die mandato regis et reginae cum quibusdam de suis galeam intravit.“ Optime congruit haec relatio cum iis quae Hugo Fal-*

15 *candus²⁸ hac de re refert. Quum enim timerent ne obsidio turris longius tra-*

20 *heretur, cancellario libere abeundi data promissione Siculis, qui eius parti ad-*

25 *dicti cum eo ibidem morabantur, iure iurando Richardus Syracusanus electus, Matthaeus notarius, gaytus Richardus, Romoaldus, Iohannes episcopus Maltensis affirmabant, ut terras suas libere ac secure possiderent, et militibus stipendiariis licentia indulgeretur vel in curia vel in alio quolibet loco commorandi. Gentilis*

30 *e vineculis liberatus Panormum rediit et cum aliis novem viris, inter quos et Romoaldus noster commemoratur, ab Henrico comite Montis Caveosi et Richardo comite Molisii, quibus redeuntibus summa auctoritas statum curiae innovandi est data, familiaris gradum est adeptus. Petrus Blesensis hoc tempore morbo*

35 *detentus non abiit, sed morabatur in Sicilia donec convaluisset. En habes ipsius*

40 *verba²⁹: Quam atrociter coniraverint in exitum domini Stephani Panormitani electi et regii cancellarii Siculi proditores, relatione non indiget. His enim et aliis durioribus, quae frequenter auditis, tinnierunt aures vestrae. Ego autem quum in illa turbatione et egressu domini mei medio hemitritaeo laborarem, de mandato domini regis curae et custodiae Salernitani archiepiscopi commissus*

45 *sum, qui non minorem circa me diligentiam exhibuit, quam si dominus aut filius eius essem. Ex quo autem convalui, accessi ad dominum regem petens ab eo et magnatibus curiae licentiam recedendi. Rex autem per dominum Salernitanum me sollicitari multipliciter fecit ut in curia eius et in sigilli officio remanerem, sed non potui ad hoc precibus aut promissis aut muneribus inclinari.*

50 *Valde dolendum Hugonem Falcandum non longius historiam suam pro-*

55 *traxisse, nobis tum certe intellecturis Romoaldi fata posteriora. Ita fit ut non-*

60 *nisi ipsius relationem secuti certiores efficiamur de ipsius persona. Nihilominus peroptime hac in re instructi sumus, quum non ignoremus Romoaldum una cum Rogerio comite Andrensi legatum a rege Wilhelmo missum esse Venetias, ubi*

65 *per totam anni 1177 aestatem commorantes, omnium rerum erant testes aequae ac pacis inter imperatorem et regem Siciliae mediatores. Prorsus supervacaneum est hoc loco uberiores harum rerum enarrationem proponere, quum Romoaldus ipse copiosissime eas referat. Omnibus peractis, pacis conditionibus scriptis et iuratis, Romoaldus cum Rogerio comite die 16. mensis Augusti*

70 *anno 1177 vela dedit et die 23. eiusdem mensis Barolum applicuit. Inde uter-*

75 *que nunciis ad regem directis ad sua remeavit, et mense Novembri a rege vocatus Panormum festinavit, ubi ambo sexto die mensis Novembris suscepti sunt cum gaudio atque honore. Tunc referentes regi quid egissent Venetiis, iussi sunt*

27) supplendum archiepiscopo; v. Gloss. Du Cange sub voce dominus. 28) l. c. p. 340. 29) Ep. 90.

morari donec legati imperatoris pro confirmanda pace in Siciliam se contulissent. Ita factum est ut Romoaldus noster usque in mediam quadragesimam Panormi moraretur, et legatis etiam tum venire cunctantibus licentiam redeundi sibi a rege pararet.

Romoaldum in concilio illo Lateranensi quod Alexander III. papa anno 1179 mense Martio celebravit praesentem fuisse scimus eiusque actis subscripsisse nomen suum³⁰. Decretales epistolas, quas Alexander III. ad Romoaldum scripsit, enumerat ex Corpore iuris canonici et Ughellius (VII, 405.) et Iaffeus in suis Pontif. Rom. Regestis.

In tabulario archiepiscopali Salernitano adhuc diplomamense Maio anni 1179 datum exstat, ut Bethmannus v. d. adnotavit, quo Fulco prior et fratres hospitalis Capuani profitentur Romoaldum archiepiscopum ecclesiam sancti Thomae dono dedisse hospitali Ierosolimitano.

Anno 1181, Kalendis Aprilis hac ex vita decessit

Vides igitur Romoaldum virum genere nobilissimum, et tam in rebus ecclesiasticis quam in medicinae scientia instructum, in rebus publicis agendis versatissimum, talem, quali non semel sint negotiationes et mediationes pacis commissae. Eum et litteris et artibus operam navasse, statim elucebit. Praesertim ecclesiae suae archiepiscopali consuluit eamque variis operibus ornavit, quae adhuc exstantia nomen Romoaldi omnibus videntibus clarius reddant. Altare maius enim condidit, ut eius inscriptio docet³²: HOC OPVS FIERI FECIT DOMINVS PRESVL ROMOALDVS SECVNDVS. Ac cathedram sacram variis operibus musivis ornatam construxit, ut verba ei insculpta docent³¹: ROMOALD⁹ SECVND⁹ SALERNITAN⁹ ARCHIEPISCOPVS PRECEPT FIERI HOC OP⁹. Nec minus pavementum chori tessellatum construi fecit, in quo litterae, ut Bethmannus v. d. adnotavit, leguntur: ROMOALDVS ARCHIEPS.

Sed transeamus nunc ad scripta eius. Praemittendum est praeter annales nobis fuisse non licitum ipsis oculis illa videre, sed nonnisi confidere scriptoribus Neapolitanis, qui de totius patriae litteris bene instructi ea enumerant. Praesertim hac de re meriti sunt Ughellius³⁴, Tafurius³⁵, Soria³⁶. Scripsit autem Romoaldus secundum hos viros:

- 1) Opusculum de annunciatione beatae Mariae virginis.³⁰
- 2) Breviarium Salernitanae ecclesiae. De hoc Ughellii verba³⁷ laudentur: Auctorque fuit breviarii Salernitanae ecclesiae, quo quidem officio usi sunt canonici eiusdem ecclesiae ad annum usque 1587, quo tempore archiepiscopus Marsilius ad capituli postulationem a Sixto V. impetravit, ut in Salernitana ecclesia ad communem Romanae ecclesiae morem celebraretur, suo tamen et successorum arbitrio veteres eiusdem ecclesiae ceremonias ritusque nec non singularia aliquot sanctorum, quorum ibi corpora requiescunt, officia reservare ipsi liceret.
- 3) Vitas aliquot sanctorum³⁸.
- 4) Opus laudatur a Tafurio cuius titulus est: Semestria seu scrupularii vel ceremoniale pro recitatione horarum divinarum et pro peculiaribus functionibus ecclesiae Salernitanae. Huius libri in charta membranacea scripti duo tomi in tabulario capituli Salernitani tempore Tafurii asservabantur, ubi ipse eos vidit³⁹. Num idem ac breviarium?
- 5) Annales, de quibus nunc agendum.⁴⁵

30) v. Acta concilii ap. Mansi XXII, 460. 31) v. dino Tafuri. Napoli 1748. Tom. II, p. 335—340. Neerol. Cass. apud Murat, VII, 941. 32) v. Schulz 36) Memorie storio-critiche degli storici Napoletani I. c. p. 288. 33) v. Schulz I. p. 290. 34) in di Franciscantonio Soria. Napoli 1781. Tom. I. Italia sacra I. c. p. 404. 35) Storia degli scrittori nati nel regno di Napoli scritta da Gio. Berna- 38) Ughellius I. c. p. 405. 39) Tafur. I. c. p. 337. 50

More mediæ aevi Romoaldus ab exordio mundi scribere incipit, ita ut primum Bedam sequens de sex mundi aetatibus disserat, tum autem delineatis et descriptis illis historiam compilet. Ab anno Domini 839 modum scribendi mutans annales contexit, quos ad sua deduxit tempora, ita ut primum aliis saeculi IX. X. XI. et XII. ineuntis fontibus receptis, res quas ipse viderat partimque gesserat nobis poneret ante oculos. Supervacaneum videtur priorem partem denuo typis dare; annales tantum ab anno 893 usque in finem operis, quippe qui fontes nunc deperditos fere usque ad annum 1125 continent, praeleo denuo subiicimus. Prima pars tota composita est subsidiis adhuc exstantibus. Adhibuit enim Romoaldus scripturam sacram, Hieronymi chronicon et commentarios in prophetas, Bedam de sex aetatibus, librum pontificalem, Pauli Diaconi historiam Langobardicam, historiam miscellam, catalogos pontificum et imperatorum, Einhardi vitam Karoli Magni, eiusdem annales, chronicon Salernitanum⁴⁰, Ainoinum Floriacensem. — In annalibus porro contexendis usus est⁴¹ aliis subsidiis, quorum multa ex parte deperdita esse dolemus, sed fortuna faultrice vestigia satis superque remanserunt, quibus ducentibus ad cognoscendam eorum naturam et vim pervenire possumus.

Catalogum principum Salernitanorum primo loco affero, quem diversum fuisse ab aliis adhuc existentibus quisque exempli gratia annos 893, 933, alios inspicere videbit. Falsos numeros et nomina saepe exhibet. Tum Romoaldum annales Italiae inferioris in usum suum convertisse, persuasum mihi habeo. Videas anni 902 de captione urbis Tauromenii relationem, quae eisdem verbis in chronico Vultur-nensi est legenda, ut ad hunc annum adnotavimus. Nec minus anni 926 res gestae ex annalibus illis deperditis desumptae esse mihi videntur. Velim ut conferas annos 954, 967, 981 ubi enarratur clades Ottonis II. apud Stilum, 987, 990 ubi, ut adnotavimus, mira quaedam convenientia cum Leonis Cassinensis verbis (II, 11) intercedit, annos 994, 1001, 1012, 1022, 1025, 1045, 1046, 1049 aliosque sequentes. Qui annales deperditi num illas notas quoque continuerint, quas in Romoaldo exstantes de annalibus Casinatibus, Cavensibus et Beneventanis desumptas esse in margine quotiescumque occurrerant, adnotavimus, nescimus, sed verisimile esse putamus. — Nec historiae Francorum Romoaldo erant ignotae. De his suspicari licet, eum usum fuisse quodam codice in quo illa notissima Historia Francorum Senonensis⁴¹ coniuncta fuit aliis eiusdem generis relationibus, quae multis in locis Hugonis Flaviniacensis historiam denuo reddebant. Catalogus imperatorum Constantinopolitanorum etiam adhibitus est a nostro, sed mendis chronologicis valde foedatus, ut quisque ex eo desumptas adnotationes inspecturus videbit. Quod attinet ad catalogum pontificum Romanorum, quem Romoaldus in usum sibi vindicavit, notandum, et eum pluribus locis falsum et depravatam extitisse, certe cum catalogo illo qui et in annalibus Ceccanensibus supra datis, et in chronico Vultur-nensi est receptus, cuiusque vestigia quoque in historiis Farfensibus (M. G. SS. XI, 573) invenimus, consentit plerumque. Videas praesertim relationem de Iohanne Placentino. Plerumque coniunxit Romoaldus cum catalogi pontificum relationibus quandam brevem paparum historiam, qua Bonizo episcopus Sutrinensis est usus. Sed audiamus hac de re Angelum Maium disputantem⁴²: Exstat in miscello Vaticano codice epitome quaedam historica Romanorum pontificum, quam Bonizo Sutrinus episcopus collectionis suae canonicae

40) v. Bethmannum in anal. nostris X. p. 251.

41) Mon. Germ. SS. IX. p. 364—369.

42) in

Spicilegio Rom. T. VI. p. 273.

adhuc ineditae libro quarto praeposuit. Hoc Bonizonis opus luci dedit idem ⁴³ vir beatae memoriae, denuo v. d. Watterich ex duobus codicibus correctum in libro suo saepius a nobis laudato Vitae Pontificum Romanorum, T. I. p. 618. — An notae quaedam ex chronico Troiano ⁴⁴ ipso ab Romoaldo receptae sint, non satis constat, certe ad annum 1120 huius verba plerumque ⁵ sentiunt cum verbis chronici ⁴⁵. — Sed ultimo loco dicendum est de fonte Romoaldi principali, ut ita dicam, quem ille aequae ac chronicon Amalphitanum ⁴⁶ totum receperunt. Liceat quum alio loco ⁴⁷ fusius hac de re disputemus breviter et succincte summam rei proponere. Romoaldus nempe et chronicon Amalphitanum servaverunt nobis historiam de rebus gestis Roberti Guiscardi, ¹⁰ quae ab anno 999 incipiens certe usque ad iter a Roberto anno 1081 in Graeciam susceptum erat continuata, quamquam equidem eam longius esse protractam crediderim, fortasse usque ad mortem Roberti. Quae sententia nostra argumentis certis non nititur, quia chronicon Amalphitanum mediis in verbis de ¹⁵ expeditione illa Graeca prolatis abruptum, codicibus eiusdem chronici qui existant foedatis et mutilatis. Certe illam morum atque formae Roberti Guiscardi adumbrationem, quam Romoaldus morte ducis relata profert, ex illa historia desumptam esse puto. Rogerius Wilmans v. cl. ad Latinum Barensen suum vindicandum certiore reddendum et haec Romoaldi verba vocavit in ²⁰ certamen ⁴⁸ ductus falsa doctissimi viri Wilken opinione ⁴⁹, qui miram quandam convenientiam inter Annae Comnenae et Romoaldi relationes adesse putabat ⁵⁰. Si autem quis obiciat ex chronico Amalphitano non solum hanc historiam Roberti Guiscardi depromsisse Romoaldum, immo vero exstare in chronici laudati capite 20. locum quendam de morte Guaimarii IV. principis Salernitani, quem a Romoaldo, eisdem verbis esse in annalibus suis receptum ⁵¹, monemus hunc locum defluxisse ²⁵ ex catalogo principum Salernitanorum in chronicon Amalphitanum aequae atque in Romoaldum. Nam Chronicon Amalphitanum principio saeculi XIII esse redactum statuere debemus. Quae res ad confirmandam nostram de principum Salernitanorum catalogo sententiam, inter ceteros nostri fontes in usum vocato, non parvi est momenti. Quae quum omnia ita sint, gaudio affecti sumus quod illis ³⁰ Romoaldi de Roberti Guiscardi enarrationibus pretium auctoritatemque vindicare potuimus, quibus ex causis haec omnia litteris obliquis exprimenda curavimus.

Restat inquirendum, quo ab anno Romoaldus compilandi finem fecerit et res a se ipso visas vel auditas litteris mandaverit. Codex Parisinus, de quo ³⁵ mox agemus, in medio anno 1125 haec habet verba: Ab hoc loco adiunctum est huic chronice per Romoaldum secundum Salernitanum archiepiscopum, et in margine manus paululum recentior rubris litteris adscripsit: Additio cronice ⁵². Quibus verbis viri doctissimi Martène et Durand (Collect. ampl. IV. praef. p. III) adducti sunt ut statuerent Romoaldum I. archiepiscopum Salernitanum ⁵³ usque ⁴⁰ ad annum 1125 annales scripsisse. Romoaldo II. autem deberi continuationem usque ad finem. Assensit eis Fabricius in Bibl. med. et infim. Latinitatis, VI. p. 124.

43) l. c. p. 279. 44) editum in Raccolta di varie croniche del regno di Napoli apud B. Perger T. V. p. 129 sqq. 45) v. Romoaldum ad a. 1120. 46) editum apud Muratori Antiqu. Ital. I. 213 sqq. et in libro Raccolta di varie croniche etc. T. V. p. 143-161. 47) Vid. commentationem nostram de chronico Amalphitano in annalibus nostris T. XII. p. 110. 48) in libro suo „Rerum ab Alexio I. Ioanne, Manuele et Alexio II.

gestarum libri IV. Heidelbergae 1811. pag. 126. 49) v. nostram ad hunc locum notam. Errorem Wilkenianum denno instaurabat v. d. Büdinger in 45 commentatione sua „Die Entstehung des Königreiches beider Sicilien“, edita in v. Sybel histor. Zeitschrift VIII. p. 368. 50) ad a. 1052. 51) V. scripturae specimen. 52) Sedit ab a. 1121 usque ad a. 1138. 53)

Quum autem haec verba codici Vaticano, qui solum genuinam annalium formam nobis praebet, desint, ea vero legantur in hoc codice Parisino interpolato, valde dubito, num sint trahenda ad Romoaldum auctorem diiudicandum. Si autem eis confidimus, magis ex eis est evincendum ad hunc usque locum Romoaldum tantum compilatoris munere functum esse. Supra iam demonstravimus in anno 1120 verba esse legenda quae in chronico Troiano quoque inveniuntur. Ita fit ut sententia illa de annalibus usque ad annum 1125 compilatis fortasse habenda sit vera, quum et in praecedentibus partibus multa offendamus, quae aliunde desumpta esse suspicamur, sed fontibus illis deperditis, unde sint desumpta non possumus dicere.

Quibus ita se habentibus negari non potest Romoaldum in referendis factis eorum temporum, quae ipse vidit, auctorem esse haud parva fide dignum, quamquam dolendum est eum acutissima aulici et hominis in rebus gerendis periti versutia instructum multa silentio praeteriisse, quae si litteris mandasset, opti-

mam certe lucem historiae, sit venia verbo, secretae praebuissent.

Annales Romoaldi quum hoc modo ab ipso auctore litteris essent mandati, non defuerunt quibus operae pretium esse videbatur eos adnotationibus historicis aliunde petitis et locupletare et augmentare. Primum quidem Lupum Protospatarium vel totum exscripsit vel excerptis interpolator, ex codice ab iis quorum subsidiis effecta est G. H. Pertzii editio⁵⁴ in paucis tantummodo locis diverso. Inde ab anno 1100 adnotationes invenimus quas Lupus qui in editionibus cum anno 1102 desinit, non complectitur. Omnibus autem bene perpensis ego statuere velim ab interpolatore adhibitum fuisse exemplar Lupi continuatum usque ad annum 1131. Certe usque ad hunc annum interpolator officium sibi impositum implevit. Sed inde ab hoc anno secundam invenimus interpolationem. Postquam enim primus interpolator ad annum 1127 post verba: Dehinc Regium veniens ibidem in ducem Apuliae est promotus et sic in Siciliam rediit, narrationem brevem de Boamundo II. eiusque itinere in terram sanctam et de excommunicatione ducis Rogerii inseruit, et enarratis a Romoaldo variis a Rogerio 1131 et 1132 rebus gestis nec minus nuncio de morte Honorii II. addito, his coniunxit de morte Boamundi iam dicti adnotationem. Statim iisdem fere verbis ut supra, iterum narratur iter Boamundi anno 1126 peractum. Pergit autem interpolator novus res hoc et sequentibus temporibus gestas enarrans, ita quidem ut usque ad annum 1132 referat praesertim Rogerii ducis bella. Ad annum 1131 habet adnotationem de morte Boamundi, quam supra iam eisdem fere verbis a primo interpolatore propositam legimus. Post annum 1132 sequitur anni 1129 relatio, quam primo interpolatori adscribimus. Res enim ita se habet. Primus interpolator in annis adnotandis usus est calculo Graeco, secundum quem annus a mense Septembri praecedente computabatur, atque indictionum pontificalium vel Romanarum numeros adposuit. Secundus autem interpolator in numerandis annis sequitur rationem Pisanorum, qui annum ab die 25. mensis Martii anni praecedentis sunt auspicali, indictione utitur Constantinopolitana. Ceterum uterque interpolator nobis servavit adnotationes de rebus a Rogerio gestis haud spernendas. Ego quidem statuerim utramque interpolationem fuisse continuationem diversam Lupi Protospatarii; hoc enim statuto intelligi potest quomodo factum sit quod easdem res eisdem verbis his prolatas legamus. Cuiam sit interpolatio⁵⁵ de Philippo eunucho, falso christiano, adscribenda, non elucet.

54) M. G. SS. V, 52—63. 55) legitur post a. 1153. res enarratas.

His praemissis de genuino operis Romoaldi textu eiusque interpolationibus, quas sub textu typis exprimendas curavimus, restat ut de codicibus, quibus in hac nova editione paranda sumus usi, breviter faciamus verba.

Codex autographus deperditus esse videtur. De hoc legas Nicolaum Toppiam in „Bibliotheca Neapolitana“ p. 273 ita referentem: Romualdo secundo, arcivescovo di Salerno scrisse una cronica Latina che comincia dal 814 per tutto il 1178, che originalmente si tiene esser quella, che si conserva nella famosa biblioteca de m. s. de Cher. Reg. di SS. Apostoli in Napoli. Quod coenobium quum ex longo iam tempore sit sublatum, de codicis fati notum est nihil.

Felicis contigit ut de ceteris annalium codicibus simus instructi. Ad primam textum genuinum reddentem classem spectat

A. 1) *Codex bibl. Vaticanae Nr. 3973 insignitus, littera Langobardica, charta membranacea, ut videtur circa finem s. XII. exaratus⁵⁶. Olim erat ecclesiae metropolitanae Salernitanae unde missus est Romam; in fronte eiusdem enim leguntur haec⁵⁷: Asservabatur codex hic in ecclesia Salernitana eiusque exemplum tantum erat in bibliotheca Vaticana, perfectum est . . . . nobis auctoritate S. D. . . . . Archiepiscopum eius ecclesiae, ut capitulum cum exemplo autographum permutarit. Anno MDCXIX mense Aprili. S. Card. S. Susannae S. R. E. Bibliothecarius.⁵⁸ Quocum consentit inscriptio codicis bibliothecae nationalis Neapolitanae V. G. 30, de quo infra disputabimus. Sed videtur codex iste iam prius fuisse transmissus Romam ut Baronius eo uteretur⁵⁹, et tabulario Salernitano copia pro originali reddita. Exstat enim adhuc in archivio capituli illius codex, quem anno 1605 e codice Vaticano exscriptum esse, Bethmannus adnotavit. — In codice continentur a) Catalogus pontificum Romanorum, variis manibus in duobus foliis membranaceis non numeratis conscriptus, quarum prima seriem ad Calixtum III.⁶⁰ usque deduxit. b) fol. 1—14¹ Mirabilia urbis Romae. c) fol. 15—282 Annales Romoaldi eadem manu ac Mirabilia scripti. Ultimus quaternio deperditus est, quum folium 282 ultimum quaternionis desinat his verbis: Sol in signo virginis circa horam . . . . . Post folium 112 duo folia perierunt. Collationem huius codicis ab anno 893 usque in finem, ante hos quadraginta fere annos curavit cl. v. Roestell hodie professor publicus Marburgensis, qua quidem quantum licuit in emendatione textus usus sum. — Ex hoc codice fluxerunt:*

1a) *Codex Carusii.*

1b) *Codex bibliothecae nationalis Neapolitanae V. G. 30, chartaceus s. XVII. Incipit ab anno Domini 814, aequae ac codex Vaticanus in fine est mutilatus. Alia sed coaeva manus in fine addidit haec: Cronica haec originalis anno Domini 1619 mense Aprilis fuit missa a Lucio archiepiscopo Salernitano ex mandato papae in Vaticanum Romae cum esset bibliothecarius cardinalis . . . . .*

1c) *Codex bibl. nationalis Neapolitanae fol. II. B 21. chartaceus, foliorum 148. Quorum 105 prima fine s. XVI. sunt exarata, cetera manu Camilli Iustini sunt scripta, quem anno 1667 ex hac vita decessisse est notum. Praecedit in codice descriptio urbis Romae. Annales iam in textu anni 1178 cum verbis abbatem fuisse occisum desinunt. Certiores nos fecit hoc de codice v. p. abbas Paulus Garzilius, quem v. d. Paulus Hinschius, antecessor Hallensis,*

⁵⁶ v. Baronii Ann. eccl. ed. Romae, a. 1607, T. XII, p. 720. ⁵⁷ Debemus hanc et de codice V. G. 30. ⁵⁸ Sedit ab a. 1191. usque ad a. 1198.

⁵⁹ v. huius Ann. eccl. T. XII, ed. Romae, a. 1607, p. 720. ⁶⁰ Sedit ab a. 1191. usque ad a. 1198.

Ph. D. ⁵⁸ Bibliothecarius cum erat Scipio Cobel-

a nobis rogatus hac de re adiit. Quibus viris pro hac liberalitate hoc loco gratias agimus quam maximas.

1d) Codex capituli Salernitani, Bethmanno nostro teste, anno 1605 e codice Vaticano exscriptus. Apographum huius Salernitani codicis ultimus Romoaldi editor Del Re accepit ab amico suo Mattheo Camera. Videas praefationem eius p. IV.

1e) Codex bibl. Barberinae Romanae Nr. 2531 insignitus, de quo videas annalium nostrorum T. III. p. 158. et T. IV. p. 540.

1f) Codex bibl. Chisianae s. XVI. exaratus, v. Archiv etc. T. IV. p. 534.

1g) Codex Bruxellensis 3924 anno 1763 e codice Vaticano exscriptus, anni 1177 tantum narrationem exhibet. Vid. Archiv etc. T. VIII. p. 492.

B. Secundae classis, interpolatae quidem, exstant codices hi:

2) Codex capituli Sancti Petri Romani E. 22, membranaceus s. XIV. in folio minori. Continet folia 111. Codex hic Baronio iam erat notus, Pertzium vero de eo certiore fecit vir praeclearissimus atque doctissimus Augustinus Theiner, tabularii Vaticani praefectus, qui pro summa liberalitate qua omne historiae studium prosequitur, et Monumenta Germaniae historica adiuvit benignissime auxit. Transmisit enim nobis collationem multorum locorum inde ab anno 1100 usque ad finem codicis, scripturae specimen adiunxit. Codex Sancti Petri enim cum verbis desinit ad annum 1177 spectantibus: Fredericus autem imperator, quid apud Cesenas morabatur, cum adventum pape in Veneciis cognovisset, Magdeburgensem archiepiscopum et electum Guarmaciensem . . . .

3) Codex bibl. imperialis Parisinae, Nr. 4933 signatus, membr. s. XIII in fol., manu Itala nitidissime scriptus et variis coloribus exornatus. Constat ex 18 quaternionibus, quorum decimus quintus septem tantum continet folia, textu autem propterea non mutilato existente. Recentiore manu folia sunt numerata, sed erravit qui hoc munere est functus, eo quod a numero 29 statim transiit ad numerum 60, quam ob rem 143 tantum exstantibus, folia 174 computavit. In fronte codicis leguntur verba rubro colore sed manu recentiore quam codex scripta haec: Imperialis liber de vita moribus et actis omnium principum nostrorum de bibliotheca sive canzelaria Rome extractus et per concilium approbatus, nec non et ystoriae Longobardorum et Ytalicorum, Ungarorum ac Tartarorum. In fine codicis fol. 174^r pulchra saeculi XV. manu scriptum est: Cronica mei Iacobi, quam emi a filio scilicet Bernardi de Casalorcio quinque ducatis⁶¹. Tum paulo infra alia manu exeuntis saeculi XV: Ista cronica est Benedictii condam domini Zuliani de Verona⁶². In secunda columna eiusdem paginae, vacua relicta, leguntur verba alia manu saeculi XV. exeuntis scripta: Cronica sollemnis abbreviata de cancellarie Romane bibliotheca. — Codex ut codex Sancti Petri cum verbis et electum Guarmaciensem desinit, unde eos ex communi quodam fonte derivatos esse elucet. Ceterum codex hic textum annalium optimum praebet, quamvis menda quaedam occurrant quae scribae potissimum sunt adscribenda. Alia recentior manus pallido atramento multis in locis falsam lectionem correxit. Textum ab anno 893 usque ad annum 1011 Karolus Pertzius v. d. quum autumno anni 1863 esset Parisiis versatus contulit cum editione Muratoriana, sequentes annos ego quam accuratissime fieri poterat ipse contuli, quum codex mense Septembri anni 1862 Parisiis huc esset transmissus.

Codici Vaticano ex codice Sancti Petri vel in marginibus vel foliis chartaceis

61) den. vel denarius legendum?

62) Haec verba et verba Iacobi quam emi, illito ammoniaco hydro-sulphurato apparuerunt.

adpositis omnia addita sunt⁶³ quibus hic erat amplior. Ex hoc codice taliter quasi in integrum restituto emanavit codex bibliothecae Ambrosianae, anno 1606⁶⁴ confectus⁶⁴, quo usus est Iosephus Antonius Saxius, editionem novam inter Scriptores rerum Italicarum a Muratorio editos paraturus. Ita effectum est ut in textu Muratoriano plerumque variorum annorum relationes a iusto rerum ordine ab-⁵ errerent, quare fieri non potuit quin in eo genuini operis atque additamentorum genus et naturam secernere esset nobis licitum.

Codex bibliothecae imperialis Parisiensis 4996. continet Romoaldi annales a Baluzio usque ad annum 1177 ex codice 3. exscriptos, ab loco ubi iste desinit imperfectus, usque ad finem, ut videtur, ex codice 1. desumptos. Hoc¹⁰ quoque codice Berolinum transmissio uti nobis licuit.

Editiones annalium laudandae sunt hae:

I. Baronius anni 1177 enarrationem fere totam in Annales suos eccles. recepit (T. XII.)

II. Contelorius in libro: Concordiae inter Alexandrum III. summum pontificem et Fridericum I. imperatorem Venetiis confirmatae narratio. Parisiis 1632. p. 199—237 ab anno 1173 usque ad finem e codice Vaticano edidit Romoaldum⁶⁵.

III. Carusius in Tom. II. Bibliothecae historicae regni Siciliae, Panormi 1723. p. 865—904. postremam annalium partem ab anno 1159 usque ad finem edidit.²⁰

IV. Iosephus Antonius Saxius ope codicis bibliothecae Ambrosianae totum opus in Muratorii SS. rerum Ital. T. VII. p. 1—244 luci dedit.

V. Cl. v. Del Re in collectionis suae Cronisti e scrittori sincroni Napoletani, Vol. I. p. 5—71 annales ab a. 1121 usque ad finem edidit, Muratorianam sequens editionem versione Itala adiecta.²⁵

Ego quidem novam editionem sic institui ut genuinum Romoaldi opus secernerem duce codice Vaticano ab interpolationibus in calce ex codice 3 edendis. Textum ex codice 3 praesertim emendavi, eoque desinente coactus fugi ad codicem Vaticanum. Maximam navavi operam ut chronologiam ubivis rectam in margine adnotarem, quod quum Romoaldus secundum calculum Graecorum,³⁰ annum a mense Septembri anni praecedentis incipientem computaret, lectoribus nostris non ingratum fore spero. Indictione utitur Romoaldus pontificati.

Scribebam Berolini die 25. m. Februarii a. 1864.

W. ARNDT.

893. Anno^a Domini 893.^b primus Guaymarius suscepit principatum in Salerno et regnavit 35 annis 39⁶⁶.

902 Anno Domini 902.^c indictione 5.^d urps Tauromenis⁶⁷ a Sarracenis capta est. Eodem anno in nocte visi sunt igniculi in modum stellarum per aera discurrentes, qua nocte rex Africe⁶⁸ residens super Cosenciam⁶⁹ Calabriae civitatem Dei iudicio mortuus est⁷⁰.

a) Anni 1. b) 894. 1. c) 893. 3. d) ind. des. 1.

63) ut videtur a Luca Holstemo. 64) v. Archiv V. 472. 65) Contelorius librum suum contra Fortunatum Elmum scripserat, qui in libro suo *Historia della Veneta a Venetia occultamente nel 1177 di papa Alessandro III. e delle vittorie ottenute da Sebastiano Ziani doge* inter ceteras fatuitates stultitiasque contendit non Romoaldum sed Obonem Ravennatem quendam annales nostros scripsisse. Iam a Contelorio prorsus est devictus, ita ut hoc loco disputationem de hac re renovare fuisset occasio oleum et operam perdidit. 66) Stemma principum Salerni Langobardorum ap. de Blasio, Series prin-
cipum qui Langobardorum aetate Salerni imperarunt p. 115: *Guaimarius I. cum patre ab anno 877; sobus ab anno 880, cum filio Guaimario II. ab anno 893 ad annum 901.* 67) hodie Taormina, in orientali insulae Siciliae littore. 68) Habraam vel 45 Abrami. 69) Cosenza. 70) ictu fulguris percussus est. Omnia quae hoc anno a Romoaldo narrata sunt eisdem fere verbis Chronicon Vulturense apud Murat. SS. II, 2. p. 415 habet. Fusius de his rebus agit notitia quaedam historica, quam ex co-⁵⁰ dice Bambergensi saec. XI. edidit Pertz M. G. SS. III. p. 548. n. 53.

Anno dominice incarnationis 906. Carolus Francorum rex qui Simplex est dictus, obiit anno 928. regni eius 27. post cuius mortem quidam Rodulfus annitente Roberto principe regnum Fran- 922-936. corum arripuit iniuste tenuitque annis 13. Sub hoc itaque Rodulfo Ugo Roberti filius post patris obitum nomen Abbatis sumpsit. Mortuo autem rege Rodulfo Ludovicus Caroli Simplicis 936. filius transactis puerilibus annis est iure unctus in regem. Post hec Francorum proceres instinctu Ugonis Abbatis rebellaverunt contra regem Ludovicum. Et ipso anno facta est fames valida per totum regnum Francorum 954. ita ut modus frumenti vendideretur 24 solidos. Eodem quoque anno mense Maio sanguis pluit super operarios. 954. Mai 6.

Hac itaque tempestate Otto⁷¹ non tam suggestione Saxonum quam et quorundam factione Francorum, maxime quidem Ugonis Abbatis, unctus est in regem Saxonie. Interf. apud Catal. Imp. 10 Constantinopolim mortuis⁷² et Alexandro⁷³ imperatoribus Constantinus eiusdem Leonis filius suscepit imperium, 73 regnavitque⁷⁴ annis sex.

Anno⁷⁵ Domini 913. defuncto Constantino imperatore Romano⁷⁶ et Heliopolitanus Constantinopolitanus suscepit imperium tenuitque annis 25. Inter hec Formosus Romane sedis episcopus moritur et successit ei Bonifacius, sedit annis 12. Catal. Pont. Quo defuncto Stephanus ei successit in sede pontificali: qui post anno uno et mensibus 2 vita decedens sedem reliquit⁷⁷ Romano episcopo qui sedit mensibus 3. Defuncto autem Romano Theodorus sedit dies 20. Post hec vero Iohannes sedit annis 2. Cui successit Benedictus papa qui sedit annis 3. Huic successit Leo et sedit mense uno. Post quem Christoforus mensibus 6 sedit. Hic eiectus de papatu monarchus factus est, et Sergius in sede pontificali constitutus qui sedit annis 7 mensibus tribus. Post cuius obitum Anastasius sedit annis 2 mensibus 2. Eodem anno Landulfus 921. Apr. princeps Beneventi praeliatus est cum Ursileone patricio Grecorum in Apulia eumque vicit⁷⁸.

At vero in Gallia Ludovicus Francorum rex captus est a Normannis dolo Ugonis Abbatis qui postea dictus est Magnus, 954. multus Francorum interfecit, qui rex totum tempus vite sue plenum duceat angustiarum et tribulationum diem clausit extremum anno⁷⁹ Domini 922. sepellusque Remis in basilica sancti Remigii. Hic autem duos liberos superstitis reliquit, Lotharium atque Carolum, quos ex Giberga Ottonis Saxonum regis sorore genuerat. Defuncto igitur Ludovico Lotharius filius eius adhuc iuvenis unctus est in regem Remis et Ugo Magnus dux eius factus est. 954. N. 12.

Anno Domini 923. Anastasio papa defuncto, Dando Romanum suscepit pontificatum seditque mensibus 6. Quo defuncto Iohannes sedem papalem sedit annis 14 mensibus 2. Catal. Pont.

Anno Domini 926. venerunt Sclavi in Apuliam et civitatem Sipontum hostili direptione 926. et gladio vastaverunt⁷⁷. Non post multum vero temporis Ungri venerunt in Apuliam et Iul. 10. capta Aerea⁷⁸ civitate ceperunt Tarentum. Deinde⁷⁹ Campaniam ingressi non modicam¹ ipsius provincie partem igni ac direptioni dederunt⁸⁰.

Anno ab incarnatione Domini⁸¹ 933. alius Gisolfus factus est princeps in Salerno vixit- 933. que in principatu annis 48⁸¹.

Anno dominice incarnationis⁸² 939. Constantinus cum filio Constantino apud Constantinopolim post Romano Elio- politanum¹ cepit imperare, regnaveruntque annis 16. Post quos filius eiusdem Constantini Romano cum filio suo Basilio 35 annis tribus imperavit, et post eos Niceforus imperavit annis 6. His autem temporibus Ungri secundo in- gressi sunt in Apuliam eamque optinuerunt annis 9⁸².

Inter hec⁸³ Iohanne papa defuncto Leo papa sedit mensibus 6. Cui successit Stephanus qui sedit annis 2 mense Catal. Pont. uno. Huic vero Iohannes successit et sedit annis 4 mensibus 10. Hic autem fuit filius Sergii pape. Igitur Iohanni successit Leo qui sedit annis 4 mensibus 6. Post quem Stephanus sedit annis 3 mensibus 4. Cui Marinus successit 40 seditque in pontificatu Romano¹ annis 3 mensibus 6. Quo via decedente Agapitus sedit annis 10 mensibus 7. Huic itaque Iohannes successit, sedit annis novem mensibus tribus.

Anno Domini⁸⁴ 954. corpus beati Mathei apostoli et evangeliste de Pestana civitate Bri- 954. cie⁸⁵ in Salernum translatum⁸⁶ est, principante tunc in eadem civitate Gisulpho⁸³. At vero in cf. Hug. Flav. Gallia Carolus frater Lotharii Francorum regis evo iunior privatis in rebus senuit. Fuerant autem Ugoni Magno filii cf. H. Fr. Sen. 45 Otto et Ugo atque Henricus, nati ex filia Ottonis regis Saxonum. Defuncto itaque Ugone Magno, successit ei filius eius 956. Otto qui non post multum temporis mortuus est, et Ugo frater eius effectus est dux Francorum regis, Henricus⁸⁷ quoque effectus est regis Burgundionum. Non post multos vero dies Lotharius rex Francorum congregans exercitum valde copiosum renovavit in ditione sua Lotharium regnum. Quod audiens Otto Saxonum rex qui Aquisgrani tunc commorabatur, relicto palatio quod sibi vendicaverat, fugiit. Post hec Otto rex congregans exercitum suum venit Parisius, ubi interfecit 978. 50 est nepos illius cum aliis quam pluribus ad portam civitatis, incenso suburbio illius. Lotharius igitur rex tribus diebus et tribus noctibus constanter persequens illos usque ad fluvium qui fluit iuxta Ardennam, interfecta hostium multitudine cum

a) sic corr. ex mortuus puncto subposito 3. b) que atramento pallido supra lin. add. 3. c) deest 3. d) dere- liquit 1. e) anni 1. f) modicum 3. g) anno ab Domini 3; Anni Domini 1. h) Anni Domini 1. i) Heliop. 1. k) quoque add. 1. l) in pont. Rom. des. 3. m) A. Domin. incarn. 1. n) atramento recentiore delet. 1. o) trans- 55 latus 3. p) Henricus 1.

71) De Henrico I. an de Ottone I. agatur non elucet. Baren. Annales Bar. annum 929. exhibent. Cam- 72) a. 911. 73) a. 912. 74) Regnavit inde ab pania ab Ungaris vastata est a. 937, ut testantur et a. 959. usque ad a. 963. 75) apud Asculum; v. Ann. Benev. et Leo Cass. I, 55 (M. G. VII, 619); Lupum ad hunc ann. 77) v. Köpke in Archiv IX, 98. 76) 78) in provincia Hydruntina, hodie Oria dicta. 79) i. e. debinc. 80) Ungari intrant Italiam se- 81) Diserte de hoc loco disputat Köpke l. c. p. 100 sqq. Quum 82) cf. Ann. Benev., Lupum et Anon. Bar. ad a. 947. 83) v. Köpke in Archiv IX, 106, 107. 84) anno computare principatus eius annos videtur, 85) sent Gisulfo, patre adhuc vivente, Romoaldus ab hoc anno computare principatus eius annos videtur, 86) 87) v. Köpke in Archiv IX, 106, 107.

960. victoria in Franciam^a reversus est. Post haec non appouit ultra Otto rex ut veniret in Franciam. In ipso autem^b anno Lotharius rex consilio Ugonis ducis sui pacificatus est cum Ottone rege Remis civitate, deditque Lotharius rex Ottoni regi in beneficio Lotharium regnum in anno dominice incarnationis 963^c, indictione 6.
962. **Sequente vero anno idem Otto Saxonum rex Romam venit nobiliter cum exercitu et a Iohanne papa coronatus est, accipiens ab eo locius Italiae vexillum cum imperii dignitate, 5**
 964 **professus iureiurando servare fidem Romane ecclesie^d. Ex tunc itaque Otto rex appellatus est imperator.**
968. **Anno ab incarnatione Domini^e 967. hic in Apuliam^f venit cum exercitu et oppidum Barum expugnando cepit, cepitque civitatem Bibinum^g atque Asculum^h, Grecos expellens.**
- Catal. Imp. Interea apud Constantinopolim defuncto imperatore Niceforoⁱ, Iohannes cognomento Simiski^j tenuit imperium annis 6. 10
 Quo defuncto Basilius et Constantinus filii eius ceperunt imperare ab anno dominice incarnationis 970. regnaveruntque^k
 cf. Catal. Pontif. Ann. et Cont. Ann. annis 55. At vero Romae Iohanne papa defuncto, Benedictus papa sedit annis 2, et post eum Leo sedit anno^l uno mensibus 2. Deinde vero Iohannes sedit^m annis 6 mensibus 11. Hic a Petro prefecto Romane urbisⁿ comprehensus et in castello Sancti Angeli reclusus, deinde in Campaniam in exilium missus et post menses decem Romam reversus est, et de persecutoribus eius ab Ottone imperatore in urbe Roma supplicium sumptum est. Iste quoque papa Iohannes^o 15
 coronam posuit imperii Ottoni imperatori^p, quique accepta corona Aquisgranum reversus
 968. est. Hic etiam papa Iohannes nobilitavit Capuam archiepiscopatu^q, in qua civitate tunc principabatur Pandulfus cognomento Caputferreus. Eodem tempore Sarraceni venerunt
 976. in Apuliam et expugnaverunt civitatem Gravinam eamque ceperunt. Hinc^r quoque secundo anno post haec ceperunt civitatem Bibinum ignique combusserunt^s. 20
986. **Anno incarnationis verbi^t 976. Iohannes Francorum rex senex plenus dierum obiit postquam regnavit annis 54, sepultusque in basilica sancti Remigii Remis. Cui successit Ludovicus filius eius adhuc iuvenis.**
- cf. H. Fr. Sen. et Cont. Ann. 972. **Anno ab incarnatione Domini^u 981. defuncto Iohanne papa Benedictus ei in pontificatus honorem successit.**
973. **Eodem anno Otto maior imperator obiit anno decimo octavo ex quo imperator appellatus est. Successit autem ei Otto imperator qui dictus est minor, qui postquam imperii coronam 25**
 981. **Dec. accepit, veniens civitatem^v Salernum obsedit cepitque illam expugnans^w. Dehinc per Briciam et Lucaniam in Calabriam perrexit et apud Stilum Calabrie oppidum cum Sarracenis pugnavit eosque devicit, Regium quoque cepit^x. Regnavit autem annis 2. Eo itaque defuncto successit illi tercius Otto. Quo tempore Iohannes^y factus est princeps Salerni.**
- Catal. Pont. Interea papa Benedictus postquam annum unum^z sedit, diem obiit, et successit ei Bonus qui sedit anno uno mensibus 6. 30
 Quo vita decessit Bonifacius sedit mense uno. Cui expulso Benedictus successit in pontificatus honore qui sedit annis novem.
987. **Anno Domini 985. obiit^{aa} Ludovicus Francorum rex iuvenis, postquam regnavit annis novem, sepultusque est in basilica beati Cornelii Compendio. Cui successit Carolus frater eius filius Lotharii regis. Eodem anno quo Carolus hic cepit regnare, Ugo dux eius cognomento Chafiet rebellavit contra Carolum regem consilioque habito cum Ascelino 35**
 991. **qui erat episcopus Laudunensis^{ab} et consiliarius Caroli quatenus eum sibi traderet. Qui dolis acquiescens tradidit eum^{ac} Ugoni duci quadam nocte eunctis quiescentibus. Vinetus est itaque Carolus rex cum uxore sua et positus in custodia Arelitanis civitate in turri, in qua vitam finivit. Habuit autem^{ad} ex eadem uxore filios duos Ludovicum et Carolum. Ugo itaque dux regnum sibi Francorum arripuit, constituitque regem filium suum nomine Robbertum. Sicque defecit prosapia regum a Carolo imperatore descendencium et ex tunc Francorum reges regali tantum honore contenti 40**
 imperii dignitatem amiserunt. In illis diebus in Remensium civitate erat archiepiscopus, vir bonus et modestus, iam senex, frater Lotharii regis ex concubina nomine Arnulfus. Ugo autem dux invadebat ei volens exterminare progeniem^{ae}

a) Francia 3. b) autem bis est scriptum in 3. c) Anno — 963. rubro colore, anno bis script., prima vice atramento nigro l. 3; ind. VI. des. 1; in 3 rubro colore script. d) anno ab Domini 3; anno dominice incarn. 1
 e) Apulia 3. f) Simischi 1. g) anno incar. dñi. 1. h) anno uno — sedit des. 1. i) post urbis add. 1 prefectus. 45
 k) Hic 3. l) combusserunt 3. m) v. cf. Rostell adnotat ab hoc anno apud Muratorum legi Anno, dum codex 1 semper fere verba Anno dominice incarnationis exhibere videntur. n) Anno ab Domini 3. o) deest 1. p) obiit 3.
 q) laudū 3; sic fortasse et 1. ubi Rostell v. cl. scripsit Laudum. r) deest 3. s) tamen 1.

84) Iuramentum invenies in Mon. Germ. Legg. II, 29; cf. Jahrbücher des Deutschen Reichs unter dem Sächsischen Hause ed. L. Ranke I, 3. p. 203 sqq. et W. Giesebrecht, Deutsche Kaisergesch. I (ed. 2) p. 820. Romoaldus sui aevi morem respiciens iuramentum hoc tanquam hominum ligium refert. 85) Bovino urbs Apuliae. Ibi erat Otto imp. Kal. Mai. ut docet instrumentum monasterio Casauriensi datum Kal. Maias a. d. i. 969. Actum in Apulia in suburbio Bivino ap. Murat. SS. II, 2. p. 829. 86) Ascoli in Apulia; v. Chron. Salern. c. 173. M. G. III, 556. 87) a. 969. 88) Iohannes Tzimisces 969—975. 89) regnaverunt inde ab a. 975. usque ad a. 1028. 90) Iohannes XIII. 91) Ottoni II. a. 967. Dec. 25. v. Widukind. III 70: *Filius noster in natiuitate Domini coronam a beato apostolico in imperii dignitatem suscepit.* cf. Annalista Saxo ad. a. 967. M. G. V, 620. 92) De anno vide Köpke l. c. p. 112 et 50 Wattenbachii notam ad Leon. Cass. II, 9. 94) Chronicon Vulturense (Murat. SS. I, 2, p. 470) exhibet instrumentum placiti coram Ottone II. de quibusdam monasterii Vulturensis iurisdictionibus habiti, cuius finis est hic: *Factum est placito ipso die Lunae quinto die intrante mense Decembrio, indict. 10. super Salernitanam civitatem in qua residebat supradictum imperatorem cum suis honorabilibus hostiliter, anni Domini 981.* 95) Fusius de hoc loco disputat Köpke l. c. 121 et 122. Hic docet Briciam sitam 60 esse prope Capaccio, Stilum autem esse Stilo vel Scilum apud Caput Cocintum (Capo Stilo) situm. 96) II. 97) i. e. progeniem.

Lotharii regia. Congregansque in eadem civitate sinodum, fecit degradare dominum Arnulfum, in loco vero eius consecrare fecit dominum Gibbertum monachum philosophum^a. Seguinus autem archiepiscopus Senonum non consentit in 991 degradatione Arnulfi neque in ordinatione Giberti, sed plus timens Dominum quam terrenum regem, regem ipsum in quantum potuit redarguit. Rex itaque cum magno dedecore expelli iussit Arnulfum de ecclesia et sic alligatum retrudi in carcere, ubi nepos eius Carolus detinebatur, mansitque ibi annis 3. Nunciantur^b hec presuli Romano qui valde indignans super hoc facto interdixit omnes episcopos qui iam dicto facinori consenserant, misitque Leonem abbatem a sede apostolica^c ad dominum Seguinum archiepiscopum Senonum qui vice sua in urbe Remensi^d sinodum congregaret, mandans illi ut sine dilatione in pristino gradu revocaret dominum Arnulfum^e et degradaret Gibbertum. Quod et^f fecit. Gibbertus itaque intelligens quod iniuste pontificalem susceperat dignitatem^g penituit. Post hec dominus Gibbertus electus est pontifex in urbe Ravenna a populo eiusdem urbis et ab Ottone imperatore, reseditque in eadem urbe pontifex quam plurimos annos. Defuncto vero papa urbis Romae statim omnis populus Romanus sibi dari acclamabat^h dominum Gibbertum. Assumptus autem de urbe Ravenna ordinatus est pontifex in urbe Roma. 999.

Anno Domini 987. Sarraceni depopulati sunt Calabriam¹, a quibus postea sequenti anno 987. Cosencia¹ obessa est atque destructa.

Anno Domini 990. stella a parte septentrionis apparuit habens splendorem qui tenebat⁹⁹⁰ contra meridiem quasi unum passum. Et post paucos dies iterum apparuit eadem stella a parte occidentis et splendor eius ad orientem tendebat. Et² non post multos fuit terre motus magnus qui plures evertit domos in Benevento et in³ Capua multosque homines occidit et in civitate Apriano^{1,3} plures ecclesias subvertit. Civitas quoque Frequentus⁴ pene⁴ media cecidit, civitatem vero Consanam⁵ prope mediam cum episcopo^m subvertit, multosque homines oppressit. Ronsem totam cum eius hominibus submersit.

Preterea Rome defuncto papa Benedicto, Iohannes papa sedit mensibus 9. Hic autem in castello Sancti Angeli^{Catal. Pont.} retusus et per menses quatuor fame afflictus⁹⁹⁹ mortuus est. Et iterum superior Bonifacius qui expulsus fuerat sedit mensibus 11. Quo vita decedente Iohannes sedit mensibus 4. Post quem alius Iohannes sedit annis 10, mensibus 6. Cuius^{Bonizo.} temporibus Romani capitanei patriacius sibi tyrannidem vendicaverunt.

Anno ab incarnatione Dominiⁿ 994. in Apulia civitas^o Matere⁷ a Sarracenis de-⁹⁹⁴structa est. Dec.

Anno dominice incarnationis 998. Ugo dux Francorum obiit sepultusque est in basilica beati Dionisii martiris Parisius. Cui successit filius eius Robbertus rex qui pius fuit et⁹⁹⁸ modestus. Hic autem post mortem patri^{cf. Hist. Franc. Sen. cf. Chron. Amalf. 999?} regnavit annis 23. Per⁹ idem tempus Mel catipanus primum in Apuliam^r conduxit Normannos, quos secum habens bellum in Apulia cum Grecis^s apud Basantellum⁹ commisit, et non multo post temporis ipse Mel civitatem Ascolum cepit. Non post multum vero temporis Henricus Burgundie dux¹⁰⁰¹ qui Burgundionum quoque regnum sibi vendicaverat, mortuus est sine filiis, et rebellaverunt Burgundiones in regem Robbertum nolentes eum recipere. Post tertium itaque annum Robbertus rex assumptus Normannis cum duce suo Riccardo^{cf. Hist. Franc. Sen. 1003.} et exercitu vastavit Burgundiam. Rainaldus comes Senonum post multa mala defunctus est, cui successit Fromundus filius eius. Mortuo quoque^t Fromundo comite Senonum successit ei Rainaldus filius eius nequissimus; hic persecutionem intulit ecclesiis Christi eiusque fidelibus quanta non est audita tempore paganorum usque in hodiernum diem. Post aliquot vero annos capta est civitas Senonum ab archiepiscopo Leotherico qui successit venerabili Saguino, et regi tradita Robberto. Preter hec autem Rome defuncto Iohanne papa successit^u ei Gregorius seditque anno uno, mensibus quinque. Cui Iohannes papa successit seditque mensibus decem. Hic turpiter vitam suam finivit. Successit autem huic Silvester, vir omnium arcium^v liberalium peritissimus, qui primitus abbas Bobiensis, postea archiepiscopus Ravennas, post vero Romanus papa effectus est, seditque annis quatuor, mense uno. Cuius temporibus ingens in Campania per quindecim dies terre motus factus est multa diruens edificia. Silvestro autem obeunte Iohannes qui vocatur Sigo papalem sedit cathedram mensibus quinque. Quo defuncto Iohannes papa^v qui vocatur Fanassus sedit annis uno. Hic Ottonem regem^{1005.}

45 a) philophum 3. b) nunciantur 1. c) ad sedem apostolicam 3. d) Rainensi 3. e) Arnulfum 3. f) hec 3. g) post dign. add. 3. et. h) acclamat 1. i) Cosentia 1. k) i. 3. l) Apiano 1. m) sic prius scriptum erat, sed alia manus recentior quidem corr. pallidore atramento episcopo. 3. n) Anno ab Domini 3. o) civitatis 3. p) 997. 1. q) ac 1. r) Apulia 1. s) bellum cum G. in Ap. 1. t) itaque 1. u) successit 3. v) supra lineam pallido atramento additum 3.

50 1) v. Lupus ad a. 986: Sarraceni comprehenderunt sanctam Chiriachi civitatem et dissipaverunt Calabriam. 2) Quae sequuntur usque cum eius hominibus submersit, apud Leonem II, 11 eisdem fere verbis leguntur. Sic enim habet (M. G. VII, 638):
55 ingens terrae motus factus est tam in Capua quam in Benevento: ita ut in Capua plurimas domos everteret et campanas eiusdem civitatis per se sonari faceret. In Benevento autem Viperam deiecit et subiecit quindecim turres, in quibus videlicet centum
60 quinquaginta homines mortui sunt. De Ariano et Frecento magnam partem destruxit. Campanam civitatem prope mediam evertit eiusque episcopum cum aliis multis occidit. Ronsem vero cum unicersis fere in ea manentibus summersit. 3) Ariano. 4) Frigento. 5) Conza. 7) Urbs non procul ab Tarento. Annales Barenses urbis destructionem ad annum 996, referunt, Lupus ad annum 994. 8) Chron. Amalf. (Murat. Antiq. I, 211) cap. XXIII: Heic admonet locus ut aliquid ex gentibus ducis Robberti Guiscardi et prosapia generis sui interponatur; nec non quando Normanni primum in Apuliam venerunt. Anno vero dominicae incarnationis 999. quidam nomine Melh catipanus primum in Apuliam conduxit Normannos, quos secum habens bellum cum Graecis in Apulia apud Basantellum commisit. Et non multum post temporis intervallum ipse Melh catipanus civitatem Asculanam cepit et multas alias civitates et castra non desistens pugnare. 9) Fortasse idem locus qui in Chron. Salern. c. 158 (M. G. III, 549) Vasintellus dicitur, ubi a. 902 Guaimarius princeps Salernitanus cum Graecis pugnavit. 10) i. e. artium.

- Saxonum coronavit imperatorem. Post Iohannem vero Silvester Tiburtinus, qui vocatur Ospreo^a, Romanum suscepit pontificatum qui sedit annis quatuor. Sui quidem tempore fuit pessima fames. Hic autem mortuo Alberico qui patriciatus sibi nomen vendicaverat a Crescencio Numentano, qui patricius dicebatur, papa ordinatus est, qui quoque etiam Ottonem coronavit imperatorem. Postea vero cum magno dedecore ab eodem Crescencio a papatu expulsum est, et quidam
- 1011 cf. *Ann. Casin.* *Basilio.* **997.** Iohannes Placentinus episcopus, Graecus genere, legatione functus Ottonis imperatoris a Constantinopolim rediens dum Romam causa orationis veniret, a prephato Crescencio et a Romanis capitur tenetur et, licet invitus, papa tamen infelix ordinatur Romanus. Quod^b audiens rex mente effrenus^c Romam veniens, ipsum Crescencium diu obsessum cepit et capite truncavit ipsum pontificem ceterisque membris debilitavit et ad dedecus et ignominiam sacerdotalis ordinis per plateas Leonine civitatis circumduci iussit. Sed antequam triginta dies impleverentur^d anima et corpore rex impius mortuus est anno videlicet ab incarnatione Domini 1001, indictione 14. Hic autem tercius Otto imperator anno superiori obsederat Beneventum in anno scilicet incarnationis Domini 1000.
1002. per indictionem 13,^f et acriter ipsam civitatem expugnans vi ceperat. Eo itaque mortuo frater eius Henricus maioris imperatoris Ottonis nepos¹¹ fit rex, qui quoque regnavit annis 25.
- 1002? Cuius imperii anno secundo Sarraceni Campaniam ingressi Capuam obsederunt¹².
- 1011? *Ann. Casin.* *Basilio.* **1011?** Anno ab incarnatione Domini 1011, indictione 14, fames valida Italiam optinuit. Quo tempore Mel catipanus cum Normanis Apuliam expugnabat¹³
- Catal. Pont. **1014.** Anno dominice incarnationis 1012, indictione 15, Silvester¹⁴ papa defunctus est et Benedictus¹⁵ frater Alberici papalem suscepit cathedram. Eodem anno Henricus Alamannorum rex Romam venit et ab eodem
- Febr. 14. **Benedictus** papa coronam accepit imperii et imperator appellatus est. Sedit autem ipse Benedictus annis undecim mense uno. *Per idem tempus Basilus et Constantinus frater eius Constantino-* **politani catholici imperatores catipanus suum nomine Bugano magna cum thesauri pecunia direxerunt ut Apuliam cum circumquaque regionibus sibi vendicaret ac imperiali iuri compereret. Qui veniens cepit omnia tranquille agere atque strenue ordinare.**
1018. **Anno Domini 1013, indictione 1.** Hic in Apulie finibus rehedificavit civitatem diu dirutam nuncupavitque¹ eam Troiam, que antiquitus Ecana vocabatur¹⁶, et iussu imperatorum 25 fines per statutum privilegium eidem stabilivit civitati¹⁷. In hanc civitatem olim tempore Adriani imperatoris, qui Traiano successerat, fuit ab apostolica sede missus Eleutherius¹⁸ episcopus qui post duos annos iussu ipsius^b Adriani Rome ductus ac passus est. Tempore quoque Dioclitiani¹ et Maximiniani imperatorum extitit in hac Ecana urbe¹ Marchus¹⁹ episcopus qui^a martyrio vitam finivit. Et post aliquantum annorum curricula fuit in ea eadem urbe Secundinus²⁰ episcopus qui confessor et sanctus multas sanctorum ecclesias renovavit. Ipse etiam pre nominatus catipanus in finibus Samnii^o et Apulie hedificavit ac constituit plures urbes et oppida; ipsaque regio usque hodie Catipania ex suo nomine^p dicitur²¹.

a) Ospreo 1. b) Quo 3. c) effrenus Bonizo. d) impleterur 3. e) anno v. ab Domini. 3; anno M per indict. XII. 1. f) in anno scilicet anno videlicet incār. M^o. Inf. XIV. 1. anno videlicet — XIV rubris litteris. 35 g) anti ab d 3; anno dominice incarnationis 1. h) litterae to alia manu alioque atramento additae sunt 3. i) que alta manu alioque atramento supra lineam add. 3. k) ipse prius scriptum, radendo corr. 3. l) Dioclitiani 1. m) civitate 1. n) quique 1. o) in finibus 3. p) ex suo nom. des. 1.

11) cf. Bonizonia brevem Pontif. Rom. historiam imperatoris currentibus hec civitas per multos et (sp. Walterich Vitae Pontif. I, 618): *Et de Benedicto Tusculano qui Henricum maioris Othonis nepotem regem Teutonicorum ordinavit imperatorem.* 40 *imperatoris restaurata ac bene munita est. Quae civitas Troia vocatur et cum magno studio et velocitate eam habitare fecimus. Tunc vero rogati a concivibus civitatis sumus, ut fines et terminos tantae civitati terrarum stabiliremus et praefiguraremus.* 45 *Quorum petitionibus fidelissimis nostras aures applicantes etc. Ita nos baiuli domni imperatoris dicimus fines civitatis Troiae in praesentia supradictorum dominorum principum et Basilii prothopatarii Italiae de Buiano ut inter hos fines et diversa habitatores Troiae dominantur.* 18) v. Act. SS. 18. Apr. II, p. 530 sqq. 19) v. Act. SS. 28. Apr. III, p. 551 sqq. 20) v. Act. SS. 11. Febr. II, p. 531 sqq. 21) Leo Cassinensis II, 51 (M. G. VII, 661): *Ea tempestate supradictus Boianò catapanus cum iam dudum Troiam 55 in capite Apulie construxisset, Draconariam quoque et Florentinum ac Civitatem et reliqua municipia quae vulgo Capitanata dicuntur edificavit; et ex circumpositis terris habitatores convocans deinceps habitari constituit. Sane sciendum quoniam corrupta vulgari- 60 catapani qui eam fecit Catapanata debeat appellari.*

Quarto autem anno post predictae civitatis Troie rehedificationem, in anno videlicet incarnationis Domini 1022, indictione 5, Henricus Alamannorum imperator ingenti cum exercitu, 1022 simul et cum Benedicto papa venit super ipsam civitatem²² obseditque eam per quatuor menses machinis illam fortiter expugnans. Imperator itaque videns quod eam non sine 5 mora capere posset, — dixerat enim iratus quod si eam vi cepisset statim destrueret — timuit sibi^a suisque estivum Apulie calorem, et sic composita pace cum civibus, obsidibusque ab eis receptis ad propria est reversus. Pandulfum autem^b Capuanum principem secum in Alamanniam deduxit.

Anno Domini 1024, indictione 7, Basilius imperator Constantinopolitanus^c diem obiit.

10 Anno Domini 1025, indictione 8, Henricus Alamannorum imperator defunctus est, cui successit Chunradus^d qui dux eius fuerat²³. Eodem anno papa Benedictus obiit et successit ei Iohannes frater eius, qui uno eodemque die et laicus fuit et pontifex, seditque annos novem et dies novem.

Anno ab Domino 1028, e indictione 10, apud Constantinopolim Constantinus imperator obiit et successit ei Romano gener eius una cum eius uxore Zoi imperatrice, regnavitque annos 5.

15 Anno Domini 1030, indictione 13, Iohannes²⁴ princeps Salerni defunctus est anno 1030^e principatus sui 57, et successit ei Guaimarius²⁵ filius eius.

Anno Domini 1031, indictione 14, Romano imperator Constantinopolitanus mortuus est, et successit ei in imperium Michael qui dicitur Catalactus cum Zoi imperatrice. Ipso quoque anno defunctus est Robertus Francorum rex cui successit filius eius Henricus. Cuius in tercio anno urbs Parisii flagravii incendio, regnavit a tunc hic Henricus annis 29.

20 Anno ab Domino 1034, indictione 2, fuit eclipsis solis in festivitate sancti Petri. Quo anno Iohannes papa defunctus est et successit ei Benedictus qui vocabatur^f Theofilatus, seditque annis 13. Iste quidem de pontificatu eiectus est et suscepit papatum Iohannes Sabinensis episcopus cui nomen Silvester. Et iste quoque eiectus est. Post dies 57 recuperatus est papa Benedictus qui post mensem unum et dies viginti vendidit papatum Iohanni Ravennati^g archiepiscopo Sancti Iohannis ante portam Latinam, cui nomen positum est Gregorius, qui sedit anno uno et mensibus sex.

25 Anno Domini 1037, indictione 5, mense Ianuarii mons Vesubius eructavit incendium ita ut quasi flumen usque ad mare discurreret.

Anno Domini 1039, indictione 7, apud Constantinopolim Michael imperator cognomento Catalactus diem obiit anno septimo eius imperii. Cui Michael qui Etheriarchis^h dicebatur successit cum Zoi imperatrice. Eodem anno 1041. men Februariiⁱ Normanni ingressi iam in Apuliam, ter uno die²⁶ cum Grecis gravi prelio

30 dimicarunt inter Aufidum amnem et Oliventem²⁷, et Normanni victores extiterunt. In ipso quidem prelio fuit Drogo Normannorum comes et quattuor ex fratribus eius. In ipso quoque anno Chunradus imperator defunctus est anno eius imperii decimo quinto, et successit ei Henricus filius eius.

Anno Domini 1040, indictione 9, defunctus est Michaelⁱ Eterachis imperator Constantinopolitanus anno secundo

35 postquam imperare ceperat. Et successit ei²⁸ Michael Archontopanthiu cum Zoi imperatrice. Quo vita^o ipso eodem anno decedente²⁹ successit ei Constantinus Monomachus in unperium cum Zoi imperatrice, qui regnavit annis duodecim.

Quo tempore fames valida fuit³⁰ in Italia atque in Gallia per septem continuos annos.

Anno Domini 1042, indictione 10, luna passa est eclipsim 5. Idus Ianuarii per quinque horas noctis.

40 * Anno ab incarnatione Domini^p 1044, indictione 12, hoc autem tempore Guilelmus^q filius Tancredi^r descendit cum Guaimario principe feceruntque^s ipsam Stridulam castellum.

a) ibi 3. b) deest 1. c) Constantinopolitanus 1. d) Churradus 1. e) anni dñi MXXXVIII 1; anno ab d 3. f) vocatur 1. g) quidem 1. h) LVI. 1. i) I. Ravennanti 1; I. vero R. 3. k) etheriarchis 1. l) mense Iulii Chron. Amalf. m) VIII 1. n) imperator add. 1. o) vita dec. eod. anno succ. 1. p) ab dñi 3. q) Guilelmus 3. r) Tancrede 3. s) prima manus scripsit Guaimari feceruntque, alio atramento, pallido quidem, superscribendo effecta est vera lectio 3.

22) sc. Troiam. 23) cf. Leo Cass. II, 56 (M. G. VII, 865): Defuncto igitur augustae memoriae imperatore Heinrico anno Domini 1025, et Chuonrado duce qui Cono dictus est, eiusdem Heinrici electione in regem levato etc. 24) immo vero Guaimarius III. Annus quo Guaimarius III. mortuus sit admodum varie exhibetur in fontibus. Lupus habet a. 1029. Ann. Bar. a. 1030. Nec Blasio (Series princip. Salern. p. 28 sqq.) nec Kùpkió (Archiv IX, 148, 149) consentire velim, qui diplomatibus quibusdam, quibus anni regiminis Guaimarii IV. et matris suae Gaitelgrime indicantur, conducti anno 1027. eum mortuum fuisse statuunt. Diplomata ap. de Blas. CII et CIII. sic enim habent: In nom. Dom. nono anno principatus (i. e. 1027.) dom. nostri Guaimari et primo anno principatus domine Gaitelgrime genitricis eius gloriosi principis. 25) IV. 26) v. Guill. Apul. II, 401 (M. G. IX, 250): Ter Gallis anno victoria contigit illa. Annales Barenses sic

habent ad ann. 1041: Mense Martio decimo septimo intrante factum est proelium Normannorum et Graecorum iuxta fluvium Dulibentis. — Deinde collectis mense Maii in unum omnibus Graecis apud Montem Maiorem iuxta fluenta Aufidi, initiatum est proelium quarto die intrante — a. 1042. Hoc anno tertio die intrante mense Septembri Graecorum exercitus descenderunt ex Monte Piloso et Normanni ex castro Siricolo; inter duos montes inierunt conflictum maximum. Cedrenus I. c. p. 546 et 547 tradit primum apud Cannas prope Aufidum fluvium, deinde apud Horas, denique apud Monopolin pugnatum esse. 27) Olivento rivus Aufidum influit prope Venusiam. Chron. Amalf. habet tantum: iuxta Aufidum. 28) minime, de regno tollitur et oculis orbatus in monasterium religatur die 21. April.; cf. Cedrenus II, p. 540; Lup. 1042. 29) v. Ann. Benev. cod. Vatican. ad ann. 1048: Fuit fames valida.

1045. Anno Domini 1045. indictione 13. Drogo Normannorum comes cepit civitatem^a Bibinum²⁹; eamque depopulatus est; sequenti vero anno, postquam eadem civitas rehedificata est, flagravat incendio.
1046. Anno Domini 1046. indictione 14. Henricus imperator venit Romam invenitque sedem^b apostolicam valde turbatam, nam uno eodemque tempore supradicti Theophilus qui et Benedictus, et Silvester qui et Iohannes Sabinianus^c, et Gregorius qui et Iohannes Ravennas, Romanum non regebant set vastabant pontificatum. Tunc imperator ipse^d convocatis episcopis atque ordinis utriusque viris religiosis ac catholicis, sinodum congregari fecit^{e,30}, in qua statim canonibus exquisitis, hii^f tres dampnati et exilio relegati^g sunt, nullus enim eorum amplius iure poterat episcopari. Et tunc a clero et populo canonice¹⁰ Clemens³¹ electus est, ipso imperatore — quemadmodum in canonibus statutum est — assensum prebente. Qui consecratus sedit papalem cathedram mensibus novem; iste quoque Henricum coronavit imperatorem. Defuncto³² itaque Clemente Damasus³³ electus et consecratus est, cuius electioni predictus imperator assensum prebuit, seditque Damasus dies viginti. Imperator autem^h ipse usque Capuam venit terram, pro tempore sibi componens, et sic reversus est³⁴ anno Domini 1047. indictione 15.^{i,*}
- Lupus * Hoc anno comprehensum est oppidum Stuni^k a Garangis in mense Octobris et in mense Decembris depopulaverunt Licie^l. Et in mense Iunii Benedictus papa per poculum veneni occidit papam Clementem.
1050. Anno Domini 1048. indictione 1. Zoi imperatrix obiit.
1049. Anno Domini 1049. indictione 2. Damasus papa vita decedente³⁵, Leo sanctissimus qui 20 vocatur Brunus³⁶, a populo Romano expetitus^m, a clero electus, ab imperatore quoque commendatus, et ab episcopis, quibusⁿ auctoritas est attributa, consecratus est in pontificatus honore, seditque annis^o quinque, mensibus duobus.
1051. Anno Domini 1050. indictione 3. mense Augusti^p Drogo Normannorum comes defunctus est. Fuitque^q vir egregius, pius, strenuus atque famosus, qui propter animi mansuetudinem et iusticie servatam equitatem a cunctis est dilectus^r. Cui Unfridus frater eius Normannorum comes successit, tenuitque^s potestatem ipsius honoris per annos septem.
1052. Anno dominice incarnationis 1052. indictione quinta Guaimarius³⁸ princeps Salerni a suis³⁹ interfectus est anno principatus sui vicesimo tercio. Cui successit^t Gisolfus⁴⁰ filius eius.
1053. Anno ab incarnatione Domini¹ 1053. indictione 6.^u Leo papa multis precibus ab Enrico³⁰ monitus imperatore per quorundam Sampnitum suggestionem venit in Beneventum ut Normannos Apulia expelleret. Inde movens gressum simul cum Alamannis quos imperator cum eo direxerat, apud urbem nomine Civitatem⁴¹, que in confinibus Sampni^v est et Apulie, cum Normanis acriter pugnavit. Commisso itaque bello Normanni totum Alamannorum exercitum in ore gladii percusserunt. In ipso quidem belli apparatu defecerunt Alamanni hi^w quorum venerant suggestionem, quique in auxilium eorum venerunt⁴². Leo autem papa minime propter quod venerat perficere valens reversus est⁴³. Iste primus Romanorum

a) deest 1. b) bis 3. c) Silvester qui et Sabinianus prima manu, tum et orasum est et alia manu alioque atramento, pallido quidem, supra lineam additum est et Iohannes 3. d) inse 3. e) inasit 1. f) hit 3; ii 1. g) relegati 1. h) hoc loco in 1 duo folia exciderunt, quar lacuna ex codice S. Petri (2.) duobus foliis chartaceis expleta est. i) codex 40 S. Petri habet MXLII. indict. XV; 3 habet Anñ d. MXLVII rubris litteris, atramento nigro additum est I ut legatur MXLVIII. k) Stira Lupus. l) Licie Lupus. m) expetitus Cod. S. Petri. n) cuius 3; quibus officii huius auct. Muratori; in voce auctoritas, s ultimum additum est pallido atramento 3. o) annos 3. p) mense Aug. des. Chr. Amalf. q) Fuit — dilectus des. Chr. Amalf. r) tenuitque; 3. s) successit cod. S. Petri. t) Anñ ab dñi 2. u) cod. S. Petri et Chr. Amalf. add. mense Iulii. v) Salerni Chron. Amalf. w) sic prima manu erat scriptum, alia manu, radendo 45 quoque, effecit Alamanni hi 3. Locus videtur esse corruptus, quum Chr. Amalf. sic eum exhibeat: defecerunt Alamanni et ii quorum suggestionem in ipsorum auxilium venerant.

29) Bovino. 30) Sutrin. 31) Clemens II, antea Suidgerus ep. Babenbergensis. 32) a. 1047. Oct. 9. 33) II. 34) Henricus Capuae erat 3. die Febr. secundum dipl. monasterio Casinensi hoc die datum (Gallula Acc. p. 148). De rebus ab Henrico Capuae gestis v. Amat. III, 2. 3; Leonem Cass. II, 78. 35) Damasus II. die 9. Aug. mortuus est. 36) Leo IX, Bruno episcopus Tullensis. 38) IV. 39) v. Guill. Apul. II, 76: — a civibus alter Et consanguineis occisus fraude Salerni; v. Köpke I. c. 40) II. 41) Copiosissime de situ oppidi nunc prorsus delati

disputat V. Cl. W. Giesebrecht Deutsche Kaiser-gesch. II, 652. 653. 42) cf. Amatium III, 37. et li Todeschi se regardent derrière pour veoir lor 50 compaignie; mès nul Longobart venoit après eaus, quar tuit s'en estoient foui. 43) Ita pergit Chron. Amalfitanum: reversus est praedictus pontifex Romanus, unde cum manu armorum in bellum processerat; quamque sanctus fuisset. Hoc autem egit 55 quod non eius id erat officium, neque hoc illi permissum fuerat a domino. qui pati venerat, suosque ut ab aliis magis pateretur quam ut alios perse-

pontificum a beato Petro ad se usque cum manu armatorum in bellum processit, qui quamvis sanctus fuerit et pio hoc animo egerit, tamen quia id eius non erat officii^a neque illi permissum fuerat a Domino qui pati venerat, suosque ut ab aliis magis paterentur quam ut alios persequerentur premonuerat, ideo exercitus sui multitudo cesa est, ipso perspiciente^b. Non enim Dominus discipulis suis, neque idem apostoli suis successoribus preceperunt ut curis secularibus velud principes seculi materiali gladio Dei populum tuerentur, sed verbo doctrine monerent et pie conversationis exemplo instruerent. Eodem anno Constantinus Monomachus imperator Constantinopolitanus obiit, post quem Theodora, soror Zoi imperatricis virgo existens, imperium Constantinopolitanum viriliter biennio tenuit. Qua defuncta Michael Novicius⁴⁴ imperii honorem adeptus est, qui eodem anno fuit invitatus monachus factus. Cui Isacius Commiano⁴⁵ imperator successit, qui post annos quattuor ex quo imperavit imperio eiectus ac monachus factus est. Cui Constantinus cognomento Dioclici⁴⁶ in imperium successit. At vero Leo papa sequenti anno postquam cum Normannis preliatus est diem obiit mense Aprilis. Et successit ei Victor⁴⁷ qui Gebeardus vocabatur seditque annis duobus, mensibus⁴ duobus. Post cuius obitum Stephanus⁴⁸ Gondifridi ducis germanus qui dictus est Ferderichus, sedit mensibus septem. Quo defuncto Benedictus⁴⁹ Belliternensis episcopus Romanum invasit pontificatum, qui sedit mensibus novem. Quibus temporibus Paterea^c apud Medianum exorta est.

20 Anno Domini 1057. indictione 10. Onfridus comes Normannorum diem clausit extremum, relinquens sibi successorem Bagelardum^e filium eius militem strenuum. Sed Robbertus cognomento Viscardus, eiusdem Unfridi^b comitis frater, natus ex patre Tancredo, Normannorum comitatus hongrem sibi arripuit, ipsum Baielardum suum nepotem expellens. Tancredus autem fuit timoris Dei non immemor¹, qui bisenos habuit filios⁵¹. Quorum primus quidem fuit Sarnus, qui miles insignis extitit. Secundus autem comes Coffridus pater Robberti comitis de Lauritello⁵. Tercius vero Drogo comes, de quo superius scriptum est. Quartus autem Guillelmus¹, et ipse comes, qui propter fortitudinis sue prudentiam Brachiferreus est prenomine dictus²; erat enim astutissimus et ferox fortisque viribus. Quintus extitit comes Unfridus. Sextus quoque Malgerius comes, probus atque famosus. Septimus itaque fuit Robbertus Guiscardus. Hic autem propter animi astuciam ingenique prudentiam³ primus ex Gallorum⁶ genere in Apulia ducatus honorem adeptus est. Qui non multo post sibi subegit Apuliam et Calabriam, Lucaniam atque Siciliam⁵², militarem namque disciplinam gloriosissime rexit. Octavus autem Alberedus armis strenuus. Nonus Tancredus. Decimus Wilhelmus⁷ de Sancto Nicandro, pater Robberti comitis de Principatu. Fuit ipse Wilhelmus⁸ acer ingenio, inconstans animo, sevensque natura. Undecimus Frumentinus. Duodecimus Rogerius Sicilie comes, qui miles insignis extitit, iusticie tenax, suis suorumque opibus⁴ studens, ecclesiarum Dei atque sacerdotum consulens⁹. Habuit quoque Tancredus horum pater et filius tres.

Anno dominice incarnationis 1058. indictione 11. Benedictus papa defunctus est et

40 a) post officii una littera erasa est 3. b) prospiciente codd. c) sedit cod. S. Petri. d) menses 3. e) duci 3. f) alia manu mutatum in paterea 3. g) sic eadem manu corr. ex Baielardum quod prius scriptum erat 3. h) prius Unfridus, radendo corr. 3. i) inemor prima manu, alia manus pallido atramento fecit inemor 3. k) de Lavello Chr. Amalf. l) Huctinus Chr. Amalf. m) prudentiam grandia faciens pronomine appellatus fuit Chr. Amalf. n) prudentia 3. o) Normannorum Chr. Amalf. p) W. 3; Humbinus Chr. Amalf. q) op. succedens ecclesiam Dei atque sacerdotum consolans Chr. Amalf.

querentur praemonuerat. Exercitus sui multitudo copiosa caesa est ipso perspicente. Non enim dominus discipulis suis et successoribus suis praecerat, ut seculares veluti principes sequuti materiales gradus populum corruerent sed verbo et dicto monerent pie et conversationis exemplo instruerent. 44) Michael Stratioticus. 45) Isaac Comnenus. 46) Constantinus Ducas. 47) H. Rantea episcop. Eichstetensis. 48) X. frater Gotifredi, ducis Lotharingiae, antea abbas monasterii Montis Cassinensis. 49) X. Iohannes episc. Velle-trensis. 50) Quem annum et Anonym. Barensis praebet, econtra Lupus et Chron. breve Nortmann. (Murator. SS. V, 278, V.) ann. 1056; cf. Di Moou VII, 376. 51) Secundum Gaufred. Malet. I, 4 (Murat. SS. V, 550) ex prima uxore suscepit filios: Guillelmum cognomine Ferrea-brachia, Drogonem, Hunifredum, Gaufredum et Serlonem, ex altera Frasendi: Robertum Guiscardum, Malgerium, Guillelmum, Alveredum, Humbertum, Tancredum, Rogerium. Cf. Les familles Normandes par Dufresne Ducange, edit. in appendice Amati pag. 333 sqq. 52) Apuliam, Calabriam, Lucaniam a. 1057, Siciliam a. 1061 subegit.

- cf. Chron. Analf. successit ei Nicolaus qui et Gerardus⁵³. *Eodem anno Riccardus cum Iordano filio eius effectus est Capue princeps*⁵⁴.
1060. Anno Domini 1060, indictione 13. Henricus rex Francorum obiit, cui Philippus filius eius successit in regnum. *Ipsa quoque anno comes Robbertus Guiscardus vocatus est a Troianis civibus, ipsam eorum civitatem in sua potestate ab eis accepit, qui non post multos dies cum exercitu in Calabriam profectus, Regium⁵⁵ civitatem cepit atque omnium Normanorum dux effectus est. Hic accepit⁵⁶ uxorem nomine Sigelgaitam Guaimarii⁵⁷ principis filiam, que sexu quidem mulier pudica fuit atque honesta, animum vero virilem et in consilium providum gerebat⁵⁷. Ex qua habuit filios Rogerium et Robbertum atque Guidonem et filios quinque. Ex alia quoque uxore nomine Alberada⁵⁸ prius habuit filium nomine Boamundum. Set Robbertus Guiscardus instituit sibi heredem suum filium Rogerium⁵⁹. Interea Robbertus dux ad Nicolaum papam perrexit eiusque liggius homo effectus est, promittens se iureiurando⁶⁰ fidem servaturum Romane ecclesie et eidem pape⁷ eiusque successoribus canonice intrantibus. Ipse autem papa Nicolaus statim per vexillum investivit eundem Robbertum Guiscardum de honore ducatus sui cum tota terra.*
1061. Anno Domini 1062, indictione 15. Nicolaus papa defungitur anno ordinationis sue secundo, mense octavo. Et Alexander⁶² qui vocatus est Anselmus papa ordinatur. *Quo anno princeps Riccardus Capuam cepit sibi que ordinavit. His autem diebus Robbertus dux ad Alexandrum papam proficiscens⁶¹ liggius eius homo devenit⁶¹, et sicut Nicolao pape ita et huic iusiurandum fecit et per vexillum ab eo terram cum honore ducatus accepit. Sedit quo Alexander papa annis undecim, mensibus sex.*
- Lupus ad a. 1066. * Hoc anno Riccardus princeps Capue intravit terram Campanie obseditque Cipparanum et cepit eam et usque Romam devastando pervenit.
- Lupus. 1063. Anno Domini 1063. Hoc anno comprehensa est Tarentum a Normannis.
1064. Anno Domini 1064. Hoc anno comprehensa est Matera a Normannis mense Aprilis.
1065. Anno Domini 1065, indictione 3. Hoc anno Robbertus dux intravit Siciliam⁶³ et interfecit Agarenorum multitudinem et tollit obsides de civitate Panormo.
1066. Anno Domini 1066, indictione 4, mense Aprilis stella cometis apparuit a parte orientis, cuius fumus per aliquot dies tendebat ad meridiem. Ipso quoque mense hec eadem stella apparuit a parte occidentis, cuius fumus ad meridiem similiter per aliquot dies tendebat.
1067. Quo anno apud Constantinopolim Constantinus Dioclicii⁶⁴ imperator, anno eius imperii sexto, defunctus est, cui Romano Diogenes⁶⁵ in imperium successit. *Eodem anno*
- a) hic desit lacuna in 1. b) Sigelgaitam Guaimarii 1. c) atq. 3. d) deest 1. e) uxore deest 1. f) pp. 3. g) V. 3. h) tempore 1. i) deest 3. k) Chr. Amalf. pergit: prof. devenit sicut fecit ad Nicolaum papam. l) Ricc. 3. m) Sicilie 3. n) indict. IV. mense Aprilis des. 3. o) deest 3. p) Dioclitiani 1.

53) Benedictus X. depositus est 1059 mense Aprilis, Nicolaus II. (antea episcopus Florentinus) ut videtur iam a. 1058, electus, a. 1059, die 24. Jan. consecratur. 54) Eum inde a m. Iun. a. 1058, principis nomen sibi vindicasse docet Di. Meo VII. 388; v. quoque Köpke l. c. p. 163. 55) Cusentiam habet Chr. Amalf. — Gaufred. Malaterra I, 35 Rhegium a. 1060, captam esse dicit. Sed Amatus IV, 3 docet eam captam esse antequam ducis nomen assumpserit Robertus. Tum domum Troia oppugnata est. Velim cum chron. Amalf. pro Regium legi Cusentiam, assentiente Guill. Apul., qui postquam ducatum a papa Roberto datum esse narravit, habet haec II, 413: *Tunc Rossana potens, Cossentia fortis in armis, Tum quoque dives apum Geratia subditur illi.* 56) Gauf. Malat. I, 31 ad ann. 1058, refert nuptias, Leo Ost. III, 15 post captionem Troiae, Guill. Apul. II, 416 sqq. post iuramentum anno 1059. papae praestitum hoc factum fuisse videtur indicare. 57) Anna Comn. I, 15 (ed. Bonn, I, 71) de ea cum marito ad proelium proficiscente ait: και γὰρ και αὐτῆ ξυνεστράτευσεν τῷ ἀνδρὶ και χερσὶμα ἦν ἡ γυνὴ φοβερόν ἐπειδὴν ἔξο. αὐταῖο. 58) Ex Amato III, 11 apparet Alberadam fuisse amitam cuiusdam Girardi

(Aimé l. c. qui se clamavit de Bone Herberge. Leo Ost. III, 15 de bono alipergo), Normanni fortasse, qui tum Roberto ad invadendum Calabriam auxilium promiserunt. Teste Anon. Bar. a. 1048. Normanni ierunt contra Graecos in Calabriam. Quam Amatus nobis quoque referat Drogonem fratrem principio prohibuisse nuptias, hincque a. 1046, comes Apuliae factus sit, elucet Robertum in coniugium duxisse Alberadam a. 1047, vel 1048. 59) Instituit Rogerium heredem in Graeciam a. 1081, profecturus, 54 teste Guill. Apul. IV, 186:

*Egregiam sobolem multo spectante Rogerum
Accersit populo, cunctisque videntibus illum
Haeredem statuit, praeponit et omnibus illum
Ipse quibus praelatus erat.* —

60) Iuramentum invenies apud Baronium ad a. 1059. (ed. Rom. XI, p. 268). Sic incipit: *Ego Robertus Dei gratia et sancti Petri dux Apuliae et Calabriae et utroque subveniente futurus Siciliae.* 61) II, antea Anselmus ep. Lucensis. 62) Robertum a 55 papa Alexandro II. esse investitum, affirmat Gregorius VII. die 29. m. Iun. 1080. Mansi XX, 313. 63) 1068—1071.

dux Robertus cepit civitatem Vestis⁶³ apprehenditque ibi catiparum nomine Curiacum⁶⁴. Hinc et tñr. An. (ad a. 1067.) etiam ipse dux Barum obsedit⁶⁵ Apulie civitatem et triennio⁶⁶ eam incessanter⁶⁷ oppugnavit terra⁶⁸ marique.⁶⁹

* pontem quoque ibi in mari fecit. Lupus a. 1071. 1067.
 5 Anno 1067. indictione 5. Guillelmus dux Normannie pugnavit cum Araldo rege Anglorum et vicis eum, qui et factus est rex super gentem Anglorum. Lupus. 1068.
 Anno Domini 1068. indictione 6. Hoc anno in sexto die mensis Februarii Robertus dux obsedit civitatem Montem-pilcosum et diem ibi obsidionis cum paucis obiit⁷⁰ Abbanum⁷¹ et cepit eam, et tradicione cuiusdem Gothifrede intravit ipse dux in prephatem Montem-pilcosum civitatem. Lupus ad a. 1070.
 10 Anno Domini 1069. Hoc anno mense Januarii magnum homicidium actum est in Brundiali civitate. Nam Normanni volentes eam comprehendere, tenti sunt ab eis quadraginta cum aliis eorum ministris 43 et capita omnium predictorum ad imperatorem deportata sunt.

Anno 1070 indictione 8. apud Constantinopolim Romano Diogenes imperator trans- 1071. acto quarto imperii eius anno defunctus est. Cui in imperio Michael⁷² filius Constantini Dioclitzi successit. Eodem anno Robertus dux cepit⁷³ Barum civitatem longa obsidione fati- Apr. 16. et Chron. Amalf.
 15 gatam, indeque movit⁷⁴ exercitum, Siciliam properavit obseditque Panormum⁷⁵ ditissimam Sicilie civitatem, viriliter eam expugnans, cepitque eam⁷⁶ anno ab incarnatione Domini 1071. indictione 9. Et exinde portas ferreas et columpnas marmoreas quam plures cum capitibus fecit offerri in Troiam causa victoriae sue. Anno autem subsequente ordinatis ibi in Panormo 1073. Febr. 2. Lupus.
 20 municipiis⁷⁷, ipse dux in Apuliam veniens cepit Trantum⁷⁸ Apulie civitatem. ^{***}
^{**} per terram et per mare, duxitque ante eam naves 58.
^{***} mense Januarii⁷⁹.

Eodem anno Robertus dux fecit fieri pontem in mari quatuor concluderet portum prephate urbis Bari, et in quatuordecima die mensis Aprilis cepit Robertus dux predictam civitatem, et in sequenti predictus dux cepit civitatem Panormum in mense Januarii. Lupus.

Anno ab incarnatione Domini⁸⁰ 1075. indictione 13. Alexander papa diem obiit, et archi- 1073. diaconus eius nomine Ildeprandus ipsa eadem die in ordine pontificali electus et papa Gre- Apr. 21. Apr. 22.
 gorius⁸¹ est nuncupatus, seditque annis duodecim, mense uno. Hic autem pontifex ammi- nistrationem regni sibi primus ut rex assumpsit.

Anno ab incarnatione Domini 1076. dux Robertus Sanctam Severinam Calabrie civi- 1076. tatem loco⁸² munitissimam tercio anno postquam illam obsederat, cepit⁸³. Hic quoque cepit civi- et Chron. Amalf.
 tatem Comsanam⁸⁴ obsesso castello Sancte Agathe⁸⁵, quod incessabili oppugnatione cepit. His etiam diebus cum exercitu dux proficiscens obsedit Salernum⁸⁶, civitatem medicine utique artis diu famosam atque precipuam. Gisolphus⁸⁷ autem frater uxoris⁸⁸ eiusdem ducis Dec. 13.
 35 tunc in eadem civitate⁸⁹ morabatur. Hanc incessanter terra⁹⁰ marique expugnavit, nec destitit donec post septem menses obsidionis sue cepit illam mense Decembris⁹¹. ^{****}
^{****} Hoc anno Robertus dux dedit filiam⁹² suam nupum ad imperatorem Constantinopolitano. Lupus ad a. 1076.

a) incessanter b) et qui 3. c) XVI. Lupus. d) deest 3, addidi ex Lupus. e) Obianum Lupus. f) movens 1. g) ab ab d. 3. h) municipis 1. i) Anno dominice incarnationis 1. k) loco 3. l) deest 3. m) Salernam 3. n) Gisolfus 1. o) civitatem 1. p) terram 3.

63*) Viesti. 64) Bennatum eum nominat Chron. Amalf. 65) Anon. Bar. 1068: Et die quinto astante Augusti venit dux Roberto et obsedit Bari per terra et mare. 66) Amatus V, 27 (p. 163) quatuor annos computare videtur. Il estoit passé, petit s'en failloit, quatre ans que continuellement avoient esté en ceste pestilence, et maintenant par l'operation de cestui Arigie furent delivré. 67) Michael Ducas 1071—1078. 68) Aimé V, 27 (p. 164): Lo samedi devant lo dyemenche de Palme (est dies 16. Aprilis a. 1071) lo glorios duc entra en la cité de Bar. 69) cf. Aimé VI, 21 (p. 182): Et adont lo duc donna à son frere lo conte Rogier toute la Syccille, senon que pour lui réserver la moitié de Palerme et la moitié de Messine et la moitié de Dénéde, et li conferma la part de Calabre laquelle avoit avant que Syccille. 70) Trani. 71) De tempore dissentiunt Amatus et Barenium relationes (Lupus, Anon Bar.). Amatus VI, 22 (p. 183) dicit: Més duc Robert, hiquel estoit si glorios en tous ses fais en V mois veinchí Palerme; quar de lo mois de Agouste passa la mer, et en la nativité de Iesu-Christ et par

la grâce de Dieu tint ce que il veinchí et aouesteta continuellement. Econtra Lupus ad a. 1071: et in mense Iulii dux praedictus transmeavit Adriatici maris pelagus perrexitque Siciliam cum 58 navibus; a. 1072: mense Januarii (mense Iunio Chr. breve; v. Di Meo VIII, 111) die 10. introivit Robertus dux in Panormum civitatem Sicilie. Chronicon Amalfitanum captionem ad ann. 1073. refert, desunt eidem quoque verba cepitque mense Januarii. 72) VII. 74) civitatem Cusentiae Chr. Amalf. 75) S. Agathe non longe a flumine Volturmo sita. 76) Sikelgaitae. 77) De tempore expugnationis multum inter se differunt fontes. V. Köpke in Ann. nostr. IX, 171. Optime Annal. Cavenses ad a. 1076. habent (M. G. III, 190): Robertus dux venit super Salernam pridie Non. Magias, et obsedit eam terra marique et cepit eam die Idibus Decembris. 78) Haec Helena nomine Constantino Ducae filio Michaelis imperatoris desponsata est. Sed nuptiae factae non sunt. WILMANS ad Guil. Apul. III, 502.

1077. *verbi 1077. indictione 15.⁹; cepitque Gisulfum principem qui fame coactus se eidem duci dedit^b, atque Turrim maiorem⁷⁹ in qua se^c tutabatur. In eadem vero civitate ipse dux construxit ecclesiam in honore beati Mathei apostoli et euangeliste⁸⁰. In Panormā quoque fecit ecclesiam in honore Dei genetricis semperque virginis Marie, anno primo postquam cepit Salernum. Robbertus dux obsedit Beneventum, acriter eam expugnans. Et nisi Romanus 5 Dec. 19. — 1077. pontifex, cuius precepto parebat, hoc idem duci prohibuisset, nequaquam ab incepto desisteret donec eam caperet. Simili modo et Riccardus princeps⁸¹ Neapolim obsedit ipso eodem anno, Apr. 8. 1077. Mai. fortiter illam civitatem expugnans undique ut eam vi caperet. Set eodem anno in eadem⁴ 1078. Apr. 5. obsidione princeps ipse mortuus est anno principatus sui vigesimo indictione 1. Fuit autem hic statura procerus, forti animo, ingenio astutus, largitate famosus, circa benivolos et sibi 10 fideles mansuetus atque benignus, rebellibus autem ac perfidis valde terribilis. Cui Iordanus filius eius successit. Hic autem in matrimonio accepit filiam⁸² Guaimarii principis Salernitani, ex qua habuit filios Riccardum et Robbertum atque Iordanum.**

Lupus 1077. * Hoc anno obsessa est Salernum^a a Roberto duce et comprehensa est ab eo.

1078. Anno ab incarnatione Domini^f 1079. indictione 2. apud Constantinopolim Michael filius 15 Constantini imperatoris anno eius imperii octavo ipse cum filiis suis Michael, Andronico et 1079. Constantino expulsus est. Et Niceforus Butanioth⁸³ imperium sibi arripuit. Ipso anno dux cf. Chr. Amalf. Robbertus obsidens Vicum⁸⁴ cepit ipsam civitatem, ibique^g Gradelonem^{h. 85} nepotem suum capiensⁱ utroque statim privari lumine fecit, eo quod ipse et alii plerique baronum rebelles ei exultarent. Ceteri vero metu perculsi ei se subdiderunt.**

** Eodem anno corpus beati Canionis a loco, in quo olim positus fuerat, ab Arnaldo levator archiepiscopo et in sancte Dei genetricis Marie ecclesia noviter inchoata honorifice collocatur⁸⁶.

1080. Anno incarnati verbi 1080. indictione 3.¹ dux Robbertus Guiscardus cepit Spina- 25 et Chr. Amalf. zolam⁸⁷. Paucis etiam evolutis diebus ipse dux cepit Idrontum^k cepitque Tarentum⁸⁸. His⁸⁹ autem diebus venit ad eum vir quidam dicens se Michaellem imperatorem fuisse, conquerens se male tractatum a suis et expulsum popositque⁹⁰ auxilium sibi dari. Dux itaque, ut ei mos erat, diligenter illum excipiens hac⁹¹ honorabiliter circa se habens secum duxit eum usque Jun. 29. Salernum. Inde movens gressum dux ipse perrexit ad Gregorium papam¹ eiusque liggius homo iureirando effectus apud Ciparanum^{91*}, accipiens ab eo vexillum sancti Petri mense Iunio⁹². 30

1081. Anno ab incarnatione Domini 1081. indictione 4. dux Robbertus magnum apud Mai. Idrontum assumpsit^m exercitum⁹³, super Constantinopolim ire cupiens. Qui mare transiens cum Boamundo filio suo aplicuit Avelone⁹⁴ et eduxit exercitum suum necnon et predictum Michaellemⁿ, qui se imperatorem fuisse conquerebatur^{a. ***}, Rogerium vero^o filium suum

Lupus. *** Et mense Iulio ante Durrachium obsidionem posuit per terram et per mare, set stolus Veneticorum veniens 35 discipavit maris obsidionem aperuitque Dirrachenis mare.

a) Anno dominice incarnationis MLXXXVI. ind. XV. 1. b) tradidit 1. c) deest 3. d) in hac voce a supra lineam patho atramento additum est 3. e) Salernum 3. f) Anno dominice incarnationis 1. g) ibidem grandia facientem fratrem suum capiens Chr. Amalf. h) Gradelonem 1. i) indict. III. deest 3. k) Idrontum 1. l) pp 3. m) assumpsit 3. n) verba Michaellem — conquerebatur dea. 1; habet ea Chron. Amalf. hunc locum sic exhibens: ducens secum 40 cum exercitu suo etiam uxorem suam, necnon praedictum Michaellem qui se imperatorem deiectum fuisse conquerebatur, et dimisit Rogerium filium suum cum omnibus sibi commissis in Apuliam. o) deest 1.

79) De hac turri cf. Guil. Apul. III, 445 sqq. (M. G. IX, 274.)

80) V. H. W. Schulz Denkmäler der Kunst des Mittelalters in Unteritalien II, 281 sqq. Ibi quoque variae ecclesiae inscriptiones exhibentur.

81) Capuanus. 82) Guaitelgrima. 83) Nicephorus Botaniotes 1078—1081. 84) hodie Trivico; apud Petrum Cass. III, 45 (M. G. VII, 735) Montem de Vico. 85) cf. Guil. Apul. III, 612: — Castellum nomine Vicum Vi capit; hic Gradilo privatur lumine captus. Hic Gradilo sororem Abagelardi in uxorem duxit; v. Aimé VII, 25; Guil. Apul. III, 519.

86) cf. Lupus ad a. 1080: Inventum est corpus beati Canionis in Acheruntia ab Arnaldo archiepiscopo, et idem archiepiscopus construere coepit novum episcopium, id est ecclesiam sanctae Dei matris Mariae.

87) hodie Spinazzola. 88) mense Aprilis secundum Lupum 1080. 89) Inter verba sequentia et Guil. Apul. relationem quaedam versatur similitudo.

90) i. e. popositque. 91) i. e. ac. 91*) Capiano. 92) Iuramentum Roberti et investiturae instrumentum leguntur apud Baron. ad a. 1080 (ed. 55 Rom. XI, 546); v. quoque infra ad a. 1114. 93) v. Ann. Comn. I, 16. 94) Αὐλών apud Ann. Comn. I, 14. Hac teste (p. 70) praemisera dux Boamundum filium ut regionem circa Aulonem vexaret, ipse (I, 16. p. 75) Dyrrhachium applicuit.

95) i. e. ac. 96) i. e. ac. 97) i. e. ac. 98) i. e. ac. 99) i. e. ac. 100) i. e. ac.

101) i. e. ac. 102) i. e. ac. 103) i. e. ac. 104) i. e. ac. 105) i. e. ac.

106) i. e. ac. 107) i. e. ac. 108) i. e. ac. 109) i. e. ac. 110) i. e. ac.

111) i. e. ac. 112) i. e. ac. 113) i. e. ac. 114) i. e. ac. 115) i. e. ac.

116) i. e. ac. 117) i. e. ac. 118) i. e. ac. 119) i. e. ac. 120) i. e. ac.

Liceat afferre versus laudatos IV, 162—170:

— — — Mentitus se Michaellem

Venerat a Danais quidam seductor ad illum 45

Inmerito raptum ius imperiale reposcens,

Se profugum lacrimans. Lacrimantem dux et honeste

Suscipit et tractat, placidoque favore benignum

Exhibet obsequium; populus quoque credulus omnis

Assurgebat ei flexa cerce saluta. 50

Hunc adhibens socium sibi dux, ut iustior esset

Causa viae, secum, dum transfretat ipse, reducit.

90) i. e. popositque. 91) i. e. ac. 91*) Capiano. 92) Iuramentum Roberti et investiturae instrumentum leguntur apud Baron. ad a. 1080 (ed. 55 Rom. XI, 546); v. quoque infra ad a. 1114. 93) v. Ann. Comn. I, 16. 94) Αὐλών apud Ann. Comn. I, 14. Hac teste (p. 70) praemisera dux Boamundum filium ut regionem circa Aulonem vexaret, ipse (I, 16. p. 75) Dyrrhachium applicuit.

95) i. e. ac. 96) i. e. ac. 97) i. e. ac. 98) i. e. ac. 99) i. e. ac.

100) i. e. ac. 101) i. e. ac. 102) i. e. ac. 103) i. e. ac. 104) i. e. ac.

105) i. e. ac. 106) i. e. ac. 107) i. e. ac. 108) i. e. ac. 109) i. e. ac.

110) i. e. ac. 111) i. e. ac. 112) i. e. ac. 113) i. e. ac. 114) i. e. ac.

115) i. e. ac. 116) i. e. ac. 117) i. e. ac. 118) i. e. ac. 119) i. e. ac.

120) i. e. ac. 121) i. e. ac. 122) i. e. ac. 123) i. e. ac. 124) i. e. ac.

125) i. e. ac. 126) i. e. ac. 127) i. e. ac. 128) i. e. ac. 129) i. e. ac.

130) i. e. ac. 131) i. e. ac. 132) i. e. ac. 133) i. e. ac. 134) i. e. ac.

135) i. e. ac. 136) i. e. ac. 137) i. e. ac. 138) i. e. ac. 139) i. e. ac.

140) i. e. ac. 141) i. e. ac. 142) i. e. ac. 143) i. e. ac. 144) i. e. ac.

145) i. e. ac. 146) i. e. ac. 147) i. e. ac. 148) i. e. ac. 149) i. e. ac.

150) i. e. ac. 151) i. e. ac. 152) i. e. ac. 153) i. e. ac. 154) i. e. ac.

155) i. e. ac. 156) i. e. ac. 157) i. e. ac. 158) i. e. ac. 159) i. e. ac.

160) i. e. ac. 161) i. e. ac. 162) i. e. ac. 163) i. e. ac. 164) i. e. ac.

165) i. e. ac. 166) i. e. ac. 167) i. e. ac. 168) i. e. ac. 169) i. e. ac.

170) i. e. ac. 171) i. e. ac. 172) i. e. ac. 173) i. e. ac. 174) i. e. ac.

175) i. e. ac. 176) i. e. ac. 177) i. e. ac. 178) i. e. ac. 179) i. e. ac.

180) i. e. ac. 181) i. e. ac. 182) i. e. ac. 183) i. e. ac. 184) i. e. ac.

omnibus sibi commissis in Apulia dimisit¹. Inter hec² autem Niceforus Butanioth³ Constantino-
 politanus imperator adventum Robberti ducis audiens, direxit Alexium megadomesticum suum
 cui equo animo miliciam totam commiserat, deditque sibi permixtam thesauri copiam, ut non
 solum christianorum verum etiam paganorum exercitum congregaret, quatenus duci Robberto
 5 viriliter resistere posset. Alexius civitatem Andropolim⁴ pergens, quoscumque poterat susci-
 piebat, susceptos cotidie singulos seducens fidelitatis sacramentum occulte sibi facere
 studebat, quibus unicuique privatim multa tribuebat et plurima iurando promittebat. Ceteris
 autem militibus quibus adhuc animum suum aperire timebat nil interim tribuebat, sed eos sepe
 sic alloquebatur dicens: „Libenter vobis ego darem si imperator, velud ipse promissit⁵,
 10 mihi thesauros mitteret⁶, sepe enim propter hoc ad eum direxi et quia non misit valde
 doleo.“ Qui ut se suis auditoribus quasi veridicum redderet, vasa propria et vestes quibus
 utebatur quibusdam largiebatur dicens: „Si esset mihi posse, tam prudentes viros veluti estis,
 de meis⁷ vobis ego largiendo ditissimos facerem.“ Et hec incessanter⁸ machinabatur ut omnium
 ad se militum voluntates subtraheret. Quibus etiam locutus est: „Ibo ad impera-
 15 torem ego pro vobis loquens, ut vestra vobis omnibus donativa trans-
 mittat.“ Qui dum Constantinopolim perrexisset, quoscumque potuit simili modo donis ac
 promissionibus sibi illexit, subtrahens animos eorum ab imperatoris amore. Sed quia in-
 fidelitas numquam de se secuta est, Alexius itaque⁹ postquam cum imperatore
 tamquam cum domino fidelis, ut eum securum redderet simpliciter est locutus de se timens,
 20 noctu a Constantinopolim fugit, et ad exercitum quem sibi preparaverat, reversus est
 dicens¹: „Imperator pro eo quod vestra sibi donativa pecii, minatus est me capi et male tractari.
 Et quia mihi credidistis ideo reversus sum, vobis omnino consulurus, ita ut si vestra voluntas
 mihi non defuerit, beneficiis et honoribus vos omnes ditabo.“ Quorum omnium voluntates dum
 sue voluntati vidit concordēs, statim cum omni exercitu armato super Constantinopolim per-
 25 rexit. Imperator quippe supra quam credi potest stupefactus, se et civitatem, prout potuit
 munivit. Alexius autem quendam imperatoris magistrum militum, Arnonem³ nomine, ex
 genere Alamannorum, promissionibus magnis seduxit ut sibi civitatem proderet. Qui dolis
 acquiescens per noctem aperuit sibi portam, que Vulgarorum⁴ dicitur. Alexius igitur cum
 omni christianorum et paganorum exercitu civitatem ingressus nocte die Iovis, que cena Apr. 1.
 30 Domini dicitur⁵, totam exercitui suo predam civitatis triduo, quemadmodum¹ sponponderat,
 dono tribuit. Qui nulli indulgendo hostiliter queque invenire poterant vastantes, depredati
 sunt. Non solum autem, verum etiam ecclesias rebus omnibus spoliabant. Sacerdotes
 quoque divina misteria celebrantes capite truncabant, pedibusque sacrificia conculcabant
 plerisque sanctimonialibus ac Deo dicatis ab eis stupratis. Imperator autem Butanioth, ut
 35 civitatem proditam vidit, statim e palatio fugit et in ecclesia sancte Sophie⁶ monachum
 se fieri iussit. Alexius itaque palacium ingressus, Constantinopolitanum imperium arripuit.
 Ut autem dominice resurrectionis die coronatus est, exercitum a preda et rapinis revocari Apr. 4.
 iussit. Qui ut se non quasi cupidum imperii magnatibus ostenderet, constituit secum in
 imperio Michaelē filium predicti Michaelis imperatoris, dicens omnibus: Non propter me
 40 set propter hunc qui iure in solio residere debet hoc quod factum est peregi³. Postquam Alexius,
 qui et Commiano^{1,7} dictus est, imperialia sibi iura composuit, statim cum ingenti copia
 exercitus undique collecta una cum imperatore quem sibi quasi socium statuerat, contra
 duce Robbertum properavit. Ordinatis itaque non longe a Dirrachio⁸ suis ad dimicandum, Oct. 18.
 45 fecerat, ut in^a bello integret, nam diu socium eum habere volebat, solus enim imperare
 cupiebat. Quid multa? Commisso prelio dux Robbertus Guiscardus imperatorem fugavit

a) deest 3. b) Butanio 3. c) promiserat 1. d) mitte 3. e) mī 3. f) incessanter 1. g) ipse 1.
 h) Chron. Amalf. pergit: Imperator propterea quod vestra stipendia efflagito, mihi vult mortem dare. Tum desit Chron.
 Amalf. lacuna foedatum. i) quemadmodum 1. k) peregit 3. l) Comieno 1. m) Dirachio 1. n) deest 1.

50 1) Anna Comnena testante I, 16 (p. 75) attamen so-
 cium itineris sibi adiunxit. Οὐ μντοι οὐδὲ τὸν υἱὸν
 Ρογέτην κατοπιν ἀπέλαπε, καθάπερ βεβούλητο πρότερον,
 Απουλητίας αὐτὸν χειροστονηκῶς κύριον, ἀλλ' οὐκ
 οὐδ' ἔπος μεταδόξαν αὐτὸν καίην συνεφεπόμενον εἶχε.
 2) cf. Wilken Res ab Alexio I. etc. p. 80 not. 100.
 3) v. Wilken I. c. 92. 4) Charsine portam no-
 minat eam Anna Comn. II, 10 (ed. Bonn. I, 124).
 5) Consentit Anna II, 10 (p. 123): ἡ δὲ ἡμέρα πέμπτη
 ἦν ἡ μεγάλη, καθ' ἣν τὸ μυστικὸν πάσχα θύομεν ἅμα
 καὶ ἑστυώμεθα, ἐπισημῶς τετάρτης ἔτους εἰρηδ'
 μηνὸς Ἀπριλλίου. 6) Secundum Annam III, 1 in
 monasterio Peribleptae. 7) Alexius Comnenus
 1061—1118.

ac devicit. Filius autem Michaelis imperatoris, non diu imperator, statim in primo conflictu^a interit^b. In ipsa namque pugna imperator sexaginta milia milites et decem milia sagittarios Turchos habuit. Dux vero Robertus^c habuit milites 700. Alexius itaque imperator paucis secum assumptis usque Constantinopolim fugiendi moram non habuit. Qui cum solus imperaret, quoscumque ex imperatorum genere potuit invenire aut eos lumine privari^d fecit, aut ipsi tyrannidem^e eius evadere cupientes exilium ceperunt. Interea Robbertus dux cepit^f Dirrachium civitatem^g et maximam partem regionis illius.

1082. Eodem anno Henricus Alamannorum imperator venit Romam cum exercitu, obseditque^h Gregorium papam, qui excommunicaverat eum, eo quod imperator ipse investituram episcopatus per anulum et virgam tradebat electis episcopis in civitatibus sueⁱ potestatis. 10 Dicebat enim imperator ipse hanc sibi actenus suisque predecessoribus imperatoribus^k investituram a Romanis pontificibus esse permissam ut episcopali electioni^l taliter ascensum preberet. Gregorius papa ex preceptione sui mandavit, ut quicumque eidem imperatori iurandum fecerat, nullus ei fidem nisi Romane ecclesie sibi observaret^m, ut pariter rex et pontifex ipse et regni dominaretur et ecclesiam procuraret. Quamobremⁿ ipse imperator 15 una cum clero et populo Romano Gibertum archiepiscopum Ravenne fecit eligi atque constitui in ordine summi pontificis, nuncupans eum Clementem^o. Quo audito dux Robbertus in ultramarinis partibus sibi^p rebus ordinatis, dimittens Boamundum filium suum ut eandem^q terram custodiret, ipse cum uxore Apuliam repetiit. Dehinc assumens^r exercitum una cum filio suo Rogerio Gregorium papam adiit, hostes eius ab Urbe propulit ac civitatem 20 12 Tiberin¹² obsedit, acriter eam expugnans¹³, illuc enim magna pars militum imperatoris simul cum falso papa Clemente se receptaverat. Tunc etiam ipse dux ostiliter Capuam¹⁴ obsedit, et acriter ipsam civitatem expugnavit mense Iulio, indictione 6. Tandem ipse dux 1083. in Apuliam regressus¹⁵ est, obseditque Cannas Apulie civitatem eo quod cives ipsius rebelles Jul. 10. ei extiterant, cepitque eam igne¹⁶ incendens¹⁶. Superiori quoque anno priusquam dux Rob- 1082. bertus de ultramarinis esset reversus, Rogerius eiusdem ducis filius destruxit Asculum combussitque eam igni.¹⁶*

Lupus. * Anno Domini 1083. hoc anno . . . . . intraverunt Longobardi Italiam et dux in mense Maio posuit ante Cannas civitatem Apulie obsidionem et mense Iulio comprehendit eam.

1084. Anno ab incarnatione Domini 1084. indictione 7. dux Robbertus una cum filio suo Rogerio iterum ingenti cum exercitu Romam profectus est super Henricum imperatorem, qui Mai. 21. obsederat Gregorium papam. Imperator autem adventum eius audiens, timore^r coactus Mai. 29. fugam inivit¹⁷. Dux itaque Romam ingressus¹⁸ cepit maximam partem Urbis, ostiliter

a) afflicto 1. b) Robt9 3. c) tyrannide 3. d) mense Ianuarii addit 3, fortasse ex Lupo. e) obsedit; prima 35 manus, atramento pallido t superscriptum est 3. f) suis prius, sed eadem prima manu corr. 3. g) deest 1. h) electione 3. i) in margine recentiori manu et pallido atramento scriptum est: Hic vivente papa Gregorio Clemens precepto imperatoris ordinatur. 3. k) sib; 3. l) eadem 3. m) assumens 3. n) Tyberim 1. o) reversus 1. p) igne 3. q) lacunam hoc loco necessariam non praebet 3. Lupus a. 1083 habet: Hoc anno complentur 517 anni ex quo intraverunt etc. r) timor 3. 40

8) Errat Romoaldus, nam Constantinus morbo interceptus est, in proelio decumbit alter Constantinus Porphyrogenitus, filius Constantini Ducae; cf. Anna. Como. IV, 6 (p. 212). Errorem Romoaldi adnotat Wilken I. c. p. 116. 175. 9) De mense ac die discordant Lupus et Anon. Bar. Hic ad ann. 1082. habet haec: *Et octavo die stante Febr. ipse dux cepit in Durachii. Lupus ad a. 1082: Et in mense Ianuarii Robertus dux cepit civitatem Durachii traditione quorundam Veneticorum.* 10) v. excommunicationis instrumentum ap. Mansi XX, 531: — *omnem potestatem et dignitatem illi regiam tollo; et ut nullus christianus ei sicut regi obediat interdico, omnesque qui ei iuraverunt vel iurabunt de regni dominatione, a iuramenti promissione absolvo.* 11) III. 12) Tibur. 13) cf. Ann. Benev. ad a. 1080: *Henricus imperator venit Romam. Et in eodem anno Robertus dux perrexit super civitatem Tiburtinam.* Elucet falsum annum praebere ab Ann. Benev. 14) cf. Gaufr. Malat. III, 35. 15) cf. Lupus a. 1083:

*Dux in mense Maii posuit ante Cannas civitatem Apuleae obsidionem, et in mense Iulii (Iulii cod. Paris. et edit; v. quoque infra) comprehendit eam. Anon. Bar. 1083: perrexit super civitatem Canni et pugnavit eam et 10. die intrante Iulii comprehendit 45 eam per vim. Velim praeferre Anon. Bar. relationem. 16) cf. Guil. Apul. IV, 506. 17) Ann. Cavens. 1084: Henricus rex Romam a Romanis intromissus 12. Kal. Aprilis (Mart. 21.) stetit ibi usque 12. Kal. Iunii (Mai. 21.). 18) V. C. Watterich 50 (Vitae pontif. I, 293, n. 1) ex cod. arch. Vatic. haec affert: *Normanni intraverunt Romam mense Maii die XXVIII. Hoc etiam tempore magna fuit fames unde multi mortui sunt.* Sed vid. Montfaucon Diar. Ital. p. 336, qui notam codici cuidam s. XI per monachum 55 Cryptae ferratae inscriptam in lucem edidit hanc: „*ἔτους 5978' ιδ' ε' Μαῖου μηνός 28', ἡμέρας γ. 599 γ. ἑσπέρη δ' 808 εἰς τὴν Ρώμην καὶ ἐπρόσθησεν αὐτῆν.*“ i. e. Anno mundi 6592. i. e. Christi 1084. indictione 7. mensis Maii 29. feria 3. hora 3. ingressus dux Romam*

incendens et vastans a palatio Laterani usque castellum Sancti Angeli, ubi papa Gregorius oppugnabatur. Romani enim simul cum imperatore erant insidiantes eidem Gregorio pape. Tunc dux extraxit eundem papam de ipso castello, duxitque eum secum usque Salernum. Inter hec Boamundus filius ducis absente patre duo¹⁹ cum Alexio imperatore prelia gessit, 1082. 5 quorum unum Boamundus ipse viriliter vicit, alterum vero imperator vicit, non tamen vi set insidiose agens.

Anno dominice incarnationis 1085. indictione 8. dux Robbertus collecto agmine iterato 1084. in ultramarinas partes statuit proficisci²⁰. Quod dum imperatori Alexio compertum esset, Oct. suum direxit exercitum cum multitudine navium simul cum exercitu Venecianorum, ut maris iter duci prohiberetur. Contra quos dux Robbertus una cum filio suo Rogerio cum navibus suis non segniter progressus, cum eis acriter confligit mense Novembris²¹, et navili bello Nov. commisso dux Robbertus una cum filio suo Rogerio victoriam capiens, maxima cede prostravit eos. Quorum quidem multi in mare demersi, plurimi autem capti, nonnulli vero vix per fugam elapsi sunt. Sicque prostratis hostibus dux ipse simul cum Rogerio filio exultans tripudio adiit Boamundum filium suum²², quem in terris quas ibi acquisierat, cum suo reliquit exercitu²³, Constantinopolitanum imperium invadere cupiens. Sed mense Maio 1085. eodem anno papa Gregorius obiit, mense vero Julio Robbertus Guiscardus magnificus dux Mai. 26. apud insulam Cassiopam²⁴ existens obiit morte comuni, maior sexagenario, anno ducatus Jul. 17. eius 26. Fuit²⁵ autem Robbertus Guiscardus vir strenuus, in bello potens et fortis, corpore insignis, animo constans, moderator civilis, providus, callidus moribus et admodum astuti et prudentis ingenii²⁶, paululum impaciens morum correptor et diligens coercitor discipline militaris, dominandi supra quam estimari²⁷ potest ambitiosus. Urbes vero quas cepit castellis turribusque munivit, cuius oppinio insignis ubique preferebatur. Fuitque non minus consilio quam viribus decoratus, quo nullus in bellis felicius aut in pace moderatior. 25 Privatos autem contubernio, pecunia, beneficiis atque honoribus ditavit.

Huic itaque successit Rogerius filius eius dux anno ab incarnatione Domini 1086. in 1086. indictione 9. Hic autem post mortem patris ducatum nobiliter tenuit et ampliavit; adauxit enim sibi Capuanum principatum et usque Romam, magis beneficii munificencia quam potencie austeritate. Eodem anno stella clarissima 13. Kal. Martii ingressa est in circuito prime lune.

30 Anni Domini 1087. indictione 10. mense Maio corpus beati Nicolai confessoris²⁸ de Mirrea translatum in Barum Apulie civitatem, fuitque virtus Domini ad sanandum multos infirmos²⁹. Eodem mense Victor³⁰ qui et Desiderius, Casinensis abbas, genere Sannus, post duos annos ex quo Gregorius papa obiit, papa est ipse ordinatus, qui post menses quattuor et dies sex ordinationis sue diem obiit. Cui Hostiensis episcopus nomine Otto ex 1088. genere³¹ Francorum successit in Romanum pontificatum et Urbanus³² est papa dictus, Mart. 12. seditque annis³³ 12, mensibus 8.*

* Hoc anno terre motus magnus factus est per totam Apuliam, ut in quibusdam locis turres ac domos subruisse feratur. Sept. 10. Lupus ad a. 1088.

Anno Domini 1088. indictione 11. Boamundus frater duci³⁴ Rogerio³⁵ ex inproviso in- 1088. tulit bellum apud Farnitum³⁶ in Beneventi territorio, et commisso bello dux Rogerius³⁷ viriliter eum vicit. In quo siquidem bello, mirum dictu, quamvis plurimi ex parte Boamundi milites

a) VII 3. b) suum deest 3. c) dereliquit cum suo exercitu 1. d) Cassiopam 1. e) astutissimus et prudens ingenio 1. f) credi 1. g) fuitque 3. h) deest 1. i) annos 3. k) ducis 1. l) Rogerii 1. 3. m) Roggerius 1.

ipsam depopulatus est. Annus 1084 quum fuisset nae VI, 7. et Romoaldi de moribus Roberti Guiscardi relationes quam V. C. Wilken l. c. p. 126. adesse putavit, ego non repperi, neque V. D. Wilmans in Annalibus nostris X, 110. assentire possum, qui hac ficta similitudine ductus ad Latinum suum Barensen vindicandum in certamen vocavit verba Romoaldi. 24) cf. Lupus et Anon. Bar., Ann. Et- non. maior. M. G. V, 13. 25) III. electus iam a. 1086. die 24. Maii, consecratur die 9. Maii a. 1087; cf. Jaffé-Regesta Pont. p. 448. 26) Catal. Pont. Vatican. 629 (ap. Watterich Vitae Pont. p. 571): Urbanus natione Francigena ex parte Mihone de opido Castilionis, sed. a. XI. m. IV. d. XV. 27) II. 28) Fargnito, a Benevento ad septentr.

50 Exegere fere menses in litore binos
Tempestate gravi bellum differre coacti.

Quum naves mense Sept. vel Oct. transvectos esse constet, proelium mense Nov. initum esse verisimile est. Obstat tamen Anon. Bar. 1085: In mense Ianuarii commisit bellum in mare cum ipsi Benetici et vicit. 22) Cassiopa est oppidum insulae Corcyrae. 23) Miram illam convenientiam inter An-

capti essent, nullus tamen hominum ex utraque parte ibi fuit interfectus preter unum. Postea vero ipse dux amore fraterno ductus dedit, eidem Boamundo quandam partem terre sue in Apulie regionibus²⁸, cum pater eius nil sibi reliquit.*

Lupus. * Eodem anno comprehensa est Siracusa, Sicilia quondam caput a Rogerio comite, in qua fertur homines comesps ac infantes ob diurnitatem obsidionis.

Anno ab incarnatione Domini 1089. indictione 12. luna in ortu suo passa est eclipsin.**

Lupus. ** Eodem anno papa Urbanus venit in civitatem^a Barum et sacravit illic confessionem sancti Nicholai²⁹ et Bandusianam³⁰ ecclesiam.

1089. Anno Domini 1090. indictione 13. mense Septembris Urbanus papa sinodum in civitate

Sept. Melfia celebravit^b, in qua Rogerius dux liggius homo eius effectus, promittens se iure-
10. 11. iurando fidem servaturum Romane ecclesie et eidem pape eiusque successoribus canonicis

1090. intrantibus, accepit per vexillum ab eo terram cum ducatus honore. Eodem anno Sikel-
Apr. 16. gaita^c ducissa, mater Rogerii ducis, defuncta est mense Aprilis. Eodem anno Acheroncia^{30*}

Aug. civitas cremata est mense Augusti, in tantum^d enim eodem vastata est igne, ut nulla domus,
15 eodem incendio mortui sunt.

1091. Anno ab incarnatione Domini 1091. indictione 14. mense Februario³¹ Iordanus Capue
defunctus est anno 13. principatus eius. Hic autem fuit vir egregius, consilio sagax, virtute
in bello prevalidus. Cui successit Riccardus filius eius princeps.**

Lupus ad a. 1092. *** Eodem anno dum obsideretur Oria civitas a Boamundo, auxilio Roherti^f de Anse, Oritani dissipaverunt³⁰
obsidionem eius, et ipso Boamundo fugam potente conctum eius apparatus et signa ceperunt.

1091. Anno dominice incarnationis 1092. indictione 15. Rogerius dux duxit uxorem reginam
Danorum nomine Alam, filiam Robberti Frisonis comitis Flandrensium³² et ex ea dux habuit
filios Ludovicum et Guiscardum, qui in puerilibus annis mundo mortui Deo vixerunt. Habuit
que ex ea alium^g filium nomine Guilielmum^h, qui postea eidem duci in honore ducatusⁱ 25
successit.

1093. Anno Domini 1093. indictione 1. mense Martio^k Urbanus papa Troie sinodum cele-
Mart. 11. 12. bravit³³. Eodem anno 9. Kal. Octubris fuit solis eclipsis circa horam terciam diei, feria
Sept. 23. sexta, indictione 2.

1095. Anno dominice incarnationis 1094. indictione 2. mense Aprilis Urbanus papa Placencie 30
Mart. 1-7. Apr. 10. sinodum celebravit, et 4. Nonas eiusdem mensis^l 34 fuit terribile signum in stellis, ita quod
a medie noctis tempore usque mane vise sunt innumere stelle mixtum ex omni parte celi
decurrisse et in terram decidisse^m. Sequenti vero annoⁿ indictione 4. Urbanus papa apud

Nov. Clarum-montem Arvornie sinodum fecit, et tunc multitudo christianorum innumera ex-
18-28. portatione Urbani pape commota est ex^o omni Europa proficiscencium ad sanctum sepul-
35 chrum Domini in Ierusalem. Eodem anno 7. Idus Augusti indictione 4. luna passa est
1096. eclipsin a prima hora noctis usque in terciam horam eiusdem noctis.****
Aug. 7.

1096. Anno Domini 1096. Rogerius comes Sicilie cum viginti milibus Agarenorum et cum innumera multitudine
Lupus aliarum gentium et universis comitibus Apulie obsedit Amalfim, ibique subito inspiratione Dei Boamundus
cum aliis comitibus et militibus Rogerii comitis sumpserunt signum sancte crucis in umeribus 40
suis et in frontibus et sic reliquerunt obsidionem. Videns hec comes Rogerius cum dedecore
reversus est in Siciliam.

a) civitate 3. b) celebravit 3. c) Sikelgaita 1. d) i'm 3. e) fe us 3. f) Robt 3. g) deest 3. h) Wil-
mum 1. i) ducatu 3. k) ind. I. mense Martio des. 3. l) Aprilis add. 1. m) decedisse 3. n) ano 3. o) cum 3.

28) cf. Gaufr. Malat. IV, 4: *partem paternae hereditatis contulit, annuens ei ipsam Oriam urbem, quam sunt, de Bertrada Ludovicus, et de Athela Korotus percaserat, adiciens Tarentum et Hydruntum sive a Cuthone genitus. Quo a Danis perfidis interfecto Galipolim cum omnibus appendiciis et quidquid Gaufredus de Concersana sub ipsa habebat cum famu-³² reversa est ad patrem suum Rotbertum in Flandriam. Deinde transacto quinquennio, accepit Rotgerum filium 50 Rotberti Wiscardi ducem Apulie. 33) v. Chron. Troian. l. c. p. 130. 34) Lap. ad a. 1095: *de mense Aprilis in nocte quinta feria subito visi sunt igniculi cadere de coelo quasi stellae per totam Apuliam qui repleverunt universam superficiem terrae. 55 Ann. Ben. 1094: — et 4. die intrante mense Aprilis stelle a multis vise sunt de celo cecidisse hora matutina. Sigeb. a. 1095. pridie Non. April.**

Anno incarnati verbi 1097. indictione 5. mense Aprilis *³⁵ Boamundus frater Rogerii³⁶ 1097.
 ducis et Robbertus Normannorum comes et Robbertus Flandrensium comes et comes Sancti
 Egidii³⁷ et Eustasius comes et dux Godifridus et Balduinus frater eius et Ugo Magnus et
 Tancredus Marci filius, hii omnes unanimiter cum multitudine christianorum ultra mare
 perrexerunt ad aperiendum iter sancti sepulchri. Et gravi bello apud Niceam civitatem Jun. 20
 preliati sunt cum Arabis et Turkis ac Persis, qui ipsam christianorum terram occupaverant,
 et vicerunt eos.* Capta quippe Nicea, Antiochiam obsederunt, ibique cum maximo paga-
 norum ab orientali parte undique populo collecto preliati sunt, quorum erat innumera
 multitudo, eisque divino auxilio devictis ceperunt Antiochiam civitatem famosissimam in
 10 anno incarnati verbi 1098, indictione 6. Ipsam vero civitatem Boamundus ex omnibus sibi 1098.
 quidem vendicavit. Alii autem iam dicti magnates simul cum ceteris cum omni devocione Jul. 3.
 euntes, obsederunt Ierusalem civitatem sanctam et acriter atque incessanter expugnando
 cum machinis, undique eam aggressi sunt et viriliter eam ceperunt mense Iulii. Interfecta 1099.
 est ibi Sarracenorum multitudo, qui civitatem ipsam possidebant. Capta itaque Ierusalem, Jul. 15.
 15 christiani statuerunt sibi Godifridum ducem ac protectorem. Ipso quoque anno eadem in- 1097.
 dictione Rogerius dux una cum Rogerio Sicilie comite urbem Capuam obsedit, et quadra- Mai.
 gesimo die³⁸ eius obsidionis acquisitam eam Riccardo principi reddidit³⁷. Eodem anno Kal. Aug. 1.
 Augusti Troia flagravat incendio³⁸ **

* fertur enim fuisse paganos centum quadraginta milia.

20 ** Hoc eodem anno papa Urbanus congregavit universalem sinodum in civitate Baro, in qua affuerunt ex diversis
 partibus episcopi 130.

Lupus.

1098.

Oct. 3.

Lupus.

1099.

Nov. 25.

Jul. 29.

Aug. 13.

Anno dominice incarnationis 1099. indictione 7. Kal. Decembris fuit eclipsis lune sero
 Eodem anno 4. Kal. Augusti Urbanus papa Rome defunctus est. Cui Rainerius presbyter
 cardinalis³⁹ natione Tuscus succedens, sublimatus est honore pontificali et Paschalis³⁹ est Aug. 13.
 25 papa nuncupatus, seditque annis 19, mensibus 6 ***

*** Hoc anno in mense Iulio Boamundus exiens ab Antiochia cum 300 equitibus, cum Turcis 1100.
 bellum commisit ceciditque et comprehensus est et victus catenis. Equites vero eius omnes Jul.
 illic mortui sunt. Fertur autem fuisse paganos 123 milia.

Anno Domini 1100. indictione 8. dux Rogerius Canusiam obsedit, cepitque illam civi- 1100.
 30 tatem retibus circum circa extensis. Eodem anno dux Godifridus in Ierusalem mortuus est Aug. 17.
 et Balduinus frater eius rex est constitutus.

Anno ab incarnatione Domini 1101. indictione 9. mense Iunii⁴⁰, Rogerius Sicilie comes 1101.
 defunctus est⁴⁰ anno vite sue quinquagesimo primo, comitatus autem eius anno 41⁴¹. Hic Jul. 22.
 autem fait miles egregius, moribus insignis atque famosus, iusticie tenax, suis suorumque
 35 opibus studens, suos enim ditabat. Fuitque pauperum nutritor, pius, in elemosinis largus,
 ecclesiarum Dei atque sacerdotum consulens. Huic autem successit filius⁴¹ eius Symon,
 qui paucis transactis annis mortuus est. Cui frater eius, predicti Rogerii comitis filius, Ro-
 gerius comes successit. ****

**** Hoc anno a Mul Machabeo⁴² Mons Caveus⁴⁰ mutatur.

40 Anno⁴² Domini 1102. indictione 10. Rogerius dux simul cum papa Paschali obsedit Bene- 1101.
 ventum maximo cum exercitu, nec destitit donec eo qui tunc in eadem civitate⁴² principa- Sept. 23.
 batur expulso⁴¹, cepit ipsam civitatem et ipsius pape iuri ac potestati eam dimisit. **** Sept. 23.

**** Hoc tempore Boamundus dimissus est et rediit in Antiochiam.

Anno Domini 1105. indictione 13.⁴³ dux Rogerius obsedit montem Sancti Angeli cepit- 1104.
 45 que ipsam civitatem et castellum eius mense Octobris⁴². Mense vero Decembris Boamundus Mai.
 a civitate Antiochia in Apuliam rediit profectusque, in Galliam anno sequenti duxit uxorem 1104.
 1104.
 Oct.
 1104.
 1106.

a) Octobris 1. b) Rogerii 1. c) dies 3. d) cardinalis presbiter 1. e) in t^o prius scriptum erat VIII, tum corr.
 alia recentiore manu VIII. f) mense Iul. des. 3. g) anno ab incarnatione Domini MCI. indictione VIII. addit 1;
 indictione VIII. et 3 habet, sed haec verba ex textu amovenda esse quis est qui non intelligat? Fortasse rubricator erroris
 50 causa est. h) verba successit filius alia manu paululum tantum recentiore in 1 addita sunt. i) Amulm Machabeo 2.
 k) Anni 3. l) eandem civitatem 1. m) Anno dominice incarnationis MCV. ind. XIII. 1. qui codex semper exhibet
 ann. dom. inc.; 2 habet hoc loco: An. MCVI. ind. XIV.

35) Hic mensis ex Lupo videtur desumptus esse, de hac re agunt Ann. Cavens. 38) Chron. Troian.
 ubi ad a. 1097. haec leguntur: Boamundus cum co- ad. a. 1097. p. 130: Eodem anno nova civitas Troia
 55 mite Sancti Egidii et cum comite Normanniae et aliis passa fuit incendium prima nocte Augusti. 39) II.
 comitibus cum innumera multitudine in mense Aprilis 40) v. Di Meo IX, 90 sqq. 40') Monte Scaglioso.
 a regia urbe (i. e. Constantinopoli) se moventes trans- 41) Ansonis filio Dathmari; cf. Ann. Benev. ad a. 1101.
 fretaverunt. 36) Raimundus. 37) v. Gaufr. Ma- 42) Monte S. Angelo, a Manfredonia ad septentr.;
 laterr. IV, 26. 28. Haudem fere verbis ac Romoaldus v. Di Meo IX, 119, qui haec ad a. 1104 refert.

filiam Philippi⁴³ Francorum regis nomine Constanciam, ex qua Boamundus ipse duos filios habuit; quorum quidem unus nominatus est Iohannes, qui puer mortuus est, alter vero dictus est Boamundus, qui patri suo successit.

1106. Anno Domini 1106. indictione 14. Riccardus⁴⁴ princeps Capuanus defunctus est mense
Jan. Ianuarii anno sui principatus 14.⁴⁵ Cui princeps successit frater eius Robbertus. Eodem 5
anno apparuit stella cometis magna a parte occidentis sero per totum mensem^a Februarii.
1105. Ipso quoque anno mense Iulii corpora sanctorum Ponciani pape et^b martyris et Eleutherii
Iul. 19. episcopi et martyris et Anastasii confessoris^c de Roma in Troiam^d Apulie civitatem trans-
lata sunt, quorum meritis virtus Domini fuit ad sanandum multos infirmos⁴⁶.
1107. Anno dominice incarnationis 1107 indictione 15. dux Rogerius obsedit Luceriam⁴⁶ 10
Aug. Apulie civitatem cepitque eam mense Augusto.
1108. Anno Domini 1108. indictione 1.^e Philippus Francorum rex obiit anno ex quo cepit
regnare 48.^f; cui Ludovicus⁴⁷ filius eius successit in regnum. Eodem anno obiit Guido
Aug. frater Rogerii ducis⁴⁸. Obiit quoque Guiscardus filius ipsius Rogerii ducis mense Augusti.
1108. Catalog. Imp. 1108. 20
Eo tempore Alexius Constantinopolitanus imperator mortuus est, et Calo-Iohannes filius 15
eius illi in imperio successit. His⁴⁹ autem temporibus Henricus filius Henrici imperatoris
Alamanorum, monitus per legatos a Paschali papa, persecutus est eundem patrem suum,
auferens ei omnem imperii potestatem. Quem postquam expulit obsedit. Non post multum
vero temporis idem Henricus imperator mortuus est obsessus anno imperii sui sexagesimo
septimo, et ipse filius eius regnum sibi suscepit.
1110. Anno Domini 1110. indictione 3.^e stella cometis a parte septentrionali circa polum
Iun. visa est tota nocte a sero usque mane per totum mensem Iunii. Eodem anno mense
Sept. Septembris dominus Alexander⁵⁰ comes fecit Miliolongum hedificare castellum.
1110. Anno incarnati verbi 1111. indictione 4. Henricus filius Henrici imperatoris, Alaman-
Octbr. norum rex, ingenti cum exercitu Alamannorum et Suavorum Italiam venit, plurisque 25
Dec. rebus sibi compositis Novariam civitatem sibi resistentem cepit eamque depopulatus est.
1111. Similiter et Ariciam⁵¹. Cumque⁵² velud pacificus Romam veniret, Pascalis papa simul
Febr. 11. cum clero et populo Romano honorabiliter illum excepit in ecclesia beati Petri. Rex
Febr. 12. autem suorum militum caterva stipatus, post pacis osculum benedictionemque ab eo ac-
ceptam, dum ab eodem papa quod ipse per legatos sibi promiserat, optinere se non 30
posse videret, cepit ipsum papam cum omnibus qui cum ea illic erant, atque per duos
33 menses in custodia haberi fecit⁵³, propter investituram episcopatus per anulum et vir-
gam quam rex petebat. Et papa predecessoris sui Gregorii cognomento Ildeprandi, qui
hoc inchoaverat negocium, statuta^b tenens, concedere sibi nullo modo volebat. Tan-
dem vero Pascalis, non tam terrore sui coactus, quam etiam suorum, eorum maxime 35
qui sibi fideiores quidem esse videbantur, suasu deceptus, set et pro liberatione illorum
qui cum ipso tenebantur, flexus, timens ne propter hoc rex ipse tyrannice potestatis occa-
sione inventa et illos quos tenebat perimeret et plerumque Italie populum devastaret, ean-
dem^c investituram regi concessit⁵⁴ et pariter cum eo comunicans imperii coronam capiti
Apr. 12. eius imposuit. Rex itaque dimisso papa cum omnibus qui cum^k illo erant capti^k, statim 40
Apr. 13. accepta ab eo corona reversus est. Eodem mense quo papa captus est, Rogerius dux
Febr. 22. morbo detentus Salerni diem clausit extremum mense Februarii anno ducatus sui 25.¹
mense 6, etatis vero sue 50, sepultusque est in ecclesia beati Mathei apostoli, quam pater
eius in eadem civitate construxerat. Fuit autem Rogerius dux^m corpore insignis, moribus
illustris, moderata gloria, civilisⁿ, affabilis, ecclesiarum gubernator, Christi sacerdotibus^o 45
se^p humilem prebens, clericos veementer honorans, omnes^p ad se venientes honorabiliter

a) mense 3. b) et deest 1. c) et Anast. conf. des. 2. d) Troia 3. e) desunt numeri 2. f) XLIX. 1.
g) An. MCIX. ind. IV. 2. h) statuta 2. i) eam 2. k) cum eo et pro eo capti erant 1. 2. l) XXVI. 1.
m) deest 3. n) civili 3. o) sacerdotes 2. p) se humilem — omnes des. 2.

43) I. 44) II. 45) v. Di Meo IX, 132. 46) v. *Migliomaco*, non longe a Matera. 51) cf. Cor- 50
Di Meo IX, 127 et Chron. Troian. l. c. p. 130. nelii Mon. eccl. Venet. T. IX, p. 371. 52) cf.
46) Lucera, a Troia ad septentr. 47) VI. Ann. Roman. M. G. V, 474. 53) v. Ann. Seligen-
48) v. Di Meo IX, 151. 49) De certamine stadenses, M. G. XVII, 31. ad a. 1111, qui quam-
inter Henricum IV. et filium inito v. librum V. C. quam ad verbum fere cum Ann. Caas. consentiunt,
de Druffel Kaiser Heinrich IV. und seine Söhne. hoc loco tamen sinceram relationem exhibent: — 55
1863. 50) Secundum Di Meo IX, 164 filius captus et in vinculis retentus diebus sexaginta novem.
fuit Roberti comitis de Matera. Miliolongum est 54) v. M. G. Logg. II, 72.

excipiens ac letos a se remittens, nutritor gentis^a, pacis amator, delinquentibus clemens, suis benevolus^b, pacatus externis^c et cunctis amabilis atque largus in donis plurimis. Omnibus namque^d gratus ac commodus, et tam suis quam extraneis magis dilectioni quam timori se exhibere studebat. Eo quippe mortuo tantus luctus publicus fuit, ut omnes doluerint tamquam in propria orbitate. Cui Guillelmus filius eius in honore ducatus eius^e successit. Post obitum vero ducis Rogerii die quarta decima Boamundus frater ipsius Rogerii ducis simili infirmitate in Apulia mortuus est sepultusque iuxta ecclesiam beati Sabini confessoris in civitate Canusia⁵⁵. Fuit autem Boamundus miles strenuus, corpore deducto, a honorabili, animo constans, cautus eloquio, ingenio astutus, bellicosus, inquietus, semper impossibilia appetens, pericia atque virtute in bello prevalidus. Huic autem Boamundus filius eius una cum matre sua domna^f Constanca successit.^g

¹¹¹² Anno Domini 1112. Hoc anno mense Augusti Agerenum⁵⁶ iterum ignis combustione vastatur.

¹¹¹³ Anno Domini 1113. indictione 6. Hoc anno mense Ianuarii comprehensa est a Barensibus equitibus mater Robberti comitis et in custodiam^h missa. Undeⁱ iratus comes Robertus fecit

¹¹¹³ Jan. 15. incidi olivas et arborea et vineas Barenorum. Tunc Barenses fecerunt sibi caput et dominum Risonum archiepiscopum, et ceperunt habere guerram cum predicto Roberto comite.

Anno Domini 1114. indictione 7. Tancredus Marcisi filius cui Boamundus commendarat Antiochiam mortuus est, et Rogerius filius Riccardi accepit Antiochie procuracionem.

Anno ab incarnatione Domini 1115. indictione 8. apud Ciparanum in ecclesia sancti Paterni Guillelmus dux devenit liggius homo pape Paschalis qui tunc sinodum celebrabat, et ipse papa statim per vexillum tradidit eidem duci totam terram cum honore ducatus, quemadmodum Gregorius papa concessit et tradidit eam duci Robberto Guiscardo apud ipsum Ciparanum, et quemadmodum Urbanus papa concessit Rogerio duci in civitate Melfia, et sicut idem^j Pascalis papa concessit et tradidit eidem duci^k Rogerio apud Sanctum

¹¹¹⁴ Oct. 17. 20 Trophimenem per illud^l idem^m donum atque consensum. In predicta quidem sinodo Landulfus Beneventanus archiepiscopus ab ordine pontificali depositusⁿ est eo quod inobediens pape fuit, quique non post multum temporis largito munere in sede sua ab eodem papa restitutus est^o. Eodem anno mense Decembris in Siria ante natalem Domini terre motus Dec. ita fuit magnus, quod Manistra et Marais ad solum usque et alie quam plures civitates et

¹¹¹⁵ 30 castella attritis hominibus, set et pars civitatis Antiochie ac usque Ierusalem prostrate^p ceciderunt. Eodem anno mense Aprilis Hala^q ducissa mater Guillelmi ducis defuncta est.

Anno incarnati verbi 1116. indictione 9. Guillelmus dux accepit uxorem nomine^r Gaitelgrimam^s filiam comitis Robberti de Airola.^t

¹¹¹⁶ 35 ** Eodem anno regina^u et Tancredus cum aliis multis, id est Goffrido Britton^v et Unfredo Gravina^w, dominio et equitibus ut fertur usus^x ad 120 peditumque non exigua manu, audacter pergebant iuxta flumen Bradanum^y. Quibus comes occurrens^z Alexander^{aa} cum suis ita detrivit ac debellavit eos, ut Tancredus fuge liberaretur presidio et Britto Gofredus^{ab}, regina vero et^{ac} Unfredus cum multis aliis caperentur equitibus, omniaque eorum direptioni predeque data sunt. Regina vero ducta sub custodia est in Materam civitatem, in qua aliquanto peracto tempore retenta, dimissa est sub iureiurando ut reverteret in Materam et in Alexandri^{ad} comitis custodia; set minime hoc implevit. Insuper mense Maio cum 200 equitibus et peditum turba terram vastavit Alexandri^{ae} comitis Barensis^{ae}.

Anno ab incarnatione Domini 1117. indictione 10. mense Aprilis^{ae} in Venecia, Liguria, Emilia atque Flamminia Italie provinciis, in Gallia quoque Transalpina^{af}, multorum domus^{ag} 45 contritis hominibus pluraque hedificia simul et ecclesie ingenti terre motu concusse ceciderunt. Eodem anno mense Iulio, 17. Kal. Augusti, feria secunda, luna in signo aquarii 101. 16. passa est eclipsim ab hora octava noctis usque in matutinum.

Anno ab incarnatione Domini 1118. indictione 11. tercio Idus Decembris, feria quarta, Dec. 11.

a) getis 3. b) benevolus 1. c) extraneis 1. 2. d) namque 1. e) ei 2. f) deest 1. g) custodia 3.
50 b) inde 2. i) MCXIII. 3; Ann. incarnationis verbi MCXIV. 2. k) MCX. 2. l) i prius, pallido atramento effectum est 1 3. m) deest 3. n) duci — idem des. 2. o) illum 3. p) deiectus 1. q) prostare 3. r) Ala 1. 2.
s) deest 1. 2. t) Gaitelgrimam 1; Gaitelgrinam 2. u) britton 3. v) Unfredi gravin 3. w) h; 3. x) occurrens 2. y) Goffredus 2. z) vero et des. 2. aa) Alexander 3. ab) Barenses 3. ac) numeri des. 2.
c) Transalpinam 1. 3.

55 55) Sepulcri inscriptionem exhibet Di Meo IX, 178. Boamundi. 57) Bradano fluv. 58) comes Barensis. De facto v. Di Meo IX, 217. 59) per totum fere annum prodigia hominum animos terrebant. Cassin. IV, 61 (M. G. VII, 791). 57) Constanca, uxor V. Anselmi Cont. Sigeb. 1117, M. G. VI, 376.

1117. Luna in signo geminorum passa est eclipsin a quinta hora noctis usque in nonam horam
 Dec. 11. noctis eiusdem. Eodem mense Decembris^a post solis occasum usque in terciam horam
 noctis celum rubeum quasi ignis apparuit a septentrionali^b parte usque ad arcton^c, se-
 1118. quenti vero mense Ianuarii Pascalis papa Rome defunctus est. Et Iohannes natione Gaie-
 Jan. 21. tanus qui Romane^d ecclesie diaconus⁶⁰ et cancellarius fuerat, statim a clero et populo Ro-
 Jan. 24. mano in Romani pontificatus honorem^e electus et Gelasius⁶¹ est papa nuncupatus^f. Qui
 Mart. 1. prius quam ordinaretur, propter Henrici Alamannorum imperatoris adventum, qui tunc
 Romam festinus advenerat⁶², ipse Gelasius in civitate Gaieta^g secessit, ibique a cardinalibus
 Mart. 8. qui eum secuti sunt ordinatus est et consecratus; spreverat enim predicti imperatoris as-
 sensum eiusque communionem. Imperator autem hoc videns, convocato populo Romano^h
 Mart. 8. cum quibusdam clericis, iussit eligi in ordineⁱ summi pontificis quendam Burdinum nomine,
 cui nomen impositum est Gregorius papa seditque in ecclesia beati Petri. Hic autem Bur-
 dinus prius in Toletana ecclesia Ispanie archidiaconus fuit, de qua postea assumptus fuit
 63. episcopus in civitate Conimbro⁶³, et imposuit sibi nomen Mauricius⁶⁴; dehinc mortuo Braca-
 64. rensi⁶⁵ archiepiscopo, effectus est ipse civitatis eiusdem archiepiscopus, Pascali papa in hoc
 assensum prebente, non parvi muneris gratia ab eo sibi collati. Hinc etiam nonnullis de-
 cursis temporibus defuncto⁶⁶ Toletano archiepiscopo, Burdinus ipse largita prephato Ro-
 mano pontifici thesauri⁶⁷ copia peciit ab eo sibi eundem Toletanum archiepiscopatum.
 Pascalis autem accepta pecunia in⁶⁸ honore petito assensum non prebuit. Unde Burdinus
 ipse Bracarensem archiepiscopatum omnino dimittens, imperatori Alamannorum adhesit.
 Pascalis itaque, postquam ei mandavit ut in archiepiscopatum sibi commissum rediret et
 ipse eius iussioni acquiescere nollet, eum ab omni sacerdotali ordine deposuit. Postea vero
 idem papa Paschalis excommunicavit⁶⁹ eum pro eo quod contra suam iussionem in ecclesia
 beati Petri missam celebravit. Eodem anno quo papa Gelasius ordinatus est mense
 Mart. 9. Martii⁷⁰ indictione 11. in civitate Gaieta ipso Gelasio cum cardinalibus residente in episco-
 pali ecclesia eiusdem civitatis, Guillelmus dux liggius eius homo iure devenit, et statim
 ipse papa per vexillum tradidit eidem duci totam terram suam cum honore sui⁷¹ ducatus
 dicens: *Quemadmodum Gregorius papa tradidit illam Robberto Guiscardo avo tuo et sicut*
Urbanus papa eam Rogerio patri tuo tradidit et sicut Paschalis papa eidem Rogerio patri tuo
prius illam et postea tibi tradidit, sic et ego trado tibi eandem terram cum honore ducatus per
 Apr. illud idem donum atque consensum. Eodem anno mense Aprilis Balduinus rex Ierusalem
 obiit, cui successit in regnum Balduinus cognomento de Rubaia⁷². Ipso quoque anno
 mense Augusti⁷³ mortuus est Alexius imperator⁷⁴ Constantinopolitanus, successitque ei in
 imperium Galo⁷⁵. Iohannes filius eius.
- Nov. 30. Anno⁷⁶ Domini 1119. indictione 12. pridie Kal. Decembris luna passa est eclipsin a 35
 1119. media nocte usque in matutinum. Eodem anno mense Ianuarii Gelasius papa postquam
 Jan. 29. per annum unum⁷⁷ Romanam gubernavit ecclesiam, cum esset in Gallie partibus⁷⁸ de-
 Febr. 2. functus est. Tunc cardinales qui cum eo ibi fuerant, elegerunt in ordine Romani pontificis
 archiepiscopum Viennensem nomine Guidonem, virum utique nobilem, quem Calixtum⁷⁹
 1120. papam nuncupaverunt. Qui Romano pontificio sublimatus, post annum unum Romam venit
 Iun. 3. 1119. et papalem in Lateranensi palatio cathedram sedit⁸⁰. Anno quo Gelasius papa defunctus est
 mense Augusto Sarraceni invaserunt Antiochiam. Contra quos Rogerius Riccardi filius
 Antiochie procurator cum militibus et peditibus quos tunc habere poterat exiens, atque

a) deest 2. 3. b) a tota septent. 2. c) usque ad meridiem 2. d) Rome 3. e) honore 3. f) dictus 1. 2.
 g) civitatem Gaietam 2. h) hordine 3. i) mortuo 1. 2. k) auri 1. l) deest 3. m) suo 3. n) Augusto 3. 45
 o) deest 3. p) Calo 2. q) Anni 3. r) deest 1. s) tenuit 2.

60) diaconus cardinalis S. Mariae in Cosmedin. 61) II. cf. Gelasii II epistolam apud Baronium ad a. 1118
 62) Falco Benev. (Murat. SS. V, 91): *Rex praefatus Henricus instructis insidiis noctis silentio Romam ingreditur mensis Martii secundo die ingrediente. Ipsa nocte fugit papa, ut testatur Pandulfus Pisan.*
 63) Coimbra. 64) Ipse teste Landulfo iun. cap. 32 (Mur. SS. V, 502) ante suam in pontificem electionem dicit de suo nomine interrogatus: *Meum nomen est Burdinus, sed quando papa Urbanus ordinavit me episcopum, nominavit me Mauritium.* 65) Braga.
 66) a. 1117. mense April. in synodo Beneventana; cf. Gelasii II epistolam apud Baronium ad a. 1118 (ed. Rom. XII, 125): *Ille (sc. imperator) statim die post electionem nostram quadragesimo quarto Maurium Bracharensem episcopum, anno praeterito a domino praedecessore nostro Paschali papa in concilio Beneventi excommunicatum in matris ecclesiae gremium ingressit.* 67) Presbiter ordinatur die 9. Mart., papa consecratur die 10. eiusd. mensis.
 68) comes de Roaxia; v. Cafarum, Mon. Germ. XVIII, 55
 49. Roaxia vel Ragas est Edessa. 69) Cluniaci.
 70) II.

cum Sarracenis dimicans propter impacienciam suam victus ac mortuus est. Multitudo quoque christianorum cum eo occisa^a est^b, noluit enim expectare Balduinum regem Ierusalem qui cum maxima militum manu veniebat in auxilium christianorum. Non post multos^c vero dies ipse rex cum suis venit in Antiochiam^d et cum predictis Sarracenis qui terram ipsam occupaverant, bellum commisit eosque devicit^e et Antiochiam in sua manu accepit.^f

* Hoc tempore mense Augusti regina Constanca comprehensa^g est a comite Alexandro et Aug. Grimoaldo Barensi in Umenatia civitate et cum ea equites 50 tradidit quorundam civium.

Anno ab incarnatione Domini 1120. indictione 13. mense Junio^h Robbertus Capuanorum princeps defunctus est cui Iordanus frater eius successit in honore principatus ipsius. Mense Octobrisⁱ indictione 14. in Beneventi^j palatio Guillelmus dux devenit Iiggus homo pape Calixti per directum contra omnes homines. Et ipse papa statim eidem duci donavit et concessit ac per vexillum tradidit omnem terram ipsius ducis cum toto honore ducatus ipsius dicens: *Ad honorem Dei et beati Petri apostolorum principis nec non et Pauli, fidelitatem quoque Romani pontificatus et nostram nostrorumque successorum canonice intrancium, donamus et concedimus tibi terram et omnem honorem, quemcunque nostri predecessores, videlicet papa Nicolaus et Alexander atque Gregorius, donaverunt olim Robberto Guiscardo avo tuo ac deinde Urbani papa et Paschalis eius successor donaverunt duci Rogerio patri tuo, idemque Paschalis postea atque Gelasius papa donaverunt tibi*. Eodem vero mense idem papa Calixtus Troiam venit. Audiens itaque Guillelmus dux eiusdem pontificis adventum obvius festinanter extra civitatem advenit cum primatibus suis. Cui vice stratoris ipse pedes iuxta sellam usque ad ecclesiam episcopatus eiusdem civitatis ingenti cum honore deduxit.^k

** Hoc tempore dux Guillelmus una cum Constanca regina et Tancredo obsederunt castellum Sancte Trinitatis, quod sitam est super flumen Basantur^l, et ceperunt illud in die dominica in palmis mense Aprilis.

Anni incarnati verbi 1121. indictione 14. Calixtus papa cum multitudine armatorum obsedit Gregorium papam, cognomento Burdinum, qui secesserat in civitatem Sutri, nec ab obsidione Calixtus papa destitit, donec Burdinum cepit, captumque direxit in monasterium Sancte Trinitatis de Cava.^m Hic autem Calixtus papatum Romanum in pace et tranquillitate possedit et urbem Romam pro sua voluntate disposuit. Sedit autem in episcopatu Romano annis 7. Rome mortuus est et honorifice sepultus.

*** Anno Domini 1122. indictione 15. Hoc tempore Calixtus papa pervenit usque Calabriam causa componende pacis inter ducem Wilhelmum et comitem Rogerium Sicilie, quod minime facere potuitⁿ. Sed mense Februarii dux et predictus Rogerius comes inter se paciscuntur, et acceptis a comite Rogerio septingentis equitibus excedavit comitem Iordanum^o.

Anno Domini 1123. in mense Aprilis Balduinus^p rex Ierosolime captus a paganis dum rediret de Antiochia, sed brevi tempore dimittitur.

Hoc tempore in mense Junio Rogerius comes Sicilie cum turba non exigua equitum et peditum transfretavit in Calabriam et castellum Sancti Mauri^q nomine cepit et cremavit.

Anno Domini 1125. indictione 4. Huic successit Honorius secundus natione Lombardus, prius archidiaconus Bononiensis, post cardinalis, deinde episcopus Hostiensis, qui et Lambertus dictus est. Hic ducem Wilhelmum, secundum statuta predecessorum suorum, per vexillum de ducatu Apulie investivit, et ab eo Iiggium^r hominum et iuramentum

a) prius script. erat occisi sed ead. manu corr. 3. b) sunt 3. c) sic eadem manu corr. ex multum 3. d) Antiochiam 3. e) devicit 2. f) mense Junio de 3. g) sibi 3. h) basantur 3. i) mense Junii add. 1. k) civitate 3. l) Iiggium 3.

71) Die 1. mens. Iulii devicit Balduinus rex Turcomannos apud Hab; cf. Wilken Gesch. der Kreuzzüge II, 446 sqq. 72) Liberata est anno 1120. mense Octob. vel Nov. Calixto papa; cf. Ann. Cecaenenses supra p. 282: et perrexit Bari et liberavit de captivitate reginam Boamundi. 73) cf. Ann. Cavens. ad a. 1120. Falco Benev. l. c. p. 95. 74) vide epist. papae ad Widonem episc. Curiensem apud Borgia, breve istor. del domin. temp. append. p. 47. 75) Basentum. 76) Falco Benev. ad a. 1121. scribit papam die 5. Sept. Salernum ivisse ut pacem inter ducem Guillelmum et comitem Rogerium componeret. Sed videas ipsius papae epistolam apud Ughelli IX, 367, cuius initium est: *Calixtus ep. s. s. D. etc. Notum sit omnibus etc. quod nos praesentia nostra, quarto episcopatus nostri anno, anno vero ab inc. D. 1122, ind. 15. reformandae pacis causa inter Guglielmum ducem Italiae et Rogerium Siciliae comitem, partes Calabriae advenisse et Neocastrium praefata causa per 15 dies moram fecisse, et inde per Catanzarium reditum habuisse etc. Ex aliis diplomatibus constat papam die 9. Dec. Neocastri, iam die 23. eiusd. m. Catanzarii fuisse. 77) comitem Arianensem. De hac re cf. copiosam Falcon. Benev. relationem l. c. p. 98. 99. 78) II. 79) S. Mauro, non multum a Cotrone ad occid. distans.*

accepit.* Dux autem Wilhelmus, licet a baronibus et hominibus suis multum diligeretur, tamen propter benignitatem et pacienciam suam ab eis quodammodo habebatur contemptui, qui inter ipsum et Rogerium comitem Sicilie liggium hominem eius et patrum consobrinum, discordie materiam ministrabant. Cumque inter a. predictum ducem et comitem sepe esset pax et concordia reformata, ipsi inter eos guerram^b et discordiam innovabant. Et quia predictus dux homo erat liberalis et largus et quecumque habere poterat militibus erogabat, necessitate coactus primo Calabriam pro sexaginta milibus bisantiorum prephato comiti in pignore posuit. Postea mediam civitatem Panormi, que^c e. iure hereditario pertinebat, illi vendidit. Postremo cum de uxore sua^{d.78} filium habere non⁷⁹ posset⁷⁹, recepta a prenominate comite multa pecunia, eum apud Messanam de ducatu¹⁰ Apulie et tota terra sua heredem instituit. Hic Salernitane ecclesie omnia, que Robbertus^e dux avus eius^f, et Rogerius dux pater eius donaverat, confirmavit, et Iudaicam pro magna parte adiunxit. Castrum Olibani reddidit, et totam Pastinam ecclesie^g moriens dereliquit. Mortuus est autem apud Salernum morte communi maior triginta annis, anno ducatus sui¹¹²⁷ octavo decimo, anno ab incarnatione Domini 1127. h. mense Julio, in festo beati Nazarii, in¹⁵ dictione 5, sepultus est autem apud Salernum in tumulo patris sui in ecclesia^h beati Mathei^h apostoli, quam Robbertus dux avus eius a fundamentis edificaverat. Fuit autem Guillelmus dux statura mediocris, corpore gracilis, miles audax et strenuus, et in militari arte peritus, largus, humilis, benignus et paciens, affabilis omnibus, pius et misericors, et a suis hominibus multum dilectus, ecclesias Dei et ministros eius vehementer honorans.²⁰ Comes vero Rogerius, audita morte Guillelmi ducis, qui eum heredem instituerat, statim cum galeis Salernum venit, et a Salernitanis civibus receptus est honorifice, quibus tenimenta et possessiones et antiquas consuetudines confirmavit, et eos in suo recepit hominio. Turrin tamen maiorem in eorum potestate reliquit⁸⁰. Qui in eadem civitate ab Alfano Caputaquensi episcopo est unctus in principem. Dehinc Regium veniens ibidem in ducem²⁵ Apulie est promotus et sic in Siciliam rediit⁸¹.** Altero vero anno cum magno exercitu Apuliam intravit. Papa autem Honorius, cognito quod prephatus dux auctoritate sua vellet sibi ducatum Apulie usurpare, cuius investitura et dominium sibi predecessorum suorum iure legitimo pertinebat, Apuliam ingressus cum Roberto Capuano principeⁱ, Raydulfo comite Ayrole cognato predicti ducis, cum Conversanensibus, Grimoaldo principe Barensi,³⁰ et aliis baronibus Apulie, contra eum venit, ut eum de Apulia expelleret. Dux vero Rogerius vir eruditus et sapiens, pugnandi copiam eis prebere noluit, set in tutis et munitis locis cum suo exercitu se recipiens, amdiu eos immorari fecit, quousque affecti tedio et necessitate compulsi se dividerent et unusquisque ad propria remearet^m. Papa vero videns^{Aug. 19.} se a baronibus derelictum⁸², Beneventum rediit, quem dux Rogerius e vestigio prosecutus³⁵ est, et missis nunciis cum eo concordatus est, cui liggium hominumⁿ fecit, et iuramentum^{Aug. 22.} prestitit, et ab eo in ponte qui est super Sabbatum⁸², per vexillum de ducatu Apulie investitus est. Quo facto Honorius papa Romam rediit, et dux Rogerius in Siciliam reversus^{1129.} est. Alio iterum anno in Apuliam venit, et cum predictis baronibus et Roberto^o Capuano principe concordatus est, et Turrin maiorem que est Salerni in sua potestate recepit.⁴⁰

* Ab hoc loco adiunctum est huic chronice per Romoaldum secundum Salernitanum archiepiscopum.

1126. Sept. ** Anno Domini 1127. indictione 6. mense Septembris Boamundus iuvenis transfretavit in Antiochiam, et factus est princeps in loco patris sui, et omnes civitates suas Apulie comiti domino Alexandro consanguineo suo reliquit, ut vice sua eis uteretur. Hoc anno Rogerius⁴⁵ comes Sicilie excommunicatur ab Honorio papa quia non pernebat ut episcopi Sicilie venirent^q Romam. Denuo excommunicatur ab eodem papa eo quod indebitum sibi nomen ducis inconsulto Romano pontifice^r arripuit⁸³.
Nov.

a) in 3. b) grrā 3. c) qui 3. d) deest 3. e) Robberto 3. f) suus 1. 2. g) Pastinam terram ecclesie 2. h) sic recent. manu corr. ex MCXXVI. 1; MCXXVI. 3. i) ecclia 3. k) post Mathei littera una erasa est, videtur primum scriptum fuisse Matheo 3. l) inter principe et Raydulfo codex S. Petri verba Hoc anno Rogerius — pontifice arripuit posuit, quae in 3 iam supra leguntur. m) remea remearet 3. n) hominu 3. o) Robbertus 3. p) in margine codicis 3 rubris litteris sed manu recentiori scriptum est: Additio cronice, vid. scripturae specimen. q) venire 3. r) pontifici 3. 78) Gaitelgrima. 79) i. e. posset. 80) cf. Falc. potestate non auferat, et si quis abstulerit eius auxilio Ben. l. c. p. 102: Iuravit statim comes ille Rogerius, sub eorum potestate restituit. 81) cf. Falc. Ben. 55 l. c. p. 103. 82) v. Alex. Telesinum I, 14. (Murat. SS. V, 619.) 82*) Sabbato fl. 83) Et Alex. Teles. I, 10. Rogerium bis excommunicatum fuisse tradit.

Postmodum baronum et populi consilio apud Panormum se in regem^a Siciliae iungi et coro- 1130.
nari fecit. Qui regni solio potitus cum navali exercitu et magna milicia Salernum venit, Dec. 25.
et Amalfiam, Ravellum et Scalam potenter obsedit et longa obsidione cepit, et tam castra
eorum quam civitates suo dominio subdidit. Post haec Apuliam rediens obsedit Barum, que 1132.
5 se ei reddit, et tunc Grimoaldum eiusdem civitatis principem et nobiles cives et potentes
qui ei repugnauerant secum in Siciliam transportavit. Interea Honorius papa mortuus 1136.
est anno pontificatus sui sexto, anno vero^b dominice incarnationis 1130. indictione 8. Febr. 14.

* Hoc tempore Boamundus filius principis Boamundi in bello iusta Damascum occubuit, cuius 1131.
corpus sine capite fertur esse sepultum. Febr.

10 Anno ab incarnatione Domini 1127. indictione 6. Hoc anno mense Septembris Boamundus 1128.
filius Boamundi principis accersitus ab Antiochenis ut^c in loco patris optineret regnum An- Sept.
tiochenum, reliquit omnes ciuitates Apulie, quas tenebat, domno Alexandro comiti, ut vice sua
eis uteretur, et ipse cum triremis navibus 14 absque aliis sex honorariis, et cum iuvenum electa
multitudine pontica sulcans equora perrexit Antiochiam. Mense Iunii eadem indictione, dum 1128.
15 castellum Obmanum^d, iussione Rogerii^e comitis Siciliensis a comitibus Calabriae, id est Alexan- lun.
dro^f Senesii et a Roberto Grandi-Maruli^g et aliis multis, adstante etiam ab eodem Rogerio
comite militum peditum Sarracenorumque non minima multitudine, obsideretur, Rogerius vir
Iudith de intus cum militum eque strenuissime agone illis resisteret, subito oriente sole quadam
20 die Rogerius Terlius^h et Robertus Ricinnusⁱ cum electa militum caterva super eos irruentes,
ita illos protulerunt ut nullus ex eis esset, qui non aut fuge presidio liberaretur aut captivus
nebo innotaretur, seu victoris gladio perimeretur. Sarracenorum vero, aliorumque peditum nec
referendus est numerus occisorum, qui, ut fertur, tota castra sanguine ut aqua maderunt.
Eorum vero omnia direptioni et prede data sunt.

25 Anno dominice incarnationis 1128. indictione 7.^h Hoc anno mense Maii comes Rogerius 1127.
congregata militum peditumque multitudine Siculum transmeans fretum venit in partes Apulie. Mai.
Fuisse autem in eius exercitu duo milia equitum et triginta milia peditum, sagitarios mille
quingentos fertur, boum autem, octorum, porcorum aliorumque animalium^l multitudo nullo clau-
ditur numero. Qui veniens cepit omnes terras quas Iudith cum viro suo tenebat Rogerio, id est
30 Tursium, Obmanum, Pistiquinum^m, Cracumⁿ, omniaque oppida ac villas circumquaque positas,
posuitque obsidionem circa castellum Sancti Archangeli^o, quod videns Goffridus filius domni
Alexandri^p comitis, exiit ad eum veniam querens, cui et gratanter concessa est. Eodem anno, Nov. c. 11.
eadem indictione mense Novembris venit papa Honorius in civitatem^q Troiam et sinodalem
agens conventum una cum episcopis et abbatibus atque comitibus Apulie, iterum excommuni-
catur comes Rogerius omnesque sue arrogancie fautores cum eo.

35 Anno Domini 1129. indictione 8. mense Iunii dum ducis Rogerii, a quadraginta usque^r ad 1128.
sexaginta ut fertur veloces galee erant, velocissime circumdederunt civitatem Barum ita ut nec lun.
intraendi nec egrediendi in urbem esset aliquibus locus^s caupolis^t vel^u luntribus^v Barinorum.
Dux itaque cum exercitu suo veniens apprehendit Salpin in mense Augusti, etiam et civitatem Aug.
Rubum^w et fertur traditione civium. Cumque dominus Tancredus^x et corporali molestaretur
40 infirmitate et ducis Rogerii molestaretur oppressione, tandem cum domno Alexandro comite
fratre suo, et cum domno Grimoaldo Barensi in Principatu^y, medio estatis, id est Decima die Aug. 10.
Augusti, facta est pax cum dicto duce Rogerio, reddentes etiam terras ab eisdem compre-
hensas, id est Gravinum Roberto, Aquamvicam Cornulo^z ..... prioribus domus sancti
Guillelmi^z.

45 Anno ab incarnatione Domini 1130. indictione 9. mense Septembris dux itaque Rogerius 1129.
postquam omnes Apulie civitates suo subiugavit dominio, id est Troiam, Sipontum et Montem Sept.
Garganum et Tranem cum omnibus castellis et villis circumquaque positis, venit Melfim^{aa} fecitque
ibidem congregari omnes comites Calabriae, Apulie, Salentine, Brivie et Lucanie, Campanie,
etiam episcopos et abbates; iussitque omnibus comitibus ut sibi filiisque suis id est Rogerio et
50 Tancredo omni tempore fideles essent et obedirent suis preceptis, nec in terris eorum furta et
latrocinia sinerent esse nec consentirent. Et his omnibus prescriptis sacramento firmatis mense
Octubris reversus est in Siciliam. Oct.

55 Anno ab incarnatione Domini 1131. indictione 11. mense Decembris die natali Domini pre- 1130.
phatus dux Rogerius precepit congregare in Sicilia provinciam omnes episcopos diversarum Dec. 25.
provinciarum^{ab} Calabriae, Apulie, Campanie qui iussione Calixti pape^{ac} unxerunt eum in regem

a) in margine recentiori manu scriptum est de rege rogerio 3. b) deest 3. c) ab ante .... ut 3. d) obman. 3.
e) Rogerius 2; rog. 3. f) Alexander 3. g) Masilia vel Mamlia 3. h) terlij 3. i) ricinā 3. k) VI. 3.
l) animalū 3. m) Tursū obinaē. pistiquib 3. n) Alex 3. o) civitate 3. p) usq; sed q; in loco litterae erasae
positum est eadem manu, fortasse prius scriptum erat un 3. q) esset aliquibus locus des. 3. r) caupolis vel des. 2.
60 s) luntribus 3. t) principati 3. u) Cornulo deest 3. v) dñs. f. Guill. 3. w) a add. 3.

83) Tursi, Omignano, Pisticcio, Craco. 83) S. Arcan- concesserat coronam regni Siciliae et Calabriae et
gelo. 84) caupulus, caupulus navis cavata. 84) Ruvo. Apuliae; cf. instrumentum apud Baron. ad a. 1130
85) comes de Conversano. 86) cf. Alex. Teles. I, 21. (ed. Rom. XII, 207). Coronatus est rex teste Falcone
87) Anacleti II. antipapae, qui 27. die Sept. Rogerio l. c. 106 a Comite presb. card. tit. S. Sabinae.

Quo defuncto** scisma in Romana ecclesia exortum est, nam maior et sanior pars cardinalium Gregorium natione Romanum diaconum cardinalem Sancti Angeli in pontificem elegerunt qui et Innocencius secundus est appellatus. Alia vero pars cardinalium Petrum filium Petri Leonis nobilem civem Romanum diaconum cardinalem Sancti Nicolai de Carcere⁸⁸ in pontificem levaverunt, qui ab eis Anacletus⁸⁹ est appellatus. Hic autem parentum suorum quorum habebat copiam, auxilio et fortitudine pene totam Urbem suo dominio subdidit. Innocencius vero Frangencium-panem usus consilio et auxilio, cum in Urbe morari non posset, privatim per Tyberim in mare descendens cum galea^a Pisanorum Pisas venit et a Pisanis honorifice susceptus est; et in ea civitate aliquantulum commoratus sollempne ibidem concilium celebravit. Dehinc in Galliam venit et a Ludovico⁹⁰ rege Francie et tota occidentali ecclesia est receptus. Anacletus vero Urbis dominio potitus nuncium ad Rogerium^b regem Syclie misit. A quo et receptus est. Cuius auctoritate Apuliam intravit et apud Melfiam⁹¹ concilium celebravit. Qui cum per nuncios suos prephatum regem sepe rogasset ut cum eo haberet colloquium et ei de more hominum faceret, ipse utpote vir astutus et sapiens et precavens in futurum ab eius se colloquio et aspectu subtraxit. Anacletus autem aliquandiu in Apulia commoratus Romam rediit et ibi usque ad vite sue terminum mansit⁹². Interea Robbertus Capuanus princeps et Rauldus comes Airole cum aliis comitibus et baronibus Apulie regi Rogerio sunt rebelles effecti. Quo cognito rex Rogerius congregato navali exercitu et

1131. *ac super caput eius coronam regiam posuerunt et ab omnibus vocari regem iusserunt. Hoc tempore Boamundus filius principis Boamundi in bello iuxta Damascum occubuit cuius corpus 20 sine capite inventum est, et sepultum in monasterio sancte Marie quod est iuxta sepulcrum nostri redemptoris, in dextera parte eiusdem sepulcri, mense Februarii.*

1131. *Anno Domini 1132. indictione 8. mense Septembris dum Rogerius dux Brundisium hac⁹³ turrem in eo constructam sue subdidit potestati ipseque reversus Sicilie fuisset, comes Tancredus ad obsidendam turrem perrexit, ubi tota ingenii arte decertavit ut caperet eam, set ut 25 vidit inexpugnabilem eius esse munitionem accensus^c ira fertur iurasse quod nulli qui in eadem erat turre parceret set alios patibus alios ignibus daret, alios vero vivos^d sepeliret si capere illos aliquando posset. Set hoc iuramento magis nocuit quam profuit, nam custodes et defensores turris contra se hoc iuramentum factum cognoscentes invicem coartantur magis se mori viriliter pugnando quam se prodere eligentes. Cum eius obsidio nichil proficeret, iram suam 30 ad consilium revocat ut Barensis princeps Grimoaldus veniret et dulci alloquio eos moneret ut eandem turrem seseque ipsi Grimoaldo darent^e, ipse autem Tancredus cum suis Gallipolim^f ad obsidendum pergeret. Quod et factum est. Mense autem Decembris predictus princeps plus mansuetudine quam ferocitate cepit prephatam turrem, nulli malum faciens cum suis rebus abire permisit.* 35

94 *Anno Domini 1129. indictione 8. Rogerius dux transfretavit a Sicilia, venit in Apuliam ac perrexit Tarentum. Deinde habuit⁹⁴ Nerito^g cum grandi exercitu, fertur enim tria milia habuisse equites, pedites vero ac sagittarios et Sarracenos usque ad sex milia, quam vacue factam inveniens cepit, prede ac dirptione cuncta permiscendo^h, quinⁱ etiam et christianorum sanguinem^k a Sarracenis crudeliter fundi precipiendo, nam senes interficiebant, pueros 40 de sinu auferentes matrum allidebant gladiisque findebant, sacerdotes iuxta crucem et altare stantes interimebant, sacramenta ecclesie id est sanctum crisma in suis peronibus deridendo seu culponibus fundebant, mulieres coram maritis adulterantes, reliquos vero qui superfuertur vinculatos Sicilie asportare precepit. Et exinde amaro exercitu adhiit Brundisium, posuitque sibi obsidionem in mense Iunii per terram et mare, fecitque ante eam turrem fieri ex tribus 45 bibus proceris et altissimis, ferreisque nexibus, coriis viminibusque^l munivit, cuius altitudo predictae urbis muros precelleret. Set nichil huiusmodi infermentum machine profuit sibi nec obfuit Brundisinis; Gofredus enim domni Alandri comitis filius, et Riccardus Clerimonti dominus^m qui de intus erant simili modo confeceruntⁿ balistas et machinas que^o totam subito destruxerunt turrem. Dux vero nullo modo suum prevalere ingenium videns, omnem^p exercitum fame afflictum^q, ignem in turrem missum suam^r Tarenti revertitur.*

** papa Honorius.

a) galeas prius, rad. corr. in galeis 3. b) Rogerium 1. c) accessus 3. d) unus 3. e) daret 3. f) Gallipoli 3. g) prius Neritū erat scriptum, ead. manu corr. 3. h) permiscenda 3. i) qui 3. k) sanguine 3. l) viminibusque 3. m) dñs 3. n) modo confecerunt 3. o) quem 3. p) quae sequuntur sunt accusativi absoluti. q) afflictus 3. 55 r) 3 pergit: Anno vero dominice incar. 1130. ind. 8. Quae verba ad textum genuinum spectantia ex interpolationibus remota ad locum iustum.

88) sec. Bosonem presb. card. tit. S. Callixti. 89) H. p. 107. 92) Mortuus est 25. d. Ian. a. 1138. 90) VI. 91) Beneventi concilium celebravit ante 93) i. e. ac. 94) i. e. abiit. d. 13. m. Ian. a. 1131; cf. Falc. Ben. 1130. l. c.

magna multitudine militum et peditum Salernum venit et apud Scafati^a fluvium¹ in territorio Nucerie cum Roberto Capuano principe et Raidulfo comite pugnavit et devictus est. Qui fugiens Salernum se recepit. Postmodum vero resumptis viribus iterum in Apuliam² rediit, Conversanes obsedit, eorum civitates et castella viriliter expugnavit et quosdam³ 5 eis captos in Siciliam misit². Transacto vero aliquanto spacio temporis cum magno exercitu in Terram Laboris venit, Nuceriam³ cepit et diruit, Aversiam destruxit, Capuam et pene totam Terram Laboris occupavit. Princeps vero Capuanus⁴ simul cum comite Raidulfo Neapolim se recepit⁵, set quia civitas illa partim situ loci partim milicia munita erat, eam expugnare non potuit, set miliciam suam apud Aversam et in aliis vicinis locis 10 relinquens eam continuo impugnari et divastari fecit. — Robbertus vero Capuanus princeps Pisas ad implorandum Pisanorum auxilium ivit⁴, relictis apud Neapolim Sergio magistro militum et duce⁴ eiusdem civitatis et comite Raydulfo. Qui postmodum cum magno navali 1135. exercitu Pisanorum Neapolim venit et maximam audaciam et fortitudinem baronibus qui Apr. 7. Neapolim erant prebuit. Galee⁶ vero Pisanorum super Amalfiam venientes eam immunitam⁵ et huius rei insciam ceperunt et expoliaverunt. Quod audiens⁷ rex Rogerius qui tunc temporis in Terra⁸ Laboris erat, misso exercitu suo Pisanos qui adhuc in Amalfie partibus morabantur fugavit et multos eorum in ore gladii perdidit et⁸ sic civitatem liberavit. Pisani vero devicti et confusi primo Neapolim postea Pisas redierunt. Rex autem Rogerius vir discretus et providus qui in agendis suis negociis magis consilio quam viribus utebatur, 20 nunc in Terra Laboris nunc in Apulia inimicos suos viriliter impugnabat et quosdam¹ eorum minis et terroribus, quosdam vero beneficiis et promissis ad suam amicitiam attrahebat¹. Robbertus vero Capuanus princeps et comes Raydulfo et quidam alii¹ de baronibus cognoscentes quod regi Rogerio resistere non valerent, ad Lotharii imperatoris Teutonici auxilium confugerunt² ipsum humiliter³ postulantes ut eis ammissas terras restitueret asserentes⁴ Apuliam et Siciliam ad ius sui imperii pertinere. Rex autem Rogerius postquam inimicos et rebelles suos a regno repulit⁵ et fugavit, totam terram in pace et tranquillitate poscedit preter Neapolim quam expugnare non potuit⁷. Hic autem cum esset comes et 7 iuvenis Albiriam⁴ filiam regis Yspanie⁷ duxit uxorem qua plures liberos habuit, Rogerium quem Apulie ducem instituit, Tancredum quem Tarenti principem fecit, Anfusium 30 quem Capue principem ordinavit, Guillelmum et Henricum. Habuit etiam de predicta uxore filiam unam.

Interea Innocencius papa in Francia aliquantulum demoratus Alamanniam venit et ab imperatore Lothario et ab universis principibus eius cum summa est gloria et devocione 1131. susceperat⁶. Imperator autem tum⁹ predicti pape suggestione et ammonicione continua, Mart. 22. tum exulum Apulie precibus et miseracione commotus cum magno exercitu Italiam intravit 1136. et per partes Ancone simul cum papa Innocencio in Apuliam venit, Robbertum vero Capuanum principem cum comite Raydulfo et aliis exulibus et quadam¹ parte sui exercitus 1137. Terram Laboris intrare iussit, galeas eciam Pisanorum in eorum auxilio venire precepit. Mai. Imperator autem totam Apuliam, resistente sibi nemine, occupavit. Rex vero Rogerius 40 cognoscens quod imperatori resistere non valeret, eo quod barones eius et civitates pro maiori parte ab ipso recesserant¹⁰, civitates et castra sua forcia premunivit; ipse vero cum

a) Scafati 3. b) vero Cap. in loco raso 3. c) receptat 3. d) ducem 1. e) in margine recentiore manu scriptum est quo tempore fuerat capta Amalfia a pisanis 3. f) Q. a. bis in 3. scripta. g) (Fā 1. 3. h) multos — perdidit et desunt 3. i) quodam prima manus, altera supra lineam addidit a 3. h) attrahebat 1. l) prius alius, 45 rad. corr. 3; deest 1. m) confugerat prius, pallido atramento t add. 3. n) humiliter prius, pallido atramento u superscript. 3. o) asserentes 1. p) expulit 1. q) Albyriam 1. r) Hispanie 1. s) tunc 1. t) et cum quadam 1. u) parte recess. ab ipso 1.

1) Falc. Ben. l. c. 112: Rogerius praecepit pontem — — Princeps praeterea Capuae a papa Innocentio ligneum frangi, qui super flumen Sarnum positus anti- quius erat, ubi Scafati nominatur. Ann. Cavens. 50 1132: apud Scifatum flumen. 2) Falc. Ben. ad a. 1132: apud Scifatum flumen. 3) Falc. Ben. ad a. 1133. l. c. p. 116: Tancredum de Conversano virum mirabilem custodiri mandavit, et sicut audicimus apud Siciliam captivus perducitur. 3) v. Ann. Cav. 1134: 55 Cepit idem Capuam, Aversam, Nuceriam. 4) Falc. Ben. ad a. 1134. p. 119: Unde princeps ipse dolore commotus, Neapolim properans Pisas transfretavit. — — Princeps praeterea Capuae a papa Innocentio qui Pisis aderat honorifice suscipitur et ibi usque ad mensem Martium permansit. 5) Consentit Alex. Teles. III, 24. 6) Falc. Ben. ad a. 1135. p. 120: Cumque Robertus princeps Pisas reverteretur, consilio domini papae Innocentii simul cum domino Giraldo cardinali et Riccardo comitis Rainulphi germano ad gloriosum Lotharium imperatorem festinavit. 7) v. Falc. Ben. ad a. 1136. p. 120. 8) Leodii.

1137. exercitu suo una dieta aut multum duabus post imperatorem veniens civitates et castella que imperator ceperat expugnabat et frequentes nuncios in exercitum^a imperatoris mittens, principes eius promissionibus et muneribus ad suum amorem et gratiam attrahebat. Cal. puanus vero princeps cum comite Raidulfo^b Terram Laboris ingressus, eam et ducatum Amalfie potenter optinuit et cum magno exercitu militum et galeis Pisanorum Salernum^c Jul. 18. veniens eam obsedit. Salernitani autem cives qui de antiquo suis dominis fideles extiterant, in fidelitate solita perdurantes firmiter^d, eis viriliter restiterunt. Erat tunc Salerni^e regis Rogerii^f cancellarius cum milicia regia et baronibus plurimis, qui simul cum Salerni^g civibus in exercitu principis et Pisanorum insultum sepius facientes eos viriliter inpugnabant. Cumque civitas ab eis fere unius mensis spacio esset obsessa et ab eis non posset modo aliquo expugnari, novissime imperator ab Apulia vocatus cum apostolico et suo Aug. exercitu super eam venit. Robbertus autem cancellarius, vir magni consilii et discretus, metuens ne si forte civitas per violenciam ab imperatore caperetur, regi Rogerio inreparable dampnum accideret, habito baronum consilio, Saernitanis civibus ex parte regis precepit ut cum imperatore concordiam facerent et se et regis miliciam que in civitate erat 15 a periculo liberarent. Cives vero eius preceptis obtemperantes pacem cum imperatore 10 fecerunt^h et data de suis imperatori magna pecunia, quadringentos milites qui in civitate fuerant, ad regem Rogerium cum rebus suis illesos abire fecerunt. Cancellarius autem cum baronibus et quibusdam militibus se in Turrin maiorem recepitⁱ. Facta autem pace, Pisani utpote superbi et elati ceperunt iniurias et molestias civibus Salernitanis inferre. 20 Qui eorum superbiam non ferentes, accipientes arma in eos irruerunt, et maximum castrum ligneum, quod ad expugnationem civitatis fecerant, eis presentibus, combusserunt^j. Unde Pisani in iram commoti ab imperatore, qui eis super hoc auxilium non prestiterat, recesserunt et postmodum sunt cum rege Rogerio concordati. Imperator vero civitate potitus, acceptis ab eis pro pecunia obsidibus, a civitate recedens, apud Sanctum 25 Severinum^k sua castra locavit, ibique habito apostolici et baronum consilio, comitem Raydulfum ducem Apulie ordinare disposuit. Propter quod^l inter apostolicum^m et imperatorem magnaⁿ contentio est oborta^o. Apostolicus enim ascerebat investituram ducatus Apulie ad ius Romani pontificis pertinere et hoc a suis predecessibus fuisse iam longo tempore firmiter observatum. Imperator e contrario affirmabat^p, hoc ad ius pertinere 30 imperii, et ducatum Apulie debere auctoritate imperatoria ordinari. Set quia uterque in procinctu erat itineris, et deficientibus ad presens utriusque partis instrumentis et rationibus, controversia hec ad plenum definiri non poterat, communi consensu ad hunc finem concordie devenerunt: ut apostolicus et imperator per vexillum comitem Raidulfum de ducatu Apulie investirent, et postmodum habita oportunitate loci et temporis, utriusque 35 partis allegationibus plenius exhibitis et ostensis^q, hec controversia mediante iustitia finiretur. Quod et factum est, nam apostolicus accepto vexillo a superiori parte, imperator ab inferiori, comitem Raidulfum de ducatu Apulie investierunt^r. Quo facto imperator in Nov. Alamaniam rediit. Innocencius vero Romam intravit et a Frangentibus panem et quibusdam Oct. aliis nobilibus honorifice susceptus^s est. Anacletus vero non multo post diem clausit ex- 40 tremum^t. Rex autem Rogerius audiens apostolicum et imperatorem recessisse, receptis etiam suis quadringentis militibus qui a Salerno^u venerant, forcior effectus festinus Salernum venit et a Salernitanis civibus cum summa est devocione susceptus. Nec moram, Nuceriam obsedit expugnavit et destruxit, totam Terram Laboris potenter optinuit, Capuam in ore gladii cepit et concremavit. Tunc cum Sergio magistro militum Neapolitanorum 45 concordatus est et eum secum in expeditionem^v duxit. Dehinc acies suas versus Apuliam dirigens totam terram Beneventanam et Capitanatam recuperavit. Quo audito, comes

a) exercitu 3. b) Raydulfo 1. c) firma. perdur. 1. d) Salernum Robertus regis Rogerii 1. e) Salernitanis 1. f) quod imperatore et apostolicum 3. g) maxima 1. g') aborta *codd.* h) affirmabat 3. i) hostensis 3. j) receptus 1. 2. l) prius scriptum erat ad Salernum partim radendo partim supplendo pallido atramento *corr.* 3. m) expeditione 1. 50

10) Ante diem 15. Aug., quam diem sc. assumptionem sanctae Mariae imperator illic teste *Annal. Sax.* ad a. 1137. (M. G. VI, 775) celebrabat. 11) v. *Falc. Ben. ad a. 1137. l. c. p. 122: Quidam vero militum eorum, securitate accepta, licentiam exeundi intrarunt, quidam vero et praedicti Rogerii proceres ad turrem maiorem, quae super civitatem erat confugerunt.* 12) v. *Falc. Ben. ad a. 1137. l. c. p. 122.* 13) S. Severino. *Consentit Annal. Sax. ad a. 1137. M. G. SS. VI, 775.* 14) cf. *Otto Fris. VII, 20.* 15) d. 11. m. Ianuar. 1138. Beneventi. 55

Raydulfus, qui se ducem vocari faciebat, congregato exercitu militum, cum infinita multi- 1137.
 tudine maritimarum civitatum apud Ravianum ei potenter occurrit. Cumque de pace inter
 eos componenda, mediante Bernardo^a Clarevallensi abbate, diucius esset^b tractatum nec
 potuisset, peccatis exigentibus, consumari, bellum inter eos validum est exortum. Dux Oct. 30.
 5 autem Rogerius filius^c predicti regis, qui in acie^d percussoria fuerat, oppositas sibi acies
 viriliter expugnavit et Sipontum usque fugavit. Rex vero, qui in magna et^e postrema acie
 fuerat, lassescens militibus, in fugam conversus est, et tunc multa milia hominum
 capta sunt et occisa. Sergius quoque magister militum Neapolitanorum gladio^f percussus
 10 solito est reverenter exceptus. Qui in ea civitate aliquantulum demoratus^g, civitates suas
 et castella militibus et peditibus premunivit. Tunc Guillelmus natione Ravennas et electus
 Capuae, in Salernitana ecclesia est electus. Deinde recepta Neapolim et dispositis et ordi-
 natis partibus regionis illius, cum Rogerio duce et Tancredo principe filiis suis in Siciliam
 est reversus. Adveniente autem estate per mare et per terram cum magno exercitu in 1139
 15 Terram Laboris venit. Papa vero Innocencius, mortuo Anacleto dominio Urbis potitus,
 magnum exercitum de Romanis et Campaniis^h congregavit, et terram regis ingressus, 1139.
 Sanctum Germanum et pene totam terram sancti Benedicti occupavit, et Galluciumⁱ ^{Jun. 2. 6.}
 castrum obsedit. Quod audiens rex Rogerius Rogerium filium suum ducem Apulie contra
 eum cum magno exercitu misit. Qui veniens castrum^j obsidione liberavit, Romanos de-
 20 vicit, dominum papam et multos cum eo nobiles Romanos cepit. Quem rex e vestigio pro- ^{Iul. 22.}
 secutus, ad pedes domni pape voluit humiliter^m satis accedere. Set ipse utpote vir constans et rigidus eum primo recipere noluit. Tandem discurrentibus inter eos nunciis et de
 pace componenda tractantibus, dominus papa habito consilio cardinalium propter multos
 cives Romanos, qui cum eo capti fuerant, regem in gracia suaⁿ recepit, et recepto ab eo ^{Iul. 25.}
 25 sacramento et hominio, ipsum per vexillum de regno Sicilie et ducatu Apulie investivit^o.
 Eo tempore comes Raidulfus, qui dux dicebatur, occasione flebotomie^p, Troie mortuus est. ^{Apr. 30.}
 Tunc etiam Vesevus mons emisit pulverem ferruginei coloris et subrubei in tanta^q copia, ^{Mai. 29.}
 quod usque Neapolim et Capuam et Salernum pervenit. Rex autem Innocencium papam satis
 honorifice Beneventum usque deduxit, et accepta ab^r eo licencia, Troiam venit et eam recepit. ^{Aug. 1.}
 30 Postmodum Barum obsedit, que post longam^s obsidionem^t se ei reddidit. Et tunc Iaquin- ^{Aug. Sept.}
 tum, qui se principem Barensium vocari faciebat et multos alios suspendi fecit^u. Riccardus
 etiam de Claromonte ibi occisus est, Alexander vero frater eius in Romaniam recessit.
 Sicque potentissimus rex Rogerius, inimicis et proditoribus suis superatis pariter et de-
 structis, cum triumpho et gloria in Siciliam rediit, et regnum suum in summa pace et ^{Nov. 5.}
 35 tranquillitate possedit. Papa vero Innocencius Romam rediit^v et eam in pace et tranquilli- ¹⁸
 tate tenuit. Non multo post tempore Lotharius Theotonicorum imperator obiit et ei Cor- ^{Dec. 3.}
 radus in imperio successit. Similiter et Lodovicus rex Francorum mortuus est et ei Lodo- ^{1137.}
 vicus^w filius eius in regno successit. Rex autem Rogerius in regno suo perfecte pacis
 tranquillitate potitus, pro conservanda pace camerarios et iusticiarios per totam terram
 40 instituit, leges a se noviter conditas promulgavit^x, malas consuetudines de medio abstulit.
 Et quia cor magnificum et dominandi animum semper habuit, dominio Sicilie et Apulie
 nequaquam contentus, maximum navalem preparavit exercitum, quem cum multis mili-
 tibus in Africam^y mittens, ipsam cepit et tenuit. Susas Bonam Capsim Sfaxim^z et 1146.

a) bernardo 1. b) esse 3. c) in loco raso 3. d) qui nacie 3. e) ac 1. 2. f) huius verbi litterae dio in
 45 loco raso 3. g) huius verbi littera e alia manu in loco raso est posita 3. h) moratus 1. 2. i) Campanulis 2.
 k) Galluzum 1. 2. l) add. 1. 2. ab. m) humit' 3. n) gratiam suam 2. o) flebothomie 1. p) tantum 3.
 q) hab 3. r) longa 3. s) suspensio fecit mori 2. t) in margine recentiore manu scriptum est: quas terras habuit
 rex Rogerius in Africa 3.

16) Epistolam papae ad Rogerium de Investitura 29. Sept.) iter arripuit et Domino favente Romam
 50 eiusque inde susceptis officiis die 27. Iul. in terri- ^{repedavit.} Die 3. m. Oct. iam Romae est. 19) VII.
 torio Marianensi directam exhibet Baronius ^{20) Leges a Rogerio promulgatas Iohannes Merkel}
 Annual. eccl. ad a. 1139 (ed. Rom. XII, 284). 17) v. An- ^{vir beatae memoriae in cod. Vaticano invenit atque}
 nual. Seligenstad. M. G. XVII, 32: *Barin]vero per* ^{edidit in libro suo: Iohannis Merkeli i. u. doctoris,}
 55 *duos et eo amplius menses obsidens, tandem pacto* ^{antecessoris Halensis Commentatio qua iuris Siculi}
recepit eam. 18) cf. Falc. Benev. ad a. 1139 l. c. ^{sive assisarum regum regni Siciliae fragmenta ex}
 p. 130: *praedictus apostolicus a Romanis saepe co-* ^{codd. mss. proponuntur. Halis 1856. 21) Susa,}
calus, secundo die stante mensis Septembris (i. e. ^{Bona, Cabes, Sfax.}

1146. Tripolim²² expugnavit et sibi tributarias reddidit. Cum rege Babilonie pacem ad honorem suum et comodum fecit. Eo tempore Caloiohannes imperator Constantinopolitanus sagitta 5
 1143. lossicata lesus apud Antiochiam obiit, cui Emanuel^a filius eius in imperio successit. Hic Apr. autem ad regem Rogerium legatos²³ de parentela inter eos componenda mandavit. Rex autem pro hac causa perficienda honorabiles legatos ad imperatorem misit, qui eos verbis
 1147. suis more solito diucius detinuit, et postmodum in carcere retrudi fecit. Unde rex indignatus apud Idrontum^b galeas et naves plurimas preparari fecit et eas cum comitibus et multa milicia^c in Romaniam misit. Qui venientes Corpho et multas alias insulas depopu-
 24. lati sunt, Corinthum vero et Stipham²⁴ ceperunt in ore^d gladii, et eos expoliantes pecuniam multam et pannos sericos inde asportaverunt. Alio quoque tempore predictus rex Rogerius 10
 misit Salernum ammiratum suum cum stolio suo in Romaniam, qui invenit maximum stolium imperatoris apud Capud Malee, et ibi viriliter pugnavit, Grecos devicit, et Angelum Despoti, magistrum stolii et consanguineum imperatoris, cum multis aliis captivos in Siciliam duxit. Interea Innocencius papa Rome mortuus est et sepultus est^e apud Lateranum anno
 1143. pontificatus sui decimoquarto, anno vero^f dominice incarnationis 1144. indictione 9.^g Huic 15
 1144. successit Guido natione Tuscus, prius presbiter cardinalis²⁵, qui et Celestinus secundus Sept. 26. vocatus est. Hic concordiam que inter Innocencium papam et regem Rogerium facta est, ratam habere noluit, set eam revocavit in dubium. Mortuus est autem sexto mense pontificatus sui. Cui successit Gyrardus^h natione Bononiensis prius presbyter cardinalis Sancte
 1144. Mart. 8. Crucis et carcellarius, qui et Lucius secundus appellatus est. Audiens autem rex Rogerius 20
 promotionem Lucii pape, gavisus est valde, eo quod compater et amicus eius extiterat. Qui statim missis nunciis suis predicto pape per mare usque Gaietam veniens, ei apud
 1144. Ceperanumⁱ occurrit. Cumque de pace inter eos componenda diu tractatum esset, repugnans cardinalibus concordari non potuerunt²⁶. Quare rex indignatus in Siciliam
 1144. rediit. Rogerius vero dux Apulie filius eius ex mandato regis^k cum magno exercitu Campaniam ingressus, eam usque Ferentum depopulatus est et cepit, et sic in Apuliam rediit. Lucius autem papa ad Urbem regressus est. Non multo autem post populus Romanus contra voluntatem eiusdem papae Iordanum filium Petri Leonis in patricium promovit et senatores de novo in Urbe creavit²⁷. Mortuus est autem Lucius papa mense pontificatus
 1145. sui undecimo, anno ab incarnatione Domini 1145. indictione 10. Huic successit Bernardus 30
 1145. natione Pisanus, prius monachus Clarevallensis et abbas Sancti Anastasii, deinde presbyter cardinalis, qui Eugenius tercius est appellatus. Hic propter tumultum senatorum et populi
 1147. de Urbe egrediens apud Farfense monasterium sollempniter est consecratus. Dehinc in^l
 1147. Galliam proficiscens a Lodovico^m iuniore rege Francorum et tota Gallicana ecclesia honorifice est receptus. Hic Remis generale concilium celebravit. Eo autem tempore Corradus 35
 1148. rex Teutonicorum cum magna multitudine militum et peditum Ierosolimamⁿ proficiscens Mart. 21. Constantinopolim venit, et ab Emanuele imperatore tum timore, tum quia cognatam eius
 1147. in uxorem duxerat²⁸, honorifice est receptus. Imperator autem^o predicto regi Corrado more Greco se satis humanum et benignum exhibuit, munera multa contulit, promittens se illi ducatum itineris et victui necessaria prebiturum. Postquam vero rex Corradus Bra-
 1147. chium sancti Georgii cum suo exercitu transfretavit, ut dicitur suggestione et mandato imperatoris, illi et exercitui eius victualia sunt subtracta. Quare deficiente alimonia exercitus cepit deficere et lassescere^p. Turchi autem hoc comperto super eos viriliter irruerunt, et debilitatos fame et labore itineris Theotonicos expugnaverunt, multos eorum in hore²⁹ gladii trucidantes, multos in servitatem miseram redigentes. Imperator autem ammissa 45
 maiori parte exercitus^q, vix cum paucis Ierosolimam venit. Lodovicus autem^r rex Francorum

a) emanuel 1. b) Idrontum 1. c) prius script. erat: multas milicias, radendo corr. 3. d) hore 3. e) est deest 1. 2. f) deest 1. g) VIII 2. h) Girardus 1. i) Ceperanum 1. k) regi 3. l) bis in cod. scriptum 3. m) Lodovico 3. n) sic prima manu, tum corr. alio atramento in Ierosolimam 3. o) deest 2. p) lassescere 1. q) exercitus recentiori manu et pallido atramento supra lin. add. 3. r) vero 1. 50

22. Consentiant Roberti de Monte Chron. Mon. Germ. ad honorem Dei et ecclesie suae firmam pacem SS. V, 497, v. Di Meo X, 145, et Ann. Cass. supra cum eo facere non potuimus, instanti tamen ipsius p. 310. 23. Basilium Sclerum; v. Wilken l. c. p. 555. violentia nos cogente, treugam cum eo composuimus. 24. Annal. Caveus. Estivam. 25) tit. S. Marci. 27) v. Otton. Frising. chron. VII, 31. 28) Bertham de Sulzbach (Irenem dictam), sororem imperatricis Gertrudis. 29) i. e. ore. 55
 Ad colloquium regis Sicilia condescendimus et, quia

cum magno exercitu militum et peditum predictum regem Corradum eodem anno et eodem itinere prosecutus, ab Emanuele imperatore simili modo receptus est et deceptus. Nam postquam Brachium sancti Georgii pertransiit, cum ex larga promissione^a imperatoris crederet sibi et exercitui suo victui necessaria reperturum, deficiente alimonia^b, magnam partem sui exercitus partim fame partim bello amisit, et Ierusalimam cum paucis exercitu vix pervenit. Sicque factum est, quod peccatis exigentibus suggestione Graecorum et malicia, duo adeo potentes et nobiles principes, amisso exercitu parum boni ad honorem nominis christiani perficere potuerunt. Qui Ierusalimam causa orationis aliquantulum sunt demorati; dehinc Corradus per Constantinopolim in Alamanniam rediit, rex autem Francie 1148. per Apuliam ad propria remeavit. Quem rex Rogerius satis officiose suscepit³⁰, equitaturas multas et munera plurima contulit, et eum per terram suam honorifice conduci precepit. Papa vero^d Eugenius postquam in Francia aliquantulum est demoratus, Italiam repetens 1149. apud Tusculanum se recepit, et congregata milicia, Romanos sibi inobedientes iussit constringere et expugnare. Rex autem Rogerius, cognito predicti papae adventu, legatos suos 1149. ad eum misit, et partem militum suorum ad eius servitium delegavit. Cum autem predictus papa apud Tusculanum moraretur, rex Francie ab Ierusalimis rediens ad eum venit. Qui niemor beneficii et honoris sibi in Francia ab illo collati, eum prout deceit cum reverentia magna et honore suscepit, dona multa optulit, et in pace ad propria redire permisit. Rex autem Rogerius archiepiscopos et episcopos terre sue iussit consecrari a papa Eugenio; frequenter legatos ad eum de pace componenda transmisit, sed impetrare non potuit. Sed quia, ut ait scriptura, *quem diligit Dominus, corripit et flagellat omnem filium quem recipit*, postquam Deus omnipotens regem Rogerium^e multis prosperis^f successibus extulit et exaltavit, ne succedencia prospera animum eius plus iusto extollerent et in superbiam elevent, eum quarumdam adversitatum flagellis paterna miseratione corripuit. Nam primo 25 Albidia illustris regina uxor eius, ex qua tot filios habuerat, mortua est, et filia eius. Post hec Tarentinus princeps³¹ et^g Anusus Capuanorum princeps³² et Henricus mortui sunt. 30 Novissime autem Rogerius dux Apulie, primogenitus eius, mortuus est anno Domini 1149. 1149. indictione 12, vir quidem speciosus et miles strenuus, pius benignus misericors et a suo populo multum dilectus. Rex autem Rogerius tot flagellis afflicto^h constanti animo pii patris flagella sustinuit, et sic se medium inter prospera et adversa exhibuit, utⁱ nec eum prospera plus iusto erigerent nec adversa penitus inclinarent. Nam licet multiplici dolorum stimulo perurgeretur in animo, foris tamen consolatoriam speciem et doloris temperanciam pretendebat in vultu, et in sua consolatione regno suo consolationem tribuit et inimicis suis insultandi materiam denegavit^j. Et quia solum Guillelmum Capuanorum principem habebat 35 superstitem, veritus ne eundem condicione humane fragilitatis amitteret, Sibiliam sororem ducis³³ Burgundie duxit uxorem, que non multo post Salerni^k mortua est, et apud Caveam est sepulta. Tercio Beatricem filiam comitis de Reteste in uxorem accepit, de qua filiam habuit, quam Constantiam appellavit. Biennio autem antequam moreretur, Guillelmum filium suum Capuanorum principem in regem Sicilie fecit inungi et secum iussit 40 pariter conregnare. — Interea Eugenius papa apud Tusculanum aliquanto tempore demoratus, pacem cum Romanis fecit, et a senatoribus et ab^l universo populo Romano cum summo est honore susceptus³⁴. Hic autem adeo universum populum sibi^m beneficiis et elemosinis alligavit, quod bene pro maiori parte Urbem poterat pro sua voluntate dispo- 45 neri; et nisi esset mors emula, que illum cito de medio rapuit, senatores noviter procreatos populi amminiculo usurpata dignitate privasset. Eo tempore Corradus Teothonicorum rex mortuus est, et ei Fredericus nepos eius in regno successit. Non multo vero post Eugenius papa Rome mortuus est, et apudⁿ Sanctum Petrum est sepultus, anno pontificatus sui . . . .^o

a) promissionem 3. b) alimonia 3. c) paulo 1. d) in loco raso alta manu 3. e) rex Rog 3. f) p[ro]p[ri]is 3. g) et — princeps des. 2. h) flagell 3. h') excidit in c. i) prima manu scripsit ut videber debegavit, radendo et pallido atramento supplendo corr. 3. k) Saler 3; Salernum 1. l) deest 2. 3. m) populum Romanum sibi 2. n) ad 1. o) locus vacuus relicus 3. et 1. et 2. amorum numeri desunt.

30) apud Potentiam v. Ann. Cassin. 31) Tan- Romanis paciscens Romam reversus est 5. Id. Dec. credus. 32) Sec. Ann. Cass. a. 1144. mortuus est. Ann. Cuccan. 1152. supra pag. 284. Eugenius papa 33) Ottonis II. filiam Hugonis II. 34) Ann. Cass. reversus est Romam 8. Id. Septembr. ad a. 1152. supra pag. 310. Eugenius papa cum

cardinalis deinde episcopus Savinensis et vicarius Romane ecclesie, qui et Anastasius³⁶ est appellatus, anno dominice incarnationis millesimo . . . . .^a.

Interea rex Rogerius, qui tempore pacis et belli ociosus esse nescivit, regni sui pace et tranquillitate potitus, Panormi palacium satis pulcrum iussit edificari, in quo fecit capellam miro lapide tabulatam, quam etiam deaurata testudine cooperuit, et ornamentis variis⁵ ditavit pariter et ornavit. Et ne tanto viro aquarum et terre deliciae tempore ullo deessent, in loco, qui^b Fabara dicitur, terra multa fossa pariter et effossa, pulcrum fecit bivarium, in quo pisses³⁶ diversorum generum de variis regionibus adductos iussit inmitti. Fecit etiam iuxta ipsum bivarium, pulcrum satis et speciosum edificari palacium^c. Quosdam^d autem montes et nemora, que sunt circa Panormum, muro fecit lapideo circumcludi et parcum delicosum satis et amenum diversis arboribus insitum et plantatum construi iussit, et in eo damas capreeolos porcos silvestres iussit includi. Fecit et in hoc parco palatium ad quod aquam de fonte lucidissimo per conductus subterraneos iussit adduci.

Sic vir sapiens et discretus predictis deliciis, prout temporis expetebat qualitas, utebatur; nam in hyeme et quadragesimali tempore pro copia piscium in Fabare palatio morabatur; in estate vero apud parcum estivi caloris temperabat incendium, et animum diversis curis et sollicitudinibus fatigatum, venationis usu mediocri quodammodo^e relevabat. Quamvis autem predictus rex, sapientia ingenio et plurima discrecione polleret, tamen sapientes viros diversorum ordinum et e diversis mundi partibus evocatos, suo faciebat consilio interesse. Nam Georgium virum utique maturum sapientem providum et discretum, ab Antiochia adductum, magnum constituit ammiratum, cuius consilio et prudentia^f in mari et terra victorias multas optinuit. Guarinum et Robbertum clericos litteratos et providos per successionem temporum cancellarios ordinavit. Et si quos probos et sapientes viros, sive de terra sua sive aliunde genitos, laicos seu clericos invenire poterat, sibi adherere iubebat, et prout cuiusque exigebat condicio, eos diversis^h honoribus et divitiis exaltabat. Novissime Maionem juvenem de Baro oriundum, virum utique facundum satis providum et discretum, primo scriniarium, dehinc vicecancellarium, postremo cancellarium fecit. De novo multos in regno suo comites ordinavit, civitatem Cephaludium ipse fecit edificari, in qua ecclesiam sancti Salvatoris pulcram satis et speciosam suis sumptibus fecit construi, cui civitatem optulit et eius servicio deputavit.*

* Ut¹ autem universus mundus evidenter agnoscat, qualiter rex Rogerius tota fuerit intentione catholicus, qualiter christiane fidei zelo et fervore succensus, subsequentis operis testimonium declarabit. Rex Rogerius quendam eunuchum habuit Philippum^k nomine, qui pro sui probitate servicii ei gratus^l erat admodum et acceptus. Et quia ipsum in agendis suis fidelem et negociorum suorum idoneum executorem invenerat, universo hunc prefecit palatio, et totius domus sue statuit esse magistrum. Qui sic per incrementa temporum in eius gratia et amore profecit, quod illum stulti sui ammiratum esse disposuit et cum eodem Bonam misit, quam^m in ore gladii cepit et spoliavit, et cum triumpho et gloria in Siciliam rediit. Sed quia conditori suo de collatis beneficiis ingratus extitit, et regi celesti malum pro bono rependit, merito terreni regis iram et indignationem incurrit. Hic enim sub clamide christiani nominis diaboli militem gerebat absconditum, et cum specieⁿ tenus se esse christianum ostenderet, totus erat mente et opere Sarracenus; christianos oderat, paganos plurimum diligebat, Dei ecclesias invitus intrabat, sinagogas malignancium visitabat frequencius, et eis oleum ad concinnanda luminaria et que erant necessaria ministrabat. Christianas traditiones penitus respiciens, in diebus Veneris et quadragesime carnes comedere non cessabat; nuncios suos cum oblationibus ad sepulcrum Magumeth miserat, et se sacerdotum loci illius orationibus plurimum commendaverat. Cum autem hec et alia illius scelera, que sub umbra christiani nominis palliabat, ad aures regis Rogerii pervenissent, usus zelo Dei, set^o secundum suam scienciam fecit illum de prenomatis criminibus in sua curia conveniri. Cumque ille de regia gratia et amore confusus, accusatoribus suis viriliter responderet et que sibi obiecta fuerant, tamquam falsa penitus denegaret, operante divina iusticia, accusatores ea, que dixerant vera esse fidelium hominum testimonio comprobarunt. Philippus autem convictum se esse considerans, regis iusticiam metuens, cepit veniam petere et regis misericordiam postulare, et de cetero futurum se esse christianum catholicum repromittere. Tunc rex fidei flamma succensus, prorumpens in lacrimas, ait: *Noscat vestra fidelitas^p, dilectissimi, quod animus meus maximo*

1146.

a) Anno — . . . des. 3, ubi locus rubricatori vacuus est relictus. b) qua 1. c) pulcrum satis edificare palatium et speciosum prius, sed signis superpositis vera lectio restituta est 3. d) quodam 3. e) quem ammodo 3. f) prius prudentia, eadem manu corr. 3. g) deest 3. h) eos ex diversis 3. i) Unde 3. k) phil^l 3. l) graciosus 3. m) pallido atramento supra lineam add. 3. n) spē 3. o) sic 2. p) s pallido atramento supra lineam add. 3.

35) IV. 36) i. e. pisces.

Circa finem vitae suae secularibus negociis aliquantulum postpositis et ommissis, Iudeos et Sarracenos ad fidem Christi convertere modis omnibus laborabat, et conversis dona plurima et necessaria^a conferebat. Ecclesiam etiam sancti Nicolay de Messana cum maiori parte suorum sumptuum edificari iussit, licet suo tempore non potuerit consumari. Hic etiam ad memoriam nominis sui in Salerno tabulam argenteam suis expensis factam, ante altare beati Mathei fecit apponi, et quociens Salernum a Sicilia veniebat, de more Salernitane ecclesie unum vel duo pallia offerrebat. Set quia^b negatum est summis stare diu, tocius regni sui peccatis exigentibus, gloriosissimus rex Rogerius post tot victorias et triumphos apud Panormum febre mortuus est, et sepultus in archiepiscopatu eiusdem civitatis, anno vite sue quinquagesimo octavo, mensibus duobus, diebus quinque, 27. die mensis Februarii, anno regni sui 24, anni Domini 1152.^c Fuit autem rex Rogerius statura^d grandis, corpulentus, facie leonina, voce subrauca, sapiens, providus, discretus, subtilis ingenio, magnus^e consilio, magis utens ratione quam viribus. In acquirenda pecunia multum sollicitus, in expendenda non plurimum largus, in publico ferus, in privato benignus, fidelibus suis honores et premia largiens, infidelibus contumelias et supplicia inferens. Erat suis subditis plus terribilis quam dilectus, Grecis et Sarracenis formidini et timori.

cf. Lucan.
Pharr. I. 70.

1154.
Febr. 27.

Defuncto autem rege Rogerio, Wilhelmus filius eius, qui cum patre duobus annis et mensibus decem regnaverat, illi in regni amministrazione successit. Hic autem post mortem patris convocatis magnatibus regni sui, proximo pascha est sollempniter coronatus, cui curie Robbertus de Basavilla comes de Conversano consobrinus frater eiusdem regis^e interfuit. Huic rex Wilhelmus comitatum de Lauritello concessit et eum in Apuliam^f cum honore emisit. Postmodum Maionem cancellarium magnum ammiratum constituit, cuius consilio et providencia regni sui negocia precipue pertractabat.^g

Apr. 4.

Interea circa nativitatem Domini Anastasius papa mortuus est anno millesimo . . . . .^h Cui^b successit Nicolaus natione Anglicus, prius canonicus regularis et abbas Sancti Rufi³⁸, et postⁱ Albanensis episcopus, qui et Adrianus quartus est appellatus. Quo audito, rex Wilhelmus puncios ad eum de pace componenda transmisit, set optinere non potuit. Postmodum circa quadragesimam rex Salernum venit et ibi^k usque ad pascha est demoratus.^l

1155.
Febr.
Mart.

dolore compungitur, et magnis iracundie¹ stimulis agitur, quia hic minister meus, quem a puero enutrieram ut catholicum, peccatis suis exigentibus, inventus est Sarracenus, et Sarracenus et sub nomine fidei opera infidelitatis exercuit. Et quidem si maiestatem nostram in rebus aliis offendisset, si thesauri nostri partem licet maxima exportasset, servicii sui recolenda memoria pro certo apud nos promereretur veniam, et gratiam impetrasset. Set quia in facto suo principaliter^m offendit Deum, et aliis peccandi materiam prebuit et exemplum, nostreⁿ fidei iniuriam et christiane religionis offensam proprio filio non remitterem nec cuiuslibet proximo relaxarem. In hoc facto totus mundus addiscat, quod christianam fidem tota^o affectione diligo et eius iniuriam etiam in ministros meos vindicare non cesso. Exurgant igitur leges, et nostra iura ense equitatis armentur, et inimicum fidei iusticie gladio feriant, et per hoc infidelibus laqueum terroris inducant. Tunc comites iusticiarii barones et iudices qui ibi aderant, iustum regis animum adtendentes, tracti in partem, diu communicato consilio, sententiam dictaverunt dicentes^p: Philippum, christiani nominis delusorem et sub velamento fidei opera infidelitatis agentem^q, flammis ultricibus decrevimus concremandum, ut qui ignem caritatis habere noluit, ignem combustionis incurrat, et nequissimi hominis reliquie nulle remaneant, sed conversus in cineres ab igne temporalis ad ignem eternum perpetuo arsurus accedat. Tunc mandantibus iusticiariis, equi indomiti pedibus alligatus usque ad calcariam, que ante palatium erat, est violenter attractus, dehinc ab equi pedibus dissolutus in flammarum medio iactatus est et repente combustus. Alii autem sue iniquitatis complices et consortes capitalem subiere^r sententiam. In hoc igitur facto manifestius elucescit, quod rex Rogerius fuit princeps christianissimus et catholicus, qui pro iniuria fidei vindicanda camerario et nutrito proprio non pepercit, set pro eius honore et gloria incendio tradidit illum.

a) et necess. des. 3. b) in margine recentiori manu Ut ait Lucanus 3. c) Anni Dom. 1152. rubro colore scriptum 3. 1 habet Anno dominice incarnationis MCLII. ind. 1. quae verba etiam rubro colore scripta sunt. d) s pallido atramento supra lineam add. 3. e) regi 3. f) Apulia 3. g) sic 1; totus numerus deest 2 et 3, in 3 tamen duae lineae rubricatori vacuae relictae sunt. h) Hui 1. i) pos 3. k) ibi usque est demoratus ad pascha 1. l) prima manus scripsit iracundie, tum pallido atramento i supra lineam add. est 3. m) principaliter prius, n pallido atramento add. 3. n) exempl. ac nostre 2. o) totam 3. p) alia manu et pallido atramento supra lineam add. 3 q) agentis 3. r) prima manu subire, alio atramento superscript. est e, ut legendum sit subiere, 3.

37) v. Di Meo X, 205, ubi diplomata quaedam per Maionis manus data exhibentur. Mores eius perverso 60 fusius describit Hugo Falcandus, Murat. SS. VII, 261. 262. 38) Arelate.

1155. Quo cognito, Adrianus papa Henricum cardinalem Sanctorum Nerei et Acillei ad eum misit, quem rex recipere noluit set Romam redire precepit, eo quod in literis apostolicis, quas regi portabat, papa ipsum non regem, set Wilhelmum dominum Sicilie nominabat. Pro quo facto Adrianus papa et tota Romana curia contra regem turbata est et commota. Rex autem celebrata festivitate paschali, Ascittin^o Catheniensi archidiacono, quem cancelarium fecerat, 5 Apulie amministrazione commisit, et ipse cum ammirato in Siciliam rediit. Cancellarius autem ex mandato eiusdem regis, congregato magno exercitu Beneventum obsedit et eum usque ad menia devastavit. Cives autem eiusdem civitatis eidem viriliter restiterunt et Petrum archiepiscopum, quem pro parte regis suspectum habebant, interfecerunt. Cumque civitas illa aliquanto tempore fuisset obsessa, quidam de baronibus rebelles effecti⁹, 10 civitatem ingressi hostibus adhererunt. Alii vero sine licencia relicto exercitu ad propria redierunt. Sicque exercitus divisus est et civitas ab obsidione liberata. Comes autem Robertus de Lauritello timens ne suggestione ammirati, qui eum habebat odio, a rege caperetur, dolens et invitus a rege recessit. Multi etiam de baronibus Apulie rebelles effecti guerram maximam in Apulia excitaverunt. Quo audito barones Sicilie et ipsi similiter 15 guerram contra regem in Sicilia^o commoverunt. Rex autem congregato exercitu contra eos venit, qui eum expectare timentes, in Buteria se receperunt, et cum aliquanto tempore eos^d obsedisset^o, mediante Maione amirato, eis condonavit et in suam gratiam illos recepit³⁹. Interea estate proxima Fredericus rex Theotonicorum Romam venit, et ab Adriano papa facto illi sacramento, ut moris est in ecclesia beati Petri sollempniter est 20 Jun. 18. coronatus. Qui cum ante receptam coronam pape promississet, quod senatores noviter creatos deponeret, Urbem et regalia beati Petri in illius potestate redigeret, post perceptionem coronae circa Urbem aliquantulum demoratus, in Alamanniam rediit⁴. Papa vero sua promissione frustratus, congregato exercitu cum Roberto Capuano principe et Andrea de Rupe-canina Terram Laboris ingressus⁴⁰, eam violenter optinuit, et a Bene- 25 Nov. ex. ventanis⁴¹ est cum honore susceptus^o. Interea Emanuel Constantinopolitanus imperator, inventa oportunitate, quod de iniuriis sibi a rege Rogerio illatis vindicaret in filium, Palio- logo virum quendam nobilem cum multa pecunia ad comitem Robbertum et barones Apulie transmisit, ut de ea milites retinerent, et Guillelmo regi^b guerram inferrent⁴². Misit etiam Cominiano Sebasto et alios potentes viros cum suo stolio, qui venientes Brundisium cepe- 30 runt preter castrum in quo regis milicia se recepit. Barum autem et relique civitates maritime Grecis et comiti Robberto adhererunt. Sicque factum est, quod partim a Roberto Capuano principe, partim a comite Robberto tota terra occupata est preter Neapolim Amalfiam Salernum Troiam et Melfiam et quasdam¹ alias civitates et castra munita. Quo 1156. cognito rex Wilhelmus, prout melius potuit per mare et terram congregavit exercitum, et 35 Mai. recto itinere Brundisium venit. In quo Sebasto et Cominiano et reliquos potentes Gre- corum cum multo exercitu et stolio congregatos invenit, qui castrum Brundisii et gentem regis vehementer impugnabant. Comes autem Robbertus, adventu regis^b cognito, Brundisium reliquit et Beneventum se contulit. Rex vero Wilhelmus per mare et per terram 40 Mai. 28. Brundisium potenter obsedit, et per mare et terram viriliter impugnando, in hore gladii^o debellavit, cepit Grecorum nobiles, et stolium ac¹ pecuniam multam^o, et plures de baronibus et hominibus Apulie^o, qui ei rebelles extiterant, de quibus multos suspendi et ex- cecari fecit. Quo facto Barum venit et eam cepit, et quia Bareses castrum regis de- struxerant, rex ira commotus civitatem a fundamentis subvertit. Dehinc per maritimam Apulie veniens^o, omnes civitates maritime⁴³ cepit, et totam terram quam perdidit, sine 45 bello recuperavit. Ipse autem recto tramite Beneventum venit, quo inimici et rebelles eius

^a Ascittino 1; Ascittinio 2.   ^b recentiori manu supra lineam add. 3.   ^c Siciliam 3.   ^d seos prius, rad. corr. 3.
^e obsedisset 1.   ^f rediit recentiori manu supra lineam add. 3.   ^g receptus 1.   ^h regis prius, rad. corr. 3.
ⁱ quasdam 1.   ^k regi prius, s. aka manu supra lineam add. 3.   ^l ac deest 3.   ^m pecunia multa 3; sed supra pe-
recentiori manu post. est cu 3.   ⁿ baron. Ap. et hom. 1.   ^o rediens 1. 50

39) cf. Hug. Falc. l. c. p. 268.   40) v. Hadriani *directa facerent et aspera in vias planas.*   41) Dio vitam a Bosone conscriptam (Walterich II. p. 332): *circa festum beati Michaelis (Sept. 29.) descendit ad Sanctum Germanum ubique recepta fidelitate et ho- magio a Roberto principe Capuano et Andrea comite aliisque nobilium illarum partium, praemisit eos ante faciem suam ut prepararent ei viam et prava in*   21. m. Nov. Beneventi erat.   42) Praeter ea quae Ioannes Cinnamus l. IV. cap. 2 sqq. his de rebus narrat, cf. Otto Frising. de gestis Frid. I. II, 24 et Hadriani vita auct. Bosone.   43) Secundum Ann. 55 Cas. ceperat totam maritimam a. 1155. comes Ro- bertus de Loritello.

ad auxilium domni pape confugerant. Robbertus vero Capuanorum princeps, dum pre timore regis vellet aufugere et iam Garilianum fluvium pertransiret, Riccardus de Aquila comes Fundanus, qui homo eiusdem principis erat, positus insidiis ipsum cepit et regis baiulis assignavit, sicque sub hoc tempore^a, prodicionis genere, gratiam regis, quam perdidit, recuperavit. Rex autem predictum principem incarcerationum in Siciliam transmisit. Comitem Robbertum, Andream de Rupe-canina et reliquos inimicos suos, qui Beneventum ad domnum papam confugerant, eiusdem pape precibus liberos et illesos cum rebus suis de regno exire permisit. Ipse autem multis nunciis intercurrentibus et capitulis pacis hinc inde dispositis, cum papa concordatus est. Nam Adrianus papa cum cardinalibus suis ad ecclesiam sancti Marci, que prope Calorem fluvium sita est⁴⁴, veniens, regem⁴⁵ Wilhelmum ad pedes suos humiliter accedentem benigne recepit. Qui facto iuramento, ut moris erat, liggius homo pape devenit, et papa ipsum^b per unum vexillum de regno Sicilie, per aliud de ducatu Apulie, per tertium de principatu Capue investivit⁴⁵. Hic autem amore regis Wilhelmi, precibus etiam et studio Maionis amirati et Ugonis Panormitani archiepiscopi interveniente, Agrigentanam et Mazariensem ecclesias, que ad ius Romane ecclesie specialiter pertinebant, ecclesie Panormitane subiecit, et earundem ecclesiarum episcopos eiusdem ecclesie suffraganeos in perpetuum esse concessit⁴⁶. Quo facto Adrianus papa in Campaniam rediit. Rex autem plures de inimicis suis de regno expulit, quosdam in carcere posuit, quosdam in sua gracia et amore recepit. Dehinc Symonem senescalcum, cognatum Maionis amirati, magistrum capitani Apulie constituit, ipse vero tanta potius victoria, cum ammirato in Siciliam rediit. Non multo post tempore magnum stolium preparavit⁴⁷, et ipsum cum Stephano ammirato in Romaniam misit. Qui ad Egripum veniens, maximum stolium Emanuelis imperatoris ibidem preparatum invenit. Cum quo viriliter decertavit et ipsum devicit, multos de Grecis cepit, stolium combussit, Egripum et vicinas civitates expoliavit et sic victor in Siciliam rediit. Imperator autem cognoscens multos de suis a rege Sicilie captos, nec posse^c cum eo de pari contendere, missis frequentibus nunciis, cum rege concordatus est, et pacis federa sunt hinc inde iurata⁴⁸. Eodem tempore Mesemuti a Morrocho^d venientes, totam terram usque in Africam in ore gladii ceperunt. Africana vero civitas adhuc sub potestate regis Wilhelmi erat, et multos in ea milites et pedites ad eius custodiam et defensionem posuerat. Mesemuti autem eam undique per terram et mare obsederunt, christiani vero, qui in ea erant, illis viriliter resistebant, nec in aliquo^e eos formidabant, nisi quod victualium maximam inopiam paciebantur. Quo cognito, rex Guillelmus stolium suum, quod in Ispaniam miserat, festinanter revocari fecit, precipiens, ut ad liberationem Africe quantocius festinarent. Veniens autem gaytus Petrus eunuchus regis, qui stolio preerat, ad Africam, cum stolio Mesemutorum pugnavit, et pugnando in fugam conversus est, et multas de galeis suis amisit. Christiani^f autem, qui in Africa remanserant, cum nullum possent habere subsidium et victualia eis penitus defecissent, facta pace cum Mesemutis, relicta eis Africe civitate, ipsi cum rebus suis^g in Siciliam sunt^h reversi. Rex autem Guillelmus, adhuc vivente patre cum esset princeps Capuanorum, Margaritam filiam Garsie regis Navarre duxit uxorem, de qua plures liberos habuit: Rogerium quem ducem Apulie constituit, Robbertum quem Capuanorum principem ordinavit, Guillelmum et Henricum. Audiens autem Fredericus imperator, Adrianum papam cum rege Guillelmo concordatum et quod eum de regno Sicilie et ducatuⁱ Apulie investisset, molestissime tulit.

Eodem^h tempore Mediolanenses super Lombardos equitantes, pene totam Lombardiam suo dominio subdiderunt, unde Lombardi ira et dolore commoti, nuncios ad imperatorem miserunt, humiliter postulantes, ut veniret et eos de Mediolanensium potestate

a) tempori 3. b) ipse 3. c) posse prius, nunc radendo effect. est posse 3. d) Morrocho 1. e) aliiq prima manus, altera superscripsit o 3. f) post hoc verbum locus unius litterae rarus est 3. g) ultimum s alia manus pallido atramento supra lineam addidit in 3. h) desit 3. i) ducatus 3. l) Eo 1. Ante Eodem habet 1: Anni Domini M. Codex 3 in margine manu recentiore haec praebet: Totus istud cap^o tractat de Mediolano Cremona et Crema.

44) iuxta Beneventum. 45) Pacis instrumenta exhibet V. C. Watterich l. c. II, pag. 352 sqq. Romoaldus ipse inter legatos regis erat. 46) v. Bullam papae apud Pirri Sicil. sacra I, 94. 47) v. Marangonis Chron. Pisan. ad a. 1158: Guillelmus rex Siciliae a Kal. Aprilis usque ad Kal. Octubris magnum fecit stolium 140 galearum et 24 dermonum, qui dermones portaverunt 400 milites. 48) v. Ann. Cas. ad a. 1158: Imperator Constantinopolitanus fecit pacem cum rege Sicilie usque ad triginta annos.

1158. eriperet. Imperator autem eorum petitionibus annuens, congregato maximo exercitu, cum rege Boemie⁴⁹, duce Saxonie⁵⁰ et aliis suis principibus in manu valida Italiam intravit, et Aug. 6. sociatis sibi pene omnibus Lombardis, Mediolanum potenter obsedit. Mediolanenses utpote viri bellicosi et strenui, civitatem suam magnis fossis circumdederunt, et imperatori audacter et viriliter restiterunt. Cumque imperator aliquanto tempore esset in obsidione 5 moratus, et nichil civitati per violenciam posset inferre, habito consilio, receptis obsidibus, cum eis ad pacem et concordiam devenit. Non multo post cum imperator vellet in civitate Sept. 7. 8. haurulum⁵¹ constituere, et eam^a pro suo arbitrio ordinare, Mediolanenses Theutonicorum 1159. Apr. superbiam^b pati nequeuntes, ceperunt resistere et pacis federa violare. Qui super 52 castrum⁵², in quo eorum obsides tenebantur venientes, ipsum ceperunt, et recuperatis 10 obsidibus sunt in suam civitatem^c reversi. Quo cognito, imperator^d plurimum indignatus, cum non posset eos in campo facili^e expugnare, cepit casalia et castra^f eorum destruere, et terram eorum iuridicioni pertinentem^g pro posse^h vastare et Lombardos alios, qui illis Jul. 2. prestabant auxilium, ab eorum adiutorio revocare. Suasione autem Cremonensiumⁱ, castrum Creme, quod Mediolanenses pro posse iuvabat^k, et Cremonensibus viriliter re- 15 sistebat, potenter obsedit, nec prius ab obsidione cessavit, quousque ipsum caperet et a fundamentis everteret^l.⁵³
1159. Interea Adrianus papa apud Anagniam mortuus est, anno pontificatus sui quinto, Sept. 1. mense octavo, diebus sex, anno ab incarnatione Domini 1159.^m, indictione 8, prima die Sept. 4. Sепtembrisⁿ. Corpus vero eius Rome ductum est et in ecclesia beati Petri cum honore 20 Sept. 5. sepultum⁵⁴. Omnes autem cardinales cum episcopis in eadem ecclesia congregati, primo unanimiter convenerunt in electione Rolandi Romane ecclesie cancellarii et cardinalis Sancti Marci, qui vir religiosus et timens Deum, considerans tanti honoris sarcinam, pro posse restitit^o et repugnavit. Episcopi vero et cardinales adtendentes^p indignum fore sacerdocio, nisi fuerit ordinatus invitus, predictum cancellarium humiliter repugnantem elegerunt et papam 25 Sept. 7. Alexandrum tertium nominarunt. Episcopus vero Tusculanus⁵⁵ cum Iohanne Pisano cardinali Sancti Martini, et Guidone Cremense⁵⁶, auxilio quorundam laicorum et falsagravi⁵⁷ et comitis^q Blandacensis⁵⁸ nunciorum imperatoris, qui tunc Rome erant, Octavianum cardinalem Sancte Cecilie elegerunt et eum papam Victorem⁵⁹ vocaverunt. Alexander autem 30 cum reliquis cardinalibus et episcopis in turri beati Petri se recepit. Octavianus interim cepit pecuniam multam per Urbem expendere, et senatores et populum ad suum auxilium provocare. Alexander vero auxilio Ocdonis Fraiapane et aliorum nobilium cum cardi- Sept. 19. nalibus et episcopis Urbem egressus, Nimphas venit, et ibi ab Hubaldo^r Hostiensi episcopo Sept. 20. et reliquis episcopis et cardinalibus est sollempniter consecratus, et postea Terracenam^s Sept. 26. venit. Octavianus vero in Urbe aliquantulum demoratus, cum in ea parum posset pro- Oct. ficere^t, Campaniam venit, et apud Segniam mansit⁶⁰. Rex autem Wilhelmus, audita promo- cione pape Alexandri, nuncios ad eum misit, et eum in patrem^u et dominum cum suo regno recepit⁶¹.
1160. Eo tempore Ionathas comes Consie, et Gilbertus comes Gravine, et Boamundus comes Monopelli, et Rogerius comes Acerre, et Philippus comes de Sangro, et Rogerius comes 40 Tricarici^v, et multi barones cum Melfiensibus et Neapolitanis et quibusdam aliis contra Maionem ammiratum coniurationem fecerunt, asserentes eum regis esse proditorem et ad regni dominium aspirare. Quod audiens rex Wilhelmus, quia amiratum tenere^w dili- gebat et de eo plurimum confidebat, contra eos^x vehementer est indignatus, et per

a) ea 3. b) in margine scripta sunt: No. superbiam Theutonicorum 3. c) sua civitate 1. 3. d) prius script. erat 45 imperatori rad. corr. 3. e) campo de facili 1. f) et castra des. 1. g) pertinente 3. h) sic prima manus, alia recentior fecit posse 3. i) in margine recentiori manu: No. de Cremonensibus et castro Creme 3. k) alia recentior manus falso fecit iuvabant 3. l) in margine recentiori manu: Castrum Creme destruitur 3. m) sic 3; MCLX. 1; MCLV. 2. n) Februarii 1. o) restituit 3. p) supra lineam alia manu et pallido atramento 3. q) comiti 3. r) Ubaldo 1. s) Terracenam 3. t) parum pro posse perficere 3, ubi perficere eadem manu ex plicere est factum; legendum fortasse 50 parum pro posse perficeret? u) patre 3. v) Tricari 3. w) temere 1. x) s allora manu supra lineam add. 3.

49) Wladislao I. 50) Heinrico Leone. 51) postestatem; v. Ottonem Morenam, supra Tom. XVIII, 609. et Ann. Mediol. maior. l. c. p. 367. 52) Tricium. 53) v. Ann. Mediol. maior. l. c. p. 368. 54) v. epistolam papae Alexandri III. Iannensibus datam, in Cafari Annal. M. G. XVIII, 28. 55) Imarus, v. epistolam cardinalium Victorianorum apud Radevicum II, 52. 56) presb. card. tit. S. Calixti. 57) Ottonis VI. comitis palatini de Wittelsbach. 58) Guidonis. 59) IV. 60) Die 4. Oct. Farfae 55 consecratur, die 28. eiusd. m. Signiao erat. 61) v. Alex. III. vitam apud Watterich l. c. II, 386.

frequentes nuncios et litteras eis precipiendo mandavit, ut ab hoc proposito desisterent, 1160.
quia ipse^a ammiratum pro fideli et legali viro habebat. Quod ipsi^b facere neglexerunt
dicentes, se ammirati dominium et administrationem nolle ulterius sustinere. Qua de
causa in tota Apulia guerra maxima et divisio est exorta^c. Matheus autem Bonella,
5 qui filiam ammirati in uxorem dixerat^d se ducturum, cum quibusdam aliis baronibus Si-
cilie huic coniurationi, licet occulte, favebat. Promissum enim illi erat a comitibus,
quod si ammiratum occideret, Clemenciam comitissam Catanzarii illi darent in uxorem^e.
Qua spe et promissione ille succensus, sub occasione fidelitatis regie, de occidendo
amirato cepit esse sollicitus. Cumque amiratus ab amicis suis super hoc esset sepe pre-
monitus^f, tum pro parentela^g que inter eos contracta erat, tum pro^h multis beneficiis
que illi contulerat, hoc credere recusavit. Dum autem in vigilia beati Martini amiratusⁱ Nov. 10.
a visitando Panormitano archiepiscopo inchoata iam nocte reverteretur, Matheus Bonella
positis insidiis in via, que est iusta portam^j beate Agathe, ei obviam venit, et illum ense
percuciens interfecit, et eadem nocte a Panormo exiens ad suam terram^k confugit. Quo
15 agnito^l, rex Wilhelmus multum turbatus est, et condoluit, sed quia tumultus propter hoc
erat^m in civitate, et Matheus Bonella habebat sociam multitudinem, dissimulavit dolorem
et visus est mortem ammirati equanimiter tolerasseⁿ. Unde uxorem eius et filios, sorores
et fratrem, et omnes res eorum capi precepit. Post hec rogatus a multis, Matheum Bo-
nellam quodammodo in suo amore recepit. Barones autem et multi de populo, qui in hoc
20 facto socii Mathei fuerant, cognoscentes hoc regi manifestum esse^o pariter et molestum,
ceperunt valde timere ne rex temporis oportunitate inventa in eos de hoc facto acriter
vindicaret^p. Quare ceperunt secum et cum quibusdam aliis privatim deliberare, qualiter
regem caperent vel morte dampnarent; quod et^q factum est. Nam adveniente prima
25 quinta feria quadragesime, dum rex vellet ad audiendam missam pergere, consenciente
castellano et servientibus, carceres sunt aperti, et comes Wilhelmus de Principatu et
Riccardus de Mandra et Alexander Monachus et multi alii prisiones subito exeuntes car-
cerem, arreptis armis, ceperunt insilire^r palacium. Multi etiam de solidariis et de populo
huius coniurationis socii^s prisionibus sunt adiuncti, et ceperunt eos in expugnando palatio
adiuvare. Rex autem huius rei nescius et ignarus et de tam repentino casu attonitus, ad
30 fenestram turris Pisane venit, et quosque transeuntes cepit ad suum auxilium convocare.
Sed cum nullus esset qui succurreret, captum est palacium nemine repugnante, et ex
magna parte expoliatum. Set et rex ipse^t captus^u est et in carcere positus, regina quoque
cum filiis suis in quadam camera honeste est^v custodita. Prisiones vero Rogerium duces
Apulie, filium regis, inponentes equo per totam civitatem Panormi circumduxerunt, volentes
35 per hoc populi sedare tumultum. Quo facto, adveniente nocte, prisiones clausere palacium
nec aliquem absque suo consensu illuc ingredi permiserunt. Facto vero mane, die Veneris, Mart. 10.
iterum Rogerium duces per civitatem equitare fecerunt. Interea inter Sarracenos et chris-
tianos eiusdem civitatis bellum maximum est exortum, et multi de Sarracenis^w mortui
sunt et expoliati. Adveniente autem nocte sabbati, Wilhelmus comes de Principatu et
40 Tancredus comes de Lictia^x cum quibusdam aliis ad Matheum Bonellam^y, qui huius con-
iurationis capud extiterat et tunc erat apud Mestrectam, velociter iverunt, et ipsum cum
sua milicia Panormum festinanter^z adducerunt^{aa}; timebant enim, quod evenit, ne si diu
moram facerent, rex, qui iniuste captus fuerat, auxilio populi de eorum manibus tolleretur.
Die vero sabbati Romoaldus Salernitanus et Robbertus Messanensis archiepiscopi, et Ric-
45 cardus Siracusanus electus, et Tustinus Mazariensis episcopus, videntes regem iniuste
captum et palacium expoliatum, deteriora his in posterum expectantes, ceperunt admonere

a) ipsum 1. b) ipse prima manus, alia manu corr. 3. c) exhorta 1. d) prius duxerat, sed radendo et lineolam i
indicanem supra ponendo ead. manu corr. 3: iuraverat 1. 2. e) pmonitus 3. f) huius vocis litteras ante deletas ac
recentiori atramento, nigro quidem, restitue sunt 3. g) et haec vox deleta et iam restituta est nigro atramento 3.
50 h) amirato 3. sed recentiori manu supra primum a lineola m indicans addita est. i) voces iusta portam in loco raso 3
k) cognito 1. l) verbi erat littera a in loco raso 3. m) prius tollerasse, rad. corr. 3. n) esset 3. o) ac
vindicare 1. 3, sed in 3 superscribendo ut videtur eodem atramento effectum est acriter deserviret. p) et deest 1.
q) in loco raso 3. r) deest 1. s) Set ipse rex 1. t) captus prius, alia manus radendo et superscribendo corr. 3.
u) deest 1. v) s in fine verbi pallido atramento addit 3. w) Liccia 1. x) Bonellam 1. y) deest 3. z) adducerent 1.

55 62) v. Hugon. Falc. apud Moratori SS. VII, 274: desponsatae sibi puellulae, eo quod ignobilis esset,
Is autem cuiusdam filiae regis Rogerii spuriae, quae coeperat nuptias abhorreere. 63) Cacabum, op-
Hugonis comitis Molisini uxor fuerat, forma captus, pidum quoddam suum.

1161. populū, ut ad regis^a liberationem intenderent, quod et factum est; nam populus eorum ammonitione arma arripiens insultum fecit in palacium, comminantes prisonibus et his qui erant in palacio, quod nisi regem liberarent, omnes in ore gladii interficerent^b. Illi vero timore adtoniti, quia nullum poterant habere succursum, et populo resistere non valebant, ad pedes regis humiliter cucurrerunt eius gratiam et misericordiam postulantes. Qua im-⁵ petrata, simul cum rege ad fenestram turris Pisane venerunt. Tunc rex universo populo de sua liberatione gratias egit, mandans eis ut singuli reverterentur ad propria et in pace quiescerent. Archiepiscopi vero et episcopi cum aliis fidelibus palacium ascenderunt, et regem de infortunio, quod acciderat, pro posse sunt consolati. Huic autem dolori regio dolor alius non mediocris supervenit; dum enim pro liberando rege insultus in palacio¹⁰ fieret, Rogerius dux Apulie, filius eius, sagitta iusta oculum est percussus, qui non post multos dies huius vulneris occasione interiit⁶⁴. Matheus vero Bonella, audiens regis liberationem, plurimum doluit, set dissimulavit, et per nuncios suos regi mandavit, se de eius captione plurimum doluisse et quod pro eo liberando cum sua milicia veniebat. Rex autem maliciam eius agnoscens et conscienciam^c suam, condicione temporis exigente, abscon-¹⁵ dens, legatis illius benigne respondit et eos cum gratiarum actione remisit. Illi autem, qui regem ceperant et palacium expoliaverunt, timore regis^d ad Matheum Bonellam pariter confugerunt. Matheus autem cum Guillelmo et Symone et Tancredo comitibus et multis aliis usque Fabaram venit, et frequentibus nunciis inter eos et regem discurrentibus, ad hunc modum concordie devenerunt. Rex liberalitate sua et gratia omnibus eis offensam,²⁰ quam in eum fecerant, remisit, Matheo Bonelle^e et aliis baronibus Sicilie gratiam et terras suas restituit, Guillelmum Symonem et Tancredum comites cum multis aliis, qui in terra remanere nolebant, salvos et illesos cum rebus suis usque Terracenam cum galea fecit conduci, alios vero Iherosolimam ire permisit. Metuens autem rex, ne comites Apulie, qui cum eo occasione ammirati fuerant discordati, rebelles fierent, Romoaldum²⁵ Salernitanum archiepiscopum^f cum litteris suis in Apuliam misit, et per eum predictis comitibus gratiam suam et amorem restituit. Qui veniens tam civium quam baronum et comitum turbatos animos mitigavit et eos ad amorem et fidelitatem regiam vehementer adtraxit, adeo quod unanimiter volebant in Siciliam pergere et regis iniuriam vindicare.

Apr. 16. Adveniente autem pascha rex per litteras suas predictis comitibus mandavit, ut sacra-³⁰ menta, que fecerant, abiurarent, quod ipsi nullatenus facere voluerunt. Sed de regis^g recuperanda gratia desperantes, omnes preter comitem Gilbertum et comitem Boamundum ad^h Robertum comitem de Lauritello iverunt, et facto ei hominio simul cum ipso terram regis invadere et occupare ceperunt. Roggerius autem Sclavo simul cum Lombardis capit sedicionem in Sicilia excitare, terram de domanio regis invadereⁱ et Sarracenos ubicumque³⁵ invenire poterat trucidare. Quo cognito, rex Wilhelmus primo Matheum^k Bonellam cepit^l et in carcerem retrudi fecit, dehinc congregato exercitu Plazzam venit et eam destruxit et Lombardos in fugam vertit. Rogerius autem Sclavo cum multis Lombardis a facie regis fugiens, in Buteria se recepit. Quo rex eos persecutus Buteriam undique cum suo exercitu obsedit, et quia rex Wilhelmus guerram in Terra Laboris et Apulia^m exortam audivit,⁴⁰ Aquinum de Moac in Terram Laboris misit, ut milites retineret et inimicis suis resisteret — iam enim Andreas de Rupe-canina eandem terram ex parte invaserat — comes etiam Robbertus terram Apulie, resistente nemine, occupabat. Qui Salernum veniens, eam habere credidit. Set Salernitani regi de more fideles existentes, ipsum recipere noluerunt. Dehinc Beneventum veniens a Beneventanis est cum honore receptus. Post hec in Apuliam⁴⁵ regressus Tarentum usque pervenit⁶⁵. Rex autem Wilhelmus pene per totam estatem in obsidione Buterie est moratus. Sed cum eamⁿ situ loci et forcium virorum numerositate munitam expugnare non posset, facta concordia, Rogerium Sclavonem cum Lombardis ultra mare illesos ire permisit. Ipse autem Buteriam dextruens, totam Siciliam pacificavit et Panormum est cum triumpho reversus.

^a regi prius, alia manus pallido atramento adiecit s. 3.
^b alia manus pallido atramento superacribendo curr. 3.
^c roge 3. ^h et 3. ⁱ terram — invadere des. 3.
 Carus.

^b interficerentur 1. ^e conscienciam 3. ^d regi prius,
^e Bonella 3. ^f huius vocis littera h in loco raso 3.
^k Matheo 3. ^l capi 1. ^m Apuliam 3. ⁿ es 1. 3.

64) Epitaphium eius exhibet Di Meo X. 264.
 p. 285.

65) Consentiant Ann. Cecean. ad a. 1161; v. supra 55

Interea Alexander papa cum apud Anagninam^a et Terracenam fuisset aliquanto tempore demoratus, suggestione Villani Pisani archiepiscopi, qui ad eum cum una galea venerat^b, 1161. acceptis etiam galeis regis, cum cardinalibus lanuam venit, et a lanuensibus^c cum summa est devotione susceptus^d. Dehinc cum galeis eorum usque Provinciam perrexit. Octavianus^e 1160. autem^f, qui apud Segniam moratus fuerat, cognito recessu Alexandri, in Lombardiam ad imperatorem venit, a quo satis honorifice est receptus. Dehinc imperator, episcoporum conventu apud Papiam sollempniter^g congregato, Octavianum, qui Victor^h dicebatur, in catholicum papam recepit, promittens publice et legaliter, quod nec ipse nec successores eius Alexandro vel successoribus eius ulterius obedirentⁱ. Imperator vero, cum per quinquennium Mediolanum impugnasset, et civitatem resistentibus bellicosus civibus expugnare non potuisset, tandem cum eis ad concordiam devenit, promittens civitatem integram et cives cum rebus suis permanere illesos. Qui postmodum sue promissionis oblitus; civitatem destruxit et cives ab ea expulsos in casalibus manere precepit. Qua victoria potitus, imperator Lombardiam cepit pro sua voluntate disponere, ministros et baiulos in castellis et civitatibus ordinare^j, regalia et tributa exquirere et magnam partem Lombardie in demanio suo convertere. Sicque factum est, quod Lombardi^k, qui inter^l alias naciones libertatis singularitate gaudebant, pro Mediolani invidia cum Mediolano pariter corruerunt et se Teutonicorum servituti misere subdiderunt. Audiens autem imperator Alexandrum papam perrexisse in Gallias, metuens ne a Francorum rege reciperetur, nuncios ad eum festinanter mandavit, rogans ut apud Dionem pariter convenirent, et quicquid de papa Alexandro et Victore^m eis esset faciendum, ecclesiasticarum personarum iudicio definirentⁿ. Quod verbum^o Lodovico regi Francorum admodum placuit, qui in prefixo die et termino cum paucis militibus ad locum constitutum venit, sed imperatorem minime invenit ibidem^p. Altera autem die imperator cum magna^q manu militum et peditum et cum Octaviano ad eundem locum venire curavit^r. Quod rex Francie cognoscens, eius versucias metuens, venire ad illius colloquium recusavit. Quare imperator indignatus, cum Octaviano in Alamanniam rediit. Octavianus autem aliquantulum in Alamannia^s demoratus, nec ab Alamannis reverenter exceptus, intravit Italiam, et post hec Luccam veniens, ibidem usque ad vite sue terminum^t mansit.

Interea dum Alexander papa apud Salviniacum moraretur, primo rex Anglie⁷² ad eum veniens, ipsum cum universo regno suo in dominum et patrem recepit⁷³. Post hec rex Francie cum tota Gallicana ecclesia eum pro universali papa recipiens, honorifice Parisius usque deduxit. Papa autem Alexander regem Francie et Anglie conveniens, pacem inter eos et concordiam reformavit. Qui non multo post Turonis universale concilium celebravit, in quo archiepiscopi episcopi abbates Anglie, Scozzie, Hybernie, Hispaniarum et totius Gallie convenerunt. Eo tempore Corradus quidam nobilis clericus Alamannie et imperatoris consanguineus, qui in Maguntina ecclesia erat electus, nolens Octaviani⁷⁴ et imperatoris scismati consentire, ecclesiam suam deserens, ignorante imperatore, ad Alexandrum papam in Franciam festinus advenit, quem papa satis⁷⁵ benigne recipiens, postmodum secum Romam usque deduxit; dehinc in cardinalem et Sabinensium⁷⁶ episcopum promovit, postremo in Maguntinum archiepiscopum sublimavit. Quo audito imperator ira commotus, Christianum cancellarium in Maguntina ecclesia fecit eligi, et a suis suffraganeis consecrari.

a) Anagninam 1. b) venerat 3. c) in hac voce a pallido atramento scriptum est, in loco a prima manu vacuo relicto 3. d) huius vocis litterae te in loco raso 3. e) de vocibus apud Papiam sollempniter litterae d' Papii sol in loco raso sunt 3. f) Victori prima manu, ultimum i partim erasum est nunc 3. g) Lombardis 3. h) in prima manu, ter additum alia manu et pallido atramento 3. i) libatis 3. k) Victores scrips. prima manus, s erasum est 3. l) diffinirent 1. m) verbo 3. n) imp. ibidem minime invenit 1. o) magna bis scriptum 1. p) Alamanniam 1. q) Octaviano 1? r) Alexander prima manus, altera atramento pallido corr. superscribendo 3. s) satis bis erat scriptum, sed secundum eadem prima manu deletum 3. t) Sabinensem 1.

50 66) v. Bern. Marangonis chron. Pis. ad a. 1162 eorum refert Acerbus Morena, supra Tom. XVIII. (supra p. 247): Anno Dom. 1162. decimoquinto Kal. p. 638. 70) v. Ann. Colon. max. ad a. 1162. M. Ian. (i. e. Dec. 18.) Villanus Pisanus archiepiscopus G. XVII, 777, quo ex loco apparet Romoaldum minus cum una galea armata ad papam Alexandrum usque veritati studuisse quam equum esset. 71) Moritur a 1164. d. 20. Apr. 72) Henricus II. 73) apud Terracenam navigavit. Videns hoc Alexander cum Dulense monasterium. V. Alex. vitam ap. Watterich 55 gaudio archiepiscopum recepit et nativitatem Domini ibidem una celebraverunt. 67) v. Cafari Ann. Ian. supra Tom. XVIII. p. 31. 68) v. epistolam concilii Papiensis, Mon. Germ. Legg. II, 126. 69) Nomina Mansi XXI, 1015.

Dum autem Alexander papa demoraretur in Francia et in ecclesiis Dei ecclesiastica iura disponeret, Octavianus Luce^a mortuus est. Cui Guido Cremensis auctoritate Rainaldi cancellarii imperatoris successit, et a suis Paschalis⁷⁴ est appellatus^b.

1164.
Apr. 20.

1162.
Mart.

Interea rex Wilhelmus, sedata Sicilia, congregato per mare et per terram^c exercitu, in Apuliam venit, et primo Tabernas in ore gladii cepit atque dextruxit. Dehinc Tarentum⁵ veniens ipsum obsedit et habuit, in quo vindictam magnam^d de suis proditoribus fecit. Post hec exercitum suum versus maritimam Apulie direxit. Quod audiens comes Robbertus, qui tunc apud Salpas cum suo exercitu morabatur, metuens ne barones Apulie ipsum solito more relinquerent, in Abrucium^e est reversus. Quo cognito, rex Wilhelmus Riccardum de Saya cum magno exercitu post eum misit. Set comes Robbertus, utpote^f vir astutus et sapiens, ante adventum illius regnum exire curavit. Rex autem Wilhelmus usque Sanctum Germanum cum suo exercitu venit, comitem Riccardum de Aquila a regno expulit, et Montem Archanum, quem ipse de novo edificaverat, a galiotis suis capi fecit et dextrui, in quo uxorem eius et filium comprehendit. Et sic recuperata tota terra, Salernum venit. Et quia indignatus erat Salernitanis civibus, urbem intrare noluit set iuxta eam^g tentoria fixit. Cepit autem a civibus magnam pecuniam petere, quam cum illi statimolvere non possent, inventa occasione plurimum indignatus, quosdam ex eis suspendi fecit, cominatus aliis^h, quod nisi pecuniam cito solverent, urbem dextrueret. Beatus autem apostolus Matheus, qui Salernitane civitati a Deo patronus datus est et defensor, civitatem suam in tanto discrimine non reliquit. Nam cum rex in eo esset proposito, quod multa mala Salernoⁱ inferret, media¹⁵ die cum tanta esset celi serenitas, quod nulla in aere nubes apareret, subito a septemtrione ventus validus cum ingenti pluvia et turbo impetuusus erupit, qui tocus exercitus tentoria universa deiecit et tentorium regium in eminenti positum sic a loco, in quo fixum fuerat, impulit et commovit, quod regem dormientem pene prostravit. Expergefactus rex et tanta inundatione attonitus cepit fugere et apostoli auxilium invocare, et vix in quodam parvo tentorio fugiens^k²⁵ se recepit. Et licet rex animi sui timorem super hoc facto dissimularet, magnates^l tamen curie et viri prudentes manifeste noverunt, hoc miraculum virtute apostolica perpetratum; apostolus enim in hoc facto et commisso sibi populo et regi manifeste consuluit, dum et commissum sibi populum a periculo eruit, et regem ne propositum malum perficeret inpedivit. Rex ergo quod factum fuerat secum recogitans et indignationem apostolicam pertimescens, cum se moraturum circa Salernum aliquantulum disposuisset, mutato proposito, altera die galeas intravit et festinanter in Siciliam rediit.

1164. Interea Romani, morte Octaviani cognita, nuncios suos ad Alexandrum in Franciam transmiserunt, affectuose rogantes ut ad Urbem rediret et commissum sibi populum visiteret, quia ipsi eum cum honore et devocione reciperebant. Alexander autem credens hoc sibi³⁵

1165. et ecclesie profuturum, Magalonem venit, et preparata quadam magna navi, que erat Hospitalis, cum eam^m pene omnes cardinalesⁿ intrassent, et papa cum paucis cardinalibus cum galea Nerbonensium eandem navim ascensurus veniret, galee Pisanorum, que illi paraverant insidias, repente aparuerunt⁷⁵. Quibus visis papa cum galea sua festinus Magalonem rediit, galee autem Pisanorum navim, in qua erant cardinales, circumdederunt, et non invento ibi apostolico, eam in pace abire liberam permiserunt, que vento flante secundo, primo Panormum dehinc Messanam applicuit. Non multo post Alexander papa cum cardinalibus qui remanserant et Magantino^o archiepiscopo quandam minorem navim intravit, et alto se committens pelago, licet multis exagittatus procellis, salvus tamen cum omnibus suis Messanam, Domino ducente, pervenit. Quo cognito rex Wilhelmus, qui tunc erat Panormi, nuncios suos cum muneribus ad papam transmisit, et eum cum quinque galeis usque Romam conduci precepit. Qui Salernum veniens, a Romoaldo Salernitano archiepiscopo et toto⁴⁵ populo civitatis cum debita est reverencia et honore susceptus. Qui postmodum cum eisdem galeis usque Tyberim, et per^o Tyberim usque ad Sanctum Paulum cum omnibus cardinalibus venit. Cui clerus et Romanus populus obviantes, ipsum cum magno honore et gloria usque Lateranum unanimiter conduxerunt. Eo tempore rex Wilhelmus palatium quod-

a) luze 1. b) ordinatus 1. c) terra 3. d) maximam 1. e) Abrutium 1. f) ut potens 3. g) ea 3. h) illis 2. 3. i) prius Salerni, radendo et suppl. corr. 3; Sator 1. k) fugiens deest 1. l) verborum dissimularet, magnates hiterae ret mag in loco raso 3. m) eam pene omnes car in loco raso 3. n) Magunontino 3. o) deest 1 et Carusio.

74) III. . 75) v. Alexandri III. epist. ad Henricum archiep. Remensem ap. Martene et Durand Coll. ampl. II, 718.

dam altum satis et miro artificio laboratum prope Panormum hedificari fecit, quod Sisam⁷⁶ appellavit, et ipsum pulchris pomiferis et amenis viridariis circumdedit, et diversis aquarum conductibus et piscariis satis delectabile reddidit.

Rex autem Wilhelmus circa quadragesimam fluxu ventris et molestia cepit affligi, quam^{1166.} passionem cum aliquo^{c.} tempore occultasset, circa mediam quadragesimam, eadem passione^{Febr. ex.} crescente, credens^{Mar. med.} se moriturum, penitentiam et confessionem accepit, quosdam de captivis liberavit, redemptionem pecunie, quam Apulie imposuerat, condonavit, testamentum fecit, in quo Wilhelmum filium suum maiorem totius regni heredem instituit, Henrico alteri filio principatum Capue, quem concesserat, confirmavit, pecuniam magnam expendendam¹⁵ pro salute sue anime dereliquit; Margaritam reginam uxorem suam, totius regni et filiorum suorum tutricem et gubernatricem pariter ordinavit, Riccardum^o vero Siracusanum electum et Matheum suorum notariorum magistrum, viros utique legales et⁴ providos et discretos, illius et filiorum suorum consiliarios et familiares esse disposuit. Sed cum predicta passio¹⁰ ingravesceret, rex Wilhelmus Romualdum secundum^o Salernitanum archiepiscopum, qui in arte erat medicine valde peritus, ad se vocari precepit. Qui ad eum circa pascha veniens, ab ipso honorifice est susceptus, cui multa salutaria medicine consilia tribuit. Set ipse sui ingenii auctoritate confusus^f, sibi non nisi que ei oportuna videbantur medicamina adhibebat. Unde accidit quod sabbato ante octavas pasche emitritea^g 76° illum febris invasit, et invalescente^{Mar. 27.} passione mortuus est et sepultus est in capella beati Petri in palatio suo. Defunctus est^h autem rex Wilhelmus anno vite sue quadragesimo sexto, anno autem regni sui, quo cum patre suo et per se regnaverat, decimo quinto, menseⁱ decimo, anno^k autem ab incarnatione Domini 1166, indictione 14, mense Madii, septimo die⁷⁷ intrantis eiusdem mensis circa¹⁵ horam nonam^l. Fuit autem rex Wilhelmus pulchra facie et decorus aspectu, corpore pinguis, statura sublimis, honoris cupidus et elatus, in preliis per mare et terram victoriosus, regno suo hodibilis et plus formidini quam amori, in congreganda pecunia multum sollicitus, in expendenda non adeo largus, fideles suos divitiis et honoribus extulit, infidelibus supplicia intulit et de regno exulare coegit. Divino officio extitit multum intentus et personas est ecclesiasticas plurimum veneratus. Cappellam sancti Petri, que erat in palatio, mirabili^k musidii fecit pictura depingi, et eius parietes preciosi marmoris varietate vestivit et eam ornamentis aureis et argenteis et vestimentis preciosis ditavit plurimum et ornavit. Clericos in ea²⁰ multos et prebendas¹ instituit, et divinum in illa officium decenter et tractari^m et cum Dei reverencia et timore celebrari^o disposuit^o.

Quo defuncto, Wilhelmus filius eius maior, natus annos duodecim, illi in regno successit. Hic autem secundo die post mortem patris, ex mandato regine, consilio archiepiscoporum et²⁵ episcoporum et baronum et populi in regem est promotus. Nam eo die cum maxima gloria et apparatu regio ad ecclesiam beate Marie de Panormo veniens, assistentibus plurimis archiepiscopis et episcopis et baronibus, a Romoaldo secundo Salernitano archiepiscopo in regem unctus est et coronatus⁷⁸. Postmodum vero cum magno honore et totius populi gaudio et leticia ad palacium rediit coronatus. Regina vero, utpote mulier sapiens et discreta, manifeste cognoscens, animos⁴ populi sui, propter molestias quas a rege Wilhelmo passi fuerant, plurimum esse turbatos, illos ad amorem et fidelitatem filii sui beneficiis credidit provocandos. Inde est, quod salutari usa consilio, carceres aperuit, captivos plurimos³⁰ liberavit, liberatis terras restituit, debita relaxavit, comites et barones, qui de regno exulaverant, revocavit in regnum, et eis terras sublatas reddidit. Ecclesiis, comitibus, baronibus, militibus terras multas regia liberalitate concessit. His autem et plurimis aliis beneficiis totius populi sui animos in fidelitatem et dilectionem filii sui vehementer accendit, ita quod de fidelibus fideliores et de devotis devocios effectit. Eodem tempore gaytus Petrus

a) aliquanto 1 ? b) s in fine pallido atramento additum est 3. c) Riccardum — disposuit desunt 2. d) et deest 1. e) secundum deest 1. f) confusus 1. g) emitritea 2. h) Defunctus — horam nonam des. 2, sequuntur in fine. i) mensibus 3. k) anno autem — horam nonam des. 3, sed sequuntur post in fine huius loci. k') sic 1, mirabit 3. l) prebendas 3. an prebendarios? m) tractatim 1. n) celebrare 1 o) 3 habet hoc loco anni et dierum numerum, quem 1 supra recto loco exhibuit: Anno ab incarnatione Domini 1166, indictione 14, septimo die mensis Madii circa hora nona. 2 habet: Anno autem ab incarnatione Domini, indictione 14. Defunctus est autem rex Wilhelmus anno vite sue 46, anno autem regni sui quo cum patre suo et per se regnaverat 15, mensibus decem. Quo defuncto etc. p) deest 3. q) huius verbi litterae iōs recentiori manu in loco raso scri sunt 3.

76) hodie Cisa. 76') i. e. ἡμικυβήτος, semiteriāna. 77) Errat Romoaldus, nam ex Ann. Cas. et necrologiis constat regem fuisse mortuum Id. Maii. 78) Ann. Cas. ad. a. 1166. referunt, eum esse mense Iulio coronatum.

eunuchus et magister camerarius palatii cum quibusdam aliis fugam petiit. et ad regem de Morrocho veniens multam secum pecuniam transportavit⁷⁹.

Emanuel autem imperator Constantinopolitanus, cognita morte regis Wilhelmi, nuncios suos ad regem Wilhelmum iuniorem in Siciliam misit, mandans quod libenter pacem^a cum eo innovaret, et filiam suam unicam⁸⁰ et heredem sui imperii simul cum imperio illi in uxorem traderet. Rex autem et regina, habito consilio, frequentes pro hoc negotio legatos ad imperatorem misit et recepit, pacem cum eo pristinam innovavit, negotio parentele propter multa capitula, que interveniebant, indiscusso manente. Rex autem Wilhelmus propter multa beneficia, que ipse et regina suo populo contulerunt, multum cepit a suis hominibus diligere et regnum suum in pace et tranquillitate tenere. Eo tempore Henricus naturalis frater regine in Sicilia ad regem venit, cui rex comitatum Montis Caveosi⁸¹ et unam de filiabus regis Rogerii in uxorem concessit. His etiam diebus Stephanus filius comitis de Percia, clericus et consanguineus regine, in Sicilia ad regem venit, quem rex et regina primo cancellarium⁸², post hec in Panormitana ecclesia eligi fecerunt. Qui in brevi spacio temporis tantam regis et regine gratiam et familiaritatem optinuit, quod totum regnum pro suo arbitrio disponebat.

1166. Nov. Hoc autem tempore Fredericus imperator Teutonicorum iterum Italiam intravit, et per partes Marchie usque Anconam venit et eam obsedit. Misit etiam Rainaldum cancellarium et Andream de Rupe-canina cum quadam parte sui exercitus usque Tusculanum, ut papa^b Alexandro et Romanis guerram inferrent. Romani vero superbi et elati, plus iusto de suis viribus presumentes, inconsiderate et inordinate super Teutonicos irruerunt. Teutonici vero positos insidiis ex adverso, Romanos expugnaverunt, et multi ex eis capti sunt et occisi. Reliqui vero fugientes vix in Urbem se recipere potuerunt⁸³. Quod factum Alexandrum papam et omnes cives Romanos plurimum perturbavit, et eis timorem vehementer incussit. Cancellarius autem nuncios ad imperatorem misit, mandans ut cito ad Urbem veniret, quia eam posset pro sua voluntate disponere. Qui licet Anconam iam expugnasset, et in eo esset, ut terram Wilhelmi regis invaderet, festinus tamen in Augusto ad Urbem rediit, et iusta ecclesiam beati Petri sua castra locavit⁸⁴. Romani vero tum pro morte parentum suorum, tum quia multi^d ex eis ab imperatore capti detinebantur, ei resistere non potuerunt. Unde imperator, hac occasione inventa, armata^e manu ecclesiam beati Petri violenter invasit. 30 Porticum, que erat ante ecclesiam, comburi fecit, Guidonem Cremensem in ecclesiam intro duxit et eum ibidem missam canere fecit. Quo cognito, Alexander papa, qui tunc in turri Aug. Cartularie morabatur, in habitu peregrini cum paucis Urbem exiit, et Gaietam usque pervenit, et ibi assumpto pontificali habitu, Beneventum veniens a civibus eiusdem civitatis honorifice est susceptus^f. Deus autem iniuriam apostolo Petro illatam et ecclesie sue violationem condigna pena multavit, nam incontinenti mortalitas maxima exercitum imperatoris invasit, ita quod cancellarius⁸⁵, et Carolus Corradi⁸⁶ filius⁸⁶, et multi nobiles, et maxima pars exercitus sui in brevi spacio temporis interiit. Quod imperator videns et Dei vindictam manifeste cognoscens, relicto apud Urbem prefecto, vix cum paucis tristis et merens in Alamanniam^g rediit.

Rex autem Wilhelmus, ut prediximus, propter multa beneficia, que ipse cum matre sua regno suo contulit, ab hominibus suis cepit multum diligere, et regnum suum viriliter^h in pace tenere. Stephanus autem cancellarius primo quidem omnibus se humilem et benignum exhibuit, postmodum vero in superbiam elatus, consilio pravorum hominum, indigenas terre cepit habere odiosos pariter et suspectos. Qui circa nativitatem Domini cum rege et reginaⁱ et magnatibus curie Messanam venit⁸⁷. Gilbertus etiam comes Gravine, regine et cancellarii consanguineus, qui tunc capitaneus erat totius Apulie, eum magna manu militum Messanam

a. pace 3. b. papa 3. c. Teutonicis 3. d. multis 3. e. prima manus tantum scripsit arm. altera adiecti supra lineam sta 3. f. receptus 1. g. Corradi 1. 3. h. Alamā prima manu, altera pallido atramento adiecit oia 3. i. viril' prima manu, pallido atramento et alia manu superscr. est li 3.

79) v. Hug. Falc. l. c. p. 308. 80) Mariam. 81) v. Hug. Falc. l. c. 312. 82) Romoaldus ipse eum subdiaconum consecravit, v. Hug. Falc. l. c. p. 314. 83) v. Raynaldi epistolam ad Colonienses, edit. a V. C. Sudendorf, Registrum etc. II, 146. n. 62. 84) v. Anon. Laudens. M. G. SS. XVIII. p. 653. 85) Raynaldus archiep. Colon. obiit die 14. Aug. 86) immo dux Fridericus de Rotenburg, regis Conradi filius, qui obiit die 19. Aug. V. Stälin Wirtemb. Gesch. II, 101. 87) Ab Hugone Falcando l. c. p. 323 docemur, regem die 15. m. Nov. Messanam profectum fuisse.

accessit. Cancellarius autem, habito cum eo consilio^a, comitem Henricum fratrem regine capi 1168.
fecit, et apud Regium custodiri, imponens ei, quod ipse cum multis^b mortem cancellarii et comi-
tis Gilberti iurasscet. Pro qua occasione Riccardus comes de Mulsio^c, Bartholomeus de Parisio,
Iohannes de Sinopohm et multi alii capti sunt et in custodia positi. Quod factum^d animos homi-
num regni non modicum perturbavit. Post hec consilio et auxilio cancellarii, Gilbertus comes
5 Gravine comitatum Lauritelli^e cum omnibus suis pertinentiis a rege optinuit et in Apuliam cum
honore recessit. Cancellarius vero cum rege et regina circa pascha Panormum rediit⁸⁹, dehinc Mart. 20.
non multis transactis diebus Matheum civem Salerni^f magistrum notarium domni regis et fami-
liarem sine causa capi fecit. Quod factum grave resedit omnibus et molestum, quia predictus
10 Matheus homo erat sapiens et discretus, et in aula regia a puero enutritus, et in agendis
regiis probate fidelitatis inventus. Infra octavas autem^g pasche populus Messane in tumultu
conversus Regium ivit, et comitem Henricum de carcere eduxit, comitem eciam Riccar- Mart.
dum qui apud Taurimenum tenebatur in carcere liberavit, et Oddonem Quarellam clericum 25--31.
cancellarii et eius familiarissimum, qui tunc erat Messane, occidit. Quo audito populus
15 Panormi similiter in sedicionem versus, insultum in cancellarium fecit, et eum cum omni-
bus suis in turri Campanarum per diem unum obsedit, altera autem die ex mandato regis
et regine cum quibusdam de suis galeam intravit⁸⁹. Set cum venisset apud^h Lecatam, galea
fracta est. Qui postmodum navim ingressus in Iherusolimamⁱ venit, et ibi non multo tem-
pore demoratus interiit. Gylbertus etiam comes Loritelli cum Berteraimo^k filio suo comite
20 Andrie cum omnibus suis terram abiuravit, et Ierusalimam perrexit. Comes vero Henricus
et comes Riccardus, postquam de carcere exierunt, simul cum Messanensibus cum viginti
galeis Panormum venerunt. Quibus rex gratiam suam reddidit^l et sublatis terras restituit.
Postquam autem cancellarius et comes Gilbertus de terra exierunt, terra in pace et tran-
quillitate remansit. Recedente^m autem cancellario, clerus Panormitane ecclesie Gualterium
25 eiusdem ecclesie canonicum et Agrigentinumⁿ decanum atque^o regis magistrum sibi^p in
pastorem unanimiter elegerunt. Qui cum regni esset negociis occupatus^q et ob hoc a regis
latere non facile posset discedere, Alexander papa a rege satis affectuose rogatus, illius amore
et gratia predictum electum concessit^r a suis suffraganeis consecrari, et per Iohan-
nem Neapolitanum cardinalem suum pallium illi transmisit. Qui recepto ab eo iuramento^s
30 obediencie, pallium illi de more concessit. Robbertus vero comes de Loritello qui frequenter 1169.
regis Wilhelmi gratiam postulaverat nec potuerat impetrare, novissime frequentes litteras
et nuncios regi Wilhelmo iuniori transmisit, humiliter postulans ut ei amorem suum et
gratiam restitueret. Rex autem et regina solita pietate eius miserti illum in suam gratiam
repperunt, cui etiam rex liberalitate solita^t comitatum Loritelli, sicut pater suus illi con-
cesserat, reddidit, et de habundancia gratie plenioris comitatum Conversani illi adiecit.

Eo tempore in Sicilia terre motus factus est maximus, ita quod castrum Syracusanum Febr. 4.
pro maxima parte cecidit. Civitas etiam Catheniensium a fundamentis eversa ruit. Ecclesia
etiam sancte Agathes corruens, episcopum cum 45 monachis occidit. Lentinum etiam, Mo-
hec, et multa alia castra Sicilie pro^u terre motu corruerunt. Apud Messanam etiam maxi-
40 mus et manifestus^v terre motus fuit. Hoc autem factum est anno Domini 1168, ind. 1, mense
Februarii, in vigilia beate Agathes^w.⁹⁰

Interea Guido Cremensis, qui et Paschalis dictus est, mortuus est. Cui successit intru- 1168.
sus quidam Tusculanensis episcopus Iohannes de Struma nomine, qui et Calixtus⁹¹ a suis Sept. 20.
appellatus est. Papa autem Alexander, vir catholicus et honestus, cum suis cardinalibus
45 apud Beneventum morabatur⁹², et ibi ab imperatore Grecorum, a rege Francie et Anglie, et
a prelatibus ecclesiarum nuncios recipiens, negocia ecclesiastica sapienter et provide dispone-

a) consilio cum eo prius scriptum, sed signis superpositis ab eadem manu ordo rectus indicatur 3. b) mitis prima manu,
lineam per litteram l ductam addidit altera manus pallido atramento 3. c) Mulsio 3. d) Quo facto 3. e) Lori-
telli 1? f) civem Salerni desunt 1. g) alta manu et pallido atramento supra lineam add. 3. h) apud deest 1.
50 i) Ierusalimam 1. k) Berterano 2. l) reddit 3. m) omnia quae sequuntur usque ad verba pallium illi de more
concessit desunt 2. n) canonicum et gentinum 3. o) et 1. p) mag. et sibi 3. q) applicatus 1. r) elect.
tantum concessit 3. s) sacramento 1? t) sua 1. u) per 3. v) manifest prim. manus, signum o alta manu
pallido atramento add. 3. w) Agathe 3.

cf. Falc. l. c. p. 331: *His itaque dispositis*, 12. quoque Petri Blesensis epist. 46 et Hug. Falcand.
55 *die Martii rex iter arripiens* 20. *die eiusdem Panormum pervenit.* 89) Hoc tempore Romoaldus ipse 1170.
Panormi morabatur; v. Hug. Falc. l. c. p. 340. 90) v.

1170. bat. Post hec Campaniam rediit, et rogante Ionatha⁹³ domino Tusculani et eiusdem loci civibus, eandem civitatem in sua protectione recepit, et ad illam cum cardinalibus et tota curia sua perrexit, et prenominate Ionathe de eadem civitate concambium tribuit. Quod factum Romanis multum displicuit, recolentes^a enim dampna, iniurias et mortes suorum civium, quas Tusculanenses^a cum Rainaldo imperatoris cancellario eis intulerant, indignati sunt^b plurimum et turbati, quod Alexander papa Tusculanum, quam ipsi destruerent nitebantur^c, in sua defensione^d receperat; et ob^e hoc inter eos et predictum papam guerra maxima est exorta. Que cum aliquanto tempore perdurasset, Romani utpote callidi et dolosi, benignitatem Alexandri pape circumvenientes promiserunt, quod eum tanquam patrem et dominum in Urbe reciperent, et mandatis suis libenter obedirent, si prenominate civitatis muros destrui pateretur. Alexander autem papa eorum promissionibus et verbis fidem adhibens, muros predictae civitatis passus est dirui. Quo facto⁹⁴ Romani voto suo potiti, quod^f pape promiserant adimplere noluerunt. Papa vero a Romanis se circumventum plurimum condolens, turrim Tusculanorum^g fossis et muris circumvallari fecit, et relicta ibi militum et peditum competenti custodia, Anagninam rediit, et ibi multo est tempore demoratus. 15
1173. Mart. ex. Illis autem diebus Thomas Cantuariensis archiepiscopus, vir religiosus et Deum metuens, dum pro libertate et ecclesiarum iusticiis Henrico regi Anglie viriliter repugnaret, de Anglia exire compulsus ad regem Lodovicum^h venit in Franciam, qui eum ob sue religionis reverentiam satis officiose recepit, et per aliquos annos in terra sua honesteⁱ detinuit, et que erant illi necessaria, liberalitate regia ministravit⁹⁵. Tandem Alexandri pape precibus, et eiusdem regis interveniente gratia⁹⁶, ad pacem regis Anglie Thomas Cantuariensis archiepiscopus rediit, et ad ecclesiam suam eo est permittente reversus. Transacto autem aliquanto tempore, rex Anglie suggestione pravorum hominum cepit personas ecclesiasticas molestare et ecclesiis sua iura subtrahere. Quod ubi archiepiscopus comperit, ab equitatis tramite non declinans, omni timore postposito, cepit se ei pro iusticia recto^k fronte^l opponere, et tanquam bonus pastor pro liberando grege regi verbo et opere contrahere^m. Cumque hec discordia de die in diem cresceret, et Cantuariensis, archiepiscopi dicta simul et facta regem plurimum pregravarent, quidam milites Anglie, videlicet Hugo de Morville, Guillelmusⁿ de Trachi^o, Renaldus filius Ursi, Riccardus Britto, Robbertus de Borroch^p, regi in hoc placere credentes, sacerdotalis reverentiae et divini timoris obliti, altera die post festum Innocentium Thomam Cantuariensem archiepiscopum ante altare maioris ecclesie stantem pariter et orantem, ensibus percucientes in capite, occiderunt. Moxque nemine persequente, set sola illos commisi homicidii conscientia remordente, sunt in fugam conversi. Cum autem monasterium et civitatem tanti sceleris fama repletisset, catervatim monachi clerici et laici^q ad maiorem ecclesiam concurrentes, quod dictu nefas^r est, pastorem suum^s iuxta altare occisum crudeliter reppererunt^t. Tandem copiosas lacrimas profundentes, dantes^u ex alto corde gemitus et suspiria, Christi pontificem in eadem ecclesia cum ymnis^v et laudibus sepulture honorifice tradiderunt. Iustus autem et misericors^w Dominus, qui sanctos suos non solum in futuro set etiam in hoc seculo sepe remunerare consuevit, Thomam archiepiscopum, qui pro testimonio veritatis occisus fuerat, et quem pena simul^x et causa martirem fecerat, multis signorum indicis et novis miraculorum argumentis toti mundo celebrem reddidit^y et famosum. Cumque ad aures pape Alexandri^z miraculorum eius certa fama et veridica pervenisset, communicato fratrum suorum consilio, prenominate

a) recolentes ei magnas iniurias et mortes quas Tusculanenses 3. sed in voce magnas littera s alia manu pallidoque atramento superscriptum est, eodem modo est etiam quas in margine add. b) inter indignati et sunt alia manus pallido atramento superscriptum est etiam 3. c) nitebatur 3. d) protectione 1? potestate Carusius. e) per 3; ab Carus. f) que 2. 3. g) Tusculanarum 3. h) Lodovicum 1. i) deest 1. k) recta 3; leto Carus. l) i. e. contraire. m) Guiffo 3. n) Traci 1. o) de broch 1. p) clerici laici 1. q) nefandum 2. r) suu 3. s) reppererunt 1. t) dantes ex alto suspiria corde et gemitus, Christi 1. u) ymnis 1. v) miserator 1. w) reddidit 1. x) pape Alex. 3.

93) Immo Raynone, qui die 8. m. Augusti civitatem cum omnibus pertinentiis tradidit Alexandro III. quoque notam V. Cl. Wattenbachii ad Petrum Cass. 50 M. G. VII, 791. n. 12. 94) V. Ann. Ceccan. ad a. 1172. supra p. 286: Alexander papa fecit finem cum Romanis, qui destruxerunt muros civitatis Tusculanae mense Novembri. 95) v. S. Thomae vitam auct. Edwardo Grim ap. Giles, S. Thomae Cantuar. 55 Opp. Vol. I, 57. 96) De pace inter archiepiscop. Thomam et Henricum regem reformata v. Vitam S. Thomae auct. Wilhelmo, apud Giles, l. c. p. 272.

archiepiscopum auctoritate apostolica canonizavit in martirem, et ipsum in cathalogo martirum scribi et eius martirium in die sui anniversarii per omnes ecclesias precepit annis singulis sollempniter celebrari¹. Rex autem Anglie audiens, quod sceleris in archiepiscopo perpetrati, tamquam illius rei fuisset conscius, opinio eum quodammodo vulgaris attingeret, et mendax illum sine culpa fama morderet, de sue innocentie puritate confusus, quosdam de episcopis suis et clericis Anangliam ad Alexandrum papam direxit. Qui coram eo et suis cardinalibus, tactis sacrosanctis euangeliis, publice iuraverunt, quod prenominatus rex ab efusione iusti sanguinis erat innoxius et a comunione commissi criminis prorsus extiterat alienus². Milites autem illi, qui in Christi pontificem cruentas manus inicere non timuerunt, redeuntes ad cor, et reatum suum et nequiciam³ recolentes, ad pedes Alexandri pape humiliter advenerunt, et se reos, se esse impios publice proclamantes, penitentiam de commisso scelere postulabant. Quos papa de admissa nequicia vehementer redarguit, et venturum super eos Dei iudicium, nisi digne penitissent, comminando promisit. Quibus etiam dedit in mandatis, ut discalciati et ciliciis⁴ induti, Ierosolimam pergerent, et sacra loca cum dolore⁵ et gemitu visitarent, dehinc ad Montem-nigrum, qui Antiochene civitati adiacet, festinanter accederent, ibique solitarii in ieiuniis, vigiliis, orationibus et lamentis, omni vite sue tempore perdurantes, de tam immani scelere penitentiam agerent et Dei misericordiam iugiter postularent.

Eo tempore cum Emmanuel⁶ imperator Constantinopolitanus frequentibus nunciis delegatis filiam suam Zura⁷ Mariam Wilhelmo regi Sicilie in uxorem tradere promississet, tandem ex convencione utriusque partis factum est, quod imperator, presentibus legatis eiusdem regis, in anima sua iurare fecit, et iuramentum suum magnatum suorum iureiurando firmare⁸, quod in termino et loco ab utraque parte prefixo⁹ filiam suam regi pro uxore transmitteret. Et simile iuramentum ex parte regis et suorum familiarium de filia imperatoris recipienda prestitum est et iuratum. Quo facto, rex Wilhelmus, utpote vir legalis et Deum metuens, iuramentum suum observare desiderans, simul cum Henrico fratre suo Capuanorum principe Tarentum venit, et ibi nuncios imperatoris cum eius filia in prefixo loco et termino aliquandiu expectavit. Dehinc ad Sanctum Angelum in Montem Garganum¹⁰ orationis studio devotus princeps accessit, et post hec Barolum rediit, et ibi aliquantis diebus demoratus est. Sed imperator iuramenti sui et promissionis oblitus, filiam suam regi statuto loco et termino non transmisit. Quo rex cognito per terram Beneventanam transiens, Henricum¹¹ Capuanorum principem fratrem suum, quia infirmus erat, Salernum misit, et ipse primo Capuam dehinc Salernum venit. Prenominatus autem princeps galeam ingressus Panormum rediit, et ibi corporis invalescente molestia, anno vite sue tercio decimo mortuus est, et in ecclesia sancte Marie de Panormo¹² iuxta sepulcrum regis Rogerii avi sui honorifice est sepultus anni¹³ Domini 1172 et medio mense Iunii, indictione 5.¹⁴ Rex autem cum aliquantis diebus Salerni moram fecisset, simul cum Gualterio venerabili¹⁵ Panormitano archiepiscopo, et Matheo¹⁶ vicecancellario galeas ingressus Panormum rediit, ubi principis fratris¹⁷ sui morte cognita, primo, sicut debuit, carni¹⁸ et nature compassus multum doluit, dehinc, sicut decuit, rationi et suorum fidelium consiliis acquiescens, sui meroris in Domino consolationem accepit.

Anno Domini millesimo . . . . .¹⁹ Fredericus autem Romanorum imperator recolens et alta mente revolvens iniurias sibi a Lombardis frequenter illatas, et quod²⁰ pene contra eum omnes coniuressent, et quod Mediolanenses, eo prohibente, Mediolanum rehedificassent, et Alexandrini civitatem suam de novo hedificare cepissent, primo Christianum cancellarium suum et Maguntinum archiepiscopum, virum utique providum et discretum et in negociis bellicis aprime eruditum, per montana²¹ Lombardie et Ianuam usque in Thusciam et marciam Ancone²² direxit. Dehinc²³ markione²⁴ Montisferrati²⁵ et Papiensibus et quibus-

a) malitiam 1? b) cilicii 3. c) Emmanuel 1. d) Zura 2. e) firmari 1? f) prefixo 1. g) Monte Gargano 1; monte Garganum 3. h) Henricus 3. i) Panormum 3. k) anni — ind. 5. des. 2, 3, habet 1. l) venerabilis 1; in 3 prima manus omisit, alia manus pallido atramento supra lineam scripsit venerabil. m) in hac voce o pallido atramento add. est 3. n) fratri 3. o) carnis 3. p) Anno — . . . des. 2, 3. q) quo 3. r) montanum 3. s) aucone 3. t) deest 1. u) marcione prima manu, alia pallido atramento supra lineam addidit hi, ita ut efficeret marchione 3.

1) v. epistolam papae apud Wilkins, Concil. Magn. Brit. et Hib. I, 475. 2) v. Vitam Alex. III. ap. Watterich I. c. p. 418 420. Anno 1172 die 21. m. Maii rex Henricus se in propria persona pur-

dam aliis Lombardis ipsum affectuose rogantibus, collecta magna multitudine Brebicionum⁴ et aliorum conductitorum⁵ militum, Italiam potenter intravit.

1174.
Sept.
Oct.

Anno millesimo . . . . .⁶. Primo autem ingressu suo Astensem⁷ civitatem⁸, Taurinum et vicinas civitates, ipsis se sponte reddentibus, occupavit. Dehinc markionis Montisferrati et Papiensium suggestione Alexandriam civitatem⁹ obsedit. Multi enim nobiles et

1168.

populares viri de terra prenominati markionis oriundi, plures iniurias et molestias ab eo^d perpessi, illius insolentiam perpeti non valentes, relictis habitationibus suis in quadam planicie^e pariter convenerunt, et adiuvantibus eos Mediolanensibus et aliis Lombardis, in eadem planicie civitatem de novo edificare ceperunt, et eam ob reverentiam pape Alexandri Alexandriam vocaverunt. Cum autem hec civitas ab imperatore fuisset obsessa, propter sui novitatem necdum erat tota^f fossatis circumdata et domus eius erant palea cooperte, unde et a Theothonicis in contemptum et ironiam^g, Palearum civitas⁷ est appellata, que postmodum

1174.
Oct. 27.

in conflictu bellico ferrea est inventa. Imperator autem, animantibus eum Papiensibus et markione^h, cepit civitatem viriliter impugnare, machinas circumquaque instruere, fossata diruere et replere, et eam frequentibus insultibus molestare, credens illam in brevi tempore pro suo arbitrio optinere. Set Alexandrini, utpote viri fortes et ad bella doctissimi et pro libertateⁱ pugnantes, ceperunt imperatori^k animose resistere, fossas suas defendere et illius machinas suis machinis oppugnare. Superveniente^l autem hyeme^m, que solito asperiorⁿ inorruebat, adeo quod pro inundatione valida et algore nimio de equis et hominibus exercitus^o plures extingueret, imperator tamen in suo proposito firmus^p perseverans, noluit ab

1175. Apr.
11. 12.

obsidione recedere, set eam frequentibus preliis et insultibus variis non destitit impugnare. Adveniente autem pascha, in die parasceue et sabbati sancti propter dierum reverentiam imperator eis ymaginariam^q treguam^r concessit; cumque Alexandrini^s sub occasione tregue sue civitatis custodiam aliquantulum neglexissent, imperator, nacta oportunitate, nescientibus Alexandrinis, fossas et cuniculos sub terra fieri iussit, et per eos armatos milites intrare fecit⁹, ut ex improviso de cuniculis repente erumperent et civitatem huius fraudis^t nesciam occuparent. Set mox ut Alexandrini hoc perceperunt, arreptis armis ceperunt ad fossata^u currere, et introeuntibus Teothonicis viriliter repugnare. Set operante divina potencia, quedam pars fossati subito corruit^v, et eos, qui in cuniculis et foveis^w erant, oppressit pariter et extinxit^x. Quo cognito, Alexandrini foras egressi, castrum ligneum armatis militibus plenum, quod imperator credebat in civitatem inducere, inmisso igne simul cum^y militibus combusserunt. Imperator autem sua spe et intencione frustratus, et de morte suorum vehementer afflicto, non valens ultra progredi, se intra castra recepit. Lombardi autem et alii, qui cum Alexandrinis coniuraverant, oppressione civitatis cognita, magna militum et peditum multitudine congregata, ad eius liberationem festinare ceperunt, et secundo die

Apr. 15.

post pascha circa Alexandriam castra metati sunt. Quo cognito, imperator eis obviam, relicta civitatis obsidione^z, perrexit. Cumque hinc et inde acies forent militares² disposite et in eo essent ut pariter dimicarent, religiose quedam persone et viri sapientes inter imperatorem et Lombardos hunc modum concordie³ tractaverunt: ut Lombardi⁴, dimissis armis, imperatoris tamquam domini sui gratiam humiliter postularent, dehinc tres prudentes viri⁵ ex parte imperatoris et tres ex parte Lombardorum eligerentur, quorum dispositione et arbitrio eorum deberet pax et concordia terminari⁶. Cumque hoc pactum et imperatori et Lombardis non modicum placuisset, imperator Papiam rediit, et Lombardi ad propria sunt reversi. Imperator interim nuncios ad Alexandrum papam apud Anagninam direxit, rogans

Apr.
16 et 17.

a. desunt 3. b) Astenses 3. c. deest 2. d) ab eo des. 1. e) in margine recentiori manu scriptum est: de edificatione alexandrie civitatis lombardie 3. f) tota erat 1. g) inromam 3. h) markyone 1. i) liberalitate 1. k) prius imperatore rad. corr. 3. l) super, ultimum pagine verbum 1. m) yeue 1. n) asperiore prius, rad. corr. 3. o) deest 1. p) firmus deest 1. q) imaginariam 1. r) treguam 1. s) Alexandrinis 3. t) huius fraudis pallido atramento supra lineam add. 3. u) fossata superiora cucurrere et terram dirumpere, propter quod terra desuper subito corruit 2. et Carusuv. v) foveis 3. w) extinxit 1. x) deest 3. y) obsione 3. z) in hac voce s littera in loco raso 3. 1) cotidie 3. a) Lombardis 1.

4) Brabantinorum, Brabançons; v. Ann. Maurimonsierienses M. G. XVII, 181, et Ann. Plac. ad a. 1174. M. G. XVIII. p. 413. 462. 5) mercede conductorum. 6) Ann. Brix. ad a. 1175, supra T. XVIII, 814: circa festum sancti Mikaelis capta est civitas Asti a Federico. 7) Non sine cavillatione Sicardus Cremonensis ait (Murat. SS. VII, 601):

Imperator — Palearum obsedit, sed non messuit nequidquam in horrea reportavit. 8) nocte inter diem 11. et 12. m. Apr. 9) Instrumentum compromissionis inter imperatorem et Lombardos dieb. 16. et 17. m. April. in territorio Papie in campo subtus Montebellum inter exercitum imperatoris et Lombardie factae v. M. G. Legg. II, 145.

ut aliquos de fratribus suis ad eum in Lombardiam mitteret, qui simul cum Lombardis tractande pacis colloquio interessent. Papa vero, consilio habito, Hubaldum^a Hostiensem et Bernardum Portoensem episcopos, et Guillelmum Papiensem cardinalem Sancti Petri ad Vincula in Lombardiam misit, ut simul cum Lombardis pacem ecclesie et Italie pertractarent. Qui venientes, habito Lombardorum consilio, diu cum imperatore pacis colloquium habuerunt. Set cum neque cardinales neque Lombardi aliquem fructum pacis ab imperatore consequi potuissent, cardinales et Lombardi infectis negociis ad propria redierunt¹⁰. Imperator autem spe pacis consequende frustratus, de novo guerram Lombardis facere cepit et Alexandriam modis quibus poterat infestare. Lombardi autem e converso ceperunt illi^b pro posse resistere et Alexandrinis opem et auxilium pro viribus ministrare. Et quia imperator multos de suis et fame et bello ammiserat, et repugnante horrore yemis, in Alexandrie obsidione stare non poterat, se cum suis intra Papiam recepit, Apr. ex. et nacta oportunitate temporis, frequenter circa Alexandriam discurrebat, eius labores et vineas devastabat, capiebat cives, et dampna eis quantacumque poterat inferebat. Alexandrini autem tum per^c se tum Lombardorum auxilio ei viriliter resistebant, et vicina loca, que imperatori^d favebant, impugnare et destruere non cessabant. Imperator vero^e vires suas debilitatas et miliciam suam pro maiori parte defecisse considerans, frequentes nuncios principibus suis in Alamanniam direxit, rogans atque precipiens, ut ei, misso militari auxilio, proxima estate succurrerent, quo se posset ab injuria illi a Lombardis illata viriliter vindicare. Christianus autem prenominati imperatoris cancellarius^f, quem ipse in 1172. Tuscia premiserat, sicut vir providus et discretus, partim viribus^g, partim precibus Tusciam pacificavit, et imperatoris preceptum iurare fecit. Dehinc ad^h ducatum Spolitinum et ad 1173. Marchiamⁱ veniens, multa castra regionis illius depopulatus est et cepit, Asisiam^k civitatem et Spolitinam^l suo dominio subdidit. Anconam cum Venetis tempore longo obsedit, 1174. credebatur enim Grecum quemdam Constantinopolitani imperatoris nuncium^m, qui in eadem Apr.—Oct. civitate erat, cum sua pecunia capere; set quia cives eiusdem civitatis ei viriliter resistebant, et comitissa de Berthenoraⁿ cum Guillelmo de Markysella nobili Ferrariensi catanio, cum magna multitudine militum et peditum ad sucursum eiusdem civitatis veniebat, non potuit quod intendebat perficere, set recepta^o ab Anconitanis magna^p pecunia, ab obsidione 30 recessit. Interea predictus cancellarius ex mandato imperatoris nuncios ad Guillelmum 1176. Siciliam regem transmisit, suadens et postulans, ut ipse, imperatoris filia in uxorem accepta, cum eo pacem perpetuam faceret et ipsi se amicabiliter cuniret. Sed rex Wilhelmus, utpote christianissimus et religiosus princeps, sciens hoc matrimonium Alexandro pape plurimum displicere et Romane ecclesie non modicam iacturam inferre, Deum et Alexandrum 35 papam in hac parte reveritus, imperatoris filiam in uxorem et eius pacem recipere noluit. Quod factum imperator egre tulit et multum ad animum revocavit. Set non multo post imperatoris filia est defuncta.

Adveniente autem estate, Philippus Coloniensis archiepiscopus cum quibusdam prin- 1176. cipibus Alamannie et magna multitudine strenuorum militum per montana Cumarum¹² Mai. 40 Italiam^q intrantes, imperatori succurrere festinabant. Quo cognito, imperator eis obviam perrexit, et simul cum illis versus partes Mediolani ad divastandum eorum segetes ire disponebat. Quo audito Lombardi, licet omnes suos nullatenus expectassent, imperatori obviam ire ceperunt. Cumque exeuntes quoddam nemus, ex insperato imperatori, qui Mai. 29. militares acies iam ad bella paraverat, subito occurrissent, cum illo ceperunt habere conflictum. Set quia non multi adhuc de Lombardis convenerant, primo sunt ab imperatore in fugam conversi. Pedites vero^r Mediolanenses cum paucis militibus, qui circa caruciam^s 45 erant, fugere non valentes, simul conglomerati stare ceperunt. Imperator autem videns Lombardos milites aufugisse, pedestrem multitudinem, que remanserat, credit facile superare. Cumque congregata sua milicia super eos vellet irrumpere, illi oppositis 50 clipeis^t et porrectis astis ceperunt eorum furori resistere, et ad se venientes animose repellere. Cumque conflictus iste inter imperatorem et Lombardos pedites^u aliquandiu

a) Hybaldum 1. b) illis prius, rad. corr. in illi 3. c) pro 3. d) ei 1 et Contelorius. e) deest 1. f) in hac voce littera e pallido atramento postea add. est 3. g) prius viribus, radendo corr. 3. h) ad deest 3. i) markyam 1. k) Assisiam 1. l) Spolitinum 3. m) huius vocis litteras um in loco raso, recentior manus nigro atramento scripsit 3. n) magna deest 3. o) Italiam 1. p) autem 1. q) sic 3; caruciam 1. r) clipeis 1. s) peditos prius, rad. corr. 3. 10) v. Roberti de Monte chron. ad a. 1175. M. G. SS. VI, 524. 11) Aldruda. 12) v. Ann. Colon. max. supra Tom. XVII, 788. 13) i. e. caroccium, Ital. caroccio.

perdurasset, Lombardi^a, qui fugerant, resumptis viribus, et aliis, qui de novo venerant, sociati, ad pugnam sunt animose reversi, et simul cum suis peditibus super imperatoris exercitum impetum facientes, ipsum in fugam unanimiter converterunt¹⁴. Lombardi autem fugientes Theutonicos^b usque ad vicinum fluvium¹⁵ insecuti, multos eorum cedentes gladio, plurimos in flumine submerserunt. Deinde redeuntes ad castra, magnam imperatoris et exercitus eius suppellectilem occupaverunt^c, et sic tanta potius victoria, circa Papiam castra metati sunt. Set quia victoria solet elationis spiritum victoribus^d ministrare, in eodem loco moram facere negligentes, ad propria sunt reversi. Imperator autem cum in preminata pugna viriliter dimicasset, et fugiencium pene ultimus exiisset, superveniente nocte delituit^e, et cum aliquantis diebus fuisset absconditus et quo divertisset esset incognitum, nocte cum paucis Papiam intravit. Tunc vero manifeste cognoscens^f Dei sibi repugnare potenciam, cuius ecclesiam^g et ministros persequi non cessabat, ad cor rediens, habito saniori consilio Madeburgensem^h archiepiscopum¹⁶, electum Guarnaciensemⁱ et protonotarium¹⁷ suum cum Christiano cancellario, qui in partibus illis erat, ad Alexandrum papam pro consequenda pace Anagninam direxit¹⁸. Qui cum aliquantis diebus circa^k papam et eius curiam moram fecissent, habito cum eo et paucis cardinalibus secreto nimis et privato de modo et forma pacis consilio, hac lege et condicione proposita discesserunt. Papa quidem Alexander, utpote vir religiosus et sanctus, pacem ecclesie affectuose desiderans, imitatus eum, qui ea, que in celis et que in terris sunt, sui sanguinis effusione pacavit^m, dignitatem sui officii et laborem sui corporis pro bono pacis et commodo non attendens, promisit per mare usque Ravennam vel Veneciam pergere, et habito Lombardorum consilio, colloquium cum imperatore de bono pacis habere.

1175. Eo tempore Hemmanuel imperator Constantinopolitanus, congregato christianorum et paganorum militum et peditum, sagittariorum et balistarumⁿ infinito exercitu, brachium sancti Georgii transiens, terram soldani Yconii²⁰ violenter invasit, et partem eius non modicam occupavit. Soldanus autem de sua virtute diffidens, per internuncios suos imperatoris amorem et gratiam satis humiliter postulavit, nec eam potuit impetrare. Cumque de recuperanda^o imperatoris gratia^p esset penitus desperatus nec ei posset in campo resistere, congregata suorum multitudine, in angustis locis, unde erat imperatoris exercitus transiturus, paravit insidias, et super eundem ex improviso irruens, exercitum in fugam convertit. Cepit ex eis multos Latinos, qui noluerunt fugere, fere omnes in ore gladii interemit, multos de consanguineis imperatoris retinuit pariter et occidit. Crucem dominicam, quam imperator secum detulerat, et sanctorum reliquias et spolia plurima atque thesaurum maximum occupavit. Tunc imperator, ammisso tanto exercitu, nullam viam evadendi inveniens, cum soldano treugas quales potuit fecit, et sic in terram suam, 35 rebus et hominibus perditis, humilis et inglorius rediit, quod ex iusto Dei iudicio credimus provenisse. Iustus enim iudex considerans, quod imperator, neglecta religione fidei, de filia sua illustri regi^r Sicilie tradend^s in matrimonio, periuraverat, per inimicos fidei de eo voluit vindicari, et indignum reputans^t crucem suam ab infideli principe debere servari, passus est eam in ulcionem imperatoris et iniuriam ab infidelibus occupari. Qui tamen eam^u cum magna reverencia detinentes, facta treugua, imperatori^v honorifice remisertunt.

1176. Interea rex Wilhelmus consilio pape Alexandri Heliam Troianum^w electum et Arnulfum Capudaquensem episcopum et Florium de Camerota regium iusticiarium ad regem Henricum in Angliam^x misit, ut ei Iohannam minorem filiam suam in uxorem daret. Rex autem Henricus^y pape Alexandri^z et principum suorum consiliis acquiescens, petitioni regie prebuit gratanter ascensum, et filiam suam cum nunciis eiusdem regis et principibus suis usque ad Sanctum Egidium honeste transmisit. Quo cognito, rex Wilhelmus

a) Lombardis *prus*, *rad. corr.* 3. b) teutonicos 1. c) occuparunt 1. d) victoribus *deest* 1 et *Carusto*. e) delituit 1. f) *deest* 1; *noscens Contelorius*. g) ecclesias 3. h) madeburgensis 3. i) guarnaciensem 1; guarnaciensem 2. k) fuisset 1. l) eo et *alia manu atoque atramento in loco raso* 3. m) sic 1; placuit 3. n) balistarum 3. o) recuperandi 1. p) gratiam 1. q) et 3. r) regis 3. s) deputans 3. t) ea 3. u) imperatoris 3. v) traianum 1. w) in Angliam — Henricus *desunt* 2. 3. x) *huius vocis litterae ri alia manu in loco raso scriptae sunt* 3.

14) apud Legnanum. 15) Ticinum. 16) Wichmannum. 17) Conradum. 18) Wortwinum. Legg. II, 147 sqq. Secundum vitam Alex. III. (Walterich II, 433.) *ultra quindecim dies tractatus ipse duravit*. Haec circa diem 4, m. Nov. statutum fuisse pactum necesse est. 20) Kilidsch-Arslan.

Alfanum Capuanum archiepiscopum et Riccardum^a Siracusanum episcopum et comitem Robbertum^b de Caserta cum viginti quinque galeis et obviam misit. Qui venientes ad Sanctum Egidium, prenominatam regis filiam intra galeas^c recipientes^d, eam usque Neapolim deduxerunt. Sed quia puella, navigationis insolita, fluctus maris pati non poterat, celebrato Neapolim dominice nativitatibus festo, per Salernum et Calabriam Panormum venit, Dec. 23. ibique a rege Wilhelmo et magnatibus suis, sicut decuit, satis est honeste suscepta. Con- 1177. gregatis^e autem^f rex Wilhelmus proceribus Sicilie et magna populi multitudine, prenominatam filiam regis^g Anglie in capella sua desponsavit, et se et eam gloriose coro arifecit, et sollempnes de illa nuptias celebravit anno dominice incarnationis 1176, mense Febr. 10 Februarii, indictione 10.^h

Papa autem Alexander in Lombardiam iturus, ante festum nativitatibus Hubaldum 1176. Hostiensemⁱ episcopum et Raynerium^k cardinalem^l in Lombardiam premisit, ut Lombardorum consilio securitatem ab imperatore reciperent, ut ipse cum omnibus suis et quicumque ad eum ire vellent, secure et sine dampno aliquo pergere possent. Venientes 15 autem^m ad imperatorem, ab eo honorifice sunt recepti, et presentibus eis et Lombardis, tregue et securitates hinc inde sunt preste, et ut colloquium tractande pacisⁿ apud Bononiam fieret, utriusque partis ascensu ordinatum est et dispositum. Cremonenses autem et Terdonenses^o, audito quod papa venturus esset in Lombardiam, ut inter imperatorem^p et Lombardos pacem componeret, credentes anticipare alios et ob hoc maiorem imperatoris gratiam impetrare, obliti promissionibus iuramenti^q, quod aliis civitatibus fecerant, eis nolentibus et contradicentibus, cum imperatore sunt concordati. Unde postmodum a papa et ab omnibus, qui hoc audierunt, viles et proditores sunt habiti. Papa vero antequam iter arriperet, nuncios suos ad regem Wilhelmum in Siciliam misit, ut aliquos de magnatibus suis a latere suo ad eum transmitteret, qui cum illo et pro parte eius tractande 20 pacis colloquio interessent; papa enim firmiter in suo habebat proposito, nequaquam cum imperatore sine rege Wilhelmo pacem facere, ut qui adiutor ecclesie et defensor in tribulatione fuerat, in compositione pacis ecclesiastice socius et particeps fieret. Rex autem Wilhelmus Romoaldo secundo Salernitano archiepiscopo et Rogerio comiti Andrie magno^r comestabulo et magistro iusticiario^s tocius Apulie et Terre Laboris per litteras suas dedit 30 in mandatis, ut honorifice preparati simul cum papa^t in Lombardiam pergerent, et pro 22 parte regia componende pacis cum imperatore tractatui interessent.

Alexander igitur papa ab Anagnia movens^u et per Terram Laboris Beneventum veniens, Dec. 6. a festo nativitatibus usque in epiphaniam ibidem est demoratus. Dehinc per Troiam et Dec. 25. Sipontum Vestam venit, et Guillelmum Portuensem episcopum^v et Iacintum cardinalem Jan. 6. 1177. Sancte Marie de Scola Greca et quosdam alios cardinales per terram premisit, quia mare Febr. in- propter eius procillas et inundationes intrare metuebant. Quos exeuntes de terra Aprucii cunte. et de finibus regni, Christianus cancellarius per Marchiam^w 23 satis honeste ad imperatorem et^x Ravennam usque deduxit. Imperator autem eos officiose recepit, et sicut decuit, multum honoris et reverencie illis exhibuit. Alexander vero papa simul cum Malfredo Pa- 40 lestrino^y episcopo et Iohanne Neapolitano et Hugone^z de Bononia et Busone^{aa} et Cencio^{ab} Capello cardinalibus et prenominatibus regis nunciis, impediunt tempestate, apud Vestam usque in quartam feriam, quando ieiunium inchoabatur, nono scilicet die intrante mensis Mart. 9. Marcii demoratus, cum undecim galeis mare Adriaticum^{ac} est ingressus, et dominico die Mart. 13. primo venturo Iadaram applicuit, ubi ab^{ad} archiepiscopo et episcopis regionis illius et 45 comite et populo civitatis satis honorifice est receptus. Dehinc per insulas Dalinacie navigans, nono die stante^{ae} mensis Marcii ad portum Venecie aura flante secunda pervenit. Mart. 23.

a) prius Riccardus, tum eadem manus erant s et superdusii lileolam m indicantem 3. b) comite Robberto prius, alia manus rasuram quoque adhibens corr. comite Robberti 3. c) galea prima manu, s postea supra addit. 3. d) recipientes 3. e) convocatis 1. f) autem deest 1. g) s in fine in loco raso 3. h) data desunt 2 et 3, in 3 post celebravit unius lineae spatium rubricatori vacuum est relictum. i) Hostiensis 3. l) Rayn 1; Raynef 3. l) prima manus aut, alia manus pallido atramento supraduxit lineolam 3. m) ante pacis locus unius litterae raso 3. n) Terdonense 3. o) post imp. locus unius litterae raso 3. p) promissionibus iuramenti 3, prius inter haec duo verba et scriptum erat, sed nunc erasum est; promissionibus et iuramenti 1. q) et magistro 1, Carus. et Contel. r) iusticiario 1. s) A. se movens 1. t) archiepiscopum 3. u) markyam 1. v) et deest 1. w) Palestino 1. x) Hugoni 3. y) Busoni 3; 55 Bosone 1? z) Cenci 3. aa) andriaticum 1. ab) altera manu et pallido atramento supra lineam add. 3. b) instante 2. 21) diaconum cardinalem S. Georgii. 22) Testante destinati sunt ad papam Alexandrum mense Febr. auctore vitae Alex. III. (Walterich II, 434) Romo- a. 1177. 23) Anconitanam, aldus et comes Rogerius a rege Wilhelmo Vestam

1177. Et ibidem cum omnibus suis de galea descendens, in monasterio sancti Nicolay, quod dicitur
 Mart. 23. Ad litus, ipso die quievit. Altera autem die dux Venetie cum magna navium et populi
 Mart. 24. multitudine, et patriarcha Venetie simul cum patriarcha Aquileie et omnibus suis suffra-
 ganeis ad pedes Alexandri pape humiliter accedentes, ipsum processionaliter cum summo
 honore et gloria usque ad sancti Marci ecclesiam deduxerunt, in qua facta oratione populum
 benedixit. Dehinc navem ducis cum ipso simul ingressus, usque^a ad palacium patriarche
 veniens, in ipso ospicio se recepit. Episcopi autem et abbates vicinarum parcium, ad-
 ventu pape cognito, omnes cum suis clericis ad eius vestigia devote et^b humiliter acces-
 serunt. In festo autem annuntiationis^c Virginis^d.²¹ papa a duce Venecie et magnatibus eius
 Mart. 25. affectuose rogatus ad ecclesiam sancti Marci cum cardinalibus suis accessit, et in ea mis-
 sam publice decantavit.

Fredericus autem imperator, qui apud Cesenas morabatur, cum adventum pape in
 Veneciis cognovisset, Madeburgensem archiepiscopum et electum Guarmaciensem^e et
 protonotarium suum ad eum transmisit, affectuose postulans, ut, si ei placeret, locum
 futuri colloqui a Bononia transmutaret; non enim sibi tutum fore arbitrabatur, Christianum
 cancellarium suum cum aliis nunciis illuc dirigere, eo quod eiusdem loci civibus odiosus
 esset pariter et offensus, quia eos in bello devicerat et iniurias plurimas et dampna in-
 tulerat. Quibus papa respondit: *Imperator legatorum nostrorum et Lombardorum consilio
 communi pariter et assensu, tractatum pacis apud Bononiam habere disposuit, quod ergo de
 eorum communi voluntate est dispositum, non debet sine communi consilio immutari.* Qua de
 causa Alexander papa cardinalibus, qui erant Ravenne, archiepiscopis, episcopis et abbatibus,
 potestatibus, consulibus et rectoribus Lombardie mandavit, ut ei Ferrariam occurrerent,
 quatinus, communicato eorum consilio, imperatori de loco, in quo habendum esset pacis
 colloquium, et de aliis suis petitionibus responderet. Ipse vero cum Venetiis diebus esset
 Apr. 9. 15 demoralus, per mare Lauretum venit, dehinc per Padum Ferrariam cum galeis unde-
 Apr. 10. cim in dominica passionis ascendit. Ubi ab episcopis multis et eiusdem urbis civibus et
 25 magna populi multitudine, que illuc propter feriam²⁵, que illuc celebrabatur, convenerat,
 Apr. 11. satis est magnifice et honeste susceptus. Proxima vero septimana Ravennas archiepiscopus
 cum suis suffraganeis, Mediolanensis archiepiscopus cum episcopis et abbatibus Lombardie,
 potestates, rectores, consules et multi prudentes de civitatibus Lombardie Ferrariam ad 30
 Alexandrum papam festino gressu letabundi venerunt, quos papa paterno affectu, prout
 decuit, benigne satis et iocunde suscepit²⁶.

Apr. 12. Altera vero die cum eis in maiori ecclesia sancti Georgii, congregata populi multi-
 tudine magna, convenit, quos facto silentio tamquam filios taliter est allocutus: *Novit
 vestra discretio, filii dilectissimi, quod, peccatis nostris exigentibus, navis ecclesie, que in portu 35
 placido et tranquillo deberet consistere, adeo persecutionis valide procellas sustinuit, adeo ini-
 quorum hominum turbines et fluctus incurrit, quod pene est in profundo pelagi cum suo guber-
 natore demersa. Imperator enim Romanus, qui ecclesiam tamquam illius advocatus gubernare
 et defensare debuit, impugnavit, et sue voluntatis non rationis sequens arbitrium, eam a sua
 unitate divisit, altare contra altare extulit, et inconsutilem Dei tunicam, quantum in eo fuit, 40
 dividere non expavit. Unde ecclesiastica virtute^f divisa, et pacis vinculo dissoluto, Romane
 ecclesie dignitas pene deperit, et que domina gentium et princeps provinciarum fuerat, facta
 est sub tributo. Et quia, imminente valide persecutionis articulo, Romane ecclesie quodam-
 modo est debilitata auctoritas, cum non esset qui^g delinquentium errores et peccata corrigeret,
 sanctorum patrum statuta et canones de suo ordine sunt et iure mutata. Sicque factum est, 45
 quod occasione huius schismatis et discordie multe ecclesie et monasteria sunt destructa,
 honestas ex parte perdita et religio violata, adulteria plurima, fornicationes, furta et homi-
 cidia sine vindice perpetrata, castella et urbes sunt dirute et incendio concremate, res viduarum
 et pauperum prede sunt et direptioni exposite. Set licet iustus iudex et patiens retributor, culpa
 humani generis exigente, iam per decem et octo annos virgam peccatorum super sortem iusto- 50
 rum iusto iudicio, set occulto, reliquerit, et ecclesiam suam persecutione valida passus sit vehe-
 menter affligi; tandem motus ad veniam pio compassionis oculo afflictionem sui populi*

^a in quo prius, rad. corr. 3. ^b deest 1. ^c annuntiationis 3. ^d virginis 3. ^e Wamarcensem pallido agra-
 mento script. 3; hic desinunt codices 2 et 3. ^f unitate coniecit Watterich. ^g deest 1.

24) Auctor vitae Alex. III. papam die 3. m. April. missam celebrasse refert. 25) Meffe. 26) Se- 55
 cundum relationem vitae Alex. omnes iam die 11. April. ante papam convenerunt.

miseratus aspectu et navem ecclesie sue cum Petri vicario et suis fratribus persecutionis unda
 pene demersam noctis medio visitavit, et de salute propria et futura tranquillitate penitus de-
 sperantes voce salutifera confortavit dicens: „Confidite, ego sum, nolite timere.“ Ad cuius
 vocis imperium ventus tribulationis siliuit et unda persecutionis quievit. Operante enim illo,
 5 qui voluntates principum pro suo beneplacito dirigit et corda regum, sicut vult, trahit et
 disponit, imperator Romanus, qui verbum pacis audire non poterat, mutatus in virum alte-
 rum, pacem modo requirit et ecclesie concordiam, quam despererat, nunc affectuose da-
 poscit. *Benedicta sit gloria Domini de loco sancto suo. Ecce enim lapis, quem edificantes*
reprobaverant, factus est in caput anguli, et in summitate ecclesie collocatus. Non ab homine
 10 *set a Domino factum est istud, et est mirabile in oculis nostris quod senex presbyter et inermis*
furori Theutonico potuit propugnare et sine bello imperatoris potentiam potuit debellare. Quod
ex manifesto Dei iudicio credimus provenisse, ut humana superbia manifeste recolat et totus
mundus evidenter agnoscat, quod pugnare contra Deum sit impossibile, et nemo illius potentie
audeat contraire. Solus enim Altissimus dominatur in regno hominum, et cui voluerit dabit
 15 *illud. Et licet imperator nos de pace ecclesie et dilecti in Christo filii et illustris regis Sicilie*
apud Anagninam per suos nuncios requisierit, et eam vobis absentibus perpetrare voluerit: nos
tamen ardorem vestre fidei et devotionis firmiter recolentes, considerantes etiam, qualiter vos
murum pro domo Hierusalem^a opponere studuistis, et qualiter pro statu ecclesie et libertate
 20 *Italie viriliter decertastis, oblatam nobis imperatoris pacem recipere sine vobis nolumus, ut sicut*
fuistis socii tribulationis, participes sitis et gaudii. Inde est, quod non attendentes honorem
proprii dignitatem, nec causati corporis fatiscantis etatem, nec maris veriti tempestatem, nos
et fratres nostros labori et periculo exponere non timuimus, set ad vos per ignem et aquam in-
dubitanter accessimus, ut vestro communicato consilio, oblatam imperatoris pacem, si ecclesie
 25 *et illustri regi Sicilie et vobis conveniens fuerit et idonea, suscipere debeamus.*
 Postquam Alexander papa suo sermone finem imposuit, Lombardi in utraque militia
 diligenter instructi — sunt enim in bello strenui et ad concionandum populo mirabiliter
 eruditi — per sapientes suos taliter apostolico responderunt: *Venerande pater et domine,*
universa Italia pedibus se vestre dominationis inclinat et sue devotionis obsequia cum gratiarum
 30 *actione multiplici vestre beatitudini representat. Letatur autem plurimum et exultat, quod pater*
ad filios, prelati ad subditos, dominus ad subiectos est dignatus accedere, ut errantes oves a
luporum morsibus potenter eripere et ad caulas ecclesie prudenter valeat revocare. Persecutio-
nem, quam vobis et ecclesie imperator intulit, magis opere quam sermone cognoscimus, et per-
 35 *secutionis eius molestias, quas mundus auditu didicit, nos in nostris tribulationibus experi-*
mento sentimus. Primo enim nos eius impetum sustinimus, primo nos illius furori obiecinus,
et ne ad destruendam Italiam et libertatem ecclesie opprimendam propius posset accedere,
nostrorum corporum et armorum obice prohibuimus. Nos pro honore et libertate Italie et
Romane ecclesie dignitate servanda imperatorem cum suis schismaticis nec recipere nec
 40 *audire volumus. Et ob hoc expensas non modicas, labores plurimos et angustias, dampna*
rerum, pericula mortis et corporum subire non refutavimus. Et ideo, reverende pater, satis
 est conveniens et rationi plurimum consentaneum, ut oblatam vobis imperatoris pacem non
 solum sine nobis non recipere set etiam^b audire debeatis. Ipse namque sepe nobis pacem
 sine ecclesia obtulit, nec recepimus; concordiam nobiscum sine vobis facere voluit, nec ad-
 misimus; magis enim volumus guerram illius cum ecclesie unitate incurrere, quam pacem
 eius cum ecclesie divisione servare. Quod autem personam vestram et fratrum vestrorum
 45 exposuistis periculo et labori, paternitati vestre super hoc de abundanti respondemus. Nam
 pro paucis laboribus multos rependimus, pro parvis periculis maiora recepimus, dum pro
 honoris vestri et ecclesie gloria nostra indifferenter expendimus, et pro liberanda ecclesia nos
 et nostros filios morti exponere non renuimus. Sciat autem vestra sanctitas et imperialis po-
 tentia evidenter agnoscat, quod nos gratanter imperatoris pacem, salvo Italie honore, recipimus
 50 et eius gratiam, libertate nostra integra remanente, preoptamus. Quod ei de antiquo debet
 Italia, libenter exsolvimus, et veteres illi iustitias non negamus; libertatem autem nostram,
 quam a patribus nostris avis et proavis hereditario iure contraximus, nequaquam relinquimus,
 quam amittere nisi cum vita timemus; magis enim volumus gloriosam mortem cum libertate
 incurrere, quam vitam miseram cum servitute servare. Quod autem illustrem regem Sicilie ad
 55 consortium nostre pacis adsciscitis, gratum nobis residet plurimum et acceptum, quia eum

a) Israel coniacit Wallerich.

b) set nec etiam Comtelarias.

amatorem pacis et cultorem iustitie recognoscimus. Ipse namque pre ceteris mundi principibus, suis et extraneis pacem tribuit et securitatem impendit, quod viatores nostri per opera sentiunt et peregrini experimento testantur, qui in viis et campis sine custode dormiunt et in nemoribus absque suarum rerum amissione quiescunt. Et ut brevi concludamus, in summa maior pax et securitas in regni eius nemoribus, quam in aliorum regnorum urbibus invenitur. Et ideo talem ac tantum principem et nostre pacis socium et nostre societatis esse volumus dominum et amicum.

Postquam Lombardi finem fecere dicendi, papa eos de more benedixit et ad hospitium singulos abire permisit. Post diem autem tertium Christianus cancellarius, Coloniensis, Maderburgensis et Treverensis archiepiscopi, Guarmaciensi electus, Gotifridus alius cancellarius et protonotarius ex parte imperatoris Ferrariam ad papam venientes, residentibus cum eo regis nunciis et Lombardis, in consistorio publice protestati sunt, et dixerunt: *Venerande pater et domine, sicut imperator Romanus vobis per suos nuncios apud Anagniam repromisit, paratus est vobiscum et cum ecclesia, cum illustri rege Sicilie et cum Lombardis per nos pacem facere et servare. Et ideo nobis septem²⁷ faciende pacis auctoritatem contulit. Et quidquid de bono pacis coram vestra presentia statuerimus, hoc totum imperialis dignitas ratihabitione firmabit.*

Hoc autem verbum pape admodum placuit, et habito consilio, alios septem, Hubaldum videlicet Hostiensem, Guillelmum Portuensem et Malfridum Penestrinum episcopos, Iohannem Neapolitanum, Theodinum de^a Arrone et Petrum de Bona presbyteros cardinales et laquentum diaconum cardinalem pro parte ecclesie pacis arbitros et mediatores instituit. Lombardi autem totidem personas, Taurinensem videlicet, Bergamensem et Cumanum²⁰ episcopos et Astensem electum, Girardum de Pesta Mediolanensem et Goczo Veronensem iudices et Albertum de Gamera Bresciensem civem, ad sue pacis compositionem unanimiter statuerunt. Precepit etiam papa nuncios regis Sicilie huic pacis tractatui interesse. Prius autem quam pacis capitula hinc et inde essent in medium producta, de loco colloquii non modica inter eos est obhorta contentio. Lombardi enim volebant hunc pacis tractatum²⁵ apud Bononiam fieri, sicut per imperatorem atque Hostiensem episcopum et eos fuerat ordinatum. E contrario autem imperatoris nuncii reclamabant, se nequaquam pro tali causa Bononiam profecturos, eo quod Christianus cancellarius Bononiensibus odiosus esset plurimum et infestus, set cum illis pro hoc negotio libenter Venetiis convenirent, ubi utreque partes possent sine timore pergere et cum securitate manere. Lombardi autem e³⁰ diverso suspectos habebant Venetos, asserentes, illos pacis cum eis inite federa violasse, et sepe imperatoris nuncios contra hoc, quod statutum inter eos fuerat, recepisse^b. Cumque hec contentio aliquantis diebus de loco colloquii perdurasset, tandem suadentibus regis nunciis, voluntati domini pape prebuere consensum, et se ituros Venetias, prestitis tamen prius securitatibus, promiserunt. Qua de causa papa Hugonem Bononiensem et³⁵ Rainerium cardinales cum quibusdam Lombardis Venetias misit, ut a duce et populo Venetie securitatem reciperent, quod ipse cum iis, qui essent ad colloquium profecturi, secure possent intrare Venetias et exire, et in eis cum rebus suis salvi et sine timore persistere, et quod imperatorem sine mandato pape intrare fines Venetiarum ullatenus non permitterent.

Iis autem abeuntibus, Christianus cancellarius, qui Ferrarienses, quos in bello⁴⁰ Apr. 21. derat, plurimum metuebat, quinta feria maioris hebdomade a Ferraria movens, Venetias festinus advenit. Papa autem Alexander cum magno conventu archiepiscoporum, episco-

Apr. 24. porum et abbatum paschalem festivitatem, que 24. die mensis Aprilis eo tempore occur-

Mai. 1. rebat, usque ad octavas, ut moris est, Ferrarie sollempniter celebravit. Cumque a cardinalibus, quos Venetias miserat, de securitate a duce et populo prestita responsum idoneum⁴⁵

Mai. 9. accepisset, nono die intrante mensis Madii cum regis nunciis galeas ingressus, sequentibus eum cardinalibus et Lombardis, eo die per Padum Lauretum descendit.

Mai. 10. Altera vero die per mare ad Sanctum Nicolaum, qui dicitur Ad litus, applicuit. Tertia

Mai. 11. autem die a duce et populo Venetie, a patriarcha et universo clero, primo ad Sanctum Marcum, dehinc ad patriarche palatium cum magna gloria est et honore deductus. Post⁵⁰ quam autem cardinales et Lombardi, qui papam fuerant subsecuti, Venetias applicuerunt, papa mediatoribus pacis iniunxit, ut in cappella, que erat in palatio patriarche, convenientes,

a) sic *Contelorius*; et (clericum?) 1; dictum *Curusius*. b) recepissent 1.

27) Septem archiepiscopi et episcopi pro parte imperatoris convenerunt Ferrariae, scilicet Maguntinus, Salzburgensis et Wormatiensis electus. V. Vitam Alex. III. l. c. p. 439.

Coloniensis, Treverensis, Bisuntinus, Magdeburgensis,

primo de pace Lombardorum, que prolixiori indigebat tractatu, haberent colloquium, de pace regis et ecclesie, que quasi una est, postmodum tractaturi.

Cum autem hoc factum esset, et rationes multiplices fuissent hinc inde prolatae, tandem Christianus cancellarius pro parte imperatoris disiunctam triplicem^a proposuit, dicens: *Petit a vobis imperator et postulat, ut aut de regalibus et his, que ad eum pertinent, que vos detinetis, illi iustitiam faciatis, aut sententiam a iudicibus Bononie apud Roncaliam contra vos pronunciatam executioni mandetis, vel ea, que antecessores vestri seniori Henrico reddere con-sueverunt, illi faciatis.*

Quo audito, Girardus Pesta Mediolanensis iudex pro parte Lombardorum respondit. *Nos quidem imperatori, undecumque nos appellaverit, parati sumus sicut domino iustitiam facere, set quia hec iustitia non est unius hominis set multorum, non unius civitatis set plurium, secundum causarum merita inducias postulamus, ut deliberantes plenius super his, que nobis obiecta fuerint, competenti loco et termino apud communem iudicem responsuri veniamus. Quod autem dixisti apud Roncaliam a Bononiensibus iudicibus contra nos sententiam fuisse prolata, plane inficiamur, eam non fuisse sententiam, set imperatoriam iussionem. Cum enim plures ex nobis, nec per contumaciam, fuissetus absentes, quidquid tunc contra nos dictum fuit, nobis nocere non debet, nec pro sententia reputari; secundum leges enim in ab-sentes prolata sententia nullius est roboris vel valoris. Quod vero postulasti, ut ea imperatori reddere deberemus, que seniori Henrico a nostris antecessoribus sunt soluta, respondemus, quod prenominati imperatoris dispositiones pariter et statuta propter antiquitatem^b temporis iam pene perdidere memoriam, nec vivit aliquis nostrum vel vestrum, qui bene possit illius temporis dicta vel facta recolere. Item imperator Henricus, salva auctoritate imperii, non debet dominus set tyrannus vocari. Cum enim misisset manum in sanctum^c Domini et Pascha-lem papam super altare cepisset, et cum nullas ecclesias destruxisset et episcopos excecasset; eius facta velut crudelia et tyrannica non sunt trahenda ad consequentiam^e vel ad memoriam revocanda. Set si imperatori placuerit, ea que antecessores nostri iuniori Henrico, Conrado et Lothario, et ei usque ad hec tempora reddiderunt, recipere, parati sumus in pace persolvere. Quod si hoc imperatori grave residet et videtur, pacem, que inter nos et eum per Cremonenses tractata fuit et in scriptis redacta^d, volumus firmiter observare. Que eo tempore completa^e fuisset, nisi quia imperator volebat nos ab ecclesie unitate recedere et Alexandri pape ponti-ficium denegare. Provideat ergo super hoc vestra discretio, si, quia schismati consentire nolimus, debeamus nostre pacis conditionem deterioorem efficere.*

Cum autem scriptura de tractatu pacis habita et per Cremonenses Lombardis aliis de-legata producta fuisset in medium, ceperunt Teotonici quibusdam scripture capitulis dili-genter opponere et eorum sensum ad sue partis commodum retorquere, quedam vero capitula denegare. Econtra Lombardi ceperunt illorum responsiones suis responsionibus confutare, et his, que obiecta fuerant, satis studiose resistere. Ad comprobanda vero capitula, que ipsi negaverant, ceperunt Cremonensium, licet essent inimici, testimonium invocare. Cumque super his capitulis diebus esset^e plurimis disputatum et nihil penitus diffinitum, ex utriusque partis convenientia quecumque hinc et inde dicta fuerant, ad pape audientiam sunt relata. Alexander autem papa, utpote vir eruditus et sapiens, considerans imperatoris et Lombardorum pacem multis esse^e controversiis et questionibus involutam, nec eam posse brevi spatio temporis consummari, tractatu pacis postposito, cepit cum eis de treuguis sex annorum agere, sperans per treugas ad consummationem pacis facilius posse perveniri. Tunc etiam Teotonicis de pace regis Sicilie verbum pro-pulsit, affectuose postulans, ut imperator cum eo aut pacem perpetuam aut temporalem ad minus usque ad annos quindecim faceret, in veritate sciturus, quod nullatenus pacem eius et ecclesie posset habere, rege Sicilie in discordia remanente. Christianus autem cancellarius cum sociis suis consilio communicato respondit: *Novit vestra discretio, vene-rande pater et domne, quod nos ab imperatore accepimus in mandatis, ut vobiscum de pace ecclesie, regis Sicilie et Lombardorum haberemus colloquium et tractatum: set quia vos, tractatu pacis omisso, novum verbum nobis de treuguis faciendis proponitis, non possumus sanctitati vestre super hoc certum dare responsum, quoadusque verbum istud, quod de novo audivimus, ad imperatoris audientiam referimus.*

55 a) distincte rem triplicem *Contelorus*. b) servum *Carus*. c) consequentia *i*. d) essent *i*. e) esset *i*.

28) v. Mon. Germ. LL. II, 145 sqq.

Accepta itaque a papa licentia, ad imperatorem, qui apud Pomposam venerat, gradu concito perrexerunt. Est autem Pomposa locus quidam delectabilis et nemorosus inter Ravennam et Venetiam collocatus. Cumque imperatori petitionem pape de componenda pace cum rege Sicilie usque ad annos quindecim, et de faciendis treuguis cum Lombardis usque ad annos sex per ordinem exposuissent, adversus eos vehementer indignatus infremuit, asserens illos in hoc tractatu pacis magis Alexandri pape honori et commodo, quam dignitati imperii providisse. Quare precepit eis, ut ad papam redeuntes firmiter ei ex sua parte proponerent, quod ipse cum eo et ecclesia pacem libenter faceret, set regis Sicilie et Lombardorum treugas denegaret. Qui venientes totum pape per ordinem retulerunt, sicut illis fuerat ab imperatore mandatum. Post quorum discessum imperator Gottfridum¹⁰ minorem cancellarium²⁹ cum episcopo Clarimontis³⁰ et abbate de Bonavalle³¹ Venetias delegavit³², iniungens eis, quod Christiano cancellario et sociis suis ignorantibus, caute et privatim pape ex sua parte significarent, quod ipse amoris eius intuitu pacem regis Sicilie usque ad annos quindecim et usque ad sex annos Lombardorum treugas concederet, si papa cuidam sue petitioni preberet assensum. Quam tamen petitionem ei volebat penitus¹⁵ esse incognitam, set duobus cardinalibus, quos ipse ecelegisset, volebat illam diligenter exponi, ea tamen conditione, quod si cardinales electi petitione cognita de ea complenda consilium pape tribuerent, ipse eam sine dilatione perficeret.

Ex mandato itaque pape Hubaldus Hostiensis episcopus et Theodinus cardinalis ad hoc negotium sunt electi, quibus imperatoris petitio ab eius nunciis privatim est et studiose²⁰ exposita. Cumque cardinales petitione cognita pape suggererent, quod petitioni imperatorie preberet assensum, Alexander papa, utpote homo providus et discretus, cepit queenam esset occulta illa petitio animo estuanti revolvere et Teotonicorum dolos et versutias suspectas habere. Quare mutavit cum voluntate consilium, asserens, non decere auctoritatem apostolicam petitioni incognite prebere consensum, nec de re dubia et incerta aliquid²⁵ respondere, sed si petitionem illam vellent ei fideliter aperire, et talis esset illa petitio, que contra honorem Dei et damnum ecclesie non spectaret, libenter eam effectui manciparet. Quo audito, Gottfridus minor cancellarius indignatus ad imperatorem rediit. Episcopus autem Clarimontis cum abbate de Bonavalle, qui remanserant, videntes quod nullum a papa³⁰ possent habere responsum, licet inviti, petitionem imperatoris pape exposuerunt.

Erat autem hec petitio. Imperator pape per nuncios suos promiserat, quod si pacem cum eo faceret, terram comitisse Maltendis, quam ipse tenebat, in manu eius et ecclesie potestate remitteret. Petebat ergo, ut liceret ei usque ad quindecim annos, videlicet quousque pax regis Sicilie perduraret, eiusdem terre redditus sine contradictione recipere, completis vero quindecim annis, volebat, possessione penes eum remanente, statim de³⁵ eadem terra cum ecclesia placitare, asserens illam ad ius sui imperii pertinere. Papa autem intuitu regis Sicilie, quem plurimum diligebat, usque ad condictum terminum imperatori prenominate terre fructus habere concessit, hac tamen conditione, quod completis quindecim annis ad potestatem et possessionem Romane ecclesie terra illa rediret, et tunc ecclesia in possessione posita, si imperator vellet de proprietate terre illius agere, libenter⁴⁰ ei ecclesia iustitiam faceret.

Postquam autem hic modus petitionis implende per episcopum Clarimontis et abbatem de Bonavalle fuit imperatori propositus, plurimum illi displicuit, et sic concordia per illos tractata remansit. Christianus autem cancellarius et reliqui, qui cum eo mediatores pacis fuerant constituti, cognito quod imperator per alios pacem ecclesie tractare voluisset,⁴⁵ nimium doluerunt et venientes ad papam Alexandrum, dixerunt: *Sanctitati vestre, domne, esse volumus non incognitum, quod nostro odio et invidia pax ecclesie prepeditur. Quidam enim nostri emuli falsa de nobis imperatori suggerunt et volunt in hac parte nos ei odiosos reddere pariter et suspectos. Et ideo veremur plurimum, ne, dum nos absentes sumus, qui pacem diligimus et nuncii in eundo et redeundo sine fructu tempora longa consumunt, imperator prolixitate temporis affectus tedio desideratam pacem abhorreat et suggestione pravorum hominum infecta pace recedat. Consulimus ergo discretioni vestre, ut si vobis placuerit, propius*

a) decret 1.

29) An Gotefridus de Viterbo? quem postea Venetiis 32) V. imperatoris litteras apud Pertz. M. Germ. cum imperatore fuisse scimus; cf. Ulmann, Gotfried Legg. II, 154. 55
von Viterbo p. 14. 30) Pontio. 31) Hugone.

imperator accedat, ut vestris et suis nunciis cito ire et redire valentibus inchoata pax, volente Domino, cito valeat consummari.

Papa autem, habito cum nunciis regis Sicilie et Lombardis consilio, respondit: *Nobis quidem placet admodum, ut imperator Cloiam, que a Venetiis quindecim distat^a milibus, cum paucis veniat, ea tamen conditione, quod vos in anima vestra^b iurare faciatis, ut postquam illuc venerit, absque nostro mandato et licentia ulterius non procedat.* Iuramento itaque in hunc modum prestito, Coloniensis archiepiscopus cum quibusdam aliis Cesenam ad imperatorem venit et eum cum suis Cloiam usque deduxit. Quidam autem populares Veneti, cognito imperatoris adventu, ad eum accedentes ceperunt illi studiose suggerere ut absque mandato pape et licentia Venetias securus intraret, firmiter promittentes, quod eorum consilio et auxilio pacem posset cum ecclesia et Lombardis pro sua voluntate componere.

Quorum verbis imperator aliquantulum acquiescens, precepit eis, ut dicta operibus consummarent, dantes operam, ut totum populum ad perfectionem huius negotii caute et sapienter inducerent. Alexander autem papa audiens, quod Cloiam imperator venisset, 14. Guillelmum de Papia Portuensem episcopum et Iohannem Neapolitanum et Theodinum et Petrum de Bona presbyteros cardinales et Iaquinthum diaconum cardinalem cum Christiano cancellario et aliis Theoticis, qui pacis mediatores erant, ad eum direxit, mandans, ut si de beneplacito illius esset, ipse nuncios regis Sicilie et quosdam de Lombardis Cloiam transmitteret, ut illis presentibus imperator in anima sua per principes suos iurare faceret, quod pacem ecclesie et pacem regis Sicilie usque ad annos quindecim et treguas Lombardorum usque ad annos sex firmiter observaret. Quo facto, Venetias posset securus accedere, eius procul dubio benedictionem et gratiam habiturus. Imperator vero, quia aures suas verbis Venetum quodammodo inclinaverat et eorum responsa diebus singulis expectabat, cepit cardinalibus de verbo pacis, quasi novum esset et sibi incognitum, 25 spondere et longis consultationibus de die in diem sua responsa differre. Quo cognito, cardinales turbati sunt plurimum et mirati, et quidnam deberent facere, nesciebant.

Interea populares Veneti a Cloia Venetias redeuntes, in sancti Marci ecclesia congregati, totius pene populi seditionem et tumultum contra ducem suum excitaverunt, dicentes: *Domne dux, non bene honori et commodo commissi vobis populi providetis. Ecce enim imperator Romanus apud Cloiam iam diebus aliquantis est demoratus, ubi caloris distemperantias^d et muscarum et culicum plures molestias sustinet, nec ei licet Venetias intrare. Quod ipse multum graviter recipit et vindicandum in posterum alta mente reponit. Et ideo veremur, ne tam gravis offensa quandoque universo populo periculosa possit esse pariter et dampnosa. Quare de nostra voluntate est, ut si vestre residet celsitudini, imperator Venetias a vobis et a populo invitatus accedat.* Quibus dux benigne respondit: *Bene potestis firmiter recolere, domini, quod ad petitionem pape per duodecim prudentes viros in anima omnium nostrorum iurare fecimus, quod absque mandato eius et licentia imperatorem intra fines Venetie nullatenus recipere deberemus. Provideat ergo vestra discretio, si contra tenorem iuramenti nostri, papa inconsulto, imperatorem debeamus huc advocare.* Cui illi protinus responderunt: *Postquam ex mandato pape Cloiam, que intra fines est Venetie, imperator intravit, plane a nostri iuramenti sumus vinculis absoluti. Cumque super hoc a duce et populo esset diutius disceptatum, tandem de communi consensu quidam Veneti sunt ad papam directi. Qui venientes, sicut viri improbi et superbi, dormientem papam excitare non timuerunt, proponentes ei ex parte ducis et populi, quod de eorum erat voluntate et beneplacito, quod Venetias imperator intraret. Quod verbum admodum pape displicuit et multum grave resedit dicens eis: Vos nobis ex iuramento tenemini, ut imperator Venetias non debeat sine nostra licentia et mandato venire. Volumus ergo, ut cardinales nostros, qui ad imperatorem iverunt, cum eius nunciis usque in diem crastinum expectetis. Et eis venientibus, quid nobis faciendum sit, vobis respondere curabimus.* Quod verbum licet Venetis displicuisset, plurimum tamen precibus pape devicti, petitioni eius, quamvis inviti, prebentes assensum, ad propria redierunt.

Interea per totam regionem rumor insonuit, quod Veneti contra voluntatem pape velent imperatorem Venetias intromittere. Quo audito Lombardi, qui cum papa pro facienda pace Venetias venerant, metuentes subitum imperatoris adventum, et fidem Venetiam et inconstantiam suspectam habentes, intrantes naves, ad partes Trevisie se transtulerunt.

55 a) distant 1. b) sua suspicatur Walterich. c) audito 4. d) distemperantias 1.

Papa autem cum paucis cardinalibus, qui secum remanserant, cepit contristari et mestus esse. Metuebat enim, ne si imperator contra voluntatem suam, iuramento non prestito, Venetias introiret, magnum ex hoc dampnum et periculum posset Dei ecclesie provenire. Audientes autem hoc nuncii regis Sicilie, venientes ad papam ceperunt eum viriliter animare, dicentes: *Domne, non oportet vos dubitare in aliquo vel metuere, ecce enim quatuor* 5 *galeas domni regis Sicilie ad vestrum obsequium preparatas habemus, quas cum vobis intrare placuerit, secure vos de hoc loco et absque periculo, invitatis etiam Venetis et contradicentibus, educemus.* Quibus verbis papa plurimum animatus respondit, quod de suo erat proposito, ut cardinales, qui ad imperatorem iverant, usque in diem crastinum expectaret, ne si eis inconsultis recederet, posset merito levitatis argui et de violata fraternitate culpari. Quo 10 audito, regis nuncii ad palatium ducis, ubi cum multis Venetis dux de more convenerat, accedentes, eos taliter sunt allocuti: *A vestra memoria excidisse non credimus, quanta beneficia domnus rex huic civitati contulerit, et quod hodie princeps aliquis sub celo non vivit, cuius amicitia tantum sit vobis idonea, cuius gratia adeo sit vestris utilitatibus opportuna. Et vos ei ex iuramento tenemini, sui regni gloriam et honorem diligere et pro eius commodo plurimum* 15 *laborare. Inde est, quod nos hac consideratione inducti, et de vobis tamquam de amicis domni regis et fidelibus multam spem et fiduciam obtinentes, papam et Lombardos invitos pariter et renitentes Veneciam^a venire coegerimus, iuramento tamen prius a vobis prestito, quod sine pape licentia non deberetis imperatorem intra Venetie fines recipere. Set ecce, ut audivimus, vestri iuramenti et promissionis obliti, pace nondum disposita et firmata, imperatorem non* 20 *iuratum ad civitatem istam, papa contradicente, vocatis: et sic pax ecclesie et domni nostri regis, vobis facientibus, impeditur. Set in veritate sciatis, quod nos in civitate ista non prestolabimur imperatoris adventum, set die crastina ad propria redeuntes, domno regi significare curabimus, qualiter pro tot et tantis beneficiis vobis a regia liberalitate^b collatis, mala et dampna plurima* 25 *rependere studeatis.*

Quibus auditis, dux satis placide et benigne respondit: *Quod vos indignatos aspicimus et contra nos commotos esse cognoscimus, egre multum patimur et molestissime sustinemus. Nos enim, qui domnum regem toto corde diligimus et pro honore eius et commodo nos et nostra exponere non dubitamus, nollemus non solum vos, qui magni estis de regno eius et summi principes, set nec suorum minimum ad iracundiam provocare. Et quia inter eum et imperatorem* 30 *pacem esse dispositam credebamus, voluimus, ut in civitate nostra pacis domni regis tamquam amicissimi nostri feret consummatio. Et ideo recedendi vobis licentiam non tribuimus, set prudentiam vestram affectuose rogamus, ut tamquam in domibus vestris securi et sine timore aliquo imperatoris expectetis adventum.* Non autem iccirco taliter dux respondit, quin ei et aliis sapientibus talis imperatoris displiceret adventus, set quia timebat plebem et popularem tumultum plurimum formidabat. 35

Nuncii autem regis hoc audientes, surgentes cum indignatione dixerunt: *Nos hic cum licentia vestra non venimus nec cum vestra licentia recedemus, set crastina die iter arripientes, dampni nostri regis iniuriam non verbis set operibus vindicare curabimus.* Qui ad domos suas redeuntes statim iusserunt galeas parari, tubas canere, arma et totam suppellectilem in 40 galeas inducere. Quod factum postquam fuit per Venetias divulgatum, timor maximus Venetos occupavit. Timebant enim, ne si regis nuncii indignati recederent, hac occasione rex Venetos, qui in terra sua erant, capi faceret et in custodia detineri. Qua de causa magna multitudo virorum ac mulierum, quorum parentes in Apuliam venerant, ad ducem properans, proclamavit: *Vestram et totius Venetie prudentiam, illustris dux, latere non cre-* 45 *dimus, quanta beneficia magnificus rex Sicilie nostre regioni sua liberalitate^c prestitit, et qualiter nostre famis inediae sue terre victualibus reparaverit. Ad que transportanda multi nostrorum civium in Apuliam transierunt, et secum non modicam pecuniam et multas mercimonias detulerunt. Si ergo Sicilie rex audierit, nuncios suos a nobis indignatos recedere, in cives nostros et res eorum merito poterit vindicare. Provideat igitur vestra discretio, si occa-* 50 *sione imperatoris, a quo nihil unquam boni habuimus, amicitiam tanti principis, a quo omne bonum recipimus, amittere debeamus. Et ideo magnificentiam vestram humiliter imploramus, ut nostrorum civium tam gravi dampno et futuro periculo providentes, nuncios regis Sicilie ab incepto itinere revocetis, nec contra voluntatem pape et illorum imperatorem Venetias intrare sinatis. Si qui enim sunt, qui contra hoc aliquid dicere vel attemptare presumerint, parati* 55

a) venecia l. b) libtate l. c) libertate l.

sumus cum nostris parentibus et amicis eos morti tradere, et proximos nostros, qui in regno regis sunt, a futuro periculo liberare.

Dux autem eorum querimonia diligenter et gratanter audita, respondit: Quod nuncii regis Sicilie volunt indignati recedere, non mee imprudentie set quorundam popularium seditioni est et malitie ascribendum, qui mea et prudentum virorum zelo et invidia provocati, non civitatis honori et glorie, set suis utilitatibus providentes, die et nocte dant studium et operam diligentem, ut imperatorem, nobis contradicentibus, Venetias introducant, et ob hoc periculi crimen et infamiam et pape et regis Sicilie grave et perpetuum odium debeamus incurrere. Cumque illi iterum proclamassent, ut eorum, qui auctores erant seditionis, nomina dux
10 evidenter exprimeret; metuens, si noti fierent, ob hoc pugna in civitate maxima et seditio inualesceret, saniori usus consilio, nobiliores et prudentiores, quos habere potuit, ad papam direxit, pro parte totius populi veniam humiliter postulans et affectuose deprecans, ut quod illi in eum stulte et superbe peccaverant, ipse eis ex innata humilitate* et gratia relaxaret et nuncios regis Sicilie a proposito sui itineris revocaret.

15 Quibus Alexander papa more solito satis benigne respondit: Ego quidem, cui sanctitas^b et officium ignoscendi gloriam dereliquit, iniuriam meam ad mentem non revoco, offensam meam pro Dei amore dimitto, set nuncios regis Sicilie tamquam viros nobiles et potentes, rogare quidem valeo, set invitos detinere non potero. Tandem Venetis multum rogantibus et petentibus, ut ad^c hoc faciendum partes suas interponere dignaretur, motus papa eorum petitionibus, per Rogerium de Pisa subdiaconum et senescalcum suum, simul cum Venetis, nunciis regis Sicilie preces affectuose porrexit, ut divini et sui amoris intuitu indignationem compescerent, et inceptam iracundiam temperarent atque propositum suum ab incepto itinere revocarent. Quibus illi responderunt: Dominus quidem papa, sicut vir perfectus et
20 sanctus et de sui meriti auctoritate confisus, mori non metuit, et Venetum dolos et insidias non pavescit. Nos autem, qui adhuc imperfectiores sumus, mori nolumus, et nostro regi inferre iniuriam moriendo vitamus. Veneti ingratitude filii et regie liberalitatis obliti, volunt domino nostro mala pro bonis rependere et ad perturbationem pacis eius contra voluntatem domni pape et nostram inimicum ipsius Venetias introducere. Dominus autem noster tante est potentie et virtutis, quod pro his excessibus, quos contra amicitiam suam faciunt, illis sicut decet re-
30 spondere curabit. Set quia nos preces domni pape pro mandato accipimus, iter nostrum usque in diem crastinum differemus. Et dehinc communicato cum eo consilio, quid nobis faciendum sit, disponemus.

Quibus auditis, Veneti ad ducem suum redeuntes, ea, que a papa et nunciis regis audierant, illi per ordinem retulerunt. Altera autem die dux sano usus consilio, apud
35 Rivum-altum sub voce preconis fecit publice declamare, ut nullus de adventu imperatoris auderet verbum facere, nisi cum Alexander papa precepisset. Cum autem ea, que apud Venetias dicta et facta fuerant, ad imperatoris adhuc Cloiam demorantis audientiam pervenissent, sua spe et intentione frustratus, cepit de suo rigore mollescere et cardinalibus, qui ibi erant, de verbo pacis benignus respondere. Cancellarius vero et alii ecclesiastici
40 principes, qui pacis consummationem plurimum affectabant, spiritu libertatis assumpto, imperatori viva voce dixerunt: Bene debet imperialis maiestas recolere, quod quidam e nostris ex mandato vestro Anagniam accedentes, cum Alexandro papa de pace ecclesie et imperii, de pace regis Sicilie et Lombardorum tractatum habuimus. Et ipse, utpote vir sanctus, pacis cupidus et amator, nostro consilio et hortatu Campaniam deserens, Venetias iam intravit,
45 paratus ea, que de bono pacis promiserat, firmiter consumari. Vos autem, ut credimus, suggestione pravorum hominum a consilio nostro vultis recedere, et a pacis proposito declinare. Nos vero ex iure debiti, quo imperio tenemur adstricti, parati sumus vobis, ut domino, in temporalibus obedire et pro regalibus, que tenemus, consuetum vobis servitium facere. Set quia
50 nostrorum estis corporum, non animarum dominus, nolumus pro vobis animas nostras perdere et terrena celestibus anteferre. Quare noscat imperialis discretio, quod nos de cetero Alexandrum in catholicum papam recipimus, et ei ut patri in spiritualibus obedimus. Idolum³³ vero, quod erexistis in Tuscia, nullatenus adoramus.

Quibus auditis, imperator, operante eo, qui corda principum, sicut vult et quando vult,

a) humanitate coniecit Walterich. b) cui apostolici muneris sanctitas coniecit Walterich. c) sb 1: ad Carus.

55 33) i. e. Calixtum III. antipapam.

humiliat et inclinat, leonina feritate deposita ovinam mansuetudinem induit, et eis humiliter et benigne respondit dicens: *Noscat vestra fidelitas, dilectissimi, quod non est mee voluntatis consilium vestrum deserere, et pacis per vos tractate propositum evitare, quin potius volumus ea, que vestro sunt ordinata consilio, firmiter observare. Ut autem a vestris cordibus omnis super hoc dubitationis scrupulus excludatur, comiti Henrico de Diessa, qui est in presentiarum, precipimus, ut vobiscum et cum cardinalibus Venecias veniens, coram papa in anima mea iuret, quod ex quo Venetias intraverit, in anima mea iurare faciam, quod pacem ecclesie et imperii, regis Sicilie et Lombardorum, sicut disposita est et tractata, firmiter observabo, et de ea observanda precepto nostro duodecim principes nostri simile iuramentum prestabunt.*

Cancellarius autem et reliqui mediatores pacis cum cardinalibus hec audientes multum leti effecti, festino gressu Venetias redeuntes, ea que ab imperatore dicta et ordinata fuerant, pape per ordinem retulerunt. Qui protinus per nuncios suos rectores Lombardie, qui in partes Trivisie secesserant, Venetias revocavit.

Jul. 22. Altera autem die coram papa et cardinalibus, nunciis quoque regis et Lombardis et magna populi multitudine, comes Henricus de Diessa, sicut ei ab imperatore mandatum fuerat, in anima eius de prestando iuramento pacis observande iuravit³⁴. Cappellanus etiam Coloniensis archiepiscopi in anima principum, qui ibi aderant, simile iuramentum prestitit. Hoc autem facto, ex mandato pape Veneti cum sex galeis Cloiam iverunt, et imperatorem cum suis in galeis recipientes, eum usque ad Sanctum Nicolaum, qui dicitur Ad litus, sabato in sero honorifice deduxerunt.

Jul. 24. Sequenti vero die dominica, octava scilicet die stante mensis Iulii, in vigiliis beati Iacobi, papa cognito imperatoris adventu, galeas ingressus cum nunciis regis et magna Lombardorum ac populi multitudine, ad ecclesiam sancti Marci summo mane devotus accessit, et Hubaldum Hostiensem et Willelmum Portuensem et Malfridum Penestrinum episcopos et quosdam de cardinalibus³⁵ ad imperatorem transmisit. Qui venientes, ipsum et suos ab excommunicationis vinculo absolverunt. Christianus autem cancellarius procedens in publico tactis sacrosanctis euangeliis, ait: *Ut omnes evidenter agnoscant, me esse nomine et opere christianum, Octavianum Cremensem et Iohannem de Struma cum suis complicitibus prorsus abiuro, et Alexandrum et successores eius in catholicum papam recipio.* Et alii prelati ecclesiarum similiter iuraverunt.

Dux autem Venetie, cognito quod imperator ab excommunicationis esset nexibus absolutus, cum patriarcha et magna cleri ac populi et navium multitudine usque ad ecclesiam sancti Nicolai illi obviam venit, quem in navi sua recipiens, usque ad litus Sancti Marci satis honorifice et pompose deduxit. Imperator autem de navi descendens, simul cum duce, patriarcha et episcopis suis, et clero et populo Venetie, ipsum cum vexillis et crucibus processionaliter precedente, usque ad ecclesiam sancti Marci, ante cuius atrium Alexander papa cum episcopis suis et cardinalibus, cum patriarcha Aquileie, archiepiscopis et episcopis Lombardie, ecclesiastico more ornatis, honorifice residebat, pedes accessit.

Cumque ad papam appropriasset, tactus divino spiritu, Deum in Alexandro venerans, imperiali dignitate postposita, reiecto pallio³⁶, ad pedes pape totum se extenso corpore inclinavit. Quem Alexander papa cum lacrymis benigne elevans, recepit in osculo et benedixit, moxque a Teotonicis *Te Deum laudamus* est excelsa voce cantatum. Imperator autem apprehensa pape dextera, ipsum in ecclesiam introduxit, et accepta ab illo benedictione ad palatium ducis cum suis rediit. Papa vero cum cardinalibus et nunciis regis iterum galeas ingressus ad suum hospitium rediit. In vespere autem imperator per nuncios suos papam satis affectuose rogavit, ut si ei placeret, sequenti die, in festo scilicet beati Iacobi, in ecclesia sancti Marci missarum solemniter celebraret; desiderabat enim ab ore eius divina officia supplex et devotus audire. Cuius petitioni papa assensum benignus accommodans,

a) ecclesia I.

34) Iuramenti huius verba servavit auctor vitae Alexandri III., ex qua promulgavit ea Pertz, *Leges II* . . . . . Alium tenorem iuramenti exhibet *Relatio de pace Veneta* infra edenda. Conf. quoque Alex. epistolam ad Rogerum archiep. Eboracensem datam ap. Wilkins, *Conc. Magn. Brit. I.* 487.

35) Nomina eorum invenies in vita Alex. III. ap. 50 Watterich II, 440. 36) V. quoque Sigeberti contin. Aquicinctinam M. G. VI, 416, ubi narratur imperatorem discalciatum et regis ornamenti nudatum ad papam adductum fuisse.

summo mane cum cardinalibus ad sancti Marci ecclesiam venit. Cujus vestiarium ingressus, cum patriarchis, archiepiscopis et episcopis et cardinalibus honorifice satis et ecclesiastice se induit, et ad celebranda divina missarum soleinnia pre-aravit. Imperator autem, ut humilitatem, quam corde conceperat, opere demonstraret, sumto stratoris officio, pallium deposuit, manu virgam accepit, laicos de choro expulit et papae ad altare solemniter et processionaliter venientiam tamquam ostiarius preparavit. Dehinc in choro cum archiepiscopis, episcopis et clericis Alamannie remanens, quibus eo die cantandi iniunctum erat officium³⁷, missam domni pape devote satis et humiliter audiebat.

Cumque dicto euangelio papa ascendisset pulpitem, ut alloqueretur populum, imperator accedens propius, cepit verba eius attentius auscultare. Cuius devotionem papa diligenter attendens, verba, que ipse litteratorie proferebat, fecit per patriarcham Aquileie in lingua Teotonica evidenter exponi. Finito autem sermone, et *Credo in unum Deum* solemniter decantato, imperator cum suis principibus ad pedes pape devotus accessit et obtulit³⁸. Finita autem missa, cum papa ad suum palatium vellet redire, imperator dexteram eius accipiens, eum usque ad portas ecclesie satis honeste deduxit. Cumque equum suum album de more vellet ascendere, imperator ex alia parte accedens, strevam^a eius tenuit, et postquam equum ascendit, ipsum aliquantulum stratoris more per freni lora deduxit, quem papa benedicens, ad hospitium redire permisit. Ipse vero, clero et populo illum precedente, usque ad mare descendit. Dehinc galeas ingressus, ad palatium suum cum gloria est et honore reversus.

Venientibus autem proximis Kalendis Augusti³⁹, imperator cum archiepiscopis et episcopis et reliquis principibus suis et magna populi multitudine ad patriarche palatium, in quo papa erat hospitatus, accessit. In cuius palatii aula longa satis et spatiosa, papa in eminentiori loco positus in faldestolio suo resedit, et episcopis suis et cardinalibus hinc inde circumstantibus, imperatorem quidem in sua dextera supra episcopos et presbyteros cardinales, Romoaldum vero Salernitanum archiepiscopum in sinistra supra diacones cardinales residere precepit. Facto itaque silentio, sic est papa Alexander exorsus: *Hec est, inquit, dies, fratres carissimi, quam fecit Dominus; exultemus et letemur in ea, quia hic filius noster Romanorum imperator illustris mortuus fuerat et revixit, perierat et inventus est. Nam postquam cordi eius superne radii claritatis illuxit, totius falsitatis depulsa caligine, de errore ad veritatem rediit, de tenebris ad lumen transiit, de schismate ad unitatem accessit et ad caulus matris ecclesie tamquam ovis erratica repedavit. Exultet igitur fidelium votiva religio, quia hodie pater iuniorem recepit filium, catholicum principem Romanum recuperavit imperium, mater ecclesia suum evaginatum in vagina convertit gladium, navis piscatoris egregii, que culpis exigentibus, adversitatum turbine pene demersa iam fuerat, nunc procellis cessantibus, ad litus solidum et vere quietis portum illesa pervenit. Ecclesie sue preces pro bono pacis frequenter effusas Dei filius clementer audivit, et eam cum suo principe in pace et concordia collocavit. Inde est, quod, destructis adversitatibus et erroribus universis, secunda iam pace fruimur, et iucunda securitate letatur. Cesset igitur antiqua discordia, finem accipiat inveterata malitia, una fides, unus dominus, una sit et ecclesia. Schisma in unitatem transeat et divisio ad caritatem accedat. Omnis iam ad pacem ecclesia redeat, et ad matris sue gremium filiorum numerositas gratiosa recurat. Sit Deo gloria in altissimis et in terra pax hominibus bone voluntatis. Et quia nos imperatoris nostri pium animum et benignam agnoscimus voluntatem, eum intra nostre mansuetudinis brachia tamquam carissimum filium benignius amplexamur et tam ipsum quam uxorem et eius filium in catholicos principes paterno affectu recipimus et ipsi honorem debitum impendere procuramus; Deum et apostolos nostros affectuose rogantes, ut ipsos ecclesie sue servent incolumes et per longa tempora custodiant defensores.*

Postquam papa loqui desiit, imperator, deposito pallio, de suo faldestolio surgens, cepit in lingua Teotonica concionari, Christiano cancellario verba sua vulgariter⁴⁰ exponente. Ait ergo: *Maiestati nostre satis gratum residet et acceptum, quod Deus omnipotens, cuius manu principum corda tractantur, cuius arbitrio eorum voluntates et consilia diriguntur, nostre*

a) streuam f: streuam Corus.

37) Cf. Vit. Alex. III. l. c. p. 441: *Imperatore igitur stante in choro clerus Theutonicus missae introitum altisonis vocibus psallere coepit et totum decantandi officium cum omni iubilatione peregit.* 38) sc.

aurum ei post pedum oscula obtulit. 39) Omnia quae Romoaldus inde ab hoc loco enarrat iam ante Kal. Aug. facta fuisse, docet Conradi res, qui die 25. m. Iulii est in archiepiscopum Salzburgensem elevatus. 40) i. e. italice.

conscientie puritatem attendens, ex diversis mundi partibus viros providos et discretos huic curie voluit interesse, ut ipsi errorem nostrum et conversionem nobis referentibus manifeste cognoscerent, dehinc ad propria redeuntes, devotionem nostram, quam erga Dei ecclesiam gerimus, publice predicarent. Totus igitur mundus evidenter agnoscat, quod licet nos Romani imperii dignitate et gloria fulgeamus, tamen a nobis humane conditionis^a proprium dignitas Romana non abstulit, nec ignorantie vitium maiestas imperialis exclusit. Nam suggestione pravorum hominum ignorantie fuimus tenebris involuti et per viam veritatis credentes incedere, extra iustitie semitas nos invenimus. Ecce enim Dei ecclesiam, quam credebamus defendere, impugnativimus, et quam sperabamus extollere pene destruximus. Occasione^b domini nostri Iesu Christi tunica inconsutilis est divisa, et quantum in nobis fuit, per ereses et schismata violata. Decepit nos 10 cause meritum et color negotii perturbavit, quia dum in facto ecclesie potius virtutem potentie quam rationem iustitie volumus exercere, constat nos in errorem merito devenisse. Iustitia enim fortitudinem respuit, equitas violentiam non admittit. Sicque factum est, quod ille, qui humilia respicit et alta a longe agnoscit, potentiam nostram et adverse partis humilitatem considerans, more suo potentes de sede deposuit, et humiles exaltavit. Set quia divina clementia nos ad correctionem nostram ad tempus errare voluit, set deviare in perpetuum non permisit: universa 15 hec fidelium turba cognoscat, quod nos de cetero, errore totius falsitatis abiecto^c, ad veritatem convertimur, de schismate ad unitatem redimus et ad gremium matris nostre sacrosancte Romane ecclesie gratanter accedimus, dominum Alexandrum, qui est in presentiarum, et successores eius in catholicum papam recipimus et ipsi tamquam patri debitam reverentiam exhibere 20 proponimus. Pacem nostram ecclesie, illustri regi Sicilie et Lombardis, sicut inter nos ordinatum est et dispositum, reddimus.

Imperator verba finierat. Cumque in laudem eius qui aderant acclamassent, iterum facto silentio, sancta Dei euangelia cum sanctorum reliquiis et cruce de ligno Domini sunt producta in medium. Mandante itaque imperatore, comes Henricus de Diessa in anima imperatoris iuravit, quod ipse pacem ecclesie et imperii, pacem regis Sicilie usque ad annos 25 quindecim et treguas Lombardorum usque ad annos sex, sicut per mediatores hinc inde tractatum et scriptum fuerat, bona fide, sine fraude et malo ingenio firmiter observaret, et Henricum regem filium suum id ipsum iurare faceret et servare. Dehinc duodecim principes⁴¹ imperii, tam ecclesiastici quam seculares, tactis sacrosanctis euangeliis, modo simili 30 iuraverunt. Protinus Romoaldus Salernitanus archiepiscopus surgens, per eadem euangelia iuravit, quod postquam imperator nuncios suos propter hoc ad regem in Siciliam miserit, rex infra duorum mensium spatium per aliquem principum suorum de observanda imperatori pace usque ad annos quindecim in anima sua iurare faciet, et decem principes suos iuramentum veri simile faciet exhibere. Comes etiam Rogerius, sicut archiepiscopus 35 fecerat, id ipsum manu sua iuravit. Dehinc rectores Lombardie, qui ibi aderant, iuraverunt⁴², quod usque ad sex annos bona fide et sine fraude treguas imperatori observarent, sicut inter eos tractatum et dispositum erat, et quod per singulas civitates consules et nobiles civitatum id ipsum iurare facerent. Quo facto, illius diei curia est soluta, et tam imperator quam reliqui cum gaudio et letitia ad sua hospitia sunt reversi. 40

Interea Christianus cancellarius, qui pro consummatione pacis plurimum laboraverat, nacta opportunitate temporis, cepit per imperatorem et principes suos dare studium et operam diligentem, ut papa Alexander Maguntinum illi archiepiscopatum auctoritate apostolica confirmaret. Quod presentiens Corradus, qui in Maguntina ecclesia prius electus et consecratus fuerat, ad papam accedens ait: *Novit vestra sanctitas, venerande pater, novit uni-* 45 *versa hec Romana ecclesia, quod ego vestre persone intuitu, Maguntinam ecclesiam, in qua*

a) conditionis l. b) Carusus habet hac occ., Contetorius occ. nostra. c) obiecto l.

41) Auctor vite Alexand. III. l. c. p. 442 hos intrasse principes refert: Christianum archiep. Magunt., Philippum archiep. Colon., Arnoldum Treverensem archiep., Dietholdum episc. Pataviensem, Conradum electum Wormatiensem, Wortwinum imper. aulae protonotarium, Garsidonium quondam Mantuanum episc., Godfredum cancell., et Conradum comitem Montisferrati. Tenor iuramenti ibidem exhibetur. 42) Cf. Vit. Alex. III. l. c.: *Ex parte vero Lombardorum iuraverunt, qui praesentes aderant: de Me-* 50 *diolano Gerardus Pistis et Rogerius Marcellinus consul, de Placentia Guilielmus Leccacorvus, de Brizia Albertus de Gambaro, de Bergamo Albertus Albertonis, de Verona Coltus consul, de Parma Velulus, de Regio Artemanus, de Bononia Pinamonte potestas eorum; de Novaria Guilielmus Gibuini, de Alexandria Ubertus de Foro, de Padua Tessulinus potestas, de Vincentia Ezulinus. Instrumentum treugae inter Lombardos et imp. initae exhibent Mon. Germ. Legg.* 55 *II, 155.*

canonice electus fueram, inscio imperatore, reliqui et honorem meum, parentes et patriam pro Dei amore deserui et ad vos in Franciam festinus accessi, exilium patrie preposui et in labores et angustias quietem meam et otium commutavi. Bene potestis recollere, quantum catholice ecclesie meus adventus contulerit et qualiter partem vestram adhuc nutantem et debilem plurimum 5 roboraverit. Vos autem vestri gratia mihi vicem congruam pro tempore rependistis, nam primo me in presbyterum cardinalem, dehinc in Sabinensem episcopum, postremo in Maguntinum archiepiscopum consecrastis. Nunc autem, ut audio, vultis Christiano cancellario, qui Maguntinam ecclesiam per violentiam invaserat, eandem converso religionis ordine confirmare. Quod multum ab equitate discrepat et a ratione discordat, ut schismaticus catholico et intrusus canonice 10 electo debeat anteponi. Rogo igitur et humiliter postulo, ut postquam Deus pacem ecclesie sue reddidit, mihi quoque de iure mea reddatur ecclesia, ut sicut fui socius tribulationis, ita sim particeps consolationis et gaudii.

Cui papa satis benigne respondit. Devotionem tuam, fili carissime, quam erga Romanam ecclesiam et personam nostram habuisse dinosceris, manifeste recolimus et ardorem fidei tue 15 publice protestamur. Multum nostre parti vester adventus contulit, multum nostra ecclesia de vestra societate profecit. Et nos quidem, Deo teste, pro utilitate vestra sumus valde solliciti, et facere que vobis expediant, tenemur obnoxii. Nolumus honorem vestrum minuere set cogere, nolumus vobis inferre iniuriam set gloriam ministrare. Non debet autem a vestra memoria excidisse quod sepe nobis et nunciis et literis significastis, quod si inter ecclesiam et imperium pax 20 non posset aliter fieri, nisi Maguntino archiepiscopatu a vobis remisso, licet hoc vobis grave resideret plurimum et molestum, tamen pro bono pacis hanc iacturam equanimiter patiebamini, volentes honorem ecclesie honori vestro et illius commodum vestris utilitatibus antepone. Et ecce imperator cum magna instantia asseverat, quod nullatenus in pace ecclesie remanebit, si Christianus cancellarius a Maguntine sedis fuerit prelatione deiectus. Nos autem absque vestra 25 noticia nullum sue petitioni adhuc volumus dare consensum, nec, vobis ignorantibus, aliquid prebere responsum.

Tunc Corradus benignam apostolici responsionem considerans, et voluntatem eius rationi consentaneam esse cognoscens, consultandi super hoc cum amicis suis a papa inducias petit et accepit. Habito itaque consilio, ad papam rediit et humili voce respondit: 30 Licet, reverende pater, mihi iniuriosum sit pariter et molestum, ut ecclesiam meam debeam sine culpa dimittere, et locum mei regiminis, nulla offensa interveniente, mutare, tamen quia ut meum spectat officium non que mea sed que Iesu Christi sunt querere, nolo ut occasione mei pax inter vos et imperatorem facta remaneat et discordia sepulta resurgat. Pro pace ecclesie conservanda, pro qua Christus vitam suam perdidit, libenter volo meum honorem perdere et 35 cum meo damno utilitati ecclesie providere. Et idcirco ut omnis materia disensionis et scandalii auferatur e medio, Maguntinum archiepiscopatum in potestate vestra sponte relinquo, et me liberalitati vestre et patrocinio recomendo.

Quo audito, papa letus effectus, habito cum imperatore consilio, prenomiatum Corradum, cardinalatus illi et Sabinensis episcopatus dignitate servata, in Salsburgensem ecclesiam honorifice fecit eligi⁴³. Nam filius regis Bohemie⁴⁴, qui eidem ecclesie preerat pro eo quod de simonia et quibusdam aliis criminibus coram papa fuisset accusatus, de merito sue cause diffidens, commissam sibi ecclesiam in manu pape spontanea voluntate remisit. Sicque factum est, quod Alexander papa, sicut vir providus et discretus, pro conservanda pace ecclesie utens dispensatione canonica, Corradum quondam Maguntinum archiepiscopum in Salsburgensi ecclesia sublimavit. Christiano autem cancellario Maguntinam ecclesiam auctoritate apostolica confirmavit, et tam ei quam Philippo Coloniensi archiepiscopo, qui a suis suffraganeis et catholicis fuerant consecrati, recepto ab utroque iuramento obedientie, pallia de more concessit.

Alexander autem papa prudentiam et literaturam Romoaldi Salernitani archiepiscopi 50 diligenter attendens, et devotionem quam erga Romanam ecclesiam semper habuerat recollens, ad petitionem ipsius archiepiscopi, communicato fratrum suorum consilio, ipsi et successoribus eius usum et dignitatem portande crucis per civitatem et totam suam parochiam

43) Diem electionis 25. m. Jul. praebent Ann Pegavienses, M. G. SS. XVI, 261. Vid. quoque hac de re 55 epistolas papae et imperatoris ad Salsburgensem clerum, datas Venetiis in Rivo-alto, 5. Id. Augusti

(i. e. 28. Jul.), apud Magnum Reicherspergensem, M. G. SS. XVII, 505. 44) Adalbertus III, filius regis Wladislai II.

apostolica auctoritate concessit, et donum quod exinde Salernitane ecclesie in perpetuum fecerat, sui privilegii munimine roboravit⁴⁵. Hoc etiam silentio pretereundum non est, quod schismatici, qui in diversis ecclesiis Tuscie et Lombardie auctoritate imperiali intrusi fuerant, et quidam dicti cardinales, qui Iohanni de Struma adhesionem, audito, quod imperator cum ecclesia et papa Alexandro pacem fecisset, penitentia ducti, Venetias festino gressu venientes, primo schisma, quod defenderant, abiurabant, dehinc per sancta Dei euangelia promittebant, quod de excessu, quem fecerant, domni pape Alexandri mandato starent, et eum et successores eius in catholicum papam reciperent. Et sic ab excommunicationis vinculis absoluti ad eius pedes accedebant⁴⁶.

Pace igitur, ut prediximus, inter imperatorem et regem Sicilie facta pariter et iurata,¹⁰ nuncii regis ad imperatoris palatium, ipsum ex parte regia salutaturi iverunt. Quo cognito, imperator de camera sua egressus, eos, multis adstantibus, satis honorifice et benigne suscepit. Cumque Romoaldus Salernitanus archiepiscopus de faldestolio suo surgens, stans loqui voluisset, imperator eum sedentem loqui precepit. Facto itaque silentio, archiepiscopus sic est exorsus: *Domnus noster gloriosus rex Sicilie dominum imperatorem, qui est in presentiarum, sicut carissimum amicum et fratrem suum devote pariter et affectuose salutatur, et per nos magnificentie imperiali significat, quod, cum hoc anno nuncii sui ad dominum papam pro bono pacis Anagninam advenissent, scripsit dominus papa domino nostro glorioso regi, ut aliquos de latere suo ad eum mitteret, qui cum eo tractande pacis colloquio interessent. Dominus autem rex devotissimus filius eius ad petitionem illius comitem Rogerium, virum utique providum et discretum et de sanguine regio ortum, et me cum eo ad eius presentiam destinavit, ut in perficienda pace adiutores essemus pariter et presentes, non quod dominus noster rex pacificus cum domino imperatore aliquam credat habere discordiam. Ipse enim sicut catholicus princeps et pacis filius, omnes christianos principes diligit, et quantum in eo est, cum illis pacem et concordiam habere credit. Solos inimicos crucis Christi crudeli odio mari et terra persequitur. Inde est, quod non parit pecunie, non indulget expensis, set singulis annis biremes suas preparat, et cum eis armatam militiam destinatur, ut hostes christiane fidei devincat pariter et confundat et euntibus ad sepulcrum Domini securum iter preparat et expedit. Alii mundi principes subditos suos vehementer impugnant, et cum inimicis fidei pacem facere non formidant, de sepulcro Domini, quod a Sarracenis impugnatur, non multum cogitant, et eum, qui solus ipsum defendere nititur, impedire festinant; alii que sua sunt querunt, solus rex noster, que Iesu Christi sunt, devotus inquirat. Cum ergo ipse in Dei servitio tam sanctam et puram devotionem habeat, vos, domne imperator, qui ecclesie Dei specialis estis filius et defensor, singulari amoris privilegio pre ceteris mundi principibus dominum regem et venerari debetis pariter et amplecti, qui Dei ecclesiam semper intendit extollere, et inimicos eius non desinit impugnare. Nulla etiam inter vos et dominum regem discidium causa vel odii seminarium intervenit. Dominus enim rex a magnificencia vestra se nunquam offensum meminit, vel vos in aliquo offendisse cognoscit, set certum apud eum et firmum existit, quod si imperialis maiestas cum regio magnificencia perfecte pacis vinculo fuerit cuncta, ecclesie Dei et toto orbi magnum poterit commodum provenire.*

Archiepiscopus verba finierat. Protinus imperator per Gottifridum cancellarium suum⁴⁰ ad eius verba respondit, dicens: *Salutes ex parte illustris regis Sicilie per vos magnificencie nostre transmissas, ea qua decet reverentia et honore suscipimus, et eidem loco et tempore opportuno rependere multiplices procuramus. Quod autem tam idoneas et elegantes personas ad pacis nostre colloquium destinavit, nostre excellentie satis gratum residet et acceptum, quia ex legatorum suorum scientia, probitate simul et facecia, delegantis domini auctoritatem perpendimus, et a nobis merito in numero summorum principum reputatur, qui talibus et tantis personis preesse dinoscitur. Quod vero significastis, eum erga serenitatem nostram amicam gerere voluntatem, hoc verum esse rerum experientia comprobavimus. Nam licet popularis opinio nos ad invicem esse crederet inimicos, tamen inter nos haberi pacem et concordiam operis exhibitio demonstravit, quia eum et terram eius nunquam offendimus, et nos ab eo in nullo offensos veraciter profitemur. Et quia ipse pre universis mundi principibus inimicos crucis Christi mari et terra persequitur, et cum hostibus christiane fidei guerram semper et discordiam habere*

45) Ut Ludovicus Bethmann V. D. in circulatorio nostro adnotavit, extat adhuc diploma hoc in archivo archiepiscopali Salerni dat. Venetiis die 16. m. April. Sed mense Aprilis huius anni nisi ad 9. diem Ve-

netiis morabatur, velim corrigere pro Apr. Augusti. 46) Haec omnia facta esse in concilio quod inde a die 25. m. Jul. per 14 dies habitum est, credam. V. Ann. Pegaviens. l. c.

dinoscitur, nos illi tamquam catholico principi et pacis filio, pacem nostram gratanter offerimus et eum sincere caritatis brachiis amplexamur. Nam in veritate cognoscimus, quod ex hoc mutue dilectionis affectu ecclesie Dei proveniet non parva utilitas, christianis omnibus et precipue ad Domini sepulcrum euntibus magna securitas, infidelibus autem terror, confusio pariter et egestas.

5 Quo audito, regis nuncii imperatori de bona voluntate, quam erga regem se habere dicebat, gratias referentes, accepta ab eo licentia, ad sua hospitia alacres sunt reversi. Ipsi autem, sicut viri sapientes et providi, metuentes, ne pacis facte memoriam longevitas temporis aboleret, dederunt studium et operam diligentem, ut forma pacis, que inter imperatorem et regem facta fuerat, imperiali iussione redigeretur in scripturis, ut eam de cetero
10 non posset temporis vetustas destruere, quam imperialis privilegii scriptura servaret. Ad petitionem igitur eorum pacis inter imperatorem et regem inite scriptum est privilegium sigilli aurei impressione munitum. Ut autem prenominati privilegii notitiam semper habere possit secutura posteritas, eiusdem privilegii exemplar huic nostro operi dignum duximus annotare:

15 *In nomine Patris et Filii et Spiritus sancti Amen. Nos Fredericus Dei gratia Romanorum imperator et semper augustus, et Henricus rex filius noster, interventu venerabilis patris nostri Alexandri Dei gratia summi pontificis et fratrum suorum cardinalium, pro parte nostra et heredum nostrorum paciscimur vobiscum, domne Willelme, eadem gratia illustris rex Sicilie, quod amodo usque ad quindecim annos observabimus vobis et heredibus vestris et universo regno*
20 *vestro et toti terre dominationis vestre veram et firmam pacem. Et quod per nos vel per quolibet alios, mari vel terra, vos predictum illustrem regem et heredes vestros aut regnum vestrum et terram dominationis vestre, sicut prescriptum et determinatum est, usque ad quindecim annos non invademus nec invadere faciemus*, nec vobis aut regno vestro et iam dicte terre dominationis vestre guerram aliquo modo faciemus. Et ut hec omnia suprascripta firmiter et illibata a*
25 *nobis supradicto Frederico Dei gratia Romanorum imperatore et semper augusto et Henrico filio nostro rege et heredibus nostris tam vobis supradicto illustri regi Willelmo, quam heredibus vestris et regno vestro et toti terre dominationis vestre attendantur et observentur, nos predictus imperator bona fide, sine fraude et malo ingenio, in presentia beatissimi patris nostri pape Alexandri et cardinalium et legatorum vestrorum, Romoaldi venerabilis Salernitani archiepiscopi et Rogerii egregi comitis Andrie, et principum ac fidelium nostrorum a comite Henrico de Diessa in anima nostra supra sancta Dei euangelia et sanctorum reliquias iurari fecimus, et Henricum filium nostrum per interpositam dignam personam in anima sua id ipsum iurare faciemus usque ad medium futurum Septembrem indictionis undecime. Et principes nostros idem iurare fecimus, videlicet Christianum Maguntinum archiepiscopum, Arnoldum Treverensem*
30 *archiepiscopum, Corradum Guormaciensem electum, Godefridum imperialis aule cancellarium, Guorwinum protonotarium, markyonem Theodericum de Lusuz, Florentium comitem Holandie, comitem Dedonem de Groyx, comitem Henricum de Diessa, comitem Roupertum de Durna. Ad huius autem pacti, promissionis et iuramenti nostri et Henrici regis filii nostri et principum nostrorum memoriam et inviolabile firmanentum presens privilegium nostrum per manus Wortwini protonotarii nostri scribi fecimus, et imperiali sigillo nostro aureo sigillatum et predictorum principum iuramento communitum vobis suprascripto illustri regi Willelmo fecimus assignari. Anno dominte incarnationis millesimo centesimo septuagesimo septimo, mense Augusti, decima indictione.*

Postquam vero imperator prescriptum privilegium nunciis regis tradidit, et quod missurus esset Christianum cancellarium in Siciliam pro recipiendis^{b)} iuramentis veri similibus reprofnisit, prenominati nuncii non contenti imperiali privilegio, ad maiorem certitudinem pacis inite robur et firmanentum, aliud privilegium a papa et cardinalibus Romano fecerunt more conscribi, in quo imperiale declaratum est privilegium et auctoritate sedis apostolice roboratum. Quo facto Huguczonem cardinalem ex mandato pape et imperatoris cum imperialibus litteris et cum notario Salernitani archiepiscopi et cappellano comitis Rogerii ad castellum Gayve⁴⁷⁾, ubi imperatrix cum Henrico rege filio suo morabatur, advenit. Presentibus itaque imperatrice, rege Henrico filio eius, cardinali, markyone de Monteferrato et quibusdam de rectoribus Lombardie et notario archiepiscopi et cappellano comitis et multis aliis viris probis et idoneis, Verdensis episcopus⁴⁸⁾ stola collo imposita, ex mandato
55 imperatoris et regis Henrici, in anima eius supra sancta Dei euangelia et reliquias iuravit,

a) fecimus 1. b) accipiendis 4.

47) Gaibana prope Ferrariam. 48) Hugo.

quod ipse rex Henricus pacem ecclesie et imperii, sicut a patre suo iurata fuerat, et pacem regis Sicilie usque ad annos quindecim, et treugas Lombardorum usque ad sex annos, bona fide, sine fraude et malo ingenio firmiter observaret.

Aug. 14. Advenientibus autem vigiliis assumptionis beate Virginis, que eo tempore in die dominico advenerunt, Alexander papa cum episcopis suis et cardinalibus, cum patriarchis archiepiscopis episcopis et abbatibus Alamannie Lombardie et Tuscie, cum imperatore et duce Venetie, cum nunciis regis Sicilie et magna populi multitudine in ecclesia beati Marci conveniens, solemne ibidem concilium celebravit. Dictis itaque orationibus et letaniis et aliis, que de more in concilio sunt dicenda, et longo sermone de pace habito, Alexander papa candelas accensas imperatori et clericis et laicis, qui ibi aderant, dari precepit. Et post excommunicationis formam hoc modo proposuit: *Nos ex parte Dei omnipotentis et beate Marie semper virginis et beatorum apostolorum Petri et Pauli et omnium sanctorum excommunicamus et a gremio matris ecclesie separamus omnes personas tam ecclesiasticas quam seculares, quaecumque pacem, que inter ecclesiam et imperium modo facta est, et pacem regis Sicilie usque ad annos quindecim, et treugas Lombardorum usque ad annos sex, aliquo modo disturbare vel impedire presumpserint. Et sicut he candelae extinguuntur, sic eorum anime eterne visionis lumine et claritate priventur.* Cumque candelae proicte essent de manibus et extincte, imperator alta voce cum aliis: *Fiat, fiat*, pariter acclamavit. Sicque concilium celebratum est et solutum.

Aug. 15. Eo autem die nuncii regis Sicilie, accepta a papa et imperatore licentia, cum galeis suis ad monasterium sancti Nicolai, qui Ad litus dicitur, pervenerunt. Celebrato ibidem festo Aug. 16. Virginis, altero die Adriaticum mare intrantes, aura flante secunda, nono die stante mensis Aug. 23. Augusti, sani et incolumes cum omnibus suis Barolum descenderunt. Archiepiscopus itaque et comes Rogerius, communicato consilio, nuncium suum cum litteris in Siciliam direxerunt, modum et ordinem geste pacis regi plenarie significantes. Et hoc facto, comes Andriam rediit, archiepiscopus autem Salernum venit. Rex vero eo⁴⁸ tenore litterarum pacem factam et iuram esse cognoscens, letatus est valde et per litteras suas archiepiscopo et comiti dedit in mandatis, ut ad eum festino gressu in Siciliam properarent. Sicque factum est, Nov. 6. quod archiepiscopus et comes sexto die intrante mensis Novembris Panormum ingressi, Nov. 7. a dominis et familiaribus curie et reliquis magnatibus honorifice sunt suscepti. Altera vero die coram magnificentia regia venientes, ei a principio usque ad finem totius negotii modum et seriem plenissime retulerunt, et privilegium pape Alexandri et imperatoris de pace factum et roboratum eidem, suis familiaribus reserentibus, assignarunt. Rex igitur ex tenore privilegiorum preter spem et opinionem suam pacem ad honorem suum et commodum factam esse considerans, archiepiscopi et comitis super hoc fidem et prudentiam plurimum commendavit, dans illis in mandatis, ut imperatoris nuncios, qui in Siciliam erant venturi pro recipiendis iuramentis, equanimiter expectarent.

Hec autem omnia, que prediximus, ita gesta fuisse, nulli dubitationis vel incredulitatis scrupulum moveant, quia Romoaldus secundus Salernitanus archiepiscopus, qui vidit et interfuit, scripsit hec; et sciatis, quia verum est testimonium eius.

Interea dum imperator per totum mensem Augusti et aliquam partem Septembris esset Venetiis demoratus, accepta a papa licentia, tertio decimo die eiusdem mensis a Venetiis recedens Ravennam venit, per vallem Spolitinam in Tusciam descensurus. Dominus autem papa omnibus, que in partibus illis facienda erant, rite dispositis, in mense Octobri cum quibusdam de cardinalibus a Venetiis movens, cum quatuor galeis Venetum secundo die stante eiusdem mensis Sipontum applicuit, et inde per Troiam et Beneventum Anagniam festinus advenit; quidam vero de cardinalibus eum per terram sunt prosecuti. Magister

a. ex?

49) Id Romoaldus non recte, cum Fridericus etiam 15. Kal. Octobris apud Venetias litteras dederit ad Alexandrum a Bosone servatas, WATTERICH. Litteras has invenies quoque in fine instrumenti cuiusdam, quod C. V. Aug. Theiner luci dedit ex transumpto coevo in praestantissimo opere suo, Codice dipl. temporal. S. Sedis Tom. I, 22—24. Titulus est hic: *Conditiones pacis inter Fridericum I. impe-*

ratores et Alexandrum papa III. ab ipso imperatore approbatae. Ad verbum fere consentit instrumentum cum pacto Anagnino, M. G. Legg. II, 147. Ita elucet, omnia quae prius Anagniae posita erant pacis futurae fundamenta, Venetiis approbata et confirmata ab utrisque partibus fuisse. 50) Cf. 55 Vitam Alex. III. l. c. p. 447: *apud Sipontum quarto Kalendas Novembris — peregit, i. e. die 29. Oct.*

autem Rainerius cardinalis et Grecus subdiaconus cum Christiano cancellario in Romaniam descenderunt pro restauratione regalium, que imperator invaserat, recipienda. Dum autem papa a Siponto Anagniam veniret, ecclesie peccatis exigentibus, Hugo de Bononia cardinalis Beneventi est mortuus, Willemus de Papia Portuensis episcopus apud Aversam obiit, Malfridus Penestrinus episcopus apud Anagniam diem clausit extremum.

Anno dominice incarnationis 1178, quinta die intrante mensis Martii, luna passa est ^{1178.} ^{Mart. 5.} eclisim in signo virginis et incepit a fine prime hore, et duravit usque ad principium quarte, et obscurata est tota minus quarta.

Comes autem Rogerius de Andria iuxta mandatum regium usque in carnis levamen ^{Febr. 5.} Panormum imperatoris nuncios expectavit. Quibus moram facientibus, accepta a rege licentia, in Apuliam rediit. Salernitanus archiepiscopus, precipiente rege, usque in mediam quadragesimam Panormi est demoratus. Cumque imperatoris nunqui iter suum differrent, ^{Mart. 16.} simili modo impetrata licentia ad ecclesiam suam feliciter est reversus. Papa vero Alexander aliquantibus diebus apud Anagniam demoratus, invitantibus eum Romanis, cum summo ^{Mart. 12.} honore et gloria in festo beati Gregorii Urbem feliciter est ingressus, in qua iuxta morem Romanorum pontificum in diversis ecclesiis, secundum stadia ab antiquo disposita, processionaliter et pompose procedens, missarum officia solemniter celebravit. Imperator vero a Ravenna usque in vallem Spoletinam descendens, per Tusciam et Ianuam usque in Lombardiam rediit, Maguntino archiepiscopo circa partes Urbis ad pape Alexandri obsequium ^{Jan.} derelicto. Cum autem prenomatus imperator in partibus Taurini in estate aliquanto fuisset tempore demoratus et cum Lombardis pacem pro velle suo componere non potuisset, cum suis in Alamanniam ^{Jul.} rediit.

Iohannes vero de Struma, qui a suis Callistus appellatus est, Alexandrum papam cum imperatore audiens concordatum, timore correptus, Bitervum ⁵¹ deserens, prefecti consilio ²⁵ et auxilio Albanum montem intravit. Quem Iohannes eiusdem castri dominus satis honeste recepit, credens se pro eo ab Alexandro papa pecuniam non modicam recepturum. Quo cognito, Maguntinus archiepiscopus idem castrum obsedit, vineas eius incidit et segetes devastavit, et militum ac peditum circa ipsum custodia derelicta, Bitervum adiit, et populum eiusdem civitatis in manu sua pro parte Alexandri pape recepit. Nobiles vero eiusdem urbis ³⁰ divisi a populo, noluerunt pape subire dominium; sed adherentes Corrado filio markyonis de Monteferrato, diebus singulis Maguntinum archiepiscopum et populum impugnabant. Cumque eis resistere non valerent, prefecti consilio Romani populi et senatorum auxilium postularunt. Romani vero more suo fidem apostolicis non servantes, Alexandro papa dissuadente pariter et vetante, congregata militum et peditum multitudine Bitervum ³⁵ perrexerunt, ut eiusdem civitatis nobiles viriliter adjuvarent, Maguntinum archiepiscopum et Bitervenses ^d pro viribus impugnarent.

Alexander autem papa, hoc cognito, sicut vir religiosus et sanctus, metuens ne si Romani cum cancellario et Bitervensibus conflingerent, multa inde homicidia provenirent, missis cardinalibus suis, mandavit cancellario et Bitervensibus, ut intra Bitervi menia se continerent et nullam Romanis pugnandi copiam preberent. Romani autem venientes, nemine resistente, Bitervensium segetes vastaverunt, olivas et vineas inciderunt, et sic infectis negotiis Romam reversi sunt. Prefectus vero ad pedes Alexandri pape accedens, confirmata sibi prefectura, eius homo devenit.

Cum autem papa Alexander Rome pene usque ad medietatem Augusti demoratus fuisset, ^{Aug.} ⁴⁵ set, calorem aeris et distemperantiam metuens, Urbem cum suis cardinalibus egressus, Tusculanum venit. Considerans vero quod occasione schismatis, quod, peccatis exigentibus, decem et novem annis perduraverat, multa mala in Dei ecclesia provenissent, que correctione canonica indigerent, habito fratrum suorum consilio, orientis et occidentis et totius Italie episcopos convocavit, mandans eis per nuncios et litteras et apostolica auctoritate ⁵⁰ precipiens, ut in prima dominica quadragesime ⁶², in qua cantatur *Ecce nunc tempus acceptabile*, omnes ad eum pro celebrando universali concilio convenirent.

Imperator vero Fredericus, sicut cum Komoaldo Salernitano archiepiscopo et Rogerio comite Andrie apud Venetias condixerat, nuncios suos, Hugolinum scilicet Boni comitis et

a) potuisse f. b) Alamannia f. c) adjuvaret f. d) Bitervensium f. e) mala inde ecclesie *Contelorus*.

⁵⁵ 51) Viterbo. ⁵² sc. ad diem 18. Febr. anni sequentis 1179. Diversas epistolas invitatorias die 21. Sept. a. 1178 datas enumerat V. D. Iaffé, Reg. Pont. p. 778.

1178. Rodegarium magistrum camerarium suum pro recipiendis iuramentis de confirmanda pace ad regem Willelmum in Siciliam misit. Quos rex, sicut decuit, honorifice et honeste suscepit, et eis presentibus, comitem Rogerium de Avellino⁵³ in anima sua iurare fecit, quod ipse et totum regnum eius imperatori Frederico et universo eius imperio veram et firmam pacem usque ad annos quindecim observaret, et undecim de principibus suis id ipsum iurare fecit, et privilegium de confirmatione pacis iussit conscribi et bulla aurea insignitum eisdem fecit nunciis assignari. Qui accepta a rege licentia, reversi sunt, quodam regis armigero eos, ut moris est, usque ad fines regni deducente. Cumque ad castrum quoddam, quod Lacus-niger dicitur, pervenissent, inter rusticos eiusdem castrum et regis armigerum rixa exorta est. Cumque regis armiger rusticos metuens, ad nunciarum hospitium se contulisset, rustici, utpote superbi et temerarii, domum in qua erant nuncii, cum lapidibus sunt aggressi, et eos male et inhoneste tractantes, scrinium Hugolini Boni comitis frugerunt, et ex eo coppam unam argenteam et privilegium, quod rex imperatori fecerat, asportarunt. Nuncii vero, recepta hac iniuria, indignati Salernum venerunt, et Gualterio ammirato et archiepiscopo totius geste rei seriem exposuerunt. Quod cum ad regis Willelmi notitiam pervenisset, indignatus plurimum et turbatus, David hostiarium suum cum litteris suis ad iustitarios regionis illius transmisit, precipiens eis, ut huius mali factores et complices diligenter inquirerent, et inventos cruce suspenderent. Cuius preceptum statim est executioni mandatum; nam venientes iustitarii cum hostiario regis, quoscumque potuerunt de malefactoribus invenire ceperunt, et iuxta²⁰ mandatum regium quosdam ex eis apud Barolum, quosdam apud Troiam, unum Salerni, alium Capue, et duos apud Sanctum Germanum suspendi fecerunt, ut universus mundus evidenter agnosceret, quod rex Willelmus iustitie et equitatis amator, si qua^a maleficia in regno suo fiunt, non vult silentio et impunita transire. Precepit etiam rex aliud privilegium de confirmanda pace scribi, et bulla sua aurea insignitum per Tancredum notarium ad²⁵ imperatorem usque transmisit.

Mai. Eodem tempore mense Madii, undecima indictione, rustici de Faiano^b, sicut proditores et periuri, consentientibus, ut dicitur, quibusdam monachis, qui ibidem erant, Matheum abbatem Sancti Benedicti de Salerno cum gladiis et fustibus et lanceis invaserunt, et eum percussum in ventre et gutture crudeliter occiderunt. Quo cognito, rex Willelmus³⁰ Luce Guarne et Florio de Cammarota iustitariis precipiendo mandavit, ut huius sceleris auctores cum summo studio et cautela inquirerent et inventos carceri manciparent. Qui adhibita diligentia competenti, quosdam de rusticis, qui neci abbatis interfuerunt, et Petrum priorem Sancti Benedicti et Amatam priorem Faiani et quosdam alios de monachis comprehenderunt; asserebant enim rustici qui capti fuerant, consilio et machinatione pre-³⁵dictorum monachorum abbatem fuisse occisum.

Aug. 29. Anno dominice incarnationis 1178. mense Augusti, undecima indictione, quarto⁵⁴ die stante eiusdem mensis, videlicet in festo decollationis beati Iohannis baptiste, Iohannes de Struma, qui et a suis Callixtus appellatus est, reatum suum agnoscens, Montem Albanum deseruit et apud Tusculanum ad pedes pape Alexandri cum quibusdam de suis clericis⁴⁰ humilis et devotus accessit. In conspectu cardinalium et multorum se peccasse publice confessus est dicens: *Domne venerande^c pater, peccatum meum manifeste confiteor, et me auctoritate imperiali contra Deum et sanctam ecclesiam et vos egisse cognosco. Set nunc reversus ad cor, delictum meum recolo et veniam a vestra pietate depono, omnem heresim et schisma abiuro, et vos in dominum et universalem patrem totius ecclesie devote recipio.* Quem⁴⁵ Alexander papa, ut erat pius et humilis, non obiurgavit et reprehendit, set secundum sibi innatam mansuetudinem benigne recepit, dicens: *Frater, gaudium est angelis Dei super uno peccatore penitentiam agente. Quod suggestione diabolica unitatem ecclesie scindere voluisti, multum doluimus, et quod inspirante Domino ad eius unitatem redire voluisti, plurimum congaudemus. Romana ecclesia, que iuxta Iesu Christi magisterium inimicos diligere consuevit, te hodie penitentem in filium recipit et pro malis bona tibi retribuere procurabit.* De cetero Alexander papa eum et in curia^d et in mensa sua honorifice habuit.

a) que 2. b) scriptura primae manus deleta recentiori manu restituta est 1. c) scriptura antiqua codicis in sequenti prius deleta et recentiori manu restituta est 1. d) et in curia des. Carus.

53) est avunculus regis. 54) Quartus dies exeunte Aug. est 28. d. m. eiusd.; festum decoll. S. Ioh. 55 in diem 29. Aug. incidit.

Secundo autem die stante eiusdem mensis, luna in ¹¹⁷⁸ signo virginis post mediam noctem ^{Aug. 30.} passa est eclipsem, et pene in tertia parte sui obscurata est. Tertio decimo vero die in ^{Sept. 13.} trantis mensis Septembris, indictione 12, sol in signo virginis circa horam . . . . .

DE PACE VENETA RELATIO

EDENTE WILHELMO ARNDT.

Contigit mihi inspicienti uberior de pace Veneta relationes, quas Ill. Georgius Henricus Pertz ex thesauris suis ad novam Romoaldi editionem instituendam largissime praebuit, ut mox animus adduceretur ad hanc brevem enarrationem. Testis oculatis vel contemporaneis eam esse, quis est qui non intelligat? Asservat eam Musei Britannici codex membr. s. XII. (Kings 6. C II.)
¹⁰ Venetiis exaratus, ut docuit b. m. Faerber qui eam a. 1821 exscripsit et in codice concilium contra Berengarium praecedere monuit. — Ceterae de pace Veneta relationes, inter quas Castellanus Bassianensis et Bonicontrus, quamvis valde abhorreant a re vera, magnum sibi vindicant spatium, alio tempore edendae.

Scribebam Berolini die 25. m. Febr. a. 1864.

W. ARNDT.

¹⁵ Rollandus sancte Romane ecclesie olim cancellarius a summo pontifice ad Alamaniam in legationem missus ibique ⁵⁵ odium Frederici ^b tunc comitis nobilissimi per increpationem ⁵⁵ quandam ab eo inreverenter sibi publice illatam graviter incurrit. Ubi post discessum imperatoris qui tunc temporis imperabat ab omnibus electus est Fredericus ^b atque propter morum honestatem ac eam quam maxime in armis gerebat animi probitatem imperator constitutus.
²⁰ Post non multum vero temporis decedente papa Romano ⁵⁶, Rollandus qui et Alexander ⁵⁷ summum sacerdotium suscepit. Quod audiens imperator, ultra modum indignatus est eique obedientiam seu subiectionis reverentiam exhibere recusavit. Insuper multis discordie causis, que hic propter earum prolixitatem enarrari non poterunt, existentibus, papam ⁵⁸, cardinales ac inferioris ordinis ministros sibi instituit ac deinceps a papa Alexandro penitus
²⁵ discessit. Sicque octodecim annis unitas ecclesie per partes discussa fluctuabat. Sed pius Dominus ecclesiam suam misericorditer respiciens imperatorem multis tribulationibus flagellavit. Nam pene tota Italia propter quasdam importunas et antea inauditas quas exigebat consuetudines ab illo discessit. Ille vero maxima indignatione commotus undique terram devastabat, tandem vero Mediolanum cum exercitu magno veniens civitatem obsedit. Ob-
³⁰ sessi vero viriliter de civitate exierunt, stragem non modicam de hostibus facientes, ipsum imperatorem cum exercitu suo bis in fugam converterunt ⁵⁹. Totiens vero apud Alexandriam, civitatulam quandam novam, confusus atque cum suis cum maximo dedecore devictus est. Cancellarius autem in armis strenuus, dominus scilicet Christianus Mogontensis archiepiscopus, alium exercitum per Italiam conducens, infirmiora terrae funditus devastans,
³⁵ civitates multas obsedit ac debellavit, seque in omnibus prudenter ac viriliter agebat.

a) in videtur dessee 1. b) frerici . . . frericus c.

⁵⁵) in curia Vesontina a. 1157; v. Reuter, Gesch. Alexanders des Dritten, ed. 2. T. I. p. 25 sqq. Fride-
⁴⁰ ricus iam imperator erat. ⁵⁶) Hadrianus IV. mor-
⁴⁰ tuus est Kal. Sept. a. 1159. Anagninae. ⁵⁷) Ill. noster disputare.
⁵⁸) Victor IV. antipapa, prius Octavianus presb. card. tit. S. Caeciliae nominatus. ⁵⁹) De pugna apud Legnanum die 29. Maii a. 1176. facta videtur

- Cum ergo videret imperator imperium suum contra se pene ex omni parte commotum, multaque adversa sibi crebrius contigisse, tandem in se reversus, divinam intellexit adesse ultionem. Mox de pace et unitate sancte ecclesie, quam ipse temere turbaverat cum suis, tractare cepit, legatosque de pace reformanda ad dominum papam direxit. Papa vero gaudens et Christum regem pacificum magnificans, legatos apud Anagninam benignissime suscepit. Causis igitur diu tractatis, suos cum scriptis apostolicis pacem et concordiam continentibus ad imperatorem remisit, filium illum peregre profectum sed iam in se Deo inspirante reversum nominavit. Remittuntur item nuntii ab imperatore plures prioribus⁶⁰, dominumque papam apud Ferariam civitatem nobilissimam in finibus Italie super flumen magnum nomine Padum sitam invenerunt. Ibiq; sic provisum atque decretum est, ut in aliquem locum vel civitatem sibi invicem occurrant, ubi fortitudo et potestas civitatis concordiam inter se suosque illibatam conservet et ne discordia vel seditio inter eos oriatur velint nolint provideat. Hac igitur de causa papa Venetiam, quae soli Deo subiacet, cum suis veniens, in secretario suo^a bis in die tractavit, ibique cum principibus imperatoris contrahitur pax decentius firmiter quam reformari posset. Hii erant summi in negotio imperatoris et principes dicebantur. Dominus Christianus Mogontensis archiepiscopus, etate iuvenis, statura mediocris, facie decorus. Secundus post illum erat archiepiscopus Coloniensis⁶¹, scilicet etate iuvenis, statura magnus, eleganti forma spetiosus. Tertius fuit archiepiscopus Macdeburgensis⁶², vir bonus mitis et modestus, sed prioribus etate provector. Aderant et nuntii regis Siculi, archiepiscopus scilicet Salernie⁶³ et comes quidam nobilissimus nomine Rogerius⁶⁴. Imperator vero nondum Venetias venerat, sed erat in civitate proxima nomine Clogia⁶⁵, ibique omnia que in die tractata sero sunt ei nuntiata. Tandem capitulis formatis atque compositis et in rotula magna conscriptis, feria sexta, quarta scilicet die ante festivitatem sancti Iacobi apostoli, pax est publice denuntiata. Nunc mox papa de secretario suo in consistorium processit ibique iuramenta tactis sacrosanctis euangelis a primoribus imperatoris audiente omni populo suscepit. Modus⁶⁶ sacramenti hic erat: *Ego N. qui sum princeps imperii Romani, iuro in anima ipsius imperatoris, quod quando Venetias venerit, faciet iurare in anima propria pacem perpetuam sancte ecclesie, treviam regis Siculi in 15 annos et treviam Lombardorum in 6 annos, atque omnia capitula que in hac scedula continentur.*
- His ita se habentibus, in crastinum, scilicet sabbato, misit papa quatuor cardinales cum duce et primoribus civitatis ad imperatorem; statimque eodem die cum illo redeuntes applicuerunt ad abbatiam sancti Nicholai prope civitatem in mari sitam, ubi etiam ab ipsis cardinalibus a sententia excommunicationis summo mane dominica cum suis absolutus est imperator. Ubi ministri domni pape diliculo ad ecclesiam sancti Marci euangeliste prope rantes, clausuruntque medias valvas in magna porticu, scilicet in fronte ecclesie, et in eodem loco ligna magna tabulas abiernas scalasque comportantes thronum magnum ac sublimem composuerunt. Erecta sunt etiam duo ligna magna abierna mire altitudinis ex utraque parte litoris, in quibus vexilla sancti Marci mirabili opere contexta et longitudine sua terram tangentia dependebant, litus autem maris, quod dicitur Marmoreum, prope ecclesiam erat, scilicet ad iactum lapidis. Ubi ante horam diei primam adveniens papa, auditaque ibi missa, mox gradum throni celsiorem ascendit, illicque adventum imperatoris expectaturus cum patriarchis, cardinalibus, archiepiscopis, episcopis aliisque innumerabilibus resedit, a dextris autem eius sedit patriarcha Venetie, a sinistris vero patriarcha Aquileie.
- Facta est ibi contentio inter archiepiscopum Mediolanensem et Ravenensem⁶⁷, quis eorum videretur esse maior, uterque se tertius a papa atque ad dextram sedere nitentur. Papa vero liti finem imponere volens, a superiori gradu in quo sedebat subito surrexit, gradatim descendit et sese in inferiori recepit. Sicque factum est, ut neuter tertius, neuter vero ad dextram sedere potuisset. Tandem circa horam diei tertiam adest galea ducis, in qua erat imperator cum duce et cardinalibus qui ad eum pridie missi erant. Ordinata autem processione mox a septem archiepiscopis et canonicis ecclesie usque ad pedes domini pape

a) Iuo c. Sententia in secr. suo — tractavit in codice perperam post reformari posset habetur eamque loco suo restitui. PERTZ.

60) v. Romoald. Sal. supra pag. 446 et notam nostram ead. p. 27. 61) Philippus. 62) Wichmannus. 63) Romoaldus II. 64) comes Andrensis. 65) Chioggia. 66) v. notam nostram ad Romoald. p. 452.

67) Gerardum. Ceterum inde ab antiquis temporibus inter hos de principatu dimicabatur, v. *Commemoratio superbie Ravennatis episcopi*, M. G. SS. VIII, 12.

deducitur. Quo cum pervenisset, pallium rubeum quo erat indutus deposuit, seseque in 1177
 terram prostravit et primum pedes deinde genua illius deosculatus est. Mox igitur papa
 parumper assurgens ac utraque manu caput imperatoris amplectens ac deosculans, ad
 dexteram suam consedere precepit ac demum sic ait: *Bene venisti, fili ecclesie*, statimque
 5 apprehensa manu illius duxit in ecclesiam, imposuit etiam hymnum *Te Deum laudamus*
 cum pulsione signorum. His ita peractis simul per porticum ambo exierunt. Deinde papa
 equum ascendit, imperator vero streviam illius tenuit ac deinde in palatium ducis sese
 recepit. Hec omnia die dominica, scilicet in vigilia sancti Iacobi, ita peracta sunt.

Eadem itaque die misit dominus papa imperatori vasa plurima aurea et argentea diversis
 10 ciborum generibus referta. Misit etiam vitulum saginatum, hec ei verba mandando: *Epu-
 lari et gaudere oportet, quia filius meus mortuus est et resurrexit, perierat et inventus est.*

In crastinum autem, scilicet in die sancti Iacobi, circa horam diei primam dominus tal. 25.
 papa iterum ad ecclesiam sancti Marci properavit; imperator vero de palatio ducis, quod
 iuxta atrium ecclesie erat, advenit. Post cuius adventum inchoata est missa quam et papa
 15 celebravit. Lecto autem euangelio mox pulpitem ascendit, ibique sermonem ad populum
 facit, quo facto ascendit ad eum imperator cum patriarcha Aquileie, a quo etiam pax est
 ibi publice denunciata. Missa autem celebrata, unusquisque cum gaudio ad hospitia remeavit.

His ergo ita peractis, remansit imperator in civitate per duos menses cum maxima — Sept.
 letitia, intrans et exiens ac cum domino papa publice et privatim per interpretes familia-
 20 riter loquens.

Tactis igitur sacrosanctis euangelis, facta sunt sacramenta eo modo quo superius de- Aug. 1.
 scripsimus, sicque omnibus pacifice confirmatis, cum magna exultatione a civitate reces-
 serunt.

n) deest in codice.

GLI DIURNALI DI MESSER MATTHEO DI GIOVENAZZO.

EDIDIT HERMANNUS PABST PH. D.

De Matthaei¹ vita² nihil compertum habemus nisi ea, quae ipse in libro de se retulit. Natus fuit secundum haec circa finem anni 1230 vel initium se-
quentis³ genere, quod inter Iuvenatii cives locum satis amplum obtinuisse haud immerito dixeris. Est autem Iuvenatium oppidum terrae Bariensis situm ad litus maris Adriatici inter Trantum et Barum. Principio a. 1251 iam propriam videtur domum rexisse⁵; a. 1266 sequentibus patriae urbis syndicus fuit⁶.

Non tamen omnem vitam Iuvenatii degit, imo non raro in itineribus ver-
satus est, vel officiis coactus vel sponte sua, quippe qui vivax animo rerum spectandarum fuerit cupidissimus⁷. Ita iam imperante Friderico Bari adfuit supplicio complurium, qui e carceribus effugere tentaverant⁸; mortuo deinde imperatore, ut corpus eius, quod Panormum deferebatur, videret, Bitontum pro-
fectus est⁹. Anno deinde 1254, cum post mortem Conradi regis Innocentius¹⁵ papa IV. regnum Siciliae invasisset, ad ipsius curtem accessit, unde demum mense Novembri Iuvenatium rediit¹⁰. Iterum Neapolim vidit a. 1266, quo Carolum I. regem tanquam syndicus Iuvenatii salutaret; tertium a. 1268, cum parlamento adesset ab eodem Carolo indicto¹¹. Necnon bellico officio bis functus est. Primum enim iubente Manfredi ad septentrionales regni fines militavit¹²;
deinde a. 1268 Francisco de Loffredo et Rogerio de Sanseverino ducibus contra

1) Spinelli nomen num iure a prioribus Matthaeo attributum sit, dubitaverunt dux illustrissimus de Lu-
ouis (*Commentaire historique et chronologique sur les éphémérides intitulées Diurnali di Messer Matteo di Giovenazzo* p. 83) et v. cl. Böhmér (*Regesta Imperii* inde ab a. 1198 usque ad a. 1254, Proem. p. LXXVI). Et sane ex ipso libro auctoris nomen certo definiti nequit, cum verbis *messer Coletta Spinello da Iorenazzo mio zio* (§. 32) Matthaei patrum fuisse Colettam (i. e. Nicolaum) non comprobatur. Accedit, quod etiam in titulo codicis 1. Spinelli nomen non legitur. At cum codices non solum classis 3, sed etiam classis 2, Viterbiensis praesertim, Spinelli nomen prae se ferant, auctoris id fuisse veri fit simillimum. Nec tamen certi quidquam de hac re statui posse patet. 2) Egit de vita eius praeter editores Giuseppe Boccanera da Macerata in libri, qui inscribitur *Biografia degli uomini illustri del regno di Napoli* tomo IV. (Napoli 1817), qui tamen novi nihil affert. 3) Mense

Julio a. 1254 se 23 annos natum fuisse ipse dicit §. 55: *in questo tempo io era de 23 anni.* 4) Coletta Spinellus, quem supra memoravimus, syndicus oppidi fuit (v. §. 32); infra Matthaeum ipsum hoc munere functum videbimus. Neque posteris temporibus Spinellorum gens decrevit. Floruit enim circa a. 1350 Nicolaus Spinellus de Iuvenatio legum doctor excellentissimus, de quo complura b. m. Merkelius collegit. 5) Probatur id, nisi fallimur, §. 34, 30 ubi de mense Ianuario a. 1251 narrans dicit haec: *in casa mia stette Princiale de Sanguine.* 6) Cfr. §. 183. 192. 195. 7) Cfr. §. 33: *io fui à Bitonto per vederlo*; §. 55: *per vedere la corte del papa andai à Napole.* 8) Cfr. §. 5. 35 9) Cfr. §. 33. 10) Cfr. §. 55 sqq., et ea, quae ibi annotavimus. 11) Cfr. §. 183. 195. 12) De hac expeditione pluribus agit §. 154 sqq., ubi de tempore, quo haec spectare videantur, accuratius disputavimus. 40

eos, qui Carolo regi rebellaverant, in Apulia dimicavit et postea ad ipsius regis castra profectus est¹³, ubi eum pugnae affuisse apud Scurcolam commissae¹⁴ veri est simillimum. Saepius in his itineribus comitatus est Iezzolinum de Marra¹⁵, cui omnino quam maxime videtur addictus fuisse¹⁶.

5 Quo denique anno mortuus sit Matthaeus, certo non constat. Alii eum in ipsa, quam diximus, pugna Scurcolensi obisse coniecerunt¹⁷; alii coniecturam talem admitti posse toti negant¹⁸. Pendet iudicium ex eis, quae de ephemeridum fine statuuntur, de quo infra pluribus agemus.

Primus igitur omnium Itolorum Matthaeus maioris voluminis opus histo-
10 ricum patria lingua condere ausus est. Mira tamen sorte contigit, ut prima libri editio non Italico sed Latino sermone feret¹⁹. Dedit eam

1) Daniel Papebrochius in Actis Sanctorum m. Maii tomo V, p. 40—49, qui prodit a. 1685 in fol. Usus est codice, quem Bernardus Caccovaginus in collegii ordinis Iesu Viterbiensis bibliotheca invenerat; ipse librum ex Italico
15 Latinum fideliter reddidit. Adiecit postea in Paralipomenis ad conatum in catalogos pontificum (Acta Sanctorum m. Maii tomo VII, p. 103) variam scripturam undecim locorum e codice Michaelis Gesualdi a Ianningo Romae reperto, eodem haud dubie, quem nos infra sub 3a offeremus.

1a) Papebrochii textum recudi fecit Iohannes Baptista Carusius in Biblio-
20 thecae regni Siciliae tomo II, p. 1089—1103, qui prodit a. 1723 Panormi in fol.

Genuinae denique linguae Matthaeum restituit

2) Muratorius in Scriptorum rerum Italicarum tomo VII, qui prodit Medio-
lani a. 1725. Dedit eum e codice Neritino, quem in eius usum contulerat Ta-
25 furius, apposita Papebrochii versione Latina et praemissa docta dissertatione eiusdem Tafurii.

Italicus textus, qualem dederat Muratorius, postea repetitus est in

2a) Raccolta di tutti i più rinomati scrittori dell'istoria generale del regno di Napoli, tomo XI, Neapoli 1770 in 4°; postea in

30 2b) editione, quam paravit illustrissimus dux de Luynis Parisiis a. 1839 in 4°. Atque is quidem non solum variam scripturam codicis Parisini margini adpersit, sed etiam commentarium addidit pretiosissimum.

Excitaverat eum ad talem commentarium componendum corrupta quam invenit Matthaei operis forma. Qua quidem iam Capecelatro eo adductus erat,
35 ut non pauca a posterioris aevi hominibus genuino scriptoris textui intrusa censeret²⁰; acrius deinde rem perscrutatus Tafurius, res quidem ipsas nunquam

13) Cfr. §. 195—210. 14) Cfr. ea, quae infra de morte eius exponemus. 15) §. 55: Andai... insieme con messer loczulino de la Marra; §. 154: messer loczulino de la Marra cavalca da Barletta con 7 cavalli, et io andai con isso. 16) §. 87: mi manda messer loczulino de la Marra ale galere, che stavano allo faro de Ofanto, à riscattare lo nipote. Iezzolinus ipse Baroli syndicus fuit, Carolo regi postea amicissimus. Cfr. Sabo Malaspina, Rerum Sicularum Historia III, 16, ap. Muratori SS. tom. VIII, p. 831. 832: Huius Gesolini consilio et suggestu rex... legem poni regnicolis nocisque secretos iustitiarior, admiratos... et supra hos maiores praepositos statuit. 17) Ita Papebrochius, Acta SS. m. Maii tom. V. p. 49, quem etiam hac in re secutus est Carusius. 18) In horum numero imprimis est dux de Luynis; v. infra p. 468. 19) Codicibus mss. prius iam usi erant

Scipio Ammirato in libro, qui inscribitur: Delle famiglie nobili Napoletane; Thomas Fazellus in libro De rebus Siciliae decades duae; Angelo Costanzo in Storia del regno di Napoli; de Magnos in Teatro genologico delle famiglie nobili di Sicilia; Capecelatro in Istoria della città e regno di Napoli; Ferrante della Marra, duca della Guardia in Discorsi delle famiglie imparentate colla casa della Marra, Raynaldus in Annalibus ecclesiae; denique Summonte in Istoria della città e regno di Napoli, qui eum fore ad verbum exscripsit. Collenuccius autem Matthaeum non videtur ante oculos habuisse. Crucesignatorum enim bellum, quo id probare conatus est Luynius (l. l. Introduction p. II.) ab aliis quoque scriptoribus commemorari infra annotatione ad §. 154 docuimus. 20) l. l. tom. II. p. 244. 259 (ed. Pisae a. 1820).

fere a vero abhorrere docuerat, in plurimis autem locis foedatos esse numeros annorum. Irrepsisse hos errores non auctoris culpa, sed incuria potius vel ignorantia illius, qui Matthaei autographum primus exscripserit, data occasione peccandi duabus lucunis in codicibus mss. aperte indicatis²¹. Sed ne in hoc quidem acquievit Luynius. Reiecta enim coniectura, qua libri difficultatibus se mederi posse confisus erat de Angelis, scriptorem Apulum annum non a Ianuario²² sed a die 1. mensis Septembris numerasse ratus²³, dux illustrissimus Matthaeum ipsum notitiis, quas litteris mandavit, perraro annum ascripsisse docuit, singulas vero res in codicibus unicuique anno attributas semper fere ad diversos annos spectare. Probavit alterum allato modo prorsus singulari, quo narrationi de morte Friderici imperatoris in ipso libri textu adiecta sunt verba haec: E questo anno ei lo 1250, ubi auctori rei quam narravit gravitate motus praeter consuetudinem annum apposuisse manifestus est, alterum commentario amplissimo. His igitur fullus exposuit, singulas notitias a Matthaeo relictas ab illo, qui primum eas exscripserit, non solum perverse ordinatas, falso connexas vel disiectas, sed non raro etiam foedatas esse additis vel mutatis ex librarii libitu praesertim vocibus, quibus Friderici et Manfredi dignitates significarentur²⁴. Totum igitur opusculum non secundum annos, sed secundum dies, quibus semper fere singulae notitiae ascriptae sunt, in paragraphos dissecuit, hisque proprios annos assignare conatus est commentario. Atque id quidem summa cum diligentia et sagacitate ab eo factum esse nemo negabit; vereor tamen, ne dux illustrissimus nimis interdum indulserit coniecturis. ea certis temporibus ascribere ausus, quae ex traditionis natura certo definiiri nequeant.

Iam igitur cum novae editionis parandae ex instiluti nostri ratione munus mihi oblatum fuisset, id primum egi, ut omnium codicum, quorum quidem notitiam habemus, scripturam in usus nostros converterem, in tanta rerum obscuritate nisi summa cum circumspectione non procedendum ratus. Affuerunt igitur subsidia haec:

1) Codex Berolinensis chartaceus, aevi recentioris, inter bibliothecae regiae mss. Italica fol. 35 asservatus. Continet praeter Matthaeum chronicon ducis de Monteleone, Excerpta ex historiis Antonii de Asetro, ex annalibus Thomae Mercatantis, ex diariis Paridis Grassi Bononiensis. Matthaei liber primis 36 foliis et parte tricesimi septimi una manu Italica exaratus titulo insignitus est hoc: Annali di Matteo di Giovenazzo. Codex satis negligenter scriptus²⁵, forma linguae Italicae est recentior, neque semper librarius recte videtur archetypi verba intellexisse. Hoc tamen archetypum satis bonum fuisse non singulis tantum locis²⁶, sed eo imprimis comprobatur, quod scriptura nunc cum classis 2, nunc cum classis 3. codicibus concordat²⁷, ita ut facile sit intellectu, quomodo ex archetypo

21) ap. Muratori SS. VII, p. 1059. 22) Biographie universelle de Michaud, tom. XLIII, p. 109. Contra ipse dux Matthaeum annos computasse secundum calculum Florentinum coniecit. Me iudice non est, cur id statuatur, quamvis sane Fridericum imperatorem interdum hoc calculo usum esse constat (v. Böhm, Regesta imperii inde ab anno 1198 usque ad a. 1254, Prooem. p. LII). 22') Hanc Luynii sententiam postea recepit v. cl. Böhm, l. l., Prooem. p. LXXXVI. 23) Ita §. 2 pro: messer Simone Rocca scriptum est: messer Rocca Semnovo rocca; §. 57 pro: che si dessero 1000 florini l'anno a Donatello per lo governo suo. Poi dallà doi anni la contessa di Celano morio et lascio 24000 florini

à messer Ruggiero non nisi: che si dessero 1000 florini à messer Ruggiero, ubi librarium ob repetitam vocem florini duas lineas transilisse patet. Similia saepe occurrunt. 24) Cfr. praesertim locus quidam §. 86, ubi solum codicem 1 rectam scripturam praebere demonstravimus. 25) Id in varia scriptura sexcentis invenio. Pauca tamen exempla hic afferre iuvabit. Ita §. 2 codices cl. 1. et 2. praebent: lo padrone della casa contra codices cl. 3, qui habent: messer Simone; §. 17: et non senza perchè contra codicum cl. 3: et non si sa perchè. Econtra §. 6 recte praebent 1. et 3: gratia ad lovenazzo contra codicum cl. 2: licencia à messer Gio: di Giovenazzo: eodem modo §. 18, ubi cl. 2. codices

illo aliorum codicum scriptura fluxerit. Contuli ipse. Huic codici Berolinensi proxime accedunt

2a) lectiones quas dedit Papebrochius codicis Viterbiensis, quem antiquissimum fuisse eorum, quos noverimus, e Papebrochii descriptione conicias.
 5 Dolendum tamen, quod Latina tantum versione, non genuino textu uti nobis licuit. Compensatur hoc damnum quodammodo

2b) codice Guelferbytano chartaceo, Gud. N. 115 signato, formae quartanariae, aevi recentioris, quem Bethmannus petentibus nobis huc transm. sit. Constat ex 38 foliis, quorum prima duo, tria ultima vacant; inscriptus est: Cronica di Messer Matteo Spinello da Giovenazzo; initium libri inde a voce Cronica usque ad Adi 13. di Marzo alla città di Trani uno gentl. legitur bis. Exscripsit
 20 eum Arndtius, relegi ipse. Qui quidem codex cum Viterbiensi proxime coniunctus est²⁶; utrum tamen ex ipso derivatus, an uterque ex eodem archetypo fluxisse censendus sit, deficiente Italica scriptura Viterbiensis certo definire non ausim.
 15 Id unum adicio, Guelferbytanum nonnunquam etiam accedere²⁷ scripturae codicum classis

3), quam Gesualdinam haud immerito dixeris. Codices classis illius sunt hi:

3a) codex Romanus, bibliothecae Barberinae N. 1085 signatus, saeculi, ut videtur, XVI. exeuntis. Inscibitur: GLI ANNALI DI MESSER MATTHEO
 20 SPINELLO DI GIOVENAZZO, rescritti da quelli, che sono in potere del Sig. Michele Gesualdo. Ne quali perciò si mancano in tre luoghi alcune carte parte per difetto di esse, et parte per non possersene leggere, essendo dal tempo corrose et guaste; perciò si e lasciato qui il spatio delle carte bianche. Contulit v. cl. Ulrichus Köhler. Ex eodem fonte atque Romanus haud dubie fluxit

25 3b) codex Parisinus, cuius lectiones dedit Luynius²⁸, quocum convenire dicit codicem Carpentrasinum. Quibus proxime accedunt

3c) codex Neritinus, quem a Tafurio transmissum typis expressit Muratorius²⁹; necnon

3d) exemplar, quo usus est Summonte.

30 Atque hos quidem codices omnes ex eodem archetypo corrupto derivatos esse nemo est qui non videat. Genuina igitur Matthaei textus forma ne his quidem collatis erui potuit: neque enim lacunas, de quibus diximus, explendi, neque omnino disiecta membra scriptoris suo ordini restituendi facultas nobis data erat. Ex accurata tamen codicum comparatione alia quaedam ad textum
 35 ipsius, ut ita dicam, historiam spectantia efficiuntur. Primum enim scripturam codicum classis 1. et 2. ad sinceram textus formam propius accedere, facile unusquisque animadvertet; contra is, qui classis 3. archetypum scripserit, textum iam depravatam iterum male tractasse censendus est, personarum nomina, annos, menses addendo, ut res certiores redderet, corruptam formam magis etiam
 40 foedando³⁰. Deinde vero si annos in codice 1. inscriptos semper fere ab

perverse addunt: et alloggiato in Calabria et Vasilicata. 26) Comprobatur id non solum eo, quod in utroque eadem paragraphus (85) desit, sed etiam singulis lectionibus, quarum partem iam annotatione
 45 25. attuli, partem hic subiungam. Ita §. 5 contra classem 1. et 3. due Viterbiensis et Guelferbytanus praebent: dece, §. 16 contra reliquos omittunt: alla misura picciola; similia. 27) Ita §. 22 contra 1. et 2a. cum 3. habet: Bellomonte; necnon saepius
 50 additamenta quaedam ad illius classis lectiones accedentia. 28) Non enim Parisinum ex Romano

deductum esse, id quod contendit Luynius (Introduction p. IV), iam eo constaret, quod in Romano desunt §. 3 et 105, quas secundum ipsius Luynii annotationem praebet Parisinus. Accedit, quod §. 61 Parisinus sinceram praebet scripturam: et ammassao più di tre Sarracini, Romanus perversam: et ammassao più di tre Sarracini. 29) In eo tamen magis etiam quaedam ampliata sunt; v. lectiones variantes.
 30) Additamenta ubicumque in varia scriptura reperies. Mutationem insolentissimam librarius fecit §. 190, ubi e genuina classium 1. et 2. scriptura:

aliorum codicum annis respexeris discrepantes, si Tafurii praeterea annotationem de diversis annis aliorum codicum in memoriam revocaveris³¹; haud immerito coniciens, ne in archetypo quidem, ex quo omnes fluxisse docuimus, nedum in Matthaei autographo certos annorum numeros ascriptos fuisse.

Quibus Luynii sententiam supra explicatam satis superque confirmari manifestum est. Sane Matthaeus scripsit ephemerides, singulis diebus ea, quae vidit vel audivit notatu digna, litteris mandans, annis perraro tantum adiectis³². Quae quidem notitiae postea ex eius autographo male exscriptae, perverse ordinatae, necnon ad novum rerum contextum, qualem librarius excogitaverat, quaedam mutata sunt vel addita (Cod. cl. 1. et 2). Denique librarius quidam aevi posterioris hanc confusionem addendo, ampliando, variando magis etiam auxit (Cod. cl. 3).

Adiungitur hisce quaestio de vero ephemeridum initio et fine, quae quidem ex ipsa ephemeridum natura quodammodo rectius solvi poterit. Cum enim Matthaeum a. 1230 vel 1231 natum esse constet, ad res scribendas vix ante a. 1248 vel 1249 eum accessisse putaveris. Quamquam fieri potuit, ut nonnulla de eis, quae prioribus vitae temporibus gesta essent, praemitteret. In horum numero, nisi fallimur, inprimis est narratio illa de locustis Apuliam devastantibus, cui etiam dies non est appositus³³. Luynium vero in talibus constituendis nonnunquam modum excedere, facile est cognitu, tum praesertim, cum rebus narratis etiam dies ascripti sunt. Qui enim Matthaeus credendus est rerum non publicarum sed privatarum a. 1233 gestarum dies novisse³⁴? Neque de ephemeridum fine recte videtur iudicasse dux illustrissimus, ultra a. 1283 Matthaeum scripsisse ratus. Omnia enim, quae in ephemeridibus narrantur, ipse inter a. 1230 et 1268 gesta esse concedit, exceptis locis duobus, quos ad a. 1283 refert. Sed haec eius sententia cum e perversa classis 3. codicum scriptura orta sit, prorsus est reiicienda: e codicibus classis 1. et 2. apparet, ea, quae ibi narrantur, optime a. 1267 ascribi posse³⁵. Neque iuvat sententiam illud Angeli Costanzi, Matthaeum res gestas scripsisse inde a morte Friderici II. imperatoris usque ad aetatem Caroli II. regis³⁶, cum id illis tantum duobus locis nisi recte iam ipse cognoverit Luynius³⁷. Nos itaque finem scribendi fecisse putamus auctorem mense Augusto a. 1268; neque absona videtur coniectura, cecidisse eum in pugna inter Carolum et Conradinum commissa.

Pauca denique addenda sunt de genere et animo, quo Matthaeus in componendo libro versatus sit. Scripsit dialecto Apula³⁸, stilo simplicissimo, singulis

venne ad caccia in Puglia messer Filippo secondogenito dello re Carlo fecit: venne ad caccia in Puglia messer Filippo, quartogenito del principe Carlo de Salerno. Ceterum ex additamentis et vel ex hac mutatione patet, scriptorem archetypi classis 3. regni Siciliae, nobilium praesertim gentium historiam non mediocriter cognitam habuisse, id quod concordat cum titulo, quo Michael Gesualdo codicem illum curasse dicitur. 31) l. l. p. 1061: Oderico Rinaldi ne' suoi annali cita un luogo de' diari di Matteo Spinelli come spettante all' anno 1261, col quale scrive, secondo detto autore, che in tal anno i Napolitani esortarono Manfredi a far pace col papa nel dì terzo di Settembre. E in questo nostro esemplare si pone tal cosa fallacemente nel mese di Settembre dell' anno 1265. In altri esemplari si registra nell' anno 1263, il quale segue a segnarsi in appresso. 32) Hisce adductus etiam in titulo libri constituendo

vocem Diurnali retinendum duxi, non obstante codicum meliorum lectione, cum vel illi sint aevi recentioris. 33) v. annotationem nostram ad §. 14. 34) Cfr. ea, quae de §. 2. 3. 6. 18. 116 sqq. disputat, ubi et nos de his rebus in annotationibus pluribus egimus. 35) Idem est locus quem a classis 3. librario quam maxime foedatum ann. 30. diximus. Hoc autem loco nititur Luynii coniectura de tempore §. 187 ascribendo. 36) Storia del regno di Napoli, Proemio p. 21 (ed. Neapol. a. 1839). 37) Introduction p. II. — Praeterea mirum sane esset, quod de rebus inter a. 1268 et 1283 gestis nihil tradiderit Matthaeus. Neque enim iure dici poterit, illa in locis, ubi nunc lacunae, posita fuisse. Imo in altero quidem Caroli contra Manfredum bello, pugnam inprimis Beneventanam enarrata fuisse veri est simillimum. 38) Ita pro vulgari p saepius positam est ch (chià pro più; chiangendo pro piangendo;

enuntiatis plerumque voce et inter se coniunctis. Res, quas narrat, quamvis ad patriae fata spectent omnes, tamen generali quoque historiae nonnunquam lucem afferunt, cum ea aetate in ipso Siciliae regno magnum illud certamen inter ecclesiam et imperium gereretur, Manfredi et Conradini cladibus determinatur. Praesertim ea, quae de rebus intestinis, de Itolorum odio contra Sarra-
 5 cenos et Theutonicos³⁹ narrat, ad cognoscendam imperatorum et regum Suevi-
 39 corum conditionem sunt utilissima. Ceterum Matthaeus non quidem sine ira et studio fuit: magis enim eum ecclesiae, postea Carolo regi favisse patet⁴⁰. Res tamen ab eo narratae his studiis non afficiuntur, neque unquam iudicis, semper
 10 narratoris tantum partes agit.

Iam igitur restat, ut de ratione, quam in hac nova editione paranda secutus sumus, brevi agamus. Textui constituendo codices classis 1. et 2. pro fundamento ponendos fuisse, ex eis, quae supra disputavimus, satis elucebit. Et profecto, si historici tantum partes egissemus, scripturam codicis 1. mutatis paucis
 15 prelo submittere satis fuisset. At cum philologicae quoque rationis cura esset habenda, alia via nobis procedendum erat. Cum enim codicum 1. et 2b. sermo sit recentior, codicis 2a. vero scriptura Italica non ad nos pervenerit, formas verborum e codice 3a, qui plerumque praebet vetustissimas, in textum recepimus, Matthaei sermonem ita quodammodo quidem restituere conati⁴¹.

Praeterea autem annorum numeros, quos a librariis postea diversimode additos supra docui, non in ipso textu constitui, sed in variam scripturam reieci, ubi omnino recollegi lectiones, quae videntur alicuius esse momenti, omissa reliqua farragine, ne nimis augetur variantium numerus. Paragraphos a Luynio indicatas utpote plerumque utiles retinui; in annotationibus autem, ut singulis
 20 rebus enarratis sua tempora restituerem pro parte laboravi, nunc Luynio consentiens, nunc ab eo recedens, eo maxime intentus, ne incerta pro certis venderem⁴².

Prodit igitur editio neque in rebus neque in sermone absoluta: si Matthaei autographum inveniri forte contigerit, operam et oleum me perdidisse haud diffi-
 30 tebor. Usque ad id temporis tamen editionem nostram etiam post Luynium non sine fructu consultum iri confidimus.

Scribebam Berolini mense Novembri a. 1864.

1.° L'imperatore Federico^b se ne tornao rutto da Lombardia et venne à^c caccia de^d 1249.
 falconi in Puglia. Alla^e fine del detto anno incomincio à raccogliere gente, perchè si^{Ma}
 35 dicea, che voleva passare in Lombardia⁴³.

a) Anno Domini 1248. praecedunt 1; Anno Domini 1247. praebent 2. 3. b) Federico imperatore 3. c) a semper 3c. d) con li 3. e) Nella 3.

chiana pro plana, similia); pro o scribitur u (ita baruni pro baroni; signuri pro signori); pro l legi-
 40 tur r (ita corpa pro colpa; cavarcava pro cavalcava).
 39) Hi saepius in Matthaei libro coniunguntur. Similiter Iamsilla cives Melphitanos Manfredo respondisse narrat: velle se recipere principem in civitate, dummodo cum modica comitiva civitatem intraret et
 45 sine Theutonicis et Saracenis (Historia ap. Muratori, SS. tom. VIII, p. 525). Et profecto hae duae nationes genti Suevicæ praecipue subsidio fuerunt, ceterorum animis mobilibus et infidis. 40) Neque
 50 iam mireris, cum inter Iezzoliuum de Marra, specialem Matthaei patronum, et Carolum regem quae ra-

tiones intercesserint, reputaveris. Cfr. supra annot. 16.
 41) Dialectus Apulo-Calabra qualis fuerit saeculo post Matthaeum, e chronico Neritino, quod dedit Muratorius SS. tom. XXIV, p. 883—922, satis apparet. Patet ex eo, ne codicem quidem 3a secutos ad genuinum Matthaei sermonem nos accedere posse.
 42) Res praesertim privatas, quas narrat Matthaeus certis annis rarissime tantum ascribere ausus sum.
 43) Fridericus a. 1248 a Parmensibus clade afflictus, rediit in regnum m. Maio a. 1249. V. Ricordano Malespini, Istoria Fiorentina ap. Muratori SS. VIII, 970; Böhmer Reg. Frid. n. 1161. 1162.

2. Alli 13. di Marzo^a nella città de Trani uno gentilomo de li meglio, che si chiama^b messer Simone Rocca^c, havea una bella moglie; et alloggiava in casa sua uno capitano de Sarracini^d chiamato Phocax^e; et se ne innamorao della moglie; et à meza notte fece chiamare lo padrone della casa^f; et come quillo aperse la porta dela camera, intrao per forza et cacciao Simone^g senza darli tempo che si cauzasse et vestisse; et hebbe da fare carnalmente con la moglie. Et la matina che se sappe, se fece prestamente lo parlamento; et andaro tre sindici^h et messer Simone et dui frati della moglieⁱ con le coppole^k innanti all' occhi per la vergogna, che l' era stata fatta. Et trovaro l' imperatore à Presentino^l⁴⁴ et se ingenocchiaro et chiamaro misericordia^m et giustitia etⁿ contaro lo fatto. Et l' imperatore disse à messer^o Simone: *Dove è forza, non è vergogna*; et poi disse alli 10 sindici: *Andate, cha ordinaraggio, che non faccia più tale errore; et se fusse stato di regno, l' haveria subito fatto tagliar la testa*⁴⁵.

3. Alli 20. di detto mese venne l' imperatore à Trani à vedere la fabrica dello castiello^p⁴⁶.

4. Alli 10. d' Aprile^q se sappe, cha lo cavaretto^r del castello di Bari volea fare fuggire^s li presuni. Et l' imperatore mandao^t messer Andrea de Capua, che era advocato fiscale, alla città di Bari et passao per Iovenazzo con 12 abbaestrieri.

5. Alli 22.^a si fece la iustitia in Bari; et io nce fui^u; et fù squartato lo cavaretto et dui^v famigli de lo castello, et tagliato lo^w capo à messer Guglielmo di Tocco^x et à messer Leone di Santo Angelo^y et ad uno conte Lombardo et ad dui Fiorentini, et fu levata la^z castellania à messer Pietro Roccafoglia^z et data ad uno Sarracino di Nocera^z di Puglia⁴⁶.

6. Alli 9.^a dello mese de Glugno vennero in Puglia 7 compagnie de Sarracini; et furo assai gentilhomini, che havevano moglie giovini et belle, che se n' andaro da Trani⁴⁹ et da Bari in Schiavonia⁴⁹ per paura; et messer Tadeo^b de Sessa fece avere gratia ad Iovenazzo^o de non alloggiare⁴⁵⁰.

7. Alli 12.^a fù sacchiata Bitetto^f, et lo vescovo hebbe buone bastonate⁴.

8. Alli 27.^b morio di trono messer Zaccharia¹ medico de Polignano, che andava ad Andri à ritrovare l' imperatore tra Molfetta⁵¹ et Iovenazzo.

a) 1249. addit 1; 1248. praebent 2. 3. b) chiamava 3. c) ita 2. 3; ms. Rocca Semnovo rocca 1. d) ita semper 34, plerumque 2b; Saracini 1. 3c. e) ita 3; Pocax 1; nomine Coccam 2a; Focax 2b. f) chiam. ms. Simone 3. 30 g) Semnovo semper 1; et ne lo cacciao dalla 3. h) della città addit 3. i) di detta donna 3. h) la coppola 3. l) Fiorentino 3c. m) gridando misericordia 3. n) li addit 3. o) à messer desunt 3. p) Alli 20. — castiello desunt 3a. q) 1248. addit 3. r) alla città di Bari hic inserit 3a; alla ditta c. di B. 3c. s) 23 praebent 2. 3a; del detto mese addunt 1. 3. t) presente addit 3. u) dece 2. v) tagliata la 2b. 3a. w) Guglielmo di Tuocco 2b. x) Sto Angelo 3a; Santangelo 3b. y) ita 1. 2; Buccafogho 3a; Buccafogho 3c. z) de Nocera desunt 3. 8 35 praebet 2. a) Sciaavonia 3a. b) Taddeo 3c. c) D. Iohanni de Iovenatio 2a; à messer Gio: di Giov. 2b. d) che non alloggiasse 3c. e) del detto mese addit 3. f) Vitetta 1; la città di Bitetto 3a. 3b; di Bitunto 3c. g) mazzate 3. h) 28. praebet 2a; d^o add. 3a; del detto mese 3c. i) Zaccaria 1. 3c.

44) Videtur esse Prezenzano oppidum Venafro ad meridiem situm. 45) Mense Martio a. 1248 imperator iterum fuit in obsidione Parmae (v. Böhm p. 206), a. 1249 morabatur in Tuscia (cfr. Riccordano Malespini l. l.). Ad neutrum igitur annum ea, quae hic narrantur, pertinere patet. Luynius ad annum 1233 revocavit, quo Fridericus sane Florentini fuit. At cum meliores codd. praebent Praesentinum, concedendum erit, nos certi quidquam hac in re statuere non posse. 46) Trani urbis castellum m. Februario a. 1233 firmatum esse, Ryccardus de S. Germano tradit supra p. 370. Haece nisis Luynius Friderici iter illuc factum ipso a. 1233 ascripsit. Verum cum postea quoque castellum illud restitutum sit (v. diploma datum die 13. Aprilis a. 1240 in Frid. Regest. ap. Carcani p. 394. 395), ne hic quidem annus certo definiri potest. 47) i. e. baiulus ordinis inferioris. Cfr. Ryccardus de S. Germano a. 1232, supra p. 365: baiuli imperiales, qui cavarructi vocantur; Du Cange s. v. gacarrctus (ed. Henschen III, 494). 48) Haec

haud dubie post a. 1240 gesta esse, recte iam vidit Luynius. Tunc enim Wilhelmus de Tocco, cuius supplicium hic narrantur, notarius imperatoris fuit (v. Registr. ap. Carcani p. 235, passim). Contra Andream de Capua a. 1250. iudicis curiae officio functum esse, diploma docet ap. Rocchi Pirri, Pactensis ecclesiae notitia a. 1250 (in Graevii Thesaur. Antiqq. III, 852). Certo tamen ex his, ipso a. 1250 supplicium illud sumptum esse, id quod contendit Luynius, effici nequit. 49) i. e. litus Dalmaticum, terrae Bariensi contrarium. 50) Haec ante diem 18. Febr. a. 1248 facta esse Thaddaei de Sinussa commemoratio demonstrat, qui illa die Victoriae in civitate a Friderico contra Parmam condita occubuit; v. testimonia, quae collegit Raumer, Geschichte der Hohenstaufen IV, 115. Luynius igitur respectis eis, quae §. 2. narrantur, haec quoque ad a. 1233 referenda censet. At cum ibi eius sententiae consentire nequiverimus, ne hic quidem erit recipienda. 51) Omnia haec oppida sita sunt in terra Bariensi.

9. Alo primo dello mese di Settembre^a messer Pauluccio^b della Marra uccise uno Sarracino, et li citadini di Barletta lo salvaro, et ne foro impisi dui^c, et la terra pagò mille agustali di pena⁶².
10. Lo dì di santo Luca intrao à Barletta lo^d prencipe di Taranto, figlio del' impera-^{1250.}
tore⁶³; et li dettero dui milia agustali; et fece levare^e l' alloggiamento delli Sarracini da^{Oct. 18.}
Barletta^f, et andarono à Canosa, à Laviello^g et Minorvino^h.⁶⁴
11. Allì 5. di Novembre fù lo tarramuto grandissimoⁱ.⁶⁵
12. L' imperatore dette la figlia⁶⁶ per moglie⁶⁷ allo conte de Caserta⁶⁸; et si fece la⁶⁹
festa ad Andre⁶⁸.
13. Allì 22.^m di Febraro se partero li Sarracini et iero à fare guerra ale terre del papa⁶⁹.
14. Questo anno medesimoⁿ foro li grilli et consumaro onne cosa in Puglia piana et^{1230.}
in Capitinata, in Basilicata et in Calabria⁶⁰.
15. Allì 3. di Settembre^o venne messer Berardo Caracciolo Russo^p iustitiero ala pro-
vintia nostra de terra de Bari⁶¹.
16. Quest' anno l' imperatore fece gran denari, et fece venire da Sicilia et da Sardegna
assai nave di grano, et valse dui agustali lo tumulo^q alla mesura picciola^r.⁶²
17. Del mese di Novembre andao l' imperatore da Puglia in Sicilia, et non senza
perchè^s.⁶³
18. Allì 20. di Febraro^t venne ad Vieste ad dismantare con 4^u galere^v.⁶⁴ 1234.
19. Allì 13.^m d' Aprile in Calabria vennero 17 compagnie de Sarracini da Barbaria^w
et alloggiaro in Calabria et in Basilicata⁶⁵.
20. Lo mese di Maggio, che se diceva, che l' imperatore voleva ire à Lombardia^x,^{1249.}
venne novella, che era stato sconfitto lo figlio^y, lo rè di Sardegna et presune^z, et sfracas-^{Mai.}
sati tutti li seguaci⁶⁶. Et però si dice, che non anderà⁶⁷ più per quisto anno; et chi dice⁶⁸
che stava innamorato^d.

a) Alo p^o di Settembre 1248. *praebet* 3. b) Pauluzzo 1. 2b: Paulucio 3c. c) ne impise due 1. d) pro lo 3. *habet* messer Manfredò. e) fecesi 1; che facesse 3. f) da Barletta *desunt* 3a. g) Saviello 2. h) ita 2b; Minorvino 1; Minorvino 3i; Minorvino 3c. i) *sequitur in omnibus codicibus* Anno Domini 1249. k) per m. la figlia 2. l) de casa d' Aquino *addit* 3, *ex* §. 164, *ut videtur, ubi in omnibus codicibus habentur.* m) 20 *praebet* 2. n) medesimo *deset* 3. o) Novembria 2a; 1249 *addit* 3. p) Dusso 3c. q) tutto 1. r) alla mesura picciola *desunt* 2. s) non si sà perchè 3. t) 1250 *add.* 2. 3; venne l' anno seguente, che fù 1250 A. V. 1. u) cuna centum duabus *triremibus* 2a. v) et alloggiaro in Calabria et Basilicata *e sequentibus addit* 2. w) 17 *praebet* 2a. x) di Baviera 2b; vennero da Barbaria in Cal. 17 c. de S. 3. y) per la Calabria et 3. z) li *addit* 3. ⁶¹) dello *perverse addit* 2b. a) presuni 3. b) vā 3. c) che si dice ancora 3. d) morato 1; *annalato concilii Raumer Hohenstaufen IV, 134 n. 2.*

35 52) Non absona videtur Luyinii coniectura ea, quae §. 8 et 9 exponuntur, a. 1250 ascribentis, cum certe sequentia ad hunc annum spectent. 53) Manfredò. 54) Manfredum principatus Tarentini honorem m. Septembri 1250 adeptum esse, optime evicit Luynius p. 66 sqq. Itaque quae hic dicuntur, ad ipsum a. 1250. revocanda erunt. Apparet autem, eum, qui Matthaei ephemerides in hanc formam redegit, duos Sarracenorum accessus confudisse, alterum factum ante a. 1248 (v. annot. 50.), alterum a. 1250. 45 Ceterum Canosa et Minorvino oppida sunt terrae Bariensis Barolo inter meridiem et occidentem sita, Laviello oppidum Basilicatae ab urbe Melphitana inter orientem et septentrionem. 55) Luynius hunc terrae motum eundem esse putat atque eum, qui 50 §. 65. dicitur contigisse in festo S. Catharinae, i. e. die 25. Novembris. Hoc tamen insolentèr factum esse neminem fugiet. Neque certiori fundamento nituntur, quae e chronici Neritini verbis a. 1245: *foe no grande tremolizzo* (ap. Muratori SS. XXIV, 55 897) de anno coniecit. Frequentes enim in Italia meridionali terrae motus. 56) Violanta. 57) Riccardo. 58) Luynius haec ad a. 1239 retrahit. Sed dux della Guardia, cuius testimonium se sequi affirmat, haec non dicit, sed e registro solum Friderici diploma offert die 20. Januarii a. 1240 da-

tum, ubi haec (ap. Carcani p. 322): *Riccardus de Caserta vallectus et fidelis noster* (Delle famiglie nobili. p. 418). Id unum constat e Petri de Vineis epist. libr. III, c. 61, ante m. Februarium a. 1248 Riccardum Friderici generum fuisse. 59) Ad quem impetum Sarracenorum in patrimonium Petri factum haec spectent, non liquet. 60) Locustas a. 1230 totam Apuliam devastasse tradunt Riccardus de S. Germano supra p. 361 et auctor chronici Neritini, l. I. pag. 896. V. quae diximus in praefatione pag. 468. 61) Luynius haec respecta §. 23 a. 1244 ascribit. Coniecturis tamen ibi nimium eum indulsisse videbimus. 62) Luynius haec ad a. 1234 revocat, quo magnam in Apulia famem fuisse tradit Riccardus de S. Germano, supra p. 372. Pari autem modo etiam ad a. 1230 referri possent, quo locustas omnes res consumpisse ipse dicit Matthaeus. 63) De quonam itinere Friderici in Siciliam factum hic dicatur, non liquet. Certe nunquam m. Novembri farum transit. 64) Haec ad a. 1234 spectare apparet e verbis Riccardi de S. Germano, supra p. 372: *Mense Februario de Sicilia in Calabriam transfretat imperator, et exinde in Apuliam venit.* 65) Haec quo pertineant, nescimus. 66) Ennius rex captus est die 26. Maii a. 1247; v. Annal. Placent. Gibell. 1244, SS. tom. XVIII, p. 498.

21. All' entrata di Agosto fo posta per tutto lo regno^a una colletta più grande, che fosse mai posta, ad uno^b tari per capo.
- Oct. 28. 22. Lo dì di santo Simone et Iuda l' imperatore venne^c alo castiello del Monte^{d, 67}.
23. Alli 5. di Novembre lo iustitiero^e andao à vedere l' imperatore et portao le 700 onze, che havea raccolte^f dala colletta. Et l' imperatore si scorrocciò fortemente, che non havea s raccolto più, et le disse molte parole iniuriose. Et lo iustitiero disse^g: *Signore, si non vi piace lo servire^h mio, provédite per altro; perche le terre stanno tutte povere.* Et l' imperatore s'adiraoⁱ più forte, et se voltao à messer Tadeo^k et disse, che, *se non fosse stato per l'amor, che havea portato à messer Giovanni^l, l' haveria fatto iettar per li mergoli^m.*
24. Alli 12.ⁿ fù fatto iustitiero in terra de Bari messer Raalth^o, frate delo miraglio de 10 Sicilia, che era mastro portulano de Barletta, et era Sarracino.
25. Alli 14.^p fu iettato lo banno à pena di^q galera, che onne persona haveasse pagata la colletta per lo dì di santo Andrea⁶⁸.
- Nov. 25. 26. Lo dì proprio di santa Caterina l' imperatore pigliao la via di Nocera⁶⁹.
1250. 27. Alli 29.^r si è saputa la novella, cha lo imperatore stà malato. 15
1250. 28. Alli 5.^s di Decembre quilli, che passaro per Iovenazzo, dissero, che l' imperatore steva malissimo.
1250. 29. Alli 9. si sparse fama, che era fora de pericolo.
1250. 30. Alli 13, lo dì di santa Lucia, si trovao morto⁷⁰ Et la sera innante havea magnato certe pere cotte cò lo zuccharo, et disse, che la matina venendo si voleva levare. Et 20 questo anno ei lo 1250.^t
1250. 31. Alli 16. di Decembre ale 21. hore^u ei venuta la lettera da prencipe di Taranto⁷¹, che^v va avisando le terre de passo in passo dela morte de lo patre.
1250. 32. Alli 23.^x ei andato^y messer Coletta Spinello^z da Iovenazzo mio zio per sindaco della terra, et li foro dati 20 augustali, che s' haveasse fatta la tassa delle spese^a à se et ad 25 suoi famigli.
1250. 33. Alli 29.^a passao lo corpo dell' b imperatore, che lo portaro à Taranto; et io fui a Bitonto^c per vederlo; et andao in una lettica coperta de villuto carmesino con la sua

a) reame 3. b) sia mai stata, che se paghi uo 3. c) venette 2b. d) ita 1. 2a; Bellomonte 2b. 3. e) ms. Herardo Caracciolo Russo addunt 2b. 3. f) ita recte 3a; raccolto cet. g) ita 1. 2b; li rispose 2a. 3. h) servitio 2b. 30 i) tanto addunt 2b. 3a. k) de Sessa addunt 2b. 3. l) Iovanni 2b; Caracciolo addit 3. m) hic addit 3a: Questo fu quel Gio. Caracciolo Rosso, che fu bruciato dentro il castello d' Ischia per osservare fedeltà al detto imperatore Federico secondo, del quale vedasi l' Ammirato nell' arbore de cardinali Rossi à carte 109. n) del detto mese addit 3. o) ita 3a; Rasido 1; Realto 2b; Raalch 3b; Rachat 3c. p) 15 habet 3. q) ita 1; della 2b; lo bando, che à pena de ire a galera onne persona 3. r) del detto mese addit 3. 35 s) 1 praebent 3b. 3c. t) Et — 1250. desunt 2. u) ita 2b. 3; alle 21 hore desunt 2a; alli 21 praebet 1. An forte: Alli 16. di Decembre .... Alli 21. etc.? v) che lo 2b. w) deest 2b. x) detto addit 2b; del detto mese 3. y) ita 1. 3a; andao 2b. 3c. z) Lainello 1.) ita 3c; la ... delle spese 1; la spesa delle spese 3a; la spesa 2b. a) ita 1; 28. praebent rell. et Summontus II, 243; detto mese addit 2b; del detto mese 3. b) del detto 3. c) Bitonte 3.

67) Castellum del Monte inter Andriam, Coratum et Minorvinum ab ipso Friderico a. 1240. conditum erat. Cfr. quae de eo disputata sunt in: Schulz. Denkmäler der Kunst des Mittelalters in Unteritalien p. 159 sqq. 68) Quae §. 21—25 leguntur inter se coniuncta videri, iam animadvertit Luynius, qui etiam recte, ea ante diem 18. Februarii a. 1248 facta esse, ex Thaddaei de Sinuessa commemoratione conclusit. Utrum tamen annus, quo ipse retulit 1244 verus sit an a. 1246, sub cuius finem Fridericus itidem in Apulia morabatur (v. Böhmner Reg. Frid. n. 1122.), certo definiri nequit. 69) Luynius etiam haec ad a. 1244 refert; nobis a. 1246 veri similior videtur, cum e diplomate supra annotatione 68. laudato appareat, certo m. Novembri illius anni imperatorem Luceriae fuisse. 70) Pertzii sententiam supra Legum tom. II, p. 375 explicatam secutus Luynius diem obitus Friderici falso hic annotatam esse contendit, cum testamentum imperatoris demum die 17. Decembris conditum sit. At mortuum esse Fridericum die 13. De-

cembris praeter nostrum tradunt etiam Annales Ianuae 1250, SS. tom. XVIII, p. 228; Annales Mantuani, supra p. 22; Rolandinus Patavinus, Chronica facta VI, 10, supra p. 92; Nicolaus de Curbio, Vita Innocentii VI, cap. 29; Salimbene, Chronicon p. 166, ita ut de hac die dubitari nequeat. Neque eo testamentum a Manfredi suppositum dixeris, id quod, cum tot viri illustres subscripserint, omnino statui non potest. Sed potius dies eius mutandus erit. Codices praeter 17 etiam praebent 7 et 13; neuter tamen numerus aptus est, cum ipsum testamentum 50 die sabbati conditum esse dicatur. Omnia vero consonant, si non 13. diem Decembris, sed 13. Kal. Dec. statuas, i. e. diem 19. m. Novembris, qui vera dies Saturni fuit. Confirmatur haec sententia quodammodo scriptura Annalium Gibell. Placent. 55 1250, SS. tom. XVIII, p. 502, qui totum fere testamentum recipientes praebent: 17. Kal. Decembris. 71) Hanc epistolam eandem esse, quam dedit Martone in Collectionis amplissimae tom. II, p. 1181, recte iam vidit Luynius. 60

guardia de' Sarraceni à pede et sei compagnie de cavalli armati, che, come intravano per le terre, andavano chiangendo ad nome l' imperatore; et poi venevano alcuni baruni vestuti negri^a et li sindici dele terre^a.

34. Alli 5. di Gennaro lo conte di Molisi⁷², che era stato^a ad accompagnare lo cuorpo del' imperatore, ala tornata da Taranto venne à Santo Nicola de Bari, et poi passao ad alloggiare à Iovenazzo con altri baruni et suoi subfeudatarii^a. Et ala casa di mio zio^f stette lo conte, et in casa mia stette Princivalle de Sanguine^a, et per altre case stettero messer Corrado di Gambatesa, messer Leone di Monteagano^b, messer Serio^c Ruffo^b; messer Bartolomeo de la Castagna et Girone Montic Ilo. Foro in tutto 47 cavalli, et foro tutti ben trattati.

35. Lo^f prencipe di Taranto, che era restato governatore delo regno, se mosse, come fu morto lo padre, et andao à Napole^m; et come fu à Montefusco⁷³, sepe novella, cha papa Innocentio quarto havea mandato uno breve à Napole et à tutte le terre deli baruni delo regno^a, che non dessero obedientia ad altri che^o alla sedia apostolica, perchè lo regno era scaduto^a ala chiesa⁷⁴. Et perciò se fermò^{a,75} lo conte de Caserta à Napole per sapere l' animo de' Napoletani.

36. Lo conte de Caserta arrivò à Napole ali 7. de Iennaro^f, et li Napoletani li dissero à lettere de marzapano⁷⁶, cha loro erano^a sfastiditi de stare tanti anni interdetti^f et scomunicati, et non volevano in nulla maniera dare obedientia à chi veneva^a senza investitura et beneditione del papa.

37. Poi andao lo conte^f con messer Stefano de Evoli^m ad Capua per fare dare l' obedientia da Capua, et altro tanto dissero li Capuani^a.

38. Alli 12. di Febraro se partio lo principe di Taranto da Montefusco⁷⁷ et cavalcao per lo regno con assai^a Sarracini, et ne lassao 300 in Principato et altri tanti in Basilicata per le terre, che erano state de casa^a Sanseverino, perchè se diceva^a, che Ruggiero de Sanseverino, che era restato solo di quella casata, che era de 17 anni^a, lo papa l' havea^b dato per mogliere la figlia de lo conte de Fiesco^a parente sua stretta.

39. Alli 20. di Maggio si sepe, cha^a era venuto ad Verona re Corrado, che venea à pigliare la possessione^a di questo reame. Alli 26. d' Agosto venne re Corrado con l'armata de' Venetiani et sbarcao ad Pescara ala montagna de Santo Angelo; et tutti li baruni dello paese andarono à farle honore, et ali 29. venne à Barletta⁷⁸.

40. Delo mese di Settembre se partio^f con tutto lo^a sforzo et andao contra lo conte d' Aquino⁷⁹ et lo conte de Sora⁸⁰, che haveano alzate li bandere del papa.

a) 200 addit 2. b) de negro 2. c) dello reame addunt 2b. 3. d) andato 2b. e) suffundatarii 1; baroni suoi suffeudatarii 2. f) Mutio mio zio 2b; Mutio 1. 2a. *Hic quin Mutio ex mio zio factum sit non dubito Patruus videtur idem esse qui supra Coletta Spinello.* g) Sangro 2. h) Montano 1; Montano 2b. i) Gerio 3b. 3c. k) dello Vusso 1. l) Manfredi 3. m) Napoli saepe 1. 2b. n) reame 3. o) à nullo eccetto che 2. 3. p) riscaduto *Summont. II, 343.* q) se formò 3b; mandò 2. r) 1251. addit 3. s) sono 3. t) interdicti 3c. u) vene 3. v) di Caserta addunt 2b. 3. w) Ievoli 2a; Fevoli 2b. x) Capuani responderunt 2a; li fu risposto da' Capuani 3. y) *ita 2b. 3; XI praebent 1. 2a.* z) di quelli di casa 2b; state di Sanseverino 1. ⁷²) dubitava de 3 et *Summontus II, 343.* a) in circa addit 3. b) l' have 3. c) che era addit 2b. > d) re Corrado *hic inserit 3.* e) lo possesso 2b. f) re Corrado et addit 3. g) suo addit 3.

72) Sub finem a. 1239. in Friderici Registro (ap. Carcani p. 303) commemorantur Robertus et Thomas de Molisio; die 23. m. Decembris a. 1266. Molisii comes fuit Rogerius; v. diploma Caroli I. regis ap. del Giudice, Codice diplomatico p. 244. Quorum quis noster sit nescimus. 73) Montefusco, urbs Principatus ulterioris, Avellino inter septentrionem et orientem. 74) Litterae hae datae sunt die 25. m. Ianuarii; typis eas expressit Raynaldus ad a. 1251, cap. 3. Vix igitur ante Februarium Manfredum eorum notitiam habuisse credideris, quam ob causam rectius fortasse §. sequenti Iennaro mutaretur in Febraro. 75) Similiter Iamsilla utitur verbo *se firmare* (Historia Manfredi ap. Muratori SS. VIII, 511). 76) i. e. claris. MUR. 77) Sane rediit in Apuliam; v. Iams. p. 499. Eodem anno iterum in Terram Laboris profectus est; cfr.

Iams. p. 503; mense Iulio diploma dedit apud Aceras (Böhm. Reg. Manfr. n. 4). 78) In hac narratione dies et menses plane a vero abhorretere iam vidit Luynius. Verouam enim venit Conradus m. Octobri a. 1251. (v. Böhm. Reg. Conradi IV. p. 271); in Apuliam autem applicuit die 8. Ianuarii a. 1252. (cfr. Annal. Siculi infra edendi). Neque Pescara recte hic videtur nominata: cum enim urbs sit provinciae Abruzzi citerioris, non patet, qui cum ea coniungi potuerit mons S. Angeli. Contra huic optime respondet Sipontum, ubi Conradum applicuisse tradit Iamsilla p. 505. An forte pro Pescara ponenda *Peschici*, Siponto vicina? — Sed ne ita quidem hunc locum a recentioris aevi homine in Matthaei textum intrusum, sed perverse tantum ex autographo exscriptum crediderim. 79) Landulfo. 80) Riccardi.

1252. 41. Lo di di santo Martino havendo ruinati quelli conti et arse et sacchiate quelle terre
Nov. 11. andao à Capua; et casa dela Leonessa^a et casa d' Evoli la fecero rendere⁸¹.
1253. 42. Alo primo di Decembre^b pose campo à Napole^c.
1253. 43. Alli^d 2. di Iennaro^e venne lo nuntio de lo papa à parlare à re Corrado in favore
de Napoletani, et re Corrado mandao à dire alo papa, che farria meglio ad impacciarese^f
deh homini con la chierica rasa^f.
1253. 44. Alli 25. d' Aprile, lo di^g di santo Marco, re Corrado ordinao di dare l' assalto à
Napole et li Todeschi et li Sarracini^h, et promise dare tre paghe ad quella natione, che
primaⁱ intrava in Napole. Et foro di concordia^h li Sarracini combattere la parte della terra,
che stà à Tramontana, et li Todeschi la banda de Levante. Et venne nova, cha ce moriro
600ⁱ Sarracini et poco manco Todischi, et da quillo di mai più pensaro di dare assalto.
1253. 45. Alo principio di Maiò vennero le galere da Sicilia, et à Napole s' incominzaò à
patire de grassa. Delo medesimo mese^m vennero assai baruni alo campoⁿ.
1253. 46. Lo di di santo Ioanne delo mese di Giugno usciro da Napole fino à 400 homini
Jun. 24. per la via dela grotta^o, che vā à Pozzuolo, et andaro alli casali et portaro gran rinfresca-
mento^p; et re Corrado pose subito^q guardie et fece chiudere li passi dali guastatori.
1253. 47. Alla fine di Settembre^r se arrendeo la citta de Napole ad patti. Et re^s Corrado
Oct. 10. fece gran iustitia et gran uccisione; et se li soldati Lombardi, che erano alo campo suo,
no.^t salvavano bona parte de Napoletani, haverria fatto ire^u a filo de spata tutti quilli, che
poteano portare arme^v.
1253. 48. Alli 20. d' Ottubro messer Donato Carduzzo è tornato da Napole^w, et dice^x, che
re Corrado have fatto abbattere le mura de Napole.
1253. 49. Ali 10. di Decembre^y re Corrado ionse à Barletta⁸², et tutta terra de Bari andao
à presentarlo.
1253. 50. La vigilia di natale se partio et andao à Melfe⁸³, et lla volse fare parlamiento^z
generale, et nce^z concorsero assai baruni.
1254. 51. Alli 24. di Febraro^z fù fatto lo parlamiento, et lo conte de Caserta propose, che
dessero allo re 30000 onze d' oro. Et subito se mandaro l' essattori^z per tutto lo regno^z,
et à quelli, che tardavano ad pagare, nce mandaro Tudischi o Sarracini ad alloggiare.
1254. 52. Lo mese d' Aprile seguente fù sacchiata Ascoli⁸⁴, lo Garignone⁸⁵, Cerenza⁸⁶, 30
Giunuto⁸⁷ e Bitetto⁸⁸.
1254. 53. Et se lo prencipe de Taranto non arremediava, poche terre forriano scappate in
Basilicata, Calabria et in Principato^f.

a) ita 1. 2a 3c; Lagonessa 2b; Leonessa 3a. b) 1251. re Corrado addit 3. c) re Corrado addit 2b. d) Anno 35
Dominii 1252. praecedunt 2. e) 1252. addunt 1. 3. f) di chierica 1. g) in iorno 3. h) alli Tod. et Sar. 2b;
con li Tod. et con li Sar. 3. i) prima che 3. l) d' accordio 3. l) multi 2a. ex usu Latinae linguae proprio.
m) mese deest 1. n) del re Corrado addunt 2b. 3. o) delle Grotte 2. p) dentro Napoli addit 3. q) le addit 3.
r) 1252. addit 1. s) ita 3; à patti, che re 1. 2b. t) deest 1. u) andare 1. v) ms. Don. Carducci hic in-
serit 3. w) ch' era tornato da N., dice 2b. x) 1252. addit 3. y) pro verbis nec praebet 1. dove. z) 1254. 40
addit 1; 1253. rell. *) ita 1. 2a; rescotituri 2b; rescattatori 3. a) ita 1; per tutte le terre 2. 3. b) Agronum 2a.
c) Celenza 3c. d) ita 1; Guimutum 2a; deest rell. e) Bitonto 3c. f) in Bas. — Principato deest 2.

81) Haec a. 1252. facta esse, ex Iamsillae narra-
tione (l. l. p. 506) et Conradi diplomate Rembaldo
Gato (Böhm. n. 123) apparet. 82) Omnia ea,
quae §. 42-47 narrantur, inter Iun. 18. et Oct. 10.
a. 1253. gesta sunt. Cfr. Annal. Cavenses 1253,
supra tom. III, p. 194: *obsedit eam (Neapolim) de-
cimo octavo Iun. a mari et a terra... Decimo ita-
que die intrante mense Octobri, cogente eos fame
simul et exercitu, reversi sunt ad eum; id quod
confirmatur chartis, e quibus patet, Conradum regem
m. Decembri a. 1252. non fuisse in obsidione Nea-
polis, sed Trani, postea Februario a. 1253. Cannasii,
Aprili Fogiae, Maio denique Baroli (Böhm. n. 125-128).
Videmus igitur, etiam hic menses falso esse exscrip-
tos. — De pactiōibus Neapolitanorum sp. Ricord.
Malesp. cap. 146, l. l. pag. 976 sunt haec: *ebbe la
città saba e le persone e la terra; ma Corrado**

non attenne loro i patti. 83) Cfr. Iams. p. 506:
Reversus autem in Apuliam in Hyeme sequente.
84) Melfiae m. Decembri eiusdem anni aut Ianua-
rio sequentis mortuus est Heinricus minor, Conradi
frater; v. Annal. Cavenses 1253; Annales Siculae 1254.
85) oppidum Capitanatae ab urbe Melphitana ad
septentrionem. 86) Videtur esse Carignano, a
quo nomen traxerunt *murgie di Carignano* terrae
Bariensis. 87) Acerenza oppidum Basilicatae
Venusia ad meridiem; Celenza urbs Capitanatae Lu-
ceris ad occidentem. 88) Quid hoc sit, non
liquet. An legendum *Grumo* vel *Bitunto* terrae Ba-
riensis? 89) Cfr. Sabae Malespinae Res Siculae
l. 4, ap. Muratori VIII, 790: *Postremo rex Corradus
in Apulia iuxta montes focarios prope Melfiam et
Venusium cum infinito exercitu castrametatus existens
in campis, quatenus terram aliquam obsideret...*

54. Et in quelli di cascao^a ammalato lo re Corrado, et morio in cinque di^a, et lassao uno figlio de tre anni, che sta nella Magna⁹⁹.

55. Lo di^a de santo Pietro del mese di Giugno^a entrao in Napole papa Innocentio, et pigliaone possessione per la^a chiesa, et scrisse brevi alli^a baruni et ale terrc de demanio, che venessero a darle obedientia. Tanto era^a venuto in fastidio ad tutti lo governo deli Sarracini et Todeschi, coe tutta Puglia^a se allegrao di tale novella^a. In questo tempo lo^a era de 23 anni et me trovao a Barletta, et per vedere la corte del papa andao a Napole insieme con messer Ioczulino^a de la Marra, che andao sindaco di Barletta^a.

56. Alli 20. de Iuglio arrivaimo a Napole; et chillo di^a proprio messer Ioczulino^a basao lo pede alo papa^a. Ala corte de lo papa trovaimo quisti signori: lo conte de Ficaco^a, nipote de lo papa^a, Ricciardo de l' Aquila, conte de Fundi, lo conte de Celano, lo conte Landulfo d' Aquino, che era stato cacciato da re Corrado, et assai conti Lombardi, et Sini-baldo et Odoriso de Sanguine^a, et altri baruni d' Apruzzo, et messer Ruggiero Sanseverino^a, capo delli forasciti delo regno.

57. Mi vene proposito di notare per una delle gran cose successe in vita mia lo fatto di quisto messer Ruggiero, come me lo contao^a Donatiello de Stasio de Matera^a, servitore suo. Me disse, che, quando fu la rotta de casa Sanseverino alo chiano^a de Canosa^a, Aymaro^a de Sanseverino cercao di salvarsi et piglio^a verso Bisceglia^a, per trovare qualche vasciello di mare, per uscirsene da regno. Et re arrecordao di Ruggiero piccirillo^a di 9 anni, et se voltao a Donatiello, che venia con isso, et^a diase: *Ad me abbastanza quisti dui compagni; va, Donatiello, et forzate di salvare quillo figliolo.* Et Donatiello andao a scapizzacuollo^a, et arrivao a Venosa ale 8 hore, et parlao allo castellano. Et a quillo punto proprio pigliao lo figliolo et fino a 40 augustali et un poco di certa altra^a moneta, et uscio dalla porta fauza, senza che lo sapesse nullo deli compagni. Et mutato vestito^a alo figliolo et ad isso, con uno cavallo de vettura, con uno sacco di ammandole pigliando: la via larga, allontanandose sempre dalli luoghi, dove^a poteva essere conosciuto, in cinque di^a arrivao^a in valle Beneventana a Gesualdo, dove era^a messer Dolfo de Gesualdo, zio carnale di messer Ruggiero^a. Et come lo vidde, diase a Donatiello: *Vatte con Dio subito, levamillo dala casa, cha non voglio perdere la robba mia per casa^a Sanseverino.* Et l' onatiello se adviao subito per portarlo a Celano, dove era contessa Maria Polisena, sore^a di^a messer

a) Iorni 3. b) cadlo 2b. c) Iorno 3. d) 1253. addit 3. e) santa addit 3. f) a tutti li 3. g) Et tanto a 3. h) Ita 1. 2; tutto lo risme 3. i) grandemente addit 3c. k) Matteo addit 3. l) Iozolino 1; Iozolino 2b; Iozolino 3c. m) Ita 1. 3; andava a dare obbedienza per Barletta 2. n) lo conte addit 3. o) Sangro 2a. 3. p) messer addit 2b. q) piano 1. r) Aymario 3a; Aimario 3c. s) fugio 2b. 3. t) piccolino 1; che era addit 3. u) li addit 3. v) Spessarolum 2a. w) certa altra decunt 1. x) mutao subito li vestiti 3. y) pigliaro 3. a) da donda 3a; da dove 3b. b) Iorni 3. c) arrivaro 3. d) stava 3. e) di quello figliolo 2b. 3. f) cosa de 2b. g) sorella 1; sorore 3b. h) del detto 3.

90) Diem supremum Conradi alii diem 20, alii 21. m. Mali fuisse tradunt. Recte hic haud dubie Annal. Iannae 1254, supra tom. XVIII, 233: *Conradus mortuus est in Apulia in nocte ascensionis Domini.* 91) Totum hunc Matthaei locum inde a §. 55. summas difficultates praebere iam vidit Luynius (p. 98 sqq.), nec tamen eas solvere potuit. Constat enim, 45 Innocentium papam demum die 11. m. Octobris a. 1254. Siciliae regnum, Neapolim urbem demum die 27. eiusdem mensis intrasse; v. Nicolai de Curbio Vit. Innocent. cap. 41; Böhm. Reg. Innocent. p. 363. Contra Matthaeus dicit, se ipsum iam exante m. Iulio papam Neapoli vidisse. — Omnia autem plana erunt si verba in *Napoli* ab eo, qui ephemerides in hanc formam redegit, intrusa censeamus, quo eo magis adduci potuit, quod postea re vera Neapoli Matthaeus Iuvenatium rediit (cfr. 55 §. 64). Si haec accipias, res quidem consonant. Sane enim statim mense Iulio Innocentius de expugnando regno Siciliae cogitavit (v. Böhm. Reg. n. 86. 87); sub finem vero m. Iulii *Manfredus dictus princeps Tarentinus, dictus comes Gualterus de Manu-* 60 *pello, Gualterus de Oera cancellarius, Bursarius*

capitaneus Theutonicorum et alii quoque tam pro se quam pro parte marchionis et aliorum de regno nobilitum ad pacem componendam et concordiam reformandam ad ipsum dominum papam Anagninam decenerunt (Curbio cap. 39). Interrupto tamen tractatu post dies quindecim recesserunt; sed legato cardinali cum exercitu regnum ingresso, iterum sub finem m. Septembris barones regni ex diversis partibus modo ad summum pontificem modo ad ipsum legatum pro faciendo fidelitatem ecclesiae suae nuntios destinabant (Curbio cap. 40). Horum in numero fuit etiam, nisi fallimur, Iozolinus de Marra; neque est, cur eum demum m. Octobri Neapolim venisse et Averasae papae occurrisse cum Luynio statuamus. 92) Alberto; v. Annal. Iannae 1254, supra tom. XVIII, p. 233. 93) Gens Sanseverina nomen traxit non a S. Severo urbe Capitanatae, sed a Sanseverino sito in Basilicata meridionali. 94) oppidum provinciae Basilicatae situm ad fines terrae Hydruntinae. 95) De clade gentis Sanseverinae v. Roumer IV, 87. 96) urbs terrae Bariensis sita inter Tranum et Molfettam.

- Aymaro Sanseverino. Et facea poco viaggio lo di^a, per non stracquare lo figliolo; et come se faceva notte, lo poneva sopra lo cavallo. Et quando fo ala taverna di Mercone^a, nce venne ad alloggiare lo arciprevete de Benevento. Et^a tenne mente, quando lo figliolo magnava a tavola deli famigli, pareva, che schifasse et magnasse^a assai delicato, con tutto che andava con vestiti tristi et stracciati, pareva figliolo che^a mostrasse gentilita.^a Et domandao^a Donatiello, che li era^a. Rispose, che l'era figlio. L'arciprevete disse: *Non ti rassamiglia.* Et esso replicao: *Forse moglierema me have gabbato.* Et poi li fece più e diverse^b interrogazioni; et quando andao ala camera a dormire, Donatiello intese, che l'arciprevete parlava^c di questo^a. Et happe paura, che non lo facesse pigliare. Et cossi a Dio et ala ventura entrao in camera, et se ingenocchiao a piede dello^d letto, dove to stava^e l'arceprevete, et li disse tutto l fatto in confessione^f, et lo-pregao per l' amor de Dio, che volesse ponere in salvo chillo pov ro figliolo. Et l'arciprevete disse: *Non ne dicere niente a nullo, et sta de buon animo.* Et lo fece ponere sopra lo carriaggio, et venne isso la^g via de Celano, et lo presentao salvo ala^h contessa, et cossi scappao. Et la contessa quando lo vidde cossi stracciato, scappaoⁱ a chiangere^j, cha lo havea saputo 8 15 di^a innante de la rotta. Et lo fece recreare et ponere subito in ordine. Et perche era donna savia^k, lo mandao con 14 cavalli ad trovare lo papa, poichè casa Sanseverino era stata distrutta per tenere le parti della chiesa^l, et nce lo mandao^m racomandando. Et lo papa ne havea granⁿ pietate, et ordinao, che se dessero 1000 fiorini^o l' anno a Donatiello per 1248. lo governo suo. Poi dallà a doi anni la contessa di Celano morio et lassao 24000 fiorini 20 1252. a messer Ruggiero. Et poi lo papa dui anni innante^p che moresse l' imperatore Federico, li dette per moglie la sore^q delo conte de Fiesco, et all' hora li dett. 1000 onze d' oro di subventione, per mantenere li forasciuti^r de Napole et dello regno, che^s tutti facevano capo messer Ruggiero, che era fatto uno bello giovane et disposto. Et tutto quello come lo haggio scritto, m' have contato messer Donatiello^t, che alo presente sta con lo detto 25 messer Ruggiero^u.
1254. 58. Ali 27. di detto mese^v venne lo^w prencipe di Taranto, a dare l' obediaentia alo papa^x, et onneuno se ne miravigliava^y, perchè era frate de re Corrado, e se diceva, che era tutore del figliolo^z.
1254. Aug. 5. 59. Lo di di santa Maria della neve lo papa cantao la messa a Santa Maria Maiure 30 de Napole con gran^{aa} cerimonie^{ab}.
1274. 60. Ali 8. d' Agosto^{ac} lo papa fece^{ad} parlamiento, et se mandaro per le provintie le gente delo papa. Et lo prencipe di Taranto promese di farene ire^{ae} li Todeschi, se li davano le paghe^{af}.
1254. 61. Lo primo di Settembre messer Massentio Rocca de Trani assaltao messer Rayd^{ag} 35 Sarracino, iustitiero de terra de Bari, tra Santo Eramo^{ah} et Vitrale^{ai}. Et le dette la seguita più de tre miglia, et ammazzao^{aj} tre Sarracini de sua compagnia^{ak}, et isso a pena^{al} per bontà de suo cavallo se salvao^{am}.

a, iorno 3. b, ita 1. 3a; Marconense 2a; Morcone 2b; Morconente 3c. c) sempre addunt 2b. 3. d) magnava 3. e) lo arciprevete ad addunt 2b. 3a. f) chillo figliolo. Et Donatiello addit 3. g) rispose 3. h) grande 3. i) tra 4 se addit 3. k) figliolo addit 3. l) allo 3. m) corcato addunt 2b. 3. n) in confessione tutto lo fatto 2b. 3. o) alla 2b; a la 3b. p) detta addit 3. q) comincio 2b. r) piangere 1. s) iorni 3. t) era una saggce femina 3. u) santa ecclesia 3. v) assai addunt 2b. 3. w) assai 3. x) fiorini — vintiquattro milia desunt 1. y) avanti, quando fu morto l' imperatore 1. z) sorella 1; sora 2b; sorore 3b. aa) ita 3a; forasciiti *rell.* a) et 2b. b) ita 1. 2a; de Stasio de Matera addunt 2b. 3. c) de Sanseverino addunt 2b. 3. d) di Luglio addit 3. e) pro lo 45 praebel Manfredo 3. f) assai addunt 2b. 3. g) che sta nella Magna e §. 54 *repetunt* 2b. 3. h) grandissime 3c. i) del detto mese 3. k) via addit 2b. l) ita 2b; Rayde 1; Raydd 3a; Zayd 2a; Zaid 3c. m) ita 1. 2a; Ermo 2b; Elmo 3. n) più di *perverse e pricibus* addunt 2b. 3a. o) et ammazzao — compagnia *desunt* 3c. p) si salvao *hic insert* 3.

1) Mercione comitatus Molisii Benevento ad septemtrionem. 2) Haec aut ad finem mensis Iulii aut ad diem 27. mensis Septembris spectant. Haec enim die Manfredus diploma a papa accepit, quo omnia bona et honores ei confirmabantur (datum ap. Raynaldum ad a. 1254. cap. 57). 4) Haec quo modo explicanda sint nescimus. Papam enim exeunte demum Octobri Neapolim intrasse supra ann. 91. monimus. Recte igitur Luynius p. 103:

L'interpolation est ici manifeste, ou l'erreur évidente. 5) Luynius hanc rem die 8. Septembris factam contendit. Sed hac die certe Manfredus non in curia papali morabatur, id quod satis constat litteris Innocentii die 12. eiusdem mensis datis ap. Raynaldum ad a. 1254. cap. 52. Contra initio Augusti sane Manfredus Anagninae fuit. 6) oppida terrae Bariensis. 7) Haec ad a. 1254. pertinere, bene evincit Luynius p. 105.

62. Alli 4. di detto mese* lo papa à prighiere di messer Ruggiero* mandao in terra 1254. de Bari* messer Federico di Morra per iustitiero, et messer Berardino* Orsino* con 12¹ squatre de cavalli. Lo prencipe di Taranto lo havea pregato, che ci mandasse Berardo Capece de Napole, ma* non voise. Et lo notai*, che, quando messer Ruggiero* et altri s forasciuti* scontravano lo prencipe, non li cavavano¹ la cappola*.

63. Ala fine di Settembre vennero dui capitanei deli Tudischi, che erano alloggiati in 1254. terra d' Otranto, ad trattare accordio con lo papa, et ce stettero fino allo di di santo Simone et Iuda. Et se dice*, cha lo prencipe* dava uno cuolpo alo cerchio et n' altro allo 10. compagno*, et secretamente consigliava li Tudischi, che non se accordassero. Et lo 10. cardinale di Fiesco* se nce accordao, et consigliava lo papa, che haggia speranza di* avere loro arme* senza sangue per mezo delo prencipe. Et chillo le deva parole, perchè vedeva, cha lo papa era vecchissimo et non poteva campare troppo*¹⁰.

64. Lo di* di Ogni Santo* lo papa cantao la messa alo piscopato*. Lo di* seguente 1254. se partio* messer Ioccolino* et tutti li* sendici de terra de Bari, et io co loro. Et se non 15. era messer Guglielmo dela Marra de Serino, che nce dette* compagnia, erano assassinati tutti dalli malandrini tra Avellino et la Grottaminarda.

65. La notte di santa Caterina fu lo tremoluccio per tutto lo reame¹¹.

66. Lo di della concettione di nostra Donna messer Iacobo Savello capitano delle 1254. gente de lo papa dette una rotta alli Sarracini di Nocera sotto Santo Bartolomeo dello 20. Gaudio*¹².

67. Alli 10. de Dicembre* se disse, cha lo papa stava male. Alli 13. del detto passao 1254. uno* per lo chiano de Melfi, et andao in terra d' Otranto, et havea lassato lo papa desperato da li medici in Napole¹³.

68. Lo di* de santo Thomaso apoc¹⁴ lo* prencipe di Taranto radunao in terra 1254. d' Otranto tutti li Todeschi, che vennero ad Altamura*¹⁴. Et in chillo medesimo tempo 25. messer Iacopo Savello . . . et venne* cor tutte le genti, ad trovare messer Bernardino Orsino, che era alla Cirignola¹⁵. Et mandao messer Federico di Morra ad Napole alo col- 15. leggia delli cardinali. Ma poichè intesero, che li Sarracini di Nocera* erano usciti in Campagna, pigliaro anco loro la via di Napole. Et à pena che furo partiti, messer Rayd con 30. due compagnie de Sarracini incomenzao da Monopoli, et scendendo perfino à Barletta fece alzare per tutta terra de Bari le bandere de Corradino. Et à Trani fece abbattere¹ le case de casa de Rocca, et li patruni* erano fuggiti in Schiavonia.

69. Lo prencipe* da poi che hebbe radunato tutto lo esercito con li Sarracini, piglia 1254. la via de Basilicata¹⁶ et rompio Princivalle Grimaldo Genovese, che era lla con la gente 1255. in. 35. dell' ecclesia, et happe in pochi di le terre, che foro de casa Sanseverino.

a) di Settembre addit 3. b) de Sanseverino addunt 2b. 3. c) per iustitiero hic inserit 3. d) Brandino 2b; Berardo 3c. e) Orsino 3. Picinum 2a. f) nove 2b. g) lo papa addunt 2b. 3. h) se notao consuet. Luyinus. i) de Sanseverino addit 3. k) de lo reame addit 3. l) carceavano 2b; levavano 3. m) per Napole addunt 2b. 3. n) di Taranto addunt 2. 3. o) compagno 1. 3c. p) lo reame 3. q) à lunga addit 3c. r) iorno 3. s) 1253. 40. addit 3. t) all' a. vescovato 1; de Napoli addunt 2b. 3. u) de Napoli addit 3. v) Incolino 1; dela Marra addit 3. w) altri addit 3. x) bona addit 3. y) in Gualdo 3; de Vado 2a. Sequuntur paragr. 71. 72. 73. 74. 75. 76; tum demum paragr. 67. 68. 69. in 2a. z) 1254. addit 1; dell' anno della nativitate 1253. praebet 2b; del anno 1253. habet 3a; 1253. addit 3c. *) 12 habent 3. et Summontus II. 372. a) deest uno lacuna relicta 1. 2b. b) Manfredro 2b. 3. c) deest lacuna relicta 1. d) Savello . . . et vennero 3a. 3b; Savello venne 2. 3c. e) di Puglia 45. addit 3. f) à terra addunt 2b. 3. g) ita 1. 2a; Rocca. perche non possute avere in mano li patruni (parenti 2b), che se n' praebent 2b. 3. h) Manfredro addunt 2b. 3.

b) Ea, quae §. 62. narrantur, non Sep. . . tri mensi ascribenda esse ex eis, quae ann. 5. diximus patet: tunc enim Manfredus non erat apud papam. 50. Aut igitur dies aut mensis mutandus est; fortasse ad Octobrem referenda sunt. 9) Guglielmo, S. Eustachii disconus cardinalis. 10) Certo Manfredus, si re vera capitanei usque ad diem 25. Octobris in curia papali morati sunt, non usque ad hanc 55. diem cum eis tractavit. Die enim 18. eiusdem mensis, interfecto a suis Burello de Agone, ipse fugam arripuit, de qua accurate agit Iamsilla. 11) Utrum hic terrae motus a. 1254. ascribendus sit necno nescimus; Luyinii coniecturam supra reiecit ann. 55. 12) urbs Luceria ad orientem sita. 13) Mortuus est Innocentius die 7. m. Decembris; v. Raynaldum ad a. 1254, cap. 69. 14) urbs terrae Bariensis. Manfredus antea die 2. m. Novembris a Sarracenis Luceriae tanquam dominus receptus erat, die 2. Decembris victoriam de papali exercitu apud Fogiam reportaverat. 15) oppidum Capitanatae Fogiae inter orientem et meridiem situm. 16) Venosae et Guardiae Lombardorum eum fuisse tradit etiam Iamsilla p. 511. Itaque non est, cur cum v. cl. Cesare (Storia di Manfredi tom. I. p. 133, ann. 1) hanc Matthaei notitiam reiciamus.

1254. 70.ª Li Napolitani dapoì la morte di re Corrado haveano incominzato à fare le altre
 mura della città¹, et fecero fermare messer Iacobo et messer Berardino con le gente, per
 tenerse, finchè se faceva un' altro papa¹⁷.
71. Alli 14. di Marzo¹⁸ passao lo principe in Sicilia, et se disse, che trovoa gran tesoro
 alo castiello de Palermo¹⁹.
72. Ala fine di detto mese corse traversa²⁰ ala marina di Molfetta una galeazza de
 Venetiani, et Almuz²¹ Sarracino, che era²² vicemiraglio, ne hebbe gran ricchezza²³.
73. Alli 6. d' Aprile fù una gran fortuna, et cascao²⁴ lo campanaro di Santo Nicola²⁵.
1255. 74. Lo²⁶ Maio passao lo prencipe¹, et andao in Capitanata, et portao solo sei²⁷ squadre
 de Todeschi²⁸.
75. Questo anno²⁹ saglio d' entrata la³⁰ dohana dele pecore à 5200 onze.
76. Lo mese d' Ottobre nascio ad Riccio uno figliolo con tre teste, et morio subito³¹.
1254. 77.^a Li cardinali, che erano stati un' anno et mesi in discordia, creorono papa Ales-
 sandro quarto de Anagni³².
1251. 78. A chisto tempo, che fo de Febraro, lo prencipe³³ se trovava à Capua, et mandava
 à sollicitare li Napolitani³⁴, ohe se arrendessero³⁵, et non ce faceva andare vettovalie³⁶.
1255. 79. A chisto tempo venne lo archiepiscopo de Fuligno³⁷ mandato dal papa al prin-
 cipe³⁸, che à pena di scomunica tornasse all' obedientia dell' ecclesia, isso et tutte le terre,
 che havea pigliate. Isso rispose, cha lo riamè era de lo nepote³⁹.
1255. 80. Et all' hora tutti li forasciuti⁴⁰ de lo regno se adunaro et mandaro alo papa messer 20
 Apr. Ruggiero Sansaverino et messer Helia de Gesualdo et messer Federico et messer Nufrio
 de Morra et messer Pandolfo Fasanella et messer Aymaro de casa Sansaverino, et prega-
 rolo, che li⁴¹ aiutasse ad tornare alle case loro. Et lo papa fece prestamente legato aposto-
 lico lo cardinale Ubaldino⁴², et fece fare gente per tutte le terre dela chiesa⁴³.

a) In questo anno 1253. *addit* 3. b) antichissime fatte ad quadroni di pietra dolca senza calce. Per-
 cio ad ampliare alquanto il compreso vecchio, furono poi in progresso di tempo dal re Carlo
 primo finite *hic addit* 3b. c) *Hoc loco inserit* 3a: Queste muraglie di Napole furono quelle antiche
 fatte fuora dell' antico circuito di quelle antichissime fatte — dal re Carlo primo finite *etcut in* 3b.
 d) 1254. *addunt codd. omnes*. e) una galeazza de Venetiani *hic inserit* 3. f) Almuz 1; Almuz 3a. g) Sarracino
 et *perverse addit* 2b. h) cadio 2b. i) de Bari *addit* 2. k) mese di *addit* 3. l) Manfredò *addunt* 2b. 3. 30
 m) quatuor 2a. n) 1254. *addit* 3. o) la entrata della 3. p) L' anno 1255. *addit* 1; Anno Dom. 1255. *Aabel* 2;
 nell' anno 1255. *praebet* 3. q) Manfredò *addunt* 2b. 3. r) Napoli 1. s) rendesse 1. t) Manfredò *addit* 3.
 u) forastieri *saeps* 3e. v) li tornasse et 3c.

17) Haec inter diem 7. et 12. Decembris a. 1254. collocanda esse manifestum est. Hac enim die Alexander IV. papa creatus est, qua de re pluribus disputantem adeas Mansium ad Raynaldi tom. II. p. 519 ann. 1. 18) Post patris mortem Manfredum bis in Sicilia insula moratum esse e scriptoribus et diplomatibus apparet. Primum a. 1253, quo appulit m. Aprili (cfr. *Annal. Siculi ad h. a.*), egressus est m. Septembri (v. *infra* §. 89); secundum a. 1261. post m. Iulium (v. *Böhm. Reg. Manfr. n. 28*) et initio anni sequentis, unde rediit m. Maio (v. *Sabam Malasp. II, 6 et infra* §. 125). Contra Matthaeus ter Manfredum in Siciliam profectum esse narrat, v. *infra* §. 81 et 115. Ea, quae hic dicit, Luynius priori itineri ascribit; tamen, si id acceperis, mensis erit mutandus, nisi forte Matthaeum illud tempus significasse statuas, quo Manfredus Apuliam reliquit, ut in Calabriam, inde in Siciliam proficisceretur. 19) Luynius haec ad a. 1240. spectare coniecit, certo ipse affirmare ausus non est. 20) Quem ad annum hoc revocandum sit, non liquet. 21) Hoc Manfredi iter Luynius a. 1255. ascribit. Neque est cur obloquamur. Sane enim m. Maio anni illius fuit Luceriae, die 1. Ianii stabat ad montem Formicosum (cfr. *Iamsilla pag. 561*). 22) Quae §. 75. et 76. continentur, ne Luynius quidem certis annis accommodavit. 23) Foedissimus hic error. Alexandrum IV. enim iam die 12. De-

cembris a. 1254. in ipsa urbe Neapolitana electum esse, supra iam monuimus ann. 17. Neque quamvis 35 alii quoque scriptores contemporanei hac in re erraverint (imprimis Ricordano Malesp. cap. 147, p. 977: *dopo Innocenzio la chiesa... più di due anni stette senza pastore*), mendam Matthaeo ipsi, imo compilatori imputaverim. 24) Luynius reiecto Februario a. 1255, quo nondum Capua se Manfredò dederat, haec ad a. 1251. retrahit. Sed ne id quidem aptum. Tunc enim ipso Matthaeo teste princeps apud Montefuscum remansit, Rycardum tantum comitem Capuam praemisit (v. *supra* §. 37 et 38). Nobis 45 intrusa videtur verba *che fo de Febraro*, res autem spectare ad mensem Iulium a. 1251, quo, priusquam ad obsidendam Neapolim procederet, stetit Manfredum Capuae expresse tradit *Iamsilla pag. 503*. 25) Fulginam civitatem nunquam archiepiscopos habuisse constat. Sed ne episcopus quidem tunc ibi morabatur, vacante sede inde ab a. 1243. usque ad a. 1265. Berardus, de quo hic narratur, tantum administrator fuit sedis illius in temporalibus et spiritualibus inde a die 18. Ianuarii a. 1255. Cfr. 55 Ughelli (ed. Coleti, I, 699, quem sequuntur Casare et Luynius. 26) De his rebus plura extant ap. *Iamsillam p. 543 sqq.* 27) Octaviano Ubaldino, S. Mariae in Via lata diaconus cardinalis. 28) Haec m. Aprili a. 1255. facta sunt. Die 20. Martii Octa- 60 vianus Neapoli litem inter archiepiscopos Bituri-

81. Lo prencipe se partio subito da Capua, et andao in Sicilia³¹, per portare denari et gente³².

82. Ala fine d' Aprile⁴ entrao lo legato nelo reame con gran gente, ma la più parte 1255. accogliettiva et de forasciti. Et coniunti con le genti de arme, che erano a Napole, venne a la volta di Puglia; et senza contrasto venne a Barletta, et subito trovao l' obedientia, et alzao le bandere de lo papa.

83. Ali 15. de Maio passao ad Trani, et poi scorse fino a Monopoli, et se lo dettero 1255. tutte le terre de terra de Bari salvo Ostuni³³, perche nce stavano Todischi.

84. Ali 17. de Giugno lassao gente ad Monopoli, ad Mola, ad Polignano, ad Bari, ad 1255. Molfetta, ad Trani e Barlet³⁴, et se ne tornao ammalato in Terra di Lavore.

85. Alo principio de Augusto vennero molte galere da Sicilia, ad scorrere le marine 1268 de terra de Bari, et nce era nova de fare alzare le bandere de Suevia ad alcune delle terre marine³⁵.

86. Lo di di santo Bartolomeo⁶ io me trovai ad Barletta, et se vidde una bella batta- 15 glia, perchè una nave d' Ancona era venuta a carecare grano a Barletta, et steva aspet- tando lo vento, et vennero cinque galere a combatterla. Et erano due galere Siciliane di messer Simone⁷ Ventimiglia, una d' Isca⁸ et una de Surriento di messer Paulone Donurso, et una de Pezzulo de messer Henrico Spatainfaccia⁹. Et attorniaro la nave, et l' haveano ridotta a male partito, perchè la galera Pezzulana et la Surrentina l' haveano 20 stretta tanto, che ne erano sagliuti undece et combattevano lo castiello de poppa; et tuttavia ne saglievano deli altri. Et quando se levao un viento forzato, che destaccao la nave da mezzo, le galere restaro scornate con perdita de chilli, che nce erano sagliuti, et de chilli, che volevano saglire; et ne cadero in mare, che non se ne salvaro se non pochi che seppero natere.

87. Lo di sequente me mandao messer loczulino dela Marra¹⁰ ale galere, che stavano 25 alo faro de Ofanto a riscattare lo nipote, che era figlio di messer Petrillo Acconciaco¹¹ da Raviello con una lettera diretta a messer Giannotto Salvacossa, che era patrone della galera d' Isca, et li era un poco parente. Et se per messer Ioannotto era, io haveria havuto lo presone senza recatto; ma li altri patroni di galere non volsero, et dissero, cha messer 30 Petrillo¹² era ricco et, se voleva lo figlio, mandasse a rescattare Proculo Venato¹³, gentil- homo da Pozzuolo, et Ioseppe domini Marini, et Serio Mastroiodice da Sorriento, che erano restati presuni sopra la nave. Et cossi designaro de fare, che messer Petrillo mandao una fragata in Ancona a rescattare chilli tre. Et trà una et un altra li venne chiù di 40 onze, perchè non possette havere li tre presuni, se non per 10 onze l' uno³³.

35 a) Manfredi addit 2b. 3. b) Puglia conciet Luynius. c) pigliare 2b. 3. d) 1255. addit 3. e) Artuni 1; Hostani 2a. 3a. f) paragraphus haec deest 2. g) de Augusto 1255. addit 3. h) ita 1; quattro rett.; vide annotationem 1. i) ita correcti; et 1; ch' era di 2b; et una di esse era di 3. Haec verba una di esse ex sinceris una d' Isca fluxiss, statim apparebit. l) Semno 1. l) ita 1; una di esse 2b, eadem prius iam inserti 3. Codibus 1 scripturam recte se habere, apparebit e sequentibus, ubi navis Iscensis in omnibus cod. commemoratur. m) Spatainfaccia 1; Spatainfaccia 3b. n) me mandao 40 hoc loco inserti 3b. o) Concisrocho 1; Concisiocho 2b. p) Acconciaco addit 3. q) Provocato venuto 1. r) et 3.

ensem et Rurdigalensem direm; v. diploma ap. Reynaldum ad a. 1255, cap. 41. 29) De duobus Manfredi in Siciliam insulam itineribus supra ann. 18 monuimus. At cum veri simile sit, alterum iter 45 significari §. 71, alterum §. 415, prorsus incertum est, quo ea, quae hic exponuntur, spectent. Luynius igitur, ut rei medelam adhiberet, pro Sicilia conciciens Puglia, narrationem ad Manfredi fugam a. 1254. retulit. Sed vereor, ne hac in re modum excesserit. 50 30) urbs terrae Hydruntinae, Brundisio inter septentrionem et occidentem. 31) Cfr. Iamsilla p. 574, ubi Bertholdus marchio de Hohenburg papulium dux m. Ianio dicitur primum civitatem Trani, deinde civitatem Baroli et subsequenter omnes alias civitates 55 maritimae terrae Bari ad partem ecclesiae revocasse praeter civitatem Andrensem. 32) Recte Luynius (p. 127 sqq.) animadvertit, m. Augusto a. 1255. Siculorum animos non tam pronos in gentem Suevicam fuisse. ut in Apuliam applicantes signa illius

elevasse censendi sint. Patet enim ex Iamsillae oratione, demum anno sequenti illis plane Manfredi accessisse. Contra satis constat, m. Augusto a. 1268. re vera classem Pisanorum coniunctam cum Siciliae capitaneo a Conradino instituto Apuliae maritimam incurrisse (v. Sabam Malasp. III, 17. 19; IV, 4. 5). Huc igitur cum Luynio Matthaei verba referenda sunt. 33) Luynius ea, quae §. 86. et 87. narrantur, a. 1240. ascribit. Sed excepto eo, quod ratiocinatio eius genuino, quem nos praebemus, textu debilitatur, id unum iam obstaret, quod, si id acceperis, Matthaeus anno aetatis decimo legati partes egisse dicatur. Nam quis est, qui probet verba ducis illustrissimi (p. 134): *C'est à mon sens un argument de plus en faveur de notre opinion; car à défaut de héraut, l'âge de Matteo lui permettait selon l'usage antique des jeunes caducéateurs Romains, de venir impunément traiter de la rançon avec les vainqueurs?* Dicendum erit, nescire nos, quando res illae gestae sint.

1258. 88. In questo tempo si sappe^a, che era venuta nova in Sicilia, cha era muorto nella
 Aug. 11. Magna lo figlio de re Corrado, et lo prencepe di Taranto si fece incoronare in Palermo, et
 se chiamava re Manfred³⁴.
1258. 89. Alli 11. di Settembre passao re Manfred^o in Calabria, et dette licenza à gran parte
 delli Tudischi, che erano alo riamè. Et isso andao per Calabria et per Principato, et s
 faceva gratie à tutte le terre^a dove passava, et fece assai cavalieri³⁵.
1255. 90. La vigilia di santo Mattheo entrao à Salerno come re, et foro sparsi^a per li
 Sept. 20. casali^a li Sarracini³⁶.
1255. 91. Alli 9. di detto mese passao lo conte lordano³⁷ da la chiana de Melfe^a, per andare
 ad Nocera^b. 10
1255. 92. Alli 13. venne messer Ruggiero Sanseverino et Pandolfo Fasanella mandati da
 Napoletani ad radunare le genti, che stevano sparse per terra de Bari, et portarele à Napole.
 Et prima chelle de Barletta, et poi tutte le altre non se volevano muovere, se non haveano^d
 le paghe, che doveano havere.
1255. 93. Ala fine di questo mese^a lo conte lordano se partio con 3000 Sarracini de No- 15
 cera, et per la via de Crepacore andao à raffrontare la schiera di re Manfred^o. Et insieme
 vennero ad Nola.
1255. 94. Allo principio de Ottufro^m re Manfred^o mandao ambascatori à Napoli, che se
 volesse arrendere.
1255. 95. Alli 6. venne messer Donatiello de Stasio^o et portao la risposta^a, che li Napolitani 20
 non potevano pagare le gente, perchè erano^a ridutti ad estrema povertate, et che, pocca
 lo papa stava cossi friddo, loro non voleano essere destrutti con chella speranza, come
 alo tempo de papa Innocentio. Lo dì di santo Luca^a venne à Barletta nova, che Napole
 s' era renduta, et che re Manfred^o li haveva promisso de fare^a buoni trattamenti. Et all'
 Oct. 18. hora restaro tutti li forasciuti^a afflitti et desperati. 25
1255. 96. Alli 26. dello mese di Settembre^m allo chiano de Canosa vennero li forasciuti, ad
 unire tutte le gente d' arme de lo papa. Et^a se partero per la via di Capitinata, e disfecero
 Firentino et Dragonara^{m.37}, et uccisero tutti li Sarracini, che se nce trovaro, et dettero dui
 assauti ad Nocera, et non la potero pigliare, et se ne uscirono^a da Apruzzo.
1255. 97. Lo iorno di santo Simone et Iuda se fece parlamento à Santa Maria fora di Bar- 30
 Oct. 28. letta, et nce foro tutti li sindici dela provintia, ad vedere, che s' havea da fare^a. Et tutti
 stevano in paura, che tutti li guai venisero^a sopra de loro.
1255. 98. Et all' hora venne la lettera da Napole de messer Asprenne Carracciolo Russo,
 che era frate per parte di matre^a à messer loczolino dela Marra, che scriveva contando la
 entrata de re Manfred^o ad Napole, et che havea fatto trentatre cavalieri, et l' havea detto, 35
 che stessero^a di buon animo, et che isso voleva havere buono accordio con lo papa et essere

a) seppe 1. 2b. c) da addit 3. d) et spartio 3. e) di Salerno addunt 2b. 3. f) ita 1. 3; 11 praebet 2a; 12 habet 2b. g) Amalfitana inepte 2a. h) de Puglia addunt 2b. 3. i) tutte addit 3b. k) di Settembre addit 3. l) ita 1. 3c; alla chiana di Santo Angelo re M. 2; andao ad affrontare ala chiana de Santo ... re M. 3a; andao ad affr. re Manfred^o alla chiana de Santo ... 3b; alla schiera di Pietro di Cancello perverse consicil Luynius, cum tibi non Jordanum, imo Neapolitanorum legatos Manfred^o occurrisse tradat Iamsilla. m) 1255. addit 3. n) dello detto mese addit 3. o) de Matera addunt 2b. 3; venne da Napole hic inserit 3. p) novella 3. q) stanno 3. r) santa Lucia 2b. s) fareli 3a; farele 3c. t) delo reame restaro hic inserit 3. u) d' Ottobre 2; Novembre 3a; dello Ottobre desunt 3c. v) li forasciuti et adant 1. w) Traonscha 1; Dragonacha 3a. x) ascaso 3a. y) ita 3; ad vedere desunt 1; ad - fare desunt 2. z) non vengano 3.) de mamma 3. a) cavalieri - stessero desunt 1; l' havea detto desunt 3. 45

34) Coronatum esse Manfredum in festo S. Laurentii, i. e. die 11. m. Augusti, tradunt Annal. Cavenses 1258; Iamsilla p. 584; Bartholomaens de Neocastro cap. 7 (ap. Muratori, SS. XIII, 1021); chronicon Siciliae cap. 30 (ap. Martene, Thesaurus III, 19); diem 10. mensis eiusdem praebent Annal. Siculi. Rem pluribus confirmavit Luynius (p. 134 sqq.), qui etiam recte annotat, inde ab hoc loco in ephemeridibus, quales nos habemus, Manfred^o constanter regis titulum attribui; cum tamen sequerentur, quae haud dubie ante a. 1258. gesta essent, satis apparere, hunc titulum non ab ipso Mattheo semper appositum fuisse, sed ab eo, qui librum in hodie-

nam formam redegerit. 35) Idem tradit Saba Malasp. II, 1: multis ibi per eum decoratis honore militiae. 36) Ex accurata Sabae Malaspiniae narratione, quae etiam diplomatis firmatur (v. Böhm. Reg. Manfr. n. 16-18) patet, Manfredum a. 1258. 50 post coronationem Salerni non fuisse. Luynius igitur recte haec ad finem a. 1255. retraxit, quo tota Terra Laboris Manfred^o se dedit. 37) de Anglano, postea Iuvenatii, S. Severini et Manupelli comes. Cfr. infra §. 137; Saba Malasp. II, 2; Descriptio 55 victoriae Caroli ap. Du Chesne V, 844. 37) urbs Capitanatae Sancto Severo ad occidentem.

buono figlio dela santa matre ecclesia. Et se arrecordao dell' arcepreve Caracciolo, che era stato mastro suo, et addomandao, che ci era de li suoi. Et le fu ditto, cha c' erano dui neputi, et li fece chiamare et li fece cavalieri et li donao 50 onze de provisione; et l'uno si chiamava messer Anselmo et l' altro messer Riccardo Carracciolo; et cha volea fare perduono generale. Et cossi^a questa lettera^b dette speranza à tutti.

99. Lo di de Onnesanto andaro ad Napole messer Coletta Acconciaco^c et notaro Stefano Pappalettere ad dare^d obedientia allo re^e come sindici di Barletta. 1255.
Nov. 1

100. Alli 3. di Novembre se disse, cha lo re^f havea mandato tutte le gente, à svernare in Campagna de Roma. 1255.

101. Alli 6.^g se bandio à Barletta lo indulto generale ad tutti qualsivoglia forasciuti^h, et poco persune di conto se ne fidaro, perchè de tutti chilli, che erano fora' regno non se ne tornao se nonⁱ messer Pauluccio dela Marra. 1255.

102. Alli 14. venne lettera da notaro Stefano^j, cha haveano trovato lo re molto gratioso, et cha havea fatto bona cera à tutti, et che volea fare chillo di la festa di santo Martino, et erano convitati assai^k Napolitani. Nov. 11

103. Lo di di santo Andrea se sappe, cha lo re^l era iunto à Capua et ad Sessa; et fece venire alo contato de Fundi 7 stendardi de^m gente d' arme, et cossi levao ala ecclesiaⁿ lo contado, che l' havea donato lo imperatore Federico, che^o havea fatto^p lo fiume Gari-gliano^q confine. 1255
Nov. 30

104. Chillo^r anno^s fece le feste di natale ad civita de Chiete, et per tutte le terre d' Apruzzo fece cavalieri^t. 1255.

105^v. De Iennaro lo re venne in Puglia ad fare la caccia de la Incoronata^u, cha havea 7 anni, che non era stata mai fatta, et nce foro chiu de 1400^v persune. Et lo re volse, che, chi pigliava la^w caccia, fusse la sua; et fo pigliato uno numero infinito di salvagina^x.

106. Alla fine de lo ditto mese venne^y a Siponto^z, et designao di levare la terra da chillo mal' aere et ponerla dove sta mo et chiamarla^{aa} Manfredonia^{ab}.

a) con 3. b) se addit 3. c) Conciaco 1. 2. d) et daro 1. e) Manfred addit 3. f) papa 2a. g) detto 2b; del detto mese 3. h) delo reame addunt 2. 3. i) del addit 3c. k) tornao nullo eccetto che 3. l) Pappalettere addunt 2b. 3. m) assaissimi 3. n) Manfred addunt 2b. 3. o) et 1. p) chiesa 1; santa ecclesia 3a; santa chiesa 3c. q) et li 3. r) dato 3. s) per addit 3. t) Chillo — cavalieri desunt 3c. u) ro Manfred addunt 2b. 3a. 3b. v) Anno Domini 1256. praebent 1. 2. 3a. 3b; Chisto anno re Manfred 3c. w) plures quam quadringentae 2a. x) chi se pigliava dela 2b. y) re Manfred fo 3; venne deest 1. z) dallo nome suo addunt 2b. 3.

38) Cfr. Iamsilla p. 577: *ad cuius legati (scil. Ubal-
dini) preces motus princeps praefatis nobilibus cle-
menter indulxit, terras, quas iuste amiserant, eis
restituit, dum modo sic se in antea gererent, quod
praeteritas offensiones laudabili conversatione de-
lerent.* 39) Luynius omnia ea, quae inde a §. 90
in ephemeridibus narrantur, a. 1255. ascribit. Ne-
que ego hic ab eius sententia discedendum putavi,
quamvis primum scrupulus quidam animo inhaese-
rit. Iamsilla enim, quem semper fere optime et
sincero res gestas explicuisse facile quisque con-
cedet, Neapolis et Capuae deditiones tum demum
narrat, cum de curia die 2. Februarii a. 1256. Ba-
roli habita (de qua die infra §. 107 Matthaenus)
dixit. At sane eius verba sententiae a Luynio ex-
positae non stricte repugnant. Sunt autem haec
(l. l. p. 578): *Praedictis autem nuntiis a papali curte
negotio infecto reversis, indicit princeps curiam gene-
ralem Baroli. Celebrata est curia generalis dicto
anno incarnationis Domini 1256. mense Februario 13.
indictionis in festo purificationis beatae Mariae. Plu-
ribus deinde de Siciliae et Calabriae rebus agit;
tum rursus ad Manfredam et quidem ad id tempo-
ris redit, quo princeps legatos a curia papali re-
deuntea recuperit (l. l. p. 580). Cum haec itaque
in Sicilia et Calabria gererentur, in Apulia princeps,
ut praedictum est, morabatur, qui certificatus per
nuntios suos a papali curte redeuntes, quod papa*

*compositionem inter eum et legatum apostolicae sedis
in Fogia factam acceptare nollet, versus Terram
Laboris sua vexilla direxit ad terram ipsam. In
suum verum dominium revocandum. Tum narrantur
deditiones Neapolis, Capuae, terrae ultra Vulturum
sitae. Videtur igitur Iamsilla curiam ipsam Baroli
habitam quasi praenarrasse, eam statim curiae in-
dictioni annectens, postea demum ea, quae inter
indictionem et curiam ipsam gesta erant, explicuisse,
id quod eo magis facere potuit, cum omnino in
opere conscribendo non semper stricte temporum
ordinem servaverit. Sin autem Neapolim demum
post curiam Barolitanam se dedisse statuere velis,
omnia ea, quae de consilio et nuntiis Barolitano-
rum Matthaenus narrat, nullo modo explicari possunt.
40) Verba caccia della Incoronata non venationem
regiam, sed venationem Incoronatae factam signi-
ficare contra Papebrochium recte animadvertit Mura-
torius. Est autem Incoronata locus Capitanatae
Fogia inter meridiem et orientem. 41) Haec ad
Ianuarium a. 1256. spectare, ex ipsius Matthaeni
narratione de venationibus Fridrici imperatoris a.
1249. factis bene evicit Luynius (p. 145). 42) urbs
Capitanatae sita ad litus maris Adriatici. 43) Luy-
nius haec ad a. 1256. refert: rectius dicendum erit,
nescire nos, quonam tempore primum Manfredus de
Manfredonia condenda cogitaverit. Nobis veri simile
non videtur, id ante ipsius coronationem factum esse.*

1256. Febr. 2. 107. Lo di dela candelora^a fece l' entrata ad Barletta, et le uscìo incontra fino alo ponte 700 persone in processione con le palme in mano dicéndo^b: *Benedictus qui venit in nomine Domini*⁴⁴.
1259. 108. Alli 20. di Fehrarò^a vennero à Barletta li ambasciaturi dela reina, moglie re del^a re Corrado⁴⁵, et de lo duca di Bavera⁴⁶; et lo re^a li ricepette con gran' honore.
1259. 109. Alli 24. lo re^a dette audientia publica^a ali^a ambasciaturi, et uno di loro, che era^a abbate vecchissimo, fece lo sermone et disse, *cha Corradino, figlio de lo re Corrado, era^a vivo, et che lo pregava lu reina et lo duca di Bavera, che volesse^a lassare lo^a reume per chillo piccirillo^a, come era di dovere, et che castigasse chilli, che^a haveano ditto la mensogna dela sua morte*. Et lo re^a fece una sapia risposta^a, *che lo riame era perduto per chillo figliuolo, et cha esso lo havea recuperato per viva forza da mano de dui papi, come era notorio à tutto lo mundo, et che lo papa et la gente de lo riame non haveriano comportato chiù di fare signoriare la natione Todesca, et che isso se contentava tenerlo^a sua vita durante, et poi lassarelo à Corradino, et che la^a matre faria bene^a ad mandarelo ad crescere quà et à pigliare costumi Italiani, perchè esso l' haveria tenuto come figlio*⁴⁷.
1259. 110. Lo primo^a di Marzo li ambasciaturi se partiro, et^a lo re mandò à donare un corsiero alo duca di Bavera et certe gioie a lo duca di Scotia^a di prezzo di 1000 onze et più. Lo^a primo di Marzo lo re dette l' offitio de iustitiero ad Lionello^a Rayella de Napole; et^a fece l' ingresso à Barletta.
111. Ad quisto tempo lo re^a fece messer Marino Capece commissario per mare et 20 per terrà sopra lo apparicchio dela fabrica della citta de Manfredonia, che voleva fare. Et se mandava^a per travi à Schiavonia, et fù condotta gran calce et arena et petre et altre cose, et bovi di detta Puglia hebbero^a che fare.
112. In quello mese^a lo re mandò in Sicilia et ad Lombardia à fare venire dui astrologi, perchè isso crede forte à^a punti de stelle. Et quisto fù solo^a per ponere^a à buon punto la prima petra.
- Apr. 13. 113. Lo mese de Aprile, lo di^a di santo Giorgio lo re^a fu in persona à designare lo pedamiento de le mura et à squatrare le strate^a.
114. Del detto mese^a fù posta la prima petra^a et accomenzato^a à fabricare da la banda de Levante, et nce lavororono chiù di 700 homini⁴⁸.
1261. 115. Lo Maio^a sequente lo re mandò^a à Taranto et^a passao in Sicilia, perchè se disse, cha erano scoperte rebelluni in favore della ecclesia⁴⁹.

a) lo re addit 3c. b) cantando 3. c) 1256. addit 3. d) fù aaat 3c; q^o (= quando?) praebent 2b. 3a. e) re Manfredò 3. f) Alli 24. del detto mese re Manfredò 3. g) in publico 3. h) dicti addit 3. i) uno addit 3. k) è 3. l) voglia 3. m) chisto 3. n) perchè ch. p. è lo padrone 3c. o) li addit 3. p) Manfredò li addit 3. 35 q) dicendo addit 2b; diceadole 3. r) tenere chisto reame 3. s) sua addit 3. t) assai buono 3. u) Lo primo — onze et piu desunt 3c. v) se dice cha addunt 3a. 3b. w) ita codd. omnes; Suevia recte coniecit Luynius. x) Et in detto iorno addunt 3a. 3c; lo medesimo di lo re 2b. . y) lo quale 3. z) Manfredò addit 3.) messer Marino Capece hic inserit 3. a) e mandato 3. b) hanno assai 3; Puglia ... che far 1. c) questo mese di Marzo 3. d) ali 3. e) fece solamente 3. f) mettere 3. g) in iorno 3. h) re Manfredò 3. i) squatre 1; di Manfredò donis addunt 2b. 3. k) anno Domini 1256. addit 3. l) in quella città addit 3. m) se accomenzao 3. n) Lo Maio usque della ecclesia desunt. 3a. o) se ne andò 3c. p) da là se ne addit 3c.

44) Iamillae narratione hoc a. 1256. factum esse constat. V. supra an. 39. 45) Elisabeth, inde a die 6. m. Octobris a. 1259. uxor Meinhardi IV. comitis Goritiensis et Tirolensis. 46) Ludovicus Severus, Elisabethae frater. 47) Hanc Elisabethae et Ludovici legationem demum post coronam a Manfredò susceptam collocandam esse, nemo non videt. Recte igitur Luynius (p. 149. 150) eam ad a. 1259. retulit, cum ex rei natura pateat, Conradini parentes statim post acceptum de coronatione nuntium legatos misisse. 48) Luynius omnia ea, quae de aedificata Manfredonia hic narrantur, ad a. 1263. retulit e verbis abb. Rocchi Pirri, qui ex regiae cancellariae registro in Chronologia regum Siciliae (ap. Graevium, Thesaur. V, 50) affert haec: *Manfredus Maletta regio iussu e ruinis Sipontinis a. 1263. Manfredoniam urbem exaedificavit*. Nos deficiente diplo-

matis illius tenore certum hac in re iudicium ferre nolumus, praesertim cum apud Matthaeum non Fride-ricus Maletta, sed Marinus Capicius commissarius 45 regius dicatur. 49) Haec ad secundum iter Manfredi in Siciliam referenda esse, verba docent *perchè se disse* . . . Cfr. Saba Malasp. II, 6: *Ad haec rex Manfredus firmato consilio post supplicia praedictorum partes Siciliae personaliter repetit, ut provinciam ipsam ab omni contagio perversitatis expurgeret*. Maii mensis nomen autem perversum esse, diploma docet ap. Böhmerum, Reg. Manfr. n. 28; quo regem m. Julio a. 1261. apud Acerras fuisse comprobatur. Contra natalem Domini haud dubie 55 Manfredum in Sicilia celebrasse, ex eis, quae Matthaeus infra narret, apparet. Mansit usque ad m. Iulium a. 1262. (v. annotat. ad §. 128). Cui quidem ob stare videtur diploma eius *datum in castro*

116. Alli 2.^a di Settembre in Barletta foro à parole messer Leonello^b iustitiero con Rayel^a Sarracino, che era^a portulano; et da le parole vennero à ioco de mano; et lo iustitiero restao feruto in faccia; et lo portulano hebbe una bona^a cortellata in capo; et lo iustitiero ne lo mandao presone cossi feruto et buono alo castiello delo Monte^f.

117. Allo 13.^a lo conte de Caserta, che era restato^b vicere de Napole, mandao messer Andrea de Capua per commissario à fare lo prociesso. Et come fo à Barletta, vennero li parienti delo portulano à pregarelo^d, che lo facesse scapulare, et che ponesse^e presone lo iustitiero ancora; et messer Andrea disse, che non poteva far niente, finchè non vedeva, chi haveva corpa ala impiccia. Et fece esaminare assai di Barletta. Et uno Sarracino se partio subito et in cinque di tornao et portao ordine, che messer Tadeo de Sessa facesse portare lo presone ad Barletta, accioche se potesse governare la feruta. Et cossi fu fatto.

118. Alli 26. detto^l se partio messer Andrea et mandao la copia delo processo à lo re in Sicilia. Et Rayel restao puro presone ad Barletta; et cossi fu publicato, che non era corpa nulla de lo iustitiero, et cha era stata presuntione de chillo Sarracino. Et tutti dicevano, cha non se poteva comportare chiù.

119. Alli 28. se sappe à Barletta, cha messer Andrea^m era stato arrobato alla torre de la Mandraⁿ, et quattro allibardieri et tre famigli suoi foro bastoniati da li malandrini. Et se tenne per certo, che foro Sarracini. Et à pena li lassaro^o le cammise in duosso^p; et subito da Barletta li sindici li mandao vestiti et tutte cose necessarie.

120. L' Ottobre sequente da Capitinata se fecero gran prociessi per trovare^q, chi erano stati; et martoriario^r assai pecorari de Apruzzo, et non se ne potette saper niente.

121. Lo primo di Novembre venne messer Marino Capece, che era soprastante alla fabrica di Manfredonia, et mostrao una lettera de lo re, che lo iustitiero et lo portulano facessero pace. Et cossi fece cavalcare lo portulano, che andava ancora con lo capo infasciato; et andaro insembra ad Andre, dove era lo iustitiero; et lla li fece fare pace⁵⁰.

122. Le feste di natale se^s fece intendere à tutte le terre^t, cha lo re havea maritata la figlia prima⁵¹, et l' havea data alo figlio de re de Aragona⁵², et che se apparecchiassero à pagare lo maritaggio⁵³. 1261.
Dec. 25

123.^u Lo mese de Iennaro^v iero tre essatturi^w con gran pressa arrecogliendo lo maritaggio, perchè dicevano, cha lo Aprile sequente venevano le galere de Catalani ad pigliare la zita. 1262.

124. Alli 14. de Febraro stette lo iustitiero^x con molti^y gentilhomini de Barletta et de

a) ita 1. 3; 11. praebet 2. b) Faiella addunt 2. 3. c) Realhus 2a. d) che è 3. e) malo 3. f) Montis S. Angeli 2a. g) del detto mese addit 3. h) rimasto 1. i) pigliarlo poverse 1. k) mettesse 3. l) del detto mese 3. m) de Capua addit 3. n) Manna 1. 3c. o) foro lassate 2b. p) in duosso desunt 1. q) sapere 2b. r) foro martoriati 3. s) ita 3; D. Andreas 2a. t) de lo risme addunt 2b. 3. u) Anno Domini 1257. praebet 2. v) 1257. addunt 1. 3. w) fatturi 2b. 3. x) messer Lionella Faiella addunt 2b. 3. y) altri addunt 2b. 3.

Nolae .... die quarto Iulii post incarnationem Verbi Dei millesimo ducentesimo sexagesimo secundo (ap. Cesare, Storia di Manfredi I, 249; Böhm. Reg. n. 30); aed, nulla alia nota chronologica addita, rectius id anno 1261. ascribas, ubi m. Iulio non longe ab ipso castro Nolae regem fuisse vidimus. 50) Res inde a §. 116. enarratas summis difficultatibus involatas esse vidit Luynius (p. 154 sqq.). Aut enim Thaddaeus de Sinuessa inepte commemoratur, quippe qui ante Manfredum regem mortuus sit (v. annot. ad §. 6.); aut pro re ponendum est imperatore nec non delenda verba che era soprastante alla fabrica di Manfredonia, Marino Capicio attributa. Hoc maluit Luynius, totam rem ad a. 1233. retrahens, quo sane Fridericus imperator in Sicilia fuit. At eius ratiocinatio recte se non habet. Putat enim, sententiam praecipue eo confirmari, quod comes Casertanus hic dicatur vicere de Napole, quo officio inter a. 1223. et 1239. functus esset. Sed hoc ne Inveges quidem, cuius testimonio niti se dicit dux illustrissimus (Annal. di Palermo III, 606. 607) re-

fert; imo ex Registro Caroli I. (a. 1268. O. fol. 83) constat Manfredum rege comitem Casertanum fuisse capitaneum regni Siciliae citra pharum (v. Giustiniani, Dizionario geografico del regno di Napoli III, 252. s. v. Caserta), ita ut tum vicere di Napoli optime dici potuerit. Accedit, quod castellum Montis a. 1233. omnino nondum conditum erat (v. quae diximus supra ann. 25). Quas ob causas ego potius Thaddaei nomen illius, qui Matthaei ephemerides in nostram formam redegit, vitio irrepsisse, remque ad ipsum a. 1261. pertinere putaverim. Si haec acceperis, etiam Lionellae Fayellae nomen recte se habet, neque est, cur cum Luynio bis eum eodem iustitiarata functum statuamus. 51) Constantiam. 52) Petro, filio Iacobi. 53) Nuptiae ipsae celebratae sunt in villa Montepessulana die 13. Iunii a. 1262; v. diploma ipsius Petri ap. Vaissette, Histoire de Languedoc, Preuves III, 556. Ea, quae hic narrantur, exinde ad natalem Domini a. 1261; ea, quae de eadem re sequuntur, ad initium a. 1262. spectare recte cognovit Luynius.

- Trani ad caccia ala Trinitate⁵⁴, et nce intravenne una grande sciagura^a: loccolino Russo de Napole, nepote de isso iustitiero, correndo appriesso à no leparo se spezzao lo cuollo; et era un valoroso et bello giovane^{b,55}.
1262. 125. Alli 27. venne Bescavetto^c Sarracino iustitiero de Apruzzo con due compagnie de Sarracini, et portava 9 salme di denari ad Taranto per mandarle in Sicilia. All' hora^d messer Lionello^e cavarcao per la provintia raccogliendo.
1262. 126. Et pigliao^f al principio di Marzo à Taranto 4200 onze de oro. Tanto che^g a chisto maritaggio^h se diceva, cha lo re avanzava chiù de la mitate, perchè non dette chiù de 30000 onze di dote alla figlia, et ne ha raccolto da quisto reame et da Sicilia chiùⁱ di 60000.
1262. 127. La primà settimana de Maio venne la nova, cha erano venute le galere de' Catalani per portare la zita in Spagna^j, et che la reina^{k,56} ne stava assai mal contenta di tale parentela; tanto vennero^l li Catalani male in ordine et scontenti.
1262. 128. Alli 24. di Maggio^m se sappe, cha le galere erano partute da Palermo, et cha lo re venevaⁿ da Sicilia in Calabria^o.
129. Lo Giugno sequente lo re cadio malato à Caserta et stette in fine de morte^p.
130. In chisto tempo^q donao^r ad messer Iordano Piemontese^s Iovenazzo, et lo fece conte^t; et se dice, cha li era^u frate consobrino da^v parte de mamma.
1262. 131. Lo Settembre sequente venne messer Ranaudo^w della Grotta^x iustitiero in terra de Bari et terra de Otranto, che^y non era stato mai ad altra iustitiaria. Et se partio messer Lionello^z con multo buono nome, che havea ben governato; et in tempo suo^{aa} non happe mai otrascio^{ab} niuno la provintia nostra da Sarracini; et le forp mandate fino à Napole chiù de 10 onze de presiento^{ac}.
132. Alli 10. de Ottobre venne lo re^{ad} à Foggia^{ae}, et andao ad fare la caccia, et nce vennero assai gentilhuomini da Napole.
133. Alli 27.^{af} andaro li sindici di Barletta^{ag} ad presentarlo et^{ah} multi altri dela provintia.
134. Lo di seguente happe à soccedere grand' errore, cha in presentia de lo re uno Sarracino, che era capitano dela guardia de lo re dette una spontonata^{ai} ad messer Mazzeo Griffio^{aj} de Napole cavaliere; et messer Mazzeo se voltao et^{ak} le dette un^{al} gran schiaffo, che lo scommao de sangue. Et posero mano alle arme li Sarracini dela guardia et li Napolitan^{am}; et se^{an} non se poneano in mezzo ad spartire li baruni, che erano intorno alo re, nce soccedeva gran^{ao} scandalo et morte de multi; et nce foro assai feruti da l' una et l' altra parte. Lo re, come fù acquietata la briga^{ap}, comandao, che fusse tagliata la mano à messer Mazzeo. Et subito li gentilhuomini de Napole andaro alo re ad pregarlo, che l' havebbe per arrecommandato^{aq} et non volesse stroppiare tale gentilhuomo ad petitione de 35

a. et fo che addunt 2b. 3. b) uno bello et valente giovane 3. c) ita 2; Bescavetto 1; Biscavetto 3a; Bischavetto 3b; Bischavez 3c. d) Faiella addunt 2b. 3. e) ita 1. 2a; et ne lo principio di Marzo portao à 2b; et nello primo di Marzo pigliao et portao 3. f) se dice hic inserit 3. g) di sua figlia addunt 2b. 3. h) più 1. 2b. i) Hispania 3. k) moglie di re Manfredo addunt 2b. 3. l) sono venuti 3. m) del detto mese 3. n) vengo 3a. 3c; venne 3b. o) lo re addunt 2b. 3. p) diede 1. q) Lanza addunt 2b. 3. r) è 3. s) per 3. t) de Aquino ditto addunt 2b. 3. 40 u) delle Grotte 2. 3a. 3b. v) lo quale 3. w) Fayella de Napole addit 3. x) la provincia nostra hic inserit 3. y) oltraggio 1. z) Manfredo addunt 2b. 3. aa) à Foggia desunt 2b. ab) del detto mese addit 3. ac) andaro hic inserit 3. ad) insembra con 2b. 3. ae) speronata 1. af) Griffio deest 1. ag) se voltao et desunt 1. ah) tale 3. ai) li baruni, che erano intorno alo re hic inserit 3. aj) assai chiù 3. ak) brigata 3. al) messer Mazzeo addit 2b.

54) Casaltinità, Barletta ad occidentem. 55) Haec rem illum evenisse censendus est. Conradus rex 45 quo spectent, non liquet, praesertim cum in duobus codd. optimis iustitiarum nomen desit. Forsitan is non fuit Lionellus Fayella, sed Berardus Caracciolus Russus (v. supra §. 15), cum nepos eius dicatur Iezolinus Russus. 56) Helena filia Michaelis Angeli Epiri despota. 57) Manfredum etiam m. Julio a. 1262. Panormi fuisse, diplomata evincunt ap. Böhmerum. Reg. Manfr. n. 31. 32. 58) Hoc quando factum sit, nescimus. Luynius (p. 164. 165) a. 1263. coniecit, certo affirmare non audeat. 59) Haec ante diem 12. Sept. a. 1255. contigisse eo comprobatur, quod illo tempore iam comitis titulo ab ipso Matthaeo insignitur Iordanus (v. supra §. 91). Neque alius nisi Manfredus Iordanum cognatum ad hono-

rem illum evenisse censendus est. Conradus rex 45 contra omnes gentis Lanceae cognatos in exilium miserat (v. Iamsillam p. 506). Quas ob causas Luynius ea, quae hic dicuntur, ad Septembrem a. 1254. revocari vult, quo Manfredus iterum balivus generalis totius regni factus est; ego potius ad a. 1251. 50 referrem, cum statim post patris mortem principem Tarentinum magnas cognatis donationes contulisse coniecit e verbis Iamsillae (p. 505): Conradus fecit eidem principi notum, se omnes donationes post imperatoris obitum factas revocare velle. 60) Luynius haec ad a. 1234. retrahit ex eis, quae de Lionelli Fayellae iustitiaratu a. 1233. supra coniecit (v. ann. 50). Nos ad ipsum a. 1262. referimus.

uno cane Sarracino, che havea havuto presuntione de ponere mano addosso ad uno^a, che era stato fatto cavaliere per mano del re^b. Et messer Liguoro^c Caracciolo^{d, 61} li fece da^e parte de tutti uno lungo sermone; et lo re le disse, che non se ne poteva fare di manco, ma per amor loro facesse che se li tagliasse la mano mancina. Poi l'altro di lo^e re addomandao, come steva messer Mazzeo; et le dissero, cha era stato in pericolo de morire di spasemo. Et lo re lo mandao ad vedere, et li mandao 100 augustali, et levao l'offitio allo Sarracino^f, et fece un' altro capitano dela^g guardia⁶².

135. Da Foggia lo re mandao^h ad vedere la fabrica de Manfredonia tre volte; et ordinao, che se ce facesse una campana grossissima, che se sentisseⁱ 50 miglia dentro terra, ad tale che avesse potuto venire soccorso^k, se Manfredonia fusse stata assaltata da^l nemici, mentre era poco habitata. Et dall' hora^m disse lo re, cha volevaⁿ capare dalle terre grosse de tutta Puglia tante casate per terra, per fare la terra de^o 3000 fuochi⁶³.

136. Lo secondo di di Settembre^p lo re venne a Barletta, et nce fece stantia molti^q 1258. mesi; et nce fece le feste di natale con gran trionfo. Che ogni di^r se facevano^s abballi, dove erano donne de ogni sorte bellissime, et lo re appresentava equalmente ad tutte, et non se sapeva, quale le piaceva chiù^t.⁶⁴

137. De Iennaro^u lo re mandao lo conte Iordano^v Piemontese con 800 lanze ad Lom-^{1260.} bardia in favore de suoi confederati^w.

138. Chisto anno de^x Marzo lo re fece scasare Siponto et Civitate^y et comandao, che andassero ad habitare ad Manfredonia. Et lo re ancora nce andao, et fece saglire sopra certi pelieri^z la campana, che era colata. Et perchè non sonava tanto forte, la fece tornare a colare et aggiugnere chiù^{aa} bronzo⁶⁵.

139. La notte deli 21. de Marzo ad Barletta intervenne uno caso grande. Fo trovato dali frate de una zitella bella quanto fosse a^{ab} tutta Barletta messer Amelio de Molise^{ac}, cameriere dello re^{ad}, che steva allo letto con la zitella; et era vacantia^{ae}. Et fu retenuto; et a chella hora chiamato^{af} lo iustitiero, et fo portato presone. Et la matina venendo lo patre et li frate iero^{ag} a fare querela alo re; et lo re ordinao, che^{ah} se pigliasse per moglie la zitella. Et messer Amelio mandao ad farelo sapere alo conte de Molise, che li era zio. Et lo conte

30 a) ad messer Mazzeo 3. b) della sua maestà 2b. 3. c) Leggero 1. d) sopra de questo addit 3. e) dali altri dello 1. f) levao chillo Saracino da chillo officio 3. g) sua addit 3. h) Da Foggia andao lo re tre volte a 3. i) senta 3. k) che se potesse presto a soccorso 3c. l) da chella hora 3. m) se disse, cha lo re voleva 3. n) ita 1. 2a: Manfredonia di 2b; Manfredonia terra de 3. o) Dicembre 2a. 3. p) nelle feste di natale se nce fece gran trionfo, perchè ogni iorno 3. q) se nce fecero 3. r) chiù le piaceva 3. s) 1258. addit 1; Anno Domini 1258. de Iennaro 2; de lo mese di Iennaro 1258. praebet 3. t) Lanza adduni 2b. 3. u) In chisto anno 1258. de lo mese de 3. v) et Civitate desunt 2a. w) da fabrica addunt 2b. 3. x) più 1. 2b. y) metallo 3. z) sia in 3. aa) Molisio 3. a) de re Manfredi 3. b) ita 3; chiamò 1; chiamato 2. c) fratilli andaro 1; ad) messer Amelio addunt 2b. 3.

(61) Filius Iohannis Caraccioli, de quo supra §. 23. Ipsi Fridericus imperator propter patris fidem feudum quoddam concessit; v. diploma ap. Ammirato, Delle famiglie nobili Napoletane p. 109. (62) Luynius ea, quae inde a §. 132. narratur, ad a. 1258. refert, fultus eis, quae Saba Malaspina de solemnibus curia auctumno anni illius ibi habita tradit (Res Sic. II, 1). Sed vix credideris, Manfredum, si etiam 29. die Novembris Foggiae fuisset, iam die 2. Novembris diploma Vesentini dare potuisse, quod tamen exstat apud Boehm. Reg. Manfr. n. 18. Contra diplomata a Bethmanno exscripta regem a. 1260. mense Octobri usque ad diem 20. Novembris Foggiae fuisse ostendunt; neque dubito, quin ad hoc ipsum tempus ea, quae hic narratur, spectent. (63) Luynius haec ad a. 1265. revocavit; et profecto ex eis, quae ad §. 111 sqq. disputavimus, post a. 1263. collocanda erunt. Certius autem tempus determinari vix poterit. (64) Haec ad a. 1258. finem spectare, Luynius (p. 175. 176) ex eo concludit, quod nulla reginae mentio fiat, Manfredus autem secundam uxorem m. Iunio a. 1259. duxerit (v. Anonimo de Trani ap. Davanzati, Sulla seconda

moglie del re Manfredi p. 11). Concordant etiam ea, quae de Elisabethae et Ludovici legatis m. Februario a. sequenti Baroli a Manfredi susceptis supra dicta sunt. (65) Haec ad a. 1260. pertinere docet Ricord. Malesp. cap. 165, t. I, p. 989: Manfredi mandò in Toscana il conte Giordano suo malscalco con ottocento cavalieri Tedeschi, i quali giunsero a Siena ... all' uscita di Luglio nel 1260. Dubitari tamen poterit, num hi milites iam m. Ianuario e regno egressi fuerint. Cum illis et Senensibus Iordanus clarissimam illam victoriam ad Montem Apertum reportavit, qua tota fere Tuscia Manfredi dominio subiecta est. (66) Haec ex supra annotatis aut ad a. 1264. aut ad sequentem referenda erunt: Luynius maluit a. 1265. De campana cfr. Ricord. Malesp. cap. 148, p. 978: e di quella terra fue Manfredi Bonetta (Maletta) conte, camarlengo del detto re Manfredi, uomo di gran diletto, il quale per la sua memoria fece fare la grande campana di Manfredonia, la quale è la maggiore, che si trovi di larghezza, et non può sonare. (67) Vacantia, vacantia inuuptam puellam Apulis dici bene annotavit Muratorius.

mandao a dicere, che in nulla manera la pigliasse, et se contentava messer Amelio darele 200 onze^b, et altre tante ne pagava lo conte. Et lo patre et li frati dela zitella se ne sariano contentati, perchè erano deli chiù poveri et de chiù bassa conditione di tutta Barletta. Mà lo re disse, cha non volea far perdere la ventura a chella zitella, che per la bellezza sua^c se l' havea procacciata. Et cossi messer Amelio, per non stare chiù presone, 5 poichè vidde de animo deliberato lo re, se la sposao. Et lo re fece fare la festa et disse à messer Amelio, cha cossi era buon cavaliere mò come era prima, et cha le femmene sono sacchi, et cha tutti li figli, che nascono^d per amore, riescono^e huomini grandi; et li donao Alvarone⁶⁸ in Capitinata. Mà con tutto questo se disse, cha lo conte^f ne stette forte scorruciato. Et per chisto atto giustifico lo re ne fu ben voluto, et massimamente dalle 10 femmine; et dall' hora innante tutti li cortesani delle re tennero la brachetta ligata ad 7 nodeche.

140. Lo re spisso la notte usciva^g cantando strambotti et canzone per la terra l' estate pigliando lo frisco, et con esso ievano^h dui musici Siciliani, che erano gran romanzaturiⁱ 69.

1262. 141. Alli 9. d' Agosto ionse à Bari lo imperatore de Costantinopoli^k, che veneva da Venetia⁷⁰. Et lo re andao à trovarlo et li fece assai carizze et cortesie^l. Et subito fece ponere in ordine una iostra; et foro quattro mantenitori: lo conte di Bicarro^m, messer Ioffredo de Loffredo, messer Tancredo de Ventimigliaⁿ et messer Corrado Spatafora.

1262. Aug. 24. 142. Lo di^o de santo Bartolomeo^p fu fatta la iostra, et foro 22 adventurieri; cioè Byththum^q et Iannaoth^r Sarracini, che vennero ad una divisa gialla et pagonazza^s; 20 messer Roberto Piscicello, messer Gottardo Sassone, messer Athanasio Puderico, messer Balardo Sigulfo et messer Stefano Brancazzo de Napoli^t, tutti con sopraveste negre et gialle^u; messer Ruggiero Stellato et messer Mazzeo dela Porta de Salerno, messer Cautudo^v et messer Iacobo Protontiero^w de Taranto, et tutti questi quattro^x ..... Rienzo di Falcuni, Gasparo di Persona et Orlando Maramonte Otrantini; Riccardo della Leonessa, 25 Guglielmo di Evoli, Sarro d' Antignano et Pietro d' Albenavoli di Capua; Simone de Sanguine, Saccone di Montaganq, Laurienzo Torto et Eleuterio di Valignano^y d' Abruzzo^z.

143. Alli 3. di Decembre^o venne lo dispoto de la Morea⁷¹, che era coinato de re Manfredro, et sbarcao à Vieste^o, et passao ad trovare lo papa^b per ponere pace frà lo papa et 30 re Manfredro⁷².

144.° Alli 9. de Febraro^d tornaio messer Marino Capece et disse, cha lo papa voleva patto, che re Manfredro tornasse le robbe ali forasciuti^o et cacciasse li Sarracini da lo riame. Et re Manfredro disse, cha ne voleva fare venire altri tanti; et cossi fece⁷³.

a) se contentao *hic inserit* 3. b) de dote *addit* 3. c) sua *desunt* 1. d) nascevano 2b; nascono 3a. e) riesco- vano 2b; resciero 3a. f) de Molise *addunt* 2b. 3. g) per Barletta *hic habent* 2b. 3, *omittunt infra* per la terra. h) andavano 1. i) *ita* 3; mansurati 1; romanzieri 2b. k) ionse à Bari *hic inserit* 3. l) cortesie et carizze 3. m) *ita* 2. 3; Vivaro 1; Tricarico *praebet Costanzo p. 29 (ed. Tafari)*. n) D. Iohannes Aredus *addit* 2a. o) In iorno 3. p) dello dito anno 1258. *addit* 3. q) *ita* 3a; Bettumeno 1; Byththumen 2b; Byethumen 3b; Beitunus 3c. r) *ita* 3a; Iannotto 1; Iannottus 2a; Iannoth 2b; Iannaeth 3b; Saaachar 3c. s) pagonazza et gialla 3. t) tutti de Napoli et 40 *praebent* 2b. 3. u) gialle et negre 3. v) Cataldo 2b. w) Protontini 2b; Protontini 3c. x) *ita* 1. 3b. *Cetera usque d' Abruzzo desunt* 1; *addit*; Quà vi manca assai. *Apud Summontium quoque haec desunt*. y) *post* Valignano 3^{1/2}, *paginae vacant* 3a. z) *post* Abruzzo *addunt* 2b. 3c. 3b: Qui mancono quattro carte, che sono guaste dal tempo et corrose, e non si possono leggere. *Nihil de lacuna habet* 2a. ⁷¹ 1259. *addunt* 2b. 3; *nihil de anno praebent* 1. 2a. a) Trieste *perverse* 2b. b) et lo re; *cetera desunt* 3c. c) Anno Domini 1260. *addit* 2. d) 1260. *addunt* 1. 3. 45 e) dello roame *addit* 3.

68) Alberone, Fogia ad occidentem. 69) Luynius ea, quae §. 139 et 140 exponuntur, statim annectens eis, quae §. 136 de Manfredi vita Barolitana narrantur, refert ad a. 1259. Sed discordare videntur diplomata, e quibus apparet, regem exeunte Februario et Martio fuisse Ortæ (v. B6hm. Reg. n. 19. 20). Nos igitur rem in medio relinquimus. 70) Balduinus II. amisso imperio a. 1262. venit Roman (cfr. Raynald. ad a. 1262, cap. 39); eum tunc etiam Manfredum visitasse veri est simillimum. Bene id exposuit Luynius (p. 179. 180). 71) Guglielmo de Villa Harduini. 72) Luynius secutus scripturam a trovare lo papa et lo re haec a. 1267. ascribit, quo Guillelmus de Villa Harduini re vera

ad Carolum tunc Siciliae regem et Clementem papam IV. venit. Sed meliorum codicum scriptura ad aliud tempus nos relegat. Guillelmum etiam cum Manfredi coniunctum fuisse satis constat. Duxerat enim sororem secundae Manfredi uxoris; rex eum contra Michaellem Palaeologum adiuvit (v. ann. ad §. 148). Itaque absonum non videtur, Guillelmum Manfredum cum pontificibus reconciliare studuisse. Quoniam tempore hoc factum sit, certo quidem non constat: excluditur vero tempus inde a m. Augusto a. 1259. usque ad a. 1263, quo Guillelmus ipse a Palaeologo captivus definebatur. 73) Luynius haec ad Februarium a. 1255. retrahit. At hoc quam maxime displicet; tum enim non Marinum Capicium, 60

145. Alli 23. di Maio del detto anno^a venne da Schiavonia à dette bande così fatta^b tempestate de viento, che quanto tene^c da Castiello^d à Trani scoperse tutte le case, et corse per chillo deritto fino ale marine de Principato, et fu tenuto à male segnale.

146. Alli 26. di Maio sbarcaro li Sarracini à Taranto, et ne fo piena tutta terra de Otranto et de Bari^e.⁷⁴

147. Alli 29. lo re^f andao à Napole, et se disse, cha nce era^g stato fatto uno trattato de alzare le bandere della chiesa^h.⁷⁵

148. Alli 10. di Luglio venne lo conte de Cretariaⁱ et condusse tutti li Sarracini in Campagna de Roma per ordine di re Manfredò. Lo Settembre del detto anno re Manfredò andao in Romagna, et^j là voltao tutto sotto sopra^k.

149. L' anno sequente^l fu fatto papa Urbano quarto de natione Franzese^m; et subito fece conoscere, cha era d' altro stomacho de papa Alessandro. Et mandao ad comandareⁿ alo re Manfredò, che se partisse subito dallo stato della chiesa.^{1261. Aug. 29.}

150. Alli 7. d' Aprile^o venne novella, cha messer Ruggiero Sanseverino, capitano de li forasciuti de lo regno facea gente, et poi usciva^p per servitio de lo papa, et concorrevano^q assai regnicoli^r.

151. Lo Maio poi certi Romani dela parte di re Manfredò fecero trattato de dare lo papa presone in mano di re Manfredò; mà foro scopierti, et lo papa se salvao à Viterbo^s. Et all' hora bandio la cruciata contra lo re^t.

20 a) ita 1. 2; de Maio 1260. praebet 3. b) tale 3. c) ce n' è 2b. d) Vasciello 1. e) de Bari et de Otranto 3. f) del detto mese addunt 2b. 3. g) Manfredò addunt 2b. 3. h) perche si dice, cha nos ei 3. i) de la ecclesia 3c. k) de Cretaria desunt 3. l) tutta hic inserit 3; se voltao 2b. m) Anno 1261. addit 2. n) cioè 1261. addit 3. o) 1261. addit 3; Anno 1264. habet Papebrochius, sed non e codice, ut videtur, sed ex coniectura. Summonitii (cfr. p. 403) codex haec ad a. 1262. referebat. p) se ne vò 2b; deest 3. q) et nec concorsero 3. r) contra vò Manfredò 3.

25 sed Gotfridum Cusentinum et Gervasium de Martina legatarum partes egisse constat (v. Iams. p. 544). Accedit quod postea plurimae legationes a Manfredò ad pontifices Romanos missae sunt. Cfr. litterae Urbani datae die 26. m. Aprilis a. 1262.

30 (ap. Raynald, ad h. a. cap. 1): *Licet enim post occasionem nostram ad apostolatus officium ad nos plures nuntios destinavit, nosque ipsos benignitate solita duxerimus admittendos. nulla tamen per ipsos nisi delusoria quaedam audivimus*; et postea aperte

35 de exilibus dicitur (cap. 12): *quam plures incolae regni eiusdem magnates et alios inhumaniter exulare cogendo, nec in iis parcendo seculi vel aetati. Num vero nostra ad ipsum a. 1262. spectent, dubito: prorsus enim demum sequenti tractatus interruptos*

40 esse, docet epistola Balduini II. imperatoris ad Manfredum data die 2. m. Iulii a. 1263. (ap. Martene, Thesaurus II, 24): *cum nos redeuntes de Hispania ad partes Franciae venissemus, invenimus, quod dominus rex Franciae receperat a curia Romana litle-*

45 *ras et rumores querulos de vobis plurimum onerosos; et eidem domino regi mandaverunt aliqui, quod tractatus pacis, qui inter vos et ecclesiam tractabatur, de quo idem rex rogaverat et pro bono totius christianitatis laboraverat erga ipsos, per eos remanseat, et totum illud, quod tractatum fuerat, ruperatis.*

50 74) Quae §. 145 et 146 narrantur, no Luynius quidem certis annis ascripsit. 75) Manfredus haud dubie Neapoli fuit die 13. Augusti a. 1263; v. diploma datum Humfredo de Fardellis, ap. de Mugnos, Teatro genealogico IV, 67.

55 Luynius igitur regis iter §. 147 expositum ad diem 29. Iunii eiusdem anni spectare coniecit, certo ipse non affirmavit. 76) Luynius haec ad a. 1259. revocat, Manfredum in Graeciam profectum ratus ad adiuvandos socerum et Guillelmum de Villa Harduini. Et sane Nicephorus Gregoras (Hist. Byz. III, 5) Manfredum ipsun

60 pugnae apud Achridam commissae affuisse dicit. Sed Georgius Logotheta, qui multo magis fidem meretur, Manfredum tantum 400 milites auxilio misisse narrat (cap. 81; p. 179. 182 ed. Bonn.). Itaque potius cum Böhmero (Reg. Manfr. n. 24) statuimus, regem hic profectum dici in Romaniam Italicam. Illuc Parcivalem de Aureis iam statim post coronationem, i. e. Octobri a. 1258, miserat, id quod docet Saba Malaspina et diploma ipsi Parcivali datum, quod exscripsit Bethmannus. Ipsum Manfredum demum post diem 26. Aprilis a. 1262. illuc profectum esse ostendunt litterae Urbani illa die datae ap. Raynald, ad a. 1262, cap. 13: *Ut de occupatione marchiae Anconitanae, quae est ecclesiae specialis, ac incensione Tusciae aliarumque terrarum imperii per suos ministros .... laceamus.* Utrum vero Septembri a. 1262. an sequentis primum illuc ivisse putandus sit, in medio relinquimus.

77) Urbanum IV. die 29. m. Augusti a. 1261. creatum probat Raynaldus ad a. 1262, cap. 7. 78) Luynius haec ad a. 1264. revocat, cum tum demum inimicitiae inter Urbanum et Manfredum tantopere invaluerint, ut sopiri nequirent. Sed iam a. 1263. inimicitias gravissimas fuisse, supra comprobavimus ann. 73; neque est, cur non statim Aprilis a. 1263. exules arma cepisse statuamus. 79) Luynius haec Maio a. 1264. gesta contendit. Et sane tum patrimonium Petri a Petro de Vico Romano eiusque asseclis quam maxime turbatum est (cfr. Saba Malasp. II, 11 et epistolae Urbani ap. Martene, Thesaurus II, 56 sqq.). Sed certe papa tunc non Viterbium fugit, sed mansit apud Urbem-veterem, ubi antea iam fuerat. Contra omnia concordant, si ea ad Alexandrum IV. papam et a. 1257. referamus. Tunc enim de Brancaleone senatore Romano eiusque lautoribus dicit Matthaeus Paris. (ed. Wats. p. 646): *comminabantur ipsum papam cum suis cardinalibus usque ad inter-*

1265. 152. Lo mese de Luglio scesero con lo conte de Fiandra li Franzesi de la cruciata⁸⁰, et ruppero lo campo delli Gibellini amici di re Manfredi in Lombardia⁸¹.
1265. 153. Lo primo d' Augusto re Manfredi rinchiuse li Sarracini dentro lo regno⁸², et aspettava li Franzesi ali confini et mandao ali baruni, che⁸³ venessero et con le arme et cavalli a pena di rebellione.
1265. 154. Lo ivorno proprio di santo Bartolomeo⁸⁴ messer Ioccolino⁸⁵ de la Marra cavalcao da Barletta con 7 cavalli; et io andai con isso. Lo ivorno sequente alloggiamo ad Santo Severo⁸⁶ con lo conte Gentile de Sanguine⁸⁷, et fuimo molto accarezzati.
1265. 155. La matina delli 28. de Augusto partiamo insembra con lo detto conte, che portao 22 cavalli bene in ordine, et la sera alloggiamo ad Gambatesa⁸⁸.
1265. 156. Da Gambatesa andaimo alli 29. ad Campobascio⁸⁹, et fuimo cortesemente recepti dalo conte di Molise, et happemo assai carizze et tutto lo bene delo mundo.
1265. 157. La matina sequente cavalcaimo et manciaimo puro ad una terra de lo conte de Molise, che si chiama Boiano⁹⁰; et la sera andaimo ad Sergna⁹¹; et lla se accompagnao⁹² con nui messer Andrea de Ebulo⁹³ et messer Bernardo Carbonara⁹⁴ et messer Cola di Montano⁹⁵, tutti tre baruni de Apruzzo, et portavano 25 cavalli.
1265. 158. L' ultimo d' Agosto alloggiamo a San Germano.
1265. 159. Lo primo⁹⁶ di Settembre arrivaimo allo campo nelo territorio Frosolone⁹⁷, et fuimo assai cavalli.
1265. 160. Alli 3. di Settembre vennero tre gentilhomini mandati dalli Napolitani a pregare⁹⁸ lo re, che facesse pace con lo papa, perche Napoli stava scomunicata et lo archiepiscopo non voleva, che si dicesse⁹⁹ messa. Et chillo, che fece lo parlamento¹⁰⁰, se chiamava messer Andrea Faiella, et parlo molto autenticamente. Et lo re li rispose, cha la guerra

a) in Lombardia hic inserit 3. b) a pena de rebellione hic inserit 3. c) 1262. addit 1; 1261. praebet 3. d) Iozzolino 1; Iezolino 2b; Iozzolino 3c. e) Sanseverino 3a. 3c; Sanseviero 3b. f) Sangro 2b. 3. g) Alli 29. delo 25 detto mese de Agosto andaimo da Gambatesa 3b. 3c; alli 28. etc. 3a. h) Bovianum 2a; Boiario 3c. i) se accompagnaro 3. l) Evoli 1; 2b. l) Cervonata 1; Carbonata 2b. m) Lo primo usque cavalli desunt 2b. n) Frosolone 3a. 3c; Frosolone 3b; Frosinone conicit Luynius. o) Lo primo haud dubie e prioribus 2b. p) se nec dica 3. q) slo re addit 3.

neconem persequi et damnificare. Quo cognito . . . papa se subito contulit Viterbium. Et vel mensis convenit, cum die 12. Maii in Laterano, die 29. eiusdem mensis iam Viterbii papam fuisse constet (v. Raynald. ad a. 1258. cap. 6). Brancalconem autem Manfredi fuisse amicissimum, idem Matthaeus testatur. Sane si haec acceperis, verba *Et all hora bandio la cruciata contra lo re ad aliud tempus spectant*, cum certissimum sit, a. 1257. cruce signatorum expeditione contra Manfredum esse profectos. 80) De eis, quae inde a §. 152 usque ad §. 172 de cruce signatorum expeditione contra Manfredum facta leguntur, in diversas sententias abierunt viri docti. Raynaldus enim solum Spinelli codicem, qui in manibus erat, secutus, eam ad a. 1261. retulit. Cesare eam a. 1262. factam coniecit (Storia di Manfredi I, 193). Muratorius denique secutus Luynius eam ad a. 1265. revocat, et cum tum Flandriae comitem nondum in Italiam meridionalem venisse constet, pro conte di Fiandra §. 161 et 168 collocandum censuit conte di Provenza. Et sane quamquam iam Urbanus IV. a. 1264. cruce signatorum exercitu Sarracenos in Apuliam fugere coegit (qua de re v. Sabam Malasp. II, 12; Ricord. Malesp. cap. 175; Matthaei Paris. Continuat. ed. Wats. p. 666; Salimbene p. 242, ex quo hausisse videntur Franciscus Pippinus chron. III, 24 ap. Muratori SS. IX, 699 et Bernardus Guido in vitis Urbani IV. ap. Muratori, SS. III, 593): in tantas tamen angustias, quales hic describuntur, Manfredum vix ante a. 1265. venisse credideris. Accedit, quod conveniunt ea, quae de rebus aestate et auctumno illius anni gestis

profert Descriptio victoriae Caroli ap. Du Chesne V, 834. 835, ubi Carolus apud castrum Arsilense 30 et abbatiam Farfensem, i. e. in ipsis regni finibus, cum Manfredi copiis conflixisse, postea Manfredus armatos suos quam plurimos ad depopulandos fines territorii urbis Romae misisse dicitur. — Cum his vero confudit is, qui Matthaei ephemerides 35 in nostram formam rededit, expeditionem comitis Flandriae, qui eo ipso tempore, quo Carolus iam contra Manfredum pugnabat, cruce signatorum exercitum per Galliam et Italiam Romam duxit. 81) Iam m. Julio a. 1265 nonnullas quidem Gallici exercitus 40 partes convenisse docet epistola Urbani data die 18. Iulii ap. Martene I. I. p. 164: iam magnam militiam Albam venisse didicimus. Sed rupti postea demum Gibellini sunt; v. Annales Ianoae supra tom. XVIII. pag. 252, Annales Placentin. Gibell. 45 pag. 514, Ricord. Malesp. cap. 178. 82) De repentino Manfredi in regnum reditu cfr. litterae Urbani datae die 25. m. Augusti, ap. Martene I. I. p. 190: cumque ducatus planitiem ingredi minaretur, accepit de regno nuncium, et quicquid ipse tulerit, quod nescimus, in regnum rediit festinanter. 83) urbs Capitanatae, Foggia inter septentrionem et occidentem. 84) oppidum comitatus Molisii situm ad fines Capitanatae. 85) caput comitatus Molisii. 86) oppidum comitatus Molisii, Campobasso inter meridiem et occidentem. 87) i. e. Isernia. 88) Frosolone castrum inter Bovionum et Iserniam, Frosinone in ducatu Romano ad regni fines situm est. Luynii coniecturam recte se habere, ex rerum connexu facile perspicias. 60

non era colpa sua; che lo papa^a lo voleva^b cacciare dallo reame suo; et che lo re voleva mandare 300 Sarracini ad Napoli, che facessero dicere messe per forza et mandassero^c in galera li preiti et frati, se non le volevano dicere. Et tutti^d risposero^e: *Signore, non ce li mandate, perche Napole non vole alloggiare Sarracini.* Et lo re s'adirao^f fortemente.

161. Alli 5. di detto mese lo re mandao^g messer Ioffredo^h de Loffredo ad Napole; e se disse, cha havea paura, che Napole non se sollevasseⁱ.

162. Et chillo ivorno venne lo conte de Fiandra^j con li Franzesi ad accamparese ad vista delo campo nostro.

163. Alli 6.^a se mossero dallo campo nostro due compagnie^k de Sarracini, et andaro ad attaccare una terribile impiccia con li cavalli de li nemici; et non ne serria tornato nullo vivo, se lo conte Falcone de Gesualdo non se fosse mosso con tre squatre de cavalli grossi à darle soccorso. Et ala fine ce ne morero 32 Sarracini et Filippiello Carrafa^l de Napole, scutiero delo conte Falcone, et dui altri huomini de arme de Benevento. Et chella sera lo re^m fece mangiare lo conte Falcone con isso alo paviglione suoⁿ.

164. Alli 7.^a lo re fece adunare tutti li signuri a lo paviglione suo; et se tenne parlamento de chillo, che s' havea da fare. Et foro chisti signori: lo conte de Caserta de casa de Aquino^o, lo conte Iordano^p Piemontese, lo conte de Agnone de casa Carbonara, lo conte Falcone de Gesualdo^q, lo conte Bernardo Ruffo, lo conte Bartolomeo de Gesualdo, messer Pandulfo^r de la Grotta, messer Guglielmo de Avella^s et lo conte de Ventimiglia con tre altri gentilhomini Siciliani, et quattro capitani de Sarracini. Tutti quisti intraro in consiglio.

165. La notte sequente lo re fece ritirare tutto l' esercito, et quando appena happe passato lo^t Garigliano, fece ponere lla lo campo; et isso in persona andao ad fortificare et ponere guardie à tutti li passi.

166. Alli 8.^a arrivao alo campo lo conte de Molise con 60 cavalli^u de bona gente. Et chillo iorno foro receputi^v lo conte de Lorito con tre baruni de casa Caldora con 60 cavalli.

167. Alli 9.^a venne da Apruzzo messer Corrado d' Acquaviva con 36 cavalli. Et chillo iorno medesimo venne messer Iacovo et messer Raimundo Capece con due squatre de cavalli, et con tutto questo stettero^w allo campo con gran paura.

168. Ali 11.^a quando pensavamo, che lo conte de Fiandra volesse^x fare sforzo di passare lo Garigliano, venne nova, che se ritirava verso Roma. Et lo re Manfredo per lo primo non lo credette; mà lo ivorno appresso^y se sappe, cha era lo vero, et che Roma se era rebellata da lo papa, et che lo conte de Fiandra era stato chiamato^z da lo papa, et perciò nce andao^{aa}.

169. In chisti ivorni^{ab} li Romani andaro ad pregare re Manfredo, che se spingesse innante.

170. Et ali 14. del detto mese disse lo re^{ac} in publico, che voleva fare favore ali Romani.

171. Ali 15.ª se redussero tutti li baruni de lo campo^{ad} alo paviglione de lo conte de

40 a) ma delo papa, che 3. b) vuole 3. c) havessero da mandare 3. d) chilli Napolitani addunt 2b. 3. e) auxaro voce 3. f) se ne adirao 3. g) Loffredo 2. 3. h) se fosse sollevata 3. i) Provenza recte coniect Luynius. k) detto mese addit 2b; del d. m. 3. l) si messero due compagnie del campo dico 1. m) Caraffa 3c. n) lo re desunt 2b; Manfredo addit 3. o) del re 1; lo conte Falcone de Gesualdo hic inserit 3. p) ita recte 2a; 2 praebet 1; 11 habet 3. q) Lanza addunt 2b. 3. r) comes Pandulfus de Grotta hic inserit 2a. s) de Aquino ditto addunt 2b. 3. t) Aiella 2b. 3. u) lo suo 3. v) fiume de lo addit 3. w) de Octubro addunt 2b. 3. x) huoni et addit 3. y) foro à ricetta 1; ancora venne 3. z) del detto mese de Octubro addit 3. aa) stavano 1. 2b. ab) del detto mese addunt 2b. 3. ac) vuole 1. ad) seguente 1. ae) mandato à chiamare 2b. 3. af) subito subito addit 3c. ag) tiempi 3. ah) disse hic inserit 3. ai) detto mese addit 2b; del detto mese d'Octubro praebet 3. aj) se redussero hic inserit 3.

50 89) Verba de casa de Aquino interpolatorem sapiant. Riccardum enim Casertanum non gentis Aquinatis, sed potius Ribursae fuisse, e Caroli I. regis Registro constat. Nisi forte Riccardum hic cum Thoma Acerratum comite confundi statuas, id quod haud dubie factum est §. 179, et eo facilius fieri potuit, quod Thomas itidem Friderici imperatoris filiam duxerat. 90) Falso haec et sequentia cum codd. 2b et 3 Luynius ascribit Octobri a. 1265. Itaque cum et §. 172 et 178 ad Octobrem a. 1265. referat, talem rerum narrationem praebet: *Alli 18. d' Ottubro lo re cavaleao con 9000 Sarracini et andao ala marca, et tutto lo reame stava sollevato. Alli 19. onne uno pigliaa la via soa, et loro andorono verso Roma, et nui tornaimo in Puglia; quae quomodo reconciliari velit, non video. Imo ad Septembrem referenda erunt, codd. 1 et 2a sinceram scripturam praebentibus.*

Molise, et concluderono de fare protiesto^a, cha llozo non erano tenuti^b di uscire ad fare guerra con lo papa, mà solamente de defendere lo regno. Et come lo re lo sappe, fece trattare modestamente, che li baruni se ne andassero alle case loro, et che improntassero alo re chilli dinari, che si haveano portati per le spese. Et questo lo trattao lo conte de Caserta; et cossi fo fatto.

1265. 172. Alli 19.º onne uno pigliaio la via soa, et llozo se ne andorono verso Roma, et nui tornaimo in Puglia^d

1264. 173. Alo mese d' Ottufro^e papa Urbano quarto mandao in Franza per lo frate de re de Franza⁹¹, che venesse ala conquista di quisto riamè⁹². Et se sappe subito, perche li to forasciuti^f de lo riamè, che stevano^g appriesso de lo papa, scrissero ali parenti suoi.

1264. 174. Poco dopo morio papa Urbano quarto, et fu creato papa Clemente quarto puro Franzese.^h

1265. 175. Ala fine de Maioⁱ se sappe, che lo conte de Provenza^l era venuto sopra l' armata ad honore et servitio^k de lo papa, et lo papa lo ha fatto senatore di Roma⁹³. Et all' hora 15 re Manfredò se disse cha restao mal contento, cha vedeva la ruina, che li veneva sopra.

1265. 176. Alli 12. di Settembre se disse, cha lo esercito de lo conte de Provenza veneva per terra in Italia; et fu pigliato messer Petruccio Tocco^m con dire, cha aiutava li forasciuti^f de lo riamè.

1265. 177. Alla fine di Settembre re Manfredò mandao lo conte Iordano ad Lombardia con 20 400 lanze et dinari assai, che adunasse li collegiati dello re, et facessero resistenza à Franzisi. Et con isso andao messer Lionello Ayossaⁿ con una bella compagnia de Napoletani con cavalli grossi tutti.

1265. 178. Alli 18. d' Ottufro^e lo re cavalcao con nove milia Sarracini et andao ala Marca⁹⁴; et tutto lo reame stava sollevato^o

1266. 179. Lo ivorno de santo Matthia⁹⁵ partio lo re^p da Benevento, et la sera fo alloggiato all' Acerra, che ei delo conte de Caserta⁹⁶.

1266. 180. Lo ivorno sequente cavalcao^q verso Napole. Et come fu allo Salice^r, le uscirono incontra tutti li cavalieri et^s puopolo di Napole. Et messer Francesco de Loffredo le appresentao le chiave della cittate, et li fece uno bello parlamiento in lingua Franzese. Et re Carlo se fermao ad ascoltarelo, et comandao, che cavalcasse, et se portao à suo lato; et messer Francesco se conosceva con lo re, perche era stato alle guerre de Soria à tempo che lo re Luise^t de Franza fece passaggio contra l' infedeli.

1266. 181. Et come fo arrivato à Napole, andao con l' archiepiscopo de Cosenza⁹⁷ à piscopio. Nela intrata^u vennero 400 huomini de arme Franzesi assai buono adobbati di sopraveste 35

a) uno protesto con dicere 3. b) obligati 2b. c) del detto mese addit 3. d) Appresso mancano molti capitoli, e vi non si possono leggere addit 1; Qui sono molte carte corrose, che non si possono leggere habent 3b. 3c; vacant 2^a paginæ 3a. e) 1262. addit 1; 1263. praebent 2b. 3. f) ita 3a; forasciuti rel. g) in Roma addunt 2b. 3. h) 1264. addunt 1. 2b. 3; 1265. praebet 2a. i) nomine Carolus addit 2a; che si chiama Carlo d'Angioia praebent 2b. 3. k) et servitio desunt 1. l) Tuocco 2b; Rocco 3c. m) Aiossa 3. n) 1264. addit 3. o) in chisto tempo addunt 2b. 3. p) in arme addunt 2b. 3a. Quà mancano due carte addit 1; Hic porro iogens occurrit hiatus historiae, transscribenti vel avulsis ex autographo foliis imputandus 2a; Vacant 9 paginæ 3a; Qui sono molte carte consumate dal tempo, che non si possono leggere addunt 3b. 3c. q) 1266. addit 2a; 1265. praebent 2b. 3. r) ita 1. 2a; Carlo addit 2b; Carlo de Angioia 3. s) de casa d' Aquino addit 3. t) re Carlo addit 3. u) Salice 3a; Salece 3c. v) tutti li gentilhuomini con lo 3. w) Luigi 1; Loise 3c. x) di re Carlo addunt 2b. 3. 45

91) Ludovico IX. 92) Tractatus de regno Siciliae non marca legitur, sed Marsia; v. 1240. Iun. supra p. 379, et 1242. Iun. p. 393. 95) Falso hic diem S. Matthiae, i. e. diem 24. Februarii nominari, iam intellexit Luynius; qua vero die Carolus Benevento profectus sit non vidit. Apparet id ex epistola Clementis IV, data die 25. Martii ap. Martene l. l. p. 299: diebus octo perseverans ibidem. Pugna die 26. Februarii commissa, profectus est die 6. m. Martii. 96) Acerras non comitis Casertani, sed Thomae fuisse certum est. V. quae diximus supra ann. 89. 55 97) Bartholomeo Pignatello. Hic inde ab a. 1263. interfuerat negotiis inter pontifices et Carolum gestis; v. litteras Urbani IV. ap. Martene l. l. pag. 115. Postea archiepiscopatum adeptus est Messinensium.

- et de pennacchi, et una bella compagnia de Fresoluni^a; poi chiù de 60 signuri Franzesi con grosse catene de oro alo cuollo^a, et la regina⁹⁸ con la carretta coperta de velluto celestro et^a tutta per sopra et per dentro fatta à gigli d' oro, tale che ad vita mia non viddi chiù bella vista.
182. Quando lo re^a happe fatta l' oratione, messer Francesco de Loffredo venne da¹²⁶⁶ parte de la cita de Napole et cercao in gratia li presuni. Et lo re ordinao, che fossero liberati tutti chilli^a, che si ritrovavano presuni per ordine di re Manfred^a et sautarono tutti alo cortiglio de lo castello et basaro lo pede alo re.
183. Alli 7. de Marzo nce partiamo tutti li sindici de terra de Bari, et' io, che era sin-¹²⁶⁶ dico de Iovenazzo.
184. Fatte le feste de pasqua lo re^a mandao iustitieri nuovi ad tutte le provintie^a, et¹²⁶⁷ isso andao fora de regno à trovare lo papa¹.
185. Ali 12. de Maio¹ venne iustitiero in terra de Bari messer Raniero Buondelmonte^a ¹²⁶⁷ Fiorentino².
186. Chella state lo re¹ dette favore ale cose delo papa et de Fiorentini et abbaschio ¹²⁶⁷ la parte Gebellina; et si tirao^m una mala rognà sopra, perche li Gebellini mandaro à sollecitare Corradino da la Magna^a.
187. Il principio dell' anno^o lo figlio primogenito di re Carlo si chiamao^a prencipe de Salerno, et esso cavalcava per lo reame^a ³.
188. La domenica delle palme re Carlo tornaò à Roma; et lo papa li dette la rosa et ¹²⁶⁷ lo fece vicario dell' imperio; et se ne ei fatta festa per tutto lo riame. ^{Apr. 10.}
189. Chillo ivorno medesimo fu uno grande tremoliccio, et cadio lo campanaro de Bari et assai case^a.
190. La dereta^a settimana de Ottufro venne ad caccia in Puglia Filippo figlio secondo-²⁵ genito dello re Carlo^r.
191. Alli 19. Ottobre^o scese Corradino in Italia; et re Carlo, che era in Firenzè¹, se ¹²⁶⁷ ne venne prestamente in Napole, et trovaò, che la regina sua moglie era morta^a. ^{1268.}

a) Fereolini 1; Frisonum 2a; Frisoluni 2b; Fresoni 3c. b) alo cuollo *desunt* 1. c) et tutta *usque* fatta à *desunt* 1. d) Carlo *addunt* 2b. 3. e) subito *addit* 3. f) Bari, tra li quali nce era io *praebent* 2b. 3. g) re Carlo 3. h) de lo reame *addunt* 2b. 3. i) 1265. *addit* 3; 2. de Maio *praebet Summontius III*, 15. k) Buono del Monte 1. 3a. l) Carlo *addit* 3. m) adduosso *addunt* 2b. 3. n) che stava in Lamagna 3c. o) seguente *addit* 1; 1266. *praebent* 2b. 3; 1267. *habet* 2a. p) *ita* 1. 2a; si chiamava pure isso prencipe *etc.* 2b; cavalcava per lo reame lo figlio primogenito de re Carlo, che si chiamava puro come ad isso Carlo, et ei prencipe di Salerno 3. q) prima 3c. r) Filippo figlio quartogenito del prencipe Carlo de Salerno *praebet* 3. *cui concordat Summontius III*, 19. s) *ita* 2b; 35 ali 1267. *praebet* 1; nell' anno 1267. *habet* 3; eodem anno 2a. t) *ita recte apud Summontium III*, 19; Franza *codd.*

98) Beatrix. 1) Perverse Luynius haec a. 1266. ascribit. hoc officio functum esse, recte annotavit Luynius. Constat enim ex epistolis Clementis IV. (ap. Martene l. I. p. 304 sqq.) et chartis regis ipsius (ap. del Giudice, Cod. dipl. del regno di Carlo I, e II. p. 143 sqq.). Buondelmontii nominatio igitur ad a. 1267. spectat, quippe qui e familia Guellica oriundus haud dubie a Carolo institutus sit. 3) Luynius ea, quae §. 187 et 190 narrantur, ad a. 1283. revocat, perversa codicum Gesualdinorum scriptura falsus. Sed ita quae stultit, Philippum venationem exercuisse octo annos natum, id quod vix quisquam crediderit. Recepta meliorum *codd.* lectione non est ut id a. 1267. vel 1268. factum esse negemus. V. quae diximus in praefatione. 4) Turris cathedralis ecclesiae Bariensis quando ceciderit, certo definire non audeo. 5) Beatricem reginam m. Iulio a. 1267. mortuam esse, recte monet Luynius: At totus errat, cum Carolum iam m. Octobri a. 1267. in regnum rediisse dicat. Ex epistola Clementis enim apparet, regem demum die 30. Aprilis a. 1268. Viterbio in regnum esse profectum. (ap. Martene l. I. p. 583). Quae cum ita sint, etiam dies, qui §. seqq. habentur, perverse transcriptos veri est simillimum; absento enim rege consilium, de quo narrat Matthaenus, habitum esse, non facile quisquam crediderit. Aliud accedit, quod hanc sententiam confirmet. Sane enim mirum esset, quod Matthaenus, ut *codd.* praebent, a §. 196 die 1. Ianuarii §. sequenti statim ad diem

98) Beatrix. 1) Perverse Luynius haec a. 1266. ascribit. Constat enim ex epistolis Clementis IV. (ap. Martene l. I. p. 304 sqq.) et chartis regis ipsius (ap. del Giudice, Cod. dipl. del regno di Carlo I, e II. p. 143 sqq.). Buondelmontii nominatio igitur ad a. 1267. spectat, quippe qui e familia Guellica oriundus haud dubie a Carolo institutus sit. 3) Luynius ea, quae §. 187 et 190 narrantur, ad a. 1283. revocat, perversa codicum Gesualdinorum scriptura falsus. Sed ita quae stultit, Philippum venationem exercuisse octo annos natum, id quod vix quisquam crediderit. Recepta meliorum *codd.* lectione non est ut id a. 1267. vel 1268. factum esse negemus. V. quae diximus in praefatione. 4) Turris cathedralis ecclesiae Bariensis quando ceciderit, certo definire non audeo. 5) Beatricem reginam m. Iulio a. 1267. mortuam esse, recte monet Luynius: At totus errat, cum Carolum iam m. Octobri a. 1267. in regnum rediisse dicat. Ex epistola Clementis enim apparet, regem demum die 30. Aprilis a. 1268. Viterbio in regnum esse profectum. (ap. Martene l. I. p. 583). Quae cum ita sint, etiam dies, qui §. seqq. habentur, perverse transcriptos veri est simillimum; absento enim rege consilium, de quo narrat Matthaenus, habitum esse, non facile quisquam crediderit. Aliud accedit, quod hanc sententiam confirmet. Sane enim mirum esset, quod Matthaenus, ut *codd.* praebent, a §. 196 die 1. Ianuarii §. sequenti statim ad diem

98) Beatrix. 1) Perverse Luynius haec a. 1266. ascribit. Constat enim ex epistolis Clementis IV. (ap. Martene l. I. p. 304 sqq.) et chartis regis ipsius (ap. del Giudice, Cod. dipl. del regno di Carlo I, e II. p. 143 sqq.). Buondelmontii nominatio igitur ad a. 1267. spectat, quippe qui e familia Guellica oriundus haud dubie a Carolo institutus sit. 3) Luynius ea, quae §. 187 et 190 narrantur, ad a. 1283. revocat, perversa codicum Gesualdinorum scriptura falsus. Sed ita quae stultit, Philippum venationem exercuisse octo annos natum, id quod vix quisquam crediderit. Recepta meliorum *codd.* lectione non est ut id a. 1267. vel 1268. factum esse negemus. V. quae diximus in praefatione. 4) Turris cathedralis ecclesiae Bariensis quando ceciderit, certo definire non audeo. 5) Beatricem reginam m. Iulio a. 1267. mortuam esse, recte monet Luynius: At totus errat, cum Carolum iam m. Octobri a. 1267. in regnum rediisse dicat. Ex epistola Clementis enim apparet, regem demum die 30. Aprilis a. 1268. Viterbio in regnum esse profectum. (ap. Martene l. I. p. 583). Quae cum ita sint, etiam dies, qui §. seqq. habentur, perverse transcriptos veri est simillimum; absento enim rege consilium, de quo narrat Matthaenus, habitum esse, non facile quisquam crediderit. Aliud accedit, quod hanc sententiam confirmet. Sane enim mirum esset, quod Matthaenus, ut *codd.* praebent, a §. 196 die 1. Ianuarii §. sequenti statim ad diem

98) Beatrix. 1) Perverse Luynius haec a. 1266. ascribit. Constat enim ex epistolis Clementis IV. (ap. Martene l. I. p. 304 sqq.) et chartis regis ipsius (ap. del Giudice, Cod. dipl. del regno di Carlo I, e II. p. 143 sqq.). Buondelmontii nominatio igitur ad a. 1267. spectat, quippe qui e familia Guellica oriundus haud dubie a Carolo institutus sit. 3) Luynius ea, quae §. 187 et 190 narrantur, ad a. 1283. revocat, perversa codicum Gesualdinorum scriptura falsus. Sed ita quae stultit, Philippum venationem exercuisse octo annos natum, id quod vix quisquam crediderit. Recepta meliorum *codd.* lectione non est ut id a. 1267. vel 1268. factum esse negemus. V. quae diximus in praefatione. 4) Turris cathedralis ecclesiae Bariensis quando ceciderit, certo definire non audeo. 5) Beatricem reginam m. Iulio a. 1267. mortuam esse, recte monet Luynius: At totus errat, cum Carolum iam m. Octobri a. 1267. in regnum rediisse dicat. Ex epistola Clementis enim apparet, regem demum die 30. Aprilis a. 1268. Viterbio in regnum esse profectum. (ap. Martene l. I. p. 583). Quae cum ita sint, etiam dies, qui §. seqq. habentur, perverse transcriptos veri est simillimum; absento enim rege consilium, de quo narrat Matthaenus, habitum esse, non facile quisquam crediderit. Aliud accedit, quod hanc sententiam confirmet. Sane enim mirum esset, quod Matthaenus, ut *codd.* praebent, a §. 196 die 1. Ianuarii §. sequenti statim ad diem

hoc officio functum esse, recte annotavit Luynius. Buondelmontii nominatio igitur ad a. 1267. spectat, quippe qui e familia Guellica oriundus haud dubie a Carolo institutus sit. 3) Luynius ea, quae §. 187 et 190 narrantur, ad a. 1283. revocat, perversa codicum Gesualdinorum scriptura falsus. Sed ita quae stultit, Philippum venationem exercuisse octo annos natum, id quod vix quisquam crediderit. Recepta meliorum *codd.* lectione non est ut id a. 1267. vel 1268. factum esse negemus. V. quae diximus in praefatione. 4) Turris cathedralis ecclesiae Bariensis quando ceciderit, certo definire non audeo. 5) Beatricem reginam m. Iulio a. 1267. mortuam esse, recte monet Luynius: At totus errat, cum Carolum iam m. Octobri a. 1267. in regnum rediisse dicat. Ex epistola Clementis enim apparet, regem demum die 30. Aprilis a. 1268. Viterbio in regnum esse profectum. (ap. Martene l. I. p. 583). Quae cum ita sint, etiam dies, qui §. seqq. habentur, perverse transcriptos veri est simillimum; absento enim rege consilium, de quo narrat Matthaenus, habitum esse, non facile quisquam crediderit. Aliud accedit, quod hanc sententiam confirmet. Sane enim mirum esset, quod Matthaenus, ut *codd.* praebent, a §. 196 die 1. Ianuarii §. sequenti statim ad diem

192. Lo primo de Novembre lo re^a fece chiamare tutti li baruni et sindici delle terre reali ad parlamento per lo iorno di santa Caterina.
- Nov. 25. 193. Lo detto di^o se fece parlamento, et fù concluso, che li baruni se mettessero in ordine per seguitare lo re ala guerra, et li puopoli pagassero due collette.
194. In chisti ivorni se disse per Napole, cha messer Pietro Pignatello consigliava lo re Carlo, che cacciaasse tutte le casate, che venevano da schiatta Todesca, che erano sospette ala venuta di Corradino. Et lo re non lo volse fare; et messer Pietro ne fù assai male voluto, massime dalli Carraccioli et da casa d' Ayossa^a et da casa de Puteolo, che potevano assai alla piazza Capuana^a.
- Dec. 26. 195. Lo ivorno di santo Stefano nce partiamo da Napole con messer Francesco de 10 Loffredo, che venne iustitiero in terra de Bari et terra de Otranto. E fuimo 37 cavalli, et à chillo viaggio me acconciati con^a messer Francesco.
196. Lo ivorno di capo d' anno^a iunsemó à Taranto, et tutta la provintia steva sollevata. Et messer Francesco mandao messer Petriello Rumbo^a ad Oria^a, et Falconetto Cotugno^a ad Conversano^a, et Marco de Dura ad Castellaneta^a ad fare gente; et erano tutti 15 tre gentilhuomini. Et mandao^m ad comandare ali capitani de le terre reali, che stessero attienti per qualche tradimento^o.
1268. 197. Ali 9. de Giugno^a messer Francesco partio da Taranto et andao ad Altamura. Et lo iorno sequente se sappe, cha lo conte de Tricarico^a veneva da Basilicata con gente assai; et mandao à dicere ali capitanei, che scendessero appresso de isso in terra de Bari; 20 et se ne scesero ad Quarata^a.
1268. 198. Lo ivorno sequente Pietro Strambone de Napole^a venne et portao novella, come Jun. 10. lo conte de Tricarico havea rutto Marco de Dura^a sotto Castellaneta et havea fatto alzare le bandere da sei terre^a con le aquile imperiali.
1268. 199. Lo Venerdì, che foro li 15^a, messer Francesco andao per ritirarse ad Andre. 25 Et per la via intese, che tutto lo paese puro era de rebelli^a de re Carlo. Et poco da poi incontraimo Buffilo Caracciolo, che era stato capitano de Andre, et li citatini lo haveano cacciato et alzato le bandere de Corradino. Et cossi nce ritiraino^a alo castiello delo Monte et restaimo solamente 15 cavalli.
1268. 200. Alo castiello delo Monte non nce era monitione, se non per quattro compagni 30 de pane, de vino et de lietto, et niente per li cavalli^a. Et li massari teneano ale aere li grani; mà con tutto questo happemo assai scommodo et dormiemo tutti in chiana terra.
1268. 201. Lo ivorno di santa Maria dela Gratia delo detto anno lo conte de Tricarico Jul. 2. mandao lo trombetta ad dicere ad messer Francesco^a, si se voleva arrendere. Et quello^a li disse: *Và, di alo conte, che saria meglio per isso, che dela bandera de Corradino se ne servesse per appandatore de cavalli et alzasse le bandere di re Carlo, legitimo et vero re approbato dalla^a chiesa.* La notte sequente ale quattro hore venne messer Pietro dale Grottaglie^a, et disse, cha Falconetto Cotugno et li altri capitanei dele gente nostre erano entrati à Bitonto, et erano in grande discordie.
1268. 202. La notte sequente^a ad primo suonno messer Francesco mandao messer^a Fiera- 40 Jul. 3. monte suo figlio primogenito ad Bitonte, et andao solamente con Paulo Pacifico de Aversa.
1268. 203. Alli 15. de Luglio^a messer Francesco happe lettera da Barletta, cha messer Ruggiero Sanseverino havea rutto Roberto da Petrapalomba et ucciso^a gran quantità de ribelli, et cha ne pigliaio molti presuni.

a) re Carlo 3. b) de santa Caterina addunt 2b. 3. c) da lo reame addunt 2b. 3. d) assai deest 1. e) Aioasa 3. 45
 f) de Capuani 3a; partenza de Capuana 3c. g) lo ditto addit 3. h) 1268. addunt 2. 3; nullum annum indicat 1.
 i) Piumbo 3c. l) Oya. 1. l) Falcone Cotugno 3c. m) me addit 3. n) 1268. addunt 1. 3. o) da Napole
 deest 1. p) da Napole addit 3. q) à sei hore perverse 2b. r) di detto mese addit 2b; del detto mese di Giugno
 1268. praebet 3. s) per tutto lo paese erano puro li rebelli 3. t) restaimo 3. u) niente hic inserit 3. v) de
 Loffredo addit 3. w) Et messer Francesco 3. x) santa madre addit 3. y) Frottaglie 3c. z) Notte venendo 3a. 50
 *) Marco 3c. a) Giugno 2. b) ita 2; dicesi 1; deest 3.

9. m. Iunii transierit, non expositis, quae inter hus Hydruntinae Tarento ad orientem. 8) oppidum terminos gesta essent. Quibus tamen diebus singula terrae Bariensis Monopoli ad occidentem. 9) oppidum apponenda sint, non constat. 6) De foro Capuano Tarento inter septentrionem et occidentem. 10) Inde a §. 197 omnia recte procedunt. 11) Ruggiero. 12) oppidum terrae Bariensis Trano ad ibi et in foro Nido nobiles convenire solebant; duobus his foris Carolus, ut divisa nobilitate liberius regnaret, postea complura addidit. 7) urba terrae meridiem.

204. Lo ivorno medesimo venne messer^a Fieramonte^b con la massa dele gente nostre, 1268.
che erano 114 cavalli et 500 a piede quasi tutti^c abbaestrieri.

205. Alli 6.^a messer Francesco^d uscio dalo castiello^e et voleva ire ad affrontare lo 1268
conte, et steva ala Lionessa. MA vennero^f li sindici de Andre et dettero la colpa a messer 1268
Buffillo Caracciolo, cha havea fatto perdere la terra; et lo pregaro, che venesse ad Andre; Aug. 6.
et lla andaimo la sera et recuperaimo chella cittate.

206. Alli 8.^a andaimo ad Canosa ad scontrare messer Ruggiero Sanseverino, che era 1268.
capitaneo generale contro li ribelli^g. Et se fecero gran carizze con messer Francesco; et
messer Ruggiero portava 700 cavalli et grande numero di gente accoglietiva ad pede.

207. La sera andaimo ad Quarata. Et loco^h messer Fieramonte cercao in gratia alo 1268.
patre, che lo mandasse con messer Ruggiero in Basilicata et in Calabria. Et lo patreⁱ se
ne contentao et li dette 25 cavalli; et messer Ruggiero lo happe assai a caro et promese
trattarlo da figlio.

208. Lo martedì¹³ messer Ruggiero pigliao la via de Melfe, dove se era ritirato lo 1268.
conte di Tricarico, et nui andaimo per le terre dela provintia ricuperando chelle terre^m, Aug.
che se erano rebellate.

209. Lo iorno de santo Laurienzoⁿ messer Francesco^o mandao messer Buffillo Carac- 1268
ciolo alo campo del re^p; et nce andai io ad portare alo re 2600 onze, et fuimo 18 cavalli. Aug. 11.

210. Lo ivorno^q di mezzo Agosto arrivaimo alo campo delo re, cha era sottosopra^r 1268.
Et messer Buffillo parlao alo re et happe assai cara^s la moneta. Aug. 15.

FINE.

a) Marco 3. b) de Loffredo addit 3. c) tutti quasi 3. d) d' Agosto addunt 2a. 3; de Luglio praebet 2b.
e) de Loffredo addunt 2b. 3. f) delo Monte addunt 2b. 3. g) ita 1; viddero 2; videttero 3a; vetaro 3c. h) dello
medesimo addit 2b; dello detto mese 3. i) con messer Francesco hic inserit 2b; et messer Ruggiero et messer Fran-
cesco se fecero 3. k) all' hora 3c. l) messer Francesco 3. m) quelli lochi — ribellati 2b. n) 1268.
addunt 1. 2a. 3; 1269. habet 2b. o) de Loffredo addunt 2b. 3. p) de re Carlo 3. q) de santa Maria addit 3.
r) sottosopra 3 s) caro 2b; a caro. 3c.

13) Quae hic narrantur post diem 8. Augusti gesta Sed ad hanc e sequentibus nostra vix referri po-
esse, e praecedentibus patet. Dies Martis proximus terunt. Conseo igitur, errorem hic inesse nomini
30 post diem 8. Augusti est dies 14. mensis eiusdem. et legendum potius Venerdi, i. e. diem 9. Augusti.

ANNALES SICULI.

Codici historiae a Gaufrido Malaterra compositae saeculis olim duodecimo et decimo tertio per scriptores Siculos adnotationes subiectae sunt, quas authentico diu deleto exemplaribus saeculo XV. inde desumptis simul adiectas fuisse laetamur, quum historiae Heinrici VI. Friderici II. et filiorum eius aliquantam utilitatem adferant. Cuius generis tres praecipue codices extant:

1) *Codex Vaticanus numero 6206 insignis in membrana et chartis saeculis XV—XVII. exaratus, post Gaufridum annales usque ad annum 1252 productos praebet, textu quidem minus sano sed quem primam eius formam referre intelligimus, dum in historia anni 1252 subsistit, nec eas adnotationes refert, quas rebus gestis minime coevas esse patet. Cuius quidem apographum saeculo praeterito Schannatus confecit hodie in bibliotheca publica Illustrissimi Magni Ducis Hassiae et Rheni Darmstadiensi adservatum, quod a b. m. Boehmero nostro transscriptum editioni nostrae inseruit. Quae tamen eo plurimum profecit, quod alteram quoque operis editionem ope codicis Panormitani emendam in usus nostros vertere licuit. Siquidem anno 1266 vir quidam doctus quem aequae ac priorem clericum monachumve Panormitanum fuisse statuerim, annales in usum suum transscriptos notitiis diversis ad rem facientibus auxit atque ad suum usque tempus produxit, cuius exemplum*

2) *Panormi in bibliotheca ill. ducis Fitaliae marchionis Iarratanae extat. Liber chartaceus saeculo XV. exaratus, primum Iohanni Baptistae Carusio ad manus fuit, qui inde a. 1723 annales bibliothecae historicae regni Siciliae T. I. pag. 249—255 publici iuris fecit, quem et Muratorius SS. Ital. T. V. pag. 603—606 ad litteram exscripsit. Quibus cum plurima vitia inessent, ipse anno 1822 Panormi praesens¹ codicem denuo evolutum magno cum fructu in usus nostros converti. Alteram hanc editionem una cum continuatione*

3) *anno 1290 frater Conradus Ordinis Praedicatorum prior conventus sanctae Catharinae in civitate Panormitana transscripsit, atque paucis lineis in fine adiectis Kalendis Aprilis eius anni Angelo Boccamazzae episcopo Cathanensi transmisit; quam in Matthaei Salvagii libro de Tribus Peregrinis edito Venetiis a. 1542 in 8° et in Iohannis Baptistae de Grossis Catana sacra pag. 143 primum editam Carusius l. c. pag. 45—50 repetiit, quem et Muratorius SS. I, 2. pag. 277—279 iterum exscripsit. Conradus Angelum ita adloquitur: Reverendo in Christo patri et domino, domino B. Dei gratia et sedis apostolicae episcopo Cathanensi, suo domino et benefactori continuo, frater Conradus ordinis Praedicatorum. Reverendissime domine, humili raccomandatione praemissa, quia facta proborum, et maxime illorum, qui Siciliam honoraverunt, ac etiam*

1) v. Annalus nostros V, 182.

de Saracenicā potestate liberaverunt, cor nobilium Sicularum habeant ad gaudium aperire: hinc est, quod ad praesens, scilicet quod alias reverendissimae dominationi vestrae promisi, scribo; et incipio a quadragesimo anno antequam Nortmanni ad regnum Siciliae venissent. In primis anno Verbi incarnati 1027 etc.

5 *Quibus inter se collatis editionem ita institui, ut editionem primariam littera recta, additiones editionis secundae littera obliqua, continuationem codicis 3. quantum ex continuatione codicis 2. pendet, littera minuta exprimi iuberem.*

Annorum computatio haud raro a nostra uno duobusve numeris discrepat. Annalium patriam regni caput Panormum fuisse, inde conicere licet, quod Panormo in orientales insulae partes pervenerunt; dum et unicus qui supersit codex ibi reperitur.

Inter textum Gaufridi Malaterrae et annales codices tres haec proferunt:

Post hec piissimus comes occulto Dei iudicio penitus virili prole orbat, fusa ad Deum prece in spe sobolis procreandae uxorem suam cognovit, in eaque filios et filias 15 generavit. Qui usque ad senectutem honestissimam agens vitam, plurimum in hedificatione ecclesiarum intentus, easdem prout insoluta^a ipsius posteritas adhuc et regit et conservat, per totam terram suam copiose ditando et iuxta^b psallentium^c religiose atque decenter ordinando, pius orphanorum et viduarum protector ac munificus pauperum Christi sublevator extitit. Cumque his et similibus proficiendo semper in melius honeste sanctitatis 20 exemplum cunctis existeret, tandem necessaria humanae conditionis lege naturalem^d in ea dissolutionem operante, illam illustrem^e animam, tanta collustratione ut meritorum agnitione insignitam, ad desiderata beatorum collegia ante conspectum divinae maiestatis expirando delegavit: corpusque eius apud Mellitum in ecclesia quam ipae fundaverat, honorifice, ut tantum virum decebat, sepultum est.

Post hunc Simon filiorum primogenitus regimen consulatus accepit. Qui per paucos vivens annos, graves ab Apulis mutaciones sustinuit. Huic successit ille hominum maximus, a Deo dilectus et benedictus unicus leo et pacis firmamentum Rogerius mundi ammiracio, virtutum omnium splendor, et pre regibus heres sapiens et immensus omnia, prius tamen comes, postea Dei multum incomparabili eius sapientia operante, dignus^f dux feracis Apuliae et Capuae principatus, ad ultimum rex Siciliae, Tripolis, Africae potentissimus, fines imperii sui longe lateque multiplici terrarum acquisitione ampliavit: ad cuius laudes et gesta probitatis singulariter referenda quoniam Ciceronis^g eloquentiam insufficientem fuisse reputo: ego qui fere nullus sum, tantae gravitatis onus^h michi adhuc incognitum in presenti temptare formido.

35 Anno Domini 1027. decimo sexto Kalendas Augusti gaytus Maymonusⁱ Yspanus Saracenus Pactas^{k,2} et terram Syracusanam infra dies septem vastavit predavit et incendit, et utriusque sexus de hominibus^l partem occidit et partem captivavit.

Anno Domini 1032. stratigotus^m primus Georgius Patricius et Maniachiusⁿ cum duce ceperunt civitatem Messane: et secundo anno commisit bellum. Idem Maniachius^o ignoratur cum quibus adeptus est victoriam.

Anno Domini 1060. Kalendis Augusti captus fuit Innocentius papa a domno rege Rogerio rege Siciliae in civitate Captinata.

Anno Domini 1101. indictionis^p nonae mense Iulii obiit maximus comes Rogerius, pater regis Rogerii.

45 Anno Domini 1118. nonae indictionis obiit Adelasia regina Ierosolimitana, mater regis Rogerii.

Anno Domini 1149. mense Iulii Africa capta fuit ab eodem rege Rogerio.

a) in solita 2. b) virorum Carusius. c) ita correxit Carusius; gallientum 2. d) naturale 2. e) illumem corr. illustrem 2. f) dignus ferocis 2. g) cicirouis 2. h) honus 2. i) maimorius 1; M. S. de Hispania 3. 50 k) pactas et desunt 1; dextruxit Pactas et l. Syragusiam et incendit omnes ut. s. 3. l) omnibus 1. m) stratigotus 1. n) manractus 1; maniatius 3. o) manractus 1; maniatius 3. p) indictionis 2. constant. 2) Patti.

Anno Domini 1154. obiit Rogerius rex Siciliae, ducatus Apuliae, principatus^a Capuae.

Anno Domini 1164. pridie Nonas Februarii subversa est civitas Cathaniensium a terre motu; in qua subversione omnes monachi cum episcopo eorum oppressi fuerunt.

Anno Domini 1166. obiit rex Guillelmus primus, filius regis Rogerii.

Anno Domini 1178. Idus Septembris decimae tertiae indictionis sol passus est eclypsim, s ita quod^b in hora nona stelle apparuerunt.

Anno Domini 1172. regina Margarita, mater regis Guillelmi secundi, cepit fabricare hedificare et dotare monasterium Maniachensium^c.

Anno Domini 1187. mense Iulii vigilia praecursoris Domini capta est Ierusalem a Saladino soldano Babilloniae. 10

Anno Domini 1189. indictione^d septima obiit rex Guillelmus secundus. Eodem anno eadem indictione^e mense Marcii rex Tankredus^f fuit coronatus rex Siciliae, et receptus in palacio Panormi.

Anno Domini 1194. vicesimo die Februarii obiit dictus rex^g Tankredus.

Anno Domini 1195. dominus Heinricus^h imperator receptus est in palacio Panormi 15 ultimo mensis Novembris; in quarto die post festum nativitatis Domini cepit regem Guillelmum filium regis Tankredi, quantitatem comitum et baronum istius regni, et devastavit eos.

Anno Domini 1197.ⁱ obiit dominus Heinricus imperator.

Anno Domini 1198. Fridericus^k filius domni Heinrici imperatoris de civitate Panormi 20 fuit rex Siciliae coronatus. Et in eodem anno domna Costancia mater eius obiit.

Anno Domini 1209.^l decimo quinto^m mensis Augusti duodecimae indictionis domna Constantia de Aragonia applicuit Panormum: et dominus rex Fridericus in eodem mense desponsavit eam.

Anno Domini 1212. anno nativitatis domni regis Friderici, id estⁿ decima quinta indictione 25 anno regni eius undecimo, ipse vero vocatus fuit ab Innocencio papa tercio ad coronam imperii ab anno nativitatis suae decimo sexto^o.

Anno Domini 1216. celeberrimum concilium^p celebratum est sub Innocencio papa tercio.

Anno^q Domini 1219. indictione septima quinto die intrante mense Novembris Danyata 30 principalis civitas Amalech a christianis fidelibus capta fuit, et christicolis dominio detinetur.

Anno Domini 1220. mense Novembris, nonae indictionis dominus rex Fridericus una cum domna uxore sua regina Constantia coronam imperii susceperunt a domno papa Honorio III. In^r eodem anno Danyata fuit perdita a christianis.

1222. Anno Domini 1221.^s decima indictione dominus Fridericus imperator ivit cum magno exercitu super Sarracenos latii^t, et cepit Benaveth^u cum filiis suis, et suspendit apud 35 Panormum.

1223. Anno Domini 1222. undecime indictionis domna imperatrix Constantia obiit apud Catha- niam^v. Et in eodem anno dominus imperator cepit Celanum, et eiecit comitem Thomasium de Celano de regno.

Anno Domini 1223. duodecime indictionis dominus Fridericus imperator misit exercitum 40 suum in Gerbis^w, et cepit illos, destruxit et captivavit.

Anno Domini 1224.^x decime tertiae indictionis dominus Fridericus imperator misit exercitum magnum super Saracenos Siciliae qui^y remanserunt^z in montanis; et magnum guastum semper annuatim faciebat super illos, usquequo descenderunt cum magno obprobrio, et fecit illos morari in plano Siciliae in casalibus. 45

Anno^{aa} Domini 1225. decime quarte indictionis dominus Fridericus imperator accepit uxorem filiam domni regis Iohannis, nomine Ysabella.

1228. Anno Domini 1227. prime indictionis mense Iulii^{ab} dominus Fridericus imperator secundus transivit in partes ultramarinas, et ibi accepit coronam eiusdem regni. Et in eodem anno

a) dux apularum princeps C. 1. b) i. q. desunt 2. c) maniacensium 1. d) idus 3; VII. idus martii obiit 1; anno 1189. 50 indictio 7. congruit. e) idus 3. f) trakedus 2; trankeus 3. g) deest 1. h) ita 1; henricus 2. 3. constant. i) 1198. 2. k) fredericus 2. 3. constant. l) MCCXI. 1. m) quinto 1. n) i. e. desunt 1. 3. o) anni 16. 2. p) consilium 2. q) haec desunt 1. r) MCCXXI. 1; MCCXXXI. ind. 2; MCCX. 3. sed indictio et Rycardus annus 1222. indicant. s) iacii 3; iacia ed.; deest 1. t) benerbeth 1; benerbech 3; Mirabellum Rycardus vocal. u) cathaneam 1. v) ierbis 3. w) MCCXXXII. c. x) et 2. y) remanserant 1. z) haec in tribus codicibus sequenti 55 notuae anni 1227. postponuntur. —) iunii 2. 3) i. e. Sciacca. 4) Zerbi in ora Africae.

antequam transiret, domina imperatrix uxor sua obiit; et rex Corradus natus fuit. Et in eodem anno papa Gregorius suscepit papatum Romae.

1227.

Anno Domini 1228. secunde^a indictionis dominus imperator reversus fuit in regnum.

1229.

Anno Domini 1229. tertie indictionis medio^b mense Augusti dominus imperator fecit pacem et concordiam cum domino papa Gregorio. Et intrante mense Septembris quartae indictionis mansit in Anania^c cum domino papa tribus diebus.

5

Anno Domini 1231. quarte indictionis dominus imperator tractavit vel fecit tractare constitutiones suas.

Anno Domini 1231. quinte indictionis dominus imperator misit ipsas constitutiones suas per totum regnum et in Siciliam per dominum Riccardum de Montenigro, qui erat magister iusticiarius Siciliae. Et in eodem anno mense Augusti dictae indictionis Martinus Ballonus se rebellavit contra dominum imperatorem cum aliquantibus hominibus^d Messanae; et ipse magister iusticiarius arripuit fugam. Et etiam dictus Martinus causa timoris domni imperatoris similiter arripuit fugam, et fuit captus cum sociis suis apud Maltam.

Anno Domini 1232. sexte indictionis dominus imperator mense Aprilis eiusdem indictionis venit Messanam, et succendit dictum Martinum Bellionem^e. Et in eodem anno similiter fecit apud Syracusiam et Nicosiam.

Anno Domini 1233. septime indictionis Matheus Marchafaba fuit constitutus secretus Siciliae et Calabriae.

Anno Domini 1234. octave indictionis dominus imperator Fridericus ivit Alamaniam.

Anno Domini 1235. none indictionis dominus imperator Fridericus secundus accepit uxorem sororem regis Angliae^f. In eodem anno cepit filium regem Heinricum, et retinuit eum in carcere usquequo mortuus fuit apud Marturanum, et sepultus fuit in ecclesia Cusentina.

Anno Domini 1236. decime indictionis ultimo mensis Novembris dominus imperator ivit Lombardiam cum magno exercitu; et ivit super Mediolanum et cepit carrociium Mediolanensium.

Anno Domini 1236. undecime indictionis mense Februarii natus fuit rex Henricus filius domni imperatoris de uxore sua tertia, quae fuit soror regis Angliae. In eodem anno dominus imperator obsedit terram quae dicitur Briza^g, et nichil prevaluit in ea.

Anno Domini 1237. duodecime indictionis primo mensis Augusti Marchafaba secretus^h obiit. Item eodem anno papa Gregorius excommunicavit dominum imperatorem Fridericum.

Anno Domini 1238. decime tertie indictionis fuit secretus Siciliae Maior de Blancadonia, et iusticiarius Siciliae Guillelmus de Anglone; et permanserunt in officio eorum per spatium menses septem. Et in mense Iunii dictae indictionis fuit secretus Siciliae Obertus Fallamonacaⁱ, et iusticiarius Petrus de Calabria, et capitaneus Rogerius de Amicis.

Anno Domini 1239. decime quarte indictionis praelati Francia capti fuerunt a domno Friderico imperatore tempore domni Gregorii papae. Et in eodem anno idem dominus papa obiit.

Anno Domini 1240. decime quinte indictionis erat iusticiarius in Sicilia Petrus de Calabria.

Et in eodem anno Rogerius de Amicis ivit apud soldanum Babilloniae.

Anno Domini 1241. primae indictionis Obertus de Fallamonaca de mandato domni imperatoris ivit apud Maroccum^j. Et in eodem anno soldanus^k de Chamella^l et Crosminii^m insiluerunt christianos qui habitabant Ierusalem, et ceperunt illos, occiderunt et captivos duxerunt. Et in eodem bello fuit mortuus ille Perfectus episcopus Sancti Georgii de Rama, et dominus Gualteriusⁿ de Breta^o dominus Ioppen. Et in illis diebus dictus dominus Rogerius de Amicis manebat Babiloniam et in Cayrum cum soldano.

Anno Domini 1242. secundae indictionis Rogerius de Parisio^p fuit capitaneus Siciliae, Guillelmus de Caravia^q iusticiarius.

Anno Domini 1243. tertiae indictionis dominus Senebaldus^r cardinalis suscepit papatum Romanum; et statim ivit per mare apud Ianuam: et postea ivit usque^s Lugdunum^t, et permansit ibi per spatium annorum sex. Item eodem anno mense Iulii eiusdem indictionis omnes

a) III. 3. b) deest 1. 3. c) MCCXXX. 2; MCCVIII. 3. d) deest 3; de omnibus 1. e) bellonem 3. f) A. et in 1. 3. g) secretarius sicilie 1. h) fallamonica 1. 3. i) marroctum 1. k) Chamella 3. l) crosminia 2; crosminius 3. m) guaterius 2. n) breca 3. o) pariseo 1. p) taravin 2. q) serrebaldus 2. 3. r) deest 3.

55 a) ludunum 2.

5) i. e. Anagnina. 6) Breacia. 7) Ejub soldanus Aegypti. 8) Chorasminii.

Saraceni de Sicilia tanquam rebelles ascenderunt in montana, et cepe unt Iutum et Alicatum^{a, 9}.

1246. Anno Domini 1244. quartae indictionis mense Martii eiusdem indictionis Tibaldus Franciscus et Guillelmus de Sancto Severino, et alii comites et barones de regno ceperunt terram Capaci et ipsius castrum tanquam rebelles; et dominus imperator Fridericus secundus obsedit eos. Et in medietate mensis Iulii eius indictionis cepit eos omnes, captis omnibus hominibus qui manebant cum illis, et cecavit^b illos, et^c in terra Neapolis omnes illos succendit. Et etiam^d de nobilioribus mulieribus regni cepit, et misit illas in carcere apud Panormum, et nunquam postea comparuerunt. Item eodem anno mense Iulii eiusdem indictionis fuit constitutus in Sicilia iustitiarius dominus Hugo de Casino^e.

Anno Domini 1245. indictionis^f quintae de mandato domni imperatoris comes Ricardus^g de Caserta eiecit omnes Saracenos de Sicilia, et misit illos apud Noceriam in Apulia. Item eodem anno dominus papa Innocentius celebravit magnum concilium^h apud Lugdunum cum prelati ultramontani, set nemoⁱ de regno preter dominum Bernardum Panormitanum archiepiscopum; qui ibi missus fuit a domino imperatore

Anno Domini 1247. indictionis septimae dominus imperator Liodayus^k rex Francorum transiit in partes ultramarinas, et permansit in insula Cypri in mense Iunii eiusdem indictionis; et in eodem mense transiit viriliter usque mare Damiatæ, statim cum magno gaudio cepit ipsam terram.

Anno Domini 1248. indictionis octavae mense Aprilis eiusdem indictionis dominus rex Francorum perdidit dictam terram Damiatæ, et soldanus Babiloniæ recuperavit eam.

Anno Domini 1250. indictionis nonae^l mense Decembris eiusdem indictionis dominus imperator Fridericus secundus^m obiit in Apulia in terra quae dicitur Florentinum^{n, 10}; et corpus eius applicuit Messanae^o decimo tertio Ianuarii dictae indictionis, et mansit corpus eius de die in diem aliquantis diebus in ecclesia Pactensi tempore domni Philippi episcopi eiusdem terrae, et fuit conductum postea apud Panormum, et ibi fuit sepultum. Dominus Henricus rex, filius domni imperatoris procreatus de uxore Angliæ, decimo nono die mensis Ianuarii dictae nonae indictionis applicuit Messanam, et cum magno gaudio fuit ibi receptus.

Anno Domini 1251. p indictionis decimae mense Ianuarii eiusdem indictionis dominus rex Corradus filius^q domni imperatoris venit de Alania^r per mare cum magno extolio^s misso³⁰ per dominum principem, qui erat ballius^t totius regni de mandato domni imperatoris, et applicuit in Apuliam octavo Idus^v Ianuarii dictae indictionis et^v possedit terram.

Anno Domini 1251. undecimae indictionis dominus rex Corradus possedit terram.

Anno Domini 1252. indictione duodecima mense Octobris eiusdem civitas Neapolis capta fuit ab eodem domno rege Corrado. In mense Madii eiusdem obiit, et sepultus fuit Messanae. 35 Item eodem anno mense Ianuarii eiusdem indictionis rex Henricus praedictus obiit^w.

CONTINUATIO A. 1253—1266.

Anno Domini 1253. indictionis decime tertie mense Novembris eiusdem indictionis Innocentius papa quartus intravit Neapolim cum magna exultatione, quia dominus princeps voluit, et per licentiam suam intravit in regnum. Et in illis diebus fuit interfectus Borrellus de Anglone. Et intrante mense Decembri dictae indictionis dominus papa Innocentius obiit in eadem terra Neapolis, et ibi fuit sepultus; et statim dominus Alexander papa suscepit papatum Romanum, et mansit in terra Neapolis usque in mense Madii dictae indictionis. Item in eodem anno mense Decembri decime tertiae indictionis dominus princeps recuperavit Luceriam et Achurenciam, in qua interfectus fuit Iohannes Maurus; et postmodum recuperavit civitatem Melfiae, et destruxit civitatem Rapullae nolente se reddere in eum. Et in mense Februarii decimae tertiae indictionis universa^x civitas Messanae eiecit comitem

CONTIN. A. 1253—1282.

Anno 1254. Innocentius papa de licentia Manfredi principis intravit Neapolim, et ibi mortuus et 40 sepultus est. Et dominus papa Alexander suscepit papatum Romanum, et mansit in terra Neapoli cum principe. Et in eodem anno predictus princeps recuperavit Luceriam et Achereciam. Item in eodem anno Messanenses rebellaverunt se contra principem, et destruxerunt Tauromeniam, que nolebat obedire mandatis eorum. 50

a) sta emendavi; antella 2; iacum et auteclam 3. b) certavit 2; transportavit ed. c) et — succendit desunt 3. d) deest 1. e) carpasino 1; capasino 3. f) i. q. desunt 1. g) reccardus 2. h) consilium 2. i) et non 2. 3. k) liodayus 3. l) i. n. desunt 1. m) deest 1. n) florentina 1. o) mense 1. 3; mēse 2. p) MCCL. 2. 3. q. frater 1. r) alemania 1. s) extolio 3, t. q. stolio. t) bali 3. u) deest 2. 3. v) et p. t. desunt 2. 3. w) vox hic deest et post indictionis legitur. x) universitas 2.

9) Sciacca et Alicata in ora insulae meridionali. 10) Fiorentino prope Foggiam.

CONTINUATIO A. 1253—1266.

CONTIN. A. 1253—1266.

Petrum Russum de Calabria ab eadem civitate cum tota familia sua; et misit domno principi, ut veniret et acciperet Messanam cum tota Sicilia. Et postea sinistro consilio habito miserunt magnum exercitum contra exercitum domni principis praedicti in Calabria in contrata quae dicitur Corona. Et exercitus domni principis insiluit in praedictum exercitum Messanae, et pessime praevaluerunt in eum, videlicet alios interfecere¹¹, et alios vulneraverunt^a, et alios producerunt, et alios vivos ceperunt; et parum ex eis evaserunt. Item mense Augusti praedictae decimae tertiae indictionis universitas Messanae destruxit terram Tauormenii, eo quod volebat obedire mandato eorum. Item eodem anno mense Octobris decimae quartae indictionis universitas Messanae misit Romam, et elegit potestatem domnum Iacobum de Ponte, et permansit in potestate usque ad medietatem mensis Madii praedictae indictionis; et cum eo venit domnus Iohannes de Columpnis Messanensis archiepiscopus missus a domno papa.

Item anno Domini 1254. indictionis decimae quartae mense Aprilis Henricus de Abbate cum exercitu Vallis Mazariae cepit Panormum, et fratrem Bosinum legatum: et tota Sicilia se convertit ad dominationem domni principis, preter Placiam, Castrum Iohannis et Aydonum.

Item anno Domini 1255. decimae quintae indictionis comes Fredericus Lancea venit vicarius in Sicilia: et congregatis baronibus Calabriae, Vallis gratis, terre Iordani et totius Siciliae, ivit cum magno exercitu super Placiam, et obsedit et cepit ipsam; et quandam quantitatem hominum ipsius terrae interfecit. Et postea ivit super Castrum Iohannis et Aydonum, et homines earundem terrarum converterunt se ad dominium domni principis. In eodem anno fuit iustitarius Philippus de Aterno.

Item anno Domini 1256. indictionis primae fuit iustitarius Siciliae Bernardus de Aquaviva. In eodem anno mense Aprilis primae indictionis domnus princeps Manfredus venit Messanam, et postea ivit Panormum; et ibi fecit congregari omnes prelatos et barones totius regni; et ad electionem eorum domnus princeps fuit coronatus rex Siciliae decimo die mensis Augusti primae indictionis cum maxima leticia et exultacione.

Item anno Domini 1257. indictionis secundae comes Fredericus Maletta venit capitaneus in Siciliam, et iustitarius fuit Fredericus de Arenis.

Item anno Domini 1258. indictionis tertiae mense Maii Gobbanus Theonicus interfecit eundem comitem Fredericum Malettam ante montem Trapani: et idem Gobbanus ascendit in eundem montem, et ipse una^b cum hominibus ipsius montis calcaneum rebellionis erexerunt contra domnum regem Manfredum, negantes nomen eius. Et dominus comes Fredericus Lancea cum exercitu magno obsedit praedictum montem, et mense Octobris indictionis, eiusdem cepit praedictum montem cum hominibus eiusdem, et fecit eos ab inde descendere, et quosdam eos devastavit.

Anno Domini 1263. nonae indictionis comes Karolus intravit Romam in estate; mense vero Aprilis eiusdem indictionis domnus rex Manfredus misit extolium suum apud Marsaliam¹² ad obsidendum eam.

Anno Domini eiusdem incarnationis 1265. indictionis nonae comes Karolus cepit pontem Cipranum, et turbata est civitas Neapolis. Et postmodum idem comes cum exercitu suo venit apud pontem Valentinum in partibus Beneventi: et die Veneris vigesimo secundo mensis

Item in eodem anno Messanenses miserunt Romam, et elegerunt potestatem domnum Iacobum. Et mansit in potestate usque ad mensem Madii praedicti anni. Et cum eo venit domnus frater Iohannes de Columpnis ordinis Praedicatorum¹¹ archiepiscopus Messanensis missus a domno papa.

Anno 1254. Henricus de Abbate cum exercitu Vallis Mazariae cepit Panormum et fratrem Bosinum legatum ex parte papae. Et totam Siciliam convertit ad dominationem domni principis, preter Placiam, Castrum Iohannem et Aydonum.

Anno 1255. comes Fredericus Lancea venit vicarius Siciliae ex parte principis, et congregato magno exercitu obsedit Placiam, Castrum Iohannem et Aydonum. Et rehabuit eas, interfectis prius multis hominibus istarum terrarum.

Anno 1256. domnus princeps venit Messanam et postea Panormum, et ibi fecit congregare omnes prelatos et barones regni. Et ad electionem eorum dominus Manfredus princeps fuit coronatus rex Siciliae decima die Augusti prime indictionis.

Anno 1257. fuit capitaneus Siciliae comes Fredericus Maletta. Et in eodem anno predictus comes de Maletta fuit interfectus a Theobaldo Theonico. Et ipse Theobaldus rebellavit se contra regem Manfredum. Et comes Fredericus Lancea accepit eum in monte Trapani, et interfecit predictum Theobaldum cum multis hominibus de predicto monte.

Anno 1265. comes Karolus accepit pontem Cipranum, et turbata est civitas Neapolis. Et postmodum idem comes cum suo exercitu venit apud pontem Valentinum in parte Beneventi. Et prevaluit contra regem Manfredum, et occidit eum die Veneris

55 a) vulneraverit alii c. b) ubi 1.

11) scilicet exercitus. 12) Massiliam.

CONTINUATIO A. 1266.

Februarii praevaluit in eundem regem Manfredum cum exercitu suo, et habuit victoriam super eum.

Item anno Domini incarnationis eiusdem nonae indictionis die sabbati decimo tertio mensis Marcii civitas Messanae elevavit vexillum praedicti comitis Karoli; et die Iovis primo mensis Aprilis eiusdem indictionis comes Philippus de Monteforti venit vicarius in Siciliam pro parte ipsius comitis Karoli.

CONTIN. A. 1266—1282.

23. Februarii. Et die sabbati 13. Martii civitas Messanae levavit vexillum praedicti comitis Karoli, et die 6 Iovis primo Aprilis comes Philippus de Monteforti venit vicarius in Siciliam pro parte praedicti comitis Karoli. Et regnavit in insula annis 17.

Anno 1282. de mense Aprilis fuerunt interfecti Gallici. Et in eodem anno de mense Augusti venit rex Petrus de Aragona, et intravit Panormum cum magno triumpho. Item in fine huius mensis Carolus recessit de obsidione Messanae, et amisit dominium totius Siciliae. Ab isto Carolo usque ad hodiernum diem fuerunt alia facta in nostra insula; quae vere non fuerunt probitates dominorum, sed potius calliditates. Ideo non debent homines in eis delectari, sed simpliciter dimittere. Idcirco hic finem loquendi facio. Vos autem Dominus altissimus conservet. Amen. Scripta Panormi, die prima Aprilis tercie indictionis. Vester orator ac servitor frater Conradus gratia Dei et vestra prior monasterii sancte Catharinae.

ANNALES BARCINONENSES.

Reperi eos in ultima pagina codicis legum Wisigothorum olim Pauli Petavii, hodie autem apud illustrissimos comites de Brahe in palatio Skokloster in Suecia adservati, quem editioni nostrae legum Wisigothorum inseriturum nuper mihi transmissum fuisse gratulor. Codex iste optimae notae membranaceus, littera Wisigothica saeculo XII. medio exaratus, inter reliquos legis illius libros quamplurimum cum Cardonensi consentit, ideoque in Marcha Barcinonae conscriptus fuisse videtur. Annales de rebus regum Francorum inde a Pippino rege usque ad annum 1180 atque comitum Barcinonensium saeculi XII. agunt, nec solum in chronicon Barcinonense saeculi XIV. a Dacherio in Spicilegio T. III. pag. 140—142 et Petro de Marca pag. 753—758, sed et in chronicon Ulianense ibidem pag. 758—760 evulgatum derivati sunt.

Pipinus regnavit annis 37; Karolus magnus imperator cepit regnare anno Domini 757. et regnavit annos 47, menses 3; Lodoicus filius eius annis 34, et ipse cepit Barchinonam; 15 Lotarius annis 2; Karolus frater eius annos 39 et menses 6; Lodoicus filius eius annis 6; Karolus frater eius annis 6; Karolus de Banguera annis 4; Oto annis 10; sine rege annis 7; Karolus filius Lodoici post Otonem annis 33 et menses 3; Lodoicus filius 18; Lotarius filius eius annis 33; Lodoicus filius annum 1; Ugo magnus inordinate annis 10; Robertus filius eius annis 36; Henricus annis 39; Philipus annis 49; Lodoicus filius eius annis 29; 20 Lodoicus^a iunior annis 43, et a festo sancti Iohannis baptiste usque ad festum sancti Luche. Quo die ex concilio apud Terraconam¹ institutum fuit, ut dies incarnationis dominice omnibus instrumentis praeponeretur. Annus vero Domini tunc commemorabatur 1180.

Anno Domini 1114. 8. Idus Februarii fuit capta Maiorica².

Anno Domini 1147. 16. Kalendas Novembris feria 6. fuit capta civitas Almarie³.

25 Anno Domini 1148. feria 5. fuit capta civitas Dertose⁴ 2. Kalendas Ianuarias⁵.

Anno Domini 1149. 10.^b Kalendas Novembris feria 2. fuerunt capte civitates³ Ilerde⁶ et Frage⁶.

a) Lodoicus c. b) nono Kal. Nov. chronicon Barcinonense, sed tunc dies 23. Octobris vere in diem lunae cadebat.

1) Tarragona. 2) prima vice per Raimundum 4) Tortosa ad Iberum. 5) Lerida. 6) Fraga
30 Berengarium III. Barcinonae comitem. 3) per ad Cinca sita, haud procul ab Ilerda.
Raimundum Berengarium IV. Barcinonae comitem.

ANNALES LINDISFARNENSES ET DUNELMENSES.

Annalium Lindisfarnensium fragmenta annalibus Cantaburiensibus Iuvavensibus Fuldensibus et Corbeiensibus inserta atque in tomis superioribus proposita integri textus desiderium moverunt. Qua in re quum Britannicarum rerum indagatoribus felicibus esse non contigisset, praeter spem quodammodo evenit, quod in itinere a. 1862. per Scotiam suscepto, Glasgoviae inter codices Musei Hunteriani rarum eiusmodi monumentum oblatum est, quo statim transcripto hunc locum adornare statuimus. Laudabatur enim ibi inter codices per Willelhum Hunterum physicum celeberrimum Universitati legatos liber S. 4. 10 (53) Bedae de ratione temporum saeculo XII. ascriptus; quo evoluta, cyclos decennovennales successu temporum a diversis scribis inde ab octavo usque ad duodecimum saeculi exitum notitiis marginalibus ornatos conspexi. Et tabulae decennovennales principio, ut assolet, ab anno Christi primo usque ad a. 1063 conscriptae fuerant, quibus expletis deinde tabulae annorum 1064—1216 et postremo annorum 1217—1253 subiectae sunt. Annotationum annis 532—759 adiectarum prior pars littera gracili, exigua et iam lectu difficili exarata est, inde ab anno 760 littera maior succedit, sensimque crescit atramento quoque obscuriore; anno 820 tertius scriba apparet, deinde ab anno 862 diversae manus obsequuntur et annis 988—1063 plurimas marginibus notas aspergunt. Quae deinde sequuntur tabulae secundae notae inde ab anno 1059, eas exceptis tamen annotationibus annorum 1135 et 1141 rubris, uni scribae saeculi decimi tertii tribuas; nota ultima anni 1195 ipso aevo agmen claudit.

Prima annalium pars notitias exhibet tum authenticas Lindisfarnenses Eboracenses et alias Saxonicas, tum Bedae chronico de sex aetatibus mundi et historiae ecclesiasticae gentis Anglorum textui atque epilogo similes¹, nonnullas etiam ex catalogis regum² imperatorumve Francorum et Germanorum excerptas. Cardo tamen totius operis vertitur in notitiis Lindisfarnensibus et Nordanhumbriis atque in universum Saxonis; eaeque annalibus Saxonis, quos vulgo chronicon Anglosaxonicum vocant, eadem ratione connexae sunt, qua apud nostrates diversos annalium Lareshamensium Herolfesfeldensium aliorumque multorum editores, inter se licet connexos, tamen et distare novimus. Nam Saxonis quoque annales cyclis decennovennalibus adnexos notitia codicis Bodleiani ad annum 626 innuere videtur; eosque principio lingua Latina compositos fuisse crediderim, dum auctores suos sacerdotes monachosve Latinos agnoscunt; quare annales nostros non ex chronico Saxonico fluxisse sed antiqui

¹ cf. ad annales Lindisfarnenses T. SS. IV pag. 1. 2 quomodo et Codex annalium Saxonum Domitianus notata. ² Pippinum Karoli Magni patrem, aequae anno 714 Pipinum maiorem domus regiae cing regem vocat. ac Conradum I. et Heinricum I. imperatores vocant.

textus Latini speciem referre statuerim. Consentiant tamen in textu et annorum computatione modo cum versionibus australibus in codicibus Cantabrigiensi et duobus Cottonianis Tiberii A. VI. et B 1. signatis, modo propius ad codices Bodleianum et Cottonianos Tiberium B. 4. et Domitianum A. VIII. accedunt, cuius rei exempla quaedam in prima libri parte annotavi; hic amplitudine notitiarum illis aut aliquibus eorum praestant, illic ab eis superantur.

Ceterum textum nostrum usque ad saeculum undecimum Dunelmi minime latuisse, ex Simeone celeberrimo Dunelmensium historico patet, qui eis in annalibus suis conscribendis usus est, anno tamen haud raro immutato. Sede episcopali Lindisfarnensi cum capite sancti Cuthberti propter metum barbarorum Dunelmum translata, annales quoque huc translatos ibique continuatos fuisse patet.

ANNALES LINDISFARNENSES.

532. Iustinianus imperavit 39 annis. Dionisius incipit paschalem ciclum. Cassiodorus, ^{Beda} Benedictus abbas, Arator, Priscianus claruerunt tempore Iustiniani. ^{de VI. act.}
534. Mortuo Cerdic qui primus ex Anglis regnavit in Wessaxa, Kinric filius eius regnavit 28 annis.
547. Ida primus regnum Nordanhymbrorum regnavit 12 annis. Ab illo coepit regalis pro- ^{Beda h.} sapia Northanhymbrorum.
560. Adda filius Idae regnavit annis 8 in Bernica²⁾ et Aella in Derorum³⁾ provincia. Ceaulin⁴⁾ filius Kinrici regnavit 31 annis.
565. Iustinus minor annis 12. Columba sanctus de Hibernia venit in Britanniam, et Aethelbertus regnavit 53 annis apud Cantuarios.
568. Glappa filius Idae regnavit 1 annum in Bernica.
569. Hussa filius Idae regnavit annum 1 in Bernica.
576. Tiberius pater pauperum imperavit 7 annis. Beatus Gregorius incepit moralia apud ^{Beda.} Constantinopolim. Longobardi invadunt Romam.
582. Theodericus filius Idae regnavit 7 annis in Bernica.
583. Mauricius imperavit annis 20. ^{Beda.}
589. Aethelricus filius Idae regnavit 4 annis.
593. Gregorius eligitur in papam. Aethelfridus⁴⁾ pater Oswiu⁵⁾ regnavit 24 annis apud Northymbrios, qui Edwinum⁶⁾ filium Aellae regno⁵⁾ expulit.
595. Augustinus mittitur in Britanniam.
597. Ceolvulf filius Cuthae filii Kinrici 14 annis regnavit in Wessaxia.
601. Augustinus accepit pallium et plures verbi ministros in quibus et Paulinum⁶⁾. ^{Beda h. e.}
604. Focas imperavit 8 annis. Orientales Saxones fidem perceperunt sub rege Seberchto ^{Beda h. e.} et antistite Mellito.
605. Gregorius papa obiit. ^{Beda h. e.}
611. Kynegils frater Ceolvulfi 31 annis regnavit in Wessaxia, primus efficitur christianus a Birino episcopo⁶⁾.
612. Heraclius imperavit 26 annis. ^{Beda.}
616. Aethelbert rex Cantuariorum obiit, cui Edbald filius successit. Et Aethelfrid rex ^{Beda.} Northanhymbrorum occiditur.
617. Edwine filius Aelle 17 annis regnavit, qui filios Aethelfridi Eanfridum et Oswaldum et ^{Beda.} Oswinum patria pepulit.
625. Paulinus ordinatur archiepiscopus a Iusto genti Northanhymbrorum.
627. Eadwinus rex Northanhymbrorum baptizatus est. Ab adventu Anglorum in Britanniam ^{Beda.} 180 anni.
633. Eadwinus rex occiditur a Ceadwalla rege Brytonum et Penda rege Merciorum.

50 a) Osŵ c. b) Edw c. c) paulum c.?

2) regnum inter Tyne et Forth. 3) regnum inter Hambre et Tyne. 4) filius Aethelrici. 5) Deiriae. 6) Dorcestriae.

634. Oswaldus regnavit 9 annis⁷.
635. Aidanus ordinatur episcopus Lindisfarnensi aeclesiae⁸, et Kynegils baptizatur a Birino episcopo; quem Oswaldus rex suscepit de fonte.
- Beda. 637. Heraclonas imperavit annis 2.
639. Constantinus frater Heraclonae imperavit mensibus sex. 5
640. Constantinus filius Constantini imperavit 28. Erconbertus apud Cantuarios regnavit.
642. Oswaldus rex occiditur a Penda in Maserfeld ad australem plagam Humbre.
643. Oswiu frater Oswaldi regnavit 29 annis. Cenwalch in Wessaxia regnavit 31 annis. Ipse construxit monasterium in Wenta civitate⁹. Paulinus episcopus in Hroveter¹⁰ obiit. Et Oswinus filius Osrici super Deiros regnavit annis 7. 10
646. Cenwalch rex Wessaxiae baptizatur.
649. Wilfridus intravit aeclesiam Lindisfarnensem.
651. Oswinus rex occiditur, et Aidanus episcopus Lindisfarnensis obiit. Beatus Cuthbertus ingreditur Mailrosense monasterium¹¹.
- Beda^b h. c. 653. Middelangli suscipiunt fidem sub Penda. 15
654. Anna rex occiditur.
- Beda. 655. Vitalianus papa annis 14 mensibus 6. Penda occisus est ab Oswiu. Merci fiunt christiani^d.
660. Finan episcopus Lindisfarnensis obiit. Cui Colmanus successit 3 annis.
- Beda h. e. l. 3. 664. Facta est apud Streoneshalch¹² quaestio de observazione paschali. Colman revertitur Scotiam; cui Tuda succedit, et eodem anno moritur. Committitur interim ecclesia 20 Lindisfarnensis Eatano abbati, ubi sanctus Cuthbertus constituitur prior. Wilfridus ordinatur episcopus¹³. Ceadda ordinatur episcopus¹³; set redeunte Wilfrido deponitur.
- 13 665. Oswiu rex et Ecgbert rex Cantuariorum Wihardum miserunt Romam ad ordinandum sibi episcopum, set morte praeventus est¹⁴.
667. Theodorus a Vitaliano papa ordinatur episcopus genti Anglorum¹⁵. 25
668. Theodorus venit Britanniam.
- Beda. 670. Constantinus filius Constantini superioris imperavit 17 annos. Oswiu rex moritur. Cui filius suus Ecgfridus succedens regnavit 15 annis.
672. Cenwalch rex Wessaxonum obiit, et post eum Sexburch¹⁶ regnavit uno anno.
- Beda. 674. Benedictus cepit monasterium ad¹⁷ Werem. Escwine regnavit super Wessaxones 30 2 annis.
- Beda. 675. Agatho papa annis 3 mensibus 7.
676. Cuthbertus intrat Farne, ubi 9 annos terit^e.
677. Beda natus est. Centwine filius Kynegils in Wessaxones regnat 9 annis.
678. Wilfridus pellitur ab episcopatu, et Bosa et Eata pro illo ordinantur. Monasterium 35 in Coldesburch¹⁸ combustum est. Sancta Aetheldrida obiit.
- 18 680. Sancta Hilda obiit. Sinodus in campo Haethfeld.
681. Monasterium construitur in Girvum. Tunbertus ordinatur episcopus ad Hagustald¹⁹, Eata remanente ad Lindisfarne, et Truwine ordinatur episcopus Pictis²⁰.
683. Beda 7 annorum traditur in monasterium Petri²¹ et Pauli²² in Wireme et Gyrvum²³. 40
685. Sanctus Cuthbertus ordinatur episcopus ad Lindisfarnensium aeclesiam 7. Kal. Aprilis; quo anno Ecgfridus rex occisus est 13. Kal. Iun. Aldfridus successit. Eata obiit. Iohannes suscipit Hagustald. Et Pipinus filius Ansegisili in Francia regnat.
- Beda. 686. Iustinianus filius Constantini imperavit annis 10.
687. Sanctus Cuthbertus transiit. Eadbertus succedit 10 annis. 45
688. Ine regnat in Wessaxones annis 37.
690. Theodorus archiepiscopus obiit. Benedictus constructor monasterii apud Wirame obiit.
692. Wilfridus iterum pellitur ab episcopatu.
695. Beda ordinatur diaconus.

a) annus idem cum C. Cantabrig. et Domitiano; reliqui legunt 645. b) ita et Cant. et uterque Tiber.; 652 Bodl. et Domit. c) ita et Cant. et Tibb.; 653 Bodl. d) ita et Cant. et Tibb. e) ad lit' c.

7) in Nordhumbria. 8) Lindisfarne, Holy Island. 16) regina. 17) ad ostium fluminis Wire ad laevam
9) Winchester. 10) Rochester. 11) Mailros in Ongyroum, Giroum Donemouth. 18) Coldingham
ripa Tuidi, ad Lindisfarne pertinens. 12) Whitby; ad Lindisfarne pertinens. 19) Hexham in Northum-
cf. Bedae hist. eccl. 3, 25. 13) Eboraci. 14) cf. bria. 20) cf. Codd. Laud. et Domit. 21) in Wirum. 55
Bodl. et Domit. 15) a. 668; cf. Bodl. et Domit. 22) in Gyrum. 23) ex Bedae hist. eccl. lib. 5.

696. Leo imperavit annis 3.
 699. Eadfridus suscepit episcopatum Lindisfarne 24 annis. Tiberius imperavit 7 annis.
 704. Aethelred rex Merciorum fit monachus, cui succedit Cuenred.
 705. Aldfrid rex Northanhumbroꝝ obiit, pro quo filius eius Osred regnat 11^a.
 5 706. Iustinianus imperavit 6 annis.
 710. Wilfridus episcopus obiit. Cui Aeca successit.
 712. Philippus imperavit annis 3 mensibus 6.
 713. Pippinus rex^b Francorum filius Ansegisili moritur, cui Carolus filius eius succedit.
 714. Guthlac anachorita obiit. Anastasius imperator annis 3.
 10 715. Ceolfridus abbas obiit.
 716. Occiso Osredo Cuenred annis 2 regnat.
 717. Theodosius imperat anno 1.
 718. Leo imperator annis 24. Ab hinc usque Carolum Magnum Romani imperatores fuerunt per 60 annos.
 15 719. Osric regnat annis 11.
 721. Iohannes episcopus²⁵ in Beverlec^a obiit, cui Wilfridus^d.
 722. Defuncto Ealfrido, duobus annis vacabat Lindisfarnensis ecclesia.
 725. Beda scripsit librum de temporibus. Aethelwol abbas de Mailros ordinatur episcopus Lindisfarnensis annis 16.
 20 728. Ine rex Westsaxonum obiit. Cui Aethelheard successit 13^a annis.
 730. Ceolvulf de stirpe Idae regnavit super Northanhumbros annis 8.
 731. Beda scripsit historiam Anglorum ad eundem regem.
 735. Beda obiit in Wirvum, ibique sepelitur; et Aecgbert recepto pallio primus post Paulinum confirmatur in archiepiscopatum²⁶.
 25 737. Ceolvulf dimisso regno fit monachus in Lindisfarne, cui filius patris sui Aeatbertus successit 21.
 740. Defuncto Aethelhardo, Cuthred frater eius tenet regnum Wessaxonum 4 annis. Cui frater eius Sigebertus successit anno 1, post quem Kinewulf regnavit annis 29. Cynevulf suscepit episcopatum Lindisfarnensem et rexit 40 annis.
 30 741. Carolus princeps moritur, cui Carlomannus et Pippinus filii eius successerunt.
 744. Wilfridus secundus episcopus obiit 3. Kal. Mai.
 746. Carlomannus frater Pippini fit monachus Romae, et postea apud montem Cassinum.
 750. Pippinus ungitur in imperatorem.
 756. Balthere obiit in Tininghami²⁷ anachorita.
 35 757. Aeatbertus tradens regnum filio Osulfo, accepit tonsuram clericatus apud Eboracum, ubi frater eius Aegbertus gerebat episcopatum.
 759. Osulfus regnavit annum 1 super Northanhumbros.

Hinc aliud atramentum et maior scriptura.

760. Aethelvoldus annis 6 regnavit, et Ceolvulfus quondam rex monachus obiit.
 40 766. Alchred regnavit 8 annis, et Ecgbertus archiepiscopus obiit, cui Albertus substituitur Eboraci.
 768. Pipinus moritur, cui successit Karolus filius eius, ille scilicet magnus.
 775. Aethelred filius Aethelvoldi regnavit 4 super Northanhumbros.
 777. Dani primitus venerunt in Angliam.
 45 778. Aelfwald regnavit filius Osulfi regnavit. Iste Aelfwald iniuste a suis occisus, sepultus est in Hagulstad.
 780. Albertus archiepiscopus obiit, cui Eanbaldus successit. Cinevulf Lindisfarnensis episcopus commisit episcopatum Higbaldo 22 annis.
 788. Osred regnavit 1 filius Alchredi regis.
 50 789. Aethelred filius Aelfwaldi rediens de exilio regnavit 7.
 793. 6. Iduum Iuniarum vastata est a paganis Lindisfarnensis ecclesia. Set sequenti anno omnes perierunt.

a) scil. annis. b) r. F. alia manu superscripta. c) Beoferlic Bodl. d) scil. successit. d) XIII° anno I c.

25) Eboracensis. 26) Eboracensem. 27) in Northumbria.

796. Osred regnavit 1. Eanbald archiepiscopus²⁸ obiit, cui alter Eanbald successit.
 797. Eardulf regnavit²⁹ 10. Iste duxit uxorem filiam regis Karoli
 801. Carolus imperator efficitur.
 803. Higbaldo episcopo Lindisfarnense defuncto, Egbertus successit 18 annis.
 808. Aelfwald regnavit 2 annis. Eanbert Hagulstadensis episcopus obiit. 5
 809. Eanrad regnavit 33 annis.
 813. Carolus Magnus imperator obiit³⁰, cui Ludowicus filius successit 26.
Alia manus incipit.
 820. Osbertus ultimus episcopus Hagulstadensis obiit³¹.
 821. Heathured Lindisfarnensis episcopus 9 annis. 10
 830. Egredus Lindisfarnensis episcopus 16 annis. Iste transtulit Ceolvulfi corpus in Norham.
 Fecit ecclesiam in Geinforde et Geddeworde.
 839. Ludowicus imperator moritur, cui filius eius Lotharius succedit.
 841. Aethelred filius Eanredi regnavit annis 9.
 846. Eanbert episcopus Lindisfarnensis 8 annis. 15
 850. Osbreht regnavit 13 annis.
 852. Wlfhere archiepiscopus ordinatur. Northmanni Britannicum mare circumeunt.
 855. Lothario imperatori mortuo filius eius Ludovicus successit annis 15. Paganorum exercitus, scilicet Dani et Frisones, ducibus Haldene, Ubba et Inguar³² applicant in insula Scepeige³³. 20
Hinc alia manus et diversa.
 862. Swithunus episcopus Wintoniensis obiit.
 863. Aella regnavit annis 4.
 868. Egbertus regnavit annis 5. Praedictus exercitus Kalendis Novembris irrupta Eboraco, omnia ferro et igne vastarunt. Reges autem Northanhymbrorum Osbertus et Aella²⁵ obsessam civitatem irrumpentes, expulerunt inde Danos. Set non multo post dominica palmarum ab Ubba duce Fresonum populus pene totus Nordanhymbrorum occisus est cum suis regibus. His vero qui remanserunt, praepositus est rex Egbertus.
 869. Ludowicus imperator obiit. Ludowicus filius eius imperavit annis 4.
 870.^a Eadmundus rex orientalium Anglorum a Danis occubuit interfectus. 30
 871. Aelfredus regnare incipit.
 873. Ricsi³⁴ regnavit annis 2. Eardulf promovetur in episcopatum Lindisfarnensem.
 875. Haldene^b assumpta parte exercitus intravit Tinam, totamque Northanhumbriam^c cum monasteriis et ecclesiis est depopulatus. Eardulfus cum corpore sancti Cuthberti fugiens, per 7 annos de loco ad locum vagatur. 35
 881. Guthredus ex servo per sanctum Cuthbertum efficitur rex^d.
 883. Sedes episcopalis³⁵ instauratur in Caestre³⁶.
 893. Guthred rex obiit.
 898. Wlfhere archiepiscopus obiit.
 899. Aelfredus rex moritur. Et Eardulfus episcopus Lindisfarnensis. Cui successit Cuthe⁴⁰ arduus in Caestre. Cuius tempore Reinguald rex applicans cum multa classe, divisit terram sancti Cuthberti duobus suis ducibus Scula et Onhlaflball. Eadwardus filius Aelfredi regnavit annis 22.
 911.^e Scaldi³⁷ Rollo duce possident Normanniam.
 912. Conradus imperavit annis 7. 45
 913. Tilred episcopus Lindisfarnensis 13 annis mensibus 4.
 918. Conrad imperator obiit. Heinricus imperator annis 18.
 920. Eadwardus rex obiit. Cui Aethelstanus filius successit 17. Hic primus obtinuit totius Angliae monarchiam.
 924. Aethelstanus rex Scotiam intravit. 50

a) littera maiori. b) Haldene c. c) Northumbria c. d) haec alia manus aeque ac Simeon ad a. 883. refert.
 e) ita numerum DCCCVI. in DCCCCXI. emendavi et sententiam huc removi.

28) Eboracensis. 29) in Northumbria. 30) Quatuor chronici Saxonici codices Karoli obitum anno unitus est. 32) Lodebrochi filius. 33) Shepey in Cantia. 34) Ricsig Simeoni. 35) Lindis- 812. adscribunt, unus anno 811, unus anno 814. farnensis. 36) Chester le-street, inter Durham et 31) Post cuius obitum episcopatus Lindisfarnensi Hexham. 37) fortasse Normanni ad Scaldim siti.

925. Wigredus episcopus Lindisfarnensis 16.
 937. Henricus imperator obiit, cui filius eius Otho successit 30 annis 6 mensibus 10 diebus.
 939. Aethelstanus rex obiit. Cui frater Eadmundus successit 9.
 940. Wigred episcopus obiit, pro quo Uhtred ordinatur.
 943. Guillelmus filius Rollonis moritur, cui Ricardus filius eius successit in ducatum Normanniae. Huius filia erat Emma mater regis Edwardi.
 947. Eadmundus rex obiit. Cui frater Eadredus successit annis 10.
 953. Eadredus vastans totam Northymbriam, quoniam regem sibi constituerant.
 956. Eadredus rex obiit, cui filius Edmundi regis Eadwius successit anno 1.
 958. Eadgarus frater Eadwii regis annis 18. Hic Dunstanum constituit archiepiscopum.
 968. Aldredus Lindisfarnensis episcopus obiit.
 969. Aelfsig ordinatur episcopus Lindisfarnensis 22 annis.
 971. Revelatio sancti Swithuni.
 973. Otho imperator obiit, cui Otho filius eius successit annis 10 mensibus 7.
 975. Eadgarus rex obiit. Cui filius eius Edwardus successit annis 5, qui a noverca fraude peremptus, martyr colitur Scestoniae.
 979. Edwardus rex occisus est. Cui frater Aethelredus successit 39 annis.
 983. Otho imperator obiit, cui filius eius Otho successit annis 18.
 986. Ab obitu sancti Cuthberti 300 anni.
 988. Dunstanus archiepiscopus obiit, cui successit Aethelgarus.
 990. Aelfsige defuncto, successit Aldhunus in episcopatum Lindisfarnensem apud Caestre 29^b annis.
 993. Onlaf rex Norreganorum et Suanus rex Danorum Angliam advenerunt navibus.

ANNALES DUNELMENSES.

995. Aldhunus episcopus de Caestre transtulit in Dunelmum caput beati Cuthberti 113.^a anno ex quo perlatum erat in Caestre.
 998. Wlstanus archiepiscopus Eburacensis ordinatur.
 1002. Otho imperator obiit, et Henricus imperavit annis 22.
 1004. Aethelredus rex iussit omnes Danos Angliam incolentes occidi.
 1005. Suen revertitur victus Danemarciam.
 1012. Aelfeg martyrizatus est.
 1013. Suein rex Danorum secunda vice revertitur in Angliam.
 1014. Mortuus est Suein rex Danorum.
 1015. Cnut cum magna classe venit Angliam.
 1016. Uhtred comes Northanhumbroborum occisus est.
 1017. Aethelredus rex mortuus est. Cui successit Edmundus filius eius, qui Isenside appellatur. Acriter inter illum et Cnut pugnatur. Post quintum bellum dividunt Angliam. Cnut ad borealem plagam Tamesiae, Edmundus ad australem regnavit. Set illo fraude ab Edrico perempto, Cnut monarcha factus est regni.
 1018. Aldhunus episcopus Dunelmensis obiit. Cometa late spargens flammam, visa est per Northymbriam per 30 noctes. Transactis post hoc 30 diebus, fuit apud Carrum illud famosum bellum inter Northanhymbros et Scottos, ubi pene totus sancti Cuthberti populus interiit, inter quos etiam 18 sacerdotes, qui inconsulte se intermiscuerant bello; quo audito, praescriptus episcopus dolorem et vitam morte finivit.
 1020. Eadmundus suscepit episcopatum Dunelmensem 23.
 1023. Wlstanus archiepiscopus Eburacensis obiit.
 1024. Henricus imperator obiit.
 1025. Cuonradus imperavit annis 15.
 1026. Ricardus secundus dux Normanniae obiit. Cui successit Ricardus tertius, qui eodem anno defunctus est. Cui frater eius Robertus successit.
 1028. Cnut rex Anglorum fit et rex Danorum.

a) Edw c. Haec igitur undecimo saeculo scripta esse oportet. b) vox in loco raso. c) III in loco raso.

38) episcopi Wintoniensis. 39) Scestesbury.

1035. Cnut rex obiit. Cui Harold filius suus successit annis 5.
1036. Robertus dux Normannie obiit, cui filius suus Willelmus bastard successit.
1039. Cuonradus imperator obiit. Henricus imperavit annis 18. Haroldus rex Anglorum moritur, cui frater eius Hardecnut successit 2 annis. Iste fuerat filius Cnutonis et Emmae. Hoc anno Dumechanus rex Scotorum cum exercitu magno Dunelmum ob-
sidens, fugatus ab obsessis, magnam suorum multitudinem amisit.
1042. Hardecnut moritur, cui frater Eadwardus successit 23 annis.
1043. Edmundus episcopus Dunelmensis obiit, cui Eadredus successit 10 mensibus. Comes Siward vastavit Northanhymbrorum provinciam. Et defuncto Eadredo, Aegelricus successit in episcopatum Dunelmensem. 10
1045. Magnus rex Norregarum sibi subegit Danemarciam.
1046. Comes Siward cum magno exercitu venit Scotiam, et expulso rege Macbeod alium constituit, set post eius discessum Macbeod recuperavit regnum.
1047. Magna nimis nix per 7 continuatim ebdomas terras domibus adaequavit, qua omnia replente, etiam flumina gelu constricta, maris prohibebant accessum. 15
1048. Haraldus Harvager super Norregas regnat.
1050. Godwinus comes et filii eius propter insolentiam exilio dampnantur.
1054. Siwardus fugato Macbeth, posuit Malcolmum regem, et sequenti anno moritur Eboraci. Cui successit in ducatum Tosti.
1056. Henricus imperator obiit. Henricus filius eius imperavit. Aegelricus relicto sponte 20
episcopatu rediit ad monasterium suum Burch⁴⁰, ubi nutritus et monachus est factus; cui frater suus Aegelwinus successit 15. annis.
- Hinc alia manus posterior.*
1059. Kinsi archiepiscopus et Aegelwinus Dunelmensis et Tosti comes deduxerunt regem Malcolmum ad regem Eadwardum. 25
1066. Haraldus concidit, Willelmus bastart concendit.
1070. Egelwinus dimisit episcopatum.
1072. Gwalcherus episcopatum suscepit.
1080. Gwalcherus episcopus a suis occiditur, et Willelmus in episcopatum provehitur Kal. Novembris. 30
1083. Hic primum monachi convenerunt ad Dunelmum.
1086. Willelmus primus rex moritur.
1096. Obiit Willelmus Dunelmensis episcopus primus.
1100. Willelmus II. rex sagitta venando occiditur; et Henricus regnat.
1104. Hic patris Cuthberti corpus inventum est incorruptum post 400 sue depositionis 35
annos, et 18. regnante Henrico primo rege.
1127. Obiit Rannulfus episcopus.
1135. Henricus rex obiit*.
1141. Gaufridus episcopus obiit*.
1181. Pastio sancti Thome archiepiscopi Cantuariensis. 40
1189. Obiit Henricus filius Matildis rex Anglorum secundus 2. Non. Iulii. Et Germanus prior Dunelmensis 2. Kal. Augusti.
1195. Obiit Hugo Dunelmensis episcopus 5. Non. Martii, feria 6.
1199. In hoc anno facta perturbatio magna inter monachos Dunelmenses et episcopum Philippum propter ecclesiam de Elveth. 45

*) littera rubra.

40) Peterborough.

CNUTONIS REGIS GESTA
SIVE
ENCOMIUM EMMAE REGINAE

AUCTORE MONACHO SANCTI BERTINI.

5 *Annalibus supra editis addere placet librum in eodem itinere exscriptum, et
cuius praecipue causa Scotiam eo tempore adieram. Legeram siquidem in
Repertorio bibliographico Londini a. 1819 a Wilhelmo Clarke in 8° edito
p. 257 sqq. in bibliotheca Marchionis de Douglas et Clydesdale codicem haberi
de Cnutonis Magni gestis, Emmae reginae dicatum et pictura illustrem, cuius
10 evolvendi et in usus nostros convertendi copiam postquam intercedente gratio-
sissime Marchione Lansdownii nactus eram, a possessore libri Duce Hamil-
tonii et Brandoni invitatus ineunte mense Septembri a. 1862 Hamiltoniam adivi.
Ubi insigni hospitalitate exceptus, libros bibliothecae splendidae manuscriptos
per biduum lustravi, atque praecipuam operam in exscribendo codice historico*

15 *de quo hic agitur posui. Est enim*

1) membranaceus sexaginta sex foliorum in 8° saeculo duodecimo ineunte
conscriptus, „Liber sancti Augustini Cantuariensis“, et manu eius temporis
Gesta Cnutonis M. inscriptus. At libro evoluto et attentius perspecto, non modo
idem apparuit opus quod Chesnius inter *Historiae Normannorum Scriptores* anno
20 1619 sub titulo „Encomium Emmae reginae“ divulgavit, sed vere ipse codex cuius
apographum Chesnius typis expressit, quemque exinde usque ad nostra tempora
latuisse et maximum Francis haud secus ac Britannis sui desiderium movisse
constat. Chesnius codicem tunc temporis inter libros Roberti Cottoni fuisse
tradit, sibi que ab eo per Wilhelmum Camdenum et Fabricium de Petrisco exem-
25 plar manuscriptum transmissum. Textus et rasuras aliquot et correctiones
manu saeculi XVII. exhibet, quarum illas fortasse monacho cuidam Can-
tuariensi tribuendas, has vero aut Cottono aut Camdeno inter exem-
plandum arrisisse crediderim. Codex textum exhibet in universum bonum,
sed qui nonnunquam manum correctoris desiderat, et qualem ex autographo
30 transcriptum fuisse aestimare licet. Haud pauca tamen editionum Chesniana
et Langebekiana loca mendosa ipso codice adhibito hic emendata esse, facile
patebit. Ceterum Cottoni tempore membranula textui assuta extitisse videtur, cuius
textus apud Chesnium habetur, hodie vero desideratur, ideoque inde, adhibito
quoque codice altero recenti, editioni nostrae inserendus erat. — Primam
35 paginam pictura explet Emmae reginae adstantibus filiis Hardacnuto et Eduardo
in solio regio sedentis atque librum ab auctore monacho genu flectente sibi
porrectum manu tenentis.

Editioni nostrae praeterea adhibui

2) *Codicem bibliothecae imperialis Parisiensis. Est membranaceus in 8° vel folio minori, saeculo XV. exeunte parva littera exaratus, olim armis et inscriptione teste clarissimi viri W. Cecil de Burghleye, postea bibliothecae Colbertinae et bibliothecae regiae Parisiensis, cuius inter Latinos hodie numero 6235 signatur. Continet excerpta quaedam historicorum Anglicorum; ibique foliis 7—14 „Excerpta ex Gilda“ occurrunt, quo titulo quaedam Gestorum Cnutonis pars tum transscripta tum leviter excerpta habetur, textu negligenter habito et viliis pleno, qui tamen loco hodie in codice Hamiltoniano desiderato restituendo adhiberi potest. Lectio in universum ita corrupta, ut plerumque non nisi specimina eius annotationi criticae inferre visum fuerit; nominum ratio varia, rex in universum Cnuto scribitur. Quod recentiorum nonnulli partibus textus omissis, momentum aliquod inesse opinati sunt, nulla ratione nititur, dum auctor aperte se Excerpta scribere profitetur. Quod unum animadvertendum censeo, sunt lineae excerpti ultimae, quibus patet excerptorem ex secunda libri editione, hucusque ignota, hausisse; dum enim auctor libro suo in adventu Eduardi in Angliam, id est anno 1041, finem imposuit, Hardecnuto a. 1042 die 8. Iunii defuncto, auctor ultimis libri lineis erasis in eorum loco Eduardi successoris laudes substituit.*

Libri scriptor se monachum Sancti Bertini et Sancti Audomari profitetur. Nomen eius laet; num ex Anglorum gente fuerit, nescimus. Anglos patrisantes aliquotiens scribit, quod tamen hic trahi nequit. Cnutonem regem anno 1026 Romam pergentem in monasterio suo eleemosynas et magnifica dona spargentem vidit, illique et Emmae reginae cuius servum se vocat cuique exuli adhaesisse videtur intime deditus, ipsa postulante opus in laudem eorum conscripsit. Quo quidem haud pauca scitu digna exposuit, alia tamen reticuit aut tam succincte retulit, ut titulum a Chesnio primo editore ei impositum, encomium Emmae, non summo iure inditum esse nemo asseverare queat. Nohi tamen vel alterum relicere, ab antiqua Cantuariensis monachi manu codici inscriptum, quum Cnutonis gesta praecipuam saltem operis partem occupent. Emma, Richardi ducis Normanniae filia, primis nuptiis Ethelredo II. Anglorum regi iuncta filios Aelfredum et Eduardum progenuerat; quod nemo facile suspicaretur, qui eam virginem Cnutoni manus dedisse apud nostrum legerit. Quo modo et aliae res magni in historia nostra momenti aut silentio teguntur aut levi tantum digito tactae ante oculos ponuntur, postquam in prologo et argumento scriptorem iusto verbosorem et turgidum experti fueramus. Quae quum ita sint, lectores nec Cnutonis nec Emmae ingenium et res gestas scripto nostro pleniter et iuste exponi sibi persuadebunt; quod tamen non officit, quin locum ei inter saeculi XI. medii scriptores assignemus.

Editor primus Chesnius librum inter scriptores Normannicos proxime post Dudonis historiam constituit, cuius textum repetitum plurimisque annotationibus illustratum Langebekius tomo II. Scriptorum rerum Danicarum pag. 472—503 inseruit.

INCIPIT PROLOGUS^a.

Salus tibi sit a domino Iesu Christo, o regina, quae omnibus in hoc sezu positis prestas morum elegantia.

45

^{a)} prologus et argumentum desunt 2.

Ego servus tuus nobilitati tuae digna factis meis exhibere nequeo, quoque pacto verbis saltem illi placere possim nescio. Quod enim cuiuslibet peritiae loquentis de te virtus tua preminet, omnibus a quibus cognosceris ipso solis iurare clarius lucet. Te igitur erga me adeo bene meritam magnifacio, ut morti intrepidus occumberem, si in rem tibi provenire crederem.

5 Qua ex re, mihi etiam ut precipis, memoriam rerum gestarum, rerum inquam tuo tuorumque honori attentium, litteris meis posteritati mandare gestio; sed ad hoc faciendum me mihi sufficere posse dubito. Hoc enim in historia proprium exigitur, ut nullo erroris diverticulo a recto veritatis tramite declinetur; quoniam cum quis alicuius gesta scribens veritati falsa quaedam seu errando, sive ut sepe fit ornatus gratia, interserit, profecto unius tantum comperta ad-

10 mixtione mendatii, auditor facta velut infecta ducit. Unde historicis magnopere cavendum esse censeo, ne veritati quibusdam falso interpositis contra eundo, nomen etiam perdat quod videtur habere ex officio. Res enim veritati, veritus quoque fidem facit rei^a. Hec mecum aliaque huiusmodi me reputante, rubor animum vehementer excruciat, cum pariter considero, quam pessime in talibus sese humana consuetudo habeat. Videns enim aliquis quempiam pro exprimenda rei

15 veritate verbis indulgentem, vanae loquacitatis eum mordaciter redarguit, alium vero quem dixi blasphemum fugientem^b et aequo modestiorem in narratione, cum operata denudare debeat, aperta oculuisse dicit. Tali igitur angustia circumseptus^c, ab invidentibus loquax dici timeo, si neglecta venustate dictaminis, historiam scripturus multiplici narratione usus fuero. Quoniam vero, quin scripturus sim, evadere me non posse video, unum horum quae proponam eligendum.

20 esse autumo; scilicet aut variis iudiciis hominum subiacere, aut de his quae mihi a te, domina regina, praecepta sunt, praecipientem negligendo conticescere^d. Malo itaque a quibusdam de loquacitate redargui, quam veritatem maxime memorabilis rei per me omnibus occultari. Quocirca, quandoquidem iubentem dominam magni pendens, hanc mihi elegi viam, excusabiles deinceps occasiones posthabens, hinc narrationis contextionem faciam.

25

EXPLICIT PROLOGUS.

INCIPIT ARGUMENTUM.

Fortasse, ô lector, ambiges, meque scriptorem erroris aut inscitiae redargues, cur in huius libelli capite actus laudesque Sueini strenuissimi^e regis promulgaverim, cum in supra-scripta epistola ipsum codicellum laudi huius dominae me sponderim facturum. Quod

30 ita esse ipse fatebere, meque ab eius laudibus nusquam accipies deviare, si prima mediis, atque si extrema sagaci more conferas primis. Atque ut ad hoc intuendum nulla erroris impediaris nebula, a similibus atque a penitus veris hoc tibi habeas theorema. Aeneida, conscriptam a Virgilio, quis poterit infitiari ubique laudibus respondere Octoviani, cum pene nihil aut plane parum eius mentio videatur nominatim interseri? Animadvertite igitur laudem suo generi ascriptam, ipsius decori claritudinis claritatisque in omnibus nobilitate gloriam. Quis autem hoc neget, laudibus reginae hunc per omnia respondere codicem, cum non modo ad eius gloriam scribatur, verum etiam eius maximam videatur obtinere partem? Id tibi si probabile non videtur, evidenti alterius rei inditio^f approbetur. Nosti, quoniam ubicumque giraveris circulum, primo omnium procul dubio principium facies esse

40 punctum, sicque rotato continuatim orbe reducetur circulus, quo reducto ad suum principium eius figurae continuetur ambitus. Simili igitur continuatione laus reginae claret in primis, in mediis viget, in ultimis invenitur, omnemque prorsus codicis summam complectitur. Quod esse, mecum sentiens sic collige. Sueinus rex Danorum virtute armis quoque pollens et consilio, Anglicum regnum vi suo subiugavit imperio, moriensque eiusdem

45 regni Cnutonem filium successorem esse constituit. Hic postmodum eisdem Anglis contra se sentientibus, atque acriter vim inferenti vi quoque repugnantibus, multa confecit bella; et fortasse vix aut numquam bellandi adesset finis, nisi tandem huius nobilissimae reginae iugali copula potiretur, favente gratia Salvatoris. Vivens adhuc, de eadem regina suscepto filio, Hardecnut scilicet, quicquid suae parebat ditioni tradidit. Qui defuncto patre Anglicis

50 absens erat, regnum siquidem Danorum procuraturus ierat; quae absentia imperii sui fines invadendi iniusto pervasori locum dedit, qui accepto regno fratrem regis nefandissima proditione interemit: sed divina ultio subsecuta impiumque percutiens, regnum cui debebatur restituit, quod^g totum in textu planius liquebit. Hardecnut itaque recepto regno, maternis

a) Res usque rei iam desiderantur in 1. b) fugientem 1. c) circumseptus 1. d) conticescere 1. e) E. P. I. A. 55 desunt 1. f) ita codex; minime serenissimi ut editi. g) inditium 1. h) quod — liquebit desunt in editis.

per omnia parens consiliis, divitiis ampliando regnum imperialiter optinuit; usus qui etiam egregia liberalitate^a, fratri, utpote decebat, suum regni decus atque divitias imperavit. His enim animadversis, o lector, vigilique immo etiam perspicaci oculo mentis perscrutato textu, intellige, huius libelli seriem per omnia reginae Emmae laudibus respondere^b.

EXPLICIT ARGUMENTUM.

INCIPIT LIBER PRIMUS.

1. Regem^d Danorum Sueinum, inquam, veridica comperi relatione omnium sui temporis regum ferme fortunatissimum exstitisse, adeo ut, quod raro contingi solet, principis felicibus secundum Deum et seculum multo felicior responderet exitus. Hic denique^e a nobilissimis², quod primum est inter homines³, duxit originem, magnumque sibi decus secundum seculum peperit imperii, quod administrabat, regimen. Tantam³ deinde illi gratiam divina concessit virtus, ut etiam puerulus intimo affectu diligeretur ab omnibus, tantum patri proprio invisus, nulla hoc promerente pueruli culpa, sed sola turbante invidia. Qui factus iuvenis, in amore cotidie crescebat populi; unde magis magisque invidia augebatur patri, adeo ut eum a patria non iam clanculum sed palam vellet expellere, iurando asserens eum post se regnaturum non esse. Unde dolens exercitus relicto patre herebat filio, et eum defensabat sedulo. Huius rei gratia congregiuntur in praelio; in quo vulneratus fugatusque pater, ad Sclavos fugit, et non multo post ibi obiit⁴, et Suein eius solium quiete tenuit. Quam strenue vero prudenterque interim secularia disposuerit negotia, paucis libet ad memoriam reducere, quatinus his interpositis facilius sit gradatim per haec ad subsequencia descendere. Denique cum nullo hostium incursu trepidus, pacem in securitate ageret, periculi semper ac velut instantis metuens, in castris muniebat^f, quod hostibus si adessent nullatenus fortasse resisteret, nihilque suis quae bello necessaria torrent praeparando patiebatur remissi, scilicet ne per otium, ut assolet, viriles emollirentur²⁵ animi. Nullum tamen adeo difficile invenire poterat negotium, ad quod invitos impulisset milites, quos multa liberali munificentia sibi fecerat obnoxios et fideles. Atque ut scias, quantus suorum fuerit² in precordiis, pro certo affirmare valeam, quod nullus formidine mortis periculum refugeret, eiusque pro fidelitate hostibus innumeris solus, armatis etiam manibus nudis inperterritus occurreret, si euntibus tantum regale premonstraretur signum.³⁰ At ne me credat aliquis hec falsa fingendo alicuius amoris gratia compilare; recte animadvertenti in subsequentibus patebit, utrum vera dixerim, an minime. Omnibus enim liquet procul dubio, quoniam humanitatis ita sese habeat consuetudo, ut plerumque ex rebus prospere cedentibus^g mentes quorundam plus equo exagitet cogitationum aestus, atque ex nimia in ocio licentia aggrediuntur aliqui, quod vix cogitare nedum facere audent in³⁵ adversitate positi.

1012. 2. Ita etiam prelibati regis militibus cum in compositae pacis diuturnitate cuncta cessissent prospere, firma sui pro benefactis domini fretis stabilitate, eadem ipsi agitanti placuit suadere, terram Anglicam invadendo sorte bellica imperii sui finibus adicere. Turchil⁵, inquit, princeps militiae tuae, domine rex, licentia a te accepta abiit, ut fratrem⁴⁰ suum imbi interfectum ulcisceretur, et magnam partem exercitus tui abducens vicisse se gaudet, et nunc meridianam partem provinciae victor obtinet, ac mavult ibi exul degens amicusque factus Anglorum, quos tua manu vicit, gloriari, quam exercitum reducens tibi subditi fibique victoriam ascribi. Et nunc raudamur sociis et quadraginta puppibus, quas secum duxit onustas de Danorum bellatoribus primis. Non tam grave dominus noster patiatur dispendium, sed⁴⁵ abiens cupientem ducat exercitum, et illi Turchil contumacem acquiremus cum suis satellitibus,

a) libertate 1. b) I. I. P. desunt 1. b) capitulum divisionem instituit, plurimum seculis eodidem; qui tamen numeris caret.
d) in 2 hic titulus superscriptus est. Ex eodem Gilda in historia de Sueyno et Knuctone quam in gratiam scripsit ad reginam Emmam. e) parentibus fortasse excidit. f) ita 1. Recentis manu vivebat ascripto, quod Chesnius in textu recepit, minime necesse est. Sensus est: rex quidquid castrorum minus validum esse videbatur, muniebat. g) affectus 50 recentis manu additur in 1. Chesnius in textu recepit, plane inutile. h) redeuntibus edd.

1) Haec omnia libro tertio explicantur. 2) Haroldus pater eius fuit. 3) cf. Adami librum II. c. 25. 4) cf. Adami lib. II. c. 26. 5) Turchil ex sorore gnatu, Astrithe Sueini filia Cnutonis sorore ducta Ulf comitem genuit, cuius filius Snend Estrithson annis 1047—1076 Daniam rexit.
Sueini et Styrbjörno filio Olavi Sueciae regis pro-

eis quoque federatos Anglos cum omnibus eorum possessionibus. Scimus enim diu eos non posse resistere, quia nostrates viri ad nos transibunt facile. Quod si eos velle contigerit, rex duci suo Danisque parcens, eos honoribus amplabit. Si autem noluerint, quem despezere sentient; hac illaque patria privati, inter primos hostes regis penas luent.

3. Huius rei adhortationem rex ubi audivit, primum secum mirari non mediocriter coepit, quia quod ipsi^a diu dissimulanti celantique in mentem venerat, itidem militibus cogitationem eius ignorantibus animo sederat. Accersito itaque Crutono filio suo maiore, quid sibi super hoc negotii videretur, orsus est inquirere. Inquisitus autem ille a patre, metuens ne redargueretur, si placito contra iret, tegna socordiae, non tantum terram adeundam esse
10 approbat, verum etiam instigat hortaturque ne mora ulla inceptum detineat. Ergo rex consulto optimatum firmatus, militumque benivolentia fesus, classem numerosam iussit parari, et universam militiam Danorum undique moneri ut statuto die armata adesset, et regis sententiam audiens quaeque imperarentur devotissime expleret. Cursores mox provinciae ex iussu domini sui cunctam pergirant regionem, quietam quoque commonefaciunt gen-
15 tem, ne quis ex tanto exercitu deesset, quin omnis bellator terrae aut iram regis incurreret, aut iussioni eius advolaret. Quid ergo? Absque contradictione adunantur, instructique armis bellicis gregatim regi suo praesentantur, ostentantes se paratos ad periculum
20 et ad mortem, si tantum domini sui queant perficere voluntatem. Rex autem videns populum innumerabilem, voce preconaria iussit suam patefieri voluntatem, se velle scilicet classem adversum Anglos armare ditonique suae omnem hanc patriam ferro dolisque sub-
icere. Quod ubi omnibus visum esset laudabile, elegit primium qui regnum suum deberent custodire, ne dum alienum incaute appeteret, illud quod securus tenebat amitteret, et in-
tentus in utroque neutri imperaret. Habebat enim filios duos bonae indolis, ex quibus primogenitum suo iunxit comitatui, natu vero minorem praefecit universi regni dominatui,
25 adiuncta ei copia militari paucisque primatum, qui puerulum sagaciter instituerent, et qui huic consiliis armisque pro muro essent.

4. Omnibus ergo rite dispositis, recensuit comites expeditionis, relictoque minore filio sua^b in sede, adiit navigium vallatus armato milite. Nec mora concurrunt undique ad
litora, circumfertur passim armorum seges multigena. Aggregati tandem, turratas ascen-
30 dunt puppes, aeratis rostris duces singulos videntibus discriminantes. Hinc enim erat cernere leones auro fusiles in puppibus, hinc autem volucres in summis malis venientes austros suis signantes versibus, aut dracones varios minantes incendia de naribus. Illinc homines de solido auro argentove rutilos, vivis quodammodo non in pares, atque illinc tauros erectis sursum collis protensisque curribus mugitus cursusque viventium simu-
35 lantes. Videres quoque delphinos electro fusos, veterumque rememorantes fabulam de eodem metallo centauros. Eiusdem preterea celaturae multa tibi dicerem insignia, si non monstrorum quae sculpta inerant me laterent nomina. Sed quid nunc tibi latera carinarum memorem, non modo ornatibus depicta coloribus, verum etiam aureis argenteisque aspera signis. Regia quoque puppis tanto pulcritudine sui ceteris prestabat, quanto rex
40 suae dignitatis honore milites antecedebat; de qua melius est ut sileam, quam pro magnitudine sui pauca dicam. Tali itaque freti classe, dato signo repente gaudentes abeunt, tal-
atque uti iussi erant, pars ante, pars retro, equatis tamen rostris, regiae puppi se circumferunt. Hic videres crebris tonsis verberata late spumare cerula, metallique repercussum fulgore solem duplices radios extendere in aera. Quid plura? Tandem quo intende-
45 bant animi appropriabant finibus, cum^c finitimos mari patrienses eius rei sinister commovit nuntius. Nec mora, quo regia classis anchoras fixit, incolae eius loci concurrunt ad portum^d, potentiori se frustra parati defendere intrandi aditum. Denique relictis navibus
regii milites ad terram exeunt, et pedestri pugnae intrepidi sese accingunt. Hostes primo duriter contra resistentes dimicant, postea vero periculi formidine versi in fugam, sau-
50 ciandi occidendique copiam persequentibus praestant. Ita rex ex affectu primo prelio usus, adjacentem regionem invadit fuis fugatisque hostibus. Tunc tali successu factus audentior ad naves redit, et reliquos portus, qui plures eam terram cingunt, eadem ratione invadit. Postremo universam patriam tanto labore perdomuit, ut si quis omnem historiam eius ad plenum percurrere velit, non modicum auditores fatigabit, et sibi met in iurius erit, dum ut
55 voluit omnia perstringere minime valebit^e.

a) ita 1. b) ita 1. c) cum — valebit adsunt et in 2.

d) Sandwich.

5. At* ego hec alteri narranda relinquens, tangendo transire percipio; et ad alia festinando stilum adplicabo ad Sueini obitum, ut festivi regis Cnutonis regni elucidare 1014. queam exordium. Namque ubi iam sepe dictus rex tota Anglorum patria est intronizatus, et ubi iam pene illi nemo restitit, paucis supervixit tempore, sed tamen illud tantillum gloriose. Presciens igitur dissolutionem sui corporis imminere, filium suum Cnutonem quem secum habuit advocat, sese viam universae carnis ingrediendum indicat. Cui dum multa de regni gubernaculo multaque hortaretur de christianitatis studio, Deo gratias, illi virorum dignissimo sceptrum commisit regale. Huius rei facto maxime Dani quibus legitime preesse debuit favent, eumque patre adhuc vivente regem super se constitui gaudent. Hoc ita facto, pater orat filium, ut si quando nativitatis suae rediret ad terram, corpus 10 paternum reportaret secum, neve pateretur se alienigenam^b in externis tumulari terris; noverat enim, quia pro invasione regni illis exosus erat populis. Nec multo post postrema Febr. 2. naturae persolvit debita, animam remittendo caelestibus, terrae autem reddendo membra.

EXPLICIT LIBER PRIMUS.

INCIPIT SECUNDUS.

15

1. Mortuo patre Cnuto regni parat retinere sceptrum; sed ad hoc minime sufficere potuit deficiente copia fidelium. Angli siquidem memores quod pater eius iniuste suos invasisset fines, ad expellendum eum, utpote qui juvenis erat, omnes^d regni pariter collegerunt vires. Quo comperto, rex clam per fideles amicos reperto honoris sui consilio, classim sibi preparari iubet, non quod asperos eventus belli metuendo fugeret, sed ut fratrem suum Haroldum, regem scilicet Danorum, super tali negotio consulere. Paterna itaque classe repetita instauratoque remige, ventis marique regalia commisit carbasa, sed tamen non omnem militiam secum reduxit, quae cum patre suo secumque patriam introivit. Nam Thurkil, quem principem militie prediximus, terra quod esset optima inspecta, maluit conversari in tam^e fertili patria, cum patriensibus⁷ pace confecta, quam velut ex- 25 pulsus demum redire ad propria. Et ut quidam aiunt, hoc non fecit despiciendo dominum, sed uti, cum resumtis viribus fratrisque auxilio repedaret ad debellandum regnum, is^f aut optimates regni consilio suo ad deditionem flecteret, aut si id parum processisset, dimicantes contra dominum suum hostes incautos a tergo cederet. Cuius rei patet veritas ex eo, quod secum maximam partem militum retinuit, quodque rex non amplius quam 30 sexaginta^g naves secum abire permisit.

2. Prospero itaque cursu rex natales ad fines delatus^h, cum mirarentur omnes solitarium reditum eius, quantum ad regem, patri antea fideles, Haroldi regis subito complexit volitans fama palatia, fratrem eius maiorem, Cnutonem scilicet, sua advenisse litora. Miratur rex omnisque pariter exercitus, atque adhuc nescii duros ipsius presagibant casus. 35 Igitur a latere regis milites diriguntur delecti, paratique in occursum transmittuntur equi. Fraternalis siquidem amor fratris eum monebatⁱ inservire decori. Cumque tandem honorifice, utpote regem decet, fraterna subintraret limina, frater ipse in primo aditu occurrit, mutuoque brachiorum conexione pressis corporibus, sibi invicem pia quam saepe defigunt oscula. Collum utriusque partim pro amore partimque pro patris morte fusae madefecere 40 lacrimae; quibus vix extinctis, mutuo refocillantur affamine. Ubi dum quisque fortunam fratris inquireret, propriam quoque patefaceret, Cnuto, qui natu maior fuerat, sic Haroldum fratrem alloquitur: *Adveni, frater, partim causa tui amoris, partim vero ut declinarem inprovisam temeritatem barbarici furoris, non tamen metuens bellorum quae meae repetam gloriae, sed ut tuo consulto edoctus presidioque suffultus redeam certus victoriae. Est autem primum 45 quod mihi facies, si non gloriae meae invides, ut divides mecum regnum Danorum, meam scilicet hereditatem quam solus tenes, deinde regnum Anglorum si communi opera poterimus nostrae hereditati adicere: unum horum, quodcumque elegeris, feliciter teneto, et ego aliud similiter tenebo. Huius rei gratia tecum hiemabo, ut tempus tuo sufficiat consilio, et ut expedit reparentur naves et exercitus, ne deficient necessaria, dum pugnae ingruerit tempus. Thurkil noster nos relin- 50 quendo, ut patrem, in terra resedit, et magnam partem navium nostrarum retinuit, et ut reor nobis adversarius erit, sed tamen non prevalebit.*

a) At — Itaque desunt 2.   b) i. e. alienigenam.   c) l. 1.   d) omnis corr. omnes 1; omnis Ch. et 2.   e) conversari vitam male Ch. L.   f) deest in editis.   g) in loco raso alio atramento l.   h) haec vel alia eiusmodi vox exedit in c.   i) monebat Ch.   7) i. e. Anglis. 55

Haroldus rex^a audito quod noluit^b, his fratrem verbis excepit: *Gaudeo, frater, de tuo adventu, habeoque gratias tibi quod me visitasti, sed est grave auditu quod loqueris de divisione regni. Hereditatem quam mihi pater te laudante tradidit, guberno, tu vero hac maiorem si amisisti doleo, teque iuvare paratus, regnum meum partiri non sustinebo.*

5 Hoc Cnuto audiens fratremque recte loquutum tacite perpendens: *Hoc tempore de hoc sileamus, inquit, Deus enim rectius fortasse hoc solus ordinabit.* Talibus aliisque diversis sermonibus colloquentes convivisque regalibus convivantes, aliquanto tempore simul^c manserunt, et naves meliorantes exercitum restauraverunt. Pariter vero Sclavoniam^d adierunt, et matrem suam^e, quae illuc^f morabatur, reduxerunt.

10 3. *Translatio corporis Sueini in Danomarchiam.* Interea quaedam matronarum Angli¹⁰¹⁵ carum navim sibi fecit parari, et assumpto corpore Sueini regis sua in patria sepulti, illoque aromatis condito pallisque velato, mare adiit, et prospero cursu appulsa ad portus Danorum pervenit. Mittens ergo utrisque fratribus nuntium, mandat corpus adesse paternum, ut hoc maturent suscipere, tumuloque quod sibi paraverat^g locare. Illi hilares
15 adsunt, honorifice corpus suscipiunt, honorificentiusque illud in monasterio^h in honore sanctae Trinitatis ab eodem rege constructo, in sepulchro quod sibi paraverat, recondunt.

Quo perfecto iamque appropiante sole aestivo, accelerat Cnuto redintegrato exercitu redire suasque iniurias vindicare. At illi circa litora deambulanti subito apparescunt car-
20 basa non multa in medio mari. Nam Thurkil memor quod Sueino fecerat, et quod tunc in terraⁱ absque licentia domini sui Cnutonis inconsulte remanserat, cum novem navibus earumque exercitu dominum suum requisivit, ut ei patefaceret, quia non contra eius salutem se recedente remanserit. Qui veniens, non presumpsit litora iniussus subire, sed
25 eiectis anchoris premissisque nunciis, poscit se portus subintrare licere. Quod ubi concessum est, ascendit misericordiamque domini sui quesivit, et illi multo labore conciliatum, dat fidei sacramentum, se illi deinceps fideliter servitutum. Cum quo mense plus integro moratur, et ut ad Anglos redeat hortatur, dicens eum leviter illos posse superare, quorum fines longe lateque notificarentur utrisque. Presertim, aiebat, se triginta naves in Anglorum patria cum exercitu fidissimo reliquisse, qui venientes sussciperent honorifice, ducerentque per fines totius patriae.

30 4. Tunc rex valedicens matri et fratri, curvi litoris repetiit confinia, qua iam adnaverat ducentarum navium spetiosa spectacula. Nam hic erat tanta armorum copia, ut una earum navium, si omnibus reliquis defecissent, sufficeret habundantissime tela. Erant autem ibi scutorum tanta genera, ut crederes adesse omnium populorum agmina. Tan-
35 tus^k quoque decor inerat pupibus, ut intuentium hebetatis luminibus, flammeae magis quam igneae viderentur a longe aspicientibus. Si quando enim sol illis iubar inmiscuit radiorum, hinc resplenduit fulgur armorum, illinc vero flamma dependentium clipeorum. Ardebat aurum in rostris, fulgebat quoque argentum in variis navium figuris. Tantus siquidem classis erat apparatus, ut si quam gentem eius vellet expugnare dominus, naves tantum adversarios terrerent, priusquam earum bellatores pugnam ullam capescerent.
40 Nam quis contrariorum leones auri fulgore terribiles, quis metallinos homines aureo fronte minaces, quis dracones obrizo ardentes, quis tauros radiantibus auro cornibus necem intentantes in puppibus aspiceret, et nullo metu regem tantae copiae formidaret? Praeterea in tanta expeditione nullus inveniebatur servus, nullus ex servo libertus, nullus ignobilis, nullus senili aetate debilis; omnes enim erant nobiles, omnes plenae aetatis robore valentes, omnes cuivis pugnae satis habiles, omnes tantae velocitatis, ut despectui eis essent
45 equitantium pernicitates.

5. Talis^l itaque milicies fastuosis scansis ratibus, intrat pelagus solutis a litore
50 anchoris et funibus, talique verrit impetu fluctus, ut alatis puppibus hanc super volare undas putares vix tanto mari rudentibus. Regalis autem navis reliquis erat honor et intentio, quia nulla aliis inerat optio, nisi tantum ut regis sui fasces ampliarent toto studio. Exspectabili itaque ordine flatu secundo Sanduich^{m, n}, qui est omnium Anglorum portuum famosissimus, sunt appulsi, eiectisque anchoris, batulis^{o, p} exploratores se dedunt litori,

a) dux 2. b) voluit 2. c) in marg. additum. d) Astloniam 2. e) praeparaverat edd. f) t. Anglica 2.

g) quae sequuntur usque verba equitantium pernicitates desunt 2. h) Tantus 2. i) Sandwyth 2. k) baculis edd. male.

l) Miseconis Polonorum ducis filiam. Thietm. 7, 28. SS. III, 848. m) Roskild. n) Sandwich.

55 o) i. e. batellis, cymbis.

1015. et citissime finitima tellure explorata, ad nota recurrunt navigia, regique edicunt, adesse resistentium parata milia. Patrienses enim regi Danisque ferventissime rebellare ardentis, quas sibi ad luctam sufficere credebant adunaverant phalanges, conglobatique et in unum conspirati advolitabant, dextris nobilium morituri^a.

6. Tunc^b Turkil tempus intuens instare, quo fidelitatem suam domino suo valebat 5 patefacere: *Ego inquit hoc certamen domino meo accurabo cum meis evincere, nec regem meum ad bellandum, utpote juvenem ferventissimum, huic misceri patiar pugnae? Nam si victor fuero, regi ipsi triumphabo; si autem cecidero sive tergum dedero, non Anglis gloriae erit adeo, quia rex supererit, qui et proelium restaurabit^c et fortasse victor meas iniurias vindicabit.* Hoc dictum cum sanae^e mentis esse videretur omnibus, annuente rege ascendit cum suis e 10 navibus, dirigens aciem contra Anglorum inpetum, qui tunc in loco Scorastan dicto¹⁰ fuerat congregatus. Quadraginta denique navium et eo amplius Danorum exercitus ascenderat, sed adhuc hic numerus medietati hostium minime par fuerat. At dux eorum, magis fisus virtute quam multitudine, omnes rumpens morulas classica insonuit, gradiens in prima fronte, et mente semper Dei auxilium exorans, queque obvia metebat mucronis acie. 15 Angli vero in primis fortiores, dira cede Danos obruncarunt, in tantum ut paene victoriam adepti adversarios fugere cogèrent, si non ducis alloquio retenti memoresque virtutis fugam erubescerent. Namque memorabat ille abesse diffugium, in terra scilicet hostes, et a litore longe remotas pupes, ideoque si non vincerent, quod pariter occumbere deberent. Unde illi animosiores effecti, in praelio ilico manifestant, quam periculosa sit 20 desperatio. Enimvero de refugio fugae desperati, tanta in hostes debachati sunt insania, ut non tantum mortuorum aspiceres corpora cadentia, verum etiam vivorum ictus declinantia. Tandem ergo potiti optata victoria, suorum quae reperire poterant tumulabant membra. Ab adversariis^o quoque diripientes spolia revertuntur, et adiacentem regionem invadendam accinguntur. 25

7. Hoc primum decus Turchil armis Cnutonis auxit, et magnam partem patriae⁴¹ pro hoc postmodum promeruit. At tunc ad dominum regressus, ei et sotiis suos indicat eventus, facitque eos spoliis quae attulit ardentiores ad pugnam, manubiis letus et palmae successibus. Quo exemplo Eric quidam, dux et princeps provinciae quae Nordwega^f dicitur, incitatus — nam et his^g Cnutonis regis intererat officialibus, iam diu illi subditus, vir armis 30 strenuus, omni honorificentia dignus, — accepta licentia cum suis est egressus, et partem terrae aggressus spolia diripuit, vicos invadendo destruxit, occurrentes sibi hostes domuit, et multos ex eis captivavit, tandemque victoriosus ad socios cum spoliis redit. Quo re- 1016. verso, rex parcens patriae prohibuit ultra eam predari, sed iussit civitatem Londoniam, metropolim terrae, obsidione teneri, quia in ea confugerant optimates et pars exercitus, 35 et maximum, ut est populosissima^h, vulgus¹². Et quia hoc pedites equitesque nequibant explere, undique enim mari quodammodo non pari vallaturⁱ flumine, turritis pupibus eam coangustare fecit, et firmissima vallatione tenuit.

Deus itaque, qui omnes homines vult magis salvare quam perdere, intuens has gentes Apr. 23. tanto periculo laborare^k, eum principem¹³ qui interius civitati presidebat educens e corpore, 40 iunxit quieti sempiternae, ut eo defuncto liber Cnutoni ingressus pateret, et utrique populo confecta pace paulisper respirare copia esset. Quod et factum est. Nam cives suo honorifice sepulto principe initoque salubri consilio, elegerunt^l internuntios mittere et regi placita mandare, videlicet ut dexteram illis daret et civitatem pacifice susciperet. Hoc ut^m Cnutoni satis videretur probabile facto, foedus firmatum est, ingressui eius die constituto. 45 At pars interioris exercitus sprevereⁿ statutum civium; latenterque nocte illa cuius sequenti die ingressus est rex, cum filio¹⁴ defuncti principis egressi sunt civitatem, ut experirentur rursus collecta innumerabili manu, si forte a finibus suis valerent arcere ingressum regem. Nec quieverunt, quousque omnes paene^o Anglos sibi magis adhuc adclines quam Cnutoni conglobarent. Cnuto autem civitatem intravit, et in solio regni resedit. Sed 50

a) dextris nobilitari 2. b) T tacat 1. c) restaurabit et dicabit. Hoc dictum cum sane mentis et fortasse victor meas iniurias vindicabit. Hoc dictum cum sane 2. e) adueris 1. f) Northwigham 2. g) f. q. is. h) iuxta unum est ut pop. 2. i) vallatur edd. k) labore 1. l) sibi addit 2. m) ubi CA.; viri 2. n) spernere 2. o) penae 1.

10 fortasse Sherston in Wiltonia. 11) Ostangiam scilicet. 12) cf. Thietmari Merseburgensis lib. 7. 55 cap. 28. SS. T. III. p. 849. 13) Aethelredum II. regem, Emmae maritum. 14) Aedmundo rege

tamen Londonienses non sibi adhuc esse fideles credit; unde et navium stipendia illa tota aestate restaurare fecit, ne si forte exercitus adversariorum civitatem oppugnaret, ipse ab interioribus hostibus exterioribus traditus interiret. Quod cavens, rursus ad tempus ut prudens cessit, et ascensis ratibus ac civitate relicta, insulam Scepei¹⁵ dictam cum suis¹⁵ petiit, ibique hiemans pacifice eventum rei expectavit.

8. Aedmund itaque — sic enim juvenis qui exercitum colligerat dictus est — recedente Cnutone, cum populo non mediocri sed innumerabili veniens, civitatem pompaticae ingreditur, et mox eum universi sequuntur, obtemperant et favent, et virum fortem fieri suadent, dicentes quod eum magis quam Danorum principem eligerent. Erat quoque eius¹⁰ partis^a comes primus Edricus, consiliis pollens sed tamen dolositate versipellis^b, quem sibi ad aurem posuerat Aedmund in omnibus^c negotiis. Fertur autem ipse juvenis illo tempore domino Cnutoni recedenti singularem pugnam obtulisse; sed rex sapiens dicitur sic respondisse: *Ego tempus luctae praestolabor congruae, dum non casum suspectus, certus fuero victoriae; tu vero, qui aves duellum in hieme, cave ne deficias etiam optiori tempore.* Sic rex ut dictum est in Scepei, quod est dictum latine insula ovjum, ut poterat hiemavit. Aedmund autem in Londonia, dimisso exercitu, ultimam hiemem duxit.

9. Recedente vero brumali tempore, tota quadragesima rursus militiam adunavit, et mox post pascales dies regem et Danos a finibus Anglorum deturbare paravit, et veniens cum innumerabili multitudine, eos subito cogitavit invadere. At sermo non latuit Danos, qui puppibus postpositis^d petunt arida, aptantes se excipere quaeque obvia. Erat namque eis vexillum miri portenti, quod licet credam posse esse incredibile lectori, tamen, quia verum est, verae inseram lectioni. Enimvero dum esset simplissimo candidissimoque intextum serico, nulliusque^e figurae in eo inserta esset imago^f, tempore belli semper in eo videbatur corvus ac si intextus, in victoria suorum quasi hians ore excutiensque alas, instabilisque^g pedibus; et suis devictis quietissimus totoque corpore demissus. Quod requirens Turchil, auctor primi prelii: *Pugnemus inquit viriliter, sotii, nihil enim nobis erit periculi; hoc denique testatur instabilis corvus presagientis vexilli.* Quo audito Dani^h audentiores effecti, ferratisque induviis indurati, occurrunt Anglis in Aesceneduno¹⁶ loco, quod nos Latini montem fraxinorum possumus interpretari. Ibi non dum congressione facta, Edric, quem primum comitum Aedmundi diximus, hec suis intulit affamina: *Fugiamus, o sotii, vitamque subtrahamus morti imminenti, alioquin occumbemus ilico; Danorum enim duritiam nosco^k.* Et velato vexillo quod dextra gestabat, dans tergum hostibus magnam partem militum bello fraudabat^l. Et ut quidam aiunt, hoc non causa egit timoris sed dolositatis, ut postea claruit; quia hoc eum clam Danis promississe, nescio quo pro beneficio, assertio multorum dicit. Tunc Aedmund hoc intuitus et undique angustiatus: *O Angli, inquit, aut hodie bellabitis, aut omnes^m una in deditonem ibitis. Pugnate ergo pro libertate et patria, viri cordati; hi quippe qui fugiunt, utpote formidolosi, si non abirent, essent impedimento exercitui.* Et haec dicens in medios ingreditur hostes, circumquaque caedens Danos, nobiles hoc exemplo suos reddens ad bellandum prouiores.

10. Commissum est ergo prelium pedestre gravissimum, dum Dani, licet pauciores, nescii cedere magis eligerent internationem quam fugae periculum. Resistunt itaque viriliter, et prelium hora diei nona ceptum ducunt in vesperam, se gladiis haud sponte opposcentes, sed gladiatorum aculeis voluntariusⁿ alios urgentes. Cadunt utriusque partis armati, plus tamen eius quae erat numero eminentiori. At ubi iam advesperante noctis adessent tempora, vincit amor victoriae tenebrarum incommoda, quia neque horrebant tenebras instante cura maiore, neque etiam nocti dignabantur cedere, in hostem tantum dum ardebant prevalere. Et nisi luna clarescens ipsum monstraret hostem, cederet quisque suum commilitonem, ut inimicum resistentem, nullusque utriusque partis superviveret nisi quem fuga salvasset. Interea ceperunt Angli fatigari paulatimque fugam meditari, dum intuentur Danos in hoc conspiratos, quatenus aut vincerent aut usque ad unum omnes una perirent. Videbantur enim eis tunc numerosiores et in tam diutina conflictatione^o fortiores. Fortiores namque eos estimabant vera suspitione, quia iam stimulis ferri commoniti casuque suorum

a) partes c. b) versipellis: recenti manu correctum. c) omni c. rec. manu corr. omnibus. d) posthabitis 2. CA.

e) nullius CA. f) imago 1. g) in corvus presagientis vexilli et suis 2. h) equi CA. L. i) Kekedume 2.

55 k) nasco 1. l) fraudebat 1. m) omnia CA. n) i. e. magis voluntarie. o) conflictatione 1.

15) Shepey. 16) Assingdon in Essex.

1016. turbati, magis videbantur sevire quam bellare. Unde Angli terga vertentes, hac et illac fugitant absque mora, semper ante adversarios^a cadentes, adduntque decus honori^b Crutonis et victoriae, decorato Aedmundo fugiente principe. Qui^c licet devictus valentioribus cedens recederet, tamen adhuc non penitus desperans, tutis se commisit locis, ut demum fortiori multitudine collecta iterum experiretur, si quid forte sibi boni succedere posset. 5 At Dani fugientes non longe sunt persecuti, quia incogniti locorum noctis obscuritate sunt retenti. Angli vero loci non inasii, cito a manibus hostium sunt elapsi, eos relinquentes ad spolia, seseque dantes ad inhonesta refugia.

11. Tunc victores sua leti victoria, transacta iam nocte plus media, pernoctant quod supererat inter mortuorum cadavera. Non autem in nocte spolia dirimunt, sed interim suos 10 requirunt, seseque adunantes ut securiores esse possent, simul omnes uno in loco persisterunt^d. Inlucescente vero iam mane, suorum agnoscunt multos in prelio cecidisse, quorum cadavera ut poterant tumulavere. Ab adversariorum quoque membris abradunt spolia, bestiis et avibus eorum relinquentes morticina, et ad naves redeunt Londoniamque repetentes, saniora sibi querunt consilia. Similiter et Angli suo cum principe sibi 15 consulunt, et super hoc negotii Dei auxilium querunt, ut qui totiens armis sunt^e devicti, saltem aliquo consilio remanerent^f suffulti.

12. Iam etiam Edric, qui antea^g a bello recessit profugus, ad dominum suum et ad socios rediit; et susceptus est, quia vir boni consilii fuit. Is surgens in medio agmine, omnes tali alloquutus est sermone: *Licet omnibus pene vobis sim invisus quia bello cessi, 20 tamen si vestris sederet animis dictis parerem mei consilii, victoriosiores effici meo consilio^h possetis, quamⁱ si totius terrae his viris resisteretis armis. Satis enim Danorum victorias expertus, frustra nos reniti omnino scio, et ob hoc me subtraxi a prelio, ut vobis postmodum prodessem consilio; non, ut vos estimatis, percussus timore aliquo. Dum enim scirem necesse esse me fugere, quid satius fuit, aut vulneratum aut sanum recedere? Est proculdubio certa 25 victoria, interdum ab fortiori hoste elabi fuga, cui nequit resisti per arma. Omnes enim qui adsumus proh dolor fugimus; sed ne hic casus vobis eveniat ulterius, dextras Danis demus, ut ipsos foederatos habentes fugam periculumque bellorum sic saltem declinemus. Attamen hoc aliter nequit fieri nisi divisione regni nostri. Et melius esse iudico, ut medietatem regni rex noster cum pace habeat, quam totum pariter invitus amittat.* 30

13. Placuit sermo optimatibus, et licet invitus, hoc tamen annuit Aedmundus^k; electisque internuntiis, premitit ad naves Cnutonis, qui dextras Danis dent et accipiant ab eis. Quos ubi primum Dani venientes intuentur, exploratores eos esse suspicantur. Sed postquam propius eos vident accedere, accersitis eis quidnam quaesierint orsi sunt rogitare. Discentes vero ab eis pro conficienda pace eos venire, letantes eos sistunt conspectibus 35 regis; erant enim obnix optantes prospera pacis, iam lassii bellorum et continuatione navigationis. Tunc missi, rege pacifice salutato: *Miserunt nos inquit ad te, o rex, princeps noster et procerum nostrorum multitudo, ut consentias eis de pace, et datis nobis dextris et obsidibus, a nobis itidem^l recipias cum regni medietate. Dominare in australi^m parte cum quiete, e regione autem sit noster Aedmundus in finibus meridianae plagae. Huius rei gratia ad 40 te sumus legati; tu vero bene faciens placito consenti; alioquin licet simus semel et iterum a vobis bello deturbati, adhuc tamen maiori violentia roborabimur vobiscum bellaturi.* Quibus rex non temere respondit, sed ipsis amotis consilium a suis quaesivit, et sic eis postmodum pacifice consentit. Audierat enim a suis, quod multi suorum defecissent. nec erat qui locum morientium suppleret, cum longe remotiⁿ a propria patria essent. Anglorum 45 quoque quamquam perplurimi interficerentur, numerus eorum non adeo minuebatur, quia in propriis positi^o, semper qui morientis locum restauraret inveniebatur. Revocatis itaque internuntiis: *Vestris inquit rex, o iuvenes, legationibus consentio, et uti dixistis media mihi libere^p erit regio; sed tamen vectigal etiam suae partis vester rex, quicumque ille fuerit, exercitui dabit meo. Hoc enim illi debeo, ideoque aliter pactum non laudo.* 50

14. Foedere itaque firmato, obsides dantur ab utraque parte, et sic exercitus solutus bellorum inopportunitate, optata letus potitur pace. Verumtamen Deus memor suae antiquae doctrinae, scilicet omne regnum in se ipsum divisum diu permanere non posse, non longo

a) adversarium edd. b) deest in edd. c) hinc alia manus 1. d) perspicerunt 2. e) omnis 2. f) valerent remanere edd. g) cum 2. h) mei consilii 2. i) quoniam 2. k) Aemundus 1. l) interdum. 2. m) bo- 50 reali edd. n) tum addit 2. o) positus edd. p) libenter 2.

post tempore Aedmundum eduxit e corpore¹⁷, Anglorum misertus imperii, ne forte si 1016.
uterque superviveret, neuter regnaret secure, et regnum diutim adnihilaretur^a renovata
contentione. Defunctus autem regius iuvenis regio tumulatur sepulchro, defletus diu Nov. 30.
multumque a patriensi populo; cui Deus omne gaudium tribuat in celesti solio. Cuius rei
5 gratia eum Deus iusserit obire, mox deinde patuit; quia universa regio ilico Cnutonem sibi
regem elegit; et cui ante omni conamine restitit, tunc sponte sua se illi et omnia sua
subdidit.

15. Ergo miseratione divina monarchiam regni Cnuto vir strenuus suscepit, et nobi- 1017.
liter duces et comites suos disposuit, et fine tenuis deinceps regnum Anglorum pacifice
10 tenuit. Erat autem adhuc primaeva aetate florens, sed tamen indicibili prudentia pollens.
Unde contigit, ut eos quos antea Aedmundo sine dolo fideliter militare audierat diligeret,
et eos quos subdolos scierat atque tempore belli in utraque parte fraudulenta tergiversa-
tione pendentes odio haberet, adeo ut multos principum quadam die occidere pro huius-
modi dolo iuberet. Inter quos Edricus qui a^b bello fugerat, cum praemia pro hoc ipso a
15 rege postularet, acsi hoc pro eius victoria fecisset, rex subtristis: *Qui dominum inquit
tuum decepisti fraude, mihi ne poteris fidelis esse? Rependam tibi condigna praemia, sed ea ne
deinceps tibi placeat fallatia.* Et Erico duce suo vocato: *Huic ait quod debemus persolvito;
videlicet, ne nos decipiat, occidito.* Ille vero nil moratus bipennem extulit, eique ictu valido
caput amputavit, ut hoc exemplo discant milites regibus suis esse fideles, non infideles.

20 16. Omnibus itaque rite dispositis, nil regi defuit absque nobilissima coniuge; quam
ubique sibi iussit inquirere, ut inventam^d hanc legaliter acquireret, et adeptam imperii
sui consortem faceret. Igitur per regna et per urbes discurrebat, et regalis sponsa per-
quirebatur; sed longè lateque quaesita, vix tandem digna repperitur. Inventa est vero haec
imperialis sponsa in confinitate Galliae et praecipue in Normandensi regione^e 18, stirpe et 19
25 opibus ditissima, set tamen pulchritudinis et prudentiae delectamine omnium eius tem-
porum mulierum prudentissima, utpote regina famosa. Propter huiusmodi insignia
multum appetebatur a rege, et pro hoc praecipue quod erat oriunda ex victrici gente, que
sibi partem Gallie vendicaverat invitis^f Francigenis et eorum principe. Quid multis im-
moror? Mittuntur proci ad dominam, mittuntur dona regalia, mittuntur et^g verba preca-
30 toria. Sed abnegat illa, se unquam^h Cnutonis sponsam fieri, nisi illi iusiurando affirmaret,
quod nunquam alterius coniugis filium post se regnare faceret nisi eius, si forte illi Deus
ex eo filium dedisset. Dicebatur enim ab alia quadam rex filios habuisse; unde illa suis
prudenter providens, scivit ipsis sagaci animo profutura preordinare. Placuit ergo regi
verbum virginisⁱ, et^l iusiurando facto virgini placuit voluntas regis; et sic Deo gratias
35 domina Emma mulierum nobilissima fit coniunx regis fortissimi Cnutonis. Letatur^k Gallia,
letatur etiam Anglorum patria, dum tantum decus transvehitur per aequora. Letatur,
inquam, Gallia tantam tanto regi dignam se enixam; Anglorum vero letatur patria, talem
se recepisse in oppida. O res millenis milies petita^l votis, vixque tandem effecta auspicante
gratia Salvatoris. Hoc erat quod utrobique vehementer iam dudum desideraverat exercitus,
40 scilicet ut tanta tanto, digna etiam digno, maritali convincta iugo, bellicos sedaret
motus. Quid enim maius ac desiderabilius esse posset in votis, quam dampnosos ingra-
tosque labores belli placida finiri tranquillitate pacis, cum pares paribus vi corporis virtu-
teque animi concurrerent, cumque nunc hi nunc vero illi alternante casu belli non sine
magno detrimento sui vincerent?

45 17. Verum ubi divina dispensatione multisque alterutrum diu habitis internuntiis mari-
tali se tandem copula placuit confederari, difficile creditu est, quanta repente in utrisque
alteri de altero exorta sit magnitudo gaudii. Gaudebat enim rex, nobilissimis insperato se
usum thalamis; haec autem hinc praestantissima virtute coniugis; hinc etiam spe gratula-
bunda accendebatur futurae prolis. Ineffabiliter^m quoque uterque gaudebat exercitus, opes

50 a) adnihilatur c. b) ita edd. et 2. c) subtristis 2. d) ita 1; inventam edd. e) ne stirpe usque voluntas
regis exciderunt in 1. ubi in schedula inter quaterniones scripta fuisse videntur, dum regio in fine quaternionis, et sic Deo
gratias et reliqua in sequenti atque alia manu scripta leguntur; adsumt in edd. et 2. f) invictis 2. g) etiam edd.
h) nunquam 2. i) deest 2. k) letatur 1. l) parata edd. m) ineffabiliter edd.

17) occisum scilicet, Cnutone saltem haud ignaro moratura abierat. 19) quae scilicet ex priore
55 nec invito. Omnia haec brevissime tantum et velata marito Ethelredo II. Aelfredum, Aedwardum et filius
veritate noster tradit. 18) quo apud fratrem genuerat, sed viridis adhuc aetatis erat.

1017. suas communibus sperans augendas viribus, ut rei postmodum probavit exitus. Quam plures enim populi domiti bello, gentesque complures longe distantes vita, moribus etiam et lingua, aeternaliter regi regiaeque posteritati^a annua^b compulsi sunt solvere vectigalia. Sed quid mirum, si tantus talisque rex repugnantes sibi dimicando devinceret? cum quam plurimos partim liberali largitione partim patrocinandae gratia imperio suo ultroneos submitteret? Profecto non mirum. Quoniam illic divina aspirat gratia, ubi iustitiae^c probitatisque aequa libratur trutina.

18. Sed quid multis immoror? Gaudium magnum in coniugatione tantorum dixi fuisse; multo autem amplius dico, suscepta masculae prolis^d oportunitate. Non multo post siquidem, Salvatoris annuente gratia, filium peperit nobilissima regina. Cuius cum uterque^e 10 parens intima atque ut ita dicam singulari gauderet dilectione, alios vero liberales filios^f educandos direxerunt Normanniae, istum hunc retinentes sibi, utpote futurum heredem regni. Itaque dilectissimum pignus, uti mos est catholicis, sacro abluerunt fonte baptismatis, imponuntque ei vocabulum quodammodo optinens indicium futurae virtutis. Vocatur siquidem Harðocnuto, nomen patris referens cum additamento. Cuius si ethimologia theu- 15 tonice perquiratur, profecto quis quantusve fuerit dinoscitur. Harde quidem velox vel fortis, quod utrumque, multoque maius his, in eo uno cognosci potuit, quippe qui omnes sui temporis viros omnium virtutum praestantia anteivit. Omnes igitur eius virtutes enumerare nequeo; quapropter ne longius a proposito exorbitem, supra repetam historieque sequar ordinem.

19. Adulto denique puero de quo sermo agitur, pater adhuc in omni felicitate degens, omne regnum suae ditioni subiectum sacramento devinxit, eumque postmodum ad optinendam monarchiam regni Danorum cum delectis militibus misit. Cum autem rex Cnuto solum inprimis Danorum optineret regimen, quinque regnorum, scilicet Danomarchiae, Angliae, Britanniae, Scotiae, Nordwegae vendicato dominio, imperator extitit. Amicus^g 25 vero et familiaris factus est viris ecclesiasticis, adeo ut episcopis videretur coepiscopus pro exhibitione totius religionis, monachis quoque non secularis, sed coenobialis pro continentia humillimae devotionis. Defensabat sedulo pupillos et viduas, sustentabat orphanos et advenas, leges oppressit iniquas earumque sequaces, iustitiam et equitatem extulit et coluit, ecclesias extruxit et honoravit, sacerdotes et clerum dignitatibus ampliavit, pacem^h 30 et unanimitatem omnibus suis indixitⁱ, ut de eo illud Maronicum^j dici posset, nisi extra catholicam fidem hoc fuisset:

*Nocte pluit tota, redeunt spectacula mane;
Divisum imperium cum Iove Caesar habes.*

20. Deo omnimodis^k placita studuit, ideoque quicquid boni agendum esse didicerat; 35 non negligentiae sed operationi committebat. Quae enim ecclesia adhuc eius non letatur donis^l? Sed ut sileam quae in suo regno positae egerit, huius animam cotidie benedicit Italia, bonis perfrui deposcit Gallia, et magis omnibus hunc in coelo cum Christo gaudere 1026. orat Flandria. Has enim provincias transiens, Romam petiit; et ut multis liquet, tanta hoc in itinere misericordiarum opera exhibuit, ut si quis haec describere omnia voluerit, licet 40 innumerabilia ex his fecerit volumina, tandem deficiens fatebitur, se vix etiam cucurrisse per minima. Nam quid singulis in locis fecerit sileo; verumtamen ut credibilia fiant quae assero, quid in una urbe Sancti Audomari fecerit dicam pro exemplo, quod etiam oculis meis me vidisse recordor.

Ingressus monasteria et susceptus cum magna honorificentia, humiliter incedebat, et 45 mira cum reverentia, in terram defixus lumina, et ubertim fundens lacrimarum ut ita dicam flumina, tota intentione sanctorum expetiit suffragia. At ubi ad hoc perventum est, ut oblationibus regis sacra vellet cumulare altaria: δ^h quotiens primum pavimento lacrimosa infixit oscula, quotiens illud pectus venerabile propria puniebant verbera, qualia dabat suspiria, quotiens precabatur ut sibi non indignaretur superna clementia! Tandem 50 a suis ei innuenti^m sua porrigebatur oblatio, non mediocris, nec quae aliquo clauderetur in marsupio, sed ingens allata est palleatiⁿ extento in gremio, quam ipse rex suis manibus

a) postestari c. b) Emma 2. c) iustitiae c. d) proles c. e) habet edd. f) omnibus modis edd. g) bonis edd. h) ohe edd. i) ita l. beng.; imminenti edd.; immerenti conicit Ca.

20. Aelfredum et Eduardum. 21) cf. Thietmari Merseburgensis dictum lib. 8. cap. 5. SS. T. III. p. 863. 55

22) in Donati vita Virgilii apud Burmannum pag. IX. 22) viri pallio induti.

altari imposuit, largitor hilaris monitu apostolico. Altari autem cur dico, cum vidisse me meminerim, eum omnes angulos monasteriorum circuisse, nullumque altare licet exiguum preterisse, cui non munera daret et dulcia oscula infingeret? Deinde adsunt pauperes, munerantur etiam ipsi protinus singulatim omnes. Haec et alia his mirificentiora a domno Cnutone gesta vidi ego, vester vernula, sancte Audomare, sancte Bertine, cum fierent vestris in coenobiis; pro quibus bonis tantum regem impetrate vivere in caelestibus habitaculis, ut vestri famuli canonici et monachi sunt orantes orationibus cotidianis.

21. Discant igitur reges et principes huius domini imitari acciones, qui ut valeret scandere sublimia, sese humiliavit in infima; et ut posset adipisci caelestia, hilariter largitus est terrestria. Non enim fuerat oblitus propriae conditionis modum^a, quod moriturus erat in mundo et relicturus quaeque possunt concupisci in seculo; et ob hoc divicias quas secum nequivit moriens auferre, vivens Deo et sanctis eius locis partitus est honorifice: ne forte si avariciae studeret, omnibus invisus viveret, nullusque esset qui eius animae aliquid boni oraret, et alius ei succederet, qui in eius regno largus viveret et de eius parcitate indignaretur. Verum hoc ne fieret satis cavit, et suis posteris bonum exemplum largitatis totiusque bonitatis reliquit; quod et ipsi adhuc Deo gratias, servant, optime pollentes in regni moderamine et in virtutum decore.

22. Tantus itaque rex postquam Roma est reversus²³, et in proprio regno^b aliquantis-
per demoratus, omnibus bene dispositis transiit ad Dominum, coronandus in parte dextera
20 ab ipso Domino auctore omnium. Turbabantur itaque eius obitu omnes qui audierant,
maximeque qui eius solio deservierant, quorum maxima pars cuperet ei commori, si hoc
non^c displiceret divinae dispositioni. Nov. 11.

23. Lugebat domina Emma eius regina cum patriensibus, ululabant pauperes cum potentibus, flebant episcopi et clerici cum monachis et sanctimonialibus; sed quantum lugebatur in mundo, tantum laetetur in caeli palatio. Isti flebant hoc quod perdidierant, illi gratulentur de eius anima quam suscipiant. Isti sepelierunt corpus exanime, illi spiritum deducant in sublime, letandum in aeterna requie. Pro eius transitu soli flebant terreni, sed pro eius spiritu interveniant cum terrenis etiam cives caelici. Ut eius gloria crescat cotidie, oremus Deum intente; et quia hoc promeruit sua bonitate, cotidie clameus: *Anima Cnutonis requiescat in pace. Amen*^d.

EXPLICIT LIBER SECUNDUS.

INCIPIT LIBER TERTIUS.

1. Mortuo Cnutone rege honorificeque sepulto in monasterio in honore sancti Petri constructo Wintoniae^e, domina regina Emma sola remansit in regno, dolens de domini sui morte amara, et sollicita pro filiorum absentia. Namque unus eorum Hardecnuto scilicet, quem pater regem Danorum constituit, suo morabatur in regno; duo vero alii in Normanniae finibus ad nutriendum traditi, cum propinquo suo degebant Rotberto²⁴. Unde factum est, ut quidam Anglorum pietatem regis sui iam defuncti obliti, mallent regnum suum decorare quam ornare, relinquentes nobiles filios insignis reginae Emmae, et eligentes sibi in regem quendam Haroldum, quem^f esse filium falsa aestimatione asseritur cuiusdam eiusdem regis Cnutonis concubinae; plurimorum vero assertio eundem Haroldum perhibet furtim fuisse subreptum parturienti ancillae, inpositum autem camerae languentis concubinae. Quod veratius credi potest. Qui electus metuensque futuri, advocat mox archiepiscopum²⁵ Aelnotum, virum omni virtute et sapientia predictum, imperatque et orat se benedici in regem, sibi que tradi cum corona regale suae custodiae commissum sceptrum, et se duci ab eodem, quia ab alio non fas fuerat, in sublime regni solium. Abnegat archiepiscopus, sub iureiurando asserens, se neminem alium in regem, filiis reginae Emmae viventibus, laudare vel benedicere: *Hos meae fidei Cnuto commisit; his fidem debeo, et his fidelitatem servabo. Sceptrum, coronam sacro altari impono, et hoc tibi nec denego nec trado; sed episcopis omnibus, ne quis eorum ea tollat tibi ve tradat teve benedicat, apostolica auctoritate interdico; tu vero, si presumis, quod Deo mensaeque eius commisi, invadito! Quid*

a) excidit in editis.

b) deest in editis.

c) deest in edd.

d) hinc spatio interiecto, scriba perguit; inscriptiones omissas supplendi.

e) locus erasus 1; Wintonie 2; deest in edd.

f) qui edd.

23) 1027. Mart. 26. coronationi Chuonradi II. interfuit. Wipo c. 16. 24) Normanniae duce. 25) Cantuariensem.

miser ageret, quo se verteret, ignorabat. Intentabat minas, et nihil profecit; spondebat munera, et nil lucratus doluit; quoniam vir apostolicus nec valebat minis deici nec muneribus flecti. Tandem desperatus abcessit, et episcopalem benedictionem adeo sprexit, ut non solum ipsam odiret benedictionem, verum etiam universam fugeret christianitatis religionem. Namque dum alii aeclesiam christiano more missam audire subintrarent, ipse aut saltus canibus ad venandum cinxit, aut quibuslibet aliis vilissimis rebus sese occupavit, ut tantum declinare posset quod odivit. Quod Angli videntes dolebant; sed quia hunc sibi regem elegerant, hunc erubuerunt deicere; ideoque disposuerunt hunc sibi regem finetenus esse.

2. Domina autem regina Emma tacite exitum rei exspectabat, et aliquantisper sollicita auxilium Dei cotidie exorabat. At ille clam, quia nondum palam audebat, reginae insidias moliebatur; sed ut illi noceret, a nemine permittebatur. Unde ille cum suis maligno excogitato consilio, natos dominae suae volebat interficere, ut sic securus deinceps in peccatis vivens posset regnare. Verumtamen nullum in hoc omnimodis effectum acciperet, nisi fraudulentorum dolo adiutus, hoc quod narrabimus adinveniret. Namque dolo reperto; fecit epistolam in persona reginae ad filios eiusdem, qui in Nordmannia morabantur, componere, cuius etiam exemplar non piget nobis subnectere:

3. *Emma tantum nomine regina, filiis Aeduardo et Alfrido materna impertit salutamina. Dum domini nostri regis obitum separatim plangimus, filii karissimi, dumque diatim magis magisque regno hereditatis vestrae privamini, miror quid capietis consilii, dum sciatis intermissionis vestrae dilatione invasoris vestri imperii fieri cotidie soliditatem. Is enim incessanter vicos et urbes circuit, et sibi amicos principes muneribus minis et precibus facit; sed unum e vobis super se mallent regnare, quam istius qui nunc eis imperat teneri ditone. Unde, rogo, unus vestrum ad me velociter et private veniat, ut salubre a me consilium accipiat, et sciat quo pacto hoc negotium, quod volo, fieri debeat. Per presentem quoque internuntium, quid super his facturi estis, remandate. Valet, cordis mei viscera.*

4. Hac fraude iussu Haroldi tyranni composita, regis adolescentulis est directa per pellaces cursores, eisque ex parte matris ignarae oblata, et honorifice ab eis, ut munus genitricis, suscepta. Legunt dolos eius nescii, et pro dolor nimis falsitati creduli inconsulte remandant genitrici, unum eorum ad eam esse venturum, constituuntque ei diem et tempus et locum. Regressi itaque legatarii, intimant Dei inimicis quae sibi responsa redita sint a iuvenibus nobilissimis. Hinc illi prestolabantur eius adventum, et quid de eo facerent ad suum invenerunt detrimentum. Statuto ergo die Alfridus, minor natu, laudante fratre elegit sibi commilitones, et arripiens iter, Flandriae venit in fines; quo paululum cum marchione Balduino moratus, et ab eo rogatus ut aliquam partem suae militiae secum duceret propter insidias hostium, noluit; sed tantum Bononiensium paucos assumpsit, et ascensis puppibus mare transfretavit. At ubi litori venit contiguus, mox ab adversariis est agnitus. Qui occurrentes volebant eum adgredi, sed statim ille agnoscens, iussit naves a litore illo repelli. Alia autem ascendens in statione, matrem parabat adire, estimans se omnem insidiarum pestem evasisse. Verum ubi iam erat proximus, illi comes Goduinus est obvius factus, et eum in sua suscepit fide, eiusque fit mox miles cum sacramenti affirmatione. Et devians eum a Londonia, induxit eum in villa Geldefordia nuncupata, in ibique milites eius vicenos et duodenos decenosque singula duxit per hospicia, paucis relictis cum iuvene, qui eius servitio deberent insistere. Et largitus est eis habundanter cibaria et pocula, et ipse ad sua recessit hospicia, mane rediturus, ut domino suo serviret cum debita honorificentia.

5. Sed postquam manducaverant et biberant, et lectos, utpote fessi, libenter ascenderant, ecce complices Haroldi infandissimi tyranni adsunt, et singula hospicia invadunt, arma innocentium virorum furtim tollunt et eos manicis ferreis et compedibus artant, et ut crucientur in crastinum servant. Mane autem facto adducuntur insontes in medio, et non auditi dampnantur scelerose. Nam omnium exarmatis vinctisque post tergum manibus atrocissimis traditi sunt carnificibus, quibus etiam iussum, ut nemini parcerent nisi quem sors decima offerret. Tunc tortores vinctos ordinatim sedere fecerunt, satis supraque eis

e) Expendebat edd. b) iniquo 2. edd. c) morabamur 2. d) diatim corr. e) non edd. f) foeliciter 2. g) minus 2. h) eiu edd. i) pudor 2. k) Regresi 1. l) vox quaedam erasa. m) vox alio atramento inserta 1. Gildefordia edd. 2. 26) i. e. fallaces. 27) Guilford in Sussex.

insultantes, illius interfectoris Thebeae legionis exemplo usi sunt, qui decimavit primum innocentes multo his mitius. Ille enim rex paganissimus christianorum novem pepercit, occiso decimo; at hi profanissimi falsissimique christiani bonorum christianorum novem peremerunt, decimo dimisso. Ille licet paganus christianos trucidaret, patulo tamen in campo eos nexibus non inretitos decollari iussit, ut gloriosos milites. At isti licet nomine christiani, actu tamen paganissimi, lanceolarum suarum ictibus non merentes heroas catenatos mactabant ut sues. Unde huiuscemodi tortores canibus deteriores digne omnia dicunt secula, qui non miliciae violentia sed fraudium suarum insidiis tot militum honesta dampnaverunt corpora. Quosdam ut dictum est perimebant, quosdam vero suae servituti

10 mancipabant; alios ceca cupidine capti vendebant, nonnullos autem artatos vinculis maiori inrisioni reservabant. Sed divina miseratio non defuit innocentibus in tanto discrimine consistentibus, quia multos ipsi vidimus quos ex illa derisione eripuit caelitus sine amminiculo hominis ruptis manicarum compedumque obicibus.

6. Ergo quia militum agones succinctim transcurrimus, superest ut et eorum prin-

15 cipis, gloriosi scilicet Alfridi, martyrium narrando, seriem locutionis adbreuiemus, ne forte si singulatis omnia quae ei acta sunt perstringere voverimus, multis tibi que precipue dominae reginae dolorem multiplicemus. Qua in re rogo te, domina, ne requiras amplius quam hoc, quod tibi parcendo breviter dicturi simus. Possent enim multa dici, si non tuo parceremus dolori. Est quippe nullus dolor maior matri, quam videre vel

20 audire mortem dilectissimi filii. Captus est igitur regius iuvenis clam suo in hospicio, 28 eductusque in insula Heli dicta²⁸, a milite primum inrissus est iniquissimo. Deinde contemptibiliores eliguntur, ut horum ab insania flendus iuvenis diiudicetur. Qui iudices constituti decreverunt, illi debere oculi utriusque^a ad contemptum primum erui. Quod postquam parant perficere, duo illi super brachia ponuntur, qui interim tenerent illa, et unus super

25 pectus unusque super crura, ut sic facilius illi inferretur poena. Quid hoc in dolore detineor? Mihi ipsi scribenti tremit calamus, dum horreo quae iuvenis passus est beatissimus. Evadam ergo brevius tantae calamitatis miseriam, finemque huius martyrii finetenus perstringam. Namque est ab impiis tentus, effossis etiam luminibus impiissime est occisus. Qua nece perfecta, relinquunt^b corpus exanime, quod fideles Christi, monachi scilicet eiusdem

30 insulae Heli, rapientes sepelierunt honorifice. In loco autem sepulcri eius multa fiunt miracula, ut quidam aiunt, qui etiam se haec vidisse saepissime dicunt. Et merito. Innocenter enim fuit martyrizatus, ideoque dignum est ut per eum innocencium exerceatur virtus. Gaudeat igitur Emma regina de tanto intercessore, quia quem quondam in terris habuit filium, nunc habet in caelis patronum.

35 7. At^c regina tanti sceleris novitate percussa, quid facto opus sit mente considerat tacita. Animus igitur eius diversus huc illucque rapitur, et se amplius tantae perfidiae credere cunctatur, quippe quae perempti filii inconsolabiliter confundebatur merore, verum multo amplius ex eiusdem consolabatur certa requie. Hinc duplici, ut diximus,angebatur causa, necis videlicet filii miserabili mestitia, tum vero reliquae suae vitae dignitatisque diffidentia.

40 Sed fortassis hic mihi quilibet clamabit, quem livor huiusce dominae lividum onerosumque reddit, cur eadem nece mori refutabat, quae sub hac prodicione necatum filium aeterna requie frui nullatenus dubitabat? Ad quod destruendum tali responsione censeo utendum, quoniam si persecutor christianae religionis fideique adesset, non vitae discrimen subire fugeret. Ceterum nefarium et execrabile cunctis orthodoxis videretur, si ambitione terreni

45 imperii talis famae matrona vita privaretur, neque profecto emori, fortunis tantae dominae honestus exitus haberetur. Haec et his similia ante oculos ponens, et illud autenticum dominicae exortationis preceptum²⁹ suis fortunis conducibile censens, quo videlicet electis insinuat *quoniam si persequuti vos fuerint in una civitate, fugite in aliam*, pro suo casu spes satis honestas reliquae dignitatis conservandae exequitur, et tandem gratia superni

50 respectus consilio sollerti utitur. Exteras nationes petere sibi utile credit, quod sagaci ratione finetenus perducit. Tamen quas petit non externas sibi experta est fore, quis immorans haud secus ac suis colitur decentissime. Igitur pro re atque tempore quam pluri-

1037. mos potest sibi fidos optimates congregat. His presentibus secreta cordis sui enucleat.

a) oculos utrosque 2. b) relinquunt 1. c) Regina vero tanti sceleris novitate percussa atque doloris telo saucia, cum fidis proceribus mentis archana communicat atque cum iisdem clam naviget et stationi haud longe, *mediis omissis* 2. 28) Ely. 29) Matth. 10, 23.

A quibus etiam inito dominae probato consilio, commeatus classium eorum apparatus exilio. Itaque prosperis usi flatibus transfretant, et cuidam stationi haud longe^a a castello Brug-
 30 gensi³⁰ distanti sese applicant. Hoc castellum Flandrensibus colonis incolitur, quod tum
 frequentia negotiatorum tum affluentia omnium quae prima mortales ducunt famosissimum
 habetur. Hic equidem a marchione eiusdem provinciae Balduino, magni et invictissimi 5
 principis filio, eiusque coniuge Athala, quae interpretatur nobilissima, Francorum regis
 Rodberti et reginae Constantiae filia, honorifice, uti se dignum erat, recipitur. A quibus
 etiam in predicto oppido domus regali sumptui apta eidem reginae tribuitur, ceterum obso-
 nium benigne offertur. Quae partim illa cum maxima gratiarum actione suscipit, partim-
 10 que sese non indigere^b quodammodo ostendit.

8. In tanta igitur posita securitate, legatos suo filio mittit Eduardo postulatam, ne
 versus se pigritaretur venire. Quibus ille obaudiens, equum conscendit et ad matrem us-
 que pervenit. Sed ubi eis copia data est mutuo loquendi, filius se matris fortunas edocet
 miserari, sed nullo modo posse auxiliari, cum Anglici optimates nullum ei fecerint ius-
 iurandum, quae res indicabat, a fratre auxilium expectandum^c. His ita gestis Eduardus 15
 Normantiam revertitur^d, et mens reginae quid sibi foret agendum etiam nunc cunctatur.
 Post cuius reditum nuntios Hardecnutoni filio suo legat, qui tunc temporis reginem Da-
 norum optinebat; per quos sui doloris novitatem aperit, et ut ad se^e quantotius venire ma-
 turet petit. Cuius aures ut tanti sceleris horror incussit, primo omnium mens eius intole-
 rabili obtusa dolore in consulendo fatiscit. Ardebat enim animo fratris iniurias ultum ire, 20
 immo etiam matris legationi parere.

9. Hinc utrique rei providens, quam maximas potest navium militumque parat copias^f,
 quorum amplio rem numero quodam maris in amfractu collocat, qui, si inter eundem sibi
 copia pugnandi seu etiam necessitas repugnandi accideret, presidio adventaret. Ceterum
 non amplius decem navibus se comitantibus ad matrem proficiscitur, quae non minima 25
 1039. doloris anxietate fatigabatur. Dum igitur prospero cursui intenti, non modo certatim spu-
 mas salis aere ruebant, verum etiam suppara velorum secundis flatibus attollébant, ut
 maris facies non umquam certa sed semper mobilitate flatuum dubitanda habetur et infida,
 repente faeda tempestas ventorum nubiumque a tergo glomeratur et ponti superficies iam
 supervenientibus^g austris turbabatur^h. Itaque quod in tam atroci negotio solet fieri, anchorae 30
 de prorsus iactae harenis affiguntur fundi. Quae res tametsi tum illis fuerit inportuna,
 tamen non absque Dei nutu cuncta disponentis esse creditur acta, ut postmodum rei pro-
 bavit eventus; membris omnium placidae quieti et somnoⁱ cedentibus. Nam postera nocte
 eodem Hardecnutone in stratu quiescente, divinitus quaedam ostenditur visio, quae eum
 confortans et consolans forti iubet esse animo. Hortatur preterea ne ab incepto desisteret, 35
 quia paucorum dierum intervallo iniustus regni invasor Haroldus scilicet occideret, et
 regnum patriis viribus domitum sibi iusto heredi iustissima successione incolume rediret.

10. Evigilans igitur somniator talibus inditiis certior fit, et Deo omnipotenti tantae
 consolationis causa gratias reddidit^k simulque futura nullatenus dubitat, quae sibi memo-
 rata visio predixerat. Denique maris ira pacata omnique tempestate sedata, prosperis 40
 flatibus sinus pandit velorum; sicque secundo usus cursu, ad Brugensem sese applicuit
 portum. Hic anchoris rudibusque navibus affixis et nautis qui eas servarent expeditis,
 recta se via cum delectis ad hospicium dirigit matris. Qualis ergo meror qualisque letitia
 in eius adventu fuerit exorta, nulla tibi umquam explicabit pagina. Dolor haud modicus
 habebatur, dum in vultu eius faciem perempti^l mater quadam imaginatione contempla- 45
 retur; item gaudio magno gaudebat, dum superstitem salvum adesse sibi videbat. Unde
 viscera divinae misericordiae se sciebat respicere, cum nondum tali frustraretur solamine.
 Nec longe post filio cum matre morante et memoratae visionis promissa expectante, nuntii
 17. leta ferentes nuntia adventant, qui videlicet Haroldum mortuum nuntiant^m, qui etiam re-
 ferunt, Anglicos ei principes nolle adversari, sed multimodis iubilationibus sibi conletari; 50
 unde regnum hereditario iure sibi debitum non dedignetur repetere et suae dignitati eorum-
 que saluti iuxta in medium consulere.

a) cf. p. 523, not. c.   b) indigere c.   c) expetendum 2. L.   d) revehitur Ch. 2.   e) se venire q. v. 1.

f) deest l.   g) supervenientibus l.   h) turbatur *edd.*   i) somni l.; q. somni *edd.*   k) amensaque mari ad matrem
 pervenit eidemque visum exponit. Nec longe post nuntii leta *medis omisis* 2.   l) fratris *addit* 2.

30) Brügge.   31) cf. Adami Bremensis I. II, c. 72. pag. 332.

11. His Hardecnuto materque animati, repetere statuunt horas avili regni. Cuius rei fama ut populares impulit aures, mox cuncta dolore et luctu compleri cerneret. Dolebant enim divites eius recessione, cuius semper amabili fruebantur conlocutione, dolebant pauperes eius recessione, cuius diutinis largitionibus ab egestatis defensionibus onere; dolebant viduae cum orphanis, quos illa extractos sacro fonte baptismatis non modicis ditaverat. Quibus igitur hanc laudibus efferam nescio, quae ibidem numquam absuit resuscitentibus in Christo. Hic eius fides patet laudanda, hic bonitas omnimodo celebranda. Quod si pro singulis eius benefactis parem disserere, prius me tempus quam rem credo deserere. Unde ad seriem nostrae locutionis propero redire.

12. Dum reginae filiique eius reditus apparatus, omne litus planctu gemituque confunditur, omnes dextrae caelo attollebantur infensae. Flebant igitur, a se diacedere illam, quam toto exilii tempore ut civem videre suam. Nulli divitum gravis hospita, nulli pauperum in quolibet onerosa. Omnes igitur natale solum mutare putares, cunctas secum exteras petere velle diceret regiones. Sic toto plangebatur litore, sic ab omni plorabatur populo astante. Licet ei quodammodo congauderent pristinum gradum repetere dignitatis, non tamen eam matronae siccis dimittere poterant oculis. Tandem vincit amor patriae; et omnibus viritim osculatis et flebili eis dicto vale, cum filio suisque altum petit mare non absque magna lacrimarum utrimque fusa ubertate.

13. Igitur principes Anglici parum premissae fidentes legationi, antequam ab illis transfretaretur obvii sunt facti, optimum factum rati ut et regi reginaeque satisfacerent, et se devotos eorum dominationi subderent. His Hardecnuto cum matre certior factus et transmarini litoris tandem portum nactus, a cunctis incolis eiusdem terrae gloriosissime recipitur; sicque divini muneris gratia regnum sibi debitum redditur. His ita peractis et omnibus suis in pacis tranquillitate compositis, fraterno conreptus amore nuntios mittit ad Eduardum, rogans ut veniens secum optineret regnum.

14. Qui fratris iussioni obaudiens, Anglicas partes advehitur, et mater amboque filii regni paratis commodis nulla lite intercedente utuntur. Hic fides habetur regni sotiis, hic inviolabile viget foedus materni fraternique amoris. Haec illis omnia prestat, qui unanimes in domo habitare facit, Iesus Christus dominus omnium, cui in Trinitate manenti inmarcessibile floret imperium. Amen.

Editio altera.

His itaque fratribus concorditer regnantibus, mors media intercidit, et regem Hardecnutonem vitalibus auris abstulit. Regem mater et frater maximo cum luctu honorifice sepeliunt. Mortuo Ardechnutone, in regnum successit Edwardus, heres scilicet legitimus, vir virium eminentia conspicuus, virtute animi consiliique atque ingenii vivacitate peditus, et ut omnia breviter concludam, omnium expetendorum summa insignitus.

a) praevenerit edd. b) ter quatuordecim litteris duplici scriptum habetur et coelum littera o. 1.

31) Emma ab Eduardo filio pessime habita Hardecnutum decennio supervixit; obiit siquidem die 6. Martii anno 1052.

ANNALES SILESIAE

EDENTE WILHELMO ARNDT PH. D.

Quotquot colligere nobis non erat negatum annales Silesiae vetustiores, nostris proponemus lectoribus, ita quidem ut bibliothecarum variarum copiis perquisitis, non paucis in locis emendandi fuissent textus. Coniungimus cum his chronicon Silesiacum antiquum, quod, quum felici sorte nobis codicem adhuc latentem optimae notae detegere contigerit, prima vice formae genuinae restitutum proferre gaudemus.

Ceterum pauca tantum disserere volumus de coniunctione quam inter quosdam interesse annales putavit D. Roepell (Zeitschrift I. in praef. ad Ann. Griss. maiores). Statuit enim ille vir Annales Wratislavienses antiquos, Annales Wratislavienses maiores, Annales Cisterciensium in Heinrichow et Annales Grisso-wienses maiores ex uno eodemque profuxisse fonte. Quam autem statuit similitudinem, tanta non est, ut nos ei consentire possimus; de rebus ubique cognitis fieri non potuit quin annalistae ex scribendi suo genere, brevi quidem et stricto, eadem vel similia proferrent verba.

Liceat mihi hoc loco gratias agere quam plurimas viris doctissimis, qui meaeque studia grata prosecuti sunt benevolentia, inprimis semper mihi erit pie colenda memoria virorum doctorum Elvenich et Stenzler, praefectorum bibliothecae regiae Wratislaviensis, v. d. Colmari Grünhagen, tabularii regii Wratislaviensis, et v. d. Kunik, academiae Petropolitanae socii; qui viri ut percipiant ex nova hac Silesiacarum rerum editione, non inutiliter me huius terrae historiae operam navasse, opto.

Scribebam Petropoli, mense Dec. a. 1864.

W. ARNDT. 25

ANNALES WRATISLAVIENSES ANTIQUI ET ANNALES MAGISTRATUS WRATISLAVIENSIS.

Civitas Wratislaviensis, quum semper eo tetenderit ut, quae evenirent, memoriae traderentur, fieri non potuit, quin rationes urbanas colligi annuatimque conscribi faceret. Hodierni autem huius non satis praedicandae urbis cives, quanta vis quantumque momentum in saeculorum iam praeteritorum monumentis insit, bene intelligentes, summo id studio egerunt, ut quum totius provinciae Silesiacae tum

urbis Wratislaviensis monumenta historica ederent illustrarentque. Hoc modo contigit, ut in tomo tertio Codicis diplomatici Silesiaci, vir doct. Colmarus Grünhagen, tabellarius regius Wratislaviensis, quum prima vice luci daret rationes antiquissimas civitatis, sub nomine „Henricus Pauper“ collectas, cum eis coniungeret annales, notos quidem sed maculis foedatos teterrimis¹. Utinam viro docto negatum non fuisset uti codice autentico; quo deperdito aut adhuc in latebris versante bibliothecarum, coactus fugit ad copiam Klosianam, summo quidem studio perfectam, sed ut amoveatur libido ex vero degustandi fonte, non satis idoneam. Non feliciore ave huius anni aestate Wratislaviae degentes, operam navavimus in detegendo codice, et lectoribus nostris textum a Grünhagen editum, quamquam inviti, iterum proponimus. Ordinem annorum valde turbatum restituvimus.

Coniungimus cum hisce annalibus annales a. 1513 iussu magistratus Wratislaviensis ex libris civitatis aliisque collectos. Prima eorum pars, etsi bene cum antiquis illis concordet, non uno tantum loco lectiones varias, additiones, numeros annorum discrepantes profert, et ut breviter dicamus a forma genuina non multum discedere nobis videtur. Annos 1269. 1288. 1278. 1290. 1303. 1277. 1276. 1291. 1290. 1294, quos hoc modo sese alternatim excipientes exhibet editio Sommersbergiana, non dubitavimus secundum seriem chronologicam disponere. Damus autem annales hos ex editione iam dicta², quum codex in curia Wratislaviensi adhuc extare non videatur.

ANNALES WRATISLAVIENSES ANTIQUI.

25 annales, quantum ex vetustissimis libris civitatis huius et aliis colligi poterit describi, ut visis antiquis historiis vicissitudinibusque rerum perspectis, et rei publicae et privatis negotiis fructuosius incumbere possit magistratus. Ideoque hic codex exorditur anno Domini 1514.

30 Anno Domini 1149. consecrata est ecclesia et dotata sancti Vincentii in Wratislavia, a Boleslao rege Poloniae cum foro in atrio monasterii profesto sancti Vincentii per octo dies continuos.

Anno Domini 1214. per Henricum ducem Slesiae forum in atrio sancti Vincentii commutatum pro novo foro in Wratislavia, Olsnic et Domsław; anno Domini 1232. iterum roboratum.

35 Anno Domini ab incarnatione 1238. obiit dux illustris Henricus, dictus cum barba, maritus sanctae Hedwigis, 14. Kalendas Aprilis. Anno Domini 1238. obiit illustris dux Henricus I. dictus cum barba, maritus sanctae Hedwigis, 14. Kal. Aprilis; sepultus in monasterio Trebnicensi. Mart. 19.

Anno Domini 1241. obiit domina Anna, ducissa Slesiae, 2. Nonas Decembris³. Anno Domini 1241. secundo Non. Decembris obiit domina Anna ducissa Slesiae. Dec. 4.

40 Anno Domini 1241. fuit occisus dux Henricus a Tartaris⁴ et devastaverunt totam Slesiam et Poloniam. Anno Domini 1241. fuit occisus a Tartaris dux Henricus II., qui devastarunt totam Slesiam et Poloniam; et dominus Poppo generalis magister ordinis Prutenorum⁵, sepultus in Wratislavia, in ecclesia sancti Iacobi. Apr. 9.

45

1) Prima vice edidit annales Sommersberg in SS. Rer. Siles. II, 17. 18. sub titulo: *Chronici Silesiae vetustissimi fragmentum*. Grünhagen dedit eos, sub titulo: *Chronicon I. c.* (Codex diplomaticus Silesiae. Tomus tertius). 2) I. c. T. II. p. 172—176.

3) Anna, uxor ducis Henrici II. mortua est a 1265.

d. 23. m. Iunii. 4) in pugna apud Walstatt.

5) Errant annales cum aliis, inscriptione recentiore ad Henrici Pii tumulum in aede sancti Vincentii decepti, anno enim 1253. Poppo ab Osterna magister Marianorum militum demum electus, et a. 1265. defunctus est. SOMMERSBERG.

ANNALES WRATISLAVIENSIS ANTIQUI.

1243. **Anno Domini 1247.** obiit sancta Hedwigis
Oct. 15. 10. Kal. Novembris, que quia * multa miracula
Deus per eam facere dignatus est, canonizata
est^a per dominum Clementem papam quar-
tum anno Domini 1267.

Mart. 26. **Anno Domini 1254.** canonizatus fuit san-
ctus Stanizlaus martir et episcopus Craco-
viensis.

Anno Domini 1256. captus et tentus est
dominus Thomas Wratislaviensis episcopus
per ducem Boleslaum⁷, filium ducis Henrici,
nepotem beate Hedwigis, 6. Nonas Octobris⁸,
et tentus usque ad pascha.

Jan. 31. **Anno Domini 1259.** terre motus fuit
magnus 2. Kalendas Februarii. Sequenti vero
anno Tartari Sandomiriam, Cracoviam et ad-
iacentes provincias invaserunt et multa milia
hominum occiderunt.

Anno Domini 1260. homines egerunt pen-
nitentiam enormem contra constitutionem
ecclesie sancte⁹.

Dec. 13. **Anno Domini 1263.** reconciliata est ec-
clesia sancte Marie in Wratislavia per domi-
num Anshelmum episcopum¹⁰ sancte sedis
apostolice legatum, Ydus Decembris.

Anno Domini 1264. visa est cometa 5.
Kalendas Augusti, que stetit usque ad 6. No-
nas Octobris, que multam famem, effusio-
nem sanguinis, mortem animalium et prin-
cipum signavit. Tanta enim fames in Almania
extitit, ut multi relictis agris suis fugerunt
in Poloniam: extitit mors animalium ut nul-
las carnes bovinas comedere vel emere pre-
sumerent.

Febr. 26. **Anno Domini 1265.** Karulus occidit Men-
fridum qui Patricius vocabatur¹¹.

Dec. 3. **Anno Domini 1266.** obiit dux Henricus
frater Wizlai¹², nepos beate Hedwigis, 3. No-
nas Decembris.

Aug. 23. **Anno Domini 1268.** in vigilia beati Bar-
tholomei apostoli devictus Cunradus, filius
Cunradi, filii Friderici imperatoris, ab illustri
rege Sicilie^b Karulo et captus, deinde in vin-
culis tentus^a et ab eo capite cesus.

Oct. 29. **Anno Domini 1269.** fuit exaltatio sancte
1267. Hedwigis, sequenti die sancti Bartholomei¹³.
Aug. 25.

a) addidi. b) cillicie c. c) addidi.

6) Bullam canonisationis exhibet Stenzel, SS. Rer. Sil. II, 119 sqq. 7) Il. ducem Legnicensem. 8) *infra octavas sancti Michaelis*, Boguphali chron., apud Sommersberg II, 69. 9) Flagellantium motus intelligit annalista. 10) Warmiensem. 11) in pugna apud Beneventum, v. Ann. Plac. Gibell. supra

ANNALES MAGISTRATUS WRATISLAVIENSIS.

Anno Domini 1247, 10. Kal. Novembris
obiit sancta Hedwigis coruscans pluribus mi-
raculis.

Anno Domini 1254. canonizatus est san-
ctus Stanislaus martyr et episcopus Craco-
viensis.

Anno Domini 1256, 6. Nonas Octobris 10
Thomas episcopus Wratislaviensis per ducem
Boleslaum filium ducis Henrici II. et nepotem
sanctae Hedwigis captus est et detentus usque
ad festum pasce.

Anno Domini 1259. fuit terre motus 15
magnus, et erat 2. Kalendas Februarii.

Anno Domini 1260. vastaverunt Tartari
Sandomiriam et Cracoviam aliasque provin-
cias adiacentes, plura millia hominum ab-
ducentes et occidentes.

Anno Domini 1261. egerunt homines poe-
nitentiam enormem contra institutionem san-
cte matris ecclesiae.

Anno Domini 1263. reconciliata est ec-
clesia sanctae Mariae in Wratislavia per do-
minum Anshelmum episcopum, apostolicum
legatum, Idus Decembris.

Anno Domini 1264. visa est cometa 5.
Kalendas Augusti et stetit ad 6. Nonas Octo-
bris; presagium magne famis, effusionem 30
sanguinis, necis animalium ac principum.
Tanta etenim fames erat in Almania, ut multi
relictis agris et possessionibus suis irent in
Poloniam. Ex morte animalium etiam homi-
nes noluerunt carnes bovinas comedere ne-
que emere, timebant temporis malum.

Anno Domini 1265. Carolus occidit Man-
fredum qui Patrius vocabatur.

Anno Domini 1266. obiit dux Henricus III.
frater Wladislai, nepos sanctae Hedwigis, 40
3. Nonas Decembris.

Anno Domini 1267. eadem sancta Hed-
wigis per Clementem IV. papam est canoni-
zata¹⁴.

Anno Domini 1268. in vigilia sancti Bar- 45
tholomaei apostoli devictus est Conradus,
filius Conradi, filii Fridrici imperatoris, ab il-
lustrissimo rege Sicilie Carolo, et vinculis
tentus capiteque plexus.

Anno Domini 1269. sequenti die sancti 50
Bartholomaei fuit exaltatio sanctae Hedwigis.

Tom. XVIII, 515. 12) Wladislai, archiepiscopi
Salisburgensis, 1265—1270. 13) De die v. diplo-
mata a v. cl. Roepell edita in Zeitschrift des Ver- 55
eins für Geschichte und Alterthum Schlesiens I. p.
205—207. 14) v. Ann. Wratislav. antiq. ad a. 1247.

ANNALES WRATISLAVIENSES ANTIQUI.

Anno Domini 1276. in die sancti Marci evangeliste combusta est Wratislavia per totum.

5 Anno Domini 1277. in crastino sancti Georgii dux Henricus habuit conflictum cum duce Bolezlao et filio suo¹⁵.

Anno Domini 1278. Rudolfus rex Romanorum occidit Ottokarum regem Bohemie in 10 crastino sancti Bartholomei¹⁶.

Anno Domini 1287. occisus fuit dux Pribko de Stinavia¹⁷ in Sevir¹⁸.

Anno Domini 1290. obiit dux Henricus¹⁹, dux Silesie et dominus Wratislaviae et Cracoviae et Sandomerie.

viensis per dominum Rudolphum regem Bohemie incorporatur; actum Erfordie 6. Kalendas Octobris.

Anno Domini 1291. in crastino sancti Mauricii natus est^a Boleslaus filius Henrici quinti ducis Silesie et domini Wratislaviae.

Anno Domini 1294. in crastino Gertrudis virginis natus fuit Henricus filius Henrici quinti ducis Silesie, existente patre suo in 25 captivitate ducis Glogovie.

Iustrissimi domini duces occasione captivitatis facte in Wratislavia, Henricus Wratislaviensis ac Legnicensis dominus et Henricus Glogoviensis dominus.

Anno Domini 1296. in crastino sancti Bonifacii natus fuit Wlodislaus, filius Henrici quinti ducis Silesie, mortuo patre suo²⁰.

Anno 1301. in vigilia vigilie sancti Martini episcopi obiit Pripko²¹ dux Silesie.

Anno Domini 1303 habita fuit yemps 35 estivalis, quod homines nullum frigus senserunt.

Anno Domini 1304, in vigilia sancti Michaelis obiit domina Elizabeth, ducissa Silesie, mater [eorum]^b.

40 Anno 1308. in die Philippi et Iacobi occisus fuit Albertus rex Romanorum per Iohannem filium fratris^c sui. Eodem anno ante carnisbrivium²³ obiit Hermanus Zacharie civis Wratislaviensis. Eodem anno obiit 45 Peregrinus de Lubavia dictus, civis Gorlicensis, in die beate Margarethe virginis²⁴.

ANNALES MAGISTRATUS WRATISLAVIENSIS.

Anno Domini 1276. in die sancti Marci Apr. 25. evangeliste combusta est Wratislavia per totum.

Anno Domini 1277. quarta feria in crastino sancti Georgii dux^d Henricus habuit conflictum cum duce Bolezlao et filio suo.

Anno Domini 1278. Rudolphus rex Romanorum occidit in bello Ottokarum regem Bohemie in crastino sancti Bartholomei.

Anno Domini 1288. ineunte^e occisus est 1289. dux Bulko de Stinavia in Sivor. Febr. 26.

Anno Domini 1290. obiit dux Henricus, dux Slesie, dominus Wratislaviensis Cracoviensis et Sendomiriensis. Jun. 23.

Anno Domini 1290. ducatus Wratislaviensis regem Romanorum, comitem in Habspurck, actum Erfordie 6. Kalendas Octobris.

Anno Domini 1291. in crastino sancti Mauricii natus est Boleslaus filius Henrici V. ducis Slesie et domini Wratislaviae. Sept. 23.

Anno Domini 1294. in crastino Gertrudis virginis natus fuit Henricus, filius Henrici V. ducis Slesie, existente patre suo in captivitate ducis Glogovie. Mart. 18.

Anno Domini 1294. concordati sunt il-

Anno Domini 1296. in crastino sancti Bonifacii natus fuit Wladislaus, filius Henrici V. ducis Slesie mortuo patre suo. Jun. 6.

Anno Domini 1301. in vigilia sancti Martini episcopi obiit Bulcko dux Slesie. Nov. 9.

Anno Domini 1303. fuit hyems remissa, ut frigus iuxta qualitatem temporis non sentiretur.

Anno Domini 1304. in vigilia sancti Michaelis obiit domina Elizabeth ducissa Slesie, mater filiorum Henrici V. Sept. 23.

Anno Domini 1308. ante carnisprivium obiit Hermannus Sacharie civis Wratislaviensis et Peregrinus de Lubav^e dictus, civis Gorlicensis. 22

Anno Domini 1308. in die Philippi et Iacobi occisus est Albertus rex Romanorum per Iohannem, filium fratris sui.

Anno Domini 1327. tempore regis Bohemie Iohannis ducatus Wratislaviensis et Noviforensis devoluti sunt realiter et cum effectu ad regnum Bohemie.

50

a) addidi. b) quum a scriba anni 1294, 1296, 1291, 1304. se invicem sequentes scriberentur, intelligitur quare addiderit verba: mater eorum. Sed ex annalibus magistratus Wratislaviensis apparet hanc non esse veram lectionem. c) deest apud Grunhagen. d) in S. e) Luban S.

15) apud Protzan. 16) Hoc festum die 24. mensis Augusti celebratur. 17) Steinau, frater ducis Glogoviensis Henrici III. 18) Siewierz, ab urbe Czenstochau ad meridiem sita. 19) IV. Testamentum eius invenies in Stenzel Urkunden des Bisthums Breslau p. 252 sqq.

20) eod. anno d. 22. m. Febr. 21) sc. Bulko. 22) Rudolphi. 23) quod tunc in diem 27. m. Febr. incidebat. 24) Secundum kalendaria Silesiaca, quae in bibliotheca Wratislaviensi inspexi, celebrabatur hoc festum apud Silesios 3. Idus Iulii (Iul. 13.).

Anno Domini 1410. fuit bellum magnum Prutenorum et Polonorum, ubi Pruteni miserabiliter prostrati in bello succubuerunt.

Anno Domini 1413 fuit pestis generalis per totum orbem.

Anno Domini 1418. in die Arnolphi facta est seditio et tumultus in Wratislavia.

Anno Domini 1420. in vigilia trium regum venit in Wratislaviam Sigismundus imperator, rex Hungariae et Bohemiae.

Anno Domini 1423. cecidit pons inter Summum et Arenam sub populo qui processionem sequebatur de ecclesia beate Marie virginis, et mox postquam praesul transiisset pontem, decidit pons.

Anno Domini 1427. Bohemi qui sectam Wiclevisticam defendere et Christi fideles expellere conabantur, vulgo Husseni nuncupati, oppidum Lubanum prope Görlitz et aliud ultra Görlitz nomine Lobau vi ceperunt et homines necantes spolia abduxerunt.

Anno Domini 1428. Wratislavienses et alii Silesii a Bohemis, Hussenis vulgo nuncupati, prostrati in bello succubere dolenter atque misere.

Anno Domini 1429. in die Iohannis evangelistae dominus Iohannes, dux Monstergensis occubuit, circa natalem Christi.

Anno Domini 1430. quidam miles auratus nomine Nicolaus Altzenaw, capitaneus arcis Ottmichaw, Bohemis undique vicinos armis vastantibus, vulgo Hussen appellatis, arcem prefatam tradidit, hinc ecclesie ac civitati Wratislaviensi maxima incommoda intulere, usque dum per Wratislavienses obsessa et vicissim Bohemi expulsi fuerunt.

Anno Domini 1435. in die ante festum divisionis apostolorum fuerunt impressiones aeris et fulgura inaudita.

Anno Domini 1436. sabbatho ante Philippi et Iacobi obiit mortem dux Ludovicus Lignicensis.

Anno Domini 1438. in vigilia sancte Elizabethae venit Albertus rex Hungariae et Bohemiae in Wratislaviam. Anno eodem fuit generalis pestis per Silesiam.

Anno Domini 1443. in die sancti Bonifacii fuit in Wratislavia terrae motus.

Anno Domini 1450. fuit turbatio in hac provincia propter mutationem denariorum factam per Svidnicenses et Lignicenses civitates. Eodem anno fuit celebratus iubilaeus.

Anno Domini 1453. in carnisprivio venit venerabilis pater Iohannes Capistranus Wratislaviam. Eodem anno in die sanctorum Philippi et Iacobi capti sunt Iudaei ob blasphemias factas Deo in sacramento eucharistiae et igne iudicati sunt.

Anno Domini 1454. in die sancti Nicolai venit rex Ladislaus Hungariae Bohemiae etc. in Wratislaviam, et moratus est ibidem ad octo hebdomadas.

Anno Domini 1457. in die Clementis Ladislaus, rex Hungariae et Bohemiae, misere occubuit Pragae, dum altera die bene sanus fuisset, tempore Georgii de Podiebrad, uti invenitur* in maiore libro, in quo tota historia dicti Georgii Podiebradi conscripta est.

Anno Domini 1459. in die Perpetuae et Felicitatis fuit Wratislaviae maxima tempestas ex vento validissimo, praesagium futuri mali. Eodem anno Georgius de Podiebrad, rex Bohemiae factus, civitatem Wratislaviam, suffragio dominorum ducum et incolarum Silesiae, exceptis solis Namslavensibus, armata manu invasit, volens eandem manu capere et castigare.

Anno Domini 1460. fuit magna mortalitas in Silesia.

Anno Domini 1466. fuit Georgius rex Bohemiae per sedem apostolicam hereticus declaratus, anathematisatus et depositus; quare domini duces, barones et civitates Silesiae, qui sibi homagium prestiterant, ab obedientia absoluti, bella movebant prefato regi.

Anno Domini 1473. fuit magnus calor et ariditas, ita quod sylvae, nemora et montana incenderentur, ex voragine ignis pro magna parte absumptae.

Anno Domini 1480. die 24. mensis Novembris Laurentius Charwolsky, haeres in Czulawff, dum in iure civitatis contra quendam civem actiones instituisset et salvo conductui, quem a civitate obtinisset, omnino renunciasset, finito termino iuris captus et vinculis traditus est, confessus posthac de rapina, capite plexus in sede, finem suum finivit. Cui duo erant filii qui etiam mala morte interierunt.

Anno Domini 1481. in die sancti Anthonii confessoris, hora 12, extrema clausit pius pater et bonus pastor Rudolphus, episcopus Wratislaviensis, natione Renensis; qui legatus

a) in S.

a latere missus erat in Silesiam in causis Girczikonis, depositi regis Bohemorum. Iste praesul in concordandis partibus divino fretus ingenio, ubi persuasionibus concordiam officere nequibat, fulmine suo partem temerariam domuit et sic in concordiam adduxit.

Anno Domini 1488. obiit illustrissimus dominus Fridricus, Lignicensis atque Bregensis dux, qui ex filia Girczikonis tres genuit filios, Iohannem videlicet, Fridericum et Georgium. Iohanne vero mortuo in teneris annis, superstitibus fuere dominus Fridricus et dominus Georgius. Qui dum uno pabulo vivere nollent, bona paterna inter se dividerunt, ubi dux Fridricus Lignitz, Hainoviam et Aarimontem oppida cum suis districtibus obtinuit, sed dux Georgius Bregam, Strelen, Nymptsch, Olaviam, Bicimiam et Creutzburg obtinuit.

10 Anno Domini 1490. illustris dux Iohannes Saganensis post mortem ducis Henrici Glogoviensis sine haerede defuncti Glogoviam, Freistath, Sprottaviam, Swebussin, Grüneberg iure hereditario successionem sibi usurpavit. Cui marchio Brandenburgensis Iohannes, hortatu patris sui Alberti, electoris imperii, propter dotem relicte ducis Henrici, sororis suae, bella movit. Mathias vero rex Hungariae et Bohemiae etc. suppetias huic Iohanni duci 15 Saganensi praestitit. Sequebatur hinc concordia, qua relicta Crosnam, Czüllich, Boberssyn, Sommerfeldt oppida in districtibus suis obtinuit. Et dux Saganensis quietus permansit usque ducatum regi Mathiae alienare contendit, et septem primarios cives Glogovienses in turre arcis Glogoviensis fame interire fecit. Ab eodem Mathia de omnibus dominiis prefatis expulsus erat, et exul permansit, sed propter confoederationem cum duce Henrico 20 Wolaviam obtinuit, et coniunx sua Stinaviam et Rauden ex dote solvit et possedit.

Anno Domini 1490. feria post dominicam rami palmarum Vienne ultimam diem repenti morte clausit Mathias prefatus, de cuius vita egregiisque facinoribus conscripti sunt plures annales.

Anno Domini 1491. successit regi Mathiae in omnibus regnis et dominiis rex Wladizlaus Bohemiae, primogenitus regis Poloniae Kazimiri. Et nisi Mathias morte preventus fuisset, 25 expulisset tam patrem de Polonia et filios suos, quam etiam ipsum Wladizlaum de Bohemia, complures facinoris habens duces, barones, castrenses atque ipsos Pragenses. Quos Deus omnipotens omnino mutavit iuxta verba prophetae: *et incidit in foveam, quam fecit.*

Ps. 7, 16.

ANNALES WRATISLAVIENSES MAIORES.

30 *Invenit hosce annales vir beatae memoriae Kaffler, eosque edidit in Zeitschrift für Geschichte etc. Schlesiens I. 213—224. Nos quum mense Maio Wratislaviae versati essemus, denuo contulimus codicem, textum pluribus in locis hoc iuvante, emendantes. Est autem codex bibl. regiae Wratislaviensis, signatus Cl. IV. F. 175, chartaceus saec. XV, in folio, olim bibliothecae beatae Mariae virginis in Arena 35 Wratislaviae. Legimus in hoc codice primum martyrologium, deinde secundam recensionem Martini Poloni, usque ad tempora Urbani VI. continuatam. In fine duo folia membranacea sunt annexa, in quorum primo, id est f. 108 verso, annales nostri manu saeculi XIV. sunt scripti. Annales sequitur catalogus episcoporum Wratislaviensium, in eodem libro a Kafflero typis datus, quem una cum*

*ceteris episcoporum Wratislaviensium catalogis suo dabimus loco*¹. *Ordinem chronologicum singulorum annorum scribae negligentia ut videtur non servatum, restituimus. — De similitudine quae inter hos caeterosque Silesiae annales intercedit, iam supra disputavimus.*

1238. Anno Domini 1230. 14. Kalendas Aprilis obiit dux Henricus cum barba, maritus sancte Hedwigis. 5
 Mart. 19.
 Apr. 9. Anno Domini 1241. dux Henricus, filius sancte Hedwigis, occisus est a Thartharis circa Legenicz in Walstat.
 Dec. 3. Anno Domini 1266. obiit Henricus tercius, dux Slesie, et sancta Hedwigis sequenti anno est canonyzata. 10
 Mart. 26.
 Apr. 24. Anno Domini 1277. in die sancti Georgii^{a. 2} conflictus fuit in Pfozano.
 Aug. 26. Anno Domini 1278. rex Octakarus occisus est in Austria circa Marck^{b. 3}.
 Anno Domini 1281. fuit mortalitas Bohemorum.
 Jun. 23. Anno Domini 1290. dux Henricus quartus probus vel largus dictus obiit in vigilia sancti Iohannis baptistae. 15

Versus^{c. 4}.

Hen. quartus mille tria C minus X obit ille.

- Mai. 18. Anno Domini 1291. Ackaron acquisita est a Thartharis^d et perdita a christianis civitas bona.
 c. Nov. 11. Anno Domini 1292.⁵ captus fuit dux Henricus Wratislaviensis in balnea stuba circa festum sancti Martini, hic obiit depactatus per Glogoviensem ducem⁶ post quatuor annos. 20
 1296.
 Febr. 22.
 Jun. 2. Anno Domini 1297. in festo panthecostes coronatus est rex Wenceslaus primus et felix, qui primus grossas fecit. Et sequenti anno occiditur rex Romanorum Adulphus⁷.
 1298.
 Jul. 2.
 Nov. 9. Anno Domini 1301. obiit dux Bulko antiquus.
 Nov. 24. Dux Henricus ultimus Wratislaviensis, qui terram dedit Iohanni regi Bohemie obiit in 25 vigilia sancte Katherine anno Domini 1335.
 Apr. 5. Anno Domini 1327. Iohannes rex Bohemie et comes Luczinburgensis factus est dominus in Wratislavia in die palmarum.
 Aug. 26. Iste Iohannes rex occisus est in prelio⁸ in Francia anno Domini 1346. die 26.⁹ mensis Augusti. Et Karolus, filius eius, cepit regnare pro eo, qui factus fuit imperator. 30
 Apr. 30. Anno Domini 1344. ultima die mensis Aprilis, presente Iohanne rege Bohemie et filio eius Karolo, ecclesia Pragensis erecta est in archiepiscopalem et eadem die Luthomuslensis in kathedralem per papam Clementem VI.
 Anno Domini 1261. ibant flagellatores ad destruendam fidem catholicam, et hiis exterminatis per gratiam Dei secundario iterum ibant flagellatores anno Domini 1349. Exiverunt 35 de Ungaria ducti per quendam dyaconum hereticum natum de Wratislavia et ibi degradatum per episcopum Wratislaviensem Preczlaum et traditum curie seculari et crematum; ipsiusque discipuli decepti iverunt per Bohemiam et per Almaniam et Galliam usque in Avinyonem ad papam Clementem sextum pro consilio salutis, et ipsis per eum reprobata secta correptis, vix per principes et episcopos in predictis partibus omnibus exterminati sunt. 40
 Jan. 25. Anno Domini 1348. terre motus maximus fuit in Villaco in die conversionis sancti Pauli infra vespervas quam maxima pestilencia secuta est per multa loca tocius orbis. Item anno
 Oct. 18. Domini 1356. in die sancti Luce ewangelistae post meridiem in Basilea super ripam Reni terre motus factus magnus et multa castra subvertit et plures interfecit, et secuta est pestilencia. 45
 1361. Anno Domini 1361. circa festum sancte Gerdrudis natus est Wencesslaus rex Bohemie, Febr. 26. filius Karoli regis Bohemie et imperatoris. Et tunc post crepusculum apparuit magna rubedo in celo ad aquilonem quam subsecuta est magna siccitas et caliditas quod annone

a) Georgii c. b) videtur script. esse Marek c. † c. d) Turchis? e) XVI. c.

1) V. de his catalogis Wattenbachii Monumenta Lubensia, p. 4-6. 2) immo in crastino S. Georgii; v. Ann. Wratisl. antiqui. 3) circa March fluv. 4) Qui sequitur versus, primus inscriptionis est in sepulchro ducis sculptae; v. Ann. Siles. super. ad h. ann. et Klose Dokumentierte Geschichte von Breslau I, 558. 5) 1293. Ann. Griss. 6) Henricum? 7) in pugna apud Göllheim. 8) in pugna apud Cressy.

pene perierunt. Idem Wencesslaus puer infra byennium post hoc iubente et vivente patre coronatus est in regem Bohemie.

Anno Domini 1362. solvebat in Wratislavia mensura seu modius siliginis mediam marcarn, et sequenti anno unum grossum.

Versus.

Annis millenis tricenten sexaque genis
Adjunctis binis fuit inicium quoque finis.
Silgo venundatur pro bis fer.^a, sed miserato^b
Pro grosso lato datur anno consociato.

10 Anno Domini 1368. circa festum sancti Iacobi dux Bulko ultimus Swydniczensis obiit⁹ Jul. 28.º sine herede, et tota terra sua devoluta est ad Wencesslaum iuvenem regem Bohemie.

Anno Domini 1370. septem diebus ante festum sancti Martini Casymiras rex Polonie Nov. 5. ultimus Polonus obiit sine herede. Et Lodowicus rex Ungarie factus est rex Polonie pro eo, cuius pater fuit Gallicus de dono regis Francorum provisus per papam, et sic filius eius
15 habuit duo regna.

Anno Domini 1371. visa prius rubedine in celo per totam noctem a crepusculo usque Nov. 24. in mane sequens, incipiebat ab aquilone, gyraat orbem univrsam, illustrans noctem rubedine celi, redigit in aquilonem ante lucem solis; presagium futurorum et comminatio peccatoribus de celo, ut agerent penitenciam; et quia hoc non advertabant nec egerunt
20 penitenciam sed obstinata mente persistentes plagati sunt a Deo omnipotente. Que rubedo fuit in vigilia sancte Katherine. Et sequenti anno scilicet 1372. fuit maxima pestilencia et karistia aequaliter^c in clero et populo, ita quod dicebatur communiter, quod plus quam medietas populi esset mortua scilicet a triginta milia hominum, et precedenti anno fuerat sub montibus et in montibus gravissima.

NOTAE

MONIALIUM SANCTAE CLARAE WRATISLAVIENSIIUM.

Duo adhuc in bibliotheca regia Wratislaviensi exstant codices, qui et notas et catalogum abbatissarum monialium sanctae Clarae Wratislaviensium continent. Sunt autem hi:

30 1) *Codex membr. saec. XIV. signatus Cl. IV. F. 193. Invenies in eo f. 1 sqq. legendam maiorem et minorem S. Francisci, f. 152' sqq. vitam S. Annae (Stenzel SS. II, 127.¹⁰), f. 155 notas nostras sub titulo: Alia relacio, f. 156' notas de Henrico de Bren. In tegumine leguntur versus sepulcrales ducis Henrici IV. alia manu exarati.*

35 a) ferr c.; *Kafler coniect fertonibus.* b) miserator c. c) aequaliter c.

9) v. Chronica principum Poloniae: *Decesserat autem Bolko, dux Swidnicensis predictus sine heredibus, anno Domini 1368, feria sexta post diem sancti Iacobi et in Grissoviensi monasterio est sepultus.* Stenzel SS. R. Sil. I, 145. 10) Aduotandum a nobis adhibito ammoniaco hydrosulphurato reuera lectum esse scilicet femoralium, de quibus vocibus Stenzel incertus coniecturam protulit rectam.

2) *Codex membr. saec. XV. sign. Cl. IV. F. 173. Continet hic codex primo loco Kalendarium et Martyrologium. Notae memoratae a f. 123 exordium sumunt, a f. 124' alia manus incepit scribere, in folio 127 continuatio catalogi abbatissarum variis manibus exarata sistit. Quanquam leves scribendi diversitates in prima parte offendamus, tamen dubitare non possumus quin haec tota pars exscripta sit ex codice 1. Uterque codex olim coenobii S. Clarae erat.*

Iam ediderant et notas et catalogi partem primam ex codice 1:

I) *Hoffmann in: Monatsschrift von und für Schlesien, Jahrgang 1829. p. 242.*

II) *Stenzel in Script. Rer. Siles. II. p. 130—132.*

10

Sorores ordinis sancte Clare de Praga Wratislaviam venerunt anno Domini 1257. in Apr. 14. festo sanctorum martirum Tyburcii et Valeriani, et habitaverunt primo in ligneo claustrillo, ubi nunc est curia procuratoris, expectantes donec lapideum claustrum fuit in edificiis consumatum usque in quartum annum.

Clastrum sancte Clare in quo nunc sorores Wratislavienses commorantur consecratum est anno Domini 1260. per dominum episcopum Wratislaviensem Thomam primum, infra octavam beati Iohannis baptiste. Qui etiam dedit sororibus magnam elemosinam.

Sept. 21. Post claustrum consecrationem factam, ut predicatur anno Domini 1260, sorores de ligneo habitaculo se transtulerunt ad lapideum claustrum eodem anno in festo beati Mathei apostoli et ewangeliste, in eo usque adhuc Domino servientes.

20

Abbatissa prima in monasterio sancte Clare Wratislaviensi^a fuit soror Vriderimis^b. Secunda fuit soror Hedwigis, filia ducis Henrici^c Wratislaviensis secundi, quem Tartari^d occiderunt. Que prius absoluta ab officio obiit anno Domini 1238^e; Nonas Aprilis, sepulta in choro sororum ad sinistrum^f cornu altaris.

Abbatissa tertia fuit soror Hedwigis, filia Conradi ducis Glogoviensis^g, que bis per multos annos rexit monasterium, et decedens in officio anno Domini 1318. 5. Idus^h Iunii, sepulta est in choro sororum ad dextrum cornu altaris.

Abbatissa quarta fuit soror Iutta Polona. Soror Ofcaⁱ filia ducis Polonie Primisla nomine, obiit anno Domini 1218. Nonas Septembris, sepulta in monasterio et in choro sancte Clare ad gradus sanctuarii.

30

Anna ducissa, filia regis Bohemie, coniunx^k ducis Henrici et ducissa Wratislaviensis, Jul. 23. fundatrix monasterii sancte Clare, obiit anno Domini 1265. in nocte sancti Iohannis baptiste, sepulta aput chorum sororum in capella sancte Hedwigis. Capella choro sancte Clare annexa exterius in honore^l sancte Hedwigis consecrata est anno Domini 1200. In qua capella principes multi sunt sepulti et principum pueri, videlicet domina Anna supradicta

11 et domina Beatrix¹¹ germana soror eiusdem, ambe filie regis Bohemie. Que Beatrix marchionissa Brandenburgensis obiit anno Domini 1290. 6. Kal. Iunii. Item dux Henricus tercius

Febr. 22. qui obiit anno Domini 1266. in crastino sancti Andree apostoli. Henricus V. Slesie dux et dominus Wratislaviensis et de Lignitz^m qui obiit anno Domini 1296. in festo kathedreⁿ sancti Petri apostoli.

Sept. 30. Domina Elizabeth consors ducis Henrici V. que obiit anno Domini 1300. 40 in festo sancti Ieronimi. Item domina Elizabeth, generosa princeps filia domini Henrici sexti ducis Wratislaviensis et consors domini Conradi ducis Olsnitz, que in partu, proh^o

Febr. 22. dolor^o obiit anno Domini 1328. et sepulta est in die kathedre^p sancti Petri principis apostolorum. et sepulta est cum domina Elizabeth nuru sua illustri principe in loco et sepulchro^q ipsius^r domine memorate anno Domini 1 . . .^s.

45

Continuatio codicis 2.

Abbatissa quinta fuit domina Margaretha, filia Henrici ducis sexti, que per aliquot annos rexit monasterium. Obiit anno Domini 1378. 8. Ydus Martii.

a) Wratislaviensi 2. b) sic 2; vriderimis 1; Vriderimis Stenzel. c) Henricis 2. d) Tartari 2. e) MCCXXVIII. 1. 2. f) suustru 1. g) Glogov. 2. h) ydus 2. i) Ofca 1. k) coniunx 2. l) in honore des. 2. m) Legnitex 2. 50 n) kathedra 2. o) proch 2. p) kathedra 2. q) sepulero 2. r) ipsis prius, rad. et add. corr. 1. s) anno ut supra 2. 11: coniunx Ottonis III. marchionis Brandenburgensis.

Abbatissa sexta^a fuit venerabilis domina Anna, soror Henrici ultimi ducis huius inclite civitatis Wratislaviensis.

Abbatissa septima fuit domina Elizabeth ducissa in Slezia et cet.

Abbatissa octava fuit soror Agnes de Palaw.

5 Abbatissa nona fuit venerabilis domina Hedwigis de Falkenberg, magna benefactrix huius monasterii, obiit anno Domini 1413. ultima Ydus Februarii.

Eodem anno fuit electa soror Gutha ducissa de Monsterberga^b abbatissa, et ipso anno finem vite sue consumavit. Eodem anno obierunt etiam quadraginta novem sorores hic in claustro infra quartale unius anni.

10 Abbatissa undecima fuit soror Anna Bessynne, que prius ante obitum suum resignavit officium.

Abbatissa duodecima fuit soror Margaretha Paulini, que etiam ante obitum suum absoluta est ab officio.

15 Abbatissa tredecima fuit venerabilis domina Formosa Reichardynne, obiit anno Domini 1433. sexto Ydus Marcii.

Abbatissa quarta decima fuit domina Katherina Nadelitcynne, obiit anno Domini 1455.

Abbatissa^a decima quinta fuit venerabilis ac Deo dicata domina Barbara Schalle, que rexit hunc^d monasterium decem et septem annos post invicem sequentibus. Obit in officio suo sub anno Domini 1472. vicesima nona die mensis Ianuarii.

20 Abbatissa sexta decima fuit reverenda illustrisque domina Elyzabeth de Oppeln ducissa, que rexit bono in flore triginta quinque annis hoc sancte Clare cenobium, obiit . . . . . anno Domini quingentesimo septimo una cum sorore sua carnali ducissa Katherina ceterisque Deo dicatis virginibus viginti sex in plaga pestilentiali die 19. mensis Augusti.

Abbatissa^a decima septima fuit illustris domina Margaretha de Thost ducissa, que rexit t. 127. 25 cenobium sancte Clare 21 annis. Obit vero anno Domini 1531. sepultaque in choro sororum ad dextrum cornu altaris post Katherinam ducisse et cognate sue, proxima adversus claustrum. Cuius anima in pace requiescat.

Abbatissa^a decima octava fuit reverenda ac generosa domina Anna Kurczbachin, de Trachenbergk et Militsch progenie baronum nata. Obit vero 30. die mensis Ianuarii anno 30 Domini 1560, sepulta est a dextra^f ingrediendo chorum. Rexit autem fideliter annos 28.

Abbatissa^a decima nona fuit reverenda et nobilis domina Barbara Kalinowska; obiit anno 1564, rexit annos 4.

Abbatissa^a vigesima est reverenda domina Anna Spiglin; rexit^a monasterium annos 39.

35 Abbatissa^a vigesima prima fuit reverenda et nobilis soror Christina Klinshyn, quae rexit monasterium annis 31. Restituit ordinem, quam abiuraverant ante se^e Margarethae abbatissae, annis circiter 85 cum magno labore et molestia obiit centenaria die 3. Aprilis ipso festo Paschalis anno 1610. Cuius anima Deo vivat.

40 Abbatissa 22.^a est venerabilis reverenda et nobilis soror domina Anna Borinstein, cui pietissimae matri dominus Deus dignetur longos concedere vitae dies ac cuncta felicia et posthac vitam aeternam. Aetatis^e suae 68 annorum vixit, in sancto ordine 50 annos, regnavit 17 annos, obiit anno 1627, secundo Aprilis. Cuius anima in Deo vivat.

45 Abbatissa 23.^a fuit venerabilis reverendissima et illustris domina, domina Hedwigis Gornolinskhin, comitissa a Gornolin, aetatis suae 86 annorum, regnavit 15 annos, in sancto ordine vixit sexaginta sex annos, obiit anno 1647, secundo Aprilis. Cuius anima in pace requiescat.

Abbatissa^a vigesima quarta fuit venerabilis domina Catharina Streichin, regnavit 7 annis, officium autem resignavit, et post hoc adhuc 31 annos vixit. Obit aetatis suae 73, ordinis vero 56 annorum.

50 Abbatissa vigesima quinta fuit venerabilis domina Maria Iacobe Weberin, rexit laudabiliter 28 annis, obiit anno 1677, die 16. Ianuarii, aetatis suae 61, ordinis vero 41 annorum. Cuius anima in pace requiescat.

Abbatissa^a vigesima sexta fuit venerabilis domina Barbara Binnerin. Rexit 5 annis, obiit anno 1682. die 2. Martzii, aetatis suae 61, ordinis vero 45 annorum. Cuius anima in pace requiescat. Amen.

55 a) recentissima manus corr. Quinta 2. b) Monsterberga 2. c) ab hoc loco alta manus pergit 2. d) recentiore manu superscriptum est haec 2. e) abhinc alta manus 2. f) dextrâ 2. g) ordine^e gubernata^e a^e 2.

Ex codice 1. f. 156^a.

Frater Henricus de Bren filius comitis de Bren et consanguineus principum Slesie et
 12 Polonie, obiit anno Domini 1302. Hic a venerabili domino papa Martino IV.¹² datus pro
 archiepiscopo Gnesnensis ecclesie, archiepiscopatum eidem resignavit, ac mundi gloriam
 spernens in ordine fratrum Minorum et habitu feliciter huius carnis debitum exsolvit, se-
 pulchus est in medio chori cum eisdem fratribus in Wratislavia ad Sanctum Iacobum. Hic
 longo tempore visitator dominarum sancte Clare existens easdem in omni sanctitate et puri-
 tate vite conservans non modicum lucrum de ovibus sibi commissis Deo acquisivit; cuius
 memoria est in benedictione. Amen.

Anno Domini 1240. fratres Minores de loco in quo prius morabantur foris civitatem 10
 Wratislaviensem ad locum in quo nunc commorantur per dominum Henricum ducem Slesie
 secundum translati venerunt. Eodem anno illustrissimus dominus dux Henricus secundus,
 occisus a Tartaris, filius sancte Hedwigis, cum beatissima coniuge sua domina Anna, filia
 regis Bohemie, claustrum eisdem fratribus Minoribus de propriis impensis construxerunt,
 quod nondum perfectum a beata Anna coniuge sua post mortem ipsius consumatum est 15
 per totum. Post mortem vero eiusdem domini Henrici ducis Slesie secundi, anno videlicet
 1257. Domini 1247, sorores ordinis sancte Clare de Praga in Wratislaviam venerunt et habita-
 verunt primo in ligneo claustrum ubi nunc est curia procuratoris, expectantes donec lapideum
 claustrum, in quo morantur, fuit consumatum, quod videlicet beatissima Anna de propriis
 expensis totaliter consumavit sicut sequens pictura evidenter declarat.* 20

Hen.¹² quartus mille tria C minus X obiit ille
 Egregiis annis Sle. Cra. San. dux nocte Iohannis.

Notae ex codice 2.

Die quarta Martii 1609. fuit facta visitatio monasterii sanctae Clarae Wratislaviae per
 fratrem Bonaventuram de Monte Thabor ordinis Minorum conventuum^b S. T. D. et ministrum 25
 provincialem provinciae Bohemiae nec non et commissarium generalem, sub regimine pie
 ac devotae venerabilis matris abbatissae Christine Klinshin.

Henricus^c autem predictus, sancte Hedwigis filius, duxit uxorem dominam Annam,
 Primizli regis Bohemie et Constancie filie regis Ungarie filiam.

ANNALES SILESIACI COMPILATI.

30

*Quae adhuc unica exstabat horum annalium editio, eam curae Iosephi Fiedler
 debemus¹³. Mirum in modum et res Polonorum et Silesiorum cum fabulosa*

^{a)} sequitur pictura S. Annae et mariti Henrici II. ducis domum monasterii S. Clarae sursum locantes. ^{b)} Convent^m c.
^{c)} quae sequuntur manu saec. XIV. in inferiori ultimae paginae margine scripta sunt.

12) Vide eius bullam a. 1281. 10. Kal. Ian. apud Urbem-Veterem datam, in Stenzel SS. Rer. Sil. T. II, 481 sqq. Iam anno 1283. Iacobus Swinka archi-
 episcopus Gnesnensis est nominatus. 12*) Sunt
 versus in sepulchro Henrici IV. ducis incisi; v. infra 35
 Annales Sil. superioris. 13) Slavische Bibliothek
 edd. Miklosich et Fiedler. T. II. p. 141-151.

Prussicorum historia et diplomatibus ordini cruciferorum sanctae Mariae Theutonicorum datis in his annalibus commiscetur, ita tamen ut non semel¹⁴ tantum invenire possis notas haud exigui momenti, nostram de his occidentalibus provinciis scientiam augentes vel probantes. Sed negatum est nobis veram horum cognoscere compositionem, quum chronicon Laurentii Blumenau, ex quo cognoscitur annales nostros demum sub fine saeculi XV. esse conscriptos, ut affirmat v. d. Hirsch, typis nondum datum sit. Certe magna cum annalibus Polonicis et Silesiacis exstat convenientia. Ne quid autem desideraretur inter fontes rerum Silesiacarum, nos ad id ducti sumus ut collatione nova per amicum

10 Wilh. Scherer Vindobonensem parata, iterum demum hoc loco annales, non commentario gravatos, quoniam lector quae dubium movere possint in commentario ad alia monumenta Silesiaca a nobis hic prolata et ad annales Poloniae infra dandos invenire possit.

*Codex asservatur in archivo imperiali Vindobonensi, signatus¹⁵: Univer-
15 salia 14. Loc. 252. Est autem chartaceus, saeculo XV. scriptus et continet inter alias res et Auream Bullam et Martini Poloni chronicon.*

Anno incarnationis dominice nongentesimo sexagesimo quinto domina Dubrovka^a, filia Boetnae ducis Bohemiae, cum domino Meczkone duce Polonorum matrimonium contraxit, qui exhortatione magnificorum dominorum, qui dictam dominam erant secuti, est baptisatus cum omnibus suis^b. Et procedente tempore ipsis filius nascitur, quem baptisatum Boleslaum vocaverunt. Iste Meczko habuit sororem, nomine Athleytam, quam Yesse rex Hungariae recepit in uxorem, que cum esset christiana, virum suum Yesse ab ydolorum cultura convertit et fecit credere in Christum, et postea concepit et genuit filium Stephanum, qui postea auctoritate sedis apostolice primus rex Hungariae fuit coronatus, cui postea sanctus Henricus primus imperator et dux Bavarie sororem suam dedit in uxorem. Misericors igitur Deus obsequio duarum mulierum dicta duo regna divinitus visitavit, ut ipsa misteria fidei katholice suscipere.

Tempore isto sanctus Adalbertus episcopus Pragensis floruit, qui pre tudio plebis incorrigibilis Bohemicae gentis Pragensem ecclesiam reliquit, et Romam veniens in claustrum beati Bonifacii habitum monachalem accepit, in quo per quinque annos commoratur, et tandem a Gregorio papa quinto Pragam invitatus redire cogitur, qui demum populo Bohemico in pertinacia perdurante, in Hungariam divertit, et populum vanitati multarum superstitionum deditum divinis insistens eloquiis et virtutum coruscans miraculis ab errore viae sue revocavit, et ibi Stephanum regem Hungariae cum multis aliis baptisavit. Et facta ibi in eum persecucione, Poloniam ingreditur et per ducem Boleslaum christianam principem ecclesie metropolitane Gnesnensi in archiepiscopum preficitur, predicato ibi verbo Dei, vir sanctus ad regiones paganorum volens proficisci, quos lucefacere anholabat Christo, et virum religiosum, nomine Gaudentium, de consensu dicti ducis Boleslai in archiepiscopum ibidem constituit, et in navigio per terram Pomoriam¹⁶ in Prussiam est perductus, quem Prutheni estimantes maleficiis incantacionum deservire, ipsum in loco officii celebrati capite absciso interfecerunt, cuius caput et corpus dux Boleslaus predictus a Pruthenis cum pecunia redemit, et cum magna devocione in civitatem Gnesnensem portavit;

40 locum eundem deinde Otto III. in Polonia visitavit, et ibi brachio sancti Adalberti recepto Romam veniens in ecclesia ubi corpus sancti Bartholomei quiescit, collocavit.

Anno incarnationis dominice millesimo Silvester secundus presedit sedi apostolice. Stephanus rex Hungariae anno quarto post obitum patrie sui Yesse misit Astricum episcopum Romam ad papam Silvestrum pro corona petenda. Eodem tempore Meczko dux Polonorum premiserat Lambertum episcopum ad coronam regalem petendam. Sed dominus papa angelica monitus visione, coronam regalem, quam Meczkoni duci Polonorum preparaverat^c, Astrico nuncio regis Hungariae donavit, et ea Stephanum regem Hungariae mandavit insigniri. Predictus Silvester papa natione Gallicus et in cenobio Aurelianiensi monachus fuit, sed dimisso monasterio, dyabolo homagium fecit, ut sibi ad votum succederet^d; quod dyabolus promisit adimplere. Iste obsequiis diaboli insistens frequenter super desideriis suis cum eo loquebatur, et ipse Gilbertus^e plurimos honores ambiebat, fuit enim primo archiepiscopus Remensis postea Ravennas, tandem papa, et tunc quesivit a dyabolo quam diu viveret in papata. Responsum habuit quam diu non celebraret in Ierusalem. Gavisus fuit valde, cum non haberet^f voluntatem veniendi Ierusalem ultra mare. Et cum in quadragesima ad ecclesiam que dicitur Ierusalem in sancta cruce

a) Dubrovica c. b) post hoc verbum sic erat scriptum, sed linea transducta deletum est. c) preparaverat c., sed secundum p recentiore manu mutatum est in p. d) succederent c. e) ante Gilbertus linea transducta deletae sunt litterae dy. f) sic corr. ex habebat eadem manu c.

14) v. SS. Rerum Prussicarum I, 681, n. 32. 15) cf. Annales nostrus X. p. 591. 16) Pomerania?

Rome celebraret, ex strepitu demonam sensit sibi mortem adesse, suspirans ingemuit, licet quod sceleratissimus erat, de misericordia Dei non desperans, revelando coram omnibus pactam, membra omnia quibus dyabolo obsequium presterat iussit prescidi, et deinde corpus mortuum super bigam poni, et ubicunque aliam perducerent et sisterent, ibi sepeliretur, quod et factum est, sepultusque est in Lateranensi ecclesia. Et in signum misericordie consecrate sepulchrum ipsius tam ex tumultu ossium, quam 5 ex sudore presagium est morituri pape, sicut in eodem sepulchro est litteris exaratum.

Anno Domini 990. Boleslao nascitur filius qui dicitur Meczeko, qui in uxorem duxit sororem Ottonis terti imperatoris 1007. Idem imperator Otto mortuus est 1002.

Anno 1016. Kazamir dux natus est, qui anno Domini 1031. duxit uxorem de Russia, nomine Maria, de qua genuit 4 filios, Boleslaum, Wladislaum. Meczkonem et Odonem, et isti ultimi duo morte preventi 10 sine prole decesserunt.

Anno 1034. prefatus Mezko dux Polonie obiit.

Anno Domini 1046. Aaron in episcopum ecclesie Cracoviensis^a, qui Colonie per Benedictum IX. consecratur, et ecclesia eadem in metropolitanam per ipsum Benedictum erigitur^b, ... successorum, qui pallium^c petere neglexerunt, kathedralem. 15

Anno Domini 1072. beatus Stanislaus episcopus Cracoviensis per Boleslaum ducem Polonie interficitur.

Anno Domini 1194. obiit dux Kasimirus, qui reliquit duos filios, Leczkonem et Conradum, qui inter se Poloniam dividerunt; Leczko Sandomirum, Wislicicium, Lancicium cum suis pertinenciis accepit, Conradus vero Mazaviam, Cuiaviam cum suis pertinenciis suscepit. 20

Iste Conradus habuit quendam christianum pro palatino in ducatu Mozavie, qui erat providus et sagax ac timens Deum, qui terram eandem ab insulibus Pruthenorum qui barbari erant protegebat et defendebat, quem dictus Conradus innocenter et temerarie per suos satellites fecit exoculare et tandem iugulare. et cum idem dux Dei adiutorio destitutus, terram suam ammodo dereliquit indefensam, et cum per frequentes ineursus Pruthenorum terra eius devastaretur et depopularetur, coactus est in- 25 vocare auxilium Heinrichi ducis Slesie, et cum propter nimiam seviciam Pruthenorum terram suam protegere non valebat, terram ipsam gentibus crudeliter impugnandam et sine spe defensionis devastandam perpetua desolacione reliquit, et quantis ac qualibus flagitiis in terram Mazovie gens deseviat Pruthenorum, litterarum tenore nequit explanari, urbes enim et castrorum munitiones devastare, villas et pagos non cessavit incendio concremare. Devenit autem tunc fama ad ducem Conradum predictum, quomodo 30 fratres beate Marie Theutonicorum Ierosolimitani^d terram sanctam a paganis sepe^e gladio defendebant, de qua non modicum pius princeps consolabatur, illorum opera atque bellandi usu faciliter de infidelium manibus eripi posse, confisus fuit. Sollicitabat propterea, et nunciis et litteris, apostolicam sedem ac

que hodie Polonia inferior vocatur.

Errat, quia Fredericus primus hoc nomine est occupatus.

Federicum secundum quem Ligures Barbarussam vocarunt et precibus flagitabat, quatenus dictos Cristi athletas de orientis ecclesie expeditione in oppressorum bene credencium revocarent subsidium, ante 35 quam validiori tumultu nomen eorum impii in sacre fidei dedecus et multarum nacionum grande periculum de terra delerent^f totaliter; promittens fratribus et domui eorum terram ipsam Culumensem iam dudum occupatam per barbaros et omnem aliam, quam de potestate infidelium eriperent, dare iure perpetuo possidendam. Ideoque vicarius Dei Honorius papa III. et imperator ille gloriosissimus Fredericus Hermannum, huius sacre religionis magistrum tercium, sollicitant hortantur atque sub obedientie 40 debito sibi stricte mandantes precipiunt, ut oblata ducis recipiat, et rem tam sanctam, veluti ecclesie profuturam, non differat perficere. Ipse enim fuit vir virtuosus, magnanimus et bellator expertus, et eius auxilio et strenuitate mira in terra sancta pro fide catholica divino auxilio est operatus. Tantis itaque summorum principum monitis atque iussis honorabilis ipse magister^g Hermannus parere cupiens, litteras subscripti tenoris a prefato invictissimo imperatore Frederico secundo sibi transmissas recepit: 45

In nomine sancte et individue Trinitatis. Amen. Fridericus secundus, divina favente clemencia Romanorum imperator semper augustus, Ierosolime et Sicilie rex. Ad hoc Deus imperium nostrum pro regibus orbis^h terre sublimi constituit et per diversa mundi climata dicions nostre terminos amplavit, ut ad magnificandum in seculis nomen eius et fidem in gentibus propagandam, prout ad predicacionem evangelii sacrum Romanum imperium properavit sollicitudinis nostre cura versatur, ut non minus ad depressionem, quam ad conversionem intendamus, illius promissionis gratiam indulgentes, per quam veri 50 catholici pro subigendis barbaris nacionibus et ditano cultui reformandis instanciam diurni laboris assumant et tam res, quam personas indeficienter exponant. Hinc est igitur, quod presentis scripti serie notum fieri volumus modernis imperii et posteris universis, qualiter frater Hermannus, venerabilis magister sacre domus hospitalis sancte Marie Theutonicorum Ierosolimitani, fidelis noster, devotam animi sua voluntatem versandi proposuerit coram nobis, quod devotus noster Conradus dux Mazavie et Cuyavie promisit et obtulit providere sibi et fratribus de terra, que vocatur Culuman, et in alta terra inter 55 marchiam suam videlicet et confiniam Pruthenorum. Ita quidem ut laborem assumerent et insisterent opportune ad ingrediendum et obtinendum terram Prussie ad honorem et gloriam veri Dei, quam promissionem recepisse distulerat, et celsitudinem nostram suppliciter implorabat. Quod si dignavemur annuere votis suis, ut auctoritate nostra fretus inciperet aggredi et prosequi tale opus, et ut nostra sibi et domui sue concederet ac confirmaret serenitas tam terram, quam predictus dux donare debebat, quam totam terram, que in partibus Prussie per eorum instanciam fuerit acquisita, et insuper domum suam 60 immunitatibus et libertatibus et aliis concessionibus, quas de dono terre ducis prefati et de Prussie acquisitione petebat, nostre munificencie privilegio muniremus, ipse^k oblatum donum reciperet dicti ducis, et ad ingressum et acquisitionem terre continuus et indefessus laboribus bona domus exponeret et personas. Nos igitur, attendentes promptam et expositam devocionem

^a scilicet promotus est. ^b cum hac voce linea huius paginae penultima desinit, ultimae lineae pars quaedam corrupta est. ^c palam e. ^d Irlimitan e. ^e seple e. ^f ante hanc vocem absorbitur litterae linea transducta deletae. ^g in linea legitur frater, sed eadem manu magister supra scriptum est. ^h vrbis e. ⁱ Irlm e. ^k ipse e. an ipsi?

eiusdem magistri, qui pro terra ipsa suis domus acquirenda forsenter in Domino estuabat, eo quod terra ipsa sub monarchia imperii est contenta, confidentes quoque de prudentia magistri eiusdem, quod homo sit potens opere et sermone, et per suam fratrumque suorum constanciam potenter incipiat et conquestionem terre viriliter prosequatur, nec desinat inutiliter ab incipit, quemadmodum plures multis laboribus in eodem negotio frustra temptatis, cum viderentur proficere, defecerunt, uelociter talem eidem magistro concessimus, terram Prussiae cum viribus domus totis conatibus inuadendam concedentes et confirmantes eidem magistro, successoribus eius et domui sub in perpetuum, tam predictam terram, quam a prescripto duce recipiet, ut promisit, et quancumque aliam dabit, necnon totam terram, quam in partibus Prussiae, Neo fauente*, conquiret, uelut uetus et debitum eius imperii in montibus planitiis fluminibus nemoribus et in mari, ut tam libere ab omni seruitio et exactione teneant, et immunitatem et nulli respondere proinde teneantur, liceat insuper eis de concessionibus nostris, per totam terram acquisitionis eorum, 10 acquirenda fuerit, ad comodum domus passagii et theoloniae ordinare, mundanas et fora statuere, monetam cudere, tallia et alia iura taxare, directuras per terram in fluminibus et in mari sicut utile uiderint stabilire, fodinas mineras auri, argenti, ferri et aliorum metallorum ac salis que fuerint vel inuenientur in terris ipsis possidere perhenniter et habere. Concedimus insuper eis iudices et rectores creare, qui subiectum sibi populum tam eos scilicet qui conuersi sunt et quam omnes alios in omni sua superstatione degentes, iusto regant et dirigant, et excessus malefactorum animaduerant et puniant secundum quod ordo exigerit equalitatis, preterea civiles et criminales causas audiant et dirimant secundum calculum rationis. Adiciamus insuper ex gracia nostra quod idem magister et successores sui iurisdictionem et potestatem illarum habeant et exercent in terris suis, quam aliquis princeps imperii melius habere dinoscitur in terra quam habet, et bonos usus et conuetudines ponant, assensiones^b faciant et statuta, quibus et fides credendum roboretur et omnino eorum subditi pace tranquilla gaudeant et utantur. Ceterum auctoritate presentis privilegii prohibemus, ut ultus princeps, dux, marchio, comes, ministerialis, 20 scullietus, advocatus, nullave persona sublimis uel humilis, ecclesiastica uel mundana contra presentis concessionis uel confirmationis nostre paginam audeat aliquid attemptare. Quod qui presumpserit, penam centum librarum auri se noverit incursum, quarum medietas ad eum nostre, reliqua passis iniuriam persoluetur, ad huius itaque concessionis^d et confirmationis nostre memoriam et stabilem firmitatem presens privilegium fieri et bulla aurea tipario nostre maiestatis impressa fecimus communitari. Huius rei testes sunt: Magdeburgensis, Baranensis, Tyrensis, Panormitanus et Reginus archiepiscopi, Bononiensis, 25 Mantuanus, Turinensis, Arminiensis et Cesanas episcopi, Saxonie et Spoleti duces, Henricus de Swarczenburgk, Guntherus de Keoerenberg, Wernherus de Kyburgk, Albertus de Habsperg, Ludwicus et Hermannus de Froburgk et Thomas de Acerbis comites, Richardus marschalculus, et Richardus camerarius imperialis aulo, Albertus de Arnsleyn, Golfridus de Hohentoch et alii quam plures. Signum domini Frederici Dei gracia etc. Acta sunt hec anno dominice incarnationis millesimo ducentesimo 1226. uicesimo sexto, mense Marci, 14. indictionis, imperante domino Frederico Dei gracia serenissimo Romanorum imperatore 30 semper augusto, Sicilie rege, Romani imperii anno eius sexto, regni Ierosolimitani primo, regno vero Sicilie 26, feliciter Amen. Datum Arimine anno mense indictione prescriptis.

Magister igitur Hermannus predictus, confisus de ipsius clemencia, qui nonnunquam potentes humiliat, ponit humiles in sublimum, defensionem terre predictae suscipit, et a Conrado duce litteras donationis sub hoc tenore recipit:

35 Nos Conradus dux Moraviae, Cuyaviae notum facimus tam presentibus quam futuris, quod hospitali sancte Marie domus Theolonicorum fratrum Ierosolimitane pro salute anime nostre et parentum nostrorum terram Culmensem cum omnibus allinenciis suis tam in agris quam in agris et nemoribus, nichil utilitatis nobis reservantes uel in futurum sperantes, et uallum in Cuyavia Oriaw nomine contulimus in perpetuum^e proprietatem integraliter possidendam, omnium heredum nostrorum accedente consensu. Sed ne uelustas mater oblivionis hanc donationem posset in posterum^f perturbare, hanc paginam sigillis 40 nostris ac fratrum nostrorum omnium, ducum Poloniae, nec non episcoporum testiumque qui predictae nostre donationi interfuerunt subscriptione duximus roborare etc. Datum in Beze, anno incarnationis dominice 1228, nono Kalendas Maii.

Anno itaque Domini 1231. Christi milites Wissulam fluvium in terram Colmensem transfretarunt, et prope oppidum Thorun quercum, pro ceteris nemoris huius amplam rannorum ac radicum suarum firmitate preelectam arborem, munierunt, quam statim fossa et sepe cum nonnullis propugnaculis circumdantes et in ipsius cacumine super ramos quasi habitaculi domum de lignis quorum non modica ibi 45 aderat copia facientes, primum ad expugnandum barbaros pedem fixerunt, a quo propugnaculo gentes barbarorum mira animi fortitudine, cum parva colleccione Christi fidelium copiosam multitudinem gentilium invadere et expugnare inceperunt et de Prusia eicere. Prusia igitur ab oriente flumine Mimmel, quod longe per Rusiam a superiore Sitia discurrens mari accipitur Gothico, Samagittas Lituanos et 50 Curamannos ab ea dividit, a meridie Mosavia atque Dobrin Poloniae terra, ab occidente Wissula, que Poweraniam disterminat et Prusiam, ac in montibus Ungarie nascens, mare penes Danzck interfluit, et mari tandem ipso a septemtrione clauditur universa. Horum ritus, sicuti a christiana religione alienus, ita ab omni humanitate remotus fuit, ipsi namque prisco gentilitatis errore inbuti, omnem ornatum celi atque terre adorantes, nonnullas silvas adeo sacras esse arbitrabantur, ut nec ligna incidere nec vetustate 55 quae uem delectas arbores inibi abducere permittebant, parentibus etiam liberi dum condigna exequii iura mortis persolvebant, pulchriorem genitoris servum, equum, canes et aliam domus suppellectilem una cum defuncto consumpserant, credebant enim, ut decedentes in alio seculo huius multo gloriosius quam hic solebant uti. Consulebant etiam augures, ubi anime defunctorum prima nocte requiescerent in hospicio, hos et plures alios errores observabant, a quibus Dei voluntate per dictos milites Christi sunt reducti et ad fidem conuersi.

Anno itaque 1233. Kazimirus dux Cuyaviae et prememorati ducis Conradi filius primogenitus preelectam donationem predictis fratribus et ordini per eius preces^g factam ex certa sciencia ratificavit et approbavit per litteras suo sigillo roboratas.

Anno Domini 1226. natus est Boleslaus filius Leczkonis.

65 Anno Domini 1227. Leczko dux Cracoviensis occidit in Gusava^h a Pomoranis.

Post obitum ducis Leczkonis Henricus dictus cum barba, dux Slesie, contra voluntatem ducis Conradi fratris Leczkonis Cracoviam intrat ac obtinet, et castrum in Pregina inceptit edificare, et Cracoviam

a) faciente c. b) assensiones c. c) sic supra lin. pro et, quod in linea sistit c. d) sistit in linea post hoc uerbum nostre, sed deletum est. e) imperp. c. f) in poster. c. g) premium uidetur in codice scriptum esse. h) Gusana c.

eum omnibus redditibus, proventibus et pertinentiis ad usum suum retinens, habito quidem consilio episcopi et baronum, rem publicam provide ordinavit, leges quibus humana audacia coherceatur instituit, maleficos et calumpniosos homines exterminavit, libertatem ecclesie confirmavit; eo quoque regnante quasi per decennium terra Polonica crevit rerum incremento.

Prefatus dux Conradus habuit duos filios Kazamirum et Boleslaum, et idem Boleslaus plura bella in Sandomiro et aliis terris certa commisit.

Postquam Henricus, dux Slesie et Cracovie, plenus dierum universe carnis viam ingressus, feliciter migravit, ei filius suus Henricus in utroque ducatu Slesie et Cracovie successit, qui postea cito a Tartaris est interfectus.

1240. Anno Domini 1240. regnante in Cracovia Henrico, filio Henrici ducis Slesie, presidente tunc Gregorio IX. sedi apostolice, anno Domini 1241. Tartari Russiam ingressi, totam devastant, deinde Poloniam intrantes, eam depredantur, et feria 2. post dominicam Iudica in quadragesima in Chmelik homines ducatus Sandomiri et Cracovieuses cum Tartaris gravissimum bellum inierunt, ubi et magna multitudo hominum Christi fidelium est a Tartaris occisa, ita quod omnes Poloni fugam pro nimio timore, alii in Hungariam, alii in Slesiam, alii in alias provincias arripientes, abierunt, et Boleslaus filius Leczkonis cum matre ad regem Hungarie, cuius filiam anno Domini 1239. acceperat in uxorem, divertit, et post in Moraviam fugiens, in claustrum Cisterciensis ordinis commoratur; et post dictam cedem Tartari Cracoviam intrant, et eam igne totaliter comburunt. Cives vero Wratislavienses, audito quod pagani a propinquarent, omnes fugerunt de civitate; custodes vero castrum descendentes in civitatem, victualia que remanserant et alias res plurimas et preciosas acceperunt et in castrum detulerunt ac civitatem occiderunt. 20

Postea autem feria secunda post octavam pasche, 5. Idus Aprilis, Tartari in Legnica proficiscuntur, quibus dux Henricus filius sancte Hedwigis cum magno exercitu occurrit. Ibi que incho et habito gravissimo bello, Polonis et cruciferis pugnantibus, ducis exercitus terga vertit in fugam, quem pagani victis omnibus insecuntur et ipsum ducem in campo comprehendunt et occidunt. Habita igitur victoria per Tartaros, ipsi in territorio Othmarhaw per duas septimanas steterunt terram devastantes, et deinde cum magna cede populi Moraviam intrant, et tandem cum suis in Hungariam convenerunt, ubi per annum steterunt. 25

Post obitum vero ducis Henrici a paganis occisi, milites Cracovienses se et terram Cracoviensem Boleslao filio ducis Henrici licet iuveni commendaverunt. Sed Conradus dux Mazovie, non paciens eum regnare, congregato magno exercitu Cracoviam aggreditur. Cum autem idem Boleslaus ei resistere non poterat, de Cracovia consulte recessit, dimittens ibi capitaneum et gentes suas, et dum dux Conradus eos vellet expugnare, ipsi ei reconciliati, sibi castrum Scale et civitatem Cracoviensem tradiderunt, et se eius dominio subdiderunt. 30

1246. Anno Domini 1246. Prutheni magna multitudine populi Poloniam intrant, terram devastant, et milites bellicosos interficiunt. 35

Anno Domini 1247. frater Iohannes ordinis fratrum Minorum per Innocencium IV, ut legatus, per Poloniam transiens, ad terram et regem proficiscitur Tartarorum, et ad eum perveniens legacionem pape audacter peregit et literas legacioni sue respondentes ab eodem rege impetravit et pape portavit.

1248. Anno Domini 1248. duces Slesie filii Henrici divisionem inter eos faciunt, et orta dissensione propter terre divisionem, Boleslaus frater eorum senior cepit eos impugnare et partem terre eorum devastare, quem postea frater eius Henricus in quodam loco ex insperato adit et comprehendit et vinculatum mittit in Legnicz in turri custodiendum, eumque postea lapsis certis mensibus quorum consilio liberum dimittit. Ille vero ad vindictam concitatus terram devastare, villas incendere, milites captivare et in vinculis affligere fortiter cepit, cuius furori predictus Henricus fortiter restitit; ipse vero Boleslaus Theutonicos vicinarum terrarum in adiutorium invocato, eis que castra predia terre sue et alias possessiones largitur et archiepiscopo Magdeburgensi in eius auxilium vocato castrum et civitatem tradit Labucensem. 40

Anno Domini 1249. sanctus Stanislaus, episcopus Cracoviensis, per Innocencium papam IV. canonizatur et kathologo sanctorum ascribitur. 45

ANNALES GRISSOWIENSES MAIORES.

Annales Grissowienses, quos iam ediderat v. cl. Roepell¹⁷, nos, collatione denuo a v. d. Scherer Vindobonensi instituta, integros mendisque purgatos iterum hoc loco proponimus lectoribus. Est codex membranaceus saec. XIV. forma quadrata, signatus inter Vindobonensis bibliothecae imperialis manuscriptos libros Hist. prof. 661 nunc 509, et erat ut inscriptione quadam docemur monasterio sancte Dorotheae Vindobonensi donatus a fundatore. Annales nostros in fol. 1 exaratos invenies. Quae autem alia sint contenta in codice praememorato opera, videas Annales nostros T. X, 474. Codex qui exstat in monasterio Raygeru¹⁸ (Archiv X, 691.) nil nisi exemplum est Vindobonensis.

- Anno Domini 1230. 14. Kal. Aprilis obiit dux Henricus dictus cum barba. 1238.
 Anno Domini 1241. Tartari occiderunt duces Henricum II. Mart. 19.
 Anno Domini 1261. * flagellatores ibant destruere fidem christianam. Apr. 9.
 Anno Domini 1266. obiit dux Henricus III. Dec. 3.
 15 Anno Domini 1267. canonizata est sancta Hedwigis in festo sancti Bartholomei apostoli¹⁹.
 Anno Domini 1277. in die sancti Georii confictus fuit in Proczano. Apr. 24.
 Anno Domini 1278, 8. Kal. ¹⁹ Septembris occubuit Otachkarus rex Bohemie. Aug. 26.
 Anno Domini 1280. obiit dux Boleslaus²⁰, pater gloriosi ducis Bolkonis. Eodem anno
 20 Albertus marchio Brandinburgensis intravit Slesiam cum duce Bolkone.
 Anno Domini 1281. legatus Philippus²¹ fuit in Slesia. Eodem anno mortalitas Bohemorum fuit.
 Anno Domini 1288. pridie Kal. Octobris obiit Lestico dux Cracovie²². Sept. 30.
 Anno Domini 1289, 4. Kal. Marcii occiditur dux Priberito²³, frater ducis Glogovie. Febr. 26.
 25 Anno Domini 1290. ⁴ obiit Henricus IV. Wratislaviensis in vigilia sancti Iohannis baptiste. Jun. 23.
 Anno Domini 1291. obiit secundus Thomas episcopus Wratislaviensis. 1292.
 Anno Domini 1292. ⁶ in vigilia sancti Laurentii²⁴ intravit abbas Theodricus cum conventu suo, videlicet domno Hugone, Arnolde, Wilhelmo, Reinbardo, Sifrido, Nycolao, Alberto, Henrico, Theodrico, Hainrico, Iacobo, Sibano, in domum que vocatur Gratia sancte Marie, 1292.
 30 sive Grissow. Aug. 9.
 Anno Domini 1293. contra festum Martini captus est dux Henricus Wratislaviensis 1292.
 quintus, scilicet frater ducis Bolkonis, a quodam tyranno dicto Lutiko, filio quondam Pakozlay. c. Nov. 11.
 Anno Domini 1294. ⁶ 6. Kal. Marcii²⁵ obiit dux Henricus V, frater ducis Bolkonis. 1296.
 35 Anno Domini 1296. ⁶ in vigilia apostolorum Petri et Pauli fundatum est monasterium Febr. 22.
 lapideum in Grissow. Jun. 28.
 Anno Domini 1297. ¹ in festo sancto pentecostes coronatus est rex Bohemie Wenzeslaus Jun. 2.
 in Praga, cuius coronationem mors regine²⁴ in brevi est subsecuta.
 Anno Domini 1298. ⁶ 6. Nonas Iulii occisus est rex Romanorum Adolfus a duce Austriae. Jul. 2.
- 40 a) MCCXL prius cod. b) Cratowie c. c) pribito c., sed hi videtur correct. esse ex m. d) XC^o in loco raso c.
 e) XCC^o in loco raso. f) hanc vocem eraders conabantur, in margine alia manu scriptum est circa. g) db
 M.CC.XC^o CC^o.XCIII^o VI° kl. cod. omnia in loco raso, CC^o.XCIII^o numeri rubro colore oblit sunt. h) XC in loco raso.
 i) XC.VII° in loco raso. k) XCVIII in loco raso.
- 17) Zeitschrift des Vereins für Gesch. etc. Schlesiens I. p. 200—213. 18) Canonizata est a. 1267. 22) v. Liber foundationis claustris S. Mariae virginis
 45 die 26. Martii, elevata die 25. m. Augusti eiusdem in Heinrichow, ab Stenzel ed. 1834, p. 90: Cum
 anni. Dies S. Bartholomaei dies 24. m. Aug. est autem ad predictum cenobium conventus missus esset
 19) immo vero 7. Kal. Sept. 20) II. dux Legnicensis. Chartam foundationis a. 1292. datam invenies apud
 Sommersberg, SS^o RR. Sil. I, 858. 23) falso.
 50 regesta v. in Regesta epp. Wratislav. p. 74—76. 24) luttæ, quae obiit d. 18. eiusdem mensis.

- Sept. 27. Anno Domini 1299, 5. Kal. Octobris obiit dominus Chunradus Lubicensis²⁶ episcopus, qui fundavit ecclesiam in Grissoow^b.
- Nov. 9. Anno Domini 1301. obiit corona Slesie, fundator et benefactor monachorum in Grissow et monialium in Strelin, illustris et christianissimus dux Bolko in die beati Theodori martiris²⁶. Eodem anno obiit Iohannes episcopus qui Romka dicebatur. 5
- Jun. 22. Anno Domini 1305, 10. Kal. Iulii obiit pius Wenzeslaus²⁷ rex Bohemie.
- Aug. 3. Anno Domini 1306. occisus est Wenzeslaus²⁸ secundus, rex Boemie inveniis, miserabiliter et crudeliter a suis perfidissimis Bohemis in vigilia Dominici confessoris.

a) XCIX^o in loco raso. b) sic vel Grissow legendum est.

25) Lebus. 26) v. Ann. Wratislav. antiquos ad h. a. Copiose hoc de loco disputat Roepell in Zeitschrift für Geschichte etc. Schlesiens I. p. 210 sq. 27) II. 28) III.

ANNALES GRISSOWIENSES MINORES.

Continet hosce annales codex membr. in fol. saec. XIV. ineuntis, olim monasterii Grissowiensis nunc bibl. regiae Wratislaviensis. signatus Cl. IV. F. 170, in fol. 137' rubro colore ab una eademque manu scriptos. Repertos a me atque¹⁵ exscriptos cum maioribus annalibus Grissowiensibus esse hoc loco simul edendos perutile duxi.

- Aug. 9. Anno Domini 1292, 5. Idus Augusti²⁹ intravit conventus in Grisow.
- Nov. 9. Anno Domini 1301, 5. Idus Novembris obiit dux Bolko fundator noster.
- Aug. 16. Anno Domini 1302, 17. Kal. Septembris obiit frater Hugo sacerdos et monachus. 20
- Sept. 24. Eodem anno 8. Kal. Octobris obiit frater Iohannes conversus sutor.
- Mart. 30. Anno Domini 1304, 3. Kal. Aprilis obiit Echardus conversus.
- Sept. 15. Anno Domini 1305, 17. Kal. Octobris obiit frater Ar. sacerdos et monachus.
- Sept. 24. Anno Domini 1306, 8. Kal. Octobris obiit frater Theo. sacerdos et monachus.
- Jan. 7. Anno Domini 1308, 7. Idus Ianuarii obiit Reinhardus sacerdos et monachus. 25
- Mart. 9. Anno Domini 1308, 7. Idus Marcii obiit Richwinus conversus.
- Apr. 26. Anno Domini 1310, 6. Kal. Maii obiit frater Iacobus sacerdos et monachus.
- Jan. 17. Anno Domini 1312, 16. Kal. Februarii obiit frater Fridericus conversus.
- Nov. 4. Anno Domini 1312, 2. Non. Novembris obiit dominus Wilhelmus tercius abbas huius domus. 30

29) v. Ann. Griss. maior. ad hunc ann.

ANNALES CISTERCIENSIIUM IN HEINRICHOW.

Tribus ex partibus constant hi annales, quos, quum codices duo olim in abbatia Heinrichowensi exstiterint eorumque unus certe a monacho ordinis Cisterciensis ibi scriptus sit, Annales Cisterciensium in Heinrichow nominavimus. Nec laboris est partes has seungere. Primum quidem animadvertas, ut iam 5 tituli indicant, auctorem exscripsisse chronicam quandam Polonorum, cuius exemplar studio Wattenbachii cl. v. detectum et typis expressum³⁰ a nobis infra iterum dabitur³¹. Sequuntur tum annales Silesiaci usque ad annum 1317, quos tertio loco excipit continuatio usque ad annum 1326 deducta. Sed videamus prius de codicibus, quos omnes tres in usum nostrum et Wratislaviae et Berolini 10 contulimus. Duo eorum genera sunt statuenda.

A 1) *Codex membranaceus bibl. regiae Wratislaviensis, signatus Cl. IV. Q. 92, olim fratrum in Heinrichow, forma quadrata vel potius octava, quam dicimus, est scriptus anno 1340, ut docemur verbis sub fine computi ecclesiastici scriptis his: Explicit conpotus novus ecclesiasticus compilatus et scriptus a 15 fratre Conrado ordinis Cysterciensis . . . . . anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo et finitus in proxima die post festum beati Urbani. (i. e. Mai. 26.) Deo gratias. Continet autem a) Vocabularium Latinum, b) Computum novum ecclesiasticum, c) Computum manuale magistri Iohannis de Pulchro-Rivo, d) Tabulam inventionis lunae, e) f. 121' notas de initiis diversorum ordinum, 20 f) alia eiusdem paginae columna Annales Heinrichowenses infra dandos, g) paulo infra annales nostros. Notas historicas annorum 1386 et 1400 adscripserunt in tegumento duae manus coevae, ita quidem ut earum altera inciperet a verbis vocatus est Vladislaus. Ignarus quidam homo, nescio cuius saeculi, quum animadvertisset relationem anni 1315 eam a. 1317 sequi, chronologiae mendum fortasse 25 suspicans, erasil novem et dimidiam lineas, totam anni 1315 narrationem de peste et de constructione ecclesiae Corporis Christi Wratislaviensis continentes. Quam lacunam, quum vestigia litterarum et vocum illito ammoniaco hydro-sulphurato nos certiores de rerum argumento fecissent, supplere possumus ope codicis eiusdem classis a nobis prima vice in certamen vocati, Berolinensis.*

30 1a) *Codex bibl. regiae Berolinensis, sign. Ms. Germ. Quart. 765, membr. saec. XV, forma quadrata minori, continet f. 101 sub titulo rubro: Incipit Cronica Polonorum primo loco notas de ordinum monasticorum foundationibus, quas statim excipiunt Annales Heinrichowenses. Horum post finem fol. 101' una et dimidia linea rubricatori ad officium suum peragendum sunt vacuae relictae. 35 Apparet titulum memoratum hoc loco fuisse ponendum. Tum sequuntur annales nostri.*

Codex cum 1. omnibus in locis et verbis, si excipere velis quasdam scribendi diversitates haud magni momenti, consentit, ita ut ex uno eodemque fonte utrunque fluxisse sit verisimile. De cuius codicis autentici natura atque indole 40 paulo infra disputandum est.

Alterius classis B codex exstat hic:

2) *Codex membr. bibl. regiae Wratislaviensis, signatus Cl. IV. F. 191. olim Heinrichowensis, saeculo IV. perbene scriptus, in folio. Continet autem a) Vitam S. Hedwigis, b) Martinum Polonum, c) Roberti de Monte historiam*

45 30) Mon. Lubensia p. 62. 31) sub titulo Annalium Polonorum ex monasterio Kameuz.

Hierosolimitanam, d) Burchardi de Monte Sion descriptionem terrae sanctae, e) Visionem Tundali, f) f. 164 Annales nostros, quos ab anno 1315 altera prorsus diversa manus scripsit (v. scripturae specimen), g) f. 165' Annales Heinrichowenses ab ipsa prima manu exaratos. — Textus, qualem hoc praebet exemplum, nullis in locis diversus est a textu classis A et ut comparatio cum memorata Polonorum chronica docet, magis ad genuinam formam operis accedit. Fieri igitur non potuit, quin duabus proferremus columnis hosce annales. Quibus praemissis licet nostram de codicum fonte opinionem afferre. Ille codex autographus prima vice usque ad annum 1317 erat scriptus, cui addebatur postea continuatio, quum antea iam a scriba codicis 2. sit exscriptus. Postquam autem continuatione erat adauctus, eundem exscripsit quidam vel omitendo vel addendo alterum novumque textum efficiens. Tali ex exemplari manaverunt codices classis A.

Editiones adhuc exstabant duae

I. in „Monatschrift von und für Schlesien. I, 49“ a v. ci. H. Hoffmann procurata secundum fidem codicis 1.

II. Stenzel v. beatæ memoriæ secundum codices 1 et 2 dabat Annales in primo Tomo Script. rerum Siles. p. 33—37 sub titulo „Breve chronicon Silesiae“, notasque amplissimas adiiciens. Quum autem ei nec praesto fuissent iuvamina postea demum detecta, nec plane perspexisset naturam atque indolem codicis 2, fieri non potuit, quin textum secundum fidem codicis 1 constituentem eum fugeret cognitio de re vera.

A.

De cronica Polonorum.

Mesco dux Polonie, qui appellatus est rex Polonorum, cum esset gentilis, sub pacto conversionis ad fidem Christi accepit Dubrancam, filiam ducis Bohemie, in uxorem, que venit ad eum in Poloniam anno Domini nongentesimo septuagesimo, de qua genuit Boleslaum magnum.

Anno Domini nongentesimo septuagesimo primo dux Mesco baptizatus est. Iste Mesco habuit sororem nomine Adilheidem, quam Iesse rex Ungarie accepit in uxorem, que cum esset christiana, virum suum Iesse convertit ad fidem Christi. Ista post visionem per beatum Stephanum prothomartirem sibi revelatam concepit et genuit Stephanum regem Ungarie anno Domini 975.

Anno Domini 1025. Boleslaus magnus obiit. Iste Boleslaus dictus est animosus; cum enim esset filius ducis Mesconis neposque ducis Bohemie et consobrinus Stephani regis Ungarie, audaciam assumpsit ex eorum adiutorio. Iste Boleslaus manu potenti terminos Polonie dilatavit, versus orientem usque in portam Kyv, versus occidentem usque in Salam. Ecclesiam eciam Dei exaltavit, episcopatus distinctit et dotavit atque ditavit, et tribuens eis predia et castra, famulos et servicia, omnemque culturam eradicans ydolorum, fundans pacem et iusticiam in terra.

B.

Ista que sequuntur inveniuntur in cronicis Polonorum.

Mesco dux Polonie, qui appellatus est rex Polonorum, cum esset gentilis, sub pacto conversionis ad fidem Christi accepit Dubravcam, filiam ducis Bohemie, in uxorem; que venit ad eum in Poloniam anno Domini nongentesimo septuagesimo, de qua genuit Boleslaum magnum, qui natus est anno Domini nongentesimo septuagesimo secundo.

Anno Domini nongentesimo septuagesimo primo dux Mesco baptizatus est. Iste Mesco habuit sororem nomine Adelheydam, quam Iesse rex Ungarie accepit in uxorem, que cum esset christiana, virum suum Iesse convertit ad fidem Christi. Ista post visionem per beatum Stephanum prothomartirem sibi revelatam concepit et genuit Stephanum regem Ungarie anno Domini 975.

Anno Domini 984. duxit uxorem Boleslaus magnus. Anno Domini 1025. Boleslaus magnus obiit. Iste Boleslaus dictus est animosus, cum enim esset filius Mesconis et nepos ducis Bohemie consobrinusque Stephani regis Ungarie, audaciam assumpsit ex eorum adiutorio. Iste manu potenti terminos Polonie dilatavit, versus orientem usque in portam Kyv, versus occidentem usque in Salam. Ecclesiam eciam Dei exaltavit, episcopatus distinctit et dotavit atque ditavit, et tribuens eis predia et castra, famulos et servicia, omnemque culturam eradicans ydolorum, fundans pacem et iusticiam in terra.

Anno Domini 1039. sanctus Stephanus rex Ungarie obiit.

a) titulus deest 1a. b) Iesse 1a. c) visio 1a. d) in margine 1. e) Stephani 1a. f) distinctit 1a. g) sequuntur 2. 55

Anno Domini 1238. 14.^a Kalendas Aprilis obiit Henricus^b dux Slezie, dictus cum barba.

Anno Domini 1241. Tartari^c devastaverunt terram Slezie, et ducem Henricum^d, filium predicti ducis Henrici cum barba, occiderunt in bello prope Lignitz^e, in loco qui vocatur Walstat.

Anno Domini^f 1261. flagellatores transiverunt per^g terram Slezie, qui velatis capitibus et scapulis denudatis se ipsos flagellis ceciderunt.

Anno Domini 1265. obiit dux Henricus^h tercius, qui dictus fuit Henricus Albus.

Anno Domini 1277. octavo Kal. Maii bellum fuit circa Proczanⁱ, in quo multi occisi corruerunt.

Anno Domini 1280. Saxones^j terram Slezie devastaverunt et Monsterberg civitatem obsederunt.

Anno Domini 1281. Philippus Firmanus episcopus legacione functus est in terra Slezie^k. Eodem anno fames valida oppressit terram Bohemie et Slezie, per quam Bohemi infiniti et alii multi perierunt.

Anno Domini 1289. tercio Kal. Augusti Ruteni^l terram Slezie intraverunt et circa Nizam^m et Grotkove predam hominum tuleruntⁿ et in terram suam deduxerunt.

Anno Domini 1290. in vigilia beati Iohannis baptiste obiit illustris princeps Henricus^o quartus, dux Wratizlaviensis, qui appellatus est Probus dux, quia magne probitatis vir et largitatis fuit, qui fundavit ecclesiam conventualem canonicorum Sancte Crucis in Wratizlavia.

Anno Domini 1309. multi viri cum armis et mulieres cruce signati turmatim per terram Slezie et per alias terras transiverunt, dicentes^p se velle mare transire et terram sanctam et sepulchrum^q Domini expugnare, qui postea inanes ad propria redierunt.

Anno Domini 1310. in die beati Iacobi apostoli mane incepit pluere, et duravit continue illa pluvia^r per duos dies et noctes, per quam aqua, que Niza^s vocatur, tam^t inundavit, quod ante civitatem Glatz^u multas domos subruit et deduxit, et mille quingentos homines, ut dicunt, ibidem^v submersit, exceptis aliis locis, ubi etiam plurimi perierunt^w.

Anno Domini 1238. 14. Kalendas Aprilis obiit dux Henricus dictus cum barba.

Anno Domini 1241. Tartari devastaverunt terram Slezie, et ducem Hynricum, filium beate Hedwigis, occiderunt in bello prope Ligenitz, in loco qui vocatur Walstat.

Anno Domini 1261. flagellatores transiverunt per terram Slezie, qui velatis capitibus et scapulis denudatis se ipsos flagellis ceciderunt.

Anno 1265. tercio Kal. Decembris³⁴ obiit dux Hynricus tercius, pater Probi ducis.

Anno Domini 1277 octavo Kal. Marcii bellum fuit circa Protzan, in quo multi occisi corruerunt.

Anno 1280. Saxones terram Slezie devastaverunt.

Anno Domini 1282. Philippus Firmanus episcopus legacione functus est in terra Slezie. Eodem anno fames oppressit terram Bohemie et Slezie, per quam Bohemi infiniti perierunt.

Anno Domini 1289. tercio Kal. Augusti Ruteni³⁰ terram Slezie intraverunt et circa Nizam et Grotkove predam hominum tulerunt et quam plures occiderunt.

Anno Domini 1290. in vigilia beati Iohannis baptiste obiit illustris princeps dux Hynricus, qui appellatus est Probus dux, quia vir magne largitatis et probitatis fuit. Hic fundavit ecclesiam conventualem canonicorum apud Sanctam Crucem in Wratizlavia.

Anno Domini 1309. multi viri et mulieres cruce signati per terram Slezie et per alias terras turmatim transiverunt, dicentes quod mare vellent transire et terram sanctam expugnare, qui postea inanes ad propria redierunt.

Anno Domini 1310. in die beati Iacobi apostoli circa horam incepit pluere, et duravit illa pluvia per duos dies et noctes, ex qua pluvia fluvius, que Niza vocatur, tantum inundavit, quod ante civitatem, que Glatz vocatur, multas domos subruit et mille quingentos homines ibidem submersit, exceptis aliis locis, ubi etiam plurimi perierunt.

50 a) deest 1a. b) Henricus 1a. c) tartari 1a. d) Henricum 1a. e) Legenicz 1a f) rubro colore in margine add. 1. g) deest 1a. h) Henricus 1a. i) Proczan 1. k) sic 1a, in 1. radendo numerus in MCCLXXXI mutatus est. l) nizam 1a. m) tule 1. n) de hac voce primae litterae in loco raso sistunt 1; in marg. add. 1a. o) dicente 1a. p) sepulchrum 1a. q) in marg. add. 1. r) nycza 1a. s) tantum 1a. t) Glatz 1a. u) in marg. add. 1; deest 1a. v) sequitur in 1 locus 9¹, linearum rasis. w) sic rad. corr. ex Pruteni 2. x) beste 2. y) IX in loco raso 2.

55 32) cf. Ann. Grissow. maiores ad h. a. de Alberto marchione Brandenburgensi disputantes. 33) v. Ann. Griss. maior. 34) false.

Anno Domini 1317. fames valida Sleziam et totam Poloniam oppressit, per quam innumerabiles Poloni perierunt, ita quod in civitate Wratizlavie propter eorum nimiam multitudinem cives eos extra civitatem sepelire fecerunt, et ibidem ecclesiam ad honorem corporis Christi edificaverunt.

Anno Domini 1317. fames valida totam Poloniam oppressit, per quam famem innumerabiles Poloni perierunt, ita quod in civitate Wratizlavie propter eorum nimiam multitudinem eos extra civitatem cives^b sepelirunt, et ibidem ecclesiam in honore corporis Christi edificaverunt.

Continuatio annorum 1315—1326.

Anno Domini 1315. in Slezia cremati fuerunt multi heretici in Swidenitz^a et in Wratizlavia et alias.

Anno Domini 1315. in terra Slezie cremati sunt multi heretici in Svidnitz et in Wratizlavia.

Dec. 22. Anno Domini 1318, 11. Kal. Ianuarii, id est in crastino beati Thome apostoli, circa horam vesperarum ventus vehemens venit, qui cum tanto inpetu nivem spargebat et circumferebat, quod homines qui in viis et in campis erant, quasi excecati per nivem, ad sua hospitia^b redire non potuerunt et sic plures frigore perierunt.

Anno Domini 1318, 11. Kal. Ianuarii, circa horam vesperarum ventus vehemens venit, qui cum tanto inpetu nivem spargebat et circumferebat, quod homines qui in campis 15 erant et per vias ambulabant, quasi excecati per nivem ad hospitia sua redire non potuerunt et plures frigore perierunt.

35 Anno Domini 1326.³⁵ Litwanorum exercitus de terra sua egressus, cum conductu regis Cracovie, Vlodezlai, cognomento Loket^c, intraverunt dyocesim^d Lubucensem et ibi et alias magnam multitudinem hominum christianorum, virorum ac mulierum, captivam duxerunt et miserabiliter tractaverunt; nam mulieres et virgines stupraverunt, pregnantes^e cum suis fetibus transfixerunt, quibusdam guttura preciderunt^f, et divinationes suas exercuerunt, quam plures etiam diversis modis occiderunt, reliquos vero, vinctis manibus et decem vel pluribus pariter copulatis et caldaribus et aliis diversis rebus ad colla ipsorum suspensis, ad terram suam miserabiliter abduxerunt.

Anno Domini 1326. Litwanorum exercitus, de terra sua egressus, cum conductu regis Cracovie Vlodezlai, qui appellatus est Loketh, intraverunt dyocesim Lubucensem, in qua magnam multitudinem hominum christianorum captivam duxerunt et ipsos miserabiliter tractaverunt; nam mulieres et virgines stupraverunt, pregnantes et parturientes cum suis fetibus transfixerunt, quibusdam guttura preciderunt, quam plures etiam diversis modis occiderunt, reliquos vero, vinctis manibus 20 et decem vel pluribus pariter copulatis, et caldaribus et aliis diversis rebus ad colla ipsorum suspensis, in terram suam miserabiliter abduxerunt.

Anno Domini 13 . . .

35

Notae ex codice 1.

Jan. 28. Anno Domini 1386, scilicet Agnetis secundo, venit ventus magnus ab aquilone, qualis, ut referunt, non fuit in centum annis, qui tam magna incommoda fecit per universas regiones, nam in silvis eradicavit arbores, scilicet pinus, quercus, in civitatibus tecta de 40 turribus et domibus, nam hic proiecit campanile magnum de ecclesia in terram, dum cantaretur *Venite* a duobus fratribus; et in Brega³⁶, in Lublucz³⁷, similiter proiecit campanilia et in aliis civitatibus.

a) Swidenicz 1a. b) hospicia 1a. c) Loket 1a. d) dyocesim 1a. e) pugnantes 1a. f) preciderunt 3. g) deest 1a. h) in marg. add. 2. i) secundo manus pergit scribere 2. 45

35) De tempore v. Canonicum Sambiensem (Scriptores rerum Prussicarum I, 287): A. D. 1326. *Lithuani ex parte Lotkonis in Marchia multum populum occiderunt, et plures captivos deduxerunt et hec post purificationem beate Virginis (Febr. 2.) circa 8 dies. V. que Petram de Dusburg, ibid. p. 193 et 194.* 36) Breg. 37) fortassis legendum est Lubczicz, Leobschütz, an Lubus?

Item anno Domini 1386. Litvani et rex eorum ad fidem convertuntur Cristi, qui rex . . . . sub fide conversionis duxit filiam³⁸ regis Ungarie et ab episcopo Cracoviensi³⁹ in Cracovia baptizatur; qui etiam optinuit regnum eiusdem provincie, qui fuit selector fidei et cleri multum, et vocatus est Vladislaus.

Item anno Domini 1410. supradictus rex obtinuit triumphum in Prusia⁴⁰, devastando^{Jul. 15.} terram, recipiens civitates plurimas et castra in possessionem preter Marienburg. Ibi corruit magister ordinis⁴¹ in bello cum plurimis cruciferis et aliis hospitibus, quasi infinitis numero, et istud bellum factum fuit in die divisionis apostolorum.

38) Hedwigam, filiam Ludowici Magni. 39) Bodzantha. 40) apud Tannenbergh. 41) Ulrichus de lungingen.

ANNALES HEINRICHOWENSES.

Quum in praefatione Annalium Cisterciensium in Heinrichow iam locuti simus de codicibus, hoc loco denuo restaurare disputationem est supervacaneum. Annales Heinrichowenses eos nominavimus, quod duo eorum codices, ut supra iam dictum est, olim in hoc praeclarissimo exstiterint coenobio. Ne quid desideretur, in fine addimus notas de diversorum ordinum initiis, ex codicibus 1. et 1a desumptas.

1. 1a.

Anno Domini 977. beatus Adalbertus
20 episcopus Pragensis passus est in Pruzia.

25 Anno Domini 1079. sanctus Stanizlaus^a
episcopus Cracoviensis passus est^b tercio
Idus^c Aprilis.

Anno Domini 1170. sanctus Thomas ar-
chiepiscopus Cantuariensis passus est.

30 Anno Domini 1231. obiit sancta Eliza-
beth, filia Andree regis Ungarie et uxor lan-
gra Hassie.

35 Anno Domini 1243. obiit beata Hedwigis
ducissa Slezie, et anno Domini 1268. trans-
lata fuit in crastino beati Bartholomei apo-
stoli.

2.

Anno Domini 977. beatus Adelbertus
Pragensis episcopus passus est in^d Pruzia.

Anno Domini 1008.^e sanctus Adelbertus
canonizatus est.

Anno Domini 1072. sanctus Stanizlaus
in episcopum Cracoviensem ordinatur.

Anno Domini 1079. sanctus Stanizlaus
passus est tercio Idus Aprilis. Apr. 11.

Anno Domini 1170. sanctus Thomas Can-
tuariensis archiepiscopus passus est.

Anno Domini 1231.^e obiit sancta Eliza-
beth, filia regis Ungarie et uxor lantravii
Hassie.

Anno Domini 1236. canonizata est beata
Elizabeth.

Anno Domini 1243.^f obiit beata Hedwigis
ducissa Slezie.

Anno Domini 1268. translata^g est beata Aug. 25.
Hedwigis.

a) Stanislaus 1a. b) p. e. ep. Cr. 1a. c) ydus 1a. d) deest 2. e) prius MCCCVIII rad. corr. 2. f) ultimus
40 numerus alia manu in loco raso. g) III alia manu in loco raso. h) I in loco raso alia manu.

Anno Domini 1201. beata Konegundis
canonizata est.

Anno 1293. septimo Idus Augusti missus est
novus ac primus conventus e monasterio Henricho-
viensi ad monasterium Grissowiense noviter funda-
tum sub Bulkone duce de Fürstenberg.

De iniciis diversorum ordinum⁴¹⁾.

Anno Domini ducesimo quinquagesimo initium sumpsit monasticus ordo a sancto
Antonio. 10

Anno Domini quingentesimo vicesimo initium sumpsit niger ordo^{b)} a sancto Benedicto.
Anno Domini millesimo nona esimo octavo initium sumpsit ordo Cisterciensis^{c)} a
sancto Roberto.

Anno Domini millesimo centesimo vicesimo initium sumpsit ordo Premonstratensis a
sancto Norberto. 15

Anno Domini millesimo ducesimo octavo initium sumpsit ordo fratrum Maiorum
id est Predicatorum a sancto Dominico.

Anno Domini eodem initium sumpsit ordo fratrum Minorum a sancto Francisco.

Anno Domini^{d)} . . . . .

a) haec omnia sequentia recentissima manu adscripta sunt. b) ordo niger 1a. c) cisterciensis 1a. d) sequitur locus 20
rasus 1; desunt haec verba 1a.

41) cf. Notae Cluniacenses SS. T. XVII. pag. 722. P.

ANNALES LUBENSES.

Saepe contigit, ut socii nostri bibliothecarum codicibus excussis libros detegerent, quos quomodo ex patria in alias terras longe remotas devenerint summo studio non poterant revelare. Et nostrorum annalium exstitit similis sors. Omnibus enim monasterii Lubensis manuscriptis deperditis, postquam in bello tricennali Suecus eos abduxit Stettinum, sicque spe de historicis fontibus huius coenobii inveniendis prorsus delusa, evenit, ut Philippus Jaffé, nunc professor Berolinensis, in itinere Italo inveniret Venetiis codicem praeclarissimae bibliothecae Sancti Marci res Silesiacas continentem. Copia ab eo parata ad Wattenbachium tunc tabularium regium Wratislaviensem missa, doctissimo viro praebuit ansam ad decem lustra ab universitate Wratislaviensi anno 1861 feliciter peracta rite celebranda componere libellum: Monumenta Lubensia. Quum autem nobis a D. Georgio Pertzio munus impositum esset omnes quicunque exstarent colligere annales Silesiacos, non dubitavimus secundum editionem Wattenbachii, qua etiam de codicis indole et natura instructi sumus, hoc loco lectoribus nostris proponere et Annales Lubenses et Epitaphia ducum Silesiae, quae Annales Sepulcrales nominare possis. Continet enim codex quinque partes, quas quamquam a scriba indocto sunt coniunctae, facillime discernere possumus. Sunt autem hae. Annales ab anno 1099 usque ad annum 1305 ducti, ex annalibus

fortasse Thuringicis derivati, mendis et chronologicis et historicis ultra quam possumus credere, scatentes; Annales nostri Lubenses, Catalogus episcoporum Wratislaviensium, Versus, Epitaphia.

Codex olim ad summam ecclesiam Wratislaviensem, sancto Iohanni dedicatam, pertinebat, et ut inscriptione in tegumine libri docemur comparatus est per Nicolaum Tempelfeld, quem circa annum 1471 ex hac decessisse vita constat. Nunc in bibliotheca Marciana hoc signum fert: Classis X. Lat. Cod. 188. chartac. in folio saec. XV, et inprimis impletur Tractatu de longaevo scismate auctore abbate Ludolfo de Sagan. Scriptus est etsi non integer, certe magna ex parte anno 1466.

Annales nostri, quanquam de paucis tantum annis testimonium offerunt, omnino haud spernendi sunt et inter antiquissima provinciae Silesiacae monumenta numerandi. Sed Wattenbachio consentire nequeo, qui cum chronico Polono-Silesiaco detexit similitudinem, eiusque causam, an exstiterit eo quod auctor sibi in usum vertisset chronicon praememoratum, an quod utriusque unus idemque fons praesto fuisset, dubiam reliquit. Equidem non possum invenire similitudinem ad hunc amborum connexum declarandum idoneam. Annales nostros in monasterio Lubensi conscriptos esse, persuasum habeo.

Anno incarnationis Domini 1241. tertia feria post octavas^a pasche, scilicet 5. Ydus 1241.
20 Aprilis fuit prelium in Walstat cum Thartaris, in quo pie memorie filius ducis Henrici piissimi principis cum barba, qui fundavit Trebnicyam⁴², et sancte Hedwigis occubuit. Apr. 9.
Ante idem pascha anno 1240. post meridiem sol eclipsim passus est.

Anno Domini 1267. translata est beata Hedwigis in Trebnitz a venerabilibus patribus abbatibus, scilicet pie memorie Nicolao abbate Lubense et aliis quam pluribus ad hec deputatis. Canonizata est autem beata Hedwigis a sanctissimo patre papa Clemente papa quarto⁴³. 1267.
Aug. 25.
1267.
Mart. 26.

Anno Domini 1277.^b 12. Kal. Marcii, hoc fuit proxima quinta feria post Invocavit, dux Henricus⁴⁴ Wratislaviensis captivatur et patruo suo duci Boleslao⁴⁵ traditur, a quo captivus in Leen⁴⁶ 22 septimanis detinetur. Interim cum tenetur, ex utraque parte exercitus adunatur, in quo dux Poznaniensis⁴⁷ capitaneus loco captivi cum dicto Boleslao congregitur⁴⁸, et utrobique multitudo ceditur. Ab ipso tamen Boleslao victoria optinetur. Demum captivus dimittitur⁴⁹, terraque Slesie rursus dividitur⁵⁰. 1277.
Febr. 18.
30 Apr. 24.

Sequenti anno rex Bohemorum contra imperium rebellare presumens et maximum exercitum conducens, regi Rudolfo obviabat quem contempserat, contra ipsum ad prelium preparat. Sextaque feria post Bartholomei bellum commiserunt, multique cum rege Bohemorum perierunt. Post hec circa nativitatem Domini Boleslaus moritur⁵¹, et in Legenitz apud Predicatores sepelitur. Aug. 26.

Anno Domini 1303. translatione sancti Benedicti turbato aere magnus grando cecidit in modum unius ovi, ac etiam in aliquibus locis inventi sunt multo maiores hiis, utpote in modum capitis unius pueri. 1303.
Iul. 11.

Anno Domini 1315. circa festum beati Iacobi multi heretici, fere quinquaginta vel plures cum mulieribus et parvulis in Sweidnitz concremati sunt, et in Wratislavia et in aliis civitatibus combusti sunt quam plures⁵². 1315.
c. Iul. 25.

Anno Domini 1281. cepit fames valida in multis terris et duravit . . . annis regnante Rudolfo⁵³.

a) deest c. b) 1270. c.

42) a. 1203. V. Foundationis chartam die 28. m. Iun. eiusdem anni datam, apud Sommersberg, SS. Rer. Sil. I, 815. 43) Ex originali papae bullam dedit v. d. Stenzel, SS. Rer. Sil. II, 119—126. 44) IV. 45) Lignitzensi. 46) Lehnhaus, non multum a Loewenberg ad merid. sita. 47) Przemislaus. 48) apud Protzan. 49) interventu regis Bohemiae, Ottokari II; v. Chron. Polonorum ap. Stenzel, SS. Rer. Sil. I, 31. 50) v. Chron. Pol. I, c. 51) de tempore v. Wattenbachium, Mon. Lubens. p. 10. n. 1; cf. Ann. Griss. supra. 52) v. Ann. supra Cisterc. ad h. ann. 53) v. Ann. Cisterc. ad ann. 1182.

EPITAPHIA DUCUM SILESIAE.

De codice et prima editione iam supra pag. 548 disputavimus. Maximi momenti sunt annotationes hae, dum Chronicon principum Polonorum eas in se recepit, ut ex hoc quem proferemus loco liquet. Sic enim habet opus laudatum (ap. Stenzel, SS. Rer. Siles. I. p. 99): Et quemadmodum constat ex epitaphiis principum Polonorum nec non cronicis, hic Boleslaus, Altus dictus, habuit hos filios, Iaroslauum Wratislaviensem episcopum, Henricum cum barba, Boleslaum, Conradum et Iohannem infantem in Porta sepultum, nec non Algam et Adylheidim, marchionissam Moraviae supradictam, filias, et tandem decedens anno D. 1201 in Lubens similiter est sepultus. Velim ut conferas etiam Chr. princ. Polon. p. 148 cum narratione de morte ducis Premisl apud Siewierz occisi. Equidem puto Chronicon principum Polonorum mutuatum esse Epitaphia, quanquam invenire possis facta quaedam commemorata, quae eo tempore, quo iam diu auctor Chronici functus fuisset suo munere, in nostris sunt addita. Nec haec dubium movere possunt, quum quae contigerant, in codice authentico postea adscripta esse sit verisimile. — Notarum v. cl. Wattenbachii magnam partem retinimus.

EPYTAPHIA DUCUM SLEZIE.

Et primo ducis Boleslai, qui fuit* fundator cenobii Lubensis et dominus totius Slezie.

- Dec. 7. Anno Domini 1201, 7. Idus Decembris obiit illustris dux et princeps egregius Boleslaus
⁵⁴ Altus dictus, fundator cenobii Lubensis⁵⁴. 20
- Et isti versus scripti in tumba eius in Lubens in choro ante summum altare.*
- Dux Boleslaus, honor patrie, virtute deinceps
 Cui par nullus erit per regna Polonica princeps,
 Conditur hoc loculo, locus a quo conditus iste,
 Demonis ara prius, tua transit in atria, Christe. 25
- Febr. 21. 9. Kal. Marcii obiit domina Christina⁵⁵ uxor eiusdem fundatoris secunda.
¹¹⁶²
^{Iun. 2.} Anno Domini millesimo . . . 4. Nonas Iunii obiit dux Wladizlaus Cracovie, Gnezdne,
 Syraze, Kalisie et Slezie dominus et pater fundatoris Boleslai supradicti⁵⁶.
- Aug. 25. 8. Kal. Septembris obiit domina Adilheidis⁵⁷ uxor eius, filia imperatoris Henrici IV.
 Ian. 17. 16. Kal. Februarii obiit domicellus Conradus dux Glogowie, filius eius, frater fundatoris predicti.
- Iul. 18. 15. Kal. Augusti obiit Boleslaus filius secundus Boleslai fundatoris, preparatus ad miliciam.
- Iul. 5. 3. Nonas Iulii obiit Conradus tercius filius eiusdem fundatoris.
- Mart. 10. 6. Idus Marcii quartus filius Iohannes infans, filius eiusdem fundatoris, et in Porta est sepultus. 35
- Iun. 27. 5. Kal. Iulii obiit domicella Obliga⁵⁸, prima filia fundatoris nuptura.
- ^{1241.}
^{Apr. 9.} 5. Idus Aprilis occubuit Boleslaus in prelio Thartharorum, filius domine Adelheydis, filie fundatoris et marchionis Moraviae Dypoldi, qui iacet sepultus in choro conversorum in Lubens. 40

^{a)} deest c.

⁵⁴⁾ cf. Thebesius, Liegn. Jahrbücher II, 31: „Mein Ma. inscriptionum monasterii Lubensis hat Folgendes hiervon: Boleslai hic visitur tumulus aeneus, cui ducis imago, coma decurtata, barba brevi sed in latitudinem deducta, dextra hastam tenens insculpta sive incisa est cum tali inscriptione: Anno Domini 1201. 7. Idus Decembris obiit illustris Boleslaus

dux Slesiae, fundator Lubensis coenobii.“ ⁵⁵⁾ Sic in matrem eius fuisse appellatam putamus, uxor eius erat Adelheida de Sulzbach. ⁵⁶⁾ De anno cf. Roepell Gesch. Polens I, 362. ⁵⁷⁾ Agnes, neptis Heinrici V. Chron. Polon-Siles. infra eam Christinam nominat. ⁵⁸⁾ in Chron. princ. Polon. (v. praef.) Alga nominatur.

15. Kal. Septembris obiit Gneznensis et Poznaniensis Wladislaus dux exul, filius Mesi- 1231.
 chonis monarchi Cracowie primogenitus, frater Odonis. Aug. 18.
- Anno Domini 1237. illustris princeps tocius Slezie, Cracowie, Poznanie, Zantochie et 1238.
 Lubusie dux Henricus primus, dictus cum barba, cuius uxor fuit beata Hedwigis, qui fuit Mart. 19.
- 5 quintus filius Boleslai Alti fundatoris Lubensis, obiit 14. Kal. Aprilis.
- Anno Domini 1241, 5. Idus Aprilis occubuit dux Henricus secundus, filius Henrici Apr. 9.
 supradicti cum barba, occisus a Thartharis in bello Wolstat prope Legnitz, sepultusque
 est in Wratislavia in claustro fratrum Minorum apud Sanctum Iacobum.
- Anno Domini 1243, 7. Idus Octobris mater iam dicti Henrici beata Hedwigis migravit Oct. 9.
 10 de hoc seculo.
- Anno Domini 1266, 8. Kal. Decembris fuit chononizata beata Hedwigis per dominum Nov. 24.
 papam Clementem IV.
10. Kal. Aprilis obiit domicella Sophia, ducis Henrici cum barba et sancte Hedwigis filia. Mart. 23.
5. Idus Maii obiit domicella Agnes secunda filia eorum. Mai. 11.
- 15 4. Idus Septembris obiit domicellus Boleslaus primogenitus eorum. Sept. 10.
2. Nonas Septembris obiit Cunradus tercius filius eorum. Sept. 4.
8. Idus Decembris obiit domina Gerdrudis tertia filia eorum, abbatissa in Trebnitz. Dec. 6.
- Anno Domini millesimo . . . . . obiit Boleslaus filius Henrici occisi a Thartharis, qui
 dictus fuit Calvus sive Mirabilis, sepultusque est apud Predicatores in Legnitz⁵⁹.
- 20 Anno Domini 1259. obiit domina Hedwigis uxor eiusdem ducis Boleslai Legnitzensis Dec. 21.
 filia comitis de Anhalt, 12. Kal. Ianuarii.

Hii fuerunt duces Wratislawienses.

- Anno Domini millesimo . . . . . Nonas Decembris obiit veneno inclitus dux Wratislawiensis 1266.
 Henricus tercius, secundus filius secundi Henrici occisi a Thartharis. Dec. 5.
- 25 Anno Domini 1290, 11. Kal. Augusti⁶⁰ obiit dux Wratislawiensis Henricus quartus, qui Iun. 23.
 dictus est Probus, filius tercii Henrici. Hic similiter a consiliariis suis veneno interemptus
 est, et sepultus est Wratislawie ad Sanctam Crucem, quam ecclesiam ipse fundavit. Et
 decessit absque liberis.
- Anno Domini 1296, 8. Kal. Marcii obiit Henricus quintus dux, dictus Ventrosus, Leg- Febr. 22.
 30 nitzensis, postea vero propter probitatem ele tus Wratislawiensis. Hic fuit filius Boleslai
 Calvi sive Mirabilis.
- Anno Domini millesimo . . . . . obiit Henricus sextus Wratislawiensis dux. Hic resig- 1335.
 navit⁶¹ terran. Wratislawiensem regi Bohemie, eo quod non habuit filios. Et hoc fecit in Nov. 24.
 odium fratris sui Boleslai Brigensis Et idem Henricus fuit filius Henrici quinti dicti Ventrosi.
- 35 Ann Domini 1352, 11. Kal. Maii obiit Boleslaus Legenitzensis et Brigensis, filius Apr. 21.
 Heynrici Ventrosi. Qui multum fuit largus, ymmo plus dici potuit prodigus quam largus.
 Sepultusque est in Lubens in capella quam ipse fundavit et eam sollempniis redditibus
 dotavit.
- Anno Domini 1322, 6. Idus Aprilis obiit Margaretha uxor^a eius, filia Wenzeslai regis Apr. 8.
 40 Bohemie.

Isti fuerunt duces Glogowie.

- Anno Domini millesimo . . . . . obiit Cunradus dux Glogowie, filius Henrici secundi occisi 1273.
 a Thartharis, uxorem habens Salomeam filiam ducis Polonie. Sepultusque est in summo⁶²
 prope Glogaw, quem ipse fundavit. Uxor vero sepulta est ibidem apud Predicatores.
- 45 Anno Domini 1289.^b 4. Kal. Marcii occubuit illustris princeps dominus dux Premizl Febr. 26.
 Stinaviensis, filius Cunradi ducis Glogowie tercius, in bello in Sever opido episcopi Cra-
 covie iuxta Bytom⁶³, ubi eum revertentem de Cracovia cum exercitu Heynrici ducis Probi

a) deest cod. b) 1279. cod. c) dux cod.

59) cf. Ann. Lubenses. . . . . 60) cf. Ann. Cisterc. in 62) i. e. in summa ecclesia (Domkirche). 63) Beu-
 50 Heinrichow ad h. a. et Ann. Grissow. maiores. then.
 61) cf. Chron. princ. Polon. apud Stenzel l. c. p. 130.

Wratislawiensis Poloni Kalisienses nudatum et spoliatum armis, stantem coram ipsis juveniculum ut agnum gladiis et hastis crudeliter peremerunt. Iste processurus ad eundem infortunatum eventum tamquam presenciens ipsum sacramentis ecclesiasticis se preparavit, testamentumque ordinans duas villas Lossossewitz et Syrcow⁶⁴ in Lubens contulit et ibi sepulturam elegit⁶⁵.

- Oct. 11. Anno Domini 1304, 5 Idus Octobris obiit Cunradus dux Slezie et dominus Sagani ac prepositus Sancti Iohannis in Wratislawia, qui et Korbirlin dictus. Hic fuit filius Cunradi primi Glogowiensis. Sepultusque est in Lubens. 5
- Dec. 9. Anno Domini 1309, 5. Idus Decembris obiit inclitus dominus dux Henricus dux Glogowie, filius Cunradi predicti. Hic habuit uxorem Mechtildam, filiam ducis de Brunzwik. 10 Qui ambo similiter sepulti sunt in Lubens
1342. Anno Domini millesimo . . .⁶⁶ obiit Heynricus dux Saganensis dictus Fidelis, filius Jan. 22. Henrici Glogowiensis predicti, uxorem habens Mechtildem filiam marchionis Brandenburgensis. Sepultusque est in Sagano apud regulares canonicos.

64) Losswitz et Sürchen. 65) cf. Chron. princ. Pol. sium ap. Stenz. l. c. p. 196: *et pater ipsius ducis* 15 l. c. p. 146 et 148, ubi auctor has in usum suum *anno 1342. circa festum vel in festo beati Vincencii* 20 exscripsit notas. 66) v. Catal. abbatum Saganen- *levite* (i. e. lun. 8).

ANNALES SILESIAE SUPERIORIS.

Exscripsi hosce annales anno 1863 ex codice bibliothecae Regiomontanae, Nr. 1150, membranaceo in fol., ubi in ultima pagina a manu saec. XIII exeuntis²⁰ exarati leguntur. Exigui sunt numeri annorum relationes, at bene concordant cum aliis tam Polonorum quam Silesiacorum annalibus, atque praecipue cum Annalibus capituli Cracoviensis conexum quendam statuere possis.

- Anno Domini 1071. episcopus Stanyslaus Cracovie factus est. 25
1079 passus est a Boleslao iniquo.
- 67 1195. in Mescava bellum cum Romano rege fit⁶⁷.
1205. 1196. Romanus princeps Ruthenorum in Savikost⁶⁸ occiditur a Lesckone.
Jun. 19. 1206. Mesko dux Raceburgensis⁶⁹ tenendo Cracoviam obiit.
1202. 1227. dux Lescko in Gesavia⁷⁰ occiditur.
1230. 1233. Cunradus dux Masovie Thorunneam terram dedit⁷¹. 30
1238. beata Elyzabeth canonizatur.
1241. Tharthari primi Poloniam introierunt.
- Mai 25. 1243. bellum in Suchdol committitur⁷².
1245. Innocencius quartus Fridericum deposuit et sathane tradidit⁷³.

7) Moskava villa haud procul a coenobio Andreiow pitul. Cracov. ad h. a. . 73) cf. Ann. Cap. Crac. 35
sita. 68) prope Sandomir. 69) Ratibor. 70) Gonzava ad a. 1245: *Innocentius papa IV. concilium episcoporum et regum Lugdunum convocat, in quo imperatorem Fredricum imperio destituit et sathane commendat eundem.*
zava prope Nakel. 71) De variis diplomatibus hac
de re confectis v. notam ad Petrum de Dusburg, *torem Fredricum imperio destituit et sathane com-*
II, 5. (SS. Res. Pruss. I, 37. 72) cf. Ann. Ca-

1249. Bruno episcopus Olomutzensis Ratebor civitatem acquisivit. Eodem anno dux Bolezlaus Lignicensis captus est. Eodem anno Iacobus legatus dispensavit cum Polonis quod carnisbrivium suum in quadragesima haberent⁷⁴.
1251. Fridericus in excommunicatione obiit. Et Viola domna de Opil⁷⁵ obiit.
- 5 1253. Wenzeslaus rex Bohemie obiit. Sept. 27.
1254. beatus Stanizlaus canonizatus est.
1255. rex Octakarus, qui prius Premezel dicitur, in Prusiam venit et aliquid boni fecit⁷⁶.
1256. Thomas episcopus Vratislaviensis a Bolezlae duce capitur. Oct. 2.
1258. terre motus fuit in multis partibus.
- 10 1260. Tarthari castrum Zludemer⁷⁷ ceperunt et multa milia hominum occiderunt.
1262. Symovit dux⁷⁸ in Iesdow a Litowinis occiditur. Iun. 23.
- 1278.^a in vigilia Bartholomei⁷⁹ occiditur rex Bohemie a rege Romanorum⁸⁰. Aug. 26.
- Versus.*
- 15 Christi post annos M C duo septuaginta
Octo, die terna post festum Bartholomei
Rex fuit occisus a Roma, rege Bohemus.
1290. in nocte Iohannis⁸¹ gloriosus dux H. obiit. Iun. 23.
- Versus.*
- 20 H. quartus mille tria C minus X obit ille
Magnus in hiis annis^b Sle. Cra. San. dux nocte Iohannis.

a) 1290. c. b) in sepulchro in ecclesia S. Crucis Vratislaviae adhuc existenti legitur pro his verbis: Egregis annis.

- 74) Cf. Ann. Cap. Cracov. ad a. 1248: Eodem anno Iacobus archidiaconus Leodiensis sedis apostolice legatus veniens in Poloniam, induxit in Polonia quibus placet carnes comedere post septuagesimam.
- 75) Masovia; cf. Ann. Cap. Cracov. ad h. a. 79) V. ducissa Opoliensis. 76) V. Petri de Dusburg Ann. antiq. Vratisl. a. D. 1278. 80) Radolfo. Chron. III, 70. 71. (SS. Rer. Pruss. I, 80 sqq.) et 81) baptisae.

CHRONICON POLONO-SILESIAECUM.

Ne quid inter fontes rerum Silesiacarum antiquissimos desideretur, ad cal-
cem quasi annalium damus chronicon Polono-Silesiacum, et quamquam eorum
non sit probanda opinio, qui hoc tamquam antiquissimum esse Silesiorum monu-
mentum historicum statuunt, non indignum ducimus id, codicibus aliisque auxiliis
ad certamen vocatis emendatum et ut profitendum esse speramus, nunc prima vice
formae authenticae restitutum, proponere lectoribus nostris. Quis id scripserit
adhuc ignoratur; auctorem Polonum fuisse sibi persuasum habuit vir beatae me-
moriae Stenzel, fultus unius, cuius habebat cognitionem, codicis ratione scribendi.
Certe auctor initio saeculi decimi quarti condidit opus suum, adhibens prae-
cipue ad Polonorum historiam scribendam chronicam Vincentii, cuius quum
librum primum magnam ad partem exciperet, non eandem in rebus sequentibus
enarrandis adhibebat industriam, sed pauca tantum gravissimaque in usum
suum convertebat, coniungens cum his de rebus Silesiacis notas historicas¹. Nec

1) Augustus Mosbach v. d. nos certiores fecit, auctorem 1506—1515 confecta editio, Cronica Petri comitis
 exscripsisse vitam Petri Wlast, olim in monasterio Poloniae cum certis gentis Sarmacie regum nominata,
 S. Vincentii Vratislaviensi asservatam. Quo de opere nunc per laudatum virum typis data sub titulo
 45 nil ad nostra devenit tempora nisi inter annos „Piotr syn Włodzimiers, stacyjny dostynik polski wieku
 SS. T. XIX. 70

est quod accuratam criticamque eius artem laudare possis, nam de variis ducum Henrici primi ac secundi fati bis eadem fere protulit verba, fortasse fontibus suis delusus, in quibus unam harum relationum variis auctam fuisse additionibus est verisimile.

Quae nobis praesto erant subsidia ad editionem nostram parandam sunt haec:

1) *Codex Fürstensteinensis, de quo adhuc latente nos huius anni aestate Wratislaviae degentes inter colloquia potatoria certiores fecit v. d. Augustus Mosbach Wratislaviensis, quum iam de textu integro restituendo desperaremus. Habebat enim inter librorum suorum copias antedictus vir exemplar Scriptorum Rerum Silesiacarum Stenzelio ipsi olim proprium, in quo Stenzel varias huius adnotavit codicis lectiones. Ad castellum autem Fürstenstein, situ amoenissimum, die 8. mensis Iulii profecti, facile a viro humanissimo Seidensticker, in castello praeclaudato principis illustrissimi de Pless vices gerente, impetravimus licentiam codicem evolendi ac conferendi. Est autem chartaceus, forma octava maiori, saeculo XIV. scriptus, et inter libros illius bibliothecae manuscriptos signatus Msc. Q. 6. Inter varios nullius momenti tractatus theologicos continet codex Martini Poloni chronicon pontificum et imperatorum Romanorum usque ad Honorium IV. continuatum ad illam quidem formam, quam editionem secundam nominavimus, redactum. A folio 130^r usque ad folium 145 nostrum sistit chronicon. Singulae paginae rubro colore sunt numeratae. Textus, qualem praebet codex, est optima notae, lacunas priorum editionum explet, verba ac sententias sexcentis authenticas exhibet. Qua re commoti eum quasi fundamentum novae editionis posuimus, scripturae specimen lapidi incisum addentes.*

1a) *Arctissime cohaeret cum codice Fürstensteinensi codex quidam adhuc latens, olim autem Schindlero notus, qui in libello „Literarische Chronik von Schlesien auf das Jahr 1787, December p. 353 sqq.“ de eo disseruit, anno 1424 eum esse exaratum professus est, paucorum tantum locorum diversitates addidit, quas suo loco repetivimus.*

2) *Codex bibliothecae Rhedigeranae Wratislaviensis, S. IV. 2. p. 11, membranaceus, forma quadrata, anno 1359 exaratus. Chronicon nostrum in duodecim foliis primis sistit, idque excipiunt Auctoritates libri metaphysice. In fine chronici leguntur haec verba: Finita coronica Lechitarum per manus Iohannis sub anno Domini 1359, in sabbato ante dominicam qua canitur „Cantate Domino“. In ultimo folio scriptum est: Anno Domini 1359, 6. Ydus Iulii. Quum autem totus codex una eademque exaratus sit manu, non erat cur Sommersberg, primus editor, chronicon nostrum Iohanni auctori vindicaret. In interiori libri tegumine scribuntur haec: Hic est kronica Polonorum. | Item auctoritates philosophorum | Hunc librum comparavit dux Ludwicus dominus Bregensis anno Domini 1360, et paulo infra alia manu: Hic liber iste est ecclesie sancte Hedwic in Brega. Scriba quamquam litteras admodum pulchras delineans, homo tamen indoctissimus erat ac menda turpissima committens non unum versum recte, ut ita dicam, scribebat. Qua ratione fieri non potuit, quin editores priores Sommersberg et Stenzel coniecturis, quasi desperantes, textum emendare conati sint innumeris, quarum non exiguam partem evoluto codice Fürstensteinensi rectam esse comprobavimus. Nos Wratislaviae mense Iulio huius anni a v. d. Pfeiffer, bibliothecae Rhedigeranae praefecto, codicem nacti, novam paravimus collationem, nec una vice Stenzelii varias corrigentes lectiones.*

dynasty i kronika opowiadajaca Dsieje Piotroce. hiberi non poterat. Conferas quoque de Petri vita Przedstawit August Mosbach. Ostrom. 1865. Qui Chron. Boguphali ap. Sommersberg, SS. RR. Sil. II, 42, liber, quum adhuc prelo subiceretur, a nobis ad- ubi laudantur Pythronis gesta.

3) *Quum auctor Chronicæ principum Poloniae (apud Stenzel SS. Rer. Sil. I, 38—172) nostrum chronicon fere totum exscripsisset, ea quidem ratione ut pauca vel adderet vel omitteret, prout operis sui exigebat institutio, nos ex Stenzelii editione nonnunquam variorum codicum varias attulimus lectiones.*

5 *Pro fonte, ut supra iam disputavimus, Vincentii Kadlubkonis chronico usus est auctor. Hoc opus secundum novam hoc anno Cracoviae per v. d. Adolphum Mutkowski ope codicum Cracoviensium paratam editionem, laudavimus et discrepantium locorum lectiones annotavimus.*

10 *Editiones chronici nostri adhuc exstabant tres, quarum secunda nil nisi primae est repetitio. Leguntur autem:*

I) *apud Sommersberg, Scriptores Rerum Silesiacarum I, p. 1—13.*

II) *in initio editionis Boguphali, Warsawiae anno 1752 a Jablonowski et Zaluski procuratae. Exemplar vidimus in bibliotheca Academiae imperialis Petropolitanae.*

15 III) *apud Stenzel in Scriptorum Rerum Silesiacarum Tomo I, p. 1—32.*

Secundum opinionem multorum quidam historiographi* seu cronicarum* conscriptores penes duo suam exercuere intencionem, videlicet secus ostentacionem sue literalis sciencie et secus proprie gentis seu proprie* commendacionem aliarumque gencium sive terrarum detestacionem. Primum in gravedine stili connititur^d, qua tam sciolis quam insciis aliquid* apperiri^f nisi sunt^e, et non tam suorum quam suam in hoc^b posteris memoriam commendare, licet nonnulla tam dictorum quam gestorumⁱ virtutum utilitatem videantur imitari volentibus annotasse. Secundum perpenditur in eo quod^k sue gentis aliquando prospera facta omni verborum^l lumine declaraverunt, infortunata vero^m seu execranda vel suppresseruntⁿ silencio sive^o quorundam^p verborum velleribus obtexerunt^q, et que ad alterius gentis de- commendacionem esse poterant^r, non tamquam veritatis^s zelo sed velut odii gladio persequi studuerunt, sue vel suorum in hoc invidiae servientes, propter quod de cronicis Lechitarum^t sive Polonorum, ad solam principum ipsorum genealogiam pandendam — Lechi autem dicti^u fuerunt Poloni, eo^v quod magis decepcionibus et calliditate in^w bellis utebantur quam viribus — ad noticiam simplicium quedam, secundum estimacionem plurium^x sive autu- macionem fide digna excerpere studui ac sine propria adiectione noscere volentibus sim- plici calamo breviuscule^y perorare. Unde sciendum, quod quia gens Lechitica sive Polonica, dudum ad fidem conversa, tempore gentilitatis literarum ignara fuit nec aliqua originis sue primordia paginis^z commendare potuit, idcirco ipsius cronographus ea, que scripsit, non se legisse dicit sed quorundam collocacione^{aa} se didicisse ac ideo^{ab} modo dia- 35 logico^{ac} descripsisse.

Memini^{ad} siquidem, inquit, collocacionis mutae virorum illustrium, quorum tanto fidelior est recordacio quanto^{ae} celebrior viget^{af} auctoritas. Disputabant namque ambo grandevi^{ag}, ambo sententiis graves, de huius rei publice origine, progressu et consumacione, cum unus, queso, inquit, mi care, sub quonam conceptam^{ah} estimabimus nostrarum constitu- tionum infanciam? Nos enim hodierni sumus nec ulla^{ai} hesternitatis existit^{aj} in nobis cetera sciencia. Ad quem alter: 40 Scis, quod in antiquis viget sapiencia et in multo tempore prudentis, me vero^{ak} in hac parte infantulum fateor; utrum^{al} etiam huius instantis simplex aliqua in me sit^{am} porciuncula prorsus non novi, quod tamen^{an} veridica maiorum narracione condidici^{ao}, non silebo.

Narrabat itaque grandis natu quidam infinitissime numerositatis^{ap} manum in Polonia viguisse, quam non dominandi ambicio, non habendi urgebat libido, sed robor animositatis exercebat in occupandis regnis aliorum, ut preter magna- 45 nimitatem^{aq} nichil magnum estimarent et ideo suarum accessiones^{ar} virtutum nullis usquam terminis limitarent, nec essent virtutes, si ullis dignarentur limitum ergastulis intercludi^{as}, unde^{at} non solum citramarinas undique naciones sed et

a) historia 2. b) coronicarum 2. c) prie 1. d) queritur 1a. e) aliquam 1a. f) appere 1. g) sic 1. 1a; apparere qui sunt 2. h) sic 1; suis 2. i) gestorum 2. k) quot 2 semper. l) deest 2, habet 1. 1a. m) sic 1. 1a; deest 2. n) sic 2, et 1 recte supserunt, Schindlerus hanc abbreviationem male intellexit legendo sumpserunt. 50 o) deest 2. p) quibusdam 2. q) verba verborum vell. obtex. dez. 2. r) sequuntur in 2 verba in 1 et 1a. recto loco posita: sive verborum velleribus obtexerunt. s) deest 2; utilitatis zelo 1a. t) cronicis I.IX. 1a. u) deest 1; dum 2. v) deest 1. w) et 1. x) plurimi 2. y) breviusculo 2. z) paginis 1. aa) collacione 2; cf. Vinc. Kadl. p. 5. ab) idem 1. ac) dyaloico 2. ad) Nemini 2. ae) quanta 1; quantum 2. af) litterae vi in loco raso scriptae 2. ag) gradevi 2. ah) sic Vinc. Kadl.; conc. quonam 1. 2. ai) sumas nulla 1. aj) est 2 et Vinc. ak) ergo 1. al) verum 1. am) aliquo inimit 1. 2; praecesserit Vinc. an) cum 1. ao) condici 2. ap) innumerositatis 1. 55 q) magnimitatem 2. ar) accensionis 1. as) includi 2. et Vinc. at) ut 2.

Donamarchias^a insulas^b coniecerunt^c ditioni, inhabitanciam^d eas sibi clientelam^e vendicando, rege ipsorum Caruto^f in vincula coniecto. Hii sunt Galathe et etiam Longobardi^g. Fama est, tunc Gallos totius orbis^h regna occupasse, cum quibus fedus hoc solidum pepigeritⁱ tunc scilicet Poloni^j, ut si quid^k eis aut sorte aut virtute apud^l extraneos accidisset seu accessisset equa utriusque^m obtingeretⁿ portio. Galli itaque universa cessit Grecia usque ad Danubium, Lechitis vero usque ad Parciam^o, Bulgeriam^p et Carinthiam crovis accessio: ubi post multa bellorum discrimina cum Romanis, urbes^q occupant, prefectus^r constituunt et quendam nomias Gracum principem super se creant. Sed tandem^s illius gentis laxa seganter dissoluti, molierum^t paulatim emolliit lascivis; primi quidem veneno extinguuntur^u, ceteri iugo indigenarum^v substeruntur. Huius facti Trogus^w cronographus meminit, dicens, Galli, id est Germani, cum eos patria, id est tota occidens, non^x caperet pro multitudine, trecenta milia virorum pugnantium ad sedes novas querendas, ver sacrum ultra et citra^y miserunt. Ex eis portio in Italia coniecit, que Romanam captam incendit; alia, per strages barbarorum penetrans^z, 10 in Pannonia resedit, ubi victis Pannoniis^{aa} cum finitibus^{ab} multa bella gesserunt Lechitis. Extunc nonnulli lignaggi re- ceperunt portionem^{ac}.

Igitur Gracusa^{ad} iura instituit, leges promulgat, et Lechite, per eum felicibus aucti successibus, statuerunt eius prolem regni^{ae} successione dignissimam, nisi alterum filiorum eius fraticidii fedasset^{af} piaculum. Erat enim in ciuitatem spelunca scopuli^{ag} anfractibus^{ah} monstrum atrocitatis^{ai} inhumanissimae, quod quidam olofagum dicunt. Huius voracitati^{aj} acole 15 singulis diebus certum armentorum numerum quasi pro victimis offerbant, alioquin totidem humanis capitibus^{ak} ab eodem monstro plecebantur. Quam Gracusa^{al}, iam senex, non ferens perniciem, clam filiis^{am} acritis^{an} dirigit^{ao} propositum^{ap}, pandit consilium dicens: Vos itaque, o filii^{aq}, quos ad regni^{ar} huius gubernacula educavi, inquit, ob gloriose triumphum^{as} in huius montis^{at} perniciem armari convenit. Cui illi^{au}: In te est precipiendi auctoritas, in nobis autem obsequendi^{av} voluntas. Non igitur^{aw} virium suarum^{ax} sed industrie innitentes^{ay} suffragio coram olofago armentorum corpora sulfure^{az} et igne repleta 20 loco solito ponunt. Que dum avidissime glutit olofagus, exalantibus intro^{ba} flammis suffocatur, moxque minor Gracusa^{bb}, non^{bc} quasi victorie aut regni consortem sed emulum^{bd} fratrem occupat ac trucidat. Quem quasi cocodrilium persequens^{be} lacrimis, ab olofago mentitur occisum, a patre tamen^{bf} gratulanter tamquam victor exipitur^{bg}. Sic minor Gracusa paterno succedit imperio, heres nepharius, sed diucius fraticidio fuit sordidus^{bh}, quam imperio insignis, nam paulo post, dolo deprehensus^{bi}, piaculi deputatur supplicio, exilii perpetuitate dampnatus. 25

Sed ne antiqui^{bj} Gracci emorerentur^{bk} beneficia et ut tantis patris superasset inique, in scopulo^{bl} olofagi fundata est urbs solompnis, a nomine Gracci dicta Gracovia^{bm}, ut per eam eterna Gracusa^{bn} viveret memoria, quam quidam a croci- tatione^{bo} corrorum qui eo ad cadaver monstri confluerant^{bp}, Cracoviam dixerunt. Tantus vero amor universos circa mortuum principem devinxerat^{bq}, ut unicam filiam eius, virgunculam, patris imperio subrogarent, que Wanda^{br} dicebatur, a qua fluvius, regni centro preterfluens Vandalus^{bs} dictus, qui^{bt} nunc Wisla^{bu} vocatur et populus Vandalis^{bv} 30 nuncupantur^{bw}, quo discisso^{bx} pars eius Huni dicti sunt, quorum rex fuit primus^{by} Atyla, rex Wandalarum, quibus multe inmixte fuerunt gentes tam ritu quam lingua^{bz}. De hac Wanda multa fabulose^{ca} aluntur, que, quia^{cb} omnium^{cc} sprevis concubia, sine prolis successione decessit, diuque^{cd} post eam claudicavit^{ce} Wandalicum imperium.

Ea tempestate famosus ille Alexander^{cf} rex Macedonum, vectigales pensiones a Lechitis exigere temptavit. Cuius 35 legatis ayunt^{cg}: Legati tantum estis an Alexandri^{ch} regis census questores? Qui responderunt: El legati sumus et questores. Ad hec illi inquit: Prius ergo^{ci} interemerata legatis exhibenda est^{ck} religio, ut magnifice susceptos magnificis^{cl} veneremur donariis, questoribus deinde questus exsolvat^{cm} censuales. Legatorum itaque primi prius vivi exoriantur deinde cutes eorum partim auro^{cn}, partim alga vilissima farciuntur^{co}. Quo facto hec remittunt^{cp} Alexandro, dicentes: Male aliis imperat, qui sibi imperare non novit. Licet insatiabilem^{cq} tui voracitatis ingluviem mundus satiare non possit, tuorum^{cr} tamen, qui sibi missi, utcumque refocillavimus^{cs} esuriam. Nec te lateat, locum apud nos non esse loculis^{ct}, ideo presenciarum^{cu} xenitas^{cv} tibi transmisimus^{cw}. Nos non opibus^{cx} sed animi virtute et corporis duricia^{cy} censeri scias. Ad que commotus Alexander^{ca} regem quendam contra ipsos dirigit cum exercitu ad eos stirpitus evellendos^{cb}. Quo rege capto et^{cc} exercitu superato, Alexander, Pannoniorum ductu, per^{cd} Moraviam in manu gravi pervasit Lechiam, cuncta solo prostravit, opida redigit in favillam, urbes et Cracoviam iubet sale conspergi^{ce}. Omnibus itaque de salute desperantibus quidam pactor multos clipeos^{cf}, 45 ad instar clipeorum^{cg} hostilium format^{ch}, quos cum similibus galeis astute iubet in quodam colle rupis et arboribus appendi. Quibus Alexandrite prospectis, putantes, exercitum esse, preparati^{ci} in prelium illi accurrunt. Sed pactor, concito hec^{ck} tolli^{cl} iubens, gyrat^{cm} Alexandritas occulte. Quibus nil inventibus sed quasi fugientes insequentibus, Lechitis admisceatur, tamquam sui, et sic per contentionem intestinam suscitant stragem pervallidam, illa ut tota exercitus Alexandri succumberet fortitudo. Deinde Lechitis^{cn} contra castra hostium revertentibus occurrit illis^{co} Alexander, tamquam suis victorioso 50

- a) Donamarchias 2. b) deest 2. c) coniecerunt 2. d) clientela 2. e) caico 2. f) Longibardi 2. g) urbis 2.
h) pepege cunctis Polonis 1. i) quit 2. k) apud 2. semper. l) utriusque 2. m) contingeret 2. et Chr. princ. Pol.
n) Parciam 1; priam 2. o) bulgavam 2. p) prefectos 2. q) tamen 2. r) mteoy 1. s) extinguuntur 2.
t) indignatus 2. u) Trogus 2. v) ubi 2. w) ultra versus et citra 1. 2; v. Iustinum XXIV, 4. 1-6. x) pene-
strans 1. y) Pannonis 2. z) finitibus 2. *) Extunc nonnulli dominativam Liguria ceperunt portuanculam codices 55
Vincentii. Varius conatus hunc locum emendandi v. in ed. eiusdem p. 9. a) Gractus 1; Gractus 2. b) regem 1.
c) sedasset 2. d) deest 2; Chr. Princ. Pol.: Erat itaque temporibus illis in quibusdam Polonic scopulis spelunca pro-
funda, in qua monstrum etc. e) anfractibus 2. f) citatis 1; crociana 1. g) inhumanissime 1. h) voracitate 2.
i) aliis addit 2. k) Gractus scriptum erat, radendo corr. 2. l) aliis 1. m) accersitis 2. n) dirigit 1.
o) et addit 2. p) casili 1. q) regna 2. r) ille 1. s) consequendi 1. t) ergo 1. u) deest 1. v) ductores 1. 60
w) sulphurentur 2. x) deest 2. y) ubi 2. z) consortem strenuum 1. *) prosequens 2. a) autem 1. b) ex-
cepit 1; exceptus alias susceptus 2. c) surdus 2. d) al' cog'to addit 2. e) autqui 2. f) morentur 1.
g) facti 1. h) i. e. antro addit 2. i) Gracovia 2. k) Gracci 2. l) atrocitate 2. m) confluerunt 1.
n) devixerat 2. o) Wenda 2. p) Wandalus 2. q) que 2. r) Wyzla 2. s) Wendali 2. t) nuncupatur 2.
u) disciso 2. v) deest 2. w) ligva 2. x) famulosa 2. y) quod 2. z) omni 2, sed locus rasus est supra lin. 65
ita ut prius omnium scriptum fuisse videatur. *) Siquae 2. a) claudificavit 1. b) Alex. 2. c) aiunt 2.
d) Alexander 2; alias Vinc. e) prius deest 1; prius inquit ergo 2. f) deest 2. g) susceptus magnificis 2.
h) et addit 2. i) farciantur 1; sarciantur 2; sarcinari fecerunt Chr. princ. Pol. k) semictunt 2. l) insatiabile 2.
m) deest 1; tu tuorum 2. n) refocillamus 2. o) loculus 1. p) principum rimola 2. q) transmisimus istos non
operibus 1. r) duricie 2. s) Alexander 1. t) eos strepidus eos evell. 2. u) deest 2. v) deest 2. 70
w) conggi 1. x) clipeos 2. y) clipeorum 2. z) formati 2. *) preparati 2. a) hoc 2. b) colli 2.
c) girat 2. d) Lechites 1. e) ille 2.

revertentibus, sed dolo deprehens^o vix cum paucis evasit. Est ergo liber epistolarum Alexandri, ducentas pene^o continens epistolas, in quarum una scribit magistro suo Aristoteli sic inquit: *No de nostro statu te semper dubis respondit aestuato, moderis, nos apud Lechitas perumplicis prosperari. Est urbs famosa Lechitarum septentrionali Pannonia lateri continet, quam Carantia^o dicitur, id est Cracoviam, plus turba^o quam opibus, plus aris quam ceteris mundis, de hac et sententia pro voto triumphantis. In epistola vero, quam rescripsit Aristoteles sic habetur: *Fama est, de Carantia^o Lechitarum te cum suis triumphasse, sed Ausus gloria triumphat utcumque tuis titulis nunquam accipietur. Ex quo enim tributum ignominie tuorum infatum est infamiae, ex quo Lechitas expertus est Argrippidas^o sui rutilantis solis apud multos defecit, imo sui videri est mutasse^o dyadema imperii. Ex hoc iam^o prima Corinthus^o clausit ab Alexandro portis^o et nuncios eius erant effugerunt. Tandem ille tam saluberrimo magister^o artis, patris, quam salvaverat, princeps constituitur dictusque est Listik^o, id est status, eo quod statu^o plures hostium interfecerit^o quam viribus.**

Quo mortuus fuit et alius Listik^o, sed alio pacto sic nuncupatus. Orbata siquidem princeps^o terra, de successione^o singulis primorum contendentibus^o, seditionis subruitur tempestate^o. Tandem post^o nimiam suorum stragem duobus^o simplicioribus de vulgo eligendi principem deferunt^o arbitrium. Qui habita secum deliberatione; ut nulli parti^o consentire viderentur sic arbitrantur, dicentes: *Eligatur stadium, figura^o, meta, et cuius equus, maculis distinctus, primus omnium melam contigerit, princeps habeatur.* Stat fixa sententia, sed pro querenda equis maculosis dies prorogatur. Et dum mediis tempore quidam illorum ad hoc opus se collidis exercitarent^o, unus ipsorum^o, versuta natus^o astucia, omnem stadium planitiem clam ferreis^o consertit oxigonis^o, modicam intercapedinem pro semita sibi deputans seu denotans. Sed^o dolus non latuit; duo enim iuvenes, fortuna tenues, condicione humiles, de pedum celeritate alterantes pignoribus^o se obligant^o, ut victis vincentem omnino^o nisi principis nomine audeat appellare, et sic iocantes: *Deest*; inquam, *pro nostra corona victoria non nisi in stadio regii certamina exercere^o.*

Qui dum plantas in oxigonis^o consertis^o vulnerasset, insidias repertas prorsus dissimulans, semitam, quam callide deprehenderunt; alias sublati oxigonis^o conspergunt, et inde redeuntes singuli secum pro se tacite cogitant^o. Postera die, cum omnes cursum ad spectaculum convenissent et omnes simul committerent, unus^o predicatorum cursorum, qui equi sui calcem integro ferri^o munierat subtegmina^o, prior recto^o peringit tramite. Alter vero per alta^o suspiria aivo^o longa non sine astancium^o ridiculo^o conclamamine, transverso raptus cursu gyranda secundus ad metam pervenit. Alii vero, oxigonorum^o vulneribus prostrati, indignantes primi equum considerant babataque^o intuentes, doli magistrum putantes, perimunt; alium, qui ridiculo^o fuerat, regem proclamant omine infausto. Huic quoque, cum tantum^o inesset animositatis studium, ut in propria persona plerisque hostium indiceret certamina, a quibus non solum vitas ymo^o et regna plerumque extorsit, cum hostis^o defuit, contra suos dimicaturus^o primus commisit. Qui^o um etiam summe liberalitatis esset^o, temperantia in cibo et in potu in se et suos^o, maximeque^o in regali festu humilitatis, ita ut non throno sed scabello semper insideret^o, suis plurimum carus^o obit. Hic etiam super regalibus^o vestimchia^o semper sine paupertatis superinduebatur vestibus.

Huius^o filius, item Listik^o tercius, patri succedens, non tam patris imperio quam paternis^o multa^o adiecit virtutibus. Qui Iulium Caesarem tribus fudit preliis et Crassum^o apud Pardos cum suis delevit. Tandem Iulii sororem ducens, affinitate bella conpescuit, que Iulia dicebatur. Huic frater^o iure dotis Bavariam, maritus vero ratione nunciarum Surbiensem tradidit provinciam; unde Romani contra Iulium indignati sunt, quod equales fecisset eos, qui eis esse debuerant. Cumque Iulia duas fundasset urbes, unam nomine fratris^o Iulius, que dicitur Lubus, aliam^o nomine suo, que nunc Lubin^o vocatur, Iulius Bavariam recepit, propter quod Listik^o sororem eius repudiavit, iuvene filio secum retento, cui nomen Pompilius^o. Pelex autem eius, que presentem emulata^o etiam fuerat reginam^o, loco regine succedit et in odium^o predictarum urbium nomina inmutavit. Ex hac et aliis concubinis Listek^o filios viginti suscepit, quibus totidem assignavit principatus, alios duces et^o alios marchiones, alios quoque^o comites constituens, Pompilium vero regem omnium statuit.

Hunc^o post obitum patris fratres tanto affectu coluere, ut post mortem eius et parvulum filium eius, Pompilium, paterno nomini et regno suffecerint^o. Hic postmodum, consilio^o venefico coniugis sue eosdem patruos^o suos intoxicavit^o, mala pro bonis restituens. Hic se infirmum simulans patruos tamquam ad suas exequias convocat. Quibus deosculatis post multas eorum lacrimas potum sibi dari peccit et quasi^o ultimo amoris iudicio totum ebibat, eos ad similia exortans^o. Quibus illa vilis^o mulier propinans cuiuslibet calicem venatici potus obtulit. Quo bibito rex tamquam pousaturus^o eos exire iubet. Qui veneno infecti tamquam ebrii foras alii cadendo, alii volutando prostrant, quorum funeribus ille etiam tyrannum sepulturam prohibuit, probens celestis extinctos^o ulcione, qui amicum, qui nepotem, qui regem hesternis exequiis lacrimarum vivum sepelire^o intenderint. Sic patri syderibus extinctis omne Lechitarum decus contabuit^o, et Pompilius, per omnia vilis, ultimus in prelio et^o primus in fuga semper fuit. Hunc ultio^o divina sic insecuta est, quod ex cadaveribus^o fratrum mures ebullientes eum^o trans ignem, trans flum^o a, trans

a) depresso 1. b) peae 2. c) Aristoteli 2. d) inquietis 2. e) tauratis 2. f) urb' 2; viribus 3. g) toto 2. h) scribit Aristoteli 2. i) flama 1. k) tauratis 2. l) tuus titulus 2. m) accepisset 1. n) et 2. o) Argippidas 2. p) imitasse 1. q) tam 2. r) Corinthos 1; Chorintus 2. s) posteras 2. t) magister 2. u) Listig 2; Lestco Vinc. v) astucia 2. w) confecerit 1. x) Listig 2; Lestco Vinc. y) deest 2. z) successione 1. ') contrudentibus 2. a) tempestati 1. b) deest 2. c) duorum 1. d) defecerunt 2. e) nullus parte 2. f) flegatur Vinc. g) maculus 2. h) exercitaret 1. i) ipso 1. k) usus 2. l) clavi ferrens 2. m) oxigonis 2. n) pignericus 1; pingnoribus 2. o) obligavit 2. p) non 2. q) exerceri 2. r) oxigonis 2. s) pseren^o 1; olerens 2; ossetenus Vinc. t) oxigonis sublatas 2. u) cogitantes 2. v) unius 2. w) ferro 1. x) subregimino 1; subtegumine 2. y) recte 2. z) alia 2. ') supria qu 1. a) distanciam 2. b) ridiculoso 2. c) oxigonorum 2. d) botaque 2. e) ridiculoso 2. f) tandem 1. 2. g) imo 2. h) deest 1. i) dimicaturus 2. k) esset dea. 2; esset in temp. 1. l) suis 2. m) qui 2. n) se infreret 2. o) cama 2. p) regali 2. q) culus 2. r) Listig 2. s) patris 2. t) multi 1. u) terrassum 2. v) super 2. w) nomine add. 1. 65 x) alio 1. y) Lubin 2. z) Listig 2. ') Pompilio 2. a) em'af 2. b) regina 1. c) et medium 2. d) Listig 2. semper. e) deest 2. f) deest 2. g) Nunc 2. sed rubricatori praescriptum erat, quod adhuc elucet, h. h) suffecerunt 1; preciferent 2. i) consilium 2. k) paternos 2. l) incoxitavit 2. m) .q. 2. n) adorans 2; adhortans 3. o) deest 1. p) pousstivos 2. q) extincione 1; extinctus 2. r) sepulture 1. s) consecuhit 1. t) deest 2. u) ultimo erat scriptum, m erasum est 2. v) deest 2. w) cum 1.

70 1) Lestco, polonice Leszek, est diminutivum vocis Alexander. 2) i. e. ferris aculeatis. 2') i. e. Sufferen.

paludes, trans lacus insecuti^a sunt, donec cum uxore et duobus filiis in Cracoviensi^b insula^c cum amarissimis morsibus corroseunt. Et vacavit principatus multo tempore.

Radio Pompilii stirpiter^c exacisa nova principum orta est successio, quorum celsitudo tanto^d crevit sublimior quanto stirps^e creditur fuisse depressior. Fuit enim quidam pauperulus Cossachonis^f filius, nomine Peant^h, cuius uxor dicebatur Ripizaⁱ, ambo infirmi^k de^l natura, ambo rebus exigui, estimacione nulli, qui filium genuerunt, quem Semoviz^m nuncupaverunt. Quibus propter hospitalitatisⁿ pietatem dicitur hic^o filius natus, qui cum adolevit stato^p strenuitatem iadit, parentatur virtutibus. Hic suis suffultus meritis prius magister efficitur militum, tandem principali fungitur maiestate et non eas solum, quas Pompiliiana ignavia deseruerat nationes revocavit, sed et alias^q suo coniecit imperio, quibus decanos, quinquagenos, centuriones, collegiones, tribunos, chiliarchos^r et magistros militum, urbium prefectos^s, praesides omnesque potestates instituit^t. Huic Semovito^v successit filius eius Listek, Listekoni^w vero filius eius Semomiz^x,¹⁰ horum utrorumque animi generositas, robor corporis, felices ad omnia successus^y adeo reddidere insignes, ut omnium suorum predecessorum excesserint^z virtutes. De Semomizone¹ famosus ille Mesico² cecus generatur, qui septennio³ cecus educatur, quibus finitis, visus recepto, statem vicit industria. Qui dum procuraretur⁴ Dobrancam⁵, filiam ducis Boemie⁶, illa consensum nuptiis prebere noluit, quousque repudiaret septem pelices⁷, quibus vicissim comiscebatur, et christianam fidem suscipiens baptizaretur.¹⁵

Primus⁸ itaque Polonorum princeps et rex Mesico⁹ baptismi gratiam suscepit anno Domini 966¹, tempore Ottonis primi imperatoris, et dictus est Mesico, id est turbacio, quia in eius ortu propter cecitatem eius² turbati sunt parentes illius, vel potius in illuminatione eius cordis in fide katholica turbati sunt hostes animarum, videlicet diaboli³. Iste Mesico Ottonem⁴ imperatorem tertium, qui dictus est Rufus⁵, seu Mirabilia⁶ mundi,²⁰ cum exercitu ad se venientem, honorifice illi occurrens cum magna gloria et triduo convivio adeo decenter pertractavit, quod imperator, liberalitate⁷ illius delectatus, eum infra prandium in mensa residens coronavit suo dyademate, et sic imperii feudalem⁸ fecit. Iste Mesico⁹ episcopatus Polonie instituit et dotavit, quorum prior fuit Poznani¹⁰, qui locus ideo sic dictus, quia¹¹ ibi recognovit ipse se imperii feudalem¹². Alias¹³ sic dicitur, et legi in alia²⁵ cronica, quod Polonia in Poznania primo fidem recepit, unde dicitur Poznan¹⁴, quasi se recognoscens fidelem. Anno autem Domini 1001. Mesico¹⁵ primus rex Polonorum cristianus¹⁶ obiit.

Huic successit filius eius, Boleslaus primus, qui dictus est Chabri, id est mirabilis¹⁷. Iste post multa prelia, que contra Pannonios, Ruthenos, Gethas¹⁸, id est Letwanos¹⁹; Porne-³⁰ ranos, Danos²⁰, Boemos et Saxones commisit²¹, ab imperatore Henrico²² primo, sancto, coronam suscepit²³ et filio suo Mesiconi secundo sororem Ottonis²⁴ tercii in coniugium copulavit, iuditam²⁵ nomine²⁶. Hic primus sedem ducalem Prage constituit et ecclesiam ibi in monte edificavit et Ruzciam²⁷ usque Kiwe pervasit et ibi signum victorialis gladii in porta, que dicitur aurea, dereliquit, deflorata prius filia regis Russie²⁸, quam ipsius coniugio³⁵ negaverat. Deinde ducens filiam ducis²⁹ Ungarie sedem regni in Cracovia constituit in medio terminorum obtentorum, antea fuit in Gnezna, postea in Poznan³⁰. Cuius³¹ termini fuerunt ab oriente Kywe³², ab occidente Sala fluvius³³, in quo defixit palum ferreum, a meridie Danubius, ab aquilone mare Oceanum³⁴. Sicque anno Domini 1025. obiit.

Cui successit filius eius Mesico II, qui nunquam aliena invadere voluit, sed proprios⁴⁰ terminos studiosse servavit; non sine prelio tamen. Iste⁴¹ sanctum Adalbertum primo vivum suscepit, deinde passum de Prussia transtulit et in Scremesno⁴² sepelivit, clauastro nunc

a) insectati 2. b) Cracoviensi 2. c) turpiter 2. d) tanta 2. e) scirps 2. f) fuit 1. g) Cohossachonis 2.
h) Poeant 2. i) cuius — Ripiza desunt 1. k) infirmi 1. l) deest 2. m) Zemoviz 2. n) hospitalitatis 2.
o) huius 2. p) deest 2. q) et ad alias 1. r) chiliarchos 2. s) prefato 1. t) Zemonico 2. u) Listig, Listi-⁴⁵
coni 2. v) Semoviz 1; Zemomiz 2. w) successus 1. x) excessere 1; excelsa 2. y) Semomizone 1; Zemomizone 2. z) Mesico 2. 1) septennio 2. a) procuraretur 2. b) Dobrancam 2. c) Gorime 2. d) septem-
pelices 2. e) Mesico 2. f) CCCCLXVI, sed ultima quatuor C in loco raso 2. g) propter cecitatem eius desunt 1.
h) dyaboli 2. i) Octonis 2. k) ruffus 1. l) miracula 2. m) liberalico 2. n) feudalem 2. o) Mesicus 2.
p) Fornan 1. q) qui 2. r) feudalem 2. s) Alias — fidelem desunt 1. t) Poznan 2. u) Mesico 2. 50
v) christianus 2. w) dictus est Traba, i. e. mirabilis vel bibulus, qui dicitur sic Tragbir. 2. Sed legendum est Traba, quod significat: tuba. x) Geras 2. y) Lithwanos 2. z) Danus 2. 1) deest 1. 2. a) Henrico 2. semper fere.
b) accepit 2. c) Octonis 2. d) Indica 1; Iudicam 2. e) Ruziam 1. f) Ruzcio 2. g) regis 2. h) Poznani 2.
i) Eius 2. k) Kive 2. l) Sala fluminis 2. m) oceanum 2. n) omnia que usque ad verba ad gradum sub-
diapico stus sequuntur desunt 2. 55

3) Dissentit Vinc.: donec cum uxore ac duobus filiis turri eminentissimae inclusos morsibus amarissimis absumere. Vid. doctam v. cl. A. de Gutschmid dissertationem „Kritik der Polnischen Urgeschichte des Vincentius Kadlubek“ in Tom. XVII. libri „Archiv für Kunde Östr. Geschichtsquellen. Est locus Krusswitz prope Gnezdnam. 4) cf. Vinc. p. 40. 5) Ab hoc loco non verbotenus exscripsit auctor Vincen-

cium, magis Annales sequens, sed prima verba ex Vincentii libro II. et cap. 6. desumpta sunt. 6) Falso. Uxor Mesiconis erat Richenza, filia Ezzonis comitis palatini Rheni et Mathildis, sororis Ottonis III. imperatoris. Vid. Fundationem Brunwilarensis in M. 60 G. XI, 398 sqq. 7) Trzemesno, urbs non multum a Gnezna remota.

regularium circa Gnesnam. Iste licet coronatus non fuerit, propter dignitatem uxoris tamen nobilitatis rex appellatus est.

Quo mortuo anno Domini 1034. Poloni tenellum filium eius Kazmirum primum cum matre sua quodam odii furore propulerunt. Ipsa enim cernens populum adhuc gentilitatis consuetudine indomitum et nullis obsequiis regi subditum, astute populum per diversas provincias et in solemnitatibus sanctorum convenire faciebat et convivia instruere, plaudere, canere et letari, regem a magnatibus invitari suadebat, que res^a in consuetudinem^a servitorum tracte sunt^b. Unde cum ipsa propulsa cum filio suo tempore Conradi primi imperatoris exularet in Alania, filius qui litterarum studiis instabat ob studii gratiam ultro in Gallias proficiscitur et ad Cluniacum perveniens religione monachorum illorum delectatus, ibidem monachus factus ad gradum subdiaconatus promotus^c est. Interim proceres Polonorum, pro regni gubernaculo invicem dissidentes^d, pene totum regnum cladibus et spoliis subruunt et quique finitivorum^e eos pervadentes^f et in clientelam redigentes^g, limites pristinos repetunt. Tandem ex necessitate periculi dominum suum requirunt et monachum factum^h eumⁱ ab Heynrico^k imperatore^l secundo sibi restitui postulant. Quem cum professum et ad sacros^m ordines promotum eis dare non possetⁿ, cum ipsis^o nuncios suos ad papam^p Clementem secundum direxit, qui prius episcopus Bambenbergensis^q Suidegerus^r dicebatur, coram quo, propositis^s terre periculis, circumquaque et novellam fidei plantacionem, dominum suum obtinuerunt et reduxerunt tali pacto, ut videlicet habitum non mutaret sed uxore ducta heredem terre generaret, et ut ipsi Poloni, dominum suum in tonsura et in amplitudine vestium imitantes semper a dominica septuagesime^t usque in pascha ab esu carniarum abstinerent et ut singulis annis de singulis familiis unum denarium cum impressione capitis sancti Iohannis vel duas mensuras avene darent sancto Petro Rome pro lumine. Sicque Kazmirus^u monachus, ab imperatore Henrico pio^v coronatus, cum matre reversus duxit uxorem, nomine Dobrogenam^w, et genuit ex ea duos filios, Boleslaum secundum, Vladislaum^x primum, et claustrum sui ordinis in monte Tynez^{y,z} sibi et matri et coniugi iuxta Cracoviam construxit, vocatis et fratribus ex^{aa} conventu de Leodio, et omnibus regalibus possessionibus ad provinciam Cracovie pertinentibus, dotavit preter^{ab} possessiones officialium regni. Tandem per multa bella pristinos terminos obtinens, maxime contra quendam Maslaum ex ignobili prosapia, qui ducem Mazoviorum se fecerat, quem binis preliis cum multitudine Danorum, Maritinarum^{ac}, Getharum^{ad}, Ruthenorum ac Mazoviorum prostravit. Qui inde ad Gethas^{ae} confugiens, licet princeps^{af} ipsorum factus, propter^{ag} illorum stragem alto patibulo ab illis suspenditur; et sic Kazmirus^{ah} monachus anno Domini 1058.^{ai} defunctus est^{aj}.

Cui successit filius illius Boleslaus secundus, qui cum vivente adhuc^{ak} patre probus ac liberalis existeret, mortuo patre^{al} omni in circuitu regna pervasit preliis, et cum apud Gethas, Rutenos et Ungaros aliquot^{am} annorum moram traheret, nobilium uxores^{an} ex^{ao} infortunii rumoribus^{ap} ac longa expectatione^{aq} timentes terram rapi ab hostibus^{ar}, propriis servis nupserunt, ne posteritate carerent. Quo audito Boleslaus cum furore revertitur, municiones^{as} capit, servos perimit et uxores^{at} a mensa maritorum et a thoro prohibet, et nobiliores, occisis^{av} parvulis nuper natis a servis, catulos lactare compellit, et flagiciosus cum equa contra naturam effectus, sanctum Stanislaum, antistitem Cracovie se ob scelera obiurgantem et tandem excommunicantem, propria manu ad altare intra missarum solemniam stantem^{aw} in die sancti Michaelis^{ax} in capella trans Wislam, gladio in frustra^{ay} concidens perimit, anno Domini 1079^{az}, tempore Gregorii pape VII.^{ba} Sicque omnibus odiosus effectus in Ungariam ad sanctum Vladislaum^{bb} regem, quem prius pedestri cursu obviantem contempserat, confugit, multa

a) sic 3; rex insuetudinem 1. b) sic 3; tracte sicut 1. c) mortuus 2. vide supra notam n. d) desiderantes 1. e) fuminorum 2. f) persuadentes 2. g) redeuntes 2. h) fratrem 1. i) cum 2; sibi addunt 1 et 2. k) Henrico 2. l) imperatorum 2. m) secos 2. n) possit 2. o) ipsos 2. p) ipsum 2. q) Lambenbergensis 1; Babemgensis 2. r) Suiderus 1. s) prepositis 2. t) septuagesima 1. u) Kazmirus 2. v) pio 2. w) Dobrogenam 2; Dobrogenam 3. x) Vladislaum 2. y) Tyntz 1; Tinez 2. z) et fratr. ex des. 1: ex fratribus et 2. aa) p̄ 1; propter 2. ab) Matimoy 1; Maritivorum 2. ac) Getharum 2. ad) Gethas 2. semper. ae) principes 2. af) deest 2. ag) Kazmirus 2. ah) verba MLVIII — mortuo patre eadem manu in loco raso scripta sunt 2. ai) est etc. 1. aj) adhoc 2. ak) aliquod 2. al) uxores nobilium 2. am) et 2. an) minoribus 2. ao) expectatione 2. ap) permiserunt et addit 2. q) deest 1. ar) occisus 2. as) sancta 2. at) frustra 1. 2. au) MXXXIX. 1. 2. av) etc. addit 1. w) Vladislaum 2.

8) De hoc monasterio vid. Roepell Gesch. Polens Fortasse error in nostro chronico inde est exortus, I, 643. Est locus prope Cracoviam. 9) Cf. Annales quod episcopus in ecclesia sancti Michaelis est interfectus.

- menciens, sancto presuli, quem trucidaverat^a, crimina impingens, ubi inaudito correptus
 1081. langwore miser misere interiit, sed et unicus filius eius Mesico in ipso iuventutis flore
 1089. veneno emarcuit^b.
 cf. Vinc. p. 74.
 1081. Post hunc itaque regnavit frater illius¹⁰, minor Kasmirides^c, Vladislaus^{d, 11}, non minus
 1102. strennitate milicie illustris, quam religionis devocione insignis. Hic ecclesiis Polonie ob
 cf. Vinc. p. 75. mortem sancti Stanislai omnem^e libertatem dedit. Cui licet^f de humana^g nil estimatum
 est defuisse felicitate, sola prolis sterilitate^h tristabatur. Sed tandem, instigante Francone
 1084. episcopo, in Provincia ad abbatem et conventum Sancti Galli ymaginem auream infantuli
 cum aliis zeniisⁱ ac precibus transmisit, rogans ut a Domino et sancto Egidio sibi prolis
 fecunditatem inpetrarent. Quod triduo ieiunio^k et multis^l precum celebratis solempniis
 1085. factum est, et tercius tunc nascitur Boleslaus, cuius ex partu languore^m suscepto mater
 cf. Vinc. p. 77. defuncta est. Fuit gaudium merore temperatum et meror dulcore nati filii interceptusⁿ;
 1087. sed ne patri diu molesta^o esset coniugalibus viduitas, regis Ungarie Salomonis relicte, tercii
 Henrici^p imperatoris sorori coniugatur, item Iudite, de qua tantum tres filias^q suscepit.
 Hec Iudita^r multa donaria ecclesiis contulit. Habuit autem iste Vladislaus^s filium ex con-
 cf. Vinc. p. 79 sqq. cubina, qui ob odium^t in suam novercam in desertis educatus, dictus est Zbignewus^u.
 Hic de consilio profugarum ex consensu episcopi Magni Wratislaviensis^{v, 12}, dum Setech,
 princeps exercitus nimia tenacitatis avaricia salaria militum accepta a rege sibi reservaret,
 convocato exercitu regis Ungarie, sui nominis^w scilicet Zbignevi, Moravis quoque ac^x Boemis,
 regnum patris decrepiti ac fratris tenelli pervasit. Sed pater, astute infirmitatem sinu-
 20 lans^y, cum filio ad se vocato pacificatur et constructione convivalis leticie omnes Wratis-
 lavienses^z sibi conciliat¹, unde filius crassancius in patrem consurgens, de Wratislavia²
 fugiens, in Crusbiciam³ se recepit, et Pomeranorum non parva congregans subsidia cum
 1096. patre congregitur et captus carceri mancipatus⁴. Ubi tanta multitudo occubuit⁵, ut lacubus
 et fluminibus repletis multo post tempore nemo⁶ piscibus ibi uti ausus fuerit⁷. Tandem
 Sbignevo⁸ de carcere misso, Setech timens iuvenem Boleslaum, adherens Sbignevo⁹ dis-
 cordie malum suscitavit¹⁰. Unde¹¹ exilio propulsus fuit, Zbignevo cum fratre et patre recon-
 1102. ciliato; cui pater contulit provinciam Glogovie et mortuus est. Cui dum filius eius Boles-
 laus sibi¹² successisset¹³, qui dictus est Curvus¹³, frater eius Zbignewus quatuor vicibus contra
 ipsum multiplicem omnium vicinorum¹⁴ exercitum induxit et maxime¹⁵ Bohemorum, per
 30 quos Slesia tunc temporis sepius vastata fuit, Zbignevo¹⁶ in habitu simulatorio¹⁷ utrumque
 castra, ut Boleslaum traderet, frequentante. Unde adversus illum, dum quadam vice,
 hostes quos¹⁸ advocaverat antecurrens, deprehensus fuisset, ille vero causa custodie se
 nocte castra exisse assereret¹⁹, et visis hostibus eos nunciare festinaret, quidam magna-
 35 torum adversus eum consurgens²⁰ querimonias detulit et regem pro iudicio interpellavit.
 Cum quo, dum multis legibus contendisset, tandem pugne probacione eum superavit et
 14 sic perpetuo exilio dampnatur, et victori totum territorium, quod Ponetz²¹ dicitur cum
 omni iure principali libere donatur et locus iudicii ac pugne a re nomen suscepit scilicet
 Sandonel²². Igitur dum Henricus IV. imperator²³ cum exercitu Ungariam ingressus fuisset,
 Boleslaus rogatu regis Ungarie, Moraviam et Boemiam²⁴, que iam ad imperium devolute
 40 erant invadens, imperatorem redire compellit, unde imperator ad iracundiam²⁵ concitatus²⁶,
 omne²⁷ robur suum contra²⁸ Boleslaum excitans Poloniam intravit, et committens²⁹ in prelio
- a) crucid. 2. b) anno Domini . . . . add. 2. c) Casmirides 2. d) Wlad. 2. e) deest 1. f) Cui licet deest 2.
 g) de addit 1. h) sola prol. ster. des. 2. i) veniis 1; id est donis a longinquis partibus addit 2. k) quo
 triduo ieiunio 1. l) multam 1. m) langwore 2. n) intercepta 2. o) molestia 1. p) Heinrici 2. 45.
 q) filios 1. r) Indita 1. 2. s) Wlad. 2. t) obdium 2. u) Zbigneus 2. v) Vraclaviensis 2. w) nomine 2.
 x) ac deest 2. y) assimulans 2. z) Wratislavienses 2. 1) reconciliat 2. a) Wratislavia 2. b) Crusbicia 2.
 c) mancipatus 2. d) Ubi — occub. des. 2. e) nec 2. f) fuerat 2. g) tbignevo 2. h) cum fratre reconci-
 liato addit 2. i) deest 1. k) sequentia sic exhibet 2: Unde exilio propulsus fuit Setech, patre cum filio reconciliatis;
 pater vero Zbigneo contulit provinciam Glogovie et mortuus est. l) deest 2. m) successit 2. n) victorum 2. 50
 o) maxims 2. p) Zbigneo 2. q) simulato 2. r) quod 1; deest 2. s) asseritur 1. t) deest 1. u) Ponetz 2.
 v) Sandueli 2. w) imp. H. IV. 2. x) Bohemiam 2. y) ad irac. des. 1. 2, habet 3. z) deest 2. 1) eo 1.
 a) deest 2. b) committens 2.
- 10) Boleslai II. 11) 1. 12) cf. Vinc. p. 80: Sandnel, cui Boleslaus pro triumpho titulo dedit opti-
 dum Poniis perpetuo possidendum. Panitz in magno-
 55 ducatu Posnaniensi, in districtu Kröben, Sandewalde,
 pol. Sandowia, significat coloniam (wola) a vico
 Sand fundatam. Cf. quoque Roepell l. c. p. 240.
 n. 23.

Boleslaum cepit. Quem cum secum ducere^a vellet, ille multam pecuniam se daturum spondet, et termino obtento, tamquam pro thesauro mittit^b pro adiutorio in omnes Getharum, Rutenorum et Ungarorum provincias. Hostes in nocte in carribus adducti et in medio castrorum positi, cum duce suo imperatorem rapiunt et in Kolberg^c 15 castrum maritimum^d, 16 deducunt, ubi detento per sex^e menses, libertatem pristinam^f ab eo extorquet^g, quia ipsum ad servitium coquine ignominiose compulerat, insuper filio suo primogenito Vladislao, filiam eius, Cristinam^h 15 nomine, ob perpetue pacis ac amicitie roburⁱ matrimonialiter obtinet, et sic imperatorem usque ad proprios terminos conducens dimittit^b. Huic Boleslao¹, cum in regem coronari deberet, angelus coronam de capite illius rapuit ac regi Ungarie 10 Michaeli inposuit¹⁶. Iste Boleslaus quinque filios habuit, Vladislaum, Boleslaum, Mesiconem, Kazimirum et Henricum^m; quatuor ergo primis pater decedens terram divisitⁿ, seniori Slesiam et ad preessendum aliis Cracoviam disponit, et post illum seniori semper ducum Cracovie gubernacula consignat, sicque anno Domini 1139. defunctus est^o.

Oct. 28.

cf. Vlac. p. 129 sqq.

Iam^p pretereunda^q et ayunt cronice^r. Imperator Henricus, perpesse iniurie non im- 15 memor^s, primo Butom^t 17 et Glogoviam occupat, deinde in campestribus^u Wratislavie^v Boleslaum capit, et propter^w inducias dande^x pecunie in loco, qui^y dicitur Psy-polei^z, id est¹ Campus-canum², temptoria³ castrorum figit⁴. Ubi⁵ dum per deceptionem captus fuisset et multi suorum corruissent, Poloni ob odium⁶ occisorum ibi et⁷ castrorum nomen⁸ loco premissum indiderunt; Teuthonicos⁹ canes appellantes¹⁰. Iste Boleslaus cum omnibus 20 confinitimis¹ ultra omnes predecessores suos inexplicabilia gessit prelia, nec omnibus suis diebus quievit² amplius. Cumque filiis possessionem divideret, ut predictum est, seniori³ Vladislao Slesiam, Henrico Sudomiriam⁴, Mesiconi Gneznam⁵ et Pomeraniam, Boleslao Cuiaviam⁶ et Mazoviam⁷ deputavit, iuniori vero Kasmiro⁸ nichil⁹ delegavit, quasi prophetizans quod maiora sibi deberent.

25 Boleslao¹ autem Curvo defuncto, Vladislaus¹⁶ primogenitus eius monarchiam tenuit, 1139.

Qui cum quodam tempore yemali venacioni¹ deditus esset, quidam maior natu et principi proximior², Petrus Vloscides³ 20 secum perrexerat. Iste Petrus tempore Boleslai Curvi regem Ruscie⁴ in dolo adierat et cum illo commessans ceperat eum et vinctum Boleslao⁵ adduxit, et cum⁶ ille se pecunia liberasset, simili dolo per quendam⁷ Pannoniorum Cil- 30 ciam⁸ 21 urbem delevit cum magna strage Polonorum ac captivitate. Propter quod idem Petrus iniuncta sibi penitencia septem⁹ cenobia et septuaginta lapideas construxit ecclesias. Qui ut predictum est cum principe novo ingruente nocte solus in venatu remansisset¹⁰, aliis, nescio quo casu, aberrantibus, ipse de venacione¹¹ assaturam igni apposuit et cum principe suo sine vino convivavit. Illis pro vino nivem congestam in globum sugentibus, 35 princeps Petro¹², quasi iocando ait: *Ecce quale principis convivium, forte commodius uxor tua cum abbate tuo nunc¹³ convivatur.* Petrus pro ioco, licet non iocose receperit, hic se solum cum solo sciens, sic¹⁴ respondit: *Uxor mea pro se agit¹⁵ cum abbate meo, sicut et tua cum milite Teutonico¹⁶, te absente, suo amasio.* Que verba licet princeps¹⁷ graviter receperit¹⁸, cum ioco¹⁹ pertransiit, ad²⁰ domum rediit²¹, cum causam turbulenti²² animi eius 40 coniux blandiciis extorsisset, insidias Petro parans, eum exoculari fecit. Quod factum in

a) redimere 2. b) micit 2. c) sic 1. 1a. 3: Colubere 2. d) maritimum 2. e) septem 1a; deest 2. f) pristinacem 2. g) extorquens 2. h) Christianam 2. i) robor 1. k) dimicit 2. l) Boleslaum 2. m) Henricum et Casmirum 2. n) dimisit 2. o) etc. addit 1. p) Nam 2. q) pretereundam 2. r) aiunt Cracovite 2. s) memor 2. t) Bytom 2. u) campestrium 1. v) Wratislavie 2. w) et propter des. 2. x) dandas 2. y) que 2. z) Psi pole 2. 1) id est des. 1. a) Theotonice Hundisfelt addit 3. b) tentoria 2. c) fugit 1. d) uti 1. pergebat scriba ibi, sed punctis subpositis statim delevit; v. scripturae specimen. e) obedium 2. f) pro ibi et 1 habet ubi. g) nomine 2. h) Theonicos 2. i) cum finitimis 2. k) quesivit 1. l) scilicet addit 2. m) Sandomeriam 2. n) Mesconi Gnesnam 2. o) Cracoviam 2. p) Masov. 2. q) Casm. 2. r) nihil 2. s) Cum B. 1. t) venacione 2. u) proximior 2. v) Vloscides 2. w) Ruscie 2. x) Boleslaum 1. y) deest 1. z) qndi 1. 50 1) eilcia 1; Kil'cia 2. a) deest 2. b) permansisset 1. c) ipse de ven. des. 1. d) deest 2. e) deest 1. f) deest 1. g) ait 2. h) Theotonico 2. i) principia 2. k) recipit 2. l) ioca 1. m) et 2. n) rediens 2. o) turbulento 1.

15) Kolberg, ad mare Balticum. situm. 16) immo pilatos Cracovienses, a. 1145. 21) Kelcze. Bogu- vero Agnetem. 16) Falso. Fortasse auctor fabulam phali chron. apud Sommersberg 1, 37. Wisliciam illam intelligit, quam servaverunt Ann. Kamenzenses. nominat. Russiae princeps ab eo Lodorius nomi- Vide infra. 17) Beuthen ad fluv. Odram situm. natur. Codex msc. Boguphali Petropolitanus prae- 18) cf. Roepell. c. l. p. 670. 19) II. 20) De bet „Laodorus“.

eius ac mariti exterminium redundavit, siquidem^a tota Polonia adversus Vladislaum armatur²² cum fratribus, quos trino^b preli^c fudit, ita ut nil preter solum opidum Poznan²³ haberent. Quod cum vallasset et insidias non precaveret, inter prandium hostes irruunt, aliis trucidatis, aliis submersis Vladislaus fugam^{d, 23} iniiit et ad imperatorem Henricum quintum^e, fratrem uxoris²⁴ pergens adiutorium expetit et obtinet. Qui cum multo exercitu veniens⁵ castrum Grodis²⁵ et Nemsche^{f, 26} construxit^g, sed Poloni, loco eius Boleslao instituto, cum multis bellis configerent, Vladislaus defunctus est, quem quidam dicunt Pigavie^{h, 27} sepultum, alii in Plozok^{i, 28}, et Cracoviam irrumpentes¹ coniugem illius, que castrum tenebat^m cum tribus filiis propellunt, videlicet Boleslao, Mesiconeⁿ et^o Conrado Loripede, pro quibus non bello imperator sed precibus instat, ut si non monarchia^p, saltem aliqua terre porcione¹⁵ donentur. Quorum matre defuncta et in Porta^{q, 29} sepulta, Boleslaus monarchus^r orphanos colligit et eis patrimonium Slesie concedit. Tandem hii duo fratres, Boleslaus et Mesico, municipia preparantes a patruo monarchiam repetunt^s. Quos cum iuri primogeniture abrenunciassent allegaret^t, multociens cum illis pugnavit sed minus valuit, cum municipiorum et armatorum Teuthonicorum^u fulcirentur^v presidio. Sed dum Boleslaus aliam¹⁵ duxisset uxorem³⁰, filio fratre et patruo conspirantibus propellitur. Tandem Boleslaus monarchus contra Gethas^w proficiscens, multis suorum perditis, filio suo iuniori>Listecon^x terrarum Mazovie et Cuyavie^y legans^z, primogenito suo Boleslao iam defuncto³, et post>Listeconem^a fratri suo Kazmiro^b, si^c sine sobole decederet, ipse defunctus est. Qui Kazmirus^d fratri suo Henrico^e defuncto in ducatu Sandamirie^f simili testamento iam ante suc-²⁰cesserat

1167. Defuncto itaque Boleslao successit ei frater eius Mesico^g, qui sicut erat natu fratri proximus, sic in regno fuit contiguus. Huic ubique fortuna favens multorum natorum patrem fecerat. Habuit enim filios Ottonem^h, Stephanum, Boleslaum, Mesiconem et Vladislaum, quorum duos ex filia regis Ungarorum, tres quoque¹ ex filia regis Russie³ susceperat. 25 Plures etiam filias habuit; ex quibus multorum principum¹ cognacionem et amicitiam contraxit; dux Boemorum^m Sobeslausⁿ gener eius, dux Saxonie gener eius, dux Lothoringie Fredericus^o, nepos imperatoris^p, gener eius, dux Maritime^q Boguslaus^r gener eius, eiusdem ducis^s filius^t gener eius, dux Galatie^u socer eius filii^v, dux Pomeranie socer alterius, dux Ruggie^w socer tercii^x, alii filii inconiugati decesserant. Hic omni glorie sue con-³⁰fusionem superduxit per calumpnias et iniqua iudicia, que sub eo surrexerunt per iniquum presidem, dictum de Kytlicz^{y, 31}, cuius predium adhuc est^z in terra Budessin³ eiusdem nominis et posteritas eius in eodem loco. Qui cum duce confusus fuit^a, nam cum quasi^b canes venaticos^c ad calumpnias struendas, eos, qui^d Slusebinci^{e, 32} dicuntur, instituisset idem Kytlicz^f et tota terra sub eorum morsibus evigilaretur^g, presul Cracovie, dictus Ged-³⁵con^{h, 33}, timore Dei ductus, hanc impietatem redarguere cepit, unde plures cum principe suo huic aliisque de hoc malo dolentibus persecucionum tenticulasⁱ ubique parant^j. Illi ergo ad Kasmirum confugentes^k, eum^l in presidium Cracovie introducunt et monarchum^m constituunt. Quod cernens Odo, filius Mesiconis, una cum aliis patrem invadens profugit, qui cum, ut predictum est, in amicorum copia licet essetⁿ insignis, omnium tamen 40

a) sicq^d 2. b) tho 1. c) plo 2. d) sic 1. 1s; deest 2. e) quartum 2. f) Nemsch 2. g) construxit 2. h) eum 2. i) pigavie 2. k) Plozen 2. l) irrumpentes 1. m) tenebant 2. n) Mescone 2. o) deest 2. p) monarchiam 1. q) Portata 2. r) monarchios prius, subscrib. corr. in monarchius 2. s) repetivit 2. t) allegaret 2. u) Theuthonicorum 1; Theotonicorum 2. v) fulciantur 2. w) Gethas 2. x) Listecon 2. y) sic 2. 3 et Vinc.; 1. habet Cracovia. z) deest 1.) dicto 2. a) Listeconem 2. b) Casmiro 2. c) deest 1. d) Casmiro 2. e) Heynico 2. f) Sudamie 2. g) Mesco 2. h) Ottonem 2. i) deest 2. k) Russie 2. l) addidi ex 3. m) Bohemorum 2. n) Sobeslaus 1; Gobeslaus 2. o) Lotoringie gener eius Fredricus 2. p) nepos Fredrici imp. 2. q) maritime 1; matitine 2. r) Boguslaus 2. s) deest 2. t) deest 1. u) Glacie 2. v) filii deest 1; cf. Vinc. p. 163. w) Ruggie 2. x) tercius 2. y) Ketheliaz 2. z) deest 1.) Budessin 2. a) deest 2. b) qⁱ 1; deest 2. c) venaticos 2. d) deest 1. e) amittit codices Chr. princ. Pol.; Slusice 2. f) Kithelicus 2. 50 g) evigilaret 1. h) Gedeon 1. 2. 3. i) tenticulas 2. k) parat 2. l) Kasmirum fugientes 2. m) deest 1. n) monarchium 2. o) deest 2.

22) Posen. 23) cf. Roepell. l. c. p. 679. Imperator est Conradus III. 24) Agnetis, filiae Agnetis et Leopoldi ducis Austriae. Mater Agnes soror Heinrici V. erat. 25) Gröditzberg, prope Goldberg. 26) Nimptsch, a Wratislavia ad meridiem situm. 27) Pegau. 28) Plock. 29) Pforte. 30) Adelheidam de Sulzbach. 31) Kittlitz a Bautzen ad merid. situm. 32) ministeriales, officiales; cf. Roepell l. c. p. 365 n. 34; cf. Vinc. p. 170: Tu canes rabidos, id est officiales truculentissimos, nunquam in copula distractionis circumducis, sed nodis disciplinæ, tua soluta iussione, passim ubique sinis debacchari. 33) 1166--1185.

destitutus^a adiutorio, quod valide querebat, vix tantundem^b Posnaniensem^c provinciolam cum omnibus filiis de gracia fratris obtinuit.

Tunc demum dux de Opol^d, Ieroslaus filius Boleslai, fundatoris Lubensis^e cenobii^f, in odium noverce, domine Adilheidis, que fuit soror imperatricis^g, uxoris imperatoris^h Conradiⁱ II., cum patruo suo Mesicone^j patrem propulsant^k, qui cum imperatore pergens Mediolanum, ibidem^l quendam virum giganteum^m prosternens cum valido exercitu rediit adⁿ castrum Len^o, et Legnicz^p edificavit. Quod videns Casmirus, se interposuit et fratri Boleslai, Mesiconi, terram Ratheborigensem^q consignavit, a quo duces Ratheborigenses^r surrexerunt, et Ieroslao^s episcopo ordinato territorium Nysense^t a patre obtinuit, ac tempore vite sue ducatum Opolie et Conrado^u Loripedi^v marchiam Glogoviensem dedit, licet alias dicatur monachus factus.

Hoc tandem defuncto Glogoviensis marchia in Boleslay^w dicionem rediit, qui decedens^x fratri suo Mesiconi terram delegavit Opolie^y, quam Henricus Barbatus, filius eius item^z sibi assumpsit et decedens Casmiro, filio Boleslay^{aa} monarchi defuncto hereditas ad Cas-
15 mirum devolvitur.

Qui^{ab} demum misericordie motu, quasi facti ignarus, fratrem suum Mesiconem per tradicionem Gneznam, metropolim tocius Polonie, possidere permisit. Sed cum in Russiam^{ac} 1182. profectus fuisset ad restituendum primogenitum sororis sue nomine Romanum, patrem Danielis. quem fratres propulerant, et longo bellorum motu occuparetur, septuaginta de
20 magnatibus Cracovie Mesiconem adierunt, et filium eius^{ad} Odonem cum exercitu adducentes, Cracoviam eis^{ae} tradicionem presentaverunt. Quo Casmirus conperto Cracoviam^{af} invadit et igne consumit, hostibus captis, quos tamen post solempnem refeccionem fratri^{ag} motu pietatis remisit, unde inter ipsos tempore Casmiri plena facta est amicitia. Illum traditorem et calumpniarum^{ah} infusorem presidem^{ai} ac prefectum Cracovie Kytlicz^{aj} in ecclesia, in qua
25 confugerat^{ak}, deprehensum in^{al} Ungariam eterno exilio dampnavit. Item dum^{am} Casmirus a strage Getharum^{an} maxima cum triumpho ad propria remeasset, in solempnitate sancti
Floriani post prandia, cum in medio resideret pontificum, hausto^{ao} poculo humi prolabitur^{ap} et cor spirat^{aq}, incertum^{ar} morbo an^{as} veneno extinctus^{at}. De hoc Casmiro tante recitantur^{au} virtutes naturales, quod, si litteratus fuisset, utique philosophus magnus^{av} crederetur.

Hoc^{aw} defuncto statim Fulco^{ax}, episcopus Cracovie, principem pronunciat^{ay} Lesticonem^{az}, filium eius primogenitum, monarchum Cracovie, aliis acclamantibus, aliis per pretencionem^{ba} iuventutis renitentibus^{bb}, sed pars episcopi prevaluit. Fuit^{bc} autem alter filius Casmiri, Conradus^{bd} nomine, cui cessit in sorte^{be} Cuiavia et Mazovia^{bf}. Quibus auditis^{bg} consternitur^{bh} animo ille senex Mesico et indignanti^{bi} animo humi prosternitur, ait enim non tam suum
35 se apud illos dolere contemptum^{bj}, quam super^{bk} excellentem^{bl} tante dignitatis maiestatem, sub^{bm} infantuli^{bn} gubernamine, prostratam ludibrio. Unde Cracoviensibus mandat^{bo} ut resipiscant, Lesticonem^{bp} ammoveant^{bq} et se seniore etate ac primogeniture principem agnoscant, alioquin gladium bellicum experiri habeant^{br}. Sed dum nil proficeret, callide a matre puerorum dolosis suasionibus obtinet, ut saltem tamquam tutor^{bs} pupillorum ad honestatem
40 ipsius senii sibi^{bt} monarchie gubernacio credatur, et sic bona voluntate^{bu} Lesconi^{bv} honorem primatus^{bw} conferat. Cui femina femineo motu facile contra consilia suorum acquiescens, bis cum filio decipitur. Nam quociens^{bx} promissum a Mesicone exigitur, tociens denegatur et contra iusiurandum, et idec quociens sublimatur, tociens propter nimios^{by} avaricie impetus

a) destructus 2. b) tandem 2. c) Poznaniensem 2. d) Opol 2. e) cenobium 2. f) deest 1. g) Conradi 2.
45 h) Mesiconi 2. i) propulsant 2. k) ibique 2. l) giganteum 2. m) deest 1. n) Luben 3. falso. o) Ratiborgensem 2. p) Ratiburgensem 2. q) Ierislao 2. r) Nisense 2. s) Conrado 2. t) Loripede 1. 2. u) Boleslai 2. v) decedens 2. w) t. O. d. 2. x) idem 1. y) Boleslai 2. z) cui 2. aa) Prussiam 1; Prassium 2; Prussiam et omnes legunt codices Chron. princ. Polon. ab) deest 1. b) eius 2. c) Quo tempore Casmirus 1. d) ferre 2. e) calumpniatorem 2. f) presides 1. g) Kytlicz 2. h) fugerat 2. i) deest 2. k) cum 1. l) Getharum 2.
50 m) haustum 1. n) et exspirat 2; protinus exspiravit 3. o) intercuti morbo in 2. p) extinctus 2. q) sic 1. la; caute ieiunantur 2. r) deest 1. s) Nec 2. t) Sulco 2. u) pronunciat 1. v) Lesticonem 2. w) ppretucom 2. x) aliis propter iuventutem reclamantibus 3. y) fuit 1. z) Conradus 2. aa) in sorte deest 1. ab) Cuyavia et Mazovia 2. b) auditur 2. c) consternitur 1. d) indignantis 1; indignanter 2. e) deest 1; dolis contemptis 2. f) supra 1. g) eccellente 2. h) deest 2. i) famuli 2. k) mandat 2. l) Lesconem 2. m) amoveant 1.
55 n) habebant 1. o) deest 1. p) [enno] 1; senium sibi 2. q) voluntati 2. r) Lesconi 2. s) prius 1. t) tociens 2. u) maucis 2.

34) cf. supra Epitaphia ducum Silesiae, ad a. 1201.

35) Gertrudis de Sulzbach, uxoris Conradi II.

36) Lahnhaus et Liegnitz. 37) Ratibor. 38) Neisse.

1195. deicitur, et hoc non absque bellorum collisione, quorum primum fuit^a in Moscava^{b.38} circa Andreow^c claustrum, in quo Mesco^d vulneratus filium suum Boleslaum, cuspide occisum, fugiens domum reportat. Ex parte vero Cracoviensium infinitis prostratis, dux Rutenorum Romanus, post innumeram suorum stragem graviter concisus^e vulneribus, fuge presidium quesivit, Vladislais^f videlicet solo Mesicone et Iaroslao^g, filio Boleslai^h Altiⁱ,⁵ campum victoriae tenentibus, Gonoricium principem belli Cracoviensis palatinum^j Sudomirio^k, captivum inde secum abducentibus. Fulco^l vero episcopus, casum suorum audiens, Cracoviam occupat^m ac Lesconemⁿ revocat. Lestco^o postmodum ab expeditione, quam in Russiam^p et Galaciam fecerat, post procerum Russie^q multifariam^r necem ac Galatie^s prospere rediens, cum duce Odone Gneznensi^t, cuius causa tunc agebatur, ac duce Henrico^u Barbato fratreque proprio Conrado^v, duce Cuiavie^w ac Mazovie in^x Nakel contra Pomeranos affectus sed obiectu^y Peregrini de Wysenburk^z, qui super eum occisus fuit, liberatur a morte, et accursu^{aa} suorum tandem erutus et ad propria deducitur^{ab}; et tantorum^{ac} principum^{ad} expeditione per Odonis prodicionem sive tradicionem confunditur. Lestkone ergo^{ae} sic interempto^{af} 15 Conradus^{ag} frater eius, dux Cuiavie^{ah} et Mazovie^{ai}, monarchiam Cracoviensem occupare nitentur^{aj}, sed relicta Lestkonis^{ak}, tyrannide^{al} illius considerata, cum consilio ac consensu procerum pium principem Henricum ducem^{am} Slesie, dictum cum barba^{an}, maritum sancte Hedwigis, advocans se suosque parvulos^{ao} duos illius tutele commisit ac^{ap} monarchiam illi^{aq} Cracovie resignavit, quam tamen^{ar} duobus preliis a Conrado^{as} patruo illorum^{at} evicit. Horum^{au} 20³⁹ unum fuit in Scala^{av} ante castrum, quod dux^{aw} Henricus construxit, ubi occisus est Primis^{ax}, primogenitus Conradi^{ay}, aliud in^{az} Mezbeze^{ba}, ubi Conradus dux^{bb} silve ac collium^{bc} presidio^{bd} se suosque^{be} receperat. Tamen quia presumptorum est raro^{bf} a sue pertinacie proposito resilire et cum pius princeps^{bg} Henricus iam velud adversario evicto securior consisteret^{bh}, exercitu alienigenarum cum filio suo ad propria remisso^{bi}, ultra Cracoviam ad secreciora^{bj} 25 loca in Opetewicz^{bk} cum^{bl} baronibus^{bm} Cracovie de statu terre ordinaturus secessit. Sed quia Cracoviensium fraus^{bn} et tradicio nunquam delituit^{bo}, cum ibi pius princeps missarum solemnium devocius insisteret, ecce subito hostes irruunt, incautum^{bp} rapiunt, vinculis iniectum in Plotzke^{bq}, castrum Mazovie^{br}, deducunt. Quo filius malo^{bs} conperto per omnia in ulcionem ac patris liberacionem^{bt} convocatis^{bu} exercitibus se preparat, beata vero Hedwigis, 30 sanguini^{bv} innocio ac pauperum lesioni compaciens, malum prevenire studuit et in propria persona tyrannum adiit, duasque filias^{bw} filii ob perpetue robor^{bx} pacis filii Conradi^{by} in coniugium tradidit, Boleslao videlicet^{bz} et Casmiro, quorum tamen prior cum coniuge sua sine prole obiit, alter duos filios Lestkonem^{ca} et Semomisionem^{cb} generavit^{cc}. Sicque dux Henricus liberatus a vinculis monarchiam libere^{cd} iam tenuit, quam post obitum suum in 35 filio suo^{ce} Henrico cum terra Lubucense ac tota Polonia usque Wortham^{cf} fluvium et ultra usque in Geschk^{cg} castrum circa Gneznam cum tota Slesia tenendam dereliquit.
1236. Ipse pius princeps ad inferiores partes principatus sui profectus in Crosnam^{ch},⁴⁴ beate^{ci} vite finem adeptus, ad cenobium solempne monialium in Trebnitz^{ck},⁴⁵ quod ipse^{cl} devotus princeps omni liberalitatis^{cm} studio construxerat, sepeliendus deductus^{cn} est^{co} anno Domini 1237.⁴⁰

a) *his scriptum in* 1. b) Moscava 2. c) Andreon 2. d) Mesico 2. e) concisus 2. f) Vladislao solus Mesiconem videlicet et Iaroslao 2. g) *deest* 2. h) alii 2. i) Cracoviense in palatinum 1. k) Sudomirio 2. l) Fulco 1; Sulco 2. m) occupat 2. n) Lesconem 2. o) Lecco 2. p) Russiam 2. q) Russie 2. r) multifariam 2. s) Galatiam 1; Galacie 2. t) Gneznem 2. u) Conrado 2. v) Cuiavie 2. w) *deest* 1. x) lectu 2. y) abiectu 2. z) Wysinburch 2. aa) accursu 1. ab) reducit 2. ac) factorum 2. ad) *deest* 1. 2. 45 ce) Leczone igitur 2. d) Conrado 2. e) Cuiavie 2. f) Masovie 2. g) inebatur 2. h) Leczonis 2. i) tyrannide 2. k) *deest* 2. l) dictum barbatum 2. m) parvulus 2. n) *deest* 1. o) ille 2. p) cum 1. q) Conrado 2. r) *sic contexit Stenzel*; C. imperatore illius 1. 2. s) *deest* 2. t) *missi* 1; Primis 2. u) Conradi 2. v) *deest* 2. w) Mezbeze 2. x) dux Conrado 2. y) collum 2. z) presidia 2. aa) suos 1. ab) caro 2. b) *his scriptum in* 2. c) existeret 2. d) remissio 1. e) Spintevicz 2; *duo codices 3 habent*: Oppetewicz alias Spincowicz et Oppetewicz alias Spintowicz. f) *his scriptum* 1. g) barbus 2. h) dolos 2; fraus et dolos 3. i) delicit 1. 2. k) incaute 1; intantum 2. l) Plozek 2. m) Masovie 2. n) mala 1. o) *deest* 2. p) convocacionem 2. q) sanguini 1. r) robor 1. s) Conradi 2. t) videlicet 1. u) Leczonem 2. v) Semomisionem 2. w) genuit 2. x) *deest* 2. y) *deest* 2. z) usque in Warram 2. aa) deliquit 2. ab) Crosnam 2. b) beatum 2. c) Trebnitz 2. d) *ipse* 2. e) libertatis 1. 2. f) *deest* 2. g) est *deest* 1. 2. h) *addit* 2: 55 defunctus est V. Ydus Aprilis, sepultus ad fratres minores Wratislavie. *Vide infra ad Henricum II. ducem.*

38) fortasse villa Mierzawa in districtu Radom regni Poloniae sita. 39) Skala, oppidum a Cracovia 40) cf. notam criticam. Splytkowice ad orientem ab urbe Zator situm est. 41) Constantiam et Gertrudem. 42) Warthe fluv. Poloniae sita. 43) Giecz. 44) Crossen. 45) Trebnitz. Sepulchri inscriptionem v. ap. Heyne Geschichte des Bisthums Breslau I, 327.

Henricus^{a, 46} igitur, filius eius, nomine ac omni virtutum decore patri consimilia, monarchie^b culmen adeptus, cum illud in omni pacis felicitate gubernare videretur, subito gens Tartarica, velut a Tartaris ebulliens^c infernalibus, tartarice in omne regnum Ungarie ac Polonie per stragem fidelium Christi et inhumane^d deseivit^e. Que cum Cracoviam^f et Sandomeriam^g depopulata^h fuisset, in Slesiam profecta estⁱ, a beato principe Henrico^j secundo invaditur, sed permittente Deo idem^k princeps pro suis et cum suis prosternitur^m anno Domini 1241. [5. Ydus Aprilis, sepultus ad fratres Minores Wratislavie.]ⁿ

1241.
Apr. 9

Cumque hac^o tempestate semota terra Slesie respirare debuisset, ecce senior filius eius Boleslaus, per quem omnia mala tunc orta sunt, contra fratres suos parvulos insurgens, terram Lubecensem^p marchioni Brandenburgensi^{q, 47} et archiepiscopo Maydeburgensi^{r, 48} in^s suum ac suorum discrimen^t tradidit et Eoloniam perdidit, et Cracovienses Boleslaum, filium Lestkonis^u occisi^v, monarchum^w constituunt, qui tandem^x, ducta uxore Cunegunde^{y, 1239}, filia^z regis Ungarie⁴⁹, sine prole tamen defunctus est¹. Cuius² temporibus, licet calumpniarum virus per omnia loca sui principatus vigeret, modico munere tamen placatus, in³ partem quamlibet trahebatur et maxime canum, quorum amator et fotor, toti terre inportabilis fuit.

1279.
Apr. 7.

Cui^a successit Lestko^b, filius Kazmiri^c, filii Conradi^d, qui seva bella contra Getarum insultus victor exercuit, tandem conspiracione infidelium Cracovie propellitur, et Conradus, Semoviti filius^e ducis Mazovie^f, filii Conradi fratris Casmiri, inducitur. Qui cum infidelibus inductoribus^g in bello^h per Lestkonisⁱ validum^j exercitum, exusta Cracovia, confusus aufugit^k, et Lestko^l cum triumpho ad suos fideles cives Cracovie, qui ipsum castrum sibi strenue servaverant, rediit, et fidelitate eorum^m inspecta civitatem munivit anno Domini 1285. mense Augusti.

1285.

Vladislaus, primogenitus Boleslai Curvi, cum monarchia Cracovie Slesiam provinciam a patre decedente lege testamenti adeptus est. Iste ex filia Henrici imperatoris IV. tres filios habuit, scilicet Boleslaum cognomento^a Altum, Mesiconem et Conradum Loripedem. Quo propter excecacionem^b Petri Vlostonis^c profugato et exulando cum coniuge defunctus est^d, ipse in Pegavia^e sepultus est et eius uxor in Porta. Tandem interventu imperatoris Henrici V. orphanis ad terram reversis, Boleslaus Wratizlaviam^f, Legnicz et Opul, Mesico^g Rathebor^h et Conradus Loripesⁱ Glogoviam adepti sunt. Conrado defuncto Boleslaus Glogoviam sortitus est.

De Mescone^a Casmirus^b, de Casmiro Mesico Crassus et Vlodeslaus^c duces Ratheborgenses^d nati sunt.

Mesicone sine herede defuncto, dux^a Henricus tercius Wratizlaviensis relictam^b illius, filiam ducis Cuiavie^c et Mazovie Conradi, duxit in^d uxorem et genuit ex ea filiam et filium Henricum quartum Wratizlaviensem ducem. Vlodeslaus^e, frater Mesiconis, ex^f filia ducis Gneznensis Loczislai^g filii Odonis, genuit quatuor filios, Mesiconem Ratheborgensem^h, Casmirum Butomiensemⁱ, Boleslaum Opoliensem^j et Primislaum Oswetinensem^k duces.

Boleslaus Altus^a, primogenitus Vlodeslai monarchi^b, de prima coniuge sua genuit Ieroslaum^c filium et Algam filiam. Qua defuncta duxit dominam Adilheidem^d, sororem imperatricis coniugis Conradi secundi imperatoris, et genuit filios Boleslaum et Henricum dictum^e cum barba. Qui cum monarchiam a patruo Boleslao repeteret, filius eius Ieroslaus et frater eius^f Mesco^g Ratheborgensis^h cum Boleslao monarchoⁱ adversus eum ob odium secunde^j

a) Henricus 2. b) monarchi 1. c) ebuliens 2. d) et humane 1. e) deseivit 2. f) in Cr. 2. g) Sandomiriam 2. h) depulata 2. i) deest 2. j) deest 1. k) sic 1; id 2. m) cum suis et pro suis sternitur 2. n) verba unci inclusa desunt 1. o) deest 2. p) Lubecensem 2. q) Brandiburgensi 2. r) et arch. Magd. desunt 2. s) discrimine 2. t) Lesconis 2. u) occiso 2. v) monarchium 2. w) qdand' 1. x) Cunegunde 2. y) filiam 2. z) deest 1. 1) huius 2. a) Qui 2. b) Lesco 2. c) Casmiri 2. d) Conradi 2. semper. e) filius Semovite 2. f) Masovie 2. g) infid. suis ductoribus 2. h) Lesconis 2. i) invalidum 1. k) affuit 1; 50 affrigit 2. l) in Lesco 2. m) illorum 2. n) primo scriptum erat cognomēto, tum correctum in cognomēto 1. o) excecacionem 2. p) Vlostonis 2. q) deest 1. r) piguis 2. s) Wratizlaviam 2. t) Ratibur 2. u) deest 2. v) mescone 2. w) Vladislaus 2. x) Ratiburgenses 2. y) deest 2. z) relicta 2. 1) Cuyavis 2. a) ad alta manu supra hn. add. 2. b) Vladislaus 2. c) et 2. d) Lorzlai 2. e) Ratiborgensem 2. f) Butomiensem 2. g) Opoliensem 2. h) Primizlonem Osciensem 2. i) alius 2. k) monarchie 2. l) Ieroslaum 2. m) Adilheidem 2. n) demū 2. o) deest 2. p) Mesico 2. q) Ratiburgensis 2. r) monarchi 1; monarchio 2. s) odiſe 1; odii 2.

46) II. 47) Henrico marchioni Misnensi. 48) Willbrando. Cf. Wohlbrück Gesch. des Bisthums Lebus I. 30-32. 49) v. Ann. Capituli Cracov. ad a. 1239. 50) apud Boguwice, ad Rubam fluv.

uxoris illius consurgentes, una cum uxore propulerunt et cum filiis. Quo^a expetendi adiutorii gracia ad imperatorem perrexit, sed cum imperator congregato exercitu contra Lombardos^b proficiens sibi adiutorium prestare^c nequiret, una cum imperatore in Lombardiam profectus est^d, uxore et pueris Erfordie relictis. Obsidente igitur imperatore Mediolanum, quidam vir gyganteus^e cottidie^f de civitate armatus et^g eques egrediebatur^h exprobrando castrisⁱ imperatoris et singulare certamen pro totius civitatis triumpho indidendo. Quem cum nemo invadere presumeret^j, Boleslaus, audiens lugubrem famam^k egestatis magne uxoris et filiorum suorum, concepit animo vel pugnando^l viriliter vitam finire aut obsidioni diutine^m et suo exilio, triumphando de hoc exprobratore, finem imponere. Captans ergo tempus et horam egressionis illius, secundum consuetudinem paratus in¹⁰ prelium, clanculoⁿ castra egressus, hostem hasta agressus solo prosternit et amputato capite illius tamquam alter David victor ad castra revertitur. Vociferoso ex hoc tumultu in castro exultantibus^o exorto, imperator facto comperto Boleslaum asciscens alloquitur sic^p: *Licet gratulandum sit nobis de tuo triumpho^q, tamen obstupescimus, ac^r dolentes de tue presumptionis periculo requirimus, cur tanto discrimini inconsulto nobis te dare voluisti, unde¹⁵ castris nostris excidium et nobis^s confusionis malum poterat exoriri, et tanto amplius quanto ex nobilitatis prosapia constat te vicinior^t imperatorie maiestati.* Quo ex sui diutini^u exilii et^v uxoris^w indigencia^x animi perturbacionem ostendente^y, imperator cum magno apparatu^z rerum et exercitus illum ad propria requirenda^{aa} remisit, et veniens edificavit castra Len et Legnicz. Quo comperto, adversarii eius timentes sibi^{ab} et omni Polonie, treugas ex²⁰petunt, monarchiam post obitum Boleslai promittunt, et Mesco^b, frater eius, ratus^c de solo Ratheborgensi^d territorio, Ieroslaus^e Opoliensem^f ducatum tempore vite sue^g adeptus et deinde episcopus^h ordinatus, a patre Nysensemⁱ provinciam sibi et sancto Iohanni assecutus^j, Boleslao^k Wratizlaviensem, Legniczensem et Glogoviensem terram in omni pace^{1175.} contradunt^l. Tunc Boleslaus in situ castri Lubes^m cenobium Cysterciensisⁿ ordinis con-²⁵struxit, ad quod fratres de claustra Porta supra Salam, propter dileccionem matris Cristine domine, que in illo sepulta est, filia imperatoris Henrici quarti, advexit, ubi sepultis filiis Boleslao et Conrado et filia Alga^o demum ipse decedens anno Domini 1201^p sepelitur et post eum uxor sua domina^q Adelheydis^r.

Cui^s successit filius eius iunior, Henricus, dictus cum barba, qui duxit sanctam Hed-³⁰wigem in^a uxorem, filiam ducis Meranie Bertoldi^b, sororem domine Gerdrudis^c regine Ungarie et domine Engeldrudis^d regine Francie, et genuit ex ea tres filios et filias^e, Agnem et Sophiam Boleslaumque^f, sepultos in Lubes, et Henricum et Conradum et Gerdrudem^g abbatissam Trebnicensem^h. Que cum desponsata fuisset palatino Reniⁱ, qui occidit Philippum, regem Alamanie^j, propter quem et ipse postmodum peremptus est, et ideo^k alteri³⁵ nubere nollet, instinctu beate Hedwigis pater nobile cenobium Trebnicense^l filie^m construxitⁿ, in quo ipse et^o beata coniux eius^p feliciter migrantes reconditi sunt, postquam monarchia Cracovie et terre Lubecensis^q sublimatus fuisset gubernamine. Viventibus autem^r adhuc^s Henrico^t et coniuge ipsius^u, dyabolus inter filios eorum, Henricum et Conradum, discordie semina^v sparsit. Pater iuniori filio Conrado procatus fuerat^w fillam⁴⁰ ducis Saxonie, designans ei terram Lusacie^x et Lubicensem^y, seniore vero Henricum regem Polonie instituere nitebatur. Quod comperiens Conradus, qui Tenthonicos^z execrabatur, congregatis ex diversis provinciis Polonis, fratrem cum paucis Teuthonicis^{aa} qui in Slesia erant tunc propellere intendebat, pater vero et mater, cum hoc malum sedare⁴⁵ nequirent, pater Glogoviam, mater in Nempcz^{ab} cedentes^c, filios congredi permiserunt^d. 45

a) Eo 2. b) Lombard^o 2. c) prare 2. d) proficiens 1. e) giganteus 2. f) cottidie 1. g) in 1. h) castris 2. i) presumeret 2. k) famem 1. l) pugnare 1. m) diuturne 2. n) clanculo 1. o) exultantibus 1. p) sic all. 2 q) triumpho 2. r) aut 1. s) intiniorem 2. t) imperatori 2. u) ex in diutini 1; ex sui dimini 2. v) deest 1. w) uxorē 1. x) indigencia 1. 2. y) ostendere 2. z) deest 2. aa) deest 1. ab) deest 1. b) Mesico 2. c) iratus 2. d) Ratiborgensi 2. e) Ierislaus 2. f) Opuliensem 2. g) deest 2. h) deest 1. 50 i) Nysensem 2. k) assecutus 2. l) sic 2; conuunt 1. m) Luybes 2. n) Cisterc. 2. o) Olga 2. p) MC. 1. 2. q) deest 2. r) Adelheydis 2. s) Qui 2. t) deest 2. u) M. et dñs B. 2. v) Gerdrudis 2. w) Engeldrudis 2. x) filias et filios 2. y) Boleslaum, Agnem et Sophiam 2. z) Gerdrudim 2. aa) Trebnicensem 2. ab) palatino Gem. 2. b) Almania 2. c) deest 1. d) Trebnicense 2. e) filie supra lineam add. 1. f) construxit 2. g) deest 2. h) illius 2. i) Lubicense 1; Lubicense 2. k) deest 1. l) adhrico 2. m) deest 2. n) semi- 55 narum 2. o) deest 1. p) Luzacie 2. q) Lubuzensem 2. r) Theutunicos 2. s) Theutonicis 2. t) sedire 2. u) Niemsch 2. v) sedentes 2. w) pmiserunt 2.

Qui in campo inter Legnicz et Aureum-montem, in loco, qui Studnicza^a vel Ruffa-ecclēsia⁵¹ nuncupatur, committentes, Henricus cum Teuthonicis^b advenis, tam agricolis quam^c militibus, quos aliunde congregaverat, occisis innumeris^d Polonis, campum victorie, fugientibus, qui evadere poterant, triumphans obtinuit. Conradus ergo spe vite servande ad patrem confugiens, secessit in desertum Tarnow^e, ubi in venacione de equo corruens, fractis cruribus^f occubuit^g et in^h Trebnicz delatus in capituloⁱ sepultus est propter sororem^k, que^l maxime diligebat illum^m, et Crispus cognominabaturⁿ. Ad cuius exequias dum mater eius advocaretur^o, tacita morte illius, tamquam ad egrotantem filium, ait illa: *Frustra egrotare fingitis ad quem sepeliendum pergam, cuius mortem ante prescivi, quam multorum*
 10 *ex eius temeritate sanguis^p funderetur^q innoxius.*

Huius incliti ducis Henrici Barbatii tempore Odo⁵², dux Gneznensis^r aspirans monarchiam^s et in omnium principum Polonie mortem dolos cogitans, omnes in adiutorium suum contra^t Pomeranos convocat in obsidionem castrum Nakel. Ubi dum convenissent et in dolo de concordia tractaretur^u, uno mane Pomerani subito super incautos irruentes sive prosilientes^v, ducem Lestkonem^w, filium Casmiri, monarchum Cracovie, de balneo percurrentem^x interimunt et Henricum ducem Slesie, adhuc lecto pausantem, multis vulneribus concisum^y moribundum derelinquunt, occiso super eo obice fideli, milite Peregrino de Wysenburg⁷, patre Gebhardi et Tymonis^z, qui patris imitatores non^{aa} fuerant. Fugientibus autem^{ab} cunctis aliis dux Henricus domum relatus a suis, Peregrinus^b in Lubes sepeliendus trans-
 20 ^{cc}actus est. Lestkone^c siquidem interempto^d, Conradus dux Mazovie monarchiam Cracovie occupare nitebatur, sed relicta Lestkonis^e, tyrannide illius considerata, cum consilio et consensu procerum pium^f principem Henricum ducem Slesie, dictum cum barba, advocans, se suosque duos^g parvulos filios tutele commisit et monarchiam illi^h Cracovie resignavit, quam tamenⁱ duobus preliis a Conrado patruo illorum^k evicit. Horum^l unum fuit in Scala
 25 ante castrum quod dux Henricus construxit, ubi occisus fuit^m primogenitus Conradi, aliud in Mezbetzeⁿ, ubi se Conradus silve ac collium presidio^o receperat. Tamen quia raro pertinacium est a sue presumpcionis perfidie^p proposito resilire, cum pius princeps Henricus, iam velud evicto adversario, securior consisteret, exercitu alienigeno^q cum filio ad propria remisso, ultra Cracoviam ad secreciora loca^r deserti Spitovicz^s⁵⁴ circa vadum Wize^t cum baronibus Cracovie
 30 de statu terre ordinaturus secessit. Et quoniam Cracoviensis^u fraus et tradicio nunquam^v delituit^w, cum ibi pius princeps missarum celebritati^x devocius astaret, ecce subito hostes irruunt, incautum^y rapiunt et iniectum^z vinculis in Ploczk^{aa}, castrum Mazovie, deducunt. Quo filius eius malo conperto, per omnia in ulcionem patrisque liberacionem convocatis exercitibus se preparat. Beata vero Hedwigis, sanguini^{ab} innoxio ac pauperum lesioni concipiens, malum imminens prevenire studuit et^{ac} in propria persona tyrannum adiit et duas
 35 de filiabus filii ob perpetue pacis robor^{ad} filii Conradi, Boleslao videlicet et Casmiro, in coniugium tradidit; quorum primus^{ae} cum uxore^{af} sua sine prole obiit, alter duos filios, Lestkonem^{ag} et Semomislone^{ah} generavit, et Cuiavia^{ai} et Syrazia^{aj} in eorum dicionem data fuit, sicque dux Henricus liberatus a^{ak} vinculis monarchiam iam^{al} libere tenuit, quam filio
 40 suo decedens cum Slesia et Lubecensi^{am} terra et Calisiensi terra ac Pisrensi^{an}⁵⁵ usque in Geschk^{ao} castrum prope Gneznam^{ap} tenendam dereliquit. Iniurie siquidem prime et vulnerum^{aq}, que in Nakel per Odonis tradicionem acceperat et propter exilium Vlodislai, fratris Odonis qui in Slesiam^{ar} propulsus a fratre exulabat, dux Henricus non inmemor, insurrexit contra Vlodislaum^{as} filium Odonis et evicit ab eo omnem terram Poznanie^{at} et

45 a) Stud'nica 2. b) Teutonicis 2. c) tam ariolis quam 1; tamquam 2; tam advenis quem 3. d) occisus 2 nūb 1. e) Tarnowice 2. f) cervicibus 2. 3. g) occubuit 1. h) inde in 2. i) capulo 2. k) sororem 1. l) que nam 1. m) eum 2. n) connumeratur 2. o) vocaretur 2. p) sanguis 2. q) fundetur 2. r) Gneznensis 2. s) deest 1. t) tractarentur 1. u) prosientes 2. v) Lestkonem 2. w) protinentem 2. x) concisum 2. y) Wizinburch 2. z) Tymonis 2. aa) deest 1. ab) ergo 2. ac) Peregrinus 2. ad) Lestkone 2. ae) interemptus 2. af) Lestkonis 2. ag) deest 1; primi 2. ah) suosque suos 1. ai) ille 2. aj) cum 1. ak) C. duco illius 1; C. Imperatore illius 2. al) deest 1. am) fuit 2 post primog. statim. an) Mezebeze 2. ao) presideo 2. ap) deest 2. aq) alienigena 2. ar) deest 1. as) Spicconis 2. at) Wizele 2. au) Cracoviensium 2. av) usquam 2. aw) delituit 1. 2. ax) celebritate 2. ay) incaute 1; intantum 2. az) usctum 1; vinculis iniectum 2. ba) Ploczk 2. ab) sanguinum 2. ac) deest 1. ad) robor 1. ae) prior 2. af) coniuge 2. ag) Lestkonem 2. ah) Semomislone 2. ai) Cuyavia 2. aj) Syrama 2. ak) deest 1. al) deest 2. am) Lubecensi 2. an) Poserensa 2. ao) Geschk 2. ap) Gneznam 2. aq) mulierum 2. ar) Slesia 2. as) Vladislaum 2. at) Pomerania 1.

51) Rothkirch a Liegnitz ad merid. situm. 52) Wladizlaus Odonicz, dux Poznaniensis. 54) V. supra p. 564. 55) Peisern ad fluv. Wartam situm.

Calisie⁵⁶ et Pysdre⁵⁷ usque ad castrum Geschk^b terram Srodie^{c,58} et constructo castro in
 50 Screm^{d,59} ultra Wartham^e super litus, posuit in presidio^f eius filium sororis sue, Moravie^g
 marchionisse, relicte Dypoldi, que cum quatuor filiis per regem Boemie^h monoculum pro-
 fugata tunc degebat apud sororemⁱ, dictam^k Adilheidis^l, que in Trebnicz decedens ibidem
 in cripta^m sepulta est. Hunc ordinata tradicionem Poloni noctu castrum irrumpentes pereme-
 runtⁿ. Alter postmodum occisus a paganis Boleslaus, in Lubes^o sepultus est. Primislaus^p
 moriens^q, in Trebnicz ante altare sancte crucis tumulatus iacet. Quartus Dypoldus in
 canonia Maydeburgensi^r decessit.

Tandem^s pius princeps Henricus cum beata sua uxore^t Hedwige, cum fere^u triginta
 annis ob castitatis vidualis insigne^v decus solempni voto a thoro matrimoniali et^w absti-
 10 nuisset et ob religionis amorem tonsuram clericalem et barbam tamquam conversus Cister-
 ciensis gestasset, unde et dux cum barba dicebatur, ad inferiores partes sui principatus
 descendens in Crosnam, beatum vite^x sue finem^y adeptus, ad cenobium solempne in
 Trebnicz, quod^z ipse devotus princeps omni liberalitatis studio sanctimonialibus construxit^{aa},
 1236. sepeliendus deductus est, anno Domini 1237. 15

1236.
Mart. 19.

Henricus tandem, filius eius, tam nomine quam^{ab} omni virtutum decore^b patri con-
 similis^c monarchie culmen adeptus, cum illud in omni pacis felicitate gubernaretur^d, subite
 gens Tartarica, velud a tartaris^e ebuliens infernalibus, tartarice in omne^f regnum Ungarie
 et Sandomirie^g, Cracoviam ac Slesiam per stragem fidelium Christi inhumane deseivit^h.
 Que cum ab hocⁱ fideli principe^j in territorio Legniczensi invaditur, permittente^k Deo idem^l
 1241. princeps ab eis cum suis ac pro suis^m prosternitur anno Domini 1240. in tertia feria post
 Apr. 9. octavas pasche.

Hicⁿ princeps reliquit quatuor^o filias, quarum due filiis Conradi tradite iam fuerunt
 et due in Trebnicz degebat, quarum unam Boleslaus rapuit et duci Gnesnensi^p Primis-
 loni^q copulavit, altera infirma corpore tunc, sed postmodum robusta, mente vero in-
 25 firma^r et animo pertinacissima in claustrum relicta, que tandem per matrem ordini Mi-
 norum fratrum tradita fuit ad Sanctam Claram Wratislavię. Quatuor vero filios reliquit,
 Boleslaum Calvum Legniczensem, Henricum Wratislaviensem, Conradum Glogoviensem
 duces de domina Anna, sorore regis Boemie^{s,60} monoculi, que Wratislavię sepulta est ad
 Sanctam Claram, cuius^t cenobium construxit, et Vlodislaum Salczburgensem archiepisco-
 30 pum postmodum. Cum hac tempestate^u submota, terra Slesie respirare debuisset, ecce
 senior filius Boleslaus Calvus contra fratres suos parvulos consurgens tribus expeditionibus
 Wratislaviam obsedit, que licet tunc in iure Teuthonico novella esset et iuribus quasi nulla,
 tamen se contrahens in angustia sua, viriliter se defendit. Qui cernens Boleslaus, multis
 advenis Teutonicis predonibus congregatis, terram non solum spoliis verum etiam incen-
 35 diis aliquociens crudeliter vastavit, et in hoc malo in ecclesia et cimiterio Novi-fori fere
 quingenti homines incendio perierunt et castra multa predonum ac militum in malum terre
 1249. constructa fuerunt. Cum idem Boleslaus in preiudicium fratrum suorum castrum Lubes
 cum terra marchionibus Brandenburgensibus Iohanni et Ottoni et archiepiscopo Mayde-
 burgensi tradidisset^{aa}, ita propria terra Legniczensi ab abstructoribus castrorum destitutus^{ab}
 fuisset, quod sine famulo aliquando eques vero pedes cum Surriario^{ac} flagellatore misere
 vagabatur. Unde Polonia, Cracovia et alie terre a filiis Henrici secundi recesserunt^{ad}, sola
 Slesia illis sorte distributa remanente. Tandem Henrici tercii, fratris Boleslai, viribus
 castra predonum subversa sunt et Boleslaus gubernaculo terre Legniczensi^{ae} restitutus
 est, licet indignus. Qui etiam postea contra fratres suos Henricum et Conradum et^{af} per
 1257. captivacionem ipsorum scelestus et ipse ab eis postmodum captivatus fuit et tandem cum

a) Pisere 2. b) Gescek 2. c) Strodise 2. d) Srom 2. e) Wátam 2. f) predio 2. g) Maravia 2.
 h) Bohemia 2. i) sororem 1; fratrem 2. k) dicta 2. l) Adilheydis 2. m) crypta 2. n) premerunt 2.
 o) Lubez 2. p) Primislaus 2. q) deest 1. r) Mageburgensi 2. s) Landem 2. t) uxora sua 2. u) vero 2.
 v) insigni 2. w) deest 1. x) deest 2. y) deest 1. z) quot 2. aa) constuxerat 2. ab) tam 2. b) decori 2. 50
 c) consumilia 2. d) gubernare videretur 2. e) a Tartaris des. 1. f) omni 2. g) Sandomiriam 2. h) de-
 seruit 2. i) adhuc 2. k) principi 2. l) permittente 2. m) ac pro suis des. 2. n) Sic 2. o) an 1;
 quique 2. p) Gneznensi 2. q) Primislaus 2. r) mente vel etiam firma 1. s) Bohemia 2. t) deest 2.
 u) quae sequuntur usque ad verba. a) filiis Henrici secundi desunt 2. v) surrius 1. w) cesserunt 2. Ab hac voce
 pergit iterum 2. x) Leniczensi 2. y) deest 1. 55

56) Kalisch. 57) Peisern. 58) Szroda, oppidum a Poznaniam ad meridiem situm. 59) Schrimm
 ad fluxum Wartam situm. 60) Wenceslai. 61) Cf. Roepell. l. c. p. 477.

predicto flagellatore^a, tamquam effuga, ex industria de castro ac turre^b Wratislaviensi recedere noctu permissus est.

Particio^c autem terre Slesie sic facta est. Cum enim duo iuniores predictorum fratrum^d propter clericaturam scolis dediti essent, ad instanciam Boleslai et Henrici^e terra^f in duo divisa est ita, ut quilibet ipsorum unum de duobus clericis predictis secum^g in sua porcione consortem haberet ita, ut uno consortium moriente^h, consorti eius tota porcio cederet, aliis vero duobus nil de ea contingeret. Quod cum privilegiis ratificatum fuisset, Boleslaus Conradum in consortem assumens, quiⁱ iam tunc in subdiaconatus gradum promotus et Babenbergensis^k presulatus electus Parisius degebat, Wratislaviam elegit,^l cumque matre et episcopo Thoma primo^m pergens in Legnicz, ut Henrico Legnicz et Glogoviam presentaret, castro se recipiens, Legnicz et Glogawⁿ iterato elegit sibi et Conrado, sperans Conradum per episcopatum evadere, et privilegia consortium inmutari fecit, resignans Henrico^o et Vlodislao^p Wratizlaviam. Quod conperiens Conradus, indignanti animo studium et episcopatum deseruit et sororem ducis Gnesnensis^q Primislone^r, sui sororii^s, Salomeam, in coniugium duxit et a Boleslao Glogovie terram extorsit. Henricus vero usque ad ipsum vite sue punctum^t cum Vlodislao, iam Salzburgensi electo^u, in una sorte permansit, que tunc^v in fine vite eius per vim militum, qui ipsum intoxicari^w fecerant et Vlodislao^x adhererant, in duo divisa fuit. Et dum Henricus^y videret se morti proximum, filium suum^z Henricum quartum, fratri suo Vlodislao in federe^a prime^b sortis et consortii commendavit et filiam, quos de filia Conradi Cuyaviensis^c, relicta^d Mesconis^e Rathebor-^{1281.} genensis^f, genuerat, et sic terminavit.

Non multo post Conradus Glogoviensis in subito^g veneno^h interiit intoxicatusⁱ, relictis filiis Conrado Stinaviense, Henrico Glogoviense et Primislone^k Sprotaviense^l ducellis, uxore sua prius defuncta, et^m tunc aliam utcumque duxerat, filiam Theodericiⁿ marchionis orientalis, relictam^o Conradi filii Frederici, cui Conradus pro dote Crosnam^p, Gryfenssteyn et Pyffyn^q castra deposuerat, que Theodericus^r episcopo Maydeburgensi^s, Conrado de Sternberg dicto, vendidit, a quo Henricus quartus ea pecunia redemit.

Tandem defuncto Vlodislao^t archiepiscopo Salzburgensi, similiter intoxicato^u a suis^v Slesiensibus et in Salzburg sepulto, filiulus eius et consors, Henricus quartus, adhuc^w puer^x, Wratizlavensis terre peroptime locate^y gubernacula suscepit, matre ipsius^z ante defuncta et in Trebnicz sepulta; post istam pater eius duxit filiam ducis Saxonie, que postmodum nupsit burgravo^a de Nurenberg^b, cui propter sortem^c archiepiscopi prefati et propter terram opulentam, quam pater pueri bene locaverat, Boleslaus Legniczcensis invidens cum filio suo Henrico de captivitate pueri dolos cogitare^d cepit^e et tendiculas^f. Pro voto^g ergo machinationis sue quibusdam baronibus pueri de morte patris eius et patri timentibus sibi a puero, circumvenientes^h per latrunculosⁱ notu puerum in lecto^k suo in lecze capi^l fecit, in nocte quinte ferie post primam dominicam quadragesime, anno Domini 1277.^m et in castrum Lenⁿ sub duris vinculis crudelissime detinuit. Deinde exercitu congregato^o terram pueri^p transiens circa Stolcz^q filium suum cum Wratizlaviensibus et Glogoviensibus et Posnaniensibus^r committere^s iussit, ipse in campo congressi^t eodem congresso^u comite solo affugiens^v, in die sancti Georgii in sabbato in hoc prelio^w ex utrisque partibus^x uno impetu plurimi deciderunt^y, Boleslais^z campum victoriae tenentibus, reliquis vero qui^a evadere poterant, fuga dilapsis.^{1277. Febr. 18.}

a) flagellatore 2. v. Chr. princ. Pol. p. 107. b) terra 1. c) Partito 2. d) fr. pred. 2. e) Boleslai terra igitur et
45 Henrico 2. f) deest 1. g) unum — secum deest 2. h) morienti 2. i) et 1. k) Babenburgensis 2.
l) prima 2. m) Glogaw 2. n) Henrico 2. o) Vlodislao 2. p) Gnesnensis 2. q) Primislai 2. r) sui sor.
deest 2. s) deest 1. t) deest 1. u) cum 1. v) incoxitari 2. w) deest 1. x) Vladiaslao 2. y) Hen-
ricus — suum des. 1. z) sede 1. a) primi 2. b) Cuyaviensi 1; Cuiaviensis 2. c) relicte 1, 2. d) Mes-
conis 2. e) Ratiburgensis 2. f) etiam subito 2. g) deest 1. h) incoxitatus 2. i) Primislone 2. j) Sproto-
50 viense 2. k) qui 2. l) Theoderici 2. m) pergit 2: Cunradi nepotis Frederici imperatoris, filii Cunradi, filii Fre-
derici, cui C. Chr. princ. Pol. p. 110 habet: Conradi, nepotis Frederici imperatoris, Conradi filii, cui C. Chr. n) Coro-
nam, Grifnstein et Poznia 2. Codices Chr. princ. Pol. habent vel Pirazin vel Pitschen. o) Theodericus 2. p) Magde-
burgensi 2. q) Vladiaslao 2. r) incoxitato 2. s) principatus 1. t) locare 1. u) eius 2. v) burgraviae 2.
w) Nurenberg 2. x) sororem 2; per sort. 1. y) cogitari 2. z) deest 2. a) tentaculas 2. b) nocte 1; voce 2.
55 b) circumventos 1. c) latrunculus 2. d) lecta 2. e) felsch rapi 2. f) MCLXXIIJ 1. g) deest 1.
h) Stolcz 2. i) et Poznan. et Glog. 2. k) commiscere 2. l) conversi 1. m) converso 1. n) suffugiens 2.
o) ceciderunt 2. o') Boleslaus 1, 2. p) vero qui des. 2.

62) minime, Pataviensis erat electus. 63) Lehnhaus a. Löwenberg ad merid. situm. 64) Stolcz a Fran-
kenstein ad orientem situm. 65) apud Proczan.

Tandem cooperatione regis Boemie^a puer de captivitate eripitur, non tamen sine terre sue dispendio, nam Stregon^b et Nowum-forum^c, Strossam, Gryfenberk, Pitschin et Corwindsdorf^d Boleslao tradidit. Crosnam^e pueri milites marchioni Brandenburgensi^f pro quatuor milibus marcarum proposuerant, ne parti eorum adversaretur, quam tamen^g idem puer pro sex milibus marcarum redemit. Boleslaus Calvus, mortuus prima uxore sua, domna^h Hedwige de Anhaltⁱ, de qua quatuor filios susceperat, quorum unus adhuc^j puerulus obiit, alter Henricus Legniczensis^k, tercius Bolko^l, quartus Bernhardus fuit^m, filiam duxit Samboriiⁿ ducis Pomeranie, que despecta ab illo propter pelicem^o vilissimam de misero statu pedes effugit^p. Habuit etiam idem Boleslaus tres filias de prima uxore, quarum unam^q tradidit comiti de Wirtenberk^r, alteram duci Mazovie Conrado, terciam^s, 10 post abbatisa^t in Trebnicz defuncta est^u.

278. Tandem ipse Boleslaus totus violentus sed violenciarum ultor non parvus, dissenteria occubuit^v et pelex ipsius, de qua filium Ieroslaum^w habuit, sine qua incantatrice vilissima vivere non poterat, non requisito priore marito suo, quem deseruerat, alteri nupsit in Polonia, de qua multa et^x detestanda narrantur et^y narrabantur^z. 15

a) Bohemie 2.   b) Stregon 2.   c) Nowumforum, Stross, Griffinberg, Pitschin, Corwindsdorf 2.   d) Crosnam 2.
e) Brandenburgensi 2.   f) quos cum 1.   g) desit 2.   h) Anhalt 1.   i) desit 2.   k) Legniczensis 2.   l) Bolko 2.
m) fuit dux filiam S. 1.   n) pelicem 2.   o) suffugit 2.   p) Wirtenberg 2.   q) terciam 1.   r) abbatisa 1. 2.
s) Ieroslaum 2.   t) desit 1.   u) narrantur et desunt 1.   v) etc. addit 2.

65) Agnetem.   66) Ulrico.   67) Euphrosyna.   Bisthums Breslau I. p. 926.   69) v. Ann. Luben- 20
68) Constantia abbatisa, ei succedens, coenobio ves ad. a. 1278.

ANNALES POSONIENSES

EDENTE WILHELMO ARNDT PH. DR.

Annales hosce Posonienses continet codex membranaceus, olim bibliothecae collegiatae ecclesiae Posoniensis ad Sanctum Martinum, signatus inter liturgicos num. 62, nunc in museo nationali Pesthineni asservatus¹. Initio saeculi XIII. scriptus est². Nos secuti sumus editionem Kolleri³, qui codicis naturam atque indolem typis reddens effecit, ut novae editionis fundamento non destituti essemus. Certe annales ex alio quodam, adhuc vel deperdito vel latente, esse descriptos, docent lapsus calami, quos non semel invenies, aequae atque annorum numeri cum iusto rerum gestarum tempore plerumque discordantes. — Denuo annales nostros edidit vir beatae memoriae Endlicher in Rerum Hungaricarum monumentis Arpadianis p. 55—58.

Exstant etiam in Alberici chronico quam plures de rebus Hungaricis notae historicae, quas summo studio collegit⁴ Rogerus Wilmans v. d., bene perspicuus eas fluxisse ex vetustis huius terrae annalibus. Sed nec in his annorum numeri recte exhibentur, nec cum nostris, antiquioribus quidem, adest affinitas.

Catalogum regum Hungaricorum et de consecratione ecclesiae sanctae Mariae notam, in margine tabulae paschalis primam annalium partem excipientis scriptam, ex eadem Kolleri editione addimus.

Scribam Berolini d. 5. m. Martii a. 1865.

W. ARNDT.

Anno ab incarnatione Domini 997. Adalbertus episcopus martirizatus est.

Apr. 23.

998. Geyza princeps Ungarorum obiit⁵.

1000. Stephanus Ungarorum rex coronatus est⁶.

1019. dedicatur ecclesia sancti Adriani martiris.

1024. Benedictus⁷ papa obiit.

Apr. 7.

1030. Gerardus episcopus⁸ ordinatur.

1031. Henricus filius Stephani regis obiit⁹.

1036. Maurus episcopus¹⁰ est effectus.

1038. dedicatum est monasterium sancti Benedicti, et Stephanus rex mortuus est¹¹, et Petrus in regem elevatur.

1) v. Chron. Hungarorum Posoniense. Budaë 1852. p. X. 2) Codicem anno 1821. Posonii praesens evolvi, sed inde excerpta et iam dudum uni ex sociis nostris quae eederentur tradita, nunquam recepi. PERTZ. 3) Iosephi Koller Historia episcopatus Quinque-

5) Vita maior regis Stephani cap. 5 (M. G. SS. IX, 232) Geyzam a. 997. mortuum esse refert. 6) Consentit Hartvicus, e contra vita maior cap. 9. (l. c. p. 233) a. 1001. praebel. 7) VIII. 8) Chana-densis vel Morisinenensis. 9) cf. Ann. Bild. ad hunc ann. 10) Quinqueecclesiensis. 11) Aug. 15. v. Vit. mio. c. 8. l. c. p. 229. Albericus ad a. 1040.

1041. Petrus rex eicitur, et Abba¹² in regem elevatur.
 1042. Bonipertus episcopus¹³ obiit.
 1044. Abba rex interficitur, et Petrus rex in pristinum restituitur.
 1046. 1047. interficiuntur episcopi Gerardus et Modestus¹⁴. Et Petrus rex cum dolo obcecatur, et Andreas rex elevatur¹⁵ 5
 1051. Henricus imperator Pannoniam ingreditur.
 1052. Henricus imperator castrum Poson¹⁶ obsedit.
 1053. Samsor¹⁷ filius Andree regis nascitur.
 1056. 1055. Henricus imperator obiit.
 Oct. 5. 1057. Andreas rex infirmatur et Salomonem^a filium suum coronavit¹⁸. 10
 1058. 1060. inter Andream et fratrem eius Bela gravis discordia oritur, et rex Andreas moritur¹⁹.
 1061. 1068. civitas Bulgarorum²⁰ a rege Salomone^b capitur rursusque ab isdem Bulgaris et Grecis dolo recipitur.
 1072. 1071. Salomon rex cum duce Magno Geyza Ungarorum²¹ exercitum debellat atque populi in captivitate reducuntur et Bessenorum²² exercitus percutitur. 15
 1073. 1072. Salomon rex Bulgarensis regnum invasit²³.
 1074. inter regem Salomonem et ducem Magnum gravis discordia oritur, et Salomon regno privatur.
 1074. 1075. Magnus²⁴ rex coronatur.
 1081. Ladizlaus rex et Salomon frater eius²⁵ pacem fecerunt. Et crux Domini fulgure per- 20
 cussa est.
 1083. in carcere missus²⁶. Et dominus rex Stephanus et Henricus filius eius et Gerardus episcopus relevantur^{c, 27}, et Salomon rex fugit²⁸.
 1095. 1097. Ladizlaus rex obiit²⁹ et frater eius Lampertus dux, quibus Colomannus et frater³⁰ eius Almus succedunt in regnum³¹. 25
 1095. 1098. Colomannus rex coronatur, et frater eius Almus diadema induitur.
 1100. Cupanus episcopus interficitur a Chunis, et Laurentius episcopus³² obiit.
 1105. 1108. Colomannus rex accepit civitatem Zader³³.
 1114. Laurentius archiepiscopus obiit. Almus^d dux cum rege pacificatus est³⁴.
 1117. Almus dux et Bela filius eius³⁵ obcecantur³⁶, et Colomannus rex mortuus est³⁷. Et 30
 filius eius Stephanus³⁸ in regem elevatur et coronatur^e.
 1128. 1127. Stephanus rex accepit civitatem Nis³⁹.
 1143. regnante gloriosissimo rege Geyza⁴⁰ dedicatum est monasterium Ciploc⁴¹ in honore sancte Marie a venerabili episcopo Martyno^f.

a) Salomonem Endlicher. b) Salamone Endl. c) revelantur edd. d) Alonus Koller et Endlicher. e) et coron. 35
 posteriori manu additum. f) martyrio edd.

12) sc. Ovo. 13) Quinqueecclesiensis. Sedit tantum usque ad a. 1036. 14) De Modesto errat auctor; v. Katona Historia regum Hungariae. Stirps Arpadiana. 2. p. 30. 15) anno 1046; v. Herm. Aug. Chron. ad h. a. M. G. SS. V, 126. 16) Pressburg. 17) Immo vero Salomon, et a. 1052. iam natus est. 18) cf. Simonis de Keza Chron. ap. Endlicher Monumentum. Arpad. p. 116: *Andreas autem confectus senio anno imperii sui 12. filium suum Salomonem adhuc puerulum cum consensu fratris sui Bele et filiorum eiusdem, scilicet Geiche et Ladislai, regem constituit.* 19) cf. Simonis de Keza Chron. l. c. et Lamberti Annales a. 1061. 20) Alba Bulgariae, Belgrad. Vide Chron. Budense a Podhradczky edit. Budae 1838. p. 133 et 135. 21) *Ungarorum* vox non trahenda est ad exercitum; fortasse emendandum *Graecorum*? 22) iidem qui *ti* Bessi vocantur, a Patzinacis non diversi esse videntur, sed etiam Cumani Bessorum nomine designantur. WATTENBACH ad vit. Stephan. minorem. Mon. Germ. SS. XI, 228. 23) Vid. Chron. Budense p. 142. 24) i. e. Geisa I.

De nomine Magni ei dato cf. notam v. cl. Podhradczky ad Chron. Bud. p. 152, n. 3. 25) patruelis, filius Andree; v. Vitam S. Stephani maiorem, M. G. SS. XI, 240. 26) sc. Salomon; in Wissegrad. 27) De die (Aug. 20.) v. Vitam maiorem S. Steph. l. c. p. 241 et Kalendarium Posoniense ap. Koller Hist. episcopatus Quinqueecl. I. p. 396. 28) cf. Chron. Budense l. c. p. 165. 29) Obiit a. 1095, quarto Kal. Augusti; v. Chron. Budense l. c. p. 171, cf. 45 Albericum ad. h. a. 30) Vid. copiosam de consanguinitate notam v. cl. Podhradczky l. c. p. 179. 31) Ille nimirum in regno, hic vero in ducatu. PODHRADCZKY. 32) Agrieus? 33) vel Iadera dicta, hodie Zara, in littore Dalmatiae. 34) anno 1106. 35) postea rex. 36) a. 1113. 37) Obiit a. 1114. tertio Nonas Febr. 38) Stephanus II. 39) hodie Nis, ad fluv. Nissava, in provincia Albanensi sita. 40) II. 41) Széplak; v. Damiani Fuzhoffer, monasteriologiae regni Hungar. lib. II. 55 Pestini 1858. T. I, 247 sqq., ubi etiam de loci situ est disputatum.

1145. Geyza rex Theotonicorum terram intravit et expugnavit herzog⁴² et exercitum eius 1148. fugavit.
1172. Geyza rex appositus est ad patres suos⁴³, et filius eius Stephanus⁴⁴ corona insignitur. 1161. Ladizlaus et Stephanus fratres Geyze regis, de Grecia revertentes Ungariam intraverunt et supradicto Stephano corona privato Ladizlaus in regem elevatur⁴⁵, qui Stephanus in Poson fugit. Mortuo itaque Ladizlao, Stephanus frater eius regni gubernacula suscepit⁴⁶. Item Stephanus filius Geyze⁴ de Poson exiens armata manu expugnavit Stephanum fratrem Ladizlai⁴⁷.
1186. Bela frater eius de Grecia eductus in regem elevatur. 1173.
- 10 1186. obiit Cumperdinus comes. Eodem anno dux Geyza exiens Ungariam cum Laurencio 13. Ish.
comite et multis aliis intravit Haustriam, et soror eius nupsit in Grecia⁴⁸, mater vero 1177.
eius⁴⁹ tenetur captiva in Bronz.
1187. dux Geyza transivit de Haustria in Boemiam, unde a rege fratre suo reductus est in 1177.
Ungariam⁵⁰. Wata comes cecatur. Stephanus Colociensis episcopus deponitur⁵¹.
- 15 Eodem tempore mater regis in exilium in Greciam mittitur.
1195. Desiderius abbas depositus est.
1199. Buda⁵² sacerdos obiit.
1200. Daniel presbiter ordinatur.
1203. monasterium sancti Iohannis comburitur iuxta Buloriam situm.

20 Hec est vita regum Ungarorum: Stephanus rex regnavit 44 annis. Petrus rex 6. Aba rex 3. Andreas rex 12. Bela rex 3. Salomon rex 11. Geisa rex 3. Ladizlaus rex 16. Colomannus rex 22. Stephanus rex 12. Bela rex 9. Geisa ex sunt an. 24. Stephanus rex 15. Usque Bela rex 25. Henricus rex 9. Andreas rex 6.

25 Anno ab incarnatione Domini 1228, 18. Kalendas Decembris consecrata est hec ecclesia 1228.
in honore beate Marie virginis a venerabili Iacobo Nitriensi episcopo. In qua continentur Nov. 14.
hee reliquie: De sancta Maria virgine, de sancto Petro apostolo, de sancto Georgio martyre,
de sancto Gallo confessore, de sancto Henrico confessore, de sancto Gothardo confessore,
de sancta Margareta virgine. In altari vero superiori, quod die sequenti in honore beati
30 Georgii martiris consecratum est, hec habentur reliquie: De ligno sancto, de sancto Iohanne
apostolo et euangelista, de sancto Georgio martyre, de sancto Laurencio martyre, de sancto
Martino episcopo et confessore.

a) Geyza *edd.*

42) ducem Austriae Henricum; v. Otton. Fris. Vi- l. c. Tom. IV. p. 268 sq. 49) Euphrosyna. 50) v.
35 tam Frid. I. L. I. cap. 30 et 32. 43) mortuus Pulkavae chron. ap. Dobner Mon. III, 194. 51) v.
est a. 1161. pridie Kal. Iunii et sepultus Albae i. e. Katona, histor. metrop. Colocensis ecl. Colocae 1900.
Stuhlweissenburg. 44) III. 45) a. 1161. T. I, 194. 52) Fortasse idem, cuius dies mor-
46) a. 1162. 47) die 19. Iun.; v. Chron. Budense tualis commemoratur in Necrologio Poson. ap. Koller
l. c. p. 188. 48) De his nuptiis disserit Katona l. c. p. 401: 15. Kal. Mart. Buda obiit.

ANNALES POLONIAE

EDENTIBUS

RICHARDO ROPELL, PROF. P. O. WRATISLAVIENSI,
ET WILHELMO ARNDT PH. D.

Quum per totum fere medium aevum imperatores nostri Italiam tamquam imperii sedem tenerent, non omittebant et novas occupare terras, quibus consuetudines, iura, vitaeque Germanicae instituta impertirentur. Ita factum est, ut inde a saeculo decimo usque ad saeculi decimi tertii finem terrae omnes trans Albim fluvium sitae diuturnis bellis Slavis eriperentur et fines inter eos Germanosque in universum adhuc manentes constituerent. Labente autem imperii potentia et adunatis per Wladislaum dictum Loktek Poloniae viribus, fieri non potuit, quin victores Germani a victis Polonis cohiberentur, ne ulterius progredirentur. Surrexerunt paulo post magnus ille Kasimirus et Wladislaus Jagiello, qui, fratribus ordinis sanctae Mariae Theutonicis proelio apud Tannenberg tandem letaliter devictis, Poloniam liberam magnamque constituerunt. 15

His praemissis elucet, quare fontes rerum Polonicarum ad cognoscendam et illustrandam Germaniae historiam permagni sint aestimandi. Et quum iam plus quam decem annis ante antiquissimae Polonorum chronicae, vulgo Martino Gallo cuidam attributae, arte critica ex vetustis libris manuscriptis emendatae et correctae in collectionis nostrae tomo nono lectoribus sint propositae, nunc editor Monumentorum clarissimus, ut annales huius gentis agmen aliorum ad historiam saeculorum XII—XIV. facientium clauderent, constituit atque curavit. 20

Magnis igitur per Silesiam Poloniam Galiciam et Russiam itineribus susceptis, perquisitis et publicarum et privatarum bibliothecarum thesauris, datis per munificentiam miram fautorum nostrorum auxiliis litterariis, quae ipsi petere non poteramus, nunc ad id pervenimus, ut ex magna codicum mole prima vice proponere possimus viris historiae studiosis Poloniae annales tandem aliquando collectos, correctos, emendatos, quorum alios nondum impressos fuisse, alios, quamvis luci dati fuissent, tamen adhuc deterruisse magis quam allexisse lectores ex textus sui statu, quis est qui nesciat? 30

Polonia in duas erat divisa provincias, Poloniam minorem et maiorem. Caput minoris Poloniae erat Cracovia urbs, ad ripam Vistulae fluvii sita, in valle satis amoena et frugifera, ubi eminus Carpathorum montes albi cernuntur et ubi vis monumenta gloriae Polonorum. Hac in urbe prima vestigia artis historiae scribendae invenimus, quae aliunde allata continuationibus aucta sunt. Liceat nobis hac in praefatione disserere de annalibus et Cracoviensibus et derivatis. Quamquam difficillimum est discernere quae annalium forma sit antiquissima, quum quae existunt omnes annotationes authenticae non sint aestimandae, 35

sed compilationis vel derivationis locum sibi tantum vindicent; cohaerent tamen omnes hi annales tam arcte inter se, ut sit statuendus communis quidam, adhuc deperditus fons, ex quo omnes originem sumpserunt. Exstillsse autem exemplar annalium antiquorum Cracoviae docemur bulla papae Innocentii IV. inquisitoribus miraculorum sancti Stanislai a. 1251 data¹, in qua haec verba occurrunt: Ad hec librum cronicorum, quoad capitulum pertinens ad negotium memoratum ex archivo . . . ducis Poloniae editum et etiam librum annalium et epitaphium considera diligenter. Comprobatur haec sententia, si annales accurate perspicias examinesque. Vides enim statim antiquam formam fere totam manasse in Annales capituli Cracoviensis, qui ad singulos annos ex annalium usu praebent adnotationes breves strictasque, paucis tantum in locis uberiore copia verborum ornatas, ita tamen ut semper annalista et compilatoris munus seiuungere possis. Non dubitamus, quin hi annales propius ad antiquam formam accedere statuendi sint, quamvis codex eorum demum in fine saeculi XIII, ut infra videbimus, conscriptus sit ac certe annales post canonisationem sancti Stanislai a. 1254 factam et ante annum 1267 confecti sint, quum prima manus eos usque ad hunc annum exaraverit, alia in hoc ipso anno eam excipiat.

Proxime ad hos Annales capituli Cracoviensis accedunt breves illi annales quos Annales Cracovienses vetustos nominavimus. Iam anno 1122 scripti sunt, ita quidem ut usque ad annum 1119 eorum adnotationes saepius ad verbum cum Annalibus capituli concordent, quanquam leves diversitates vel in annorum numeris vel in modo verba componendi occurrant. Accedit quod plurimum annorum relationes² desunt Annalibus capituli. Attamen statuere possumus annales hos vetustos etiam ex exemplari illo deperdito esse derivatos. Attendas, et in Annalibus capituli et in Annalibus vetustis adnotationes quasdam res Germanicas continentes inveniri, quarum de natura atque origine statim videbimus, quum certum sit eas iam in exemplari authentico locum obtinuisse. Annalista igitur principio operis sui in usum suum vertebat annales Germanicos, quos ex annalibus Hersfeldensibus fluxisse est statuendum. Res Hersfeldenses quidem omittuntur, de variis vero regum et imperatorum Germanicorum factis adnotationes exstant, quae, si comparare eas velis cum ceteris omnibus annalibus ex Hersfeldensibus derivatis, semper fere cum uno alteroque eorum exemplari in verbis concordant. Unde nactus eos sit auctor Polonus, nescimus, fortasse Fraga deductos eos esse Cracoviam dicendum erit. Ad annos enim 981. 987. 990. 997. legimus notas, quae etiam in annalibus Pragenses³ exstantes de sancto Adalberto tractant. Quum autem annales Hersfeldenses usque ad a. 973 vel 984 pertinuisse videantur, in nostris autem, si excipere velis annorum relationes quae et in annalibus Pragenses⁴ inveniuntur, et ad ann. 1002. 1009. 1012 res legantur Germaniam spectantes⁴, exemplar authenticum usum fuisse annalibus Hersfeldensibus continuatione auctis, necesse est.

1) Typis data est in Dlugossi Historia Polon. I, 714, apud Büsching Urkunden von Leobus p. 184. Excerpta praebet Raynaldus ad a. 1108. Nos eam ex archivo capituli Cracoviensis desumptam et mendis purgatam iafra ad a. 1250. Ann. cap. Crac. iterum dabimus. Adnotamus quod in vita S. Stanislai auctore Vincentio fratre ordinis Praedicatorum, iussu Prandotae episcopi paulo post a. 1254. scripta, etiam annales excerpti sunt, quos fontem nostrorum fuisse est statuendum. Vitam hanc suo preferemus loco.

2) 1092. 1103. 1109. 1110. 1115. 1116. 3) M. G. SS. III, 119. Qui annales tantum in codice saec. XIII. nobis asservati sunt, sed eos „ex codice antiquiori desumptos esse“ iam Perizius adnotavit, et nostris Annalibus nunc evincitur. 4) Anni 1002 et 1009. inveniuntur in Annalibus Weissenburgensibus (M. G. SS. III, 70), anni 1012. verba inter copiosam Quedlinburgensium annalium narrationem leguntur, sed dubito an inde desumpta sint.

His cum annalibus aliunde mutuatis statim coniunguntur Annales Poloniae. Quae affinitas nunc detecta ad sententiam nostram de antiquitate Annalium capituli Cracoviensis stabiliendam haud parvi momenti est.

Proxime ad Annales capituli Cracoviensis accedunt Annales compilati Cracovienses, qui a compilatore indocto, ut infra demonstrabimus, ita sunt compositi, ut nobis servant in multis locis verba deperditi exemplaris vel commemorationum de antiquissima Polonorum historia quae aequae atque in alii annalibus et chronicis leguntur. Maxima autem inter nostros et Annales Polonorum infra dandos est observanda affinitas, tanta quidem ut statuere possis, hos omnes uno eodemque annalium deperditorum exemplari usos fuisse. 10 Quando autem scripti sint Annales compilati, incertum est; at saeculo XIV. demum in hanc formam esse redactos, iam scriptura codicis docemur, quam compilatori ipsi vindicare possumus. Nec melius de Annalibus Polonorum I—IV. praedicare valemus, id autem sufficit, quod omnes hi antiquioribus sint superstructi adnotationibus, tum autem continuationibus variis aucti in varios codices 15 manuscriptos translati.

Annales Lubinenses, ut in margine adnotari curabimus, vel cum Annalibus capituli Cracoviensis vel cum Annalibus compilatis, vel etiam cum Annalibus Kamenzensibus congruunt, et quum codex eorum iam initio saec. XIII. scriptus sit, liceat eos quoque ad examen de codice authentico instituendum vocare. 20

Annales Kamenzenses, ut inscriptione eorum: Ista accepta sunt de chronicis Polonorum docemur, ex annalibus sunt derivati, qui utrum in uno eodemque exemplari auctori praesto fuerint, an in pluribus, quippe qui multa contineant, quae et in Annalibus capituli et in Annalibus compilatis leguntur, ambiguum est. Certe nostrorum diversae in Silesia exstabant copiae, quia iam Annales 25 Cisterciensium in Heinrichow, supra dati, hos in usum suum vertebant.

Annales Cracovienses breves cum Annalibus capituli Cracoviensis ubivis fere consentiunt ita, ut eos excerptos ex his putare possis. Attamen quum certe in maiori Polonia formam, quam prae se ferunt, sint consecuti, quasdam notas habent, quas in Annalibus capituli frustra quaeres. Annales Mechovienses, cum 30 Annalibus capituli Cracoviensis consentientes, initio verba retinuerunt aequae atque in Annalibus brevibus invenienda.

De Annalibus Sanctae Crucis in praefatione eorum diximus.

Denique de nostro communi in edendis Annalibus labore pauca dicenda sunt. Arndtius, quum, variis itineribus susceptis, textus omnes constituisset, sese Wra- 35 tislaviam contulit, ubi per plures ebdomadas id egimus, ut enuclearemus indolem atque naturam horum fontium, eosque et datis chronologicis et commentationibus augeremus. Commentaria copiosa ad Annales capituli et compilatos Roepellius composuit, Arndtius rededit.

Gratias autem quam maximas agimus omnibus viris doctis, qui nos nostra- 40 que studia tanta benevolentia sunt prosecuti, inprimis tibi, clarissime Auguste Bielowski, qui vitam viresque tuas omnino dedisti studiis historicis, qui nunc et genti tuae et universitati virorum doctorum donavisti primum Monumentorum Poloniae historicorum tomum, quem ut alteri mox excipiant, optamus. Vale.

Scribebamus Wratislaviae, mense Martio a. 1865.

45

RICHARDUS ROPELL et WILHELMUS ARNDT.

ANNALES CRACOVIENSES VETUSTI.

Asservantur hi annales in codice bibliothecae imperialis Petropolitanae membranaceo, signato l. O. v. OTA. I. N. 19, forma octonaria, olim libro ecclesiae sanctae Crucis in Monte Lisiecz, ut inscriptione quadam docemur De hac Augustus Bielowski, Leopoliensis, amicus noster doctissimus, nobis petentibus scripsit haec: „Lisiecz secundum antiquum scribendi genus positum est pro Łysiec, quod vocabulum contractum est ex Łysa gora, id est Calvus mons. Hic mons in palatinatu Sandomiriensi situs est, eiusque in capite ecclesia sanctae Crucis eminet, de qua montes et silvae adiacentes nunc in universum Góra świętokrzyska, Łasy świętokrzyskie nominantur. Vocabula autem Łysiec et Łysa gora iam ethnicis temporibus erant usitata.“ Codex cum omnibus fere aliis Polonicis Petropolim delatus, continet Iacobi explicationes in epistolas catholicas, manu saec. XI. exeuntis exaratas. Fol. 38^r Annales nostri incipiunt, ita quidem ut fol. 38^r et 39 in duas sint divisa columnas, super quas per has duas paginas in margine superiori scriptum est: Anni ab incarnatione Domini; folium 39^r, ubi annorum numeri 1124 usque ad 1164 scripti sunt, una tantum columna expletur. Inde ab anno 1120 annis quaternis B littera adposita est, annum bissextilem significans; quum autem scriba numerum 1146 bis scriberet, effectum est, ut non iudicio suo et sensu agens illud B poneret etiam ad a. 1147. 1151. 1155. 1159. 1163. Ad annum 1136 iam altera, coeva quidem, manus notam de obitu Sophiae scripsit. Quibus perpensis et notis annorum 1121 et 1122, ubi verba certant quae in Annalibus capituli Cracoviensis omnino non reperiuntur, ad certamen vocatis, elucet codicem anno 1122 scriptum fuisse.

In generali praefatione iam affinitatem inter nostros atque Annales capituli Cracoviensis commemoravimus, et de codice ex quo uterque exscriptus sit, nostram protulimus sententiam. Annorum 948—1000. 1082 et 1118 numeri uno numero quam Annalium capituli Cracoviensis maiores sunt, qui error utrum sit scribae an codici authentico vindicandus, non elucet.

Scripturae specimen addidimus.

- 30 948. inventio sancti Stephani protomartiris.
952. Otto primus Italiam subegit.
959. cruces apparuerunt in vestibus.
962. Otto in regem ungitur.
964. Otto imperator appellatur.

Ann. Hersf.

- 35 966. Dubrovka venit ad Miskonem^a.
967. Mysko dux baptizatur^b.
983. Zlaroyk pater sancti Adelberti obiit.
988. mater^b sancti Adelberti obiit.
991. professio sancti Adelberti cum fratre Gaudentio.

cf. A. Prag.

- 40 998. passio sancti Adelberti.
1000. ordinatio sancti Gaudentii episcopi.
1002. Otto imperator tercius obiit, Henricus successit.
1003. heremitae quinque^b in Polonia martirizati sunt.
1016. Kazimyr natus est.

Ann. Hersf.

Iul. 25.

- 45 1018. Boleslaus superavit Ruziam.

a) manus saec. XV. addidit: et matrimonium cum eo contraxit. Boleslaus Pius nascitur.

b) eadem manus saec. XV. addidit: Iohanne XIII. et

5) Strezizlava. 6) Hic numerus deest Annalibus capituli Cracov. V. notam nostram ad hunc annum.

	1025. Bolezlaus Magnus obiit.	
	1026. Kazimyr ad discendum traditur.	
	1034. Mysko rex Poloniorum obiit.	
1038.	1039. Stephanus rex obiit.	
Aug. 15.	1045. Mysco natus est.	5
Apr. 16.	1058. Kazimyr dux obiit.	
	1069. Mysco natus est filius Bolezlay.	
1076.	1077. Bolezlaus secundus coronatus est.	
Dec. 25.	1082. ⁷ Bolezlaus secundus rex obiit.	
1084.	1086. Bolezlaus tertius natus est.	10
Dec. 23.	1088. Mysko duxit uxorem.	
	1089. Mysco obiit.	
	1091. Wladizlaus dux vicit Pomeranos ad Recim ^a .	
	1092. Bogumylus archiepiscopus ⁸ obiit.	
Nov. 25.	1101. Lambertus episcopus obiit.	15
	1102. Wladizlaus dux obiit.	
	1103. Bolezlaus tercius duxit uxorem ⁹ .	
	1105. Wladizlaus secundus ⁹ natus est.	
	1109. tercius Bolezlaus ^c apud Nackle vicit Pomeranos ¹⁰ .	
Oct. 1.	1110. Bolezlaus tercius intrat Boemyam.	20
	1113. Bolezlaus tercius Nachel et alia castra obtinuit.	
	1115. Bolezlaus tercius Pruziam vastat ¹¹ .	
	1116. Bolezlaus tercius Pomeriam subiugavit et duo castra obtinuit ⁴ .	
	1118. in eundem Bolezlaum ^e tercium comes suus palatinus insurrexit et ob hoc lumine caruit.	25
	1119. Bolezlaus idem duos ¹² Pomeranorum duces bello convicit, unum ligavit ^f et a. f. ^g .	
	1121. Hector interfectus est.	
	1122. Zuetopolk dux Odrensis interfectus est ¹³ .	
	<i>Alia manu saec. XII.</i>	
Oct. 10.	1136. Sophya obiit 6. Idus Octobris.	30

a) addreċi c. b) Źi c. c) Boċ c. d) ob c. e) .B. c. f) ligaut c. g) sic in cod.; et alterum ferit?

7) Annum 1081. praebent Ann. cap. Cracov., Ann. Roepellii (I, 231) de anno sententia. 10) Cf. in-
 compil. Crac., Ann. Polonorum I. 8) an Gneznensis? fra Ann. Polonorum II. III. ad b. a.; v. Roepell
 Secundum Dlugossum I, 323 hoc anno die 19. m. I, 245. 11) Recte Dlugossum I, 405 de anno huius
 Augusti Petrus I. archiep. mortuus est. Ceterum expeditionis disseruit. 12) Numerus deest in An- 35
 velim ut adnotes, Dlugossum in numeris suis con- natibus capitali Cracov. } Habent alii. 13) For-
 stituentis omnino fontes esse secutum. 9) Cf. tasse ille gener Bolezlai, de quo v. Chron. Polon.
 Chr. Pol. SS. IX, 453. Confirmatur nostris annalibus M. G. SS. IX, 477. 478.

ANNALES LUBINENSES.

*Fragmenta tantum annalium sunt, qui ut integri ad nos devenerint, valde est 40
 optandum. Detexit enim Pertzius v. cl. in tegumine cuiusdam libri folium hoc
 unum adhuc exstans, idque absolutum inter ceteros librorum manuscriptorum
 bibliothecae regiae Berolinensis thesauros asservari iussit, ubi nunc signatum est:*

Ms. lat. fol. 321. *Legitur in huius folii margine inferiori inscriptio: Iste liber est Lubinensis monasterii, recentiori manu scripta et ad librum impressum spectans.*

Annales exarati sunt manu saeculi XIII. ineuntis, ita quidem ut prius annorum numeris rubro colore adnotatis, unicuique anno adscriberentur, quae aliunde desumpta scire dignissima viderentur. Quae autem vacua reliquit linearum spatia librarius alter scriba saeculi XIII. exeuntis notis de episcopis Poznaniensibus explevit. Valde differt haec episcoporum series ab illa, quam contexit Dlugossus, qui in praefatione ad vitas episcoporum Poznaniensium penuriam antiquarum auctoritatum dolens, ex variis et diplomatum et chronicarum notis composuit catalogum suum. Qui autem ab eo episcopi commemorantur inter annos 1147 et 1176 sunt hi: Bogufalus 1147—1150. Peanus —1151. Stephanus —1156. Raduanus —1162. Bernardus —1175. Swantoslaus —1176. Non habet igitur Cherubinum, quem episcopatus praefuisse inde ab a. 1164 usque ad a. 1172 nostri tradunt annales. Ceterum ille etiam in synodo, quae dicitur Lanciciensis prima, et quae quando et ubi celebrata sit adhuc sub iudice lis est, praesens commemoratur (cf. Vincentii chron. ed. Mutkowski p. 186. L. IV. c. 9). Dlugossus (I. 542) hanc synodum ad annum 1180 refert, vim Vincentii narrationi afferens, ita quidem ut pro Lupo Plocensi Vitum episcopum Mazoviensem commemoret. — Quum diplomata autem adhuc archivorum tenebris opprimantur, non valemus varias controversias dirimere.

1143. Robertus episcopus Wratislaviensis translatus est in episcopum Cracoviensem et ibi obiit¹⁴. cf. A. Kam. Apr. 12. aut 13. cf. A. Kam.
1144. Matheus in episcopum Cracoviensem ordinatus praesedit 23 annos.
- 25 1145. dedicatum est altare in Lubin sancte Marie a Conrado episcopo.
1146. Bogufalus episcopus Poznaniensis obiit¹⁵, Peanus succedit.
1147. Cunradus imperator Poloniam intravit et cum regibus et ducibus Iherusolimam pergit. A. cap. Crac.
1152. Peanus episcopus Poznaniensis obiit, Stephanus succedit.
- 30 1153. sanctus Bernardus abbas Clarevalyus migravit ad Christum. A. C. comp.
1154. Henricus dux de Sandomir ivit Iherusalem. A. C. comp.
1157. item imperator Poloniam intravit. A. cap. Crac.
1159. Stephanus episcopus Poznaniensis obiit, Bernardus succedit.
1163. Bolezlaus filius Wlodislay a patruis reducitur in Zleziam. A. C. comp.
- 35 1164. Bernardus episcopus Poznaniensis obiit, Cherubinus succedit.
1165. Matheus episcopus Cracoviensis obiit, Gethco succedit. Ann. cap. et comp. Crac.

14) Cf. notam ad Ann. capit. Cracov. a. 1143.

15) Dlugossus in hist. Polon. I, 479 et 484 et in vitis epp. Poznaniensium a Tretero (Brunsbergae 1604.)

40 editis Bogufalum a. 1147—1150. episcopatus Poznaniensi praesedis tradidit. Nos autem nostros annales, qui seriem episcoporum Poznaniensium saec. XII. viventium integram manu saec. XIII. exaratam continent, sequi malimus. Affirmatur haec res nota

45 quadam historica, quam invenit Arndtius in quodam codice msc. bibliothecae semiparii Poznaniensis manu XII. scriptam. *Notum sit omnibus fidelibus tam presentibus quam futuris, quod dominus dux Messico post victoriam que fuit in Poznan, dedit villam,*

50 *que vocatur Lusoo, cum hominibus ibi manentibus beato Petro pro remissione peccatorum suorum. Nomina autem hominum ibi manentium sunt haec: Sdebud, Strobis, Kosel, Uteh, Golic, Nedan, Nasuc, Wilceh,*

Daluy, Ianec, Crisan, Uscek, Chun. Tunc Bogufalus bone memorie episcopus accepta stola ivit ante altare beati Petri et excommunicavit omnes qui deberent illam villam auferre vel hominibus in illa manentibus in aliquo nocere, et omnes qui adfuerunt et qui audierunt responderunt amen. Quam autem secundum Annales capituli Cracov. et Ann. Cracov. comp. ad a. 1146, quibuscum fontes apud Jaffcum (Gesch. Conrad. III. 78) laudati consentiunt, evinctum sit, Wladizlaum a. D. 1146, fugam de Poznania iussisse, necessarium nobis esse videtur donationem praelaudatam factam fuisse eodem anno. Bogufalus „bone memorie“ nominatur, et hanc ob rem concludere possumus, eundem non multo post esse mortuum, praesertim quum totus notae praescriptae tenor sit testis oculati.

- A. cap. Crac. 1166. Gethco in episcopum Cracoviensem consecratur.
 A. cap. Crac. 1167.¹⁶ Dux Henricus cum exercitu suo interficitur in bello in Prusia.
 A. G. comp. 1170. sanctus Thomas martirizatur archiepiscopus.
 1172. Columba abbas Lubiniensis efficitur. *Cherubinus episcopus Poznaniensis obiit, Raduanus succedit.*
 A. G. comp. 1173. Bolezlaus dux Cracoviensis obiit.
 1175. Iohannes abbas Lubinensis^a efficitur et Columba a fratribus inordinate eicitur.

a) Lubinensis cod.

16) rectius 1166.

ANNALES KAMENZENSES.

Hunc quem Wattenbachius primus detexit fontem, nos collatione instituta,¹⁰ scripturae specimine delineato, iterum lectoribus proponimus. Continet autem hosce annales codex bibliothecae regiae Wratislaviensis (Cl. IV. Fol. 216), ubi in ultimi folii necrologio Kamenzensi saeculo XV. instituto adnexi inferiori parte leguntur saeculi XIII. ineuntis manu scripti. Quum enim die 25. mensis Iunii a. 1405 monasterium Kamenz mira quadam aquarum inundatione urge-¹⁵ retur, undarum vis et capsellam librorum intravit, et necrologium antiquum valde deletum est, ita ut frater Henricus de Schmalkalden sequenti anno novum procuraret librum fratrum mortuorum, novoque libro pro tegumine adderet folium nostrum, sine dubio ullimum vetustioris, quum nomina, quae in eius superiori parte occurrunt, sint fratrum monasterii illius.

Attamen Annales in monasterio Kamenz originem non sumpserunt, sed vulgati erant per Silesiam, quum iam Annales Cisterciensium in Heinrichow (supra p. 544) et Chronicon principum Poloniae (apud Stenzel I. cf. p. 47. 53. 56. 71. 92) eos verterent in usum suum, et nostri inscriptione sua ipsi indicent, se hausisse ex cronicis Polonorum. Certe Annales Cracovienses sunt²⁵ pro hoc fonte intelligendi, fortasse eorum codex qui in Annalibus Lubinensibus exscriptus est, cui tum auctor addidit commemorationes, quae et in Annalibus Cracoviensibus compilatis et in variis Annalium Polonorum redactionibus leguntur. Compileri Kamenzensi praeterea noti erant annales, qui cum Annalibus Silesiacis compilatis quadam coniuncti erant affinitate, quae sententia eo confir-³⁰ matur, quod nota marginalis de Sylvestro papa dyabolo homagium faciente ex uberiori eorum relatione desumpta sit.

Auctor noster artem criticam prorsus neglexit, immo vero plane non intellexit; nam ut omittamus fabulas de corona et de Lamberto primo episcopo Cracoviensi, mira ignorantia Ottonem episcopum Bambergensem et sanctum³⁵ Adalbertum temporibus aequales constituit. Quum autem Henricum imperatorem et Cunegundam uxorem sanctos appellet, elucet post a. 1204 demum conscriptos esse annales, nisi velis notam extremam vindicare scribae Kamenzensi; quod equidem statuo.

Ista accepta sunt de chronicis Polonorum.

Mesco qui appellatus est rex Polonorum, cum esset gentilis, sub pacto conversionis accepit Danbrovcam filiam ducis Boemie in uxorem, que venit ad eum anno incarnationis dominice noventesimo sexagesimo quinto, de qua genuit Bolezlaum Magnum. Iste Mesco 965. 5 habuit sororem nomine Atleydem, quam Iesse rex Ungarie accepit in uxorem. Que cum esset christiana, virum suum Iesse convertit ad fidem Christi. Ista post visionem per beatum Stephanum prothomartyrem sibi revelatam concepit et genuit Stephanum regem Ungarie¹⁷.

Anno Domini 967. Bolezlaus Magnus natus est.

10 Anno 975. Stephanus rex Ungarie nascitur.

Anno 984. Bolezlaus Magnus ducit uxorem¹⁸.

Anno 990. Mesco filius Bolezlai nascitur.

Anno 995. Lambertus episcopus Cracoviensis efficitur¹⁹.

Anno 997. passus est beatus Adelbertus in Prussia.

15 Anno 1000. presidente Sylvestro secundo sedi apostolice, Stephanus rex Ungarie post obitum patris sui Iesse anno quarto misit Adstricum episcopum ad ipsum Sylvestrum pro corona regni petenda. Eodem tempore pro simili negotio premiserat dux Mesco Lambertum episcopum Cracoviensem, sed dominus papa visione innotuit angelica coronam, quam duci Mesconi preparaverat, transmisit Stephano regi Ungarie²¹.

Iste Silvester homagium fecit diabolo²⁰.

20 Anno 1003. heremite in Polonia martirizati sunt in Kazmir Benedictus, Matheus, Christinus, Iohannes, Ysaac.

Atibi dicitur quod illi heremite adhuc vivente sancto Adelberto martirizati sunt.

Anno 1013. Mesco filius Bolezlai primi duxit uxorem sororem Ottonis tercij imperatoris²².

Anno 1015. Kasimir dux natus est.

25 Anno 1025. Bolezlaus Magnus obiit. Iste dictus animosus, cum esset unicus patri Mesconi primo et nepos ducis Boemie consobrinusque regis Ungarie, audaciam assumpsit ex eorum adiutorio. Iste manu potenti terminos Polonie dilatavit, versus orientem usque in porta Kiov, versus occidentem usque in Salam. Ecclesiam Dei exaltavit, episcopatus distinxit et dotavit et ditavit, attribuens eis predia, castra, familias et servicia, omnem culturam eradicans ydolorum, fundans pacem et iusticiam in terra.

Anno 1067. Ieronimus episcopus Wratislaviensis obiit.

Anno 1071. Lambertus episcopus Cracoviensis obiit.

Anno 1072. Stanizlaus ei succedit et in episcopum ordinatur.

Anno 1074. ordinatio Petri episcopi Wratislaviensis.

35 Anno 1079. passus est sanctus Stanizlaus episcopus Cracoviensis 3. Ydus Aprilis.

Apr. 11.

Item anno 1104. Bolezlaus tercius duxit²³ uxorem Rutenam, de qua genuit Wlodizlaum; qua mortua accepit Theutonicam, de qua genuit quatuor filios Bolezlaum quartum, Mesconem, Heinricum et Cazimirum.

40 Item anno 1142. Radost episcopus Cracoviensis obiit et sequenti anno Rubertus episcopus Wratislaviensis translatus est in episcopum Cracoviensem et ipse ecclesiam sancti

17) Hoc loco primum commemoratur Atleidis, cuius matrimonium cum Geiza rege Ungarie innotuit postea chronicon Hungarorum cum Pol. mixtum (Monum. Arpadiana ed. Endlicher p. 65, 66, sed correctius nunc 45 p. 499, 500.) narrat, ita quidem ut inter has duas relationes quaedam sit verborum affinitas. Quibus accedunt Annales Silesiae compilati supra p. 537. dati, qui, quanquam magis cum nostris Kamenzensibus concordent, in quibusdam verbis maiorem 50 prae se ferunt similitudinem cum Chron. Hung. 18) Annum matrimonii innotuit nostri solummodo praebent annales. Ex nostris hauriebat Chronica princ. Polon. (Stenzel SS. Rer. Sil. I, 53), quam secutus est Dlugossus I, 107, qui uxoris nomen Iuditham, filiam regis Geizae tradit. Cf. de matrimonio Bolezlai Thielmarum IV, 37. (M. G. SS. III, 784). 19) Hoc

loco Lambertus episcopus primum commemoratur. Locum nostrum in usum vertit auctor chronicae princ. Pol. (l. c. p. 56), quem secutus est Dlugossus. Animadvertendum autem est, episcopatum Cracoviensem vix ante a. 1000. fundatum esse; cf. Gesch. Pol. I, 630. Lambertus nominatur in Ann. Cracov. compilatis ad a. 982. et in Ann. Polon. I, ad a. 995. et in Chron. Hung. l. c. p. 503. Hartwicus in vita S. Stephani et Catalogus epp. Cracoviensium infra dandus de eo silentium agunt. 20) Cf. de hac fabula Annal. Siles. compil. supra p. 537. ad a. 1000, ubi fusius haec res explicatur. 21) Cf. de corona missa notam ad Ann. Cracov. compil. a. 982. 22) V. de hoc errore Chron. Pol. I, 17 (SS. IX, 436). 23) Cf. Annal. Cracov. vetust. supra ad a. 1103. Ex nostris fluxit Chron. princ. Pol. l. c. p. 71 et 92.

Wencezlai consecravit. Quo mortuo successit ei Matheus in episcopatu Cracoviensi et presedit 23 annis.

Item anno 1165. Matheus episcopus Cracoviensis obiit; sequenti anno Getco^a pro eo consecratur.

Nota quod secundum fidem cronicarum isti beatissimi principes et pontifices uno tempore fuerunt et mundum suis virtutibus decentissime in sua vita illustraverunt, videlicet sanctus Henricus imperator et sancta Cunegundis, qui in matrimonio coniuncti tamen ambo virgines permanserunt et in Babenberc requiescunt; et sanctus Otto episcopus eiusdem civitatis, qui cum sancto Adelberto post conversionem Polonorum ad fidem, Pomoraniam ad Christum convertit, sed postea solus sanctus Adelbertus Pruzziam predicando invasit et ibidem martyrium sumpsit. In Ungaria autem sanctus Stephanus rex supra memoratus, sororius sancti Henrici imperatoris, quem baptizaverat sanctus Adelbertus de mandato domini pape.

a) Gerco c.

ANNALES CAPITULI CRACOVIENSIS ET ANNALES CRACOVIENSES COMPILATI.

15

Quum iam supra in praefatione generali de communi annalium omnium Cracoviae scriptorum fonte disputantes eos Annalibus Hersfeldensibus superstructos demonstraverimus, restat, ut pauca proferantur de Annalibus capituli Cracoviensis, quos inter omnes maxime ad antiquam accedere formam putamus, et de Annalibus Cracoviensibus compilatis.

Annales capituli Cracoviensis eos nominamus eo quod haud difficile intellectu sit, eos in capitulo sumpsisse originem. Iam saeculo duodecimo mortem huius collegii membrorum pluries adnotant, de ceteris capituli rebus bene instructi sunt. Accedit quod usque ad hodiernum diem unicus codex in archivo capituli asservatur. Adnotationes quas praebent reverendae sunt antiquitatis, iam saeculo duodecimo rerum gestarum menses et dies saepius adnotantur, saepius locorum factorumque testem oculatum auctorem indicant. In prima Annalium parte episcopi Wratislavienses nominantur Hieronymus, Petrus, Haymo, Robertus, ita ut eorum anni emortuales cum catalogis episcoporum Wratislaviensium paucis exceptis mendis chronologicis concordent. Quum autem antiquissimus catalogus Heinrichowensis medio saeculo XIII. scriptus sit, nostrique annales vix librum foundationis Heinrichowensis ipsum respexerint, elucet eos ex catalogo adhuc latente hausisse. Sequentibus annis silentium de episcopis Wratislaviensibus servatur, solummodo mors Iaroslai a. 1201 adnotatur, et ad a. 1250 et 1256 quaedam de Thoma I. proferuntur. Animadvertendum autem est, episcoporum Cracoviensium seriem in nostris ab Aarone demum ordiri, quoniam Annales Polonorum I et III aequae ac catalogus eorum antiquissimus infra dandus nomina praebeant antecessorum.

Codex Annalium asservatur in archivo capituli Cracoviensis, eumque ut Arndtius Cracoviae mense Maio a. 1864 degens qua fieri potuit diligentia legeret et conferret. senex reverendissimus Ludovicus Łętowski, episcopus Ioppensis,

decanus capituli Cracoviensis, benigne permisit, praebente quam liberalissime hospitalitatem viro reverendo Pietrzykowski, viceprocuratore capituli. Qui viri ut recipiant gratias debitas nostras, ex nova editione ipsi studiorum suorum ne noxam capiant, valde curamus. — Est autem codex membranaceus in folio, saeculo XIII. scriptus et primo loco, id est a pagina 1 usque ad p. 21, Annales nostros continet, quos a p. 21 usque ad p. 32 diplomata varia variis manibus exarata excipiunt. A p. 33 usque ad p. 105 Calendarium Cracoviense obtinet locum, quod, quum iam saeculo decimo tertio institutum sit, per sequentia saecula praebat occasionem res Cracoviae gestas ubivis, respectu diei et mensis habito, adnotandi. P. 106 legimus diploma pro altari sanctae Margarethae datum, p. 107—109 versus pro inveniendis diebus et calendarium, usque ad p. 117 diplomata sistunt, p. 119 tabulam paschalem, p. 120 catalogum episcoporum Cracoviensium et duas figuras ad dies computandas invenimus. — Sed redeamus ad Annales. Praecedit eos prologus, cuius fragmenta tantum dare lectoribus possumus, quum inferior paginae pars ruptura deleta et adhibitis remediis chemicis scriptura multis in locis prorsus obscurata sit. Sequitur chronicon Ysidori, ita quidem adhibitum, ut auctor tantum daret nomina et numeros, eisque rarissime brevissimas adnotationes adderet¹. Paginae 4 secunda columna dimidia vacua relicta est, aequae ac totum folium sequens. P. 7 incipiunt Annales, ita quidem exarati ut annorum numeri in principio lineae ponerentur, etiam si nihil erat adnotandum. Si verba multa erant scribenda, scriba plures explevit lineas, sequenti anno novam lineam dedit. Primae notae usque ad verba et Pipinus Italiam intrat, alia manu alioque atramento scriptae sunt, ut ex specimine scripturae a nobis addito facile cognosci potest. Omnia sequentia usque ad a. 1267 verba domni Pauli prefati Cracoviensis episcopi obiit una eademque manu exarata sunt. Ab hoc loco usque ad finem variae sese alternatim excipiunt manus, iis quae scripserant coevae. Saepius in initio sententiarum signum paragraphi rubrum positum est. Saeculo decimo quinto codex Dlugosso erat ad manus, qui multa in eo mutavit, multa quoque adiecit, quae omnia ab annalibus genuinis aliena ex textu removimus et in adnotationem criticam reiecimus.

Annales Cracovienses compilati in eodem leguntur codice, ubi manu saec. XIV. statim post Ysidori chronicam in spatio a primo scriba vacuo relicto scripti sunt usque ad annum 1247; continuatio eorum inde ab a. 1255 usque ad a. 1291 exstat in p. 16 duabus columnis scripta. Compilatoris munere functum fuisse horum annalium auctorem eo evincitur, quod in usum suum vertit commemorationes illas de antiquis Poloniae regibus fabulosas, quas quidem vetustas esse quisque dixerit, quum iam auctori chronicarum Polonorum, quem olim Martinum Gallum dicebant, fuissent notae. Accedit quod auctor saepius unam eandemque rem in duobus vel etiam tribus profert locis, cuius ad rei exemplum de pugna apud Moskavam in annis 1195 et 1196 tres habes narrationes. Neque accurate adhibuit fontes, quum exempli gratia a. 1147 de Conrado III. relationem denuo ad a. 1247 profferret. — Atamen haud spernendi sunt annales, quum, ut iam supra monuimus, fulti sint annalibus deperditis, quod unusquisque nunc facile perspicere poterit, quum ad latus Annalium capituli dari curaverimus, qua ratione efficitur, ut convenientia et discrepantia horum amborum inter se statim eluceant.

Ediderat utrosque annales Ludovicus Ełtowski, v. rev., in appendice quarti tomi libri: *Katalog Biskupów, praatow i kanoników Krakowskich, w Krakowie 1853.*

1) Ex praefatione elucet Ysidori chronicon demum a compilatore nostro exscriptum esse; nam in exemplari originali iam locum tenuisse valde dubito.

ANNALES CAPITULI CRACOVIENSIS.

INCIPIIT PROLOGUS.

Prima^a pagina sub typo talenti crediti ..... mea^b servus torpens reus arguitur absque alio eo quod non studuerit gratis dare, quod ipse gratis accepit. Quicquid enim ecclesie Domini erat profuturum non inmerito subtraxisse^c viz arguitur, cum naluert omnibus dare quod ipse non celandum accepit. Unde et psalmigraphus vaticinans dicit: Iusticiam tuam non abscondi in corde meo, veritatem et salutare tuum dixi^d, non celavi misericordiam tuam et veritatem tuam a concilio multo. Et pro hoc opere quasi vicissitudinem postulans adiecit: Tu autem Domine ne longe facias miseraciones tuas a me, quasi diceret: Sicut ego feci alios misericordiam invenire, ita et ipse non paciatis longe fieri misericordias tuas a me. Cum igitur de talenti crediti distributione tanta speretur retribucio, opere precium est, ut aliquid de huius que legi vel audivi edisseram ad edificacionem proximorum. Quia vero in tradicionibus annalium gestorum quedam colligi possumus ad morum informacionem, quedam ad malorum eversionem^e et detestacionem, quia malum nisi cognitum sane non vitatur, quedam vero ad cautelam futurorum quia preteriti ..... scire futura facit, oportunum existimo ad pro ..... ctum legencium et utilitatem audiencium ..... nalia^f gesta temporum preteritorum ad memori(am) presencium revocare, quia, ut dicit Eth(i)cus: hec meminisse iuvabit. Ex ipsis ita^g sumus prodiebus quibus nos hu(milia)sti (et c)etera. Preterita enim, ut dicit Horosius ..... habentur in verbis quanto ..... intur in gestis^h. Ideo qua ..... uedam leta sicut expostulat ..... Polonie edisserens et quedam ..... udem inserens a creacione ..... ordinis verborum secundum Ysi ..... ribendoⁱ et huic opusculo de ..... preponendo ut creator ... sum ..... isa causalissima unus Deus ..... in personis merito commendetur ..... ecatur in mundi creacione, unus ..... im causam laudabili ausu mi ..... urabili eloquio quesivit invenit ..... eam divinam essenciam formalem ..... alem divinam bonitatem exor ..... um insistens in omnibus bre ..... utas audiencia est^j amica ..... quod gratum est omnibus ..... ritans difficultate ..... caruerit penitus. Amen^k. 25

EXPLICIT PROLOGUS.

Prima etas in exordio suo ... creacione mundi. Primo enim die Deus in lucis nomine condidit angelos; secundi in firmamenti appellatione celos, tercio in die ... creacionis vocabulo speciem aquarum et terre; quarto autem luminaria celi; quinto vero animancia ex aquis, sexto animancia ex terra et hominem, quem appellavit Adam.

Sequitur Ysidori opus de sex aetatibus mundi usque in verba haec:

Residuum sexte etatis tempus Deo soli est cognitum. Colligitur omne tempus ab exordio mundi usque in anno decimo gloriosi Recesvinthi principis, qui est era 696, anni 5856.

730. Beda presbiter obiit.
 734. Karolus Frigiam vastat.
 735. Karolus Wasconiam invasit.
 741. Karolus moritur.
 744. initium Fuldensis ecclesie.
 746. Karolomannus Alemaniam ingreditur.
 748. Karolomannus Romam pergit (p)nsoratus.
 750. Pipinus iubente Zacharia papa per unctionem sancti Bonifacii episcopi rex appellatur.
 754. Bonifacius martirizatur et Pipinus Italiam intrat.
 755. organum primum in Franciam venit.
 756. Pipinus rex Saxoniam ingreditur.
 757. Pipinus rex Wasconiam intrat.
 766. Sclavi victi sunt a Francis.
 768. Pipinus rex obiit.
 771. Karolomannus rex, frater Karoli, obiit.
 772. Karolus in Saxoniam Hersburch expugnat.
 773. Karolus in Italiam venit.
 774. Italia capta est a Francis et Karolus Romam pervenit.
 778. Karolus contra Saxones pugnavit.
 779. Item Karolus in Saxoniam venit.
 781. Saxoniam capta est.
 782. Karolus Romam venit, ibique baptizatus est filius eius Karolomannus, quem Adrianus mutato nomine Pipinum vocavit.
 786. Item Karolus venit Romam, et sanguis de celo profluxit.
 787. Karolus per Alemaniam pervenit ad fines Bavarie.

a) locus laceratus, tantum exstant litterae ma et linea inferior litterae P, rubro colore ducta. c. b) sic videtur c.
 c) sub(h)xiase c. d) vox dubia c. e) prima vocis pars tinctura deleta est. f) magnalia? g) vox dubia, tinctura deleta. h) sic videtur. i) Ysidorum scribendo legendum est. k) vox dubia. l) vox dubia.

788. Tasilo venit in Franciam et Bavaria capta est.
 789. Karolus pervenit in Sclavos et qui dicuntur Wiltrei subegit.
 790. Karolus in Pannoniam venit.
 792. Karolus regnum Hunnorum vastat.
 5 794. Frustrada regina obiit.
 801. Karolus a Romanis Augustus appellatus est.
 807. in cenobio Fuldensi fratrum mortalitas magna fuit.
 813. pons apud Mogunciam arsit. Radulfus archiepiscopus obiit. Ottagarius successit.
 814. Karolus imperator obiit. Ludvicus successit.
 10 816. statutum est, ut omnes monachi cursum beati Benedicti cantarent.
 840. Lodvicus imperator obiit.
 842. divisio regni.
 843. Iudit regina obiit.
 855. Lottarius imperator obiit.
 15 860. Meginradus heremita martirizatus est.
 869. Lotarius rex obiit.
 872. Wormacium ictu fulminis comburitur.
 875. Lodvicus cesar in Italia obiit et Karolus rex Gallie Romam pervenit.
 877. Lodvicus filius Lodvici obiit, et bellum in Ripuaris inter Lodvicum et Karolum committitur.
 20 879. Karolus filius Lodvici regis Francorum et frater Karlomanni et Lodvici in Italiam intravit.
 881. Karlomannus rex Bavarorum obiit.
 882. Karolus Rome cesar efficitur.
 887. Karolus imperator regno privatur et Arnulphus filius Karlomanni in regem elevatur.
 889. Karolus imperator obiit.
 25 890. Liubertus archiepiscopus obiit, Sinderoldus succedit.
 891. Sinderold archiepiscopus a Normannis occiditur et Hatto ei succedit.
 894. Arnulphus in Italiam venit.
 895. de miseria famis ac mortalitatis christiani homines alter alterius carnem comederunt.
 897. Arnulphus Rome cesar efficitur.
 30 899. Ungari in Italiam ingressi sunt. Arnolphus obiit. Lodvicus filius eius in regem elevatur.
 901. Arnulphus imperator obiit.
 906. bellum inter Conradum et Adalbertum et Francos, in quo Cunradus cecidit.
 907. Ungari in Saxoniam venerunt.
 931. sanctus Ambrosius episcopus Mediolanensis obiit.
 35 933. Hungarorum exercitus ab Henrico interfectus est.
 934. Hinricus Danos subegit.
 936. Hinricus rex obiit, Otto filius eius successit.
 937. monasteria sancti Galli et sancti Bonifacii comburuntur.
 940. hyemps valida. Comete vise sunt. Mortalitas iumentorum.
 40 947. invocio sancti Stephani protomartiris.
 951. Otto primus rex Italiam subegit.
 953. Maguncia ab Ottone obsessa est. Fridricus archiepiscopus obiit, Willihalmus^a successit.
 955. Luidolphus filius Ottonis obiit.
 958. cruces apparuerunt in vestibus.
 45 961. Otto in regem elevatur. Eclipsis solis.
 963. Otto imperator appellatur.

ANNALES CAPITULI CRACOVIENSIS.

965. Dubrovka ad Meskonem venit.
 966. Mesco dux Polonie baptizatur¹.
 50 968. iunior Otto per Leonem papam cum patre suo coronatur.
 969. Willihalmus^a archiepiscopus obiit, Hatto successit^b.
 970. Hatto archiepiscopus obiit, cui Robertus successit.
 55 981. Zlavnyk^c pater sancti Adalberti obiit^d.

ANNALES CRACOVIENSES COMPILATI.

- Anno Domini 966.⁴ dux Mesko duxit Du- 965.
 brovkam et baptizatur. Iste Mesko 7 annis 966.
 cecus fuit³. Et tunc Poloni baptizantur.
 967. Boleslaus⁴ Magnus Bohemos sub-
 iugavit et Ungaros et Saxones, et in flumine
 Solava meta ferrea fines Polonie termina-
 vit. Iste sanctum Adalbertum suscepit et in
 Gnezdna collocavit.

a) Willihalmus c. b) successit c. c) Zlavnyk c. d) CM.LXVI supra numerum Anno Domini scriptum est. Tum omnes annorum numeri sub hunc numerum recta linea ponuntur, sed in omnibus sequentibus usque ad a. 1002. littera D omissa est. Ceterum omnes hi numeri usque ad num. 1025 in loco vaso sed eadem manu scripti sunt.

60 1) Cf. librum Roepellii Gesch. Pol. Hamburg 1840. Elucet in Annalibus compilatis negligentia tantum
 1, p. 622. 2) Cf. Ann. Prag. 3) De Mesconis caecitate compileris ista verba esse omissa. Annum nativita-
 tatis Boleslai nec non Annales Kamenz. praebent. hisdem fere verbis Galli chron. apud Periz M. G.
 Vincentius Kadlubconis fabulaverunt. 4) Annales SS. IX. p. 428.
 Polon. I. II. III. IV. ante haec verba habent: Bo-
 65 leslaus Magnus, qui Chrabry dicitur, natus est.

- A. Prag. 987. Strezizlava mater sancti Adalberti obiit⁵.
 A. Prag. 990. professio sancti Adalberti cum fratre Gaudencio⁶.
 A. Prag. 997. passio sancti Adalberti.
 999. ordinatio Gaudencii in episcopum⁷.

Ann. Herzf. 1002. Otto imperator III. obiit. Henricus successit⁸.
 1003. heremite in Polonia martirizati sunt⁹.

Ann. Herzf. 1009. Bruno episcopus martirizatus est⁸.
 1012. Hermannus dux obiit.
 1015. Wladimir dux Ruthenorum obiit¹⁰.
 1016. Kazimirus dux natus est 8. Kal. Jul. 25. Augusti, luna 16. b. 11.

1018. primus Boleslaus Ruthenos superat et terram vastat¹².

1025. primus Boleslaus rex Magnus obiit¹³. Lambertus¹⁴ filius eius succedit.

1026. Kazimirus traditur ad discendum.

1027. Ypolitus archiepiscopus obiit, Bosuta succedit¹⁵.

a) Adalberti c. b) ad annum 1017. eadem manus scripsit hanc: Hermannus dux obiit, sed ipsa ut videtur linea tenui transducta deleti c. c) primo scriptum erat LXXXVII, tum corr. est V in X, sic fere X c. d) anni 1002—1037. 25 tinctura valde foedati et mutilati sunt c. e) vox incerta. f) libertatem c.

5) Adnotationes ad a. 981. 987. hae occurrunt in Annal. Pragenses. (Pertz. l. I. p. 119) ad a. 981. 987. 990. 997. paucis aliis interiectis. Cosmas (M. G. SS. IX p. 51 et 52) easdem res paulo copiosius explicavit. Calendarium Bobemicum in Dudik Forschungen in Schweden p. 408 mortem Zlawnikii ad 17. Mart. adnotavit. 6) Cf. Annal. Prag. l. I., quibus tria verba „cum fratre Gaudencio“ desunt. 7) Cf. infra Annales Maior. Pol., qui hanc ordinationem, quae ceteris deest, ad a. 997. tradunt. Cosmas ad a. 999. (l. I. p. 56): *Eodem anno Gaudencius, qui et Radim, frater S. Adalberti, ordinatus est episcopus ad titulum Gnezdensis ecclesiae.* Diploma, Romae 999. Decbr. 2. datum (Mabillon Annal. Ord. S. Bened. IV. p. 130) subscripsit inter alios etiam *Gaudencius archiepiscopus S. Adalberti.* 8) Iisdem fere verbis Annal. Weissemb. l. I. p. 70. 9) In Annal. Prag. hi martyres non commemorantur; Cosmas l. I. p. 61 eorum historiam accuratius tractans, eam finivit his verbis: *Passi sunt autem hi fratres quinque Benedictus, Matheus, Isaac, Christianus atque Iohannes anno dom. incarnat. 1004. 3. Idus Nov. (Nov. 11.).* Sextus socius, Barnabas, mortem, ut Cosmas narravit, effugit, quod eo tempore, quo fratres a paganis oppressi sunt, a fratribus ipsis ad Miceconis, Polonorum ducis, curiam missus erat. Cf. Ann. Kamenz. supra et Ann. Polon. I. III. IV, in quibus, quia sex commemorantur heremitae, sub sexto Barnabam esse intelligendum, elucet. 10) Cf. Gesch. Pol. I. 146. 11) Cf. Chronic. princ. Pol. apud Stenzel Scr. Sil. I. p. 56, in quam chronicam adnotatio ex Chronico isto, cuius in praefatione ad Ann. Kamenz. mentionem fecimus, fluxit. Cf. Gesch. Pol. I. 662. 12) Cf. Thietmar. VIII. 16. 13) Cf. Gesch. Pol. I. 163. De die, quo Boleslaus mortuus

982. sanctus Adalbertus consecratur in episcopum Pragensem¹⁶. Eodem anno Stephanus rex Ungarorum misit Affricum episcopum Romam ad papam Silvestrum pro corona petenda. Eodem tempore dux Polonorum premiserat Lambertum episcopum coronam petere, sed papa monitus angelica visione coronam, quam preparaverat Meskoni, nuncio Africo regis Ungariae dedit¹⁷.

1002. sanctum Adalbertum Octo Rufus III. visitavit et Boleslaus nimio desiderio vidit. Iste Boleslaus a predicto imperatore in regem sublimatus inditam sibi liberalitatem¹ exercuit¹⁸. Iste viriliter in Kyow venit et evaginato gladio in portam auream percussit¹⁹.

1018. Boleslaus primus superavit Ruthenos.

1025. Boleslaus Magnus obiit, cui Mesko filius eius successit in regno, cui iterum Kazimirus filius eius successit.

sit, differunt inter se Cosmas (l. c. p. 64) et Calendarium Cracoviense, ab reverend. viro Ludov. Legowski, episcopo Ioppensi, in quarti tomi libri Katalog biskupow Krakowskich. Krakow 1852. appendice editum. Cosmas dat: 15. Kal. Jul. (i. e. Jun. 17.). Calendarium: 3. Non. Apr. (i. e. Apr. 3). Calendarium hic et alias est secutus Diagosus 14) i. e. Misco; cf. Calend. Merseburg. apud Hüfer Zeitschrift für Archivkunde I. 128. 15) archiepiscopi Gneznenses. Hippolytum a. 1027. mortuum esse etiam Annales Polon. I. III. tradunt, Annales Polon. IV. a. 1031. 16) Adalbertus in episcopum Pragensem electus est a. 982. Febr. 19, consecratus a. 983. Junii 29. Cf. Palacky Geschichte von Böhmen I. 40 p. 233—235. 17) Neque Gallus, neque Vincentius hanc fabulam tradidere. Legimus eam primo in Hartvici vita S. Stephani regis, initio saeculi XII. scripta (Mon. Germ. SS. XI, 233), deinde variis additamentis auctam in inepta illa Chronica Hungarorum e cod. saec. XIV. a Kownacki Varsaviae 1823. primum edita et ab Endlicher l. I. p. 60—62 iterum typis divulgata (tertia nunc prodit editio in cl. v. Bielowski Mon. Pol. I. 485 sqq.). qua in chronica etiam Adilheydim, Miceconis sororem, Iesse 50 (Geisae) Hungarorum regi nupsisse, coniugem suam in fidem convertisse et S. Stephanum peperisse narratur, quae omnia in Hartvici quidem vita S. Stephani desiderantur; verum etiam in breviorum formam redacta exstat in Ann. Kamenz. supra datis, 55 ita ut efficiatur eam iam saeculo XIII. esse ortam. Fluxit ex his Kamenz. vel similibus annalibus in Chron. princ. Pol. (Stenzel SS. I. 56.) Cf. Büdinger Oestr. Gesch. I. p. 402. 18) Cf. Galli chron. l. I. p. 429. 19) Cf. Galli chron. l. c. p. 430; Gesch. 60 Polens I. p. 110. 148.

1028. Stephanus archiepiscopus obiit²⁰.
 1030. Romanus et Lambertus episcopi obierunt^{a 21}.
 1033. Otto dux obiit.
 1034. Mesko rex Polonie^b obiit²².
 5 1037. ordinatus est Sula²³ presbiter. 1037. corpus beati Adalberti in Bohe- 1039.
 1038. corpus sancti Adalberti trans- miam transfertur.
 latum est²⁴. 1038. Kazimirus obiit. Post hunc Boles- 1038.
 1039.²⁵ Stephanus rex Hungarorum obiit. laus senior^c filius eius Largus rexit et exulavit
 1045. Mesko filius Kazimiri nascitur 16. in Ungariam, interfecto beato Stanislao epi-
 10 Kal. Maii, luna 25²⁶. scopo³⁵ Et mortuo rege Boleslao aliisque
 Iuditam^e Bohemam duxit, que filium ei tercium Boleslaum genuit per preces
 beati Egidii³⁶.
 1048. Otto dux obiit^{e 27}. 1046.³⁷ Aaron monachus Tynciensis in
 15 1058. Kazimirus dux^d obiit²⁸. episcopum asumitur, per Benedictum IX. Co-
 1059. Aaron archiepiscopus Cracovien- lonie consecratur^h, privilegio archiepisco-
 sis obiit²⁹. patus insignitur. Item Zula presbiter, Lambertus
 1060. Petrus rex Hungarie obiit. cognomine, episcopus Cracoviensis effici-
 1061. Zula in episcopum Cracoviensem tur, quiⁱ succedens Aaron archiepiscopo^h
 20 ordinatur et tunc cognominatus est Lambertus. Cracoviensiⁱ neglexit petere insignia archi-
 1065. Mesko filius Kazimiri ducis^e ob- episcopatus^m.
 iit³⁰. Ieronimus episcopus Wratizlaviensis
 obiit³¹.
 1069. Mesko natus est filius Boleslai³².
 25 1071. Sula, cognominatus Lambertus, 1071. Lambertus episcopus obiit, cui
 episcopus Cracoviensis obiit³³. Stanislaus successit.
 1072. Stanyzlaus succedit.
 1074. ordinatio Petri episcopi Wratiz-
 laviensis³⁴.

30 a) s c. b) poloŕ c. c) Dlugossus delevit obiit, et adscripsit haec: nascitur de rege Kazimiro et Dobronega regina et eodem anno moritur. V. scripturae specimen. d) sic fuerat prima manu scriptum, Dlugossus erasi vocem hanc et scripsit pro ea rex, idem post obiit addidit verba: rex Polonie cui Boleslaus filius in regno succedit. e) Dlugossus suprascripsit: regis. f) oculor c. g) indicitam c. h) consecratum c. i) cui prima manus, correxit manus ut videtur Dlugossi. k) prius archiepc, corr. Dlugossus. l) ktovich c. m) Dlugossus addidit: videlicet palium
 35 beati Petri.

20) Hoc loco in anni numero error esse videtur. Dlugossus in libri secundi fine tradidit Bossutam a. 1039, Stephanum autem, qui ei successerat, a. 1058. Mart. 7. mortuum esse. 21) De his in omnibus aliis Polonorum annalibus nihil invenies. Romanus in catalogis episcoporum Poloniae non reperitur; Lambertus vero, qui inter episcopos Cracovienses numeratur, mortuus est, ut Dlugossus tradidit, a. 1013, quem annum Ann. Polonorum ita confirmant, ut secundum illos Poppo, Lamberti successor, a. 1013. vel a. 1014. in episcopum Cracoviensem ordinatus sit. De Lamberto vide quoque supra Ann. Kamenz, ad a. 995. 22) Calendarium Meraeb. in Hüfer Zeitschrift für Archivk. I, p. 114: 50 D. 6. Idus Maii (i. e. Mai. 10.) Lampertus sive Misico dux Poloniorum decessit. Dlugossus I, 188 habet 15. Martii. Cf. Gesch. Pol. I, 103. 23) i. e. Lambertus. 24) Cf. Gesch. Pol. I, p. 176. Annal. Prag. I. I. p. 120. ad a. 1039: S. Adalbertus translatus 55 est de Polonia in Boemiam per Brezislauum ducem, quibuscum partim concordant Ann. Polon. III b. 25) 1038. Aug. 15. 26) Apr. 16. Cf. Chron. Polon. (M. G. 88. IX, 438). 27) Casimiri filius; cf. Chron. Pol. I. c. 28) Cf. Geschichte Polens I, 187. 29) Cf. Annal.

Polon. I. IV et Gesch. Pol. I, 641. 30) In monasterio Tintec anniversarium Mesconis die 6. Decembris celebrabatur; vid. Szczygielski Aquila Polono-bened. p. 138, qui tradidit, Mesconem a. 1066. mortuum esse. 31) Catalogi episcoporum Wratizl. omnes (cf. Wattenbach Mon. Lub. p. 6), vetustissimo illorum Heinrichowensi excepto, annum 1062. tradunt. Ille 1063. Annales Kamenz. supra a. 1067. Ordinationem Iohannis episcopi, qui Hieronymum secutus est, vetustissimus catalogus ad a. 1066. secundus ad a. 1062, tertius ad a. 1063, quartus ad a. 1062, quintus et sextus ad a. 1063. referunt. 32) Cf. Gesch. Pol. I, 209. 33) Calend. Cracov. I. I. 7. Kal. Dec. (Nov. 25.) Lambertus episcopus obiit. Quae verba Dlugossus (I, 269), qui calendarium ante oculos habuit, ad Lambertum, cognominatum Zula, spectare credidit. 34) Consentiant Annales Kamenz. et quatuor vetustissimi episcoporum Wratizlaviensium catalogi. Novissimi referunt ordinationem Petri ad a. 1071. 35) Cf. notam ad Annales cap. Cracov. 1058. 36) Cf. notam ad Annales cap. Cracov. 1086. 37) Cf. notam ad Annales cap. Cracov. 1059.

	1076. Cristinus natus est ³⁸ .	
1076. Dec. 25.	1077. Bolezlaus II. coronatur, qui occidit sanctum Stanizlaum ^{a, 39} .	1077. Boleslaus II. coronatur. Iste occidit sanctum Stansyslaum.
	1078. rex Ruthenorum in prelio interfectus est.	
	1079. Stanizlaus ^b episcopus Cracoviensis sancte vite, virtutum radians claritate, qui Petrum heredem de Potravim, a quo ipsum Potravim emerat, ut sue ecclesie redditus ampliaret, a mortuis suscitavit, ut super vendicione ipsius hereditatis eidem episcopo coram rege infauste memorie Bolezlao ^c perhiberet testimonium veritati, ab ipso rege Bolezlao sceleroso et inhumaniter agente, infulatus pontificalibus amictus agens misse sollempnia, ad altare in ecclesia sancti Michaelis ^d de Rupella martirizatur et frustatum ^e concisus alitibus et feris dispergitur tercio Ydus Aprilis. Verum quia Deus qui semper iustis vult adesse, volens glorificare suum miraculorum martirem, claritate singulas minucias frusticulorum corporis sui martiris, qui est passus pro excidio et iniuria sue plebis, superni luminis radiis irradiat, quatuor aquilas pro custodela et defensione sacrati corporis deputat, ne qua sanguipetarum alituum aut ferarum ^f has suis morsibus audeat attemptare. Tandemque sine omni notamine cicatricum sanum et salvum redintegrat totum corpus, quod sic redintegratum fuit commendatum a viris fide dignissimis sepulture ⁴⁰ .	1079. Stanislaus episcopus Cracoviensis martirizatur.
Apr. 11.	1081. secundus Bolezlaus rex obiit ⁴¹ .	1081. Boleslaus secundus obiit.
	1082. item ordinacio Lamberti in episcopum Cracoviensem ⁴² .	
1084. Dec. 25.	1086. Mesko filius Bolezlai secundi de Hungaria rediit et Bolezlaus tercius natus est. Iudith mater sua obiit ⁴³ .	
	1087. Dobronega uxor Kazimiri obiit ⁴⁴ .	
	1088. Mesko uxorem duxit.	
	1089. Mesko regis Bolezlai filius obiit ⁴⁵ .	
	1091. Wladizlaus, cognominatus Hermannus, dux, vicit Pomoranos ad Rechen ⁴⁶ .	
Jul. 15.	1099. Ierusalem a christianis capta est.	
Nov. 25.	1101. Lambertus episcopus Cracoviensis obiit 7. Kal. Decembris ⁴⁷ .	
Jun. 5.	1102. Hermannus dux Polonie ^g cognominatus Vladislaus obiit ⁴⁸ .	
	1103. Balduinus Rome consecratus est in episcopum Cracoviensem ⁴⁹ .	
	1104. Gualo episcopus Belvacensis ^h sedis apostolice legatus intrat Poloniam, Urbano II. sedi apostolice presidente, et duos episcopos deponit ⁵⁰ .	
	1105. Vladizlaus secundus natus est ⁵¹ .	
Aug. 7.	1106. Henricus III. imperator obiit, Hinricus filius suus succedit.	
	1109. Balduinus episcopus Cracoviensis obiit. Maurus succedit ⁵² .	

a) in fine lineae prioris scribi coeptum est St, sed rursus deletum et in nova linea totum verbum positum est c. b) inter numerum et vocem Stanizlaus signum rubro colore paragraphum indicans positum est c. c) bozlao c. d) Michaelis sic c. e) frustratum c. sed secundum r recentiori manu in loco raso scriptum est. f) scriba prius scripsit terra, quod statim deletum. g) poloŃ c. h) beluaceŃ c. i) w c.

38) Haec adnotatio nostris propria referri non potest ad Christinum, Masoviae palatinum, cuius vitam morlemque Dlugossus I, 620 nostros annales ad a. 1217 secutus, copiosius narravit. 39) Cf. Gesch. Pol. I, 198. 40) Fortasse haec longa de fato S. Stanislai narratio ex vita eiusdem sancti ab auctore in breve est contracta. 41) Cf. Gesch. Polens I, 205. 42) Cf. Lamberti epistolam ad Wratistlaum Bohemiae regem in Pez Thes. VI, 1, 293. Dobner Mon. V, 528. Erben Reg. 75. 43) Cf. Cosmam l. c. p. 91 et varias Ann. Polon. relationes. 44) Gesch. Pol. I, 182. 45) Cf. Gesch. Pol. I, 209. 46) Cf. Gesch. Pol. I, 211. Rechen, fluvium Pome-

raniae, Hegen (cuius ad ripam Reghenwolde, Regenwalde, sita est) intelligendum esse, verisimile videtur. 47) Cf. Calend. Cracov. l. l. 48) Cf. Gesch. Pol. I, 228. 49) Cf. Dlug. I, p. 348. 50) Cf. Gesch. Pol. I, p. 334. not. 84. cui addendum est: Chron. princ. Pol. l. l. 71. 51) Cf. Dlugossus I, 354. 355. 50 qui legationem Gwalonis atque nativitatem Wladislai ad finem anni 1104 retulit. 52) Calend. Cracov. l. l.: 7. Idus Sept. (7. Sept.) Balduinus episcopus obiit. Maurus iam in initio Galli chronicae commemoratur. Dlug. I, 387. nostros annales et 55 calend. secutus est.

1110. Petrus episcopus Wratislaviensis obiit⁵³. 1111. Henricus filius Henrici in imperatorem Rome consecratus est. Boleslaus devicit Bohemos⁵⁴. Cui Wladislaus secundus natus est. 1113. Boleslaus tercius Nakel et alia castra obtinuit⁵⁵. 1115. natus est Lzstek^a filius Boleslai^b. 1117. Skarbimir palatinus contra ducem Boleslaum insurrexit et cecatur⁵⁷. 1118. Maurus episcopus Cracoviensis obiit, Radost successit. 1119. Item Boleslaus Pomoranos duces bello devicit et utramque possedit terram⁵⁸. 1125. Cracov^c combustum est. 1126. Heymo episcopus Wratislaviensis obiit. Robertus succedit⁵⁹. 1127. Hinricus imperator obiit⁶⁰, Lotharius succedit. Boleslaus quartus natus est. 1130. Innocencius secundus cepit sedi apostolice presidere⁶¹. 1131. Kazimirus secundus filius Boleslai III. obiit⁶². 1135. Wizlicia cede destruitur 5. Idus Februarii^d. 1137. Lottarius imperator obiit.
1111. Boleslaus tercius devicit Bohemos. Cui Wladislaus secundus natus est. 1116. Lestko natus est filius Boleslay tercius. 1117. Skarbimirus insurgit contra Boleslaum, et cecatur Scarbimir. 1118. Maurus episcopus Cracoviensis obiit, Radost successit. 1119. Boleslaus duos Pomeranos duces devicit apud Nakel. Iste tercius Boleslaus terras obtinuit. 1120. rex Boleslaus de Polonia eicitur, Largo^f cognominato^e. 1123. Boleslaus tercius mare transivit et castra optinuit⁶⁴. 1125. inundacio aquarum in omni terra. 1127. invencio capitis sancti Adalberti⁶⁵. 1131. dux Kazimirus obiit. 1132. Boleslaus in trat Hungariam et prelium cum Hungaris commisit⁶⁶. 1133. Bohemi in Polonia ecclesias succenderunt⁶⁷. 1135. Wislicia cede Plaucorum sive Conanorum destruitur. 1136. Boleslaus dat filiam suam regi^h Ungarie⁶⁸. 1138. Kazimirus filius Boleslay natus est.

a) sic cod. b) Bot c. c) cracov c. d) febr. c. e) sic prius scriptum erat, nunc. rad. et superscr. effectum est 1118. c. f) sic prima manus; alia manus non multum posterior effecit superscribendo largo⁶⁴ c. g) cognominatus altera manu corr. c. h) regis c.; legendum est „regis filio“. Cf. Ann. Pol. I. II. i) prius ... xvij, tum factum est xvij c.

53) Mortem Petri catalogi episc. Wratisl. ad annum 1111. referunt, uno Heinrichowiensi excepto, qui ut opinari licet per lapsum calami pro anno 1111. annum 1102. tradidit. 54) Quamvis alii quoque annales Polonici in hunc annum consentiant, tamen Boleslaus hanc victoriam non a. 1111. sed a. 1110. reportavit. Cf. Cosmas I. I. p. 119. Gesch. Pol. I. 253. 55) Cf. Ann. Cracov. vetust. supra ad a. 1109. 1113. Cf. Gesch. Pol. I. 246. 253. 56) Ita et Annal. Cracov. compil. ad a. 1116. atque Ann. Pol. II. inter Boleslai III. filios Lestconem tertio loco nominant. Omnes alii vero Boleslaum quinque filios habuisse tradiderunt, Wladislaum, Boleslaum, Miesconem, Henricum et Casimirum. 57) Scarbimirus palatinus multis locis in Galli chronic. commemoratur, postremo ad a. 1110. I. c. p. 475. Cf. etiam Ann. Cracov. vetust. ad a. 1118. 58) Cf. Gesch. Pol. I. 263. 59) Haec adnotatio nostris annalibus propria est. Consentiant catalogi episcoporum

Wratisl. omnes. 60) 1125. Mai. 23. 61) 1130. Febr. 14. 62) De filiis cf. Ann. Pol. II. III. ad a. 1128. et 1154. Terrarum divisio quae ad a. 1154. in his commemoratur, omnibus numeris a vulgari traditione est diversa. Cf. Gesch. Pol. I. 295. Cf. quoque Ann. S. Crucis ad a. 1186. 63) Iam a. 1079. Boleslaus in exilium ivit. 64) Iisdem verbis leguntur haec in Ann. Pol. I. ad eundem annum, in Ann. Pol. II. ad a. 1122. Cf. Gesch. Pol. I. p. 286. 65) Cosm. contin. I. I. p. 133: 7. Kal. Martii (Febr. 23.) caput S. Adalberti martyris et pontificis in civitate Gnesden repertum est eo quidem loco ubi martyr idem martyrio fuit coronatus et tumulatus. 66) Cf. Gesch. Pol. I. p. 290 sq. 67) Cf. Ann. Cracov. breves et Ann. Pol. I. III. ad h. a. Cf. Gesch. Pol. I. 291 sq. 68) Iuditham. Cf. Annal. Pol. I. et III. ad eundem annum. Sed res valde est incerta. Cf. Gesch. Pol. I. p. 289.

Oct. 28. 1138. dux Boleslaus tercius obiit 5. Kal.
Novembris⁶⁹ Kazimirus secundus nascitur.

1142. Radost episcopus Cracoviensis obiit, Robertus* succedit⁷⁰.

1143. Robertus episcopus Cracoviensis obiit, Matheus succedit.

1146. Wladizlaus fugit et Cracovia devastatur.⁷¹

1147. Cunradus imperator Poloniam intravit et cum regibus et ducibus Iherusalem pergit⁷².

1148. dedicacio ecclesie sancti Salvatoris b. 73.

a) B c. b) *Dlugossus ad a. 1154. adscripsit haec: Cunradus imperator moritur, Fridericus succedit.* c) *wrat c.*
69) Eundem diem mortis Boleslai III. tradunt Necrol. S. Michaelis Bamb. apud Schannal Vind. lit. II, 56. Necrol. Zwifalt, apud Hess Mon. Guelf. p. 250. Annus 1138. praeter fontes in Gesch. Pol. I, 297 allegatos confirmatur quoque ab Annal. Sax. ad a. 1138. (M. G. SS. VI, 776.) ita ut Chron. Polon., Chron. princ. Pol. apud Stenzel SS. I, 14. 93. et Annal. Polon. I, III et IV, qui a. 1139. tradiderunt, errasse videantur. 70) Robertum prius quam in episcopum Cracoviae translatus esset, episcopatum Wratislaviensem tenuisse, et catalogi episcoporum Wratislav. in libro foundationis Heinrichow p. 124 et in Chron. princ. Pol. I, I, 158. tradunt. Non recte autem in eis scriptum est, Robertum iam a. 1140. obiisse. Annales enim Kamenz. una cum nostris ad a. 1142. referunt: *Radost episcopus Cracoviensis obiit et sequenti anno (1143.) Robertus episcopus Wratislaviensis translatus est in episcopum Cracoviensem et ipse ecclesiam S. Wenceslai consecravit. Quo mortuo successit ei Matheus in episcopatu Cracov. et presedit 23 annis.* Robertum ecclesiam S. Wenceslai consecrasse etiam catalogi epp. Wratislav. memorati tradunt, ita ut Annal. Cracov. compil. et Annales Polon. I, II, III. Quum autem Annales Poloniae omnes in eo consentiant, Radostum episcopum Cracoviensem a. 1142. et die quidem 14. Kal. Febr. (19. Ian.) mortuum esse, Annales vero capitali Cracov. cum Annalibus Kamenzensibus et Lubinensibus concordantes tradunt, Robertum a. 1143. in episcop. Cracoviensem translatum et eodem anno mortuum esse, reiicienda est Annalium brevium Cracoviensium infra dandum relatio, eum a. 1148. mortuum esse. Confirmatur quoque annus 1143. eo, quod Matthaues successor Roberti, qui, ut Annal. Kamenzenses tradunt, episcopatu Cracoviensi 23 annis praesedit, secundum omnes Poloniae annales a. 1165. mortuus et successor eius Gedco a. 1166. consecratus

1138. Boleslaus III. dictus, inclitus dux Polonorum obiit. Iste Boleslaus ecclesiam sancti Wenceslay, quam pater eius fundaverat, edificavit et 20 canonicos in ea constituit. Huius Boleslay tempore Henricus quartus ymperator intravit Poloniam, ut eam sibi subiugaret, sed Boleslao sibi resistente, revertitur sine honore.

1142. Radost episcopus obiit.

1143. Robertus Wratislaviensis episcopus asumitur in episcopum Cracoviensem, et ipse ecclesiam beati Wenceslay in Cracovia consecravit et eodem anno obiit. Cui Matheus in episcopatum successit.

1145. Petrus cecatur et Poloni exercitum devincunt, qui Petrus filius Swentoslay claustrum Wratislavie construxit⁷⁴.

1146. Wladislaus fugit et Cracovia vastatur.

1147. Conradus ymperator Poloniam intrat et cum regibus Iherusalem pergit. 20

1148. Wladyzlaus obiit⁷⁵.

1149. abbacia fundatur in Andreow⁷⁶.

est. Robertum die 13. Aprilis mortuum esse Necrol. 25 Bohem. apud Dobner Mon. III, 11 tradidit. Dlugossus I, 461 die 12. Aprilis, ut Necrol. Lubense in Wattenbach Mon. Lubens. p. 42. 71) Cf. Gesch. Pol. I, 679 et Jaffé Conrad III. p. 79. Regesta pontif. no. 6476. 72) Rectius ad a. 1146. 30 est trahendus introitus imperatoris in Poloniam. Cf. Gesch. Pol. I, 352. Jaffé Conrad p. 80. Iherusalem migravit a. 1147. Cf. Jaffé I, I, p. 123. 73) scil. Cracoviae. Huius ecclesiae primum fundatorem S. Adalbertum, restauratorem vero Petrum Wlast 35 fuisse, Grabowski tradit in libro suo Krakow i jego okolicy. 1844. p. 287. 74) De Petro cognomine Wlast cf. Gesch. Pol. I, p. 350. Stenzel Gesch. Schlesiens I, 29. Heyne documentirte Gesch. des Bisthums und Hochstifts Breslau I, p. 155. Zeitschrift für Geschichte und Alterthum Schlesiens VI, 1. p. 138. Errasse videtur annalista noster, qui Petrum filium fuisse Swentoslai scripsit, quum Petri filius nominatus sit Swentoslaus. Cf. Diplom. a. 1110. Ian. 9. excerpt. in Iodoci chron. apud Stenzel SS. 45 Sil. II, 162. Zeitschrift IV, p. 353. Rectius Annal. Pol. II, ad a. 1147. et Annal. Pol. III, ad a. 1145: *Petrus cecatur, qui edificavit claustrum Wratislavie, cuius filius Swantopolk.* 75) Cf. notam ad Annal. cap. Cracov. a. 1159. 76) Quo anno monasterium 50 Cisterciensium Andrzejew in dioec. Cracov. fundatum sit, non constat. Ann. Pol. I, II, IV, ad a. 1140, II, ad a. 1139. Sed Ann. Pol. I, etiam ad a. 1149. eadem habent ut nostri verba. Dlugossus, qui nostros et Annales Polon. I, sive IV, ante oculos habuit, 55 I, p. 455. foundationem ad a. 1140 retulit, secutus, ut videtur, diplomata a. 1153 et 1210, quae Starowolski in Kadlubconis vita et Damalewicz in vitis arch. Gnezn. primo publici iuris fecerunt; nunc autem correctius in Helelii commentatione de mon. 60 Andreow. p. 133-141. leguntur, quibuscumque con-

1156. Alexander⁷⁷ et Stephanus⁷⁸ episcopi obierunt*.
- 5 1157. item imperator Poloniam intra-
vit⁷⁹.
1159. Wladizlaus dux Polonie^c obiit⁸⁰.
- 10 1162. Iazko Ierosolimam ivit⁸¹.
- 15 1165. Matheus Cracoviensis episcopus
obiit⁸².
1166. Gedko in episcopum consecratur
in die sanctorum Gervasii et Prothasii⁸³.
- 20 1167. dux Hinricus interfectus est cum
exercitu suo in bello in Prusia⁸⁴.
- 25 1170. Thomas^d archiepiscopus marti-
rizatus est.

1153. sanctus Bernardus abbas Clare- Aug. 20.
valensis migravit ad Christum.
- 1155.^c Henricus dux Sandomirie ivit Ie-
rusalem. Iste fundavit ecclesiam in Zagoscze,
quam contulit Hospitali⁸⁵.
- 1159.^f Boleslaus filius Meskonis nasci-
tur⁸⁶. Tunc temporis Wladyslaus in exilio
obiit.
1161. consecratur Lanciencis^g eccle-
sie. Dux Henricus obiit⁸⁷.
1163. Boleslaus filius Wladyzlay cum
fratre suo Meskone a patris reducitur in
Zlesiam et terra datur eis in possessionem.
Tunc temporis claustrum edyficatur in Lu-
bes⁸⁸.
1165. Matheus episcopus obiit, Gothico Oct. 18.
in episcopum consecratur. Jun. 19.
1167. Henricus dux interfectus est cum
exercitu suo in Pruzia^e in bello⁸⁹.
1168. dux Kazimirus filius Kazimiri ob-
iit⁹⁰.
1169. dux Lestko obiit, Kazemirus suc-
cessit⁹¹.
1171. archiepiscopus Kantuariensis mar- Dec. 29.
tirizatur.

a) p. c. b) *Dlugossus adiecit: Fridericus hostiliter.* c) poloŝ c. d) *Dlugossus supra lineam adiecit Cantuariensis.*
e) MCLV c. f) *prius scriptum erat MCLXIX, primum X nunc erasum c.* g) *Lanciencis c.* h) *in pruzia prius
30 scriptum erat, radendo prior vox si non tota ad maiorem tamen partem evanuit c.*

ferri debet dipl. a. 1166—1167. in R. et M. Cod. diplom. Polon. III. p. 6 datum. Spuria quidem sunt illa diplomata sine dubio, habent tamen genuina originalia pro fundamentis, et cum in dipl. a. 1210. 35 legatur, Radostum, episcop. Cracov. qui a. 1142. iam mortuus est, fratribus coenobii de Andreow decimas dedisse, fundationem istius monasterii rectius ad a. 1140. quam ad a. 1149. referri debere Dlugossus credidisse videtur. 77) episcopus Plocensis. Cf. Dlug. I, 491, quem secutus est Lubienski Series episc. Plocensium. Cracov. 1642. 78) episcopus Poznanjensis ab a. 1151—1156. Cf. Dlugossi vitas episcop. Pozn. ed. Treterus. Brunsb. 1604. p. 484. 79) Cf. Gesch. Pol. I, 359. 80) Omnes 45 fere annales de anno consentiunt. Cf. tamen Gesch. Pol. I. p. 362. 81) Iazko de Miechow, fundator mon. Miechoviensis in dioec. Crac. Cf. Dlugossum I, 501. In dipl. a. 1149. Jan. 22. dato (cit. in Klose von Breslau I, 220. Grünhagen Reg. episc. 50 Wratisl. p. 5) inter testes legitur: „Iazko comes.“ Invenitur quoque „dominus Iazko“ inter testes dipl. a. 1153. apud Starovolsci Vita et miracula Vinc. Kadlubonis. Cracov. 1642. Damalevicus Vitae arch. Gnezn. Vars. 1649. Correctius hoc diploma legitur in Heleel commentatio de monasterio Andreoviensi p. 133. Cf. quoque Ann. Mechovienses infra ad a. 1162. 1163. 82) Diem Matthaei extremum tradit Calend. Cracov. 15. Kal. Nov. (18. Oct.) Dlugossum I, 509. ut videtur per typographi errorem,

10. Oct. 83) Gedko consecratur est die 19. m. Junii. Cf. dipl. 1166. Dec. 31. apud Gladyszewicz Zywt Prandoty. Krakow 1845. p. 204. 198. 84) Henricus dux mortuus est a. 1166. Cf. diploma 1167. 2 Kal. Jan. i. e. 31. Dec. 1166. datum in Gladyszewicz Prandot. p. 203. V. quoque Dlugossum I, 509—511. 85) Iisdem verbis in Annal. Pol. I. et IV. ad annum 1154, qui recte addunt ad verbum *Hospitali* verbum *Cracoviensi*. Cf. Gesch. Pol. I. p. 358 atque R. et M. Cod. dipl. Pol. III. p. 4 et 8. 86) Iisdem verbis Annal. Pol. I. ad h. a. Mortuus est hic Boleslaus a. 1195. Sept. 13. Cf. notam ad h. a. Annalium capit. Cracov. 87) Cf. Annal. capit. Cracov. ad a. 1167. 88) Iisdem fere verbis ad h. a. in Annal. Pol. I. et IV. Lubes est mon. Leubus in Silesia. Cf. Grünhagen Ueber die Zeit der Gründung des Klosters Leubus, in Zeitschrift für Geschichte und Alterth. Schles. V. p. 193 sq. 89) Cf. not. ad a. 1161. 90) Praeter nostros etiam Annal. Pol. I. ad a. 1167. Kazimiri mortem adnotaverunt, sed Kazimirus filius Kazimiri inter Poloniae principes h. t. adhuc plane ignotus est. 91) Haec adnotatio nostris propria est. Sed valde dubitanda. Nam Lestko dux, quem Kazimirus in principatu Masoviae secutus est, filius erat Boleslai IV. et mortuus est a. 1186; vid. Annal. capit. Cracoviensis. Fortasse annalista noster illum Lestconem in animo habuit, qui inter Boleslai filios commemoratur. Cf. notam ad Annal. capit. Cracov. a. 1131.

1172. imperator intrat Hungariam¹. Boleslaus obiit².
- Oct. 31. 1173. Boleslaus³ Crispus, dux Cracoviensis^b, Hannibal custos Cracoviensis⁴ obierunt.
1176. Iazco obiit⁵.
1177. Kazimirus Cracoviam optinendam intrat⁶. Magister Amileus⁷ et Valentinus canonicus^c obierunt.
1178. Woyzlaus frater episcopi et Vibertus canonicus^d obierunt.
- Oct. 22. 1179. Bogdanus prepositus Cracoviensis obiit⁸.
1180. Trojanus frater episcopi obiit.
1182. dux Kazimirus devicit Ruthenos⁹. Boleslaus filius Kazimiri obiit¹⁰.
1184. sanctus Florianus martir per Egidium episcopum Mutinensem apportatur et per Gedkonem episcopum Cracoviensem^e devotissime suscipitur¹¹.

1172. imperator intrat Hungariam, Legava^f combustum est. Boleslaus dux obiit.
1173. Boleslaus dux Cracoviensis obiit.
1177. Kazimirus filius Boleslay tercii intrat^b Cracoviam iure possessionis. Tunc^f temporis claustrum in Suleow edificatur¹².
1184. sanctus Florianus per Egidium episcopum Mutinensem Cracoviam aportatur, et a Gotkone episcopo Cracoviensi suscipitur, basilicaque in honore ipsius fundatur extra civitatem.

a) verba Boleslaus³ obiit partem tempore deleta a manu Dlugossi redintegrata sunt, attamen primae pennae ductus in zla³ superant adhuc c. b) evanuit haec vox, sed Dlugossus eam restauravit c. c) eam c.; an canonici? d) eam c. canonici? e) Cēs c. f) de hac voce, quae tinctura illa mutilata est, litterae Leg certae sunt c. g) prius scriptum erat MCLXXIII], tum corr. c. h) vox incerta. i) vox incerta. k) MXLIII c.

1) Pro Hungariam legendum est Poloniam. Cf. Gesch. Pol. I, 683. Palacky Gesch. Böhmens I, 454.
2) Cf. Dlugossus I, 520. Filius Boleslai IV, ante eum mortuus. 3) IV. Cf. Calend. Cracov. l. I: 2. Kal. Nov. (31. Oct.) Boleslaus dux obiit M. centesimo septuagesimo tertio. Dlugossi manus in codice calendarii annum addidit; cf. Gesch. Pol. I, 364. 4) Commemoratur dipl. a. a. 1166. Dec. 31. sustodem Hannibalem in Gladyszewicz Zywoit Prandoty p. 204. Calend. Cracov.: 7. Kal. Junii (26. Mai) Hannibal custos, Petrus Barrabas canonicus obierunt. 5) Cf. ad a. 1162. Nostri soli laxae mortem commemoraverunt. 6) Cf. Gesch. Pol. I, 367. 7) Commemoratur in diplom. a. 1166. Dec. 31. in Gladyszewicz l. I. p. 204. 8) Bogdanus in diplomate 1166. Dec. 31. in Gladyszewicz l. I. p. 204 cantor eccl. Cracov. nominatur. — Bogdanus praepositus 11. Kal. Nov. (22. Oct.) obiit. Calend. Cracov. apud Letowski l. I. 9) Ann. Pol. III. 1182. lidem I. IV. 1181. Cf. Gesch. Pol. I, 377. 10) Annal. Pol. I et IV. 1183. 11) Hunc annum praebent praeter nostros, Annales Crac. breves, Ann. Pol. I et IV. Soli Ann. Pol. III habent a. 1183. Sed conferas Boguphali chron. l. c. II, 48: Huius autem Kazimiri tempore per Aegidium, episcopum Mutinensem, ossa sancti Florianii Cracoviam apportantur et per episcopum Gothcam suscipiuntur reverenter et devote. Qui Gothca episcopus anno sequenti diem clausit extremum. Quum autem nota nostra ad a. 1185. evinceretur, Gedkonem iam a. 1184. esse mortuum, translationem h. Aegidii iam a. 1183. factam esse verisimile est. 12) lidem fere verbis Annal. Pol. I, III, IV hanc foundationem ad annum 1177. commemorant, Sulejow monasterium ordinis Cisterciensis in ripa fluminis Pilica situm a Casimiro a. 1176. 4. Idus Augusti (Aug. 10.) fundatum esse Dlugossus I, p. 531 tradidit. Extat etiam hac de fundatione diploma a. 1176. in R. et M. Cod. dipl. Pol. l. p. 11 typis excussum.

quod Dlugossus, ut ex verbis suis patet, ante oculos 25 habuit. In hoc diplomate dies, quo scriptum sit, deest annus autem 1176. rectus esse non potest, quum Fulco episcopus Cracov., qui illud sigilli sui munimine roboravit, non prius quam exeunte a. 1184. in episcopum Cracoviensem promotus esset. Cf. 30 notam ad Annales cap. Cracov. a. 1185. Hoc vidit iam Helcel in comment. de monasterio Andreoviensi p. 137 atque diploma ad a. 1186. referendum esse censuit, non obstante, quod Petrus archiepiscopus Gnezn., qui illud etiam sui sigilli munimine roboravit, Dlugosso auctore (l. p. 540) iam a. 1182. mortuus sit, cuius mortem Damalevicus in serie archiepiscoporum Gnezn. ad a. 1184. retulit. Utrumque enim errasse opinatus est Helcel, qui sententiam suam eo firmare studuit, quod e Vincentii Kadlubonis chron. p. 197 (ed. Przewdziecki) colligi posset, Petrum eo tempore, quo Fulco episcopatum Cracov. tenuerit, adhuc vixisse. Dlugossi auctoritatem in iis quae ad chronologiam spectent non valde magnam esse, concedimus, immo in iis quae de Petri archiepiscopatu tradidit, ipse sibi repugnavit. Tradidit enim l. p. 508 illum archiepiscopum a. 1165. esse promotum, et p. 548 mortuum a. 1182. cum annis duobus et viginti Gneznensem ecclesiam rexisset. Qua ex ratione Petrum non a. 1182. sed 50 a. 1186. supremum diem obiisse sequitur. Fortasse pro duobus et viginti legi possimus duobusdeviginti, qua correctione contradicatio ea tolleretur. Sed extat alius Dlugossi locus, qui nec minus demonstrat, hunc scriptorem sibi ipsi de Petri archiepiscopatu non 55 constituisse. Scripsit enim (p. 541) synodo a. 1180. celebratae Zdislaum archiepiscopum praesedissee, quem (p. 548) a. 1182. Petro successisse tradidit. Priori loco (p. 541) Dlugossus sine dubio Vincentii chronicam (p. 179) secutus est, quae non annum quidem, quo 60 synodus illa celebrata est, verum etiam nomen Zdislai praesidentis retulit. At Vincentio ipsi hac in

1185. Gedco episcopus Cracoviensis obiit¹³.

1186. dux Lezsko obiit¹⁴, Kazimirus optinet ducatum.

1187. Fulco ab Urbano papa in episcopum Cracoviensem consecratur¹⁵.

1188. Ierosolima capitur a paganis.

1189. Iohannes cardinalis cognominatus Malabranca venit in Poloniam¹⁶.

1190. Fredricus imperator obiit.

1191. Cracovia devastata est a Meskone¹⁷.

1194. dux Kazimirus frater ducis Meskonis obiit¹⁸.

20

1195. inter Mesconem et Lezstkonem filium Kazimiri factum est prelium magnum in Moskava¹⁹, et Mesko vicit, et Boleslaus²⁰ suus filius est occisus. Tunc dux Mesko Cracoviam optinet.

1196. Mrokota episcopus Poznaniensis^b obiit²¹.

1186. Gedco episcopus Cracoviensis obiit¹¹⁸⁴.
iii. Dux Lezsko obiit, Kazimirus successit. Sept. 20.

1186. Fulco ab Urbano papa consecratur Verone, et dedit ei primam manu episcopum consecrandi²².

1191. Defuncto Boleslao IV.²³ Kazimirus frater eius minimus Cracoviam est adeptus.

1192. Mesko vero dux Gnezdensis ob iniuriam sibi factam Cracoviam accedit, milites vero eum spreverunt, et recessit. Iterum habito consilio Henrici Kethlicz Cracoviam ingreditur et castrum edificat. Quod castrum Kazimirus viriliter expugnavit cum Rutenis, et tunc filium Meskonis^d liberum dimisit. Henricus vero Kethlicz capitur et in exilium in Rusiam deputatur²⁴.

1196. Mesko dux frater senior Kazimiri petit Cracoviam, cui filii Kazimiri bello resisterunt in Moskava.	1195. Kazimirus pater Lezskonis et Conradus in Cracovia obiit morte subitanea pervenit in officium cuiusdam mulie-	1195. Bellum in Mozgava inter Lezstkonem et Mesconem. Lezsko prevaleuit et Boleslaus occiditur.
--	--	---

30 a) huius anni verba minoribus sunt exarata litteris, eisdem quibus a. 1217. et sequentes; num alia sit manus ac prior dubitandum est. b) Poznań c. c) mai c. d) meslonis c. e) Kazim c. f) Conrad c. g) MCXCV c.

quaestione fidem habere non possumus, quippe qui, postquam l. c. Zdislaum nominavit archiepiscopum, p. 179 ubi res circa a. 1191. gestas narravit, Petrum adhuc munere archiepiscopatus fungentem commemoravit, ita ut videri posset, sua sententia Petrum Zdislai non antecessorem sed successorem fuisse. Patet igitur, quam incerta etiam Helcelii correctio anni diplomatis 1176. in a. 1186. sit. Quaestio haec ut aliae haud exigui numeri in Polonorum vetustiori historia non diiudicanda vel enucleanda est, nisi diplomatum auxilio, quae quod adhuc in tenebris archivorum, in primis episcopatum Polonicorum iaceant valde est dolendum. 13) Quamquam cum nostris Ann. Pol. I. et 45 Ann. Crac. breves de anno consentiant, tamen praefereendus est a. 1184. Secundum Cal. Crac. (l. l. p. 96.) Gedco 12. Kal. Octobris mortuus est, quum autem Urbanus III. a. 1185. Febr. 4. iam postulationibus Fulconis annuens ecclesiam Cracoviensem suscepisset sub b. Petri protectione (cf. Gladyszewicz Prandota p. 245), anno 1184. Gedconem mortuum esse constat. Boguphali quidem chron. ap. Sommersb. II. p. 48 tradit, Gedconem mortuum anno post apportionem ossium b. Floriani per Egidium ep. Musoviae et Cuyaviae dux, cuius terras Kazimirus iustus acquisivit; cf. Gesch. Pol. I, 386. 15) Cf. notam ad a. 1185. et Gladyszewicz l. l. pag. 255. 16) Cf. Gesch. Pol. I, 399. 17) De anno dubitandum 60 est; cf. Gesch. Pol. I, 382. 18) Mai. 4. Cf. Gesch. Pol. I, 385. 19) Cf. Gesch. Pol. I, 390. Moskava villa est non procal a coenobio Andrcoviensi sita, in terra Cracov. 20) Boleslaus Mesconis filius mortuus est Sept. 13. Cf. Necrol. Boh.-Siles. in Zeitschrift f. Geschichte u. Altharth. Schlesiens V, 514. 21) Dlugossus in historia p. 555 sicut in vitis episc. Poznan. ed. Treter p. 53, Arnoldi episc. Poznan., cui Mrokotha succedisse fertur, mortem ad 18. Kal. Febr. (Jan. 15.) a. 1186. refert. Diem Dlugossus certe ex Calend. Cracov. sumpsit. Sed in Calend. Cracov. etiam annus legitur et quidem 1209; cf. l. l. p. 49. Mortem Mrokothae idem Dlugossus in histor. p. 575 et in vitis p. 555 ad a. 1196. refert et Philippum successisse ei tradidit, qui 8. Sept. electus est. Hi anni non quadrant cum diplomatis. Arnoldus episc. Poznan. in diplom. a. 1208. Dec. 25. (Wohlbrück Gesch. von Lebus I. p. 14. Mosbach wiadomosci p. 4.) inter testes commemoratur, et Paulus, qui secundum Dlugossum succedit Philippo a. 1209, consecratus est per archiepiscopum Henricum a. 1212. Cf. Wohlbrück l. l. p. 56. Tam incerta adhuc est Poznaniensium episcoporum series, de qua conferatur quoque praefatio ad Annales Lubinenses supra. 22) Conf. notas ad Annales capituli Cracoviensis a. 1185. et 1186. Auctor nostrorum annalium Urbani bullam a. 1185. Febr. 4. datam cognovisse videtur. 23) Boleslaus obiit a. 1173. 24) Has a. 1191. et 1192. adnotationes iisdem verbis Ann. Polon. I. ad unum

1197. Petrus²⁵ cardinalis venit in Poloniam sedis apostolice legatus, qui instituit matrimonium contrahere in facie ecclesie et habere uxores sacerdotibus interdixit^a.

1200. Mesko edificat Botun²⁶.

1201. Bolezlaus dux Zlesie et Iarozlaus²⁷ filius suus episcopus Wratzlaviensis obierunt^b.

1202. Dux Mesko frater Kazimiri obiit²⁸.

Dux Lezstco filius eiusdem Kazimiri Cracoviam obtinet.

Jan. 19. 1205. Romanus^c fortissimus princeps Ruthenorum elevatus in superbiam et exaltans se in infinita multitudine sui exercitus

numerosi, a Lezstcone et Cunrado filiis ducis Kazimiri, cooperante omnipotentis auxilio, qui propria virtute sublimium colla calcet, qui forcia frangit et elisa erigit, in Zavichost²⁹ est in prelio interfectus. Tunc enim adeo superni opitulaminis fortitudo affuit, quamquam paucissimis qui residui de paucis exercitibus dictorum ducum iam ad propria redeuntibus pro sui lassitudine et gravitate remanserant, ut cum retroversi^d infinitas phalanges prefati Romani dolose et fraudulenter excidium Polonie procurantis audaci congressu impeterent, unus mille et duo^e decem milia fugaverunt. Insuper cedis validitudinem inauditam fuit protestata et exundans cruoris effusio in flumine Wizla. Tunc unda ibidem nativo colore in rubrum commixta ante et innumerosa cadaverum ibidem in Polonorum victrici dextera cadencium multitudo.

Sept. 11. 1207. Fulco episcopus Cracoviensis obiit³⁰.

1208. Wincencius canonicus electus³¹, a papa Innocencio confirmatus et per Henricum archiepiscopum in episcopum Cracoviensem consecratus est.

ris³². Tunc temporis bellum committitur inter Meskonem et Lestkonem. Lestko prevaluit, Boleslaus autem^f occiditur.

1197. Petrus cardinalis apostolice sedis legatus venit Poloniam; qui instituit matrimonium in facie ecclesie contrahere et habere uxores sacerdotibus interdixit^a.

1201. terre motus fuit per universa loca terrarum 4. Nonas Maii.

1202. dux Lestko successit in Cracoviam.

1205. Romanus dux Ruthenorum occisus 15 est cum exercitu suo in Zavichost.

1207. ordo fratrum Minorum cepit³³.

1208. Fulco episcopus Cracovie obiit, cui magister Wincencius successit, ab Innocencio papa III. consecratus, confirmatus³⁴.

a) hanc vocem manus Dlugossi in loco raso adscripsit. Idem Dlugossus ad a. 1198. haec verba scripsit: Romano duci 35 per Lestkonem datur Halicziensis ducatus. b) a c. c) inter anni numeros et vocem Romanus signum paragra-
phum indicans rubro colore positum est c. d) post hanc vocem locus rarus haud magnus c. e) decem prius, punctis
suppositis deletum, et supra lineam scriptum est duo, a coaeva manu sed atramento paululum nigrore. Quae manus etiam
audaci prioris lineae in loco raso scripsisse videtur. Ante mille iam erat scriptum decem, quod ab hac eadem manu de-
letum est c. f) a c. g) haec vox tinctura paene tota deleta est c. 40

a. 1191. retulerunt, et re vera originaliter coniunctas est. Vid. „ex matricula defunctorum“ Sczygielski
eas fuisse veri simile est. Sermo est de duabus Aquila Polono-benedictina p. 118. 29) Zavi-
Miesconis expeditionibus, diversis temporibus gestis, chost ad Wislam in palatinatu Sandomiriensi situm.
quarum prior ad a. 1177, posterior ad a. 1191. sive Vid. Gesch. Pol. I, 407. 408. Cf. Annales Pragenses
1192. referenda est. Cf. Chron. Pol.-Siles. supra in Cosm. contin. I, I, p. 170. a. 1206: Lestko cum
p. 563. et Gesch. Pol. I, p. 367. 382. 25) Dlu- 45 fratre Cunrado occiderunt Romanum regem Prute-
gossus p. 575 Petrum fuisse cardinalem S. Mariae norum (legas: Ruthenorum). 30) Cf. Cal. Crac. p. 94;
in via lata tradit. Subscriptus est hic in bullis Dlugossus I, 602. 31) Cf. diploma Vincentii episc.
Coelestini III. (cf. Jaffé Reg. p. 887) inde ab 5. Mart. Crac. ad a. 1210: episcopatus vero nostri secundo;
1193. usque ad 29. Aprilis 1195. Pragm venit le- typis vulgatum in Helcel commentat. de monasterio
gatus 13. Mart. 1197. Cf. Palacky I, 490. 26) v. 50 Andreow. p. 138. 32) Kazimirus mortuus est
Ann. Pol. II, III, IV ad 1221. et 1200. 27) Dlu- a. 1194. Cf. Gesch. Pol. I, p. 385. 390.
gossus I, 585: 1201. Ian. 23. Secutus catalogum 33) Ann. Pol. I, III, IV. ad a. 1207: Ordo beati
Lub. sive Chron. princ. Pol. I, I, 157 sqq. Ne- Francisci incepit. Cf. Gieseler Kirchengeschichte
crol. Lub. in Mon. Lub. p. 22. Mart. 12. Necrol. II, 2, p. 327. 34) Vid. notas ad 1207 et 1208. 55
Boh.-Sil. in Zeitschrift V, 111. Mart. 22. 28) Cf. Annal. cap. Cracov. Verba: ab Innocencio etc. corri-
Boguph. Sommersb. II, p. 55. Miesco mortuus genda sunt in Innocencio confirmatus et per Henri-
esse videtur die 19. Dec.; in monasterio Tini- cum archiep. in episcop. Cracov. consecratus est.
ciensi enim eo die anniversarium eius celebratum Cf. Ann. Cracov. breves et Ann. Pol. I, III.

est. Vid. „ex matricula defunctorum“ Sczygielski
Aquila Polono-benedictina p. 118. 29) Zavi-
chost ad Wislam in palatinatu Sandomiriensi situm.
Vid. Gesch. Pol. I, 407. 408. Cf. Annales Pragenses
in Cosm. contin. I, I, p. 170. a. 1206: Lestko cum
fratre Cunrado occiderunt Romanum regem Prute-
norum (legas: Ruthenorum). 30) Cf. Cal. Crac. p. 94;
Dlugossus I, 602. 31) Cf. diploma Vincentii episc.
Crac. ad a. 1210: episcopatus vero nostri secundo;
typis vulgatum in Helcel commentat. de monasterio
Andreow. p. 138. 32) Kazimirus mortuus est
a. 1194. Cf. Gesch. Pol. I, p. 385. 390.
33) Ann. Pol. I, III, IV. ad a. 1207: Ordo beati
Francisci incepit. Cf. Gieseler Kirchengeschichte
II, 2, p. 327. 34) Vid. notas ad 1207 et 1208. 55
Annal. cap. Cracov. Verba: ab Innocencio etc. corri-
genda sunt in Innocencio confirmatus et per Henri-
cum archiep. in episcop. Cracov. consecratus est.
Cf. Ann. Cracov. breves et Ann. Pol. I, III.

1211. Mesco dux Ratiborie^a obiit³⁵, Kazimirus filius suus succedit.
1215. Rome factum est concilium tempore Innocentii III.
1216. Innocencius papa predictus obiit.
- 1217.^b Christinus palatinus Mazoviensis^a, miles strennuissimus precepto ducis Cunradi cecatur, tandem violenter iugulatur. Et quia summa petit livor, quia etiam cum male queruntur prospera, sepius adversa succedunt, flos milicie Mazoviensis marcere lividorum cecidit et murus^c totius est Mazovie dissipatus, totalisque terra Mazovia lacte et melle manans, tunc maxime^d mel in absinthium et lac incepit in adversa nubila commutare.
1218. Wincencius episcopus Cracoviensis cedit. Ivo succedit³⁶ et per Henricum^e archiepiscopum in episcopum Cracoviensem consecratur.
1219. Henricus archiepiscopus obiit³⁷.
1221. in Prudnik hospitale de sancto spiritu per Ivonem episcopum de consensu capituli constituitur.
1222. per eundem Ivonem ordo Predicatorum ad Sanctam Trinitatem de civitate, et in Kacich^f ordo Cisterciensis statuitur³⁸.
1223. Wincencius episcopus Cracoviensis obiit et in Morimundo³⁹ quiescit. Gre-
1212. Mesko dux de Opol obiit. Mai. 16.
1216. regula beati Francisci et ordo Predicatorum confirmatur. Concilium factum est tempore Wincencii. Innocencius papa obiit⁴⁰. Iul. 16.
1218. Cristinus cecatur, tandem iugulatur.
1219. Wincencius episcopus Cracoviensis renunciat episcopatum. Yvo succedit⁴¹.
1220. Henricus archiepiscopus obiit. Mart. 22.
1221. facta est erumpcio ymbrium in Polonia et inundacio aquarum per triennium.
1223. fratres ordinis Predicatorum in Cracoviam venerunt. Et exinde fuit fames per bienium et mortui sunt multi⁴². Eodem anno Grizei venerunt et locantur in Cachicz, et Ospitalarii in Prandnik.

a) Ratibor c. b) ante numerum rubrum paragraphi signum. De scriptura vide supra ad a. 1195. c) Mai c. d) post hanc vocem scriba pergebat scribere: ac dis, quod statim delevit. e) maxime supra lineam eadem manu add. c. f) ante H scripsit scriba prius ep, quod statim ipse delevit. g) Kacich c.; prius scripsit Kacich, quod statim linea transducta delevit scriba. h) ultima litteras m linea deleta est, quum pergamenum hoc loco perforatum sit, in lacuna hoc modo effecta fortasse est scriptum erat. cod.; v. Ann. Pol. III. i) saec. c.

35) obiit d. 16. m. Maii. Cf. Necrol. Czarnov. in Zeitschrift des Vereins f. Schles. Gesch. I, 227.

36) Diploma Ivonis a. 1227. Sept. 28. datum (sp. R. et M. Codex dipl. Pol. I, 30.) habet haec: *pontif-*
 35 *catus mei anno decimo*, ex quo conicere licet Ivonem sive electum sive consecratum fuisse a. 1218. ante diem 28. m. Sept. Cf. quoque diploma a. 1224. datum (apud Gładyszewicz, *Zywot Prandota* p. 217), in quo sic habes: *annus hic pontificatus Ivonis sex-*
 40 *tus numeratur*. Anno 1219. Nov. 4. Ivoni episcopo Cracoviensi dat in praeeptis Honorius III, ut ad metropolim Gneznensem transeat eiusque regimen suscipiat. Cf. Theiner. *Mon. Polon.* I, 10. 37) *Calendarium Cracoviense* l. I. p. 65: 11. *Kal. Aprilis*
 45 (22. Mart.) *Henricus archiepiscopus obiit Gneznensis*, quam adnotationem Honorii III. epistolam 1219. Nov. 4. datam, v. n. 36. in conspectu habentes ad hunc huius nominis primum eccl. Gnezn. archiepiscopum retulimus. Długossus I, 624 iam eodem egit modo.
 50 38) Długossus I. p. 627 fundaciones Ivonis episcopi tam in Kaszyce quam in Cracovia ad ecclesiam S. Trinitatis ad eundem ut annales nostri annum retulit. Hospitale vero in Prandnik, villa ante Cracoviae urbis portus sita, a. 1223. fundatum atque
 55 sequenti iam anno in urbem ipsam translatum esse contendit. Hanc posteriorem annum tradunt quidem Annales Cracov. compilati, sed quum Długossus in iis, quae fundaciones in Kaszyce Cracoviaque spectent, eos non secutus sit, verisimile esse videtur, alias

fuisse rationes quibus auter ille ductus ab annalibus nostris declinaverit. *Łętoski Katal.* I, 116. hospitale circa a. 1223. fundatum esse tradidit. Fratres ordinis S. Spiritus de Saxya de civitate Wyonna curam hospitalis susceperunt, quibus Ivo episcopus ecclesiam S. Crucis Cracoviae prius parochialem, sublato titulo rectoris saecularis, tradidit. Cf. dipl. 1528. Octobr. post exustionem hospitalis a Petro Tomicki episcop. Cracov. datum in *Dodatek do gazety Lwowski* 1852. 204. *Kaszyce* villa est prope urbem Slomniki in Cracov. dioec. sita; monasterium vero Cisterc. ordin. hic ab Ivone fundatum postea 1226. translatum est in Mogilam in ripa Wislae. *Dług.* I, 634. et *Ann. Cracov.* breves (infra dandi) translationem ad a. 1225. retulerunt. De translatione ecclesiae S. Trinitatis in Cracoviam ad fratres ordinis Praedicatorum cf. dipl. 1227. Sept. 28. R. et M. Cod. dipl. Pol. I. p. 30. 39) *Cal. Cracov.* l. I. p. 63 habet haec: 8. *Idus Marc.* *Vincencius episcopus Cracoviensis qui capitulo contulit decimas in Schow obiit et in Morimundo requiescit, id est in Andrzejow.* Quae verba manu saec. XIII. in codice scripta sunt, exceptis verbis *id est in A.*, quae manus exaravit Długossi. 40) Cf. *Ann. Pol.* I. III. IV. De concilio et Innocentii III. morte vid. not. ad a. 1215. et 1216. in *Ann. cap. Cracov.* — *Regula S. Francisci* a. 1223. rite confirmata est. 41) De a. 1221 et 1223. cf. *Ann. Pol.* I. et III.

gorius tercius cardinalis in Cracoviam venit⁴².

Dedicatio Sancte Trinitatis.

1224. magister Benedictus⁴³ obiit, qui contulit capitulo Cracoviensi villam^a in Wilka cum molendino. Mykul⁴⁴ archidiaconus contulit eidem capitulo villam Tune.

1225. Henricus dux Zlesie stetit in Cracovia octo diebus cum suo exercitu et recessit⁴⁵. Ordo de Kacich^b transfertur in Mogilam.

1226. in Mogyla dicta Clara-tumba fundatur cenobium Griseorum⁴⁶. Bolez-lun. 21. laus filius Lezstkonis⁴⁷ nascitur 11. Kal. Iulii.

1227. Lezstko dux Cracovie interfectus est in colloquio a filio Odonis sub fraude⁴⁸.

1229. Henricus dux Zlesie captus^d est a duce Cunrado⁴⁹. Dux Wladizlaus⁵⁰ filius Odonis captus est a sene Wladizlao in bello. Ivo⁵¹ episcopus Cracoviensis in exilio⁵² obiit. Castrum edificatur in Pregina⁵³ a duce H.

1230. Ecclesia Cracoviensis combusta est.

a) villam ead. manu supra lin. add. cod. b) Kai c. c) prius scriptum erat MCCXXVIII, ultimum I erasum est cod. 20 d) cepit c. e) succē c.

42) iam a. 1220, Decbr. 31. Honorius III. ad archiepiscopum Gnezn. multosque alios scripsit se Gregorium de Crescentio S. Theodori diaconum cardinalem apostolicæ sedis legatum misisse, ut evellat et destruat, edifcet atque plantet prout queque secundum datam sibi a Deo prudentiam viderit facienda. Theiner Mon. Pol. I. p. 11. 12. A. 1221. Febr. 1. Gregorius fuit Wratislaviae (Grünhagen Reg. p. 21), tum Iul. 2. in monte Bohemiae Scac; cf. Boczek Cod. Mor. II, 123. Palacky Gesch. Böhm. I, 2, 87. Erben Reg. 1221. Ian. 23. Iun. 19., Pragae 1222. Mart. 5. ibid. 53) Magister Benedictus, qui contulit villam supra Wilkam cum molendino obiit 6. Kal. Martii (24. Febr.). Catal. Crac. p. 60. Cf. diploma a. 1206. ap. Gladyszewicz Prandota p. 206, dipl. a. 1212. ibid. pag. 260, R. et M. Cod. dipl. I, 22, 1220. Stenzel Gründungsbuch v. Heinrichow pag. 148. 44) id est Nicolaus; cf. dipl. 1206. Gladyszewicz l. I. p. 206, a. 1224. Iun. 13. Micul archid. ibid. I. p. 211. 213. 218. In Cat. Crac. l. I. p. 111 leguntur haec: 8. Idus Dec. (6. Dec.) Michael archidiaconus qui contulit Thane obiit. 45) De hac expeditione omnes alii fontes agunt silentium. Dlugossus I, p. 631 rem ampliavit. 46) Cf. notam 38. 47) Concordant Ann. Pol. I, III. de matrimonio Lestkonis cum Grzymislava Boleslai matre inito; cf. Gesch. Pol. I, 405. 48) Cf. Gesch. Pol. I, p. 428. Lestkonis mortem retulit Calend. Cracov. p. 109 ad diem 24. Nov.; Necrol. Boh. Sil. in Zeitschrift für Schles. Gesch. V, p. 115 ad 23. Nov. Dlugossus I, 638 dat Nov. 14, quem numerum ex errore typographi ortum esse verisimile videtur. Ad res post mortem Lestkonis in Cracoviensi ducatu illustrandas majoris momenti sunt epistolae Gregorii IX. ad Grimislavam ipsam et Colomannum, Slavoniae regem scriptae, apud Theiner Mon. Polon. I. p. 25 et eiusdem Mon. Ung. I, 121. 49) Annal. Polon. I. et IV. hoc ad a. 1228 dant. Dlugossus I, p. 638 sq. qui hoc loco annales nostros non sequebatur, nec minus rem ad a. 1228 retulit. Diplomata Henrici non sufficiunt ad annum rectum enucleandum.

1226.⁵⁴ beatus Franciscus migravit ad 10 Christum. Eodem anno Boleslaus natus est filius Lestkonis 10. Kal. Iulii. Eodem anno dux Lestko a Pomèranis sub fraude interfectus est.

1229. Ywo episcopus Cracoviensis obiit. 15 Wisslaus succedit^{*}.

Ex iis enim, quae ad a. 1228. spectant, tria tantum et locum et diem praebent. 1228. Apr. 22. Rogketniczi, ap. Büsching Urk. v. Leubus p. 103. Knoblich Lahn p. 237. 1228. Iun. 6. Heinrichau, 25 apud Stenzel Lib. fund. Heinrich, p. 148. 1228. Aug. 30. Löwenberg, ap. Sommersberg SS. I, 929. — Magni momenti esse possit diploma in Dotatek do gazety Lwowski 1851. n. 52. typis datum, in quo Henricus se nominat ducem Slesiae et Cracoviae seque Cracoviae commorantem post mortem patris ducis Lestkonis a. 1229. sedendo pro tribunali cum baronibus in monte modico ad ecclesiam S. Michaelis, die dominica 6. Kal. Februsrii, litem inter Lutfridum abbatem Tinicensis et comitem 35 Segota diremisse dicit; nisi dies et annus dubitationem moverent. 6. Kal. Febr. (i. e. Ian. 27.) nec a. 1229. nec a. 1228. sed demum a. 1230. dies erat dominica. Accedit quod copia huius diplomatis, modernis quidem confecta temporibus, quae in 40 Archivo prov. Wratisl. asservatur, a. 1228. tradit. Ceterum diploma genuinum esse videtur. Inter testes dux Sobeslaus, filius Teobaldi ducis Bohemiae, nominatur, qui iam a. 1228. exul in Silesia degebat. Cf. dipl. a. 1228. Mai. 11. dat. ap. Büsching Urk. 45 v. Leubus p. 105. Erben Reg. I, p. 340; cf. quoque Dobner Historische Nachrichten von dem Geschlecht der Böhm. Theobalde, in Abhandl. der Böhm. Gesellschaft der Wiss. 1787. p. 3—38. 50) Cf. Gesch. Pol. I, 426. 51) Ywonem adhuc a. 1228. 50 inter vivos fuisse docent diplomata ap. Lętowski l. c. I, 126 (Sept. 29.) et m. Martio eiusdem anni data ap. R. et M. Cod. dipl. I. p. 32. II, I. p. 9. 31, ap. Wiszniewski Hist. litt. Polsk. II, 472, ap. Gladyszewicz l. c. 219. — Cal. Crac. l. c. p. 84 55 diem mortis dat 12. Kal. Aug. 52) Dlugossus I, p. 642 episcopum in itinere, quum Romae sanctorum liminibus visitatis in patriam vellet redire, mortuum esse contendit. 53) villa territorii Cracoviensis regionis Ikussiensis, cf. R. et M. Cod. dipl. 60 III. p. 112. 217. 285. 54) Oct. 4.

1231. consecratio Wislai episcopi Cracoviensis. Dux Wodizlaus⁵⁵ obiit.
 1232. sanctus Anthonius⁵⁶ frater ordi- 1232. beatus Anthonius migravit ad
 nis Minorum kathalogo sanctorum ascribitur*. Christum. Wincencius archiepiscopus obiit⁵⁶.
 1233. Henricus⁵⁷ dux Zlesie intrat ter-
 5 ram Odoniz⁵, et castrum Kalis ei traditur et aliud edificatur.
 1234. Teuthonici⁵⁸ cum duce Cunrado 1234. fratres Minores intraverunt Bo-
 in Prussia sine contradictione 3 ebdomadas hemiam⁶⁶. Nascitur Kinga filia Boleslay⁶⁷.
 steterunt terram vastantes*.
 1235. soror Agnes suscepit ordinem
 10 beati Francisci⁶⁸. Wladyslaus filius Meskonis⁶ obiit⁶⁹.
 1235. Henricus dux Zlesie capitur a duce
 Conrado⁷⁰. Wladyslaus filius Odonis accipitur a patruo⁷¹.
 1236. Salomon decanus Cracoviensis 1236. Kazimir dux Opoliensis obiit⁷². 1230.
 obiit⁵⁹. Mai. 13.
 15 1237. Radulphus cantor Cracoviensis viam⁷³.
 obiit⁶⁰. 1238. dux Boleslaus accepit Kingam⁷⁴. 1239.
 1238. Henricus dux Zlesie et Cracovie
 obiit⁶¹. Cui Henricus suus filius in utroque dominio successit.
 1239. Boleslaus filius Lezstkonis filiam regis Hungarie duxit in uxorem⁶².
 20 Odoniz⁶ obiit⁶³. Iohannem cancellarium Cunradus suspendit⁶⁴.

a) *Długossus ad hunc annum adscripsit haec*: Vincencius Gneznensis archiepiscopus obiit. Guntherus (Gäther⁹ cod.) Ploczen-
 sensis et Laurentius Wratislaviensis episcopi obierunt. b) *odoniz cod.* c) *ad a. 1235. haec adscripsit Długossus*:
 Bellum intestinum inter Cunradum Mazovie et Boleslaum Padicum. Item fames horrida in Polonia. d) *Długossus adiecit*:
 Fratribus Minoribus datur in Cracovia conventus. e) *odoniz c.* f) *mesk'o c.* g) *quum in hac voce littera n male*
 25 *facta fuisset a scriba, ad meliorem intellectum iterum superscripsit.*

- 55) cognomine Laskonogi. Cf. Gesch. Pol. I, 426.
 56) Antonius Paduanus. 57) Cf. Gesch. Pol. I, p. 453.
 Długoss. I, 649. 58) Cf. Gesch. Pol. I, 454. 59) Catal.
 Crac. p. 75: 12. Kal. Iunii (21. Mai) Salomon decanus
 30 Crac. obiit. Annus in dubium vocari potest. Nam in
 dipl. 1238. 3. Non. Oct. (Oct. 5.) ap. Przewdziecki
 Zrodle p. 123 (cf. eiusd. Obrazy Podola etc. t. 2.)
 quod in ecclesia b. Wenceslai (Cracoviae) in prae-
 sentia domini Wislai Crac. episcopi et omnium ca-
 35 nonicorum eiusdem ecclesiae scriptum est, inter testes
 primum locum tenet Salomon decanus, tum Radul-
 phus cantor quoque nominatur. Diploma autem a.
 1238. sine die in R. et M. Cod. dipl. III. p. 36 in-
 ter testes iam Fulconem decanum nominat et pro
 40 Nicolao custode Troignonum. 60) Catal. Crac. p. 50:
 14 Kal. Febr. (19. Ian.) magr. Radulphus cantor obiit.
 Anno 1236. Aug. 15. adhuc inter testes legitur in R. et M.
 Cod. dipl. I. p. 41; vid. not. ad. 1236. 61) Mart. 19.
 Cf. Wattenbach Mon. Lub. p. 17. 62) Cf. Gesch.
 45 Pol. I, 497. Długossus I, p. 662. nostros secutus
 est annales, recte quidem. Omnem enim dubitatio-
 nem de anno quo Boleslaus matrimonium inivit
 cum Kinga, Belae regis Ungarorum filia, tollit di-
 50 ploma Grymslavae, matris Boleslai Crac. ducis, quod
 in copiaro monasterii Andreov. apud A. v. Helcel,
 virum doctrina liberalitateque insignem, Roepellius
 inspexit, datum a. 1239. in Woynic, cum apportata
 est filia Belae regis Ungarie nostro filio Boleslao in
 uxorem. 63) Cf. Gesch. Pol. I. p. 459. Mor-
 55 tuus esse videtur die 3. m. Nov.; cf. Necrol. Bo-
 hem. Sil. in Zeitschrift etc. V, 114. Idem Necrol.
 p. 115 commemorat mortem Richzae, sororis filii
 Odonis, ad d. 18. Nov. 64) Cf. Dlug. I. p. 666.
 cuius narrationem Gregorii IX. epistola ad Thomam
 60 episcop. Wratisl. a. 1240. Aug. 5. ap. Theiner Mon.
 Pol. I, 35 passim confirmat. 65) Concordant in
 anno Ann. Pol. I, IV. Długossus I. p. 648 Vincentii
 mortem ad eundem annum retulit. Qua ratione
 ductus Damalevicus in serie archiepisc. pro a. 1232.
 annum 1230. statuerit, nescimus. Vincentium iam ante
 d. 7. Iunii 1232. mortuum fuisse docet diploma ad
 a. 1232. in R. et M. Cod. diplom. Polon. I, 34. 35
 typis datum, quoniam in eo in consecratione Ful-
 conis archiepiscopi, Vincentii successoris, Laurentius
 episcopus Wratislaviensis praesens commemoratur,
 qui eodem anno 1232. die 7. Iunii supremum obiit
 diem. 66) Ann. Pol. I. et III. ad eundem a. Sed
 cf. Ann. Pragenses SS. IX, p. 171 ad a. 1232: *fra-*
tres Minores receperunt domum Pragae. V. quoque
 Palacky I. c. II, 1. p. 147. 67) Locus corruptus.
 Rectius in Ann. Pol. I. IV: *nascitur Kinga filia re-*
gis Ungariae Bele et de matre nomine Maria in do-
minica quinquagesima (Mart. 5.), quam duxit Boles-
laus filius Leztkonis. Cf. Gesch. Pol. I, 497. et Dlu-
 goss. I, 663. quo loco a. 1204. errore typographi
 pro a. 1234. legitur. Miraculum, quod autor I. I.
 narravit, invenies in Ann. Pol. I. ad a. 1239. Vitam
 Kunegundis a Długosso conscriptam ediderunt Bol-
 landistae ad 24. Iulii. 68) Cf. Ann. Prag. SS. IX,
 p. 171 ad a. 1233: *Agnes filia regis Przemysl as-*
sumpsit habitum pauperum dominarum. 69) Obit
 a. 1231; vid. ad a. 1231 Ann. cap. Crac. 70) Vid.
 ad a. 1229. 71) Adnotatio valde dubia. Nam
 Wladislaus, Wladislai filii Odonis patruus, a. 1231.
 iam mortuus erat. 72) Cf. Stenzel Gesch. Schles.
 I, p. 44; Necrol. Czarnow. in Zeitschrift für Gesch.
 Schles. II, 227. Długossus I, 657 nostros secutus ad
 a. 1236. retulit ducis mortem *sexto Maii.* 73) Dlu-
 gossus I, 659 ad eundem annum, qui praeterea tra-
 didit, fratres ord. Min. ex Praga vocatos fuisse.
 Cf. Annal. Michov. ad a. 1236. 74) Vid. ad a.
 1239. Annales cap. Crac.

1241. Tarthari Cracoviam intrantes ecclesias succendunt, populum sine delectu etatis et sexus interficiunt, milites multos Cracovienses in congressu cum ipsis maxime obprede avariciam, que Polonis in prelio est innata, sub astu callido occidunt, multam predam secum asportant. Tandem Apr. 9. Zlesiam ingressi et cum duce Henrico et suo exercitu congressi⁷⁵, ipsum ducem et de exercitu ipsius neci plurimos addiderunt, et sic multo excidio cedibus atque dampnis Polonie crudeliter illatis, illesi ad propria per Hungariam, totum mundum ex sua crudelitate gravi horroris percellentes formidine, redierunt. Quos tamen non robur virium efficit formidandos, nec robusti brachii fortitudo, verum sola cruenta crudelitas ac infidelitatis versucia fraudulenta. Dux^a Conradus Cracoviam tenet⁷⁶.
- Mart. 15. 1242. dominus Wislaus episcopus Cracoviensis obiit⁷⁷, cui dominus Prandota succedit. Dux^a Conradus Cracoviam tenens milites quos sibi adversari credebat, captivatos et incarcerat.
- Mai. 25. 1243. ^b Boleslaus⁷⁸ dux filius Lezstkonis cum duce Cunrado suo patruo et aliis ducibus, qui venerant eidem duci C. in auxilium, prelium in Suchdol committit 8. Kalendas Iunii, et Dei potentia dictum B. ^c et suum exercitum protegente, ipse dux C. dedit terga cum suis exercitibus superatus. Tunc patuit manifeste quantum oraciones populi et clamor in altum sublatus prefato principi B. ad victoriam profuerunt, quantum vero ^d duci Cunrado crudelis exactio in plebem ^e et iniuriosa comminatio in ecclesiam Dei prestiterint nocumenti.
1244. Ruteni^f per diversos insultus Lublin devastant et ecclesias succendunt. Kylvia per milites ducis Cunradi devastatur.
1245. Innocencius papa IV. concilium episcoporum et regum Lugdunum^g Jun. convocat, in quo imperatorem Fredricum imperio destituit et sathane commendat eundem.
1246. Opizo⁷⁹ abbas de Mezano domni pape viceis gerens anno in Polonia mansit uno.
1246. ^b dux Cunradus, Kazimirus filius eius et Mesko dux de Opol edificant castrum in Cracovia, ubi Rudava intrat Vizlam; aliud prope Tinciam super rupem; tertium in Lelow. Sed postea statim in Cracovia duci Bolezlao redditur, in Tincia acquiritur. Deinde mortuo⁸⁰ Meskone Lelow restituitur.
1247. ecclesia sancti Wencezlai in Cracovia de plumbo tegitur preter turres, que sunt ante Thartaros cooperte.
1241. Tartari primi vastaverunt Poloniam et ducem Henricum occiderunt. Dux Conradus per milites⁸¹ in Scarbimir⁸² captivatur.
1242. Wyslaus episcopus Cracoviensis obiit. Prandota successit. Eodem anno⁸³ dux Conradus devincitur et Boleslaus dux Cracoviensis efficitur, et bellum in Suchdol committitur.
1246. dux Mesko de Opol obiit. Ruteni^f per frequentes insultus Lublin, Seczechov et Lucow vastant.
1247. dux Conradus Mazoviensis⁸⁴ obiit. Bolezlaus etiam filius Conradiⁱ obiit. Iohannes⁸⁵ abbas Tynciensis obiit. Eodem anno fra-

a) ante Dux paragraphi signum. cod. b) post numerum signum paragraphi rubrum cod. c) post B. scriba pergebat pro (protegente), sed ipse delet. d) ve cod. e) prius plebē, eod. manu corr. cod. f) Pruteni c. g) lugduy c. h) prius MCCXLVII, ultimum I erasum cod. i) cont cod.

75) apud Walstat. 76) Cf. Gesch. Pol. I, 488; cf. R. et M. Cod. dipl. I, 44. diploma a. 1241. Nov. 11. in quo „Conradus dux Cracovie et Lancicie“ Petricoviae villam monasterii Suleiovensis, Campino nuncupatam, ab angariis quibusdam liberavit. 77) Cf. Cal. Crac. p. 64. 78) Cf. Gesch. Pol. I, p. 489. 79) De hac Opizonis, abbatis de Mezano, legatione cf. dipl. dat. 1245. Oct. 11. (Theiner Mon. Pol. I, 42.) dipl. a. 1245. Oct. 14. (Raynaldi A. E. a. n. 90. Lucas David III. p. 11); cf. Dlugoss. I. p. 705, qui inter alios fontes fragmento quoque apud Sommersb. II, 93 usus est. Cf. Voigt Gesch. Pr. II, 542—561. 80) Mesko dux de Opol filiam Conradi ducis Masoviae in matrimonio habuit (Chron. Pol. Stenzel I, 23): mor-

tuus est a. 1246; cf. fragm. apud Sommersb. II, 93. 81) Annales capit. ad a. 1242 a Conrado milites captivatos fuisse tradunt, quam relationem probare malumus, quum et Annales Pol. I. cum hac concordent. Sic enim habent: Eodem anno Conradus milites in Scarbimir captivavit. Cf. Gesch. Pol. I, 489. 82) Scarbimir villa in praepositura Gnezn.; cf. Dlugossus I, lib. X. p. 52. 83) Non recte. Vid. ad a. 1243 Annal. cap. Crac. 84) Cf. Gesch. Pol. I, p. 490. 85) Sczygielsci Tinecia p. 51 abbatem a. 1248. 14. Kal. Iunii (Jun. 18.) mortuum Gotfridum nominat. Usque ad saeculi XIII. finem eo auctore 55 Tineciae nullus Iohannes abbas munere functus erat.

1248. Godefridus legatus quintam exegit ter Johannes de Parma⁹² per aedem legatum a clero de redditibus ecclesiarum⁸⁶. Eodem anno Iacobus⁸⁷ archidiaconus Leodien-
sis sedis apostolice legatus veniens in Poloniam indulsit in Polonia, quibus placet carnes comedere post septuagesimam.

1250.^b ecclesia beati Wenczelai pavementatur. Miracula beati Stanzlai martiris gloriosi per dominum Fulconem archiepiscopum Gneznensem, Thomam episcopum Wratislaviensem et . . . . . abbatem de Lubes⁸⁸ examinantur⁸⁹.

1251.^c magister Iacobus doctor decretorum et magister Garardus^c canonici Cracovienses cum Predicatoribus et Minoribus pro canonizatione beati Stanzlai certi nuncii et procuratores eiusdem negotii ad Romanam curiam destinantur⁹⁰ Sal durum in Bochna est repertum, quod nunquam ante fuit.

1252. magister Iacobus et magister G. de Romana curia redeunt^f Beatus Petrus⁹¹ de ordine fratrum Predicatorum, Lombardus genere, ab hereticis pro fide catholica occiditur et eodem anno canonizatur et kathalogo sanctorum

a) ante Eodem numerus positus est MCCXLIX, qui postea deletus post huius anni relationem in linea vacua iterum est scriptus.

b) post numerum rubrum paragraphi signum c. c) lacuna in codice pro nomine relicta est. d) post numerum nigrum paragraphi signum c. e) vel Girardus c. f) vox incerta c. g) patna cod. h) pergit codex cum his verbis Eodem anno Conradus imperator Poloniam intrat et cum regibus Iherusalem pergit, quas, quum recte supra ad a. 1147.

20 legantur, hoc loco ex textu summovenda esse elucet.

86) Cf. Boguph. chron. apud Sommersb. II, 63; Dlugossus I, 710. Godefridi negotia cum Poloniae clero commemorant epistolae Innocentii IV. a. 1248. Martii 19. in Bullario Dominican. et a. 1249. Febr. 18. in R. et M. Cod. dipl. III, 53. 87) De Iacobi legatione cf. epistolam Innocentii IV. a. 1247. Novbr. 19. ap. Theiner Mon. Pol. I. p. 45. Synodum congregavit Iacobus Wratislaviae 1248. Oct. 10; vid. statuta eius concilii apud Helcel prawa polskiego pomniki I. p. 346 sqq.; Habe antiquissimae constitutiones synodales provinciae Gneznensis. Petropoli 1856. p. 14 seqq. Iam ante d. 8. m. Iulii 1248. legatus in Silesia fuit, ut dipl. apud Stenzel Urkd. des Bisth. Breslau p. 15 ostendit; initio mensis Sept. 1248. commoratus est in Prussia, quam in terram iam die 24. Nov. eiusdem anni reversus fuit; cf. Hasselbach Cod. dipl. Pomer. I. p. 789—811. 88) Abbas de Lubes hic memoratus fuit Henricus; cf. bullam Innoc. IV. 1252. Mai. 26. ap. Dlugoss. I, 714. 89) Adjungimus hoc loco bullam papae Iacobo ep. datam, nunc quidem ex originali capituli Cracoviensis a nobis exscriptam. Prius iam typis, quamvis mendose divulgata erat ab Dlugosso I, 714, Büsching I. c. p. 184; cf. quoque Raynaldi Ann. ad a. 1108. Innocentius episcopus servus servorum Dei dilecto filio fratri Iacobo Velletrensi ordinis fratrum Minorum salutem et apostolicam benedictionem. Licet olim venerabili fratri nostro . . . episcopo Cracoviensi et dilectis filiis capitulo et clero Cracoviensis civitatis et diocesis suis nobis litteris intimantibus quod mirabilis Deus in sanctis suis pie memorie Stanislao Cracoviensi episcopo tot et tantis dat condescere miraculis, ut illius sanctitas apertis indicis comprobetur et ipsius inter alios sanctos non invocare suffragia est indignum, venerabilibus fratribus nostris . . . archiepiscopo Gneznensi et . . . episcopo Wratislaviensi et dilecto filio . . . abbati de Lubes Cisterciensis ordinis Wratislaviensis diocesis dederimus nostris litteris in mandatis, ut assilts sibi viris religiosis et Deum timentibus de virtute morum et veritate signorum operibus videlicet et miraculis diligentissime inquirentes que invenirent nobis suis litteris

fideliter intimarent. Ipsisque in negotio huiusmodi procedentibus et rescribentibus nobis nos fidem adhibeamus ut convenit processui eorundem. Quia tamen in tanto negotio est gravitate ac maturitate precia procedendum, te ad partes transmittentes easdem discretioni tue auctoritate presentium in virtute obedientie districte iniungimus ut a dictis inquisitoribus si superstites et presentes in provincia fuerint an sic processerint sicut sub ipsorum sigillis recepimus perscruteris et ipsorum actorum exempla ad maiorem certitudinem tecum portes, faciens presentari tibi eos qui dicuntur fuisse a diversis infirmitatibus liberati, quos et quot potueris, ac illos duos centenarios si superstites fuerint de quibus mentio est in actis qui dicuntur ab aliquibus accepisse vel eorum alterum quod sanctum noverunt eundem et de ipsius clara et honesta conversatione dum viverent audiverunt, inquisiturus ab ipsis an ita sit et inspecturus nichilominus devotionem populi et famam communem super martirio et causa martirii nec non et sanctitate ipsius. Inquiras insuper utrum Cracoviensis diocesis pagani et Rutheni scismaticis sit confinis, ut per hoc ex ipsorum confinio lucrum provenire valeat animarum Ad hec librum cronicorum, quo ad capitulum pertinens ad negotium memoratum ex archivo . . . ducis Polonie editum et etiam librum annualium et epitaphium considera diligenter et huius summatim sub obtestatione iuramenti ubi tibi visum fuerit coram prioribus inquisitoribus prestiti plenius intellectis si aliqui testes super prioribus vel notis articulis tibi fuerint presentati eos iuratos secundum formam recipiendorum testium prudenter recipias et diligenter examinare procurea, et sic instructus ad nos ut per te super hiis instruanur plenius recertaris. Datum Perusii 7. Kal. Iunii, pontificatus nostri anno nono. 90) Cf. not. ad a. 1267. Dlugoss. I, 714 sq. Letowski Katalog. III, 248. 91) nominatus Martyr, in Lombardia saeculo XIII. inquisitor hereticarum pravitate occisus est a. 1252 in silva prope urbem Comum. Postea inquisitionis Hispanicae patronus erat. Celebratur eius dies d. 29. m. Aprilis. 92) Jean du Plan du Carpin, relationem legationis suae nostris temporibus edidit M. d' Avezac. Paris. 1838.

martirum ascribitur a domno Innocencio IV. papa. Celebratur autem 3. Kal. Maii sollempnitas eiusdem martiris gloriosi.

1253.* item magister Iacobus et magister Gozvinus, canonici Cracovienses, ad Romanam curiam remittuntur pro canonizatione dicti sancti Stanyzlai. Qui sanctus eodem anno per domnum papam Innocencium IV. canonizatur⁹³ et kathalogo sanctorum martirum ascribitur, eiusque sollempnitas 8. Ydus Maii cum reverencia et veneracione statuitur celebranda. Prefati autem nuncii spe non fraudati, desiderio potiti adeptique sui negotii exitum peroptatum, leti et incolumes in Poloniam sunt reversi. Eodem anno⁹⁴ dux Bolezlaus Cracovie^b et dux Wladizlaus Opoliensis^c cum Ruthenorum exercitu terram Opaviensem vastaverunt et multam familiam et predam aliam idem Rutheni abduxerunt.

1251. Gedko miles obiit, qui centum vel amplius annorum senex exstitit. Hic multa miracula sancti Stanyzlai magistro Petro⁹⁵ preposito Kylciensi ea scribenti et gesta Polonorum^d militum inclitorum, fideliter enarravit.

Jan. 28. 1256. rex Willhelmus de Holandia^e occisus est per Frisones. Thomas episcopus

Oct. 6. Wratislaviensis per Bolezlaum^f ducem Zlesie captus tractusque misere in Legnic^g, fuit arte custodie deputatus⁹⁶. Eodem anno idem episcopus dimittitur⁹⁷. Lanchicie provincialis synodus celebratur⁹⁸.

1257. Cracoviensis civitas iuri Theutonico traditur⁹⁹ et situs fori per advocatos et domorum et curiarum immutatur. Sed iidem advocati in sua advocacia modicum duraverunt. Eodem^h anno ordo de penitencia beatorum martirumⁱ intrat Poloniam, pontificatus Alexandri IV. Eodem

Jan. 31. anno² pridie Kal. Februarii luna quarta, infra horam prime, factus est terre motus.

Apr. 4. 1258. Fulco archiepiscopus Gneznensis obiit³.

1259. Bolezlaus dux Cracovie cum alio B. duce Polonie^l cum suis exercitibus terram Lanciciensem^m devastarunt. Eodemⁿ anno Thartari^o barbarica^p rabie sevientes

1255. beatus Stanyslaus canonizatur⁹³.

1253. obiit Clemens palatinus⁶.

1257. 2. Kal. Februarii terre motus factus est in die Ciri et Iohannis^q, feria sexta.

1258. dux Premisl Polonie maioris obiit⁷.

1259.º Fulco archiepiscopus Gneznensis obiit⁸, Iohannes succedit. Dux Bolezlaus Polonorum accepit Iohalem⁹ filiam regis Hungarie.

a) post numerum rubrum paragraphi signum cod. b) supra lineam ead. manu add. cod. c) Opol. c. d) poloñ c. e) holandh c. f) post hanc vocem rasura unus litterae cod. g) Legnic cod. h) ante Eodem rubrum paragraphi 35 signum c. i) poloñ c. l) Luciciensem c. m) in margine rubrum paragraphi signum. n) videntur primae lineae in loco raso scriptae esse, v. ad a. 1267. o) lo c. p) videtur prius scriptum fuisse MCCLX. c.

93) Cf. Innocentii IV. bullam canonisationis a. 1253. Sept. 17. apud Dlugoss. I, 729 seq. Tres Arudius vidit in archivo capituli Crac. bullas, primam ad universos christianos, secundam ad duces Poloniae, tertiam ad archiepiscopum Gneznensem scriptas. 94) Cf. dipl. a. 1255. Jul. 19. ap. Gladysz. Prand. p. 199. Cf. Dlug. I, 734. 95) 7. Idus Aprilis (Apr. 7.) magister Petrus Cracov. canonicus et Kylciensis prepositus obiit. Calend. Cracov. p. 68. 96) Cf. Stenzel Urk. z. Gesch. des Bisth. Bresl. XXXVII. 97) Minus recte. Detinebatur in carcere episcopus usque ad pascha i. e. April. 8. 1257. Stenzel I. I. p. XXXVIII. 98) Synodus erat a. 1257. Oct. 14. Cf. Boguphali chron. I. I. p. 71. Cf. Constitutio de captivitate clericorum edita in synodo Lanciciensi ap. Helcel Ponniki I, 357. 99) Cf. Gesch. Pol. I, 579. In Helcelii commentatione de monasterio Andreov. p. 223. diploma Vladislai Lokietecii a. 1306. Cracov. datum, privilegio primo de a. 1257 simillimum, insertum est. 1) Cf. Dlugoss. I. p. 750. 2) Annales Wratislav. antiqui, supra, hunc terram motum ad ann. 1259. secundo Kal. Febr. referunt. Dlugossus I, 751 nostros secutus est annales. 3) Cf.

Boguph. chron. I. I. 71. Obiit Fulco 2. Non. April. (i. e. 4. April.). Cf. Calend. Crac. p. 68. Dlugossus I. p. 752 quinta die Aprilis. 4) Cf. Boguph. I. 40 c. II, 72 et Gesch. Pol. I. p. 496. 5) Contin. Lambacens. in Mon. G. SS. IX, 560: A. 1259. Tartari Cracociam provinciam devastaverunt. Cf. Gesch. Pol. I. p. 526. 6) Clemens palatinus Cracoviae legitur in diplom. a. 1243. Gladyszewicz Zywoł Prand. doty p. 220; a. 1249. in R. et M. Cod. dipl. Pol. I. p. 55; a. 1251. Nakielski Miech. p. 171; a. 1252. Fej. Cod. dipl. Hung. IV, 2. p. 151. Successit ei in palatinatu Nicolaus, qui primo invenitur in dipl. a. 1256. Nakielski I. I. p. 176. 7) Iisdem verbis in Ann. Pol. I. ad a. 1257, qui annus confirmatur per Baszeonis chronic. I. I. p. 70, cuius auctoritate Premislius mortuus est a. 1257. Jun. 4. Consentit, quod attinet diem, Necrol. Boh.-Sil. in Zeitschrift für Schles. Gesch. p. 112. 8) Ann. Crac. 55 I. ad. a. 1258, quibuscum consentit Baszeo I. I. p. 71. Ianussius Fulconis successor a. 1259. Febr. 28. Romae iam fuit. Ibid. 9) i. e. Iolantam sive Helenam, Belae IV. regis Ungariae filiam, quae cum Bolezlao Pio maioris Poloniae matrimonium iniit quidem, 60

fraude infidelitatum virulenta, que quanquam ceteris barbaris sit inolita, hiis precipue est innata propensius prepotentes^a et tanquam sevire belua semper prompta terram Sandomirie^b ingressi sua truculencia inhumana, que nec sexui consuevit parcere nec etati, que nec prece nec precio valet nec servicio ad misericordiam inclinari, homines neci addunt, sanctuaria Domini igne cremant, totam terram depopulantur. Castrum Sandomirie^c magis calliditate doli quam robore virum capiunt, in quo plurimis occisis, paucos residuos captivantes Cracoviam sunt ingressi. ubi homines plurimos occiderunt, plurimos eciam captivos secum cum preda maxima ad propria remeantes illesi abduxerunt. Et hii Sandomirie et Cracovie provinciis cedes dampna et excidia graviora prioribus Thartaris inflixerunt.

1260.^d quidam homines turbatim glomerati, usque ad umbilicum corpore nudi; agentes penitenciam, que fertur Perusii¹⁰ recepisse exordium, quam laycalis turba Theutonica fuit ferventissime amplexata, velati oculis sua nuda dorsa flagellantes flagellis singulis quadruplici corrigia connodatis Cracoviam intrantes ipsa penitencia peracta ad ecclesias . . . . .^e de civitate subito sunt egressi. Et hii quia auctoritatem ecclesie que ipsos nequaquam decebat temere usurpabant, in ipsius ecclesie preiudicium et gravamen ab ipsa ecclesia sunt^f deiecti et tanquam^g pseudopenitentes suo errore cognito non ultra coniuncti, immo sunt ab invicem separati. Penitencia igitur eorum que per se ipsam sumpsit exordium, deficiens desiit in se ipsa.

1260. Albertus prepositus Lanchiciensis et canonicus Cracoviensis qui contulit villam Zelonki ecclesie Cracoviensi, obiit. Lelov^b 11 castrum per Kazimirum ducem edificatur et statim per Bolezlaum ducem destruitur.

1262. Ioannes capellanus de Luboricia 16. Kal. Ianuarii obiit. Semovitus dux Mazovie a Lituaniis in Iazdov in vigilia beati Iohannis¹ baptiste occiditur¹² et Conradus filius eius capitur.

1263. ecclesia sancti Marci ad fratres de penitencia beatorum martirum in civitate fundatur¹³. Ecclipsis solis in die sancti Dominici luna 27. Mendoch¹⁴ rex Lytvanorum a Litwanis occiditur.

1264.^h cometa sive cometes¹⁵, quem quidam dicunt ignitum sydus, quidam nubem accensam, apparuit et stetit quasi octoginta diebus. Mortalitas animalium. Stroynat¹⁶ potens princeps Lituorum qui occiderat Mendog, occiditur per Theophilum et per Woysalk filium ipsius Mendog regis. Tandem Comat¹⁷ princeps Iazwiditarum^m in bello per Cracoviensem exercitum occiditur.

1261.ⁿ dux Bolezlaus de Polonia et dux 1259. Bolezlaus Cracoviensis vastaverunt terram Kazimiri Lanciciensis¹⁸. Eodem anno Tarthari devastaverunt Cracoviam.

1262. dux Semovitus occiditur a Lituaniis.

1263. nascitur Elizabeth¹⁹ filia Bolezlai ducis maioris Polonie.

Aug. 5.

a) ppotentes cod. b) Sandomiis c. c) Sand' cod. d) post numerum signum paragraphi rubrum c. e) lacuna in cod. relicta. f) sunt hic scriptum, secundum deletum est c. g) ab eadem manu in loco raso c. h) lelov c. i) post hanc vocem scriptum erat biē, sed deletum est c. k) post numerum rubrum paragraphi signum c. l) ante Stroynat rubrum paragraphi signum c. m) Iazwiditarum c. n) prius MCCCLXX, primum X. crasum c. o) lancicien c.

a. 1257, sed tamen non prius quam a. 1255. Premislao duce mortuo in Poloniam venit. Cf. Baszko l. I. p. 71. Cf. Ann. Pol. I. ad a. 1256. 10) Cf. supra p. 196 Annales Foroulienses. 11) ad Biatam fluvium in palatinatu Cracoviensi. 12) Cf. Gesch. Pol. I, 514. 13) Cf. Dlugossus I, 750. 14) De rebus Lithvanorum Mendogii temporibus cf. Sjögren Ueber die Wohnsitze der Litwägen. Ex libro: Mémoires de l'academie des sciences de St. Petersburg VI. Série tom. IX. Petersburg 1858. Bounel Ueber einige Ereignisse aus der Regierungszeit Mindows von Lithauen in Mittheilungen aus der Ge-

schichte Lievlands etc. IX, p. 63. Engelmann Chronologische Forschungen etc. ibid. p. 317. 15) Cf. Annal. Wratislavienses antiqui supra ad a. 1264. 16) Cf. not. 14. 17) Cf. Gesch. Pol. I, p. 530, quo loco dies ex Annal. Polon. IV. 18. Kal. Iulii, i. e. Iun. 14, praeferenda est, cf. notam criticam ad Annal. Polon. I. 18) Annal. cap. Crac. et Ann. Pol. I et IV has adnotationes ad a. 1259. retulerunt, quem annum confirmat Baszko chron. l. I. p. 72 et 73. 19) Postea coniux Heinrichi ducis Wratislaviae et Legniciae, mortua est a. 1304. Sept. 28 cf. Ann. Wratisl. antiq. supra p. 529 ad a. 1304.

1265. castrum edificatur in Cracovia
super totum montem cum lignis.

1265. comete apparuerunt²⁵.

1266. ^aBolezlaus dux Cracoviensis^b misit exercitum in Russiam²⁰ et vicit Swarnonem et multos de Ruthenis occidit, non tantum propria virtute sed orationibus ecclesie et superno auxilio adiuvente. Nec hec victoria est humanis viribus sed potius divine potentie ascribenda. Terram eciam idem exercitus ducatus ipsius Swarnonis^c devastavit.

1266. imperatrix Bustarie domina Elizabeth intravit claustrum in Scala²⁶.

Sept. 20. Eodem anno venerabilis pater dominus Prandota episcopus Cracoviensis in vigilia beati Mathei^d ewangeliste, licet corpore multis diebus languens, audita missa et omnibus horis et officiis ecclesiasticis diurnis, sana mente devotissime expletis, circa crepusculum nocturnum, spiritum de hergastulo corporis in Domino relaxavit²¹. Hic itaque ut re et nomine verus procurator ecclesie censeretur, sue ecclesie redditus patrimonia et ceteras utilitates secundum equitatem eidem congruentes, libertatem clero omnimodam secundum Deum iusticiam et tutelam a persecucione omnimoda laycali et patrie liberacionem studiosissime procuravit. Hic in benedictionibus Domini preventus super quem gracia superna propensius pluribus suis predecessoribus est illapsa, huiusmodi prerogative privilegio meruit insigniri, quod beatus Stanyzlaus gloriosus martir, coniectus pulvere sepulture tanquam gemma sub alga pelagi, tanquam lux abscondita sub modio, canonizatus suo tempore et kathalogo sanctorum martirum ascriptus, sua procuracione suisque manibus de terra tumuli est exceptus. Hic igitur hoc epitaphio propter sua gesta preclara per iugem gloriam meruit perhennari.

Epitaphium:!

Hic iacet ecclesie decus, hic pastor bonus, hic flos

Iusticie, cleri Prandota presul honor.

Hic via veri, gloria cleri^e, Prandota tota

Laus patrie, pater inclitus est situs aulae sophie.

Aliter:

Flos situs inclitus hic cleri veri via legis

Egis presul agaps Prandota tota gregis.

Hic sacer e tumulo te Stanyzlae levavit,

Te sanctum populo pater alme levando probavit.

Vel sic:

Hic sanctum titulo sanctorum te sociavit.

Octob. 9. Eodem anno scilicet 1266. septimo Idus Octobris, die electioni per capitulum Cracoviense legitime assignato, dominus Paulus²² filius comitis Iazdonis, canonicus Cracoviensis, in episcopum^h per arbitros magistrum Gerardum prepositum Wizliciensem, magistrum Stephanum et Wisson, Cracovienses^h canonicos, est

Oct. 28. electus. Tandem eodem anno in die Symonis et Iude apostolorum per dominum Ianussium Gneznensem archiepiscopum fuit in Uneyov^{i, 23} confirmatus.

1267. Bolezlaus dux Cracovie devicit

Mar. 12. quo cantatur: *Intret oratio*^h, in sacerdotem et Ruthenos in loco qui est ad petram^{1, 27}

13. proximo sequenti die dominico quo cantatur: *Eodem anno Prandota episcopus Cracoviensis obiit in festo sancti Mathei feria secunda*⁴⁵ devote.

et tunc facta est leticia magna in populo tam

a) post numerum rubrum paragraphi signum c. b) CC. c. c) Swarnonis c. d) post hanc vocem locus unius vel duarum litterarum rarus c. e) rubro colore scriptum c. f) inter voces gloria et cleri est littera una crassa c. h) verba in episc. — Cracov. in loco raso scrip'ta sunt, ut videtur alia manu. i) Uneyov c. k) super Intret oratio 50 et Reminiscere neumata sunt posita c. l) petra c.

20) Cf. Gesch. Pol. I, 531. 21) Cf. Calend. Crac. p. 96. Dlugoss. I, 778. vigesima prima die m. Septbr.

22) De Paulo Crac. episc. cf. Paweł z Przemankowa, 178 hystoryozny przez Alex. Przewdziekiego. Warszawa 1851. 23) Uneyów ad Wartam fl. in palatinatu Siradiensi. 24) Cf. Boguph. chron. I, I, II, 76.

25) Cf. Ann. cap. Crac. ad a. 1264. 26) Nostris adnotatio propria. Monasterium ordinis S. Clariae in Skala, dioec. Crac., alias „lapis S. Mariae“ appellatum, primum fundatum erat in Zavichost ad Wislam, unde, 55 ut Dlugossus I, 788 retulit, a. 1262. in Skalam translatum est. 27) Cf. notamad a. 1266. Annal. cap. Crac.

clero quam laicis, ita etiam quod leti festas duxere coræas. Eodem anno in octava^a purificationis sancte Marie venerabilis pater dominus Guido²⁸ militans Deo sub norma et ordine Cysterkiensi tituli Sancti Laurentii in Lucina presbyter cardinalis, legatus a latere sedis apostolice in partes Polonie et alias destinatus, concilium in Wratislavia sollempniter fecit et multas constitutiones salutiferas statuens sanxit tenendas. Hic venerabilem patrem dominum Paulum ecclesie Cracoviensis predictum episcopum tunc electum super archiepiscopum et omnes episcopos Polonie fuit propensiori favore et gracia prosequutus^b et honoris ampliori preminencia honoravit. Hic quinto Kal. Iulii in Cracoviam veniens

10 paterna pietate plus solito exuberans, benignissimus in clerum et laycos apparuit, totum mansuetissimum eisdem in omnibus se presentans. Eodem anno tercio Idus Septembris dominus Goslaus antiquus canonicus Cracoviensis primus officialis et penitenciarum domni Pauli prefati Cracoviensis episcopi obiit. Dux Kazimirus obiit²⁹. Hic affabilis multum extitit, lautam mensam tenuit,

15 hospites nuncios miro caritatis affectu suscipiens benignissime pertractavit^c, ob quam causam celebris fame preconio ab ignotis meruit insigniri. Verum^d etiam affabilis graciosus multumque inferioribus predilectus, nam eo dominante nullus palathinus, nullus castellanus, nullus in quacumque dignitate constitutus, ullam violenciam, ullam calumpniam vel aliquam iniuriam ausus fuit committere,

20 nec fenum rapere nec vim aliquam irrogare. Divinum officium multum dilexit et affectuosius audiens, fecit sepius missas sanctorum sollempniter celebrari^e.

Eodem^e anno magister Iacobus decanus Cracoviensis, scolasticus Bambergensis, cantor Wladislaviensis, canonicus Wratislaviensis, capellanus domni pape et regis Bohemie obiit 11. Kal. Maii. Hic in Skavessov de hospitibus parentibus

25 extitit oriundus. Hic exigui corporis, parve stature, nigro pilo quamquam extiterit, quam plurimis tamen magnitudine scientie utriusque iuris canonici et civilis, nec non candore sapientie preminebat. Nempe in philosophie stadio decurrens eiusque nactus bravium^f, in civili iure professus quatuor annis, Bononie doctor mansit eximius decretorum. Idem sincerus zelator sacrosancte ecclesie pro eius

30 libertate strenue militavit; de cuius milicia Wratislaviensis ecclesia, in qua est sepultus, super suis decimis reportat commoda peroptata. Cracoviensis ecclesia quanta luce corruscat ex canonizatione sanctissimi Stanizlai, per suos immensos labores in Romana curia ut supra patet liquido impetrata, merita ipsius martiris exerunt^g gloriosa. Ipse cultor iusticie, non arundo vento agitata, non

35 argucius ganniens vulpinis, non clausus adulator gesticulatorio servare favorem aut nancisci obsequio satagendo, non terrore secularium potestatum concussus, nec blandimentis seductus, semper assecla tenax normam sequencium equitatis pertinaxque zelatorum iusticie imitator, ecclesiam Dei libertatibus, privilegiis, commodis, utilitatibus per sedem apostolicam, per episcopos, per principes se-

40 culares suo suffragio, consilio salubri, exhortacione imo oportuna et importuna, favore, presidio nec non modis quibuscumque, proci vit in perpetuum gratulari. Numquam principibus contra ecclesiam aut in clerum aliquomodo persua-

a) octa c. b) psequit² c. c) in loco raso c. d) verba Verum — sollempniter celebrari in loco raso alia manus lucidior scripsit atramento. e) abhinc alia manus. f) bñu c. g) sic in cod. ....

- 45 28) Cf. statuta synodalia ap. Montbach Statuta etc. a. 1268. sine die datum, in quo Wladislaviensi ecclesie libertates contulit quam maximas, „non obstantibus privilegiis omnibus et instrumentis patris nostri et aliorum progenitorum nostrorum, sub eorum sigillis confectis, quae omnia et singula in praesentibus revocamus“. Et aliud p. 77 a. 1268. sine die et loco, in quo Boleslaus D. g. dux Poloniae ecclesiae Wladislaviensi „omnes libertates et privilegia quae illustris princeps patruus noster felicis recordacionis dominus Kazimirus et filius
- 50 ad a. 1268. refert. In Gesch. Pol. I, 491 not. 9 v. 3. pro 1271. legendum est a. 1267. — R. et M. Cod. dipl. II, 1. p. 81 attulerunt diploma 1268. 19. Kal. Ian. (i. e. 14. m. Decbr.), in quo Kazimirus dux Lanciciae et Cuiaviae villam Topole, quam indebite occupavisset, Alberto decano Wladislaviensi vero heredi, „in ultima nostra voluntate“ restituit. Exstat autem in eodem codicis volumine p. 79 dipl. Zemo-
- 55 mistyi D. gr. ducis Cuiaviae, qui filius fuit Kazimiri, a. 1267. mortuus sit.

dendo, immo pro ecclesia, clero et iusticia se multis periculis exponens, multas iniurias est perpeusus. Ascendensque ex adverso se murum pro domo Dei et ecclesia Wratizlaviensi in suis decimis per Theutonicos dampnificata opposuit, in qua relaxans in Domino spiritum de carnis hergastulo, est sepultus. Qui ex testamento omnes libros suos utriusque iuris ad opus ecclesie Cracoviensis contulit et legavit. E quibus decretum et decretales capitulum eiusdem ecclesie magistro Ade, rectori scholarium eiusdem ecclesie, propter ipsius servicium dedit liberaliter, maxime propter hoc, quia idem rector a ipsi magistro I. viventi multa servicia demonstravit, pro quibus nulla repensa retributionis extitit consolatus.

³⁰ Magister^b Gerardus³⁰ olim doctor scholarum dicte ecclesie, in decanum succedit^c. Premisl^{d,31}, qui et Othacarus, rex Bohemorum cum potencia sui exercitus venit in Thorum contra Pruthenos, cupiens Martis miliciam exercere, qui propter adversitatem temporis et hyemis mansuetam temperiem, non adepto voto fratdati desiderio, expensis et laboribus inutiliter consumptis, dampnis rapinis et aliis iniuriis terre domni Bolezlai ducis Polonie graviter illatis, retro domum unde venerant sunt reversi. Unde idem dux cum ipso rege discordavit.

^{1268.}
^{Dec. 30.} Anno Domini 1269. domnus cantor Cracoviensis Troianus³² nomine grandevus et procerus, vir in omnibus mansuetus, ultra quam centenarius, qui sobolis utriusque sexus ex se generate visione mutua est gavisus, qui elemosinis et oracionibus satis fuit sedulus et intentus 3. Kal. Ianuarii est defunctus.

1268. Lestko accepit domnam Grifinam³⁴.

1269. incipit ordo Martirum¹.

1268. sancta Adviga^h canonizatur³⁶.

1269. obiit domna Salomea regina Ga-

licie, soror ordinis Minorum³⁷. Eodem in

anno bellum visum est in nubibus.

Quamquam autem cum viveret spiritus eius, utpote viri aliquando devicti^f dyonee potentia voluptatis non predominatus extiterit sue carnis illecebris, tamen quia aliis virtutibus preminebat, qui non egit dolum in lingua sua nec proximo fecit malum, sanctus Stanizlaus maluit per eius manus benedictionem sui anuli et reliquiarum multis languoribus conferre patrocinium et medelam, ut ipsius martiris miracula manifestant. Huic dominus Wisson vir nobilis, pollens morum sciencie et probitatum multiplicium ornamento, primus Polonorum capellanus^g domni pape succedit.

Domna Salomea³³ regina, relicta quondam Colomanni regis Hungarorum, degens multis annis sub regula sancte Clare, germana illustris principis domni Bolezlai ducis Cracovie et Sandomirie 4. Idus Novembris obiit. Hec usque ad mortem in virginitate dicitur permansisse.

^{1268.}
^{Nov. 10.}

^{Jul. 21.} Anno Domini 1270, 12. Kal. Augusti, fuit

1270. obiit Boleslaus filius Bele¹ regis

inaudita inundatio fluviorum, precipue Wizle, Hungarie³⁸.

Rabe et Dunaiech. Verum quanta dampna

fecerit horror est referre. Namque sua torrenti violencia in utraque parte littorum et riparum longe lateque villas agrosque miserabiliter abolevit, adeo quod humanis usibus usque ad centum annos vel amplius reddidit inutiles et inaptos^b.

Homines, iumenta ceteraque animalia in parte maxima submergendo et quicquid sua mole precipiti contingere potuit, submersit occupans violenter. Tunc serpentes et volucres habuerunt pro refugio arbores eminentes, domus quoque si

a) scribere coepit scriba ma, quod statim delevit. b) abhinc alia manus. c) verba in decanum succedit alia manu et alio atramento in loco raso scripta sunt. Quae sequebantur verba tinctura olim adhibita delevit. d) abhinc alia manus. e) ante hoc verbum scripsit scriba ex, sed delevit statim. f) sic legendum, tinctura locum delevit. g) vox incerta. h) ineptos c. i) in loco raso c. l) in linea scriptum erat Bolezl', quod deletum est, et superscript. Bele.

30) Lętowski, Katalog etc. II. p. 248. 31) a. 1267. p. 77; Annal. Polon. I. III. IV; Długossus I, 764, 50. Decbr. 11. Ottocarus adhuc Pragae, 1268. Febr. 16. 34) Cf. Annal. Polon. I. et IV. ad a. 1265, quos Długossus I. p. 774 secutus est. 36) Rectius ad a. 1267. in Annal. Pol. I. IV. 37) Cf. notam 33. ad a. 1269. Annal. cap. Cracov. 38) Annal. Pol. I. praeter nostros soli ad a. 1259: Dux Bela filius 55 regis Ungarie nomine Bela obiit et sepultus in Strigonia. Cf. Engel Geschichte Ungarns I. p. 388.

alique pre fluctus impetu poterant remanere. Nec hoc dubium, quod Omnipotens tantam plagam super faciem terre immiserit peccatis hominum exigentibus, ut graviora scelera animadversione insolita multarentur.

Domnus Stephanus³⁹ rex Hungarie intrat Cracoviam 6.^a Kal. Septembris 5 et mansit duobus diebus, tercio autem die ad propria revertitur.

1271.^b dominus Paulus episcopus cum domno duce et eius coniuge domna ducissa discordat⁴⁰ et in quadragesima cum eisdem domnis, magistro Dersveraio preposito et 10 Walthero canonicis Cracoviensibus viris constantibus providis et discretis meditantibus, concordavit.

Domnus^c Premizl⁴¹ prefatus rex Bohemorum cum valida multitudine sui exercitus 15 Hungariam ingreditur circa pascha et ibi manendo infra mensem, civitates, castra et alias munitiones plurimas in victricis dextera occupavit. Qualiter autem redierit ad propria, naciones extere hoc ignorant. Sed eo redeunte Comani de parte regis Hungarie Mora 20 viam hostiliter intraverunt, et ibi cedibus, rapinis, incendiis, raptu familie crudeliter commissis, illesi in Hungariam redierunt. Eodem anno 3. Nonas Februarii domnus Hermannus dictus de Leodio, canonicus Cracoviensis ac rector ecclesie de Bitom, vir mansuetus humilis ac multiplici preditus bonitate, nullius vento superbie agitatus aut superlatus,

a) prius erat scriptum VII, ultimum I est erasum c.

b) numerus hic alia manu et alio atramento in loco raso scriptus

30 est. c) abhinc alia manus. d) Testk' c. e) ob' c.

f) vel Firmacus c. g) linoon c.

39) Dlug. I. 791. septimo Kal. Sept. Engel Gesch. v. Ungarn I. p. 390. 40) De dissensionibus inter ducem atque episcopum hoc anno exortis annales nostri omnino soli quaedam retulerunt. Dlugossus 35 I. p. 795 uberius eas narravit, sed ignoratur quo ex fonte hauserit ille. Cf. Gesch. Pol. I. p. 532. Etiam Alex. Przedziecki comes in commentat. de Paulo episc. p. 9 nihil novi afferre potuit. 41) Cf. Pa-lacky Geschichte von Böhmen II. 1. p. 216 sq. et 40 Gesch. Pol. I. p. 496, quo loco addenda erunt quae de hoc bello in Silesia superiore gesto ex litteris Thomae episcopi Wratislaviensis per Stenzelium in Urkund. des Bisthums Breslau 1845. editis p. 37 pa-tent. 42) Cf. Engel I. I. p. 389. Et notam ad

45 a. 1270. Annal. cap. Cracov. Bela, filius Belae IV regis in matrimonium a. 1264. Oct. 5. duxit Cane-gundum filiam Ottonis march. Brandenburg. et uxoris eius, quae soror erat Ottucari, regis Bohemiae.

43) Cf. notam ad a. 1270. Annal. capit. Cracov.

50 44) Haec adnotatio referenda est, ut videtur, ad nobilium seditionem a. 1273. Cf. Annal. Pol. I. et IV. ad h. a. et Gesch. Pol. I. p. 533. 45) An-nal. Pol. I. et IV. ad a. 1274: Eodem anno dux Lesco accepit iterum Grippinam, uxorem suam qua

55 fuerat privatus. Copiosius rem tractavit Dlugossus I. p. 794 et 805. ad a. 1271. et 1274. Annal. Pol. I. fortasse secutus. 46) Annal. Pol. I. praeter no-strum soli eandem tradunt adnotationem ad a. 1278.

47) Cf. Annal. Polon. I. et IV. ad h. a. 48) Cf. 60 Annal. Polon. I. et IV. ad a. 1280. Gesch. Pol. I. p. 536. 49) Annal. Polon. I. haec adnotatio-

1271. obiit Bela rex Hungarie pater du- 1270. Mai. 5. cisse Cracoviensis⁴². Eodem anno in festo sancte Marie Magdalene maxima fuit inun-dacio aquarum in terra Cracoviae.

1273. Stephanus rex Hungarie visitavit 1270. limina beati Stanyzlai in Cracovia⁴³.

1275 milites Cracovienses insurgentes contra ducem Boleslaum mutuo se occide-runt⁴⁴.

1276. domna Grifina rediit ad ducem 1274. Lestkonem⁴⁵.

1277. rex Bohemie Premislius occisus est⁴⁶ et milites Cracovienses capti sunt. ⁴⁶

1279. Boleslaus dux maioris Poloniae et Boleslaus dux Cracoviae obierunt⁴⁷.

1281. dux Lestko Cracoviensis Thar-tharos et Rutenos in Gozlicz devicit⁴⁸.

1282. Philippus legatus Firmatus¹ in-travit Poloniam⁴⁹. Eodem anno fames in-cepit que duobus annis fuit. Eodem anno Segota capitur⁵⁰.

1283. Lestko in Rovne occidit multitu-dinem Litanorum⁵¹.

nem ad a. 1279. retulerunt, sed non recte. Philippus a. 1279. mense Iunio in Ungariam venit, cf. Engel Gesch. v. Ungarn I. 415, et eodem anno Sept. 14. concilium ecclesiae Ungaricae Budae celebravit, cuius statuta legas apud Hube I. I. p. 72. Fuit ibi-dem 1279. Sept. 25, cf. Grünhagen Reg. p. 73; 1279. Dec. 23. fuit in Ungaria, ut patet e Nicolai papae epistola apud Theiner Mon. Polon. I. 86. Anno 1280. Mai. 28. fuit in castro Strigoniensi, cf. R. et M. Cod. dipl. II. 2. p. 78-80 et p. 99. 100; 1281. Iul. 11. in Wladislavia, cf. Ledebur N. A. II. 221 et Theiner I. I. p. 88. 1282. Ian. 8. fuit in Si-lesia, cf. Stenzel Urkund. des Bisth. Breslau p. 70; 1282. Mart. 14. Wratislaviae, cf. R. et M. Cod. dipl. II. 2. p. 72-74; 1282. April. 2. Wratislaviae, cf. Ledebur N. A. II. p. 224; 1282. Mai. 18. Militsch. Dogiel IV. n. 39. — 1282. Iunii 10. in Wielun confirmavit Philippus genitatem bullae papalis pro monasterio monialium in Otobok, in diplomate non-dum typis vulgato; 1282. Iunii 30. fuit apud Wra-tislaviam, Cod. dipl. Siles. I. p. 11. 12; 1282. Iul. 6. et 7. in Heinrichow monasterio dioec. Wratislav., cf. Grünhagen Reg., Heyne Geschichte des Bisth. Breslau I. p. 900 et R. et M. Codex dipl. Pol. II. 2. p. 76. 77; 1282. Aug. 10. in Leipe, Wratisl. dioec., Stenzel Urkunden des Bisthums Breslau p. 76 sq. 50) Adnotatio haec referenda est ad litem inter Boleslaum ducem et Paulum episcopum Cracov. initam. Cf. Annales S. Crucis ad a. 1267. Cf. Gesch. Pol. I. 532 sq. 51) Copiosius Annal. Pol. I. ad a. 1282. Cf. Gesch. Pol. I. p. 537.

pompaticè fastu iactancie tuberoso, piam et devotam intencionem habens erga divinum cultum in ecclesia Cracoviensi ampliandum presertim prospiciens, in eadem ecclesia altaria sanctorum Adalberti martiris et Leonardj confessoris veluti desolata et tanquam in solitudine constituta, ad que nisi in sollempnitatibus eorundem sanctorum missarum officia cantabantur, non minus sanctam Margaretham gloriosam virginem et martirem speciali veneratione prosequens, ut eiusdem altare virginis in eadem ecclesia haberetur, instituit ministros ad tria altaria in dicta ecclesia ad perpetuum, et redditus decimarum pro sustentacione eorundem ministrorum, a domno Paulo episcopo accedente ad tam pium opus gratum Deo hominibusque laudabile et acceptum, consensu Cracoviensis capituli impetravit, prout in hoc privilegio seu instrumento super eodem negotio confecto plenius continentur:

In nomine Domini. Amen. Quoniam soli divinitati convenit in ullo defecere ac omnium habere memoriam, ideo condicionis humane fragilitas artificio sibi quesivit remedium, in quo vigor fabricæ naturalis summi defecit opificis voluntate. Ne igitur quod agitur in tempore cum evolutione temporis memoria evanescat, assolet scripto testium et testimonio apicum perhennari. Proinde tam presens etas noverit quam futura, quod nos Paulus Dei gracia episcopus Cracoviensis piam et devotam intencionem diligentissime attendentes, quam dominus Hermannus canonicus nostre ecclesie habet erga divinum cultum, presertim in eadem ecclesia ampliandum, eius honestis petitionibus dignum consensum prebuimus et nostri tocius capituli consensu legitimo accedente nec non et eorum precibus suffragantibus ad officium et divina celebrandum ad tria altaria in ecclesia Cracoviensi memorata, videlicet sanctorum Adalberti martiris, Leonardj confessoris nec non beate Margarethe, quod idem canonicus instituit suis rebus in diète ecclesie camera, que capitulum nuncupatur, cum hactenus ibi non esset. Quod etiam movens hoc negocium causa exstitit principalis, decimas nostras in Kalina, que vocatur Troianovich, Zelenino ibidem prope sito, Chochea et in Replin integre et absque ulla diminucione, de nostra mensa duximus conferendas et distributas per ipsum domnum Hermannum pro suo arbitrio ad altaria supradicta ministris altarium eorundem, pro voluntate ipsius canonici quamdiu vixerit instituendis, qui erunt pro tempore in perpetuum percipiendas. Ipse vero sepedictus canonicus de bonis sibi a Deo concessis quasi graciosus Deo agens et nobis pro eo quod adeptus videtur quod optavit proprio suo motu sincera devocione informato episcopalem mensam quasi reddere indemnem cupiens in hac parte providit ut predia acquirentur et compararentur ipsi mense perpetuo incorporanda. Et quia caute prospexit quod hoc ipsum utiliter et efficaciter vix aut nunquam per eum poterat peragi, nobis ad hoc exsequendum centum marcas argenti liberaliter obtulit et persolvit. Ad quod negocium nos easdem marcas integre recipientes fatemur ipsi canonico, immo ecclesie nostre, nos esse obligatos et teneri optato effectui mancipandum. Dispositio autem et institutio ministrorum ad altaria supradicta post tempus dicti canonici ad capitulum memoratum semper, non ad episcopum pertinebit. Et quia hoc negocium propter ampliandum cultum

a) de vocibus temporis memoria aliquæ litteræ iam non exstant, foramen enim in pergamento factum est.
c) quædam c.

b) insit c.

52) Annal. Pol. I. ad a. 1283. Cf. Gesch. Pol. I. p. 537.
53) Cf. Gesch. Pol. I. 541, quo loco addendum est, quod Annal. Pol. I. ad a. 1285. diem pugnae tradunt diem S. Stephani protomartyris. Hic dies celebrabatur 26. Dec. Quum autem Chron. Polon. apud Stenzel 88. I. p. 22. scripserit, mense Augusto pugnatum esse inter Conradum et Lesconem duces, Annal. Pol. I. autor fortasse in sensu habuit diem

1284. Paulus episcopus Cracoviensis per ducem Lestikonem capitur⁵².

1285 dux Lestko cum Quomanis⁵³ devicit milites Cracovienses, et Cracovia combusta est, et dux Conradus fugit⁵³.

1288. Tartari vastaverunt Cracoviam⁵⁴.

1289. dux Lestko obiit⁵⁵.

1290. episcopus Paulus capitur per homines ducis Henrici et Cracovia capta est⁵⁶.

1291. Henricus dux Wratizlaviensis intoxicatus est veneno et obiit⁵⁷.

inventionis S. Stephani protomartyris, qui celebrabatur die 3. Aug. 54) Cf. Annal. Pol. I. III. ad a. 1287. 55) Cf. Annal. Pol. I. ad a. 1288. Gesch. Pol. I. p. 542. 56) Cf. Annal. Pol. I. ad a. 1289. 57) Cf. Annal. Pol. I. ad a. 1290. et Gesch. Pol. I. p. 546. Testamentum Henrici ducis typis nunc vulgatum est a Stenzelio Urkunden des Bisth. Breslau p. 252.

Dei ad eadem altaria non minorandum est feliciter consummatum, presenti decreto de prefati nostri capituli voluntate inhibemus, ne iidem ministri, vicarii aliorum dominorum in eadem ecclesia aut alias seu beneficiis aliis occupentur, ne taliter occupati nun derelinquant altaria desolata, ad que officienda sunt maxime instituti. Ad maiorem autem evidenciam omnium premissorum presentem paginam munimine sigillorum nostri et prefati capituli dignum statuimus muniendam. Actum etc.

O generosa claredo prosapie luculenta, que gloria alti sanguinis attolleris et tanquam fecunda vitis in propagines palmitum gestis in collecta multitudine generis cui totum te rebus corpore et anima credis et concupiscis toto conamine propagari.

Anno⁴ incarnationis domini nostri Iesu Christi 1312. cives Cracovienses⁵⁸ rabie furoris⁵⁹ Germanici perusti, fraudis amici, pacisque palleati^b hostes et occulti, domno Wladizlao duci Cracovie, Sandomirie ac domino tocius regni Polonie, quemadmodum Iudas Iesu osculum prebentes, vice iuramenti prestantes cautelam, deposito^c Dei timore contradixerunt et Boleslaum ducem Opoliensem induxerunt. Qui tandem cum dicto Wladizlao^d Loketcone concordavit illatisque quam plurimis dampnis civibus, captivato advocatione Alberto omnis iniquitatis principio, de civitate recessit et ad propria remeavit. Ecce immediate illustrissimus princeps Wladizlaus civitatem predictam subintrans denuo civium aliquos captivavit, carcerali custodie reclusit. Hos captivos seviriter per totam civitatem equis traxit, tractosque patibulo extra civitatem miserabiliter suspendit, ibidemque funera tandiu pendere fecit, quoadusque nervi putrefacti ossium compaginem^e dissolverunt. Eodemque anno castrum in civitate destructa domo prefati advocati construxit et turrim in valva ducente ad Sanctum Nicholaum edificavit.

Sub^f anno^g Domini 1331. rex Wladislaus dictus Loketko dominus Cracovie et tocius^{Sept. 27.} Polonie regni per temerarios fratres et rabidos, fratres Thorunenses cruciferos, invasus temere contra Deum et iusticiam terram suam occupare volentes, naciones septem exterarum contra eundem Wladislaum regem congregatas, conantes exterminare ydyoma Polonicum, inierunt congressum^h contra eundem animo pertinaci, valida manu brachio extento circa Brescumⁱ habuerunt feria sexta in die sancti Stanislai conflictum, a quibus ceciderunt divina potencia annuente sancti Stanislai presidio, quadraginta milia, certo numero sunt computati, et devicti a paucis hominibus videlicet a Cracovitis et Polonis nec non Sandomiritis. qui etiam per opitulamen^j beati Adalberti sunt adiuti et ex eorum primitiva audacia qua fulti fuerunt et functi usque ad filium suum dictum [regem^k Kazimirum, quia^l post mortem patris sui coronatus^m cum decore suo] (et infinitosⁿ nobiles viros de nobili stemathe captivavit.)

a) abhinc alia manus. Totus locus tinctura olim adhibita valde est deletus. b) vox valde incerta c. c) vox incerta c. d) dubia vox c. e) vox incerta c. f) abhinc alia manus. g) post numerum foramen exstat parvum in charta. h) Bresc^o c. i) prius opitamen, quod deletis statim scriba. j) voces regem — decore suo alia posteriori manu adiecta sunt. k) sic videtur. l) coronastillo^o c. m) verba et infinitos — captivavit alia manu (tertia), posteriori quidem adiecta sunt.

58) Cf. Caro Gesch. Pol. p. 56. sq. Effugit eum Iohannem episcopum Cracov. non solum captivitate⁴⁰ verum etiam exilium tolerasse. Iam Starovolscius in libro: Vitae antistiti Cracov. Cracoviae 1658. p. 75 sq. tradiderat Iohannem captivitate⁴⁵ evadentem longo tempore in Sillesia et Bohemia exilli angustias sustinuisse. Starovolscii auctoritas quidem non sufficit, sed hac de re melius erat instructas. Nam de exilio episcopi, quod, Starovolscio excepto, Polonorum historici a Dlugosso usque ad Caro omnes fere ignorant, dubitari non potest, quum in diplomate a. 1325. primum in Wagneri Analect. Scepvensis. Cassoviae 1774—1778. T. III. p. 28, tum in Fejer Cod. dipl. Hung. VIII. 2. p. 638. edito, Yronius plebanus Sandomiriensis, qui a. 1325. Mai. 30. Nankeri episcop. Cracov. procuratorium acceperat⁵⁵ cf. Wagner l. l. p. 27), retulerit, Thomam archi-

episcopum Strigoniensem domino Iohanne episcopo Cracov. in exilio constituto auctoritate propria iurisdictionem episcopalem supra diatrictus ecclesiae Cracoviensis Podolin sibi arrogasse. Praeter ea exstant litterae in Cod. dipl. Siles. T. V. p. 220, quibus Iohannes episcopus Cracov. Gentili, cardinali presbytero atque apostolicae sedis per Ungariam et Poloniam legato, ipse de captivitate et exilio retulit. Quo autem tempore quibusque de causis episcopus captus sit et captivitate evadens in exilium iverit, quaestiones sunt, de quibus disputare huius loci non est. Secundum Annales Miechov. infra dandos rediit ad sedem suam Iohannes anno 1317. 59) De proelio inter ordinem Polonosque cf. Voigt Gesch. Preuss. IV. p. 494. et Scriptores rer. Prussic. I. p. 282. II. p. 6. 482.

CATALOGUS EPISCOPORUM CRACOVIENSIVM.

Adiungimus Annalibus catalogum episcoporum Cracoviensium, in codicis, ut supra iam nominimus, ultimo folio exaratum. Prima manus saeculi XIII. medii seriem usque ad Prandotam contexit, et quum successorem eius Paulum, anno 1267. inthronisatum, iam alia manus adnotaverit, elucet, primam partem ante hunc confectum esse unum.

5

Haec sunt nomina pontificum Cracoviensium.

Prohorius. Proculphus. Poppo. Gampo. Rachelinus. Aaron archiepiscopus quintus. Sula cognominatus Lambertus. Beatus Stanyzlaus martir. Item Lambertus. Balduinus. Maurus. Radost. Robertus. Matheus. Gedco. Fulco. Wincencius. Ivo. Wizlaus. Prandota, sub quo dictus beatus Stanyzlaus episcopus et martir gloriosus canonizatur et cathalogo 10 sanctorum ascribitur. Paulus^a. Procoppius^a. Iohannes dictus Muschata^b. Nankerus. Iohannes^a Grodonis. Petrus dictus Syrzicz 26. Bodzatha^a episcopus obiit. Florianus^a episcopus Cracoviensis. Zavissius^a episcopus Cracoviensis. Iohannes^a Radliza episcopus Cracoviensis 30^c. Petrus^a episcopus Cracoviensis et doctor utriusque iuris, pius pater, 31^c. Albertus^a Iastrzambecz de Lubnicza 32. Sbygneus Iohannis de Oleschnicz 33. Thomas^a de 15 Strzampnio, doctor, 34. Iacobus^a de Szemio, de domo Dambno. Iohannes Gruszinsky de domo Rosze. Iohannes Lutkonis de Brzesze, utriusque iuris doctor de domo Dolura. Iohannes^a Rzeschowszky de domo Polukcze.

a) abhinc alia manus. et Sbygneum annotavit.

b) dict. M. ead. manu superscript.

c) numeri 30, 31. sunt a scriba exarati, qui Albertum

ANNALES POLONORUM

I. II. III. IV.

*Annales, quos in quatuor formis nobis servaverunt codices, arctissime cum ceteris annalibus, in praefatione generali commemoratis, cohaerent, quum Cracoviae scriptos et ex antiquo fonte haustos esse sit statuendum. Quae autem forma antiquior sit, non constat, praesertim quum codices non ante annum 1340 scripti ad nos venerint, immo vero eorum maior pars demum saeculo decimo quinto exarata sit. Iam supra monuimus magis accedere annales nostros ad annales Cracovienses compilatos, tamen ex iis non sunt derivati, quia, ut per-
 10 spectu facile est, longiores illis sunt, permultisque de rebus tractant, quas frustra ibi quaeres. Sic, ut pauca tantum tangam, continent nomina quinque primorum episcoporum Cracoviensium, et initia Polonici regni usque ad a. 965. Usque ad a. 1325 prima eorum pars pertinere videtur, nam continuationem rerum gestarum fusior enarratio arguit, et codex 4, in quo annalibus ad hunc annum
 15 productis tantum nota anni 1378 additur. Inter hos autem est haec affinitas, quod cod. 2 servat annales, qui in codd. 3 et 3a iterum cum relatione codicum 1 et 1a fere ubivis coniuncti leguntur; codex 4 autem quam maxime et ad I et ad III accedit. In III initio annales servati sunt, quibus et Vincentius Kadubek, Dzirsua et Boguphalus usi sunt, nam exscriptos eos esse ex Vincentii chronico
 20 negandum est, quum annorum numeri apud hunc non inveniuntur, et auctor Boguphali chronici ipse fateatur sibi praesto fuisse annales Polonorum historiae (cf. ad a. 913). Dzirsua autem ille, quem dicimus, fortasse id egit, ut et annales et Vincentii chronicon in usum suum verteret, nam saepius apud eum post narrationes ex Vincentio desumptas leguntur verba, de his quaeras in an-
 25 nalibus. Quum autem nondum disquisitio critica de omnibus Poloniae chronicorum scriptoribus antiquis sit instituta, nobisque etiam defuerint auxilia necessaria, non possumus, quin proferamus magis coniecturas quam certas sententias. Id sufficit adnotare, annales nostros certe in multis partibus servasse antiquas relationes. Cracoviae in suam formam omnes esse reductos elucet.*

30 *Ad singulos codices transeamus.*

*I. 1) Codex Warsaviensis bibliothecae comitum Zamoisciorum, membranaeus saec. XIV, sine dubie anno 1340 vel 1341 scriptus, quum annales nostri ad a. 1340 uno tenore scripti sint et in pluribus codicis locis vacuis relictis notae historicae offendantur, quae variis manibus exaratae ab anno 1341 inde
 35 usque ad a. 1476 res gestas enarrant. Annales nostri inveniuntur in fol. 74*

usque in fol. 89'. Dlugossus manu sua adiecit multas notas marginales, quas omnes ab huius operis fine alienas, dare omisimus. Descripserunt iam codicem, aequae ac sequentem 1a, editores *Chronicarum Polonorum*, supra SS. T. IX. p. 421 et 422, quorum verba hic repetere in animo non est. Arndtius *Warsaviae annales* contulit.

1a) Ex uno eodemque fonte ac codex 1 fluxit codex Pulaviensis principum Czartorysciorum, ex quo descriptos annales nobis misit cl. v. Augustus Bielowski, Leopoliensis.

Notandum annales vindicatos fuisse a viris doctis Polonicis, Thratkae vel Thraskae cuidam, quum in fine utriusque codicis, enarrato bello regis Kazimiri contra Ruthenos, haec verba legantur: Thratka (1a. Thraska) eciam fuit ibidem; sed quomodo haec prodant annalium auctorem, nescimus¹.

II. 2) codex archivi regii Regiomontani B. 28, ubi annales tria explent folia ultima. Continet codex inter alia etiam translationem Wigandi de Marburg, iussu Iohannis Dlugossi a clerico quodam post annum 1464 institutam, hoc enim anno Dlugossus Thoruniae, ubi codex scriptus est, una cum ceteris legatis de pace inter ordinem Theutonicorum fratrum et Polonorum regem tractantes, versatus est (cf. SS. rer. Pruss. I, 665. II, 439.), et ut ex suo more semper historiae fontes investigabat, incidit etiam in Wigandi chronicon, idque ad usum suum aptum fieri curavit. Sed scriba sive translator hoc non contentus, diligentia sua effecit, ut plura in unum colligeret opera historica iisque demum adiungeret annales praedictos. Certe hos anno 1466 vel paulo post descripsit, quum ad relationem a. 1312 (immo 1269) de inundatione Wislae fluvii tractantem verba adderet: Similiter anno 1466 ante Thorun valde. Annorum numeri initio bene concordantes, post a. 1162 tantum abscedunt a iustis, ut, si non felici sorte nobis contigisset codices Petropolitanos in certamen vocare, nullum fere fructum ex codice illo cepissemus. Codice Berolinum misso uti licuit.

III. Huius classis duo adhuc servantur codices in celeberrima bibliotheca imperiali Petropolitana, ubi Arndtius eos mense Octobri exscripsit. Sunt autem hi:

3) Codex chartaceus saec. XV, forma octava, signatus λ. Q. OTA. IV. N. 98. Continet a p. 1 usque ad p. 96 Chronicon Dzirsuae, solusque est qui nomen huius chronographi praebeat. A p. 96' usque ad p. 126 Annales leguntur, quos sequuntur p. 127 et 128 Notae Lublinenses. Scriptura nitida claraque scriptus est, margines in superiori parte temporis iniuria detrimentum passi sunt, ita ut verba quaedam deleta sint, quae tamen partim coniectura partim aliarum classium codicum ope supplere possumus.

3a) Codex eiusdem bibliothecae signatus λ. F. OTA. IV. N. 19, chartaceus saec. XV, in fol., similiter Dzirsuae chronicon, Annales, Vincentium et Boguphalum eiusque continuatorem archidiaconum Gneznensem exhibet. Annales variis manibus exarati sunt, prima manus scripsit usque ad a. 1061, secunda usque ad a. 1106, tertia usque ad a. 1203. Relatio de Vincentio Kadubkone anno 1208 addita quarta manu exarata est. Leguntur autem hi annales foll. 27. 28. 29. Quum autem inter codicis 3 et huius textum saepius quaedam verborum discrepantia existat, talibus in locis diversitatem lectionum non in notas criticas reiciendam putavimus, sed duabus columnis coniunctim proferendam.

1) Nominis forma *Trestka* pluries invenitur; in diplomate ap. Stronczynski p. 12, m. Maio a. 1156. inter testes nominatur Andreas Trestka de Bzena. Michael Trestka a. 1410. Nov. 19. episcopus Kio-
viensis a papa confirmatus est; cf. Raynaldi Ann. ad h. a. Eundem commemorant Annales Mecho- vienses ad a. 1404.

IV. 4) *Iam anno 1749 vir beatæ memoriæ Lengnich Gedanensis sub titulo: Vincentius Kadlubko et Martinus Gallus scriptores historiae Polonae vetustissimi cum duobus anonymis ex ms. bibliothecae episcopalis Heilsbergensis editi, Gedani 1749. plures quam maximi pretii fontes ad historiam Polonicam spectantes edidit. Codex qui anno 1824 viro clarissimo Bandtkie pro nova Martini Galli editione instituenda ad manum fuerat, evanuit, nec nostris nec aliorum virorum doctorum communibus laboribus detegi poterat. Iuvat igitur descriptionem illius a Bandtkie datam iterum proponere. Sic enim in laudatæ editionis p. XI legitur: „Codex Heilsbergensis in papyro satis nitide scriptus multis vacuis spatiis inter omnia fere capita relictis, et tam ad pingendas haud dubie litteras eorum initiales, quam ad glossas vel adnotationes adiciendas paratis, totus complectitur 279 paginas, ex utroque latere manu recentiori numeris Arabicis appositis signatas, quæ sistunt contextum in duabus columnis unicuique paginæ inscriptum. Litteras initiales ubique locorum præposuit recentior manus capitibus. Prima solum littera initialis O, nempe in voce Ortum operis Dzirsvæ præcedentis Martini Galli chronicon, adspicitur aurata, quadrato caeruleo, totam columnam implenti inarata. Primæ quoque paginæ pars imo in margine præfert annum, auratis litteris minoribus exhibitum, quo codex hicce scriptus esse videtur: Liber magnifici domni Petri de Schamotuli castellani et capitanei Poznaniensis 1471. — Præmittuntur codici dissertatiuncula Thad. Czackii, idiomate Polonico de eius contextu composita et ab eo propria manu anno 1798 subscripta, atque iterum brevior descriptio eorum, quæ in codice hoc continentur, facta, ni fallor, a Ioanne Dan. Ianocio, cuius redolet styllum, forsitan iussu vel Ios. Andr. Zaluscii, vel Stanislai Augusti regis, quo curante codex quoque recenti ligatura compactus est, ut indicant arma regni et regis in priori parte, ac sequens inscriptio in extrema ligaturæ parte auratis litteris impressa: STANISLAUS AUGUSTUS | REX POLONIARUM | SAECULORUM POSTERITATI | VINDICAT |.“ — Legebatur autem in codice primo loco Dzirsvæ chronicon, quod excipiebant Annales, præmissis quibusdam de Vincentio Kadlubek verbis. Scriba ad annales transiens scripsit hæc: Nunc quoque veniam ad annales historias carptim succincteque atque breviter conscribendas in quibus ita exordior: Anno Domini 899 Arnolphus etc. Textus Annalium a Legnichio fidelissime datus est, ita ut paucis tantum in locis oper aliorum codicum fuerit corrigendus. Annales excipiunt Chronicæ Polonorum et Anonymus, de quo apud Legnichium ultimo loco posito adnotamus, eum in usum suum Annalium I et III continuationes vertisse, nec opus erat ad eum refugere, quum codices 1. 1a et 3 sufficere viderentur ad textum constituendum. Ex codicibus 3 et 3a primam Annalium partem usque ad a. 1023 iam ediderat v. d. Augustus Bielowski in appendice libri sui „Wstęp krytyczny do dziejów Polski, we Lwowie 1850, iisque adiunxit ex codice 2 partes respondentes. — Nos primi damus integros annales, mendis purgatos, chronologia ubivis in margine adnotata, sed commentario fere nullo gravatos, quum quæ sint cognitione digna ex uberiore Annalium capituli Cracoviensis commentariis ubivis intelligi possint.*

I.

II.

899. Arnulphus fuit ultimus imperator post Karolum Magnum, et hic a pediculis fuit consumptus, nec aliquo medicamine poterat preservari. Ludowicus filius eius non venit ad imperium.

905. Ludovicus rex Francie imperavit Romanis sex annis. Sub cuius tempore Italici ceperunt imperare.

907. Franci noluerunt Romanis prestare subsidium contra quosdam Longwardos, qui rebelles erant et multam iniuriam fecerunt. Et ob hanc causam tempore Lodowici divisum est imperium, una pars Ytalica, alia Alamanis imperavit. 15

908. Berangarius primus in Ytalia imperavit quatuor annis.

909. Conradus Teutonius imperavit septem annis in Alamania.

911. Wilhelmus dux Burgundie fundavit 20 claustrum.

913. Berangarius secundus imperavit in Ytalia novem annis.

915. Semomislaus quartus post Lisekonem sequitur in regnum Polonie, qui ambo nobiles in ingenio et robusti viribus, fortunati in multis virtutum generibus multos preibant reges.

920. Semomislaus genuit Miscko cecum, qui inter Polonorum reges primus baptismatis sacramentum suscepit. Miscko interpretatur tristitia, per eius quidem cecitatem parentibus suis magne tristitie sunt exorte.

926. Hinricus imperavit Alamanis 8 annis.

927. Spitigneus dux Bohemie hoc tempore suo ducatum suscepit et obiit absque herede.

930. Wratislaus germanus eius suscepit ducatum. Wentzeslaus coronam martirii

a fratre suo suscepit. Et post triennium apparuit Hinrico regi Danorum in sompnis, significans eidem quoniam absque herede esset moriturus et in honore eius monasterium faceret edificare. Expergefactus rex miratur de visione ista et ab episcopis suis sciscitatur de sanctitate Wentzeslay; qui dicunt eum fuisse ducem Bohemie et a fratre suo occisum. In cuius honore in Ryvalia construxit monasterium Cistarciensium et multis ditavit donis. Post hec idem Hinricus occiditur a fratre suo. Wentzeslaus martirizatur filius Wratislay. 45

a. quos 2. *) deest hic titulus 3a. b) Arnolphus 3a. Pro littera initiali in 3 locus vacuus relictus est. c) impator 3. d) in 3a sequuntur sententias hoc modo: hunc Arnolphum — adiuvare. Huius — pervenit. e) addit 3a: imperii. f) addit 3a: medicinali. g) 904. 3a. h) sex 3a. i) exempto 3a. k) deest 3. l) eis addit 3a. m) Alamaniam 3. n) addit 3a: usque ad Ottonem I, qui cepit utrobique regnare. o) deest 3a. p) Alamanis 3. q) deest 3a. r) addit 3a: Clunacense. s) deest 3a. t) Zemomislaus 3a. u) Leskone 3. v) post hanc vocem sequuntur in 3 numeri: DCCCXIII. w) rediere 3. x) antecessit 3; antecesserit 3a. y) Zemomil 3. z) Mescho 3a. *) est inturbacio 3, 3a. s) addit 3a: vel mystice, quia ab ipso incipit videntur belli spiritualis apud nos Polonos seminaria, per ipsum enim insematum est bellum bonum ut rumpetur pax mala. b) DCCCC. 3. c) Alamanis 3.

III.

IV.

Incipit registrum annualium Polonorum ab anno Domini 899.^a

Arnulphus^b fuit ultimus imperator^c quantum ad posteritatem Magni Caroli^d. Huius filius Lodwicus ad coronam^e non pervenit.

901. hunc Arnulphum pediculi devoraverunt, nec aliqua arte^f poterat adiuvari.

902.^g Lodwicus rex Francie imperat Romanis septem^h annis. Huius enim tempore inceperunt Italici regnare, exceptoⁱ namque imperio^k a Francis fertur ad Italicos secundum sententiam Romanorum, quia Francigene non adiuabant Romanam contra Longobardos rebellantes et multas^l iniurias inferentes, propter quam causam tempore istius Lodwici dividi incepit imperium. Quidam enim in Italia et quidam per Alemaniam^m imperabantⁿ.

908. Berengarius primus in Italia regnat annis quatuor.

909.º Conradus Alemanus^p imperavit annis septem in Alemania.

910.^q Wilhelmus princeps Burgundie monasterium^r fundavit.

912. Berengarius secundus in Italia imperat annis novem.

913.^s Semomislaus^t Lestkoni^u quarto succedit in regno Polonie^v, quorum utrumque animi generositas, robur corporis, felices ad omnia successus adeo reddidere^w insignes, ut omnium pene regum virtutes suis antecesserint^x virtutibus. De Zemomisl^y famosus ille Mesko^z cecus nascitur, qui primus rex Polonorum gratiam baptismi suscepit. Mesko^z vero dictus est, id est turbacio^{aa}, quia ceco nato parentibus turbacio orta est^{ab}.

920.^{ac} Henricus imperat in Alemania^{ad} 18 annis. Huius tempore Sbignevis^{ae} dux Bohemorum iuste et religiose principatur, qui moriens sine prole Wenczeslaum^{af} fratrem suum reliquit ducem.

923.^{ag} iste Wenczeslaus a fratre suo martirii^{ah} coronam adeptus est^{ai}. Hic post trecentos annos passionis sue regi Dacorum Henrico quiescenti per visum apparuit, eique, quod suo^{aj} genere mortis deberet mori, revelavit, precipiens^{ak} sibi ut in honore^{al} ipsius, qui Wenczeslaus vocabatur, monasterium construeret. Qui rex a sompno surgens stupefactus de visione, cepit de sancto Wenczeslao de quo nunquam ante audierat, episcopos^{am} inquirere^{an}, et certificatus quod fuisset princeps Bohemie et a fratre occisus, cepit ad eius honorem in Rivalia^{ao} monasterium magnarum opum ordinis Cisterciensis^{ap} exstruere, et tandem a fratre suo interemptus est^{aq}.

929.^{ar} sanctus Wenczeslaus martirizatur filius^{as} Wratislai ducis Bohemie^{at}.

d) Sptigneus 3a. e) Wratislaum 3. f) desat 3a. g) restat tantum propter marginem effusum littera m 3.
50 h) sequitur in 3 numerus: DCCCXXIII. i) sine 3. k) princeps 3. l) honorem 3a. m) episcopus 3. n) requirere 3a. o) Rivalia 3a. p) Cisterciensis 3. q) 929. — Boh. des. 3a. r) prius filii, radendo mutatum; m filii 3. s) item 4.

2) Cf. Boguphali chron. apud Sommersberg SS. r. suo Lestkoni quarto in regno Polonie successit et Sil. II, 24: Zemomisl vero anno Domini 913, prout Meskam filium suum predictum procreavit. 2) Cf. annales Polonorum narrant historie, patri Petrum de Dusburg, SS. RR. Pruss. I. p. 200.

Vinc.
p. 45. 46.

I.

II.

931. Mesko dux Polonorum mirabiliter illuminatur, qui quamvis virtuosus fuerit, nichilominus infectus fuit certis criminibus. Nam singulis noctibus cum septem meretricibus concubuit. Post hoc duxit honestam dominam beatam Dambrovcam de Bohemia, dimissisque meretricibus ex eius inductione de paganismo intrat gremium christianitatis.

941. Berengarius coronatur in Ytalia et a rege Ottone Almanorum captivatur.

944. Meskoni felix Dambrovca noluit reddere debitum, donec Poloni generaliter suscepissent fidem christianam. Cognovit quidem quod fidei diversitas esset impeditiva coniugii. Et sic Miskonis cecitas que originem habuit ex carencia veri luminis, que durabat septem annis, verum tamen in fine septimi anni illuminatur. Unde nobis datur lumen septiformis gracie. Nam quemadmodum ipse a septem mulieribus male detinebatur, sic nos a septem criminalibus. Tandem ipse uni copulatur, sic et nos unimur fidei unitati.

955. Otto primus coronatur Rome a papa in regem Romanorum.

957. Wentzeslaus dux Bohemorum occiditur a fratre suo. Hic Wentzeslaus tante simplicitatis, quod cum unico famulo in nocte et de silva in humeris suis ligna baiulabat ad hostium cuiusdam pauperule. Nocte etiam quadam fodit agrum, seminans et etiam metens et trituras, de quo fecit panem pro hostiis consecrandis in divinum usum.

Incipiunt annales a primo christiano duce Meschone Polonorum et uxore sua famosa nomine Dobrowca christiana.

Anno Domini 965. excellentissimus dux Mescho accepit Dobrovcam sibi in uxorem, christianam videlicet de Bohemia, qui ambo christiani fidelissimi in Polonia efficiuntur et omnes Poloni baptizantur, ecclesie et claustra, episcopatus, prepositure alique per ipsos, que tunc fieri poterant construuntur et dotantur. Qui vero Mescho 7 annis a nativitate

963. Lotharius imperavit duobus annis, cuius tempore sol factus fuit rubeus et sanguis.

964. Rome fuit concilium vel synodus magnus, in quo papa Benedictus depositus est.

965. Dambrovca venit ad Misckonem. Miscko cum Polonis baptizatur.

40

a) d. M. duce P. 1a. b) addit 1a. supra lineam: ducissam Bohemie sororem sancti Wencelai. c) qui 1a. d) constituantur 1a. e) deest 1a. f) deest 2. g) in margine cod.: 936. h) dambrovcam 2. i) dambroca 2. l) impeditiva 2. l) in margine: 950. m) in margine: 954. n) in margine: 959. o) 943. 2. p) 944. 2. q) dambroca 2. r) in margine: 966. s) Mescho 3a. t) Zemomislis 3a. u) illustratur 3. v) virare 3. w) Dambrovkam 3a. x) vites 3. y) sequitur in 3a hoc: 938. Lotarius imperat duobus annis; huius tempore factus est sol

III.

931. Mesko^a princeps Polonie, filius Zemonislai^b, cecus gignitur et septem annis cecus educatur. Tandem miraculose illuminatur^c. Qui licet multum famosus esset et magne industrie, vicio tamen non caruit, nam septem pellicum scortis, quas coniuges nuncupabat, nocturnas variare^d vices consueverat. Hiis tandem repudiatis de Bohemia quendam, Dobrowcam^e nomine, matrimonio copulat, cuius felici consortio glacies infidelitatis dissolvitur et nostrorum labrusca gentilium in vere vitis^f palmites transmigrat^g.

940. Berengarius coronatur in Italia.

15 Hunc capit Otto I. ex Alimania.

942. Meskoni^h siquidem felixⁱ Dambrowka^j non prius nubere voluit, quam universum regnum Polonie cum ipso rege christiane professionis caracterem suscepisset^k.

20 Didicerat namque quod dispar cultus unum erat inpeditionum^l matrimonii^m. Sic igitur Meskonisⁿ cecitas nostre cecitatis fuit privacio, quos veri luminis orbaverat^o carencia. Quid enim aliud illius cecitatis septennium,

25 quam nostre insipientie, nostri erroris universitatem designat, in septennario nempe numero universitas figuratur^p. Ille igitur septem annis infancie^q, nos universo nostre obstinacionis tempore caligaveramus. Illi in finem anni septimi visus restituitur, nobis in quos^r seculi fines devenerunt, septiformis gracie lux oritur. Ille septem pellicibus detinetur, nos generalibus septem vicis maritatur.

30 Ille tandem unice copulatur et nos unius ecclesie amplexibus federamur.

955. Otto primus coronatur Rome per papam ad imperium Romanorum.

956. sanctus Wenceslaus^s dux Bohemie occiditur a germano suo Boleslao.

Idem^t sanctus Wenceslaus^u licet esset princeps, tante tamen fuit humilitatis quod cum uno clientulo^v clam de nocte ad propriam silvam ibat et propriis humeris ligna^w deferens ante fores viduarum et pauperum deponebat. Item de nocte agrum fodiebat et seminabat et metebat et tritulabat et hostias pro divino faciebat. Similiter et de vino faciebat^x.

963. Lotarius imperat duobus annis.

40 Huius tempore factus est sol sicut sanguis.

964. Rome synodus magna celebratur et papa Benedictus deponitur.

Codez 3a.

Codez 3.

966. Mescho dux cum Polonis sacrum baptis-

45 ma consecuntur. Mescho accepit Dambrowcam sibi in uxorem, videlicet de Bohemia, qui ambo christiani fidelissimi in Polonia efficiuntur et omnes Poloni baptisantur, ecclesie et claustra, episcopatus, pre-

50 positure aliq̄ue per tempus que tunc

IV.

Iste Mieszko licet famosus esset et magne industrie, vicio tamen eminuit. Nam septem pellicum scortis, quas coniuges nuncupabat, nocturnas variare vices consueverat. His tandem repudiatis, quendam Dambrowcam nomine, filiam ducis Bohemie, matrimonio copulat, cuius felici consortio glacies infidelitatis dissolvitur et nostrorum labrusca gentilium in vere vitis palmites transmigravit.

Vinc. p. 43.

Mieszkonis siquidem felix Dambrowka non prius nubere voluit, quam universum Polonie regnum cum ipso rege christiane professionis caracterem suscepisset. Didicerat namque quod dispar cultus coniugum erat impediens matrimonium. Sic igitur Mieszkonis cecitas cecitatis nostre fuit privacio, quos veri luminis orbaverat carencia.

Vinc. p. 43. 3a.

Anno Domini 967. Boleslaus Magnus, qui Chabri dicitur, natus est. Iste Bohemos et Ungaros edomuit et in flumine Salawa metis ferreis fines Polonie terminavit. Sed prius, anno videlicet Domini 965, Dambrowka ad Mieszkonem venit; tunc ecclesie et claustra, episcopatus, prepositure et alia beneficia, que tunc per ipsos fieri poterant, construuntur

sicut sanguis. a) deest 3a. b) Meskoni 3a. c) deest 3a. d) Dambrowka 3a. e) suscepissent 3. 3a. f) inpeditionum 3. 3a. g) viciis 3. h) Meskonis 3a. i) orbaverat 3. j) in septennario — figuratur deest 3. k) in facie 3. l) iniquos 3. m) 956. 3a. n) deest 3a. o) Wenceslaus 3a. p) clientulo 3. q) lingua 3. r) Item de — faciebant deest in 3a, qui codez ita pergit: Cetera patent in ipsius sancti legenda. s) lotus hic annus deest in 3a. vide supra notam criticam ad a. 931.

I.

II.

tate cecus fuit, ut in cronicis premissis habetur.

967.^a Boleslavus Magnus, qui Chrabri^b dicitur, natus est. Iste Bohemos et Ungaros subiugavit et Saxones edomuit, et in flumine Solave meta ferrea fines Polonie terminavit. Iste sanctum Adalbertum honorifice suscepit et in Gnezdnam^c collocavit.

970. Prohertus primus episcopus Cracovie ordinatur.

974. ecclesia Pragensis³ primo cepit habere episcopum Dethmarum nomine, ex ammonicione Dobravce^d.

982.^a sanctus Adalbertus consecratur in episcopum Pragensem. Postea revelante Deo Pannoniam rediens, veniens primum regem Ungarorum sanctum Stephanum cum multis aliis baptisavit. Demum per Poloniam transiens et eosdem in fide confirmans, in Prusiam^f veniens ibidem predicando fidem, martirio coronatur.

986. Proculfus in episcopum Cracovie assumitur secundus.

995. Lampertus episcopus Cracovie efficitur tercius

967. Boleslaus Magnus, filius Misckonis nascitur. Hic domuit Bohemos et Ungaros et s imposuit in Sale^e statuam ferream pro termino granicierum^a Polonorum.

971. Prohartus¹ ordinatur in episcopum Cracoviensem. Eo tempore ecclesie per Danbrovcam^a in Polonia statuuntur, fidesque christiana roboratur. Dicitur quod fuerit germana sancti Wentzeslai et filia ducis Wratislav.

975.¹ Dytmarus primus Pragensis episcopus consecratur². Hee sunt generationes regum et ducum Polonie. Chosiscko genuit Peast. Peast genuit Semovith^a de domina Repeka. Pompilius perit cum omni genere suo, Semovith^a optinuit regnum, qui genuit Lisckonem. Listko genuit Semomil, et hic genuit^a magnum et primum Misckonem.

984. sanctus Adalbertus consecratur in episcopum Pragensem; cuius pater Slavnik² 25 fuit.

985. Proculphus^a in Cracovia episcopus suscipitur post Prohortum^a.

989. Strezesslawa mater sancti Adalberti moritur.

991. Otto tercius successit patrem Ottonem in imperio.

992.^a obediencia sancti Adalberti fit cum fratre suo Gaudentio.

996. Lampertus consecratur episcopus Cracoviensis.

a) in margine 1. rubro colore: de ortu Boleslav 1. b) primum r recentiori manu cratum est 1; Chabri 1a. c) Gneznam 1a. d) Dobravce 1a. e) in margine 1: Rex Stephanus baptisatur. f) Prusiam 1a. g) Sale 2. h) grai-

3) Cf. Palacky Gesch. Böhm. I, 229.

III.

Codex 3.

fieri poterant, construuntur et dotantur.

967. Boleslaus¹ Magnus filius Meskonis, qui dicitur Chabri, natus est. Iste² Bohemos et Ungaros³, Saxones edomuit et in flumine Szolawe⁴ meta ferrea fines Polonie terminavit. Eodem⁵ anno Otto secundus imperat⁶.

Codex 3a.

10 968. Prohortus episcopus Cracoviensis ordinatur. Tunc episcopatus et ecclesie in Polonia disponuntur per Dambrowkam et christianitas confirmatur. Hec Dambrowka esse dubitatur soror sancti Ven-
15 cezlai et filia ducis Wratislai.

980. Pragensis episcopus Dythmarus primus consecratur. Hee sunt generacio-
20 nes ducum et regum Polonie.

Choschisko genuit Pyast. Pyast vero de Rzepicha uxore genuit Semovitum. Popel autem cum sobole sua radicitus est de Polonia eiectus. Semovitus autem
25 ducatum obtinens genuit Lestkonem. Lestko autem genuit Zemomisl. Zemomisl autem genuit magnum et illustrem⁷ Myeschonem.

985. sanctus Woyzechus in episcopum Pragensem consecratur.

30 982. sanctus Adalbertus consecratur in episcopum Pragensem. Postquam revelante Deo Pannoniam veniens, primum regem Ungarorum sanctum Stephanum cum aliis baptisavit, demum per Poloniam transiens et eosdem in fide confirmans, in Prussiam veniens ibidem predicando fidem, martirio coronatur.

40 986. Proculphus in episcopum Cracovie assumitur.

987. Strzechilawa⁸ mater sancti Adalberti obiit.

45 989. Ottho tercius patri suo Otthoni successit.

990. professio sancti Adalberti cum fratre Gaudencio.

50 995. Lampertus episcopus Cracovie efficitur.

995. Lampertus in episcopum Cracoviensem tertium ordinatur.

IV.

et dotantur. Iste Mieszko a nativitate cecus fuit, ut in cronicis continetur. Hec autem Dambrowka putatur fuisse soror sancti Wenceslai.

IV.

Anno Domini 970. primus episcopus Cracovie nomine Prochorus ordinatur.

Anno Domini 974. primus Pragensis episcopus Dithmarus nomine confirmatur. Hee sunt generationes⁹ regum Polonie. Koszysko genuit Pyast. Pyast genuit Szemovitum, qui genuit Zemomislum. Zemomislus genuit primum et magnum Mieszkonem.

Anno Domini 982. sanctus Adalbertus in episcopum Pragensem consecratur. Slawnik fuit pater eius, Strzesislawa mater. Hic beatus Adalbertus revelante Deo, Pannoniam veniens, primum regem Ungarorum sanctum Stephanum cum multis aliis baptisavit. Deinde per Poloniam transiens et eosdem in fide confirmans, in Prussiam veniens, ibidem fidem predicans, martirio coronatur.

986. Proculphus in episcopum Cracovie secundum assumitur mortuo Prochoro. Strzesislawa mater sancti Adalberti obiit.

995. Lampertus in episcopum Cracoviensem tertium ordinatur.

cierum 2. i) Phartus 2. k) dambrocam 2. l) deest 2. m) sequitur in 2: 975. dis fuit. n) Semovich 2. o) sequitur in 2: qur. p) Stanuik 2. q) Proculphus 2. r) prohori 2. s) hic numerus post sancti positus est 2.
55 t) 3a sic: B. m. nascitur filius Meschonis. Otto secundus. Iste etc. u) Hungaris 3a. v) Zolawa 3a. w) Eodem — imperat desunt 3a. x) illum 3a. y) sic videtur 3. z) nationes 4.

I.

997. passio sancti Adalberti episcopi.

1001.^a Stephanus rex Ungarie misit Africum episcopum Romam ad papam Silvestrum pro corona petenda. Eodem tempore dux Polonorum Mescho miserat Lampertum episcopum^b coronam petere. Sed papa angelica monitus visione, coronam quam preparaverat^c Meschoni, Africo nuncio regis Ungarie dedit. Sed cur fuerit non data Polonis in cronica^d plenius habetur.

1000.
Cf. Annales
comp. Crac.

1002.^d sanctum Adalbertum imperator Otto Rufus III. visitavit et Boleslavum^e nimio desiderio vidit. Iste Boleslaus^f ab imperatore predicto in regem sublimatus, inditam sibi liberalitatem^g exercuit. Iste viriliter venit in Gigow, evaginato gladio in portam auream percussit.

1003. 1005. heremite sex in Polonia martirizantur.

1014. Poppo in episcopum Cracovie ordinatur quartus.

1018. Boleslavus^h primus superavit Ruthenos et subiugavit.

1023. Gumpo in episcopum Cracovie eligitur, quintus.

1025. Boleslaus Magnus obiit, secundus Mescho succedit in regnum, qui in amentem cecidit et mortuus est. Cui Kazimirus filius eius successit. Iste habuit quatuor filios Boleslavum, Wladyslavum, Meschonem et Odonem.

a) in margine 1: De corona prima.

b) deest 1a.

c) ppaat 1.

d) in margine 1: De Otone III. imperatore.

4) scilicet in cronica Hungarorum cum Polonorum mixta.

5) scilicet Richenzam, nepotem Ottonis III.

II.

997. passio sancti Adalberti Pragensis episcopi, a Bohemis exulatus. Hunc Boleslaus in Gnezna suscepit.

1001. Boleslaus misit episcopum Lampertum pro coronatione¹ in derisum.

10

1003. Otto tercius imperator transiit Gneznam ad sanctum Adalbertum, ubi cum magno affectu vidit Boleslaum et sublimavit eum in regem. Qui coronatus multas probitates exercuit. Veniens in Kyow viriliter cum gladio percussit in portam auream.

20

Anno nativitatis Domini 1002. obiit imperator Otto.

Anno 1003. heremite veniunt in terram Polonie.

1013. Poppo ordinatur episcopus Cracoviensis post Lampertum.

1018. Boleslaus vicit Ruthenos terram eorum devastans.

1020. Hinricus imperator obiit.

30

1022. Conradus imperator Rome coronatur et imperavit 20 annis.

1023. Gumpo ordinatur episcopus Cracoviensis post Popponem.

1025. Boleslaus Magnus obiit et post eum filius eius Mysko regnum suscepit, et hic duxit in coniugem germanam⁵ Ottonis imperatoris, ex qua genuit Kazimirus⁵. Qui duxit ex Russia uxorem nomine Mariam, ex qua produxit quatuor filios, Boleslaum, Wlatislaum, Miskonem et Odonem.

40

Codex 3a.

Codex 3.

IV.

997. passio sancti Woyzechonis sive Adalberti martiris.

Hunc sanctum Adalbertum

episcopum Pragensem, fugentem de Bohemia Boleslaus suscepit et in Gneznam locavit.

997. passio beati Adalberti episcopi.

997. passio sancti Adalberti martiris.

1001. Stephanus rex Ungarie misit Affricum episcopum Romam ad papam Silvestrum pro corona petenda. Eodem tempore dux Polonorum Mesko miserat Lamperum episcopum coronam petere, sed papa angelica monitus visione, coronam quam preparaverat Meskoni, Affrico regis Ungarie nuncio dedit. Sed cur non fuerat data Polonis in cronica plenius habetur.

1000. Otto Ruffus III. imperator sanctum Adalbertum visitavit in Gnezna. Boleslaum quoque magno desiderio vidit et eum in regem sublimavit. Qui coronatus inditam liberalitatem mirifice exercuit et in Kyow veniens viriliter evaginato gladio in portam auream percussit. Anno Domini 1002. Otto imperator III. obiit, cui Henricus succedit.

1018. Boleslaus Rutenos superat et terras eorum vastat.

1020. Henricus imperator obiit et Conradus imperator coronatur 1022, et rexit 20 annis.

1025. Boleslaus Magnus obiit, cui succedit in regnum filius suus Mescho, qui accepit uxorem sororem Ottonis imperatoris predicti, de qua generat Kazimirum, qui vocatus est restaurator, et

1002. sanctum Adalbertum imperator Ottho Ruffus tercius visitavit et Boleslaum nimio desiderio vidit. Iste Boleslaus ab imperatore predicto in regem sublimatus, inditam¹ sibi liberalitatem² exercuit. Iste viriliter venit in Kyow, evaginato gladio in portam auream percussit. Eodem anno tercius Ottho imperator obiit, cui Henricus successit.

1005. heremite sex in Polonia martirisantur.

1014. Poppo in episcopum Cracovie ordinatur.

1018. Boleslaus primus superavit Ruthenos et subiugavit.

1020. Henricus imperator obiit.

1022. Conradus imperator coronatur Rome et 20 annis regnavit.

1023. Gumpo in episcopum Cracovie eligitur.

1025. Boleslaus Magnus obiit, secundus Mesko succedit in regnum. Qui in amenciam cecidit et mortuus est. Idem Mesko accepit uxorem sororem Otthonis imperatoris predicti, de qua genuit Kazi-

1000. Boleslaus mittit Lamperum episcopum pro coronatione³ ad curiam. Eodem tempore Stephanus rex Ungarie misit Affricum episcopum ad Silvestrum papam pro corona petenda, et papa angelica⁴ monitus visione coronam quam preparaverat Mieszkoni, Affrico nuncio regis Ungarie dedit. Sed cur data non fuit Polonis in subscriptis cronica plenius habetur.

1002. sanctum Adalbertum imperator Otto Rufus in Polonia visitavit et Boleslaum nimio desiderio vidit. Iste Boleslaus ab imperatore predicto in regem sublimatus, inditam sibi liberalitatem exercuit.

1005. heremite sex in Polonia martirizantur.

1014. Poppo in episcopum Cracovie ordinatur quartum.

1018. Boleslaus Ruthenos superat et terras eorum vastat.

1023. Compo in episcopum Cracovie eligitur quintum.

1025. Boleslaus Magnus obiit. Mieszko secundus succedit, qui in amenciam cecidit et mortuus est. Hic habuit uxorem sororem Ottonis imperatoris predicti, de qua genuit Cazimirum, qui vocatus

e) Boleslaum 1a. f) Boleslaus 1a. g) libertatem 1. 1a. h) Boleslaus 1a. i) consecratione 2. k) in *maryne*
55 2 *aha manu*: hic exul fuit. l) indictam 3. m) libertatem 3. n) consecratione 4. o) anglica 4.

I.

II.

1027. Ypolitus archiepiscopus primus^a obiit, Bossutha^b successit secundus.

1032. Rachelinus in episcopum Cracovie est constitutus^c, sextus.

1039. 1037.^d . . . . .

1058. 1038. Kazimirus^e obiit, qui fuit monachus. Post hunc Boleslavus filius senior, Largus, rexit, et post hec Ungariam exulavit, interfecto sancto Stanislao.

1081. 1038.^f mortuo rege Boleslao aliisque fratribus, Wladislavus dux solus regnavit, qui Iuditham Bohemam accepit in uxorem, que filium ei tertium genuit

1084. Boleslavum^g per preces beati Egidii.
Dec. 23.

1046. Aaron monachus Tinciensis^h in episcopum postulatur, et assumptus per Benedictum papam nonum, Colonie consecratur, privilegio archiepiscopatus insignitur, Cracoviensis tercius^b.

1059. Aaron archiepiscopus Cracovie obiit.

1061. Sula presbiter, Lampertus cognomine, episcopus Cracovie efficitur septimus. Iste Sula succedens Aaron archiepiscopo, qui neglexit petere insignia archiepiscopatus.

1033. Ipolitus archiepiscopus obiit, quem Basuta sequitur.

1035. Rachelinus Cracoviensis episcopus fit post Gumponem. 5

1037. sancti Adalberti corpus Pragam deducitur.

1038. Kazimirus obiit, quem in regno sequitur filius senior Boleslaus, precipuus inter fratres et liberalis, magis intelligens. 10

1043. Conradus imperator obiit, et post 15 eum Hinricus gubernacula imperii tenuit 17 annis.

1047. Aaron ordinis Cistarcensis postulat in episcopum Cracoviensem, consecratur Colonie et in archiepiscopum sublimatus. 20

1057. Hinricus imperator obiit et Hinricus sequitur et imperavit 49 annis. Tempore suo quidam nobilis in quodam convivio a 25 muribus infestatur, qui neminem quam eum leserunt. Quare a suis ductus fuit in mare, nec sic salvatus fuit, nam mures insequuntur eum, navem transrodientes, quod aqua intravit. Quare positus ad terram, ubi a muribus dilaniatus seu corosus et inescatus seu comestus. Simile accidit regi Pampilioniⁱ.

1071. Aaron archiepiscopus Cracoviensis obiit.

1073. Zula Lampertus Cracoviensis fit 35 episcopus. Hic non curavit petere prerogativa seu insignia archiepiscopatus. Hic Lampertus creavit sanctum Stanislavum in canonicum Cracoviensem.

a) supra in. add. 1. b) obiit. 1028. B. 1a. c) C. constituitur 1a. d) ad hunc annum tres lineae crasse sunt. 40 in margine scriptum est: Corpus 1. Deest totum in 1a. e) in 1 rasura deletum, serravit 1a. f) Boleslavum 1a. g) autiensis 1a. h) deest 1a. i) Pampilione 2. k) anni 1039. et 1043. desunt 3a. l) Tinciensis 3a. m) suc-

6) Cf. Gesch. Pol. I, 187.

Codex 3a.

Codex 3.

IV.

10 accepit uxorem de Russia nomine Mariam⁷, que sibi generavit quatuor filios. Boleslaum⁸ Efferum, Wladislaum, Meschonem et Odonem.

mirum, qui vocatus est restaurator, et accepit uxorem nomine Mariam de Russia, que genuit quatuor filios, Boleslaum Efferum, Wladislaum, Meskonem et Odonem.

est restaurator. Iste Cazimirus fuit monachus⁹, postea ex dispensacione pape in regnum rediens ex uxore de Russia nomine Maria genuit quatuor filios, Boleslaum Efferum, Wladislaum, Mieszkonem et Odonem.

10

1027. Ipolitus archiepiscopus primus obiit¹⁰, sibi Bosuta succedit secundus.

1031. Hipolitus archiepiscopus Gnesnensis mortuus est¹¹, cui Bodzanta successit. Rachelinus episcopus Cracoviensis efficitur post Componem.

15

1037. corpus beati Adalberti in Pragam transfertur.
1038. Kazimirus obiit, cui in regnum succedit senior filius eius Boleslaus Largus et Efferus.

1037. corpus beati Adalberti in Pragam transfertur per ducem Wratislaum.
1038. Kazimirus obiit, qui fuit monachus, cui succedit in regnum senior filius eius Boleslaus Largus.

1038. Cazimirus moritur, qui fuit monachus; post Boleslaus filius senior, largus sed efferus, in Ungaria exulavit interfecto sancto Stanislao.

Codd. 3a, 3.

25 1039.¹² mortuo rege Boleslao aliisque fratribus Wladislaus dux solus regnavit, qui Iuditham Bohemam accepit uxorem, que filium ei tertium genuit Boleslaum per preces beati Egidii.

1043.¹³ Conradus imperator obiit, cui Henricus successit in imperium et 17 annis regnavit.

1043. Conradus imperator mortuus, cui Henricus successit in imperium et 17 annis regnavit.

30 1046. Aaron monachus monasterii Tyniciensis¹⁴ in episcopum Cracovie postulat et Colonie consecratur, archiepiscopatus privilegio insignitur.

1046. Aaron monachus Tynicensis in episcopum Cracoviensem postulat et assumptus est per Benedictum papam nonum, Colonie consecratus, archiepiscopatus privilegio insignitur.

35 1057. Henricus imperator obiit, cui alter Henricus successit¹⁵ et 49 annis regnavit. Huius tempore quidam potens dum sederet in convivio repente a muribus vallatur, nulli nocentes preter illi¹⁶. Sed cum a suis in pelagus¹⁷ ductus esset maris, nil¹⁸ ei profuit, quia mures navem insequentes¹⁹ ipsam usque ad aque ingressum incorrodebant²⁰. In terra ergo positus, totus a vermibus seu²¹ muribus dilaceratus est²² et comestus. Similiter accidit Pompilioni²³ regi²⁴ Polonorum.

1057.¹⁷ Henricus imperator obiit, cui alter Henricus successit et 49 annis regnavit. Huius tempore quidam potens, dum sedet in convivio, repente a muribus invaditur nulli nocentibus preter illum solum. Sed cum a suis in pelagus maris deductus fuisset, nil ei profuit, quin mures navim insequentes illam usque ad aque introitum corrodebant. In terra ergo positus, totus a muribus devoratus est et comestus. Similiter accidit Pompilio regi Polonie.

45 1059.¹⁸ Aaron archiepiscopus Cracovie obiit.

1059. Aaron episcopus Cracoviensis moritur, post quem Zula cognomine Lampertus in episcopum ordinatur. Iste Zula neglexit petere insignia archiepiscopatus.

1061. Sula presbiter cognomine Lampertus, episcopus Cracovie efficitur septimus, qui neglexit petere insignia archiepiscopatus.

50 1063. Lampertus Zula sanctum Stanislau fecit canonicum Cracoviensis ecclesie.

cedit 3a. n) illum 3. o) pelago maris deductus nil 3a. p) sequentes 3a. q) corrodebant 3a. r) vermibus seu desunt 3a. s) deest 3a. t) Pompilio 3a. u) deest 3. v) anni 1059—1064, desunt 3a. w) deest 3. x) deest 4. y) MLXII. 4.

55 7) Cf. Gesch. Pol. I, 182. 8) Cf. Gesch. Pol. I, 180.

I.

1064. Gneznensis ecclesia consecratur.
1071. Lampertus episcopus Cracoviensis obiit.
1072. Stanislaus successit octavus.

II.

1076. ecclesia Gneznensis consecratur.
Lampertus Zula Cracoviensis episcopus obiit,
Stanislaus fit episcopus Cracoviensis.

1076.
Dec. 25.

1077. Boleslaus secundus coronatur.
1078. rex Ruthenorum occiditur in bello.

Apr. 11. 1079. sanctus Stanislaus tercio Idus Aprilis martirizatur, episcopus Cracovie^a.

1079. sanctus Stanislaus occiditur a superbo Bolislao, qui ex divina ulcione a regno expulsus in Hungaria exul obiit.

1081. rex Boleslavus^b obiit, qui in amplissimum profecisse traditur regnum, a Danubio flumine regni Hungarie usque ad Solavam^c fluvium Saxonie, a Kyoviensi civitate, que est metropolis Russie^c, usque ad montes Karinthie^d, ut in cronica declaratur superius.

1082. in hoc anno genuit Miskonem, filium suum, quem Wlatislaus ex Hungaria duxit.

1082. Lampertus^d in episcopum Cracoviensem consecratur, nonus.

1085. Lampertus fit episcopus Cracoviensis post mortem sancti Stanislai.

1086.

1087. Mesko ex Hungaria venit.

1088. Boleslaus tercius nascitur. Idem 20 Misko duxit uxorem et obiit absque liberis, quoniam alii duo germani Boleslay, Mesko et Odo obierunt sine heredibus.

1092. Wlatislaus solus regnavit et genuit Boleslaum cognomine Trivousti.

1095. Domini lancea inventa fuit anno a nativitate Domini 1079.

1097. Ierusalem a christianis obtenta fuit.

1098. dux Wlatislaus duxit ex Bohemia Iuditham, que fuit sterilis, et ad oraciones Egidii tercius Boleslaum genuit.

1101.
Nov. 25.

1102. Lampertus episcopus Cracoviensis obiit, Balduinus succedit decimus.

1102. Lampertus episcopus obiit. Sanctus Bernhardus ordinem Cysteriensem fundavit.

1104. Wladislaus secundus natus est.

1104. Wladislaus obiit, quem sequitur 35 filius eius Boleslaus in regno.

1105. Balduinus fit episcopus Cracoviensis.

1106. cuius tempore Cuolo^f Romanus legatus primo intravit^g Poloniam et duos episcopos deposuit.

1109. Hinricus imperator tercius obiit, cui Hinricus filius eius successit.

1110. Warsewit decollantur^h.

a) Cracoviensis 1a. b) Boleslaus 1a. c) Rusie 1a. d) Lampertus 1a. e) Cracoviensis 1a. f) Evolo 2. g) in 2. h) decollatur 2. i) anni 1059—1064. desunt 3a. k) deest numerus 3a. l) coronatur 3a. m) tercio 45 Vd. Ap. desunt 3a. n) deest 3a. o) tali — reduxit desunt 3a. p) Libertus 3a. q) ord. pro defuncto Stanislao 3a. r) et B. — est desunt 3a. s) deest 3a. t) similiter 3a. u) Krziwousti 3a. v) deest 3a. w) MCXIV 3; 1194. 3a. x) MCXV 3; 1195. 3a. y) deest 3a. z) nom. Iudithkam 3a. *) deest 3. a) ad-9) i. e. Salam. 9) Cf. quae supra de Boleslao I. primus Boleslavus magnus, Ruthenorum regni caput, urbem Kygowa praecipuam hostiliter intravit, ictumque sui ensis in porta aurea signum memoriae dereliquit. (M. G. SS. IX, 439) habent haec: Ipse quoque, sicut

III.

IV.

- 1064.¹ Gneznensis ecclesia consecrata
est.
1070. Zula cognomento Lampertus epi-
scopus Cracoviensis obiit.
- 1071.² Stanislaus episcopus Cracovien-
sis ordinatur.
1077. Boleslaus secundus coronatus est¹.
1078. rex Ruthenorum in prelio interfectus est.
1079. sanctus Stanislaus occisus est ter-
cio Ydus Aprilis³ per Boleslaum Efferum, qui
rex dominica ulcione de regno eiectus est⁴,
in Ungaria in exilio obiit, tali⁵ anno filio genito
nomine Meskone, quem Wladislaus de Un-
garia reduxit⁶.
- 1069.
1083. Lampertus⁷ episcopus Cracovie
ordinatur⁸ sancto Stanislao mortuo⁹.
1086. Mesko de Ungaria rediit et Boles-
laus⁷ tercius natus est¹⁰. Qui Mesko⁸ uxore
ducta obiit sine prole. Sed¹¹ et alii duo fratres
Boleslai, Mesko et Odo mortui sunt sine prole,
Wladislao solo regnante, qui genuit tertium
Boleslaum cognomento Krzywousti¹².
1082. Lampertus in episcopum Cracovi-
ensem consecratur mortuo sancto Stanislao.
1087. Mieszko de Ungaria rediit et Boles-
laus tertius natus est; qui Mieszko uxore
ducta sine prole obiit. Sed et alii duo fratres
Boleslai Mieszko et Odo mortui sunt sine
prole, Wladislao solo regnante, qui ad preces
sancti Egidii genuit tertium Boleslaum cogno-
mento Krzywousty.
- 1092.⁷ lancea Christi inventa est anno
Domini 1088.
- 1097.⁷ Ierusalem a christianis capta est.
- 1098.⁸ dux Wladislaus iste⁷ duxit uxore
rem Bohemam, Iuditham nomine⁸, que sterilis erat⁹, per preces¹⁰ sancti Egidii
quartum Boleslaum genuit. Nam ymaginem¹¹ hominis de auro purissimo fabre
factam idem Wladislaus⁸ cum uxore⁹ miserunt ad sepulcrum sancti Egidii et
multa alia regalia munera, et ideo eos in¹² prole Dominus exaudivit. Iste Wla-
dislaus¹⁰ edificavit ecclesiam sancti Wenczeslai in Cracoviensi urbe, canonicos
viginti instituit et regali magnificentia¹¹ donavit et¹² dotavit¹².
1089. lancea Domini inventa est in An-
tiochia.
- 1101.⁸ Lampertus episcopus Cracovien-
sis¹ obiit. Sanctus Bernardus² in monasterio³
Cisterciensi⁴ ordinem instituit⁵.
1102. Lampertus episcopus mortuus,
Balduinus succedit. Beatus Bernardus Cister-
ciensium ordinem introivit.
1102. Wladislaus dux Cracovie obiit, cui
Boleslaus belliger, Crzywousti succedit⁶.
1103. Balduinus episcopus Cracovie or-
dinatur. Huius temporibus Cuolo apostolice
sedis legatus primus Poloniam intravit et duos
episcopos deposuit.
1106. Henricus⁷ imperator tercius obiit⁸,
cui Henricus⁹ filius eius succedit¹⁰.
- 1107.⁸ Warsenici¹³ capite truncantur⁹.
1108.
Dec. 23.
1108.
Oct. 27.

dit 3a: tamen. b) Boleslaus 3. c) addit 3a: de claustro episcopi Cracoviensis, an conticendum de concilio?
d) pro 3a. e) Boleslaus 3a. f) magnificentia 3a. g) donavit et desunt 3a. h) 1100. 3a. i) desunt 3a.
k) Bernardus 3. l) in monasterio desunt 3a. m) Cisterciensem 3a. n) institutus 3. o) Krzywousty successit 3a.
p) Hyaricus 3a. q) desunt 3. r) successit 3a. s) desunt 3a. t) Warseniti 3a. u) truncatur 3.

10) Cf. Annal. capitul. Cracov. supra ad a. 1086. loco respexit. 13) Cf. Cosmas SS. IX, 114. De
11) Cf. Chr. Polon. I, 30. SS. IX, 443. 12) Cf. nomine cf. notam 156 v. d. Palacky, Gesch. Böhms.
Boguph. Chron. l. c. p. 29, qui annales nostros hoc 1, 363.

- I. II.
- Sept. 7. 1109. Balduinus episcopus Cracoviensis obiit. 1111. Boleslaus tercius prope Nakil prostravit Pomeranos. Maurus ordinatur episcopus Cracoviensis. Boleslaus tercius vicit Bohemos. 5
1110. 1110. Maurus successit undecimus. 1112. Scarbimirus pugnavit contra Bohemos¹⁵ et nocumenta eis intulit.
- Oct. 1111. Boleslavus^a devicit Bohemos potenter. 1113. Boleslaus obtinuit Nakil et alia castra. 10
1113. Boleslavus tercius Nakel et alia castra obtinuit.
1115. Lestk natus est filius Boleslay^b. 1114. imperator Hinricus quartus intravit Poloniam ut eam^b sibi subiciat.
1117. Scarbimir contra Boleslaum insurgit^c et cecatur. 1116. Boleslaus viriliter repugnavit, quod imperator Hinricus absque pugna fugit.
- Mart. 5. 1118. Maurus episcopus Cracoviensis obiit. Radost successit duodecimus. Eodem post Maurum. 15
- Sept. anno inundacio¹⁴ aquarum in omni terra.
1119. Boleslaus duos duces Pomoranos devicit. 1119. Boleslaus Pomeranos secundo convertit et terram eorum possedit.
1123. Boleslavus tercius mare transivit et castra obtinuit. 1122. Boleslaus pertransiit mare et obtinuit ibi castra et intravit in Ungariam ad bellum. Ultimo^d dedit filiam suam Iuditham¹⁶
- filio regis Ungarie. Tunc temporis Cracovia incinerata est.
- Febr. 23. 1127. invencio capitis sancti Adalberti. 1127. imperator Hinricus obiit, Lotarius successit^e. Boleslaus quartus nascitur.
1128. Boleslaus Trivoust de quadam Ruthena genuit Wlatislaum primogenitum et uxor obiit. Tandem de quadam Teutona genuit sex filios: Kasemirum, Listkonem, Myskonem, Boleslaum, Hinricum et iuniorem Kasemirum et Iuditham. 25
1131. Kazimir dux obiit.
1132. Boleslavus^a intrat Ungariam et prelium cum Ungaris commisit. 30
- Jan. 16. 1133. Bohemi in Polonia ecclesias succenderunt.
- Febr. 9. 1135. Wyslicia cede Plaucorum^o destruitur^f. 1135. Vislicia destructa est ex occisione.
1136. Boleslavus dat filiam regis filio Ungarorum.
1138. Kazimir filius Boleslay natus est. 1137. Lotharius imperator obiit, Conradus sequitur eum. 35
1138. Boleslavus tercius, dux inclitus Polonorum, obiit. Iste Boleslavus ecclesiam sancti Wenceslay in Cracovia, quam pater eius Wladyslaus fundaverat, edificavit et viginti canonicos in ea constituit. Huius tempore imperator Henricus IV. intravit Poloniam ut subiugaret eam sibi, set resistente Boleslavo^g revertitur sine honore. 40
- ^a Boleslavus 1a. ^b Boleslai 1a. ^c insurgitur 1a. ^d Boleslavus 1a. ^e Plaucorum 1a. ^f in margine et 1. et 1a. habent: Pagani. ^g deest 1. 1a. ^h eas primo script., radendo et addendo correct. 2. ⁱ in margine 1126. 2. ^j deest 2. ^k Krzywouschy 3a. ^l Pomeranos 3a. ^m Item — obiit desunt 3a. ⁿ Anus anni relatio in 3 45 annum 1113. sequitur. ^o Krzywouschy 3a. ^p Krzywouschy 3a. ^q Item — est desunt 3a. ^r deest 3a.
- 14) Cf. Cosmas SS. IX. 124. 15) Scarbimirus cum Bohemis secundum Chron. Pol. (SS. IX, 474, 475.) a. 1110. pugnabat. 16) Cf. Gesch. Pol. I, 289 n. et Ann. Pol. I. ad a. 1136.

III.

IV.

1109. Boleslaus Crzivousti^a apud Nakel devicit Pomoranos¹. Item^m Bal-
duinus episcopus Cracoviensis obiitⁿ.
1110. Maurus episcopus Cracovie ordinatur.
- 5 1111. ^a Boleslaus tercius, Crzivousti^o, devicit Bohemos.
Cod. 3a. *Cod. 3.*
1112. Scarbimirus palatinus con- 1113. Boleslaus tercius Nakel et
tra Boleslaum insurgit et cecatur. alia castra obtinuit. Item Scarbimirus
1113. hic Boleslaus Nakel et alia palatinus contra Boleslaum insurgit et
10 castra obtinuit. cecatur. 1117.
- Codd. 3a. 3.*
1115. Henricus quartus imperator Polo- 1117. Henricus imperator quartus Polo-
niam intrat ad subiugandam, sed resistente niam intravit ad subiugandum eam sibi, sed
sibi viriliter Boleslao Crzivousti^o revertitur resistente sibi viriliter Boleslao Krzywousty
15 sine honore. Item^l Lesko filius Boleslai na- revertitur sine honore.
tus est^q.
- Cod. 3a.* *Cod. 3.*
1118. Radost episcopus 1118. Maurus episcopus 1118. Gaudentius episco-
Cracoviensis ordinatur post Cracovie obiit, cui Radost suc- pus Cracoviensis ordinatur.
20 Maurum. cessit, duodecimus. Eodem
anno inundacio aquarum in omni terra.
- Codd. 3a. 3.*
1119. hic Boleslaus duos duces^r Pomo- 1119. Boleslaus duos duces Pomoranos
ranos^o devicit et terram possedit^t. devicit.
- 25 1123. ^a Boleslaus mare transiit et castris
obtentis revertens intravit Ungariam preliando. Tandem dat filiam nomine 1133 sqq.
Iuditham^v filio regis Ungarie.
1125. ^w Cracow combustum est.
1127. Henricus imperator obiit, Lotarius 1127. invencio capitis sancti Adalberti.
30 succedit^x. Boleslaus quartus natus est. Item^x
invencio capitis sancti Adalberti^x.
1128. Boleslaus Crzivousti^v ex Ruthena genuit filium primogenitum nomine
Wladislaum. Qua mortua ex Theutonica^z genuit sex^y filios Kazimirum, Lesko-
nem^a, Meskonem^b, Boleslaum, Henricum^c, Kazimirum iuniorem^e et filiam
35 Iuditham^d.
1131. ^o Kazimirus dux obiit. 1131. Cazimirus dux moritur.
1132. Boleslaus intrat Ungariam^u et prelium cum Ungaris commisit. 17
1133. ^o Bohemi in Polonia ecclesias succenderunt.
1135. Vislicia cede destruitur 5. ^l Ydus 1137. Vislicia cede paganorum destrui-
40 Februarii. tur.
1136. ^o Boleslaus dat filiam regis filio Ungarorum.
1138. Lotarius^b imperator obiit, cui^l 1138. Cazimirus filius Boleslai natus est.
- Conradus successit^h. Item^l Kazimirus filius
Boleslai natus est^l.
- 45 1139. ^m ecclesia sancti Wenceslai per- 1139. Boleslaus dux inclitus Polonie mo-
ficiturⁿ per Boleslaum Crzivoustum^o, quam ritur. Hoc tempore Henricus imperator quar-
pater eius fundavit Wladislaus et viginti can- tus intravit Poloniam ut eam subiugaret, sed
onicos in ea constituit. Claustrium^p in An- Boleslao resistente revertitur sine honore.
drzeow edificatur.

50 a) Pomoranos 3; Pomeranos 3a. t) possidet 3a. u) 1122. 3a. v) Iuditham 3a. w) 1126. 3a. x) deest 3a.
r) Item — Adalberti desunt 3a. y) Krzywouschy 3a. z) Teutonica 3a.) tres 3. a) Leskonem 3a. b) deest 3.
c) H. K. iun. desunt 3a. d) Iuditham 3a. e) anni 1131—1133. desunt 3a. f) VI. 3a. g) hic annus deest 3a.
h) Lothorius 3a. i) deest 3a. l) succedit 3a. l) Item — est desunt 3a. m) numerus deest 3a. n) per-
ficit 3a. o) Krzywouschy 3a. p) castrum 3a.

55 17) Cf. hos ipsos annales ad a. 1123.

I.

1140. claustrum^a Andreow¹⁸ edificatur.

1142. Radost episcopus Cracovie^b obiit, Robertus episcopus Wratislaviae translatus in episcopum Cracoviensem et prope ecclesiam sancti Wenceslay consecratur decimus tertius.

1146. 1145. Wladislaus dux de Poznan confusus fugit.

1147. Conradus^c imperator Poloniam intrat, et cum regibus Ierusalem pergit^c.

1148. Wladizlavus obiit^{d, 19}

1149. abbacia in Andreow fundatur.

1154. Henricus dux Sandomiriensis ivit Ierusalem. Iste fundavit ecclesiam in Sagosce, quam contulit hospitali Cracoviensi.

1159. Bolezlaus filius Meschonis nascitur. Eodem anno Wladyslaus^e in exilio obiit.

1161. consecraccio ecclesie Lanciciensis.

II.

1140. claustrum in Andreow^f hoc anno edificatur.

1142. Robertus consecravit ecclesiam sancti Wentzeslay in Cracovia. Tunc obiit Boleslaus Trivoust.

1145. Ropertus fit episcopus Cracoviensis, qui venit de episcopatu Wratislaviensi.

1146. Matheus fit episcopus Cracoviensis post Rupertum. 10

1147. Petrus²⁰ excecatur, qui edificavit

1149. Wlatislaus fugit. Cracovia destruitur.

1150. imperator Conradus venit in Poloniam et cum regibus et ducibus transivit in Ierusalem.

1151. Boleslaus secundus, filius Trivousti, Cracoviam restaurat.

1152. Wlatislaus qui proposuit fratrem²⁰ suum delere, eiectus est a regno anno 1157.

1153.^g Conradus imperator obiit. Sanctus Bernhardus Clarevallensis abbas transiit ad Deum.

1154. post obitum Boleslay Trivoust septem filii eius regnum diviserunt. Wlatislaus primogenitus et Kazemirus senior obtinuerunt Slesyam in toto, Mestco et Kasimirus iunior

optinuerunt Gnezniam et Poznaniam, Boleslaus Crispus Cracoviam, Hinricus Sandomiriam, Listko Masoviam. Senior Kazimirus obiit absque liberis, Hinricus interfectus est in Pruzia nec reliquit heredes, Liscko obiit absque liberis, Boleslaus Crispus similiter. Tres filii Boleslay superstites terram possidebant; Wlatislaus Sleziam, Miscko Gnezniam, Kazimirus Cracoviam, Sandomiriam et Masoviam. 35

1161. Getko^h fit episcopus Cracoviensis post Matheum.

1162. dux Hinricus de Sandomiria occiditur a Prutenis cum copia in bello. 40

a) claustrum 1a. b) Cracoviensis 1a. c) Conradus 1a. c') pergunt 1. 1a. d) haec verba in 1 sunt crasa. Wladislaus 1a. e) Wladislaus 1a. f) castrum Manderow 2. g) 1151. 2. h) Gotko 2. i) numerus deest 3a. k) Wenceslai in Cracovia edif. 3a. l) Krzywouschy 3a. m) deest numerus 3a. n) Wratislaviam 3. 3a. o) numerus deest 3a. p) Roberto 3a. q) destruxit 3. r) Swathopek 3a; filius Swanthopelkonis 3. s) numerus deest 3a. t) in 3. u) destinator 3; vastatus 3a. v) numerus deest 3a. w) cum regibus et principibus Ierusalem 3a. x) Krzywouschy 3a. 18) Cf. notam ad Ann. Crac. comp. a. 1149. 19) Cf. notam ad Ann. capit. Crac. 1159. 20) Petrus Wlast; cf. notam ad Ann. comp. Crac. 1145.

III.

IV.

1140. claustrum Andrzełow edificatum.

1141.¹ hic Robertus ecclesiam sancti Wenceslai edificavit^a. Hic Boleslaus Crzi-
5 vouati¹ obiit.

1142.² Robertus episcopus Cracoviensis ordinatur, qui de episcopatu Wratislaviensi^a transfertur.

1143.³ Matheus episcopus Cracoviensis
10 efficitur, Roberto² mortuo.

1145. Petrus cecatur, qui claustrum Wratislaviae construxit^a, filius eius Swanthopelk².

1146.⁴ Wladislaus fugit, et¹ Cracovia destruitur^a.

15 1147.⁵ Conradus imperator Poloniam intravit et cum² ducibus et regibus Iherusalem² pergit.

1149. Boleslaus II. filius Boleslai Crzi-
20 wousti¹ Cracoviam possidet.

Anno⁷ Domini 1147. eiecto Wladislao fratre suo primogenito, qui fratres suos² exhereditare volebat, ex inductu¹ uxoris sue Theutunice², scilicet sororis³ imperatoris, scilicet Boleslaus II. natu primus, cum auxilio terrigenarum ipsum de Polonia fugavit. Iste enim Boleslaus quartus
25 cogneminatus est Crispus.

1152.⁶ Conradus imperator obiit.

1153.⁷ sanctus Bernhardus Clarevalensis migravit ad Christum.

1154.⁸ post mortem Boleslai Crziwousti⁴
30 filii sui septem terram diviserunt²¹ hoc modo: Wladislaus primogenitus et Kazimirus senior⁶ totam Szlesiam¹ possederunt, Mesko et² Kazimirus iunior Gnesznam¹ et Poznaniam¹, Boleslaus Crispus¹ Cracoviam, Henricus Sandomiriam, Leszko Mazowiam¹ ac
35 ceperunt in sortem. Ex quibus Kazimirus senior obiit sine prole, Henricus occisus in Prussia² obiit sine prole, Leszko etiam obiit sine prole, Boleslaus etiam Crispus Cracoviensis dux² obiit sine prole. Quibus mortuis Kazimirus iunior Cracoviam est adeptus. Igitur tres filii Boleslai Krziwousti⁶ qui remanserant, terram obtinuerunt, scilicet Wladislaus Szlesiam², Mesko Gnesznam et
40 Poznaniam¹, Kazimirus Cracoviam, Sandomiriam et Mazowiam¹.

1161.⁹ Gethko¹ episcopus Cracovie fit²

Matheo mortuo. Dux Sandomirie Henricus²
45 in bello occisus est in Prussia² cum exercitu.

1162.¹⁰ Lanciencensis ecclesia consecratur.

1142. eiecto Wladislao fratre suo primo-
1146. genito, qui fratres suos exhereditare volebat ex inductu uxoris sue Teutonice, sed Boleslaus secundus natus post eum auxilio terrigenarum ipsum de Polonia fugat. Iste Boleslaus quartus cognominatus est Crispus.

1147. Conradus imperator Poloniam intrat.

1148. Petrus cecatur qui claustrum sancti Vincentii ante Wratislaviam construxit. Eodem anno Wladislaus moritur.

1146.

Aug. 20.

1154. Henricus dux Sandomiriensis ivit Iherusalem. Iste construxit ecclesiam in Zagoszczce², quam contulit hospitalariis in Cracovia.

1159. Boleslaus filius Cazimiri²² nascitur. Eodem anno Wladislaus in exilio moritur.

1161. Gedco episcopus Cracoviensis ordi-
1166. dinatur Matheo mortuo. Dux Sandomiriensis Henricus una cum exercitu occisus est in bello in Prussia. Eodem anno Fredericus imperator Mediolanum destruxit; siquidem muri eius altissimi funditus suffossi sunt, cetera in cinerem redacta.

50 y) 1150. anno 3a. z) suus 3. ') indictu 3. a) Theutonica 3a. b) sorore 3a. c) numerus deest 3a.
d) Krzywouschy 3a. e) deest 3. f) Szlesiam 3a. g) deest 3a. h) Gnesznam 3a. i) Polonoqum 3a. k) B. C. bis in 3 scriptum est in fine paginas et in initio alterius. l) Leszko Mazowiam 3a. m) Prusia 3a. n) deest 3a.
o) Krzywouschy 3a. p) Szlesiam 3a. q) Gnesznam et Poznaniam 3a. r) Masoviam 3a. s) numerus deest 3a.
t) Gethko 3a. u) deest 3. 3a. v) Hynricus 3a. w) Prusia 3a. x) anni 1162. relatio deest 3a. y) Zagoszczce 4.
55 21) Cf. notam ad Ann. cap. Crac. 1131. 22) immo Meskonis, ut Ann. Pol. I.

- I.
1163. Bolezlavus filius Wladislay a patris reducitur in Zlesiam^a cum fratre suo Meschone et eadem terra datur eis in possessionem. Claustrum de^b Lubes edificatur^c.
1165. Matheus episcopus Cracovie obiit.
1166. Gedco in episcopatus Cracovie consecratur decimus quintus^d.
1167. Henricus dux cum exercitu suo interfectus est in bello in Prusia. Kazimir²³ obiit.
1170. Thomas archiepiscopus Cantuariensis^e martirizatur.
1173. Boleslavus dux Cracovie obiit sine prole^f.
- 1177.^g dux Kazimirus filius Bolezlavi tercii intrat Cracoviam iure successione obtinendam. Ipso anno claustrum Suleow edificatur^h.
- 1177.ⁱ dux Kazimirus devicit Ruthenos.
1181. dux Kazimir devicit Ruthenos.
1183. Bolezlavus filius Kazimiri obiit, qui cum arborem incidisset, corruente stipite percussus sustulit^b.
1183. 1184.^j sanctus Florianus per Egidium episcopum Mutinensem in Cracow aportatur, et per Gedconem episcopum tunc auscipitur, et basilicam in honorem eius fundavit extra civitatem.
1184. 1184.^k dux Kazimirus devicit Ruthenos.
1185. claustrum^l de Copriwnicia²⁴ fundatur^m. Gedco episcopus Cracoviensis obiit.
1185. 1185. dux Kazimirus devicit Ruthenos.
1186. dux Lestcoⁿ obiit.
1186. dux Kazimirus vicit Ruthenos.
1187. Fulco ab Urbano papa consecratur decimus sextus^o.
1187. Fulco consecratur in episcopum Cracoviensem a papa Urbano.
1189. Iohannes cardinalis intrat Poloniam.
1203. Ierusalem a paganis obtentum est
1165. claustrum edificatur in Lubes.
1168. Fredericus imperavit, anno nati-
vitatatis Domini 1164: Rome coronatus, et regnavit 37 annis, a quo Mediolanum destruitur. Anno precedenti fuerunt altissimi muri Mediolanenses suffossi, residuum incineratum.
1175. Thomas archiepiscopus Canthuariensis martirium patitur.
1178. Boleslaus Crispus, dux Cracoviensis, obiit absque liberis, quem sequitur Misko filius Boleslay Trivoust. Ierusalem^p a Sarra-
cenis obtinetur. Dux^q Mesko ab episcopo Gotkone et militibus a Cracovia^r expulsus est.
1184. Kazimirus junior venit Cracoviam et obtinuit. Claustrum Sulkow edificatur. Quando^s cesar Fredericus Mediolanum optinuit, optinuit^t Rudolphus archiepiscopus Coloniensis corpora trium regum, que pridem per cesarem a Perside^u Constantinopolym translata sunt, tandem a Storgeo mirabiliter Mediolanum transducta, a qua Coloniam.
1187. corpus sancti Floriani transfertur Cracoviam ab Egidio et ab episcopo Getkone^v honorifice susceptum, qui in honorem eius^w ecclesiam construxit extra portas.
1201. claustrum in Koprnyncia edificatur.
1203. Fulco consecratur in episcopum Cracoviensem a papa Urbano.

23) Cf. Ann. comp. Crac. ad a. 1168. 24) monasterium ord. Cisterc. in dioec. Cracoviensi et palatinatu Sandomiriensi; cf. Starożytna Polska II, 285.

III.

IV.

1164. claustrum in Lubes^m edificatur.

Mieszkone et eadem terra datur eis in possessionem. Claustrum in Lubus edificatur.

1168.^m Fredricus imperat anno Domini 1143, et 37 annis Rome coronatus regnat. Per hunc Mediolanum destruitur anno Domini 1162, siquidem muri eius altissimi funditus suffossi sunt, cetera ad cinerem redacta.

1170. Thomas Canturiensis^v episcopus passus est.

1171. dux Hynricus^s Sandomiriensis ivit Ierusalem, qui sine prole obiit. Iste fundavit ecclesiam in Zagoszcz, quam contulit Hospitalariis; qui tandem in Prussia^s occisus est sine exercitu.

1173. Boleslaus Crispus dux Cracovie^a obiit sine prole, cui frater eius Mesko succedit^b, qui natus post eum erat, scilicet tercius^c filius Boleslai Krzivousti^d.

117^e Ierusalem a Saracenis capitur.1176. d x Mesko per Gethkonem^f episcopum et per milites de Cracovia eicitur.

1177.^s Kazimirus iunior filius Boleslai Krzivousti^b Cracoviam intravit obtinendam. Eodem anno^l claustrum in Suleow edificatur.

1178. tempore Friderici primi anno Domini 1162. Rudolphus archiepiscopus Coloniensis trium magorum corpora de Perside^k olym^l Constantinopolim ab imperatore translata^m et inde postmodum a sancto Storgio Mediolanum miraculose transvectaⁿ, Mediolano^o ab eodem Friderico^p destructa^q, Colqnam transportavit^r.

1182. dux Kazimirus devicit^s Ruthenos.

1183. corpus beati^t Floriani Cracoviam est perlatum^u per Egidium Mutinensem episcopum et a Gethkone^v honorifice susceptum, basilicam eius in^w honorem ante civitatem fundavit^x.

1185.^v claustrum in Coprzywnicia^a edificatur^b.1186.^a dux Lesko obiit.

1187. Fulco in episcopum Cracovie ab Urbano papa consecratur, qui dedit ei privilegium primo manum ponere in archiepiscopum consecrandum²⁵.

1189. Ierusalem capta est a paganis.

g) numerus deest 3a. h) Krzyvouschy 3a. i) Eod. anno desunt 3a. l) de die 3. l) olim in 3a. m) translata 3. n) transvecto 3; transducta 3a. o) deest 3. p) Fredrico 3a. q) destructo 3. r) Col. tr. des. 3. s) vicit 3a. t) sancti 3a. u) allatum 3a. v) Gethkonem 3a. w) deest 3a. x) a. civ. f. des. 3a. y) numerus deest 3a. z) Coprzywnicza 3a. ²⁵) addit 3a: ante civitatem. a) anni 1186. et 1187. desunt 3a. b) Lubeyow 4.

25) Cf. Gladyszewicz Zywoť Prandoty p. 246, qui bullam papalem exhibet, in qua continentur haec: Ad hec consuetudinem a predecessoribus tuis hactenus observatam, ut videlicet Cracoviensis episcopus post metropolitanum provincie primum locum et co-

1163. Boleslaus filius Wladislai reducitur in Zlesiam a patris una cum fratre suo

Claustrum in Lubus

edificatur.

1170. Thomas archiepiscopus Cantuariensis martirizatur. Dux Mieszko per Gethkonem episcopum et per milites eicitur²⁶ de Cracovia.1177. dux Cazimirus filius Boleslai tercii intrat Cracoviam iure successionis obtinendam. Eodem anno claustrum Suleyow^b edificatur.

1181. Cazimirus devicit Ruthenos.

1183. Boleslaus filius Cazimiri moritur.

1184. sanctus Florianus per Egidium episcopum Mutinensem in Cracow apportatur et per Getkonem tunc episcopum suscipitur, et basilica in honorem eius extra civitatem edificatur.

1187. claustrum in Koprznicza fundatur. Getko episcopus Cracoviensis obiit.

1188. Fulco in episcopum Cracoviensem ab Urbano papa consecratur, qui dedit ei privilegium primam manum imponere in archiepiscopum consecrandum.

26) Cf. a. 1177.

I.

II.

- 1191.^a defuncto²⁷ Bolezlao Kazimirus frater eius minimus Cracow fuit^b adeptus. Mescho dux Gnezdensis propter^c iniuriam sibi factam ad Cracoviam accedit et noluerunt eum milites et recessit. Iniuria repulsa consilio Henrici Ketlicz^d cum exercitu Cracow ingreditur et castrum edificat, quod castrum Kazimir viriliter expugnavit cum Ruthenis, et tunc filium Meschonis liberum dimisit, et Henricus Ketlicz capitur et in Rusiam in exilium mittitur.
1195. 1195.^e bellum in Moskava inter Meschonem et Lestconem. Lestco prevaluit et Bolezlao laus occiditur. Dux Kazimirus pater Lestconis et Cunradi in Cracovia obiit subitanea morte, illata^f per veneficia cuiusdam mulieris.
1195. 1196. Mescho dux frater senior Kazimiri premortui petit Cracoviam, cui filii Kazimiri resisterunt bello in Moskava.

Poloniam et statuit quod copule matrimoniales ante ecclesiam fieri debeant, sacerdotibus interdixit uxores habere.

1201. terre motus fuit per loca ubique^g Mai. 4. terrarum quarto Nonas Maii.
- 1202.^h dux Lestco successit in Cracoviam, qui accepit uxorem de Rusia nomine Grinislavam²⁸, de qua genuit sanctam Salomeam ordinis sancte Clare et filium nomine Bolezlaum.

1205. Romanus Ruthenorum princeps Ian. 19. cum exercitu suo occiditur in Zavichost in festo Gervasii et Prothasii martirum.

- Sept. 4. 1207.ⁱ ordo beati Francisci incept. Fulco episcopus Cracoviensis obiit, XV^k.

- 1208.^l Vincentius successit XVI.^m ab Innocencio III. confirmatusⁿ.

1206. abbas Ioachim habuit spiritum propheticum sub Fulcone.

1208. Fredericus cesar obiit.

1209. Hinricus post eum regnavit 5 annis.

1210. Mesko filius Wlatislay Claudicantis et exulantis obtinuit Cracoviam.

1212. bellum fit in Mosgao, in quo Lesko^o vicit Meskonem.

1214. Kazimirus dux Cracoviensis obiit subitaneo^p ex maleficio seu incantatione cuiusdam mulieris.

1215. Listko eius filius principatur post eum.

1216. Petrus cardinalis a curia venit in 20

1221. dux Mesko Claudicans edificavit Bytum.

1223. dux Misko frater Kazimiri^q obiit. 25

1224. Listko post eum possedit Cracoviam et duxit in uxorem Grizimislavam^r Ruthenam.

30

1227. cesar Hinricus obiit.

1228. Otto Saxo post eum rexit et Rome coronatur.

1229. Romanus potens dux Ruthenorum 35 a Listkone cum sua copia interficitur in Sawigust.

1231. hic Listko genuit Castum Bolezlaum et sanctam Salomeam.

1234. Vincentius cognomine Katlubonis 40 fit episcopus Cracoviensis, doctissimus cunctis devotissimusque, qui descripsit primo cronicam a rege Craco incipiens.

a) in margine 1: Kazimir regnat in Cracow. b) fuisset 1. 1a. c) deest 1. 1a. d) Ketlicz 1a. e) in margine 1: Bellum in Moskava inter Mesch^o et Lestco^o. f) illa 1. 1a. g) ub. per loca 1a. h) in margine et 1. et 1a. habent: 45 Amicicia cum Ruthenis. i) in margine 1a: Ordo b. francisci et cepit. k) rubro colore scripti. in 1. l) 1207. 1a. m) rubro colore in 1 scripti. n) confirmatur 1a. o) Mesko 2. p) subitaneo 2. q) Kazimirus 2. r) Gizi- milam 2. s) numerus deest 3a. t) successit 3a. u) numerus deest 3a. v) Laszkongi 3a. w) Ladislai 3.

27) Cf. notam ad Ann. cap. Crac. a. 1191. cf. Gesch. Pol. I, 405 n.

28) de Grimislava, Alexandri principis de Belz filia,

III.

IV.

1190. abbas Ioachim habuit spiritum propheticum sub Fulkone.

1190. abbas Ioachim habuit spiritum prophetie sub Fulcone.

1191. Fridericus imperator obiit, Henricus succedit¹ et quinque annis imperat.

1192. Cracovia devastata est a Meskone²⁹ Loripede, scilicet Laskonogi³, filio Wladislai³ condam exulis et eiecti.

1192. Cracovia devastata est a Mieszkone Loripede, vulgariter Laskonogi, filio Wladislai quondam exulis et eiecti.

1194. bellum fuit in Mosgawa² et Lesko² prevalet adversus Meskonem³.

1195. Kazimirus dux Cracovie obiit subitanea morte per veneficia³ cuiusdam mulieris. Et Lesko filius eius³ successit.

1197. bellum fuit inter Mieszkonem et Leszkonem, Leszko prevaluit. Boleslaus occiditur. Cazimirus dux Cracovie moritur subitanea morte per incantaciones cuiusdam mulieris venefice. Lestko filius successit.

1197. Petrus cardinalis, apostolice sedis legatus, venit Poloniam⁴, qui instituit matrimonium in facie⁵ ecclesie contrahere⁴, et sacerdotibus prohibuit habere uxores.

1200. dux Mesko Loripes edificat Bythom⁵.

1200. dux Mieszko Loripes Buthom⁵ edificavit.

1201. terre motus fuit per loca ubique terrarum quarto Nonas Maii.

1202. dux Mesko frater Kazimiri obiit. Ex tunc dux Lesko Cracoviam pacifice possedit⁴, qui accepit uxorem Grzymislavam⁴, Ruthenam⁴, de qua genuit Boleslaum Pudicum et sanctam Salomeam.

1202. dux Mieszko frater Cazimiri moritur et ex tunc dux Lestko Cracoviam pacifice possedit, qui accepit Grzymislavam uxorem Ruthenam, de qua genuit Boleslaum Pudicum et sanctam Salomeam.

1204. Henricus imperator obiit, cui⁶ Ottho Saxo succedit, Rome coronatur⁶.

1205. Romanus fortissimus princeps Ruthenorum cum exercitibus suis a Leskone⁷ occiditur in Zawichost in festo Gervasii et Protasii.

1205. Romanus Ruthenorum princeps cum omni exercitu occisus est a Lestkone in Zawichost in die Gervasii et Prothasii.

1207. hic Lesko genuit Boleslaum Pudicum et sanctam Salomeam. Item Fulco episcopus Cracoviensis obiit. Item ordo beati Francisci incepit.

1207. ordo beati Francisci incepit. Fulco episcopus Cracoviensis obiit.

1208. Vincencius episcopus Cracovie ordinatur et ab Innocencio tercio confirmatur. Hic est Vincencius Kadlublonis⁸ vir literatissimus⁸ in toto mundo et Deo devotus⁸. Iste quoque Vincencius cronicam Polonorum confecit a temporibus magni Gracci ipsam incians. Qui Graccus floruit ante Christi incarnationem annis fere pene quingentis, et ante Alexandrum Macedonem annis pene quadraginta vel sexaginta. Item eodem anno Fredricus ultimus coronatur Rome et post hunc nullus Roman pervenit ut coronetur⁸.

2) Mosgowa 3a. y) deest 3a. z) Mesko 3a. *) sic prima manus, alia manus posterior quidem deletit hanc vocem et supra scripsit: Leskonem 3a. a) numerus deest 3a. b) intoxicacionem 3a. c) deest 3a. d) in Pol. 3a. e) face 3. f) deest 3. 3a. g) Bytom 3a. h) hic annus deest 3a. i) succedit 3. k) Grzymislavam 3a. l) deest 3. m) 1203. 3a. n) cui — cor. des. 3a. o) anni 1205. et 1207. desunt 3a. p) 1208. — Hic est des. 3a. q) addit 3a dictus. r) Kadlublonis 3; Kadlubonis 3a. s) sic. corr. est alia manu ex liberatissimus 3. t) addit 3a: Cracoviensis episcopus ordinatur. u) Item — coronatur desunt 3a. v) et 4. w) Ruthoni 4. x) MCCVII. 4.

29) Wladislaus filius Meskonis cognominatus est Loripes.

I.		II.	
		1239. Fredericus ultimus coronatur Rome	
	a papa Honorio in ecclesia sancti Petri et regnavit 23 annis. Hic ^a ultimo accepit coronam et obiit in excommunicatione.		
Nov. 11.	1215. Rome factum est concilium tempore Innocencii III.	1244. Rome fit concilium ¹ tempore Innocencii III.	
	1216. regula Francisci confirmatur et ordo Dominicorum confirmatur.	1245. regule sancti Francisci et Dominicorum confirmantur.	
	1218. Vincencius episcopus Cracovie cessit Yvoni de episcopatu.	1247. sponte Vincentius cessit Yvoni ab episcopatu et fit monachus.	10
Mar. 22.	1219. Henricus archiepiscopus obiit.		
	1221. ^a facta est erupcio ymbrium et aquarum inundacio per triennium in Polonia et ex hoc fuit fames per byennium, mortui sunt multi. Obit sanctus Dominicus.	1250. sanctus Dominicus obiit. Eo anno venerunt Predicatores Cracoviam et Minores in Kacicz ^m .	15
	1222. ordo Griseorum ^b locatur in Kacycz ^o et Predicatorum in Cracovia.		
	1223. sanctus Dominicus obiit ^d .	1254. Gregorius cardinalis tercius venit Cracoviam.	
Oct. 4.	1226. beatus Franciscus migravit ad Deum.	1256. Minores fratres in Mogilna ^a statuuntur.	20
Jul. 22.	Eodem anno dux Bolezlaus natus est, filius Lestconis 11. Kal. Iulii.		
1227. Nov.	1228. ^e dux Lestco interfictus est a Pomeranis sub fraude, et dux Henricus Zlezie a duce Conrado Mazovie captivatur. Gregorius papa IX. sanctam Elizabeth et sanctum Franciscum et sanctum Dominicum canonizavit ^f .	1257. Listko a Pomeranis interficitur. Sanctus ^o Franciscus obiit in Christo.	
		1259. sanctus Franciscus a papa Gregorio IX. translatus est.	25
Jul. 21.	1229. Yvo episcopus Cracovie obiit.	1260. Yvo Cracoviensis episcopus obiit, quem sequitur Wislaus.	
		1262. ecclesia Cracoviensis exusta est, Wislaus consecratur Cracovie in episcopum.	30
	1231. Wyslaus consecratur in episcopum Cracoviensem.		
	1232. Vincencius archiepiscopus ³⁰ obiit. Eodem anno beatus Anthonius migravit ad Dominum.	1264. sanctus Anthonius obiit et ascribitur cathalogo sanctorum.	
	1234. ^g nascitur Kinga filia regis Ungarie Bele et de matre nomine Maria, in dominica quinquagesima, quam duxit Bolezlaus filius Lestconis, dux Cracoviensis et Sandomiriensis, in uxorem. Eodem ^h anno fratres Minores intraverunt Bohemiam.	1267. Minores veniunt in Bohemiam.	35
1232.		1268. soror Agnes in profesto sancti Francisci concepit.	
1231.	1235. Wladyslaus filius Meschonis obiit.		40
		1269. Teuthoni intrant Prusiziam, devastant tribus septimanis absque resistencia.	
		1272. frater Iohannes Plantarp, minister in Saxonia et Polonia, celebravit capitulum Prage.	
	1239. ¹ dux Bolezlaus accepit uxorem filiam regis Ungarie, nomine Kingam, bonam mulierem et sanctam, que infra annos in quibus secundum naturam loqui non poterat, primam vocem protulit: <i>Ave regina</i>	1274. dux Boleslaus duxit filiam regis Ungarorum.	45

a) in margine 1: Karistia; in margine 1a: Karistia magna in Polonia. b) griseorum 1a, sed alia manu corr. in griseorum fratrum. c) Kacycz 1. d) desunt omnia haec in 1. e) in margine 1: Dolor. f) in margine 1: Indulgentia; 1a: 50 Canonisacio sancte Elizabeth et S. Francisci et Dominicorum. g) in margine 1: Kinga Bele filia. h) uxorem MCCXXXIII.

30) Cf. notam ad Ann. Crac. comp. a. 1232.

III.

IV.

1214.^p Fredricus coronatur a domino papa Honorio in basilica sancti Petri et 38 annos regnavit. Hic ultimus coronam accepit et in excommunicatione decessit.

1215.^p Rome factum est concilium tempore Innocentii terti.

1217.^p regula beati Francisci et ordo sancti Dominici confirmatur.

1218.^v Vincencius^r sponte cessit Ywoni de episcopatu^r et factus est monachus^t.

1219. Henricus archiepiscopus obiit.

1221. sanctus Dominicus migravit ad Dominum, et eodem anno fratres Predicatores in Cracoviam venerunt et Grissei in Kacycz^r locantur. Item eodem anno erupcio ymbrium et aquarum inundacio per triennium in Polonia, et ex hoc fuit fames per byennium et mortui sunt multi.

1223. Gregorius cardinalis tercius venit Cracoviam.

1225. Lesko dux Cracovie per fraudem in colloquio occiditur a Pomoranis^r. Eodem anno sanctus Franciscus migravit ad Christum. Item dux Boleslaus natus est filius Leskonis 11. Kal. Iulii 1227.

1227. fratres ordinis Cistriciensis locantur in Mogila que dicitur Clara-tumba.

1228. sanctus Franciscus canonizatur Assisii a papa Gregorio IX.

1229. Ivo episcopus Cracoviensis obiit, cui Wislaus successit.

1230. ecclesia Cracoviensis combusta est et translacio sancti Francisci.

1231. consecracione episcopi Cracoviensis Wislai.

1232. sanctus Anthonius migravit ad Dominum.

1233. idem sanctus Anthonius kathalogo^r inscribitur.

1234. fratres Minores Bohemiam intraverunt. Eodem anno soror Agnes habitum sancti Francisci suscepit.

1235. Wladislaus filius Meskonis obiit.

1236. Theutunici intrant terram Prussie et tribus septimanis terram vastant sine contradiccione alicuius.

1238. frater Iohannes Plantarum, minister Saxonie et Polonie, Prage capitulum tenuit.

1239. dux Boleslaus duxit filiam regis Ungarie.

1216. regula Francisci confirmatur et ordo Dominici confirmatur.

1218. Vincentius episcopus Cracoviensis cessit sponte Ywoni de episcopatu.

1228. Ywo episcopus Cracoviensis moritur. Eodem anno dux Lesko interfectus est a Pomoranis sub fraude, et dux Henricus Zlesie a duce Conrado captivatur Mazovie. Gregorius papa IX. sanctam Elisabeth et sanctum Franciscum et sanctum Dominicum canonizavit.

1231. Wislaus consecratur in episcopum Cracoviensem.

1232. Vincentius archiepiscopus moritur. Eodem anno beatus Antonius migravit ad Dominum.

1234. nascitur Kinga filia regis Hungarie, patre Bela et de matre nomine Maria, in dominica septuagesime, quam duxit Boleslaus filius Leskonis, dux Cracoviensis et Sandomiriensis, in uxorem.

1234. Teutonici intrant terram Prussie et eam tribus septimanis vastant sine contradiccione alicuius.

1239. Boleslaus Kingam filiam regis Ungarie accepit in uxorem, bonam mulierem et sanctam.

50 eodem 1. 1a. i) in margine 1: Miraculum. k) in margine 2: 1242. l) consilium 2. m) Kalica 2. n) mogila 2. o) in margine 2: 1258. p) anni 1214. 1215. 1217. desunt 3a. q) 1216. 3a. r) addit 3a: episcopatu. s) de ep. des. 3a. t) in Andrzejow, ubi vixit quinque annis addit 3a. In his verbis desunt annales in cod. 3a. u) et ingressi in Kalycz 3. v) Pomorawis 3. w) kathologo 3.

I.		II.	
<i>celorum. Quo dicto loqui desiit usque ad tempus secundum naturam prefinitum et tunc cepit formare verba.</i>			
	1241. ^a Thartari devastaverunt Poloniam et ducem Henricum occiderunt. Eo tempore in Ungaria lupi, vulpes, aquile occiderunt homines.	1276. Tartari intraverunt Poloniam et multos occiderunt de populo.	5
Mar. 15.	1242. Wyslaus episcopus Cracovie obiit, Prandotha successit. Eodem anno Cunradus milites in Scarbimir captivavit.	1277. Prandota fit episcopus Cracoviensis.	10
Mai. 25.	1243. prelium inter ducem Conradum et Bolezlaum in Suchdol committitur et devincitur ^b Conradus a Cracoviensibus.	1279. dux Boleslaus bellavit cum Conrado patruo suo in Suchdol et in fugam e bello convertit.	15
	1244. Prutheni per frequentes insultus Lucow et Lublin ^c et Secechow devastant ^d . lonia, capitulum celebravit in Sandomiria et velavit sanctam Salomeam.	1282. frater Remundus minister in Polonia, capitulum celebravit in Sandomiria et velavit sanctam Salomeam.	20
	1246. ^e Litvani venientes in Iarasin commiserunt bellum cum Bolezlaeo et devicto duce milites multos occiderunt ³¹ .	1285. Lythwani bellabant in Iarzesow.	25
	1247. frater Iohannes sedis apostolice legatus ordinis fratrum Minorum, cum aliis fratribus ad regem Thartarorum pervenit.	1286. Gotfredus Predicator, legatus accepit quintam partem a sacerdotibus. In eodem anno Iacobus legatus Romanus indulsit esum carniū post septuagesimam.	30
1243. Oct. 15. Mai. 19.	1249. obiit sancta Hedvigis ^f . 1250. dux Bolezlaus a fratre ³² capitur, qui ^g habuit Iolentam filiam Bele regis Ungarorum.		35
Dec. 19.	1252. obiit Michael episcopus Cuyavie ³³ .	1291. Sal durum repertum ^h est in Bochna, quod ante numquam ibi fuit.	40
1253. Sept. 17.	1254. beatus Stanislaus canonizatur ^h in dictione 12.	1293. sanctus Stanislaus canonizatur.	45
		1294. Gotko miles ultra ducentenorum ⁱ annorum obiit, qui innumera mira de Stanislaeo et de actibus Polonorum magistro Petro narrabat.	50
	1256. Bolezlaus Iolentam duxit in uxorem.	1297. Thomam episcopum Wratislaviensem captivavit dux Slesie.	55
	1257. ⁱ in Moravia circa Bucinam ^k diluvium ³⁴ emersit, multos homines submersit.	1299. terre motus magnus fuit.	60
Iul. 3.	in nocte in die sancte Margarethe virginis.	1300. ius Teutonicum datur civitati Cracoviensi.	65
Iun. 4.	Premizlius ^l maioris Polonie obiit.	1301. ordo penitencie martirum oritur.	70
	1258. ducissa Grimislava ^m Cracovie obiit. Factus ⁿ est terre motus hora prima. Ordo ^o martirum incepit.		75
	1259. dux Bolezlaus ³⁵ Cracovie et Sandomirie devastavit ^p terram Lancicie. Eodem ^q anno Thartari devastaverunt terram Cracovie et Sandomirie, et ^r iste fuit secundus adventus, in quo occiderunt et abduxerunt infinita hominum et castrum Sandomiriense ceperunt.	1303. Tartari secundo veniunt in Poloniam et optinuerunt Sandomiriam.	80
		1305. in hoc anno orti sunt penitenciarum nudi et flagellarii.	85

a. in margine I. Primi. b) devincitur Ia. c) Lubin Ia. 31) Cf. Gesch. Pol. I, 489. 32) sc. Przemislio. Cf. Gesch. Pol. I, 493. 33) Cf. Annalistas ap. Sommersberg II, 85: Anno D. 1252. Michael episcopus Cuyavie in die beati Ciriaci diem vite clausit extremum. Quum autem secundum diploma apud R. et M. Cod. dipl. Pol. I, 60, die 5. m. Oct. datum, inter

d) in margine I: Inimici christianorum. e) in margine I: vivos commemoretur et iam a. 1253. Febr. 14. successor Wolimirus episcopus nominetur (cod. I. I, 48. I, 957), pro die S. Cyriaci dies 19. m. Dec. est statuendus. 34) Cf. Canon. Prag. cont. Cosmae ad h. a. SS. IX, 177. 35) Cf. Ann. capit. Crac. ad h. a. et Boguphalus I. c. p. 72.

III.

IV.

1241. primi Tartari Poloniam intrant, populum occiderunt, devastant terram et ducem Henricum occidunt.

1242. Prandotha episcopus Cracovie ordinatur mortuo Wyslao episcopo.

1243. dux Boleslaus cum Conrado preliantur in Suchdol, in quo prelio fugavit Conradum patrum suum.

1245. frater Remundus minister Polonie capitulum tenuit in Sandomiria et velat Salomeam sanctam.

1246. Lithwani venientes in Iarzewo et commiserunt bellum cum Boleslao et devicto duce milites multos occiderunt.

1247. Gothfridus Predicator legatus quintam partem reddituum exigit a clero. Eodem anno Iacobus apostolice sedis legatus indulget carnes comedere post septuagintam.

1249. sancta Hedwigis obiit.

1250. dux Boleslaus a fratre capitur, qui habuit Iolentam filiam Bele regis Ungarorum.

1252. Michael episcopus Cuyawie obiit. Eodem anno sal³⁶ durum repertum est in Bochna, quod antea nunquam fuerat.

1253. sanctus Stanislaus canonizatus est.

1254. Gethka miles plus quam centorum annorum senex obiit, qui multa miracula et multa acta Polonorum magistro Petro narravit.

1256. Thomas episcopus Wratislaviensis capitur per ducem Slesie.

1257. terre motus magnus factus est una hora, et civitas Cracoviensis Theutonico iure locatur. Eodem anno ordo martirii incepit.

1259. Grzimislawia ducissa Cracovie obiit et in Zawichost sepellitur apud fratres Minores.

1260. Tartari altera vice intrant Poloniam, et Sandomiriam expugnant ubi occiderunt multos et abduxerunt infinitam multitudinem. Eodem anno penitentes nudi venerunt se flagellantes.

1241. Tarthari Poloniam vastaverunt et Henricum ducem Zlesie occiderunt. Eodem anno in Ungaria lupi, vulpes, aquile homines occidebant.

1242. Wislaus episcopus moritur, Prandotha successit.

1243. prelium inter ducem Conradum et Boleslaum in Suchdol committitur, et victus est Conradus a Cracoviensibus.

1244. Prutheni per frequentes insultus Lukow et Lublin et Seczechow vastaverunt.

1246. Lithuani venientes in Iaroczin commiserunt bellum cum Boleslao et devicto eo multos milites occiderunt.

1247. frater Iohannes sedis apostolice legatus, ordinis fratrum Minorum, cum aliis fratribus ad regem Tartarorum pervenerunt.

1249. moritur sancta Hedwigis.

1252. beatus Stanislaus canonizatur.

1254. Getko miles plus quam 200 annorum senex moritur, qui multa miracula sancti Stanislai et multa acta Polonorum magistro Petro uarravit.

1257. terre motus factus est magnus et civitas Cracoviensis locata est Teutonico iure.

1259. Grzimislawia ducissa Cracovie moritur et in Zawichost sepelitur apud fratres Minores.

1259. dux Boleslaus Cracoviensis et Sandomiriensis devastavit terram Lancicie. Eodem anno Tartari devastaverunt terram Cracovie et Sandomirie, et hic fuit secundus adventus in quo occiderunt et abduxerunt infinita hominum millia et castrum Sandomiriense ceperunt.

45 Bellum. f) haec verba in 1 erasa sunt, sed legi possunt. In 1a in margine scriptum est: beata Hedwigis. g) cui 1. h) verba b. S. can. erasa sunt, sed a Dlugosso restituta hoc modo: beatus Stanislaus de tumulo elevatur. i) in margine 1: Pestilencia. k) bina 1. l) Premizlaus 1a. m) Grzimislawia 1a. n) in margine 1: Timor. o) ad haec verba in margine alia manu scriptum est: Eodem anno 1a. p) devastaverunt 1. q) in margine II^a 1. r) deest 1a. 50 s) impetum 2. t) duceatonorum 2. u) deest 3. v) Lublin 4.

36) Cf. Annales capituli Cracoviensis a. 1251.

I.	II.
1261. dux Zemovitus Mazoviensis a ^a Pruthenis capitur et occiditur.	
Jan. 23. 1262. dux Semovitus Mazoviensis ^a a Litwanis occiditur et comburitur in Iascow,	5
1261. et filius eius Cunradus ^b captivatur. Primiz- Dec. 25. lius ^c 37 coronatur.	
Aug. 5. 1263. sol patitur eclipsim in die sancti Dominici ^d .	
Jan. 14. 1264. Cracovienses ^e vicerunt ^f Jacuizitas 1307. cometa visa est 80 diebus et se- 18. Kal. Iulii. cuta est magna pestis brutorum.	10
Jan. 24. 1265. obiit Anna ducissa Zlesie, uxor Henrici occisi a Thartaris. Dux Lestco duxit ^g Griphinam uxorem suam. Poloni spoliaverunt Ruthenos et multos occiderunt in metis Polonie, et dux ^h Romanus ³⁸ occiditur a Lestcone in Zavichost et alios usque Wlodimir ⁱ Poloni insecuntur, alii vero infiniti occiduntur ^j .	15
Jan. 11. 1266. Svatopelcus ¹ dux gloriosus Pomeranie ^m obiit. Rex Daniel Rusie moritur. 1309. Prandota Cracoviensis episcopus obiit, Paulus successit eum.	
Sept. 20. Eodem anno Prandotha episcopus Cracovie Dec. 5. obiit, cui successit Paulus filius Iasconis. Henricus ³⁹ obiit dux Wratislavie.	20
1267. dominus Guido cardinalis intrat Poloniam et fecit synodum Wratislavie. 1310. Gwido cardinalis venit in Poloniam.	
Febr. 9. Poloniam et fecit synodum Wratislavie.	
Mai. 25. Eodem anno sol eclipsim passus est in vigilia ascensionis Domini. Sancta Hedvigis canonizatur ⁿ . Dux Leo filius Danielis regis Rusie occidit Woyslaum filium Mendogi ducis Lithwanorum.	25
1268. soror Salomea ordinis sancte Clare migravit ad Dominum. In qua mirabile quid accidit ^o , quia ^p 7 diebus iacuit in choro sororum inhumata, in lapide sancte Marie, et nullum horrorem ^q , nullum fetorem sororibus prestabat, sed solacium et suavitatem. Post sepulturam autem iacuit in terra a 4. Idus Novembris usque ad 11. Kal. Iulii, et tamen ^r nullus fetor exibat, quando ducebatur in Cracoviam ad sepulturam, licet archa in qua fuit condita ^s fuisset aperta. Thomas episcopus Wratislavie ^t obiit. Eodem anno ^u in Cracoviensi dyocesi propter infidelitatem cuiusdam mulieris corpus Christi fuit versum in carnem visibilem, quod cum magna violencia sumpsit mulier, timens prodicionem et supplicacionem ^v sui criminis.	30
1269. dux Bela ^w , filius regis Ungarie nomine Bele, obiit et sepultus in Stirgonii ^x .	35
1312. Wisla maxime inundavit. [Simi- liter 1466. ante Thorun valde.]	
1270. in Kalis ^y infra octavam nativitatis Christi natus est vitulus habens duo capita et septem pedes; erant autem capita illa canina et dentes canini; erat autem unum caput in loco debito, et hoc erat maius, aliud erat minus, situm ad caudam, ipse autem vitulus erat habens pellem vitulinam et pedes vitulinas, cuius cadaver nec canes nec porci volebant comedere. Eodem anno ^z 13. Kal. Februarii die Lune in nocte circa primam horam noctis apertum est celum in modum crucis super ecclesiam fratrum Minorum in Cracovia, et de illa apertura celi exivit lux in modum lune et sparsit radios suos per totam provinciam Cracoviensem, in tantum quod in ecclesia Predicatorum pre fulgore lucis poterat acus inveniri.	40
1313. ecclesia fratrum in Cracovia incinerata est.	45
1314. castrum in Gnezna restauratur.	
1316. Kazimirus iunior genuit duos filios Listkonem et Conradum, ut supra patet.	50
Jan. 20. Eodem anno ^z 13. Kal. Februarii die Lune in nocte circa primam horam noctis apertum est celum in modum crucis super ecclesiam fratrum Minorum in Cracovia, et de illa apertura celi exivit lux in modum lune et sparsit radios suos per totam provinciam Cracoviensem, in tantum quod in ecclesia Predicatorum pre fulgore lucis poterat acus inveniri.	55

a. a — Mazovicusis *desunt* 1a. b) *deest* 1a. c) Premislus 1a. d) *totus hic annus deest* 1a. e) Cracoviensis 1a. f) *deest* 1a. g) *ig* 1; *ig* 1a. h) ducit 1a. i) *verba* et dux — occiduntur in 1 *erasa sunt*, *lumen legi possunt*. 37) est Ottokarus II. rex Bohemiae; cf. Canon. Prag. de a. 1205 transsumpta sunt; cf. notam criticam. contin. Cosmae ad a. 1261. SS. IX, 178. 38) Verba 39) Cf. Epitaphia duc. Siles. supra p. 551 et notam et dux Romanus et sequentia scribae negligentia Wattenbachii ad Monum. Lubensia p. 17. n. 8.

III.

IV.

1261. dux Semovitus Mazoviensis a Prutenis capitur et occiditur.

1262. dux Semovitus a Lithuanis occiditur et conburitur in Iasow, et filius eius Conradus captivatur et Iaromislau coronatur.

1263. sol patitur eclipsim in die sancti Dominici.

1264. cometes stella apparuit 80 diebus et mortalitas animalium est nimia secuta.

1265. obiit Anna ducissa Zlesie, uxor Henrici occisi a Tartaris. Dux Lestko ducit Griphinam uxorem suam. Poloni spoliaverunt Ruthenos et multos occiderunt in metis Polonie, et dux Ruthenorum Romanus occiditur a Lestkone in Zawychost, alios usque Wladimirum Poloni insequuntur, alii capiuntur, infiniti occiduntur.

1266. Prandotha episcopus Cracovie obiit, cui Paulus succedit.

1267. domnus Gwido cardinalis legatus in Cracoviam venit. Eodem anno sol eclipsim passus est in vigilia ascensionis Domini. Item sancta Hedwigis canonizatur.

1268. sancta Salomea migravit ad Christum in vigilia sancti Martini confessoris. Eodem anno in Cracoviensi dyoceasi propter infidelitatem cuiusdam mulieris corpus Christi fuit versum in carnem visibilem, quod est magna violencia, et tum mulier sumpsit timens publicacionem criminis sui.

1269. Wandalus fluvius subito inundavit. Item eodem anno ecclesia fratrum conburitur in Cracovia.

1270. Bela rex Ungarorum obiit. Eodem anno 13. Kal. Februarii die Lune circa primam horam noctis apertum est celum in modum crucis super ecclesiam fratrum Minorum in Cracovia, et de illa apertura celi exivit lux in modum lune et sparsit radios suos in omnem provinciam Cracoviensem in tantum, quod in ecclesia Predicatorum pre fulgure lucis acus poterat inveniri. Item eo anno fluvius qui dicitur Nissa fluxit sanguine tribus diebus, id est a feria sexta usque ad diem dominicum. Circa idem tempus fluvius

1262. dux Szemovitus Mazoviensis a Lithuanis occiditur in Iaskow, et filius eius Conradus captivatur, Przemislus coronatur, primus huius nominis rex.

1263. Cracovienses vicerunt Iazwitzas 18. Cal. Iulii.

1265. obiit Anna ducissa Zlesie, uxor Henrici occisi a Tartaris. Dux Lestko ducit Griphinam uxorem suam. Poloni spoliaverunt Ruthenos et multos occiderunt in metis Polonie, et dux Ruthenorum Romanus occiditur a Lestkone in Zawychost, alios usque Wladimirum Poloni insequuntur, alii capiuntur, infiniti occiduntur.

1266. Prandotha episcopus Cracoviensis moritur, Paulus successit Iaszconis. Daniel rex Russie moritur.

1267. sancta Hedwigis canonizatur.

1268. sancta Salomea migravit ad Christum in vigilia sancti Martini. Eodem anno in Cracoviensi ducatu propter infidelitatem cuiusdam mulieris corpus Christi verum fuerat in carnem visibilem, quam cum magna violencia sumpsit mulier timens publicacionem et publicacionem sui criminis.

1270.

1270. Cazimirus iunior filius Boleslai Crzywusty, dux Cracovie, genuit duos filios, scilicet Lestkonem ducem Cracovie et Conradum. Iste Conradus genuit tres filios Cazimirum, Boleslaum, Szemovitum; ex quibus Cazimirus genuit plures filios, scilicet Lestkonem Nigrum, qui post ducem Boleslaum Pudicum Cracoviam tenuit, item Wladislaum, qui Loketk cognominatus est, qui post regem Bohemie Cracoviam est adeptus. Eodem anno in Kalis infra octavas nativitatis Christi natus est vitulus habens duo capita et septem

Habet ea 1a. In margine 1 scriptum est: In Zawychost Romanus occiditur. k) Wladimir 1a. l) Svathopelcus 1a. m) Pomorie 1a. n) in margine 1a: Canonizacio b. Hedvigis. o) acciderit 1. p) quod 1a. q) in margine 1: Miraculum. r) cum 1a. s) deest 1a. t) Wrathislaviensis 1a. u) supplicacionem 1a. v) Bella 1a. w) Strzegonii 1a. x) in margine 1: Miraculum de Vitulo; 1a: In Kalis miraculum. y) in margine 1: Visio. z) conburitur 3.) Sela 3. a) arca 3. b) Iaskow 4. c) Iazwitzas 4.

- I. II.
- Eodem anno similis lux apparuit in Stanatek^{a, 40}. Eodem anno obiit rex
 Mai. 5. Ungarorum Bela. Ipso anno^b fluvius qui dicitur Niza fluxit sanguine tribus
 diebus, id est a feria sexta usque ad diem dominicum^c. Circa idem tempus
 fluvius Odra fluxit tribus diebus ita quod color eius^d aque fuit viridissimus, 5
 postea aliis tribus diebus tota aqua sanguinea. Iterum circa festum beate Marie
 Jul. 21. Magdalene tribus diebus fuit maxima inundacio aquarum in Cracovia^e per
 Wyslami, qualis nunquam visa fuit, quia occupavit villas, segetes^f, prata et
 totum campum et spacium^g a monte sancti Stanislay usque ad montem sancti
 Benedicti, et multos homines submersit et domos et molendina, et duravit hoc
 malum per 15 dies, et hoc diluvium per diversas provincias mundi, et fecit
 Raba et Dunaiecz^h. Obit regina Ungarorum domina Maria, mater domine
 Kinge. Eodem annoⁱ in terra Zlesie circa Michalow pluit de celo sanguis;
 Aug. 27. erat autem tempus estivum et maximus fervor illo die. Eodem^k anno venit
 Stephanus rex Ungarie visitare sepulchrum sancti Stanislay, et dum vidit ducem
 Bolezlaum, qui habebat dominam Kingam sororem germanam, feceruntque
 Dec. 6. pacem et concordiam inter se. Item⁴¹ quedam^l domina de Nakel peperit
 in uno partu 36 pueros parvulos ita quod simul unum post alium effudit 15,
 alios post modicam horam effudit, qui omnes pueri sunt mortui immediate.
- Jan. 19. 1271. tres soles^m apparuerunt post ortum solis die Lune 14. Kal. Februarii. 20
 Dux Samborius⁴² a Bolezlaeo capitur, qui acquisivit Gdancz. Ianussius⁴³ archi-
 episcopus obiit. Eodemⁿ anno Gripphina uxor ducis Lesteonis Syradiensis
 deposuit de se peplum publice, eo quod dixit se esse virginem incorruptam,
 nec ab eo poterat cognosci propter inpotenciam ipsius ut dicebatur.
1279. 1272. dux maioris Polonie Bolezlaus 1319. dux Boleslaus obiit sine herede, 25
 Apr. 7. obiit. Liscko Niger post eum. Hic debellavit Ru-
 thenos et Tartaros in Goslitz. 1320. Liscko occidit Lithwanos qui eum
 spoliarerant. 30
1273. dux Boleslaus Cracoviensis con-
 venit^o cum Primizlio^p rege Bohemie in Opa-
 via⁴⁴, et firmant amicitiam perpetuam. 35
- Eodem anno Lithwani miserabiliter devastaverunt terram Lublinensem. Ipso
 anno quidam^r milites Cracovienses processerant ad ducem Opoliensem Wladiz-
 laum^s cum tota potencia sua^t de consilio episcopi Pauli Cracovie. Sed Bolezlaus^u
 misso exercitu comprehendit eos in campo circa Boguczyn^v, et commisso prelio
 forti ceciderunt multi ex utraque parte quam plures. Item^w venit vox ad Paulum
 episcopum Cracoviensem dicens: *Ve tibi, episcope Paule, melius tibi fuisset, si
 natus non fuisses.* Hanc vocem audierunt bene 70 viri. Inponebatur enim eidem,
 quod ipso procurante fuisset facta strages supradicta in Lublin. Tandem post
 aliquantulum tempus venit vox dicens ei: *Non timeas, Paule, fac quicquid vo-
 lueris, quia ego tecum sum.* Hanc vocem audierunt multi fratres Predicatorum,
 in quorum domo eo tempore morabatur ante Cracoviam. Post aliquantulum
 vero tempus^y eodem anno, predicto episcopo solo existente in cubiculo suo,
 venit vox de aere dicens: *Non timeas, Paule, fac quod vis, quia septimo anno
 morieris.* Nec distinxit utrum septimo anno episcopatus sui vel septimo anno ab
 eo tempore, quo hec vox ad ipsum facta est. Ad quam vocem respondit episco-
 pus: *Bene, inquit, quia usque^z ad septimum annum potero vitam meam emendare.*
 Et hanc vocem audierunt plures qui stabant ante cubiculum ipsius. Anno⁴⁵
- a) in margine 1. Alia. b) in margine 1. Plaga Dei. c) dominicam 1a. d) deest 1a. e) in margine 1. Maxima
 inundacio. f) segetes 1a. g) et spacium desunt 1a. h) Dunaiecz 1a. i) in margine 1. Plaga. k) in margine 1.
- 40) Staniatki in palatinatu Cracoviensi. 41) Cf. nihil tradunt; cf. SS. R. Pruss. I, 691. 43) Cf. 50
 Dżiswac chron. ed. Gedan. p. 31. 42) Cf. Ann. Dlugossi hist. Pol. I, 798, qui diem 26. m. Aug.
 maioris Polonie infra ad h. a., qui de Samborio tradit. 44) Troppau.

III.

Odra factus fuit tribus diebus viridissimus, rursus aliis tribus sanguineus. Item circa festum Marie Magdalene per nimiam inundacionem Wyszle ville, segetes, prata, molendina occupati fuerunt, et totum campum et spacium occupavit a monte sancti Stanislai usque ad montem sancti Benedicti, et multi homines submersi sunt, et hoc duravit 15 dies per universas provincias, et inde orta sunt duo flumina Raba et Dunayecz. Eodem tempore in terra Slesie circa Michalow pluit sanguis de celo. Erat autem tempus estivum et maximus fervor die illo.

13

submersit et domos et molendina, et duravit hoc malum per 15 dies. Et similiter duo alii fluvii fecerunt Raba et Dunanez. Isto anno fluvius qui dicitur Nyssa fluxit sanguine tribus diebus a feria sexta usque ad diem dominicum. Odra eciam fluvius qui preterfluit Wratislaviam fluxit tribus diebus aqua viridissima, postea aliis tribus diebus aqua penitus sanguinea. Eodem tempore moritur regina Ungarorum nomine Maria, mater domine Kinge.

20

1271. domus^b in Gnezna recuperatur. Eodem anno tres soles apparuerunt post ortum solis die Lune, 14. Kal. Februarii.

25

Griphina uxor Lestkonis ducis Syradiensis deposuit de se peplum publice, eo quod dixit se esse virginem incorruptam, nec ab eo poterat cognosci propter impotenciam ipsius, ut dicebant.

30

1272. Kazimirus iunior filius Boleslai Crziwousti, dux Cracovie, genuit duos filios, scilicet Leskonem ducem Cracovie et Conradum.

1273. Lithwani terram Lublinensem miserabiliter devastaverunt.

35

1273. dux Boleslaus Cracovie convenit cum duce Bohemie Przemislisio in Opavia, et firmant amicitiam perpetuam. Anno ipso Boleslaus dux Cracovie et Sandomirie, Boleslaus dux Polonie, Conradus dux Mazovie et Lestko dux Szyradie intrantes terram Wladislai ducis Opoliensis devastaverunt eam totaliter, spoliantes et incendio subicientes usque in Opol et in Coszle et usque in Oderam, et multos homines amiserunt ibidem. Eodem anno quidam milites Cracovienses processerant ad ducem Wladislaum Opoliensem cum tota potencia sua de consilio Pauli episcopi Cracoviensis, sed Boleslaus misso exercitu comprehendit eos in campo Boguczyn, et commisso prelio ex utraque parte ceciderunt plurimi. Venit autem vox ad Paulum episcopum dicens: *Ve⁴ tibi, Paule, melius fuisset, si natus non fuisses.* Hanc vocem audierunt bene 60 viri. Imponebatur autem eidem quod ipso procurante fuisset facta strages supradicta. Tandem post aliquantulum tempus venit vox dicens ei: *Non timeas, episcope Paule, fac quicquid volueris, quia ego tecum sum.* Hanc vocem audiverunt multi fratres Predicatorum, in quorum domo morabatur tunc extra civitatem Cracoviensem. Post aliquantulum vero temporis eodem anno predicto, episcopo solo existente in cubiculo, facta est vox ad eum dicens: *Noli timere, Paule, fac quecunque vis, quia septimo anno morieris,* nec distinxit utrum septimo anno episcopatus sui, vel anno septimo ab eo tempore quo huiusmodi

40

45

50

Concordia: 1a: Stephanus rex Ungarie visitat sepulchrum S. Stanislai. 1) quidam 1; in margine 1: Miraculum de muliere. m) in margine 1: Miraculum. n) in margine 1: Excussio. o) conveniunt 1. 1a; in margine 1: Amicitia. p) Premislisio 1a. q) Upavie 1a. r) quidem 1. 1a; in margine 1: Bellum. s) Wladislavum 1a. t) deest 1a. u) Bo. 1. 1a. v) Boguzin 1a. w) in margine 1: Miraculum de episcopo; 1a: De Paulo episcopo Crac. x) in margine 1: Verso. y) temporis 1a. z) in margine 1: Miraculum. *) deest 1a. a) in margine 1: De vastacione Opol. b) domos 3. c) deest 4. d) ne 4.

IV.

pedes, erant autem illa canina et dentes canini. Erat autem unum caput in loco debito et hoc erat maius, aliud erat minus et hoc erat ad caudam situm. Ipse autem vitulus habebat pellem vitulinam et pedes vitulinos, cuius cadaver nec canes nec porci volebant comedere. Eodem anno moritur rex Ungarorum Bela. Eodem anno in Cracovia fuit maxima inundacio aquarum per Wyslam fluvium, circa festum beate Marie Magdalene tribus diebus, qualis nunquam antea visa est, quia occupavit villas, segetes, prata et totum campum a monte sancti Stanislai usque ad montem sancti Benedicti et multos homines

Jul. 21.

I.

II.

ipso Bolezlaus dux Cracovie et Sandomirie, Bolezlaus dux Polonie, Conradus dux Mazovie, Lestco dux Syradie, intrantes terram Wladyslay ducis Opoliensis, devastaverunt eam totaliter spoliantes et incendio subicientes usque in Opol et in Cosle et usque in Odram, et multos homines^a amiserunt ibidem.

45 1274. factum^b est concilium⁴⁵ generale sub papa Gregorio X, in quo fuerunt congregati episcopi 1200. In hoc concilio Greci sunt reversi ad obedienciam ecclesie Romane, nam et patriarcha Constantinopolitanus celebravit missam
Jan. 29. in Greco coram papa ibidem in die apostolorum Petri et Pauli. Rex^c eciam Thartarorum ibidem venit et obedienciam Romane ecclesie promisit et fidem confessus est, a quo et coronam suscepit. In^d territorio Cracoviensi natus est puer cum dentibus, qui statim ut natus est cepit loqui; sed cum esset baptizatus, mox et dentes amisit et loquelam. Vixit autem tribus annis et mortuus est. Eodem anno dux Lestco accepit iterum Griphinam uxorem suam, qua fuerat privatus.

1275. quidam^e puer vix habens duos annos natu, adstans^f dixit fratri Minorum ter^g dicens: *Domine!* Qui ait: *Quid vis?* At ille: *Tartari^h, inquit, venient et precipient capita vestraⁱ.* Cui frater: *Quis tibi dixit?* Cui puer: *Deus, inquit.* At ille: *Timesne eos?* Cui puer: *Timeo, quia precipient capita vestraⁱ.* Quod factum fuit ita.

1276. res horribilis^l et miranda. Homo quidam^m crudelis super pauperes et suis dominis infidelis cumⁿ gravi infirmitate venisset^o ad portam mortis, fratres qui vocati fuerant, ceperun ipsum inducere ad confessionem. Quibus respondit: *Tempus quidem erat confitendi, set iam est denegata mihi potestas confitendi, nam et^p traditus sum potestati demonum.* Fratribus autem ipsum ad penitentiam inducentibus magis, ne de Domini desperaret misericordia, ait: *Confiteri, inquit, non possum iam, set cito^q videbitis quod traditus sum in manus demonum.* Et statim audierunt ictus durissimos quibus ipsum affligebant, neminem autem videbant, set tantum sonum verberum et strepitum audiebant, vulnera^r in corpore et plagas aspiciebant. Ipse miser afflictus nullam vocem dabat nec gemitum, set tantum vultum^s contrahebat et rugabat, et sic miser infra verbera
Oct. 6. demonum exspiravit. In octava sancti Michaelis cecidit in Cracovia in magna copia nix. Iohelth uxor Bolezlay genuit filiam nomine Annam.

Jan. 1. 1277. in^t circumcissione Domini in media nocte apertum est celum et lux maxima resplenduit ad modicam horam ita quod tota civitas et dyocesis Cracoviensis fuit delectabiliter illustrata. Eodem anno milites Theutonici vocati sunt in Zleziensem dyocesim. Dux Bolezlaus Zlesie de Legnicia cepit^v Henricum filium fratris sui, ducem Wratislaviensem, requirens ab eo fratris sui iunioris defuncti ducis Wlotconis qui fuit archiepiscopus. Ipso^w circulo
Oct. 18. circa festum sancti Luce ewangeliste Litwani Lanciam crudelissime devasta-

a) deest 1a. b) in margine 1: Greci obediunt pape; 1a: Concilium pro Grecis congregatum. c) in margine 1: Tartari confessi sunt fidem. d) in margine 1: Miraculum; 1a: Miraculum de quodam puero. e) in margine 1: Pro-

45) Lugduni.

III.

IV.

vox ad ipsum facta est. Cui respondit episcopus: *Bene, quia usque ad septimum annum vitam meam possum emendare.* Et hanc vocem audierunt plures qui stabant ante cubiculum ipsius.

5 1274. Conradus filius Kazimiri genuit tres filios: Kazimirum, Boleslaum, Semo-
vitem. Ex quibus genuit plures filios, scilicet
Leskoem Nigrum, qui post ducem Boles-
laum Pudicum Cracoviam tenuit. Item genuit
10 Wladislaum, qui Lotko* cognominatus est,
qui post regem Bohemie Cracoviam adeptus
est. Cuius filius Stephanus apud fratres Mi-
nores in Cracovia est sepultus.

15 1274. factum est comitium generale sub
papa Gregorio X, in quo fuerunt congregati
episcopi 1200. In hoc concilio Greci sunt re-
versi ad obedienciam ecclesie Romane, nam
et patriarcha Constantinopolitanus celebravit
in Greco ibidem coram papa missam in die
apostolorum Petri et Pauli. Rex eciam Tartarorum
venit ibidem et obedienciam Romane
ecclesie promisit et fidem confessus est, a
quo et coronam accepit. In territorio Craco-
viensi natus est puer cum dentibus, qui statim cepit loqui, et cum baptizatus
esset, statim et dentes amisit et loquelam. Vixit autem tribus annis et mortuus
est. Eodem anno dux Lestko iterum Griphinam uxorem suam accepit, qua
fuerat privatus.

20 1275. quidam puer vix annos duos habens
natu, dixit fratri Minorum ter dicens: *Domine.* Qui ait: *Quid vis?* Et ille:
Tartari, inquit, venient et precipitent capitu vestra. Cui frater: *Quis tibi dixit?*
Cui puer: *Deus, inquit.* At ille: *Timesne, inquit, illos?* Cui puer: *Timeo, inquit,*
quia precipitent capita vestra. Quod et ita factum est.

25 1276. res horrida et valde mirabilis.
Homo quidam crudelis in pauperes et suis
dominis infidelis, gravi infirmitate correptus
cum venisset hora mortis, eius fratres qui
vocati fuerant, ceperunt inducere eum ad con-
fessionem. Quibus respondit: *Tempus quidem*
30 *erat confitendi, set michi iam potestas denegata*
est, nam et traditus sum potestati demonum.
Fratres autem ipsum ad penitentiam indu-
centes, ne de Dei misericordia desperaret,
ait: *Confiteri, inquit, iam non possum, sed cito*
35 *videbitis quia tradar in manus demoniorum fla-*
gellandus. Et statim audierunt ictus durissi-
mos quibus ipsum affligebant, et sonum ver-
berum, et vulnera plagasque aspiciebant, ne-
minem tamen videbant. Ipse autem miser
40 afflictus nec vocem nec gemitus dabat, et
sic miser inter vulnera et verbera demonum
expiravit. Item in octava sancti Michaelis
in Cracovia copia magna nivis* cecidit.

45 1277. in circumcissione Domini in noctis
medio apertum est celum et lux maxima
resplenduit ad modicam horam ita quod tota
civitas et dyocesis Cracoviensis illustrata fuit
delectabiliter. Item circa festum sancti Luce
ewangeliste Lithwani Lanciam crudelissime
50 devastaverunt abducentes secum in captivi-

1276. res miranda et horribilis. Homo
quidam crudelis super pauperes et suis do-
minis infidelis cum gravi infirmitate venisset
ad portas mortis, fratres qui vocati fuerant,
ceperunt ipsum inducere ad confessionem,
quibus respondit: *Tempus quidem erat confi-*
tendi, sed iam denegata est mhi potestas con-
fitendi, nam et traditus sum potestati demonum.
Fratribus autem ipsum ad penitentiam indu-
centibus magis, ne de Domini misericordia
desperaret, ait: *Confiteri, inquit, non possum*
iam, sed cito videbitis quia traditus iam sum
in manus demonum. Et statim audierunt ictus
durissimos quibus ipsum affligebant, nemi-
nem autem videbant, sed tantum sonum ver-
berum et strepitum audiebant, vulnera in
corpore et plagas aspiciebant. Ipse miser
afflictus nullam vocem dabat nec gemitum,
sed tantum vultum contrahebat et rugabat,
et sic inter verbera demonum expiravit.

1278. post ruinam regis Ungarorum filia
eius Kynga, virgo Deo devota et sancte Marie
semper virgini, in die sancti Stephani proto-
martiris vidit in visione quandam virginem
pulcherrimam indutam pallio mirabili, que
habebat litteras insertas per totum pallium de
septem gaudiis beate Marie, excepta una

phetia. f) astans 1a. g) sic 1a. h) Thartheri 1a. i) nostra 1. 1a. k) nostra 1a. l) in margine 1:
Miraculum horribile. m) quidem 1. 1a. n) deest 1. 1a. o) deest 1a. p) namque 1a. q) set cito deum 1a.
r) vulnera 1a. s) vultum 1a. t) in margine 1: Visio. u) recepit 1a. v) in margine 1: Pestis: 1a: Lithvani
Lanciam vastant et homines capiunt. v*) Lestko 3. w) nimis 3. x) in die missam 4.

verunt abducentes secum in captivitatem preter eos qui occisi sunt quadraginta milia hominum utriusque sexus.

1276. Dec. 26. Post^a ruinam regis Bohemorum filia ipsius domina Kinga, virgo Deo devota et beate virgini Marie, in die sancti Stephani protomartiris vidit in visione quandam virginem pulcherrimam indutam pallio mirabili, que habebat litteras insertas per s totum pallium de septem gaudiis beate virginis Marie, excepta una plica pallii in qua non erant littere. Quod videns puella cepit mirari. Ad quam beata virgo: *Cur, inquit, filia, miraris?* Ad quam puella: *Admiror tuam pulchritudinem^b et cur pallium tuum non est per totum ornatum.* Ad quam domina: *Ego sum, inquit, mater Domini, tu autem hoc pallium meum decorasti. Sed quia hesternum die non recitasti septem gaudia mea, que solebas semper recitare, ideo pallium istud non est per omnia ornatum. Verumptamen, filia, noli conturbari, quia desiderium tuum adimplebitur, nec de patre sollicita sis, quia ad maiorem gloriam perducetur quam unquam fuit perductus.* Eodem anno in nativitate beate Marie virginis intravit ordinem sancte Clare in Praga cum maxima sollempnitate⁴⁶.

1277. Sept. 8. 1278. in Cracoviensi dyocesi erat quidam lacus, in quo homines nullo modo poterant 15 piscari propter impedimenta dyaboli. Cum ergo eo anno esset hyems^c magis aspera solito, quidam milites et religiosi et multi simplices illius provincie congregati fuerunt^d ad capturam piscium illius lacu cum crucibus et vexillis. Et primo quidem traxerunt, licet cum difficultate, sagenam habentem tres parvos pisciculos. Secundo traxerunt sagenam mastigatam et nullum piscem habentem. Tercio vero traxerunt sagenam cum maxima difficultate continentem quoddam monstrum quod habebat caput caprinum^e et oculos rubicundissimos; quo viso homines fugierunt relictis crucibus, ex quo omnes fere fuerunt morbidi facti, ipsum vero monstrum cum extraxisset caput suum, subtus glaciem cepit discurrere^f per aquam sonitum et strepitum faciendo. Frater^g Martinus⁴⁷ ordinis Predicatorum 25 factus est archiepiscopus Gneznensis a domino papa Nicolao III. nacione Romano, qui prius quam venit Gneznam mortuus est eodem anno. Rex Bohemorum Primislius^h per traditionem Theutonicorum superatus est ab imperatore Rudolpho in finibus Ungarorum iuxta flumen qui dicitur Morava. Eodemⁱ tempore dux Bolezlaus Polonie habens adiutorio Mstiwoynem ducem Pomoranie, intravit fines Theutonicorum octo diebus spolians terram ipsorum, et ad ultimum gloriose triumphavit de exercitu ipsorum. Eodem^k anno surrexit quidam^l religiosus nomine Nicolaus nacione Theutonicus, ordinis fratrum Predicatorum, qui docuit homines comedere serpentes, lacertas et ranas contra quamlibet infirmitatem a qua detinebantur, sive fuit dolor oculorum vel aliud. Urinam autem hominis infirmi nunquam inspiciebat, sed habebat quasdam bursiculas clausas. Quid autem in eis clausum fuisset, aspicere prohibebat^m. Suspendebat autem illas bursiculas singulas super singulos 35 infirmos per noctem, et qui sudabant ex huius suspensione et quedamⁿ videbant sompnia curabantur, et qui non, non. Capiebantur autem serpentes nuda manu ab hominibus in nomine predicti Nicolay, non in nomine Christi. Nam si quis in nomine Christi vellet capere serpentem, eciam si habuit manum tectam cum cyroteca, statim momordit eum serpens. Ab hoc autem informati quidam^o fratres de ordine Predicatorum comedebant serpentes. 40 Dominus eciam Lestco^p dux Syradie cum uxore sua Griphina per mandatum eiusdem Predicatoris eodem anno cepit comedere serpentes, lacertas et ranas, propter quod fuit abhominabilis omni populo, licet fuerint^q eis valde medicinales.

1278. Dec. 23. 1279. dominus^r Wlostiborius electus est in archiepiscopum Gneznensem, sed cassata est eius eleccio. Eo^s anno Philippus episcopus⁴⁸ sedis apostolice et legatus, venit in 45

1279. Sept. 14. Ungariam et Poloniam, qui fecit multas constituciones duras et duos episcopos in Ungaria incarceravit perpetuo. Eodem anno obiit Bolezlaus Polonie, qui habebat uxorem Iohelith, filiam Bele regis Ungarorum. Iste Bolezlaus^t fuit maximus triumphator de Theutonicis et

Apr. 7. virilis homo, quia nullum regem quemcumque timebat, mortuus 7. Idus Aprilis. Iam^u dicto anno pugnantis cruciferis de domo Theutonica contra Lithwanos^v, capti sunt duo 50

a) in margine 1: Miraculum de septem gaudiis virginis Marie. b) pulchritudinem 1a. c) yems 1a. d) fuerant 1a.

46) Cf. Francisci chron. ap. Pelzel et Dombrowski SS. RR. Bohem. II, 29. 47) Cf. Theiner Mon. Pol. I, p. 85. Est Martinus Polonus, chronographus.

48) Cf. Theiner Mon. Pol. I, 86. Philippus episcopus Firmanus mense Iunio ineunte Ungariam intravit. Synodus celebrata est die 14. m. Sept. Constituciones huius synodi exhibet Hube Antiquae constituciones provincie Gneznensis. Petropoli 1856. p. 72-164 et Helzel, Pommiki etc. p. 364. 55

III.

tatem preter eos qui occisi sunt quadraginta milia hominum utriusque sexus.

5 *Miror, inquit, tuam pulchritudinem et cur pallium tuum non est per totum ornatum.*
 Ad quam domina: *Ego sum mater Domini, tu autem hoc pallium meum decorasti, sed quare hesternum die non recitasti septem gaudia mea, que solebas semper recitare, ideo hoc pallium meum non est per totum ornatum, verum tamen, filia, noli conturbari quia desiderium tuum adimplebitur, nec de patre sollicita sis, qui ad*
 10 *maiores gloriam, quam unquam fuit, perducetur.* Eodem anno in nativitate gloriose virginis Marie, intravit ordinem sancte Clare in Praga cum maxima solempnitate.

IV.

plica pallii in qua non erant littere. Que videns puella cepit mirari; ad quam beata virgo: *Cur inquit, miraris? Ad quam puella:*

1278. in Cracoviensi diocesi erat quidam lacus, in quo homines nullo modo piscari poterant propter impedimentum dyaboli. Cum ergo eo anno esset yemps magna aspera solito, quidam miles et religiosi et multi simplices illius provincie congregati fuerunt ad captivacionem piscium illius lacu cum crucibus et vexillis. Et primo quidem traxerunt, licet cum difficultate, sagenam habentem tres pisciculos parvos. Secundo traxerunt sagenam mastigatam et nullum piscem habentem. Tercio vero traxerunt sagenam cum maxima difficultate continentem quoddam monstrum, quod habebat caput caprinum et oculos rubicundissimos, quo viso homines fugerunt relictis crucibus. De quo vero omnes fuerunt morbi facti. Ipsum verum monstrum cum extraxisset caput suum subtus glaciem, cepit discurrere per aquam, sonitum et strepitum faciendo.

35

1278. in Cracoviensi dioecesi erat quidam lacus, in quo homines nullo modo poterant piscari propter impedimenta diaboli. Cum ergo eo anno esset hiems magis aspera solito, quidam milites et religiosi et multi simplices illius provincie congregati fuerunt ad capturam piscium illius lacus cum crucibus et vexillis. Et primo quidem, licet cum difficultate, traxerunt sagenam habentem tres parvos pisciculos. Secundo traxerunt sagenam masticatam et nullum piscem habentem. Tertio vero traxerunt cum maxima difficultate quoddam monstrum, quod habebat caput caprinum et oculos rubicundissimos; quo viso homines fugerunt. Ex quo omnes fuerunt morbi facti. Ipsum vero monstrum cum inposuisset caput suum subtus glaciem cepit discurrere per aquam, sonitum et strepitum faciendo. Eodem tempore Boleslaus dux Polonie habens adiutorio Mestvinum ducem Pomeranie, intravit fines Teutonicorum octo diebus, spolians terram, et ad ultimum gloriose triumphavit de exercitu eorum.

1279. frater Bonagracia in generalem eligitur et frater Nicolaus sigillum provincie tenuit. Item eodem anno in Italia in vigilia Marci ewangeliste factum est terre motus magnus, ex quo subverse sunt septem civitates.

1279. obiit Boleslaus dux Polonie, qui habebat uxorem, filiam Bele regis Ungarorum. Iste Boleslaus fuit maximus triumphator de Teutonicis et homo virilis, quia nullum regem quantuncunque potentem timebat. Obiit 7. Idus Aprilis. Eodem anno pugnantibus cruciferis de domo Teutonica contra

e) carpinum 1a. f) cepit sibi discurrere 1a. g) in margine 1a: Martinus archiepiscopus. h) Premislaus 1a.
 i) in margine 1: Vastacio. k) in margine 1: Miraculum de serpentibus; 1a: De quodam religioso Nicolao fratre Pre-
 45 dicatorum. l) eadem manu superscribendo corr. in quidem 1. m) prohibebatur 1a. n) quidam 1a. o) quidem 1a.
 p) in margine 1: Serpens. q) fuerunt 1a. r) in margine 1a: Wlostiborius archiepiscopus. s) in margine 1: Legatus.
 t) Bo. 1. u) in margine 1a: Cruciferi contra Lithuanos pugnant. v) Lithphanos 1a.

I.

- fratres cruciferorum a Lithwanis, quorum unus cum fuisset suspensus super altissimam arborem, equus quoque eius sub eo suspensus est, ut supposito igne utrumque vorax flamma consumeret. Sed mirum in modum equo igne consumpto apertum est celum super cruciferum et lux magna descendit super eum, et ignem suppositum sparsit in partes 5 diversas^a. Cumque lux illa ascenderet in celum, ascendit simul et crucifer ille cum corpore in celum, ita quod post discessum lucis nullum vestigium, nulla particula vel signum inventum est de illo. Videbaturque^b Lithwanis astantibus et ascensionem illam mirantibus quod virgo pulcherrima ascenderet in celum. Sed quia hoc factum pagani affirmabant incantacionibus, non virtuti divine, ostendit eis aliud sequens miraculum quod in socio illius 10 suspensi cruciferi experiri voluerunt. Nam viso predicto miraculo superstitem cruciferum dirumpto^c trunco arboris per medium incluserunt circumponentes et ignem copiosum ut vivus igne consumeretur, sed Dominus militem suum pro fide certantem non reliquit sine celesti presidio, nam subito celum fuit super ipsum apertum et quedam ayis magna alba, qualis nunquam ab aliquo vivente visa fuit, descendit de celo in luce magna et veniens ad 15 predictum eripuit de medio igne et tulit secum in celum cum corpore, quod videntes pagani dixerunt: *Vere magnus est Deus christianorum qui talia facit servis suis.* Eodem^d anno
- Apr. 24. in Ytalia, in vigilia beati Marci ewangeliste factus^e est ter^f motus terre, ex quo subverse sunt septem civitates. In montibus autem circa Bononiam cecidit ros sanguineus^g in maxima quantitate, presidente Romane ecclesie domino Nicolao papa III.^h, qui vocabatur 20 Iohannes Gagethanusⁱ. Miserabiliter autem terra absorbit civitates, quia descenderunt in abyssum cum suis habitatoribus^k, et audiebatur vox clamantium per quatuor dies de abisso: *Misericordiam, misericordiam, Deus.* Montes eciam duo convenerunt in unum; inter quos fluebat flavius, qui ita fuit conclusus montibus, quod nullum meatum habens fecit lacum circa se, ad sexaginta miliaria et amplius, omnia subvertens. Aliqua eciam castra in 25 montibus sita, aperiens se terra per motum terre, qui stetit 15 diebus, ipsa castra cum montibus absorbit, aliquos montes maximos in planiciem deducens terre penitus coequavit et in populo stragem fecit miserabilem. Nam^l in quodam claustro Cysterciensium^m quinquaginta sorores occidit; et talia multa mala facta sunt. Anno eodemⁿ obiit gloriosus princeps Bolezlaus, filius Lestconis filii Kazimiri, dux Cracovie et Sandomirie^o. Fuit autem 30 homo castus, pudicus, sobrius et mansuetus^p, nulli^q malum pro malo reddens, libertatum ecclesie conservator, militum verus amator, quia sibi nichil retinebat, sed omnia militibus largiebatur, religiosorum omnium fuit benefactor. Cuius mortem non solum terre domini^r, eciam^s vicine provincie principes ac milites deflexerunt. Regnavit autem 37 annis, obiit autem sine prole. Cui successit per eleccionem^t dux Lestco, filius Kazimiri, frater eius 35 patruelis filii Conradi. Uxor autem vero Kinga post sepulturam mariti sui suscipit habitum ordinis sancte Clare cum sorore Iohethe, relicta Bolezlay ducis Polonie, que fuerunt uterine sorores, filie Bele regis Ungarie. Ingrediente duce supradicto Lestcone Cracoviam cum uxore sua Griphina, filius ducis Zemovithi Cuyavie, puer parvulus nomine Lestco, sedens in sinu Griphine prophetavit dicens^u: *Audi, patrua, ecce tu paries filium parvulum qui 40 vocabitur Bolezlaus*, et hoc frequenter iteravit interrogantibus eum dominabus, que sedebant in curru, et ille nichil amplius respondit. Griphina erat ducis Roczislav et mater Anna.
1280. primo^v anno eleccionis ducis Lestconis venit Leo dux Rusie cum exercitu copioso Thartarorum et Lithwanorum et Ruthenorum volens possidere ducatum Cracovie et Sando-
- Febr. 23. mirie. Cui occurrerunt Cracovienses et Sandomirite^w in vigilia Mathie apostoli feria 6. 45 circa Goslicz, videlicet Petrus filius Alberti Cracoviensis, Ianussius palatini Sandomirie, Varso castellanus Cracoviensis ad manum cum 600 hominibus et prostraverunt^x Thartarorum, Lithwanorum, Ruthenorum admirabilem multitudinem, domino celi victoriam conferente^y. Ipse autem secundo die fugit de terra valde confusus, quem post 15 dies secutus est dux Lestco habens secum^z 30 milia equitum et duo milia peditum, et spoliavit eius 50 terram mirabiliter et castra subvertit Rusie. Reversusque est ad propria in pace et cum gloria, presidente domino Nicolao summo pontifice Romane ecclesie, domino Paulo episcopo Cracoviensi.
- a) in margine 1a: Miraculum. b) videbatur quoque 1a. c) dirupto 1a. d) in margine 1: Terre motus ter; 1a: Terre motus in Ytalia tempore Nicolai pape. e) factum 1. f) deest 1a. g) in margine 1: Sanguis. h) VII. 1a. 55 i) Iohannes Gagethanus 1a. k) in margine 1: Subversio civitatum. l) in margine 1: Sorores. m) Cysterciensis 1a. n) idem 1. 1a. o) in margine 1a: Bolezlaus XXXVII annis regnavit. p) mansuetus 1a. q) ulli 1a. r) deest 1a.

III.

IV.

Lithuanos, capti sunt duo fratres cruciferorum a Lithuanis, quorum unus cum
 fuisset suspensus super altissimam arborem, equus quoque sub ipso suspensus
 est, ut igne supposito utrumque vorax flamma consumeret. Sed mirum in
 modum equo per ignem consumpto celum apertum est super cruciferum et lux
 magna descendit super eum et ros descendens de celo ignem dispersit in diversas
 partes. Cumque lux illa ascenderet in celum, simul et crucifer ille ascendit cum
 corpore in celum; itaque post discessum^a lucis nullum vestigium, nulla particula
 vel signum inventum est de illo, videbaturque Lithuanis astantibus et ascen-
 sionem illam mirantibus, quod virgo pulcherrima ascenderet in celum. Sed
 quia pagani huiusmodi factum ascribebant incantacionibus, non virtuti divine,
 ostendit eis Deus aliud miraculum, quod in socio suspensi illius cruciferi ex-
 periri voluerunt, nam viso predicto miraculo superstitem cruciferum dirupto
 trunco arboris per medium incluserunt, circumponentes ignem copiosum ut
 vivus igne consumeretur. Sed Dominus militem suum pro fide certantem non
 reliquit sine celesti presidio. Nam subito celum fuit super ipsum apertum, et
 quedam avis magna alba, qualis numquam visa fuit ab aliquo vivente, descendit
 de celo in luce magna et eripuit predictum cruciferum de medio igne et tulit
 secum in celum in corpore. Quod videntes pagani dixerunt: *Vere magnus est
 Deus christianorum, quia talia facit servis suis.* Eodem anno in Ythalia in
 vigilia beati Marci euangeliste factus est terre motus, ex quo subverse sunt
 septem civitates. Miserabiliter autem terra absorbit civitates, quia descenderunt
 in abyssum cum habitationibus suis et audiebatur vox clamantium de abisso
 per quatuor dies. Montes eciam duo convenerunt in unum; inter quos fluebat
 fluvius, qui ita fuit montibus conclusus, qui nullum meatum habens fecit lacum
 circa se ad 60 milliarum et amplius, omnia subvertens. Multa eciam castra in
 montibus sita, aperiens se terra per motum terre que stetit 17 diebus, ipsa
 castra cum montibus absorbit, aliquos montes maximos in planiciem deducens,
 terre penitus coequavit et in populo stragem miserabilem fecit. Nam in^b quo-
 dam clastro Cystercensium ordinis 70 sorores occidit et alia multa mala fecit.
 Eodem anno obiit gloriosus princeps Boleslaus, filius Lestkonis filii Cazimiri,
 dux Cracovie et Sandomirie, qui fuit homo castus, pudicus, sobrius, mansuetus,
 nulli malum pro malo reddens, libertatum eciam conservator, militum verus
 amator, religiosorum omnium fuit benefactor. Regnavit autem 37 annis. Obiit
 quoque sine prole, cui successit Lestko per electionem militarium, frater eius
 patruelis. Uxor autem Boleslai domina Kynga post sepulturam mariti ingressa
 est ordinem sancte Clare cum sorore relicta Boleslai ducis Polonie, que fuerunt
 sorores uterine^c filie Bele regis Ungarorum.

1280. dux Boleslaus obiit sine prole, cui
 successit Lesko Niger, dux Sandomiriensis,
 electus a militibus. Qui dux Ruthenos cum
 Thartaris in Goszlicz potenter stravit.

Anno Domini 1280. primo anno electio-
 nis ducis Lestkonis, venit Leo dux Russie
 cum exercitu copioso Tartarorum, Lithwa-
 norum et Ruthenorum, volens possidere du-
 catum Cracoviensem et Sandomiriensem, cui

occurerunt Cracovienses et Sandomirienses feria 7, vigilia beati Mathie apostoli, Febr. 24.
 in Gosliz, videlicet Petrus filius Alberti Cracoviensis et Ianussius Sandomiriensis
 palatini cum 600 hominibus, et prostraverunt Tartarorum, Lithuanorum et
 Ruthenorum maximam multitudinem, domino celi ipsis victoriam conferente.
 Ipse autem Leo secundo die fugit de terra valde confusus, quem post 15 dies
 secutus est Lestko habens secum 30 millia equitum et duo millia peditum, et

50 a) verum eciam 1a.   q) in margine 1: Eleccio.   u) in margine 1: Prophetia.   v) in margine 1: Bellum.
 w) Sandomiri 1.   x) in margine 1: Victoria Polonorum.   y) conferentes 1.   z) deest 1.   ) Cracoviensis 1a.
 a) discessum 4.   ) deest 4.   c) ultime 4.

I.

1281. dominus Firminus^a 49 episcopus et apostolice sedis^b legatus per regnum Ungarie et per Poloniam, a rege Ungarie captus est et extra Ungariam turpiter in curru eductus, eo quod in officio sue legacionis multas iniurias intulit eidem regi nomine Wladyslao. Eodem^c anno predictus rex Ungarie a baronibus suis captus est et in quodam castro positus^d 5 cum uxore sua, filia regis Karuli, ut vel sic possent prolem habere. Erat enim^e prefatus rex Wladislaus lascivus homo, non curans de uxore sua, sed quadam abutebatur Comana. Eodem anno dux Henricus Wratislaviensis cepit fratres suos duces, videlicet filium Bolezlay, ducem Henricum de Lednicia fratrem patrualem, cuius fratrem uterinum Bernardum occidit, ducem Henricum Primislium fratrem amitalem, filium ducis Primislii Polonie, ducem 10 Henricum Glogoviensem fratrem patrualem filium Conradi, hos duos cepit, dolo vocans eos ad quandam ecclesiam ratione colloquii, pro quibus duram penam sustinuit in carcere^f sue spoliacionis^g. Ipso anno obiit Nicolaus papa III. et Martinus Thuronensis nacione 15 de cardinalibus electus. Cuius^h temporibus fluxit Rome sanguisⁱ de celo et inundacio aquarum fuit per totum fere mundum.

1282. Lestko dux Cracoviensis, Sandomiriensis et Syradiensis persecutus est Iacuzitas, ammonitus in sompniis per Michaelem archangelum et comprehendit eos ultra Narew. Quibus superatis reduxit totam predam quam ipsi de Lublin abduxerant. In quo conflictu nullus hominum¹ occisus est de ipsius exercitu; ubi mirabile accidit, quia² canes quos predicti gentiles abduxerant, viso christianorum³ exercitu ceperunt gaudere, ululare et 20 exultare per signa, qui⁴ simul cum christianis in occisionem gentilium conversi sunt mordentes atrocissime. Anno⁵ eodem Ianussius⁶⁰ palatinus et milites Sandomirienses opposuerunt se predicto duci Lestkoni et castrum Sandomirense et castrum de Radom traderunt duci Conrado, principi Mazowie, sed prefatus dux Lestko^o expulit Conradum de terra; et predicta castra et totam terram in pace possedit. Eodem^p anno fuit maxima 25 fames in terra Cracoviensi, propter quam infinita milia hominum exiverunt in Rusiam et in Ungariam, sed qui iverant in Rusiam dati sunt Tartharis, qui vero transiverunt in Ungariam venditi sunt Comanis. Eodem anno in die beati Francisci infra capitulum fratrum 30 Predicatorum, quod celebravit eorum summus magister, intraverunt Lithwani^q, Christi inimici, pagani, clandestine terram Sandomiriensem, duce et fere omnibus militibus in 30 Cracovia residentibus propter capitulum predictum, spoliantes et mactantes ministros Christi, sacerdotes et levitas, clericos, milites eorumque uxores cum pueris, cives cum uxoribus puerisque eorum, et villanos veluti^r pecora abducentes, eligendo senem et virum sue etatis occidentes, iuvenes et invenculas pro famulis^s in perpetuum alligantes. Quid plura auspacia in occisis christicolis contemplatur ab eisdem. Nullo autem resistente, sine 35 omni lesione terra et hominibus devastatis exiverunt. Milites vero qui aufugerant^t ad castrum Sandomiriense, nuncium celerem ad ducem in Cracoviam, ibidem manentem, transmiserunt, qui stragem et seviciam^u predictorum paganorum, duci et baronibus cum lacrimis intimavit. Audito hoc dux illustris Lestko cum baronibus lugubrem fletum emisit. Concitati et accincti Dei adiutorio et confidentia magis quam virium et armorum robore, 40 confitentes peccata, dux cum suis baronibus, sumptoque corpore Christi, eos atrocissime seseque mutuo^v exhortantes insecuti sunt, quod cognicentes pagani in densissimis silvis se receperunt. Christiani vero videntes quod in tuto loco essent, eos invadere timuerunt et etiam ipsi plures fuerunt. Attamen ducti consilio spiritus almi fugam simulantes a presidio paganorum parum discesserunt^w, quod videntes Christi inimici omnes exiverunt de 45 presidio, in quo se receperant, captivis vero relictis et legatis tamquam oves occisionis in eadem silva, acies contra ducem Lestkonem et barones ordinarunt, qui^x videntes exercitus christianorum, aliqui timore perterriti retrocesserunt. Dux vero Dei adiutorio confisus taliter affatur suos commilitones: *Melius est nos mori pro Christi nomine et captivis gloriose, quam videre mala gentis nostre.* Hiis prolatis exercitum duabus alis cinxerunt, videlicet 50 Segothoni tunc palatino Cracoviensi et Ianussio palatino Sandomiriensi existensibus has predictas a duce alas tradite fuerunt, quibus paganismum Deo opitulante vallayerunt et

a) in margine 1: De legato. b) deest 1. c) in margine 1: De Wladyslao Ungarorum rege. d) nempe 1a. e) in 1

49) Die 11. mensis Iulii a. 1281. synodus in Wladislavia celebravit. Cf. Ledebur, Neues Archiv II, 221. 50) v. ad a. 1285.

III.

IV.

spoliavit eius terram miserabiliter et castra subvertit Russie, reversusque est ad propria cum pace et gloria.

1281. Nicolaus papa III. obiit et Martinus, Thuronensis natione, de cardinalibus electus, cuius temporibus fluxit Rome sanguis de celo et inundatio aquarum fuit per totum fere mundum.

1282. dux Boleslaus Lithuanos predantes terram interfecit.

1282. dux Lestko Cracoviensis Sendomiriensis et Syradiensis persecutus est Yazwizitas^r, admonitus in somnio per archangelum Michaellem, et comprehendit eos ultra Nareff, quibus superatis reduxit totam predam, quam ipsi de Lublin abduxerant, in quo conflictu nullus hominum occisus est de ipsius exercitu, ubi et mirabile accidit, quia canes, quos predicti gentiles abduxerant^s, viso christianorum exercitu ceperunt gaudere, ululare et exultare per signum, quo simul cum christianis in occisionem gentilium conversi sunt, mordentes atrocissime. Eodem anno fuit maxima fames in terra Cracoviensi, per quam famem^t infinita millia hominum iverunt alii in Russiam, alii in Ungariam.

10
15

corr. in terre. f) spoliacionem 1. g) in margine 1: Pestis. h) sanguis 1a. i) homo 1a. k) quod 1a.
l) christiano 1a. m) que 1a. n) in margine 1: infidelitas. o) L. 1. 1a. p) in margine 1: Fames maxima.
20 q) in margine 1: Litwani intrant. r) sicuti 1a. s) per familias 1a. t) confug. 1a. u) seviem 1a: v) sese
quoque 1a. w) recesserunt 1a. x) quod 1a. y) yszmizitas 4. z) adduxerant 4. 'l) fame 4.

devicerunt*. De occisis autem paganis in loco conflictus mille sexcentos die crastina computaverunt, preter illos^b quos sepe nominata ale aspersim in silvis et paludibus mactaverunt, insuper captivos bene sex milia liberaverunt.

- Aug. 24. 1283. in die sancti Bartholomei apostoli claustrum sororum in Gnezna confirmatur^c. 5
Episcopus^d Cracoviensis dominus Paulus a duce Lestcone predicto in Lagow captivatur⁵¹,
ligatis omnibus artubus, Syradiensibus militibus in castrum Syradz transmittitur custodiendus.
- Dec. 5. Eodem anno Nonas Decembris obiit dominus Albertus episcopus Wladislaviensis^e ecclesie,
amator bonorum et proborum. Anno eodem^f obiit illustrissima domina coniunx domini
52 ducis Primislis^g maioris Polonie, filia Nicolay Kassubite^h, nomine Lucardisⁱ.⁵² dicta, mor-
tem vero eius nemo potuit indagare, qualiter interiit. Eodem^k anno in vigilia vigilie
Dec. 19. sancti Thome apostoli, dominico die, dominus Iacobus dictus Swinka, in Kalis in domo
fratrum sacerdos in sabbato, et dominico die in archiepiscopum Gneznensis ecclesie con-
secratur⁵³. In eadem autem consecratione quinque episcopi fuerunt. Dux eciam Primis-
lius^l nomine, filius Primislis^m, sepulta uxore quatuor diebus ante in Gnezna, quantociusⁿ 15
ad predictam consecrationem cum magna multitudine advenit, et eidem^o domino archi-
episcopo anulum obtulit preciosum.
- Mar. 19. Anno Domini 1284, 14. Kal. Aprilis dominus Wyslaus prepositus Plocensis domino
Alberto episcopo Cuyaviensi in episcopatum successit, et a domino Iacobo dicto Swinka
archiepiscopo Gneznensi in claustrum Strelnensi in episcopum consecratur^p. Eodem^q 20
Sept. 28. anno arsit civitas Kalisiensis in vigilia beati Michaelis. Anno eodem a Sandowoyone
capitur castrum Kalisiense, scilicet filio Yanconis, filiolo Archanbaldi, quod tradidit^r duci
Wratislaviensi, Hinrico^s IV, ad quod requirendum dux Primislius^t maioris Polonie cum
magna multitudine militum advenit, sed fraude^u militum suorum mediante, circa idem
castrum pugnantibus, nobiles milites perdidit, in hoc non sufficit quin^v et terram predictis 25
baronibus videlicet traditoribus consulentibus duci Wratislaviensi usque in Oloboch^w.⁵⁴ tra-
didit possidendam, et castrum in eisdem terminis edificavit pro castro Kalesensi^x sibi red-
dito a Hinrico duce Wratislaviensi. Eodem^y anno Tarthari terram Ungarie^z, que dicitur
de Septemcastris, intraverunt et multos christianos captivaverunt^{aa} et occiderunt. Christus
autem tutor christianorum, magnam famem in eos et pestilenciam inmisit; quod audientes 30
Septemcastrenses Deo victoriam commiserunt, dicentes: *Melius est gladio perire quam fame
in castris et in civitatibus propter Tartharos interire.* Vota complent opere. Quod audientes
Tarthari, christianis^{ab} se cingunt, facientes de ipsis quasi coream, ut^{ac} videntes christiani
fratrum suorum miserentur et propter hoc ipsos paganos non impediunt^{ad} ut pugnent,
sed inquit christiani: *Melius curere est unicuique nostrum ne pereamus simul cum illis.* Et 35
tamen Deo opitulante paganos superaverunt et captivis liberatis cum victoria remeaverunt^{ae}.
- Mar. 28. 1285. dominus Martinus papa obiit. Wratislaviensis dux Iohannes^{af} Menschic^{ag} cum
Petro et Sbilutone^{ah} occiduntur. Synodus celebratur in Lancicia^{ai} in epiphania Domini.
Ian. 6. Eodem anno capitur Benyamin et Sandyvoyus^{aj}. Eodem anno dux Lestko piissimus de
Aug. 2. suis militibus triumphavit in die sancti Stephani pape et martiris^{ak}. Episcopus^{al} 57 Wra-
[1284.] tislaviensis cum clero et prelatibus^{am} et Predicadores de civitate fugantur per crudeles con-
sules et cives et ducem ipsorum. Dominus Iacobus dictus Swinka archiepiscopus Gnez-
Ian. 6. nensis cum suis suffraganeis in epiphania Domini synodum in Lancicia celebravit, in qua
synodo ducem Wratislaviensem Hinricum IV. pro violencia, quam intulerat episcopo suo
Ian. 15. et canonicis Wratislaviensibus publice excommunicavit. Eodem^{an} anno circa festum 45
c. Iun. 24. sancti Iohannis baptiste quidam vermes volatiles in terra cruciferorum pleni veneno ex-
creverant, qui suo morsu multos homines interimerunt. Eodem anno dux Lestko piissimus
Cracoviensis, Sandomiriensis et Syradiensis, de suis militibus et duce Conrado Mazoviensi

a) in margine 1: Poloni vicerunt et occiderunt Lituanos. b) istos 1a. c) in margine 1a: Monasterium monialium Gnezanense. d) in margine 1: episcopus. e) Wratislaviensis 1 et 1a, sed in 1 rec. manu corr. est. f) eiusdem 1, 50 g) Primisly 1a. h) Kassubite 1a. i) Lukardis 1a. k) in margine 1: Consecratio; 1a: Iacobus Swinka archiepisc. l) Premislis 1a. m) Premislis 1a. n) quanto citius 1a. o) eodem 1. 1a. p) deest 1. 1a. q) in margine 1:

51) Cf. Gesch. Pol. I, 537. et Theiner Mon. Pol. I, 69. nobium monialium Cisterc. 55) Statuta exhibet
52) Cf. Ann. maioris Polonie ad a. 1273. 53) Cf. Hube I, c. p. 162, et Helzel I, c. p. 382. 56) Cf.
diploma papae Martini IV. die 13. m. Aug. dat. apud Chron. Polon.-Siles. (supra p. 565) mense Augusti, 55
Theiner, Mon. Pol. I, 91. 54) Olobok ad Prosnam 57) Thomas II; cf. Stenzel Urk. des Bisthums Bres-
lau p. 136, 137.

III.

IV.

1283. mortua illustris domina coniux domini ducis Przemislai maioris Polonie, Lukardis nomine, filia Nicolai ducis Cassubitarum, mortem vero eius nullus potuit indagare qualiter interiit^a.

5

1284. Tartari terram Hungarie que dicitur de Septemcastris intraverunt et multos christianos captivaverunt et occiderunt. Christus autem tutor christianorum magnam famem et pestilenciam in eos immisit, quod audientes Septemcastrenses victoriam commiserunt Deo dicentes: *Melius est gladio perire quam fame in castris et civitatibus per Tartaros interire.* Vota complent opere. Quod audientes Tartari christianis se cingunt quasi coream de ipsis facientes, ut^b videntes christiani fratrum suorum miserentur et per hoc paganos non impediant^c ut pugnarent cum eis, sed inquit christiani: *Melius est cavere unicuique nostrum ne pereamus similiter cum illis,* et tum Deo opitulante paganos superaverunt et captivis liberatis cum magna leticia ad propria redierunt.

10

15

1285. Hic milites insurgunt contra ducem et eicerunt^d de terra, quos ipse regis Ungarie auxilio superavit, et tunc placavit^e civitatem. Item Martinus papa obiit.

20

1285. dux Lestko piissimus Cracoviensis, Sandomiriensis et Syradiensis de suis militibus et duce Conrado Mazovie gloriose triumphavit. Siquidem dicti milites Cracovienses ducem Conradum in preiudicium ducis

25

Lestkonis sibi elegerant in dominum et heredem, sancto viro contempto; et quia Deus non relinquit iustum nec semen eius querens panem, dux Lestko videns maliciam suorum baronum confugit ad auxilium Ungarorum, qui statim ei affuerunt in presidium, non tantum Ungari christiani ducis pii et incliti cause condolentes, sed et Comani pagani eius vicem fortissime condoluerunt et extemplo cum dicto duce uterque contra milites Cracovienses et ducem Conradum acies ordinaverunt. Mirabile dictu, fit congressus, Deo iuvante dux Lestko cum

30 Pestis. r) traditur 1a. s) Henrico 1a. t) Premislus 1a. u) in margine 1: Fraus. v) quare 1a. w) molo-
boch 1; in Oleboth 1a. x) Kalisiensi 1a. y) in margine 1: Pagani. z) Hungarie 1a.) captivarunt 1a.
a) christianos 1. 1a. b) deest 1. 1a. c) impediunt 1. 1a. d) in margine 1: Victoria. e) 16 1; 16 1a. f) Zbi-
luthone 1a. g) Sandiwogius 1a. h) in margine 1: Desperatio; 1a: Synodus provincialis in Lanczia ubi excommuni-
catus dux Wratislaviensis. i) in 1 mutatum in prelatos. k) in margine 1: Pestis. l) eice 3. m) plantavit 3.
35 n) scriba cod. 4. haec addidit: Sed salva reverencia istius historiographi, nos temporibus inventus nostro vidimus in
castro Guesnonsi capellam quandam ligneam, que vulgariter appellatur Cruchta, in qua erant duo grandes lapides in
modum molarum molendini, sanguine ut dicebatur eiusdem domine rubricati, inter quos, ut dicitur, fuit concussa
totaliter et extincta, et in ecclesiam maiorem Guesnensem fuit tradita sepulture. o) deest 4. p) impediunt 4.
q) MCCLXXXVII. 4.

- I. II.
- gloriose triumphavit. Quia^a dicti milites videlicet Cracovienses, ducem Con-
 [Aug. 15.] radam in preiudicium ducis Lestconis sibi elegerant in dominum et heredem,
 sancto viro contempto. Et quia^b Deus^c non dereliquit^d iustum nec semen eius
 querens panem, dux Lestco videns maliciam suorum baronum, confugit ad auxi- 5
 lium Ungarorum, qui statim ei^e affuerunt in presidium. Non tantum Ungari
 christiani causam ducis pii et incliti condolentes sed et pagani Comani eius
 vicem fortissime condolerunt, et extemplo cum dicto duce utrique^f contra milites
 Cracovienses et ducem Conradum acies ordinaverunt. Mirabile dictu, fit con- 10
 gressus, Deo iuvante, dux Lestco cum paucis suis Cracoviensibus fidelibus et
 Ungaris Comanisque vix sexcentis ducem Conradum cum magna multitudine
 hominum fugavit, mactavit^g et captivavit, et sic cum gloria ad Cracoviense
 castrum remeavit, quod solum sibi per cives Cracovienses de omnibus castris
 terre Cracoviensis fuit fideliter reservatum, domina ducissa in eodem castro,
 videlicet Griphina, residente. Pro qua fidelitate dux Lestco predictis^h civibus 15
 civitatem Cracoviensem fortissimis plancisⁱ et fossatis, renitentibus^j militibus,
 eodem anno munivit et magnas contulit libertates. Eodem^k anno sequenti
 Sept. 9. die post nativitatem virginis Marie obiit regina⁵⁸ Bohemie. Anno eodem^k
 dux Primislius maioris Polonie duxit uxorem, filiam regis Swecie, nomine Rith-
 Oct. 11. cam, in octavis^o sancti Francisci. 20
 59 1286. castrum a Ruthenis et a Lithwanis nomine Gostyn⁵⁹ acquiritur^l
 fraude videlicet Conradi ducis, multorumque sanguis effusus est innoxius; in
 eodem mortuorum et captivorum sexcenti et amplius sunt numerati^l. Eodem
 anno dominus Iohannes^m Poznaniensis episcopus moritur, cui dominus Iohannesⁿ
 traditor successit et in Lenda^o claustrum Griseorum in episcopum consecratur. 25
 Anno eodem dux Bernardus, moritur, filius Bolezlay Rogatce⁶⁰. Eodem
 p. Aug. 15. anno post assumptionem beate virginis Marie, castrum Plocense a Wolkone⁶¹
 duce Brecensi^p et Lanciensi acquiritur.
 [cf. 1285.] Dux Mazovie Conradus cum militibus Cra- 1321. milites in Polonia expulerunt
 covie et Sandomirie conantur^q eicere Lest- Lisckonem, qui cum Ungarorum subsidio eos 30
 conem et civitatem conburunt, sed cum auxi- supervicit et Cracoviam vastavit; et tunc
 lio regis Ungarie vincuntur. Tharthari fuerunt in Sandetz.
 1287. Semovitus⁶² dux Cuyavie obiit.
 Apr. 3. Dominus^r papa Honorius obiit. Tharthari ve- 35
 niunt^r.
 Sept. 1. 1288. in^s die sancti Egidii ducissa Polo-
 nie nomine Richca, uxor ducis Primislii^t se- 1322. Lyscko obiit absque liberis, et Bo-
 cundi, peperit filiam in civitate Poznaniensi^u. leslaus post eum dux in Masovia principabat, 40
 Lestco dux Cracovie, Sandomirie, Syradie qui eodem anno expulsus fuit.
 sine prole obiit, cui Bolezlaus, dux Mazovie,
 succedit per electionem. Statim Henricus
 dux Wratislaviensis venit, cui civitas per
 carnifices traditur, castrum per Sulconem;
 et multa mala orta sunt in terra.
 Febr. 26. 1289. duces in Sevyor bellum committunt Bolezlaus Mazovie et Wladizlaus^v 45
 Cuyavie contra Zlesienses^w, et^x vincunt, multos vero captivant ex Zlesiensibus
 et Teuthonicis^y occiduntur. Circa Scalam prosternuntur milites multi. In
 Swetnicz dux Wladyslaus dictus Loctek cum Teuthonicis bellum committit et
 vicit eosdem. Civitas denuo Cracoviensis Zlesiensibus^z traditur et dux Wladis-
 laus^{aa} pedester vix effugit. Episcopus Paulus captivatur et milites multi alii 50
 occiduntur, terra vastatur et multa mala aucta sunt.
- a) Qui 1a. — b) quod 1a. c) Dominus 1a. d) reliquit 1a. e) et 1. f) uterque 1. g) fug. et mact. 1a
 58) Kunigunda de Halicz, uxor Ottokari II. Cf. Chron. Pol.-Sil. sub fin. 61) i. e. a Wladislao
 59) Goszczyn, urbs Masoviae, haud procul a Plozk. dicto Lokietek, postea rege Poloniae. 62) immo
 60) i. e. efferus, malis consuetudinibus praeditus. vero Zemomislaus, frater Wladislai Lokietek; cf. 55
 Est filius Boleslai Legnicensis cognomine Calvi. Gesch. Pol. I, 543, n. 14.

III.

IV.

paucis fidelibus et Ungaris, Comanis vix 800 ducem Conradum cum magna hominum multitudine fugavit, mactavit et captivavit, et sic cum gloria ad Cracoviense castrum remeavit, quod solum sibi per cives Cracovienses de omnibus castris terre Cracoviensis fuerat fideliter reservatum, domina Grifhina ducissa in eodem castro residente, pro qua fidelitate dux Lestko civitatem Cracoviensem fortissimis blancis et fossatis, renitentibus militibus eodem anno munivit et magnas contulit libertates. Eodem anno dux Przemislaus maioris Poloniae duxit uxorem, regis Suecie filiam * nomine Richsam, in octavis sancti Francisci.

10

1286. castrum a Ruthenis et Lithuanis nomine Gostyn acquiritur, fraude vero Conradi ducis multorum sanguis effusus est innoxius in eodem, mortuorum et captivorum 600. In eodem anno post assumptionem beate virginis Marie Cracovienses et Sandomirienses conantur eicere Lestkonem, sed cum auxilio regis Hungarie vincuntur, sed tamen civitatem combusserunt. Aug. 15.

15

1288. Tartari fuerunt in Sandecz.

1288. dux Loktel. cum Teutonicis bellum committit et vincit eosdem. Civitas Cracoviensis Zlesiensi denuo traditur, et dux Wladislaus pedester vix aufugit. Episcopus Paulus captivatur et milites multi alii occiduntur, terra vastatur et multa mala orta sunt.

20

h) predictus 1a. k) plantis 1a; in margine 1: Cracovia planatur. l) renitentibus 1. 1a. m) in margine .. Obit.
 n) eiusdem 1. o) sic radendo et atramento rubro corr. ex octavas 1. p) Gostin 1a. q) agreditur 1a. r) de-
 est 1a. s) Ivo 1a. t) in margine 1: Episcopus. u) Landa 1a. v) Rogate 1a. w) a Dlugosso in 1 correctum
 Brestensi. x) conatur 1a. y) Dominus — veniunt desunt 1a. z) in margine 1: Leticia. *) Premslii 1a.
 25 a) Poznan 1a. b) deest 1. 1a. c) Slezianens 1a. d) verba et — Teuthonicis des. 1a. e) Slezianensibus 1a.
 f) Wlad. 1. g) deest 4.

I.		II.	
Jun. 23. Sept.	1290.* Henricus dux Wratislaviae ^a et Cracovie obiit. Primislius ⁶³ Cracoviam optinuit, Wladislaus Sandomiriam ^c . Eodem anno rex Ungarie ⁶⁴ circa Jul. 10. Chrober ^d submergitur, et guerre magne in terra ^e facte sunt.		
Febr. Mart.	1291.* terra Cracoviensis regi Bohemie traditur ⁶⁵ per ducem Polonie Primislium, et episcopus ⁶⁶ Banbergensis ^f venit cum exercitu regis Bohemie. Wladislaus dux Wysliciam et Oblekom expugnavit, et exercitus Bohemicus a Sandomiria ^g confusus discessit.	5	
Jul. 24.	1292.* domina Kinga ⁶⁷ ducissa obiit Cracovie. Paulus episcopus Cracovie obiit, cui Oct. Procopius successit. Eodem anno rex Bohemie Syracz ⁶⁸ acquisivit.	10	1323. Paulus Cracovie episcopus obiit, Procopius post eum. Eodem anno obiit domina Kinga in Sandetz.
	1293. Tarthari circa Sandomiriam fuerunt.		
	1294. strages ^h maxima facta est in militibus per Litwanos et dux Kazimirus ⁶⁹ , dux Lancicie, occiditur per eosdem.	15	
Jun. 26.	1295. Primislius ⁱ dux maioris Polonie a domino Iacobo archiepiscopo dicto Swinca, post festum Iohannis, baptiste die dominico inungitur in regem Polonie in Gnezna. Eodem anno Litwani vastaverunt usque in Gnoyno ⁷⁰ . Episcopus Procopius obiit, cui Iohannes dictus Muscata ^k successit Teuthonicus.		1324. Procopius obiit, Iohannes Moska ^l sequitur eum. Eodem anno rex Premislius coronatur in Gnezna et proximo anno occisus ²⁰ est. Quem Wladislaus in regno sequitur, qui fuit animosus bellator, quoniam multociens bellabat cum rege Bohemie, duce Slesie et Glogovie ^m .
Febr. 8.	1296. 6. Idus Februarii rex Primislius maioris Polonie occiditur ⁿ a suis militibus, videlicet Polonis turpiter. Litwani ^o terram Sandomiriensem intrant et vincuntur.	25	
	1297. dux Wladyslaus, Loctek dictus, cum Ungaris et Polonis vastat Zlesiam.		
	1298.* generalis pestilencia animalium in tota Polonia.	30	
	1300.* dominus Wyslaus episcopus Cuyaviensis migravit ad Christum, cui successit dominus Gerwardus ^p ⁷¹ , qui mortuus est in curia summi pontificis pape. Eodem anno tempestas fuit maxima. Anno eodem rex Bohemie intrat Poloniam et obtinet totam. Et Rutheni terram	35	1325. rex Bohemie in Gnezna coronatur. Domina sancta Salomea obiit.
	a) in his tribus annorum numeris I in fine adiectum erasum est I. b) Wratislaviensis Ia. c) Sandomir Ia. d) Chrob Ia.		
	63) H. dux maioris Poloniae; cf. Gesch. Pol. I, 546. in Archiv f. K. Ö. G.-Q, I. c. 69) filius Kazimiri, ducis Cuyaviae, Lancicie et Syradiae; frater Les-		
	64) Ladislaus Cumanus; cf. Engel Gesch. von Ungarn I, 489, ubi locus Körösszeg nominatur. 65) Cf. Archiv f. Kunde Östr. Gesch.-Quell. XIV, 172 sqq. konis Nigri et Wladislai Lokietek. 70) villa regionis Orloviensis, in territorio Gostynensi, prope Lanciam, ad Sbzuram fluv. sita. 71) Secundum		
	66) Arnoldus, comes de Solms. 67) i. e. Kune-gundis, uxor Boleslai Pudici. 68) Cf. Diploma in castris ante Syracz datum, die 9. m. Oct. a. 1291. Ephemerides Wladislavienses infra dandas mortuus est a. 1323. Nov. 1.		
		45	

III.

IV.

1290. mortuo Leskone sine prole, Boleslaus succedit dux Mazovie electus a militibus, qui eodem anno eicitur per eosdem. Henricus dux Wratislaviae et Cracoviae obiit, Przemislaus Cracoviam obtinuit, Wladislaus Sandomiriam.

5 Eodem anno rex Hungariae circa Chrober submergitur, et gwerre magne in terra facte sunt.

1291. terra Cracoviensis regi Bohemiae traditur per ducem Poloniae Premislium, et episcopus Bambriensis venit cum exercitu regis Bohemiae. Wladislaus dux Wysliciam et Oblekom expugnavit, et exercitus Bohemicus confusus de-

10 cessit.
1292. domina Kynga ducissa obiit Cracoviae. Paulus episcopus Cracoviae obiit, cui Procopius successit. Eodem anno rex Bohemiae Syradz acquisivit.

15 1293. Tartari circa Sandomiriam fuerunt.

1294. strages maxima facta est in militibus per Lithuanos, et dux Kazimirus dux Lancicie occiditur per eosdem.

20 1295. Procopius episcopus Cracoviensis obiit, cui Iohannes Moszchata succedit. Primislaus dux maioris Poloniae a domno Iacobo archiepiscopo, dicto Swinka, post festum beati Iohannis baptiste, die dominico, inungitur in regem Poloniae in Gnezna, sed sequenti anno occiditur. Cui Wladislaus in regno succedit. Iste Wladislaus fuit filius Kazimiri filii Conradi, filii Kazimiri Probi Boleslai Krziwousti. Hic Wladislaus audacissimus preliator, multa prelia habuit contra regem Bohemiae et duces Slesie et Glogowie.

30 1296. 6. Idus Februarii rex Primislaus maioris Poloniae obiit. Eodem anno Lithvani terram Sandomiriensem intrant et vincuntur.

35 letaliter vulneratus, et illi quasi iam mortuum reliquissent, supervenit quidam ex inimicis ipsius requirens ab eo, si adhuc supervivere valuisset. Cui rex voce humili fertur respondisse, se adhuc posse supervivere, si in caloribus servaretur atque mederetur. Fuit enim tempestas haec in vigilia sancte Apollonie virginis. Quo audito licitor qui superstabat evaginato pugione ipsum ad terram confodiens penitus tunc extinxit.

40 1297. dux Wladislaus dictus Lokthek cum Ungaris et Polonis Slesiam vastant.

1298. generalis pestilencia animalium in tota Polonia.

45 1300. rex Bohemiae in Gnezna coronatur. Item dominus Wyslaus episcopus Cuyaviensis migravit ad Christum, cui successit dominus Gerwardus, qui mortuus est in curia summi pontificis. Eodem anno tempestas fuit magna.

1292. Domina Kynga ducissa obiit.

1293. Tartari circa Sandomiriam fuerunt et sequenti anno strages maxima facta est in militibus per Lithuanos et Kazimirus dux Lancicie occiditur per eosdem.

1295. Przemislaus dux maioris Poloniae a domino Iacobo archiepiscopo dicto Swynka, post festum beati Iohannis baptiste inungitur in regem Poloniae in Gnezna. Eodem anno episcopus Procopius obiit, cui Iohannes dictus Muscata successit Teutonicus.

1296. 6. Idus Februarii rex maioris Poloniae occiditur a suis militibus, de clenodio dicto vulgariter Zarembo, prope oppidum Rogozno. Cumque gravissime fuisset, quasi

1297. Vladislaus Loktek dictus cum Ungaris et Polonis vastat Zlesiam.

1300. dominus Wyslaus episcopus Cuyaviensis migravit ad Christum, cui successit dominus Gerwardus, qui mortuus est in curia summi pontificis pape.

e) in terra des. 1a. f) bauberg. 1; Bamberg. 1a. g) Sandomir 1a. h) strages 1a. i) in margine 1: Eleccio.
50 1a: Przemysl in regem inungitur Gnezne per Iacobum Swinka. k) Muschata 1a. l) in margine 1: Infidelitas.
m) litvani 1a. n) deest numerus 1a. o) Anno Dni 1300. 1a. p) in margine 1: Episcopus. q) Boska 2.
r) Glogovie 2. s) Lobst expugnavit 3. t) deest 3. u) MCCXLII. 4. v) MCCXLIV. 4. w) Cracoviensis 4.
x) Gerwardus 4.

I.

II.

Sandomiriensem intrant et Novam-civitatem⁷² spoliant et comburunt et multa mala in tota terra fecerunt, militibus existentibus in bello cum rege Bohemie.

1301. ~~domicella Salomea, filia ducis Se-~~
73 movithi⁷³, obiit.

1302. ^a Swetoslava filia magni principis Russie, ordinis sancte Clare obiit^a. Eodem anno inierunt milites Cracovienses et Sandomirienses Russiam^b, videlicet Lublin novum, quod Rutheni occupaverunt pluribus annis, expugnaverunt, deinde^c in paucis cum multitudine Ruthenorum et Lithwanorum ac Tatharorum pugnaverunt, et Domino cooperante de omnibus triumphaverunt. Postea reversi ipsum castrum Lublin optinuerunt.

1304. intrat dux Wladyslaus dictus Loctek terram Cracoviensem cum Ungaris et optinuit Wysliciam^d.

1305. terram Sandomiriensem obtinet predictus dux Wladyslaus.

1306. civitas Cracoviensis duci Wladyslao dicto Loctek sibi traditur. Et eodem anno arsit circa ecclesiam omnium sanctorum. De illo igne ventus portavit super ecclesiam kathedralem et exussit totam et castrum; quam ecclesiam prenotatus dux Wladyslaus^e una cum uxore sua Hedvige et filio ipsorum excellentissimo Kazimiro, succedente in regnum, reedificavit^f ad honorem sanctorum Wenzeslay et Stanislav martirum.

1326. Wlatislaus cum Ruthenis et Tartaris Sandomiriam devastabat.

1327. rex Romanorum intravit Bohemiam et devastat.

1328. dux Wlatislaus obtinuit Cracoviam et occidit regem Bohemie. Filius Wlatislay moritur. Iohannes episcopus captivatur a duce propter discordiam quam seminavit.

1329. frater Gentilis ordinis Minorum, cardinalis legatus, venit in Ungariam et Poloniam.

1311. 1312. cives Cracovienses opponunt se duci Wladyslao dicto Loketkoni.

1330. Cracovienses duci Wladyslao subtraxerunt obedienciam et intromiserunt Opoliensem, qui post duos menses advocatum et proceriores cives captivavit et tradidit civitatem ad manus Wlatislay. In eodem anno obiit Wlatislaus filius Wlatislay et apud Minores tumultus. Set pater transivit in Saxoniam in anno pestilencie.

lan. 20. 1320. rex^g Wladyslaus cognominatus Loctek coronatur in Cracovia auctoritate domini pape per venerabilem in Christo patrem Ianisslaum archiepiscopum Gnezensem. Eodem anno filia ipsius Elizabeth regi Ungarie copulatur Karolo.

a) 1302. — obiit des. 1a. b) Russiam 1a; in margine 1: Castrum Lublinense. c) demum 1a. d) addit 1: 74, et cetera? e) Wlad 1. f) reedificavit 1a. g) in margine 1: De corona; 1a. Loctek coronatur Cracovic per

72) Nowe-miasto, i. e. Korczyn ad Wislam fluv. sita. 73) neptis Wladislav Lokietek.

III.

Anno ipso rex Bohemie intrat Poloniam et obtinet totam. Et Rutheni terram Sandomiriensem intrant et Novam-civitatem spoliant et conburunt et multa mala in tota terra fecerunt, militibus existentibus in bello cum rege Bohemie.

1301. soror Salomea^b domicella obiit in Mazowia.

1302. dux Wladislaus cum Ruthenis et Tartaris Sandomiriam vastant. Item Swantoslawa filia magni principis Russie ordinis sancte Clare obiit. Item ierunt milites Cracovienses et Sandomirienses Russiam, videlicet Lublin-novum, quod Rutheni occupaverant pluribus annis, expugnaverunt, deinde in paucis cum multitudine Ruthenorum, Lithuanorum ac Tartarorum pugnaverunt et Domino cooperante de omnibus triumphaverunt.

Postea reversi ipsum castrum Lublin obtinuerunt.

1304. rex Romanorum Bohemiam intravit et vastavit. Item intrat dux Wladislaus dictus Lokthek terram Cracoviensem cum Ungaris et obtinuit Vysliciam.

1305. terram Sandomiriensem obtinet predictus dux Lokthek.

1306. dux Wladislaus Cracoviam obtinet, rege Bohemie occiso⁷⁴. Item filius ducis Wladislai obiit, apud fratres Minores in Cracovia sepellitur. Item Iohannes episcopus capitur a duce propter gwerras quas faciebat. Frater Gentilis⁷⁵ cardinalis, de ordine fratrum Minorum, mittitur legatus in Poloniam et Ungariam. Item eodem anno arsit circa ecclesiam omnium sanctorum; de illo igne ventus portavit super ecclesiam kathedralem et exussit totam et castrum, quam ecclesiam prenotatus dux Wladislaus una cum uxore sua Hedwigi et filio ipsorum excellentissimo Kazimiro, succedente in regno, reedificavit ad honorem sanctorum Venceslai et Stanislai martirum.

1312. civitas Cracoviensis duci Wladislao contradicit et ducem Opoliensem induxit, qui mox post duos menses advocatum et pociores cives cepit et civitatem duci Wladislao vendidit et tradidit per fraudem. Eodem anno Wladislaus ducis Wladislai filius obiit et apud fratres Minores sepellitur.

1316. hic intravit provinciam Saxonie anno mortalitatis.

1320. rex¹ Wladislaus coronatur in Cracovia auctoritate domni pape per venerabilem in Christo patrem Ianislaum archiepiscopum Gneznensem. Item eodem anno in octava Iohannis baptiste, die Iovis, in Sandecz Elizabeth filia Wladislai regis Polonie post Karolum regem Ungarorum per suos barones est reverter accepta.

Ianislaum archiepiscopum.

h) Salomee 3.

i) vestigia tantum litterae R adveniunt 3.

74) Wenceslao, qui mortuus est d. 4. m. Aug.

75) Cf. Engel Gesch. von Ungarn I, 491. Mense Novembri ineunte Budam venit.

IV.

1301. domicella Salomea Zemowithi ducis filia migravit ad Dominum.

1302. Swantoslawa magni ducis Russie filia, ordinis sancte Clare obiit. Eodem anno inierunt Cracovienses et Sandomirienses Russiam, versus Lublin novum quod Rutheni occupaverunt pluribus annis, expugnaverunt, deinde in paucis cum multitudine Ruthenorum et Lithuanorum ac Tartarorum pugnaverunt et Domino cooperante de omnibus triumphaverunt.

1304. Wladislaus dictus Loktek intravit Septem terram Cracoviensem et Vysliciam obtinuit, et sequenti anno dictus dux Wladislaus terram Sandomiriensem obtinet.

1306. civitas duci Wladislao dicto Loktek traditur. Eodem anno arsit circa ecclesiam omnium sanctorum; et de illo igne ventus portavit super ecclesiam cathedralem et totam ecclesiam una cum toto castro penitus concremavit, quam ecclesiam et castrum predictus dux Wladislaus cum coniuge sua domina Hedwige et filio ipsorum excellentissimo duce Kazimiro ad statum pristinum reformat et ad honorem sanctorum Venceslai et Stanislai martirum ipsam ecclesiam dedicavit.

ad honorem sanctorum Venceslai et Stanislai martirum.

1311.

1320. rex Wladislaus dictus Loktek coronatur in Cracovia auctoritate domini pape per venerabilem in Christo patrem Ianislaum archiepiscopum Gneznensem accepit. Eodem anno filia eius Elisabeth regi Ungarie Carolo copulatur.

I.

1325. Kazimirus filius regis Polonie Wladyslay dicti Loctek^a duxit uxorem^b Annam nomine baptizatam in Christi nomine, filiam Gedimini ducis Litwanorum in vigilia apostolorum Philippi et Iacobi, quindecim annos habuit a natiuitate sua.

Apr. 30.

III.

1325. Kazimirus filius regis Polonie Wladislai dicti Locthek duxit uxorem Annam⁷⁶ nomine baptizatam in Christi nomine, filiam Gedimini ducis Lythwanorum, in vigilia apostolorum Philippi et Iacobi, quindecim annos habuit a natiuitate sua.

IV.

1327. Cazimirus filius regis Wladislai dicti Loktek duxit uxorem Annam nomine, baptizatam in Christi nomine, filiam Gedimini ducis Lithuanorum, in vigilia apostolorum Philippi et Iacobi, quae quidem Anna quindecim annos habuit a natiuitate sua.

10

Oct. 4.

Anno Domini 1378. Zelet rector parochialis ecclesie in Lekna, die beati Francisci, qui fuit dies dominica, cum missam die eodem debuisset peragere, de ecclesia velocius cucurrit diabolico permotus spiritu, se in horreo domus sue propria manu strangulans et quodam fune, dicto vulgariter *strihem*, semet ipsum suspendens, ibidem miserabiliter exspiravit. Visus est autem niger hyrcus aut aries cervicibus eius assistere et ipsum cum suis cornibus inhumanissime verberare.

CONTINUATIO ANNALIUM POLONORUM I. ET III.

Apr. 17. 1330. quidam^c miles nomine Felicianus^d nacione Ungarus feria tertia post conductum pasche irruit^e in regem Karolum^f, volens ipsum cum uxore sua nomine Elizabeth, que fuit filia Wladyslay^g dicti Loctek^b et cum filiis trucidare, et amputans manum regine dextram, et ipsum regem graviter vulnerans ad manum^h, solus miserabiliter ibidem concisus occubuit. Pro quo scelere suus filiusⁱ et filia, et^j tota pene sua genealogia^k fuit extincta. Ipso anno fuit tanta fertilitas^l in tota Polonia, quod in Cracovia mensura siliginis interdum^m non solvebat grossum. Anno ipso exeuntesⁿ cruciferi cremaverunt castrum Wysegrod^o 30 in Cuyavia multis nobilibus^p ibidem occisis, set non sine magno detrimento suorum, quia pro quolibet capite nostrorum bene ipsorum octo vel novem ceciderunt. Ipso in^q tempore cremaverunt castrum Nakel, acquisiverunt castrum Raczas^r episcopale, metu eciam^s ipsorum castrum Radeyow^t per nostros fuit crematum. Et quia nullus^u fuit rebellans, quamvis multa dampna in hominibus percepissent, tamen cum^v victoria et prosperitate ad propria 35 sunt reversi, in vulgo autem maximam sanguinis^w effusionem fecerunt; nam virum et mulierem, iuvenem et senem, pregnantes et vagientes, clericos et sacerdotes, omnes quos invenire poterant, gladio extinxerunt^x. Rex igitur^y Wladyslaus^a dictus Loctek^b Polonie videns^c sue tantam gentis afflictionem, congregata milicia totius Polonie^d et auxiliariis de Ungaria prope decem milibus et de aliis stipendiariis non paucis, venit tempore autumpnali 40 usque ad fluvium Drawoczam^e 78, illis ex alia parte fluvii suo toto cum robore obsistentibus^f; et cum pluribus diebus quocumque nostri, illi ex alia parte contra nostros transirent et maxime in illis locis ubi vada erant, alias enim totum fluvium truncis, exigonis et falcibus^g impleverant ad unius hominis simplicis vadum ostendentis^h consilium, rex dimissis in latibulis expeditorum prope duobus milibus virisⁱ, simulavit se rex cum toto exercitu 45

Iul. 9.
1329.
Iul. 5. 7.

a) loctekonis 1a. b) super lin. add. 1. c) in margine 1 et 1a: De fraude cuiusdam Ungari. d) fil. 3. e) irruit 3. f) Karolum 3. g) Wladislai 3. h) Locthek 3; addit 1a: regis Polonie. i) manus 1a. k) suos filios 3. l) deest 3. m) genealogia 3. n) sterilitas 3. o) i. m. s. 3. p) euntes 3. q) Wysegrod 3. r) milibus 3. s) deest 3. t) Raczas 1a; Raczos 3. u) autem 3. v) Radeyow 3. w) nullus 1a. x) deest 1. 1a. y) sanguinis 3. z) extinxerunt 1a.) ergo 1a. a) Wladyslaus 3. b) Locthek 3. c) videns 50 — Polonie des. 3. d) Drwacza 3. e) obsidentibus 1a. f) faucibus 3. g) ostendentes 3. h) virorum 1a.

76) Cf. Calend. Crac. l. c. p. 192: 17. Kal. Nov. 77) De situ huius loci disputat Caro Gesch. Pol. II, p. 138 n. 78) Drwenz fluv.

circa Brodniczam^{a.79} velle pertransire, ubi ipsi barbati contra regem omnes insimul con-
 venerunt. Insidie igitur^b regis fluvium transmeantes signum sui transitus fumo^c ostend-
 erunt. Rex igitur^b qui ad tria bene miliaria erat a loco, concito^d gradu suo cum exercitu
 fluvium transivit et conflictum cum suis avidius prestolabatur. Illi autem videntes, quia^e
 virtuti regis occurrere non valebant, in municionibus se clausurunt et per fraudatores no-
 stros agentes cum potuisset^f tunc totam terram optinere, Dobrinensem^g terram et castrum
 et Bidcosce^{h.80} aliud castrum sibi resignantes datis suis et suorum et ipsorum civitatibus so-
 civium litteris super duos arbitros videlicet regem Ungarie ex parte nostra, et regem
 Bohemie negocium ex parte ipsorum dimiserunt. Et acceptis treugis a festo sancti Luce Oct. 18.
 10 ewangeliste usque ad festum sancte Trinitatis rex noster cum rege Ungarie comparavit et
 ipsi in termino nec regem Bohemie adduxerunt nec soli comparuerunt. Et sic per fasⁱ et
 nephas regem Polonie de terra evaserunt. Qui in eorum terra 15 diebus stetit et fere ad-
 nichilata terra cum suis ad propria rediit^k. Fertur autem quod in suo exercitu duo milia
 et centum galeatos habuerit^l, aliorum eque armatorum sine galeis prope viginti milia^m,
 15 sagittariorum et aliorum fere triginta milia ita quod secundum veriⁿ relacionem exercitus
 Polonicus^o estimatus fuit plus quam 50 milia. Hic rex^p Wladyslaus^q faciens colloquium in
 festo sancte Trinitatis in Chaczin^{r.81} filio suo Kazimiro qui duxerat filiam Gedimini^s ducis
 Litwanorum^t, maiorem Poloniam, Syradiam, Cuyaviam tradidit possidendam, interminans
 sibi et inculcans, ut sicut ipse, ita ille gades regni reformare studeret. Hic Kazimirus
 20 veniens in Poloniam, fere a possessione fuit per quendam Vincencium palatinum Pozna-
 niensem^v, quem pater eius prefecerat eisdem^w terris preter Syradiam, inpeditus^x, et nisi
 milites et civitatum cives fuissent, terram a rege et filio suo voluit alienare. Predictus igitur^y
 Vincencius, regni pessimus defraudator et gentis, inpaciens huius alienacionis circa
 festum sancte Marie Magdalene callide et occulte cruciferos eduxit, qui fere Cuyaviam et
 25 Wladislaw civitatem ceperant nisi auxilio Dei et propugnancium virtute fuisset defensata;
 ubi ipsi barbati fere ducentos homines amiserunt. Tandem a civitate cum dampno disces-
 serunt. Supradictus igitur Vincencius ipsos barbato^z caute in Poloniam duxit qui Slup-
 czam^{aa.82} civitatem captam devastantes, in Pisdere^{ab.83} ubi tunc Kazimirus erat, venire^b festi-
 nabant^c ipsum preoccupare^d cupientes. Sed^e Deo volente^f a civitate discesserat^g, quem^h
 30 eciam tunc per fraudem et negligenciam fidelium civium capientes et pluribus occisis et
 cremataⁱ civitate cum fratrum monasterio, inde abierunt et pervagantes totam^j pene ex
 illa parte Varte^k terram vastant. Civitatibus, forensibus et aliis municulis crematis, nullo
 obstante^l, Vincencio pessimo fraudatore agente, quamvis cum magno dampno suorum, cum
 ingenti preda in^m Thorun sunt reversi. Et non post multum tempusⁿ, congregato exercitu
 35 copioso et^o stipendiariis de Reno et aliis partibus Almannorum^p quam plurimis, Lanciciam
 advenerunt, quam devastantes, Syradiam ingressi Uneow^q civitatem et castrum et aliud
 Syradiense castrum et civitates^r cremantes, in Kalis^s pervenerunt, quam duobus diebus op-
 pugnantem et nichil proficientem^t, quadraginta et pene plus suorum amissis in Conyn^{u.84} per-
 venerunt, ubi eciam viginti homines ad pugnam expeditos amiserunt. Rex namque Polonicus
 40 Wladislaus quamvis ipsis circa Lanciciam^v occurrisset tamen eos invadere non audebat, quia
 ipsum et in numero et in fortitudine quam plurimum excedebant. Sed de Lancicia ipsorum
 ad unum vel duo miliaria semper sequebatur, eos debilitans, vestigia; ubi eciam predictum
 Vincencium, de quo memorati sumus, per litteras patentes advocans, ipsum sibi et filio
 reconciliavit. Qui^w Vincencius volens nomen perdere infidelitatis ipsos barbato^x et eorum
 45 exercitum^y fuit sagaciter exploratus, et quamvis incomparabiliter^z plures illos cognosceret

a) Srogmam 3. b) ergo 1a. c) fluvio 3. d) concito 3. e) quod 1a; deest 3. f) potuissent 1a. g) Dobri-
 niensem 3. h) Bidcosce 3. i) phas 3. k) est reversus 1a. l) habuisset 3. m) deest 3, absciso margine.
 n) vani 1. 1a; .ni 3 ruptura chartae. o) Polonicos 3. p) deest 3. q) Wladislaus semper 3. r) deest 1.
 s) Chanczio 3. t) Godomini 3. u) Lithwanorum 3. v) in margine 1: De fraude Vincencii; 1a: Vincencius pala-
 50 tinus Poznan. traditor qui induxit barbato^s. w) eiusdem 3. x) deest 3. y) ergo 1a. z) deest 3.) de-
 cesserunt 3. a) Pisdere 3. b) deest 3. c) festinantes 3. d) preoccupari 3; addit 1a: festinantes. e) qui et 3.
 f) decesserant 3. g) quo 3. h) remeata 1a. i) addit 1a: fere. k) Warta 1a; Warthe 3. l) obsistente 1a.
 m) deest 1a. n) temporis 1a. o) deest 3; de R. stip. 3. p) Almannorum 3. q) Wneyow 3. r) et alias
 civitates 1a. s) Kalisz 3. t) pericientes 1a. 3. u) Chorun vel Thorun 1; Chony 1a. v) ips. c. L. 3.
 55 w) in margine 1: Datur gracia Vincencio. x) barbaros 3. y) exercitus 1. 1a. z) incomparabiliter 1.) ipsos 1a.
 79) Strassburg in Borussia occidentali. 80) Brom- 82) Slupce, a Peisern ad septentr. sita. 83) Peisern
 berg. 81) Chęciny, a Cracovia ad septentr., ad Wartam fluv. 84) Koryn ad Wartam fluv.
 ad Iastonka fluv., in palatinatu Sandomiriensi sita.

et forciores, ne metum Polonis et Cracoviensibus et Sandomiriensibus et aliis incuteret, ipsos respectu nullos esse et nichil posse affirmavit, quamvis regis auribus aliud incutere non obmisit. Veniens igitur rex post ipsos in Cuyaviam circa Płowecz^a villam ultra Raczew^b sitam Deo et beatis Adalberto^c et

II.

1331. rex Wlatislaus debellavit cruciferos in Cuyavia ultra 30,000 hominum. 5

1331.
Sept. 27.

Stanislao sacris pontificibus et martiribus^d se et suos recommendans, in translacione beati Stanislai cum ipsis confligit et Deo et suis sanctis sibi adiuvantibus^e tanta fuit in ipsos cede debachatus^f ut 20 milia de ipsis prostraverit^g, ut^h ipsemet rex fatetur et omnes alii. Inter quos quingenti barbati, nongentiⁱ galeati cum sexcentibus ipsorum auxiliariis ceciderunt, quadraginta et eo plures^k galeati ex quibus aliqui barbati aliqui stipendarii de remotis partibus, aliqui Pomorani, Prusi^l et eorum terrigene nobiles capti. Inter^m quos quidam nobilis princeps nomine Rusⁿ in habitu eorum^o, ad quem vis^p tota^q belli et^r illius expeditionis pertinebat, fuit captus et in Cracoviam, ad quam cum exercitu venire conabatur, deductus est et in vinculis detentus. Acta sunt hec anno Domini 1331. Igitur ut ab omnibus communiter qui prelio interfuerunt affirmatur, si plures de Cracoviensibus^s a prelio et de prelio non fuissent de illorum prope 40 milium numerosa^t multitudo^u nullus penitus aufugisset^v. Sepe^w enim dictus Vincencius^x ut totam coniecturam^y et opinionem omnium^z fraudis quam penes eum autumabant^{aa}, nec non et totam suspicionem tolleret, ipse bellum cum suis inchoavit, viriliter pugnavit et cum domino rege et sui^{ab} regni nobilibus fortiter decertans victorose glorie triumphum de barbaris^{ac} et eorum auxiliariis feliciter representavit^{ad}. Ambiguum igitur penes multos est, quod dictus Vincencius tantam fraudem^{ae} et tam^{af} crudelem cladem sue genti fuisset molitus, cum in tam arduo negotio et valde necessario Polonie regno tantam gloriam in perpetuum duraturam acquisivit. Nec hoc pretereundum est^{ag} quasi non de modico miraculo, quod cum tot de illis ruerint^{ah}, de 25 Polonis solummodo duodecim nobiles et de simplicibus prope 30 viri ceciderunt, ut limpide^{ai} agnoscamus Deum cum suis sanctis pro ipsis pugnassee ut^{aj} in tanti prodigii monumentum^{ak} a gente Polonica in perpetuum sine intermissione Deus collaudetur^{al}.

Ipsa in^{am} tempore circa festum sancti^{an} Michaelis audita clade barbarorum^{ao} cum manu forti venit Poznamiam rex Bohemie Iohannes et oppugnabat^{ap} eam cum machinis et fossoribus, 30 sed^{aq} militibus et civibus fortiter repugnantibus, quingentos homines perdens et de fossoribus plures amittens machinas derelinquens, confusus cum magna tristitia et^{ar} desolacione et dampno viginti milium marcarum in Wratislaviam repedavit^{as}.

Apr. 16.

In anno 1332^{at} exeuntes cruciferi in cena Domini vallaverunt Brestz^{au}, quam in-pugnantes quatuor diebus cum machinis et aliis instrumentis, eo quod pauci milites fuerunt 35 in ea, ipsam per^{av} tradicionem^{aw} aliquorum civium quinto die obtinuerunt. Ipso in tempore Wladyslavia-iunior sponte se subdidit^{ax} eisdem. Milites igitur cum uxoribus et pueris ultro exulantes preter Albertum palatinum dictum Chostelec^{ay}, qui in castro dicto Pacoscz^{az} se cum suis recepit et dictis se cruciferis viriliter resistendo opposuit, alii omnes in Cracoviam ad regem se contulerunt. Ipso anno talis estus fuit ut homines vetuli dixerunt numquam 40 se diebus suis in terra Cracovie talem estum fuisse expertos; unde ad magne indicium siccitatis Vandalus^{ba} fluvius in tantum decrevit ut decennis^{bb} et duodecennis pueris in^{bc} pluribus locis meabilis et vadabilis esset. Messis eciam ita^{bd} mature advenit^{be} ut in festo sancti^{bf} Iohannis baptiste multa capecia^{bg} siliginis in campo cernerentur^{bh}, omni etati hominum ante^{bi}

a) Płowczye 1a; Płowycz 3. b) Radzyow 1a; Szczeow 3. c) et sanctis martiribus A. 3 d) sacris — martiribus 45 desunt 3. e) iuvantibus 1a. f) in margine 1: De bello in Płowecz; 1a: De bello ad Płowcze. g) prostravit 1: prostraverunt 1a. h) et 3. i) nonagenti 3. k) complures 3. l) Prussii 3. m) in margine 1: Dux. n) Bus 3. o) deest 3 ruptura chartae. p) post quem locus rarus est, in margine recentior manus adscriptus ius. c. q) deest 3. r) deest 3. s) plures devenientibus 1. 1a. t) universa 1a. u) numerosa mult. des. 3. v) aufugisset 17 1a. w) in margine 1: De victoria Vincencii. x) Vincencius 3. y) coniectamur 1; coniecturam 3. z) omni 1. 1a. 50 aa) deest 1a. ab) suis 1a. ac) de barbaris 1a; cum barbaris 3. ad) reportavit 1a; presentavit 3. ae) tantum fraudis 3. af) tantam 1a. ag) deest 3. ah) ruerent 3. ai) limpide 3. aj) et 3. ak) monumentum 1a; munimentum 3. al) addit 3. etc. am) Ipso quoque in 3. an) deest 1. 1a. ao) deest 1a. ap) expugnabat 3. ar) deest 3. as) deest 1a. at) A. Dni. 1332. 3. au) Brescz 1a; Brzyzk 3; civitatem Biczyszow Anonym. ap. Lengnich. av) deest 1a. aw) tradicionem 1a. ax) tradidit 3. ay) Kostelec 3. az) Pacost 1a; Pakoscz 3. ba) Wandalus 1a. 3. bb) de- 55 cennus et duodecennus pueris in 3; duodecennis 1. 1a. bc) Eodem anno messis ita 3. bd) pervenit 1. 1a. be) deest 1. bf) capecia 1a. bg) cernerent 1. 1a. bh) erat 3.

85: Pacoscz, castrum prope Inowroslaw.

incognitum invisum^a et inauditum. Eodem^b anno circa festum Iohannis baptiste Vincencius palatinus inopinabiliter telo^c percussus interiit^d. Rex Wladislaus vero^e circa assumptionem beate Virginis^f iterum contra cruciferos est profectus et quia fraudatores^{Aug.} nusquam desunt, nichil circa ipsos valens proficere^g, treugas usque ad pentecostes^h interim consiliandi et de negotio colloquendi cum ipsis accipiens, in Poloniam maiorem remeavit, ubi fugitivos duces Polonie regno incumbentes aggrediens, quinquaginta et eo amplius ipsorum fortalicia cremans et destruens Cosczan^{i.}⁸⁰ castrum quod plus genti Polonice iminebat cum exercitu vallavit. Hii autem qui erant in castro conclusi de loci firmitate et virtute animorum confisi non solum pacem non recipere set rebellare fortiter contendebant.

10 Quod^k videns filius regis excellentissimus Kazimirus cum Ungaris et^l suis, facto impetu castrum est aggressus, quod et acquirens potenter prope 100 hominum^m ibidem peremit, inter quos erant quinquaginta galeati, alii Zlesiteⁿ, alii Bohemi, alii Almanni^o, multum nobiles viri, quorum nullum dux Kazimirus vivere permisit; et sic pacato^p regno in Cracoviam rediit cum triumpho.

15 Hic tandem^q Wladyslaus rex dictus Loctek^r Polonie eximius post multos agones, ubi contra hostes gentis viriliter decertavit, post multa certamina victorias triumphos^s de adversariis pro placito sumptos^t pro voto adhuc viribus pollens, anno etatis sue septuagesimo

II.

tercio, 6. Nonas Marcii^u dominice autem incarnationis 1333, in magnam totius Polonie Loktek. 1334. rex Wladislaus obiit cognomine 1333. Mart. 2.
desolacionem et tristitiam gentis decubuit^v. coronatur. 1335. eodem anno filius eius rex

Et cum iam se moriturum presensisset, fratri

Helye^w ordinis fratrum Predicatorum, viro conversacione^x laudabilis et in omni honestate approbato, qui super ipsum de omnibus suis delictis domini pape dispensandi et absolvendi plenam et omnimodam habebat auctoritatem, humiliter extitit magna cordis cum contricione confessus. Quem post hoc Spicimirus castellanus et Iarosslaus^y archidiaconus Cracoviensis, qui tunc infirmitati sue preerant, non cum parvo fletu allocuti fuere tali modo: Domine rex, tu tuos nobiles, divites et pauperes, insignes et parvos, superbos et humiles, senes et iuvenes et quemlibet in statu suo sine molestacione qualibet^z in bonis et iuribus^{aa} ipsorum vite tue temporibus decentissime confovebas. Ipsi vero te exigentibus tue gratie et benignitati merit^{ab} usque ad eadem tempora cum bonis et corporibus eorum nullatenus deserebant. Exhortare ergo eosdem^b nobiles tuos ut filium tuum^c Kazimirus quem in successorem tuum et regni dimittis, dileccione et favore prosequantur. Qui licet iam quasi in virtute lingue^d et sermonis^e deficiens, tamen^f eosdem Spicimirus et Iarosslaus^g una cum aliis circumstantibus curialiter est affatus^h: O viri michi et proli mee magni fautores, utinam filius meus exemplo ductus meo vobiscum taliter conversaretur sicut ego crederem, utique quod eum sicut et michi fecistis, diligetis. Attamenⁱ si secus fuerit, quod absit, hoc vestre industrie et fidelitati, quam semper erga me habuistis, fiducialiter recommendo. Sed quod pro ipso iam petam^j ignorans de suo statu futuro vobiscum non faciam ista vice. Et hec dicens filio suo dilecto Kazimiro ibidem presenti nobiles suos universaliter in omnimodam fidelitatem recommendans in Domino obdormivit.

I.

Sic illud fulgentissimum sydus gentis caligine mortis obumbratum, magnum chaos errorum et licium^k reliquisset, nisi supernus tytan de radio a tanto sydere Polonice genti salubriter providisset. Nam superstitem post se filium Kazimirus nomine de quo supra prelibavimus, genti dimisit. Unde dolori risus et luctui gaudium dabat moderamen, quatenus^l qui erant de occasu talis solaris planete merentes, de tanta luce relicta maneant honorantes^m.

Iste Wladyslaus filius fuit ducis Kazimiri Iste Wladislaus filius fuit ducis Kazimiri
20 terrarum Cuyavie, Syradie et Lancicie, cui terrarum Cuyavie, Siradie et Lancicie. Cui

a) et visum 1a. b) Eo 3. c) celo 3. d) addit 1: obiit. e) deest 3. f) Marie 3. g) perficere 3.
h) penthecostes 1a. 3. i) in margine 1: De castro Cosczan. k) quot 1. l) deest 3. m) homines 1a. n) Slezite 3. o) Almanni 1a. p) placato 3. q) deest 3. r) Loctek 3. s) triumphus 3. t) sumptus 3.
u) Marcii 1. v) delibuit c. w) Helce 3. x) conversacionis 1. y) Iarosslaus 1a; Iarosslaus 3. z) quemlibet 3.
55 *) primae huius vocis tantum azstant litterae 3. a) deest 1a. b) eosdem deest 3. c) deest 3. d) lingue 1; lingwe 1a. 3. e) sermone 3. f) deest 1. 1a. g) Iarosslaus 3. h) affectus 3. i) Actamen 3. k) petas 3.
l) littium 1a. m) gentes 1a. u) honantes 1. 86) Kosten ad Obram fluv.

I.

Wladyslao inter suos fratres terra Brestensis in Cuyawia sorte advenerat. Hic ducis Boleslay Kalisiensis filiam nomine Hedvigem in uxorem accipiens post mortem ipsius ducis et eciam heredum, maioris Polonie dominium ibidem est assequutus, quod et multis tenuit annis. Tandem fraude nobilium Polonie agente, per regem Bohemie Wenceslaum non solum de Polonia et Pomorania, sed eciam de sua sorte et de terra Syradie et Lancicie, que sibi post suorum fratrum obitum advenerant^a, nec uno sibi relicto, fuit turpiter et fraudulenter electus. Sic itaque terris orbatus, quamvis multorum amicorum auxilium postulans adisset, vanis promissis ipsum decipientes inanem et spe vacuum per multa temporum curricula toto orbe instabilem divagari permiserunt. Qui videns se a suis omnimode destitutum cum paucis sequacibus in Ungariam ad Amadeum quemdam virum nobilem et potentem secessit cuius auxilio, sed magis divino, Sandomiriam et Cracoviam terras et alias omnes quas supra memoravimus viriliter debellans optinuit, Bohemos qui 18 annis eas tenerant potenter evellens et eiciens nunquam illuc reddituros^b. Cum igitur predictas terras, Deo illi pacem tribuente, tranquille possedisset, volens ipsum Deus post talem casum gloria et honore illustrare aut gentem Polonicam magnificare, domino Gerwardo, episcopo Cuyaviense agente et elaborante circa dominum Iohannem dictum papani XXII, coronam est assequutus, qua etatis sue 60. anno cum sua felici consorte et omni bonorum memoria domina Hedvige in Cracovia per dominum Ianislaum archiepiscopum et alios plures episcopos, anno Domini 1320. fuit gloriose coronatus, quam eciam suo successori videlicet filio suo Kazimiro, de quo ulterius sermo habendus erit et sue posteritati feliciter perpetuo duraturam reliquit. Hic inter virtutum karismata tribus ultra humanam estimacionem effloruit luculenter. Videlicet insigni pietate, quia nisi coactus aliquem morti tradi iussit, inestimabili humilitate, ut quid esset fastus aut superbia penitus ignoraret, indicibili paciencia, nam vindex iniurie nullatenus esse potuit, ymo se iniuriantibus humanissimum exhibuit, placidum vultum in omnibus illis ostendens. Quapropter inspector omnium actuum Deus tantum decorem suo corpori in morte contulit, ut quamvis diebus pluribus sua sepultura fuerit protelata, semper firmus in suo decore placabili seu amicali ad magnam omnium admiracionem et stuporem permansit.

Kazimirus igitur filius suus suscepto regno ad instinctum et preceptum regis Ungarie, generis sui Karoli, acceleravit^c coronari. Unde per dominum Ianislaum archiepiscopum in die Marci ewangeliste in Cracovia cum magna sollempnitate fuit coronatus^d. Coronatus autem statim in maleficos in tantum deseivit ut in modico tempore multos eorum delevit, dans metum pluribus, ut se a furtis et latrociniiis cohiberent. Unde factum est quod^e omnes qui vero^f furtis et latrociniiis inserviebant aut intercessione baronum ad mansuetudinem sunt reducti aut perpetuo exilio fuerunt sine mora ad mortem dampnati.

II.

1337. Wysla inundatur.

III.

1335. inundacio aque videlicet Vysle.

a) advenerat 1. b) reddituros 1. c) acceleravimus 1; deest 1a. d) in margine 1a: Kazimirus coronatus per 55 Ianislaum archiepiscopum e) ut 1a. f) deest 1a. g) vox abscessa c.

II.

Wladislaos inter suos fratres terra Brestensis in Cuyavia sorte advenerat. Hic ducis Boleslai Kalisiensis filiam nomine Hedvigem in uxorem accipiens post mortem ipsius ducis et eciam heredum maioris Polonie, dominium est ibidem assecutus, quod et multis tenuit annis. Rex igitur Wladislaus dictus Loothek anno Domini 1333. obiit. Cui eodem anno Kazimirus filius eius successit. Kazimirus igitur filius suus suscepto regno ad instinctum et preceptum regis Ungarie generi sui Karoli acceleravit^c coronari. Unde per^e Ianislaum archiepiscopum in die sancti Marci ewangeliste in Cracovia cum magna sollempnitate fuit coronatus. Coronatus autem statim in maleficos in tantum deseivit, dans metum pluribus, ut se a furtis et latrociniiis cohiberent. Unde factum est, quod omnes qui furtis et latrociniiis inserviebant aut intercessione baronum ad mansuetudinem sunt reducti aut perpetuo exilio fuerunt sine mora ad mortem dampnati.

25

30

35

40

45

50

1339. obiit Anna filia Gedimini ducis Lithwanorum, consors domini Kazimiri regis Polonie Wladyslaides dicti Loketkonis^a, 4. Kal. Iunii. Hec tantum solaciis choreis et leticie dedita fuit, ut quocumque in equo sive curru ibat, semper ante ipsam cum sambucis et tympanis et fialis et cantilenis et diversis melodiis ibant canentes, satis multorum in scandalum. Hic est quod satis portendo^b et terribili fato ex hac vita decessit, tamen occulte religiosos et pauperes multum supportabat.

15

Anno Domini 1340. Bolezlaus filius Troydeni ducis Mazovie, princeps Ruthenorum a suis inopinnatus circa festum annunciacionis beate Marie, ex hac vita migravit. Hic dicitur suis multum fuisse^c violentus, ipsos capiens^d et pecunias ab ipsis extorquens, filias eorum et uxores rapiens et easdem dehone-
 25 nestans, nec non alias gentes, sicut Bohemos et Almanos super^e ipsos inducens. Unde videtur quod compulsi tot iniuriis talem sibi mortem procuraverunt. Audiens Kazimirus rex Polonie, quod ita vita decessisset Rus-
 30 siam circa festum pasche in parvo numero intrans, christianos et mercatores, qui se in castro Liwow^f receperant, castro cremato cum uxoribus, pueris et rebus eorum usque
 35 in^g regnum suum deduxit. Ubi spolia multa in argento, auro et gemmis, thesaurum ducum antiquorum tollens, inter quod^h erant aliquodⁱ cruces auree. precipue unam, in qua magna quantitas de ligno crucis Domini
 40 fuit reperta, et duo preciosissima dyademata, et una tunica valde preciosa, nec non et sella auro et gemmis adornata. Hiis omnibus sublatis ad propria est reversus. Eodem anno circa festum Iohannis baptiste idem rex Ka-
 45 zimirus congregans exercitum validum prope 20 milium, iterum Russiam intravit, ubi castella et municiones aliquod ipsorum destruens ipsos sibi imperfecte subiecit. Et quamvis Tartharorum prope 40 milium et
 50 Ruthenorum totidem vel plures fuissent congregati, tamen quodam metu et terrore et peraudactissimos licetque^k simplices Mazovien-

II.

1340. Iohannes Grothonis fit episcopus et ad curiam mittitur piscopus mittitur contra cruciferos.

1339. Iohannes Grottonis Cracoviensis ead curiam mittitur piscopus mittitur ad curiam^l. Item eodem anno obiit Anna filia Gedimini ducis Lithwanorum, consors domini Kazimiri regis Polonie Wladyslaides dicti Locthiconis, 4. Kal. Iunii. Hec tantum solaciis coreis et leticiis dedita fuit ut quocumque in equo sive curru ibat semper ante ipsam cum zambucis et tympanis et fialibus et cantalenis et diversis melodiis ibant canentes satis multorum in scandalum. Hic est quod satis pro tanto et terribili fato ex hac vita decessit, tamen occulte religiosos et pauperes supportabat.

III.

II.

1342. Tarthari de Lubliqen- vastabant Lubliqen- feros devastant Thar- sem^m usque Sandomi- tari terram Lubinen- riam. sem usque Sandomi- riansem. Item Boles- laus filius Trohide ducis Mazovie, princeps Ruhenorum a suis prerenatusⁿ circa festum annunccacionis beate Marie^o ex hac vita de-
 55 cessit. Hic dicitur suis multum fuisse violentus, ipsos capiens et pecunias ab ipsis extorquens filias eorum et uxores rapiens et easdem dehone- stans, nec non et alias gentes, sicut Bohemos et Almanos super^p ipsos inducens, unde videtur quod compulsi tot in iniuriis talem sibi mortem procuraverunt. Audiens Kazimirus rex Polonie quod ipsa^q vita decessisset, Russiam circa festum pasche in parvo numero intrans christianos merca-
 60 tores qui se in castro Lwow^r vel Lamborg receperant, castro cremato cum uxoribus, pueris et rebus ipsorum, usque in regnum deduxit, ubi spolia multa in argento et auro et gemmis, thesaurum ducum antiquorum tollens, intra que erant aliquot cruces auree, precipue unam in qua magna quantitas de ligno crucis Domini fuit reperta et duo pre-
 65 ciosissima dyademata^s et una tunica valde preciosa, nec non sella auro et gemmis adornata. Hiis omnibus ablatis ad propria est reversus. Eodem anno circa festum sancti Iohannis baptiste idem rex Kazimirus congregans exercitum validum prope viginti mi-
 70 lium iterum Russiam intravit, ubi castra et municiones aliquot ipsorum destruens ipsos

a) Loketkonis 1. b) portando 1a. c) in marg. add. 1a. d) capientes 1. 1a. e) semper 1. f) sic eadem manu corr. ex Lubow, sed secunda manus in margine scripsit: Luczoko 1. g) deest 1a. h) que 1a. i) aliq. 1a.
 55 k) licet quam 1a. l) Ou'am 3. m) bobinensem 2. n) preñatus c. o) beate Marie des. 3. p) semper 3.
 p) f. c. q) prius scriptum erat ylwow, radendo corr. 3. r) dyademate 3.

I.

ses sunt multi interempti et mactati, et forte divino auxilio magis percussi fugam inierunt, et sic rex cum victoria et magna gloria ad propria fuit reversus sine omni lesione seu perdicione suorum nobilium. Thratka^a etiam fuit ibidem.

III.

sibi in profectum subiecit et quamvis Thartarorum prope 40 milia et Ruthenorum totidem vel plures fuissent congregati, tamen quodam metu et terrore et per audacissimos licet quod simplices Mazovienses sunt multi interempti et mactati et forte dominico auxilio magis percussi, fugam inierunt seu inierunt.

Et sic rex cum magna victoria et gloria ad propria est reversus sine omni lesione seu perdicione suorum nobilium etc.

10

CONTINUATIO ANNALIUM POLONORUM.

II.

1341. 1344. Ianislaus archiepiscopus obiit, Iar-
Dec. 4. reslaus eum sequitur.

1347. 1345. Iohannes Grotonis obiit episcopus
Aug. 5. Cracoviensis, qui 20 annis et 2 mensibus
vixit. Quem sequitur Petrus^b Syrzak, qui

1348. obiit in curia in Awyniona, post^c quem Bran-
Iun. 6. dota decanus Cracoviensis ordinatione papali.

III.

Anno Domini 1342. Ianislaus obiit archi-
episcopus, cui successit Iaroslaus fundator
monasterii Copriviniensis⁸⁷.

1343. obiit Iohannes Grotthonis episco-
15 pus Cracoviensis, qui vixit viginti annis et
duobus mensibus. Cui successit Petrus dictus
Scyrthik et in curia Avinionis ibi moritur.
Cui successit Bodzantha decanus per provi-
sionem apostolicam. 20

1366. 1346. Bodzantha . . . moritur et in ecclesia Cracoviensi tumulatur. Post hoc secundo
Dec. 12. die mensis Ianuarii in ecclesia Cracoviensi per capitulum eiusdem ecclesie in locum Bod-
zanthae, domnus Florianus cancellarius Lanciencis in episcopum eligitur et 9. die eiusdem
mensis per domnum Iaroslaum archiepiscopum Gneznensem confirmatur.

Nov. 5. 1370. Kazimirus rex Polonie obiit feria tertia ante diem sancti Martini. Et erat in hac 25
sillaba *bre*, videlicet *Omne Novembre*⁸⁸. Post hoc in die sancte Elizabeth domnus Lodwicus
rex Ungarorum in ecclesia Cracoviensi in regem Polonie honorifice coronatur⁸⁹.

Oct. 30. 1376. in vigilia vigilie omnium sanctorum Lithwani nocturno tempore nullo presciente
diffuderunt se circa Wyslam ex opposito Sandomirie vastare ceperant. Et 23 milia homi-
num ceperunt partim peremerunt in ascenso eiusdem ad duodecim vel 13 miliaria igni et 30
gladio cuncta consumentes. Eodem anno quidam nobiles terre Cracoviensis dominica
Dec. 7. *populus Syon* occiderunt multos Ungaros existente antiqua domina Ungarie in castro Craco-
viensi penes sancti Egidii ecclesiam sub castro.

Nov. 29. 1378. dominus Carolus imperator obiit in vigilia sancti Andree super noctem. Eodem
anno surrexit quidam antipapa nomine Clemens XII. qui erat ante cardinalis Eberiensis. 35

Febr. 6. 1380. Florianus episcopus Cracoviensis obiit feria secunda in die beate Dorothee vir-
ginis super noctem.

Febr. 15. 1386. illustris princeps Iogel^d supremus Lythwanorum in regem Polonorum coronatur
in Cracovia in crastino sancti Valentini^{e, 90}.

1410. rex Wladislaus Polonie in campo qui dicitur Grinwalth in terra Pruthinorum, 40
quod situm est prope civitatem Danbrowno cum suis exercitibus intrans potenter terram
Iul. 15. predictorum in die sanctorum divisionis apostolorum prostravit centum sexaginta milia
virorum armatorum et septingentos quindecim viros prostravit certo per ipsos approbata.
Item eisdem temporibus idem rex cum suo exercitu ultra progrediens expugnavit et lucratus
est quadraginta sex fortalicia videlicet et castra ipsorum meliora et eminenciora, videlicet 45

a) Thratka Ia. b) pe c. c) in margine 2: 1250. d) sic radendo corr. ex Iogel c. e) exstant tantum litterae
tini 3. ruptura marginis.

87) monasterium ord. Cisterc. in dioec. Cracov.
88) Videtur ad Cizio-Ianum quendam innuere, in quo
quinque primi dies Novembris his quinque syllabis
signati sunt. GROTEFEND. 89) De die discordant
inter se Calend. Cracov. et Archid. Gnezn. p. 104.
Illud coronationem Ludovici retulit ad 13. Kal. Dec..

ad festum s. Elisabethae (Nov. 19.), hic „proximo
die dominico post festum s. Martini“ (Nov. 17.).
90) Hac die Wladislaus non coronatus sed bapti-
zatus est, cf. Calend. Cracov. ad 15. Kal. Martii,
p. 58. Coronatio eius fuit die 4. Mart.; cf. ibid.

Thorun, Gdansk, Helbink, Strosbark alias Brodnicza, Grudzandz, Olanth⁹¹, Dirzgov, civitatem Mariembark, Neschawa⁹² et de aliis ulterius subticemus.

1417. magna clades oritur in terra Polonie quod unum corethum⁹³ siliginis pensatur per 12 grossos et citra, triticum vero per 8 scotis.

1419. demum fertilitas magna fuit in regno Polonie circa terram Sandomirie et Lubliensem ita quod unum coretum erat per sex denarios et per 8.

Anno 1415. annus pluviosus in terris Polonie et Russie extiterat ita quod fruges terre minime metere potuerunt, quod per agros culturinos aqua ad instar paludinis per pluvias nimias continebatur et cet. In Sczitelko . . . . .

NOTAE LUBLINENSES EX CODICE 3.

10 Anno^a Domini 1456, tempore regis Kazymiri, regis Polonie, fratres sancti Francisci, ordinis fratrum de vera observancia, receperunt locum et claustrum in Lublyn extra muros. Dominus Kyerstan et Kunynoga consules civitatis predictae dederunt ortos suos fratribus pro ecclesia construenda et claustrum. A principio foundationis suae fratres habuerunt ecclesiam inter robora quercina muratam. Tunc illo tempore nullus secularis homo fuit in claustrum et nullus equus nec currus, et fratres in illa antiqua ecclesia fuerunt devotissimi, silenciosissimi, caritatissimi, exemplarissimi. Postquam mortuus est civis cognomine Quanta procurator fratrum, legavit fratribus fornacem laterum et calcis. Tunc Gabriel Svyrkoth pro tunc in Lublyn existens cepit frangere chorum antiquum et construere mutatum chorum.

20 Tempore isto primo fuit apertum claustrum in Lublyn, tunc in claustrum idem Svyrkoth intra refectorium et intra antiquam infirmeriam fecerat magnam fornacem ad exurendum lateres, sed consules prohiberunt, et illa fornax est tumulata. Nichilominus chorus muro circummurabatur et ille antiquus chorus frangebatur cum magno scandalo, murmuracione licet omni finito, quod choro testudo in choro murata et eodem die quo est finita corruit

25 et cecidit et in nichilum destructa non sine magnis impensis pecuniarum. Tunc demum in choro predicto secunda testudo est murata cum magnis impensis, quae modo adhuc stat etc.

Anno^b Domini 1487. fractum est corpus ecclesiae nostrae^c in robora quercina muratum et inceperunt corpus ecclesiae murare cum magnis expensis.

Anno Domini 1495. fratres soli cooperierunt lateribus totum corpus ecclesiae.

30 Anno Domini 1497. inceperunt testudinem edificare et finita est die . . . .

Anno Domini 1497. edificate sunt membrane celulae^d per fratres solos, per fratrem Iohannem pictorem sacerdotem de Pyzdry, per fratrem Franciscum sacerdotem de Przytyk et fratrem Symeonem de Brzeznycz. Hii tres fideliter membranas laboraverunt.

ANNALES CRACOVIANSES BREVES.

35 *In omnibus codicibus, quibus servata nobis sunt chronica magna illa Boguphali et archidiaconi Gneznensis, invenimus annales varii generis et argumenti, vel medios inter laudata chronica positos vel in fine additos. Quorum naturam veramque formam multi de historia Polonica bene meriti viri eruere conati*

a) alia manu c. b) alia manu c. c) $\mathcal{G}$ c. d) ocl'e c.

40 91) i. e. Preussisch-Holland. 92) castrum Nessau prope Thorn. 93) corethum i. e. korzec, germanice Scheffel.

sunt, quum autem unica eorum, et haec negligentissime confecta, editio Sommersbergiana adhuc exstaret, non potuerunt quin non omnibus numeris absolutam proferrent sententiam. Felici casu contigit, ut Alexander ex comitibus Przedziecki, Maecenas litterarum Polonicarum, detegeret Romae codicem Ottobonianum, prima vice lucem quandam offerentem. Continet enim iste codex et Boguphalum et eum excipientes annales varios, qui ibi minus mixti et turbati quam in aliis libris manuscriptis exhibentur, nobisque, alio loco de antiquissimis Poloniae fontibus disputaturis, ansam praeoptatam praebebant singula annalium genera seiungendi eorumque apta nostrum in usum vindicandi. Proferemus igitur Annales Cracovienses breves et paulo infra Ephemerides Wladislavienses, relictis annalibus maioris Poloniae, quos quum prius dare proposueramus, nunc futuris temporibus remisimus, quum connexum inter eos et Boguphali chronicon illustrare non possimus, et adhuc ignoretur quatenam harum relationum sit fons alterius.

Annales hoc loco proferendi Cracovienses breves ubi vis fere cum Annalibus capituli Cracoviensis consentiunt, quoniam invenire possis locos quibus non ex praememoratis haustos esse, immo vero eos ad commune illud supra memoratum annalium exemplar esse reducendos evincitur. Initium nostrorum praeterea concordat cum annalibus Miechoviensibus.

Codices, qui nobis ad constituendum textum praesto erant, sunt hi:

1) Ottobonianns N. 2068. Chronicon Boguphali annales nostri p. 159 et p. 212 sequuntur. Ephemerides Wladislavienses p. 194 et p. 195 sistunt. Est autem codex chartaceus, saeculi XV. initio scriptus, ut ex specimine scripturae Warsaviae apud comitem Alexandrum Przedziecki inspecto concludere licebat. Praestantissimus codex totus a laudato comite exscriptus est; copiam sibi paratam Augustus Mosbach, Wratislaviensis, mira benevolentia nobis ad edendum commisit.

2) Petropolitanus, inter codices bibliothecae imperialis signatus λ. F. Otd. IV. N. 31, saeculo XV. scriptus continet Boguphali chronicon, primam nostrorum eum sequentium annalium partem, ultimo loco Archidiaconi Gneznensis opus. Ipsi eum exscripsimus.

3) Pulaviensis. De eo conferas praefationes et ad chronicas Polonorum (M. G. SS. IX, 422) et ad Annales Polonorum I—IV. (supra p. 610). In eo nil nisi prima nostrorum pars legitur. Augustus Bielowski nobis misit totos ex exemplari authentico delineatos.

4) Rhedigeranus Wratislaviensis, signatus S. IV. 4. p. 13. Ex hoc codice editio Boguphali, annalium et Archidiaconi fluxit Sommersbergiana (SS. RR. Sil. II, 18 sqq.). Post finem Boguphali leguntur haec: Incipit Cracoviae brevior chronica, et post pauca de mundi aetatibus verba: Recapitulatur brevius cronica Polonorum. Prima pars ibi legitur p. 79, secunda p. 82. Codice et Wratislaviae et Berolini usi sumus.

Ordinem annorum in codicibus aliquando turbatum restituere non dubitavimus.

Anno^a Domini 965. Dubrowka^b venit ad ducem Mesconem^c.

966. Meszco^d baptizatur et fides catholica in Polonia recipitur^e.

983. 982. sanctus Adalbertus in episcopum Pragensem consecratur^f.

1un. 29. 990. professio sancti Adalberti cum fratre Gaudencio.

991. sanctus^g Adalbertus^h factus est monachus Rome apud Sanctum Alexiumⁱ.

992. sanctus Adalbertus Gneznam veniens fidem catholicam in Polonia roboravit.

a) 4 habet titulum: Recapitulatur cronica brevius Polonorum. b) Dambrowka 2. 3. 4. c) Meschonem 2; Myeskonem 3; Meszonem 4. d) Mesko 2; Myesko 3. e) suscipitur 2. 3. f) in 3 praecedit hic annus a. 966. g) cocus 4. h) Adbertus 3. i) Allexium 2. 3. 4.

997. sanctus Adalbertus martyrizatus est in Prussia.
 1001. Otto imperator Romae^a rediens visitat sepulchrum sancti Adalberti in Polonia, et eodem anno Poloni ceperunt Pragam¹ et ducem Boleslaum in eadem ceceverunt. 1003.
 1002. Otto^b imperator obiit.
 5 1003. heremithae in Polonia martirizati sunt.
 1018. primus Boleslaus superavit Ruthenos et terram eorum^d vastavit.
 1026. primus Boleslaus rex magnus obiit.
 1030. Mesco^f rex Polonorum obiit. 1034.
 1038. sanctus Adalbertus translatus est. 1039.
 10 1059. Aron abbas Tinacensis^e a sede apostolica postulatus in Cracoviensem episcopum. Rome consecratur.
 1061. ordinatio Lamberti^h in episcopum Cracoviensem qui Sula vocabatur.
 1070. Mesco^h dux obiit.
 1071. Lambertus^h obiit¹, cui sanctus Stanislaus successit^m.
 1078. Boleslaus secundus coronatus estⁿ, qui occidit sanctum Stanislaum. 1076.
 15 1079. beatus Stanislaus martirizatus^p est, cui successit in episcopatum^q Lambertus^r, non nisi quarto anno^s. Dec. 25.
 1081. rex Boleslaus secundus obiit^t occisor sancti Stanislai.
 1082. Lambertus^h in episcopum Cracoviensem ordinatur.
 1086. Mesco^u dux de Ungaria^v rediit, et Boleslaus tercius natus est^w et Iudith mater sua obiit.
 1088. sacerum corpus beati^x Stanislai Lambertus^h episcopus et canonici Cracovienses transtulerunt ad ecclesiam maiorem cum debita veneratione^y de Rupella et de ecclesia pro tunc sancti Michaelis.
 20 1088. Mesco^u dux uxorem duxit.
 1102. Wladislaus cognominatus Hermannus diem clausit extremum. 1094.
 1111. Boleslaus dux Cracoviensis devicit Bohemos et terram eorum vastavit^z. 1110.
 1125. Cracow combusta est.
 25 1133. Bohemi vastant Poloniam.
 1135. Wislicia^a cede destruitur 5. Idus Februarii. Febr. 9.

Continuatio.

1142. Radost obiit, Robertus successit.
 1143. Robertus episcopus obiit, cui Matheus episcopus successit.
 30 1147. Conradus^a imperator Poloniam intravit et cum regibus Ierosolimam pergit.
 1166. Gethco in episcopum consecratur.
 1170. sanctus Thomas Canturiensis archiepiscopus martirizatus est.
 1177. Kazimirus Cracoviam obtinendus intravit.
 1182. Kazimirus dux Cracoviae^b vicit Ruthenos.
 35 1184. per Egidium episcopum Muthinensem sanctus Florianus Cracoviam apportatur et per Gethconem episcopum^d Cracoviensem devotissime suscipitur.
 1185. Gethco episcopus obiit, cui Fulco successit.
 1186. Lestco dux obiit, Kazimirus^e obtinet ducatum eius.
 1187. Fulco ab Urbano papa in episcopum^f Cracoviensem consecratur.
 40 Item 1194. dux Kazimirus obiit frater ducis Mesconis.
 1195. inter Mesconem^g et^h filium Kazimiri facta est cedes magna in Mascova¹, ita^k quod Mesco¹ vicitur et dux Boleslaus filius suus^m interficitur.
 1196. dux Mesco in Cracovia succedit.
 1197. Petrus secundus cardinalis venit in Poloniam qui matrimonium in facie ecclesie instituit contrahi, et sacerdotibus uxoribus habere contradiitⁿ.
 45 1202. dux Mesco frater Kazimiri obiit et dux Lestco^o eiusdem Kazimiri filius^p in Cracovia succedit^q.
 1205. Romanus fortissimus princeps Ruthenorum, cum exercitibus suis a Lestcone et Conrado^r fratribus^s, filiis Kazimiri, in Zavichost interemptus est.
 1207. Fulco episcopus Cracoviensis obiit.
 50 1208. Vincencius canonicus electus, ab Innocencio papa confirmatus est^t, et per Henricum archiepiscopum in episcopum^u Cracoviensem consecratur^v.
 1219. Henricus archiepiscopus obiit.

a) Romae 2. 3. 4. b) deest 1. c) deest annus hic in 4. d) deest 1. e) pro obiit habet 4. efficitur r. m.
 f) Mesko 2; Myesko 3. g) Tinciensis 2. 3; Thinciensis 4. h) i. amp. 2. 3. semper. i) 1060. 1. 2. 3.
 55 k) Mesko 2; Myesko 3; Mesco 4. l) deest 3. m) in episcopatum addit 4. n) deest 3. o) 1078. 1. 2. 3.
 p) martirizatus 2. q) in (pisc. des. 2. 3. r) Lambertus 4. s) n. n. q. a. Lambertus 3. t) in fine sententiae 2. 3.
 u) Mesko 2; Myesko 3; Mesco 4. v) Hungaria 2. 3. w) sancti 2. 3. x) Lambertus 4. y) reverencia debita 2. 3. 4.
 z) vastat 2. ¹) Wislicia 2. 4. a) Conradus 4. b) tota huius anni relatio deest 4. c) Cuyavia 1. d) deest 4.
 e) et Casimirus 4. f) in episc. papa 1. g) Mesconem 4. h) deest 4. i) Mescone 4. k) sic 4.
 60 l) Mesco 4. semper. m) eius 4. n) abstraxit 4. o) Louko 4. p) deest 4. q) successit 4. r) Conrado 4.
 s) suis addit 4. t) confirmatur 4. u) consecratur 1.

1) Cf. Gesch. Pol. I, 116. 117. 2) 1084. Dec. 23. 3) Supplendum *Leuthonem*, V. Ano. cap. Cracov.

1221. in Prandnik hospitale de sancto spiritu^a per Iwonem^b episcopum cum^c consensu capituli^d constructur.
 1222. per eundem episcopum ad sanctam Trinitatem ordo Predicatorum, et in Cacicz^e ordo Cisterciensium statuitur.
 Item 1223. Vincencius episcopus obiit et in Morimundo quiescit.
 1225. monasterium de Cacicz^f transfertur in Mogilam que Clara-Tumba cognominatur, et ibi^g cenobium^h fundatur Griseorum.
 1227. Lestco dux Cracovie interfectus estⁱ in colloquio a filio ducis Odonis sub fraude.
 1228. dux Wladislaus^j Odonis captus est a sene Wladislao in bello.
 Item 1229. Iwo episcopus Cracoviensis obiit.
 1230. Cracovia^k combusta est. 10
 1231. consecratio Wislai^l episcopi Cracoviensis.
 Item 1238. Henricus dux Silesie^m, dictus barbatus et dux Cracovie, obiit, cui Henricus in utroque ducatuⁿ successit, filius ipsius; is^o est^p Henricus quem Tartari^q occiderant.
 1241. Tartari^r Cracoviam intrantes ecclesias succendunt^s et populum infinitum abducunt.
 1242. Wislaus episcopus obiit, cui Prandotha successit. 15
 1243. Ruteni^t per diversos insultus^v in suburbio Lublin devastant et succendunt.
 Item 1247. ecclesia sancti Wenceslai^w de plumbo tegitur, preter turres^x que sunt ante Tartaros^y tecto.
 Item 1253. magister Iacobus et magister Nicolaus^z canonici Cracovienses ad curiam Romanam mittuntur pro canonisatione sancti Stanislai, qui per dominum Innocentium papam est canonisatus; eodem anno nuncii predicti redierunt^{aa}. Boleslaus dux Cracovie et Wladislaus Opoliensis^{ab} cum exer-
 citibus suis, eciam Ruthenis, terram Opavie^{ac} vastaverunt.
 1259. Tartari subiugatis Bersabenis^b, Litwanis^b Ruthenis et aliis gentibus, Sandomirz^c castrum capiunt et multis christianis occisis, alios abducunt. Similiter autem Cracoviam venientes occiderunt plurimos et servitutis compede reliquos, ad sua debehentes^d, mancipaverunt.
 1262. Semovitus dux Mazovie per Litwanos in Iazonsko occupatus occiditur et filius Conradus^e capitur. 25
 1265. castrum Crakow^f edificatur super montem totum cum lignorum structura^g.
 1266. Boleslaus dux Cracovie misit exercitum suum in Russiam et vicit Swarnonem^h ducem Russie, et terram suamⁱ vastavit, et siluit terra in habundancia optate pacis tempore sue vite^h.
 1267.^l Paulus in episcopum Cracoviensem consecratur.
 1268. rex Bohemie Prussiam intrat et christianos non paganos devastat. 30
 1279. Dec. 10. 1278.^m Boleslaus dux Cracovie, filius Lestconis obiitⁿ, qui multis^o privilegiis et graciis^p ecclesiam Cracoviensem decoravit, et clero libertatem dedit, et tempore suo magna et bona pax fuit; cui Lestco dux Siradie in Cracoviam successit.
 1282. fames horrenda fuit; nam mensura siliginis solvit 13 scotis argenti.
 1283. dux Lestco congregiendi cum Litwanis in^q Rowne^r, devicit eos et plurimos ex eis^s occidit. 35

ANNALES MECHOVIENSES.

Qui sequuntur annales ad historiam Polonicam praecipue saec. XIV. illustrandam non exigui sunt momenti. Miechoviae scriptos esse statim elucet. Est autem „Miechovia oppidum non ignobile minoris Poloniae, in declivio montis, ad radices

a) de s. sp. dez. 4. b) hywonem 4. c) de 4. d) addit 4: spiritus sancti. e) Calicz 1; Calicz 4. 40
 f) Calicz 1; Calicz 4. g) ibidem 4. h) deest 4. i) filius 1. k) ecclesia Cracoviensis 4. l) cons. sit
 Wislai 4. m) Slesie 4. n) dominio 4. et Ann. Cap. Cracov. o) id 4. p) deest 1. q) Tartari 4 r) occi-
 derunt in prelio. Sequitur de introitu Tartarorum in terram Cracoviensem etc. 4. s) Tartari 4. t) succen-
 derunt 4. u) Prutheni 4. et Ann. Cracov. v) deest 4. w) Wenceslai 4. x) lateres 1; tres 4. y) Tar-
 taros 4. z) deest 1. aa) Opoliensis 4. ab) Oppavie 4. b) Lithwanis 4. c) Sandomirz 4. d) vehentes 4. 45
 e) manciparunt 4. f) Conr. 4. g) deest 4. h) Swannonem 4. i) deest 4. k) t. s. v. des. 1. l) 1268. 4.
 m) 1274. 4. n) Cr. ob. qui fuit fil. I. 4. o) deest 4. p) granciis 1; gñiciis 4. q) deest 1. r) Kowne 1.
 s) ex eis des. 1.

4) Cf. Gesch. Pol. I, 426. 5) Cf. Ann. S. Crucis infra ad a. 1260. 6) Cf. Ann. S. Crucis ad a. 1265.
 7) Gesch. Pol. I, 537.

*circumadiacentium collium situm, quinque parasangis seu miliaribus Polonicis a Cracovia remotum, fertili et ubere solo locatum, perindeque cuiuslibet frumenti et leguminum feracissimum est.*⁸ Quum autem nobilis vir Iaxa Polonus a. 1163 redux Hierosolymis secum apportasset fratres dominici sepulchri Hierosolymitani, eis ad monasterium ordinis sui erigendum multa cum largitate villam suae ditionis Miechoviam tradidit. Quod monasterium saeculis decurrentibus magis magisque crevit et auctum est.

Liceat autem hoc loco laudare verba Iacobi Vitriaci in cap. 58 libr. I. historiae suae Orientalis de natura vitaeque conversatione ordinis dominici sepulchri prolata: Habet Hierosolymitanus patriarcha abbates et priores sibi subiectos, insignia pontificalia, baculos scilicet et mitras, annulos et sandalia ex privilegio dignitatis habentes, domino patriarchae in ministerio reverenter assistentes. Patriarchalis siquidem ecclesia, quae est Domini sepulchri sub monte Calvariae, canonicos habet regulares, secundum habitum et regulam divi Augustini viventes. Habent autem priorem, ad quem cum praedictis canonicis pertinet eligere patriarcham, qui est eis loco abbatis. Inde et conventuales Miechovienses subiecti erant patriarchae illi atque ad eum omnes graviores monasterii sui causas afferebant sive iudicandas sive probandas.

In edendis annalibus Miechoviensibus nobis praesto fuerunt subsidia haec:

1) Codex bibliothecae imperialis Petropolitanae mbr. in fol. signatus A. F. Otd. I. N. 51. In fine huius codicis legimus haec: Explicit liber sermonum de sanctis, nomine Peregrinus, comparatus per fratrem Michaellem praepositum de Wyszegrado, finitus per Clementem Doheslaum de Pedimino, dyocesis Cuyaviensis 15. Kal. Augusti, quasi hora tertia sub anno Domini 1359. Annales autem scripti sunt foliis 136—138, quae medio in codice ligata non statim apparent evolventi. Scripti sunt autem usque ad annum 1388 una eademque manu saec. XIV, pulchra quidem et eleganti, abbreviationes nonnisi usitatas adhibente. Ab anno 1389 inde usque ad finem variae manus sese excipiunt, ut in commentario critico ubivis adnotavimus. Ideoque ab hoc anno codex noster autographi partes sibi vindicat, quanquam statuerim copium vel alterum codicis authentici esse eum exemplar. Viro doctissimo Samueli Nakielski certe liber alius erat ad manus. Longum per tempus latuit, prout testantur verba inferiori folii 70 margini adscripta haec: Ego Thomas Guzowski, conventus generalis Miechoviensis vicecustos, bibliothecarius et archivista, electus curator Uniejoviensis, hunc librum inveni inter manuscriptos libros in bibliotheca, in quo reperi acta conventus generalis Miechoviensis, in medio illius, quare statim retuli ad archivium a. 1776 propter posteritatem. Continet codex quoque vitam S. Adalberti apostoli ac martyris auctore Ioh. Canapario. fol. 130' sqq. Arndtio, quum mense Iunio praecedentis anni de annalibus certior factus esset per Augustum Bielowski, benigne praebuit eos exscribendi occasionem v. zelsissimus ac doctissimus Bitschkow, bibliothecae imperialis Petropolitanae bibliothecarius superior, librorumque manuscriptorum in ea asservatorum custos.

2) Samuel Nakielski in libro suo: Miechovia sive Promptuarium Antiquitatum monasterii Miechoviensis, Cracoviae a. D. 1634. edito plerosque annalium nostrorum profert locos ex codice, ut ipse non una vice fatetur, vetusto conventuali manuscripto (cf. p. 256. 262. 267). Quanquam autem non uno in loco suo arbitrio ductus variorum annorum relationes contraxit, lamen varietas

8) Nakielski p. 9. Vide quoque Dlogossii Librum Beneficiorum, a cels. viro Alex. comite Przewdziecki Cracoviae 1865. editum, Tom. III, 1—29.

lectionum probat, non eundem fuisse codicem suum ac nostrum. Adiungimus igitur, quantum nobis non erat negatum, lectiones exinde sumptas.

Ceterum non est tacendum, auctorem primum annalium Mechoviensium exscripsisse annales antiquos Cracovienses, sed plerisque in locis ab Annalibus capituli Cracoviensis supra editis diversos. Anni enim 955 relationem ad verbum fere similem reperies in annalibus brevibus Cracoviensibus, supra datis.

	Anno Domini 947. Invenio sancti Stephani.	
	Anno Domini 955. Dambrova ad Mesconem venit de Bohemia, et sequenti anno Mesca dux baptismum suscepit et catholica recipitur in Polonia.	
	Anno Domini 997. sanctus Adalbertus passus est.	10
	Anno Domini 1003. heremite martirizati sunt in Polonia pridie ^b Idus Novembris ^b .	
	Anno Domini 1072. sanctus Stanislaus successit Lamperto ^c et postea octavo anno videlicet 1079. anno, martirizatus est vel secundum alios 1089. anno.	
	Anno Domini 1162. Iaxa ivit Ierosolimam et 1163. fratres dominici sepulchri venerunt Mecho- viam cum uno canonico misso a Monacho patriarcha ^d	15
	1171. sanctus Thomas archiepiscopus Cantuariensis occisus est.	
	1185. sanctus Florianus apportatus est Cracoviam.	
	1223. ordo Predicatorum et Hospitalium venit Cracoviam.	
	1236. fratres Minores venerunt Cracoviam.	
	1242. Tartari vastaverunt Poloniam.	20
	1244. dux Conradus victus est in Suchdol.	
	1254. sanctus Stanislaus elevatus est.	
	1259. Fulco archiepiscopus Gnesnensis obiit, Ianusius succedit. Eodem anno Tartari vastaverunt Cracoviam et Sandomiria capta est. Eodem anno terre motus factus est.	
	1268. sancta Hedvigis canonizata est.	25
	1279. Lestko dux prostravit multitudinem Tartarorum.	
	1282. dux Lestko iterum multos de Tartaris cecidit.	
	1283. Paulus episcopus Cracoviensis captus est.	
	1285. Lestko habuit conflictum cum militibus.	
	1287. . . . . in Varta submersi sunt. Et eodem anno Tartari vastaverunt Cracoviam.	30
1289.	1288. dux Lestko obiit. Henricus ⁹ dux Slesie succedit.	
Iun. 23.	1290. Henricus dux Wratislavie obiit et Przemyslius ¹⁰ successit. Eodem anno rex 1291. Bohemie ¹¹ Cracoviam intrat.	
Ann. Pol. I.	1292. obiit Paulus episcopus Cracoviensis, Procopius successit. Eodem anno ecclesia Mechoviensis Mai. 13. cremata est in rogacionibus feria tertia ¹² .	35
	1294. 1295. Procopius episcopus Cracoviensis obiit, Iohannes succedit. Eodem anno Lit- wani peremerunt multos cristianos. Ecclesia Lanczicziensis crematur. Kazimirus dux cum Iun. 10. exercitu suo occiditur in Sachaczow ¹² .	
	1297. Bolezlaus dux Mazovie vastavit Mechoviam, Adam advocatus Mechoviensis et multi cives occisi sunt.	40
	1300. Cumani dicti vulgariter Cimowe simul cum Ungaris venientes spoliaverunt eccle- siam Mechoviensem.	
Iun.	1304. rex Bohemie potenter intrat Ungariam et asportavit secum caput sancti Stephani regis et lanceam et coronam.	
Sept. 1.	1306. dux Wladislaus dictus Loctek intrat Cracoviam cum iuvamine cuiusdam Ungari dicti Amadey ¹³	45
	1311. ecclesia Mechoviensis incastellata est per Iohannem filium Budinogii.	
1311.	1312. Kazimirus dux Bytomiensis obiit. Eodem anno Boleslaus dux Opoliensis intrat Cracoviam, Wladislaus expellitur.	
	1313 Boleslaus dux Mazovie obiit. Eodem anno Boleslaus Opolie moritur.	50
Apr. 25.	1314. Iacobus archiepiscopus Gneznensis obiit, sedes vacat 4 annis. Eodem anno ecclesia Mechoviensis fratribus restituitur. Dux Vladislaus Poloniam rehabuit ¹ .	

a) fide I. b) verba pridie — N. alia sequentis saeculi manu addita sunt I. c) sic corr. ex Láb'to, ead. manu I.
d) huius anni verba scripsit in inferiori margine alia sequentis saeculi manu secunda vice et addit haec (patriarcha) Ieru-
solimitano. Eandem etiam cronicam vide supra. Monachus erat nomen proprium domni patriarche. I. e) 1181. I. 55
f) prius scriptum erat MCCXXXI, ultimum X erasum est I. g) MCCCXXXV. I. h) feria tertia alia manu
addidit I. i) rehabuit I.

9) IV. 10) dux maioris Poloniae. 11) Wenceslaus II. 12) v. Sommersberg II, 93. Sachaczew
inter Warsaviam et Lowicz ad Bzura fluvium. 13) Cf. supra Ann. Polon. I ad a. 1333.

1316. duces Mazovie fratres inter se pugnant.
1317. Iohannes episcopus Cracoviensis ad sedem suam redit¹⁴. Pax magna et mor-
talitas fuit^a.
1318. Ianislaus archiepiscopus¹⁵ consecratur^b. Beingne et Bégardi delentur. Census
sancti Petri mutatur^b, scilicet denarius de capite, cum prius solverentur tres denarii de
familia sut cribrum avene¹⁶.
1320. Iohannes Muscata episcopus Cracoviensis obiit, Nankerus successit. Febr. 7.
Anno Domini 1320. dux Vladislaus coronatur et filia eius Elizabeth regi Ungarie¹⁷ Ian. 20.
maritatur.
1321. fuit magna eclipsis solis feria sexta in die Iohannis et Pauli, duravit a mane fuit^c.
usque ad sextam horam^c.
1323. sanctus Thomas de Aquino canonizatur. 1322.
1325. Kazimirus filius Vladislay regis uxorem recepit de Litwania¹⁸. Pax fuit^d inter
Poloniam et Litwaniam. Oct. 16.
1331. rex Leslaus^e habuit bellum cum cruciferis¹⁹ in die sancti Stanislav ubi prostrata
sunt multa milia Prussorum et aliorum. Sept. 27.
1333. obiit rex Vladislaus et Kazimirus filius eius coronatur²⁰. Mart. 2.
1333. die Iohannis ante portam Latinam magna nix cecidit et ros super gramen versus
est in glaciem.
1338. fertilitas magna in Polonia fuit, chorus siliginis 4 denarios, farina per octo.
Eodem anno fuit destructio solis, feria 4. post Petrum, hora vespertina.
1344. cepimus construere domum lapideam Cracovie ex opposito fratrum Predicatorum
et piscinam iuxta Mechoviam. Et in fine eiusdem anni in die beati Stephani crematum est
molendinum nostrum vicinum domui. Sequenti anno super festum beati Iohannis cre-
mata est domus et duo fratres, et tercius vix evasit. Dec. 26.
Ian. 24.
1346. rex Bohemie Iohannes cecus venit ad Cracoviam et omnes villas nostras et civi-
tatem Mechoviensem cremavit, et^f abscessit. Eodem anno 2. Kalendas^g Novembris
reconciliata est ecclesia nostra cum cimiterio per Iohannem episcopum Cracoviensem in
honore sancti sepulcri et sancte Marie. Jul. 12.
Oct. 31.
1345. frater Henricus Bohemus visitator intromiserat se de prepositura Mechoviensi,
sed appellatione ab eo facta recessit et domum Nisnensem^h spoliavit.
1347. feria quartaⁱ post dominicam Oculi domus Mechoviensis vix consumata per ven-
tum deiecta et contrita fuit. Eodem anno intra octavam corporis Christi alia domus in
eodem loco constructa per ventum similiter est conminuta et eodem anno tertia domus in
eodem loco reparatur de fragmentis, set aliis deterior. Mart. 7.
Mai. 27.
Ian. 2.
1347. rex Francie et rex Bohemie cum auxilio domni pape habuerunt conflictum cum
Bavaro imperatore, auxilium sibi prestante rege Anglie, et victus est rex Francie, et rex
Bohemie Iohannes cecus occiditur, et multi principes, comites, episcopi, abates et
innumerabilis multitudo in eodem prelio ceciderunt. Eodem anno Frisones perimerunt
infinitos Francigenas^k et pape cognatos. Item obitus episcopi Cracoviensis²¹. Aug. 26.
1348. domus Nyssnensis cum aliis ab obedientia domus Mechoviensis sequestrata est.
Eodem anno cruciferi occiderunt multitudinem Litwanorum in purificatione sancte Marie²². Febr. 2.
Eodem anno secundo Kal. Februarii altaria in ecclesia Mechoviensi consecrata sunt per
quendam episcopum de ordine Predicatorum, summum in honore sancti sepulchri dominici,
alterum in honore sancti Iacobi apostoli, tercium sancti Nicolay, quartum in sacristia sancte
Katherine. Eodem anno, scilicet 1348. in conversione sancti Pauli, fuit terre motus Ian. 25.

a) addidit alia manus 1. b) minoratur 1. c) add. alia manus 1. d) bis in 1. e) scriptum erat prius Wiclaus,
radendo mutatum 1. f) bis in 1 scriptum. g) nono Kal. 2. h) sic radendo corr. ex Misnensem 1. i) feria
quarta dez. 1. k) fragigenas 1.

50 14) Cf. notam ad Ann. capit. Cracov. ad a. 1312; ker von Breslau (Wiener Sitzungsberichte XLVII, 17.).
vide quoque Raynaldum ad a. 1317, qui secundum Re- iam recte Dlugossus I, 4965. 17) Carolo. 18) An-
gesta Pontificum, sub nr. 49 diploma Iohannis XXII. nam fil. ducis Lithuanorum Gedimini. 19) apud
commemorat, quo archiepiscopus Gneznensis iubetur Plowoz. 20) d. 25. ni. Aprilis secundum Annales
inter Iohannem episcopum et ducem Cracoviae pa- Polonorum et Calendarium Cracoviense. 21) Ioh-
55 cem conciliare. 15) Gneznensis. 16) v. Grün- hannis Grothkonis 5. d. m. Aug. 22) ad fluv.
hagen, König Iohann von Böhmen und Bischof Nan- Strawe, qui in Memel fluv. influit.

magnus, quod Villacum subvertitur, multa castra ceciderunt, ecclesie, monasteria, turres in multis locis cum hominibus et iumentis perierunt. Eodem etiam anno in Avinione tanta mortalitas fuit quod una die numerata sunt 1500 funera, set cotidie 200 plus vel minus, cimiteria omnia repleta, unus campus consecratus et in eo multe fovee magne replete, multe domus deserte, ubi unus moritur omnes moriuntur post ipsum, nulli quantum-5
cunque diviti missa cantabatur, defunctorum campae non pulsabantur, corpus Christi occulte portabatur per civitatem, conventus religiosorum rarefacti, ubi centum steterant vix decem remanserunt, alia multa inaudita contigerunt.

Anno Domini 1349. nuncii Thartarorum venerunt ad regem Polonie. Eodem anno mortalitas magna fuit in regno Ungarie, multe civitates et ville deserte habitatoribus vacuatae, unde multe turme hominum tam de Ungaria quam de aliis partibus adiuncti circuibant flagellantes se, in lutum cadentes, magnam conpunctionem et penitentiam aliis indixerunt, virgines etiam parve et magne de villis sparsis criminibus in modum processionis tamquam vesane discurrebant, verberantes se, et pernoctabant in silvis ad quendam Gregorium quem pro sancto colebant, set deluse a dyabolo plures ex eis perierunt. Et in fine 15 eiusdem anni rex Kazimirus terram Russie obtinuit.

Aug. 24. 1350. circa festum beati Bartholomey Littwani vastaverunt Russiam, multos deduxerunt^a, plures occiderunt.

23 1351. rex Kazimirus cum magna potencia processerat Livoniam²³, set infirmatus rediit, parum profecit. 20

1352. Thartari vastaverunt terram Lublinensem, multos deduxerunt christianos et occiderunt²⁴.

Mai. 13. 1353. in festo penthecostes nix magna cecidit, quod trahebantur ligna in vehiculis, nec fuit circuitus cum processione. Eodem anno post festum Trinitatis Litwani vastaverunt Lamburg²⁵, multos occiderunt. 25

1360. talis fuit in tota christianitate et maxime in regno Polonie, regnante rege Kazimiro mortalitas, quod vix tertia pars christianitatis remanserat et maxime in Cracovia. Que mortalitas imputabatur Iudeis per intoxicacionem, qui tunc temporis Cracovie et alias cremabantur. Eodem anno rex Kazimirus intromiserat se de prepositura Mechoviensi et constituerat^b secularem procuratorem Strzesonem de Pstrossicze, qui multa tedia fratibus generavit. 30

Nov. 5. 1370. obiit Kazimirus rex Polonie die Martis post diem omnium sanctorum mense Novembris. Eodem anno statim post ipsius obitum restitutum est nostrum monasterium Mechoviense ad fratres per concilium nobilium et baronum regni in civitate Cracoviani.

Iul. 6. 1371. dominica die in octava apostolorum Petri et Pauli per dominum patriarcham 35 Ierusalimitanum²⁶ Czeico²⁷ in preposituram confirmatus Mechoviensem, eodem die frater Stanislaus Stoyconis^{c, 28} ad ordinem susceptus.

1377. regnante rege Lodovico Ungarie in Polonia cum matre sua Elizabeth regina, domus Cracoviensis sancte Elyzabeth, sita inter Cracoviam et Kazimiriam²⁹ in ripa Visle fluvii data est per dictum regem et dictam reginam³⁰ ipsius matrem monasterio nostro 40 Mechoviensi, cuius domus primus fuit prepositus frater Marcissius plebanus de Sidlow et viceprocurator Visliciensis regis Kazmiri, qui frater super murum^d, ut sibi hoc^e est per regem datum, chorum ecclesie textit et alia edificia in quantum valuit cum impensis de domo Mechoviensi instauravit, et ibidem dictus frater Marcissius^f cum sua matre nobili de Swevoronicze corporaliter requiescit. 45

Mai. 23. 1379. siccatas erat estatis magna nimis ipso anno, mensura siliginis solvebat mediam sexagenam grossorum. Eodem anno feria^g secunda ante penthecostem³¹ una ebdomada^h

a) deducunt prius, statim corr. 1. b) scriptum erat: ostitiam, rad. corr. 1. c) Stoyconis 1. d) murf 1. e) ut dictum est 1. f) Marci⁹ 1. g) videtur prius scriptum fuisse MCCCLXXXX, rad. corr. 1. h) feria — abd. in margine eadem manu add. sunt 1. 50

23) scil. Lithuaniam. 24) Cf. bullam Clementis VI, qua archiepiscopo Gneznensi et episcopis Cracoviensi et Wratislaviensi mandat, ut in regno Poloniae contra Tartaros verbum crucis proponant. Theiner, Mon. Pol. I, 539. 25) Lemberg. 26) Wilhelmum; Nakielski l. c. p. 310. 27) Martinus cognomento Czeicus. 28) postea prepositus Mechov.; v. ad a. 1384. 29) pars urbis Cracoviensis, prius oppidum et Iudaeis ad habitandum commissum. 30) chartam reginae v. apud Nakielski l. c. p. 310. 31) V. Nakielski p. 316, 55 qui incendium 12. Kal. Aug. fuisse tradit.

ecclesia campanile cum bonis campanis et dormitorium, stuba fratrum, multa edificia in monasterio, media pars civitatis cremata fuit, qui ignis civitate ardente in campanile veniens ipsam succendit. Eodem anno civitas Radomske³³ tota, etiam ecclesia et alie³² civitates cremaverunt. Eodem anno in regno Polonie et alias tempore autumpni magna⁵ ingruit^a pestilencia, in qua cives plures Mechovienses obierunt.

1377. Czeczicus prepositus organa in choro ordinavit. Eodem etiam anno nova legenda matutinalis fuerat comparata.

Anno Domini 1384. per domnum patriarcham Ierusalitanum³³ tempore quadragesimali domnus doctor Stanislaus Stoyconis in prepositura Mechoviensi confirmatus. Eodem¹⁰ anno in dominica Iubilate frater Michael de Radomske ad ordinem susceptus. Mai. 1.

Anno Domini 1385. prenarratus Mechoviensis prepositus Stanislaus decretorum doctor, frater religiosus, inchoavit murare domum refectorii a fundamento ad summum, a campanili transiens muro curiam totam circumduxit.

Anno 1387. villas Pstrossicze³⁴ et Brzuchanam³⁵ in provisionem fratrum conventua-¹⁵ lium preparavit^b.

1388. orologium et duo cerofearia seu candelabra stannea pro ecclesia Mechoviensi ordinata.

1386. rex Vladislaus Polonie cum duobus uterinis fratribus et aliis multis principibus et boyaris Litwaniens³⁶ Cracoviam fidem christianam suscepit, dominica. Esto mihi²⁰ baptizatur³⁷, coronatur³⁸ in regnum Polonie, Hedvigis filia Lodovici regis Ungarie sibi in uxorem datur³⁹, zelator maximus fidei christiane, Cracovie studium renovavit generale.

1388. sabato in crastino nativitatis Domini obiit Bodzotha archiepiscopus Gneznenis⁴. Dec. 26

Anno Domini 1389. venerabilis vir domnus Stanislaus, decretorum doctor, prepositus Mechoviensis, ordinavit et procuravit domum magnam videlicet stubam, estivale palacium²⁵ et fratrum commune dormitorium circa templum situm tegere latericio tecto, quod tectum latericeum erat finitum et consumatum per manus cuiusdam muratoris nomine Nicolay nacione de Prussia, in vigilia beati Laurentii. Aug. 9.

Anno Domini 1394, 12. die mensis May post festum sancti Stanislai feria tertia in die³⁰ sanctorum Nerey et Achilley martirum gloriosorum per venerabilem ac religiosum virum domnum Stanislaum decretorum doctorem, prepositum Mechoviensem, ruppta est antiqua³⁰ ecclesia que ruinam minabatur et effusum fundamentum et lapis primarius inpositus et proficiebatur de die in diem, continue laborando. Mai. 12.

Anno Domini 1394. in crastino sancti Procopii infra octavas Petri et Pauli apostolorum gloriosorum, Stanislaus decretorum doctor, prepositus monasterii Mechoviensis, die³⁵ dominica venit in Przeworsko et accepavit domum sive ecclesiam ibidem, per reverendum patrem domnum Mathiam episcopum Przemislensem⁴⁰ fundatam et nobilem virum domnum Iohannem de Tharnow palatinum Sandomiriensem et capitaneum Russie dotatam⁴¹ et fratrem Bartholomeum Masovitam pro preposito ibidem primo per eundem episcopum confirmatum et fratrem Kristanum subiungendo dimisit. Iul. 5.

Sub⁴⁰ anno nativitatis eiusdem 1395. venerabilis vir frater Stanislaus Stoyconis nacione de Kszosz⁴² doctor decretorum, prepositus Mechoviensis monasterii, obiit feria quinta in octava sancte Agnetis virginis⁴, cuius corpus in nomine Ihesu Cristi ante summum altare⁴⁰ in medio chori requiescit. Qui quidem venerabilis vir frater Stanislaus felicitis recordacionis prepositus memoratus memorate prepositure annis 12^b prefuit, vita et moribus plurimum⁴⁵ coruscans, in quibus annis 12^{b-1} multa bona monasterio Mechoviensi fecit et fere pro

a) niguit 1. b) preparavit 1; verba in — propar. in loco raso recentiori manu scripta sunt, renovata esse videntur 1. c) prius MCCCLXXXVII, ultimum I erasum 1. d) usque ad hunc locum prima manus scripsit 1. e) abhinc alia manus 1. f) Stoiconis de Xiaz 2. g) et martyris add. 2. h) XII prima manus, alia longe posterior mutavit in XV 1; XIII 2. i) decet numerus 2.

50 32) in palatinatu Stradiensi. 33) Ferdinandum. *triginta marcis Pragenses pro monasterio Mechoviensi comparasse noscitur, quemadmodum id clarum*
Chartam eius exhibet Nakielski l. c. p. 325 sqq. *habetur ex actis conventualibus, ad quae lectorem*
34) Cf. Nakielski l. c. p. 332. 35) Cf. Nakielski *remittimus. Cf. l. c. p. 332.* 36) Febr. 12.
l. c. p. 330: *Infra quod etiam tempus Stanislaus* 37) Febr. 15. 38) Mart. 4. 39) Febr. 18. 40) Prze-
decretorum doctor, praepositus Mechoviensis, partem *mysl, in Galliciae regno. Eius diploma v. apud Na-*
55 *haereditatis in Brsuchania, centum marcis grosso-* 41) Vid. eius chartam donatoriam *kielski p. 341.* 42) patria Xiaznensis.
rum Pragensium apud Stanislaum Wiski et Necss- apud Nakielski p. 340. *42) patria Xiaznensis,*
laum fratres germanos haeredes in Brsuchania, tum Nakielski p. 325.
et alias sortes in eadem villa apud Nicolaum Maczka

duobus^a milibus marcarum et forte ultra in hereditatibus cum magna instancia ac diligencia comparavit. Villas Pstroycze et Bruchanam et Hugowycze^b ad domum Cracoviensem adversis^c militibus coemit et comparavit, qui milites de Pstroycze^d et Bruchana^e varia obprobria ac preiudicia ponderosa in bonis monasterii nichilominus ac per omnia^f faciebant. Item scoltecias in Scarzeszewo^g, in Scepanowicze^h, in Smrokow, in Falnowⁱ emit et⁵ comparavit. Item villam dictam Wolicza prope Oludzam emit. Item laneos hic in civitate Mechoviensi liberos a censu et decimis et in aliis villis monasterii predicti agros liberos comparavit. Monasterium muro circumduxit, refectorium fratrum cum cellis ordinavit, templum^k murare incepit^l et ex tunc in brevi morti^m tributum persolvitⁿ, allodia in laboribus optime reformavit, libros diversos sacrorum cano^orum et theologie comparavit, in verbo Dei fideliter laboravit, in sancta matre ecclesia et specialiter in privilegio¹⁰ morum et virtutum cacumine sicut lilium^o inter spinas odorem exempli boni spirans claruit perseveranter^p. Post quem quidem prenominatum prepositum eodem anno frater Michael de Radomske custos predicti monas erii octo annorum^q in preposituram dicti monasterii successit per electionem canonice factam, qui opitulante Omnipotente dictam ecclesiam¹⁵ nitu^r et laboribus sedulis, prout licuit, ardentem continuavit, unde meritis dicti domni prepositi defuncti exigentibus hortatur fratrum communitas et omnium hic legencium presencia quot intuitu sui regularis regiminis ipsius diem anniversarium quolibet anno in missis, vigiliarum cantibus et devotis orationibus ac solempnitate exequiarum ad memoriam re-²⁰ducatur ut pro hiis premissis centuplum et vitam eternam accipere mereatur.

Anno^r Domini 1395.^r frater Michael nacione de Radomske pro tunc custos monasterii Mechoviensis in prepositum est electus et vacante sede patriarchali per sedem apostolicam fuit confirmatus.

1396. idem domnus Michael prepositus pro villa Wrocuziz domno lohanni fratri nostri⁴³ ordinis pro tunc episcopo Lubucensi⁴³ exsolvit 600 marcas.²⁵

1397. idem frater Michael maiorem domum muratam ab intra in multum reformavit, videlicet stubam refectorii, palacium ante stubam, hallam ante palacium, infirmariam, librariam, conclavum^l novum et pavimenta murata in predictis omnibus edificis ordinavit, templum, turrem, murum edificavit.

1398. idem prepositus Michael de ecclesia in villa nostra Uneyow fratri Pribislao pro-³⁰vidit ad quam fuit per episcopum⁴⁴ Petrum dictum Wyss investitus, vigore bulle seu gracie apostolice per domnum Bonifacium renovate^r.

1399.^r ipse prepositus Michael scolteciam in nostra villa Michalovicze comparavit pro 440 marcis grossorum. Item eodem anno scoltecia in nostra Kalyna emit pro centum marcis grossorum. In Brzuchana comparavit pro 100 marcis de hereditate et in Pstroycze pro 35³⁵ quinquaginta. Item allodium in Smrocow et alios ibidem laneos liberos venditos sub eodem tempore^r in 130 marcis liberavit.

1399.^r ipse domnus Michael prepositus fratri Heiye providit de ecclesia in Uneyow post cessionem fratris Pribislav, cui fratri Pribislao fuit provisum Gnezdne de prepositura, similiter per domnum Michaellem eodem anno providit de ecclesia in Wrocuziz nepoti suo⁴⁰ Ambrosio. Hoc fuit primo per monasterium provisum eidem plebano.

Anno Domini 1400. Michael prepositus emit pro 170 marcis in Podlesna-Wola scolte-⁴⁵ciam cum alia parte hereditatis apud pitkonem et Petrassium, ibidem heredes.

Anno Domini 1399. rex Sygismundus Hungarie restituit nobis Landek domus^r que erat per suam uxorem Mariam alienata novem annis, sed domnus Michael prepositus difficulter⁴⁵ apud regem pro eadem domo laboravit.

Anno Domini 1399. serenissima princeps, domna Hedwigis regina Poloniae obiit in⁴⁰ die beati Alexii confessoris. Eodem anno Vitoldus princeps Litwannie fecit conflictum

a) quinque 2. b) Pstroycze et Brzuchania et Hugowice 2. c) a diversis 2. d) Pstroycze 2. e) Brzuchania 2. f) monasterii multaque molestias 2. g) Scarzeszewo 2. h) Scepanowice 2. i) Falnow 2. k) 2 parit: templum 50 quod non ita pridem tempore Martini Czcionis conflagraverat et pene corruerat magna ex parte instauravit. l) cepit prima manus, f altera manu add. est. m) mort^r 1. n) sic 2; librum 1. o) addit 2: Et tunc in brevi mortis tributum persolvit. p) octo annorum alia manus recentior lineam traducens delevit 1. q) m^o 1. r) abhinc alia manus 1 s) quinto alia ac recentiori manu in loco raso 1. t) Celaŭ 1. u) per — ren. alia manu saeculi XV, add. sunt. v) numerus hic alio atramento scriptus in loco raso 1. w) 1. x) supra lineam alia manu add. 1. 55

43) Lebus. 44) Cracoviensem.

magnum cum Tartharis, in quo conflictu interfectus fuit multum strenuus miles domnus Spitko, palatinus Cracoviensis cum aliis multis baronibus ceterisque regni Polonie nobilibus et aliis innumerabilibus de Litwania, Prussia et Francia ad eundem conflictum congregatis.

Anno Domini 1401. rex Sigismundus Ungarie fuit a suis regnicolis nobilibus detentus Apr. 26. seu captivatus, de qua captivitate fugam dedit. Eodem tempore domnus Proccossius, heres^a de Balicz, ab Ungaris decolatus est in quadam strage facta et alii nobiles Polonie^b occisi fuerunt et quidam fuerunt in captivitatem recepti.

Anno^c Domini 1401. domnus Michael prepositus domum lapideam muravit, in qua domo disposuit habitaciones in parte inferiori et superiori, intus fecit habitacionem yemalem et superius palacium et cubiculum estivale, que domus fuit consumata feria quarta Felicia^d Aug. 30. et Aducti martirum beatorum. Eodem eciam anno capellam subtus gradum eundo ad refectorium ordinavit.

Anno^e Domini 1401. domnus Michael prepositus Mechoviensis villam monasterii nostri Mechoviensis dictam Slawno prope civitatem Radom cum novem villis circumiacentibus limitavit, granicies et altos cumulos seu monticulos fodere et elevare procuravit. Hec limitacio facta fuit, quando strenuus miles domnus Spitko dictus Colczek erat subcamerarius terre Sandomiriensis. Eodem tempore videlicet in autumpno Mechovie et alias per loca erat magna pestilencia; in ea^f fuerunt mortui frater Gregorius laycus procurator de Scawani^g, frater Borco vicarius Mechoviensis, frater Bartholomeus prepositus de Przewrsko, Ambrosius plebanus secularis de Wroczniz, cui successit Iohannes eciam secularis ad presentacionem domni Michaelis prepositi Mechoviensis.

Anno Domini 1402. in dominica Exurge quare, serenissimo principi domno Wlodzislawo regi Polonie desponsata fuit Anna regina, que fuit adducta de filia^h langravii, progenita ex filia Kazimiri regis Polonie. Eodem anno domnus Nicolaus de Kurow de clipeo Srzenawa fuit in archiepiscopum Gnezdensem post domnum Dobrogostⁱ sublimatus.

Anno^j eodem Domini 1402. venerabilis vir domnus Michael prepositus monasterii Mechoviensis, nacione de Radomske, feria quinta, in octava corporis Christi, ipso die beati Nicomedis martiris, propria in persona accedens cum fratre Helya pro tunc plebano de Uneyow fecit limitacionem inter silvam regalem Glogow et bona sui monasterii antedicti, et ibidem iuxta silvam predictam Glogow mandavit erigere, fodere et elevare altos monticulos sive cumulos novos fere in perpetuum duraturos, que limitacio facta fuit de consensu et voluntate serenissimi principis domni Wlodislaw regis Polonie, ita quod ipse domnus rex conquisit suis nobilibus ac strenuis militibus, videlicet domno Iohanni de Tanczin castellano Cracoviensi, Gnewessio subcamerario Cracoviensi, Iacussio heredi de Boturzino et Ywoni heredi de Obychow, tunc procuratoribus generalibus terre Cracoviensis; qui domni eandem limitacionem perfecerunt et domnus rex et domnus Iohannes castellanus Cracoviensis ipsorum litteris ratificaverunt sigillis cum appensis; similiter eciam domnus rex propriam litteram dedit ratificando litteram Cracoviensem.

Anno Domini 1403. Cracovie in dominica Esto mihi facta fuit coronacio regine Polonie nomine Anne, que fuit de Cilia aportata. Eodem anno domnus Michael prepositus emit quandam sortem ville in Parcossenicze pro 150 marcis cum gays^k, et aliam sortem in Psessice pro 100 marcis. Item^l anno 1411. idem prepositus emit totam villam Parcossenicze a filiis Borek pro nongentis marcis et 20 marcas de oprawne^m dedit.

Anno Domini 1403. domnus Michael prepositus Mechoviensis descendens personaliter cum nobilibus viris domno Gnewossio subcamerario terre Cracoviensis et domno Iacussio herede de Boturzino pro tunc generali procuratore terre Cracoviensis et aliis multis nobilibus in villam Oludzam nostri monasterii Mechoviensis fecit limites inter eandem Oludzam et villas regales videlicet Gezorovize, Othola et Dobracow, et ibidem ordinavit altos seu elevatos cumulos de terra levare fere perpetuo duraturos. Predicta limitacio fuit facta secunda feria ipso die visitacionis Marie, eciam Processii et Martiniani martirum beatorumⁿ. Eodem anno ipse domnus Michael emit pro 150 marcis de hereditate et gaymy iuxta limites

a) ante heres scriptum erat dñs, deletum est postea 1. b) polnie 1. c) abhinc alta manus 1. d) feliciter 1. e) supra lineam add. 1. f) aut Stawani 1. g) ante filia scriptum erat Cyth, linea transducta deletum est 1. h) dobrogost 1.

55 45) i. e. cum silvis, Pol. gay. confectam ap. Nakielski p. 371.

46) pecunia quae iustituario debetur.

47) V. chartam huc de re

civitatis in villa Parcossowieze. Et eodem anno unam sortem condam Zanissii pro 80 marcibus grossorum comparavit in villa Pascrossicze.

Anno^a Domini 1404. dominus Michael prepositus villam Chodow cum Volicza et scoltecia, in nostra villa Vola retus piscinam emit et comparavit cum effectu de consensu domini regis Wladislay et suorum nobilium pro mille marcibus grossorum Pragensium a fratribus germanis videlicet Iohanne tamquam possessore principali et domino Nicolao castellano Woyniczensi⁴⁸. Ab eisdem etiam recepit omnimodam resignacionem in crastino circumsicionis Domini cum intromissione bonorum predicatorum. Eodem anno demum in Cracovia ad Sanctam Hedwigim; bonam et pulchram consumavit seu conplevit, quam alio anno⁴⁹ antea inchoavit. Item eodem anno ibidem in Cracovia seu in Stradoma⁴⁹ emit ortum cum area et pomerio pro 13 marcibus, item duas alias domos pro 17 marcibus pro monasterio sancte Hedwigis.

Anno^a Domini 1404. dominus Michael prepositus ordinavit quod hospitale in Zarnovecz⁵⁰ cum suo cimiterio fuit fundatum et consecratum eodem die feria tertia in vigilia visitacionis beate Marie ad honorem et ad laudem sancte crucis utriusque festi invencionis et exaltacionis ac in honorem sancti sepulchri et visitacionis sancte Marie. Item anno uno ante consecracionem idem hospitale fuit nostro monasterio Mechoviensi datum per quendam fratrem Michaelem de ordine fratrum Predicatorum dictum vulgariter Trestka, quod idem frater in proprio matrimonio fundaverat et ad hoc dominus rex Litwanus consensum adhibuit et duos laneos sub^b Scassym eidem hospitali assignavit.

Anno Domini 1404. idem dominus Michael prepositus ordinavit quod ecclesia et cimiterium in Chodow fuerunt dedicata seu consecrata feria 4. ipso die visitacionis beate Marie ad laudem omnipotentis Dei et visitacionis sancte Marie, sancti Iohannis baptiste, sancti Iohannis ewangeliste et sancte Margarethe virginis ac martiris gloriose, ecclesie eiusdem posita est prima dominica ante festum beate Margarete. Item sequenti die eodem anno Mechovie capella subtus gradum et duo altaria fuerunt dedicata et consecrata. Capella eadem cum suo altari dedicata est ad honorem sancti Michaelis archangeli et omnium archangelorum et omnium summorum angelorum et sancti Philippi apostoli et sancte Dorothee virginis. Dedicacio capelle debet teneri prima dominica post festum sancti Galli confessoris. Item aliud altare extra capellam consecratum est ad honorem sancti Augustini et omnium sanctorum doctorum et sancte Agnetis et sancte Barbare virginum ac mulierum beatarum^c.

Anno^a Domini 1404. Michael prepositus villam Yedleza dictam prope Wrocirziz pro 330 marcibus conparavit.

Anno Domini 1406. tempore domni Michaelis prepositi, sue prepositure anno undecimo, corpus templi Mechoviensis fuit consummatum ac etiam tegulis coopertum. Item eodem anno brasorium muratum retro fontem fecit.

Anno^a Domini 1408. tempore domni Michaelis prepositi combusta fuit tota civitas Mechoviensis preter monasterium et ecclesiam. Istud contigit feria sexta ante^d ascensionem Domini in die beati Urbani pape et martiris.

1409. ecclesia Mechoviensis fuit tecta plumbo domno Michaele preposito ordinante. Item eodem anno fuit expedicio facta contra cruciferos sed nullus effectus ex ea fuit. Tunc cruciferi terram Dobrinensem devastaverunt, castrum et municiones rapuerunt et alia concusserunt.

Anno Domini 1408. capella sub turri cum suo altari fuit consecrata in honorem sancti sepulchri et sancti Lazari et sancte Marte et sancte Marie Magdalene. Item duo alia altaria eodem die fuerunt consecrata in corpore templi, unum ex parte domus sive curie in honorem sancti Iacobi maioris et sancti Iohannis ewangeliste et omnium apostolorum et ewangelistarum. Item altare ex parte civitatis consecratum est in honorem sanctorum Nicolai, Martini et aliorum pontificum et omnium confessorum. Eodem anno piscinam superiorem circa alodium et in sequenti anno aliam inferiorem piscinam consumavit.

a) abhinc alia manus l. b) vox dubia l. c) haec tria ultima verba radendo arrosa sunt l. d) an post? Dies beati Urbani est d. 25. m. Maii, et a. 1408. hic dies erat feria sexta.

48) V. chartam venditionis l. c. p. 372. 49) pars civitatis Cracoviensis. 50) Zarnowiec in palatinatu Cracoviensi ad fluv. Pilicam sita.

1410. domnus Michael ipse domum muratam sitam ad partem aquilonis iuxta brazorium muratum quod etiam idem prepositus ante fecerat, ex integro consumavit. Item eodem anno templum cum plumbo textit et etiam testudinem in templo et omnia vitra in fenestris ordinavit, sacristiam unam circa antiquam et aliam sacristiam ex parte civitatis etiam eodem anno fecit.

1409. cruciferi Prutinienses terram Dobriniensem devastaverunt, castrum Zlotoria dictum funditus fregerunt, Dobriniense castrum combusserunt, Bovrowniki castrum occupaverunt. Eodem anno rex Wladislaus Polonie, nacione Littwanus, cum maxima gente contra eosdem cruciferos ex edicionem fecit, sed tunc rex Bohemie⁵¹ per suos legatos⁵¹ fecit treugas inter utrasque partes, sic expedicio nostri regis non fuit optato fine consumata. Oct. 8. Eodem anno domnus Petrus episcopus Cracoviensis cum Msczislao abbate de Tynczia⁵² Ierusalem sepulcrum Domini visitaverunt et anno sequenti Cracoviam revenerunt.

Anno Domini 1410. Wladislaus rex Polonie nacione Littwanus una cum fratre suo Vitoldo duce supremo Littwanie habuerunt bellum cum cruciferis feria 3. ipso die divisionis apostolorum prope civitatem Dambrowno, in campo dicto Grindwald, vulgariter Zelone-pole dicto; ubi dominus Deus dedit eidem domno regi totam victoriam obtinere, quod in eodem bello seu conflictu prostrati fuerunt magister Prussie, a suis marsalcus commendator de Gdanczk et alii quam plures commendatores et fere omnes pociores cruciferorum tunc in eodem bello ceciderunt. Etiam multa milia baronum et nobilium quos conduxerant de Misna, Bawaria, de Reno, de Bohemia, Slesia et Ungaria, de Saxonia. Et hii fere omnes in eodem conflictu ceciderunt et alii qui in fugam versi fuerunt omnes erant captivati, duo duces, comites et laugrawi erant captivati et de gente domni regis ad 20 numero^b fuerunt interfecti. Eodem tempore tanta a domino Deo obtenta victoria venerunt omnes pociores terre Prussie, episcopi tres, consules de Elbango, de Torun, de Gdanczk, de Chelm, de Brodnicza⁵³ et de aliis fere omnibus civitatibus, omagium domno regi per sua iuramenta prestiterunt et omnes ipsorum civitates et castra subdiderunt, tamen postea tamquam perfidi ipsorum promissa infregerunt et ab obediencia regia recesserunt. Non tamen sine gravi ulcione evaserunt, quia postmodum multi fuerunt interfecti, multi captivati, alique civitates desolate fuerunt et castra aliqua fracta et combusta sunt. Eodem tempore circa Marienburg rex stetit cum suo exercitu 8 ebdomadis, civitatem con- Jul. 26. -
bussit et contrivit sed castrum Marienburg non valuit expugnare, et sic recessit^d. Sept. 19.

Anno milleno quadingentesimo deno

Augusto sub mense cruciferi strati sub ense

Regis Polonie, post missarum sollempnitatem

Die sanctorum divisionis appostolorum.

Anno Domini 1411. obiit domnus Nicolaus archiepiscopus Gnezdniensis qui Kurowska Sept. 7. fuerat nuncupatus^e.

Item anno Domini 1412. reverendus pater domnus Nicolaus Neapolitanus sive Lamburiensis⁵⁴ archiepiscopus in archiepiscopum Gnezdniensem fuit promotus.

Anno Domini 1412. wenerabilis pater domnus Michael prepositus monasterii Mechoviensis nacione de Radomske, insignia pontificalia omnia a sede apostolica obtinuit et bulla super eandem gratiam ordinatur, quod quilibet prepositus Mechoviensis debeat fulciri eisdem insigniis in officiis divinis, et post divina officia missarum ac vesperorum potest et debet dare populo benedictionem solemnem ut in eadem bulla⁵⁵ sive littera apostolica lucide continetur. Item eodem anno idem prepositus frater Michael comparavit infulam perlis et aliis lapidibus ornatam, et baculum sive curvaturam apud fratres Predicatores pro 60 marcis, ita quod prefatis insigniis omnes Mechovienses prepositi debent et possunt uti in sacris synodis et regum coronacionibus et aliis omnibus solemnitatibus ubilibet locorum, omnibus temporibus perpetuo duraturis. Item anno eodem ecclesiam novam in Chelm nostra villa retro Rabam sitam cum aliis ornamentis propriis impensis fecit et

a) *abhinc alia manus l.* b) *nō l.* c) *his in codice scriptum.* d) *et sic recessit alia manu, recentiori quidem add. l.* e) *prius scriptum erat K. nominatus fuerat, eadem ut videtur manus mutavit l.*

51) Wenceslaus, filius Caroli IV; cf. Dogiel IV, 82 zig, Culm, Strassburg. 54) Leopoliensis. 55) In-
et Lucas David VIII, 175, Raczynski Cod. Lituan-
venies eam ap. Nakielski l. c. p. 390.
55) niae 104. 52) Tiviecc. 53) Elbing, Thorn, Dan-

usque in finem consumavit. Item eodem anno villam prope Yadownik dictam Twaidoslavicze pro 300 marcis comparavit. Item anno eodem villam Orłow pro 600 marcis apud domnum Nemerzam canonicum Cracoviensem comparavit. Item apud quendam Bogussium in Pscrossiczek et Lgotha et Podlesna Wolf suas partes pro 300 marcis.

Anno^a Domini 1415. domnus Michael prepositus Mechoviensis prope Stawani^b villam⁵ Gotharcovicze emit pro quingentis marcis.

Item anno Domini 1420. hereditatem Sadowe prope Gotharcovicze comparavit, que hereditas in totum constabat ultra centum et octoginta marcis.

Item anno Domini 1421. chorum sancte Hedwigis in Cracovia muris complevit et anno sequenti tectum desuper ordinavit et sic insimul labor predictus 400 marcis et ultra¹⁰ constetit.

Anno Domini 1417. concilium generale fuit Constancie celebratum. In eodem concilio Iohannes dictus Huss Bohemus nacione de heresi convictus et incendio miserabiliter consumatus. Cuius Iohannis heresis in Praga, immo in tota Bohemia, fuit tam valida et crudelis quod omnia monasteria Hussite heretici desertaverunt, omnes religiosos monachos et moniales de suis monasteriis expulserunt, et quicumque religiosus post expulsionem inventus fuerit, turpiter occiderunt. Insuper omnes seculares presbiteros qui heresim non tenerent tam prelatos quam alios minores ecclesiarum occidebant^c rectores, et omnes ecclesias tam seculares quam religiosas spoliando ornamentis, calicibus, ymmo possessiones omnes ipsorum receperunt, eciam domnum Sigismundum regem Ungarie regno Bohemie paterno²⁰ privaverunt.

Anno^a Domini 1422. illustris princeps domnus Sigismundus fuit missus per Wladislaum regem Polonie ad^d domnum Vitoldum ducem Littwanie sub spe ad Bohemiam hereticorum conversionem. Tamen non valuit eos reducere ab eorum erroribus et ad obedienciam ecclesie Romane, quia Iohannis Hus heretici firmiter sunt heresibus depravati.²⁵

Aug. Anno Domini 1422. rex Wladislaus et dux Vitoldus Littwanie intraverunt potenter terram Prussie cum multitudine Thartarorum, quam devastaverunt et incendiis civitates et villas in magna parte cremaverunt.

Dec. 2. 1422. feria quarta^e proxima^e post festum sancti Andree apostoli in terra Cypsiensi^f, in Lubocza^g, in legacione domni nostri regis Polonie ob spem concordie et pacis treugarum³⁰ inter regnum Polonie et regnum Ungarie, ibidem in prefata villa vitam transitoriam, prout Deo placuit, mutavit in eternam reverendissimus pater domnus Nicolaus archiepiscopus Gneznensis et primas, qui erat benefactor et promotor monasterii Mechoviensis, simul et confrater erat nostri ordinis.

Item^a anno 1431. facta fuit magna strages circa Luczsko, et ibidem inierunt bellum³⁵ rex Wladislaus Polonie cum fratre suo Swidergal magno duce Litwanie alias Boleslao, et ibidem per Polonos infiniti Litwani et Rutheni interfecti sunt. Eodem anno magister Sept. magnus^b Prutenorum rege Wladislao absente, subintravit regnum Polonie et ibidem infinitas villas et civitates cremavit in terra Cuyawiensi et aliis circumiacentibus. Item eodem anno quo supra rex Wladislaus recepit nostras villas, videlicet Stawyany, Wroczyrsysz,⁴⁰ Iadownyky et alias circumiacentes, et dedit ipsas quibusdam nobilibus quibus fuerant bona cremata in terra Cuyawiensi, et iste ville fuerunt recepto^c tertia die ante festum Nov. 9. sancti Martini.

Item anno Domini 1432. domnus Iohannes prepositus Myechoviensis inpetravat apud Jul. 29. domnum regem quod ville predictae fuerunt nobis vice versa restitute in festo sancte Marthe⁴⁵ hospite Christi in^a Bowa post Radossyche.

Item anno Domini 1433. domnus Iohannes prepositus Myechoviensis cum suo conventu fuit citatus in Perusio ad generalem priorem. Eodem eciam anno similiter citatur ad concilium Basiliensem et ibidem fuit absolutus ab instantia prioris generalis Perusiensis. Eodem anno regressus prefatus venerabilis pater de Basilea et non invenit domum ita sicut⁵⁰ eam relinquerat sed in multis dampnificatam.

Mai. 31. Item^a anno Domini 1434. feria secunda in die Petronelle virginis serenissimus princeps et dominus Wladislaus alias Iagol, nacione Litwanus, rex Polonie, mortuus est et

a) ab hinc alia manu 1. b) p. S. alia manu supra lin. add. 1. c) occidebant 1. c') corrig. et d) quinta 2. e) supra lineam ead. manu add. 1. f) Scepusiensi 2. g) Liwoza 2. h) magnus postea linea transducta deletum 55 est. et superscriptum alia manu perfidus 1.

eodem tempore fuit magna spes a pauperibus nobilibus de heresi et predonia, sed dominus Deus per merita sancti Stanislai nostri gloriosi patroni pacificavit.

Item eodem anno quo supra venerabilis dominus Iohannes prepositus Myechoviensis cepit reedificare stubam de fundamento ante antiquum cellarium. Dominus Deus det sibi premium in celo quia pro domo ista fideliter laboravit etc.

Item eodem anno 1434. in die beati Iacobi apostoli Wladislaus filius primogenitus Iul. 25. Wladislai Litwani in regem Poloniae per dominum Albertum archiepiscopum et dominum Sbigneum Cracoviensem episcopum adherentibus ipsis pluribus episcopis et ceteris infu-
latis coronatur. Item^a dominus Nicolaus Lyszowski^b prepositus Myechovyensis quondam
10 invadiat omnes decimas per octo annos, omnes silvas destruxit, omnes villas, predia,
totam domum, ita quod fratres non habuerunt quid comedere. Calices, cruces aureos, argen-
teos, coclaria, omnes res domesticas ad amasia sua nomine Syvathlova consumpsit.
Hec verecundia in eternum nostre religioni manebit quod^c . . . . .

ANNALES SANCTAE CRUCIS POLONICI.

15 *Ubi celeberrima Sanctae Crucis ecclesia sita sit, iam in praefatione ad annales
vetustos Cracovienses declaravimus, iam annales ibi scriptos edituris restat ut
pauca de eorum natura compositioneque moneamus. Eos vere Sancrucenses
esse appellandos monent notae de dotatione sanctae crucis olim a duce Mescone
in pectore delata (cf. a. 966 sub fin.), et de incursione Tartarorum a. 1287
20 facta, in qua per Rutinos informata gens saevissima ecclesiae huic parcebat.
Quum autem in hoc monasterio desiderium suscitatum esset condendorum an-
nualium, fieri non potuit quin varia subsidia historica, tunc temporis Polonis
patentia, ad hunc quoque finem colligerentur, velut Annales Cracovienses, eorum
quidem exemplar quod et auctori annalium capituli Cracoviensis et annalium
25 brevium Cracoviensium fuerat ad manus; vita sancti Stanislai auctore Vincentio
fratre ordinis Praedicatorum adhuc inedita, et chronicon illud deperditum, de
cuius cum Vincentii et Dzirsvae illius affinitate iam in praefatione annalium
Polonorum I—IV. disputavimus. Annales nostros circa a. 1270 prima vice
30 conscriptos esse, eo evincitur quod usque ad hunc fere annum fontes laudatos
investigare possumus, inde autem relationes originalem quandam cognitionem
sapiant.*

Codices qui nobis ad textum constituendum praesto erant, sunt hi:

1) Codex bibliothecae universitatis Iagellonicae Cracoviensis, signatus Fol.
N. 228, chartaceus, anno 1434 scriptus, ut in ultima pagina declarat inscriptio
35 haec: Anno Domini 1434. temporibus venerandi patris domini Petri abbatis per
fratrem Iohannem sue v. p. nimum oratorem. Continet codex inter varia
philosophica et theologica opera, Vincentii chronicon (p. 313—461), quod statim
a p. 463 usque ad p. 480 excipiunt annales nostri, non ita comparati, ut
eorum solo auxilio esset constituendus textus, quum lacunis parvis magnisque
40 abundant, nominumque formas saepissime prorsus falsas exhibeant. Nobis copia

a) ubi hic alia manus 1. b) supra lineam add. 1. c) tres lineae erusae sunt 1.

per Arndtium confecta nec minus benignitate clarissimi Augusti Bielowski illa suppeditata erat, quem huic viro paravit Adolphus Mutkowsky, Cracoviensis.

2) Codex eiusdem bibliothecae, Fol. 256, continet annales a p. 234 usque 243, ad a. 1243 tantum productos. Est codex chartaceus saec. XV, et a nobis per copiam Augusti Bielowski in rem nostram versus.

3) Codex comitis Baworowski, saeculo XV. confectus, cuius copiam misit Bielowski.

4) Codex comitis Dzialinski⁵⁶, in eius bibliotheca Kurnicensi asservatus, olim ab Helcel professore Cracoviensi exscriptus, sicut et

5) codex eiusdem bibliothecae alter, et Roepellio communicatus. In fine eiusdem haec subscriptio exhibetur: Per me Iohannem de Nyegloszowo terre Lanciencis sub anno Domini 1484, die quarta mensis Iulii, finito isto sit laus et gloria Christo. Hi duo codices in initio operis ex Dzirsuae chronico repetiverunt verba de origine et progressu gentis Polonorum, ita quidem ut Dzirsuae nomen mutarent cum nomine Thronii cuiusdam hoc modo: Ortum sive originem Polonice gentis ab initio mundi ego qui Thronius sum cognominatus talem in scripturis inveni etc. Unde an illi Thronio auctori annales vindicandi sint, valde dubium.

Beatus Ieronimus in cronica quam propriis manibus contextit, ita commemorat dicens: Ab Adam usque ad diluvium fuerunt anni 2247, a diluvio usque ad Abraham 942. Ab Abraham usque ad Moysen 205, a Moysen usque ad edificationem templi 880, ab edificatione usque ad nativitatem Christi 1300 anni. Collige ergo ab origine mundi usque ad nativitatem Christi et invenies 5300 annos. Orosius^a vero ab Adam usque ad nativitatem Christi 5190 annos commemorat. Quibus pretermittis annales historiarum regni^b Poloniae a nativitate Christi salvatoris nostri sub brevitate tangamus.

Et primo, anno Domini 966, c dux Meszko Poloniae baptizatur cum suis milibus et fides catholica in Polonia recipitur. Et duxit Damarowkam filiam ducis Boleslai de Bohemia, de qua genuit Boleslaum dictum Chabri. Iste Meszko filius Semyslai pagani, fuit cecus septem annis ante baptismum et post receptionem baptismi pluribus annis vidit et secundo anno misit Lampertum episcopum Cracoviensem pro corona sibi petenda ad curiam Romanam et ad domnum papam Silvestrum: qui quidem auditis legacionibus consensum prebuit et coronam fieri deauratam, gemmis preciosis ornatam, dicto nuncio assignavit et dare promisit. Tandem eodem tempore Stephanus dux^d Ungarorum misit Affricum episcopum ad predictum papam pro corona etiam sibi petenda. Qui auditis legacionibus quod Hungaria fidem catholicam recepit et dictum Stephanum sanctus Adalbertus episcopus Pragensis baptizavit et uxorem de Wenacii duxit christianam, filiastram sancti Sigismundi regis Burgundie, quondam dictam Czeyslam^e. Papa vero monitus visione angelica nocturnali, coronam quam preparaverat Meszkoni predicto, tradidit et donavit dicto Affrico episcopo nuncio pro rege Stephano, et pro Meszkone aliam coronam preparari mandavit et donavit. Iste vero Stephanus rex genuit filium

dictum Emrich^f et post decem annos contraxit amicitias cum Meszkone rege Poloniae, ita quod Emrichus^h duxit filiam^g Meszkonis quasi compulsus vi per patrem et per nobiles terre, qui veniens in Gneznam et Poznaniam mansit cum uxore virgine, virgo mansit usque ad mortemⁱ. Tandem eundo de Polonia e converso Ungariam cum Meszkone venerunt in Ciliciam^k causa venacionis cervorum, qui crastina die in^l stinctu Spiritus sancti et visione angelica veniens personaliter ad Calvum-montem, donavit sanctam crucem, quam in pectore deferebat, ipsam^m ecclesie et fratribus beati Benedicti.

Anno Domini millesimo minus duobus annis sanctus Adalbertus veniens Gneznam fidem catholicam in Polonia 30 roboravit et plures Polonos et Prutinosⁿ ad fidem catholicam convertit predicando eis fidem christianam. Tandem in Prusia martirio per Prutinos coronatur.

Anno Domini 1001. Boleslaus rex dictus Chabri, filius Meszkonis, corpus sancti Adalberti recipiens honorifice sepe^o liri mandavit in Trzemeszno. Deinde imperator Otto Rufus veniens de Roma Saxoniam, audiens quod floreret et choruscabat miraculis in Polonia sanctus Adalbertus, arripuit iter et ivit in Poloniam causa devocionis et peregrinacionis. Cui Boleslaus rex Polonorum obviavit cum magno comitatu et 40 muneribus quam pluribus in Gneznam secum adduxit, et corpus sancti Adalberti de^p Trzemeszno^o in Gneznam transferri mandavit, de quibus ossibus brachium ipsius sancti Adalberti dicto imperatori donavit, quem eadem die coronavit manu propria in Gnezna, ab obediencia^q imperiali 45 liberavit. Et eodem anno Poloni ceperunt Pragam, et duces Boleslaum in eadem exceperunt.

Anno 1003. heremite in Polonia martirizati sunt propter pecunias quas dux dederat eis pro fabrica ecclesie, quorum corpora iacent in Kazimiria opido^r. Item iste Boleslaus 50

* Codex 4 addit: Idem Stephanus rex post baptismum et post matrimonium contractum filiastrae sancti Sigismundi castrum suum dotatum post eandem virginem, Calvum montem dictum ad laudem Dei et sancti Benedicti in monasterium fratribus ordinis convertit et dedit cum silvis et villis quae fuerunt, ubi eadem virgo mansit ad matrimonium contractum dicti regis Stephani. Post hoc iste Stephanus etc.

a) Orosius 1. b) regioni 1. c) nonagesimo decimo sexto 1. d) addit 1: rex. e) Czeslam 2, 3; Gyslam 4. f) Emuch 1. g) noticias 1. h) Emuchus 1. i) addit 4: per votum per ipsos emissum. k) Kelciam 4. l) addit 1: donavit. m) Ruthenos 3. n) deest 1. o) Strzemeszno 1. p) odiecia 1. q) deest 1.

56) v. Archiv XI, 397 sqq.

fundavit et dotavit tres episcopatus videlicet Poznaniensem, Wladislavensem et Lubicensem^a et plura monasteria monachorum et montanum.

Item anno 1118.^b Boleslaus filius Meszkoniae dictus Chabri rex Poloniae superavit Rutinos seu Grecos et terram eorum devastavit et subiugavit regno suo, et granices ultra Kyoviam limitavit. Item anno secundo^c Ungaros similiter subiugavit et terram eorum devastavit. Et tercio anno Saxones indomitos^d rebelles et Prutinos subiugavit et terram eorum devastavit.

1025.^e obiit dictus Boleslaus rex Poloniae, cui successit filius suus Meszko sensu minoratus et probitate patris; qui cum deliciis resolutus^f rem publicam segnius administraret et propriis non communibus utilitatibus intenderet, ceperunt ei rebellare nationes et ab ipsius obedientia recedere, qui patri suo vecigales fuerunt, minus timoris et honoris eidem deferre et tributa regionum denegare. Quo igitur Meszko mortuo et Kazimiro filio eius parvulo cum matre sua in Almania^g seu Magdeborg expulso quasi a regno Poloniae, 20 stirps ducalis et regia omnino perierat in regno Poloniae et unusquisque quod sibi rectum videbatur in illis diebus faciebat. Tunc insurrexerunt, quasi lupi rapaces, per circuitum reges et principes et ceperunt vastare regnum Poloniae. Barones vero et milites regni Poloniae inierunt consilium, convenientes in unum et arbitrati sunt ut inquirerent et invenirent et reducerent in regnum exulem et eiectionem ducentem Kazimirum. Hic quidem dudum a matre sua studiis litterarum traditus et hiis competenter instructus, cum iam esset juvenis robustus, ex Almania in Gallias^h transiens et 30 ut supra dictum estⁱ Cluniacum veniens sancta conversatione monachorum ibidem Deo famulancium delectatus^j est et spiritu Dei inflammatus^k vitam mutavit et sub habitu sancti Benedicti Deo militare cepit. Ac vero Polonorum legati assumpto comitatu multo variisque muneribus in auro et argenteo, profecti sunt ad requirendum^l ducem Kazimirum. Tandem post longam peregrinationem pervenientes^m in Cluniacum, invenerunt eum sub habitu monastico iam septem annis ibidem agentem. Expositisque causis itineris, apertis thesauris suis obtulerunt ei et abbati suo preciosa munera, 40 vasa aurea et argentea, subinferentes quot cladis et quanta mala propter ipsius absentiam sustineat Polonia. Deinde petunt dominum abbatem ut eis ducem suum restitueret, supplicantesⁿ nichilominus Kazimirum ut in Poloniam rediret^o et regnum gubernaret et populum suum liberaret ab hostibus. Abbas autem habitu virorum prudenter consilio respondit se non posse petitioni^p eorum annuere^q et desiderio^r, quia is qui renunciat seculo^s redire non possit^t ad seculum nisi providencia summi pontificis ad^u hoc ac ederet dispensacio^v. Tunc legati responso accepto gradu concito Romam adeunt, summo pontifici legaciones proferunt, dispensacionem petunt allegantque calamitates Poloniae, profanacionem fidei christiane, incendia monasteriorum, subversionem urbium, violacionem virginum, oppressiones viduarum, occisionem et effusionem sanguinis innocentum et multitudinem christianorum utriusque sexus deductam in captivitatem et reductam in servitutem paganorum. Denique papa Benedictus auditis Poloniae desolacionibus christiane fidei compassus, consilii gentique orbate principe miseratus, ducem Kazimirum ad tenenda regni Poloniae gubernacula redire de-

erovit. Ne vero stirps regia vel ducalis deperiret omnino et Polonia successore careret cum eorundem^w duce, Kazimiro ut matrimonium legitime contrahere possit misericorditer dispensavit. Ob cuius dispensacionis beneficium ac recordacionis memoriale signum indictum est Polonia ut in tonsura rotunda conformarent se moribus religiosorum. Statutum est nichilominus ut censum solverent quod vocatur *Svatopyletze*, beati Petri ecclesie^x Romane pro alendo iunius. Executi negotium, assecuti propositum legati Polonorum leti ac alacres redeunt Cluniacum et esendo suscipientes ducem suum Kazimirum veniunt Almania ad imperatorem Ottonem avunculum suum, ubi cum exercuisset^y magno probitatis audaciam^z, sexcentorum virorum armatum militia, ad eum deducendum transmisit imperator ad Poloniam; qui veniens licet cum magna difficultate tandem hostibus expugnatis cum pace regnum Poloniae possedit.

Post hec accepit uxorem unam de Russye¹ principibus nobilissimorum² nomine Dobrogyewam³ dictam, cognomine Mariam, ex qua genuit quatuor filios, primogenitum Boleslaum, secundum Wladislavum; tercium Meszkonem, quartum Ottonem. Hic⁴ est Boleslaus qui propter excellentiam largitatis anthomasiac⁵ dictus est Largus, ob insignem audaciam virtutis appellatus est Bellicosus. Tante namque prodigalitatis erat, quod sine liberalitate nullam hominis libertatem estimabat. Iste Boleslaus quasi septem annis cum exercitu suo mansit in partibus Russie devastando terras Ruthinorum ac confinia Tartarorum. Item veniendo de partibus Russie cum gloria subiugatis sibi gentibus predictis coronatus est in regem Polonorum.

Anno Domini 1070. abbas Aaron Thiniensis a sede apostolica postulatus in archiepiscopum Cracoviensem consecratur Rome⁶, cui postea successit Lampertus⁷ dictus Zula et neglecti in curia Romana petere pallium⁸ et insignia archiepiscopalia.

Anno Domini 1073. Lampertus obiit, cui sanctus Stanislaus successit⁹.

Anno¹⁰ Domini 1073. Idus Aprilis¹¹ die dominica qua Apr. 14. decantatur: *Misericordias Domine* Boleslaus secundus rex Poloniae propter quedam peccata enormia ipsius correccionis impaciens et anathematis ecclesie quod faciebat nobilibus dominabus, Stanislaus episcopus ipsum corripuit et monuit, qui correccionem spernens ipsum accessit et invenit in Rupella sancti Michaelis archangeli circa aram divina celebrantem, evaginato gladio ipsum ad caput percussit et interfecit. Tandem alii milites sui manus et pedes amputaverunt, videlicet accipitres et unum strepe deferentes ut dicitur ex suggestionem ipsorum et mala informacione predictus rex homicidium perpetravit. In continenti nobiles terre congregati in unum eum detinere voluerunt¹². Ipse vero periculum mortis timens fugam dedit ad Ungariam et ibi circa quoddam claustrum mansit tanquam conversus, et penitentiam strictam¹³ peragens vitam post decem annos finivit et ibidem sepultus est. Sed Meszko dux Poloniae, frater dicti Boleslai, de Ungaria Poloniam revenit, licet etiam fugam dederat.

Anno Domini supra dicto interdictum¹⁴ ecclesiasticum servatum¹⁵ fuerat¹⁶ per totam provinciam Gneznensem et per totum regnum Poloniae, postmodum cum magna difficultate apud summum pontificem in curia Romana nobiles terre et

60 a) Lubocziensem 1; Lubicensem 3; Lubucensem 4. b) Item a. 18. 1; A. Dni. 1018. 2. c) anno vero secundo 2. d) deest 1. 3. e) 1026. 2. f) deest 1. g) inducerent 1. h) Gallias 1; Gallicas 3. i) electus 1. k) spiritu sancto 1. l) inquirendum 2; recipiendum 5. m) deest 1; venientes 2. n) supplicare 1. o) redieret 1. p) petitionem 1. 3. q) adimplere 3. r) desideria 1; et dea. des. 3. s) deest 1. t) possit 1. u) ad hoc accedente dispensacione 5. v) eodem 1. 3. 4. 5. w) deest 1. x) vocatur — ecclesie des. 2. 3. y) exercitibus 1; docuisset 2. z) audacia 1. 1) Russya 1. a) nobilem 2. 3. b) Dobrolegam 2; Dambrowcam 3. c) autonastice 3; autonastice 4. 5. d) verba Rome — successit desunt 1. e) deest 2. f) pallia 3. g) deest 2. 3. h) deest 1. i) de terra voverunt 4. 5. k) secretam 5. l) 1 habet: item interdictum, sic quoque 3; 5 habet haec: Item de interdicto ecclesie post passionem sancti Stanislai. Item interdictum etc. m) formatum 2. n) seu fuit quatuor annis addit 1.

70 57) Cf. Vita S. Stanislai.

58) ubi? Vitam S. Stanislai respicit auctor.

59) Cf. Dzirsua p. 120.

60) Cf. Vita S. Stanislai.

nunci ipsorum relaxationem interdicti impetraverunt, conditione interiecta quadam, quod omnes collationes dieti^a regis in diocesi Cracoviensi vacarent^b curis Romane, quas ex tunc^c possidebat in Cracovia^d, in Wyslicia, in Sandomiria, in Saudecz^e in Becz^f ac alias. Ista vero duo clenodia^g ut superius nominata fuerunt inhabilitata^h, et ob hanc causam ex tuncⁱ collationes predictae spectant et spectare debent futuris temporibus ad episcopatum Cracoviensem.

Item eodem anno post relaxationem interdicti Lampertus ordinatur in episcopum Cracoviensem.

61 Anno⁶¹ Domini 1087. Lampertus et canonici Cracovienses sanctum corpus sancti Stanislai transtulerunt ad ecclesiam cathedralam cum debita reverentia et magna sollemnitate.

Anno Domini 1088. h Mescio dux de Ungaria¹ rediit et Boleslaus tercius natus est^m.

Anno Domini 1090. n dux Mescio uxorem secundam duxit et in regno Poloniae ducatum obtinuit, sed coronam habere non potuit.

Anno^o Domini 1101. Lampertus episcopus obiit, cui successit Balduinus, qui in episcopum Cracoviensem Rome consecratur.

Anno Domini 1111. p Boleslaus tercius dux Cracoviensis devicit Bohemos et terram ipsorum devastavit.

1132. q Bohemi vastaverunt Poloniam.

1137. r Vislicia cede destruitur 5. Idus Februarii.

Anno^o Domini 1138. Balduinus episcopus Cracoviensis obiit, cui Maurus succedit.

Anno Domini 1153. l Maurus obiit, cui Radost successit.

1160. Henricus quartus imperator Romanorum venit de Saxonia Poloniam, deinde per Ungariam et Pannoniam et Constantinopolim cum regibus et principibus perrexit in Ierusalem, aliqui per mare et aliqui per terram, et habuit secum ultra 200 milia armorum^u et invenit Ierusalem a Sarracenis occupatam, quam in brevi expugnando acquisivit et possedit pacifice multis annis. Et in eadem^v circa probaticam^w piscinam ecclesiam construxit in honorem sancte Marie^x et ordinem Templariorum^y fratrum qui trabem deferebant fundavit de voluntate et consensu regum ducum et principum^z et baronum nobilium de Francia, de Anglia, de Saxonia, de Bohemia, de Polonia, de Ungaria.

Anno^o Domini 1163. Robertus episcopus Cracoviensis obiit, cui Matheus successit.

Anno vero 1166. o Matheus obiit, cui Gedka successit et consecratur Rome in episcopum Cracoviensem. Eodem tempore b venit Conradus^c predictus imperator de ultramarinis partibus seu de Ierusalem, subiugalis sibi Sarracenis et Grecis et aliis gentibus et ad propria remeavit.

1167. hoc tempore translatus est liber Iohannis Damasceni de Greco in Latinum. Floret^d etiam magister Petrus Lombardus, qui sententias composuit et Gratianus monachus de Clusio^e civitate Tuscie natus decretum composuit, ut dicit Hugo^f. Item eodem anno^g sol obscuratus est ante horam nonam et stetit usque ad occasum solis. Hoc anno fuit maxima fames.

Item sequenti anno^h captum fuit sepulcrum Domini ac civitas Ierusalem et crux sanctaⁱ, ac patriarcha qui fuit tunc, capitur^k ibidem et alii quam plures detenti et reducti sunt in

captivitatem. Henricus vero audiens mala nova de Ierusalem et ad cor-rediens tactus conscientia investiturus episcoporum et aliorum prelatorum per anulum et baculum, pro quo cum Paschulo papa Romano quam plurimum contenderet et litigavit, Kalisto papa resignavit, et concessit per omne imperium in omnibus ecclesiis canonicam fieri electionem. Huius tempore rex Ungarie ad moniciones papales per litteras suas scribens^l, domino papa renunciat investituram episcoporum et aliorum prelatorum, quas hucusque ab illo tempore reges Ungarorum facere consueverunt^m.

1170. n sanctus Thomas Cantuariensis archiepiscopus martirizatus est in ecclesia ipsius regis Anglie per nobiles quosdam. Quod^o papa audiens ab eodem rege multa tributa et servicia ecclesie Romane^p optinuit et in possessionem recepit, ac iuramentum ipse rex prestitit quod non de voluntate^q sua predictus episcopus interfectus est. Ex tunc papa interdictum relaxavit habita sufficientia et satisfactione^r et regis canonica expurgacione.

1176. Casimirus dux post obitum tercii Boleslai Cracoviam obtinendam intravit et optinuit cum consensu nobilium terrigenarum et secundo anno devastavit Rutinos.

1184. corpus sancti Floriani martiris per Egidium episcopum Mutinensem Cracoviam sportatur et a Gedka episcopo Cracoviensi devotissime suscipitur.

Anno^o Domini 1185. Gedka episcopus Cracoviensis²³ obiit, cui Fulco successit.

Anno Domini 1186. Lesco frater tercii Boleslai obiit, cuius ducatum ipso vivente Casimirus^o obtinuit et Fulco ab Urbano papa in episcopum Cracoviensem consecratur.

1194. Casimirus dux¹ frater Meszkonis obiit et sequenti³⁰ anno inter ducem Meszkonem filium Kazimiri et inter Mazovitas facta est cedes magna in Mozgawa, ita quod Meszko vicit et campum obtinuit, sed Boleslaus filius eius interfectus est in eodem^u bello.

1196. Petrus secundus cardinalis venit in Poloniam cum³⁵ legacionibus domini pape, qui matrimonium in facie ecclesie instituit contrahy et sacerdotibus prohibuit habere uxores.

1202. v dux Meszko obiit, frater Kazimiri, et dux Leszko primus filius Kazimiri in Cracovia successit.

1205. Romanus fortissimus princeps Rutinorum cum⁴⁰ exercitibus suis a Leskone et Conrado^w fratribus^z filii Casimiri est in Szaviochost interemptus.

Anno Domini 1206. y Fulco episcopus Cracoviensis obiit, cui Vincentius successit.

Anno Domini 1218. Vincentius cedit ad ordinem Cisterciensium in Morimundo et vixit annis quinque, cui Ivo successit et per Henricum archiepiscopum Gueznensem in episcopum Cracoviensem consecratur.

1221. hospitale in Prandnik constructur per episcopum Cracoviensem de consensu capituli. Item secundo anno per⁵⁰ eundem episcopum ad sanctam^z Trinitatem ordo Predicatorum et in Kacizce monachorum Griseorum statuitur^o et fundatur.

Anno^o Domini 1223. Vincentius episcopus obiit et in⁵⁵ Morimundo quiescit.

1222. b monasterium de Kacizce transfertur in Mogila que Claratumba cognominatur, et in bonis capitali fundatur et dotatur de bonis eiusdem episcopi Cracoviensis videlicet in honorem sancti Bernardi^c.

a) deest 2. 3. 5. b) vocarentur 1. c) nunc 1. 5; quas ex nunc des. 2. d) in Cracov. des. 5. e) Suidnicz 1. 60
f) deest 3; Breat 1; Biecz 4. 5. g) Ista — clenodia des. 1. h) inhabilitata deest 1. i) ex tunc des. 3. 5.
k) anni 1088. 1090. desunt in 1. 5. l) Ungaris 4. m) addit 2: cuius mater. n) M. 2; sine anno 3. o) hic
annus deest 1. 5. p) M^o octuagesimo XI. 1. q) 1137. 1. 3; deest 2. r) 1132. 1. s) anni 1138. et 1153.
desunt in 1 et 3. t) 1173. 4. 5. u) deest 1. v) et in eodem anno 1. w) probaticam 3. x) crucis 1.
y) et pr. des. 1. z) anni 1163. et 1167. desiderantur in 1 et 3.) 1183. 4. a) 1167. 2. b) item 68
eodem anno 1; item eodem tempore 3. c) Henricus 2. d) verba floret — Hugo desunt 1. e) Classo 2. 3.
f) Hugucio 4. g) eodem vero anno 2. h) anno vero sequenti 2. i) verba et crux sancta des. 1. k) capita-
neus 4. 5. l) deest 1. m) curaverunt 5. n) deest hic annus 2. o) deest 1. p) addit 1: ab eodem.
q) habita sufficienti satisfactione 3. 4. 5. r) desunt duo anni sequentes in 1. s) Henricus 4. t) rex 1. u) ad-
didit 1: anno in hoc idem. v) MCCX. 1. MCCIX. 2. w) L. Grmanda 1. x) deest 1. y) anni 1206. 70
et 1218. desunt in 1. z) verba per — sanctam des. 1.) constructur 1. a) annus 1223. deest 1 et 3; partem
tantum eum habet 2. b) 1125. 1; 1123. 5. c) Benedicti 2; Bartolomei 4. 61) Cf. Annal. Cracov. brev.

Item anno Domini 1224. fundati et dotati septem fratres cruciferi a duce Kazimiro Cuyavie in Thorun.

1227. Lesko dux Cracovie interfectus est in colloquio a filio ducis Oppolienis Odonis sub fraude.

5 Anno Domini 1237. Ivo episcopus Cracoviensis obiit, cui Wislaus successit.

Item eodem anno post mortem Leskonis Henricus dux Slesie, Barbatus dictus, et Wratislavia, vir sancte Hedvigis, successit in Cracovie ducatu et possedit utrumque dominium.

10 Item 1237. dux Meszko dictus Kosziczko Cuyavie, dum quasdam viduas cum orphanis expolisset et plures vacas ipsorum mactasset et ex eisdem magnum convivium ducibus et militibus preparasset, tandem Deo volente propter enormia peccata ipsius dum in prandio circa mensam sedebat, tandem mores infiniti advenierunt ipsiisque devorare ceperunt. Ipseque unam avem ascendens ad fluvium magnum perrexit et ibidem ab eisdem muribus devoratus est.

1239. Henricus prefatus obiit, dictus Barbatus, dux Slesie et Cracovie, cuius filius Henricus in utrumque dominium successit et sequenti anno gens Thartarorum orientibus partibus graviter subiectis in duo agmina se dividens Ungariam venientes, campestris bellum rex Bela Ungarie cum eisdem perfecit in quo proelio frater eius Collomannus occidit et qui paciores de nobilibus, occidunt et ipse rex ad marinas aves fugam dedit. Tandem venientes Cracoviam, deinde Wratislavia et circa campum dictum Psypole bellum campestris cum Henrico duce Slesie fecerunt et in eodem bello ipsum interfecerunt et plures nobiles cum eodem et ipsi Tartari quam plurimi sunt interfecti et statim redierunt et converso ad propria per terras Syradie, Sandomiriae, Russie, vix medietas exercitus ipsorum ad propria remeavit.

Item eodem anno papa Innocentius quartus videns graviter christianos devastatos imperatorem Fredricum ammonuit quare noluit seu neglexit defendere christianos a paganis predictis. Celebrato consilio generali ipsum destituit et ab obediencia imperiali ipsius reges ac principes et comites ipsius absolvit civitatesque quae pertinebant ad imperium etiam absolvit et prohibuit tributa eidem solvere sub pena excommunicationis.

40 Item eodem tempore misit nuncios, videlicet Hanselimum monachum cum duobus fratribus de ordine Predicatorum, ad Kayw Cham celarem Thartarorum cum litteris bullatis libertati. Qui quidem venientes Thartariam et ipsum in orda comunitatis invenientes litteras porrexerunt. Qui respondens posuit: *Ista non faciam. Deus in celo et Cayw Cham super terram regnant. Et dixit: Ego sum melius orbis terrarum, flagellum Dei. Et si ad me papa personaliter venisset, neulquam fecissem voluntatem ipsius.* Unde volente Deo ipsis nunciis astantibus coram tentorio ipsius fulgur cum tonitruo veniens percussit eum usque ad mortem. Tercia die duces et nobiles Thartarorum alium elegerunt, videlicet Gog nepotem ipsius, qui postmodum nuncios domni pape predicti cum reverencia et muneribus remisit et treugas pacificas infra decem annos tenere promisit bona fide, et litteris patentibus roboravit, et detentos christianos quos habuit ipsis nunciis restituit.

1243. Rutini per diversos insultus Lublin et totum territorium devastant et succendunt et castrum pro se edificare ceperunt et turrin muratam fecerunt.

Anno Domini 1253. Iacobus de Scarzesewo doctor utriusque iuris et decanus Cracoviensis, scolasticus Wratislaviensis, propositus Gneznaensis, capellanus domini nostri pape et magister Goezphinus canonicus Cracoviensis ad curiam Romanam mittuntur pro canonizatione sancti Stanisli. Qui per domnum papam Innocentium quartum canonizatur. Eodem anno facta canonizatione in Anaxio nunciis predicti sani revertuntur. Item eodem anno Boleslaus dux Cracoviensis filius Leskonis condam ducis Cracoviensis post mortem Henrici patris sui ducatum ex integro obtinuit et Lublin a Rutinis rehabuit, vocatis Rutinis et Wladislaum ducem Opoliensem cum exercitibus suis terram Opavie devastavit.

Anno Domini 1258. Boleslaus dux Cracoviensis et Sandomiriensis convocatis fratribus in Carczino Casimiro Cuiaviensi et Lancieniensi et Semovito Mazoviensi, et nobilibus baronum suorum consensu fundavit claustrum sancte Clare in Zavichost et in eodem monasterio collocavit et predictam civitatem seu opidum cum villis circum adiacentibus ipsis in perpetuum dotavit cum toto iure et dominio prout ipse solus possidebat.

1260. Thartari subjugatis Barsabeis, Lithwanis, Rutinis et aliis gentibus, Sandomyr castrum capiunt sub Petro capitaneo et herede de Cramps. Ubi se bene potuit defendere, ibi se subjugavit, quasi treugas capiens cum eisdem exivit ad tentoria ipsorum et promittens eisdem tributa dare. Ipsi vero videntes eum detinuerunt cum fratre suo Shignew et castrum violenter intraverunt et in illo multitudinem christianorum interfecerunt, alios vero detinuerunt ac fugientes alios ad ecclesiam sancte Marie in ecclesia invenientes similiter interfecerunt, alio vero capientes abduxerunt. Dux vero Boleslaus Siradiam profugit cum aliis nobilibus.

Item eodem tempore veniens de silva Barzantha decanus Sandomiriensis et Albertus canonicus arriperunt iter ad curiam Romanam cum litteris ducis Boleslai ad domnum papam Bonifacium, et ea que facta sunt querulose proposuerunt et lacrimose. Qui audiens eos et condolens de tanta violencia ac morte christianorum habito consilio cardinalium suorum donavit eis indulgentias ad ecclesiam sancte Marie Sandimiriensem et litteras bullatas tradidit et confirmavit. Cuius tenor habetur in hiis verbis:

In nomine Domini. Amen. Bonifacius episcopus servus servorum Dei, papa Romanus octavus, filius suis in Christo fidelibus ac dilectis, ad quos presens scriptum devenit, salutem in Domino sempiternam ac apostolicam benedictionem. Venientes ad nos filii nostri dilecti Bodzatha decanus ecclesie Sandomiriensis cum socio suo nomine Adalberto qui dicebatur esse canonicus eiusdem ecclesie, nobis lacrimose supplicaverunt et dixerunt quod venientes impij pagani, quos dicebant esse Thartaros, qui terram Sandomiriensem subintrantes et castrum Sandomirie subvertentes multimodam tibi multitudinem christianorum occiderunt, quorum non erot numerus et quorum sanguis defuebat usque ad flumen qui vocatur Wysla. Hoc facto intraverunt ecclesiam sancte Marie, que tibi facta et conservata erat in honorem Virginis gloriose, ipsam incenderunt, proinus igitur multos christianos ibidem cremaverunt et multas reliquias sanctorum que tibi aderant dispererunt et ornamenta ecclesie predicte asportaverunt. Et hoc factum esse dixerunt in festo purificationis beate Marie

- 60 a) venerabiles 1. b) oballinensis 1. c) deest hic annus 1. d) addunt 1 et 2: et. e) deest 1. f) civitatesque — absolvit deest 1. g) Hascellinum 2; Hascellum 3; Hascellinum 4. h) Kayfath 3; Kaydan 4. i) deest 1. k) deest 2, 3, 4. l) et ipsum des. 1. m) ordine 2; horda 4. n) utique codd. o) deest 1. p) Gat 2; Both 3. q) sequitur in 2: Anno Domini 1243. Wislaus episcopus Cracoviensis obiit cui Prandota successit. His verbis explicit 2. r) addit 4: honorarius. s) Gerhardus 4. t) can. Cracov. des. 1. u) l. e. a. des. 1: Anno Domini 65 eodem 4. v) victis? w) Kozexyno 3. x) Casimirum Cuiaviensem et Lancieniensem et Semovitum Mazoviensem 1. 3. y) deest codd. z) deest 1.) seu opidum des. 1. a) Barsabis 3; Barsarabis 4. b) 4 habet hanc: Qui non volens se defendere treugas capiens. c) deest 1. d) addit 1: cum fratre suo Shignew. e) et illum 1; des. 3. f) invenerunt 1. g) captivos 4. h) sic in 3 et 4; Desilius 1. i) Borzatha 3; Bodzantha 4. k) et loc. gds. 1. l) sequitur 3. m) hec verba 3, 4. n) In n. D. A. des. 1. 3. o) in D. des. 1. 3. p) deest 3. q) Borzantha 3. 70 r) deest 1. s) Sand. — castrum des. 1. t) mult. — ibi des. 1.

62) Vide chartam d. 2. m. Martii a. 1257. datam in Cod. dipl. Pol. III, 73.

sub anno Domini 1259. ^a Predicti pagani die tertia recesserunt. Nos eorumdem pellicinas et lacrimas animadvertentes ^b interrogavimus predictos filios nostros quidam ^c postularunt. Tunc dixerunt: „Nichil aliud petimus, pater sancte, nisi quod eadem ecclesia possit relevari et exaltari in fide catholica et a vestra paternitate aliquo privilegio munerari“. Tunc nos ^d inito consilio fratrum nostrorum cardinalium, qui tunc nobiscum presentes fuerunt in curia Romana auctoritate Dei omnipotentis et auctoritate beatorum apostolorum Petri et Pauli et auctoritate nostra eidem ecclesie sancte Marie in Sandomirz donamus et assignamus eandem indulgentiam quam etiam donavimus dedimus et assignavimus ecclesie Romano que Marie ad martires nuncupatur. Ut ergo ad tantam sollemnitatem avidius et copiosius fideles convenirent, omnibus vere penitentibus et confessis in die Marie ^e ad martires in ecclesia sancte Marie in Sandomirz qui presentes exstiterint stipendia spiritalia apostolica largitione concedimus ^f tricentos et sexaginta ^h et sex annos, vel quot sunt dies in anno, tot annos de vera indulgentia et totidem carenas consequentur. Et est carena grece, purgacio latine, quia quod anima triginta diebus ⁱ possit sustinere in purgatorio, hoc per unam carenam deletur. Et eandem indulgentiam vere penitentes ^k ut premittitur ^l et confessi qui cum devotione fidei in eadem ecclesia per octavas eiusdem festi quiescerint ipsam ^m, misericorditer consequentur. Statuimus etiam quod ⁿ in eadem ecclesia sancte Marie ad martires Rome, similiter et ^o in ecclesia sancte Marie in Sandomirz auctoritate apostolica fiat processio omni ^p scilicet feria cum vexillis et reliquiis sanctorum, excepto festo novem lectionum cum offertorio Protege Domine plebem tuam et cet. et cum letania. Et hoc fecimus propter hoc quod dominus Ihesus Christus liberare dignetur cunctum populum christianum et civitatem Romanam et terram civitatesque Sandomirz de crudeli instantia paganorum et maxime Thartarorum et post processionem omnibus vere penitentibus et confessis qui ibi presentes exstiterint a nostra auctoritate septem annos et carenas totidem misericorditer obtinebunt. Datum et actum Rome in curia nostra tercio Idus Novembria et hoc in die sancti Martini episcopi et confessoris anno dominice nativitate 1259, pontificatus nostri anno secundo. — Et ego Andreas filius

Nicolai de Sandomir clericus Cracoviensis diocesis notarius publicus imperiali auctoritate rogatus ^a ad predicta in ecclesia Romana que Marie ad martires vocatur et advocatis testibus infra scriptis ^b, videlicet Martino canonico Vratislaviensi et Santcone ^c successore ^d qui ibi ^e aderant presentes predictam ^f litteram reportavi de patenti bulla domini pape et manu propria in hanc formam publicam redegi signo et nomine meis consuetis et solitis consignari requisitus etc. ^g.

Item eadem via Cracoviam similiter venientes ^h castrum et civitatem expugnare non valentes recesserunt crematis ecclesiis et pluribus interfectis, quos invenire potuerunt et alios detentos abduxerunt usque ad Thartariam.

Anno Domini 1262. Semovitus dux Masovie per Lituanos in Iarowsko ^a occupatus occiditur et filius eius capitur Conradus.

Item 1265. castrum Craopow edificatur super totum montem cum lignorum structura.

Item sequenti anno Boleslaus dux ^b Cracoviensis missus exercitu in Russiam devicit ^c Swaronem ducem Russie et terram suam devastavit. Eodem ^d anno Prandota episcopus 20 Cracoviensis obiit, cui Paulus successit ^e.

Anno 1267. ^a Paulus in episcopum consecratur. Iste deferebat pro clenodio caput asinum, et tercio anno fuit detentus in Kunvir ^b et ductus per nemora usque ad Siradum per malos nobiles, videlicet Ottonem et Zegotam de 25 clenodio bipennium seu Toporow ^c, et quidem ^d de voluntate dicti ducis Boleslai. Tandem interdictum fuit servatum per totam Gneznensem diocesim infra unum mensem: postea vero ^e missus est episcopus libere de castro et facta concordia inter eos et satisfacto episcopo pro verecundia, ita ^f 30 tamen quod isti accusatores Zegota et Otto seu malefactores fuerunt statim per ducem detenti et ad carceres reclusi etiam infra unum ^h mensem, sicut dicto episcopo ordinarunt. Tandem ipsi nobiles post mensem fuerunt ⁱ missi de carceribus; postmodum dicti milites propter infamiam de ducatu Cracoviensi venditis eorum hereditatibus recesserunt ad Opoliensem ducatum.

Anno Domini 1268. rex Bohemie Prussiam intrat cum exercitu suo et christianos non paganos devastat.

1269. Boleslaus dux Cracoviensis et filius Lestkonis obiit prole carens, qui multis privi- ⁴⁰ legiis et graciis ^a ecclesias Cracoviensem decoraverat et clero libertatem dedit et ecclesias plures fundavit et dotavit. Item eodem anno Lestko dux Siradie in Cracovia successit.

Anno Domini 1277. ^a fames horrenda fuit in partibus Polonie: nam mensuram tritici solvebant tredecim scotis Pragensibus ^b.

1278. dux Lestko congregiendi cum Lithwanis devicit eos ^c in Rowne seu in districtu ⁴⁵ Lucoviensi, ipsos investigando, et spolia ab eisdem cum captivis christianis rehavuit.

1287. Thartari tertia vice venientes Cracoviam, Siradum, deinde Sandomiriam vastant et plurimum populum abduxerunt in servitutem. Ipsi vero Thartari pausaverunt et stationem fecerunt circa villam Goszlicze ^a aliquod diebus. Tandem ^b nobiles terre cum duce Lestcone plures interfecerunt. Tandem Tellubuca ^c dux Thartarorum confusus recessit, ⁵⁰ sed Calwum montem et ecclesiam Sancte Crucis violare non permisit nec attemptare, quia per Rutinos qui cum eo erant fuit informatus.

Anno Domini 1293. ^a Paulus episcopus obiit, cui Procopius successit.

1296. Przemislaus rex Polonie detentus et occisus est in Rogosno in die cinerum circa ortum solis de consilio malorum traditorum, videlicet Nalczy et ^b Zarambi; nec non ⁵⁵ Saxorum qui cum eis venerant.

a) 1200. et cet. 1. b) ammirantes 1. 3. c) quod 1. d) deest 1. e) et 1. f) addit 1: et. g) concedo 1. b) L 1. i) deberet 1. k) non 1. l) premittatur 1. m) ipsi 4. n) deest 1. o) deest 1. p) officio 4. q) Sandomiriensem 3. 4. r) M. 1. 4. s) arrogatus 1. t) premissis 4. u) verba et Santcone — requisitus des. 1; habent ea 3 et 4. In 4 tamen leguntur sub fine sententiae haec: redegi et meo proprio et consueto signo signavi. 60 Datum et actum etc. v) successore 3. x) deest 4. y) deportavi 3. z) Anno Domini eodem via eadem similiter Tartari Cracoviam venientes 4.) hic annus deest in 1. a) Iaproszko 3. b) deest 1. c) deest 1. d) Eodem — succ. des. 1. 3. e) anni 1267. et 1268. des. in 1. f) knowo 3. g) seu Toporow des. 3. h) quasi 4. i) deest 4. k) deest 4. l) non fuerunt 3. m) priv. egregiis 1. n) 1226. 4; deest annus in 1. o) solv. octo scottos in grossis Pragensibus 3. p) deest 1. q) Casslicze 3. r) Tandem — interf. des. 1. s) Colebuga 3. 65 t) hic annus deest 1 et 3. u) N. et des. 1.

62) Hanc Bonifacii VIII. bullam non 1259. sed a. 1295. datam esse, probat Bullarium Dominic, II. p. 45.

Anno vero sequenti Wladislaus dictus Lokteck dux Cuiavie voluit habere regnum Polonie, et plures possessiones habuit dicti regni. Sed veniens rex Bohemie Wenceslaus cum exercitu magno regnum Polonie possedit contra Deum et iusticiam, licet Wladislaus consanguineus fuit prefati regis^b, et coronam Polonie suscepit.

5 Anno Domini 1296. Procopius obiit, cui successit Iohannes Muscata.

Anno Domini 1298. in die sancti Ieronimi migravit Baro

natus de semine claro,
cui metro paro
similem sibi vidi raro

10 Vir fuerat gratus
dux niger Lestco vocatus,
nobilis ablatas
requiescit in arce beatus.

Eodem tempore Bohemi Cracoviam muraverunt^c et alias munitiones in Polonia muni-
15 verunt.

Anno Domini 1305. Wenceslaus rex Bohemie et Polonie occisus est in Olomucz^d sub fraude in domo decani infra meridiem per quendam familiarem suum de Austria, de consilio principum ac nobilium, quia iste vice voluit habere regnum Ungarie et habuisset.

Item sequenti anno nobiles Polonie Cracovienses, Siradienses^e convocacione facta et
20 convenientes^b in unum, elegerunt ducem Wladislaum Cuyaviensem in regem Polonie, et Bohemos de Wyslicza, de Cracovia, de Sandomiria, de castris, que tenuerunt manu forti expulerunt. Similiter in Polonia et Posznania Gnezna et aliis municionibus^f. Eodem tempore misit Gerwardum episcopum Wladislaus ad curiam Romanam pro corona petenda, qui quidem obtentam coronam^g a sede apostolica Cracoviam aportavit et ibidem est coro-
25 natus.

Item eodem tempore cives Cracovie ante coronacionem regis Wladislai civitatem Cracoviam Boleslao duci Opoliensi tradiderunt, quam ipse non valens retinere pro se, restituit prefato Wladislao, capto advoco Alberto et pocioribus civibus de civitate predicta, quos omnes secum in Opole deduxit. Wladislaus vero predictus infidelitatem eorum perpendens,
30 plures ex eis equis tractos iussit in furcis^h suspendi.

Anno Domini 1306. castrum Lublin a Rutinis per Cracovie et Sandomirie milites est aquisitum.

1311. natus est Kazimirus rex Polonieⁱ.

Anno Domini 1331. Wladislaus rex Polonie in die sancti Stanislai translacionis in
35 Cuyavia devicit cruciferos barbatos in conflictu belli, et multa milia ipsorum interfecit. In quo bello Cristinus de Ostrow vexillifer et filius Prandote castellani Cracoviensis et Iacobus castrum Zarnoviensis castellanus^j et heres de Susko^k interfecit sunt. Et sequenti anno idem cruciferi respirantes terras regis predicti Cuyaviensem Wladislaviensem^l et civitatem Brzescensem^m explorantes, violenter occupaverunt.

40 Anno Domini 1333. dieⁿ mensis Marcii^o sexta^p rex Polonie Wladislaus diem clausit extremum, cui succedens dominus Kazimirus inclitus per venerabiles viros et dominos Ianislaum archiepiscopum Gneznensem et Iohannem Cracoviensem nec non Iohannem episcopum^q Poznaniensem dictum Doliva in regem Polonie est coronatus.

Anno Domini 1335. Kazimirus rex duxit uxorem de Lithuania filiam Gedimini^r ducis
45 suppremi Lithwanorum, de qua genuit duos filios.

^s Codex 4 habet haec sequentia verba: Anno Domini 1320. Iohannes Muscata episcopus Cracoviensis obiit, cui Nankerus successit per electionem canonicam.

50 Anno Domini 1326. translato Nankero de Cracoviensi ad episcopatum Wroslaviensem per dominum Iohannem papam XXII. (qui) de episcopatu Cracoviensi providit domino Iohanni Grotonis.

Item anno Domini 1311. pater Casimiri devicit cruciferos in bello Cuiavie. Item Wladislaus rex Polonie etc.

a) sequentia prorsus corrupta exhibuit 1. b) occisi 4. c) anni 1296. et 1308. desunt usque ad verba Eodem tempore Bohemi in 1 et 3. d) Eodem — muniverunt des. 1. e) intraverunt 4. f) Olivance 3. g) Sandomiria 1. h) et conv. des. 1 et 3. i) minores 1; municiones 3. 4. k) obtenta corona 1. 3. l) fore 1. m) desat 1. n) Sumko 3; Severuco 5. o) Cuyaviensis Wladislai 1. p) Brzesczyo 3. q) de 1. r) mense Marcio 1. s) desat 1. t) desat 1. u) Gedundi Gheddidi 1; Godundi 3.

Anno Domini 1337. Tartari cum Ruthenis castrum vallaverunt in Zavichost^a duodecim diebus et noctibus fortiter impugnantes, totum territorium illud vastaverunt. Et postquam dux Tartarorum per sagittam de castro est occisus, statim recesserunt cum magno planctu.

Anno Domini 1338. dominus Kazimirus cum cruciferis ordinationem amicabilem composuit, ita quod ipsi cruciferi terras^a Cuyaviam et^b Wladislaviam^c restituerent ex integro. Et tributum de terra Pomarie^d et certas pecunias quolibet anno dare promiserunt et litteris suis roboraverunt, quia reges Poloniae istam terram Pomarie^e semper in possessione habuerunt et Wladislaus pater Kazimiri ipsam^f in possessione habuit. Sed quando per Bohemos de regno Poloniae expulsus fuit, videlicet 16 annis, tunc in recessu comisit in tenutam et regimen castrum Gdansk^g et Elbank^h ac totum territorium Pomarie filii Bodzate, Iohanni et Nicolao heredibus de Babymost seu de Dzbasyⁱ, qui ut maledicti et perfidi non expectantes prefatum dominum ipsorum, obligaverunt et tradiderunt cruciferis dicta castra in duobus milibus marcis grossis Pragensis monete, ac plurima munera ab eisdem receperunt. Item post coronationem regis Wladislai predicti, ipse rex dans treugas pacis predictis fraudulentis nobilibus visis personis ipsorum, voluit eos patibulo affigi^l, tamen consilium ipsius non permisit, sed ipsos incarceravit et ad turrim in castro Chaczinensi reposuit infra integrum annum. Anno elapso ipsos ad fideiussoriam cautionem dedit, videlicet quod duo milia marcarum cruciferis restituere debuerunt et terram Pomarie exemere et deliberare ab eisdem. Et fideiussit pro eisdem N. B.^m pater Nicolai de Dzbasyⁿ seu Goszcziszewycze^o, qui mendaces et infideles non compleverunt, in quo se obligaverunt. Postmodum rex predictum fideiussorem ipsorum spoliavit bonis in Polonia que habuit, videlicet duo castra et opida Trczyel^p, Sbasim^q, Babymost in graniciis Saxonie, et motus misericordia dedit prefato Bodzathe tres villas Goszczyszewycze^r cum aliis adiacentibus in districtu Radomiensi.

Anno Domini 1345. Bohemi cum rege ceco ipsorum vallaverunt Cracoviam et octo diebus ante eam steterunt*.

Anno Domini 1353 in vigilia penthecostes cecidit nix magna et iacuit tribus diebus et tribus noctibus, et tante^s spissitudinis erat usque ad genua hominum.

Anno Domini 1363. Karolus imperator Romanorum et rex Bohemie Cracoviam veniens contraxit matrimonium cum Elizabeth filia Boguslai ducis Casshubie presentibus hiis testibus et regibus: Lodvigo Ungarie, Kazimiro Poloniae, Wenceslao Bohemie, de Czip Sigismundo dicto de Donyⁿ, et principibus quam plurimis, videlicet Ottone de Bawor, Bolcone^r de Svidnicz^v, Wladislao de Opole, Semovito de Mazovia^u.

Anno Domini 1370. de mense Novembris et in die sancti Leonardi confessoris gloriosi Kazimirus rex Poloniae diem clausit extremum, cui Lodvigus rex Ungarie successit, nepos ipsius, est etiam in eodem anno coronatus in ecclesia Cracoviensi in regem Poloniae per venerabiles viros Iaroslau^m archiepiscopum Gneznensem, Florianum episcopum^v Cracoviensem, Sbilutonem episcopum^w Wladislaviensem.

1376. interfectus est dominus Iohannes dictus Kmita capitaneus Cracoviensis per Ungaros cum sagitta, et immediate ulcio per nobiles terre Cracoviensis fuit facta, et necati sunt 80^z***.

* Codd. 4 et 5 add.: Anno Domini 1348. obiit venerabilis vir dominus Iohannes Grotconis de Ursinis episcopus Cracoviensis, cui successit Szyrzyk per electionem canonicam. Anno vero sequenti obiit Szyrzyk in curia Romana cui Bodzanta in episcopatum Cracoviensem successit. Ibidem in curia Romana provisum est ei per dominum apostolicum et per electionem duorum canonicorum ecclesie Cracoviensis, videlicet Nicolai de Mlyn^y et Bernardi de Chmelnik.

** Cod. 4 addit: Anno Domini 1366. in die sancte Lucie in Kielce obiit venerabilis vir dominus Bodzanta episcopus Cracoviensis. Sequenti vero anno eligitar per canonicos Cracovienses dominus Florianus prepositus Cracoviensis in episcopum et Avinionem ventens provisionem sacram recepit.

*** Addit cod. 4: Anno Domini 1378. die 30. mensis Februarii Florianus Cracoviensis obiit, cui

a) totus annus deest 1 et 5. b) 1336. 4. c) in Zav. desunt 3. d) deest 1. e) deest 1. f) Wladislaus 1. g) Pomorie 3. h) deest 1. i) Wank 1; Etageus 3; Eiblag 4. l) Dzbasy 1; Sbaschyno 3; Swassyno 5. l) voluit mittere suspendi et equis trahi 3; voluit ipsos suspendi et equis trahi 4. m) Nicolaus Bodzanta 4. n) Goszczyszewycze 3; Goszcziszowice 4. o) infelices 1. p) Trczyel 3. q) Sbaschyno 3. r) Goszcziszowice 3. s) hic annus deest 1. t) et tante des. 1. u) Donisso 4. v) Goreone 1. w) Swydneyz 3. x) MCLXX. 1. y) deest 1. z) 75. 3.

Anno Domini 1382. Lodvigus rex Ungarie et Polonie obiit in crastino exaltacionis sancte crucis, qui regnavit in Polonia duodecim annis minus septem^a septimanis; et secundo anno Hedvigis filia ipsius venit Cracoviam et Poloniam, et recipitur in regnum Polonie per nobiles terre et coronatur in reginam^b Polonie, die sancte Hedvigis in ecclesia cathedrali^c per venerabiles viros dominum Bodzantam archiepiscopum Gneznensem, Iohannem Cracoviensem, Nicolaum Poznaniensem, Sbilutonem Wladislaviensem. Eodem anno Malocha fraudulentus traditor^d, regni Polonie inimicus, tenens ad fideles manus castrum Brestense et alia castra nec non totum territorium Cuyaviense, tradidit domino Semovito duci Plocenai^e ad possessionem totius terre predictae, receptis pecuniis ac muneribus plurimis ab eodem. Et Poloniam venientes, cum predicto duce ante Kalis steterunt cum exercitu ipsorum duabus septimanis, expugnare non valentes recesserunt Mazoviam et spolia magna de terra Polonie^f Mazoviam reducerunt sed tristiciam^g reportaverunt, quia prefatus dux in regem non est assumptus ut sperabat habere.

1383. Ungari vastaverunt Mazoviam.

15 Anno Domini 1386. dominus Iagello^h dux supremus Lithwanorum serenissimus vocatus ad Lithwaniam per nobiles terre Polonorum, suscipitur in regem Polonie et baptizatur in ecclesia Cracoviensi et nominatur in baptismo Wladislaus. In quinta die cum domina Hedvigi regina copulatur cum magna sollempnitate. Et sequentiⁱ die dominico in regem Polonie coronatur per venerabiles viros domnum Bodzantam archiepiscopum Gneznensem, Iohannem Cracoviensem, Dobrogostium Poznaniensem ac de consensu totius regni Polonie nobilium. Item eodem anno quasi omnes Lithwani fidem catholicam susceperunt^j.

Item^k anno 1399. obiit Hedvigis regina Polonie in die sancti Alexii confessoris cum filia sua Elizabeth. Anno eodem in crastino assumptionis Marie^l dux Vitoldus Lithwanorum cum exercitu suo ac nobilium baronum de Polonia cum Tartaris^m bellum ac conflictum magnum inter se fecerunt, in quo corruerunt seu interfecti sunt Spitko palatinus Cracoviensis, Warsius de Myechow, Abraham dictus Socha, Iohannes dictus Glowac palatinus Ploczensisⁿ, Pilik palatinus Warsoviensis, et hec^o facta sunt in crastino assumptionis gloriose virginis Marie et hec cum Thartaris^p.

1401. Wladislaus rex Polonie duxit Annam in uxorem legitimam, domni marchionis^q de Czyly filiam^r et sequenti anno coronatur.

Codex 3.

Anno Domini 1409. in vigilia assumptionis beate Marie magister generalis cruciferorum exiens de Thorun cum suis exercitibus, ipsa die assumptionis Marie castrum Dobrinense circumvallavit et ipsum igne consumpsit^s, et multos Polonos in castro dicto occidit gladio, et nobiles dominas et virgines recipientes de castro ad suos exercitus defloraverunt et turpiter dehonestari mandavit, et ambulans per totam terram Dobrinensem pueros in cunabulis innocentes crudeliter interfecerunt. Item castrum Bo-

Item anno 1409. Wladislaus rex Polonie prolem femineam natam ex Anna predicta percepit cui nomen Hedvigis erat impositum, nata ipso die palmarum.

Item anno 1410. Wladislaus rex Polonie cum gente Polonorum et Lythwanorum et duce Vytoldo fratre ac exercitu suo, terram cruciferorum conflictu invasit ac ipsos in ore gladii omnino prostravit, ubi in tempore diei centum milia occisorum per quatuor miliaria terram totam operuerunt cadavera mortuorum, in loco dicto Grinenvald. Sed in hoc

45 successit Zavissius Dobieslawski de Kurow et eodem anno sacram in Hungaria accepit a cardinali seu ab archiepiscopo Strzegoniensi et sequenti anno de consensu capituli Cracoviensis fecit et fundavit ac creavit mansionarios in ecclesia Cracoviensi.

Anno Domini 1380. obiit venerabilis vir dominus Zavissius episcopus Cracoviensis, cui Iohannes dictus Radlica per electionem canonicam et eodem anno provisionem habuit de curia Romana et sacram in ecclesia Cracoviensi recepit.

50 ^r Addit cod. 4: Anno Domini 1386. dominus Iagello dux supremus fulget probitate multa.

Anno Domini 1390. obiit venerabilis vir dominus Iohannes episcopus Cracoviensis infra octavas epiphanie, cui successit venerabilis vir dominus Petrus doctor utriusque iuris anno eodem.

a) sex 3. 4. 5. b) regem 1. c) deceptor 1. d) et Poznaniensi addit 3. e) doest 1. f) red. sed tristiciam
 55 des. 1. 5. g) Iaggello 3. h) addit 1: anno. i) haec verba usque Elizab. des. 1. k) in -- Marie des. 1.
 l) cum Tartaris des. 1. m) Poznaniensis 1. n) et hec -- Thartaris des. 3; hic explicit cod. 4. o) doest 1.
 p) cromavit 5. q) sic 4.

Codex 3.

browniky sub capitano Varczislao capiunt, ipso congressu divine pietatis dextera pro
qui potens se bene defendere dictum castrum maxima parte Polonorum creditur conflixisse,
ut maledictus et perfidus non expectans do- dum inter tantum occisorum munerum vix
minum regem suum, resignavit et tradidit 250 interfecti fuerunt de exercitu Polonorum. s
cruciferis. Item eadem vice dicti cruciferi

castrum Szlotoria capiunt et funditus de-
struxerunt. Castrum Bidgostiã quidam Bernardus tenetarius^a eiusdem castri dictis cruci-
feris tradidit. Postea rex Wladislaus cum exercitibus veniens inmediate Bydgostiam^b a
cruciferis recepit et maledictos traditores capiens vinculatos incarceravit, Warczyslaum^c 10
ad turrim Chencinensem, Bernardum ad turrim Cruzvicensem^c reposuit cum consensu
nobilium dominorum terrigenarum regni Polonie.

Anno Domini 1410. rex Wladislaus dictus Jageldo Lithwanus cum fratre suo potentissimo
domino ac principe Allexandro dicto Witoldo, congregatis exercitibus regni sui et paga-
norum et Bohemorum multitudinem, inauditam vero multitudinem populorum quorum non 15
erat numerus diversarumque linguarum paganorum et christianorum, non valens tantas vio-
lencias et inimicicias a perfidis cruciferis sustinere, terram ipsorum manu forti ingrediens
cum fratre suo Witoldo conveniens ipso die divisionis apostolorum beatorum cum cruciferis
in terra ipsorum ultra civitatem Dambrowo bellum campestre fecerunt, ipsosque cruciferos
rex Wladislaus devicit, in quo conflictu magistrum cruciferorum et marszalkonem et multos 20
commendatores interfecit cum innumerabili multitudine populorum, ita quod occisi per qua-
tuor miliaria ad omnes partes per campos quasi ligna iacuerunt. Et duos duces cum quin-
gentis aliis captivavit, et obtento bello dominus rex Polonie cum maxima fortitudine terram
ipsorum ingrediens^d fortiter undique^e perambulabat cum suis civitates et castra obtinendo,
et totam terram cruciferorum potestati sue subiugavit, ita quod in brevi intervallo, videlicet 25
in quatuor septimanis, quadraginta civitates munitas et castra sub ipsis recepit manu forti.
Numerus interfectorum cruciferorum centum quadraginta milia armatorum exceptis istis
qui non fuerunt armati et induti^f. Anno eodem brevi intervallo iterum Poloni cum cruci-
feris circa claustrum Corunow bellum fecerunt, et cruciferos vicerunt ipsosque interfecerunt
et 300 notabiles captivos ad regem in Wladislaviam adduxerunt. 30

Item eodem anno post paululum iterum Poloni cruciferos circa Thuchola prostraverunt
et bellum obtinuerunt.

Anno Domini MC quatuor iungeque deno
Cruce missorum in orbem apostolorum
Ense Polonorum cecidit gens Teutunicorum, 35
Quam manu forti Dei stravit robur Wladislai,
Regis^g Polonorum, pateant sibi porte polorum.
In campo Grunivalt C milia sunt numerati
Et dum dorsa darent et ad fluvium properarent
Drwacza sic dictum, sunt passi letaliter ictum. 40
Quadraginta merguntur milia fertur ut puniuntur.
Cruciferi fere tunc omnes interiire
Magister Wolricus Polonorum inimicus.
Captorum numerus tria milia extitit vel plus.
Si scire vis numerum armate Theutunicorum 45
Gentis, dico vere^h, quod tunc in bello fuere
Milia dic centa adiungendo quadraginta
Milia, sic scias quod scire tu cupiebas.
M quater peditum fuere sit tibi centum
Ioppis induti, securibus, gladio cincti 50
Numerus illorum turbam facit plurimorum
Hominum et fantur quod et hii morte puniebantur.
Ante castella facta sunt plurimi bella
Post hec et cesi. quam plurimi sunt quoque lesi.

a) tormentarius 5. b) deest 1. c) Chencinensem — turrim des. 1. d) deest 1. e) deest 1. f) armis in- 55
duti 5. g) regi 1. h) vero 1.

*Dum fide fracta non servaverunt sua pacta^a
Incole terrarum Prutenorum, sed amarum
Potum sensissent, si pacem non inissent
Et federa non ficta. Sunt hec verissime dicta.*

- 5 *Codex 5 post verba in Wladislaviam reduxerunt praebet hae:*
Item sub anno Domini 1351, 13. Kalendas Septembris obiit dux Boleslaus Plocensis filius Venconia in expeditione, in qua promiserat dux Kieystud baptizari cum omnibus fratribus suis et Lituania Carulo regi Ungarorum et Kazimiro regi Poloniae, quod minime adimplevit et fugam tempore noctis inivit et reges supradicti confusi redierunt.
- 10 Item sub anno Domini 1357. obiit Clemens episcopus Plocensis in Gorzno ante ortum solis.
Item sub anno Domini 1321. Dobryzn oppidum per Lituanos in festo exaltationis sancte crucis tempore regis Wladislai sub regimine relicte ducis Semoviti. Eodem tempore Swinka, Wlost, milites Dobrinenses occisi sunt.
- 15 Item sub anno Domini 1337. Lituani vastant terram Mazovie circa Pultowako et Ciechanow et multum populum abduxerunt in terram suam in festo sancte Hedvigie et plures eorum circa predictum castrum submersi sunt duo millia in fluvio Narew.
- Item sub anno Domini 1355. obiit in Plock dux Casimirus filius Troydeni ducis Masovie.
Item anno Domini 1355. Alexander episcopus Plocensis tempore ducis Boleslai fundavit ecclesiam in Czerwiensko ad honorem beate Marie virginis.
- 20 Item anno Domini 1144. ecclesia cathedralis Plocensis consecratur.
Item anno Domini 1341. obiit dux inclitus Russie nomine Boleslaus, filius ducis Troydeni.
Item anno Domini 1356. in festo beati Adalberti quod evenerat in sacro sabbato pasche ecclesia fundata est in civitate Ploch ad honorem sancti Bartholomaei apostoli de mandato Clementis episcopi Plocensis ad petitionem regis Kazmiri filii Wladislai.

25

EPHEMERIDES WLADISLAVIENSES.

Quum quae notatu digna eveniebant, Wladislaviae in calendario forsitan ad dies singulos describerentur, effectum est ut maxime ad saeculi XIV. historiam nobis servatae sint notae haud spernendae historicae. Eas offendimus in magna illa compilatione, qua ut iam supra ad Annales Cracovienses breves praefati sumus, varii Boguphali eiusque continuatoris codices sunt in fine instructi.

Quorum ex numero hos ad constituendum textum adhibuimus:

- 1) *Ottobonianum,*
- 2) *Rhedigeranum.*

Notas quasdam historicas, quae ut putamus, originem Wladislaviae sumpserunt, in fine adiecimus.

Anno Domini 1324. 6. Idus Ianuarii, in Avinione dominus Mathias^b consecratur in lan. 8. episcopum Wladislaviensem per venerabilem patrem dominum Petrum episcopum Pre-nestensem^c cardinalem⁶³.

a) in marginis i. e. vota 1. b) Michael codices. c) penestea 2.

40 63) V. bullam Iohannis XXII. datam Avinione Idibus Ianuarii, qua Mathiae episcopo Wladislaviensi post consecrationem recedendi licentia datur, ap. Theiner Mon. Pol. I, 182.

- Jan. 14. Item 19. Kalendas Februarias eligitur dominus Iaroslau archidiaconus Cracoviensis in archiepiscopum Gneznensem, anno Domini 1342.
- Jan. 28. Item 5. Kalendas Februarias consecratur dominus Albertus Paluka in episcopum Poznaniensem anno Domini 1348.
- Febr. 8. Item 6. Idus Februarii Premislius^a rex Polonie occisus est in Rogosno^b sub anno Domini 1296.
- Febr. 14. Item 16. Kalendas Marcii⁶⁴ obiit reverendus pater dominus Iohannes Doliva episcopus Poznaniensis, qui bene vivendo largus fuit, anno Domini 1335.
- Mart. 12. Item 4. Idus Marcii obiit domina Anastasia, ducissa Lanciensis et quondam Dobriensis, relicta domini ducis Semoviti, fratris domini Wladislai regis Polonie, sub anno Domini 1335.
- Mart. 4. Item 4. Nonas Marcii obiit inclitus princeps dominus Wladislaus rex Polonie in castro Cracoviensi anno Domini 1333.
- Item dominus Michael episcopus Wladislaviensis vixit 40 annis; dominus Wolimirus 23 annis; dominus Albertus 13 annis; dominus Wislaus 16 annis; dominus Gervardus 23 annis.
- Apr. 23. Item 9. Kalendas Maii crematur ecclesia Wladislaviensis cathedralis, simul cum domibus canonicorum et prelatorum in civitate predicta antiqua, per fratrem Kerstanum et alios fratres et homines^c de domo Theutonica, qui tunc temporis, manu armata exiverunt de castro Dobrinensi ad spoliandam et impugnandam terram Cuyavie⁶⁵, anno Domini 1329. 20
tempore domini Mathie Wladislaviensis, cui erat per dominum Iohannem papam XXII. in ipsa ecclesia de episcopatu provisum, ipso domino Mathia in Avinione existente⁶⁶.
- Mart. 13. Item^d 3. Idus Marcii dominus Troydinus dux Mazovie obiit anno Domini 1341.
- Apr. 11. Item 3. Idus Aprilis^e obiit dominus Nankerus episcopus Wratislaviensis, anno Domini 1341. 25
- Apr. 11. Item 3. Idus Aprilis vallatur civitas Brestensis per fratrem Ottonem de Lutheburg et fratres ipsius de domo Theutonica et homines ipsorum fortes et armatos, anno Domini 1322. 1332.
- Apr. 29. Item 3. Kalendas Maii expugnatur civitas predicta Brestensis per dominos superscriptos sub anno Domini 1322. et tunc temporis erat dies pasche⁶⁸.
- Apr. 24. Item 8. Kalendas Maii coronatur inclitus princeps dominus Kazimirus, filius domini Wladislai regis Polonie, in regem Polonie, Cracoviensi in ecclesia, per venerabiles patres dominos Ianussium^b archiepiscopum Gneznensem, Iohannem episcopum Cracoviensem et alium Iohannem, episcopum Poznaniensem, anno Domini 1333.
- Apr. 30. Item 2. Kalendas Maii^f natus est Kazimirus, filius Wladislai regis Polonie, anno Domini 1310. 35
- Mai. 6. Item 2. Nonas Maii obiit Bernardus dux Slezie, anno Domini 1326, gener domini Wladislai regis Polonie.
- Mai. 31. Item pridie Kalendas Iunii obiit dominus Albertus^h Paluca, episcopus Poznaniensis, in Solecz villa, anno Domini 1355.
- Mai. 26. Item 7. Kalendas Iunii obiit domina Anna regina Polonie in castro Cracoviensi, filia 40 Gedimini ducis Litwanorum, anno Domini 1339
- Mai. 23. Item 10. Kalendas Iunii
- Annis millenis trecentenis sine senis
A Prussisⁱ mirus^m populus cadit et Kazimirus.
- Mai. 28. Item 5. Kalendas Iunii⁶⁹ dominus Arnestus primus archiepiscopus Pragensis obiit, 45
eciam constitutus, obtinuit reliquias sancti Stanislai, et in honorem ipsius capellam construxit in ecclesia sua cathedrali Pragensi anno Domini 1364.

a) przemislius 2. b) Roga sua 2. c) et homines desunt 2. d) hanc sententiam exhibet 2 sic: Item anno Dom. MCCCXII. Idus Marcii dominus Troydenus dux Mazovie obiit. e) in 1. f) Item anno et ydus predictis 2. g) VII. 2. h) Iaroslauum 2; Ianislaum addit 1. i) Item anno Dni. MCCCX. II. Kal. Maii 2. k) desit 1. 50
l) Prussis 2. m) murus 2.

64) Sec. Cal. Cracov. p. 64. 16. Kal. April. (Mart. 17.) burg in SS. rer. Pruss. II, 485. In nostris data obiit. 65) V. diploma episcopi in R. et M. C. d. chronologica prorsus perversa sunt; cf. Gesch. Polens II, 166. 167. 69) Mortuus est Iun. 30. a. 1364; Cal. Cracov. 4. Idus April. Consentit Chron. princ. cf. Palacki II, 2, 372. 55
Polon. I. c. I, 163. 68) V. Wigandum de Mar-

- Item 2. Idus Iunii recedit dominus Mathias^a episcopus Wladislaviensis de curia Avinio-^{1329.}
nensi, qui etiam constitutus obtinuit^b reliquias sancti Stanislai et in honorem ipsius ca-
pellam construxit in ecclesia sub anno Domini 1324.
- Item 3. Nonas Iulii⁷⁰ expugnatur Raczana castrum cum machinis multis et aliis quam^{1329.}
plurimis^c instrumentis per fratres supradictos, in quo multi thesauri hominum diversorum,^{Jul. 5.}
arma et baliste quam plurime sunt accepta per ipsos, et homines plures interfecti et capti-
vati, quos dominus episcopus redemit, videlicet pro quadricentis marcis, numeri^d et
monete Polonice^e.
- Item Nonas Iulii crematur castrum Radzeoviense per eosdem, anno supradicto; 7. Idus^{1329.}
Iulii⁷¹ crematur castrum Naklense^f.
- Octobris 18. Kalendas recessit domina Anna sive Anastasia regina Polonie, uxor incliti^{Sept. 14.}
principis domini Kazimiri regis Polonie, cum patre suo domino margrabio Hasie^g sine
licencia sui mariti, regis predicti, anno Domini 1356.
- Item 5. Kalendas Octobris committitur bellum inter homines dominorum Wladisla^{Sept. 27.}
regis Polonie et Luderi magistri generalis ac fratres ipsius de domo Theutonica, in quo
quam plurimi homines ex utraque parte sunt occisi. Sed multo plures fratres et homines
de domo predicta, circa villam Plowcze circa Radzeow, anno Domini 1331.
- Ipsa die omnium sanctorum obiit dominus Gerwardus^h episcopus Wladislaviensis, fautor^{Nov. 1.}
et promotorⁱ corone Polonice gentis, Avinione in curia Romana ibidem existens, anno
Domini 1323^k.
- Pridie Nonas Novembris providetur domino Sbilutho per papam de episcopatu Wladis-^{Nov. 4.}
laviensi^l anno Domini 1366.
- Item die sancte Barbare obiit venerabilis in Christo pater dominus Ianislaus archi-^{Dec. 4.}
episcopus Gneznensis anno Domini 1341.^m in Lancicia, in domo sua circa ecclesiam.
- Item 3. Nonasⁿ Decembris⁷² providetur domino Mathie decano Wladislaviensi de^{Dec. 11.}
episcopatu Wladislaviensi anno Domini 1323.

NOTAE WLADISLAVIENSES.

Anno Domini 1351. obiit dux Boleslaus Plocensis, amicus ecclesie.

Anno Domini 1353. cecidit nix magna usque ad genua in vigilia penthecostes.

Mai. 12.

- 30 Anno Domini 1345. Iohannes rex Bohemie cum Bohemis^o venit ante Cracoviam, et
cum Ungaris ante Lelow^p, defendente se Wladislao^q rege Polonie, pugnaverunt, et Bohemi
superati ad propria cum confusione sunt reversi.

Anno Domini 1349. pestilencia magna fuit, et homines se affligebant seu flagellabant.

- 35 1346. Iohannes Lodza, episcopus Poznaniensis obiit, qui dum vixit, multas poesias^r,
unam videlicet de assumptione beate Marie: *Salve salutis ianua*, aliam de purificatione:
Benedicta, aliam de sancto Adalberto^s: *In laudem sacro presuli* (quilibet versus incipit per
litteras sui nominis, videlicet: *Iohannes presul Poznaniensis*) item de sancto Petro: *Tu es*
Petrus, et super hanc; item aliam de sancto Paulo, unam que cantatur post ympnum in
ecclesia Poznaniensi: *Lux clarescit in via*. Hic erat iocundus, cytharam in domo sua causa
40 leticie percuciebat, sed lubricum carnis ardentem agebat, bene literatus erat et bene natus.

a) Michael 1. b) obtulit 2. c) pluribus 2. d) n° 2. e) polonica 2. f) Nakel 2. g) Aste 1; Affre 2.
h) Bernhardus 1; Bernhardus 2, in quo n^o suprascriptum est. i) deest 1. k) 1322. 2. l) Wladislaw de episcopatu
eodem 1. m) MCCCXXI. 1. n) Idus codd. o) c. B. des. 1. p) Lwow codd. q) W. 1. r) 1 habet hunc
titulum: Iohannes Lodza, episcopus Poznaniensis. Rubrica. s) prosas codd. t) Alberto 2.

45 70) Cf. Wigandum de Marburg SS. R. Pruss. II, 466. 71) Cf. SS. R. Pruss. I, 217. n. 3. 72) V. bullas
hoc die datas ap. Theiner l. c. p. 178. 179.

ANNALES PRUSSIAE

EDENTE WILHELMO ARNDT PH. DR.

Terra Prussiae, quum ineunte saeculo XIII. a fratribus ordinis sanctae Mariae Theutonicorum occuparetur, mox et castris et oppidis aedificatis, finis erat quo dirigerentur principes belli varios casus experiendi, agricolae colonias constituendi, mercatores rerum venalium foras condendi causa. Fieri igitur non potuit, quin ordinis opibus et potentia viridius crescentibus, traderentur memoriae res praeclarissime gestae, opera historica componerentur digna quae iuxta aliarum patriae nostrae terrarum monumenta historica sibi vindicent locum. Quorum ex uberiori copia nunc annales tantum damus, iam pridem, si unum eorum 10 genus excipere velis, vulgatos, sed denuo quantumque nobis licuit secundum codicum manuscriptorum fidem emendatos et bene Polonorum annalium agmen claudentes. Nam provincia Prussia devictis paganis, iterum iterumque a Polonis ferro ignique vastata, tandem, in proelio apud Tannenberg ordinis viribus consumptis, sub regum Poloniae ditione coacta est, recentissimo tempore autem 15 ansam praebuit constituendi regnum Borussiae, cuius in finibus illis orientalibus adhuc inter Germanos Slavosque olim ortum continuatur certamen. Cuius igitur momenti sint huius provinciae opera historica, quis est qui non intelligat?

Quod autem annales nostros attinet, affinitas haud parva inter omnes est animadvertenda. In tribus primis foundationes urbium praecipue commemorantur; 20 horum trium unum exstitisse fontem est statuendum, ad quem quam maxime accedunt annales terrae Prussiae. Hi enim Latina lingua conscripti sapiunt eundem ubique fontem, quem Annales Prussici breves, Latina verba vertentes in vernaculum sermonem, adhibebant, quae Latina forma maxime ex horum classi A elucet, quum ibi in diebus nomina sanctorum Latina offendamus. Et canonicus 25 Sambiensis in magna sua variorum et Livoniae et Prussiae annalium compilatione has urbium foundationes capitulo ad hunc finem destinato tractavit, nec minus de variis pugnis apud alios commemoratis respondentes in eo invenimus notas. Nec est dubitandum, quin ordo chronologicus in exemplari authentico recte constitutus fuerit, quoniam quae inveniuntur in annalium Prussicorum 30 brevium serie menda, transcriptori vel translatorum vindicari possent; quos annos secundum ordinem transponere facile fuisset, sed supervacaneum et naturae commemorationum illarum vim afferens.

Scribebam Berolini die 2. m. Augusti a. D. 1865.

WILHELMUS ARNDT. 35

ANNALES TERRAE PRUSSICAE.

Nobis mense Iunii a. 1864 Leopoli degentibus obtulit cl. vir Augustus Bietowski una cum copiis suis historiae Polonicae ditissimis hosce quoque annales ab Ioachimo Lelewel, magno illo rerum Poloniae gestarum perscrutarore, ex codice quodam comitis Wladislai Ostrowski exscriptos. Ut autem Lelewel ipse testatur, erat codex saeculi XVI, a Polono, quem scribendi modus iam arguit, exaratus, mendose quidem, nec ita ut nobis deficeret occasio veras plerumque adnotandi lectiones. Berolinum autem reversis Ernestus Strehlke v. cl., unus ex Scriptorum rerum Prussicarum editoribus, mira benevolentia communicavit
 10 *annales Franciscani Thorunensis prelo subiectos, foliaque iam ad lucem emissa dedit, quibus id effecimus ut seriem rectam renovaremus pluresque locos emendaremus. Utrique enim annales et nostri et Thorunenses pro fundamento usi sunt antiquioribus adhuc latentibus. Certe nostri non multo post annum 1340 exscripti sunt, eosque excipit continuatio annorum 1370—1450 testem quidem*
 15 *oculatum indicans, quam, quoniam est media inter duas anni 1329 relationes posita, ab hoc loco movere non dubitavimus.*

Quae continuatio eam ob rem gravis est momenti, quia hic primo a coaevo proferuntur de malis magistri Conradi moribus narrationes, a sequentium saeculorum chronographis ultra quam fas erat repetitae et adauctae novis male-
 20 *dictionibus, qua ratione fieri non potuit quin magistri illius historia, qualem ab his compositam legimus, multum discedat a re vera.*

Anno Domini 1029. suscepit ordo gressorum¹ fratrum in Cisterciensi^b, tempore Urbani papae II. et Henrici III.

Anno 1090. suscepit ordo Templarorum in Ierusalem, tempore Gelasii papae et Hen-

25 rici III. imperatoris.

Anno Domini 1190.⁴ incepit ordo dominorum domus Theutonice, tempore Gregorii papae VIII. et Henrici imperatoris V.

Anno 1206. incepit sanctus Franciscus ordinem Minorum Assisio, tempore Innocentii III. et Henrici imperatoris V.

30 Anno 1231. civitas Thorun aedificata est circa antiquum Thorun.

Anno 1232. civitas Culmen aedificata est circa Antiquum-castrum².

Anno 1233. civitas Marienverder aedificata est.

Anno 1235. sancta Elizabeth canonisata est a Gregorio nono.

Anno 1237. civitas Elbingensis aedificata est.

35 Anno 1239. civitas Culmen aedificata est circa Vistulam, et eodem anno Balga³ castrum aedificabatur.

Anno 1238. gens Tartarorum in duas partes se dividendo Bohaemiam, Hungariam Poloniamque vastavit.

Anno 1242. Swantopulcus dux Pomoranie ante Thorun fuit.

40 Anno 1243. in die Vitti fuit bellum circa aquam que dicitur Rens⁴, in quam Swantopulcus et multi ceciderunt. Jan. 15.

Anno 1248. Cristhburgk castrum aedificatum est.

Anno 1251. Culmsche⁵ civitas ab Henrico episcopo aedificata est, sed obiit anno 1262, 3. Calendas Iulii. Jan. 29.

45 Anno 1253. civitas Culmen aedificata est super montem de Vistula et inde receperunt privilegia libertatis.

a) in *Lelewelii copia titulus hic legitur*: Chronica terrae Prussiae. b) Cisterciën cod. c) MIXC. c. d) 1090. c.

1) i. e. griseorum. 2) Althaus, villa prope civitatem Culmensem. 3) castrum ad Mare recens (Frisches Haß). 4) Ronsensee lacus. 5) Culmsee.

- Anno 1265. Tapiewo^a aedificatum est.
- Anno 1269. canonisata est sancta Hedvigis ducissa Slesiae a Clemente IV.
- 7 Anno 1273. Braunsbergk civitas aedificata est, et 75. Schonsche⁷ civitas aedificata est.
1280. Anno Domini 1282.^b Marienburgk translatum fuit de Gantir⁸. Eodem anno Mewa
1282. sublata fuit de Puterbergk, et claustrum Minorum receptum est in Novo-castro. 8
- Anno 1286. Culmsche, Schonsche, Grudziacz⁹, Radzyn¹⁰ derelictae sunt ad preceptum dominorum, quia Tartari^c venire dicebantur, et eo anno Culmsche cremata^d est in vigilia Ian. 28. Petri et Pauli.
- Anno 1289. Rangnetha castrum aedificatum est.
- Anno 1291. Accaron, Eptapolis, transmarine civitates a paganis destructae sunt. 10
- Anno 1296. Rugensis¹¹ civitas opposuit se^e dominis de Prussia.
- Anno 1300. Bonifacius VIII. instituit annum iubileum.
- Anno 1308. Clemens papa celebravit concilium in quo delevit ordinem Templariorum.
- Anno 1308. destructe erant civitates et castra Danczk, Dirssewo et Novum-castrum¹², multique occisi. 15
- Anno 1309. viri et mulieres per terram discurrentes^f cum crinibus cantabant.
- Anno 1312. heretici cremati sunt in Sindemth^g et in pluribus aliis locis.
- Anno 1318.^h Begardiⁱ, Begienses fratres per omnes terras mutaverunt habitum ad preceptum papae Ioannis XXII.¹³
- Anno 1323. David Lithwanus¹⁴ de castro Ganten a Lokethko rege Poloniae adiutus 20 Marchiam vastavit et multis paganis occisis et deductis, qui a quodam milite occiditur.
- Anno 1329. cum rex Bohemiae Ioannes esset cum dominis Prussiae in Lithuania Lo- Febr. 1. kethko terram Culmensem in vigilia purificationis intravit cum fratre Conrado devastando et cremando.
- Anno 1329. Ioannes rex Bohemiae intravit terram Lithwanorum cum dominis, de Prussia, 25 qui expugnaverunt castrum Samaitan cum omnibus Lithwanis, qui et baptisati sunt ipso Febr. 2. die purificationis Mariae.
- Anno 1330.^k castrum Wissegrod¹⁵ fuit concrematum per dominos Prussiae et eodem anno Racziacz¹⁶ et Nakiel expugnata fuit.
- Oct. 10. Anno 1331. rex Cracoviae Lokiethko cum Ungaris et Comanis in crastino Dionisii 30 intraverunt per vadum Dravantie¹⁷ circa villam que dicitur Lyn, devastando et cremando terram Culmensem; per eosdem fuit circumvallatum castrum Lypa¹⁸, provinciali ibidem cum multis constituto, ipsique Poloni, Ungari et Cumani totam terram per quatuor dies devastaverunt descendendo ultra Ossam usque Gordyn¹⁹. Tandem summus magister frater Vyrnerus^l pacem^m faciens cum rege Cracoviae usque ad festum sanctae Trinitatis, resignavit 35 Nov. 18. ei domino castra, videlicet Dobrzyn²⁰ et Prombergk. Eodem anno in vigilia sanctae Elizabeth interfectus est idem magister a fratre sui ordinis.
- Anno 1331. domini de Prussia intraverunt terram Poloniae, primo Brombergkⁿ expugnando deinde terram Poloniae per 8 septimanas devastando et cremando, castra et multas civitates, videlicet Pisser²¹, Brigenstath²² usque in Callisz in terram intraverunt 40 Sept. 27. post festum sanctae Margarethae. Eodem anno in vigilia Venceslay occisi sunt a dominis de Prussia infiniti Poloni et plures capti tam de praeceptoribus quam aliis fratribus et militibus.
- Apr. 20. Anno 1332. feria secunda post pascha a dominis de Prussia civitas Brzesczie fuit capti- 45 vata et postea Ladislavia et Pakascz²³ castrum.
- Anno 1333. rex Cracoviae Lokiethko mortuus est et ibidem sepultus.
- Anno 1335. mortuus est magister Lutherus dux de Braunschweigk.

^a Bapiewo cod. ^b 1236. cod. ^c qui tantum cod. ^d ornata cod. ^e deest cod. ^f discurrent cod. ^g Sindemth cod. ^h 1313. cod. ⁱ Regardi cod. ^k 1320. cod. ^l Vynriens cod. ^m parum cod. ⁿ Brombergk cod.

6) Tapiau. 7) Schönaee. 8) Santir, cf. Dusz. cf. Caro Gesch. Pol. II, 138. n. 1. 16) Raczan, burgum, SS. RR. Pruss. I, 142. 9) Graudenz, castrum ad Netze fluv. 17) Drewenz fluv. 18) Leipe, 10) Rheden. 11) Riga. 12) Danzig, Dirschau, olim castrum prope Culmsee. 19) Garden, in districtu Rosenberg. 20) Dobrin. 21) Peisern ad n. 1318. 14) castellanus de castro Grodno. ad Warthom fluv. 22) Freienstadt. 23) Brześć, 55 15) Erat castrum ad Wistulam fluv., prope Fordow, Wloclawek, Pakosc.

Anno 1340. statuta est dies conceptionis Mariae per magistrum generalem Theodoricum de Aldenburgk, qui obiit anno 41. in Thorun, et sepultus in Marienburgk.

Anno 1370. ipso die Simonis martiris^a, et fuit in dominica qua cantate *Exurge*, com-
missum est bellum in Rudow prope Konsbergum, ubi per fratres sancte Mariae ordinis^b
5 Theutonice domus magna multitudo Lithwanorum fuit occisa.

Anno Domini 1383. die^c sancti Ioannis baptistae obiit frater Winricus^d de Kniprode
magister 18., qui prefuit triginta^e annis. 1382.
Iul. 24.

Anno 1384. in die sancti Francisci electus fuit in magistrum generalem Conradus
Czolner de Rotenstein. Oct. 4.

10 Anno 1391. frater Conradus Walleroder, dictus a moribus et tyrannide Iulianus, electus
fuit in magistrum generalem et male intravit ipso die sancti Gregorii papae, qui et pessimus
obiit anno Domini 93. ipso festo sancti Iacobi apostoli. Deo laus et gloria quod liberati
sumus a tyrannide. Iul. 25.

Anno 1393. ipso festo sancti Andreae apostoli frater Conradus lungingen^f creatus et
15 electus fuit in magistrum generalem, et spero de ipsius probitate. Nov. 30.

Anno 1402. in crastino sancti Iacobi apostoli provisum fuit reverendo episcopo patri
et domino Arnolde Staphil de ecclesia Culmense et in crastino Simonis apostoli eodem
anno fuit in ecclesia Culmensis consecratus et fuit dies dominica. Consecrator fuit dominus
Ioannes Monachus, episcopus Pomezaniensis, astante domno Caldenburg, ante domino
20 titulares^g. Iul. 25.

Anno 1449.^h obiit frater Conradus de Erlingeshausen magister generalis et bonus.

Anno 1450. frater Ludovicus de Erlingeshausen electus fuit in magistrum generalem
ipso die sancti Benedicti. Mart. 21.

ANNALES PRUSSICI BREVES.

25 *In duabus hi annales a nobis proferuntur columnis, qui ambo ut nunc in co-*
dicibus exstant lingua vernacula scripti, ordine rerum chronologico non servato,
praecipue de variis castrorum Prussicorum foundationibus tractant, usque ad-
ducunt paucas de proeliis aliisque rebus gestis notas. Maior quoque eorum
forma continuatione paululum locupletiore usque ad a. 1337 pertinente aucta
30 *est. Subsidia a nobis adhibita sunt haec:*

A) Edidit hanc formam annalium Ernestus Strehlke in tomo tertio *Scripto-*
rum rerum Prussicarum, p. 1 sqq., eamque nobis iterum edituris benigne annuit.
Continet annales codex quidam saeculi XVI, nunc in archivo ordinis Theuto-
nici Vindobonensi asservatus. In fine annalium nostrorum leguntur haec:

35 Deo gracias Geschrieben durch mich Iohann Melhorn von Weyspach aus
dem Foythlande montage yn der octaven Corporis Christi (i. e. Jun. 19.) vol-
lendeth zu Konigspargk 1.5.1.4. Ex saeculi XVI. scribendi more multas li-
teras scriba duplicavit, quas simplices tantum excussimus. Exemplar unde ex-
scripti sunt annales Latina lingua compositum fuisse, imprimis ex variis
40 sanctorum nominibus in Latinam syllabam finalem excedentibus evincitur.

B) Secundam hance classem sub titulo „*Annales Pelplinenses*“ ex codice
archivi regii Regiomontani N. 612 membranaceo saeculi XIV, olim bibliothecae

a) falso, fortasse ponendum vigilia Simeonis. b) ordini cod. c) deest cod. d) Henricus cod. e) 3ten cod.
f) Tungingen cod. g) fortasse legendum antante d. C. antistite domino titulari. h) MCCCCLIX cod.

Pelplinensis, edidit Toeppen pp. 270. 271. Tomi I. Scriptorum rerum Prussicarum. Ex eodem codice iterum annales dabit Iohannes Voigt b. memoriae, T. VI. Codicis diplomatici Prussici, p. 1 et 2. Nos editione utraque usi sumus.

A.

Do sich unser orden irhub des Deutzschen hauses sancte Marien, do was unsers Hern iar, do er geborn wart, tausent 100 und ym neuntzigsten iare.

Thorn. Do Thorn gebawet wart, was unsers Hern 1230 iar.

Marienwerder. Do Marienwerder gebawet wart, do was unsers Hern geburt 1233 iar.

Elbingk. Do der Elbingk gebawet wart, do was unsers Hern geburt 1237 iar.

Balge. Do dy Balge gebawet wart, do was unsers Hern gepurt 1237.

Von Swantepolken. Do sich dy lant zcum ersten vornoyrten mit hern Swantepolken, do was Christi geburt 1242.

Christburgk. Do Christburgk gebawet wart, do was Christi geburt 1247 iar.

Vom streyt von^a Natangen. Do der streit was von Natangen am obende sancti Andree apostoli, do war unsers Hern geburt 1249.

Creutzburgk. Do Creutzburgk gebawet wart, do was dy geburt Christi 53 der weniger zcall.

Konigspergk. Do Konigspergk gebawet wart, do was unsers Hern iar 1255.

Tapiaw. Do Tapiaw gebawet wart, do was dy geburt Christi 1265.

Brandenburgk. Do was die zcal der gepurt unsers Hern 1266, do es gebawet wart.

Wyetlant. Do Wyetlant^b gebawet wart, do was unsers Hern gebort 1270.

Colmen. Do der Colmen gebawet wart, do was unsers Hern geburt 1232.^c

Von der sonnen. Do dy sonne vorgingk, do was 1241.

Streyt in Cawerlant. An sanct Margareten tagk, und was ym 1260.

Vom streit yn Pokarwen^d. Do was unsers Hern geburt 1261.

Vom streit zcu Schlunien^e. Do gesigten dy cristen und was ym 1262 iar.

Herzogk von Braunschwigk. Den herzogen von Braunschwigk fingen dy Doringen, do was dy iarzall 1263^f.

Do der lantgrafe von Doringen und

B.

Do sich der orden erhub von erst der 5 bruder des Duczschen huses von Ierusalem, da waren von Gotes geburt ergangen tusent iar^g, hundert iar und nunczec iar.

Da Thorun gebuwet wart, tusent iar zweihundert iar ein und drizec iar. 10

Da Colmen gebuwet wart, tusent iar zweihundert iar 32 iar.

Da sente Marienwerder gebuwet wart, tusent iar zweihundert dri und drizec iar.

Da Crisburc gebuwet wart, tusent zwi- 15 hundert siben und vierzec iar.

Da der Elebinc gebuwet wart, tusent zweihundert siben und drizec iar.

Da die Balge gebuwet wart, tusent zwi- 20 hundert nun und drizec iar.

Da die brudere erslagen wurden zu Natangen an sente Andreas abende, tusent zweihundert nun^h und vierzec iar.

Da Cruczeburch gebuwet wart, tusent zweihundert dri und vuncfzec iar. 25

Da Kunigesberc, tusent zweihundert vnf und vuncfzec iar.

Da der strit zu Kuwerlant²⁵ an sente Margareten tac geschach, tusent zweihundert und sechzec iar. 30

Da der strit zu Pocarwen was, tusent zweihundert ein und sechzec iar.

Da der strit zu Slunien was, tusent zweihundert zwei und sechzec iar.

Da Tapiowe gebuwet wart, tusent zwi- 35 hundert vnf und sechzec iarⁱ.

Da Brandenburgk, tusent^k zweihundert sechz und sechzec iar.

Da Louchstet, tusent zweihundert und sibenczec iar. 40

Da der strit zu Welpesholcze geschach, tusent hundert und vnfzehen iar.

Da sich die lant vornoierten mit ern Swanzcebolde, tusent zweihundert und zwei und vierzec. 45

Da die sunne vorgienc, tusent zweihundert ein unde vierzec.

Da die Doringe viengen den herzogen von Brunswic, tusent zweihundert dri unde sechzec iar. 50

e) deest cod. b) Wyerlant, sic bis in cod.; cf. *Dusburg SS. RR. Pruss. I, 109.* c) MCC. und III. und zcwey cod.
d) Pokawen cod. e) Schlunon cod. f) prius MCC und XXXXII, tum I. additum est cod. g) M^o.C. dussent Voigt.
h) ein cod. i) deest Voigt. k) addit Voigt iar. l) sech Voigt.
25) Curland.

- A.
- der hertzogk von Brunshwick woren zcu Preussen, ym 1265.
Vom konige Otacker^b von Behemen. Do der konigk Otacker^b widerkarte zcum Colmen, do was 1268^c.
Marggrafe von Meissen. Do der marggrafe von Meyssen zcu Preussen was, do was 1272.
10 *Walpelholzen.* Do der streit zcu Walpelholzen, was 1115^d.
Marienburck. Do Marienburck gebawet wart, do was unsers Hern iar 1281 iar.
Dy Mewe. Do dy Mewe gebawet wart, 15 do was unsers Hern iar 1281.
Rangnit. Do Rangnit gebawet wart, do was 1289^e.
Nechau. Do das Newe hausz gebawet wart zu Schaluen^f, do was Christi geburt 1292^g.
20 *Vom streit.* Do der streyt was zu Lopelauken, do was 1311.
Kyrshmemmell. Do das gebawet wart, do warn 1312.
Anspruch des Colmens. Do man das lant zcum Colmen ansprach umb sanct Peters pfennig und dorumbe das singen legte, do was 1320 iar.
Von eins marschalks tode. Do bruder Heinrich von Plotzigk, marschalk zu 25 Preussen, erschlagen wart mit sampt 30 brudern, do was 1320.
Vom durchzuge des Bemischen konigs. Do der Bemische konig in unser liben Frawen ere eyne vart^h zu Littawen gelobet hatte und dy volprachte mit den brudern und mit allem yren folke, dy weil sy aussen woren, do quam der konigk von Polan und herte das lant zum Colmen, das was ym 1329ⁱ iare.
30 *Vom Lockothen.* Do der Lockothe, der konigk von Crakaw, mit den brudern streit uf der Cuyaweschen Briske^k am tage der merterer Cosme^l und Damiani, do wurden erschlagen und gefangen ane 5 bruder hundert, und dy bruder behilden das felt und quamen ken Thorn am abende Michaelis und brochten grossen raup mit yn, do worn unsers Hern iar 1330.
35 *Vom konige von Behemen.* Do der konigk von Behemen zum andern yn Preussen quame und wolde haben gereiset mit den brudern wider dy Littawen, do was der hertzogk von Bayrn mit ym, sein eydem, und sein son, der markgraf von Meheren, und den selbigen winter was hyrein komen der grafe von Hollant und sein vetter von Honygawe^m, der grafe von dem Bergk und noch 40 8 grafen und meher edeler leute und geste, als ie kein iar hyrein quomen.
Do hatte der meyster eyne reyse ausgeboten, und do her quain ken Konigspergk, do lys der meyster und dy geste vorsuchen das Hap, ab man mochte obirkomen. Das isⁿ was zu schwach, dovon wart in missewendigk. Do machte sich der konigk von Behemen wider hinder sich ken Thorn mit dem homeyster 45 und besante do den konigk von Crakaw, das her quem^o in einen tagk. Do teydingte der konigk von Bemen zwouschen dem meyster und dem von Crakaw umb den gebrechen, der do zwuschen yn was, und berichte sy mit einander und machte eyne sune und eynen fride ewigklich zcu halden. Do das geschach, do waren unsers Hern iar 1337 iar^p.

50 b) Otacker cod. c) MCCCCLXVIII. cod. d) MCC und L. cod. e) MCCIX. cod. f) Schaluen cod.
g) MCCXLIII. cod. h) eynēn Barth cod. i) MCCCIX. cod. k) Cujawebobriske cod. l) Cosmi cod.
m) Honygawe cod. n) quohemenn cod. o) deest cod. p) queheim cod. q) LXVIII cod., in loco raso alia manu.
subscriptio scribae supra commemorata. r) in loco raso alia manu cod. s) zwei und in loco raso cod. t) achtzich V.

55 26) Albertus, lantgravius Thuringiae. 27) Albertus dux Brunsvicensis. 28) Ottokarus II. 29) Theodorius.

CANONICI SAMBIENSIS ANNALES.

Auctor vel potius compiler horum annalium de se ipso ad annum 1313 profert testimonium, se die Lucie eius anni receptum esse in canonicum terrae Sambiensis, sibi que scribenti annales praesto fuisse diplomata ecclesiae suae, haud dubie ecclesiae maioris Regiomontanae, adnotat³⁰. Qua re effectum est ut bene instructo ad opus suum condendum non solum auxiliaria historiam Prussiae Livoniaeque opera illustrantia fuissent ad manus, immo vero annalium Austriacorum codex quidam, quem initium operis sui ponens, totum ut opinari licet exscripsit. Quum iam ante hos multos annos Wattenbachii v. d. cura et ingenio omnium annalium Austriacorum natura indolesque plenius sint enucleatae, id praecipue evictum est ut omnes illos annales reducendos esse ad communem quandam fontem, sive deperditum sive asservatum in Annalibus Mellicensibus, doceamur, nostrum quoque exscripsisse elucet codicem, qui cum variis annalium illorum generibus pluribus in locis concordat. Affinitas, ut in margine adnotavimus, praecipue offenditur cum Annalibus Mellicensibus, Annalibus Sancti Rudperti Salisburgensis, Annalibus Admuntensibus, Auctario Garstensi, Continuatione Claustroneoburgensi III, Continuatione Sancrucensi II, quamquam Continuationem Sancrucensem II. non fontem nostrorum fuisse statuam, sed nostros ex parciore forma multarumque rerum diversitate ad idem exemplar esse reducendos, quo sit usus auctor continuationis illius laudatae, malim. — Excipiunt Annales Austriae apud nostrum canonicum de ordinum foundationibus notae, sequuntur aedificationes urbium Prussicarum, catalogus et magistrorum generalium et magistrorum terrae Prussiae, tum invenies varia annalium genera, quae in codice uno tenore exarata, haud difficili opera seiunguntur, itaque nos de bellis fratrum, de rebus Livonicis, de rebus Prussicis instruunt. In fine canonicus ex suae ecclesiae chartis terrarum possessiones et divisiones enumerat. Ex qua magna notarum historicarum copia canonico auctori nil nisi finem vindicare velim, omnia alia ex aliis exscripsisse eum fontibus coniciam. Constat de annalibus Austriacis, nec minus de illa operis sui parte, qua res Livonicae explicantur, hae etenim et in annalibus Dunemundensibus leguntur, nec minus in Hermanni de Wartberge chronico et annalibus Ronneburgensibus³¹. Finita enim rerum in annalibus Dunemundensibus serie, ad a. 1331 in canonici, Hermanni et annalium Ronneburgensium relationibus invenimus similia, canonicum igitur non coaevi testis sed tantum compileratoris munere functum esse elucet.

Exstat adhuc unicus tantum codex ex quo simul ac priores sic nostra quoque fluxit editio. Est codex membranaceus in fol. saec. XIV. exeuntis, asservatur in bibliotheca regia Regiomontana sub n. 1119. Duo codices hic compacti sunt, in utriusque fronte leguntur haec: Liber ecclesie Sambiensis mihi concessus et Iste liber est ecclesie Sambiensis mihi concessus. In secundi codicis foliis 40—51 Annales nostri exhibentur, usque ad fol. 50 quatuor columnis exarati, quum fol. 50 et 51 duabus tantum impleantur. Manum priorem magnas nec graciles exarantem litteras in ultima parte de episcopatu Sambien-

30) V. eum de Christiano episcopo Sambien-
sibus. 31) Invenit atque edidit Hermanni chro-
nicon Ernestus Strehlke v. d. (SS. rer. Pruss. II,
9—116). Annales Ronneburgenses non exstant nisi

in Polonicum idioma per Strzykowski versi, unde
eos latine reddere periculum faciebat Strehlke l. c. 45
p. 142—147. Nos Petropoli degentes adiuti Konikii
benevolentia codicem delogere frustra laboravimus.

agente inde ab „anno 1258, 5. Ydus Marcii“ alia excepit manus coeva quidem. In tegumine codicis manu recentissima index librorum positus est, significatur opus nostrum Epitome gestorum Prussiae. Ediderat iam annales nostros, bis quidem. M. Toeppen:

I. in *Neue Preussische Provinzialblätter*. 1853. Tom. IV. p. 28 sqq. 140 sqq. omissis annalibus Austriacis.

II. in *Scriptorum rerum Prussicarum Tom. I. p. 272—290*. In utraque editione quaedam occurrunt menda, quae ipsi denuo codicem Berolinum missum exscribentes parvo labore correximus. Ordinem turbatum chronologicum, vi adhibita constituere nolimus, finem singularum partium tantum lineis subductis assignavimus.

- Anno Domini 3. Herodes infantes occidit. Ann. Mell.
- Anno Domini 30. dominus noster Iesus Christus a Iohanne baptizatur et predicare cepit.
- Anno Domini 31. Iohannes baptista ab Herode detracha decollatur.
- 15 Anno Domini 33. dominus Iesus Christus Ierosolimam passus est. Stephanus lapidatus est.
- Anno Domini 34. Paulus de celo vocatus.
- Anno Domini 44. Petrus apostolus Romam venit ibique per 25 annos menses duos dies tres predicans, episcopatum tenuit.
- 20 Anno Domini 63. Iacobus qui dicitur frater Domini Ierosolimis episcopus ab apostolis est ordinatus, sedit annos 30.
- Anno Domini 64. Marcus evangelista apud Alexandriam passus est.
- Anno Domini 69.^a Petrus crucifigitur, Paulus decollatur et Nero se ipsum interfecit.
- Anno Domini 73. Ierusalem expugnata destruitur, anno a passione Domini 42, a prima condicione templi sub Salomone anno 1089.
- 25 Anno Domini 101. Iohannes apostolus apud Ephesum dormuit in pace anno a passione 68.
- Anno Domini 105. Symon, Cleophae filius, Ierosolime episcopus crucifigitur.
- Anno Domini 106. Ignacius Antiochie episcopus Rome bestis traditur.
- Anno Domini 121. apud Parisium Dionysius episcopus martirizatur.
- Anno Domini 122. apud Tyburtinam Syphoriosa cum 7 filiis passa est. A. S. Rudb.
- 30 Anno Domini 208. Perpetua et Felicitas apud Karthaginem bestis deputantur. Ann. Mell.
- Anno Domini 233. Hiis temporibus passi sunt Urbanus papa, Cecilia virgo, Tyburcius et Valerianus. A. S. Rudb.
- Anno Domini 306. Constantinus Constantii 34us ab Augusto ex concubina Helena filius. Hic primus imperator excepto Philippo christianus fuit et ex hoc christiani imperatores esse ceperunt. Ann. Mell.
- 35 Anno Domini 309.^b Silvester sedit annos 22, menses 10.
322. episcoporum concilium in Nicena congregatur. Ann. Mell.
- Anno Domini 323. Constantinus filius Constantii cesar efficitur.
- Anno Domini 324. Hoc tempore crux dominica ab Helena Constantini matre in Ierusalem reperitur sub Machario episcopo eiusdem urbis.
- Anno Domini 329. Constantinus Bizantium urbem reparavit et ex suo nomine Constantinopolim appellavit et sedem 40 Romani^c regni esse voluit.
- Anno Domini 330.^d sanctus Nicolaus Mireorum episcopus esse claruit. A. S. Rudb.
- Anno Domini 333. sanctus Anthonius monachus claruit.
- Anno Domini 363. sanctus Nicolaus Mireorum episcopus plenus virtutibus migravit ad Dominum.
- Anno Domini 363. Maximinus Treverorum episcopus clarus habetur. Ann. Mell.
- 45 Anno Domini 386. Ambrosius Mediolanensis episcopus et sanctus Martinus^e et Ieronimus Bethlehemites clarissimi habentur et Severus Coloniensis episcopus. A. S. Rudb.
- Anno Domini 391.^f Augustinus doctor facundissimus Ippone Africe episcopus constituitur. Ann. Mell.
- Anno Domini 397. sanctus Martinus Turonorum episcopus post multas virtutes migravit ad Dominum anno etatis sue 81, episcopatus vero 23.
- 50 Anno Domini 398. Ambrosius Mediolanensis episcopus migravit ad Dominum.
- Anno Domini 418. synodus Chartaginensis congregatur 217 episcoporum^g.
- Anno Domini 430. sanctus Augustinus Ypponenensis episcopus et doctor facundissimus in civitate sua a barbaris obsessus obiit anno etatis 76, episcopatus sui 40^{is}.
- Anno Domini 453. Hoc tempore quarta synodus 630 episcoporum in Calcedone congregatur^h sub Leone papa contra 55 Euticem.
- Anno Domini 470. sanctus Remigius Remorum episcopus ordinatur.
- Anno Domini 524. Hoc tempore sanctus Benedictus pater virtutum claruit.
- Anno Domini 543. sanctus Remigius Remensis episcopus et gentis Francorum apostolus migravit ad Dominum.
- Anno Domini 580. sanctus Gregorius ad pontificatum Romane ecclesie eligitur, in quo sedit annos 13. Ann. Mell.
- 60 Anno Domini 604. Gregorius papa sanctissimus migravit ad Dominum. ad a. 591.
- Anno Domini 612. Hoc tempore fuit Machimet, quem Sarraceni atenus^h colunt, ex stirpe Hismahelis genitusⁱ. Auct. Garst.
- Anno Domini 624. sanctus Rupertus Iuvavensis episcopus primus migravit ad Dominum. Ann. Adm.
- Anno Domini 630.^k sanctus Gallus cellam suam construere cepit. Ann. Mell.

a) XLVIII. c. b) CCC. c. c) romā c. d) 363. c. e) mart^o c. f) 381. c. g) LX° c. h) congregatur c. h) atenus c. i) verba ex — genitus in fine sequentis anni leguntur c. k) 640. c.

- Ann. Adm. Anno Domini 635. sanctus Chilianus cum sociis suis passus est in Erwipolim.
 A. Mell. et Anno Domini 640. sanctus Oswaldus rex Anglorum pro patria pugnavit occiditur. Gerdradis sancta virgo matertera
 A. S. Rudb. Pipini^a claruit.
- Ann. Adm. Anno Domini 679. sanctus Lampertus apud Traiectum episcopus claruit.
 Ann. Mell. Anno Domini 746. sanctus Burchardus Ervipolensis et sanctus Wildibaldus Eistetensis^b ecclesie episcopi primi s
 a Bonifacio ordinantur^c.
- Ann. Adm. Anno Domini 753. sanctus Bonifacius archiepiscopus s Frisonibus occiditur.
 Ann. Mell. Anno Domini 765. Virgilius Iuvavensis^d episcopus proficitur.
 Anno Domini 973. sanctus Uodalricus Augustensis episcopus migravit ad e^e Dominum.
 Anno Domini 1007. episcopium Babenbergense ab Heynrico rege constructur et Eberhardus episcopus ibi ordinatur. 10
 A. Adm. et Anno Domini 1009. Heynricus rex sororem suam Gislam Stephano regi Ungarorum dat in uxorem, tam eum quam
 A. S. Rudb. totum regnum eius ad fidem Christi convertit.
- Ann. Mell. Anno Domini 1012. beatus Colomannus martyrizatur et suspensus est apud Stocchoraw^f.
 Anno Domini 1023. Heinaricus imperator 3. Ydus Iulii obiit et in Babenber sepultus est.
 Anno Domini 1030. sancta Kunegundis sponsa Heynrici migravit ad Domium. 15
 cf. Ann. Anno Domini 1090. sanctus Nycolaus a Mirres Grecie translatus Barim anno obitus sui 785.
 Mell. 1038
 Ann. Adm. Anno Domini 1160. Innocens papa plus quam 700 episcoporum synodum Rome collegit exceptis sanctis patribus 800,
 A. S. Rudb. quorum ibidem multitudo quam maxima convenit.
- Cont. Anno Domini 1170. beatus Thomas archiepiscopus Kantuariensis in^g Anglia passus est.
 Claustr. III. Anno Domini 1178. Alexander^h papa synodum Rome plus quam 300 episcoporum et aliorum plurimorum patrum 20
 cf. Cont. celebravit.
 Claustr. III. Anno Domini 1192. rex Anglie cum rediret ad sua cum paucis, cultu et habitu peregrini, a duce Austrie captus est.
 Anno Domini ab incarnatione 1193. rex Anglie resolutus.
 Anno Domini 1194. pueri in peregrinacione^h vadunt.
- Cont. Anno Domini 1195. autumnali tempore quoddam genus locustarum quatuor penas habens venit a dexteris regio- 25
 Claustr. III. nibus transiens per Ungariam et Marchiamⁱ, vastans in circuitu omnia; cum elevarentur a terra quasi nebula
 consurgebant, et pre multitudine nimia lucem diei et splendorem solis obtenebrant.
 Anno Domini 1197. Heynricus imperator obiit, Fridericum unicum filium relinquens.
 Anno Domini 1203. Lupoldus dux Austrie et Stirie^m uxorem duxit Theodoram, neptem regis Grecie.
 Anno Domini 1208. Philippus rex Romanorum occiditur. 30
 Anno Domini 1209. Otto palatinus occisor regis Phylippi occiditur et Otto imperator Rome coro-
 natur.
- Anno Domini 1213. Leupoldus dux Austrie et Stireⁿ secundus ad terram sancti Iacobi ad debellandum paganos
 processit.
 Anno Domini 1217. Leupoldus secundus dux Austrie et Stire et Andreas rex Ungarie Ierosolimam pro- 35
 fecti sunt.
 Anno Domini 1221. Damista est capta probitate christianorum et possessa duobus annis a christianis. Tercio anno
 iterum obtinuerunt eam.
 Anno Domini 1225. Heynricus rex Romanorum, filius Frederici imperatoris, duxit filiam ducis Leupoldi Austrie
 et Stirie in uxorem, scilicet Margaretam. Item filius eiusdem Lyppoldi ducis Austrie et Stire Henricus nomine duxit 40
 sororem langravii in uxorem.
 Anno Domini 1228. papa Gregorius octavus in cena Domini imperatorem Fredericum tercio^o excommunicatum
 publice denunciavit.
 Anno Domini 1230. papa et imperator ad concordiam redierunt. Inde dux Austrie et Stirie Leupoldus rediens in
 via apud Sanctum Germanum obiit. 45
 Anno Domini 1232. Fredericus dux Austrie et Stirie accinctus^p est gladio. Item Weichardus de Zebunge in domo
 Smelzarii occiditur.
 Anno Domini 1233. Gebhardus Pataviensis episcopus cessit, cui episcopus Rudigerus in episcopatu successit. Item
 Ekbertus Babenbergensis episcopus ab illo de Vinkanstayn capitur. Item dux Fredericus Austriam et Stiriam debellavit.
- cf. Cont. Anno Domini 1234. Fredericus dux Austrie et Stirie et Theodora mater sua tradiderunt 50
 Sancruc. II. marchioni de Misna Constanciam sororem ipsius ducis.
 Anno Domini 1235. Fredericus imperator duxit filiam regis Anglie in uxorem. Eodem
 anno idem imperator filium suum Heynricum regem Almanie vinculatum in Appuliam rele-
 gavit et curiam in Moguncia in assumptione celebravit.
 Anno Domini 1237. Fredericus imperator proscripsit Fredericum ducem Austrie et 55
 Stirie eo quod non venisset ad curiam et veniens Wienan, Austriam sue subdidit ditioni.
 Anno Domini 1239. Fredericus dux Austrie Wyennam obtinuit.
 Anno Domini 1241. Tartari vastaverunt Ungariam.
 Anno Domini 1243. Heynricus rex Almanie in Appulea in captivitate patris mortuus est.
 Anno Domini 1246. Fredericus dux Austrie et Stire^r occisus est in die sancti Viti. 60
 Item Eberhardus Salzburgerensis archiepiscopus obiit.
 Anno Domini 1248. Hermannus margravius de Paden cum Gerdrudi filia ducis Austrie
 contraxit et Austriam obtinuit.

a) pipin c. b) deisterensis c. c) ordinati prius, radendo et add. corr. in ordinatur. d) vinavensis c. e) bta
 in cod. f) stoc choraw⁷ c. g) M.C.XI. l. c. Ann. S. Rudb. ad a. 1129. h) Alexius c. i) 1190. c. k) para- 65
 grinacone c. l) Cariuolam c. m) stii prius, alta manu corr. c. n) sic prius, alta manu corr. in Stirie c.
 o) tercium c. p) accinctus c. q) prius 1239. c. r) alta manu corr. in Stirie c.

Anno Domini 1249. Hermannus margravius vocatus est dux Austrie, cuius uxor filium genuit nomine Fredericum.

Anno Domini 1250. Hermannus de Paden dux Austrie obiit.

Anno Domini 1251. Fredericus filius Henrici incoxicatus interit. Item imperator Fredericus mortuus est. Item Octakarus filius regis Boemie Wyenam obtinuit et filiam ducis Austrie Lippoldi, dominam videlicet Margaretam, duxit in uxorem.

Anno Domini 1252. fames invaluit in Austria ita quod modius tritici pro 11 talentis et 40 denariis vendebatur. Item Bela rex Ungarie Austriam devastavit. Item filius regis Boemie Wenczeslaus cum domina Gerdrudi relicta Hermanni de Paden contraxit.

cf. C. Saecr. II. p. 643.

10 Anno Domini 1253. Wenczeslaus^a rex Bohemie obiit. Item dux Bavarie Otto obiit.

cf. Const. Saecrue. II. cf. Const. Saecrue. II.

Anno Domini 1254. Ottakarus dux Austrie concordavit cum Bela rege Ungarie, tradens ei ducatum Stirie. Item Cunradus dux Suevie filius imperatoris Frederici obiit. Item Lodovicus rex Francie a terra sancta revertitur. Item magna sterilitas fit per omnes fere terras tam in frugibus quam in vino.

15 Anno Domini 1256. palatinus filius ducis Bavarie occidit uxorem suam.

cf. Const. Saecrue. II. cf. Const. Saecrue. II.

Anno Domini 1259. Stephanus iuuenis rex Ungarie cum Cunrado Stiriam et Karintiam devastavit.

Anno Domini 1260. rex Ungarie devictus est a rege Boemie in die sancte Margarete. Item flagellatores publice processerunt.

20 Anno Domini 1261. Octakarus rex Boemie contraxit cum filia ducisse de Matschawe^a, Margaretam repudiens filiam Luppoldi ducis Austrie. Item Wyenna exusta est et multe alie civitates. Item magna karistia facta fuit, modius tritici pro 10 talentis^a dabatur.

Anno Domini 1263. dux Karintie duxit dominam Agnetem filiam Hermanni marcravii de Paden.

25 Anno Domini 1264. Bela filius regis Ungarie contraxit cum filia marchionis Branburgensis. Item cometa, scilicet valde lucida^a stella visa est.

Anno Domini 1265. comes Karulus in regem Sicilie eligitur. Item Wlodyslaus^f in archiepiscopum Salzburgensem eligitur.

30 Anno Domini 1266. rex Karulus cum uxore sua Rome dominica proxima post epyphaniam Domini coronatur et tunc devicens Menfridum^g principem Apulie debellavit, papa Clemente sibi ferente auxilium.

Anno Domini 1268. idem rex Karulus habuit conflictum cum Cunradino, filio regis Cunradi, in vigilia sancti Bartholomei apostoli, et ex utraque parte ad 20 milia occisi sunt et Cunradus captus est cum senatore Romanorum et Friderico filio marchionis de Paden, 35 quos in vigilia omnium sanctorum Karulus decapitavit Neapolis, et papa Clemens mortuus est, et Karulus senator Romanorum fit.

Anno Domini 1269. dominus Philippus Salzburgensis archiepiscopus depositus in patriarcham Aquileysensem eligitur. Eodem anno dux Ulricus Karintie frater suus moritur.

Anno Domini 1226. beatus Franciscus migravit ad Dominum.

40 Anno Domini 1228. beatus Franciscus fuit canonizatus 17. Kal. Augusti.

Anno Domini 1230. fuit translatus 8. Kal. Iunii.

Anno Domini 1231.^b beata Elizabet migravit ad Dominum.

Anno Domini 1231. beatus Anthonius migravit ad Dominum. Eclipsis solis facta est.

45 Anno Domini 1239. Eo tempore fuit generale capitulum fratrum Minorum, ubi frater Helias fuit depositus. Eclipsis solis, scilicet magne tenebre, fuit in dominica post festum sancti Michaelis anno Domini 1240.

Anno Domini 606. Foca Romanam ecclesiam constituit omnium ecclesiarum esse caput.

Ann. Mell.

Anno Domini 608. hoc tempore Foca Panteon, id est domum omnium ydolorum, ecclesie dedit rogante papa Bonifacio.

Ann. Mell.

a) tal' c. b) wenczeslaus c. c) in margine alta manu Manauis c. d) tal' c. e) lucia prius, alta manu corr. c.
50 f) Woldyslaus c. g) mefridum c. h) prius MCCXXXIII, rad. corr. c.

Anno Domini 1274. dominus Gregorius X. celebravit concilium generale apud Lugdunum.

Anno Domini 1276. Rodulfus^a rex Romanorum infra festum sancti Michaelis et natiuitatem Domini, devicto potentissimo rege Boemorum sine gladio et absque omni bello, optinuit Austriam, Stiriam, Karintiam et Carniolam. 5

Anno Domini 1278. Rudolfus rex Romanorum habuit prelium cum rege Boemie 7. Kal. Septembris, et rex Boemie occiditur et multi nobiles cum eo

Anno Domini 1288. dominus Ieronimus cardinalis assumptus de ordine fratrum Minorum, eligitur in papam, in nomine Domini. Cui nomen inponitur Nycolaus.

Annis millenis Domini pariterque ducentis 10

Atque nonagenis octo Martisque Kalendis

Id^b dux Austrorum turba comitante suorum

Ad Romanorum regem qui vi cadit horum.

Processi Iacobi dux fit rex, dantur et illi

De virtute Dei dyademata^c Bartholomei. 15

M semel et tria C^d simul^e octo patitur ve!

Al. Romanorum, quoniam cadit ense suorum

Philippi^f Iacobi, rogo det Deus veniam illi.

Anno Domini 1098. incepit ordo Cisterciensis.

Anno Domini 1113. constructa est Clarevallis. 20

Anno Domini 1153. obiit Bernhardus primus abbas Clarevallis.

1124.

Anno milleno centeno bis duodeno

In Premonstrato formatur candidus ordo.

1190.

Anno milleno centeno cum nonageno

Tunc Almanorum surrexit nobilis ordo. 25

Anno Domini 1215. fuit occisus dominus Engilbertus episcopus Coloniensis.

Anno Domini 1211. constructa est abacia Dunemundensis^g in monte sancti Nycolai.

Aug. 20.

Anno Domini 1228. devastata est abacia^h a Curonibus et Semigallis in die beati Bernhardi.

Anno Domini 1204. Livonia ad fidem conversa est tempore Innocencii. 30

Anno Domini 1207. nata est sancta Elizabet temporibus Honorii tercii et Friderici secundi imperatoris.

cf. Notae
Cluniacens.
SS. T. XVII.

Anno Domini quingentesimo incepit ordo sancti Benedicti a temporibus Felicis tercii.

Anno Domini 1091.ⁱ incepit ordo Clunacensium temporibus Adriani^k tercii.

Anno Domini 1082. incepit ordo Kartusiensis temporibus Victoris pape tercii. 53

Anno Domini 1104. incepit ordo Hospitalis sancti Iohannis temporibus Urbani secundi.

Anno Domini 1122. incepit ordo Templariorum tempore Pascalis secundi, qui postea deletus fuit per Clementem quintum anno Domini 1312, temporibus Henrici septimi.

Anno Domini 1190.^l incepit ordo Theutonicus, temporibus Celestini tercii et Heynrici sexti. 40

Anno Domini 1216. incepit ordo Predicatorum temporibus Honorii tercii. Eodem anno Minores incepterunt.

Anno Domini 1227. incepit ordo Heremitarum qui et Karmelite dicti sunt, temporibus Honorii supradicti.

Anno Domini 1221. beata Elizabet tradita fuit Ludewico Iantgravio Thuringie. 45

Anno Domini 1227. obiit dictus Iantgravius in Sicilia in civitate Otrant, temporibus Gregorii noni et Friderici secundi.

Anno Domini 1235. canonizata fuit Elizabet.

a) Rdulfus c. b) s. e. it. ivit. c) dyadema prius, alia manu corr. c. d) tria CCC. c. e) sil' c. f) philippi c.
g) Drinem. c. h) alia manu in margine ead. c. i) MIXC. c. k) Adriani c. l) MIXC. prius, alia manu corr. c. 50

Anno Domini 1243. Innocencius quartus misit legatum ad partes Prusie, nomine Wilhelmum, Muttinensem episcopum, qui postea electus in papam, vocatus Alexander quartus³², cum Swatepolt³³ et fratribus³⁴ facere concordiam. 34

- Anno Domini 1231. Inorun edificatur.
- 5 Anno Domini 1232. Culmen edificatur et translata in montes.
- Anno Domini 1233. Merginwerdir construitur.
- Anno Domini 1234. Redin construitur.
- Anno Domini 1237. Elbing construitur.
- Anno Domini 1239. Balga construitur.
- 10 Anno Domini 1247. Crisburg edificatur.
- Anno Domini 1252. constructum est castrum Memela.
- Anno Domini 1253. Cruczeburg construitur.
- Anno Domini 1255. Kunigisberc edificatur per regem Boemie Octakarum*.
- Anno Domini 1265. Tapiov edificatur.
- 15 Anno Domini 1266. Brandenburg edificatur.
- Anno Domini 1270. Louchstetin³⁵ construitur.
- Anno Domini 1277. Resenburg edificatur. Eodem anno^b Brunsberg construitur.
- Anno Domini 1279. Merginburg edificatur.
- Anno Domini 1281. Mewa edificatur.
- 20 Anno Domini 1289. Rangnithen edificatur.
- Anno Domini 1293. domus Schalowinorum construitur.
- Anno Domini 1312. Kirsmemela edificatur. 1313.
- Anno Domini 1325. Gerdawen edificatur. Eodem anno Bartinburg. Item eodem anno Bischofeswerdir. Item eodem anno Nuenmargt.
- 25 Anno Domini 1326. Lunenburg, construitur.
- Anno Domini 1327. Morungen edificatur.
- Anno Domini 1328. fratres de Prusia domum Memelam gubernandam* a Lyvoniensibus Maj. 25. receperunt³⁶.
- Anno Domini 1335. Angirburg edificatur. Eodem anno Welov civitas.
- 30 Anno Domini 1336. magister generalis de Aldenburg volens edificare castrum in quadam insula Memele ex illa parte Pisten, et iam erecto uno propugnaculo nomen inponens vocavit Iurgenburg, et tamen propter inpotenciam retrocedebat, opere et structura non completa.
- Anno Domini 1337. predictus magister et dux Bavarie Heynricus edificavit castrum in 35 quadam insula reopposito Welov, vocavit Beyern. Eodem anno Instirburg construitur.

Primus magister generalis Heynricus Walbote. Secundus Otto. Tercius Hermannus Bart. Quartus Hermannus de Salza. Tempore istius magistri venerunt fratres Prusiam, edificantes Vogilsanc anno Domini 1226. Quintus Cunradus Iantgravius Turingie^d. Sextus Poppe electus fuit anno Domini 1253. Septimus Anno* electus fuit anno Domini 1264.

40 Octavus Hartmannus de Heldrunge electus fuit 1273. Nonus Burchardus de Swanden. Decimus Cunradus de Wuchtewange. Undecimus Gotfridus de Hoenloch^f electus fuit anno Domini 1290. Duodecimus Siffridus de Vuchtewange electus fuit anno 1302. Tercius decimus Karulus de Treveri electus fuit anno Domini 1312. Quartus decimus Wernherus de Orsele electus fuit anno 1325. Quintus decimus Luderus de Brunswig electus fuit

45 a) oclaj c. b) aut c. c) gubernam c. d) thuringe turigie c. e) erasum, et alia manu in marg. script. h c. f) hoculoch c.

32) V. Petri de Dusburg Chron. SS. RR. Pruss. I. de Dusburg l. c. p. 67 sq. 35) Lochstet. 36) Vid. p. 68. 200, ubi idem error committitur. V. quoque diploma apud Voigt Cod. dipl. Pruss. II. n. 123; Chron. Olivense l. c. p. 681. 33) duce Pome- cf. nota ad Hermannum de Wartberge, SS. RR. Pruss. II, 63.

50 raniae. 34) scilicet domus Theutonice. V. Petrum

anno 1331. Sextus decimus Theodericus de Aldenburg electus fuit anno 1335. Decimus septimus Lütolf Kunig electus fuit anno 1343. Decimus octavus Henricus Tusemer electus fuit anno 1345. Decimus nonus Winricus de Knipporode electus fuit anno 1352.*

Primus magister terre Prusie Hermannus Balke. Secundus Poppe de Ostirna. Tercius Henricus de Wida. Quartus Gerhardus de Hirczberg. Quintus Hartmannus de Grunsbach. Sextus Helmericus. Septimus Ludwicus de Baldinsheym. Octavus Theodericus de Gatirslebe. Nonus Cunradus de Tirberg. Decimus Cunradus de Vuchtewange. Undecimus Manegoldus. Duodecimus Cunradus iuvenis de Tirberc. Tercius decimus Meyneke de Quernevord. Quartus decimus Ludwicus de Schippen. Quintus decimus Helwicus de Goltbach. Sextus decimus Cunradus Sak. Decimus septimus Heynricus de Ploczic^b. 10

- Nov. 30. Anno Domini 1249.^c fuit conflictus in Natangia, ubi multi fratres et christiani fuerunt occisi.
1255. Anno Domini 1254. rex Bohemie Ottackerus expugnavit terram Sambie. Anno Domini 1255. marchio Brandenburgensis³⁷ venit Prusiam.
- Iul. 13. Anno Domini 1260. fuit conflictus in Curonia circa flumen Durben, ubi 150 fratres 15 cum ceteris corruerunt³⁸.
- Ian. 22. Anno Domini 1261. fuit conflictus in Pokarwen, ubi occisi sunt fratres et peregrini multi.
- Ian. 22. Anno Domini 1262. conflictus fuit in Slonien. Eodem anno comes Iuliensis³⁹ et marchio⁴⁰ venerunt Prusiam et in Sambia habuerunt conflictum, ubi corruerunt tria milia Sambitarum⁴¹. 20
- Anno Domini 1263. circumvallatum fuit Cruczeburg. Eodem anno occisus est magister Elmericus⁴² cum 40 fratribus.
- Anno Domini 1277. Litwini congregato exercitu vastaverunt terram Culmensem incendiis et rapinis et cremaverunt Clement⁴³.
- Anno Domini 1290. Accaron fuit expugnata et totaliter a Sarracenis deleta. 25
1308. Anno Domini 1309. Sambia devastatur.
- Apr. 23. Anno Domini 1311. a rege Litwinorum Witenne^d Sambia et Natangia devastatur bis⁴³, et in secunda devastacione feria quarta post festum palmarum, fratres cum eis congressi sunt in campo Lopelauken⁴⁴, tria milia Litwinorum occiderunt, capitaneus de Ploczc^{e, 45}. Eodem anno in concilio Vienensi deletus est ordo Templariorum. 30
- Sept. Anno Domini 1314. fuit expedicio^f versus Kriwicz⁴⁶.
- Iul. 27. Anno Domini 1320. occisus est frater Henricus, summus marschalkus de Plozc⁴⁷. Anno Domini 1322. comes Iuliensis et dux Bernhardus de Swidenicz venerunt Prusiam⁴⁸.
- Anno Domini 1323. fuit frigus yemis^g et intensum, et continuata in nive. Eodem 35
- Mai. 15. anno fuit ludus de beata Katherina penthecosté^h et in assumptione beate Virginis maxima Aug. 15. intemperies. Item in exaltatione sancte crucis pagani⁴⁹ devastabant civitatem Dobrin cum Sept. 14. villis, et occiderunt circa 8 milia hominum, 7 sacerdotes, 60 scolares, 2 monachos.

a) duae lineae vacuae relictæ sunt c. b) viginti duae lineae vacuas relictæ sunt c. c) MCCLII. c. d) wicēe c. e) locus corruptus, supplendum fortasse: victor exstitit. f) expedico c. g) yemis c. h) penthe^o c. 40

37) Iohannes. 38) V. Petrum de Dusburg l. c. commendator. 46) De loco, fortasse Kriwitschi p. 97. 39) Wilhelmus. 40) Engelbertus de ad fluv. Niemen sito, vid. notam ad Petr. de Dusb. l. c. p. 160. 47) predictus Henricus. 48) Cf. Marka. 41) Cf. Petrum de Dusburg l. c. p. 103. Petr. de Dusburg l. c. p. 186: *Anno Domini 1322. illustres viri et domini Bernardus dux Wratislaviensis 45 de Polonia, comes de Gerodischeke, primogeniti filii comitum de Iuliaco et de Wildenberg de Reno, dominus de Lichtenbergh et Phligt cum fratre suo de Bohemia cum multis militibus et armigeris venerunt ad terram Prusie.* 49) Litwini. 50

Eodem anno Domini 1324. erant in terra comes de Spanheim et plures de Reno et dominus de Rosenberc de Bohemia⁴⁹; per yemem non fuit expedicio, sed Bohemi explo-
rabant aliquam partem Litwinorum terre. Item eodem anno 8. Kal. Maii fuit solsticium Apr. 34.
ab ortu solis supra usque ad terciam. Eodem anno fuit electus frater Wernerus in gene-
ral. 6.
ralem magistrum post penthécosten. Hoc anno incepit contencio pape et imperatoris vel
regis Ludevici.

Anno Domini 1323. suburbium in Memela combustum est a Litwinis.

Mar. 14.

Anno Domini 1326. rex Cracovie⁵⁴ assumptis Litwinis Marchiam devastavit.

Febr.

Anno Domini 1329. rex Iohannes Bohemie cum magistro generali⁵⁵ vastavit terram

15 Sameiten, expugnando castrum Medewagen, qui se subdiderunt regi et fratribus, baptis-
mum receperunt, qui postmodum apostati sunt.

Febr. 1.

Eodem tempore rex Cracovie contra promissum, quod fecerat regi et fratribus, vastavit
terram Culmensem⁵³.

Anno Domini 1330. circa festum Michahelis rex Cracovie⁵⁴ adiutus fortitudine Theu-
tonicorum, Ungariorum, Polonorum, Litwinorum magno exercitu terram Culmensem po-
tenter intravit, ipsam devastans incendiis et rapinis. Eodem anno magister Wernherus
de Orsele occisus est in Marienburg.

Nov. 18.

Anno Domini 1331. occisi fuerunt 100 fratres et centum vasalli a Polonis in Coiavia⁵⁶,
fratribus tamen gracia Dei et adiutorio victoriam obtinentibus, multis Polonis occisis.

Sept. 27.

20 Anno Domini 1336. expugnatum fuit castrum Pillenen⁵⁷ in Littovia per magistrum
generalem Theodoricum de Aldenburg, in die Mathie.

Febr. 24.

Anno Domini 1338. occisi sunt prope Ragnithen in campo Galelauken mille et ducenti
Litwini a fratribus in vigilia assumptionis beate Marie, temporibus fratris Henrici Tusemer
summi marschalli, qui fuit capitaneus in dicto bello.

Aug. 14.

25 Anno Domini 1237. fuit magna expedicio in Littovia in die Mauricii⁵⁷.

1336.

Anno Domini 1260. dimicatum est apud Durben⁵⁸ in die beate Margarete virginis. Se-
quente yeme fuit conflictus contra Litwinos in Leneworten in die sancti Blasii.

Sept. 22.

Jul. 13.

1161.

Febr. 3.

Anno Domini 1263. devastata est Maritima⁵⁹ et Perona⁶⁰ a Litwinis in die purificationis,
et in octava predicti festi dimicatum est contra eos apud Dunemunde.

Febr. 2.

Febr. 9.

30 Anno Domini 1264. conflagrata est tota civitas Rigensis in die apostolorum Petri
et Pauli.

Jun. 29.

Anno Domini 1265. constructum est castrum in Mittovia⁶¹.

Anno Domini 1270. dimicatum est contra Litwinos in glacie apud Osiliam⁶² in die
beate Iuliane.

Febr. 16.

35 Anno Domini 1279. dimicatum est in Littovia, ubi occubuit magister Ernestus et dominus
Eilhardus^f capitaneus Revaliensis et alii quam plures christiani 3. Nonas Marcii⁶³.

Mar. 5.

Anno Domini 1287. occisus est magister Willekinus cum multis fratribus in crastino
annunciacionis dominice⁶⁴.

Mar. 20.

Anno Domini 1297. orta est sedicio inter fratres et cives Rigenses⁶⁵, paulo post, hoc
est biduo ante Marie Magdalene, maxima pars hora noctis combusta est.

Jul. 26.

a) Rosenberc c. b) MCCCXXXIII. c. c) MCCCXXXVI. e. d) Coiaviam e. e) beati c. f) Eilhardus e.

50) Vid. Petrum de Dasburg l. c. p. 169: A. D. 1324.
dominus Ioannes et Philippus comites de Spanheim,
et de Bohemia dominus Petrus de Rosenbergh, et
45 Hermannus ovanulus otus cum multis militibus et
armigeris, et multi alii nobiles de Reno et Alacia
conerunt Prussiam.

51) Wladislaus Zokietek, v.
supra p. 548 Ann. Claterc. in Holerichow ad a. 1326.
52) Wernero de Orseln. 53) Cf. Petr. de Dus-

54) Wladislaus Zokietek.
55) in pugna apud Howera. 56) De situ huius
loci v. notam 230 ad Wigandus de Marburg. l. c.
11, 468 et Ann. Thorunenses ad h. a. 38. RR. Pruss

III, 72. Ad fluv. Memelam inter Wilony et insulam
Wyrgalen situm erat. 57) V. Livl. Reimchronik
in 88. RR. Livon. I, 556. et 88. RR. Pruss. I, 627.
58) Suivium, in terra Curonise. 59) terra Wick
in littore maris sita. 60) Perona urbs. 61) Mi-
tan, cf. Livl. Reimchron. l. c. p. 648. 62) Orsel,
cf. Hermann de Warbergo chron. ad h. a. l. c.
p. 47 et Livl. Reimchron. l. c. p. 634 sq. 63) Cf.
Herm. de Warb. l. c. p. 48 et 49. Livl. Reimchron.
p. 662 et 773. 64) V. Herm. de Warb. p. 51.
Livl. Reimchron. p. 668. 65) Cf. notam copiosam
de hac lite ad Herm. de Warb. p. 54.

- Anno Domini 1298. rex Littowie⁶⁶ devastavit Karthus⁶⁷ et cives eius, revertens^a vero Jun. 1. oppugnatus est iuxta flumen Treidera⁶⁸ in octava penthecostes, quod^b fuit Kal. Iunii, ubi magister Bruno et multi de suis corruerunt. Eodem anno Rigenses obsiderunt Novum-
Jun. 29. molendinum⁶⁹, ubi submersi sunt et occisi fuerunt a fratribus in die apostolorum Petri et Pauli, succurrentibus eis fratribus de Prusia. 5
- Jul. 25. Anno Domini 1305. fratres domus Theutonicorum adepti sunt Dunemunde in die beati
Febr. 23. Iacobi⁷⁰. Eodem anno in vigilia beati Mathie apostoli occisi sunt in ecclesia^c Rigensi prepositus Rigensis et dominus Henricus de Lubec cum ipsorum familia. Eodem anno dimicatum est contra Litwinos apud Dubena⁷¹, ubi occisus est frater Iohannes de Schonen-
Mart. 12. hagen, commendator Ascradis⁷² in die beati Gregorii pape, fratribus victoriam obtinentibus. 10 Eodem anno venit Rigam de Romana curia frater Fridericus archiepiscopus Rigensis.
- Jul. 2. Anno Domini 1307. dimicatum est contra Litwinos ante Rigam in die Processi et Martiniani^d.
- Anno Domini 1315. tanta fames in Lyvoniam et Esconiam orta est, quod matres filiis vescebantur⁷³. 15
- Jul. 25. Anno Domini 1319. dominus Iohannes papa XXII. confirmavit⁷⁴ fratribus domus Theutonicorum castrum Dunemunde.
- c. Apr. 19. Anno Domini 1321. edificatum est castrum Mesoten⁷⁵ in Semigallia circa festum pasche.
- c. Mart. 7. Anno Domini 1322. Litwini dyocesim Tarbatensem⁷⁶ invadentes circa dominicam 20 Reminiscere plus quam tria milia hominum occiderunt et in captivitatem abduxerunt.
- Febr. 3. Anno Domini 1323. Rutheni de Pleskow⁷⁷ Litwinos in auxilium evocantes terram regis Dacie⁷⁸ intraverunt et citra quinque milia hominum trucidaverunt 3. Nonas Februarii. Eodem anno magister⁷⁹ et fratres Plescoviam obsederunt et impugnaverunt machinis et aliis
Mai. 11-29. bellicis instrumentis⁸⁰. Eodem anno cives Rigenses quasdam literas⁸¹ sub nomine 25 regis Litwinorum ad civitates maritimas et ad alia loca miserunt publicantes quod rex dictus vellet suscipere fidem catholicam et baptismum menciesentes.
- Jul. 6. Anno Domini 1328. in octava apostolorum Petri et Pauli cives Rigenses opido Dunemunde occulte noctis tempore concremato et quibusdam viris et mulieribus et infantibus
interfectis bellum et discordiam cum fratribus iterum incepterunt. 30
- Anno Domini 1329. populus Romanus cum assensu domini Lodewici de Bavaria in regem Romanorum electi ac quorundam principum Lombardie grave cisma in odium domini Iohannis pape XXII. in ecclesia suscitantes elegerunt Rome novum papam, nomen inponentes sibi Nycolaum quintum, cum prius Petrus vocaretur de ordine Minorum. Eodem
Aug. 3. anno combusta est tota civitas Tarbatensis cum multis bonis et hominibus profesto Dominici 35
Sept. 20-22. confessoris. Eodem anno Litwini per cives Rigenses evocati districtum in Karthus⁸² graviter in circuitu vastaverunt.
- Anno Domini 1330. magnus exercitus Litwinorum et Ruthenorum Curoniam^e circa Mart. 4. dominicam Reminiscere intravit, ipsam devastans graviter et depopulans et magnis abductis Mart. 20. spoliis ad propria est reversus. Eodem anno in profesto beati Benedicti compositio 40 cum civibus Rigensibus facta est. Dictis civibus per longam obsidionis angustiam afflictis se gratie magistri et fratrum committentibus⁸³ cum civitate et bonis et privilegiis quas
Ian. 13. habebant^f. Eodem anno quarta feria ante festum beatorum Viti et Modesti positus est

a) revertentes c. b) q. c. c) scilicet c. d) marciniani c. e) Turoniam c. f) hebebant c.

66) Withenus. 67) Karthus, ab Riga inter orientem et septentrionem sita. 68) Treidener-Aa. 69) Neuermühlen, prope Rigam. 70) Petrus de Dusburg l. c. p. 210 in *crastino beati Iacobi apostoli*. Instrumentum emptionis (Mittheilungen aus der Livl. Gesch. VI, 267.) de die 26. m. Maii est. 71) in Curonia ad Dunam fluv. inter Dünaburg et Iakobstadt. 72) Aachenrade. 73) V. Ann. Lubicensis ad h. a. supra T. XVI. p. 424. 74) V. bullam papae in Livl. Urkundenbuch II. p. 120. 75) ad Aa Semgalliae. 76) Dorpat. 77) Pskow ad Peipus lacum. 78) V. Petr. de Dusb. l. c. p. 187. Eodem tempore David castellanus de Gartha cum
exercitu Lethwinorum intravit Revaliam terram regis Dacie etc. 79) Conradus Ketelhold. 80) Cf. Bonnell, Russisch-Livl. Chronographia, Petersb. 1882. p. 110 et comment. p. 142, ubi ex chronicis Russicis haec referuntur. 81) Eas die 26. m. Maii datas enumerat Bonnell l. c. p. 110. Livl. Urkdb. II. n. 688. 689. 690. Die 18. m. Iulii Henricus de Calmar et Iohannes Roge has praesentabant Lubicensibus. V. Bonnell p. 111. et eius comment. p. 160 sqq. Vid. quoque notam ad Henr. de Wartb. l. c. p. 61. 82) Karthus, inter Wolmar et Fellin. 83) Vid. Diplomata d. 23. et 30. m. Martii, Livl. Urkdb. n. 740 et 741. p. 249 et 251.

primus lapis in fundamento castrum ad Sanctum Spiritum in Riga, quem posuit et locavit frater Eberhardus de Munheim ipsius castrum fundator, tunc temporis magister Lyvonie.

Anno Domini 1331. post festum epyphanie fuit frigus adeo vehemens intensum, quod multi homines in Lyvoniam et Esconiam et Curoniam perierunt. Eodem anno magister Lyvonie cum exercitu terram Littowie, que Sameiten vocatur, intravit, postquam rapinas et incendia illata ad propria cum spoliis revertentes Litvini occurrentes subito invaserunt, sed christiani se ad resistenciam viriliter opponentes, de hostibus citra quingentos occiderunt, in octava beati Laurentii martiris.

Item anno Domini 1322. dominica Circumdederunt exierunt de Kunigisberg ad expeditionem cum multitudine armatorum circa 20 milia hominum, nam tot nobiles non sunt visi in terra multo tempore, duces de Polonia Bernardus^a et Polko⁸⁴, comes de Gulk, et de diversis terrarum provinciis comites et barones⁸⁵. Hoc anno fratres posuerunt in desolationem terram Litwanorum, quoad tres provincias, videlicet Arogel⁸⁶, Resyetiten⁸⁷, Wayken⁸⁸ et castrum Pisten⁸⁹ expugnabant ad consensum suum, ita quod fratribus obsides presentabant, et sic adiutorio Dei reversi sunt tertia feria post Invocavit. Eodem anno feria sexta proxima ante festum Michahelis fuit bellum inter principes et reges Romanorum electos, et optinuit victoriam princeps Lodewicus Bavarie contra illum de Austria.

Item anno Domini 1325. Kal. Iulii fuit fusa magna campana. Eodem anno fuit ludus in foro Kunigisberg penthecosten^o.

Anno Domini 1326. Litvini ex parte Lotkonis^a in Marchia multum populum occiderunt et plures captivos deduxerunt et hoc post purificationem beate virginis circa 8 dies.

Anno Domini 1327. fratres habuerunt expeditiones graves contra Polonos et regem Lotkonem^o, ubi fuit occisus Huk⁹⁰ honestus commendator de Thorun et advocatus Sambiensis.

Anno Domini 1328. fuit crematum castrum Christnemela^f circa penthecosten. gister Wernerus.

Anno Domini 1329. rex Bohemie Iohannes, filius Henrici imperatoris, in instanti anno scilicet in circumcissione Domini venit Thorun, deinde processit et venit in Kunigisberg, de qua exivit 13. Kal. Februarii et transiens fines Litwanorum quatuor castra cremavit et unum expugnavit, donec se traderent gracie sue et baptismum susceperunt. Item 9. Kal. Marcii recessit de Kunigisberg, expugnavit Dobrin⁹¹ et plures partes terre Polonie sibi subiugavit in compromisso fratrum.

Item eclipsis facta est anno Domini 1330, 17. Kal. Augusti. Item circa illud tempus fuerunt multa forcia facta in Polonia per fratres, et e contra Poloni cum Ungaris et ceteris potenter iacuerunt in terra Culmensi bene tribus septimanis, et ibi quasi virtus tota fuit in terra. Hoc anno occisus fuit magister Wernherus generalis ordinis in vigilia Elyzabet fratrem ordinis et electus dux de Brunswik post penthecosten.

Anno Domini 1332. fratres expugnabant Poloniam et post hoc occisi sunt fratres circa 100 et cet.

Anno Domini 1310, 2. Kal. Februarii fuit eclipsis solis ante horam vespertinam et cessavit in primo pulsu.

Item anno 1311. fuit bellum Prusie in septimana passionis Domini circa Bardenburg, perierunt in ore gladii circa tria milia Litwanorum et redempti fuerunt cristiani circa 1000

a) B' c. b) regem c. c) penth' c. d) Loskonis c. e) Lockon c. f) amemela c. g) verba sibi -- circa 100 et cet. alia manu in marginis inferiori huius paginae et in superiori sequentis addita sunt c. h) est c. i) ibiq., c. coniectura Strehliti est. k) cristiani c.

84) Bolko de Münsterberg, frater Bernardi. 85) Vid. V. Toeppen, Historisch-comparative Geographie v. Preussen, Gotha 1858, p. 40 sq. 86) Eiragola ad Dubisam fluv. 87) Dusburg l. c. p. 166 habet rectius Russigone i. e. Russiene. 88) fortasse Wigianuy, a Girtokol ad orientem, inter Rosiene et Eiragolia. 89) ad Memellam fluv. 90) Hugo de Almenhausen. 91) Huius terrae dimidiam partem donavit rex fratribus d. 3. m. Aprilis Thoruniae. Cod. dipl. Pruss. II. n. 126.

et ducentos, ubi Dominus pugnavit cum quingentis viris, quorum fuerunt 84 fratres, quorum nullus periit; hoc tempore Fridericus marchio Misnensis iuravit regi^a Bohemie Iohanni pacem federis et manum adiutricem, qui Fridericus anno sequenti, scilicet anno Domini 1312. fuit captus; et illo anno fuit generale concilium celebratum Avinionis a papa Clemente, quod concilium fuit iniciatum die Remigii et terminabatur in octava penthecostes. 5

Anno Domini 1313. edificata fuerat nova domus contra Litwinos a magistro Karulo Apr. 8-22. — in die palmarum ad montem venerant et Quasimodogeniti recederant — que nominatur Dec. 13. Christi Memela. Anno eodem in die Lucie fui receptus in canonicum terre Sambiensis.

Aug. 24. Item eodem anno Henricus imperator mortuus est per intoxicacionem, quod sic factum est. Quidam de ordine Predicatorum ipsum communicavit et vino tradito post communionem 10 et ceter.

Apr. 7. Item 1314. anno 7. Ydus Aprilis Clemens papa obiit^b. Eodem anno fratres habe- Sept. bant expeditionem in fines Ruthenorum Criwicz, et amiserant multos equos ad sarcinam et expensas deductas, et multi homines fame perierunt et fratres famem sustinuerunt.

1315. Item hoc anno post pascha castrum quoddam Bison⁹² fuerat crematum Litwanorum, et Lit- 15

Sept. 8. wanis fuerant multa dampna illata a Tartaris. Item in nativitate beate Virginis exiverunt^c in expeditionem et cremabant cuiusdam castri antemurale Lungeten⁹³. Item eodem anno

Sept. 25. 7. Kal. Octobris, hoc est in die Cleophe, Litwani quasi^d tota sua potestate circumvallabant castrum Christimemele, erigentes machinas tres et multos secum habentes sagittarios Ruthenorum. Tandem fratres cum parvo exercitu contra eos habebant navale bellum⁹⁴, et 20

Oct. 12. exiverunt postea Kunigisberg 4. Ydus Octobris cum magno exercitu, sed antequam ibi venirent, 5. Ydus recesserunt⁹⁵, fugientes^e, cremantes plus quam 40 corpora interfectorum, et dimiserant stare duas machinas. Tunc exercitus fratrum processit ante castrum Wilhun⁹⁶, ibi invenerunt reedificatum suburbium quod prius cremabant, hoc iterum valida manu cum multis casis^f cremabant et multa pecora acceperunt, Litwanos aliquos occiderunt, alios 25 captivos deduxerunt, et in reversione suburbium, quod fratres in adventu Litwanorum Christimemele cremabant, reficiebant et domum expensis sufficienter muniebant^g.

Aug. 7. Item anno 1316. creatus fuit Iohannes XXII. in papam die Donati. Eodem anno fuerunt multe tempestates et inundancia aquarum tam in estate quam in yeme sive autumpno. 30

1316. Item anno 1317.⁹⁷ fratres habebant bonas expeditiones et fuerunt in Sambia multi nobiles de Reno. comes de Monte, comes de Nuenar, comes de Limburg et ceteri nobiles, fuerunt de Bohemia duo nobiles, quorum unus dicebatur Plisk, qui valde viriliter occidit Litwanum, cum quo proprio motu iniit duellum. Eodem anno fuit fames per septem

1317. climata terre. Item in isto anno edificabatur ecclesia cathedralis in Kunigisberg. Item 35 eodem anno magister Karulus recessit de Prusia et anno 1318. tempore quadragesime vocavit marsalcum et preceptores plures Erfordie. Anno eodem fuit citatus ad curiam. Hoc anno fuerunt deleti Begehardi Begine, et limitati^h Minores et Predicatores et 7 de-

c. Dec. 6. cretales presentatiⁱ ad publicandum. Item eodem anno circa festum beati Nycolai intravit terram magister Iacobus de Rota nunccius pape, qui inaudito modo exegit pecuniam ab 40 ecclesiis et plures fidem faciendo de ecclesiis^k et quasi^l omnes parrochias cathedralium ecclesiarum inpeccit.

Iul. 27. Anno Domini 1320, in die dominica post festum beati Iacobi occisi fuerant a Litwanis marsalcus⁹⁸ cum 22 fratribus et citra 200 viros et plures fuerunt vulnerati. Item nova^m

Iun. 26. anno Domini 1321. fuit eclipsis solis in die beatorum martirum Iohannis et Pauli hora tertia. 45 Item eodem anno fuit capitulum generale in Franken, ubi dominus Iohannes prepositus ecclesie Sambiensis obtinuit, quod bona ecclesie a fratribus reddita fuerant, anno videlicet

a) rege c. b) deest c. c) sequuntur verba eodem anno, posteriori manu deleta c. d) q' c. e) fugiten c. f) cas' c. g) in loco raso alia manu script. c. h) limitate c. i) p'ntatus c. k) locus ut videtur corruptus. l) q' c. m) no^o c. 50

92) Biseno ad Memelam fluv. situm erat. 93) ad *cedere intellecto, quod magister cum magno exercitu appropinquaret — sicque combustis machinis infecto* Memelam olim situm, fortasse idem ac Welun, cf. *negocio recesserunt.* 96) Welun ad Memel fluv., de Dusb. l. c. p. 181. 94) V. Petrum cf. Dusb. p. 182. 97) V. Petrum de Dusb. p. 182. 95) Cf. e. l.: *Dum igitur sic non proficerent, tandem die 17. cum vellet re-* 98) Henricus de Plozh. 55

Domini 1322, regente ecclesiam episcopo domino Iohanne dicto Clare, qui venit de curia anno supra 1320. post pasca¹.

Anno Domini 1336. devastaverunt castrum² Litwanorum cum multis milibus hominum. Febr. 24. Post hoc eodem anno in die corporis Christi fratres inceperunt edificare castrum in terra Mai. 30. eorum ubi confusum³ fuit negocium.

Anno Domini 1243. quarto instantis Iulii^{b, 3}, indictione prima, pontificatus domini Inno- Jul. 4. cencii pape anno primo, dominus Gwilhelmus legatus eiusdem domini pape limitavit quatuor dyoceses, unam in terra Culmensi et 3 in Prusia.

Item sub anno Domini 1252. creatus, confirmatus et consecratus fuit dominus frater 10 Henricus de Stritberch in episcopum ecclesie Sambiensis.

Item anno Domini 1258. quarto Ydus Marcii frater Anselmus Warmiensis et Heyden- Mart. 12. ricus^c de ordine Predicatorum Culmensis ecclesiarum episcopi electi arbitri inter dominum Henricum^c Sambiensem episcopum et fratres de Prusia pronunciaverunt quod fratres secundum ordinacionem sedis apostolice terram Sambie que tunc inhabitabatur, dividere 15 deberent cum predicto episcopo infra mensem, et cetera omnia prout instrumento super hoc confecto^d plenius continetur. Item sub anno Domini 1258. mense Marcii fratres ad nutum dictorum arbitratorum diviserunt terram Sambiensem in tres partes, et dominus Henricus^c episcopus Sambiensis elegit illam partem que Quedenow nuncupatur^e.

Item^d anno 1258. 5. Ydus Marcii predicti domini episcopi arbitri^c concordaverunt ipsum Mart. 11. dominum Henricum Sambiensem cum fratribus super divisione castri et tocius montis castrensis et super debitis ducentarum marcarum et aliis multis causis, que in hoc instrumento sunt^f conscripte^g.

Item anno Domini 1257, 18. Kal. Maii frater Gerhardus de Hirczberc scribit in suo in- Apr. 14. strumento, quod concordaverit cum predicto Henrico^c episcopo Sambien- de castro Kunigisberg et reliquis areis per ipsum divisis cum aliqua parte terre circum- dantis, que usque ad duo dimidia miliaria se extendunt et alia que in eodem instrumento plenius sunt conscripta⁷.

Item dictus frater Gerhardus scribit in quodam instrumento, quod sub anno Domini 1257, 18. Kal. Maii concordaverit cum supradicto Henrico^c Sambien- 30 castrum Kunigisberg et quod idem dominus episcopus dederit fratribus dicti castri allodium in fundo ecclesie sue Quene vel Dernen, ita quod ipse episcopus similiter in dicto fundo sibi et suis successoribus posset allodium instaurare et cetera que in ipso instrumento sunt conscripta^{h, 8}.

Item frater Gerhardus scribit in alio instrumento, quod sub anno Domini 1258. a finali 35 funiculo pristine divisionis acceptaverit 80 funiculos versus descensum Prigore, qui extendentur a Prigora versus terram Sambie ad dimidium miliare. E contrario domino episcopo predicto assignavit 50 funiculos versus ascensum Prigore, qui similiter se extendent a Prigora versus terram Sambie usque ad dimidium miliare⁹.

Item dictus dominus Henricus^c episcopus Sambiensis protestatur in suo instrumento, 40 quod sub anno Domini 1264. mensis Iulii contulerit fratribus partem, que ipsum nomine ecclesie sue in Wickandesort contingebat, et quod fratres tantundem spacii et tres mansos pro sua ecclesia edificanda promiserunt¹⁰.

Item sub anno Domini 1292, 7. Ydus Augusti dominus Cristanus successit domino Aog. 7. Henrico sepedicto et iam defuncto in episcopum Sambiensem.

Item idem dominus Cristanus elegit prelatos duos et 4 canonicos in ecclesiam suam Apr. 7. Sambiensem et promisit eis totam polkam Quedenow sub anno Domini 1294, 7. Ydus Aprilis.

Item a predicto domino Cristano non invenio plures literas in ecclesia nostra.

a) con altera manus add. c. b) deest c. c) h. c. d) abhinc usque in finem alio manus scripsit e. e) arbitri c. f) bis in cod. g) h. c. h) conscripte c. i) h. c.

50 1) V. Cod. dipl. Pruss. II. n. 99 et 100. 2) Pil- 5) e. l. n. 116. 6) Cod. dipl. Pruss. I. n. 114. leuen; v. supra p. 703. 3) Cf. Dreger, Cod. dipl. 7) Cf. Dreger, Cod. dipl. Pomer. n. 290. 8) e. l. Pomer. II. 158. 4) Cod. dipl. Pruss. I. n. 115. n. 289. 9) e. l. n. 304. 10) e. l. n. 307.

- Apr. 29. Frater Conradus de Vuchwangen profitetur in suo instrumento se mortuo domino ecclesiam Sambiensem incorporasse ordini et canonicis aliqua statuta fecisse et hoc sub anno Domini 1296. tercio Kal. Maii¹¹.
- Jan. 11. Item dominus Syfridus successit domino Cristiano et idem dominus Syfridus sub anno Domini 1302. misit canonicos in corporalem possessionem katedralis ecclesie in Kunigisberg et assignavit eis integram polkam de Quedenow et hoc sub anno Domini 1292, 3. Ydus
- Apr. 8. Januarii. Item eodem anno 8. die Aprilis dominus Ysarnus archiepiscopus confirmavit facta dicti domini Syfridi¹².
- Mart. 25. Item frater Meynhardus in suo instrumento profitetur se sub anno Domini 1297, 8. Kal. Aprilis cum domino Syfrido et suo preposito Theodorico et aliis suis canonicis fecisse permutationem silve Wogrim pro spacio in quo sita est domus domini Szconewic et pro silvis adjacentibus Wisserrat et Royge. Cum tamen ecclesia domum Vyschusen diu ante tempora domini Syfridi pacifice edificaverat et possedit. In eodem instrumento receperunt fratres dimidium molendinum ipso episcopo volente vel nolente¹³.
- Jan. 13. Item frater Ludewicus de Schip profitetur in suo instrumento se cum domino Theodrico preposito et toto capitulo sub anno Domini 1300. in octava epyphanie Domini permutasse Raxiten et Awauken pro Wyskaine et Suriene, cum tamen et ille et iste fuerint ecclesie ab antiquo.
- Jan. 10. Item frater Conradus Saccus profitetur se in suo instrumento et cedula sub anno Domini 1303, 4. Ydus Januarii conmutacionem fecisse allodii pro curiis et spacio inter 20 plancas.

ANNALES DUNEMUNDENSES.

Curia Revaliensis asservabat manuscriptum codicem membranaceum, in cuius p. 58 inter medios sermones theologicos Annales exaratos invenit vir b. m. Wilhelmus Arndt, eos in „F. G. von Bunge Archiv für die Geschichte Liv-, Esth- und Curlands. Dorpat 1845. Tom. IV. p. 269“ publici iuris fecit. Quum autem codicem Revaliae nunc latere per Eduardum Winkelmann, olim socium nostrum, edocti essemus, nil restabat nisi refugere ad editionem principem. Secunda vice ediderat Annales Ernestus Strehlke v. d. p. 140—142 T. II. SS. RR. Pruss. similiter illam praelaudatam editionem excudens, sed quaedam satis corrupta haud infeliciter emendans. De affinitate inter nostros et quasdam canonicis Sambiensis partes observata iam diximus. Ordinem chronologicum turbatum restituere facile fuisset sed supervacaneum.

- p. Jul. 25. Anno Domini 1313. reedificatum est castrum in Duneborch post festum Iacobi.
- c. Apr. 19. Anno Domini 1321. circa festum pasche edificatum est castrum in Mesoten in Semigallia.
- Jul. 25. Anno Domini 1319. dominus Iohannes papa confirmavit fratribus domus Theutonice castrum Dunemundis.
- Jul. 27. Anno Domini 1320. occisus est apud Memelam frater Henricus de Plozch cum 22 fratribus.
1124. Anno milleno centeno bis duodeno
In Premonstrato formatur candidus ordo.

a) Theutonici ed.

11) Cf. Gebser Gesch. der Domkirche zu Königsberg, qui pag. 59 habet: 3. Idus Maii. 12) e. l. p. 61. Cod. dipl. Pruss. II. n. 43. 13) Cf. Cod. dipl. Pruss. II. n. 35; 8. Kal. Nov.

Anno milleno centeno ter quoque quino
Silvam Welponis perfudit linpha cruoris.

1115.
Febr. 11.

Quingentos decies cum bis centum minus uno^a
Annos dic ab Adam, donec verbum caro factum.
Virgo parens vixit sexaginta tribus annis,
Quatuor atque decem fuit in partu benedicta,
Triginta tribus cum nato^b manserat eius,
Sexque decem sola, Christus^c simul astra subivit.

Depositio beate Virginis fuit in assumptione eiusdem, 40. autem die, hoc est 9. Kal.
10 Aprilis, in corpore et anima assumpta est in^d celum.

Quinto Idus Marcii, hoc est 14. die ante passionem Domini, fuit Lazarus suscitatus.
Sanctus Petrus fuit episcopus Rome 25 annis, vixit beatus post suam conversionem
39 annis.

Anno Domini 1211. constructa est abbatia Dunemunden in monte Sancti Nicolai, anno
15 Domini 1228. in die beati Bernardi abbatis devastata est a Curonibus et Semigallis.

Aug. 20.

Anno Domini 1237. in die beati Mauricii fuit magna expeditio in Lettovia.

1336.

Anno Domini 1260. dimicatum est in Durben in die beate Margarete virginis, sequente
hyeme fuit conflictus contra Lettowinos in Leneworden in die beati Blasii.

Sept. 22.

Iul. 13.

Febr. 3.

Anno Domini 1263. devastata fuit Maritima et Perona in die purificationis a Lettho-
20 winis, et in octava predictae sollempnitatis dimicatum est contra eos apud Dunemundis.

Febr. 2. 9.

Eodem anno Kal. Iunii conflagrata est igni ecclesia Dunemundis in die Nycomedis.

Iun. 1.

Anno Domini 1264. conflagrata est igni tota civitas Rygensis in festo apostolorum Petri
et Pauli.

Iun. 29.

Anno Domini 1270. prelium fuit contra Lettowinos in Osilia in die beate Iuliane virginis.

Febr. 16.

25 Anno Domini 1274. conflagrata est igni civitas¹⁴ in die epiphaniæ.

Ian. 6.

Anno Domini 1279. dimicatum est in Lettowia, ubi occubuit magister fratrum milicie

Mart. 5.

Ernestus, et capitaneus dominus Eylardus et alii quam plures christiani, 3. Nonas Marcii.

Anno Domini 1287. in crastino annunciacionis dominice occisus est magister Willekinus
cum multis fratribus ac christianis.

Mart. 26.

30 Anno Domini 1297. orta est seditio inter fratres milicie et cives Rygenses. Paulo post,
hoc est biduo ante Marie Magdalene, civitatis pars maxima succenditur hora noctis.

Iul. 26.

Anno Domini 1298. rex Lettowinorum depopulatus est Karkhus et fines eius. Rever-
tens vero oppugnatus est a magistro Brunone et suis fratribus apud flumen Thoreyda in
octava penthecostes, quod fuit Kal. Iunii, ubi magister Bruno et multi de suis corruerunt.

Iun. 1.

35 Eodem anno Rygenses obsederunt municionem, que dicitur Novum-molendinuun, ubi occisi
sunt et submersi a fratribus in die^e Petri et Pauli.

Iun. 29.

Anno Domini 1098. inceptus est ordo Cisterciensium.

Anno Domini 1114. constructa est Clarevallis.

Anno Domini 1113. a constitutione domus Cisterciensium^f.

40 Anno Domini 1153. obiit dominus Bernardus primus abbas Clarevallensis.

Anno Domini 1190. habuit initium^g ordo fratrum Theuthonicorum.

Anno Domini 1225. fuit occisus Engelbertus episcopus Coloniensis.

Anno Domini 1305. frater domus Theuthonicorum adepti sunt claustrum Dunemunde
in crastino beati Iacobi¹⁵.

Iul. 26.

45 Anno Domini 1307. dimicatum est ante Rygam contra Lettowinos in die sanctorum
Processi et Martiniani.

Iul. 2.

Anno Domini 1348. edificatum est castrum in Meryenborg sub magistro Goswino.

a) sic coniecti Strehlke, anno ed. b) natu ed. c) solo Christo ed. d) en ed. e) a — die desunt ed., addidi
ex Canon. Samb. f) locus ut videtur corruptus. g) in initium ed.

50 14) Rigensis. 15) in die beati Iacobi, Canon. Samb. supra pag. 704.

ANNALES ET NOTAE COLBAZIENSES

EDENTE WILHELMO ARNDT.

Inter bibliothecae regiae Berolinensis libros manuscriptos codicem exscripsi, Annales monasterii antiqui Pomeraniae Colbaz, ad Ithnam fluvium prope Stargard siti, continentem. Est autem membranaceus saec. XII. exaratus, in quo 5 annales usque ad a. 1568 productos excipit Calendarium et tabula quaedam mundi, quae quomodo sibi formam mundi urbiumque praeclarissimarum situm finxerint atavi nostri, bene repraesentat. Nec velim silentio praeterire imagines in codice pluribus in locis simpliciter sed artificiose pictas, praecipue repraesentatio mortis Christi digna est quae enumeretur inter artis saec. XIII. 10 monumenta. His praemissis venio ad Annales ipsos.

Postquam v. d. Georgius Waitz publici iuris fecit antiquum annalium Lundensium codicem Erfordiae asservatum¹, nec minus v. d. Lappenberg in Tom. XVI. Monumentorum nostrorum novam paravit Annalium Ryensium editionem, Rudolphus Usinger, nunc professor Gryphiswaldensis, instituit disputationem criticam 15 de annalibus et chronicis Danicis medii aevi doctam copiosamque². Docebat pro fonte annalium Danicorum praecipue esse statuendos Annales Lundenses maiores, nunc deperditos, qui in priori parte inter ceteros in usum suum Annales S. Benigni Divinionensis similesve convertissent. Quae vestigia aequae in annalibus nostris Colbaziensibus invenies lector. Equidem credam et nostros inniti illis 20 maioribus Annalibus Lundensibus, quum permulta loca adhuc in Annalibus Lundensibus Waitzii opera divulgatis exstent, pleraque autem, quae etsi nec in Annalibus S. Benigni nec in Lundensium exemplari legantur, tamen modum originis suae perlucide prae se ferant³. Nec aliter fieri potuit, nam monachi Cistercienses, qui missi fuerant ut fundarent monasterium Colbaz, secum appor- 25 tabant codicem nostrum, cuius scriba primus usque ad annum 1137 munere suo functus est, quo cum anno et illa affinitas, quae inter nostros et Lundenses existit, desinit. Quae autem animadvertitur anni 1140 similitudo cum Annalibus Ryensibus, fortasse ad eundem est reducenda fontem, quoniam quum anno demum 1174 Colbaz fundatum sit, codicem nostrum in alio quodam monasterio exsti- 30 tisse necesse est. Notae autem de variis Cisterciensium conventibus, quas eisdem fere verbis praebent Annales Ryenses, in nostro codice saeculi XIII. exeuntis manu adscriptae sunt, minimeque ex illis fluxerunt, quum in nostris plures tales fundationes quam in Ryensibus enumerentur. Fortasse statuendum exstitisse quosdam fundationes monasteriorum Cisterciensium continentes tabulas, in quibus 35 an contenta fuerint a. 1218 de Ottonis et a. 1251 de Frederici II. morte et de

1) Nordalbingische Studien V, 1 sqq.

2) Die numeri in nostris et in Lundensibus inter se differunt, ut in margine editionis nostrae notavimus.

3) Non uno in loco annorum

obsidione Stettinensi a. 1176 verba, quae et in Annalibus leguntur Ryensibus, ego in medio relinquo. Postrema Annalium pars in monasterio Colbaz scripta est.

Codex autem, ut iam supra memoravimus, saec. XII. scriptus, forma longiori inter msc. bibl. regiae Berolinensis theologicos in folio numero 149 signatur. In prima pagina legitur: Liber sancte Marie in Colbaz. In prioribus paginis habet Notas et versus Colbazienses infra edendos. Annales praecedit Commemoratio de sex aetatibus mundi secundum Bedam usque ad Christum natum deducta, quam hoc loco typis dare supervacaneum credimus. Prima manus quae integram annorum tabellam usque ad a. 1368 scripsit, annales condidit ut supra iam dixi usque ad a. 1137. Ab hoc anno variae sese excipiunt manus, quae, excepta illa conventuum fundatorum annos adnotante, ubi vis coevae apparent. Plerumque in marginibus vel locis vacuis relictis Annales nostri sunt scripti, quos secundum ordinem chronologicum dedi. Monendum temporis decursu permultis in locis litteras evanuisse, saepissime quoque rasura adhibita vestigia tantum prioris scripturae reliquit, quibus incommodis nec arte chemica mederi prorsus potui.

Scribebam Petropoli d. 1. m. Dec. a. 1864.

W. ARNDT.

	17. obiit Octavianus succedente Tiberio.	
	31. Christus baptizatus.	
20	35. Christus passus.	
	39. defuncto Tiberio imperavit Gaius.	
	42. decedente Gaio imperavit Claudius.	
	47. Petrus primus Rome episcopus.	
	(Octo folia exciderunt.)	
25	489. Zenoni successit Anastasius.	A. L.
	491. Gelasius papa.	
	492. Clodoveo successit Thodericus.	
	495. Anastasius papa.	
	497. Simmachus papa.	
30	509. Benedictus abbas.	
	511. Hormisda papa.	
	513. Teoderico successit Teodebertus.	A. L.
	520. Iohannes papa.	
	522. Felix papa.	
35	524. Iustino successit Iustinianus.	A. L.
	526. Teodeberto successit Teodebaldus. Bonifacius papa.	
	529. Lotharius, post quem quatuor filii eius Parisii: Haribertus, Guntramius, Sigibertus, Hilpericus.	
	530. Iohannes papa.	
40	533. Agapitus papa.	
	534. Silverius papa.	
	535. Vigilus papa.	
	552. Gelagius papa.	
	556. Sigibertus rex occisus et regnavit pro eo Childebertus cum Brunechilde matre.	
45	557. Iohannes papa.	
	564. Iustiniano successit Iustinus.	
	570. Benedictus papa.	
	577. Iustino successit Tiberius.	
	579. Chilpericus rex Francorum.	
50	581. Tiberio successit Mauricius. Pelagius papa.	A. L.
	588. Hoc anno fuit natus sanctus Audoenus.	

	591. ordinatur Gregorius maior papa.	
	596. destructio Cassinensis cenobii.	
	603. Mauricio successit Focas.	
	605. obiit sanctus Gregorius maior papa.	
	606. Fabianus papa.	5
	608. Bonifacius papa.	
A. L.	609. Foce successit Heraclius. Item Bonifacius papa qui peciit a Foca cesare templum Pantheon.	
A. L.	612. Hoc tempore sanctus Columbanus claruit.	
	615. Deusdedit papa.	10
A. L.	617. Bonifacius papa. Hoc tempore occisus est Theobertus rex Francorum et facta est pugna inter eos.	
A. L.	620. mortuo Theodeberto successit Flodoveus ^a .	
	621. Honorius papa.	
	627. Severius papa.	15
	629. Iohannes papa.	
	630. Theodorus papa.	
	633. Flodoveo successit Dagobertus.	
	634. Martinus papa.	
A. L.	635. obiit sanctus Romanus, successit sanctus Audoenus.	20
	638. Heraclio successit Heraclonas.	
	639. Eugenius papa.	
	640. Heraclone successit Constantinus, post quem Constantinus filius eius.	
	641. Vitalianus papa.	
	654. Adeodatus papa.	25
	658. Donus papa.	
	659. Dagoberto successit Clotharius filius eius. Agathon papa.	
	661. Leo papa.	
	665. obiit Wandregisilus papa.	
	667. Constantino successit Constantinus.	30
	671. Benedictus papa.	
	677. obiit sanctus Audoenus, successit Ansbertus.	
A. L.	679. Clothario successit Childericus.	
	681. Iohannes papa.	
A. L.	682. Childerico successit Theodoricus.	35
A. L.	684. Constantino successit Iustinianus.	
A. L.	687. Pippinus primus maior domus efficitur.	
	693. Sergius papa.	
A. L.	694. Iustiniano successit Leo.	
	695. obiit sanctus Ansbert, successit Grippo.	40
A. L.	697. Leoni successit Tiberius.	
A. L.	698. Theodrico successit Clodoveus.	
A. L.	699. Clodoveo successit Childebertus.	
A. L.	704. Tiberio successit Iustinianus.	
	706. Iohannes papa.	45
	708. Iohannes papa.	
A. L.	710. Iustiniano successit Philippicus. Sisinius papa.	
A. L.	711. Philippico successit Anastasius. Constantinus papa.	
A. L.	714. Anastasio successit ^b Theodosius.	
A. L.	715. Theodosio successit Leo.	50
A. L.	716. Childeberto Dagobertus.	
A. L.	717. Karolus, filius Pippini, fit maior domus.	
	718. Gregorius papa secundus.	
	720. obiit sanctus Vulframus episcopus.	
A. L.	724. Leoni successit Constantinus.	55

^a Clodoveus A. L.   ^b addidi.

	730. hoc tempore Beda claruit ^a .	
	734. Gregorius papa tercius.	
	741. Karolo Karlomannus et Pipinus in maioratu domus succedunt.	A. L.
	743. Zacharias papa.	A. L.
5	746. Karlomannus Romam perrexit.	A. L.
	752. Pipinus rex efficitur. Stephanus papa.	A. L.
	758. Paulus papa.	
	763. hyems illa magna.	A. L.
	767. Constantinus papa.	
10	768. Stephanus papa. Hoc anno Pipinus obiit.	
	769. inicium regni Karoli regis.	A. S. B. M. et A. L.
	771. Adrianus papa. Hoc anno Karlomannus obiit.	ib.
	776. conversio Saxonum.	ib.
	777. Karolus Hispaniam intravit.	ib.
15	778. Karolus Saxoniam venit.	ib.
	779. Saxonia capta est.	ib.
	780. Karolus Romam vadit.	ib.
	786. signum crucis in vestibus.	ib.
	787. iterum Karolus Romam perrexit.	ib.
20	788. Karolus per Alemanniam venit ad fines Bawarie.	ib.
	790. Tassilo dux venit in Frantiam et Bawaria capta est.	ib.
	791. Karolus perrexit in Slavos qui dicuntur Wilti.	ib.
	793. Karolus rex Hungrorum regnum vastavit.	ib.
	796. Adrianus papa obiit, successit Leo.	A. S. B.
25	800. Karolus imperator factus est, et a Romanis appellatus Augustus.	A. S. B. et A. L.
	814. obiit Karolus imperator, successit Lodowicus Pius, filius eius.	ib.
	819. Lodowicus Britanniam perrexit interfecto Normanno.	A. L.
	820. Stephanus papa.	
	822. fames valida.	
30	823. visio Wectini ^a .	
	827. Pascalis papa.	
	832. hoc anno reliquerunt Frantii Lodowicum et elegerunt Lotharium. Eugenius papa.	A. L.
	835. Gregotius papa ^b .	
	840. Lodowicus imperator obiit.	A. S. B. et A. L.
35	842. Lotharius et Karolus pugnaverunt.	
	850. Sergius papa.	
	853. Léo papa.	
	855. Lotharius ^c rex obiit.	
	860. Benedictus papa.	A. L.
40	862. Nicolaus papa.	
	868. fames valida.	
	869. item fames et mortalitas hominum et pestis animalium.	
	874. Iohannes papa.	
	876. hoc anno Rollo cum suis Normanniam venit.	
45	883. Marinus papa.	
	884. Maurinus papa.	
	885. Adrianus papa.	
	886. Stephanus papa.	
	888. Karolus imperator obiit, Arnolfus rex efficitur.	A. S. B. et A. L.
50	898. Arnolfus obiit et Lothowicus successit.	
	911. ^b Lothowicus filius Arnolfi obiit. Factum est bellum Carnotis de paganis.	
	914. ^c facta est pax inter Francos et Normannos	

a) Wetsni Ann. S. Bemg. b) 903. A. L. c) 905. A. L.

55 4) A. L. praebent haec: 730. Hoc anno sanctus Beda scripsit Historiam Anglorum.

5) scilicet obiit.

6) A. L. falso Karolus.

	919. * Conradus rex obiit et Henricus successit.	
	922. ^b Karolus pugnavit cum Rodberto.	
	934. ^c Henricus obiit et Otto successit.	
A. L.	943. ^d hoc anno est occisus Wilhelmus dux filius Rollonis, cui successit Ricardus qui Vetus dicitur.	5
A. S. B. et A. L.	952. ^e Otto rex Italiam ingressus est.	
	957. ^f Liudfridus ^g Ottonis filius subiugata sibi Italia ibidem obiit.	
	961. ^h Otto puerulus in regem levatur Aquisgrani palatii.	
	972. ⁱ Otto imperator obiit.	
	983. ^j Otto iunior imperator obiit, et Otto filius eius infans ei successit.	10
	996. obiit Ricardus primus, successit Ricardus.	
	999. Girbertus papa.	
A. S. B.	1002. obiit Otto, Henricus successit.	
	1003. Iohannes papa.	
	1023. Henricus obiit, successit Cono.	15
	1026. obiit Ricardus II, successit Ricardus III, deinde Rodbertus eodem anno.	
	1031. obiit Rodbertus rex Francorum, successit Henricus.	
	1035. obiit Rodbertus dux Normannie ^l , filius eius successit.	
	1036. Benedictus papa nepos Benedicti.	
	1039. Conradus imperator obiit, successit Henricus.	20
	1042. mortalitas magna hominum.	
	1047. bellum apud Vallesdune.	
A. L.	1048. ^m obiit Damasus papa, successit Leo.	
A. L.	1054. bellum apud Mortuum mare. Obit Leo papa, successit Victor.	
A. L.	1056. obiit Henricus imperator, successit Henricus filius eius.	25
A. L.	1057. obiit Victor papa, successit Stephanus.	
A. S. B. et A. L.	1060. obiit Henricus rex Francorum, successit Philippus filius eius.	
	1062. Alexander papa II. obiit ⁿ .	
	1063. hoc anno subiugata est Cenomannis Normania.	
A. L.	1065. Aeduardus rex Anglorum obiit.	30
A. L.	1066. Wilhelmus dux Normannorum optinuit Angliam occiso Haroldo rege.	
A. L.	1074. ^o Alexandro pape successit Gregorius papa.	
Apr. 22.	1076. ^p 10. Kal. Mai factus est terre motus feria 6. luna 14.	
Ian. 31.	1078. ^q 2. Kal. Februarii feria 4. eclipsis lunae rubeae luna 13.	
	1083. Magtildis regina Anglorum obiit.	35
	1085. Gregorius papa obiit, successit Victor, et Victori Urbanus.	
	1087. translacio sancti Nicolai.	
	1088. ^r obiit Wilhelmus rex Anglorum, cui successerunt filii Vilhelmus ^s in Anglia et Rodbertus in Normannia.	
A. L.	1096. hoc anno christianorum motio fuit Ierusalem super paganos.	40
A. L.	1098. exordium Cisterciensis ordinis ^t .	
A. L. Iul. 15.	1099. Paschalis papa. Capta est Ierusalem a christianis Idus Iulii feria 6.	
	1100. obiit Wilhelmus iunior, cui successit Henricus frater eius.	
A. L.	1101. iterum motio facta euntium Ierusalem.	
A. L.	1106. hoc anno bellum inter Henricum regem et Rodbertum comitem Normannorum, in quo Rodbertus victus est.	45
A. L.	1108. obiit Philippus rex Franciae, successit Lodowicus filius eius.	
	1113. beatus Bernardus monasterium intravit ^u .	
	1115. Claravallis constructa est ^v .	
	1118. Magtildis regina secunda Anglie obiit et Pascalis papa.	50
	1119. obiit Gelasius papa.	

a) 911. A. L.   b) 914. A. L. (17. Kal. Iul.)   c) 926. A. L.   d) 934. A. L.   e) 946. A. L.   f) 952. A. L.
g) Lyndulfus A. L.   h) 956. A. L.   i) 967. A. L.   k) 977. A. L.   l) norm. c.   m) 1045. A. L.   n) addidi
ex ann. S. Benigni; successit Alex. A. L.   o) 1075. A. L.   p) 1075. A. L.   q) 1075. A. L.   r) 1086. A. L.
s) Vilhelmi c   t) huius anni relato altera ac posteriori manu scripta est. Est eadem manus, quae postea ordinum 55
monasticorum et conventuum fundaciones adnotavit.   u) alia manu scripti.; v. notam criticam antecedentem.

1124. Kalixtus papa obiit. Anno Domini 1124.⁵ Otto pius Babenbergensis episcopus Pomeraniam intravit eamque convertit.⁶
1125. fames valida in Anglia. Obiit Henricus imperator.
1127. Karolus dux Flandrie a suis interfectus.⁷ Mart. 3.
A. L.
1130. hoc anno 7. Idus Ianuarii occisus est Canutus a Magno filio Nicolai regis. Ericus effectus est rex in Scania. Eodem anno . . . . ista superscripta . . . . 3. Idus Aprilis. Mart. 7.
- 1133.⁸ bellum apud Sirum insulam inter Magnum et Ericum [feria 4. in auctumno.]
1134. eclipsin solis. [Eodem anno et indictione, 6. Kal. Iunii feria 2.]⁹ Ericus fugit Norwagiam et¹⁰ rediit.
1135. hoc anno occisus est Magnus et Henricus et quatuor episcopi a Scanensibus. Eodem anno occisus est Nicolaus rex in Sleawic a suis.
1137. obiit [3. Nonas Mai feria 4.] Acerus Lundensis archiepiscopus, successit Aeskelus archiepiscopus. Eodem anno occisus est Ericus rex Danorum in Iutlandia a Plog. Mart. 5.
A. L. A. R.
1139.
1140. 13. Kal. Aprilis feria 4. post nonam tenebre facte sunt per orbem. Mart. 29.
A. Ryno.
1143. conventus missus est in Alvastrum et in Novam-Vallem. A. R.
1144. conventus missus est in Herivadum.
1146. 6. Kal. Septembris feria 3. obiit Ericus rex Danorum. Eodem anno 12. Kal. Aug. 27. Decembris feria 4. eclipsin lune.
1148. obiit sanctus Malachias episcopus.
1150. 9. Kal. Iunii bellum fuit apud Arcum in Slavia feria 4. Slavi transierunt Scaniam. Mai. 24.
1151. obiit Eugenius papa.
1153. conventus venit in Esrum. Eodem anno 3. Idus Februarii interfectus est Nicolaus frater eius. Eodem quoque anno obiit dominus Bernardus abbas Clarevallensis. Febr. 11.
1155. hic rex Sueno abiit.¹¹
1157. hoc anno interfecti sunt rex Canutus¹² et Sueno¹³, et Waldimarus suscepit regnum. Mart. 23.
1158. conventus missus est in Vite-scolam. A. R.
1159. obiit Iohannes presbiter . . . . . 2. Idus Februarii.
1160. conventus venit in Sabba. A. R.
1162. conventus venit in Sora et in Tutam-vallem. A. R.
1164. conventus venit in Ghutualiam. A. R.
1165. conventus venit in Cara insula. A. R.
1166. interfectus est Magnus filius Regneldi.
1168. [10. Kal. Iunii] interfectus est Amandus filius Ebbi. Mart. 23.
1170. [Idus Iulii] obiit Huno filius Ebbi. Conventus venit in Doberan: Rugia a Danis subjugata est et ad christianitatem conversa. Jul. 15.
1171. Thomas Cantuarie archiepiscopus occiditur in sede sua.
1172. conventus venit in Dargon de Esrom et eodem anno venit in Insula Dei. A. R.
1173. conventus venit in Locum Dei¹⁴ et terre motus factus est. A. R.
1174. conventus venit in Colbas¹⁵. A. R.
1176. castrum Stytin obsessum a Danis. A. R.
1178. translatio sancti Bernardi abbatis Clarevallensis.
1181. Waldmarus rex Dacie obiit. 1182.
1183. conventus venit in Lenin. Obiit Ratibor filius Boguzlai . . . Kal. Februarii.
1186. 6. Non. Martii obiit hoc anno dominus Conradus episcopus qui inter alia que nobis bona contulit, aliquot etiam villarum circumstantium ecclesie nostre in Colbaz decimam dedit. Conventus venit in Olivam. Mart. 2.
1187. obiit Boguzlaus dux 16. Kal. Aprilis. Mart. 17.
1188. conventus qui missus fuit de Esrom in Dargun venit in Hilda.
1189. Fredericus imperator cum exercitu Iherosolimam vadit.

50 a) haec verba ad annum 1120. adscripsit manus quaedam saec. XIII. ex., sed hoc loco et ad annum 1124. signa crucis apposuit, ut rectus annorum ordo efficeretur. b) MCMIII c. c) 1032. A. L. d) voces unctis inclusas hic et infra alia sed coeva manu addita sunt. e) vox incerta c. f) punctis hic et ad a. 1170. positus locus huius notae ad a. 1170. signatur, sed falso.

7) A. L.: Karolus dux Flandrie interfectus est a suis, Ann. Lund. 5. Id. Aug. in vigilia beati Laurentii qui fuit filius Kanuti regis et martiris, qui iacet a. 1158. 10) Oct. 23. 11) Lygum, in ducato Othoenp, per consilium Magni, filii Nicolai regis. Sleawicensi. 12) A. R.: conventus venit in Colbar, 8) h. ex. fugit, cf. Ann. Lundens. ad h. a. 9) sec. qui dicitur Mera-Vallis 4. Non. Febr.

1190. conventus venit in Reinsvelde.
 1191. obiit Sifridus episcopus.
 1210. 1192. conventus venit in Rure-regio¹³.
 1194. conventus missus est in Asilum.
 1195. obiit Everardus primus abbas in Colbas. Eodem anno . . . . us filius Suantobori.
 1196. obiit Wartislaus filius Suantobori.
 1207. conventus venit in Tuta insula.
 1208. conventus venit in Dargun de Doberan.
 Mart. 23. 1210. monasterium nostrum inceptum est sub abbate Rodulfo 10. Kal. Aprilis.
 1210. obiit Innocencius papa III, accessit Honorius. 10
 Oct. 21. 1217. hic motio christianorum facta euntium Ierusalem. Eodem anno 12. Kal. No-
 vembriis obiit Rodulfus abbas.
 A. R. 7. 1218. obiit Otto imperator.
 1219. obiit Sigwinus episcopus Caminensis.
 1224. occiditur Hengelbertus Coloniensis episcopus. 15
 1226. hoc anno destructa est Oliva a paganis.
 1230. hiems illa magna a festivitate omnium sanctorum usque in pascha.
 1233. obiit Conradus episcopus II. Caminensis. Obiit Wartislaus filius Bartholomei.
 Conventus venit in Novo-campo.
 1236. hoc anno succensa est Oliva a paganis secundo totaliter. 20
 1239. obiit filius Oddonis.
 Oct. 6. 1241. hoc anno luna 27. hora 8. 2. Non. Octobris factus est eklipsis solis. Obiit Con-
 Sept. 20. radus III. episcopus Caminensis 12. Kal. Octobris.
 1244. Wilhelmus episcopus ordinatus est.
 Dec. 3. 1247. Colbaz succensum est 3. Nonas Decembris tercia feria post completorium. 25
 Aug. 19. 1250. Ericus rex Dacie a fratre suo Abel captivatur et miserabili morte perimitur.
 A. R. 7. 1251. obiit Fredericus imperator.
 Jul. 17. 1253. 16. Kal. Augusti feria 5. tempore capituli, percussa est a tonitruo turris Colba-
 Oct. 31. censis. Eodem anno 2. Kal. Novembris obiit dominus Wilhelmus quartus episcopus
 Caminensis^a, qui sepultus est apud Minores fratres in Primzlao. 30
 1255. conventus venit in Parsten^b.
 1264. obiit Wartislaus. Abbates de linea Clarevallii et de linea Morimundii non inter-
 fuerunt capitulo generali.
 1266. obiit Iohannes marchio Brandenburgensis.
 Febr. 10. 1267. obiit Suantopolcus dux nobilis Pomeranorum 4. Idus Februarii. 35
 1269. marchiones monachos nostros et conversos de Sovin violenter eiecerunt et adhuc
 retinent absque iure.
 1271. marchiones Olyvam maxime dampnaverunt et totam terram Danceke devasta-
 verunt.
 Mart. 10. 1273. 6. Idus Marcii audite sunt campane se ipsas pulsantes et in Benedig^c tempore 40
 wespere marchiones terram Stitines et Piricensem graviter spoliaverunt et ecclesiam
 nostram multum condempnaverunt.
 1275. abbas de Machaplana ordinis Cystericiensis in civitate Tholeto captus, verbe-
 ratus, cathenatus est a Minoribus fratribus. Quare nobis preceptum est a capitulo generali,
 ne aliquam familiaritatem habeamus usque ad satisfactionem condignam cum fratribus 45
 supradictis.
 Nov. 13. 1279. obiit Barnym dux Stetinensis Idus Novembris.
 Iun. 11. 1294. hoc anno in die Barnabe venit conventus in Marienwolde.
 1296. occisus est Petrus rex Polonie a quodam marchionum milite dicto Iacob Kassube.
 1298. hoc anno rex Adolfus^d Romanorum occisus est a duce Austrie, et idem dux loco 50
 eius successit. Item hoc anno dux Polonie et dux Bucsclaus terram Arneswoldensem
 et terram Biritensem^e conbuserunt et generaliter devastaverunt.
 Anno milleno trecenteno quoque quino
 Vredberch in patria sunt maxima signa peracta,

a) q. e. Ca erasa sunt c. b) vox incerta c. c) vox dubia c. d) supra hm. add. c. e) b'itep. c.

13) Cf. A. R. ad a. 1192 et 1210. 14) postea Chorin.

Festum sanctorum dum coluit plebs animarum.
Tunc pluit ignitas de celi culmine petras,
Urna velud una fuit harum evera ruina,
In qua parte pluit terra perusta fuit.

- 5 1306. hoc anno papa Clemens^a et rex Francie illi duo^b destruxerunt ordinem Templariorum et obiit.
1307. isto anno fuit Camin captus.
1309. hoc anno cucurrit gens sine capite per mundum, infiniti enim homines cruce se signaverunt sine iussu pape et multas insolentias fecerunt set mare non transierunt¹⁵.
- 10 1311. imperator Hinricus Rome coronatur in die apostolorum Petri et Pauli a legatis¹⁶ pape Clementis quinti.
1313. hic imperator moritur, de quo tales versus quidam fecit:
Divulgatur ita quod prodit quidam Iacobita,
Per virus stravit in missa quam celebravit
15 Corpus Cesareum trideno post iubileam,
A Iuda credo non venit tanta gravedo.
1317. hoc anno mutaverunt Beggine et Bagardi habitum eorum¹⁶.
1319. ultimus marchio de Brandenborch Woldemar^{us} obiit, et rex Dacie et uxor eius.
1320. hic cessavit caristia magna et strages qua^a precedentibus tribus annis sive 4
20 multi invalescente fame et pestilencia magna quasi in universa terra mortui sunt et precipue in Flandria et Boemia in monte ... a festo nativi Christi usque pentecostes 15 milia vulgi solummodo ..... exceptis divitibus et mediocribus, quorum multi fame et pestilencia perierunt.
1321. dux Octo cum filio eius privavit nos Horst et monachos et conversos violenter
25 eiecit ..... Eclipsis solis facta est in die Iohannis et Pauli hora tertia, feria sexta. ^{16a} 26.
1322. hic Fredericus dux Austrie electus in discordia a Lodovico Bawarie capitur et incarceratur.
1323. hoc anno magna fuit hyemps et propter hyemem multi mortui sunt, et transitus fuit per glacies a Slavia ad Daciam. Et domnus Borchardus abbas quintusdecimus huius
30 loci obiit in crastino Tiburtii et Valeriani feria sexta felicis memorie. Amen. Et Lodowicus ^{Apr. 15.}
dux Bawarie electus in discordia in regem Romanorum, misit filium suum Lodowicum in Marchiam, eidem conferens principatum. Et Iohannes papa XXII. eundem excommunicavit et omni iure regni privavit, set ipse appellans a papa, papam hereticum esse dixit.
- Anno Domini 1325. in nocte sancti Bernardi filii Mellentyn abstulerunt equos de Prilop ^{Aug. 20.}
35 et de ..... ita ut nec una ungula remaneret propter fratrem suum monachum nostrum in apostasia existentem.
- Item eodem anno, id est 1325, Edelwardus rex Anglie de regno pellitur et omni honore et potencia privatur preparante hoc uxore sua filia regis Francie. Frankenvorde et innumerabiles homines precipue iuvenes fortes et mulieres et virgines abduxerunt in terram
40 captivitatis, cum quibus et nephanda et miserabilia commiserunt, set et infantes et antiquos et debiles^a interfecerunt, quorum tamen circa 50 milia quedam ecclesia cuiusdam ville prope Wrankenvorde persequentibus eos civibus dicte civitatis incendio perierunt.
- Item eodem anno rex Cristoforus cum filio suo Octone expulsus est a regno sine bello, et profugus factus a facie Danorum exul manet in terra Slavia, et filius suus primogenitus
45 in regem coronatus a Danis capitur.
- Item eodem anno domnus Borchardus Magdeburgensis archiepiscopus ante annum in nocte apostoli Mathei a civibus suis scilicet bona fide captus et interfectus ad Butom deductus est et in maiori ecclesia sepultus est.
- Item eodem anno in Demyn crux Christi multa miranda facti^f proicitur. Item eodem
50 anno dux Wraczlau^{us} obiit.
- Anno Domini 1326. tertia feria pasche, 8. Kal. Aprilis cremate sunt quinque grangie ^{Mart. 25.}
nostre, scilicet Varzloch, Glyna, Novo foro, Dampne, Ladis, a comitibus de Lyndow et

a) *alta manu in loco raso* b) et — duo supra lin. sed ead. manu add. c. c) *u c.* d) *sic videtur c.* e) *rebelles c.* f) *vox dubia c.*

55 15) Cf. Ann. Cisterc. in Heinrichow ad h. a. 16) Cf. Ann. Mechov. ad a. 1318. et Ann. terr. Pruss. ad eundem annum.

a progenitoribus filiorum de Wedele, vasallis ecclesie nostre, et statim post quindenam cremata fuit grangia Kartic a filiis de Kurictowe. Hec omnia sustinimus eo quod predictas grangias nolimus depactare. Eodem anno . . . sub . . . . .

- Oct. 19. Anno Domini 1329. in crastino beati Luce ewangeliste feria quinta, Deus omnipotens nos et totam terram a nefandis et ab execrabilibus malefactoribus scilicet Hyns Kraus^b et dicto Wesenborch et fratre Wilhelmo converso apostata eripuit. Qui Hyns Kraus^c dictus Wesenborch venit dominica die infra octavam nativitatis beate Virginis ante claustrum nostrum Colbaz manu valida et armata, minabatur nobis incendium grangiarum nostrarum, si non depactaremus, et sic inter duo mala minus elegimus, promittentes eidem Wesenborch septingentas marcas una cum 50 libris piperis. Set predictus Wilhelmus multo
 Aug. 10. magis tendens, ecclesiam nostram scilicet in die beati Laurentii cremavit, molendinum nostrum Brodis funditus, Prilop quasi funditus, Sabas egregiam grangiam funditus, in Rischow idem; et in omnibus bonis nostris idem fecisset si permissum fuisset. Set miser omnibus hiis non contentus heu accessit grangiam Prilop, recepit tres monachos sacerdotes de ecclesia, quos secum deducens in castrum Hukniz, set mediante Deo unus eorum 15 effugit manus eius, alios duos in cippum ponens maximo cruciatu trucidavit. Sequenti die beati Laurentii feria sexta quasi^d hora nona, patibulo suspendit, sed omnipotens Deus hos maleficos non permisit impunitos, sed post hec in crastino beati Luce ewangeliate, ut dictum est, predictus Wesenborch in civitate Lippene, alter videlicet Wilhelmus in civitate Bernsten, una die, quasi una hora ambo miserabiliter sunt occisi. 20

De duobus monachis qui sunt suspensi versus^e.

Anno milleno trecenteno vicesimo nono,
 Idibus Augusti ternis, simul hii duo iusti
 Facti^f sunt digni propter suspendia ligni,
 Et penam mortis celestis munere sortis. 25
 Istorum precibus nos munda, Christe redemptor,
 A vicii fecibus, pene mortisque peremptor.

Anno Domini 1330. Petrus de Corbario ordinis fratrum Minorum, qui se fecerat in antipapam Rome ordinari sine consensu cardinalium ad gratiam domini Iohannis pape XXII. veniens in Avinione, funem habens in collo in conspectu domini pape et cardinalium tocuius-
 que populi, se errasse gravissime est confessus. Hic eciam, qui se vocavit Nicolaum quintum, coronare presumpsit in urbe Romana Lodvicum de Bavaria imperatorem, quem verus papa excommunicaverat et omni iure regni privaverat et honore. 30

Annis M ter C Christique triginta duoque
 Marchia pro parte depactatur spoliatur, 35
 Dux Barnym de te Wedelensis turba gravatur
 Ac devastatur, Padahucum^g grexque necatur,
 Augusti mense profesto Vincula Petri.

- Iul. 31. Anno Domini 1344, 3. Kal. Ianuarii obiit dominus Octo inclitus dux Stetinnensis, anno vite sue sexagesimo sexto. 40

Iul. 8. Anno Domini 1347, 8. Ydus Iulii consecrata est ecclesia Colbazcensis, scilicet dominica die a reverendo patre domino Iohanne dicto de Saxonia, Caminensis ecclesie episcopo, assistentibus sibi duobus aliis episcopis cum 5 abbatibus et inclito domno nostro principe Barnym . . . . . Eodem anno claustrum Merienwold est succensum igne. Eodem anno grangie Prilop et abbas . . . . . in villas 45

Anno Domini 1400. obiit dux Otto, sexta palmarum^h.

- Iun. 21. Anno Domini 1413, 11. Kal. Iulii obiit dux Suantoborus, et hic sepultus.

Apr. 13. Anno Domini 1437, Idus Aprilis obiit dux Kazimirus.

Anno Domini 1451. obiit dux Ioachim.

Anno Domini 1516. e latebris monasticis Wittenberghe quidam monachus nomine 50 Martinus Lutherus a ordine sancti Augustini surrexit et evangelica atque divi Pauli documenta suo sensu trahens, variis erroribus ecclesie unitatem discindit, et plurimi tam seculo quam religioni monastice professi sua perversitate illecti ei adherent, licet ei plurimi spiritu Dei ducti, ut sancti orbis capita, Leo papa decimus, qui eius scripta heretica

a) *alia manus superscriptit haec verba:* De duobus monachis suspensis c. b) *vox dubia c.* c) *Kra^o c.* d) *'q' c. 55*
 e) *W^o alia manu c.* f) *facti c.* g) *vox incerta c.*

decrevit, et Carolus imperator, qui ab eius documentis abstinere mandavit, et doctores quam plures contra eum scripserunt, et Hinricus Anglorum rex. Item per haec tempora Desiderius Erasmus Rotherodamus floruit in Germania, Basilee, et maximo in precio est habitus. Graece et Latinae linguae doctus, qui novum testamentum revisit et multa conscripsit.

8 Anno Christi 1522. episcopus Hildensemensis, suae diocesis primarius abbas de Belburk, propter Martini Lutheri doctrinam quam publice professus est a sede abbatiali deponitur. Eodem anno quidam secularis presbiter N. Bugghenhagenn Martini documentis illectus a Belburk Wittenberghe se transtulit et uxorem duxit. Hoc idem anno 1523. in Treptow quidam presbiter fecit.

10 Anno Domini 1523. ipso die divi Thome apostoli filius cultro interfecit patrem in Dec. 21. Magna Schonensfelth, quod nephandum facinus vix est a seculis auditum. Eodem anno rex Dacie post exercitatum in primores et magnates, episcopos, abbates et nobiles sed et plebeios insignem tyrannidem nedum in vivos, sed et defunctos e tumulis extraxit igne concremandos, a duce Holzatie, cuius nepos erat, et civitatibus que Henstedhe¹⁷ dicuntur, 17 e regno pulsus est. In eius locum primores regni seniore ducem Holzatie Fridericum — is enim erat a sanguine regis Dacie — in regem eligerunt.

Anno Domini 1523 obiit dux Breszlaus, quinto die Octobris, que fuit altera post Franciscum. Hic abbates suos primum fecit tributarios. Sepelitur in Stettinn in edibus divi Ottonis in maeseolo principum. Coniunx eius Anna regis Polonie Kazimiri filia ab ante de- 20 functa, in monasterio Hildensemensi sepelitur.

Anno Domini 1524. in die Agathe virginis accepimus damnum magnum in molendinum Febr. 5. nostram, quod ex destructione exuberantis aque destructum fuit, et eodem anno reedificatum est novum per magistrum Steffanum de Crongesberghe^b, et factus est clibanus novus, qui nunquam ibi prius fuit, per magistrum Michaellem Tyde.

25 Anno Domini 1531. obiit illustrissimus princeps et dominus, dominus Georgius Stettinensis, Pomeranie, Cassubie, Gozkoviensis etc. Et eodem anno obiit dominus Dionisius Henelth prior Colbaziensis, litterarum sacrarum professor.

Anno Domini 1560. obiit dux Philippus, den 14. Februarii, que fuit dies Valentini, prefati Georgii filius, illustris princeps Pomeranie, in Wolgast sepultus. Et reliquit quinque 30 filios et tres filias.

Anno 1568, 6. Novembris obiit ducissa Lunenburgensis, Barnimi senioris uxor, sepulta Stettini 12. Novembris in aede scilicet divi Ottonis.

NOTAE COLBAZIENSES.

Anno Domini 1307. sub domino Dithmaro abbate 13.^a in vigilia omnium sanctorum Oct. 31. 35 posita est crux et tabulata in choro conversorum similiter et tumba principum. Et eodem anno fuit consummata testudo in choro conversorum.

Post M post duo C tres annos lustra bis octo
Symonis et Iude Stargard est capta per hostes.

Item: Annis M duo C bis quadraginta duoque
Symonis et Iude Nova Stargard sternitur hoste.
Annus millenus centenus septuagenus
Ternus^e erat Christi quod Colbaz facta fuisti.

Anno Domini 1349.^d in profesto beatorum martirum Crispini et Crispiniani murus in Colbaz est perfectus per girum, temporibus domini nostri Barnyn illustris principis sub 45 domino abbate Gozwino.

Anno milleno tricentenoque triceno
Quinto sub ternis Novembri mense Kalendis
Affuit absque mora tempeste noctis in hora
Turba ventorum que fundamenta domorum
50 Valde quassavit et campanilia stravit.
Undique per terras duxerunt ethera gwerras
In terraque mari pauci potuere iuvari.
Expositi ventis flebant ebitudine mentis,

a) vox incerta c. b) sic videtur. c) Ternus alia manu in loco raso; videtur prius scriptum fuisse Quartus vel Quintus.
55 d) XLIX in loco raso alia manu. 17) Hansastädte.

Muros deiecit, sed et expavescere fecit
 Devotas mentes, que flentes atque gementes
 Orabant Christum ne mundum perderet istum.
 Ipsius ob meritum multa virtute positum.
 Cum fuerint anni transacti mille trecenti 5
 Et deciens seni post partum Virginis almae
 Tunc anticristus regnabit demone plenus.
 Millenisque trecentenis sed sex minus annis
 Annus erat Christi quod Mergywolt facta fuisti.
 Tempus idem cunctas inibi serpentibus undas 10
 Infinita rane replebant flumina plane,
 Qua re vexati sunt omnes et tribulati
 Cordibus in Christo quod morbo salvet ab isto.
 Wubi Wernerus^a . . . . velud assecla verus.
 Sanctis cantoribus^b quasquas stangni sparsit in undas. 15
 Quo facto sane mundarunt flumina rane
 Ac ydri cedunt st . . . quoque pascua querunt.

NOTAE CAMINENSES.

*Quum antiqua artis typographicae monumenta, quae in bibliotheca imperiali Petropolitana asservantur, duce v. cl. R. Minzloff lustrarem, mihi ab illo offerre-
 batur chronicon Norimbergense, auctore Schedelio, anno 1493. impressum, in cuius
 pagina quadam vacua relicta inveni notas historicas annorum 1495 et 1496.
 Quas Caminenses intelligens, eas cum Colbaziensibus, haud dubie Pomeraniae
 antiquissimis annalibus, edendas existimavi.*

- Sept. 15. Anno salutis 1495. die Iovis in octava nativitatibus Marie virginis gloriose insurrexit tempestas inaudita 25
 quasi per totam Germaniam in partibus maritimis a Dacia et Lubeck incipiendo tendendo versus Pome-
 raniam, Pruciam, Poloniam, Livoniam et Litoaniam; fuit enim inundatio aquarum que non visa neque
 audita a diluvio Noe cum turbine ventus; destruxit enim portus maris in omnibus partibus illis prenomi-
 natis, naves et classis plurime periclitaverunt cum innumero notabilium hominum, templa et ecclesie
 villarum plurimarum per turbinem ventus concussae sunt et totaliter destructae. Quasi mediam partem 30
 maiorum arborum ad terram prostravit, pontes spoliati lignis per undacionem aquarum, portus maris per
 Pomeraniam, Pruciam et Livoniam totaliter destructi sunt, domos in terram coniecit. In civitatibus opidis
 et villis aqua marina ultra limites trans montes in littore maris situatis transfluxit, murus collegii in-
 signis ecclesie cathedralis Caminensis per undacionem et concussionem casum fecit in longitudine una
 cum habitatione domni Pekartzen vicarii Caminensis ad nichilum redigit, fenem totaliter et partem bla- 35
 dorum abduxit, pecora plurima per undacionem aquarum interiorum duravitque huiusmodi tempestas a
- Sept. 16. die Iovis preacta per diem Veneris sequentem, que fuit dies Eufemie Lucii martirum, usque ad diem
 sabbati, qui fuit dies sancti Lamberti, usque horam meridiei inclusive.
- Dec. 13. Anno Domini etc. salutis 1496. in die Lucie virginis illustris princeps Buggeaus Pomeranorum et
 Slavorum dux Rugianorum princeps, elegans in persona, vocatus per illustrissimum ac invictissimum 40
 principem Maximilianum regem Romanorum pro tuicione Romani imperii, usque ad Wormaciam cum
 tricenis armigeris subditis suis et nobilibus pervenit ibique regiam maiestatem ad mensem vel ultra ex-
 pectando ad scripta R. M. suos nobiles ad patriam remisit, ipseque cum ceteris prelatibus Caminensibus
 canonicis et nobilibus paucis regem Romanorum usque in Iszenbruck accessit, qui per eum honorifice
 susceptus et in propria persona sibi obvius fuit humaniterque per eum tractatus, licentiamque ab eo 45
 recepit, limina et iter terre sancte cum suis petiit, galeamque Venetiis intravit, partem maris prospero
 successu et pace pertransivit, demum apud insulam Malfasiam novem pyratas naves cum Turcis armatis
 fere tribus milibus hominum in eisdem existentibus hostiliter galeam in qua princeps cum suis receptus
 fuit bombardis iaculis et sagittis armata manu invaserunt, artificio ignis vela dicte galeae concremarunt,
 strennum militem domnum Cristoferum de Palentczk de comitiva principis sagitta interemerunt, quinque 50
 galiottos eorum iaculis occiderunt, principemque in manu vulneraverunt, suique nobiles fere omnes vul-
 nera eorum letalia non evaserunt pugnarenturquo ut strenui milites.

a) scilicet monachus supra lineam add. 1. b) vox incerta c. c) in margine add.

INDEX RERUM

AUCTORE HERMANNO PABST.

Nomen si semel tantum in pagina occurrit, minori id numero significatum est; si bis vel saepius, minor numerus omittitur.

A.

- Aarimons Silesiae 531. 5.
 Aaron, abbas Tyaciensis, postea episcopus Cracoviensis 538. 10. 587. 620. 621. 665. 10. 679. 30.
 Abs, Abbs, Ungariae rex 572. 1. 573. 20.
 Abbadotti, curia Civitatis 210. 50.
 Abbanio, villa prope Paduam; *Abano* 39. 25.
 Abbatiae monasterium prope Vicentiam, *Badda* 44. 5. 45. 5.
 de Abbatibus, civis Mantuanus 31. 40.
 Abbatibus castrum Tusciae 270. 20.
 Abel, Erici IV. Danorum regis frater 716. 25.
 Abianum prope Montepelasum 407. 5.
 Habraam, Africae rex 398. 35.
 Abraham dictus Socha, Polonus 685. 25.
 Abrucium, Abbrutium, Aprutium 207. 285. 325. 434. 5. 443. 35. 475. 10. 480. 25. 481. 20. 483. 20. 484. 1. 486. 25. 488. 15. 489. 20; iustitiaratus 371. 50. 373. 15.
 Abu Abdallah Mohammed Mostansir Bilal, Tunitti rex 192. 35. 193.
 S. Abundii reliquiae 293. 35.
 Accaron, Acon, Acconitana civitas, Acri, Ptolemissa 171. 206. 1. 271. 20. 302. 10. 325. 30. 339. 341. 25. 354. 355. 5. 368. 30. 369. 5. 382. 10. 532. 15. 692. 10. 702. 20; portus 354. 5.
 Acerbus Catanus, Mantuae consul 19. 35.
 Acerenza, Basilicatae oppidum 474. 30.
 Accra, Accrae, Corra, *Accra* 287—289. 15. 294. 40. 314. 315. 10. 325. 326. 328. 20. 329. 340—342. 348. 1. 349. 25. 351—353. 356. 30. 359. 55. 360. 365. 40. 368. 371. 10. 373. 376. 377. 15. 383. 20. 430. 490.
 Acerus, archiepiscopus Lundensis 715. 10.
 Achaia 181. 35. 182. 40.
 Acheroncia, Acheroncia civitas Calabriae 412. 10. 498. 45.
 Adal-, Athal-, Adel-, Aethel-, Adil-, Al- (*Ondal*).
 Athala Roberti II. Francorum regis filia, Balduini Barbatii uxor 524. 5.
 Adelaia, Rogerii comitis Siciliae uxor, post regina Ierosolymitana 495. 45.
 Aladaxia, filia Ecelini II. de Romano 41. 30.
 S. Adalbertus s. Woytzech, episcopus Pragensis 337. 547. 589. 40. 571. 20. 577. 581. 10. 582. 585—587. 5. 589. 20. 607. 30. 616—621. 15. 624. 20. 625. 30. 655. 5. 664. 665. 668. 10. 678; S. Adalberti altare Cracoviae 606; brachium 537. 10. 678. 40; caput 624. 20. 625. 30; corpus 620. 5. 621. 15; sepulchrum 665. 1.
 Albertus Beneventanus, S. Laurentii in Lucina card. v. Gregorius VIII. papa.
 Albertus vicarius Aquileiensis 212. 1. 213. 40.
 Albertus archiepiscopus Eboracensis 505.
 Albertus archiepiscopus Gnesen. 677. 5.
 Albertus episcopus Concordiensis 197.
 Albertus Iastrzembecz de Lubnica, episcopus Cracoviensis 608. 16.
 Albertus Longus, canonicus Anagninus, episcopus Ferentinus 296—299.
 Albertus Paluka, episcopus Poznan. 688.
 Albertus episcopus Tarvisinus 113. 45. 143. 45.
 Albertus episcopus Tridentinus 31. 25.
 Albertus episcopus Wladislaviensis 648. 5. 688. 15.
 Albertus abbas S. Andreae Mantuae 26. 10.
 Albertus abbas S. Trinitatis spud Veronam 6. 3.
 Albertus de Soano, abbas S. Zenonis Veronensis 28. 20.
 Albertus praepositus Lanchiciensis, canonicus Cracoviensis 601. 20.
 Albertus canonicus Sandomir. 681. 682.
 Albertus frater Grissowiensis 541. 25.
 Albertus Vulpis, ordinis Praedicatorum 97.
 Albertus I. Romanorum rex 529. 541. 35. 700. 716. 15.
 Albertus II. Romanorum rex 530. 25.
 Aethelbertus Cantuariorum rex 503; filius: Edbald.
 Adalbertus III, Wladislai II. Bohemiae regis filius 455.
 Albertus II. marchio Brandenburgensis 541. 20.
 Albertus III. (Achilles), marchio Brandenburgensis 531. 10; filius: Iohannes.
 Albertus marchio (*num Estensis?*) 2. 43.
 Albertus Iustigravius Thuringiae 695. 5.
 Albertus comes de Arnsteyn 539. 25.
 Albertus comes de Fisco 475. 10. 476. 20.
 Albertus II. comes Goritiae 196—205. 208—211; filii: Henricus, Meynardus.
 Albertus comes de Habsperg 539. 25.
 Albertus, comitis Schinellae filius 99. 20.
 Albertus IV. comes de Tiraulo 154. 1.
 Albertus palatinus dictus Chostelec 658. 30.
 Albertus palatinus Cracoviensis 644. 45. 645. 45. 683. 25; filius: Petrus.
 Albertus advocatus Cracoviensis 607. 15.
 Albertus iudex de Acedello 91. 1.
 Albertus Alcherii, Patavinus 95. 5.
 Albertus de Aldrevando, Patavinus 95. 5; filius: Leonardus.
 Albertus de Arcule 10. 50.
 Albertus de Baone, Patavinus 40. 35. 45. 5. 46. 50. 48. 20. 92. 30; uxor: Palma novella, filia Ecelini II. de Romano; filia: Daria.
 Albertus de Bebege Veronensis 14. 35.
 Albertus de Borsellis, iudex Patavinus 94. 35. 102. 1.
 Albertus de Carraria, frater Jacobi 69. 25; filius: Iacobinus.
 Albertus de Casalodo, consul Mantuae 20. 20.
 Albertus de Castellano, Veron. 13. 5.
 Albertus Chazanimichus, Bononiensis, Mantuae potestas 24.
 Albertus Comes, Vicentinus 40. 40; uxor: Imia, filia Ecelini II. de Romano.
 Albertus de Fineto, Vicentinus 109.
 Albertus de Fontana, Ferrariensis, potestas Mantuae 27.
 Adalprettus, Foroiuliensis 217. 45.
 Albertus de Gammara, civis Brescensis 446. 20.
 Albertus Macognus vicar. Veronae 14. 40.
 Albertus de Mandello, Mediolanensis, Patavii potestas 59. 30; filius: Oto.
 Albertus Paganella, iud. Senensis 230. 25.
 Albertus Papsadolla, Patavinus 91. 20.
 Albertus Pasee Mosca, Pisanus 262. 15.
 Albertus de Piris, Veronensis 13.
 Albertus Pisanus consul 262—264. 20.
 Albertus de Ponte Molendinorum 72. 30; filius: Iacobus.
 Albertus de Prata, Tuscus 244. 260. 30.
 Albertus Raiba de Buvolenta, Patavinus 101. 20; filius: Meneduxius.
 Albertus Ruescha, potestas Mantuae 31. 15.
 Albertus de la Scala, frater Mastini 18. 10. 27. 28. 30. 31.
 Albertus de Tribulis, consul Mantuae 20. 20.
 Albertus de Zolzano, potestas Mantuae 21. 45.
 Aethelfridus, Aethelrici filius, Nordannibrorum rex 503. 30; filii: Eanfrid, Oswald, Oswin.
 Aethelgerus archiep. Cantabr. 507. 20.
 Aethelheard, Westsaxonum rex 505.
 Aethelred, Merciorum rex 505.
 Aethelred I. Northannibrorum rex 505. 40.
 Aethelred II. Aelfwaldi filius, Northannibrorum rex 505. 60.
 Aethelred III. Northannibrorum rex 506. 10.
 Aethelredus, Eadgeri filius, Angliae rex 507. 516; filius: Edmundus Irensides.
 Aethelricus, Idae I. filius 503. 30.
 Aethelstanus Angliae rex 506.

- Aethelwold, abbas Mailrosensis, postea episcopus Lindisfarnensis 505. 15.
 Aethelwoldus Northanumbroborum rex 505; filius: Aethelred.
 Adeleyta, inclusa S. Clarae Civitatis Austriae 202. 15.
 Athleyta, Adilheidis, Meckonis I. soror, Yesse uxor 537. 544. 35. 581. 5.
 Adelhydis (Christina), Boleslai I. Silesiae ducis uxor 550. 25. 563. 1. 565. 40. 566. 25.
 Adelthydis, Boleslai I. Silesiae ducis filia, Dypoldi Moraviensis uxor 550. 30. 562. 15. 568. 1.
 Aledeita de Mangono, Ecelini II. de Romano uxor 40. 41. 54. 10. 145. 25. 146. 40.
 Aledeita, filia Albrici de Romano, uxor Rainaldi Estensis 72. 25. 146. 3. 157. 15.
 Adam, rector scoliarum Cracov. 604. 5.
 Adam, notarius Fridesii II. imp. 362. 50.
 Adam, advocatus Mechoviensis 668. 35.
 Adda, Idae I. filia, Bernicae rex 503. 20.
 Adda, Ada, Aduz flumen 16. 23. 139 — 141. 173. 174.
 Addi castrum Provinciae, *Agde* 258. 5.
 Adenulfus archiepiscopus Capuanus 306. 20.
 Adenulfus Casertanus abbas Casinensis 315. 316. 326. 328. 15. 334. 45. 335. 337. 338. 25.
 Adinolphus clericus Ceccanensis 296. 1.
 Adinulfus I. Atini comes 307.
 Adinulfus II. Atini comes 309. 45.
 Adenulfus de Aquino, Thomae Accerr. comitis filius 351. 352. 355. 25.
 Adinulfus de Arpino 286. 15.
 Adenulfus Balzanus, Insulae Pontis Salarati capitaneus 350. 50.
 Adinulfus de Ponte Corvo, Vendicosorum magister 287. 45.
 Adenulfus de Spinio 308. 50.
 Adenulfus de Snessa 372. 15. 374. 25.
 Adria, Adriensis civitas 169. 15. 376. 23.
 Adriaticum mare 443. 40. 458. 20.
 Adolfus, Adolphus Romanorum rex 532. 20. 541. 35. 700. 10. 716. 45.
 Advodatus Advocatus Paduanus 68. 45. 69. 72. 25. 75. 77.
 Advodatus, iudex Patavinus 99. 25.
 Advocati, Avocati gens vel pars Mantuana 21. 154. 40.
 Advocatus de Ansole, Patavinus 93. 25.
 Advocatus de Liunis, Foroiuliensis 215. 35; filius: Leonardus.
 Advocatus de Padua, Patavinus 123. 10. 158. 1.
 Aostbertus, Northanumbroborum rex 505; filius: Osulfus.
 Aoca, archiepiscopus Eboracensis 505. 5.
 Aegbert, Egbertus archiepiscopus Eboracensis 505. 20.
 Aeglicus episcopus Dunelmensis 508.
 Aegelwinus, Egelwinus episcopus Dunelmensis 508.
 Aegidius v. Egidius.
 Aegyptus v. Egiptus.
 Aelfeg martyr Anglicus 507. 30.
 Aelfredus, Anglorum rex 506; filius: Eadwardus.
 Aelfred, Alfridus, Ethelredi II. et Emmae filius 520—524.
 Aelfsig episcopus Lindisfarn. 507. 10.
 Aelfwald I. Northanumbroborum rex 505; filius: Aethelred.
 Aelfwald II. Northanumbroborum rex 506. 5.
 Aella I., Idae I. filia, Deirorum rex 503; filius: Edwinus.
 Aella II. Nordanybroborum rex 506.
 Aelnotus archiepiscopus Cantuariensis 521. 522. 1.
 Aeskelus archiepiscopus Lundensis, 715. 10.
 Aescenedunum, Angliae locus, *Assingdon* 517. 25.
 Aesia, Heays 328. 35. 329. 45.
 Africana civitas 429.
 Agapitus de Columna 271. 55.
 Agareni, Agar filii 336. 341. 30. 406. 25. 412. 35; v. Sarraceni.
 S. Agathae ecclesia 437. 35; porta Panormitana 431. 10.
 Agernum, Siciliae oppidum, *Argenti* 415. 10.
 Aghinolfi castrum Tusciae 241. 10. 266.
 Agna, *Agna* prope Patavium 68. 25. 77. 158. 1.
 Agnanum, castrum prope Piasa 250. 60. 259.
 Agnellaepons (vel amnis) Apuliae 291. 115.
 Agnes de Palaw, S. Clarae Wratislaviensis abbatissa 53.
 Agnes, inclusa S. Clarae in Civitate Austriae 202. 15.
 Agnes, Premisl II. Bohemiae regis filia, soror minor 597. 10. 632. 35. 633. 35.
 Agnes, Henrici I. Silesiae ducis filia 551. 10. 566. 30.
 Agnes, Boleslai II. Lignicensis filia, Ulrici de Wirttenberk uxor 570. 10.
 Agnes, Hermannii Badensis filia, Ulrici ducis Karinthiae uxor 699. 20.
 Agnes, soror Azonis Estensis VI., uxor Ecelini II. de Romano 39. 40.
 Agnes, filia Ecelini II. de Romano, mater Ansedisii de Widotis 40. 5.
 Agnone comes domus Carbonariae 489. 15.
 Agnus magister Patavinus 147. 25.
 Agrigeninus, Agrigenina ecclesia 429. 10. 437. 25.
 Aicardi Pratum prope Veronam 60. 40.
 Aycardianus Capud-Nigrum, Patavinus 91. 20. 104. 15. 108. 30. 109.
 Aicardinus de Mundo, Patavinus 88. 91.
 Aidanus episcopus Lindisfarnensis 504.
 Aymarius frater 357. 10.
 Aymaro de Sanseverino 475. 476. 1. 478. 20.
 Aimericus, Ierusalem rex 257. 258.
 Ayrerichus de Arpinello, potestas Mantuae 21. 30.
 Aimericus de Tadis, Patavinus 79. 30.
 Ainardinus de Agordo, Ansedisii de Widotis miles 108. 20.
 Airola, Ayrola 415. 30. 418. 30. 420. 15.
 Ala, Hala uxor Rogerii Guiscardii filii 412. 20. 415. 30.
 Alamanni, Alamani, Alemanni, Alamannia, Alamania, Alemannia, Alamanca, Alemanis, Almanis, Alamagna, La Magna, Magna 6. 42. 10. 22—24. 15. 27. 15. 43. 1. 44. 50. 51. 20. 60. 20. 61. 63. 1. 65. 5. 66. 45. 70. 35. 74. 20. 85. 1. 86. 35. 127. 128. 130. 136. 40. 139. 35. 150. 152. 154 — 156. 5. 159 — 162. 5. 169. 172. 40. 180. 40. 181. 15. 187. 40. 191. 30. 248. 60. 252. 1. 262. 35. 266. 286—288. 292. 294. 298. 1. 300. 310. 314—320. 10. 324—329. 333—335. 30. 338—340. 343—346. 348. 358—360. 1. 362. 364. 368. 10. 370. 30. 373—376. 380. 50. 402—404. 30. 409. 25. 414. 416. 421. 30. 422. 35. 425. 5. 428. 20. 435. 15. 436. 40. 441. 453. 5. 458. 5. 459. 20. 461. 15. 475. 1. 480. 491. 15. 497. 20. 498. 30. 528. 30. 532. 35. 559. 5. 566. 35. 612—615. 657. 35. 659. 10. 661. 679. 698; Alemannorum domus 346. 30. 357—359. 364. 5. 365. 10. 375. 50. 376. 25; fratres 99; ordo 98. 50. 100. 35. 700. 25; Ale-

mannorum imperator 410. 5. 414. 15. 416. rex 414. 5; = Suevia 864.

Alander comes Calaber 420. 45.

Alap, Atappa, Alepiam, *Aleppo* 191. 40. 260. 1. 266. 30.

Alarinum; Apuliae civitas 358. 40.

Alatrium, Alatrii 283. 40. 285. 293. 294. 20. 298. 50. 302. 1. 340. 15; episcopi: Michael, Taddaeus.

Alba Marorum 267. 30. 285; comites de Alba 362.

Alba, prope Romam, *Albano* 294. 10. 286. 319. 35. 339—341. 344. 40. 352. 35. 355. 357. 361. 5. 427. 25; episcopi: Nicolaus, Pelagius; electus: Iohannes.

Albaradi castrum districtus Veron. 9.
 Albenavoli castrum prope Capuam 486. 25.

Alberada, uxor Roberti Guiscardii 406. 10.

Alberedus, Tancredi de Altavilla filius 405. 30.

Albergerius de Vivario miles 15. 10.

Albericus, Albertius Casinensis, postea S. Mariae praepositus 304. 20.

Alberigus, capitaneus Iohannis Ghaleazzi, dominus Mantuanus 234.

Albricus de Lendenaria, Patavin. 159. 40.

Albricus de Romano 9. 10. 11. 13. 15. 16. 23. 36. 40. 41. 50. 52—54. 69. 72. 75. 40. 76. 10. 80. 81. 1. 83—86. 25. 94. 30. 113. 50. 114. 116. 117. 25. 127. 128. 142—146. 157. 169. 35. 176. 178. 179. 184. 377. 50; uxor: Margareta; filii: Iohannes, Albricus II., Romanus, Ugo, Ecelinus, Tornalsco.

Albricus II. de Romano, Albrici I. filius 145. 146. 176. 10. 178.

Albi fratres, Alborum ordo, *i. e. Praemonstratenses* 101. 10. 111. 5. 153. 40. 377. 35.

Albidia, Albria, Rogerii I. regis Siciliae uxor 421. 25. 425. 25.

Albigana, *Albigano* 253.

Albigenses 345. 30.

Albinus de Utino, Foroiuliensis 216. 45; filius: Nicolaus.

Albithellus, consul Pisanus 263. 40.

Albizus Florentis, Paduae potestas 45. 45.

Alcardinus de Capite Pontis, Veron. 9. 60.

Alcardinus de Lendenaria 9. 45.

Alchandrinus liber 123. 50. v. *adnotationem Jaffet*.

Alchedemach, *Haceldama* campus prope Hierosolymam 100. 25.

Alcherinus, consul Pisanus 243. 40.

Alcherius Anfossi, Pisanus legum doctor 252.

Alcherius, civis Patavinus 95. 5; filii: Albertus, Henricus, Philippus.

Alchoretus iudex 124. 1.

Alchred Anglorum rex 505; filius: Osred.

Alda, inclusa S. Clarae Civitatis Austriae 202. 15.

Aldfridus, Northanumbroborum rex 504. 40. 505. 1; filius: Osred.

Aldhunus episcopus Lindisfarnensis 507.

Aldredus episcopus Lindisfarn. 507. 10.

Aldrevandinus, Azonis VI. filius, marchio Estensis 6. 35. 20. 43—45. 1. 53. 30. 60. 10. 150. 151. 15. 185; filia: Beatrix.

Aldrevandinus Casacous, Toscanus, Patavii potestas 67.

Aldrigetus, Veronensis 17. 45.

Aldrigetus de castro Barco 14. 55.

Aldruda de Berthenora comitissa 441. 25.

Alduinus comes Normannicus 287.

Aleardinus de Lendenaria 7. 15.

Aleardinus de Messa 14. 45.

- S. Alexandri reliquiae 293. 30.
 Alexander II. papa, antea Anselmus Lucensis 306. 307. 1. 406. 407. 25. 417. 15.
 Alexander III. papa, antea Rolandus 3. 40. 4. 226. 247. 248. 255. 30. 256. 35. 274. 30. 284—287. 311. 312. 430. 433. 434. 436—463. 698. 15.
 Alexander IV. papa, antea Rainaldus episcopus Ostiensis 23. 15. 103. 15. 132. 20. 164. 165. 177—179. 40. 161. 230. 270. 5. 478. 480. 35. 482. 10. 486. 30. 487. 10. 498. 600. 25. 603. 20; *falso dictus* Wilhelmus episcopus Mutinensis 701. 1. 707. 5.
 Alexander V. papa 199. 5.
 Alexander episcopus Ploecensis 591. 1. 667. 15.
 Alexander v. VitoNus Lituanise princeps.
 Alexander de Matera comes 414. 20. 415. 417—419; filius: Goffridus.
 Alexander, Senesii comes 419. 15.
 Alexander de Claromonte 309. 30. 423. 30.
 Alexander de Vicecomitibus, Veronensis 17. 45.
 Alexandria, Aegypti civitas 245. 30. 253. 40. 257. 258. 266. 312. 336. 346.
 Alexandria civitas, *Alessandria* 4. 30. 20. 189. 25. 439—441. 461. 30.
 S. Alexii (et Bonifacii) coenobium Romae 664. 45.
 Alexius Comnenus Graecus 409—411. 414. 15. 416. 30; filius: Caloiohannes.
 Alexius Patavii potestas 41. 40.
 Alexius de Alexio, Patavinus 95. 5.
 Alexius de Mundo 91. 1.
 Alfano, archiepiscopus Capuanus 311. 35. 443. 1.
 Alfano episcopus Caputaquensis 418. 20.
 Alfonso, Alphonsus, Alfusus, Amphasus, Alfonso.
 Alphonsus, Aragoniae rex 34. 5.
 Alfusus, Rogerii I. Siciliae regis filius, princeps Capuanus 309. 20. 310. 5. 421. 15. 425. 25.
 Amphusius comes de Rotis 329. 50.
 Alfonsus, comes Tolesanus 187. 20.
 Anfossus Pisanus 252; filius Alcherius.
 Ansa s. Obliga Boleslai alti Siles. filia 550. 35. 565. 40. 566. 25.
 Algerius Villalta, episcopus Feltrensis 203. 1.
 Alicata Siciliae 498. 1.
 Alifae, Aliphia 309. 30. 311. 20. 332. 45. 340. 50. 353. 20. 356. 357. 45. 361. 15. 362. 1; comitatus 311. 20.
 Alygerus Coto Neapolitanus 326. 30.
 Aliotus Wasapa, Patavinus 72. 30.
 Almadia, Africae civitas 239. 30.
 Almaria, Hispaniae civitas 266. 45. 501. 20.
 Almiro, Graeciae civitas 243. 55.
 Almus, Colomanni frater, Ungariae rex 572; filius: Bela.
 Almuz Saracenus 478. 5.
 Aiphidena comitatus Molisii 353. 40; castellum 353. 40.
 Alubetta, mulier Civitatis Austriae 206. 10.
 Allamura terrae Bariensis 477. 25. 492. 15.
 Altegranus de Lezinio, Veronensis 18. 5.
 Altiderius de Bustis, Veronensis 18. 1.
 Altruda, filia Thomae Capud-Nigrum, Iacobi de Widotis uxor 91. 15.
 Alnus pons, inter Vicentium et Veronam 6. 35.
 Alverone, prope Fogiam, *Atherone* 486. 5.
 Alvastrum 715. 15.
 Alverius Vanj de Zaco, Patavinus 93. 20.
 Alviani castrum prope Urbemvetrem 272. 20.
 Alzidae pons prope Civit. Austriae 212. 20.
 Amaberius, civis Ceretensis 8. 30.
 Amadeus Ungarus 660. 20. 668. 45.
 Amalfis, Malfis, Malfenses 240. 25. 241. 1. 309. 10. 313. 10. 412. 35. 418. 431. 422. 5. 428. 30; ducatus 241. 1. 422. 5; tarenis 342. 345. 15.
 Amandus, Ebbi filius 715. 30.
 Amato Iohannis Bovis, Ceccanensis 298. 45.
 Amatucius, magister Ceccanensis 298. 45.
 Amatus Casemarii abbas 282. 5.
 Amatus prior Faiani 460. 30.
 Ambro vallis, prope Florentiam 231. 45.
 S. Ambrosii ecclesia Pisana 246. 40; reliquiae 299. 20.
 Ambrosius, frater Mechoviensis 672. 40. 673. 20.
 Amelio de Molise 485. 25. 486.
 Amicus, monachus Casinensis 374. 10.
 Amileus, canonicus Cracoviensis 592. 5.
 Amiternum, Amiteruinense orae 314. 25. 316. 40.
 Amithus vicecomes Pisanus 265. 35.
 Ammiras Mumini t. e. Emir al Mumenin 254. 10. 255. 30.
 Anacletus II. papa, antea Petrus Petri Leonis filius 2. 35. 283. 307. 5. 309. 420. 422. 50. 423. 15.
 Anagnina, Anagnina, Anagni, Anania 179. 231. 274. 282. 1. 284—286. 292—294. 296. 301. 50. 311. 40. 337. 30. 342. 5. 347. 45. 348. 350. 45. 355. 25. 359. 45. 362. 363. 25. 369—371. 10. 376. 378. 379. 1. 382. 15. 384. 430. 15. 433. 1. 438—440. 40. 442. 15. 443. 30. 445. 15. 446. 10. 451. 40. 456. 15. 458. 45. 459. 462. 5. 478. 10. 497. 5; episcopus: Iohannes.
 Anastasia, Semoviti Lancie. filia 688. 5.
 S. Anastasii abbatia Romae 424. 30; reliquiae 414. 5.
 Anastasius IV. papa, antea Conradus episcopus Sabinensis 3. 24. 284. 311. 425—427. 25.
 Ancona, Anconensis, Anconitanus 120. 265. 284. 40. 312. 10. 328. 35. 329. 40. 378. 45. 379. 40. 421. 35. 436. 441. 479; *uarchia* 47. 151. 180. 5. 186. 15. 317. 45. 318. 439. 45; *cf.* Marchia.
 Andegavensis, *Anjou* 310. 25.
 Andotus de la Torre, Mediol. 27. 50.
 Sanctus Andreas de Insula prope Brundisium 350. 15.
 S. Andree caput de Ilba 248. 15; coenobium Mantuanum 21. 40. 26. 10. 154. 40; abbat: Bonacola, Albertus; populus Senensis 231. 20.
 Andrus Gratiati, canonicus Senensis 233. 50. 234. 1.
 Andreas de Sandomir, canonicus Cracoviensis 682. 1.
 Andreas, filius Benventae, praebendaris Civitatisensis 211. 20.
 Andreas I. Ungariae rex 572. 573. 20; filius: Salomon.
 Andreas II. Ungariae rex 60. 61. 154. 30. 155. 15. 182. 45. 183. 5. 547. 30. 573. 20. 698. 35; uxor: Beatrix.
 Andreas Normannorum comes 284. 285. 311.
 Andrea de Capua, Friderici II. advocatus fiscalis 470. 15. 483.
 Andrea de Ebulo 488. 15.
 Andrea Faiella, Neapolitanus 488. 20.
 Andreas de Lusco, Vicentinus 116. 25.
 Andreas Patavinus 94. 40; filius: Benedictus iudex de Runco.
 Andreas de Rupe-canina 428. 25. 429. 5. 432. 40. 436. 15.
 Andreas de Teano 328.

Andreas Zeno, Venetus, Veronae et Mantuae potestas 16. 31. 35.

Andrew, Andrzej, Andrzejov, coenobium dioecesis Cracoviensis 564. 1. 590. 30. 595. 25. 625—627. 1.

Andria, Andras, Andressus 309. 15. 312. 30. 314. 15. 315. 45. 325. 327. 50. 331. 25. 334. 1. 339. 40. 349. 40. 362. 15. 437. 30. 443. 25. 457—459. 470. 25. 471. 5. 483. 25. 492. 25. 493.

Andriolus, notarius Veronensis 14. 55.
 Andronicus, Michaelis Ducae filius 313. 408. 15.

Andropolis 409. 5.

Angarani, Angerani castrum, *Angarano* prope Bassanum 83. 84. 25. 92. 15. 93. 5.

S. Angeli castellum Romanum 281. 400. 401. 20. 411. 1; castrum prope Casinum 309. 40. 316. 317. 5. 326. 50. 327. 1. 331; castrum in Tudicis 283. 30. 305. 15. 326. 25. 327. 15. 329. 1. 351. 30. 355. 50; coenobium de Casuere 299. 35; abbas: Beraldus; ecclesia in Formis 335. 25; mons, montagna 413. 40. 439. 473; titulus cardinal. 309. 5. 420. 1.

Angeli Mantuani 21. 35.

Angelus de Benecassa, senator Romanus 345. 20.

Angelus Boccamazza, episcopus Catanensis 494.

Angelus Despoti 424. 10.

Angirburg, Prussiae oppidum 701. 25.
 Angli, Anglia, Anglica terra, Anglicae partes 71. 45. 78. 40. 127. 35. 132. 20. 157. 1. 169. 40. 186. 45. 187. 192. 35. 257. 45. 270. 286. 40. 311. 50. 316. 325. 25. 335. 45. 373. 30. 407. 5. 427. 25. 433. 437—439. 1. 442. 40. 443. 5. 487. 488. 25. 503—505. 511—522. 5. 524. 525. 669. 35. 680. 698. Angli orientales 506. 30. 714. 715. 717. 35. 719. 1.

Angione castrum 350. 25. 351. 5. 353. 15. 359. 1. 363. 30. 371—373. 10. 497. 30. 498. 40.

Anguillaris, *Anguillera* prope Rudigium 39. 25.

Anhalt 551. 20. 570. 5.

Anno rex Anglorum 504. 15.

Anna, Henrici ult. duc. soror, S. Clarae Wratislaviensis abbatissa 535. 1.
 Anna Beszyano, S. Clarae Wratislaviensis abbatissa 535. 10.

Anna Borinstein, S. Clarae Wratislaviensis abbatissa 535. 35.
 Anna Kuczabachin, S. Clarae Wratislaviensis abbatissa 535. 25.

Anna Spiglin, S. Clarae Wratislaviensis abbatissa 535. 30.

Anna, Gedimini Litvani filia, Kazimiri Wislislai Loktek filii uxor 656. 661. 669. 10. 683. 40. 686. 40.

Anna s. Anastasia, Iostgravi de Hassia filia, Kazimiri Poloni uxor 689. 10.

Anna, Wladislai Jagellonis uxor 673. 685.

Anna, Primiati I. regis Bohemiae filia, Henrici II. Silesiae ducis uxor 527. 534. 536. 568. 25. 569. 10. 636. 10. 637. 10.

Anna, Kazimiri Poloni filia, Bronslai Pomeraniae ducis uxor 719. 20.

Anna, Boleslai Pii Poloniae maioris filia 640. 30.

Anna, Griffinae Polono mater 644. 40.
 Annus de Nivo Matricio 358. 26. 363. 10.

Anoale, *Nault* inter Patavium et Tarvisium 59. 63. 130; domini de Anoale 55; *cf.* Advocatus de Anoale; palacium 63. 5.
 S. Anani altare ecclesiae minoris Senensis 233. 5.

- Ansedisus de Widotis 15. 40. 5. 52. 35. 87. 88. 90—95. 97—112. 115. 166—168.
- Anselmus episcopus Lucensis v. Alexander II. papa.
- Anselmus, episcopus Warmiensis 328. 25. 707.
- Hanselmus monachus, ad Tartaros legatus 681. 40.
- Anselmo Caracciolo miles 481. 1.
- Henselminus de Ruffo, Patavinus 101.
- Anserch, castrum prope Aquileiam 218. 20.
- Antigano 486. 25.
- Antiochia, Antiochena civitas, Antiochia, Antiocheni 4. 20. 17. 5. 191. 259. 260. 281. 50. 306. 307. 45. 310. 35. 413. 415—419. 424. 1. 426. 20. 439. 15. 623; ecclesia: S. Petri.
- Antiquum castrum, *Althaus* prope Culum 691. 30.
- S. Antonius ordinis fratrum Minorum 55. 57. 58. 154. 5. 368. 548. 597. 632. 30. 633. 30. 699. 40; S. Antonii coenobium apud Ferrariam 185. 25; ecclesia Patavina 92. 35. 109; platea Patavina 68. 10.
- Antonius Benedicti, Veronensis 18.
- Antonius Brosima, filius Lemici de Ardengis, Patavinus 115. 116. 25.
- Antonius de Carta, Mantuae potestas 29. 30.
- Antonius de Fratta de Pigotio, Veronensis 18. 10.
- Antonius, filius Lacarelli, Patavinus 97. 45.
- Antonius de la Mele, Veronensis 15. 35.
- Antonius de Nogarolis, Veronensis 28. 15.
- Antonius de Pigotio, Veronensis 18. 10.
- Antonius Venturæ Sardenae, Veronensis 17. 45.
- Antrum, castrum Foro-Julienne 213. 45. 216. 30.
- Apicacure domus Patavii 67. 45. 110. 114.
- Apicis castrum iuxta Montemfusculum 353. 25.
- S. Apostoli burgus Florentinus 223. 15.
- Apriani civitas, *Ariano* 401. 15.
- Apritis de Colonia miles 15. 25.
- Apulia, Apulea, Apulegia, Appulia, Puglia, Pulis 5. 8. 1. 10. 13. 25. 14. 16. 17. 20. 45. 24. 10. 25. 10. 29. 35. 51. 20. 61. 63—67. 20. 70—74. 78. 5. 81. 45. 85—87. 5. 152—155. 157. 159—164. 184. 186. 15. 188. 20. 190. 191. 197. 226. 35. 230. 20. 238. 20. 242. 50. 243. 250. 1. 255. 45. 256. 40. 267. 25. 280—282. 25. 288. 290—292. 295. 296. 30. 300. 305. 40. 306. 309. 312. 314—320. 324. 15. 325. 327—329. 45. 331—335. 30. 340—348. 350. 352. 45. 353. 355. 358. 359. 5. 362. 364. 10. 365. 369. 371—373. 379. 380. 5. 382—385. 25. 399—405. 30. 407. 409—415. 5. 417—425. 427—429. 431. 432. 434—437. 5. 443. 25. 450. 459. 10. 469—471. 475. 5. 479. 5. 481. 20. 482. 20. 485. 10. 490. 5. 491. 20. 495. 496. 1. 498. 698. 699. 30.
- Acquadruzii porta Mantuana 21. 45.
- Acquapendentani 269. 15.
- Aquaputia castrum prope Romam 282. 35.
- Aquaviva terrae Bariensis 265. 419. 40. 489.
- Aquila, civitas Aprutii 190. 207. 35. 267. 268. 282. 5. 291. 420. 300. 311. 20. 318. 331. 5. 334. 50. 337. 340. 343. 350. 50. 351. 1. 353. 1. 361. 10. 362. 35. 369. 1. 429. 434. 475.
- Aquilata, castrum prope Lucam 263. 45.
- Aquileia, Aquilegia, Aquiliensis, Aquilegensis 29. 47. 54. 61. 72. 119. 155. 162. 169. 176. 196—199. 203—206. 208—214. 216. 218. 219. 221. 234. 358—360. 365. 373. 382. 383. 444. 452. 453. 462. 463. 699; curia 216; decarii 211; ecclesia maior 208; palatium 206. 207; patriarche: Bertholdus, Gregorius de Monte-Longo, Philippus, Raymondus Meditanensis, Conradus, Petrus, Otobonus.
- Aquinus de Mone 432. 40.
- Aquinum, Aquino 284. 35. 287. 45. 306. 50. 311. 316. 40. 327. 5. 329. 5. 332—334. 347—353. 50. 355—357. 359—361. 365. 30. 371. 10. 373. 376. 1. 377. 379. 380. 40. 383. 384. 25. 473. 30. 475. 10. 489. 669; comites 308. 15.
- Aquisgrani 337. 399. 45. 400. 15.
- Arabi, Arabia 151. 40. 182. 35. 191. 192. 5. 413. 5.
- Arabon de Montesello rector Veronae 13. 50.
- Aragnones, Ragona, Regonenses 29. 30. 15. 152. 25. 266. 271. 319. 334. 483. 496. 500.
- Arbia, locus civitatis Senensis 22. 30.
- Arborea, civitas Sardiniae insulae 250—252. 254. 260. 5.
- Archeris, villa marchiae Tarvisinae 58. 30.
- Archanbaldus, Yanconis pater 648. 20.
- S. Archangeli castrum Calabriae 419. 25.
- Archanus mons 285. 20.
- Arcis, Archis castrum Aprutii 283. 284. 15. 288. 40. 289. 10. 307. 5. 308. 45. 314. 45. 315. 317. 1. 319. 325—327. 10. 329. 331. 333. 15. 340. 45. 351. 15. 361. 25. 381. 50.
- Archularum castr. prope Veronam 12. 20.
- de Arcolis castrum prope Veronam, *Arcole* 79. 10; de Arcule gens 10. 50; v. Albertus.
- Arcon, Slaviae oppidum 715. 15.
- Ardeasa, legatus et consul Pisanus 246. 35. 260. 10.
- Ardenna 399. 50.
- Ardichus, vicarius potestatis Mantuae 25. 25.
- Ardizonus Vercellensis, Patavii potestas 58. 30.
- Aregle miles 116. 25.
- Arelia villa, *Reolda* prope Patavium 119. 20; v. Vitalianus de Arelis.
- Arenae regni Siciliae 499. 35; v. Fredericus.
- Arenaria castrum prope Romam 282. 25. 283. 25. 285.
- Aretini, Aricia, *Arezzo* 227. 15. 228. 40. 230—232. 30. 270. 271. 40. 273. 1. 414. 25; comitatus 231.
- Artrivola urbs 4. 13.
- Arianum castrum regni Siciliae 288. 35. 314. 25.
- Aribertus Patavinus, pater Symeonis 94. 40. 102. 1.
- Ariminum 231. 35. 234. 15. 373. 539.
- Arripandus, episcopus Veronensis 5. 23.
- Arivae, castrum Foro-Julienne 216. 10.
- Arlis (*Arles*) 253.
- Arlots, gens Mantuana 28. 31. 15.
- Armenardus I. a Prato vallis, Patavinus 102. 10; filii: Maofradinus, Pipinus, Thomasius.
- Armenardus II. a Prato, Patavinus 99. 40.
- Armenia minor 191. 40.
- Armeniorum terra 5. 30.
- Arminus de Cavazanis, Veronensis 17. 30.
- Arnaldus, Arnaldus, Arnulfus.
- Arnaldus archiepiscopus Acheruntinus 408. 20.
- Arnoldus episcopus Bambergensis 652. 5. 653. 5.
- Arnulfus episcopus Caputaquensis 442. 40.
- Arnoldus Staphit, episc. Culum. 693. 15.
- Arnaldus abbas S. Iustinae Patavii 66. 71. 150. 10. 153. 15. 155—157. 159. 164. 165.
- Arnoldus frater Grisawiensis 541. 25.
- Arneswoldensis urbs Pomeraniae, *Arns-wald* 716. 50.
- Arno magister militum Constantinop. 409. 25.
- Arnus flavius 227. 50. 231. 40. 239—241. 40. 246. 248. 20. 257. 261. 50. 284. 5; Arni turris Pisana 245. 25.
- Arogel, Lituaniae provincia 705. 10.
- Arpinum 282. 45. 285. 20. 286. 15. 353. 45. 356. 25.
- Arquar, castrum comitatus Placentini 219. 20.
- Artesium, *Artois* 30. 20.
- Artania, Arthenia, *Artegna*, castrum Foro-Julienne 217. 15. 218. 20. 220. 10.
- Articus de Castello, Alberti Goritienis amicus 198. 5. 204. 1. 206. 207. 213.
- Articus de Porcileis, Foro-Julienne 198.
- Artuycus de Prampergo, Henrici filius, Foro-Julienne 216. 1. 220. 10.
- Artuycus de Scervalle, Foro-Jul. 207. 1.
- Artusinus Dalosmanini Paduanus 62. 10. 64. 20. 87. 91. 92. 40; filia: Mabilia.
- Artusius de Naniis, Patavinus 99. 25.
- Arvornis, *Auvergne* 412. 30.
- Arzenta, castrum prope Ferrariam 27. 40.
- Ascalona, Scalona 174. 40. 284. 5. 307. 15. 311. 5. 368.
- Ascelinus episcopus Laudunensis 400. 35.
- de Asciano castrum inter Lucam et Pisam 258.
- Ascittin, Ascentinus, archidiaconus Cateniensis, Guilelmi I. regis cancellarius 284. 307. 20. 311. 15.
- Ascradis, *Aschenrade* 704. 10.
- Asculum marchiae Anconitanae, *Ascoli* 325. 363. 379. 50. 383.
- Asculum Apuliae 400. 5. 401. 30. 410. 25.
- Asidolfus, caneparius Civitatis Austriae 295. 25; filius: Conradus.
- Asilum coenobium 716. 1.
- Axilum, *Asolo* prope Bassanum 55. 10. 59. 45. 72. 164. 20.
- Aspillum castrum 379. 15.
- Aspra de Porro, castrum inter Lucam et Pisam 241. 45.
- Asprene Caracciolo Russo, Neapolitanus 480. 30.
- Asquinus, decanus Aquileiensis 196. 25. 213. 20.
- Asquinus de Varro, Foro-Julienne 197. 10. 206. 50. 221. 5; filii eius 206. 50.
- Assisium, *Assisi* 230. 350. 379. 5. 380. 45. 441. 633. 20. 681. 5. 691. 25; ecclesia: S. Francisci.
- Astensis 440. 446. 20.
- Astricus, Africus episcopus Ungariae 537. 581. 15. 586. 5. 618. 10. 619. 678.
- Astura, Ustura 254. 45.
- Assassini, Axaxini Syriae 100. 45. 159. 25.
- Aternum 499. 25.
- Athanasio Pudorico 486. 20.
- Athesis, Atacia, Attacia, Attatis, Aticia, Adesis, *Etsch* 2. 9. 11. 12. 57—60. 35. 97. 155.
- Atinum 284. 35. 307. 40. 309. 314—319. 40. 326—328. 331. 35. 333. 45. 337. 30. 340. 30. 355. 25. 365. 20. 374. 50. 375. 1; ecclesia: S. Crucis, S. Mariae.
- Atteniensis, dux Florentinus 232. 35.
- Atto Pageni, Mantuae potestas 19. 25.
- S. Audomari urbs, *St. Omer* 520. 521. 5.
- Aufidus fluvius 403. 30.
- Augusta, *Augsburg* 60. 20. 86. 35.

S. Augustini ecclesia Urbeveta
270. 10; ordo Heremitarum Senensis
231. 50. 233. 50; ordo Vitebergensis
718. 50; v. Albi, Praenestinae.
Augustinus, Augustinus, Casemarii ab-
bas 231.
Augustinus Tuscus 210. 45. 212. 1.
Aurelianensis urbs, *Oriens* 226. 400;
coenobium 537; episcopus: Henricus.
Aureus mons prope Veronam 3. 26.
Aureus mons Silesiae oppidum, *Gold-
berg* 567. 1.
Ausaris fluvius Tusciae 243. 250. 25.
263. 50.
Austria, *Haustria, Oesterreich* 17. 25.
62. 180. 191. 218. 20. 219. 10. 221. 35.
222. 30. 231. 327. 20. 345. 30. 358—
361. 20. 374. 15. 532. 10. 541. 35.
573. 10. 583. 15. 698—700. 705. 15.
716. 45. 717. 25.
Austriae civitas v. Civitas.
Antiodorum, Alauri, *Auzerre* 301. 35.
310. 25. 338. 50; monast. S. Mauri.
Avanzius Monzevelli Veronensis 15. 30.
Avella regni Siciliae 489. 15.
Avellinum 331. 30. 374. 45. 460. 1. 477. 15.
Arelone prope Dyrrhachium, *Aulon*
408. 30.
Aversa, Aversis Apuliae 283. 300. 5.
309. 20. 314. 317. 326. 328. 1. 334. 30.
342. 20. 343. 20. 345. 346. 25. 349. 15.
372. 25. 421. 5. 459. 1. 492; coenob.
S. Laurentii.
Avezanum Marsiae, *Avezano* 383. 25.
Avinio, Avinyo, Avigno, Avynions,
Avinionensis, *Avignon* 234. 45. 268.
346. 25. 532. 35. 662. 45. 670. 1. 684. 50.
687—689. 706. 1. 718. 30.
Awaken Prussiae 708. 15.
Axandius de Rivolis, Mantuae potestas
22. 25.
Aydonum Siciliae 499.
Aylanum castrum prope Capuam 353.
Aylus de Compagno 73. 35. 74.
Ayossa gens regni Siciliae 492. 5.
Azo VI. marchio Estensis et Anconitanus
6. 39. 40. 42—45. 47—49. 30.
53. 10. 70. 149. 150. 186; liberi: Al-
dredandinus, Azo VII, Agnes.
Azo VII. novellus marchio Estensis 7—
16. 20. 23. 24. 45. 47—50. 54. 45.
57. 30. 60—63. 65. 45. 67—80. 85.
89. 90. 92. 10. 93. 40. 96. 101—103. 15.
114. 20. 116. 117. 120. 123—128.
129—131. 135. 138. 35. 140—142. 20.
145. 5. 146. 150—157. 161. 10. 162.
165. 30. 166. 20. 168—170. 172—
174. 20. 182—186.
Azo de castro Barco 14. 55.
Azo de Mosio, Mantuae consul 20. 20.
Azo de Nicherola, miles Veron. 4. 1.
Azolinus Ferrariensis 379. 35.

B.

B. de Alberto, presb. Ceccanensis 296. 1
Babanich; Babanici t. e. gens Croato-
rum 216. 20. 218.
Babilon, Babilon, Babilonia, Babilonia,
Babilonicus 144. 10. 151. 40. 153. 5.
161. 15. 172. 5. 191. 40. 192. 257.
258. 45. 335. 45. 336. 20. 361. 40.
424. 1. 496—498. 20.
Babucum, Babucani, castrum Campa-
niae 284. 15. 288. 5. 292. 40. 296. 35.
311. 15. 375. 15. 376. 50.
Babymost castrum 684. 20.
Baden, *Baden* 695. 60. 699.

Bagelardus, Baielardus, comes Norman-
nicus 405. 20.
Bagnarolum prope Monselice, *Dagmarolo*
124. 45.
Bagnoli castrum 10. 10.
Baiba terris prope Chioggia, *Bebba* 46.
47. 151. 166.
Balardo Signinulo 486. 20.
Balanum castrum 351—353. 5.
Balbese, Syriae civitas 258. 50.
Baldac, Baldach 175. 10. 192. 15. 336.
361. 40.
Baldachus de Civitate Austriae 204. 45;
filius: Nicolaus.
Baldicio Digriagnatus, Pisanus 238. 20;
filius: Ugolinus.
Balduinus episcopus Cracoviensis 588.
608. 5. 622—625. 1. 680.
Baldunus II. imperator Constantinopo-
litanus 82. 5. 182. 486.
Baldunus I. Hierosol. rex 413. 416. 30.
Baldunus II. Hierosol. rex 416. 30. 417.
Baldovinus III. rex Hierosol. 313. 40;
soror 313. 40; nepos 313. 40.
Baldunus Barbatus, marchio Flandriae
522. 35. 524. 5; uxor: Athala.
Baldunus comes de Casaloldo, Mantuae
potestas 8. 20.
Baldunus, Balduvinus Guercius, Janu-
ensis 255.
Balga, Prussiae castrum 691. 35. 694. 15.
701. 5.
Balibynus de Casalotto, Mantuae po-
testas 21. 25.
Balibere anachoreta Anglicus 505. 30.
Balzanellus de Henricigo et Micola,
Veronensis 17. 30.
Balzanellus de Tresea Novella, Vero-
nensis 17. 30.
Babanberc, Babenberc, Bambergensis,
Bambenbergensis, Babenbergensis,
Banbergensis, Banbriensis 559. 15.
569. 5. 582. 5. 603. 20. 652. 5. 653. 5.
698. 10. 715; episc.: Suidgerus, Otto.
Baedinus, primicerius Senensis 228.
Baenon castrum prope Este, *Bacone* 74.
80. 5. 89. 50. 90. 20. 157. 25.
Barachii castrum prope Mediolanum,
Bombaruzzo 29. 40.
de Baratis gens Patavinus v. de Offre-
ducis.
S. Barbarae reliquiae 293. 299. 15.
Barbara Bignerio, abbatissa S. Clarae
Wratislaviensis 535. 60.
Barbara Kalinowska, abbatissa S. Clarae
Wratislaviensis 535. 30.
Barbara Schalle, abbatissa S. Clarae
Wratislaviensis 535. 15.
Barbaria, *die Berberei* 471. 20.
Barchinona, *Barcelona* 240. 1. 261. 30.
266. 45. 501.
Barcum castrum prope Tridentum 14. 55.
Bardelonus de Bonacolis 30. 31.
Baretum 347. 30.
Bargiakinus, Bargiachinus, Pisan. 258. 35.
Barilis, Pisanus 250. 10. 251.
Barietta, Barotum v. Barulum.
Barnym, dux Pomeraniae 718. 720.
Barnym, dux Stetinensis 716. 45.
Baro Gaudibilis, Ceccanensis 299. 1.
S. Bartholomei altare ecclesiae maioris
Senensis 232. 1; eccl. Romana 537. 40.
Santo Bartholomeo dello Gaudio, oppidum
prope Luceriam 477. 20.
Bartholomeus, archiepiscopus Basensis
v. Urbanus VI. paps.
Bartholomeo Pignatello, archiepiscopus
Cusentinus postea Messan. 490. 30.
Bartholomaeus de Sancto Germano,
Gregorii IX. capellanus 369. 15.

Bartholomeus Masovita, praepositus
671. 35. 673. 15.
Bartholomeus presbyter 283. 50.
Bartholomeus comes de Gualdo 489. 15.
Bartholomaeus Adriani, Veronensis
12. 50. 13. 5.
Bartholomaeus de Adriano 13. 1.
Bartholomeus de Bantra, camerarius
Casinensis 356. 35. 358. 1.
Bartholomeus Benedicti, Veron. 18. 1.
Bartholomeo de la Castagna 473. 5.
Bartholomaeus Cortonae dominus 233. 1.
Bartholomaeus Frabaldus, Veron. 13. 1.
Bartholomaeus Gatarolus, Patavinus 94. 35.
102. 5.
Bartholomeus Henselmini, Patavinus
101. 30.
Bartholomeus Iohannis Malvicii, Pata-
vinus 101. 5.
Bartholomeus de Malanocte, miles Sym-
onis Theotini-66. 35.
Bartholomeus mali Nepotis, Ceccanensis
298. 50.
Bartholomaeus de Monzambano, Vero-
nensis 17. 25.
Bartholomaeus de Palacio, potestas Ve-
ronae 6. 35. 17. 5.
Bartholomeus Papesanti, Patavinus
100. 1. 102. 5.
Bartholomaeus de Parisio 437. 1.
Bartholomeus Pergamentis 235.
Bartholomeus Pomeranus 716. 15; filius:
Wartizlaus.
Bartholomeus de la Schala, Veronensis
30. 30; uxor 30. 30.
Bartholomaeus de Supino 351. 1.
Bartholomeus de Zacho, Patavin. 72. 30.
Bartholomaeus de Zuccula, Foro-Julienis
222.
Bartenburg, Prussiae castrum, *Bardeh-
burg* 701. 20. 705. 40.
Barulum, Barolum, Barietta, civitas
terrae Barionis 291. 125. 295. 25.
349. 439. 25. 458. 20. 460. 20. 471—
475. 5. 477. 30. 479—486. 1. 488. 5.
492. 40; territorium 295. 25.
Barum, Baris, Varis, Barenis, Barini,
Barenens, *Bari* 238. 20. 243. 281—
284. 25. 306. 40. 307. 1. 309. 311.
348. 30. 355. 20. 359. 50. 364. 35.
370. 5. 371. 30. 382. 400. 5. 407.
411—413. 20. 415. 417—420. 30.
423. 30. 426. 25. 428. 470. 473. 5.
479. 5. 491. 20. 698. 15; archiepi-
scopus Risonus; castellum 370. 5.
470. 15; ecclesia: S. Nicolai; terra
471. 10. 472. 10. 474. 20. 476. 35. 477.
479. 480. 10. 484. 15. 486. 15. 487. 5.
491. 492.
Basaldella, villa prope Utinum 208. 35.
Basalapus, Mediolanensis 85.
Basantur fluvius, *Basento* 417. 20.
Basavilla 427. 20.
Basentellum 401. 30.
Bastica 532. 40. 676. 719. 5.
Basilicata provincia 371. 50. 471. 473. 20.
474. 30. 477. 30. 492. 15. 493. 10.
Basilus abbas Casinensis 306. 15.
Basilus, Romani filius imper. Constant.
399. 30. 400. 10. 402. 403. 5.
Bassanum, Bazanum, Bazianum, Baza-
nensis, *Bassano* 11. 45. 31. 40. 36. 25.
40. 42—45. 25. 50—55. 30. 59. 40. 64.
92. 15. 95. 10. 114. 10. 121. 125. 10.
128—130. 136. 15. 143. 1. 144. 170. 45;
palatium 52. 30; territorium
52. 40; turris 8. 15.
Bazanellum prope Patavinum, *Bassanello*
122. 25.
Basiunus, Veronensis 15. 45; filius: Bel-
labranca.

- Battapalea, Pisanus 258. 20.
 Batticum prope Montem Fuscum 327. 40.
 Bavaria, Bawaria, Bavera, Bawor, Baioaria, Baigueria, Baugera, Bayra 159. 25. 309. 25. 341. 45. 373. 30. 482. 501. 15. 537. 20. 557. 35. 584. 55. 585. 675. 20. 684. 30. 695. 35. 699. 701. 30. 704. 30. 705. 15. 717. 718. 30.
 Bazani, castrum districtus Bononiensis 7. 10.
 Beatrix, Rogerii Sicil. regis uxor 425. 35.
 Beatrix, Caroli I. Siciliae regis uxor 187. 10. 188. 5. 190. 5. 270. 20. 491. 699. 25.
 Beatrix I. soror Aldrovandini marchionis Estensis 184. 185.
 Beatrix II. filia Aldrovandini marchionis Estensis, uxor Andreae II. regis Ungariae 60. 10. 154. 30. 155. 182. 45. 183. 25.
 Beatrix III. filia Azonis VII. marchionis Estensis 185.
 Beatrix, Tusciae marchisia 239. 20.
 Beatrix, Ottonis III. marchionis Brandenburgensis uxor 534. 35.
 Beatrix, filia Dontraversi de Castronovo, Ecelini III. de Romano uxor 89. 103. 30.
 Begardi, Begehardi, Bagardi 669. 1. 692. 15. 706. 35. 717. 15.
 Begine, Beggine, Regiensis 669. 1. 692. 15. 706. 35. 717. 15.
 Bela I. Ungariae rex 572. 10. 573. 20.
 Bela II. Ungariae rex 572. 30. 573.
 Bela IV. Ungariae rex 154. 35. 155. 158. 10. 180—183. 380. 600. 30. 604. 35. 632—639. 5. 642—645. 35. 681. 20. 699; uxor: Maria; liberi: Bela, Cunegundis, Iolentis.
 Bela, Boleslaus, Bela IV. Ungariae regis filius 604. 35. 636. 35.
 Bela, Stephani regis Ungariae filius 699. 25.
 Belhuk abbatia 719.
 Belfortus s. Belvesinus de Carachato, Mantuanus 20. 40.
 Bellabranca, Veronensis 15. 45.
 de Bellegrassis gens Patavina 91. 1. 95. 5.
 Bellicio civitas 248. 45.
 Bello, magister Ceccanensis 298. 40.
 Bellomo, Pisanus 260. 10.
 Bellotus a Prato, Patavinus 99. 40. 102. 10.
 de Belludis gens Patavina 101. 15; *cf.* Belludis, Bondi, Coseta, Figura.
 Belludis de Belludis, Patavinus 101. 15.
 Bellunum, Belunum, *Belluno* 13. 40. 47. 40. 54. 55. 86. 96. 10. 119. 25; episcopi: Philippus, Odo.
 Belvacensis 362. 40. 365. 1. 588. 35.
 Benastrius, Benastus a Vado, Patavinus 99. 5.
 Benastus iudex de Pitadina 11. 45.
 Benaveth Saracenus 496. 35.
 Bencivennis, Senensis 234. 1.
 S. Benedictus 503. 15. 548. 10; *i. e.* Mons Casinus 308. 40; coenobium S. Benedicti Casinense 281. 40. 284. 40. 309. 311. 10; Patavinum 54. 50. 60. 45. 66. 25. 72. 35. 155. 40. 169. 5; Salernitanum 460; Ungariae *e.* Calvus Mons; ecclesia Capuana 338. 25; Casinensis 306. 50. 307. 1; mons Cracov. 638. 10. 639; ordo 700. 30; terra, *i. e.* Casinensis 284. 35. 306. 311. 314. 20. 315. 30. 318. 20. 319. 15. 329—331. 30. 339. 40. 343. 351. 20. 356—358. 1. 364. 50. 373. 20. 377. 15. 423. 15.
 Benedictus VIII. papa 571. 25.
 Benedictus IX. papa 538. 10. 587. 15. 620. 20. 621. 30. 679.
 Benedictus X. papa, antea episcopus Veltrensis 405.
 Benedictus XIII. papa 234. 45.
 Benedictus, Bonifacii VIII. papae nepos 273. 40.
 Benedictus Anglus, Werem. coenobii constructor 504.
 Benedictus, Casemarii abbas 282.
 Benedictus presbyter et notarius Ceccanensis 294. 35. 296. 5. 298. 45. 299.
 Benedictus magister Cracov. 596. 1.
 Benedictus de Sernia magister 369. 45.
 Benedictus, heremita Polonus 581. 20. 586. 10. 618. 20. 619. 30. 665. 5. 668. 10. 678. 45.
 Benedictus de Casteione de Gardesana 10. 1.
 Benedictus, Ceccanensis 284. 10.
 Benedictus de Land, Ceccan. 295. 40.
 Benedictus, consul Pisanus 251. 25. *v.* Benettus.
 Benedictus de Rainone, Ceccan. 299. 50.
 Benedictus iudex de Runco, Patavinus 94. 40.
 Benedictus Stationarius, Foroiul. 215. 35.
 Benedictus Veronensis 18. 1.
 Benecassa, canonicus post archiepiscopus Pisanus 255.
 Benettus, Benectus, consul Pisanus 255. 263. 40.
 Beneventum, civitas Beneventana, Beneventani 188. 189. 15. 281. 282. 284. 25. 285. 50. 305. 309. 25. 311—313. 45. 348. 45. 353. 379. 35. 380. 382. 1. 401. 15. 402. 10. 404. 30. 408. 5. 411. 35. 413. 40. 415. 25. 417. 10. 418. 35. 423. 25. 428. 429. 5. 432. 45. 436. 30. 437. 45. 443. 30. 458. 45. 459. 1. 476. 489. 10. 490. 25. 499. 50; archiepiscopi: Landulfus, Petrus; ducatus 280. 15; palatium 417. 40; porta summa 353. 5; terra 411. 35. 422. 45. 439. 30; vallis 475. 25.
 Benvenuta, inclusa S. Clarae in Civitate Austriae 202. 15.
 Benvenuta, mulier Civitatis 211. 25; filius: Andreas.
 Benvenutus de Favalix, Vesonae vicarius 99. 30.
 Benyamia, Polonus 648. 35.
 Beraldus, coenobii S. Angeli de Casuere abbas 299. 35.
 Beraldus, abbas Sublacensis 274. 20.
 Beraldus Ceccanensis 295. 50.
 Berardus archiepiscopus Panormitanus 338. 1. 349. 15. 359. 50. 373—376. 379. 20. 384. 10. 498. 10.
 Berardus episcopus Ferentinus 293. 294. 296. 30.
 Berardus, administrator ecclesiae Fuliginensis 478. 15.
 Berardus de Babuco, monachus Casinensis 375. 15. 376. 50.
 Berardus comes de Albe 285. 5.
 Berardus, Petri comitis Celan. filius 331. 45.
 Berardus comes Laureti 316. 50. 329. 45.
 Berardus comes Manupelli 383. 20.
 Berardus Baro, potestas Patavinus 48.
 Berardo Capece 477. 1.
 Berardo Caracciolo Russo, terrae Dariensis iustitarius 471. 10. 472.
 Berardo, Bernardino Orsino 477. 478. 1.
 Berardus de Rivolis, Patavii potestas 58.
 Bergamum, Pergamum, Bergamenses, Bergomenses, Pergamenses, Pergamnschi, *Bergamo* 22. 35. 24. 30. 29. 20. 61. 1. 82. 1. 88. 15. 90. 40. 119. 30. 141. 50. 173. 25. 188. 15. 235. 15. 383. 5. 446. 20; crociuum 24.
 Bergh a. Mons, comitatus ad Rhenum 693. 35. 706. 30.
 Berlingerius Fiorentinus 245. 15; filius: Iacobus.
 Bernadon capitaneus Florentinus 234. 45.
 Bernhardus, Bernardus, Bernardinus.
 S. Bernardus abbas Clarevallensis 423. 1. 579. 30. 591. 1. 622. 30. 623. 35. 626. 20. 627. 25. 680. 55. 700. 20. 709. 40. 714. 45. 715.
 Bernardus episcopus Portuensis 441. 1.
 Bernardus episcopus Poznaniensis 579.
 Bernardus episcopus Veronensis 2. 41.
 Bernardus Pisanus, abbas S. Anastasii *v.* Eugenius III.
 Bernardus decanus Civitatis Austriae 203. 5. 206. 20. 210. 45. 211. 15. 219.
 Bernardus de Chmelnik, canonicus Cracoviensis 684. 45.
 Bernhardus, dux Carinthiae 82. 5.
 Bernhardus, Boleslai II. Lignicensis filius 570. 5. 646. 5. 650. 25. 688. 35. 703. 20. 705. 10.
 Bernardo Ruffo comes 489. 15.
 Bernardus de Aquaviva 499. 30.
 Bernardus, Bilgotiae castellanus 686.
 Bernardus de Buriano, Bonaccorsi filius, Pisanus 263. 60.
 Bernardo Carbonara 488. 15.
 Bernardus Maragonis, Pisanus 242. 10. 246. 15. 250.
 Bernardus Rolandi de Rubens, Parmensis, Mantuae potestas 13. 25. 22. 1. 85. 1.
 Bernardus Stratume, Tuscus 262. 50. 263. 1.
 Bernardus de Zuccula, Foroiulensis 214. 15.
 Bernardina, inclusa S. Clarae in Civitate Austriae 202. 15.
 Bernardinus de S. Apostolo 17. 10.
 Bernardinus Iohannis, capitaneus Senensis 230. 25.
 Bernica, Angliae regnum inter Tyne et Forth 503.
 Bernsten civitas 718. 15.
 Beronus iudex de Montorio, Veronensis 17. 40.
 Bersabeni, Besseni 572. 15. 666. 20. 681. 20.
 Berta, Conradi regis, Heinrichi IV. imperatoris filii uxor *falso dicta* 112. 50. 113. 1.
 Berthenova 441. 25.
 Bertolacius de Archatoribus, Mantuanus 30. 50.
 Bertolatus Calorosus 20. 30.
 Bertholacius a Prato, notarius Patavinus 99. 102.
 Bertholdus, patriarcha Aquileiensis 47. 54. 45. 72. 40. 358—360. 5. 362. 382. 25. 383. 25.
 Bertoldus, dux Meraniae 566. 30; filiae: Engeldrudis, Gerdrudis, S. Hedwigis.
 Bertoldus, frater Raynaldi ducis Spoletani 347. 30. 350. 30. 357. 5. 359. 1. 364. 370.
 Bertoldus comes, Frederici I. et Heinrichi VI. legatus 287. 25. 288. 313. 20. 316. 317. 327; uxor: relicta Roberti comitis Casertani.
 Bertoldus de Ursinis, potestas Urbevatanus et Bononiensis 28. 50. 271. 1.
 Bertholinus de Pigotio, Veronensis 18. 10.
 Bertholopeus Ferrariensis 11. 50.
 Bertoraimus, Gylberti Lorotelli, filius, Andriae comes 312. 15. 437. 15.
 Bertramus, iudex Patavinus 89. 50.
 Beccavetto, Saracenus, Aprutii iustitarius 484. 1.
 Betgodar, Bondoktar, soldanus Babiloniae 192.

- Bethleem 354. 35.
 Beverariae turris B. 10.
 Beuraria lapis de Verona v. Praedapona.
 Beverlec prope Eboracum 505. 15.
 Beyern, Prussiae castrum 701. 36.
 Beze, Mezbeze Poloniae civitas 539. 40. 564. 20. 567. 25.
 Bianchinus, Biaquinus de Camino, de Guereze de Camino 8. 10. 10. 15. 11. 45. 13. 30. 15. 50. 72. 85. 15. 86. 120. 123. 10. 131. 109. 10; filius: Girardus.
 Biava, Patavinus, Causilve capitaneus 105. 10. 115. 20.
 Bibinum, Apuliae civitas, Bovino 400. 404. 1.
 Biecorre castrum Tusciae 227. 30.
 Biecaro regni Siciliae 486. 15.
 Biciunia, Pitschin Silesiae 531. 5. 570. 1.
 Bidcosce, Bydgostia v. Brombergk.
 Bigarellum territorii Mantuani 31. 10.
 Bindus canonicus Senensis 231. 45.
 Bindus Bastagi, legatus Florentiu. 234. 30.
 Birinus, episcopus Dorcestriae 503. 40. 504. 1.
 Bisceglia 475. 15.
 Bischofswerdir, castrum Prussiae 701. 20.
 Bisentina insula lacus Vulturnensis 270. 5.
 Bisentium castrum prope Urbem veterem 271. 10.
 Bison, *Bisene* ad Memlam 706. 15.
 Bietto, oppidum terrae Bariensis 470. 23. 474. 30.
 Bitunia 181. 35. 182. 49.
 Bitonto, oppidum terrae Bariensis 472. 25. 492.
 Bitona castrum inter Florentiam et Aretium 271. 40.
 Bizernum, Tusciae castrum 260. 35.
 Blanca, uxor Ludovici VIII. regis Francorum 190. 30.
 Blancenade campanae prope Cassanum 23. 35.
 Blandacensis i. e. Blandratensis 430. 25.
 Blanzardus, Veronensis 17. 35.
 S. Blasii, Blaxii cavata 21. 25; reliquiae 299. 15.
 Blaxius de Gatarolis, Patavinus 94. 35.
 Boamundus I, dux Tarentinus, postea Antiochenus 239. 40.
 Boamundus II, Boamundi I. filius 414. 1. 415. 10. 418. 40. 419. 1. 420. 20.
 Boamundus comes Monopelli 430. 35. 432. 30.
 Bobersayn, oppidum Silesiae 531. 15.
 Bobiensis abbatia 401. 40.
 Bobadasinus, capitaneus Mantuae 12. 15.
 Bochna, oppidum Poloniae prope Wilickam 599. 10. 634. 25. 635. 25.
 Bodelonam, villa prope Veronam 8. 20. 9. 20.
 Bodzantha, Bossuta, Bossutha, Basuta, Bodzotha, archiepiscopus Gnesnensis 547. 1. 586. 20. 620. 1. 621. 10. 671. 20. 685.
 Bodzanta episcopus Cracoviensis 517. 1. 608. 10. 662. 681. 682. 684. 45.
 Bodzanta, Barzantha, decanus Sandomiriensis 681. 30. 682.
 Bodzatha de Babymost seu de Dszbasim 684; filii: Iohannes, Nicolaus.
 Bogdanus, praepos. Cracoviensis 592. 10.
 Boguzin, urbs Poloniae 638. 30. 639. 40.
 Bogufalus episcopus Poznaniensis 579. 25.
 Bogumylus archiepiscopus Gnesnensis 578. 10.
 Boguslaus, Maritumae dux 562. 25.
 Boguslaus, dux Pomeraniae (1183) 718; filius: Ratibor.
 Buselaus, dux Pomeraniae (a. 1298) 716. 50.
 Boguslaus, dux Pomeraniae (a. 1350) 684. 30; filia: Elizabeth.
 Boguslaus, Polonus 676. 1.
 Bohemia, Boemis, Boemya, Bohemi, Boemi 180. 181. 183. 15. 197. 15. 198. 25. 201. 10. 219. 10. 282. 10. 430. 1. 455. 40. 529—534. 536. 537. 541. 542. 5. 544. 545. 20. 549. 551. 553. 558. 562. 25. 568. 571. 573. 10. 578. 20. 581. 585. 50. 587. 10. 589. 597. 5. 603—605. 612—625. 632. 35. 633. 35. 637—639. 30. 641. 10. 642. 650. 15. 652—655. 657—661. 665. 668. 30. 668. 669. 675. 678. 678. 30. 680. 682—684. 686. 15. 689. 30. 691. 35. 692. 695. 699. 700. 702. 10. 703. 705. 25. 706. 717. 20; corona 529. 15.
 Boianum castrum comitatus Mollitii, *Boiano* 340. 343. 35. 488. 10; rocca 340. 25. 341. 1.
 Boyanus, Civitatis Austriae potestas 198.
 Boleslaus I, Bohemise dux 537. 15. 544. 25. 558. 10. 581. 1. 614. 25. 615. 30. 678. 30; filia: Dubrovka.
 Boleslaus II, rufus, Bohemise dux 665. 1.
 Boleslaus I, chabri, magnus, animosus, Poloniae rex 537. 538. 5. 544. 558. 577. 45. 578. 1. 581. 585. 586. 615—619. 665. 5. 678. 679; filii: Mescio, Otto.
 Boleslaus II, bellicosus, efferus, largus, Kazimiri I. filius, Poloniae rex 538. 552. 25. 559. 560. 1. 578. 587. 688. 618. 40. 620—623. 665. 679; filius: Mescio.
 Boleslaus III, curvus, Krzywusty, Vladislai I. filius, Poloniae dux 560. 561. 563. 10. 565. 25. 578. 579. 581. 35. 587—590. 592. 5. 620—629. 637. 35. 639. 25. 653. 25. 665. 680; filii: Vladislavus, Lestko, Boleslaus, Kazimir, Mescio Stary, Henricus, Kazimierz.
 Boleslaus IV, crispus, Boleslai III. filius, Poloniae dux 527. 30. 561. 562. 565. 40. 566. 20. 580. 5. 581. 35. 589. 20. 592. 1. 624—629. 15.
 Boleslaus V, castus, pudicus, Leczkonis Bialy filius, Cracoviae monarcha 539. 60. 540. 15. 565. 15. 596—598. 600—605. 630—635. 638—645. 666. 681. 682; uxor: Kinga; filia: Anna.
 Boleslaus, Boleslai IV. filius 562. 15. 592. 1.
 Boleslaus Mesiconis III. (Stary) filius 562. 20. 564. 1. 593. 594. 1. 626. 35. 627. 40. 630. 10. 631. 10. 665. 40. 680. 30.
 Boleslaus, Casimiri Sprawiedliwy filius 628. 25. 629. 30.
 Boleslaus pius, Vladislai Odonis filius, dux Poloniae maioris 600. 30. 601. 604. 15. 638—640. 1. 642—645. 35. 660. 1; uxor: Iohanneleth; filiae: Elisabeth, Hedvigia.
 Boleslaus, Lestconis Czarny filius 644. 40.
 Boleslaus, Conradi de Masovia filius 540. 5. 564. 30. 567. 35. 598. 35. 637. 35. 641. 5.
 Boleslaus, Semoviti de Masovia filius 650. 653. 1.
 Boleslaus, Troideni ducis Masoviae filius 661. 668. 687. 20.
 Boleslaus, Boleslaus I. altus, Vladislai II. Poloni filius, Silesiae dux 550. 551. 562—566. 579. 30. 591. 10. 594. 10. 628. 1. 629. 1; uxor: Adilheydis s. Christina; liberi: Boleslaus, Conradus, Henricus I, Ieroslaus, Iohannes infans, Adelheydis, Alga.
 Boleslaus, Boleslai I. ducis Silesiae filius 550. 30. 565. 40. 566. 25.
 Boleslaus, Henrici I. Silesiae ducis filius 551. 15. 568. 80.
 Boleslaus II, calvus, mirabilis, Rogace, dux Legnicensis, Henrici II. filius 528. 10. 529. 5. 540. 541. 15. 549. 551. 553. 600. 15. 634. 35. 635. 30. 640. 35. 646. 5. 690. 25; uxor: Hedwigis; filii: Berahardus, Bulko, Henricus V.
 Boleslaus, Henrici V. filius, dux Legnicensis et Brigensis 529. 20. 551; uxor: Margaretha.
 Boleslaus, Vladislai Ratheborensis filius, dux Opoliensis 565. 35. 607. 668. 683. 25.
 Boleslaus, Dypoldi marchionis Moraviae filius 550. 40. 568. 5.
 Boleslaus, dux Lituaniae v. Swidargal.
 Boleslaus, dux Ploccensis 687. 689. 25.
 Bologninus notarius de Braida, Veronensis 18. 5.
 Bona, civitas Africae 238. 40. 423. 40. 426. 25.
 Bonacolsus, abbas coenobii S. Andreae Mantuani 26. 10.
 Bonaccursus de Bursiano, Pisanus 263. 60; filius: Bernardus.
 Bonaccursus de Fenza miles Patavinus 66. 20.
 Bonaccursus, Merignani Alabarba filius, Pisanus 258. 20.
 Bonaccursus iudex de Montorio, Veronensis 17. 40.
 Bonaccursus de Monzambano 7. 25.
 Bonaccursus de Palude, potestas Veronae 11. 12. 5. 4.
 Bonaccursus, consul Pisanus 248. 15.
 Bonaccursus de via maiore, Pisanus 238. 20; filius: Sigerius Carbo.
 Bonaccursus, miles Tarvisinus 53. 20.
 Bonadicus, pater Philippi 10. 1.
 Bonadicum, Bonadigus prope Veronam, *Bonavigo* 7. 35. 57. 25.
 Bonagracia frater, generalis 643. 35.
 Bonaguise filii 9. 50.
 Bonagurus de Mazario, Mantuanus 30. 50 de Bonavalle abbatia 448.
 Bonaventura de monte Thabor, ordinis Minorum 536. 25.
 Bonaventura Alberti Trentini, Veronensis 15. 30.
 Bonaventura de Carranzonibus, Pergamensis, iudex Patavinus 88. 90.
 Bonaventura de Garda, Veronensis 17. 40.
 Bonaventura Macii de Sardenellis, Veronensis 17. 45.
 Bonaventura, iudex Patavinus 82. 1.
 Bonaventura de Poncelto, miles Lombardus 11. 45.
 Bonaventura de Terceto, Veronensis 17. 35.
 Bonaventura de Verme, Cretae potestas 15. 30.
 Bonazonta de Sancto Paulo Veronae 18. 5; filius: Parentius.
 de Bonconvento burgus prope Senas 232. 10.
 Bondennum prope Ferrariam, *Bondeno* 157. 35.
 Bondennum Ardoyni, castrum Lombardiae 21. 1.
 Bondenii de Burana castrum 21. 10.
 Bondi de Belludis, Patavinus 101. 15.
 Bonetus notarius de Braida 10. 1.
 Bonfadus de Colguia miles 15. 25.
 Bonfilius, episcopus Senensis 227. 40. 228. 230. 30.
 de Bonicis, Bonicis, gona Patavina 84; cfr. Gisle. Iordanus, Petrus.

- SS. Bonifacii et Alexii coenobium Romanum 537. 25.
 Bonifacius VIII. papa 207. 209. 210. 30. 231. 271. 672. 30. 681. 682. 692. 10.
 Bonifatius archiepiscopus Ravenas 25. 5. 27. 40.
 Bonifatius marchio, pater Mathildis comitissae 2. 3. 238. 40. 306. 30.
 Bonifacius, Malregulati filius, comes S. Bonifacii 4. 15.
 Bonifacius, Sancti filius, comes S. Bonifacii 6. 149. 150. 30; filius: Rizardus.
 Bonifacius, comes de Panico, rector Veronae 9. 43. 11—13. 1.
 Bonifatius de Canossa, Mantuae potestas 23. 1.
 Bonifatius de Marostiga, rector Veronae 15. 1.
 Bonifacius de Palatio, Veronensis 7. 25.
 Bonifacius de Robegano, Patavinus 101.
 Bonifatius de Sancto Martino, Mantuae potestas 20.
 Bonifacius de la Scala 15. 30.
 Bonifacius, Veronensis 45. 5.
 Bonifacius de Wizardo, Widonis filius, Bononiensis, Paduae potestas 46. 153. 15.
 Bonifacius Zerlotus, Veronensis 17. 35.
 Bonincontro de Sancto Petro Leniaci 15. 20.
 Boninsigna de Clavica miles 15. 30.
 Bon-Ioannes de Calzerariis, Veronensis 15. 45.
 Bonipertus episcopus Quinqueecclesiensis 572. 1.
 Bonmaserius de Nigrellis, Veronensis 28. 20.
 Boninus, Veronensis 17. 35.
 Bono de Vallechia 260. 30.
 Bononia, Bononiensis, *Bologna* 6—9. 11. 30. 13. 15. 10. 20—24. 27—29. 46. 45. 58. 35. 60. 30. 61. 1. 75. 45. 116. 117. 120. 142. 1. 153. 15. 157. 161. 166. 20. 168. 35. 216. 20. 232. 10. 234. 238. 5. 243. 20. 270. 45. 272. 50. 346. 378. 417. 40. 424. 15. 443. 444. 446. 447. 459. 1. 539. 20. 603. 25. 644. 15; districtus 234. 40; episcopus 378. 10; palatium communis 161. 5; territorium 346. 5.
 Bononienses, *Boulogne sur mer* 522. 35.
 Bontraversus de Castronovo 89. 97. 10. 103. 30; filia: Beatrix.
 Bontraversus de Castronovo, Eclia III. de Romano socer 14. 10. 165. 25.
 Bontraversus de Maltraversis 78. 20.
 Bonus, episcopus Senensis 226. 40. 227. 35.
 Bonus, civis Civitatis 210. 40.
 Bonus, civis Patavinus 102. 25.
 Bonutus, iudex de Cereta 14. 40.
 Bonxembliante, miles Patavinus 121. 123. 10.
 Bonzenelus de Gazo 12. 60.
 Bonzenomus notarius de Gavardo 12. 10.
 Borco, vicarius Mechoviensis 673. 10.
 Borek, Polonus 673. 45.
 Borrachus Thomasinus de Bonaldis, Venetus 97.
 Borrellus de Anglone 498. 40.
 Bosa Sardiniae 265. 45.
 Bosa, episcopus Eboracensis 504. 35.
 Boso, Bosius, Boccius, Boxius, Besinus.
 Bosinus Alexandri IV. papae legatus 499.
 Boso avocatus, Mantuae consul 20. 1.
 Boso, Boxius de Dovaria, Cremonensis 13. 50. 16. 24. 50. 132—138. 30. 142. 172. 174. 20.
 Boccius, consul Pisanus 247. 249.
 Botexella de Bonacolis, Mantuae potestas, postea dominus 30. 35. 31.
 Botinus de Castagneto, Veronensis 18. 5.
 Botticcius, Pisanus 246. 45.
 Borronniki castrum prope Dobrin 675. 5.
 Borvus, villa districtus Veronensis 9. 15.
 Bozanum, *Bolzen* 99. 25.
 Bozanum castrum prope Piasa 264.
 Bracarensis, *Braga* 416; archiepiscopus: Burdinus.
 Bradanaum flumen, *Bradano* 415. 35.
 Braganium castrum prope Bassanum, *Breganze* 41.
 Braganium castrum, *Bergantino* 20. 10. 157. 35.
 Braida castrum prope Veronam 10. 1. 149. 35; Braida forum Veronense 44; porta Veronensis 9. 35.
 Branca de Civitate, Foroiulienis 209. 35.
 Brancalco, senator Romanus 269. 35.
 de Branchacis diaconus cardinal. 234. 45.
 Brandenborch, Brandenburgensis, Brandenburgensis 531. 10. 534. 35. 541. 20. 552. 10. 565. 10. 568. 35. 570. 1. 699. 25. 702. 10. 716. 30. 717. 15.
 Brandenburk Prussiae oppidum 694. 701. 15.
 Brebicones, *Brabançons* 440. 1.
 Brega, Bregenses Silesiae, *Brieg* 531. 546. 45. 552. 30.
 Bren Silesiae 536. 1.
 Brenta fluvius 54. 25. 118. 40. 119. 20; ultrabrentanae partes 40. 10.
 Brente castrum prope Chioggia, *Brenta dell' abba* 75. 10. 77. 104. 1. 158. 5.
 Brescum, *Brzesze, Brecensis, Brestz, Brestensis* terra, *Brescz* 607. 30. 608. 15. 650. 25. 658. 30. 660. 1. 682. 35. 685. 5. 688. 25. 692. 40.
 Breselli, Bersellum, *Brescello* 13. 30. 85.
 Pressinor, *Brixen* 99. 25.
 Braslaus, dux Pomeraniae 719. 20; uxor: Anna.
 Bricia, *Brixia* 399. 40. 400. 25. 419. 45.
 Brigenstath, *Brietenstadt*, Poloniae oppidum 692. 40.
 Brinna, Brenensis, *Brienne* 289—291. 115. 318. 35. 331. 50. 332.
 Brisa de Top, canonicus Civitatis, postea episcopus Tergestinus 203. 45. 205. 10. 206. 25.
 Brisus, Patavinus 94. 25. 95.
 Britannia, *Britannia* 186. 50. 503. 504. 25. 520. 25; mare 506. 15.
 Brixia, Brisa, Brenia, Brecia, *Brescia* 6—10. 12. 35. 14—16. 19. 35. 20. 10. 22—24. 26. 28. 48. 40. 54. 25. 60. 25. 61. 67. 81. 45. 119. 30. 130—134. 35. 136—138. 45. 141. 152. 20. 154. 20. 156. 160. 15. 162. 165. 169—175. 25. 177. 178. 180. 15. 188. 10. 189. 25. 244. 272. 35. 346. 15. 375. 376. 25. 383. 446. 20. 497. 25; carocium 24. 50. 154. 20; carrettae 9; dioecesis 137. 40; districtus 156. 10. 172. 15. 244. 35; episcopus 24. 20. 375. 35. 383. 15; territorium 16. 10; Bresana porta s. burgus Civitatis Austriae 212. 20. 221.
 Brizafollus notarius Regius 99. 15.
 Broccum, castrum prope Soram 285. 45. 319. 333. 20. 359. 5.
 Brodia Pomeraniae 718. 10.
 Brodnicza v. Strosbark.
 Brombergk, Prombergk s. Bidcosce 657. 5. 686. 5. 692. 35.
 Brontum 348. 350. 15. 373. 5; archiepiscopus 373. 5.
 Bronx urbs 573. 10.
 Brugense, Bruggense castellum, *Brügge* 524.
 Bruleti terra districtus Mantuani 14. 15.
 Brundisium, *Brindisi* 284. 25. 311. 25. 325. 338. 50. 339. 40. 344—346. 25. 348—350. 15. 353. 50. 354. 1. 363. 40. 365. 30. 369. 10. 370. 5. 373. 35. 376. 50. 380. 5. 407. 10. 412. 5. 420. 428; augustales 365. 30; denarii 342. 40. 349. 5; imperiales 373. 35. 376. 50.
 Bruno episcopus Olomutzensis 553. 1.
 Bruno episcopus Signinus, abbas Casinensis 308.
 Bruno episcopus Tullensis v. Leo IX. papa.
 Bruno, magister ordinis Cruciferorum 704. 1. 709. 30.
 Brunsyck, *Brunsvik, Braunschweig, Braunschweig* 339. 40. 552. 10. 692. 45. 694. 45. 695. 1. 701. 40. 705. 35.
 Brusa castrum prope Nursiam 350. 30.
 Brusa, Ansedisii de Widotis miles 109. 10. 115. 1.
 Brzuchana villa prope Miechow 671. 10. 672.
 Bubulcha, Bubulca, castrum prope Veronam 12. 30. 17. 15.
 Bubulente castrum, *Bovolenta* 166. 30.
 Bucina, Moraviae oppidum 634. 35.
 Buda, sacerdos Ungariae 573. 15.
 Budessin, *Bautzen* 562. 30.
 Budinogius, Mechoviensis 668. 45.
 Budrii castrum Foroiulienis 212. 213; fratres de Budrio 212. 35.
 Bufileo Caracciolo 492. 25. 493.
 Bugano, catapanus Graecus 402. 20.
 Bugea, *Bucea* prope Algier, *Bugia* 254. 262. 20. 310. 45. 311. 1.
 Buggenhagen, Pomeranus 719. 5.
 Bulgaria, *Bolgaris, Bulgari, Bulgari* 233. 556. 5. 572; *Bulgarorum* porta Constantinopolitana 409. 25.
 Bulgarinus Anfossi, Pisanus 254. 30. 256. 45. 257. 259. 45.
 Bulgarinus Bulgarelle, Pisanus 246. 35. 250.
 Bulgarinus, Uguicionis Beriti filius, Pisanus 258. 20.
 Bulko I, Bulko, Bolelai Lignicensis filius, dux Sinayae 529. 10. 541. 20.
 Bolko II, Pribko antiquus, Silesiae dux 529. 30. 532. 20. 541. 542. 548. 5.
 Bulko dux ultimus Swydnicensis 533. 10. 684. 30. 705. 10.
 Bularia, Ungariae urbs 573. 15.
 Bulsius de Poltronibus 20. 30.
 Bulsus, Pisanus 262. 25; filius: Albertus.
 Buninus de Venxone, Civitatis 214. 45. 215. 35; filius: Isaconoctus.
 Buratus de Sala 15. 50. 16. 1.
 Burch coenobium dioecesis Eboracensis, *Peterborough* 508. 20.
 Burchardus, Borchardus.
 Borchardus, archiepiscopus Magdeburgensis 717. 45.
 Borchardus de Swanden, ordinis Theutonorum magister generalis 701. 40.
 Borchardus, abbas Colbazensis 717. 25.
 Burcigana prope Patavium, *Bursegana* 123.
 Burdegalensis urbs, *Bordeaux* 234. 45. 272. 5.
 Burdinus archiepiscopus Burdegalensis v. Gregorius papa.

- Burgentia 329. 15.
 Burgundia, Burgundiones 181. 30. 310. 45.
 389. 45. 401. 425. 35. 612. 20. 613. 20.
 678. 45.
 Burgundius, Pisanus 262. 25.
 Burgur fortis, *Boryofortis* 20. 45. 23.
 Burgus novus prope Farfan 381. 25.
 Burgus S. Domini v. S. Domini burgus.
 Buriano, castrum prope Pisis 250. 45.
 Buso cardinalis 443. 40.
 Busi 30. 50.
 Bussum castrum 364. 50. 365. 40. 373. 15.
 Bussus 262. 5.
 Buteria 311. 45. 428. 15. 432.
 Buttarus Pisanus 263. 30.
 Buvolenta, *Bovolenta* prope Patavium
 75. 103. 105. 114. 30.
 Buva, *San Lorenzo di Buja*, castrum
 Foroiulii 220.
 Buzacarius Patavinus vicarius Veronae
 14. 40.
 Bytom, Butom, Buton, Biton, *Beuthen*
 551. 45. 561. 15. 565. 35. 594. 10.
 605. 25. 630. 20. 631. 15. 668. 45.
 Bythamou, Saracenus 486. 20.
- C.
- Caceta, filia Gallinarii Patavini 102. 25.
 de Caecis gens Veronensis 14. 35.
 Cachicz, Kacicz, Kacycz, Kacich, Polo-
 niae oppidum 595. 20. 596. 5. 632.
 633. 10. 666. 680.
 Cadubrium 203. 35. 204. 40.
 S. Caeciliae ecclesia cardinalis 430. 25.
 Cecilia, filia Manfredi Ricci, uxor Ece-
 linae II. de Romano, Iacobi de Zianis
 Venetiani, Dalesmanii Patavini 39
 —41. 20.
 Caesarea urbs Syriae, *Caesarea* 161. 20.
 354. 40. 355. 1.
 Caesarea v. Celsanum.
 Caesarii martyris reliquiae 293. 30.
 Caestre, *Chester le street* prope Durham
 506. 507.
 Calabria, Calavria 30. 20. 232. 25.
 238. 25. 255. 45. 256. 40. 290. 300. 5.
 313. 15. 317. 45. 324. 10. 329. 241. 10.
 353. 50. 356. 30. 371. 50. 372. 5. 378. 35.
 379. 40. 398. 35. 400. 25. 401. 10. 405—
 407. 30. 417—419. 443. 5. 471. 474. 30.
 480. 484. 10. 493. 10. 497. 499; reg-
 num 24. 10.
 Calaeon castrum, *Calaeone* prope Este
 14. 1. 15. 15. 74. 45. 90. 92. 114. 35.
 124. 25. 125. 1. 157. 25. 167. 30. 169. 30.
 Calatabillocta, Calatabellocte, Calatabel-
 lum, castrum Siciliae 290. 65. 292. 45.
 317. 45.
 Calcinaris, *Calcina* prope Venetias
 77. 40.
 Calcinaris, Tusciae castrum 264. 1.
 Calcis castrum inter Lucae et Pisam
 241. 15.
 Calciaeoa porta Pisana 243. 15. 244.
 Calderii castrum episcopatus Veronensis
 11. 35.
 Caldora gens Neapolitana 489. 25.
 Calenum, Calinensis, *Caleno* 290. 60.
 291. 120. 308. 40. 314. 15. 316. 317.
 327. 340. 20. 352. 30. 355. 45. 371. 1.
 377. 15.
 Calerii pons prope Brixiam 24. 20.
 Calisia, Kalisia, Kalis, Callis, Poloniae
 urbs, *Kalisz* 550. 25. 552. 1. 567. 40.
 568. 1. 597. 5. 636. 35. 637. 45. 648.
 657. 35. 660. 1. 685. 10. 692. 40.
 Calixtus II. papa, ante Guido (*falsus*
Wilhelmus) archiepiscopus Viennensis
 2. 45. 273. 25. 282. 309. 309. 416. 35.
 417. 680. 5. 715. 1; pro Anacleto II.
 419. 55.
 Callistus antipapa, Iohannes de Struma,
 286. 312. 25. 437. 40. 451. 50. 452. 25.
 456. 1.
 Calluritan, Calluritan, Galluritan, *Cal-
 luri* 245. 45. 250—252. 254. 262. 20.
 378. 45. 379. 20.
 Caloiohannes, imperator Constantino-
 politanus 414. 15. 416. 30. 424. 1;
 filius: Emanuel.
 Calor fluvius, *Calore* 429. 10.
 Calorosi, Calurosi, gens Mantuana 20
 —22. 1.
 Calularum oppidum Tusciae 235. 25.
 Calvum, oppidum Terrae Laboris, *Calvi*
 352. 30. 355. 50. 371. 377. 45.
 Calvus mons Ungariae, comitatus Hon-
 thensis, S. Stephani castrum, post
 S. Benedicti coenobium 571. 25. 678.
 682. 50.
 Calyx i. e. Nilus 337. 15.
 Calzasanus, gens Veronensis 11. 20.
 Cambellara castrum, *Gambellara* prope
 Veronam 81. 20.
 Camella, Aetiae urbs 181. 40.
 Camin, Caminensis, urbs Pomeraniae
 716—718; episcopi: Sigwinus, Con-
 radus I. II., Wilhelmus, Iohannes de
 Saxonia.
 Caminum prope Oderzo, *Camino* 39. 15.
 377. 50; de Camino domini, gens,
 Caminenses 8. 10. 39. 15. 59. 60. 5;
 v. Biaquinus, Wecifus.
 Camocius Foroiulienis 212. 20.
 Camollia v. Scamollia.
 Campagaticum, castrum comitatus Se-
 nensis, *Campagnatico* 233. 35.
 Campanarum turris Panormitana 437. 15.
 Campania, Campani, Campanini 164. 45.
 169. 5. 281. 1. 282. 1. 285—288. 292
 —296. 301. 5. 306. 50. 310. 311.
 313—315. 317—319. 15. 325—327. 30.
 329. 15. 330. 333. 337. 20. 340. 35.
 342. 50. 350. 45. 351. 30. 353. 355—
 357. 365. 1. 369. 379. 40. 381. 384. 1.
 399—402. 10. 405. 20. 423. 15. 424. 25.
 429. 15. 430. 35. 438. 451. 40. 477. 25.
 481. 5. 487. 5.
 Campanini, gens Romana 231. 40.
 Campiformium, *Campoformio* 208. 30.
 Campillia, Campilia castrum prope Senas,
Campiglia 229. 231. 270. 10; de Cam-
 pillia viceromites 231. 5.
 Campionis locus, *Campese* prope Bas-
 sanum 134. 15. 142. 35.
 Campitelli terra districtus Mantuani
 14. 15. 23. 5.
 Campobascio, urbs comitatus Molisii,
Campobasso 488. 10.
 Camporena, castrum prope Pisas, *Camp-
 poraghena* 250. 45.
 Campuri, Campaniae castrum 284. 35.
 Campus amicus, locus territorii Cerca-
 nensis 295.
 Campus cauum v. Paypolei.
 Campus Sancti Petri, *Campo San Pietro*
 prope Patavium 39. 55. 1; gens, no-
 biles de Campo S. Petri 39—42.
 52. 10. 53. 10. 55. 1. 93; v. Gerardus,
 Iacobus, Tiso, Wilhelmus.
 Campretum, prope S. Andrea oltre il
 Musone 41. 43. 45. 63; v. Maria de
 Campreto.
 Canale prope Sublacum 274. 15.
 Cancellum prope Atinum 327. 15.
 Candiana prope Patavium 77. 40.
- Candidus de Canusio, Foroiulienis
 214. 25.
 Canctum, Canctum, Canodum, castrum
 prope Brixiam, *Cancto* 24. 40. 189. 15.
 Canctum Campaniae 286. 25. 287. 15;
 ecclesia: S. Petri.
 Canipat villa Foroiulienis 212. 5. 218. 20.
 222. 20.
 Canosa 291. 125. 295. 25. 332. 15. 410.
 Canosa, *Canossa* 309. 5.
 Cantuaris, Kantuaris, Cantuariensis,
Canterbury 293. 35. 438. 503. 504.
 505. 35. 591. 25. 628. 10. 629. 10. 665. 30.
 668. 15. 680. 10. 698. 15. 715. 35;
 archiep. S. Thomas; eccl. maior 438.
 Canusia, Canusium, Canosa, *Canosa*
 Apuliae 373. 1. 413. 25. 415. 5. 471. 1.
 475. 15. 480. 25. 493. 5; eccl. S. Sabini.
 Canutus, Danorum rex fabulosus 556. 1.
 Canutus, Cnuto, Cnuto II, Daciae rex
 507. 508. 511—522; usor: Emma;
 filii: Haraldus, Hardecant; pater 515.
 Canutus V, Daciae rex 715. 20.
 Canutus, dux Slavienensis, Slavorum rex
 715. 5.
 Canzelerius, Canzellerius Capud-Ni-
 grum 91.
 Caps, filius Boni Patavini 102. 25.
 Capacii terra 498. 5.
 Capitinata, Capitanis 327. 45. 331. 15.
 371. 50. 383. 1. 402. 30. 422. 45. 471. 10.
 478. 5. 480. 25. 493. 20. 486. 5.
 Capitinata civitas 495. 40.
 Capitannani castrum 350.
 Capito, Homici filius, Pisanus 249. 50.
 Capitulum Romae 242. 10. 348. 50.
 Capols, Orientis civitas 361. 40.
 de Cappelli proclium 306. 30.
 del Cappello societas Senensis 233. 35.
 Capraria, castrum Tusciae 230. 10.
 248. 10. 254. 35.
 de Capro mansio in Sardinia 251.
 Capre fauces Rodani 253. 20.
 Capricone castrum prope Mantuum 26. 55.
 Caprularum terra Foroiulienis 205. 40.
 Capsis, Africae urbs, *Capes* 423. 40.
 Capua, Capoa 188. 288. 20. 242. 50. 281.
 284. 20. 289. 291. 294. 295. 300.
 305—309. 5. 311—315. 317—320.
 326. 327. 10. 329. 20. 331—334.
 338. 25. 340—345. 15. 348. 352. 353.
 355. 357—359. 362. 40. 364. 30. 365.
 371—374. 378. 379. 383. 400—404. 15.
 406. 410—414. 1. 417. 5. 418. 420. 15.
 421—423. 425. 428. 429. 435. 5.
 439. 443. 1. 460. 30. 470. 15. 473. 20.
 474. 1. 478. 10. 479. 1. 481. 15. 486. 25.
 495. 30. 496. 1; archiepiscopi:
 Adenulfus, Alfannus, Reynaldus; bur-
 gus 371. 1; castrum 315. 20. 325.
 334. 1. 372. 10; ecclesia S. Benedicti;
 pons 372. 10; Capuanum forum Nea-
 poli 492. 5.
 Caput Albi, Capalbi, prope Pisas, *Cap-
 pulbia* 245. 30. 254. 15. 262. 20.
 Caputaquensis urbs Principatus cite-
 rioris 418. 20. 442. 40; episcopus:
 Alfannus; electus: Arnulfus.
 Caput Cavalli in litore maris prope Pisas
 260. 15.
 Caput Corsi civitas 248. 20. 253—
 255. 1.
 de Capite-Nigro, gens Patavina 91;
 vfr. Aycardinus, Canzelerius, Thoma-
 sius, Zambonetus.
 Cara insula maris Baltici 715. 30.
 Cararia, villa Foroiulienis 213. 10.
 Carbonara, Carbonaria, oppidum Prin-
 cipatus ulterioris 384. 50. 488. 15;
 gens de Carbonaria 489. 15.

- Carboncellum 348. 60.
 de Carcere, gens Veronensis 6. 5. 12. 60.
 Carcinum Poloniae v. Nova-civitas.
 Carditi castrum prope Casinum, *Cardito* 309. 45.
 Carinthia, *Kärnthén* 82. 5. 90. 10. 197. 30. 198. 1. 200. 35. 203. 40. 204. 211—213. 221. 35. 358—360. 5. 362. 45. 556. 5. 622. 15. 699. 700. 5.
 Carlararus de Lethelano 20. 40.
 Carlucius, Civitatensis 198. 20.
 Carmagnanum, *Carmignano* prope Vicentium 43. 53. 25.
 Carnarolus de Monticulis, Veronensis 14. 30. 98—100. 35. 162. 20.
 Carnellus fluvius 309. 40.
 Carnevelus de Terri, Mediolanensis, postestas Mantuae 24. 27. 60.
 Carne, Carniola, *Kranj* 203. 35. 204. 40. 698. 25. 700. 5.
 Caro, Pisanus 252. 60. 259. 35. 265. 40.
 Caro, Vicentinus iudex 105. 35.
 Carolus, Karolus, Karulus, Karlus.
 Karlus, Carolus (Magnus) 72. 1. 137. 35. 152. 40. 501. 10.
 Karolus (Calvus) 501. 15.
 Karolus de Baugiera (Crassus) 501. 15.
 Karulus IV. imperator 233. 40. 287. 35. 532. 662. 30. 684. 30; uxor: Elizabeth.
 Carolus V. imperator 718.
 Karolus (num Carlomannus?) 501. 15.
 Karolus (Simplex) 501. 15.
 Carolus I. Siciliae rex 16. 60. 17. 24—26. 15. 29. 187—193. 197. 231. 270. 271. 489—493. 499. 500. 528. 699; uxores: Beatrix, Margaretha; filii: Carolus, Philippus.
 Carolus II. Siciliae rex 491. 15. 646. 5.
 Karolus, Karulus, Ungariae rex 654—657. 660. 669. 5. 687. 5.
 Carolus, Conradi III. regis filius 436. 35.
 Karulus, dux Calabriae 232. 25.
 Karolus, marchio Flandriae 715. 1.
 Karolus de Malatestis 234. 15.
 Carpenonis castrum comitatus Molisii 343. 23.
 Carpineta, Campaniae castrum 284. 30.
 Carpoli castrum prope Braxiam 24. 20.
 Carraccioli, gens Neapolitana 492. 5.
 Carraria castrum, *Carrara* prope Patavium 68. 50. 77. 40. 95. 5; *cf.* Albertinus, Iacobinus, Iacobus.
 Carraria Gonduli ad Arnun 257. 20.
 Carretum, *Carretto* prope lanuam 190. 10.
 Carrum Northumbriae 507. 40.
 Cartago, Carthago 153. 35. 192. 193.
 Cartulariorum, Cartularie turris Romana 256. 35. 378. 15. 436. 30.
 Cartura, Carturium, *Cartura* prope Patavium 61. 15. 62. 64. 25. 66. 83. 35. 122; de Carturio gens Patavina 94. 30; *cf.* Ecelinus, Gerardus, Willielmus.
 Karus de Marano 116. 25.
 Carus de Vincentia, vicarius Veronae 15. 30.
 Casacorba prope Tarvisium 59. 45.
 Casemarii coenobium 281. 282. 285. 5. 298. 5. 302. 1. 307. 15. 359; abbates: Augustinus, Iohannes, Placidus, Amatus, Benedictus, Petrus.
 Casale maius prope Cremonam 22. 40.
 Casale novum, Apuliae 358. 40. 359. 25.
 Casalule, castrum prope Pisas 250. 45.
 de Casalotto comites, Mantuana gens 21. 35. 25. 26. 28. 35.
 Cascina vallis terrae Lucensis 241. 20.
 Caselverii castrum prope Atinum 326. 35.
 Caserta, Casertanus 316. 60. 317. 326. 327. 331. 10. 334. 45. 335. 30. 345. 370. 372. 15. 443. 1. 471. 5. 473. 15. 474. 25. 483. 5. 484. 15. 489. 15. 490. 498. 10.
 Casinus mons v. Mons Casinus.
 Kazmir, heremita Polonus 581. 20. 586. 10. 618. 20. 619. 30. 665. 5. 668. 10.
 Kazimir I. Poloniae rex, restaurator 538. 5. 559. 560. 1. 577. 40. 578. 581. 20. 586—588. 25. 618—621. 15. 679; uxor: Maria; filii: Boleslaus, Meczko, Odo, Wladislaus.
 Kazimir senior Boleslai III. filius 589. 25. 624—628. 5.
 Kazimirus, Kazimirus probus (Sprawiedliwy), Boleslai III. filius, Poloniae dux 538. 15. 561—563. 567. 15. 581. 35. 589—594. 624—631. 10. 636. 40. 637. 35. 639. 25. 641. 5. 644. 30. 645. 30. 653. 25. 665. 680; filii: Boleslaus, Conradus, Leczko.
 Kazimirus III, Wladislai Loketconis filius, Poloniae rex 533. 10. 607. 30. 654—657. 659—662. 669. 670. 673. 20. 683. 684. 687—689. 10. 695. 45.
 Casimirus, Kasimirus, Kazimirus, Conradus de Masovia filius 539. 60. 540. 5. 564. 30. 565. 15. 567. 35. 593. 35. 601. 603. 637. 641. 5. 644. 35. 653. 25. 659. 45. 681; filii: Kazimirus, Lestico Czarny, Semomislaus, Wladislaus Loketko.
 Kazimirus, Kasimiri Masoviensis filius 652. 15. 653. 15. 668. 35.
 Casimirus, Troydeni Masoviensis filius 687. 15.
 Casmirus, Kazimirus, Mesconis I. Ratorborensis filius 565. 30. 595. 1. 597. 10; filii: Crassus, Mesico II. Vlodeslaus.
 Casmirus, Kazimirus, Vlodeslai Ratorborensis filius, dux Butomiensis 565. 35. 668. 45.
 Kazimirus, pars urbis Cracoviae 670. 35. 678. 50.
 Casmannus de Utino 213. 5.
 Cassadoca, electus Veronae 15. 50. 16. 1.
 Cassanum, Caxanum, *Cassano* 16. 10. 139—141. 5.
 S. Cassiani ecclesia de Kintica 249. 20.
 Cassiopa, Corcyrae urbs 411. 15.
 Kassubitae, Cassubitae, Chassubii 648. 10. 649. 5. 684. 30. 716. 45. 719. 25.
 Castagna regni Siciliae 473. 5.
 Casteioni castrum prope Veronam 9. 65. 10. 1.
 Castella, Castela, Catalani, Catelani, *Kastilien* 17. 25. 10. 127. 136. 40. 137. 30. 153. 25. 169. 40. 172. 45. 187. 15. 188. 35. 190. 335. 373. 40. 379. 25. 483. 30. 484. 10.
 Castellana prope Tarentum 492.
 Castellanus Becarius, Veronensis 18. 5. 28. 20.
 Castellarium, castrum distr. Mantuae 13.
 Castelli burgus, *Castello* prope Reifem-berg 198. 5; de Castello gens Foroiulien-ensis 203. 1. 206. 35.
 Castellina, castrum prope Pisas 250. 45.
 Castellionis casale, antes Montis Casini 372. 30.
 Castellucium castrum in finibus regni Siciliae 359. 1.
 Castellum novum prope Casinum 308. 60. 317. 5. 318. 326. 50. 329. 1. 331. 5. 332. 10. 357. 1. 361. 25.
 Castioni castrum prope Veronam 21. 15.
 Castellioni Bernardi, castrum prope Pisas 250. 45.
 Castronus v. Martinus dictus Castronus.
 Castrucius de Castracanis, capitaneus Lucensis 232. 20.
 Castrum, Campaniae castrum 283. 60. 285. 30. 297. 20. 300. 40; territorium 300. 40.
 Castrum prope Urbemveterem 269. 35.
 Castrum Francum, *Castelfranco* prope Tarvisium 15. 40. 47. 61. 20. 73. 74. 30. 83. 84. 1. 129. 5.
 Castrum Sancti Iohannis Siciliae, *Castro San Giovanni* 329. 30. 499.
 Castrum Sancti Iohannis prope Bononiam 346. 1.
 Castrum Novum prope Patavium, *Castellano* 114. 30. 217. 35.
 de Cataneis, gens Veronensis 17. 35.
 Cataneus, Catanius de Tergola, Patavinus 93. 20. 128.
 Catania, Captonia, Cathanensis, Catheniensium civitas, Cathenientes, *Catania* 259. 285. 15. 428. 5. 437. 35. 494. 35. 496; episcopus: Angelus Boccauzza.
 Catanzarium 431. 5.
 Cataudo, Tarentinus 486. 20.
 Catelanus, Bononicensis, Mantuae postestas 23. 30.
 S. Katherine altare Mechoviae 669. 45; coenobium Panormi 500. 15.
 Katherine Nadelitcyne, S. Clarae Wratislaviensis abbatissa 535. 15.
 Catharina Streichin, S. Clarae Wratislaviensis abbatissa 535. 45.
 Catharina, inclusa S. Clarae Civitatis Austriae 202. 5.
 Catharina de Oppeln ducissa 535.
 Caudevicum, *Codevigo* prope Patavium 97. 5.
 Causilve, Capitussilve, gens Causelbana 103. 40. 105. 106. 30.
 Cava, Cavae, Cavea, coenobium *La Cava* 287. 5. 308. 35. 312. 45. 316. 5. 363. 50. 417. 25. 425. 35.
 Cavalcabus, marchio de Cremona 87. 25.
 Cavalcasella de Machacharis, Veronensis 9. 50.
 Cavarcer, *Cavarzere* 102. 20.
 Cavanii vallis, *Cavaso* prope Feltrum 59. 45.
 Cavazani, gens Veronensis 9. 50.
 Cavoriacum, castrum Foroiulii 217. 40.
 Cavurlus, Patavinus 99. 45. 102. 10.
 Cayra, Carcis castrum iuxta Casinum 375. 15. 376. 50. 380. 1.
 Cayrus, *Kairo* 192. 5. 336. 497. 45.
 Kaywi Cham, Tartarorum rex 681.
 Ceadda, archiepisc. Eboracensis 504. 20.
 Ceadwalla, Britonum rex 503. 45.
 Ceaulin, Kiarici filius, Wessaxiae rex 503. 20.
 Ceccanum, *Ceccano* 281—288. 293—302; comites 286. 10; ecclesiae: S. Eliae, S. Jacobi, S. Mariae Fluminis, S. Matthei; S. Nicolai, S. Petri, S. Quintiani, S. Stephani; territorium 295. 296. 15. 298—300. 40.
 Cecine vallis prope Pisas 250. 45.
 Cellae, Campaniae castrum 286. 35. 312. 30.
 Cellarum monasterium prope Forum Iulii 197. 1.
 Celanum, postes Caesarea, *Celano* 288. 30. 291. 105. 300. 1. 315. 50. 319. 326. 15. 328. 30. 329. 331—335. 15. 340—344. 1. 348. 1. 350. 45. 475. 476. 496. 35; comites de Celano 47. 151. 15; ecclesia: S. Iohannis.
 Cencius, SS. Iohannis et Pauli presbyter cardinalis v. Honorius III.
 Cencius Capellus cardinalis 443. 40.
 Conetensis episcopatus 175. 25.
 Centurbius, Siciliae castrum, *Centorbi* 370. 35.

- Centwine, Kynegild filius, Wessaxonum rex 504. 30.
- Centwalch, Wessaxonum rex 504.
- Ceolfridus abbas 505. 40.
- Ceolulf, Cuthae filius, Wessaxiae rex 503.
- Ceolulf Northanubrorum rex 505. 506. 10.
- Cepata districtus Mantuani 13. 45.
- Ceperanum, *Ceperano* 282—284. 15. 288. 5. 297. 20. 307. 310. 5. 311. 15. 316. 25. 333. 25. 350. 50. 351. 5. 358. 35. 359. 30. 362. 381. 50. 406. 20. 408. 30. 415. 424. 20; ecclesia: S. Paterni; Ceperani flumen (Liris) 188. 20. 384. 1; pons 499.
- Cefalonia, Cephaludium, *Cefali* 239. 40. 426. 25; ecclesia: S. Saluatoria.
- Cerdic I. rex Wessaxiae 503. 15; filius: Kinric.
- Coreta, urbs prope Veronam 6—10. 13—15.
- Corexariis castrum prope Mantuam 26. 55.
- Cerinus iudex et consul Pisanus 265. 35.
- Cerretum, Tusciae castrum 228. 20.
- Cerri castrum, *Cero* prope Este 14. 1. 74. 45. 75. 5. 90. 92. 114. 35. 124. 25. 125. 1. 157. 25.
- Cerutus de Ripa, Mantuanus 21. 15.
- Cervignani villa, *Cervignano* prope Aquileiam 204.
- Cesena, Cesanae 30. 20. 444. 10. 449. 5. 539. 25.
- Chaczin, *Checiny* palatinus Sandomir. 657. 15. 684. 15. 686. 10.
- Chamella 497. 40.
- Chazaninichus, Bononiensis, Mantuae potestas 20. 21. 10.
- Chelm, villa ad Rabam sita 675. 50.
- Cherubinus, episcopus Poznaniensis 579. 35. 580. 1.
- Chiete 481. 20.
- Chiusinum, castrum Tusciae 227. 30.
- Chmelik prope Cracoviam 540. 10.
- Chochea prope Cracoviam 606. 30.
- Chodow, Poloniae villa 674.
- Christburgh, Crisburg castrum Prussiae 691. 40. 694. 15. 701. 10.
- Christianus, Cristanus, Kerstanus.
- Christianus archiepiscopus Moguntinus 226. 10. 251. 45. 255. 45. 256. 262—265. 274. 15. 295—287. 307. 25. 312. 30. 313. 10. 433. 439. 441—444. 15. 446—449. 15. 451—455. 457. 459. 461. 30. 462. 15.
- Cristanus, episcopus Sambiensis 707. 708. 1.
- Christianus, abbas monasterii S. Trinitatis prope Veronam 4. 13.
- Kerstanus, de domo Theutonica 688. 15.
- Kristanus, frater Mechoviensis 671. 35.
- Christianus II. Daciae rex 719.
- Christina Klinshyn, S. Clarae Wratislaviensis abbatissa 535. 30. 536. 25.
- Christina (Adelheydis), Wladislai II. Poloniae monarchae uxor 550. 30. 561. 562. 565. 25. 566. 25. 627; v. Adelheydis.
- Christinus, heremita Polonus 581. 20. 586. 10. 618. 20. 619. 30. 665. 5. 668. 10. 678. 45.
- Christinus, Masoviae palatinus 595.
- Cristinus de Ostrow, Polonus 683. 35.
- Christinus Polonus 588. 1.
- Christmammel, Kyrשמממל, Kirsmemela 695. 20. 701. 20. 705. 25. 706.
- S. Christophori ecclesia in Kintica 250. 5; ecclesia Senensis 229. 1.
- Christophorus diaconus Ceccanensis 296. 1.
- Cristoforus, Daciae rex 717. 40; filius: Otto.
- Chrober 652. 1. 653. 5.
- Cicala 345. 10. 346. 351. 5. 352. 45. 372. 10. 378. 45. 380. 40. 381. 383. 10.
- Cieciestensis, *Chester* 357. 10.
- Ciechanow, Masoviae castrum 687. 10.
- Cigoli castrum marchiae Tarvisinae 59. 45.
- Czyl-, Cilia, de Czyl marchia 673. 40. 685. 30.
- Cilicia 182. 35.
- Cinellus comes Marchariae 27. 30.
- Kinsi, archiepiscopus Eboracensis 508. 20.
- Cintum, *Cinto* prope Este 80. 5. 114. 30.
- Cipicciai castrum prope Urbem veterem 272. 25.
- Ciplok, coenobium Ungariae, *Szipklak* 572. 30.
- Cippalonum castrum prope Montem Pusculum 353. 25.
- Ciprianus de Thert. iudex imperialis aulae 33.
- Cirche capitaneus 23. 1.
- Cirignola, oppidum Capitanatae 477. 25.
- Cirisano castrum prope Pisas 263. 5.
- Cistercium, Cistercium, Cistercienses, Cystercienses 380. 25. 540. 15. 548. 10. 566. 25. 568. 10. 595. 20. 596. 5. 603. 1. 612. 45. 613. 45. 620. 15. 622. 30. 623. 35. 633. 20. 644. 25. 645. 30. 666. 1. 680. 45. 691. 20. 700. 15. 709. 35. 716. 40.
- Cisterna, Campaniae castrum 285. 30.
- Citadella, *Cittadella* castrum prope Basanum 48. 1. 50. 45. 61. 20. 66. 1. 73. 35. 95. 10. 100. 109. 10. 115. 35. 125. 129. 50.
- Citrum 358. 45. 359. 35. 365. 40. 368. 373. 375. 30.
- Civitas, Civitas Austris, Sibidulum, Civitatenses, *Cividale* 197—222. 373. 25; burgi: S. Petri, S. Silvestri; curia s. palatium patriarchae 199. 25. 200. 25. 201. 208. 15. 211. 10; domus communis 200. 25. 221. 15; ecclesiae: S. Mariae s. maior, S. Pantaleonis, S. Petri, S. Silvestri, S. Stephani; forum 209; pons 199. 40, burgi S. Petri 199; portae: Bressana, leprosorium 222, pontis 202. 40. 210. 40, S. Silvestri.
- Civitas, Civitate, Apuliae civitas, *Civita* 358. 40. 404. 30. 485. 20.
- Civitas Castellana, Cast-Ihani, Castillio, Castelli, *Città di Castello* 228. 229. 15. 255. 5. 259. 30. 312. 45. 379. 20; episcopus: Mattheus.
- Civitas nova prope Ceperanum 381—383.
- Civitas vetus, *Civitavecchia* 158. 35. 255. 15. 256.
- S. Clarae coenobium Civitatisense 202—204. 214. 10; de Glemons 214. 15; Pragense 534. 10. 536. 15. 642. 10. 643. 10; Uinence 214. 10; Wratislaviense 534—536. 568. 604. 30; in Zavichost 681. 15; ordo 630. 30. 636. 25. 644. 35. 645. 35. 654. 5. 655. 5.
- Claravallis r. Mogila.
- Claravallis, Claravallium, Claraevallensis, Claraevalyus, *Clarveaux* 380. 35. 423. 1. 424. 30. 579. 30. 591. 1. 626. 20. 627. 25. 700. 20. 709. 714—716. 30.
- Clarum mons, *Clermont* 412. 30.
- Clarumons, Clarimons, *Claramonte* 304. 30. 420. 45. 423. 30. 448.
- Clavica, locus Lombardiae 12.
- Clemencia, Catananzii comitissa 431. 5.
- S. Clementis coenobium Ceconense 282—284. 295. 50. 299. 35. 300. 40; abbates: Iohannes I., Petrus, Leo, Landulfus, Iohannes II.
- Clemens I. papa, antea Suidgerus episcopus Bambergensis 404. 559. 15.
- Clemens antipapa, Guibertus archiepiscopus Ravennas 281. 30. 306—308. 5. 410. 15.
- Clemens III. papa, antea Paulus episcopus Praenestinus 5. 35. 288. 15. 313. 314. 35. 323. 20. 325. 35.
- Clemens IV. papa, antea Guido episcopus Sabinensis 24. 15. 186. 187. 189—191. 231. 15. 270. 490. 10. 491. 528. 551. 10. 699.
- Clemens V. papa, antea Beltramus, archiepiscopus Burdegalensis 217. 20. 219. 15. 272. 692. 10. 700. 35. 706. 717.
- Clemens VI. papa 632.
- Clemens XII. papa 662. 35.
- Clemens, episcopus Plorensis 687.
- Clemens, palatinus Cracoviensis 600. 15.
- Clement, Prussiae castrum 702. 20.
- Clochea de Goelis, potestas extrinsecorum de Verona 8. 25.
- Clois, Clogia, Cuglia, castrum prope Venetias, *Chioggia* 46. 102. 20. 116. 117. 120. 15. 449. 451. 35. 452. 15. 462. 20.
- Cliniacum 308. 30. 559. 10. 679; ordo 700. 30.
- Classe (Alpium prope Veronam) 74. 35.
- Clusium 269. 20. 680. 50; episcopus: Gualfrandus.
- Cocconium castrum 379. 15.
- Coccus, consul Pisanus 243—246. 254. 255.
- Coelestinus II. papa, ante Guido cardinalis 3. 5. 283. 310. 424. 15.
- Coelestinus III. papa, antea Hyacinthus, S. Mariae in Cosmedina diaconus cardinalis 5. 35. 289. 45. 289. 40. 293. 294. 314—316. 25. 325. 326. 30. 329. 45. 700. 35.
- Coelestinus IV. papa, antea Gaufridus episcopus Sabinensis 78. 158. 10. 230. 231. 40. 382.
- Coelestinus V. papa, antea Petrus de Murone 207. 35. 267. 30.
- Coeli, Celi castrum iusta Casinum 314. 50. 326. 1. 355. 25. 365. 20.
- de Cola castrum prope Mantuam 7. 35.
- Colacium, castrum Foro-Julianense 222. 20.
- Colbaz, Colbas, Pomeraniae coenobium 715—718; abbates: Ercardus, Rodulfus, Dithmarus, Borchardus, Goswinus.
- Coldesburch coenobium, *Coldinyham* 504. 35.
- Collufci villa marchae Tarvisinae 33.
- Colignola castrum prope Veronam 7. 50. 9. 55.
- Coliseum Romae 364. 30.
- Collata castrum prope Mantuam 21. 25.
- de Colle, castrum prope Senas 231. 15.
- Collegaioli castrum inter Lucam et Pisam 241. 45.
- Collis Aponis 285. 15.
- Colloreto, *Colloredo* castrum Foro-Julii 220; gens de Colloreto 220.
- Colociensis urbs Ungariae 573. 10; episcopus: Stephanus.
- Colomannus, Collemannus, Colmanus.
- S. Colomannus 698. 10.
- Colmanus episcopus Lindisfarnensis 504. 15.
- Colomannus, Ungariae rex 572. 573. 20; filius: Stephanus.
- Colomannus, filius Andree II. Ungariae regis 154. 35. 604. 30. 681. 20.

- Colonia, Colonienſes, *Aeln* 249.25. 255.40. 294. 345. 25. 441.35. 446.6. 449.1. 452.15. 455.45. 462.15. 538.10. 537.15. 620.20. 621.30. 628.20. 629.30. 699.25. 709.40. 716.10; archiepiſcopi: Reinaldus, Philippus, Engilbertus.
- Colonia, caſtrum diſtrictus Veronenſis, *Colonna* 9.25. 15.25. 16.35. 28.40. 124.
- S. Columba Hibernus 503.20.
- Columba, abbas Lubinenſis 580.
- de Columna, Columpnenſes gens Romana 209.45. 231.40; de Columna diaconus cardinalis 234.40.
- Comarum civitas, *Cumae*, *Como* 24. 28.1. 29.40. 31.15. 47.25. 48.30. 193.5; carcerium 24.30; epiſcopi: Raynaldus, Raymondus.
- Comat, Izwiditarum princeps 601.40.
- Comes, Veronenſis 98.10. 101.1.
- Cominum, Campaniae caſtrum 284.35. 285.5. 309.45. 311.30. 318.30. 317.25. 327.10. 334.2c. 382.1.
- Comnianus, Commiano, Comminio gens Graeca 301.45. 344. 356.30. 359.15; v. Alexius imperator.
- Compagnonus Arloti, Montuanus 28.
- Compagnus de Padua, rector Veronae 15.1.
- Conchadalbari, de Conchadalbaro caſtrum, *Conca d'Albero* prope Montem Silicem 103—105.20. 166.30.
- Concordienſes 197.201—203.1. 205.10. 206.210.5. 211.10; epiſcopi: Albertus, Fulcherus, Iacobus Ottonelli.
- S. Concordii reliquiae 293.40.
- de Coneglano caſtrum, *Conegliano* prope Tarvisium 33. 60.6.
- Conettus Pisanus, Conetti pater 242.
- Conettus Conetti Pisanus 242.
- Conimbro, *Combra* 416.40.
- Connovellus, Pisanus 243.45.
- Conradus, Corradus, Cunradus, Curradus, Chucorradus, Chucorradus, Cuenred, Conradinus.
- Conradus epiſcopus cardinalis Sabinenſis Anastasius IV.
- Conradus, archiepiſcopus Maguntinus, poſtea epiſcopus Sabinenſis 286. 433. 434.10. 454. 455.
- Conradus, patriarcha Avulienſis 208.25.
- Conradus de Sternberg, archiepiſcopus Magdeburgenſis 569.25.
- Conradus I. epiſcopus Caminenſis 716.15.
- Conradus II. epiſc. Caminenſis 716.20.
- Chucorradus, epiſcopus Lubienſis 542.1.
- Conradus, epiſcopus Poloniae 579.25.
- Conradus, epiſcopus Prussiae 715.40.
- Conradus, epiſcopus Guarnaciensis 442.10. 444.10. 446.3. 457.35.
- Conradus Czolner de Rotenſtein, S. Mariae Theuton. magiſter generalis 593.5.
- Conradus de Erlingehauſen, S. Mariae Theuton. magiſter generalis 693.20.
- Conradus Iungingen, S. Mariae Theuton. magiſter generalis 693.10.
- Conradus de Thuringia, ordinis Theutonici magiſter generalis 701.35.
- Conradus de Walleroder, S. Mariae Theuton. magiſter generalis 693.10.
- Conradus de Wuchtewange, ordinis Theutonici magiſter generalis 701.40. 702.5. 708.1.
- Conradus Sak, magiſter terrae Prussiae 702.10. 708.15.
- Cunradus I. de Tirberg, magiſter terrae Prussiae 702.5.
- Cunradus II. de Tirberg, magiſter terrae Prussiae 702.5.
- Conradus, S. Mariae Theuton. frater 692.20.
- Conradus Siculus ordinis Praedicatorum 494.35. 500.15.
- Conradus I. Alamannorum r. 506.45. 612.15. 613.15.
- Conradus II. Alamannorum rex (imp. I.) 43.1. 308. 403. 507.45. 508.1. 559.5. 618—621.25.
- Conradus rex, Heinrici IV. (imp. III.) filius 112.50.
- Conradus III. Alamannorum rex 266. 283.10. 309.30. 310.423—425. 436.35. 447.25. 563.5. 565.40. 579.25. 590. 624—627. 665.30. 680.40; *ſaſo Henricus V. (imp. IV.) nominatur* 562. 565.25; uxor: Gertrudis (*ſaſo Berta*) de Sulzbach; filius: Fridericus.
- Conradus IV. Alamannorum rex 11.15. 14. 17. 22.35. 152.30. 154.10. 159. 161.45. 163.45. 180.1. 189.35. 349. 370. 372—376. 473. 474. 476.25. 478.1. 480.1. 482.5. 497.1. 498. 528.45. 699; uxor: Elisabeth; filius: Conradus.
- Conradus, Conradinus, Coradinus, Corradinus secundus, novellus, Conradus IV. filius 17. 25. 180.1. 189—191. 197.25. 231. 267. 270.35. 475—478.15. 480.1. 482. 491. 492. 528.45. 699.30.
- Coradinus, Sephedini filius 336.20. 349.25.
- Cuenred, Merciorum rex 505.
- Conradus de Antiteia (i. e. de Antiochia), Friderici II. imperatoris filius 17.5.
- Conradus, Kasimiri Sprawiedliwy filius, Masoviae dux 538—540. 552.30. 563—565. 567—569.20. 593—598. 630.15. 632—637.35. 639.30. 641.5. 644.35. 653.25. 665.45. 668.20. 669.1. 680.40; filii: Boleslaus, Kazimirus, Primiz, Semovit.
- Conradus, Semoviti Masoviae ducis filius 585.15. 570.10. 601.30. 606.5. 636.5. 637.5. 639.35. 640.1. 646.20. 648—651. 666.25. 682.10.
- Conradus Loripes, Wladizlai II. Poloni filius, Glogowiae dux 550.30. 562. 563.10. 565.
- Conradus, Boleslai I. Silesiae ducis filius 530.30. 566.25.
- Conradus, Henrici I. Silesiae ducis filius 551.15. 566.
- Conradus, Henrici II. Silesiae ducis filius, Glogowiae dux 534.25. 551. 552.5. 568. 569. 646.10; uxor: Salomea; filii: Conradus, Henricus, Premiz.
- Conradus, Cunradi Glogowienſis filius, dux Stinaviensis 552. 569.20; filius: Henricus.
- Corradus marchio de Monteferrato 459.30.
- Conradinus comes 4.30.
- Corrado d'Acquaviva 489.25.
- Conradus Asidolfi, Civitatensis 205.5.
- Conradus de Bussis, consul Mantuae 19.35.
- Conradus de Caſtione, caput partis Mediolanensis 28.5.
- Conradus de Cavazanis, Veronenſis 17.30.
- Conradus de Concorezo, potestas Mantuae 24.
- Corrado di Gambatesa miles 473.5.
- Conradus dictus Iaſuferri 264.50; v. Iaſuferri.
- Conradus, Conraducius, Philippi filius, Forouliensis 215.
- Corrado Spatafora 486.15.
- Conradus de Stumberch, miles Forouliensis 215.
- Consana civitas, *Conza* 345.15. 346.25. 401.20. 430.35.
- Constantia, Heinrici VI. (imp. V.) uxor 20.45. 44.45. 121.5. 150.20. 288.45. 289. 292.35. 313—318. 324—326. 328—330. 425.35. 496.
- Constantia, Friderici II. imperatoris uxor 152.25. 319.50. 334.1. 339.45. 340. 342.15. 496.
- Constantia, Manfredi filia, Petri III. Arragonensis uxor 483.23. 484.10.
- Constantia Roberti II. Franciae regis uxor 524.5.
- Constancia, Philippi I. Francorum regis filia, Boamundi uxor 414.1. 415. 417.
- Constancia, Primizli I. Bohemiae regis uxor 536.25.
- Constancia, Friderici bellicosus Austriae ducis soror 698.60.
- Constantina, Africae urbs, *Constantine* 311.1.
- Constantiniana S. Salvatoris ecclesia Romana 226.20. 227.35. 300.40. 337.50.
- Constantinopolis, Constantinopolitana urbs 82.5. 181.40. 182. 240.40. 243. 244.1. 246. 248.25. 249.1. 262. 265. 266. 284—287. 301. 310. 313.40. 317.5. 332.30. 338.50. 339.35. 364. 373.40. 375.5. 399. 400.12. 402. 403. 405—411.15. 414.10. 416.30. 424. 425.5. 428.25. 436.1. 437.45. 439.15. 441.25. 486.15. 503.25. 628.20. 629.30. 640.5. 641.5. 680.30; ecclesia 227.45; ecclesia: S. Sophiae; imperium 287.30; porta: Bulgorum.
- Constantinus VIII. imperator Constantinopolitanus 400.10. 402. 403.10.
- Constantinus IX. Monomachus, imperator Constantinopolitanus 403.35. 405.5.
- Constantinus X. Diocletius, imperator Constantinopolitanus 405—407.10; filius: Michael.
- Constantinus XI. Michaelis VII. filius, imperator Constantinop. 408.15.
- Constantinus, Calluritanus iudex 245.45. 250.10; uxor: Sardinea; filia: Donicella.
- Constantinus Canonicus, Veronenſis 7.
- Constantinus de Uuno, Forouliensis 208.10.
- Constantius epiſcopus Urbevetanus 269.30.
- Contadus Canis potestas Leniaci 15.25.
- Contulinus, Ugonis Sismundi filius, legis doctor Pisanus 248.40.
- Conversanum, urbs terrae Bariensis, *Conversano* 309.15. 418.30. 421. 427.20. 437.35. 492.15.
- Conyn, *Konyn* ad Wartham 657.35.
- Coprivnicia, Koprivnicia, Copriviniense coenobium Poloniae 628.30. 629.35. 662.10.
- Coraria iuxta S. Germanum 357.15. 368.20.
- Corciolius, Pisanus 260.10.
- Corduba, *Cordova* 153.30. 373.40.
- Corinthus 424.5.
- Cormons prope Goritiam 199.15. 205.25.
- Cormor, ripa Forouliensis 207.30.
- Cornalis gens Veneta 28.45.
- Cornetum, castrum Apuliae, *Corneto* 314.25. 325.15. 368.45. 378.
- Cornia, castrum prope Pisas 250.45.
- Corninum, Tusciae castrum 260.35.
- Cornulo (civitas terrae Bariensis?) 419.40.
- Cornuta, castrum prope Bazanum, *Cornuda* 59.45. 76. 80. 100.30.
- Corona Calabriae 499.5.

- Corphus 424. 6.
 Corrasola, Corrigiola, *Corvezola* prope Montem Silicem 104—106. 50. 166. 30.
 Corsica 288. 8. 248. 16. 254. 1. 262. 5. 284. 36.
 Corvus, Romanus 256. 33.
 Corvus, Valleschiensis Tuscus 261. 25.
 Cortona, Cortona, Cortonium, urbs Tusciae, *Cortona* 232. 233. 1. 270. 1.
 Corunow, castrum Prussiae 686. 25.
 Corvaria, castrum inter Lucam et Pisam 259. 261. 264. 50.
 Corvarium 330. 20. 374—376. 30.
 Corwindsdorf, Silesiae oppidum 570. 1.
 Cosa, locus territorii Ceccanensis 295. 50.
 Coeszan castrum, *Kostenad Ogram* 659. 5.
 Cose castrum inter Lucam et Pisam 258. 10.
 Cossicho, Choschisko, Koszyko, Peazt pater, Polonus 558. 1. 616. 15. 617. 20.
 Coszle, *Kosel* 639. 35. 640. 5.
 Covi castrum Cremonae 24. 50.
 Cozeta de Belludis, Patavinus 101. 15.
 Cracovia, Cracovia, *Cauratae, Krakau* 528. 529. 16. 536. 20. 538. 540. 541. 20. 546. 20. 547. 550—553. 20. 556—559. 561—568. 579—582. 1. 587—608. 616—641. 644—656. 25. 658—660. 662. 665. 666. 668—673. 675—685. 688. 689. 30. 692. 695. 703; capitulum 596. 1. 600. 35. 606. 607. 666. 1. 685. 45; castrum 602. 1. 607. 20. 650. 651. 662. 30. 666. 25. 682. 15. 688; coenob. S. Hedwigis Minorum, Praedicatorum, S. Trinitatis; dyocesis 637. 35. 640—643. 10. 680. 1; ecclesiae: S. Egidii, S. Floriani, S. Marci, S. Nicolai, Omnium sanctorum 654. 20. 655, S. Stanislaw, S. Wenceslai; episcopi: *cf. catalogus*; montes: S. Benedicti, S. Stanislaw; partee: Casimiria, Stradoma.
 Cracum, castrum Calabriae 419. 25.
 Cracus, Gracus maior, Polonorum princeps fabulosus 556. 630. 40. 631. 35; liberi: Gracus, Vanda.
 Cracens, Gracus minor, Polonorum princeps fabulosus 556.
 Crassus dux Bateborigensis 565. 30.
 Crema, urbs Lombardiae, *Crema* 134. 45. 135. 1. 170. 244. 50. 249. 30. 251. 45. 284. 60. 285. 1. 311. 40. 312. 5. 430. 434. 1. 436. 30. 452. 25; episcopus: Guido.
 Cremona, Cremonenses 6—8. 5. 10. 11. 13—16. 19—27. 50. 29. 10. 59—61. 67. 69. 45. 70. 74. 25. 85—87. 25. 96. 40. 102. 10. 119. 25. 130—134. 138—140. 142. 150. 152. 40. 155. 1. 159—161. 166. 15. 170—175. 15. 180. 15. 187—189. 244. 335. 5. 345. 1. 346. 15. 371. 10. 374—376. 10. 430. 443. 15. 447; carrocium 16. 20. 22. 45. 24. 30. 160. 35; districtus 16. 10. 150. 35. 190. 10.
 Crepacore Apuliae 480. 15.
 Crepacore castrum iuxta Bononiam 378. 20.
 Crepado de Belluno, capitaneus Patavinus 96. 10. 109. 115. 1.
 Crescentius, comes Romanus 282. 35; Crescentii castellum Romanum 256. 30.
 Crescencius Numentanus 402.
 Crescencius ministerialis Ceccanensis 299. 50.
 de Crescentia gens Veronensis 9. 20; *cf. Uguzo, Tixius*.
 Cretaria 457. 5.
 Creutzburg Silesiae 531. 5.
 Creutzburg, Cruceburg, Cruceburgh Prussiae 694. 20. 701. 10. 702. 20.
 Cripta ferrata prope Romam 359. 40. 361. 383. 14; ecclesia: S. Mariae.
 Crivica, Kriwica, castrum Prussiae 702. 30. 706. 10.
 Crominium 497. 40.
 Crosna, Crosna 531. 15. 564. 35. 568—570. 1.
 Crosna de Lendenaris, Veronensis 17. 25.
 S. Crucis v. *Sanchae*.
 Crusbitia, Cruswicensis, Cruswicensis insula, terra, *Kruswitz* prope Gnesdam 558. 1. 560. 20. 686. 10.
 Cucanea castrum 203. 1. 217. 218 domial de Cucanea 203. 1. 215—217. 25.
 Cucuratii castrum iuxta Casinum 328. 40.
 Cuiavia, Cuyavia, Cuyaviensis terra 538. 539. 561—565. 35. 567. 35. 569. 20. 634. 30. 635. 25. 644. 35. 648. 15. 650. 652. 30. 653. 657—660. 676. 681. 683—685. 10. 688. 20. 703. 15; de Cuyawesche brisk 695. 30.
 Chelm, Culmensis 538. 539. 675. 25. 691—695. 701—703. 705. 35. 707. 692. 5.
 Culmsche, castrum Prussiae 691. 40. 692. 5.
 Cumae 372. 50. 441. 35.
 Cumani, Comani, Quomani, Curamanni 181. 5. 189. 15. 536. 30. 589. 30. 605. 20. 608. 1. 624. 30. 646. 649—651. 1. 668. 40. 692. 30.
 Cumperdinus comes Ungariae 573. 10.
 Cunegunda, Cunegundis, Cunstgunda, Cunigundis, Kueegondis, Cunita, Kinga.
 S. Cunigundis, Heinrichi II. (imp. I.) uxor 548. 1. 582. 5. 698. 15.
 Kunigunda, Otokari II. Bohemi uxor 650. 15.
 Cunegundis s. Kinga, Kynga, Holeslai Wstydiwy uxor 540. 15. 565. 13. 597. 632. 633. 638. 639. 20. 644. 35. 645. 35. 652. 653. 10.
 Cuniza, filia Ecelini I. de Romano, uxor Tisotini I. de Campo Sancti Petri 39. 20. 40. 5. 53. 40. 93. 35.
 Cuniza, filia Ecelini II. de Romano, uxor: 1) Rizardi de Sancto Bonifacio 2) Naimini de Braganco 40. 45. 41.
 Cuolo, legatus Romanus in Polonia 622. 35. 623. 40.
 Cupanus, episcopus Agriensis 572. 25.
 Curia, Curonia, Kuwerlant, Cawerlant, Curones, *Kurland* 694. 700. 25. 702. 15. 704. 35. 705. 1. 709. 15.
 Curicus catapanus 407. 1.
 Curtevechia, Pisanus 244.
 Curtis nova, Cortonova, *Corte nuova* 22. 5. 67. 15. 97. 1. 156. 15. 375. 40.
 Cosentia, Cosencia, Cosenza, Cusentinus, Calabriae urbs, *Cosenza* 313. 15. 371. 398. 35. 401. 10. 490. 30; archiepiscopus: Rufus; ecclesia 497. 20.
 Cusinachi castrum Forouliense, *Custanacco* 218. 5.
 Castodia prope Vicentiam, *Costozza* 116. 45. 135. 25. 168. 35.
 Cuthas, Kiriici Wessaxiae regis filius 503. 35; filius: Ceolvulf.
 S. Cuthbertus 504. 506. 507. 15; caput 507. 25; corpus 506. 30. 508. 35; populus 507. 40; terra 506. 40.
 Cuthardus, episcopus Lindisfarnensis 506. 40.
 Cuthred, Westsaxonum rex 505. 25.
 de Cuticellis, gens Patavina 97. 45. v. Leonardus, Turpinus.
 Kynegila, Cuthae filius, Wessaxiae rex 503. 35. 504. 1; filius: Centwine.
 Cynevulf, episcopus Lindisfarnensis 505.
 Kinwulf, Wessaxonum rex 505. 25.
 Kiaris, filius Cordis I. Wessaxiae rex 503; filii: Cosulle, Cethas.
 Cypro, Cypri insula 498. 15; regnum 354. 30.
 Cypriensis terra inter Ungariam et Pontionem 876. 25.
 Cateco, praepositus Mechoriensis 670. 35. 671. 5.
 Czerwiensko prope Plock 687. 15.
 Caulawff, Caallich, *Zallickau* 530. 45. 531. 15.
 D.
 Dacia, Dani, Danemarcia, Danomarchia, Danomarchicae insulae 343. 40. 412. 20. 505—508. 511—518. 520. 521. 25. 524. 15. 556. 1. 558. 50. 559. 30. 585. 30. 612. 40. 613. 40. 715—717. 719.
 Daibertus, archiepiscopus Pisanus, patriarcha ierosolimitanus 238. 40.
 Dalemannelus Pincoli, Patavinus 99. 30.
 Dalemannelus, gens Patavina 87. 15. 88. 40. 91. 92. 40. 94; *cf. Artucinus, Gunbertus, Ubertus, Iacobus*.
 Dalmecia 443. 46.
 Damaseus, Damasco 191. 40. 266. 310. 30. 335. 45. 336. 20. 339—342. 349. 25. 354. 25. 368. 25. 419. 5. 420. 20.
 Damasus II. papa 404.
 Dambuo, domus Polonica 608. 15.
 Damista, Damyata, *Damiello* 227. 45. 230. 20. 496. 498. 698. 35.
 Dampne Pomeraniae 717. 50.
 Danbrowno, civitas Prussiae 662. 40. 675. 15. 686.
 Danerk v. Gdanz.
 S. Danielis castrum Forouliense 217. 25. 220. 10.
 Daniel, presbyter Ungariae 573. 15.
 Daniel notarius Patavinus cognomine Pizzo 91. 10.
 Daniel, princeps Russiae 563. 15. 636. 637. 15; filius: Leo.
 Daniel de Arexita 17. 35.
 Daniel de Scaramellis, Veronensis 18. 1.
 Dargon, Dargun coenobium 715. 716. 5.
 S. Darice reliquiae 293. 299. 15.
 Daria comitissa, uxor Gerardi de Campo S. Petri, filia Alberti de Baone 48. 20. 92. 25.
 David, princeps Lituanise 692. 20.
 David, hostiarius Wilhelmi II. Siciliae regis 460.
 Debula vallis inter Lucam et Pisam 241. 45.
 Decem, terra prope Mediolanum, *Desto* 27. 45.
 Decianiera compagna Pisanum 260. 5.
 Dedo comes de Grayz 457. 35.
 Deiderum regnum inter Humbre et Tyne 503. 20. 504. 10.
 Delavantius de Pigotio, Veronensis 18. 10.
 Delphinus de Fischeria 10. 5.
 Demyn, oppidum Pomeraniae, *Demmin* 717. 45.
 Denia 245. 30. 255. 10.
 Dernes v. Quene.
 Dersycerius, praepositus Cracoviensis 605. 5.
 Dertose, *Tortosa* 561. 25.
 Desiderati Veronensis filii 9. 50.
 Desiderius abbas Ungariae 573. 15.
 Desiderius Erasmus 719. 5.
 Desturani, gens Mantuana 21. 40.
 Detalmus de Villalta, Forouliensis 198. 207. 10.

- Diatalinus de Cauriatico 13. 40.
 Diessa, *Diessen* 452. 454. 25. 457.
 Diatrius v. Theodericus.
 Dionisius (exiguus) 503. 10.
 Dionisius Heselth, prior Colbaziensis 719. 25.
 Dionysius Utinensis 221. 30.
 Dypoldus, Dypoldi marchio Moraviae filius, canonicus Magdeburgensis 568. 5.
 Dypoldus, marchio Moraviae 550. 40. 568. 1; uxor: Adelheydis; filii: Boleslaus, Dypoldus, Primislaus.
 Diopoldus, Diopoldus, Dyubuldus marchio Vohburgensis 288. 50. 289. 291. 292. 294. 50. 295. 300. 1. 315—319. 326. 329—334. 338—340. 45.
 Tybboldus de Dragone miles 381. 45. 383. 5.
 Dirzgow, Dirzsewa, *Dirschau* 663. 1. 692. 10.
 Disfacij castrum incense dictum pro Bonifacii castro 81. 15.
 Dithmarus, Dytmarus, Dethmarus v. Thietmarus.
 Divio, *Dijon* 810. 15. 433. 20.
 Doasic regnum Orientis 336. 25.
 Doberan 715. 30. 716. 5.
 Dobracow, villa Poloniae 673. 45.
 Dobrin, Dobruense castrum, Dobryn 539. 50. 657. 5. 674. 40. 675. 5. 685. 35. 687. 688. 692. 35. 702. 35. 705. 30.
 Dobrogens v. Maria, Kazimiri I. Poloniae regis uxor.
 Dobrogost, archiepiscopus Gnesnensis 673. 25.
 Dobrogostius, episcopus Poznaniensis 685. 20.
 Dolfo de Gesualdo 475. 25.
 Dolura, domus Poloniae 608. 15.
 Domasolus, potestas Ceretas 6. 40.
 Domi quarterium Patavinum 84. 5.
 S. Dominicus 151. 305. 30. 548. 15. 632. 633; S. Dominici ecclesia Urbeveta 270. 10. platea Urbeveta 271. 1.
 Dominicus, abbas de Sabucina et Casino 312.
 Dominicus, magister Patavinus 147. 30.
 Dominicus Toncelle 269. 35.
 Dominus -deo de Malavoltis, episcopus Senensis 232. 15.
 Domnus, abbas coenobii Vallumbrosae 5. 38.
 Domsław, oppidum Silesiae 527. 30.
 Donatiello de Stasio de Matera 475. 476. 480. 20.
 Donato Cardazzo 474. 20.
 Donatus de Palatio Veronensis 725.
 Donnicella, Donicella, filia Constantini iudicis Calliritani 245. 45. 250. 10.
 Dorra, castrum Aegypti prope Damiatam 230. 20.
 Dovara, Dovaria v. Bovius, Gerardus.
 Dragonara, oppidum Capitanatae 480. 25.
 Dragoncellus fluvius, *Draganzolo* 59. 45.
 Drapewius de la Cona, Mantuanus 30. 50.
 Drawocza, Drwacza, Dravantia fluvius, *Drewenz* 656. 40. 686. 40. 692. 30.
 Drogo, Tancredi filius, Normannus 403. 30. 404.
 Dubena, villa Caroniae 704. 5.
 Dubrowka, Dobranca, Danbrovca, Dambrowka, Meskonis I. Poloniae regis uxor 537. 15. 544. 25. 558. 10. 577. 35. 581. 1. 585. 45. 614—617. 664. 40. 668. 5. 678. 30.
 Duinum, *Duno* ad gulfum Tergestinum 202. 20.
 Dunasch, Dunasiecz, fluvius Poloniae 604. 35. 635. 10. 639.
 Duncannus, rex Scotorum 508. 5.
 Duncborch, *Dunaburg* 708. 30.
 Dunemundensis abbatia 700. 703. 25. 704. 708. 35. 709.
 Dunelmum 507, 509; v. Lindisfarne.
 Dunstanus archiepiscopus 507.
 Durben, fluvius Coroniae 702. 15. 703. 25. 709. 15.
 Durbinus, Calluritanus 250; filius: Parason.
 Duras 457. 35.
 Durrhachium, Dirrhachium, Durachia, Durazzi, *Durazzo* 287. 30. 313. 339. 408—410. 5.
 E.
 Eadbertus, episcopus Lindisfarnensis 504. 45.
 Eadfridus, episcopus Lindisfarnensis 505.
 Eadgarus, Eadmundi filius, Angliae rex 507; filii: Eadwardus, Aethelredus.
 Eadmundus, episcopus Lindisfarnensis 507. 45. 508. 5.
 Eadmundus, Anglorum orientalium rex 506. 30.
 Eadmundus, Eadwardi I. filius, Angliae rex 507; filii: Eadwius, Eadgar.
 Eadmundus Isenside, Aethelredi filius, Angliae rex 507. 35. 516—519.
 Eadredus, episcopus Dunelmensis 508. 10.
 Eadredus, Edwardi I. filius, Angliae rex 507. 5.
 Eadwardus I. Angliae rex 506; filii: Aethelstanus, Eadmundus, Eadredus.
 Eadwardus (II.) Eadgari filius, Angliae rex 507. 15.
 Eadwardus II. (III.), Aeduardus, Angliae rex 507. 5. 508. 520—522. 524; *cfr.* Eduardus.
 Eadwinus, Eadwinus, Aellae filius, Northanumbrorum rex 503.
 Eadwius, Eadmundi filius, Angliae rex 507.
 Eanbaldus I. Eboraci archiepiscopus 505. 45. 506. 1.
 Eanbaldus II, Eboraci archiepiscopus 506.
 Eanbert episcopus Hagustaldensis 506. 5.
 Eanbert episcopus Lindisfarnensis 506. 15.
 Eanfrid, Aethelfridi filius 503. 40.
 Eanrad Northanumbrorum rex 506. 5; filius Aethelred.
 Eardulfus, episcopus Lindisfarnensis 506.
 Eardulf Northanumbrorum rex 506. 1.
 Eatan episcopus Lindisfarnensis 504.
 Ebbi 715. 30; filii: Amandus, Huno.
 Ebirhardus, Everardus, Ewerardus.
 Ebirhardus, archiepiscopus Salzburgen-sis 698. 60.
 Everardus, abbas Colbaziensis 716. 1.
 Ewerardus, frater ordinis Praedicatorum 169. 20.
 Everardus de Civitate, Foroiulien-sis 212. 20; filius: Leonardus.
 Eboracum, Eburacenses, *York* 505—508. 15; archiepiscopi: Aegbertus, Albertus, Eanbaldus I II, Wistanus.
 Eboli, Evoli castrum prope Salernum, *Eboli* 345. 5. 346. 437. 20. 486. 25. 488. 15; gens de Eboli 474. 1.
 Eibertus, episcopus Bambergensis 698. 45.
 Egebertus episc. Lindisfarnensis 506. 1.
 Egebertus Cantuariorum rex 504. 20.
 Egebertus Westaxonum rex 506.
 Ecelius, Ecellinus, Ecellinus, Yecellinus, Yecellinus; Iccerinus.
 Ecolinus de Camio 377. 50.
 Ecellinus de Cartorio, Patavinus 94. 30. 95.
 Yecellinus de Cremaschis, rector Mantuae 30. 35.
 Iccerinus de Egna, filius Henrici I. 14. 50. 165. 10.
 Ecelus de Honoria, pater Ecelini I. de Romano 39. 20. 43. 1.
 Iccerinus de Monte, miles Vicentinus 6. 35.
 Ecellinus I. de Romano, Balbus, filius Eceli de Honoria 39. 40. 179. 5; liberi: Ecellinus II, Cüniza.
 Ecellinus II. de Romano, Ecellini I. filius, Monachus 39—45. 49. 25. 52—55. 30. 70. 146. 40. 149. 150. 1. 153. 40. 179. 5; uxores: Agnes, Speronella, Cecilia, Aleda; liberi: Ecellinus III, Albricus, Ziramons, Agnes, Palma, Imia, Sophya, Cuniza, Aledasia.
 Ecellinus III. de Romano, Ecelini II. filius 5. 45. 6. 35. 8—16. 22. 40. 23. 40. 40. 41. 43. 15. 45. 49. 50. 52—55. 57. 45. 59—107. 110. 35. 112—146. 152—179. 184. 196. 25; uxores: Salvaza, Bestrix de Castronovo.
 Ecellinus IV. de Romano, Albrici I. filius 145. 146. 176. 10. 178.
 Egfridus, Northanumbrorum rex 504.
 Egredeus episc. Lindisfarnensis 506. 10.
 Echardus, conversus Grisoimensis 542. 20.
 Etbald, Aethelberti filius, Cantuariorum rex 503. 40.
 Edessa 416. 30.
 Eduardus, Odoardus I. Angliae rex 182. 193. 270. 40.
 Edelwardus III. Angliae rex 717. 35.
 Effile, *Affile* prope Sublacum 274. 15.
 Egeum mare 182. 25.
 Aegidia, domina Ceccanensis 288.
 S. Egidius, *St. Gilles* 268. 10. 442. 45. 443. 1. 620—623; comitatus 239. 45. 413. 1; ripa 253; S. Egidii ecclesia Cracoviensis 662. 30.
 Egidius Verraclus, Gregorii IX. capellanus 369. 40.
 Aegidius diaconus cardinalis 292. 35.
 Egidius episcopus Mutmensis 592. 15. 628. 25. 629. 35. 665. 35. 680. 20.
 Aegidius, abbas Venetus et Casinensis 312. 15.
 Egiptus, Egiptii 151. 35. 152. 161. 1. 182. 35. 191. 192. 227. 45. 230. 20. 257. 35. 266. 15. 336. 20. 337. 16. 340. 6; Egiptiaca dies 60. 35.
 Egrius, *Negroponte* 429. 20.
 Eilhardus, capitaneus Revaliensis 703. 35. 709. 25.
 Eiuib, Eyub, Aegypti soldanus 230. 20. 497. 40.
 Elbing, Helbink, Elbangum, Elbingensis civitas. *Elbing* 663. 1. 675. 20. 691. 30. 694. 701. 5.
 Eleonora, uxor Henrici III. regis Angliae 187.
 S. Eleutherii reliquiae 289. 15. 414. 3.
 Eleutherius, episcopus Troianus 402. 25.
 Eleuterio di Valignano 486. 25.
 Elias, Helias, Helyas.
 S. Eliae, Helyae castrum prope Atinum, *Santo Elia* 316. 330. 45. 361. 10. 373. 20; ecclesia Ceccanensis 296. 40.
 Helias, magister generalis Minorum 379. 5. 699. 45.
 Helias, electus Troianus 442. 40.
 Helias, presbyter Ceccanensis 296. 1.
 Helyas, frater ordinis Praedicatorum 659. 20.

- Helyas, frater Mechoviensis 672. 33.
 673. 25.
 Helia de Gesualdo 478. 20.
 S. Elisabeth, Andreas II. Ungaricus regis
 filia, Ludovici Thuringi uxor 547. 30.
 552. 30. 632. 20. 633. 20. 691. 30. 699. 40.
 700; domus Cracoviensis 670. 25.
 Elisabeth I, abbatissa S. Clarae Wra-
 tislaviensis 535. 4.
 Elisabeth II, abbatissa S. Clarae Wra-
 tislaviensis 535. 20.
 Elisabeth, Iohannis Angliae regis filia,
 Frederici II. imperatoris uxor 373. 30.
 374. 1. 376. 379. 20. 382. 15. 497.
 498. 25. 698. 50.
 Elisabetha, Ludovici Severi Bavari filia,
 Conradus IV. Romanorum regis, postea
 Meinhardus IV. de Tiravio uxor 189. 40.
 492.
 Elisabeth, Boguslavi Pomerani filia,
 Karoli IV. imperatoris uxor 684. 30.
 Elisabeth, Wladislavi Lokietek filia, Ka-
 roli I. Ungaricus regis uxor 654—
 656. 25. 669. 5. 670.
 Elisabeth, Wladislavi Jagellonis uxor
 685. 20.
 Elisabeth, Boleslavi Pii filia, Heinrici V.
 Silesiae ducis uxor 529. 35. 534. 40.
 601. 30.
 Elisabeth, Heinrici VI. ducis filia, Con-
 rardi de Olmitz uxor 534. 40.
 El Kamil, Syriae soldanus 354. 355. 1.
 357. 10.
 Elsa vallis prope Senas 231. 15.
 Emanuel, Hermannus, Hermannus,
 imperator Constantinopolitanus 310. 20.
 424. 425. 1. 428. 25. 429. 20. 436.
 437. 45. 439. 441. 25. 442.
 Emicho, episcopus Frisingensis 203. 1.
 Emilia 415. 40.
 Emma, Saracenorum civitas 260. 1.
 Emma, Ricardi I. Normanniae ducis
 filia, Aethelredi II. post Canuti uxor
 507. 5. 508. 5. 510—525.
 Engadum 157. 5.
 Engelbertus, archiepiscopus Coloniensis
 700. 709. 40. 716. 10.
 Engelbertus, marchio Tusciae 223. 30. 240.
 Engelbertus de Marka 702. 15.
 Engeldrudis, regina Franciae 566. 30.
 Entius v. Heinricus.
 Erconbertus, Cantuariensis rex 504. 5.
 Erfordia, *Erfurt* 529. 15. 566. 1. 706. 35.
 Ericus II, Daciae rex 715.
 Ericus III, Daciae rex 715. 15.
 Ericus IV, Daciae rex 716. 25.
 Ericus Nordwegae princeps, Cnutonis
 comes 516. 519. 15.
 Ericus, Emericus Anglus 507. 35. 517—519.
 Ernestus, archiepiscopus Pragensis 688. 45.
 Erastus, magister ordinis Cruciferorum
 703. 35. 709. 25.
 Esconia, *Estland* 704. 10. 705. 1.
 Esconia, Wessaxonum rex 504. 30.
 Esrom, Esrom Daciae 715.
 Este castrum Lombardiae 6. 45. 62. 5.
 63. 50. 67—69. 74. 40. 77. 5. 79. 89.
 90. 112. 30. 114. 20. 141. 60. 156. 30.
 183. 20. 186; arx s. rocha 45. 20.
 78. 60. 114. 20. 141. 50. 157. 25. 161. 15;
 burgus 45. 20. 161. 10; porta: Vi-
 taliana; Estensis domus s. gens 39. 15.
 45. 25. 48. 5. 78. 15. 184—186; *cfr.*
 Albertus, Aldrevandinus, Azo VI. VII.
 Fulco, Obizo, Rainaldus; Estensis
 marchesatus 75. 30; terra 13. 60. 78.
 Estiva v. Sipa.
 Ethiopia 362. 1.
 Eufrates Duivius 182. 35. 191. 45. 192.
 Eufrosyna, Boleslavi II. Lignicensis filia,
 abbatissa Trebnicensis 570. 10.
 Euphrosyna, Geisae Ungaricus ducis mater
 473. 10.
 Eugenius III, papa, Bernhardus abbas
 S. Anastasi 3. 20. 242. 274. 10. 283.
 284. 307. 15. 310. 311. 5. 424. 425.
 715. 20.
 Europa 412. 35.
 Eusa, haereticus Hispaniae 310. 20.
 Eustasius, comes Buloniensis 413. 1.
 S. Eventii lapis 293. 30.
 Evis insula prope Maioricam 240. 5.
- F; *cfr.* V.
- Fabare castrum prope Pasorum 426.
 432. 15.
 de Fabrica plebs prope Pisas 250. 50.
 Facinus Regonii Veronensis 9. 50.
 Fagana prope Ulmam, *Fagagna* 200. 40.
 218. 20. 220. 10.
 Fagedis villa Foroiulii, *Faedis* 206. 60.
 207. 210. 15. 217. 50.
 Faiznum 469.
 Falcone comes de Gesualdo 489.
 Falconetto Cotugno 492.
 Falkenberg Silesiae 535. 5.
 Falli castrum prope Pisas 250. 45.
 Falnew, villa coenobii Mechoviensis
 672. 5.
 Falsgrave, t. e. Otto Wittelsbachensis
 Philippi interfectus 298. 1.
 Falvatere castrum prope Romam 283. 20.
 Famagustanus, archiepiscopus Salerni-
 tanus 345. 15. 346. 25.
 Fanum 373. 8. 380. 45.
 Farfensis, Farvensis abbatia, Pharphum,
Farfa 284. 50. 310. 10. 349. 15. 381. 25.
 424. 30.
 Farinata de Ubertis. Florentinus 231. 45.
 Farne v. Lindisfarne.
 Farnitum prope Beneventum, *Fargnito*
 411. 35.
 Fatus de Sertiano 272.
 Fava de Liulcis 12. 1.
 Faventia, Favencia, Faentia, Farentini,
 Faentini, *Faenza* 7. 10. 8. 35. 27. 61. 1.
 78. 158. 270. 45. 346. 375. 25. 380;
 episcopus 27. 20.
 Fazinus de Canibus 234. 15.
 Felicianus, miles Ungarus 656.
 S. Felicia coenobium Vicentinum 114. 15.
 Felix III, papa 700. 30.
 Felix, Felisius, magister ordinis Ale-
 mannorum Patavii 98. 100. 35.
 Fella castrum 313. 20.
 Feltrum, Feltrium, Feltrenses, Feltrini,
Feltre 13. 40. 15. 47. 40. 54. 55. 81.
 86. 96. 5. 104. 1. 108. 20. 119. 25. 175.
 203. 1; episcopi: Philippus, Odo,
 Algerius; gens v. de Gortia.
 Ferdinandus, patriarcha Hierosolimitanus
 671. 5.
 Ferdinandus, Ferrandus III, rex Casti-
 liae 153. 25. 190. 30. 373. 40. 379. 20.
 Ferentini, Ferentinenses, Ferentinates
 282—285. 288. 293. 294. 296—299.
 302. 337. 20. 343. 1. 424. 25; eccle-
 sia maior 302. 20; episcopi: Pla-
 cidus, Giusus, Transmundus, Ubaldus,
 Rodulfus, Berardus, Albertus Longus.
 Feriolus, consul Pisanus 254.
 Ferraria, Ferraria, Ferrarienses, *Ferrara*
 4. 55. 5. 25. 8. 9. 5. 11—13. 15. 16.
 19—27. 29. 5. 30. 25. 40. 40. 44. 1.
 48—50. 56. 10. 75. 76. 89. 60. 101. 30.
 108. 1. 110. 45. 116. 120. 1. 123. 20.
 126. 131. 132. 20. 138. 35. 140. 152.
 156. 1. 157. 159. 25. 166—168. 45.
 173. 10. 174. 20. 183. 25. 185. 35. 186.
 211. 35. 216. 20. 313. 45. 379. 30.
 441. 35. 444. 20. 446. 463. 5; car-
 rosum 16. 20; districtus 8. 15.
 49. 1; episcopus: Philippus.
 Fasulae 223. 25.
 Fiacchii curia Tusciae, *Faccchio* 230. 25.
 240. 45.
 Fidentii, gens Veronensis 13. 20.
 Fieramonte de Loffredo 492. 40. 493.
 Fiesi pons prope Lucam 363. 50.
 Figura de Belludia, Patavinus 101.
 Finagrinus, Raynaldus de Aquino filius 332.
 Finas episcopus Lindisfarneensis 504. 15.
 Firmus civitas, *Fermo* 380. 1. 545. 20.
 605. 20; episcopus: Philippus.
 Firmus de Cereta miles 14. 45; filius:
 Fredericus.
 Flagella prope Aquinum 383. 50.
 Flaimundus, episcopus Verulanus 285. 5.
 Flamminia provincia 415. 40.
 Flandria, Fiandra, Flandrensis 412. 20.
 413. 1. 488. 1. 489. 520. 35. 523. 30.
 524. 1. 715. 1. 717. 20.
 S. Flaviani collis comitatus Molitani 343. 5.
 de Flisco gens 473. 25. 476. 20. 477. 10.
 Flons de Terceto, Veronensis 17. 35.
 Floravans a Prato, Patavinus 99. 40. 102. 1.
 Flordebonus de Panzeria, Mantuanus
 30. 50.
 Florentia, inclusa S. Clarae Civitatis
 Austriae 202. 15.
 Florentiae coenobium Calabriae 339. 20.
 Florentia, Florentina civitas, Firenze,
 Florentini, Florentinates, Florentini,
Firenze 23. 45. 24. 25. 31. 180. 186. 15.
 223—232. 234. 235. 241. 45. 245.
 249. 30. 260—263. 265. 35. 269—
 273. 5. 283. 45. 327. 20. 370. 25.
 470. 20. 491; burgus: S. Apostoli;
 castellum 263.
 Florentia, villa Foroiulensis 221. 20.
 Florentinum, Firentino oppidum Ca-
 pitanae 480. 25. 498. 20.
 Florentius, comes Hollandiae 457. 35.
 S. Florianus corpus 592. 15. 628. 25.
 629. 30. 665. 35. 668. 15. 680. 20;
 ecclesia Cracoviae 628. 30. 629. 30.
 Florianus, episcopus Cracoviensis, ante
 cancellarius Lanciensis 608. 10. 662.
 684.
 Florianus de Camerota iustitarius 442. 40.
 460. 30.
 Florianus de Zambo, Patavinus 39. 40.
 Florus de Verla, Veronensis 14. 35.
 de Foco turris Marsiae 357. 5.
 Foggia, Foggia, Foza, *Foggia* 29. 45.
 164. 10. 343. 25. 347. 10. 358. 359. 23.
 369. 20. 379. 25. 382. 383. 1. 484. 20.
 485. 5.
 Follis, bistris Teutonicus 329. 25.
 Fons Becci prope Senas 232. 1.
 Fontana prope Arpinum 353. 45. 356. 25.
 de Fontana gens Ferrariensis 27. 1.
 Fontanelle castrum prope Tarvisium,
Fontane 61. 20.
 Fontania prope Bassanum, *Fontana*
 51. 1. 66. 1. 125. 129. 5.
 Fontis castrum prope Bassanum, *Fonte*
 50—54. 59. 40. 66. 1. 72. 40. 74. 25.
 76. 20. 92. 50.
 Forconi vallis 317. 20.
 Foreporta 239. 45.
 Foresta castrum Campaniae 316. 5. 326
 —328. 351. 20. 374. 376. 35; eccle-
 siae: S. Pauli, S. Petri.
 Forlinum, Forolivienses, Forlienses, *Forlì*
 27. 25. 29. 175. 10; burgus: Scla-
 vania.
 Formigose castrum prope Mantuum 30. 30.
 Formosa Reichardynie, abbatissa S. Cla-
 rae Wratlaviensis 535. 10.

- Fornarius Pisanus 254. 30; filius: Guido.
 Forum Iulii, Foro-Julianense, *Friaul* 63. 1.
 119. 45. 154. 15. 162. 10. 197—199. 5.
 201. 203—206. 208—211. 213. 15.
 216—218. 221.
 Forzate, Patavinus 72. 30. 117. 35; filii:
 Heinricus, Iohannes.
 Fossae novae coenobium 288. 297.
 333. 15. *Cfr.* Ceocanum.
 de Frobaldia gens Veronensis, v. Bar-
 tholomaeus, Iacobus, Otto.
 Frabattarie castrum 282. 50.
 Fracta, Frata, Fratta castrum Lombar-
 diae, *Castello della Fratta* 5. 25. 12. 15.
 19. 30. 49. 50. 53. 20.
 Fracte castrum Campaniae, *Le Fratte*
 307. 35. 318. 320. 15. 326. 50. 329. 1.
 332. 10. 337. 30.
 Fracta, Fracte castrum prope Amalfin
 240. 30. 241. 1.
 Frage urbs Hispaniae, *Fraga* 501. 25.
 Fraganum prope Veronam 8. 20.
 Francia, Franza, Franci, Francigenae.
 Francigni, *Franzosi*, *Frankreich* 24. 20.
 27. 20. 29. 51. 15. 150. 15. 152. 15.
 160. 40. 161. 181. 35. 182. 187—193. 1.
 226. 40. 230. 20. 231. 247. 40. 248.
 257. 45. 270. 35. 285. 15. 291. 292.
 295. 10. 301. 35. 307. 310—312. 5.
 325. 25; 332. 30. 335. 45. 338. 45. 343. 20.
 345. 30. 346. 25. 364. 1. 381. 1. 399.
 400. 403. 406. 1. 411. 35. 414. 421. 30.
 423—425. 433. 434. 437. 45. 438. 15.
 455. 1. 488—491. 1. 497. 35. 498.
 504. 40. 519. 25. 520. 524. 5. 533. 10.
 566. 30. 669. 673. 1. 680. 40. 699. 10.
 717; lingua 490. 30; natio 487. 10;
 Francorum strata inter Luicam et
 Pisam 241. 10. *Cfr.* Gallia.
 S. Franciscus 151. 267. 350. 15. 355. 15.
 548. 15. 595—597. 10. 630—633.
 691. 25. 699; eccles. Ascisii 379. 6.
 Reatina 267. 35. Urbevotana 270. 25;
 fratres s. ordo v. Minoris.
 Franciscus sacerdos de Prztyhyk 663. 30.
 Franciscus Bulletani, Senensis 233. 30.
 Franciscus de Fontebono, Foro-Julianensis
 198.
 Franciscus de Foyano, Reginus 26.
 Francesco de Loffredo 490—493; filius:
 Fieramonte.
 Franciscus de Montano, capitaneus Sen-
 nensis 232. 35.
 Franciscus de Orzano, Foro-Julianensis
 202. 25; filii: Reynardus, Varnerus.
 Franciscus de Rivarotta, Foro-Julianensis
 206. 35. 207. 20.
 Franciscus de Seravalle, Foro-Julianensis
 207. 1.
 Franciscus de Trinzavelli, Lucensis,
 potestas Mantuae 30. 5.
 Franciscus de la Torre, Mediolanensis
 27. 50.
 Franciscus de Urspergo et de Villata,
 Foro-Julianensis 222. 30; filii: Iohannes,
 Matthusius, Thulbertus.
 Franco episcopus Ungarus 560. 5.
 Francolinum castrum Lombardiae 26. 5.
 Francolinum castrum prope Suessam
 352. 30.
 Frangepani, Frangencium—panem gens
 Romana 25. 15. 420. 5. 422. 35.
 Franken, regio Germaniae 706. 45.
 Frankenvorde, Wrankenvorde ad Odram
 717.
 Frasca, turris Pisana 247. 45.
 Frassapaya de Ponti, potestas Ceretae 15. 1.
 Frassapaya, capitaneus Patavinus 96.
 Fredolfinus, notarius Patavinus 121. 50.
 Freistath Silesiae 531. 10.
 Frequentus, *Frigento* 401. 15.
 Fridericus, *Frideric*, *Fede*—, *Fedri-*
cus, *Fedrichus*.
 Fridericus, archiepiscopus Rigonai
 704. 10.
 Fridericus, abbas Casinensis v. Stephe-
 nus X. papa.
 Fridericus Berardus de Celano, pro-
 curator S. Gregorii 349.
 Fridericus magister, procurator Casi-
 nensis 340.
 Fridericus Landus de Malacucclar,
 procurator Casinensis 349. 5.
 Fridericus, conversus Grisowiensis
 542. 25.
 Fridericus I. imperator 3—5. 19. 35.
 226. 242—252. 255—258. 265. 267. 15.
 284—288. 25. 307. 310—314. 324. 5.
 325. 25. 425. 45. 428—430. 433. 436.
 439—463. 563. 1. 566. 579. 30. 591
 —593. 10. 627—631. 1. 715. 45; ru-
 beus; uxor: Beatrix; filii: Heinricus,
 Philippus.
 Fridericus II. imp. 6. 40. 8. 1. 10—13.
 20—22. 24. 15. 44. 45. 47. 48. 1. 59
 —67. 69—75. 78. 79. 81. 35. 82.
 84—86. 92. 114. 10. 127. 30. 130. 40.
 146. 30. 150. 152—162. 164. 169. 30.
 172. 40. 180. 1. 184. 186. 20. 193. 10.
 227. 229. 230. 267. 20. 269. 25. 290.
 291. 115. 297. 15. 300. 317—319.
 323. 1. 328—331. 20. 333—335. 337
 —362. 469—473. 476. 20. 481. 15.
 496—498. 528. 45. 538. 552. 30.
 553. 1. 598. 30. 631—633. 1. 681. 30.
 698—700. 715. 45. 716. 25; barba-
 rusa, rogerius, ruzerius; uxores:
 Constantia, Isabella, Elisabeth; liberi:
 Conradus, Fridericus, Heinricus, En-
 nus, Heinricus, Manfredus, Mathildis,
 Salvaza.
 Fridericus, Friderici II. imperatoris filius,
 dictus de Antiochia 230.
 Fridericus I. Daciae rex 719. 15.
 Fridericus, frater Alfonsi regis Castellae
 190.
 Fridericus II. dux Austriae et Stiriae
 17. 5. 82. 180. 30. 374. 20. 698.
 Fridericus, dux Austriae, Hermannus VI.
 Badensis filius 25. 15. 191. 30. 231. 10.
 699.
 Fridericus pulcher, dux Austriae 218. 20.
 219. 10. 705. 15. 717. 25.
 Fridericus I. dux Lignicensis et Bregen-
 sis 531; filii: Fridericus, Georgius,
 Iohannes.
 Fridericus II. dux Lignicensis 531. 5.
 Fridericus I. dux Lotharingiae 562. 25.
 Fridericus I. marchio Misnensis 706. 1.
 Fedricus comes de Marchariga 26.
 Fridericus de Arenis, iustitarius Sici-
 liae 499. 35.
 Fedrichus Arloti, Mantuanus 25.
 Fridericus de Cavriaco, Foro-Julianensis
 200. 40.
 Fridericus de Cereta miles 14. 45; pa-
 ter: Firmus.
 Fridericus de Erbestayn, Heinrici Gori-
 tentis mareschalcus 221.
 Fridericus Lancea 499.
 Fridericus Maletta 499.
 Federico di Morra, iustitarius terrae
 Bariensis 478. 20.
 Fridericus de Pinzano 198.
 Fridericus de Porcellia, Patavinus 33.
 Fridericus de Portis, Foro-Julianensis 221.
 Fridericus de Pyris et de Susania, Fo-
 ro-Julianensis 218. 220.
 Fridericus de la Scala, Veronensis 13
 —15. 30.
 Fridericus de Savorngano, Foro-Julianensis
 221. 25.
 Fridericus Teutonicus, dominus Malveti
 329. 45. 330. 1.
 Fridericus de Varmo, Foro-Jul. 206. 35.
 S. Frigiani ecclesia Lucensis 259. 30.
 de Frigioli castrum prope Ianuam 253. 15.
 258. 35.
 Friola prope Vicentiam, *Friola* 16. 5.
 135. 45. 136.
 Friaingensis f. e. Friaingensis 203. 1;
 episcopus: Emicho.
 Frisonea, Frisiones, Frizonae, Fresoluni
 127. 30. 169. 40. 339. 491. 1. 506.
 600. 15. 669. 35.
 Frizolinus, Veropenis 17. 36.
 Frosolone 488. 15.
 Fromundus, comes Senonum 401. 35.
 Frugerius de Frugeriis, Mantuanus 30. 50.
 Frumentinus, Tancredi de Altavilla filius
 405. 35.
 Frusinones, Frusinonis castrum Cam-
 paniae 284. 15. 285.
 Fucinus lacus 286. 5. 347. 30.
 Fuerstenberg Silesiae 548. 5.
 Fulcherus de Zuccola, episcopus Con-
 cordiensis 201—203. 1. 205. 10. 206. 15.
 Fulco, archiepiscopus Gneznensis 599. 5.
 600. 668. 20.
 Fulco, episcopus Cracoviensis 563. 30.
 564. 5. 593. 5. 594. 608. 5. 628—631.
 665. 680.
 Fulco marchio Estensis 2. 25.
 Fulco, Fulcus de Montagnone 69.
 Fulgineum castrum prope Perusium
 230. 5. 271. 10.
 Fuliginum, *Foligno* 379. 15. 478. 15; ad-
 ministrator: Berardus.
 Fullorum porta Mantuana 22. 15.
 Fummo, Fumnone 283. 45. 284. 50.
 288. 1. 308. 45.
 Fundi, Fundum, Fundana civitas, *Fondi*
 284. 291. 120. 295. 10. 300. 311. 30.
 319. 326—328. 10. 331. 5. 333. 334.
 337. 342. 35. 351. 1. 361. 10. 362. 35.
 369. 373. 25. 382. 1; comes de Fundis
 429. 1. 475. 10. 481. 15.
 G.
 Gabriel Svyrkoth, Lublinensis 663.
 Gabriel Zanini, Veronensis 15. 45; filius:
 Iohannes.
 Gadii castrum prope Veronam 12. 50.
 13. 10.
 Gaetenus, Pisanus 248. 40; filius: Mar-
 zuccus Gergeros.
 Gaffari, gens Mantuana 23. 50. 25. 26.
 Gaibi, Gayve castrum prope Ferrariam,
Gabana 125. 457. 50.
 Galeta, Gaeta, Caiatia, *Gaeta* 262. 10.
 340. 50. 353. 45. 355. 372. 15. 373. 5.
 416. 424. 20. 436. 30.
 Gainellus, Pisanus 250. 10. 251.
 Gaitelgrima, Guaimarii IV. Salernita-
 ni filia, Iordani I. Capuani uxor
 408. 10.
 Gaitelgrima de Airola, Guilelmi ducis
 uxor 415. 30. 418. 5.
 Gaitus Burgundionis, Pisanus 265.
 Gaidus Maimo 240. 20.
 Galani villa Foro-Julianensis 213. 10.
 Galelaken prope Ragnitum 703. 20.
 Galisius, Cercetensis 8. 30.
 Gallassus de Montefeltro, potestas Aretii
 231. 35.
 S. Galli coenobium 560. 5. 585. 35;
 reliquiae 573. 25.

- Gallia, Galli, Gallici 158. 40. 181. 25. 187. 25. 188. 5. 233. 50. 280. 380. 25. 362. 40. 399. 403. 35. 405. 30. 413. 45. 416. 35. 420. 5. 424. 30. 433. 500. 10. 520. 35. 532. 35. 533. 10. 537. 45. 558. 10. 679. 25; Gallicana ecclesia 424. 30. 433. 30; unilitia 168. 20. 188; *cf.* Francia.
- Gallicia, Galatia, *Gallizen* 562. 25. 604. 20.
- Gallicia Hispaniae 57. 35.
- Gallinarium castrum prope Cosinum 316. 30. 327. 15.
- Gallinarius, Patavinus 102. 25.
- Gallipolis Calabriae 420. 30.
- Gallucium, Gallitum: castrum prope Romam 283. 309. 35. 346. 30. 351. 372. 25. 423. 15.
- Gallus Taliapagani, Pisanus 260. 5. 262. 15.
- Galvanus, Galvanus Lancea 17. 25. 15. 79—81. 158. 25.
- Galvagnus de Turisendis 6.
- Galgognanum prope Patavium, *Galgimano* 77. 5.
- Gambara, Gambariae castrum prope Britiam, *Gambara* 23. 30. 131. 5. 171. 25.
- Gambatesa 473. 5. 488. 10.
- Gammacaesa, Ceccanensis 298. 40.
- Ganten, castrum Lituaniae 692. 20.
- Gantir Prussiae, *Santir* 692. 1.
- Ganzulus proditor 292. 165.
- Ganzolus, pater Montisferrati 12. 30.
- Garbum 253. 20. 254. 257. 50.
- Garda, castrum prope Veronam 2. 50. 6. 23. 9. 45. 10. 1. 149. 40.
- Gardesana castrum prope Veronam 10. 1.
- Gardionisia de Peraga, uxor Titonis I. de Campo S. Petri 93. 40.
- Garfagnana, Garfagnini, Garfanienses prope Pisas 240. 40. 244. 258. 40. 259. 80. 261. 262. 50; de Garfagnana capitanei 241. 50. 264.
- lo Garigone, *Carignane* 474. 30.
- Garilianus fl. *s. Garighano* 305. 311. 25. 429. 1. 481. 5. 489.
- Garzia, Navarrae rex 429. 40.
- Gasparo di Persona, Hydruntinus 486. 25.
- Gastonus de la Turre, archiepiscopus Mediolanensis, patriarcha Aquileiensis 221. 20.
- Catonus de la Turre, Mediolanensis 29. 15.
- Gastonus Patavinus 101. 20.
- Gataroli, gens Patavina 94. 35. v. Albertus, Bartholomaeus, Blaxius de Boracellis, Iacobus.
- Gaudentius, archiepiscopus Gnesensis 537. 35. 577. 586. 616. 35. 617. 45. 664. 45.
- Gaudianum castrum prope Melim 350. 5.
- Gaufridus v. Godefridus.
- Gaulum castrum 265. 50.
- Gavardum 12. 10.
- Gazzali villa prope Mantuam, *Gazzoldo* 85. 5.
- Gazera 354. 25.
- Gazi, Gazium castrum prope Veronam, *il Gazzo* 12. 40. 13. 1. 22. 20; de Gazo gens Veronensis v. Bonzenelus, Henricus.
- Gazi castrum prope Mantuam, *Gazzuolo* 60. 25.
- Gazoldum, castrum prope Veronam 22. 40.
- Gdancz, Danczk, *Danzig* 539. 50. 638. 20. 639. 20. 663. 1. 675. 684. 10. 692. 10; Danccke terra 716. 35.
- Gebarodus, episcopus Eichstetensis v. Victor II. papa.
- Gebhardus, episcopus Patavinus 698. 45.
- Gebhardus, Gebardus, Gaboardus 562. 35. 579. 35. 580. 1. 582. 1. 591—593. 1. 608. 5. 626—629. 663. 680.
- Gedcon, Getho episcopus Cracoviensis 623. 10. 61—65. 69. 35. 86. 35. 155. 15. 156. 20.
- Gebhardus de Wyzenburg 567. 15.
- Gedko, Gotko miles Polonicus 600. 10. 634. 30. 635. 25.
- Geddeworde prope Lindisfarum 506. 10.
- Gediminius, dux Lituorum 656. 5. 657. 15. 661. 683. 40. 688. 40.
- Geinforde prope Lindisfarum 506. 10.
- Geiza, Jesse, Yesse princeps Ungariae 537. 544. 571. 20. 581. 5; uxor: Atleyta; filius: Stephanus.
- Geyza I. Magnus, rex Ungariae 572. 573. 20.
- Geyza II, rex Ungariae 572. 30. 573; filii: Bela I, Stephanus III.
- Geyza dux Ungaricus 573. 10.
- Gelasius II, papa, antea Iohannes cancellarius 2. 13. 282. 20. 308. 25. 416. 417. 15. 691. 20. 714. 50.
- Geldefordia, *Gulford* 522. 40.
- Gema, Hdebrandini Novelli de Malagalia comitis uxor 246.
- S. Genesii burgus prope Pisas 245. 250. 262. 40. 263. 20.
- Gentilis, frater Minor, cardinalis legatus 654. 25. 655. 25.
- Gentilis, archiepiscopus Reginus 271. 45.
- Gentilis de Palearia, comes Siculus 331. 20.
- Gentile comes de Sanguine 488. 5.
- Gentilis de Ursinis 273. 5.
- Geon i. e. Nilus 152. 1.
- S. Georgii brachium prope Constantinopolim 424. 40. 425. 1. 442. 25; burgus Mantuanus 24. 25; coenobium Salernitanum 385; ecclesiae: Senensis 226. 40. Venetana 444. 30; episcopatus de Rama 497. 40; reliquiae 573.
- Georgius, capellanus S. Heliae 299. 35.
- Georgius, Circaio de Podiebrad, Podiebradus, rex Bohemiae 530. 531.
- Georgius, dux Bregensis 531. 5.
- Georgius I, dux Pomeraniae 718; filius: Philippus.
- Georgius Patricius, Graecus 495. 35.
- Georgius, ammiratus Siculus 426. 20.
- Gerbis, *Ierbi* 496. 40.
- Gerdawen, castrum Prussiae 701. 20.
- Gerhardus, Gerardus, Ierardus, Girardus, Gerardellus, Gerardinus.
- Girardus, S. Crucis cardinalis v. Lucius II. papa.
- Gerardus cardinalis 295. 5.
- Gerardus, episcopus Chnadensis 571. 25. 572. 20.
- Ierardus, episcopus Florentinus v. Nicolaus II. papa.
- Gerardus, episcopus Patavinus 41. 42.
- Gerardus, episcopus Pisanus 239. 30.
- Gerardus, episcopus Ungariae 572. 1.
- Gerhardus de Hirczberg, magister terrae Prussiae 702. 5. 707.
- Girardus, abbas Casinensis 308.
- Gerardus, praepositus Wisliciensis 602. 35.
- Girardinus, canonicus Civitatis 219.
- Garardus, canonicus Cracoviensis 599. 605. 10.
- Gerardus comes Pisanus 244. 260. 30. 263. 35. 265. 5. 266. 1.
- Girardus comes de Pisis 25. 15.
- Gerardus Barattule, Pisanus 258. 20. 259. 35.
- Gerardus de Bertica, Vicentinus 116. 25.
- Gerardus Bulgarelli, consul Pisanus 246. 35. 249. 50.
- Girardus, Gerardus de Camino 29. 5. 199. 203. 1. 207—209. 211. 35.
- Gerardus II. de Campo Sancti Petri 39—42. 20. 92. 30; filia: Maria.
- Gerardus de Castorio, Patavinus 94. 30. 95.
- Girardus de Castellis, Foroiulienis, potestas Mantuae 29. 30. 30. 45. 209. 25.
- Girardus Ceccanensis 295. 50.
- Gberardinus Cennis, capitaneus populi Senensis 233. 30.
- Girardinus, Civitatis miles 210. 45.
- Gerardus Cortorekio, consul Pisanus 259. 35.
- Gerardus de Dovaria, Cremonensis, potestas Veronae 10. 30.
- Gerardus Ferrator, Patavinus 94. 40.
- Gerardus de Gnanfus, iudex Patavinus 76. 25. 83. 25.
- Gerardus Gnsfredi, Pisanus 246. 15. 248. 40.
- Gerardus Maronci, Pisanus 266. 10.
- Gerardellus Patavinus 102.
- Girardus de Pests, iudex Mediolanensis 446. 20. 447.
- Gherardus de la Pietra, Senensis 233. 30.
- Gerardus Presbyter, Montisilicis capitaneus 104. 105. 1. 113. 123. 1. 124. 126.
- Gerardus Rangonus, Rango, Mutinensis, potestas Mantuae, Senarum, Veronae 12. 22. 15. 56. 229. 5.
- Gerardus Seacus, Patavinus 94. 95. 1.
- Gerardus de Spinabello, iudex 101. 20.
- Gerardus de Vallecchia, Tuscus 261. 25.
- Gerardinus, Vicentinus 116. 25.
- Gerli, gens Ceretensis 8. 30.
- Gerlus Zeno de Graixio de Sancto Nazario, Veronensis 18. 10.
- Germania, Germani 556. 5. 719. 5; Germanicus furor 607. 10.
- Germanus prior Dunelmensis 508. 40.
- Geroldus de Salis, potestas Mantuae 20. 40.
- Gerdrudis, Henrici I. Silesiae ducis filia, abbatisa Trebnitzensis 551. 15. 564. 30. 566. 30.
- Gertrudis de Sulzbach, Conradi III. Germaniae regis uxor 424. 35. 563. 1.
- Gerdrudis, regina Hungariae 566. 30.
- Gerdrudis, Hermannii de Baden, post Wenceslai III. Bohemiae regis uxor 698. 60. 699. 5.
- S. Gervasii castrum inter Lucam et Pisanam 241. 40.
- Gerwardus, episcopus Cuyaviae 652. 35. 653. 45. 660. 25. 683. 20. 688. 15. 689. 15.
- Geschk castrum, *Giecz* 564. 35. 567. 40. 568. 1.
- Gesualdo 475. 25. 478. 20. 489.
- Gethae, Getae, i. e. Lituani 558. 30. 559. 561—563. 25. 565. 15.
- Gezi, gens Mantuana 26. 1.
- Gezorovice 673. 45.
- Ghingivalum castrum Tusciae 231. 35.
- Ghutualia, *Gothland* 715. 25.
- Gibellini 272. 15. Florentiae 270. 25. Lombardiae 458. 1. Tusciae 231. 25. 491. 15. de Spoleto et Tuderto 272. 20.
- Gibellum, urbs Orientis 239. 45.
- Gigeris Africae 254. 1.
- Gilbertus, comes Graviniae et Lorotelli 285. 30. 312. 15. 430. 35. 432. 30. 436. 45. 437; filius: Berteraimus.
- Gilbertus de Zavaraiia, rector Ceretae 14.
- Gilo, Gylo de Villalta, archidiaconus Aquileiensis 208. 45. 210. 5. 219. 220. 1.
- Girone Monticello 473. 5.

- Girvum**, *Gyrrum cornobium* Angliae 504.
Girzola villa prope Ferrarium 48. 25.
Giata, Czeyaia, Stephani I. regis Ungariae uxor 678. 698. 10.
Giata de Bonizia 84.
Giolfus I. princeps Salerni 399.
Giolfus II. princeps Salerni 404. 25. 407. 30. 408. 1.
Gysulfus de Mannia iustitarius 382. 20.
Gisus, episcopus Ferontinus 293.
Gyfridus, **Giffridus** v. **Godefredus**.
Glandulfus, consul Pisanus 243. 40.
Glappa, rex Bernicae, Idaei filius 503. 20.
Glaz Silesiae 545. 45.
Glemona, *Gemona* 203. 205. 35. 213—215. 15. 220; coenobium: S. Clarae domini de Glemona 203. 1.
Glicisatus, Foroiliensis 202. 15; filia: *Hilicusa*.
Glogovia, *Glogaw*, *Glogoviensis*, *Glogau* 529. 25. 531. 532. 20. 534. 25. 541. 20. 550—552. 560. 25. 561. 15. 563. 40. 565. 30. 566. 568. 25. 569. 646. 10. 652. 20. 653. 25.
Glogow, silva prope Uneyow 673.
Glyna, villa Pomeraniae 717. 50.
Gnesna; *Gnesne*, *Gnezna*, *Gnezdne*, *Gnesensis* civitas, *Gnesen* 536. 1. 537. 550. 25. 551. 1. 558. 35. 561. 20. 563—565. 35. 567. 568. 20. 585. 55. 593. 10. 599. 5. 600. 25. 602. 40. 616. 5. 618. 619. 622. 1. 623. 1. 626. 627. 630. 5. 636. 40. 639. 20. 642. 648. 652—655. 45. 662. 20. 664. 45. 668. 20. 671—673. 25. 675. 35. 676. 30. 678. 680. 45. 681. 1. 683—685. 688. 689. 20; archiepiscopi: *Gaudentius*, *Hippolytus*, *Bozanthia*, *Fulco*, *Ianusius*, *Martinus*, *Iacobus Swinka*, *Ianislaus*, *Iaroslauus*, *Dobrogost*, *Nicolaus* de *Kurow*, *Nicolaus*; *diocesis* 682. 35; *provincia* 679. 55.
Gnewessius, *subcamerarius* Cracoviensis 673.
Guyno, villa regionis Orloviensis 652. 20.
Gobbanus Theobaldus, *Teutonicus* 499.
Gobii civitas, *an Gabu?* 30. 10.
Goczio, iudex Veronensis 446. 20.
Gode-, **Godi-**, **Goti-**, **Gotho-**, **Gutti-**, **Gandi-**, **Gau-**, **Goff-**, **Gof-**, **loff-**, **Guff-**, **Gjff-**, **Giffridus** (edus).
Gyfridus Mediolanensis v. *Copelstinus* IV. papa.
Gaufridus, episcopus Dunelmensis 508. 35.
Godefridus de Hoenloch, magister generalis ordinis Theutonicorum 701. 40.
Godefridus, frater Praedicator, sedis apostolicae in Poloniam legatus 599. 1. 634. 20. 635. 15.
Godfridus, *Friderici I.* imperatoris cancellarius 446. 5. 456. 40. 457. 35.
Godfridus minor, *Friderici I.* imperatoris cancellarius 448.
Godfridus, rex Hierosolymae 413.
Godfridus, dux Tusciae 306. 50. 405. 15.
Gofredus, comitis Alandri filius 420. 45.
Goffridus, comitis Alexandri de Macerata filius 419. 30.
Gottifredus I., *Godofridus* comes Ceccani 282. 283. 1.
Gottifredus II., comes Ceccani 283. 30.
Coffridus, *Tancredi* de Altavilla filius 405. 25; filius: *Robbertus* de Lauritello.
Gyffredus de Aquila 369. 5.
Guffredus de Becharia, *Papiensis*, potestas Mantuae 29. 40.
Goffridus Britto 415.
Gouffredus Casertanus 327. 1.
Gotfridus de Hohenloch 539. 25.
loffredo de *Loffredo* 486. 15. 489. 5.
Giffridus de Montefusco 333. 10.
Gusfredus, *Pisanus* 246. 15. 248. 40; filius: *Gerardus*.
Gothofredus de la Torre, *Mediolanensis*, potestas Patavii 199.
Godi, *Gioti* prope Mantuam, *Gotti* 11. 5. 13. 20. 14. 25. 26. 35. 66. 45.
Godiei, *Gogii* castrum prope Basanum, *Godego* 54. 35. 55. 153. 35.
Godwinus comes Anglicus 508. 15. 522; filius: *Haraldus*.
Gog, rex Tartarorum 681. 50.
Gompo, *Gumpo*, *Campo*, archiepiscopus Cracoviensis *fabulosus* 608. 5. 618—621. 10.
Gonoricius, palatinus Sandomiriensis 564. 5.
Gontarinus, frater S. Iustinae de Monte Silice 113. 15.
Gontarinorum pons Patavii 110. 35.
Gonteramus, episcopus Senensis 226. 30.
Guntherus comes de Keverenberg 539. 25.
Gonzaga castrum prope Mantuam 6. 45. 21. 1. 26. 30. 28. 35.
Gonzelarius de la Torre, *Mantuanus* 31. 40.
Gonzolinus comes 285. 25.
Gorcis de Feltre, capitaneus Patavinus 96. 5. 104—106. 108. 109. 115. 1.
Gordyn, Prussiae castrum, *Garden* 692. 30.
Gorgona, castrum prope Pias 251. 50.
Gorgonzolla, castrum prope Mediolanum 29. 15.
Goricia, *Goritia*, *Golicia*, *Görz* 79. 40. 196—205. 208—213. 50. 215. 40. 217. 10. 218. 221. 222. 25.
Gorlicensis, *Gorltz* 529. 40. 530. 10.
Gornolin Silesiae 535. 40.
de Gorzano gens *Mutinensis* 24. 5.
Gorzno castrum prope Ploczk 687. 10.
Goslaus, canonicus Cracoviensis 603. 10.
Gosticz, *Gozlicz* prope Sandomiriam 605. 20. 638. 25. 644. 45. 645. 682. 45.
Gostyn, urbs Masoviae, *Gosczyń* 650. 20. 651. 10.
Goswinus, magister generalis ordinis Theutonicorum 709. 45.
Gozwinus, abbas Colbaziensis 718.
Gozvinus, canonicus Cracoviensis 681. 1.
Goszcziszycze, castrum prope Radom 684. 20.
Gotharovicze, villa coenobii Mechoviensis 676. 5.
S. Gothardi reliquiae 573. 25.
Gottardo Sassone 486. 20.
Gothicum mare i. e. *Balticum* 539. 45.
Gozkoviensis 719. 25.
Gradilo, *Roberti Guiscardi* nepos 408. 15.
Gradius *Mergurii* castrum 253. 20. 257. 50. 258. 1. 262. 1.
Gracia, *Grocia*, *Graeci* 27. 15. 63. 1. 71. 4. 181—183. 5. 189. 238. 15. 240. 10. 243. 5. 284. 286. 20. 287. 301. 35. 305. 306. 5. 313. 35. 339. 1. 356. 30. 357. 35. 359. 15. 399—403. 25. 424. 10. 425. 5. 427. 15. 428. 441. 25. 556. 1. 680. 45. 572. 10. 573. 640. 5. 641. 679. 5. 698; *lingua* 719; *mos* 424. 35.
Grecus, subdiaconus Alexandri III. papae 459. 1.
Graecus de Moratica, *Verongnsis* 7. 20.
Grammolanum, villa Foroiliensis 215. 20.
Granata, *Granada* 187. 15.
Granatus, dux Graecorum 287. 35.
Grandi Maruli castrum 419. 15.
Grasciuvius episcopus, potestas Mantuae 19. 25.
Gratianus, decreti auctor 680. 50.
Gravina civitas 371. 50. 400. 15. 415. 35. 419. 40. 430. 35. 439. 45.
Grazano, *Groxano*, villa Foroiliensis 216; *Grazani* porta *Ulinensis* 216. 50.
S. Gregorius I. papa 138. 45. 385. 50; coenobium Romanum 349. 45.
Gregorius V. papa 537. 25.
Gregorius VI. papa 403. 20. 404. 5.
Gregorius VII. papa, ante *Hildebrandus* archidiaconus 281. 35. 306. 307. 407. 25. 408. 410. 411. 414—417. 15. 559. 45.
Gregorius antipapa *Paschalis II.*, ante *Burdinus* s. *Mauritius* 282. 20. 308. 316. 417. 25.
Gregorius antipapa *Innocentii II.* 309. 30.
Gregorius VIII. papa, ante *Albertus Beneventanus*, *S. Laurentii* in *Lucina* diaconus cardinalis 5. 15. 288. 10. 313. 45. 691. 25.
Gregorius IX. papa, ante *Hugolinus* episcopus *Ostiensis* 9. 35. 11—13. 55. 25. 59. 1. 71. 75. 16. 78. 25. 153. 156. 158. 198. 1. 228—230. 5. 298. 1. 338. 25. 340. 25. 347—365. 368. 369. 371—381. 497. 540. 10. 632. 20. 633. 20. 691. 30. 698. 40. 700. 45.
Gregorius X. papa 231. 20. 270. 640. 5. 641. 5. 700. 1.
Gregorius XI. papa 268.
Gregorius XII. papa 234.
Gregorius S. Angeli cardinalis v. *Innocentius II.* papa.
Gregorius de Montelongo, patriarcha *Aquileiensis* 11. 45. 13. 25. 75. 45. 76. 10. 85. 156. 40. 157. 35. 160. 162. 169. 1. 176. 20. 196. 197.
Gregorius, apostolicae sedis in Poloniam legatus 596. 1. 632. 15. 633. 15.
Gregorius de Carboncello, abbas Terrae maioris 348. 50. 349. 1.
Gregorius de S. Stephano, abbas Casinensis 375. 15.
Gregorius, heremita Polonus 670. 10.
Gregorius I. comes Ceccani 281. 60.
Gregorius II. comes Ceccani 284. 20. 285. 20.
Gregorius *Fummonensis* 283. 45.
Gregorius de Insula 326. 15. 327. 10. 331. 35.
Gregorius Paganus 308. 45; filius: *Thomas*.
Gregorius, procurator de Scawani 675. 15.
Gregorius de Zuchis, capitaneus castris de *Concadalbero* 104. 105. 20.
Grici, de *Grexis*, gens *Veronensis* 9. 30. 17. 35.
Grifina, *Griphina*, *Hoczislai* ducis filia, *Lestkonis Czarny* uxor 604. 15. 605. 15. 636—642. 40. 644. 650. 15. 651. 5.
Grifolinus, rector *Brixiae* 165. 20. 169. 20. 170. 15.
Grillonum apud *Turrium*, *Griens di Torre* 219. 5.
Grimoaldus, princeps *Barensis* 309. 10. 417—420. 30.
Grinwald, *Grindwald*, *Grunwald* s. *Zelone*—pole, campus *Prussiae* 662. 40. 675. 15. 685. 40. 686. 35.
Grisai, *Grissei*, *Grizei*, *Gressi* 111. 5. 595. 20. 632. 15. 633. 10. 650. 25. 666. 5. 680. 50. 691. 20; cfr. *Cistercienses*.
Grissow, *Grisow*, coenobium *Silesiae* 541. 542. 548. 5.
Grizimislava, *Grimislava*, *Listkonis Kasimiri Sprawiedliwy* filii uxor 630. 25. 631. 20. 634. 40. 635. 35.
Grodus prope *Goldberg*, *Grodusberg* 562. 5.
Gronumberch, castrum *Foroiliense* 215. 10.

Grossena de Lendenaria, Veronensis 26.6.
 Grossetum, Crosseum, *Grossia* 227.40.
 228.1. 230.1. 231.5. 270.20. 384.20.
 Grosolani, gens Mantuana 28.25. 31.15.
 Grotius, Cretensis 8.30.
 Grotkows Silesias, *Grotkau* 545.25.
 Grotaminarda 477.15.
 Grays, *Grotch* 487.33.
 Grasmans, Bononiensis, potestas Mantuae 22.45. 23.10.
 Grudanz, Grudiacz, *Grudenz* 663.1. 692.5.
 Grüneberg 531.10.
 Gryfenberk Silesias 570.1.
 Gryfenstein Silesias 569.25.
 Gua-, Gwa- v. Wa-
 Gue-, Gui- v. We-, Wi-
 de Guik comes 70.10.
 Gunbertinus de Balegante, Patavinus 72.30.
 Gunbertus de Becharis, Veronensis 28.15.
 Gunbertus Dalesmanini, Patavinus 67.91.
 Guntherus v. Gontherus.
 Gurgh, *Gurk* 218.20.
 Gusava, Gosavia, Gonzava prope Nakel 539.65. 552.25.
 Gusolengum, castrum prope Veronam 8.35.
 Guthac anachoreta Anglicus 505.5.
 Guthredus Danus 506.35.

H.

Habepurek 529.15.
 S. Hadriani ecclesia Romana 340.45.
 Ungariae 571.20.
 Hadrianus III. papa 700.30.
 Hadrianus IV. papa, ante Nicolaus episcopus Albanensis 3.40. 242.35. 284. 307.30. 311. 427—430.15. 461.20.
 Adrianus V. papa, ante Ottobonus de Plisio 27.35. 270.
 Haethfeld, campus Angliae 504.35.
 Hagustald, Hagulsted Northumbriae, *Herham* 504—506.5; episcopi: Tunbertus, Iohannes, Eanbert, Osbertus.
 Hainovia, *Hainau* 531.5.
 Haithon, rex Armenise minoris 191.40.
 Halfdene, dux Danorum 506.
 Hannibal, custos Cracoviensis 592.1.
 Hap, *das Königberger Haff* 695.45.
 Hardecnut, Hardecnuto, Hardecnuto, Ardecnuto, Cnutonis filius, rex Angliae 508. 511. 520. 521. 524. 525.
 Harold I. rex Angliae 508.1 511.50. 521. 522. 524.
 Haraldus II. rex Angliae 505.
 Haraldus II. rex Danorum 512; filius: Sueia.
 Haraldus, Sueini I. regis Danorum filius 514. 515.
 Haraldus, Harvøger, Norwegiae rex 508.15.
 Araldus de Montesellis, Patavinus 98.
 Hartmannus de Grunbach, magister terrae Prussiae 702.5.
 Hartmannus de Heldrunge, magister generalis ordinis Theutonicorum 701.40.
 Hassia, Hasia 547.30. 689.10.
 Heathbured, episcopus Lindisfarnensis 506.10.
 Hebrei 362.1.
 Hector de Monte Fuscolo iustitarius 365.45. 368—373.15.

Hector de Sayorgano, Foroiulienis 221.
 Hector Polonus 578.25.
 S. Hedwigis, Adyigs, Henrici I. Silesias ducis uxor 527.35. 528. 532.5. 534.30. 538. 540.20. 541.15. 545.5. 547.35. 549. 551. 564. 566—568.5. 604.25. 634—637.20. 669.25; coenobium Cracoviense 674. 676. 681.5. 692.1.
 Hedwigis, Henrici II. ducis filia, abbatissa S. Clarae Wratislaviensis 534.20. 565.25.
 Hedwigis Conradi Glogoviensis ducis filia, abbatissa S. Clarae Wratislaviensis 534.25.
 Hedwigis de Falkenberg, abbatissa S. Clarae Wratislaviensis 535.5.
 Hedwigis Gornolinskbin, abbatissa S. Clarae Wratislaviensis 535.40.
 Hedvigis, Boleslai Kalisiensis filia, Wladislai Lokietek uxor 654.25. 655. 660.
 Hedwigis, Hedwigis, Ludovici filia, Wladislai Jagellonis uxor 547.1. 671.20. 672.45. 685.
 Hedwigis, Wladislai Jagellonis filia 685.30.
 Hedwigis, filia comitis de Anhalt, Boleslai II. Lignicensis uxor 551.20. 570.5.
 Henricus, Henricus, Henricus, Henricus, Henricus, Henricus, Aynzlius, Enzlius.
 Henricus de Secusia, episcopus cardinalis Ostiensis, ante archiepiscopus Ebrundenensis, episcopus Sistaricensis 132.20.
 Henricus, SS. Nerei et Acillei cardinalis 428.1.
 Henricus, archiepiscopus Gnesnensis 594.30. 595. 632.10. 633.10. 665.50. 680.45.
 Henricus Tusemer, magister generalis ordinis Theutonicorum 702.1. 703.20.
 Heynricus Walbote, magister generalis ordinis Theutonicorum 701.35.
 Henricus, episcopus Aurelianensis 226.
 Henricus de Helfenberg, episcopus Gurensis 218.20.
 Henricus episcopus, potestas Mantuae 20.
 Henricus, episcopus Prussiae 691.40.
 Henricus de Stritberch, episcopus Sambiensis 707.
 Henricus de Wida, magister terrae Prussiae 702.5.
 Henricus de Plotzick, marescalcus Prutenorum 695.20. 702. 706.40. 708.35.
 Henricus abbas Carrariae 95.5.
 Henricus, abbas Lubensis 599.5.
 Henricus, archidiaconus Patavinus 95.1.
 Aynzlius, praebendarius Civitatis 211.10.
 Henricus de Bren, frater Minor 536.
 Henricus, frater Bohemus 669.30.
 Henricus, frater Grissowiensis 541.25.
 Henricus, frater Grissowiensis 541.25.
 Henricus I. rex Germaniae 506.45. 507.1.
 Henricus II. rex Germaniae (imp. I.) 305. 306.5. 402. 403. 507. 537.20. 558.30. 577.40. 582. 586.10. 618.30. 619. 698; reliquiae: 573.25; uxor: Cunigunda.
 Henricus III. rex Germaniae (imp. II.) 306. 403.30. 404. 508. 572.5. 559. 588.35. 620. 621.
 Henricus IV. rex Germaniae (imp. III.) 273.15. 306—308.10. 410. 411.1. 414. 447. 508.20. 589.35. 589.1. 622.40. 623.40. 680. 691.

Henricus V. rex Germaniae (imp. IV.) 216. 223.10. 239.50. 273. 306.50. 308. 414. 416. 417.5. 550.30. 560. 561. 565.25. 566.25. 589. 590.5. 622—625. 680.1. 715.1.
 Henricus VI. rex Germaniae (imp. V.) 5.20. 150.20. 226. 227.50. 269.15. 285.15. 287—290. 292. 307.25. 313.30. 314. 316—319.10. 324—326. 328. 329. 340. 347.1. 453.40. 454.25. 457. 458.1. 496. 630. 631. 681.25. 698.25. 700.35; uxor: Constantia; filius: Fridericus.
 Henricus VII. rex Germaniae 61. 152.25. 154. 339.30. 340.15. 343.40. 345.30. 346. 349.60. 368.10. 372.45. 373. 379.40. 382.30. 497.20. 698. 699.1; uxor: Margaretha; filius: Fridericus.
 Henricus Raso antiochaeus, Iantgravius Thuringiae 82. 85. 159. 160.10; dictus Altegradus 22.35.
 Henricus VIII. rex Germaniae (imp. VI.) 232. 272. 273. 700. 705.25. 706. 717.
 Henricus, Henricus, Enricus, Entius, Enzlius, Friderici II. imp. filius, rex Sardiniae 13. 22.45. 160.15. 161. 376.30. 378.45. 379. 471.20.
 Henricus, Friderici II. imp. et Elisabethae filius 497.25. 498.
 Henricus I. rex Angliae 508. 714.
 Henricus II. rex Angliae 286.40. 311.50. 433.30. 437—439. 442. 443.5. 497. 508.40.
 Henricus III. rex Angliae 169.40. 186.50. 187. 192.35. 338.45.
 Henricus VIII. rex Angliae 719.1.
 Henricus rex Daciae, v. Ericus.
 Henricus I. rex Franciae 403.15. 406.1. 501.15; filius: Philippus.
 Henricus, Theobaldi Campaniensis nepos, rex Hierosolymae 226.25.
 Henricus, rex Ungariae v. Ericus.
 Henricus, Alfonsi Castiliae regis frater, senator Romanus 17. 25. 190. 270.30. 699.30.
 Henricus, Rogerii I. Siciliae regis filius 424.30. 425.25. 439.
 Henricus, Wilhelmi I. Siciliae regis filius 312.25. 429.40. 435.5.
 Henricus, frater Margarethae Siciliae reginae 436.10. 437.
 Henricus Superbus, dux Baioariae 309.25.
 Henricus Leo, dux Baioariae et Saxoniae 430.1.
 Henricus, dux Baioariae, Ludovici II. frater 701.30.
 Henricus II. dux Carinthiae 211. 212.1. 221.35.
 Henricus I. (barbatus), dux Silesiae 527. 532.5. 538—541.10. 543.1. 549.20. 551. 563—568. 596. 597. 632.20. 633.20. 666.10. 681; uxor: Hedwigis; liberi: Boleslaus, Conradus, Henricus, Agnes, Gertrudis, Sophia.
 Henricus II. dux Silesiae 527.40. 528.10. 532.5. 534. 536.540. 541.10. 545.1. 549.20. 551. 564. 568. 597.15. 598. 634—637.10. 666.10. 681; uxor: Anna; liberi: Boleslaus, Henricus, Wladislaus, Hedwigis.
 Henricus III. (albus), dux Silesiae 528.25. 532.5. 534.35. 540. 541. 545.10. 551. 565. 568. 569. 636.20. 640.35; filius: Henricus.
 Henricus IV. (probus), dux Silesiae 529. 532. 541.25. 545. 549. 551. 553. 565.35. 569. 570. 606.10. 640.35. 646. 648. 650.40. 652. 653.1. 668.30.
 Henricus V. (ventrosus), dux Lignicensis et Wratislaviensis, filius Boleslai II. Lignicensis 529. 532.20. 534.35.

541. 30. 551. 570. 6. 646. 6. uxor: Elisabeth; filii: Boleslaus, Henricus, Wladislaus.
- Henricus VI, dux Silesiae 529. 20. 534. 551. 30. filiae: Elizabeth, Margaretha.
- Henricus, dux Wratislaviensis ultimus 532. 25. 535. 1.
- Henricus VII, dux Glogoriensis, Conradus Glogoriensis filius 529. 531. 532. 20. 552. 569. 646. 10. uxor: Mechilda; filius: Henricus.
- Henricus VIII, (fidelis), dux Saganensis, Henricus Glogoriensis filius 552. 10.
- Henricus, Boleslai III. Poloni filius 561. 562. 579—581. 35. 591. 624—629.
- Henricus, filius Leopoldi ducis Austriae 698. 40.
- Henricus (illustris), marchio Misensis 565. 10.
- Henricus, comes de Cento, potestas Mantuae 30. 5.
- Henricus, comes de Diessa 452. 454. 25. 457.
- Henricus, filius Alberti II. comitis Goritiensis 205. 208—221.
- Henricus, comes de Malta 341. 20. 348. 30.
- Henricus, comes de Pisanio 8. 5.
- Henricus, comes de Swarczenburgk 539. 25.
- Henricus, comes Swerinensis 343. 40.
- Henricus, cancellarius Pisanus 242. 15.
- Henricus, notarius de Panceria 14. 35.
- Henricus de Abbate, Siculus 499.
- Henricus Alcheri, Patavinus 95. 5. 102. 1.
- Henricus de Almannia 270. 35.
- Henricus de Bonadico miles 8. 30.
- Henricus Branzua, Patavinus 97. 45.
- Henricus de Budrio, Foroiuliensis 208. 10. 212. 35. 215. 1. uxor: Waretta; filii: Nicolaus, Simon.
- Henricus Canis, de Cane, consul Pisanus 248. 251. 25. 260. 35. 264. 20.
- Henricus I. de Egna 40. 40. uxor: Sophia de Romano; filius: Henricus.
- Henricus II. de Egna, potestas Veronae 12. 79. 84. 160.
- Henricus a Flumine, Patavinus 96. 45. 101. 1.
- Henricus de Forzate, Patavinus 72.
- Henricus Frederici, Pisanus 246. 35. 247. 20.
- Henricus de Gazo, Veronensis 12. 50. 135.
- Henricus Giraccina, Pisanus 260. 10.
- Hyns Kraus, dictus Wesenborch 718.
- Henricus de Kytlicz, Kethlicz 562. 563. 20. 593. 630.
- Henricus de Lubec 704. 5.
- Henricus de Manzio, Patavinus 97.
- Henricus Morbio, dictus imperator 3. 10.
- Henricus de Morra, magister iustitiarum 343—345. 50. 347. 350. 1. 351. 5. 359. 55. 369. 370. 373—376. 378. 25. 383. 40.
- Henricus Paradisus, miles Patavinus 60.
- Henricus de Pisano, Goritiensis 200. 35.
- Henricus de Portis, potestas Civitatis Austriae 198. 201. 20. 220. 45. 221. 1.
- Henricus de Prampergo, Foroiuliensis 204. 4. 207. 20. 210. 45. 214—216; filius: Artuyus.
- Henricus de Rivolis, potestas Mantuae 22. 35.
- Henricus Roccsburgae, Henrici VI. comes 288.
- Henricus Spatainfaccia, Puteolanus 479.
- Henricus Testa, Henrici VI. seneschalus 160. 20. 314. 325.
- Henricus de Villalta, Foroiuliensis 198.
- Henricus de Villano, Pisanus 243. 40.
- Henricus de Villa Plebis, Patavinus 192. 10.
- Helena, Manfredi regis uxor 189. 484. 10.
- Helena, Roberti Guiscardi filia 407. 35.
- Heli inula, Ety 523.
- Helmericus de Rechenberg, magister terrae Prussicae 702.
- Helwicus de Golbach, magister terrae Prussicae 702. 5.
- Honbrunensis v. Ebredunensis.
- Enoch, frater Civitatis 212. 5.
- Haprichow, coenobium Silesiae 548. 5.
- Henstedhe, Hansastädte 719. 15.
- Henygawe, Hennegau 695. 35.
- Here vallis inter Lucam et Pisam 241. 40. 249. 250. 45.
- Heremiteae v. Karmeliteae.
- Hervadum 715. 15.
- Hermannus Bart, magister generalis ordinis Theutonicorum 701. 35.
- Hermannus de Salza, magister generalis ordinis Theutonicorum 346. 30. 347. 50. 354. 50. 355. 20. 357—359. 362. 364. 365. 10. 373—376. 538. 539. 701. 35.
- Hermannus, episcopus Grosssetinus, ante praepositus Senensis 227. 35.
- Hermannus Balke, magister terrae Prussicae 702. 1.
- Hermannus de Leodio, canonicus Cracoviensis 605. 25. 606.
- Hermannus, marchio de Baden 698. 60. 699; uxor: Gertrudis; liberi: Frederickus, Agnes.
- Hermannus, comes de Froburgh 539. 25.
- Hermannus, Paganelli filius, Pisanus 244. 35.
- Hermannus Zachariae, Wratislaviensis 529. 40.
- Hermolianus, Utinensis 221. 30.
- Herrus, Pisanus 251. 45.
- Herreus de Apolita 325. 40.
- Heydenicus, frater Praedicator 707.
- Heymo, episcopus Wratislaviensis 589. 20.
- Hibernia, Hybernia 433. 35. 503. 20.
- Ieronimus cardinalis, frater Minor v. Nycolaus III. papa.
- Ieronimus, episcopus Wratislaviensis 581. 30. 587. 20.
- Ierosolyma, Hierusalem, Ierosolima, Iherosolima, Ierusalem, Yerosolimitani 4. 5. 70. 151—153. 5. 181. 28. 231. 15. 239. 245. 45. 257. 258. 266. 267. 10. 277. 10. 281. 288. 305—307. 50. 310—314. 316. 323. 1. 325. 327. 20. 335. 50. 336. 339. 340. 5. 342. 344. 25. 345. 347. 15. 350. 40. 353—356. 1. 360. 10. 364. 375. 5. 380. 5. 412—417. 424. 425. 432. 20. 437. 439. 10. 445. 15. 495—497. 40. 537—539. 35. 579. 588. 30. 590. 20. 591. 593. 5. 623. 25. 626—629. 665. 30. 668. 10. 670. 35. 671. 5. 675. 10. 680. 691. 20. 694. 5. 698. 35. 714—716. 10; partes: 302. 10; regnum: 152. 30. 539. 30.
- Higbaldus, episcopus Lindisfarnensis 505. 25. 506. 1.
- Hilda coenobium 715. 45.
- Hildebrandus, Hildebrandus, archidiaconus cardinalis v. Gregorius VII. papa.
- Hidibrandus, episcopus Massanus, ante canonicus Senensis 228.
- Hildebrandus Novellus, Uguicionis de Malaglia filius 245. 60; filius: Hildebrandus comes.
- Hidibrandus, comes in Fuscia 226. 15.
- Hidibrandus, comes in Fuscia 226. 15. 227. 15. 245—247. 259. 15. 260. 30. 262—264.
- Hildebrandus, vicecomes Pisanus 260. 10.
- Hildebrandus Bambone, Ranucci Ianni filius, Pisanus 251. 257. 5.
- Hildebrandus, Hildebrandus Mele, Pisanus 246. 263. 30; filius: Gualfredus.
- Hildensemensis 719.
- Hilicuz, inclusa in Civitate Austriae 202. 15.
- Ypolitus, Ipolitus archiepiscopus Gnesnensis 586. 20. 620. 1.
- Ippo regius civitas 311. 5.
- Hispalis v. Sibilis.
- Hispania, Hyspania, Yspania, Spagna, Spagnolus 27. 40. 28. 10. 127. 35. 136. 40. 153; 187. 190. 30. 238. 10. 253. 10. 302. 310. 30. 344. 25. 345. 35. 362. 1. 373. 40. 416. 10. 421. 25. 429. 30. 433. 35. 495. 35.
- Holandia, Holland, Hollandensis 160. 40. 234. 45. 457. 35. 600. 15. 695. 35.
- Qlant, Preussisch—Holland 663. 1.
- Holzatia, Holzatia 718.
- Homicus, Pisanus 249. 50; filius: Capito.
- Honor de Tergula, Patavinus 93. 20. 102.
- S. Honorati insulae prope Arlim 253. 50.
- Honoris, Tusca 272. 20.
- Honoris, castrum Lombardiae, Onara 39. 20. 43. 44. 40. 52; de Honoris gens, postea de Romano 45. 25. 52.
- Honorius II. papa, ante Lambertus episcopus Ostiensis 2. 25. 282. 283. 1. 308. 417—420. 50.
- Honorius III. papa, ante Cencius SS. Iohannis et Pauli cardinalis 48. 1. 151—153. 1. 227. 228. 1. 269. 25. 301. 302. 338—340. 15. 342—347. 496. 30. 538. 35. 632. 1. 633. 1. 700. 716. 5.
- Honorius IV. papa 29. 45. 30. 5. 271. 20. 650. 35.
- Horabonus de Casali, Mantuanus 30. 50.
- Horst Pomeraniae 717. 20.
- Hospitalis domus s. ordo, Hospitalii, Hospitalarii 192. 10. 225. 1. 336. 10. 539. 10. 342. 354. 45. 357. 10. 360. 50. 364. 45. 700. 35; Hospitalarii Cracoviae 591. 5. 626. 25. 627. 30. 629. 15. 668. 15; cfr. S. Iohannis domus.
- Hostilia castrum prope Veronam, Ostiglia 3. 5. 50. 8. 9. 12. 10. 22. 31. 20. 158. 30.
- Hubaldus, Ubaldu episcopus Ostiensis v. Lucius III.
- Ubaldu, episcopus Ferentinus 283. 45. 284. 50.
- Ubaldu de Campitello 23. 1.
- Ubaldu de Fontana, Ferrariensis 27. 1.
- Ubaldu Pisanus 264.
- Ubaldu de Ripalta 21. 40.
- Ubaldu de Suzaria, potestas Mantuae 22. 10.
- Ubertus, archiepiscopus Mediolanensis v. Urbanus III. papa.
- Ubertinus, miles Tuscus 227. 25.
- Ubertus, Ubertellus de Dalesmanino, Patavinus 69. 45. 72. 78. 45. 87. 91.
- Ubertus Sigurii, Pisanus 248. 15. 258. 20. 259. 45. 260. 15.
- Ubertus de Traversino, Carturians 83. 35; filius: Ugozo.
- Ubertinus, Ubertus a Vado 76. 83. 30. 99. 5. 100.
- Ugerus, canonicus Senensis 228.
- Hugo, Ugo, Hugolinus, Ugolinus, Ugucio, Uguxo.
- Hugolinus, episcopus Ostiensis v. Gregorius IX. papa.
- Hugo, Hugucio de Bononia cardinalis 443. 40. 446. 35. 457. 45. 459. 1.
- Ugo, archiepiscopus Panormitanus 429. 10. 431. 10.
- Hugo, episcopus Dunelmensis 508. 40.
- Hugo, episcopus Verdenensis 457. 50.
- Hugo, abbas de Bonavalle 448.

- Hug. de Almenshausen, commendator Thoranensis 705. 20.
Hugo, praepositus Senensis 228.
Hugo de Sancto Victore 688. 50.
Hugo, frater Grisoivionensis 541. 25. 542. 20.
Ugucio, comes de Cornajo 260. 35.
Ugo, Unfredus comes Mollisii 283. 5. 308. 1. 309. 20.
Ugolinus, comitis Schinellae filius 99. 20. 102. 1.
Ugo comitis Schinellae nepos, Patavinus 99. 20.
Ugo, comes Tuscus 260. 30.
Ugo Magnus, comes Viromandensis 413. 1.
Ugo I, vicecomes Pisanus 239. 25; filius: Ugo.
Ugo II, vicecomes Pisanus 239.
Ugolinus, advocatus episcopatus Patavini 42. 20.
Uguzo de Alexio, Patavinus 95. 5.
Ugucio de Almeruda, Patavinus 87. 30; filius: Matheus.
Uguzo de Altafolia 9. 40.
Ugo de Arena, iudex Patavinus 33.
Ugolinus Baldicionis, Pisanus 238. 20.
Ugoballe Pisanus 260. 30.
Ugucio Beritus, Pisanus 258. 20; filius: Bulgarinus.
Ugozonis de Carraria, Patavinus 108. 25.
Hugo de Casino, iustitarius Siciliae 498. 10.
Uguzo de Crescentiis, Veronensis 7. 35. 8. 35. 10. 15. 60. 30.
Ugo de Curte, Parmensis, potestas Veronae 12. 1.
Ugo de Duino, Gortiensis 200. 35.
Ugucionellus Gualandi, Pisanus 260. 30; filius: Sigerius.
Ugo Hodierna, Pisanus 258. 20.
Ugo Laggii, Pisanus 259. 45. 261. 55.
Ugucio Lamberti Bunonis, consul Pisanus 252. 253. 1. 257. 1.
Ugolinus Lupus, potestas Mantuae 23. 20.
Ugucio de Malagalìa 245. 50; filius: Ildebrandinus Novellus.
Ugo de Monte, Tuscus 258. 45.
Hugo de Morville, Anglus 438. 25.
Ugolinus de Oldrevandis, Mantuanus 19. 25.
Ugo Paganus, Pisanus 250. 10; filius: Paganellus.
Ugutio de Pipo, Pilio, Pilio, Vicentinus 9. 10. 12. 20. 67. 35. 68. 15. 72. 45. 78. 15; filius: Pilius.
Ugo Pizonis, Mantuanus 21. 15. 28.
Ugolinus Pricotus, iudex Patavinus 33.
Ugo Rolandi, iudex Pisanus 266. 1.
Ugolinus de Romano, Albrici I. filius 145. 146. 176. 10. 178.
Ugo de Sancta Iuliana, rector Veronae 14. 99—101.
Ugo Sismundi, Pisanus 248. 40; filius: Contulius.
Ugo Teperii, Pisanus 248. 15.
Ugozo, Ugucio de Traversino, Carturinus 63.
Ugo a Vado, Patavinus 68. 10. 76. 83. 30. 99. 100. 30; filii: Benastrius, Ubertus.
Ugucio de Villano, Pisanus 243. 40; filius: Henricus.
Hugowycze, Poloniae villa 672. 1.
Hukoiz, Pomeraniae castrum 718. 15.
Humbre fluvius 504. 5.
Unfredus, comes Normannicus v. Ugo.
Unfridus, Drogonis frater, comes Normannicus 404. 25. 405; filius: Bage-lardus.
- Hugo, filius Ebbi 715. 30.
Huses, Idae I. filius, Bernicæ rex 503. 25.
Hussite, Husseni, Hussiten 530. 676. 15.
Hyacinthus, Iacynthus, Iacynthus.
Iacynthus, S. Mariae in Cosmedin cardinalis v. Coelestinus III.
Iacynthus, S. Mariae de Scola Graeca cardinalis 443. 30. 449. 450. 5.
Iacynthus, princeps Barenzium 450. 30.
Hydrantum, Idrontum, Ofranto, Ofranto 408. 424. 5. 700. 43; terra de Ofranto 477. 484. 15. 486. 25. 487. 5. 492. 10.
- I. *cf.* Y.
- I. comestabulus Corneti 363. 45.
Iacynthus v. Hyacinthus.
Iacobarius, Iacomacius, vic marchiae Tarvisinae 126.
Iacobina de Flisco, uxor Obizonis II. Estensis 183.
Iacobus, Iacobinus, Iacopinus, Iacovo.
S. Iacobi altare Mechoviense 669. 45; ecclesiae: Ceccanensis 298. 30. 299. 15. Wratislaviensis 527. 45. 536. 5. 551. 5; quartarium Mantuae 30. 50; reliquiae 293. 299. 15; S. Iacobus = Compostella 288. 35.
Iacobus, episcopus cardinalis Praenestinus 230. 1. 365. 30. 378. 45. 380. 30. 381. 383. 384. 1.
Iacobus Swinka, archiepiscopus Gnesnensis 648. 652. 15. 653. 20. 668. 50.
Iacobus Ottonelli, episcopus Concordiensis, ante canonicus Civitatis 206. 210. 5. 211. 10.
Iacobus de Szemio, episcopus Cracoviensis 608. 15.
Iacobus, episcopus Nitriensis 573. 25.
Iacobus, episcopus Patavinus 71. 40. 81. 35. 153. 20. 157. 15.
Iacobus, archidiaconus Leodiensis, in Poloniam legatus 553. 1. 592. 1. 634. 20. 635. 15.
Iacobus de rota, papae nuncius in Prussia 706. 40.
Iacobus, abbas S. Iustinae Patavii 117. 169.
Iacobus, clericus Ceccanensis 296. 1.
Iacobus Sancti Heliae, magister Ceccanensis 299. 10.
Iacobus, subdiaconus Civitatis 209. 15.
Iacobus de Scarzesewo, canonicus Cracoviensis 599. 600. 603. 604. 606. 15. 681. 1.
Iacobus, frater Grissowiensis 541. 25. 542. 25.
Iacobus I. Aragonum rex 153. 30. 483. 25.
Iacobus Teopulus, dux Venetiarum 11. 45. 156. 15. 157. 40.
Iacobus, comes Andriae 331. 25. 339. 40. 341. 20.
Iacobus, comes de Sancto Severino 339. 45. 340. 343. 30.
Iacobinus, comitis Schinellae filius, Patavinus 98. 35. 99; filius: Michael.
Iacobus, comes Tricaricensis 288. 20. 332. 35. 333. 40. 343.
Iacobus, castellanus Zarnoviensis 683. 35.
Iacobus de Alexio, iudex Patavinus 95. 5; filii: Alexius, Uguzo.
Iacobus de Andito, potestas Patavii 44. 40.
Iacobus Henselmini, Patavinus 101. 30.
Iacob Berlingerii, Florentinus 245. 13.
- Iacobus Bernardi, potestas Mantuae 20. 10.
Iacobinus de Boniudeo, iudex Vicentinus 84.
Iacobus Botacius, vex de Rogatis, Patavinus 94. 40. 102. 1.
Iacobus de Budrio, Foroiulienis 214. 20. 215.
Iacobus, filius Tisolini de Campo Saarti Petri 49. 50. 35. 76. 15. 93. 35; filius: Wilhelmus.
Iacovo Cepece 489. 25.
Iacobus de Carraria, miles Patavinus 11. 10. 67—69. 72. 25. 76. 20. 77. 78. 158.
Iacobus de Castroco, Ecclini III. vicedomus 129. 130. 1.
Iacobus Cazolus 377. 25.
Iacobus de Columna, Romanus 271. 272. 10.
Iacobus della Croce 234. 15.
Iacobus Dalesmaninus, Patavinus 39. 40. 40. 25. 62. 10. 64. 20. 87. 20. 91. 15. 153. 20. 161. 10; uxor: Caecilia; liberi: Artusinus, Gunpertus, Ubertus, Palmeria, Speronella.
Iacobus de Frabaldia 12. 50.
Iacobus de Gastone, Patavinus 102. 30.
Iacob de Gatarolis, Patavinus 94. 35. 102. 5.
Iacobus Iasia, Veronensis 93. 10. 101. 1.
Iacob Kassube miles 716. 45.
Iacobus Lenzi, Senensis 233. 30.
Iacobus Lomi, Senensis 233. 30.
Iacobus Malicia, Patavinus 66. 15.
Iacobus de Marostegha, potestas Mantuae 20. 35.
Iacobus de Marsilio, Patavinus 77. 10.
Iacobus de Melato, potestas Mantuae 21. 35.
Iacobus Merquanducii, Foroiulienis 202. 25.
Iacobus de Molino miles 373. 30. 375. 6.
Iacobus de Morra, potestas Tarvisii 72. 73. 157. 10; uxor 72. 50.
Iacobus Mucii, Veronensis 18. 5.
Iacobus Ostexani, Patavinus 88. 91.
Iacobinus Papafava, filius Albertini de Carraria 69. 25.
Iacobus de Polveraria, Patavinus 102. 25.
Iacobus de Ponte, potestas Messanae 499.
Iacobus de Ponte Molendinorum, Patavinus 72. 30.
Iacobo Protontiero, Tarentinus 486. 20.
Iacopinus Rangonus, Mantuanus 25. 30.
Iacobus Raiba de Buvolenta, Patavinus 101. 20.
Iacobus Rambotti Cerini, Pisanus 262. 15.
Iacopinus Rubens, Parmensis, potestas Mantuae 23. 50.
Iacobus de Sancto Andrea miles 73. 35.
Iacobo Savello 477. 478. 1.
Iacobus Senebaldi 352.
Iacobinus Straceta, capitaneus Muxolenti 84.
Iacobus Strictus, Placentinus, potestas Patavii 43. 30.
Iacobus Taurellus, Sallinwerrac filius 75. 5.
Iacobinus Testa, Patavinus 71.
Iacobus Trapolator, Patavinus 102. 1.
Iacobus del Vermo miles 234. 15.
Iacobus, Veronensis 18. 5.
Iacobus de Vialardo, potestas Patavii 52. 10.
Iacobus de Widotis, Ansedisii frater 91. 94. 50.
Iacobus de Zerlis Monzambanus, Veronensis 17. 35.

- Iacobus de Zianis, Venetianus 40. 25; uxor: Caecilia.
- Iacobus Zovenoni, Veronensis 15. 30.
- Iaconetus de Venzone, Civitatensis 214. 45. 215. 35.
- Iadera v. Zara.
- Iafferus 264. 45.
- Iagello, togel v. Wladislaus Iagello.
- Iamella Orientis 336. 25.
- Ianco, Archaibaldi filius 648. 20; filius: Sandowoy.
- Iani, Ianula rocca prope Montem Casinum 308. 331. 40. 337. 30. 341. 5. 351. 10. 352. 20. 356. 357. 1. 361. 10. 365. 35. 373. 377—379. 60. 383. 30.
- Ianisslaus, Ianussius v. Iohannes.
- Iannaath Saracenus 486. 20.
- Giannotto, Ioanotto Salvacossa 479. 25.
- Ianna, Yanua, Genua, Genovese, *Genua* 27. 40. 159. 161. 40. 171. 182. 183. 20. 208. 15. 219. 15. 230. 238—240. 245. 247—249. 55. 251—255. 257—266. 272. 35. 300. 25. 317. 35. 335. 5. 336. 50. 339. 5. 378. 45. 380. 433. 1. 439. 45. 459. 15. 477. 30. 497. 50; districtus 261. 5; portus 248. 30.
- Iarosin, Iaroczin, Iarzesow, Iarzesow, Poloniae oppidum 634. 15. 635. 10.
- Iaroslau, archiepiscopus Gnesnensis, ante archidacanus Cracoviensis 659. 62. 684. 35. 688. 1.
- Ieroslaus, Boleslai Alti filius, episcopus Wratislaviensis, ante dux de Opol 563—566. 594. 10.
- Ieroslaus, Boleslai I. Liguicensis nothus 570. 10.
- Iatium, Iatum, *Sciaccu* 496. 35. 498. 1.
- Iazdo, Iasco, Iaszo comes Polonus 602. 30. 636. 20. 637. 15; filius: Paulus.
- Iazko, Iaxa de Micchow 591. 10. 592. 5. 608. 10.
- Iazdov, Iascow, Iazonsko, Iesdow, urbs Masoviae 553. 19. 601. 25. 636. 5. 637. 5. 660. 25. 682. 10.
- Iazwidatae, Iacuzitae, Iazwititae 601. 40. 636. 10. 637. 10. 646. 15. 647. 5.
- Ironium, Yeonium 191. 10. 310. 20. 442. 25.
- Ida I. rex Northanhymbrorum 503; filii: Adda, Aella, Aethelricus, Glappa, Hussa.
- Ida II. rex Northanhymbrorum 505. 20.
- Iebotum castrum 10. 50.
- Iecze Silesiae 569. 35.
- Iemula mons prope Vendam montem 185.
- Ienus, castellanus Aquini 332. 5.
- Iiba insula, *Elba* 242. 20. 244. 10. 245. 253—255. 1. 259. 45. 262. 10; caput: S. Manati.
- Ierde civitas, *Lerida* 501. 25.
- Illaxii castrum prope Veronam 17. 15.
- Imarus, episcopus Tusculanus 430. 25.
- Imola, Ymola, Ymolensis 7. 10. 23. 25. 27. 25. 346. 10.
- Imperium, i. e. Romanum 43. 5. 45. 1. 47. 5. 63—66. 69. 50. 70. 72. 77. 30. 82. 1. 84. 30. 111. 45. 127. 154—159. 175. 30. 189. 25. 230. 5. 246—249. 256. 10. 315. 35. 316. 20. 350. 40. 356. 45. 363. 35. 365. 1. 374. 376. 20. 381. 1. 414. 422. 30. 447. 20. 448. 451. 455. 15. 458. 462; imperium et corona 63. 5. 66. 45. 67. 10. 70. 82. 40. 496; imperii camera specialis: castrum Montis Silcis 62. 25. 63. 5. 71. 20. 87. 1; mansio propria: Augusta Vindelico-rum 60. 20; principes 360. 10. 373. 25. 376. 1. 454. 30; vicarius 491. 20; *cfr.* Romanum imperium.
- Incoronata castrum prope Fogiam 481. 20.
- Ine, rex Wessaxonum 504. 45. 505. 20.
- Inghiramus v. Engelramus.
- Inguar dux Frisonum 506. 15.
- Innocentius II. papa, ante Gregorius S. Angeli cardinalis 2. 30. 3. 1. 240. 25. 283. 307. 309. 310. 1. 420—424. 589. 25.
- Innocentius Alexandri III. antipapa, ante Landus Silius 280. 45. 287. 5. 312.
- Innocentius III. papa, ante Lotharius SS. Sergii et Bacchi cardinalis 6. 20. 45. 44. 45. 150. 151. 227. 269. 20. 290. 80. 294—301. 15. 318—320. 329—331. 333—335. 337. 338. 340. 40. 350. 20. 496. 25. 594. 30. 595. 631—633. 5. 665. 50. 691. 25. 698. 10. 700. 30. 716. 5.
- Innocentius IV. papa, ante Sinibaldus, S. Laurentii in Lucina cardinalis 22. 23. 78. 82. 85. 87. 40. 89. 25. 158—162. 10. 164. 165. 35. 183. 25. 230. 30. 384. 473—477. 480. 20. 492. 10. 497. 15. 498. 540. 552. 30. 598. 600. 666. 15. 681. 701. 1. 707. 5.
- Innocentius V. papa, ante Petrus frater ordinis Praedicatorum 27. 35. 270.
- Instirburg 701. 35.
- Insula, castrum Campaniae 283. 20. 285. 35.
- Insula, castrum Lombardiae 13. 10.
- Insula de Causilve, Capitesilve prope Patavium, *Conselve* 62. 25. 79. 20. 94. 5.
- Insula Comitum de la Scala, prope Veronam 7. 35. 8. 20. 12. 45. 14. 10.
- Insula Dei 715. 35.
- Insula filiorum Petri intra Soram et Aquinum 357. 30. 359.
- Insu'alta prope Veronam 8.
- de insula Paludis castellum prope Lucam 241.
- Insula Porcharia prope Veronam 9. 20.
- Insula Solarata, Pontis Solarati prope Ceperanum 286. 35. 350. 50. 359. 1. 379. 40. 381.
- Insuolum, pars Veronae 11. 40.
- Interampne 368. 30. 381. 5; *cfr.* Terame.
- Introducum castrum 347. 30. 350. 25. 360. 45. 362. 45. 364. 365. 5. 368. 370; coenobium S. Quirici.
- Ioachim, abbas Florentis 338. 20. 630. 1. 631. 1.
- Ioachim, presbyter Ceccanensis 296. 1.
- Ioachim, dux Pomeraniae, Casimiri VI. filius 718. 50.
- Ioculino, Ioccolino de la Marra 475. 5. 477. 479. 25. 480. 30. 488.
- Iocolino Russo, Neapolitanus 484. 1.
- Iohanna, Wilhelmi II. Siciliae regis uxor 286. 40. 384. 50. 442. 40. 443.
- Iohannes, Ioannes, Ianisslaus, Ianussius.
- S. Iohannis baptistae domus hospitalis 357. 10; *cfr.* Hospitalis; ecclesia Pisana 242. 244. 10. 249. 45.
- S. Iohannis evangelistae coenobium iuxta Buteriam 573. 15; ecclesiae: Ceccanensis 283. 287. 5. 293. 50. Celsanensis 343. 15. Civitatis Austriae 209. 10. 211. 25. prope Patavium 77. 35. Romae ante portam Latinam 403. 20. Lateranensis 272. inter duos pontes 273. 20. Urbeveterana 269. 20. Wratislaviensis 552. 50; reliquiae 299. 20. 573. 30.
- Iohannes XXI. ante Petrus cardinalis 27. 40. 28. 10. 270. 50.
- Iohannes XXII. papa 221. 20. 660. 30. 688. 20. 692. 45. 704. 706. 25. 708. 35. 717. 718.
- Iohannes Romanae ecclesiae cancellarius v. Gelasius II. papa.
- Iohannes Gaistanus cardinalis v. Nicolaus III. papa.
- Iohannes, episcopus Sabinensis v. Silvester III. papa.
- Iohannes, episcopus Tusculanensis 281. 45. 307. 35.
- Iohannes de Columpna cardinalis, ante archiepiscopus Messanenensis 301. 335. 50. 339. 350. 40. 353. 355. 30. 378. 45. 380. 15. 381. 499.
- Iohannes Malabranca, cardinalis 593. 5. 628. 35.
- Iohannes Neapolitanus cardinalis 437. 25. 443. 40. 446. 15. 449.
- Iohannes Pisanus, S. Martini cardinalis 430. 25.
- Iohannes, Ianussius I. archiepiscopus Gnesnensis 600. 30. 602. 638. 20. 668. 20.
- Ianisslaus, Ianussius II. archiepiscopus Gnesnensis 654. 40. 655. 45. 660. 662. 10. 669. 1. 683. 40. 688. 30. 689. 20.
- Iohannes episcopus Anagninus 293. 294. 20.
- Iohannes de Saxonia, episcopus Caminensis 718. 40.
- Iohannes Grottonis, episcopus Cracoviensis 608. 10. 661. 1. 662. 669. 683. 684. 40. 688. 30.
- Iohannes Gruzinsky, episcopus Cracoviensis 608. 15.
- Iohannes Lutkonis, episcopus Cracoviensis 608. 15.
- Iohannes Muschata, Moska, episcopus Cracoviensis 608. 10. 652—655. 25. 668. 35. 669. 683.
- Iohannes Radliza, episcopus Cracoviensis 608. 10. 685.
- Iohannes Kzeschowaky, episcopus Cracoviensis 608. 15.
- Iohannes, episcopus Eboracensis 505. 15.
- Iohannes, episcopus Hagustaldensis 504. 40.
- Iohannes, episcopus Lubucensis 672. 25.
- Iohannes, episcopus Lucensis 197. 5.
- Iohannes Forzate, episcopus Patavinus 117. 169. 15.
- Ioannes Monachus, episcopus Pomezanus 693. 15.
- Iohannes I., episcopus Poznaniensis 650. 20.
- Iohannes II. (traditor), episcopus Poznaniensis 650. 25.
- Iohannes III. Doliva, episcopus Poznaniensis 683. 40. 688.
- Iohannes IV. Lodza, episcopus Poznaniensis 689.
- Iohannes Clare, episcopus Sambiensis 707. 1.
- Iohannes Romka, episcopus Silesiae 542. 5.
- Iohannes Philippi, vicarius Petri patriarchae Aquileiensis 208. 40.
- Iohannes, abbas Beneventanus 305. 35.
- Iohannes, abbas Casamarii 281. 65.
- Iohannes, abbas S. Clementis 282. 1. 299. 35.
- Iohannes, abbas Lubinensis 580. 5.
- Iohannes Capuanus, abbas S. Salvatoris Telesiae 376.
- Iohannes, abbas Tynciensis 598. 40.
- Iohannes de Sancto Liberatore, abbas S. Vincentii de Vulturno 345. 10.
- Iohannes, praepositus Mechoviensis 676. 677. 1.
- Iohannes, praepositus Sambiensis 706. 45.
- Iohannes, archipresbyter de Sancto Germano 370. 1. 375. 379. 30.
- Iohannes, presbyter Ceccanensis 284. 10.
- Iohannes, canonicus Senensis 229. 1.

- Iohannes, capellanus de Luboricia 604. 35.
 Iohannes, plobanus de Wyroczniz 673. 30.
 Iohannes Carolus, monachus Casinensis 374. 378. 5.
 Iohannes Maroeta, monachus Casinensis 378. 50.
 Iohannes de Pontecurro, monachus Casinensis 376. 35.
 Iohannes de Salerno, monachus Casinensis 289. 1. 315. 16.
 Iohannes, frater Grissowiensis 542. 20.
 Iohannes de Pyedry, frater Lublinensis 663. 30.
 Iohannes, frater Minor v. Nicolaus IV. papa.
 Iohannes de Parma, frater Minor, ad Tartaros legatus 540. 35. 599. 1. 632. — 635. 18.
 Iohannes, frater Praedicator, rector Bononiensis et Veronensis 8. 9. 21. 30. 58. 59. 65. 20. 116. 117. 10. 120. 15.
 Iohannes de Capua, notarius Gregorii IX. 377. 40.
 Iohannes, notarius Friderici II. imperatoris 362. 60.
 Iohannes, magister Ferentinus 294. 1.
 Iohannes, magister Patavinus 147. 25.
 Iohannes, magister Tergestinus 205. 25.
 Iohannes, heremita Polonus 581. 20. 586. 10. 618. 20. 619. 30. 665. 5. 668. 10. 678. 45.
 Iohannes de Schonenhagen ordinis Cruciferorum 704. 10.
 Iohannes, rex Angliae 71. 15. 78. 40. 338. 45. 373. 30.
 Iohannes, rex Bohemiae 219. 10. 529. 45. 532. 657. 658. 30. 669. 684. 25. 689. 30. 692. 695. 703. 5. 705. 25. 706. 1. filius: Carolus.
 Iohannes Briennensis, rex Hierosolymae 151. 152. 25. 269. 30. 339. 341. — 345. 347. 15. 350. 40. 353. 355. 30. 356. 1. 364. 375. 5. 496. 45.
 Iohannes rex Tarsis et Tartarorum 29. 50.
 Iohannes Tristanus, Ludovici IX. Franciae regis filius, comes Niverneus 192. 40.
 Iohannes, Caroli II. Siciliae regis filius 272.
 Iohannes Ghalezazzo, dux Mediolanensis 234.
 Iohannes, dux Monsterbergensis 530. 15.
 Iohannes, dux Saganensis 531.
 Iohannes, dux Sueviae 529.
 Iohannes Munschicz, dux Wratislaviensis 648. 35.
 Iohannes, Boamundi I. Antiochiae principis filius 414. 1.
 Iohannes Infans, Boleslai I. ducis Silesiae filius 550. 35.
 Iohannes, Fridrici I. ducis Lignicensis filius 531. 5.
 Iohannes, marchio Brandenburgensis Ascanius 568. 35. 702. 10. 716. 30.
 Iohannes Cicero, marchio Brandenburgensis 531. 10.
 Iuan Babenich, banus Croatiae 218.
 Iohannes Glowac, palatinus Plocensis 685. 25.
 Ianusius, palatinus Sandomiriensis 644. — 646.
 Iohannes de Tharnow, palatinus Sandomiriensis 671. 35.
 Iohannes, comes de Ceccano 289. 293. — 302. 5; uxor: Rogasiate de Colano.
 Iohannes, cancellar. Masoviensis 597. 20.
 Iohannes, mareschalcus Caroli Siciliae regis 231. 10.
 Iohannes de Babymost seu de Duzbasim 684. 10.
 Iohannes Hadoarius, potestas Patavii 127. 129.
 Iohannes de Bares miles 24. 25.
 Iohannes de Baruch 368. 369. 5.
 Iohannes Davocus, notarius Patavinus 102. 5.
 Iohannes de Bentivoglia, Bononiensis 234.
 Iohannes de Berardo, potestas Veronas 9. 40.
 Iohannes de Bonacolis, Mantuanus 31. 40; filius: Botexella.
 Iohannes Bonus, homo Iohannis comitis de Ceccano 299.
 Iohannes Bosius, Veronensis 12. 10.
 Iacussius de Boturino 673.
 Iohannes, Budinogii filius, Mechoviensis 668. 45.
 Iohannes Capistranus 530. 30.
 Giovanni Caracciolo Russo 472. 5.
 Iohannes de Cencio, Romanus 375.
 Iohannes de Cendamo, Veronensis 14. 35.
 Iannus Cochus, Viterbiensis, Senatorum potestas 227. 30.
 Iohannes de Crema, Mantuanus 21. 15.
 Iohannes Croone, Patavinus 72. 30; filius: Yvanus.
 Iohannes Damascenus 680. 45.
 Iohannes Dandalus, potestas Patavii 55. 40.
 Iohannes Domini, Ceccanensis 296. 10.
 Iohannes Dominicus, Patavinus 97. 99. 35.
 Iohannes Donati, Pisanus 263. 30.
 Iohannes de Epa, Francigena 29.
 Iohannes de Foja, Veronensis 18. 5.
 Iohannes Gaetanus, Ceccanensis 294. 1.
 Iohannes Galengon, Civitanensis 221. 10.
 Iohanninus Gambagrossa de Bonacosis, potestas Veronae 17. 50.
 Iohannes de Hengraa, Veronensis 8. 25.
 Iohannes Huss 676.
 Iohannes de Iudice, potestas Gaetae 355. 25.
 Iohannes Kmita, capitaneus Cracoviensis 684. 40.
 Iohannes Malvicus, Patavinus 101. 5. 102. 5; filius: Bartholomeus.
 Iohannes Maurus, Saracenus 498. 45.
 Iohannes de Monte Albano 459. 25.
 Iane de Morro, Patavinus 96. 97. 5; filius: Thomasius.
 Iohannes de Naticherio, Patavinus 94. 30; filius: Vandus de Vigonia.
 Iohannes Omnebonum, Veronensis 18. 5.
 Iohannes de Palacio, Vicentinus 6. 35. 7.
 Iohannes de Peraga, Patavinus 93.
 Iohannes de Poli, Poly, Romanus 351. 1. 362. 35. 374. — 376. 25.
 Iohannes de Portis, Foroiulienis 198. 15. 206. 40. 220. 45; filii: Federicus, Henricus.
 Iohannes de Prato, Foroiulienis 198.
 Iohannes a Prato, Patavinus 99. 40.
 Iohannes domni Radulphi, Ceconensis 296. 10.
 Iohannes, Rahelis filius, Ceccanensis 299.
 Iohannes Rana, Patavinus 102. 30; filius: Azo.
 Iohannes Reversi, Veronensis 28. 20.
 Iohannes de Romano, Albrici I. filius 145. 146. 176. 10. 178.
 Iohannes Rusca de Cumis, potestas Mantuae 47. 25. 48. 30.
 Iohannes Russus, Gaetanus 335.
 Iohannes San Freymundi 353. 25.
 Iohannes Sangonacius, Patavinus 129. 30; filius: Petrus.
 Iohannes Sarraecnus, Ceccanensis 299. 1.
 Iohannes de Sorteanus 233. 35.
 Iohannes de Scanarola, Veronensis 13. 84. 160.
 Iohannes de Sranis, Tuscanus 112. 20.
 Iohannes Sermini, Saesensis 233. 30.
 Iohannes de Sinopoli 437. 1.
 Iohannes Sorini, Senensis 233. 30.
 Iohannes de Tuscain, castellanus Cracoviensis 673.
 Iohannes de Teyzano, Foroiulienis 212.
 Iohannes Toletanus 361. 381. 45. 383. 50.
 Iohannes de Trentenaria, castellanus roccas Ianulae 379. 50.
 Iohannes Urso de Iebeto 10. 50.
 Iohannes de Valde-Taro, Patavinus 61. 45.
 Iohannes de Villalta, Foroiulienis 212. 40. 221. 45. 222; cfr. de Uraunpergo.
 Iohannes Woyacziensis 674. 5.
 Iohannes Zaninus, Veronensis 15. 45.
 Iohannes Zotus, Patavinus 121. 50; filius: Tomaxius.
 Iohannes de Zuccula, Foroiulienis 200. 30. 202. 206. 207. 212. — 214. 15; filii: Bernardus, Valteruspertoldus.
 Iohela, Iolanta, Iohelith, Belae IV. filia, uxor Premisli maioris Poloniae ducis 600. 30. 605. 5. 634. 635. 20. 640. 30. 642. — 645. 35.
 Ionathas, comes Conae 430. 35.
 Ionathas, dominus Tusculanus 245. 40. 284. 45. 438. 1.
 Ioppe urbs Syriae 354. 497. 45.
 Iordanus, Zordanus, Giordano.
 Iordanus diaconus cardinalis, ante abbas Fosse novae 288. 293. 294. 296. 40.
 Iordanus episcopus Patavinus 153. 20.
 Iordanus, prior Sancti Benedicti de Patavio 54. 50. 60. — 62. 5. 66. 25. 72. 155.
 Iordanus I. princeps Capuanus 281. 306. — 308. 10. 406. 1. 408. 10. 412. 15; uxor: Gaitelgrima; filii: Iordanus, Richardus, Robbertus.
 Iordanus II. princeps Capuanus 281. 60. 282. 25. 308. 309. 1. 408. 10. 417. 10; filius: Robbertus.
 Iordano, Giordano, comes de Angiano 450. 484. 15. 485. 15. 489. 15. 490. 20.
 Iordanus comes Arianensis 417. 35.
 Zordanus comes Senensis 23. 45.
 Zordanus de Bonizia, Patavinus 84.
 Iordanus de Calabria, castellanus Casini 378. 35.
 Zordanus de Capitalibus, Veronensis 15. 45.
 Iordanus, Petri Leonis filius 288. 35. 310. 10. 424.
 Iosepe domini Marini, Surrentinus 479. 30.
 Iosue, Patavinus 99. 40. 102. 10.
 Iovia castrum prope Urbem veterem 272. 20.
 Iperinus de Mosto, Veronensis 17. 45.
 Ysaac, heremita Polonus 581. 20. 586. 10. 618. 20. 619. 30. 665. 5. 668. 10. 678. 45.
 Yaashac, Isacius, Yaachius (Cursath), imperator Graecus 287. 313. 40. 325. 40. 405. 10.
 Isabella, Iohannis regis Hierosolymitani filia, Friderici II. imperatoris uxor 152. 25. 157. 1. 342. 45. 343. 1. 345. 346. 40. 348. 10. 349. 40. 496. 45. 497. 1.
 Yasiae 285. 15; filius: Riccardus, comes Aprutii.
 Ysarnus archiepiscopus 708. 5.
 Iacra, Iaca insula. Ischia 240. 253. 5. 350. 20. 479.
 Yseum, castrum prope Brisiam 383. 15.

- Isnardus de Capite Pontis, Veronensis 17. 25.
 Isnardus de Gozo, Veronensis 9. 50.
 Isnardus de Scaramella, Veronensis 18. 1. 28. 15; filius: Daniel.
 Istria, Ystria 154. 15. 201. 30. 203. 204. 216.
 Istantias, Istantius fluvius, *Isonzo* 197. 20. 199. 1.
 Italia, Ytalia, Italici 2. 3. 48. 35. 56. 30. 58. 1. 70. 15. 130. 140. 10. 141. 146. 25. 149. 20. 150. 1. 152. 20. 154. 5. 156. — 158. 15. 160. 16. 167. 30. 171. 15. 174. — 176. 179. 180. 30. 185. — 190. 235. 10. 238. 239. 242. 30. 245. 1. 249. 263. 5. 267. 268. 15. 279. — 282. 5. 290. 85. 292. 165. 305. 306. 309. 10. 312. 50. 314. 316. 20. 317. 30. 325. 25. 360. 35. 386. 45. 400. 5. 402. 15. 403. 35. 410. 25. 414. 415. 40. 421. 35. 425. 10. 430. 1. 433. 25. 436. 15. 440. 1. 441. 445. 459. 45. 461. 490. 15. 491. 25. 520. 35. 556. 10. 557. 30. 585. 612. — 615. 643. — 645. 20; costumi Italiani 482. 15; regnum Italicum 172. 45.
 Itrum castrum 285. 40.
 Iudei, Iudei 49. 40. 102. 45. 341. 15. 365. 15. 427. 1. 670. 25; Wratislaviae 530. 30; Iudaea Salerni 418. 10.
 Iuditha, Iutta, Getha.
 Guttha de Monsterberga ducissa, abbata S. Clarae Wratislaviensis 535. 5.
 Iutta, abbata S. Clarae Wratislaviensis 534. 25.
 Iudith, Rogerii Calabri uxor 419.
 Iudith, Miesconis II. Poloniae ducis uxor *falso dicta* 558. 30. 559. 581. 30. v. Richezza.
 Iudith, Iuditha, Wladislaw I. Poloniae regis uxor 560. 587. 10. 588. 25. 620. — 623. 25. 665. 15.
 Iuditha, Boleslaw III. Poloniae regis filia 589. 35. 624. 625.
 Iubacensis 702.
 Iulianum castrum Campaniae 282. 40.
 Iulianus thesaurarius ecclesiae Civitatis Austriae 206.
 Iulianus, monachus Casinensis 373. 45. 374.
 Iungten, castrum Prussiae 706. 15.
 Iurgenburc, castrum Prussiae 701. 30.
 S. Iustae capella prope Ceperanum 362. 15.
 Sancte Iustine coenobium Patavinum 66. 30. 71. 72. 113. 15. 116. 5. 117. 150. 10. 153. 15. 156. 157. 1. 159. 35. 169. 10; locus de Monte Silice 113. 15; pratum Patavinum 11. 5.
 Iustinopolis, Iustinopolitani, *Capo d' Istria* 199. 201. 30. 203. 204. 15.
 Iutlandia 715. 10.
 Iovenazzo, Giovenazzo, Umenatio, *Grovenazzo* 417. 5. 470. 472. 473. 5. 484. 15. 491. 5.
 Ivanus Croone, iudex Patavinus 72. 30.
 Ivanus de Pigatio, Veronensis 18. 10.
 Ivo, Ivo, episcopus Cracoviensis 595. 596. 15. 608. 5. 632. 633. 666. 680. 45. 681. 5.
 Iwo de Obycho heres 673. 35.
 K. cfr. C.
 Kalyna, Kalna prope Cracoviam 606. 30. 672. 30.
 Karthus prope Rigam, *Karkhus* 704. 709. 30.
 Karmelitarum s. Heremitarum ordo 709. 40.
 Karis Pomeraniae 718. 1.
 Kartusienis ordo 700. 35.
 Kieystud, Lituanus 687. 5.
 Kioy, Kyv, Kiwe, Kyvov, Gigov, *Kiew* 544. 45. 558. 581. 25. 586. 10. 618. 15. 619. 25. 679. 5. 682. 10.
 Kilidisch Arslan, soldanus Iconii 442. 25.
 Kintica, Kimsica 239. 45. 242. 25. 243. 249. 20. 250. 5. 257. 20; ecclesiae S. Cassiani, S. Christofori.
 Kolberg 561. 1.
 Konsbergum, Konigspergk, Kunigsberg, *Königsberg* 693. — 695. 40. 701. 10. 705. — 708. 5.
 Kotus, soldanus Aegypti 191. 45. 192.
 Koszoz Poloniae 671. 40.
 Kunvir, prope Cracoviam 682. 20.
 Kunyoga, consul Lublinensis 663. 10. de Kurictowe nobiles 718. 1.
 Kylvia, Cilicia Poloniae pars, *Kelce* 561. 30. 598. 25. 600. 15. 678. 25. 684. 45.
 Kyllicz prope Bautzen, *Kyllitz* 562. 30. 563. 20. 630.
 L.
 Lacerellus notarius Patavinus 97. 45; filius: Antonius.
 Lacus niger castrum 460. 5.
 Ladis Pomeraniae 717. 50.
 Ladislaus, rex Siciliae 384. 50. († 1414)
 Ladislaus, Ladislaus I. rex Hungariae 572. 20. 573. 20.
 Ladislaus III. Cumanus, rex Hungariae 652. 1. 953. 5.
 Ladislaus IV. Posthumus, rex Hungariae et Bohemiae 530.
 Ladislaus, Geyzae II. regis Hungariae frater 573.
 Lagow, Poloniae castrum 648. 5.
 Lagusta, castrum Romanum 380. 15. 381.
 Lambertatii, Lamberticii, gens Bononiensis 27. — 29. 1. 161. 5.
 Lambertii, domini Veronenses 4. 25.
 Lambertus episcopus cardinalis Ostiensis v. Honorius II. papa.
 Lambertus s. Zula, Sula, episcopus Cracoviensis fabulosus 537. 40. 581. 586. 5. 616. — 619. 678. 35.
 Lambertus I. s. Zula, Sula, episcopus Cracoviensis, S. Stanislai antecessor 581. 30. 587. 608. 5. 620. — 623. 1. 665. 10. 668. 10. 679. 30.
 Lambertus II. s. Zula, Sula, episcopus Cracoviensis, S. Stanislai successor 578. 15. 588. 608. 5. 622. 623. 665. 15. 680.
 Lambertus v. Mesko II. rex Poloniae.
 Lampertus, Ladislai regis Hungariae frater 572. 20.
 Lambertucius, Battepalee nepos, Pisanus 258. 20.
 Lamberinus de Bivaldo, potestas Mantuae 20. 45.
 Lambertus Bunonis, Pisanus 252. 1. 257. 1; filius: Uguicio.
 Lambertus Cigulus, Pisanus 246. 36.
 Lambertus Crassus, consul Pisanus 250.
 Lambertus Maior, Pisanus 258. 20.
 Lambertus, consul Pisanus 247. 249. 251. 40.
 Lamborg, Lamburiensis urbs, Liwow, *Lwow*, *Lemberg* 661. 679. 20. 675. 35; archiepiscopus: Nicolaus.
 Lancicia, Lanciciensis pars Poloniae, *Leczyc* 538. 15. 591. 5. 600. 601. 20. 626. 40. 627. 45. 634. 45. 635. 40. 640. 35. 641. 45. 648. 650. 25. 652. 15. 653. 15. 657. 659. 50. 660. 10. 668. 35. 681. 15. 686. 5. 689. 20.
 Landulfus, archiepiscopus Beneventanus 415. 25.
 Landulfus, episcopus Soranus 285. 20.
 Landulfus Senebaldus, abbas Casinensis 348. 349. 351. — 353. 20. 359. 361. 364. 35. 370. 25. 373. 45.
 Landulfus, abbas Ceccanensis 284. 1. 294. — 299.
 Landulfus, comes de Aquino 329. 25. 333. 10. 334. 351. 5. 473. 30. 475. 10.
 Landulfus I, comes Ceccanensis 282. — 284. 5; filius: Godefredus.
 Landulfus II, comes Ceccanensis 287. 288. 20; filia: Mabilia.
 Landulfus de Sancto Iohanne 283. 30.
 Landulfus Sublacensis 274. 15.
 Landulfus de Sulfa, Ceccanensis 295. 50.
 Landus, archiepiscopus Messanensis, ante Reginus 346. — 348. 30. 355. 20. 358. 359. 50. 363. — 365. 15. 368. — 370. 20. 376.
 Landus Sittius, v. Innocentius antipapa.
 Landus de Balle de Montone 284. 45.
 Landus de Montelongo comestabulus 327. 30.
 Landus Pufanus 283. 30.
 Lanfrancus, episcopus Urbevetanus 269. 15.
 Lanfrancus, iustitiae consul Pisanus 246. 15.
 Lanfrancus Pisanus 249. 30. 250. 15; filius: Lanfrancus.
 Lantelmus de Landriano, potestas Mantuae 20. 1.
 Lanterius, miles Mediolanensis 288.
 Lanzalotus de Cazadraghis, Mantuanus 30. 50.
 Lanzinigung prope Tarvisium, *Lancenigo* 55. 10.
 Laodocia Asiae 239. 40.
 Lappus, Lopus de Farinatis, Florentinus, potestas Mantuae 31. 20.
 Lopus de Ubertis, Florentinus, potestas Mantuae 31. 30.
 Laquedomum prope Montem Fuscolum 327. 45.
 Larianum castrum Campaniae 288. 10. 337. 35.
 Laricia 328. 1.
 Lateranensis basilica Romana 226. 20. 286. 50. 300. 50. 538. 5; palatium 78. 30. 301. 30. 312. 35. 336. — 338. 35. 349. 30. 378. 10. 411. 1. 416. 40. 424. 10. 434. 50; scolae 273. 30.
 Latini *i. e. Italic* 174. 5. 181. 183. 5. 288. 291. 135. 328. 10. 329. 15; *i. e. Occidentales*, *Graecis oppositi* 287. 40. 442. 39; lingua 517. 25. 680. 50. 719. 5; porta Romana 430. 20.
 Lauda, Laudi, Laudensis civitas, *Lodi* 14. 24. 30. 29. 161. 40. 234. 45. 249. 50. 346. 15. 375. 45; carrocium 24. 30.
 Lauderengus de Martilengo, potestas Mantuae 21. 15.
 Laureia prope Patavium, *Loreggia* 79. 40.
 S. Laurentii capella Civitatis 209. 20; coenobium Aversanum 345. 20. 346. 25; ecclesia Romana 301. 35. 313. 45. 338. 50. 384. 5. 603. 1; reliquiae 293. 30. 573. 20.
 Laurentius, episcopus Agriensis 572. 25.
 Laurentius, comes Ungarus 573. 10.
 Laurentius Charwolsky, Silesiacus 530.
 Laurentius Galvagnus, Veronensis 18. 5.
 Laurienzo Torto 486. 25.
 Lauretum, Lauritellum, Loretellum, Loritellum, Lauri, Rutellum, *Loretto* 285. 286. 15. 311. 312. 10. 329. 45.

405. 25. 427. 20. 428. 432. 30. 437.
444. 25. 446. 45. 489. 25.
de Lavaneo castrum prope Veronam
16. 40.
Laviello 471. 1.
Lazarus de Pigotio, Veronensis 16. 10.
Lebelum prope Veronam 9. 15.
Lecata promontorium, *Lecate* 437. 15.
Lechia, Lechi, Lerhita, Lechitica
gens, i. e. *Poloni* 555—557.
Leen prope Löwenberg, *Lehnhaus*
549. 25. 563. 5. 566. 20. 569. 33.
Legenicz, Legnicz, Lignitz, Lignicensis,
Legnicensis, *Legnitz* 529—532.
534. 35. 540. 545. 5. 549. 35. 551.
553. 1. 563. 5. 565. 570. 5. 600. 15.
640. 35. 646. 5.
Lekna Poloniae 656. 10.
Lelow, castrum prope Cracoviam 598. 35.
601. 20. 602. 40. 689. 30.
Lemicus de Ardengis, Patavinus 115. 25;
filius: Antonius Brosima.
Lenda, coenobium Poloniae 650. 25.
de Lendenaria, gens Veronensis 7.
11. 20. 16; v. Guizardus, Rizardus.
Leneworten, Leneworden, castrum
Lituaniae 703. 25. 709. 15.
Leniacum, Liniacum, Lignagum,
castrum prope Mantuam, *Leynago*
7—10. 50. 15—17. 25. 45. 57. 89. 40.
Lenin coenobium Brandenburgense
715. 40.
Lentinum 437. 35.
Leo IX. papa 306. 404. 405.
Leo X. papa 718.
Leo Brancelonis, presbyter cardinalis
298. 1.
Leo, episcopus Verulanus 283. 40.
Leo, abbas S. Clementis 283. 35. 284. 1.
Leo, princeps Russus, Danielis filius
636. 20. 644. 40. 645.
Leo de Alcardis, potestas Ceretae 14. 5.
Leo de Andrea 319. 40. 334. 1.
Lionello Ayossa 490. 20.
Leo de Carcere, a Carceribus, Veronensis
7. 12. 50. 13. 5. 21.
Leo Crioutus 357. 1.
Lionella Faye'la, iustitarius terrae
Bariensis 482—484.
Leo de Messa 14. 45.
Leone de Montegano 473. 5.
Leo Pulta, Pisanus 252. 50.
Leone di Santo Angelo 470. 20.
Leodium, Leodienses, *Lüttich* 559. 25.
599. 1. 605. 25.
de la Loonessa gens Capuana 474. 1.
Leonina civitas Romae 402. 5.
Leonis castrum prope Cremonam 20. 40.
150. 35.
Leonis turris Pisana 244. 5.
S. Leonardi altare Cracoviense 606.
Leonardus, procurator Casinensis 357. 50.
358. 35. 361. 10. 365. 35.
Leonardus de Aldrevando, Patavinus
95. 5.
Leonardus de Barzacho, Foroiulensis
207. 20.
Leonardus de Civitate, Foroiulensis
212. 20.
Leonardus de Cuticellis, notarius Pa-
tavinus 97. 45; filius: Turpinus.
Leonardus de Liunis, Advocati filius,
Foroiulensis 215. 35.
Leonardus Nascinguerae, Veronensis
9. 35.
Leonardus de Zambo, Patavinus 99. 40;
fili: Florius, Riprandinus, Zambus.
Leonicum, castrum prope Vicentiam,
Lomgo 78. 50. 92. 50. 135. 25.
Leopoldus, Lupoldus, Lympholdus VI.
dux Austriae—327. 20. 345. 30.
358—361. 20. 698. 699; filiae: Ger-
trudis, Margaretha.
Lepoiane prope Pisis 244. 10.
Leszko, Leszko, Leszko, Le-
stiko, Listiko, Listik.
Listik I, Poloniae princeps fabulosus
556. 45. 557.
Listik II, Poloniae princeps fabulosus
557; filius: Listik.
Listik III, Poloniae princeps fabulosus
557; filius: Pompilius.
Listek IV, Poloniae princeps fabulosus
558. 10. 612. 20. 613. 30. 616. 20. 617;
filius: Semomiz.
Leszko, Listko, Boleslai III. Poloni
filius 589. 5. 591. 25. 624—626. 628. 35.
629. 40. 665. 35. 680. 25.
Listeko, Boleslai IV. Poloni filius 562. 15.
593. 1.
Leszko, Kasimiri Sprawiedliwy filius,
monarcha Cracoviae 538—540. 15.
552. 25. 563—565. 10. 567. 593. 594.
596—598. 15. 630—633. 636. 40.
637. 35. 639. 30. 644. 30. 645. 30. 665.
666. 680—682. 40; uxor: Grizimis-
lava; liberi: Boleslaus, Premizilius,
Salomea.
Lesko Niger, Casemiri de Masovia
filius, monarcha Cracoviae 541. 20.
564. 30. 565. 567. 35. 604—606. 636—
642. 10. 644—651. 653. 1. 666. 668.
682. 683; uxor: Grifina; filius:
Boleslaus.
Leszko, Semoviti Cuyaviensis filius 644.
Levanie comites 158. 15.
Levante 474. 10. 482. 30.
Levano, castrum prope Januam 253. 25.
Levate 22. 40.
Lgotha, villa Poloniae 676. 1.
S. Liberatoris ecclesia prope Casinum
345. 10. 380. 1.
Licanor, Patavinus 101. 20.
Licignanum, castrum prope Aretium
231. 30.
Licium, Licium, Licie, Litia, *Lecco*
290. 65. 314. 5. 317. 50. 324. 45. 325. 10.
404. 15. 431. 40.
Liguoro Caracciolo, Neapolitanus 485. 1.
Ligures, Liguria 290. 85. 309. 20. 310. 30.
415. 45.
de Limburg comes 706. 30.
Limena prope Patavium, *Limena* 71. 20;
capitanei de Limena v. Arnaldus, S.
Iustinae abbas.
Lindisfarne, Farne, episcopatus Angliae,
Lindisfare 504—507; episcopi: Aidun,
Finan, Colmanus, Tuda, Eatan, S.
Cuthbertus, Eadbertus, Eadfridus,
Aethelwol, Cynevulf, Higbaldus,
Egbertus, Heathured, Egredus,
Eanbert, Eardulf; in *Caestre*: Cuth-
ardus, Tilred, Wigredus, Uhired, Al-
dredus, Aelfrig, Aldhunus; *Danetini*:
Eadmundus, Eadredus, Aegelricus,
Aegelwinus, Gwalcherus, Willelmus,
Rannulfus, Gaufridus, Hugo, Phi-
lippus.
Lingaugium, *Legnago* 154. 1.
Lingua—intesta, Lombardus 40. 25.
Linguella 254. 30.
Lintini Siciliae, *Lentina* 259. 1.
Lippene civitas 718.
Litvani, Litvanis, Letvani, Litvini,
Litovia, Lettovia 539. 45. 546. 20.
547. 1. 553. 10. 558. 30. 601. 634—642.
644—647. 5. 650—657. 15. 661. 662.
665. 668—676. 681—683. 685—688.
692. 695. 702—707. 5. 709.
Livonia, Lyvoniensis 227. 45. 670. 15.
700. 30. 701. 25. 704. 10. 705.
Livorna, *Livorno* 243. 20. 247.
Lobau prope Görlitz 530. 10.
Locus Dei ducatus Silesicensis, *Lynn*
715. 35.
Lokethko, Lokietzko v. Wladislaus
Loketko.
Lombardis, Lonbardia, Lumbardia,
Lunbardia, Longobardia, Lombar-
di, Longobardi 2—4. 6. 7. 11. 50. 13.
14. 30. 16. 55. 20. 45. 23—25. 10. 36.
25. 44. 48—52. 5. 54. 50. 55. 57—61.
63. 1. 66. 70. 72—75. 1. 78. 20. 80. 35.
81. 45. 85—87. 89. 94. 25. 97. 98. 35.
106. 10. 107. 110. 25. 110. 1. 120. 5. 123.
35. 127. 45. 130—132. 134—142. 5.
144—146. 30. 149. 150. 152—157. 25.
159—162. 5. 165. 30. 166. 5. 168—170.
172. 30. 174. 40. 175. 182. 40. 183. 5.
188. 190. 200. 45. 227. 45. 229. 50.
242. 244. 248. 5. 249. 252. 10.
258. 30. 261. 30. 272. 30. 279—282. 15.
287. 20. 296. 30. 298. 30. 311. 40.
312. 344—346. 353. 354. 50. 356. 35.
359. 40. 360. 25. 365. 10. 369. 371. 10.
373—379. 383. 410. 25. 417. 40.
429. 45. 430. 432. 433. 439—454.
456. 1. 458. 459. 15. 462. 25. 469—471. 20.
474. 15. 475. 10. 482. 20. 485. 15. 488. 1.
490. 20. 497. 25. 503. 25. 556. 1. 566. 1.
599. 10. 612. 10. 613. 10. 704. 30; *Lom-*
bardiae rectores 49. 5. 54—58. 10.
152. 35. 154. 5. 444. 30. 452. 10. 454. 35.
457. 50; rex 61. 25; societas 24. 25.
58. 15. 61. 2.
Londonia, Londonienses 516—518. 10.
522. 40.
Longare prope Vicentiam 36. 25. 42. 35.
43. 20. 116. 117. 45. 119. 1.
Longinus de Berrica, Vicentinus 116. 25.
Longoni castrum Sardiniae 252. 20.
Lonzy, castrum Tirolense, *Luenz* 211. 15.
Lopelauken Prussiae 695. 20. 702. 25.
Lorenzus a Straza, potestas Mantuae 7.
Lorenzonus Gualfredus, consul Man-
tuae 20. 5.
Lorenzonus Guardetus, consul Man-
tuae 20. 1.
Loss, castrum prope Aquileiam 218. 20.
Lossossewitz, villa Silesiae 552. 1.
Lotharius, SS. Sergii et Bacchi diaconus
cardinalis v. Innocentius III. papa.
Lotarius I. imperator 501. 15.
Lotharius, Helutherius, Eleuterius II.
imperator 2. 241. 5. 282. 45. 283.
307—309. 421—423. 35. 447. 25. 599.
624. 625.
Lothoringia 562. 25.
Louchstet, Louchstetin Prussiae, *Loch-*
stet 694. 35. 701. 15.
Lubanum prope Görlitz 530. 10.
Lubes, Lubense coenobium Silesiae,
Lebus 549—552. 563. 1. 566—568. 6.
591. 15. 599. 5. 628. 1. 629. 1; abbas
Nicolaus.
Lubicensis, Lubucensis urbs, Lubienae,
Lebus 540. 45. 542. 1. 546. 551. 1.
557. 35. 564—567. 40. 672. 25. 679. 1;
episcopi: Chunradus, Johannes.
Lubin, Lubinense coenobium Poloniae
557. 35. 579. 25; abbas: Columba,
Iohannes; altare: S. Mariae 580.
Lublin, Lublinensis 598. 25. 634. 15.
635. 10. 638. 639. 30. 646. 15. 647. 10.
654. 655. 661. 30. 663. 666. 15. 670. 20.
681. 683. 30.
Lubnicza Poloniae 608. 15.
Lubocza terrae Cypsiensis 676. 30.
Luboricia Poloniae 604. 25.
Luca, Lucca, Lucha, Lucana, Lucernis civi-
tas, *Lucca* 30. 180. 15. 190. 25. 227. 50.
228. 230. 232. 234. 55. 238—242. 1.
244. 245. 247. 10. 249. 30. 250. 25.
252. 255. 258—266. 272. 50. 433. 25.

- 434.1; comitatus 232.10; ecclesia: S. Frigiani; episcopi: Pipinus, Iohannes.
- Lucania 400.25. 405.30. 419.45.
- Lucanus poeta 38.40. 112.10. 153.30.
- Lucardis, Primitii II. ducis Gnanensis uxor 648. 649.
- Lucardis, mulier Civitatis 206.10.
- S. Lucas ecclesia Patavina 110.
- Lucas de Flisco, cardinalis 219.15. 272.50.
- Lucas Castelli, Senensis 233.30.
- Lucas Guaras iustitarius 460.30.
- Luchas, Luxas a Sancta Juliana, Patavinus 99.25. 102.1.
- Lucata 239.40.
- Luceria, Lucerium, Nuceria Saracenum, urbs Apuliae 152.5. 190. 192. 309.10. 343.30. 370.1. 371.30. 375.20. 383.35. 414.10. 421. 470.20. 472.10. 477. 480. 493.10.
- Luchisius, magister Patavinus 147.30.
- S. Luciae coenobium Vicentinum 114.15.
- Lucii castrum prope Este, Lizzo 74.40. 114.30.
- S. Lucillae reliquiae 293.35.
- Lucius II. papa, ante Gerardus, S. Crucis presbyter cardinalis 3.5. 283.30. 310. 424.
- Lucius III. papa, ante Hubaldus episcopus Ostiensis 4.5. 19.25. 287. 312.45. 313. 430.40. 441. 443.10. 446. 448. 452.
- Lucow oppidum Poloniae 598.25. 634.15. 635.10; districtus 682.45.
- Lucinburgensis, Luciborgum, Luxemburg 272.30. 532.25.
- Luczsko Poloniae 676.35.
- Ludov-, Lodov-, Ludv-, Lodvicius, Lulxius, Loysius, Loistius, Luise.
- Ludovicus de Erlingshausen, magister generalis ordinis Theutonicorum 693.20.
- Ludovicus de Baldinsheim, magister terrae Prussiae 702.5.
- Ludovicus de Schippen, magister terrae Prussiae 702.5. 708.15.
- Ludovicus, canonicus Aquileiensis 219.50.
- Lodoicus I. imperator 501.10.
- Ludovicus III. imperator (Bavarus) 654.15. 655.15. 669.35. 703—705.15. 717. 718.
- Lodovicus, Lodovici III. imperatoris filius, marchio Brandenburgensis 717.30.
- Lodoicus II. rex Franciae 501.15.
- Lodoicus IV. rex Franciae 501.15.
- Lodoicus V. rex Franciae 501.15.
- Ludovicus VI. rex Franciae 414.10. 420.10. 423.35. 501.15. 714.15.
- Ludovicus VII. rex Franciae 283.45. 307.10. 310. 311.60. 423—425. 433. 437.45. 438.15. 501.30.
- Ludovicus VIII. rex Franciae 152.15. 248. 257.45. 338.45. 343.20. 345.30. 346.
- Ludovicus IX. rex Franciae 160.40. 161. 187. 192. 193.1. 230.20. 270.35. 381.1. 490. 498.15. 699.10.
- Ludovicus, rex Siciliae 320.20.
- Lodwicus, rex Ungariae et Poloniae 533.10. 547.1. 662.25. 670. 671.20. 684. 685.1.
- Ludovicus I. dux Bavariae 159.25.
- Ludewicus II. dux Bavariae 189. 482.
- Ludovicus, dux Lignicensis 530.20.
- Ludovicus, Rogerii ducis filius 412.20.
- Ludewicus, langravivus Thuringiae 348. 547.30. 700.45.
- Ludovicus, princeps de Duratio 320.20.
- Ludovicus, princeps de la Torre 222.35.
- Ludovicus, comes de Ambaxia 24.40.
- Ludwicus, comes de Froburgk 539.25.
- Lodovicus, comes Sancti Bonifacii, Ricardi filius 16. 17. 23—26. 66.40. 81. 120.40. 131.10. 162.15. 170.15. 175.35.
- Lodovico de Piss, Mutinensis, conservator Senensis 233.2.
- Ludovicus de Villalta, Foroiulensis 198.
- Luenzae fluvius Foroiulii, Livenza 209.30. 212.10. 218.10.
- Lugdunum, Leonum, Lyon 22.20. 27.15. 78.35. 82.30. 158.40. 159. 161.35. 272.10. 497.50. 498.10. 598.25. 600.1.
- Lugarus de Summo, Cremonensis 26.
- Lugani castrum prope Urbem veterem 269.25.
- Luna, urbs Tusciae, Lumi 29.45.
- Lundensis, Lund 715.10; archiepiscopi: Acerus, Aeskelus.
- Lunenburgergensis Hannoverae, Lüneburg 719.30.
- Lünenburg Prussiae 701.25.
- Lupus, Foroiulensis 213.25.
- Lusacia, Lusita, Lausitz 457.35. 566.40.
- Lutherus, Luderus de Braunschweig, magister generalis ordinis Theutonicorum 689.15. 692.45. 701.40. 705.35.
- Luthomusensis, Leutomisch 532.30.
- Lutiko, Pakozlay filius, Silesiacus 541.30.
- Lutolf Kunig, magister generalis ordinis Theutonicorum 702.1.
- Luisinus, Civitatis 214.30.
- Lwow v. Lambert.
- Lyn Prussiae 692.30.
- de Lyndow comites 717.50.
- Lypa, Prussiae castrum, Leipe 692.30.
- M.
- Mabilia de Columna, Romana 301.
- Mabilia, Artusini de Dalesmanis filia, uxor Wilhelmi de Campo Sancti Petri 92.40.
- Mabilia, filia Landulfi de Ceccano, uxor Iarobi de Tricarico 288.20.
- Macaruffus, Patavinus 102.30.
- Macbeod, Macbeth, rex Scotiae 508.
- Macerata, castrum Marchiae 350.45.
- de Machacharis gens Veronensis 9.60.
- de Machaplana abbas 716.40.
- Macharii comes prope Piss 265.35.
- Machomet, Magometh, Sarracenus 336. 337.15; sepulcrum 426.45.
- Machometus, Sephedini filius 336.30.
- Macius de Sardenella, Veronensis 17.45.
- Magalonis castrum Provinciae 434.35.
- Magdeburg, Macdeburgenses, Magdeburg 442.10. 444.10. 446.5. 462.15. 539.20. 540.45. 565.10. 568. 569.25. 679.15; archiepiscopus: Wichmannus.
- Magenardus, Maginardus v. Meinhardus.
- Magianum prope Senas 232.5.
- Magnalis portus Pisanus 243. 244.10. 248—248.20.
- S. Magni ecclesia Sancti Germani 318.40.
- Magnus, episcopus Wratislaviensis 560.15.
- Magnus, rex Norregarum 508.10.
- Magnus, Nicolai Dani filius 715.
- Magnus, Regneldi filius 715.30.
- Magentia prope Romam 282.
- Maguntia, Moguntia, Moguncia, Magun-uni, Mogontenses, Magbentini, Mainz 255.45. 262.35. 263.1. 274.15. 286.5. 313.10. 433. 434.40. 439.45. 457.30. 459. 481.30. 462.15. 698.50; archiepiscopi: Christianus, Conradus; archiepiscopus: 494.40. 455; ecclesia 433. 454. 455.
- S. Magdalenae altare Casinense 333.45.
- Magdalonis castrum regni Siciliae 362.50.
- Maida urbs Orientis 239.40.
- Mairosense coenobium prope Lindisfarn, Mairos 504.10. 505.15; abbas: Aethelwol.
- Mairo, cancellarius Rogerii I. Siciliae regis 311.45. 426—432.
- Mairo, comes de Romanis 356.30.
- Mairo mons prope Sanctum Germanum 330.25.
- Mairo de Blancadoria, secretus Siciliae 497.30.
- Mairo, Turris maior prope Amalfim, Maiuri 240.50. 241.10.
- Maiorica insula, Majorca 153.30. 240. 246.35. 265.10. 282.15. 308.20. 501.20.
- Maiorum ordo 548.15; v. Praedicatorum.
- Maitus, pater Guidonis Tusci 226.35.
- S. Malachias, episcopus Hiberniae 715.15.
- Malacuclear castrum 349.5.
- Malatesia de Arimino 231.35.
- Malcolmus, rex Scotiae 508.
- Malek anaser, soldanus Damasci 191.40.
- Malfredus, episcopus Praenestinus 443.35. 446.15. 452. 459.5.
- Malgerius, Tancredi de Altavilla filius 405.25.
- Malgerius, Malgradus Sorellus, Campanus 296.45. 327.1. 332.5. 333.10. 352.25.
- Malocha, Pannonus 685.5.
- Malpenza, miles Latinus 288.1.
- Malpilius Archidiaconi, consul Pisanus 260.15.
- Malregulatus, Marcus Regulus, comes Sancti Bonifacii 2.53.
- Malta, Militones 234.45. 341.20. 344.1. 348.30. 497.10.
- Malta, nomen carceris Citadellae prope Patavium 95.15. 100.10.
- de Maltraversis, gens Patavina 39.30.
- Malvasie castrum Laconiae 182.45.
- Malveti castrum prope Casinum 318. 328.20. 329.50.
- Mamolinus, rex Africae 153.30.
- de Mandello, potestas Mantuae 31.10.
- Mandra 431.25. 483.15.
- Mandria prope Patavium 64.5.
- Manegoldus, magister terrae Prussiae 702.5.
- Manens, canonicus Senensis 226.30.
- Manerius de Palearia, Gualterii cancellarii frater 332.
- Manetis praeta prope Senas 231.30.
- Manfredonia, urbs Apuliae 481—483.20. 485.
- Manfredus, Menfredus, Menfridus, Manfredotus, rex Siciliae 24. 164. 180. 187—189. 197.1. 267.25. 270. 471—474.30. 476—491.5. 498—500.1. 528.5. 699.30; uxor: Helens; filia: Constantia.
- Manfredus, marchio Carreti 190.10.
- Manfredinus, comes Patavinus 45.35.
- Manfredus de Piss, Mutinensis 9.25.
- Manfredinus a Prato, Patavinus 99.40; filii: Bellotus, Bertholaxius.
- Manfredus Ricus I. Patavinus 39.25; liberi: Manfredus, Caecilia.
- Manfredus Ricus II. Patavinus 79.
- Manfredus de Vico, Tuscus 272.
- Manganus, assessor Mantuanus 22.10.

- Mangonum Tusciae, *Mangona* 40. 35; comites de Mangono v. Rabiosi.
- Maniacensium conobium Siciliae 496. 5.
- Maniacus Graecus 495. 35.
- Manisicum, castrum Foro-Julienae 216. 1.
- Maniata, urbs Syriae 415. 25.
- S. Mannati caput Ibae 254. 40.
- S. Manni furcae prope Perusium 232. 45.
- Mannis castrum 382. 20.
- Mantesi, Veronensis 14. 35.
- Manticum castrum prope Veronam 10. 35.
- Mantua, Mantuani 3. 20. 5—17. 50. 19—31. 45—50. 20. 50—66. 75. 40. 81—85. 103. 107. 116. 35. 120. 123. 20. 130—132. 15. 138. 45. 140. 149. 35. 152. 154—155. 30. 160. 20. 166—174. 20. 176. 25. 178. 5. 188. 5. 234. 15. 346. 15. 375. 30. 539. 25; broletum communis 21. 35. 22. 50. 30; burgus: S. Georgii; carocium 6—9. 16. 20. 20. 25. 21. 30. 24. 25. 149. 35. 154. 20; coenobium: S. Andree 21. 40. 26. 10; districtus 10. 35. 13. 26. 60. 31. 1. 60. 25. 103. 30. 114. 40. 138. 55; episcopi: Grasciuvinus, Henrichus, Guidotus, Martinus; guarda communis 12. 35; palatium novum supra broletum 22. 50. 23. 25. vetus 22. 15. 30. 35; platea broleti 30. 35; pontes: Molendinorum 5. 50. 7. 45. Monticellorum 23. 60; portae: Aquadruxii 21. 45. Fullorum 22. 16; quarteria: civitatis veteris et S. Stephani, S. Iacobi, maius, S. Martini; villae 13. 45.
- Manupellum, Monopellum 383. 20. 430. 40.
- Manzanum, castrum Foro-Julienae 222. 20.
- Manzios I., Patavinus 97. 15; filius: Wercius.
- Manzios II., Patavinus, nepos Wercii de Manzio 97. 15.
- Marais, urbs Syriae 415. 25.
- Marana territorii Ceccanensis 297. 35.
- Marano prope Venetias, *Marano* 6. 50. 204. 1.
- Marcaria, Marcharia, Marcharigia, castrum prope Mantuam, *Marcaria* 21. 23. 1. 26. 27. 60. 25. 138. 35. 375. 50.
- Marcetus de Natu, Veronensis 17. 40.
- Marchabrunus de Vivario, Patavinus 116. 25.
- Marchesinus Parvus, Ferrariensis 11. 50.
- Marchia t. e. Anconitana 328. 35. 329. 334. 5. 350. 353. 30. 360—362. 25. 373. 50. 379. 393. 436. 15. 441. 20. 443. 35. 490. 20; t. e. Brandenburgensis 692. 20. 703. 5. 705. 20. 717. 30. 718. 35; t. e. Molisii comitatibus 329. 40; t. e. Stiria 698. 25; t. e. Tervisina v. Veronensis 12—15. 10. 22. 1. 49. 15. 51—65. 67—70. 72. 73. 78. 20. 79. 45. 85—87. 89—94. 1. 127. 30. 130—132. 25. 134—136. 141—146. 149. 154—158. 25. 160. 25. 162. 163. 165. 30. 166. 20. 168. 35. 169. 171. 25. 172. 35. 175—177. 5. 184. 10; t. e. Tusciae 245.
- Marchion 281. 60.
- S. Marciani ecclesia prope Calorem fluvium 429. 10.
- Marcissius, praepositus domus S. Elizabeth 670. 40.
- Marcus, pater Tancredi 413. 1. 414. 15.
- Marcus de Montemerlo, Patavinus 130. 5.
- Marcus de Soledo, capitaneus Patavinus 80. 81. 1.
- Marensidus, Mercoaldus, Marchaldus, Henrici VI. marchio 290. 50. 291. 100. 294. 50. 295. 5. 318. 329—332. 25.
- S. Marci ecclesiae: Cracoviensis 601. 30. Romana 430. 20. Senensis 233. 50. Venetiana 4. 50. 444. 446. 50. 449. 25. 452. 453. 458. 5. 462. 463. Veronensis 4. 10; hospitales: Pisanum 244. 5; platea Venetiana 53. 15; reliquiae 293; vexillum Venetianum 46. 462. 35.
- Marchus, episcopus Troianus 402. 25.
- Marcus, comes Pisanus 262. 25.
- Marcinus, Marinus Badoarius, Venetianus, potestas Patavii 62. 20. 64. 15. 103. 35. 107. 25. 108. 110. 5. 113. 3. 143. 40. 144. 1. 146. 15.
- Marco de Dura 492.
- Marchus a Prato, Patavinus 99. 40.
- Marchus Quirinus, Venetianus 51—53. 103. 35. 107. 25. 108. 110. 5. 114. 25. 116. 117. 120. 35. 123. 1. 126. 20. 127. 1.
- S. Margarethae altare Cracoviense 606; ecclesia Patavina 109. 35; reliquiae 293. 35. 573. 25.
- Margaretha, Henrici VI. ducis filia, abbatissa S. Clarae Wratislaviensis 534. 45.
- Margaretha Paulini, abbatissa S. Clarae Wratislaviensis 535. 40.
- Margaretha de Tost ducissa, abbatissa S. Clarae Wratislaviensis 535.
- Margaretha, uxor Ludovici IX. regis Franciae 187.
- Margarita, uxor Wilhelmi I. regis Siciliae 285. 35. 429. 40. 435—437. 496. 5.
- Margaretha, uxor Caroli I. regis Siciliae 191. 30.
- Margaretha, uxor Boleslai ducis Lignicensis 551. 35.
- Margareta, filia Leopoldi VI. ducis Austriae 180. 30.
- Margarita comitissa Tusca 273. 5.
- Malgareta, uxor Albrici I. de Romano 145. 146. 176. 10. 178.
- S. Mariae altare Lubinense 579. 25; capella Utinensis 210. 1; coenobium: Cyplocense 572. 30. Gratia v. Grissow, regalis Panormitanum 313. 10. 323; domus de Vancio molendinorum prope Patavium 109. 25; ecclesiae: Acheruntina 408. 20. Atinensis 319. 40, prope Barolum 480. 30. de caritate 285. 35. et Adalberti Casinensis 310. fluminis Ceccanensis 293—302. Civitatis 203. 209. 10. 211. 20. 221. 15, in Crypta ferrata 381. 40. 383. 25. Hierosolymitana 680. 40. Panormitana 408. 1. 435. 35. 439. 35. Patavina 58. 5. 68. 15. Pisana 238. 240. 245. 1. 246. 25. 249. 35. 255. 1. 265. 25, ad martires Romana 682. novae Romana 345. 15, rotundae Romana 281. 60. 287. 1, de scola Graeca Romana 443. 35, supra Minervam Romana 232. 15, trans Tiberim Romana 273. 25. 309. 5, Sancti Germani 381, Sandomiriensis 681. 682, maior Senensis 225. 30. 227, de Pilli prope Senas 233. 50, Sorana 284. 20, plebis in Sunzino 175. 20, Tripolitana 259. 50, Wratislaviensis 528. 20. 530. 5; porta Pisana 243. 35. 244. 5; reliquiae 573. 25; sepulchrum 420. 20; vestimentum 293; via Pisana 245. 25. 246. 20.
- S. Mariae Theutonicorum fratres 538. 539. 693. 1. 694. 5; magister generalis 685. 30; *cf.* Alamanni, Pruteni, Theutonici.
- Maria Iacobi Weberin, abbatissa S. Clarae Wratislaviensis 535. 45.
- Maria, Emanuela imperatoris Graeci filia 436. 5. 439. 442. 35.
- Maria, uxor Sigismundi imperatoris 672. 45.
- Maria s. Dobrogens, Dobrognewa, uxor Kazimiri I. regis Poloniae 538. 5. 539. 25. 588. 25. 618. 35. 621. 1. 679. 15.
- Maria, uxor Bela IV. regis Hungariae 183. 632. 35. 633. 35. 638. 1. 639. 20.
- Maria Polissena, comitissa de Celano 475. 30. 476.
- Maria de Campreto 41.
- Maria, filia Gerardi II. de Campo Sancti Petri et Dariae comitissae 92. 30.
- Maria Ceccanensis 284. 10.
- Marienburg, Mariembark, Merginburg, Meryenburg Prussiae 547. 5. 663. 1. 675. 30. 692. 1. 693. 1. 695. 10. 701. 15. 703. 15. 709. 45; castrum 675. 30. 709. 45.
- Marienverder, Merginwerdir Prussiae 691. 30. 694. 50. 701. 5.
- Marienwolde, Merienwold, Mergywolt Pomeraniae 716. 45. 718. 45.
- Marginnanus Alabarba, Pisanus 255. 20; filius: Bonaccursus.
- Marginnanus. Pisanus 263. 30; filius: Guido.
- Marginnanus, caudicus Pisanus 246. 15.
- Mario Capeco 482. 20. 483. 20. 486. 30.
- Marinus Carazulus, Neapolitanus 365. 15.
- Marinus Dandalus, potestas Tarsisii 58. 30.
- Marinus Rapistrus, iustitarius terrae Laboris 346. 30. 350. 25.
- Marinus Zeno, potestas Patavii 45. 1. 151.
- Marmoreum litus prope S. Marci ecclesiam Venetianam 462. 40.
- Marroccum, Morroch 240. 20. 429. 25. 436. 1. 497. 40.
- Maroeta 378. 50.
- Marostica, Marostegha, castrum prope Bassanum 20. 30. 43. 51. 94.
- Marsalia, Maralia, *Marselle* 253. 10. 266. 10. 378. 15. 499. 50.
- Marscianum Tusciae 273. 1; de Marsciano comites 272. 30.
- Marsi, Marsia, Marsorum terra 267. 30. 283. 10. 306. 50. 307. 10. 310. 1. 331. 334. 20. 335. 1. 342. 25. 347. 30. 348. 10. 353. 45. 357. 5. 377. 10. 379. 40. 383. 25.
- Marsilius de Carraria, Patavinus 108. 25.
- Marsilius de Pigotio, Veronensis 18. 10.
- Martana insula lacus Vulturnensis 270. 5.
- S. Marthae reliquiae 293. 30.
- S. Martini ecclesia de Plebe Sacci 107, Romana 344. 40. 430. 25; palatium Urbetanum 269. 30; quarterium Mantuae 30. 50; reliquiae 573. 30.
- Martinus IV. papa 29. 45. 271. 536. 1. 646—649. 20.
- Martinus Polonus, archiepiscopus Gnesnensis 642. 20.
- Martinus, episcopus Mantuanus 23. 15.
- Martinus, episcopus Hungariae 572. 30.
- Martinus, canonicus Wratislaviensis 682. 1.
- Martinus, archidiaconus Senensis, Gregorii IX. vicecancellarius 228. 229. 1.
- Martinus Lutherus 718.
- Martinus Ballonus, Bellio 497.
- Martinus dictus Castronus, Civitatis 203. 10.
- Martinus de Dainixo, capitaneus castrum de Concedalbero 104. 105. 20.
- Martinus Longus, Civitatis 209. 10.
- Martinus Mallo, Siculus 370. 20.
- Martinus Tortus 10. 5.
- Martinus de Turre, capitaneus Mediolanensis 136. 50. 139. 173.
- Martinus de Usarola, Mantuanus 30. 50.
- Martinus de Vis 15. 20.
- Martinus Zannula, Foro-Julienae 215. 35; filius: Worlus.
- Martoranum castrum 379. 45. 382. 30. 497. 20.

- Marzagalia de Adelardis, Veronensis, potestas Mantuae 27. 35.
- Marzenegus fluvius, *Marzenego* 59. 45.
- Marzillana prope Venetias, *Marzelina* 202. 20.
- Marzuocus Gergeros, Pisanus 246. 35. 248. 40. 249. 50. 251. 40. 256. 45. 263. 50. 264. 20.
- Masemuti, Mesemuti, Maxamuti, Maximuti 311. 45. 312. 45. 337. 10. 429.
- Maserada prope Tarvisium, *Maserada* 55. 10.
- Maserfeld ad Hambre fluvium 504. 5.
- Maslaua, dux Masoviae 559. 30.
- Masovia, Mazovia, Mazavia, Mazovii, Masovitae 538—540. 25. 552. 30. 559. 30. 561—565. 567. 570. 10. 595. 598. 35. 601. 25. 626. 30. 627. 632. 20. 633. 20. 636. 1. 637. 1. 639. 35. 640. 1. 646. 20. 648—650. 653. 1. 655. 5. 661. 662. 1. 666. 25. 668. 671. 35. 680. 35. 681. 15. 682. 10. 684. 30. 685. 10. 687. 688. 20.
- Massa, castrum inter Lucam et Pisam 241. 20. 246. 252. 50.
- Mastinus de la Scala, dominus Veronensis 15—18. 28.
- Matera, urbs Apuliae 401. 25. 406. 25. 415. 475. 15.
- Mathemelinus rex 362. 1.
- Mathias, episcopus Przemislensis 671. 35.
- Mathias, episcopus Wladislaviensis 687—689.
- Mathias Corvinus, rex Ungariae et Bohemiae 531.
- Mathildis, Friderici II. imperatoris filia 374. 25.
- Magtildis, uxor Heinrichi I. regis Angliae 714. 50.
- Matildis, filia Heinrichi I. regis Angliae 508. 40.
- Mechtilda, uxor Henrici ducis Glogowiensis 552. 10.
- Mechtildis, uxor Henrici ducis Saganensis 552. 10.
- Matilda, Mactilda, Maltendis comitissa, Bonifacii marchionis filia 2. 1. 223. 15. 239. 50. 448. 30.
- Matshawe 699. 20.
- Matthaeus, Mattheus, Matheus, Mattheo, Matzeo.
- S. Matthaei corpus 399. 40; ecclesiae: Cecaenensis 293. 40, Pisana 257. 20, Salernitana 408. 1. 414. 40. 418. 50. 427. 5. prope Sanctum Germanum 351. 45. 356. 20.
- Matheus, episcopus Cracoviensis 579. 582. 1. 590. 10. 591. 15. 608. 5. 626—628. 5. 665. 25. 680.
- Matheus, episcopus Castellanus, ante archipresbyter Senensis 228. 10.
- Matheus, abbas S. Benedicti de Salerno 460. 25.
- Matheus de Miniano, monachus Casinensis 378. 10.
- Matheus, heremita Polonus 581. 20. 586. 10. 618. 20. 619. 30. 665. 5. 668. 10. 678. 45.
- Matheus, cancellarius Siculus 323. 324. 435. 10. 437. 439. 35.
- Matheus de Almeruda, Patavinus 87.
- Matheus Bonellus 311. 45. 431. 432.
- Matheus Bonus, Venetianus 51—53.
- Matheus Botacius, iudex Patavinus 94. 40.
- Matheus Burellus, Mazzeonburellus 248. 40. 325. 50.
- Matheus Capellina, iudex Patavinus 72. 30.
- Matheus de Coregia, Correza, dominus Mantuanus 22. 30. 25. 26. 129. 130.
- Matheus Dionisius, Sancti Germani bairulus 356. 35.
- Matthiussius de Glemona, Foroiuliensis 200. 40.
- Mazzeo Griffo, Neapolitanus 484. 485.
- Matthio di Giovenazzo 470. 15. 475. 5. 477. 479. 25. 488. 491—493.
- Matheus Marcksfaber, secretus Siciliae et Calabriae 362. 50. 497.
- Matheus de Pegoloto, Patavinus 43. 35.
- Mazzeo della Porta, Salernitanus 486. 20.
- Matheus Russus, senator Romanus 381.
- Matthiussius de Uraspergo et Villatia, Foroiuliensis 222. 30.
- Matheus Zustignanus, Venetianus, potestas Veronae 56. 57. 30.
- Maurinus Stambechinus de domo Cornali, Venetianus, potestas Mantuae 28. 45.
- Mauritania 310. 45.
- S. Mauritii reliquiae 293. 35.
- Mauritius s. Burdinus v. Gregorius antipapa.
- S. Mauri coenobium Autissiodorensis 310. 25. 311. 10.
- Maurus, episcopus Cracoviensis 588. 40. 589. 10. 608. 5. 624. 625. 680.
- Maurus, episcopus Quinqueecclesiensis 571. 25.
- Maurus de Mira, castellanus Malveti 329. 50.
- Massentio Rocca, Tranensis 476. 35.
- Maymonus, Saracenus 495. 35.
- Mazaria, Mazzaria vallis Sicula 499; ecclesia 429. 15. 431. 45.
- Mechoviense, Myechoviense coenobium Poloniae, *Niechow* 667—677. 685. 25.
- Mede castrum prope Bassanum, *Meda* 53. 50.
- Medea mons prope Goritiam 197. 15.
- Medewagen Samogitiae 703. 10.
- Medi 102. 45. 192. 15.
- Mediolanum, Milano, Mediolanenses, *Miland* 3. 5. 7. 5. 8. 35. 10. 45. 14. 16. 10. 20—24. 26—29. 10. 49. 20. 59—61. 1. 67. 15. 75. 45. 78. 25. 85. 45. 134. 45. 136—140. 150. 35. 153. 1. 154. 10. 156—158. 10. 160. 20. 161. 40. 170. 172—174. 180. 15. 187—189. 25. 199. 5. 200. 45. 204. 20. 226. 10. 234. 10. 244. 247. 248. 267. 15. 272. 30. 284. 40. 285. 288. 10. 307. 25. 311—313. 335. 5. 338. 346. 15. 374. 5. 375. 378. 382. 5. 383. 15. 429. 45. 430. 433. 439—441. 444. 25. 446. 20. 447. 5. 461. 25. 462. 45. 563. 5. 566. 5. 627—629; archiepiscopi: Ubertus, Otto Vicecomes: carrocium 10. 45. 20. 40. 22. 5. 24. 156. 15. 375. 45. 376. 1. 441. 45. 497. 25; episcopatus 378. 30.
- Meduna, villa Foroiuliensis 212. 10.
- Mefinum prope Sanctum Germanum 356. 1.
- Meinhardus, Meinhardus, Meynardus, Maginhardus.
- Meynard, Meyneke de Quernavord, magister terrae Prussiae 702. 5. 708. 5.
- Meynardus IV, dux Carinthiae, comes Tyroliensis 189. 203. 40. 204.
- Meinhardus II, comes Goritiae 79. 40. 210. 20.
- Maginardus, comes de Oltremo 8. 5.
- Meynardus, comes de Ortumburch 209—211. 35.
- Mainardus, capitaneus Bassani et Pedemontis 121. 45.
- Mainardus de Castanea 17. 5.
- Meynarducius, Civitatisensis 203. 10; filius: Niculusius.
- Meynardus Meula, Foroiuliensis 215. 35.
- Melchisedech, Saladini filius 336. 15.
- Melfis, Melfia, Melfe, Melfe 344. 30. 350. 1. 358. 15. 362. 40. 364. 45. 365. 10. 368. 35. 369. 20. 373. 25. 380. 40. 383. 40. 384. 5. 412. 40. 415. 20. 419. 45. 420. 10. 428. 30. 430. 40. 474. 25. 477. 20. 480. 5. 493. 10. 498. 45; dioecesis 350. 5.
- Melkafays, Sephedini filius 336. 25.
- Melkekemme, Sephedini filius 336. 20.
- Melkemodan, Sephedini filius 336. 25.
- Melkianaphat, Sephedini filius 336. 25.
- Mellentyn 717.
- Mellitus, episcopus orientalis Saxoniae Angliae 503. 35.
- Melone, rex Babyloniae 257.
- Melorie turris Pisana 243. 25.
- Mels, castrum Foroiuliense 220.
- Memela castrum, *Memel* 701. 703. 5. 708. 35.
- Memle, Mimmel fluvius 539. 45. 701. 30.
- Memphis v. Damata.
- Menabos, Ferrariensis 11. 50.
- Menapax de Messa miles 14. 45.
- Mendoch, Mendog, rex Lituanoorum 601. 636. 25; filius: Woygalk.
- Menedusius, canonicus Patavinus 101. 20.
- Meneduxius Raiba de Buvolenta, Patavinus 101. 20; filius: Iacobus.
- Meniginus, frater Iohannis Dominici, Patavinus 97. 10—99. 35.
- Menzella Patavinus 97. 10; filii: Iohannes Dominicus, Meniginus, Paraxius.
- Merania 566. 30; *cfr.* Moravia.
- Mercia, Merciorum regnum Angliae 503—505. 1.
- Mercone comitatus Molisii, *Mercone* 476. 1.
- Merlius Becarius, Veronensis 18. 5; filius: Castellanus.
- Merquanducius, Foroiuliensis 202. 25; filius: Iacobus.
- Messa, Albrici de Romano miles 145. 5. de Mesano castrum inter Lucam et Pisam 259. 15.
- Mesico, Mesicho, Mesko, Mecko, Meerko, Misko, Mysko, Mysko.
- Mecko, Mesco, Myescho, Misko I. Poloniae dux 537. 544. 558. 577. 35. 581. 585. 586. 5. 612—619. 664. 40. 668. 5. 678. 679. 1; filius: Boleslaus.
- Mecko, Mysko II. s. Lambertus, rex Poloniae 538. 558. 559. 1. 578. 1. 581. 586. 15. 587. 1. 618. 35. 619. 665. 5. 679; uxor: Richenza.
- Meerko, Mesco, Mieszko, Kazamiri I. regis Poloniae filius 538. 10. 578. 5. 587. 618. 40. 620—623. 665. 10. 679. 680.
- Mesiko, Boleslai II. Poloniae ducis filius 560. 1. 578. 587. 20. 588. 665.
- Mesicho III. Stary, Mysko, Mieszko Poloniae monarcha 551. 1. 561. 562. 564. 1. 581. 35. 593. 594. 597. 10. 624—633. 40. 665. 680; filii: Boleslaus, Mesico, Odo, Stephanus, Wladislaus.
- Mesico, Mesticonis III. Poloniae monarchae filius 562. 20. 595. 1.
- Mesico, Wladislai II. Poloniae regis filius, dux I. Rateboriensis 552. 25. 562—566. 20. 591. 10. 595. 1. 628—631; filius: Casimirus.
- Mesico II, dux Rateboriensis, Casimiri filius 565. 30. 569. 20. 598.
- Mesico III, dux Rateboriensis, Wladislai filius 565. 35.
- Mesko, *dictus* Kosziczko, dux Cuyaviae 681. 10.
- Mesoten Sengalliae 704. 15. 708. 35.
- Messa de Porcillis miles 16. 25.

- Messana, Messina 252. 5. 290. 312. 40. 317. 45. 325. 328. 20. 341. 10. 365. 30. 368—371. 376. 418. 10. 427. 1. 431. 40. 434. 40. 436. 45. 437. 495. 35. 497—500; archiepiscopi; Landus, Iohannes de Columnis; ecclesia: S. Nicolai.
- Mestre, Mestri prope Venetias, *Mestre* 55. 30. 60. 1. 73. 83. 113.
- Mestrecta Siciliae 431. 40.
- Mewa Prussiae 692. 1. 695. 10. 701. 15. de Mezano coenobium 598. 30.
- Mezbeze v. Beze.
- S. Michaelis burgus Pisarum 252. 45; ecclesiae: Patavina 110. 35, de Rupella 588. 10. 665. 20. 679. 40.
- Michael, episcopus Aetrinus 283. 40.
- Michael, episcopus Wladislaviensis 65. 30. 635. 25. 688. 10.
- Michael de Radomske, praepositus Mechoviensis 671—676.
- Mykul, Michael, archidiaconus Cracoviensis 596. 1.
- Michael, magister Patavinus 96—98. 102.
- Michael Tyde, magister Pomeranus 719. 25.
- Michael, dictus Trestka, frater Praedicator 674. 15.
- Michael IV. Catalactus, imperator Graecus 403.
- Michael V. Etheriarchis, imperator Graecus 403.
- Michael Archontopantibiu, imperator Graecus 403. 35.
- Michael VI. Novicius, imperator Graecus 405. 10.
- Michael Ducas, imperator Graecus 407—410; Pseudomichael 408; filii: Andronicus, Constantinus, Michael.
- Michael, Michaelis Ducae filius 408—410. 1.
- Michael I. Palaeologus, imperator Graecus 181. 182.
- Michael, rex Hungariae 561. 10.
- Michael, princeps Aetoliae et Epiri 189. 15; filia: Helena.
- Michael Schinella, Patavinus 99. 25.
- Michalow Silesiae 638. 10. 639. 10.
- Michalovicze, villa coenobii Mechoviensis 672. 30.
- Middelangli 504. 15.
- Miliologum prope Materam. *Mighionico* 414. 20.
- Militisch Silesiae 535. 25.
- Nilo, episcopus Patavinus 112. 50.
- Minianum 309. 35. 344. 10. 352. 25. 356. 1. 372. 10. 378. 10.
- Minius, castellanus Senensis 233. 30.
- Minores fratres, Minorum ordo 6. 33. 30. 10. 97. 101. 108. 45. 111. 1. 146. 15. 151. 154. 5. 164. 165. 1. 201. 45. 202. 5. 204. 5. 210. 271. 350. 15. 353. 10. 355. 15. 368. 40. 370. 30. 377. 25. 379. 5. 390. 10. 536. 540. 35. 548. 15. 551. 5. 565. 5. 568. 25. 594. 25. 597. 599. 10. 604. 632—635. 15. 640. 15. 641. 20. 654. 25. 655. 25. 691. 25. 699. 40. 700. 704. 30. 706. 35. Cracoviae 636. 45. 637. 641. 10. 654. 35. 655. Novi castri Prussiae 692. 5, Patavii 109. 15, Prizlavii 716. 25, Uluni 216. 5.
- Minorica insula, *Minorca* 282. 15. 308. 20.
- Minorvino terrae Bariensis 471. 1.
- Mintius, Mincius, Mentius, Menzus fluvius, *Mincio* 13—15. 1. 34. 1. 60. 25. 66. 45. 114. 40. 115. 167. 40. 168. 1. 190. 10.
- Minus de Manosis, Patavinus 111. 112. 5.
- Mirabettus, dux Sarracenorum 342.
- Mirrado, nepos Adenulfi abbatis Casinensis 337. 40. 338. 20.
- Miramolinus Sarracenus 335. 15. 345. 35.
- Miranda ducatus Spoletini 365. 5.
- Mirra Lyciae 411. 30. 698. 15.
- Mirtula, Mortula castellum prope Casinum 309. 40. 310. 10. 337. 20.
- Misa, Misen, Meissen, *Meissen* 675. 20. 695. 5. 698. 50. 706. 1.
- Mistrina, castrum marchiae Tarvisinae 59. 45. 83. 1.
- Mitovia, *Mitau* 703. 30.
- Moac, Mohec 432. 40. 437. 35.
- Modestus, episcopus Hungariae 572. 1.
- Modicia, Modiciani, *Monza* 16. 10. 139. 173. 35.
- Mogila, Mogilna, Mogyla s. Clara—tumba 632. 15. 633. 20. 666. 5. 680. 55.
- Mola 479. 5.
- Molaria, castrum prope Veronam 27. 1.
- Molendinorum porta Patavina 75. 20; pons Patavinus 89. 15; gens *cfr.* Albertus, Iacobus.
- Molfetta 470. 25. 478. 5. 479. 10.
- Molinum 373. 30. 375. 5.
- Molissii, Molisii comitatus 308. 1. 315—317. 326—331. 15. 340—343. 353. 40. 365. 40. 371. 60. 379. 40. 382. 1. 437. 1. 473. 1. 485. 25. 488—490. 1.
- Mollis porta Romana 272. 45.
- Monaldenses milites 271. 10.
- Monarius, medicus Patavinus 97. 1.
- Monasterius, iudex Patavinus 82. 1.
- Monasterium, castrum prope Viterbium 353. 35.
- Monopoli 477. 30. 479. 5.
- Monrial de Plebe. Patavinus 94. 40. 101. 40.
- Mons, Monte, Monti—.
- Mons v. Bergk.
- del Monte castrum prope Andriam 472. 1. 483. 1. 492. 493. 1.
- Mons, Monte de Monteselli, Patavinus 98. 99. 25.
- Montesano regni Siciliae 473. 5. 486. 25. 488. 15.
- Montagnana castrum prope Patavium 12. 25. 36. 30. 45. 68. 35. 69. 78—80. 5. 89. 103. 5. 114. 20. 124—128. 156. 30. 158. 25; gens de Montagnana Veronensis 11. 20.
- Montagno prope Patavium, *Montagnone* 34. 25. 62. 30. 65. 114. 30; gens de Montagnone 69. 35; v. Fulco.
- Montalcinum, Montalcinenses Tusciae 229. 15. 230. 233. 25.
- Montaltum Berardingum, castrum Tusciae 227. 15.
- Mons Apertus, castrum Tusciae 230. 45. 270. 1.
- Montis Archanii castrum 434. 10.
- Mons Argentarius 230. 1.
- Mons Bardiardus 354. 50.
- Montebelli castrum 12. 20; comites de Montebello 12. 20.
- Montebellus de Lignario, Patavinus 101. 25.
- Montis Belluni castrum, *Montebelluno* 59. 45. 69. 20.
- Monteboni castrum prope Florentiam 223. 30.
- Mons Bonizi Tusciae 226. 5.
- Montis Calvuli castrum Tusciae 264. 5.
- Mons Cascioli, castrum prope Florentiam 223.
- Mons Casinus, *Monte Casino* 285. 289. 1. 294—297. 305. 25. 306. 309—315. 318—320. 3—335. 338. 340. 342. 25. 344—349. 351—353.
- 355—359. 361—365. 368. 20. 370—380. 1. 382—384. 30. 411. 30. 498. 10. 505. 30; abbatibus: Theobaldus, Basilus, Richerius, Petrus, Fridricus, Desiderius, Odoriscus I. Otto, Bruno, Girardus, Oderiscus II, Nicolaus, Seniorectus, Raynaldus I, Cuibaldus, Raynaldus II, Theodinus de Scaras, Aegidius, Dominicus, Petrus I. de Insula, Roffredus de Insula, Petrus II. Conte, Adeulfus, Stephanus, Landulfus, Senebaldus, Pandulfus; curia 356. 50; episcopatus 320. 5; porta: vetus 352. 10; rocca: Iani s. Ianula.
- Mons di Castello, castrum inter Lucam et Pisam 241. 40.
- Mons Catinus comitatus Lucensis 232. 10.
- Montis Caveosi comitatus 436. 10.
- Monticellum iuxta Romam 391. 15.
- Mons Christi, insula maris Tusc. 230. 1.
- Montis clari castrum prope Brixiam, *Montechiaro* 10. 30. 24. 20. 67. 156. 10. 165. 20. 375. 35.
- Monticeli prope Veronam, *Montecchio maggiore* 12. 20. 43. 50. 72; Monticeli, Monticelli, Monticuli, gens Veronensis 6—10. 20. 21. 50. 36. 5. 74. 10. 149. 151. 152. 30; Monticellorum pons Mantuanus 23. 60.
- Mons Crucis inter Senas et Florentiam 225. 30. 226. 5.
- Mons Cuccari, castrum prope Pisas 250. 50.
- Montefeltrum castrum, *Montefeltro* 27. 25. 29. 30. 231. 35.
- Montisferrati marchia 338. 5. 344. 20. 345. 10. 439. 45. 440. 5. 457. 30. 459. 30.
- Montisferratus, Ganzoli filius 12. 30.
- Montisflaschonis castrum, *Montefuscione* 271. 5. 272. 30. 347. 15. 364. 20. 379. 20.
- Montis Fortini castrum iuxta Romam 369. 1.
- Montisfortis castrum, *Montfort* 500. 5; *cfr.* Philippus.
- Montis Fortis castrum Palaestinae 354. 40.
- Montifullonia, castrum prope Senas 228. 25. 230. 25.
- Mons Fusculus, Montefuscolo, *Monte Fuscolo* 317. 10. 326. 333. 10. 353. 25. 365. 45. 369—373. 15. 383. 1. 473.
- Montegaldam inter Patavium et Viuentiam 42. 43. 5. 119.
- Montegaldella, *Monteguldella* prope Montegaldam 119.
- Mons Garganus, *Monte Gargano* 419. 45. 439. 25.
- Monte Gravente, castrum prope Pisas 264.
- Montigroto, castrum prope Patavium, *Monte Grotto* 65. 40. 96. 50.
- Montellum prope Tarvisium, *Bosco Montello* 59. 45.
- Mons longus, castrum Campaniae 287. 50.
- Mons Lucini, castrum Tusciae 226. 50. 227.
- Montemagnus de Stancialibus, Mantuanus 25. 40. 26. 1.
- de Montemarta comites 271. 25.
- Montisamelini castrum prope Perusium 272. 25.
- Montemerli prope Patavium, *Montemerlo* 62. 30.
- de Montenigro castrum 369. 15. 378. 35. 379. 5. 381—383. 1. 497. 10.
- Montis nigri castrum prope Antiochiam 439. 15.
- Montis Pestulani urbs, *Montpelier* 247. 20. 253.
- Montispiolosi civitas 407. 5.
- Montis Pisani balneum 282. 50.
- Montepulcianum, Montis Policiani castrum 228—230. 232.

- Mons Regalis, *Morrales* 313. 10. 323. 35; archiepiscopus: Wilhelmus.
- Mons Rieus prope Montem Silicem, *Monterico* 122.
- Mons Rollandi, castrum Tusciae 224. 1.
- Mons Rubens prope Patavium, *Monte-rasso* 62. 30. 69. 77. 5. 98. 50. 99. 114. 30.
- Mons Sancti Iohannis, castrum Campaniae 284. 15. 286. 30.
- Mons Sancti Laurentii prope Piasa 250. 45.
- Mons Sancti Savini castrum prope Perusium 232. 45.
- de Montesellis, gens Patavina 98; *cf.* Aralus, Monte.
- Montis Silicis, de Montescillice castrum, Montescilicenses, Montescilicani, *Montescilice* 14. 10. 15. 10. 46. 35. 58. 35. 62—64. 66. 30. 68. 25. 71. 79. 50. 86. 30. 87. 104. 105. 113. 122—126. 156. 1. 161. 10. 167. 30. 169. 10. 181. 30.
- Montevici castrum prope Senas 230. 40.
- Mons Vitotius prope Urbem veterem 272. 5.
- Monsterberga, Monsterbergensis 530. 15. 535. 5. 545. 15.
- Monterium, castrum Senense 228. 45.
- Montone, castrum Campaniae, *Valmontone* 284. 45.
- Montorii castrum prope Veronam 17. 40.
- Montrial, castrum Foro-Julienae 216. 1.
- Monumentum prope Montem Casinum 351. 25.
- Morandus, magister Patavinus 147. 30.
- Morandus de Fossalta, Foro-Julienae 198.
- Moratice castrum 12. 35.
- Morava, Marec fluvius 532. 10. 642. 25.
- Moravia, Moravi, *i. e.* *Mahren* 540. 556. 40. 560. 605. 20. 634. 35. 695. 35.
- Moravia, Moravium, *i. e.* *Merania* 82. 5. 358. 360. 10.
- de Morbio porta Veronensis 11. 35.
- Morbicus de Terceto, Veronensis 17. 35.
- Morbicus de Ponceto 11. 45; filius: Bonaventura.
- Morea 486. 25.
- Morrellus Pisanus 255. 30. 259. 45.
- Morilio, castrum inter Lucam et Pisam 241. 15.
- Morimundi coenobium 595. 25. 666. 1. 680. 716. 30; *cf.* Andreow.
- Moroli castrum Campaniae, *Morolo* 301. 1.
- Morrone prope Lucam 241. 20.
- Mortegliani villa Foro-Julienae 216. 20.
- Morungen, oppidum Prussiae 701. 25.
- Moscardinus de Pedemonte 114. 15.
- Moscava, *Mosgava*; *Moskava*, *Mescava* fluvius, *Moskava* 552. 25. 564. 1. 593. 630. 631. 5. 665. 40. 680. 30.
- Mosii castrum prope Mantuam 22. 50.
- Motrone, castrum inter Lucam et Pisam 255. 20. 260. 261.
- Motta, Mota castrum prope Patavium, *Motte* 9. 25. 77. 40.
- Motta-Abbatis, castrum prope Veronam 7. 35.
- Moynegi castrum prope Tarvisium, *Moynego* 59. 45.
- Mscislaus, abbas Tinciensis 675. 10.
- Mstiwov, Mestivius, dux Pomerellae 642. 25. 643. 30.
- Mucius Veronensis 18. 5.
- Muccon castrum Foro-Julii, *Muscon s. Maukne* 203. 45. 206. 5.
- Muglia, Muglenses prope Tergeste, *Muglia* 201. 30. 204. 25. 206. 5.
- Mul Machabeus 413. 35.
- de Muriolo gens Veronensis 9. 50.
- Murutum, Murusium, Morusium, castrum Foro-Julienae, *Moruzzo* 220. 35.
- Musatus de Civitate, Foro-Julienae 210. 50. 211. 1.
- Muscae cerbellus, *Muscaincervellus* 289. 315—317. 326—329.
- Muscha de Turri, potestas Mantuae 25. 27. 50.
- Mustus Papanacti 100. 1.
- Mutina, Mutinenses, Mutinenses, *Motina* 6. 30. 7. 10. 9. 10. 40. 13. 50. 20. 15. 22. 15. 24. 5. 27. 56. 10. 61. 1. 161. 5. 229. 5. 233. 25. 364. 35. 378. 40. 592. 15. 628. 25. 629. 35. 665. 35. 680. 20. 701. 1; episcopi: Aegidius, Wilhelmus.
- Muzolentum prope Bassanum, *Musolente* 59. 40. 83. 50. 84; palacium 84. 10.

N.

- Nassamonites gens Mauretaniae 310. 45. 311. 1.
- S. Naboris reliquiae 293. 35.
- Naimerus, frater Tisonis Patavini comitis 68. 1.
- Naiminus de Braganco 41. 10; uxor: Cuniza.
- Nakel, Nachel, Nachel, Nakil 564. 10. 567. 578. 589. 624. 625. 638. 15. 656. 30. 689. 10. 692. 25.
- Nalczy, gens Polonica 682. 55.
- Namlavenses Silesiae 530. 40.
- Nankerus, episcopus Wratislaviensis, ante Cracoviensis 608. 10. 669. 688. 20.
- Napalio de Turri, dominus Mediolani 24. 27. 60; filius: Muscha.
- Narew, Nareff fluvius 646. 15. 647. 10. 687. 15.
- Narnia, Narnienses 267. 10. 272. 50. 285. 10. 381. 5. 383. 10.
- S. Natalis pons Veronensis 11. 35.
- Natangia, Natangen Prussiae 694. 20. 702.
- Natissae fluvius, *Natissone* 199. 200. 1. 212. 20. 221. 40. 222. 10.
- Navaria, *Navarra* 192. 30. 193. 1. 335. 15. 378. 15. 429. 40.
- Naxellus de Sancto Petro Hengana maiori, Veronensis 17. 40.
- Nazareth 354. 35.
- Neapolis, Neapolys, Neapullae, *Napole*, *Napoli* 25. 15. 164. 190. 5. 191. 30. 207. 35. 230. 30. 234. 45. 271. 283. 10. 288. 40. 289. 1. 306. 307. 10. 309—311. 20. 314. 50. 315. 317. 35. 319. 10. 320. 326. 328. 10. 329. 333. 334. 30. 342. 30. 343. 20. 346. 30. 355. 363. 50. 365. 15. 370. 5. 372. 380. 40. 381. 10. 384. 50. 408. 5. 421—423. 428. 30. 430. 40. 437. 25. 443. 446. 15. 449. 15. 473—484. 487—492. 498. 499. 50. 699. 35; castellum 370. 5. 375. 5. 491. 5; forum: Capuanum; piscipato 477. 10. 490. 30; terra 498. 5.
- Neapolys, oppidum Orientis prope Ioppen 354. 25.
- Neboyse, castrum Foro-Julienae 218.
- Negropo, Nigropontis insula, *Negroponte* 182. 10. 243. 50.
- Nemerza, canonicus Cracoviensis 676. 1.
- Nemsche, Nempex, Nymptsch, *Nimptsch* 531. 5. 562. 5. 566. 45.
- Neocastrum Calabriae 379. 45.
- Nerbonenses 434. 35.
- S. Nerei reliquiae 293. 35.
- SS. Nerei et Acillei ecclesia 428. 1.
- Neritc 420. 35.
- Nerius de Greca, capitaneus Urbevitanus 271. 1.
- Nervisia prope Tarvisium, *Nervosa* 55. 10.
- Neschawa prope Thora, *Nessau* 663. 1. delo Nevele cardinalis 268.
- Nicea civitas 413. 5.
- Niceforus Butanioth, imperator Graecus 408. 15. 409.
- Nicolaus, Nycolaus, Nicola, Niculussius, Cola, Coletta.
- S. Nicolai altare Mechoviense 669. 45; capella Casinensis 319. 35. 333. 45; coenobium ad litus Venetianum 444. 1. 446. 45. 452. 458. 20. 462. 30; corpus 306. 40. 411. 30. 412. 5. 698. 15; ecclesiae: Bariensis 473. 5. 478. 5. Ceccanensis 293. 50. 295. 50. Cracoviensis 607. 20. Messanensis 427. 1. Reatina 267. 35, in carcere Tulliano Romana 349. 1. 380. 35. 420. 1; mons prope abbatiam Danemundensem 700. 25. 709. 10; reliquiae 293. 20. 299. 15.
- Nicolaus II, antea Gerardus episcopus Florentinus 306. 406. 417. 15.
- Nycolaus III, papa, antea Hieronymus cardinalis, frater Minor 28—30. 10. 270. 50. 271. 5. 700. 5.
- Nicolaus IV, papa, ante Iohannes Gaetanus 271. 25. 642. 25. 644. 646. 10. 647. 1.
- Nycolaus V, papa, ante Petrus frater Minor 704. 30. 718.
- Nicolaus, episcopus cardinalis Albanensis v. Hadrianus IV.
- Nycolaus, episcopus cardinalis Tusculanus 337. 25.
- Nicolaus, patriarcha Aquileiensis 222. 30.
- Nicolaus de Kurov, archiepiscopus Gnesensis 673. 20. 675. 35.
- Nicolaus, archiepiscopus Gnesensis, ante Lembergensis 675. 35. 676. 30.
- Nicolaus, episcopus Poznaniensis 685. 5.
- Nicolaus, episcopus Regiensis 9. 35.
- Nicolaus, abbas Casinensis 308.
- Nicolaus, abbas Lubensis 549. 20.
- Nicolaus Lyszowski, praepositus Mechoviensis 677.
- Nicolaus Capella, presbyter Ceccanensis 296. 1.
- Nicolaus, diaconus Ceccanensis 296. 1.
- Niculussius, praehendarius Civitatis 203. 10.
- Nicolaus, canonicus Cracoviensis 666. 15.
- Nicolaus de Mlyn, canonicus Cracoviensis 684. 45.
- Nycolaus de Colle Petri, monachus Casinensis 345. 15. 346. 25.
- Nycolaus, frater Grissowiensis 541. 25.
- Nicolaus Theutonicus, frater Praedicator 642. 643. 35.
- Nicolaus magister, Albinuti de Utino filius 216.
- Nicola, Petri patriarchae nepos 209.
- Nicolaus, rex Daciae 715; filius: Magnus. Coletta Acconciaioco, Barolitanus 481. 5.
- Nicolaus Altzenaw, Silesiacus 530. 15.
- Nicolaus Arioti, Mantuanus 28.
- Nicolaus de Babymost s. de Dszbasim 684.
- Nicolaus Baldachi, Civitatis 204. 45.
- Nicolaus de Bisentio 270. 10.
- Nicolaus de Budrio, Foro-Julienae 209. 35. 212. 213. 20.
- Nycolaus de Cicala iustitarius terrae Laboris 345. 10. 346. 351. 5. 352. 45. 372. 10. 378—381. 383. 10.
- Nicolaus de Fontana, Ferrariensis 27.
- Nicolaus Kassubita 648. 10. 649. 5; filia: Lucardia.
- Nicolaus de Lendenaria 159. 40.
- Nicolaus de Lozo, Azonis VII. Estensis miles 74.

- Nicolaus, dominus Mestri et Anostis 63.5.
Cola di Montegano 488. 16.
Nicolaus de Monzamban, Veronensis 17. 25.
Nicolaus murator de Prussia 671. 25.
Nicolaus Querinus, Venetianus, potestas Mantuae 23. 45.
Nicolaus Rubens, Patavinus 99. 25.
Nicolaus de la Schala, potestas Mantuae 30. 45.
Coletta Spinello, syndicus Iuvenatii 472. 20. 473. 5.
Nicolaus Trentinus Petri Duri, Veronensis 15. 35.
Nicholaus Ungerus 233. 40.
Nicholaus de Urbino 233. 35.
Nicholaus de Uzzano, legatus Florentinus 234. 30.
Nicolaus Guerrati, Senensis 233. 30.
Nicolaus, castellanus Woyniczianus 674. 5.
Nicosia Siciliae 497. 16.
Nigri monachi 377. 35; *cfr.* S. Benedicti ordo.
Nilus v. Geon.
Nimphae prope Romam 284. 50. 430. 30.
Nis, urbs Albanensis 573. 30.
Nitriensis urbs 573. 25.
Nizza, Nyssensis urbs, *Neisse* 545. 25. 563. 5. 566. 20; *Nissensis* domus 669.
Nizza, Nissa, Nyssa fluvius 545. 45. 637—639. 15.
Noe, cellerarius Ceccanensis 286.
Noenta prope Patavium, *Noventa* 36. 30. 71. 15. 157. 1.
Nogaredus prope Cornudam, *Nogara* 50. 45.
Nogaria castrum, Nogarensis insula prope Patavium 8. 20. 12. 50. 14. 45. 34. 35. 140. 35.
de Nogarolis castrum prope Veronam 8. 20. 20. 15.
Nola 371. 1. 480. 15.
Norandus, notarius Faganese 200. 40.
S. Norbertus 548. 15.
Nordanhumbri, Northanhumbri, Northanhumbri 503—505.
Nordius, Imolensis, potestas Mantuae 23. 25.
Norham 506. 10.
Normanni, Nortmanni, Northmanni, Normannia, Normandensis regio 305—307. 35. 399. 20. 401—407. 413. 1. 495. 1. 506. 507. 519. 20. 520. 10. 522. 15. 524. 15. 714.
Norwagia, Norweia, Nordwega, Norregate, *Norwegen* 343. 40. 507. 20. 508. 516. 25. 520. 25. 715. 5.
Norwicensis 344. 1; episcopus: Pandulfus Verracel.
Novaria, *Novara* 24. 30. 282. 5. 346. 15. 415. 25; *carrociom* 24. 30.
Nova-civitas, *Nova-miasto i. e. Korczyn* 654. 1. 655. 1. 681. 10.
Nova-vallis 715. 15.
Novum—castrum Prussiae, *Neuenburg* 692. 695. 15.
Novum—forum Pomeraniae 717. 50.
Noviforensis, Novum forum Silesiae, *Neumarkt* 529. 45. 568. 35. 570. 1.
Novum—molendinum prope Rigam, *Neuermühlen* 704. 1. 709. 30.
Novus—campus Pomeraniae 716.
Nuceria Apuliae v. Luceria.
Nuceria Terrae Laburis 421. 422. 40.
de Nuener comes 706. 30.
Nuemargt, castrum Prussiae 701. 20.
Nuredianus, sultanus Aegypti 257.
Nurenberg 569. 30.
Nursie provincia 350. 30.
- O.
Oberius Fallamonaca, secretus Siciliae 497.
Obizo, Opizo, Oplitho.
Opizo, abbas de Mezano 598. 30.
Obizus, marchio Estensis, nepos Azonis VII. 25—27. 29—31. 162. 183. 184. 186; uxor: Iacobina de Flisco.
Opitho, iudex Pisanus 246. 35. 247. 20. 249. 50.
Obizo de Zachariis, Veronensis, potestas Mantuae 28. 35.
Oblekem, Lobleka, castrum prope Wisliciam 652. 5. 653. 5.
Obmannum, castrum Calabriae 419.
Obinulum castrum prope Celanum 341—343. 10.
Occidens, Occidentales 191. 35. 192. 30. 348. 35. 361. 45. 380. 30. 459. 45.
Oceanum mare, *i. e.* Balticum 558. 35.
Octatii, gens Mantuana 20. 50.
Octavianus, presbyter cardinalis S. Caeciliae v. Victor IV. papa.
Octaviano Ubaldino, S. Mariae in Via lata diaconus cardinalis 478. 20. 479. 1.
Octavianus abbas Sublacensis 274. 10.
Octo, Octus v. Otto.
Oidelbertus de Agnelis, consul Mantuae 20. 20.
Odelricus de Glemons, canonicus Aquileiensis 210. 6.
Oderigus, canonicus Senensis 229. 20.
Odoricus Achylicis, Veronensis 17. 45.
Odolicus de Budrio, Foroiuliensis 214; filius: Iacobus.
Odolicus de Castello, Foroiuliensis 212. 213. 30.
Odolicus de Cucanea, Foroiuliensis 206. 50. 214. 216. 25. 217. 220.
Odolicus Longus, Foroiuliensis 214. 30.
Odolicus de Ragonia, Civitatis 206. 25.
Odolicus de Strasoldo, Foroiuliensis 219. 40.
Odoricus Vicecomes, potestas Veronae 6.
Odolicus de Villalta, Foroiuliensis 217.
Odericus notarius 78. 10.
Oderisius I, abbas Casinensis 307. 30. 308. 10.
Oderisius II, abbas Casinensis 308.
Odorisia de Aversa, abbas S. Vincentii ad Vulturum 349. 15. 359. 50. 372. 30.
Odoriso de Sanguine 475. 10.
Odera, Odra fluvius 635—640. 5.
Odreusis ducatus 578. 25.
Ofanto 479. 25.
de Offreducis s. Baratis gens Patavina 94. 50; *cfr.* Gerardus Scacus.
Offredutius Ugolini, Tuscus 272. 20.
Offredutius domne Honorio 272. 20.
Ofka, soror S. Clarae Wratislaviensis 534. 25.
Olavia, *Ohlau* 531. 5.
Oleschiciz Poloniae 608. 15.
Olibani castrum 418. 10.
Oliva coenobium prope Gedanum 715. 40. 716.
Oliventis rivus, *Ohvento* 403. 30.
Oliverius, electus S. Vincentii ad Vulturum 345. 40.
Oliverus, notarius Pisanus 248. 15.
Olius, Olius, Oleus, Lotius fluvius, *Oglio* 19. 35. 24. 15. 73. 5. 82. 1. 84. 50. 87. 40. 111. 45. 130. 45. 131. 138. 139. 5. 171. 173. 188. 15. 190. 10.
Oloboch castrum, *Olobok* 648. 25.
Olomucz, Olomutensis 553. 1. 683. 15; episcopus: Bruno.
- Olmic, oppidum Silesiae 527. 30.
Oludza, villa coenobii Mechoviensis 672. 5. 673. 45.
Omnebonum, episcopus Veronensis 5. 10.
Onetus cardinalis 270. 10.
Ongarellus, miles Patavinus 130. 20.
Onlaf, rex Norreganorum 507. 20.
Nutrio de Morra 478. 20.
Opavia, Opavienis terra, *Troppau* 600. 10. 638. 30. 639. 30. 666. 20. 681. 5.
Opeanum, villa prope Veronam 8. 25. 9. 15.
Opetowicz prope Zator, *Spytkowice*, 564. 25.
Opil, Opel, Opul, Oppolia, Oppeln, Opoliensis, *Oppeln* 535. 20. 553. 1. 563. 565. 566. 20. 595. 1. 597. 10. 598. 600. 10. 606. 10. 638—640. 1. 654. 20. 655. 35. 666. 20. 668. 681. 683. 25. 684. 30.
Opithingi milites 264. 1.
Ordanus Ferrator, Patavinus 94. 40; filius: Gerardus.
Orgia, Orgiate castrum Tusciae 226. 227. 20. 232. 5.
Oris, Aerea, *Oria* 399. 25. 412. 20. 492. 10.
Oriens 172. 5. 175. 10. 182. 25. 191. 40. 320. 25. 361. 45. 459. 45.
Orlando v. Rolandus.
Orlaw, villa Cuyaviae 539. 35.
Orlow, villa prope Cracoviam 676. 1.
Ormannus Urbevetanus, potestas Florentiae 270. 25.
Hosius 584. 15. 678. 25.
Orsamo, castrum prope Veronam 6. 30.
Orsaucis castrum Lombardiae 11. 40.
Orsaria, villa Foroiuliensis 213. 1. 220. 40.
Orta, castrum prope Romam 379. 20.
Orte castrum prope Veronam 9. 30.
Ortumburch, Ortumbrucht 209—211.
de Orzono gens Civitatis Austriae 210. 45.
Osbergerius de Vivario, Ansedisii de Widotis miles 109. 15.
Osbertus, episcopus Hagustaldensis 506. 5.
Osbertus, Osbreh, rex Northanumborum 506.
Osilia, *Oeael* 703. 30. 709. 20.
Osred I, rex Northanumborum 505.
Osred II, rex Northanumborum 505. 45. 506. 1.
Osrice, rex Anglorum 505. 15.
Osricus, Oswini Deirorum regis pater 504. 10.
Ossa Prussiae 692. 30.
Ostexanus, Patavinus 88. 91. 1; filius: Iacobus.
Ostianum, castrum Brixiae, *Ustiano* 24. 40.
Ostia, Ostiensis, Hostensis, *Ostia* 153. 1. 164. 5. 228. 1. 272. 50. 282. 40. 287. 10. 298. 1. 307. 30. 308. 40. 312. 40. 338. 25. 340. 25. 347. 40. 374. 40. 375. 35. 377. 1. 411. 30. 417. 40. 430. 30. 441. 1. 443. 10. 446. 448. 15. 452. 20; episcopi: Otto, Lambertus, Hubaldus, Hugolinus.
Ostuni 479. 5.
Osulfus, rex Northanumborum 505; filius: Aelfwald.
Oswaldus, Aethelfridi filius 503. 40. 504.
Oswetienensis dux 565. 35.
Oswinus, rex Deirorum 504. 10.
Oswin, Oswinus rex Northanumborum 503. 504; filius: Ecgfridus.
Ota 378. 5.
Othola, villa Poloniae 673. 45.
Ottmuchaw, Othmachaw prope Wratislaviam 530. 15. 540. 25.

- Otto, Octus, Odo, Oddo, Ote, Otto, Octolinus, Ottonellus.
 S. Otto, episcopus Bambergensis 582.5. 715.1.
 Otto, episcopus cardinalis Ostiensis v. Urbanus II. papa.
 Oddo, episcopus Verulanus 293. 294.20.
 Oddo, S. Nycolai in carcere Tulliano diaconus cardinalis 230.1. 349.1. 365.30. 380.35. 381. 383.
 Otto Vicecomes, archiepiscopus Mediolanensis 27.45. 28.1. 200.45. 201.1.
 Otto, magister generalis ordinis Theutonorum 701.35.
 Odo, episcopus Feltrensis et Bellunensis 54. 55.30.
 Otto, abbas Casinensis 308.10.
 Otto de Lutheburg, frater Theutonicus 688.25.
 Oddo de Machilone clericus 352.50.
 Otto I. imperator 577.30. 585. 588.15. 614. 615.
 Otto III. imperator, Rufus, mirabilia mundi 507. 537.40. 538.5. 538. 577.40. 581.20. 586.10. 616—619. 665.1. 678.35.
 Otto, Oto, Octo, Oddo IV. imperator, Saxo 6. 20. 47.5. 150. 151.15. 227. 294.45. 296.50. 298. 300. 319. 320. 334. 335. 337—339.40. 630.30. 631.25. 698.30. 716.10.
 Otto, Cristofori Duciae regis filius 717.40.
 Otto, Boleslai I. Poloniae regis filius 587.1.
 Odo, Otto, Kazamiri I. Poloniae regis filius 538.10. 587.10. 618.40. 620—623.20. 679.20.
 Otto II, dux Bavariae 159.25. 699.10.
 Otto, dux Bavariae 684.30.
 Otto II, dux Burgundiae 425.35.
 Odo, Mesichonis Stary filius, dux Gnesnensis 551.1. 562—565. 567. 596. 597.1. 666.5. 681.1; filius: Wladislaus.
 Octo, Otto, dux Meraniae 82.5. 358—360.5. 362.
 Octo I, dux Stetinensis 717.20. 718.40.
 Otto II, dux Stetinensis 718.45.
 Otto III, marchio Brandenburgensis 568.35. 570.1.
 Otto VI, comes palatinus de Wittelsbach 430.25.
 Otto de Wittelsbach, Philippi interfecto 566.30.
 Odo, comes Nivernensis 191.30.
 Otto, comes de Ortumbruch 210.
 Ottus, Otto, Campanus 282.45.
 Ottonellus Civitatensis 206. 211.10; filius: Iacobus.
 Oddo Novellus de Columna, Romanus 301.
 Octo de Frabaldis 12.50.
 Oedo, Odo, Oddo Fraispans 256. 286.20. 430.30.
 Octo, Oddo, aviensis, de Laviano 291.130. 295. 332.
 Oto de Mandello, Mediolanensis, potestas Patavii 59.
 Oddo de Monte Bardiardo 354.50.
 Otlinus, Patavinus 99.20. 101.5.
 Oddo Quarella 437.10.
 Octolinus de Riva 13.15.
 Oddo Sublacensis 274.15.
 Otto de Toporow, Polonus 682.
 Otto Ugononis, consul Mantuae 20.15.
 Octus, Veronensis 17.45.
 Oddo de Vohburg 329.
 Oto Vulpis, notarius Patavinus 97; pater 97.45.
 Oto de Zambo, Patavinus 99.40. 101.40.
 Ottonellus de Zanichallis, Mantuanus 26.45.
 Ottonobus patriarcha Aquileiensis, ante episcopus Patavinus 210—220.5.
 Ottonobus, Ottonoboni patriarchae Aquileiensis nepos 218.
 Ottonobus de Flisco v. Hadrianus V. papa.
 Ottonobus, consul Iannensis 253.
 Otebonus Malvecii, consul Mantuae 19.35.
 Ottokarus II, Octakarus, Otachkarus, Ottacrus, s. Premizl, rex Bohemiae 180. 181. 197.15. 198.25. 201. 529.5. 532.10. 541.15. 549. 553. 603—605. 636—639.30. 641.10. 642. 666.30. 695.5. 699. 700. 702.10; filia: Kinga.
 Ouhlafball, rex Normannorum 506.40.
 Ovi, castrum Neapolis 320.20.
 Ovidius poeta 44.20. 95.45. 100.20. 137.10.
 Orilianus Vicecomes, consul Mantuae 20.15.
 de Oyug comes 208.35.
 Pacoscz, Pakoscz, Pakosc 658.35. 692.45.
 Pactae, Pactensis 345.15. 495.35. 498.25; episcopus: Philippus.
 Paderni villa prope Utinum 208.10.
 Paduanus magister Patavinus 147.30.
 Padus fluvius 2.20. 5.50. 8.5. 13.20. 20.45. 22.40. 23.10. 26.60. 31.5. 48.15. 85. 122. 444.25. 446.45. 462.5.
 Paganus, Paganinus, Paganellus.
 Paganus, Paganinus de la Torre, decanus Aquileiensis 210. 221.
 Pacagnellus in Cividade, Ansedisii de Widotis miles 108.20.
 Paganus Codenizza, Mantuanus 30.50.
 Paganellus Pisanus 244.40; filius: Hermannus.
 Paganellus, Ugonis Pagani filius, Pisanus 250.10. 251.
 Paganus, Pisanus 250.40; filius: Ildebrandus.
 Paganus de Saviola 21.40.
 Paganus de Terzago, Mediolanensis, Mantuae potestas 26.45.
 Paganellus a Torre, potestas Mantuae 24.
 Pakozlay Silesiacus 541.30; filius: Lutiko.
 Palazolium prope Bergamum, Palazzo 8.35. 24.30. 138.45. 173.20.
 Palearum civitas i. e. Alessandria.
 Palentinus campus Apuliae 190.40.
 Paleologus Graecus 428.25.
 Paleologus r. Michael.
 Palermi campus, Palentino 270.30.
 Palianum castrum prope Tusculum 287.20.
 Palma novella, filia Ecelini II. de Romeria, uxor Alberti de Baone 40.35.
 Palmeria, filia Iacobi Dalesmanini, uxor Cavalcabi marchionis, post amici comitis Rizardi de S. Bonifacio 87.25.
 Palmerius, potestas Ceretae 6.40.
 Palmerius de Ruzimentis 8.5.
 Paluda, Paludule prope Montem Fusculum 317.10. 353.25.
 Palumbarum, Plumbariola, Campaniae castrum, Palombara 312.45. 315.45. 326.30. 330.45. 351.25.
 S. Pancratii reliquiae 293.30.
 Pancera de Arco 15.50.
 Pancole, castrum comitatus Senensis 232.
 Pandulfus Verriscal, episcopus Norwicensis 344.1.
 Pandulfus de S. Stephano, abbas Casinensis 374. 375.
 Pandulfus de Anagnina, Gregorii IX. capellanus 350.45. 351.
 Pandulphus, princeps Capuanus 305.40. 306. 403.5.
 Pandulfus, princeps Capuanus 306.30.
 Pandulfus, comes Atini, Atenuli frater 307.40.
 Pandulfus, comes Normannorum 308.1.
 Pandulfus de Aquino 334. 347.15. 350—352.45. 356.20. 357.1. 361.25. 379.40.
 Pandolfo Fasanello 478.20. 480.10.
 Pandolfo dela Grotta 489.15.
 Pandolfus de Malatestis, Ariminensis 234.15.
 Pandulfi Urbevetai domus 270.40.
 Pandulfi filiorum terra 352.30. 356.1.
 Panico, Panigo, prope Bononiam, Panico 9.45. 12.5. 80. 158.30; comes de Panico v. Bonifacius.
 Panis et Porcus, consul Pisanus 260.15. 265.40.
 Pannocchienses, Pannocchienses (Tusci) 231.5.
 Pannonia, Pannonii 556—558.30. 561.25. 572.5. 585.1. 616.20. 617.30. 680.30.
 Panormum, Panormia, Palermum, Palermo 92.5. 238. 242.45. 253.50. 289.1. 290. 292. 311—314. 317—319.5. 323—325.1. 328. 329. 331. 333.5. 334.50. 338. 344.15. 349.15. 359.50. 373. 374.35. 376. 379.20. 384.10. 406—408.1. 418.5. 419.1. 426. 427.5. 429. 431. 432. 434. 435. 437. 439. 443.5. 458.25. 459.5. 478.5. 480.1. 484.10. 496. 498—500. 539.20; archiepiscopi: Hugo, Gualterius, Berardus; electus: Stephanus; archiepiscopus: 427.5; coenobia: S. Catherinae, S. Mariae regalia; palatium 324.1. 329.30. 331.20. 431. 432. 435. 496; porta: S. Agathae; turres: Campanarum, Pisanae.
 S. Panthaleonis ecclesia Civitatis Austriae 202.5. 205.35.
 de Papadolla, gens Patavina 91.45; cfr. Albertus.
 Papasancti, gens Patavina 100.1; cfr. Bartolomeus, Mustus, Prosdocius.
 Papi, Papienses, Pavia 14. 24.35. 25.5. 29.40. 30.15. 119.25. 169.25. 189. 190.10. 239.10. 244. 251. 300.25. 433.5. 439.45. 440—442. 449.15. 459.1; districtus 244.35; episcopus 30.15.
 Paquara, Panquara, Paquata prope Veronam 9.5. 21.30. 59.1.
 Parason, Durbinii filius, postea Sardiniae rex, Calluritanus 250—252. 254.10.
 Parason, iudex Turritanus 250—252.
 Paraxius, Paraxus, frater Iohannis Dominici, Patavinus 97. 99.
 Parcia, i. e. Parthorum terra 556.5. Pardi 557.30.
 Parcossenicze, villa coenobii Mechoviensis 673.40. 674.1.
 Parens de Vallechia 261.30.
 Parentius, senator Romanus 344.35. 345.20.

- Parentius de Sancto Paulo Veronae 16. 9.
 Parisium, castrum Foro-Julienae 218. 1.
 Parisius 29. 45. 150. 16. 310. 20. 433. 30. 569. 5.
 Parisius de Corota, scriptor annalium 6. 40.
 Partii, locus territorii Ceccanensis 296. 15.
 Parma, Parmenses 7. 10. 9—13. 21—23. 60. 27. 61. 1. 74. 25. 85. 89. 10. 160. 161. 230. 346. 30. 376. 45. 378. 40. 599. 1; Parmenses *i. e. moneta* 27. 35.
 Parten Pomeraniae 716. 30.
 Paschalis II. papa, ante Rainerus presbyter cardinalis 2. 15. 240. 1. 273. 20. 281. 282. 306. 50. 306. 413—417. 15. 447. 20. 680. 700. 35. 714. 50.
 Paschalis, Pasqualis, Paschasius anti-papa, ante Guido Cremonensis 250. 30. 251. 45. 255. 256. 284—286. 10. 312. 5. 430. 25. 431. 1. 436. 30. 437. 40. 452. 25.
 Passerinus de Bonacolis, Mantuae dominus 31. 45.
 Patina castrum 285. 40. 351. 1. 359. 418. 10. 582. 1.
 Patavinus Brocceta, Brunzeta, Patavinus 84.
 Patavinus Mararius, Patavinus 84.
 Patavium, Padua, Patavini, Paduani 5. 45. 7—15. 20—24. 50. 26. 5. 28—30. 40. 39—199. 201. 35. 210. 35. 218. 20. 219. 25. 221. 25. 234. 346. 15; carroccium 7—10. 30. 43. 25. 50. 35. 55. 1. 57. 58. 35. 60. 71. 73. 5. 112. 154. 20; communia 16. 20; coenobia: S. Benedicti, S. Iustinae; districtus 36. 10. 40. 10. 42. 46. 30. 48. 20. 52. 20. 55. 20. 58. 20. 62. 20. 67. 10. 71. 20. 78. 40. 79. 35. 83. 90. 5. 98. 50. 105. 45. 107. 25. 112. 40. 114—116. 118. 35. 119. 10. 122. 124—126. 5. 129. 167. 30. 169. 30; ecclesiae: maior 79. 30. 112. 50. 153. 20. S. Antonii, S. Crucis, S. Egidii, S. Lucae, S. Margarethae, S. Mariae, S. Michaelis, S. Thomae, S. Urbani; episcopi: Milo, Gerardus, Iordanus, Iacobus, Iohannes; episcopatus 42. 20. 71. 10. 105. 45. 210. 35; palatia: commune 47. 50. 40. 64. 45. 71. 40. 79. 20. 88. 40. 91. 35. 92. 20. 95. 106. 108. 20. 112. 30. 129. patriarchae Aquileiensis 47. 35. 89. 1; portae: S. Iohannis, Pontis Alti-nati, Pontis Molendinorum, Turrisellarum, Vallis; spatium: Pratum Vallis; vexillum 43. 40. 61. 40.
 Patavium, Passau 698. 45; episcopi: Gebhardus, Rudigerus.
 Patavinus a Prato, cognomine Comes 99. 45.
 Paterini, Paterini 224. 5. 338. 10. 340. 30. 363. 50. 371. 45.
 S. Paterni ecclesia Ceperani 415. 20.
 S. Paterniani ecclesia Signinorum 286. 30.
 Paternum, castrum Marsiae 342. 25.
 de Patiglano comes Tusciae 231. 5.
 S. Pauli altare Ceccanense 293. 35; coenobium Givense 504. 40; ecclesiae: Forestana 351. 20, Romana 358. 20. 381. 20.
 S. Paulini altare Civitatenae 209. 15.
 Paulinus, archiepiscopus Anglicus 503—505. 20.
 Paulus, Iaconis filius, episcopus Cra-coviensis 602. 603. 605. 606. 608. 5. 636—639. 641. 1. 644. 50. 648. 5. 650—653. 10. 666. 25. 668. 682.
 Pulcius Arzentius de Penseris, Mantuanus 28. 35.
 Paulus Boyani, Foro-Julienae 213—215. 35.
 Paulone Donuro 479.
 Paulus Inversariatus, Traversariatus, dominus Ravennae 11. 50. 157. 40. 183. 1; filius: Wilhelmus.
 Paulus de Logotheta, Agallae iustitarius 355. 85.
 Pauluccio della Marra 471. 1. 481. 10.
 Paulo Pacifico, Aversanus 492. 40.
 Paulus, Pisanus 250. 10. 251.
 Paulus, Saracenus, Ecelini III. astro-nomus 175. 10.
 Paulus de Sermedula, rex militum Patavinus 40. 20.
 Paulus, Tulinus castrum capitaneus 212. 15. 213. 218. 30.
 Pave castrum vallis Here in Tuscia 249. 15.
 Pax de Bucha, Mantuae potestas 22. 40.
 Pax Iudae, civis Paduanus 66. 15.
 Peanus, episcopus Poznanensis 579. 25.
 Peati, Pyast Cossichonis filius, Polonus 558. 1. 618. 15. 617. 20; uxor: Ripiza; filius: Semovit.
 de Pecciori, Pecciole castellum vallis Here prope Piasa 249. 250. 50.
 Pecorarius de Beto, Veronensis 14. 35.
 Pecorarius de Mercato novo, Veronen-sis 7. 8. 151.
 de Pecorile furcae inter Senas et Perusium 232. 40.
 Pecorarii castrum prope Sulmonam 353. 35.
 Pedelucio castrum prope Romam 268.
 Pedemonte, Pedemontanae partes, Pia-montese, *i. e. pars septentrionalis marchiae Tarvisinae* 45. 25. 50. 15. 51. 5. 54. 10. 59. 40. 61. 35. 65. 25. 66. 68. 5. 69. 40. 82. 25. 91. 35. 82. 95. 15. 103. 25. 104. 1. 106—110. 25. 114. 118. 1. 121. 123. 30. 128—130. 134. 15. 136. 15. 138. 45. 143—145. 35. 484. 15. 485. 15. 489. 15.
 Pedemontis, Pesmontis castrum prope Casinum 309. 45. 351—353. 20. 356. 20. 361. 25.
 Pedevenda *Pedevena* prope Feltrum 96. 15. 107. 30.
 Pegavia, Pigavia, *Pegau* 562. 5. 565. 25.
 Pegorinus I. de Monzambano, Veronen-sis 17. 30; filii: Bartholomaeus, Nicolaus, Rizardus.
 Pegorinus II. de Monzambano, Veronen-sis 17. 25.
 Pelagius, episcopus cardinalis Albanen-sis 151. 45. 339—341. 25. 344. 40. 352. 353. 35. 355—357. 361. 5.
 Pelavicinus, Pelavizinus, Pelavixinus marchio, tyrannus Cremonensis 15. 5. 23—25. 5. 130—134. 138. 30. 142. 161. 40. 166. 15. 169—172. 174. 20. 177. 45. 180. 188. 189.
 Pellarius, consul Pisanus 244. 249. 50.
 Penda Merciorum rex 503. 45. 504.
 Pepus, Pepo, Tancredi filius, vice-comes de Campillis 229. 231. 5.
 Peppo Iacoppi, capitaneus Senensis
 de Peraga gens Patavina 93; *cfr.* Gardionisia, Iohannes, Petrus.
 Percia 436. 10.
 Piercivaldus de Oria, Manfredi capita-neus 270. 15.
 Peregrinus de Lubavia, civis Gorli-censis 529. 40.
 Peregrinus, Patavinus 76. 40.
 Peregrinus de Wyzenburg, Silesiae miles 564. 10. 567. 15; filii: Gebhar-dus, Tymor.
 Perfectus, episcopus S. Georgii de Rama 497. 40.
 Perina, inclusus S. Clarae in Civitate Austriae 202. 15.
 Periaceti porta Piasa 344. 5.
 Perunmia prope Montem Silicem, Per-nanusa 105. 10.
 Perona, Prusias urbs, Perona 703. 25. 709. 15.
 Peronus de Lenisco miles 15. 20.
 Persae, Persis 192. 15. 257. 40. 413. 5. 628. 20. 629. 25.
 Parsicaris, notarius Patavinus 105. 40.
 Peruculus de Runco, Ronchis 94. 40. 102. 15.
 Perunium, Perunna civitas, Perona, *Perugia* 9. 35. 161. 40. 179. 10. 186. 45. 196. 30. 207. 35. 227. 40. 228. 10. 230. 45. 232. 234. 10. 268. 1. 276—272. 300. 80. 338. 350. 355. 15. 358. 20. 364. 5. 601. 10. 676. 45; comitatus 232. 40. 273. 1.
 Pesci Soldi, Solduli castrum prope Soram 285. 45. 319. 333. 20. 359. 5.
 Peseerius Veronensis 9. 50.
 Pestana civitas Bricis, *Paestum* 399. 40.
 Petenensis Iatrius 197. 5. 202. 10; epi-scopus: Wernardus.
 Petraia de Tuffi, prope Piasa 244. 10.
 Petrasius, Podlennae Wolae incola 672. 40.
 Pietra arx 229. 30.
 de Petra palaja gens Foro-Julienae 206. 45.
 Peterfilius Veronensis 9. 60.
 S. Petri burgus Civitatenis 198. 25. 208. 1; Romanus 256. 30; capella palatii Panormitani 435; castrum Veronense 3. 15; census Polonicus 689. 5. 679. 5; cimiterium Civita-tense 189. 30; coenobia: Wintoniense 521. 30, in Wireme 504. 40; ecclesiae: Antiochena 259. 50, de Canneto 286. 25. 287. 15, de Caruis 202. 1, Ceccanensis 293. 50, Civita-tensis 221. 40, Forestae 351. 20, prope balneum Montagnonis 65. 40, Romana 2. 35. 150. 5. 226. 15. 227. 20. 256. 272. 50. 282. 5. 284. 288. 45. 298. 15. 300. 50. 306. 50. 314. 40. 319. 45. 325. 45. 334. 5. 335. 20. 340. 15. 349. 30. 358. 20. 382. 15. 414. 25. 416. 10. 425. 45. 428. 20. 632. 1. 633. 1, ad vincula Romana 441. 1, de Villamagna 301. 55; milites 109—113. 115. 45. 133. 30; pontes prope Lucam 263. 45, Romanus 298. 15; porticus Romana 242. 35. 256. 30. 306. 25. 307. 25. 312. 15. 348. 15. 436. 30; regalia de regno Siciliae 311. 30. 334. 5. 428. 20; reliquiae 293. 30. 299. 20. 573. 25; sorores de Poloneto 202; status in vexillo Mantuano 31; terra 263. 35. 284. 15. 307. 10; vexillum 408. 30.
 Petrus Gallose, episcopus Portuensis 332.
 Petrus, cardinalis Prensatinus 687. 30.
 Petrus, cardinalis, apostolicae sedis in Poloniam legatus 594. 5. 630. 20. 631. 40. 665. 40. 680. 35.
 Petrus de Bone, cardinalis 446. 15. 449. 450. 5.
 Petrus de Columpna, cardinalis 271. 272. 10.
 Petrus de Hispania, cardinalis v. Iohan-nes XXI. papa.
 Petrus de Sasso, cardinalis, Campaniae rector 296. 45.
 Petrus, patriarcha Aquileiensis 208—210.
 Petrus, archiepiscopus Beneventanus 428. 5.
 Petrus Syrzak, Syrzak, episcopus Cra-coviensis 608. 10. 662. 15.
 Petrus Wys, episcopus Cracoviensis 608. 10. 672. 30. 675. 10. 684. 50

- Petrus, episcopus Siginus 293. 294.
 Petrus, episcopus Wratislaviensis 561. 30.
 587. 25. 589. 1.
 Petrus abbas Casematii 282. 30.
 Petrus de Insula, abbas Casinensis 312.
 313. 40. 346. 30.
 Petrus II. Comes, Conte, abbas Casinensis 319. 320. 333. 45. 334.
 Petrus abbas S. Clementis 283. 35.
 Petrus, abbas Sublacensis 274. 5.
 Petrus de Piperno, praepositus Civitatis 219.
 Petrus, praepositus Kyciensis 600. 10.
 634. 30. 635. 25.
 Petrus, prior S. Benedicti de Salerno 460. 30.
 Petrus, magister Casinensis, Iohannis archipresbyteri frater 379. 30.
 Petrus de Orsaria, praebendarius Civitatis 203.
 Petrus, visitator ordinis S. Clarae 204. 5.
 Petrus de Corbario, ordinis Minorum 718; v. Nicolaus V.
 Petrus, frater ordinis Praedicatorum v. Innocentius V. papa.
 Petrus Antissiodorensis, imperator Constantinopolitanus 301. 338. 50. 339. 5; uxor: 301. 35.
 Petrus II, rex Arragonum 319. 50. 334. 1. 335. 15.
 Petrus III, rex Arragonum 29. 30. 1. 271. 10. 483. 25. 500. 10.
 Petrus, rex Ungarorum 571. 30. 573. 20. 587. 15.
 Pierus, filius Karoli II. Siciliae regis 232.
 Petrus Dandolo, dux Venetiarum 444. 446. 45. 449. 450. 452. 458. 5. 462. 45. 463.
 Petrus Ziani, dux Venetiarum 51—53.
 Petrus, comes de Celano 288. 30. 291. 105. 300. 1. 315. 50. 319. 326. 15. 328. 30. 329. 331—335. 15; filii: Berardus, Raynaldus.
 Petrus, comes de Montebello 12. 20.
 Petrus, comes de Venetiis, potestas Mediolani 10. 45.
 Petrus palatinus Cracoviensis, Alberti filius 644. 45. 645. 45.
 Petrillo Acconciaco 479.
 Pietro d' Albenavoli, Capuanus 486. 25.
 Petrus Albittonis, Pisanus 243. 40. 248. 40. 263. 30.
 Petrus Altitia, Pisanus 258. 25.
 Petrus de Aymon, rocae Bantrae dominus 325. 45.
 Petrus Bertus, iudex de Bussis, Mantuanus 30. 50.
 Petrus de Bonis, Veronensis 14. 35.
 Petrus de Bonizis, Patavinus 84.
 Petrus Bonus de Nanis, Patavinus 99. 25. 102. 1.
 Petrus de Calabria, Siciliae iustitarius 497.
 Petrus de Carbonensibus, Bononiensis, Mantuae potestas 29. 30. 10.
 Petrus Ceccanensis 284. 10.
 Petrus de Crampa, Polonus 681. 20.
 Petrus Donnicellus, iudex Calluritanus, frater Parasonis Turrinani 250—252. 254; uxor: Donnicella.
 Petrus Ebuli, iustitarius terrae Laboris 345. 5. 346.
 Petrus de Formaniga, potestas Veronae 14. 3.
 Petrus Frayapane, Romanus 374. 20.
 Petrus gastus 429. 30. 435. 45. 436. 1.
 Pietro dalle Grottaglie 492. 35.
 Petrus de Guerra, Ceccanensis 299. 50.
 Petrus, filius Iohannis Sangonacii, Patavinus 129. 30.
 Petrus Latus, Romanus 256.
 Petrus Leonis, Romanus 2. 35. 288. 35. 309. 30. 310. 10. 420. 1. 424. 25; filii: Iordanus, Petrus.
 Petrus Lombardus 338. 20. 890. 50.
 Petrus Maionis, Ceccanensis 209.
 Petrus de Manso 318. 40.
 Petrus Mingardole, Florentinus 223. 25.
 Petrus de Muriolo, Veronensis 9. 50.
 Petrus de Murore v. Coelestinus V. papa.
 Petrus Paganus, Pisanus 265. 1; filius: Robertus.
 Petrus de Parentia 269. 20.
 Petrus Parenzi, potestas Senensis 229. 30.
 Petrus de Peraga, Patavinus 93.
 Petrus, Petri Leonis filius, v. Anacletus papa.
 Pietro Pignatello 492. 5.
 Petrus Pincoti, iudex Patavinus 99. 30.
 Petrus, consul Pisanus 247. 35. 252.
 Petrus de Potravim, Polonus 588. 5.
 Pietro Roccafoglia, castellanus Barensis 470. 20.
 Petriello Rumbo 492. 10.
 Petrus Russus (Rufus) 499.
 Pietro Strambone, Neapolitanus 492. 20.
 Petrus de Telesia iudex 371. 5.
 Petrus Teopolus, Venetianus, Mediolani et Tarvisii potestas 61. 20. 62. 5. 66. 20. 75. 76. 10. 156. 15.
 Petruccio Tocco 490. 15.
 Petrus Versagranum, Ceccanensis 298. 40.
 Petrus de Vico, Manfredi assecla 270. 15.
 Petrus de Viguera, Ceccanensis 295. 40.
 Petrus de Vineis, de la Vigna 11. 15. 71. 74. 10. 82. 35. 344. 10. 346. 40. 359. 35. 368. 40. 369. 45. 374. 30. 384. 30.
 Petrus Vlosides, Swentoslai filius 561. 565. 25. 590. 626. 10. 627; filius: Swentoslus.
 Petrus, Wratislaviensis 648. 35.
 Petrus de Zambonino notarius 91. 1.
 Petrus de Zuccula, Foroiliensis 221. 45. 222.
 Petri filiorum Insula inter Soram et Aquinum 357. 30. 359. 1.
 Philippi apostoli reliquiae 293. 40. 299. 15.
 Philippus, patriarcha Aquileiensis, ante archiepiscopus Salzburgensis 197. 35. 198. 699. 35.
 Philippus, archiepiscopus Coloniensis 258. 441. 35. 446. 5. 449. 5. 452. 15. 455. 45. 462. 15.
 Philippus, archiepiscopus Ravennas, ante episcopus Ferrariensis et electus Florentinus 12. 10. 15. 30. 16. 1. 103—111. 113. 114. 116. 117. 119—124. 130—134. 157. 159. 165—171. 177. 178.
 Philippus, episcopus Dunelmensis 508. 45.
 Philippus, episcopus Feltrensis et Bellunensis 47. 40.
 Philippus, episcopus Firmanus 541. 20. 545. 20. 605. 20. 642. 45.
 Philippus, episcopus Pactensis 498. 25.
 Philippus, archidiaconus Feltrensis 81.
 Philipponus, canonicus Aquileiensis 219. 50.
 Philippus, Filipus, rex Romanorum 6. 25. 20. 30. 294. 46. 297. 50. 319. 40. 333. 40. 566. 30. 698. 30.
 Philippus I, rex Franciae 406. 1. 414. 714. 45; filius: Ludovicus.
 Philippus, Filipus II, rex Franciae 150. 226. 40. 325. 335. 45. 338. 45. 343. 20; falso: Ludovicus 152. 15.
 Philippus III, rex Franciae 29. 10. 30. 1. 193. 270. 35.
 Philippus IV, rex Franciae 231. 40. 717. 5.
 Philippus, Rogerii I. Siciliae regis eunuchus 426. 427.
 Philippus, Caroli I. Siciliae regis filius 491. 20.
 Philippus, filius Caroli II. Siciliae regis, princeps Tarentinus 232. 10; filius: Carolus.
 Philippus, dux Pomeraniae 719. 30.
 Philippus, comes de Sangro 430. 40.
 Philippus Alcherii, Patavinus 95. 5.
 Philippus de Aquino 355. 25. 356. 20.
 Philippus de Aterno, Siciliae iustitarius 499. 25.
 Filipinus de Bonacolis 30. 35. 31. 5.
 Philippus filius Bonadici 10. 1.
 Filippello Carrafa, Neapolitanus 489. 10.
 Philippus de Citro, comestabulus Capuae 358. 45. 359. 35. 365. 40. 368. 373. 375.
 Philippus, Civitatis 214. 30.
 Philippus, Conradi pater, Foroiliensis 215. 1.
 Philippus II, Conradi filius, Philippi nepos, Foroiliensis 215. 1.
 Philippus domni Heliae, miles Ceccanensis 299. 35.
 Philippus de Magdalene, iudex 362. 50.
 Filippus Malvolte, potestas Senensis 227.
 Philippus de Monteforti, Caroli I. Siciliae regis vicarius 500. 5.
 Philippus, proditor Pistoriensis 232. 20.
 Phylippus, Placentinus, Parmae potestas 85. 45.
 Philippus domni Rainaldi, de Rainaldo, Ceccanensis 296. 299. 35.
 Philippus de S. Magno, rocae Iani castellanus 383. 35.
 Philippus de Sanguinetto, vicarius Karoli Calabriae ducis 232. 25.
 Philippus, Sublacensis 274. 15.
 Philippus de Surrento, miles Capuanus 379. 30.
 Philipus de la Torre, Mediolanensis 28.
 Phocax Saracenus 470.
 Pianontese v. Pedemons.
 Pianusule castrum inter Lucam et Pisanum 241. 40.
 Pica, castrum prope Casinum 285. 40. 308.
 Picardus, Picardie 24. 20.
 Picti 504. 35.
 Pigocii terra prope Veronam 28. 15; de Pigotio gens Veronensis 18. 1.
 Pili, palatinus Warsoviensis 685. 25.
 Pilius, miles Veronensis 3. 55. 4. 1.
 Pillen, Littoviae castrum 703. 20.
 Pillius de Pillio, Vincentinus 78. 15.
 Piamons de Bonacolis, Mantuanus 24—26. 28. 30. 31. 15; filii: Barde-lonus, Zaninus.
 Pincoti, gens Patavina 99. 30; cfr. Dalea-menellus, Petrus, Tisolinus.
 Pindisii castrum episcopale Patavinum 114. 35.
 Pinnatarium, Pignatarium, castrum iuxta Soram 315. 50. 326. 50. 329. 5. 351. 25. 378. 5.
 Pinus de Guarnaccia, potestas Urbevetanensis 271. 30.
 Pinzanum, castrum Foroiliense 216. 1. 222. 20.
 Piperai castrum Campaniae 282. 35. 284. 50. 297. 10.
 Pipianus, episcopus Lunensis 247. 10.

- Pipinus a Prato, Patavinus 99. 40; filii: Arnerandus, Iohannes.
- Piscania, Dicitensis terra Pomeraniae 716.
- Pirus Patavinus 102.
- Pisae. Pasa, Pisani 25. 94. 40. 158. 5. 189. 190. 192. 25. 223. 10. 225. — 227. 50. 230. — 232. 234. 10. 238. — 266. 269. 30. 272. 281. 40. 282. 15. 288. 25. 306. — 309. 313. 45. 317. 35. 336. 50. 339. 5. 379. 5. 380. 382. 35. 420. — 422. 424. 30. 433. 1. 434. 451. 30; archiepiscopi: Daibertus, Villanus, Bonencasa; burgus: S. Michaelis; comitatus 250. 40. 251. 1. 261. 263. 5; curtis vetus 239. 35; domus communis 246. 40; ecclesiae: S. Ambrosii, S. Iohannis baptistae, S. Mariae, S. Matthaei, S. Sixti, S. Stephani, S. Zenonis; pontes: S. Mariae, S. Stephani; portae: Aurea 249. 45. 254. 1, Calciana, S. Mariae, Perlasii, Spine Albe; portus 189. 35, 190. 10. 243. 244. 10, v. Magnalis; via: S. Marise; Pissina turris Pastorini 431. 30. 432. 5.
- Piscara Apuliae 315. 50. 345. 473. 30.
- Piscaria, Pischeria Lombardiae, *Peschiera* 6. 10. 16. 1. 130. 50. 149. 171. 20.
- de Piscinis, gens Veronensis 11. 20.
- Piscis de Palteneris, Montis Silicis castellanus 14. 10. 63. 30. 87. 5.
- Pisder, Pisenensis terra, Pissar, Pysdre, *Petersn* 567. 40. 568. 1. 657. 25. 663. 30. 692. 40.
- Pisus, civis Civitatis 209. 15; filius: Iacobus.
- Pisten, Prussiae oppidum 701. 30. 705. 10.
- Pistiquinus, Calabriae castrum 419. 25.
- Pistoriensis 227. 60. 228. 230. 232. 241. 244. 245. 5. 261. 45. 263. 20. 272. 5.
- Pitiglianum castrum prope Urbem veterem 273. 5.
- Pizulus, canonicus Civitatis 203.
- Placentia, Placencia, Placenza, Plagensa, Placentini 7. 45. 14. 25. 23. 20. 24. 27. 35. 43. 30. 85. 45. 119. 25. 160. 161. 166. 15. 168. 25. 189. 25. 216. 20. 244. 285. 1. 346. 15. 402. 5. 412. 30; carrocium 24. 30; comitatus 219. 20; districtus 244. 35; pons 378. 30.
- Placia, Platia, Plassa Siciliae, *Plazza* 259. 5. 371. 50. 432. 35. 499.
- Placidus, episcopus Ferentinus, Casamarii abbas 282. 283. 1.
- Placius, cantor Patavinus 121.
- de Plancanis, Planchanis, gens Veronensis 17. 55. 28. 20.
- Planellum prope Sorellam 319.
- Planosa 248. 20. 264.
- Plauci v. Cumani.
- Plavis fluvius, *Piave* 55. 10. 60. 1. 61. 25. 79. 40.
- Plaiba Sacci, *Pieve di Sacco*, prope Patavium 104. — 107. 115. 35. 166; ecclesia S. Martini; gens 96, v. Bonacordus, Rubens, Monrial.
- Plescovia, Pleskow, *Pskow* ad Peipus lacum 704. 20.
- Plisk, miles Bohemus 706. 30.
- Plog, Danus 715. 10.
- Plovezanum, districtus Veronensis 8. 35.
- Plowecz, Ploweza, villa Cuyaviae 658. 5. 689. 15.
- Plozok, Plotzke, Ploczk, Plocensis urbs, *Plocz* 562. 5. 564. 25. 567. 30. 648. 15. 650. 23. 685. 687. 689. 25. 695. 20. 702. 708. 35; episcopi: Clemens, Alexander.
- Plumacium, prope Bononiam 11. 30. 378. 10.
- de Plumbino castrum prope Piasa 246. 25. 247. 5. 259. 40.
- Podium Bonici, Bonici, Posbonici Tusciae, *Poggibonsi* 25. 1. 189. 30. 225. 30. 230. 45. 273. 5.
- Podium S. Ceciliae, Tusciae castrum 231. 30.
- Podlessa-Wols, villa coenobii Mechoviensis 672. 40. 676. 1.
- Pofe castrum, Pafans terra 283. 20. 284. 20. 288. 5.
- Pokarwen, Pocarwen 694. 702. 15.
- Policorum 370. 1.
- Pollignano 470. 25. 479. 5.
- Pollinartium castrum 269. 25.
- Polonetum, locus prope Civitatem Austriae 202.
- Polonia, Polonia, Polan 208. 25. 527. 528. 30. 530. 1. 531. 25. 533. 10. 534. 25. 536. — 540. 544. 546. 1. 550. — 553. 1. 555. 556. 558. — 568. 570. 15. 577. — 579. 581. 582. 5. 584. — 591. 592. — 595. 15. 598. — 605. 607. 612. — 619. 621. — 628. 35. 630. — 640. 1. 642. — 646. 648. 650. — 653. 655. — 665. 668. — 673. 675. 676. 678. — 680. 682. — 686. 688. 689. 691. 35. 692. 695. 703. 15. 705. 716. 719. 20; moneta 689. 10.
- Poltroni, Paltroni, gens Mantuae 20. 21. 40.
- Polukze, domus Polonica 608. 15.
- Pomerania, Pomorania, Pomeria, Pomoria, Pomaria, Pomerani 537. 35. 539. 558. 30. 560. — 562. 25. 564. 10. 567. 570. 5. 578. 582. 5. 589. 10. 596. 10. 624. 625. 632. 20. 633. 642. 25. 658. 10. 660. 10. 684. 691. 35. 715. 1. 716. 30. 718.
- Pompilius I, Listik III, filius, Polonise princeps fabulosus 557. 558; filius: Pompilius II.
- Pompilius II, Pampilio, Popel, Polonise princeps fabulosus 557. 616. 20. 617. 20. 620. 30. 621. 40.
- Pomposa 448. 1.
- Poncinella a Carceribus, Veronensis 17. 15.
- Ponetz, Poloniae oppidum 560. 35.
- Pons-, Ponte-, Ponti.
- Ponti castrum prope Veronam 7—9. 30. 16.
- Pontis Altinati domus Patavina 88. 35. 96. 10; porta 109—111. 1. 167. 10; quarterium 83. 5. 89. 1. 96. 10.
- Pons Brentae, *Ponte di Brenta*, prope Patavium 120. 10.
- Ponscorbus, *Pontecorbo*, inter Patavium et Plebem Sacci 107—109. 20. 167. 1.
- Pontiscurvi oppidum Campaniae, *Pontecorvo* 305. 5. 309. 40. 341. 10. 318. 326. 50. 331. 6. 352. 45. 357. 1. 358. 361. 25. 373. 20. 376—378. 35.
- Pons Heras 263. 30. 264. 1.
- Pons Longus, *Pontelungo*, prope Montem Silicem 104.
- Pontis Lucani castrum prope Romam 381. 15.
- Pontis Molendinorum contrata Patavina 96. 10; quarterium 69. 10; gens v. Albertus, Iacobus.
- Pontis-Posseri castrum prope Veronam 8. 20. 9. 30.
- Pons-Rubens prope Padum 12. 1.
- Pons S. Nicolai prope Patavium, *Ponte S. Nicolo* 108. 15. 167. 1.
- Pons-Vicus, *Pontevico* 24. 40. 188. 15.
- Pontia prope Sublacum 274. 15.
- S. Pontiani reliquiae 299. 20.
- Ponticum mare 182. 5.
- Pontius, episcopus Clarimontis 448.
- Pontius Amatius, de Amatis, Cremonensis 20. 20. 27. 50.
- Poppe, archiepiscopus Cracoviensis fabulosus 608. 5. 618. 619. 35.
- Poppe, ordinis Theutonicorum magister generalis 701. 35.
- Poppe de Osteras, magister terrae Prusicae 571. 40. 703. 1.
- Populoni portus in Tuscia 248. 30.
- Porcellum prope Piasa 245. 25. 246. 50.
- de Porcellis, Porcellis, gens Foroiulienensis 198. 15. 203. 1. 216. 40.
- Porpeti castrum Foroiulienense 213. 30.
- Porta, *Pforte* 550. 35. 561. 10. 565. 25. 566. 25.
- Porta Roseti 378. 45. 381. 55.
- de Portis gens Foroiulienensis 215. 221.
- Portuensis, *Porto* 332. 10. 345. 30. 441. 1. 446. 15. 449. 15. 452. 25. 459. 1; episcopi: Bernardus, Guillelmus, Petrus Galloze.
- Portus prope Mantuum, *Porto Legnago* 57. 89. 40. 154. 1.
- Portus Delfini 239. 15. 247. 10. 253. 30. 262. 5.
- Portus Nao 14. 30.
- Portus S. Luciae 284. 35.
- Portus Veneris prope Ianuum, *Porto Venera* 239. 25. 240. 15. 242. 20. 247. 5. 248. 30. 253—256. 20.
- Poson castrum, *Pressburg* 572. 5. 573. 5.
- Postis, Campaniae castrum 284. 35.
- Posteriorum liber, i. e. Aristotelis Analytica posteriora 134. 10.
- de Postieris, contra Sausensis 231. 50.
- Potentia 310. 35.
- Potravim prope Cracoviam 588. 5.
- Poveranum, villa prope Veronam 8. 20.
- Povolettum, castrum Foroiulienense 217. 50.
- Poznan, Poznanienses 549. 30. 551. 1. 558. 582. 1. 563. 1. 567. 40. 579. 626. 627. 656—658. 30. 678. 20. 679. 1. 683. 685. 688; episcopi: Bogafalus, Pegasus, Stephanus, Bernardus, Cherebinus, Radunus, Iohannes I, Iohannes II, Iohannes III, Albertus, Iohannes IV, Nicolaus, Dobrogostinus.
- Pradatinis, locus prope Utinum 208. 10.
- Pradae pons t. e. lapidis Beauraise de Verona 8. 10.
- Prademianum prope Utinum, *Pradamano* 213. 5.
- Prædicatores, Predicatores 6. 30. 8. 40. 21. 30. 27. 35. 55. 25. 58. 35. 89. 25. 101. 10. 111. 1. 116. 10. 151. 154. 15. 169. 20. 202. 211. 1. 214. 35. 232. 15. 270. 357. 10. 359. 40. 377. 25. 380. 10. 548. 15. 595. 1. 599. 10. 634. 20. 635. 15. 642. 646. 25. 659. 20. 669. 40. 674. 15. 675. 45. 681. 40. 700. 40. 708. 5; Brixienses 14. 40; Cracovienses 595. 20. 632. 633. 10. 637—639. 15. 666. 1. 668. 15. 669. 20. 680. 50; Culmenes 707. 10; Legenitenses 549. 35. 551; Wratislavienses 648. 40; cfr. S. Domini ordo, Maiores.
- Præmonstratum, Premonstratensis ordo 548. 10. 700. 20. 708. 35; cfr. Albi, S. Augustini ordo.
- Praenestinus, Prenestinus, Penestrinus, Paestrinus 230. 1. 272. 1. 287. 20. 313. 45. 365. 30. 378. 45. 380. 30. 381. 383. 384. 1. 443. 40. 446. 15. 452. 20. 459. 5. 687. 35; episcopi: Malfredus, Paulus.
- Praga, Pragenses 530—532. 30. 534. 10. 536. 15. 537. 541. 35. 547. 20. 558. 30. 586. 1. 616—621. 15. 632. 40. 642. 10. 643. 10. 664. 40. 665. 1. 676. 10. 678. 688. 45; archiepiscopus: Arnustus; coenobium: S. Clarae; episcopi: Dymarus, S. Adalbertus; Pragenses grossi 674. 5. 682. 40. 684. 10.
- Prampereh castrum 203. 1; domini de Prampereh 203. 1. 206. 215. 40.
- Prandnik, Prudnik prope Cracoviam 595. 666. 1. 680. 45.
- Prandota, episcopus Cracoviensis 598. 15. 602. 608. 5. 634—637. 15. 666. 15. 682. 20.

- Prandota, castellanus Cracoviensis 683. 25.
 Prata prope Optergium; *Prata* 66. 5.
 72. 40. 74. 25; de Prata gens Civita-
 tensis 198. 203. 1. 206. 216. 40.
 Pratenes Tusciae 228. 230. 40. 241. 35.
 244. 283. 45.
 Pratum Vallis in suburbio Patavii 44.
 58. 45. 67. 68. 71. 25. 75. 30. 98. 40.
 109. 113. 116. 5. 122. 10. 169. 15.
 S. Praxedis titulus cardinalis 301. 40.
 355. 25.
 Precina 358. 25. 363. 25. 373. 1.
 Praegina castrum prope Cracoviam 539. 65.
 596. 45.
 Premariacum prope Utinum, *Premar-*
riaco 213. 1.
 Premisl-, Primisl-, Pribisl-,
 Preeslaus.
 Preczlaus, episcopus Wratislaviensis
 532. 35.
 Pribislaus, frater Mechoviensis 672.
 Primizius I. Bohemiae rex 536; liberi:
 Wenczeslaus, Anna; uxor: Constancia.
 Premiz II. v. Otacarus II.
 Premizius, Boleslai Watydlivy filius
 634. 635.
 Premisl, Primislaus I, filius Wladislai
 Odonia, dux Gnesnensis 568. 20. 569. 10.
 600. 25. 646. 10. 648. 15; liberi: Pri-
 mislaus, Salomea.
 Primislaus II, Primislii Gnesnensis filius,
 dux Poznaniensis 549. 30. 646. 10. 648.
 —653. 668. 30. 682. 50. 688. 5; uxores:
 Lucardis, Richas.
 Primisl, Conradi ducis Masoviensis filius
 564. 20. 567. 25.
 Premisl, Primislo, Conradi Glogoviensis
 filius 551. 45. 569. 20.
 Primislaus, Dypoldi Moraviensis filius
 568. 5.
 Presentianum 332. 1. 352. 30. 356. 25.
 374. 470. 5.
 Prata, castrum prope Montem Casinum
 352. 30.
 Pretestana, castrum Foroiliense 217. 45.
 Pribko v. Bulko.
 Prigora fluvius, *Fregel* 707. 35.
 Priolop, Pomeraniae locus 717. 30. 718.
 Principatus, *Principato* 325. 5. 326. 5.
 349. 25. 364. 371. 50. 405. 30. 419. 40.
 431. 473. 20. 474. 30. 480. 5. 487. 1.
 Princivalus comes 23. 1.
 Princivalle Grimaldo, Ianuensis 477. 30.
 Princivalle de Sanguine 473. 5.
 Prizlaum, *Prentzcu* 716. 25.
 Procanum, castrum prope Urbem veterem
 269. 25.
 Procoppius, episcopus Cracoviensis
 608. 10. 652. 653. 668. 682. 50. 683. 5.
 Proccossius de Balicz, Polonus 673. 5.
 Proculfus, Proculphus, archiepiscopus
 Cracoviensis fabulosus 608. 5. 616. 30.
 617. 40.
 S. Proculi pons prope Faventiam 27. 20.
 Proculo Venato, Puteolanus 479. 30.
 Proczan, Protzan, Proczanum Silesiae,
Protsau 532. 10. 541. 15. 545. 15.
 Prognas de Zuccula, Foroiliensis 221. 45.
 222.
 Prohorius, Prohartus, Prohortus, Pro-
 otus, Prochorus, archiepiscopus Craco-
 viensis fabulosus 608. 5. 616. 617.
 Propheta, Montis Silicia capitaneus
 113. 25. 122. 1. 124. 126.
 Prosdocius Pappasanti, Patavinus 100.
 Prosei castrum Campaniae 282. 40.
 285. 35.
 Provincia, Provenzia, Provenza, Provin-
 ziales, *Provence* 24. 20. 27. 25. 187.
 189. 5. 247. 15. 248. 20. 253. 254.
 257. 50. 258. 263. 40. 266. 345. 30.
 376. 40. 433. 1. 490. 160. 5.
 Prussia, Prusia, Pruzia, Pruteni, Pru-
 theni, Pruthini 530. 1. 537—540. 30.
 547. 553. 5. 558. 40. 578. 20. 580—
 582. 10. 591. 20. 597. 5. 607. 10. 616. 25.
 617. 628—629. 10. 632—635. 10.
 658. 10. 662. 40. 665. 1. 666. 30. 669. 15.
 671. 25. 673. 1. 675. 676. 678. 30.
 679. 5. 687. 1. 688. 40. 692. 695. 701.
 702. 704—707; de Prussia fratres
 701. 25. 707; Prutenorum ordo 527. 40.
 Przeworsko, Galliciae villa 671. 35. 673. 16.
 Przemlensis civitas Galliciae, *Przmgal*
 671. 35; episcopus: Mathias.
 Passice, villa coenobii Mechoviensis
 673. 40.
 Pastrossice, villa prope Miechow 670—
 672. 674. 676. 1.
 Paypolei s. Campus caenum in Silesia
 561. 15. 681. 25.
 Polomaus-Tolomens, Tusculanus 245. 40.
 284. 5; filius: Ionathas.
 Ptolemis v. Aconitana civitas.
 S. Pudencianae ecclesia cardinalis 288. 20.
 294. 296. 40.
 Pugerale castrum prope Amalium 240. 30.
 241. 1.
 de Pulcinicho gens Foroiliensis 206. 35.
 Pultowsko, Masoviae castrum 687. 10.
 Puncinella a Carcere, Veronensis 13. 5.
 de Pupplito, Poplito domini 350.
 Pusinella, Veronensis 28. 20.
 Patalee castrum prope Romam, *Pozzaglia*
 267. 35.
 Puteoli, Pozzuolo 348. 30. 474. 15.
 de Puteolo gens Neapolitana 492. 5.
 Puterbergk Prussiae 692. 5.
 de Putignano villa ad Arvom 257. 10.
 Pyffyn, Silesiae oppidum 569. 25.
 de Pyris, Piris castrum Foroiliense
 218.
 Q.
 Quanta, civis Lublinensis 663. 15.
 Quarata terrae Bariensis 492. 20. 493. 10.
 Quartum castrum marchiae Tarvisinae
 59. 45.
 Quatuorvinti, familia Veronensis 7—10.
 Quedenow, terrae Sambiensis pars 707.
 708. 5.
 Quene vel Dernen, Prussiae ecclesia
 707. 30.
 Querceto, castrum prope Pisas 250. 45.
 Quincheclensis, *Pänfkirchen* Ungariae
 234. 45.
 S. Quintiani ecclesia Ceccanensis 293. 50.
 Quintianum, Quincianum, Quinzanum
 prope Cremonam, *Quinzano* 24. 40.
 160. 15. 188. 15.
 S. Quirici coenobium de Introducto
 360. 45; ecclesia Ceccanensis 297. 35.
 301. 20.
 Quirini, gens Venetiana 515.
 Quoncius, Civitatis 207. 20.
 R.
 Raalth, Rayd, iustitarius terrae Barien-
 sis 472. 10. 476. 35. 477.
 Raba, fluvius prope Cracoviam 638. 10.
 639. 675. 50.
 Rabiozi, Raibosi comites s. de Mangono
 40. 145. 35.
 Raeholius, archiepiscopus Cracoviensis
 fabulosus 608. 5. 620. 1. 621. 16.
 Raetas, Raetas, Raetiaci, castrum Cu-
 yavise, *Raetas* 656. 30. 689. 1. 692. 25.
 Radeyow, Raesov, Radsoviensis ca-
 strum Cuyaviae 656. 30. 658. 5. 689.
 Radom, Radomsko Poloniae 648. 20.
 671—673. 675. 40.
 Radossycas, villa coenobii Mechoviensis
 676. 45.
 Radost, episcopus Cracoviensis 581. 30.
 589. 10. 590. 5. 608. 5. 624—626. 1.
 665. 25. 680. 30.
 Raduanus, episcopus Poznaniensis 580. 5.
 Radulphus, cantor Cracoviensis 597. 15.
 Rao comes de Balbano 351—353. 5.
 Rao de Azia, capitaneus roccae Arcis
 351. 15.
 Radulphus Ceccanensis 296. 10; filius:
 Iohannes.
 Raul de Cesena, potestas Mantuae 30.
 Radzyn, Radin Prussiae, *Rhoden* 692. 5.
 701. 5.
 Ragazanus, potestas Mantuae 20. 50.
 Ragosii, gens Veronensis 9. 50.
 Rayduifus, Rayno, Raynullus, comes
 Airole 283. 10. 309. 418. 30. 420—423.
 Raimundus cardinalis 284. 50.
 Raimundus a Turra, patriarcha Aqui-
 lensis 29. 10. 199—210. 15.
 Remundus, minister in Polonia 634. 15.
 635. 10.
 Raimundus, comes S. Aegidii 239. 45.
 413. 1.
 Raimundus IV, comes Provinciae 187. 5.
 383. 40. 384. 20.
 Raimundo Caspece 489. 25.
 Raimundus, Raynaldus de Carci, ad-
 vocatus Casinensis 375. 376. 50. 380. 1.
 Ramondus de Cardona, Tuscus 232. 20.
 Ramundinus de Garfagnana iudex 261. 25.
 Raymundus de Ugonibus, Brixiensis,
 potestas Mantuae 21. 5.
 Raynaldus, archiepiscopus Capuanus
 332—334. 1. 342. 25.
 Rainaldus, archiepiscopus Coloniensis
 249. 250. 255. 256. 312. 10. 436.
 438. 5; *falso Rudolphus* 628. 20. 629. 25.
 Raynaldus a Turra, episc. Cumanus 24.
 Rainaldus, episcopus Gaietanus 307. 40.
 Renaldus de Malevolta, episcopus Se-
 nensis 231. 232. 1.
 Reynaldus I. Tuscus, abbas Casinensis
 309. 25.
 Reynaldus II. Colimensis, abbas Casi-
 nensis 285. 35. 309. 30. 311. 312. 10.
 Reinaldus, abbas Sublacensis 274.
 Raynaldus, dux Spoletinus 344. 50. 345. 1.
 347—350. 353. 357. 5. 359. 361—
 364. 15. 368. 30. 370.
 Rainaldus, Raynaldus, marchio Estensis,
 Azonis VII. filius 9. 10. 14. 30. 23. 5.
 72. 25. 74. 25. 146. 5. 157. 15. 162.
 183. 184. 186.
 Raynaldus, comes Aprutii 325. 35.
 Raynaldus, comes Ceccanensis 282. 283. 5.
 295. 35.
 Raynaldus de Aquaviva, capitaneus Vi-
 terbii 365. 25.
 Raynaldus de Aquino 329. 25. 332. 10.
 333. 10; notus: Finagratus.
 Raynaldus I. de Bareto 347. 30; filius:
 Raynaldus.
 Raynaldus II. de Bareto 347. 30.
 Ranaudo della Grotta, iustitarius 484. 15.
 Raynaldus Mucidi, Ceccanensis 299.
 Rainaldus de Oti, Pisanus 94. 40.
 Raynaldus de Paterno de Sancto Ger-
 mano 373. 25.
 Raynaldus Senebaldus 331. 35.

- Rainaldus Sublacensis 274. 15.
 Rainaldus Ursi, Anglus 438. 25.
 Rainierius presbyter cardinalis S. Clementis v. Paschalis II.
 Rainierius, diaconus cardinalis S. Georgii 443. 10. 446. 35. 459. 1.
 Rainierius cardinalis, antea Innocentii III. notarius 337. 25. 372. 20. 384. 15.
 Rainierius, Ranerius, episcopus Senensis 225. 35. 226.
 Rainierius, comes Tuscus 260. 30.
 Rainierius Alferoli, consul Pisanus 251. 15.
 Raynerius de Aversa 342. 20.
 Raynerius Belegriini, camerarius Casinensis 356. 35. 358. 1. 361. 10. 373. 20.
 Rainierius de Bonello, iudex Patavinus 79. 91. 5.
 Rainierius Borgarello, Perusinus, potestas Veronae 9.
 Rainerio Buonelmonte, iustitiarius terrae Bariensis 491. 10.
 Rainierius Gaetani, Pisanus 246—250. 252. 256. 15.
 Rainierius de Insula 14. 25.
 Rainierius de Perlasco, Pisanus 242. 10. 247. 10.
 Rainierius Ridellus, Normannus 307. 35.
 Raynerius Ruzerius, potestas Veronae 7. 15.
 Rainierius Sciacca, Pisanus 246. 25.
 Raynerius Zengolus, potestas Mantuae 22. 30.
 Rainierius Zeno, potestas Veronae 55. 40. 56. 1.
 Reinguald rex 506. 40.
 Reinhardus, frater Grissowiensis 541. 25. 542. 25.
 Reynardus de Orzano, ForoIuliensis 202. 25.
 Raynerottus Civitatisensis 221.
 Raynou, magister Ceccanensis 295. 40.
 Rannulfus, episcopus Dunelmensis 508. 35.
 Raynulfus, Rainolfus, magister Ceccanensis 295. 40. 298. 30.
 Rama Palaestinae 497. 40; episcopus: Perfectus.
 Ramanzschum prope Utinum, *Remanzaco* 219. 5.
 Rambertus de Gisleiis, Bononiensis, potestas Patavinus 60—62.
 Rambottus Cerinus, Pisanus 262. 15; filius: Iacobus.
 Rangnetha, Rangait, Ranguthen, Raxiten, castrum Prussiae 692. 5. 695. 701. 20. 703. 20. 708. 15.
 de Rangano gens Mutinensis 12.
 Raniannus 423. 1.
 Rantulfus de Villalta 200. 40.
 Ranucius Urbovetanus 227. 30.
 Ranuccius Iannus, Pisanus 251. 10; filius: Ildebrandus.
 Rapallum 239. 25.
 Rapida, castrum Tusciae 264. 1.
 Rapollae castrum prope Amalfim 313. 10.
 Rapulla Calabriae 498. 45.
 Raspampanum castrum prope Viterbium 350. 5. 372.
 Ratibolus comes 23.
 Ratiboria, Ratebor, Raceburgenses, *Ratibor* 552. 25. 553. 1. 563. 5. 565. 566. 20. 569. 20. 595. 1.
 Ratibor, Boguzlai Pomerani filius 715.
 Ratzeponensis 359. 60. 360. 5.
 Rauden Silesiae 531. 20.
 Ravasii, gens Mantuana 21. 40.
 Ravellum, Ravellenses, *Ravello* 363. 35. 374. 35. 375. 1. 419. 1. 479. 25.
 Ravennus, Ravennates, Ravennenses 11. 50. 12. 15. 15. 50. 25. 5. 27. 40. 66. 35. 67. 30. 103. 20. 152. 40. 157. 40. 158. 1. 165. 30. 177. 45. 183. 1. 280. 1. 306. 35. 307. 20. 346. 5. 348. 45. 365. 25. 368. 15. 375. 20. 377. 50. 401. 403. 20. 404. 5. 410. 15. 423. 10. 442—444. 448. 1. 458. 40. 459. 15. 462. 45. 537. 50. 539. 20; archiepiscopi: Gerbertus, Philippus, Bonifacius.
 Ravonus de Contro, Veronensis 18. 5.
 Rayel Saracenus, portulanus Baroli 489.
 Razolum castrum, *Reggiolo* 21. 5. 24. 10.
 Realdesco, castrum prope Brixiam, *Roldesco* 81. 84; v. Wizardus.
 Reana, villa ForoIuliensis 220. 40.
 Reate civitas, *Rieti* 267. 268. 334. 20. 339. 50. 344. 35. 345. 1. 349. 35. 350. 364. 365. 5. 368. 30. 369. 1. 371. 10. 372. 381. 10. 383. 10; ecclesiae: S. Francisci, S. Nicolai.
 Recentius Bonini, Veronensis 17. 35.
 Recis, Rechus, fluvius Pomeraniae, *Regen* 578. 10. 588. 30.
 Redalda 2. 40.
 de Refosorio molendinum prope Sanctum Germanum 318. 40.
 Regami pars prope Reate 268. 20.
 Regina, inclusa S. Clarae Civitatisensis 202. 15.
 Regium, Regini Lombardiae 6—10. 40. 15. 50. 20. 15. 21. 23. 1. 26. 25. 27. 25. 61. 1. 99. 15. 137. 5. 359. 369. 50. 376. 20. 383. 20; episcopus: Nicolaus.
 Regium, Regini regni Siciliae 271. 45. 346—348. 30. 355. 20. 358. 359. 10. 363—365. 15. 368. 35. 371. 30. 400. 25. 406. 5. 418. 25. 437. 529. 20; archiepiscopus: Landus.
 Regnelius 715. 30; filius: Magnus.
 Reinevelde coenobium 715. 45.
 Remi, Rhemi, Remenses, *Rheims* 310. 30. 434. 35. 537. 30; archiepiscopus: Gerbertus.
 Remondatus collis prope Reate 268. 20. de Renaria turris 350. 25.
 Rens, lacus Prussiae, *Ronsense* 691. 40.
 Renus fluvius 532. 40. 566. 30. 657. 35. 675. 20. 703. 1. 706. 30.
 S. Reparatae portus Sardiniae 242. 20.
 Repisenum castrum prope Urbemveterem 269. 15.
 Replin prope Cracoviam 606. 30.
 Reschatus, Mantuanus 21. 20.
 Resenburg, castrum Prussiae 701. 15.
 Resytiten Lituaniae 705. 10.
 de Reteste comes 425. 35.
 Revalia, Rivalia, Ryvalia, *Reval* 612. 40. 613. 45. 703. 35.
 Revengate fluvius Lombardiae 20. 15.
 Ribaldus de Turisendis 6. 30.
 Ricardus, archiepiscopus Syracusanus 431. 45. 435. 10. 443. 1.
 Ricardus de Septemfratribus, vicedecanus Casinensis 377. 5. 378. 5.
 Ricardus de Sancto Germano 323. 341. 25. 384—386.
 Rizardus, rex Romanorum 127. 35. 169. 187.
 Ricardus I, rex Angliae 316. 325. 327. 20.
 Ricardus I, dux Normanniae 507. 5; filia: Emma.
 Ricardus II, dux Normanniae 507. 45; filii: Ricardus, Robertus.
 Ricardus III, dux Normanniae 507. 45.
 Ricardus I, princeps Capuanus 306. 307. 406. 408; filius: Iordanus I.
 Ricardus II, Ricardus, princeps Capuanus, Iordani I. filius 281. 60. 307. 50. 308. 10. 408. 10. 412. 414. 1.
 Ricardus III, princeps Capuanus, Roberti filius 306. 30.
 Ricardus I, comes Acerazarum 287—290. 294. 40. 314. 315. 325. 326. 328. 20. 329.
 Ricardus I, de Aquila, comes Fundanus 282. 5. 308. 50.
 Ricardus II, de Aquila, comes Fundanus 311. 20. 429. 434. 10.
 Ricardus III, de Aquila, comes Fundanus 291. 190. 293. 10. 318. 45. 319. 326—328. 10. 331. 5. 333. 334. 351. 1.
 Riccardo IV, de l'Aquila, comes Fundanus 475. 10.
 Ricardus I, comes de Caleno 308. 40.
 Ricardus II, comes de Caleno 314. 15. 316. 317. 327. 340. 20.
 Riccardo, comes Casertanus 471. 5. 473. 474. 25. 483. 5. 489. 15. 490. 498. 10.
 Ricardus, comes de Molisio 437.
 Rizardus, comes Sancti Bonifacii 7—11. 14. 15. 40. 21—23. 40. 45. 48—50. 55—58. 61. 5. 66. 74—76. 81. 85. 15. 87. 25. 150—157. 30. 160. 20. 162. 175. 25. 176. 20; uxor: Cuniza de Romano; filius: Ludovicus.
 Ricardus, comes Soranus 296. 45. 297. 15. 319. 25. 340. 40. 473. 30.
 Ricardus Britto, Anglus 438. 25.
 Rizardus de Camino, Gerardi filius 211—213. 215—218.
 Riccardo Caracciolo 481. 1.
 Ricardus, dominus Clarimonti 420. 45. 423. 30.
 Ricardus Henverardi de Voeto, Veronensis 17. 35.
 Rycardus Filangerii, mareschalcus Frederici II. 349. 25. 354. 50. 364. 368. 40. 539. 25.
 Rizardus de Languscho, potestas Mediolanensis 28. 5.
 Rizardus de Londenaria 12. 1.
 Riccardo della Leonessa, Capuanus 486. 25.
 Ricardus de Mondra 431. 25.
 Rycardus de Monte Fusculo 383. 1.
 Rycardus de Montenigro iustitiarius 369. 15. 378. 35. 379. 5. 381. 382. 20. 497. 10.
 Rizardus de Monzambano, Veronensis 17. 25.
 Ricardus Reberi, dominus Ceperani 288. 5.
 Rizardus de Ripalta, Mantuanus 22.
 Ricardus a Sancta Cruce, Patavinus 99.
 Ricardus de Sava 434. 10.
 Ricardus de Spinio, Normannus 307. 35.
 Rycardus de Guerra 365. 35.
 Richenza, uxor Mesconis II. Poloniae regis 618. 35. 619; v. Iudita.
 Richca, Rithca, uxor Premislit II. duris Gnesnensis 650. 651. 5.
 Richerius, abbas Casinensis 306.
 Richwinus, frater Grissowiensis 542. 25.
 Riccius, iudex Patavinus 82. 1. 83. 1. 91. 10.
 Ricci, rex Anglicus 506. 30.
 Rienzo di Falcuni, Hydruntinus 486. 20.
 de Riffmberch, Riffmbercho, gens ForoIuliensis 206.
 Riga, Rigensis, Rugensis, Rygensis civitas, *Riga* 692. 10. 703—705. 709; archiepiscopus: Fridericus; castrum: ad Sanctum Spiritum 705. 1.
 de Ripa gens Mantuana 23. 24. 1. 26. 29. 15.
 Ripa castrum Campaniae, *Ripi* 282. 50. 285. 35. 296. 23. 295. 10.
 Ripasacta castrum inter Lucam et Pisanam 239. 50. 244. 25. 247. 40. 261. 40.
 de Ripalta, gens Mantuana 19. 30.

- Ripa Ulmi prope Este 80. 1.
 Ripiza, Repeka, Rzepicha, uxor Peazi Poloni 558. 5. 616. 20. 617. 20.
 Riprandinus Veronensis, astrologus Ecclesini III. 175. 10.
 Riprandinus de Zambo, Patavinus 99. 40.
 Riprandus de Zerlis 10. 60.
 Rischow Pomeraniae 718. 10.
 Risonus, archiepiscopus Barenensis 415. 15.
 Rivalta castrum prope Veronam 7—10. 57. 60. 30. 155. 10.
 Rivelli castrum prope Amalfim 240.
 Rivus altus Venetiarum 451. 35.
 Rivus balnei territorii Ceccanensis 299.
 Rivi Matricii castrum 358. 35. 365. 15.
 Robacomes, potestas Veronensis 6. 1.
 Robaldus Franciscus, potestas Patavinus 11.
 Robaldus Inrigetus Migola 7. 15.
 S. Robertus 548. 10.
 Robertus, archiepiscopus Messanensis 431. 40.
 Robertus, Robertus, Rupertus, episcopus Cracoviensis, antea Wratislaviensis 579. 20. 581. 35. 589. 20. 590. 608. 5. 625—627. 665. 25. 680. 40.
 Robertus, cancellarius Rogerii I. regis Siciliae 422. 426. 25.
 Rubertus, magister Pisanus 265. 5.
 Robertus de Foresta, monachus Casinensis 374. 376. 35.
 Robertus de Ota, monachus Casinensis 378. 5.
 Robertus I, rex Franciae 501. 15.
 Robertus II, rex Franciae 524. 5; uxor: Constantia; filii: Athala.
 Robertus, rex Siciliae 221. 10.
 Robertus, frater Lodovici IX. regis Francorum 161. 20.
 Robertus, filius Wilhelmi I. regis Siciliae 429. 40.
 Robertus I, dux Normanniae 507. 60. 508. 1. 521. 35; filius: Wilhelmus bastart.
 Robertus, Robertus II, dux Normanniae, Wilhelmi bastart filius 413. 1. 714.
 Robertus Guiscardus, dux Apuliae 306. 307. 405—411. 413—418; uxores: Alberga, Sigelgaita; filii: Bosmundus, Guido, Robertus, Rogerius.
 Robertus, filius Roberti Guiscardi 406. 5.
 Robertus I, princeps Capuanus, Iordani I. filius 281. 60. 282. 308. 408. 10. 414. 5. 417. 5.
 Robertus II, princeps Capuanus, Iordani II. filius 242. 50. 243. 5. 284. 25. 309. 311. 418. 420—422. 1. 428. 429.
 Robertus, comes de Anse 412. 20. 415.
 Robertus, comes Casertanus 316. 50. 443. 1.
 Robertus Friso, comes Flandrensis 412. 20. 413. 1.
 Robertus, comes Flandrensis 488. 1. 489.
 Robertus, comes Grandi-Maruli 419. 15.
 Robertus Basavilla, comes Lorotelli 284—286. 65. 311. 312. 20. 405. 25. 427—429. 5. 432. 434. 437. 30.
 Robertus, comes de Principatu 405. 30.
 Robertus de Airola 415. 30.
 Robertus de Apollia, dominus roccae Wilhelmi 325. 40. 328. 1; filius: Herveus.
 Robertus, Robertus de Aquina, patruus comitis Rogerii 300. 45. 318. 40. 351. 1; filius: Ryccardus.
 Robertus de Aquino 334. 347. 15. 351. 352. 45. 356. 20. 357. 1. 361. 25.
 Robertus de Berroch, Anglus 438. 25.
 Robertus de Bussio 364. 50. 365. 40. 373. 15.
 Robertus de Calagio, filius Roggerii Andrensis 327. 30.
 Robertus Caput Asini 313. 20.
 Robertus de Concoreto, Mediolanensis, potestas Patavinus 49. 20.
 Robertus Goarna, frater Romaldi II. archiepiscopi Salernitani 385.
 Robertus de Orte 9. 30.
 Roberto de Petrapalomba 492. 40.
 Rubertus Petri Pagani, Pisanus 265.
 Robertus de Pius, Mutinensis, potestas Veronae 9. 25.
 Roberto Piscicello 480. 20.
 Robertus Raynaldi, Ceccanensis 295. 299. 10.
 Robertus Ricinnus, Calaber 419. 15.
 de Rocca gena Tranensis 477. 30; *cf.* Massentio, Simona.
 Rocca Bantrae, de Bantra prope Casinum 309. 40. 325. 334. 335. 337. 338. 20. 340. 30. 352. 45. 356. 365. 20.
 Rocca Draconis 317. 25. 340. 35. 352. 358. 35.
 Rocca Falci, castrum prope Pisas 250. 45.
 Rocca Magenuffi comitatus Molisii 327—329. 1. 340—343.
 Rocca de Mesu prope Sublacum 274. 15.
 Rocca de Papa prope Tusculum. *Rocca di Papa* 287. 25.
 Rocca Ravenule 327. 30.
 Rocca sicca Campaniae 282. 40. 296. 50. 329.
 Rocca Wilhelmi prope Casinum 312. 1. 317. 35. 325. 40. 328. 353. 1. 357. 25. 365. 20.
 Rocislans dux, pater Grifinae reginae Poloniae 644. 40.
 Rodanus fluvius 253.
 Rodonis castellum 316. 50. 317. 327. 45.
 Roffinus de Zanichalis, Mantuanus 25. 26.
 Roffridus, episcopus Teanensis, antea archipresbyter Sancti Germani 355. 35. 356. 50. 361. 15. 362. 35. 377. 15. 378. 50.
 Roffredus, Roffridus de Insula, abbas Casinensis 295. 296. 45. 313—319. 325—334. 10.
 Roffridus magister, iudex curiae 344. 10. 348. 45.
 Roffridus de Marino, Ceccanensis 295. 50.
 Roffridus de Monte, miles Sancti Germani 369. 25.
 Rogasiata, filia Petri de Celano, uxor Iohannis de Ceccano 288. 30.
 Rogerius Apuliae cardinalis 295. 25.
 Rogerius de Pisa, subdiaconus Alexandri III. papae 451. 20.
 Rogerius, episcopus Senensis 232. 15.
 Rogerius, episcopus Volterranus 266. 25.
 Rogerius, abbas S. Mariae Fluminis 284. 45.
 Rogerius I, comes Siciliae, Tancredi de Altavilla filius 307. 50. 308. 5. 405. 35. 412. 413. 495. 40; uxor: Adelsia; filii: Rogerius, Simon.
 Rogerius II, comes Siciliae, postea rex (I) 150. 20. 240. 241. 10. 267. 15. 283. 307. 309—311. 314. 10. 324. 45. 368. 1. 413. 35. 417—427. 436. 10. 439. 35. 495. 496. 1; uxores: Albiria, Sibilla, Beatrix, liberi: Anfusius, Hicrius, Rogerius, Tancredus, Wilhelmus, Constantia.
 Rogerius dux, filius Rogerii I. regis 310. 35. 324. 45. 419. 45. 421. 25. 423—425. 25; filius: Tancredus.
 Rogerius, filius Wilhelmi I. regis Siciliae 429. 40. 431. 432. 10.
 Rogerius, filius regis Tancredi 289. 45. 290. 292. 317. 325. 328. 5; uxor: Urania.
 Rogerius, Roberti Guiscardi filius, dux Apuliae 307. 50. 380. 20. 406. 408. 30. 410—448. 10; uxor: Ala; filii: Ludovicus, Wilhelmus, Wiscardus.
 Rogerius Ricardi filius, princeps Antiochenus 415. 15. 416. 40.
 Rogerius, comes Acerrarum 430. 40.
 Rogerius, comes Andrensis 312. 30. 314. 325. 327. 50. 443. 449—451. 454. 35. 456—459. 462. 20; filius: Robertus de Calagio.
 Rogerius comes de Avellino 460. 1.
 Roggerius de Aquila, comes Fundanus 300. 301. 5. 337. 340. 343. 350. 50. 351. 20. 353. 1. 355. 45. 361. 10. 362. 35. 369. 1; filius: Gyffredus.
 Roggerius, comes Molisii 315. 25. 326—329. 1.
 Rogerius I, comes Tricaricensis 430. 40.
 Ruggiero II, conte de Tricarico 492. 493. 15.
 Ruggiero, comes de Sancto Severino 473. 25. 475—478. 20. 480. 10. 487. 10. 492. 40. 493.
 Rodegarius, magister camerariorum Frederici I. 460.
 Rogerius de Amicis, capitaneus Siciliae 497.
 Roggerius de Asculo iudex 363. 45.
 Ruzerius de Campo Sancti Petri 93. 5.
 Roggerius de Foresta, castellanus Atinensis 316. 318. 10. 326—328.
 Roggerius de Galluccio, iustitarius Terrae Laboris 346. 30. 351. 372. 25.
 Roggerius de Landenolfo miles 373. 20. 377. 25.
 Rogerius de Parisio, capitaneus Siciliae 497. 45.
 Roggerius de Pescolanzano 343. 30.
 Roggerius Porcastrella 376. 382. 25.
 Rogerius Sclavo 432.
 Ruggiero Stellato, Salernitanus 486. 20.
 Rogerius Terlizus, Calaber 419. 15.
 Roggerius de Theate 327. 30. 332. 25.
 Ruzerius a Vado 76. 83. 30.
 Rogozno, *Rogozno* 653. 30. 682. 50. 685. 5.
 Rolandus, presbyter cardinalis S. Marci v. Alexander III. papa.
 Rolandus, primicerius Senensis 228. 5.
 Rolandus, iudex de populo S. Andreae Senensi 231. 20.
 Rolandus, Galvani Lanzae miles 81. 15.
 Rulandus lanuensis 274. 15.
 Rolandinus, notarius et professor Patavinus 33—36. 38. 39. 120. 147.
 Rolandinus, Patavinus 101. 20.
 Rolandinus Capud de Liata, Patavinus 94. 40.
 Rolandus de Cutticellis, iudex Patavinus 97. 45. 102. 10.
 Rolandus Lupus, potestas Mantuanus 23. 20.
 Orlando Mavamonte, Hydruntinus 486. 25.
 Rolandinus de Veglis, Lucensis, potestas Mantuanus 30. 1.
 Rollo dux 506. 40. 507. 5; filius: Wilhelmus.
 Roma, Urbs Romana, Urbs 2. 30. 4. 55. 6. 30. 8. 40. 17. 20. 21. 1. 24. 25. 28—30. 5. 44. 25. 48. 1. 71. 35. 82. 15. 89. 25. 137. 139. 40. 143. 45. 150—152. 5. 156. 35. 158. 5. 179. 10. 187—191. 209. 45. 226—229. 50. 231—233. 238. 242. 243. 10. 247. 5. 254—256. 264. 45. 265. 50. 267—274. 15. 277—290. 90. 292. 35. 296. 298. 300—302. 10. 305—310. 312—316. 25. 319. 325. 333—335. 337—345. 347—351. 1. 353. 35. 356—359. 40. 362—365. 368—384. 399—402. 405. 406.

408. s. 416. 411. 413. 414. 416—
418. 420. 422—425. 428. 430. 433. 40.
434. 438. 439. 439. 461. s. 487. 489
—491. 50. 499. 503—505. 50. 520. 55.
521. 15. 537. 538. 556. 559. 50. 584
—595. 1. 598. 35. 599. 1. 599. 1. 612
—615. 619. s. 619. 622. 35. 628—
632. 642. 25. 646. 10. 647. 5. 664. 45.
668. 678—682. 698. 699. 25. 704. 30.
717. 718. ceterus et populus 404.
410. 15. 414. 25. 416. 434. 50; curia
75. 45. 92. 1. 127. 35. 132. 10. 137. 20.
146. 30. 190. 30. 198. 199. 5. 208. 1.
210. 35. 220. 1. 268. 272. 1. 288. 10.
314. 10. 315. 30. 324. 45. 347. 40.
355. 25. 358. 15. 377. 392. 25.
428. 1. 599. 10. 640. 1. 603. 30.
666. 15. 678—685. 45. 689. 15.
704. 10; districtum 264. 45; eccle-
sia Romana, chiesa di Roma
8. 45. 9. 40. 13. 25. 15. 27. 45. 47.
58. 5. 123. 20. 133. 40. 151. 45. 158. 15.
159. 30. 162. 10. 164. 30. 171. 15.
172. 40. 175. 30. 177. 45. 180—182. 30.
184. 20. 186. 187. 20. 189. 20. 191. 35.
192. 30. 226. 20. 227. 45. 231. 60.
233. 45. 278. 20. 306. 35. 308. 5. 312
—314. 10. 323. 45. 332. 30. 334. 20.
336—338. 343. 10. 353—355. 10. 360.
362. 30. 377. 40. 380. 25. 400. 5.
406. 10. 410. 10. 412. 10. 416. 426. 1.
429. 15. 430. 20. 441. 30. 444. 40.
445. 35. 448. 35. 454. 455. 460. 50.
461. 15. 649. 641. 644. 676. 25. 679. s.
680. 10; Romanorum, Romanum
imperium, imperator 3. 50. 49. 30.
57. 5. 62. 45. 63. 70. 85. 40. 92. 5.
132. 25. 136. 40. 139. 45. 146. 30.
153. 10. 186. 10. 227. 45. 233. 40.
244. 35. 249. 252. 5. 280. 20. 313. 25.
314. 323. 1. 325. 25. 334. 5. 338. 20.
339. 45. 360. 439. 40. 444—446. 10.
449. 30. 453. 454. 1. 457. 462. 25.
505. 10. 538. 45. 539. 615. 30. 680. 35.
684. 30; mos 457. 45; nomen 64. 45;
papatus s. pontificatus 494.
416. 10. 417. 420. 1. 497. 498. 40.
patricialis 401. 25; portus 187. 35.
188. 5; Romanorum, Romanus
princeps 137. 10. 156. 15. 314. 40.
rex 2. 30. 6. 30. 27. 15. 44. 50. 200. 35.
201. 15. 223. 10. 242. 30. 313. 30. 529.
532. 20. 553. 614. 30. 698. 700.
704. 30. 705. 15; senator 16. 50. 17. 1.
24. 15. 190. 5. 338. 25. 348. 20. 362. 45.
370. 5. 374. 40. 375. 10. 381. 20. 699;
senatus 312. 5. 335; senatus pop-
ulusque Romanus 348. 50. 358. 20.
384. 25. 425. 40. 459. 30; territor-
ium 268. 15. 298. 20; burgus:
S. Petri; castella: S. Angeli,
Lagusta; coenobia: SS. Alexii et
Bonifacii, S. Gregorii; domus: Coli-
seum, Sabbellensis, Septisolum; ec-
clesiae: S. Bartholomaei, S. Iohan-
nis ante portam Latinam, inter duos
pontes, Lateranensis, S. Laurentii,
S. Mariae novae, rotunda, supra Mi-
nervam, trans Tiberim, S. Pauli,
S. Petri; pons S. Petri; porta La-
tina, mollis, pontis S. Petri; porticus
S. Petri; turris Cartulariorum, Ro-
manus arcus prope Mediolanum
244. 45.
- Romania i. e. imperium Graecorum 51. 20.
181. 40. 244. 1. 287. 30. 288. 20. 301. 40.
306. 30. 307. 15. 313. 30. 344. 345. 10.
347. 10. 356. 30. 357. 35. 423. 30. 424.
429. 20.
- Romania, Romaniola, Romaniola, Ro-
mandiola, Romagnus, Romagnia, Ro-
magnola 11. 50. 23. 15. 24. 20. 28. 50.
29. 20. 44. 5. 58. 40. 61. 1. 63. 1.
97. 40. 116. 35. 120. 15. 131. 30. 142. 5.
165. 30. 227. 15. 249. 25. 296. 30.
356. 35. 459. 1. 487. 10.
- Romagnia i. e. ducatus Romanus 256. 20.
- Romagna, civitas contra Tergestum a
Venetis constructa 205.
- Romanom prope Bassanum, Romano 39.
59. 40. 377. 50; de Romano gens 39—
41. 51—54. 59. 112. 45. 114. 127. 10.
142—146. 179. 5; cfr. Albericus,
Ecolinus, Romanus, Cuniza.
- Romanus, legatus sedis apostolicae 345. 30.
- Romanus, episcopus Polonus 587. 1.
- Romanus, abbas Sublacensis 274. 20.
- Romano Diogenes, imperator Graeco-
rum 406. 30. 407. 10.
- Romanus, princeps Ruthenorum 552. 25.
563. 15. 564. 1. 594. 630. 35. 631. 25.
636. 10. 637. 15. 665. 45. 680. 40;
filius: Daniel.
- Romanus de Romano, Albrici I. filius
145. 146. 176. 10. 178.
- de Romana comites Guelfi 231. 35.
- Romualdus II, archiepiscopus Salerni-
tanus 388. 386. 45. 390. 418. 40.
431. 40. 432. 20. 434. 45. 435. 443.
449—451. 453—459. 10. 462. 20.
- Roncallia, Roncallia prope Patavium,
Roncaglia 108. 15. 242. 30. 447.
- Ronchum castrum prope Veronam 9. 15.
- Ronse 401. 20.
- Rosa de Pans, Ceccanensis 299. 50.
- Rosacis, Rosacium, Rosazzo 197. 5.
210. 45. 211. 15.
- Rosenberg, castrum Bohemiae 703. 1.
- Rosze, gens Polonica 608. 15.
- Rotherodamus i. e. de Rotterdam 718. 45.
- Rothomagensis 380. 35.
- Hrovetar, Rochester 504. 5.
- Rovne, Rawne, urbs Poloniae 305. 25.
666. 35. 682. 45.
- Rovolo prope Patavium, Rovolone 62. 30.
121. 45.
- Roxanum prope Bassanum, Rossano
36. 25. 128. 129. 10.
- Royge, silva Prussiae 708. 10.
- Rubais v. Edessa.
- Rubeus, comes Tuscorum 270. 20. 271.
- Rubeus, senescalcus Raymundi Aqui-
leiensis 202. 20. 203. 1.
- Rubeus de Burgo, Florentinus 261. 55.
- Rubeus de Plebe Sacci 96. 35. 101. 1.
- Rubignacum, castrum Foroiulense 215. 30.
- Rubum prope Barim 419. 35.
- Rudava fluvius prope Cracoviam 598. 35.
- Rudigerus, episcopus Patavinus 698. 45.
- Rudigium, Rodigium castrum, Rovigo
8. 15. 69. 1. 89. 50. 124. 126;
comitatus 48. 10. 102. 25. 108. 1.
- Rodulfus, episcopus Ferentinus 285. 5.
288. 45.
- Rudolphus, episcopus Wratislaviensis
530. 55. 531. 1.
- Rodulfus, abbas Colbaziensis 716.
- Rudolfus I, imperator 27. 15. 200. 25.
201. 529. 549. 553. 642. 25. 700.
- Rudolfus, Rudolfi I, imperatoris filius
529.
- Rodulphus de Duino, Foroiulensis 211. 1.
212. 40.
- Rudow prope Königsberg 693. 1.
- Ruffa ecclesia v. Studnicza.
- S. Rufi coenobium Arelatense 427. 25;
abbas: Nicolaus.
- Rufus, archiepiscopus Cuxentinus 313. 15.
- Ruffus I, Patavinus 101. 30; filius:
Henselminus.
- Ruffus II, filius Henselmini de Ruffo,
Patavinus 101. 30.
- Rugia insula 562. 30. 564. 5. 715. 30.
- Ruina, r. e. Patavium vetus 112. 15.
- Runcevalli pugna 292. 185.
- Rupella prope Cracoviam 588. 10. 665. 20.
679. 40.
- Rouperius comes de Durro 457. 35.
- Rupes — canina 428. 25. 429. 5. 432. 40.
438. 15.
- Rus — regium, coenobium Daciae 716. 1.
- Russia, Rusia, Ruacia, Ruacia, Rusia,
Ruteni, Rutheni 538—540. 40. 545. 25.
558. 559. 561—564. 577. 45. 581. 35.
586. 588. 1. 592—594. 15. 598. 25.
600. 10. 602. 605. 20. 618. 619. 35.
621—625. 30. 628—631. 636—638. 25.
644—647. 650—652. 35. 654. 655.
661—663. 5. 665. 666. 670. 45. 671. 35.
679—684. 1. 687. 30. 704. 706.
- Russia nova, i. e. Lublin 654. 5.
- Rutene burgus Patavinus, Rutenenses
96. 10. 109. 110. 30.
- Ruzolium, villa Foroiulensis 208. 35.
- Ryardum, castrum terrae Laboris 355. 55.

S.

- Saba, Sabba, coenobium Susciae 715. 25.
717.
- Sabaudia 158. 40. 188. 10.
- Sabbatus fluvius prope Beneventum
418. 35.
- Sabbellensis domus Romana 271. 20.
- S. Sabinus ecclesia Romana 349. 1. 357
—360. 5. 362. 6. 374. 40. 378. 20.
- Sabinensis, Sabinensis, Savinensis urbs
272. 50. 284. 5. 311. 5. 319. 35. 359.
362. 403. 20. 404. 5. 426. 1; episcopi:
Iohannes, Conradus.
- S. Sabini ecclesia Canusina 415. 5.
- Sabinianum castrum Apuliae 316. 50.
317. 15. 327. 50.
- Sablioni castrum prope Veronam 16. 35.
- Sabucina 312. 20.
- Saccone di Montagnano 486. 25.
- Saculum, Saciletum Foriulii, Sacile
199. 5. 209. 25. 212. 5. 214. 1. 215. 45.
218.
- Sadowe prope Gotharcovicze 676. 5.
- Saganum, Saganensis 531. 552.
- Sala, Salava, Solava, Szolava fluvius
544. 45. 558. 35. 566. 25. 581. 25.
585. 50. 615—617. 5. 622. 10.
- Salahadinus, Saladinus 5. 19. 30. 192. 15.
226. 25. 269. 15. 288. 25. 313. 45.
314. 35. 336. 15. 496. 10.
- Salaphat, filius Saphedini 334. 35.
- Salatrexius de Lignario, Patavinus 101. 25.
- Salda, inclusus S. Clarae Civitatis
202. 15.
- Salentina 419. 45.
- Salephicum flumen, Solef 5.
- Salernum, Salernia, Salerno 240. 35.
241. 1. 281. 35. 299. 1. 305—307.
311—313. 317—319. 326. 328. 10.
331—334. 20. 345. 346. 25. 362. 50.
367. 371. 50. 376. 25. 381. 10. 386. 45.
390. 398—400. 25. 403. 15. 404. 25.
407. 30. 408. 411. 1. 414. 40. 418.
419. 1. 421—425. 35. 427. 428. 35.
431. 40. 432. 434. 435. 437. 5. 439.
443. 453—460. 462. 20. 480. 5. 486. 20.
491. 15; archiepiscopi: Wilhel-
mus, Famagustanus; coenobium:
S. Benedicti; ecclesia: S. Matthei;
iudaica 385. 35. 418. 10; turris
maior 408. 1. 418. 422. 15.
- Salozola, castrum prope Veronam 8. 20.
- Salice prope Neapolim 490. 25.
- Salinguerra, Salinwerra, Sallinwerra,
dominus Ferrariae 7. 11. 50. 21. 1.
22. 10. 40. 40. 44. 1. 48—50. 56. 10.
57. 45. 150. 1. 152. 154. 1. 157.
167. 30. 184; uxor: Sophia de Ro-
mano; filius: Iacobus Laurellus.
- Salio, canonicus Patavinus, astrologus
Ecelini III. 175. 10.

- S. Salomea, Salomea, filia Listkonis, uxor Colomanni 604. 630. 631. 634—637. 25.
- Salomea, filia Primsilii Gnesnensis, uxor Cunradi Glogoviensis 551. 40. 569. 15.
- Salomea, Semoviti Cuyaviensis filia 652. 30. 654. 5. 655. 5.
- Salomon, decanus Cracoviensis 597. 10.
- Salomon, rex Hungariae 560. 572. 573. 20.
- Salomon de Mandria 98. 10.
- Salonica, Saloniquium, civitas Thessalonicensis 287. 30. 313. 30. 344. 20. 362. 40.
- Salpia, Salpis, Salpitana civitas prope Narotum 291. 125. 332. 20. 419. 35. 434. 5.
- Salzburgensis, Salzburgensis, Salsburgensis, Salburgensis 197. 10. 198. 1. 358. 360. 455. 568. 30. 569. 699. 60. 699; archiepiscopi: Eberhardus, Philippus, Wladislaus.
- S. Salvatoris coenobium Telesinum 376; ecclesiae: Cephaludensis 426. 25. Cracoviensis 590. 20. Romana dicta Constantiana 227. 25. 300. 40. 337. 50.
- Salvaza, filia Friderici II. imperatoris, uxor Ecelini III. de Romano 10. 60. 11.
- Salvianicum Franciae 433. 30.
- Samagittae, Samaitan, Samente, *Samogitten* 539. 45. 692. 25. 703. 10. 705. 5.
- Sambia, Sambitae, *Samland* 702. 706—708; episcopi: Henricus de Striuberch, Cristanus, Syfridus, Iohannes Clare.
- Samborius, dux Pomerellae 570. 6. 638. 20. 639. 20.
- Samiuim, Sampnium, Sampnites 319. 50. 402. 30. 404. 411. 30.
- Samson, miles Ceccanensis 299. 35.
- Sancius, comes Sancti Bonifacii 6. 5.
- Sanctus, Sancta.**
- Sanctae Agathae, Sanctagathensis civitas Apuliae 316. 50. 317. 15. 325. 20. 327. 50. 328. 1. 332. 355. 40. 359. 30. 360. 10. 377. 45.
- Sancta Agatha, castellum prope Cusentiam 407. 30.
- Sanctus Andreas de Musone prope Patavium, *Sanct' Andrea oltre ti Musone* 40. 10.
- Sanctus Bonifacius, castrum prope Veronam, *San Bonifacio* 7. 50. 8. 40. 10. 12. 45. 13. 25. 17. 15. 20. 20. 56. 10. 60. 66. 40. 74. 80. 30. 81. 156. 10. 158. 25; comites de Sancto Bonifacio v. Bonifacius I. II. Ludovicus, Malregulatus, Richardus, Sancius.
- Sanctae Crucis coenobium Poloniae 682. 50; contrata Patavina 72. 15. 122; ecclesiae: Atinensis 309. 1. 310. 1, Patavina 122. 10, Romana 298. 1. 424. 20, Wratislaviensis 545. 30. 551. 25; porticus Patavinus 76. 40.
- Santo Eramo terrae Bariensis 476. 35.
- Sancti Felicis rocca Apuliae 373. 35. 379. 40.
- Sancti Floris, de Sancto Flore comites Tusci 231. 5. 232. 25. 272. 50.
- de Sancto Fraymundo terra iuxta Sanctum Germanum 353. 25. 373—375. 5. 378. 35.
- Sanctus Georgius, villa prope Ierusalem 354. 30.
- Sanctus Georgius de Verona 15. 15.
- Sanctus Germanus, castrum prope Montem Casinum, *San Germano* 188. 20. 283. 15. 284. 287. 288. 50. 294. 50. 295. 297. 20. 308. 45. 311—316. 318—320. 20. 323. 1. 325—327. 1. 330—334. 337. 40. 340—342. 45. 344. 346—349. 351. 352. 355—362. 364. 365. 368—375. 379—384. 423. 15. 434. 15. 460. 20. 488. 15; burgus exterior 352. 15; denarii 383. 10; ecclesiae: S. Magni, maior 359. 45; S. Mariae, Omnium Sanctorum 326. 45.
- Sanctus Hyllarius, *Yllarius*, castrum prope Veronam, *Yllasi* 78. 45. 81. 20.
- Sanctus Iacobus, Pisanorum civitas in Graecia 244. 1.
- Sancti Iohannis castrum prope Venetias, S. *Giovanni* 202. 20.
- Sanctus Iohannes, castrum prope Patavium 102. 25.
- Sanctus Iohannes de Incarico, castrum regni Siciliae 351. 1. 381.
- Sanctus Ioannes Lovototus, prope Veronam 9.
- Sanctus Laurentius, castrum prope Romam 282. 40. 285. 35. 297. 20; vallis 285. 35.
- Sanctus Leius, castrum prope Mantuum 20. 40. 27. 1.
- Sancta Lucia, villa Pedemontis 356. 20; de Sancta Lucia gens 101. 25; v. Thomasius.
- Sanctus Lucidus, castrum prope Cusentiam 313. 15.
- Sanctus Magnus, castrum prope Casinum 353. 35.
- Sanctae Mariae de Albaneta coenobium prope Montem Casinum 304. 10. 351. 50.
- Sancta Maria de Ferraria, Terrae Laboris 356. 1.
- Sanctae Mariae de Monte castrum inter Lucani et Pisam 227. 50. 241. 50.
- Sanctae Mariae de Oliveto castrum 372. 25.
- Sanctus Marus, castrum prope Reate 268. 20.
- Sanctus Maurus, castrum Calabriae 417. 35.
- Sanctus Michael, castrum prope Veronam 9. 30. 13. 5.
- Sanctus Miniatus, castrum Tusciae 262. 45. 263. 25. 265. 35.
- Sancti Petri castrum Casinense 319. 35. 326. 40. 333. 45; capella: S. Nicolai.
- Sanctus Petrus in Fine, castrum prope Casinum 309. 40. 318. 10. 328. 40. 330. 15.
- Sancta Petronilla, castrum prope Senas 230. 40.
- Sanctus Severinus, Sanseverino, castrum Basilicatae 339. 45. 340. 343. 30. 407. 30. 422. 25. 475. 476. 1. 478. 20. 480. 10. 487. 10. 492. 40. 493. 498. 1; de Sancto Severino gens 473. 25. 475—478. 20; v. Aymaro, Guillelmo, Ruggiero.
- Sanctus Severus, Santo Severo, urbs Capitanatae 358. 40. 359. 25. 488. 5.
- Sanctus Stephanus, castrum prope Casinum 282. 40. 285. 35. 374. 375. 15.
- Sanctus Thomas de Strata Terrae Laboris 356. 15. 357. 5.
- Sanctus Uoldricus Foriulii, *San Oldrigo* 199. 5.
- Sancti Victoria castrum prope Casinum 309. 40. 320. 15. 330. 20.
- Sanctus Vitus, castrum Foroiulienae, *San Vito* 212. 215. 45. 218. 20.
- Sanctus Vitus, castrum Tusciae 230. 25. 247. 45.
- Sanctus Vitus de Melfa 368. 20. 384. 25.
- Sanctae Vivianae castrum inter Lucam et Pisam 244. 25.
- Sanctus Zeno, castrum prope Veronam 15. 40. 16. 23. 40. 54. 10. 59. 40. 72. 40. 144. 145. 176. 178.
- Sandetz, *Sandecz* Poloniae 650—652. 10. 655. 45. 680. 5.
- Sandomiria, Sandomeria, Sandomiria, Sandomiritae, Sandomirienses 528. 15. 529. 15. 536. 20. 538. 15. 540. 553. 561. 20. 562. 15. 564. 5. 565. 5. 568. 15. 591. 1. 601. 604. 30. 607. 626. 627. 629. 10. 632—635. 639. 35. 640. 1. 644—655. 658. 1. 660—663. 5. 666. 20. 668. 20. 671. 35. 673. 15. 680—683.
- Sandotel Poloniae 580. 35.
- Sandoway, filius Yanconis 648.
- Sandrina, priorissa S. Petri de Poloneto 202.
- Sandrinus de Pigotio, Veronensis 18. 5.
- Sandwich Angliae, *Sandwich* 515. 50.
- Sangri, Sanguine castrum 353. 40. 430. 40. 473. 5. 475. 10. 486. 25. 488. 5; vallis 353. 40.
- Sanium fluvius prope Faventiam 27. 25.
- Santeo, succentor Wratislaviensis 682. 5.
- Saona civitas 258. 5.
- Saraccone, princeps Nuredini 257. 258.
- Saracosa 259. 5.
- de Sarco terra Orientis 336. 25.
- Sardinea, uxor Constantini iudicis Caluritanus 245. 45.
- Sardinea, Sardinia, Sardegna, Sardi 238. 242. 20. 243. 30. 248. 15. 251. 252. 254. 1. 259. 260. 262—265. 376. 30. 383. 25. 471.
- Sardolus de Mizollis, Veronensis 18. 5.
- Sarech, frater El Kamil 554. 25.
- Sarnus, Tabcredi de Altavilla filius 405. 25.
- Sarnus fluvius 292. 318. 50. 332. 40.
- Sarolus 327. 45.
- Sarraceni, Sarraceni, Sarracini 10. 35. 13. 40. 49. 40. 65. 69. 71. 1. 72. 45. 74. 45. 75. 1. 77. 5. 86. 1. 102. 45. 104. 35. 107. 30. 125. 45. 151—153. 155. 40. 161. 175. 10. 182. 35. 184. 10. 187—193. 206. 1. 226. 25. 230. 20. 238—240. 245. 255. 257. 260. 266. 45. 271. 20. 288. 10. 305—307. 30. 314. 1. 325. 1. 335. 336. 339. 340. 5. 342—344. 350. 30. 353. 30. 355. 40. 356. 20. 361. 45. 362. 1. 370. 1. 373. 40. 375. 20. 383. 40. 398. 35. 400—402. 10. 413. 50. 416. 40. 417. 1. 419. 420. 426. 40. 427. 431. 35. 432. 35. 456. 30. 470—480. 483—490. 20. 495. 496. 498. 628. 15. 629. 20. 680. 702. 25.
- Sarro d' Antignano, Capuanus 486. 25.
- Sartianum, Sertianum, castrum Tusciae 228. 30. 269. 25.
- Saturnium castrum prope Urbem veterem 271. 30.
- Sauromates 102. 45.
- Saurus comes 5. 30.
- Saurus, miles Patavinus 130. 20.
- Savikost, Savichust, Zavichost prope Sandomir 552. 25. 594. 630. 35. 631. 30. 635—637. 15. 665. 45. 680. 40. 681. 15. 684. 1; coenobium S. Clarae.
- de Saviola, Savira gens Mantuana 23—28. 40.
- Savorgnanum, villa Foroiulienae 208. 35.
- Saxo Grumuli, castrum inter Lucam et Pisam 241. 45.
- Saxonia, Sansonia, Saxones 47. 5. 150. 1. 155. 15. 156. 20. 319. 45. 334. 1. 430. 1. 539. 25. 545. 15. 558. 30. 562. 25. 566. 40. 569. 30. 584. 585. 616. 5. 617. 5. 622. 10. 630—633. 45. 654. 35. 655. 40. 675. 20. 678—680. 682. 55. 684. 20. 718.
- Saxones orientales Angliae 503. 35.
- Saya castrum 434. 10.
- Sbasim castrum 684. 20.
- Sbigneus Iohannis de Oleschnicz, episcopus Cracoviensis 608. 15. 677. 5.
- Sbigneus, Spitigneus, dux Bohemiae 612. 613. 35.
- Sbigneus, Zbigneus, Wladislaw I. Poloniae regis nothus 560.
- Sbigneus de Crampa, Polonus 681. 25.
- Sbiluto, episcopus Wratislaviensis 684. 35. 685. 5. 689. 20.
- Sbiluto Wratislaviensis 648. 35.

- Scafatis, Sarat fluvii pars prope Salernum 421. 1.
- Scala prope Amalfim 240. 30. 241. 1. 419. 1.
- Scala castrum Poloniae 540. 30. 564. 20. 567. 20. 550. 45.
- de la Scala gens Veronensis 17. 55.
- Scaldi *i. e.* Normanni 506. 40.
- Scarella castrum prope Amalfim 240. 30. 241. 1.
- Scamollia, Camollia, porta Senensis, Scamollini 223. 35. 226. 1. 238. 45. 269. 30.
- Scania, Scanenses, *Schonen* 715.
- de Scaramellis gens Veronensis 18. 1.
- Skarbimir, Skarbimir palatinus 589. 5. 624. 625. 5.
- Skaresow villa 603. 20.
- Scarlum, castrum prope Pisas 250. 45.
- Scarzewo, aculeatia Mechoviensis 672. 5.
- Schalun, Schalwen, Schalwinorum domus Prussiae 695. 15. 701. 20.
- Schonsche, oppidum Prussiae, *Schönsee* 692.
- Sceflonia, *Sceftesbury* 507. 15.
- Scepei insula, *Shepey* 506. 20. 517.
- Scianum, castrum Tusciae 226. 15. 227. 25.
- Sciarra de Columpna 271. 55.
- Sciata, castrum Tusciae 228.
- Scillanum, castrum, Tusciae 228. 25.
- Skintro comitatus Molisii 353. 40.
- Scisvania, burgus Fori Livii civitatis 29. 20.
- Scilavi, Slavi 285. 5. 399. 25. 512. 15. 715. 15. 717.
- Sclavonia, Schiavonia *i. e.* litus Dalmaticum 53. 15. 158. 10. 203. 40. 470. 20. 477. 30. 482. 20. 487. 1.
- Sclavonia *i. e.* litus maris Baltici 515. 5.
- Seledum, Selesum prope Vincentiam, *Scho* 80. 40. 215. 5. 217. 15. 218. 20.
- Schinella, comes Patavinus 62. 10. 98. 99. 20. 102; filii: Albertus, Ugolinus, Iacobinus.
- Schurta de la Porta, potestas Laudensis 29. 15.
- Scodesia, Scodescia regio prope Este 45. 15. 67. 35. 89. 50. 114. 20. 124. 20. 125. 135. 30.
- Scorastap Angliae, *Sherston* 516. 10.
- Scorzaroli turris prope Mantuam 26. 55.
- Scotia, Scotti 504. 20. 506—508. 520. 25.
- Screm, *Schrimm* 568. 1.
- de Scressa gens 30. 10.
- Scula, dux Normannorum 506. 40.
- Sitia *i. e.* Scythia 539. 45.
- Sczepanowice, villa coenobii Mechoviensis 672. 5.
- S. Sebastiani reliquiae 293
- Sebastus Graecus 428.
- Seberchtus, rex Saxonum orientalium 503. 35.
- S. Secundinae reliquiae 293. 35.
- Secundinus, episcopus Troianus 402. 30.
- Seczechow, Secechow Poloniae 598. 25. 634. 15. 635. 10.
- Sedelani curtis Foroiuliensis 215.
- Segotho, palatinus Cracoviensis 646. 50.
- Zegota, Segota de Toporow, Polonus 605. 25. 682.
- Selletanum, Selectanum castrum prope Casinum 313. 20.
- de Selvole castrum Tusciae 228. 20. 230. 45.
- Semigalli, Sengallia Borussiae 700. 25. 704. 15. 708. 35. 709. 15.
- Semovit, Szemovitus, Peatz filius, princeps Poloniae fabulosus 558. 616. 617. 20; filius: Listek.
- Semomialis, Semomialisus, Zemomialis, Listek IV, filius, princeps Poloniae fabulosus 558. 10. 612. 613. 615—617. 678. 30; filius: Mescio 1.
- Semomiolo, Semovit, Symovit, Zemovithus, Conradi de Masovia filius 553. 10. 564. 30. 565. 15. 567. 35. 601. 636. 1. 637. 641. 5. 644. 35. 666. 25. 681. 15. 682. 40; filius: Conradus.
- Semomialisus, Semovitus, Casimiri Cuyavienensis filius 650. 30. 654. 5. 655. 5; filia: Salomea.
- Semovitus, dux Lanciciensis, Wladislai Loktek frater 688. 5; uxor: Anastasia.
- Semovitus, dux Masoviae 684. 30. 685. 687. 10.
- Semontia castrum marchiae Tarvisinae 14. 50.
- Sempronius 49. 20.
- Seobottus de domo Teutonicorum 358. 5.
- Sense, Senenses, *Siena* 23. 180. 10. 189. 192. 25. 223. 225—235. 244. 245. 5. 261. 45. 263. 35. 264. 40. 269. 270. 272. 370. 25; comitatus 189. 30. 230. 232. 233. 35; contrata de Postierla; ecclesiae: iuxta Arham, S. Christophori, S. Marci, S. Mariae, S. Virgilii; episcopi: Gualfredus, Rainerius, Gonteramus, Bonus, Bonifilius, Renaldus de Malevoltis, Roggerius, Dominus deo de Malevoltis.
- Senesius, castrum Calabriae 419. 15.
- Seniorectus, abbas Casinensis 309.
- Seniorectus, Petri II. Conte abbatis Casinensis nepos 334. 10.
- Sephedinus, soldanus Damasci 335—337.
- Septemcastrenses, de Septemcastris terra, *Siebenbürgen* 648. 649.
- Septis, *Ceula* 266. 1.
- Sepsisolum, domus Romana 381. 30.
- Seravali castrum prope Mantuam 21. 25. 26. 55.
- Serclus, Serchius fluvius 230. 35. 263. 45.
- Sergius, magister militum Neapoli 421—423. 5.
- Serino 477. 15.
- Serio Mastroiodice, Surrentinus 479. 30.
- Serio Ruffo 473. 5.
- Sermidum castrum prope Mantuam 22. 5.
- Sermionum, castrum prope Mediolanum 28. 5.
- Sermons Lupus, marchio de Soranea, potestas Mantuanus 22. 20.
- Sernia, Sergna 331. 15. 343. 25. 352. 30. 356. 25. 357. 55. 369. 45. 488. 10.
- Servorum fratres 270. 1.
- Serzana, civitas Tusciae 249. 35.
- Setech, palatinus Poloniae 560. 578. 20.
- Sevir, Seyvor, Sivor, Siewierz 529. 10. 551. 45. 650. 45.
- Sexburch, regina Wessaxonum 504. 25.
- Sexti castrum Gampaniae 327. 23.
- de Sexvo gens Mantuana 24. 10.
- Sfax, *Sfax* Africae 423. 40.
- Sibanus frater Grissowiensis 541. 25.
- Sibilia, uxor Rogerii I. regis Siciliae 310. 45. 425. 35.
- Sibilia, uxor regis Tancredi 289. 45. 290. 317. 40. 325. 5. 328.
- Sibilia s. Hispanis, *Sevilla* 57. 35. 153. 25. 187. 15. 239. 30. 255. 30. 373. 40.
- Sicca campanea prope Veronam 8. 35.
- Sicilia, Scicilia, Cicilia, Cécilia, Sicillenses, Siculi 24. 10. 29. 35. 44. 70. 150. 20. 152. 161. 45. 180. 1. 187—190. 5. 192. 30. 193. 15. 231. 15. 238. 50. 241—243. 248—250. 1. 253—257. 5. 259. 260. 10. 266. 15. 267. 15. 271. 283—289. 292. 294. 45. 295. 5. 297. 15.
- Siculus rex 362. 5.
- Sidlow prope Cracoviam 670. 40.
- Siffridus de Vuchlewange, magister generalis ord. Theutonicorum 701. 40.
- Syfridus, episcopus Sambienis 708.
- Sifridus, frater Grissowiensis 541. 25.
- Siffridus, Sciffridus, frater Diopuldi Vohburgensis 291. 130. 295. 331. 5. 332. 20. 340. 45.
- Sigebertus, rex Westsaxonum 505. 25.
- Sigelgaita, uxor Roberti Guiscardi 406. 5. 407. 30. 410. 10. 412. 10.
- Sigerius, Hldebrandi vicecomitis filius 260. 10.
- Sigerius, legis doctor Pisanus 247. 20. 250.
- Sigerius Carbo, Pisanus 248. 15. 258. 30. 260. 15.
- Sigerius Malpii, consul Pisanus 260. 10.
- Sigerius Sismundi, Pisanus 260. 5.
- Sigerius Gualandi, Pisanus 258. 20. 260. 30. 263. 35.
- Signaulfus, Ceccanensis 296.
- Sigismundus imperator 530. 5. 672. 40. 673. 4. 676. 20; uxor: Maria.
- Sigismundus, rex Burgundiae 678.
- Sigismundus de Dony 684. 30.
- Sismundus, Pisanus 243. 30. 260. 15.
- Signia, Segnis, Segnies, Segnini, *Segni* 252. 283. 286. 30. 293. 294. 308. 10. 335. 430. 35. 433. 5; ecclesia: S. Paterniani; episcopi: Petrus, Bruno.
- Sigwinus, episcopus Caminensis 716. 10.
- Silesia, Stenia, Slesia, Slecra, Zlezia, Zlesia, Zlosete, Silesii, Slesionenses 527. 529. 530. 532. 5. 534—536. 538. 25. 540—542. 545—547. 35. 549—553. 20. 560—562. 10. 564—569. 579. 30. 591. 10. 594. 10. 596—598. 5. 600. 15. 626—629. 1. 632—640. 35. 650—653. 659. 10. 666. 10. 668. 30. 675. 20. 681. 688. 35. 692. 1; Ziezienensis diocesis 640. 35.
- Silus fluvius, *Sile* 59. 45. 73. 30.
- Silva mollis, castrum Campaniae 287. 50.
- Silvanus Pisanus 258. 25.
- Silvagnus de Clavica 12. 45.
- Silvazanum prope Patavium, *Selvacano* 77. 1.
- S. Silvestri burgus Civitatis 198. 25. 214. 20; ecclesiae: Civitatis 201. 30. 205. Viterbiensis 270. 35; porta Civitatis 214. 20.
- Silvester II. papa, antea Gerbertus 537. 538. 581. 15. 586. 618. 619. 678.
- Silvester, Paschalis II. antipapa, antea Adenulfus 281. 60.
- Silvester, camerarius Eclini III. de Romano 99. 20. 101. 5.
- Simon cardinalis, anto canonicus Patavinus 181. 30.
- Symon, abbas Sublacensis 274.
- Symon, canonicus Massanus 228. 45.
- Simon de Presentiano, monachus Casinensis 374.
- Symeon de Brzeznycz frater 663. 30.
- Symon, filius Rogerii comitis Siciliae 413. 35. 495. 25.
- Simon I. comes Soranus 284. 30; filius: Simon II.

- Simon II. comes Soranus 284.30. 285.45.
Simon, comes Theatinus 33. 65 — 67.
155.10. 375.25. 378.40. 379.20. 384.15.
Simone, comes de Ventimiglia, Siculus
479. 489. 15.
Symon, senescalcus Wilhelmi I. regis
Siciliae 429. 15. 432.
Symeon de Ariberto, Patavinus 94. 40.
102. 1.
Simon de Bonifatio, potestas Mantuanus
15. 60. 16. 1. 23.
Simon de Budrio, Foroiuliensis 215. 1.
Symon de Cucanea, Foroiuliensis 206.35.
Simon de Locarno, potestas populi Me-
diolanensis 28. 5.
Simon de Mauro, Ceccanensis 296. 20.
Simone de Perlasio, Pisanus 243. 40.
Simone Rocca, Tranensis 470.
Simone de Sanguine 486. 25.
Sinibaldus, S. Laurentii in Lucina pres-
byter cardinalis v. Innocentius IV.
Sinibaldus, legatus Aimerici Ierosolimaes
regis 257.
Sinibaldo de Sanguine 475. 10.
Sinopolis 437. 1.
de Sinu vallis Calabriae 313. 15.
Sipontum 399.25. 419.45. 423.5. 443.30.
458.45. 459.1. 481.25. 485.20.
Sirus, insula maris Baltici 715. 5.
Sisa, palatium prope Panormum, *Casa*
435. 1.
Siward comes 508.
S. Sixti ecclesia Pisana 239. 35.
Slavi v. Sclavi.
Slavnik, Zlavyk, pater S. Adalberti
577.35. 585.55. 616.25. 617.30.
Slawno, villa coenobii Mechoviensis
673. 10.
Sleswic 715. 10.
Slotoria, Zlotoria castrum prope Dobrin
675. 5. 686. 5.
Slunien, Slonien, Schlunien Prussiae
694. 702. 15.
Slupca prope Peisern, *Slupce* 657. 20.
Smelzarii domus 658. 45.
Smrokow, villa Mechoviensis 672.
Soana, Suana, civitas Tusciae 246. 5.
269. 20.
Soarsa Pisanus 247.
Sobeslaus, dux Bohemiae 562. 25.
Sochaczow prope Varavia, *Sochaczew*
668. 35.
Soffredus Tuscus 240 — 242. 1.
Solano, castrum prope Senas 230. 25.
Solecz villa prope Posen 689. 35.
Solexinum prope Montem Silicem,
Solesmo 87. 15.
Sommerfeldt 531. 15.
Soncinum, Sonzino, Sunzinum prope
Cremam, Soncino 16. 23. 25. 24. 50.
134. 20. 138. 35. 142. 173. 10. 175. 15.
ecclesia: S. Mariae Plebis; palatium
16. 15. 175. 20.
S. Sophiae carcer Patavinus 112. 10;
ecclesia Constantinopolitana 409. 35.
Sophia, Henrici I. Silesiae ducis filia
551. 10. 566. 30.
Sophia Florentiae Foriulii 198. 20.
Sophia, Sophya, filia Ecelini II. de
Romano, uxor Henrici I. de Egna
et Salinguerra 40. 40. 49. 25. 160.
165. 10.
Sora, Sorana civitas Campaniae 281. 55.
283 — 286. 1. 289. 10. 291. 100. 292. 150.
296 — 298. 6. 300. 1. 307. 5. 315. 319.
333. 340. 40. 343. 1. 352. 40. 353.
356 — 359. 5. 371. 50. 376. 40. 379. 40.
383. 25. 473. 30; ecclesia S. Mariae;
episcopi: Laudulfus, Conradus, Gui-
do; vallis 353. 45.
Sora septentrionis 715. 25.
Soranea 22. 20.
Sordellus, poeta Mantuanus 40. 45. 41. 1.
Sorelle, Surelle arx 284. 30. 285. 45.
294. 50. 296. 314. 50. 315. 5. 319.
326. 327. 333. 15. 357. 25.
Sormenzonum, castrum prope Formi-
ginum 20. 15.
Sortentum v. Surrentum.
Sotes comes 19. 30. 20. 5.
Sovin 716. 35.
Sozinus Baraterius, Veronensis 15. 5.
Sozinellus de Lambertis 11. 50.
de Spanheim comes 703. 1.
Spenginberch, Spengynberchum, Speyn-
genberch, Spelimberg, *Spilimbergo*
203. 1. 207. 211. 212. 222. 35; de
Spenginberch domini Foroiuliensis
203. 1. 215. 40. 216. 40.
Sperantius Foroiuliensis 221.
Speronella, uxor Ecelini II. de Romano
39. 40.
Speronella, filia Jacobi Dalesmanini,
uxor Thomaeii Capud-Nigrum 91. 15.
Spicimirus, castellanus Cracoviensis 659.
Spinabellus de Sandrico 39.
Spine Albe porta Pisana 244. 5.
Spinazola, *Spinazzola* 408. 20.
Spineda prope Bassanum 59. 45.
Spinellus, magister Ceccanensis 295. 40.
298. 45.
Spinosa 378. 35. 379. 50.
Spitigneus v. Sbignevus.
Spitko, palatinus Cracoviensis 673. 1.
685. 25.
Spitko, dietus Colezek, subcamerarius
Sandomiriensis 673. 15.
Spitko, Podlesnae-Wolae incolae 672. 40.
Spitovicz 567. 25. v. Opetevicz.
Spoletum, Spoletina civitas 242. 40. 272.
284. 15. 365. 1. 368. 379. 40. 380. 45.
441. 20; Spoletinus ducatus 245. 1.
280. 15. 316. 25. 319. 326. 15. 334. 25.
338. 25. 345. 347. 30. 349. 50. 350.
353. 357. 5. 359. 362 — 365. 1. 368. 30.
383. 10. 441. 20. 539. 25; Spolitina
vallis 458. 40. 459. 15.
Sprottavia, *Sprottau* 531. 10. 569. 20.
Srodie terra, *Szroda* 568. 1.
Srzenawa clipeus Polonicus 673. 25.
de Stagno pons Arni 257. 10.
Stanatek palatinatus Cracoviensis, *Sta-
narki* 638. 1.
Stanciales gens Mantuana 26. 1.
Stangatum prope Patavium 64. 10.
S. Stanislaus, Stanizlaus, Stanyslaus,
episcopus Cracoviensis 528. 5. 538. 15.
540. 45. 547. 552. 20. 553. 5. 559. 40.
560. 5. 581. 587. 588. 599. 600. 602
— 605. 10. 607. 25. 608. 5. 620 — 623.
634. 30. 635. 25. 658. 5. 665. 666. 15.
668. 677. 1. 679 — 681. 5; ecclesia
Cracoviensis 654. 30. 655; mons Cra-
coviensis 638. 5. 639; sepulchrum
638. 15.
Stanislaus Stoyconis, praepositus Mecho-
viensis 670. 35. 671.
Stargard, urbs Pomeraniae 719. 40.
Stawani, villa coenobii Mechoviensis
676.
S. Stephanus protomartyr 577. 30. 581. 5.
585. 40; altare Ceccanense 283. 40;
ecclesiae: Ceccanensis 297. 35. 301. 20.
Civitatis 198. 25. 206. 40; fons
de portu Pisano 243. 244. 10; lapis
293. 30; pontes: Patavinus 68. 10.
109. 15. Pisanus 243. 35. 244. 5; porta
Patavina 110. 50; quarterium Man-
tuanum 30. 45; reliquiae 299. 15;
via Ceccanensis 298. 35.
Stephanus X. papa, ante Fredericus ab-
bas Casinensis 306. 405. 18.
Stephanus, cardinalis S. Hadriani 340. 45.
Stephanus, archiepiscopus Gaenensis
587. 1.
Stephanus de Percia, archiepiscopus
Panormitanus 436. 437.
Stephanus, episcopus Colociensis 573. 10.
Stephanus, episcopus Poznaniensis 579. 35.
591. 1.
Stephanus de Fosanova, camerarius In-
nocentii III. 296. 319. 25. 333. 15.
Stephanus de Corvario s. de Marsia,
abbas Casinensis 335. 337. 45. 338.
340. 342. 25. 346 — 348. 5. 374 —
380. 1. 382. 30.
Stephanus, abbas S. Iustinae Patavii
150. 10.
Stephanus, canonicus Cracoviensis 602. 35.
Stephanus de Crongesberghe, magister
Pomeranus 719. 25.
Stephanus F. rex Ungariae 537. 544.
571 — 573. 20. 578. 1. 581. 582. 10.
586. 587. 5. 616 — 619; filius: Hen-
ricus; caput 668. 40. 678. 1.
Stephanus II, rex Ungariae 572. 30.
573. 20.
Stephanus III, rex Ungariae 573.
Stephanus IV, frater Geyzae II. regis
Ungariae 573.
Stephanus V, rex Ungariae 605. 638. 15.
699.
Stephanus, filius Andreas II. regis
Ungariae 155. 20. 182. 45. 183.
Stephanus, Mesconis III. Stary filius
582. 20.
Stephanus, ammiratus Wilhelmi I. regis
Siciliae 429. 20.
Stephanus de Anglone, iustitarius Terrae
Laboris 350 — 353. 359. 1. 363. 30.
371 — 373. 10.
Stephanus Badoarius, Venetianus, pote-
stas Patavinus 7. 30. 50 — 52. 30. 54
— 57. 76. 10. 127. 10; filius: Iohannes,
Stefano Brancizzo, Neapolitanus 496. 20.
Stefano de Evoli 473. 20.
Stephanus de Natoni, Ceccanensis 294. 1.
Stefano Pappalettere, notarius Baroli-
tanus 481.
Stephanus de Turbiago, potestas Man-
tuanus 20. 10.
Stetin, Stitin, Stylin, *Stettin* 715 — 719.
Stilus Calabriae 400. 25.
Stinavia, Stinaviensis, *Steinau* 529. 10.
531. 20. 551. 45. 569. 20.
Stipha, Estiva 424. 5.
Stiria, *Steiermark* 82. 180. 30. 359 —
361. 20. 698 — 700. 5.
Stocchoraaw oppidum 698. 10.
Stolcz prope Frankenstein, *Stolz* 569. 35.
Stradoma, pars Cracoviae 674. 10.
Strata prope Patavium, *Stra* 87. 30.
Stregon, urbs Silesiae, *Striegau* 570. 1.
Strelon, Strelin Silesiae 531. 5. 542. 1.
Strelense coenobium Poloniae 648. 20.
Streoneshalch, *Whitby* 504. 15.
Strezizlava, mater S. Adalberti 586. 1.
616. 35. 617.
Stridula, castrum Apuliae 403. 40.
Strigonium, Strzegoniensis, *Stuhweissen-
burg* 636. 5. 685. 45.
Strosa, oppidum Silesiae 570. 1.
Strosbark s. Brodnica Borussiae, *Stras-
burg* 657. 1. 663. 1. 675. 25.
Stroynat, princeps Lituorum 601. 35.
Struma, Strumi 286. 45. 312. 35. 437. 40.
452. 25. 456. 1. 459. 20. 460. 35; abbas:
Iohannes.
Strzeszo de Patrosicze, procurator Me-
choviensis 670. 30.

- Studnicza s. Ruffa—ecclesia prope Lignitz, Rothkirch 567. 1.
 Stufa Vernacci, Pisanus 263. 30.
 Stultus Paganus, Normannus 315. 25. 326. 35.
 Su-, Sv-, Sw-.
 Suanus, Swein I, rex Daciae 507. 511—515; filii: Caut, Haroldus.
 Sueno II, rex Daciae 715. 20.
 Suantoborus, dux Pomeraniae 716. 5; filius: Wartslaus.
 Suantoborus, dux Stetinensis 718. 45.
 Znatopolk, dux Odrensis 578. 25.
 Suantopolcus, Swantopulcus, Svatopelkus, Swatopolt, dux Pomorellae 636. 15. 691. 694. 701. 1. 716. 30.
 Swantopolk, Swentoslaus, pater Petri Vlosci 590. 15. 626. 10. 627. 10.
 Swanthoslava, Swetoslava, Ruthens 654. 5. 655. 5.
 Swarno, princeps Ruthenorum 662. 666. 25. 682. 20.
 Suavi castrum prope Veronam 17. 15.
 Suavi, Suevi, Suavia, Suevia 152. 1. 180. 1. 231. 15. 414. 25. 479. 10. 482. 15. 699. 10.
 Sublacum, Subiaco 274. 15.
 Suchdol oppidum Poloniae 552. 30. 598. 634. 10. 635. 5. 688. 20.
 Swebussin, Schwibus 531. 10.
 Swecia 650. 15. 651. 6.
 Suessa, Sessa 311. 20. 313. 10. 316. 40. 318. 45. 326. 30. 327. 5. 340. 348. 40. 352. 30. 356. 25. 358. 359. 30. 372. 15. 374. 376. 20. 384. 10. 470. 20. 481. 15. 483. 10.
 Swevoronicze Poloniae 670. 45.
 Sugana castrum prope Urbenveterem 273. 5.
 Sugana vallis prope Tridentum 165. 10.
 Sugium 352. 50. 353. 1. 361. 10. 369. 5.
 Suidenitz, Swidenitz, Sweidnitz, Swetnica, Swidnicenses, Schwednitz 330. 25. 545. 10. 549. 40. 650. 45. 684. 30. 692. 15. 702. 30.
 Swidergal s. Boleslaus, frater Wladislai Jagellonis 676. 35.
 Suidgerus, episcopus Bambergensis v. Clemens II. papa.
 Swinka Wlost, Polonus 687. 10.
 Swithunus, episcopus Wintonieusis 506. 20. 507. 10.
 Suio, Suium oppidum prope Casinum 308.
 Suleow, Sulkow, Suleyow, coenobium dioecesis Cracoviensis 592. 5. 628. 15. 629. 25.
 Sulforaco 286. 30.
 Sulimanus Patavinus 66. 15.
 Sulmona 353. 371.
 Summa 291. 140. 318. 45.
 S. Superantiae reliquiae 293. 35.
 Supini castrum Campaniae 282. 50. 301. 5.
 Surbiensis provincia 557. 35.
 Surciville plebs episcopatus Senensis 228. 10.
 Surianum castrum 271. 5.
 Suriene Prussiae 708. 15.
 Surrentum, Sorrentum, Surriento 240. 5. 311. 379. 30. 479.
 Surriarius flagellator 568. 40.
 Susac Africae 423. 40.
 de Susanis castrum Foro-Julienne, Susans 218. 220.
 Susignane villa marcae Terrisinae 33.
 Sutrium 302. 25. 308. 35. 379. 20. 417. 25.
 Suzaria castrum prope Mantuam 19. 25. 24. 1.
 Suzius Choyonus, Bergamensis, potestas Mantuae 29. 20.
 Synirvelt, castrum prope Civitatem Austriae 212. 20.
 Syracusa, Syracunia 371. 15. 412. 1. 431. 45. 435. 10. 443. 1; castrum 437. 35; electus: Richardus; Syracusana terra 495. 35. 497. 15.
 Syradiensis, Szyradia, Syrezia, Syrace 550. 25. 567. 35. 638—640. 1. 642. 40. 646—650. 35. 652. 10. 653. 10. 657. 659. 50. 660. 10. 666. 25. 681—683. 15; castrum 648. 5.
 Syrcow castrum Silosiae 552. 1.
 Syria, Siria, Suria 151. 40. 153. 5. 161. 20. 171. 5. 182. 35. 191. 192. 5. 248. 23. 257. 35. 339. 40. 348. 1. 349. 25. 353—355. 10. 364. 45. 368. 40. 369. 40. 383. 20. 415. 25. 490. 30.
 Syvathlova Polona 677. 10.
 Szconewic Prussiae 708. 10.
 T.
 Taberna, castrum Campaniae 285. 15. 312. 1. 434. 5.
 Tabor, mona Bohemiae 536. 25.
 Tacconus de Pontecurvo 373. 20.
 Taffurus Capuanus 353. 1. 357. 25. 365. 35. 377. 378. 35.
 Taiabafa, potestas Ceretensis 9. 30.
 Taiacanis, miles Wilhelmi de Campo Sancti Petri 93.
 Tanaferus de Riva 13. 15.
 Taiate castrum 22. 45.
 Talamone, castrum Tusciae 233. 45.
 Talia 231. 25.
 Tallacozum, Taghacozzo 377. 10.
 Tamesia 507. 35.
 Tancredus de Alta villa, Normannus 403. 35. 405; filii v. 405.
 Tancredus, Tancredi de Altavilla filius 405. 30.
 Tancredus, Marci filius, Tancredi de Altavilla nepos 413. 1. 414. 15.
 Tancredus, Rogerii I. Siciliae regis filius 419. 50. 421. 25. 423. 10. 425. 25.
 Tancredus, comes Licii, post rex Siciliae 287—289. 292. 312. 30. 314—317. 324—328. 431. 40. 432. 496.
 Tancredus, notarius Wilhelmi II. regis Siciliae 450. 25.
 Tancredus, comes de Conversano 309. 15. 415. 417. 20. 419. 420.
 Tancredus, vicecomes de Campillia 229. 10.
 Tancredus, vicecomes Tuscus 259.
 Tancredotius de Bisentio 271. 10.
 Tancredus de Venafro 328. 40.
 Tancredo de Ventimiglia 486. 15.
 Tapiewo, Tapioy, castrum Prussiae, Tapuis 692. 1. 694. 701. 10.
 Tarbatensis civitas, Dorpat 704.
 Tarentum, Tarrentum, Tarantini 164. 1. 232. 40. 285. 10. 290. 65. 317. 50. 349. 20. 360. 50. 363. 45. 371. 30. 399. 25. 406. 20. 408. 25. 420. 425. 25. 432. 45. 434. 5. 439. 35. 471—474. 30. 476. 477. 480. 1. 482. 30. 484. 5. 486. 20. 487. 1. 492.
 Tarmagellus de Nigrello, Veronensis 18. 5.
 Tarnow, Tharnow, Zarnoviensis urbs Poloniae 567. 5. 671. 35. 683. 35.
 Tarsis, Tarous 29. 50.
 Tartari, Thartari 27. 15. 29. 50. 102. 45. 158. 10. 180. 35. 183. 15. 191. 192. 380—383. 25. 527. 40. 528. 15. 532. 534. 20.
 536. 10. 540. 541. 10. 545. 1. 549—553. 10. 565. 568. 15. 598—601. 603. 20. 606. 5. 634—638. 25. 640. 641. 644—646. 25. 648—655. 661. 662. 1. 666. 668. 670. 673. 1. 676. 35. 679. 25. 681. 682. 684. 1. 685. 691. 35. 692. 5. 698. 55. 706. 15.
 Tarsivium, Tervisium, Trevisia, Trivisium, Trevisini, Trivisiani, Trivisiani, Trivisini, Treviso 8—10. 15. 21. 30. 23. 33. 41. 45. 47. 50. 30. 53—55. 59—61. 72. 73. 79. 80. 83. 84. 15. 86. 25. 113. 20. 114. 117. 25. 126—128. 130. 1. 143. 144. 146. 15. 155. 30. 157. 10. 166. 20. 169. 35. 175. 176. 178. 201. 35. 212. 30. 218. 20. 221. 35. 346. 15. 377. 50. 449. 50. 452. 10; carrocium 9. 1. 21. 30; communia 16. 20, districtus 58. 20. 79. 35. 80. 45. 83. 15. 113. 50. 144. 216. 40; episcopus 23. 40; episcopi: Titius, Albertus; Tarsivina marchia 11. 25. 22—36. 38—42. 44. 45. 10. 48. 50. 87—99. 35. 102. 103. 113. 25. 121. 20. 122. 5. 126. 40; cfr. Marchia.
 Taurinum, Torinum, Turinenses 159. 10. 160. 15. 248. 35. 346. 15. 383. 20. 440. 1. 446. 20. 457. 20. 539. 25.
 Tauromenia, Tauromenis, Taurimenium, Taormina 398. 35. 437. 10. 498. 45. 499. 10.
 Tavella, civis de Capite silva 94.
 Taxis de Castro rupto miles 14. 45.
 Tayo de Bocacis 24. 40.
 Teanum, Thianum 281. 25. 295. 20. 306. 1. 311. 20. 331. 15. 332. 1. 340. 35. 343. 45. 352. 30. 355—357. 55. 359. 30. 361. 15. 370. 55. 377. 15; episcopus: Roffridus.
 Theste, Teto, Thectinus, Tistinus, Teastensis, Chict 65. 6. 66. 35. 155. 10. 314. 25. 317. 25. 319. 45. 326—328. 332. 35. 375. 25. 378. 40. 379. 20. 384. 15.
 Telerii fluvius 351. 1.
 Telesia 328. 1. 353. 371. 5. 376. 15; coenobium: S. Salvatoris.
 Tellubuca, dux Tartarorum 682. 50.
 Templarii, Templerii, Tempieri, Templi domus 192. 10. 266. 40. 272. 40. 286. 30. 336. 10. 339. 10. 354. 45. 360. 45. 364. 35. 680. 40. 691. 20. 692. 10. 700. 35. 702. 30. 717. 5.
 Tenese Syriae 258. 50.
 Teramum, Terame castrum 308. 15. 331. 5. 351. 30.
 Terellae castrum prope Casinum 308. 50.
 Tergestini 201. 30. 203—206; episcopi: Ulvinus, Bria de Top.
 Termulae 325. 35. 380. 5.
 Terracona, Terragona 501. 20.
 Terracina, Terracena 247. 1. 255. 15. 253. 50. 293. 294. 20. 310. 5. 318. 40. 430. 30. 432. 20. 433. 1; episcopus: Todelgarius.
 Terracina, castrum prope Selernum 332. 35. 345. 45.
 Terradura, prope Patavium, Terradura 62. 30.
 Terra Iordanis Calabriae 371. 50. 499. 20.
 Terra Laboris, Terra di Lavore 291. 115. 296. 30. 300. 314—317. 319. 30. 324—328. 331. 15. 333. 340. 50. 342. 45. 344—346. 45. 355. 30. 359. 1. 362. 30. 365. 45. 370—372. 374. 45. 377. 25. 378. 35. 381—383. 45. 421—423. 15. 428. 25. 432. 40. 443. 479. 10.
 Terremajoris abbatia 348. 50. 349. 1.
 Terrasigna prope Patavium, Terramegus 108. 45. 109. 10.
 Terrisius de Atino magister 375. 1.
 Tesopus, canonicus Maassus 228. 45.
 de Tetinano comites Tusci 229. 15.
 Teutonia, Theutonia, Teutonici, Theutonici, Theutunici, Teotonici, Theotonici, Tedenchi, Tudischi 3. 5. 10.

14. 25. 16. 25. 17. 5. 25. 10. 61. 64.—
68. 71. 1. 74. 1. 77. 82. 20. 86. 1.
89. 40. 97. 1. 118.—120. 30. 123.—126. 5.
129. 130. 136. 138. 45. 144. 145.
155. 10. 159. 25. 170. 45. 171. 1. 174. 5.
178. 10. 180. 40. 181. 5. 184. 10. 188. 35.
198. 25. 203. 1. 208. 10. 210. 20. 213. 25.
216. 1. 221. 10. 230. 40. 233. 250. 35.
258. 35. 274. 15. 286. 35. 288.—290.
294.—296. 298. 15. 314.—319. 326.
328.—331. 50. 340. 354. 356. 45. 360. 25.
361. 25. 372. 40. 423.—425. 45. 428. 15.
430. 5. 433. 15. 436. 440. 442. 1. 447.
—449. 15. 452. 40. 474.—480. 5. 492. 40.
520. 15. 540. 45. 561. 562. 15. 568.—
568. 573. 1. 581. 35. 597. 5. 600. 10.
604. 1. 612. 15. 625. 30. 627. 642.
643. 650.—653. 25. 703. 15; Teutoni-
cus Furor 60. 25. 316. 30. 445. 10;
imperator 311. 421. 20. 436. 15;
lingua 453; ius 568. 30. 600. 634. 35.
635. 20; mos 361. 25; natio 482. 10;
rex 314. 10. 424. 35; schiatta 492. 5.
Cfr. Alamanni.
- Teutonicus, Teutonicorum domus. Theu-
tonicus ordo 347. 50. 354. 50. 355. 357.
—359. 361. 10. 362. 363. 35. 373. 5.
374. 376. 15. 382. 25. 632. 40. 633. 40.
640. 35. 642. 45. 643. 40. 686. 688.
689. 15. 691. 25. 693. 1. 694. 5. 700. 35.
704. 708. 35. 709. 40. *Cfr.* Alamann-
orum domus, S. Mariae Theutoni-
corum ordo, Frutenorum ordo.
- Tezane portus 161. 45.
- Tezanzum castrum Foroiuliense 212. 20.
- Tezolarum castrum, *Tezoli* 23. 15. 25. 1.
pons 22. 45.
- Taddaeus, episcopus Alatrinus 293.
294. 20.
- Taddens, Tadeo de Suessa iudex 356. 25.
374. 50. 376. 20. 384. 10. 470. 20. 472. 5.
483. 10.
- Theode-, Theo-, Te-, Thul-, Tol-.
- Tebaldus, episcopus Veronensis 3. 25.
- Theobaldus, abbas Casinensis 305. 40.
306.
- Theobaldus, rex Navarrae 192. 193.
- Theobaldus de Abrusatis 272. 35.
- Tibaldus Franciscus, potestas Patavinus
73. 77.—79. 10. 157. 158. 498. 1.
- Thebaldus de Pitania, Veronensis 17. 40.
- Tolbertus de Berica, miles Ansedisii de
Widotis 109. 10.
- Tepertus Dodonis, consul Pisanus 256. 45.
265. 10.
- Tepertus de Glacia, Pisanus 265. 40.
- Tepertus, Ugonis Teperti filius, Pisanus
248. 15.
- Thulbertus de Uraspergo et Villalta,
Foroiuliensis 222. 30.
- Tedelgarius, episcopus Tarracinenis 293.
294. 20.
- Tegrimus, comes de Cornino 260. 35.
- Theodoricus de Aldenburk, magister
generalis ordinis Theutonicorum 693. 1.
701.—703. 20.
- Theodericus de Gatirslebe, magister
terrae Prussicae 702. 5.
- Theodricus, abbas Grissowiensis 541. 25.
- Theodricus, praepositus Sambiensis 708.
- Theodricus, frater Grissowiensis 541. 25.
542. 20.
- Theodricus, Idae I. filius, rex Bernicae
503. 25.
- Theodricus, marchio de Lusiz 457. 35.
- Theodricus, marchio orientalis 569.
- Dyetricus de Rubignaco, Foroiuliensis
209. 35.
- Tedicius, comes de Bizerno, Tuscus
260. 30.
- Tedicius, Pisanus 243. 40.
- Theodinus de Arrone, presbyter cardi-
nalis 446. 15. 448.—450. 5.
- Theodinus de Scarpa, abbas Casinensis
285. 40. 312.
- Theodora, imperatrix Graeca 405. 5.
- Theodora, Frederici bellicosius ducis
Austriacae mater 698. 50.
- S. Theodori ecclesia de Trivignano
212. 40.
- Theodorus episcopus Anglorum 504. 25.
- Theodorus Lascaris I, imperator Nicae-
nus 183. 5.
- Theodorus Lascaris II, imperator Nicae-
nus 181. 35.
- Theodorus, Friderici II. astrologus 73. 10.
- Theodosius, legatus Graecus 262. 30.
- Theophilus, Lituanus 601. 40.
- Theta, civitas Orientis 361. 40.
- Theopus, nepos Gorciae de Felre 108.
- Dytmarus, Dethmarus I, episcopus Pra-
gensis 616. 15. 617. 15.
- Dihmarus, abbas Colbaziensis 719. 35.
- Sancti Tomasi ecclesia Patavina 80. 10.
- S. Thomas Cantuariensis 438. 439. 1.
508. 35. 580. 1. 591. 25. 628. 10. 629. 1.
665. 30. 668. 15. 680. 10. 698. 15. 715. 30;
reliquiae 293. 35.
- S. Thomas de Aquino 669. 10.
- Thomas de Capua, S. Sabinae presbyter
cardinalis 349. 1. 357.—362. 5. 370. 10.
374. 40. 375. 35. 377. 35. 378. 20.
- Thomas de Strzampnio, episcopus Cra-
coviensis 608. 15.
- Thomas I, episcopus Wratislaviensis 528.
534. 15. 533. 5. 569. 10. 599. 5. 600.
634. 35. 635. 30.
- Thomas II, episcopus Wratislaviensis
541. 25. 636. 30. 648. 40.
- Thomas de Aquino, comes Accerrarum
17. 5. 334. 340.—342. 348. 1. 349. 25.
351.—353. 356. 30. 359.—361. 5. 365.
368. 371. 10. 373. 374. 376. 377. 15.
383. 20. 490. 25. 539. 25; filius: Ade-
nulfus.
- Thomas, comes Casertanus 343.
- Thomas, comes Celani et Molisii 340
—342. 350. 45. 351. 20. 379. 40.
496. 35.
- Thomasius de Arena, Harena, Patavinus,
potestas Bassani 143. 25. 144.
- Thomasius, Thomacius Capud-Nigrum,
Patavinus 91; liberi: Cancellarius,
Zambonetus, Altruda.
- Thomas de Caserta iudex 372. 15.
- Thomasius Cavacio, Patavinus 108. 25.
109.
- Thomasinus de Clerexia, potestas Veron-
ensis 9. 30.
- Thomasius de Cucanea, Foroiuliensis
207. 208. 10. 214.
- Thomas, Foroiuliensis 217. 45.
- Thomasius de Grazana, potestas Cere-
tensis 13. 20. 14. 45.
- Thomasius, Thomasinus de Ianc, Pata-
vinus 96. 50. 101. 1.
- Thomas Iannelinus, Senensis 233. 30.
- Thomasius Iustignanus, Venetianus
114. 25.
- Tomasius de Lombardo, Mantuanus
25. 40. 26.
- Thomas de Magistro, castellanus Roccae
Bantrae 356. 35.
- Thomasius de Masone, vicarius Veron-
ae 15.
- Thomas de Montenegro, capitaneus
civitatis Tyburtinae 383. 1.
- Thomasius de Ocha 14. 45.
- Thomas Paganus 308. 45.
- Thomas de Pando, Scalensis 368.
- Tomaxinus de Ponzenicho, potestas
Mantuanus 23. 5.
- Thomasius a Prato Vallis, Patavinus 99.
102. 10; filius: Marchus.
- Tomasius a Sancta Iuliana, Patavinus
99. 25.
- Thomasius a Sancta Lucia, Patavinus,
potestas Vincentinus 101.
- Thomasius Antonius Sembolle, Senensis
233. 30.
- Tomasius Sigerii, Pisanus 259. 45.
- Thomas de Supino, Campanus 301.
- Thomasinus Suppicogna, Veronensis
14. 45.
- Thomasinus Utinensis 221. 30.
- Tomasius Zimboni, Patavinus 99. 40.
- Tomaxius Zoti, Patavinus 121. 50. 122. 25.
- Thorun, Thorun oppidum 539. 40. 552. 30.
604. 10. 657. 30. 663. 1. 675. 20. 681. 1.
685. 30. 691. 693.—695. 701. 1. 705;
Thorunenses fratres 607. 20.
- Throtke, Polonus 662. 6.
- Thuchola Prussiae, *Tucheln* 686. 30.
- Thuringia, Turingia, Thuringa, Durlinge,
Dirrega, Doringen 20. 30. 82. 40. 85. 30.
159. 15. 694. 50. 700. 45.
- Tiberis, Tyberis fluvius 256. 45. 273. 25.
285. 50. 287. 1. 358. 15. 410. 20. 420. 5.
434. 46.
- Tiburis, Tyburnum, Tyburtina civitas,
Tivoli 273. 1. 283. 35. 284. 5. 310. 15.
316. 25. 338. 25. 344. 45. 351. 383.
410. 20.
- Ticlena, Ticolena castrum 282. 25.
284. 15. 288. 30.
- Tifred, episcopus Lindisfarnensis 506. 45.
- Tina fluvius 506. 30.
- Tiniosus Urselle, Pisanus 248. 15.
- Tirellum, castrum prope Ianuam 247. 10.
- Tirigellus de Calacisio, Senensis, pote-
stas Mantuanus 23. 50.
- Tiso, comes Patavinus 65.
- Tisolinus, Tiso I. de Campo Sancti
Petri 39. 48. 50. 35. 53. 20. 76. 20.
93; uxores: Cuniza de Romano, Gar-
dionisia de Peraga; filii: Gerardus,
Iacobus, Tiso.
- Tiso II, Tyso de Campo Sancti Petri
39. 42. 20. 47. 50. 52. 54. 60. 93.
154. 35.
- Tiso III, de Campo Sancti Petri 183. 20.
104. 10. 107. 108. 111. 113.
- Tisolinus Pincoli, vicarius Veronae 99. 30.
- Tixius, episcopus Tarvisinus 9. 35.
- Tixius de Bonadico 8. 30.
- Tixius de Crescentis 7. 35.
- Todescus de Cavazania, Veronensis
17. 30.
- Tofolorum porta Veronensis 9. 35.
- Toletum, Toletanus, *Toledo* 361. 30.
362. 1. 373. 40. 381. 45. 383. 30. 416.
716. 40.
- Tolosa, Tolosanus, Tolesanus, *Toulouse*
132. 15. 187. 25. 346. 30. 383. 40.
384. 20.
- Tomba, Tomba, castrum prope Veronam,
Tomba 8. 35. 10. 20. 12. 45. 57. 25.
60. 35.
- Tonda, castrum prope Pisas 250. 45.
de Toppo plebs comitatus Aretini
231. 25.
- Torara prope Pisas 244. 10.
- Torrexella, Torrexella, castrum prope
Brixiam 15. 50.
- Tornalsee de Romano, Albrici I. filius
145. 146. 176. 10. 178.
- Toroelum castrum prope Montem Casi-
num 330. 20.
- Tortona, Terdonenses 189. 25. 443. 15.
- Tosti, dux Northanhumbergrum 508.
- Trachenbergk Silesiae 535. 25.

- Traiectum, *Traetto* 284. 285. 46. 291. 120. 352. 50. 353. 1. 361. 10. 369. 5.
- Tramontana = ultra montana 474. 10.
- Tranbaqus castrum prope Patavium, *Trambacche* 119. 20.
- Trapani Siciliae 193. 25.
- Trapilicinus, Ianuensis 253. 1.
- Transmundus, episcopus Ferentinus 283.
- Transmundus de Arzo, Ceccanensis 296. 20.
- Transmundus Anibaldus, potestas Senensis 229.
- Transmundus Saracenus, Ceccanensis 296. 10.
- Transyberis, Trastiberini 242. 10. 256. 30. 310. 15.
- Tranum, Trani 240. 30. 370. 5. 407. 20. 419. 45. 470. 476. 35. 477. 30. 479. 484. 1. 487. 1; castellum 370. 5. 470. 10.
- Traversaria, Wilhelmi Traversarii filii, uxor Stephani Ungari 183. 1.
- Trezyet, castrum Poloniae 684. 20.
- Trebnicza, Trebnitz, Trebnicense coenobium Silesiae 527. 35. 549. 20. 551. 15. 564. 35. 566—570. 10.
- Treci, Tricci, castrum prope Mediolanum, *Trezzo* 3. 35. 139. 173. 430. 10.
- Treddera, Theoreya fluvius, *Tredener-As* 704. 1. 709. 30.
- Tremisiana regnum 240. 20.
- Trentenaria 378. 50.
- Trepscium, castrum Tusciae 259. 30.
- Treptow, urbs Pomeraniae 719. 10.
- Trevenzolum, castrum prope Veronam 7. 35. 12. 15. 22.
- Trerich, Trier 310. 25. 446. 5. 457. 30; archiepiscopus: Arnoldus.
- Trevis, castrum Campaniae 282. 40.
- Tribanum prope Patavium, *Tribano* 62. 25. 104. 45.
- Tribasilice castrum prope Tarvisium, *Trebaleghe* 59. 45.
- de Tricano domini 200. 40.
- Tricaricum, Tricarico 288. 20. 332. 35. 343. 430. 40. 492. 493. 15.
- Tricenium prope Utinum, *Tricesimo* 204. 217. 10. 218. 20.
- Tridentum, Tridentini 10. 40. 14. 15. 31. 25. 60. 20. 73. 5. 82. 1. 84. 50. 87. 40. 111. 45. 165. 10. 175. 25. 346. 20; episcopus: Albertus.
- Trimoninus de Vavasore, Mantuanus 25. 40.
- Trinitate prope Barolum, *Casaltrinità* 484. 1.
- S. Trinitatis castrum ad Basantar fluvium 417. 20; coenobis: Cavense 417. 25. Cracoviense 595. 20. 596. 1. 666. 1. 680. 50. Roskildense 515. 15. Veronense 2—4. 15. 6. 1.
- Tripolis, Tripuli 259. 50. 260. 1. 310. 15. 424. 1. 495. 30; ecclesia: S. Mariae.
- Trium Comitatuin, Triconai castrum prope Veronam 7. 40. 57. 15.
- Triumzolum castrum prope Veronam 22. 20.
- Trivignanum castrum Foroiliense 212.
- Trivillia prope Castelfranco, *Treville* 54. 35. 55. 59. 40. 76. 25. 83. 20.
- Trivixolus, faber Patavinus 99. 30.
- Throgus, chronographus Romanus 556. 5.
- Troia Apuliae 306. 1. 309. 314. 10. 345. 25. 370. 1. 402. 403. 1. 406. 5. 407. 15. 412—414. 5. 417. 20. 419. 423. 25. 428. 30. 442. 40. 443. 30. 458. 45. 460. 20; episcopi: Eleutherius, Marchus, Secundinus, Elias.
- Troianum castrum Foroiliense 215. 30.
- Troianus, Getconis episcopi Cracoviensis frater 592. 10.
- Troianus, cantor Cracoviensis 604.
- Troydenus, Trohidus, dux Masoviensis 681. 687. 688. 20; filii: Boleslaus, Kasimirus.
- Trus, castrum Foroiliense 212. 30.
- Truwine, episcopus Pictorum 504. 35.
- Trzeszno, Seremesno prope Gnesnam, *Trzeszno* 558. 40. 678.
- Tuda, episcopus Lindisfarnensis 504. 20.
- Tudertum, Tudertini 234. 45. 269. 35. 271—273. 1.
- Tulmini, Tulmentum castrum, *Tolmeis* 201. 208. 10. 211—213. 45. 216. 218.
- Tumecium, castrum Foroiliense 217. 15. 218. 20.
- Tunbertus, episcopus Hagustaldensis 504. 35.
- Tune prope Cracoviam 596. 5.
- Tunitium, Tunicium, *Tunis* 153. 192. 35. 193.
- del Turchi terra 266. 35.
- Turchiarellus, legis doctor Pisanus 259.
- Turchil, Turkil, Thurkil, dux Danorum 512. 514—517. 25.
- Turchisius, Galvani Lanzae miles 81. 45.
- Turci, Turchi, Turki 182. 35. 310. 25. 336. 1. 410. 1. 413. 424. 40.
- Turelli castrum prope Casinum 328. 45.
- Turixendus, Turrixendus Veronensis 11—13. 10. 17. 10.
- Turonis, Thuroneses, *Tours* 433. 30. 646. 10. 647. 5.
- Turpinus de Cuticellis, Patavinus 97. 45.
- de Turri, de la Torre gens Mediolanensis 24. 40. 27—29. 31. 35.
- de Turri Maritime, Turris de Mari, castrum prope Pisas 227. 30. 264.
- Turris, castrum Sardiniae 238. 35. 243. 30. 250—252.
- Turric, Turice, castrum Campaniae 285. 35. 295. 10.
- Turrisellarum burgus Patavinus 67. 40. 97. 10; porta 44. 61. 45. 67. 68. 96. 10. 110; quarterium 67. 35.
- Tursium, castrum Calabriae 419. 25.
- Tuscanella, Tuscanenses, *Toscanella* 270. 10. 379. 20.
- Tuscia, Thuscia, Tuscii, Toscani 16. 55. 17. 5. 22. 30. 25. 40. 80. 67. 25. 112. 20. 145. 35. 180. 188. 190. 210. 45. 228. 231. 232. 10. 240. 242. 40. 244—250. 35. 255. 25. 258. 25. 260. 35. 261. 40. 265. 15. 270. 15. 272. 5. 274. 15. 277. 20. 285. 30. 290. 85. 296. 30. 300. 1. 309. 25. 316. 25. 334. 5. 344. 20. 346. 20. 356. 35. 360. 25. 373. 50. 374. 5. 413. 20. 424. 15. 439. 45. 441. 20. 451. 50. 456. 1. 458. 459. 15. 680. 50.
- Tusculanum, Tusculanenses, *Frascati* 256. 281. 45. 284. 286. 287. 307. 35. 310. 35. 312—314. 40. 325. 45. 337. 25. 358. 425. 430. 25. 436. 15. 438. 459. 45. 460. 35; episcopi: Iohannes, Nicolaus.
- Tustinus, episcopus Mazariensis 431. 45.
- Tuta—vallis 715. 25.
- Tuta insula 716. 5.
- Tyene prope Vicentiam, *Tiene* 135. 35.
- Tymor de Wycenburg, filius Peregrini 567. 15.
- Tynez, Tiniec, Tinciense coenobium Poloniae 559. 25. 587. 10. 595. 620. 15. 621. 25. 665. 10. 675. 10. 679. 30; abbas: Iohannes.
- Tyreosis 346. 30.
- Tyrrhenum, Tirenium mare 158. 5. 187. 35. 190. 10.
- Tirulum, Tyrolienses, *Tyrol* 7. 30. 8. 5. 154. 1. 189. 203. 40.
- U. *cf.* Hu.
- Uba, dux Frisonum 506.
- Ucellatus de Utino 214. 10.
- Udal-, Uedel-, Uold-, Ul-.
- Ulricus, Ulricus de Iungingen, magister generalis ordinis Theutonicorum 547. 5. 675. 45. 685. 686.
- Uodolricus, praepositus S. Petri de Carnea 202. 1.
- Uoldricus, dux Carinthiae 197. 30. 198. 1. 699; uxor: Agnes.
- Ulricus, comes de Wirtenberk 570. 10.
- Uolricus Dornolz, capitaneus Otacari II, regis Bohemiae 198.
- Uodolricus de Mimilano, Foroiliensis 205. 30.
- Uodolricus de Portis, Foroiliensis 198. 15. 201. 20.
- Ulricus de Tauvera, Foroiliensis 199.
- Ulvinus de Civitate, episcopus Tergestinus 202. 10.
- Uhtred, episcopus Lindisfarnensis 507. 1.
- Uhtred, comes Northanhumbroreus 507. 35.
- Uliabons 57. 35.
- Uneow, Uneyov Syradiae 602. 40. 657. 35. 672. 673. 25.
- Ungaria, Hungaria, Hungaria, Ungri 29. 50. 60. 10. 155. 15. 158. 10. 172. 40. 180—183. 233. 40. 238. 20. 288. 25. 310. 20. 380. 399. 530—533. 10. 536. 25. 537. 539. 60. 540. 547. 1. 558—563. 25. 565. 566. 30. 568. 15. 571—573. 581. 582. 10. 585—589. 592. 1. 597. 15. 598. 5. 604. 605. 615—625. 532—639. 641—657. 659. 10. 660. 662. 665. 15. 668. 670. 672. 40. 673. 675. 20. 676. 678—681. 20. 683—685. 689. 30. 691. 35. 692. 30. 698. 699. 703. 15. 705. 30.
- Urania (Irene), Isaaci imperatoris filia, Rogerii post Philippi regis uxor 317. 5. 325. 40.
- S. Urbani coenobium Patavinum 47. 1. 147. 30.
- Urbanus II, papa, ante Otto episcopus Ostiensis 239. 35. 281. 40. 307. 30. 308. 5. 411—413. 20. 415—417. 15. 588. 35. 691. 20. 700. 35.
- Urbanus III, papa, ante Hubertus archiepiscopus Mediolanensis 5. 19. 30. 287. 50. 288. 10. 313. 593. 5. 628. 35. 629. 40. 680. 25.
- Urbanus IV, papa, ante Iacobus episcopus Virdunensis 181. 186. 231. 1. 270. 487. 489. 1. 490.
- Urbanus V, papa 233. 40. 268.
- Urbanus VI, papa 233. 45.
- Urbanus de Teano 343. 45.
- Urbinum civitas 233. 35.
- Urbs vetus, Urbeveta civitas, Urbetani, Orbetani, *Orvieto* 227—231. 5. 269—273. 313. 20. 340. 5; comitatus 273; ecclesiae: S. Augustini, S. Dominici, S. Iohannis; episcopus 271; episcopi: Lanfrancus, Constantius; palatium: S. Martini; plateae: Communitatis 271. 10, S. Dominici; vallis Orbeti 313. 20.
- Urcei, Urcii castrum prope Britium, *Orzovi* 16. 10. 137. 40. 139. 25. 172. 15. 173. 188. 15.
- Uringa, castrum Asiae 260. 5.
- Ursileo, patricius Graecorum 399. 15.
- Ursini, gens Romana 234. 45. 270. 50. 272. 45.
- Urso castaldus 349. 5.
- de Ursperch castrum Foroiliense 213.
- Utinum, *Udine* 197—200. 202. 203. 205. 40. 206. 20. 208. 210—222. 25;

capella: S. Marise; domus communis 221.25; coenobia: S. Clarae, Minorum.

V. cfr. F, W.

Vacaldum castrum prope Veronam 4. 10.

Vaccule castrum inter Lucam et Pisam 238.40.

Vadam, castrum Foro-Julienne 213.10; de Vado gens Patavina 68.10. 76; p. Benastrius, Hugo, Ubertinus, Ruzerius.

Vadense castrum Tusciae 239.25. 247.5. 250.6. 255.1.

Vadium, castrum prope Ceccanum 295.50.

Valcamonica marchiae Tarvisinae 50.15.

Valcortese, castrum Tusciae 227.20.

Valderynum 8.15.

Vallegium, castrum prope Veronam 11.20. 22.20; terra 31.35.

Valentia 153.30.

Valentinus, canonicus Cracoviensis 592.5.

Valentinus pons prope Beneventum 499.30.

Valerianus, frater S. Trinitatis prope Veronam 3.45.

Valerianus de Braganzo, Veronensis 7.25.

Valignano 486.25.

Vallata Apuliae 331.10.

Vallechia castrum inter Lucam et Pisam 258.40. 261.

Vallis prope Sanctum Germanum 357.15. 368.20.

Vallhaersae castrum prope Ceccanum 300.45.

Vallis grata Calabriae 371.50. 499.20.

Vallis luci prope Casinum 377.50. 378.5.

Vallumbrosa coenobium 5.35. 6.1.

Valvae 316.45. 319.45.

Valvesonum, castrum Foro-Julienne, Valvasone 212.10. 218.10.

Vanco, dux Plocensis 687.5; filius: Holeslaus.

Vanda, Wanda, Gracci maioris Polonorum principis filia 556.

Vandali, Wandali 556; Wandatus fluvius r. Wissula.

Vandus de Vigonia, Patavinus 94. 95. 114.15.

Vantus, Veronensis 18.5.

Vanus de Zacho, Patavinus 72.30; filius: Bartholomaeus.

Variani, castrum Foro-Julienne 207.

Varso, castellanus Cracoviensis 644.45.

Varzloch Pomeraniae 717.30.

Vatacius, imperator Graecus 181.35.

Vaurum, castrum prope Mediolanum 29.15.

Vayranum 327.30. 329.40. 352.30. 356.1.

Vazagum, castrum prope Veronam 6.35.

Vechius Bonacci, Pisanus 243.40.

Vectula prope Pisas 246.20.

Vedeite, castrum prope Patavium, Chiesa nova 119.20. 122.40. 123.1.

Veglus praeco 45.30.

Veglus de Montagna, princeps Assassinorum 100.

Velletrum, Villitriae, Belliternenses, Velletri 287.10. 312.45. 313.5. 348.30. 405.15; episcopus: Benedictus.

Veltus, Tuscus 261.25. 264.45.

Venafrum, Venafra 315.25. 316.45. 318. 327.25. 328.40. 330—332. 352.30. 356.1. 357.50. 361.15. 371.1. 377.15. 378.10; arx 332.5.

Venda, f. e. caecinea montium Euganeorum 150.10.

Vendicosi, secta 287.40. 313.35.

Vendraminus, Vendramus de Pademonte, capitaneus Ecelini 114.30. 121.

Venezia, f. e. provincia Venetorum 415.40.

Venetiae, Veneciae, Veneti, Venetici, Veneciani 4. 7. 10.45. 11.45. 15.5. 16.30. 22.10. 23.28.45. 31.25. 40.25. 46.50—53.56. 61.20. 62. 67.20. 75—78.45. 97.1. 103. 105.1. 116. 117. 120.15. 123.20. 124.20. 126—128.5. 130.35. 132.16. 143.40. 144. 154—157. 166.25. 168.45. 171. 175.40. 176. 178.25. 181.40. 182. 201. 202.20. 204—206. 208. 219.25. 234. 265.15. 266.20. 286. 310.30. 312.30. 332.30. 336. 339.5. 341.20. 364.40. 375.45. 377.60. 379.30. 380.5. 392.25. 408.30. 411.5. 441.20. 444—459.60. 462. 463. 473.30. 478.5. 486.15; consilium 51.53; denarii 43.1; ecclesiae: S. Georgii, S. Marci; grossi 100.5; palatium ducis 452.40. 463. patriarchale 444.5. 446.50; portus 443.45; platea: S. Marci; regnum 114.25; vexillum: S. Marci.

Ventura Ingloberii, potestas Ceretensis 9.40.

Ventura Sardens, Veronensis 17.45.

Venusium, Venosa, Venusini 312.15. 325.15. 328.15. 475.20.

Venzono, castrum prope Aquileiam 204.20. 215. 216.15.

Vercellae, Verzellae, Vercellum, Vercelli 24.35. 58.30. 119.30. 346.15.

Verdensis 457.50.

Verona, Veronenses 2—23.25—31. 41.10. 43—45.1. 48—50.55—61.5. 65.10. 66.40. 69.74—76.40. 79—82. 84—86.25. 88—103.25. 114—121. 123—125.40. 127.45. 128. 130—136. 143.5. 149—156.5. 158—163.20. 165—169.10. 171.40. 174—176. 189. 190. 313. 335.5. 342.10. 346. 374—376. 446.20. 593.5; arena 5.10. 6.50. 8.50; carceres communis 4.5. 6.1. 13.20. 14.50; carrocium 6.25. 8.45. 9.25. 21.30. 154.20; castrum 13.5. 20.30; coenobia: S. Trinitatis, S. Zenonis; communia 16.20; districtus 7.40. 17. 57.15. 60.40. 66.40. 74.5. 81.5. 124.10. 125.5. 149; ecclesiae: maior 6.40. 19.30. S. Marci; episcopi: Bernardus, Febalus, Omacbonum, Arripandus, Cassadoca; forum 8. 12. 14. 15.35; marchia 4.1. 7.50; palatium communis 5.40. 7—9. 40. 12. 20.50. 56.3. 74.15. 84.35. 89.10; portae: Braidae, de Morbio, Tofflorum, S. Zenonis. Veronenses, i. e. grossi Veronenses 200.20. 201.40.

Versilienses inter Lucam et Pisam 258.40. 259.261.

Verulae, Berulae 283.40. 285. 286. 293. 294.20. 310.5. 342.5. 345.1; episcopi: Leo, Flaimandus, Oddo.

Veschevana prope Este, Vescovana 90.25.

Vesta, Vieste, Fieste 380.5. 407.1. 443. 471.15. 486.30.

Vestens, castrum prope Veronam 12.30. 17.15.

Vesubius, Vesuvius mons 306. 309.35. 403.25. 423.25.

Veterum castrum prope Veronam 12.30.

Vetocoranum castrum prope Viterbium 368.50.

Vetrignanum castrum prope Pisas 263.35.

Vettularius, consul Pisanus 254.

Vicarienses prope Pisas 246. 252.20. 264.1.

Viccomites, gens Veronensis 9.30. 10.25.

Victor II. papa, ante Gabhardus episcopus Eichstetensis 306.35. 405.16.

Victor III. papa, ante Desiderius abbas Casinensis 281.40. 306. 307. 411.30. 709.35.

Victor antipapa Alexandri III., ante Octavianus S. Caeciliae presbyter cardinalis 3.40. 226.10. 248. 250. 284.60. 285.25. 311.40. 312.5. 430. 439. 434. 452.25. 461.20.

Victoria, urbs prope Parmam 13.35. 22.45. 85. 86. 160.

Vicusmercatum prope Modostiam, Vimerate 139—141.5. 173.40. 174.1.

Vienna, Wiena, Wyenna, Wien 531.30. 698.65. 699.

Vienna, Vienne 217.20. 272.40. 282.25. 308.30. 416.35. 702.30; archiepiscopus: Guido.

Vigdadena prope Veronam, Vigasio 81.5.

Vigizolum prope Este, Vighizolo 90.20.

de Vignale castrum vallis Cecina 223.30. 250.45.

Vignale, castrum vallis Hero 250.45.

Vigomondoni, prata prope Veronam 9.1.

Vigoncia prope Patavium, Vigonza 120.10.

Vilimpentis, castrum prope Veronam 13.35. 22.20.

Villacum, Villach 532.40. 670.1.

Villafranca castrum 7.60. 8.35. 12.40. 17.15.

Villalta, castrum Foro-Julienne 207.15. 209.40. 217. 220.35. 222.30; de Villalta gens 198.15. 200. 203.1. 206. 207. 220.10.

Villa nova prope Veronam, Villanova 74.15. 123. 129. 197.6.

Villae pictae castrum 12.45.

Villa Paludis prope Veronam 9.20.

Villanus, archiepiscopus Pisanus 245—247. 250. 251.45. 255.50. 433.1.

Villanus Riccucci, Pisanus 247. 249.50.

Vicentia, Vicentia, Vincentini, Vicentini, Vicenza 4. 6—16. 21. 23. 28.40. 29.5. 40—44. 50. 52. 53. 60—62. 65.10. 67.35. 70.50. 72. 75—20. 78.15. 79. 81—86. 89. 90.5. 93.25. 95.1. 101.20. 102.35. 105.35.—108.40. 109.10. 111. 114—119. 122—126. 128—130.50. 133.1. 135. 136. 138.45. 142—144.45. 155.10. 162.20. 166.20. 168. 175. 178.10. 346.15. 374.10; carrocium 7.30. 9.1. 21.30; coenobium: S. Felicitas; communia 16.20; districtus 42. 72.45. 80.40. 95.1. 108.40. 118.5. 119. 125.10. 135. 136. f. 168.25.

S. Vincentii coenobium de Vulturno 345. 349.20. 359.50. 362.35. 372.30. 382.1; ecclesia Wratislaviensis 527. 626.10. 627; terra 285.10.

Vincentius, Vincencius Kattubonus, episcopus Cracoviensis 594.30. 595. 597.1. 608.5. 630—633. 665.50. 666.1. 680.

Vincentius, palatinus Poznaniensis 657—659.1.

Vincentius Pinellus 36.45. 38.10.

Vinciguerra de Aversa 353.40.

Vinculum castrum prope Romam 282.45. 283.40.

Vinea 359.35. 369.45. 374.30. 384.10.

Vinkanstajn 698.45.

Vintilius, Foro-Julienne 221.

Viola, ducissa Opoliensis 553.1.

Violanta, Friderici II. imperatoris filia 471.5.

S. Virgilius 370.30; S. Virgili ecclesia Senensis 226.5.

Virgilius poeta 39.40. 511.30.

Virgilius, Civitatis 221.

Viscontinus, Patavinus potestas 44.30.

- Vitus de Beto, Veronensis 14. 30.
 Vitaliana porta castri Estensis 89. 45.
 Vitalianus de Arelda, Estensis 13. 50.
 89. 45. 121. 50. 161. 15.
 Vitalis Gatteblancus, Pisanus 260. 15.
 Viticosi castellum prope Casinum 308. 5.
 Vitellati castrum Campaniae 351. 20.
 Viterbum, Viterbium, Biterrum, *Viterbo*
 181. 20. 189. 25. 191. 35. 227. 20. 270.
 —273. 4. 293. 10. 310. 335. 35. 339. 50.
 340. 15. 342. 15. 347. 15. 349. 350.
 353. 35. 364. 365. 20. 368. 370. 372.
 373. 10. 375. 379. 384. 15. 459. 487. 15;
 ecclesia: S. Silvestri; palatium
 270. 50.
 Vitescola 715. 25.
 Vitoldus s. Alexander, Wladislaus Jagiel-
 lonis frater, princeps Lituaniae 672. 45.
 675. 10. 676. 685. 686.
 Vitale terrae Bariensis 476. 35.
 Vitulinus de Portis, Foroiulienis 206. 40.
 Vivaldus de Belcalzario, Mantuanus 30. 50.
 Vivianus, fundator S. Trinitatis prope
 Veronam 2. 45.
 Voglesano, castrum Prossiae 701. 35.
 Volareius, villa Mechoviensis 674. 1.
 Volta prope Mantuam, *Volta di Bruse-*
gana 26. 123.
 Volta Berocci, *Volta del Berozzo* 108. 25.
 Volterra, Vulterra 227. 30. 230. 45. 235.
 249. 15. 250. 35. 260. 35. 266. 25; epi-
 scopus: Rogerius.
 Vredberch Pomeraniae 716. 50.
 Vridorimis, abbatissa S. Clarae Wrat-
 laviensis 534. 20.
 Vulsinium, Bulsenum 271. 30. 272. 15.
 Vulturinus fluvius 188. 25. 345. 15. 353. 45.
 Vurnum, castrum Tusciae 240—242. 1.
 Vyschusen, domus Prussiae 708. 10.
- W. *cf.* V.
- Guaciensis Ungariae, *Waltzen* 380. 50.
 Guaffus Patavinus, potestas Mantuanus
 20. 1.
 Guaymarus III. princeps Salernitanus
 388. 35.
 Guaimarius IV. princeps Salernitanus
 403. 404. 25. 406. 5. 408. 10.
 Gwalcherus, episcopus Danelmensis
 508. 25.
 Gualdanus, Teutonius 250. 35.
 Waldimorus I. rex Daciae 715.
 Waldemarus II. rex Daciae 343. 40.
 Woldemarus, marchio Brandenburgensis
 717. 15.
 Gualfrandus, episcopus Clusinus 269. 20.
 Gualfredus, episcopus Senensis 225. 35.
 Gualfredus Ubertini, miles Tuscus
 227. 25.
 Walla, episcopus Brixienis 55. 25.
 Gualo, S. Martini presbyter cardinalis
 344. 40.
 Gualo, episcopus Belvacensis 588. 35.
 Gualo, frater ordinis Praedicatorum 359.
 361. 5.
 Walstat, Wolstat Silesiae 532. 5. 545. 5.
 549. 20. 551. 5.
 Gualterius, archiepiscopus Panormitanus
 323. 324. 437. 439. 35. 460. 15.
 Gualterius de Paleria, cancellarius
 Siculus 319. 5. 331—333. 5. 341. 20.
 Waltherus, canonicus Cracoviensis 605. 10.
 Gualterus, Gualterius, comes de Brenna
 289. 45. 291. 292. 295. 318. 319. 1.
 331. 50. 332. 1.
 Gualterus de Aversa 372.
 Gualterius de Breta, dominus Ioppensis
 497. 45.
 Walterobertoldus I. de Spengimbergh,
 Foroiulienis 200. 30. 206. 20.
 Valteraspertoldus II. de Spengimbergo,
 filius Iohannis 212. 25. 214—217. 1.
 Guarda Vallis, comitatus Senensis 233. 35.
 Guardie castrum prope Urbemveterem
 272. 20.
 Waretta, uxor Heinrichi de Budrio 215. 1.
 Guarginum, castrum Campaniae 288. 1.
 Guarinus, cancellarius Rogerii I. Siciliae
 regis 426. 20.
 Warmiensis, *Wermeland* 707. 10.
 Warragnus Salomonis de Mandria
 98. 10.
 Warsewit, Warsenici, gens Bohemica
 622. 40. 623. 45.
 Warsius de Mychow, Polonus 685. 25.
 Warsoviensis 685. 25.
 Wartha, Wortha, Varta fluvius, *Warthe*
 564. 35. 568. 1. 657. 30. 668. 30.
 Wastalla, *Guastalla* 85.
 Wata, comes Ungarus 573. 10.
 Wayken, provincia Lituaniae 705. 10.
 de Wedelenobles, Wedelenisturba 718.
 Guelfi 24. 25. 230. 10. 232. 10, comes
 de Romena 231. 35; Guelfi Pistorien-
 ses 232. 20, de Spoleto 272. 20, Tu-
 sciae 232. 30. 272.
 Guelfus, dux Spoleti, marchio Tusciae
 245.
 Guelfus, comes de Sancto Martino,
 potestas Mantuanus 20. 15.
 Guelfus Pizonus 21. 40.
 Welov, *Wetlau* 701.
 Welpesholcz s. Welponis silva 694. 40.
 695. 10. 709. 1.
 S. Wenceslaus, Wentzeslaus, dux Bo-
 hemiae 612—617; S. Wenczlai ec-
 clesia Cracoviensis 582. 1. 590.
 598. 35. 599. 5. 623—626. 654. 30.
 655. 666. 15.
 Wenceslaus I. monoculus, rex Bohemiae
 553. 1. 568. 570. 1. 699.
 Wenceslaus II. rex Bohemiae 532. 10.
 541. 35. 542. 5. 551. 35. 641. 10. 652.
 —655. 661. 5. 668. 682. 35. 683.
 Wenceslaus III. rex Bohemiae 542. 5.
 Wenceslaus IV. rex Bohemiae, I. Ger-
 maniae 532. 45. 533. 675. 5. 684. 30.
 Wenta, Wintoniensis, *Winchester* 357. 10.
 504. 5. 506. 20. 521. 30; coenobium:
 S. Petri; episcopus: Switbunus.
 Wercius de Manzio, Patavinus 97. 15;
 filius: Henricus.
 Wercius de Traversino, Patavinus 77. 10.
 Wercius Vulpis, Patavinus 97. 45.
 Wercius Iohannes a Wecis, Patavinus 84.
 Werem, Wireme, Wirvum, coenobium
 Angicum 504. 505. 20.
 Wern-, Varn-, Vyrnherus, Wecilus.
 Wernherus, Vyrnerus de Orsele, ma-
 gister generalis ordinis Theutonico-
 rum 692. 35. 701. 40. 703. 705.
 Wernardus, episcopus Petenensis 202. 10.
 Varnerus de Cucanea, canonicus Civi-
 tatis 207. 1. 216. 15. 217.
 Varnerus de Gallano, canonicus Civi-
 tatis 219.
 Wernherus, comes de Kyburgk 539. 25.
 Wecilus, Guccilus, Guezere de Camiano
 8. 10. 15. 72. 157.
 Varnerus de Orzano, Foroiulienis 202. 25.
 Wecilus de Porta, Patavinus 33.
 Wecilus, Vezzellottus de Prata, Foro-
 iulienis 52. 35. 84. 86. 35. 87. 35. 198.
- Wesemborch d. Hymn Kraus.
 Wessaxis, Wessaxones 503. 504.
 Weibaldus, abbas Casinensis 309. 25.
 Vivaldus de Montecelero, Mantuanus 30. 50.
 Guibertus, archiepiscopus Rayennas v.
 Clemens antipapa.
 Vibertus, canonicus Cracoviensis 592. 10.
 Wirardus, comes de Realdeaco 81. 84. 45.
 Wihardus Anglus 504. 25.
 Guizardus de Lendenaria, Veronensis
 12. 1.
 Wicardus de Petrapilosa, Foroiulienis
 218. 40.
 Guizardus de Tealdisco, potestas Veron-
 ense 8. 40.
 Weichardus de Zebunge 698. 45.
 Wichmannus, archiepiscopus Magdebur-
 gensis 442. 10. 444. 10. 446. 5. 462. 15.
 Wiclaudesort Prussiae 707. 40.
 Wiclevistica secta 530. 10.
 Guidonis castrum Syriae 354. 35.
 Guido Cremensis cardinalis v. Paschalis
 antipapa.
 Guido, S. Laurentii in Lucina presbyter
 cardinalis 603. 636. 20. 637. 20.
 Guido, archiepiscopus Viennensis v.
 Calixtus II. papa.
 Guido, magister domus Hospitalis 228. 1.
 Vidotus, Guidotus, episcopus Mantuanus
 9. 40. 21. 60. 10. 154.
 Guido, episcopus Pisanus 239. 20.
 Guido, episcopus Soranus 376. 40.
 Guido, canonicus Senensis 227. 20.
 Vido de Villata, canonicus Aquileiensis
 210. 10.
 Guido, subdiaconus Ceccanensis 296. 1.
 Guido, clericus Ferentinus 299. 10.
 Guido Rainaldi, clericus Ceccanensis
 296. 20.
 Guido, Roberti Guiscardi filius 406. 5.
 414. 10.
 Guido, comes Blandratensis 430. 25.
 Guido, comes Ceccanensis 286. 15.
 Guido, comes de Montefeltro 27. 25. 29.
 270. 45.
 Guido I. comes Tuscus 227. 25. 228. 15.
 241. 50. 244; Guido II. comes Tuscus
 245. 261. 45. 263. 35. 264; Guidones,
 Guidii, comites Tuscii 225. 30. 226. 5.
 Guittone vicecomes, consul Pisanus
 260. 10.
 Guido de Anoaie 93.
 Guido Barbette, Pisanus 289. 40.
 Guido Belle, consul Pisanus 253. 35.
 Guictus I. de Bisentio 270. 10. 271. 10;
 filii: Nicolaus, Tancredus.
 Guictatus H. de Bisentio 273. 1.
 Guido de Bonato Foroiulienis, Ece-
 lini III. astronomus 175. 10.
 Widotus de Burzigana, Patavinus 99. 20.
 Guido I. de Coregia, potestas Mantua-
 nus 22.
 Guido II. de Coregia, potestas Mantua-
 nus 26. 270. 1.
 Vidotus de Fagedis, Foroiulienis 207. 1.
 Guido de Fasciano, Pisanus 247. 35.
 Guido Fornarii, consul Pisanus 254. 30.
 259. 45. 261. 55.
 Guido Galli, consul Pisanus 255. 259. 35.
 Guido Maithi 226. 35.
 Guido Marignani, Vernacci filius 263. 30.
 Wido de Meledo, capitaneus Patavinus
 96. 10. 109. 10.
 Guido de Mercato, consul Pisanus 256.
 259.
 Wido, Guido de Montefoiano, Reginus,
 potestas Patavinus 137. 5. 143.
 Guido de Monteforti 270. 35. 271. 20.

- Guido Novellus, capitaneus Manfredi regis 270. 15.
- Wido Pandecampi de Maledo, Vicentinus 116. 25.
- Guido de Pilio, patrimonii capitaneus 270. 25.
- Guido Ranucci, Urbevetanus, potestas Senensis 227. 30.
- Guido de Rodo, potestas Veronae 7. 50. 8.
- Guido Tedicij, Pisanus 243. 40.
- Guido de Turri, rector Mantuae 30. 35.
- Wido de Wizardo, Bononiensis 46. 45. 153. 16; filius: Bonifacius.
- Guifredinus comes, consul Mantuanus 20. 5.
- Wilfredus de Lucino, potestas Patavinus 58.
- Guifredus de Provale, Mediolanensis, potestas Veronae 7. 6.
- Wigredus, episcopus Lindisfarnensis 507. 1.
- Wilfridus I, episcopus Eboracensis 504. 505. 5.
- Wilfridus II, episcopus Eboracensis 505. S. Willielmi ordo 101. 10.
- Willelmus, Guillelmus, episcopus cardinalis Portuensis 443. 30. 446. 15. 449. 450. 5. 452. 459. 1.
- Guillelmus Papiensis, cardinalis S. Petri ad Vincula 441. 1.
- Wilhelmus de Flisco, diaconus cardinalis S. Eustachii 477. 10.
- Wilhelmus, patriarcha Hierosolymitanus 670. 35.
- Willelmus, archiepiscopus Montis Regalis 313. 10.
- Guillelmus, archiepiscopus Salernitanus 423. 10.
- Wilhelmus, episcopus Caminensis 716.
- Willelmus, episcopus Dunelmensis 508.
- Wilhelmus, episcopus Mutinensis 701. 1.
- Guillelmus de Sancto Germano, capellanus Gregorii IX. 362. 45. 370. 1.
- Guillelmus, decanus Aquileiensis 219. 45.
- Guillelmus monachus, castellanus castris Iohannis 329. 30.
- Guillelmus de Piguaturo, monachus Casinensis 378. 5.
- Wilhelmus, conversus Colbaziensis 718.
- Wilhelmus, frater Grissowiensis 541. 25. 542. 25.
- Wilhelmus, Guillelmus, rex Romanorum 127. 30. 160. 40. 162. 5. 169. 40. 600. 15.
- Willelmus I, rex Angliae 407. 5. 508.
- Willelmus II, rex Angliae 508. 30. 714.
- Guillelmus, Guillelmus, Guillelmus I, rex Siciliae 242—244. 5. 249. 1. 283—285. 307. 20. 310. 311. 421. 30. 425. 427—435. 496. 1; uxores: Margaretha, Sibilia; filii: Henricus, Robertus, Rogerius, Wilhelmus.
- Willelmus, Guillelmus II, rex Siciliae 257. 5. 259. 35. 266. 15. 285—288. 30. 312—314. 1. 323—325. 5. 344. 15. 346. 347. 5. 349. 45. 385—387. 429. 40. 435—443. 445—452. 5. 454. 456—460. 462. 496. 10.
- Willelmus, Guillelmus III, rex Siciliae 289. 45. 290. 317. 318. 5. 325. 328. 496. 15; falso Rogerius dictus 292.
- Wilhelmus, dux Burgundiae 612. 20. 613. 20.
- Guillelmus I, dux Normanniae 507. 5; filius: Ricardus I.
- Guillelmus Brachiferus, Tancredi de Altavilla filius 403. 35. 405. 25.
- Wilhelmus de Sancto Nicandro, Tancredi de Altavilla filius 405. 30; filius: Robertus de Principatu.
- Guillelmus, Wilhelmus, Rogerii ducis filius 282. 309. 1. 412. 25. 415—418; uxor: Gaitelgrima.
- Guillelmus, de Villa Harduini, princeps Achaiae 181. 35. 182. 486. 25.
- Wilhelmus, marchio Montisferrati 439. 45. 440. 457. 50. 459. 30; filius: Conradus.
- Willelmus I, Guillelmus, comes Casertanus 317. 326. 5. 327. 331. 10; filius: Guillelmus II.
- Willelmus II, comes Casertanus 331. 10.
- Wilhelmus, comes Iuliacensis 702. 15.
- Wilhelmus, Guillelmus, comes de Principatu 431. 432.
- Guillelmus, comes de Sancto Bonifacio 150. 35.
- Guillelmus, comes de Sancto Severino 498. 1.
- Guillelmus, consul Pisanus 252.
- Guillelmus de Anglone, iustitarius Siciliae 497. 30.
- Guglielmo de Avella 489. 15.
- Guillelmus de Bantra, baiulus Sancti Germani 356. 30.
- Willelmus de Campo Sancti Petri 50. 52. 54. 76. 83. 92. 93.
- Guillelmus de Capua, Friderici II. notarius 358. 25.
- Guillelmus de Caravia, iustitarius Siciliae 497. 45.
- Willelmus de Carturio, Patavinus 34. 30. 61. 10. 94. 95. 30. 122. 45. 162. 15; filii: Ecelinus, Gerardus.
- Guglielmo di Erolti, Capuanus 486. 25.
- Guillelmus de Fontana, Ferrariensis 27.
- Guillelmus Gaiengarius, Civitatis 221.
- Guillelmus de Garfagnana 261. 25.
- Guillelmus de Grimsbach, Civitatis 221.
- Guillelmus de Lendenaria, Veronensis, potestas Mantuanus 7. 8. 25. 21. 15.
- Guillelmus Longaret, miles Gallicanus 231. 40.
- Guillelmus de Markysella, Ferrariensis 441. 25.
- Guglielmo dela Marra 477. 15.
- Guillelmus Ora, Mediolanensis, potestas Veronae 5. 40.
- Guillelmus a Perseco, Cremonensis, potestas Veronae 8. 5.
- Guillelmus de la Pusterla, caput partis Mediolanensis 28.
- Guillelmus Rangonus, Mutinensis, potestas Veronae 6. 30.
- Guillelmus de Salerno iudex 362. 50.
- Guillelmus de Sancto Fraymundo 373—375. 5. 377. 25. 378. 35.
- Guillelmus de Sora 352. 50. 353. 1. 357. 25.
- Guillelmus de Spinosa, roccae Ianulae castellanus 378. 35. 379. 50.
- Guglielmo di Toeco, Apulus 470. 15.
- Guillelmus de Trachi, Anglus 438. 25.
- Guillelmus Traversarius, dominus Ravens 183. 1; filia: Traversaria.
- Villelmus de Venzone 204. 20.
- Guillelmus Vicecomes, Mantuanus 10. 25.
- Guillelmus de Zertis, Veronensis 7. 12. 35.
- Wilhun Prussiae castrum, Wetun 706. 20.
- Wilka, villa prope Cracoviam 596. 1.
- Willbrandus, archiepiscopus Magdeburgensis 540. 45. 565. 10.
- Willekinus, magister ordinis Cruciferorum 703. 35. 709. 25.
- Guinicisca prope Erbenveterem 269. 20.
- Guintihellus, Sismundi filius, Pisanus 260. 15.
- Guinitho, consul Pisanus 243.
- Winricus de Kniprode, magister generalis ordinis Theutonicorum 693. 5. 702. 1.
- Wintoniensis v. Wenta.
- Wirtenberk 570. 10.
- Guiscardus, Rogerii ducis filius 412. 20. 414. 10.
- Viscarius de Petrasancta, patrimonii capitaneus 270. 10.
- Wislicia, Wyalicia, Wulicia, Wislicia, Wlicica 538. 15. 589. 30. 602. 35. 624. 30. 625. 35. 652—655. 665. 25. 670. 40. 680. 1. 683. 20.
- Wysegrad, Wisogrod, castrum Cuyaviae 656. 30. 692. 25.
- Wisserat, silva Prussiae 708. 10.
- Wisson, cantor Cracoviensis 602. 35. 604. 25.
- Wisula, Wisla, Wiza, Wyzla, Vandalus fluvius, Weichsel 539. 556. 30. 559. 40. 567. 25. 594. 25. 598. 35. 604. 35. 636—639. 658. 40. 660. 35. 662. 25. 670. 35. 681. 50. 691.
- Witenne, princeps Lituonorum 702. 25. 704. 1.
- Wittenberghe, Wittenberg 718. 50. 719. 10.
- Wladimir, princeps Russiae 568. 15.
- Wladimir, Wlodimir, urbs Russiae 636. 15. 637. 15.
- Wladislaus, Wlotislaus, Wlotko, Wladislaus, archiepiscopus Salzburgensis 197. 528. 40. 568. 30. 569. 640. 35. 699. 25.
- Wisslaus, Wizlaus, episcopus Cracoviensis 596—598. 10. 608. 5. 632—635. 5. 666. 10. 681. 5.
- Wyslaus, episcopus Cuyaviae 648. 15. 652. 30. 653. 688. 15.
- Wladislaus I, rex Bohemiae 430. 1.
- Wladislaus II, rex Bohemiae 455. 40; filius: Adalbertus.
- Wladislaus, rex Bohemiae 531.
- Vladislaus, rex Hungariae 559. 45.
- Wladyslaus, rex Hungariae 646.
- Wladislaus I, rex Poloniae 538. 10. 559. 25. 560. 578. 579. 10. 588. 618. 40. 620—625. 45. 665. 20. 679. 20; uxor: Iuditha; filii: Boleslaus III, Zbignewus.
- Wladislaus II, monarcha Poloniae 550. 25. 561—565. 578. 15. 579. 30. 581. 35. 588—591. 624—631. 5; uxor: Christina; filii: Boleslaus, Conradus, Mescio.
- Wladislaus Loketko, rex Poloniae 607. 637. 40. 641. 10. 650—661. 668. 669. 683. 684. 687—689. 692. 695. 703. 705. 20; uxor: Hedwigis; liberi: Kazimirus, Wladislaus, Elisabeth.
- Wladislaus Jagello, rex Poloniae 547. 662. 671. 673—677. 5. 685. 686; uxores: Hedwigis, Anna; liberi: Wladislaus, Elisabeth, Hedwigis.
- Wladislaus, Wladislaus Jagellonis filius, rex Poloniae 677. 5.
- Wladislaus Laskonogi, Miesconis Stary filius 551. 1. 562. 20. 567. 596. 10. 597. 632. 40. 633. 40. 665. 5.
- Wladislaus, Wladislaus Odonicz 567. 40. 568. 35. 596. 597. 666. 5. 681. 1; falso dictus Odo 564. 565. 35. 567; filii: Boleslaus, Premislaus.
- Wladislaus, Wladislaus Lotkonis filius 654. 655.
- Wladislaus, Heinrici V. Silesiae ducis filius 529. 30.
- Vlodeslaus, Wladislaus, Casmiri filius, dux Ratiborensis 565. 600. 10. 638—640. 1. 654. 30. 655. 35. 666. 20. 681. 10; filii: Boleslaus, Casmirus, Mescio, Premislaus.
- Wladislaus, dux Opoliensis 684. 30.
- Wladislawiensis urbs Cuyaviae 648. 5. 657. 25. 679. 1. 683—689. 692. 45; episcopi: Michael, Wolimirus, Albertus, Wyslaus, Gerwardus, Sbiluto, Mathias.

- Wlthero, archiepiscopus Eboracensis 506. 15.
 Wlostiborius, electus Gnesnensis 642. 40.
 Wlstanus, archiepiscopus Eboracensis 507.
 Wogrim, silva Prussiae 708. 10.
 Wolavia, *Wolan* 531. 20.
 Wolframus Civitanensis 214. 45.
 Wolgast, urbs Pomeraniae 719. 30.
 Wolicza prope Oludza 672. 6.
 Wolimirus, episcopus Wladislaviensis 688. 10.
 Wortus Martini Zannulae, Foroiuliensis 215. 35.
 Guarmaciensis, *Worms* 329. 15. 373. 30. 442. 10. 444. 10. 446. 6. 457. 35; electus: Conradus.
 Wortwinus, Guorwinus, Friderici I. protonotarius 442. 10. 444. 10. 446. 6. 457. 35.
 Woyzechobus v. S. Adalbertus.
 Woyniczense castrum Poloniae 674. 5.
 Woysslk, Woysslaus, princeps Lituaniae 601. 40. 636. 20.
 Wratislaus I. dux Bohemiae 612. 613. 616. 10. 617. 16; liberi: Wentzeslaus, Dubrowka.
 Wratislaus II. dux Bohemiae 621. 15.
 Wartizlaus, Snantobori Pomeraniae filius 716. 5.
 Wartizlaus, Bartholomei filius 716. 15.
 Wartizlaus, dux Pomeraniae 716. 30.
 Wraczlau, dux Pomeraniae 717. 50.
 Warczislau, Danbrowo castrum capitaneus 686.
 Wratislavia, *Wratislavia*, *Wratislavia*, *Breslau* 527—530. 532—534. 536. 541. 545. 546. 549. 551—553. 5. 560. 561. 15. 565. 566. 20. 568. 569. 579. 20. 581. 587. 589. 590. 15. 594. 10. 600. 15. 603. 604. 1. 606. 10. 628. 627. 634—636. 639. 15. 640. 35. 646. 5. 648. 650. 40. 652. 1. 658. 30. 668. 30. 681—683. 45. 688. 20; coenobia: S. Clarae, Minorum, S. Vincentii; ecclesiae: Corporis Christi 546. 5, S. Iacobi, S. Iohannis, S. Mariae, Sanctae Crucis; episcopi: Hieronymus, Petrus, Heimo, Robertus, Ieroslaus, Thomas I. II, Nankertus, Precislau, Rudolfus.
 Wrocucis, *Wrocirzig*, villa Mechowienensis 672—674. 30. 676. 40.
 Wyclant Prussiae 694. 35.
 Wynther, Heinrici Goritiensis familiaris 320. 35.
 Wyskaine Prussiae 708. 15.
- X.
- Xona, castrum prope Veronam 8. 35.
- Y. *cfr.* I.
- Yadownik, Yadownyky, villa, *dicta* Twardoslavicz 676.
 Yedlza, villa Mechowienensis 674. 30.
 Yorcium, castrum Brixiae, *Orei* 24. 40.
 Ytechius, consanguineus Napolioni domini Mediolanensis 27. 50.
 Ytris turris comitis Fundani 369. 5.
- Z.
- Zaccharia, medicus Polignanus 470. 25.
 Zacharias de Ferraris, vicarius Veronae 15.
 Zachonus de Grossolanis, consul Mantuanus 19. 20.
 Zader, Isdera, civitas Dalmatiae, *Zara* 332. 30. 443. 40. 572. 25.
 Zagocz, Sagosce 591. 1. 626. 25. 627. 30. 629. 15.
 Zambonetus Capud-Nigrum, Patavinus 91.
 Zamboninus, magister Patavinus 147. 25.
 Zambus I, Patavinus 99. 40; filius: Leonardus de Zambo.
 Zambus II, filius Leonardi de Zambo. Patavinus 99. 40.
 Zanatus, miles Foroiuliensis 212.
 Zanerichius de Ripa, Mantuanus 21. 40.
 Zanchialis, gens Mantuana 25. 35.
 Zaninus, Tagnicus de Bonacolsis, potestas Veronensis 28. 20. 30. 31.
 Zantochia, pars Poloniae 551. 1.
 Zarembe, gens Polonica 653. 30. 692. 55.
 Zarie pons prope Mantuam 27. 1.
 Zarmir, pars Bononiensis 28. 50.
 Zarnovecz palatinatus Cracoviensis, *Zarnowicz* 674. 40.
 Zani de Plebe Sacci 98. 35.
 Zavarisius de Zavarisii, rector Ceretiae 14.
 Zavisius Dobieslewski de Kurow, episcopus Cracoviensis 608. 10. 685.
 Zeleninum prope Cracoviam 606. 30.
 Zelet, rector ecclesiae Lekenensis 656.
 Zelone-pole v. Grindwald campos.
 Zelonki villa prope Cracoviam 601. 20.
 Zenarius de Belde-Ponto, Veronensis 15. 30.
 Zenevolte, castrum Lombardiae 21. 35.
 S. Zenonis burgus Veronensis 20. 23; coenobium Veronense 10. 11. 28. 20. 82. 25; curia Veronensis 7. 40; ecclesia: Pisana 243; porta Veronensis 3. 10.
 Zeno Ubertorum, potestas Ceretensis 9. 40.
 Zennus de Ruthena, Patavinus 112. 15.
 Zeraci, villa Foroiuliensis 217. 50.
 Zeremichius Bononiensis 27. 10.
 de Zerlia, Cerlis gens Veronensis 7. 25. 10. 50. 12. 35. 18. 1.
 Zervarium castrum iuxta Montem Casinum 330. 20.
 Zilbertus, Teutonicus 130.
 Ziliolus de Machalustis, Patavinus, potestas Mantuae 30. 40.
 Zimbonus a Prato, Patavinus 99. 40; filii: Floravans, Tomasius.
 Ziraldu de Parma, miles Ecelini III. de Romano 99. 10.
 Ziramons, Ciramons, frater Ecelini III. naturalis 14—16. 93. 97. 30. 165. 10.
 Zoi, Constantini imperatoris Graeci filia 403—405. 15.
 Zolus Amadasius de Agnello, Mantuanus 25. 35.
 Zorontis castrum Orientis 354. 35.
 Zuccula, castrum Foroiuliense 206. 45. 212. 30. 214. 215. 222. 35; de Zuccula gens 206. 35. 214. 215.
 Zucherius, Veronensis 9. 50.
 Zuco, miles Mantuanus 120.
 Zugnus, campio Patavinus 76.
 Zumpis, castrum Foroiuliense 220. 40.
 Zunta, magister Patavinus 147. 30.
 Zupata castrum, *Cipada* 20. 10. 22. 40.

GLOSSARIUM

AUCTORE HERMANNO PABST.

Numeris maioribus paginae, minoribus lineae quinae indicantur.

- adoamentum*, servitium militare 373. 35.
affidare, fidem publicam dare 101. 15. 220. 35. 330. 45; data fide securum reddere 72. 15. 114. 30.
affranchare, liberare 268. 10.
alleviatio, Italis *alleviazione*, allevatio 106. 1.
amatus, *amasia*, amator, amata 561. 35. 677. 10.
ambasator, *ambasator*, *ambasciator*, *ambazator*, legatus 14. 25. 34. 35. 201. 1.
amiratus 341. 20. 424. 10.
amorus, amore captus 41. 1.
amphibologicus, amphibolus 144. 40.
amphium, herbae odoriferae species 46. 10.
amygdalatus, amygdalis conditus 385. 35.
andare, ire 266. 30.
anganellus, machina bellica 378. 60; v. *manganellus*.
angurarius, angurialis 368. 1.
angustiare, in angustiis ponere 111. 35.
anzians, anxius 109. 10.
anziani, *anziani* 30. 31. 1.
appropio, appropinquo 452. 35.
acquistare, Italicis *acquistare*, acquirere 266. 30.
aranga, Gallis *harangue*, oratio 61. 15. 62. 40.
arengare, *vengare*, contionari 57. 10.
armerinus, Italis *ermellino*, pellis mustelae erminiae 46. 5. 53. 10.
arzer, agger 31. 5.
ascistae, assinae 340. 40. 341. 10.

- asidratus*, paralyticus 31. 25.
assoldare, mercede conducere 24. 15. 29. 204. 15.
auctorizabilis, fide dignus 59. 6. 179. 40.
autenticare, auctoritate firmare 147. 30.
avere, res, possessio 24. 15. 25. 40. 31. 20.
babatum, solea ferrea 557. 25.
bacile, vas, pelvis 293. 60. 294. 1.
bagordare v. *burbudare*.
balafra, Italia *ballato*, moenianum 243. 45.
balzacchius, Italia *balzacchino*, pannus mirifico pictus 46. 5.
baldaana, Italia *baldanza*, alacritas 266. 40.
ballare, saltare 12. 25.
ballistare, ballista percutere 214. 25.
ballivus, *ballivus*, *ballivus*, Italia *balio* 288. 10. 315. 40. 330. 331. 10.
bandera, *banderia*, Banner 22. 40. 68. 20. 77. 45. 214. 35. castra 130. 1.
bandimentum, *bandum*, baonus 241. 25. 247. 35.
banrire, *banrire*, *banrire*, banno percutere, expellere 17. 50. 29. 15. 31. 20.
barbacana, propugnaculum exterius 243. 10.
barile, dolium, amphora 242. 25. 265. 30. *baro* 363. 40. 365. 40. 369. 10.
baronia 22. 20.
barra, Gallis *barre*, sepimentum 121. 30. 128. 10.
bastardus 14. 35.
balata, Gallis *bailes*, munimenta castrorum 22. 15.
belfredus, *bifredus*, Gallis *beffray*, machina in modum excelsioris turris constructa 9. 5. 12. 40. 26. 30. 43. 40. 90.
berroerit, militum genus 103. 25. 104. 45. 105. 122.
bidda, blida, machina bellica 378. 30.
binda, nobis *Binde*, fascia 108. 25.
bisanti, nummi aurei Graeci 418. 6.
bladum, Gallis *ble*, triticum 47. 30. 201. 5. 217. 35.
boyarus, princeps 671. 15.
bravium, praemium 603. 25.
brayda, ager suburbanus 215.
briga, pugna 220. 45.
brisiacha, munitio 243. 10.
broilum, *broletum*, hortus 15. 1. 21. 78. 10.
buccerius, *boccerius*, Gallis *boucher*, macellarius 366. 5. 369. 35.
burbudare, *bagordare*, nobis *buurbiten* 12. 25. 297. 10.
burghus, suburbium 15. 20. 29. 20.
burgenses, cives 63. 10. 67. 30.
bursicula, crumena 642. 30.
caga, serinium 293. 10.
caldararius, is qui caldaria facit 366. 1.
calibosus, chalybeus 130. 15.
campana, Italia *campagna*, campus planus 12. 45. 23. 35. 36. 30.
campanie 362. 10. 364. 25.
campio, nobis *kaampe*, pugnator 76. 35.
campor, cambiator, nummularius 340. 35.
cancrizare, cancro similem esse 85. 30.
caneparius, custos arcae publicae 205. 25.
canpa, aerarium 81. 40.
canna, mensura, qua pannos metimur 265. 30. 366. 60. 367. 5.
cannapina, ager cannabe con situs 293. 10.
canonizare 350. 30.
capex, Gallis *chace*, capsula 658. 40.
capiro, cassis 64. 30.
capolaneria, capitanei munus 113. 20.
carcerati 88. 35.
carencia 615. 20.
caricara, onerata 253. 30.
caristia, *karistia*, *carestia*, annonae caritas 272. 35. 347. 35. 361. 40. 533. 20.
carnelevaris dies 259. 10.
carnisprivium 529.
carrella, Ratre 9. 1.
carrociun 73. 5.
casale, gens 31. 1.
casamenta, casa, domus 13.
casaticum, praestatio pro casa 369. 35.
castaldus 349. 5.
castigamentum, castigatio 36. 1.
cathedrare, in cathedra collocare 377. 1.
cavalcata, expeditio equestris 272. 15.
cavalcator, *cavalchator*, eques 27. 20.
cavaler, Italia *cavaliere* 50. 20.
cavare, capere 21.
cazafustum, tormentum 110. 40.
cellerarius, cellarius 296. 10.
celandum, Italia *zendado*, pannum 46. 1. 71.
cerdo, cereus 234. 5.
ceroferarium, candelabrum 671. 15.
chamus, frenum 67. 15.
chelandrus, navis species 344. 45.
cibare, comedere 60. 40.
circumvolutio 170. 35.
ciro v. *ziro*.
citadancia, civitas 47. 35. 65. 25.
clavatura, Italia *chiavatura*, claustrum 109. 50.
clenodium 653. 30.
clusa, retentio aquarum.
coadistere, adiuvere 346. 15.
cocho, nobis *koche*, navis magna 339. 26.
colla, tributum 47. 35.
comestabilis 302. 30.
comitica, comites 10. 60. 13. 30. 16. 50.
communica, *Jünfte* 16. 20.
commandamentum, iussio 246. 20. 249. 20.
compagnia, societas 257. 318. 60. 364. 50.
compatriota 125. 30.
completorium, forum 220. 15.
comunanta, pactio 23. 40.
confalonarius, vexillifer, Bannerherr 20. 50. 107. 30.
confinare, exilio multare 28.
conostabulus, comestabulus 77. 45.
congustare, expugnare 24. 10.
conredum, procuratio, pastus 343. 35. 363. 40.
contraia, regio 57. 40. 62. 25. 216. 35.
conzatura, coriorum inspersio pulveris quercioi 369. 30.
corethum, Polonis *korzec*, modius 663. 1.
coscina, mensurae frumentariae species 316. 40.
cosinus, *cossus* 12. 45.
costis, ora maritima 254. 20.
credare, publico banno edicere 11. 30.
cubulum, Italia *covile*, cavum, caverna 116. 45.
curialis, nobis *hovesch*, elegans 71. 5. 91. 50.
curialitas, elegantia 47. 25. 92. 25.
curarius, pirata 335. 35.
cursus, Italia *corso*, curriculum 93. 25.
curtis, curia 9. 65.
dacium, *dachya*, Gallis *dace*, vectigal 47. 35. 202. 40.
datalum, Dattel 46. 5.
daltus, tessera 367. 85.
decapitare, capite plectere 14. 40. 74. 15. 76. 40.
decastellare, munitioibus privare.
decimare 523. 1.
demanium, Italia *domanio* 356. 60. 371. 433. 15.
demenbrare 102. 5. 106. 5.
depauperacio 115. 45.
depauperare, pauperem reddere 102. 40. 115. 45. 296. 60.
dermones, naves 243. 45. 250. 25. 266. 15.
derubare, nobis *berauben*, spoliare 10. 25.
desconfre, perdere 20. 25. 15; cfr. *sconfre*.
desconfita, clades 19. 35.
evenire, Gallis *devenir*, verben 406. 15.
dextrarii, equi 48. 25. 340. 20. 357. 35.
dieta, iter unius diei 168. 1. 354. 25. 422. 1.
diffidare, extra fidem ponere 208. 5. 262. 45.
diffidatio 346. 20. 362. 30.
diffidentia, inimicitia 248. 10. 314. 45.
dirictura, *dricum* 247. 35.
dirimatum, Italia *dirimato*, sparsum 39. 5.
disbannire, banno percutere 262. 45.
discretus, Italia *discretto*, sapiens 91.
distemperantia, mala temperies 449. 30.
doana, *duana*, Italia *dogana*, Gallia *douane* 247. 40. 365. 10. 370. 45.
domicella, cubicularia 46. 1. 89. 10.
domicellus, cubicularius 99. 30. 101. 5.
dompnatio i. q. *dominatio*, *fertiltzheit* 86. 40.
don, dominus 23. 15. 25.
dragonaria, Italia *dragone*, nimbus 96. 20.
electuarium, 367. 25.
enignarus, rector 145. 5.
examitum v. *samila*.
excomiare 26. 25.
excuspacio, excusatio 65. 60.
excusu, excusatio 215. 5.
excusatorius, excusans 348. 50. 357. 5. 377. 5.
exeniare, dare, donare 302. 30.
exfortium, potentia, manus 230. 40. 330. 10. 333. 15. 350. 25.
exheredare, extirpare 59. 10.
exitiu, extrinseci 231. 5.
exolium v. *stolium*.
exorsio 43. 20.
factoria, camera 17. 60.
faldestolium, *faldeslorius*, thronus 294. 15. 453.
feltrum 120. 45.
ferlum 31. 30.
feudatarius, feudum tenens 348. 45.
feudum, *feodum* 363. 40.
fidancia, *fidantia*, Italia *fidanza*, nobis *Σιφιθηίτ* 74. 10. 262. 60. 265. 60.
fera, mercatus 253. 20.
filaterima, fallaciae 138. 20.
floreni 219. 35. 271. 25.
fodrum, *fodorum*, *foderare* 287. 5. 292. 40. 347. 45. 348. 5. 369. 25; cfr. nostrum *füter*.
foitarea 244. 40.
fondacus, *fundicus*, Italia *fondaco* 247. 45. 255. 30. 369. 30.
forbannitus, nobis *verbannt* 347. 20. 352. 20.
foriudicatus, nobis *verurtheilt* 382. 20.
foresta, *forst* 301. 20.
fortaltium, *fortalticum*, munitio 219. 1. 662. 45.
fortia, *forza*, vis 23. 10. 24. 40. 33.
fossorium, sarcolum 38. 40. 120. 30.
franchitus, immunitas, libertas 302. 35.
frascata, porticus 96. 15.
frenarius, qui frena facit 366. 1.

- frisatus*, Italia *frisato* 284. 10.
fulium, fuliginum, fullonica 21. 204. 35.
fundicus v. *fundacus*.
fustigare, fustibus caedere 272. 15. 366. 40.
 367. 5; *vastare* 135. 38.
galiola 434. 10.
gariofohim, Italia *garofalo* 46. 10.
garrulum, cautione assertum 16. 218. 45.
gattus, nobis Gatter, testudo 111. 167.
gay, gaymi, Polonia *gay*, silva 673.
germanus, consanguineus 77.
giro v. *zero*.
glora, arena, amphitheatrum 8. 50.
grandinare, grandine obruere 122. 5.
granierum 616. 5.
gratus, crates 108. 1.
grisea, Italia grisetta, pellis 46. 1.
grossus 215. 20.
guerra v. *werra*.
halla, porticus 672. 25.
harnesium, nobis Harnisch 352. 20.
herbaticum, Herbigelb 369. 30.
heremitarium, Einsiedel 206. 10.
homagium, Gallis hommage, iuramentum feudale 384. 55.
hominium 246. 5. 418. 20.
hostis, expeditio 266. 40.
immediate 45. 1. 65. 45.
incarcerare, in vincula conicere 338. 10.
incustellare, in castellum redigere, munire 65. 40. 668. 45.
inchoatio, initium 354. 20.
inconsultus, non sutus 444. 40.
indicibilis 660. 30.
indifferens 177. 10.
infermentum, munitio 420. 45.
infudatus, feudum tenens 345. 40. 350. 25.
 376. 1. 378. 35.
infiscare, confiscare 377.
infronuosus, impudens 126. 15.
infulare, fulgare 254. 40. 258. 15.
ingenia, machinae 378. 50.
ingotare, arthritide percute 31. 25.
insignum, signum, insignia 86. 15. 120. 25.
installare 219. 40.
inudeca, Judenchaft 365. 15.
iura, coniuratio, foedus iuramento firmatum 216. 45.
laubia, lobia, nobis Laube, porticus 28. 15.
 96. 15.
legatarius, legatus 522. 30.
licenciare, dimittere 49. 25. 62. 20. 298. 20.
 383. 25.
liga, coniunctio 17. 15. 234. 10.
luggius homo, Gallis lye 406. 408. 25.
lormerius, Riemenarbeiter 366. 1.
lormerius, mactare 104. 35.
macellator, macellarius 209. 20.
maioritas, maior numerus 324. 40.
mahloquus, maliloquax 107. 15.
mangana 10. 30. 14. 1.
manganare 14. 1.
manganellus, machina bellica 316. 50.
mantalura, mantellum 53. 15.
manualiter, im Handgemenge 44. 5.
manutrium, candelabri species ad formam magni 209. 15.
marchese, marchesius, marchio 24. 15.
 226. 1.
marchezani 49. 15; *marchezatus* 45. 10.
 47. 1. 75. 30.
mareschalus 25. 5. 130. 30. 325. 15.
martellus, malleus 50.
- masnada, castrea militaris* 39. 40. 40.
 146. 1. 326. 20.
massarius, Reiter 207. 5.
masmeria, Rofche 361. 45.
melegeta, floris species 46. 10.
merlus, pinna 96. 15; *merlare, pinnis cingere* 22. 20. 26. 30.
mesasacia 246. 30.
milicia, equites 83. 1.
minorificare, minuere 325. 15.
mira, specula 122. 40.
moche, motio 23. 15.
monachatus, vita monachorum 316. 10.
morella, sudes 257. 10.
mundificare, mundare 50. 15.
murare, muris circumdare 26. 55. 45. 40.
muscatum 46. 5.
musidium, opus musivum 435. 25.
nepos, consobrinus 53. 20.
nichilare, adnihilare 145. 20.
nictimene 142. 15.
notorius, notus 68. 40. 130. 40.
obedientia, possessiones 344. 15.
obrizum, aurum splendidum 515. 40.
ontia, Italia ontia, Gallis onto, dedecus 231. 30.
ordinamentum, ordo 94. 35. 135. 5.
 242. 10. 249. 25.
orphanare, orphanum reddere 118. 10.
osyonum, ferrum aculeatum 557. 20.
 656. 40.
ozizuccaris, Sauertuder 385. 30.
paizare, rusticare 40. 10. 71. 15; cfr. *Gallicum payz*.
palafredus, equus 64. 30. 66. 25.
panzeria, nobis Panzer, thorax 122. 35.
paramenta, paratio 106. 108. 1.
parlamentum, contio 14. 25. 245. 5.
passagium, via 344. 349. 45. 363. 40.
patrienses, incolae 513. 45. 514. 25. 519. 1.
 521. 20.
pergirare, percurrere 513. 10.
pergula, Italia pergola, vitis 214. 5.
perla, nobis Perle, margarita 675. 45.
pertinentia 372. 20.
petia, Italia pezzo, agri modus 295. 45.
pmellum 385. 35.
pluidus 257. 10.
planeta, vestis sacerdotalis 294. 10.
plattae naves 241. 25.
pluviale, vestis episcopalis 227. 25.
ponderare, onerare 108. 1.
ponticellum, ponticulus 12. 25.
posse, facultas 63. 5. 85. 5.
posterula, pusterula, pusterula, Italia postierla 200. 1. 271. 55. 352. 20.
potestare, potestatem esse 47. 25.
potestaria, munus potestatis 47. 40. 48. 45.
practicari, artem exercere 367. 15.
prebenda 435. 30.
praebendarius 203.
praconceptum 59. 1.
praconizare, praconari 206. 5.
prederia, machina bellica 43. 90. 5.
prexonerius, Italia prigioniero, captivus 133. 20.
processionaliter 205. 35.
procura, procuratio 328. 15.
procuraliter 105. 45.
procuratia, procuratio, exceptio domini per vassallum 346. 50.
proditorie 325. 20.
prognosticare, praesagire 45. 25. 85. 35.
 117. 15.
prophetizare, prophetare 107. 15.
- Provedientes, Provenientes, Proventer*
Pfunde 288. 15.
psauma, asuma 313. 1. 316. 40.
pungitius 129. 15.
quadrella, quadra 12. 30.
quarterium, Quartier 30. 42. 40.
quaternus, quaternio 225. 35.
raubaria, Rauberei 46. 25; v. *derubare, robba*.
raserium, Gallis rasere, mensura annona
ria 271. 15.
ratificare, ratum reddere 673. 35.
ratio, ius 31. 5. 36. 20.
recessus, fuga 76. 35.
recordum, memoria 347. 25.
rectificare, in rectum statum reformare
 143. 20.
rectoria, regentium munus 374. 45.
refectorium 297. 15.
rehabere 118. 25.
rengare v. *arengare*.
reoffendo 333. 30.
repetare, repeters 234. 45.
residencia, mora 132. 25.
retrogradare, retrogradi, consilium mutare.
ribaldi, velites, calones 110. 25.
ricella, ricca, Schlier 46. 5.
ru rindu, regnum 267. 25.
rixiara, ripa 90. 30. 253. 15.
robba, Italia robba, res 288. 5. 300. 45.
roca, rocka, turris 13.
roncinus, Gallis roncin, equus minor
 130. 30. 197. 5. 260. 45.
rosta, septum 116. 117. 15.
rota, Gallis route, via 108. 45.
rubbus, Italia rubbio, medius 347. 35.
ruptura, raptio 344. 5.
sacrista, Sackristan 233.
sacristia, Sackristei 209. 15.
sagellia, sagitta, navis 245. 25.
sala, nobis Saal 133. 336. 35.
salegata, salesatura, salesare, vias pavimentis munire 21. 20. 202. 35.
salsipulli 268. 1.
samula, examilum, pannus holosericus, Sammet 46. 5. 336. 40.
sanguipetus, sanguinem potens 588. 15.
sarcolum, amiculum 84. 40.
sardelium 369. 40.
sarraceni, moneta Saracenorum 336.
saracenicum, gens Saracenorum 345. 35.
sauma 369. 35.
saumerius, equus clivellarius 354. 5.
 363. 40.
scaccorum ludus, Schach 257. 15.
scarlaltus, scarletum, Scharlach 46. 5.
 233. 1.
scioppus, Syrup 367. 25.
scollectia, munus sculteti, villa 672. 5.
sconficere, sconfire 266. 35. 267. 25; v. *desconfire*.
sconfitta, clades 80. 35; v. *desconfitta*.
scorta, Gallis escorte 81. 15.
scova, liberatio 23. 45.
sellarius, is, qui sellas facit 366.
semotim, semote 330. 1.
seneschalvus, seneschalvus, sescalvus
 100. 40. 202. 10. 314. 10.
sentenciare, sententiam dicere 82. 40.
 91. 35. 199. 10.
ser, fect 231. 30.
serra, mons 343. 20.
serrare, claudere 247. 50.
smalla 381. 35.
sociare, sequi 44. 50.

- sofferana, sophrana*, Saffran 293. 50. 297. 5.
solacium, gaudium 40. 15. 41. 1. 44. 35.
soldati, mercede conducti, milites 15. 5.
soldus, Gold 65. 10. 73. 1. 110. 25.
spalda, fossa 81. 30. 84. 5. 108. 109. 5.
spallatura, humerus laxatus 97. 1.
sparverius, nobis Sperber, accipiter 88. 15. 120. 10.
spatula, Gallis *épaule*, humerus, costa 196. 35.
spio, Espion 72. 15. 106. 20.
starius, sextarius 233. 45.
stolium, exotium, expeditio 287. 313. 25.
strabula, vestis femoralis 196. 35.
strata, StraÙe 21. 20. 64. 15. 107. 10. 205. 15.
strihem, nobis Strid, funis 656. 15.
stuba, nobis Stube, conclave, domus 532. 20. 671.
stupificare, stuporem, movere, incipere 314. 45.
sturnellus, sturnus novellus 128. 40.
subtilizare, asperere 45. 20. 127. 30.
suprastantes, praefecti 83.
surcum, frugis genus, turgus 200.
syca, Italia *zecca*, officina monetaria 365. 30.
takavicus, clipeus 106. 40.
taka potentia, fides Gellii 25. 45.
talia, pars 27. 25.
tallae, Gallis *taille* 344. 5. 362. 25.
tenimentum, possessio 297. 35. 298. 30. 354. 418. 20.
tenuta, possessio 228. 45. 272. 1. 684. 10.
timorosus, timidus 68. 5. 115. 10.
tortellum, Italia *tortello*, *tortelletta*, plantentum 46. 5.
tortrella 45. 35.
toxicatus 45. 10.
trabucha; trebucethum, machina bellica 65. 23. 84. 90. 5; *trabucanica* *bedificia* 90. 5.
tradimentum, traditio 113. 25.
trainare, tranare, Gallis *trainer* 14. 101. 5.
transalpinae, Alpes transgredi 335. 5. 374. 5.
transvadari, vadum transire 115. 10.
travacha, tabernaculum 119. 40.
treugas, treguas, treuuae, treuuae, *treuae* 45. 35. 354. 65.
tualla, mappa 293. 50. 294.
tuminus, mensurae species 364. 10. 369.
turcimannus, Dragoman, interpret 337. 1.
tyrannus, tyrannus 113. 10.
ultramontani, qui ultra montes (Alpes) habitant 363. 20. 364. 1.
varda, guardia, custodia 209. 1.
vascellum, Italia *vascello*, naris 348. 10. 354. 10.
vapasores 24. 27. 45.
vegus, vetulus 100. 45.
vermilius, rosacus 31. 1.
vichualium, res frumentaria 347. 40. 369. 35.
vitus, vis 63. 5.
vituperium, vituperatio, ignominia 112. 45.
wadiare, guadiare, uxorem ducere 89.
waldano, estera 61. 15. 73. 40.
walenga, fustis 64. 5.
warnimentum, guarnimentum, exercitus 41. 42. 10. 254. 30. 366. 5.
warnacia, amiculum 84. 45.
verra, guerra, verra, bellum 361. 40. 5.
zafu, satelles 128. 10.
za zo!, ecce 50. 30.
zito, cito, giro, turris 12. 30. 63. 113.
zopus, Italia *zoppo*, claudus 31. 30.
zuccarum, saccharum 385. 20.

ADDENDA.

Ad pag. 510. 43. Chesnii editionem Londini a. 1783, et iterum a. 1807 cum alijs quinque historiae Normannicae scriptoribus, Franciscus Maseres in Monumentis Historiae Anglicanae circa tempus conquestus selectis repetiit. P.

CORRIGENDA.

Pag. 543. 43 loco IV. lege XIV.

Pag. 555. 18 legendum est: proprie gentis seu patrie commendacionem.

In Annalibus Terrae Prussiae Ernestus Strehlke v. d. nasce coniecturas instituit: p. 691. 40 Rensin contra Swantopulcum, et: p. 692. 17 pro crinibus coniecit Strehlke: crucibus; An. 16 pro Sindemth legendum est Svidemth, secundum Delmarum Lubicensem; l. 23 pro cum fratre Conrado legunt Annales Thorunenses: eam fere totaliter: l. 26 emendandum est Samaitarum: l. 36 legit Strehlke: ei duo castra. ARNDT.